BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
37
4 B
9

8 90; ouero .85. d numero

Ro auro 10 g.

Homero 4 ÷.

Homero 5 3

Q. HORATIVS FLACCVS,

EX fide, atque auctoritate decem librorum manu ſcripto=rum, opera Dionyſ. Lambini Monſtrolienſis emenda=tus: ab eodemq; commentarijs copioſiſsimis illuſtratus, nunc primùm in lucem editus.

VENETIIS

Apud Georgium de Caballis. M D LXV.

D. LAMBINVS

CAROLO NONO GALLORVM REGI POTENTISSIMO, ET CHRISTIANISSIMO.

S. D.

SI quis vnquam puer excelſo loco natus, Carole Rex Chriſtianiſsime, domeſticis rerum fortiter, iuſtè, præclareque gerendarum exemplis abundauit: eorum profectò tanta tibi copia ſuppetit, vt ſiue Franciſcum I. auum tuum, ſiue Erricum II. patrem ſpectes, fortiſsimos, potentiſſimosque Reges, ad quaſcunque illorum actiones propè diuinas, atque immortaleis mente, & cogitatione te conuerteris, maximi, latiſsimique laudis, & gloriæ campi ſeſe tibi aperire, atque explicare videantur. Nam tot res, & tantas domi, foriſque geſſerunt, tot populis iuſtum bellum intulerunt, tot ſupplicibus præſidio, ſalutique fuerunt, tot vrbes expugnarunt, tam longè, lateque regni Gallici fineis protulerunt, leges tam vtileis, tamque ſalutares ſanxerunt, vt ſi tu, cùm ætate proceſſeris, eorum veſtigia perſequi, aut etiam cum illis certare volueris, non ſit metuendum, ne non, quanto illi ſuperioribus Regibus præſtiterunt, tanto tu illis antecellas. Atque artes quidem, ac virtutes eorum bellicas cùm ætas noſtra, patrumque noſtrorum admirata eſt, tùm omnium gentium, poſterorumque ſæculorum litteræ celebrabunt. neque verò de ciuilibus, aut vrbanis,

quarum hereditas,atque imitatio ęquè ad te pertinet,atque illarum,poſteritas vnquam conticeſcet. ſunt enim magno, excelſoq; animo dignisſimæ: ſunt grauitatis,ſapientiæ,pietatis, iuſtitiæ, liberalitatis,amoris in Gallorum ciuitates plenisſimę.ſed,vt ex his, eas,quæ ad iuris æquabilis deſcriptionem, quæ ad iuſtitiam, quæ ad religiones,ac cerimonias pertinent,prætermittam,vellem mihi tanta ſuppeteret orationis facultas,vt ſingularem Frnacifci aui tui (cuius nomen vigebit memoria hominum ſempiterna) in viros eruditos beneuolentiam, ac liberalitatem meritis laudibus efferre poſſem. Quantis enim præmijs illos inuitauit? quot,& quantis muneribus cumulauit? Neque verò in Gallos tantùm, hoc eſt in ſuos, ita animatus fuit, verùm etiam exteros, atque adeò multò impenſius,omni beneficiorum genere auxit,atque ornauit. E quo factum eſt, vt ex omnibus terrarum oris, ac partibus viri Hebraicarum, Græcarum, Latinarum litterarum ſcientia clari, philoſophi,iuriſconſulti, poetæ,rhetores præmijs amplisſimis excitati in Galliam conuenirent. Muta tùm erant ab illis litteris, à liquida,& germana philoſophia, à veterum, & probatorum auctorum vocibus,Lutetiæ gymnaſia.vigebant in eis ineptæ verborum captationes, & concertationes: inanes, & ſpinoſæ quæſtiunculæ ponebantur: fallaces, & minutæ concluſiunculæ contorquebantur: diſputationibus anilibus,barbaris nominibus,ac vocibus,impolitisſimorum librorum lectione omnium gymnaſiorum parietes perſonabant. meræ nugæ,meræ ineptiæ,mera barbaries docebatur. Ignoti erant Homerus,Pindarus,Aeſchylus,Sophocles,Euripides: ignoti Plato,Xenophon,Ariſtoteles,Theophraſtus, Plutarchus: ignoti Herodotus,Thucydides, Polybius, Diodorus,ceteri Græci ſcriptores omnes. linguæ Latinæ elegantiam, & munditiem,incorruptum Latini ſermonis vſum nemo nouerat, nemo docebat. Hebraicæ, & Græcæ linguæ ne elementa quidem erant nota: omni elegantiore,& puriore doctrina, omnibus Gręcorum, & Latinorum melioris notæ ſcriptorum monimentis carebamus. Piget, pudetque referre quanta tum omnium bonarum artium ignoratio Galliam tuam obſeſſam teneret: quantis tenebris populus tuus circumfuſus,ac pœnè dicam,ſepultus eſſet. Exortus eſt Franciſcus ille, auus tuus,humanarum litterarum, omniumq; ingenuarum artium, ac diſciplinarum veriſſimo cognomento parens appellatus: qui rus merum, qui fœdam barbariem, qui graue virus,qui craſſas tenebras è ſcholis,ex vrbibus,è tota Gallia ſuo ſplendore depelleret,fugaret,disſiparet: ſermonis Hebraici,Græ-

ci,

ci, Latini, omnium artium honeſtarum, & reipub. vtilium ſtudia in hominibus ingenio præſtantibus commoueret, atque excitaret. Id autem hac ratione aſſecutus eſt. Lutetiæ duodecim doctores partim Gallos (in quibus erant illa Galliæ tuæ ornamenta, Fr. Vatablus, P. Daneſius, Iac. Tuſanus, Dion. Coronæus, Iac. Siluius, Orontius Finæus) partim aduenas (in quibus erant Bart. Latomus Germanus, Io. Poblatius Hiſpanus, Io. Stracelius Flander, Vidus Vidius Florentinus) propoſito, atque attributo eis honeſtisſimo auctoramento inſtituit: quorum alij mathematicas artes, alij Hebraicas litteras, alij Græcas, alij Latinas, alij philoſophiam ex ipſis fontibus hauſtam, alij medicinam publicè docerent. Franciſco ſucceſsit Erricus digniſsimus patre filius, pater tuus, rerum domi, forisq; geſtarum gloria clariſsimus: qui patrem cùm ceteris rebus omnibus pœnè veſtigijs ipſis perſecutus eſt, tùm eximio in litteratos, & eruditos homines amore, ac ſtudio cum illo certauit: atque in eorum, qui vel exceſſerant è vita, vel alioqui ſua ſponte docendi munere defuncti fuerant, locum viros ingenio, doctrinaq; præſtanteis ſubſtituit, P. Gallandium, Adr. Turnebum, P. Ramum, Fr. Vicomercatum, Io. Auratum, Paſcaſium Ameſium, Lod. Querculum. Ita vtroque regnante artes, litteræ, virtutes omnes in Gallia floruerunt. Nam armorum quidem, rerumque bellicarum gloria iampridem ceteris nationibus aut pares, aut etiam ſuperiores eramus: litterarum autem, atque artium libero dignarum laudibus antè quàm Franciſcus auus tuus regnum obtineret, certè vincebamur. At nunc ijdem Franciſci aui tui, & Errici patris beneficio ita litteras amplexi ſumus, vt non modò iam cum Germania, (quæ diſcentium, atque eruditorum multitudine ſemper abundauit, neque minus vnquam litterarum, quàm armorum cupiditate, ſtudioque flagrauit:) verùm etiam cum Italia, (quæ cùm viros acumine ingeniorum, ſolertiaque iudicandi præſtanteis gignere exiſtimatur, tùm Latinarum quidem litterarum hereditatem quodam veluti gentilitatis iure ſibi vendicauit: Græcarum autem poſſeſsionem quaſi vacuam, & caducam euerſa, ac deleta Græcia celeriter occupauit,) vltro pedem conferre, atque in certamen deſcendere audeamus. Hunc igitur ingeniorum cultum, hanc humanitatem, hanc optimarum artium celebritatem, quam ab auo, & patre tuo conſecuti ſumus, tuæ perſonæ decorum eſt, Carole: tuis maioribus dignum: ei ſpei, quam de te habemus, conſentaneum, te ſtudioſè tueri, diligenterque conſeruare. Non enim credibile eſt, te ita dicturum, ſatis eſſe, ſi artis mi-

litaris,

litaris, & bellicæ gloriam tibi ab illis relictam retineas: de vrbanis, & ciuilibus artibus non eſſe tibi magnopere laborandū. Nam primùm, quarum artium exercitatio tuis maioribus tantopere fuerit probata, eas te arteis improbare, amplitudinem, ac maieſtatem tuam non decet: deinde ne te quidem præterit, vt pote à præſtantiſsimis doctoribus, ac magiſtris inſtitutum, optimiſq; prę ceptis imbutum, &, quod caput eſt, naturæ bonitate valentē, ſcientiam inſcientia, ſapientiamq; inſipientia longè eſſe potiorem, ac præſtabiliorē: neque eſſe conſentaneū, cuius Regis populus aures habeat teretes, eruditas, & purgatas, ingeniumq; doctrina expolitum, eum Regem, litterarū, & ſcientiæ ſuauitatem neque auribus ſentire velle, neq; cogitatione cōprehendere, ac percipere curare. Neque porrò exiſtimo, tibi id probatum iri, quod de Alexandro Magno Philippi Macedonum Regis filio ſcriptores locupletes memorię prodiderūt, illum ita animo fuiſſe affectum, vt, quoties Philippus aut vrbem aliquam nobilem cepiſſe, aut pręlium ſecundum feciſſe, aut victoria aliqua denique potitus eſſe nunciaretur, non admodum læte ferret, ſuiſq; æqualibus diceret, patrem nihil magni, præclariq;, quod gereret, ſibi relicturum: exiſtimans, quanto plures vrbes Philippus expugnaſſet, quantoq; plures victorias peperiſſet, tanto ſe aut pauciores rerum à ſe gerendarum occaſiones habiturum, aut ſibi pauciora, quæ ſubigeret, ac donaret, reliqua futura. Quanuis enim eſſet hoc inſigne, & luculentum eius animi magnitudinis, & gloriæ cupiditatis argumentum: ſi fortitudinem tamen non corporis viribus, ſed animi robore metimur: &, ſi altitudinem animi non in fortunæ temeritate, neque in militum lacertis, ſed in animo inuicto poſitam eſſe arbitramur: &, ſi ſolidam, veramq; gloriam non in expugnandis vrbibus, neque in propagandis imperii finibus, ſed in cohibendis, & comprimendis animi motibus, rebusque ſecundis moderatè, ſapienterque ferendis locatam eſſe exiſtimamus: fuiſſet illud profectò multo certius magnæ ad virtutem futuram indolis ſignum, primùm ſecunda Philippi patris fortuna, victoriiſque lætari: deinde rationem inire, quemadmodum tot ciuitates, tot populos, tantum regnum ſapienter, iuſteq; moderari poſſet, quàm in incerto belli euentu, ſpem gloriæ ſuæ collocare. Nam, cum duæ ſint artes potiſsimùm, in quarum ſtudium reges incumbere, quas perdiſcere, in quibus verſari vel ſoleant, vel debeant, vna militaris, & bellica, per quam hoſtilis, & externa iniuria propulſetur: altera ciuilis, & vrbana, & quodammodo togata, per quam ciuitates optimis legibus, inſtitu

tisq;

·iſque temperatæ,concordia,ocio,opibus,virtute florent: dubi tari non debet,quin ea,per quam populis vita beata quæritur, & cuius cauſa prior illa eſt comparata,longè illi ſit anteponenda. Bella enim non niſi neceſſariò ſuſcipiuntur: neque quiſquam eſt, niſi immani planè ingenio præditus,qui nō per diſceptationem, ac rationem,quàm per vim,& ferrum ius ſuum obtinere malit. Cum illud non licet,ad hoc decurritur,vt iniuria ferro repulſa, iu re noſtro armis recuperato,victoria bello parta,ocio,paceque po tiamur. Quemadmodum autem nauis gubernator ad curſum ſecundum,medicus ad ægri ſalutem ſuas omnes curas,& cogitationes refert: ſic bono principi,eorum,quibus præeſt,vita beata propoſita debet eſſe,vt illi fortunę bonis ſint locupletes,& copioſi: viribus corporis valentes,ac robuſti: omnibus animi virtutibus inſtructi,atque ornati: gloria,famaq; præſtantes, & clari. quæ tum denique cōtingere ſolent,cum Reges ſedulò dant operam,vt ſint ipſi bellicoſi ſimul,& ſapientes: cumq; ſapientiæ, iuſtitiæ, pietatis,æque atque artium bellicarum cupiditate, ſtudioque ducuntur. Itaque antiquiſsimi illi poetæ non aliam (opinor) ob cauſam Palladem armatam finxerunt, quam,vt ſignificarent in Regibus, & rerumpub.moderatoribus bellicam virtutem cum ſapiētia con iunctam,& copulatam eſſe oportere. Quam rationem ſecuti priſci illi heroes in diſciplinam hominum eruditorum, longoq; vſu peritorum filios ſuos ſtudioſè tradebant: & Reges ipſi doctos viros,& ſapientes in comitatum,amicitiamq; ſuam cupidiſsimè recipere ſolebant. Sic fortiſsimum illum Græcorum Achillem Pelei Theſſalorum Regis filium à Chirone Centauro puerum eruditum eſſe litteris proditum eſt: & eidem iuueni ad Troiam profecto Phœnix ait apud Homerum ſe comitem, & cuſtodem iccircò à patre eſſe datum,vt illum efficeret oratorem verborum, actoremq; rerum. Summus ille Athenienſium concionator Pericles, qui annos quadraginta doctrina,conſilio, eloquētia dicitur Athenis præfuiſſe,priuſquam ad rempublicam accederet,ab Anaxagorà Clazomenio fuerat inſtitutus. Timotheum Cononis præſtantiſsimi imperatoris filium Iſocrates: Epaminondam Lyſis Pythagoreus,Alexandrum magnum Ariſtoteles erudierunt. Ageſilaum Xenophon: Philolaum Archytas Tarentinus: Dionem Plato Athenienſis docuerunt. Sapientum aūt conſuetudinem,& amicitiam à Regibus eſſe appetitam,teſtimonio ſunt Solon,& Anacharſis: quorum alterius ſermone,& congreſſu magnopere Crœſus eſt delectatus,atque adiutus: alterum cum litteris, & promiſsis Darius inuitaſſet,

taſſet, nihil profecit: teſtantur Plato, & Ariſtippus, qui cum Dionyſio vixerunt: & Calliſthenes, qui cum Alexandro: alij denique quàm plurimi. Iam verò in ijs, qui ſapientiæ, doctrinęq; laudibus clarent, non poſtremum locum poetæ videntur obtinere. Quin ſi verum quærimus, vel ijdem fuerunt olim poetæ, & philoſophi: quem in numerum referre licet Orpheum, Amphionem, Muſęum, Homerum, Heſiodum, Solonem, Phocylidem, Xenophanem, Parmenidem, Epimenidem, Empedoclem, Platonem: vel, ſi qui Philoſophi à ſtudio poetico fuerunt remotiores, quales ſunt poſteriores, ij, niſi poetarum auctoritate, ac teſtimonio ſua decreta confirmarent, ac fulcirent, à periculo ruinę non procul abeſſent: vt omittam, quòd plerique ex his ad vitam bene, & ſapienter inſtituendam non multùm adiumenti videntur attuliſſe: At ex poetis (eos excipio, qui nihil præter voluptatem lectoris quærunt) vix vllum repetias, qui non aut à vitio quidem, turpitudineq; animos auocet, ad virtutem autem, & honeſtatem excitet, atque acuat: aut mores corruptos emendet, & corrigat: aut res vel temperanter, moderateq; factas, vel magnificè, fortiterq; geſtas immortalibus laudibus efferat, atque ad ſempiternam memoriam conſecret: aut illuſtria virtutũ exempla ex omni antiquitate repetita huius ætatis hominibus ſuppeditet: aut homines calamitoſos, & grauibus fortunæ caſibus afflictos ſoletur, atque extollat. Quis philoſophus vnquam vel diſtinctius, quid ſit virtus, quid vitium: quid turpe, quid honeſtum diſputauit: vel planius honeſti pulchritudinem, inhoneſti deformitatem: ſapientiæ vim, & vtilitatem, inſipientiæ imbecillitatem, atque incõmoda diſputando demonſtrauit, quàm Homerus diuinis ſuis carminibus ante legentium oculos conſtituit? quis hominum mores, & motus: quis animantium naturas: quis ſola terrarum: quis ęſtus, & fluctus marinos: quis ventorum flatus: quis nauigandi pericula, tempeſtateſq; aduerſas: quis temporum varietates: quis præliorum imaginem; quis vrbium oppugnationes: quis acies inſtructas: quis imperatorias virtutes: quis rationem moderandorum animorum: quis formam benè moratarum ciuitatum: quis denique omnium rerum, quæ hac vniuerſitate continentur, varietatem illuſtrius vnquam Homero depinxit? Quid ceteros poetas, Epicos, Lirycos, Tragicos, Comicos perſequar: quorum vel nomina commemorare longum ſit? ſed tamen quantum ex ſingulis generibus fructum, quantaq; cum voluptate coniunctum percipiunt, qui in talium ſcriptorum lectione verſantur? Quid, quòd poetę principibus, & regibus, atque adeo dijs immortali-

immortalibus cari fuiſſe dicuntur? vt Caſtori, & Polluci Simonides: Apollini Pindarus: Polycrati Samio Anacreon: Aſchylus, & Simonides Hieroni: Dionyſio Siculo Polyxenus: Euripides Archelao: Scipionibus, & Catoni maiori Ennius: Scipioni Africano minori, & Lælio Sapienti Lucillius: Memmio Lucretius: C. Cilnio Mecenati, M. Vipſanio Agrippe, Ceſari Auguſto Virgilius, Varius, hic, quem tibi nunc donamus, Qu. Horatius Flaccus. Pittacus Alceo, à quo fuerat non ſolùm verſibus, & ſtilo violatus, verùm etiam armis, & ferro appetitus, cum ille in poteſtatem ſuam veniſſet, iniuriam acceptam remiſit, atque ignouit: C. Iulius Ceſar eadem lenitate, & clementia vſus C. Valerio Catullo, à quo fuerat petulantiſsimis, & contumelioſiſsimis verſibus laceratus, ſecum redeundi in gratiam poteſtatem fecit. Eundem Catullum Manlius, Lucretium Memmius, Tibullum Meſſalla, ſingulari beneuolentia complexi ſunt. Sed quorſum tam multa de litteris, philoſophis, ac poetis? ut oſtendam primùm clariſsimorum, & ſapientiſsimorum principũ, regumq; atq; imperatorum factum, & inſtitutum, Franciſci Aui tui, & Errici II. patris Regum maximorum iudicio eſſe cõprobatum: deinde ut te ſponte tua currentem ad parem in litteras, & litteratos uòluntatem, ſimileq; ſtudium excitem: poſtremò ut, quem poetam C. Cilnius Mæcenas eques Rom. nobiliſsimus, M. Vipſanius Agrippa dux exercitus clariſsimus, Cæſar Auguſtus princeps fortunatiſsimus, plurimi fecerunt, uehementerq; dilexerunt, cuiusq; conſuetudine, & ingenio, moribus plurimùm delectati ſunt, eius ſcripta multorum quidem ſæculorum auctoritate comprobata, ſed temporum litteris inimicorum culpa, ualdè deprauata: quæ nunc ad te defero quàm plurimis locis non ſine meo magno labore, ac ſudore propemodum ſuæ natiuæ integritati reſtituta, ac mendis fœdiſsimis perpurgata, iuſtisq; commentarijs à me explicata, atque illuſtrata, eo uultu accipias, eoq; animo complectare, quo uultu, & quo animo Franciſcus auus tuus, quo Erricus pater, ſapientiſsimi Reges, genus hoc ſcriptorum accipere, atque amplexari ſolebant. Enimuerò Carole non ego ad te poetam aliquem unum de multis affero; ſed poetam omnibus ſuis numeris perfectum, atque adeò ſolum in tota lingua Latina Lyricum: Satyrarum ſcriptorem præſtãtiſsimum, atque excellentiſsimum: multiplici, & uaria rerum copia refertum: illuſtri uerborum ſplendore illuminatum: ſententiarum pondere grauiſsimum: ſcribendi elegantia politiſſimum, ac puriſſimum: orationis figuris ornatiſsimum: in cudendis nouis uocabulis ſine inuidia fe-

†† licis-

licisſimum: in Græcorum loquendi generibus imitandis & cum prudentia, iudicioque liberrimum, ac ſolutisſimum: & cum libertate, licentiaque cautisſimum, ac prudentisſimum. Nemo unquam Latinorum iuſtitiam, fidem, continentiã, parſimoniam, religionem, patientiam paupertatis laudauit ornatius; nemo iniuſtitiam, perfidiam, libidinem, auaritiam, luxuriam, uituperauit acerbius: nemo ad ſubeunda pro patria pericula, atque ad mortem pro libertate oppetendam inflammauit ardentius. Nemo neque ad uirtutem acrius excitauit, neq; à uitio grauius reuocauit: nemo bellorum ciuilium calamitatem miſerabilius deplorauit: nemo neq; amores cantauit mollius ac tenerius, neq; tempeſtiuorum conuiuiorum hilaritatem deſcripſit floridius: nemo hominum ſuæ ætatis mores carpſit vrbanius. dies me deficiat, ſi huius poetæ uirtutes poeticas non modo perſequi, & commemorare ſcribendo, aut diſtinguere partiendo, ſed etiam recordari cogitando, aut notare coner obſeruando. Quòd ſi poeta omni laude cumulatus, omnibusq; ſuis partibus abſolutus, & perfectus ille eſt, qui uoluptatẽ, & delectationem lectoris cum utilitate fructuque coniunxit, ſine controuerſia ceteris omnibus poetis Græcis, ac Latinis (Homero excepto) Q. Horatius Flaccus meritò eſt anteponendus: in quo ſic dulcedo cum utilitate certat: ita ſuauitas grauitati par eſt, ut, ſi detracta uoluptate, ac dulcedine, ſola grauitas, utilitasq; ſpectetur, hæc lectorem in legendo retinere queat: contrà ſi quis dempta utilitate, ſolam uerſuum dulcedinem, ac iucunditatem ſequatur, hæc eum ſua illecebra captum, ut in ſe continẽter affixus inhæreat, pellicere poſsit. Ex his autem commentarijs cum ipſo Flacco coniunctis, cùm duo corpora fecisſem, quorum alterum ad carminum: alterum ad ſermonum libros pertinet: eam potisſimùm partem tibi dicandam eſſe iudicaui, quæ, propterea quod, & ordine prior, & argumenti, rerumq; amplitudine elatior, atq; grauior, & uerborum ſplendore illuſtrior, atque ornatior, & concinnitate uenuſtior, ac floridior, & uarietate ipſa gratior, ac iucundior eſt, tuæ ætati ſimul, & maieſtati magis conuenire uidebatur. Vale, & regna. Idib. Aprilibus anno cIↃ. IↃ. LXI. Lugduni.

IDEM

EVM tibi poetam commendare non debeo, humaniſſime lector, uel cuius lectione omnes homines eruditi plurimùm delectantur, uel qui ſuis ipſius uirtutibus, atque ornamentis ſatis commendatur: quamobrem commentarios in eum olim ſcripſerim, nunc in lucem proferam, rationem tibi fortaſsis afferre debeo. Non te morabor pluribus. Ego hunc poetam partim mea ſponte, partim doctorum uirorum iudicium ſecutus, adoleſcens in primis amaui, ſemperque libentiſſimè legi: neque me ab eius lectione uel iuris ciuilis ſtudia, uel potentiorum amicorum conuictus, & conſuetudo, uel longinquæ, ac diuturnæ peregrinationes unquam abſtrahere potuerunt. Sed, cum in hoc ſcriptore mihi pleraque partim aliquanto obſcuriora, neq; ſatis ab ijs, qui eum explanandum ſuſceperant, declarata: partim iniuria temporis deprauata, quæ ſine ope codicum manu ſcriptorum reſtitui non poſſent, eſſe viderentur: nihil mihi tum quidem dabatur aliud, quàm, vt ſperarem me talium librorum copiam aliquando habiturum: interea verò è philoſophis, ac poetis Græcis, & Latinis: ex antiquitatis Rom. monumentis: ex Athenæo, Pauſania, Stobæo, ceteris, ea, quæ ad hunc poetam lucis aliquid afferre poſſe mihi viderentur, ſtudioſè colligere, ac notare non deſinebam, vt ijs vnà cum amicis uterer, non ut ea diuulgarem. Profectus ſum tandem in Italiam cum viro clariſſimo Franc. Turnonio Cardinali. Romæ cum eam, quàm votis, omnibusque antea expetiueram, veterũ librorum copiam nactus eſſem, non putaui mihi oblatam de hominibus benè merendi occaſionem, mea negligentia è manibus amittendam eſſe. Itaque vetera, quotquot potui, exemplaria undique corrogata, alia eorum voluntate, quorum erant, in diuerſorium meum tranſportanda curaui: alia, quia è ſuis locis auferre nefas erat, ſuis quæque in bibliothecis inſpexi, & conſului. In bibliotheca Pontificis Ro. Vaticana, quæ mihi beneficio Gulielmi Sirleti, & Hieronymi eius fratris, & Federici Brutij, quoties mihi commodum erat, patebat, quinque libros antiquiſſimos, manuque deſcriptos reperi. Donatus Iannoctius Florentinus vnum, qui fuerat ampliſſimi, atque ornatiſſimi viri Rodolphi Cardinalis, eoque mortuo cum aliquot alijs Græcis, ac Latinis ad ipſum teſtamento peruenerat, mihi commodauit. A Gabriele Faerno homine candidiſſimis moribus vnum item commodatò accepi. Acceſſerunt duo, quorum alter erat Rainutij Farneſij clariſſimi Card. typis ille quidem excuſus, ſed cum antiquiſſimis, atque optimis codicibus comparatus, atque ex eorum fide, ac teſtimonio quamplurimis locis emendatus: alter Lodouico Vrſino Farneſiorum conſobrino, adoleſcenti pudenti, ac probo, ab Annibale Caro donatus fuerat: in quo deſiderabantur ſermonum libri. Horum vtriuſque mihi facta à dominis copia eſt, opera Fuluij Vrſini hominis eruditiſſimi. Poſtre-

mò mihi ex Italiâ *reuerſo,commentarijs meis iam abſolutis, liber item cala
mo ſcriptus , vetuſtiſſimus à* Io. *Torneſio typographo Lugdunenſi , nuper
inſperanti* Lugduni *oblatus eſt. Cum his igitur ſingulis libris cœpi Romæ at
tentiſſimè , atque accuratiſſimè vnum exemplum Horatianum typis deſcri-
ptum conferre : contuli : lectionis varietatem , librorumque diſſenſionem
conferendo notaui. Non eſt huius temporis,aut loci,lector erudite,pluribus
verbis tibi commemorare,quantum mihi à vulgatis reperti ſint diſcrepare.
ſuis quæque locis vel per te,vel me indicante cognoſces. Hoc tantùm in præ
ſenti fatebor,hac tanta diſſenſione,ac diſcrepantia animaduerſa,ſpe,animo
que multo maiore ad commentarios meos informatos iam, ſeu potius inchoa
tos,quam primum abſoluendos me contuliſſe,vt,ſi doctorum virorum iudicio
digni eſſent,qui in manus hominum peruenirent,vtilesque ſtudioſæ iuuentu
ti futuri viderentur,in publicum prodirent : ſin minus,* Qu. *Horatius Flac-
cus ſaltem & antiquorum librorum auxilio , & mea opera reſtitutus quo-
dam modo reuiuiſceret , ac renaſceretur.* Nunc de commentarijs meis , quid
*te ab eis expectare velim,quidque in eis conficiendis ſecutus ſim,pauca di-
cam.* Primùm *Horatium ipſius auctoris ſententia ſtudioſiſſimè inueſtigata,
& perquiſita,ſimilibusque locis inter ſe comparatis,explicaui, ac declara-
ui :* Deinde,*quæcunque mihi viſus eſt à poetis,& philoſophis* Græcis, *qui
quidem extent, ſumſiſſe, aut mutuatus eſſe,ea è fontibus petita, tuis oculis
optima fide ſubieci: Tùm,quæ ad* Græcorum *hiſtorias,fabulasque pertinent,
etiam ea è* Græcis *ipſis,& poetarum Gręcorum ſcholaſtis excerpta,tibi pro
poſui,tibique produxi : neque ſolùm produxi,verùm etiam* Latinè *omnia fe-
rè reddidi.* Præterea Grçca *omnia loquendi genera,in quibus creber,& fre
quens eſt Hòratius, diligenter obſeruaui,notaui,indicaui : vim,pondus,ele-
gantiam verborum oſtendi . Horatianam Latinè loquendi rationem cum
optimorum* Latini *ſermonis auctorum* Plauti,*Terentij,*Lucretij, *Catulli, Ci
ceronis,Cæſaris,Salluſtij,Virgilij,Tibulli,Propertij,*T. Liuij *loquendi con-
ſuetudine congruere demonſtraui:* Prætereaſi *qua verba lectiora,aut ſi qua
loquendi genera concinniora ſæpius, & pluribus locis ab eo eſſe vſurpata
animaduerti,ea diligenter collecta,ſub vno quaſi aſpectu,quàm aptiſſimo po
tui loco,ut adoleſcenteis quærendi labore leuarem, collocaui.* Poſtremo *per
quàm multos auctorum Græcorum , &* Latinorum *locos quaſi alind ageus,
occaſione tamen oblata & corruptos reſtitui : & obſcuros declaraui.*

*Rectam autem vocum ſcribendarum rationem,quam orthographiam Grę
ci nominant,eam ſum ſecutus, quæ pleriſque doctiſſimis ætatis noſtræ viris
probatur,quæque in veteribus,& fide dignis marmoribus reperitur. exem-
pli cauſa hæc nomina,ſic typis deſcribenda curaui,*Mæcenas,Paullus,Meſ
ſalla,Sulpicius,Mucius,Scæuula,Hirtius,Caſcellius,Pætus,Calpur
nius,Tiberis, Etruſcus, Brundiſium, Aricia, &c. *Tùm hęc, hoc modo*

ſilua,

ſilua, hiems, ſæculum, mæror, & mæreo, cælum, hædus, nuncius, conuicium, ocium, auctor (*quanquam haud ſcio an* autor *ſine c. rectius ſcribi poſſit*) edera, heres, aeneus, &c. *Tum hæc, quæ ab uno ueluti fonte manant, cum diphthongo æ.* fætus, fænus, fæcundus, fæmina, fænum: *hæc autem, quæ à Græca uoce ποινὴ nata ſunt, cum diphthongo œ.* pœna, pœnitet, pœnè, pœnuria. *In his porrò* ſumſi, contemſi, comſi, promſi, demſi: ſumtus, contemtus, comtus, promtus, demtus: *& in his* emtus, ademtus, exemtus, interemtus, peremtus, *primùm antiquiſsimi Grammatici auctoritatem: deinde rationem, ac ueritatem ipſam ſum ſecutus. Marij igitur Victorini, qui Aelij Donati fuit æqualis, hæc uerba ſunt in lib. de ortographia.* Nam hiems, & ſumſit, & inſumſit, & demſit, ſine dubio per m. s. ſcribetis: &, quando in harum vocum mentionem incidimus, nec conſumptum, nec emptum, nec redemptum, nec temptat, nec attemptat, & ſimilia iſtis, per p. t. ſcribetis vitioſè, ſed, vt ego ſcripſi, iuxta m. t. ponetis. *Multum quidem apud nos ualere debet tanti Grammatici ſententia, atque auctoritas: ſed, ſi quis huius ſcripturę rationem quoque flagitabit, ea uerò eſt in promtu poſita, minimeque obſcura. Sed priuſquàm progrediar longius, etiam atque etiam abs te peto lector humaniſsime, ut tibi hoc perſuadeas, me, & officio adductum, & neceſſitate quadam coactum de his rebus, quæ* Grammatico*rum ſunt, hoc loco diſputare. Nam, præterquam quòd conſilium meum harum vocum ita ſcribendarum, tibi probatum eſſe volo, quidam amicus meus, vir cum primis doctus, cum mihi prorſus aſſentiretur, rogauit me, vt tibi huius conſilij, factique mei rationem exponerem.* Non debet igitur *ſupinum à ſui preteriti vel lege, vel natura diſcrepare, neque vllam omnino litteram, quæ in pręſenti, aut in præterito nō fuerit, aſſumere, pręter eas, quæ ſupinorum ſunt proprię, quales ſunt s. & t. nam in duplici x. poteſtate s. ineſt. Cum igitur hęc verba* emo, redimo, adimo, eximo, interimo, perimo *& in præſentibus, & in præteritis littera p. vacent: ſupina quoque, eadem vocare debent: itaque ſcribenda ſunt*, emtum, redemtum, ademtum, &c. *De his autem* ſumo, promo, temno, como, demo, *& ſimilibus, dico præter naturam liquidæ m. quæ eſt horum verborum littera quodammodo genitalis, id eſt, à qua ceteri modi, ceteraque tempora oriuntur, ac gignuntur, quam Gręci characteriſticam appellant, dico, inquam, pręter illius litterę naturam, p. in eorum præteritis, & ſupinis interponi.* Nam *liquida m. quæ fuit in præſenti, vel perit in pręterito, vt* premo preſsi, *vel ſi forte ſeruatur, nullam pręterea aſſumit conſonantem: vt* emo emi, gemo gemui. *Idemque de liquida n. ſentiendum: vt* lino ſiui, pono poſui, ſperno ſpreui*: in quibus perit:* cano cecini: geno, ſeu gigno genui*: in quibus retinetur.* P. *autem in pręteritis eorum verborum duntaxat intercedit,*

quo-

quorum in præſenti vel b. inerat, vel hoc ipſum p. qualia ſunt ſorbeo, ſcribo, nubo, ſculpo, carpo, rapio. *Nam b. & p. litteræ ſunt inter ſe affines, & cognatæ: facileque altera in alterius locum migrat. quod item de m. & p. dici non poteſt: quę litteræ ita ſunt inter ſe diſsimiles, & diſpares, vt altera cum altera nunquam commutari poſſit.* Iam *vero, in quorum verborum pręteritis p. ineſt, vt in his* ſorpſi, ſcripſi, nupſi, ſculpſi, carpſi, rapui, *& ſimil. etiam in eorundem ſupinis p. reperitur, vt* ſorptum, ſcriptum, nuptum, ſculptum, carptum, raptum, *& ſimil. alioqui nullum eius in ſupino ueſtigium apparere debet. Neque me mouet alius quidam nobilis grammaticus, qui tradidit, m. ante t. ſine p. propter euphoniam, ſcribi non ſolere.* Atqui *cacophonia eſt potius. multo enim lenior, & facilior, & ſuauior pronunciatio eſt harum uocum ita ſcriptarum ſine p.* ſumtum, contemtum, promtum, &c. *Eo autem tempore nata eſt hęc uitioſa ſcribendi conſuetudo, quo tempore barbaries, ignorantiaque* L*atini ſermonis non modò Galliam noſtram, uerùm etiam Italiam, ceteraſque orbis terrarum parteis occuparant: & quidem ex eorum inepta opinione nata, qui arbitrabantur, m. ante s. & t. ſine p. neque ſcribi debere, neque pronunciari poſſe.* Indidem *horum uocabulorum fœdiſsima, & corruptiſsima ſcriptura manauit. quę etiam in quibuſdam libris manuſcriptis, atque adeò in nonnullis ueterum marmorum fragmentis reperitur,* hiemps, contempno, dampnatus, antempna, ſollempnis, alumpnus, temptare, Pomptina tribus. *quę nondum me puero è libris, qui tum typis excudebantur, penitus erat ſublata: nunc autem ab omnibus uiris litteratis repudiata, ab omnibus libris uulgatis funditus deleta eſt. Quòd ſi huiuſmodi ſcripturę mendum, ac uitium in his uocibus, ueritate expugnante, ac peruincente correctum eſt, cur non item in illis* ſumpſi, prompſi, contempſi, *& ſimil.* emptum, interemptum, *& ſimil. corrigetur, cum eandem in utriuſque rationem ualere uideamus? Ego quidem hanc tam peruerſam ſcribendi conſuetudinem, quæ uſque ad hoc tēpus in talibus uocibus hęret, nunc tandem, ignorantiæ tenebris ex* Italia, *Gallia, Germaniaque fugatis, litterarumque luce nationibus omnibus reddita, de medio cenſeo eſſe tollendam. Quòd ſi qui à me diſſentient, malentque inueteratum rudium ſæculorum errorem pertinaciter defendere, quàm uocem rationis audire: primùm mei me facti conſcientia conſolabor, quòd etiam in re leui, paruique momenti meam ſententiam hominibus ſimpliciter, ſeduloque aperui: deinde ab illis petam, ut ſi ſibi licere uolunt, cum uulgo ſine metu reprehenſionis errare, mihi liceat cum paucis doctis ſine culpa temeritatis, & auctoritatem Victorini, & rationem ſequi. ſed nimis multa de nugis. Nunc igitur Horatianę lyrę modos, ac numeros audiamus. Vale.*

Io. Malvdanvs.

DE DIONYSII LAMBINI MONSTROLIENSIS IN QV. HORATIVM *Flaccum commentarijs*.

Lippus ſcire, ſuos oculos quæ ſata manerent
Tandem, cum cuperet, vatem olim adiiſſe Sabellam
Fertur anum Flaccus notam ſibi. (aruſpice ſaluus
Arboris hac caſum, fulmenq;, lupiq; cruentum os,
Funeſtas peſteis, euaſerat, atque Philippos)
Talia reſpondit mota vates anus vrna:

DVRA PARENS GENVIT TE LIPPVM FLACCE: NOVERCA
DVRIOR AT VENIENS AETAS TIBI LVMEN VTRVMQVE
ERIPIET: TENEBRIS FIES ET TVRPIS OBORTIS.
NEC TEIPSVM AGNOSCES: NEQVE COGNOSCERIS AB VLLO
INTEGER. HAVD TAMEN HAC AETERNVM LVCE CAREBIS.
NAM TERQVINGENTAS VBI, SEXAGINTAQVE MESSEIS
PROTVLERIT TITAN: RAPTVM COLYRIA LVMEN
ILLITA RESTITVENT. DISCVSSIS PRORSV' TENEBRIS.
NEC LIPPVS, NEC CAECVS ERIS: TIBI, ET OMNIBV' NOTVS
TVNC ERIS: ET PVLCHRO SPLENDESCES INTEGER ORE.
TVNC MVLTO EXTABIS, QVAMPRIMO ILLVSTRIOR AEVO.

Verum dixit anus. ſunt hæ colyria chartæ.

C A R M I N V M
L I B E R P R I M V S.

A D M A E C E N A T E M Ode 1.

Alios aliis rebus duci: ſe lyricorum uerſuum ſtudio teneri.

MAECENAS atauis edite Regibus,
O & præſidium & dulce decus meum:
Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegiſſe iuuat, metaque feruidis
Euitata rotis, palmaque nobilis
Terrarum dominos euehit ad Deos.
Hunc ſi mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus:
Illum, ſi proprio condidit horreo
Quicquid de Libycis uerritur areis,
Gaudentem patrios findere ſarculo
Agros: Attalicis conditionibus
Nunquam dimoueas, ut trabe Cypria
Myrtoũm pauidus nauta ſecet mare.
Luctantem Icariis fluctibus Africum
Mercator metuens, ocium, & oppidi
Laudat rura ſui: mox reficit rateis
Quaſſas, indocilis pauperiem pati.
Eſt qui nec ueteris pocula Maſſici
Nec partem ſolido demere de die
Spernit, nunc uiridi membra ſub arbuto
Stratus, nunc ad aquæ lene caput ſacræ.
Multos caſtra iuuant, & lituo tubæ

Termiſtus ſonitus, bellaque matribus
Deteſtata. manet ſub Ioue frigido
Venator, teneræ coniugis immemor,
Seu uiſa eſt catulis cerua fidelibus,
Seu rupit teretes Marſus aper plagas.
Me doctarum ederæ præmia frontium
Diis miſcent ſuperis: me gelidum nemus,
Nympharumq; leues cum Satyris chori,
Secernunt populo, ſi neque tibias
Euterpe cohibet, nec Polyhymnia
Lesboum refugit tendere barbiton.
Quòd ſi me Lyricis uatibus inſeres,
Sublimi feriam ſidera uertice.

COMMENTARII.

MAECENAS] In omnibus ferè manuſcriptis codicibus, quibus uſus ſum, nomen Mæcenas ſcriptum reperi & in prima & in ſecunda ſyllaba ſine diphthongo: quam ſcripturam tametſi non probem omni ex parte, ſequor in eo tamen quòd ſecunda per e uocalem, non ut uulgo, per œ diphthongum ſcribitur. adiuuat me codex orationum M. Tulii Ciceronis calamo exaratus in Cluentiana: quo loco ſcriptum etiam eſt hoc nomẽ ſine diphthongo in utraque ſyllaba. Iam uerò quòd ad primam attinet, Græcorum auctoritate moueor, apud quos Μαικήνας per *αι* diphthongum ſcribi ſolet in ea ſyllaba, ut in ſecunda per *η*, quæ uocalis uertitur in e longum. Quin Aelianus qui cum Romanus eſſet, Græcè ſcripſit, lib. XII. Ποικιλ. ἱστορ. hanc ſcripturam retinet. Præterea apud P. Victorem lib. de Regionibus urbis, & Priſcianum libro de Accentib. in exemplaribus Aldinis ſine ulla uarietate perpetuò ita ſcriptum eſt hoc nomen. Vnius præterea marmoris antiqui teſtimonium producam, quod Romæ uiſitur in ædibus Fuſconum, è regione ædium Farneſiarum: in quo hæc ſunt inciſa, LIBERTORVM ET LIBERTARVM C. MAECENATIS L. F. PONT. POSTERIS'QVE EORVM, ET QVI AD ID TVENDVM CONTVLERVNT, CONTVLERINT. Fuerunt autem Mæcenates ordinis equeſtris, quemadmodum declarat M. Tull. in ea oratione, quam modò commemoraui, his uerbis, *Tunc C. Flaʒius Puſio, Cn Titinius, C. Mæcenas illa robora Pop. Rom. ceteriq; huiuſcemodi ordinis non fecerunt idem quod nunc Cluentius*, &c. Horatius ipſe multis locis hunc Mæcenatem equitem appellat, ut Od. XX. huius lib. *datus in theatro Cum tibi plauſus Care Mæcenas eques*, &c. & Od XVI. lib. 3. *iure perhorrui Late conſpicuum tollere uerticem Mæcenas equitum decus.* De eodem ſic C. Velleius Paterculus, *Tunc urbis cuſtodiis præpoſitus* C. *Mæcenas equeſtri, ſed ſplendido genere natus, uir ubi res uigiliam exigeret, ſane exſomnis, prouidens, atque agendi ſciens: ſimul uero aliquid ex negocio remitti poſſet, ocio ac molliciis pene ultra fœminam fluens, non minus Agrippa Cæſari carus, ſed minus honoratus: quippe uixit anguſto clauo pene contentus: & maiora conſequi potuit, ſed non concupiuit.*

Atauis]

Atauis] atauum ait eſſe dictum Nonius Marcell. quaſi tatam aui, ideſt, patrem. *Pueri enim*, inquit, *paruuli patres tatas, matres mammas appellant*.

Regibus] Etruſcis. Od. XXIX. lib. 3. *Tyrrhena Regum progenies*. & Saty. VI. lib. 1. *Non quia Mæcenas Lydorum quicquid Etruſcos Incoluit fineis, nemo generoſior eſt te*. & Od. XX. huius lib. *ut paterni Fluminis ripæ*, &c.

O & præſidium] ſic epiſt. 1. lib. 1. *Rerum tutela mearum Cum ſis*, &c. Ponitur autem hoc loco præſidii nomen tranſlatè, vt & epiſt. ad Loll. lib. 1. *Tuterisq́; tuo fidentem præſidio*, &c. & Od. I. lib. 2. *Inſigne mæſtis præſidium reis*. & Od. V. huius lib. *Nequicquam Veneris præſidio ferox*. & Od. XXIX. lib. 3. *Tunc me biremis præſidio ſcaphæ Tutum per Aegæos tumultus Aura feret*. propriè epiſtola 11. lib. 2. *Præſidium regale loco deiecit*.

Decus] ornamentum. Nam & M. Tull. ſæpenumerò hæc duo coniungit, præſidium, & ornamentum.

Sunt quos curric.] id eſt, ſunt qui delectantur ſtudio certaminum curuliũ. curriculi autem nomine, malim hoc loco currum ſignificari, quàm ſpatiũ in quo curritur, Feſto auctore fretus, q curriculũ a curru diminutũ eſſe ſcribit.

Puluerem Olymp.] equorũ curſu puluis excitatur. Itaque ex eo, quod ſubſequitur, id quod antecedit intelligere debemus. ſic Ι'λ. ψ. in certamine illo equeſtri, quod inſtituit Achilles in funere Patrocli magna uis pulueris attollitur. ὑπὸ δὲ στέρνοισι κονίη Ἵστατ' ἀειρομένη. & paulò poſt utitur Homerus uerbo *κονίοντες* quod idem ferè ualet quod puluerem colligentes. οἱ δ' ἐπέτοντο κονίοντες πεδίοιο. Certamen porrò Olympicum ab Hercule fuiſſe inſtitutum poſt Augeam deuictum, Elida direptam ac uaſtatam, Phyleum reſtitutum, atque in patrio regno collocatum, cum uirorum penuriam, quam belli calamitas effecerat, eorum qui in acie ceciderant, uxoribus cum reliquiis exercitus cõmiſceri iuſſis, expleuiſſet, ſcribunt Homeri interpretes Ι'λ λ. Iã Pauſanias in Eliacis tradit XXVI. Olympiade cęptum eſſe Olympiæ equorũ adultorũ curſu certari, Thebanumq́; Pagõdam pronunciatũ eſſe uictorẽ. Paterculus aũt Olympicorum certaminũ auctorem Iphitum quendam Eleum tradit.

Collegiſſe] Sic utitur hoc uerbo Saty. 4. lib. 1. *quin per mala præceps Fertur uti puluis collectus turbine*. alibi aliter ut epiſt. 2. lib. I. *Auriculas cithara collecta ſorde dolentes*. X. *Imperat, aut ſeruit collecta pecunia cuique*. XI. *nec qui Frigus collegit furnos & balnea uitat*, &c. XII. *Fructibus Agrippæ Siculis, quos colligis Icci*, &c. XV. *collectos ne bibant imbres*. 2. libri 2. *collecta uiatica multis Aerumnis*. ſic Virgil. Melib. *Aut ſi, nox pluuiam ne colligat ante, ueremur*. Lucret. lib. 1. *Quod calor a medio fugiens ſibi colligat igneis*.

Metaque feruidis Euitata rotis] eo ipſo Ι'λιάδ. libro, quem modò produxi, Neſtor Antilocho filio quadrigatum curriculum agitaturo tùm alia, tùm hæc in primis præcipit, ut equum dextrũ ſtimulet, eiq́; habenas laxet: det operam, ut equus ſiniſter ita metæ appropinquet, ut modiolus rotæ ſummam metam attingere quidẽ uideatur, ſed nõ tangat tamen, ne & equos vulneret, & currũ effringat. Verſus Homeri aſcribam non ſolùm ut quiuis intelligat, quã fuerit curſoribus illis metæ tactus periculoſus ac fugiendus, uerùm etiã ut hic locus aliquantùm illuſtretur. Τῷ σὺ μάλ' ἐγχρίμψας ἐλάαν σχεδὸν ἅρμα καὶ ἵππους. Αὐτὸς δὲ κλινθῆναι ἐϋπλέκτῳ ἐνὶ δίφρῳ Ἦκ' ἐπ' ἀριστερὰ τοῖιν, ἀτὰρ τὸν δεξιὸν ἵππον Κένσαι ὁμοκλήσας, εἶξαί τε οἱ ἡνία χερσίν. Ἐν νύσσῃ δέ τοι ἵππος ἀριστερὸς ἐγχριμφθήτω, Ὡς ἄν τοι πλήμνη γε δοάσσεται ἄκρον ἱκέσθαι Κύκλου ποιητοῖο, λίθου δὲ ἀλέασθαι ἐπαυρεῖν, Μή πως ἵππους τε τρώσῃς, κατὰ θ' ἅρματα ἄξῃς. Sophocles autem in Electra ſic deſcribit certamen equeſtre, ſeu curule, ut pœnè oculis cernere uideamur. Eo loco Pſeu-

Oreſtes ille cum laxata læua habena alter ex equis curſum ſuum inflexiſſet, imprudens ad ſummam columnam offendit: quo facto modiolos rotarum, axemque perfregit, ipſe è curru excuſſus eſt. Equi autem eo collapſo, loriſque diruptis implicato, per medium Circum fugientes diuerſi abierunt, atque ita aurigam ſuum dilacerarũt, ut repreſſo tandé a ceteris aurigis equorum curſu, ſolutus & explicatus ille a nemine ſuorum agnoſceretur. Verſus eos duntaxat aſcribam, qui ad hunc locũ pertinent: *Ἔπειτα λύων ἡνίαν ἀριστερὰν Κάμπτοντος ἵππου λανθάνει στήλην ἄκραν Παίσας. ἔθραυσε δ' ἄξονος μέσας χνόας, Κἀξ ἀντύγων ὤλισθε, συνδ' ἑλίσσεται Τμητοῖς ἱμᾶσι, τοῦ δὲ πίπτοντος πέδῳ Πῶλοι διεσπάρησαν εἰς μέσον δρόμον.* eódem pertinent illa Theocriti *εἰδ. λα ἵππους δ' ἐξελάασθαι ὑφ' ἅρματι, τὸν περὶ νύσσαν Ἀσφαλέως κάμπτοντα τροχῷ σύριγγα φυλάξαι Ἀμφιτρύων ὃν παῖδα φίλα φρονέων ἐδίδασκεν Αὐτός.* docuerat (inquit) Amphitryo ipſe filium ſuum ita equos currui iũctos agitare, rotæq; modiolum circum metam inflectere, ut eam uitaret. Videtur mihi etiam M. Tullius in oratione pro M. Celio, quo loco adoleſcentiæ uoluptates, ac libidines extenuat, poſtulatque à iudicibus, ne uicinitas, & familiaritas Clodię mulieris impudicæ Celio fraudi ſit, ad hunc flexum tantopere in certaminibus illis periculoſum, reſpexiſſe. ſic enim ille, *In hoc flexu ætatis (nihil enim occultabo fretus humanitate ac ſapientia ueſtra) fama adoleſcentis hæſit ad metas notitia noua mulieris, et infelici uicinitate, et inſolentia uoluptatum.* Et item Eurip. in Hippol. coron. *Τέλος δὲ κάμψαιμ' ὥσπερ ἠρξάμην βίου*, id eſt, detur mihi uitæ finem ita, ut cœpi, flectere. quod ualet, contingat mihi mors uitæ conſentanea. metam in epiſt. de arte poet. pro calce ſtadii uſurpauit. *Qui cupit optatam curſu contingere metam, Multa tulit, fecitque puer:*

Hunc ſi mobilium] eo libentiùs mobilium lego, non nobilium, quòd hanc ſcripturam & Porphyr. agnoſcit, & noſtræ ætatis uiri doctiſſimi probãt. Mobiles autem Quirites appellat Horatius propter comitiorum incõſtantiã, & uarietatem, populique Rom. in ſuffragiis ferendis leuitatem, quam pluribus locis declarat M. Tullius, ut in orat. pro Murena his uerbis, Quod.n. fretum, quẽ Euripum tot motus, tantas, tam uarias habere putatis agitationes fluctuũ, quantas perturbationes, & quantos æſtus habet ratio comitiorum? Dies intermiſſus unus, aut nox interpoſita ſæpe perturbat omnia, & totã opinionem parua nonnunquã commutat aura rumoris & cet. & item pro Plancio. Non.n. comitiis iudicat ſemper populus, ſed mouetur plerunq; gratia, cedit precibus, facit eos a quibus eſt maximè ambitus: denique ſi iudicat, non delectu, aut ſapientia ducitur ad iudicandum, ſed impetu nonnunquã, & quadam etiã temeritate & cet. quæ fuerant à M. Antonio Mureto annotata. ſed quod idem Muretus ſcripturam nobilium idcircò reiicit, quòd in mandandis honoribus non modò nobiles, ſed etiam humiles & obſcuri, & plebeii ius ſuffragii habebant, ea ratio apud me non admodum ualeret. Nam Quiritum nobilitas, penditur & ſpectatur non ex ordine, ſed ex uniuerſi populi antiquitate: quæ ſane à Quirino, id eſt, Romulo Romani generis auctore ducitur. magis me mouet quòd epithetum nobilium hoc loco mihi uidetur & ocioſum, neque ſatis conſonũ: ocioſum, quia nobilitatem Populi Romani, hic commemorare ſuperuacaneũ eſt: non eſt autem conſonum, quia abſurdum uidetur, cùm turbam dicat, nobilitatem aſcribere. Contrà cùm turba & mobilitas aptiſsimè unà cohæreant. loquatur autem Horatius de ſuffragiis & comitiis, quibus nihil eſt incertius, nihil mutabilius, & in quibus magni corporum & animorum motus uerſantur, uox mobiliũ mihi uidetur huic loco ualde conuenire. Nã nomen mobilis non ad res inanimatas tm̃ ptinet, ut Od. XXIII. lib. I. *Nam ſeu mobilibus ueris inhorruit*

ruit *Aduentus foliis*,&c.& Od.VII.*mobilibus pomaria riuis*.& Saty.VII.lib.2.*ut ner uis alienis mobile lignũ*.& epiſt. ad Aug.*pũcto mobilis hora*. uerùm ẽt ad animũ, ut Q. Metell.ad Cic.lib.5.epiſt. *Te tam mobili in me.meoſq́; eſſe animo non ſperabam*. & Cicero ad Metell. ſecunda eius libri epiſt. *nec in te,ut ſcribis, animi fui mobili, ſed ita ſtabili, ut in mea erga te uoluntate, etiam deſertus ab officiis tuis permanerem*. Idem pro Q. Roſc. Com. *quem hominem? leuem? immo grauiſsimum: mobilem? immo conſtantiſsimum*. Cæſar lib.4.de bell.gall. *Itaque cum intelligeret omnes fere Gallos nouis rebus ſtudere,et ad bellum mobiliter,celeriterq́; excitari*. Idem lib.4.mobiles in conſiliis capiendis appellat.Hor.lib.de Art.poet. *Mobilibusq́; decor naturis dandus et annis.*

tergeminis tollere honoribus] Cogor hic ab ijs diſſentire, qui tergeminos honores accipiũt quæſturam,tribunatum plebis, ædilitatem maiorem, præturam,conſulatum,cenſuram. Nam tergemini non ſex, aut ſenos:ſed tres, aut ternos ſignificant. declarant tergemini Horatij,& tergemini Curiatij.adde Geryonem tergeminum, cui tria corpora fuiſſe confictum eſt a poetis. Lucret.lib.5.*Quidue tripectora tergemini uis Geryonai*.Virg.lib.8. *Nam maximus ultor Tergemini nece Geryonis*,&c. Accedat triceps Cerberus;de quo ſic Tibullus eleg.IIII.lib.3. *Nec canis anguinea redimitus terga caterua, Cui tres ſunt linguæ, tergeminumq́; caput*. Hoc igitur poſitum ſit tergeminos honores treis eſſe.Nunc qui ſint hi,uideamus.Honorum autem gradus ſunt hi, Quæſtura,ædilitas maior,niſi cum tribunatus interponebatur, prætura,conſulatus. quod & M.Tullius declarat in Lucullo, *In Aſiam quæſtor profectus ſum, deinde abſens ædilis factus,continuo prætor,poſt in Africam,inde ad conſulatum*. & T.Liuius lib.32. annalium. *Comitia per M.Fuluium, & M.curium Tribunos plebis impediebantur, quod T.Quinctium Flaminium Conſulatum ex Quæſtura petere non patiebantur. Iam ædilitatem, præturamq́; faſtidiri, nec per honorum gradus documentum ſui dantes nobiles tendere ad conſulatum, ſed tranſcendendo media ſumma imis continuare*. De cenſura & dictatura quid attinet dicere,cum dictatura quidem difficilibus tantum,& turbulentis Reipub.temporibus adhiberi ſolita ſit: cenſoria autem notatio neque impedimento cuiquam fuerit unquam, quo minus eius ratio haberetur in petendis honoribus,& nonnunquam de Rep.ſublata ſit.Cenſores denique ipſi ſubſcriptione Cenſoria ſibi ſtandum eſſe nunquam exiſtimarint, ut oſtendit M.Tull. in Cluentiana? Adde quòd ex cenſura nihil ad dignitatem hominis conſularis accedere poteſt, cùm ſcribat M.Tull.in Planciana, honorum populi finem eſſe conſulatum. His igitur poſitis exiſtimarim ternarium numerum hoc loco, uel ſimpliciter & literatè & propriè accipiendum, uel tranſlatè & prouerbij loco. Si ſimpliciter & propriè placebit accipi, tergeminos honores intelligemus Aedilitatem maiorem, Præturam, Conſulatum. Quòd ſi quis quærat quamobrem Queſturam è numero trium honorum tollam, præſertim cũ primus magiſtratus urbanus nominetur,& M.Tull.Verr.VII.honoris nomine afficiat his uerbis, *ita ſum Quæſtor factus, ut mihi hunc honorem non datum, ſed commiſſum arbitrer*: reſpondebo, magiſtratum quidem fuiſſe & honorem, ſed non curulem, & minimæ auctoritatis, nulliuſq́; ferè Imperij. Itaque idem M.Tull.lib.2.accuſat. primum honoris gradum nominat, non honorem. deinde Quæſtores dabantur Prætoribus & Conſulibus tanquam adiutores, & adminiſtri quidam. Præterea quæſtori prætor parentis erat loco, & quæſtor prætori, liberorum,ut ex multis M.Tullij locis intelligere licet. Tum uerò quæſtorem pretor poterat coërcere. quin etiam homini priuato licebat eum in ius uocare.Neque aũt uocationem,neque prehenſionem in urbe habebat:ergo neque lictorem,neque uiatorem,ut ſcribit Gellius ex Varrone: quod tamen uerum nõ

eſt.nam

eſt.nam faſces & lictores habuiſſe perſpicuum eſt ex oratione pro Plancio. Poſtremò fortaſſe dici poteſt, Quæſtorem non habuiſſe ſententiæ in ſenatu dicendæ poteſtatem: ſed tantummodo pedibus in aliorum ſentētiam diſcedere ſolitum eſſe: qua de re tamen nihil affirmo. agere quidem eum populo & cōcionem habere ſuo iure non poterat. neque eſt quòd quiſquam mihi dicat ei, qui quæſtor non fuiſſet, non licuiſſe maiores petere magiſtratus: ergo Quæſturam ſuum in honoribus locum debere obtinere, ad hoc enim reſpondebo tanto magis eam in enumerandis honoribus nobis prętermittere licere, propterea quòd etiam ſi non numeretur, reliquos magiſtratus tamen anteceſſiſſe intelligatur. De ædilitate maiore autem cùm multa dici poſſint, quamobrem in honorum numero ſit habenda, tùm ea multum ualent, quę ſcribit M. Tull. lib. 5. accuſat. de ſua ædilitate uerba faciens: *Ob earum rerum laborem & ſolicitudinem fructus illos datos, antiquiorem in ſenatu ſententiæ dicendæ locum, togam prætextam, ſellam curulem, ius, imagines ad memoriam, poſteritatemq; prodendam*. Nam ex illo loco perſpicuum eſſe poteſt, quantùm dignitatis atque amplitudinis afferat ædilitas. Præterea ædili concionem aduocare, & cum populo agere licebat, quod non niſi maiori magiſtratui licebat. Quamuis autem Præturam & Conſulatū obtinere poterat, qui ædilitatem non geſsiſſet: ſępe tamen accidebat, ut offenderetur populus, ſi quis ædilitatem non petiuiſſet. Nam in ſuſpicionem illiberalitatis & auaritiæ ueniebat: quod declarat locus ille Ciceronis lib. de Offic. ſecundo his uerbis, *Vitanda tamen eſt ſuſpicio auaritiæ. Nam Mamerco homini ditiſſimo prætermiſsio ædilitatis conſulatus repulſam attulit.* Ne illud quidem me mouet, quòd multi ædilitatis repulſam paſſi, prætores & conſules facti ſunt. Id enim comitiorum inconſtantię, populiq; leuitati aſcribēdum eſt. Poſtremò M. Tull. oſtendit lib. 3. de legibus ædilitatem primum aſcenſum fuiſſe ad amplioris honoris gradum. Iam uerò de prætura quin ea ſecundum locum ſuo quodammodo iure ſibi uendicet, nemo, opinor, dubitabit. Prætores enim abſentibus conſulibus conſulare munus obtinebant more maiorum, vt ſcribit M. Tull. epiſt. ad Plancum lib. 10. & Tit. Liuius lib. 7. tradit Prętores dictos & habitos eſſe conſulum collegas. Sequitur Conſulatus; quem honorum populi finem fuiſſe paulo antè ex M. Tullio diximus. Ex ſuperioribus igitur colligi poteſt tergeminos honores ab Horatio ſignificari Aedilitatem, Præturam, Conſulatum: vel ſi quis ędilitatem prætermitti potuiſſe impune contendet, Quæſturā, Pręturam, Conſulatum. Tribunatus porrò quamuis fuerit magiſtratus ſacroſanctus, & auxilii cauſa ab initio comparatus, non erat tamen neceſſe eum, qui præturam, aut conſulatū petiturus eſſet, tribunatum geſsiſſe. Præterea tribunatus multis annis poſt urbem conditam, ex diſſenſione ſenatorum & plebis natus, & ſæpe intermiſſus eſt, ut ex Tit. Liuio intelligere licet. Quod item oſtendit M. Tullius Verr. 11. uel potius proœmio accuſ. Verr. his uerbis, *Ipſe denique Pompeius cum primum concionem habuit: ubi (id quod maxime expectari uidebatur) oſtendit ſe tribunitiam poteſtatem reſtituturū, factus eſt in eo ſtrepitus & grata concionis admurmuratio.* Deinde tribunatum nemini, niſi qui è plebeia eſſet familia, capere licebat: deinde tribunatum petebant ferè homines populares, & ab optimatum conſilio & ſecta remoti. Sin tranſlatè & *μυστηριωδῶς* accipiemus: per tergeminos honores, legitimum quendam, & iuſtum, & abſolutum honorum numerum intelligemus, quemadmodum ſępe apud poetas Gręcos & Latinos *τρὶς*, id eſt, ter, uſurpatū uidemus pro multùm, & ſæpè. Hom. *ὀδ.* ε. *τρὶς μάκαρες Δαναοὶ καὶ τετράκις.* quod Virgil. expreſsit primo Aeneid. & Hor. Od. XIII. huius libri, *felices ter & amplius, Quos irrupta tenet copula.* & apud Aeſch. in Prometh. *κακῶν τρικυμία.* ſic Od. XXVIII. eiuſdem, *licebit Iniecto ter*

puluere

puluere curras. Od. XVII. ſecundi, *Latum theatris ter crepuit ſonum*. & Od. tertia lib. 3. *Ter ſi reſurgat murus aeneus*. & XVIII. *Gaudet inuiſam pepuliſſe foſſor Ter pede terram*. Od. XXII. *Quæ laboranteis utero puellas Ter uocata audis*. Atque hoc ex eo natum, quòd numero ternario in ſacris, in rebus diuinis, atque adeo in carminibus & excantationibus utebantur, tanquam naturæ diuinæ accommodatiſsimo, & gratiſsimo. Theocr. φαρμακευτρ. Ἐς τρὶς ἀποσπένδω, καὶ τρὶς τάδε πότνια φωνῶ. quale eſt illud Virgilij in ſua pharmac. *Terna tibi hæc primum triplici diuerſa colore Licia circundo*, &c. ſic Tib. eleg. ſecunda lib. 1. *Ter cane, ter dictis deſpue carminibus*. Etiam oratores uſurpant, ut Demoſth. περὶ παραπρεσβ. τρὶς, οὐχ ἅπαξ ἀπολωλέναι δίκαιος.

Tollere honorib.] Vel dixit tollere honoribus pro eo quod eſt, tollere ad honores, uel ita, ut dicimus ferre & tollere laudibus. ſic enim Od. XXI. huius lib. *Vos Temp: totidem tollite laudibus*.

Si proprio cond. horr.] id eſt, ſi quamplurima fructuoſiſſimorum agrorum habet iugera, ſi copioſus & diues eſt arator. ita utitur eodem uerbo epiſt. ad Auguſt. lib. 2. *Condita poſt frumenta leuantes tempore feſto Corpus & ipſum animum ſpe finis dura ferentem*.

Attalicis conditionibus] id eſt, etiam ampliſſimis conditionibus nunquam neque huic ambitioſo præſertim apud populum gratioſo, neque illi aratori præſertim abundanti, & copioſo, perſuadeas ut ſuo ſtudio, uitæq; inſtituto relicto nauigationis periculũ quæſtus cauſa ſubire uelit. Fuit autem Attalus Rex Pergami, qui populũ Rom. fecit heredẽ. de quo plura ad Od. XVIII. lib. 2.

Nunquam dimoueas] ſic quidẽ ſcriptum reperi in libris manu ſcriptis, ſed malim legi demoueas, ut hæc ſit ſententia: nunquã eum de ſuo inſtituto ſententiáve deducas, aut demoueas. Non dubiũ eſt autem, quin hoc uerbũ non apud hunc poetam ſolùm, uerum etiam apud M. Tull. permultis locis ita ſit emendandum. Vt in Orat. contra Rull. ex ea poſſeſsione remp. demouere. & parad. de ſententia demouere. & Philipp. quarta, Virtus eſt vna altiſsimis defixa radicibus, quæ nunquã ulla ui labefactari poteſt, nunquã demoueri loco.

Trabe Cypria] naui, hypallage. ſic Virgil. Aen. III. *Vela damus, uaſtumq; caua trabe currimus æquor*.

Myrtoum] mare Myrtoum à Myrtoo Oenomai auriga nominatum eſſe traditum eſt: quem Pelops ab Hippodamia falsò apud ſe accuſatum, quaſi ei ſtuprum inferre conatus eſſet, cùm illa abſente Pelope Myrtoi complexum & concubitum vltro appetiſſet: in mare proximum è curru præcipitem deiecit. Verùm Pauſan. Arcadicis hæc non probat. vult enim mare Myrtoum à muliere quadam Myrtone eſſe appellatum. Pauſaniæ uerba ſunt hæc, Οὐκ ἂν οἶμαι τὸ Μυρτῷον ἀπὸ Μυρτίλου τοῦ Ἑρμοῦ φαίνοιτο κεκλημένον, ἀρχόμενόν τε ἀπὸ Εὐβοίας, καὶ παρ' Ἑλένην ἐρήμην νῆσον καθῆκον εἰς τὸ Αἰγαῖον, ἀλλά μοι δοκοῦσιν Εὐβοέων οἱ τὰ ἀρχαῖα μνημονεύοντες ἐοικότα εἰρηκέναι λέγοντες ἀπὸ γυναικὸς Μυρτοῦς τῷ πελάγει γεγονέναι τὸ ὄνομα τῷ Μυρτῴῳ.

Pauidus nauta.] aptum epithetum, ſic Od. XXIII. huius lib. Ceruam pauidam, & Od. II. epod. leporem pauidum appellat.

Luctantem Icariis.] participium luctantẽ cum dandi caſu coniunxit, ut Od. III. huius lib. dixit, decertantẽ Aquilonibus, & ita de ſimilibus ſentiẽdũ. lege quæ annotata ſunt ad Od. VI. lib. 2. ibi, viridiq; certat Baca Venafro. Dædalũ & Icarũ eius filiũ poſt Paſiphaæ cum tauro concubitũ, Minois irã fugiẽtes ſeſe è Creta ſubduxiſſe, Icarũq; ſolis propinquitate alis colliquefactis, in mare ſubiectum decidiſſe, atq; ab eo, mare Icariũ eſſe nominatum, notius eſt, quã ut inculcare debuerim. infra Od. II. lib. 4. *Ceratis ope Dædalea Nititur pennis*.

Africum]

Africum] uentum ab occaſu hiberno flantem.

Indocilis pauper p.] id eſt, qui neque aduerſa tempeſtate, neque naufragio, neque ullo alio nauigationis incommodo patientiam paupertatis doceri poteſt. Hæc quidem eſt nominis, indocilis, propria ſignificatio, ſed uſurpauit M. Tull. pro eo quod Græci ἀδίδακτον dicunt, in Lucullo his uerbis: *Sed incredibilis quadam ingenii magnitudo non deſiderauit indocilem uſus diſciplinam*. diſciplinam uſus, indocilem dixit, quæ nullis præceptis contineatur, quæ doceri non poſſit.

Eſt qui nec ueteris] aliud hominum genus proponit, qui totam ætatem in compotationibus, in ſomno, in ocio, & uoluptatibus conſumunt.

Maſsici] vinum Maſſicum poſuit pro quouis uino generoſo. addidit nomen ueteris, quia uetuſtas uinum commendat. qua de re alibi dicemus.

Nec partem ſolido d.] demere partem de die ſolido idem ualet, quod dicit Ode VII. lib. 2. frangere diem. Et ſolidum diem, ſiue integrum appellare malis, hic nominat, quo die nihil quis edit, nec bibit. ut Od. V. libri 4. *dicimus integro Sicco mane die*, &c. Eſt autem frangere diem, opere & labore uſitato, & quaſi legitimo intermiſſo, atque interrupto, corpus cibo, & potione curare, Genioq; indulgere. Solebant enim magna ex parte Romani illi ueteres totum ferè diem in rebus agendis ponere: ſub ueſperum autem, aut certè poſt meridiem corpora curare, uinoq; , & epulis operam dare. Significat igitur nonnullos adeò non eſſe uel in Rep. adminiſtranda, uel in re familiari tuenda, uel in aliis ſtudiis, & negocijs occupatos, ut multo malint magnam diei partem in conuiuijs, & compotationibus conſumere, quàm ſicci, & ieiuni uſque ad ueſperum permanere. Eadem ratione uidetur M. Tullius in epiſtola ad Papirium Pætum lib. 9. epiſt. integram famem appellare eam, quæ ad cęnæ tempus perfertur, neque uel tantillo cibo ſedata, aut leuata eſt. *Integram* (inquit) *famem ad ouum affero, ita uſque ad aſſum uitulinum opera perducitur*. Quem igitur hic ſolidum diem nominat, Od. V. lib. 4. integrum appellat: & dies fractus opponitur integro, ut integer ſit, de quo nihil ſit detractum, quod in curando corpore ponatur: fractus autem, qui totus in negocio non ſit poſitus, ſed diuiſus ita, ut eius pars, uel multo maxima, uel quantacunque ſit ad uinum, atq; epulas, eiuſmodiq; delicias, & uoluptates ſiue neceſſarias ſiue non neceſſarias conferatur.

Spernit] uidetur eſſe μείωσις ſeu ἐλάττωσις, non ſpernit pro exoptat, concupiſcit. ordo autem hic eſt, nec ſpernit pocula optimi uini ueteris, nec ſpernit demere, id eſt, detrahere partē de die, & ad epulas ac uoluptates conferre.

nunc ad aquæ lene caput ſac.] aquam ſacram, fontem intellige: qua de re mox dicemus. fontis caput autē, eſt fontis principium, & origo, unde primū erumpit & manat aqua. eſt etiā fluuij caput, quo in mare influit: ſic Virg. Georg. IIII. *Triſtis ad extremi ſacrum caput aſtitit amnis*: & Cęſar lib. 4. de bello Gall. de Rheno: *multisq; capitibus in Oceanum influit*. Ex quo a capite arceſſere, id eſt, ab ipſo principio petere, ſeu repetere, & caput pro cuiuſque rei principio, & origine. Cic. pro Plancio, *Sed ſi quid ſine capite manabit, aut ſi quid erit eiuſmodi, ut non exſtet auctor, qui audierit*, &c. & ibid. caput & fontem coniungit. *Etenim ad caput, et ad fontem utriuſque generis ueniamus*. & pro Celio: *Sin autem ut riuulus accerſitus, et ductus ab ipſo capite accuſationis ueſtræ, ...abo*, &c. & ibid. *horum duorum criminum uideo fontem, uideo auctorem, uideo certum nomen et caput*. & lib. 2. de finibus. *Atque ab iſto capite fluere neceſſe eſt omnem rationem bonorum, et malorū.*

Multos caſtra] multi caſtris, & ſtudio rei militaris delectantur.

Et lituo tubæ permi. ſon.] quemadmodum hic tubę ſonitum cum lituo: ita Od. I. lib. 2. lituorum ſtrepitum cum cornuum murmure coniungit in de-

ſcribenda

ſcribenda pugnæ imagine, his uerbis, *Iam nunc minaci murmure cornuum Perſtringis aures, iam litui ſtrepunt.* ſolebant enim Romani non ſolùm tubis, verùm etiam lituis acuere militũ animos, ex quo apud Tull. tuba belli ciuilis, & lituus profectionis ad Pompeium, pro impulſore poſita ſunt. Verba Ciceronis ſunt hæc in epiſt. ad Ampium Balb. lib. 6. epiſt. *qui tuliſſem acerbius ueniam tibi dari, quem illi appellant tubam belli ciuilis.* idem lib. 11. epiſt. ad Attic. *Poſteaq́; , quam mi literæ a Balbo Cornelio minore miſſa eſſent, illum exiſtimare, Quinctum fratrem lituum meæ profectionis fuiſſe (ita enim ſcripſit,)* &c. eodem pertinent illa Virgil. Georg. III. *Primus equi labor eſt animos, atque arma uidere Bellantum, lituosq́ue pati.* & Aen. VI. de Miſeno, *Hectora circum, Et lituo pugnas inſignis obibat, & haſta.* Vide Aul. Gell. lib. I. cap. XI. Fuit autem & alius lituus inſigne auguratus: de quo ſic M. Tull. lib. I. de diuinat. *Quid lituus iſte ueſter, quod clariſſimum eſt inſigne auguratus? unde uobis eſt traditus? nempe eo Romulus regiones direxit tum, cum urbem condidit: qui quidem Romuli lituus, id eſt, incuruum, & leuiter a ſummo inflexum bacillum, quod ab eius litui, quo canitur, ſimilitudine nomen inuenit: cum ſitus eſſet in curia Saliorum, quæ eſt in Palatio, eaq́; deflagraſſet, inuentus eſt integer.*

bella'que matribus deteſt.] deteſtata poſuit παθητικῶς, vt notat Priſcian. lib. 8. matribus autem deteſtata bella dixit, propterea quòd in eis matres plerunq; filiis orbantur. ſic inf. Od. XVI. lib. epod. *Parentibusq́; abominatus Annibal.* eodẽ ptinet illud Eurip. in Hecuba, πολιὸν τ' ἐπὶ κρᾶτα μάτηρ τέκνων θανόντων τίθεται χέρα, δρύπτεταί τε παρειὰν δίαιμον ὄνυχα τιθεμένα σπαραγμοῖς. quorum verborum hæc ferè ſentẽtia eſt. canoq; capiti mater manum infert liberis in bello mortuis, genasq; lacerat ungue cruento. ſic & Virg. lib. 11. Aen. *Hic matres, miſeræq; nurus, hic cara ſororum Pectora mærentum, puerique parentibus orbi Dirum execrantur bellum.*

manet ſub Ioue frigido] ſi dixiſſet cubat ſub Ioue frigido, verbum Græcum expreſſiſſet αἰθριοκοιτεῖ. Iam quòd Iouem pro cœlo poſuit, uſitatum eſt omnibus poetis Græcis & Latinis. Theocr. εἰδ. δ. ὁ Ζεὺς ἄλλοκα μὲν πέλει αἴθριος, ἄλλοκα δ' ὕει. Virg. Georg. I. *& Iupiter humidus Auſtris Denſat, erant quæ rara modo, & quæ denſa relaxat.* idem ſecund. *Et iam maturis metuendus Iupiter uuis.* Horat. Od. XXII. huius lib. *Quod latus mundi nebulæ, malusq; Iupiter urget.* & Od. X. lib. 3. *puro numine Iupiter.* Od. XIII. epod. *Horrida tempeſtas cælum contraxit, & imbres, Niuesq; deducunt Iouem.* Catullus autem pro vento poſuit: *Sin utrunque Iupiter ſimul ſecundus incidiſſet in pedem.* Iam verò notum eſt ita loqui Latinos, cælum graue, tenue, frigidum, caliginoſum, craſſum, humidum, potius, quàm aer grauis, tenuis, &c.

Venator.] ſic Hom. de Venatoribus ἀδυνα-ἴωτα. οἵ τε καθ' ὕλην Ἄλγεα πάσχουσιν κορυφὰς ὀρέων ἐφέποντες. & M. Tull. lib. 2. Tuſcul. *Pernoctant uenatores in niue, in montibus uri ſe patiuntur.* Horat. Saty. II. lib. I. *Leporem uenator ut alta In niue ſectatur.*

Catulis fidelib.] Canum fidelitatem, & ſtudium venandi pluribus verbis declarat M. Tull. lib. 2. de nat. deorum. *Canum tam fida cuſtodia, tamque amans dominorum adulatio, tantumque odium in externos, & tam incredibilis ad inueſtigandum ſagacitas narium, tanta alacritas in uenando quid ſignificat aliud, niſi ad hominum commoditates eſſe generatos?* vigiles appellat Horat. Ode XVI. lib. 3. *& uigilum canum Triſtes excubiæ.* Vtrunque coniunxit Lucret. lib. 5. *Et leuiſomna canum fido cum pectore corda.* Theocrit. εἰδ. κβ. hoc animal in primis ad hominum conuictum aptum ait eſſe, & prouidum, in eoque iudicium duntaxat deſiderat, quo diſcernat eos in quos ſæuire debeat, ab iis quibus eum parcere ac blandiri oporteat. ſic Theoc. Ω πόποι οἷον τοῦτο θεοὶ ποίησαν ἄνακτες, Θηρίον

ἀνθρώποισι μετέμμεναι, ὡς ἐπιμηθὲς. Εἰ οἶκε φρένες ὧδε νοήμονες ἔνδοθεν ἦσαν, Ἤδει δ᾽ ὥστε χρὴ χαλεπαινέμεν, ὥστε καὶ οὐκί. Οὐκ ἄντι θηρῶν τις ἐδήρισεν περὶ τιμῆς, &c.

Me doctarum ederæ] ederæ præmia doctorum capitum, id eſt, doctorum uirorum: nempè poetarum. nam poetę coronis ederaceis donabantur. epiſt. ad Iulium Florum. lib. 1. epi. *ſeu condis amabile carmen, Prima feres ederæ uictricis præmia.*

Diis miſcent ſuperis.] in Deorum me contubernio quodammodo collocant. Diis me parem efficiunt.

Nympharum'que leues.] Nymphæ aliæ in nemoribus habitant: & hæ a Græcis *ἀλσηΐδες* id eſt, nemorales appellantur: aliæ in aquis, quæ naiades, & hydriades communi & generali nomine dicuntur. ſed harum aliæ ſunt *κρηνίδες* Grecè, Latinè (ſi placet) fontanæ nominentur: aliæ *ἐπιποταμίδες*, liceat has fluuiatiles appellare. ſunt & aliquæ *ἐπιμηλήδες*, ſeu *ἐπιμηλιάδες* (vt Pauſan. in Arcad.) quibus pecora ſunt curæ: nonnullæ etiam *ὀρεστιάδες*, quæ montes incolunt. Nymphas ita definit Theocriti interpres *εἰδ. γ. Νύμφαι δ᾽ εἰσι τὰ ἐν γυναικείῳ σχήματι ἐν τοῖς ὄρεσι φαινόμενα δαιμόνια.* Ac de Nymphis quidem ſic Hom. *ἰλ. υ. Οὔτ᾽ ἄρα Νυμφάων, ταί τ᾽ ἄλσεα καλὰ νέμονται, Καὶ πηγὰς ποταμῶν, καὶ πίσεα ποιήεντα.* Veteres autē cum olim aquarū naturā, ut in qua præcipua uis inſit alendi, atque augendi, diuinam exiſtimabant, tūm fluuiorum, & perennium fontium maximè. Ex quo & nymphis naiadibus antra conſecrabant, & eas maxima religione uenerabantur & colebant. Itaque Vlyſſem experrectum, & patriam ſuam agnoſcentem Homerus facit Nymphas manibus ad cœlum ſublatis ad hunc modum precantem, *Αὐτίκα δὲ νύμφαις ἠρήσατο χεῖρας ἀνασχών. Νύμφαι νηϊάδες κοῦραι Διὸς οὔποτ᾽ ἔγωγε Ὄψεσθ᾽ ὔμμ᾽ ἐφάμην, νῦν δ᾽ εὐχωλῇς ἀγανῇσι Χαίρετ᾽, ἀτὰρ καὶ δῶρα διδώσομεν ὡς τὸ πάροιθεν*, & *ὀδυ. ρ.* Vlyſſe a Melanthio caprario calce percuſſo, Eumæus tametſi eum nondum agnoſceret, tamen tam improba & petulanti in hoſpitem egentem iniuria & contumelia commotus, Nymphas fontium præſides & cuſtodes precatur, ut ſi unquam eas Vlyſſes piè, religioſeque coluit, ſaluus in patriam reuertatur, vt illius inſolentiam comprimat, iniuriamque in hoſpites illatā ulſciscatur. ſic igitur Hom. *Νύμφαι κρηναῖαι κοῦραι Διὸς εἴποτ᾽ Ὀδυσσεὺς Υ̓́μμ᾽ ἐπὶ μηρί᾽ ἔκηε καλύψας πίονι δημῷ*, &c. Theocritus autem Nymphas quaſdam facit Caſtalidas tanquam Muſas. ſed nihil uetat, quo minus & fons Caſtalius ſuas Nymphas habeat. Ne hoc quidem præteribo, Nymphas terrorem iniicere interdum non ſolùm agricolis, ſed & quibuslibet aliis, eosque de gradu mentis deturbare. Vnde *νυμφόληπτοι* dicti, quos Latini Lymphatos appellant. qua de re dicemus Od. XXXVII. huius lib.

ſecernunt populo] a uulgo ſeparant, ut ceteris hominibus pręſtantem. Vtitur hoc uerbo epiſt. de Arte poet. *Publica priuatis ſecernere.* & Ode III. lib. 3. *Secernit Europen ab Afro.*

Nec Polyhymnia] apparet ex hoc loco Polyhymnię nomen ab hymno dictū eſſe. ſed Lucia. li. *περὶ ὀρχήσεων* uult *ἀπὸ τοῦ μεμνῆσθαι*, his uerbis *καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῆς πολύμνιαν ἴλεων ἔχειν αὐτῇ πρόκειται, καὶ μεμνῆσθαι πειρᾶται ἁπάντων.* Ex eo quidā cenſuerunt hoc loco legendum eſſe *πολυμνία*: quod nomen, quamque lectionem probarem, niſi codices omnes reclamarent. huic alii agriculturam, alii benè dicendi facultatem, alij artem geſtu loquendi aſcribunt: Horat. *ἔτυμον* nominis ſecutus, lyram & cantum. Iam uerò etiam Ouidius Polyhymniam dixit, ut annotat Muretus, *Diſſenſere Deæ quarum Polyhymnia cœpit Prima.*

Lesboum]

Lesboum] Propter Sapphonem & Alcæum.

Quo'd ſi me lyricis] Quòd ſi me ad poetarum lyricorum numerum aſcribes. Inſeres autem ſcriptum reperi in tribus lib. Vaticanis. quam ſcripturam magnopere probo.

ſublimi feriam] non aſſentior iis qui hoc loco legi volunt ſublimis. Nam & reperi ſcriptum ſublimi in omnibus ferè códicibus manu ſcriptis, & ſublimi uertice ita dictum eſſe puto, ut Od. xxvi. lib. 3. ſublimi flagello. ſi quis tamen ſublimis malet, non pugnabo. ſic Ter. in And. *ſublimem hunc intro rape quantum poteſt.* ideſt, ita eum ſublatum rape, ut terram nó tangat. & Virgil. Aen. v. *quem prapes ab Ida Sublimem pedibus rapuit Iouis armiger uncis*. Illud autem quod eſt Od. xv. huius libri *ſublimi anhelitu*, tranſlatum eſt. ſignificat enim anhelitum ex alto pectoris receſſu ductum: quod contingit iis, qui longo curſu defatigati ægrè animam recipiunt.

AD AVGVSTVM CAESAREM. Ode 2.

Deos omnes iratos eſſe Romanis, ob Cæſaris cædem: unam imperij ſpem in Auguſto conſtitutam.

IAm ſatis terris niuis, atque diræ
Grandinis miſit pater, & rubente
Dextera ſacras iaculatus arceis,
Terruit urbem:
Terruit genteis, graue ne rediret
Sæculum Pyrrhæ noua monſtra queſtæ,
Omne cùm Proteus pecus egit altos
Viſere monteis:
Piſcium & ſumma genus hæſit ulmo,
Nota quæ ſedes fuerat columbis:
Et ſuperiecto pauidæ natarunt
Aequore damæ.
Vidimus flauum Tiberim retortis
Littore Etruſco uiolenter undis,
Ire deiectum monimenta regis,
Templaq; Veſtæ:
Iliæ dum ſe nimium quærenti
Iactat ultorem, uagus & ſiniſtra
Labitur ripa, Ioue non probante,
Vxorius amnis.
Audiet ciues acuiſſe ferrum,
Quo graues Perſæ melius perirent:
Audiet pugnas, uitio parentum
Rara iuuentus.

B 2 Quem

Quem uocet diuum populus ruentis
Imperi rebus? prece qua fatigent
Virgines ſanctæ minus audientem
Carmina Veſtam?
Cui dabit parteis ſcelus expiandi
Iupiter? tandem uenias precamur,
Nube candenteis humeros amictus
Augur Apollo.
Siue tu mauis Erycina ridens,
Quam Iocus circumuolat, & Cupido,
Siue neglectum genus, & nepotes
Reſpicis auctor,
Heu nimis longo ſatiate ludo:
Quem iuuat clamor, galeæq; leues,
Acer & Mauri peditis cruentum
Vultus in hoſtem.
Siue mutata iuuenem figura,
Ales in terris imitaris, almæ
Filius Maiæ, patiens uocari
Cęſaris ultor:
Serus in cælum redeas, diuq;
Lætus interſis populo Quirini:
Ne've te noſtris uitijs iniquum
Ocyor aura
Tollat: hic magnos potius triumphos,
Hic ames dici pater, atque princeps:
Neu ſinas Medos equitare inultos
Te duce Cæſar.

COMMENTARII.

rubente dextera.] rubentem dexteram appellat Horatius, quam Virg. coruſcam. Georg. 1. *Ipſe pater media nimborum in nocte coruſca Fulmina molitur dextra.* Pindar. *ὀλ. ι.* fulmen Iouis *βέλος πυρπάλαμον* nominat: Et Heſiodus, *κέραυνον αἰθαλόεντα*.

iaculatus arces.] Iaculari arces pro petere, & ferire, cùm Horatianum ſit, tùm minus eſt apud alios uſitatum. ſic idem Ode XII. lib. 3. *iaculari ceruos*, & Ode XVI. lib. 2. multa iaculari dixit per tralationem pro multa petere, multaq; ſibi proponere, quæ quis conſequi uelit: quòd Græci *στοχάζεσθαι* dicunt. neq; verò dubium eſt, quin Græcos imitatus, qui dicunt *βάλλειν τὴν κεφαλὴν, τὸ τεῖχος, τὸ ἧπαρ, τὴν καρδίαν*, iaculandi uerbum cũ quarto caſu rei quæ petitur iunxerit: quod item prior fecerat Lucret. lib. 4. *Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur.*

At

At Virg. aliter Aeneid.1.*iaculata è nubibus ignem* &.11. *Vel Danaum Phrygios iaculatus puppibus ignes*, & alibi *iaculari montibus Ornos.*

Terruit gentes]proximè dixerat terruit urbem, nempe Romam, nunc autem terruit gentes : quod longè illo ſuperiore grauius,& maius eſt.

Sæculum Pyrrhæ] Pyrrham Epimethei & Pandoræ filiam, Deucalioniſque uxorem fuiſſe : eosq; eluuionis illius tempore Parnaſſum montem omnium altiſsimum, uel (ut alii uolunt)Lycorim conſcendiſſe, atque eò confugiſſe, ex interpretibus poetarum Græcorum, & Ouidio cognoſcere licet. Aiunt autem alii eluuionem illam eſſe hominibus à Diis inuectam propter Tantali ſcelus, qui Penelopem filium in minutas partes conciſum, & coctum eis comedendum appoſuit: alii propter Lycaonis filium, cum uellet Iuppiter omnem hominum impietatem è terra funditus delere, atque extinguere, qua de re Pindarus *ὀλυμπ.ὠδ. θ. λέγοντι μὰν χθονὰ μὲν κατακλυσαι μέλαιναν ὕδατος σθένος.*

noua monſtra queſtæ.] etiam M.Tull. hoc uerbum cum accuſandi caſu iunxit, ut pro Flacco, *non enim omnia quæ dolemus ; eadem queri poſſumus*, & epiſt.ad App. Pulchrum. lib. 3. *Multa nos quidem queſti ſumus*, & hic poeta epiſt.ad Sceuam. *Qui queritur Salebras & acerbum frigus.* Cęſ.lib.6.de bel.gal. *Vnum queſtus.*

Omne cum Proteus] Protea Neptuni Phocarum cuſtodem fuiſſe ex Homer.ὀδυσσ.δ.& Geor.IIII.notum eſt,qua de re nonnulla dicemus ad illum locum, *Quo teneam uultus mutantem Protea nodo.* epiſtola prima, lib.1.de Phocis autem, & Homerus, eo quem dixi, libro, & Oppianus, lib.1. *φῶκαι δ' εὐρύχιαι μὲν ἀεὶ λείπουσι θάλασσαν. Πολλάκι δ' ἠμάτιαι πέτρης ἔνι καὶ ψαμάθοισιν Εὔκηλοι μίμνουσι καὶ ἔξαλον ὕπνον ἔχουσι*

egit uiſere] hoc loquendi genus merum Græcum eſt, id eſt,egit ut uiſeret. de quo plura dicemus. Od.XXIII. huius libri. De his igitur monſtris queri potuerat Pyrrha : Phocas,quæ ſolebant in littoribus paſcere, in montium culminibus eſſe uiſas, propterea quòd aquæ terrarum planitiem operuerant: piſces in ſummis arborum ramis, in quibus aues ſidere, & nidos conſtruere ſolent,conſtitiſſe : damas, quę uel in ſiluis uagari, uel in luſtris deliteſcere, & quieſcere conſueuerunt,in mari ſuper terras effuſo,natare coactas eſſe.

Vidimus flauum Tiberim] vidimus Tiberim reiectis ac repulſis undis ab Etruſco littore(influit enim in mare Tyrrhenum Tiberis) uel ab Etrurię finibus,ita creuiſſe,ut ſiniſtra ripa effuſus,qua agrum Romanum alluit, urbemq; hodie attingit,Regum priſcorum monimenta, & templa Deorum deijcere,atque euertere uelle uideretur. Vtitur autem hoc eodem epitheto, Od.III.lib.2. *Villaq; flauus,quam Tiberis lauit, Cedes.*

Veſtæ]Veſtam Rheæ filiam facit Pindarus Νεμε.ὠδ.ια.

quærenti]de Iulij Cæſaris nece. Ab Ilia autem Martis aut Tiberis uxore uult Iulium Cæſarem ortum habuiſſe.

Iactat]ſic utitur hoc uerbo Od.XIIII. huius libri. *Quamuis Pontica pinus Siluæ filia nobilis Iactes,et genus et nomen inutile.*

Ioue non probante]ſignificat Horatius gratificans Auguſto, & penè dicam, aſſentans : illum terrorem, illamque eluuionis calamitatem, nullam aliam ob culpam Romanis eſſe illatam, quàm ob Cęſaris cædem : cuius rei argumentum eſt, quòd Iupiter non modò non fuit illius terroris, atque eluuionis auctor, ſed ne approbator quidem : ſola Ilia à Tiberi uiro ſuo adiuta. iuſto dolore excitata, odioque incenſa, tam graues pœnas à populo Romano expetiuit Ioue pœnè inuito.

Vxorius

Vxorius amnis.]qui nimium in ea re uxori gratificaretur,nimiumq; indulgeret.Hoc nomine appellantur mariti, qui ſe totos ad uxorem arbitrium fingunt, & accommodant, qui eis omnibus ferè in rebus obtemperant. Virg. Aen. IIII. *Pulchramq; uxorius urbem Extruis.*

Audiet ciues ac]huius loci hęc ſententia eſt. Poſteri noſtri ex bellorum et ciuilium calamitate reliqui,atque ideò rari audient ciues in ciuium corpora exacuiſſe, & ſtrinxiſſe ferrum. quo quidem longè æquius, ac Reip. utilius erat Perſas, cęterosq; populi Rom. hoſtes interimi. acuere ferrum propriè dictum: illud translatè epiſt. III. lib. I. *Seu linguam cauſis acuis.* & illud lib. de Arte poet. *Tyrtæusq; mares animos in Martia bella Verſibus exacuit.*

Quo graues Perſæ]ſic Ode VII. lib. epod. *Quo quo ſceleſti ruitis? aut cur dexteris Aptantur enſes conditi? Parumne campis, atque Neptuno ſuper Fuſum eſt Latini ſanguinis? Non ut ſuperbas inuidæ Carthaginis Romanus arces ureret,*&c.

melius]rectius,iuſtius.

fatigent]aſsiduis precibus obſecrent,& tandē exorent. ſic loquitur T. Liuius lib 23. *inde fatigatus Campanorum precibus ſequenti die cum omni apparatu oppugnandæ urbis Cumas redit* aliter hoc uerbo utitur. Od. XIIII. lib. 4. *Spectandus, in certamine Martio Deuota morti pectora liberæ. Quantis fatigaret ruinis.*

Virgines ſanctæ]Veſtales.

Parteis]munus. tralatio à partibus hiſtrionum, ut epiſt. de Arte poet. *Ne forte ſeniles Mandentur iuueni partes.*

candenteis humeros] in duobus lib. Vatic. & in Torneſ. ita ſcriptum reperi. nube candenti humeros amictus. quam ſcripturam ſi quis probabit, non repugnabo. nam quòd uocis ſequentis initium uocalis eſt aſpirata, non eſt hoc nouum. ſic enim Ode XXVIII. huius libri. *Oſsibus & capiti inhumato.*

Augur]augur ab auium garritu dictus eſt,ex quo augurium. Hoc loco augurem, μάντιν intellige, id eſt rerum futurarum prouidum, qui præſentit ac diuinat futura, eaq; interpretatur. Sic Chiron apud Pindarum πυθ. ὠδ. θ. ait Appollini rerum omnium euentum certum, fixum, notum eſſe: illum rerum progreſsiones & cauſas cernere: illum ſcire, quot frondes ineunte uere terra profundat, quot arenæ in mari, & fluminibus impetu uentorum, & fluctibus agitentur. Verba Pindari ſunt hæc, Κύριον ὃς πάντων τέλος οἶσθα, καὶ πάσας κελεύθους, ὅσσα τε χθὼν ἠρινὰ φύλλ' ἀναπέμπει χ' ὁπόσαι ἐν θαλάσσῃ καὶ ποταμοῖς ψάμμαθοι κύμασι, ῥιπαῖς τ' ἀνέμων κλονέονται. Idem Horat. in Carm. ſeculari pro Imper. Rom. *Augur, & fulgente decorus arcu Phœbus.* cantorem appellat in lib. de Arte poet. *ne forte pudori. Sit tibi Muſa lyræ ſolers, & cantor Apollo.* etiam augurem appellat Virg. Aen. IIII. *nunc augur Apollo.* &c.

Ericina ridens]frequens eſt Veneris epithetum φιλομειδὴς apud Homer: quod procul dubio hic expreſsit Horatius φιλομμειδὴς, autem ſcriptum per υ in tertia ſyllaba, aliud eſt ab illo. uult enim Heſiodus Venerem φιλομμηδέα appellatam quia μηδέων ἐξεφαάνθη id eſt, τῶν αἰδοίων

Quam Iocus circumuolat]uel circum quam Iocus uolat, uel quam circumuolat, ut ſit uerbum compoſitum, quomodo quibuſdam placet, qua de re alio loco dicemus.

Ludo]bellis, quę ſu nt Martis delicię,& oblectamenta.

læues.]expolitę,non aſperæ. ſic. Od. VII. lib. 2. *læuia ciboria,* & Od. ult. eiuſd. lib. *Leues plumæ.* & Od. VI. lib. 4. *Læuis Agyieu,* id eſt, imberbis, & Od. XVII. huius lib. *læuia perſonuere ſaxa.* & Od. XI. lib. 2. *fugit retro Læuis Iuuentas.* & epiſt. de Arte poet. *ſectantem læuia nerui Deficiunt.* ibid. *aut læui ſeruanda cupreſſo.*

ſiue mutata]uult Mercurium induta ſpecie humana Auguſti nomine appellari, & Auguſtum eſſe Mercurium.

Patiens uocari Cæſaris ultor]Greca planè eſt hæc loquẽdi figura ὑπομένων καλεῖσθαι καίσαρος ἐκδικητὴς Demoſt. περὶ τῆς παραπρεσβ. καὶ τοσαύτης ἀνανδρίας καὶ κακίας ὁμολογεῖτε ὑμεῖς εἶναι μεστοί. Latine enim diceremus, patiens te uocari Cæſaris ultorem. ſic epiſtola ad Quinctium lib. I. *Cum poteris ſapiensq; emendatusq; uocari.* ſic Od. XXVII. lib. 3. *Vxor inuicti Iouis eſſe neſcis?* & epiſt. ad Torquar. lib. I. *patiarq; uel inconſultus haberi.* ſic Catullus. *Ait fuiſſe nauium celerimus.* & Virgil. lib. 2. Aen. *ſenſit medios delapſus in hoſtes.* & Propert. lib. I. eleg. IV. *Iurabo & bis ſex integer eſſe dies.*

Serus] ſerus redeas, pro ſerò redeas. olet hoc quoque Græcum quiddam quo de genere dicemus ad Od. XVII. epod. precatur autem tacitè, neque tamen obſcurè, ut diu uiuat Auguſtus. hoc enim ualent illa, ſerò in cœlum redire, quaſi Mercurius ſumpta Auguſti ſpecie & figura è cœlo in terras deuolarit, ſitq; aliquando in cœlum reuolaturus.

populo Quirini.]in membrana Don. Iannocti, & una Vatic. Quirino ſcriptum eſt, fortaſſe rectè, & Horatiano more. Nam & in carmine ſæculari ita locutus eſt: *Romulæ genti date remq;, prolemq;. Et decus omne.* & Od. XII. lib. 4. *Qui nunc Sulpiciis accubat horreis.*

iniquum]offenſum, iratum, infenſum.

Medos]puto eoſdem hic Medos dici, quos ſupra Perſas appellauit, ut Od. XXVII. Medum acinacen dixit gladium Perſicum.

IN VIRGILIVM ATHENAS PROFICISCENTEM. Od. 3.

Secundam ei nauigationem precatur: deinde occaſionem nactus hominum audaciam deteſtatur.

Sic te diua potens Cypri,
Sic fratres Helenę lucida ſidera.
Ventorumq; regat pater.
Obſtrictis aliis, prȩter Iapyga,
Nauis, quæ tibi creditum
Debes Virgilium, finibus Atticis
Reddas incolumen precor:
Et ſerues animæ dimidium meę.
Illi robur, & æs triplex
Circa pectus erat, qui fragilem truci
Commiſit pelago ratem
Primus nec timuit precipitem Africum
Decertantem Aquilonibus,
Nec triſteis Hyadas, nec rabiem Noti:
Quo non arbiter Adriȩ
Maior, tollere, ſeu ponere uult freta.
Quem mortis timuit gradum,

Qui

Qui ſiccis oculis monſtra natantia,
Qui uidit mare turgidum, &
Infameis ſcopulos Acroceraunia?
Nequicquam deus abſcidit
Prudens Oceano diſſociabili
Terras, ſi tamen impiæ
Non tangenda rates tranſiliunt uada.
Audax omnia perpeti
Gens humana ruit per uetitum nefas.
Audax Iapeti genus
Ignem fraude mala gentibus intulit.
Poſt ignem ætheria domo
Subductum, macies, & noua febrium
Terris incubuit cohors:
Semotique prius tarda neceſsitas
Lethi corripuit gradum.
Expertus uacuum Dædalus aera
Pennis non homini datis.
Perrupit Acheronta Herculeus labor.
Nil mortalibus arduum eſt.
Cœlum ipſum petimus ſtultia, neque
Per noſtrum patimur ſcelus
Iracunda Iouem ponere fulmina.

COMMENTARII.

ſic] Cum aliquid ab altero petimus, id ut facilius impetremus, ea ſolemus illi precari, & optare, quæ ſcimus ei eſſe optatiſsima addita particula ſic. Eſtq; hoc genus omnibus Poetis Græcis & Latinis per quàm uſitatum. Ac primùm ſanè ab hoc poeta ordiamur. infra Od. XXVIII. huius lib. *ſic quodcunque minabitur Eurus Fluctibus Heſperiis, Venuſinæ Plectantur ſiluæ.* Saty. III. lib. 2. *Stoice poſt damnum ſic uendas omnia pluris.* & hoc loco. *Sic te Diua potens Cypri*, &c. Catulus ad Coloniam: *Sic tibi bonus ex tua Pons libidine fiat.* & de Coma Berenices. *Sic magis o nuptæ ſemper concordia ueſtras, Semper amor ſedes incolat aſſiduas.* Virg. in Mœride: *Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos: Sic cytiſo paſtæ diſtendent ubera uaccæ.* & in Gallo: *Sic tibi cum fluctus inter labere Sicanos, Doris amara ſuam non intermiſceas undam.* Tibull. lib. 2. eleg. VI. *Annue; ſic tibi ſint intonſi Phœbe capilli: Sic tua perpetuo ſit tibi caſta ſoror.* Appollon. lib. 2. Argon. ἱλήκοις, αἰεὶ τοι ἄναξ ἄτμητοι ἔθειραι, Αἰὲν ἀδήλητοι. τὼς γὰρ θέμις. ubi omiſſa eſt, uox οὕτως Lucillus lib. 2. epigr. Οὕτω σοι πέμψαι Διονύσιε ταῦθ᾽ ἀγένοιτο Πάντα. νόμον δὲ χάριν δέοι τι καὶ ὧδε φαγεῖν, &c.

potens Cypri.] id eſt domina Cypri, exemplo Græcorum, qui ita loquuntur κρατοῦσα κύπρου. ſimile eſt illud Od. XXV. lib. 3. *O Naiadum potens, Baccharumq; ualentium Proceras manibus uertere fraxinos.* & Ode V. huius libri. *Suſpendiſſe*

diſſe potenti Veſtimenta maris Deo. & Ode XXIX. lib. 3. *Ille potens ſui, Lætusq; deget, cui licet in diem Dixiſſe uixi.* quo loco uidetur potens idem ualere, quod apud Græcos ἐγκρατής, ἢ κύριος: & Ode VI. huius libri, *Imbelliſq; Lyræ Muſa potens* · ideſt muſa, quæ res ludieras & amatorias tantùm canere poteſt; bellicas & grauiores non poteſt. & carmine ſęculari, Ode ultima, epod. *Phœbe, ſiluarumq; potens Diana.* & Virg. Aen. I. *Nimborumque facis tempeſtatumq; potentem*: & III. *Dii maris, & terræ, tempeſtatumq; potentes.*

fratres Helenæ] Caſtor, & Pollux, de quibus uide annot. in Od. XII. huius libri.

uentorumq; regat pater] Aeolus, de quo Hom. ὀδυσσ. κ. in principio libri: Αἰολίην δ᾽ εἰς νῆσον ἀφικόμεθ᾽ ἔνθα δ᾽ ἔναιεν Αἴολος ἱπποτάδης φίλος ἀθανάτοισι θεοῖσι, &c. quo loco appellat eum ταμίην ἀνέμων, id eſt uentorum promum & condum, ut Plautino uerbo utar. de eodem ſic Virg. Aen. I. *Aeole nanque tibi Diuum pater, atque hominum rex, Et mulcere dedit fluctus, & tollere uentos*, &c.

obſtrictis aliis præter] ſic & apud Homerum ὀδ. κ. Aeolus ceteris uentis in utre illo, quem Vlyſſi dederat, incluſis & conſtrictis, ſolum Zephyrum, qui eū in patriam deferat, ac ſolutum reliquit, his uerbis. Ἔνθα δ᾽ ἐβύκταων ἀνέμων κατέδησε κέλευθα. Κεῖνον γὰρ ταμίην ἀνέμων ποίησε κρονίων. Ἠμὲν παυέμεναι, ἠδ᾽ ὀρνυμεν, ὅν κε θέλησι.

pręter Iapyga] uentum Calabriæ, ſeu Apulię iis utilem, & ſecundum, qui ex Italia in Græciam nauigant, hunc album nominat Od. XXVII. lib. 3. *quid albus Peccet Iapyx.*

quæ tibi creditum, &c.] tralatiò ducta eſt a rebus creditis, quemadmodum igitur, quod mihi creditum eſt, id debeo ei, qui mihi credidit: ita & Horatius ait nauem Virgilium ſibi commiſſum, Atticę debere, id eſt, æquum eſſe nauem, quę Virgilium uehendum receperit, finibus Atticis reddere ſaluum & incolumem. de uerbo credendi, uide annot. ad Od. V. lib. 3.

reddas incolumem,] animaduertat lector quàm ſignificantibus, & ad rem accommodatis uerbis utatur Horatius. antecedit uox creditum, ſequitur deinceps, debes. poſtremo, reddas. neque uero nomen incolumem, ociosum eſt. Nam quę nobis credita ſunt, ea ſalua & integra reddere debemus, &, ut loquuntur Iuriſconſulti, in eadem cauſa, quod Liuius dicit rectè reddere.

Illi robur & æs triplex] id eſt, erat ille animo pœnè ferreo, atque aduerſus omnes terrores pectore maximè communito, qui primus nauigare auſus eſt. σιδηρόφρονα uocant Græci uirum ferreo pectore, qui non commouetur. Aeſch. in Prometh. σιδηρόφρων τε, κἀκ πέτρας εἰργασμένος, &c. Primam autem nauem dicunt Argô fuiſſe, qua uecti ſunt Græcię principes illi Argonautæ uellus aureum petentes, uide Plinium lib. 8. cap. LVI. Catull. in carmine illo pulcherrimo de Pelei, & Thetidis nuptiis. *Illa rudem curſu prima imbuit Amphitriten.* cum hoc loco congruunt illa Oppiani, lib. I. ἁλιευτ. ὦ πόποι, ὅς πρώτιστος ὄχηκε ἁλὸς ἐν ὕδατο νηας, Ἔιτ᾽ οὖν ἀθανάτων τις ἐπεφράσατ᾽, εἴτε τις ἀνήρ, Τολμήεις πρώτιστος ἐπεύξατο κῆμα περῆσαι, &c.

Africum] Africus, quem Græci λίβα appellant, ab occaſu hiberno ſpirat, ut ſcribit Ariſtoteles μετεωρ. β. opponiturq; Cæcię linea recta, ab ortu ęſtiuo flanti, Zephyroq; ſeu Fauonio proximus eſt. Aquilo autem a Septentrione ſpirat, ut uideatur Horatius non admodum accuratè in deſcribenda uentorum pugna & concertatione, uentos per lineam rectam oppoſitos exquiſiuiſſe.

Decertantem Aquilonibus] participium decertantem iunxit cum dãdi caſu, quo de genere uide annot. ad Od. V. I. lib. 2.

Nec triſtes Hiadas] Atlantis & Aethræ duodecim fuerunt filiæ, & filius unus Hyas nomine. Hunc cum in Lydia uenaretur, à ſerpente ictum & interfectum ſorores ita miſerè, perditeq; luxerunt, ut mœrore, & lacrymis coutabuerint. ſed ex illis, quinque, quæ immoderatius fratris mortem tulerunt. Iuppiter in ſtellas uertit, easq; in tauri fronte collocauit: reliquæ ſeptem, quæ πλειάδες appellantur, mœrore quoque illæ quidem confectæ ſunt, ueruntamen & diutius reſtiterunt, & ſerius uictæ ſunt. de quibus dicemus ad Od. x I I I I. lib. 4. Hyadas autem nominatas eſſe dicunt uel ab Hyante fratre, uel ἀπὸ τοῦ ὕειν, id eſt, a pluendo, quia iis orientibus pluuiæ & tempeſtates ſoleant excitari, uel quia earum ſitus & ordo υ, literæ ſimilitudinem præ ſe ferat. M. Tullius lib. 2. de natura Deorum: *Tauri caput ſtellis conſperſum eſt frequentibus. Has Græci ſtellas Hyadas nocitare ſuerunt, a pluendo: ὕειν enim eſt pluere: noſtri imperitè ſuculas, quaſi a ſuibus eſſent, non ab imbribus nominatæ.*

Quo non arbiter Adriæ] quo nullus uentus maius, in mare Adriaticum, imperium obtinet, ſiue tempeſtates commouere, ſiue mare tranquillare uelit. Itaque hic arbitrium, dominum, & eum qui alteri ſuo arbitratu imperat, intellige. ut Ode v I I. lib. 2. bibendi arbitrium appellat, conuiuii regem, eum qui leges bibendi in conuiuio ponit. in epiſtola autem ad Bullatium, *locum effuſi late maris arbitrum*, mari uicinum intelligendum eſſe docebimus.

tollere, ſeu ponere uult freta.] ſiue uelit fluctus excitare, quibus mare attollitur: ſiue componere, καθίζειν, ſedare, placare, atque ad æqualitatem redigere, a qua ęquoris fluxit appellatio. omiſit autem alterum ſeu: ut & ſiue, Saty. v. lib. 2. *turdus, Siue aliud primum dabitur tibi, deuolet illuc*, &c. & Ode huius lib. v I. *Cantamus uacui, ſiue quod urimur*, &c. & Ode x v. *te Stenelus ſciens Pugnæ, ſiue opus eſt imperitare equis, Non auriga piger.* ſic Catull. in faſeli dedicatione: *læua, ſiue dextera Vocaret aura.* & idem Horat. Od. x x x I I. huius libri: *Qui ferox bello, tamen inter arma, Siue iactatam religarat udo Littore nauim*, &c. & Od. x x v I I. lib. 3. *potes hac ab orno Pendulum zona benè te ſecuta e Lidere collum, Siue te rupes, & acuta letho Saxa delectant.* Et M. Tull. contra Rullum: *adiungit agros in Macedonia, qui Regis Philippi fuerunt, ſiue Perſei.* & ad Atticum lib. 8. *Nil perturbatius hoc ab urbe diſceſſu, ſiue potius turpiſſima fuga.* Terent. And. *Dei hunc poſtulo, ſiue æquum eſt, te oro Daue.*

ſiccis oculis] ἄδακρυς

monſtra natantia] Oppianus lib. α. Κῆτεα δ' ὀβριμόγυα, πελώρια, θαύματα πόντου, &c.

mare turgidum] ſic Heſiod. πέλαγος οἴδματι θύον Aratus unum ex ſignis inſurgentium uentorum ponit mare intumeſcens. Σῆμα δέ τοι ἀνέμοιο καὶ οἰδαίνουσα θάλασσα Γιγνέσθω.

Acroceraunia] montes in Epiro ita dictos, quòd ea altitudine ſint, ut ſæpenumero fulmine petantur. Pauſanias diuiſit hoc nomen in Atticis. ἄκρα τῶν ὀρῶν κεραύνια λέγουσι. Mela montes Ceraunios nominat: a quibus (inquit ille) flexus eſt in Adriam: Infames autem propter naufragia.

Nequicquam Deus abſcidit] id eſt, fruſtra Deus terras à mari ſecluſit, ſi contra hanc dei prouidentiam audent homines nauigare.

diſſociabili] quem par erat à terris diſſociari, ac ſeparari.

impiæ) impias dicit hominum naues, quia Dei conſilium negligere & aſpernari uideantur. hanc autem hominum audaciam impiam etiam Sophocles inſectatur in Antigone: Πολλὰ τὰ δεινά. κοὐδὲν ἀν- Θρώπου δεινότερον πέλει. Τοῦτο καὶ πολιοῦ πέραν Πόντου χειμερίῳ νότῳ Χωρεῖ περιβρυχίοισι Περῶν ὑπ' οἴδμασι, &c. Oppianus libro quinto in principio: Ὡς οὐδὲν μερόπεσσιν

στιν ἀμήχανον, οὔτ᾽ ἐνὶ γαίῃ Μητρὶ καμεῖν, οὐκ ὅλπον ἀν᾽ εὐρώεντα θαλάσσης. quem Oppiani locum annotauit Muretus.

uada.] maria. ἐλάττωσις.

Audax omnia perpeti] cur non dixit facere? culpam uel continuò, uel certè aliquando ſequitur pęna. ex conſequenti igitur, factum eſt intelligendum, quod antecedit: non enim paterentur, neque pœnas darent homines, niſi iniuſtè atque impiè facerent. Preterea ſic poteſt hic locus explicari: Gens humana propoſitis etiam ante oculos grauiſsimis pęnis, non deterrentur tamen a maleficio: immo quemuis cruciatum ſubire, ac perferre parata eſt, dummodo eò, quo cupiditas uocat, peruenire poſsit. ita eſt audax ad facinoris pœnam ſufferendam, ut ad res nefarias, & lege uetitas concitatiſsimè, & effrenatiſsimè ruat.

Audax Iapeti genus] Prometheus. Ex Heſiodo autem & Aeſchylo notum eſt Prometheum ignem a Ioue occultatum ſubduxiſſe, hominibusque diſtribuiſſe, atque ob eam cauſam iratum Iouem, uiuendi rationem antea facilem, quietam, laboris, ac doloris expertem hominibus abdidiſſe. ſic Heſiod. ἔργ. καὶ ἡμέρ. Κρύψε δὲ πῦρ, τὸ μὲν αὖθις ἐῢς παῖς Ἰαπετοῖο Ἔκλεψ᾽ ἀνθρώποισι, Διὸς παρὰ μητιόεντι Ἐν κοίλῳ νάρθηκι λαθὼν Δία τερπικέραυνον.

Euphorion autem ſcribit hanc cauſam Iouem arripuiſſe, cur Protheũ Caucaſio affigeret, quòd comperiſſet cum ex furtiuo & uiolento Eurymedontis cũ Iunone concubitu natum eſſe. Atque hanc ille occaſionem nactus Prometheum quidem in uincula conìecit: Eurymedontem autem ad inferos deturbauit. Sed quòd ignis furtũ Prometheo aſcribunt, tradit Pauſanias in Corinthiacis Argiuos eã laudẽ Prometheo adẽptã ad Phomproneũ Inachi filiũ transfcribere.

fraude mala] mala, eſt epithetum perpetuum: ne quis fortè ita accipiat quaſi aliqua fraus ſit bona. ſic Satyra VI. lib. I. dixit *mala luſtra*. (quanquam in quibuſdam codicib. manu ſcriptis legitur *mala lucra* (ut dicemus illo loco) & *prauam ſtultitiã* epiſt. II. lib. 2. & *malos fures*, Saty. I. lib. I. & *malam ambitionem* Saty. VI. lib. 2. & Hom. κακὴ νεσός; κακὸς πόλεμος.

terris incubuit] terras occupauit, obſedit, atque oppreſsit. tale illud Virgil. Georg. II. *Præſertim ſi tempeſtas a uertice ſiluis Incubuit*. aliter dictum eſt ab eodem, lib. 3. *Condit opes alius, defoſſoque incubat auro*. cui proximo ſimile illud eſt Ciceron. in Cluentiana. *qui illi pecuniæ, quam condiderat, ſpe iam atque animo, incubaret*, hac de re ſic Heſiod. Χαίρεις πῦρ κλέψας, καὶ ἐμὰς φρένας ἠπεροπεύσας, Σοί τ᾽ αὐτῷ μέγα πῆμα, καὶ ἀνδράσιν ἐσσομένοισι, Idem de Pandora. Ἀλλὰ γυνὴ χείρεσσι πίθου μέγα πῶμ᾽ ἀφελοῦσα Ἐσκέδασ᾽, Ἀνθρώποισι δ᾽ ἐμήσατο κήδεα λυγρά. idem paulo poſt: πλείη μὲν γὰρ γαῖα κακῶν δὲ θάλασσα, &c.

tarda] uiuebant enim diutius homines, tardiusq; moriebantur.

neceſsitas Lethi] Quam hic lethi neceſsitatem nominat Horat. eam Ode. I. libro tertio neceſſitatem ſimpliciter appellat. Ode XXIIII. eiuſd. diram neceſsitatem id eſt ἀνάγκην quam dicunt Græci. Homer. autem ἰλιάδ. π. diem mortis, ἀναγκαῖον ἦμαρ appellat, idemq;, quam Horat. lethi neceſſitatem dicit, μοῖραν ὀλοὴν θανηλεγέος θανάτοιο nominat ὀδυσσ. γ. Pindarus uero ὀλυμ. εἰδ. ϛ ſententiam illam, quam ferunt Pluto & Aeacus aduerſus improbos, & ſceleratos, ἀνάγκαν ἐχθρὰν uocat, quia iudicium illud nulla ratione infirmari, nulla gratia inflecti, nullo denique pretio corrumpi poſsit. uide annot. ad Oden. XXXV. huius libri. & XXXIIII. tertii.

corripuit gradum] celerius aduenit.

Expertus uacuum Dædalus] & ſupra de Dædalo diximus nonnulla, & ut nihil

hil dixiſſemus, notiſsima omnibus eſt fabula: eamq́; etiam Virgilius tangit Aen. v i. *Dædalus, ut fama eſt, fugiens Minoia regna, Præpetibus pennis auſus ſe credere cælo.* Traditum eſt autem Dædalum præſtantem fabrum, atque architectum fuiſſe, eundemq́; ædificandarum nauium rationem, primum reperiſſe, atque ex eo natam de eius pennis & uolatu fabulam. Itaque Græci poetæ opera affabrè, & ſummo artificio elaborata, δαίδαλα nominat Hom. ἰλι. σ. αὐτὰρ ἐν αὐτῶν Ποίει δαίδαλα πολλὰ ἰδύησι πραπίδεσσι. & ibid. Πάντοσε δαιδάλλων, & Appollon. lib. 1. argon. ἐν δ᾽ ἑκάστῳ Τέρματι δαίδαλα πολλὰ διακριδὸν εὖ ἐκέκαστο. Et Lucret. lib. 4. linguam dędalam uerborum appellat, propterea quod uoces articulat, ut ille loquitur. & dædalam Tellurem & Virgilius. Georgic. i i i i. *Et munire fauos & dædala fingere tecta.* Plato in Menone quædam Δαιδάλου ἀγάλματα, id eſt, ſimulacra commemorat, quæ ſoluta aufugiunt, fugitiuorumq́; in morem dominum relinquunt, uincta autem manent: ad quæ reſpiciens ſcribit illa in Euthyphrone: Θαυμάσῃ οἶμαι ταῦτα λέγων, ἐάν σοι οἱ λόγοι φαίνωνται μὴ μένοντες, ἀλλὰ βαδίζοντες, καὶ ἐμὲ αἰτιάσῃ τὸν Δαίδαλον, βαδίζοντας αὐτοὺς ποιεῖν, αὐτὸς ὢν πολὺ τεχνικώτερος τοῦ Δαιδάλου, καὶ κύκλῳ περιιόντας ποιῶν. Pręterea λογοδαιδάλους Græci nominant uerborum opifices quoſdam, & uariandę atque ornandæ orationis facultate inſtructos. Xenophon autem ἀπομνη. β. eo in loco, in quo oſtendit ſapientiam ſapientibus interdum eſſe inutilem, ac damnoſam, ſcribit Dædalum a Minoe captum eſſe propter ſapientiam, eiq́; ſeruire coactum, denique uno tempore & patria & libertate eſſe ſpoliatum: cum aliquando autem aufugere cum filio conatus eſſet: filium quidem amiſiſſe, ſibi autem ſalutem expedire non potuiſſe, ſed ad barbaros delatum rurſus illic ſeruitutem, quam fugiebat, pertuliſſe. Pauſanias uerò in Achaicis narrat Dædalum ſororis filio interfecto, ſua uoluntate ſe ad Minoem contuliſſe: deinde aliquanto poſt in ſuſpicionem, crimenq́; neſcio quod uocatum, atq; ab illo in carcerem unà cũ filio eiectũ eſſe: poſtremo è cuſtodia furtim elapsũ ad Siculos cõfugiſſe.

uacuum] inanem ἔρημον, ab hominibus infrequentem. ut Od. x x v. lib. 3. *uacuum nemus.*

Perrupit Acheronta] Herculi duodecim illis laboribus perfuncto, decem & octo menſium ſpatio, Euryſtheus duos ex eis non probans, unum quem ille in expurgando Augię ſtabulo, alterum quem in hydra conficienda ſuſceperat, ac pertulerat, decimum tertium impoſuit, ut Orci canem Cerberum ab inferis ad ſuperos protraheret. Cùm igitur ad Tęnarum ueniſſet Hercules, per cuius fauces ad inferos deſcenſus patet, duce Mercurio deſcendit. Ac de hoc Herculis ad inferos deſcenſu meminit duobus locis Homerus. ſemel ὀδυσσ. λ. ubi ſic loquitur Hercules, ſeu eius idôlum, Καί ποτέ μ᾽ ἐνθάδ᾽ ἔπεμψε κύν᾽ ἄξοντ᾽, οὐ γὰρ ἔτ᾽ ἄλλον φράζετο τοῦδέ τί μοι χαλεπώτερον εἶναι ἄεθλον: iterum ἰλιάδ. θ. ubi Pallas de Ioue queritur, eiq́; exprobrat toties a ſe adiutum in periculis, & ſeruatum Herculem, ait denique ſe, ſi Iouis in Græcos acerbitatem præſciuiſſet, nunquam fuiſſe paſſuram, ut Hercules ab inferis reuerteretur. ſic Homer. Εἰ γὰρ ἐγὼ τάδε ᾔδε᾽ ἐνὶ φρεσὶ πευκαλίμῃσιν, Εὖτέ μιν εἰς Ἀίδαο πυλάρταο προὔπεμψεν Ἐξ ἐρέβευς ἄξοντα κύνα στυγεροῦ Ἀίδαο, Οὐκ ἂν ὑπεξέφυγε στυγὸς ὕδατος αἰπὰ ῥέεθρα. Perrupit autem legendum ſine copulatione, que, & ita cod. Don. Faerni, Vrſini, & unus Vat. & Torneſ.

Acheronta] Pauſanias in Atticis ſcribit in Theſprotide Acheruſiam paludẽ eſſe non longè Cichyro, & fluuium Acherontem, & Cocytum aquàm omniũ iniucundiſsimam: ſibique uideri Homerum iis fluminibus uiſis & cognitis

auſum

auſum eſſe demum illa de inferis fabuloſa cõfingere. Tum uerò fluuiis infernis, ab iis qui ſunt in Theſprotide, mutuatum, nomina impoſuiſſe.

Cœlum ipſum petimus ſtultitia] vel propter Phaetontem hoc dicit, de quo dicemus annot. ad Oden XI.lib. 4.vel propter Gigantes: quod credibilius eſt.

neque per noſtrum patimur ſcelus] noſtris maleficiis, & ſceleribus, uidemur quodammodo vim Ioui afferre, eumq; cogere vt aſſiduè fulmen habeat in manibus. Nam improbitate & impietate noſtra Deum irritantes, non ſinimus eum erga nos æquum eſſe, aut placabilem: ſed contrà impellimus vt nos ſuo fulmine exterreat, atque exanimet.

Iracunda] quæ Iupiter effectus iracundus hominum impietate, ſæpe ſumit in manus. ſic Od.XIIII.lib 2. *pauimentum ſuperbum* dixit, pauimentum domini ſuperbi. vt uult Porphyr.& rectè.

ponere] de manibus.

AD L. SEXTIVM CONSVLAREM. Ode 4.

Aduentu ueris, & communi moriendi conditione propoſita, hortatur ad uoluptates.

SOLVITVR acris hiems grata uice ueris, & Fauoni:
Trahuntq; ſiccas machinæ carinas:
Ac neque iam ſtabulis gaudet pecus, aut arator igni:
Nec prata canis albicant pruinis.
Iam Cytherea choros ducit Venus imminente Luna:
Iunctæque Nymphis Gratiæ decentes
Alterno terram quatiunt pede, dum graueis Cyclopum
Vulcanus ardens urit officinas.
Nunc decet aut uiridi nitidum caput impedire myrto,
Aut flore, terræ quem ferunt ſolutæ.
Nunc & in umbroſis Fauno decet immolare lucis,
Seu poſcat agnam, ſiue malit hædum.
Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas,
Regumq; turreis. ò beate Sexti,
Vitæ ſumma breuis ſpem nos uetat inchoare longam.
Iam te premet nox, fabulæq; manes.
Et domus exilis Plutonia, quò ſimul mearis:
Nec regna uini ſortiere talis,
Nec tenerum Lycidam mirabere, quo calet iuuentus
Nunc omnis, & mox uirgines tepebunt.

COMMENTARII.

Soluitur acris] deſcriptio ueris eſt, quo tempore maximè omne animantium

tium

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

tium genus hilaritati ac lætitiæ ſeſe dedere ſolet, omni triſtitia, quam affert hiemis deformitas, cæliq́; grauitas, & diei obſcuritas, depulſa. Sed quòd ſolui hiemem dicit, veris aduentu, cum quicquid ſoluitur, aſtrictum, aut vinctum fuiſſe intelligatur: hiemis autem non aſtringatur, neque vinciatur, ſed aſtringat potius & contrahat: perinde illud accipiemus, ac ſi dixiſſet, ſoluitur terra veris aduentu, quæ fuerat, vi hiemis, & frigore aſtricta: quo quidem proximo modo infrà locutus eſt eadem Ode *Aut flore, terræ quem ferunt ſolutæ*, id eſt, laxatæ, mollitæ.

uice] uiciſsitudine. ſic Ode VII. lib. 4. *Mutat terra uices.*

Trahuntque ſiccas machinæ] ſcribit Vegetius libro quarto de re militari, cap. XXXIX. ex die tertio iduum Nouemb. uſque ad diem ſextum id. Mart. maria claudi. Heſiodus item *ἔργ. καὶ ἡμέρ.* vetat poſt Virgiliarum occaſum nauigare, propterea quòd eo tempore mare tempeſtatibus maximis concitatur. iubet autem naues in littus ſubducere ſaxiſque vndique communire, vt ventorum vim facilius perferre poſsint. ſic Heſiod. *Εὖτ᾽ ἂν πληϊάδες σθένος ὄμβριμον ὠρίωνος Φεύγουσαι πίπτωσιν ἐς ἠεροειδέα πόντον, Δὴ τότε παντοίων ἀνέμων θυίουσιν ἀῆται, Καὶ τότε μηκέτι νῆας ἔχειν ἐπὶ οἴνοπι πόντῳ, τὴν δ᾽ ἐργάζεσθαι μεμνημένος, ὥς σε κελεύω, Νῆα δ᾽ ἐπ᾽ ἠπείρου ἐρύσαι πυκάσαιτε λίθοισι Πάντοθεν ὄφρ᾽ ἴσχωσ᾽ ἀνέμων μένος ὑγρὸν ἀέντων Χείμαρον ἐξερύσας ἵνα μὴ πύθῃ Διὸς ὄμβρος.* Hoc igitur tempore naues in littus ſubductæ, trabibusque, quibus fulciebantur, impoſitæ, tantiſper ibi continebantur, dum tempus ad nauigationem idoneum adueniret. tunc verò machinis in mare retrahebantur. Ita hæc huius loci ſententia eſt, naues ſiccæ, quæ menſibus hibernis in littore lignis ſubiectis à nauigatione conquieuerunt, nunc veris aduentu machinis in mare trahuntur. atque his ſignificatur veris aduentus. Solebant autem veteres, etiãſi per anni tempus nauigare liceret, naues tamen hoc modo lignis ſubiectis in littore collocare, cum ſcilicet in bello, aut alia in re occupati nauigatione superſederant. quod declarat Homerus *ἰλιάδ. α.* *Νῆα μὲν οἵγε μέλαιναν ἐπ᾽ ἠπείροιο ἔρυσσαν Ὕψου ἐπὶ ψαμάθοις, ὑπὸ δ᾽ ἕρματα μακρὰ τάνυσσαν. Αὐτοὶ δ᾽ ἐσκίδναντο κατὰ*, &c. Exemplum autem nauium è continente in mare deducendarum extat in ſecundo libro cùm Græci Agamemnonis oratione, qua eorum animos tentarat, decepti cupidiſsimè ad naues concurrunt, atque ad reditum omne ſuum ſtudium conferunt. *τοὶ δ᾽ ἀλλήλοισι κέλευον Ἅπτεσθαι νηῶν, ἠδ᾽ ἑλκέμεν εἰς ἅλα δῖαν, Οὐρούς τ᾽ ἐξεκάθαιρον, ἀϋτὴ δ᾽ οὐρανὸν ἷκεν Οἴκαδε ἱεμένων, ὑπὲ δ᾽ ᾕρεον ἕρματα νηῶν.*

Machinæ] machinam ita definit Vitruuius. Eſt continens ex materia coniunctio maximas ad onerum motus habens uirtutes. Ea mouetur ex arte, circulorum rotundationibus, quem motum Græci *κυκλικὴν κίνησιν* appellant.

albicant] albeſcunt.

Iam Citherea choros ducit Venus] Venus dux chori, cum Nymphis & Gratiis ad lunam ſaltat. Luna imminente, id eſt propinqua, ex quo intellige lucente. & ita noctu. Nam imminere ualet propinquum eſſe, non longè abeſſe. Vt cùm dicimus, mortem nobis quotidie imminere. ſic Horat. Od. XXVII. lib. 3. *Imbrium diuina auis imminentum.* & Od. XII. huius lib. *Parthos Latio imminentes*, id eſt, animo & uoluntate nocendi propinquos. & Od. XXII. lib. 2. *Imminens villæ tua pinus eſto.* ſignificat autem mulieres & puellas ueris tempore ad lunam ſaltare ſolere. idque Venere hortante, ac præeunte. Neque temere Gratiæ commemorantur, & numerãtur cum Venere. Nam ſcribit Plutarchus *ἐν ἐρωτικῷ* Gratiam ab antiquis appellatam eſſe mulieris conceſſionem, qua ſe ſummittit, & commodat viro, quemadmodum Pindarus ait è Iunone ſine Gratiis natum eſſe

Vulcanum

Vulcanum, quia nondum erat matura cùm à Ioue compreſſa eſt.& Sappho puel lam nondum nubilem, paruam, & Gratiæ expertem appellat.

Gratię decentes] inter omnes conuenit tres eſſe Gratias : de nominibus autem non conuenit. Homerus quidem ἰλιάδ. σ. Vulcani uxorem facit unam ex Gratiis, ſed eam communi nomine appellat χάριν. ſic ille, Τὴν δὲ ἴδε προμολοῦσα χάρις λιπαροκρήδεμνος Καλὴ, τὴν ὤπυιε περικλυτὸς ἀμφιγυήεις. & Ilia dos ξ cùm Iuno Iouem ſopire ac fallere in animo haberet, ut eo dormiente Troiani minore negocio a Græcis opprimerentur, Somno Deo pollicetur ſe ei unam ex Gratiis in matrimonium daturam, Paſitheam nomine: Ἀλλ' ἴθ', ἐγὼ δέ κέ τοι Χαρίτων μίαν ὁπλοτεράων Δώσω ὀπυιέμεναι, καὶ σὴν κεκλῆσθαι ἄκοιτιν Πασιθέην, ἧς αἰὲν ἱμείρεαι ἤματα πάντα. Heſiodus autem in Theogon. tres Gratias Iouis & Eurynomæ uult eſſe filias, earumq; nomina hæc commemorat, Aglaiam, Euphroſynam, Thaliam. ſic Heſiod. de Ioue, Τρεῖς δέ οἱ Εὐρυνόμη Χάριτας τέκε καλλιπαρήους Ἀγλαΐην τε, καὶ εὐφροσύνην, θαλίην τ' ἐρατεινήν. Pindarus quoque ὀλυμπ. εἰδ. ὑστάτῳ tres facit Gratias iiſdem nominibus, quibus eas afficit Heſiodus, appellatas. Πότνι Ἀγλαΐα, φιλησίμολπέ τ' Εὐφροσύνη θεῶν κρατίστου παῖδες Ἐπακοοῖ νῦν, Θαλία τε ἐρασίμολπε. Iam Pauſanias in Bœoticis Eteoclem primum omnium mortalium Gratiis ſacrificaſſe ſcribit. Idem tradit Antimachum neque numero Gratiarum definito, neque earũ nominibus prolatis, eas Solis & Aeglæ filias feciſſe: Hermeſianactem autem quẽdam elegorum ſcriptorem Pithô id eſt, ſuadam in Gratiis numeraſſe: quod item ſcriptum reperi in Procli commentariis in Heſiodum ἔργ. καὶ ἡμερ. Sic autem ille: Χάριτες εἰσὶ τρεῖς Πειθὼ, Ἀγλαΐα καὶ Εὐφροσύνη. ὧραι τρεῖς Εὐνομία, Δίκη, Εἰρήνη. Strabo uerò libro Geogr. VIII. tradit Eteoclem in eo quòd primus Gratiarum templum conſtituerit, diuitias & opes ſuas declaraſſe: quippe qui ſiue in accipiendo beneficio, ſiue in dando felix fuerit, ſiue in utroque, has deas ueneratus ſit. Neceſſe eſt enim eum, qui ad illarum Dearum cultum animum, ſtudiumq; ſuum contulerit, ad benè merendum de aliis fuiſſe aptum natura: multaq; alia eodem loco addit Strabo de Eteocle, & eius, in dando & accipiendo beneficio, felicitate: quæ iccircò omitto, quia ad hunc locum non admodum pertinent. Non arbitror autem mihi prætereundum Theocritũ εἰδ. ις. Gratias Eteocleas Deas appellare, propterea quia (inquit interpres) Eteocles primus omnium mortalium Gratiis ſacrificauit. ſic Theocrit. Ὦ Ἐτεόκλειοι χάριτες θεαὶ, &c. quæ congruunt iis quæ tradit Pauſanias.

Alterno terram quatiunt pede] ſaltant nunc hoc, nunc illo pede terram pulſantes. ſic loquitur Od. I. lib. 4. *In morem Salium ter quatient humũ.* & Od. XVIII. lib. 3. *Gaudet inuiſam pepuliſſe foſſor Ter pedem terram.* & huius lib. Od. XXXVII. *Nunc eſt bibendum, nunc pede libero Pulſanda tellus.* ſic Apoll. I. Argon. ἐμμελέως κραιπνοῖσι πέδον ῥήσσωσι πόδεσσι. & Catull. in nup. Iuliæ & Manlij *Pelle humum pedibus.* & Lucret. lib. 5. *& duro terram pede pellere matrem* alterno pede autẽ licet etiam ita explicare: numeroſè.

Dum graues Cyclopum.] Horatius alios poetas ſecutus Vulcani officinam vult in Aetna fuiſſe: ex qua ignes illi omnibus notiſſimi, auditi quidem certè, erumpunt. Atq; hinc fortaſſe nata eſt fabula, Vulcanum cum Cyclopibus maſſas illas ferreas tundere, Iouiſq; fulmen quotidie aliud atque aliud cudere. Veriſimile hoc etiam eſt poetas ad Vulcanias inſulas reſpicere, quas Vulcanus quondam dicitur tenuiſſe, quanquam Apollonius lib. 3. argon. Vulcanum facit fabricantem in Hiera inſula, quæ eſt una ex Aeoli inſulis. Sed quòd Cyclopum, non Vulcani dicit officinas, id eò pertinet, quòd Vulcanus eorum miniſterio & opera utitur in fabricando. ſic apud Virgil. Aen. VIII. in armis Aeneæ cudendis Cyclopes

clopes Vulcano præſto ſunt, ac ſubſeruiunt. & apud Apollon. argon. 1. Iouis fulmen cudunt. *Ἐν μὲν ἔσαν κύκλωπες ἐπ' ἀφθίτῳ ἥμενοι ἔργῳ Ζηνὶ κεραυνὸν ἀκτὶ πονεύμενοι,* &c. Homerus autem *ἰλιάδ. σ.* Vulcanum facit in cælo, non in Aetna, ſine Cyclopum opera Thetidis rogatu Achillis arma fabricantem, uiginti follibus nunc uehementiorem, nunc remiſſiorem flatum, prout operis vel ratio, vel neceſſitas poſtulat, mittentibus.

Vulcanus ardens] cuius vxor eſt Venus. interea (inquit) dum Vulcanus in officina Cyclopum fabricatur, Venus cum Nymphis & Gratiis ſaltat.

Nunc decet aut] nunc decet aut myrteam coronam capiti imponere, aut ex aliis floribus concinnatam, quos terra laxata & ſoluta uerni temporis tepore, extulerit: quo more in conuiuiis ueteres utebantur. attendat autem adoleſcẽs hoc loquendi genus. caput impedire myrto pro eo quod eſt corollas ex myrto capiti imponere. non admodum diſsimilia ſunt illa, Ode VII. *Tempora populea fertur uinxiſſe corona.* Ode XXV. lib. 3. *Cingentem uiridi tempora Pãpino.* Od. 1. lib. 4. *Et uincire nouis tempora floribus.* aliter dixit Saty. VI. lib. 1. crus pellibus impedire. *Nam ut quiſque inſanus nigris medium impediit crus Pellibus.*

nitidum] *λιπαρὸν*, vnguentis delibutum vt Od. VII. lib. 2. *nitentes Malobathro Syrio capillos.* & M. Tull. Catil. II. *qui nitent unguentis, qui fulgent purpura.* & Plaut. Truculento *feruidè ut tota floret, ut oleo nitide niret.* & Virgil. Aen. V. *Nudatosq; humeros oleo perfuſa niteſcit.*

Fauno decet immolare.] Dionyſius Halicar. *ἀρχ. ῥωμ. α.* tradit Faunum Regem Aboriginum fuiſſe, à Marte prognatum, eumq; a Romanis tanquam aliquẽ patriũ Deũ ſacrificiis & carminibus coli. Dionyſij verba ſunt hæc, *Ἐτύγχανε δὲ τότε τὴν βασιλείαν τῶν Ἀβοριγίνων παρειληφὼς Φαῦνος Ἄρεος ὥς φασιν, ἀπόγονος, ἀνὴρ μετὰ τοῦ δραστηρίου, καὶ συνετός: καὶ αὐτὸν, ὡς ἐπιχωρίων τινὰ Ῥωμαῖοι δαιμόνων θυσίαις καὶ ᾠδαῖς γεραίρουσι.* Varr. li. 6. de lingua Latina. Faunos Latinorum Deos appellat. M. Tull. lib. 2. de nat. Deor. ſub perſona Balbi, ait ſæpe Faunorum uoces exauditas eſſe: ſæpe uiſas formas Deorũ, quẽuis non hebetem, aut impium deos eſſe præſentes confiteri coegiſſe.

Seu poſcat agnam, &c.] ſic codex Iannoct. & duo Vaticani, non, vt uulgò, agna, hedo.

Pallida mors] eadem figura loquendi mors dicitur pallida ab Horatio, qua *χλωρὸν δέος* ab Homero, & *φρίσσοντες ὄμβροι* a Pindaro *Πυθ. εἰδ. α.* & *ταχερὸς ἔρως* ab Anacr. & *μάργος ἔρως* ab Apollon. lib. 2. Videtur autem hęc ſententia ex Pindaro expreſſa *Νεμ. εἰδ. ζ. ἀφνεός τε, πενιχρὸς τε θανάτου πρὸς σᾶμα νέοντας.* ſic idem Horat. Od. XVIII. lib. 2. *aqua tellus Pauperi recluditur, Regumq; pueris.* uide annot. ad Od. XXVIII. huius lib.

Vitæ ſumma breuis ſpem nos uetat] ſic Od. XI. huius libri. *& ſpatio breui Spem longam reſeces.* ſummam poſuit pro ſpatio. Et animaduerte in vtroque loco eſſe antitheſin. breue enim longo opponitur.

Iam te premet nox.] noctis nomine mortem intellige. ſic Catull. *O malæ tenebræ Orci.* & infra Od XXVIII. *Omnes una manet nox.* quanquam illo loco in quibuſdam exemplaribus, ſcriptum eſt *una manet mors.*

fabulæq; manes] Integra & emendata huius loci ſcriptura hęc eſt, fabulęq; manes. neque ineſt hoc in loco vlla vel difficultas vel obſcuritas. Iam te (inquit) premet nox, manesq;, & inferi fabuloſi, id eſt, de quibus tam multa & Philoſophi fabulantur, & poetæ. Plato quidem omnem ferè, quem de inferis, pœnisque inferorum habet, ſermonem, *μῦθον*, id eſt, fabulam appellat: ut in Phædone extremo *ἀλλὰ μὴν ἔφη ὁ Συμμίας, ὦ Σώκρατες, ἡμεῖς γε τούτου τοῦ μύθου ἡδέως ἀκούσαιμεν.* & primo de Rep. *Οἵ τε γὰρ λεγόμενοι μῦθοι περὶ τῶν ἐν ᾅδου.* Et M. Tul. in Cluen-

in Cluentiana. *Nam nunc quidem quid illi tandem mali mors attulit? niſi forte ineptiis, & fabulis ducimur, ut exiſtimemus illum apud inferos impiorum ſupplicia perferre*, & Tuſcul. 1. tricipitem apud inferos Cerberum, Cocyti fremitum, tranſuectionemq; Acherontis, mento ſummam aquam attingentem ſiti enectum Tantalũ, & Siſyphum, poetarum portenta dicit eſſe. Idem in Catilinaria quarta: *Itaque ut aliqua in uita formido improbis eſſet poſita, apud inferos eiuſmodi quædam illi antiqui ſupplicia impiis conſtituta eſſe uoluerunt, quòd uidelicet intelligebant, his remotis, non eſſe mortem pertimeſcendam*: Ad hunc locum pertinet illud Callimachi quod extat lib. 3. epig. Græc. Ὦ Χαρίδα τί τὰ νέρθε; πολὺ σκότος. αἱ δ' ἄνοδοι, τί; Ψεῦδος. ὁ δὲ Πλούτων; μῦθος. ἀπωλόμεθα. Homerus tamen, & tragici poetæ, & ceteri ferè tùm Græci, tum Latini inferos & pœnas poſt mortem in improbos, & impios conſtitutas comprobant. de quibus dubitare nobis Chriſtianis eſt nefas.

quò ſimul mearis.] quò ſimul atque permearis, ac perueneris. ſimul apud hunc poetam plurimis in locis ualet ſimulac, ſeu ſimulatq;, itemque apud Catull. M. Tull. Horatius Ode IX. huius libri. *qui ſimul Strauere uentos æquore feruido Deprælianteis*, &c. & XII. *quorum ſimul alba nautis Stella refulſit*. & Ode VIII. li. 2. *Simul obligaſti Perfidum uotis caput, eniteſcis Pulchrior multo* & Ode XVI. eiuſem, *ſimul atra nubes Condidit lunam*. & XII. lib. 3. *Simul unctos Tiberinis humeros lauit in undis*. & IIII. eiuſdem, *militia ſimul Feſſas cohortes abdidit oppidis*. & XXVII. *Quæ ſimul centum tetigit potentem Oppidis Cretam*. & lib. 4. Od. VII. *Ver proterit æſtas Interitura ſimul Pomifer autumnus fruges effuderit*. lib. 1. epiſt. ad Mæcenatem epiſtola ea quæ proximè antecedit ultimam: *Hoc ſimul edixit*, &c. & lib. 2. epiſt. ſecunda. *Vnde ſimul primùm me dimiſere Philippi Deciſis humilem pennis*. & lib. 1. ſerm. Saty. prima: *Quæ ſimul inuerſum contriſtat Aquarius annum*. & lib. 2. Saty. VI. *Simul domus alta Moloſsis Perſonuit canibus*. Sic Cat. de Pelei & Thetidos nupt. *Quæ ſimul optatæ finito tempore luces Aduenêre*. & ad Iuuencium. *Nam ſimul id factum eſt, multis diluta labella Guttis abſterſiſti omnibus articulis*. ſic M. Tull. academic. II. *Itaque ſimul experrecti ſumus, uiſa illa contemnimus*. & epiſt. ad Att. lib. 3. *& ſimul à Cæſare ei literæ, quas expectaret, remiſſæ eſſent, auctorem etiam daturum*.

Nec regna uini ſortiere] regna uini ea appellat, quæ in conuiuiis conſtituebantur, in quibus is è conuiuis, cui tale regnum ſorte obtigiſſet, leges bibendi ferebat: quibus ceteros omnes parére erat neceſſe. huiuſmodi Regem, arbitrum bibendi nominat Ode VII. li. 2. *Quem Venus arbitrum Dicet bibendi*? ad hunc morem ſpectãs uidetur illa dixiſſe M. Tull. Verr. V. *Iſte enim prætor ſeuerus ac diligens, qui populi Rom. legibus nunquam paruiſſet, illis diligenter legibus, quæ in poculis ponebantur, obtemperabat*. Has autem leges poeta noſter inſanas appellat Saty. VI. lib. 2. *Solutus legibus inſanis*. eo pertinet illud Catullianum ad puerum, *ingere mi calices amariores, Vt lex Poſthumiæ iubet magiſtræ. Ebrioſa acino ebrioſioris*. quò loco Poſthumiam bibendi arbitram, magiſtram nominat. ſic M. Tull. in Catone *me uerò & magiſteria delectant à maioribus inſtituta, & is ſermo, qui more maiorum à ſummo adhibetur magiſtro in poculo*. regna igitur uini ab Horatio dicuntur, ea, quæ à M. Tullio magiſteria.

ſortiere talis] Veneris iactus regem uini, ſeu magiſtrum efficiebat. Ode VII. lib. 2. *Quem Venus arbitrum Dicet bibendi*? qua de re plura dicemus ad eum locum. ſed non eſt mihi ſilentio prętereundum Luiſinum alioqui uirum doctum minus rectè hunc locum ita explicaſſe: nec regna talis uini, id eſt, tam ſuauis & generoſi uini, ſortiere, ut talis, ſit patrii caſus à recto tale. cum ſit ſexti caſus numeri multitudinis à recto talus.

Nec tenerum Lycidam mirabere] puerum mollem & impudicum, cuius nũc

iuuenes ardent amore, dum imberbis eſt, & impubes: ſed ubi adoleuerit, nucibusq́; (vt aiunt) ludere deſierit, quod non longum fiet: tum eius complxu uirgines cupient potiri. Peto autem à uerecundo lectore, ut quoties tales loci cecurrent, qui ad pueriles illos, & flagitioſos amores pertineant, dent mihi hanc ueniam, vt uel ſtrictim attingam, uel omnino tacitos prætermittam.

& mox uirgines tepebunt.] & quem mox uirgines exoptabunt: cuius amore erunt incenſæ. totius igitur huius loci ab illis uerbis, Nunc decet aut uiridi, &c. uſque ad extremum, hæc ſententia eſt: Tantiſper dum tempus anni patitur, & uita ſuppetit, epulandum, & bibendum eſt, atque ex floribus confectæ corollæ capiti imponendæ ſunt. omnibus enim per æquè moriendum eſt. & hæc uita breuiſſima eſt. iamiam tempus aduentat, cùm tibi ſit moriendum. quod quidem cum euenerit, neque amplius bibere, neque amare erit integrum. ſed hac de re alibi plura. eſt enim ſententia tum ab hoc poeta, tum ab aliis multis ſæpe decantata. Vide Od. ix. huius libri. Sed fugerat me lectorem admonere hunc L. Sextium Bruti amiciſſimum fuiſſe: & nihilominus tamen ab Auguſto, cum eſſet cõſul, & Calpurnium Piſonem collegam haberet, in ſuum locum eſſe ſubſtitutum anno ab urbe condita 730.

AD PYRRHAM. Ode 5.

Miſeros eſſe, qui illius amore teneantur. ſe ex eo, tanquam è naufragio, enataſſe.

QVIS multa gracilis te puer in roſa
Perfuſus liquidis urget odoribus
Grato Pyrrha ſub antro?
Cui flauam religas comam
Simplex munditijs? heu quoties fidem,
Mutatosq́; deos flebit, & aſpera
Nigris æquora uentis
Emirabitur inſolens,
Qui nunc te fruitur credulus aurea:
Qui ſemper uacuam, ſemper amabilem
Sperat, neſcius auræ
Fallacis. miſeri, quibus
Intentata nites. me tabula ſacer
Votiua paries indicat uuida
Suſpendiſſe potenti
Veſtimenta maris deo.

COMMENTARII.

Quis multa] quis puer, id eſt, quis adoleſcens, aut iuuenis tener, unguen-

to delibutus, ac perſuſus te tam molliter, arctéq; amplectitur? de uerbo urgendi uide ad Oden XVIII. li. 2. perſuſus liquidis, propriè dixit, ut Cicero Verr. III. *aqua denique feruenti Philodamus a Rubrio perfunditur.*

cui flauam religas comam] uel cuius comam religas? uel cui ut placeas, comam religas tuam.

Simplex munditiis.] ſimpliciter culta atque ornata, non admodum exquiſito, neque ſumtuoſo corporis cultu adhibito.

Heu quoties] tale eſt illud Ode XV. epod. *Eheu tranſlatos aliò marebis amores.*

& aſpera Nigris æquora uentis.] tralatio ducta à mari vi uentorum agitato & concitato. Significat hunc adoleſcentem, qui nunc Pyrrha utitur faciliima ac liberaliſſima, ualde miraturum, cum illius leuitatem, mobilitatem, ſæuitiam, perfidiam cognouerit: hi enim ſunt uenti, hæ tempeſtates, hæ denique naufragia, in quibus aſsiduè miſeri uerſantur amatores.

inſolens] id eſt, inſuetus, qui tales in Pyrrha mores non ſit expertus. ſic dicimus inſolens belli, iniuriæ, &c. Cæſar lib. 2. de bello ciuili, *Erat in oppido multitudo inſolens belli diuturnitate ocii.* M. Tull. lib. 1. de orat. ad Q. Frat. *ea requiruntur a me, quorum ſim inſolens, atque ignarus.* Salluſt. in Proœmio hiſt. Cat. *qua tametſi animus aſpernabatur, inſolens malarum artium:* aliter Od. huius lib. XVI. exercitum inſolentem appellat. & Od. IIII. li. 2. Achillem inſolentem. & Od. XVI. epod. equitem inſolentem.

te fruitur, &c.] te experitur admodum paratam, promtam, ac liberalem: non aſperam, non duram, neque ſæuam, neque ferream. Vel auream accipe formoſam.

Qui ſemper uacuam] id eſt, qui ſperat te unico ſemper amatore fore contentam, nulliſq; aliis gratificaturam.

neſcius auræ fallacis.] neſcius, atque ignarus amoris muliebris, qui quouis uento mobilior, incertior, ac fallacior eſt. permanſit autem in tralatione. ut uideatur ἀλληγορία.

miſeri quibus] miſeri ſunt ij, quibus places, & quibus uideris amabilis. intentata, id eſt, non ſpectata, inexperta, non probata, neque uſu cognita. utitur hoc nomine lib. de Arte poet. *Nil intentatum noſtri liquere poetæ.*

me tabula ſacer] qui naufragium fecerant, ſolebant naufragii ſui caſum in tabula pingendum curare, eamq; tabulam è pariete templi ſuſpenſam unà cũ ueſtimentis, in quibus fuerant ſeruati, Neptuno conſecrare. quod idem & hodie fieri ſolet, præterquàm, quod hic honos uel Diuæ Mariæ, uel alicui alii Diuo habetur. Significat igitur ſe, amores expertum eſſe non admodum lætos, neque ſecundos: atque in eis naufragium aliquando feciſſe, cũ Pirrham amaret, ſeſeq; ab ea mutuò amari crederet. Nunc autem poſteaquàm eius inconſtantiam, leuitatemque perſpexerit, & cognouerit; ſe iterum ad eundem ſcopulum ſuã nauim non appulſurum, id eſt, non amplius in eius amore mutuo ſpem habiturum. M. Tullius ad illum naufragorum morem alludens, ſic ad Attic. ſcribit lib. IIII. *hæc enim me una ex hoc naufragio tabula delectat.*

vuida] ſecutus ſum aliquot lib. ſcriptos, qui ita habent, non humida: in his Vatic. unum, Vrſ. Torneſ.

potenti Veſtimenta maris Deo.] ordo eſt, Deo potenti maris, id eſt, imperium maris obtinenti, nempe Neptuno.

AD M. VISPANIVM AGRIPPAM. Ode 6.

Bella ab eo geſta, à Vario cantatum iri: ſe conuiuiis tantùm, & amoribus deſcribendis aptum eſſe.

SCRIBERIS *Vario fortis, & hoſtium*
Victor, Mæonij carminis alite,
Quam rem cunq; ferox nauibus, aut equis
Miles te duce geſſerit.
Nos Agrippa, neque hæc dicere, nec grauem
Pelidæ ſtomachum cedere neſcij,
Nec curſus duplicis per mare Vlyſſei,
Nec ſæuam Pelopis domum
Conamur, tenues grandia: dum pudor,
Imbelliſq; Lyræ muſa potens uetat
Laudes egregij Cæſaris, & tuas
Culpa deterere ingeni.
Quis Martem tunica tectum adamantina
Dignè ſcripſerit? aut puluere Troico
Nigrum Merionen? aut ope Palladis
Tydiden ſuperis parem?
Nos conuiuia, nos prælia uirginum
Sectis in iuuenes unguibus acrium
Cantamus uacui, ſiue quòd urimur,
Non præter ſolitum leues.

COMMENTARII.

Scribêris Vario] Id eſt, Scribêris a Vario. de quo genere alibi dicemus. Varius poeta (inquit Horat.) res abs te fortiſſimè geſtas, tuaſq; uictorias Heroico carmine perſequetur, & immortalitati commendabit. Cômemorat hunc Varium multis locis Horat. ut epiſt. ad Aug. lib. 2. *Dilecti tibi Virgilius, Variuſq; poeta.* & Saty. VI. lib. I. *optimus olim Virgilius, poſt hunc Varium dixere, quid eſſem.* & IX. *non Viſcum pluris amicum, Non Varium facies.* & in epiſt. ad Piſones de Arte poet. *quid autem Cecilio, Plautoq; dabit Romanus, ademtum Virgilio, Varioq;?* falluntur autem qui in illis locis legendum putant Varum, quamuis nonnulli codices antiqui ita ſcriptum habeant. Iam de Agrippa ſic Paterculus: *M. Agrippa uirtute nobiliſſimus, labore, uigilia, periculo inuictus, parendiq;, ſed uni, ſcientiſſimus: aliis ſanè imperandi cupidus, & per omnia extra dilationes poſitus, conſultiſq; facta coniungens.* Viſpanium autem nomen addidimus ex libro Rainuntii Farneſ. Card.

nec grauem Pelidæ ſtomachum] nec iram Achillis implacabilē, id eſt, μῆνιν, quæ eſt argumentum Iliadis.

cedere

cedere neſcii.]nam ne Diis quidem cedit in acie. non longè abieris Apollini, qui Hectorem ſeruarat, atque è manibus ipſius cruentis eripuerat, minatur ſupplicium, ſi ſibi ulciſcendi poteſtas detur. ſic enim Achilles Appollini ἰλιάδ. χ. ἦ σ' ἂν τισαίμην, εἴ μοι δύναμίς γε παρείη Iam Agamemnonem in iurgio interfeciſſet, niſi a Pallade prohibitus ac repreſſus eſſet. ἰλιάδ. α. Homerus denique eum ἄτεγκτον nominat quodam loco.

Nec curſus]nec errores Vlyſſis, nauigationes longas, uagas, incertas, & periculoſas, quas Homerus in Odyſſ. perſequitur.

duplicis]ſic habent codices Donati, Faerni, & unus Vatic. Eſt autem coniungendum nomen duplicis cum uoce Vlyſſei, ut duplicem Vlyſſem intelligamus ſubdolum, uerſutum, aliud loquentem, aliud ſentientem, &(ut Grȩci dicunt) διπλοῦν. ſic in epigramm. Grȩcis Μισῶ τὸν ἄνδρα τὸν διπλοῦν πεφυκότα, Χρηστὸν λόγοισι, πολέμιον δὲ τοῖς τρόποις & Eurip. in Rheſo. φιλῶ λέγειν Τἀληθὲς αἰεὶ, κ' οὐ διπλοῦς πέφυκ' ἀνήρ & ita cum Mureto Catulli locum illum intelligo, ad Manlium. *Non mihi, quam dederis duplex Amathuntia curam, Scitis, et in quo me exercuerit genere.* ſic autem ſecundum uerſum emendaui partim coniectura, partim ope codicis manu ſcripti, in quo ſcriptum erat, exhortuerit, in uulgatis autem omnibus legitur corruerit. ſed ut redeam ad Vlyſſem, epitheta Vlyſſis apud Homerum huic, quod ei aſcribit Horatius, conſentanea ſunt hæc, πολύτροπος, πολύμητις, ἐχέφρων, ποικιλομήτης, δόλων ἆτης, δολοφρονέων. Iam quòd ille ὀδυσσ. ξ. ait ſe ȩquè atque Orci portas eum odiſſe, qui paupertate coactus homines inſidioſa oratione inducat ac fallat, (ſic enim loquitur Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσι Γίνεται, ὃς πενίῃ εἴκων ἀπατήλια βάζει.)reſpõdeo Vlyſſem in eo ipſo, quod de ſe falsò prædicat, ſui ſimilé eſſe, id eſt, duplicem, fallacem, ac mendacem. Achilles autem ἰλιάδ. ι. uerè, ſuoq; ingenio conuenienter ait ſe morte acerbius eum odiſſe, qui aliud loquatur, aliud in animo clauſum, & tectum habeat. Ἐχθρὸς γάρ μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσι, Ὅς χ' ἕτερον μὲν κεύθῃ ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλο δὲ εἴπῃ. Priſcianus tamẽ lib. 6. ubi hũc uerſum producit, legit duplices, niſi exẽplaria ſunt mendoſa. ego probabiliorem ſcripturam ſecutus ſum.

Nec ſæuam Pelopis domum] Notæ ſunt omnibus Atrei, & Thyeſtæ Pelopidarum tragœdiæ: notum etiam eſt Pelopa à Tantalo patre primum in fruſta diſſectum, atq; in lebetem coniectum eſſe: deinde Diis epulantibus appoſitum. denique notum eſt Atreum & Agamemnonem ab Aegiſto, & Clytemneſtra occiſos eſſe, Clytemneſtram ab Oreſte filio. non immeritò igitur Pelopis domus ab Horatio ſæua nominatur, id eſt, iracunda, aſpera, horribilis, χαλεπή.

tenues grandia]nos qui tenues, & humiles ſcriptores ſumus, non conamur illa dicere, quæ ſunt grandia, noſtriſq; uiribus ſuperiora, ac maiora. eſſet enim noſter omnis inanis, & irritus conatus.

Dum pudor, Imbelliſq;]dum pudor, & lyra noſtra ad res bellicas ſcribendas inepta, utpote quæ res imbelles tantùm, leueſq; & amatorias ſcribere & poſſit, & ſoleat, uetant me tuas, & Cæſaris laudes attingere, ne cum eas uelim amplificare, ornare, atque illuſtrare, mei ingenij culpa imminuam, extenuem, obſcurem. Oportet enim (ut ait Pindarus) πρόσφορον ἔργῳ κόμπον ἐπιέναι.

Imbelliſq, Lyræ muſa potens]id eſt, Muſa cuius in poteſtate ſita eſt imbellis Lyra. quæ domina eſt Muſȩ non bellicoſæ, ſed imbellis. Lyrȩ potens dictum, ut ſuprà, potens Cypri.

Culpa deterere ingeni] imminuere ingenii mei culpa. tralatio ducta eſt à ferro, uel ære, uel ſimili metallo, quod limando deteritur, atque extenuatur. ſic

Od.

Od. x I I. lib. 3. *deſine Peruicax Referre ſermones Deorum , & Magna modis tenuare paruis*. Tale argumentum eſt Odæ x I I. lib. 2. *Nolis longa feræ bella Numantiæ*, &c.

tunica tectum adamantina] id eſt, armis adamante ſolidioribus tectum. χαλκοχίτωνα. expreſſit enim epithetum Homericum.

aut puluere Troico Nigrum] id eſt, qui prælii tempore ſemper inter medios hoſtes uerſabatur, neque uulnera extimeſcebat. Extat autem luculentum Idomenei de Merionæ uirtute teſtimonium ἰλιάδ. ν. hunc enim ille (ut alia prætermittā) dicit nunquā uulnerari in ceruicibus, aut à tergo ſolere: ſed ſemper in aduerſo pectore, aut uētre. & ibidē dicitur ab Homero θοῷ ἀτάλαντος Ἄρηϊ. Erat Meriones Idomei aūt comes, atq; amicus. ἰλιάδ. ρ. καὶ ὀπάων Ἰδομενῆος Μηριόνης ἀτάλαντος Ἐνυαλίῳ ἀνδριφόντῃ. & ἰλιάδ. ψ. Μηριόνης θεράπων ἀγαπήνορος Ἰδομενῆος. de hoc autem loquendi genere, niger puluere, & puluere ſordidus, dicemus plura ad Od, x v. huius libri.

aut ope Palladis] Multis locis apud Homer. Pallas Diomedi præſto eſt, opitulatur, conſulit, ac penè dicam, inſeruit: exempli cauſa. ἰλιάδ. ε. in principio Ἔνθ' αὖ Τυδείδῃ Διομήδεϊ Παλλὰς Ἀθήνη Δῶκε μένος, καὶ θάρσος, ἵν' ἔκδηλος μετὰ πᾶσιν Ἀργείοισι γένοιτο ἰδὲ κλέος ἐσθλὸν ἄροιτο. Ipſe etiam Pindarus. Νεμ. εἰδ. ι. ait Diomedem à Pallade Deum immortalem eſſe factū. Διομήδεα δ' ἄμβροτον ξανθά ποτε Γλαυκῶπις ἔθηκε θεόν.

ſuperis parem] Homer. eodē lib. de Diomede Δαίμονι ἶσος. aut igitur expreſſit epitheta Homerica θεοείκελον, θεοῖς ἀτάλαντον, θεοῖς ἐναλίγκιον, aut rem ipſam ſpectauit, propterea quòd Diomedes Venerem, atq; adeò Martē ipſum uulnerauit, Pandarū interfecit, equos Aeneæ cepit, arma aurea à Glauco accepit, Idæo Troiæ præconi ſolus reclamauit, fulminibus reſtitit, fugit omnium poſtremus, prælium redintegrauit primus. Hæc Euſtatius. lib. 10. illad.

Nos conuiuia, nos prælia] profitetur Horatius ſe has res leuiores ſcribere poſſe, non illas Heroicas, & tragicas. non diſsimile eſt illud Anacreontis. Θέλω λέγειν Ἀτρείδας, Θέλω δὲ κάδμον ᾄδειν, Ἁ βάρβιτος δέ χορδαῖς Ἔρωτα μοῦνον ἠχεῖ, &c. ſic & noſter Hor. Od. x v. lib 4. ait ſe prælia, & urbium expugnationes cauere conantem ab Appolline eſſe reuocatum. *Phœbus uolentem prælia me loqui, Victas & urbes, increpuit Lyra, Ne parua Tyrrhenum per æquor, Vela darem*.

Sectis in iuuenes unguibus acrium] iuuenum & puellarum pugna rarò eſt cruenta, cum nec hæ acutis admodum unguibus pugnent, immò uerò eos ſtudiosè præſecent, ne aduerſarios lædant: nec illi eas ferro petant, ſed iis armis utantur, quæ puellis non mortiferum, ſed optabile uulnus infligunt. Ita igitur acres ſunt uirgines in iuuenes, ut tamen ungues ſuos ſectos habeant.

Cantamus uacui, ſiue] abeſt alterum, ſiue, ut annotauimus ſupra ad Oden III. *Maior tollere, ſeu ponere uult freta*. cantamus igitur prælia uirginum, ſiue quod otio abundamus, ſiue quòd ipſi amore urimur noſtro more. nobis enim uſitatum eſt amare. quidam libri ſic habent: ſiue quid urimur, quam ſcripturam ſi quis probabit, eius hæc erit ſententia, ſiue uacui, id eſt, ocio abundantes, ſiue quid, id eſt, aliqua ex parte urimur, noſtro more leues. quid. τι. κατά τι. ſed ſuperiorem ſcripturam plures libri confirmant, & ego eam magis probo.

AD MVNATIVM PLANCVM CONSVLAREM. Ode 7.

Alias aliis: ſibi Tiburtinam regionem placere. Cohortatio ad uoluptates.

Laudabunt alij claram Rhodon, aut Mitylenen,
Aut Epheſum, bimarisve Corinthi
Mœnia, uel Baccho Thebas, uel Apolline Delphos
Inſigneis, aut Theſſala Tempe.
Sunt quibus unum opus eſt, intactæ Palladis urbem
Carmine perpetuo celebrare, &
Vndique decerptæ frondi præponere oliuam.
Plurimus in Iunonis honorem
Aptum dicit equis Argos, diteſq; Mycenas.
Me nec tam patiens Lacedæmon,
Nec tam Lariſſæ percuſſit campus opimæ,
Quàm domus Albuneæ reſonantis,
Et præceps Anio, & Tiburni lucus, & uda
Mobilibus pomaria riuis.
Albus ut obſcuro deterget nubila cęlo
Sæpe Notus, neque parturit imbreis
Perpetuos: ſic tu ſapiens finire memento
Triſtitiam, uitęq; labores
Molli Plance mero, ſeu te fulgentia ſignis.
Caſtra tenent, ſeu denſa tenebit
Tiburis umbra tui. Teucer Salamina, patremq;
Cum fugeret: tamen uda Lyæo
Tempora populea fertur uinxiſse corona,
Sic triſteis affatus amicos.
Quò nos cunque feret melior fortuna parente,
Ibimus ò ſocij, comiteſq;.
Nil deſperandum Teucro duce, & auſpice Teucro.
Certus enim promiſit Apollo,
Ambiguam tellure noua Salamina futuram.
O fortes, peioraq; paſſi
Mecum ſæpe uiri, nunc uino pellite curas:
Cras ingens iterabimus æquor.

COMMENTARII.

claram Rhodon]cur claram? an propter inſulæ nobilitatem. ut Catull.ad
Faſelum, *Rhodú'mue nobilem, horridá'mue Thraciam*: an propter ea, quę poetę
de hac memoria prodiderunt? Pindarus enim εἰδ. ζ. ὀλυμπ. ait, quo tempore
Iupiter, & ceteri Dii terram inter ſe diuiſerunt, eo tempore Rhodum non
fuiſſe in promtu poſitam, ſed in altiſsimo maris fundo reconditam atque ab-
ſtruſam. Sole autem abſente, curſumq́; ſuum conficiente, eum de portione ei
reſeruanda nullus Deorum admonuiſſet, factum eſſe ut ſua quaſi legitima ter-
ræ portione caruerit. ea re cognita, Iouem nouam de integro ſortitionem, prio
re improbata, inire uoluiſſe: Solem autem id recuſaſſe, Rhodumq́;, quam ce
teris Diis occultam, & incognitam, ipſe cognitam & perſpectam haberet, ſibi
adoptaſſe, idq́; a Ioue & aliis Diis immortalibus ei conceſſum eſſe. ſic Pinda-
rus. φαντὶ δ' ἀνθρώπων παλαιαὶ ῥήσιες, οὔπω, ὅτε χθόνα δατέοντο ζεύς
τε καὶ ἀθάνατοι, φανερὰν ἐν πελάγει Ῥόδον ἔμμεν ποντίῳ, ἁλμυροῖς δ' ἐν
βένθεσι νᾶσον κεκρύφθαι. reliqua ex Pindaro requirat qui uolet. Idem in eo-
dem carmine ſupra dixerat Rhodum Veneris eſſe filiam, Solis uxorem: mox
τρίπολιν νᾶσον nominat quia ſunt in ea tres urbes Lindus, Ialyſus, Camirus.
quas commemorat Hom. in Bœot. οἳ ῥόδον ἀμφενέμοντο διάτριχα κοσμηθέν-
τες Λίνδον, Ἰηλυσόν τε, καὶ ἀργινόεντα κάμειρον. Strabo autem lib.14.cum
de Rhodi laudibus multa ſcribit, tum illud: λιμέσι δὲ καὶ ὁδοῖς καὶ τείχεσι
καὶ ἄλλῃ κατασκευῇ τοσοῦτον διαφέρει τῶν ἄλλων πόλεων ὥς' οὐκ ἔχο-
μεν εἰπεῖν ἑτέραν, ἀλλ' οὐδὲ πάρισον, μήτιγε κρεῖττο ταύτης τῆς πόλεως.

Mitilenen] M.Tullius Mytilenas uſurpat numero multitudinis contra Rull.
*Quid Mytilenæ? quæ certè ueſtræ Quirites belli lege ac uictoriæ iure factæ ſunt, urbs
et natura, et deſcriptione ædificiorum, et pulchritudine in primis nobilis.* Horat. autē
ſemper numero ſingulari, ut & epiſt. ad Bullatium. *Incolumi Rhodos et Mytile-
ne pulchra facit, quod Penula ſolſtitio,* &c.

Bimaris]διθαλάσσυ, uel, ut quidam malunt, ἀμφιθαλάσσυ, ἁλιζώνειο.

Bimariſve Corinthi mœnia]Homerus in Catalogo, ſeu Bœotiis Corinthum
ἀφνειὸν appellat propter emporium (inquit Strabo)in Iſthmo poſitum: bima-
rem autem nominat Horatius, quia duobus ſinibus eincta eſt. quorum alter
Aſiam, alter Italiam ſpectat, quorumq́; opportunitate efficitur, ut utrinque
& illorum ad hos, & horum ad illos facilis ſit commeatus, rerumq́; omnium
inuectio atque exportatio. uide Srabonem lib. 8. de Corintho ſic M.Tull.in
agraria contra Rull.ad Quir. *Corinthi ueſtigium uix relictum eſt. Erat enim poſita in
anguſtiis atque in faucibus Græciæ, ſic, ut terra clauſtra locorum teneret, et duo maria
maximè nauigationi diuerſa pænè coniungeret, cum pertenui diſcrimine ſepararentur.*
eadem ferè dicuntur off. 1 *Corinthum funditus euertit L. Mummius*, ſeribit idem
Parerc.lib priore, & Florus lib.52.epit.

uel Baccho Thebas]Bacchi mater Semele, patria Thebę. Semele enim The
bana fuit, & Pentheus Rex Thebarum ab Agaua, Inone, Antinoa, ceteriſq́;
mulieribus Thebanis Baccho ſacrificantibus diſcerptus fuit, qua de re alibi di-
cemus. Ephippus autem lib. de Alexandri & Epheſtionis ſepultura (ut ſcribit
Athen.lib.10.)mortem Alexandri iræ Bacchi aſsignat.iniquo enim animo Bac
chus tulerat Thebas patriam ſuam ab illo eſſe oppugnatas, atque euerſas. Ephip
pi uerba ſunt hęc. ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἐκ τούτου νοσήσας ἀπέθανε τοῦ Διονύσου μη-
νύσαντος αὐτῷ, διότι τὴν πατρίδα αὐτοῦ τὰς θήβας ἐπολιόρκησε.

uel

nel Apolline Delphos inſignes.]Nam & fuit Delphis nobile Apollinis ora-
culum, & Apollo Delphicus à poetis nominari ſolet, & Horat. Delphicam lau
rum dixit Od. x x x. lib.3. & Delphos ſortilegos lib.de Arte poetica.

& Theſſala Tempe]Tempe communi, & generali appellatione nemora ſigni
ficant: propriè autem loca ſunt inter Oſſam & Olympum intericcta amœniſſi-
ma, quę appellantur Theſſalica τέμπη.

Sunt quibus unum opus eſt]ſunt qui in hoc uno ſunt occupati, ut Athenas
carminibus ſuis nobilitent.

Palladis urbem]id eſt, Athenas. quod cur ita ſit, docet interpres Pindari
ad εἰδ. ζ. Olymp.his uerbis.Iouis capite, qua parte grauidus erat, & partu-
riebat, à Vulcano, ſecto ac diuiſo, Mineruaq́; ex eo edita, præmonuit Sol
Rhodios, ut primi omnium ei ſacra facerent, quòd eſſet neceſſarium, & fatale
illam apud eos habitare, domiciliumq́; ſuum collocare, à quibus ei primis ſa
crificatum eſſet.Cum igitur Rhodii in arcem, ut Mineruæ ſacrificarent, aſcen
diſſent, fugit eos cum ceteris rebus ad ſacra comparatis, ac neceſſariis ignem
capere.Ita ſine igni ſacra fecerunt. Athenienſes autem, qui primi igni adhibi
to ſacrificaſſent, digni ſunt habiti, in quorum urbe Minerua habitaret. uide
Pindarum εἰδ.ζ.ὀλυμ.& interpr.

intactæ]uirginis.

& undique decerptæ frondi præponere]id eſt, & omnibus omnium locorum
& terrarum frondibus, oliuam anteponere. Eſt autem oliua Palladis propria.
quod cur ita ſit, docet interpres Homeri his uerbis. Dicuntur olim Neptunus
& Minerua diu inter ſe de Attica decertaſſe, & contendiſſe. Neptunus tan-
dem (hęc enim controuerſiæ finiendę ratio ab utroque probata eſt) in arce
Atticæ terra tridente pulſata, fluctum marinum excitauit: Minerua uerò è
terra oliuam extulit. Cecrops iudex utrique datus, Atticam Mineruæ adiudi-
cauit, cùm diceret mare multis aliis in locis eſſe, oliuam autem Athenarum
eſſe propriam.hic locus erat mendoſus in omnibus codicibus calamo exaratis:
in quibuſdam impreſsis reſtitutus.

Plurimus in]id eſt, plurimi dum Iunoni gratificari, & honorem habere uo-
lunt, Argos dicunt eſſe magnis & latis ſpatiis explicatum, & ita ad equorum
curſum aptum.Nam Greci poetę Ἄργος ἵππειον nominant: ut Eurip. in Iphi-
ge.in Thauris. ὅταν εἰς Ἑλλάδ', ἵππειον τ' Ἄργος μόλῃς. & ἱππόβοτον.
Hom. ἰλιάδ γ Ἄργος ἐς ἱππόβοτον. & Theocr.εἰδ.λα. ἐπεὶ μάλα πολλὰ θοῶν
ἐξήρατ' ἀγώνων Ἄργει ἐν ἱπποβότῳ κειμήλια Iam ἰλιάδ.δ. Iuno ait ſibi tres
urbes eſſe chariſsimas: Argos,Spartam,Mycenas, Ἄργος τε, Σπάρτη τε, καὶ
εὐρυάγυια Μυκήνη & Pindarus Νεμ.εἰδ.ι. Ἄργος ἥρας δῶμα θεοπρεπὲς appel-
lat, id eſt, domum Iunonis decoram, & dea dignam.

ditesque Mycenas] expreſſit Grecum epithetum πολυχρύσους quod aſcri-
bit Mycenis Sophocles in Electra. φάσκειν Μυκήνας τὰς πολυχρύσους ὁρᾶν.

Me nec tam patiens Lacedemon] Homeri interpres, ut hoc quaſi præte-
riens annotem ſcribit agrum Lacedemonium, Lacedęmonia appellari: Spar-
tam, urbem: nõnullos autem eſſe qui ipſius urbis partem Lacedæmona, partẽ
Spartam nominent. Iam quòd Horatius patientem uocat, id ad publicam pue
rorum inſtitutionem referendum eſt, quę tota erat poſita in patientiæ diſci-
plina. Plutarchus in lucullo hae de re ſic ſcribit. γράμματα μὲν ἕνεκα τῆς
χρείας ἐμάνθανον. ἡ δ' ἄλλη πᾶσα παιδεία πρὸς τὸ ἄρχεσθαι καλῶς ἐγί-
νετο, καὶ καρτερεῖν πονοῦντα, καὶ νικᾶν μαχόμενον, id eſt, literas quidem
utilitatis cauſa diſcebant: Alia uerò tota inſtitutio eò referebatur, benè ut
quiſque pareret, & ut laborem perferre fortiter, pugnans uincere poſſet.

Et M. Tull. Tuſc. 2. Spartę uerò pueri ad aram ſic uerberibus accipiuntur, ut multus è uiſceribus ſanguis exeat, nonnunquam etiam, ut cum ibi eſſem audiebam, ad necem: quorum non modò nemo exclamauit unquam, ſed ne ingemuit quidem. quod item narrat Plutarchus loco ſuprà commemorato: τῶν ἐφήβων πολλοὺς ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ὀρθίας ἑωράκαμεν ἀποθνήσκοντας ταῖς πληγαῖς, id eſt, multos ephebos in ara Dianæ Orthię uidimus plagis morientes.

Lariſſæ] Lariſſam Theſſalicam deſignat, quam condidit Acriſius, á Lariſſa Pelaſgi urbe nominatam, ut ait Hellanicus, ſunt enim Lariſſæ tres, ut docet interpres Apollonii lib. 1.

percuſsit] ſic legendum, non perculſit, ut habent uulgati, & nonnulli ſcripti cod. quod uerbum ne Latinum quidem eſt. nam á uerbo percello, præteritum unum eſt, perculi. hanc ſcripturam confirmant cod. Iannot. Faer. Vrſini. duo Vaticani. Torneſ. percuſsit autem idem ualet, quod permouit, affecit. Cicer. ad Attic. lib. 4. *Audiui ex Ganio hoc Firmano Romæ eſſe hominem, & fuiſſe aſsiduum. percuſsit animũ, dices: tantulá'ne cauſa? Sic Teren. And. Percuſsit illico animũ.*

opimæ] Lariſſam opimam nominauit, Homerum ſecutus, qui φθίην ἐρίβωλον uocat, ἰλιάδ. ι. ἤματι κεν τριτάτῳ φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην. Ita idem Horat. infra Od. XXXI. *Sardiniam opimam.*

Anio] Anienem fluuium ſic deſcribit Dionyſ. Halic. lib. quinto. οὐαλέριος δὲ ἐγγὺς τῶν πολεμίων παρὰ ποταμὸν ἀνίηνα, ὃς ἐκ πόλεως μὲν τιβούρων καθ' ὑψηλοῦ πολὺ ἐκχεῖται σκοπέλου, φέρεται δὲ διὰ τῆς Σαβίνων καὶ Ῥωμαίων πεδιάδος ὁρίζων τὴν ἑκατέρων χωράν. συνάπτει δὲ τὸ ῥεῦμα τῷ Τιβέρει ποταμῷ καλὸν μὲν ὀφθῆναι, γλυκὺς δὲ πίνεσθαι.

Albuneæ reſonantis] de qua Virg. Aen. VII. *nemorum quæ maxima ſacro Fonte ſonat*, &c.

Tiburni lucus] rectè admonet M. A. Muretus legendum eſſe de hoc loco Tiburni, & ita excudendum curauimus, & ita legendum quoque eſt Aen. VII. *Fratris Tiburni dictam cognomine gentem*: non Tiburti.

Albus ut obſcuro, &c.] albus notus Λευκόνοτος. uide Ariſto. μετεωρ. β. Homerus quidem ἰλιάδ. λ. Notum ἀργεστὴν appellat, quæ uox λευκὸν, id eſt, album ualet. quamuis ταχὺν interdum ſignificet. Videtur autem Horatius totum hunc locum ex Pindaro expreſsiſſe, non ſeruato tamen ordine, & paucis quibuſdam immutatis. ſic Pindarus Νεμ. εἰδ. ι. Εἰ δέ νόῳ τις ἔχει θνατῶν ἀλαθείας ὁδὸν, χρὴ πρὸς μακάρων τυγχάνοντα, εὖ πασχέμεν. ἄλλο τε δ' ἀλλοῖαι πνοιαὶ ὑψιπετᾶν ἀνέμων, id eſt, ſiquis mortalium ueram uitæ rationem ac uiam inſtituit, debet ille ijs bonis, quę a Diis immortalibus conſecutus eſt, frui. aliàs enim alii flant uenti. hęc Pindari, ſi ordinem immutes, uidebuntur cum Horatianis ferè congruere. hoc modo Pindarus: Non ſemper iidem ſunt uentorum flatus, & uentis pluuioſis ac turbulentis ſuccedunt alii, qui ſerenitatem & tranquillitatem afferunt. Horat. Albus ut obſcuro, &c. Pindarus, ſi quis mortalis ueram uitæ traducendæ rationem animo comprehenſam habet. Horat. ſapiens. Pindarus: oportet eum cum ſinunt Dii immortales, bonis quæſitis frui, & iucundè uiuere, ſibi denique benefacere. Hor. finire memento Triſtitiam, uitæq; labores Atq; hæc quidem iccirco ita expoſui, & pœnè oculis ſubieci, ut intelligat adoleſcens quemadmodum ſint nobis imitandi interdum ueteres poetæ, & ceteri ſcriptores.

deterget] detergit quidem reperi ſcriptum in duobus libris calamo ſcriptis Don. & Faer. ſed deterget tamen, repoſui, ſecutus lib. 2. Vaticanos, & Vrſini, & & Torneſ. in eadem coniugatione hoc uerbo uſus eſt Saty. II. lib. 2. *Hoc potius, quàm gallina tergere palatum.* ſic Lucret. lib. 4. Et quaſi perterget pupillas, atque.

ita

ita tranſit. & paulo pòſt. Et noſtros oculos perteget longior aura.

ſeu te fulgentia ſignis] ſiue militiæ, ſiue domi tuę eris. de ſignis militaribus dicemus fortaſſe alibi nonnulla.

Teucer Salamina patremq;] Teucer & Aiax Telamonius fratres fuerunt ὁμοπάτριοι, ſed non ex eadem matre. Nam Teucer ex Heſiona Laomedontis filia Priami ſorore captiua ſuſceptus eſt: Aiax autem ex Peribœa. iam Telamon & Peleus Aeaci, & Endeidos filii Phoco Pſamathi filio interfecto, Aegina profugere coacti ſunt, illeq; Salmina, hic in Theſſaliam ſe contulit. Teucer igitur Troia euerſa cum in patriam reuerſus patri in ſuſpicionem de Aiacis morte ueniſſet, à patris conſpectu ſeſe longè remouit, atque in Cyprum profectus eſt, ubi alteram Salamina condidit eiuſdem nominis, atque illam priorem in Attica ſitam. quod & Iſocrates narrat in oratione ad Euagor. his uerbis. Τεῦκρος ἐπειδὴ Τροίαν ἐξεπόρθησεν, ἀφικόμενος εἰς Κύπρον, Σαλαμῖνά τε κατώκισεν ὁμώνυμον ποιήσας τῆς πρότερον αὐτῷ πατρίδος οὔσης, &c. M. Tullius II de oratore profert aliquot Pacuuii uerſus de hac Telamonis falſa in Teucrum ſuſpicione *Segregare abs te auſus, aut ſine illo Salamina ingredi? Neque paternum aſpectum es ueritus? quem ætate exacta indigum Liberum laceraſti, orbaſti, extinxiſti, neq; fratris necis, Neque gnati eius parui, qui tibi in tutelam eſt traditus?* hac eadem de re C. Velleius Paterculus lib. 2. quem locum quanuis proferat Muretus, adſcribam tamen. *Teucer non receptus à patre Telamone ob ſegnitiem non uindicatæ fratris iniuriæ Cyprum appulſus cognominem patriæ ſuæ Salaminam conſtituit.*

populea corona] Hercules deuicto Cerbero populum arborem ex Acheronte ſecum detulit, frondibusq; populeis coronatus, lætitiam, quam ex tot uictoriis ceperat, declarauit. Itaque quam λεύκην Græci uulgò nominant, Homerus ἰλιάδ. ν ἀχερωίδα ab Acheronte appellat. Exemplo Herculis omnes in certamine aliquo cum laude & gloria uerſati, uictoriamq; conſecuti, populi fronde coronabantur. Theocritus εἰδ. β. κρατὶ δ' ἔχων λεύκαν Ἡρακλέος ἱερὸν ἔρνος. quo loco interpres ſcribit populum ſacram eſſe Herculi, propterea quòd quàm plurimis laboribus perfunctus erat, & quam plurima certamina obierat, & profligarat. Virgil. Aen. 8. *Dixerat: Herculea bicolor cum populus umbra Velauitq; comas, foliisq; innexa pependit.* Iam de hoc loquendi genere, caput, ſeu tempora uincire corona, diximus Od. IIII. huius lib. ad illum locum, nitidum uiridi caput impedire myrto. Nunc redeo ad populum, quam ſcribit Pauſanias Eliacis, apud Acherontem fluuium in Theſprotia ab Hercule eſſe repertam, atque ob eam cauſam ab Homero Acheroida appellatam. Pauſanię uerba ſunt hęc altius repetita: Τῆς δὲ λεύκης μόνης τοῖς ξύλοις ἐς τοῦ Διὸς τὰς θυσίας καὶ ἀπ' οὐδενὸς δένδρου τῶν ἄλλων οἱ Ἠλεῖοι χρῆσθαι νομίζουσι, κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν προτιμῶντες, ἐμοὶ δοκεῖν, τὴν λεύκην: ὅτι δὲ Ἡρακλῆς ἐκόμισεν αὐτὴν ἐς Ἕλληνας ἐκ τῆς Θεσπρωτίδος χώρας: καὶ μοι καὶ αὐτὸς ὁ Ἡρακλῆς ἐφαίνετο, ἡνίκα τῷ Διὶ ἔθυεν ἐν Ὀλυμπίᾳ, τῶν ἱερείων τὰ μηρία ἐπὶ λεύκης καῦσαι ξύλων. τὴν δὲ λεύκην ὁ Ἡρακλῆς πεφυκυῖαν περὶ τὸν Ἀχέροντα εὕρετο ἐν Θεσπρωτίᾳ ποταμὸν, καὶ τοῦ δ' ἕνεκα φασὶν αὐτὴν ἀχερωίδα ὑπὸ Ὁμήρου καλεῖσθαι.

& auſpice Teucro] id eſt, auctore, hortatore. ductum ab auſpiciorum more. nihil enim publicè Romę gerebatur, niſi auſpicatò. Erat autem magiſtratuum auſpicari, & conſulere auſpicia, eorundemque obnunciare. ſic locutus eſt epiſt. III. lib. 1. *fidebusne Latinis Thebanos aptare modos ſtudet auſpice Muſa?* contrà epiſt. 2. *cui ſi uitioſa libido Fecerit auſpicium.* propriè poſuit Od. XXVII lib. 3. *ego cui timebo Prouidus auſpex?* eodem pertinet locus Od. XIIII. lib. 4.

immaneſq́; Rhætos Auſpiciis pepulit ſecundis. & Od. v i. lib. 3. *Iam bis Monaſis, & Pacori manus Non auſpicatos contudit impetus noſtros*. & epiſt. ad Auguſt. lib. i. *tuiſq́; Auſpicii. totum confecta duella per orbem.*

Certus enim promiſit] de hoc Apollinis oraculo ſibi edito ſic loquitur Teucer ipſe, apud Eurip. in Helena, ὅπῃ νεὼς στείλαιμ' ἂν οὔριον πτερόν. Ἐς γῆν ἐναλίαν Κύπρον, οὗ μ' ἐθέσπισεν Οἰκεῖν Ἀπόλλων ὄνομα νησιωτικὸν Σαλαμῖνα θέμενον τῆς ἐκεῖ χάριν πάτρας. certũ aũt accipe non cuius oracula apertã & ſimplicem ſententiam habeant (λοξίας enim propter obſcuritatem, & ambiguitatem dicebatur) ſed uerum, minimeq́; mentientem.

Ambiguam tellure noua] id eſt, fore nobis alteram Salamina in Cypro, quę cum illa priore, quæ eſt in Attica, comparari poſsit.

O fortes, peioraq́; paſsi] ſumtum ex Homero ὀδυσσ. μ. ὦ φίλοι οὐ γάρ πω τι κακῶν ἀδαήμονές εἰμεν. Οὐ μὲν δὴ τόδε μεῖζον ἔπι κακὸν, ἢ ὅτε Κύκλωψ Εἴλει ἐνὶ σπῆϊ γλαφυρῷ κρατερῆφι βίηφι. quem quidem Homeri locum uberius atque ornatius expreſsit Virg. Aen. i. *O ſocii, neque enim ignari ſumus ante malorum. O paſsi grauiora*, &c.

nunc uino pellite curas] tale illud eſt Ode x i. lib. 2. *Diſsipat Euhyus Curas edaces*. & i x. epod. *Curam, metumq́; Cæſaris rerum iuuat Dulci Lyæo ſoluere*, ſic Anacreon, Σκεδάσαι θέλω μερίμνας. idem Ὅταν πίνω τὸν οἶνον, Εὕδουσιν αἱ μέριμναι. idem ὅτ' ἐγὼ πίω τὸν οἶνον, Ἀπορίπτονται μέριμναι. & Theognis τὸ πίνων ἀπὸ μὲν χαλεπὰς σκεδάσεις μελεδῶνας, Θωρηχθεὶς δ' ἔσεαι πολλὸν ἐλαφρότερος. Iterum Horat. epiſt. ad Vall. lib. i. *generoſum & lene requiro, Quod curas abigat*.

Cras ingẽs iterabimus ęquor.] uel id mare, quod in patriam redeuntes permenſi ſumus, iterum peragrabimus, patriam, patremq́; fugientes: uel ſimpliciter iterũ nauigabimus. ſic Od. x x x i i i i. huius lib. *atque iterare curſus Cogor relictos*, id eſt, repetere curſus relictos. aliter hoc uerbo utitur Ode x i x. lib. 2. *atque truncis Lapſa cauis iterare mella* id eſt, iterum atque iterum canere, ſeu dicere. Od. x i i. epod. *Muricibus Tiriis iterata uellera lanæ Cui properabantur?* per uellera iterata muricibus δίβαφα ſignificat, purpureas ueſtes bis tinctas. Od. i i i. lib. 3. *Troiæ renaſcens alite Lugubri Fortuna triſti clade iterabitur*. id eſt, iterũ expugnabitur, ac delebitur. epiſt. ad Loll. lib. i. *Sic iterat uoces, ſic uerba cadentia tollit*. Cicer. ad Att. ex quodam Poeta, *itera dum eadem iſthac mihi*. & Tuſcul. 2. *Itera dum eadem iſthac mihi, non enim intelligo.*

AD LYDIAM. Ode 8.

Obſcurè iuuenem quendam, quem Sybarin uocat, ut amore perditum, & uoluptatibus colliquefactum, notat.

Lydia dic per omneis
Te deos oro: Sybarin cur properes amando
Perdere: cur apricum
Oderit campum patiens pulueris, atque ſolis.
Cur neque militaris
Inter æqualeis equitet: Gallica nec lupatis

Temperet

Temperet ora frenis.
Cur timet flauum Tiberim tangere? cur oliuum
Sanguine uiperino
Cautius uitat: neque iam liuida geſtat armis
Brachia, ſæpe diſco,
Sæpe trans finem iaculo nobilis expedito?
Quid latet, ut marinæ
Filium dicunt Thetidis ſub lacrymoſa Troia
Funera, ne uirilis
Cultus in cædem, & Lycias proriperet cateruas?

COMMENTARII.

amando perdere] dum ab eo amaris ſic Virg. *Vriſque uidendo Fæmina.* uel dum te amat.

Cur apricum oderit campum.] cur oderit campum Martium, non quòd puluerem, laboremve ferre non poſſit, neque propter ullam animi, aut corporis mollitiem, cùm ſit horum patientisſimus: ſed propter tui amorem, quo miſere torquetur?

Cur neque militaris inter æqualeis] cur Sybaris neq; inter æquales equitet militaris, id eſt, militarem in morem, uel ut hominem militarem decet, uel cũ ſit militaris, uel qui militaris eſſet, ſi equitaret. & hoc poſtremo modo ſæpe loquitur Horat. ut Saty. VI. lib. 2. *ſi ueneror ſtultus nihil horum*, id eſt, ſi nihil horũ a Diis precor, quod ſi facerem, ſtultus eſſem. quo de genere dicemus ad Oden XXVIII. huius libri, & ad oct. tertij. militaris autem eſt militiæ idoneus: in re militari exercitatus. Salluſt. coniur. Catilin. de M. Petreio: homo militaris, quòd amplius XXX. annis tribunus, aut præfectus, &c. fuerat, pleroſque ipſos, factaq; eorum fortia nouerat: T. Liuius lib. 35. annalium Nihil ea res animum militaris uiri, & multos experti caſus imminuit.

Gallica nec lupatis, &c.] nec ora equorum Gallicorum moderetur & regat frenis lupinorum dentium in morem aſperis, atque inæqualibus. Lupati freni, quibus equi ferociores coercentur: a lupinorum dentium ſimilitudine ſic appellati. Virg. Georg. III. & duris parere lupatis. Græci poetæ lupos à dentium aſperitate *καρχαρόδοντας* appellant. Oppian. lib. I. de piſcib. *καὶ ἔνδοθι κάρχαρον ἕρκος.*

temperet] moderetur coerceat, regat. Od. XII huius libri. *Variiſque mundũ Temperat horis.* Od. IIII. lib. 3. *Qui terram inertem, qui mare temperas*, id eſt, regit, moderatur. ſic Saty. V. lib. 2. *mulier ſi forte doloſa, Libertusne ſenem delirum temperet.* epiſt. II. lib. 2. *Scit Genius, natale comes qui temperat aſtrum* Od. XVI. epod. *utrunque rege temperante cælitum.* & fortaſſe Od. III. lib. 4. *O teſtudinis aureæ Dulcem quæ ſtrepitum Pieri temperas.* aliàs pro uerbo abſtinendi. vt Od. XVI. lib. 3. *Illic matre carentibus Priuignis mulier temperat innocens.* quemadmodum & Virgil. Georg. I. *Iam ſibi tum curuis male temperat unda carinis.* aliàs pro eo, quod eſt ad mediocritatem quandam redigere. vt Od. XIX. lib. 3. *quis aquam temperet ignibus?* & epiſt. ad Mecenat. tertia lib. I. *Temperat Archilochi Muſam pede maſcula Sappho.* aliter Od. XX. huius lib. *mea nec Falernæ Temperant uites, neque Formiani Pocula colles.* & Od VII. epod. *deſideriique temperare poculum.*

Cur

Cur timet flauum Tiberim tangere?] cur à natando abhorret?

Cur oliuum, &c.] cur luctari deſiit? cur luctam horret? cur palæſtram fugit mortis inſtar? Luctaturi oleo ungebantur. iccirco palæſtras Græci λιπαρὰς nominant, id eſt, pingues, & ueluti oleo nitentes. & Battus ille apud Theocritum cum dixiſſet ei Corydon Aegonem unà cum Milone ad Alpheum, id eſt, ad certamina Olympica eſſe profectum: quærit ex eo deridens, quando ille oleũ oculis uiderit, ſignificans illum nunquam luctatum eſſe, quippe qui nunquam oleo unctus ſit. ſic Theocr. εἰδ. δ. καὶ πόκα τῆνος ἔλαιον ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὄπωπη; M. Tullius autem libro accuſat. IV. ſcribit cùm a ſenatu arceſſitus in curiam Syracuſanam iccircò ſe anteà non ueniſſe dixiſſet, quòd Syracuſanos amicos eſſe Verri ſuſpicaretur, neque ſe auſum eſſe poſtulare, ut quicquam contra Verrẽ decerneretur in ea curia, in qua inauratam C. Verris ſtatuam uideret (fuerat autem hæc ſtatua ex Heraclij bonis poſitas, quorum bonorum poſſeſſionem paleſtræ Syracuſanorum Verres contra omnia iura tradiderat) maximo gemitu facto, aſpectu & commemoratione ſtatuæ, ſibi reſponſum eſſe, ex Heraclii hereditate, quam palæſtritis conceſsiſſet, multo maximam partem Verrem abſtuliſſe, neque poſtulandum fuiſſe, ut ille palæſtritas diligeret, qui etiam inuentorem olei ſuſtuliſſet. Catull. de Berecinthia & Atti. *Ego gymnaſi fui flos, Ego eram decus olei.*

ſæpe diſco] Saty. II. lib. 2. *Seu te diſcus agit, pete cedentem aera diſco.* Propert. lib. 3. *Miſsile nunc diſci pondus morbe rotas.* Hom. ὀδυσσ. θ. Δίσκῳ δ' αὖ πάντων προφερέστατος ἦεν Ἐλατρεύς. Idem ὀδυσσ. ρ. Μνηστῆρες δὲ πάροιθεν ὀδυσσῆος μεγάροιο Δίσκοισιν τέρποντο, καὶ αἰγανέῃσιν ἱέντες Ἐν τυκτῷ δαπέδῳ. erat autẽ diſcus æneus: qui non modò uiribus & lacertis, uerùm etiam arte quadã adhibita ita in ſublime iaciebatur, ut intra certos fines decideret.

ſæpe trans finem iaculo, &c.] ſæpe contorto & miſſo ultra finem conſtitutum iaculo nobilitatus.

expedito] id eſt, expeditè, & ualidis lacertis emiſſo. de uerbo expediendi uide annot. ad Oden XXII. huius libri.

filium Thetidis] Achillem.

ſub lacrymoſa Troiæ Funera] paulo ante euerſionem Troiæ. hanc fabulam ſic narrat interpres Hom. ἰλιάδ. ι. & τ. Thetis ſciens Achillem ſi in Theſſalia remaneret, neque cum ceteris Græciæ principibus ad Troiam oppugnandam nauigaret, ſine gloria illum quidem, ſed diu tamen uicturum: ſin unà cum illis proficiſceretur, uitam eius breuem, gloriam immortalem futuram: eum in thalamo quodam cum puellis, & mulieribus apud Lycomedẽ collocarat in Scyro una ex Cycladibus. oraculo autem edito Troiam ſine Achille capi nõ poſſe: miſsi ſunt a Græcis Neſtor, Phœnix, Vlyſſes ad Peleum Achillis patrem, rogatũ ut Achillem dimitteret. Peleo autem Achillem domi eſſe negante, id quod erat, Scyrum profecti ſunt. Ac ſuſpicati & ſubodorati cum uirginibus Achillem educari, de Vlyſsis ſententia hinc arma, illinc quaſillos, & fuſos, & cetera huius generis, ante oſtium cubiculi, in quo erant puellæ, & Achilles, expoſuerunt. Ita puellæ quidem in calathos continuò impetum fecerunt. Achilles uerò arma corripuit. quo facto eſt cognitus. hæc interpres Homeri, ut dixi, & Euſthatius ἰλιάδ. τ. de præpoſitione, ſub, hoc modo accepta dicemus ad Od. prox.

ne uirilis Cultus in cædem, &c.] ne ueſtitus uirilis eum protraheret ad bellum Troianum, id eſt, ne uirili ueſtitu agnoſceretur, & ita ad bellũ Troianum proficiſci cogeretur. *Virilis cultus* ſunt recti caſus numeri ſingul. & ita ſub intelligendum, eum.

AD

AD THALIARCHVM. Ode 9.

Hieme indulgendum uoluptati.

V IDES, *ut alta ſtet niue candidum*
Soracte: nec iam ſuſtineant onus
Siluæ laborantes: geluq́;
Flumina conſtiterint acuto.
Diſſolue frigus, ligna ſuper foco
Largè reponens: atque benignius
Deprome quadrimum Sabina
O Thaliarche merum dyota.
Permitte diuis cetera: qui ſimul
Strauere uentos æquore feruido
Deprælìantes, nec cupreſſi,
Nec ueteres agitantur orni.
Quid ſit futurum cras, fuge quærere: &
Quem fors dierum cunque dabit, lucro
Appone, nec dulceis amores
Sperne puer, neque tu choreas,
Donec uirenti canities abeſt
Moroſa. nunc & campus, & areæ,
Leneſque ſub noctem ſuſurri,
Compoſita repetantur hora.
Nunc & latentis proditor intimo
Gratus puellæ riſus ab angulo:
Pignuſque dereptum lacertis,
Aut digito male pertinaci.

COMMENTARII.

vides vt alta] Expreſſit illos Alcæi uerſus, qui apud Athē. leguntur lib. 10. ὕει μὲν ὁ ζεὺς, ἐν δ' ὀρανῷ μέγας Χειμὼν, πεπάγασιν δ' ὑδάτων ῥοαὶ, Κάββαλλε τὸν χειμῶν' ἐπὶ μὲν τιθεὶς Πῦρ, ἐν δὲ κιρνὰς οἶνον ἀφειδέως.

niue candidum] ſic lib. 3. Od. xxv. *Hebrum proſpiciens, & niue candidam Thracen.* Quidam putant hæc ita eſſe coniungenda; *ſtet niue*, pro eo quod eſt, horreat, uel plenum ſit niue: quale eſt illud Virgil. lib. xii. Aen. *Iam puluere cælum Stare uidet.* ſic & Cæcil. Siracuſ. *hic ames: familiæ fame pereant: ager autem ſtet ſentibus.* & Siſenna, *Cælum caligine ſtat.*

Soracte] mons eſt in Sabinis, quod nomen ferè hodiè retinet. quanquàm & à nonnullis mons Diui Syluestri nominatur.

ſuſtineant onus] propriè dixit ſuſtinere onus.

geluque

geluque Flumina conſtiterint acuto] flumina niſi uehementi frigore conglaciarint, liberè fluunt : ui frigoris autem impedita quodam modo, & constricta inſiſtunt. gelu acutum appellat, ut Pindarus *χιόνα ὀξεῖαν*:& Virg. *penetrabile frigus*, quia & qui niuem tractant, & qui à frigore offenduntur, ac læduntur, ſimili quodam modo afficiuntur, atque ii, quos ferri acies pupugerit.

Diſſolue frigus] Alcæus *κάββαλλε τὸν χειμῶνα*.

Ligna ſuper foco, &c.] hæc reſpondent illis Alcæi *ἐπὶ μὲν τιθεὶς Πῦρ*. ſic infra Od. xvii. lib. 3. *Dum potes, aridum Compone lignum.*

largè] Alcæus *ἀφειδέως*.

benignius] liberalius, prolixius, largius. de nomine *benignus* uide, quæ ſunt annotata Od. xvii. huius libri. ad illum locum, *benigno cornu*. ubi complura ex hoc poeta, & aliis collegimus exempla..

Deprome] *deprome dyota*, pro prome de dyota, Horatio uſitatiſſ. ut *deduxit corpore* epiſto. ad Loll. & Od. i. lib. 3. *Decedit aratatriremi*, & ſimilia, de quibus alibi.

quadrimum] uinum commendat uetuſtas : non item cantilenas. Nam quo quæq; recentior eſt, eo placet magis, inquit Pindarus.

Dyota] amphora duarum aurium, id eſt, duarum anſarum. aureis enim *ὦτα* nominant Græci. Eſt autẽ & amphora nomen Grecum. Latini hoc uas quadrantal appellant. quod octo & quadraginta ſextarios capit : ut docet Feſtus..

Permitte diuis] uidetur hoc loco Deorum prouidentiam & procurationem rerum humanarum probare: non item Saty. v. lib. i. *credat Iudaus apella Non ego, namque Deos didici ſecurum agere æuum*. quem uerſum a Lucretio mutuatus eſt lib. 5. & 6. ut oſtendemus ſuo loco. Vult igitur hoc loco Horatius dierum acceſsionem ad uitam ſuperiorem, id eſt, uitæ longitudinem hominibus à fortuna donari.

ſimul] id eſt, ſimulatq;, ut annotauimus ad Od. iv.

Strauere uentos æquore feruido Deprælianteis] id eſt, poſteaquàm uentos inter ſe decertantes in mari ſedauerunt, domuerunt, compreſſerunt, *ἐστόρεσεν*.

Quid ſit futurum cras, fuge] nam, ut ait Od. vii. lib. 4. *Quis ſcit, an adiiciant hodiernæ tempora uitæ Craſtina Dii ſuperi?* Cum igitur dies craſtinus nihil ad nos pertineat, neque in noſtra poteſtate ſitus ſit, ſtultum eſt, quid eo die ſit futurũ, ſcire uelle. ſed hac de re uide, quæ annotauimus ad oden illam ſeptimam. Iam Ode huius libri xi. tota in hoc argumento occupata eſt.

Quem ſors dierum] id eſt, quencunque: tmeſis, ut Ode xvi. *Quem criminoſis cunque uoles modum Pones iambis*: & xxvii. *Quæ te cunque domat Venus, Non erubeſcendis adurit Ignibus*. & epiſt. i. lib i. *Quo me cunque rapit tempeſtas*, &c. & ſup. Od. iii. *Quo nos cunque feret melior fortuna parente*. & Saty. v. lib 2 *Qui teſtamentum tradet tibi cunque legendum*. Secutus ſum autem hoc loco meliores codices: in his duos Vatic. Faer. Torneſ. in quibus ſcriptum eſt ſors, non fors. Iam uerò ſors idem, quod fortuna, quam Græci interdum *δαίμονα* appellant. uide annot. ad Saty. i. lib. i.

lucro appone] quiſquis dies tibi ad uitam acceſſerit, eum tibi deputato eſſe in lucro, ut loquitur Ter. ſic M. Tullius epiſt. lib. 9. ad Pætum : *quia de lucro propè iam quadriennium uiuimus.*

Sperne] aſpernare, reiice.

Donec uirenti canities abeſt] ſic Od. iii. lib 2. Q. Dellio ſuadet, ut hilariter uiuat, animo obſequatur, & uoluptati operam det, *Dum res & ætas, & ſororum Filia trium patiuntur atra*. & Od. xiii. epod. *Dumque uirent genua, Et decet, obducta*

ducta ſoluatur fronte ſenectus. & Ode XI. lib. 2. *Cur non ſub alta uel platano, uel hac Pinu iacentes ſic temere, & roſa Canos odorati capillos, Dum licet, Aſſyriaque nardo Potamus uncti?* & Theognis: Ἥβῃ τερπόμενος παίζω· δηρὸν γὰρ ἔνερθεν γῆς ὀλέσας ψυχὴν κείσομαι, ὥστε λίθος, Ἄφθογγος. λείψω δ' ἐρατὸν φάος ἠελίοιο. idem præcipiens omnibus mortalibus, ut dum ætas integra eſt, iucundè uiuant, ſuisq; bonis utantur, fruantur: hanc rationem ſubiungit, quia neque iterum pubeſcere, neque reuiuiſcere Dij immortales quenquam mortalem ſinunt. Verba autem illius hæc ſunt: Ξυνὸν δ' ἀνθρώποις ὑποθήσομαι, ὄφρα τις ἥβης Ἀγλαὸν ἄνθος ἔχων, καὶ φρεσὶν ἐσθλὰ νοῇ, Τῶν αὐτοῦ κτεάνων εὖ πασχέμεν. οὐ γὰρ ἀνηβᾶν Δὶς πέλεται πρὸς θεῶν, οὐδὲ λύσις θανάτου Θνητοῖς ἀνθρώποισι. Simile eſt hoc Tibulli: *Intereà dum fata ſinunt, iungamus amores. Iam ueniet tenebris mors adoperta caput: Iam ſubrepet iners ætas, nec amare licebit, Dicere nec cano blanditias capite.* ſic Plautus Bacchid. *Non tibi uenit in mentem amabo, ſi, dum uiuas, tibi benè facias: Iam pol id quidem eſſe haud per longinquum? neque ſi hoc hodie amiſeris, Poſt in morte id euenturum eſſe unquam?* ſic Lucret. lib. 3. *Hoc etiam faciunt, ubi diſcubuere, tenentq́ue Pocula ſæpe homines, & inumbrant ora coronis: Ex animo ut dicant: breuis eſt hic fructus homullis: Iam fuerit, neque poſt unquam reuocare licebit*, ſic infra Od. XII. lib. 4. *Nigrorumq́ue memor, dum licet, ignium*, &c. & Saty. VI. lib. 2. *Dum licet, in rebus iucundis uiue beatus.*

canities moroſa] difficilis, & moroſa ſenectus.

campus] Martius, ut ſup. *cur apricum Oderit campum.*

ſub noctem] uel paulo ante noctem, uel paulò poſt. Vtrunque enim ſignificat apud probatos auctores: ſed illud frequentius ut ſup. Od. proxima *ſub lacrymoſa Troiæ Funera.* & Od. XVIII. lib. 2. *Tu ſecanda marmora Locas ſub ipſum funus.* & Od. II. epod. *laſſi ſub aduentum uiri.* & Saty. I. libri I. *Sub galli cantum conſultor ubi oſtia pulſat.* & epiſt. ad Quinctium lib. I. *occultam febrem ſub tempus edendi Diſſimules.* & Saty. VII. lib. 2. *iuſſerit ad ſe Mæcenas ſerum ſub lumina prima uenire.* & epiſt. II. lib. 2. *Sub noctem gelidam lignis calefactat aenum*: & Saty. VII. lib. 2. *an hic peccat, ſub noctem qui puer uuam Furtiua mutat ſtrigili.* & Virg. Georg. I. *Aut ubi ſub lucem denſa inter nubila ſeſe Diuerſi rumpent radii.* ibid. *ſub ipſum Arcturum tenui ſat erit ſuſpendere ſulco.* iterum Horatius Saty. I. lib. 2. *Irriguumq; mero ſub noctem corpus habento.* Catull. de nuptiis Pelei & Thetidis: *Aurora exoriente uagi ſub lumina ſolis.* apud M. Tull. ualet paulo pòſt, lib. 10. epiſt. ad Plancum, *ſub literas Lepidi ſtatim recitatæ ſunt tuæ.*

lenes ſuſurri] quales edi ſolent ab amantibus, dum ſummiſſa uoce unà colloquuntur, ne ab aliis exaudiantur. nonnulli ad ſuſurros rei uenereæ referunt. ſic Theocr. εἰδ. λ. Ὡς οἱ μὲν χλοεροῖσιν ἰαινόμενοι μελέεσσιν Ἀλλήλοις ψιθύριζον.

compoſita repetantur hora.] tempore conſtituto iterum atque iterum uſurpentur. T. Liuius dixit ad compoſitam horam lib. 22. annalium: *Ad compoſitam cum iis horam excitatis puerorum cuſtodibus profectus*, &c.

Nunc & latentis proditor] ſolet nonnunquam puella ſeſe in angulum aliquẽ abdere, non quòd amantem aſpernetur, ſed ut partim eius amorẽ exerceat, atq; exacuat: partim maiorem & ſibi, & illi uoluptatem pariat reperta. nam non ita diu quęſita, ſtatim ſe ipſa riſu prodit. idcircò hunc riſum proditorem appellat, id eſt, indicem puellę deliteſcentis. repetatur igitur, id eſt, iterum atque iterum uſurpetur talis riſus, repetatur etiam pignus è puellæ lacertis dereptum, nempe armillæ, uel è digito, nempe annulus, è digito (inquam) non admodum pertinaci: quia ſibi facile patitur puella ab amante pignus eripi, neque ſeſe prębet in eũ nimis pugnacem, neque peruicacem.

F dereptum

dereptum] ſic legendum, nõ ut anteà, direptum. Eſt autem deripere dè quouis loco rapere, ſed maximè de ſuperiore. Plau. in Menæchmis. *ſed quis hic eſt, qui capillo me hinc de curru deripit?* & apud hunc poet. Od.XXVIII. lib.3. *Parcis deripere horreo Ceſſantem Bibuli conſulis amphoram.* & apud Virgil. lib.3. *tum littore funem Deripere, excuſſosq; iubet laxare rudentes.* & apud eundem lib. 11. *Dereptumq; ab equo dextra complectitur hoſtem*: & M. Tull. in orat. pro Sylla in princip. *Sed ut ille iudices quantum de mea auctoritate deripuiſſet, tantum ſe de huius præſidiis deminuturum ſperauit.* &c. ubi in codicibus uulgatis corruptè legitur diripuiſſet, cum diripere ſit dilacerare, ac diſcerpere: deripere autem, de aliquo loco per uim mouere, & rapere, ut diximus. Idem lib. accuſ.4. *Ennæ tu de manu Cereris uictoriam deripere, & deam deæ detrahere conatus es?* ubi uulgati codices habent diripere.

male pertinaci] parum pertinaciter retinenti: malè aliàs pro ualdè, ut annotatum eſt ad illum locum, & *& malè laxus In pede calceus hæret.* Saty.III. li.I. quo loco tamen aduerbium malè, cohærere debet cum uerbo hæret, ut dicemus ſuo loco.

IN MERCVRIVM. Ode 10.

MERCVRI facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formaſti catus, & decoræ
More palæſtræ:
Te canam magni Iouis, & deorum
Nuncium, curuæque lyræ parentem,
Callidum, quicquid placuit, iocoſo
Condere furto.
Te, boueis olim niſi reddidiſſes
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, uiduus pharetra
Riſit Apollo.
Quin & Atridas duce te ſuperbos
Ilio diues Priamus relicto,
Theſſalosque igneis, & iniqua Troiæ
Caſtra fefellit.
Tu pias lætis animas reponis
Sedibus: uirgaq; leuem coerces
Aurea turbam, ſuperis deorum
Gratus, & imis.

COMMENTARII.

nepos Atlantis] Maia Atlantis filia, Mercurii mater ex Ioue. uulgatiſsimũ illud prætereo de Atlante cælum, totamq; hanc mundi fabricam humeris ſuſtinente. qua de re Homer. ὀδυσσ. α. Ἄτλαντος θυγάτηρ ὀλοόφρονος, ὅς τε θαλάσσης

σης Πάσης βένθεα οἶδεν, ἔχει δὲ τε κίονας αὐτὸς Μακρὰς, αἳ γαῖαν τε, καὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι. Plato in Phædone extremo eos reprehendit, qui alium Atlãtem mente diuina robuſtiorem ac ualentiorem, magisq́; immortalem ſe reperturos exiſtimant. hæc Plato: ἀλλ' ἡγοῦνται τούτου ἄν ποτε Ἄτλαντα ἰσχυρότερον, καὶ ἀθανατώτερον, καὶ μᾶλλον ἅπαντα συνέχοντα ἐξευρεῖν. M. Tullius poetarum fabulas, & famam ſecutus in oratione pro Sextio, Piſonem falsè inſectans, dicit in eius oculo tantam ineſſe grauitatem, tantam frontis contractionem, ut illo ſupercilio Reſp. tanquam Atlante cælum, uiti uideatur. Dionyſ. Halicarnaſſ. Ρωμαϊ ἀρχαιολ. α. Atlantem primum Arcadiæ Regem fuiſſe ſcribit. ᾤκει δὲ (inquit) περὶ τὸ λεγόμενον καυκάσειον ὄρος. Iterum M. Tullius Tuſcul. v. ait Atlantem cælum ſuſtinere ideò traditum eſſe, quòd rerum cæleſtium diuina cognitio nomen eius ad errorem fabulæ traduxiſſet.

Qui feros cultus.] M. Tullius li. 1. de inuentione, & 1. de oratore ad Quinct. fratrem, ſcribit nullam aliam uim, quàm ſermonem, & eloquentiam aut diſperſos homines unum in locum congregare, atque à fera, agreſtique uita ad hunc humanum cultum, ciuilemq́; uiuendi morem deducere: aut iam conſtitutis ciuitatibus, leges, iudicia, iura deſcribere potuiſſe. Idem in Sextiana, hominum à feritate ad iuſtitiam atque manſuetudinem, traductionem, prudentiæ, conſilioq́; paucorum aſsignat. Verùm cum prudentia ſine oratione in ſe ipſa uertatur, ut idem ſcribit alibi, neque ad alios uim ſuam explicare poſsit: intelligendum eſt primorum illorum hominum conſilium cum ſermone & facundia coniunctum perfeciſſe, ut feritas illa è uita hominum tolleretur. Cum igitur oratione & eloquentia plurimùm exculta ſit hominum uita, iisq́; rebus maximè homines a feris differant, non immeritò Mercurio, qui propterea quòd in eo præcipua uis eloquentię fuerit, Deorum interpres eſſe fingitur, hunc manſuetiorem, & ciuiliorem uitę cultum uult Horatius acceptum referri. in epiſtola autem ad Piſon. de Arte poet. a poetis & muſicis hæc tanta beneficia ad homines uult eſſe profecta.

feros cultus] uiuendi morem ferum, immanem, nullaq́ue humanitate politum.

uoce formaſti] oratione & eloquentia, ſeu (ſi quis malit) muſica conformauiſti, atque expoliuiſti. ſic utitur hoc uerbo lib. 3. Ode XXII. *& teneræ nimis Mentes aſperioribus Formandæ ſtudiis.* & in epiſtola ad Piſon. *Format enim natura prius nos intus ad omnem Fortunarum habitum, iuuat, aut impellit ad iram*, &c. ibid. *Vnde parentur opes, quid alat, formetque poetam.* epiſto. ad Augu. *Mox etiam pectus præceptis format amicis.* Saty. IIII. lib. 1. *ſic me Formabat puerum dictis.* pro eodem uſurpatur uerbum fingere. ut Od. VI. lib. 3. *& fingitur artibus Iam nunc, & inceſtos amores De tenero meditatur ungui.*

catus] id eſt, ſollers, callidus, conſideratus, acutus, quo nomine Aelius Sextus appellatus eſt, ut declarat uerſus Ennii, qui extat apud M. Tull. lib. 1. Tuſc. *Egregiè cordatus homo Catus Aeliu' Sextus.* Idem de legib. 1. *Quis igitur prudentem, & (ut ita dicam) catum non ex ipſius habitu, ſed ex aliqua ui externa indicet?* Vtitur & noſter Horat. Od. XII. lib. 3. *Catus idem per apertum fugientes Agitato grege ceruos iaculari.* & epiſto. lib. 2. ad Iul. Florum. *Poſt hac ille catus, quantumuis ruſticus: ibit*, &c. Plaut. Moſtell. *Hercle mihi cauendum eſt: nimis orator cluet catus.* idem in Mænæchmis: *ſic decet dari facetè uerba cuſtodi catæ.* Terent, Andria: *Neſcio quis ſenex modò uenit ellum: confidens, catus.* Ennius. *Iam cata ſigna fera ſonitum dare uoce parabant.* quem uerſum producit Varro lib. 6. de lingua Latina, & intepretatur *cata*, acuta, aitq́; uerbum eſſe Sabinum: eò Catum Aelium eſſe nominatum: non (ut aiunt) ſapientem, ſed acutum: & cata dicta, accipienda pro acutis.

& decoræ More palæſtræ.] feram, & agreſtem hominum uitam expoliuiſti, non uoce ſolum, & oratione: uerùm etiam palæſtra, eaque decora, uenuſta, & artificioſa.

Deorum nuncium] expreſſit Homericum epithetum, διάκτορον. nuncius autem hoc loco ſignificat eum, qui nunciat. ſic Od. VII. lib. 3. *Atqui ſolicitæ nuncius hoſpite Suſpirare Chloen,* &c. & Od. IIII. lib. 4. *Carthagini iam non ego nuncios Mittam ſuperbos.* quanquam poteſt dici illo loco pro rebus, quæ nunciantur, poni. Cicero in orat. pro Murena, *repente eò accedat ipſe nuncius ſuæ calamitatis.* Idem in Vatinium. *adeò ne tibi miſera & proſtrata Reſp. uiſa eſt, ut non nuncios pacis ac belli, non oratores, non interpretes, non bellici conſilii auctores, non miniſtros muneris prouincialis Senatus more maiorum deligere poſſet?* Lucret. lib. 4. *Refrigeſcit enim cunctando plaga per auras, Nec calida ad ſenſus decurris nuncia rerum.* ſic enim legendum, non decurrunt. nuncia autem nomen eſt tanquam adiectiuum, ut grammatici appellant, quemadmodum in duobus ſubſequentibus exemplis ex eod. auctore, eod. lib. *Conueniunt ſimulacra foris è corpore quoque Nuncia præclari uultus, pulchrique coloris: Qui ciet irritans loca turgida ſemine multo. Nuncia præclari uultus,* id eſt, quæ nunciãt & perferunt uultum præclarum. Idem lib. 6. *Nec, de corpore quæ ſancto ſimulacra feruntur, In menteis hominum diuinæ nunciæ formæ, Suſcipere hæc animi tranquilla pace ualebis.* falluntur igitur qui ex his locis, & ex Tibulli uerſibus, quos mox proferam, oſtendere conantur nuncium in neutro genere uſitatum eſſe pro re, quę nunciatur. ſic Tibull. eleg. 1. lib. 2. *Euentura precor: uiden ut felicibus extis Significet placidos nuncia fibra Deos?* Idem eleg IIII. lib. 3. *Diui uera monent uenturæ nuncia ſortis: Vera monent Tuſcis exta probata uiris.* quorum uerborum ordo eſt, exta nuncia ſortis futuræ uera monent. ſic Virgil. lib. 4. Aen. de fama. *Tam ficti, prauique tenax, quàm nuncia ueri.* Idem 6. *Infelix Dido: uerus mihi nuncius ergo Venerat extinctam.* quanquam in hoc poſtremo exemplo nuncius accipi poteſt pro re nunciata. Propert. eleg IIII. lib. 3. *Omnis enim debet ſine uno nuncius eſſe, Maioremq; metu debet habere fidem.* Vſurpatur prætereà pro re nunciata in eodem genere, non in neutro: cuius rei extant exempla ſimiliter apud probatos linguę Latinę auctores. Virg. Aen. XI. *Turbantiq; uiros perfertur nuncius, hoſtem Ferre cæde noua.* Cęſar lib. 1. de bello ciuili: *Multi ex Italia ad Cn. Pompeium proficiſcebantur, alii ut principes talem nuncium attuliſſe, alii ne euentum belli expectaſſe, aut ex omnibus nouiſſimi ueniſſe uiderentur.* M. Tull. pro Corn. Balbo. *nolite per Deos immortales, iudices, hunc illi acerbum nuncium uelle deferri.* Idem ad Att. lib. 3. *Me & tuæ literæ, & quidam boni nuncii, non optimis tamen auctoribus, & expectatio ueſtrarum literarum, & quòd tibi ita placuerat, adhuc Theſſalonicæ tenebant.* ibid. de Q. Fratre: & *nuncii nobis triſtes, nec uarii uenerant.* & Catull. ad Verann. *Veniſti? o mihi nuncii beati.* Idem de Arrio. *Cum ſubitò affertur nuncius horribilis.*

callidum, quicquid placuit, iocoſo Condere] callidum condere. genus eſt loquendi à Græcis ſumtum: de quo dicemus ad Oden oct. lib. 4. de huiuſmodi autem Mercurij ingenio hæc tradunt Græci. Iupiter Maiæ vnius Atlantidum amore captus Iunone inſciente cum illa concubuit. ea hoc concubitu grauida facta Mercurium in Cyllene Arcadię monte peperit, incredibili furandi ſtudio deditum, non aliam (ut aiunt illi) ob cauſam, quàm quòd Iupiter concubitum illum uxori ſuę furatus ſit: quaſi uerò omnes Iouis amores, & concubitus non ſint furtiui, & clandeſtini. Verùm, ut redeam ad Græcorum fabulas, eo ingenio natus Mercurius, & (quod hic ei laudi aſcribit Horatius) boues Apollinis furto auertit, eidemque malum minanti etiam arcum ſubduxit, & cùm Maia mater cum ſororibus ſuis lauaret, omnium ueſtes clam ſuſtulit, ita ut illæ nudæ relictæ, quò ſe uerterent, non haberent. ſed Homeri & Pindari interpretes tradunt,

dunt, Mercurium pro bobus Apollini ſubreptis lyram ei repoſuiſſe. Iccircò Horatius Ode xxI. huius libri Apollinis humerum fraterna lyra inſignem dicit. Mercurius enim & Apollo fratres ſunt *ὁμοπάτριοι*.

viduus pharetra Riſit Apollo.] id eſt, dum te uoce territat, tibiq; malum minatur Apollo, niſi boues redderes: ſentit continuò te ſibi pharetram quoque furtim ademiſſe. Quibus rebus cognitis ridendum ſibi, non te grauiore aliqua pœna dignum eſſe exiſtimauit.

viduus Pharetra] ſpoliatus pharetra. hoc nomine utitur M. Tull. in iis, quæ de Aeſchylo uertit II. Tuſcul. *ſic me ipſe uiduus peſtes excipio anxias*.

Quin & Atridas] hæc ſunt petita ex *ἰλιάδ. ω.* ubi Homerus Mercurium inducit adoleſcentis nunc primùm pubeſcentis induta perſona, Priamo ſeſe ducem præbentem, ad Achillis naues per media Grecorum caſtra eunti, & Hectoris corpus ſepeliendi cauſa ab Achille redimere cogitanti.

Theſſaloſq; ignes] uigilias Theſſalicas, quæ agebantur in caſtris, & nauibus Achillis.

iniqua] inimica.

feſellit] *ἔλαθε*, id eſt, latuit: quod perinde eſt, ac ſi diceret. ita per media Græcorum caſtra ad Achillis naues peruenit, ut à nemine cognitus, ac ne uiſus quidem fuerit. atque eo ipſo uerbo utitur Homerus: apud quem ſic Achilles, *Καὶ δέ σε γινώσκω Πρίαμε φρεσὶν, οὐδέ με λήθεις, Ὅττι θεῶν τις ἦγε θοὰς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν· οὐ γάρ κεν τλαίη βροτὸς ἐλθέμεν, οὐδ' μάλ' ἡβῶν Ες στρατὸν, οὐδὲ γὰρ ἂν φυλάκους λάθοι, οὐδὲ κ' ὀχῆας Ρεῖα μετοχλίσσειε θυράων ἡμετεράων*. ſed uerbum, fallere, apud Horatium pro Græco *λανθάνειν*, quod eſt latere, uſurpari, id exemplis oſtendere libet. Od. xI. lib. 3. *& ſceleſtas Falle ſorores*. & Od. xIIII. eiuſd. *Spartacum ſi qua potuit uagantem Fallere teſta*. & Od. xvI. *& ſegetis certa fides meæ Fulgentem imperio fertilis Africæ Fallit ſorte beatior*. quem locum ſuo loco explicabo. & Od. III. lib. 4. *quos opimus Fallere & effugere eſt triumphus*. epiſt. ad Loll. lib. I. *An ſecretum iter, et fallentis ſemita uitæ*. & epiſt. ad Quinctium. *Sit ſpes fallendi, miſcebis ſacra profanis*. ibid. *Da mihi fallere, da iuſtum, ſanctumq; uideri*. & epiſt. ad Sceuam. *nec uixis malè, qui natus, moriensq; feſellit*. Idem epiſt. ad Iulium Florum. lib. 2. *Dum mea delectent mala me, uel denique fallant*. epiſt. ad Piſon. de Arte poetica. *Nunquam te fallant animi ſub uulpe latentes*. & Od. xv. epod. *Nec te Pythagoræ fallant arcana renati*. & Od. III. eiuſd. lib. *Num uiperinus his cruor Incoctus herbis me feſellit?* Vſurpant pro eodem & alii ſcriptores. Vt Lucret. lib. 4. *Nec Veneres noſtras hoc fallit*. Idem lib. 5. *Et ſi fallit enim Diuum genus, humanumq;, Perpetuò tamen id fore clam diffidere debet*. Et Virg. lib. 4. Aen. *Nec me adeò fallit ueritam te mania noſtra. Suſpectas habuiſſe domos Carthaginis altæ*. Terent. heautont. *num me feſellit hoſce id ſtruere?* Cicer. pro Flacco: *multa nos fefellerunt*. idem lib. 9. epiſt. ad Attic. *etiam illum ipſum, quem ſequimur, multa fefellerunt*. T. Liuius lib. 3I. *non feſellit Achæos, quo ſpectaſſet tam benigna pollicitatio*. piget ex aliis exempla colligere.

Virgaq; leuem] de hac uirga ſic Homer. *ἰλιάδ. ω.* *Εἵλετο δὲ ῥάβδον τῇ τ' ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει, Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ' αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει*. quem Virg. imitatus eſt lib. 4. Aen. *Tum uirgam capit, hac animas ille euocat Orco, &c.* *ὀδυσσ. ω.* autem hac eadem uirga animas deducit ad inferos. *Τῇ ῥ' ἄγε κινήσας, αἱ δὲ τρίζουσαι ἕποντο*. & ibid. *Ἀγχίμολον δὲ σφ' ἦλθε διάκτορος Ἀργειφόντης Ψυχὰς μνηστήρων κατάγων Ὀδυσῆϊ δαμέντων* hãc uirgã *κηρύκειον* appellant Græci: Latini caduceum, ſeu caruceum potius, ut docti quidam putant.

ſuperis Deorum Gratus & imis.] id eſt, Diis & ſuperis & inferis gratus. notum prouerbium

prouerbium κοινὸς Ἑρμῆς. i. communis Mercurius: quanquam huius prouerbii uſus etiam ad aliud pertinet. ſciendum autem, hoc genus loquendi olere helleniſmum, uocantq; grammatici patrium caſum diuiſionis. Deorum alii ſuperi, alii inferi. Iſocrat. τὰ καλὰ τῶν ζώων. ſic Plin. *nigræ ouium.*

AD LEVCONOEN. Ode II.

Indulgendum uoluptati, omiſſa futurorum cura.

TV ne quæſieris, (ſcire nefas) quem mihi, quem tibi
Finem Dii dederint Leuconoe: nec Babylonios
Tentaris numeros, ut melius, quicquid erit, pati:
Seu plures hiemes, ſeu tribuit Iupiter ultimam:
Quæ nunc oppoſitis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum: ſapias: uina liques: & ſpatio breui
Spem longam reſeces. dum loquimur, fugerit inuida
Aetas. carpe diem, quàm minimùm credula poſtero.

COMMENTARII.

Tu ne quæſieris (ſcire nefas)] omnes qui in hunc poetam ſcripſerunt commentarios, coniunctè legunt, ſcire nefas. ut Ode XVI. lib. epod. *Nefas uidere*: & ita nefas erit hoc loco idem, quod Græci dicunt ἀδύνατον ut Ode XXIIII. *Durum ſed leuius fit patientia, Quicquid corrigere eſt nefas.* quo modo etiam à M. Tull. uſurpatur in Timęo. *Atque illum quidem quaſi parentem huius uniuerſitatis inuenire difficile, et cum iam inueneris, indicare in uulgus, nefas.* Platonis uerba, quę interpretatur eo loco M. Tullius, ſunt hæc τὸν μὲν οὖν ποιητὴν, καὶ πατέρα τοῦδε παντὸς εὑρεῖν τε ἔργον, καὶ εὑρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν. eadem ratione uidetur, Od. IIII. lib. 4. fas pro eo quod δυνατὸν dicunt illi poſuiſſe. *Nec ſcire fas eſt omnia* quamuis ſciam aliter accipi poſſe, ut dicemus ſuo loco. ſic ergo hic locus explicandus eſt, ſi hoc modo diſtinguamus, ſcire nefas, ſed quid uetat, quo minus ita legamus? *Tu ne quæſieris ſcire (nefas) quem mihi*, &c. ut hoc, ſcire cum uerbo quæſieris coniungatur, & nefas, ſeparatim legatur. Nam nemo, opinor, negabit æque Latinè dici poſſe, quęro ſcire, ut quæro doceri, quo uſus eſt Virg. libro ſexto Aened. *ne quære doceri, Quam pœnam, aut quæ forma uiros, fortunaue merſit.* & M. Tull. libro tertio, de finib. *Egone, quæris (inquit) ſcire, quid ſentiam?* & hic idem Horat. Ode XXVII. lib. 3. *ſpecioſa quæro Paſcere tigres*, & epiſt. prima ad Męcen. lib. 1. *quæris Mæcenas iterum antiquo me includere ludo*: & Ode I. lib. 4. *Si torrere iecur quæris idoneum.* & Ode XXIIII. lib. 3. *Si quæret pater urbium Subſcribi ſtatuis.* & Ode XVI. huius libri. *nunc ego mitibus. Mutare quæro triſtia.* Sed quod ad genus carminis attinet, tale eſt illud Alcęi, apud Athen. lib. 10. Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται. & Catulli. *Alphene immemor, atque unanimis falſe ſodalibus.* Extat autem ſimilis ſententia Ode XXIX. lib. 3. *Prudens futuri temporis exitum Caliginoſa nocte premit Deus*, &c.

nec Babilonios Tentaris numeros] M. Tullius de Babiloniis lib. de diuinat. II. quædam ſcribit, qui uidentur ad hunc locum pertinere, his uerbis: *Nam*

quòd

quod aiunt quadringenta, et ſeptuaginta millia annorum in periclitandis, experiendiſq; in pueris, quicunque eſſent nati, Babylonios poſuiſſe, fallunt, &c. eademq; reperiuntur lib. 1. *Contemnamus etiam (inquit) Babylonios, qui ex Caucaso cæli ſigna ſeruantes, numeris, et motibus ſtellarum curſus perſequuntur*, &c.

ut melius, quicquid erit] merus eſt hellenismus. ὥστε uel ὡς πᾶν τὸ συμβησόμενον βέλτιον πάσχειν, id eſt, ut fortius, aut facilius, quicquid accidet, feras, neque uerò quicquam ſubaudiendum eſt. ſic enim loquuntur Græci, ὡς πάσχειν id eſt, ut pati. & ita Linacer, & Eraſmus. At Muretus legit cum interrogatione. Vt melius quicquid erit pati? id eſt, quàm melius eſt pati, quicquid euenerit? quam explicationem non improbo: puto tamen ſic potius poſſe explicari, nec Babylonios tentaris numeros ὡς βέλτιον ὄν, id eſt tanquam melius quiddam ſit, pati quicquid acciderit, quàm futura præſcire uelle. ſolet enim ita loqui Horat. ut Sat. v t 1. lib. 2. *Et leporum auulſos, ut multo ſuauius, armos*.

Seu plures hiemes] uidetur hiemis nomen hoc loco non ſimpliciter, nec uno modo poni, ſed duobus. Nam hiemem niſi fallor, hic intelligere debemus anni tempus, id eſt; brumam: ut pars anni totum annum ſignificet: & plures hiemes, plures annos. ut Ode x v. huius lib. *Post certas hiemes uret Achaicus Ignis Iliacas domos*. ſic Virg. in Tyt. *Post aliquot mea regna uidens mirer ariſtas*. ſed quæ ſequuntur deinceps, ſeruata eadem ſignificatione conſtare non poſſunt. Nam hęc uerba, *Quæ nunc oppoſitis debilitat pumicibus mare*, proculdubio ita intelligi non poſſunt, ut dicamus annum, qui nunc debilitat, &c. ſed hiemem, id eſt, χειμῶνα, undam, fluctum, tempeſtatem, quibus mare debilitatur, ac frangitur ſaxis oppoſitis. ut apud Pindar. ἰσθμοῖ ... Ἀλλὰ ... γαιάοχος ... χειμῶνος.

ſapias, uina liques] id eſt, fac ſapias, fac uina liques. uult ſapientis eſſe in rebus ſeriis, ac ſeueris non multùm temporis ponere: in uino, epulis, & uoluptatibus maximam uitę partem conſumere, ut ſup. *ſic tu ſapiens finire memento Triſtitiam, uitaq; labores*. Priſcianus lib. 18. hunc locum producit, & ſapias uult eſſe poſitum, pro, ſi ſapias. poteſt tamen ita explicari, ut ego paulò ante oſtendi. uina liquare autem poſitum pro, uina promere, & fundere, potare: uel referēdum ad ueterum delicias, qui ſacculis, & colis niuariis uina percolabant, & liquabant, ut eſſent & frigidiora, & liquidiora: quam explicationem probat Muretus.

Et ſpatio breui, &c.] quanto breuius eſt noſtrę uitę ſpatium, tanto minus longæ noſtrę ſpes eſſe debent. Sunt autem eius ſpes longę exempli cauſa, qui iucunde uiuendi conſilium in annum decimum differat, cum ſit fortaſſe poſtridiè, immò uerò eo ipſo die moriturus. quod uetat epiſt. ad Bullatium lib. 1. *Tu quacunque Deus tibi fortunauerit horam, Grata ſume manu, nec dulcia differ in annum*. ſimile eſt huic loco is, qui eſt ſup. Od. 1111. *O beate Sexti, Vitæ ſumma breuis ſpem nos uetat inchoare longam*.

Dum loquimur, fugerit] Suadet item Theognis, ut animum conuiuiis & epulis oblectemus, quia pubertas celeriter, & cogitationis in morem prætereat, equorum curſum, ac celeritatem ſuperans. Ἡμεῖς δ᾽ ἐν θαλίῃσι φίλον καταθώμεθα θυμὸν, Ὄφρ᾽ ἔτι τερπωλῆς ἔργ᾽ ἐρατεινὰ φέρῃ. Αἶψα γὰρ, ὥστε νόημα, παρέρχεται ἀγλαὸς ἥβη, Οὐδ᾽ ἵππων ὁρμὴ γίνεται ὠκυτέρη.

Carpe diem] tralatio aptiſsima uel à fructibus, & floribus carpendis, uel à lanificio. Quemadmodum igitur ii, qui uel flores, uel lanam carpunt, paulatim carpunt, ſic debent homines hodiernæ uitæ munere ac beneficio uti frui, non ſpe & cogitatione quidem multos annos præcipere, occaſionem autem, & facultatem iucundè uiuendi oblatam negligere ac prætermittere, aut in longū tem-

pus differre. libet autem mihi huius uerbi uſum aliquot huius poetę maximè, & ſecundo loco aliorum exemplis oſtendere. Ode XXIIII. lib. 3. *meliusne fluctus Ire per longos fuit, an recentes Carpere flores?* & ibid. *niſi herile mauis Carpere penſum.* Od. IX. lib. 4. *Tot'ue tuos patiar labores Impunè Lolli carpere liuidas Obliuiones.* Saty. VI. lib. 2. *Carpe uiam (mihi crede) comes.* & Saty. V. lib. 1. *Inde Rubos feſſi peruenimus, ut pote longum Carpentes iter.* Od. II. lib. 4. *ego apis Matinæ More, modoq; Grata carpentis thyma.* &c. Plautus in Menęchm. *Inter ancillas ſedere iubeas, lanam carpere.* Catul. ad Manl. *Illa mihi ſedes, illic mihi carpitur ætas,* id eſt, ſenſim ſeneſco. Virgil. Geor. III. *tenuemq; magis, magis aera carpunt,* id eſt, paulatim hauriunt. Idem IIII. Aen. *Sola'ne perpetua mœrens carpêre iuuenta?* id eſt, paulatim ſeneſces, minuêris, tabeſces, liqueſces? Georg. III. *Iniusto sub faſce uiam cum carpit.* M. Tullius pro Cluentio: *Ut non animaduertas in omnes, sed carpas, ut uelis, et paucos ex multis ad ignominiam ſortiare?* carpere agmen apud Iulium Cæſ. lib. I. de bello ciuili. *Relinquebatur Cæſari nihil, niſi uti agmen aduerſariorum male haberet, et carperet*; & ita Liuius multis locis.

quàm minimum cred. poſt.] quam maxime diffidens diei, ſeu tempori futuro.

AD AVGVSTVM Ode 12.

Diis, heroibus, uiriſq; aliquot claris laudatis, poſtremò commendat Auguſtum.

QVEM uirum, aut heroa lyra, uel acri
Tibia, ſumes celebrare Clio?
Quem deum? cuius recinet iocoſa
Nomen imago,
Aut in umbroſis Heliconis oris,
Aut ſuper Pindo, gelido'ue in Hęmo?
Vnde uocalem temere inſecutę
Orphea ſiluę,
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapſus, celereſq; uentos,
Blandum & auritas fidibus canoris
Ducere quercus.
Quid prius dicam ſolitis parentis
Laudibus: qui res hominum, ac deorum:
Qui mare, & terras, uariiſq; mundum
Temperat horis?
Vnde nil maius generatur ipſo:
Nec uiget quicquam ſimile, aut ſecundum:
Proximos illi tamen occupauit
Pallas honores.
Pręliis audax, neque te ſilebo
Liber, & ſęuis inimica uirgo

Belluis:

Belluis: nec te metuende certa
Phœbe ſagitta.
Dicam & Alcidem, pueroſq; Ledæ,
Hunc equis, illum ſuperare pugnis
Nobilem: quorum ſimul alba nautis
Stella refulſit:
Defluit ſaxis agitatus humor:
Concidunt uenti, fugiuntq; nubes:
Et minax (quòd ſic uoluere) ponto
Vnda recumbit.
Romulum poſt hos prius, an quietum
Pompili regnum memorem, an ſuperbos
Tarquini faſceis, dubito, an Catonis
Nobile lethum.
Regulum, & Scauros, animæque magnæ
Prodigum Paullum ſuperante Pœno,
Gratus inſigni referam camæna,
Fabriciumque:
Hunc, & incomtis Curium capillis
Vtilem bello tulit, & Camillum
Sæua paupertas, & auitus apto
Cum lare fundus.
Creſcit, occulto velut arbor æuo,
Fama Marcelli. micat inter omneis
Iulium ſidus, velut inter igneis
Luna minores.
Gentis humanæ pater, atque cuſtos
Orte Saturno, tibi cura magni
Cæſaris fatis data: tu ſecundo
Cæſare regnes.
Ille, ſeu Parthos Latio imminenteis
Egerit iuſto domitos triumpho:
Siue ſubiectos Orientis oræ
Seras, & Indos:
Te minor latum reget æquus orbem:
Tu graui curru quaties Olympum:
Tu parum caſtis inimica mittes
Fulmina lucis.

COMMENTARII.

Quem uirum, aut heroa] uidêtur hęc ex Pindaro expreſſa εἰδ. β. ὀλυμπ. Ἀναξιφόρμιγγες ὕμνοι, τίνα θεὸν, τίν' ἥρωα, τίνα δ' ἄνδρα κελαδήσομεν; quod quidem & Muretus nuper, & alij iam pridem annotarunt. Iam quòd uel lyra, uel tibia uult homines, aut heroas laudari poſſe, Pind. item utranque complectitur εἰδ. δ. ἰσθμ. Κλέονται δ' ἔν τε φορμίγγεσιν ἔν αὐλῶν τε παμφώνοις ὁμοκλαῖς μυρίον χρόνον.

acri] ſonora.

ſumes celebrare] id eſt, ſuſcipies celebrandum, uel ut celebres: quo de genere dicemus ad Od. x x I I I. huius libri.

cuius recinet iocoſa, &c.] imago uocis & cantionis tuæ. ſumes, & recinet excudendum curaui ſecutus cod. Vrſ. & Torneſ. Eſt autem ἠχὼ (vt Ariſt. ſcribit in problem. τμήμ. ιθ.) ἀφὴ φωνῆς τῆς νεάτης λαγούσης. Id eſt, echo tactio eſt nouiſsimæ, ſeu poſtremæ uocis deſinentis. Od. x x. huius lib. *ut iocoſa Redderet laudes, ſibi Vaticani Montis imago.*

aut in umbroſis Heliconis] de Helicone ſic Strabo lib. 9. ὁ δ' ἑλικὼν συνεχὴς ἐστι τῇ φωκίδι ἐκ τῶν πρὸς ἄρκτον αὐτῆς μερῶν. Helicon Phocidi eſt continēs, ſeu continuus, quibus ex partibus Septentrionem ſpectat. commemorat & in epiſt. ad Piſon. *Excludit ſanos Helicone poetas Democritus.* & in epiſt. ad Auguſtum lib. 2. *Vt ſtudio maiore petant Helicona uirentem.*

Pindo] Pindus mons Arcadiæ, & fluuius. alii autem uolunt Perrhebœę montem eſſe mari propinquum: Interpres Theocriti Theſſalię fluuium. ſed hoc loco montis nomen eſt.

Hæmo] Hęmus & Rhodope montes ſunt Thraciæ ſacris Liberi patris & mænadum cœtu, Orpheo primum initiante, celebrati, ac nobilitati.

Vnde uocalem temerè inſecutæ] Quid illa de Orpheo fabula notius, cum cithara canentem etiam arbores ſecutas eſſe? quam quidem ſic interpretatur hic poeta in epiſtola ad Piſones: *Silueſtres homines ſacer, interpreſq; Deorum Cædibus, et uictu fædo deterruit Orpheus Dictus ob hoc lenire tigres,* &c. Apollon. lib. I. Argonaut. Αὐτὰρ τόν γ' ἐνέπουσιν ἀτειρέας οὔρεσι πέτρας Θέλξαι ἀοιδάων ἐνοπῇ, ποταμῶν τε ῥέεθρα. φηγοὶ δ' ἀγριάδες κείνης ἔτι σήματα μολπῆς Ἀκτῆς θρηϊκίης ζώνης ἔπι τηλεθόωσαι Ἑξείης στιχόωσιν ἐπήτριμοι. Apud Euripidem Iphigenia negat ſibi Orphei eloquentiam datam eſſe, qua perſuadere poſsit ſaxis, ut ſe ſequātur: itaque lacrymas in ſubſidium adhibituram. Εἰ μὲν τὸν Ὀρφέως εἶχον ὦ πάτερ λόγον Πείθειν ἐπάδουσα, ὥσθ' ὁμαρτεῖν μοι πέτρας, Κηλεῖν τε τοῖς λόγοισιν, οὓς ἐβουλόμην, Ἐνταῦθ' ἂν ἦλθον: νῦν δὲ τἀπ' ἐμοῦ σοφὰ Δάκρυα παρέξω. Philoſtratus iunior in imaginib. hæc de Orpheo: νεανιεύεται δέ τι καὶ μεῖζον ὁ ζωγράφος. δένδρα γὰρ ἀνασπάσας τῶν ῥιζῶν, ἀκροάτας ἄγει ταῦτα τῷ Ὀρφεῖ. καὶ περιΐστησιν αὐτῷ. πεύκη τε νῦν, καὶ κυπάριττος, καὶ κλῆθρος, καὶ ἄιγειρος αὕτη, καὶ ὅσα ἄλλα δένδρα συμβαλόντα τοὺς πτόρθους, οἷον χεῖρας, περὶ τὸν Ὀρφέα ἕστηκε. Pauſanias Ἠλιακῶν. β narrat Aegyptium quendam ſibi dixiſſe, Amphionem & Oiphea magos fuiſſe, atque iccircò hunc feras & arbores: illum ſaxa quibuſdam uocibus, & carminibus, id eſt, ἐπῳδαῖς quoquò uoluerint, ducere dictos eſſe. Virg. Georg. IIII. *Mulcentem tigres, & agentem carmine quercus.* Propert. lib. 3. *Orphea te tenuiſſe feras, & concita dicunt Flumina Threicia detinuiſſe lyra.* De eod. plura libro tertio, epigr. Græc.

temere]

temere]*παραλόγως αὐτομάτως.* insecutę]ſunt, ſubaud.

Blandum & auritas] blandum ducere, dictum ab Horatio, ut alibi ſollere ponere, & catus iaculari. quo de genere dicemus ad Od.v i i i.lib.4.

auritas]tralatio eſt ab animatis. auritus(inquit Feſtus)uel à magnis auribus dicitur, uel ab audiendi facultate.

Quid prius dicam]Cum M.Ant.Muretus hunc locum corruptum eſſe iudicaſſet, eum ita putauit emendandum: *Quid prius dicam? ſolitis parentem Laudibus, qui res hominum,* &c. ut Iouem ipſum parentem nominari intelligamus, quam quidem hominis eruditiſſ.coniecturam magnopere probo, eiq; ut ignoſcatur, uehementer ab omnibus harum literarum ſtudioſis peto, qui locū perſpicuè corruptum, à libris ueteribus deſtitutus ita reſtituit, ut eius diuinatio, niſi nobis libri calamo exarati ſubueniſſent, pro uera ſcriptura haberi poſsit. Ego autem antè quàm ueram ſcripturam in uno codice Vaticano reperiſſem, uulgatam ſic explicari poſſe putabam. *Quid prius dicam ſolitis parentum laudibus?* id eſt, quàm ſolitas parentum noſtrorum laudes? laudes porrò parentum intelligebam, non eas quibus afficiendi ſint parentes noſtri. ſed quibus illi Iouem afficere ſolebant, & quarum argumentum erat Iupiter, & eius laudes. Itaque Iouem parentum laudes eò appellari arbitrabar, quòd ueterum carmina magna ex parte è Iouis laudibus conſtabant: proinde quaſi ita diceret Horat. *Quid prius dicam Ioue*, quem primo loco patres noſtri canere, & laudare ſolebant? uel hoc modo, *Quid prius dicam?* ſcripta hic interrogationis nota: *Solitis parentum laudibus*, id eſt, quemadmodum parentes noſtri Iouem laudare conſueuerunt, dicam, ſubaudi, eum, *Qui res hominum ac Deorum*, &c. Quæ iccircò aſcripſi, ut ſi quis forte pertinacius contendet hunc locum non eſſe corruptum, ei quoque ſatisfactum ſit. Nam ego quidem lectionem ex optimo cod. Vatic. erutam ſequor: cuius mihi teſtes ſunt Federicus Brutius bibliothecæ Vaticanæ cuſtos, & Muretus. Eius autem ſententia perſpicua eſt: *Quid prius dicam ſolitis parentis laudibus?* id eſt, Quid prius dicam, quàm ſolitas, & uſitatas parentis, nempe Iouis laudes? *Qui res hominum, ac*, &c. In nonnullis libris legitur, *Qui rex hominum ac Deorum.* quam ſcripturam equidem non damno, ſed alteram ſequor, præſertim ab optimis cod. Faer. Vrſ. uno Vatican. Torneſ. confirmatam.

Qui mare, & terras]huic loco ſimillimus, ac planè geminus eſt ille ex lib.3. Od.i i i i. *Qui terram inertem, qui mare temperat Ventoſum, et urbeis, regnaq; triſtitia,* &c.

temperat]moderatur, uel temperatum efficit. uide ann. ad Od.v i i i. ſupra de hoc uerbo.

horis]horas hoc loco quatuor anni parteis diſſimiles intellige.

Proximos illi tamen]nihil eſt Ioui ſecundum: eſt tamen ei Pallas proxima, ſed longo proxima interuallo. ſecundum enim intelligitur, quod ſtatim ſequitur, & adhęret: proximū uerò etiam, quod longè remotum eſt, dummodò inter duo diſcreta nihil medium interiectum ſit, ut docet Nonius, & annotarat Muretus.

Pręliis audax]nota eſt omnibus illa Deorum & gigantum pugna, in qua Bacchus interfuiſſe, cuiusq; magna pars fuiſſe dicitur, ut eſt in Oda x i x. lib.2. quo loco plura hac de re dicemus. Notæ ſunt præterea Bacchi de Indis uictoriæ, ac triumphi. de quibus Diodorus Siculus lib.5. & Lucianus in eo lib. qui inſcribitur *προσλαλιά. ἢ Διόνυσος.*

& ſæuis inimica uirgo]Diana uenatrix: ut Od.v i. lib.4. *Deliæ tutela Deæ fugaces Lyncas, et ceruos cohibentis arcu.* Hom. ἰλιάδ. ε. Ἄρτεμις ἰοχέαιρα quo epitheto utitur, & Pindarus.

G 2 certa

Et M. Tull. Tuſc. 2. Spartę uerò pueri ad aram ſic uerberibus accipiuntur, ut multus è uiſceribus ſanguis exeat, nonnunquam etiam, ut cum ibi eſſem audiebam, ad necem: quorum non modò nemo exclamauit unquam, ſed ne ingemuit quidem. quod item narrat Plutarchus loco ſuprà commemorato: *τῶν ἐφήβων πολλοὺς ἐπὶ τοῦ βωμοῦ τῆς ὀρθίας ἑωράκαμεν ἀποθνήσκοντας ταῖς πληγαῖς*, id eſt, multos ephebos in ara Dianæ Orthię uidimus plagis morientes.

Lariſſæ] Lariſſam Theſſalicam deſignat, quam condidit Acriſius, à Lariſſa Pelaſgi urbe nominatam, ut ait Hellanicus, ſunt enim Lariſſæ tres, ut docet interpres Apollonii lib. 1.

percuſsit] ſic legendum, non perculſit, ut habent uulgati, & nonnulli ſcripti cod. quod uerbum ne Latinum quidem eſt. nam à uerbo percello, præteritum unum eſt, perculi. hanc ſcripturam confirmant cod. Iannot. Faer. Vrſini. duo Vaticani. Torneſ. percuſsit autem idem ualet, quod permouit, affecit. Cicer. ad Attic. lib. 4. *Audiui ex Ganio hoc Firmano Romæ eſſe hominem, & fuiſſe aſsiduum. percuſsit animũ, dices: tantulá ne cauſa? Sic Teren. And. Percuſsit illico animũ.*

opimæ] Lariſſam opimam nominauit, Homerum ſecutus, qui *φθίην ἐρίβωλον* uocat, *ἰλιάδ. ι. ἤματί κεν τριτάτῳ φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην*. Ita idem Horat. infra Od. x x x 1. *Sardiniam opimam*.

Anio] Anienem fluuium ſic deſcribit Dionyſ. Halic. lib. quinto. *οὐαλέριος δὲ ἐγγὺς τῶν πολεμίων παρὰ ποταμὸν ἀνίηνα, ὃς ἐκ πόλεως μὲν τιβύρων καθ' ὑψηλοῦ πολὺ ἐκχεῖται σκοπέλου, φέρεται δὲ διὰ τῆς Σαβίνων καὶ Ῥωμαίων πεδιάδος ὁρίζων τὴν ἑκατέρων χώραν. συνάπτει δὲ τὸ ῥεῦμα τῷ Τιβέρει ποταμῷ καλὸν μὲν ὀφθῆναι, γλυκὺ δὲ πίνεσθαι.*

Albuneæ reſonantis] de qua Virg. Aen. v i 1. *nemorum quæ maxima ſacro Fonte ſonat*, &c.

Tiburni lucus] rectè admonet M. A. Muretus legendum eſſe de hoc loco Tiburni, & ita excudendum curauimus, & ita legendum quoque eſt Aen. v i 1. *Fratris Tiburni dictam cognomine gentem*: non Tiburti.

Albus ut obſcuro, &c.] albus notus *Λευκόνοτος*. uide Ariſto. *μετεωρ. β.* Homerus quidem *ἰλιάδ. λ.* Notum *ἀργεστὴν* appellat, quæ uox *λευκὸν*, id eſt, album ualet. quamuis *ταχὺν* interdum ſignificet. Videtur autem Horatius totum hunc locum ex Pindaro expreſsiſſe, non ſeruato tamen ordine, & paucis quibuſdam immutatis. ſic Pindarus *Νεμ. εἰδ. ι.* *Εἰ δέ νόῳ τις ἔχει θνατῶν ἀλαθείας ὁδὸν, χρὴ πρὸς μακάρων τυγχάνοντα, εὖ πασχέμεν. ἄλλοτε δ' ἀλλοῖαι πνοιαὶ ὑψιπετῶν ἀνέμων*, id eſt, ſiquis mortalium ueram uitæ rationem ac uiam inſtituit, debet ille ijs bonis, quę a Diis immortalibus conſecutus eſt, frui. aliàs enim alii flant uenti. hęc Pindari, ſi ordinem immutes, uidebuntur cum Horatianis ferè congruere. hoc modo Pindarus: Non ſemper iidem ſunt uentorum flatus, & uentis pluuioſis ac turbulentis ſuccedunt alii, qui ſerenitatem & tranquillitatem afferunt. Horat. Albus ut obſcuro, &c. Pindarus, ſi quis mortalis ueram uitæ traducendæ rationem animo comprehenſam habet. Horat. ſapiens. Pindarus: oportet eum cum ſinunt Dii immortales, bonis quæſitis frui, & iucundè uiuere, ſibi denique benefacere. Hor. finire memento Triſtitiam, uitæq; labores Atq; hæc quidem iccirco ita expoſui, & pœnè oculis ſubieci, ut intelligat adoleſcens quemadmodum ſint nobis imitandi interdum ueteres poetæ, & ceteri ſcriptores.

deterget] detergit quidem reperi ſcriptum in duobus libris calamo ſcriptis Don. & Faer. ſed deterget tamen, repoſui, ſecutus lib. 2. Vaticanos, & Vrſini, & & Torneſ. in eadem coniugatione hoc uerbo uſus eſt Saty. 11. lib. 2. *Hoc potius, quàm gallina tergere palatum*. ſic Lucret. lib. 4. Et quaſi perterget pupillas, atque ita

ita tranſit. & paulo pòſt. Et noſtros oculos perteget longior aura.

ſeu te fulgentia ſignis]ſiue militiæ, ſiue domi tuę eris. de ſignis militaribus dicemus fortaſſe alibi nonnulla.

Teucer Salamina patremq;] Teucer & Aiax Telamonius fratres fuerunt *ὁμοπάτριοι*, ſed non ex eadem matre. Nam Teucer ex Heſiona Laomedontis filia Priami ſorore captiua ſuſceptus eſt: Aiax autem ex Peribœa. iam Telamon & Peleus Aeaci, & Endeidos filii Phoco Pſamathi filio interfecto, Aegina profugere coacti ſunt, illeq; Salmina, hic in Theſſaliam ſe contulit. Teucer igitur Troia euerſa cum in patriam reuerſus patri in ſuſpicionem de Aiacis morte ueniſſet, à patris conſpectu ſeſe longè remouit, atque in Cyprum profectus eſt, ubi alteram Salamina condidit eiuſdem nominis, atque illam priorem in Attica ſitam. quod & Iſocrates narrat in oratione ad Euagor. his uerbis. *Τεῦκρος ἐπειδὴ Τροίαν ξυνεξεῖλεν, ἀφικόμενος εἰς Κύπρον, Σαλαμῖνά τε κατῴκισεν ὁμώνυμον ποιήσας τῆς πρότερον αὐτῷ πατρίδος οὔσης*, &c. M. Tullius II de oratore profert aliquot Pacuuii uerſus de hac Telamonis falſa in Teucrum ſuſpicione *Segregare abs te auſus, aut ſine illo Salamina ingredi? Neque paternum aſpectum es ueritus? quem ætate exacta indigum Liberum laceraſti, orbaſti, extinxiſti, neq; fratris necis, Neque gnati eius parui, qui tibi in tutelam eſt traditus?* hac eadem de re C. Velleius Paterculus lib. 2. quem locum quanuis proferat Muretus, adſcribam tamen. *Teucer non receptus à patre Telamone ob ſegnitiem non uindicatæ fratris iniuria Cyprum appulſus cognominem patriæ ſuæ Salamina conſtituit.*

populea corona] Hercules deuicto Cerbero populum arborem ex Acheronte ſecum detulit, frondibusq; populeis coronatus, lætitiam, quam ex tot uictoriis ceperat, declarauit. Itaque quam *λεύκην* Græci uulgò nominant, Homerus *ἰλιάδ. ν ἀχερωΐδα* ab Acheronte appellat. Exemplo Herculis omnes in certamine aliquo cum laude & gloria uerſati, uictoriamq; conſecuti, populi fronde coronabantur. Theocritus *εἰδ. β. κρατὶ δ' ἔχων λεύκαν Ἡρακλέος ἱερὸν ἔρνος*. quo loco interpres ſcribit populum ſacram eſſe Herculi, propterea quòd quàm plurimis laboribus perfunctus erat, & quam plurima certamina obierat, & profligarat. Virgil. Aen. 8. *Dixerat: Herculea bicolor cum populus umbra Velauitq; comas, foliisq; innexa pependit*. Iam de hoc loquendi genere, caput, ſeu tempora uincire corona, diximus Od. IIII. huius lib. ad illum locum, nitidum uiridi caput impedire myrto. Nunc redeo ad populum, quam ſcribit Pauſanias Eliacis, apud Acherontem fluuium in Theſprotia ab Hercule eſſe repertam, atque ob eam cauſam ab Homero Acheroida appellatam. Pauſaniæ uerba ſunt hęc altius repetita: *Τῇ δὲ λεύκης μόνης τοῖς ξύλοις ἐς τὰ Διὸς τὰς θυσίας καὶ ἀπ' οὐδενὸς δένδρου τῶν ἄλλων οἱ ἠλεῖοι χρῆσθαι νομίζουσι, κατ' ἄλλο μὲν οὐδὲν προτιμῶντες, ἐμοὶ δοκεῖν, τὴν λεύκην: ὅτι δὲ ἡρακλῆς ἐκόμισεν αὐτὴν ἐς ἕλληνας ἐκ τῆς θεσπρωτίδος χώρας: καί μοι καὶ αὐτὸς ὁ ἡρακλῆς ἐφαίνετο, ἡνίκα τῷ Διὶ ἔθυεν ἐν Ὀλυμπίᾳ, τῶν ἱερείων τὰ μηρία ἐπὶ λεύκης καῦσαι ξύλων. τὴν δὲ λεύκην ὁ Ἡρακλῆς πεφυκυῖαν περὶ τὸν Ἀχέροντα εὕρετο ἐν θεσπρωτίᾳ ποταμὸν, καὶ τοῦ δ' ἕνεκα φασὶν αὐτὴν ἀχερωΐδα ὑπὸ ὁμήρου καλεῖσθαι.*

& auſpice Teucro] id eſt, auctore, hortatore. ductum ab auſpiciorum more. nihil enim publicè Romę gerebatur, niſi auſpicatò. Erat autem magiſtratuum auſpicari, & conſulere auſpicia, eorundemque obnunciare. ſic locutus eſt epiſt. III. lib. I. *fidibusne Latinis Thebanos aptare modos ſtudet auſpice Muſa?* contrà epiſt. 2. *cui ſi uitioſa libido Fecerit auſpicium*. propriè poſuit Od. XXVII. lib. 3. *ego cui timebo Prouidus auſpex?* eodem pertinet locus Od. XIIII. lib. 4.

immaneſq́; Rhætæ Auſpiciis pepulit ſecundis. & Od. v I. lib.3. *Iambis Monaſis, & Pacori manus Non auſpicatos contudit impetus noſtros*. & epiſt. ad Auguſt. lib.1. *tuiſq́; Auſpicii. totum confecta duella per orbem.*

Certus enim promiſit]de hoc Apollinis oraculo ſibi edito ſic loquitur Teucer ipſe, apud Eurip. in Helena, *ὅπῃ νεὼς στείλαιμ' ἂν οὔριον πτερόν. Ἐς γῆν ἐναλίαν Κύπρον, οὗ μ' ἐθέσπισεν Οἰκεῖν Ἀπόλλων ὄνομα νησιωτικὸν Σαλαμῖνα θέμενον τῆς ἐκεῖ χάριν πάτρας*. certū aūt accipe non cuius oracula apertā & ſimplicem ſententiam habeant (*λοξίας* enim propter obſcuritatem, & ambiguitatem dicebatur)ſed uerum, minimeq́; mentientem.

Ambiguam tellure noua]id eſt, fore nobis alteram Salamina in Cypro, quę cum illa priore, quæ eſt in Attica, comparari poſsit.

O fortes, peioraq́; paſsi] ſumtum ex Homero *ὀδυσσ. μ. ὦ φίλοι οὐ γάρ πώ τι κακῶν ἀδαήμονές εἰμεν. Οὐ μὲν δὴ τόδε μεῖζον ἔπι κακὸν, ἢ ὅτε Κύκλωψ Εἴλει ἐνὶ σπῆϊ γλαφυρῷ κρατερῆφι βίηφι*. quem quidem Homeri locum uberius atque ornatius expreſsit Virg. Aen. I. *O ſocii, neque enim ignari ſumus ante malorum. O paſsi grauiora*, &c.

nunc uino pellite curas]tale illud eſt Ode x I. lib.2. *Diſsipat Euhyus Curas edaces. &* I x. epod. *Curam, metumq́; Cæſaris rerum iuuat Dulci Lyæo ſoluere*, ſic Anacreon, *Σκεδάσαι θέλω μερίμνας*. idem *Ὅταν πίνω τὸν οἶνον, Εὕδουσιν αἱ μέριμναι*. idem *ὅτ' ἐγὼ πίω τὸν οἶνον, Ἀπορίπτονται μέριμναι*. & Theognis *τὺ πίνων ἀπὸ μὲν χαλεπὰς σκεδάσεις μελεδῶνας, Θωρηχθεὶς δ' ἔσεαι πολλὸν ἐλαφρότερος*. Iterum Horat. epiſt. ad Vall. lib. I. *generoſum & lene requiro, Quod curas abigat.*

Cras ingēs iterabimus ęquor.] uel id mare, quod in patriam redeuntes permenſi ſumus, iterum peragrabimus, patriam, patremq́;, fugientes: uel ſimpliciter iterū nauigabimus. ſic Od. x x x I I I I. huius lib. *atque iterare curſus Cogor relictos*, id eſt, repetere curſus relictos. aliter hoc uerbo utitur Ode x I x. lib. 2. *atque truncis Lapſa cauis iterare mella* id eſt, iterum atque iterum canere, ſeu dicere. Od. x I I. epod. *Muricibus Tiriis iteratæ uellera lanæ Cui properabantur?* per uellera iterata muricibus *δίβαφα* ſignificat, purpureas ueſtes bis tinctas. Od. I I I. lib. 3. *Troiæ renaſcens alite Lugubri Fortuna triſti clade iterabitur*. id eſt, iterū expugnabitur, ac delebitur. epiſt. ad Loll. lib. I. *Sic iterat uoces, ſic uerba cadentia tollit*. Cicer. ad Att. ex quodam Poeta, *itera dum eadem iſthæc mihi*. & Tuſcul. 2. *Itera dum eadem iſthæc mihi, non enim intelligo.*

AD LYDIAM. Ode 8.

Obſcurè iuuenem quendam, quem Sybarin uocat, ut amore perditum, & uoluptatibus colliquefactum, notat.

Lydia dic per omneis
Te deos oro: Sybarin cur properes amando
Perdere: cur apricum
Oderit campum patiens pulueris, atque ſolis.
Cur neque militaris
Inter æqualeis equitet: Gallica nec lupatis

Temperet

Temperet ora frenis.
Cur timet flauum Tiberim tangere? cur oliuum
Sanguine uiperino
Cautius uitat: neque iam liuida geſtat armis
Brachia, ſæpe diſco,
Sæpe trans finem iaculo nobilis expedito?
Quid latet, ut marinæ
Filium dicunt Thetidis ſub lacrymoſa Troia
Funera, ne uirilis
Cultus in cædem, & Lycias proriperet cateruas?

COMMENTARII.

amando perdere] dum ab eo amaris ſic Virg. *Vriſque uidendo Fæmina.* uel dum te amat.

Cur apricum oderit campum.] cur oderit campum Martium, non quòd puluerem, laboremve ferre non poſſit, neque propter ullam animi, aut corporis mollitiem, cùm ſit horum patientisſimus: ſed propter tui amorem, quo miſere torquetur?

Cur neque militaris inter æqualeis] cur Sybaris neq; inter æquales equitet militaris, id eſt, militarem in morem, uel ut hominem militarem decet, uel cũ ſit militaris, uel qui militaris eſſet, ſi equitaret. & hoc poſtremo modo ſæpe loquitur Horat. ut Saty. VI. lib. 2. *ſi ueneror ſtultus nihil horum*, id eſt, ſi nihil horũ a Diis precor, quod ſi facerem, ſtultus eſſem. quo de genere dicemus ad Oden XXVIII. huius libri, & ad oct. tertij. militaris autem eſt militiæ idoneus: in re militari exercitatus. Salluſt. coniur. Catilin. de M. Petreio: homo militaris, quòd amplius XXX. annis tribunus, aut præfectus, &c. fuerat, pleroſque ipſos, factaq; eorum fortia nouerat: T. Liuius lib. 35. annalium Nihil ea res animum militaris uiri, & multos experti caſus imminuit.

Gallica nec lupatis, &c.] nec ora equorum Gallicorum moderetur & regat frenis lupinorum dentium in morem aſperis, atque inæqualibus. Lupati freni, quibus equi ferociores coercentur: a lupinorum dentium ſimilitudine ſic appellati. Virg. Georg. III. & duris parere lupatis. Græci poetæ lupos à dentium aſperitate *καρχαρόδοντας* appellant. Oppian. lib. I. de piſcib. *καὶ ἔνδοθι κάρχαρον ἕρκος.*

temperet] moderetur coerceat, regat. Od. XII huius libri. *Variiſque mundũ Temperat horis.* Od. IIII. lib. 3. *Qui terram inertem, qui mare temperat*, id eſt, regit, moderatur. ſic Saty. V. lib. 2. *mulier ſi forte doloſa, Libertusue ſenem delirum temperet.* epiſt. II. lib. 2. *Scit Genius, natale comes qui temperat aſtrum* Od. XVI. epod. *utrunque rege temperante cælitum.* & fortaſſe Od. III. lib. 4. *O teſtudinis aureæ Dulcem quæ ſtrepitum Pieri temperas.* aliàs pro uerbo abſtinendi. vt Od. XVI. lib. 3. *Illic matre carentibus Priuignis mulier temperat innocens.* quemadmodum & Virgil. Georg. I. *Iam ſibi tum curuis male temperat unda carinis.* aliàs pro eo, quod eſt ad mediocritatem quandam redigere. vt Od. XIX. lib. 3. *quis aquam temperet ignibus?* & epiſt. ad Mecenat. tertia lib. I. *Temperat Archilochi Muſam pede maſcula Sappho.* aliter Od. XX. huius lib. *mea nec Falernæ Temperant uites, neque Formiani Pocula colles.* & Od VII. epod. *deſideriique temperare poculum.*

Cur

Cur timet flauum Tiberim tangere?] cur à natando abhorret?

Cur oliuum, &c.] cur luctari deſiit? cur luctam horret? cur palæſtram fugit mortis inſtar? Luctaturi oleo ungebantur. icc irco palæſtras Græci λιπαρὰς nominant, id eſt, pingues, & ueluti oleo nitentes. & Battus ille apud Theocritum cum dixiſſet ei Corydon Aegonem unà cum Milone ad Alpheum, id eſt, ad certamina Olympica eſſe profectum: quærit ex eo deridens, quando ille oleũ oculis uiderit, ſignificans illum nunquam luctatum eſſe, quippe qui nunquam oleo unctus ſit. ſic Theocr. εἰδ. δ. καὶ πόκα τήνος ἔλαιον ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὀπώπη; M. Tullius autem libro accuſat. IV. ſcribit cùm a ſenatu arceſſitus in curiam Syracuſanam iccircò ſe anteà non ueniſſe dixiſſet, quòd Syracuſanos amicos eſſe Verri ſuſpicaretur, neque ſe auſum eſſe poſtulare, ut quicquam contra Verrẽ decerneretur in ea curia, in qua inauratam C. Verris ſtatuam uideret (fuerat autem hæc ſtatua ex Heraclij bonis poſitas, quorum bonorum poſſeſſionem palæſtræ Syracuſanorum Verres contra omnia iura tradiderat) maximo gemitu facto, aſpectu & commemoratione ſtatuæ, ſibi reſponſum eſſe, ex Heraclii hereditate, quam palæſtritis conceſsiſſet, multo maximam partem Verrem abſtuliſſe, neque poſtulandum fuiſſe, ut ille palæſtritas diligeret, qui etiam inuentorem olei ſuſtuliſſet. Catull. de Berecinthia & Atti. *Ego gymnaſi fui flos, Ego eram decus olei.*

ſæpe diſco] Saty. II. lib. 2. *Seu te diſcus agit, pete cedentem aera diſco.* Propert. lib. 3. *Miſsile nunc diſci pondus in orbe rotat.* Hom. ὀδυσσ. θ. Δίσκῳ δ' αὖ πάντων προφερέστατος ἦεν Ἐλατρεύς. Idem ὀδυσσ. ρ. Μνηστῆρες δὲ πάροιθεν ὀδυσσῆος μεγάροιο δίσκοισιν τέρποντο, καὶ αἰγανέῃσιν ἱέντες ἐν τυκτῷ δαπέδῳ. erat autẽ diſcus æneus: qui non modò uiribus & lacertis, uerùm etiam arte quadã adhibita ita in ſublime iaciebatur, ut intra certos fines decideret.

ſæpe trans finem iaculo, &c.] ſæpe contorto & miſſo ultra finem conſtitutum iaculo nobilitatus.

expedito] id eſt, expeditè, & ualidis lacertis emiſſo. de uerbo expediendi uide annot. ad Oden XXII. huius libri.

filium Thetidis] Achillem.

ſub lacrymoſa Troiæ Funera] paulo ante euerſionem Troiæ. hanc fabulam ſic narrat interpres Hom. ἰλιάδ. ι. & τ. Thetis ſciens Achillem ſi in Theſſalia remaneret, neque cum ceteris Græciæ principibus ad Troiam oppugnandam nauigaret, ſine gloria illum quidem, ſed diu tamen uicturum: ſin unà cum illis proficiſceretur, uitam eius breuem, gloriam immortalem futuram: eum in thalamo quodam cum puellis, & mulieribus apud Lycomedẽ collocarat in Scyro una ex Cycladibus. oraculo autem edito Troiam ſine Achille capi nõ poſſe: miſsi ſunt a Græcis Neſtor, Phœnix, Vlyſſes ad Peleum Achillis patrem, rogatũ ut Achillem dimitteret. Peleo autem Achillem domi eſſe negante, id quod erat, Scyrum profecti ſunt. Ac ſuſpicati & ſubodorati cum uirginibus Achillem educari, de Vlyſsis ſententia hinc arma, illinc quaſillos, & fuſos, & cetera huius generis, ante oſtium cubiculi, in quo erant puellæ & Achilles, expoſuerunt. Ita puellæ quidem in calathos continuò impetum fecerunt. Achilles uerò arma corripuit, quo facto eſt cognitus. hæc interpres Homeri, ut dixi, & Euſthatius ἰλιάδ. τ. de præpoſitione, ſub, hoc modo accepta dicemus ad Od. prox.

ne uirilis Cultus in cædem, &c.] ne ueſtitus uirilis eum protraheret ad bellum Troianum, id eſt, ne uirili ueſtitu agnoſceretur, & ita ad bellũ Troianum proficiſci cogeretur. *Virilis cultus* ſunt recti caſus numeri ſingul. & ita ſub intelligendum, eum.

AD THALIARCHVM. Ode 9.

Hieme indulgendum uoluptati.

V IDES, *ut alta ſtet niue candidum*
Soracte: nec iam ſuſtineant onus
Siluæ laborantes: geluq́;
Flumina conſtiterint acuto.
Diſſolue frigus, ligna ſuper foco
Largè reponens: atque benignius
Deprome quadrimum Sabina
O Thaliarche merum dyota.
Permitte diuis cetera: qui ſimul
Strauere uentos æquore feruido
Deprælianteſ, nec cupreſſi,
Nec ueteres agitantur orni.
Quid ſit futurum cras, fuge quærere: &
Quem fors dierum cunque dabit, lucro
Appone, nec dulceis amores
Sperne puer, neque tu choreas,
Donec uirenti canities abeſt
Moroſa. nunc & campus, & areæ,
Leneſq́ue ſub noctem ſuſurri,
Compoſita repetantur hora.
Nunc & latentis proditor intimo
Gratus puellæ riſus ab angulo:
Pignuſq́ue dereptum lacertis,
Aut digito male pertinaci.

COMMENTARII.

vides vt alta] Expreſſit illos Alcæi uerſus, qui apud Athē. leguntur lib. 10. *ὕει μὲν ὁ ζεὺς, ἐν δ' ὀρανῷ μέγας Χειμὼν, πεπάγασιν δ' ὑδάτων ῥοαὶ, Κάββαλλε τὸν χειμῶν' ἐπὶ μὲν τιθεὶς Πῦρ, ἐν δὲ κιρνὰς οἶνον ἀφειδέως.*

niue candidum] ſic lib. 3. Od. xxv. *Hebrum proſpiciens, & niue candidam Thracen.* Quidam putant hæc ita eſſe coniungenda; *ſtet niue,* pro eo quod eſt, horreat, uel plenum ſit niue: quale eſt illud Virgil. lib. xii. Aen. *Iam puluere cælum Stare uides.* ſic & Cæcil. Siracuſ. *hic amet: familiæ fame pereant: ager autem ſtet ſentibus.* & Siſenna, *Cælum caligine ſtat.*

Soracte] mons eſt in Sabinis, quod nomen ferè hodiè retinet. quanquàm & à nonnullis mons Diui Syluestri nominatur.

ſuſtineant onus] propriè dixit ſuſtinere onus.

geluq́ue

geluque Flumina conſtiterint acuto] flumina niſi uehementi frigore conglaciarint, liberè fluunt: ui frigoris autem impedita quodam modo, & conſtricta inſiſtunt. gelu acutum appellat, ut Pindarus *χιόνα ὀξεῖαν*:& Virg. *penetrabile frigus*, quia & qui niuem tractant, & qui à frigore offenduntur, ac læduntur, ſimili quodam modo afficiuntur, atque ii, quos ferri acies pupugerit.

Diſſolue frigus] Alcæus *κάββαλλε τὸν χειμῶνα*.

Ligna ſuper foco,&c.] hæc reſpondent illis Alcæi *ἐπὶ μὲν τιθεὶς* Πῦρ. ſic infra Od. xvii.lib.3. *Dum potes, aridum Compone lignum.*

largè] Alcæus *ἀφειδέως*.

benignius] liberalius, prolixius, largius. de nomine *benignus* uide, quæ ſunt annotata Od.xvii. huius libri. ad illum locum, *benigno cornu*. ubi complura ex hoc poeta, & aliis collegimus exempla..

Deprome] *deprome dyota*, pro prome de dyota, Horatio uſitatiſſ. ut *deduxit corpore* epiſto. ad Loll. & Od. 1. lib. 3. *Decedit ærata triremi*, & ſimilia, de quibus alibi.

quadrimum] uinum commendat uetuſtas: non item cantilenas. Nam quo quæq; recentior eſt, eo placet magis, inquit Pindarus.

Dyota] amphora duarum aurium, id eſt, duarum anſarum. aureis enim *ὦτα* nominant Græci. Eſt autẽ & amphora nomen Grecum. Latini hoc uas quadrantal appellant. quod octo & quadraginta ſextarios capit: ut docet Feſtus.

Permitte diuis] uidetur hoc loco Deorum prouidentiam & procurationem rerum humanarum probare: non item Saty.v.lib. 1. *credat Iudæus apella Non ego, namque Deos didici ſecurum agere æuum*. quem uerſum a Lucretio mutuatus eſt lib. 5. & 6. ut oſtendemus ſuo loco. Vult igitur hoc loco Horatius dierum acceſsionem ad uitam ſuperiorem, id eſt, uitæ longitudinem hominibus à fortuna donari.

ſimul] id eſt, ſimulatq;, ut annotauimus ad Od.iv.

Strauere uentos æquore feruido Deprælianteis] id eſt, poſteaquàm uentos inter ſe decertantes in mari ſedauerunt, domuerunt, compreſſerunt, *ἐστόρεσαν*.

Quid ſit futurum cras, fuge] nam, ut ait Od. vii.lib.4. *Quis ſcit, an adiiciant hodiernæ tempora uitæ Craſtina Dii ſuperi?* Cum igitur dies craſtinus nihil ad nos pertineat, neque in noſtra poteſtate ſitus ſit, ſtultum eſt, quid eo die ſit futurũ, ſcire uelle. ſed hac de re uide, quæ annotauimus ad oden illam ſeptimam. Iam Ode huius libri xi. tota in hoc argumento occupata eſt.

Quem fors dierum] id eſt, quencunque: tmeſis, ut Ode xvi. *Quem criminoſis cunque uoles modum Pones iambis.* & xxvii. *Quæ te cunque domat Venus, Non erubeſcendis adurit Ignibus.* & epiſt. 1. lib. 1. *Quo me cunque rapit tempeſtas*,&c. & ſup. Od. vii. *Quo nos cunque feret melior fortuna parente.* & Saty. v. lib 2 *Qui teſtamentum tradet tibi cunque legendum.* Secutus ſum autem hoc loco meliores codices: in his duos Vatic. Faer. Torneſ. in quibus ſcriptum eſt fors, non ſors. Iam uerò fors idem, quod fortuna, quam Græci interdum *δαίμονα* appellant. uide annot. ad Saty.1.lib.1.

lucro appone] quiſquis dies tibi ad uitam acceſſerit, eum tibi deputato eſſe in lucro, ut loquitur Ter. ſic M. Tullius epiſt. lib.9. ad Pætum: *quia de lucro propè iam quadriennium uiuimus.*

Sperne] aſpernare, reiice.

Donec uirenti canities abeſt] ſic Od.iii. lib.2. Q. Dellio ſuadet, ut hilariter uiuat, animo obſequatur, & uoluptati operam det, *Dum res & ætas, & ſororum Filia trium patiuntur atra.* & Od.xiii.epod. *Dumq́ue uirent genua, Et decet, obducta*

ducta

ducta ſoluatur fronte ſenectus. & Ode XI. lib. 2. *Cur non ſub alta uel platano, uel hac Pinu iacentes ſic temere, & roſa Canos odorati capillos, Dum licet, Aſſyriaque nardo Potamus uncti?* & Theognis: Ἥβῃ τερπόμενος παίζω· δηρὸν γὰρ ἔνερθεν Γῆς ὀλέσας ψυχὴν κείσομαι, ὥστε λίθος, Ἄφθογγος. λείψω δ' ἐρατὸν φάος ἠελίοιο. idem præcipiens omnibus mortalibus, ut dum ætas integra eſt, iucundè uiuant, ſuisq; bonis utantur, fruantur: hanc rationem ſubiungit, quia neque iterum pubeſcere, neque reuiuiſcere Dij immortales quenquam mortalem ſinunt. Verba autem illius hæc ſunt: Ξυνὸν δ' ἀνθρώποις ὑποθήσομαι, ὄφρα τις ἥβης Ἀγλαὸν ἄνθος ἔχων, καὶ φρεσὶν ἐσθλὰ νοῇ, Τῶν αὐτοῦ κτεάνων εὖ πασχέμεν· οὐ γὰρ ἀνηβᾶν Δὶς πέλεται πρὸς θεῶν, οὐδὲ λύσις θανάτου Θνητοῖς ἀνθρώποισι. Simile eſt hoc Tibulli: *Intereà dum fata ſinunt, iungamus amores. Iam ueniet tenebris mors adoperta caput: Iam ſubrepet iners ætas, nec amare licebit, Dicere nec cano blanditias capite.* ſic Plautus Bacchid. *Non tibi uenit in mentem amabo, ſi, dum uiuas, tibi benè facias: Iam pol id quidem eſſe haud per longinquom? neque ſi hoc hodie amiſeris, Poſt in morte id euenturum eſſe unquam?* ſic Lucret. lib. 3. *Hoc etiam faciunt, ubi diſcubuere, tenentque Pocula ſæpe homines, & inumbrant ora coronis: Ex animo ut dicant: breuis eſt hic fructus homullis: Iam fuerit, neque poſt unquam reuocare licebit.* ſic infra Od. XII. lib. 4. *Nigrorumque memor, dum licet, ignium,* &c. & Saty. VI. lib. 2. *Dum licet, in rebus iucundis uiue beatus.*

canities moroſa] difficilis, & moroſa ſenectus.

campus] Martius, ut ſup. *cur apricum Oderit campum.*

ſub noctem] uel paulo ante noctem, uel paulò poſt. Vtrunque enim ſignificat apud probatos auctores: ſed illud frequentius ut ſup. Od. proxima *ſub lacrymoſa Troiæ Funera.* & Od. XVIII. lib. 2. *Tu ſecanda marmora Locas ſub ipſum funus.* & Od. II. epod. *laſſi ſub aduentum uiri.* & Saty. I. libri I. *Sub galli cantum conſultor ubi oſtia pulſat.* & epiſt. ad Quinctium lib. I. *occultam febrem ſub tempus edendi Diſſimules.* & Saty. VII. lib. 2. *iuſſerit ad ſe Mæcenas ſerum ſub lumina prima uenire.* & epiſt. II. lib. 2. *Sub noctem gelidam lignis calefactat aenum:* & Saty. VII. lib. 2. *an hic peccat, ſub noctem qui puer uuam Furtiua mutat ſtrigili.* & Virg. Georg. I. *Aut ubi ſub lucem denſa inter nubila ſeſe Diuerſi rumpent radii.* ibid. *ſub ipſum Arcturum tenui ſat erit ſuſpendere ſulco.* iterum Horatius Saty. I. lib. 2. *Irriguumq; mero ſub noctem corpus habento.* Catull. de nuptiis Pelei & Thetidis: *Aurora exoriente uagi ſub lumina ſolis.* apud M. Tull. ualet paulo pòſt, lib. 10. epiſt. ad Plancum, *ſub literas Lepidi ſtatim recitatæ ſunt tuæ.*

lenes ſuſurri] quales edi ſolent ab amantibus, dum ſummiſſa uoce unà colloquuntur, ne ab aliis exaudiantur. nonnulli ad ſuſurros rei ueneree referunt. ſic Theocr. εἰδ. λ. Ωι οἱ μὲν χλοεροῖσιν ἰαινόμενοι μελέεσσιν Ἀλλήλοις ψιθύριζον.

compoſita repetantur hora.] tempore conſtituto iterum atque iterum uſurpentur. T. Liuius dixit ad compoſitam horam lib. 22. annalium: *Ad compoſitam cum iis horam excitatis puerorum cuſtodibus profectus,* &c.

Nunc & latentis proditor] ſolet nonnunquam puella ſeſe in angulum aliquẽ abdere, non quòd amantem aſpernetur, ſed ut partim eius amorẽ exerceat, atq; exacuat: partim maiorem & ſibi, & illi uoluptatem pariat reperta. nam non ita diu quęſita, ſtatim ſe ipſa riſu prodit. iccircò hunc riſum proditorem appellat, id eſt, indicem puellę deliteſcentis. repetatur igitur, id eſt, iterum atque iterum uſurpetur talis riſus, repetatur etiam pignus è puellæ lacertis dereptum, nempe armillæ, uel è digito, nempe annulus, è digito (inquam) non admodum pertinaci: quia ſibi facile patitur puella ab amante pignus eripi, neque ſeſe præbet in eũ nimis pugnacem, neque peruicacem.

F dereptum

dereptum] ſic legendum, nõ ut anteà, direptum. Eſt autem deripere dè quouis loco rapere, ſed maximè de ſuperiore. Plau. in Menæchmis. *ſed quis hic eſt, qui capillo me hunc de curru deripit?* & apud hunc poet. Od.XXVIII. lib.3. *Parcis deripere horreo Ceſſantem Bibuli conſulis amphoram.* & apud Virgil.lib.3. *tum littore funem Deripere, excuſſosq́; iubet laxare rudentes.* & apud eundem lib. II. *Dereptumq́; ab equo dextra complectitur hoſtem*: & M. Tull. in orat. pro Sylla in princip. *Sed ut ille iudices quantum de mea auctoritate deripuiſſet, tantum ſe de huius præſidiis deminuturum ſperauit.* &c. ubi in codicibus uulgatis corruptè legitur diripuiſſet, cum diripere ſit dilacerare, ac diſcerpere: deripere autem, de aliquo loco per uim mouere, & rapere, ut diximus Idem lib. accuſ.4. *Ennæ tu de manu Cereris uictoriam deripere, & deam deæ detrahere conatus es?* ubi uulgati codices habent diripere.

male pertinaci] parum pertinaciter retinenti: malè aliàs pro ualdè, ut annotatum eſt ad illum locum, & *& malè laxus In pede calceus hæret.* Saty.III.li.I. quo loco tamen aduerbium malè, cohærere debet cum uerbo hæret, ut dicemus ſuo loco.

IN MERCVRIVM. Ode 10.

MERCVRI facunde nepos Atlantis,
Qui feros cultus hominum recentum
Voce formaſti catus, & decoræ
More palæſtræ:
Te canam magni Iouis, & deorum
Nuncium, curuæque lyræ parentem,
Callidum, quicquid placuit, iocoſo
Condere furto.
Te, boueis olim niſi reddidiſſes
Per dolum amotas, puerum minaci
Voce dum terret, uiduus pharetra
Riſit Apollo.
Quin & Atridas duce te ſuperbos
Ilio diues Priamus relicto,
Theſſalosque igneis, & iniqua Troiæ
Caſtra fefellit.
Tu pias lætis animas reponis
Sedibus: uirgaq́; leuem coerces
Aurea turbam, ſuperis deorum
Gratus, & imis.

COMMENTARII.

nepos Atlantis] Maia Atlantis filia, Mercurii mater ex Ioue. uulgatiſſimũ illud prætereo de Atlante cælum, totamq́; hanc mundi fabricam humeris ſuſtinente. qua de re Homer. ὀδυσσ.α. Ἄτλαντος θυγάτηρ ὀλοόφρονος, ὅς τε θαλάσσης

σης Πάσης βένθεα οἶδεν, ἔχει δὲ τε κίονας αὐτὸς Μακράς. αἳ γαῖάν τε, καὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσι. Plato in Phædone extremo eos reprehendit, qui alium Atlãtem mente diuina robuſtiorem ac ualentiorem, magisq́; immortalem ſe reperturos exiſtimant. hæc Plato: ἀλλ᾽ ἡγοῦνται τούτου ἄν ποτε Ἄτλαντα ἰσχυρότερον, καὶ ἀθανατώτερον, καὶ μᾶλλον ἅπαντα συνέχοντα ἐξευρεῖν. M. Tullius poetarum fabulas, & famam ſecutus in oratione pro Sextio, Piſonem ſalsè inſectans, dicit in eius oculo tantam ineſſe grauitatem, tantam frontis contractionem, ut illo ſupercilio Reſp. tanquam Atlante cælum, uiti uideatur. Dionyſ. Halicarnaſſ. Ῥωμαϊ. ἀρχαιολ. α. Atlantem primum Arcadiæ Regem fuiſſe ſcribit. ᾤκει δὲ (inquit) περὶ τὸ λεγόμενον καυκάσιον ὄρος. Iterum M. Tullius Tuſcul. v. ait Atlantem cælum ſuſtinere ideò traditum eſſe, quòd rerum cæleſtium diuina cognitio nomen eius ad errorem fabulæ traduxiſſet.

Qui feros cultus.] M. Tullius li. 1. de inuentione, & 1. de oratore ad Quinct. fratrem, ſcribit nullam aliam uim, quàm ſermonem, & eloquentiam aut diſperſos homines unum in locum congregare, atque à fera, agreſtique uita ad hunc humanum cultum, ciuilemq́; uiuendi morem deducere: aut iam conſtitutis ciuitatibus, leges, iudicia, iura deſcribere potuiſſe. Idem in Sextiana, hominum à feritate ad iuſtitiam atque manſuetudinem, traductionem, prudentiæ, conſilioq́; paucorum aſsignat. Verùm cum prudentia ſine oratione in ſe ipſa uertatur, ut idem ſcribit alibi, neque ad alios uim ſuam explicare poſsit: intelligendum eſt primorum illorum hominum conſilium cum ſermone & facundia coniunctum perfeciſſe, ut feritas illa è uita hominum tolleretur. Cum igitur oratione & eloquentia plurimùm exculta ſit hominum uita, iisq́; rebus maximè homines a feris differant, non immeritò Mercurio, qui propterea quòd in eo præcipua uis eloquentię fuerit, Deorum interpres eſſe fingitur, hunc manſuetiorem, & ciuiliorem uitę cultum uult Horatius acceptum referri. in epiſtola autem ad Piſon. de Arte poet. a poetis & muſicis hæc tanta beneficia ad homines uult eſſe profecta.

feros cultus] uiuendi morem ferum, immanem, nullaque humanitate politum.

uoce formaſti] oratione & eloquentia, ſeu (ſi quis malit) muſica conformauiſti, atque expoliuiſti. ſic utitur hoc uerbo lib. 3. Ode XXII. *& teneræ nimis Mentes aſperioribus Formandæ ſtudiis*. & in epiſtola ad Piſon. *Format enim natura prius nos intus ad omnem Fortunarum habitum, iuuat, aut impellit ad iram*, &c. ibid. *Vnde parentur opes, quid alat, formetque poetam*. epiſto. ad Augu. *Mox etiam pectus præceptis format amicis*. Saty. IIII. lib. 1. *ſic me Formabat puerum dictis*. pro eodem uſurpatur uerbum fingere. ut Od. VI. lib. 3. *& fingitur artibus Iam nunc, & inceſtos amores De tenero meditatur ungui*.

catus] id eſt, ſollers, callidus, conſideratus, acutus, quo nomine Aelius Sextus appellatus eſt, ut declarat uerſus Ennii, qui extat apud M. Tull. lib. 1. Tuſc. *Egregiè cordatus homo Catus Aeliu' Sextus*. Idem de legib. 1. *Quis igitur prudentem, & (ut ita dicam) catum non ex ipſius habitu, ſed ex aliqua ui externa iudicet?* Vtitur & noſter Horat. Od. XII. lib. 3. *Catus idem per apertum fugientes Agitato grege ceruos iaculari*. & epiſto. lib. 2. ad Iul. Florum. *Poſt hac ille catus, quantumuis ruſticus: ibit*, &c. Plaut. Moſtell. *Hercle mihi cauendum eſt: nimis orator cluet catus*. idem in Mænæchmis: *ſic decet dari facetè uerba cuſtodi cata*. Terent, Andria: *Neſcio quis ſenex modò uenit ellum: confidens, catus*. Ennius. *Iam cata ſigna fera ſonitum dare uoce parabant*. quem uerſum producit Varro lib. 6. de lingua Latina, & intepretatur *cata*, acuta, aitq́; uerbum eſſe Sabinum: eò Catum Aelium eſſe nominatum: non (ut aiunt) ſapientem, ſed acutum: & cata dicta, accipienda pro acutis.

& decoræ More palæſtræ.] feram, & agreſtem hominum uitam expoluiſti, non uoce ſolum, & oratione: uerùm etiam palæſtra, eaque decora, uenuſta, & artificioſa.

Deorum nuncium] expreſſit Homericum epithetum, *διάκτορον*. nuncius autem hoc loco ſignificat eum, qui nunciat. ſic Od. VII. lib. 3. *Atqui fœlicitæ nuncius hoſpite Suſpirare Chloen*, &c. & Od. IIII. lib. 4. *Carthagini iam non ego nuncios Mittam ſuperbos.* quanquam poteſt dici illo loco pro rebus, quæ nunciantur, poni. Cicero in orat. pro Murena, *repente eò accedat ipſe nuncius ſuæ calamitatis.* Idem in Vatinium. *adeò ne tibi miſera & proſtrata Reſp. uiſa eſt, ut non nuncios pacis ac belli, non oratores, non interpretes, non bellici conſilii auctores, non miniſtros muneris prouincialis Senatus more maiorum deligere poſſet?* Lucret. lib. 4. *Refrigeſcit enim cunctando plaga per auras, Nec calida ad ſenſus decurrit nuncia rerum.* ſic enim legendum, non decurrunt. nuncia autem nomen eſt tanquam adiectiuum, ut grammatici appellant, quemadmodum in duobus ſubſequentibus exemplis ex eod. auctore, eod. lib. *Conueniunt ſimulacra foris è corpore quoque Nuncia præclari uultus, pulchrique coloris: Qui ciet irritans loca turgida ſemine multo. Nuncia præclari uultus*, id eſt, quæ nunciãt & perferunt uultum præclarum. Idem lib. 6. *Nec, de corpore quæ ſancto ſimulacra feruntur, In menteis hominum diuinæ nuncia formæ, Suſcipere hæc animi tranquilla pace ualebis.* falluntur igitur qui ex his locis, & ex Tibulli uerſibus, quos mox proferam, oſtendere conantur nuncium in neutro genere uſitatum eſſe pro re, quę nunciatur. ſic Tibull. eleg. I. lib. 2. *Euentura precor: uiden ut felicibus extis Significet placidos nuncia fibra Deos?* Idem eleg IIII. lib. 3. *Diui uera monent uenturæ nuncia ſortis: Vera monent Tuſcis exta probata uiris.* quorum uerborum ordo eſt, exta nuncia ſortis futuræ uera monent. ſic Virgil. lib. 4. Aen. de fama. *Tàm ficti, praui que tenax, quàm nuncia ueri.* Idem 6. *Infelix Dido: uerus mihi nuncius ergo Venerat extinctam.* quanquam in hoc poſtremo exemplo nuncius accipi poteſt pro re nunciata. Propert. eleg IIII. lib. 3. *Omnis enim debet ſine uno nuncius eſſe, Maioremq; meus debet habere fidem.* Vſurpatur præterea pro re nunciata in eodem genere, non in neutro: cuius rei exeant exempla ſimiliter apud probatos linguę Latinę auctores. Virg. Aen. XI. *Turbantiq; uiros perfertur nuncius, hoſtem Fernere ca de noua.* Cęſar lib. I. de bello ciuili: *Multi ex Italia ad Cn. Pompeium proficiſcebantur, alii ut principes talem nuncium attuliſſe, alii ne euentum belli expectaſſe, aut ex omnibus nouiſsimi ueniſſe uiderentur.* M. Tull. pro Corn. Balbo. *nolite per Deos immortales, iudices, hunc illi acerbum nuncium uelle deferri.* Idem ad Att. lib. 3. *Me & tuæ literæ, & quidam boni nuncii, non optimis tamen auctoribus, & expectatio veſtrarum literarum, & quòd tibi ita placuerat, adhuc Theſſalonica tenebant.* ibid. de Q. Fratre: & *nuncii nobis triſtes, nec uarii uenerant.* & Catull. ad Verann. *Veniſti? o mihi nuncii beati.* Idem de Arrio. *Cum ſubitò affertur nuncius horribilis.*

callidum, quicquid placuit, iocoſo Condere] callidum condere. genus eſt loquendi à Græcis ſumtum: de quo dicemus ad Oden oct. lib. 4. de huiuſmodi autem Mercurij ingenio hæc tradunt Græci. Iupiter Maiæ vnius Atlantidum amore captus Iunone inſciente cum illa concubuit. ea hoc concubitu grauida facta Mercurium in Cyllene Arcadię monte peperit, incredibili furandi ſtudio deditum, non aliam (ut aiunt illi) ob cauſam, quàm quòd Iupiter concubitum illum uxori ſuę furatus ſit: quaſi uerò omnes Iouis amores, & concubitus non ſint furtiui, & clandeſtini. Verùm, ut redeam ad Græcorum fabulas, eo ingenio natus Mercurius, & (quod hic ei laudi aſcribit Horatius) boues Apollinis furto auertit, eidemque malum minanti etiam arcum ſubduxit, & cùm Maia mater cum ſororibus ſuis lauaret, omnium ueſtes clam ſuſtulit, ita ut illæ nudæ relictæ, quò ſe uerterent, non haberent. ſed Homeri & Pindari interpretes tradunt,

dunt, Mercurium pro bobus Apollini ſubreptis lyram ei repoſuiſſe. Iccircò Horatius Ode XXI. huius libri Apollinis humerum fraterna lyra inſignem dicit. Mercurius enim & Apollo fratres ſunt *ὁμοπάτριοι*.

uiduus pharetra Riſit Apollo.] id eſt, dum te uoce territat, tibiq́; malum minatur Apollo, niſi boues redderes: ſentit continuò te ſibi pharetram quoque furtim ademiſſe. Quibus rebus cognitis ridendum ſibi, non te grauiore aliqua pœna dignum eſſe exiſtimauit.

uiduus Pharetra] ſpoliatus pharetra. hoc nomine utitur M. Tull. in iis, quæ de Aeſchylo uertit II. Tuſcul. *ſic me ipſe uiduus peſtes excipio anxias*.

Quin & Atridas] hæc ſunt petita ex *ἰλιάδ. ω.* ubi Homerus Mercurium inducit adoleſcentis nunc primùm pubeſcentis induta perſona, Priamo ſeſe ducem præbentem, ad Achillis naues per media Græcorum caſtra eunti, & Hectoris corpus ſepeliendi cauſa ab Achille redimere cogitanti.

Theſſalosq́; ignes] uigilias Theſſalicas, quæ agebantur in caſtris, & nauibus Achillis.

iniqua] inimica.

fefellit] *ἔλαθε*, id eſt, latuit: quod perinde eſt, ac ſi diceret, ita per media Græcorum caſtra ad Achillis naues peruenit, ut à nemine cognitus, ac ne uiſus quidem fuerit. atque eo ipſo uerbo utitur Homerus: apud quem ſic Achilles, *Καὶ δέ σε γινώσκω Πρίαμε φρεσὶν, οὐδέ με λήθεις, Ὅττι θεῶν τις ἦγε θοὰς ἐπὶ νῆας Ἀχαιῶν. οὐ γάρ κεν τλαίη βροτὸς ἐλθέμεν, οὐδ᾽ μάλ᾽ ἡβῶν Ἐς στρατὸν, οὐδὲ γὰρ ἂν φυλάκους λάθοι, οὐδέ κ᾽ ὀχῆας Ῥεῖα μετοχλίσσειε θυράων ἡμετεράων*. ſed uerbum, fallere, apud Horatium pro Græco *λανθάνειν*, quod eſt latere, uſurpari, id exemplis oſtendere libet. Od. XI. lib. 3. *& ſceleſtas Falle ſorores*. & Od. XIIII. eiuſd. *Spartacum ſi qua potuit uagantem Fallere teſta*. & Od. XVI. *& ſegetis certa fides meæ Fulgentem imperio fertilis Africæ Fallit ſorte beatior*. quem locum ſuo loco explicabo. & Od. IIII. lib. 4. *quos opimus Fallere & effugere eſt triumphus*. epiſt. ad Loll. lib. I. *An ſecretum iter, et fallentis ſemita uitæ*. & epiſt. ad Quinctium. *Sit ſpes fallendi, miſcebis ſacra profanis*. ibid. *Da mihi fallere, da iuſtum, ſanctumq́; uideri*. & epiſt. ad Sceuam. *nec uixit malè, qui natus, moriensq́; fefellit*. Idem epiſt. ad Iulium Florum. lib. 2. *Dum mea delectent mala me, uel denique fallant*. epiſt. ad Piſon. de Arte poetica. *Nunquam te fallant animi ſub uulpe latentes*. & Od. XV. epod. *Nec te Pythagoræ fallant arcana renati*. & Od. III. eiuſd. lib. *Num uiperinus his cruor Incoctus herbis me fefellit?* Vſurpant pro eodem & alii ſcriptores. Vt Lucret. lib. 4. *Nec Veneres noſtras hoc fallit*. Idem lib. 5. *Et ſi fallit enim Diuum genus, humanumq́;, Perpetuò tamen id fore clam diffidere debet*. Et Virg. lib. 4. Aen. *Nec me adeò fallit ueritam te mania noſtra. Suſpectas habuiſſe domos Carthaginis altæ*. Terent. heautont. *num me fefellit hoſce id ſtruere?* Cicer. pro Flacco: *multa nos fefellerunt*. idem lib. 9. epiſt. ad Attic. *etiam illum ipſum, quem ſequimur, multa fefellerunt*. T. Liuius lib. 31. *non fefellit Achæos, quo ſpectaſſet tam benigna pollicitatio*. piget ex aliis exempla colligere.

Virgaq́; leuem] de hac uirga ſic Homer. *ἰλιάδ. ω. Εἵλετο δὲ ῥάβδον τῇ τ᾽ ἀνδρῶν ὄμματα θέλγει, Ὧν ἐθέλει, τοὺς δ᾽ αὖτε καὶ ὑπνώοντας ἐγείρει*. quem Virg. imitatus eſt lib. 4. Aen. *Tum uirgam capit, hac animas ille euocat Orco, &c.* *ὀδυσσ. ω.* autem hac eadem uirga animas deducit ad inferos. *Τῇ ῥ᾽ ἄγε κινήσας, αἳ δὲ τρίζουσαι ἕποντο*. & ibid. *Ἀγχίμολον δέ σφ᾽ ἦλθε διάκτορος Ἀργειφόντης Ψυχὰς μνηστήρων κατάγων Ὀδυσῆϊ δαμέντων* hāc uirgā *κηρύκειον* appellant Græci: Latini caduceum, ſeu caruceum potius, ut docti quidam putant.

ſuperis Deorum Gratus & imis.] id eſt, Diis & ſuperis & inferis gratus. notum

prouerbium

prouerbium κοινὸς Ἑρμῆς. i. communis Mercurius: quanquam huius prouerbii uſus etiam ad aliud pertinet. ſciendum autem, hoc genus loquendi olere helleniſmum, uocantq; grammatici patrium caſum diuiſionis. Deorum alii ſuperi, alii inferi. Iſocrat. τὰ καλὰ τῶν ζώων. ſic Plin. *nigræ ouium.*

AD LEVCONOEN. Ode II.

Indulgendum uoluptati, omiſſa futurorum cura.

TV ne quæſieris, (ſcire nefas) quem mihi, quem tibi
Finem Dii dederint Leuconoe: nec Babylonios
Tentaris numeros, ut melius, quicquid erit, pati:
Seu plures hiemes, ſeu tribuit Iupiter ultimam:
Quæ nunc oppoſitis debilitat pumicibus mare
Tyrrhenum: ſapias: uina liques: & ſpatio breui
Spem longam reſeces. dum loquimur, fugerit inuida
Aetas. carpe diem, quàm minimùm credula poſtero.

COMMENTARII.

Tu ne quæſieris (ſcire nefas)] omnes qui in hunc poetam ſcripſerunt commentarios, coniunctè legunt, ſcire nefas. ut Ode XVI. lib. epod. *Nefas uidere*: & ita nefas erit hoc loco idem, quod Græci dicunt ἀδύνατον ut Ode XXIIII. *Durum ſed leuius fit patientia, Quicquid corrigere est nefas.* quo modo etiam à M. Tull. uſurpatur in Timęo. *Atque illum quidem quaſi parentem huius uniuerſitatis inuenire difficile, et cum iam inueneris, indicare in uulgus, nefas.* Platonis uerba, quę interpretatur eo loco M. Tullius, ſunt hæc τὸν μὲν οὖν ποιητὴν, καὶ πατέρα τοῦδε παντὸς εὑρεῖν τε ἔργον, καὶ εὑρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν. eadem ratione uidetur, Od. IIII. lib. 4. fas pro eo quod δυνατὸν dicunt illi poſuiſſe. *Nec ſcire fas eſt omnia* quamuis ſciam aliter accipi poſſe, ut dicemus ſuo loco. ſic ergo hic locus explicandus eſt, ſi hoc modo diſtinguamus, ſcire nefas, ſed quid uetat, quo minus ita legamus? *Tu ne quæſieris ſcire (nefas) quem mihi, &c.* ut hoc, ſcire cum uerbo quæſieris coniungatur, & nefas, ſeparatim legatur. Nam nemo, opinor, negabit æque Latinè dici poſſe, quęro ſcire, ut quæro doceri, quo uſus eſt Virg. libro ſexto Aened. *ne quære doceri, Quam pœnam, aut quæ forma uiros, fortunaue merſit.* & M. Tull. libro tertio, de finib. *Egone, quæris (inquit) ſcire, quid ſentiam?* & hic idem Horat. Ode XXVII. lib. 3. *ſpecioſa quæro Paſcere tigres*, & epiſt. prima ad Męcen. lib. 1. *quæris Mæcenas iterum antiquo me includere ludo*: & Ode 1. lib. 4. *Si torrere iecur quæris idoneum.* & Ode XXIIII. lib. 3. *Si quæret pater urbium Subſcribi ſtatuis.* & Ode XVI. huius libri. *nunc ego mitibus. Mutare quæro triſtia.* Sed quod ad genus carminis attinet, tale eſt illud Alcęi, apud Athen. lib. 10. Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄστρον περιτέλλεται. & Catulli. *Alphene immemor, atque unanimis falſe ſodalibus.* Extat autem ſimilis ſententia Ode XXIX. lib. 3. *Prudens futuri temporis exitum Caliginoſa nocte premit Deus, &c.*

nec Babilonios Tentaris numeros] M. Tullius de Babiloniis lib. de diuinat. II. quædam ſcribit, quæ uidentur ad hunc locum pertinere, his uerbis: *Nam*

quòd

quod aiunt quadringenta, et septuaginta millia annorum in periclitandis, experiendisq; pueris, quicunque eſſent nati, Babylonios poſuiſſe, fallunt, &c. eademq; reperiuntur lib. I. *Contemnamus etiam (inquit) Babylonios, qui ex Caucaso cœli ſigna ſeruantes, numeris, et motibus ſtellarum curſus perſequuntur*, &c.

ut melius, quicquid erit] merus eſt helleniſmus. ὥςε uel ὡς πὰν τὸ συμβησόμενον βέλτιον πάσχειν, id eſt, ut fortius, aut facilius, quicquid accidet, feras. neque uerò quicquam ſubaudiendum eſt. ſic enim loquuntur Grę̨ci, ὡς πάσχειν id eſt, ut pati. & ita Linacer, & Eraſmus. At Muretus legit cum interrogatione. Vt melius quicquid erit pati? id eſt, quàm melius eſt pati, quicquid euenerit? quam explicationem non improbo: puto tamen ſic potius poſſe explicari, nec Babylonios tentaris numeros ὡς βέλτιον ὄν, id eſt tanquam melius quiddam ſit, pati quicquid acciderit, quàm futura pręſcire uelle. ſolet enim ita loqui Horat. ut Sat. v I I. lib. 2. *Et leporum auulſos, ut multo ſuauius, armos.*

Seu plures hiemes] uidetur hiemis nomen hoc loco non ſimpliciter, nec uno modo poni, ſed duobus. Nam hiemem niſi fallor, hic intelligere debemus anni tempus, id eſt; brumam: ut pars anni totum annum ſignificet: & plures hiemes, plures annos. ut Ode x v. huius lib. *Post certas hiemes uret Achaicus Ignis Iliacas domos.* ſic Virg. in Tyt. *Post aliquot mea regna uidens mirer ariſtas.* ſed quæ ſequuntur deinceps, ſeruata eadem ſignificatione conſtare non poſſunt. Nam hęc uerba, *Quæ nunc oppoſitis debilitat pumicibus mare*, proculdubio ita intelligi non poſſunt, ut dicamus annum, qui nunc debilitat, &c. ſed hiemem, id eſt, χειμῶνα, undam, fluctum, tempeſtatem, quibus mare debilitatur, ac frangitur ſaxis oppoſitis. ut apud Pindar. ἰσθμ. εἰδ. ἐʹκτ Αλλὰ νῦν μοι γαιάοχος εὐδίαν ὄπασεν ἐκ χειμῶνος.

ſapias, uina liques] id eſt, fac ſapias, fac uina liques. uult ſapientis eſſe in rebus ſeriis, ac ſeueris non multùm temporis ponere: in uino, epulis, & uoluptatibus maximam uitę partem conſumere, ut ſup. *ſic tu ſapiens finire memento Triſtitiam, uitaq; labores.* Priſcianus lib. 18. hunc locum producit, & ſapias uult eſſe poſitum, pro, ſi ſapias. poteſt tamen ita explicari, ut ego paulò ante oſtendi. uina liquare autem poſitum pro, uina promere, & fundere, potare: uel referẽdum ad ueterum delicias, qui ſacculis, & colis niuariis uina percolabant, & liquabant, ut eſſent & frigidiora, & liquidiora: quam explicationem probat Muretus.

Et ſpatio breui, &c.] quanto breuius eſt noſtrę uitę ſpatium, tanto minus longæ noſtrę ſpes eſſe debent. Sunt autem eius ſpes longę exempli cauſa, qui iucundè uiuendi conſilium in annum decimum differat, cum ſit fortaſſe poſtridiè, immò uerò eo ipſo die moriturus. quod uetat epiſt. ad Bullatium lib. I. *Tu quacunque Deus tibi fortunauerit horam, Grata ſume manu, nec dulcia differ in annum.* ſimile eſt huic loco is, qui eſt ſup. Od. I I I I. *O beate Sexti, Vitæ ſumma breuis ſpem nos uetat inchoare longam.*

Dum loquimur, fugerit] Suadet item Theognis, ut animum conuiuiis & epulis oblectemus, quia pubertas celeriter, & cogitationis in morem prętereat, equorum curſum, ac celeritatem ſuperans. Ημεῖς δ' ἐν θαλίῃσι φίλον καταθώμεθα θυμὸν, Οφρ' ἔτι τερπωλῆς ἔργ' ἐρατεινὰ φέρῃ. Αἶψα γὰρ, ὥςε νόημα, παρέρχεται ἀγλαὸς ἥβη, Οὐδ' ἵππων ὁρμὴ γίνεται ὠκυτέρη.

Carpe diem] tralatio aptiſsima uel à fructibus, & floribus carpendis, uel à lanificio. Quemadmodum igitur ii, qui uel flores, uel lanam carpunt, paulatim carpunt, ſic debent homines hodiernæ uitæ munere ac beneficio uti frui, non ſpe & cogitatione quidem multos annos pręcipere, occaſionem autem, & facultatem iucundè uiuendi oblatam negligere ac prætermittere, aut in longũ tem-

pus differre.libet autem mihi huius uerbi uſum aliquot huius poetę maximè, & ſecundo loco aliorum exemplis oſtendere. Ode XXIIII. lib. 3. *meliusne fluctus Ire per longos fuit, an recentes Carpere flores?* & ibid. *niſi herile mauis Carpere penſum.* Od. IX. lib. 4. *Tot'ue tuos patiar labores Impunè Lolli carpere liuidas Obliuiones.* Saty. VI. lib. 2. *Carpe uiam (mihi crede) comes.* & Saty. V. lib. I. *Inde Rubos feſſi peruenimus, ut pote longum Carpentes iter.* Od. II. lib. 4. *ego apis Matinæ More, modoq; Grata carpentis thymia.* &c. Plautus in Menęchm. *Inter ancillas ſedere iubeas, lanam carpere.* Catul. ad Manl. *Illa mihi ſedes, illic mihi carpitur ætas*, id eſt, ſenſim ſeneſco. Virgil. Geor. III. *tenuemq; magis, magis aera carpunt*, id eſt, paulatim hauriunt. Idem IIII. Aen. *Solá'ne perpetua mærens carpêre iuuenta?* id eſt, paulatim ſeneſces, minuêris, tabeſces, liqueſces? Georg. III. *Iniuſto ſub faſce uiam cum carpit.* M. Tullius pro Cluentio: *Ut non animaduertas in omnes, ſed carpas, ut uelis, et paucos ex multis ad ignominiam ſortiare?* carpere agmen apud Iulium Cæſ. lib. I. de bello ciuili. *Relinquebatur Cæſari nihil, niſi uti agmen aduerſariorum male haberet, et carperet*, & ita Liuius multis locis.

quàm minimum cred. poſt.] quam maxime diffidens diei, ſeu tempori futuro.

AD AVGVSTVM Ode 12.

Diis, heroibus, uiriſq; aliquot claris laudatis, poſtremò commendat Auguſtum.

QUEM uirum, aut heroa lyra, uel acri
Tibia, ſumes celebrare Clio?
Quem deum? cuius recinet iocoſa
Nomen imago,
Aut in umbroſis Heliconis oris,
Aut ſuper Pindo, gelidó'ue in Hęmo?
Unde uocalem temere inſecutę
Orphea ſiluę,
Arte materna rapidos morantem
Fluminum lapſus, celereſq; uentos,
Blandum & auritas fidibus canoris
Ducere quercus.
Quid prius dicam ſolitis parentis
Laudibus: qui res hominum, ac deorum:
Qui mare, & terras, uariiſq; mundum
Temperat horis?
Unde nil maius generatur ipſo:
Nec uiget quicquam ſimile, aut ſecundum:
Proximos illi tamen occupauit
Pallas honores.
Pręliis audax, neque te ſilebo
Liber, & ſęuis inimica uirgo

Belluis:

Belluis: nec te metuende certa
Phœbe ſagitta.
Dicam & Alcidem, puerosq́; Ledæ,
Hunc equis, illum ſuperare pugnis
Nobilem: quorum ſimul alba nautis
Stella refulſit:
Defluit ſaxis agitatus humor:
Concidunt uenti, fugiuntq́; nubes:
Et minax (quòd ſic uoluere) ponto
Vnda recumbit.
Romulum poſt hos prius, an quietum
Pompili regnum memorem, an ſuperbos
Tarquini faſceis, dubito, an Catonis
Nobile lethum.
Regulum, & Scauros, animæque magnæ
Prodigum Paullum ſuperante Pœno,
Gratus inſigni referam camæna,
Fabriciumq́ue:
Hunc, & incomtis Curium capillis
Vtilem bello tulit, & Camillum
Sæua paupertas, & auitus apto
Cum lare fundus.
Creſcit, occulto velut arbor æuo,
Fama Marcelli. micat inter omneis
Iulium ſidus, velut inter igneis
Luna minores.
Gentis humanæ pater, atque cuſtos
Orte Saturno, tibi cura magni
Cæſaris fatis data: tu ſecundo
Cæſare regnes.
Ille, ſeu Parthos Latio imminenteis
Egerit iuſto domitos triumpho:
Siue ſubiectos Orientis oræ
Seras, & Indos:
Te minor latum reget æquus orbem:
Tu graui curru quaties Olympum:
Tu parum caſtis inimica mittes
Fulmina lucis.

temere] παραλόγως αὐτομάτως. inſecutę] ſunt, ſubaud.

Blandum & auritas] blandum ducere, dictum ab Horatio, ut alibi ſollers ponere, & catus iaculari. quo de genere dicemus ad Od. VIII. lib. 4.

auritas] tralatio eſt ab animatis. auritus (inquit Feſtus) uel à magnis auribus dicitur, uel ab audiendi facultate.

Quid prius dicam] Cum M. Ant. Muretus hunc locum corruptum eſſe iudicaſſet, eum ita putauit emendandum: *Quid prius dicam? ſolitis parentem Laudibus, qui res hominum*, &c. ut Iouem ipſum parentem nominari intelligamus, quam quidem hominis eruditiſſ. coniecturam magnopere probo, eiq; ut ignoſcatur, uehementer ab omnibus harum literarum ſtudioſis peto, qui locũ perſpicuè corruptum, à libris ueteribus deſtitutus ita reſtituit, ut eius diuinatio, niſi nobis libri calamo exarati ſubueniſſent, pro uera ſcriptura haberi poſsit. Ego autem antè quàm ueram ſcripturam in uno codice Vaticano reperiſſem, uulgatam ſic explicari poſſe putabam. *Quid prius dicam ſolitis parentum laudibus?* id eſt, quàm ſolitas parentum noſtrorum laudes? laudes porrò parentum intel ligebam, non eas quibus afficiendi ſint parentes noſtri. ſed quibus illi Iouem afficere ſolebant, & quarum argumentum erat Iupiter, & eius laudes. Itaque Iouem parentum laudes eò appellari arbitrabar, quòd ueterum carmina magna ex parte è Iouis laudibus conſtabant: proinde quaſi ita diceret Horat. *Quid prius dicam Ioue*, quem primo loco patres noſtri canere, & laudare ſolebant? uel hoc modo, *Quid prius dicam?* ſcripta hic interrogationis nota: *Solitis parentum laudibus*, id eſt, quemadmodum parentes noſtri Iouem laudare conſueuerunt, dicam, ſubaudi, eum, *Qui res hominum ac Deorum*, &c. Quæ iccircò aſcripſi, ut ſi quis forte pertinacius contendet hunc locum non eſſe corruptum, ei quoque ſatisfactum ſit. Nam ego quidem lectionem ex optimo cod. Vatic. erutam ſequor: cuius mihi teſtes ſunt Federicus Brutius bibliothecæ Vaticanæ cuſtos, & Muretus. Eius autem ſententia perſpicua eſt: *Quid prius dicam ſolitis parentis laudibus?* id eſt, Quid prius dicam, quàm ſolitas, & uſitatas parentis, nempe Iouis laudes? *Qui res hominum, ac*, &c. In nonnullis libris legitur, *Qui rex hominum ac Deorum*. quam ſcripturam equidem non damno, ſed alteram ſequor, præſertim ab optimis cod. Faer. Vrſ. uno Vatican. Torneſ. confirmatam.

Qui mare, & terras] huic loco ſimillimus, ac planè geminus eſt ille ex lib. 3. Od. IIII. *Qui terram inertem, qui mare temperat Ventoſum, et urbeis, regnaq; triſtitia*, &c.

temperat] moderatur, uel temperatum efficit. uide ann. ad Od. VIII. ſupra de hoc uerbo.

horis] horas hoc loco quatuor anni parteis diſſimiles intellige.

Proximos illi tamen] nihil eſt Ioui ſecundum: eſt tamen ei Pallas proxima, ſed longo proxima interuallo. ſecundum enim intelligitur, quod ſtatim ſequitur, & adhęret: proximũ uerò etiam, quod longè remotum eſt, dummodò inter duo diſcreta nihil medium interiectum ſit, ut docet Nonius, & annotarat Muretus.

Pręliis audax] nota eſt omnibus illa Deorum & gigantum pugna, in qua Bacchus interfuiſſe, cuiuſq; magna pars fuiſſe dicitur, ut eſt in Oda XIX. lib. 2. quo loco plura hac de re dicemus. Notæ ſunt præterea Bacchi de Indis uictoriæ, ac triumphi de quibus Diodorus Siculus lib. 5. & Lucianus in eo lib. qui inſcribitur προλαλιά. ἢ Διόνυσος.

& ſæuis inimica uirgo] Diana uenatrix: ut Od. VI. lib. 4. *Deliæ tutela Deæ fugaces Lyncas, et ceruos cohibentis arcu.* Hom. ἰλιάδ. ε. Ἄρτεμις ἰοχέαιρα quo epitheto utitur, & Pindarus.

let, legat Liuium lib. I. & Plutarch. in Rom. Veruntamen hęc pauca ex Liuio huc aſcribam: *Ita duo deinceps reges alius alia uia, ille bello, hic pace ciuitatem auxerunt: Romulus ſeptem & triginta regnauit annos. Numa tres & quadraginta. Tum ualida, tum temperata & belli & pacis artibus erat ciuitas.*

an ſuperbos Tarquini faſceis] id eſt, an ſuperbum Sext. Tarquinii Imperium. Alii exiſtimant ſignificari Iunium Brutum, quia (inquiunt) Tarquinio exacto, cùm ſtatim L. Tarquinius ſe conſulatu abdicaſſet, faſces penes unum Brutum remanſerunt. alij ut Porph. & Acron, Tarquinium Priſcum: & ſuperbos faſces interpretantur magnificos, glorioſos, & præſtantes. ſic ſuprà Od. XI. *Atridas ſuperbos* dixit: & Od. XXXV. *ſuperbos triumphos*. & Od. IIII. lib. 2. *pauimentum ſuperbum*. & Virg. Aen. VI. *animamq; ſuperbam Vltoris Bruti.*

an Catonis Nobile lethum.] M. Tull. epiſt. ad Pap. Pætum. *Ceteri quidem, Pompeius, Lentulus, Scipio, Afranius fœdè perierunt: at Cato præclarè.* Plutarchus ſcribit Catonem, cum audiſſet Scipionem, Afranium, Iubam à C. Cæſare deuictos eſſe, ſeſe Vticæ gladio percuſſiſſe, & cùm filij interuentu prohibitus eſſet, vulnuſq; curari cœptum eſſet, interea dum curaretur, vulnus obligatum reſcidiſſe, atque ita animam efflaſſe. Laudat etiam offic. I. genus hoc mortis M. Tull. & Hor. Od. I. lib. 2. *Et cuncta terrarum ſubacta*, &c.

Regulum] de Regulo lege Oden V. lib. 3. & offic. lib. I. & 3. & orat. in Piſonem. quo loco ita de Regulo: *Nec mihi ille M. Regulus, quem Carthaginienſes reſectis palpebris illigatum in machina uigilando necauerunt, ſupplicio uidetur affectus*, &c. & pro Sextio: *Tu mihi etiam M. Attilium Regulum commemoras, qui redire ipſe Carthaginem ſua uoluntate ad ſupplicium, quàm ſine iis captiuis, à quibus ad Senatum miſſus eras, Romæ manere maluerit.*

Scauros] Cùm Scaurorum in primis nobilis & clara virtus in Republ. adminiſtranda extiterit, tùm ſingularis fuit M. Scauri grauitas & conſtantia, qui cùm accuſaretur à Q. Vario Hiſpano, quòd ſocios ad arma concitaſſet, ita cauſam egit ſuam. Q. Varius Hiſpanus M. Scaurum principem Senatus arguit ſocios ad arma concitaſſe: M. Scaurus princeps Senatus negat: teſtis nemo: utri uos Quirites credere debetis? quibus auditis abſolutus eſt. hunc commemorat M. Tull. epiſt. lib. I. ad App. Periucundæ. & lib. I. de orat. & in Bruto. & orat. pro Fonteio.

animæq; magnæ Prodigum Paullum] qui animam, id eſt, vitam pro Repub. profudit. Paullum Aemilium ſignificat Terentij Varronis collegam: quibus conſulibus, ac ducibus maximam cladem ad Cannas accepit ab Annibale populus Rom. eo enim prelio cæſa ſunt XLV Romanorum millia cum Paullo Conſule, & LXXX ſenatoribus: XXX partim conſularibus, partim prætorijs, partim ædilitijs. vide Liuium lib. 22.

Fabriciumq;] M. Tull. offic. III. tradit perfugam quendam, qui à Pyrrho in caſtra Fabricij venerat, eiq; pollicitus erat, ſi præmium ſibi propoſuiſſet, ſe, ut clam veniſſet, ſic clam in Pyrrhi caſtra rediturum, & eum veneno necaturum, à Fabricio eum cuſtodia ad Pyrrhum eſſe remiſſum. Plutarchus autem in Pyrrho ſcribit epiſtolam à medico ad Fabricium eſſe miſſam, in qua promitteret ſe veneno regem necaturum, ſi ſibi Romani ſui facinoris præmium pollicerentur. Plutarchi uerba ſunt hæc: Ἧκεν ἀνὴρ εἰς τὸ ςρατόπεδον πρὸς Φαβρίκιον ἐπιςολὴν κομίζων, ἣν ἔγραψεν ὁ τοῦ βασιλέως ἰατρὸς ἐπαγγελλόμενος ἀναιρήσειν τὸν Πύῤῥον, εἰ χάρις αὐτῷ παρ᾽ ἐκείνων ὁμολογηθείη λύσαντι τὸν πόλεμον ἀκινδύνως. Ὁ δὲ Φαβρίκιος δυσχεράνας πρὸς τὴν ἀδικίαν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ τὸν συνάρχοντα διαθεὶς ὁμοίως, ἔπεμψε γράμματα πρὸς τὸν Πύῤῥον κατὰ τάχος φυλάττεσθαι τὸν κίνδυνον κελεύων. hunc eũdem Fabriciũ

ſcribiţ

ſcribit ibidem Plutarchus aurum a Pyrrho oblatum accipere noluiſſe, & cũ die poſtero Pyrrhus iuſſiſſet elephantum (quod animalis genus nunquam ille antea uiderat) a Fabricii tergo, aulæo interiecto collocari, deinde aulæo ſublato, elephantus ille ſupra Fabricij caput, immanem, atque horribilem uocem miſiſſet, reſpondiſſe neque heri ſe ab auro eſſe corruptum, neque hodie á fera exterritum.

Hunc] Fabricium.

& incomtis Curium] M.Tull.ſcribit in Catone maiore, Curio ad focum ſedẽti magnum auri pondus cum Samnites attuliſſent, ab eo repudiatos eſſe: non enim aurum habere præclarum ſibi uideri dixit, ſed eis qui haberent aurum, imperare.

Camillum] L. Furius Camillus cum ei dies a L. Apuleio tribuno pl.dicta eſſet, in exilium ſua uoluntate abiit: idem Roma á Gallis capta, abſens & exul Conſul creatus, Gallis in auro appendendo iam occupatis, cum exercitu interuenit, eoſque ſexto poſt Romam captam menſe, ex Italia expulit.

Sæua paupertas] χαλεπὴ, aſpera, & perpeſſu difficilis. ſic χαλεπότητα, ſæuitiam Latinè reddidimus apud Ariſt. in libris de moribus, quos annis ſuperioribus in lucem edidimus.

tulit] protulit, extulit.

& auitus apto Cum lare fundus.] fundus non emtus, ſed à maioribus acceptus, cum domo non ſumtuoſius, nec magnificentius, quàm fundi fructus ferrẽt, aut quàm fundum deceret, extructa.

fama Marcelli] M.Claudium Marcellum ſignificari uulgò exiſtimant, qui Gallos Inſubres Viridomaro eorum duce ſuperauit: qui Syracuſas expugnauit: qui quinquies conſul fuit: poſtremò qui cum collega ſpeculandi cauſa è caſtris egreſſus ab equitatu Annibalis circumuentus, & occiſus eſt. Quem cum interfectum eſſe audiſſet Annibal (vt ſcribit Plutarchus in eius uita) ipſe ad locum in quo iacebat, accurrit, mortuo diu aſtitit: ſtaturam, & formam corporis diligenter & attentè conſiderauit, neque hoſte tam infeſto ac moleſto ſublato, aut uocem arrogantiorem miſit, aut lætitiam immoderatam vultu ſignificauit: ſed mortis caſum inopinatum miratus, annulum quidem ei de digito detraxit, corpus autem honorifico & inſigni ueſtitu ornatum comburendum curauit, cineresque in vrna argentea conditos, impoſita etiam aurea corona, ad eius filium miſit. De eodem M.Tull.lib.4. accuſat. cum alia multa, tum hæc quoque ualde honorifica commemorat. *Nemo ferè ueſtrum eſt, quin quemadmodum capta ſint à M. Marcello Syracuſæ, ſæpe audierit, nonnunquam etiam in annalibus legerit. Confer te hanc pacem, cum illo bello, huius Prætoris aduentum cum illius Imperatoris uictoria, huius cohortem impuram cum illius exercitu inuicto, huius libidines cum illius continentia: ab illo qui cepit, conditas: ab hoc, qui conſtitutas accepit, captas dicetis Syracuſas.* Ego M. Marcellum Octauiæ filium ſignificari puto: & ita Porph. de quo & Virgi. lib.3: *Tu Marcellus eris*. & Paterculus poſter. uolumine.

Iulium ſidus] Iulium Cæſarem in Deorum numerum relatum accipe. Creditum eſt enim ſtellam illam comatam, quæ noctes ſeptem fulſit, Cæſaris animũ fuiſſe in cęlum ſubuolãtem, de qua ſic Plutarch Ἐφάνη γὰρ ἐπινύκτας ἑπτὰ μὲν τὴν καίσαρος σφαγὴν διαπρεπὴς μέγας κομήτης.

tu ſecundo Cæſare regnes.] ita diuiſum ſit inter te, & Cæſarem Auguſtum mundi totius Imperium, ut tu in cælo regnes: Cæſar orbem terrarum & res humanas moderetur, & procuret.

ille, ſeu Parthos] Parthos Auguſtus non domuit, ſed pacem cum eis fecit. Illi enim ſigna militaria tùm ea, quæ Craſſus, tùm, ea quæ Antonius amiſerat,

Auguſto

Auguſto repoſcenti reddiderunt. uide ann.ad Od.xv.lib.4.

Latio imminenteis] Italiæ inſidiantes,& malè cogitantes.

orientis oræ] ſic habent cod.Iann.Faer.Vrſini,duo Vat.Torn.

egerit] duxerit. neque quicquam refert utrùm Auguſtus ipſe de Parthis triũpharit, an eo uel imperante,& principatum obtinente,uel conſule, uel auſpice, alii Parthos in triumphum duxerint.

Te minor,&c.] quantumuis magnas res geſſerit, æquo animo tamen,te inferior terrarum Imperium obtinebit: tu autem in cælo regnabis.

æquus] ęquo animo. ut Od.xxix.li.3.*quod adeſt, memento Componere æquus.*

Tu graui curru quaties.] tale illud eſt Ode xxxiiii.huius libri. *nanque Dieſpiter igni coruſco nubila diuidens Plerunque per purum tonantes Egit equos, uolucremq; currum.*

AD LYDIAM. Ode 13.

Dolet ſibi Telephum anteponi.

Cum tu Lydia Telephi
Ceruicem roſeam, cerea Telephi
Laudas brachia: uæ, meum
Feruens difficili bile tumet iecur.
Tunc nec mens mihi, nec color
Certa ſede manent: humor & in genas
Furtim labitur arguens,
Quàm lentis penitus macerer ignibus.
Vror, ſeu tibi candidos
Turparunt humeros immodicæ mero
Rixæ: ſiue puer furens
Impreſſit memorem dente labris notam.
Non, ſi me ſatis audias,
Speres perpetuum, dulcia barbarè
Lædentem oſcula, quæ Venus
Quinta parte ſui nectaris imbuit.
Felices ter, & amplius,
Quos irrupta tenet copula, nec malis
Diuulſus querimoniis,
Suprema citius ſoluet amor die.

COMMENTARII.

Cum tu Lydia] Hoc unum eſt ex iis, quæ ualdè mordent, & urunt amantem,ſi amica uel illo audiente riualem laudet, uel eo excluſo,hunc intromittat, vel denique aliquam rem huic gratificetur, quam illi deneget.cuius rei elegãs exemplum eſt id, quod in Eunucho paraſitus ſuadet militi: *Vbi nominabit Phædriam,*

ſticam partem attollere poterat, ſed prorſus ei pedes obriguerunt.

Certa ſede manent] ſic cod. Don. Faër. duo Vatic. Torneſ.

arguens] indicans. Virg. Aeneid. IIII. *Degeneres animos timor arguit.* & Hor. epiſt. ad Mæcen. III. lib. I. *Laudibus arguitur uini uinoſus Homerus.* id eſt, eo ipſo, quòd Homerus multus eſt in uino laudando, indicat ſe uinoſum fuiſſe.

Quam lentis penitus macerer] quanto ſunt amoris flammæ languidiores, tanto & grauior morbus eſt, & longior. nam neque amans ita affectus conualeſcere poteſt, niſi re adamata potiatur: neque uel metu, uel pudore deterritus, potiendi uiam ſibi expedire, neque languens interire.

macerer] tabeſcam, liqueſcam, conſumar: ut Od. XIIII. epod. *me libertina nec uno Contenta Phryne macerat.*

immodicæ mero Rixæ] rixæ ob uinum ultra modum progredientes.

puer furens] ardens libidine, & ἐν τῇ συνουσίᾳ.

Impreſsit memorem dente labris] labra tibi momordit: quale eſt illud Catulli. *Quem baſiabis? cui labella mordebis?* ſolent enim amantes inter baſia & amplexus mutuò labella mordere ita acriter interdum, ut morſiuncularum notæ impreſſæ maneant. quod declarat & M. Tullius Verr. VII. *hic ſcilicet eſt metuendum ne excitetur Verres, ne denudetur à pectore, ne cicatrices populus Rom. aſpiciat ex mulierum morſu ueſtigia libidinis, atque nequitiæ.* Et Plautus in Pſeud. *Teneris labellis molles morſiunculæ papillarum horridularum.* & Lucret. lib. 4. *Quod petiere premunt arctè, faciuntq; dolorem Corporis, & denter illidunt ſæpe labellis.* & ibid. *Affigunt auidè corpus, iunguntq; ſalinas Oris, & inſpirant preſſantes dentibus ora Nequicquam, quoniam nil inde abradere poſſunt.* & Tibull. lib. I. eleg. VI. *Tunc ſuccos, herbasq; dedi, queis liuor abiret, Quem facit impreſſo mutua dente Venus.* idem VIII. *Et dare anhelanti pugnantibus humida linguis Oſcula, & in collo figere dente notas.* eodem pertinet id, quod narrat Plutarchus, in Pomp. Floram meretricem commemorare ſolitam ſe è Põpeii complexu morſus expertem nunquam diſceſsiſſe. ὡς οὐκ ἦν ἀδήκτως ἀπελθεῖν ἐκείνῳ συναναπαυσαμένην.

Non, ſi me ſatis audias] hæc pertinent ad alienandam à riuali Lydiam, cum dicit credibile non eſſe eum conſtantem in amore fore, qui barbarum in morem acriore morſu lædat oſcula.

Non ſperes perpetuum] non debes ſperare eum fore tibi amatorem perpetuum, qui, &c.

oſcula, quæ Venus] id eſt, oſcula, quæ rei Venereæ fructu cumulantur: quinque enim ſunt amoris partes, ſeu gradus, ſeu lineæ: aſpectus, collocutio, tactus, oſculum, concubitus. Teren. Eunuch. *certè extrema linea amare haud nihil eſt.*

felices ter, & amplius] τρὶς μάκαρες. Homer. ὀδυσσ. ε.

quos irrupta tenet] quorum coniunctio & concordia nullis diſsidiis dirimi poſsit.

Suprema] ultima. ut epiſt. ad Torq. lib. I. *Supremo te ſole domi Torquate manebo.* & Od. XVII. lib. 2. *ibimus, ibimus Vtcunque præcedes, ſupremum Carpere iter comites parati.* Catullus in carmine de Thetidis & Pelei nupt. *& potius germanum amittere creui, Quàm tibi fallaci ſupremo in tempore deeſſe.* Varr. ex XII. tab. *ſolis occaſus diei ſuprema tempeſtas eſto.*

IN BRVTVM BELLVM CIVILE REPARANTEM. Ode 14.

O Nauis referent in mare te noui
Fluctus. o quid agis? fortiter occupa
Portum. non'ne uides, ut
Nudum remigio latus,
Et malus celeri ſaucius Africo,
Antennæq; gemant, ac ſine funibus
Vix durare carinæ
Poſsint imperioſius.
Aequor? non tibi ſunt integra lintea:
Non Dij: quos iterum preſſa uoces malo.
Quanuis Pontica pinus,
Siluæ filia nobilis
Iactes & genus, & nomen inutile:
Nil pictis timidus nauita puppibus
Fidit. tu niſi uentis
Debes ludibrium, caue.
Nuper ſolicitum quæ mibi tædium,
Nunc deſiderium, curaq; non leuis,
Interfuſa nitenteis
Vites æquora cycladas.

COMMENTARII.

O nauis referent in mare] Quintilianus ſcribit perpetuam in hac ode eſſe allegoriam, & hoc rectè: tum nauis nomine remp. ſignificari: quod proximum non probant eruditiſsimi viri, multaq; hic eſſe dicunt, quæ ad Rempub. accommodari non poſsint. ſed uideamus utrùm, quod Quintilianus ſcripſit, defendi poſſit, an ſine controuerſia ſit damnandum. Primùm igitur Cn. Pompeium Magnum aduerſus Iul. Cæſarem: deinde Brutum & Caſſium aduerſus M. Antonium, & Octauianum: poſtremò Sex. Pompeium Magni filium aduerſus Octauianum, pro Senatu, populoq; Rom. id eſt, pro libertate ferro decertaſſe omnibus notum eſt. fuerunt igitur Pompeius Magnus, Brutus, Caſſius, Sex. Pompeius, & ceteri earundem partium, Reip ſcilicet & libertatis propugnatores, ac defenſores: atque, vt illis pugnantibus, de ſua libertate dimicauit populus Rom. ita deuictis ac ſuperatis, Reſp. profligata & diſſipata, & ad vnius principatum, dominatumq; redacta eſt. Cum autem uicta eſſet Reip. cauſa Pompeio duce, & penes unum Iulium Cæſarem omnis poteſtas eſſet: eo idibus Martijs à Bruto & Caſſio, ceterisq; coniuratis interfecto, uiſa eſt Reſpub. reſpiraſſe. Nihil enim aliud agebant Brutus & Caſsius, quàm ut populus Rom. non ſolùm tyranno, uerùm etiam tyrannide ſublata, liber eſſet. Verùm

rùm ne his quidem ducibus ſuum ius recuperauit: ſed illi duobus prælijs, in quibus interfuit Horatius, victi mortem ſibi conſciuerunt: & ita Reſpub. primùm in trium, deinde in duorum, poſtremò in unius poteſtatem uenit. Succeſsit his Sextus Pompeius. conatus eſt Remp. toties iugulatam ac perditam, præſidijsq́;, atque ornamentis ſuis omnibus ſpoliatam reſtituere, atque in libertatem priſtinam uindicare. Verùm de Sexto Pompeio fortaſſe nihil hic dicere attinet. M. Brutus igitur uicto, & mortuo Caſsio, de libertate altero prælio decernere cogitat. diſſuadet Horatius. Quid agis M. Brute, ſeu tu popule Romane, cuius ſe uindicem ac propugnatorem M. Brutus profitetur? non'ne uides Caſsio ſuperato, & extincto, totq́; ampliſsimis, & clariſsimis uiris eadem belli calamitate conſumtis tuas uires infirmas, & imbecillas eſſe? non uides te cum exercitum habeas mutilatum, paruaq́; belli ſubſidia: cum ciuitates olim populi Rom. amiciſsimæ uel abs te ſint alienatæ, uel ab aduerſarijs tuis occupatæ, atque oppreſſæ, uel denique metu perculſæ, belli fortunam non ſatis tutò de integro tentare, neque poſſe aduerſariorum tuorum uires, potentiamq́; ſuſtinere? Nullæ tibi res integræ ſunt, nulla propugnacula, non alia ſubſidia, non noua auxilia, non aliæ belli gerendi facultates ſuppetunt: ne Deos quidem ullos habes tibi propitios, quos accepta clade iterum implorare poſsis. Neque uerò eſt, quòd uel Senatus, populiq́; Rom. nobilitatem, uel tui generis antiquitatem, vel eorum, qui pro te propugnant, amplitudinem ac virtutem iactes, vel armorum pulchritudine, auroq́; glorieris. Quemadmodum enim nautis nihil proſunt ad tutius nauigandum nauis fractæ, & conquaſſatæ pigmenta, ceteraq́; ornamenta; ſic neque debes tuæ nobilitati nimium confidere. Quare niſi te mauis bellorum ciuilium calamitate funditus deleri, atq; extingui: ne te toties præliorum periculo committito. Siue illa ſuperiora, quæ hactenus hac de re expoſuimus, ad populum Rom. accommodentur, ſiue ad Brutum: non uidentur omnino abſurda, aut inepta futura. Bruto tamen magis, quàm populo Rom. uidentur conuenire. Quòd autem nonnulli malunt hanc oden ad Sext. Pompeium pertinere, libertatis, Caſsio & Bruto mortuis, defenſorem: planè ab ijs diſſentio. Ad hunc locum pertinent, quæ ſcribit Plutarch. in Bruto his uerbis, *Ἀλλ᾽ ὥσπερ ἐν πλοίῳ πηδαλίου συντριβέντος ἕτερα ξύλα προσηλοῦν, καὶ προσαρμόττειν ἐπιχειροῦσιν, οὐκ εὖ μὲν, ἀναγκαῖα δὲ μαχόμενοι πρὸς τὴν χρείαν. οὕτω Βροῦτος ἐν δυνάμει τοσαύτῃ, καὶ μετεώροις πράγμασιν, οὐκ ἔχων ἰσοῤῥοπέντα στρατηγὸν, ἠναγκάζετο χρῆσθαι τοῖς παροῦσιν*, &c. Id eſt, quemadmodum in nauigio, clauo comminuto nautæ alia ligna affigere, atq; adiungere conantur, non rectè quidem, ſed neceſsitate coacti, & utilitati ſeruientes: ſic Brutus in tanto exercitu, & in rebus arduis ac perturbatis, cum ducem parem non haberet, cogebatur eo uti, quod fors obtulerat. Omnino ad Bruti potius, quàm ad Sext. Pompeii tempora uidetur hæc ode pertinere. Si quis autem nauis nomine Remp. aut populum Rom. ſignificari exiſtimet, quod fecit Quintilianus, uerba totius odæ fortaſſe non inuita ſequentur. nam ſic & M. Tull. nauis nomine Rempub. aut certè Reip. partem ſignificat epiſt. ad Q. Cornif. lib. 12. *Quamobrem mi Quinte, conſcende nobiſcum, & quidem ad puppim. Vna nauis eſt iam bonorum omnium: quam quidem nos damus operam, ut rectam teneamus: utinam proſpero curſu: Sed quicunque uenti erunt, ars noſtra certe non deerit.* Sin Brutum malit: omnia magis quadrabunt.

Non'ne vides vt] non'ne uides Caſsium interiiſſe? exercitum tuum accepta clade in Philippis imminutum & fractum eſſe? animos reliquorum militum metu perculſos concidiſſe?

nudum remigio] ſic dixit Saty. III. lib. 2. *Nudus agris, nudus nummis.*

durare] perferte, ὑπομένειν, καρτερεῖν. hoc loco enim ſignificat actionem. ſed de hoc uerbo alibi.

imperioſius æquor] tempeſtatem, & fluctus belli ciuilis: uim & potentiam aduerſariorum. Tranſlatè autem dixit, imperioſum æquor. propriè Saty. v. lib. 2. *ſed me Imperioſa trahit Proſerpina.*

Quamuis Pontica pinus] quamuis generis nobilitate, & antiquitate glorieris: milites tamen ſpecioſis iſtis imaginibus nihilo fiunt ad pugnandum alacriores, nihilove pugnaciores. referri poſſunt hæc uel ad populi Rom. uel ad Bruti nobilitatem. ſed hoc magis uerbis conuenit, quàm illud, ut ſæpe iam diximus.

Nil pictis timidus] naueis picturá illuſtrare ſolebant antiqui. Virg. Georg. 4. *Et circum pictis uehitur ſua rura faſelis.* ποικίλας νῆας dicunt Græci: quem morem etiam nunc retinemus.

Tu niſi uentis Debes ludibrium] id eſt, tu niſi vis tuarum fortunarum, libertatis, uitæ naufragium facere, noli amplius tentare belli fortunam. genus hoc loquendi, debes ludibrium uentis, pro eo, quod eſt, ludibrio uentis futura es, planè Græcum eſt. ſic enim loquuntur illi, ὀφλισκάνειν γέλωτα, id eſt, debere riſum, quod Latini dicunt, ludibrio eſſe. & ὀφλισκάνειν δίκην condemnari. Plato in apolog. Socr. Νῦν δὴ ἐγὼ μὲν ἄπειμι ἀφ' ὑμῶν θανάτου δίκην ὄφλων. οὗτοι δὲ ὑπὸ τῆς ἀληθείας ὠφληκότες μοχθηρίαν, καὶ ἀδικίαν. Idem in Sympoſ. ἵνα μὴ γέλωτα ὄφλω. Eurip. in Medea. Καί τοι τί πάσχω; βούλομαι γέλωτα ὀφλεῖν Ἐχθροὺς μεθεῖσα τοὺς ἐμοὺς ἀζημίους; Idem Iphig. in Tauris. μωρίαν τ' ὀφλισκάνει. Demoſt. Philippica 1. ἐξ ὧν αἰσχύνην, καὶ ἀνανδρίαν, καὶ πάντα τὰ αἴσχιστα ὠφληκότες ἂν ἦμεν δημοσίᾳ. iiſdem ferè uerbis utitur Olynth. ſecunda. Et Plutarch. in Bruto. ὠφλίσκανον οὖν τὰς δίκας ἐρήμας. Dionyſ. Halicarn. lib. 3. ῥωμαϊ. ἀρχαιολ. πολλὴν ὀφείλοντες αἰσχύνην ἀπῆλθον.

Nuper ſollicitum] Tu Reſpublica, quæ cum te tribunus militum Bruto duce defendebam, mihi tædio fuiſti: nunc autem me abſentem deſiderio afficis, ac maceras, curaq; recuperandæ libertatis torques, uita ſcopulos & anguſtias belli ciuilis: uel quod magis probo, tu Brute, qui mihi te duce Rempublicam defendenti magno tædio fuiſti: nunc autem, &c. ut ſuprà.

Interfuſa nitenteis Vites.] Vites æquora effuſa inter Cycladas. uites maris anguſtias, unde te explicare non facile poſſis. interfuſa nitentes poſitum pro fuſa inter nitentes. ut dicemus ad Oden VII. lib. 2.

NEREI VATICINIVM DE RVINA TROIAE. Ode 15.

PASTOR cum traheret per freta nauibus
Idæis Helenam perfidus hoſpitam:
Ingrato celeres obruit ocio
Ventos, ut caneret fera
Nereus fata. Mala ducis aui domum,
Quam multo repetet Græcia milite,
Coniurata tuas rumpere nuptias,
Et regnum Priami uetus.

Eheu,

Eheu, quantus equis, quantus adeſt viris
Sudor? quanta moues funera Dardanę
Genti? iam galeam Pallas, & Aegida,
Curruſque, & rabiem parat.
Nequicquam Veneris præſidio ferox,
Pectes cæſariem: grataque fæminis
Imbelli cithara carmina diuides:
Nequicquam thalamo graueis
Haſtas, & calami ſpicula Cnoßij
Vitabis, ſtrepitumque, & celerem ſequi
Aiacem. tamen, heu, ſerus adulteros
Crineis puluere collines.
Non Laertiaden, exitium tuæ
Gentis, non Pylium Neſtora reſpicis?
Vrgent impauidi te Salaminius
Teucer, & Sthenelus ſciens
Pugnæ, ſiue opus eſt imperitare equis,
Non auriga piger. Merionen quoque
Noſces. ecce furit te reperire atrox
Tydides melior patre.
Quem tu, ceruus vti vallis in altera
Viſum parte lupum graminis immemor,
Sublimi fugies mollis anhelitu,
Non hoc pollicitus tuæ.
Iracunda diem proferet Ilio,
Matroniſque Phrygum claſſis Achillei.
Poſt certas hiemes uret Achaicus
Ignis Iliacas domos.

COMMENTARII.

Paſtor] Paris. fuerat enim in monte Ida expoſitus propter Hecubæ ſomnium, & à paſtore quodam educatus.

Helenam] ſic habent cod. Iann. Torneſ. & vnus Vatic.

hoſpitam] Paridem duce Venere Lacedæmonem profectum eſſe, & à Menelao hoſpitio perhonorifico acceptum, eius vxori Helenæ incontinentius, quàm hoſpitem decebat, oculos adiceiſſe, eamq; raptam in vrbem Phœniciæ Sidonem primùm, deinde Troiã aduexiſſe, cùm alij cõplures tradunt, tùm Hom. interpres ſcribit Iliad. λ. Apud Homerum autem ſicloquitur Paris eo, quem dixi, Iliad. lib. ὀ γάρ πώποτέ μ' ὧδέ ἔρως φρένας ἀμφεκάλυψεν, Οὐδ' ὅτε σε πρότερον Λακεδαίμονος ἐξ ἐρατεινῆς Ἔπλεον ἁρπάξας ἐν ποντοπόροισι νέεσσι.

Ingrato] non grato, moleſto. cum ventorum naturæ nihil ſit accommoda-

ciùs,

tius,atque optatius,quàm flare, ſeu ſpirare,vt pote qui ſint ſpiritus, ocium illis eſſe moleſtiſſimum probabile eſt. Ventos igitur obruit ocio,id eſt,compreſſit.

Nereus] Nereus Ponti filius,vt vult Heſiod. in Theog. *Νηρέα δ' ἀψευδέα, καὶ ἀληθέα γείνατο Πόντος.* Idem Thetidis pater.

Mala aui] malis auſpiciis, vt Od.III.lib.3. *Troia renaſcens alite lugubri Fortuna triſti clade iterabitur.* & Od.x.epod. *Mala ſoluta nauis exit alite.* contrà Od.VI. lib.4. *potiore ductos Alite muros.* & Od.XVI.epod. *ſecunda Ratem occupare quid moramur alite?* ſic Catull.in nuptias Iuliæ *bona cum bona Nubit alite virgo.* & Tibull. *Fulſerit hic niueis Delius alitibus.* & Sophoc.in Oedip. Tyranno *ὄρνιθι αἰσίῳ.* contrà. *ἀναίσιοι ὄρνιθες.*

Fera fata] translatio eſt a feris animantibus.

Coniurata tuas rumpere] Euſtathius in illum locum Homeri *ἰλ.β.* *Πῆ δὴ συνθεσίαι τε, καὶ ὅρκια βήσεται ἡμῖν,* hæc tradit ex Steſichoro. Cum Græcorum fortiſſimus, & præſtantiſſimus quiſque Helenam ſibi vxorem expeteret tùm propter generis ſplendorem, tùm propter eximiam formam: pater Tyndareus veritus ne vno delecto, & ceteris antepoſito, alios ſibi inimicos atque inſenſos redderet:eos omnes ad iuſiurandum adegit, ei cui filiam ſuam in matrimonium collocaret, ceteros opitulaturos, ſi qua in illum propter Helenam a quoquam inferretur iniuria. Quo iureiurando ab omnibus dato, & accepto, Helenam Menelao deſpondet: ita non multo pòſt tempore rapta Helena principes Græcorum in ſocietatem belli venerunt iuriſiurandi religione obſtricti. Pauſanias Laconic.tradit, poſt iuſiurandum illud vltro, citroque datum, & acceptum,Tyndareum, equum, quem eo ipſo tempore mactauerat, in eundem locum defodiſſe. errant autem qui hoc, *coniurata*,ad ſacramentũ militiæ referunt.

rumpere nuptias] dirimere, diſſoluere. Idem verbum etiam pertinet ad verſum,qui ſequitur,*Et regnum Priami vetus.* valebit autè ibi, euertere, diruere.

Eheu,quantus equis] ſic Hom. *ἰλιάδ. β.* *Ἱδρώσει μέν τευ τελαμὼν ἀμφὶ στήθεσφι Ἀσπίδος ἀμφιβρότης, περὶ δ' ἔγχεϊ χεῖρα καμεῖται. Ἱδρώσει δέ τευ ἵππος ἐΰξοον ἅρμα τιταίνων.* in utroque enim loco eſt *ὑποτύπωσις* præliorum, & cladis futuræ.

quanta moues funera] quantam cladem, quantas ſtrages Troianis excitare paras?

iam galeam Pallas] Pauſanias Elia.I.in ornamentis, & donis Olympiacis numerat Palladis ſtatuam galea, & Aegide armatam. his verbis, *Ἀθηνᾶ* (inquit) *ἕστηκε κράνος ἐπικειμένη, καὶ αἰγίδα ἐνδεδυκυῖα.* Hom.ſic de Pallade *ἰλιάδ.ε.* *Ἀμφὶ δ' ὤμοισιν βάλετ' αἰγίδα θυσσανόεσσαν Δεινὴν, ἣν περὶ μὲν πάντη φόβος ἐστεφάνωται. Ἐν δ' ἔρις, ἐν δ' ἀλκὴ, ἐν δὲ κρυόεσσα ἰωκή.* & *ἰλιάδ. β.* *μετὰ δὲ γλαυκῶπις Ἀθήνη Αἰγίδ' ἔχουσ' ἐρίτιμον, ἀγήραον, ἀθανάτην τε.* Non temerè autem Horatius in deſcribenda prælij imagine Palladem appellat. Ei enim Deæ, vt & Marti, rei militaris, & belli gerendi partes datæ ſunt. Itaquè Iupiter apud Hom. *ἰλιάδ.ε.* Venerem ab omni ſtudio,& munere rerum bellicarum remouens, eas res Marti & Palladi curæ fore dicit. *Οὔ τοι τέκνον ἐμὸν δέδοται πολεμήϊα ἔργα· Ἀλλὰ σύ γ' ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα γάμοιο· Ταῦτα δ' Ἄρηϊ θοῷ, καὶ Ἀθήνῃ πάντα μελήσει.* Pindarus item Pallada *κέραν ἐγχειβρόμον* vocat *εἰδ. ζ. ὀλυμπ.* id eſt,haſta frementem, ſeu, ſi dicere licet, haſtifremam.

Nequicquam Veneris] hoc ex Homeri *ἰλιάδ. γ.* *Οὐκ ἄν τοι χραίσμῃ κίθαρις, τά τε δῶρ' Ἀφροδίτης, Ἥ τε κόμη, τό τε εἶδος, ὅτ' ἐν κονίῃσι μιγείης.* & eodem libro Venus Paridem cum Menelao ſingulari certamine decertantem, iamiamque penè victum, è campo ſubducit, ac liberat, & in thalamo collocat.

cat. τὸν δ' ἐξήρπαξ' Ἀφροδίτη ῥεῖα μάλ', ὥστε θεός, ἐκάλυψε δ' ἐν ἠέρι πολλῇ· Κὰδ δ' εἷσ' ἐν θαλάμῳ εὐώδεϊ, κηώεντι. aduerbium autem *nequicquam* vel cum nomine *ferox* coniungi poteſt hoc modo: nequicquam præſidio Veneris ferox, id eſt, fretus, confiſus, pectes Cæſariem, vel (quod minus probo) cum verbo pectes: alterum, nequicquam, autem, quod ſequitur, cum verbo, *iurabis*. cohærere omnino debet. iam ferox, idem ferè valet, quod animoſus, elatus, ſuperbus: non, vt vulgus putat, crudelis, aut inhumanus: idque exempla ex bonis auctoribus linguæ Latinæ declarabunt. Atque ab Horatio ordiamur. Od. xxxII. huius lib. de Alcæo: *Qui ferox bello, tamen inter arma, &c.* Od. xxxv. eiuſd. *Vrbesque, gentesque, & Latium ferox.* & Od. xxxvII. eiuſd. *Deliberata morte ferocior.* cuius loci explicationem ſuo loco legito: & Od. v. lib. 2. *currit enim ferox Aetas.* Od. II. lib. 3. *& Parthos feroces Vexet eques metuendus haſta.* & III. *Roma ferox.* Od. II. lib. 4. *quandoque trahet feroces Per ſacrum cliuum merita decorus Fronde Sicambros.* & Od. IIII. eiuſd. *nec imbellem feroces Progenerant aquilæ columbam.* & IX. eiuſd. *non ferox Hector, vel acer Deiphobus graueis Excepit ictus pro pudicis Coniugibus, pueriſq; primus.* & de Arte poët. *Sit Medea ferox, inuictaq;.* M. Tull. Philipp. II. *Appellatus es de pecunia, quã pro domo, pro hortis, pro ſectione debebas. Primo reſpõdiſti planè ferociter, &, ne omnia videar contra te dicere, propemodum æqua, & iuſta dicebas.* Idem Philipp. II. *ſunt autem fortes illi quidem: ſed propter memoriam rerum, quas geſſerunt, pro populi Rom. libertate, & ſalute Reipub. nimis feroces, & ad ſuam vim omnia noſtra conſilia reuocantes.* Idem ad Attic. lib. 10. epiſt. *indulſit illi quidem ſuus pater ſemper: ſed non facit indulgentia mendacem, aut auarum, aut non amantem ſuorum: ferocem fortaſſe & arrogantem, & infeſtum facit.* Idem epiſt. ad M. Marcell. lib. 4. *ſed miſerius nihil, quam ipſa victoria: quæ etiam ſi ad meliores venit, tamen eos ipſos ferociores, impotentioresque reddit.* Virg. AEn. I. *Bellum ingens geret Italia, populosque feroces Contundet.* Idem lib. 4. *Stat ſonipes, ac frena ferox ſpumantia mandit.* Catull. de nupt. Thet. & Pel. *Morte ferox Theſeus,* id eſt, morte Minotauri elatus. T. Liuius. lib. 24. *legatisque Syracuſanorum de cæde ſtationis Rom. querẽtibus, ferociter reſponſum eſt.* Idem lib. I. *paſtor accola eius loci nomine Cacus, ferox viribus,* &c. ibidem. *In eum hæc gloriantem cum globo ferociſſimorum iuuenum Romulus impetum facit.* apud eundem: *ferox reſponſum, & ferociter reſpondere crebrò leguntur.* Salluſt. de bello Iugurth: *Sed Hiempſal, qui minimus ex illis erat, natura ferox, & iam antea ignobilitatem Iugurthæ deſpiciens,* &c. Idem ibidem. *ut ille, qui nunc ſceleribus ſuis ferox, atque præclarus eſt.*

diuides] non, diſtribues fœminis, vt nonnulli explicant: ſed grata fœminis carmina diſtinctè, aptè, accommodatè, diſpoſitè lyra canes. vt Prop. *Hac ederas legit in thyrſos, hæc carmina neruis Aptat.*

Cnoſſi] Cretenſis. Cnoſſa vrbs Cretę, de qua Hom. ὀδυσσ. τ. Cretenſem calamum autem poſuit propter Idomeneum Cretenſium ducem.

ſtrepitumque] pugnantium, vt Tit. Liuius. lib. 44. annalium. & ab XII. *millibus propè clamorem, & ſtrepitum pugnantium audires.*

celerem ſequi] genus loquendi à Græcis ſumtum Horatio vſitatum, vt aliàs pluribus verbis oſtendemus.

ſerus] ſerò. vt Od. xvI. epod. *Nec Veſpertinus circum gemit urſus ouile.* & epiſt. ad Aug. *Serus enim Græcis admouit acumina chartis.*

Crineis puluere collines] occũbes, cades, mortuus trahêris. ſic ferè Od. vI. lib. 4. *poſitusque collum in Puluere Teucro.* de quo genere dicemus ad Oden. vII. li. 2. quanquam qui puluere obliti ſunt, ac ſordidi, non ſemper victi, aut cæſi intelliguntur. Sunt enim nonnulli *Non indecoro puluere ſordidi.* vt Od. I. lib. 2. & Od. vI. lib. I. *Puluere Troico Nigrum Merionem.* niſi forte intelligas mortuos quidem eſſe illos, ſed eam mortem eſſe laudabilem, & glorioſam. Pindarus. ſanè perſpicuè

hoc

hoc genere loquendi vtitur ad ſignificandum animũ in ipſa acie fortem & inuictum, corpusque ad omnia belli pericula, & vlnera excipienda promtum, ac paratum. ſic enim Tireſias apud eum multo antè prædicit crines Herculis in illa Deorum & Gigantum pugna luto & puluere inquinatum iri. *καὶ γάρ ὅταν θεοὶ ἐν πεδίῳ φλέγρας γιγάντεσσι μάχαν ἀντιάζωσι, μελέων ὑπὸ ῥιπαῖσι κείνου φαίδιμαν γαίᾳ πεφύρσεσται κόμαν.* ſed non mihi videtur tacendum, in cod. Torneſ. ita legi: tamen, heu, ſerus adulteros Cultus puluere collines. quam ſcripturam tametſi nuſquam alibi repererim, damnare tamen non auſim. Verùm de ea iudicet lector emunctæ naris.

Vrgent] inſequuntur.

te Salaminius Teucer, & Sthenelus] diſcrepant hic libri manu ſcripti & a vulgatis, & inter ſe. Nam cum vulgati omnes, quos quidem viderim, ſic habeant, Teucerque, & Sthenelus, ego copulationemque in nullo manu ſcripto reperi. habent autem ſcripſi alij hoc modo, Teucer, te Sthenelus ſciens: in his duo Vatic. Iann. Faer. alij, Teucer, & Sthenelus: in his Vatic. vnus, & Torne. neque eſt quod quenquam moueat ſyllaba poſterior in nomine Teucer, breuis: ſic enim ſæpe alibi, vt *Perrupit Acheronta*, &c. Od. I. & *Cacatimet aliunde fata*. Od. XIII. lib. 2. vltimo verſu huius Od. *Ignis Iliacas domos*. ego hanc ſcripturam, vt ſimpliciorem, & veriorem ſecutus ſum. ſi quis alteram illam malet, non repugnabo. vulgatam autem planè non probo.

ſciens Pugnæ] hoc epitheto ſæpe vtitur Homerus, vt ἰλ. ε. *Ἔνθ᾽ Ἕκτωρ δύο φῶτε κατέκταν᾽ εὖ εἰδότε χάρμης.* & eod. lib. *Κρήτων, Ορσίλοχός τε μάχης εὖ εἰδότε πάσης.* & δ. *πολέμων εὖ εἰδώς.* & ibidem. *Ον τις ὀϊστεύσας ἔβαλεν τόξον εὖ εἰδώς.* ſic infra Od. IX. lib. 3. *Dulces docta modos, et citharæ ſciens*

ſiue opus eſt imperitare] omiſſum alterum, ſiue. eſſet autem integra loquendi ratio hoc modo. & Sthenelus, ſiue pugnandum ſit, pugnandi ſcientia inſtructus: ſiue equi moderandi, promtiſſimus auriga. erat autem Sthenelus Diomedis comes. Hom. ἰλιάδ. δ. & ε.

Merionen quoque] Meriones Idomenei comes. Homer. ἰλιάδ. θ. *καὶ ὀπάων Ἰδομενῆος Μηριόνης ἀτάλαντος Ἐνυαλίῳ ἀνδριφόντῃ.* & ἰλιάδ. γ.

Ecce furit te reperire atrox] Vel furit te reperire, id eſt, furenter perſequitur, vt te reperiat: vel atrox te reperire, id eſt, atrox in te reperiendo. nam vtrunque loquendi genus & à Græcis ductum, & Horatianum eſt. Præterea illud furit, videtur Horatius ex Homero expreſſiſſe ἰλιάδ. ζ. *ἀλλ᾽ ὅδε λίην μαίνεται, οὐδέ τίς οἱ δύναται μένος ἰσοφαρίζειν.*

Tydides melior patre] cùm Agamemnon ἰλιάδ. δ. Græciæ principes ad fortiter pugnandum cohortans, & alios, vt ignauos, obiurgans: alios laudans, vt ſtrenuos, & acres, & fortes: Diomedem ignauiæ argueret dicens eius patrem quidem Tydeum fortiſſimum & pugnaciſſimum fuiſſe: ſed ex eo filium natum eſſe, oratione & lingua promtiorem, in pugna vero tardiorem, ac deteriorem: Diomedes pudore deterritus, Regisque maieſtatem reueritus, nihil reſpondet: Sthenelus autem, eius comes & familiaris, pro ſe, & pro illo refert, ſe & Diomedem patribus eſſe meliores. Verba Hom. ſunt hæc. *Τοῖος ἔην Τυδεὺς Αἰτώλιος, ἀλλὰ τὸν υἱὸν Γείνατο εἷο χέρεια μάχῃ, ἀγορῇ δέ τ᾽ ἀμείνω*, &c. reſponſum autem Stheneli: *ἡμεῖς τοι πατέρων μέγ᾽ ἀμείνονες εὐχόμεθ᾽ εἶναι.* Idem Homerus ὀδυσσ. β. ait paucos admodum filios patribus virtute pares eſſe, plures deteriores, raros meliores. ſic Hom. *Παῦροι γάρ τοι παῖδες ὁμοῖοι πατρὶ πέλονται Οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀμείνους.*

melior] fortior, valentior, *ἀμείνων, κρεῖσσον, κάῤῥων*, vt Od. VI. lib. 3. *ille Miſſilibus melior ſagittis*. & epiſt. X. lib. 1. *Ceruus equum pugna melior cõmunibus herbis Pellebat.*

Pellebat. ſic Virgil. lib. 3. Georg. *Deterior qui uiſus, eum, ne prodigus obſit, Dede neci: melior uacua ſine regnet in aula*. ſic, & Græci, ut declarant ſuperiora exempla ex Hom. & hoc ex Eurip. in Phœn. Ἐπεὶ δὲ κρεῖσσον τὸ κακόν ἐστι τ᾽ ἀγαθοῦ. Non me pigebit occaſione oblata Plutarchi locum in Pyrrho corruptum in omnibus exemplaribus etiam manu ſcriptis, emendare, & explicare. Verba Plutarchi ſunt hæc: εἷς δὲ τῶν παρόντων ὄνομα Μανδρικίδας εἶπε τῇ φωνῇ λακωνίζων, αἰ μὲν ἐσσὶ τύγε θεὸς, οὐδὲν μὴ πάθωμεν. οὐ γὰρ ἀδικεῦμες. αἰ δ᾽ ἄνθρωπος, ἔσσεται καὶ τεῦ καρτῶν ἄλλος. Legendum ἔσσεται καί σευ κάῤῥων ἄλλος, id eſt, quidam ex ijs, qui aderant, Mandricida nomine, dixit Laconico ſermone: ſi tu quidem Deus es, non metuimus, ne quid abs te incommodi nobis accidat: non enim te iniuria afficimus: ſin homo es, exiſtet etiam aliquis alius te melior. quam quidem emendationem cum ego olim Amiotto uiro doctiſſ. qui nuper Plutarchi uitas in ſermonem Gallicum uertit, expoſuiſſem, ita probauit, ut eam ſecutus ſit.

Quem tu, ceruus vti] quem tu non aliter fugies, quàm lupum ceruus. εἰκὼν. Ariſtoteles ceruum in timidis animantibus numerat. Tùm Homerus timidos homines, & fugaces, cum ceruis comparare ſolet, ἰλ. χ. Ὣς οἱ μὲν κατὰ ἄστυ πεφυζότες ἠΰτε νεβροὶ, &c. & Achilles Agamemnonem in iurgio dicit cerui cor habere. notus eſt uerſus ille Οἰνοβαρὲς, κυνὸς ὄμματ᾽ ἔχων, κραδίην δ᾽ ἐλάφοιο. infrà Od. IIII. lib. 4: *Cerui luporum præda rapacium Sectamur ultro, quos opimus Fallere, & effugere eſt triumphus*.

Sublimi anhelitu] ſublimem anhelitum accipio, eum qui multo extrinſecus hauſto aëre, & ita dilatatis, & diductis pulmonibus expiratur, & qui ex alto, imoq; pectore ducitur: quod accidere ſolet in magno corporis labore, & longo curſu, uel grauiore aliqua animi cura. Virgil. Georg. 3. *Tum uerò ardentes oculi, atque attractus ab alto Spiritus*.

Non hoc pollicitus tuæ.] Helenæ. multa enim de te magnificè prædicaras. quod quidem ei exprobrat Helena ἰλιάδ. γ. his uerbis ἦ μὲν δὴ πρίν γ᾽ εὔχεο, &c. uel ſic pollicitus κατὰ τὸ σιωπώμενον: tuæ dixit, ut Od. xv. *Me tuo longas pereunte noctes*, &c.

Iracunda diem proferet] diuturna illa, & pœnè implacabilis Achillis ira bellum Troianum producet, Troiæq; expugnationem, & euerſionem morabitur, ac retardabit. Hom. principio Iliad. Μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληϊάδεω Ἀχιλῆος.

Poſt certas hiemes.] poſt annos nouem: anno decimo. quod item Chalcas auguratus fuerat ex paſſerum numero.

PALINODIA. Ode 16.

Veniam petit à puella, quam iambis læſerat.

O *Matre pulchra filia pulchrior,*
Quem criminoſis cunque uoles, modum
Pones iambis, ſiue flamma,
Siue mari libet Adriano.
Non Dindymene, non adytis quatit
Mentem ſacerdotum incola Pythius,
Non Liber æquè: non acuta
Sic geminant Coribantes æra.

Mentem ſacerdotum] ſic Virgil. AEn. VI. mentem Sybillæ Apolline concitatam deſcribit. *Non comtæ manſere comæ, ſed pectus anhelum, Et rabie fera corda tument,* &c. M. Tull. hanc concitationem mentis à quadam vi & poteſtate terræ effici ſolitam putat. ſic enim ſcribit de diuinat. lib. I. *Poteſt autem uis illa terræ, quæ mentem Pythiæ diuino afflatu, concitabat, euanuiſſe uetuſtate.*

incola Pythius] interpres Pindari ſcribit Pythia à loco eſſe appellata: loco autẽ nomen fuiſſe Pythô. Iam Pythô tradit interpres Homeri fuiſſe vrbem Phocidis. Hom. ὀδυσσ. θ. Πυθοῖ ἐν ἠγαθέῃ, ὅθ᾽ ὑπέρβη λάϊνον οὐδὸν Χρησόμενος. Incola igitur Pythius intelligitur Apollo, quòd Pythô, vel Pythôna incolit, vrbem ſibi ſacram. Eſt autem dicta vel ἀπὸ τοῦ πυνθάνεσθαι, quod eſt ſciſcitari; quærere: vel ab eo, quod oraculi cuſtos draco ab Apolline ſagittis confixus ibidem computruerit, quod Græci dicunt πύθεσθαι. lege quæ ſcripſimus ad illum locum, *qui Pythia cantat*, in epiſtola de Arte poët. ad Piſones.

Non Liber æquè] iram Bacchi ſenſerunt Pentheus & Lycurgus. ſentiunt eius ſacerdotes mænades: experti ſunt denique & Centauri. Virgil. Georg. II. *Bacchus & ad culpam cauſas dedit, ille furentes Centauros letho domuit Rhœtumque Pholumque, Et magno Hylæum Lapythis cratere minantem.*

Corybantes.] Corybantes, Rheæ ſacerdotes ἀπὸ τοῦ κρύβειν dicti, propterea, quòd cùm Rhea partum, partuſque dolores Saturnum filios ſuos deuorare ſolitum celare vellet, eos ad eam rem adminiſtros & adiutores adhibebat: illi autem tympanorum pulſu, cymbalorum ſonitu, cornuum, & tibiarum cantu partim Saturnum terrebant, partim Iouis vagientis, & Rheæ parturientis vocem auertebãt. quod declarat & Callim. hymno in Iouem. Οὖλα δέ κουρῆτές γε περὶ πρύλιν ὠρχήσαντο Τεύχεα πεπλήγοντες, ἵνα κρόνος οὔασιν ἠχὼ Ἀσπίδος εἰσαΐοι, καὶ μή σεο κουρίζοντος. Et Lucret. lib. 2. *Hic armata manus (Curetas nomine Graii Quos memorant Phrygios) inter ſe forte caterua Ludunt, in numerumque exultant ſanguine læti, Terrificas capitum quatientes numine criſtas, Dictæos referunt Curetas: qui Iouis illum Vagitum Creta quondam occultaſſe feruntur, Cum pueri circum puerũ pernice chorea Armati in numerum ſtarent: pernice chorea Armati in numerum pulſarent æribus æra, Ne Saturnus eum malis mandaret adeptus, Aeternumque daret matri ſub pectore uulnus.* Lege & Strab. lib. 10. vbi multa de Curetibus, quos eoſdem eſſe, atque Corybantas, ait. Idem Strabo eodem libro principium cuiuſdam dithyrambi Pindarici profert, in quo Pindarus ritus ſacrorũ Bacchi apud Græcos, & ceremonias ſacrorum matris Deorum, quæ fiunt apud Phryges, communione quadam omnium rerum & ſimilitudine inter ſe coniungere videtur: quod item facit Horat Od. XVIII. huius lib. *ſæua tene cum Berecynthio Cornu tympana.* Virg. Aen. III. *Hinc mater cultrix Cybeli, Corybantiaque æra.* à Corybantibus manauit apud Græcos verbum κορυβαντιᾶν quod valet Corybantum more inſanire ac furere, diuino quodam ſpiritu afflari. Plato in Sympoſio: Ἐγὼ γ᾽ ὦ ἄνδρες εἰ μὴ ἔμελλον κομιδῇ δόξειν μεθύειν, εἶπον ὀμόσας ἂν ὑμῖν οἷα δὴ πέπονθα αὐτὸς ὑπὸ τῶν τούτου λόγων, καὶ πάσχω ἔτι καὶ νυνί. ὅταν γὰρ ἀκούω, πολύ μοι μᾶλλον, ἢ τῶν Κορυβαντιώντων, ἥ τε καρδία πηδᾷ, καὶ δάκρυα ἐκχεῖται ὑπὸ τῶν λόγων τῶν τούτου. & in Iône: καὶ οἱ μελοποιοὶ οἱ ἀγαθοὶ ὡσαύτως, ὥσπερ οἱ Κορυβαντιῶντες, οὐκ ἔμφρονες ὄντες ὀρχοῦνται. & ibid. οὐ γὰρ τέχνῃ, οὐδ᾽ ἐπιστήμῃ περὶ Ὁμήρου λέγεις. ἃ λέγεις, ἀλλὰ θείᾳ μοίρᾳ, καὶ κατακωχῇ: ὥσπερ οἱ Κορυβαντιῶντες ἐκείνου μόνου αἰσθάνονται τοῦ μέλους ὀξέως, ὃ ἂν ᾖ τοῦ θεοῦ, ἐξ ὅτου ἂν κατέχωνται.

quas neque Noricus Deterret enſis] ſignificat eum, qui iratus eſt, neque enſes, neq; vllum denique periculum, aut cruciatum extimeſcere. Itaque, rectè Ennius iram principiũ inſaniæ eſſe dixit, & Pindarus ὀλυμπ. ὠδ. ζ. αἱ δὲ φρενῶν

παραχαὶ παρήλλαξαν καὶ σοφόν. Et Eurip. In Med. *Θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βυλευμάτων: Ὅσπερ μεγίστων αἴτιος βροτοῖς κακῶν*. Noricus enſis a Noricis appellatus. ſic Od. XVII. epod. *enſe pectus Noric. recindere.*

Fertur Prometheus] hæc de particulis vndique decerptis, & deſectis, hominique illi primo adiunctis, aptiſſimè & elegantiſſimè ab Horatio ſunt excogitata. nullus enim alius horum auctor extat, quod ſciam: niſi quis hęc ad fabulam illam Platonicam referat, quæ eſt in Protagora: vbi ſcribit cum Epimetheus in fingendis animantibus rationis expertibus omnes naturæ facultates conſumſiſſet, & ita cum genus humanum fingendum eſſet, nihil vnde inſtrueretur, atque ornaretur, ſuperaret: Prometheum coactum eſſe ſapientiam artificialem à Minerua, ignem à Vulcano ſuffurari: Mercurium poſteà Iouis mandatu iuſtitiam & pudorem hominibus impertiſſe, vt ciuilem inter ſe ſocietatem colere poſſent. huic igitur fabulæ hæc addit de ſuo Horatius. Ac fuit Prometheus Iapeti & Clymenæ filius, vt ſcribit Heſiodus in Theogon. vide ſup. Od. III. Faciunt autem Prometheum poetæ prouidum, ſapientem, idque à Theophraſto ſcriptum eſſe refert interpres Apollon. lib. 2. argonaut. ita & nomẽ *ἀπὸ τοῦ προμαθεῖν*. vel *ἀπὸ τοῦ προμηθεῖσθαι* conſecutus eſt: contra Epimetheum eius fratrem, imprudentem, atque inſipientem, & malo demum accepto, atque ex rerum euentu, quid expediret, quid non, intelligentem.

principi] primo. ſic Od. vlt. li. 3. *Princeps Aeolium carmen ad Italos Deduxiſſe modos.* ſic Cæſar lib. I. de bello Gall. *cuius legationis* Numeius, *&* Verodoctius *principem locum obtinebant*: idem ibid. *ea pars princeps pœnas perſoluit.*

inſani leonis] iracundi, rabidi. tralatio eſt a ratione præditis. Lucretius lib. 3. de leonibus. *Sed calidi plus eſt illis, quibus acria corda, Iracundaque mens facile efferueſcit in ira. Quo genere in primis uis eſt uiolenta leonum, Pectora qui fremitu rumpunt plerunque gementes, Nec capere irarum fluctus in pectore poſſunt.*

ſtomacho] hinc ſtomachum facere, & ſtomachari dicunt Latini, pro eo, quod eſt, iram commouere, & iraſci.

Iræ Thyeſten] quamuis hæc ſint omnibus nota ex tragicis poëtis: tamen M. Tullium ad hunc locum explicandum adhibeamus. ſic igitur ille Tuſc. IIII. *Ira uerò quandiu perturbat animum, dubitationem inſaniæ non habet: cuius impulſu exiſtit etiam inter fratres tale iurgium. Quis te homo Superauit unquam gentium impudentia? Quis autem malitia tu noſti quæ ſequuntur. alternis enim uerſibus intorquentur inter fratres grauiſſimæ contumeliæ, ut facile appareat Atrei filios eſſe, eius, qui meditatur pœnã in fratrem nouam. Maior mihi moles, maius miſcendum malũ. Qui illius acerbum cor contundam, & comprimam. Quæ igitur hæ erunt moles? Audi Thyeſten ipſum. impius Hortatur frater, ut meos mali miſer Mandem natos: eorum apponit uiſcera. Quid eſt enim quò non progrediatur ira? eodem, quò furor, &*c. vbi vulgò mendosè legitur *manderem*. eadem ferè reperiuntur in tertio lib. de orat. ad Q. Fratrem.

vltimæ Stetere cauſæ] vltimæ cauſæ ſunt, quibus nullę aliæ ſunt propinquiores. verbum ſtetere autẽ ſignificat eas eſſe certas, fixas, & pœnè neceſſarias: vel vltimas cauſas eadem ratione dixit, qua ſupplicium vltimum, ſeu extremũ dicimus, vt vltimas intelligamus cauſas, quæ exitum habeant, quæ non ſint inanes. ſic Liuius lib. 7. *ea ultima fuit cauſa, cum multæ ante querimoniæ ultrò citroque iactatæ eſſent, cur per feciales rebus repetitis bellum* Tiburti *populo indiceretur.*

imprimeretque] Caius iuriſconſultus in pandectis iuris ciuilis tit. de vſufructu. ait Carthagini euerſæ aratrum impreſſum eſſe. ex eoque probare, & colligere ſolent iuriconſulti tum demum vrbem aliquam eſſe deſiſſe atque interiiſſe, cùm in ea aratrum circunductum ſit. Ad hanc rem pertinet locus ille M. Tullij Philipp. 2. *ut uexillum uideres, ut aratrum circunduceres: cuius quidem uomere*

portam

portam Capua penè perſtrinxiſti,ut florentis Coloniæ territorium minueretur.

inſolens.] uictoria elatus. ut Od. xvi. epod. *oſſa Quirini (Nefas uidere) diſſipabit inſolens.*

Compeſce mentem] animum. vt epiſt. ad Loll. lib. 1. *animum rege, qui niſi paret, Imperat, hunc frenis, hunc tu compeſce catena.*

me quoque pectoris] vtitur excuſatione ætatis, & perturbationis animi, quòd in eam olim ſcripſerit iambos.

nunc ego mitibus Mutare] ſtudeo triſtem atque acerbam naturam meam lenire ac mitigare ſtudeo triſtia relinquere, mitia autem perſequi, atque amplecti. hæc enim verbi *mutare*, vis eſt interdum. vt Od. xix. huius libri: *Socraticam & domum Mutare loricis Iberis Pollicitus meliora tendis.* & epiſt. ad. Mæcen. in lib. 1. *nec Ocia diuitiis Arabum liberrima muto.* ſic Salluſt. *Nemo niſi uictor pace bellum mutauit.* & Propert. lib. 3. *Durus, qui potuit lucro mutare puellam.* contrà od. xxxiiii huius libri. *ualet ima ſummis, Mutare.* & Od. 1. epod. *Pecus'ue Calabris ante ſidus feruidum Lucana mutet paſcuis.* ſic Od. xiii. lib. 2. *Num tu, quæ tenuit diues Achæmenes, Permutare uelis crine Licinniæ?* Od. 1. lib. 3. *Cur ualle permutem Sabina Diuitias operoſiores?* & Od. ix. epod. *Punico Lugubre mutauit ſagum.* & Ode prox. *Velox amœnum ſæpe Lucretilem Mutat Lycæo Faunus.* ſciendum eſt autem veteres mutandi verbo vſos eſſe pro eo, quod eſt, emere aut vendere. vt Saty. iiii. lib. 1. *Hic mutat merces ſurgente a ſole ad eum, quo Veſpertina tepet regio.* cui ſimile eſt illud Virgi. Pollione: *nec nautica pinus Mutabit merces: omnis feret omnia tellus.* & Georg. iii. *quamuis Mileſia magno Vellera mutentur Tyrios incocta rubores.* & Horat. Serm. lib. 2. Saty. vii. *an hic peccat, ſub noctem qui puer uuam Furtiua mutat ſtrigili*, id eſt, emit. ſed illud quod eſt in principio primi libri Georg. *ueſtro ſi munere tellus Chaoniam pingui glandem mutauit ariſta*, ſimile eſt huic loco Horatiano. Catullus quoque *mutari*, videtur dixiſſe pro emi, in Aſinium: *crede Pollioni Fratri, qui tua furta uel talento Mutari uelit.* Neque verò fit hoc temerè. veteres enim venditione & emtione non vtebantur, ſed permutatione: in qua res pro re, non pretium dabatur. qua de re lege Ariſtotelis lib. 5. de moribus, & pandectas iuris ciuilis tit. de rerum permutatione. M. Tullius quoque (vt redeam ad id quod initio dicebam) commutandi verbum in vtranque partem vſurpauit. vt pro Sextio, *ut cum patriæ caritate conſtantiæ gloriam commutares*, id eſt, vt patriæ caritati conſtantiæ gloriam anteponeret: & in Cluentiana. *Qui fidem ſuam ad perniciem innocentis pecunia commutarunt.* id eſt, qui fidem ſuam pecunia vendiderunt, quod Græci dicunt ἀντικατηλλάξαντο, vel κατηλλάξαντο. Ex his, quid ſit apud M. Tullium *permutare pecuniam, & pecuniæ permutatio*, intelligere licet. qua de re tamen dicemus alio loco.

dum mihi Fias recantatis amica] id eſt, vſque eò dum & ego ſtilo verſo, iiſque maledictis, quæ in te conieci, obliteratis, ac tuis laudibus ſcriptis, tecum in gratiam redeam, & tu placata me tua à me alienatione exanimatum, recrees, & in ſpem erigas meliorem.

animumque reddas] ſic loquitur Terent. Andr. *reddidiſti animum.*

AD TYNDARIDEM. Ode 17.

Inuitat eam in Lucretilem.

VELOX amœnum ſæpe Lucretilem
Mutat Lycæo Faunus: & igneam
Defendit æſtatem capellis
Vſque meis, pluuioſq; uentos.
Impune tutum per nemus arbutos
Quærunt latenteis, & thyma deuiæ
Olentis vxores mariti:
Nec virideis metuunt colubras,
Nec Martialeis hædilia lupos,
Vtcunque dulci Tyndari fiſtula
Valles, & Vſticæ cubantis
Læuia perſonuere ſaxa.
Dij me tuentur: Dijs pietas mea,
Et Muſa cordi eſt. hinc tibi copia
Manabit ad plenum benigno
Ruris honorum opulenta cornu.
Hic in reducta valle, caniculæ
Vitabis æſtus: & fide Teia
Dices laboranteis in uno
Penelopen, vitreamq; Circen.
Hic innocentis pocula Lesbij
Duces ſub vmbra: nec Semeleius
Cum Marte confundet Thyoneus
Prælia: nec metues proteruum
Suſpecta Cyrum, ne male diſpari
Incontinenteis iniiciat manus,
Et ſcindat hærentem coronam
Crinibus, immeritamq; veſtem.

COMMENTARII.

Velox amœnum] id eſt, Faunus ſæpe ex monte Lycæo in Lucretilem (qui mons eſt in Sabinis) demigrat. vide quæ annotauimus de verbo mutandi ad oden ſuperiorem. Sed non eſt omittendum Priſcianum lib. 18. hunc locum ita explicare, Lucretilem mutat Lycæo, id eſt, Lycæum mutat Lucretili. de Fauno autem, uide quæ ſuprà ad Oden IIII. annotaui.

Defendit æſtatem] id eſt, propulſat æſtatem à capellis. ſic Virg. Melibœo

Solſtitium

Solſtitium pecori defendit . Plautus Rudente : *ut illas ſerues, uim defendas, dum ego herum adduco meum*. M. Tull. in Catone maiore : *& nimios ſolis defendit ardores* . Idem pro Roſcio Amer. *iniuriam nouo ſcelere conflatam putant oportere defendi* . Idem offic. III. *etenim ſi is, qui non defendit iniuriam, neq; propulſat à ſuis cum poteſt, iniuſtè facit*, &c. Cæſar lib. I. de bello Gall. *& quòd non bellum intulerit, ſed defenderit*. & Horat. Saty. III. lib. I. *& toga, quæ defendere frigus, Quamuis craſſa queat* .

Olentis uxores] hirci uxores, uidelicet capellæ. ἄχυρον ut Saty. III. li. 2. *Bellua cognatos eliſeris* . & Virg. Melib. *Vir gregis ipſe caper* .

colubras] ſic habent cod. II. Vatic. & Faer. neque uerò refert vtrùm legamus, colubros, an colubras . vtrunque enim vſu receptum eſt . Nonius .

Nec Martiales hædilia lupos] nec hædorum ſepta, id eſt, greges metuunt lupos . hædilia autem pes eſt Ionicus pro choriambo . qui pedes tempore ſunt inter ſe pares. ſic Hom. ὀδυσσ. δ. Ἕως ἐγὼ περὶ κεῖνα πολὺν βίοτον συναγείρων Ἠλώμην. & Cat. ad Cinnam : *Conſule Pompeo primum duo Cinna ſolebant Mœchilia: facto conſule nunc iterum*, &c. vbi anapæſtus pro ſpondæo poſitus eſt . ductum eſt autem mœchile a mœcho , vt hædile ab hædo. Et puto, οὐ πάρεργον, duobus mœchilibus ſignificari a Catullo domum Luculli, cuius uxorem Clodiam Clodii ſororem Clodius ipſe adulteraſſe dictus eſt , ut ſcribit Plut. in Cæſare, & domum Lepidi, quem dolore periiſſe, uxoris adulterio ex quadam epiſt. cognito, Pompeio primùm conſule , ſcribit Plutarchus in Pompeio .

Vtcunque] id eſt , quandocunque , ſeu ubicunque. Nam, *ut*, quidem apud bonos ſcriptores ualet interdum , ubi , qua parte, quo tempore, cum, ſimulatq; . Catull. ad Fur. & Aure. *Litus ut longè reſonante Eoa Tunditur unda*. Idem ad Coloniam : *Verum totius ut lacus , putidæq; paludis , Liuidiſsima , maximeq; eſt profunda uorago* . id eſt , ubi . & ad Licinium : *ut conueneras eſſe* . id eſt , ſimul ut , uel ubi. & Virgil. Aen. v. *Caſis ut forte iuuencis Fuſus humum, uirideisq; ſuper madefecerat herbas*. id eſt, ubi ſeu quo loco. ſic Terent. *mater conſequitur: iam ut limē exirem, ad genua accidit* . id eſt , cum limen exirem. Horat. Od. III. epod. *Vt argonautas præter omnes candidum Medea mirata eſt ducem, Perunxit hoc Iaſonem*. & Saty. IX. *ut illi Nil reſpondebam , miſerè cupis (inquit) abire*. M. Tull. offi. III. *at ille, ut ingreſſus eſt , confeſtim gladium ſtrinxit*. addatur igitur particula, cunque, tandem ualebit, aut etiam amplius. ſic Ode xxxv. huius libri : *utcunque mutata potentes Veſte domos inimica linquis* . & Ode IIII. lib. 4. *Vtcunque defecere mores , Dedecorant bene nata culpæ* , & Ode XVII. lib. 2. *ibimus , ibimus , Vtcunque præcedas , ſupremum Carpere iter comites parati* . & Od. XVII. epod. *Vtcunque fortis exilis puerpera* . & Ode IIII. lib. 3. *utcunque mecum uos eritis, libens inſanientem nauita Boſphorum Tentabo*. ſic Terent. in Heautont. *ſed noſtrum eſt intelligere utcunque , atque ubicunq; opus ſit , obſequi* . id eſt , quandocunque , & quocunque loco : & Plaut. in Epidico . *Vtcunque in alto uentus eſt Epidice ex imo uelum uertitur* .

Vſticæ cubantis] montis in Sabinis : *cubantis* , leuiter decliuis , ut cubantis hominis ſpeciem pre ſe ferre uideatur .

Læuia] læuia ſaxa, aſsiduo aquarū curſu attrita, & expolita. Virgil. Georg. II. *Nec tiliæ læues*. & ibid. *Tum læues calamos* , &c. uide ſup. quæ annotauimus ad Oden II.

perſonuere] propriè , & uſitatè , id eſt , ſonitum acceptum reddidēre . uel ſonitu completæ fuerunt . ſic Saty. VI. lib 2. *ſimul domus alta Moloſsis Perſonuit canibus* . & M. Tull. ad Lept. lib. 6. *& ſi abeſt maturitas ætatis, iam tamen perſonare aureis eius huiuſmodi uocibus non eſt inutile* . & pro Roſc. Amerino. *animi & aurium cauſa tot homines habet , ut quotidiano cantu uocum, & neruorum tota uicinitas perſonet*.

alia

alia huius verbi vis eſt, epiſt.1.lib.1.*Eſt mihi, purgatam crebrò qui perſonet aurem*. ſic Virg. Aen.VI. *Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci Perſonat*.& ibid. *Sed tum forte caua dum perſonat æquora concha.*

Hinc] ex meo fundo.

Ad plenum] ita loquitur Virg. Georg.II. *Hinc ager ille malus, dulceſque à fontibus undæ Ad plenum calcentur.*

benigno cornu.] pleno & largo cornu, vt in carmine ſæculari ad Deos: *appáretque beata pleno Copia cornu*.& epiſt.ad Iccium *aurea fruges Italiâ pleno defudit copia cornu*.ordo eſt, hinc, id eſt, ex agro meo opulenta ruris honorum copia tibi manabit ad plenum, benigno cornu. ruris honores appellat ea omnia, quæ ruri naſcuntur. benignus autem valet idem, quod largus, liberalis, munificus, propriè, qui bonis & dignis largitur, interdum etiam qui indignis, tùm apud M. Tul. tùm apud hunc poetam, & ceteros bonos latinitatis auctores: ex quo benignitas, quæ idem ualet, quod beneficentia & liberalitas. M. Tull. frumentaria. *qui benignitate adducti per beneficium & gratiam ciuitatibus conceſſerunt, ut nummos pro frumento darent*. & offic.1. *videndum eſt, ne obſit benignitas & iis ipſis, quibus benignè uidebitur fieri, & ceteris*. Idem pro Deiotaro. *Deiotarus dicere eſt ſolitus benignè ſibi à populo Rom. eſſe factum*, &c. idem frumentaria. *ut ambitioſi homines, & benigni, cum pluris ſenatus æſtimaſſet, quàm quanti eſſet annona, ex ſenatus æſtimatione, non ex annonæ ratione ſoluiſſet*. ibid. *benignè ac liberaliter* orat. contra Rullum ad popul. *Gracchorum benignitas*. de orat.lib.2. *rarò datur, ut poſſis liberalitatem ac benignitatem ab ambitu, atque largitione ſeiungere* Terent. in Hecyra. *nihil tibi apud me defieri patiar, quin, quod opus ſit, benignè præbeatur*. Plaut. Menæchm. *Tantum ad narrandum argumentum eſt benignitas*. T. Liuius lib.9. *præda erat largitor: & benignitatem per ſe gratam comitate adiuuabat*. Horat. Od.XXIX. lib.3. de fortuna. *Nunc mihi, nunc alii benigna*. & Ode. XVIII. lib.2. *At fides, & ingeni Benigna uena eſt*. & Od.1. epod. *Satis ſuperque me benignitas tua Ditauit*.& Saty.II. lib.1. *Quippè benignus erat: contrà hic ne prodigus eſſe Dicatur, metuens, inopi dare nolis amico, Frigus quo, diramque famem depellere poſſit*. ibi. *das hic ſi Quà res, qua ratio ſuaderet, quaque modeſte Munifico eſſe licet, uellet bonus atque benignus Eſſe, daret quantum ſatis eſſet*. & Saty.III. lib.2. *uini, ſomnique benignus*. Od. II. lib.4. *dabimusque Diuis Tura benignis*. Od.XVII. epod. *Egens benignæ Tantalus ſemper dapis*. & epiſt. ad Scæuam lib.1. *Si prodeſſe tuis, pauloque benignius ipſum Te tractare uoles*. & epiſt. ad Mæcenat. ſecunda lib.1. *benignè Reſpondes*. Feſtus vult eſſe compoſitum ex bono & gignendo. notiſſimum eſt prouerbium Ἀμαλθείας κέρας. id eſt, capræ Amaltheę cornu: quo ſignificatur omnium rerum vbertas & copia.

Hic in reducta valle] vallem reductam appellat (opinor) quę ſinus quoſdam flexuoſos, & receſſus habeat: in quibus à ventis, & iniuria cæli tutus eſſe queat. ſic Virg. Georg. IIII. *inque ſinus ſcindit ſeſe unda reductos*. eademque repetita ſunt Aeneid. 1. & Aen. VI. *Interea uidet Aeneas in ualle reducta Seclusum nemus*. & Horat. Od. II. epod. *Aut in reducta ualle mugientium Proſpectat errantes greges.*

caniculæ Vitabis æſtus] Caniculæ nimios ardores vitabis. ſed de canicula dicemus nonnulla ad Od.XIII. lib.3. ibi. *Te flagrantis atrox hora caniculæ Neſcit tangere.*

& fide Teia] Lyra Anacreontis Teij, id eſt, & modis & cantibus, qui Anacreontis verſibus ſint pares, & ſimiles. *Anacreontis* (vt ſcribit M. Tull. Tuſcul. quę. lib.4. *tota poeſis eſt amatoria*. de eodem ſic Pauſanias Atticis: Anacreontis Teij, qui maiore ex parte res amatorias ſcripſit, ſtatua in arce Athenienſium prima poſt Sapphonem locata eſt, eo habitu, & ſtatu corporis, cuiuſmodi credibile

eſt

eſt eſſe hominis ebrij canentis. ſed de Anacreonte plura dicemus ad Od.XIIII. lib.epod.

dices laborantes in vno Penelopen] canes Penelopen,& Circen vtráq; vnius Vlyſsis amore ardentem. Vlyſſem autem ex Penelope Telemachum, ex Circe Telegonum patricidam ſuſcepiſſe traditum eſt.

vitream] vel ſplendidam inſtar vitri,& ita formoſam:vel pellucidam,quales ab Epicuro Deos inductos eſſe ſcribit M.Tull. de diuinat.II.his verbis: *Deos enim ipſos iocandi cauſa induxit Epicurus pellucidos,et perſtabiles*, &c. quos alibi *μονογράμμους* appellat:vel marinam. aqua enim corpus eſt *διαφανὲς*, vt vitrum.

Hic innocentis pocula] vinum Lesbium innocens appellat, id eſt, innoxium, quòd, qui eo vtatur, nihil intemperanter, nihil iracundè, nihil furioſè agat:vel refer ad moderatum,ac temperatum eius vſum.quod idèm tamen de ceteris vinis dici poteſt.

duces] bibes,hauries. ſic Plautus Amphit. *eam ego,ut matre fuerat natum,uini eduxi meri.* ideſt,ebibi.ſic Horat.Od.XII.lib.4. *Sed preſſum Calibus ducere Liberum Si geſtis.* & Od.III.lib.3. *lucidas Inire ſedes, ducere nectaris Succos.* non diſſimile eſt illud Od.I.lib.4. *Illic plurima naribus Duces thura.* & uerbum compoſitum obducere. Cicer.Tuſcul.I.de Theramene: *qui cum coniectus in carcerem triginta iuſſu tyrrannorum uenenum,ut ſitiens,obduxiſſet,reliquum ſic è poculo eiecit,ut id reſonaret.* & ita intelligendus eſt locus ille ad Atticum in prima epiſt.lib.I. *qui ſic inopes et ab amicis, et ab exiſtimatione ſunt, ut mihi uideatur non eſſe ἀδυνατον Curium obducere.* id eſt, ut non uideatur eſſe *ἀδυνατον* ęquo animo ferre etiam Curium competitorem. ſic. P. Victorius Florentinus explicat. tralatio ducta eſt à medicamentis liquidis, quæ ægri exorbere ſolent, vt conualeſcant. vnde nata ſunt illa genera loquendi, exorbere & deuorare moleſtiam.

nec Semeleius Cum Marte] tũ confundit Bacchus cum Marte prælia,cũ à vino & poculis ad ferrum & arma venitur: vel cùm vino ſimul, & ferro certatur, quale fuit Lapitharum,& Centaurorum conuiuium.

Thyoneus] ſic dictus eſt Bacchus *ἀπὸ τῆς θυώνης τῆς Σεμέλης*. Nam Semelen Pindarus Thyonen appellat Πυθ. εἰδ. γ. *ἀτὰρ λευκωλένῳ γε ζεὺς πατὴρ ἤλυθεν ἐς λέχος ἱμερτὸν Θυώνᾳ.* Verùm Thyonem rurſus dici volunt *ἀπὸ τοῦ θύειν*, quia Bacchus in choris concitatus feratur, & furat. Interp. Apollon. argon.I. *τὴν Σεμέλην θυώνην καλοῦσιν, ἐπειδὴ Αἰσχύλος ἔγκυον αὐτὴν παρεισήγαγεν οὖσαν, καὶ ἐνθεαζομένην.*

iniiciat manus] iniicere manus non eſt inferre.hoc enim ſemper cum vi intelligitur: illud autem etiam ſine vi eſſe, & intelligi poteſt. vt M. Tull. pro Q. Roſcio com. *hic mihi ueritas manum iniecit, et paulisper conſiſtere, et commorari coegit.* Et dominus apud Iuriſconſultos, rei ſuæ manus iniicere dicitur, cum eam apud alium poſſeſſorem repertam, apprehendit, & vendicat. ex quo manus iniectio apud eoſdem. Paterculus lib. poſteriore. *ſecutus deinde eſt Conſulatus C. Cæſaris, qui ſcribenti manum inijcit,et quamlibet feſtinantem in ſe morari cogit.* hoc loco autem nomen, incontinentes. adiectum, videtur augere vim verbi.

ſuſpecta] tu ſuſpecta Cyro, videlicet ſuſpicanti alium abs te amari.

ne malè diſpari] ne tibi tuo malo, diſpari,vel miſerè & valde diſpari viribus, id eſt,inferiori,imbecilliori,&c. Alij ſic: non reſpondenti in amore.

coronam] corollam è floribus. ſolebant enim uti coronis in conuiuiis antiqui. qua de re & ſupra diximus,& dicemus plura ad Od.XI. lib.4.veruntamen etiam ex Lucretio, hoc intelligere licet lib.3. *Hoc etiam faciunt, ubi diſcubuere, tenentque Pocula ſæpe homines, et inumbrant ora coronis.* quod item declarat verſus

 ille,

ille, quem citat Athen. lib.3. ex Archeſtrato. Αἰεὶ δὲ στεφάνοισι κάρα παρὰ δαῖτα πυκάζευ.
immeritamque ueſtem] quæ nihil commeruit, quamobrem ab amante Cyro irato ſcindatur. Ter. Adelph. *Diſcidit ueſtem: reſarcietur.*

AD VARVM. Ode 18.

Vini potu moderato hilarari animum: immoderato, rixas excitari.

NVLLAM Vare ſacra uite prius ſeueris arborem
Circa mite ſolum Tyburis, & mœnia Catili.
Siccis omnia nam dura Deus propoſuit: neque
Mordaces aliter diffugiunt ſollicitudines.
Quis poſt vina grauem militiam, aut pauperiem crepat?
Quis non te potius Bacche pater, teque decens Venus?
At, ne quis modici tranſiliat munera Liberi,
Centaurea monet cum Lapithis rixa ſuper mero
Debellata: monet Sithonijs non leuis Euius:
Cum fas, atque nefas exiguo fine libidinum
Diſcernunt auidi. non ego te candide Baſſareu
Inuitum quatiam: nec varijs obſita frondibus
Sub diuum rapiam. ſæua tene cum Berecinthio
Cornu tympana: quæ ſubſequitur cæcus amor ſui,
Et tollens uacuum plus nimio gloria uerticem,
Arcaníque fides prodiga, perlucidior vitro.

COMMENTARII.

Nullam Vare ſacra.] hic verſus ex Alcæo expreſſus eſt. Μηδὲν ἄλλο φυτεύσῃς πρότερον δένδρεον ἀμπέλω.
Catili] Virgilius geminat literam l. *Tum gemini fratres Tiburtia limina linquunt, Fratris Tiburni dictam cognomine gentem, Catillusque, acerque Coras.* ſic Hor. inf. Od. XXII. lib. 3. in nomine Apullicum geminat l.
Siccis] ſobriis, uino nequaquam madidis. ut Od. v. lib. 4. *dicimus integro Sicci manè die.* & epiſt. ad Mecænat. III. lib. 1. *forum, putealque Libonis Mandabo ſiccis, adimam cantare ſeueris.* & M. Tull. contra Rullum in Senatu. *Verum eſſe nobis conſilia ſiccorum, an uinolentorum ſomnia uidentur?* & Academ. quæſt. lib. 2. *dormientium, et uinolentorum, & furioſorum uiſa imbecilliora eſſe dicebas, quàm uigilantium, ſiccorum, ſanorum.* & Plaut. in Perſa. *Iandiu factum eſt, cum bibimus: nimis ſicci ſumus.*
Mordaces] ſic curas edaces appellat Ode XI. lib. 2. *diſſipat Euius Curas edaces.* Græci γυιοκόρους, & θυμοδακεῖς μελεδῶνας nominant, quaſi membra rodentes, & animum mordentes: & θυμαλγεῖς, & θυμοβόρους.
grauem milit. aut pauper. crepat?] id eſt, quis potus militię, aut paupertatis incommoda queritur? quis de militia, & paupertate loquitur, ut oneribus

ribus grauibus, & non ferendis? duobus codicibus calamo ſcriptis reclamantibus, qui habent, increpat, crepat excudendum curaui, vnum Vaticanum ſecutus, in quo ſcriptum eſt, increpat, alia manu, vt facile appareat initio, crepat, ſcriptum fuiſſe. Præterea Nonius Marcellus docet, crepare hoc loco valere, queri, & dolere, citatque, & hūc verſum Horatij, & alterum Lucilij lib. 2. *Es crepat antiquum genus, ut pietate repletum Perfacile anguſtis toleraret finibus æuum.* ſed ſimpliciter dici poteſt *crepare*, per translationem quandam ſermonis, eſſe aſſiduè aliqua de re loqui, ſemperque eam in ore habere. quemadmodum in epiſt. ad Mæcen. 11. lib. 1. *Sulcos et uineta crepat mera.* & in epiſt. ad Piſones de arte. *Aut immunda crepent, ignominioſaque uerba.* & Saty. 11. lib. 2. *ſi quid Stertinius ueri crepat.* & ita verſus, qui deinceps ſequitur, *Quis nō te potius*, &c. facillimè poterit explicari, hoc modo, Quis poſt vina militiam, aut paupertatem habet in ore? quis non potius Bacchum, & Venerem crebris uſurpat vocibus, ac ſermonibus? Tale eſt illud Theognidis. Εἰ πίομαι, πενίης θυμοφθόρου οὐ μελεδαίνω, Οὐδ᾽ ἀνδρῶν, οἵ με λέγουσι κακῶς.

At, ne quis modici] at, ne quis ſupra modum bibat, monet Centaurorum, & Lapitharum pugna in poculis orta, & commiſſa, &c. ſic Theognis Ὃς δ᾽ ἂν ὑπερβάλλῃ πόσιος μέτρον, οὐκέτι κεῖνος Τῆς αὑτοῦ γλώσσης καρτερὸς, οὐδὲ νόου. idem. Ἄφρονος ἀνδρὸς ὁμῶς, καὶ σώφρονος οἶνος ὅταν δὴ Πίνῃ ὑπὲρ τὸ μέτρον, κοῦφον ἔθηκε νόον. citantur & hi verſus ab Athen. lib. 2. Πάσας δ᾽ ἐκ κραδίας ἀνίας ἀνδρῶν ἀλαπάζει Πινόμενος κατὰ μέτρον, ὑπὲρ μέτρον δὲ χερείων. huc pertinent & verſus Anacreont. qui citantur item ab Athen. lib 14. Οὐ φίλος, ὃς κρατῆρι παρὰ πλέῳ οἰνοποτάζων Νείκεα, καὶ πόλεμον δακρυόεντα λέγει: Ἀλλ᾽ ὅστις Μουσέων τε, καὶ ἀγλαὰ δῶρ᾽ Ἀφροδίτης Συμμίσγων ἐρατῆς μνήσκεται εὐφροσύνης.

Centaurea monet cum Lapithis] Pirithous Ixionis, & Diæ filius, epulum nuptiale Centauris, vt ſibi neceſsitudine coniunctis, præbuit. Cum fugiſſet autem eum Marti ſacrificare, Deum illum irritauit, ſibique infenſum, atque inimicum reddidit. Ita Centauri plus nimio poti ſibi ipſi temperare non potuerūt qui ingenio ſuo indulgentes Lapitharum vxoribus vim inferre conarentur. Lapithæ autem hanc tam atrocem iniuriam, & contumeliam iniquo animo ferentes, ac propulſare volentes, magnas Centaurorum ſtrages ediderunt. Antinous apud Hom. ἰλιάδ. φ. malus auctor quidem ille, ſed tamen hac parte verus, deterrere Vlyſſem volens, ne arcum illum difficilimum ad inflectendum, intendere conaretur: hanc Lapitharum & Centaurorum hiſtoriam profert, dicens Vlyſſem immodico vini potu impulſum, & mente captum, vt illos, rem ſuis viribus imparem ſuſcipere, ac tētare. Οἶνός σε τρώει μελιηδὴς, ὅς τε καὶ ἄλλον Βλάπτει, ὃς ἄν μιν χανδὸν ἕλῃ, μηδ᾽ αἴσιμα πίνῃ, Οἶνος καὶ Κένταυρον ἀγακλυτὸν Εὐρυτίωνα Ἄασεν ἐν μεγάρῳ μεγαθύμου Πειριθόοιο Ἐς Λαπίθας ἐλθόνθ᾽, ὁ δ᾽ ἐπεὶ φρένας ἄασεν οἴνῳ, &c. Centaurum Pindarus ex Ixione & nube Iunonis ſimilitudinem gerente natum facit. eoque loco hanc Centaurorum & Lapitharum pugnam multis uerbis perſequitur interpres: quam in templo Theſei depictam fuiſſe ſcribit Plutarchus in Theſeo. lege & de eadē Heſiodi Apſidem.

Rixa ſuper mero Debellata.] rixa in conuiuio armis & ferro diiudicata. Verbo debellandi crebro vtitur T. Liuius, ſed imperſonaliter, vt loquuntur Grammatici: & interdum abſolutè.

Monet Sithoniis non leuis Euius.] monet & Bacchus, qui à Thracibus ſumma religione colitur: quem non contemnunt Thraces Lycurgi exitio docti, uel, quem ſæpe ſibi habent iratum, cùm plus æquo poti, quicquid ſibi libet, etiam licere putant.

K 2 Sithoniis]

Sithoniis] ideſt Thracibus. Od. xxvi. lib. 3. *Memphim carentem Sithonia niue.* Euium autem Bacchum eſſe appellatum à uoce bacchantium ἐυοῖ cum ſit notum, de ea re non dicam plura.

Cum fas, atque nefas.] cum fas, & nefas non iure, nec ratione, ne honeſtate, ſed ſua libidine diſcernere, ac metiri uolũt: quod cum ſit, res inter ſe maximè diſſimiles, ac contrariæ facile miſcentur, & confunduntur. Libido enim omniũ rerum diſcrimen, ac delectum tollit, reſque maximè inter ſe diſiunctas, ac diuerſas coniungit, & exæquat, nedum tanquam finis, ac terminus fas, & nefas diſcernere, aut diſtinguere queat.

Auidi.] libidine inflammati. aliter *auidos nautas* dixit Ode xxviii. huius lib. & ſaty. 3. lib. 2. *auidum heredem*, & *conuiuas auidos* ſaty. 5. lib. 1.

Non ego te candide.] candide, liber, ſimplex, aperte, uerax, ſincere, Ode. xi. epod. *candidum Pauperis ingenium*. & ſaty. 5. lib. 1. *animæ, quales, neque candidiores Terra tulit*. & Ode xiiii. epod. *candide Mæcenas*.

Inuitum quatiam.] ſacra Bacchi maxima, occultiſsimaque religione contineri, reconditiſsimaque in eis myſteria ſubeſſe ſcribunt boni auctores; huius igitur loci hæc ſententia eſt. te inuitum non commouebo, non te exagitabo, (nemo enim te laceſsit impune) neque tua ſacra pampinis inuoluta proferam in lucem, aut diuulgabo: neque res ullas arcanas, & reconditas enunciabo.

Nec variis obſita.] ideſt obducta, operta. obſerere enim hoc ſignificat per tralationem. Plaut. in Trinummo. *hem iſtic oportet obſeri mores malos, ſi in obſerendo poſſint interficier*. Orgia autem ſignificat.

Sub diuum rapiam.] diuulgabo, aperiam. ordo, nec ſub diuum rapiam tua ſacra uarijs frondibus obducta.

Sæua tene cum Berecinthio.] diximus ſupra ad Oden. xvi. tympana, cymbala, cornua in ſacris Cybeles, & Bacchi adhiberi ſolita, eademque fere religione, & eodem ritu vtraque culta eſſe. qua de re, qui plura ſcire uolet, legat Clementis Alexandrini ϛρώματα. Tu igitur Bacche tympana, & cornua tua, quæ impios ad inſaniam adigunt, contine, & comprime.

Quæ ſubſequitur cæcus amor.] hi ſunt vini intemperantius poti comites: cæcus amor ſui, quam Græci φιλαυτίαν nominant, arrogantia, atque inſolentia caput altius, quàm par eſt, attollens, linguæ incontinentia, ſeu lingua ſoluta, atque expedita ad res arcanas, fideique commiſſas, enunciandas ac diuulgandas.

Arcanique fides prodiga.] fides parum certa, & conſtans in tacendis cõſiliis occultis, atque arcanis: fides effuſa in efferendis, & prodendis rebus tacendis. ſic locutus eſt ſuprà Ode xii. *animæque magnæ Prodigum Paulum*, & epiſtola ſecunda ad Mæcenatem lib. 1. *neque multæ Prodigus herbæ*.

Perlucidiori uitro.] idē dicit, quod iam ſatis ſignificarat: *fides Perlucidior uitro*, id eſt, fides non continens clauſa conſilia ſibi commiſſa, ſed ea omnibus aperiens, & indicans. aptiſſima autem uitri ſimilitudine uſus eſt ad ſignificandã eorum leuitatem, ac perfidiam, qui conſilium aliquod occultum ſibi commiſſum continere, & tegere non poſſunt. Quemadmodum enim uitri natura, quæ perlucida eſt, nihil earum rerum quibus imponitur, occultare, aut tegere ſolet: immò eas perſpicuas, & aſpectabiles, omniumq; oculis expoſitas relinquit: ſic ingenia vana, & futilia nihil rerum occultarum clauſum habere poſſunt, ſed eas non ſolum lingua, verùm etiam fronte, & vultu aperiunt ac declarant. Ad hunc locum pertinet illud Ode xi. epod. *Simul calentis inuerecundus Deus Arcana promouas loco*. & ſaty. 4. lib. 1. *Condita cum uerax aperit præcordia Liber*.

DE GLYCERA. Ode XIX.

Se illius amore vri.

MATER ſæua Cupidinum,
Thebanæque iubet me Semeles puer,
Et laſciua licentia
Finitis animum reddere amoribus.
Vrit me Glyceræ nitor
Splendentis Pario marmore purius:
Vrit grata proteruitas,
Et uultus nimiùm lubricus aſpici.
In me tota ruens Venus
Cyprum deſeruit: nec patitur Scythas
Et uerſis animoſum equis
Parthum dicere: nec, quę nil attinent.
Hic uiuum mihi cæſpitem, hic
Verbenas pueri ponite, thuraque
Bimi cum patera meri.
Mactata ueniet lenior hoſtia.

COMMENTARII.

Mater ſæua Cupidinum.] multos eſſe vnius Veneris Cupidines à nemine (quod ſciam) traditum eſt. Philoſtratus autem multitudinem illam Cupidinum mala carpentium (ne quis forte miretur) Nympharum ſobolem eſſe dicit his verbis: εἰ δὲ πλῆθος αὐτῶν (inquit) μὴ θαυμάσῃς: Νυμφῶν γὰρ δὴ παῖδες οὗτοι. Quamobrem autem Lucianus dialogum quendam inſcripſerit, Ἔρωτες, ex eius dialogi lectione intelligi, quàm à me doceri malo. hic uerſus iteratur Ode. I. lib. 4.

Thebanæq; iubet] Cadmus Rex Thebarũ. eius filia Semele. Heſi. in Theog. Καδμείη δ' ἄρα οἱ Σεμέλη τέκε φαίδιμον υἱὸν Μιχθεῖσ' ἐν φιλότητι Διώνυσον πολυγηθέα. Iam Semelen complexu Iouis grauidam, & ad pariendum uicinam, dolis Iunonis circumuentam, atque inductam petiiſſe a Ioue, ut ea ad ſe ſpecie, eoque habitu ventitaret, quo fuerat tum, cum primum Iunonis nuptias expetiuerat: Iouem autem, qui ei pollicitus erat, ſe quicquid illa peteret, conceſſurum, incurru ad eam ueniſſe cum fulgure, & fulmine, illamq; metu exanimatam eſſe, uel (ut alij uolunt) fulmine conflagraſſe: Bacchum uero è flamma ereptum, in Iouis femur coniectum, & inſutum eſſe, docet Euripides in Bacchis.

Finitis animum reddere amoribus] id eſt, referre animum ad amores, quibus finem conſtituerã. aliter dictum eſt illud ſuprà *animumque reddas*. Od. XVI.

ſplendentis Pario marmore] de Pario marmore ſic Strabo li. 10. ἐν δὲ τῇ Πάρῳ ἡ Παρία λίθος λεγομένη ἀρίστη πρὸς τὴν μαρμαρογλυφίαν:

grata proteruitas] qui ſunt exercitati in rebus amatorijs dicunt ingenij ferocitatem, feruorem, & proteruitatem in puella, modeſtia, & pudore, & taci-

& taciturnitate gratiorem eſſe. ſic Od.v.lib.2. *Iam proterua Fronte petet Lalage maritum*. Ode.xxv. huius libri. *iuuenes proterui*. per translationem autem Od.xxvi. huius libri *uentos proteruos*. & Od.xvi. epod. *proteruum Africum.*

Lubricus aſpici] lubricus ad aſpiciendum, quem difficile ſit ita conſtanter & continenter aſpicere, vt Glyceræ complexum non expetas. qui aſpicientem percellere ſolet. & tralatio ducta eſt à via lubrica, in qua inſiſtere, aut ingredi ſine caſu aliquo, vel prolapſione ægre quiſquam poteſt. nonnulli ſic: cuius ſplendorem oculi ferre non poſſunt. quod non diſplicet. animaduertendum autem hoc loquendi genus *lubricus aſpici*, à Græcorum conſuetudine ductum. de quo ad Od. viii.lib.4. dicemus.

Cyprum deſeruit.] Cyprum, vbi religioſiſſimè colitur, & cuius eſt cuſtos & domina, vt ſuprà Od.iii. hoc loco autem ſtudioſum adoleſcentem admonere volo de eo, quod tradit interpræs Homeri ἰλιάδ. ε. cur Venus Cypris dicatur, recentioribus hominibus non eſſe notum. Ait enim ille Cypri dictam ab Homero, quaſi κυέπορειν, propterea, quòd ſine Venere, id eſt, ſine concubitu, & complexu venereo mulieres grauidæ non fiant. Induxit autem (inquit ille) & decepit Heſiodum, ceteroſque poetas Homero poſteriores, id quod ait Homerus ἰλιάδ. θ. ἡ δ' ἄρα Κύπρον ἵκανε φιλομμειδὴς Ἀφροδίτη. ex illis verbis enim exiſtimarunt Venerem in Cypro eſſe natam. ſed eò (inquit) profecta eſt, quia ibi colitur. non continuò autem ſi quis Deus aliquo in loco colitur, in eo quoque natus eſt. Ita nunquam ab Homero Apollinem Delium, aut Pythium eſſe appellatum, quanuis ſciat Homerus vtroque in loco cum ſanctiſſimè coli, templaque ei religioſiſſima eſſe conſecrata. Omnia autem ferè deorum epitheta apud Homer. vel ab animi affectibus, vel ab actionibus, vel ab iis, quæ ad corpus pertinent, deducta ſunt: vt Ἀπόλλων ἑκατηβελέτης, & ἑκηβόλος. γλαυκῶπις Ἀθήνη. λευκώλενος ἥρη. ῥοδοδάκτυλος ἠώς. λευκόσφυρος ἥβη. νεφεληγερέτα ζεύς. Ἄρης βροτολοιγός. Ποσειδῶν ἐννοσίγαιος, & κυανοχαίτης.

Et verſis animoſum equis Parthum] Parthos fugientes pugnare traditum eſt. ſic Ode xiii. lib.2. *Miles ſagittas, & celerem fugam Parthi: cathenas Parthus, et Italum Robur*. repetendum verbum perhorreſcit ἀπὸ κοινοῦ. & epiſtola ad Auguſt.lib.2. *Ipſe ego, qui nullos me affirmo ſcribere uerſus, Inuenior Parthis mendacior*. Virg.Georg.iii. *Fidentemque fuga Parthum, uerſiſque ſagittis* Cicero ad Papir.Pætum, iocans. *Itaque obtemperare cogito præceptis tuis. hoc amplius, nauicularum habere aliquid in ora maritima. contra equitem Parthum negant ullam armaturam meliorem inueniri poſſe*. Quidam legunt hoc loco, *Nec uerſis*. quam ſcripturam quanuis nuſquam repererim, non improbo tamen. Sed receptam ſequor. nam copulatio, *Et*, pertinet ad nomen *Scythas*, non ad uerbum *patitur*. ſic Ode xii. lib.2. *Nec ſanos Lapithas, et nimium mero Hylæum.*

nec, quæ nihil attinet] Venus non patitur me bella ſcribere, nec Scythas, nec alia id genus, quæ nihil ad amorem attinent.

Hic viuum mihi cæſpitem] aggreditur ad Venerem ſacrificio placandam, ut facilius eius puellæ, cuius amore uritur, complexu potiatur. uiuus cæſpes autem interdum aræ locum obtinet. vt Od.viii.lib.3. *poſitusque carbo in Cæſpite uiuo*. Verbenarum quoque in ſacrificijs vſus erat, & ad aras adhibebantur. Terent in Andria. *ex ara ſume uerbenas*. & Od.xi.lib.4. *ara caſtis Vincta uerbenis*. *Sagmina* (inquit Feſtus) *uocantur uerbenæ, id eſt, herbæ puræ, quia ex loco ſancto arceſſebantur à Conſule, Prætore'ue, legatis proficiſcentibus ad fœdus faciendum.*

Mactata hoſtia] id eſt, poſtea quàm mactata fuerit hoſtia. Scio aliter explicare

care Eraſmum, & referre hoc in prouerbiorum numerum, lenior mactata hoſtia, pro homine facili & manſueto. ſed errat.

Veniet.] Glycera.

AD MAECENATEM. Ode 20.

Inuitat eum ad conuiuium minimè ſumtuoſum.

VILE potabis modicis Sabinum
Cantharis, Græca quod ego ipſe teſta
Conditum leui, datus in theatro
Cùm tibi plauſus,
Care Mæcenas eques: vt paterni
Fluminis ripæ, ſimul & iocoſa
Redderet laudes tibi Vaticani
Montis imago.
Cæcubam, & prælo domitam Caleno
Tu bibes vuam. mea nec Falernæ
Temperant vites, neque Formiani
Pocula colles.

COMMENTARII.

Vile Sabinum] uinum Sabinum non admodum magni pretij. epiſt. XII. lib. I. Vilem amicorum annonam eſſe dicit, ubi quid deeſt uiris bonis. epiſt. XV. *omaſum uile*. & I. *Vilius argentum eſt auro*. Saty. I. lib. I. *uilem aſſem*. Sat. II. lib. 2. *uilibus ouis*.

Græca teſta] condebant uinum in teſtis antiqui: quarum optimæ erant, quæ fingebantur in Græcia. propterea Græcam teſtam dixit. uel Samiam intellige. huc pertinet illud Od. XIIII. lib. 3. *Spartacum ſi qua potuit uagantem Fallere teſta*. & Od. XXI. eiuſdem. *O nata mecum*, &c.

leui] leui à uerbo lino, id eſt, picaui, uel gypſo obduxi. hinc relino. Ter. in Heaut. *releui dolia omnia, omnes ſerias*.

datus in theatro Cum, &c.] tempus notat. notum eſt autem claros, & gratioſos, & benè de Rep. meritos uiros, niſi forte aliqua inuidia laborarent, à populo ludos ſpectante ſolitos eſſe plauſu excipi: factioſos contrà, & inuidioſos, ſibilis. M. Tull. pro Sextio. *In hunc conſeſſum P. Sextius Tribunus pl. cum ageret nihil aliud in eo magiſtratu, niſi meam cauſam, uenit, ac ſe populo dedit, non plauſus cupiditate: ſed ut ipſi inimici noſtri uoluntatem uniuerſi populi uiderent. Venit (ut ſcitis) ad columnam Meniam. tantus eſt ex omnibus ſpectaculis uſque à Capitolio, tantus ex fori cancellis plauſus excitatus, ut nunquam maior conſenſio, aut apertior populi Rom. uniuerſi fuiſſe ulla in cauſa diceretur*. ad quem morem referendum eſt illud Saty. I. lib. I. *Populus me ſibilat: at mihi plaudo Ipſe domi, ſimul ac nummos contemplor in arca*.

vt paterni Fluminis.] Etruſci fluminis, id eſt, Tiberis: Mæcenas enim

Etruſcus erat origine, & à Regibus Etruſcis prognatus. ut diximus ſuprà ad Oden primam. *Mæcenas atauis edite Regibus.* quod & Prop. docet lib. 3. *Mæcenas eques Etruſco de ſanguine Regum.* Tiberis autem ab Etruria fluit.

iocoſa imago] echo. ut ſup. Od. XII.

Cæcubam] uuam Cæcubam. Vinum Cæcubum etiam ab Athenæo commendatur lib. I. his uerbis. εὐγενὴς δὲ καὶ ὁ καίκουβος, πληκτικὸς, εὔτονος. παλαιοῦται δὲ μετὰ ἱκανὰ ἔτη. id eſt, generoſum autem etiam eſt Cæcubum, ſenſum pungens, ac feriens, uehemens. colligit autem uetuſtatem poſt aliquam multos annos. ſcriptum eſt etiam in nonnullis codicib. Cæcubum, ut ſubintelligatur nomen, uinum.

& prælo domitam Caleno.] de uino Caleno idem Athen. eod. lib. ὁ Καλλινὸς κοῦφος, τοῦ φαλέρνου εὐστομαχώτερος. id eſt, uinum Calenum, uentriculo utilior, quàm Falernum. Od. XXXI. huius lib. *Premant Calena falce quibus dedit Fortuna uitem.* Calenum autem à Calibus ductum, quò deducta eſt Colonia à Romanis, ut ſcribit Paterculus lib. I.

mea nec Falernæ Temperant.] nec Falernæ uites, nec Formiani colles mea pocula temperant. id eſt, pocula mea non ſunt temperata uino Falerno, neque Formiano. lege quæ annot. ad Od. VIII. ſup.

IN DIANAM, ET APOLLINEM. Ode 21.

Sæculare Carmen.

DIANAM teneræ dicite uirgines:
Intonſum, pueri, dicite Cynthium,
Latonamq; ſupremo
Dilectam penitus Ioui.
Vos lætam fluuijs, & nemorum coma,
Quæcunque aut gelido prominet Algido,
Nigris aut Erymanthi
Siluis, aut viridis Cragi:
Vos Tempe totidem tollite laudibus,
Natalemq; mares, Delon Apollinis,
Inſignemq; pharetra,
Fraternaq; humerum lyra.
Hic bellum lacrymoſum, hic miſeram famem,
Peſtemq; à populo, & Principe Cæſare in
Perſas, atque Britannos
Veſtra motus aget prece.

COMMENTARII.

Intonſum.] ἀκερσεκόμαν. Od. XV. epod *Intonſosq; agitaret Apollinis aura capillos.* Tibull. lib. 3. *Annue: ſic tibi ſint intonſi Phœbe capilli.*

Latonamq; ſupremo.] Heſiodus Latonam quartam numerat Deam, cum

qua Iupiter Titanibus deuictis, regnoq; pacato, concubuerit. *Λητὼ δ' Ἀπόλλωνα, καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν Ἱμερόεντα γόνον περὶ πάντων οὐρανιώνων Γείνατ' ἄρ Αἰγιόχοιο Διὸς φιλότητι μιγεῖσα.*

Vos lætam fluuiis, & nemorum.] id eſt, uos uirgines dicite Dianam *lætam fluuiis*, &c. id eſt, quæ fluuiis delectatur, & arborum frondibus. *coma* autem lego, non, comam, ueterum codicum auctoritatem ſecutus, duorum Vaticano. Iannoct. Vrſini, Faër. Torneſ.

nemorum coma.] arborum frondibus, ut Od. III. lib. 4. *Et ſpiſſe nemorum comæ.* & Od. VII. *redeunt iam gramina campis, Arboribusq; comæ,* & Catull. de faſelo: *nam Cytorio in iugo Loquente ſæpe ſibilum edidit coma.*

Algido.] Algidum (inquit Strabo) *πολίχνιον*, id eſt, urbs parua eſt inter Tuſculum, & montem Albanum: & mons eiuſdem nominis. uide Oden IIII. lib. 4. & 23. lib. 3.

Erimanthi.] Erimanthus Arcadiæ fluuius, ut ſcribit Mela, & mons eiuſdem nominis.

Cragi.] ſeu Gragi: nihil refert. eſt autem Gragus (inquit Strabo XIIII. li.) mons, & oppidum in Lycia.

Vos] mares. quod ſequitur uerſu proximo.

Tempe] Tempe Theſſalica. de quibus ſup. Od. I. & Od. I. lib. 3. *Non Zephyris agitata Tempe.*

Tollite laudibus.] ferte laudibus. laudate.

Natalemque Delon.] in qua nati ſunt Apollo & Diana: qua de re ſic M. Tullius libro accuſat. 3. *ne poſteà quidem potuiſti accipere id, quod eſt prodiium memoriæ, ac litteris? Latonam ex longo errore & fuga grauidam, & iam ad pariendum uicinam, temporibus exactis fugiſſe Delum, atque ibi Apollinem, Dianamq; peperiſſe,* &c.

Fraternaq;.] & tollite laudibus Apollinis humerum inſignem lyra fraterna, id eſt, quam à Mercurio fratre accepit, ut ſuprà diximus ad oden X. Mercurius enim fratri Apollini pro bobus ab eo furtim ablatis lyram repoſuit: ex quo *χρυσάωρ* Apollo dictus *ἀπὸ τοῦ τῆς κιθάρας ἀορτῆρος*. ſed rurſus Apollo Mercurio uirgam dedit ad uaticinandum magnam uim habentem. Vnde *χρυσόῤῥαπις* eſt nominatus.

bellum lacrymoſum.] *πόλεμον δακρυόεντα*, uel *πολύδακρυν*. Homer. *ἰλιάδ. γ. πολύδακρυν Ἄρηα.*

& miſeram famem.] Fame nihil miſerius. M. Tull. ad Atticum lib. 5. *iter igitur ita per Aſiam feci, ut etiam fames, qua nihil miſerius eſt, quæ tum erat in hac mea Aſia (meſſis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit.* Hom. *ὀδυσσ. μ.* ait mortes omnes eſſe hominibus triſtes, atque acerbas: ſed omnium miſerrimum eſſe fame mori. uerba Homeri ſunt hæc. *Πάντες μὲν στυγεροὶ θάνατοι δειλοῖσι βροτοῖσι. Λιμῷ δ' οἴκτιστον θανέειν, καὶ πότμον ἐπισπεῖν.*

aget.] à populo Rom. in hoſtes eius transferet.

AD ARISTIVM. Ode 22.

Vitæ integritatem, & innocentiam vbiq; eſſe tutam.

INTEGER uitæ, ſceleriſq; purus
Non eget Mauris iaculis, neque arcu:
Nec venenatis grauida ſagittis
Fuſce pharetra,

Siue per Syrteis iter æſtuoſas,
Siue facturus per inhoſpitalem
Caucaſum, vel, quæ loca fabuloſus
Lambit Hydaſpes.
Nanque me ſilua lupus in Sabina,
Dum meam canto Lalagen, & vltra
Terminum curis vagor expeditis,
Fugit inermem.
Quale portentum neque militaris
Daunia in latis alit eſculetis:
Nec Iubæ tellus generat, leonum
Arida nutrix.
Pone me, pigris vbi nulla campis
Arbor æſtiua recreatur aura:
Quod latus mundi nebulæ, maluſq́;
Iupiter vrget:
Pone ſub curru nimiùm propinqui
Solis, in terra domibus negata:
Dulce ridentem Lalagen amabo,
Dulce loquentem.

COMMENTARII.

Integer vitæ.] ſic dictum *integer uitæ*, ut illud Saty. III. li.2. *Integer animi. Quid ſi quis natam pro cara deuouet agna, Integer eſt animi?* & ibid. *Integer eſt mentis Damaſippi creditor?* & Saty. IX. lib.I. *o te Bolane cerebri Felicem.* ſimile illud Virg. Aeneid. II. *uos o, quibus integer æui Sanguis, ait.* & IX. atque *integer æui Aſcanius.* ibid. *Hic annis grauis, atque animi maturus Alethes.* & alibi. *O præſtans animi iuuenis.* & lib. 5. *Hoc Helymus facit, hoc æui maturus Aceſtes.* & lib.4. *Iſq́; amens animi.* & Catull. in Galliambo. *Vagus animi.* Plautus Trinummo: *ſatin tu ſanus mentis, aut animi tui, qui conditionem hanc repudies?*

Sceleriſq; purus.] ſceleris purum accipio eum, qui caſtas, & puras à ſanguine manus habet: quales Hippolyti dicit eſſe Phædræ nutrix apud Eurip. *Ἁγνὰς μὲν ὦ παῖ χεῖρας αἵματος φέρεις.* ſic Horat. Saty. I. lib. 2. filij dexteram, quæ à matris cæde temperet, ridiculè, & diſsimulanter piam uocat, quanuis ille matrem ueneno ſit necaturus. Od. XVII. epod. *Tibi hoſpitale pectus, & puræ manus.* & Saty. IIII. lib. I. *at benè ſi quis, Et uiuat puris manibus.* Liuius lib. XLV. *cum omnis præfatio ſacrorum eos, quibus non ſint puræ manus, ſacris arceat, uos penetralia ueſtra contaminari cruento latronis corpore ſinetis?* Sic loquuntur & Græci. Plato lib. ſex. de Rep. *καθαρὸς ἀδικίας, καὶ ἀνοσίων ἔργων.* hoc idem nomen iunxit cum auferendi caſu Saty. III. lib. 2. *Stas animo? & purum eſt uitio tibi, cum tumidum eſt cor.*

Non eget Mauris iaculis.] hanc eſſe germanam ſcripturam teſtantur aliquot antiqui codices. atque huic generi geminum eſt illud Od. VI. lib. 2. *ubi*

Maura

Maura ſemper Aeſtuat unda. & Od. v. lib. 3. *Nec Mauris animum mitior anguibus.* in cod. Torn. deletum erat s. ab aliquo imperito, & arrogante lectore.

ſiue per Syrtes iter.] ſiue iter facturus per Syrtes, ſiue per Caucaſum. Duæ Syrtes à ſcriptoribus commemoranrur, magna & parua. de quibus cùm alia multa ſcribit Strabo lib. 17. tùm hæc in primis: ἡ χαλεπότης δὲ ταύτης τῆς Σύρτεως, καὶ τῆς μικρᾶς, ὅτι πολλαχοῦ τεναγώδης ἐστὶν ὁ βυθὸς κατὰ τὰς ἀμπώτεις, καὶ τὰς πλημμυρίδας. συμβαίνει δή τισι συμπίπτειν εἰς τὰ βραχέα, καὶ καθίζειν. σπάνιον δ᾽ εἶναι τὸ σωζόμενον σκάφος. διόπερ τὸν παράπλουν ποιοῦνται φυλαττόμενοι μὴ ἐμπέσοιεν εἰς τοὺς κόλπους ὑπ᾽ ἀνέμων ἀφύλακτοι ληφθέντες, &c. id eſt, huius autem Syrtis, & alrerius, quæ minor apellatur, difficultas eſt, quòd multis locis fundus paludoſus ac limoſus eſt ſub æſtus maritimos recedentes, & accedentes. Euenit igitur nonnullis, ut in breuia incidant, & conſidant: raraq; ſit ea nauis, quæ ſeruatur. Quo circà longè ab his nauigationis ſuæ curſum remouent cauentes, ne cum in ſinus inciderint, à uentis occupentur imparati. Quibus conſentanea ſunt, quæ de ijs ſcribit Apollon. lib. 4. argon. πάντῃ γὰρ τέναγος, πάντῃ μνιόεντα βυθοῖο Τάρφεα, κωφὴ δ᾽ ἔσφιν ἐπιβλύει ὕδατος ἄχνη, Ἠερίη δ᾽ ἄμαθος παρακέκλιται. Dicta autem Syrtis eſt παρὰ τὸ σύρεσθαι, ὅτι κατὰ καιρούς τινας πολὺ ὕδωρ ἐκσύρεται. De his Syrtibus ira ſcribit Dionyſius Alexand. Ἑξείης δ᾽ ἐπὶ Σύρτις ἀγάρροον ἑλκὸν ἑλίσσει Βαιοτέρη, μετὰ τὴν δὲ πρὸς αὐγὰς ἔρχεται ἄλλη. Et Salluſtius de ijſdem ſic bello Iugurt. *Nam duo ſunt ſinus propè in extrema Africa, impares magnitudine, pari natura, quorum proxima terræ prealta ſunt: cetera uti fors tulit, aliàs alta ſunt, aliàs in tempeſtate uadoſa. Nam ubi mare magnum eſſe, & ſæuire cœpit Ventis, limum, arenamq; & ſaxa ingentia fluctus trahunt: ita facies locorum cum uentis ſimul mutatur: Syrtes ab tractu nominatæ.* Hor. Od. vi. li. 2. Syrtes barbaras appellat: *ubi Maura ſemper Aeſtuat unda.*

æſtuoſas.] æſtuoſas uocat propter æſtus maris accedentes, & recedentes: ut Od. vii. lib. 2. *Te rurſus in bellum reſorbens Vnda fretis tulit æſtuoſis*: non propter cœli, aut temporis calorem: quemadmodum Od. xxxi. Calabriam æſtuoſam dicit.

inhoſpitalem.] ἄξενον, ἀπάνθρωπον appellat Aeſchylus: quod annotauit Muretus. Idem Aeſch. ἄβατον ἐρημίαν.

Vel, quæ loca fabuloſus.] uel per ea loca, quæ Hydaſpes Indiæ fluuius præterlabirur, & alluit: de quo mulra fabuloſa ſcribuntur ab hiſtoricis.

curis vagor expeditis.] ſecutus ſum omnium ueterum librorum fidem, atque auctoritarem: in quibus ſine ulla uarierate, excepto Faerni codice, reperi ſcriprum *curis expeditis*, non, expeditus. quam quidem ſcripturam agnoſcit Porphyr. Quanuis autem ſciam latinè dici poſſe, curis expeditus: tamen neſcio quomodo hoc alterum eſt uenuſtius, & magis Horatianum. ſic dixit Catullus *curis ſolutis*, ad Sirmionem peninſulam: *O quid ſolutis eſt beatius curis?* quemadmodum enim uſitatè dicunt Latini, ſoluere animum cura, metu, & ſimilibus: & item ſoluere curam, & metum: Horat. Od. ix. epod. *metumq; Cæſaris rerum iuuat Dulci Lyæo ſoluere.* Virg. Aeneid. 1. *Soluite corde metum Teucri.* Lucret. lib. 4. *atque animi curas è pectore ſoluat.* & Græci, ut Eurip. in Oreſte, σὺ νῦν χάριν μοι τὸν φόβον λύσασα δός: ſic expedire animum curis, & expedire curas. Prioris generis exempla ex Horatio petere licet. Od. xxiii. lib. 3. *non animum metu, Non mortis laqueis expedies caput.* Od. xxvii. huius lib. *uix illigatum te triformi Pegaſus expediet Chimæra.* quanquam ſcio nonnullis in libris legi Chimæræ: quæ ſcriptura ſi placet, ſubaudiendum, amore, aut ſeruitute, aut Chimæra ipſa, aur quippiam aliud ſimile. & Od. xi. epod. *amor Lyciſci me tenet, Vnde expedire non amicorum queant Libera conſilia, nec contumelia graues.* Iam apud M. Tull.

crebra ſunt hæc loquendi genera: *expedire ſe ab occupationibus, expedire ſe ex laqueis, expedire ſalutem.* pro Rabir. Poſth. *Siquidem tam non ſemper ſtulti, quam ſerò ſapientis eſt, cum ſtultitia ſua impeditus ſit, quoquo modo poſſit, ſe expedire.* idem ad Attic. *nos expedies omni moleſtia* Teren. Hecyra. *At ſic citius, qui te expedias his ærumnis, reperias.* alterius exépla ſunt, expedire negocia, expedire exitum, expedire nodum. & Horat. Od. III. huius libri. *iaculo nobilis expedito.* ſic Terent. Hecyra. *Rem cognoſces: iram expedies.* Virg. Aen. IIII. *Non arma expedient?*

Fugit inermem.] vox, *inermem*, non eſt ocioſa. videtur enim lupus ille tam ferus, & immanis Horatium inermem diuinitus fugiſſe. quòd ſi armatũ fugiſſet: neq; ita mirum eſſet, neq; integritati & innocentiæ vitæ aſſignãdum videretur.

militaris Daunia] ad militiam apta. ſuprà Od. VIII. *cur neque militaris Inter æquales equitet.* vel militaris, quæ milites effert ſtrenuos, ac fortes. Apulos Strabo lib. quinto tradit Daunos à Græcis appellatos eſſe.

eſculetis.] ab eſculo eſculetum, vt à frutice fruticetum, à ſalice ſalicetum.

Nec Iubæ tellus] Mauritania: cuius Rex Iuba. ab hoc C. Curio legatus Cæſaris in Africa cum exercitu cæſus eſt. qua de re Iulius Florus lib. 110. & C. Cæſar. lib. 2. de bello ciuili.

pigris vbi nulla campis] pone me in campis incultis, & ſterilibus, & horridis propter immoderatum frigus, in quibus denique (vt ait ille) *nullæ arbores frondeſcunt, nullæ uites pampinis pubeſcunt, nulli rami bacarum ubertate incurueſcunt,* &c. Hæ ſunt igitur oræ duæ inhabitabiles, quæ obriguerunt pruina. tertia eſt, quæ maximo ſolis ardore torretur, vt ait M. Tull. ſexto lib. de Rep. quam Horatius his verbis deſcribit infrà deinceps. *Pone ſub curru nimium propinqui Solis.* Atqui hanc eſſe temperatam, & habitabilem, qui noſtra & auorum noſtrorum ætate nauigarunt, comperꝑerunt. huc pertinet ille locus lib. 3. Od. III. *Qua parte debacchentur ignes, Qua nebulæ, pluuijque rores.* & Ode XXIIII. eiuſdem lib. *ſi neque feruidis Pars incluſa caloribus Mundi, nec Boreæ finitimum latus, Durataque ſolo niues Mercatorem abigunt.* has eaſdẽ oras ſignificat & deſcribit Virg. Georg. 1. *Quinque tenent cælum zonæ, quarum una coruſco Semper ſole rubens,* &c. notiſſimi enim ſunt verſus: & M. Tull. ſexto lib. de Rep. vt paulo ante diximus: & lib. 1. Tuſcul. *ceteras partes incultas, quòd aut frigore rigeant, aut uratur calore.* & Lucret. lib. 5. ſed paulo aliter. *Inde duas porrò propè partes feruidus ardor, Aſſiduusque geli caſus mortalibus aufert.* & Tib. lib. 4. ad Meſſallam pluribus verſibus. nomine autem Latino, pigris, videtur Græcum nomen ἀργοῖς exprimere voluiſſe.

malusque Iupiter.] graue, caliginoſum, inſalubre cælum. vide ſuprà ad Oden 1. *manet ſub Ioue frigido.*

vrget.] premit, occupat, perpetuò tegit.

Sub curru nimiùm propinqui Solis.] hanc orbis terrarum partem exiſtimabant veteres Solis ardore torreri: quæ tamen eſt temperata, vt dixi, eiusq; temperationis rationem iam anteà docuerat Albertus Magnus.

Dulce ridentem] ſic Catullus ad Leſb. *identidem te Spectat, & audit Dulce ridentem, miſero quod omnes Eripit ſenſus mihi.* Quod quidem Sappho Græcè dixerat (nam ab ea tranſtulit in vſum ſum Catullus) γελώσας ἱμερόεν. Idem Catull. *illa, quam uidetis Turpe incedere.* Hom. καὶ ῥ' ἁπαλὸν γελάσαι. & Pindar. in Pyth. carm. IX. χλιαρὸν γελάσαις, & Apollon. III. Argon. Νεκτάρεον μειδήσας. ſimilia ſunt hæc Horatiana. Od. XII. lib. 2. *me uoluit dicere lucidum Fulgentes oculos.* & Ode XIX. lib. 2. *turbidum Lætatur.* & epiſt. ad Iul. Flor. lib. 2. *Canet indoctum, ſed dulce bibenti.* & Od. XXVII. lib. 3. *Perfidum ridens Venus.* Quanquam illud *canet indoctum, ſed dulce bibenti,* poteſt dici eſſe diſsimile, proptereà, quòd verbum canere cum quarto caſu coniungi ſolet, & vocis agentis eſt.

AD

AD CHLOEN. Ode 23.

Non eſſe iam, quòd viriles complexus extimeſcat, viro matura.

VITAS inuleo me ſimilis Chloe,
Quærenti pauidam montibus auijs
Matrem, non ſine uano
Aurarum, & ſiluæ metu.
Nam ſeu mobilibus ueris inhorruit
Aduentus folijs: ſeu uirides rubum
Dimouere lacertæ:
Et corde, & genibus tremit.
Atqui non ego te, tigris ut aſpera,
Getulus'ue leo frangere perſequor.
Tandem deſine matrem
Tempeſtiua ſequi uiro.

COMMENTARII.

vitas inuleo me ſimilis.] Videtur Horatius hæc ex Anacreonte expreſſiſſe, vt iampridem indicauit Erricus Stephanus vir doctiſſ. verſus autem Anacr. aliquantum deprauatos, ſic emendaui: Α᾽ τε νεβρὸν νεοθηλέα γαλαθηνὸν, Ο῾ς ἐν ὕλῃ κεροέσσης ἀπολειφθεὶς ἀπὸ μητρὸς ἐπτοήθη. Iam verò, inuleo habent libri veteres complures ſine aſpirationis nota, quos ſecutus ſum.

& ſiluæ.] διαίρεσις eſt. vt Ode. XIII. epod. *Niueſque deducunt Iouem, Nunc mare nunc ſiluæ Threicio Aquilone ſonant*. Sic Catullus de coma Berenices. *Priſtina uota nouo munere diſſoluo*. ibid. *Condita quin uerè pectoris euoluā*. & de poemate Smyrna. *Smyrnam incana diu ſæcula peruoluent*. Et Lucret. lib. I. *Materies igitur, ſolido quæ conſtat, Eſſe æterna poteſt, cum cetera diſſoluantur*. & eod. lib. *Atque in eas rurſum res omnia diſſoluuntur*. & lib. 3. *Quo quaſi res poßint diſcedere, diſſoluique*: niſi quis contendat verſus eſſe ſpondaicos. & Tibull. eleg. VII. lib. I. *Hunc cecinere diem Parcæ fata lianentes Stamina non ulli diſſoluenda Deo*. & X. *Sit ſatis ornatas diſſoluiſſe comas*.

Nam ſeu mobilibus veris inhorruit.] cum hæc ſcriptura optimorum codicum manu ſcriptorum auctoritate nitatur, ex eaque optima ſententia ducatur, non video, cur debeat mutari, eaque probari, quam quidam viri docti dicunt in antiquis nonnullis libris reperiri. *Nam ſeu mobilibus uitis inhorruit Ad uentum folijs*. per ver autem Fauonium ſignificari puto veris comitem.

frangere perſequor.] perſequor vt frangam, & dilacerem. placet hoc loco colligere aliquot huiuſmodi loquendi genera Horatiana à Græcis ſumta. ſup. Od. XII. *ſumis celebrare Clio*. Od. XVIII. lib. 2. *hic leuare functum Pauperem laboribus Vocatus, atq; nō uocatus audit*. ſuprà Od. XV. *Ecce furit te reperire*. huius lib. Od. XXVI. *Muſis amicus triſtitiam, & metus Tradam proteruis in mare Creticum Portare uentis*. & Od. XXXVII. *Sanis Liburnis ſcilicet inuidens Priuata deduci ſuperbo Non humilis mulier triumpho*. & Od. III. lib. 2. *quà obliquo laboras Lympha fugax trepidare riuo*.

tempeſtiua

tempeſtiua viro.] Virg. lib.7. *Iam matura uiro, plenis & nubilis annis.* Eſt autem fœmina uiro tempeſtiua, ſententia iuriſconſultorum, anno duodecimo: Xenophontis in œconom. xv. Plato ſcribit, ἀκμῆς χρόνον, id eſt, tempus floris in fœmina eſſe annum xx. Heſiodus autem vuult annos quatuor virginem pubeſcere: anno à pubertate quinto nubere. ſic enim intelligendus verſus ille Heſiodi eſt, ἡ δὲ γυνὴ τέτορ' ἡβῴη, πέμπτῳ δὲ γαμοῖτο: id eſt, fœmina quatuor annos pubeſcat, quinto nubat. Itaque ſi pubertas, vt iuriſconſulti cenſent, anno duodecimo incipit, anno xvii. erit nubilis: ſi anno xiiii. (vt mauult Proculus) xix. erit viro tempeſtiua.

AD VIRGILIVM. Ode 24.

Deflet Quinctilij mortem.

QVIS deſiderio ſit pudor, aut modus
Tam cari capitis? præcipe lugubres
Cantus Melpomene: cui liquidam pater
Vocem cum cithara dedit.
Ergo Quinctilium perpetuus ſopor
Vrget? cui pudor, & iuſtitiæ ſoror
Incorrupta fides, nudáque veritas,
Quando vllum inuenient parem?
Multis ille bonis flebilis occidit:
Nulli flebilior, quàm tibi Virgili.
Tu fruſtra pius, heu, non ita creditum,
Poſcis Quinctilium deos.
Quid ſi Threicio blandius Orpheo
Auditam moderere arboribus fidem?
Num uanæ redeat ſanguis imagini:
Quam uirga ſemel horrida
Non lenis precibus fata recludere,
Nigro compulerit Mercurius gregi?
Durum; ſed leuius fit patientia,
Quicquid corrigere eſt nefas.

COMMENTARII.

Quis deſiderio, &c.] id eſt, quid eſt, cur quenquam pudeat deſiderio tam cari hominis affici? aut quid eſt, cur quiſquam eius deſiderij finem facere debeat?

cari capitis.] ſic loquuntur Græci φίλη κεφαλὴ, μιαρὰ κεφαλὴ. vnde hæc Latinis vſitatiſſima. *feſtiuum caput, lepidum caput, ridiculum caput.*

præcipe lugubres Cantus.] Hortatur, & orat Muſam, vt ſibi ſuggerat, ac ſubminiſtret cantus lugubres, & funebres, & ad deplorandam Quinctilij mortem

tem

tem accommodatos. non eſt autem præcipere idem, quod iubere, aut imperare, vt vulgus putat: ſed præmonſtrare potius, & docere. vt Satyr. II. lib. 2. *Nec meus hic ſermo eſt, ſed quē præcepit Ofellus.* & in epiſtola de arte Poet. *Quicquid præcipias, eſto breuis.* vnde præcepta Græci vocant ὑποθήκας. epiſt. ad Auguſt. *Mox etiam pectus præceptis format amicis.* M. Tull. Catilinaria. III. *orare, ut item illi facerent, quæ ſibi legati eorum præcepiſſent.* Idem pro Murena. *Quòd ſi è portu ſoluentibus ij, qui iam in portum ex alto inuehuntur, præcipere ſummo ſtudio ſolent & tempeſtatum rationem, & prædonum, & locorum,* &c. Idem Catil. II. ad Quirit. *quibus hoc præcipiendum uidetur unum ſcilicet, & idem, quod ceteris omnibus, ut deſſperent ſe id quod conantur, conſequi poſſe.* Terent. adelph. *Docui, monui, benè præcepi ſemper, quæ potui, omnia.* ibid. et quod queo, *Conſeruis ad eundem illis præcipio modum. Hoc ſalſum eſt, hoc aduſtum eſt, hoc lautum eſt parum.*

Ergo Quinctilium.] hi ſunt cantus lugubres, quos fingit Horatius à Muſa ſibi eſſe pręmonſtratos, pręceptos, & traditos. Non ſine artificio autem Horatius Virgilium magno animi dolore ex Quinctilij morte affectum conſolaturus, ſenſim & cautè ægro, ſaucioque animo medicinam adhibet, ne ad uulnus recens illidat manus, ut ait ille apud Aeſchylum. Videtur enim primùm aſſentiri atque indulgere lugenti, eiuſque fletum & lacrymas approbare, qui talis amici iacturam fecerit: Itaque cum Dijs immortalibus de hac Quinctilij morte quodammodo expoſtulat. Deinde poſteaquàm ſeſe Virgilio lacrymarum & luctus quodammodo ſocium adiunxit, aggreditur paulò maiore fiducia ad eius ægritudinem minuēdam, ac leuandam cōmemoratione conditionis humanę: quæ eſt, vt ſemel omnibus moriendum ſit. Poſtremo oſtendit nihil eum lugendo aſſecuturum, neque vlla vnquam ratione effecturum, vt Quinctilius reuiuiſcat.

Perpetuus ſopor.] mors. Longum ſomnum appellat Od. XI. lib. 3. *ne longus tibi ſomnus, unde Non times, detur.* Græci χάλκεον ὕπνον, νήγρετον, νήδυμον vocāt. Virgil. ferreum ſomnum, & duram quietē. ſomnum autem mortis fratrem dici à Poetis vel pueri norunt. Homer. Ἰλιάδ. ξ. Ἔνθ᾽ ὕπνῳ ξύμβλητο κασιγνήτῳ θανάτοιο. Heſiod. Theog. ſomnum & mortem mortis eſſe filios tradit. Ἔνθα δὲ νυκτὸς παῖδες ἐρεμνῆς οἰκί᾽ ἔχουσιν Ὕπνος καὶ θάνατος δεινοὶ θεοί. οὐδέ ποτ᾽ αὐτοὺς Ἠέλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν, Οὐρανὸν εἰσανιών. Pauſanias Eliacor. I. narrat ſe inter ceteras ſtatuas, quę erant Olympię, Noctē uidiſſe in muliebrem figuram, habitumq; formatam, quæ manu dextera puerum album dormientem teneret. lęua nigrum dormienti ſimilem: vtrunq; diſtortis pedibus: eſſe autem θάνατον, alterum: alterū, ſomnū, & vtriuſque noctem eſſe nutricem.

vrget?] occupat, opprimit, conſtrictum tenet?

Iuſtitiæ ſoror &c.] fidem appellatam eſſe ab eo, quòd fiat, quod dictum eſt, ſcribit M. Tull. offic. I. & in epiſtola quadam ad Tiron. & epiſt. ad Att. lib. 12. quę res maximè eſt iuſtitiæ conſentanea. Nam vt, qui fidem fallit, iuſtus nullo modo dicendus eſt: ita qui iuſtus eſt, is maximè fidem pręſtat: verba autem Ciceronis in epiſt. ad Att. ſunt hæc, *Cocceium uelim appelles. quod enim dixerat, non facit.* id eſt, non pręſtat fidem.

incorrupta] quæ neque pretio, neque gratia violatur. ἀδωροδόκητος, ἀδέκαστος.

nudaque veritas] cur nuda? an quòd, qui eam colunt, aperti ſunt, ac ſimplices, minimè omnium tecti, aut inſidioſi, aut fraudulenti? an quòd veritatis oratio ſimplex eſſe debet, neque vllum verborum ornamentum, neque artificium, neque fucum, alium'ue cultum deſiderat? an quod vult in lucē, & in omnium oculis collocari: fugit latebras ac tenebras? non ſemper tamen nuda debet eſſe veritas, ut ait Pindarus: qua de re uide Oden. II. lib. 3.

Multis

Multis ille bonis.] ſic habent libri manu ſcripti II. Vatic. Don. Faër. Vrſin. Torneſ. ſententia aperta eſt. Sub intelligendum enim, uiris.

flebilis.] deflendus, deplorandus. non idem ualet hoc nomen Od. II. lib. 4. *Flebili ſponſa iuuenemve raptum Ploras*: neque Od. IX. lib. 2. *Tu ſemper urges flebilibus modis Myſten ademtum*.

non ita creditum] non enim ita tibi creditus eſt Quinctilius à Dijs immortalibus, ut ſibi eum nunquam abs te repetere liceret: immò uerò ea lege in lucem editus fuit, ut aliquando, & cum ita eis uideretur, moreretur. iniquus es igitur, qui quaſi eo repetito, atque erepto tibi facta ſit iniuria, ita cum illis expoſtules, petasq; ut eum tibi ab inferis excitatum reſtituant, quod nunquam obtinebis, etiam ſi blandius Orpheo cithara canas.

Quid ſi Threicio.] de Orpheo ſuprà diximus Ode XII. Threïcio autem dictum more Græcorum Θρηΐκιος. ſic Od. XIII. epod. *nunc mare, nunc ſiluæ Threïcio Aquilone ſonant*. ſecutus ſum hoc loco ſcripturam cod. duorum Vatic. Faër. Vrſ. cum quibus in eo conſentit cod. Iannoct. quòd habet, *Num*: diſſentit in eo, quòd habet, *Quid ſi*. Torneſianus contrà congruit, quòd habet. *Quid ſi*. diſcrepat, quòd habet, *Non*.

vanæ imagini.] τῷ εἰδώλῳ. ſic Virg. Aen. IIII. *Et nunc magna mei ſub terras ibit imago*. ſic Vlyſſ. ὀδ. λ. εἴδωλον quidem Herculis apud inferos eſſe narrat: ipſum autem in cœlo cum ceteris Dijs immortalibus oblectari. qua de re extat apud Lucianum facetiſsimus, & argutiſſ. dialogus.

virga horrida.] de hac uirga diximus ſup. Od. X.

Non lenis precibus fata recludere] qui non eſt ea lenitate, ut precibus fati nexus, & neceſsitatem reſoluat ac reſcindat. *lenis recludere* genus loquendi Græcum, de quo aliàs.

nigro compulerit] compulerit in animarum, ſeu umbrarum gregem.

Quicquid corrigere eſt nefas.] ἀδύνατον, non pote, ut ſuprà Od. XI. ad hanc ſententiam pertinet illud Eurip. Med. Κούφως φέρειν χρὴ θνητὸν ὄντα συμφοράς, id eſt, Oportet eum, qui mortalis ſit, calamitates leuiter ferre. Idem in Hippoly. coron. Ῥᾷον δὲ νόσον μεθ' ἡσυχίας, Καὶ γενναίου λήματος οἴσεις, id eſt, quieſcendo, ſeu patiendo, & animo generoſo facilius morbum feres.

AD LYDIAM. Ode 25.

Inſultat ei, quòd, iam vetula, viciſsim à iuuenibus contemnatur.

PARCIVS iunctas quatiunt feneſtras
Ictibus crebris iuuenes proterui:
Nec tibi ſomnos adimunt, amatq;
Ianua limen:
Quæ prius multùm faciles mouebat
Cardines. audis minus, & minus iam,
Me tuo longas pereunte nocteis
Lydia dormis?
Inuicem mœchos anus arroganteis
Flebis in ſolo leuis angiportu.
Thracio bacchante magis ſub inter-
Lunia uento,

Cum

Cum tibi flagrans amor, & libido,
Quæ ſolet matres furiare equorum,
Sæuiet circa iecur vlceroſum,
Non ſine queſtu,
Læta quòd pubes edera uirenti
Gaudeat, pulla magis atque myrto:
Aridas frondeis hiemis ſodali
Dedicet Hebro.

COMMENTARII.

Parcius iunctas] dicit Horatius Lydiæ feneſtras ab adoleſcentibus rarius, quàm antea, lapidum iactu uerberari, neque iam eam nocturno amatorum aduentu è ſomno excitari; quibus uerbis ſignificat priſtinam eius formam, qua incendebantur amantes, tempore defloruiſſe. codices Donati & Faërni diſcordant hic à uulgatis. iactibus enim in eis legitur, non, ictibus: cum quibus conſentit Torneſ. atque hæc lectio fortaſſe eſt uerior.

amatq; Ianua limen.] ianua tua, quæ crebrò aperiebatur propter multitudinem eorum, qui tuum complexum expetebant, nunc perpetuò clauſa & obſerata eſt.

multum facileis] multùm faciles erant cardines, quia ianua crebrò aperiebatur. quidam legunt facilis, ut ſit recti caſus.

audis minus, & minus iam.] minus ſæpe audiuntur à te illæ miſerabiles amatorum uoces, quos tu ætatis flore, & oris pulchritudine ferox excludebas. ſic loquitur Satyra v. lib. 2. *quartæ ſit partis Vlyſſes Audieris, heres.* & Saty. vi. li. i. *Audis continuò, quis homo hic eſt? quo patre natus?* & Homerus ἰλιάδ. φ ὣς ἄρα μιν Πριάμοιο προσηύδα φαίδιμος υἱὸς Λισσόμενος ἐπέεσσιν: ἀμείλικτον δ' ὄπ' ἄκουσε, Νήπιε, μή μοι ἄποινα πιφαύσκεο, μηδ' ἀγόρευε. & M. Tull. Tuſcul. iii. *Afflictusne, & lamentabili uoce plorans audies, O uirum fortem?*

Me tuo longas pereunte noctes] hæc erat amatoris excluſi uox. poſt uerbum dormis, in codice Faërni ſcripta eſt interrogationis nota: quem ſecutus ſum.

Inuicem mœchos] tu nunc uiciſsim anus facta tuæ præteritæ arrogantiæ, atque intolerantiæ pœnas dabis, complexumq; iuuenum exoptans, illorum faſtidium, ferociam, & ſuperbiam experieris. Mœchos autem appellat, corruptores, & amatores. ut infrà Od. xxxiii. *Quàm turpi Pholoë peccet adultero.* & xxxvi. *Nec Damalis nouo Diuelletur adultero.* & Od. xvi. lib. 3. *Nocturnis ab adulteris.*

in ſolo angiportu] deſerto, ut Catull. de nupt. Pel. *ſola ſub rupe.* Et Lucret. lib. 4. *quo pacto per loca ſola, Saxa pares formas uerborum ex ordine reddant.* & Virg. lib. ii. *Paſtorum & ſolis exegit montibus æuum.* angiportus, & angiportum, utrunque eſt in uſu. Catull. *Nunc in quadriuiis, & angiportis Glubit magnanimos Remi nepotes.* Terent. adelph. *id quidem angiportum non eſt peruium.* Eſt autem angiportus iter compendiarium in oppido. inde dictus quòd ſit anguſtus in portum aditus. Feſtus.

Leuis.] amans, præſertim anus. nam ſi amare leue eſt etiam in iuuenibus, & puellis: quanto magis in ſenibus, & uetulis?

Thracio.] Thracio uento, Aquilone. de quo ſic Heſiodus. Ὅς τε διὰ Θρῄκης ἱπποτρόφου εὐρέϊ πόντῳ Ἐμπνεύσας ὤρινε. idem. Πυκνὰ θρηΐκιε Βορέου νέφεα κλονέοντος. Theocrit. εἰδ. λβ. Ἢ ἐ Νότοιο βίη, ἢ ἐ θρηκὸς Βορέαο. Aratus de Andromeda. Ἡ μὲν γὰρ Θρηΐκος ὑπὸ πνοιῇ Βορέαο, &c. Hom. autem Boream & Zephyrum facit è Thracia ſpirantes. Βορέης καὶ ζέφυρος, τώτε θρῄκηθεν ἄητον. Horat. infrà Od. XIII. epod. *Nunc mare, nunc ſiluæ Threïcio Aquilone ſonant.* Appellata autem eſt à nonnullis Thracia ἀνέμων ἐργαστήριον, ἢ οἰκητήριον, id eſt, uentorum officina, ſeu domicilium: propterea, quòd eſt frigidiſsima. Itaque Eurip. in Hecuba. Θρῄκην χιονώδη appellat. & item Apollon. lib. I. argon.

bacchante] uehementer, & pœnè dicam, furenter flante. ducta tralatio eſt à ſacerdotibus Bacchi bacchantibus.

ſub interlunia] amplificatio eſt. Eſt enim grauiſsimum, noctu, flante Aquilone, & interlunij tempore ſub dio pernoctare. & attende uerſum non eſſe nomine integro clauſum, quod uitioſum eſſe docet Hephæſtion in enchiridio, profertq; uerſus hos Simonidis, ἦ μὲν Ἀθηναίοισι φόως γένεθ' ἡνίκ' Ἀριστο- Γείτων Ἵππαρχον κτεῖνε, καὶ Ἁρμόδιος. ſed fortaſſe in Lyrico, & maximè Sapphico carmine licentia maior eſt. itaque utitur ea interdum Sappho: exempli cauſa. Ὀμμάτεσσιν δ' οὐδὲν ὄρημι: βομβεῦ- Σιν δ' ἀκοαί μοι. Et Hor. item Od. XVI. li. 2. *non gemmis, neque purpura ue- Nale, nec auro.* Idem tamen crebrò diuidit nomina compoſita in hexametris. ut Saty. IX. lib. I. *eſt locus uni- Cuiq; ſuus.* Sat. III. lib. 2. *age, ſi ſtramentis incubet unde- Octoginta annos natus.* ibid. *Præterea ne uos titillet gloria, Iure- Iurando obſtringam ambo.* epi. ad Iul. Florum lib 2. *Quanto cum faſtu, quanto molimine circum- Spectemus uacuam Romanis uatibus ædem.* epiſt. ad Piſon. de Arte poët. *Si non offenderet unum Quemq; poëtarum limæ labor.* Eſt autem interlunium, tempus illud, quo Sol cum Luna coniungitur, quo tempore maximæ ſunt noctis tenebræ: Varro uocat intermenſtruum: Plinius Lunam ſilentem, aut ſilentium Lunæ. uide infrà ad Od. VIII. lib. 2.

ſub] paulo ante, uel circiter. ut ſup. Od. X.

Quæ ſolet matres, &c.] quæ ſolet equas concitare, & ad furorem adigere. Virg. Georg. III. *Scilicet ante omnes furor eſt inſignis equarum: Illas ducit amor trans Gargara, transq; ſonantem Aſcanium, ſuperant montes, et flumina tranant.* lege Plin. de equarum libidine.

circa iecur.] iecur ſedes eſt libidinis, ut oſtendemus lib. 4. ad Od. I. Plato quidem cupiditatem in iecore locat.

non ſine queſtu] quereris, quòd iuuentus hilara magis delectetur edera uirenti, & myrto, quàm frondibus aridis, id eſt, quòd puellas uetulis anteponat. ederam Feſtus ait eſſe dictam uel quòd hæreat, uel quòd edita petat, uel quòd id, cui adhæſerit, edat. reliqua lege apud Feſt.

Pulla magis atque myrto] mágisq; gaudeat pulla, id eſt, ſubuiridi myrto. ſubaudiend. quàm frondibus aridis. falluntur autem, qui *atque* poſitum putant hoc loco pro, quàm. Nam & ſuprà myrtum uiridem nominauit Od. IIII. & fiebant ex myrto corollæ, ut intelligere licet ex eadem Ode, & ex VII. lib. 2. *quis udo Deproperare apio coronas, Curat've myrto?* & Ode XV. eiuſdem libri, myrtum numerat in ijs floribus, ſeu frondibus, è quibus ſuaues odores efflantur. *Tum uiolaria, & Myrtus, & omnis copia narium Spargent olivetis odorem Fertilibus domino priori.* & Ode ultima huius libri, ſolam myrtum in conuiuii apparatu uult adhiberi. *Simplici myrto nihil allabores.* & Catull. in carm. in nuptias Iuliæ & Manlii, uirginem Iuliam cum myrto comparat his uerbis: *Floridis uelut enitens Myrtus Aſia ramulis.* Eſt autem myrtus ſacra Veneri, eademq; gratiſsima. Virgil. in Melibæo. *Populus Alcidæ gratiſsima, uitis Iaccho: Formoſa myrtus Veneri ſua*

ſua laurea Phœbo. & Georg. 1. de Cæſare Aug. loquens. *cingens materna tempora myrto*. Itaque nonnulli Venerem Murtiam à Myrto dicunt eſſe nominatam, ut ſcribit Varro lib. 4. de ling. lat.

hiemis ſodali.] ſic. Od. XVIII. lib. 3. *crateram Veneris ſodalem* appellat. & Home. ἰλιάδ. ι. φύζαν φόβου κρυόεντος ἑταίρην, Id eſt, fugam timoris horribilis ſodalem.

Hebro.] Thraciæ fluuio. Eſt autem Thracia orbis terrarum pars frigidiſſima, ſententia ueterum, ut paulò antè diximus.

DE AELIO LAMIA. Ode 26.

Se, ſoluto animo, uelle Lamiam laudare.

MVSIS amicus, triſtitiam, & metus
Tradam proteruis in mare Creticum
Portare uentis, quis ſub arcto
Rex gelidæ metuatur oræ,
Quid Tiridatem terreat, unicè
Securus. ô, quæ fontibus integris
Gaudes, apricos necte flores:
Necte meo Lamiæ coronam
Pimplea dulcis. nil ſine te mei
Proſunt honores. hunc fidibus nouis,
Hunc Lesbio ſacrare plectro,
Teq́; , tuasq́; decet ſorores.

COMMENTARII.

Muſis amicus] ſignificat eum, qui Muſas colat, non facile à cura, metu, moleſtia, ægritudine, & ceteris animi peſtibus inuadi ſolere. Heſiodus quoq; ait in Theogonia, ſi quis mærore affectus, poëtam, aut cantorem aliquem audierit uel Deorum, uel ſuperioris ætatis hominum laudes canentem, ſtatim omnem ex animo moleſtiam, luctumq́; deponere, his uerbis. Εἰ γάρ τις καὶ πένθος ἔχων νεοκηδέϊ θυμῷ Ἄζηται κραδίην ἀκαχήμενος, αὐτὰρ ἀοιδὸς Μουσάων θεράπων κλεῖα προτέρων ἀνθρώπων Ὑμνήσῃ, μάκαράς τε θεοὺς, οἳ Ὄλυμπον ἔχουσιν, Αἶψ᾽ ὅγε δυσφροσυνῶν ἐπιλήθεται, οὐδέ τι κηδέων Μέμνηται. Theocritus autem Muſas dicit optimum eſſe ad amoris uulnus ſanandum, remedium ac medicamentum, in Cyclope. Οὐδὲν ποττὸν ἔρωτα πεφύκει φάρμακον ἄλλο Νικία, οὔτ᾽ ἔγχριστον, ἐμοὶ δοκεῖ, οὔτ᾽ ἐπίπαστον, Ἢ ταὶ Πιερίδες.

triſtitiam & metus Tradam proteruis] id eſt, triſtitiam, & metum ex animo eiiciam: ægritudines, & curas omnes pellam. ſic loquuntur poëtæ cum ſignificare uolunt aliquid ſe obliuiſci, aut negligere, aut deponere, ac delere ex animo uelle. Homer. ὀδυσσ. θ. ἔπος δ᾽ εἴπερ τι βέβακται Δεινὸν, ἄφαρ τὸ φέροιεν ἀναρπάξασαι θύελλαι. Anacreon Ἀπορίπτονται μέριμναι, Πολυφρόντιδές τε βουλαὶ Ἐς ἁλικτύπους ἀήτας. Idem. Ἐμῶν φρενῶν μὲν αὔραις Φέρειν ἔδωκα λύπας. Theocr. Διοσκύρ. Ἴσχον τοιάδε πολλά: τὰδ᾽ εἰς ὑγρὸν ᾤχετο κῦμα Πνοιὴ ἔχοισ᾽ ἀνέμοιο. Apollon. lib. 1. argon. ἀλλ᾽ ἀνέμοισι Δώομεν ἀμπλακίην,

ὥς καὶ πάφος εὐμαιγέοντες. Catull. ad Ortalum. *Ne tua dicta uagis nequicquam credita uentis Effluxiſſe meo forte putes animo.* Idem de nuptiis Pelei. *Irrita uentoſæ linquens promiſſa procella.* Idem ad Alphenum. *Idem nunc retrahis te, ac tua dicta omnia, factaq́; Ventos irrita ferre ad nebulas aërias finis.* Tibul. eleg. v. lib. 1. *Hæc mihi fingebam, quæ nunc Caurusq́;, Notusq́; Iactat odoratos uota per Armenios.* & Horat. Ode xi. *Vt hæc ingrata uentis diuidas Fomenta.* Lucret. lib. 4. *in fac ne uentis uerba profundam.* Virgil. Aeneid. ix. *ſed auræ Omnia diſcerpunt, & nubibus irrita donant.*

ſub Arcto.] duæ urſæ in regione Aquilonari elucent, altera maior, quæ & Ελικὴ & ἅμαξα, id eſt, currus, quia currus ſimilitudinem gerat, appellatur: altera ei propinqua, minor, quæ Cynóſura, ſic dicta, quòd canis caudæ inflexæ ſimilis ſit. Calliſtonem autem Lycaonis filiam à Ioue amatam, & compreſſam eſſe: deinde à Iunone re cognita in urſam conuerſam, & Dianæ, inſtar feræ, ſagittis configendam eſſe traditam: poſtremò à Ioue in cœlo collocatam, poëtæ fabulantur. Aratus paulò aliter hanc fabulam narrat, aitq́; ab his duabus urſis Iouem, cum puer eſſet, & cum à Corybantibus cuſtodiretur, educatum eſſe.

gelidæ metuatur oræ] uel ab ora gelida metuatur. uel dic, à quibus Rex oræ gelidæ metuatur.

Quid Tiridatem terreat] non admodum ſolicitus, quid Tyridates extimeſcat, aut quis ei bellum inferre cogitet. ſic Od. x1. lib. 2. *Quid bellicoſus Cantaber & Scythes Hirpine Quincti cogitet,* &c. quidam libri ſcripti habent, Mithridatem, ſed cum litura.

fontibus integris] puris, ſinceris. εἰλικρινέσι. ſic Lucret. lib. 4. *iuuat integros accedere fontes, Atque haurire, iuuatq́; nouos decerpere flores.*

Pimplea dulcis.] Muſa Pimplea à Pimpleo monte & fonte ſic appellata. de quo Strabo lib: ix. Θρᾶκες τὴν Πιερίαν, καὶ τὸ Λειβήθρον, καὶ τὸ Πιμπλεῖον ὄρος ταῖς Μούσαις ἀνέδειξαν. Εκλιπόντων δ' ἐκείνων, Μακεδόνες νῦν ἔχουσι τὰ χωρία ταῦτα. Catull. *Mentula conatur Pimpleum ſcandere montem: Muſæ furcillis præcipitem eiiciunt.* Callimach. in hymno ad Delum. Ὡς μοῦσαι τὸν ἀοιδὸν, ὃ μὴ Πιμπλειαν ἀείσει Εχθουσι.

Nil ſine te mei Prof.] codex Donati habet, *Nil ſine te mei Poſſunt honores:* quæ lectio non eſt reiicienda, immo uerò fortaſſe uulgatæ anteponenda.

hunc] Lamiam.

Lesbio ſacrare] decet te & tuas ſorores hunc immortalitati conſecrare fidibus Latinis, & carmine Sapphico, uel Alcaico.

Ode 27.

Ad ſodales inter pocula rixantes, & poculis ipſis pugnantes. hoc eſſe barbarorum. inuitatus ut bibat, id ſe ea lege facturum, ſi frater Megillę nomen amicę ſuæ proferat, uel ſibi in aurem dicat.

NATIS in uſum lætitiæ ſcyphis
Pugnare, Thracum eſt. tollite barbarum
Morem: uerecundumq́; Bacchum
Sanguineis prohibete rixis.
Vino, & lucernis Medus acinaces
Immane quantum diſcrepat. impium

Lenite

Lenite clamorem ſodales:
Et cubito remanete preſſo.
Vultis ſeueri me quoque ſumere
Partem Falerni? dicat Opuntiæ
Frater Megillæ, quo beatus
Vulnere, qua pereat ſagitta.
Ceſſat uoluntas? non alia bibam
Mercede. quæ te cunque domat Venus,
Non erubeſcendis adurit
Ignibus: ingenuoq́ue ſemper
Amore peccas. quicquid habes, age,
Depone tutis auribus. ah miſer,
Quanta laboras in Charybdi,
Digne puer meliore flamma.
Quæ ſaga, quis te ſoluere Theſſalis
Magus venenis, quis poterit deus?
Vix illigatum te triformi
Pegaſus expediet Chimæra.

COMMENTARII.

Natis in vſum] ad compotationem, & hilaritatem ſcyphi comparati ſunt natura: iis abuti ad pugnas, & prælia, Thracum eſt, & ſimilium barbarorum, non humanitate politorum, & excultorum hoïum. Thracum, & Scytharũ ebrietatẽ notat Plat. l. 1. de legib. his verbis. Σκύθαι δὲ, καὶ Θρᾶκες ἀκράτῳ παντάπασι χρώμενοι γυναῖκές τε, καὶ αὐτοὶ, καὶ κατὰ τῶν ἱματίων καταχεόμενοι, καλὸν καὶ εὔδαιμον ἐπιτήδευμα νενομίκασι. Concinit his Horatianis illud Anacreontis. Ἄγε δηὖτε, μηκέθ' οὕτω Πατάγῳ τε, κ' ἀλαλητῷ Σκυθικὴν πόσιν παρ' οἴνῳ Μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς Ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις.

verecundum] id eſt, verecundè tractandũ. eundem inuerecundum nominat Od. x i. epod *Simul calentis inuerecundus Deus Feruidiore mero arcana promorat loco.*

ſanguineis prohibete rixis.] vel prohibete rixa à Baccho, vt ſit hypallage: vel propriè, & vſitato more locutus eſt. ſic enim M. Tul. pro lege Manil. *Erit igitur humanitatis ueſtræ tantum ciuium Rom. numerum calamitate prohibere*. Idem Hor. de Arte poet. *Concubitu prohibere uago.* vſitatiora ſunt illa, *prohibere itinere*, *prohibere domo*: Cæſ. & Terent.

Vino & lucernis Medus acinaces Immane, &c.] id eſt, lõgiſsimè diſtat ac magnopere diſcrepat ferrum à vino & conuiuiis. lucernas autem cum vino coniungit, quia olim noctu potiſsimùm conuiuia agitabantur. Od. v i i i. lib. 3. & *uigiles lucernas Perfer in lucem.* ad quem locum plura.

Medus acinaces.] acinaces nomen eſt peregrinum. quod genus γλῶτταν appellat Ariſtot. lib. περὶ ποιητικῆς. Eſt autem gladius Perſicus. Plato lib. 8. de Rep. eo loco, vbi oſtendit, quemadmodum rerum publ. ſtatus, hominesq́;, qui in eis verſantur, cõmutentur, Perſarum Regis gladiũ acinacen oſtẽdit appellari his verbis. τὸ φιλοχρήματον, μέγαν βασιλέα ποιεῖν ἐν ἑαυτῷ, τιάρας τε

καὶ

καὶ στρεπτοὺς, καὶ ἀκινάκας παραζωνιδίους. Medum autem appellat, quia Medorum imperium ad Perſas translatum fuit, Mediq́ue, & Perſæ vni Cyro paruerunt. ſic ſup. Ode II. *Medos pro Perſis poſuit*, vt annotauimus. & Catull. de coma Berenices. *Cum Medi irrumpere nouum mare.* Atque hæc à M. Ant. Mureto fuerant iam pluribus verbis explicata.

Immane quantum diſcrepat.] ſummopere diſcrepat. Eſt autem hoc genus loquendi Græcorum proprium. ſic enim loquuntur illi θαυμαστὸν ὅσον. mirabile quantũ, id eſt, mirificè, & mirum in modũ. ἀμήχανον ὅσον, ἀμύθητον ὅσον. Ariſ. πολιτ. β. ἔτι δὲ καὶ πρὸς ἡδονὴν ἀμύθητον ὅσον διαφέρει νομίζειν ἴδιόν τι, id eſt, præterea dici non poteſt, quantùm referat ad voluptatem, exiſtimare aliquid ſuum eſſe & proprium. Demoſth. περὶ παραπρεσβ. ὡς θαυμάσια ἡλίκα πεισόμενοι διὰ τούτους ἀγαθά. Plato polit. α. ἱδρῶτος θαυμαστὸν ὅσον. Idem θ. ὁπόσῳ τοσοῦτον ἡδονῇ νικᾷ ὁ ἀγαθός τε, καὶ δίκαιος τὸν κακόν τε καὶ ἄδικον, ἀμηχάνῳ δὴ ὅσῳ νικήσει, εὐσχημοσύνῃ τε βίου, καὶ κάλλει, καὶ ἀρετῇ, Idem in Alcibiade. θαυμαστὴν ὅσην περί σε προθυμίαν ἔχει. Tale illud Ariſtoph. in Ranis εὐθὺς γὰρ ἡμάρτηκεν οὐράνιον ὅσον. Atque ad eundem modum M. Tullius loquitur lib. de finib. 4. *ſed differre inter honeſtum, & turpe, nimium quantum, neſcio quid immenſum.* idem orat. perf. *huic generi orationis aſpergentur etiam ſales, qui in dicendo mirum quantum valent*, id eſt, θαυμαστὸν ὅσον. non diſſimile exemplum eſt, quod è ſecundo hiſtoriarum Salluſtij libro producit Nonius Marcellus. *immane quantum animi exarſere*: nam immanis ponitur interdum pro magno, vt docet Feſtus. ſic & Cornel. Tacitus lib. 19. Et Flauianus exercitus immane quantum animo, exitium Valentis, vt finem belli, accepit.

Lenite clamorem ſodales] ſic Od. VIII. lib. 3. *procul omnis eſto Clamor & ira.* notum eſt illud Pindari ἀσυχία φιλεῖ τὸ συμπόσιον, id eſt, ſilentium conuiuio carum eſt. hortatur autem ſiue Horatius, ſiue quis alius ſodales ſuos, vt vociferari & contendere inter ſe deſinant, ſeſeq́ue in lectis eo corporis ſitu contineant, quo eſſe & bibere, non autem pugnare poſſint.

& cubito remanete preſſo.] hoc corporis habitu ac ſitu cœnabant Græci ferè omnes, & Romani illi veteres, accumbentes ſcilicet, & cubito innitentes, non ſedentes: cuius rei complura in ruinis & parietinis Italiæ, veſtigia ac monimenta vidi. ad hunc locum pertinet ille, qui eſt Satyr. IIII. lib. 2. *Nec ſatis eſt cara piſces auertere menſa Ignarum, quibus eſt ius aptius, & quibus aſſis Languidus in cubitum ſeſe conuiua reponat.* quos verſus ſuo loco explicabimus: hoc tantùm dicemus in præſentia, ex his duobus locis perſpicuum eſſe ita compoſito corpore cœnaſſe veteres, vt modicè inflexa, & incuruata ſuperiore corporis parte, reliqua iacêrent: quod eſt accubare. Nam ridiculum eſt, quod ſcribit Acron, deorum eſſe accumbere, virorum diſcumbere, ferarum recumbere, cum ita loquatur M. Tullius oration. de ſupplicijs: *ut muliebria quotidie conuiuia eſſent, uir accumberet nemo, præter ipſum & prætextatum filium*, Idem epiſt. ad Pap. Pætum, libro nono. *Accubueram hora nona cum ad te harum exemplum in codicillis exaraui.* & pro Deiot. *huc te è balneo, prius quàm accumberes, ducere uolebat.* & in Catil. 2. ad Quirit. *qui mihi accubantes in conuiuijs complexi mulieres impudicas, uino languidi, conferti cibo, &c.* & Terent. Eunucho. *At dum accubabam, quam uidebar mihi eſſe pulchrè ſobrius?* Itaque hoc tantum intereſſe puto inter illa duo priora, accumbere, & diſcumbere, quòd diſcumbere ſemper de pluribus dicitur: vt M. Tull. ad Att. lib. v. epiſtola prima. *diſcubuimus omnes præter illam*: accumbere autem, & de vno, & de pluribus ſiue hominibus, ſiue Diis. Qui autem recubare putat ad feras duntaxat pertinere, legat primum verſum Virgil. in Tityro: & illum locum M. Tull. pro Deiot. *cum in lectulo recubuiſſes* & de orat. *cum ceteris in campo ſe exercentibus.*

centibus,in herba ipſe recubuiſſet, & de diuinat.2. *deinde cum ſe collegiſſet,idque uiſum pro nihilo habendum eſſe duxiſſet, recubuiſſe.* Nam ex illis locis intelligere licet, recubare, ſeu recumbere, non eſſe ferarum proprium. Eſt autem recumbere toto corpore iacere, ita ſcilicet compoſito, vt facilius ſomnum capere poſſis. interdum tamen pro accumbendi verbo vſurpatur. vt epiſtol. ad Torquat. lib. 1. *Si, potes Archaicis conuiua recumbere lectis.* Herôas porrò, & primos illos homines ſediſſe inter cœnandum, non accubuiſſe, ex Homero perſpici poteſt. vno aut altero exemplo contenti erimus. ἰλιάδ. λ. αὐτὰρ ἔπειτα Ἐς κλισίην ἐλθόντες ἐπὶ κλισμοῖσι κάθιζον, &c. & ὀδυσσ. υ. Δαιτύμονες δ' ἀνὰ δώματ' ἀγκάζοντας ἀοιδοῦ Ἥμενοι ἑξείης. quod item ſcribit Athen. lib. 7. his verbis, ὑπολαμβάνοντες οὖν τοὺς θεοὺς πλησίον αὐτῶν εἶναι, τὰς ἑορτὰς κοσμίως, καὶ σωφρόνως διῆγον. ὅθεν οὔτε κατακλίνεσθαι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔθος ἦν, ἀλλὰ δαίνυνθ' ἑζόμενοι, id eſt, moderatè, & temperanter dies feſtos agitabant antiqui. Itaque neque ſolebant accumbere, ſed epulabantur ſedentes. Iterum Hom. ὀδυσσ. η. Δαίνυνται τε παρ' ἄμμι καθήμενοι ἔνθα περ ἡμεῖς. Idem alibi. Ἑξείης δ' ἕζοντο κατὰ κλισμούς τε, θρόνους τε. Catullus etiam Deos ſedentes, non accumbentes facit in carmine de Pelei & Thet. nuptijs. *Qui poſtquàm niueis flexerunt ſedibus artus*, &c. Et Apollon. argon. lib. ſec. Αὐτὰρ ἐπεὶ μέγα δόρπον ἐνὶ μεγάροισιν ἔθεντο, Δαίνυνθ' ἑζόμενοι. De triclinijs verò, in quibus diſcũbere ſolebant, dicemus ad illum locum Satyr. IIII. lib. 1. *Sæpe tribus lectis uideas cœnare quaternos.*

Vultis ſeueri] inuitatus ab combibendum, id ſe alia conditione facturum negat, quàm ſi frater Megillæ vnus è conuiuis amicæ ſuæ nomen edat, & pronunciet, ſiue ſibi in aurem dicat.

ſeueri Falerni] auſteri. forte appellat Saty. IIII. lib. 2. *Aufidius forti miſcebat mella Falerno, Mendosè.* Athen. lib. 1. ſcribit vinum Falernum aliud auſterum eſſe, aliud dulce: dulce autem fieri, cum ſub vindemiæ tẽpus Noti flauerint, &c. verba Athen. ſunt hæc, εἴδη δύο τοῦ φαλέρνου, ὁ αὐστηρὸς, καὶ ὁ γλυκάζων. οὗτος δὲ τοιοῦτος γίνεται, ὅταν ὑπὸ τὴν τρυγητὸν νότοι πνεύσωσι.

Opuntiæ] à nomine Opous fit Opuntius. Eſt autem Opous vrbs Locridis.

quo beatus Vulnere, qua pereat] Id eſt, cuius puellæ amore ſaucius ſit. ſed quomodo quiſquam vno tempore, & beatus, & ſaucius eſſe, atque adeò perire poteſt? amor eſt varium quiddam & multiplex. noti ſunt δυσέρωτες. notum illud γλυκύπικρον. notum illud Terent. Eun. *in amore hæc omnia inſunt uitia, iniuriæ, ſuſpiciones*, &c. Poſtremò notum illud Anacreontis, χαλεπὸν τὸ μὴ φιλῆσαι, Χαλεπὸν δὲ καὶ φιλῆσαι. χαλεπώτερον δὲ πάντων Ἀποτυγχάνειν φιλοῦντα. quibus conſentaneũ eſt hoc Tibull. li. 2. *Ah miſeri, quos hic grauiter Deus urget at ille Felix, cui placidus leniter afflat amor.* in ſumma, amans eo, quòd potiatur, beatus dici poteſt: quòd ſeruiat autem, & quôd ſemper ſolicitus ſit, perit, & miſer eſt.

ſagitta] noti ſunt cupidinis arcus, notæ ſagittæ. nihil tritius eſt apud poetas tùm Græcos, tùm Latinos. Vnus Propertius nobis erit nunc inſtar omnium lib. 2. *Et meritò hamatis manus eſt armata ſagittis Et pharetra ex humero Cnoſſia vtraque iacet.* Lege & Philoſtratum in imaginib. & infrà Ode VIII. lib. 2. *Semper ardentes acuens ſagittas Cote cruenta.* Xenophon autem ἀπομνη. α. ait iccircò Cupidines ſagittarios fingi quòd formoſi & formoſæ etiã è longinquo loco vulnerant. verba illius hæc ſunt. ἴσως δὲ καὶ οἱ ἔρωτες τοξόται διὰ τοῦτο καλοῦνται, ὅτι καὶ πόῤῥωθεν οἱ καλοὶ τιτρώσκουσι.

Ceſſat voluntas? non alia bibam, &c.] id eſt, negas te mihi eius puellæ, quam amas, nomen editurum, aut in aurem dicturum? at nihil aliud mereri

velim,

velim, vt bibam: nulla alia mercede, nullôue alio pretio adducar ad bibendum. *uoluptas* habent cod. Iann. Vrſin. Vatic. Torn. non, *uoluntas*. quam ſcripturam non ſum ſecutus tamen.

Quæ te cunque domat Venus] blanditur ei nunc, ut nomen amicę ab eo eliciat, atque exprimat. hoc modo. quancunque puellam amas, quocunque amorem tuum contuliſti, eam tibi amicam quæſiſti, & comparaſti, cuius te neque pœnitere debeat. amas aliquam honeſto loco natam, & forma puellam. amorem tuum honeſto aliquo, & gloriatione potius, quam pudore digno loco collocaſti. Quæ te cunque, pro, Quęcunque te.

ingenuoque ſemper Amore peccas] non aliquam ignobilem, & generis ſeruilis, ſed liberam, & ingenuam amas.

quicquid habes, age, Depone] quæcunque ea ſit, age, committe mihi tacituro: dic mihi in aurem non uulgaturo.

tutis auribus] non perfluentibus, neque rimoſis: ſed vndique ſeptis & clauſis ad continendam rem arcanam creditam.

ah miſer] audito tandem puellæ illius nomine immitis fortaſſe, & illiberalis, & ſæuo ingenio præditæ, ita exclamat.

Quanta laboras in Charybdi] quam ſęuam, difficilem, improbam, rapacem, auaram puellam nactus es? Proculdubiò tibi res eſt cum illiberali, & immiti puella, quæ te ſit excruciatura: qua nunquam ſis potiturus.

Charybdin] Charybdin aquarum dicunt eſſe voraginem inter Adriaticum & Tyrrhenum mare, quæ vim quandam abſorbendi habeat, Scyllę maximè geminam: idque ex Homero ipſo colligere licet. cuius hi ſunt verſus. ὀδυσσ. μ. τῷ δ' ἐν ἐρινεὸς ἐςι μέγας φύλλοισι τεθαλώς. τῷ δ' ὑπὸ δῖα χάρυβδις ἀναῤῥοιβδεῖ μέλαν ὕδωρ. Τρὶς μὲν γάρ τ' ἀνίησιν ἐπ' ἤματι, τρὶς δ' ἀναροιβδεῖ Δεινὸν, μή σύγε κεῖθι τύχοις ὅτε ῥοιβδήσειεν. eodem libro. Ε῎νθεν μὲν γὰρ Σκύλλ', ἑτέρωθι δὲ δῖα χάρυβδις Δεινὸν ἀνεῤῥοίβδησε θαλάσσης ἁλμυρὸν ὕδωρ. Idem uidetur ſenſiſſe Virgil. Aeneid. III. *Dextrum Scylla latus, leuum implicata Charybdis Obſidet, atque imo barathri ter gurgite uaſtos Sorbet in abruptum fluctus, rurſusque ſub auras Erigit alternos, & ſidera uerberat unda.* M. Tull. orat. de aruſp. reſponſis. *quam denique tam immanem Charybdin poetæ fingendo exprimere potuerunt, quæ tantos exhaurire gurgites poſſet, quantas iſte Byzantiorum, Brogitarorumque prædas exorbuit?* Idem de orat. III. *Charybdin bonorum, uoraginem potius dixerim. facilius enim ad ea, quæ uiſa, quam ad illa, quæ audita ſunt, mentis oculi feruntur.* Idem Phil. II. *Quæ Charybdis tã uorax: Charybdin dico? quæ ſi fuit, fuit animal unũ. Oceanus medius fidius uix uidetur tot res, tam diſſipatas, tam diſtantibus in locis poſitas, tam cito abſorbere potuiſſe.* Tibull. ad Meſſ. lib. 4. *Nec uiolenta ſuo conſumſit more Charybdis, Vel ſi ſublimis fluctu con ſurgeret imò, Vel ſi interrupto, nudaret gurgite pontum.* non diſsimulabo me in tribus exemplaribus antiquis ſcriptum reperiſſe *Quanta laborabas Charybdi.* quam ſcripturam tamen non ſum ſecutus. ſic enim loquitur Oda XVII. ſup. *& fide Teia Dices laborantes in uno Penelopen, uitreamque Circen.*

Quæ ſaga] quæ te ſaga cantionibus, & carminibus amore poterit liberare? *Sagire* (inquit M. Tull. de diuinat. lib. 1.) *ſentire acutè eſt. ex quo ſagæ anus, quia multa ſcire uolunt.*

Theſſalis.] Theſſali cantionibus & venenis, id eſt, medicamentis, & poculis quibuſdam partim bonam mentem hominibus adimebant, partim contrarijs reſtituebant. Plaut. Amphit. *Ego pol illum ulciſcar hodie Theſſalum ueneficum, Qui peruerſè adeò perturbat familiæ mentem meæ.* Tib. lib. 2. ele. IIII. *Quicquid habet Circe, quicquid Medea ueneni: Quicquid, & herbarum Theſſala terra gerit.* gradatio eſt, *ſaga, magus, Deus.*

Vix illigatum te triformi.] puellam illam cum Carybdi paulo antè comparauit: nunc cum Chimæra: quam triformem fuiſſe ex vulgatiſſimo Homeri verſu notum eſt, Πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα. atque idẽ verſus apud Heſiodum quoque reperitur in Theog. vt neceſſe ſit vel Heſiodum ab Homero mutuatum eſſe, vel vtrunque ab aliquo ſuperioris ætatis poeta, ſi quis Homero antiquior poeta fuit. Iã Chimæra ex Tiphône & Echidna nata eſt. ſoror eius fuit Hydra, fratres Orthus & Cerberus, vt ſcribit Heſiod. in Theog. Chimæram interfecit Bellerophon equo Pegaſo vectus. qua de re ſic Heſiod. τὴν μὲν Πήγασος εἷλε καὶ ἐσθλὸς Βελλεροφόντης.

Pegaſus.] equum Pegaſum Meduſæ filium nominat Pindarus, quia ex Gorgonis capite, quod ei abſcidit Perſeus, exilierit, vt ſcribit Heſiod. in Theog. τῆς ὅτε δὴ Περσεὺς κεφαλὴν ἀποδειροτόμησεν, Ἐξέθορεν χρυσάωρ τε μέγας. καὶ πήγασος ἵππος. Quantas autem, & quàm multas ad res fortiter & præclarè gerendas hic equus Bellerophonti fuerit vtilis atque opportunus, & quemadmodum eidem Bellerophonti Pallas in ſomnis frenum dederit, quo equum anteà ferum, indomitum, indocilem regeret, ac moderaretur, & quemadmodum eius opportunitate fretus Amazonas, Chimæramque flammas ex ore euomentem, & Solymos deuicerit, copioſè narrat Pindar. Olymp. εἰδ. ιγ, σὺν δ' ἐκείνῳ (Pegaſo) καί ποτ' Ἀμαζονίδων αἰθέρος ψυχρᾶς ἀπὸ κόλπων ἐρήμου τοξόταν βάλλων γυναικεῖον στρατὸν, καὶ χίμαιραν πῦρ πνέοισαν, καὶ Σολύμους ἔπεφνε, &c. Homerus aũt hanc de Pegaſo & Bellerophonte fabulam omniũ pleniſſimè narrat, ἰλιάδ. σ. Aratus quoque de Pegaſo ſcribit nonnulla. ex eis petat, qui volet.

Expediet] illigatum, et impeditum expediet, id eſt, ſoluet. Chimæræ quidẽ habent libri vulgati, et nonnulli ſcripti: Chimæra autem Donati, Faerni, Vrſini, vnus Vatic Torneſ. vt *triformi Chimæra* cohæreat cum verbo expediet.

Ode 28.

Inducitur Archytas nautæ cuidam reſpondens, omnibus eſſe moriendum, oransq; ne ſe inſepultum iacere patiatur: ſed corpori ſuo terram, aut arenam iniiciat.

TE maris, & terræ, numeroque carentis arenæ
Menſorem cohibent Archyta
Pulueris exigui prope littus parua Matinum
Munera: nec quicquam tibi prodeſt
Aerias tentaſſe domos, animoque rotundum
Percurriſſe polum morituro:
Occidit & Pelopis genitor conuiua deorum:
Tithonusque remotus in auras.
Et Iouis arcanis Minos admiſſus: habentque
Tartara Panthoiden iterum Orco
Demiſſum: quamuis clypeo Troiana refixo
Tempora teſtatus, nihil vltra
Neruos, atque cutem morti conceſſerat atræ,
Iudice te, non ſordidus auctor

N Naturæ,

Naturæ,uerique:ſed omneis vna manet nox:
Et calcanda ſemel via lethi.
Dant alios Furiæ toruo ſpectacula Marti.
Exitio eſt auidis mare nautis.
Miſta ſenum,ac iuuenum denſantur funera. nullum
Sæua caput Proſerpina fugit.
Me quoque deuexi rapidus comes Orionis
Illyricis Notus obruit vndis.
At tu nauta vagæ,ne parce malignus,arenæ
Oſſibus,& capiti inhumato
Particulam dare.ſic,quodcunque minabitur Eurus
Fluctibus Heſperijs,Venuſinæ
Plectantur ſiluæ te ſoſpite:multaque merces,
Vnde poteſt,tibi defluat æquo
Ab Ioue,Neptunoque ſacri cuſtode Tarenti.
Negligis immeritis nocituram
Poſtmodo te natis fraudem committere forſit.
Debita iura,vicesque ſuperbæ
Te maneant ipſum.precibus non linquar inultis:
Teque piacula nulla reſoluent.
Quanquam feſtinas:non eſt mora longa:licebit
Iniecto ter puluere curras.

COMMENTARII.

Te maris & terræ] Archytas Tarētinus ita fuit philoſophus, & geometra, vt à reip.adminiſtratione tamen non abſtinuerit, quemadmodum declarat pulcherrima illa Platonis ad eum epiſtola.

cohibent] continēt & coercent te,qui viuus maria & terras dimenſus es,cælumque adeò ipſum mente & animo percurriſti.

pulueris exigui parua munera] paulum pulueris:non tantùm terræ,quantum ſatis ſit ad totum corpus tuum contegendum.

prope littus Matinum] in Apulia Od.11.lib.4.*ego apis Matinæ More,modoque,&c.Carmina fingo.*

nec quicquam tibi prodeſt, &c.] nec quicquam tibi adiumenti attulit ad mortem effugiendam,quòd in rerum cæleſtium cognitionem plurimùm ſtudij, operæque contuliſti,cælique magnitudinem mente peragraſti,cum eſſes omnino moriturus. Phauorinus apud Aulum Gell. lib.x. hæc de Archyta, *Ἀρχύτας Ταραντῖνος φιλόσοφος ἅμα καὶ μηχανικὸς ὢν ἐποίησε περιστερὰν ξυλίνην πετομένην, ἥτις εἴποτε καθίσειεν, οὐκ ἔτι ἀνίστατο, μέχρι γὰρ τούτου* cetera deſunt apud Aulum Gell.

Occidit et Pelopis] reſponſio eſt Archytæ. Pelopis genitor eſt Tantalus. de quo plura lib. 1.Saty.1.Quid mirum eſt(inquit Archytas) me mathematicū, & philoſophum mortuum eſſe?mortuus eſt & Tantalus conuiua Deorum,& Tithonus

thonus Auroræ coniux ex hominum numero ſublatus eſt, alijque præſtantiſſimi viri mortem obierunt. Plutarchus ἐν τῷ παραμυθητ. πρὸς Ἀπολλών. ſcribit Antimachum poetam mortua ſibi vxore Lyda, quam vehementer amabat, ſcripſiſſe elegiam quandam ad conſolandum & leniendum mærorem ſuum, in qua calamitates Heroicas colligebat, malis alienis ſuum caſum, ac dolorem leuare ac minuere ſtudẽs. Eſt autem vnum hoc quoq; ex ijs, quæ in conſolationibus adhibere & vſurpare ſolemus, ſi quem magnum & præſtãtem virum, cui ſimilis calamitas, atque ei, quem conſolari volumus, acciderit, proferre poſſimus. Eo argumento vſus eſt Seruius Sulpicius ad conſolandum M. Tullium Cicer. de obitu filiæ. Primùm enim oſtendit vrbes antiquiſſimas, & florentiſs. funditus eſſe deletas, deinde viros clariſſimos interijſſe. ſic Seruius. *Quæ res mihi non mediocrem conſolationem attulit, nolo tibi commemorare, ſi forte eadem res tibi minuere dolorem poſſit. Ex Aſia rediens cum ab Aegina Megaram uerſus nauigarem, cœpi regionem circumcircà proſpicere. poſt me erat Aegina, ante Megara, dextra Piræeus, ſiniſtra Corinthus: quæ oppida quodam tempore florentiſſima fuerunt, nunc proſtrata, & diruta ante oculos iacent. Cœpi egomet mecum ſic cogitare: Hem nos homunculi indignamur, ſi quis noſtrorum interijt, aut occiſus eſt, quorum uita breuior eſſe debet, cum uno loco tot oppidorum cadauera proiecta iaceant?* &c. & M. Tull. ad Torquatum lib. 7. *Poſtremò is uir, uel etiam ij uiri hoc bello occiderunt, ut impudentis uideatur eandem fortunam, ſi res cogat, recuſare.* ſic & Achilles ἰλιάδ. φ. Lycaonem vnum è filijs Priami mortem deprecantem, pretiumque ſalutis & uitæ promittentem, hortatur, vt æquo animo mortem ferat. cæſum eſſe Patroclum illo multo meliorem: ſe quoque eximia corporis ſtatura, & pulchritudine præditum, Aeaci & Thetidis filium, vel mane, uel meridie vel veſperi moriturum. ſic ille: Ἀλλὰ φίλος θάνε καὶ σὺ, τίη ὀλοφύρεαι αὔτως; Κάτθανε καὶ Πάτροκλος, ὅπερ σέο πολλὸν ἀμείνων. Οὐχ ὁράας οἷος κἀγὼ καλός τε μέγας τε, Πατρὸς δ' εἰμ' ἀγαθοῖο, θεὰ δέ μ' ἐγείνατο μήτηρ. Ἀλλ' ἔπι τοι καὶ μοι θάνατος, καὶ μοῖρα κραταιή Ἔσσεται, ἢ ἠὼς, ἢ δείλη, ἢ μέσον ἦμαρ, &c. Atque hoc eodem mortis ſolatio nos vti iùbet Lucret. lib. 3. oſtendens Aeneam, Xerxem, Scipiones, Homerum, & innumerabiles alios clariſſimos viros de vita deceſſiſſe. *Hoc etiam tibi tute interdum dicere poſſis, Lumina ſis oculis etiam bonus Ancu' reliquit: Qui melior, quam tu multis fuit improbe rebus: Inde alij multi reges rerumq; potentes, Occiderunt, magnis qui gentibus imperitarunt.* & apud Virg. lib. x. Aeneid. Iupiter Herculem ob imminentem, & propinquum Pallantis interitum, ingemiſcentem, his verbis ſolatur. *Stat ſua cuique dies: breue, & irreparabile tempus Omnibus eſt uitæ: ſed famam extendere factis, Hoc uirtutis opus. Troiæ ſub mœnibus altis Tot nati cecidere Deum: quin occidit unà Sarpedon mea progenies, etiam ſua Turnum Fata uocant, metaſque dati peruenit ad æui.* Poſtremò Horatius duobus locis pro eo, quod eſt, mori, poſuit, ire, aut decidere, quò Aeneas, quò Numa, quò Ancus. & ceteri, Ode VII. lib. 4. *Nos ubi decidimus Quò pius Aeneas, quò Tullus diues, & Ancus.* &c. & epiſt. ad Numicium lib. I. *cum benè notum Porticus Agrippæ, & uia te conſpexerit Appi: Ire tamen reſtat, Numa quò deuenit, & Ancus.*

Tithonuſque remotus] Ode XVI. lib. 2. *Longa Tithonum minuit ſenectus.*

Et Iouis arcanis Minos] Hom. ὀδ. τ. de Minoe Τοῖσι δ' ἐνὶ Κνωσσὸς μεγάλη πόλις ἔνθά τε Μίνως Ἐννέωρος βασίλευε Διὸς μεγάλου ὀαριστής. & Plato in Minoe cùm multa alia de hoc tradat, qualia ſunt, Minoem fuiſſe à Ioue eruditum atque inſtitutum, & nono quoque anno cum eo verſari & ſermones conferre ſolitum. tùm illos Homeri verſus profert, eorumq; ſentẽtiam explicat.

Panthoiden.] Pythagoram ſignificat, qui, παλιγγενεσίαν illam, & μετεμψύχωσιν, in ſeipſo confirmans dicebat ſe Euphorbum fuiſſe Panthoi filium: de quo Hom. ἰλιάδ. π. Πανθοΐδης Ἔυφορβος, ὃς ἡλικίην ἐκέκαστο Ἔγχεϊ θ' ἱπποσύνῃ τε,

φλιῶν τε, ποδέσσι τε καρπαλίμοισι. Nam Pythagoras quidem (vt ſcribit Pauſan. Corinth.) Mneſarchi fuit filius, Euphronis nepos, Hippaſi pronepos.

quanuis clypeo Troiana, &c.] ideſt, quanuis detracto è poſte templi Euphorbi clypeo teſtatus ſe Troianis temporibus Euphorbum fuiſſe, nihil præter corpus interire ſibi perſuaſerat. Diogenes Laertius hos verſus ait ſe in hanc de Pythagora fabulam luſiſſe.

Τὰς φρένας ἣν ἐθέλῃς τὰς Πυθαγόραο νοῆσαι.
Ἀσπίδος Εὐφόρβου βλέψον ἐς ὀμφαλοόν.
Φησὶ γὰρ, οὗτος ἐγὼν ἤμην πρόσθεν βροτός· ὃς δὲ
Ὅττ' οὐκ ἦν, φάσκει· ὅστις ἔην, οὔτ' ἔην;

Interpres autem Sophoclis de Pythagora mihi uidetur quædam ſcripſiſſe digna, quæ huc aſcribantur. Πυθαγόρας καθείρξας ἑαυτὸν ἐν ὑπογείῳ, λογοποιεῖν ἐκέλευσε τὴν μητέρα, ὡς τεθνηκὼς εἴη, καὶ μετὰ ταῦτα ἐπιφανεὶς, περὶ παλιγγενεσίας, καὶ τῶν καθ' ᾅδου τινὰ ἐτερατεύετο, διηγούμενος πρὸς τοὺς ζῶντας περὶ τῶν οἰκείων, οἷς ἐν ᾅδου συντετυχέναι ἔλεγεν. ἐξ ὧν τοιαύτην ἑαυτῷ δόξαν περιέθηκεν, ὡς πρὸ μὲν τῶν τρωϊκῶν Αἰθαλίδης ἦν ὁ Ἑρμοῦ, εἶτα Εὔφορβος, εἶτα Ἑρμότιμος, εἶτα Πύθιος ὁ Δήλιος, εἶτ' ἐπὶ πᾶσι Πυθαγόρας, id eſt, Pythagoras cum ſe in loco quodam ſubterraneo concluſiſſet, iuſsit matrem hunc de ſe ſermonem vulgare, ſe mortuum eſſe: Poſteà autem cum ſeſe in conſpectum hominum retuliſſet, quædam de palingeneſia, id eſt, iterata quadam origine, & de iis rebus quæ ſunt apud inferos monſtri ſimilia prædicabat, verba faciens apud eos, qui viuebant de eorum propinquis: quibuſcum ſe apud inferos locutum & congreſſum eſſe dicebat. ex quibus hanc ſibi hominum de ipſo opinionem comparauit fuiſſe ante Troiana tempora Aethalidem Mercurij filium, deinde Euphorbum deinde Hermotimum, deinceps Pythium Delium, poſtremò Pythagoram. ſimilia quædam ſcribit interpres Apollon. in argo. lib. I. Πυθαγόρας δὲ ἐν τῷ μεταλλοιοῦσθαι τὰς ψυχὰς, καὶ περιελθεῖν εἰς ἕτερα σώματα φησὶν ὅτι γένοιτο Ἑρμοῦ υἱὸς, καὶ Σαμίας ἑταίρας, καὶ Πυθαγόρας.

refixo] id eſt, detracto. vt epiſt. ad Loll. II. lib. I. *Sub duce, qui templis Parthorum ſigna refixit.* et Od. XVII. epod. *Refixa cælo deuocare ſidera.*

non ſordidus auctor Naturæ, &c.] id eſt, qui rerum omnium, occultarũ naturas, et cauſas ſtudioſiſſimè exquiſierat quiq; in uero inueniendo plurimũ ſtudij poſuerat, ex iiſq; rebus magnam ſibi auctoritatem compararat. ſcripſerat autem lib. de natura, ut tradit Laert. ſic infrà Od. XV. epod. *Nec te Pythagoræ fallans arcana renati.*

ſed omnes vna manet nox.] ut ſententia hæc ueriſſima eſt, ita à ſcriptoribus admodum frequentata. Horat. ſuprà Od. IIII. *Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas, Regumque turreis.* & Od. XIIII. l. 2. *Eheu fugaces Poſthume Poſthume Labuntur anni, nec pietas moram.* etc. quæ ſequuntur. et Ode. III. eiuſdem. *omnes eodem cogimur: omnium Verſatur urna:* et Od. XVIII. eiuſdem. *æqua tellus Pauperi recluditur, Regumque pueris.* et Od. III. lib. 2. *Diues ne priſco natus ab Inacho, Nil intereſt, an pauper & infima De gente ſub dio moreris Victima nil miſerantis Orci.* et Ode. I. lib. 3. *æquale lege neceſſitas Sortitur inſignes & imos.* & Hom. Ἰλιάδ. ζ. Μοῖραν δ' οὔτινα φημὶ πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸν, ἐπὴν τὰ πρῶτα γένηται. & Pind. ἰσθμ. εἰδ. ἕκτῳ: θνάσκομεν γὰρ ὁμῶς ἅπαντες, Δαίμων δ' ἄϊσος. & Lyſias ἐν ἐπιταφίῳ τοῖς κορινθίων βοηθοῖς. ὥστε τί δεῖ, ἃ πάλαι προσεδοκῶμεν πείσεσθαι, ὑπὲρ τούτου νῦν ἄχθεσθαι, ἢ λίαν οὕτω βαρέως φέρειν, ἐπὶ ταῖς τῆς φύσεως συμφοραῖς, ἐπισταμένους ὅτι ὁ θάνατος κοινὸς, καὶ τοῖς χειρίστοις, καὶ τοῖς βελτίστοις; οὔτε γὰρ τοὺς πονηροὺς ὑπερορᾷ, οὔτε τοὺς ἀγαθοὺς θαυμάζει ἀλλ' ἴσον ἑαυτὸν παρέχει πᾶσι. Iterum Horat. Saty. VI. li. 2. *neque ulla eſt,*

Ans

Aut magno, aut paruo Lethi fuga. & Propert.lib.4. eleg.xvi.*Sed tamen huc omnes, huc primus,& ultimus ordo.Eſt mala,ſed cunctis iſta tenenda uia eſt.*

nox] id eſt,mors,ſic Catull.*Nobis cum ſemel occidit breuis lux, Nox eſt perpetua una dormienda*. Nam ut lux pro uita à ſcriptoribus vſurpatur(M.Tull. pro Roſc. Amer: *propter quos hanc ſuauiſſimam lucem aſpexeris, eos indigniſſimè luce priuare*. & lib.4.accuſ. de ſignis, *cur piratis lucis uſuram tam diuturnam dediſti?*) ita nox, & tenebræ pro morte. iterum Catull. *At uobis male ſit malæ tenebræ Orci, quæ omnia bella deuoratis*.& ſuprà Hor.Ode.IIII.*Iam te premet nox,fabulaque manes*.in tribus lib.antiquis reperi ſcriptum,*ſed omnes una manet mors*.

manet] id eſt, vna omnibus nox imminet, vna mortis neceſsitas omnes exſpectat,omnes exceptura eſt.

Dant alios Furiæ] ſignificat à Furiis bella conflari, & furioſorum eſſe armis decertare.hoc igitur dicit non obſcurò.alij in acie òccidunt, alij naufragio pereunt.cod. Torneſ.habet *Exitio eſt auidum mare nautis* fortaſſe non malè.ut Od xxix. lib.3.*Addant auaro diuitias mari*. ego tamen ſequor alteram ſcripturam, & vulgatam.

denſantur] in cod.Torneſ.ſcriptum eſt,denſentur.quo verbo vſus eſt Lucret. non ſemel.

nullum ſæua caput Proſerpina.] Proſerpina mortis & vitæ arbitra eſt. Martial ad Lucinum quendam:*Non omnes fallis:ſcit te Proſerpina canum: Perſonam capiti detrahet illa tuo*.fugit autem hoc loco,cum priorem ſyllabam habeat productam,temporis præteriti eſt.

rapidus] liber Faerni,rabidus.non probo.

Orionis] Hyrieus Neptuni & Alcyones filius Tanagræ,quæ vrbs eſt Bœotiæ habitabat:hic cum eſſet hoſpitaliſsimus,Deoſque aliquando liberaliter hoſpitio accepiſſet,Iupiter,Neptunus, Mercurius ob eam hoſpitalitatem, gratiam ei referre volentes,iuſſerunt,vt,quod ei commodum eſſet, abs ſe peteret. Ille autē cum liberis careret,neque vxorem ducere vellet tamen,filium petiuit.Tum Dii pellem bouis ſibi ab illo immolati comminxerunt,& ſemine conſperſerunt.quo facto,monuerunt,vt eam pellem in terra conderet, ac defoderet, & decem poſt menſibus effoderet.Intereà natus eſt Ourion,ducto nomine ἀπὸ τοῦ οὐρεῖν,id eſt, a meiendo.qui paulùm immutatis litteris,ὠρίων, Orion ſpecioſioris & honeſtioris appellationis gratia poſteà dictus eſt.is Dianæ,cum qua venabatur, ſtuprum inferre conatus eſt.qua re dea irritata ſcorpium è terra extulit, à quo Orion in talo ictus interiit.Iupiter autem,cum miſeratus,in aſtra retulit.cò fit, vt oriente Scorpio òccidat Orion.Verùm Homerus ὀδυσσ.ε dicit eum à Diana ſagittis eſſe cōfixum Εὡς μιν ἐν Ὀρτυγίῃ χρυσόθρονος Ἄρτεμις ἁγνὴ Οἷς ἀγανοῖς βελέεσσιν ἐποιχομένη κατέπεφνε. Lege Aratū de Orione,& Diana.Horatius li.3.Od. IIII.*Tentator Orion Dianæ*,& 13.lib.2.*Nec curat Orion leones,Aut timidos agitare lyncas*.deuexum autem intellige, vel qui ad occaſum vergit, vel qui in decliui cęli parte ſitus eſt.Siue autem oriatur ſiue òccidat,tempeſtates excitat.iccircò Virgil:nimboſum vocat.

At tu nauta vagæ.] At tu nauta ne parce malignus particulam arenæ dare oſsibus,& capiti inhumato.

malignus.] malignus eſſes ſi parceres:vel ne te in eo malignum præbe, ut parcas. ſic loquitur Saty.vi.lib.2.*ſi uenero ſtultus nihil horum*,id eſt, ſi non ſum ita ſtultus,vt aliquid horum venerer, ſeu precer, & optem. vide annot. ad Od. xiii.lib.3.id illud *parce dare* huic poëtę vſitatum eſt:exempli cauſa Od.xxvii. lib.3. *Parcis deripere horreo Ceſſantem*, &c. & Saty.ii.lib.2. *Et niſi mutatum parcit diffundere uinum*: id eſt, non vult, ſic Catullus de nuptiis Pelei. *Nil metuunt iurare*,

iurare, nihil promittere parcunt, id eſt, nihil eſt, quod promittere non audeant. & Tit. Liuius, lib. 3. *Proinde parce ſic fidem ac iura ſocietatis iactare.* iterum Horat. Od. VIII. *Parce priuatus nimium cauere.*

Sic] lege, quæ ſuprà diximus de hac particula, Od. III.

quodcunque minab.] verbum minandi iunxit caſui accuſandi, vt epiſt. ad Celſum. *dic pulchra & multa minantem, Viuere nec rectè, nec ſuauiter.* & Od. IX. epod. *Minatus urbi uincla.* ſic ſæpe M. Tull. vt Tuſcul. 1. *Theodoro cum Lyſimachus Rex cruciatum minaretur, iſtis quæſo* (inquit) *iſta horribilia minitare purpuratis tuis.*

Venuſinæ Plectantur ſiluæ] in Venuſinas ſiluas recidat: ſiluæ Venuſinæ luant, &c. ſic loquitur epiſt. II. lib. 1. *Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui.*

te ſoſpite.] te ſaluo.

æquo ab Ioue.] æquo, id eſt, tibi placato, ſeu fauente, ſeu non irato. ſic epi. ad Auguſt. lib. 1. & *mecum facit, & Ioue iudicas æquo.*

Negligis immer. noc. Poſt m. &c.] hunc locũ in omnibus libris corruptum nõ leui coniectura ductus emendaui. Nam cum in vno codice Vaticano, & in Iannoct. forſan pro, fors &, reperiſſem: facile mihi perſuaſi, illud forſan, principio fuiſſe aſcriptum ad explicãdam vocẽ obſcuriorem forſit, quo & alibi vtitur Horat. in eius locum fuiſſe ſubſtitutum fors &. ſententia autem huius loci ſic reſtituti non eſt obſcura. forſit, id eſt, forſan non dubitas, aut nõ veris religioni culpam admittere, quæ ſit etiam tuis liberis immerẽtibus nocitura: ſi ita eſt, debita iura, id eſt, iuſtitia, quę aliqua ex parte in reciproca perpeſsione cõſiſtit, & viciſsitudo mali, te maneant, id eſt, tibi impendeant & inſtent, te excipiant, pœnas denique abs te repetant: vel ſic, Hoc idem malum, nempe inſepultum eſſe, tibi eueniat.

poſt modò] paulo poſt.

te natis] ex te natis.

fraudem] culpam, noxam.

Debita iura, vic. ſup.] nunc his quæ ſequuntur, ei malè precatur, ſi ſe inſepultum relinquat.

viceſque ſuperbæ.] pœnę graues & acerbæ, *ἀμοιβαὶ, τὸ ἀντιπεπονθός.*

te maneant ipſum] tibi ſint paratæ, te expectent. M. Tull. cum dandi caſu coniunxit Philipp. II. *cuius quidem tibi fatum, ſicut C. Curioni, manet*: ſic enim ſcriptum eſt in antiq. codice. & Catullus. *Sceleſta, tè ne? quæ tibi manet uita?* cum accuſ. Plaut. Moſtel. *Meum bonum me, te tuum maneat malum.* & Hor. Od. XIII. epod. *Te manet Aſſaraci tellus*, id eſt, tibi parata, & reſeruata eſt, et expectat. & Od. XVI. epod. *Nos manet Oceanus circũ uagus.* & Od. XVII. *Si tardiora fata te uotis manent?* & epiſtol. ad Torquat. lib. 1. *Supremo te ſole domi Torquate manebo.* & epiſtol. ad librum ſuum lib. 1. *Hoc quoque te manet, ut pueros elementa docentem Occupet extremis in uicis balba ſenectus.* id eſt, hoc tibi impendet, hoc tibi euenturum eſt. & hac Ode paulo ante, *ſed omnes una manet nox.* & Od. XVIII. lib. 2. *Nulla certior tamen rapacis Orci fine deſtinata Aula diuitem manet Herum.* Terent. Phor. *Simul autem non manebat ætas uirginis Meam negligentiam.* & ita loquuntur Græci. vt Pindarus *ἰσθμ. ὠδ. ε. τὸ γὰρ πὰρ δίκαν γλυκὺ πικροτάτα μένει τελευτά.* conuerſa rõne dixit Horat. Od. XI. l. 3. *Quæ manent culpas etiam ſub Orco.* id eſt, quæ etiã apud inferos, vbi pœnas ſuarum culparũ ſufferunt, nondũ tñ culpis liberantur. vel ita luunt pœnas, vt culpę inexpiabiles maneant.

precibus non linquar] preces appellat, execrationes, *ἀρὰς.* vt Od. V. epod. vel ſimpliciter accipito. ſignificat autem Deos ſuis precibus adductos pœnas inhumanitatis ab hoc nauta repetituros, proinde ac ſi diceret, euentura precatus ſum.

teque

teq; piacula nulla reſoluent.] nullæ uictimæ, nulla ſacrificia, nullæ denique placationes te culpa exoluent, nec liberabunt.

Quanquam feſtinas] iterum ſtudet ei blandiendo perſuadere, ut humo iniecta corpus ſuum contegat.

iniecto ter puluere curras] tradit M. Tull. lib. 2. de legibus, humatos propriè dictos eſſe eos, quos humus iniecta contegeret, eumq; morem à iure pontificali confirmari, quòd priuſquàm in os iniecta gleba ſit, locus ille, ubi crematum corpus eſt, nihil habeat religionis. Et Varro lib. 4. de lingua Latina ſcribit, quo ad quis inhumatus ſit, qui Romæ combuſtus non eſt, aut cuius in ſepulchrum iniecta gleba non eſt, eius familiam funeſtam manere. Horribile autem & formidoloſum fuiſſe ueteribus illis iacère inhumatos, cum alij ſcriptores, tùm maximè poëtæ declarant. Hector quidem apud Hom. ἰλ. χ. iamiam moriturus in magni beneficii loco ab Achille petit, ne ſe canibus dilacerandum relinquat: ſed patri Priamo potius, matriq; Hecubæ ſepeliendum, atque humandum reddat. Apud eundem Patroclus Achilli in ſomnis obiectus eum orat, ut ſe quàm primùm ſepultura afficiat, ne ab introitu, & oſtio inferorum excludatur. umbras enim & manes ſibi obſtare, quominus fluuium traiicere poſsit, ideoq; ſe uagari, & errare per uaſtas Orci ſolitudines. uerba Patrocli ſunt hæc ἰλ. ψ. Θάπτε με ὅττι τάχιστα. πύλας Ἀΐδαο περήσω. Τῆλέ με εἴργουσι ψυχαὶ εἴδωλα καμόντων, Οὐδέ μέ πως μίσγεσθαι ὑπὲρ ποταμοῖο ἐῶσιν, Ἀλλ' αὔτως ἀλάλημαι ἀν' εὐρυπυλὲς Ἄϊδος δῶ. Ariadna quoque apud Catullum queritur ſe pro tot in Theſea officiis, ac beneficiis, dilacerandam feris relictum iri, neq; iniecta terra tumulatum iri. ſic illa: *Pro quo dilaceranda feris dabor, alitibusq; Præda, nec iniecta tumulabor mortua terra.* & apud Virg. Palinurus Aeneam orat, ut aut ſibi terram iniiciat, aut corpus ſuum ſecum tollat per undas: *Sedibus ut ſaltem pladidis in morte quieſcam* (inquit ille.) Denique totum Antigonæ Sophoclis argumentum in eo uertitur, quòd Creon Polynicen uetuit ſepeliri: ſoror Antigona cum clàm humo contexit: quo in facto deprehenſa, ſuoq; ipſius indicio prodita, uiua in terram defoſſa eſt. & ὀδυσσ. γ. Telemacho de Agamemnonis nece quærenti cùm alia multa, tùm hoc reſpondet Neſtor, ſi Menelaus Troia reuerſus Aegiſtum Agamemnonis percuſſorem domi uiuum offendiſſet, neminem illi fuiſſe mortuo terram iniecturum: ſed eum canes & uolucres fuiſſe diſcerpturos, ac dilaceraturos, neque ullam è Græciæ mulieribus mortem eius fuiſſe defleturam. ſic Hom. Εἰ ζώοντ' Αἴγισθον ἐνὶ μεγάροισιν ἔτετμεν Ἀτρείδης Τροίηθεν ἰὼν ξανθὸς Μενέλαος. Τῷ κέ οἱ οὐδὲ θανόντι χυτὴν ἐπὶ γαῖαν ἔχευαν. Ἀλλ' ἄρα τόν γε κύνες τε καὶ οἰωνοὶ κατέδαψαν Κείμενον ἐν πεδίῳ ἑκὰς Ἄργεος, οὐδέ τις αὐτὸν Κλαῦσεν Ἀχαιιάδων. qua de re plura dicemus ad Od. v. epod.

ter] hic numerus non ſolùm perfectionem quandam ſignificat, ſed etiam μυστηριώδης τίς ἐστι, ut diximus ſuprà ad Oden prim.

Curras] nauiges. ex quo curſum etiam in nauigatione uſurpant Latini per translationem. M. Tull. offic. III. *ſi idem ſciat complures merca ores ab Alexandria ſolniſſe, nauesq; in curſu frumento onuſtas petentes Rhodum uiderit.* Idem de nat. deorum lib. 3. *Dioniſius, cum fanum Proſerpinæ Locris expilaſſet, nauigabat Syracuſas: isq; cum ſecundiſsimè curſum teneret, Videtis ne (inquit) amici, quàm bona à Diis immortalibus nauigatio ſacrilegis detur?* Idem ad Brutum epiſt. cuius initium eſt, *Meſſalam habes. Itaque in medio Achaico curſu, cum Eteſiarum diebus Auſter me in Italiam, quaſi diſſuaſor mei conſilii retuliſſet, te uidi Veliæ.* Hor. Od. XXXIIII. huius libri. *nunc retrorſum Vela dare, atque iterare curſus Cogor relictos.* Catull. de nupt. Pel. & Thet. *Illa rudem curſu prima imbuit Amphitriten.* & crebrò Virg.

AD ICCIVM. Ode 29.

Mirum quiddam, & monſtri ſimile dicit eſſe, eum à philoſophiæ ſtudio ad militiam tranſiſſe.

ICCI beatis nunc Arabum inuides
Gazis: & acrem militiam paras
Non ante deuictis Sabeæ
Regibus, horribiliq; Medo
Nectis catenas. quæ tibi uirginum
Sponſo necato barbara ſeruiet?
Puer quis ex aula capillis
Ad cyathum ſtatuetur unctis,
Doctus ſagittas tendere Sericas
Arcu paterno? quis neget arduis
Pronos relabi poſſe riuos
Montibus, & Tiberim reuerti:
Cum tu coëmtos vndique nobileis
Libros Panæti, Socraticam & domum
Mutare loricis Iberis,
Pollicitus meliora, tendis?

COMMENTARII.

beatis] opulentis.

nunc Arabum inuides] Arabia εὐδαίμων, cinnami, thurisq; feraciſsima. infrà Ode XXXIIII. lib. 3. *Intactis opulentior Theſauris Arabum*, &c. & epiſt. II. ad Mæcen. lib. I. *nec Ocia diuitijs Arabum liberrima muto.*

Gazis] Γάζα (inquit Heſych.) πόλις: παρὰ δὲ Πέρσαις βασίλειον, ἢ οἱ ἐκ τῶν πολλῶν φερόμενοι φόροι, ἢ τὰ τίμια. M. Tull. *qui ab auro, Gazaq; regia manus abſtinuiſſet.* & offic. II. *omni Macedonum Gaza, quæ fuit maxima, potitus eſt Paullus.* Horat. infrà Od. XVI. lib. 2. *Non enim Gazæ, neque conſularis Summouet lictor miſeros tumultus Mentis.* Pompon. Mela. *Ceterum in Palaſtina eſt ingens & munita admodum Gaza (ſic Perſæ ærarium uocant) & inde nomen eſt, quod cum Cambyſes armis Aegyptum peteret, huc belli opes, & pecuniam intulerat.*

horribilique Medo] Medis & Perſis, quibuſcum bellum gerebat populus Rom.

Nectis catenas] ſeruitutem meditaris, & comparas. nam bello capti, eorum qui uicerunt, ſerui fiunt, iure gentium.

Capillis vnctis] unguento delibutis.

ex aula] uel puer aliquis, qui regi ſeruierit, uel puer nobili genere natus à te bello captus. T. Liuius lib. 45. annal. *Pueri Regij apud Macedonas uocabantur principum liberi ad miniſterium Regis electi.*

Ad cyathum ſtatuetur] pocula tibi miniſtrabit in conuiuio.

ſagittas tendere,&c.] Od. x. lib. 2. *arcum tendere* dixit magis propriè. Verum tamen etiam Virg. ita locutus eſt lib.9. Aen. *& ſpicula tendere cornu.*

quis neget arduis] quis neget fluuios ſurſum relabi & refluere poſſe, cùm tu libros Platonis, Panætii, Xenoph. Ariſtot. quos tu legendi cauſa coemeras, armis commutes: Philoſophiæq; ſtudio relicto, te ad rem militarem conferas? Sunt autem hæc ex Euripidis Medea ſumta, ubi ſic chorus: *ἄνω ποταμῶν ἱερῶν χωροῦσι παγαί· καὶ δίκη, καὶ πάντα πάλιν στρέφεται.* & prouerbii ſpeciem quandam obtinent. utitur M. Tull. ad Atticum lib. 15. *de Lenio rem laudo: ſi uerò etiam Carſulenus, ἄνω ποταμῶν.* Vſurpauit & Demoſth. in orat. *περὶ παραπρεσβείας, ἀλλὰ δῆτα ἄνω ποταμῶν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ πάντες, ὅσοι οἱ περὶ πορνείας, ἐῤῥύησαν λόγοι.* id eſt, ſed planè ſcilicet fluuiorum inſtar ſurſum relabentium illo die omnia, quæ de impudicitia facta ſunt, uerba fluxerunt. non diſsimile eſt illud eiuſdem Eurip. *ἱκετιδ. ἄνω γὰρ ῥέοι τὰ πράγμαθ᾽ οὕτως, εἰ πειταξόμεσθα δὴ,* id eſt, ſurſum enim fluere res uidebuntur, ſi nobis alterius imperio parendũ erit.

relabi] id eſt, lapſos è montibus in montes reuerti.

mutare loricis Iberis,&c.] id eſt, loricas Iberas Philoſophiæ anteponere, uel Philoſophiæ ſtudio omiſſo, militiam perſequi, & arma capere.

tendis] in quibuſdam libris ſcriptum eſt *temnis*, quam ſcripturam ſi probamus, idem fere ualet, quod, non dubitas, non uertis religioni, audes. ut ſup. Od. prox. *negligis fraudem committere forſit.* ſed plures, iiq; manuſcripti: in his cod. Don. Faern. Torn. tres Vaticani, habent *tendis.* quam ſcripturam ſecutus ſum. tendis autem poſitum eſſe intelligemus pro, contendis, ſeu cogitas, & in animo habes.

pollicitus meliora] quàm rei militari operam dare. longè enim præſtat philoſophari, quàm militare.

AD VENEREM. Ode 30.

Vt in ædes Glyceræ veniat.

O Venus regina Cnidi, Paphiq;,
Sperne dilectam Cyprõn, & vocantis
Thure te multo Glyceræ decoram
Transfer in ædem.
Feruidus tecum puer, & ſolutis
Gratiæ zonis, properentq; Nymphæ,
Et parum comis ſine te Iuuentas,
Mercuriusq;.

COMMENTARII.

Regina Cnidi.] Venerem Cnidi ſanctiſsimè coli tradunt boni auctores. in his Pauſan. Attic. *Κνίδιοι* (inquit) *τιμῶσιν Ἀφροδίτην μάλιστα, καὶ σφίσιν ἐστὶν ἱερὰ τῆς θεοῦ,*&c. de Cypro ſup. diximus Od. xix.

& vocantis Thure te multo] tibi ſacrificantis.

ædem] cur non dixit ad ædes decoras; cum ædes numero ſingulari ſignificet templum, & locum in quo Deus aliquis colitur? dicendum per ædem Glyceræ ſignificari ſacellum à Glycera Veneri conſecratum.

O feruidus

ſeruidus puer] Cupido.

& ſolutis Gratiæ zonis] cur Gratiarum zonæ ſolutæ ſunt? an quòd munifici & liberales homines, qui ſunt omnibus gratiſsimi, omnia habent aperta ac ſoluta? & ob eandem cauſam nudæ dicuntur ab eodem Od. VII. lib. 4. *Gratia cum Nymphis, geminiſq; ſororibus audet Ducere nuda choros*, & IX lib. 3. *Gratia Nudis iuncta ſororibus.* an quòd Gratiæ, quæ Veneris ſunt comites, τὴν ζώνην λύουσιν, id eſt, zonam ſoluunt (ſi quis autem neſcit, quid ſit zonam ſoluere, diſcat ex Homero ὀδυσσ. λ. λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην, κατὰ δ' ὕπνον ἔχευε. & Theocr. λῦσε δ' ἐοὶ μίτρην, καὶ οἱ λέχος ἔντυνον ὥραι. & Catullo, *Ne quærendum aliunde foret neruoſius illud, Quod poſſet zonam ſoluere virgineam.*) an quòd inter amicos omnia ſunt nuda, ſoluta, & aperta? quod poſtremum eſt Porphyr.

& parum comis ſine te Iuuentas] ſignificat iuuenes ſine rebus Venereis, & amatorijs ſeueriores ac triſtiores eſſe, quàm ætatem deceat. eſt autem Iuuentas, iuuentæ Deus, quem læuem, id eſt, imberbem appellat Od. XI. lib. 2. *fugit retrò Leuis Iuuentas.* De eo M. Tullius lib. 1. de natura Deorum ſic ſcribit. *At poëtæ quidem nectar, ambroſiam, epulas comparant, & aut Iuuentatem, aut Ganymedem pocula miniſtrantem.* & Tuſc. lib. 1. *non enim ambroſia Deos, aut nectare, aut Iuuentate pocula miniſtrante lætari arbitror.*

Ode 31.

Se non diuitias: ſed tranquillam, hilaremq; vitam ab Apolline poſcere.

QVID dedicatum poſcit Apollinem
Vates? quid orat, de patera nouum
Fundens liquorem? non opimæ
Sardiniæ ſegetes feraces:
Non æſtuoſæ grata Calabriæ
Armenta: non aurum, aut ebur Indicum:
Non rura, quæ Liris quieta
Mordet aqua, taciturnus amnis.
Premant Calena falce, quibus dedit
Fortuna vitem: diues & aureis
Mercator exſiccet culullis
Vina Syra reparata merce,
Dijs carus ipſis: quippe ter, & quater
Anno reuiſens æquor Atlanticum
Impune. me paſcunt oliuæ:
Me cichorea, leueſq; maluæ.
Frui paratis & valido mihi
Latoë dones, &, precor, integra
Cum mente: nec turpem ſenectam
Degere, nec cithara carentem.

Commentarij.

COMMENTARII.

Quid dedicatum poſcit Apollinem] Apollinem, cui templum excitauit, dedicauitq́; Cæſar Auguſtus in palatio, ut ſcribit Sueton. eodemq́; loco bibliothecam libris omnibus inſtructam. Horat. epiſt. ad Iul. Flor. lib. I. *et tangere uitet Scripta, palatinus quæcunque recepit Apollo.*& lib. II. ad Auguſt. *ſi munus Apolline dignum Vis complere libris.*

de patera nouum Fundens liquorem] uini primitias libans & offerens Dijs immortalibus. ſic Od. v. lib. 4. *te proſequitur mero Defuſo pateris.*

non opimæ Sardiniæ, &c.] ſic habent libri ueteres Donati, Faërni, Vrſ. Torneſ. duo Vatic. non admodum diſsimile eſt illud, quód optat Pindarus εἰδ. ν. Nεμ. Alij (inquit) aurum optant, alij poſſeſsiones, fundos, & prædia: mihi autem detur, poſteaquàm meis ciuibus placuerim, res laudabiles laudibus affecerim, iniuſtas & improbas, uituperarim, oſſa terræ mandare. Verba Græca petat ex Pindaro, qui uolet. nos locum indicauimus.

opimæ Sardiniæ] pinguis & uberis, ſed tamen inſalubris, & peſtilentis. M. Tull. epiſt. lib. 7. ad Fab. Gallum. *Id ego in lucris pono non ferre, hominem peſtilentiorem patria ſua.* Idem ad Q. Frat. lib. 2. *Cura mi frater, ut ualeas, et quanquam eſt hiems, tamen Sardiniam eſſe cogites.* Opimum Varro, & Feſtus ab Ope deducunt Saturni uxore, quòd ipſe agrorum cultor habetur, à ſatu nominatus, tenensq́; falcem effingitur: quod eſt inſigne agricolæ. Vnde ſpolia quoque, quæ Dux populi Rom. duci hoſtium detraxit, opima dicuntur. Hæc Feſtus. ſic ſuprà idem Horatius *Lariſſam opimam* dixit.

æſtuoſæ] ſolis ardore torridæ. aliter ſuprà Od xxII. *Syrtes æſtuoſas* appellat.

ebur Indicum] Virg. Georg. lib. I. *India mittit ebur.* ſed cui ſunt inauditi elephanti Indici?

Liris.] Campaniæ fluuius. mendoſè autem ſcribitur per y in quib. cod.

Mordet] alluit. tralatio eſt. *Lambit.* ſup. Od. xxII. alia tralatione.

Premant] amputent preſſo pollice, uel uuas cultello abſciſſas in torculari calcent, & premant.

Calena falce.] cultello falcis inſtar incuruo. Caleno autem à Calibus. ut ſup. Od. xx. *Vinum Calenum.*

exſiccet] Exhauriat, ebibat. hypallage. dicimus enim exiccare culullos; & pocula. ut Saty. vI. lib. 2. *Siccas inæquales calices conuiua tribulis.* Q. Cicero ad Tiron. lib. 16. epiſtol. *lagenas etiam inanes obſignabas, ne dicerentur inanes aliquæ fuiſſe, quæ furtim eſſent exiccatæ.* Priſcian. lib. 2. ſcribit, ex, ante c. p. q. s. manere integrum: uerumtamen, ne offendantur aures ſcilicet, elidi. quod ſi uerum eſt, ſcribendum exiccet.

culullis] poculis, calicibus. epiſt. ad Piſon. *Reges dicuntur multis urgere culullis, Et torquere mero,*&c. ſed cululli erant initiò fictiles, & in ſacrificiis tantùm utiles.

Vina Syra reparata] Franc. Duarenus iuriſconſultus clariſsimus, qui nuper morte immatura nobis ereptus eſt, lib. I. anniuerſ. diſputation. hunc locum ſic explicat: *uina, quæ ſint empta nummis ex uenditione Syræ mercis refectis:* idq́; confirmat teſtimonio ueterum iuriſconſultorum: apud quos *parare* pro, *emendi* uerbo in uſu eſt. ſic & M. Tullius uſurpat cùm alibi, tùm in orat. pro Flacco. *Si tam te Craſsi agri delectabant, hic alicubi in Cruſtumio, aut in Capenati parauiſſes.*& Horat. Saty. III. lib. 2. *ſeruosue tuos, quos ære pararis.* quemadmodum autem redimere pro eo, quod eſt emere, ponere ſolemus: ita & reparare, pro parandi uerbo ab Horatio uſurpatum eſt: uel reparata dictum eſt pro, permutata: quod idem ualet, ut ſuprà docuimus.

Diis carus ipſis] argumentum eſt à conſequentibus. ter, & quater in anno mare Atlanticum ſaluus nauigat. ergò Diis carus eſt. fieri enim non poteſt, ut quiſquam tám ſecunda nauigatione utatur ſine Deorum immortalium beneficio ac benignitate: quemadmodum neque cuiquam res aduerſæ ſine eorundem ira, aut certè uoluntate accidunt. quod ita eſſe Theognis oſtendit. *Οὐδ' εἷς ἀνθρώπων οὔτ' ὄλβιος, οὔτε πενιχρὸς, Οὔτε κακὸς νόσφιν δαίμονος, οὔτ' ἀγαθός.*

me paſcunt oliuæ.] ſic Ode 11. epod. *Non attagen Ionicus Iucundior, Quàm lecta de pinguiſſimis Oliua ramis arborum.*

Cichorea.] cichorea eſt numeri multitudinis *κιχόρεια* à ſingulari *κιχόρειον*, e autem ex diphth. ει longum eſt. uide Priſc. lib. 2.

leues] quæ uentrem grauem leuant, non ut quidam, inemtæ, aut contemtæ.

maluæ.] ſic Od. 2. epod. *aut graui Maluæ ſalubres corpori.*

frui paratis.] ſemper Horat. vſum bonorum partorum commendat.

valido] omnium enim rerum humanarum optimum eſt ualere, proximum pulchritudo, tertium uires corporis, quartum diuitiæ. Vulgatiſsimus eſt apud Græcos hic ſenarius *οὐκ ἔσθ' ὑγιείας κρεῖττον οὐδὲν ἐν βίῳ.*

Latoë] ô Apollo, da mihi, ut poſsim firmus & ualidus bonis quæſitis & partis frui. Latoum dixit à Græco *λητῷος*.

integra cum mente] humanitatem ex homine exuit, homoq; eſſe deſijt, tametſi hominis figuram, & ſpeciem gerat, qui ſanæ mentis non eſt. Nam neq; homo quicquam in ſeipſo mente melius habet, & unuſquiſque noſtrum mens eſt, ut docet Ariſt. in libris de moribus ad Nicomachum. Theognis autem nihil in nobis eſſe mente melius ita declarat. *Γνώμης δ' οὐδὲν ἄμεινον ἀνὴρ ἔχει ἐν γε ἑαυτῷ, Οὐδ' ἀγνωμοσύνης Κύρν' ἀνιηρότερον.* legendum autem, & precor integra, non, at precor.

turpem] inertem, uel inhonoratam, atque ingloriam.

Ode 32.

Barbiton, ſiue teſtudinem ſuam commendat.

POSCIMVS, ſi quid vacui ſub vmbra
Luſimus tecum, quod & hunc in annum
Viuat, & plureis: age, dic Latinum
Barbite carmen,
Lesbio primùm modulate ciui:
Qui ferox bello, tamen inter arma,
Siue iactatam religarat udo
Littore nauim:
Liberum, & muſas, Veneremq;, & illi
Semper hærentem puerum canebat:
Et Lycum nigris oculis, nigroq;
Crine decorum.
O decus Phœbi, & dapibus ſupremi
Grata teſtudo Iouis, o laborum
Dulce lenimen, mihi cunque ſalue
Rite vocanti.

vacui] ocioſi, feriati σχολάζοντες.

Latinum] cuius ego ſum, auctor, & princeps.

Lesbio primum modulate] id eſt, qui primùm modulatis, & diſtinctis ſonis temperatus es ab Alcęo. ſup. Od. xxvi. *Hunc Lesbio ſacrare plectro Teque, tuaſque decet ſorores.* & Ode vi. lib. 4. *Lesbium pedem, meique Pollicis ictum.* vocem *modulate* ita accipio, vt ſit participium παθητικόν. cuius contra. immodulatus. de Arte poet. *Non quiuis uidet immodulata poemata iudex.* vel ſic: *modulate*, id eſt, qui Alcęo obſecutus, & gratificatus, cantus modulatos edidiſti.

tamen inter arma] omiſit alterum, ſiue, vt ſup. Od. iii. *tollere, ſeu ponere uult freta.* hoc modo. ſiue inter arma, id eſt, ſiue eſſet in caſtris, ſiue in aliquo portu cōſtiterat à longa, & difficili nauigatione conquieſcens.

religarat.] apto & vſitato verbo vſus eſt. ſic Saty. v. lib. i. *ac miſſa paſtum retinacula mulæ Nauta piger ſaxo religat.* & Cat. nupt. Pelei, & Thet. *Perfidus in Cretam religaſſet nauita funem.* diſſimile eſt illud ſup. Od. v. *Cui flauam religas comam.* Iam quod ait Horatius hoc loco Alcæum uirum militarem interdum res amatorias cecinisse, id teſtatur Cicero lib. 4. Tuſcul. his verbis, *Fortis uir in ſua Rep. cognitus, quæ de iuuenum amore ſcripſit Alcæus?*

& illi ſemper hærentem] Cupidinem. Neque ab hoc loco aliena, neque, fortaſſe omnibus nota illa eſt fabula apud Platonem in ſympoſio, qua nouam rationem affert, cur Veneri ſemper adhæreat Cupido. Scribit igitur Plato, nata Venere Iouem natalitia Diis præbuiſſe, atque in eo conuiuio cùm ceteros Deos, tùm Porum Metidis filium interfuiſſe: Illum autem largius æquo potum, nectareque ebrium, in Iouis hortos introiuiſſe, ibique obdormiuiſſe: Peniam verò (paupertatem Latini dicunt) quę ad illud conuiuium mendicandi gratia venerat, inſidias Poro egeſtate coactam ſtruxiſſe, & propter illum cubuiſſe, vt ab eo (ſi modò id conſequi poſſet) grauida facta filium pareret: illam igitur à Poro compreſſam eſſe, atque ex eo concubitu grauidam factam, Cupidinem peperiſſe: Inde eueniſſe, vt Cupido Venerem potius, quàm matrem, ſequatur, illique miniſtret. Iam cum omnes ferè Cupidinem Veneris filium faciant, Sappho ab aliis diſſidens è cęlo & terra natum fingit, vt ſcribit Interp. Apollon. in lib. 3. argon.

& Lycum nigris oculis, nigroque] nigros oculos laudabant veteres illi in pueris, & puellis. Catul. in Acmen. *Salue nec minimo puella naſo, Nec bello pede, nec nigris ocellis.* & Hor. epiſt. ad Piſones, *Spectandum nigris oculis, nigroque capillo.* Anacreon tales ſuo Bathyllo oculos. & capillos depigi iubet. Λιπαρὰς κόμας ποίησον Τὰ μὲν ἔνδοθεν μελαίνας, Τὰ δ' ἐς ἄκρον ἡλιώσας. deinde paucis verſibus interpoſitis, Μέλαν ὄμμα γοργὸν ἔστω Κεκερασμένον γαλήνῃ. talem & ſuæ puellæ comam eſſe vult. γράφε μοι τρίχας τὸ πρῶτον Ἁπαλάς τε καὶ μελαίνας. Homer. ἑλίκωπας Græcos appellat, id eſt, μελανοφθάλμους. quanuis ſciam etiam aliter accipi.

Dulce lenimen mihi cunque] cunque, & quādoque idem valent. quandoque autem apud hunc poetam ſępe pro quandocunque ponitur, vt alibi dicemus, vno nunc exemplo contentus ero. Od. i. lib. 4. *Et quandoque potentior Largis muneribus riſeris æmuli: Albanos prope, te, lacus, Ponet marmoream.* ſic igitur hunc locum explicat Porph. ô barbite mearum curarum, ac moleſtiarum lenimen mihi ſuaue, ac iucundum, quotieſcunque te euoco ſalue. alij ſalue mihi, &c. ego, cunque, puto accipiendum pro quouis tempore. hoc modo: ſalue dulce lenimen mihi quouis tempore te vocanti.

AD

AD ALBIVM TIBVLLVM. Ode 33.

Ne doleat ſibi riualem iuniorem à Glycera anteponi.

ALBI ne doleas plus nimio memor
Immitis Glyceræ: neu miſerabileis
Decantes elegos, cur tibi iunior
Læſa præniteat fide.
Inſignem tenui fronte Lycorida,
Cyri torret amor: Cyrus in aſperam
Declinat Pholoen. ſed prius Appulis
Iungentur capreæ lupis,
Quàm turpi Pholoe peccet adultero.
Sic viſum Veneri: cui placet impares
Formas, atque animos ſub iuga aenea
Sæuo mittere cum ioco.
Ipſum me melior cum peteret Venus:
Grata detinuit compede Myrtale
Libertina, fretis acrior Adriæ
Curuantis Calabros ſinus.

COMMENTARII.

cur tibi] id eſt, ne ſupra modum dole, quòd tibi riualis iunior anteponatur: (hæc enim verbi præniteat, vis eſt) ſeu, quòd pluris fiat à Glycera, quàm tu: id eſt, quòd ei carior ſit, & gratior. ſic ſuprà uerbo ſimplici vſus eſt. Od. v. *miſeri, quibus intentata nites*, id eſt, grata es, places. cur, autem eleganter poſitum pro, eò quòd. vt epi. ad Celſum Albinoua. lib. I. *Fidis offendar medicis, iraſcar amicis, Cur me funeſto properent arcere ueterno?* & ita ferè ſemper loquitur Horat. paulo aliter M. Tull. vt Verr. de iuredicundo. *tamen digna cauſa eſſet, cur inimicitias hominis improbiſſimi ſuſciperem.* cuius rei plura exempla legito ad illum locum, *Cur me funeſto*, &c.

tenui fronte] ſic epiſt. 11. ad Mæcen. lib. I. *reddes Forte latus, nigros anguſta fronte capillos.*

Inſignem tenui fronte Lycorida] oſtendit, quàm miſera ſit amantium conditio, qui raRò admodum pari uoluntate, mutuoque amore inter ſe reſpondent. Lycoris (inquit) Cyri amore incenditur: Cyrus à Lycoride abhorret, in Pholoen, à ſe alienam, propenſior. hanc animorum & uoluntatum in amantibus diſſenſionem ac diſcordiā pulcherrimè deſcribit Lodouicus Arioſtus Italicis: quos, quia in his commentariis alium ſermonem, quàm, quo olim Latini vtebantur, inculcare, indecorum eſſe puto; uerti hoc modo: *Improbe amor, puer iniuſtiſſime: cur ita raRò Noſtra à te efficiuntur uoti ſententia compos? Cur ita delectas te perfide, corda duorum Cernere diſſidijs inter ſe infeſta ſuperbis? Arces me à liquidisque uadis, & gurgite tuto: Pertrahis in rapidasque, amneis cacasque lacunas. Quæ me ultrò petit, hinc reuocas, alioq; retorques: Quæ fugit, huius me tabeſcere*

cegis

cogis amare. Ad eandem ſententiam pertinent hi Moſchi verſus, Ἠρα Πὰν Ἀχῶς τᾶς γειτόνος, ἤρατο δ' Ἀχὼ Σκιρτητᾶ σατύρω· σάτυρος δ' ἐπεμαίνετο Λύδᾳ. Ὡς Ἀχὼ τὸν Πᾶνα, τόσον σάτυρος φλέγεν Ἀχῶ. Καὶ Λύδα σατυρίσκον. ἔρως δ' ἐσμύχετ' ἀμοιβᾷ. Ταῦτα δ' ἐπη ἐπόρισεν ἐμοὶ Φυλακιὸς ὁ Οὐρσῖνος ἀνὴρ πάνυ πεπαιδευμένος.

ſed prius Appulis] ſic Ode XVI. Epod. *Nouaque monſtra iunxerit libidine Mirus amor, iuuet ut Tigres ſubſidere ceruis, Adulteretur & columba miluio*. ſignificat autem Cyrum nunquam Pholoá potiturum.

Quam turpi] quàm Cyro amatori Pholoe gratificetur, & morem gerat. ſic infrà amatorem, adulterum appellat, Ode XXXVI. *nec Damalis nouo Diuelletur adultero*. ſic Catull. ad Furium & Aurel. *Cum ſuis uiuat, ualeatque mœchis*. & Plaut. in Mil. glor. *herus meus ita magnus mœchus eſt mulierum, ut neminem fuiſſe, neque futurum credo*. turpem autem accipe, non quòd reuera ſit turpis, ſed quòd ei talis videatur: vel refer ad animi turpitudinem.

cui placet impares Formas, atque] ſine dubio ex formarum, aut animorum diſſimilitudine naſcitur amoris inæqualitas, atque adeò alienatio ac diſſenſio: cum vel deformis formoſam, vel ſenex puellam, vel quis alius ingenio & moribus diſparem amat. Quoniam autem non ſæpe contingit, vt pares ætates, formæ, naturæ, mores, ingenia copulentur inter ſe, & ad amandum ſeſe applicent: iccircò quamplurimi exiſtunt in amore naufragi, & calamitoſi, &, vt Græci appellant, δυσέρωτες: pauci admodum, quibus omnia ex animi ſententia procedant.

ſub iuga aenea] ſub coniunctionem inæqualem, ac diſparem, duramque ſeruitutem. Eſt enim duriſſimum ſeruitutis genus eam amare, quę aſpernetur amantem. *aenea* autem ſcriptum reperi in cod. Donati & Faerni ſine aſpirationis nota in ſecunda ſyllaba: quam ſcripturam ſecutus ſum: nam & Aulus Gellius lib. 2. cap. IIII. teſtatur nomen *aena* in libro mirandæ vetuſtatis 2. Aeneid. ſcriptum fuiſſe ſine aſpiratione.

ſæuo] χαλεπῷ, difficili, immiti, vt ſup. Ode XIX. *Mater ſæua Cupidinum*. hæc enim vis eſt nominis, ſæuus. ſic & Ode XXIX. lib. 3. *Fortuna ſæuo læta negocio*. & epiſt. ad Iul. Florum, lib. 2. *ne mea ſæuus Iurgares, ad te quòd epiſtola nulla ueniret*. & ſat. II. lib. 2. *hic neque ſeruis Albuci ſenis exemplo, dum munia didit, Sæuus erit*. ſup. Ode XII. *Sæua paupertas*. infra Ode XXXV. *ſæua neceſſitas*. epiſt. ad Lollium lib. 1. *Vt puerum credas ſæuo dictata magiſtro Reddere* Lucret. lib. 3. *ſæuas tolerare procellas*. Terent. Phorm. *Concluſam hic habeo uxorem ſæuam*. Ex quo ſæuitia, aſperitas quædam, & iracundia, χαλεπότης. Ode XII. lib. 2. *dum fragrantia detorquet ad oſcula Ceruicem aut facili ſæuitia negat*. Aeneid. 1. *ſæuumque ambobus Achillem*. et 2. *hic ſæuus tendebat Achilles*, & verbum ſæuire χαλεπαίνειν. ſat II. lib. 2. *Sæuiat, atque nouos moueat fortuna tumultus*, etc. Ode III. lib. 3. *Dum longus inter ſæuiat Ilium, Romamque Pontus*. Plautus Epidico. *ſed memento, ſi quid ſæuiunt ſenes, ſuppetias mihi cum ſorore ferre*. Virg. Aen. 6. *ne ſæui magna ſacerdos*.

Ioco] Iocum, Deum hoc loco accipio, vt ſup. Od. II. *Quam Iocus circum uolat, & Cupido*.

Ipſum me melior] cùm ego ipſe ab elegantiore & commodiore puella vltro expeterer, Myrtalæ tamen difficili, ſæuę, iracundæ, à me alienæ ſeruiebam: quæ mihi ſeruitus erat iucunda.

acrior] iracundior, vt Ode IX. lib. 3. & *improbo Iracundior Adria*. ὑπερβολή.

Curuantis Calabros ſinus] id eſt, ſeſe in Calabriam inſinuantis.

Ode

Ode 34.

Pœnitere ſe, quòd dum Epicuream diſciplinam ſectaretur, parum ſtudioſè Deos coluerit.

PARCVS Deorum cultor, & infrequens,
Inſanientis dum ſapientiæ
Conſultus erro: nunc retrorſum
Vela dare, atque iterare curſus
Cogor relictos. nanque Dieſpiter
Igni coruſco nubila diuidens,
Plerunque per purum tonanteis
Egit equos, volucremque currum:
Quo bruta tellus, & vaga flumina,
Quo Styx, & inuiſi horrida Tænari
Sedes, Atlanteuſque finis
Concutitur. valet ima ſummis
Mutare, & inſignem attenuat Deus,
Obſcura promens. hinc apicem rapax
Fortuna cum ſtridore acuto
Suſtulit: hic poſuiſſe gaudet.

COMMENTARII.

Parcus Deorum] Dicit ſe, qui anteà non ſatis piè, neque religioſè deos immortales coluerit, Cyrenaicæ & Epicureæ ſectæ præceptis ac decretis imbutus, ſententiam, conſiliumque nunc neceſſariò mutare, Deorum metu non inani perterritum.

Inſanientis dum ſapientiæ] *conſultus ſapientiæ* ſic dictum, vt dicimus, iuriſconſultus. *Sapientiam* autem *inſanientem* intelligit Epicuream, aut Cyrenaicam, quæ præter cetera, docet contemnere omnes religiones. venuſtè autem *inſanientem ſapientiam* dixit Græcorum exemplo: apud quos crebrum eſt hoc genus loquendi. Eurip. in Hecuba, *νύμφην ἄνυμφον, παρθένον τ' ἀπάρθενον.* Sophocl. in Aiace: *ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα.* Oppianus *ἁλιευτ. δῶρα δύσδωρα.* Iterum Sophocl. *γάμοι ἄγαμοι.* Idem in Electra: *μήτηρ ἀμήτωρ.* Ariſtoph. *βίος ἀβίωτος* & Homer. *ὀδυσσ. σ. ἦ τάχα ἶρος ἄϊρος ἐπίσπαστον κακὸν ἕξει.* & *ὀδυσσ. ψ. μῆτερ δύσμητερ.* & illud: *ἁ χάρις ἁ βραδύπους ἄχαρις χάρις.* quæ cùm alij Latini ſcriptores, tum Horatius noſter multis locis eſt imitatus. M. Tullius Philippica 1. *iidemque buſtum in foro facerent, qui illam inſepultam ſepulturam effecerant.* & vetus quidam poeta apud M. Tull. lib. 3. de orat. *Qua tempeſtate Paris Helenam innuptis iunxit nuptiis.* Catull. de nuptiis Pelei, *funera nec funera.* (quo loco admonitum lectorem velim, *necfunera*, vnum nomen eſſe: qualia ſunt illa necopinatò, & apud iuriſconſ. res necmancipij, furtum necmanifeſtum.) Idem in Lucullo *vſus diſciplina indocilis.* Ennius *artem inertem.* Horat. Ode XIV. lib. 1. *facili ſæuitia.* (nam ſuprà oſtendimus, ſæuum idem valere, quod *χαλεπὸν*, id eſt, difficile.)

difficile.) his ferè ſimilia ſunt illa, epiſt. ad Bullat. *Strenua nos exercet inertia.* & epiſt. ad Iccium *concordia diſcors.*

atque iterare curſus cogor relictos] Græcum verbum expreſſit *παλινδρομεῖν*, id eſt, recurrere. De verbo *iterare* diximus ad Oden 7. eſt autem *ἀλληγορία*, cum ſignificet ſe cogi mutare conſilium.

Dieſpiter] Iupiter. Varro lib. 4. de lingua Lat. *Dieſpiter, id eſt, Dies pater.*

igni coruſco.] fulmine. ſic M. Tull. Tuſc. 2. *Iace obſecro in me vim coruſcantis fulminis.* at Virg. Aen. 2. *enſem coruſcum* appellat.

plerunque per purum] hoc negat Lucret. li. 6 fieri poſſe, his verbis, *Fulmina gignier è craſſis, alteque putandum eſt Nubibus extructis. nam cælo nulla ſereno, Nec leuiter denſis mittuntur nubibus unquam.* idem paulo poſt, *Denique cur nunquam cælo iacit undique puro Iupiter in terras fulmen, ſonitusque profundit?* Salluſt. tamen hiſt. de bello Catilinar. narrat M. Herennium die ſereno fulmine ictum eſſe.

per purum] cælo ſereno. ſic Virg Georg. 2. *& dum ſe lætus ad auras Palmes agit laxis per purum immiſſus habenis.*

tonanteis Egit equos, volucremque] tonuit. ſed poetarum more locutus eſt, vt ſup. Ode XII. *Tu grauis curru quaties Olympum.*

Quo bruta Tellus] ſic infra Ode 4. lib. 3. tellurem inertem appellat vtrunque, quia hoc elementum omnium grauiſſimum atque (vt ita dicam) immobiliſſimum eſt. *Nam brutum* (inquit Feſtus) *antiqui grauem appellabant.*

Styx] Cùm multa ſcribat Pauſanias in Arcadicis de Styge, tùm hæc quoq; tradit, Homerum Stygis nomen in ſuam poeſin conieciſſe reſpicientem ad eam aquam, quæ è Styge fluuio Arcadico manat. Nam in iureiurando Iunonis (inquit) fecit eam ita loquentem, *Ἴστω νῦν τόδε γαῖα καὶ οὐρανὸς εὐρὺς ὕπερθε, Καὶ τὸ κατειβόμενον Στυγὸς ὕδωρ.* Paulo poſt idem Pauſanias, *Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἀπὸ τοῦ κρημνοῦ τοῦ παρὰ τὴν Νώνακριν στάζον ἐμπίπτει μὲν πρῶτον εἰς πέτραν ὑψηλήν. διεξελθὸν δὲ διὰ τῆς πέτρας ἐς τὸν Κρᾶθιν ποταμὸν κάτεισι. θάνατον δὲ τὸ ὕδωρ φέρει τοῦτο καὶ ἀνθρώπῳ, καὶ ἄλλῳ ζώῳ παντί. λέγεται δὲ ὅτι γένοιτό ποτε ὄλεθρος ἀπ' αὐτοῦ καὶ αἰξίν, αἳ τοῦ ὕδατος ἔπιον πρῶτον.*

Tænari.] *Ταίναρος* (inquit Pindarus) *πόλις λακωνική. ἐν ᾗ ἐστὶ πύλη εἰς ᾅδου*; id eſt, Tænarus vrbs eſt Laconica, in qua eſt ad inferos ianua. alij dicunt eſſe promontoriũ in Peloponneſo, vbi ſpecus eſt, Acheruſiæ ei, quæ in Ponto eſt, ſimilis.

valet ima ſummis Mutare] id eſt, poteſt ea, quæ ſunt humilia, & infima, ſumma efficere, & contrà. Atque hanc ſententiam mutuatus eſſe videtur ab Heſiodo *ἔργ. καὶ ἡμ.* vt rectè annotat M. Ant. Muretus. *Ῥέα μὲν γὰρ βριάει, ῥέα δὲ βριάοντα χαλέπτει.* Pindar. autem *εἰδ. η. Πυθ.* docet bona quæ appellantur, præſertim ea, quæ non ſunt labore parta, non eſſe cuiuſquam ſapientiæ, aut conſilio aſſignanda: ſed deo, ſeu fortunæ: non enim eſſe in hominibus ſitum, vt ſint opulenti ac beati: ſed à fortuna facultates rei familiaris & copias ſuppeditari, ac præberi, quæ modò hunc attollat, ceteriſque omnibus ſuperiorem efficiat: modò illum deprimat, & in aliorum poteſtatem redigat. Sic Pindar. *Τὸ δ' οὐκ ἐπ' ἀνδράσι κεῖται· δαίμων δὲ παρίσχει. ἄλλοτε δ' ἄλλον ὕπερθε βάλλων μέν, ἄλλον δ' ὑπὸ χειρῶν μέτρῳ καταβαίνει.* Eandem rem ſic Xenophon lib ſexto *ἑλληνικῶν. Καὶ ὁ θεὸς δ', ὡς ἔοικε, πολλάκις χαίρει τοὺς μὲν μικροὺς μεγάλους ποιῶν, τοὺς δὲ μεγάλους, μικρούς.* & Salluſt. coniur. Catil. *ſed profectò Fortuna in omni re dominatur: ea res cunctas ex libidine magis, quàm ex vero celebrat, obſcuratque.*

inſignem attenuat] obſcurat, ita tenuem reddit, vt fugiat aſpectum. *ἀμαυροῖ, ἐπιφανῆ ἀφανίζει, ἢ ἀφανῆ ποιεῖ.*

hinc apicem rapax, &c.] Hæc cohærent cum ſuperioribus, vnoque ſpiritu

(vt ita dicam)continentur. Ab hoc(inquit)fortuna ſummas opes,& ampliſſimos honores auſert, in illum transfert. ita videtur Deum & Fortunam pro eodem ponere.

Cum ſtridore acuto] His uerbis puto ſignificari ſubitam fortunæ commutationem:quæ uix intelligi poteſt,ſine magno ſonitu ac fragore. potius,quàm eorum,qui de ſuperiore gradu in inferiorem deturbantur,clamores & lamentationes. ſtridor enim ſonitum ac ſtrepitum ſignificat, non clamorem. quanquam ſi quis hoc malit,pugnare nolo,cum præſertim ſic explicet Porphyr.

Ode 35.

Ad fortunam orans, vt ſeruet Cæſarem in Britannos ire meditantem.

O DIVA, gratum quæ regis Antium,
Præſens vel imo tollere de gradu
Mortale corpus, vel ſuperbos
Vertere funeribus triumphos:
Te pauper ambit ſollicita prece
Ruris colonus: te dominam æquoris,
Quicunque Bithyna laceſſit
Carpathium pelagus carina.
Te Dacus aſper, te profugi Scythæ,
Vrbeſque, genteſque, & Latium ferox,
Regumque matres barbarorum, &
Purpurei metuunt tyranni,
Iniurioſo ne pede proruas
Stantem columnam: neu populus frequens
Ad arma ceſſantes, ad arma
Concitet, imperiumque frangat.
Te ſemper anteit ſæua neceſſitas,
Clauos trabaleis, & cuneos manu
Geſtans aëna: nec ſeuerus
Vncus abeſt, liquidumque plumbum.
Te ſpes, & albo rara fides colit
Velata panno, nec comitem abnegat,
Vtcunque mutata potenteis
Veſte domos inimica linquis.
At vulgus infidum, & meretrix retro
Periura cedit. diffugiunt cadis
Cum fece ſiccatis amici,
Ferre iugum pariter doloſi.

Seruet

Serues iturum Cæſarem in ultimos
Orbis Britannos, & iuuenum recens
Examen Eois timendum
Partibus, Oceanoque rubro.
Eheu, cicatricum, & ſceleris pudet,
Fratrumque. quid nos dura refugimus
Aetas? quid intactum nefaſti
Liquimus? vnde manus iuuentus
Metu Deorum continuit? quibus
Pepercit aris? o vtinam noua
Incude diſtringas recuſum in
Maſſagetas, Arabasque ferrum.

COMMENTARII.

O Diua] M Tull. lib. de natura Deor. III. ſub perſona Cottæ ea, quæ à Balbo de diis fuerant diſputata, refellens, & contrà diſſerens, iis Diis reiectis, qui à vetere Græcia confiſti ſunt, diique habiti, ea quoque, quæ rerum vim habent, non Deorum, è numero, &, pœnè dicam, è concilio Deorum tollit, qualia ſunt, mens, fides, ſpes, victoria, ſalus, concordia: *Aut enim illa* (inquit) *in nobiſmet inſunt ipſis, ut mens, ut ſpes, ut uirtus, ut concordia. aut optanda nobis ſunt, ut honos, ut uictoria. quarum rerum utilitatem uideo: etiam conſecrata ſimulacra, Quare autem in his uis deorum inſit, tum intelligam, cum cognouero, quo in genere maximè eſt fortuna numeranda, quam nemo ab inconſtantia & temeritate ſeiungit, quæ digna certè non ſunt Deo.* Pindarus autem Fortunam Iouis liberatoris filiam, & ſeruatricem vrbium appellans, eius opera naues in mari, in terra bellum, hominumque conuentus, & conciones gubernari dicit, atque ita duodecimum carmen Olymp. orditur. *Λίσσομαι παῖ Ζηνὸς ἐλευθερίου ἵμερ' εὐρυσθενέ' ἀμφὶ πόλει σώτειρα τύχα: τὶν γὰρ ἐν πόντῳ κυβερνῶνται θοαὶ νᾶες, ἐν χέρσῳ τε λαιψηροὶ πόλεμοι, κἀγοραὶ βυλαφόροι.* Non eſt porrò dubium, quin fortunam in Deorum cætu homines collocarint, ea, quorum cauſas ignorant, fortuitò fieri, magnamque partem rerum humanarum nutu, & arbitrio fortunæ gubernari exiſtimantes. Pauſanias ſcribit in Meſſenicis Bupalum quendam præſtantem templorum ædificandorum, fingendorumque animalium arteficem, primum Smyrnæis Fortunæ ſtatuam feciſſe, polum in capite ſuſtinentem, & altera manu Amaltheæ cornu tenentem. Idem Achaicis admonet, Pindarum Fortunam vnam è Parcis facere, eamque omnium ſororum potentiſſimam: qua in re ſe illi aſſentiri dicit. Pauſan. verba ſunt hæc. *Ἐγὼ μὲν οὖν Πινδάρου τά τ' ἄλλα πείθομαι τῇ ᾠδῇ, καὶ μοιρῶν τε εἶναι μίαν τὴν τύχην, καὶ ὑπὲρ τὰς ἀδελφὰς τι ἰσχύειν.*

quæ regis Antium] quemadmodum ſuprà Od. XXVIII. Neptunum Tarenti cuſtodem dixit non aliam ob cauſam, quàm quòd illi ea in vrbe templum erat conſecratum: ſic & hoc loco Antium, ait à fortuna regi: proinde ac ſi diceret, fortunam Antio præeſſe, ac præſidere: hoc eſt, Antij coli, ſacrificiisque ſolennibus placari, vt vrbis cuſtodem. & ita ſæpe M. Tull. loquitur. non longè abiero. pro lege Man. *teſtorque omnes Deos, & eos maximè, qui huic loco, temploque præſident.* appellant autem Græci Deum, qui aliquo in loco præcipuè colitur, & in quo maximè toti ciuitati præſidium eſt conſtitutum, *πολιοῦχον,*

Præſens vel imo,&c.] id eſt,quæ potes etiam ex infimo gradu,& loco hominem ad ſummum extollere,& contrà è faſtigio rerum humanarum, & maxima gloria,ad interitum,præcipitem agere. iam hoc genus, *præſens tollere*, tale eſt, qualia ſunt illa, *pertinax ludere, durus componere uerſus, nobilis ſuperare*, & cetera de quibus dicemus Od.VIII.lib.4. iccircò autem præſens pro potente poſitum eſt, vel quòd is,qui præſto eſt,maiorem vim habet, quàm qui abeſt: vel quòd vſitato loquendi mores Deos præſentes appellamus, qui noſtris dubijs, ac difficilibus temporibus ſtatim nobis auxilium ferunt. aut,qui à nobis coluntur,& oculis cernuntur,vt Sol,& Luna. M.Tull.Tuſcul.1. *& uſque ad Oceanum Hercules, tantus & tam præſens habetur Deus*. Terenti. in Phorm. *non tu hunc habeas planè præſentem Deum?* Virgil.in Tityro. *Nec tam præſentes alibi cognoſcere Diuos*. & iterum M.Tull. Cat.III. de Diis. *tum uero ita præſentes his temporibus opem & auxilium nobis tulerũt,ut eos penè oculis uidere poſſemus*. ex eodem fonte manarunt illa, *præſens animus, præſens uenenum, præſens auxilium, præſens peſtis*. & fortaſſe aſſentans Auguſto Horatius ambiguè dixit illud epiſt.1.lib.2. *Præſenti ſibi maturos largimur honores*, vt dicemus ſuo loco. idem Od.V li.3. *Præſens Diuus habebitur Auguſtus*. & Saty.III. lib.2. *Reiecta præda,quam præſens Mercurius fert*.

vertere funeribus] vertere in funera. ſimilia ſunt his illa, quæ ſunt in Od. ſuperiore de deo & fortuna: *ualet ima ſummis Mutare*,&c. & quæ Ode XXIX.lib.3. *Fortuna ſæuo læta negocio*,&c.

laceſſit Carp.pel.] remis impellit, in Carpathio mari nauigat è Bithynia profectus: vel,quod magis probo,ſpeciem pro genere poſitam intelligito.

profugi Scythæ] eadem ratione hic profugos Scythas appellat, qua Od. XXIIII.lib.3. campeſtres. *Campeſtres* (inquit) *melius Scythæ, Quorum plauſtra uagas rite trahunt domos*.

purpurei] id eſt,purpurati: purpura collucentes. itaque plus dixit, quàm ſi purpuratos dixiſſet.

proruas] percellas,euertas. Vtitur hoc verbo & Od.IIII.lib.4. *multa proruet integrum Cum laude uictorem*.

Stantem columnam.] ſtatum,& incolumitatem imperij: Donat. in Phor. *columnam* hic poſitum dicit eſſe pro columine imperij.

neu populus frequens] néue populus congregatus ſeditionem concitet, & quietos ad arma capienda in tyrãnum hortetur. hęc autem repetitio *ad arma, ad arma* populi concitati impetum,& furorem declarat,& oculis ſubiicit. *ἐπαναδίπλωσιν* vocant Gręci.

Te ſemper anteit ſæua] mẽdosè legitur in quibuſdam libris, ſerua neceſſitas, cum ſæua legendum ſit, vt habent libri manu ſcripti. Ariſtoteles lib.3. de morib. ad Nicomach. quattuor rerum cauſas enumerat *φύσιν: ἀνάγκην, τύχην, νοῦν*, id eſt, naturam, neceſſitatem, fortunam, mentem. Earum igitur rerum dominam eſſe fortunam, easque res eſſe fortuitas arbitramur, quæ neque ſemper, neque plerunque, neque alicuius rei gratia fiunt, & quarum cauſæ non ſunt terminatæ, vel quarum cauſas ignoramus, cum eæ cauſæ non ſint neceſſariæ, & cum earum effecta poſſint eſſe, vel non eſſe: quarum autem rerum cauſæ ſunt nobis quidem incognitæ,& occultę, ſed neceſſarię, earum cauſam neceſsitati aſcribimus. Proptereà autem,quòd,quæ neceſſariò fiunt, exploratiora, certiora, ſtabiliora denique ſunt,quàm quæ fortuitò, iccircò fortunam anteit neceſsitas. appellant porrò Græci neceſſitatem *ἀνάγκην*, eamque nonnulli eandem eſſe volunt, atque *εἱμαρμένην*, id eſt, fatum. Itaque & ſuprà Horatius *lethi neceſsitatem* nominat, mortem,& Parcam,& multis aliis locis, vt ad Oden III. annotauimus. alij neceſſitatem Parcarum matrem faciunt. Plato quidem lib. vltimo de Rep. neceſſitati

vt Parcę, fuſum attribuit, colum, vncum, verticillum. Idem in Timęo mundi principium, & originem à neceſsitatis & mentis conſpiratione ducit, mentemque neceſsitati imperantem dicit plurima eorum, quæ fiunt, modificare, & in quàm optimum habitum fingere, & conformare. Intelligendum eſt autem hæc fuiſſe Antij in tabula, depicta: quæ nunc Horat. nobis pulcherrimis verſibus expreſſa proponit.

Clauos trabaleis.] claui trabales, vncus, & cetera, quæ neceſsitati tribuuntur, pertinent ad exprimendam neceſsitatis vim ac potentiam. Quemadmodum enim hæc omnia vim afferunt, & adhibentur ad torquendum, & cruciandum: ſic neceſsitas quouis impellit inuitos, neque quiſquam eam effugere, neque flectere poteſt. Sunt autem claui trabales, quibus trabes configuntur: quos neceſſe eſt magnitudine pręſtare. unde prouerbium, clauo trabali figere. M. Tull. Verrina de ſupplicijs. *ut hoc beneficium (quemadmodum dicitur) clauo trabali figeret*, id eſt, confirmaret, & conſtabiliret. neceſsitate autem nihil eſſe potêtius cùm alij multi, tùm Euripides ait in Helena his verbis *λόγος γὰρ ἐςὶν ὐκ ἐμὸς, σοφῶν δ' ἔπος, Δεινῆς ἀνάγκης ὐδὲν ἰσχύειν πλέον.*

Vncus] vnco vtebantur antiqui ad cruciatus, & maleficiorum pœnas. M. Tull. Philipp. 1. *uncus impactus eſt fugitiuo illi.* Sueton. in Tiber. *Putant Neronem ad uoluntariam mortem coactum. cum ei carnifex, quaſi ex Senatus autoritate miſſus, laqueos, & uncos oſtentaret.* Iterum M. Tull. in orat. pro C. Rabirio. *nos à uerberibus, ab unco, à crucis denique terrore neque res geſtæ, neque acta ætas, neque noſtri honores uindicabunt?*

Te ſpes] Nota eſt illa Heſiodi de Pandôra, eiusque dolio fabula: quam cum Epimetheus domum recepiſſet, dolijque operculum remouiſſet, innumerabilis illa malorum colluuio, quæ in dolio incluſa continebatur, erupit, & ab eo vſque tempore in omnes terrarum partes diſperſa, ac diſsipata, homines aſsiduè exagitat, vexat, excruciat. ſpes ſola dolio, priuſquã & ipſa cũ alijs euolaret, obturato, remanſit, vt hæc eſſet humanarum miſeriarum ſolatium, & lenimen. Itaque non temerè eum Fortuna in illa tabula, pingebatur. ſignificabat enim pictura homines in aduerſa fortuna, ſpe ſola ſuſtentari, tanquam maximo, & vnico incommodorum, & dolorum ſuorum alleuamento. Verſus Heſiodi ſunt hi. *Μούνη δ' αὐτόθι ἐλπὶς ἐν ἀῤῥήκτοισι δόμοισιν Ἔνδον ἔμιμνε, πίθυ ὑπὸ χείλεσιν, ὐδὲ θύραζε Ἐξέπτη. πρόσθεν γὰρ ἐπέμβαλε πῶμα πίθοιο*, &c. Atque ad hanc, opinor, fabulam reſpiciens Theognis, ſpem ſolam in terris cum hominibus remanſiſſe deam præſentem, & propitiam: ceteros Deos, ac Deas in cęlum abijſſe dicit *Ἐλπὶς ἐν ἀνθρώποισι μόνη θεὸς ἐσθλὴ ἔνεστιν, Ἄλλοι δ' Οὔλυμπον δ' ἐκπρολιπόντες ἔβαν.* hoc igitur ſignificat Horat. ſpem & fidem aſsiduas aduerſæ fortunæ comites, ac ſocias eſſe: ſpem, quia fortis, & animoſi eſt in rebus afflictis ſperare: nam (vt ait Theocritus) viuorum eſt ſperare, mortuis autem nihil reliquum eſt, quod ſperent: *ἐλπίδες ἐν ζωοῖσιν, ἀνέλπιςοι δὲ θανόντες*: fidem, quia ueri, & fideles amici nunquam, ne fortuna quidem aduerſante, ac reflante, deſerunt. ſed vel amicis opitulantur, vel eorum miſeriam, prope æquè dolendo, faciunt leuiorem. aſſentatores autem, paraſiti, ſcurræ, lenones, meretrices ſtatim, vt aliquid aduerſi incidit, diffugiunt, neque à ſe impetrare poſſunt, vt rerum aduerſarum onus pro ſua parte ferant.

nec comitem abnegat, vtcunque, &c.] id eſt, nec te comitem aſpernatur vel: nec ipſa tibi comes eſſe recuſat, quandocunque tu fugis, & deſeris eos, quos antea coluiſti, ac beaſti, id eſt, cum tu commutaris, & ex amica, & ſecunda, fis inimica, & aduerſa. ſignificat viros bonos, & fideles amicos non deſerere amicum olim florentem, nunc miſerum fortuna commutata, & rebus conuerſis. per

fortunam

fortunam abeuntem,& aufugientem,ſignificatur aduerſa: per manentem,ſecunda,vt Od. xxix. lib. 3. *Laudo manentem: ſi celeres quatit Pennas, reſigno quæ dedit.* ad quem locum plura exempla afferemus.

At vulgus infidum & meretr.] at vulgus, & infideles amici diffugiunt, te mutata. Bonfinis autem omnium,qui vnquam fuerunt, corrector & ineptiſſ. & audaciſſ. male hic, *&*, pro, *at*, reponit.

– diffugiunt cadis Cum fece] ἀλληγορία eſt,ſignificat autem Horat. infideles amicos,& eos,qui emolumentum ſequuntur in amicitia,rebus amicorum accisis,& afflictis,diuitiisque vel conſumtis,atque exhauſtis,vel caſu aliquo amiſſis,atque ereptis,diffugere.

ferre iugum pariter doloſi.] doloſi ferre iugum, vnum eſt ex iis loquendi generibus,quæ à Græcis mutuatus eſt Horatius. de quibus alibi. doloſi igitur ferre,id eſt,doloſi in ferendo pariter cum amicis calamitate affectis,iugo.quod ſimile eſt,ac ſi diceret. in ſecunda amicorum fortuna ſuperiora omnia habere,aut omnium commodorum participes eſſe volunt:in aduerſa autem,calamitatis partem ſubire nolunt. non vacat autem dolo is,qui in ſocietate, lucri partem æqualem,aut etiam maiorem ſibi depoſcit:damni verò ſi quid incidat,id ne minima quidem ex parte ad ſe pertinere velit. Sed verum eſt, quod & hic ait Horatius; & Nem. εἰδ ἰῶτ. Pindar. paucos reperiri in laboribus,& periculis fideles. verba Pindari ſunt hæc, quibus conſentanea ſunt hęc Horatiana: Παῦροι δ' ἐν πόνῳ πιστοὶ βροτῶν καμάτου μεταλαμβάνειν. Nam quale eſt hoc,quod dixit Horat. *doloſi ferre*, tale eſt illud Pindaricum, παῦροι πιστοὶ μεταλαμβάνειν, Horat. *iugum*, Pind: καμάτου. Theognis hanc eandem ſententiam ſæpe iterat. Vno & altero exemplo erimus contenti. Εὖ μὲν ἔχοντος ἐμοῦ πολλοὶ φίλοι· ἢν δέ τι δεινὸν Ἐγκύρσῃ, παῦροι πιστὸν ἔχουσι νόον. & alibi. Παύρους εὑρήσεις Πολυπαΐδη ἄνδρας ἑταίρους Πιστοὺς ἐν χαλεποῖς πρήγμασι γιγνομένους, Οἵ τινες ἂν τολμῷεν ὁμόφρονα θυμὸν ἔχοντες Ἴσον τῶν ἀγαθῶν, τῶν τε κακῶν μετέχειν. Πολλοί τοι πόσιος καὶ βρώσιος εἰσὶν ἑταῖροι, Ἐν δὲ σπουδαίῳ πράγματι παυρότεροι.

– in vltimo Orbis Brit.] Virg. Tit. *Et penitus, toto diuiſos orbe Britannos.*

& iuuenum recens examen] exercitum ex iuuenibus conflatum. examen de apibus propriè dicitur. transfertur autem ad alia, vt hic, & Ode 2. Epod. *Poſitosque vernas ditis examen domus.*

Eois timendum partibus, Oceanoque] ſerua (inquit) exercitum populi Rom. formidoloſum partibus ſolis orientis, eique mari, quod ad orientem ſpectat. nonnulli Oceanum rubrum poſitum eſſe volunt, ad ſignificandam eam mundi partem, quæ ſita eſt ad ſolem occidentem: à quibus diſſentio. hoc enim ſignificat Horatius, ſe precari, vt quemadmodum hic exercitus metuendus eſt partibus & mari ſolis orientis:ita ſit horribilis Britannis, qui oram mundi ſoli occidenti propinquam incolunt. aduerſus quos hunc exercitum ducturus ſit Auguſtus.

Eheu,cicatricum, &c.] cur pudet? quia turpia ſunt uulnera in bello ciuili accepta.

& ſceleris] ſcelus eſt enim ciuem interficere,& bellis ciuilibus intereſſe.

fratrumque] ciuium. vel dic propriè, conſanguineorum, & germanorum. eueniebat enim interdum,vt duo fratres contrariarum eſſent partium.

Quid nos dura refugimus ætas?] ætas annorum triginta ſpatium continet,vt infrà dicemus. Bella aūt ciuilia à Sylla,Mario,Octauio,Cinna,iterum Sylla & Mario,Carbone,Pōpeio,Cæſare geſta in triginta annorū ſpatio vertuntur. Conſecuta ſunt Octauiani,M. Antonii,Bruti & Caſſii tempora. Itaque bella

ciuilia

ciuilia ad alteram ætatem peruenerunt ac permanarunt, ut idem ait Ode xvi. Epod. *Altera iam teritur bellis ciuilibus ætas.* hoc igitur dicit Horat. A quo maleficio aut ſcelere refugerunt huius ætatis homines? quid eſt tam nefarium, quod non admiſerint? quas aras non uiolarunt?

O vtinam noua Incude] ego hunc locum in omnibus libris & impreſsis & manuſcriptis corruptum, literis leuiter immutatis, reſtitui. Vulgata enim lectio planè corrupta eſt. nam diffingere eſt diſſoluere, & demoliri, ut Ode xxix. lib. 3. *neque Diffinget, infectumq; reddet, Quod fugiens ſemel hora uexit.* quod huic loco non conuenit. diſtringere autem ferrum cùm aliis optimis linguæ latinæ auctoribus ualde uſitatum eſt, tùm Horatio. M. Tull. off. 3. *At ille, ut ingreſſus eſt, confeſtim gladium diſtrinxit.* Idem in Catilin. 3. *ijdemq; gladios in remp. diſtrictos retudimus.* Horat. Ode 1. lib. 3. *Diſtrinctus enſis cui ſuper impia Ceruice pendet,* &c. & ſat. 1. lib. 2. *quem* (enſem) *cur diſtringere coner?* &c. prætereà illud alterum uerbum, *retuſum*, quod erat etiam corruptum, emendauimus, & recuſum, ſubſtituimus. Eſt igitur huiuſmodi horum uerborum ſententia, O utinam diſtringas ferrum in Maſſagetas & Arabas, & ceteros hoſtes populi Rom. noua incude recuſum, id eſt, poſteaquam noua incude fuerit recuſum. eſt enim bellis ciuilibus, & corporibus ciuium Rom. retuſum.

Ode 36.

Ob Numidæ reditum gaudio exultat.

ET THVRE, & fidibus iuuat
Placare, & vituli ſanguine debito
Cuſtodes Numidæ deos:
Qui nunc Heſperia ſoſpes ab vltima
Caris multa ſodalibus,
Nulli plura tamen diuidit oſcula,
Quàm dulci Lamiæ, memor
Actæ non alio rege puertiæ,
Mutatæq; ſimul togæ.
Creſſa ne careat pulchra dies nota:
Neu promtæ modus amphoræ,
Neu morem in Salium ſit requies pedum:
Neu multi Damalis meri
Baſſum Threicia vincat amyſtide:
Neu deſint epulis roſæ:
Neu viuax apium, neu breue lilium.
Omnes in Damalin putreis
Deponent oculos: nec Damalis nouo
Diuelletur adultero,
Laſciuis ederis ambitioſior.

Commentarii.

COMMENTARII.

Et thure] thus ſemper adhibetur in ſacrificijs, ut ſuprà, Ode xix. *Verbenas pueri ponite, thuraq;*, &c. & xxx. *& uocantis Thure te multo Glyceræ decoram Transfer in ædem.*

placare] placare deos, iratos futuros, niſi eis ſacrificia promiſſa perſoluantur. de arte poët. *uinoq; diurno Placari Genius feſtis impune diebus.*

Sanguine debito] debito uel uoti, uel officii cauſa. ut Ode vi. lib. 2. *ibi tu calentem Debita ſparges lacryma fauillam Vatis amici.*

Heſperia vltima] epithetum, vltima, diſtinguit eam Heſperiam, quæ pro Italia ponitur, ab Heſperia, quæ eſt ad Occidentem uerſa. Nam alias per Heſperiam etiam apud hunc poëtam, Italia ſignificatur, ut Ode vi. lib. 3. *Dij multa neglecti dederunt Heſperiæ mala luctuoſæ.* & Ode v. lib. 4. *longas o utinam dux bone ferias Præſtes Heſperiæ.*

ſoſpes] ſaluus.

Nulli plura tamen, &c.] Nulli tamen plura imperrit oſcula, quàm Lamiæ.

non alio rege.] memor pueritiæ eodem rege traductæ, id eſt, eodem magiſtro, ac doctore, ſeu potius eodem & communi amico potentiore. ut epiſt. ad Mæcen. 2. lib. 1. *rexq; paterq; Audiſti coram.* & ad Scæuam: *Coram rege ſuo de paupertate tacentes Plus poſcente ferent.* idem ualet potens amicus. epiſt. ad Loll. lib. 1. *tu cede potentis amici Lenibus imperijs.* Ode xviii. *nec potentem amicum Largiora flagito.* ſic paraſitus apud Plautum in Aſinaria regem eum appellat, à quo alitur. *Nam ni impetro, regem perdidi. ex amore tantum eſt homini incendium.* itemq; in Menæchmis. Ego igitur hæc uerba, *non alio*, ſic accipio, ut ſignificent Pompeium Numidam & Lamiam eodem & communi rege, id eſt, potenti amico, qui hic non nominatur, uſos eſſe: alij ut dicat Horat. Lamiam Numidæ regem fuiſſe.

Mutatæq; ſimul togæ.] cum eſſent æquales, eodem tempore togam uirilem ſumſerunt.

Creſſa ne careat] Creſſa nota, id eſt, alba, à Creta inſula. ex quo nomine, Creſſus, Cretenſis, Creticus. Neque uerò referendum eſt hoc ad Cretenſium morem, quo Acro & Porphyrio eos ſolitos ait dies lætos albis lapillis notare, & contrà, &c. Thracum enim fuit hæc conſuetudo, qui (ut ſcribit Plinius lib. 7.) eos dies, quibus ſecunda fortuna eſſent uſi, iucundeq; & beatè uixiſſent, albo lapillo notabant, nigro contrarios: ſed Creſſa idem ualet, quod alba, ſeu candida, ut dixi: & Creta non ſolùm inſulæ nomen eſt: ſed etiam lutum illud album ſignificat, quo utebantur ceræ loco Græci Aſiatici ad obſignandas litteras & priuatas, & publicas, propterea quòd in Creta magna eſt talis luti copia. Cic. pro Flacco: *Hæc quæ eſt a nobis prolata laudatio, obſignata erat creta illa Aſiatica, qua utuntur omnes in publicis, & priuatis litteris.* Hoc igitur dicit Horat. notetur hic dies candida nota, ut uerè felix & fauſtus. ſic Catullus ad Lesbiam. *O lucem dignam candidiore nota.* & fortaſſe idem Catull. *ſoles candidos* appellat dies candida nota notandos, ut Horat. contrà ſatyra ix. lib. 1. *nigrum ſolem.* niſi forte alia ratione dictum eſt *nigrum ſolem*, ut uidebimus ſuo loco.

Neu promptæ modus, &c.] neve modus adhibeatur in bibendo. promere & depromere uinum, & uini amphoras, latinis ſcriptoribus uſitatum eſt loquendi genus. Ode xxi. lib. 3. *Deſcende Coruino iubente Promere languidiora uina.* & 28. eiuſ. libri: *Prome reconditum Lyde ſtrenua Cæcubum.* & infr. Ode prox. *Antehac nefas depromere Cæcubum.* & Plaut in milit. glor. *Promſiſti tu illi uinum?* LVC. *nõ promſi.*

Neu morem in Salium] neu ceſſemus Saliorum more ſaltare. Ode 1. li. 4. *In morem Salium ter quatiens humum.* Erant autem Salij Martis Gradiui ſacerdo-

tes à Numa Pompilio inſtituti, qui certis anni temporibus carmina cantabant cum tripudiis & ſaltibus ſolennibus: de quibus qui plura ſcire uolet, legat Dionyſ. Halicar. lib.2. Salium autem quarti caſus eſſe numeri ſingularis, non patrii in numero multitudinis eſſe puto ab adiectiuo (ut grammatici uocant) Salius, a, um. ut à Sulpicio ſubſt. adiectiuum facit Ode XII. lib. 4. *Qui nunc Sulpiciis accubat horreis.*

Neu multi Damalis meri] id eſt, neve Damalis puella bibaciſsima, certantibus inter ſe uino conuiuis, Baſſum uincere contendat bibendo, aut magnitudine poculorum, ſed cum Numida certet potius. De huiuſmodi certamine facetè in quendam Falcidium Cicero pro Flacco: *Magnum erat et certamen propoſitum, magna cum Græcis contentio: qui tamen (ut opinor) iacent uicti. Nam iſte unus totam Aſiam magnitudine poculorum, bibendoq; ſuperauit.* Amyſtidem poculi genus fuiſſe quidam dicunt ἀπὸ τοῦ ἀμυστὶ πίνειν, id eſt, ab eo quod eſt hauſtim, & labris non clauſis bibere. μύζω enim eſt muſſare, ſugere, os & labra claudere, quòd ſi quis ἀμύστιδα ſeu ἄμυστιν talem compotationem intemperatam, & barbaram intelligi malit, ei libentius aſſentiar. utitur hoc nomine Anacre. ἄγε δὴ φέρ' ἡμὶν ὦ παῖ Κελέβην, ὅπως ἄμυστιν Προπίω. & Eurip. ſeu Ariſtius in Cyclope: Ἐδέξατ', ἔσπασεν ἄμυστιν ἑλκύσας.

Neu deſint epulis roſæ, Neu uiuax apium] ſic & Od. 3. lib. 2. roſæ & unguenta in conuiuio adhibentur. *Huc uina & unguenta, et nimium breueis Flores amœnæ ferre iube roſæ.*

uiuax] quod diu uiret. contrà *breue lilium* idem Horat.

putreis Deponent oculos] omnes in Damalin oculos coniicient. Damalis omnium in ſe oculos conuertet, propter oris uenuſtatem & formam: putreis autem intellige, mollitiem & libidinem indicantes, fractos, tremulos, & (ut Perſius appellat) patrantes, uel libidine colliquefactos, ut Theocr. εἰδ. α. Τάκεαι ὀφθαλμώς, ὅτι οὐ μετὰ ταῖσι χορεύεις.

adultero] amatore, ut ſuprà diximus Ode 33. nouo autem, uidelicet Pomponio Numida.

Laſciuis ederis ambitioſior] ambitioſam hoc loco accipe, brachia collo implicantem, complectentem. ſic Ode XV. Epod. *Arctius, atque edera procera aſtringitur ilex Lentis adhærens brachiis* & Catullus de Iuliæ & Manl. nuptijs. *tenax edera hac & hac Arborem implicat errans.* Sic contrà ambitioſi homines dicuntur nimis amplecti plebem, qui plebem largitionibus corrumpunt, & qui regnum appetunt. M. Tull. in orat. pro Milone de Sp. Melio.

Ode 37.

Ob victoriam Actiacam, Genio indulgendum eſſe.

NUNC eſt bibendum: nunc pede libero
Pulſanda tellus: nunc Saliaribus
Ornare puluinar deorum
Tempus erat dapibus, ſodales.
Antehac nefas depromere Cæcubum
Cellis auitis, dum Capitolio
Regina dementeis ruinas,
Funus & imperio parabat,

Q Coma-

Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum quidlibet impotens
Sperare, fortunaq; dulci
Ebria. ſed minuit furorem
Vix vna ſoſpes nauis ab ignibus:
Mentemq; lymphatam Mareotico
Redegit in ueros timores
Cæſar, ab Italia volantem
Remis adurgens, accipiter velut
Molleis columbas, aut leporem citus
Venator in campis niualis
Aemoniæ, daret vt catenis
Fatale monſtrum: quæ generoſius
Perire quærens, nec muliebriter
Expauit enſem, nec latenteis
Claſſe cita reparauit oras.
Auſa & iacentem viſere regiam
Vultu ſereno, fortis & aſperas
Tractare ſerpenteis, vt atrum
Corpore combiberet venenum,
Deliberata morte ferocior:
Sæuis Liburnis ſcilicet inuidens
Priuata deduci ſuperbo
Non humilis mulier triumpho.

COMMENTARII.

Nunc eſt bibendum] uidetur hæc ab Alcæo eſſe mutuatus: cuius hi uerſus reperiuntur apud Athen. li. x. *Νῦν χρῆ μεθύσκειν, καί τινα πρὸς βίαν Πίνειν.*

ſaliaribus] opiparis & ſumtuoſis. M. Tull. *Saliarem in modum.*

ornare puluinar Deorum] ſolebant Rom. uel deuictis hoſtibus, uel quouis alio modo Republ. benè geſta, & periculo communi propulſato, ad omnia puluinaria Deorum ſupplicationem decernere, atque aliquot dies feſtos lætitia publica celebrandos indicere. Sic Cic. Cat. III. *Quamobrem Quirites quoniam ad omnia puluinaria ſupplicatio decreta eſt, celebratote illos dies cùm coniugibus & liberis veſtris.* Hac oda autem Horat. ſodales ſuos ad lætitiam exhortarur ob uictoriam Actiacam.

Tempus erat.] ſic ſcriptum reperi in libro Donati, Faërni, Torneſ. Vaticanis duobus: alij corrumpentes, *eris* reponunt: alij *erat* poſitum uolunt pro eſt. Ego puto propriè locutum eſſe Horatium, longeq; adeò ſignificantius, quàm ſi uerbo præſentis temporis uſus eſſet: hoc modo non erat fas antehac è cellis auitis uinum depromere, conuiuiaq; agitare. Sed nunc deuicto M. Antonio cum Cleopatra, hoc erat illud tempus, in quo decebat epulari, & conuiuari. ſic loquitur Aelian. uari. hiſtor. lib. I. *Σοφόν τι ἄρα χρῆμα ἦν γένος βατράχων Αἰγυπτίων.*

πτίων. & Oppian.lib.3. ἁλιευτ. Ιχθύσι δ᾽ οὐκ ἄρα μοῦνον ἐπ᾽ ἀλλήλοισι νένηκα Πυκνὸν ἔλω, καὶ μῆτις ἐπίκλοπος, &c. & Hæſiod. ἔργ. καὶ ἡμέρ. Οὐκ ἄρα μοῦνον ἔλω ἐρίδων γένος, ἀλλ᾽ ἐπὶ γαῖαν Εἰσὶ δύω. Theoc. εἰδ. ε. ὦ παῖδες. ἢ σωμύλος ἦσθα Κομάτα. & Ita loquitur epiſt. ad Sextuam lib.1. *atqui rerum caput hoc eras, hic fons.* & Saty.x. lib.1. *Hoc eras excepto fruſtrà Varrone Atacino, Atque quibuſdam alijs, melius quod ſcribere poſſem.*

dum Capitolio] intereà dum Cleopatra, & M. Antonius ea moliebantur, quibus Capitolium, imperiumq; populi Rom. euerterent.

dementeis ruinas] à demente Cleopatra cogitatas, & comparatas.

contaminato cum grege turpium.] cum eunuchis turpi morbo laborantibus, uiris effæminatis. Eunuchos igitur uiros appellat non ſimpliciter, ſed uiros morbo illo corporis, & animi turpes, & fœdos, propter quem ad patiendum, quàm ad agendum ſunt aptiores, ac propenſiores. uide annot. ad illum locum Saty.VI. lib.1. *Vt ſi qui ægrotet, quo morbo Barrus.*

quidlibet impotens Sperare] impotens ſperare, id eſt, in eo impotens, quòd quidlibet ſperare auderet. impotens ſperare autem à Græcis ſumtum, de quo genere uide ad Od. VIII. lib. 4. Iam impotens valet apud bonos ſcriptores idem ferè, quod apud Græcos ἀκρατὴς, incontinens, effrenatus, non rationi obediens, ſed affectibus, & perturbationibus animi ſeruiens. M. Tull. epiſt. ad M. Marcell. *Victoria etiam ſi ad meliores uenit, tamen eos ipſos ferociores, impotentioresq; reddit.* Idem de Aruſp. reſponſ. *nihil feci iratus, nihil impotenti animo.* Idem Philipp. V. Antonium impotentem, iracundum, contumelioſum, ſuperbum, &c. nominat. ſic Catull. de faſelo. *freta impotentia*, id eſt, impotentium hominum more æſtuantia, & ſæuientia. idem ad Papyrum, ut Cæcilium arceſſat. *Illum deperis impotente amore*, id eſt, immodico, & immoderato. & Horat. Ode 1. lib.2. *Iuno impotens*, id eſt, ira & odio elata, ira inflammata, ab ira uicta, quæ iram continere non poterat, uel quæ odium ſuum exaturare non poterat. & Od. ult. lib.3. *Aquilo impotens*, ſupra modum ſæuiens, uehemens, ut ſit tralatio à rebus animatis. ut *freta impotentia.* impotens igitur ſperare, id eſt, quæ ſeſe continere non poterat, quin quidlibet ſperaret.

fortunaque dulci Ebria] rebus ſecundis elata, & impos mentis. ſic Demoſthenes Philipp. prima Philippum dicit magnitudine rerum geſtarum ebrium eſſe. Ἐγὼ δ᾽ οἶμαι μὲν ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι νὴ τοὺς θεοὺς, ἐκεῖνον μεθύειν τῷ μεγέθει τῶν πεπραγμένων, &c. & Anacreon. ἔρωτι μεθύοντα, id eſt, amore ebrium dixit. & Theocrit. in Dioſcuris πληγαῖς μεθύων.

ſed minuit furorem] ſed eius dementiam, inſolentiam, atq; impotentiam compreſsit tanta, in pugna Actiaca, clades accepta, ut uix una nauis ſalua ei reſtiterit. Itaque eius animum rebus proſperis ferocem, impotentem, inſolentem, res aduerſæ ἐσωφρόνισαν, id eſt, caſtigarunt, & ad ſanitatem mentis reuocarunt.

Mentemque lymphatam] Lymphatos appellant Latini, quos Græci νυμφολήπτους, ut ſuprà diximus. quam uocem uidetur uſurpaſſe Plato in Phædro pro furioſo, & mente concitato. ὥστε ἐὰν ἄρα πολλάκις νυμφόληπτος προϊόντος τοῦ λόγου γένωμαι, μὴ θαυμάσῃς. Sext. Pompeius Feſtus ſcribit lymphas dictas eſſe à Nymphis, uulgoq; memoriæ proditum eſſe, quicunque ſpeciem è fonte, id eſt, effigiem Nymphæ uiderint, furendi finem non facere: quos Græci νυμφολήπτους, Latini lymphatos appellant.

Mareotico] uino, quod ad Mareotidem Aegypti paludem naſcitur. Virg. Georg. II. *ſunt & Mareotides albæ.* Athen. lib. 1. δειπνοσοφ. ſcribit uinum Mareoticum eſſe Alexandrinum, à Marea fonte, qui in Alexandria eſt, & ab urbe ei fonti uicina eiuſdem nominis, appellatum: eamq; urbem fuiſſe olim maximam,

nunc eſſe uicum: paucis uerbis poſt, à Marone quodam uno ex ijs, qui cum Baccho militarunt, eſſe nominatam. Multas autem huius Mareotici uini laudes cõmemorat ibidem Athen.

Redegit in veros timores] qui rebus ſecundis inſolentes fiunt, & quibus uinum bonam mentem ademit, aut corrupit, ii periculi, in quo forte uerſantur, magnitudinem neque attendunt, neque ſentiunt, quandiu ita ſunt affecti: poſteà autem, quàm ad ſe redierunt, tum demùm timere incipiunt, tum demùm periculo ſcilicet edocti ad ſe redeunt, & ſe colligunt: uidetur igitur Horatius ſignificare Cleopatram, quamuis ob res ſecundas furore, amentiaq; præcipitem, & temulentam, ueris tamen timoribus affectam tum fuiſſe, cum eam Cæſar uictor inſequebatur. dixit autem *ueros timores*, quia ſunt & alii uani timores, maximè in bello. notum illud πολλὰ κενὰ τῦ πολέμυ.

volantem] quàm celerrime poterat, fugientem.

adurgens] perſequens, proximè inſequens.

daret vt catenis, &c.] ut uiam caperet. Quod Auguſtum duas ob cauſas uehementer exoptaſſe, primùm quòd uerebatur, ne illa pecuniam, quam penes ſe habebat, corrumperet ac diſsiparet: deinde, quòd eam exiſtimaret magnum momentum ad triumphi decus & gloriam, allaturam, ſi uiua Romam deportaretur, ſcribit Plutarch. in Antonio, his uerbis. Ἐκ δὲ τύτυ τὸν Προκυλήϊον ἔπεμψε κελεύσας, ἂν δύνηται, μάλιστα τῆς Κλεοπάτρας ζώσης κρατῆσαι. καὶ γὰρ ἐφοβεῖτο περὶ τῶν χρημάτων, καὶ μέγα πρὸς δόξαν ἡγεῖτο τῦ θριάμβυ, καταγαγεῖν ἐκείνην.

nec muliebriter Expauit enſem] quemadmodum uerè dicere licet eam non extimuiſſe ferrum: ita conſtat enſe non periiſſe: ſed duntaxat conatam eſſe ſibi manus afferre: à Proculeio autem eſſe prohibitam.

nec latenteis Claſſe cita, &c.] id eſt, nec ſeſe contulit in abditas & abſtruſas Aegypti latebras, in quibus uel deliteſceret, uel nouum exercitum aduerſus Cæſarem compararet.

fortis & aſperas Tractare ſerpenteis] Plutarchus ſcribit in Antonio, de genere mortis Cleopatræ nihil unquam certi ſciri potuiſſe: nullum ueneni ueſtigium in eius corpore apparuiſſe: duas tantùm cicatrices eſſe repertas, exiles & obſcuras, quibus adductum Cæſarem, fictam eius imaginem in triumphum deportaſſe, cui aſpis affixa adhæreret.

corpore combiberet] conciperet, admitteret. & ita M. Tull. lib. 3. de finibus: *ſed infici tamen iam debes iis artibus, quas ſi, dum tener eſt, combiberis: ad maiora ueniet paratior.*

Deliberata morte, &c.] Pet. Victorius uir optimè de litteris ac litteratis meritus, lib. x. uar. lect. hunc locum ſic eſſe diſtinguendum docet, *Deliberata morte ferocior: Sæuis Liburnis ſcilicet inuidens*, &c. & ſæuis Liburnis naues ſignificari, non Liburnos populos. cui prorſus aſſentior, præſertim cum faciat cum eo Plutarchus in Anton. his uerbis: ἐν τύτῳ Λιβυρνίδες ὤφθησαν διώκουσαι παρὰ Καίσαρος. Prætereà Vegetius lib. 4. de re militari, ſcribit Actiaco prælio Liburnorum auxiliis præcipuè uictum eſſe Antonium, atque iccircò experimento tanti certaminis patuiſſe Liburnorum naues ceteris aptiores eſſe. Erit autem hæc ſententia, Cleopatra deliberata morte, id eſt, cum moriendi conſilium cepiſſet, ſeu cum mori decreuiſſet, ferocior, id eſt, animoſior, quàm anteà, auſa eſt uenenum bibere, & ſerpentes tractare, quarum contactu & morſu uenenum toto corpore conciperet, ſcilicet Auguſto eam laudem, gloriãq; inuidens, ut capta per triumphum duceretur. Prætereà Lucianus bonus auctor Liburnos & Liburnorum naues commemorat in eo dialogo, qui inſcribitur ἔρωτες. ἐπὶ ἰταλίαν μοι πλεῖν διανοουμένῳ, ταχυναυτῦν σκάφος εὐτρέπιστο, τύτων τῶν δικρότων, οἷς μάλιστα χρῆσθαι

χρῆσθαι Λίβυρνοι δοκοῦσιν, ἔθνος Ἰονίῳ κόλπῳ παρῳκισμένον. Quòd ſi quis volet ſeruata eadẽ, quã P. Victorio auctore, adhibeo, diſtinctione, nomine *Liburnis* populos, non eorum naues intelligere, non admodũ improbabo, vt ſic explicetur hic locus: Cleopatra deliberata morte, ferocior effecta, quàm prius fuerat, ſcilicet inuidens ſæuis Liburnis populis illis, quorum nauibus magna ex parte parta fuerat Auguſto victoria, & cetera, vt ſupra. ego tamẽ explicationẽ priorẽ malo.

Inuidens deduci] tale eſt hoc, qualia ſunt illa, quę collegimus ad Oden XXIII. Iam, quod ad verbum inuidendi attinet, ita Homerus loquitur ὀδ. λ. vbi Vlyſſes ab Alcinoo oratus, vt reliqua dė ſuis erroribus, laboribus, incommodis perſequeretur, ſic reſpondet: *Εἰ δ' ἔτ' ἀκουέμεναί γε λιλαίεαι, οὐκ ἂν ἔγωγε Τούτων σοι φθονέοιμι, καὶ οἰκτρότερ' ἄλλ' ἀγορεῦσαι*, id eſt, non inuidebo tibi his & alia miſerabiliora narrare, &c.

priuata] non iam regina, vt ſat. 3. lib. 1. *Priuatusque magis uiuam te rege beatus.* alij ineptè ſubintelligunt, regno.

ſuperbo] ſuprà Ode XXXV. *ſuperbos Vertere funeribus triumphos.*

Non humilis mulier] immo ſummo loco nata ac generoſiſſima. M. Tull. in Lælio: *humilem ſanè & minimè generoſum (ut ita dicam) relinquunt ortum amicitiæ*: vel excelſo & magno animo.

AD PVERVM. Ode 38.

Se tenui apparatu gaudere.

PERSICOS odi, puer, apparatus:
Diſplicent nexæ philyra coronæ:
Mitte ſectari, roſa quo locorum
Sera moretur.
Simplici myrto nihil allabores
Sedulus curo. neque te miniſtrum
Dedecet myrtus, neque me ſub arcta
Vite bibentem.

COMMENTARII.

Perſicos odi, puer,] id eſt, nolo in conuiuio adhiberi vnguenta, odores, coronas operoſas, & ſimiles delicias, quibus Medi & Perſæ vti ſolebant.

Nexæ philyra coronæ:] de coronis in conuiuio adhiberi ſolitis cùm aliquid ſupra dixerimus, tùm plura dicemus ad Oden XI. lib 4 philyra autem tenuiſſima & ſubtiliſſima eſt tiliæ membrana, qua accuratius, & operoſius coronæ nectebantur. Plinius lib. 16. cap. 14. *Inter corticem & lignum tenues tunicas multiplici membrana, è quibus uincula tiliæ uocantur: tenuiſſimæ earum philyræ coronarum lemniſcis celebres, antiquorumque honore.*

ſera] quæ in longinquis terrarum oris tardius naſcitur.

ſimplici myrto. &c.] nihil tė adhibere volo ad conuiuij apparatum præter myrtum, cuius odor & gratiſſimus eſt, & minimè ſumtuoſus.

nihil allabores] nihil addas: ſed allaborare eſt ἐμφατικώτερον. Valet enim laborioſè aliquid alteri rei addere. vtitur eod. verbo Ode 8. lib. Epod. *Ore allaborandum eſt tibi.*

ſedulus curo] ordo eſt, ſedulò curo, ne quid addas myrto. Ex myrto autem fiebant etiam coronæ, quibus in vino & epulis vterentur, vt Od. 7. lib. 2.

ſub arcta Vite] ſub anguſta pergula, ex vite ad vmbram comparata.

CAR-

CARMINVM LIBER SECVNDVS.

AD C. ASINIVM POLLIONEM. Ode I.

Commendat ſcripta illius, quibus bella ciuilia complectebatur.

MOTVM ex Metello conſule ciuicum,
Belliq́ue cauſas, & uitia, & modos
Ludumq́ue Fortunæ, graueisq́ue
Principum amicitias, & arma
Nondum expiatis uncta cruoribus,
Periculoſę plenum opus aleæ
Tractas, & incedis per igneis
Suppoſitos cineri doloſo.
Paulum ſeueræ Muſa tragœdiæ
Deſit theatris: mox, vbi publicas
Res ordinaris, grande munus
Cecropio repetes cothurno,
Inſigne mæſtis præſidium reis,
Et conſulenti Pollio curiæ:
Cui laurus ęternos honores
Dalmatico peperit triumpho.
Iam nunc minaci murmure cornuum
Perſtringis aureis: iam litui ſtrepunt:
Iam fulgor armorum fugaceis
Terret equos, equitumq́ue uultus.
Audire magnos iam uideor duces
Non indecoro puluere ſordidos:
Et cuncta terrarum ſubacta,
Præter atrocem animum Catonis.

Iuno,

Iuno, & deorum quiſquis amicior
Afris, inulta ceſſerat impotens
Tellure, uictorum nepotes
Rettulit inferias Iugurthę.
Quis non Latino ſanguine pinguior
Campus ſepulcris impia pręlia
Teſtatur? auditumque Medis
Heſperię ſonitum ruinę?
Qui gurges? aut quæ flumina lugubris
Ignara belli? quod mare Dauniæ
Non decolorauere cędes?
Quæ caret ora cruore noſtro?
Sed, ne, relictis Muſa procax iocis,
Ceæ retractes munera næniæ,
Mecum Dionæo ſub antro
Quęre modos leuiore plectro.

COMMENTARII.

Motum ciuicum] bellum ciuile. ſed aptius eſt nomen motus, & ſignificantius. Pollionem, qui tragœdias, ſeu prętextas potius, ſcribebat de bellis ciuilibus, monet Horatius, vt hanc ſcripturam tantiſper intermittat, dum reſtituatur in ordinem, atque in ſuum ſtatum Reſpub. Pollionem autem tragœdiarum, ſeu prætextarum fuiſſe ſcriptorem declarant illa Horatiana ſat. x. lib. 2. *Pollio Regum facta canit pede ter percuſſo.*

Ex Metello conſule] L. Afranij collega, de quo ſic M. Tull, epiſt. ad Att. lib. 1. *Metellus tuus eſt egregius conſul. unum reprehendo, quòd ocium è Gallia non magnopere nunciari gaudet.*

Belliq; cauſas] belli cauſæ, verbo erant (vt ipſe Cęſar dicebat) quòd interceſsio ſublata, ius Tribunitium ſublatum, circunſcriptus eſſet Antonius, reuera dominandi cupiditas, & πλεονεξία.

Ludumque fortunæ] ſic ſup. Od. 2. li. 1. bellum, ludum Martis appellauit. Iam quis neſcit fortunam in bello plurimum poſſe?

grauesq; Principum amic.] primùm L. Craſſi, Cn. Pompeij, C. Cæſaris: deinde Octauiani, M. Lepidi, M. Antonij.

Nondum expiatis vncta] arma ſanguine ciuili, cuius nondum pœnas meritas luimus, óblita.

Periculoſæ plenum opus aleæ] propter incertum belli euentum. nam cum ſit neceſſe in ſcribendis his prætextis multorum vitia notare, multorumque voluntates offendere, veriſimile eſt eos, quos ſcriptis offenderis, ſi vicerint grauiter laturos.

Et incedis per ignes] allegoría eſt, qua obſcurè ſignificat idem, quod proximè dixerat, periculoſum eſſe illorum temporum tragœdiam ſcribere, ſeu tragœdię ſcribendæ ex bellis ciuilibus argumentum ſumere.

cineri doloſo] cineri, qui celat, & tegit ignes ſubiectos. ſi infrà Od. 27. lib. 3. *Taurum doloſum* appellat, qui deum celat.

Paulum

Paulum ſeueræ] ſine, vt theatra tantiſper tuis tragœdijs careant, dum hi motus ciuiles conquieſcunt,perinde ac ſi diceret, intermitte vſque eò ſcriptionem tragicam, quoad Remp.diſsipatam ac diſiectam ordinaris, vel intermitte tragœdiæ ſcribendæ ſtudium: néue tragœdias tuas, quæ tali argumento conſtant, ſcenæ committe hoc tempore, rebus videlicet nondum compoſitis, neque ordinatis.

Mox,vbi publicas r.o.] id eſt,vbi ea, quæ ſunt in Rep.turbata, diſſipata, diſiecta digeſſeris, diſpoſueris, in ſuum ordinem reſtitueris: munus ſcribendi abs te ſuſceptum repetes.

Cecropio] Attico,ſeu Athenieñſi.Theſpis enim, Aeſchylus,Sophocles, Euripides tragœdiarum ſcriptores,Athenienſes fuerunt, ſuasque tragœdias Athonis docuerunt. Fuit autem Cecrops Actæi gener, eius, quem primum in Attica regnaſſe ſcribit Pauſanias Atticis, his verbis. *Ἀκταῖον λέγουσιν ἐν τῇ Ἀττικῇ βασιλεῦσαι πρῶτον. ἀποθανόντος δὲ Ἀκταίου Κέκροψ ἐκδέχεται τὴν ἀρχὴν θυγατρὶ συνοικῶν Ἀκταίου.*

Inſigne mæſtis præſidium reis,Et conſulenti] id eſt, qui & cauſis agendis,reisque defendendis,& conſilio dando,ſententiaque dicenda, cum in ſenatu magis de rebus conſultatur,multum vales.

Cui laurus] ſignificat eum de Dalmatis triumphum egiſſe.

Iam nunc minaci] oſtendit Pollionem ita ſubijcere oculis præliorum imaginem,vt ij qui legant,ſpectare,atque ijs,quæ narrãtur,intereſſe ſibi videantur. & eſt elegans *ὑποτύπωσις.* In prælijs autem ad exacuendos & excitandos militum animos,cornua,litui,tubę adhibebantur,vt ex hoc loco,& Ode.1.lib.1. colligitur. & *lituo tubæ Permiſtus ſonitus.* Erat autem lituus genus buccinæ incuruæ. Ennius.*Inde loci lituus ſonitus effudit acutos.* Feſtus.

Non indecoro puluere ſordidos] qui pro patriæ libertate fortiter pugnantes occubuerunt. vide ſup.Ode. xv. lib.1. *puluere Troico Nigrum Merionem.*

cuncta terrarum] omnes terrarum partes. Similia ſunt illa quæ alibi annotabimus, *anguſta uiarum, extrema finium, amara curarum,* &c.

præter atrocem animum Catonis] ſup.Od.x11.*& Catonis Nobile lethum.* Plutarchus in Catone, ſcribit populum Vticenſem ſtatim audita Catonis morte, ad eius fores concurriſſe, atque vna voce conclamantem, illum ſolum ſeruatorem, ac beneficum, ſolum liberum, ſolum inuictum appellaſſe, his verbis. *καὶ μικρὸν ὕστερον ὁ δῆμος τῶν Ὑτικαίων μιᾷ φωνῇ τὸν εὐεργέτην, καὶ σωτῆρα καὶ μόνον ἐλεύθερον, καὶ μόνον ἀήττητον καλούντων* Ipſe Cæſar verò accepto de eiuſdem morte nuncio, dixiſſe fertur:Cato inuideo tibi mortem: tu enim mihi tuam ſalutem inuidiſti. atrocem igitur animum intellige conſtantem, imperterritum, *ἄφοβον.* nam aſſentior ijs,qui hoc nomen à verbo Græco deductum volunt, *τρέω*.quod valet timere, vt ſit atroxis, qui non timeat: quanquam ſcio atrocem interdum aliud ſignificare.

Iuno,& Deorum] Iuno,& alij Dij,qui Numidis fauerant in bello Iugurthino,Numidarũ, & Afrorum calamitate,neceque Iugurthę (fuit enim ille Romæ in carcere necatus)offenſi,victores ipſos,nempe Romanos,eorumque poſteros Iugurthæ mânibus,tanquàm victimas mactarunt,ac parentarunt.

inulta tellure] Africa.

impotens] vel *ἀκρατὴς τῆς ὀργῆς*,vt ſuprà Od.xxxv11. id eſt,irata,vel non potens,id eſt,quæ non potuerat odium ſuum explere.

victorum nepotes] poſteros Romanorum, qui fuerant victoria potiti.

inferias] victimas,quæ mânibus immolantur ſeu mactantur. de Iugurtha autem lege Salluſt.

Impia

Impia] ſcelerata, patriæ pernicioſa, in quibus ciuis ciuem trucidat.

Heſperiæ] Italicæ, vt Ode xxxvi. lib. 1. Dionyſ. Halicar. *ἀρχαιολ.* Ρωμ. *Ελληνες ἑσπερίαν καὶ αὐσονίαν ἐκάλουν τὴν Ιταλίαν οἱ δ' ἐπιχώριοι σατορνίαν.*

Dauniæ cædes] Appulorum, & Italorum cædes.

Sed ne relictis Muſa] ſic Muſam reprimit Ode iii. lib. 3. *Quo Muſa tendis? deſine peruicax Referre ſermones Deorum.* ſic Pindarus in medio carmine ſeipſum, ab eo quod inſtituerat, aberrantem, aut ad ea, quæ ad rem ſuſceptam minus pertinebant, digredientem reprimit, & reuocat. *εἰδ. γ.* Νεμ. *θυμὲ τίνα πρὸς ἀλλοδαπὰν ἄκραν ἐμὸν πλόον παραμείβῃ;* & Olym. *εἰδ. θ.* cum Herculem tribus Dijs, quos eo loco nominat, præſtantiorem eſſe oſtendiſſet, ſeipſum reprimens, talemque orationem abominans, odioſam atque inuiſam ſapientiam eſſe dicit dijs maledicere. *ἀπό μοι λόγον τοῦτον στόμα ῥῖψον. ἐπεὶ τό γε λοιδορῆσαι θεοὺς ἐχθρὰ σοφία.* & paulo poſt *μὴ νῦν λαλάγει τὰ,* &c.

Ceæ næniæ] Simonidei carminis. fuit enim Simonidis (vt ſcribit Quinctilianus) virtus in commiſeratione commouenda, & in tractandis rerum triſtium argumentis. Ideoque Catull. *Paulum quidlibet allocutionis Mæſtius lacrymis Simonideis.* Ceæ ſine diphtongo in priore ſyllaba ſcriptum eſt in omnib. lib. vete. Theocr. *εἰδ. ιζ. Εἰ μή τινος ἀοιδὸς ὁ κῖος ἄιολα φωνέων,* &c. aptiſſimo autem vocabulo vſus eſt, *nænia,* quod eſt carmen funebre, & lugubre. vt Ode vltima huius libri. *Abſint inani funere næniæ.* quamuis pro quouis carmine ab eodem vſurpetur. vt Od. xxviii. lib. 3. *Dicetur merita nox quoque nænia.* & epiſt. 1. lib. 1. *an puerorum Nænia, quæ regnum recte facientibus offert.*

retractes] iterum tractes. ſic Virg. lib. 7. Aen. *Agmina in arma vocat ſubitò, ferrumque retractat.*

Dionæo ſub antro] Dionen Veneris matrem eſſe etiam Homerus teſtatur *ἰλ. ε.* quo in loco ait Venerem à Diomede vulneratã, atque in cælum reuerſam ſtatim in ſinum, & complexum matris Dionę concidiſſe. *Η δ' ἐν γούνασι πῖπτε Διώνης δῖ' Αφροδίτη Μητρὸς ἑῆς. ἡ δ' ἀγκὰς ἐλάζετο θυγατέρα ἥν.* & Eurip. Hele. *Κόρη Διώνης Κύπρι, μή μ' ἐξεργάσῃ.* Theoc. autem *εἰδ. ιε.* Venerem Dionæam appellat. *Κύπρι Διωναία,* & Virgil. in Mœride, Auguſtum Cæſarem tanquam ab Iulo & Venere prognatum, Dionæum vocat. *Ecce Dionæi proceſſit Cæſaris aſtrum.* Hoc igitur loco antrum Dionęum Venereum intelligemus, in quo ſint canendæ res leues, & amatoriæ, & Venereę.

Quære modos] verſus, cantus. vt Od. iii. lib. 3. *Magna modis tenuare paruis.* & huius lib. Od. xii. *nec Siculum mare Pæno purpureum ſanguine mollibus Aptari citharæ modis.* & ix. lib. 3. *Dulces docta modos.* & de arte poet. *Acceſſit numeriſque, modiſque licentia maior.*

AD C. SALLVSTIVM CRISPVM. Ode 2.

Primùm Proculeium laudat ob liberalitatem in fratres: Deinde oſtendit eum, qui ſuas cupiditates reprimere, pecuniamque contemnere poſsit, ſolum regem, ſolum beatum eſſe.

NVLLVS argento color eſt, auaris
Abditæ terris inimice lamnæ
Criſpe Salluſti, niſi temperato
Splendeat vſu.

Viuet extento Proculeius æuo,
Notus in fratres animi paterni.
Illum aget penna metuente ſolui
Fama ſuperſtes.
Latius regnes auidum domando
Spiritum, quàm ſi Libyam remotis
Gadibus iungas, & uterque Pœnus
Seruiat uni.
Creſcit indulgens ſibi dirus hydrops:
Nec ſitim pellit, niſi cauſa morbi
Fugerit uenis, & aquoſus albo
Corpore langor.
Redditum Cyri ſolio Phraaten
Diſſidens plebi, numero beato-
Rum eximit uirtus: populumque falſis
Dedocet uti
Vocibus, regnum, & diadema tutum
Deferens uni, propriamque laurum,
Quiſquis ingenteis oculo irretorto
Spectat aceruos.

COMMENTARII.

inimice Lamnæ] inimice laminis aureis, ſeu argenteis in terram defoſſis: qui odiſti nimiam pecuniæ cuſtodiam: liberalitatem autem & munificentiam diligis. *lamnæ* poſitum pro laminæ. vt epiſt. ad Vall. *uentres lamina candente nepotum Diceret urendos.*

extento] longo, producto. translatum. propriè dixit epiſt. ad Auguſt. *Ille per extentum funem mihi poſſe uidetur Ire poeta.* & Od. xv. huius lib. *undique latius Extenta uiſentur Lucrino Stagna lacu.*

Illum aget penna metuente ſolui] Omnino ſic eſt legendum: & ita reperi ſcriptum in omnibus codicib. manu ſcriptis. denique hanc lectionem agnoſcit Porphyr. Corruperant autem hunc locum arrogantes quidam, & indocti homines, qui, cum facile animaduerterent hoc ſentire Horatium, Proculeij nomen propter eximiam in fratres ſuos liberalitatem, immortale futurum, exiſtimarentque, ſi *metuente* legeretur, planè aliam, & contrariam huius loci ſententiam futuram, quaſi penna metuens ſolui, ſit ea, quam dies, aut vis aliqua ſit ſolutura, negationem *haud*, addiderunt. Sed quamuis nemo mediocriter doctus dubitet, quin hæc ſit vera, & germana ſcriptura, conſtitui tamen, vt adoleſcentibus conſulam, eius rationem explicare. Penna igitur metuens ſolui ea eſt, cuius nulla vnquam diſſolutio eſt futura. Atque ita loquitur Virgil. Georg. I. *Arctos Oceani metuenteis æquore tingi.* quibus verbis nihil aliud ſignificat Virgilius, quàm arctos nunquam occidere. & *metuentes*, valet φυλαττομένας, id eſt, cauentes. Eſt enim verſus ille ex Arato ad verbum ferè expreſſus. Ἄρκτοι κυανέου πεφυλαγμέναι ὠκεανοῖο. quod idem eſt apud Homer. ἰλ. σ. de vrſa maiore,

iore, Οὔτι δ᾽ ἄμμορός ἐστι λοετρῶν ὠκεανοῖο. ſed cuius teſtimonium grauius nobis eſſe debet, quàm ipſius Horatij, qui frequentiſsimus eſt in huiuſmodi loquendi generibus? ſic loquitur Saty.vi. lib.2. *forti nubet procera Corano Filia Naſicæ metuentis reddere ſolum*. nam *metuentis* hoc loco nihil aliud eſſe puto, quàm nolentis. & lib.3.Od.xi *metuitque tangi Nuptiarum expers*, id eſt, non vult tangi. & Od.v.lib.4.*Culpari metuit fides*, id eſt, nemo eſt, qui violare fidem velit. & Od. xxiiii.l.3.*et metuens alterius uiri Certo fœdere caſtitas*, id eſt, caſtitas ab altero viro abhorrens: & epiſt.1.lib.2. *Sed turpem putat in ſcriptis, metuitq; lituram*. & epiſt. ad Quinctium lib.1. *Labra mouet metuens audiri*, id eſt, nolens audiri. & ad Loll.2. eod. lib. *Si bene te noui metues liberrime Lolli Scurrantis ſpeciem præbere profeſſus amicum*. Tralationem autem ductam eſſe ex eo puto, quòd qui metuunt quippiam, id ipſum fugiunt, & vitant, quam maximè poſſunt. Itaque Virgil. hæc verba Arati πεφυλαγμέναι ὠκεανοῖο, ita vertit, *Oceani metuentes æquore tingi*, cum verbum Græcum φυλάττεσθαι idem, quod cauere, & vitare ſignificet. Sic igitur hic locus eſt legendus: neque exiſtat poſthac quiſquam vſque adeò audax, atque impudens, vt, quæ apud bonos ſcriptores non intelligit, audeat corrumpere. Hæc ego cum M. Mureto Venetijs demonſtraſſem: quin ita eſſet; vt ſentio, ne dubitandum quidem eſſe dixit: ſed, cùm in ijs exemplaribus, quæ ſunt ab eo (vt dicebat) aliquot locis emendata, hoc mendum hærere vidiſſet, huius errati culpam in operas typographi contulit: & paucis poſt menſibus, cùm libros variarum lectionum ederet, magnam partem eorum, quæ ad hunc locum in meis commentarijs legerat, in ſept. caput primi libri me conniuente & permittente retulit.

Latius regnes auidum, &c.] ſententia generalis eſt. hoc enim ſignificat, latiores vnumquenque regni fineis habiturum, ſi ſuas cupiditates reprimat ac refrênet, quàm ſi diſiunctiſsimas terrarum partes poſſeſſionibus continuet, & coniungat.

ſpiritum] φρόνημα.

dirus hydrops] Hydrops morbus eſt notiſſimus. Hydropicum nominant qui eo morbo laborat. vide Corn. Celſum lib.3. videtur autem hoc loco poni morbus pro ęgro.

Fugerit venis] fugerit è venis.

Phraaten] Fuit hic Phraates Rex Parthorum. Iul. Florus epit.100. Cornel. Tacitus lib.2. Strabo. lib.6. Hor. de eod. epiſt. ad Iccium lib.1. *ius, imperiumque Phraates Cæſaris accepit genibus minor*; fuit & Phraortes (aduerſus quem pugnauit M. Antonius) rex Parthorum, Medorum, Perſarum: de quo Plut. in Antonio. idcircò quidam hoc loco legi volunt Phraortem: à quibus diſſentio. nihil enim vetat, quo minus Phraates idem & Parthorum, & Perſarum regnum obtinuerit, vt Ode.v.lib.3. Præterea Priſcian. lib.xviii. hunc locum producens, vulgatam ſcripturam agnoſcit.

redditum Cyri ſolio] in Cyri ſedem & locum reſtitutum. Eſt autem huius loci ſententia, quam quidem indignis modis deprauant. Virtus igitur (inquit Horat.) à plebe diſsidens, Phraatem regem in numero beatorum non habet, populumque & multitudinem imperitam, quæ ſolet reges & dynaſtas in beatis numerare, immò verò eos ſolos beatos prędicare, dedocet his vocibus vti, falſis præſertim, dum ipſa eum ſolum verè beatum, ac verè Regem iudicat, qui pecuniam contemnit, qui auri ſplendore non capitur, neque commouetur. Eſt autem hic verſus, *Diſſidens plebi numero beatorum* hypermeter, & ſyllaba eius vltima pertinet ad verſum ſequentem. cuius generis exempla alibi colligemus. Iam hoc *diſſidens plebi*, pro illo *diſſidens a plebe*, Horatianum. vt ſup. li.1. Od.xxvii.

R 2 Vino

Vino & lucernis Medus acinaces, Immane quantum diſcrepat. pro diſcrepat à vino & lucernis. & epiſt. 2. lib. 2. in extr. *& tamen idem Scire uolam, quantum ſimplex, hilariſque nepoti Diſcrepet.* & ſat. 6. li. 1. *longè mea diſcrepat iſtis Et uox, & ratio.* & ſat. 3. li. 2. *quid diſcrepat iſtis, Qui nummos, aurumque recondit neſcius uti Compoſitis?* & de arte poet. *Primo ne diſcrepet imum.* ibid. *& diuina futuri Sortilegis non diſcrepuit ſententia Delphis* ſic apud eundem *diſtare* & *differre* cum caſu dandi coniunguntur. Od. 1x. lib. 4. *Paulum ſepultæ diſtat inertiæ Celata uirtus.* & epiſt. ad Mæcen. 2. lib. 1. *quid diſtent æra lupinis.* & epiſt. ad Loll. 2. eod. lib. *Diſcolor infido ſcurra diſtabit amicus*: de arte poet. *Nec ſic enitar tragico differre colori*, &c.

Quiſquis ingenteis oculo irretorto, &c.] Nemo mihi hunc locum rectè videtur explicare. Nam alij *oculo irretorto* interpretantur, *ſine cupiditate*, & *ſine inuidia*. alij *non reflexo à continentia ad cupiditatem*: alij *non inuidente*: alij aliter, quæ omnia mihi ſunt tenebræ. Ego verò huic pulcherrimæ ſententiæ ab illis obſcuratæ potius, quàm declaratæ, lucem afferre volo ex alijs ſcriptoribus. Pindarus igitur πυθ. εἰδ. γ. de Aeſculapio loquens, non diſsimili dicendi figura, ait eum auri aſpectus, ac ſplendore captum, Hippolytum mortuum ab inferis reuocaſſe, his verbis: ἀλλὰ κέρδει καὶ σοφία δέδεται. ἔτραπε κἀκεῖνον ἀγάνορι μισθῷ, χρυσὸς ἐν χερσὶ φανεὶς, id eſt, ſed illius oculos reflexit, ac retorſit aurum ſplendens in alterius manibus conſpectum: victa eſt oculorum eius acies auri ſplendore. Itaque ex his Pindari verbis, ſic hunc Horatij locum explico: Virtus Phraatem è numero beatorum eximit, vni regnum deferens, qui ingentes auri aceruos ita ſpectat, vt oculos ſuos nullam in aliam partem reflectat, aut retorqueat: qui aurum rectis oculis intueri poteſt: cuius ea eſt oculorum animi acies, vt auri ſplendore non offendatur, neque præſtingatur, id eſt, qui ita aſpicit, vt non concupiſcat, aut corrumpatur. Eſt autem metaphora ducta ab ijs, qui oculorum vitio lucem aſpicere non poſſunt: ſed oculos ab ea demouere, atque in aliam partem reflectere coguntur. vnde natę ſunt hæ & apud Græcos, & apud Latinos loquendi figuræ: ὀρθοῖς ὄμμασι προσβλέπειν, ἀσκαρδαμύκτοις, ἀτρέπτοις, id eſt, rectis, fixis, immotis, non reflexis oculis intueri, id eſt, ſine dubitatione, & ſine metu aſpicere. Theocr. εἰδ. ε. μέγα δ' ἄχθομαι, εἰ τύ με τολμᾷς Ὄμμασι τοῖς ὀρθοῖσι ποτιβλέπειν, id eſt, moleſtè autē fero, ſi tu me audes rectis oculis intueri: ſi aſpectus mei ſplendor & dignitas, meaque præſtantia non te deterret, quo minus me aduerſum aſpicere audeas. Suet. in Auguſto, *unde præbitam Antonio materiā putem exprobādi, ne rectis quidem oculis eum aſpicere potuiſſe inſtructam aciem.* Ariſtoph. ἐπιβλέψον εἰς ἐμ' ἀσκαρδάμυκτος. Oppianus lib. 1. κυνηγετ. Ἢ παῖς ἂν δέδορκ' ἀσκαρδαμύκτοισιν ὀπωπαῖς Αἰζηοῖσι λόχον πεπυκασμένον ἐπλίτησι. Καὶ χαλκὸν σελαγεῦντα, καὶ ἀστράπτοντα σίδηρον. Huc pertinet Plutarchi locus in Cicerone, quo loco eum cum Demoſthene comparat, oſtenditque illum aduerſus munera, & corruptelas integrum, ſanctum, caſtum, atque vndique ſeptum fuiſſe: hunc contrà ad corrumpendum, tenerum ac facilem. Sic autem loquitur Plutarch. πρὸς τὰς δωρεὰς βασιλέων ἀντιβλέψαι Δημοσθένης οὐκ ἂν ἐτόλμησε: id eſt non auſus eſſet Demoſthenes Regum munera aduerſis & irretortis oculis intueri: erat illi ita tenera & imbecilla oculorum acies, vt auri ſplendore præſtingeretur. Quemadmodum igitur ait Plutarchus Demoſthenem non fuiſſe auſurum regum munera irretortis oculis intueri: quibus verbis ſignificat, illum fuiſſe δωροδόκον, id eſt ad capienda munera facilem, promtum ac proclinem: ſic hoc loco Horat. dicit eum verè regnare, veroſq; triumphos agere, qui magnam vim auri & argenti ſpectare poſsit oculis irretortis, id eſt, qui pecuniæ magnitudine de conſilio ſuſcepto ac propoſito non deducatur: qui pecuniam contemnat: qui habeat animum à pecunia incorruptum, integrum, inuictum. Eſt enim (vt dixi)

dixi) tralatio ab oculorum ſanitate, & integritate, ad animi magnitudinem & caſtitatem. Vtitur eadem ſimilitudine M. Tull. in epiſtol. quadam ad Brutum, cuius initium eſt, *Cum ſæpe te litteris*, &c. ſignificans periculum eſſe ne animus Octauiani vincatur à ſpecie honoris falſa, his verbis, *uidetur enim in eo eſſe indoles: ſed flexibilis ætas: multique ad deprauandum parati, qui ſplendore falſi honoris obiecto, aciem boni ingenij præſtringi poſſe confidunt*. Quamobrem autem oculi ſplendore offendantur, elegantem reddit rationem Lucretius li. 4. *Splendidi porrò oculi fugitant, uitantque tueri. Sol etiam cæcat, contrà ſi tendere pergas: Propterea, quia uis magna eſt ipſius, & altè Aera per purum grauiter ſimulacra feruntur, Et feriunt oculos turbantia compoſituras. Praterea ſplendor quicunque eſt acer, adurit Sæpe oculos ideò quòd ſemina poſſidet ignis Multa, dolorem oculis quæ gignunt inſinuando.*

AD DELLIVM. Ode 3.

Neque demittendum aduerſis, neque efferendum ſecundis rebus animum: ſed hilariter viuendum, cùm æqua ſit omnibus moriendi conditio.

AEQVAM memento rebus in arduis
Seruare mentem: non ſecus in bonis
Ab inſolenti temperatam
Lætitia, moriture Delli
Seu mæſtus omni tempore vixeris:
Seu te in remoto gramine per dies
Feſtos reclinatum bearis
Interiore nota Falerni.
Quà pinus ingens, albaq́ue populus
Vmbram hoſpitalem conſociare amant
Ramis, quà obliquo laborat
Lympha fugax trepidare riuo:
Huc vina, & vnguenta, & nimium breueis
Flores amœna ferre iube roſæ:
Dum res, & ætas, & ſororum
Fila trium patiuntur atra.
Cedes coemtis ſaltibus, & domo,
Villaq́ue, flauus quam Tiberis lauit,
Cedes: & extructis in altum
Diuitijs potietur heres.
Diues ne priſco natus ab Inacho,
Nil intereſt, an pauper, & infima
De gente ſub dio moreris,

Victima

Victima nil miſerantis Orci.
Omnes eodem cogimur; omnium
Verſatur vrna ſerius, ocyus,
Sors exitura: & nos in eter-
Num exilium impoſitura cymbæ.

COMMENTARII.

Aequam memento] æquam, id eſt, æquabilem, non contractam, aut demiſſam, aut perturbatam rebus aduerſis, atque aſperis: memento æquo animo ferre res aduerſas. ſic Plaut. Aulul. *Pol, ſi eſt animus æquus tibi, ſatis habes, qui benè uitam colas.* Idẽ in Ruden. *ergo animus æquus optimum eſt ærumnæ cõdimentum.* Teren. Adelph. *ne nimium modò Bonæ tuæ iſtæ nos rationes Mitio, & tuus iſte animus æquus ſubuertat.* Lucret. lib. v. *Diuitiæ grandes homini ſunt uiuere parcè Aequo animo.* *animus æquus*, his locis valet, tranquillus, ſedatus, non commotus, non perturbatus, ſic Horat. epiſt. ad Loll. lib. 1. *Det uitam, det opes, æquum mi animum ipſe parabo.* Idem ſatyra v. lib. 1. *cænantes haud animo æquo Expectans comites.* Idem epiſt. ad Bullat. *Eſt Vlubris, animus ſi te non deficit æquus.* Idem ſatyra. III. lib. 2. *Accipe, quid contrà iuuenis reſponderit æquus.* interdum nõ iratus, neque offenſus. Cic. pro Roſc. Amer. *Concedo, & quòd animus æquus eſt, & quia neceſſe eſt.* idem in orat. perfect. *Conſequeris tamen, ut eos ipſos, quos contra ſtatuas, æquos, placatoſque dimittas.* Hor. Ode XVIII. lib. 3. *abeaſque paruis Aequus alumnis.* & Ode. XXIX. eiuſd. lib. *quod adeſt, memento Componere æquus.* & carmine ſæculari ad Deos: *Si palatinas uidet æquus arces.* Idem epiſt. ad Sceuam lib. 1. *Tentantem maiora, ferè præſentibus æquum.* & Od. XII. lib. 1. *Te minor latum reget æquus orbem.* & æquitas animi, eſt tranquillitas quædã, & placabilitas. M. Tull. in Agrar. *Quantum tibi agri uendet ſocer tuus? Si ego eius æquitatem animi noui, uendet non inuitus.* Idem ad Attic. lib. 4. vltim. epiſtol. *perſpice æquitatem animi mei, & ludum, & contentionem Seleucianæ prouinciæ.*

rebus in arduis] in rebus aſperis, & aduerſis. ἐν τοῖς δεινοῖς.

non ſecus in bonis] in ſecundis. in libro Donati, & Faërni ſcriptum eſt *non ſecus ac bonis.* ſed in libro Faërni ineſt litura.

Seu mæſtus omni, &c.] hæc cohærent cum ſuperioribus illis, *moriture Delli*, hoc modo, Delli, qui omninò moriturus es ſiue te per omnem ætatem mærori, & ęgritudini dedideris, ſiue hilariter, & iucundè vixeris.

in remoto gramine] in loco aliquo viridi, & herboſo ab arbitris remoto, ac libero, in quo ocioſus recubes, animumque relaxes.

te bearis] te hilariter, & beatorum in morem curaris: te vino pręſtantiſſimo inuitaris: tibi benè feceris, vt loquitur Plautus. Vtitur eodem verbo Od. VIII. lib. 4. *Cælo Muſa beat.* & epiſt. ad Loll. 2. li. 1. *Munere te paruo beet.* & epiſt. 2. lib. 2. *latiumque beabit diuite lingua.*

interiore nota Falerni] vino optimo, & propter eximiam bonitatem in intima cellæ vinariæ parte recondito, & notam inſignem, quæ ætatem ſignificet, præ ſe ferente: vel interiorem notam dixit pro meliore. Solebant autem veteres illi (qui mos etiam ad noſtra tempora permanſit) vini cados, teſtas, amphoras, in cellis condere notatas, id eſt, inſignibus quibuſdam litteris, aut aliis notis diſtinctas, ad tempus, aut præſtantiam vini ſignificandam. quo ex more natum illud eſt loquendi genus, *de meliore nota.* Curius ad Cic. li. 7. *Quare Cicero mi, perſeuera conſtanter nos conſeruare, et Sulpicij ſucceſſori nos de meliore nota cõmenda,*

menda,

menda,&c. Catull. ad Manlium. *Quare, quòd ſcribis Veronæ turpe Catullo Eſſe, quòd hic quiſquam de meliore nota, Frigida deſeſſo tepefecit membra cubili,* &c. Horat. autem propriè Saty.x. lib.1. *Vt Chio nota ſi commiſta Falerni eſt.* M.Tull.in Bruto de Thucydide. *Orationes autem, quas interpoſuit, (multæ enim ſunt) eas ego laudare ſoleo: imitari neque poſſum, ſi uelim, nec uelim fortaſſe, ſi poſſim: ut ſi quis Falerno uino delectetur, ſed eo nec ita nouo, ut proximis Conſulibus natum uelit: nec rurſus ita uetere, ut Opimium, aut Anicium Conſulem quærat: Atqui eæ notæ ſunt optimæ: credo: ſed nimia uetuſtas nec habet eam, quam quærimus, ſuauitatem, nec eſt iam ſanè tolerabilis.*

Quà pinus ingens, &c.] nunc locum deſcribit, ubi Dellius iucundè & beatè uiuere poſsit. umbroſum uidelicet, amœnum, fonti perenni uicinum. ſic Lucret. lib. 2. *Tum tamen inter ſe proſtrati in gramine molli Propter aquæ riuum ſub ramis arboris altæ, Non magnis opibus iucundè corpora habebant.* In nonnullis lib. antiquis ſcriptum eſt: *Quà pinus.* quam ſcripturam ſecutus ſum. ſic enim loquuntur boni ſcriptores. Tibull. lib.2. *Tunc operata Deo pubes diſcumbet in herba, Arboris antiquæ quà leuis umbra cadet.*

Qua obliquo] Codices quidem ueteres Iannoct. Faër. Tor. & vulgati habent *Quo obliquo.* ſed ſecutus ſum rationem ac ueritatem, præſertim aliorum librorum auctoritate confirmatam.

amant.] φιλοῦσιν, id eſt, ſolent, more Græco vt Od.xvi. lib.3. *Aurum per medios ire ſatellites, Et perrumpere amat ſaxa, potentius Ictu fulmineo.* & Ode VIII. epod. *Quid, quòd libelli Stoici inter Sericos Iacere puluillos amant.* ſic loquitur Plato. πολιτ. ε. οἷα δὴ ἐν πολέμῳ φιλεῖ. Idem η. καὶ τῷ ὄντι τὸ ἄγαν τι ποιεῖν, μεγάλην φιλεῖ εἰς τοὐναντίον μεταβολὴν ἀνταποδιδόναι. ſic item alii, ut Dionyſ. Halicar. ἀρχ. Ῥωμ. θ. οἷα δὲ φιλεῖ πάσχειν ςρατιὰ νεοσύλλεκτος, &c.

Lympha fugax] mirus, ac, pœnè dicam, diuinus Horatius eſt, in epithetis inueniendis. *Lymphæ fugax* à curſu: alibi *Lymphæ loquaces* à ſtrepitu & murmure. ut Od.XIII. lib.3.

trepidare.] aptiſsimum uerbum ad ſignificandum riui tremulè, trepideque fluentis curſum. eſt enim *trepidare* poſitum, pro trepidè fluere. Iam uerò, hoc totum *laborat trepidare* idem ualet, quod laborioſè fluit; laborat in fluendo, propter lapillos ſubiectos: & tralatio eſt à rebus animatis. trepidandi uerbo autem ſic uſus eſt epiſt. ad Fuſcum Ariſt. lib. 1. *Quàm, quæ per pronum trepidat cum murmure riuum.*

Huc vina, & vnguenta, &c.] præter uina, adhibebant ueteres in conuiuiis ad luxum & delicias, roſas, & unguenta. ſic Od.XXIX lib.3. *Tyrrhena Regum progenies, tibi Non ante verſo lene merum cado Cum flore Mæcenas roſarum, & Preſſa tuis balanus capillis Iandudum apud me eſt.* ſic Anacr. Ἐμοὶ μέλει μύροισι Καταβρέχειν ὑπήνην. Ἐμοὶ μέλει ῥόδοισι, Καταστέφειν κάρηνα. In hunc igitur locum, quem modò deſcripſi, iube uina, & ceteras delicias ferri.

Dum res, & ætas, & ſororum] ſic ſuprà Od.IX. lib.1. *Donec uirenti canities abeſt Moroſa,* &c. res οὐσία, τὰ ὑπάρχοντα, bona, facultates, ut ſæpe alibi apud eundem.

ſororum trium] Parcarum: quas noctis filias facit Heſiod. in Theog. earum autem nomina ſunt è re ficta. Κλωθὼ παρὰ τὸ συγκλώθειν τὰ ἀνθρώπινα, quia res humanas connectat: ἡ δὲ Λάχεσις παρὰ τὸ λαγχάνειν. cuius opera ſuam quiſque fortunam ſortiatur: tertia Ἄτροπος παρὰ τὸ ἀμετάτρεπτον τῆς μοιρίδιν ἀνάγκης, id eſt, propterea, quòd neceſsitas illa fatalis nullo modo flecti, aut immutari poſsit, ut ſuprà diximus.

lauit.] ſemper ferè hoc uerbo in tertia inflexione utitur: nunquam in prima. Od.IIII. lib.3. *Qui rore puro Caſtaliæ lauit Crineis ſolutos.* & Ode XIII. eiuſd.

Neque

Neque dulci mala uino lauere. & Od.vi. lib.4. *Phœbe, qui Xantho lauis igne crineis.* & Saty.v.lib.1. *Ora manusq; tua lauimus Feronia lympha.* ſic & Cat. in Egnatium. *Aut quilibet, qui puriter lauit dentes.* Virgil. Georg. III. *nec cum Præcipitem Oceani rubro lauit æquore currum.* & Aen. III. *Luminis effoßi fluidum lauit inde cruorem.*

flauus Tiberis] ſic Od.1. lib.1. *Vidimus flauum Tiberim.*

& extructis in altum Diuitiis, &c.] & diuitiis coaceruatis, atque exaggeratis. ſic loquitur Lucret.lib.6. *Scilicet hoc denſis fit nubibus, et ſimul alte Extructis.* inſignis autem dementiæ eſſe, incerti fortaſſe, aut certe ignoti heredis cauſa aſſiduè ſollicitum, & anxium uiuere, neque bonis uel quæſitis, uel à patre, aut aliquo propinquo acceptis uti animũ inducere, multis locis oſtendit Horat, eumq; animi morbum grauiſsimè inſectatur. epiſtol. ad Torquat. *Parcus ob heredis curam, nimiumq; ſeuerus Aßidet inſano.* epiſt. vltima lib. 2. *Vtar et ex modico, quantum res poſcet, aceruo, Tollam, nec metuam, quid de me iudicet heres.* & Od.vii.lib.4. *Cuncta manus auidas fugiens heredis, amico Quæ dederis animo.* & Saty.iii.lib.2 *Ne tua cuſtodis, auidus iam hoc auferet heres.*

Diues ne priſco natus ab, &c.] quia *Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas, Regumq; turres*, Ode IIII.lib.1. *neque ulla Aut magno, aut paruo lethi fuga*, Sat.vi. lib.2. lege, quæ collegimus ad Oden xxviii. lib.1.

Inacho] Rege Argiuorum, de quo & Od.xix. lib.3.

ſub dio moreris] ſub cœlo uiuas, ſine tecto. ſub dio eſt, qui non eſt ſub tecto (inquit Feſtus). Ode II. lib.3. *Vitamq; ſub dio, et trepidis agat In rebus.*

Victima nil miſerantis Orci] uidetur Græcum epithetum exprimere uoluiſſe, quod Orco attribuit Heſiod. in Theog. νηλεὲς ἦτορ ἔχοντος. quia ſcilicet nullius eum miſereſcat. *Orci igitur uictima*, id eſt, tu mortalis, ſeu moriturus.

omnium Verſatur vrna] ſic Od.1.lib.3. *Omne capax mouet urna nomen.* Porrò hæc de urna, & ſortibus fabula ex ueterum more nata eſt: qui pleraq; ſortibus decernebãt, ac iudicabant. Apud Homer. ἰλ. γ. cùm quæreretur uter prior in aduerſarium haſtam iáceret, Paris ne, an Agamemnon, res ſorti permiſſa. Itaq; cùm uterq; ſortem ſuam diſsimilem, aut aliqua nota diſtinctam in galeam coniecisſet, Hectorq; ſortes, agitando confudiſſet, Paridis ſors prior è galea extitit. uerba Homeri ſunt hæc. Κλήρους ἐν κυνέῃ χαλκήρεϊ βάλλον ἑλόντες, Ὁππότερος δὴ πρόσθεν ἀφείη χάλκεον ἔγχος, &c. ſequitur deinceps. Ὡς ἄρ᾽ ἔφαν. πάλλεν δὲ μέγας κορυθαίολος Ἕκτωρ Ἂψ ὁρόων. Πάριος δὲ θοῶς ἐκ κλῆρος ὄρουσεν. & ἰλ. η. ubi Hector, & Aiax ſingulare certamen ineunt. Ὡς ἔφαθ᾽. οἱ δὲ κλῆρον ἐσημήναντο ἕκαστος, Ἐν δ᾽ ἔβαλον κυνέῃ Ἀγαμέμνονος Ἀτρεΐδαο, &c. Quin etiam in iudiciis, & actionibus, ſortes locum habebant. M. Tull. Verr. de iure dicundo. *Quod ab eo pridie, cum multis lacrymis eum oraret, atque obſecraret Heraclius, impetrare non potuerat, id ei poſtero die uenit in mentem, è lege Rupilia ſortiri dicas oportere: educit ex urna tres: iis, ut abſentem Heraclium condemnent, imperat: itaq; condemnant.* Tum ſacerdotia in Græcia ſortitò capiebantur, ut & in Sicilia. M. Tull. ead. Verr. *Syracuſis lex eſt de religione, quæ in annos ſingulos Iouis ſacerdotem ſortitò capi iubeat: quod apud illos ampliſsimum ſacerdotium putatur. cum ſuffragiis tres ex tribus generibus creati ſunt, res reuocatur ad ſortem, &c.* ibid. *iubet ille ſibi legem legi. recitatur: in qua ſcriptum erat, ut, quot eſſent renunciati, tot in hydriam ſortes conicerentur: cuius nomen exiſſet, ut is haberet ſacerdotium.*

Omnes eodem cogimur] compellimur. ſic ſuprà, *omnes una manet nox*, Od. xxviii. lib.1.

& nos in æter. exil. impoſ. cymbæ.] Charontis. Theocr. εἰδ. ις. ἐς εὐρώεντα σχεδίαν ξυνὰ Ἀχέροντος. quo loco fortaſſe legendum ξυνοῖο Χάροντος. Sed non diſsimulabo me ſcriptum repcriſſe in duob. lib. Vatic & Torneſ. *in æternum*

exitium

exilium impoſ. &c. de qua ſcriptura iudicabit lector eruditus. Ego autem *exulium* Latinos dixiſſe puto, non *exilium*, ab exule. quod nomen à ſolo ductum eſt, non ab exiliendo, ut uulgus putat. Solum (inquit Feſtus) quis dubitet, quin locum ſignificet, cum exſules quoque dicantur loco pulſi?

AD XANTHIAM PHOCEVM. Ode 4.

Quòd ancillam amet, non eſſe, cur eum pudeat. multis enim magnis viris idem vſu veniſſe.

Ne ſit ancillæ tibi amor pudori
Xanthia Phoceu. prius inſolentem
Serua Briſeis niueo colore
Mouit Achillem.
Mouit Aiacem Telamone natum
Forma captiuæ dominum Tecmeſſæ,
Arſit Atrides medio in triumpho
Virgine rapta:
Barbaræ poſtquam cecidere turmæ
Theſſalo victore: & ademtus Hector
Tradidit feſſis leuiora tolli
Pergama Graijs.
Neſcias, an te generum beati
Phyllidis flauæ decorent parentes.
Regium certè genus, & penateis
Mæret iniquos.
Crede non illam tibi de ſceleſta
Plebe delectam, neque ſic fidelem,
Sic lucro auerſam, potuiſſe naſci
Matre pudenda.
Brachia, & vultum, tereteſq; ſuras
Integer laudo: fuge ſuſpicari,
Cuius octauum trepidauit ætas
Claudere luſtrum.

COMMENTARII.

Ne ſit anc. tibi am. pud.] ſic in lib. de Arte poët. *ne forte pudori Sit tibi Muſa lyræ ſollers.*

inſolentem] an qui non erat ſolitus amare? ut Ode v. lib. I. *& aſpera Nigris æquora uentis Emirabitur inſolens.* an elatum, & ferocem? ut Od. XVI. eiuſd. libri. *imprimereſq; muris Hoſtile aratrum exercitus inſolens.*

ſerua Briſeis] δοριϰτήτη. Hom. δορυάλωτος.

S Tecmeſſæ.]

Tecmeſſæ.] In uoce Tecmeſſæ liqueſcit *m*, ut in illo uerſu Catull. Galliamb. in uoce gymnaſiis. *Abero foro, palæſtra, ſtadio, atque gymnaſiis.*

Mouit Achillem.] ita mouit, ut ea ſibi ab Agamemnone erepta, tantiſper bello abſtinuerit, donec Patroclum ab Hectore interfectum uiderit: neq; prius muneribus ab Agamemnone ſibi promiſsis, ac delatis placari potuerit. Hom. ἰλ. ι. eodem in loco ſic loquitur Achilles: Agamemnonem exercitum comparaſſe, bellumq; Troianis intuliſſe non aliam ob cauſam, quàm ob ereptam Menelao fratri Helenam: non ſolos Atridas ſuas uxores amare: ſed, ut quiſque uir eſt optimus, & prudentiſsimus, ita ei ſuam uxorem eſſe cariſsimam: ſe item Briſeida ex animo amauiſſe, quamuis bello partam, & ſeruam. uerba Hom. ſunt hæc. τί δὲ λαὸν ἀνήγαγεν ἐνθάδ' ἀγείρας Ἀτρείδης; ἦ οὐχ Ἑλένης ἕνεκ' ἠϋκόμοιο; Ἦ μοῦνοι φιλέουσ' ἀλόχους μερόπων ἀνθρώπων Ἀτρεῖδαι; ἐπεὶ ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ ἐχέφρων, Τὴν αὐτοῦ φιλέει, καὶ κήδεται. ὡς καὶ ἐγὼ τὴν Ἐκ θυμοῦ φίλεον, δουρικτητήν περ ἐοῦσαν. quem Hom. locum expreſsit Vir. Aen. ix.

Telamone natum] Aiacem Telamonium. ἐμφατικῶς. multo enim præſtabat Aiax Telamonius Oileo. Hom. ἰλ. β. Ἀνδρῶν δ' αὖ μέγ' ἄριστος ἔην Τελαμώνιος Αἴας, Ὄφρ' Ἀχιλεὺς μήνιεν & ibid. ſup. Oileum cum Telamonio conferens, illum ait longè hoc fuiſſe minorem his uerbis. Λοκρῶν δ' ἡγεμόνευεν Ὀϊλῆος ταχὺς Αἴας Μείων, οὔτι τόσος γε, ὅσος Τελαμώνιος Αἴας, ἀλλὰ πολὺ μείων.

Atrides] Agamemnon.

Virgine rapta] Caſſandra, Priami filia. *Arſit uirgine* autem dixit. vt Od. ix. Lib. 3. *Dum non alia magis Arſiſti.*

Theſſalo victore.] Achille, uel Neoptolemo eius filio, ut quidam malunt, à quibus diſſentio.

& ademtus Hector] quemadmodum Hectorem interfecerit Achilles, narrat Homer. ἰλ. χ.

Tradidit feſsis leuiora tolli] multis locis declarat Homerus maximum fuiſſe Troianis in Hectore præſidium poſitum. non longè abiero. Andromacha ἰλ. χ. in extremo, Οἶος γάρ σφιν ἔρυσο πύλας, καὶ τείχεα μακρά. ſed ſine dubio reſpexit Horat. ad eum locum, qui eſt ἰλ. ω. ubi Homer. occiſo Hectore Priamum facit Troianos obiurgantem & increpantem, quòd illos ſuſpicaretur ſuis miſerijs lætari, ſibiq; in ſuo luctu inſultare: ipſos, quantam iacturam mortuo Hectore fecerint, propediem ſenſuros. eorum enim cædem & cladem eo mortuo Græcis multo faciliorem futuram. ſic Hom. ἀτὰρ γνώσεσθε καὶ ὔμμες. Ῥηΐτεροι γὰρ μᾶλλον Ἀχαιοῖσιν δὴ ἔσεσθε Κείνου τεθνειῶτος ἐναιρέμεν, &c. cui non diſſimile eſt illud eod. lib. ubi Andromacha Hectoris cadauere Troiam aducto, ſe ab Hectore uiduam relictam eſſe querens, ſic loquitur: puerum Aſtyanactem ad pubertatem non eſſe peruenturum. prius enim Troiam funditus deletum iri, cum interierit eius cuſtos & propugnator. οὐδέ μιν οἴω Ἥβην ἵξεσθαι. πρὶν γὰρ πόλις ἥδε κατ' ἄκρης Πέρσεται. ἦ γὰρ ὄλωλας ἐπίσκοπος, ὅστε μιν αὐτὴν Ῥύσκευ, ἔχες δ' ἀλόχους κεδνὰς, καὶ νήπια τέκνα. eodē pertinet illud Virg. æn. ix. *Haud ſibi cum Danais rem, faxo, & pube Pelaſga Eſſe putent, decimum quos diſtulit Hector in annum.* Horat. lib. 3. Od. 3. *nec Priami domus Periura pugnaces Achiuos Hectoreis opibus refringit.* Ex his perſpicuum eſt, quamobrem ſuprà per Theſſalum victorem, Achillem ſignificari exiſtimemus.

leuiora tolli] id eſt faciliora ad euertendū, ac delendum. olet helleniſmum.

Neſcias an] id eſt, incertum eſt, an te generum, &c. uel hoc modo, fortaſſe tali loco nata Phyllis eſt, ut tibi honeſtum ſit eam amare.

Penates Mæret iniquos] deos familiares mærens accuſat, ut parum ſibi propicios, ut ſibi inimicos, & præter meritum iratos, quòd honeſtiſsimo & ſummo loco

mo loco

suo loco nata, nunc in alterius poteſtatem uenerit, perpetuò ſeruitura.

delectam] dilectam habent libri ſcripti Donati, Faër. Vrſin. Torn. fortaſſe non malè. Nam Feſtus ita ſcripſit: *Dilectus militum, & is qui ſignificatur amatus, à legendo dicti ſunt.*

ſic lucro auerſam] abhorrentem à lucro: quam lucrum ad impudicitiam non facile impellere poteſt. pecuniam contemnere, & lucrum aſpernari, in muliere magnum pudicitiæ argumentum, atque adeò propugnaculum eſt. quemadmodum contrà, lucri ſtudium, & pecuniæ cupiditas omnium mulierum pudicitiam expugnat. *οἱ πολλοὶ γὰρ ἥττους τοῦ κερδαίνειν*: ſed maximè mulierum genus. *auerſam* autem habent lib. Faërni, unus Vatican. Vrſ. Torneſ. non *aduerſam.* & ita locutus eſt ſat. 3. lib. 2. *Auerſus mercaturis.* quam ſcripturam, reiecta altera, probaui.

Cuius octauum] noli ſuſpicari me Phyllidis tuæ brachia, faciem, ſuras ie circò laudare, quòd eius amore captus ſim, cùm annum quadrageſimum natus ſim. Vſus eſt autem uerbo ad ſignificandum celerrimum ætatis noſtræ curſum aptiſsimo. fluit enim & labitur ætas riui, aut fluminis inſtar, ut ſup. Od. 3. *quà obliquo laborat Lympha fugax trepidare riuo.* trepidare igitur hoc loco ualet celeriter labi & fluere. nam & Virgilio *trepidare* feſtinare eſt, ut Aen. IX. *Ne trepidate meas Teucri defendere naueis.* Quòd notat Nonius. ſic & T. Liuius lib. 23. Annalium, *Moxq; dum in ſua quiſque miniſteria diſcurſu trepidat ad prima ſigna, ſucceditq; ad muros acies,* &c. aliter ponitur Ode XI. *nec trepides in uſum Poſcentis æui pauca.* & Ode XXIX. lib. 3. *ſi mortalis ultra Fas trepidat.* & Ode XIX. huius lib. *Euæ: recenti mens trepidat metu.* & Ode 27. lib. 3. *Non uides, quanto trepidet tumultu Pronus Orion.* de quibus dicemus ſuis locis. Ode XI. autem lib. 4. hoc uerbo utitur ad exprimendum flammæ celerem motum. *flammæ trepidant rotantes Vertice fumum.*

Ode 5.

Reuocandam eſſe mentem à cupiditate virginis immaturæ.

NONDVM ſubacta ferre iugum ualet
Ceruice: nondum munia comparis
Aequare: nec tauri ruentis
In Venerem tolerare pondus.
Circa virenteis eſt animus tuæ
Campos iuuencæ, nunc fluuijs grauem
Solantis æſtum, nunc in vdo
Ludere cum vitulis ſalicto
Prægeſtientis. tolle cupidinem
Immitis vuæ: iam tibi liuidos
Diſtinguet autumnus racemos
Purpureo varius colore.
Iam te ſequetur: currit enim ferox
Aetas; & illi, quos tibi demſerit,
Apponet annos. iam proterua
Fronte petet Lalage maritum,

Dilecta, quantum non Pholoë fugax,
Non Chloris: albo ſic humero nitens,
Vt pura nocturno renidet
Luna mari, Cnidiusve Gyges:
Quem ſi puellarum insereres choro:
Mirè ſagaceis falleret hoſpites
Diſcrimen obſcurum, ſolutis
Crinibus, ambiguoq; vultu.

COMMENTARII.

Nondum ſubacta ferre, &c.] nondum eſt ad concubitum matura: nondum ad rem veneream tempeſtiua. libet hic annotare, quàm verecundè, quàm tectis verbis ſoleant poëtæ rei venereæ turpitudinem ſignificare. Atque ab Homero omnium principe initium ſumamus. ſic igitur ille ὀδυσσ. ψ. de Vlyſſe in patriam reduce, & Penelope. Τὼ δ᾽ ἐπεὶ οὖν φιλότητος ἐταρπήτην ἐρατεινῆς, id eſt, poſteaquam illi amicitia illa iucundiore, & complexu amatorio ſatis ſe mutuò oblectarunt. idem ibidem de Telemacho & Euricl. ἶσα δέ μιν κεδνῇ ἀλόχῳ τίεν ἐν μεγάροισι. Εὐνῇ δ᾽ οὔποτ᾽ ἔμικτο. id eſt, eam colebat tanquam vxorem: ſed lecto cum ea nnnquam commiſcebatur: & ὀδυσσ. ε. de Iaſione & Cerere, Ὡς δ᾽ ὁπότ᾽ Ἰασίωνι ἐυπλόκαμος Δημήτηρ Ὧι θυμῷ εἴξασα μίγη φιλότητι καὶ εὐνῇ. id eſt, ſuo animo obtemperans & indulgens cum eo lectum habuit communem. & ὀδ. ο. ſic Eumæus de ſua matre à Phœnicibus decepta. Πλυνούσῃ τις πρῶτα μίγη κοίλῃ παρὰ νηὶ, Εὐνῇ καὶ φιλότητι, τά τε φρένας ἠπεροπεύει, & ὀδ. λ. de Neptuno & Tyrone: Λῦσε δὲ παρθενίην ζώνην, κατὰ δ᾽ ὕπνον ἔχευε. quod ultimum genus ſuprà expoſuimus Ode 30. lib. 1. aliàs uerbum, in quo turpido & obſcenitas ineſt, tacetur. ut epod Od. x11. *Inachiam ter nocte potes*. Terent. Eun. *Ego illum Eunuchum, ſi ſit opus, uel ſobrius*. Catullus paulo apertius atque improbius. *Qui ipſe ſui gnati minxerit in gremium*. ſic & Horat. ſed in ſatyris, in quibus licentia maior eſt. ſic inquam ille ſat. 7. lib. 2. *neque ſollicitum, ne Ditior, aut formæ melioris meiat eodem* & ſat. 2. lib. 1. *non alienas Permolere uxores*. & iterum ſat. 7. lib. 2. *Quæcunque excepit turgentis uerbera caudæ*. & ſat. 2. lib. 1. in re turpiſsima & flagitioſiſsima: *Hunc perminxerunt calones*. abeo igitur ab his flagitijs, & ad genera verecundiora redeo. Pindarus Apollinis cum Cyrena concubitũ narrans, ita tectis uerbis utitur, vt ne virginales quidem aures eis offendi poſſe videantur. hoc modo, ἦρα καὶ ἐκ λεχέων κεῖρεν μελιηδέα ποίαν; &c. id eſt, licet ne ex eius cubili ſuauem herbam tondêre? & ib. de Antei filia, quam pater optimè currenti præmium propoſuerat. χρυσοστεφάνου δέ οἱ ἥβας καρπὸν ἀνθήσαντ᾽ ἀποδρέψαι ἔθελον, id eſt, curſores autem florentem ei pubertatis aureæ fructum decerpere volebant. Lucret. lib 4. in extr. de muliere motum adhibente in concubitu. *Eijcit enim ſulci recta regione, uiaq; Vomerem, atque locis auertit ſeminis ictum*. ſic enim hos verſus emendauimus, vt & complures alios: quem quidem elegantiſsimum & puriſſ. poëtam propediem edemus in lucem longè, quàm anteà emendatiorem.

nondum munia comparis] nondum eius, cum quo forte coniungatur, munus exæquare poteſt: nondum viro patranti, accipiendo, ſeu potius (ut ita dicam) patiendo reſpondere poteſt.

nec tauri ruentis In venerem] tauri, id eſt, iuuenis firmi, validi, vegeti, ad concubitum promti, ſic Od. XII. epod. *pereas male, quæ te, Lesbia, quærenti taurum monſtrauis inertem.*

Circa virenteis, &c.] totus hic locus allegorijs tectus eſt, ita tamẽ, vt à quouis homine non tardiſſimo facile intelligi poſſit.

ſolantis] leuantis. Sic dixit Virg. ſolari famem Georg. I. *Concuſſaque famem in ſiluis ſolabere quercu.*

prægeſtientis] magnopere cupientis. valdè geſtientis. ſic Priſcian. declarat lib. XV. vbi hunc locum producit. Vtitur & Catull. in carm. de Pelei & Thet. nup. *Qui, dum aliquid cupiens animus prægeſtit apiſci, Nil metuunt iurare.* Feſtus autem geſtire eum dicit, qui ſubita felicitate exhilaratus, nimio corporis motu præter conſuetudinem exultat.

tolle cupidinem] alia allegoria. animum contine & comprime à cupiditate vuæ immaturæ, id eſt, puellæ impuberis, & ad concubitum, propter teneriorem ætatem ineptæ. autumnus, quo anni tempore fructus omnes maturantur, racemos tibi cæruleo colore depinget, id eſt, tempus ſubſequens, vnus & item alter annus, puellam iſtam tibi maturabit. fortaſſe autem ad nomen Græcum reſpexit ὀπώραν, quod apud Græcos tùm autumnum, tùm ętatem illam puellarum ad Venerem, & coniugium maturam ſignificat. ſic & Pindarus εἰδ. β. ἰσθμ. puerorum ætatem teneram, & ad pueriles illos amores, quibus flagitioſè ardebant veteres, maturam, ὀπώραν appellat.

Currit enim ferox Aetas.] ſic Ode XI. lib. 2. *fugit retro Leuis iuuentas.* & Od. XIIII. *Eheu fugaces Poſthume, Poſthume Labuntur anni.* verùm non hoc ſolùm ſignificat Horatius, annos labi, & fluere: ſed puerilem ætatem ad maturitatem ac pubertatem celeriter peruenire: queamdmodum, & adoleſcentiam, ætatemque mediam ad ſenectutem vergere.

Et illi, quos tibi demſerit] quos tibi annos adimet, videlicet florentes, & integros, eos illi adijciet: illa matureſcet, floreſcet, & corroborabitur: tu ætate ingraueſces, & ſeneſces. epiſt. ad Piſon. de arte poet. *Multa ferunt anni venientes commoda ſecum, Multa recedentes adimunt.*

proterua fronte] ore duriore, & pœnè inuerecundo, id eſt, non pudebit eam maritum petere.

Vt pura nocturno renidet] ſplendet, quandam puro lumine hilaritatem præ ſe fert. hæc enim vis eſt verbi *renidere*, vt dicemus Od. XVIII. huius libri.

Gyges] pueri formoſi nomen.

Quem ſi puellarum inſereres choro] ſi Gygem inter puellas collocares. de verbo inſerendi vide Saty. 4. lib. I.

Mirè ſagaceis falleret] ſignificat hunc Gygem ita mollem, tenerum, delicatum, ita facie, & crinibus, puellarum eſſe ſimilem, vt ſi quis, cui ille ſit ignotus, eum aſpiciat, puellam eſſe exiſtimet, neque eum à puella facile internoſcere queat.

ſagaceis] quantumuis acutos, & perſpicaces.

falleret.] lateret hoſpites, ab hoſpitibus ignoraretur.

diſcrimen obſcurum] parua admodum differentia.

ſolutis crinibus] alebant enim comam pueri molles, & impudici. vt Od. X. lib. 4. *Et, quæ nunc humeris inuolitant, deciderint comæ.*

AD SEPTIMIVM. Ode 6.

Tiburtinæ & Tarentinæ regionis amœnitatem laudat.

SEPTIMI Gades aditure mecum, &
Cantabrum indoctum iuga ferre noſtra, &
Barbaras Syrteis, ubi Maura ſemper
Aeſtuat unda,
Tibur Argeo poſitum colono
Sit meæ ſedes vtinam ſenectæ:
Sit modus laſſo maris, & viarum,
Militiæque.
Vnde ſi Parcæ prohibent iniquę:
Dulce pellitis ouibus Galeſi
Flumen, & regnata petam Laconi
Rura Phalantho.
Ille terrarum mihi præter omneis,
Angulus ridet, vbi non Himetto,
Mella decedunt, viridique certat
Baca Venafro:
Ver vbi longum, tepidasque præbet
Iupiter brumas: & amicus Aulon,
Fertili Baccho minimùm Falernis
Inuidet vuis.
Ille te mecum locus, & beatæ
Poſtulant arces: ibi tu calentem
Debita ſparges lacryma fauillam
Vatis amici.

COMMENTARII.

Aditure] qui ſis aditurus, ſi opus ſit: aut, ſi velim.

indoctum iuga ferre noſtra] qui nondum didicit imperio populi Rom. parêre. ſic ferè loquitur Ode. 1. lib. 1. *indocilis pauperiem pati.* deuicti ſunt tandem Cantabri ab Agrippa, vt declarat epiſtol. ad Iccium lib. 1. *Cantaber Agrippæ, Claudi virtute Neronis Armenius cecidit.*

Barbaras Syrteis.] de Syrtibus ſuprà Od. xxi. lib. 1. ſatis multa diximus.

Tibur Argeo poſitum] conditum à Tiburno Argiuo.

Sit modus laſſo maris, & viarum] Tibur nauigationum, & itinerum noſtrorum, & militię finem laſſis nobis afferat: Tibure nos laſſi à peregrinationibus noſtris, & militia conquieſcamus. poteſt & ita dici. *laſſo maris.* vt Virg. Aen. 1. *Cerealiaque arma Expediunt feſſi rerum.*

Dulce

Dulce pell. ouib. Galeſi Flumen] quidam legunt, *Galeſum*, vt infrà *Rhenum flumen*. eſt autem Calabr. fluuius, de quo Virgil. lib 5. Aen. *Qua niger humectas flauentia culta Galeſus.*

& regnata petam Laconi.] regnata Laconi, id eſt, in quibus regnauit Phalanthus Lacon. Tarentina ſignificat. ſic loquitur Od. xxix. lib. 3. *Quid Seres, & regnata Cyro Bactra parent.* & Od. III. eiuſd. *Medis triumphatis.* Od. xix. *Et pugnata ſacro bella ſub Ilio.* & epiſt. ad Quinct. lib. 1. *ſi quis bella tibi terra pugnata, mariq́;.* Ode 1. epod. *bellum militabitur.* & Catull. ad contubernales. *Pro qua mihi ſunt magna bella pugnata.* Plaut. Amphitr. *Hæc illic eſt pugnata pugna abuſque manè ad veſperum.* M. Tull. pro Murena. *pugna cum Rege commiſſa, & ſumma contentionè pugnata.* & T. Liuius lib. 6. *inclytamq́; in ponte pugnam tum pugnatam.* Idem ſub finem lib. 8. *Hoc bellum à Coſſ. bellatum quidam auctores ſunt.* ad idem genus pertinet illũd Od. ix. lib. 4. *non pugnauit ingens Idomoneus, Sthenelus've ſolus Dicenda Muſis prælia.* & Satyr. v. lib. 2. *Magna, minor've foro ſi res certabitur olim.*

Phalantho] de Phalantho ſic Pauſanias Phocaic. Τάραντα δὲ ἀπῴκισαν μὲν Λακεδαιμόνιοι. οἰκιστὴς δ' ἐγένετο σπαρτιάτης φάλανθος. iccircò Hor. Od. v. lib. 3. Tarentum, Lacedæmonium appellat. At Virgil. Aen. III. Herculeum, propterea quòd Phalanthus fuit ab Hercule octauus.

ridet.] renidet, γελᾷ, amœnus, lætus, & gratus eſt. vide annot ad Od. xvIII. huius lib.

vbi non Hymeto Mella decedunt] tralatio eſt. decedere enim eſt locum ſuperiori, & honoratiori dare. epiſt. II. lib. 2. *Ludere ſi rectè neſcis, decede peritis.* Cicer. in Catone. *ſalutari, appeti, decedi, aſſurgi.* Virgil. Georg. 4. *Vicina inuitet decedere ripa calori.* id eſt, quod Græci dicunt ὑπεχωρεῖν. Plautus Amphitry. *Nam mihi quidem hercle qui minus liceat deo, minitarier populo, ni decedat mihi, quàm ſeruulo in comœdijs?* propriè Lucret. lib. 2. de ſimplicibus illis & ſolidiſſimis corporibus. *Incertiſque locis ſpatio decedere paulum, Tantum, quoad nomen mutatum dicere poſſis.* alia tralatione vtitur Virg. cum idem ſignificet tamen Georg. 2. *Tmolus & aſſurgit quibus, et rex ipſe Phanæus.* tractus igitur Tarentinus mihi præter omnes ridet, cuius mella non ſunt Hymettio melle inferiora, aut deteriora.

viridiq́ue certat] & cuius oliuæ conferri poſſunt cum oliuis Venafranis. Eſt autem Venafrum Minturnis, & Fregellis, & Liri fluuio vicinum, in Campaniæ littore ſitum. ὅθεν (inquit Strabo) κάλλιστον ἔλαιον. *Certat uenafro* autem Græcorum more dixit pro eo, quod eſt, certat cum Venafro. Nam ita loquuntur, μάχομαί σοι. quod genus & Catullus imitatus eſt. *noli pugnare duobus.* Horatius autem non ſemel. vt. Od. 1. lib. 1. *luctantem Icareis fluctibus Africum*, &c. & Od 3. eiuſd. *nec timuit præcipitem Africum Decertantem Aquilonibus.* & Od. II. epod. *Certantem et uuam purpuræ.* & vndecima. *Deſinet imparibus certare ſummotus pudor.* & Saty. v. lib. 2. *Haud ita Troiæ Me geſſi certans ſemper melioribus.* & vII. eiuſd. *Altercante libidinibus tremis oſſa pauore.* ſic Virg. Georg. II. *Nec pulcher Ganges, atque auro turbidus Hermus Laudibus Italiæ certent.* Idem in Daphnide *Montibus in noſtris certet tibi ſolus Amyntas.* Lucret. lib. 3. *quid enim contendat hirundo Cycnis?* Horat. epiſt. x. lib. 1. *Non qui Sidonio contendere callidus oſtro Neſcit Aquinatem potantia uellera fucum*, &c. & epiſtol. xvIII. eiuſd. *mihi contendere noli.*

& amicus Aulon] credibile eſt collem, aut montem aliquem eſſe Tarento propinquum. alioqui eius commemoratio, nihil ad Tarenti laudes pertineret.

minimum ſalernis] habet vuas Falernis non deteriores. inuidemus enim eiuſdem generis melioribus ac præſtantioribus. quod docet Ariſt. rhet. 2. Hor. Sat. II. lib. 2. *Inuidiam placare paras uirtute relicta.*

Debita ſparges lacryma] meos cineres lacrimis conſperges: me mortuũ flebis.

flebis.melius Ennius. *Neme me lacrymis decoret, neque funera fletu Faxit: cur? volito viuu' per ora virum:* quanuis Solon vnus è ſeptem, mortem ſuam lacrymis carere nolit. Homerus autem hoc munus, atque hunc honorem ait mortuis deberi, ſub perſona Achillis, mortuum Patroclum deflentis. Πάτροκλον κλάωμεν· ὃ γὰρ γέρας ἐςὶ θανόντων ἐδυσσ. δ. Pyſiſtratus negat ſe reprehendere, ſi quis mortuos lugeat, ac defleat: nullum enim alium honorem illis tribui poſſe, quàm vt tondeatur coma, genæque lacrymis perfundantur. lugebantur autem mortui in ipſo funere, & cum ſepeliebatur corpus. vide Od. xvii. epod. *Luxere matres Iliæ addučium feris*, &c. vbi nonnulli legunt, vnxere.

AD POMPEIVM VARVM. Ode 7.

Cui reditum gratulatur.

O SAEPE mecum tempus in vltimum
Deducte Bruto militiæ duce,
Quis te redonauit Quiritem
Dijs patrijs, Italoque cælo,
Pompei meorum prime ſodalium?
Cum quo morantem ſæpe diem mero
Fregi coronatus nitenteis
Malobathro Syrio capillos.
Tecum Philippos, & celerem fugam
Senſi relicta non benè parmula,
Cum fracta virtus, & minaces
Turpe ſolum tetigere mento.
Sed me per hoſteis Mercurius celer
Denſo pauentem ſuſtulit aere:
Te rurſus in bellum reſorbens
Vnda fretis tulit æſtuoſis.
Ergo obligatam redde Ioui dapem:
Longaque feſſum militia latus
Depone ſub lauru mea: nec
Parce cadis tibi deſtinatis.
Obliuioſo læuia Maſſico
Ciboria exple: funde capacibus
Vnguenta de conchis. quis vdo
Deproperare apio coronas,
Curatue myrto? quem Venus arbitrum
Dicet bibendi? non ego ſanius
Bacchabor Edonis. recepto
Dulce mihi furere eſt amico.

COM-

COMMENTARII.

tempus in vltimum] id eſt, vſque ad extremum vitæ diem, ſi fors ita tuliſſet.

redonauit] reſtituit. vtitur etiam hoc verbo Od. 3. lib. 3. *& inuiſum nepotem, Troica quem peperit ſacerdos, Marti redonabo.*

Cum quo morantem ſæpe diem] morantem, ſignificatione (vt loquuntur Grammatici) abſoluta, intellige longum, tardum. ponit & Catul. abſolutè, carmine in nuptias Iuliæ: *Sed moraris, abit dies.* & Horat. Ode 3. ſup. *an pauper, & infima De gente ſub dio moreris.* & 20. *neq; in terris morabor Longius.* & XVII. *quid moror altera?* Aliàs actionem ſignificat apud hunc poetam Ode v. lib. 3. *Et populum reditus morantem.* & epiſt. ad Iul. Florum lib. 1. *An pingues Aſiæ campi, colleſque morantur?* & epiſt. ad Auguſtum. *Si longo ſermone morer tua tempora Cæſar.* & epiſt XIII. lib. 1. *Carmina, quæ poſſunt oculos, aureiſque morari Cæſaris.* & Ode. XI. lib. 3. *& riuos celeres morari.* & Epod. Ode. IX. *Io triumphe, tu moraris aureos Currus.* & epiſtola ad Mæce. 2. lib. 1. *ne te longis ambagibus ultrà, Quàm ſatis eſt, morer.*

mero Fregi] non totum diem ſiccus traduxi, ſed diuiſi, partemque in vino & poculis poſui. vide quę annotauimus ad Oden 1. lib. 1. ibi: *Nec partem ſolido demere de die.*

coronatus capillos] Helleniſmus, id eſt, coronatis capillis.

nitentes malobathro] vnguento Syrio delibutos, λιπαρὲς. vt ſuprà Od. 4. lib. 1. *nitidum caput.* Solebant autem elegantiores & lautiores homines capillum vnguento perungere. Cic. pro Roſc. Amer. de Chryſogno Syllæ liberto: *ipſe verò quemadmodum compoſito, & delibuto capillo paſſim per forum volitet cum magna caterua togatorum, videtis iudices.* Catull. *Reſpondi id quod erat, nihil neque ipſi, Nec quæſtoribus eſſe, nec cohorti, Cur quiſquam caput unctius referret.* Archeſtratus apud Athen. lib. ſecundo, Αεὶ δὲ ϛεφάνοισι κάρα παρὰ δαῖτα πυκάζε. Παντοδαποῖς, οἷς ἂν γαίας πέδον ὄλβιον ἀνθοῖ· Καὶ ϛακτοῖσι μύροις ἀγαθοῖς χαίταν θεράπευε. Iterum Horat. epiſt. ad villicum, *Quẽ tenues decuere togæ, nitidique capilli.*

non bene] turpiter. turpe eſt enim clypeum abiicere. notum illud de Epaminonda, tum denique ſibi auelli ſpiculum iubente, poſteà quàm ei percontanti dictum eſt, clypeum eſſe ſaluum, vt etiam in vulneris dolore æquo animo cum laude moreretur. ῥιψάσπιδες à Græcis appellantur, qui abiecto clypeo, fugiunt è prælio. Itaque Ariſtoteles libro ſecundo rhetor. de pudore diſſerens, poſteaquam docuit pudorem exiſtere ob ea mala, quæ turpia videri ſolent, inter cetera turpitudinis exempla, hoc quoque ponit, ἀποβάλλειν ἀσπίδα, ἢ φυγεῖν, id eſt, abiicere, ſeu amittere clypeum, vel fugere.

& minaces Turpe ſolum tetigere] id eſt, occubuerunt, ceciderunt. ſic Virg. Aen. XI. *Procubuit moriens, et humum ſemel ore momordit.* ib. *cruentam Mandit humum.* Ouid. Met. IX. *et arenas ore momordit.* Homerus. ἰλ. β. πολέες δ' ἀμφ' αὐτὸν ἑταῖροι Πρηνέες ἐν κονίῃσιν ὀδὰξ λαζοίατο γαῖαν. & ἰλ. ω. ὀδὰξ ἕλον ἄσπετον οὖδας. & ἰλ. χ. ἦ κ' ἔτι πολλοὶ Γαῖαν ὀδὰξ εἷλον πρὶν Ἴλιον εἰσαφικέσθαι. Eurip. Phœniſſ. Γαῖαν δ' ὀδὰξ ἑλόντες ἀλλήλων πέλας Πίπτουσιν ἄμφω,

Sed me per hoſtes, &c.] Sic apud Hom. ἰλ. γ. Venus Paridem nube tectum è certamine eripit. ſic ἰλ. ε. Phageum Vulcanus. Ἀλλ' Ἥφαιστος ἔρυτο, σάωσε δὲ νυκτὶ καλύψας. ſic Aeneam Venus, eaque vulnerata à Diomede, & fugiente, in eius locum ſuccedens Phœbus. Ἡ δ' ἐμέγ' ἰάχουσα ἀπὸ ἕο κάββαλεν υἱὸν, Καὶ τὸν μὲν μετὰ χερσὶν ἐρύσατο Φοῖβος Ἀπόλλων Κυανέῃ νεφέλῃ. Horat. inf. ſaty. 9. lib. 1. *ſic me ſeruauit Apollo.*

denſo aëre] nube. vt Hom. *κυανέῃ νεφέλῃ.*

fretis æſtuoſis] æſtus marinos appellant boni ſcriptores, maris acceſſus & receſſus, maris feruorem. Cic. de natura deorum lib. 2. *æſtus marini multum accedentes et recedentes.* Idem de diuinat. lib. 2. *Quid de fretis, aut marinis æſtibus dicam?* vndam autem reſorbentem dixit, vt exprimeret vim nominis Græci *ἄμπωτις.* eſt enim *ἄμπωτις* quaſi *ὕδατος ἀνάποσις*, id eſt, aquæ (vt ita dicam) reſorptio, aut repotio. ſic ferè locutus eſt M. Tull. in Bruto de Curione à Iuba interfecto. *ſed hunc quoque abſorbuit æſtus quidam non inſolitæ adoleſcentibus gloriæ.* & Catullus ad Manlium, *tanto te abſorbens uortice amoris Aeſtus in abruptum detulerat barathrū.*

obligatam] promiſſam, votam, debitam. Priſcian. lib. 7. hunc verſum producit.

deſtinatis] tibi reſeruatis, tibi addictis & quaſi deſponſis. hæc enim vis eſt verbi deſtinandi. M. Tull. ad Trebat. *Quòd tibi deſtinaras trapezophoron: ſi te delectat, habebis.* & Phil. v. *qui ne ſorti quidem fortunas noſtras deſtinauit.* Horat. Ode XVIII. huius libr. *nulla certior tamen Rapacis Orci fine deſtinata, Aula diuitem manet Herum.* & ſat. 3. lib. 2. *Neſcio, an Anticyram ratio illis deſtinet omnem.* & ibid. *fortique marito Deſtinet uxorem.* Virg. Aen. 2. *& me deſtinat aræ.* uidetur nonnunquam idem valere, quod conſtitutum in animo habere, vt Ode. 13. lib. 3. *cornibus Primis & Venerem, & prælia deſtinat.* Cæſar. lib. 1. de bello ciuili: *agere deſtinauerat.* Idem lib. 7. de bello Gall. *milites operi deſtinatos* appellat eos, quibus opus faciendum mandauerat.

obliuioſo] quod ægritudinum & moleſtiarum obliuionem affert. *ἐνεργητικῶς.* aliter dixit M. Tull. in Cat. maiore *obliuioſos ſenes.* ſed quod ad ſententiam attinet, de obliuione malorum, quam ſignificat à vino oriri, ſiue per ſe vinum hanc obliuionem pariat, ſiue propter ſomnum, qui liberaliorem potum ſubſequitur: cum his conſentanea maximè ſunt illa Euripidis in Bacchis. *ὁ Σεμέλης γόνος Βότρυος ὑγρὸν πῶμ' εὗρε, κ' εἰσηνέγκατο Θνητοῖς, ὃ παύει τοὺς ταλαιπώρους βροτοὺς Λύπης, ὅταν πλησθῶσιν ἀμπέλου ῥοῆς. Ὕπνον τε λήθην τῶν καθημέραν κακῶν Δίδωσιν, οὐδ' ἔστ' ἄλλο φάρμακον πόνων.* id eſt, Semelæ filius potionem humidā reperit, & impertiuit mortalibus, quę hoĩes calamitoſos mœrore liberat, cū impleti fuerint vitis ſucco: Et ſomnum quotidianorum malorum obliuionem confert, neque vllum aliud eſt laborum ac dolorum medicamentū. Vinum Maſſicum autem laudat Plin. lib. 14. cap. VI. naſcitur in iis Campaniæ montibus, qui Maſſici nominantur. commemorat & Athæn. lib. 1. cum ceteris vinis Italicis, aitque eſſe auſterum quidem illud, ſed ſtomacho vtile. ætate matureſcebat, auſteritatemque minuebat. Horat. Ode 1. lib. 1. *Eſt qui nec ueteris pocula Maſſici,* &c. & ſat. 4. lib. 2. *Maſſica ſi cœlo ſuppones uina ſereno, Nocturna, ſi quid craſſi eſt, tenuabitur aura.*

læuia] expolita, vt ſup. Od. 2. lib. 1.

ciboria] vaſa fabarum ægyptiarum, quæ ciboria appellantur, in modum, ab inferiore parte in anguſtum contracta, vt docet Athæn. lib. XI. his verbis: *τοῦ δὲ κώθωνος εὖ μάλα προβεβηκότος, λαβὼν ἓν τῶν κιβωρίων, ὡς ἐξοινῶν καὶ μεθύων ἐνέπνευσε. Δίδυμος δέ φησι ποτηριοειδὲς εἶναι. καὶ τάχα ἂν εἴη τὰ λεγόμενα σκυφία, διὰ τὸ κάτωθεν εἰς στενὸν συνῆχθαι, ὡς τὰ αἰγύπτια κιβώρια.* vide Dioſcor. lib. 2. de faba Aegyptia. appellantur & *κιβώτια.*

exple] Faerni liber imple. fortaſſe rectè. ſequor tamen alteram lectionem: præſertim plurium codicum auctoritate confirmatam, interpretorque ebibe, exhauri, & (ut idem alibi loquitur) ſicca: uel, ſi quis malet, imple. vt Lucret. libr. 6. in princip. de vaſe: *Vt nulla poſſet ratione explerier unquam.*

conchis] ex quibus fiebant vaſa vnguentaria, quæ propterea conchæ appellantur.

pellantur. nam & onyches teſtæ erant conchiliorum, de quibus dicemus ad Oden xii.lib.4.

quis vdo Deproperare &c.] id eſt, quis ex vdo apio curat coronas deproperare? quod eſt valdè properando efficere, & nectere? eſt autem frequens huius verbi vſus in voce agente, vt Ode.24.lib.3. *Indignoque pecuniam Heredi properet*, id eſt, properè quærat, ſeu properet quærere. & Ode 12. Epod. *Munieibus Tyrys iterata uellera lanæ Cui properabantur?* id eſt, properè, & ſummo ſtudio texebantur? ſic Virg. Aenei.ix. & *pulchram properet per uulnera mortem*. idem Georg.4. *Ac ueluti lentis Cyclopes fulmina maſſis. Cum properant*, id eſt, properè cudunt. & Georg.1. *Multa, forent cælo quæ mox properanda ſereno, Maturare datur*. Idem ibid. Et *quamuis igni exiguo properata maderent*, &c. Propert. lib.2. *Quod ſi forte tibi properarint fata quietem*. & iternm Horat. epiſt. ad Iul. Flor. lib.1. *Hoc opus, hoc ſtudium, parui properemus, et ampli*. Quòd ſi quis illud, *deproperare apio*, dictum velit, pro de apio properare, vt ſit ἀναςροφὴ, nō refellam: qualia ſunt illa apud hunc eundem, ſat.2.lib.2. *cur improbe caræ Non aliquid patriæ tanto emetiris aceruo?* id eſt, è tanto aceruo metiris. & epiſt. ad Albium Tibullum li.1. *An tacitum ſiluas interreptare ſalubreis?* & de art. poët. *ne quid medios intercinat actus*. & epiſt. ad Iul. Flor. *An freta uicinas intercurrentia turreis?* & ſat.v. lib.1. *Hinc nos Coccei recipit pleniſſima uilla, Quæ ſupereſt Claudi cauponas*. & ſa.2.li.2 *uides, ut pallidus omnis Cœna deſurgat dubia*. epiſt.1.lib.1. *Eſt, mihi purgatam crebro qui perſonet aurem*. ad Iul. Florum. *Quæ circum uolitas agilis thyma?* ad Vallam. *Dictaque ceſſantem neruis elidere morbum Sulfura contemni*. ad Numicium. *Ne plus frumenti dotalibus emetat agris Mucius*. od.2. libro 1. *Quam Iocus circumuolat & Cupido*. Ode xiiii. eiuſd. *Interfuſa nitenteis Vites æquora Cycladas*. Ode xv.li.3. *Maturo propior deſine funeri Inter ludere uirgines*. Ode.xxvii. eiuſd. lib. *utinam inter errem nuda leones*. Ode xvi. Epod. *Nec ueſpertinus circumgemit urſus ouile*. & Od v.lib.4. *Te proſequitur mero Defuſo pateris*. Nam Ode xxxi.li.1. perſpicuè diuiſit hoc verbum. *de patera nouum Fundens liquorem*. ſic Lucret. li.2. *& altos Interdum ramos egigni corpore uino*. idem lib.3. *atque, unde animantum copia tanta Exos, & exanguis tumidos perfluctuat artus?* id. lib.1. *Permanat calor argentum, penetraleque frigus*. idem lib.6. *Qui faciant ſolem certa deſurgere parte*. ibid. *Glandiferas inter curabant corpora quercus*. ibid. *Et frutices intercondebant ſqualida membra*. ſic Virgil. in Mœride. *ſed argutos inter ſtrepere anſer olores*. & Tibull. lib.4. ad Meſſ. *Fertilis hanc interpoſita eſt, interque rigentes*. & Catull. in carm. de Iuliæ & Manlij nupt. *Transfer omine cum bono Limen aureolos pedes*. Actius. *Peruade polum*. quæ ſic interpretatur Varro lib.6. de ling. lat. *uade per polum*. Omnino verbo deproperandi compoſito vtitur Plautus in Pœnulo, *deproperant ſedulò ſacrificare*, id eſt, valde properant. vt hoc loco, *deproperare coronas* valde propere nectere & concinnare coronas interpretari poſſimus. Placet tamen altera explicatio, vt ſit ἀναςροφὴ, & vt *de* iungatur cum voce *apio*.

coronas] quæ ſolebant in conuiuiis adhiberi, vt ſupra oſtendimus, fiebantque ex apio, myrto, & ſimilibus. Theocr. εἰδ.ζ. πολυγνάμπτῳ τε σελίνῳ. εἰδ.γ. καὶ ἀλλοντα σέλινα.

quem Venus, &c.] Venus, id eſt talus venereus. Nam Veneris iactus regem, ſeu magiſtrum conuiuij efficiebat. Vide ſup. od.4.lib.1. *Nec regna uini ſortiere talis*. de Venere autem, ſeu talo venereo ſic M. Tull. de diuin. lib.1. *Quatuor tali iacti caſu venereum efficiunt. Num etiam centum uenereos, ſi cccc. talos ieceris, caſu futuros putas?* Huc pertinet illud Plutarchi de Catone maiore in eius vita. ἐν δὲ τοῖς δείπνοις ἐκληροῦτο περὶ τῶν μερίδων. εἰ δὲ ἀπολάχοι, πρῶτον αἱρεῖν τῶν φίλων κελευόντων, ἔλεγε μὴ καλῶς ἔχειν ἀκάσης τῆς Ἀφροδίτης. Denique Veneris iactus felix erat atque optatus. Plaut in Aſina. ARGY. *Iace pa-*

ter talos, ut porrò nos iaciamus. D E M. *maximè. Te Philenium mihi atque uxori mortem: hoc uenerium eſt. pueri plaudite.* Sueton. in Aug. *talis enim iactis, ut quiſque canem aut ſenionem miſerat: in ſingulos talos, ſingulos denarios in medium conferebat: quos tollebat uniuerſos, qui Venerem iecerat.* eſt igitur hæc horum verborum ſententia: Cui regnum bibendi obueniet venereo iacto? quis regnum vini ſortitò capiet?

non ego ſanius Bacchabor] id eſt, libet mihi Edonos illos Thraciæ populos bibaciſſimos intemperanter bibendo imitari. *inſanire iuuat.* Od. xix. lib. 3. de Thracibus autem diximus ſup. ad Od. xxvii. lib. 1. Edonos commemorat Theocri. *εἰδ. ζ.* Εἴης δ' Ἠδωνῶν μὲν ἐν ὤρεσι χείματι μέσσῳ.

recepto] recuperato. Od. ii. lib. 4. *ò ſol Pulcher, ò laudande canam recepto Cæſare Felix,*

furere] inſanire, bacchari, furenter potare:

IN BARINEN. Ode 8.

Non eſſe, cur ei iuranti credatur: Formoſarum enim periuria à dijs non uindicari.

VLLA ſi iuris tibi peierati
Pœna, Barine, nocuiſſet vnquam:
Dente ſi nigro fieres, vel vno
Turpior vngui:
Crederem. ſed tu, ſimul obligaſti
Perfidum votis caput, eniteſcis
Pulchrior multo, iuuenumque prodis
Publica cura.
Expedit matris cineres opertos
Fallere, & toto taciturna noctis
Signa cum cælo, gelidaque diuos
Morte carenteis.
Ridet hoc, inquam, Venus ipſa: rident
Simplices nymphæ, ferus & Cupido,
Semper ardenteis acuens ſagittas
Cote cruenta.
Adde, quòd pubes tibi creſcit omnis:
Seruitus creſcit noua: nec priores
Impiæ tectum dominæ relinquunt,
Sæpe minati.
Te ſuis matres metuunt iuuencis:
Te ſenes parci: miſeræque nuper
Virgines nuptæ, tua ne retardet
Aura maritos.

COM-

COMMENTARII.

Vlla ſi iuris tibi,&c.] iuris peierati,id eſt,periurij.hoc igitur dicit.ſi periurio fieres vel minima corporis parte deformior, crederem tibi iuranti: ſed hoc video tibi euenire,vt quo improbius peieras, eo pulchrior exoriaris. Protagoras apud Platonē in Philebo,ait dici ſolere, Deos immortales iis ignoſcere,qui in rebus amatorijs, & venereis peierant. ſic ille. *ὡς δὲ λόγος, καὶ ἐν ταῖς ἡδοναῖς ταῖς περὶ τὰ ἀφροδίσια (αἳ δὴ μέγισται δοκοῦσιν εἶναι) καὶ τὸ ἐπιορκεῖν συγγνώμην εἴληφε παρὰ θεῶν, ὡς, καθάπερ παίδων τῶν ἡδονῶν, νοῦν οὐδὲ τὸν ὀλίγιστον κεκτημένων.* Callimachus hoc idem ſic. *Ὤμοσεν, ἀλλὰ λέγουσιν ἀληθέα, τοὺς ἐν ἔρωτι Ὅρκους μὴ δύνειν οὔατ' ἐς ἀθανάτων.*

iuris tibi peierati] iuris iurandi abs te violati. *tibi* pro, abs te, huic poëtæ vſitatiſſimum.

ſed tu ſimul] ſimul vt,ſimulatque,vt ſuprà Ode IIII.lib.I.*quo ſimul mearis.*

ſimul obligaſti perfidum,&c.] ſimulatque caput tuum obſtrinxiſti votis ac promiſsis, iuris iurandi religione confirmatis;quæ tamen non exoluis,neque prȩſtas:ſimulatque per caput tuum iuraſti, te amanti gratificaturum, neque fidem liberas tamen,multo pulchrior,quàm anteà exiſtis.poteſt & ita accipi nomen,*votis*.vt poſitū ſit,pro,precibus,id eſt.*ἀραῖς*, execrationibus. vt Od.XXVIII. lib.I.*precibus non linquar inultis.*;quales ſunt *ſic uiuam. ἐμοὶ χάνοι εὐρεῖα χθών. mihi tellus ima dehiſcat.& pater omnipotens adigat me fulmine ad umbras*: Veteres autem caput,ſacrum eſſe exiſtimabant:cuius rei, hæc argumenta ſunt, quòd per caput iurare ſolebant,quod ſternutamenta,quæ è capite ortum habent, bonis ominibus, & amicis apprecationibus proſequebantur, quòd aſſenſiones, capitis nutu declarabant.vid Athen.lib.2.

iuuenumque prodis] ita pulchra exoreris poſt periurium,vt te vnam iuuenes expetant:tui vnius amore flagrent:tu vna,vel certè tu in primis eos ſolicites,ac maceres.nulla enim grauior cura eſt,quàm quæ ab amore proficiſcitur.

Expedit &c.]ſi verū eſt,vt res ipſa declarat eſſe verum,te periurijs,& fraudibus formoſiorem effici: expedit,id eſt,vtile eſt tibi,& cuiuis alij parentes ſepultos fallere, neque ea, quæ illis promiſſa ſint, perſoluere, neque, ſi per eorum manes iuraueris,iuſiurādum ſeruare.ſic verbo expedit,vſus eſt Od.XVI.li.epod. *Forte,quid expediat,communiter,aut melior pars Malis carere quæritis laboribus.* vt ſæpe & M.Tull.vno,& altero exemplo contenti ſimus.epiſt. ad Rufum.lib.V.*quid rectum ſit,apparet:quid expediat,obſcurum eſt.*& li.3.ad Seruium.*ſi,quid rectiſſimum ſit,quærimus,perſpicuum eſt:ſi,quid maximè expediat,obſcurum.*

cineres opertos]id eſt,mortuos.ſic Virgilius dixit *cinerem, & manes ſepultor.* Aen.IIII.*Id cinerem, et manes credis curare ſepultos?* natum ex veternm conſuetudine,qui mortuorum corpora cremabāt,cineresq́; in vrnis conſeruabant.M.Tul. Verr.III.*cur hunc dolorem cineri eius,atque oſſibus inuſſiſti, ut liberis eius bona patria, voluntate patris,iure,legibus tradita eriperes,et cui tibi eſſet commodum,condonares?* Idem ibid.*obſecrauit per fratris ſui mortui cinerem,* &c.Idem 7.*Non ex litibus æſtimatis tuis pecuniam domum:ſed ex tua calamitate cineri, atque oſſibus filij ſui ſolatium unlt aliquod reportare.*

Taciturna noctis Signa] crebra ſunt hæc apud poetas.*nocte ſilenti:ſilentia noctis.*Virg.Aen.lib.7. *Hæc reſponſa patris Fauni, monitusq́ue ſilenti Nocte datos,*&c. ibidem. *cæſarum ouium ſub nocte ſilenti,Pellibus incubuit ſtratis*:Tib.li.I.*Vota nouem Veneri nocte ſilente dedi.*Catull.ad Lesb.*Aut,quā ſidera multa,cum tacet nox,Furtiuos hominum uidēt amores.*Cȩſar lib.7.de bell.Gallic.*tamen ſilentio noctis Cæſar egreſſus*

Lucret.

Lucret.lib.4.*Et ſonitus audire, ſeuera ſilentia noctis Vndique cum conſtent*. aliud eſt autem *ſilente nocte*, aliud *luna ſilente*. vt docet Plin.lib.28.cap.7.nam ſilentium lunæ, interlunium intelligitur, id eſt, tempus id, quo luna nō lucet. Virgil. Aeneid. lib.2. *tacitæ per amica ſilentia Lunæ*.

gelidaque diuos Morte carenteis] ἀθανάτους.

Ridet hoc,&c.] Quinetiam *ipſe* (vt ait Tibullus) *periuria ridet amantum Iupiter, et uentos irrita ferre iubet*. qua de re ſuprà.

ſemper ardenteis acuens ſagittas.] de ſagittis & arcu Cupidinis diximus ad Od.xxvii.lib.1. nonnulla : ad quæ non me pigebit addere id, quod eſt apud Eurip.Iphig. in Aul. Vbi chorus ait Cupidinem duos arcus intendere ſolere: vnū proſperum, & vitæ beatæ effectorem: alterum vitæ perturbatorem, & corruptorem. ſic Eurip. ὅθι δὴ Δίδυμ' ἔρως χρυσοκόμας Τόξ' ἐντείνεται] χαρίτων· Τὸ μὲν ἐπ' εὐαίωνι πότμῳ, Τὸ δ' ἐπὶ συγχύσει βιοτᾶς.

Seruitus creſcit noua] creſcunt noui amatores, qui tibi ſeruiunt, tuam perfidiam, & impietatem non experti.

nec priores,&c.] neque veteres tamen, quibus tui mores perſpecti ſunt, & cogniti, qui tuorum periuriorum teſtes ſunt, in quos tu te ſæuam, & immitem, & perfidam prębuiſti, quanuis ſæpe minati ſint, ſe tibi ſeruire deſituros, à tuis ædibus, ac foribus deſcedere queunt.

ſæpe minati] vt ille apud Terent. *excluſit: reuocat: redeam? non, ſi me obſecret*.

ſuis iuuencis] ſui filijs adoleſcentulis.

miſeræque nuper,&c.] nouæ nuptę te quoque metuunt, ne tua venuſtas, & oris pulchritudo, & flagrātia oculorum ſuos maritos efficiat in ſe tardiores, aut etiam abs ſeſe alienet. aura hoc loco, ducta tranſlatione à ventis qui nauem quo lubet, impellunt, oris nitorem, venuſtatem, elegantiam ſignificat. Virg. ad auri ſplendorem tranſtulit Aen. ſexto. *Diſcolor unde auri per ramos aura refulſit*. propriè dixit Lucr.lib.2. *cum primis quærere par eſt, Quo ad lices ac poſſis, reperire inolentis olivi Naturam, nullam quæ mittat naribus auram*.

AD VALGIVM. Ode 9.

Vt mortuum puerum aliquando flere deſinat.

NON ſemper imbres nubibus hiſpidos
Manant in agros, aut mare Caſpium
Vexant inæquales procellæ
Vſque: nec Armenijs in oris,
Amice Valgi, ſtat glacies iners
Menſeis per omneis, aut Aquilonibus
Querceta Gargani laborant,
Et folijs viduantur orni.
Tu ſemper urges flebilibus modis
Myſten ademtum: nec tibi ueſpero
Surgente, decedunt amores,
Nec rapidum fugiente ſolem.

At

At non ter æuo functus amabilem
Plorauit omneis Antilochum ſenex
Annos : nec impubem parentes
Troilon, aut Phrygię ſorores
Fleuere ſemper : deſine mollium
Tandem querelarum : & potius noua
Cantemus Auguſti tropæa
Cęſaris, & rigidum Niphaten,
Medumq; flumen gentibus additum
Victis, minores voluere vertices :
Intraq; præſcriptum Gelonos
Exiguis equitare campis.

COMMENTARII.

hiſpidos] horridos, deformeis propter hiemem.

mare Caſpium] quod eſt in Scythia.

inæquales procellæ.] quæ mare (quod ſua ſponte tranquillum, atq; æquale eſt, unde æquor appellatur) inæquale reddunt. Nam mare nulla uentorum ui agitatum, nullis procellis concitatum, æquale eſt: tempeſtate autem coorta, & procellis excitatis, tum fit inæquale. M. Tull. de nat. deor. lib. 3. hæc quattuor coniungit, imbres, nimbos, procellas, turbines. ſic & Philippica. v. *hæc cauſa, cur lex tam præclara, maximo imbri, tempeſtate, uentis, procellis, turbinibus, inter fulmina, et tonitrua ferretur.*

glacies iners] quæ & fluuios, & agros inertes quodammodo efficit, illos ad nauigationem ineptos: hos ſteriles & incultos. aliter terram inertem nominat Od 4. lib. 3.

viduantur] ſpoliantur.

orni] ſup. Od. IX. lib. I. *Nec ueteres agitantur orni.*

vrges flebilibus modis] inſequeris carminibus ad flendum accommodatis, ſeu potius ad flendum prouocantibus. ſic M. Tull. Tuſcul. quæſt. I. *Hæc cum preſsis et flebilibus modis, qui totis theatris mæſtitiam inferant, concinuntur*, &c. aliter ſup. Od. XXIIII. li. I. *multis ille bonis flebilis occidit.* ualet enim illo loco, deflendus, deplorandus, ut diximus. dicimus autem Latinè, urgere opus, urgere forum pro eo, quod eſt, aſsiduè in opere, & in foro uerſari: ſic dictum hoc loco ab Horatio urges flebilibus modis Myſten puerum tibi ereptum, pro eo, quod eſt, Myſten mortuum aſsiduè deploras, ac defles. in cod. Donati ſcriptum eſt urgues, ut ſæpe alibi.

nec tibi veſpero Surg. deced. amores, nec rapidum fug.] id eſt, nec ueſperi, nec manè. Stella Veneris ἑωσφόρος, ſeu φωσφόρος à Græcis, lucifer à Latinis appellatur, cum ſolem antegreditur orientem: eadem ἕσπερος, id eſt, ueſperus dicitur, cum ſolem occidentem ſubſequitur, quam ἰσόδρομον ἡλίῳ, τάχει, ait eſſe Plato in Timæo, id eſt, curſum conficere Solis celeritati parem: idemq; de Mercurio: ſed eos uim quandam adeptos eſſe Soli contrariam: ex quo fieri, ut hi tres lucifer, ſol, Mercurius ſua conuerſione alij alios ſuperent, uiciſsimq; ſuperentur.

At non ter æuo functus] Neſtorem ſignificat: de quo ſic M. Tull. in Catone maiore.

ne maiore. *Videtisne, ut apud Hom. ſæpiſsime Neſtor de uirtutibus ſuis prædicet? tertiam enim iam ætatem hominum uiuebat*, &c. quæ ſunt ex Homero ſumta ἰλιάδ. α. τῷ δ᾽ ἤδη δύο μὲν γενεαὶ μερόπων ἀνθρώπων Ἐφθίαθ᾽, οἵ οἱ πρόσθεν ἅμα τράφεν, ἠδ᾽ ἐγένοντο Ἐν Πύλῳ ἠγαθέῃ, μετὰ δὲ τριτάτοισιν ἄνασσεν; Sciendum eſt autem ætatis appellatione annos triginta intelligi, ut hoc dicam ἐν παρόδῳ: quod declarat locus apud Plutarch. in Catone maiore, ubi tradit illum ſex, & octoginta annos natum in iudicium adductum fuiſſe, atque hanc nominis delationem propemodum fuiſſe quinquageſimam: quattuor autem annis poſt, nempe annos nonaginta natum, Ser. Galbam accuſaſſe. ex quo dici poſſe Catonem, vt Neſtorem, ad tres hominum ætates & uita, & rebus geſtis perueniſſe. Verba Plutarchi ſunt hæc. Σερβίου Γάλβα κατηγόρησεν ἐννενήκοντα γεγονὼς ἔτη. Κινδυνεύει γὰρ ὡς ὁ Νέστωρ, ἐς τριγονίαν τῷ βίῳ καὶ ταῖς πράξεσι κατελθεῖν. cum Plutarcho congruit Tit. Liuius lib. 39. annalium his uerbis. *Qui* (Catonem deſcribit) *ſextum & octogeſimum annum agens cauſam dixerit, ipſe pro ſe orauerit, ſcripſeritq́; : nonageſimo anno Ser. Galbam ad populi iudicium adduxerit*. Quod item ex Dion. Halic. probari poteſt.

Antilochum] Hom. in Iliade mortem Antilochi non narrat, quemadmodum neque Achillis. tantummodò ὀδυσσ. γ. Neſtor Telemacho de patre Vlyſſe percunctanti filium ſuum Antilochum inter eos, qui ad Troiam occubuerint, numerat his uerbis. Ἔνθα μὲν Αἴας κεῖται Ἀρήιος, ἔνθάδ᾽ Ἀχιλλεύς, Ἔνθάδ᾽ ἐμὸς φίλος υἱὸς ἅμα κρατερὸς, καὶ ἀμύμων Ἀντίλοχος. & ὀδυσσ. δ. à Memnone interfectum eſſe ait. Τὸν ῥ᾽ Ἠοῦς ἔκτεινε φαεινῆς ἀγλαὸς υἱός. Iam verò Pindarus Πυθ. εἰδ. ϛ. ſcribit Antilochum, dum patrem ſeruare cupit, Memnonisq́; vim, atque impetum ſuſtinet, ab eo cæſum eſſe, de pietate in parentes loquens. ἐγένετο καὶ πρότερον Ἀντίλοχος βιατὰς, νόημα τοῦτο φέρων, ὃς ὑπερέφθιτο πατρὸς ἐναριμβρότον ἀμμείνας στράταρχον Αἰθιόπων Μέμνονα. Νεστόρειον γὰρ ἵππος ἅρμ᾽ ἐπέδα Πάριος ἐκ βελέων δαϊχθείς. ὁ δ᾽ ἔφεπε κραταιὸν ἔγχος. Μεσσανίου δὲ γέροντος δοναθεῖσα φρὴν βόασε παῖδα ὅν. Χαμαιπετὲς δ᾽ ἄρ ἔπος οὐκ ἀπέρριψεν αὐτοῦ. Μένων δ᾽ ὁ θεῖος ἀνὴρ πρίατο μὲν θανάτου κομιδὰν πατρὸς, &c.

nec impubem parentes Troilon.] Troilus Priami filius. de quo Virg. Aen. 1. *Infelix puer, atque impar congreſſus Achilli*. & M. Tull. Tuſculan. 1. *Quanquam non malè ait Callimachus, multo ſæpius lacrymaſſe Priamum, quàm Troilum.*

Deſine mollium, &c.] omitte querelas muliebres, uirumq́; minimè decentes. Græcorum more autem locutus eſt, ut ſolet. illi enim cum uerbo λήγω, quod ualet, deſinere ac finem facere, patrium caſum iungunt. Eurip. in Hippoly. Λῆγε μὲν κακῶν φρενῶν. Idem Phœniſſ. Ἐξελθ᾽, ἄκουσον Οἰδίπου κλεινὴ δάμαρ Λήξασ᾽ ὀδυρμῶν, πενθίμων τε δακρύων. Theoc. εἰδ. α. Λήγετε βουκολικᾶς, Μῶσαι ἴτε, λήγετ᾽ ἀοιδᾶς. Heſiod. ἔργ. καὶ ἡμ. φύλλα δ᾽ ἔραζε χέει, πτόρθοιό τε λήγει ὕλη. Homer. ἰλιάδ. α. Ἀλλ᾽ ἄγε, λῆγ᾽ ἔριδος, μηδὲ ξίφος ἕλκεο χειρί.

& rigidum Niphaten, Medumq́;, &c.] hunc locum ſic explico. & cantemus hæc, videlicet Niphaten Armeniæ, & Medum Mediæ fluuios, quaſi uictos cum Armenijs & Medis, acceptæq́; cladis ſenſu, ac dolore affectos, anguſtius, ac lenius fluere. Eſt autem Medus proprium fluuij nomen, non Araxes, aut Tigris, aut Euphrates, ut alij arbitrantur, intelligendus: idq́; ex Strabone cognoſcere licet lib. 15. ubi commemorat, quos fluuios traiecerit Alexander magnus, cum Perſidem peragraret, ferroq́; uaſtaret. eius uerba ſunt hæc. πρὸς αὐτῇ δὲ Περσεπόλει τὸν Ἀράξην διέβη. ἦν δὲ ἡ Περσέπολις ἔχουσα βασίλεια ἐκπρεπῆ, καὶ μάλιστα τῇ πολυτελείᾳ τῶν κειμένων. ῥεῖ δ᾽ ὁ Ἀράξης ἐκ τῶν Παραιτάκων. συμβάλλει δ᾽ εἰς αὐτὸν ὁ Μῆδος ἐκ Μηδείας ὁρμηθεὶς, &c. Neque uerò eſt, quòd quiſquam miretur Horatium ita locutum eſſe *Medum flumen*, ſi Medus

proprium

proprium fluuij nomen eſt. Nam ſic cum reperimus duobus locis eſſe locutum, uno lib.4.Od.v. *Quid debeas o Roma Neronibus, Teſtis Metaurum flumen*: altero in epiſtol. ad Piſon. *Aut flumen Rhenum, aut pluuius deſcribitur arcus*. licet & addere tertium, qui eſt ſup.Od.vi huius li. *Dulce pellitis ouibus Galeſum Flumen*. ſic enim ſcriptum eſt in quibuſdam libris calamo exaratis. Atqui Metaurus, Rhenus, Galeſus propria ſunt fluuiorum nomina.

Intraq; præſcriptum Gelonos, &c.] & cãtemus hoc, nempe Gelonos intra fines anguſtiores, & à Victoribus præſcriptos equitare. ſunt autem Geloni Scythiæ Europææ populi.

AD LICINIVM. Ode 10.

Retinendam eſſe mediocritatem, & animi in vtraque fortuna, æquabilitatem.

RECTIVS viues Licini, neque altum
Semper vrgendo: neque, dum procellas
Cautus horreſcis, nimiùm premendo
Littus iniquum.
Auream quiſquis mediocritatem
Diligit, tutus caret obſoleti
Sordibus tecti, caret inuidenda
Sobrius aula.
Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus: & celſæ grauiore caſu
Decidunt turres: feriuntq; ſummos
Fulmina montes.
Sperat infeſtis, metuit ſecundis
Alteram ſortem benè præparatum
Pectus. informeis hiemes reducit
Iupiter: idem
Summouet. non, ſi male nunc, & olim
Sic erit. quondam cithara tacentem
Suſcitat Muſam, neque ſemper arcum
Tendit Apollo.
Rebus anguſtis animoſus, atque
Fortis appare. ſapienter idem
Contrahes vento nimiùm ſecundo
Turgida vela.

COMMENTARII.

neque altum Semper vrgendo] id eſt, neque ſemper in alto mari nauigando vrgere. n. eſt aſsiduè perſequi, occupare, premere, ut diximus ad Od. xxii.

lib. I. Od. XXIIII. eiuſd. *Ergo Quinctilium perpetuus ſopor Vrget?* Od. XVII. epod. *Vrget diem nox, & dies noctem.*

horreſcis] reformidas, refugis.

nimium premendo] nimium urgendo. nimium inſiſtendo.

Littus iniquum] iniquum, uel inæquale accipe, id eſt, curuum, & flexnoſum: uel nauibus iniquum, id eſt, inimicum, atque infeſtum, vt epiſt. ad Piſon. *Seu curſum mutauit iniquum frugibus amnis.*

Auream] omnibus rebus anteponendā: maximi pretij. ſic Pindarus ὑγίειαν, χρυσέαν appellat, id eſt, ut Græci interpretantur, τιμίαν. Idem Pindarus Pythi. ᾠδ. α. ait ſe, cum intelligat mediocres ciuium fortunas diutius florere, ſtabilioresq; permanere, tyrannidem ſortem, & exitum deteſtari. τῶν γὰρ ἀνὰ πόλιν εὑρίσκων τὰ μέσα μακροτέρῳ σὺν ὄλβῳ τεθαλότα, μέμφομ' αἶσαν τυραννίδων.

inuidenda] nimis magnificè, & ſumtuoſè ædificata. ſic enim dicimus opes inuidioſas, & inuidioſam potentiam, propterea quòd inuidia cadit in ea, quæ maximè excellunt, ſi modò ſint eiuſdem generis, ut diximus ſup. ad Od. VI. huius lib. ſic Od. I. lib. 3. *poſtes inuidendos* dicit nimis ſumtuoſos.

Feriuntq; ſummos Fulmina montes] ſic Lucret. li. 6. de fulmine. *Altaq; cur plerunque petit loca, plurimaq; plus Montibus in ſummis ueſtigia cernimus ignis?* & lib. 5. *Inuidia quoniam, ceu fulmine, ſumma uaporant Plerunque, & quæ ſunt aliis magis edita cunque.* in tribus libris manu ſcriptis: duob. Vatic. Torneſ. *fulgura* legitur. ego tamen vulgatam lectionem ſeruaui.

alteram ſortem] alteram uitæ conditionem.

bene preparatum pectus] animus benè inſtitutus, & ad omnem euentum præmunitus.

olim] poſt hac. ut ſaty. V. lib. 2. *Magna, minorue foro ſi res certabitur olim.*

quondam] interdum.

neque ſemper arcum Tendit] id eſt, non ſemper hominibus peſtem immittit: non ſemper iratus eſt. Hom. ἰλιάδ. α. ὁ γὰρ βασιλῆι χολωθεὶς Νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακήν, ὀλέκοντο δὲ λαοί. Nam etiam Feſtus tradit Apollinem Pæana dictum ἀπὸ τῶν παίειν, quod ualet ferire, quòd eum ſagittarum ictu nocere putabant.

Rebus anguſtis animoſus, &c.] in rebus tenuibus, humiliq; & aduerſa fortuna, fortem oportet animum præſtare: in ſecundis, animum contrahere, & ſummittere. nihil hac ſententia tritius, nihil eadem utilius. eam ſic exprimit Iſocrates ad Demon. Νόμιζε μηδὲν εἶναι τῶν ἀνθρωπίνων βέβαιον. οὕτω γὰρ οὔτ' εὐτυχῶν, ἔσῃ περιχαρής. οὔτε δυστυχῶν, περίλυπος. Theognis autem hoc modo. Μηδὲν ἄγαν χαλεποῖσιν ἀσῶ φρένα, μηδ' ἀγαθοῖσι Χαῖρ', ἐπεὶ ἔστ' ἀνδρὸς πάντα φέρειν ἀγαθοῦ. Idem Μήτε κακοῖσι νοσῶν λυποῦ φρένα, μήτ' ἀγαθοῖσι Τέρφθῃ ἐξαπίνης, πρὶν τέλος ἀκρὸν ἰδεῖν.

AD Q. HIRPINVM. Ode II.

Omiſsis curis, iucundè viuendum eſſe.

QVID bellicoſus Cantaber, & Scythes,
Hirpine Quincti, cogitet, Adria
Diuiſus obiecto, remittas
Quærere: nec trepides in vſum

Poſcentis

Poſcentis æui pauca. fugit retro
Læuis iuuentas, & decor, & arida
Pellente laſciuos amores
Canitie, facilemq; ſomnum.
Non ſemper idem floribus eſt honos
Vernis: neque vno Luna rubens nitet
Vultu. quid æternis minorem
Conſilijs animum fatigas?
Cur non ſub alta vel platano, vel hac
Pinu iacentes ſic temere, & roſa
Canos odorati capillos,
Dum licet, Aßyriaq; nardo,
Potamus vncti? dißipat Euius
Curas edaceis. quis puer ocyus
Reſtinguet ardentis Falerni
Pocula prætereunte lympha?
Quis deuium ſcortum eliciet domo
Lyden? eburna, dic, age, cum lyra
Maturet, in comtum Lacænæ
More comam religata nodum.

COMMENTARII.

Cantaber] ſup. Ode VI. *Cantabrum indoctum iuga ferre noſtra*. Cantabri ab Agrippa deuicti. epiſt. ad Iccium lib. I. *Cantaber Agrippæ, Claudi uirtute Neronis Armenius cecidit*. & Ode VIII. lib. 3. *Cantaber ſera domitus catena*.

remittas quærere] omittas quærere, ſeu potius remiſsius quæras.

nec trepides in vſum Poſcentis] nec labores, ne ue ſollicitus & anxius ſis in uſum, id eſt, propter uſum uitæ: quæ cum breuis ſit, pauca deſiderat, bonorumq; mediocritate contenta eſt. tale eſt illud Ode XXIX. lib. 3. *Ridetq; ſi mortalis ultra Fas trepidat*.

fugit retro] quia iuuenes fiunt ſenes: meliores anni abeunt: ſubeunt curæ, cani, rugæ, morbi, ſenectus.

læuis Iuuentas] imberbis. ut epiſt. ad Piſon *Imberbis iuuenis tandem cuſtode remoto Gaudet equis*. de Iuuentate iuuentæ deo, diximus ad Od. XXX. lib. I.

decor] forma, pulchritudo.

arida canitie] epithetum accommodatiſsimum. canities enim ex ſiccitate naſcitur, ut docet Ariſt. Horat. Ode IX. lib. I. *Donec uirenti canities abeſt Moroſa*.

pellente laſciuos amores, &c.] ſenectus & ad amores inepta eſt, & inſomnia, uigilijsq; maximè uexatur, & conflictatur.

facilemq; ſomnum] eodem epitheto uſus eſt lib. 3. Ode XXI. *ſiue geris iocos, Seu facilem pia teſta ſomnum*. alibi leues ſomnos appellat, ut infrà Ode XVI. *Nec leues ſomnos timor, aut Cupido ſordidus aufert*. eundem autem ſignificari puto, quem Theocr. γλυκερὸν, καὶ ἐγέρσιμον nominat: contrà χάλκεον & νήγρετον Homerus mortem appellat: id eſt, ſomnum, è quo nemo expergiſcitur. idem interdum

ualet *νήδυμος ὕπνος*. ſed ſæpius pro ſuaui & longo, & alto, & tranquillo ſomno ponitur, ut & *νήγρετος*.

neque uno luna rubens nitet] Nam (ut eſt Ode XVIII. huius libri) *Truditur dies die, Nouæq; pergunt interire Lunæ*. rubens autem hoc loco eſt epithetum ad commendationem nitoris Lunæ pertinens. idem ualet apud Propert. lib. 1. uerbum,ruberet. *Et medijs cælo luna ruberet aquis*. nequis forte ruborem hic accipiat, quemadmodum Virgil. uſurpat Georg. 1. *At ſi uirgineum ſuffuderit ore ruborem, Ventus erit: uento ſemper rubet aurea Phœbe*. uarij autem ſunt lunæ vultus, uariæ figuræ: uide annot. ad Oden 11. lib. 4. ibi: *Fronte curuatos imitatus ignes*.

quid æternis minorem, &c.] quid tu animum cogitationibus longiſsimis, ac, pœnè dicam, ſempiternis, id eſt, quæ ad longiſsimi temporis curam pertinent, conficis, quibus par eſſe nequeat? animi enim noſtri cogitationes debent breuiſsimo tempore terminari, cùm uitæ noſtræ ſpatium anguſtiſsimis finibus circumſcribatur. Hæc autem loquor ex Horatij ſententia, cui animorum immortalitas non probatur. eodem pertinet ſententia illa, quã producit Ariſt. lib. 2. de arte dicendi, incerto auctore, *Θνατὰ χρὴ τὸν θνατὸν, οὐκ ἀθάνατα θνατὸν φρονεῖν*.

vel platano, vel hac Pinu] platanus & pinus arbores ſunt ad umbram præbendam natæ, ut ſuprà Ode 3. *Qua pinus ingens*, &c. & infrà XV. *platanusq; cælebs Euincet ulmos*.

temerè] *ὡς ἂν τύχῃ*, ut fors tulerit. membris non ordine, aut arte compoſitis, ſed ita, ut caſus tulerit, & qualibet ſtratis.

roſa odorati capillos] id eſt, odoratis capillis. nam ſic loquuntur Græci. iam odorati nomen eſt ab odore, nõ participium ab odorando. ſic infrà Ode 20. lib. 3. *Sparſum odoratis humerum capillis*. ſic Virg. Georg. 3 *Diſce & odoratam ſtabulis accendere cedrum*. Seruius huiuſmodi nomina, participia appellat ſine origine uerbi, quale eſt *picturatus*. Virg. Aen. 3. *Fert picturatas auri ſubtemine ueſtes*. & *uirgatus*. Idem Aen. VIII. *Virgatis lucent ſagulis*. & *bacatus*. Idem lib. 1. *colloq; monile Bacatum*. & *ſtellatus*. Idem lib. 4. *atque illi ſtellatus iaſpide fulua Enſis erat*. Catull. de nupt. Pelei. *Ante pedes autem candentis mollia lanæ Vellera uirgati cuſtodibant calathiſci*.

Aſſyriaq; nar. Pot. vncti] uncti oleo, ſeu unguento nardino. ſup. Ode VII. *nitentes Malobathro Syrio capillos*:

Dum licet] ut ſuprà Ode 3. *Dum res & ætas, & ſororum Fila trium patiuntur atra*. & Ode XVII. lib. 3. *dum potes, aridum Compone lignum*.

Diſsipat Euius] Anacreon, *Σκεδάσαι θέλω μερίμνας*. uide ſup. Ode VII. lib. 1. *nunc uino pellite curas*. Xenophon in ſympoſio utitur uerbo *κοιμίζειν*, quod ualet, ſopire. apud quem ſic loquitur Socrates: *Ἀλλὰ πίνειν μὲν ὦ ἄνδρες, καὶ ἐμοὶ πάνυ δοκεῖ. τῷ γὰρ ὄντι οἶνος ἄρδων τὰς ψυχὰς, τὰς μὲν λύπας, ὥσπερ ὁ μανδραγόρας τοὺς ἀνθρώπους, κοιμίζει. τὰς δὲ φιλοφροσύνας, ὥσπερ ἔλαιον φλόγα, ἐγείρει*. fortaſſe autem *ceſſatum ducere curam* epiſt. 2. lib. 1. idem ualet quod *κοιμίζειν*. qua de re uide ſuo loco. ſed admonendus eſt lector nondum multa lectione perpolitus, nomen *Euius* ſcribendum ſine aſpirationis nota, & i, latino. ſic enim Eurip. Bacch. *βαρυβρόμων ὑπὸ τυμπάνων Εὔια τὸν Εὔιον ἀγαλλόμεναι θεόν*.

curas edaceis] Heſiod. *γυιοκόρους μελεδῶνας*. uide annot. ad Od. XVIII. lib. II.

Prætereunte lymphæ] aqua è fonte, aut fluuio potius petita?

deuium] quod non proſtat in publica: cuius domus à uia publica remota eſt. utitur hoc nomine & Ode 25. lib. 3. *ut mihi deuio Ripas, & uacuum nemus Mirari libet?*

Dic age cum lyra, &c.] ego quidem hunc locum ſic puto explicandum: dic age, ô puer, Lydæ, maturet cum lyra venire, coma religata in nodum more Lacænæ comtum, id eſt, negligenter & ſimpliciter compoſitum, non ceterarum mulierum in morem concinnatum, vel religata coma more Lacænæ, parum refert. verbum *maturandi* autem hoc loco idem valet, quod feſtinare, & ſubaudiendum, venire, aut aliquid ſimile. quibus verbis ſignificat Horat. ſe nolle Lyden nimiam curam in comendo capillo, ceteroque corporis cultu ponere: ſed Lacænarum mulierum more compoſito capillo, quamprimùm venire. dixit autem *religata in nodum*, vt Virgil. Aen. XI. *in nodum collegeras*. Verùm cum videam in multis codicibus & calamo ſcriptis, & excuſis *incomtum* vno vocabulo, ſcriptum eſſe: videndum an hoc modo hunc locum poſſimus explicare: *dic maturet incomtum nodum*, id eſt, dic maturè nodum incomtum faciat, coma religata more puellarum Lacedæmoniarum. dic properè comam nodo incomto colligat. Quod ſi cui hæc explicatio placeat, verbum *maturet*, intelligendum erit habere ſignificationem agentem: quod non eſt Horatio nouum, neque inuſitatum. ſic enim infrà lib. 3. Ode. VII. dixit. *nimis caſto Bellerophonti Maturare necem*. & ſuprà *properare coronas*, Ode. VII. & epiſtol. ad Loll. 1. lib 1. *panas feſtinas*. huic loco ſimilis eſt ille lib. 3. Ode XIIII. *Dic & argutæ properet Neæræ Myrrheum nodo cohibere crinem*: niſi quod in eo loco verbum, *properet*, cum infinitiuo coniungitur.

AD MAECENATEM. Ode 12.

Res graueis & tragicas lyricis verſibus non conuenire: ſoluta autem oratione, res geſtas Auguſti, Mæcenatem ipſum perſcripturum: ſe nihil poſſe, præter Licinniæ formam canere.

NOLIS longa feræ bella Numantiæ,
Nec dirum Annibalem, nec Siculum mare
Pœno purpureum ſanguine, mollibus
Aptari citharæ modis:
Nec ſæuos Lapythas, & nimium mero
Hylæum, domitosque Herculea manu
Telluris iuuenes, vnde periculum
Fulgens contremuit domus
Saturni veteris: tuque pedeſtribus
Dices hiſtorijs prælia Cæſaris
Mæcenas melius, ductaque per vias
Regum colla minacium.
Me dulceis dominæ Muſa Licinniæ
Cantus, me voluit dicere lucidum
Fulgenteis oculos, & bene mutuis
Fidum pectus amoribus:
Quam nec ferre pedem dedecuit choris:
Nec certare ioco, nec dare brachia
Ludentem nitidis virginibus, ſacro
Dianæ celebris die.

Num

Num tu, quæ tenuit diues Achæmenes,
Aut pinguis Phrygiæ Mygdonias opes,
Permutare velis crine Licinniæ,
Plenas aut Arabum domos:
Dum fragrantia detorquet ad oſcula
Ceruicem: aut facili ſæuitia negat?
Quæ poſcente magis gaudeat eripi:
Interdum rapere occupet.

COMMENTARII.

Nolis longa] Tale ferè argumentum eſt Odæ ſextæ lib. 1. *Scriberis Vario fortis, & hoſtium Victor Mæonij*, &c. ſignificat res grauiores & bellicas verſibus Lyricis non conuenire.

Numantiæ] quam deleuit Scipio Africanus anno poſt Carthaginem euerſam decimo quarto. de quibus ſic M. Tull. Off. 1. *Maiores noſtri Carthaginem, Numantiamque funditus ſuſtulerunt*, &c.

Nec dirum Annibalem] nonnulli codices habent durum, quos non ſum ſecutus. nam & infra Ode VI. lib. 3. *Annibalemque dirum* dixit.

Nec Siculum mare] primus Cn. Duilius Coſ. Pœnorum claſſem deuicit, primusque omnium Rom. victoriæ naualis triumphum egit. ſcribit Liuius lib. XVII. & M. Tull. in Catone maiore, his verbis. *Duiliũ M. F. qui primus Pœnos claſſe deuicerat, redeuntem à cœna ſæpe uidebam puer delectabatur cereo funali, & tibicine: quæ ſibi nullo exemplo priuatus ſumſerat. tantum licentiæ dabat gloria.* Polybius hiſt. lib. 1. ſcribit bellum inter Romanos & Carthag. de Sicilia geſtum, anno XVIII. denique eſſe finitum, omniumque bellorum, de quibus audierit, & longiſſimum fuiſſe, & maximum.

nimium mero] intemperanter & immoderatè ſe vino inuitantem. ſic ſup. *rixas immodicas mero* appellauit, ex immodico vini potu natas. Od. 13. libri 1.

Hylæum] vnum è Centauris.

Telluris iuuenes] *γηγενεῖς*, terræ filios, Gigantes, quos ope & ſubſidio Herculis & Bacchi ſuperatos eſſe annotabimus ad Oden XIX. huius libri. ſciendum eſt autem, cum ſignificare volunt ſcriptores aliquem obſcuro loco eſſe natum, Terræ filium appellare ſolere. M. Tull. epiſt. ad Trebat. *Cn. Octauius tuus familiaris ſummo genere natus, terræ filius, is me, quia ſcit tuum familiarem eſſe, crebrò ad cœnam inuitat: adhuc non potuit perducere.*

vnde] à quibus.

pedeſtribus] ſoluta & prorſa oratione ſcriptis, ſic Græci *πεζὸν λόγον* nominant. Plato in ſophiſta. *πεζῇ τε ὧδε ἑκάστοτε λέγων, καὶ μετὰ μέτρων.*

ductaque per vias] ducta in triumphum.

minacium] liber Donati & Vrſini *minantium*: at Gabr. Faer. duo Vaticani, & Torn. *minacium*. quos ſecutus ſum.

dulceis] dulces cantus, vt Ode. IX. lib. 3. *dulceis modos*. & ita ſcriptum eſt in ll. Don. & Vrſini, & Vatic. duob.

dominæ] amicæ tuæ.

Licinniæ] ſic liber Donati: at Faer. & Tor. Lycimniæ.

lucidum

lucidum Fulgenteis oculos] Lucidum fulgenteis, ex illo genere eſt, quod ſuprà annotauimus ad Oden XXII. lib. I. ibi. *Dulce ridentem.*

Quam nec ferre pedem dedecuit] non dedecuit inferre pedem in choros: non dedecuit ſaltare. non dedecuit autem, quia nec extra numerum mouetur, & puella eſt eximia forma. dedeceret, ſi anus eſſet, qualem Chlorida deſcribit Ode XV li. 3. quam hortatur, vt ad moriendum vicina ludere inter virgines, *Et ſtellis nebulam ſpargere candidis* deſinat.

Sacro Dianæ] die feſto Dianę, qui colitur à virginibus.

Num tu, quæ tenuit] num tu velis, quicquid vnquam poſſedit Achæmenes Perſarum Rex, aut Mygdonis opes, aut Arabum domos omnium rerum copia inſtructas ac refertas, crine Licinniæ redimere? Num tu Perſarum gazas, aut Phrygias opes, aut Arabum theſauros mereri velis, vt Licinniæ complexibus & oſculis careas? de verbo *mutandi* vide, quæ annotauimus ad Od. XVI. lib. I.

Achæmenes] Plato in Alcibiade α. ſcribit Perſarum reges ab Achæmene originem ducere. οἱ Περσῶν βασιλεῖς Ἀχαιμένους ἔκγονοι.

dum fragrantia] flagrantia quidem ſcriptum eſt in quattuor codicibus manu ſcriptis: ſed fragrantia excudendum curaui, partim ratione adductus: partim quod in vno cod. aſcriptum reperi, *alias fragrantia*: in vno ad oram libri annotatum, *id eſt benè olentia.* Catull. *cubile Sertis, & Syrio fragrans oliuo.*

aut facili ſæuitia negat] ſæuitia ſimulata: quod ſimile eſt, ac ſi diceret, facili difficultate, vt declarant ea verba, quæ deinceps ſequuntur: *Quæ poſcente magis gaudeat eripi*, id eſt, quæ oſcula puellæ erepta maiore voluptate eam afficiant, quàm eum ipſum, qui poſcit atque eripit, videlicet amantem. Oſtendit autem, artem, aſtumque puellarum, quæ ſæpenumero diſſimulant id ſe cupere, quod vehementer exoptant: quod quidem faciunt vel vt deſiderium amantium magis exacuant, atque incendant: vel pudore deterritæ. Quemadmodum autem Horat. hic dixit *eripere oſculum*, ſic Catull. *ſurripere ſuauium*. Sic ille ad Iuuencium: *Surripui tibi, dum ludis, mellite Iuuenci Suauiolum dulci dulcius ambroſia.*

Interdum rapere occupet] interdum anteuertat, & prior oſculetur.

IN ARBOREM, CVIVS CASV IN *agro Sabino penè oppreſſus eſt.* Ode 13.

Nunquam homini ſatis exploratum eſſe, quid vitare debeat. Sapphus & Alcæi laudes.

ILLE & nefaſto te poſuit die,
Quicunque primùm, & ſacrilega manu
Produxit arbos, in nepotum
Perniciem, opprobriumque pagi.
Illum & parentis crediderim ſui
Fregiſſe ceruicem, & penetralia
Sparſiſſe nocturno cruore
Hoſpitis: ille venena Colchi-
Ca, & quicquid vſquam concipitur nefas,
Tractauit, agro qui ſtatuit meo

Te triſte lignum, te caducum
In domini caput immerentis,
Quid quiſque vitet, nunquam homini ſatis
Cautum eſt in horas. nauita Boſporum
Tœnus perhorreſcit, neque ultra
Cæca timet aliunde fata.
Miles ſagittas, & celerem fugam
Parthi: catenas Parthus, & Italum
Robur. ſed improuiſa lethi
Vis rapuit, rapietque genteis.
Quàm pœne furuę regna Proſerpinæ,
Et iudicantem vidimus Aeacum,
Sedeiſque diſcretas piorum, &
Aeolijs fidibus querentem
Sappho puellis de popularibus,
Et te ſonantem plenius aureo
Alcæe plectro dura n uis.
Dura fugæ mala, dura belli?
Vtrunque ſacro digna ſilentio
Mirantur vmbræ dicere: ſed magis
Pugnas, & exactos tyrannos
Denſum humeris bibit aure vulgus.
Quid mirum, vbi illis carminibus ſtupens
Demittit atras bellua centiceps
Aureis: & intorti capillis
Eumenidum recreantur angues?
Quin & Prometheus, & Pelopis parens
Dulci, laborum decipitur, ſono:
Nec curat Orion leones,
Aut timidos agitare lyncas.

COMMENTARII.

nefaſto die] *ἀποφράδι ἡμέρᾳ*. dies nefaſtus, infelix, infauſtus, ad omnes res gerendas ineptus habebatur. quin nec eo lege agere licebat. quod declarat vulgatiſſimus ille Ouidij verſus. *Ille nefaſtus erit, per quem tria verba ſilentur.* tria verba ſunt do, dico, addico. quæ ſunt Prætoris. eius enim eſt actionem & iudicium dare: ius dicere: rem de qua controuerſia eſt, aut poſſeſsionem alteri ex litigatoribus addicere. Plutarchus in Camillo ſcribit ab Heraclito rectè reprehenſum eſſe Heſiodū quòd alios dies fauſtos, alios infauſtos, & infelices ſtatuerit, his verbis, *ὀρθῶς Ἡράκλειτος ἐπέπληξεν Ἡσιόδῳ τὰς μὲν ἀγαθὰς ποιουμένῳ, τὰς δὲ φαύλας ἡμέρας, ὡς ἀγνοοῦντι φύσιν ἡμέρας μίαν οὖσαν.* hanc arborem autem,

autem, quam dicit die nefaſto eſſe ſatam, iterum commemorat Ode xvii. *Me truncus illapſus cerebro Suſtulerat,&c.*

ſacrilega manu] impia.

produxit in nepotum, &c.] producere eſt vel in longum tempus vel foras,& in locum publicum ac propatulum ducere.ſic dicimus producere conuiuium in multam noctem,& producere teſteis.ſic hoc loco in nepot pernic. &c.pro ductam arborem intellige arborem ſatione & cultura è terra prolatam & propagatam in poſteriorum perniciem,& totius vici infamiam.

fregiſſe ceruicem] frangere ceruices apud M.Tullium vſitatum: vt orat in Vatin. *Fregeris ne ceruices in carcere illi ipſi Vectin,ne quod indicium corrupti iudicij extaret.* Horat. autem infra Od.3. Epod. *impia manu Senile guttur fregerit.*

& penetralia ſparſiſſe] id eſt,& in intima ædium parte noctu hoſpitem interfeciſſe.

venena Colchica] venena præſentiſsima, venena venenis Medeæ, quæ venefica fuit nobiliſsima, potentiora. Ode xvii. Epod. *Cales venenis officina Colchicis.* Admonendi autem ſunt adoleſcentes, tertiam ſyllabam nominis *Colchica*, pertinere ad principium verſus conſequenti. eſt enim hic verſus hypermeter.

caducum] te lignum,quod incidiſti in meum caput.

immerentis] qui nihil commerueram,quamobrem in caput meum irrueres. Ode vi Epod. *immerentes hoſpites.*& vii. *immerentis Remi ſacer nepotibus cruor.*

Quid quiſque vitet, &c.] In duob.cod. calamo exaratis, Iannoct.& Faern.ſcriptum eſt. *Quod quiſque vitet,* &c. de qua ſcriptura lector eruditus iudicabit. Digreditur ad ſententiam generalem & vniuerſam, neminem ſibi in poſterum ita cauere poſſe, vt non improuiſo genere mortis extinguatur. quam & Pindarus poſuit Olymp εἰδ.ϛ. Ἤτοι βροτῶν κέκριται πεῖρας οὔτι θανάτου, οὐδ', ἁσύχιμον ἁμέραν ὁπότε παῖδ' ἁλίου ἀτειρεῖ σὺν ἀγαθῷ τελευτήσομεν

Boſporum] Thracium,Ponti fretum, in quo eſt Byzantium Boſporum autem,non Boſphorum imprimendum curaui,quod Græci βόσπορον dicunt,à nominibus βοῦς & πόρος non βόσφορος. Præterea in libro Faerni, Boſporum ſcriptum reperi,& vno Vatic. De Boſporo ſic interpres Apollon lib.2. ἀργοναυτ. βόσπορος ὀνομάζεται διὰ τὸ δοκεῖν τὸν ἰὼ βοῦν οὖσαν διαπορεύεσθαι τὸ ἀνὰ Βυζαντίου καὶ Καλχηδόνος διάστημα, &c. ἢ διὰ τὸ πάντας τοὺς στενοὺς πορθμοὺς, βοσπόρους καλεῖσθαι.reliqua vide ſuo loco.

neque vltra Cæca timet] neque ab alio periculo ſibi metuit, quàm à Boſporo. Cæca autem ſunt, quorum cauſæ ignorantur. Prætereà animaduerte hic poni tribrachyn pro dactylo *mer ali*,vt ſæpe aliàs.

& celerem fugam Parthi] quia fugiens pugnat. vt ſup. Ode.xix.lib.1. & *verſis animoſum equis Parthum dicere.*

Quam pœnè furuæ] quantulum abfui ab inferis,id eſt, à morte? *Furuum* (inquit Feſtus) *nigrum,vel atrum.hinc dicta ſunt furnus, funus, furia, fuligo,&c.*

Proſerpinæ] quæ Orci vxor eſt: vitæ, & mortis arbitra. vide ſuprà ad Od. xxviii.lib.1. *nullum Sæua caput Proſerpina fugit.*

& iudicantem vidimus Aeacum] Plato in Gorgia de Aeaco, & Rhadamantho, ἑκάτερος δὲ ῥάβδον ἔχων δικάζει. vide Od.vii. lib.4. *& de te ſplendida Minos Fecerit arbitria.*

Sedesque diſcretas priorum] campum Elyſium: de quo ſic Homer. ὀδυσσ. δ. Ἀλλά σ' ἐς ἠλύσιον πεδίον καὶ πείρατα γαίης Ἀθάνατοι πέμψουσιν, ὅθι ξανθὸς Ῥαδάμανθυς & Virgil.v. Aen. *non me impia namque Tartara habent, triſteſque umbræ, ſed amœna piorum Concilia.*

querentem Saphò] querentem de puellis Lesbiis, vel quòd illæ ſe ad turpem amorem impuliſſent, vel quòd ſibi in amore non reſponderent.

fugæ] exilij, *τῆς φυγῆς*. nam Græci exilium *φυγὴν* appellant, & exulare *φεύγειν* dicunt. vel fugam intellige eorum, qui clade accepta è prælio fugiunt.

Vtrunque] Alcæum, & Sapphonem.

ſacro ſilentio] cur ſacro? an quòd in rebus diuinis, quæ publicè fiebant, imperabatur, vt linguis fauerent? quod ſcribit M. Tull. de diuinat. lib. 1. & item ſcribunt Græci. hinc illa. *fauete linguis* Od. 1. lib. 3. & *male nominatis Parcite verbis* Od. 14. lib. 4. an propter Bacchi, & Cereris myſteria, quæ religioſiſſimo ſilentio conſtabant? an quòd Pythagorici ſilentium, diuinum quiddã eſſe exiſtimabant?

Mirantur umbræ dicere] tale eſt illud Virg. Georg. IIII. de Orph. *At cantu commota Erebi de ſedibus imis Vmbræ ibant tenues, ſimulacraq; luce carentum.* idem ibid. *Quin ipſæ ſtupuere domus, atque intima lethi Tartara, cæruleoſque implexæ crinibus angues Eumenides, tenuitq; inhiãs tria Cerberus ora, Atq; Ixionei vento rota cõſtitit orbis.*

ſed magis, &c.] id eſt, ſed attentius audit vulgus pugnas, & tyrannorum exactiones, quæ canuntur ab Alcæo, quàm res amatorias, quas Sappho ſuis verſibus perſequitur. canebat tamen & Alcæus res amatorias, vt didicimus ex Oda XXXII. lib. 1.

Denſum humeris] frequens, confertum, ſpiſſum.

bibit aure.] audit cupidiſsime. ſic Propert. lib. 3. *Incipe: ſuſpenſis auribus iſta bibam.*

Quid mirum, &c.] Quid mirum vmbras mortuorum, Alcæi & Sapphonis cantu teneri, ac delectari, cùm carminibus illis delectatus, ac, pœnè dicam, ſtupefactus Cerberus aures demittat?

demittit atras b. c.] aliter dixit Saty. IX. lib. 1. *Demitto auriculas, vt iniquæ mentis aſellus.*

Bellua centiceps.] Cerberum ſignificat, fortaſſe propter centum angueis qui eius caput communiunt, vt ait Od. XI. lib. 3. *quamuis furiale centum Muniant angues caput eius.* Heſiodus autem in Theog. Cerberum *πεντηκοντακάρηνον* id eſt, quinquaginta capitum, eodemque loco Echidnæ filium facit. ſed præſtat Heſiodi verba aſcribere. ſic enim ille de Echidna. *Δεύτερον αὖθις ἔτικτεν ἀμήχανον, οὔτι φατειὸν Κέρβερον ὠμηστὴν Ἀΐδεω κύνα χαλκεόφωνον, Πεντηκοντακάρηνον, ἀναιδέα τε, κρατερόν τε.* Pauſanias autem in Laconicis ſcribit Hecatæũ Mileſium probabilem quendam de Cerbero ſermonem excogitaſſe: qui huiuſmodi eſt: horribilem in Tænaro ſerpentem fuiſſe, eumque Orci canem ideò eſſe nominatum, quia quemcunque ille momordiſſet, eum neceſſe eſſet interire, tanta erat veneni pernicies ac diritas: atque hũc ſerpentem ad Euryſteum ab Hercule eſſe deductum. Iam primus Homerus cum Ditis, ſeu Orci canem appellauit, neque aliud ei nomen impoſuit, neque vlla eum ſpecie conformauit: Poſteriores autem Cerberum appellarunt, eique canis ſimilitudinem, ac figuram affinxerũt, triaque capita, nonnulli etiam quinquaginta attribuerunt, vt Heſiod.

Eumenidum] furiarum. appellatæ autem ſunt Eumenides *εὐφημισμοῦ ἕνεκα*, vel vt præbeant ſe *εὐμενεῖς*, id eſt, placidas, placatas, propitias.

Prometheus] de Prometheo diximus ad odam 3. & 16. lib. 1.

& Pelopis Parens] Tantalus. de quo dicemus ad Od. XIX. huius lib. & ſaty. 1. lib. 1. ſed de eius ſupplicio, reiicio lectorem ad Aeſchylum: cuius extat tragœdia Prometheus nomine.

laborum decipitur] exiſtimo ab Horatio dictum eſſe *decipitur laborum* exemplo Græcorum, qui ita loquuntur *ἐπιλανθάνεται πόνων*, id eſt, decipitur, vel fallitur, vel obliuiſcitur laborum. de verbo autem *λανθάνειν*, quod valet

latere,

valet latêre,ſeu fallere,diximus ad Od.x.lib.I.notiſſimum enim eſt ijs,qui hûc poëtam terunt,*fallere* apud eum,idem valere,quod latêre,obſcurum,& incogni tum eſſe.qualia ſunt illa. *Da mihi fallere,da iuſtum ſanctamque uideri, & fallentis ſemita uitæ.* & illud. *ſocerum & ſceleſtas Falle ſorores.* quo ſenſu & verbum *decipio,* vſurpauit ſatyr.3. lib.I. *amatorem quòd amicæ Turpia decipiunt cæcum uitia*, id eſt, quòd amicæ vitia ab amatore ignorantur, vel non animaduertuntur. non diſſimile eſt illud Plautinum in Epid. *nec ſatis exaudiebam, nec ſermonis fallebar tamen.* & ita Virgil. Aen. III. dixit. *infandum ſi fallere poſſit amorem.* quod etiam Græci dicunt βουκολεῖν ἔρωτα, id eſt, ſolatia quædam,& oblectamenta adhibere, quibus animi ægritudinem ex amore natam leuare poſſimus, aut quibus animum ab amoris cogitatione auocemus. ſic Horat. ſatyr.VII. lib.2. *fallere curam* dixit. *Iam uino quærens, iam ſomno fallere curam.* hoc igitur loco, *decipitur laborum* coniunctè legendum, vt rectè annotauit Porphyr. valetque, obliuiſcitur laborum ſuorum dulci ſono: id eſt, carminibus Alcæi delectatus, ſuorum laborum ſenſu leuatur.

nec curat Orion, &c.] de Orione diximus ſup. ad Od.XXVIII.lib.I. ſed quòd hic dicit Horatius,non curare eum apud inferos leones agitare,&c. id eſt, ſtudium venationis intermittere,dum Alcæum, & Sapphonem canentes audit, ſumptum eſt ex Homero ὀδυσσ.λ. vbi Vlyſſes narrat Alcinoo ſe illum vidiſſe apud inferos in prato Aſphodelo, quas feras in deſertis montibus interfecit, eas vnum in locum cogentem. ſic Homer. Τὸν δὲ μετ' ὠρίωνα πελώριον εἰσενόησα Θῆρας ὁμοῦ εἰλεῦντα κατ' ἀσφοδελὸν λειμῶνα, Τοὺς αὐτὸς κατέπεφνεν ἐν οἰοπόλοισιν ὄρεσσι, Χερσὶν ἔχων ῥόπαλον παγχάλκεον αἰὲν ἀαγές. Videtur autem Horatius toto hoc loco Pindarum æmulatus eſſe Πυθ. εἰδ.α. apud quem, aquila illa, quæ ſceptro Iouis inſidet, Apollinis cantu delectata, primùm ſenſim vtranque alam remittit,ac relaxat; deinde palpebris tenebroſo vapore perfuſis(ſic enim loquitur Pindarus)obdormiſcit. Itemque Martis animus alioqui ferox,armis relictis,ferroque poſito,eodem cantu permulcetur. verba Pindari non aſcribam,ne ſim longior.

timidos] timidas habet Faerni codex. ſic Virg. pharmaceu. *quorum ſtupefactæ carmine lynces.*

AD POSTHVMVM. Ode 14.

Mortem vitari non poſſe.

EHEV, fugaces, Poſthume, Poſthume
Labuntur anni: nec pietas moram
Rugis, & inſtanti ſenectæ
Afferet, indomitæque morti.
Non, ſi trecenis, quotquot eunt dies
Amicè places illacrymabilem
Plutona tauris: qui ter amplum
Geryonem, Tityonque triſti
Compeſcit vnda. ſcilicet omnibus
Quicunque terræ munere veſcimur,

Enauiganda, ſiue reges,
Siue inopes erimus coloni.
Fruſtra cruento Marte carebimus,
Fractiſque rauci fluctibus Adriæ.
Fruſtra per autumnos nocentem
Corporibus metuemus Auſtrum.
Viſendus ater flumine languido
Cocytus errans, & Danai genus
Infame, damnatuſque longi
Siſyphus Aeolides laboris.
Linquenda tellus, & domus, & placens
Vxor: neque harum, quas colis, arborum
Te, præter inuiſas cupreſſos
Vlla breuem dominum ſequetur.
Abſumet heres Cæcuba dignior
Seruata centum clauibus: & mero
Tinget pauimentum ſuperbum
Pontificum potiore cœnis.

COMMENTARII.

Eheu, fugaces &c.] videntur hæc ex Anacreonte expreſſa, ſi modò ſunt Anacreontis. *Πολιοὶ μὲν ἡμὶν ἤδη Κρόταφοι, κάρα δὲ λευκόν: Χαρίεσσα δ' οὐκ ἔτ' ἥβη Πάρα*, &c.

nec pietas moram, &c.] id eſt, ob pietatem neque tardius ſeneſces, neque tardius morieris. ſic Od. VII. lib. 4. dicit Torquatum, cum ſemel diem ſuum obierit, neque propter genus, neque propter facundiam, neque propter pietatem reuicturum. *Cum ſemel occideris, & de te ſplendida Minos Fecerit arbitria, Non Torquate genus, non te facundia, non te Reſtituet pietas.*

Non, ſi trecenis, quotquot eunt dies.] id eſt, non ſi quotidie trecentos tauros Plutoni immoles. ſic Theognis *Οὐδ' ἂν ἄποινα διδοὺς θάνατον φύγοι, οὐδὲ βαρείας Νούσους, οὐδὲ κακὸν γῆρας ἐπερχόμενον.* & Sophocles Electra. *Ἀλλ' οὔτοι τόν γ' ἐξ Ἀΐδα Παγκοίνου λίμνας πατέρ' ἀνστάσεις, οὔτε γόοις, οὔτε λιταῖσιν.* Et Aeſchy. *Μόνος θεῶν γὰρ θάνατος οὐ δώρων ἐρᾷ.* quẽ verſum vſurpat Ariſtoph. *βατράχ.* *trecenis* autem habent duo cod. Vatic. & Don. quos ſecutus ſum.

illacrymabilem] id eſt, qui lacrymis neque mouetur, neque flectitur. Virg. Georg. IIII. de diis inferis. *Neſciaque humanis precibus manſueſcere corda.* Oda IX. autem lib. 4. *illacrymabiles* ſignificat, qui lacrymis ab inferis reuocari, vel redimi non poſſunt.

ter amplum Geryonem] ter amplum vel tricipitem, vt vult Heſiodus: vel trium corporum, vt alij. Itaque Virgilius tergeminum appellat Aen. VIII. & Lucret. li. 5. Eũ interfecit Hercules boues ſuas ſuffurantem. Heſiod. in Theog. *Χρυσάωρ δ' ἔτεκε τρικέφαλον Γηρυονῆα. Τὸν μὲν ἄρ' ἐξενάριξε βίης Ἡρακληείης Βουσὶ παρ' εἰλιπόδεσσι περιρρύτῳ εἰν Ἐρυθείῃ*, &c. De Geryone Pauſanias in Atticis ita ſcribit. *Ἐνταῦθα περιρραγέντος λόφου διὰ χειμῶνα, ὀστᾶ ἐφάνη τὸ*

σχῆμα

σχῆμα περιέχοντα, ὡς πιστεύειν ἐστὶν, ἀνθρώπου. ἐπεὶ διὰ μέγεθος, οὐκ ἔστιν ὅπως ἂν ἔδοξεν. Αὐτίκα δὲ λόγος ἦλθεν εἰς τοὺς πολλοὺς, Γηρυόνου τοῦ χρυσάορος εἶναι μὲν τὸν νεκρὸν, εἶναι δὲ καὶ τὸν θρόνον, &c. Idem Eliacor. primo. καὶ Ἡρακλέους ἐστὶν ὁ πρὸς γηρυόνην ἀγών. τρεῖς δ' ἄνδρες γηρυόνης εἰσὶν ἀλλήλοις προσεχόμενοι id eſt, Tres viri ſunt Geryo, inter ſe coniuncti, & continentes.

Tityumque] Iupiter Elora potitus Iunonis ſuſpicionem, doloremque illum muliebrem veritus, eam in terra defódit. Terra ingenti ſtatura filium edidit, qui Tityus nominatus eſt. Hunc Latonæ amore captum, eique vim afferre conatum Apollo ſagittis confódit, vt tradunt multi. Pindarus autem Πυθ. εἰδ. δ. cum Dianæ ſagittis confixum eſſe ſcribit his verbis, καὶ μὰν Τιτυὸν βέλος Ἀρτέμιδος θήρευσε κραιπνὸν ἐξ ἀνικάτου φαρέτρης ὀρνύμενον, ὄφρα τις τὰν ἐν δύνατῷ φιλοτήταν ἐπιψαύειν ἔραται.

Vnda Scilicet omnibus, &c.] Sophocles in Electra λίμνην πάγκοινον, id eſt, paludem omnibus communem vocat.

Quicunque terræ munere] videtur expreſſiſſe illud Homericum ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες.

ſiue reges. Siue inopes erimus coloni] ſic ſup. Od. 3. *Diues'ne priſco natus ab Inacho*, &c. & Od. 4. lib. 1. *Pallida mors æquo pulſat pede*, &c. & ſimilia, quæ collegimus ad Oden XXVIII. lib. 1.

Fruſtrà cruento Marte, &c.] fruſtrà periculum hoc, vel illud vitabimus: fruſtrà omnem diligentiam, cautionemque adhibebimus, vt vitam quàm longiſsimè producamus. nam, quod genus mortis non timebamus, eo nobis erit fortaſſe moriendum. huic loco ſimilis eſt ille oda ſuperiore. *Quid quiſque vitet nunquam homini ſatis Cautum eſt in horas.* tale eſt & illud Homeri ὀδυσσ. τ. οὐδέ τί μιν θάνατον τρομέεσθαι ἄνωγα Ἐκ γε μνηστήρων, θεόθεν δ' οὐκ ἔσ' ἀλέασθαι.

cruento Marte] μιαιφόνῳ, βροτολοιγῷ.

fractis] à ſcopulis, & littoribus franguntur fluctus.

Auſtrum] ſaty. VI. lib 2. *nec plumbeus Auſter, Autumnuſque grauis, Libitinæ quæſtus acerbæ.*

Viſendus ater, &c.] moriendum.

flumine lang. Coc. err.] id eſt, aqua languida, vel agmine languido. vt Virg. *leni fluit agmine Tibris.* & Hor. alibi *Galeſi flumen.*

Cocytus] Homer. ὀδυσσ. κ. Cocytum fluuium facit è Styge deriuatum, & cum Phlegetonte in Acherontem confluentem. Ἔνθα μὲν εἰς Ἀχέροντα Πυριφλεγέθων τε ῥέουσι, Κωκυτός θ', ὃς δὴ στυγὸς ὕδατός ἐστιν ἀπορρώξ. Pauſanias autem in Atticis (vt ſuprà diximus) ſcribit Cocytum, & Phlegetontem fluuios eſſe Theſprotiæ. cuius verba ſunt hæc, πρὸς δὲ τῇ Κιχύρῳ λίμνη τ' ἐστὶν Ἀχερουσία καλουμένη, καὶ ποταμὸς Ἀχέρων. ῥεῖ δὲ καὶ κωκυτὸς ὕδωρ ἀτερπέστατον.

& Danai genus] Danai filiæ, de quibus dicemus ad odam XI. lib. 3.

Damnatuſque longi Siſyph. Aeol. lab.] hunc laborē narrat apud Hom. Vlyſſes ὀδυσσ. λ. Καὶ μὴν Σίσυφον εἰσεῖδον κρατέρ' ἄλγε' ἔχοντα, Λᾶαν βαστάζοντα πελώριον ἀμφοτέρῃσι Ἤτοι ὁ μὲν σκηριπτόμενος χερσίν τε, ποσίν τε, Λᾶαν ἄνω ὤθεσκε ποτὶ λόφον· ἀλλ' ὅτε μέλλοι Ἄκρον ὑπερβαλέειν, τότ' ἀποστρέψασκε κραταιῒς, Κ' αὖθις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής· Αὐτὰρ ὅγ' ἂψ ὤσασκε τιταινόμενος, κατὰ δ' ἱδρὼς Ἔρρεεν ἐκ μελέων· κονίη δ' ἐκ κρατὸς ὀρώρει. Huius autem laboris talem cauſam afferunt. Cum Iupiter Aeginam Aſopi filiam ex Phliunte in Oenônem per Corinthum tranſtuliſſet: Siſyphus Aſopo filiam ſuam inueſtiganti, eam à Ioue eſſe raptam enunciauit, locumque, quò delata eſſet, indicauit: ex quo Iouis in ſe odium grauiſsimum concitauit.

Quare

Quare mortem in illum, vt eum exanimaret, immiſit. Ille mortem duriſſimis, & ſolidiſſimis vinculis conſtrinxit. morte à Siſypho vincta, eueniebat, vt nemo moreretur, donec morte ſoluta, Siſyphũ ei viciſſim cõſtringendum, domandũq; tradidit. Ille aũt prius quàm moritur, vxori mandat, vt ſibi parentalia celebret: inferias ad inferos mittat. id non præſtat vxor. ille Orcum orat, vt ſibi ad vxorem reuerti liceat hanc iniuriam expoſtulatum. impetrat. Corinthum proficiſcitur. cum vxore, & ſuis, vt olim ſolebat, ſeſe oblectat, neque iam de reditu ad inferos cogitat. Vix tandem ſenio confectus eò ingratis retrahitur. ibi ſaxum voluere iubetur, ne ſe ſubducat iterumque ad ſuperos profugiat. Hæc Euſth. ἰλ. ζ. Plato quoque, ſeu Xenocrates potius in dial. *περὶ θανάτου* hæc omnia, atque etiã plura enumerat, quæ hic Horat. *Χῶρον ἀσεβῶν, καὶ Δαναΐδων ὑδρείας ἀτελεῖς, καὶ Ταντάλου δίψος, καὶ Τιτυοῦ σπλάγχνα, καὶ Σισύφου πέτρον.* Alij autem ſcribunt, ijque boni auctores, Siſyphum multarum rerum cognitione præſtitiſſe, eaque fretum, immortalitatem ſibi comparare ſtuduiſſe. quod confirmat Theognis, cum oſtẽdit rebus omnibus diuitias anteponi, ceteras res omnes præ diuitijs pro nihilo putari, etiam ſi quis plura (inquit) Siſypho ſciat. *πλείονα δ' εἰδείη Αἰολίδου Σισύφου.* de hoc etiam Hor. Od. 17. epod. *Optat ſupremo collocare Siſyphus in monte ſaxum.*

. neque harum, quas colis, arborum] ſiue fertilium, ſiue ſterilium, & tantum modò ad voluptatem, & delicias comparatarum, quales ſunt platanus, pinus, laurus, & ſimiles.

cupreſſos.] quas appellat funebres Od. v. epod. *Iubet ſepulcris caprificos erutas, Iubet cupreſſos funebres,* &c. Virgil. Aen. vi. ferales. *cui frondibus atris Intexunt latera & ferales ante cupreſſos.* & Aen. tertio. *Stant manibus aræ Cæruleis mœſtæ vittis, atraque cupreſſo.* Cur autem cupreſſus adhibeatur in funeribus, hanc vulgo cauſam afferunt, quòd ſemel exciſa, nunquam renaſcitur: & ita Sex. Pompeius. ego exiſtimarim potius initiò iccircò adhiberi cæptã eſſe, vt corpus humanum ab anima, animoq; iam derelictum, diutius ſeruaretur, ac maneret incorruptũ. Varro quidem putat iccircò cupreſſos in rogis adhiberi ſolitas eſſe, ne cadauerum, interea dum vrerentur, odor nares offenderet. Plinius prẹtereà eam arborem Diti ſacram eſſe ſcribit. Seruius item cupreſſum Proſerpinæ dicatam eſſe. cod. Iann. & duo Vatic. habent *cupreſſus.*

breuem dominum] te non diu victurum, non diu arboribus tuis, & ceteris delicijs fruiturum.

dignior] dignior te. quia vtetur fruetur, cum tu parcas, vt ſacris. Euenit autem hoc ferè, vt, quę ſumma cura, omnique ſtudio quæſierunt, & cuſtodierunt homines, ea effuſiſſime largiantur, & conſumant heredes, Theocr. εἰδ. ε. *Χρήματα δὲ ζώοντες ἀμαλδύνουσι θανόντων.* & Saty. III. li. 2. *Filius, aut etiam libertus ut ebibat heres, Dijs inimice ſenex, cuſtodis?*

Seruata centum clauibus] quibus parcis, & quæ cuſtodis accuratiſſimè.

& mero tinget pauimentum] ita vino non parcet, vt etiam eo ſolum reſpergat, vel tantum bibet, vt ſtatim effundat, atq; euomat. M. Tull. Philipp. II. *At vero te inquilino (non enim domino) perſonabant omnia uocibus ebriorum, natabant pauimenta uino, madebant parietes:* Athenæus ſcribit lib. 16. Alexandrum magnum ſolitum fuiſſe vnguento præſtantiſſimo, vinoque fragrantiſſimo ſolum reſpergere. Poteſt & ad veterem conuiuiorum morem referri, in quibus ſolebant puerorum aut puellarum, quas amabant, aut amicorum ſuorum nominibus commemoratis, ac prolatis vinum in humum fundere: quod declarat verſus Theoc. εἰδ. ιδ. *Ἤδη δὲ προϊόντος ἔδοξ' ἐπιχεῖσθαι ἄκρατον.* Neque vero mihi diſpliceat, ſi quis dicat hic ſignificari ab Horatio illum Gręcorum morẽ

qui

qui erat huiuſmodi,ut is,qui prior bibebat,cum aliquantum hauſiſſet,reliquum ſic è poculo effunderet,ut id reſonaret. quod dicebât *ἀποκοτταβίζειν*.Xenoph. ἑλλην, βιβλ. β. de Soc.καὶ ἐπεί γε ἀποθνῄσκειν ἀναγκαζόμενος τὸ κώνειον ἔπιε τὸ λειπόμενον ἔφασαν ἀποκοτταβίσαντα,εἰπεῖν αὐτὸν,Κριτίᾳ τοῦτ᾽ ἔστω τῷ καλῷ. quæ uerba uertit M.Tull. Tuſcul.1. ſed more ſuo,id eſt,paulo liberius,quàm audeat religioſus interpres,hoc modo. *qui, cum coniectus in carcerem triginta iuſſu tyrannorum,uenenum,ut ſitiens,obbibiſſet,* (uel,ut doctiſsimi uiri legunt, *obduxiſſet*) *reliquum ſic è poculo eiecit,ut id reſonaret.* Docet autem Athenæus lib.11. cottabum à Siculis primùm introductum eſſe in conuiuio,tantumq́; ſtudij in eo ludo ueteres poſuiſſe,ut etiam præmia,quæ *κοττάβια* dicebantur, proponerent. & calices (inquit) qui ad eam rem maximè utiles,& idonei eſſe uiderentur, conficiebantur. Tùm rotunda domicilia ædificabantur, ut omnes cottabo in medio locato,ex æquo interuallo,& locis ſimilibus,ac paribus de uictoria certarent. non enim ſolùm magno ſtudio contendebant, ut ad ſignum propoſitum eijcerent poculi reliquias: ſed etiam ut ſingula, quæ in eo ludo intercedebant, uenuſtè, ac decenter efficerent. Oportebat enim læuo cubito innitentem, & lataga, id eſt, reliquum, quod eijciebatur è calice, dextera manu circumagentem, molliter eijcere.Vide apud eundem Athenæum plura de cottabo lib.15. ego tamen ſimpliciter de ſolo reſperſo hunc locum intelligendum eſſe puto. Non eſt porrò omittendum in cod. Iann. Vrſ. tribus Vat. Torn. ſcriptum eſſe, *Tinguet*.

ſuperbum] ſic legendum eſſe arbitror, non ſuperbo, nonnullorum veterum codicum auctoritate fretus. pauimentum ſuperbum autem intellige marmoreum. M. Tull. de leg 2. *pauimenta marmorea,laqueata tecta*.Tib.lib.3.eleg.3. *Aurataq; trabes,marmoreumq; ſolum.* uel pauimentum domini ſuperbi, ut Porph.

pontificum potiore cœnis] uino meliore, quàm,quod adhibetur in cœnis pontificijs, quæ ſolent eſſe magnificentiſsimæ, atque apparatiſsimæ ὑπερβολικῶς dictum.

IN SVI SAECVLI LVXVRIAM. Ode 15.

IAM pauca aratro iugera regiæ
Moles relinquent: vndique latius
Extenta viſentur Lucrino
Stagna lacu, platanusq́; cælebs
Euincet vlmos. tùm violaria, &
Myrtus, & omnis copia narium
Spargent oliuetis odorem
Fertilibus domino priori.
Tùm ſpiſſa ramis laurea feruidos
Excludet ictus. non ita Romuli
Præſcriptum, & intonſi Catonis
Auſpicijs, veterumq; norma:
Priuatus illis cenſus erat breuis:
Commune magnum: nulla decempedi
Metata priuatis, opacam
Porticus excipiebat Arcton:

Nec

Nec fortuitum ſpernere cæſpitem
Leges ſinebant, oppida publico
Sumtu iubentes, & deorum
Templa nouo decorare ſaxo.

COMMENTARII.

regiæ moles] ædificia molis inſtar. ſic M. Tull. pro Milone ſubſtructionum inſanas moles appellat, ædificia illa Clodiana. addit ei epitherum, *regia*, ut ſignificantius declaret ſuæ ętatis hominum in ędificando inſolentiam, luxuriam, inſaniam.

extenta] extenta latius, id eſt porrecta & producta latius, quanuis Acron, & Porph. aliter ſentiant.

Lucrino lacu.] Cæſar Auguſtus portum Iulium ad Baias effecit, immiſſo in lacum Lucrinum, & Auernum mari. Suet. in Auguſto.

Platanusq; cælebs] quæ non ſolet adhiberi ad uites ſuſtentandas, ut ulmus, ſed ad umbram comparandam. ut ſup. Od. xi. *Cur non ſub alta uel platano, uel hac Pinu iacentes, &c. Potamus uncti?* & M. Tull. de Orat. lib. 1. *Nam me hæc tua platanus admonuit, quæ non minus ad opacandum hunc locum patulis eſt diffuſa ramis, quàm illa, cuius umbram ſecutus eſt Socrates.* & Virg. Georg 4. *Iamq; miniſtrantem platanum potantibus umbram.*

Vlmos] & populos, ut Ode 2. Epod. *Altas maritat populos.*

tum violaria, & Myrtus, &c.] nihil eſt hoc loco corrigendum, ut quidam uolunt: neque trochæus erit myrtus, ſed ſpondæus numero multitudinis. uiolaria autem ſunt loca, in quibus violæ naſcuntur. de myrto diximus ſuprà ad Oden xxx. lib. 1.

omnis copia narium] omnes flores, omniaq; uirgulta, ex quibus odor ſuauis naribus afflatur. eadem autem ratione ea omnia, quæ ad narium delectationem nata ſunt, narium copiam appellat Horatius, qua hircum Catullus id, quod naris offendit, *naſorum peſtem.*

ſpargent oliuetis, &c.] id eſt, ex oliuetis fient uiolaria, myrteta, roſeta, &c. & quibus in locis oliuæ naſcebantur, in iis myrti, uiolæ, & ſuauiſſimi flores decerpentur.

Tum ſpiſſa ramis laurea] lauri non numerantur in arboribus umbriferis, neque uel ramos habent ita explicatos, uel frondes ita denſas, ut earum umbra ſolis ardorem arcere poſſit. ueruntamen tantus eſt (inquit Horat.) hominum luxus, iam inuſitatæ deliciæ, tantum denique nouarum, & exquiſitarum uoluptatum ſtudium, ut etiam lauri arte adhibita frondibus ſiluescant, latiſſimeq; ramos ſuos diffundant ad excludendos ſolis ardores.

Non ita Romuli præſcriptum, &c.] ordo & ſtructura hæc eſt: non ita præſcriptum eſt auſpiciis Romuli, & Catonis, ueterumq; norma.

commune magnum] commune, τὸ κοινὸν, quo latino utitur M. Tullius non uno loco.

nulla decempedis Metata, &c.] nulla illis erat priuata porticus obiecta ſeptentrionibus, in qua inambularent æſtiuo tempore, ita lata, ut decempedis eam commetirentur. uide Vitruu. metata autem poſitum uidetur pro menſa, idq; παθητικῶς, quod probat Priſc. lib. 8.

Nec fortuitum ſpernere] uetabant leges, ne quis locum iuri forte fortuna oblatum ſperneret, in quo iaceret. quia non ſinebant uillas ſumtuoſas, & por-

ticus

ticus ædificare. ita neceſſe erat in fortuito cæſpite recumbere, uel ex cæſpitibus & luto domunculas ædificare.

cæſpitem] agellum. ἐλάττωσις. uel cæſpitem, locum intellige, in quo negotijs ſoluti quieſcerent ac recumberent, uel lateres è cæſpite, unde ædificarent.

nouo ſaxo] non rediuiuo lapide, ſed nouo. De templis Deorum reficiendis Ode VI. lib. 3. *Delicta maiorum immeritus lues Romane, donec templa refeceris, Sedeiſq; labenteis Deorum.* & ſaty. 2. lib. 2. *quare Templa ruunt antiqua Deum?*

AD GROSPHVM. Ode 16.

Tranquillitatem animi optari ab omnibus: eam verò non congerendis opibus, honoribus ve conſequendis, ſed coërcendis cupiditatibus comparari.

OCIVM diuos rogat in patenti
Prenſus Aegeo, ſimul atra nubes
Condidit Lunam, neque certa fulgent
Sidera nautis:
Ocium bello furioſa Thrace,
Ocium Medi pharetra decori,
Groſphe, non gemmis, neque purpura ve-
Nale, nec auro.
Non enim gazæ, neque conſularis
Summouet lictor miſeros tumultus
Mentis, & curas laqueata circum
Tecta volanteis.
Viuitur paruo bene, cui paternum
Splendet in menſa tenui ſalinum,
Nec leueis ſomnos timor, aut Cupido
Sordidus aufert.
Quid breui fortes iaculamur æuo
Multa? quid terras alio calentes
Sole mutamus? patriæ quis exul
Se quoque fugit?
Scandit æratas vitioſa naueis
Cura: nec turmas equitum relinquit,
Ocyor ceruis, & agente nimbos
Ocyor Euro.
Lætus in præſens animus, quod vltra eſt,
Oderit curare: & amara lento
Temperet riſu. nihil eſt ab omni
Parte beatum.

Abſtulit clarum citá mors Achillem:
Longa Tithonum minuit ſenectus:
Et mihi forſan, tibi quod negarit,
Porriget hora.
Te greges centum, Siculæq; circum
Mugiunt vaccæ: tibi tollit hinni-
Tum apta quadrigis equa: te bis Afro
Murice tinctæ
Veſtiunt lanæ. mihi parua rura, &
Spiritum Graiæ tenuem camœnæ,
Parca non mendax dedit, & malignum
Spernere vulgus.

COMMENTARII.

Ocium] ocium hoc loco accipe uitam tranquillam, pacatam, & quietam, ut apud M. Tull. in Rull. ad Quirit. *ita iucundum eſt ocium, ut & nos, & maiores ueſtri, & fortiſſimus quiſque uir maximos labores ſuſcipiendos putet, ut aliquando in ocio poſſit eſſe, præſertim in imperio ac dignitate.* aliud ocium deſcribit Catullus ad Lesbiam, iners uidelicet & ignauum. *Ocium Catulle tibi moleſtum eſt: Ocio exultas, nimiumq; geſtis: Ocium & reges prius, & beatas Perdidit urbes.*

Prenſus Ægeo] Aegeum mare ab inſulis appellatum eſt, quæ in eo mari caprarum ſimilitudinem præ ſe ferunt. uide quæ annotaui ad epiſtol. XVI. lib. I.

condidit] texit, obduxit.

neque certa fulgent] ſic Virg. Aen. I. *Eripiunt ſubitò nubes cœlumq;, polumq;.*

Thrace] Græcum eſt Θρήκη. ſic Ode XXV. lib. 3. *Hebrum proſpiciens, & niue candidam Thracen.* alibi Thraca, ut epiſt. ad Quinctium: *ut nec Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus.* & ad Iul. Florum, *Thraca ne uos, Hebrusq; niuali compede uinctus,* &c.

Gazæ] diuitiæ immenſæ, ut ſuprà Ode XXIX. lib. I. *Icci beatis nunc Arabum inuides Gazis.* ſimilis ſententia eſt epiſt. ad Loll. I. lib. I. *Non domus, aut fundus, non æris aceruus & auri Aegroto domini deduxit corpore febres, Non animo curas.* ſic Lucret. lib. 2. *Quapropter, quoniam nil noſtro in corpore gazæ Proficiunt, neque nobilitas, neque gloria regni: Quod ſupereſt, animo quoque nil prodeſſe putandum eſt, Si non forte, tuas legiones per loca campi Feruere cum uideas belli ſimulacra cientes, His tibi tum rebus timefacto, relligiones Effugiunt animo pauida, mortisq; timores.*

conſularis lictor] conſulatus. habebat enim & prætor ſuos lictores. Cic. in Rullum, *Deinde anteibant lictores, non cum bacillis: ſed ut hic prætoribus anteeunt, cum faſcibus duobus.* conſulatũ autem poſuit pro quouis alio ampliſsimo magiſtratu.

Miſeros tumultus Mentis] animi perturbationes, curas, angores, timores, ægritudines, quibus concitatus tumultuatur ac trepidat.

curas laqueata circum, &c.] curas, quæ in domibus locupletum, & potentium, ac beatorum iſtorum, tùm crebriores, tùm moleſtiores ſolent eſſe. *laqueata tecta* autem, laquearibus ornata. M. Tull. de leg. 2. *magnificasq; uillas, & pauimenta marmorea, & laqueata tecta contemno.* Lucret. lib. 2. *laqueata, aurataq; templa.*

Viuitur paruo bene] ſubaudi ab eo, *cui paternum,* &c. id eſt, uiuit is paruo bene, qui cõtentus eſt re ſua familiari, & ſupellectili paterna, modicoq; apparatu.

Cupido ſordidus] cupiditas ſordida, id eſt, amor, ſeu cupiditas pecuniæ: quæ in hominem uerè magni & excelſi animi cadere non ſolet. Et animaduertat adoleſcens harum litterarum ſtudioſus, Cupidinis nomen etiam pro cupiditate apud hunc poëtam ſemper eſſe generis maſculini, ut Ode XVI. lib. 3. *Contracto melius parua Cupidine Vectigalia porrigam.* & epiſt. 1. lib. 1. *Feruet auaritia, miſeroq; Cupidine pectus.* & ſat. 1. lib. 1. *At bona pars hominum decepta Cupidine falſo.* & Ode XXIII. lib. 3. *Eradenda Cupidinis Praui ſunt elementa.* Atque hæc quamuis non ita magni ponderis, quidam, cùm ſciret à me eſſe occupata, ſibi iniuſtiſsimè arrogauit. neque tamen uidit hic Cupidinem eſſe Dei nomen. Cupido enim omnium rerum amoris & cupiditatis auctor eſt κατὰ πλάτος.

Quid breui fortes, &c.] id eſt, quid nos, qui ad breue tempus floremus, ualemus, & uiuimus, multa nobis proponimus, multaq; deſideramus? *Iaculamur*, id eſt, quaſi iaculando petimus. & eſt tralatio à ſagittarijs. ςοχαζόμεθα. Illa autem *breui aeuo fortes* coniunctè ſunt legenda, id eſt, ὀλιγοχρόνιοι, & (ut Homeri uerbo utar) μινυνθάδιοι, id eſt, breuis uitę, ſeu breui tempore morituri: exiguum tempus uicturi.

quid terras alio calentes Sole] quid proficiſcimur in terras longinquas, & peregrinas patria relicta? non diſsimile eſt illud Pindari Πυθ. ᾠδ. γ. ἔςι δὲ φῦλον ἐν ἀνθρώποισι ματαιότατον, ὅςις αἰσχύνων ἐπιχώρια παπταίνει τὰ πόρσω μεταμώνια θηρεύων ἀκράντοις ἐλπίσι. Sed Virgil. Georg. 2. magis ad rem, *Exilioq; domos, & dulcia limina mutant, Atque alio patriam quærunt ſub ſole iacentem.* *Alio ſole*, carmine ſæculari ad Deos, *aliusq; et idem naſceris.*

patriæ quis exul, &c.] ſi hæc Græcè exprimantur, magis appareat totius ſententiæ uenuſtas, hoc modo, τίς πατρίδος φυγὰς ὤν, καὶ ἑαυτὸν ἔφυγε; Nam exulem Græci φυγάδα nominant, & exulare φεύγειν dicunt, id eſt, fugere. Itaq; hanc paranomaſiam lingua latina imitari non poteſt. ſed is tamen, qui græcè ſciat, facile eam agnoſcat. Iam exulem à ſolo Nonius ait eſſe nominatum, ut extorrem à terra: unde mirum eſt ab exule exilium, non exulium dici. hanc ſententiam autem copioſè perſequitur Lucret. lib. 3. in extremo. *Exit ſæpe foras magnis ex ædibus ille, Eſſe domi quem pertæſum eſt, ſubitoq; reuertit. Quippe foris nihilo melius qui ſentiat eſſe: Currit agens mannos ad uillam hic præcipitanter, Auxilium tectis quaſi ferre ardentibus inſtans: Oſcitat extemplo, tetigit cum limina uillæ, Aut abit in ſomnum grauis, atque obliuia quærit: Aut etiam properans urbem petit atque reuiſit. Hoc ſe quiſque modo fugit: at, quod ſcilicet (ut fit) Effugere haud potis eſt, ingratis hæret, et angit*, &c.

Scandit æratas] eadem ferè Ode 1. lib. 3. *ſed timor et minæ Scandunt eodem, quo dominus, neque Decedit ærata triremi, et Poſt equitem ſedet atra cura.* Vberius autem Lucretius lib. 2 *Quòd ſi ridicula hæc, ludibriaq; eſſe uidemus, Reuera'q; metus hominum, curæq; ſequaces Nec metuunt ſonitus armorum, nec fera tela, Audacterq; inter Reges, rerumq; potentes Verſantur, neque fulgorem reuerentur ab auro, Nec clarum ueſtis ſplendorem purpureaï, Quid dubitas, quin omne ſit hoc rationis egeſtas?* &c.

in præſens] non in poſterum, aut futurum tempus. Suadet enim ut in diem uiuamus. ut Ode 8. lib. 3. *Dona præſentis cape lætus horæ.* & Od. XXIX. lib 4. *ille potens ſui, Lætusq; deget, cui licet, in diem Dixiſſe, uixi, cras, uel atra Nube polum pater occupato.* & epiſt. ad Bull. lib. 1. *Tu, quamcunque Deus tibi fortunauerit horam, Grata ſume manu, nec dulcia differ in annum.* Nam (ut idem ait Ode VII. lib. 4. *Quis ſcit, an adiiciant hodiernæ craſtina uitæ Tempora dii ſuperi?* Quin Pindarus, qui multo ſeuerior Horario eſt, multoq; grauiora tractat argumenta, ait ſe diurnam oblectationem perſequentem, ſenſim ſeneſcere, atque ad mortem progredi. eius uerba ſunt hæc ᾠδ. ἕκτῳ. ὁ δ' ἀθανάτων μὴ θρασσέτω φθόνος, ὅτι τερπνὸν ἐφάμερον

διώκων, ἕκαλος ἔπειμι γῆρας, ἔς τε τὸν μόρσιμον αἰῶνα. & εἰδ. η. apertius: quicquid ante pedes eſt, eſſe melius, eoq; eſſe fruendum, cùm dies is, qui uitæ noſtræ curſum terminat, capitibus noſtris ſemper impendeat: ſic Pind. τὸ δ' ἐπρὸ ποδὸς. ἄρειον αἰεὶ χρῆμα πᾶν. δόλιος γὰρ αἰὼν ἐπ' ἀνδράσι κρέμαται ἑλίσσων βιότου πόρον. Denique Theognis monet, ut conuiuijs & ſermonibus honeſtis in præſentia oblectemur: futura autem Dijs curanda relinquamus ſic Theogn. Νῦν μὲν πίνοντες τερπώμεθα καλὰ λέγοντες. Ἅσσα δ' ἔπειτ' ἔσαι, ταῦτα θεοῖσι μέλει. quibus concinunt illa Euripidis in Alceſt. ταῦτ' οὖν ἀκούσας, καὶ μαθὼν ἐμοῦ πάρα. Εὔφραινε σαυτὸν, πῖνε, τὸν καθ' ἡμέραν Βίον λογίζου σὸν, τὰ δ' ἄλλα τῆς τύχης.

Quod vltra eſt] id eſt, quod futurum eſt. nam præſentia duntaxat nos attingunt: futura autem nondum ad nos pertinent.

Lento Temperet riſu] ſic reperi ſcriptum in quattuor libris calamo exaratis Don. Faer. Vrſini, Torn. cum libri uulgati habeant *læto*. quam tamen ſcripturam, ſi quis malet, non refello, neque admodum improbo. ſed lento magis probo: idq; interpretor, moderato, non profuſo.

nihil eſt ab omni Parte beatum] Pulchrè Pindarus Πυθ. εἰδ. γ. oſtendens idem, quod hic Horat. nihil eſſe ab omni parte beatum ait Deos immortales uni bono hominibus dato duo mala admiſcere ſolere: hæc autem mala inſipientes moderatè ferre non poſſe, ſuamq; aduerſam fortunam fronte & uultu declarare & prodere: &, ſi quid boni habeant, ſtultitia ſua obruere, atque extinguere: ſapientes contrà diſsimulando, ſua quidem mala occultare: bona autem ſemper in promtu habere, & his ſuas moleſtias conſolari ac leuare: ſic Pindarus, πήματα σύνδυο δαίονται βροτοῖς ἀθάνατοι. τὰ μὲν ὦν οὐ δύνανται νήπιοι κόσμῳ φέρειν. ἀλλ' ἀγαθοὶ, τὰ καλὰ τρέψαντες ἔξω. adde cetera, quæ deinceps ſequuntur de Peleo, Cadmo, Achille. Illum autẽ Pindari locum uidetur Theognis expreſsiſſe his uerſibus, οὐδεὶς τοι πάντ' ἐστὶ πανόλβιος, ἀλλ' ὁ μὲν ἐσθλὸς Τολμᾷ ἔχειν τὸ κακὸν, κ' οὐκ ἐπίδηλος ὅμως Δειλὸς δ' οὔτε κακοῖσιν ἐπίσταται, οὔθ' ἀγαθοῖσιν Θυμὸν ἔχων μίμνειν. Rurſus Pindarus Νεμ. εἰδ. ζ. diſertè negat fieri omnino poſſe, ut aliquis unus uniuerſam beatitudinem ſit conſecutus. τυχεῖν δ' ἕν' ἀδύνατον εὐδαιμονίαν ἅπασαν ἀνελόμενον. Eodem pertinent tres Eurip. ſenarii in Steneb. οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ. Ἢ γὰρ πεφυκὼς ἐσθλὸς οὐκ ἔχει βίον. Ἢ δυσγενὴς ὢν πλουσίαν ἀροῖ πλάκα, id eſt, non eſt quiſquam qui omni ex parte beatus ſit. Nam aut bonus natura factus uiuendi facultatibus caret: aut ignobilis & humilis natus, agros fertiles & opimos arat.

Abſtulit clarum cita mors Ach.] apud Homerum Achilles ſe μινυνθάδιον à matre editum eſſe, id eſt, uitæ breuis hominem, dicit: Μῆτερ, ἐπεί μ' ἔτεκές γε μινυνθάδιόν περ ἐόντα, Τιμήν πέρ μοι ὄφελλεν ὀλύμπιος ἐγγυαλίξαι. cui ſic reſpondet Thetis, Ὤ μοι τέκνον ἐμὸν, τί νύ σ' ἔτρεφον αἰνὰ τεκοῦσα; Αἴθ' ὄφελες παρὰ νηυσὶν ἀδάκρυτος, καὶ ἀπήμων Ἧσθαι, ἐπείνυ τοι αἶσα μίνυνθά περ, οὔτι μάλα δήν. & eadem pro filio Iouem orans, Τίμησόν μοι υἱὸν, ὃς ὠκυμορώτατος ἄλλων Ἔπλετο. & ἰλ. ι. ipſe Achilles narrat ſe de matre audiuiſſe, ſi gloriæ ſtudeat, ſibi breui eſſe moriendum. Μήτηρ γάρ τέ μέ φησι, &c.

Longa Tithonum] immortalitatem quidem Tithonus, quam optauerat, conſecutus eſt, ſed eam ſenectus inſuauem, atque amaram reddidit, cum ſe omnibus prorſus uoluptatibus, atque oblectationibus, ætatis culpa, priuatum eſſe ſentiret: quem ob id in cicadam uerſum eſſe aiunt. Sup. Od. XXVIII. lib. 2. *Tithonusq; remotus in auras*.

Porriget] producet, prorogabit: ſeu, ſi quis malet, præbebit.

Te greges centum, &c.] circum te greges centum, & Siculæ uaccæ mugiunt. Diuitiæ olim in boum armentis, & pecudum gregibus erant poſitæ. Hom.

ἰλ. ι.

ἰλ.ι. Ἐνδ' ἄνδρες ναίουσι πολυῤῥῆνες, πολυβοῦται. & Heſiod. ἔργ. καὶ ἵμ ἄνδρες πολύμηλοι τ', ἀφνειοί τε.

tollit hinnitum] edit hinnitum. vltima ſyllaba nominis hinnitum pertinet ad principium verſus deinceps ſubſequentis, hoc modo: *tibi tollit hinnit-T' apta quadrigis equa.* vt ſup. Ode XIII. *ille venena Colchi-Ca, et quicquid*, &c. tollere hinnitum autem ſic dictum, vt tollere cachinnum, riſum, clamorem. lib. de arte poet. *Romani tollent equites, peditesque cachinnum*, & ibidem, *Noſiſſa riſum tollant impune caterua.* & M. Tull. lib. 2. epiſt. ad Q. Fratrem epiſt. I. *deinde eius operæ repente à Græcoſtaſi, et gradibus clamorem ſatis magnum ſuſtulerunt.* & epiſt. tertia. *operæ Clodianæ clamorem ſuſtulerunt.* & Lucret. lib. 3 *Tollunt clamores, quaſi ſi iugulentur ibidem.* & Virg. Aen. 3. *Clamorem immenſum tollit.*

apta quadrigis equa] etiam hoc loco refelli, & coargui poſſunt ij, qui quadrigas, quattuor equos eſſe ſine curru putant. Nam ſi hoc ita ſit, quo modo hic locus explicari poſsit, non video. ſed res eſt ita in promtu poſita, vt ſilentio potius pretereunda, aut riſu eludenda, quàm argumentis aut exēplis ſit refellenda.

te bis Afro Murice tinctæ, &c] lanas bis tinctas murice, ſeu purpura, διβαφεῖς Græci vocant. ex quo M. Tullius purpuram bis tinctam dibaphum nominat epiſt. ad M. Cæliū: *Curtius noſter dibaphum cogitat, ſed eum infector moratur.*

Spiritum Graiæ ten. cam.] ſic Pindarus εἰδ. θ. olymp. ait ſe Parcæ beneficio & benignitate eximiarum Gratiarum hortum depaſcere, id eſt, ex artis poeticæ ſtudio flores lectiſſimos carpere. σύν τινι μοιριδίῳ παλάμᾳ ἐξαίρετον Χαρίτων νέμομαι κᾶπον.

Parca non mendax] ſic Parcas *veraces* appellat in carmine ſæculari.

malignum] illiberale, inuidum, iniquum. Sup. Ode XXIX. lib. I. *ne parce malignus.* & epiſt. ad Auguſt. *laudare maligne.*

AD MAECENATEM AEGROTVM. Ode 17.

Negat ſe ei ſuperſtitem eſſe velle.

CVR me querelis exanimas tuis?
Nec Dijs amicum eſt, nec mihi, te prius
Obire Mæcenas, mearum
Grande decus, columenque rerum.
Ah, te meæ ſi partem animæ rapit
Maturior uis, quid moror altera,
Nec carus æque, nec ſuperſtes
Integer? ille dies utranque
Ducet ruinam: non ego perfidum
Dixi ſacramentum: ibimus, ibimus,
Vtcunque præcedes, ſupremum
Carpere iter comites parati.
Me nec Chimæræ ſpiritus igneæ,
Nec, ſi reſurgat centimanus Gyas,
Diuellet unquam. ſic potenti
Iuſtitiæ, placitumque Parcis.

Seu

Seu Libra, ſeu me Scorpius aſpicit
Formidoloſus, pars uiolentior
Natalis horæ, ſeu tyrannus
Heſperiæ Capricornus vndæ:
Vtrunque noſtrum incredibili modo
Conſentit aſtrum. te Iouis impio
Tutela Saturno refulgens
Eripuit, volucriſque fati
Tardauit alas, cum populus frequens
Lætum theatris ter crepuit ſonum:
Me truncus illapſus cerebro
Suſtulerat, niſi Faunus ictum
Dextra leuaſſet, Mercurialium
Cuſtos uirorum. reddere uictimas,
Aedemque uotiuam memento,
Nos humilem feriemus agnam.

COMMENTARII.

nec diis amicum eſt] à Græcis ſumſit hoc loquendi genus. ſic enim illi, οὐ θεοῖς φίλον, id eſt, non eſt dijs amicum: quod latinè redderemus, non placet Dijs. Hom. ἰλ. η αἴ κέ περ ὔμμι φίλον καὶ ἡδὺ γένοιτο. idem ἰλ. ἰλ. ἰῶτα. οὕτω πῃ δὴ μέλλει ὑπερμενέϊ φίλον εἶναι. & Theognis, Ζεῦ πάτερ, εἴθε γένοιτο θεοῖς φίλον. rurſum Hom. ἰλ. α. Αἰεί τοι τὰ κάκ' ἐστὶ φίλα φρεσὶ μαντεύεσθαι. Plat. in Theæteto. ἀλλ' εἰ οὕτως ὦ Θεόδωρε, σοὶ φίλον, οὐδ' ἐμοὶ ἐχθρὸν, φασὶν οἱ παροιμιαζόμενοι. Callimachus in Delum, ἥρη τοῦτο με ῥέξον, ὅ, τοι φίλον. Euripides Phœniſſ. ἃ γὰρ σὺ βούλει, ταῦτ' ἐμοὶ μᾶτερ, φίλα. Heſiodus. ἔργ. καὶ ἡμ. σοὶ δ' ἔργα φίλ' ἔστω μέτρια κοσμεῖν. Quidam vir doctus, cum hunc locũ legiſſet apud me Venetijs, & ſciret me hos cõmentarios tum editurum, cum recudiſſem & limaſſem: XII. caput libri ſecundi variarum lectionum ſuarũ ex his concinnauit.

Ah, te meæ ſi partem animæ] Pithagoricum eſt hoc σώματα μὲν δύο, ψυχὴ δὲ μία.

maturior vis] mors immatura: vel maturior, id eſt, celerior, quam natura fert.

nec carus æque, nec, &c.] ſenſus eſt: ego nec carus mihi æque futurus, nec integer, ſi tibi, qui meæ animæ pars vna es, ſim ſuperſtes, quid moror altera?

Ille dies vtranque Ducet] non occides, aut morieris. quin ego eadem fati neceſſitate domitus atque oppreſſus extinguar. eodem, quo tu morieris die, moriar: qui dies te eripiet, ille vtrunque eripiet: ruere aut mori non potes, quin ego eodem caſu labefactatus concidam.

non ego perfidum Dixi] translatio ducta à militari ſacramento. ſic enim loquitur Cæſar. lib. I. de bello ciuili. *Milites Domitianos ſacramentum apud ſe dicere iubet.*

vtcunque præcedes] vbicunque, vel quandocunque præcedes. vt annotauimus ad Oden XVII. lib. I.

ſupremum

ſupremum Carpere iter] extremum vitæ diem tecum obire parati. *ſupremum* valet extremum, vt epiſtol. ad Torq. *Supremo te ſole domi Torquate manebo.*

Chimæræ ſpiritus igneç] Pindarus Chimæram appellat πῦρ πνέουσαν, id eſt, ignem ſpirantē, vt diximus ſuprà ad Od. xxvii. lib. 1. vbi plura de Chimæra.

centimanus Gyas] & hoc loco, & Ode vi. lib. 3. Teſtis mearum, &c. ſecutus eram initio ſcripturam, quæ in quibuſdam libris calamo deſcriptis reperitur, & quam Priſcian. lib. vi. & xvii. agnoſcit *centimanus Gyges.* Præterea Heſiodus Cottum, Briareum, Gygen fratres centimanos facit in Theogon. Ἄλλοι δ' αὖ γαίης τε καὶ οὐρανοῦ ἐξεγένοντο Τρεῖς παῖδες μεγάλοι τε καὶ ὄμβριμοι, οὐκ ὀνομαστοὶ Κόττος τε, Βριάρεως τε, Γύγης θ' ὑπερήφανα τέκνα, Τῶν ἑκατὸν μὲν χεῖρες ἀπ' ὤμων ἀίσσοντο. Præterea interpres Apollonij lib. 1. ſcribit Briareum, Aegæona, Gygen vnum & eundem eſſe diſſimilibus nominibus idem ſignificantibus. illius verba ſunt hęc Βριάρεως δὲ καὶ Αἰγαίων καὶ Γύγης ὁ αὐτὸς λέγεται. συνωνύμως. Hom. autem ἰλ. α. ſub Achillis perſona narrat Briareum centimanum à Thetide euocatum Ioui, cum eum ceteri Dij vincire vellent, aduerſus illos opem tuliſſe: ſic Achilles Thetidi. Ἀλλὰ σὺ τόν γ' ἐλθοῦσα θεὰ ὑπελύσαο δεσμῶν Ὦχ' ἑκατόγχειρον καλέσασ' ἐς μακρὸν Ὄλυμπον, Ὃν Βριάρεων καλέουσι θεοί. Sed cum hos commentarios iam iam typis, operiſque permittere cogitarem, iniectus mihi ſcrupulus eſt, ex duobus locis Hor. in quibus nomen *Gyges,* quanuis gigas in iis non deſignetur, producitur. Od. v. lib. 2. *Cnidius've Gyges.* & Od. vii. lib. 3. *Conſtantis iuuenem fide Gygen:* & ex vno Ouidiano, in quo gigas idem, qui hoc loco, deſcribitur, *Centimanum Gygen, ſemibouemque virum.* Non eſſe enim veriſimile alibi produci idem nomen, alibi corripi: quanuis in nonnullis nominibus proprijs hoc vſu venire ſciam. Mouit me præterea Apollodōrus, cuius hæc ſunt verba in principio. Οὐρανὸς πρῶτος τοῦ παντὸς ἐδυνάστευσε κόσμου: Γήμας δὲ Γῆν, ἐτέκνωσε πρώτους τοὺς ἑκατόγχειρας προσαγορευθέντας Βριάρεων, Γύην, Κοῖον, id eſt, Cælum, ſeu Cælus primus totius mundi imperium obtinuit. cum autem Terram vxorem duxiſſet, ſuſcepit ex ea liberos primos Briareum, Gyam, Cœum: qui centimani ſunt appellati. His teſtimonijs, & argumentis adductus ſententiam priorem mutaui, & apud Horat. vtrobique *centimanus Gyas* legendum eſſe exiſtimaui: quam ſcripturam probat item M. Anton. Muretus, eamque ſe in quibuſdam veteribus libris reperiſſe teſtatur: ego, ne mentiar, nuſquam eam reperi, niſi quòd in lib. Faerni, & vno Vaticano, hoc nomen in litura, tanquam in luto demerſum eſt. ex qua ſuſpicari licet initio ſcriptum fuiſſe *Gyas,* & poſteà ab ignaris litterarum deprauatum. Hanc igitur ſcripturam ſi recipimus, emendandi ſunt Heſiodus, & Apollonij ſcholiaſtes, & vbi vulgò legitur Γύγης, ſcribendum Γύης. eademque opera puto apud Heſiod. non Κόττον, ſed Κοῖον legendum eſſe.

Seu libra, ſeu me, &c.] Mathematici, & Aſtrologi ab aſpiciendo, quo verbo hic vtitur Horatius, aſpectus appellant: ſed ij aſpectus intelliguntur ſtellarum errantium, inter ſe: non ad homines referuntur: quomodo velle videtur Horat. Ad hunc locum pertinere videtur quæ ſcribit M. Tull. de diuinat. lib. 2. *Sed ut ratione utamur omiſſis teſtibus, ſic iſti diſputant, qui hac Chaldaorum natali tia pradicta defendunt. uim quandam eſſe aiunt ſignifero, in orbe, qui Grace ζῳδιακὸς dicitur, talem, ut eius orbis unaquaque pars alia alio modo moueat, immuteſque cœlum, perinde ut quaque ſtellæ in iis, finitimiſque partibus ſint quoque tempore: eamque uim uarie moueri ab iis ſideribus, qua uocantur errantia. Cum autem in eam ipſam partem orbis uenerint, in qua ſit ortus eius, qui naſcatur, aut in eam, qua coniunctum aliquid habeat, aut conſentiens: ea triangula illi & quadrata nominant,* &c. ſeu me igitur (inquit Hor.) Venus, cui Taurus, & Libra attribūtur, aſpicit: ſeu Mars, cui Scorpius,

pius,& Aries:ſeu Saturnus,cui Capricornus: noſtra aſtra incredibiliter conſentiunt,& conſpirant.

formidoloſus] horribilis,metuendus.

pars violentior natalis horæ] ſignificat ſe eo temporis momento natum eſſe,quo Mars in orbis ſigniferi parte ſibi imminente,& propinqua fuerit. Eſt autem Maris ſtella,vt & Saturni,malefica,& inclemens, Aſtrologorum ſententia.

ſeu tyrannus Heſperiæ] id eſt, qui tempeſtates in Oceano occidentali, & quouis alio mari,excitat oriens. Capricornus autem Saturno aſcribitur.

te Iouis impio,&c.] Iupiter proſper , & ſalutaris eſt : Saturnus maleficus, pernicioſus,peſtilens. ſignificat igitur cum Mæcenatis ortus,dieſque natalis Iouis ſtellam proſperam, ac ſalutarem, Saturni inclementiam contudiſſe,ac diſcuſſiſſe : à Mæcenate denique perniciem imminentem, ac præſentem auertiſſe . Iouis tutela igitur,id eſt,Iouis ſtella,quæ te tuetur. Oſtēdit autem etiam M.Tull. epiſtol.ad Fab . Gallum.lib.7. Saturnum eſſe pernicioſum , & inclementem . ſic enim ille . *Martis uero ſignum quo mihi pacis auctori? Gaudeo nullum Saturni ſignum fuiſſe. hæc enim duo ſigna putarem mihi æs alienum attuliſſe.* contrà Iouem, ſalutarem lib.6.de Rep. *Deinde eſt hominum generi proſper,et ſalutaris ille fulgor,qui dicitur Iouis* ſic Virgil. Georg.1. *frigida Saturni ſeſe quo ſtella receptet* . Iterum M.Tull.lib.1.de diuinat. *Quid habet aſtrologus, cur ſtella Iouis, aut Veneris coniuncta cum Luna ad ortus puerorum ſalutaris ſit, Martis'ue contraria?*

refulgens] ſuo fulgore contrario fulgens,& Saturno repugnans.

Lætum theatris ter crepuit] ter tibi plauſit. vt ſup. Ode.xx.lib.1. *datus in theatro Cum tibi plauſus.* ter autem valet,ſæpius. vt Od III.lib. 3. *Ter ſi reſurgat murus aeneus.* vide quæ annotaui ad Od.1.lib.1.ſi plura exempla requiris .

Me truncus illapſus cerebro] de hoc trunco , aut de hac arbore vide ſup. Od.XIII. *Ille et nefaſto te poſuit die,*&c.

illapſus cerebro] in Oda ſuprà dicta . *te caducum In domini caput immerentis.*

Suſtulerat] ſuſtuliſſet de medio , interemiſſet. ſic Od.1.lib.3. *Fulmine ſuſtulerit caduco.*

niſi Faunus ict.] ſignificat Martis maleficentiam, & iniuriam, cui erat maximè opportunus,atque expoſitus à Fauno,ac Mercurio eſſe repreſſam , ac propulſatam: quemadmodum & Saturni peſtilentiam , quæ Mæcenatis ceruicibus impendebat, Iupiter ſua præſentia diſcuſſit.

Mercurialium] ingenioſorum,quales ſunt poëtæ.

feriemus agnam] vt ſuprà Ode IIII. lib.1. *Seu poſcat agnam , ſiue malit hædum.*

Ode 18.

Se in re tenui , ſua tamen ſorte contentum viuere . at alios nullum ædificandi,nullum quærendi,nullum rapiendi modum facere,nihil de morte cogitantes.

NON ebur,neque aureum
Mea renidet in domo lacunar:
Non trabes Hymettiæ
Premunt columnas vltima reciſas

Africa

Africa:neque Attali,
Ignotus heres,regiam occupaui:
Nec Laconicas mihi
Trahunt honeſtæ purpuras clientæ.
At fides,& ingeni
Benigna uena eſt: pauperemque diues
Me petit.nihil ſuprà
Deos laceſſo:nec potentem amicum
Largiora flagito
Satis beatus unicis Sabinis.
Truditur dies die:
Nouæque pergunt interire Lunæ.
Tu ſecanda marmora.
Locas ſub ipſum funus:& ſepulcri
Immemor ſtruis domos:
Mariſque Baiis obſtrepentis urges
Summouere littora,
Parum locuples continente ripa.
Quid,quod uſque proximos
Reuellis agri terminos?& ultra
Limites clientium
Salis auarus?pellitur paternos
In ſinu ferens deos
Et uxor,& uir,ſordidoſque natos.
Nulla certior tamen,
Rapacis Orci fine deſtinata,
Aula diuitem manet
Herum.quid ultrà tendis? æqua tellus
Pauperi recluditur,
Regumque pueris:nec ſatelles Orci
Callidum Promethea
Reuexit auro captus.hic ſuperbum
Tantalum,atque Tantali
Genus coercet.hic leuare functum
Pauperem laboribus,
Vocatus,atque non uocatus audit.

COMMENTARII.

renidet] quandam hilaritatem præ ſe fert.vt ſup.Od.v. *Vt pura nocturno renidet Luna mari.*& epod.Od.II. *circum renidenteis Lares.* & lib3.Od.VI. *& adieciſſe*

prædam Torquibus exiguis renidet, id eſt, lætatur, gloriatur, Catullus transfert ad animata, atque adeo ad homines. *Egnatius quòd candidos habet dentes, Renidet uſque quaque*. Id eſt, ridet. quemadmodum & ridere transfertur ad inanimata. idem Catull. de nuptijs Pelei: *Queis permulſa domus iucundo riſit odore*. ſic Lucret. lib. 1. *ſibi rident æquora ponti*. & lib. 4. *Vnguenta, & pulchra in pedibus Sicyonia rident*: Idem ad idem ſignificandum vtitur verbo renidendi. lib. 2. *Nec domus argento fulget, auroque renidet*. Horat. lib. 4. Od. 11. *Ridet argento domus*. & Od. 1111. *& pulcher fugatis Ille dies Latio tenebris: Qui primus alma riſit adorea*. Talis eſt vſus apud Græcos verbi γελᾶν. Heſiod. Theog. γελᾶ δέ τε δώματα πατρὸς Ζηνὸς ἐριγδούποιο, θεῶν ὀπὶ λειριοέσσῃ σκιδναμένῃ. Theognis, ἐγέλασσε δὲ γαῖα πελώρη. Virg. in Melibœo. *omnia nunc rident*.

lacunar.] laquear. vtitur M. Tull. Tuſc. 5. *in hoc medio apparatu fulgentem gladium è lacunari, ſeta equina appenſum demitti iuſſit*.

non trabes Hymettiæ Premunt.] id eſt, non trabes ex monte Hymetto petitæ, columnis è lapide Numidico ab vltima Africa deuectis innituntur. trabes autem Hymettias vel ligneas intellige, puta abiegnas: vel marmoreas, vt alij volũt. Plinius quidẽ l. 36. c. 3. columnas Hymettias marmoreas cõmemorat.

nec Attali Ignotus heres] ſignificat ſe neque vi, neque blanditiis, neque aliis malis artibus, ac rationibus cuiuſquam diuitis hereditatem expugnaſſe, quemadmodum populus Rom. Attali Regis Pergami hereditatem ſibi vendicauit, vt ſcribit Iul. Florus. lib. 58. & ſimul auaritiam populi Rom. obſcurè notat, qui Reges non ſolùm armis & ferro, & aperto Marte, verùm etiam ſimulatione iuris, & fraude, regnis auitis euerterit, ac ſpoliarit. non diſſimile eſt, quod ait M. Tull. de regno Alexandrino in orat. agr. cont. Rull. quæ verba libet hoc loco aſcribere, vt quiuis ex iis intelligat, pleraque regna non teſtamenti, aut victoriæ iure ad populum Rom. veniſſe, ſed populum Rom. quo iure, qua iniuria omnium regum, ac liberorum populorum bona appetiuiſſe, & conciliaſſe. ſic igitur M. Tull. *Quis enim veſtrum hoc ignorat, dici illud regnum teſtamento regis Alexandrini populi Rom. eſſe factum? hic ego conſul populi Rom. non modo nihil iudico, ſed ne quid ſentiam quidem, profero. Magna enim mihi res non modo ad ſtatuendum, ſed etiam ad dicendum uidetur eſſe. Video, qui teſtamentum factum eſſe confirmet: auctoritatem ſenatus extare hereditatis aditæ ſentio tum, quando Alexandro mortuo legatos Tyrum miſimus, qui ab illo pecuniam depoſitam noſtris recuperarent*, & mox ſequitur. *Dicitur contrà, nullum eſſe teſtamentum: non oportere pop. Romanum omnium regnorum appetentem uideri: demigraturos in illa loca noſtros homines propter agrorum bonitatem, & omnium rerum copiam.*

Trahunt.] nent. ex quo per tranſlationem tracta oratio appellatur, id eſt, non vehemens, non contorta, non interrupta, neque conciſa: ſed fluens, & continens, & fuſa. Cicer. de orat. 2. *uerborum autem ratio, & genus orationis fuſum, & cum lenitate quadam æquabili profluens*. Idem in perf. orat. *ſed in his tracta quædam, & fluens expetitur, non hæc contorta, et acris oratio*. & tractus verborum apud eundem lib. 2. de ora. ad Q. Fr. *qui tum r quæ dubitatio, tractuſque uerborum?* ſententia autem huius loci hæc eſt. meorum clientium vxores lanas mihi non carpunt, neque nent, ex quibus mihi conficiantur togæ prætextæ cum obtinuerim magiſtratum.

clientę] ita admonet eſſe legendum Chariſius lib. 1. his verbis. *Cliens communis eſt. Inuenimus tamen et clientam apud Afranium in Pompa: interim tua clienta, et apud Horatium, Nec Laconicas mihi Trahunt honeſtæ purpuras clientæ*. Atq; hæc ſunt annotata à M. Antonio Mureto: Verum quòd ad hanc ſcripturam attinet, eam in vno duntaxat libro vetere reperi, eoque Vaticano: quem tamen corruperat

neſcio quis imperitus litterarum, adiecta s. Plautus quoque vtitur hoc nomine in Rudente. *Bene factum, & volupe eſt mihi hodie his mulierculis Tetuliſſe auxilium iam clientas repperi.* & in Mil. glor. *habeo, eccillam clientam meam.* Denique ita legit Porphyr.

benigna] larga, affluens, abundans. vide quæ diximus ad Odam 17. lib. 1.

nihil ſuprà Deos laceſſo.] non fatigo precibus, vt plura donent. ſic enim ſuprà locutus eſt. Od. 2. lib. 1. *prece qua fatigent*, &c.

nec potentem amicum.] potentem amicum τὸν ὑπερέχοντα φίλον appellat. ſic autem licet eos hodie appellare, qui coluntur à tenuioribus ſpe vtilitatis alicuius: non autem domini, cùm his temporibus ſeruorum vſus ſublatus ſit. ſic idem epiſtola ad Lollium 2. lib. 1. *Tu cede potentis amici Lenibus imperijs.* idem appellatur rex, & ab ipſo Horat. & à Plauto, nempe qui alit inferiorem.

ſatis beatus] agro Sabino contentus: & ita beatus.

Truditur dies die] id eſt, diem dies excipit: diem heſternum hodiernus expulit, hodiernum viciſſim craſtinus exturbabit. ſignificat vitæ noſtræ curriculum eſſe breuiſſimum, & temporis curſum celerrimum.

Nouæque pergunt interire lunæ] nouæ Lunæ primùm complentur: deinde decreſcunt, atque intereunt, & rurſus oriuntur nouæ menſtruo ſpatio confecto. vt Ode VII. lib. 4. *Damna tamen celeres reparant celeſtia lunæ.*

Tu ſecanda marmora locas] id eſt, tu conducis operas mercenariorum hominum, qui tibi marmora cædant ad ædificandum, vel cum redemtore aliquo paciſceris certa mercede, qui ſecanda curet ſuo periculo. ſic loquuntur Latini: loco opus faciendum, id eſt, conduco eius operas, qui faciat opus: vel redemtori negocium do operis faciendi.

ſub ipſum funus] paulo ante funus. vt ſup. Od. 9. lib. 1. *leneſque ſub noctem ſuſurri.*

Baiis obſtrepentis] ſic Ode XIIII. lib. 4. *qui remotis Obſtrepit Oceanus Britannis.*

vrges ſummouere] id eſt, in eo occupatus es, eique operi inſtas, in eam curam totus incumbis, vt ſummoueas maris littora: quia iactis vltra littus in mare molibus, ædificas. Varius eſt autem huius verbi vſus apud hunc poëtam. Od. VI. lib. 1. *Quis multa gracilis te, puer in roſa Perfuſus liquidis urges odoribus?* vrget, id eſt, arctè amplectitur. Od. XXII. eiuſdem. *Quod latus mundi nebulæ, maluſque Iupiter urget*, id eſt, occupat, circunfundit. & Od. IX. huius libri. *Tu ſemper urges flebilibus modis Myſten ademtum*, id eſt, inſequeris. quod perinde eſt, ac ſi diceret. tu aſſiduè eius mortem luges, ac deploras. & Od. 24. lib. 1. *Ergo Quinctilium perpetuus ſopor Vrget?* id eſt, opprimit, occupat, detinet. aliter ſaty. III. lib. 2. *pudor*, inquit, *te malus urget.* ibid. *& medicum urget.* & ſat. 3. li. 1. *optimus ille eſt, Qui minimis urgetur.* & epiſt. ad villicũ lib. 1. *& tamen urges Iampridem non tacta ligonibus arua.* & ſaty. VII. li. 2. *Pars hominum vitijs gaudet conſtanter, et urget Propoſitum*, id eſt, perſeuerat in ſuſcepto, & propoſito conſilio. & Od. XVII. epod. *Vrget diem nox, et dies noctem*, id eſt, ſine vlla intermiſſione excipit, ac ſubſequitur.

parum locuples continente ripa.] terra continente non contentus, in mari ædificeas, & mari ipſi littus adimis. vt Od. 1. lib. 3. *Contracta piſces æquora ſentiunt, Iactis in altum molibus.* eandem cupiditatem reprehendit Ode XXIIII. li. 1. *Cæmentis licet occupes Tyrrhenum omne tuis, et mare Apulicum.*

Quid, quod vſque] Quid quòd aſſiduè vicinorum tuorum poſſeſſiones, & agellos reuulſis terminis occupas?

& vltra lim. clien.] cum eos defendere, ac tueri debeas.

manet] diuiti imminet, parata eſt. lege annot. ad Od. 28. lib. 1. licet (inquit Horat.) in mari, & in alieno ſolo, iuſtis, & veris dominis eiectis, atque exturbatis,

ædifices : nulla tibi tamen certior domus parata, ac reſeruata eſt, quàm infe-rorum ſedes. per verba illa *fine Orci deſtinata* intelligo domicilium vltimum diuiti paratum. finem vſurpauit in genere fæminco, vt Od.17.epod. *Quæ finis, aut quod me manet ſtipendium?*

Aequa tellus Pauperi] ſic ſup. Od.27. lib.1. *Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas*, &c.

Satelles Orci] Charon.

Callidum Promethea] Heſiodi epitheta expreſſit *ποικίλον* id eſt, varium, & mox *ποικιλομήτιν*, mox *ποικιλόβουλον*.

auro captus.] nec Orcus ipſe auro capitur. vt epiſtol. ad Iul. Fl. lib.2. *ſi me sit Orcus Grandia cum paruis non exorabilis auro?* vide ann. ad Od.14. huius lib. *Non ſi trecenis, quotquot eunt dies*, &c.

Tantalum] Vlyſſ. ὀδυσσ. λ. narrat Alcinoo ſe Tantalum vidiſſe apud inferos iis pœnis affectum, quibus omnes auaros plecti ſcribit Horat. ſat.1. videto quę annotauimus ad illum locum.

hic leuare functum, &c.] *audit leuare*, id eſt, audit vt leuet. Siue mortem optet, ſiue extimeſcat, & horreat pauper aliquis, & calamitoſus, continuò aderit illa, vt cum calamitate leuet, ac liberet. *omnium enim rerum mors eſt extremum*, vt ait M. Tull. epiſt. ad Toranium. lib.6. Et Demoſth. orat. *περὶ ςεφάνου*, *πέρας ἅπασιν ἀνθρώποις τοῦ βίου θάνατος*. quem locum mox integrum afferemus. & Catil.4. *mors eſt aut neceſſitas naturæ, aut miſeriarum quies*. Et Eur. *τὸ γὰρ θανεῖν, Κακῶν μέγιςον φάρμακον νομίζεται*.

vocatus, atque non vocatus] natum ex Apollinis oraculo Lacedæmoniis reddito. *καλούμενός τε, κ' ἄκλητος θεὸς παρέςαι*, id eſt, vocatus, & non vocatus, deus aderit.

IN BACCHVM. Ode 19.

Sibi licere Bacchi laudes, vt eius numinis pleno & concitato, canere.

BACCHVM in remotis carmina rupibus
Vidi docentem: credite poſteri:
Nymphasque diſcenteis, & aureis
Capripedum Satyrorum acutas.
Euœ, recenti mens trepidat metu:
Plenoque Bacchi pectore turbidum
Lætatur. euœ, parce Liber,
Parce graui metuende thyrſo.
Fas peruicaceis eſt mihi thyadas,
Vinique fontem, lactis & uberes
Cantare riuos: atque truncis
Lapſa cauis iterare mella.
Fas & beatæ coniugis additum
Stellis honorem, tectaque Penthei

Diſiecta

Diſiecta non leui ruina,
Thracis & exitium Lycurgi.
Tu flectis amneis, tu mare barbarum:
Tu ſeparatis uuidus in iugis
Nodo coerces uiperino
Biſtonidum ſine fraude crineis:
Tu, cum parentis regna per arduum
Cohors gigantum ſcanderet impia,
Rhœtum retorſiſti leonis
Vnguibus, horribilique mala:
Quanquam choreis aptior, & iocis,
Ludoque dictus, non ſat idoneus
Pugnæ ferebaris: ſed idem
Pacis eras, mediusque belli.
Te uidit inſons Cerberus aureo
Cornu decorum, leniter atterens
Caudam, & recedentis, trilingui
Ore pedes, tetigitque crura.

COMMENTARII.

Capripedum ſatyrorum] lubet ad hunc locum ea aſcribere, quæ Pauſanias in Atticis narrat ſe à quodam Euphemo Care de ſatyris accepiſſe. Dicebat igitur Euphemus (inquit Pauſanias) cum in Italiam nauigaret, ſe vi ventorum, & tempeſtate abreptum, à recto curſu longè admodum aberraſſe, atque in mare peregrinum, & inauditum, in quo denique nauigari non ſolet, delatum eſſe: in eo mari inſulas eſſe multas deſertas atque incultas, in quibus habitarent tamen homines feri, & agreſtes, & rufi: quibus caudæ non multo caudis equinis minores ad coxas vſque propendêrent: inſulas autem illas appellari Satyridas. Hæc Pauſanias. reliqua de ſatyrorum profuſa libidine, turpiſſimaque contumelia, & petulantia in mulierem illam barbaram illis traditam ac permiſſam, pudore reuocatus non perſequar. Nonnulli ſcriptores, Satyros dicũt eſſe tanquam Silenos & Panas, eosque ad libidinem & rem veneream admodum propenſos eſſe: ſatyrosque ἀπὸ τῆς σάθης eſſe appellatos, quæ vel eſt inflammata rei veneræ cupiditas, vel πέος, id eſt, τὸ ἄῤῥενος μόριον. Battus quidem ille apud Theocritum εἰδ. δ. caprarium quendam libidinoſiorem, dicit genere & cognatione cum Satyris, aut Panibus eſſe coniunctum, atque etiam cum illis libidine certare poſſe. Εὖγ' ὤνθρωπε φιλοῖφα· τό τοι γένος ἢ Σατυρίσκοις Ἐγγύθεν, ἢ Πάνεσσι κακοκνάμοισιν ἐρίσδει. Capripedes autem etiam Lucretius appellat li. 4. *Hæc loca capripedes Satyros, Nymphasque tenere Finitimi fingunt.* vterque expreſſit epithetum Græcum τραγόποδες.

acutas] attentas, ad audiendum erectas.

Euoe] Εὐοῖ vox eſt Bacchantium mulierum. Pauſan. in Meſſen. ſcribit montem quendam Ithomiæ vrbi vicinum Euan appellatum ab ea voce Bacchica, quã Bacchus ipſe, & mulieres cum eo bacchantes illo primum loco ediderunt.

trepidat

trepidat] tremit.

plenoq; Bacchi pectore] concitato, commoto. Ode xv. lib. 3. *Pulſo thyas uti concita tympano.*

turbidum lætatur] huic ſimilia multa loquendi genera collegimus ſuprà ad Od. xxII lib. I.

thyrſo] à thyrſo, quæ erat uirga, ſeu haſta Bacchica, thyrſigeri dicti: *ναρθηκοφόρους* appellant Græci. thyrſos *pampineas haſtas* uocat Virgilius Aen. 7.

fas peruicaces] fas eſt, *δυνατόν ἐστι*, ut ſup. Ode xI. Vult autem ex eo quod poſsit Bacchi Thyadas, & myſteria cantare, ſe poëtam Deo dignum exiſtimari: & ita ſentit Porphyr. alij (quos non refello) *fas eſt*, hoc loco, ualere uolunt idem, quod, licet.

peruicaces] proteruas, pertinaces, impudentes. Nonius nomen peruicax ait eſſe laudi, pertinax probro. lib. 3. Od. 3. Muſam ſuam *peruicacem* nominat. *Deſine peruicax Referre ſermones Deorum.*

iterare] iterum atque iterum cantare, ut ſuprà dixi annot. ad Od. vII. lib. I.

Viniq; fontem, lact. &] uidetur planè Horatius, cum hæc de fontibus uini, lactis, mellis ſcriberet, locum illum Euripid. in Bacch. habuiſſe ſibi ante oculos propoſitum, ubi Baccharum alia ſaxum thyrſo pulſante fons aquæ proſilit, alia in terram thyrſum deiiciente, fons uini promanat: aliæ lactis cupidæ ſummis digitis terram ſcindentes, lactis copiam habebant: ex thyrſis autem ederaceis mellis riui fluebant. Sic Eurip. *Θύρσον δέ τις λαβοῦσ', ἔπαισεν εἰς πέτραν, Ὅθεν δροσώδης ὕδατος ἐκπηδᾷ νοτίς. Ἄλλη δὲ νάρθηκ' ἐς πέδον καθῆκε γῆς. Καὶ τῇδε κρήνην ἐξανῆκ' οἴνου θεός. Ὅσαις δὲ λευκοῦ πώματος πόθος παρῆν, Ἄκροισι δακτύλοισι διαμῶσαι χθόνα, Γάλακτος ἐσμοὺς εἶχον· ἐκ δὲ κισσίνων Θύρσων γλυκεῖαι μέλιτος ἔσταζον ῥοαί.*

beatæ coniugis] Ariadnæ, quæ quemadmodum Theſei amore capta, Minotauri fratris interficiendi rõnem ac uiam ei oſtẽderit, ab eoq; poſteà Athenas reuertente relicta ſit: quas & quã lugubres querelas effuderit; poſtremò, ut eam ſibi Bacchus uxorem adoptarit, elegantiſsimis uerſibus explicat uenuſtiſsimus poëta Catullus: quanquam hoc ultimum de Baccho copioſius perſequitur Ouid. metamorph. 8. & Euſtath. ceteriq; Homeri interpretes. Heſiodus item eandem fabulam tangit in Theogonia: *χρυσοκόμης δὲ Διόνυσος ξανθὴν Ἀριάδνην Κούρην Μίνωος θαλερὴν ποιήσατ' ἄκοιτιν. Τὴν δέ οἱ ἀθάνατον καὶ ἀγήρω θῆκε Κρονίδης.* Homerus autem *ὀδυσσ. λ.* longè alia narrat de Ariadna: nempe eam à Theſeo quidem eſſe è Creta Athenas auectam: uerùm nullum fructum, nullamq; uoluptatẽ illum ex eo facto eſſe cõſecutum propterea, quòd eam Diana impietatis apud ſe à Baccho accuſatam, quia in eius templo rem cum Theſeo habuiſſet, interemit. Homeri uerſus ſunt hi, *καλήν τ' Ἀριάδνην Κούρην Μίνωος ὀλοόφρονος, ἥν ποτε Θησεὺς Ἐκ Κρήτης ἐς γουνὸν Ἀθηνάων ἱεράων Ἦγε μέν, οὐδ' ἀπόνητο, πάρος δέ μιν Ἄρτεμις ἔκτα Δίῃ ἐν ἀμφιρύτῃ Διονύσου μαρτυρίῃσι*, &c.

Additum ſtellis honorem] coronam, quam Bacchus Ariadnæ à ſe raptæ donauit, quamq; poſtea ceteri dij Baccho gratificari cupientes, inter ſidera collocarunt. de qua ſic Arat. *Αὐτοῦ κἀκεῖνος στέφανος, τὸν ἀγαυὸν ἔθηκε Σῆμ' ἔμεναι Διόνυσος ἀποιχομένης Ἀριάδνης, Νώτῳ ὑποστρέφεται κεκμηκότος εἰδώλοιο.*

tectaq; Penthei Diſiecta] Pauſanias hæc de Pentheo ſcribit in Corinthiacis: illum tùm alia in Bacchum auſum eſſe, atque admiſiſſe per contumeliam, tùm ad extremum in Citheronem aſcendiſſe, ut mulieres bacchantes ſpectaret. ita arbore cõſcenſa, quæ ab illis fiebant, proſpexiſſe: illas autem, ſimulatq; eum uiderunt, Pentheum diſcerpſiſſe, & uiuentis adhuc ac ſpirantis membra alia aliò diſtraxiſſe. Plaut. in mercat. *Pentheum diripuiſſe aiunt Bacchas: nugas maximas*

Fuiſſe

Fuiſſe credo, præeunt, quo pacto ego diuerſus diſtrahor. lege eadem de re Philoſtratum in Imaginib. & Euripidis Bacchas. Dicemus & nonnulla ad ſaty. III. libri ſecundi. Fuit autem Pentheus rex Thebarum. epiſt. ad Quinct. lib. I. *Vir bonus et ſapiens audebit dicere, Pentheu Rector Thebarum, &c.*

Thracis & exitium Lycurgi] Homerus ἰλ. ζ. Diomedem facit à Glauco quærentem qui ſit, Deus ne aliquis è cœlo delapſus, an mortalis. nolle ſe cum Diis immortalibus decertare. nõ enim Lycurgo Dryantis filio ſuam amentiam bene proceſsiſſe, qui cum Dijs contenderit, eorumq; inimicitias ſibi conflauerit, Bacchi nutricibus in fugam uerſis, Bacchoq; ipſo perterrito, atque in mare compulſo. Lege Homerum & Euſtath. ad eum locum.

exitium] peſsimum exitum. Feſtus. Has ſuæ impietatis pœnas dedit Lycurgus, quòd oculis à Ioue priuatus eſt, atque etiam uita. Homerus ἰλ. eodem lib. *Τῷ μὲν ἔπειτ᾽ ὀδύσαντο θεοὶ ῥεῖα ζώοντες. Καί μιν τυφλὸν ἔθηκε Κρόνου παῖς, οὐδ᾽ ἄρ᾽ ἔτι δὴν Ἦν, ἐπεὶ Ἀθανάτοισιν ἀπήχθετο πᾶσι θεοῖσι.* alij dicunt ab ipſo Baccho fuiſſe interfectum.

Vuidus] uino madidus, *βεβρεγμένος*. Ode v. lib. 4. *dicimus uuidi, Cum ſol Oceano ſubeſt.*

nodo coërces viperino Biſton.] colligis in nodum. Thraciarum mulierum bacchantium comas, earumq; capitibus ſerpentes coronarũ inſtar imponis.

ſine fraude] ideſt ſine ullo damno. impune. ſic carm. ſæcul. *cum per ardentem ſine fraude Troiam Caſtus Aeneas patriæ ſuperſtes Liberum muniuit iter.* T. Liuius lib. 34. *nihil præterea cum conſule pacti, quàm ut ſine fraude Punicum emitteretur præſidium, ad Conſulem tranſtulerunt ſigna.* Sed quòd ad Baccharum crineis attinet, Eurip. in Bacchis ait Bacchum ipſum ſtatim ut è femore Iouis editus eſt, ſerpentibus eſſe coronatum. *στεφάνωσέν τε δρακόντων στεφάνοις. ἔνθεν ἄγραν θηροτρόφοι μαινάδες ἀμφιβάλλονται πλοκάμοις.*

Tum, cum parentis, &c.] Cùm in Phlegra Dij cum Gigantibus ancipiti prælio diu decertaſſent, aiũt Terram Ioui dixiſſe non aliter Deos Gigantibus ſuperiores futuros, niſi duos ſemideos ſibi belli ſocios & adiutores adiungerent. Ita Bacchus & Hercules arceſsiti ſunt: quorum opera & uirtute Dij immortales uictoria ſunt potiti. De hercule autem ſuprà Od. XII. *& Domitos Herculea manu Telluris iuuenes.*

Cohors Gigantũm impia] eò impia, quòd cum dijs pugnarit. ex quo *θεομαχεῖν*, id eſt, cum Dijs pugnare.

Rhœtum] de quo Ode 4. lib. 3.

leonis vnguibus, horribiliq;] aiunt enim Bacchum ſpecie Leonis induta, cum Gigantibus decertaſſe, eosq; unguibus, & dentibus tanquam Leonem, deuiciſſe.

Quanquam Choreis] Lucianus in eo dialogo, qui inſcribitur *προσλαλιά, ἢ Διόνυσος*, ſcribit Bacchum, bello aduerſus Indos ſuſcepto, exercitu iam in Indiam adducto, ab illis initiò contemtum, ac deriſum eſſe, quia totus ille exercitus partim ex mulieribus bacchantibus, partim ex iuuenibus ruſticis, nudis, còrdaca ſaltantibus, edera coronatis, furioſis, atque inſanis conſtare uideretur: ſed ad extremum illos uim, & potentiam Bacchi ſuo magno malo ſenſiſſe.

Te vidit inſons] ita te uidit, ut tibi nulla ex parte nocuerit ad inferos deſcendenti.

cornu decorum] Baccho cornu tribuunt poëtæ, quòd ij, qui liberalius biberint, ad uim & pugnam parati ſint, atque inſtructi: ob eandemq; rationem Bacchum tauro, & pardalo ſimilem faciunt, ut ſcribit Athen. lib. 2. his uerbis. *καὶ ταύρῳ παρεικάζουσι τὸν Διόνυσον, καὶ παρδάλει, διὰ τὸ πρὸς βίαν τρέπεσθαι*

τῶν

τὺς ἐξοινωθέντας. εἰσὶ δ' οἳ καὶ θυμικοὶ γίνονται. τοιῦτος δ' ὁ ταῦρος. Euripides. ταῦροι δ' ὑβρισαὶ, κ' εἰς κέρας θυμούμενοι, &c. Propert. lib. 3. *Quid ſupereſt muſæ, per te, & tua cornua uiuam, Virtutiq; tua Bacche poëta ferar.* Feſtus item ſcribit cornua, Liberi patris ſimulacro adiici, quòd homines nimio uino truces fiant, ut belluæ. Euripides Bacchis: Bacchum ταυρόκερων θεὸν appellat.

& recedentis, trilingui Ore pedes] & ore ſuo trilingui tuos pedes, tuaq; crura redeuntis ad ſuperos demulſit: quod eſt in cane amoris & gratulationis argumentum: neque hoc niſi dominis, aut certè notis facere ſolet, ut ſcribit Plato polit. lib. 2. Bacchum autem etiam ad inferos deſcendiſſe, ut uxorem Semelen reduceret fabulantur poetæ. Et Pauſanias in Corinthiac. ſcribit ſe Alcyoniam paludem uidiſſe, per quam ille deſcendiſſe dicitur: de cuius immenſa altitudine uide apud eundem ibidem.

AD MAECENATEM. Ode 20.

Famam ſuam æternam fore.

NON vſitata, nec tenui ferar
Penna biformis per liquidum æthera
Vates: neque in terris morabor
Longius: inuidiaq; maior
Vrbeis relinquam. non ego pauperum
Sanguis parentum, non ego, quem vocas,
Dilecte Mæcenas obibo:
Nec Stygia cohibebor vnda.
Iam iam reſidunt cruribus aſperæ
Pelles: & album mutor in alitem
Supernè: naſcunturq; læues
Per digitos, humeroſq; plumæ.
Iam Dædaleo ocyor Icaro,
Viſam gementis littora Boſpori,
Syrteiſq; Getulas canorus
Ales, Hyperboreoſque campos.
Me Colchus, &, qui diſſimulat metum
Marſæ cohortis, Dacus, & vltimi
Noſcent Geloni. me peritus
Diſcet Iber, Rhodaniq; potor.
Abſint inani funere næniæ,
Luctuſque turpes, & querimoniæ.
Compeſce clamorem, ac ſepulcri
Mitte ſuperuacuos honores.

COM-

COMMENTARII.

Non vſitata] ſignificat Horatius ſibi nomen immortale ſuos uerſus, ſuaq; poëmata peperiſſe, ſeſeq; exteris, atque adeò barbaris nationibus nobilem & clarum futurum, nomen denique ſuum toto orbe terrarum celebre & glorioſum fore. ſic Theognis ſignificans ſuis uerſibus Cyrno nominis immortalitatem eſſe comparatam, dicit ſe tales ei alas dediſſe, quibus auium in morem ſublimis totum orbem terrarum peragrare, & mare immenſum atque infinitum peruolare poſſit, &c. *Σοὶ μὲν ἐγὼ πτέρ' ἔδωκα, σὺν οἷς ἐπ' ἀπείρονα πόντον Πωτήσῃ κατὰ γῆν πᾶσαν ἀειρόμενος Ῥηϊδίως, θοίναις δὲ καὶ εἰλαπίνῃσι παρέσσῃ Ἐν πάσαις, πολλῶν κείμενος ἐν στόμασιν.* Iam Plato in Phædro ſcribit *τὴν τοῦ πτεροῦ φύσιν κεκοινωνηκέναι μάλιστα τοῦ θείου*, id eſt, alæ naturam cõmunẽ aliquid habere cũ Deo.

biformis] uates lyricus, & ſatyricus.

inuidiaq; maior] ſuperior. ſic Od. 3. lib 4. *Et iam dente minus mordeor inuido.* nam inuidia in eos, qui multo ceteris antecellunt ac præſtant, imbecilla eſt. & intellige tum demum inuidia maiorem futurum, cùm exceſſerit è uita, ut epiſt. ad Aug. lib. 2. *Comperit inuidiam ſupremo fine domari.*

pauperum ſanguis] obſcuro loco natus, libertini hominis filius. contrà Ode XXVII. lib. 3. *niſi herile mauis Carpere penſum Regius ſanguis.*

dilecte Mæcenas] fortaſſe coniunctè hæc ſunt legenda, non ut alij diſtinguunt, *quem uocas Dilecte.* ſic ſuprà Ode XX. lib. 1. *Care Mæcenas Eques.* niſi forte illo loco legendum eſt *Clare Mæcenas.* de utroque iudicet lector.

Nec Stygia cohibebor vnda] de Styge diximus ſuprà ad Od. 34. lib. 1.

album mutor in alitem] cycnum, quem ſtatim *canorum* appellabit.

ſupernè] *ἐκ τῶν ἄνω.* mutor à partibus ſuperioribus. ſic enim legendum, non ſuperna. & ita habent ſine ulla uarietate omnes libri manu ſcripti, quibus uſus ſum. neque uerò dubium eſt, quin ultima ſyllaba uocis *ſuperne* breuis ſit, ut docebimus in ſcholijs Lucretianis.

læues] non aſperæ, ut *galeæq; laues*, Od. II. li. 1. & *læuia ſaxa* Od. XVII, eiuſd.

gementis Boſpori] gementis, id eſt, murmur edentis gemitus ſimile. de Boſporo diximus ſuprà ad Oden XIII.

Syrteiſq; Getulas] de Syrtibus diximus ad Od. XXII. lib. 1.

canorus ales] cycnus. Ode III. lib. 4. *o mutis quoque piſcibus Donatura cycni, ſi libeat, ſonum.*

Hyperboreoſq; campos] campos ſupra Aquilonem & Rhipæos montes, ubi ſol non quotidie, ut nobis, ſed æquinoctio uerno exortus, autumnali occidit. ideoq; ſex menſium dies: & totidem, nox una perpetua eſt apud eos. Herodotus lib. 4. uidetur negare eſſe Hyperboreos, quia ſi eſſent (inquit) Hyperborei, eſſent & Hypernotei. Poſſidonius ait eſſe, & Alpes Italiæ montes incolere. Feſtus Hyperboreos ſupra Aquilonis flatum habitare ſcribit, dictos, quòd humanæ uitæ modum ſuperent, uiuendo ultra centeſimum annum. *ὑπερβαίνοντες* (inquit) *ὅρον* ſæculi humani.

Geloni] populi in Scythia Europea. Ode IIII. li. 3. *uiſam pharetratos Gelonos.*

Iber] Hiſpanus. Virgil. Georg. 3. *Aut impacatos à tergo horrebis Iberos.*

Rhodaniq; potor] Gallus, ſeu Celta.

næniæ] carmina lugubria, ut ſuprà diximus ad Od. 1. huius libri.

ac ſepulcri Mitte ſuperuacuos hon.] omitte mihi ſepulcrum ſumtuoſum, & magnificum extruere. nam ſine ſepulcro ſatis honoratus ſum gloria ingenio parta. Pauſan. Arcad. duo ſepulcra admirabili pulchritudine, & magnificentia commemorat: unum Mauſoli in urbe Halicarnaſſo, ſtructura & magnitudine uiſendum: alterum mulieris cuiuſdam Helenæ nomine, Solymis.

CARMINVM LIBER TERTIVS.

Ode 1.

Non opibus, aut honoribus: ſed animi tranquillitate vitam beatam effici.

ODI profanum vulgus, & arceo.
Fauete linguis. carmina non prius
Audita, Muſarum ſacerdos,
Virginibus, puériſque canto.
Regum timendorum in proprios greges,
Reges in ipſos imperium eſt Iouis
Clari giganteo triumpho,
Cuncta ſupercilio mouentis.
Eſt, vt viro vir latius ordinet
Arbuſta ſulcis: hic generoſior
Deſcendat in campum petitor:
Moribus hic, meliórque fama
Contendat: illi turba clientium
Sit maior. æqua lege neceſſitas
Sortitur inſigneis, & imos:
Omne capax mouet vrna nomen.
Diſtrictus enſis cui ſuper impia
Ceruice pendet, non Siculæ dapes
Dulcem elaborabunt ſaporem,
Non auium, citharæque cantus
Somnum reducent. ſomnus agreſtium
Lenis virorum non humiles domos
Faſtidit, vmbroſámque ripam:
Non zephyris agitata Tempe.

Deſiderantem,

Deſiderantem, quod ſatis eſt, neque
Tumultuoſum ſollicitat mare,
Nec ſæuus Arcturi cadentis
Impetus, aut orientis hœdi,
Non verberatæ grandine vineæ,
Fundusq́; mendax, arbore nunc aquas
Culpante, nunc torrentia agros
Sidera, nunc hiemes iniquas.
Contracta piſces æquora ſentiunt,
Iactis in altum molibus. huc frequens
Cæmenta demittit redemtor
Cum famulis, dominusq́ue, terræ
Faſtidioſus. ſed timor, & minæ
Scandunt eodem, quò dominus: neque
Decedit ærata triremi: &
Poſt equitem ſedet atra cura.
Quòd ſi dolentem nec Phrygius lapis,
Nec purpurarum ſidere clarior
Delenit vſus: nec Falerna
Vitis, Achæmeniumque coſtum:
Cur inuidendis poſtibus, & nouo
Sublime ritu moliar atrium?
Cur valle permutem Sabina
Diuitias operoſiores?

COMMENTARII.

Odi profanum vulgus] arcebantur non initiati, & profani à ſacris, quos Græci βεβήλους καὶ ἀμυήτους appellant. Plato Θεαιτήτῳ. *ἄθρει δὴ περισκοπῶν μή τις τῶν ἀμυήτων ἐπακούῃ.* Theocr. in Amarillide. *ζαλῶ δὲ φίλα γύναι Ἰασίωνα, ὃς τόσσων ἐκύρησεν, ὅσ' οὐ πευσεῖσθε βέβαλοι.* Res graues & ſerias, atque è media philoſophia petitas, myſteriorum denique quodammodo ſimiles, non ludicras, neque amatorias cantaturus, homines prauis opinionibus imbutos & corruptos, atque iccircò utiliſsima ad uitam bene inſtituendam præcepta reſpuentes, ab his carminibus, tanquam profanos à ſacris & myſterijs, arcet.

fauete linguis] εὐφημεῖτε. bona uerba dicite. *malè ominatis Parcite uerbis*, vt loquitur Ode XIIII. huius libri. Tibull. eleg. II. lib. 2. *Dicamus bona uerba (uenit natalis) ad aras. Quiſquis ades, lingua uir, mulierq; faue.* Eurip. Iphigen. *στὰς δ' ἐν μέσῳ Ταλθύβιος, ᾧ τόδ' ἦν μέλον, εὐφημίαν ἀνεῖπε, καὶ σιγὴν στρατῷ.* Fauentia (inquit Feſtus) *bonam ominationem ſignificans. Nam præcones clamantes populum ſacrificijs fauere iubebant. fauere enim eſt bona fari.* Propert. lib. 3. de pugna naualí Actiaca, *Sacra facit uates, ſint ora fauentia ſacris.* & bene ominari dicuntur, qui bona verba loquuntur. Cic. in Bruto. *Hortenſii uox extincta fato ſuo eſt, noſtra publico. Melius, quæſo, ominare, inquit Brutus.*

Clari Giganteo triumpho] de quo Heſiod. in Theogonia. & diximus ſuprà ad Oden xix. lib. 2. & idem Hor. Od. iiii. huius lib. *Scimus ut impios Titanas, immanemq; turmam Fulmine ſuſtulerit caduco.*

Cuncta ſupercilio mouentis] Hom. ἰλ. α. ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων. ſequitur paulo poſt, μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον. & Virg. ix. *totum nutu tremefecit Olympum.*

Eſt, vt viro vir] ſic loquuntur Græci ἔστιν ὡς, vel ἔστιν ὅπως, id eſt, fieri, uel euenire poteſt, vt: rurſum. non eſt, vt: οὐκ ἔστιν ὅπως. epiſt. ad Iccium lib. 1. *non eſt ut copia maior Ab Ioue donari poſsit tibi.* oſtendit varia hominum eſſe ingenia ac ſtudia. Fieri (inquit) poteſt, ut alius alio plus agri habeat, quem arboribus ordinatim conſerat: alij ſe ad honorum petitionem conferant, atque horum rurſus alius nobilitate fretus petat: alius moribus & bona exiſtimatione ſit ſuperior: alius plures habeat clientes.

in campum] Martium, in quo comitia habebantur. uerbo autem *deſcendendi* uſus eſt, quia ex urbe Roma antiqua in campum Martium uenienti deſcendendum erat. M. Cælius epiſt. 4. ad Cicer. lib. 8. *At qua ſpe, quàm certa opinione deſcenderas?*

neceſsitas] ἀνάγκη, eadem (ut quidam uolunt) quæ εἱμαρμένη, id eſt, Parca. uide ann. ad Od. 35. lib. 1. Plutarchus tñ neceſsitatẽ diſtinguit à Parca, ſeu fato.

Sortitur] λαγχάνει, ſorte ducta capit. ex quo Λάχεσις, quæ temeritate quadam, & ſine delectu homines uita ſpoliat: & qua arbitra, alia alij uiuendi & moriendi conditio (quam Horat. ſortem nominare ſolet) contingit.

inſignes & imos] *Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas, Regumq; turreis.* Od. 4. lib. 1. uide plura ad Od. 28. lib. 2.

Omne capax mouet vrna nomen] uide, quæ de urna & ſortibus diximus ſup. ad Od. iii. lib. 2.

Diſtrictus enſis cui] ei, cuius ceruicibus impendet enſis diſtrictus, nullæ quantumuis apparatæ, & opiparæ epulæ, ſuaues, aut gratæ poterunt eſſe. reſpicit aũt notiſsimã de Damocle Dionyſij aſſentatore hiſtoriam: *qui cum in ſermone copias, opes, maieſtatem illius dominatus commemoraret, ac prædicaret, negaretq; unquam quenquam beatiorem fuiſſe: inſsit eum Dionyſius fortunam experiri ſuam: collocandum curauit hominem in aureo lecto, ſtrato pulcherrimo textili ſtragulo, magnificis operibus picto, abacosq; complures ornauit argento, auroq; cælato. tum ad menſam eximia forma pueros delectos inſsit conſiſtere: aderant unguenta, coronæ, incendebantur odores, menſæ conquiſitiſsimis epulis extruebantur. fortunatus ſibi Damocles uidebatur. In hoc medio apparatu fulgentem gladium è lacunari ſeta equina appenſum demitti inſsit, ut impenderet illius beati ceruicibus. Ita nec pulchros illos adminiſtratores aſpiciebat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigebat in menſam: iam ipſæ defluebant coronæ: denique exorauit tyrannum, ut abire liceret, quod iam beatus nollet eſſe.* Hæc ſunt M. Tull. Tuſc. lib. 5. *declarabat autem Dionyſius* (inquit idem Tull.) *nihil eſſe ei beatum, cui ſemper aliquis terror impendeat.*

faſtidit] ſpernit. ſemper Horatius coniungit hoc uerbum cum accuſandi caſu, quod non ſolet M. Tull.

Siculæ dapes] Siculæ dapes, & Syracuſanæ menſæ prouerbij locum obtinẽt. lege Athen. lib. 12. Plato lib. 3. de Rep. Συρακουσίαν δὲ ὦ φίλε τράπεζαν καὶ Σικελικὴν ποικιλίαν ὄψων, ὡς ἔοικας, αἰνεῖς. M. Tull. lib. 2. de finib. *ſit uoluptas non minor in naſturtio illo, quo ueſci Perſas eſſe ſolitos ſcribit Xenophon, quàm in Siracuſanis menſis, quæ a Platone grauiter uituperantur,* Idem lib. 5. Tuſc.

dulcem elaborabunt ſaporem] id eſt, exquiſitiſſimæ, ſummoq; artificio, & ſtudio cõditæ, & apparatæ epulæ, ei videbuntur inſuaues, cuius in animo curæ

graues,

grauues,& terrores,& angores,cæteræque animorum peſtes inſideant. *elaborabunt* autem ſcriptum eſt in cod.Don.Faer.Vatic.11.Torn.non,*elaborarunt*.

Somnum reducent] in nonnullis Veterib.cod.ſcriptum eſt *reducet*:ſed ſecutus ſum cod.Don.Faer.11.Vatic.Torn.& vulg.

Somnus agreſtum Lenis] ſomnus lenis non ſpernit humiles agreſtium hominum domos,neque vmbroſam ripam,id eſt,dormiunt plerunque ſuauius in ſuis tuguriolis ruſtici,& tenues homines, quam reges & dynaſtæ in ſuis ædibus ſumtuoſiſſimis,atque inſtructiſſimis.

Tempe] ſup.Od.7.lib.1.*Theſſala Tempe*.

Deſiderantem,quod ſatis eſt] qui quantum ſatis eſt,deſiderat,non nauigat,neque ſe maris periculo committit, vt mercibus commutandis rem faciat, atque augeat.ſic Od.xxix.huius lib.*Non eſt meum,ſi mugiat Africis Malus procellis,ad miſeras preces Decurrere*.ſic Heſiod.ἔργ.καὶ ἡμ.de ijs, qui iuſtitiam colunt. θάλλουσιν δ' ἀγαθοῖσι διαμπερὲς, οὐδ' ἐπὶ νηῶν Νείσσονται. καρπὸν δὲ φέρει ζείδωρος ἄρουρα.

tumultuoſum] quo timorem multum incutit. *Tumultus enim eſt perturbatio tanta,ut maior timor oriatur.unde etiam nomen ductum eſt,tumultus*. Cicer.Phil.VIII.

Nec ſæuus Arcturi cadentis] Plautus in Rudente. *Arcturus ſignum ſum omnium quàm acerrimum:uehemens ſum exoriens;cum occido,uehementior*.

aut orientis hædi] oriuntur hædi ſtatim poſt capram, ſole Sagittarium permetiente.Virg. Georg.1. *Præterea tam ſunt Arcturi ſidera nobis, Hædorumque dies ſeruandi,& lucidus anguis, Quam quibus in patriam uentoſa per æquora uectis Pontus,& Auſtriferi fauces tentãtur Abydi*.ὅταν ἀνατέλλωσιν οἱ ἔριφοι(inquit interpres Theocr.)ἀγριαίνεται ἡ θάλασσα,id eſt.orientibus hædis ſæuit mare.

Non verberatæ grandine] epiſt.ad Albinoua lib.1.*Non quia grando Contuderit uites*.

fundusque mendax] fundus,qui non reſpondet votis,aut expectationi agricolæ.epiſt.ad Mæcenat.11.lib.1.*Spem mentita ſeges*.contrà Od.xvi.huius libri.*& ſegetis Certa fides meæ*.videtur autem hoc loco ſterilitatis agrorum cauſas enumeraſſe, imbres immoderatos, nimiam ſiccitatem, hiemis præter modum frigidæ iniuriã:quæ omnia ponit & Xenocr.in Axiocho his verbis. νυνὶ μὲν αὐχμὸν,νυνὶ δὲ ἐπομβρίας, νυνὶ δὲ ἐπικαυσιν, νυνὶ δ' ἐρυσίβην, νυνὶ δὲ θάλπος ἄκαιρον, ἢ κρύος & Lucret.lib.5.*Et tamen interdum magno quæſita labore,Cum iam per terras frondẽt,atque omnia florent,Aut nimijs torret feruoribus ætherius ſol. Aut ſubiti perimunt imbres,gelidæque pruinæ.Flabraque uentorum uiolento turbine uexant*.

Contracta piſces æquora] poſtea quàm immodicum pecuniæ quærendæ ſtudium reprehendit,atque inſectatus eſt,incipit nunc ſuæ ætatis hominum luxuriam,atque ædificandi inſolentiam exagitare, qui terra continente non contenti in mari ædificant.eleganter autem,& venuſtè piſces ait ſentire maria fieri contractiora ædificiorum magnitudine, & fundamentorum,quæ in mare iaciuntur,molib.vide Oden.xv.lib 2.*Iam pauca aratro iugera Regiæ Moles relinquent*.

Cæmenta] cæmenta dicta ſunt à cædendo.itaque appellantur lapides cæſi. Od.xxiiii.huius lib.*Cæmentis licet occupes Tyrrhenum omne tuis,& mare Apulicũ*.

redemtor] redemtores dicuntur,qui opus aliquod faciendum ſuo periculo, certa mercede pacta conduxerunt. epiſt.ad Iul.Florum lib.2.*Feſtinat calidus mulis gerulisque redemtor*.Redimere enim interdum idem valet,quod conducere,ex quo redemtor idem,quod conductor.

terræ Faſtidioſus] qui terra ſpreta,in mari ædificat.

neque decedit ærata triremi] ſic ſup. Od.xvi. lib.2. *Scandit æratas vitioſa naueis Cura*.

Poſt

Poſt equitem ſedet atra c.] ſimilis ſententia eſt apud Lucr.li.2.in princip. *Quòd ſi ridicula hac, ludibriaque eſſe uidemus,* &c.

Quôd ſi dolentem nec Phrygius lapis] vide quæ annotauimus ad Oden illam xvi.lib.2. ita igitur concludit hunc locum. Si neque ædificia magnifica, neque purpureę veſtes, neque Falerna vina, neque vnguenta Perſica morbis animi medentur, cur me meæ fortunæ pœniteat, diuitiasque conſecter, & concupiſcam ampliores? Delinit habent 11. Vat.cod.& Torn. congruit cum hoc loco ille, epiſt.ad Loll.2.lib.1. *Non domus, aut fundus, non æris aceruus, & auri Aegroto domini deduxit corpore febres, Non animo curas.* per Phrygium igitur lapidem columnas Phrygias ſignificat, quibus fulciebantur & ornabantur atria domorum ſumtuoſarum. Tibull.lib.3.eleg.3. *Quid'ue domus prodeſt Phrygijs innixa columnis, Tænare ſiue tuis, ſiue Cariſte tuis?*

Falerna Vitis] ſic habent libri Iann. & 11. Vat. quam ſcripturam probo.

Achæmeniumque coſtum] Perſicum vnguentum ab Achæmene Perſarum Rege, ſup.Od.xii. lib.2. & Od.xiii.epod. *nardum Achæmenium.* de coſto vide Plin.lib.12.cap.12.

inuidendis poſtibus] ſumtuoſis, magno pretio emtis. ſup.Od.x.lib.2. *aulam inuidendam* dixit.

Cur valle permutem Sabina] id eſt, cur ſpreto, & reiecto meo fundo Sabino diuitias curarum, & moleſtiarum plenas, & plurimo labore partas, & quęſitas amplectar? de verbo *mutandi.* vide ann.ad Oden xvi.lib.1.

Ode 2.

Pueros ab ineunte ætate aſſuefaciendos eſſe paupertati, rei militari, vitæ laborioſæ.

ANGVSTAM, amici, pauperiem pati
Robuſtus acri militia puer
Condiſcat: & Parthos feroceis
Vexet eques metuendus haſta:
Vitamque ſub dio, & trepidis agat
In rebus. illum ex mœnibus hoſticis
Matrona bellantis tyranni
Proſpiciens, & adulta uirgo,
Suſpiret: eheu, ne rudis agminum
Sponſus laceſſat regius aſperum
Tactu leonem: quem cruenta
Per medias rapit ira cædeis.
Dulce, & decorum eſt pro patria mori.
Mors & fugacem perſequitur uirum:
Nec parcit imbellis iuuentæ
Poplitibus, timidoque tergo.
Virtus repulſæ neſcia ſordidæ
Intaminatis fulget honoribus:

Nec

Nec ſumit, aut ponit ſecureis
Arbitrio popularis auræ.
Virtus recludens immeritis mori
Cælum, negata tentat iter uia
Cœtusque uulgareis, & udam
Spernit humum fugiente penna.
Eſt & fideli tuta ſilentio
Merces. uetabo, qui Cereris ſacrum
Vulgarit arcanæ, ſub iiſdem
Sit trabibus, fragilemque mecum
Soluat faſelum. ſæpe Dieſpiter
Neglectus, inceſto addidit integrum.
Raro antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pede pœna claudo.

COMENTARII.

Anguſtam, amici, pauperiem] Suadens Horatius vt in exercitatione fortitudinis, & patientiæ pueri verſentur, non temerè paupertatem ſumit, vt vnum è malis humanis, in quo perferendo, & inſignis patientia deſideretur, & animi fortitudo magnopere acuatur. Od. 1x. lib. 4. *rectius occupat Nomen beati, qui deorum Muneribus ſapienter uti, Duramque callet pauperiem pati.* M. Tull. in Rullum, veteres quoſdam Romanos commemorat non ſolùm populi honoribus, rebusque geſtis, verùm etiam patientia paupertatis ornatos. Tùm Ariſtoteles lib. 3. de moribus ad Nicomach. τὴν πενίαν, id eſt, paupertatem in rebus malis, & formidoloſis numerat.

Vitamque ſub dio] omnes ferè libri calamo exarati habent, ſub diuo.

& trepidis agat in rebus] Ariſt. ἐν τοῖς φοβεροῖς, id eſt, in rebus formidoloſis, & horribilibus. Id. lib. 2. de mor. ad Nicom. ait nos, dum aſſueſcimus res formidoloſas contemnere, eaſque perferre, & perpeti, fortes fieri. ſic locutus eſt T. Liuius li. 4. *Et ſenatus, ut in trepidis rebus, Dictatorem dici Mamercum Aemilium iuſſit.* Idem lib. 34. *orant, ne ſe in rebus tam trepidis deſerat.*

illum ex mœnibus hoſticis] illum, nempe militem Rom. proſpiciens ex mœnibus hoſtilibus vxor Regis alicuius barbari, cum quo bellum gerat populus Rom. ſuſpiret hoc modo, atque hæc queribunda voce loquatur.

rudis agminum Sponſus] non exercitatus in prælijs.

aſperum tactu leonem] militem Rom. ſæuum, & formidoloſum in congreſſu, ſeu conflictu. tranſlatio eſt.

Dulce & decorum eſt, &c.] hanc ſententiam paulo vberius exprimit Pindar. ἰσθμ. εἰδ. ἕκτῳ. ἴστω γὰρ σαφὲς, ὅστις ἐν ταύτᾳ νεφέλᾳ χάλαζαν αἵματος πρὸ φίλας πάτρας ἀμύνεται, λοιγὸν ἀμύνων ἐναντίῳ στρατῷ ἀστῶν γενεᾷ, μέγιστον κλέος αὔξων, ζώων τε καὶ θανών. Lucianus in encomio patriæ ſcribit hanc in prælijs cohortationem plurimùm valere, ſi quis dicat bellum eſſe pro patria ſuſceptum, nemine mque eſſe, qui hac voce audita mortem extimeſcat, aut periculum metuat. Efficit enim (inquit) nomen & commemoratio ipſa patriæ, vt qui eſt alioqui timidiſſimus, ignauiſſimusq; natura, fortiſſimus exiſtat. Tyrtæus

autem

autem, qui *mares animos* (vt ait Horat. lib. de arte poet.) *Verſibus exacuit*, hanc eandem ſententiam duobus verſiculis ita complexus eſt. Τεθνάμεναι γὰρ καλὸν ἐπὶ προμάχοισι πεσόντα Ἄνδρ' ἀγαθὸν, περὶ ᾗ πατρίδι μαρνάμενον. Et M. Tull. off. 1. *Sed omnes omnium caritates patria una complexa eſt. pro qua quis bonus dubitet mortem oppetere?*

Mors & fugacem perſequitur] immo verò ſępius ſeruantur è pręlio, qui fortiter pugnant, quàm qui in fuga ſpem ſalutis cõſtituunt. quod declarat Hom. ἰλιάδ. ε. Αἰδομένων δ' ἀνδρῶν πλέονες σόοι, ἠὲ πέφανται. Φευγόντων δ' οὔτ' ἂρ κλέος ὄρνυται, οὔτε τις ἀλκή. Hęc igitur huius loci ſententia eſt, Si immortales eſſent futuri, qui pro patria cum vitę periculo armis decertare nolunt, turpe eſſet quidem illa, ſed eſſet aliqua tamen ignauorum cauſa, ac defenſio, cum dicerent ſe fugiendo ſaluti conſulere maluiſſe, quàm contrà nitendo, & repugnando occumbere. Nunc autem cum belli periculo vitato, ſexcenta nobis alia mortis genera impendeant: longè pulchrius, ac laudabilius eſt pro patria fortiter pugnantem, mortem oppetere, quàm vitam naturæ, aut neceſsitati reſeruare. quod item M. Tull. Philipp. x. ornatiſsimis verbis perſequitur. *Ita præclara eſt recuperatio libertatis, ut ne mors quidem ſit in repetenda libertate, fugienda. Quòd ſi immortalitas ſequeretur periculi fugam, tamen eo magis ea non fugienda uideretur, quòd diuturnior eſſet ſeruitus. Cum uero dies, & noctes omnia nos undique fata circunſtent, non eſt ueſtri, Romanique nominis dubitare eum ſpiritum, quem naturæ quis debeat, patriæ reddere.* in illis autem verbis Ciceronis, *ea non fugienda uideretur* (vt dicam ἐν παρόδῳ) ſubaudiendum eſt *mors*. Nam ſi ſine negatione legas, vt in vulgatis, ſubintelligetur *immortalitas*. ſed priorem lectionem magis probo Sarpedon prætereà apud Homerum. ἰλιάδ. μ. verbis idem planè ſignificantibus Glaucum ad fortiter pugnandum excitat. Ὦ πέπον, εἰ μὲν γὰρ πόλεμον περὶ τόνδε φυγόντε Αἰεὶ δὴ μέλλοιμεν ἀγήρω τ', ἀθανάτω τε Ἔσσεσθ', οὔτε κεν αὐτὸς ἐνὶ πρώτοισι μαχοίμην, οὔτε κέ σε στέλλοιμι μάχην ἐς κυδιάνειραν. Νῦν δ' ἔμπης γὰρ κῆρες ἐφεστᾶσιν θανάτοιο Μυρίαι, ἃς οὐκ ἔστι φυγεῖν βροτὸν, οὐδ' ὑπαλύξαι. huc eodem pertinet illud Aeſchyli. Ἀλλ' οὔτε πολλὰ τραύματ' ἐν στέρνοις λαβὼν Θνήσκει τις εἰ μὴ τέρμα συντρέχοι βίου, Οὔτ' ἐν στέγῃ τις ἥμενος παρ' ἑστίᾳ Φεύγει τι μᾶλλον τὸν πεπρωμένον μόρον. Demoſthenes item in oratione περὶ στεφάνου, quam dudum latinam fecimus, prope diem edemus, eandem ferè ſententiam ponit: πέρας μὲν γὰρ ἐστιν ἅπασιν ἀνθρώποις τοῦ βίου θάνατος, κἂν ἐν οἰκίσκῳ τις αὑτὸν καθείρξας τηρῇ. δεῖ δὲ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας ἐγχειρεῖν μὲν ἅπασιν ἀεὶ τοῖς καλοῖς, φέρειν δ' ὅ, τι ἂν ὁ θεὸς διδῷ, γενναίως, id eſt, omnium, inquit, hominum vitæ mors eſt extremum, etiam ſi quis ſe domi ſuæ incluſum contineat, omneque belli periculum fugiat, ac declinet: ſed oportet viros fortes ſemper egregia, & præclara facinora conari bona ſpe fretos in poſterum: quicquid autem Deorum voluntate euenerit, generoſo, fortique animo ferre. Accedat ad ſuperiores illos oratores, & poetas, lyricorum princeps Pindarus, cuius ſunt hæc ᾠδ. α. ὀλυμπ. θανεῖν δ' οἷσιν ἀνάγκα, τί κέ τις ἀνώνυμον γῆρας ἐν σκότῳ καθήμενος ἕψοι μάταν, ἁπάντων καλῶν ἄμμορος; Sed videtur Horat. Simonidis verſum ad verbum ferè expreſſiſſe. ὁ δ' αὖ θάνατος ἔφηκε καὶ τὸν φυγόμαχον. quem M. Ant. Muretus annotauit. in cod. Iann. & 11. Vat. *proſequitur uirum.* ſcriptum eſt.

timidoque tergo.] homines ignaui, ac timidi, cum fugere, quàm pugnare malint, ſi forte vulnus accipiant, à tergo vulnerantur: Contra fortes, aduerſo pectore. Catullus Carm. de Pelei nupt. Parcas canentes, & Peleo, ac Thetidi prędicentes facit, Achillem eis naſciturum *Hoſtibus haud tergo, ſed forti pectore notum.* Ita M. Antonius orator (vt ſcribit M. Tull. lib 2. de orat. ad Q. fratr. &

act.5.in Verr.de ſuppliciis) M. Aquilium multis auaritiæ criminibus, teſtimoniiſque conuictum, cauſa propè perorata, ipſe arripuit, conſtituitque in conſpectu omnium, tunicamque eius à pectore abſcidit, vt cicatrices populus Rom. iudicesque aſpiceret aduerſo corpore acceptas. in cod. Rainuntij Farneſ. Card. & in vno Vat. & Torn. ſcriptum eſt, *tim.do'ue tergo.*

virtus repulſæ neſcia] cur repulſę neſcia? quia virtute præſtantes viri à populo, aut à regibus honores non petunt, neque ſe ei periculo committunt, vt repulſam ferre poſſint: ſed honore proprio, ſolido, fixo, ac ſtabili contenti ſunt, qui virtuti debetur, atque adeò defertur, etiam ſi eam Reges, & populi inornatam, atque inhonoratam iacere patiantur. huic loco ſimilis ille eſt Od. 11. lib. 2. *Redditum Cyri ſolio Phraaten Diſſidens plebi numero beatorum Eximit uirtus, populumque falſis Dedocet uti Vocibus, regnum, & diadema tutum Deferens uni, propriamque laurum, Quiſquis,* &c.

Intaminatis] puris, liquidis, non contaminatis.

Nec ponit, aut ſumit] id eſt, non deponit, aut capit honores. ſic hoc loco ſecures pro honorib. poſuit, vt Od. xvi. lib. 2. *lictorem conſularem* pro conſulatu. ſolebant enim, & conſulibus Romæ, & prætoribus in prouincia faſces, & ſecures præferri. Cic. act. de ſupplicijs quærit *quamobrem faſces prætorib. præferantur: cur ſecures data.* Eiuſdem eſt autem adimere honores, qui dederit. vt epiſt. ad Quinct. li. 1. *Qui dedit hoc hodie, cras ſi uolet, auferet: ut ſi Detulerit faſces indigno, detrahet idem Pone: meum eſt, (inquit) pono, triſtiſque recedo.*

Arbitrio popularis auræ] popularis auræ nomine populi leuitatem ac mobilitatem ſignificat in mandandis magiſtratibus, in ferendis ſuffragijs, in concionibus, & ſimilibus: Eodem pertinent illa apud M. Tull. *Ventus popularis, & concionum uenti.* epiſt. ad Curium. *eorum uentorum, quos propè ſui, moderator quidam, & quaſi gubernator.* Idē orat. de Aruſp. reſp. *Sulpiciū longius, quam uoluit, popularis aura prouexit.* pro Murena. *totam opinionem parua nonnunquam commutat aura rumoris.* T. Liuius lib. 42 annalium. *Perſeus magis aura popularis erat.*

recludens] aperiens vtitur hoc verbo ſuprà Od. xviii. lib. 2 *æqua tellus Pauperi recluditur.* & Ode xxiiii. lib. 1. *Non lenis precibus fata recludere.* & epiſtol. ad Torqu. lib. 1. *operta recludis.* & ad Auguſt. lib. 2. *recluſa Manè domo uigilare.*

immeritis mori] ijs, qui non meruerunt mori. qui meriti ſunt immortalitatem. ſup. Od. xvii. lib. 1. *immeritamque ueſtem.* & Od xxviii. *Negligis immeritis nocituram Poſt modo te natis fraudem committere forſit.* & inf. Od. 6. *Delicta maiorum immeritus lues.* & Saty. 3. lib. 2. *immeritusque laboras Iratis natus paribus Dijs, atque poetis.* & epiſt ad Vill. lib. 1. *Stultus uterque locum immeritum cauſatur inique.*

Virtus reclud. immer. mori Cęl. &c.] virtus quæ cælum aperit laude pręſtantibus viris. quales ſunt ij, qui ab omni cupiditate remoti ſunt ac liberi (ijs enim gloria debetur immortalis, neque ijſdem terminis eorum famà, quibus vita circunſcribitur.) vias difficiles & impeditas indagat, & humilium hominum ſpreto contubernio in cælum euolat.

negata tentat iter via] iter ſibi, & ſuis patefacit per vias deſertas, incultas, intercluſas, inuſitatas, neque ab alijs tritas.

vdam Spernit humum] ſic ſæpe loquūtur poetæ. idem in epiſt. ad Piſon. *Aut dum uitat humum, nubes, & inania captet.* ib. *Serpit humi tutus nimium.* Virgil. Georg. 3. *tentanda uia eſt, qua me quoque poſſim Tollere humo.*

Eſt & fideli] laudata abſtinentia, & animo ab omni cupiditate libero, ac ſoluto, rerumque humanarum contemtore, digreditur, ac, pene dicam, aberrat ad laudem ſilentij: neque poſtea reuertitur ad ſermonem inſtitutum. Eſt enim poetarum, tanquam ſpiritu diuino afflatorum, & mentis agitatione concitatorum,

non ſemper in propoſito ſermone hęrere: ſed ad alia nonnunquam aberrare ſententiaque longè à principio diuerſa carmen concludere, cuius rei exempla, ſunt in Od. 13. lib. 2. & Od. 7. lib. 1. & Od. 3. eiuſdem. & alia multa. apud Pindarum quàm plurima.

ſilentio.] Pindarus. εἰδ. ε. Νεμ. ait non ſemper eſſe laudabilem, neque vtilem orationis veritatẽ, quæ os ſuum (vt loquitur ille) nudet, ac retegat: ſed ſæpe prudentis hoīs eſſe ſcire tacere. Pindari verba ſunt hæc οὔτοι ἅπασα κερδίων φαίνοισα πρόσωπον ἀλάθεια ἀτρεκὴς. καὶ σιγᾶν πολλάκις ἐςὶ σοφώτατον νοῆσαι.

- qui Cereris ſacrum, &c.] quod religioſiſſimo ſilentio continebatur. cum cymbalis autem & tympanis etiam fiebat, quaſi ea, cum filiam ſuam Proſerpinam ab Orco raptam quæreret, ab omnibus ſciri vellet, quid quæreret. Quam cum inueſtigare, & conquirere vellet, dicitur inflammaſſe tędas ijs ignibus, qui ex Aetnæ vertice erumpunt: quas ſibi cum ipſa pręferret, orbem omnium peragraſſe terrarum, vt ſcribit M. Tull. actione in Verr. 4. de ſignis. Heſiod. in Theog. paucíſsimis verbis hanc fabulam tãgit. H (de Cerere loquitur) τέκε Περσεφόνην λευκώλενον, ἣν Ἀϊδωνεὺς Ἥρπασεν ἧς παρὰ μητρός. Interpres Theocriti annotat ad illum locum εἰδ. δ. ζαλῶ δὲ φίλα γύναι Ἰασίωνα. Ος τόσσον ἐκύρησεν, ὅσ' οὐ πευσεῖσθε βέβαλοι. amorem & concubitum Cereris cum Iaſione Minois filio etiam ad myſteria Cereris pertinuiſſe. M. Tull. ead. orat. narrat ad ſacrarium Cereris aditum non patuiſſe viris: ſacra autem per mulieres & virgines adminiſtrari & cõfici ſolita. vide ad Sat. vlt. lib. 2. de canephoris. Per eum igitur, qui Cereris ſacrum vulgarit, intellige hominem linguæ incontinentis, futilem, ac rimarum plenum, qui conſilia arcana, & recondita tacere non poſsit, aut non velit. cod. Faer. habet *Cereris ſacra*.

ſub iiſdem ſit trabibus.] ſub eodem tecto. iiſdem parietibus contineatur: in eodem domicilio maneat: ſit mihi contubernalis.

fragilemque mecum Soluat] & in eadem naui nauiget.

ſæpe Dieſpiter Neglectus, &c.] ſępe Deus vnius impij ſcelus, piorum, & innocentium pœnis luit. ſæpe caſti, & integri viri cum ſceleratis, & inceſtis plectuntur. ſic Eurip. ἱκετιδ. Κοινὰς γὰρ ὁ θεὸς τὰς τύχας ἡγούμενος Τοῖσι τοῦ νοσοῦντος πήμασιν διώλεσεν Τὸν οὐ νοσοῦντα, κοὐδὲν ἠδικηκότα. & Heſiod. ἔργ. καὶ ἡμ. πολλάκι δὴ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἐπαυρεῖ, Ὅςις ἀλιτραίνει, καὶ ἀτάσθαλα μηχανάαται. Iupiter (inquit Varro lib. 4. de lin. Lat.) Diiouis & Dieſpiter dictus, hoc eſt aer, & dies pater.

Neglectus] non cultus, aut etiam offenſus facto aliquo improbo, & impio.

Raro antec. ſcel.] rarò ſceleſtus admiſs facinoris, aut culpæ commiſſæ pœnam effûgit. culpam enim conſequitur pœna. ſi non ſtatim, neque pari celeritate, at aliquando. Plato lib. 5. de leg. Τιμωρία δ' ἀδικίας ἀκόλουθος πάθης, ἧς ὅ, τε τυχὼν, καὶ μὴ τυγχάνων, ἄθλιος· ὁ μὲν, οὐκ ἰατρευόμενος· ὁ δὲ, ἵνα ἕτεροι πολλοὶ σώζωνται, ἀπολλύμενος. ſententia igitur huius loci hęc eſt. rarò ita tarda fuit pœna, vt ſceleſtum aſſequi non potuerit, & de manibus amiſerit: & ita nomen *tarda* intelligetur adiuuare vim verbi *Deſeruit*, poteſt & hoc modo explicari, quãuis pœna tarda ſit, aſſequitur tamen & comprehendit aliquando nocentem: tarda quidem eſt pœna, & βραδύπους, id eſt, tardo inceſſu; verum tamẽ ſceleſtum hominẽ effugere non patitur, ſed aliquãdo eum aſſequitur. ſic Eurip. ἀλλὰ σιγῶ καὶ βραδεῖ ποδὶ ςείχουσα μάρψει τοὺς κακοὺς ὅταν τύχῃ. lege Plutarch. περὶ τῶν θεῶν βραδέως τιμωρουμένων.

Ode

Ode 3.

Virtute prægditum virum nihil extimeſcere. oratio Iunonis de Troia euerſa, bello Troiano finito, imperio Romano à Troianis initium capturo.

IVSTVM, & tenacem propoſiti virum,
Non ciuium ardor praua iubentium,
Non uultus inſtantis tyranni
Mente quatit ſolida, neque Auſter
Dux inquieti turbidus Adriæ,
Nec fulminantis magna Iouis manus.
Si fractus illabatur orbis,
Impauidum ferient ruinæ.
Hac arte Pollux, & uagus Hercules
Innixus, arces attigit igneas.
Quos inter Auguſtus recumbens
Purpureo bibet ore nectar.
Hac te merentem Bacche pater, tuæ
Vexere tigres, indocili iugum
Collo trahentes: hac Quirinus
Martis equis Acheronta fugit,
Gratum elocuta conſiliantibus
Iunone diuis. Ilion, Ilion
Fatalis, inceſtusque iudex,
Et mulier peregrina uertit
In puluerem, ex quo deſtituit deos
Mercede pacta Laomedon, mihi,
Caſtæque damnatum Mineruæ,
Cum populo, & duce fraudulento.
Iam nec Lacenæ ſplendet adulteræ
Famoſus hoſpes: nec Priami domus
Periura pugnaccis Achiuos
Hectoreis opibus refringit:
Noſtriſque ductum ſeditionibus
Bellum reſedit: protinus & graueis
Iras, & inuiſum nepotem,
Troica quem peperit ſacerdos,

Marti redonabo. illum ego lucidas
Inire ſedeis, ducere nectaris
Succos, & aſcribi quietis
Ordinibus patiar deorum.
Dum longus inter ſæuiat Ilion,
Romamq́ue pontus: qualibet exules
In parte regnanto beati.
Dum Priami, Paridisq́ue buſto
Inſultet armentum, & catulos feræ
Celent inultæ: ſtet Capitolium
Fulgens, triumphatisq́ue poſſit
Roma ferox dare iura Medis.
Horrenda latè nomen in ultimas
Extendat oras, quà medius liquor
Secernit Europen ab Afro:
Quà tumidus rigat arua Nilus:
Aurum irrepertum, & ſic melius ſitum;
Cùm terra celat, ſpernere fortior,
Quàm cogere humanos in uſus,
Omne ſacrum rapiente dextra.
Quicunque mundo terminus obſtitit,
Hunc tangat armis, uiſere geſtiens,
Qua parte debacchentur ignes:
Qua nebulæ, pluuijq́ue rores.
Sed bellicoſis fata Quiritibus
Hac lege dico, ne nimiùm pij,
Rebusq́ue fidentes, auitæ
Tecta uelint reparare Troiæ.
Troiæ renaſcens alite lugubri
Fortuna, triſti clade iterabitur,
Ducente uictriceis cateruas
Coniuge me Iouis, & ſorore.
Ter ſi reſurgat murus aeneus
Auctore Phœbo: ter pereat meis
Exciſus Argiuis: ter uxor
Capta uirum, puerosq́ue ploret.
Non hæc iocoſæ conuenient lyræ.
Quò Muſa tendis? deſine peruicax
Referre ſermones deorum:
Magna modis tenuare paruis.

COM-

COMMENTARII.

& tenacem propoſiti] conſtantem in propoſito, ſuſceptoque conſilio, non quouis tamen, ſed recto.

Non ciuium ardor] non ciues irati, ira ardentes. hæc ſunt referenda ad democratiam: in qua populus reip. præeſt, vt olim Athenis. Quinetiam Romæ, vbi optimates cum populo reip. pręerant, ita loquebantur, *populus iuſſit. & uelitis, iubeatis Quirites.*

Non vultus inſt. tyr.] non præſens tyrannus imperans quippiam minus rectum. hæc ad tyrannidem pertinent.

mente quatit ſolida] de ſententia demouet, aut deturbat, id eſt, non habet eam vim, vt eum ſententiam mutare cogat.

neque Auſter Dux Adriæ] etiam ſuprà Notum, id eſt, Auſtrum arbitrum Adrię dixit Ode III. lib. I.

nec fulminantis] nec Iouis fulmina. hoc igitur dicit. non populus ira incenſus, non tyrannus pręſens, & vrgens, vt aliquid faciat minus rectum: non venti, non fulmen, virum iuſtum ac ſapientem, atque in ſententia permanentem, commouent, neque conturbant, neque inducunt, vt à propoſito, ſuſceptoque conſilio deſciſcat.

Si fractus illabatur orbis] denique ſi cælum ruat, non terrebitur ruinis. Non defuerunt, qui cælum ex lapidibus conſtare, atque aliquando collapſurum dicerẽt: quorũ princeps fuit Anaxagoras: de quo vide apud Diogenẽ Laertium.

Hac arte] his artibus, id eſt, his virtutibus, vel his viis ac rõnibus, iuſtitia ſcilicet, & propoſiti conſtantia dicit Pollucem, Herculem, Bacchum, Romulum ex mortalibus immorales eſſe factos. Congruunt cum his ea quæ ſcribit Pauſan. Arcadicis, primos illos homines propter iuſtitiam & pietatem dignos eſſe habitos, à quibus Dij immortales hoſpitio exciperentur, & quorum menſis accumberent. Atque fiebat (inquit) vt & bonis rectè factorum præmium ſtatim perſoluerent, & de improbis ac ſceleratis pœnas ſumerent. Nam & Dij fiebant ex hominibus: qui etiã ad hunc diem diuinis honoribus afficiuntur, vt Ariſteus Cyrenes, & Liber Semeles, & Hercules Alcmenæ, & Amphiaraus Ioclis, denique Pollux & Caſtor Clytemneſtræ filij. Contrà credibile eſt Lycaonem feram eſſe factum, & Nioben in ſaxum verſam propter impietatem. mea autem ætate (late enim patebat hoc tempore improbitas, atque orbem terrarum, vrbesque omnes occuparat) nemo Deus ex homine effectus eſt, niſi ſi qui verborum ornamentis, & orationis amplificatione, & aſſentatorum artificio in Deorum numerum aſcripti ſunt. Hæc Pauſan. vt quidem vertimus. Catullus quoque in carmine illo pulcherrimo de Pelei & Thet. nupt. deos immortales olim cum hominibus verſatos & congreſſos eſſe fatetur his verbis: *Præſentes namque ante domos inuiſere caſtas Sæpius, & ſeſe mortali oſtendere cœtu Cælicolæ, nondum ſpreta pietate, ſolebant. Sæpe pater diuum fulgentia templa reuiſens, Annua cum feſtis ueniſſent ſacra diebus, Conſpexit terra Cretum procurrere currus*, &c. Strabo autem lib. Geogr. primo oſtendens veteres longius ac latius nauigaſſe, pluresque terrarum regiones pedibus peragraſſe, quam poſteriores, ſcribit Caſtorem & Pollucem, iccircò maris procuratores ac tutores quoſdam, nauigantiumque ſeruatores ac liberatores eſſe dictos, quod longiſſimè, latiſſimeque nauigarint, & mari longinquo ac remoto bella geſſerint: Bacchum vero, Herculem, Theſeum, Pirithoum, propter eandem cauſam ad inferos deſcendiſſe creditos. De Caſtore & Polluce plura diximus ſuprà ad Oden XII. lib. I.

vagus Hercules] vagus, qui multa maria, multaſque & longinquas terras peragrauit. quam de Hercule famam confirmat & Pindarus ἰσθμ. εἰδ. δ. ἐς Ὀλυμπὸν δ᾽ ἔβη, γαίας τε πάσας, καὶ βαθυκρήμνου πολιᾶς ἁλὸς ἐξευρὼν θέναρ, ναυτιλίαισί τε πορθμὸν ἡμερώσας. νῦν δὲ παρ᾽ Αἰγιόχῳ κάλλιστον ὄλβον ἀμφέπων ναίει, τετίματαί τε πρὸς ἀθανάτων φίλος, ἥβαν τ᾽ ὀπυίει χρυσέων οἴκων ἄναξ, καὶ γαμβρὸς ἥρας. nunc autem (inquit Pindarus) apud Iouem vita beatiſsima potiens habitat, atque à diis immortalibus in honore habetur, & amatur: Tùm Heben habet in matrimonio, ædiumque aurearum dominus eſt, & Iunonis gener. ſic Horat. de Romulo, Baccho, Caſtore & Polluce, & Hercule, epiſt. ad Auguſt. lib. 2. *Romulus, & Liber pater, & cum Caſtore Pollux Poſt ingentia facta, deorum in templa recepti.* & Ode VIII. lib. 4. *Sic Iouis intereſt Optatis epulis impiger Hercules: Clarum Tyndaridæ Sidus ab infimis,* &c.

recumbens] immo accumbens potius. nam recumbere eſt toto corpore cubare & iacêre, vt diximus ad Od. XXVII. lib. I.

bibet] ſic lib. Iannoct. & vnus Vatic. Quòd ſi *bibit*, legemus, dicendum erit hanc Odam Auguſto mortuo ſcriptã eſſe: quod mihi quidem non eſt veriſimile.

Hac te merentem] hac te arte merentem præmium, nempe immortalitatem, & honores Diuinos: vel *merentem* accipe abſolutè pro *militantem*. vt ſit tralatio à militibus; quos merere dicimus.

tuæ Vexere tigres] iccircò Bacchi currum tigres trahere finguntur, quia nullum eſt tam ferum, neque tam immane ingenium, quin vino manſueſcere, & cicurari poſſit: adiunguntur & lynces, quæ ſignificant varias, & multum diſſimiles inter ſe hominum naturas, ac mentes vino aperiri: immò fortaſſe vnius & eiuſdem hominis ingenium varium, multiplex, ſubdolum, vino domitum, ſimpliciſſimum, & veriſſimum fieri. Propert. lib. 3. *Lyncibus in cælum vecta Ariadna tuis.*

Acheronta fugit] immortalitatem conſecutus eſt.

Gratum elocuta conſiliantibus, &c.] Iunone placata: oratione liberali, & leni à Iunone habita, qua ſignificaret ſe præteritas offenſiones, atque inimicitias ex animo deponere, Romulum in ordinem ac cœtum Deorum admittere: Romanis in poſterum fauturam, aut certè non obſtaturam, quominus imperij ſui fines quàm latiſſimè proferant, ac propagent, dummodò ne Troiam de integro condere, & reparare conentur.

conſiliantibus Diuis] conſultantibus, conſilium habentibus. Vſus eſt hoc verbo & epiſt. ad Piſones. *Ille bonis faueatque, & conſilietur amicè.*

Ilion, Ilion] ab hoc loco, Iunonis oratio initium capit. Hæc autem nominis iteratio affectum animi declarat, atque exprimit.

fatalis, inceſt. iud. Et mul. pereg. v.] Paris & Helena excidij Troiani cauſam ſuſtinent.

ex quo deſtituit Deos Mercede] ab eo tempore, quo Laomedon Deos fraudauit pacta, ideſt, promiſſa mercede. Sed quos Deos deſtituit Laomedon? Neptunum, & Apollinem. Hi enim Iouis iuſſu Laomedõti ſuas operas mercede locarant, ad muros Troianos extruendos. At Laomedon perfecto opere, muriſque Troianis ad iuſtam altitudinem perductis, fidem non ſeruauit, neque pactam mercedẽ perſoluit: quin eos ita fraudatos Troia expulit. qua de re Homerus ἰλιάδ. φ. vbi ſic Neptunus Apollini Μέμνῃ, ὅσα δὴ πάθομεν κακὰ Ἴλιον ἀμφὶ, μοῦνοι νῶϊ θεῶν, ὅτ᾽ ἀγήνορι Λαομέδοντι πὰρ Διὸς ἐλθόντες θητεύσαμεν εἰς ἐνιαυτὸν μισθῷ ἐπὶ ῥητῷ. Quanquam ex iis quæ deinceps ſequuntur apud Homerum, apparet ſolum Neptunum in muris Troianis ducendis operam Laomedonti nauaſſe: Apollinem autem eius boues cuſtodiſſe. ſic enim Homerus ibidem: Ἤτοι ἐγὼ Τρώεσσι πόλιν, καὶ τεῖχος ἔδειμα. Εὐρύ τε, καὶ μάλα καλὸν,

καλὸν, ἵν' ἄῤῥηκτος πόλις εἴη Φοῖβε, σὺ δ' εἰλίποδας ἕλικας βοῦς βουκολέεσκες Ἴδης ἐν κνημοῖσι πολυπτύχου ὑληέσσης. Verùm Pindarus ὀλυμ. εἰδ. η. utrunq; Apollinem (inquam) & Neptunum Laomedonti operas locaſſe ad murorum Troianorum extructionem, narrat: Aeacum etiam adhibuiſſe ſibi ſocium & adiutorem. ſic Pindarus Τὸν (Aeacum) ὁ Λατοῦς, εὐρυμέδων τε Ποσειδᾶν Ἰλίῳ μέλλοντες ἐπὶ στέφανον τεῦξαι, καλέσαντο συνεργὸν τείχεος. Hac pœna autem cos affecerat Iupiter propterea, quòd cum Iunone conſpirauerant ad illum è cœlo, regnoq; deturbandum, ut ait Hom. ἰλ. α. ὁππότε μιν ξυνδῆσαι ὀλύμπιοι ἤθελον ἄλλοι, Ἥρη τ', ἠδὲ Ποσειδάων, καὶ Φοῖβος Ἀπόλλων. ſic enim legendum in ſecundo uerſu: non Παλλὰς Ἀθήνη. Horatius quoque ipſe Pindarum ſecutus, Apollinem unà cum Neptuno muros Troianos extruxiſſe ſignificat infrà hac eadem Ode. *Ter ſi reſurgat murus aëneus Auctore Phœbo.* & Eurip. in Oreſte, pergama, Apollinea uocat: ξεστῶν περγάμων Ἀπολλωνίων Ἐριννὺν ὅττοτοί. aliter Catullus in carmine de nuptijs Pelei & Thet. *Vrbis Dardaniæ Neptunia ſoluere uincla,* & Virg. Aen. v. *cuperem cum uertere ab imo ſtructa meis manibus periuræ mœnia Troiæ.* & 2. *Neptunia Troia.*

mihi, Caſtæq; damnatum Mineruæ] Iuno & Minerua Troianos implacabili odio perſequebantur. Itaque apud Virg. Aen. 2. partim hoſtes arceſſunt, partim ipſæ urbem incendunt. & apud Homer. Menelao fauent. Hom. ἰλ. δ. Δοιαὶ μὲν Μενελάῳ ἀρηγόνες εἰσὶ θεάων. Ἥρη τ' Ἀργείη, καὶ ἀλαλκομενηὶς Ἀθήνη. Ac Iunonis quidem in Priamum odium declarant ea, quæ loquitur Iupiter eod. lib. Δαιμονίη. τί νύ σε Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες Τόσσα κακὰ ῥέζουσιν, ὅ τ' ἀσπερχὲς μενεαίνεις Ἰλίου ἐξαλαπάξαι εὐκτίμενον πτολίεθρον; Εἰ δὲ σύ γ' εἰσελθοῦσα πύλας, καὶ τείχεα μακρὰ, Ὠμὸν βεβρώθοις Πρίαμον, Πριάμοιό τε παῖδας, Ἄλλους τε Τρῶας. τότε κεν χόλον ἐξακέσαιο. Rurſus Palladis in Græcos ſtudium ex illo loco intelligi poteſt, ἰλ. ε. ἐπεὶ ἴδε Παλλάδ' Ἀθήνην Οἰχομένην. ἡ γάρ ῥα πέλεν Δαναοῖσιν ἀρήγων.

duce fraudulento] Laomedonte, qui fraudauit Apollinem & Neptunum mercede promiſſa.

Hectoreis opibus] huc pertinet locus ille Od. IIII. lib. 2. *& ademtus Hector Tradidit feſſis leuiora tolli Pergama Graiis*, ad quem annotauimus pauca quædam ex Hom. quæ ad eandem rem pertinere uidebantur.

Famoſus] ſemper hoc nomen in uitio locum habet. ut Od. xv. huius libri, *Tandem nequitiæ fige modum tuæ, Famoſisq; laboribus.* ſaty. 4. lib. I. *ſicarius, aut alioqui Famoſus.* ſat. I. lib. 2. *Famoſisq; Lupo cooperto uerſibus.* & de arte poët. *famoſæ mortis amorem.* & ſat. VII. lib. 2. *Dimittis neque famoſum, neque ſollicitum, ne Ditior, aut forma melioris meias eodem.*

Noſtriſq; ductum ſeditionibus] notum eſt ex Hom. ἰλ. υ. Deos inter ſe diſsidentes alios Troianis, alios Græcis fauiſſe, & conſuluiſſe: Apollinem, Martem, Dianam, Latonam, Xanthum Troianis. Neptunum, Mineruam, Iunonem, Mercurium, Vulcanum Græcis. qua de re ſic Homer. ἤτοι μὲν γὰρ ἔναντα Ποσειδάωνος ἄνακτος Ἔστατ' Ἀπόλλων Φοῖβος ἔχων ἰὰ πτερόεντα, &c. ductum autem idem, quod productum. ſic M. Tull. lib. 7. epiſt. *Suadere inſtitui, ut bellum duceret.* Idem Off. 3. *C. Marius Q. Metellum criminatus eſt apud populum Ro. bellum illum producere.* idem ualet *bellum trahere.* Cicero ad Att. lib. 10. epiſt. cuius init. *Et res ipſa monebat.*

reſedit] compoſitum, & ſedatum eſt.

protinus & gr.] protinus, id eſt, porrotenus, deinceps.

inuiſum nepotem] Romulum. ſuprà Ode 2. lib. I. *Siue neglectum genus, & nepotes Reſpicis auctor.*

Troica]

Troica] Ilia, ut Ode VIII. lib. 2. *Quid foret Iliæ, Mauortiſq; puer.*

Marti redonabo] condonabo, & remittam. uel etiam reſtituam, ut Od. VII. *Quis te redonauit Quiritem Diis patrijs, Italoq; cælo?*

ducere] haurire.

Dum] dummodo, modò ut.

ſæuiat] *χαλεπαίνῃ*, æſtuet. tralatio eſt ab animatis.

Dum Priami] dummodò Troia ita deſerta & inculta ſit, ut in ea & armenta paſcere, & feræ ſuos catulos occultare poſsint.

inſultet] *ἐνθρώσκῃ*. hoc enim uerbo utitur Eurip. in Electra, quo loco ait Aegiſthum Agamemnonis buſto inſultare.

triumphatis] per triumphum ductis. ſic Virg. Georg. 3. *Biſq; triumphatas utroque ab littore genteis.* uide annot. ad Od. VI. lib. 2.

Horrenda latè nomen] Roma exteris gentibus horribilis, longè lateq; potentiæ ſuæ famam & gloriam porrigat ac proferat.

quà medius liquor] qua parte fretum interiectum diuidit Europam ab Africa. eſt autem fretum illud Gaditanum: de quo ſic M. Tull. lib. 3. de nat. deorum. *Quid freto Siculienſi, Quid Oceani feruore illis in locis conſtantius, Europam, Lybiamq; rapax ubi diuidit unda?*

Quà tumidus rigat arua Nilus] Aegyptum ſignificat. M. Tull. lib. de nat. Deor. 2. *Aegyptum Nilus irrigat, & cum tota æſtate obrutam, oppletamq; tenuerit, tum recedit, mollitoſq;, & oblimatos agros ad ſerendum relinquit.* Διονύσ. Ἀλεξ. Οὐ γάρ τις ποταμῶν ἐναλίγκιος ἔπλετο Νείλῳ Οὔτ' ἰλὺν βαλέειν, οὔτε χθονὶ ὄλβον ἀέξειν. Herod. lib. 2. Nilum ἐργατικὸν appellat, id eſt, propemodum aratorem, aut agricultorem. Pomponius Mela. *Non pererrat autem tantum Aegyptum, ſed æſtiuo ſidere exundans etiam irrigat, adeò efficacibus aquis ad generandum, alendumq;, ut præter id, quòd ſcatet piſcibus, quòd hippopotamos, crocodiloſq; uaſtas belluas gignit, glebis etiam infundat animas, ex ipſaq; humo uitalia effingat.*

Aurum irrepertum & ſic. &c.] Ordo uerborum eſt hic, & hæc ſententia. Roma nomen ſuum in omnes oras terrarum proferat, Roma (inquam) fortior ad aurum ſpernendum, nondum repertum, id eſt, nondum ex auri fodinis effoſſum, aut erutum, & ſic melius ſitum, quãdiu eſt in terræ latebris retruſum: quàm ad utendum aut profundendum: Piget aſcribere hoc loco, quæ de malis ab auro in hominum uitam illatis, ſcriptores litteris & memoriæ prodiderunt. Athen. lib. 6. ſcribit apud ueteres illos Græcos aurum uſque adeò rarum fuiſſe, ut Anaximenes Lampſacenus ſcriptum reliquerit, monile illud aureum, quo accepto Eriphyla ſalutem uiri ſui prodidit, nullam aliam ob cauſam tam celebre fuiſſe, quàm propter auri illo tempore penuriam. Ad Romanos autem multis poſt Romam conditam ſæculis auri ſtudium irrepſiſſe: diuq; anteà à Principibus Reip. aurum ſpretum & contemtum eſſe, paupertatem uerò maiori laudi, quàm diuitias fuiſſe, teſtimonio ſunt Fabricij, Curij, Coruncani, Luſcinij, Acidini, Calatini, Piſones Frugi, homines, (ut ait M. Tull.) nõ ſolùm honoribus populi, rebuſq; geſtis, uerumetiam patientia paupertatis ornati. Pindarus εἰδ. θ. Νεμ. Siculos laudans, ait apud eos, eſſe nonnullos, qui & equorum ſtudio ducantur, & pecuniam ſpernere, eiq; imperare poſsint. Ἔντι τοι φίλιπποί τ' αὐτόθι, καὶ κτεάνων ψυχὰς ἔχοντες κρέσσονας ἄνδρες.

cogere humanos in uſus] conferre ad res neceſſarias ac uoluptarias.

Hunc tangat armis] tangat, ἐλάττωσις, ſeu μείωσις, quam latini extenuationem appellant: pro, perrumpat ac perſtringat. uel tangere armis dictum pro eo quod eſt, arma uſque eò inferre. ſic ferè loquitur inf. Od. XXVI. *ſublimi flagello Tange Chloen ſemel arrogantem* Lucr. lib. I. de nat. diuina, *Ipſa ſuis pollens opibus, nihil indiga*

indiga

indiga noſtri, Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira. aliter Od. xx. lib. 2. *& recedentis, trilingui Ore pedes, tetigitque crura.*

Qua parte debacch. ign. Qua neb. &c.] id eſt, qua parte mundus ſolis ardore torreatur, qua uubibus, & frigoribus immoderatis obrigeſcat, vt ſup. Od. xxii. lib. 1.

fata] belli gloria ceteris gentibus præſtituros, imperiique ſui fines latiſſimè prolaturos.

nimium pij] eſſent in eo nimium pii, ſi quod à Troianis ſe profectos & oriundos eſſe ſciant, Troiam inſtaurare, ac reficere conarentur.

renaſcens aliter lugubri] malis auibus, malis auſpiciis. ſuprà Ode. xv. lib. 1. *mala aui.*

triſti clade iterabitur] iterum ferro & flammis vaſtabitur, vt ſup. dixi ad Od. vii. lib. 2.

murus aeneus] murus firmiſsimus ac ſolidiſſimus, vt Ode xvi. huius lib. *turris aenea.* & epiſt. 1. lib. 1 *hic murus aeneus eſto.*

auctore Phœbo] quidam teſtantur ſcriptum eſſe in antiquo codice neſcio quo *ductore Phœbo.* Ego cum nouem libris manuſcriptis perantiquis vſus ſim, in nullo eam ſcripturam reperi, ſed vulgatam, & receptam. Neque verò hanc puto altera deteriorem eſſe, præſertim cum ita locutus ſit Virg. Georg. 3. *& Troiæ Cinthius auctor.* Iam quòd aiunt Latinis vſitatum eſſe *ducere muros,* vt & Horatio noſtro infrà Ode vi. lib. 4. *potiore ductos alite muros,* & Græcis ἐλαύειν τεῖχος non continuò mihi probant hunc locum eſſe corruptum, & *ductore,* pro, *Auctor* eſſe reponẽdum. Vtatur tamen ſuo quiſque iudicio: ſi quis malet legi ductore *Phœbo,* contendere non eſt meum.

victrices] vtitur hoc nomine epiſt. ad Iul. Florum lib. 1. paulo aliter, *Prima feret ederæ victricis præmia.*

ter pereat meis Exciſſ. Arg. ter vxor] ex iis, quæ vrbis expugnationem conſequuntur, vrbem expugnatam & captam vult intelligi. libet autẽ mihi hoc loco vrbis captæ imaginem à duobus bonis auctoribus, altero omnium poetarum principe Home. altero claro oratore Aeſchine depictam proponere. Apud Hom. igitur ἰλ. ι. vxor Meleagri Cleopatra, virum ſuum orans ne Calydoniorum vrbem à Plemoniis capi, atque euerti ſinat, ſic loquitur: Καὶ τότε δὴ μελέαγρον ἐύζωνος παράκοιτις Λίσσετ' ὀδυρομένη, καί οἱ κατέλεξεν ἅπαντα κήδε', ὅσ' ἀνθρώποισι πέλει, τῶν ἄστυ ἁλώῃ. Ἄνδρας μὲν κτείνουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει. Τέκνα δέ τ' ἄλλοι ἄγουσι, βαθυζώνους τε γυναῖκας. Τοῦ δ' ὠρίνετο θυμὸς ἀκούοντος κακὰ ἔργα. Aeſchines autem in orat. κατὰ Κτησιφῶντ. hoc modo de Thebis ab Alexandro Macedone vi expugnatis ac direptis. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῖς σώμασιν οὐ παρεγένεσθε, ταῖς γε διανοίαις ἀποβλέψατ' αὐταῖς ἐς τὰς συμφορὰς, καὶ νομίσατε ὁρᾶν ἁλισκομένην τὴν πόλιν, τειχῶν κατασκαφὰς, ἐμπρήσεις οἰκιῶν, ἀγομένας γυναῖκας, καὶ παῖδας ἐς δουλείαν πρεσβύτας ἀνθρώπους καὶ πρεσβύτιδας γυναῖκας ὀψὲ μεταμανθάνοντας τὴν ἐλευθερίαν, κλαίοντας, ἱκετεύοντας ὑμᾶς, ὀργιζομένους οὐ τοῖς τιμωρουμένοις, ἀλλὰ τοῖς τούτων αἰτίοις. quorum interpretationem, quãquam eam orationem à me in Latinum ſermonẽ cõuerſam prope diem ſum editurus, ſubſcribam tamen. *Verum quandoquidem corporibus præſto non fuiſtis, ſaltem animis adeſte, & cogitationibus veſtris calamitates eorum contemplamini. Fingite uos uidere urbem capi, muros ſuffodi, ac funditus euerti, domos incendi, mulieres et pueros in ſeruitutem abduci, ſenes, et anus libertatem ſerò dediſcenteis, plorãteis, uobis ſupplicãtes, iraſcentes non iis qui tã crudeleis ab ipſis pœnas expetiuerĩt, ſed iis quorũ opera, et culpa in has miſerias inciderũt.* Eodẽ pertinent ea quæ Cæſar apud Sall. ait eſſe ab iis, q ante ſe ſñias dixerant, de belli ſęuitia, diſputata his verbis.

Plerique eorum, qui ante me ſententias dixerunt, compoſitè, ac magnificè caſum reip. miſerati ſunt: quæ belli ſæuitia eſſet, quæ uictis acciderent, enumerauere: rapi uirgines, pueros, diuelli liberos à complexu parentum: matres familiarum pati, quæ uictoribus collibuiſſent: fana atque domos ſpoliari: cædem, incendia fieri: poſtremo armis, cadaueribus, cruore atque luctu omnia compleri. Accedat his Cremonæ excidium apud Cornelium Tacitum lib. 19. *Non dignitas, non ætas protegebat, quo minus ſtupra cædibus, cædes ſtupris miſcerentur. Grandæuos ſenes, exacta ætate fœminas, uiles ad prædam in ludibrium trahebant. Vbi adulta uirgo, aut quis forma conſpicuus incidiſſet, ui, manibusq; rapientium diuulſus, ipſos poſtremò direptores in mutuam perniciem agebat. Dum pecuniam uel grauia auro templorum dona ſibi quiſque trahunt, maiore aliorum ui, truncabantur, &c. Exciſſus* autem legendum, ab excindo. qua de re alibi.

Quo muſa tendis?] ſic ſup Od 1. lib. 2. *ſed ne relictis Muſa procax iocis, &c.* magna modis tenuare paruis] deſine res magnas & graueis carmine humili imminuere quodammodo, atque extenuare. ſic Od. VI. lib. 1. *laudes egregii Cæſaris, & tuas deterere ingeni.*

AD CALLIOPEM. Ode 4.

Se à multis periculis, Muſarum ope ereptum fuiſſe. Male ceſsiſſe omnibus, qui aduerſum deos aliquid moliri voluerint.

DESCENDE cœlo, & dic, age, tibia
Regina longum Calliope melos,
Seu voce nunc mauis acuta,
Seu fidibus, citharaue Phœbi.
Auditis? an me ludit amabilis
Inſania? audire, & videor pios
Errare per lucos: amœnæ
Quos & aquæ ſubeunt, & auræ.
Me fabuloſæ Vulture in Appulo,
Altricis extra limen Apulliæ,
Ludo, fatigatumq; ſomno,
Fronde noua puerum palumbes
Texere: mirum quod foret omnibus
Quicunque celſæ nidum Acherontiæ,
Saltusq; Batinos, & aruum
Pingue tenent humilis Ferenti,
Vt tuto ab atris corpore viperis
Dormirem, & urſis: ut premerer ſacra
Lauroq;, collataq; myrto,
Non ſine Dijs animoſus infans.
Veſter, Camœnæ, veſter in arduos
Tollor Sabinos: ſeu mihi frigidum
Præneſte, ſeu Tibur ſupinum,
Seu liquidæ placuere Baiæ.

Veſtris

Veſtris amicum fontibus, & choris,
Non me Philippis uerſa acies retro,
Deuota non extinxit arbos,
Nec Sicula Palinurus unda.
Vtcunque mecum uos eritis: libens
Inſanientem nauita Boſporum
Tentabo, & arenteis arenas
Littoris Aſſyrij viator.
Viſam Britannos hoſpitibus feros,
Et lætum equino ſanguine Concanum.
Viſam pharetratos Gelonos,
Et Scythicum inuiolatus amnem.
Vos Cæſarem altum, militia ſimul
Feſſas coborteis abdidit oppidis:
Finire quærentem labores
Pierio recreatis antro.
Vos lene conſilium & datis, & dato
Gaudetis almæ. ſcimus, ut impios
Titanas, immanemq́; turmam
Fulmine ſuſtulerit caduco,
Qui terram inertem, qui mare temperat
Ventoſum: & vrbeis, regnaq́; triſtia:
Diuosq́;, mortaleisq́; turbas
Imperio regit vnus æquo.
Magnum illa terrorem intulerat Ioui
Fidens, iuuentus horrida, brachijs:
Fratresq́; tendentes opaco
Pelion impoſuiſſe Olympo.
Sed quid Typhoëus, & validus Mimas,
Aut quid minaci Porphyrion ſtatu,
Quid Rhœtus, euulſisq́; truncis
Enceladus iaculator audax,
Contra ſonantem Palladis Aegida
Poſſent ruentes? hinc auidus ſtetit
Vulcanus: hinc matrona Iuno, &
Nunquam humeris poſiturus arcum,
Qui rore puro Caſtaliæ lauit
Crineis ſolutos: qui Lyciæ tenet
Dumeta, natalemq́; ſiluam,
Delius, & Patareus Apollo.

Vis conſili expers mole ruit ſua :
Vim temperatam Dij quoque prouehunt
In maius : iidem odere vires
Omne nefas animo mouentes .
Teſtis mearum centimanus Gyas
Sententiarum notus . & integra
Tentator Orion Diana
Virginea domitus ſagitta .
Iniecta monſtris terra dolet ſuis :
Mæretq́; partus fulmine luridum
Miſſos ad Orcum : nec peredit
Impoſitam celer ignis Aetnam :
Incontinentis nec Tityi iecur
Relinquit ales , nequitiæ additus
Cuſtos : amatorem trecentæ
Pirithoum cohibent catenæ .

COMMENTARII

Auditis ? an me ludit] e ſodalibus ſuis quærit audiant ne Calliopen canentem, quam paulo ante è cœlo deuocarat, quaſi ipſe, ut pote poëta , eius cantum exaudiat : an inſaniat, & erret .

an me ludit amab. inſan.] an me fallit, ac decipit inſania optabilis, nempè poëtica ? de qua ſic Plato in Phædro. *τρίτη δὲ ἡ ἀπὸ μουσῶν κατοχή τε, καὶ μανία λαβοῦσα ἁπαλὴν, καὶ ἄβατον ψυχὴν, ἐγείρασα, καὶ ἐκβακχεύουσα κατά τ' ᾠδὰς, καὶ κατὰ τὴν ἄλλην ποίησιν, μυρία τῶν παλαιῶν ἔργα κοσμοῦσα, τοὺς ἐπιγινομένους παιδεύει . ὃς δ' ἂν ἄνευ μανίας μουσῶν ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται πεισθεὶς, ὡς ἄρα ἐκ τέχνης ἱκανὸς ποιητὴς ἐσόμενος, ἀτελὴς αὐτός τε, καὶ ἡ ποίησις ὑπὸ τῆς τῶν μαινομένων ἡ τοῦ σωφρονοῦντος ἠφανίσθη.* ſed plura hac de re alibi : uel ſimpliciter inſaniam accipè, id eſt, *μανίαν* , qualis erat illius qui ſe putabat *miros audire tragœdos : In uacuo lætus ſeſſor, plauſorq́; theatro.* epiſt. 11. lib. 2.

Me fabuloſæ, &c.] hæc ſunt ita cõiungenda, & hoc ordine collocanda, mea quidem ſententia . ſabuloſæ palumbes me puerum fronde noua texere : non ut alij, extra limen Apuliæ altricis fabuloſæ . Iam cùr palumbes fabuloſas dicat, ſi quis ex me quærat, reſponderem eadem ratione dici fabuloſas palumbes, qua ratione ſabuloſus Hydaſpes appellatur , & *fabulæ manes* . nempe quia de ijs multa fabulantur poëtæ . Veneri autem ſacræ, & dicatæ ſunt columbæ. Virg. Aen. VI. *Vix ea fatus erat, geminæ cum forte columbæ Ipſa ſub ora uiri cœlo uenere uolantes: Et uiridi ſedere ſolo : tum maximus heros Maternas Agnoſcit aues , lætusq́; precatur , Eſte duces*, &c . ſùm Veneris currum trahere dicuntur, ut & paſſeres, propter incredibilem in eis innatam libidinem, ac ſalacitatem . Pherecrates *ἐν πετάλῃ*. *Ἀλλ' ὦ περιστέριον ὅμοιον Καλλισθένει, πέτῃ . κόμισον δ' ἐμ' ἐς κύθηρα, καὶ κύπρον .* Quamobrem uerò ſe dicat lauro , & myrto à palumbis eſſe tectum , ne obſcura quidem cauſa eſt . Primùm enim laurus, quæ Apollinis eſt, ſignificabat eum poëtam futurum : deinde myrtus, quæ Veneris, res amatorias, & (ut ait ipſe) prælia uirginum, & iuuenum curas cantaturum .

Altricis]

Altricis] nutricis. codex quidem Rainunt. Card. habet, nutricis.

Vulture in Appulo.] monte Apuliæ.

Ludo, fatigatumq; ſomno.] ludo fatigatum, ſomno oppreſſum.

Quicunque celſæ nidum Acherontiæ] nidum Acherontiæ ideò dixit, quia Acherontia ſita erat in monte. erat autem oppid. in Lucania. ſic M. Tull. Ithacam, nidulum appellat lib. 1. de orat. his uerbis *tantauis patria eſt, ut Ithacam illam in aſperrimis ſaxulis, tanquam nidulum, affixam, ſapientiſsimus uir immortalitati anteponeret.* epiſt. ad Fuſcum Ariſt. lib. 1. per nidum, domum propriam ſignificat. *Tu nidum ſeruas: ego laudo ruris amœni riuos*, &c. ſic Heſiodus ἔργ. ἡμ. Οὐκ ἀεὶ θέρος ἐσσεῖται. ποιεῖτε καλιάς. ductum ab auibus.

humilis Ferenti] in valle poſiti.

vt] mirum vt: mirum quo pacto.

ſacra.] Apollini ſacra. Od. xxx. huius lib. *Delphica lauro.* & Od. III. lib. 4. *Delijs Ornatum folijs ducem.*

collata] congeſta, comportata. epiſtol. de arte poëtica. *Vndique collatis membris.*

Non ſine Diis] non ſine diuino numine, σὺν θεῷ. οὐκ ἀθεεὶ: quo utitur Theoc. Europa. Οὐκ ἀθεεὶ γὰρ ταῦτα διέρχομαι ὑγρὰ κέλευθα. Salluſt. *ut tanta repente mutatio non ſine Deo uideretur.*

animoſus infans] qui non terreret neque ab urſis, neque à viperis.

Veſter, Camœnæ] ſiue me contulero in Sabinos, ſiue Præneſte, ſiue Tibur, ſiue Baias, ueſter ſum: ubicunque fuero, ueſter ſum.

tollor] conſcendo, ſeu vehor potius.

Tibur ſupinum] alibi udum appellat. ut Od. xxix. huius lib. *Ne ſemper udum Tibur, & Æſulæ Decliue contempleris aruum.* in epiſt. ad Mæcen. 2. lib. 1. uacuum. *Sed uacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.*

ſeu liquidæ.] epiſt. 1. lib. 1. *Nullus in orbe locus Baiis prælucet amœnis.*

Non me Philippis verſa acies] non fuſus Bruti, & Caſſij exercitus. quo in prælio Caſſius ſua ſe manu interfecit: deinde & Brutus paucis poſt diebus. vide Od. XIIII. lib. 1. & VII. lib. 2. *Tecum Philippos, & celerem fugam Senſi relicta non benè parmula.* epiſt. ad Iul. Flor. lib. 2. *Vnde ſimul primum me dimiſere Philippi Deciſis humilem pennis*, &c. Philippi vrbs in Thracia.

Deuota non extinxit arbos] ſacra, execrabilis, ſcelerata. Od. XXIII. huius lib. *Deuota uictima.* Od. XVI. epod. *deuoti ſanguinis ætas.* Od. XIIII. lib 4. *Deuota morti pectora liberæ.* Catull. de nuptijs Pelei. *deuota periuria.* Prop. lib. 2 eleg. XXVIII. *Andromede monſtris fuerat deuota marinis.* Tibullus lib. 1. eleg V. *Tunc me diſcedens deuotum fœmina dixit.* de hac arbore uide Od. XVII. lib. 2. *Me truncus illapſus cerebro Suſtulerat*, &c. & octauam huius. *prope funeratus Arboris ictu.* & totam XIII. lib. 2. *Ille & nefaſto te poſuit die.*

Palinurus] promontorium in Sicilia, circa quod cum Horatius nauigaret, atque è Macedonia in Italiam rediret, magno in periculo verſatus eſt.

vtcunque] quandocunque. uide ann. Od. xxxv. lib. 1.

inſanientem] æſtuoſum. impotentem. ſuprà Od. ult. lib. 2. gementem appellauit.

arenteis arenas.] aptiſſimũ epithetũ Lucr. lib. 2. *bibulam lauit æquor arenam.*

Concanum.] in Cantabria.

viſam pharetratos Gelonos.] Virg. Georg. 2. *Et gens illa quidem ſumtis haud tarda Pharetris.*

& Scythicum amnem.] Tanaim, de quo Od. x. huius lib. *Extremum Tanaim ſi biberes Lyce.* & Od. XXIX. *Tanaiſq; diſcors.*

inuiolatus.]

inuiolatus.] incolumis, ſaluus.

altum] magnum, egregium, principem.

ſimul] vt. ſimulatque. vide annot. ad Od. IIII. lib. I. ibidem. *Qui ſimul mearis.*

feſſas cohortes abdidit oppidis] feſſas militia cohortes abdidit in oppida, propter anni tempus ad bellum gerendum, & ad caſtra ineptum. in hibernis collocauit. Atque hanc ſcripturam ita probo, vt tamen illa altera, quæ reperitur in codice Achillis Statij, Donati, atque etiam Rainuntij Card. mihi non diſpliceat: quæ eſt, *Feſſas cohortes reddidit oppidis.* Iam hanc receptam codices item manuſcripti optimæ notæ confirmant: in his duo Vatic. Faër. Vrſ. Tornеſ. Adde complura ſimilia loquendi genera apud bonos ſcriptores. non longè abiero. M. Tull. pro Arch. poet. *ſi qui ita ſe litteris abdiderunt.* & Hor. ipſe epiſtol. I. lib. I. *latet abditus agro.*

Pierio recreatis antro] reficitis & oblectatis ſtudio litterarum, lectione, & ſcriptione, & arte poetica.

conſilium] *ſili* duæ breues pro vna longa. Nam cum poſt ſpondęum & iambum, vnam ſyllabam longam lex carminis poſtularet, duas breues in locum vnius longę poſuit. *uos lene conſili.* ſic inf. Od. VI. *Hinc omne principium, huc refer exitum.*

impios Titanas.] qui cum Diis pugnarunt. vide Heſiod. in Theog. M. Tull. de leg. 3. *neſter uero Plato Titanum è genere ſtatuit eos, qui, ut illi cæleſtibus, ſic hi aduerſentur magiſtratibus.* Arrepta hinc occaſione, incipit oſtendere vires, & potentiam ſine ſapientię pręſidio non admodum prodeſſe, immo obeſſe potius.

caduco] ita in caput Titanum, & gigantum immiſſo à Ioue, & contorto, vt è cælo cadere videretur. ſic ſuprà arborem illam cuius caſu pœne oppreſſus fuerat, lignum nominat *caducum In domini caput.* Od XIII. lib. 2.

inertem] ſic ſup. Od. XXXIIII. lib. I. *bruta tellus.* alioqui iners meritò dici nō poſsit, quæ tot flores, herbas, fruges, atque arbores ex ſe pariat, ac profundat.

temperat] regit, gubernat. annot. ad Od. VIII. lib. I.

regnaque triſtia.] inferorum ſedem. ſic Virg. Aen. 4. *alias ſub triſtia Tartara mittit.* Idem lib. 6. *Vt triſtes ſine ſole domos, loca turbida adires?* Itaque mortuus Achilles apud Hom. ὀδυσσ. λ. dicit ſe malle apud ſuperos, hoc eſt, in terris, homini non admodum diuiti mercede conductum ſeruire, quàm in omnes mortuos regnum obtinere. ſic Hom. Βουλοίμην ἐπάρουρος ἐὼν θητευέμεν ἄλλῳ. Ανδρὶ παρ' ἀκλήρῳ, ᾧ μὴ βίοτος πολὺς εἴη, Ἢ πᾶσι νεκύεσσι καταφθιμένοισιν ἀνάσσειν.

mortaleisque turbas] corrupti ſunt hoc loco omnes vulgati cod. qui habēt *turmas.* legendum eſt enim *turbas,* vt eſt ſcriptum in antiquis cod.

fidens iuuentus horr. br.] ſic verba coniunge iuuentus horrida, fidens brachiis. ſic loquitur Homer. ἰλιάδ. μ. οἱ ἄρα τῇ χείρεσσι πεποιθότες, ἠδὲ βίηφι. & ita Porphyr.

fratreſque tendentes opaco Pelion, &c.] Virg Georg. I. *Ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam.* tendentes. id eſt, contendentes, conantes. ſic epiſtol. 2. lib. 2. *Tendunt extorquere poemata.*

Sed quid Typhoeus] Pindarus τυφῶ nominant, pro eo, quod eſt τυφῶνα. quem olim (inquit ille) Cilicium antrum educauit, nunc autem hirſutum eius pectus, Cumarum littora, & Cilicia oppreſſum tenent. Pindari verba ſunt hęc. Πυθεῖ δ' ὁ τυφὼς ἑκατοντακάρανος, τόν ποτε κιλίκιον θρέψε πολυώνυμον ἄντρον νῦν γε μὰν ταί θ' ὑπὲρ κύμας ἁλιερκέες ὄχθαι, σικελία τ' αὐτοῦ πιέζει ςέρνα λαχνάεντα. De eodem ſic Apollon. lib. ſecundo Argon. Ἔνθα τυφάονα φασὶ

Διὸς Κρονίδαο κεραυνῷ βλημένον, ὁππότε ἐς συβαρὰς ἐπορέξατο χεῖρας, Θερμὸν ἀπὸ κρατὸς στάξαι φόνον. ad quem locum lege interpretem. Typhoeum igitur ſeu Typhonem Tartari, & Terrę filium in cælo regnare conatum fulmine deturbauit Iupiter. cuius ex humeris centum draconis capita extitiſſe, flammam ex oculis emicuiſſe; ſuam cuiuſque capitis vocem fuiſſe, multaque alia portenta de eo ſcribit Heſiod. in Theogn. his verbis. Ὁπλότατον τέκε παῖδα Τυφωέα γαῖα πελώρη Ταρτάρου ἐν φιλότητι διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην, Οὗ χεῖρες μὲν ἔασιν ἐπ' ἰσχύϊ ἔργματ' ἔχουσαι, Καὶ πόδες ἀκάματοι κρατεροῦ θεοῦ· ἐκ δέ οἱ ὤμων Ην ἑκατὸν κεφαλαὶ ὄφιος κρατεροῖο δράκοντος Γλώσσῃσι δνοφερῇσι λελειχμότες.

Mimas] Mimantem Heſiod. in illa Centaurorum, & Lapitharum pugna, quam deſcribit in apſide, vnum facit è Centauris.

Aut quid min. Porphyr. ſtatu] Porphyrionem boues Herculis abigentem ſagittis Apollo confixit. de quo Pind. Pyth. εἰδ. η. quem locum ſuprà produximus ad Od. XIIII. lib. 2.

Rhœtum] gigantem, vel centaurum. Virg. Georg. II. *Rhœtumque, Pholumque.*

Enceladus] de quo Virg. Aen. III. & IIII.

hinc] à partibus Iouis, & Palladis.

auidus] vel pugnæ auidus, vel refer ad ignis naturam celerem, & quodammodo auidam.

& Nunquam humeris poſiturus] Apollo, quem Homerus, & eius exẽplo ceteri poetę Græci ἑκατηβελέταν. & ἑκηβόλον nominãt. & apud Eurip in Alceſt. ſic loquitur ille. σύνηθες ἀεὶ ταῦτα βαστάζειν ἐμοί. ſubaudi. τόξα, id eſt, ſemper hos arcus geſtare ſoleo.

lauit] præſentis temp. vt ſup. Od. III. lib. 2. *flauus quam Tiberis lauit.*

Vis conſili expers] videtur ex Pindaro hanc ſententiam expreſsiſſe. ordo verborum tantùm apud Horat. eſt immutatus. Pindarus enim priore loco ſententiam ponit: deinde exempla ſubiicit. ſic Pind. Pyth. εἰδ. η. βία δὲ καὶ μεγάλαυχον ἔσφαλεν ἐν χρόνῳ. Τυφὼς Κίλιξ πολυκάρανος ἔ μιν ἄλυξεν. οὐδὲ μὰν βασιλεὺς γιγάντων ἰδμᾶθεν δὲ κεραυνῷ, τόξοισί τ' Ἀπόλλωνος, id eſt, vis etiã eum, qui gloriatur ſe ceteris præſtare, percellere ſolet. Typhoeus Cilix multorum capitum eam non effugit, neque rex gigantum Porphyrio. Nam alter fulmine ictus eſt, alterum ſagittis Apollo cõfixit. Etiã Neſtor apud Hom. ἰλιάδ. ψ. docet omnem ferè præſtantiam, atque excellentiam in conſilio potius, quàm in viribus corporis eſſe poſitã, omniaq; melius conſilio, quàm viribus explicari, ſic Neſtor. Μήτι τοι δρυτόμος μέγ' ἀμείνων, ἠὲ βίηφι. Μήτι δ' αὖτε κυβερνήτης ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ Νῆα θοὴν ἰθύνει ἐρεχθομένην ἀνέμοισι. Μήτι δ' ἡνίοχος περιγίνεται ἡνιόχοιο. ſic & Oppianus lib. 5. ἁλιευτ. ait neque ex viribus corporis, neq; ex pulchritudine tantùm vtilitatis proficiſci, quãtum ex conſilio, & prudentia: vireſque corporis conſilij expertes, eſſe inutiles, & inanes Ὡς οὔτ' ἠνορέης, οὔτ' εἴδεος ἔπλετ' ὄνειαρ Τόσσον, ὅσον πραπίδων, ἀλκὴ δ' ἀνεμώλιος ἄφρων Καί τε μέγα βριάοντα κατέσβεσεν, ἠδ' ἐδάμασσε βαιὸς ἀνὴρ εὔμητις.

Vim temperatam] conſilio & ratione directam.

centimanus Gyas] aliás centimanus Gyges, vt Od. XVII. lib. 2. ſed illa ſcriptura reiecta, hanc ſequimur.

integræ] caſtæ: intactæ: virginis.

tentator Orion Dianæ] vide ann. ad Od. 28. lib. 1. tentatorem autem dixit, vt Græci πειραστὴν παρὰ τὸ πειρᾷν.

ſuis] ex ſe natis. ſup. Od. XI. lib. 2. *Telluris iuuenes.*

Mæretque partus] ſuos fœtus.

Luridum

luridum] pallidum. ſic Tib.lib.3.eleg.3. *Me uocet in uaſtos amnes, nigramque paludem Diues in ignaua luridus Orcus aqua.* Lucret.lib.4. *Lurida praterea fiunt, quacunque tuentur Arquati.* inf.Od.XIII.lib 4. *luridi dentes.*

Aetnam] qua opprimuntur impij gigantes, vt fabulantur poetæ. Lucretius autem ignium Aetnæ cauſas multis verſibus, iisq; pulcherrimis explicat lib.6.

Incontinentis nec Tityi iecur] iecur libidinis eſt ſedes, vt diximus ad Oden I.lib.4. Tityum autem iccirco incontinentem appellat, quia Latonæ ſtuprum inferre conatus eſt. cuius pœnæ ex Homero, & Virg. & ceteris, notiſſimę ſunt. Hæc de eo Homerus. ὀδυσσ λ. Καὶ τιτυὸν εἶδον γαίης ἐρικυδέος υἱὸν Κείμενον ἐν δαπέδῳ. ὁ δ' ἐπ' ἐννέα κεῖτο πέλεθρα. Γῦπε δέ μιν ἑκάτερθε παρημένω ἧπαρ ἔκειρον, Δέρτρον ἔσω δύνοντες. ὁ δ' οὐκ ἀπαμύνετο χερσί. Λητὼ γὰρ ἥλκυσε Διὸς κυδρὴν παράκοιτιν, &c. Virg. Aen.VI. *Nec non & Tityum terra omniparentis alumnum Cernere erat, per tota nouem cui iugera corpus Porrigitur: roſtroq; immanis uultur obunco Immortale iecur tundens,* &c. & Tibull. lib. I. eleg. 3. *Porrectusque nouem Tityus per iugera terræ Aſſiduas atro uiſcere paſcit aues.* hanc autem fabulam de Tityo, & ceteras de Tantalo, & Siſypho, exagitat & refellit Lucret. lib.3. his verſibus. *Nec Tityum uolucres ineunt Acherunte iacentem: Nec, quod ſub magno ſcrutentur pectore, quicquam Perpetuam ætatem poterunt reperire profectò, Quamlibet immani proiectu corporis extet, Qui non ſola nouem diſperſis iugera membris obtineat, ſed qui terrai totius orbem; Non tamen æternum poterit perferre dolorem, Nec præbere cibum proprio de corpore ſemper. Sed Tityus nobis hic eſt, in amore iacentem, Quem uolucres lacerant, atque exeſt anxius angor, Aut alia quauis ſcindunt torpedine curæ.* Pindarus autem Πυθ. ὠδ. δ. hoc tantum de Tityo, illum Latonæ ſtuprum inferre conatum eſſe, atque iccirco ab ea telis confixum: vt annotauimus ad Oden XIIII.lib.2.

Nequitiæ] intemperantiam quandam, & libidinem rerum Venerearum ſignificat hoc nomen. vtitur Od.XV.huius lib. *Tandem nequitiæ fige modum tuæ.* & ſat.III.lib.2. *par nobile fratrum, Nequitia & nugis, prauorum & amore gemellum.* & ſat.II.eiuſd. *nos expulit ille: Illum aut nequities, aut uafri inſcitia iuris.*

amatórem trecentæ Pirithoum] Pirithous Ixionis, & Dię filius. is (vt eſt in fabulis) Proſerpinam amauit, qua vt potiretur, cum ad inferos ſocio & adiutore Theſeo deſcendiſſet, à Cerbero diſcerptus eſt. Plutarch. in Theſeo ſcribit illum Aidonei Moloſſorum regis filiam amaſſe, quam pater, Proſerpinæ nomine appellarat: cani autem ſuo nomen Cerbero impoſuiſſe, cum quo filię ſuę procos decertare cogebat: Regem autem, cùm audiſſet veniſſe Pirithoum, non, vt filiam ſuam vxorem duceret, ſed vt raperet, eum cani illi dilacerandum ac dilaniandum obieciſſe: Theſeum in vincula conieciſſe. Horat. hîc opinionem vulgi ſecutus eſt, & Od.VII.lib.4. *Nec lethæa ualet Theſeus abrumpere caro Vincula Pirithoo.*

AVGVSTI LAVDES. Ode 5.

Reguli conſtantia, & ad Pœnos reditus.

CAELO tonantem credidimus Iouem
Regnare. præſens diuus habebitur
Auguſtus, adiectis Britannis
Imperio, grauibusque Perſis.

Mileſne

Mileſne Craſſi coniuge barbara
Turpis maritus uixit? & hoſtium
(Prò curia, inuerſique mores)
Conſenuit ſocerorum in armis,
Sub rege Medo, Marſus, & Appulus
Anciliorum, & nominis, & toga
Oblitus, æternaque Veſtæ,
Incolumi Ioue, & vrbe Roma?
Hoc cauerat mens prouida Reguli
Diſſentientis conditionibus
Fœdis, & exemplo trahentis
Perniciem veniens in æuum,
Si non periret immiſerabilis
Captiua pubes. Signa ego Punicis
Affixa delubris, & arma
Militibus ſine cęde, dixit,
Derepta uidi. uidi ego ciuium
Retorta *tergo brachia libero,*
Portaſque non clauſas, & arua
Marte coli populata noſtro.
Auro repenſus ſcilicet acrior
Miles redibit. flagitio additis
Damnum: neque amiſſos colores
Lana refert medicata fuco:
Nec uera uirtus, cum ſemel excidit,
Curat reponi deterioribus.
Si pugnat extricata denſis
Cerua plagis, erit ille fortis,
Qui perfidis ſe credidit hoſtibus:
Et Marte Pœnos proteret altero,
Qui lora reſtrictis lacertis
Senſit iners, timuitque mortem.
Hic, unde uitam ſumeret, inſcius
Pacem duello miſcuit. O pudor,
O magna Carthago probroſis
Altior Italiæ ruinis.
Fertur pudicæ coniugis oſculum,
Paruoſque natos, ut capitis minor,
A ſe remouiſſe, & uirilem
Toruus humi poſuiſſe uultum

Donec labanteis conſilio patres
Firmaret auctor nunquam aliàs dato,
Interque mærenteis amicos
Egregius properaret exul.
Atqui ſciebat, quæ ſibi barbarus
Tortor pararet. non aliter tamen
Dimouit obſtanteis propinquos,
Et populum reditus morantem,
Quàm ſi clientum longa negocia
Diiudicata lite relinqueret,
Tendens Venafranos in agros,
Aut Lacedæmonium Tarentum.

COMMENTARII.

Præſens diuus habebitur] Præſens diuus ambiguè dictum: vel vt præſens intelligatur, qui cernitur oculis, & qui adeſt, cum Iupiter cōtrà ex tonitru & ceteris ſimilibus credatur in cælo eſſe: vel vt præſens ſignificet eum, qui vim ac potentiam ſuam expromit ac declarat. vide annot. ad Od. xxxv. lib. I. Non admodum diſſimile eſt illud in principio fere epiſtolæ ad Auguſt. li. 2. Romulum, Bacchum, Caſtorem & Pollucem, Herculem poſt præclara in homines merita vita functos Deorum honorem eſſe conſecutos, atque in cælum ſublatos: Auguſto autem etiam viuo, ac videnti diuinos honores tribui. *Præſenti* (inquit) *tibi maturos largimur honores.*

grauibusque Perſis] vt Ode II. lib. I. *Quo graues Perſæ melius perirent.*

Turpis] refertur ad animum, vt Ode xxxI. lib. I. *nec turpem ſenectam Degere.* & Od. xxxvII. eiuſd. *Contaminato cum grege turpium Morbo virorum*: & Ode. xxxIII. eiuſd. *Quam turpi Pholoe peccet adultero.* epiſt. II. lib. I. *Sub domina meretrice fuiſſet turpis, & excors.* epiſt. ad Quinct. *Introrſum turpem, ſpecioſum pelle decora.*

Anciliorum, & nom.] ancilium à recto ancile, erat vſitatum & vetum. Notum eſt autem ancilia (quæ erant ſcuta quædam breuia numero duodecim) fuiſſe in æde Martis ſeruata: ex quibus vnum de cęlo lapſum eſſe credebatur. At Virg. omnia Aen. 8. & *lapſa ancilia cælo Extuderat.* De his vide Dionyſ. Halicar. lib. 3. ῥωμ. ἀρχ. & Sex. Pomp. in nomine Mamurij. Dictum eſt autem ancile ab am, quod idem valebat, quod circum, & cædo. idque cōfirmat Varro li. 6. de ling. lat. his verbis, *ancilia dicta ab ancìſu, quod ea arma erant ab vtraque parte, vt pelta Thracum, inciſa.* nam ancidere circumcidere eſt: eoque verbo vtitur Lucret. lib. 3. vt quidem legitur in quibuſdam exemplaribus. *Omnia iam ſeorſum cernes anciſa recenti Vulnere tortari. et nominis* autem adiecta copulatione, &, excudendum curaui auctoritate fretus codic. Rainunt. Cardi. Facr. Iannoct. trium Vatic. Tornef.

æternæque Veſtæ] cuius in æde ſeruabatur ignis æternus: & idcircò cuſtodiebatur à uirginibus (ut tradit Dionyſ. Halic. lib. 2. ῥωμ. ἀρχ.) ὅτι πῦρ μὲν ἀμίαντον παρθένος δ᾽ ἄφθαρτον id eſt, quia ignis quidem impollutum quiddam eſt: virgo autem, incorruptum. Quòd ſi ignis ille aliquando inextinctus eſſet: virgines à pontifice verberibus afficiebantur.

Incolumâ

Incolumi Ioue] incolumi capitolio: quæ Iouis erat ſedes.

mens prouida Reguli] mens Reguli vel ſimpliciter, conſilium Reguli. vel περιφραστικῶς, Regulus. quod loquendi genus Græcis & Latinis poetis valde vſitatum eſt. Hom. ὀδυσσ. β. ἱερὴ ἲς Τηλεμάχοιο. ὀδυσσ. η. ἱερὸν μένος Ἀλκινόοιο. idem ἰλ. γ. Πριάμοιο βίη. ἰλ. υ. Αἰνείαο βίη τρώεσσιν ἀνάξει. Heſiod. Theog. Ἀλλὰ ἓ ἲς ἐδάμασσε βίης Ἡρακλείης. Pind. εἰδ. ς Μεσσανίου δὲ γέροντος δοναθεῖσα φρὴν. Eurip. phœniſſ. Ἐτεοκλέα, κλεινόν τε Πολυνείκους βίαν Apollon. ἄγα μέγα τε σθένος Ἡρακλῆος. Catull. de Pel. & Thet. nupt. *Electi iuuenes, ſimul & decus innuptarum*: id eſt, innuptas. Lucret. lib. 3. *Democriti quod ſancta uiri ſententia ponit.* Ibid. *Nec tam doctus equi pullus, quam fortis equi uis.* Horat. Od. xii. huius libr. *Liparæi nitor Hebri Eques ipſo melior Bellerophonte.* Od. xxi. eiuſd. *Narratur & priſci Catonis Sæpe mero caluiſſe uirtus.* Od. iii. i. *Perrupit Acheronta Herculeus labor.* epiſtol. ad Iccium lib. i. *Empedocles, an Stertinij deliret acumen.* ſatyr. i. lib. 2. *Virtus Scipiadæ, & mitis ſapientia Læli.* ſatyr. 2. lib. 2. *macte Virtute eſto, inquit ſententia dia Catonis.* eodem fortaſſe pertinet illud ſatyr. vii. libr. i. *Proſcripti Regis Rupili pus, atque uenenum*; id eſt, Rupilium Regem hominem purulentum, & fugiendum. Iam de M. Atilio Regulo, hæc M. Tull. off. 3. *M. Atilius Reg. cum conſul iterum in Africa ex inſidijs captus eſſet duce Xanthippo Lacedæmonio: imperatore autem patre Annibalis Amilcare; iuratus miſſus eſt ad ſenatum, ut niſi redditi eſſent Pœnis captiui nobiles quidam, rediret ipſe Carthaginē. Is cum Romam ueniſſet, utilitatis ſpeciem uidebat: ſed eam, ut res declarat, falſam iudicauit, quæ erat talis, manere in patria, eſſe domi ſuæ cum uxore, cum liberis: quam calamitatem accepiſſet in bello, communem fortunæ bellicæ iudicantem, tenere conſularis dignitatis gradum. In ſenatum uenit; mandata expoſuit: ſententiam ne diceret, recuſauit. quandiu iureiurando hoſtium teneretur, non eſſe ſe ſenatorem; atque etiam reddi captiuos negauit eſſe utile: illos enim adoleſcentes eſſe, & bonos duces: ſe iam confectum ſenectute. cuius cum ualuiſſet auctoritas, captiui retenti ſunt: ipſe Carthaginem redijt, neque eum caritas patriæ retinuit, nec ſuorum: neque tamen ignorabat ſe ad crudeliſſimum hoſtem, & ad exquiſita ſupplicia proficiſci: ſed iuſiurandum conſeruandum putabat.* Hactenus M. Tull. quibus verbis nihil ſignificatur de captiuis Rom. quibuſcum Carthaginienſes voluerint ſuos permutari, quos'ue Regulus vetuerit redimi: cum oſtēderet eos, qui ſeſe capi viuos & integros paſſi eſſent, nunquam bonos milites, poſtquam auro redemti eſſent, futuros.

cond. fœdis] de permutatione & redemtione captiuorum. & attende particip. *diſſentientis*, iunctum eſſe cum dandi caſu, vt Od. ii. lib. 2. *Diſſidens plebi*.

& exemplo trahentis] dicebat Regulus in ſenatu redemtionem ac permutationem illam captiuorum non ſolùm re, ſed etiam exemplo turpem & pernicioſam eſſe. tali enim exemplo prodito, multo poſthac ignauius milites eſſe pugnaturos, ſeſeque hoſtium poteſtati viuos tradituros potius, ſperantes futurum, vt redimantur, quàm fortiter pugnando morituros. Dicebat perniciem præſentem permanaturam in poſterum, ſi redimerentur captiui. Hortabatur, ne periculoſam imitationem exempli in poſterum proderent.

Si non periret immiſerabilis] ſi non periret iuuentus illa Romana captiua indigna, cuius quiſquam miſereretur.

ſigna ego Punicis] vidi (inquit Regulus) arma, quę militibus noſtris ſine cæde fuerunt ademta, delubris affixa. Eſt autem flagitium inſigne arma abijcere, aut amittere ſua propemodum voluntate, nulloque vulnere nec accepto, nec illato, vt ſup. ad Od. vii. lib 2.

Derepta] id eſt, detracta. lib. Iannoct. *arrepta*. fortaſſe legendum *Erepta*. vulgata autem ſcriptura, *direpta*, mendoſa eſt.

Vidi ego ciuium] ſolent captiuorum manus & brachia à tergo reuinciri, vt epiſtol.1. lib.2. *Mox trahitur manibus regum fortuna retortis.* Homerus ἰλ φ. τὺς ἐξῆγε θύραζε τεθηπότας ἤυτε νεβρὺς· Δῆσε δ᾽ ὀπίσω χεῖρας ἐυτμητοῖσιν ἱμᾶσι. & Demoſth. orat. περὶ παραπρεσβ. ὐδὲν ἄλλο φανήσονται, πλὼ παραδόντες Φιλίππῳ καὶ Θηβαίοις Φωκέας, μόνον ὐκ ὀπίσω τὼ χεῖρε δήσαντες. Virg. Aen.2. *Ecce manus iuuenem interea poſt terga reuinctum,* &c. Ait igitur ſe ciues Romanos Carthagine vidiſſe manibus in tergum liberum retortis ac reuinctis. tergum autem liberum intellige ciuium Romanorum, qui ſeſe Carthaginienſibus dediderant.

portasque non clauſas] Hæc eò pertinent, vt oſtenderet Carthaginienſium ſecuritatem à Romanis, vt & ea, quæ deinceps ſequuntur, hoc enim fit ſublato hoſtium metu. vt *Panduntur portæ.* &c. Virg. Aen.2. & Horat. de arte poet. *& apertis ocia portis.*

& arua Marte coli] & vidi ea arua coli, quæ fuerant iam à nobis populata ac vaſtata. populata παθητικὸν, cuius ἐνεργητικὸν, populo. Propert. lib.3. *Hic olim ignaros luctus populauit Achiuos.* Virg. Georg. 1. *Populatque ingentem farris aceruum Curgulio, atque inopi metuens formica ſenectæ.* Idem lib.1. Aen. *Non nos aut ferro Libycos populare penates Venimus, aut raptas ad littora uertere prædas.* Idem XII. *& littora noſtra Vi populat.*

Auro repenſus ſcilicet] Ironia eſt. quale illud apud Terent. Andria. *id populus curat ſcilicet.* & Virg. Aen.4. *Scilicet is ſuperis labor eſt, ea cura quietos Sollicitat.* non eſt (inquit) veriſimile militem auro redemtum, acriter aut fortiter pro patria pugnaturum.

flagitio additis damnum] flagitium, peccatum eſt ab aliqua animi mollitia, aut ignauia profectum, quod dedecus ac turpitudinem affert: Scelus autem, vel cum aliqua crudelitate & cæde, vel cum impietate coniunctum eſt. Itaque, libidines flagitioſas dicimus: & flagitioſam vitam: & militem flagitium admiſiſſe, qui locum non tenuit, qui hoſtem extimuit, qui fugit. ſic M. Tullius li.2. de Finib. *ſatis ne ergo pudori conſulat, ſi quis ſine teſte libidini pareat? an eſt aliquid per ſeipſum flagitioſum, etiam ſi nulla comitetur infamia?* T. Liuius lib.44. annalium. *nam neque manere in iugo inopi, neque regredi ſine flagitio poterat.* Tull. pro Cluent. *Statuerunt enim ita maiores noſtri, ut ſi à multis eſſet flagitium rei militaris admiſſum, ſortitione in quoſdam animaduerteretur, ut metus uidelicet ad omnes, pœna ad paucos perueniret.* Idem ad Attic. lib.IX. *ſpes me ſuſtentabat fore, ut aliquid conueniret potius, quàm aut hic tantum ſceleris, aut ille tantum flagitij admitteret.* ſceleratum Cæſarem, flagitioſum Pompeium eſſe ſignificat. Horat. Od. IX. lib.4. *Peiusque letho flagitium timet.* Milites igitur ignauos, & qui propter timiditatem, hoſti ſeſe tradiderunt, auro redimere, eſt turpitudinem damno cumulare.

neque amiſſos colores] quemadmodum (inquit) lana, quæ prius erat candida, poſtea quam alio colore tincta & infecta eſt, nunquam ſuum candorem priſtinũ ſemel amiſſum recuperare poteſt: ſic vera virtus vbi ſemel vitiis inquinata, atque ex animo deleta eſt, nunquam poſtea reparari ab iis, qui corrupti iam, ac deprauati ſunt, vllo pacto poteſt. animaduertendum eſt autem eum, nomen *medicata* poſuiſſe ſignificatione patiendi à verbo medico, as: quo & Virg. vtitur. Georg. 1. *Semina uidi equidem multos medicare ſerentes.* & 4. *Ipſæ confidens medicatis ſedibus.*

deterioribus] deprauatis, & corruptis.

Si pugnat extricata] talis argumentatio eſt, qualis illa: ſi cælum ruet, aut ſi meridie non lucebit, reperietur mulier pudica. ſic M. Tull. 1. epiſt. lib.1. ad Attic. *Catilina, ſi iudicatum erit meridie non lucere, certus erit competitor.* corruptè autem

ſcriptum

ſcriptum eſt in quibuſdam libris, *ſic pugnat extricata*, &c. cum interpunctione poſt vocem *plagis*. Hæc enim horum verborum ſententia eſt. ſi fieri poteſt, vt cer ua fugaciſſimum animal ac timidiſſimum natura, è plagis elapſa, ac tendiculis explicata, pugnare audeat: euenire etiam poterit, vt ille fortis ſit, qui ſeſe hoſtibus tradiderit, & commiſerit: atque vt is, qui in hoſtium poteſtatem venerit, loraque & vincula ſenſerit, denuo ſit ad pugnandum alacrior, hoſtemque in fugam vertat.

Qui perfidis ſe credidit hoſtibus] qui ſe permiſit hoſtium poteſtati. hæc enim vis eſt verbi credere hoc loco. alias fidei committere ſignificat: aut commiterre ſimpliciter. quorum omnium exempla reperiuntur apud bonos ſcriptores. M. Tull. epiſt. ad Marcell. li. 4. *aut enim renouare bellum conati ſunt, & hi ſe in Africam contulerũt aut quemadmodum nos, victori ſeſe crediderunt*. pro lege Manilia *Quare nolite dubitare, quin huic uni credatis omnia*, &c. Terent. Eunuch. *credere exercitum, conſilia*. Idem Adelph. *Illi credunt conſilia omnia*. Idem Phorm. *Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris, ei uerere pecuniam credere?* & Virgil. Georg. 1. *Inuitæ properes anni ſpem credere terræ*. & Aen. 5. *Naſc Dea, ſi nemo audet ſe credere pugnæ*. Idem lib. 4. *ſolam nam perfidus ille Te colere, arcanos etiam tibi credere ſenſus*, &c. idem. 5. *Aeneam credam quid enim fallacibus Auſtris?* & 6. *Auſus ſe credere calo*. idem 11. *Cautius ut ſaxo uelles te credere Marti*. Tibul. lib. 2. eleg. VI. *Spes ſulcis credit aratis Semina, quæ magno fænore reddat ager*. & Horat. Ode. XXVII. huius libr. *ſic & Europe niueum doloſo Credidit tauro latus*. & ibidem. *age, te procellæ Crede ueloci* Idem ſat 1. lib. 2. *Ille uelut fidis arcana ſodalibus olim Credebat chartis*. ibidem. *Scenæ uiuacem crede nepoti Matrem*. ſic & Græci loquuntur ἐπίστευσεν ἑαυτὸν τοῖς ἐχθροῖς. ſic loquitur Plutarchus in Catone Vticenſi; οὕτως οὐ τῷ ξίφει μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ γραφείῳ τὸ ἀνυπεύθυνον καὶ τὸ ἀνυπόδικον ἐπίστευσε. ſic enim legendum eſt eo loco, non vt in vulgatis, τὸν ἀνυπεύθυνον καὶ τὸν ἀνυπόδικον, loquitur autem de Cæſare Catonis acerbiſſimo inimico, qui, cum Cato fratrem Cæpionem magnificentiſſima ſepultura affeciſſet, neque ſumtus tamen, quos in ea refecerat, coheredibus ſuis reputaſſet, nihilque repetiuiſſet: ſcripſit tamen in Anticatonibus illum mortui fratris cineres cribro percolaſſe, vt aurum in rogum à ſe coniectum colligeret ac recuperaret. ſequuntur iam illa Plutarchi verba, οὕτως οὐ τῷ ξίφει, &c. id eſt, vt ego interpretor, ita auctoritatem illam ſuam ac licentiam à rationibus referendis ac iudicijs omnibus liberam ac ſolutam, non gladio ſolum, verum etiam ſtilo credebat, ac permittebat. quod perinde eſt ac ſi diceret Plutarchus, Cæſar ſua illa regia poteſtate abutebatur non ſolum ad occidendos homines, verumetiam ad inſectandos, & criminandos ſcripto maledico. eſtque, meo quidem iudicio, in illis Plutarchi verbis tralatio perelegans. quemadmodum enim, quod alteri creditum eſt, eo ille ſuo arbitratu vti & abuti poteſt, quamuis interdum iure non faciat: quia eſt fidei commiſſum, poteſtatique permiſſum: ſic auctoritas nullis legibus, nullisque iudicijs alligata, eleganter & venuſtè dicitur à Plutarcho, ſtilo & gladio credita ea, quam quis vſurpat ad alterum ſcripto acerbo & famoſo lacerandum, gladioque occidendum: qui locus ab aliis interpretibus eſt prætermiſſus: ab aliis perperam è Græco conuerſus. ſed, ne virum doctiſs. eundemq; mihi amiciſſimum, Guliel. Sirletum merita laude fraudem ac ſpoliem, is hunc Plutarchi locum ſic ſcriptum in codice manuſcripto mihi Romæ oſtendit: quam ſcripturam poſteà mihi confirmauit codex Donati Iannoctij.

Qui lora reſtrictis lacertis] ex hoc loco peſpicuum eſt ciuium Roman. captiuorum lacertos loris vinctos & aſtrictos fuiſſe, non, vt quidam putant, animi cauſa in tergum reiectos.

inert

iners] ignauus.

Hic,vnde vitam ſumeret,inſcius,&c.] huius loci hæc ſententia eſt. Hic miles neſciens,vitam ac ſalutem non eſſe ab hoſte petendam,ſed manu & victoria eſſe retinendam,&,ſi belli fortuna victoriam hoſtibus adiudicet, pro libertate,& in libertate cadendum eſſe potius,quam hoſtis beneficio in ſeruitute viuendum:pacem,quæ nulla debet eſſe cum hoſte, quandiu vita ſuppetit, niſi armis aut victoria ereptis,aut conditione poſitis,cum bello confudit.

probroſis] flagitioſis,turpibus,vituperabilibus.

vt capitis minor] vt capite minutus. dictum eſt autem capitis minor eadem ratione,qua *maturus aui,integer uitæ*,& ſimilia,de quibus vide annot.ad Od. xxii.lib.1.

& virilem Toruus humi poſ.&c] & oculos in terra defixos habuiſſe. hoc loco geſtus eſt conſtantis,vt alibi dicemus.

Donec labantes conſilio] ordo eſt,donec conſilio nunquam alias dato firmaret partes labantes:id eſt,nutantes, & in certa ſententia non conſtantes, ſeu dubitantes,vel non ſatis firmos,non ſatis rectè ſentientes.

Atqui ſciebat,quæ ſibi] *M. Regulum illigatum in machina reſectis palpebris Carthaginienſes uigilando necauerunt*, M.Tull.in Piſon.

Dimo.obſt.prop.] liber Rain.Card.*amicos*.

morantem] tardantem,impedientem.ſignificat actionem.aliter in Od.vii. lib.1.*morantem diem* dixit.

Diiudicata lite] tranſacta,deciſa.

Tendens] meditans ire:iter habens,vt epiſt.ad Valam lib.1. *quò tendis? non mihi Cumas Eſt iter*.

Lacedæmonium] à Phalantho Lacedæmonio conditum.Od.vi.lib.2.

AD ROMANOS. Ode 6.

Corruptos ſuæ ætatis mores inſectatur.

DELICTA maiorum immeritus lues
Romane,donec templa refeceris,
Aedeiſque labenteis deorum,&
Fœda nigro ſimulacra fumo.
Dijs te minorem quòd geris,imperas,
Hinc omne principium:huc refer exitum.
Dij multa neglecti dederunt
Heſperiæ mala luctuoſæ.
Iam bis Moneſis,& Pacori manus
Non auſpicatos contudit impetus
Noſtros:& adieciſſe prędam
Torquibus exiguis renidet.
Pœnè occupatam ſeditionibus
Deleuit vrbem Dacus,& Aethiops,
Hic claſſe formidatus,ille
Miſſilibus melior ſagittis.

Fæcunda

Fæcunda culpæ ſæcula, nuptias
Primùm inquinauere, & genus, et domos.
Hoc fonte deriuata clades
In patriam, populumq; fluxit.
Motus doceri gaudet Ionicos
Matura virgo: & fingitur artibus
Iam nunc, & inceſtos amores
De tenero meditatur vngui.
Mox iuniores quærit adulteros
Inter mariti vina: ueque eligit,
Cui donet impermiſſa raptim
Gaudia luminibus remotis:
Sed iuſſa coràm non ſine conſcio
Surgit marito, ſeu uocat inſtitor,
Seu nauis Hiſpanæ magiſter,
Dedecorum pretioſus emtor.
Non his iuuentus orta parentibus
Infecit æquor ſanguine Punico:
Pyrrhumq;, & ingentem cecidit
Antiochum, Annibalemq; dirum:
Sed ruſticorum maſcula militum
Proles, Sabellis docta ligonibus
Verſare glebas: & ſeueræ
Matris ad arbitrium reciſos
Portare fuſteis, ſol ubi montium
Mutaret umbras, & iuga demeret
Bobus fatigatis, amicum
Tempus agens abeunte curru.
Damnoſa quid non imminuit dies?
Aetas parentum peior auis, tulit
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitioſiorem.

COMMENTARII.

immeritus.] immerens. non meritus. ut ſup. Od. 11. eod. lib. *Virtus recludens immeritis mori cælum.* & Saty. 3. lib. 2. *Immeritusq, laboras Iratis,* &c.

donec templa refeceris.] ſic ſup. Od. xv. lib. 2. *& deorum Templa nouo decorare ſaxo.*

Dijs te minorem quòd geris] ſignificat imperii Romani perpetuitatem cerimoniis, religione, auſpiciis, & ſollennium ſacrorum ritu maximè contineri: populumq; Ro. propter auſpicia neglecta, religionemq; contemtam maximis eſſe calamitatibus affectum.

Hinc]

Hinc] à cultu deorum,& pietate in deos.

neglecti] vel contemti,vel minus diligenter,aut ſtudioſè culti.vt ſup.Ode II.huius lib.*Sæpè dieſpiter Neglectus inceſto addidit integrum.*

Heſperiæ] Italiæ, vt ſup.Ode.I lib 2. *Auditumque Medis Heſperiæ ſonitum ruinæ.*

bis] ſemel Craſſo: iterum imperatore Antonio, vel eius legato Didio Saxa.

Monæſis] Parthorum,& Perſarum regis.In cod.Iannoct. Faer.duob.Vatic. Monęſis in patrio caſu ſcriptũ eſt,quos ſecutus ſum Aldo Manutio reclamante.

& Pacori manus.] M.Tull.epiſt.ad Att.lib.5.Pacorum quendam Parthorum Regis filium commemorat.

Non auſpic. contud.imp.] inſignem auſpiciorum contemtorem fuiſſe, Claudium Pulchrum traditum eſt, qui non paſcentibus in Sicilia pullis, ac per contemtum religionis, demergi iuſſis,vt biberent, quando eſſe nollent, prœlium nauale inijt, &c.vide Sueton. in Tib.M.Tull. autem lib.1. de diuinatione, multis collectis oſtendit, non ſolùm auſpicia, verum etiam ſigna rerum futurarum neglecta, magnarum cladium Reip.cauſas fuiſſe: Claudium Appij Cæci filium, eiuſque collegam L. Iunium claſſes maximas perdidiſſe, quod vitio nauigauiſſent. *Sed quia vetera?* (inquit ille) *M.Craſſo quid acciderit, videmus, dirarum obnunciatione neglecta.* Idem lib.2. *Flaminius non paruit auſpicijs. Itaque perijt cum exercitu.* Sed hac de re vide plura apud Dionyſ. Halic.lib.3.ἀρχ. Ρωμ.

& adiec. præd. Torquib.] renidere valet, vt ſuprà diximus ad Od. XVIII.lib.2. quandam hilaritatem præ ſe ferre, lætari, gaudere. renidet igitur adiecisse, &c. id eſt, lætatur ſe adiecisse prædam torquibus exiguis. quod perinde eſt, ac ſi diceret. lætatur, vel gloriatur, ſe noſtris ſpolijs ornatiorem eſſe, quàm anteà. nam cum paulo ante torquibus aureis, ceteriſque ornamentis parcius vteretur: nunc noſtris cladibus ornatior incedit, prædaque ex noſtris exuuijs facta, ſuis torquibus adiecta, auro iam totus collucet. & fortaſſe Græcorum more locutus eſt. ſic enim illi dicerent γελᾷ τῷ προςτεθεικέναι.

ſeditionibus] diſſenſionibus,& bellis ciuilibus Plato lib.5.de Rep.in extr. ſeditionem,morbum grauiſſimum ciuitatis appellat.

melior] κρείττων,vt ſup.Od.XV.lib.I.*Tydides melior patre.*

Fæcunda culpæ ſæcula] vult ex matrimoniorũ corruptela, & adulterijs omnia reipub.mala manaſſe. Notat hæc tempora & Catullus, *Conſule Pompeio primum duo, Cinna, ſedebant Mæchilia, facto conſule nunc iterum, Manſerunt duo ſed creuerunt millia in unum Singula. fæcundum ſemen adulterio.* quos verſus ſupra explicauimus ad Od.XVII.lib.I.

Hoc fonte] ex nuptiarum maculis,& adulterijs.

Motus doceri gaudet Ionicos] molles,& impudicos, quales ſunt Ionici. Plaut.in Sticho in extremo. *Quis Ionicus, aut cinædicus, qui hoc tale facere poſſit?* Athen.lib.14. ἦν δέ τις Ἰωνικὴ ὄρχησις πάροινος.

& fingitur artubus] Varia eſt huius loci ſcriptura in veteribus cod. Alij enim habent *frangitur artubus*, quæ reperitur etiam in lib. Achillis Statij: alij *finguntur artubus*: cum quibus congruunt vulgati: alij, in quibus eſt Iannoct. & Vatic. *fingitur artibus*: quam ſcripturam exiſtimo eſſe veram, aut certè omnibus probabiliorem.fingere enim per tranſlationem eſt docere,atque inſtituere. epiſtol.2. lib.I. *Fingit equum tenera docilem ceruice magiſter Ire viam, quam monſtrat eques.* idem de arte poet. *O maior iuuenum, quamuis & voce paterna Fingeris ad rectum.* Sic igitur hunc locum explico. *Fingitur artibus*, id eſt, diſcit malas artes: diſcit membra mollire, mouere, & ſaltare, docetur membra ad quemuis motum conformare.

conformare. qđ ſi quis putet hãc ſnĩam magis exprimi poſſe illa ſcriptura *fingitur artubus*: non pugnabo: hoc unum dicam mihi videri ita potius Horat. fuiſſe locuturum. Fingitur artus.

&incestos amores de tenero] ab ineunte ætate. ἐκ τῶν ἁπαλῶν ὀνύχων.

mox] marita, ſeu nupta.

meditatur] μελετᾷ, exercet, diſcit.

iuniores] viro ſuo.

adulteros] amatores, vt ſupra admonuimus, vel dic propriè, nuptiarum corruptores.

neque eligit] quærit viro ſuo iuniores amatores: non eſt ſatis: nullum adhibet delectum, ſed cuiuis ſui corporis copiam præbet.

cui donet impermiſſa] ait quidam in libro ſuo vetere ſcriptum eſſe *impromiſſa*. quam ſcripturam ſi probemus, intelligemus ſignificari ab Horatio inſignem mulieris impudicitiam, quæ cuiuis homini, & prorſus ignoto, neque diu rogata, ac ne ſperanti quidem, gratificetur. *impermiſſa* tamen magis placet.

ſed iuſſa, &c.] puto hanc totius huius loci ſententiam eſſe. non deligit ſibi amatorem aliquem, cui furtim, & raptim, & luminibus remotis, inſcioque marito morem gerat, quod faciunt, paulum quę ſunt tolerabiles mulieres: ſed à quouis inſtitore, aut mercatore arceſſita etiam audiente, & vidente marito, ſurgit è lecto, atque ad illum liberalem flagitiorum emtorem properat.

inſtitor] *inſtitor appellatus eſt* (vt ſcribit Vlpian. lib. 39. ad edictum) *ex eo quod negocio gerendo inſtet: nec multum facit, tabernæ ſit præpoſitus, an cuilibet alij negociationi.*

nauis magiſter] idem Vlpian. ibid. *Magiſtrum nauis accipere debemus eum, cui totius nauis cura mandata eſt.*

dedecorum pretioſus emtor] qui magno redimit turpem, & ab adulterio profectam voluptatem.

Non his iuuent. orta parentib.] ſed iis, qui ius matrimonij caſtum & ſanctum ſeruarent: ipſi autem filij aſſiduo labori, & agriculturæ aſſueti eſſent.

infecit æquor ſanguine Punico] ſup. Od. xi. lib 2. *Nec Siculum mare Pœno purpureum ſanguine.*

Pyrrhum] Epirotarum Regem: cuius vitam ſcripſit Plutarchus.

Antiochum] Syriæ Regem, quem vicit M. Acilius Glabrio.

maſcula] non mollis, nec fracta voluptatibus, nec impudica.

ſol vbi montium, &c.] id eſt, veſperi. Virg. in Tityro. *Maioreſque cadunt altis de montibus umbræ*. Idem Alex. *Et ſol creſcenteis decedens duplicat umbras*.

& iuga demeret Bobus] idem tempus ſignificat, quod iccircò à Græcis βουλυτὸν appellatur. Heſych. βουλυτὸν δείλη ὀψία, ἢ τὸ ἄροτρον λύεται τῶν βοῶν. Hom. ἰλ. π. ἦμος δ' ἠέλιος μετενίσσετο βουλυτόνδε. Cicer. ad Attic. lib. 25. *Aduentabat autem βουλύσει* cœnantibus nobis. Et Aratus Ἐρχόμεναι σταθμόνδε βόες βουλύσιον ὥρην, id eſt, quo tempore boues ſoluuntur, ac diſiunguntur.

amicum tempus agens] id eſt gratum, φίλον, vt Græci loquuntur.

abeunte curru] fingunt poetæ ſolem conuerſionem annuam, & diurnam conficientem curru vehi. Theoc. φαρμακευτ. Σήμερον ἁνίκα πέρτε ποτ' ὠρανὸν ἔτρεχον ἵπποι, &c. vbi ſic interp. ἵπποι τοῦ ἅρματος δηλονότι τοῦ ἡλίου. Pind. Olym. εἰδ. ζ. de ſole ὁ γενέθλιος ἀκτίνων πατὴρ πῦρ πνεόντων ἀρχὸς ἵππων. Virg. Georg. 1. *Noſque ubi primus equis oriens afflauit anhelis*. eodem pertinet principium Phœniſſarum Eurip. ὦ τὴν ἐν ἄστροις οὐρανοῦ τέμνων ὁδὸν, καὶ χρυσοκολλήτοισιν ἐμβεβὼς δίφροις ἥλιε, θοαῖς ἵπποισιν εἱλίσσων φλόγα. Poſtremò interpres Sophoclis in Aiace Maſtigophoro de Solis curru hæc ſcribit. τὸν ἥλιον, ὡς

Ke ποιῶ

ποιεῖ τὴν ἡμέραν ἐπὶ ἅρματος, φασὶν ὀχεῖσθαι, δύο ἵππους ἔχοντα λευκοὺς, χαρέποντα καὶ φαέθοντα, id eſt, ſolem, qui diem efficit, aiunt in curru vehi duos equos habentem albos Charopontem, & Phaetontem. Horat. carmine ſęculari ad Deos. *Alme Sol, curru nitido diem Qui promis & celas.* Idem epiſtol. ad Quinctium. lib. 1. *Lanum diſcedens curru fugiente napores.* Plautus autem in Amphitr. quadrigas ſoli attribuit. *ſigni dic quid eſt. Me. cum quadrigis ſol exoriens.*

Damnoſa quid non imminuit dies.] Ariſtot. lib. 4. Phyſic. audit. de princip. oſtendit, omnia, quæ ſunt in tempore, non ſolùm tempore contineri neceſſariò, quemadmodum, & cetera, quæ ſunt in re aliqua, verbi gratia, quæ ſunt in loco, loco continentur: ſed etiam à tempore affici. ſolemus enim (inquit) dicere: tempus conſumit, & liquefacit: & omnia tempore conſeneſcunt, & tempore obliuiſcuntur homines, quę ſciunt, potius, quàm diſcunt: denique nihil tempore fit recentius, aut pulchrius. Tempus enim per ſe rebus omnibus affert interitum. verba Ariſtot. ſunt hæc, ſi quis forte magis delectatur Græcis, quàm Latinis, præſertim noſtris: *Διὸ ἀνάγκη πάντα τὰ ἐν χρόνῳ ὄντα περιέχεσθαι ὑπὸ τοῦ χρόνου, ὥσπερ καὶ τἄλλα, ὅσα ἔν τινί ἐστιν· οἷον τὰ ἐν τόπῳ, ὑπὸ τοῦ τόπου, καὶ πάσχειν δή τι ὑπὸ τοῦ χρόνου, καθάπερ καὶ λέγειν εἰώθαμεν, ὅτι κατατήκει ὁ χρόνος, καὶ γηράσκει πάνθ' ὑπὸ χρόνου, καὶ ἐπιλανθάνεται διὰ χρόνον, ἀλλ' οὐ μεμάθηκεν, οὐδὲ νέον γέγονεν, οὐδὲ καλόν. φθορᾶς γὰρ αἴτιος καθ' αὑτὸν μᾶλλον ὁ χρόνος.*

Aetas parent.] ſic Aratus. *Οἵην χρύσειοι πατέρες γενεὴν ἐλίποντο Χειροτέρην, ὑμεῖς δὲ κακώτερα τεξείεσθε.* & Lucret. lib. 2. in extr. *Iamque adeo effœta eſt ætas, effœtaque Tellus: Vix animalia parua creat, quæ cuncta creauit Sæcla, deditque ferarum ingentia corpora partu.* & Hom. non vno loco videtur ſignificare ſuæ ætatis homines breuioris eſſe ſtaturæ, quàm ſuperiores heroas illos, vt *ἰλιάδ. ε. ὁ δὲ χερμάδιον λάβε χειρὶ Τυδείδης μέγα ἔργον, ὃ οὐ δύο ἄνδρε φέροιεν. Οἷοι νῦν βροτοί εἰσιν.* & *μ. οὐδέ κε μιν ῥέα Χειρί γε τῇ ἑτέρῃ φέροι ἀνὴρ οὐδὲ μάλ' ἡβῶν, Οἷοι νῦν βροτοί εἰσιν. ὁ δ' ὑψόθεν ἔμβαλ' ἀείρας.* Piget aſcribere verſus illos Heſiodi vulgatiſſ. de ætatibus: quarum primam facit auream, vltimam ferreã. Platonis autem diſtichum non prætcribo. *Αἰὼν πάντα φέρει· δολιχὸς χρόνος οἶδεν ἀμείβειν Οὔνομα, καὶ μορφὴν, καὶ φύσιν, ἠδὲ τύχην.* quod ego ſic verti. *Omnia fert ætas: mutatur tempore longo Fortuna, & forma, & nomen, & ingenium.* quod fortaſſe adũbrare voluit Virg. Gallo. *omnia fert ætas: animum quoque.* hic eſt vnus ex iis locis (ſunt enim complures) quos, cũ quidam ſciret à me in his cõmentariis tractatos eſſe: neſcio quibus inanis gloriæ ſtimulis excitatus, in ſuos lib. Varia. lect retulit. De qua iniuria & p litteras, & corã cum eo expoſtulaui. queſtus ſum etiã apud clariſſ. virũ Franciſc. Turnoniũ Card. de me, ac de illo optimè meritũ.

AD ASTERIEN. Ode 7.

Conſolatur eam, de viri ſui abſentia mæſtam, ac ſollicitam.

QVID fles Aſterie, quem tibi candidi
Primo reſtituent uere Fauonij,
Thyna merce beatum
Conſtantis iuuenem fide
Gygen? ille Notis actus ad Oricum
Poſt inſana capræ ſidera, frigidas

Noctes,

Noƈteis, non ſine multis
Inſomnis lacrymis agit.
Atqui ſollicitę nuncius hoſpitę
Suſpirare Chloen,& miſeram tuis
Dicens ignibus uri,
Tentat mille uafer modis.
Vt Prœtum mulier perfida credulum
Falſis impulerit criminibus,nimis
Caſto Bellerophonti
Maturare necem,refert.
Narrat pœne datum Pelea Tartaro,
Magneſſam Hippolyten dum fugit abſtinens
Et peccare docenteis
Fallax hiſtorias monet
Fruſtrà.nam ſcopulis ſurdior Icari
Voces audit adhuc integer.at,tibi
Ne uicinus Enipeus
Plus iuſto placeat,caue:
Quanuis non alius flectere equum ſciens
Aeque conſpicitur gramine Martio:
Nec quiſquam citus equè
Tuſco denatat alueo.
Prima noƈte domum claude:neque in uias
Sub cantu querulæ deſpice tibiæ:
Et te ſæpe uocanti
Duram,difficilis mane.

COMMENTARII.

Quid fles] quid flendo deſideras abſentem, quem, &c.

Candidi] vel eò candidos dixit,quia veris ſunt nuncij:vel quia virum deſideranti vxori ſunt reſtituturi. vt Catullus *candidos ſoles* dixit, id eſt, iucundos. *Fulſere quondam candidi tibi ſoles.* Vide quæ annotaui ad ſaty. ix. lib. I. ad illum locum. *hunccine Solem Tam nigrum*, &c.

Thyna] id eſt, Bithyna,ſeu Bithynica. Cat. ad Sirmionem. *Vix mi ipſe credens Thyniam atque Bithyno, Liquiſſe campos.*

Thyna merce beatum] locupletatum mercibus è Bithynia aduectis.

Conſtantis iuuenem fide] ſic habent cod. manu ſcripti. Iann. Vrſ. duo Vatic. cum quibus congruit Torneſian. niſi quòd in eo ſcriptum erat, fidi, non ſine litura. *fide* autem patrij caſus eſt,non ſexti aut ſeptimi: qua de re alibi.

Oricum] portum, & oppidum in Epiro, de quo Cæſ. lib. 3. de bello ciuili. *At ille expoſitis militibus, eodem die ad Oricum proficiſcitur: quò cum ueniſſet L. Torquatus*, &c.

Poſt inſ. Cap. ſid.] poſteaquam Capra, & hædi occiderunt. *inſania* autem appellat, quia eorum ortus magnas tempeſtates excitat. ſic Od. xxx. huius lib. *Aquilonem impotentem* dixit. & Catull. *impotentia freta*. Oritur autem Capra ortu (vt loquuntur) matutino, ſole Capricornũ prætereunte circiter ſolſtitiũ brumale. De capra & hædis ſic Aratus. *καὶ τοι φάτις ἤλυθεν αἰγὸς Αὐτῆς, ἠδ' ἐρίφων, οἵ τ' εἰν ἁλὶ πορφυρεύσῃ Πολλάκις ἐσκέψαντο σκεδαζομένους ἀνθρώπους.*

Atqui ſollicitæ nuncius] Atqui nũcius (inquit) à Chloe ad virum tuum miſſus, narrans ei illam eius amore perire: conatur cum variis modis corrumpere, & labefactare: affert exempla Bellerophontis & Pelei, qui dum mulieres amantes ſpernunt, ac repudiant, in maximum vitæ diſcrimen adducti ſunt.

hoſpitæ] Chloes. quæ tuum virum amat.

tuis ignibus] id eſt, eo amore, quo tu virum tuum complecteris. ignes autem pro amore poni non eſt nouum. ſup. Od. xxvii. lib. 1. *non erubeſcendis aduris Ignibus.* & Od. xiii. eiuſd. *arguens Quàm lentis penitus macerer ignibus.* Virgil. in Palæm. *meus ignis Amyntas.*

Vri] Od. xiiii. ad Mæcenat. epod. *Vreris ipſe miſer.* & Od. xi. ad Pectium. *Amore, qui me præter omnes expetit Mollibus in pueris, aut in puellis vrere.* Virg. Alex. *Me tamen vrit amor.*

Vaſer] callidus, aſtutus. vt ſat. iii. lib. 2. *Quo vaſer ille pedes lauiſſet Siſyphus ære.* & ſatyr. ii. lib. 1. *Illum aut nequities, aut vafri inſcitia iuris.*

vt Prœtum mulier] Bellerophon cum prius Hipponus appellaretur, poſteà Bellero Corinthiorum principe interfecto, ab euentu Bellerophon, ſeu Bellerophonta dictus eſt. Erat autem re, & natura, Neptuni: verbo & opinione hominum, Glauci filius. Accepto igitur à Neptuno, Pegaſo equo alis prædito, qui ex eo appellationem traxerat, quòd è collo Meduſæ exilierat, eo ſublimis per medium aera vehebatur. Atque interfecto quidem Bellero, cum Argos profugiſſet, vbi regnum Prœtus obtinebat, ab eo cædis à ſe admiſſæ expiationem conſecutus, & apud eum aliquandiu commoratus eſt. Intereà Antēa Prœti vxor Bellerophontis amore capta, eius complexum, & concubitum exoptabat, eoque potiri magnopere cupiebat. Is ab hoc flagitio auerſus, negabat ſe vlla conditione adduci poſſe, vt tantum dedecus admitteret. Antēa verita, ne ille ſuum amorem Præto indicaret, ac renunciaret, præoccupatis Prœthi auribus, queſta eſt illum ſibi ſtuprum inferre eſſe conatum. Qua re audita, & credita, Prœtus eum ſua manu quidem interficere noluit, ſed in Lyciam ad ſocerum Iobatum miſit cum litteris in ipſius perniciem ſcriptis. cetera quæ ad hunc locum non pertinent, ſuo loco dicentur ad Od. xi. lib. 4. verſus autem Homeri qui hanc ſiue hiſtoriam, ſiue fabulam exponunt, ſunt *ἰλιάδ. ζ. Τῷ δὲ γυνὴ Προίτου ἐπεμήνατο δῖ' Ἄντεια Κρυπταδίῃ φιλότητι μιγήμεναι, ἀλλὰ τὸν οὔτι Πεῖθ' ἀγαθὰ φρονέοντα δαΐφρονα Βελλεροφόντην. Ἡ δὲ ψευσαμένη Προῖτον βασιλῆα προσηύδα· Τεθναίης ὦ Προῖτ', ἢ κάκτανε Βελλεροφόντην, Ὅς μ' ἔθελεν φιλότητι μιγήμεναι οὐκ ἐθελούσῃ,* &c.

criminibus] criminationibus. vt ſat. iii. li. 1. *ubi acris Inuidia, atque vigent ubi crimina.* & epiſt. ad Loll. lib. 1. *ut, penitus notum ſi tentent crimina, ſerues.* Varro lib. 8. de lingua Latina. *ac ſingula crimina, quæ dicunt in analogias, ſoluemus:*

maturare necem] accelerare.

pœne datum Pelea Tartaro] Creteis, ſeu Hippolyta Hippolyti filia, Acaſti vxor, Pelei amore capta, cum eum ad ſtuprum ſollicitaſſet, neque ei perſuadere potuiſſet: dolore, odioque incenſa, prior eum apud Acaſtum criminatã eſt, vt improbum, & vim ſibi inferre conatum. Ille autem his auditis, ſuoque conſilio celato, ac diſſimulato, cum in Pelij montis ſolitudines, quaſi aliud agens, deduxit,

duxit, quo dormiente inter centauros relicto, domum reuerſus eſt. Dij autem Pelei miſerti, eiq; ſuam integritatem, ac temperantiam pernicioſam eſſe iniquũ arbitrati, Vulcanum ad eum miſerunt. Hic ei gladium donauit, quo Centauros in ſe irruentes perculit, atque interfecit: reuerſusque in Theſſaliam Acaſto bellũ intulit, & Iolcum expugnauit. Hæc Pindari interpres, & Pindarus ipſe Nem. carmine quarto & quinto: quibus duobus in locis hanc hiſtoriã perſequitur, ſed multo fuſius quinto. verba Pindar. ſunt hæc. Αἱ δὲ (de Muſis loquitur) πρώτιστον μὲν ὕμνησαν Διὸς ἀρχόμεναι σεμνὰν θέτιν, πηλεά θ᾽, ὥς τέ νιν ἁβρὰ κρηθεὶς ἱππολύτα δόλῳ πεδᾶσαι ἤθελε ξυνέναν Μαγνήτων σκοπὸν πείσαισ᾽ ἀκοίταν ποικίλοις βουλεύμασι. ψεύσταν δὲ ποιητὸν συνέπαξε λόγον, ὡς ἄρα νυμφείας ἐπείρα κείνος ἐν λέκτροις ἀκάστου εὐνᾶς. τὸ δ᾽ ἐναντίον ἔσκεν. πολλὰ γάρ μιν παντὶ θυμῷ παρφαμένα λιτάνευεν. τοῦ δ᾽ ὀργὰν κνίζον αἰπεινοὶ λόγοι. εὐθὺς δ᾽ ἀπανάνατο νύμφαν, ξεινίου πατρὸς χόλον δείσαις. eadem ferre leguntur apud Appollonij interp. lib. I. in quarto porro carmine ait Acaſtum Peleo dormienti inſidias ſtruxiſſe: Chironem autem ei ſubueniſſe. verba Pindari ſunt hæc. Τᾷ δαιδάλῳ δὲ μαχαίρᾳ φύτευέν οἱ θάνατον ἐκ λόχου πελίαο παῖς. ἄλαλκε δὲ Χείρων, καὶ τὸ μόρσιμον διόθεν πεπρωμένον ἔκφερεν.

Et peccare docentes, &c.] monet eam hiſtorias, id eſt, redigit ei in memoriam, vel proponit hiſtorias, quæ peccandi rationem, ac viam oſtendãt. Lege Euripidis Hippolytum coronatum. & annot. ad Od: v II. lib. 4. de Hippolyto.

Nam ſcopulis ſurdior] ſignificat eum non moueri, neque flecti verbis nuncij illius à Chloa miſſi. Sed quo modo audit, ſi ſurdior eſt Icarei maris ſcopulis? audit ille quidem: ſed audit integer. ita audit, vt non commoueatur, neque det manus. non adducitur eius oratione, vt tui oblitus amorem ſuum in Chloen transferat. Non temerè autem, neque ſine arte Horatius Aſterien in officio continere, & ab amore alterius viri deterrere volens, commemorat ei ſui viri conſtantiam, & continentiam, & fidem. Nam ſi contrà credat illa Gygen virum ſuum aliò animum appuliſſe: facile fit ei perſuadere, vt alterius viri libidini obtemperet. Nihil eſt enim, quod mulieri nuptę acriorem dolorẽ inurat, quodq; magis eam à viro alienet, quàm pellex. Teſtem citabo Eurip. Androm. κἀγὼ θυγατρὶ, μεγάλα γὰρ κείνῃ τάδε λέχους στέρεσθαι, σύμμαχος καθίσταμαι. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα δεύτερ᾽ ἂν πάσχοι γυνὴ, ἀνδρὸς δ᾽ ἁμαρτάνουσα, ἁμαρτάνει βίου. vide Od. x. huius libri. *Nec uir Pieria pellice ſaucius.* Non diſſimulabo me in duobus cod. manu ſcriptis reperiſſe. *Spernit adhuc integer* pro *audit.* Veruntamen ſequor alteram ſcripturam, vt veram & incorruptam.

integer] incorruptus, vt Od. III. lib. 2. *Brachia, & uultum, tereteſque ſuras Integer laudo.*

At, tibi ne vicinus] virum habes in ſuo erga te amore obfirmatiſſimum, & conſtantiſſimum: ſed tu vide, ne te Enipeus vicinus quantumuis equitandi, & natandi, & ceterarum artium peritiſſimus labefactet, & percellat.

flectere equum ſciens] in eo equitandi ſcientia maximè vertitur, vt equus ſeſſori frenum moderanti pareat, & quancunque in partem velit ille, ſequatur. quod declarat locus Cæſaris lib. 4. de bello Gallico, vbi & eodem verbo vſus eſt loquẽs de eſſedaris Britannicis. *ac tantum uſu quotidiano, & exercitatione efficiunt, ut in decliui, ac præcipiti loco incitatos equos ſuſtinere, & breui moderari & flectere, & per temonem percurrere, & in iugo inſiſtere, & inde ſe in currus citiſſime recipere poſſint.* ſic Virg. Aen. I. *caloque inuectus aperto Flectit equos.* & IX. *Flectere ludus equos, & ſpicula tendere cornu.*

gramine Martio] campo Martio.

Tuſco denatat alueo] ſecũdo fluuio natat. decurſionẽ Tiberinã ſignificat.

prima

prima nocte] prima noctis parte.
querulæ tibiæ] cuius cantu Enipeus, aut quiuis alius amator ſe amore tui perire ſignificet, queraturque ſe immeritò abs te ſperni.
deſpice] deorſum aſpice.
difficilis] ſæua & inexorabilis.

AD MAECENATEM. Ode 8.

Cur Kalend. Martiis, cum uxorem non habeat nihilominus ſacrificet, & epuletur tamen.

MARTIIS cælebs quid agam Kalendis:
Quid uelint flores, & acerra turis
Plena, miraris, poſitusque carbo in
Ceſpite uiuo,
Docte ſermones utriuſque linguę.
Voueram dulceis epulas, & album
Libero caprum propè funeratus
Arboris ictu.
Hic dies, anno redeunte feſtus
Corticem aſtrictum pice demouebit
Amphorę fumum bibere inſtitutæ
Conſule Tullo.
Sume Męcenas cyathos amici
Soſpitis centum: & uigiles lucernas
Perfer in lucem: procul omnis eſto
Clamor, & ira:
Mitte ciuileis ſuper urbe curas.
Occidit Daci Cotiſonis agmen:
Medus infeſtus ſibi luctuoſis
Diſſidet armis:
Seruit Hiſpanæ uetus hoſtis oræ
Cantaber ſera domitus catena:
Iam Scythę laxo meditantur arcu
Cedere campis.
Negligens, ne qua populus laboret,
Parce priuatus nimium cauere &
Dona preſentis cape lętus horę, ac
Linque ſeuera.

COM-

COMMENTARII

Martiis cælebs quid agam] Kalendas Martias & amantes,& mariti religioſè colebant. Illi, vt omnia ſibi læta & ſecunda in amore euenirent: hi, ut uxores caſtas & pudicas haberent domi. Itaque ſolebant utrique ad matronas & ad amicas munera mittere. Atque iccircò Iuuenalis Kal. Martias *fœmineas* appellat: & Martialis eaſdem *ſaturnalia mulıebria. Scis certè puto ueſtra iam uenire Saturnalia Martias Kalendas: Tum reddam tibi Galla, quod dediſti.* Tibull. lib. 3. *Martis Romani feſtæ uenere Kalendæ: Exoriens noſtris hic fuit annus auis: Et uaga nunc certa diſcurrunt undique pompa, Perq; uias urbis, munera, perq; domos. Dicite Pierides, quonam donetur honore Seu mea, ſeu fallor, cara Neæra tamen.* colebant eundem diem & puellæ. Idem Tibull. lib. 4. *Sulpicia eſt tibi culta tuis Mars magne Kalendis: Spectatum è cælo (ſi ſapis) ipſe ueni.* mittebant & ſua matronæ munera. Plaut. in milite glor. *Da mihi uir; Kalendis quæ mittam, quom Martiæ uenerint*, &c. Martias autem Kalendas matronæ celebrabãt (inquit Feſtus) quòd eo die Iunonis Lucinæ ædes coli cœpta eſt. Nomen *Kalendarum* ſecutus & nobilium Grammaticorum auctoritatem, & veterum marmorum, ac lib. teſtimonium, & doctorum uirorũ uſum, per *K*, excudendum curaui.

cælebs] qui nec vxorem, nec ullam fœminam, quæ mihi uxoris loco ſit, domi habeam.

in cæſpite viuo] ſuprà, Od. xix. lib. I. *Hic uiuum mihi ceſpitem, hic Verbenas pueri ponite.*

& album Libero caprum] cur Baccho caper immoletur, omnibus notiſſimum eſt. Virg. Georg. 2. *Non aliam ob cauſam Baccho caper omnibus aris Cæditur.* notum eſt illud epigramma, quod extat epigrammatum Græcorum lib. I. cuius hæc ſententia eſt, Etiam ſi radicitus caper uitem depaſcat, tantum tamen uini prolaturam, quantum ſatis ſit ad libandum, dum immolatur. *Κἢν με φάγῃς ἐπὶ ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορήσω, Ὅσσον ἐπισπεῖσαι σοὶ τράγε, θυομένῳ.* Apud Homerum tamen *ἰλ. τ.* etiam Ioui & Soli in fœderibus caper mactatur. *Ταλθύβιος δέ μοι ὦκα κατὰ στρατὸν εὐρὺν Ἀχαιῶν Κάπρον ἑτοιμασάτω ταμέειν Διΐ τ', Ἠελίῳ τε.*

prope funeratus arboris ictu] de hac arbore lege Od. xIII. lib. 2. *Ille & nefaſto te poſuit die.* & xvII. *Me truncus illapſus cerebro Suſtulerat*, &c.

Docte ſermones] ita legendum, non *docte ſermonis*. Ita enim ſcriptum eſt in cod. Faër. & vno Vatica. adde quòd ita loquitur Oda proxima. *Dulceis docta modos, & citharæ ſciens.* Denique ita legit Donat. producens hunc locum comment. in Eunuch.

Hic dies anno redeunte] dies feſtus anniuerſarius. *anno redeunte*, anno uertente: *περιπλομένου ἐνιαυτοῦ.* Horat. ſat. II. lib. 2. *Siue diem feſtum rediens adduxerit annus.* *ἔτυμον* Græci nominis *ἐνιαυτὸς*, quaſi in ſeipſum reuolutus.

Corticem aſtrictum pice] hoc die feſto relinentur dolia, & amphoræ picato cortice obturatæ.

demouebit] excudendum curaui *demouebit*, non, ut uulgò legitur, *dimouebit*, quòd ita ſcriptum repererim in tribus libris calamo exaratis. amphoræ autem dictum pro ab amphora, ut & Priſcian. docet lib. xvII. Amphora porrò ſeu quadrantal vini ſextarios octo & quadraginta continebat, ut ſuprà ex Feſto admonuimus.

fumum bibere inſtitutæ] quæ didicit, uel cœpit fumum bibere. Ariſtot. lib. 4. *μετεωρ.* ſcribit in Arcadia uinũ in utribus à fumo ita exiccari, ut bibatur

abraſum

abraſum ac defectum. Quod igitur hic de fumo dicitur, non eſt referendum ad vini vaporem, quem fumum Gallica lingua appellamus, qui tempore extenuatur: ſed ad eum, quem propriè fumum appellant Latini, quo vinum maturatur, denſumque ac ſpiſſum efficitur. cuiuſmodi ego nouem ab hinc annis in Rhœtia vidi, cùm ex Italia per Rhœtorum fines in comitatu clariſs. viri Franciſci Turnonij Cardinalis in Galliam reuerterer. id erat annorum quadraginta, vt mihi affirmabat is, apud quem diuerſabar, ita dura & alta cruſta obductum, vt non niſi ea ferro reſciſſa vinum depromi poſſet. atque id ita craſſum erat, vt, niſi multa aqua dilutum, ac temperatum neque liqueſceret, neque bibi poſſet. Amphoram igitur fumum bibere inſtitutam intellige, quæ cœpta eſt fieri fumoſa: quẽadmodum Tibullus cados Falernos fumoſos appellat lib.2. his verſibus. *Nunc mihi fumoſos veteris proferte Falernos Conſulis, & Chio ſoluite vincla cado.* ſunt enim non vina, ſed vaſa fumoſa. M. Tull. in Piſon. *fumoſas imagines.* & Horat. ſat. II. lib.2. *pernam fumoſam* dicunt. ex quo veteres intelligimus. vide annota. ad Od. XXVII. huius libri.

Conſule Tullo] L. Volcatius Tullus deſignatur, qui fuit Conſul cum M. Aemilio Lepido, anno ab vrbe condita DCLXXXVII.

Soſpitis] ſalui, & ſeruati ab arboris illius caſu.

& vigiles lucernas perfer] compotationes & cœnas ſumtuoſiores, ac liberaliores noctu fieri ſolitas eſſe cùm ex hoc poeta, tùm ex multis aliis ſcriptoribus intelligere licet. Od. XXI. lib.3. ad amphoram. *Te Liber, & ſi læta aderit Venus, Viuæque producent lucernæ, Dum rediens fugat aſtra Phœbus.* epiſtola ad Torq. lib.1. *Supremo te ſole domi Torquate manebo.* epiſt. ad Mæcenatem II. lib.1. *Hoc ſimul edixit, non ceſſauere poetæ Nocturno certare mero, putere diurno.* Theognis, Τῷ πίνειν δ' ὁ θέλοντι παρασαδ' ἐνοινοχοείτω. Οὐ πάσας νύκτας γίγνεται ἁβρὰ παθεῖν. Lucret. lib.2. *Lumina nocturnis epulis ut ſuppeditetur.* Athenæus ait lib.7. medicum quendam Daphnum nomine inducit ita loquentem, ὠφελιμώτερά ἐστι φίλτατε, τῷ παντὶ σώματι τὰ νυκτερινὰ δεῖπνα. τὸ γὰρ σελήνης ἄστρον πρὸς τὰς τῆς τροφῆς ἁρμόττει πέψεις, σηπτικὸν ὑπάρχον. κατὰ σῆψιν δ' ἡ πέψις, &c. id eſt, vtiliores ſunt omni corpori nocturnæ cœnę. Nam Lunæ aſtrum ad cibum concoquendum valde accommodatum eſt, cùm vim habeat putrefaciendi. Concoctio autem putrefactione conſtat. eodem pertinet locus ille Horat. Od. XXVII. lib.1. *Vino & lucernis Medus acinaces Immane quantum diſcrepat.*

procul om. eſto clam. & ira] ſic Ode ſuprà dicta, lib.1. *Lenite clamorem ſodales, Et cubito remanete preſſo.*

Coriſonis] ſic reperi ſcriptum in duobus Vatic. codicibus, & in Iann. Fačr. Torneſ.

Medus infeſtus ſibi] Medi ſeditionibus inter ſe concitantur.

Cantaber ſera domitus] Od. XIIII. lib.4. *Te Cantaber non ante domabilis, Medusque, &c.* Cantabros deuicit Agrippa Auguſti auſpicijs. epiſt. ad Iccium. li.1. *Cantaber Agrippæ Claudi virtute Neronis Auſpicijs cecidit.*

Negligens, nequà populus] videtur aliquantò difficilior atque impeditior eſſe horum verborũ ſtructura. Parce (inquit) cùm ſis priuatus, id eſt, cùm magiſtratum non geras, nimium cauere, quod valet, noli nimis ſollicitus eſſe, ne qua parte populus Rom. laboret. ita (inquam) parce, vt in eo ſis negligens. eſt autem vſitatum Horatio cum verbo nomen aliquod epithetum coniungere, quod verbi ſignificationem augeat, aut certè adiuuet, vt Od. XXVIII. lib.1. *At tu nauta vagæ ne parce malignus arenæ Particulam dare.* quem locum explicauimus ſuo loco. ſimile exẽplum eſt ſup. Od. VII. huius lib. *Magneſſam Hippolyten dum fugit abſtinẽs.* & infrà hoc eod. lib. Od. XXIIII. *Illic matre carentibus Priuignis mulier temperat innocens,*

nocens, id eſt, in eo ſe præbet innocentem, quod priuignis temperat, vel eo ipſo, quod priuignis temperat, innocens habenda eſt, & Od. xxi. eiuſdem libri. *Non ille, quanquam Socraticis madet Sermonibus, te negliget horridus.* & ſat. vi. lib. 2. *Si ue nerer ſtultus nihil horum, ô ſi angulus ille,* &c. quorum verborum explicationem ad ſuum locum reſeruare malo. & Od. xiii. lib. 4. *ludisque & bibis impudens.* & Od. xvi. Epod. *Credula nec flauos timeat armenta leones.* & epiſt. ii. lib. 1. *Ruſticus expectat dum defluat amnis.* & epiſt. ad Iul. Florum lib. 2. *quod Expectata tibi non mittam carmina mendax.* & epiſt. de art. poet. *at omnes Viſuros peccata putem mea tutus, & extra Spem ueniæ cautus?* & ſat. vi. lib. 2. *Laudat Arelli Sollicitas ignarus opes.* & Od. viii. lib. 4. *Donarem pateras, grataque commodus Cenſorine meis æra ſodalibus.*

& Dona præſentis] ſuadet his verbis, vt in diem viuat, vt Od. xvi. lib. 2. *Lætus in præſens animus, quod ultra eſt, Oderit curare*, ad quem locum plura hac de re diximus.

Ode 9.

Dialogus Horatij & Lydæ.

HO. *DONEC gratus eram tibi,*
Nec quiſquam potior brachia candidæ
Ceruici iuuenis dabat:
Perſarum uigui rege beatior.
LY. *Donec non alia magis*
Arſiſti, neque erat Lydia poſt Chloen:
Multi Lydia nominis
Romana uigui clarior Ilia.
HO. *Me nunc Threſſa Chloe regit*
Dulceis docta modos, & citharæ ſciens:
Pro qua non metuam mori,
Si parcent animæ fata ſuperſtiti.
LY. *Me torret face mutua*
Thurini Calais filius Ornithi:
Pro quo bis patiar mori,
Si parcent puero fata ſuperſtiti.
HO. *Quid, ſi priſca redit Venus?*
Diductosque iugo cogit aeneo?
Si flaua excutitur Chloe?
Reiectæ patet ianua Lydiæ?
LY. *Quanquam ſidere pulchrior*
Ille eſt: tu leuior cortice, & improbo
Iracundior Adria:
Tecum uiuere amem: tecum obeam libens

COMMENTARII.

Nec quiſquam potior] quem pluris faceres. vt infr. Od. xv. epod. *Nec ferret aſſiduas potiori te dare noctes.* & ſat. v. lib. 2. *ultro Penelopen facilis potiori trade.*

non alia magis arſiſti] ſic habent codices antiqui Faerni, Vrſini, Tor. duo Vatic. & ita loquitur Od. XIIII. epod. *Non aliter Samio dicunt arſiſſe Bathyllo Anacreonta Teïum.* Idem Od. XI. lib. 4. *Non enim poſthac alia calebo Fœmina.* & Od. IX. lib. 4. ſine vllo caſu.

neque erat Lydia poſt] neque ego poſteriore eram loco apud te, quàm Chloe: vel, neque Chloen mihi anteponebas.

Ilia] Numitoris filia, Romuli matre. vt Od. 8. lib. 4. *Quid foret Iliæ, Mauortiſque puer.* commemorat & Oda II lib. 1: *Iliæ dum ſe nimium querenti,* &c.

regit] mihi imperat, ego ei ſeruio tanquam dominæ.

& citharæ ſciens] ſic loquitur Od. xv. lib. 1. *& Sthenelus ſciens Pugnæ.*

pro qua non metuam mori] pro qua libenter mortem oppetam: pro qua, quin moriar, non recuſabo. de verbo metuendi lege annot. ad Odam II. lib. 2.

ſi parcent animæ] ſi modò mea morte aſſequar, vt ſit mihi ſuperſtes, & immortalis.

Me torret face mutua] amore mutuo. nemini autem ſunt inauditæ Cupidinis faces.

Pro quo bis patiar mori] his verbis ſui in Calaim amoris magnitudinem declarat, cum bis mori tamen poſſit nemo. Nam (vt eſt apud Athen. lib. 8.) *ἀθάνατος ὁ θάνατός ἐστιν, ἅπαξ ἄν τις ἀποθάνῃ.* id eſt, immortalis mors eſt, ſi quis ſemel mortuus fuerit.

Diductosque] diuulſos, diremtos, diſiunctos, diſcordes.

iugo cogit aeneo] in firmiſſimam concordiam reducit. Sup. Ode XXXIII. lib. 1. *iuga aenea* poſuit in malum, pro coniunctione amantium inæquali ac diſpari, atque ingrata ſeruitute in qua mutuus amor non intercedit. hic autem iugum aeneum accipe pro concordia amantium eiuſmodi, quam nullum interueniens diſſidium ſit diſſoluturum. iugumque iccircò appellat, quia in amantium concordia, & coniunctione multæ inſunt ſeruitutis ſimilitudines.

excutitur] eijcitur, tanquam iugum, vel onus.

leuior cortice] ſat. 4. lib. 1. *nabis ſine cortice.*

IN LYCEN. Ode 10.

Vt poſita duritie, aliqua ipſius miſericordia capiatur.

EXTREMVM Tanaim ſi biberes Lyce,
Sæuo nupta uiro: me tamen aſperas
Porrectum ante fores obijcere incolis
Plorares Aquilonibus.
Audis, quo ſtrepitu ianua, quo nemus
Inter pulchra ſitum tecta remugiat
Ventis? & poſitas ut glaciet niueis
Puro numine Iupiter?

Ingratam Veneri pone ſuperbiam:
Nec currente retro funis eat rota.
Non te Penelopen difficilem procis
Tyrrhenus genuit parens.
O, quamuis neque te munera, nec preces,
Nec tinctus uiola pallor amantium,
Nec uir Pieria pellice ſaucius
Curuat, ſupplicibus tuis
Parcas, nec rigida mollior eſculo,
Nec Mauris animum mitior anguibus.
Non hoc ſemper erit liminis, aut aquæ
Cæleſtis patiens latus.

COMMENTARII.

Extremum Tanaim] Si in vltima Scythia, aut Sarmatia viueres: ſi Scythæ, aut Sauromatæ alicui nupſiſſes.

me tamen aſperas, &c.] non ita tamen dura & inhumana eſſes, vt me ante fores tuas iacêre expoſitum, atque obiectum Aquilonibus, qui oram illam aſſiduè perflant, paterêris.

obiicere plorares] id eſt, non ſineres, quæ tua lenitas & miſericordia eſt, me proiectum ante tuas fores mihi iniquas, ab Aquilonibus iactari. obſtaret tibi tua lenitas & miſericordia, quo minus me ante fores tuas iacêre ſineres. ſic loquitur Plautus Aulul. *Aquam herclè ploras, cum lauas, profundere.*

remugiat] grauem quendam & immanem ſonitum ad aures referat. tranſlatio à bobus. ſic Od. x. Epod. *Ionius udo cum remugiens ſinus Noto carinam ruperit.* ſic Heſiod. ἔργ. καὶ ἠμ. μέμυκε δὲ γαῖα καὶ ὕλη.

glaciet] vocis & ſignificationis agentis Apud M. Tull. conglaciandi verbum, abſolutum eſt, lib. de nat. Deorum 2. *tum aquæ declarat effuſio, quæ neque conglaciaret frigoribus, neque niue, pruinaq; concreſceret, niſi eadem ſe admiſſ. calore l queſacta & dilapſa diffunderet.* Cælius Ciceroni, *Curioni noſtro Tribunatus conglaciat.*

Puro numine Iupiter] cœlum purum & ſerenum: quod quidem hiberno tempore frigidus eſt, quam nebuloſum aut caliginoſum. ſi quis autem quærat cur cælo ſereno, quam nebuloſo frigus ſit acrius, reſpondet Ariſtoteles in problem. τμήμ. μz. ideo fieri, quia cœlo puro, ſereno, atque aperto nihil eſt, quod frigus cõtinere poſſit, ſed diffunditur ac diſſipatur: nebuloſo autẽ facile coercetur.

Ingratam Veneri pone ſuperb.] Ingrata eſt & Veneri & Baccho puerorum & puellarum in amantes ſuperbia Libet hic vnum atque alterum huius rei exemplum ex Pauſania aſcribere. Amabat Calirrhoam quandam virginem Corraſus Bacchi ſacerdos: ſed quanto vehementius amabat Corraſus, tanto erat illa ab hoc alienior, tantoque ſe in eum duriorem ac ſęuiorem prębebat. Poſteaquam autem neque precibus, neque muneribus ſæuitia virginis potuit mitigari, ſupplex Corraſus accedit ad Bacchi ſtatuam. orat vt vim ſui numinis in virginem expromat ac declaret. Vixdum finem orandi fecerat, cum Calydonij ferè omnes (Calydone enim hæc gerebantur) perinde ac ſi ebrij eſſent, mente capti, furoreque præcipites huc & illuc ferebantur. Confugiunt tandem ad oraculum Dodonæum. reſponſum eſt Dionyſum Calydonij eſſe ira-

tum, neque illum iraſcendi finem ante facturum, quàm Corraſus ei immolaſſet Calirrhoam ipſam, aliumve, qui eius vice fungi, mortemq; oppetere auderet. Virgo in has anguſtias redacta, cœpit primùm auxilium à nutricijs & nutricibus ſuis petere: à quibus cum ſpreta eſſet, ac reiecta, reſtabat miſerè, ut ipſa ad aram Dionyſi mactaretur. omnibus igitur rebus neceſſarijs ad ſacrificium comparatis, interérat huic ſpectaculo Corraſus, qui amore uictus nulloq; irę loco relicto, ſe ipſum pro Calirrhoa deuouet, atque exanimat. At Calirrhoe altera ex parte, ut proſtratum atque exanimem Corraſum vidit, ſerò mente mutata, miſericordia commota, pudore denique eorum, quę inhumaniter & ſuperbè in eum admiſerat, affecta, ſeipſam ſecundam Baccho victimam mactat. Hęc Pauſanias Achai. quę nos arbitratu noſtro, quàm breuiſſimè potuimus, vertimus. Alterum eſt ęquè miſerabile, quod idem affert Atticis, eiusque rei ſe vidiſſe argumentum narrat, Cupidini dicatam Anterôtis aram. Meles Athenienſis Timagoram inquilinum, et hoſpitem contumeliose deſpiciens iuſſit, vt ſeſe è ſummo ſaxi vertice pręcipitem ageret. Timagoras, ut qui adoleſcenti omnibus in rebus obtemperare et gratificari cuperet, a loqui utę non admodum cupidus, neque animę parcus natura, ſeſe non dubitanter, neque cunctabundus è ſaxo illo pręcipitem deiecit. Meletem autem, ſimul ut exanimem Timagoram vidit, uſque adeò facti ſui pœnituit, ut ſeipſum quoque ex eodem ſaxo pręcipitem egerit. Accedat tertium ex Theocrito, ſi modò uerum, et non fictum eſt, de adoleſcente illo, qui cum uſque adeò, diuq; ſpreuiſſet amantem, ut ille dolori ſuo remedium morte et ſuſpendio quęrere cogeretur, atque id pro foribus adoleſcentis feciſſet: adoleſcens autem manè die poſtero domo exiens, amantemq; ſuſpenſum, ac mortuum cernens, nihil commotus eſſet, neque condoluiſſet, neque ingemuiſſet: ſed rectà ad gymnaſium (vt ſolebat) in qua balneum, ſtatuaq; Cupidinis erat, iuiſſet, accidit ut ſtatua, dum lauat adoleſcens, in eius caput decideret, eumq; interimeret. carmen Theocriti inſcribitur *ἐραστής*. ſed hęc poſteriora duo exēpla cum ad flagitioſos illos, et nefarios pueriles amores pertineant, à noſtris auribus reſpuantur.

Ne currente retro] ne nimia iſta ſæuitia in caput tuum recidat tibiq; ipſi calamitatem, & perniciem afferat: uel ne idem tibi eueniat. ducta ſimilitudo eſt à rotis fune circumactis, quod rupto illæ in contrarium partem voluuntur. Tibull. lib. I. eleg. V. *At tu, qui potior nunc es, mea furta caueto: Verſatur celeri ſors leuis orbe rota*. Iterum dixit Horatius *currente rota* epiſtola ad Piſones.

Non te Penelopen difficilem] Non tu es Penelope à patre tuo procreata, ſed Lyce. Fuit autem Penelope eo in procos difficilior ac ſæuior, quo blandior. eorum enim animos verbis mulcebat, & ſpe lactabat. alia mens erat nota ſunt illa Homerica ὀδυσσ. σ. *θέλγε δὲ θυμὸν Μειλιχίοις ἐπέεσσι, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοίνα*. & ὀδυσσ. β. *Ἤδη γὰρ τρίτον ἐστὶν ἔτος, τάχα δ' εἶσι τέταρτον, Ἐξ οὗ ἀτέμβει θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν Ἀχαιῶν. Πάντας μὲν ῥ' ἔλπει, καὶ ὑπίσχεται ἀνδρὶ ἑκάστῳ Ἀγγελίας προϊεῖσα, νόος δέ οἱ ἄλλα μενοινᾷ*. nota eſt deniq; illa Penelopę tela quæ interdiu texebatur, noctu retexebatur: de qua ὀδυσσ. β. & τ.

Nec vir Pieria pellice ſaucius.] & quamuis non te flectat viri tui iniuria, qui Pieriam amat, eiusq; amore ſaucius eſt, &c. Nihil eſt autem quod matronam magis vrat, faciliusq; ad adulterium impellat, quàm dolor ex tali viri libidine ſuſceptus: & cùm acerrimè ad pœnas ſui doloris repetendas mulieres extimulentur, tùm virorum ſuorum incontinentiam ſimili facto libenter vlciſcuntur. qua de re vide quæ ſup. annotauimus ad illum locum, *Nam ſcopulis ſurdior Icari Voces audit adhuc integer* Od. VII. huius lib.

curuat.] flectit, ab inſtituto tuo detorquet.

Pieria

Pieria pellice] pellicem appellant Latini eam, quam maritus amat, ſemperq; refertur ad vxorem, vt pater ad filium. Cic. in Cluent. *Vxor generi, nouerca filij, filiæ pellex*. Horat. infra Od. XXVII. eod. lib. *dominaq; tradi Barbara pellex*. & Od. III. epod. *Hoc delibutis vltra donis pellicem Serpente fugit alite*.

ſupplicibus tuis parcas] quamuis tu neque muneribus, neque precibus, neque pallore, & languore meo, neque viri tui contumelia, atque iniuria inflectaris: miſerere tamen ſupplicis tui, qui omnem ſalutis ſuæ ratione in tua lenitate, & clementia habet poſitam.

Nec rigida mollior eſculo] Tu quæ neque eſculo mollior es, nec mitiore animo quam Mauritaniæ ſerpentes..

Nec Mauris animum mitior] nec mitiore animo, quàm angues Mauritaniæ. mitis animum hellenismus eſt.

liminis] Od. XI. epod. *Limina dura, quibus lumbos & infregi latus*.

aquæ Cœleſtis.] epiſt. ad Auguſt. *Cœleſtes implorat aquas docta prece blandus*.

AD MERCVRIVM. Ode II.

Vt cantus ſibi dictet, quibus Lyde flecti poſsit. Danaidum fabula.

MERCVRI, nam te docilis magiſtro
Mouit Amphion lapides canendo:
Tuque teſtudo reſonare ſeptem
Callida neruis.
Nec loquax olim, neque grata, nunc &
Diuitum menſis, & amica templis,
Dic modos, Lyde quibus obſtinatas
Applicet aureis.
Quæ, velut latis equa trima campis,
Ludit exultim: metuitque tangi,
Nuptiarum expers, & adhuc proterua
Cruda marito.
Tu potes tigreis, comiteſque ſiluas
Ducere: & riuos celereis morari.
Ceſsit immanis tibi blandienti
Ianitor aulæ
Cerberus, quamuis furiale centum
Muniant angues caput eius, atque
Spiritus teter, ſanieſque manet
Ore trilingui.
Quin & Ixion, Tityoſque vultu
Riſit inuito. ſtetit vrna paulum

Sicca

Sicca, dum grato Danai puellllas
Carmine mulces.
Audiat Lyde ſcelus, atque notas
Virginum pœnas, & inane lymphæ
Dolium fundo pereuntis imo,
Seraque fata,
Quæ manent culpas etiam ſub Orco:
Impiæ: nam quid potuere maius?
Impiæ ſponſos potuere duro
Perdere ferro.
Vna de multis face nuptiali
Digna, periurum fuit in parentem
Splendidè mendax: & in omne uirgo
Nobilis æuum.
Surge, quæ dixit iuueni marito:
Surge: ne longus tibi ſomnus, unde
Non times, detur: ſocerum, et ſceleſtas
Falle ſorores.
Quæ, uelut nactæ uitulos leænæ
Singulos, eheu, lacerant. ego illis
Mollior, nec te feriam: nec intra
Clauſtra tenebo.
Me pater ſæuis oneret catenis:
Quòd uiro clemens miſero peperci:
Me uel extremos Numidarum in agros
Claſſe releget.
I, pedes quo te rapiunt, & auræ:
Dum fauet nox, & Venus: i ſecundo
Omine: & noſtri memorem ſepulcro
Sculpe querelam.

COMMENTARII.

Mouit Amphion.] hac de re vide annot. ad epiſt. ad Piſones. ibi. *Dictus & Amphion.*

Tuque teſtudo reſon. ſept. call.] callida reſonare, id eſt, quę ſcis reſonare. quæ ſcitè reſonas. *ſeptem neruis*, ſeptem chordis. ideo Pindarus φόρμιγγα ἑπτάγλωσσον id eſt, ἑπτάφωνον nominat.

nec loquax olim] antequam Mercurius te neruis inſtruxiſſet.

nunc & diuitum menſis, &c.] Vlyſſes in patriam iam ille quidem reuerſus, nōdum tamen à ſuis agnitus, ſpecie, & ornatu ſenili, ab Eumæo ad ædes ſuas

deductus citharam conuiuiorum ſodalem appellat. *ἐν δ᾽ ἔτε φόρμιγξ Ἠπύει, ἣν ἄρα δαιτὶ θεοὶ ποίησαν ἑταίρην.*

obſtinatas] obfirmatas, & à me auerſas.

applicet] aduertat, admoneat.

Quæ velut latis, &c.] Hic locus ex Anacreonte eſt expreſſus. ſunt autem Anacreontis uerſus hi. *Πῶλε Θρηϊκίη, τί δή με Λοξὸν ὄμμασι βλέπουσα Νηλεῶς φεύγεις, δοκέεις δὲ Μηδὲν εἰδέναι σοφόν; Ἴσθι τοι καλῶς μὲν ἄν τοι Τὸν χαλινὸν ἐμβάλοιμι, Ἡνίας δ᾽ ἔχων στρέφοιμι Ἀμφὶ τέρματα δρόμου. Νῦν δὲ λειμῶνάς τε βόσκεαι, Κοῦφά τε σκιρτῶσα παίζεις.* quod quidem nuper annotauit Erricus Stephanus.

metuitq; tangi] id eſt, non vult ſe tangi, vt ſuprà diximus ad Od. II. lib. 2. *φυλάττεται.* cauet ne tangatur.

Cruda] immatura: nondum uiri potens.

tu potes tigreis, &c.] vt epiſt. de arte poët. de Orpheo. *Dictus ob hoc lenire tigreis, rabidosq; leones.*

Ceſsit immanis tibi blandienti] Orpheo Eurydicen ſuam repetente. qua de re Virg. Georg. IIII. *Quin ipſe ſtupuere domus, atque intima Lethi Tartara, caruleosq; innexæ crinibus angues Eumenides, tenuitq; inhians tria Cerberus ora, Atque Ixionii uento rota constitit orbis.*

blandienti] blande canenti, vt Od. XII. lib. I. *Blandum & auritas fidibus canoris Ducere quercus.*

Quin & Ixion] de Ixione notiſsima fabula eſt, illum Iunonem perſequentem, eiq; ſtuprum inferre conantem, in nube libidinem ſuam expromſiſſe, ſpecie deceptum. Tibull. lib. I. *Illic Iunonem tentare Ixionis auſi Verſantur celeri noxia membra rota.* Quòd ſi quis plura de Ixione ſcire volet, legat Pindarum Pyth. *ᾠδ. β.* & interpretem. quem locum aliàs attingemus.

Tityusq;] de Tityo ſup. Od. IIII. huius lib.

Danai puellas.] cum cognouiſſet Danaus ex oraculo quodam vnum è filijs Aegypti quinquaginta, quibus totidem ſuæ filiæ nupſerant, ſibi necem illaturum, iuſſit ut ſuum vnaquæque virum interficeret. Qua in re patris imperio omnes præter vnam, paruerunt, & propter tam immane facinus ijs pœnis, quas hic commemorat Horat. & quæ ſunt omnibus notiſſimæ, apud inferos plectuntur. Cum his Lucret. lib. 3. in extremo elegantiſſimè eos homines confert, qui nunquam hac lucis vſura explentur, his verbis *Hoc (ut opinor) id eſt, æuo florente puellas, Quod memorant laticem pertuſum congerere in uas. Quod tamen expleri nulla ratione poteſtur.* ad hoc dolium alludit Plaut. in Pſeu. *in pertuſum ingerimus dicta dolium. operam ludimus.*

Seraq; fata] pœnas ſempiternas, & quas nulla mors ſit terminatura.

manent culpas etiam] culpas ſuſtinent ſempiternas: nondum ſunt culpa liberatæ. vide quæ ann. ad Od. XXVIII. lib. I.

Vna de multis] Atqui duæ uiros ſuos ſeruaſſe dicuntur, Hypermneſtra, & Bebryce, ut ſcribit Euſtathius in commentarijs ad Dionyſ. Alexandr. Pindarus autem unam Hypermneſtram nominat *ᾠδ. ι.* Nem. Neque verò Hypermneſtra (inquit) mentem à recta ratione auerſam habuit, quæ à ſororibus ſuis diſſentiens, ſola gladium vagina tectum, clauſumq; continuerit. uerba Pindari ſunt hæc. *ἡ δ᾽ Ὑπερμνήστρα παρεπλάγχθη μονόψαφον ἐν κολεῷ κατασχοῖσα ξίφος.* Quòd autem Pindarus idem *ᾠδ. θ.* Πυθ. quadraginta octo duntaxat Danai filias numerat, cum fuerint quinquaginta, non eſt ea cauſa, quã affert Euſtathius, quia duæ uiris ſuis pepercerint: ſed illa, quã affert interpres Pindari, quia cũ in eo loco Pindarus de filiarum collocandarum ratione & uia, quam ſecutus eſſet

Danaus,

Danaus, loquitur, duæ iam quodammodo viros erant nactæ, Amymone enim fuerat à Neptuno corrupta : Hypermneſtram autem Lynceus amabat, illaque Lynceum: quam ei cauſam iuſtam viſam eſſe aiunt, quamobrem viro ſuo parceret, cum exiſtimaret ſibi in eo viro, patris imperium negligere licere, quem ſibi ſua ipſa ſponte legiſſet, non à patre quæſitum haberet. Etiam hoc traditum eſt icciredò illam manus à viro ſuo abſtinuiſſe, quòd ſuæ virginitatis florem ab illo illibatum, atque intactum retinuiſſet. Pauſanias autem Corinthiacis narrat illam à patre in iudicium eſſe vocatam: partim quod exiſtimaret Lyncei ſalutem ſibi periculoſam eſſe: partim quod ſocietatem facinoris aſpernata, ſibi, qui ſuaſor, auctorque necis fuiſſet, inuidiam, infamiamque iam conflatam auxiſſet: ſed re diligenter, diuque vtrinque diſceptata, fuiſſe abſolutam.

face nuptiali] facibus nuptialib. quinque enim faces ſponſæ præferebantur, vt ſcribit Plut. in probl. Et M. Tull. in Cluentiana, quo loco Saliæ effrenatam libidinem exagitat, quæ genero ſuo nupſiſſet, numero multitudinis vtitur, his verbis. *o audaciam ſingularem non timuiſſe, ſi minus vim Deorum, hominumque famam, at illam ipſam noctem, faceſque illas nuptiales? non limen cubiculi,* &c. Et Catull. in carmine de Iuliæ & Manlij nuptiis. *viden ut faces Splendidas quatiunt comas?* Tùm Iulius Pollux commemorat *δᾷδας νυμφικάς*, id eſt, faces nuptiales, quas qui præferebant, *δᾳδοῦχοι* appellabantur. Aeneas apud Virgil. Aen. 4. ſignificans ſe eo animo non veniſſe, vt cum Didone matrimonio coniungeretur, ſic loquitur. *Nec coniugis unquam Prætendi tædas, aut hæc in fœdera veni.* Mater autem præferebat faces in nuptiis filiæ, vt ex Iphigen. in Taur. Eurip. cognoſcere licet. Αγα. Χώρει πρὸς Αργος, παρθένους τε τημέλει. Κλυτεμν. Λιποῦσα παῖδα; τίς δ' ἀνασχήσει φλόγα; Αγα. Εγὼ παρέξω φῶς, ὃ νυμφίοις πρέπει. Κλυτ. Οὐχ ὁ νόμος οὗτος. Feſtus. *Facem in nuptiis in honorem Cereris præferebant, aquaque ſpargebatur noua nupta, ſiue, ut caſta, puraque ad virum ueniret, ſiue ut ignem atque aquam cum viro communicaret.*

Splendidè men.] laudabiliter, magnificè, glorioſè mendax.

ne longus tibi ſomnus] longum ſomnum mortem intellige, vt ſup. diximus ad Od. XXIIII. lib. 1. *perpetuus ſopor.*

Falle] λάνθανε. late, effuge. ſup. Od. X. lib. 1.

Mollior] mitior, humanior.

Numidarum] *Numidas dicimus* (inquit Feſtus) *quos Græci Nomadas: ſiue quòd id genus hominum pecoribus negociatur, ſiue quòd herbis, ut pecora aluntur.*

pedes quò te rapiunt & auræ] ſiue terra, ſiue mari iter facere voles, propera, quantum potes ὅποι πόδες ἄγουσι, καὶ ἄνεμοι. ſic Eurip. Med. φεῦγε, φεῦγε, μήτε ναίαν Λιποῦσ' ἀπήνην, μήτ' ὄχον πεδοστιβῆ.

memorem] cuius memoria ſit diuturna, ac ſempiterna. vt ſup. Od. 13. lib. 1. *memorem notam.*

Sculpe querelam] ita reperi ſcriptum in duobus codic. manu ſcriptis Vatic. & item Don. ac Faer. non ſcalpe. quos ſecutus ſum. nam ſcalpere, fodere eſt: quod ad hunc locum non ſatis quadrat: niſi tralationem eſſe dicamus.

AD NEOBVLEN. Ode 12.

Eam Hebri adoleſcentis amore captam inertiæ ſe, & deſidiæ dedidiſſe.

MISERARVM eſt neque amori dare ludum,
Neque dulci mala uino lauere: aut ex-
Animari metuenteis patruę uerbera linguę.
Tibi qualum Cythereæ puer ales,
Tibi telas, operoſæque Mineruæ
Studium aufert Neobule Liparei nitor Hebri,
Eques ipſo melior Bellerophonte,
Neque pugno, neque ſegni pede uictus,
Simul unctos Tiberinis humeros lauit in undis:
Catus idem per apertum fugienteis
Agitato grege ceruos iaculari: &
Celer arcto latitantem fruticeto excipere aprum.

COMMENTARII.

neque amori dare ludum] neque amori indulgere. ſic loquitur Plaut. Bacchid. *ego dare me ludum meo gnato inſtitui.* ibid. *ſed nimium nolo deſidiæ ei dare ludum.*

lauere] à verbo lauo is. ſup. ann. ad Od. III. lib 2. ſic Lucr. vſurpauit ſonere à ſono is. lib. 3. *Scire licet non ſincerum ſonere, atque ſubeſſe Cæcum aliquem cordi ſtimulum.*

metuenteis patruæ verbera] lingua patrua pro lingua patrui Horatianum. Sed cur metuitur lingua patrua, aut cur patruus ponitur pro obiurgatore acri & aſpero? paucis expediam. Sciunt omnes, quanta vis ſit τῆς στοργῆς φυσικῆς quæ proculdubio in parte erga filium multo maior eſt, quam in filio erga patrem, vt docet Ariſtot. lib. 8. de moribus ad Nicom. patruus autem quamuis etiã ipſe amet fratris filios: patrio illo, & immoderato affectu caret tñ. Itaq; cum *male uerum examinet omnis corruptus iudex* (vt ait Hor.) veriſimile eſt patrem incredibili illo in filium amore impeditum multa errata filij præterire, ac diſſimulare, atque adeo probare: quæ ſi quis alius cernat, valdè improbet, ac reprehendat: tãta eſt oculorum paternorum in peccatis filij lippitudo, ſeu potius cæcitas. At patruus, vt dixi, ab hoc impotente affectu liber, ac ſolutus, de fratris filiorum peccatis iudicat incorruptè. Ita ſi quid delinquunt, id acriter, & ſeuere reprehendit, coërcet, & caſtigat, neque à ſe impetrare poteſt, vt vel mediocribus illorum peccatis facile concedat. Ex eo natum eſt, vt patruus pro ſæuo, & aſpero reprehenſore, ſeu caſtigatore ponatur. M. Tull. pro Cęlio. *Qui in reliqua uita mitis eſſet, ſuis in hac cauſa pertriſtis quidam patruus, cenſor, magiſter.* Idem ad Att. lib 2 *Cura, amabo te, Ciceronem noſtrum ei nos θεῖοι uidemur,* id eſt, patrui. & Catull. in Gellium. *Gellius audierat patruum obiurgare ſolere, Si quis delicias diceret, aut faceret, &c.* & Hor. ſat. III lib. 2. *Siue ego praue, Seu recte, ne ſis patruus mihi* & ſat. II eiuſd. libri. *adde Iratum patruum uicinos.* Mitionem illum Terentianum Aeſchini

patruum excipio, leniſſimum, & placatiſsimum; contrà patrem Demeam duriſſimum atque acerbiſſimum.

qualum] id eſt, calathum, ex quo quaſillus: quo nomine eſt vſus M. Tull. Philipp. 11 Petrus Victorius lib. Var. lect. nono, ca. 17. admonet hos verſus tres, qui deinceps ſequuntur, ex Sapphone eſſe expreſſos. cuius hi ſunt verſus. *Γλυκεῖα μᾶτερ οὔτοι Δύναμαι κρέκειν τὸν ἱςὸν Πόθῳ δαμεῖσα παιδὸς, Βραδινὰν δι' Ἀφροδίταν*. Nam ſic emendo poſtremum.

puer ales] Cupido, quem poetæ pennigerum, alisque inſtructum fingunt, talemque pingunt & pictores. libet autem mihi ad hunc locum, Eubuli cuiuſdam verſus aſcribere de pennigero Cupidine venuſtiſſimos, ac faceciſſimos: quos profert Athen. lib. 13. *Τίς ἦν ὁ γράψας πρῶτος ἀνθρώπων ἄρα, Η κηροπλαστήσας ἔρωθ' ὑπόπτερον; Ως οὐδὲν ᾔδει πλὴν χελιδόνας γράφειν, Αλλ' ἦν ἄπειρος τῶν τρόπων τῶν τοῦ θεοῦ. Εστιν γὰρ οὔτε κοῦφος, οὔτε ῥάδιος Απαλλαγῆναι τῷ φέροντι τὴν νόσον, Βαρὺς δὲ κομιδῆ. πῶς ἂν οὖν ἔχοι πτερὰ Τοιοῦτο πρᾶγμα; λῆρος ἄν, φήσειέ τις.* quorum hęc ferè ſententia eſt. Quis hominum primus Cupidinem pennigerum pinxit, aut cera finxit? Ve nihil ille præter hirundines pingere didicerat? ſed erat planè huius dei morum imperitus? Nam neque leuis eſt, neque ad excutiendum facilis ei, qui hoc morbo affectus ſit. Qui fieri igitur poteſt vt alas habeat? meræ nugæ.

operoſæque Mineruæ ſtudium] id eſt, ſtudium lanificij. Nam cùm omnibus artibus, atque operibus præſit Minerua, tùm maximè lanificio. Oppianus lib. *β. ἁλιευτ.* ad princip. *Δοῦρα δὲ τεκτήνασθε, ἀνασῆσαι τε μέλαθρα, Φάρεα τ' ἀσκῆσαι μήλων εὐάνθει καρπῷ Πάλλας ἐπιχθονίους ἐδιδάξατο.* & Hom. *ὀδυσσ. η.* de Phæacibus. *ὡς δὲ γυναῖκες Ἱςὸν τεχνῆσαι. πέρι γάρ σφισι δῶκεν Αθήνη Εργα τ' ἐπίςασθαι περικαλλέα, καὶ φρένας ἐσθλάς.* & Virg. de Camilla lib. 7. Aeneid. *Bellatrix: non illa colo, calathis ue Mineruæ Fœmineas Aſſueta manus.* idem lib. 5. *Olli ſerua datur, operum haud ignara Mineruæ.* Tibull. lib. 2. *Atque aliqua aſſiduè textrix operata Mineruam Cantat, & applauſo tela ſonat latere.* Aelianus li. 1. *ποικίλης ἱςορ. περὶ φαλάγγων. ὑφαντικὴν, καὶ ὑφαίνειν καὶ δῶρα ἐργάνης δαίμονος οὔτε ἴσασιν αἱ φάλαγγες, οὔτε εἰδέναι βούλονται.* Propert. li. 2. de Penelope. *Coniugium poterat falſa differre Minerua, Nocturno ſoluens texta diurna dolo.*

Liparæi nitor Hebri] ex bona valetudine, & maximè ex bona corporis habitudine exiſtit nitor: quamuis interdum etiam nitère dicantur ij, qui vnguentis delibuti ſunt, vt ſup. diximus ad Oden quartam. lib. 1. *nitidum caput.* nitor Hebri autem poſitum pro Hebro ipſo *περιφραστικῶς*. vt annot. ſup Od. x. huius li.

Bellerophonte] de Bellerophonte ſuprà diximus ad Od. VII. huius libri. & XXVII. lib. 1. dicemus & ad Od. XI. lib. 4. nonnulla. is equo Pegaſo vectus Chimæram ſuperauit.

Neque pugno, neque ſegni] præſtantiſſimus pugil, & curſor,

Simul] ſimulatque, vt ſępe alias.

Catus] catus iaculari, peritus iaculandi. annotabitur hoc loquendi genus ad Od. VIII. lib. 4. iam iaculari ceruos, pro conſigere ceruos iaculis, Horatio familiare, vt annotauimus ſup. ad Od. II. lib. 1. ibi. *iaculatus arces.*

per apertum fugientes] per liquidum & purum campum, non ſiluis interſeptum, aut arboribus conſitum.

Celer arc. lat. fr. excip.] celer ad excipiendum. excipere hic propriè poſitum. Nam hoc verbum venatorum eſt proprium. *δέχεσθαι* dicunt Græci. Homer. *ἰλιάδ. δ. δεδεγμένος ἐν προδοχῇσι.* Virg. in Palæmone. *Non ego te uidi Damonis peſſime caprum Excipere inſidijs?* translatum illud Ciceronis pro Roſc. Amer. *Nimirum ſimiliter arbitrantur iſti bonorum emtores, nos hic tales viros, ſedere, qui exci-*

piatis

piatis eos, qui è ſuis manibus effugerint. tale illud eiuſdem, Catilin. III. *præſto eſſet ille, qui & fugientes exciperet, & ſe cum his urbanis ducibus coniungeret.* Hor. epiſt. I. *Excipiantque ſenes, quos in uiuaria mittant.* Cæſar lib 6. de vris. *ſed aſſueſcere ad homines, & manſuefieri ne paruuli quidem excepti poſſunt.* arcto autem ſcriptum repe-rimus in cod. Iani Faer. tribus Vatic. quos ſecuti ſumus.

AD FONTEM BLANDVSIAM. Ode. 13.

Commendat eius amœnitatem.

O Fons Blanduſiæ ſplendidior uitro,
Dulci digne mero, non ſine floribus,
Cras donaberis hœdo:
Cui frons turgida cornibus
Primis & Venerem, & prœlia deſtinat,
Fruſtrà: nam gelidos inficiet tibi
Rubro ſanguine riuos,
Laſciui ſuboles gregis.
Te flagrantis atrox hora caniculæ
Neſcit tangere: tu frigus amabile
Feſſis vomere tauris
Prœbes, & pecori uago.
Fies nobilium tu quoque fontium,
Me dicente cauis impoſitam ilicem
Saxis: unde loquaces
Lymphæ deſiliunt tuæ.

COMMENTARII.

O fons Blanduſiæ.] Blanduſia eſt in Sabinis.

ſplendidior vitro] purior, liquidior, *διαφανέστερος καὶ διαυγέστερος*, id eſt, perlucidior. ſuprà Od. XVIII. lib. I. *fides perlucidior uitro.*

dulci digne mero] diximus ad Od. I. lib. I. veteres exiſtimaſſe in omnibus aquis, fontibus, fluuiis, aliquid numinis ineſſe. iccircò etiam fontibus ſacrificabant, tanquam Diis, quod hic ſe facturum oſtendit Horatius. Iam in ſacris præter cetera, adhibebatur & vinum.

Venerem, & præl. deſt. Fruſtrà] conſtituit apud ſe quodammodo Veneri operam dare, & præliari cum alijs hædis, vt qui ſit iam adultus. Fruſtrà autem prælia & Venerem meditatur, quia ſanguine ſuo riuos tibi inficiet.

inficiet] tinget, vt ſupr. Od. VI. *Infecit æquor ſanguine Punico.*

ſuboles] ſic legendum, non ſoboles. & ita libri manuſcripti, idemque docent Feſtus, & Nonius Marcellus.

Te flagr atrox hora canic.] *Canicula* (inquit M. Tull. de diuinatione li. 2.) *in his locis, quæ nos incolimus, poſt ſolſtitium exoritur, & quidem aliquot diebus apud Troglodytas (ut ſcribitur) ante ſolſtitium.* Sirium Græci nominant. de ea ſic Arat.

Τοῖος δ᾽ ἦ καὶ φρυρὸς ἀειρομένῳ ὑπὸ νώτῳ Φαίνεται ἀμφοτέροισι κύων ὑπὸ ποσσὶ βεβηκὼς, Ποικίλος, ἀλλ᾽ οὐ πάντα πεφασμένος, ἀλλὰ κατ᾽ αὐτὴν Γαστέρα κυάνεος περιτέλλεται. ἡ δέ οἱ ἄκρῃ Ἀστέρι βέβληται δεινῇ γένυς, ὅς ῥα μάλιστα Ὀξέα σειριάει· καί μιν καλέουσ᾽ ἄνθρωποι Σείριον, &c. Apud Hom. ἰλ. χ. Priamus Achillem cum hoc aſtro comparat, idq; pulcherrimè deſcribit his verbis. *Τὸν δ᾽ ὁ γέρων Πρίαμος πρῶτος ἴδεν ὀφθαλμοῖσι Παμφαίνονθ᾽, ὥς ἀστέρ᾽ ἐπεσσύμενον πεδίοιο, Ὅς ῥά τ᾽ ὀπώρης εἶσιν· ἀρίζηλοι δέ οἱ αὐγαὶ Φαίνονται πολλοῖσι μετ᾽ ἀστράσι νυκτὸς ἀμολγῷ, Ὅν τε κύν᾽ ὠρίωνος ἐπίκλησιν καλέουσι. Λαμπρότατος μὲν ὅγ᾽ ἐστὶ, κακὸν δέ τι σῆμα τέτυκται, Καί τε φέρει πολλὸν πυρετὸν δειλοῖσι βροτοῖσι: Ὥς τοῦ χαλκὸς ἔλαμπεν.* Vult igitur Homerus canem eſſe Orionis. alij autem non Orionis, ſed Icari, aut Erigonę aiunt eſſe, eumq; inter aſtra locatum propter hanc cauſam. Icarus Athenienſis genere, filiam habuit Erigonam nomine. hæc catulum alebat. Ille cum Bacchum aliquando hoſpitio accepiſſet, pro ſua in eum liberalitate, vino donatus ab eo eſt, & vite. Iuſſerat autem Deus, cum illum hoc munere remuneraretur, vt beneficium acceptum cum alijs hominibus communicaret. Itaque cum terras obire ac peragrare, dei erga ſe beneficium prædicans inciperet, ac iam ex vrbe exiſſet, canemq; Erigonæ vnà ſecum haberet: bubulcis quibuſdam, qui primi ei in agro occurrerant, vinum dedit. quo illi immoderatè hauſto, altiſſimo ſomno oppreſſi ſunt. Experrecti autem cum arbitrarentur ſibi ab Icaro venenum eſſe datum, eum interemerunt. Canis ad Erigonem reuerſus, voce & latratu, quæ accidiſſent, ei indicauit. Illa, re comperta, ſuſpendio vitam finijt. Morbo autem teterrimo & peſtilenti Athenis orto, Athenienſes ab oraculo admoniti Icarum & Erigonam diuinis, ijsque ſolennibus atque anniuerſarijs honoribus affecerunt, & venerati ſunt: atque ita illi in cœlo locati, & in aſtrorum numerum aſcripti ſunt: Icarusq; Bootes, Erigona, virgo ſunt appellati. Canis nomen ſuum retinuit. Neque verò me fugit Canem Icari à nonnullis *προκύωνα* exiſtimari, eundemque Sirium. Atque ita M. Tull. in Arato.

frigus amabile] *διαστολή*. eſt enim aliquod frigus naturæ inimicum & mortiferum. vt ſat. 1. lib. 2. *o puer, ut ſis Vitalis metuo, & maiorum ne quis amicus Frigore te feriat.*

Præbes] ſuppeditas, ſufficis, *πορίζεις*. hoc enim ſignificat verbum præbeo. vſus eſt ſup. Od. VI. lib. 2. *Ver ubi longum, tepidasq; præbet Iupiter brumas.* & Od. XIIII. lib. 4. *Te copias, te conſilium, & tuos Præbente Diuos.* & ſaty. 1. lib. 1. *Neſcis, quid ualeat nummus? quem præbeat uſum?* Od. XI. lib. 4 *& exemplum graue præbet ales Pegaſus.* epiſt. ad Numicium lib. 1. *chlamydes Lucullus, ut aiunt, Si poſſet centum ſcenæ præbere, rogatus, Qui poſſum tot? ait.* ſat. VI. lib. 1. *auita Ex re præberi ſumtus mihi crederet illos.* epiſt. ad vill. lib. 1. *Nec uicina ſubeſt, uinum præbere taberna Quæ poſſit tibi.* ſic Lucret. lib. 1. *Dædala tellus Vnde alit atque auget, generatim pabula præbens.* Idem lib. V. *Pabula uiua feris præbebat dentibus hauſtus.* lib. VI. *Et multis alijs præbet regionibus æquor Vtilitatem opportunam ſitientibus nautis.* Plautus item in Rudente. *ne thermopolium quidem ullum hodie ita ſalſam præbet potionem. & frigidam.* idem in Menæchm. *quando ego tibi ancillas, penum, lanam, aurum, ueſtem, purpuram benè præbeo.* idem Curgul. *Nam & operam mihi, & pecuniam benè præbuiſti.* & Terent. in Heauton. *nolunt crebrò conuiuarier: præbent exiguè ſumtum.* Idem in Phormione. *ea qui præbet, non tu hunc habeas planè præſentem Deum?* in Hecyra. *Nihil apud me tibi deſieri patiar, quin, quod opus ſit, benignè præbeatur.* Tibullus lib. 2. *Illi ſelectos certent præbere colores: Africa puniceum, purpureumq; Tyros.* ibidem. *præbebat apertè Mitis in umbroſa gaudia ualle Venus.* Salluſt. coniur. Catilinæ. *Nam ut cuiusque ſtudium ex ætate flagrabat, alijs ſcorta præbere, alijs canes atque equos mercari.*

ibid.

ibid. *ſi uoluptatibus ueſtris ocium præbere nulsit.* Virgil. Georg. 3. *iubeo frondentia capris Arbuta ſufficere, & fluuios præbere recenteis.* M. Tull. epiſt. ad Q. Frat. lib. 2. *reliqua ſingulorum dierum ſcribemus ad te, ſi modò tabellarios tu præbebis.* idem de nat. Deor. lib. 2. *aer cæli tenuitate & calore temperatus uitalem & ſalutarem ſpiritum præbet animantibus.* Idem in orat. pro Roſc. Amerino, *cibaria nobis præberi uidemus.* Hircius de bello Alex. *quod utrunque palus largè præbere poterat.* idem ibid. *ſeruos præterea puberes armauerant, quibus domini locupletiores uictum quotidianum, ſtipendiumq́; præbebant.* Poteſt etiam dici præbere idem valere, quod παρέχειν. ex quo parochi, qui legatis & magiſtratibus ligna, ſalem, & ſimilia præbebant. Horat. ſat. v. lib. 1. *Proxima Campano ponti quæ uillula, tectum Præbuit, & parochi, quæ debent, ligna, ſalemq́;.* ibidem. *Murena præbente domum, Capitone culinam.* ſat. IIII. *præter eum, qui præbet aquam.* ſic Plautus Aulular. *Neque ligna ego uſquam gentium præberi uidi pulchrius, Ita omnes exegit foras,* &c. quibus verbis iocans Congrio coquus ſignificat omnes coquos ab Euclione fuſte eſſe exactos, atque eiectos.

Fies nobilium tu quoque] tu quoque aſcribêris in numerum nobilium fontium meis carminibus, quibus ilicem, ex qua tua aqua defluit, ſaxo innatam, immortalitati conſecrabo.

loquaces] cum murmure labentes.

AVGVSTI LAVDES. Ode 14.

HERCVLIS ritu modo dictus, o plebs,
Morte venalem petiſſe laurum,
Cæſar Hiſpana repetit penateis
Victor ab ora.
Vnico gaudens mulier marito
Prodeat iuſtis operata diuis:
Et ſoror clari ducis, & decoræ
Supplice vitta
Virginum matres, iuuenumq́; nuper
Soſpitum. vos o pueri, & puellæ
Iam uirum expertæ, malè nominatis
Parcite uerbis.
Hic dies uerè mihi feſtus atras
Eximet curas: ego nec tumultum,
Nec mori per uim metuam, tenente
Cæſare terras.
I, pete unguentum puer, & coronas,
Et cadum Marſi memorem duelli:
Spartacum ſi qua potuit uagantem
Fallere teſta.
Dic & argutæ properet Neæræ
Myrrheum nodo cohibere crinem:

Si per inuiſum mora ianitorem
Fiet, abito.
Lenit albeſcens animos capillus,
Litium, & rixę cupidos proteruę.
Non ego hoc ferrem calidus iuuenta
Conſule Planco.

COMMENTARII.

Herculis ritu] Quemadmodum Hercules grauiſſimis ærumnis exantlatis, plurimisque ſuſceptis laboribus, atque aditis vitæ periculis, vt hominum generi ocium ac tranquillitatem compararet, in cælum vocatus eſt, ſic Auguſtus glorioſiſſimam deuictis hoſtibus victoriam in Hiſpania conſecutus, in Italiam ſaluus reuertitur. De Hercule ſup. Od. 12. huius libri.

Vnico gaudens] vni nupta, vnoque contenta.

operata] operari & facere pro ſacrificandi verbo vſurpant Latini, vt ῥέζειν Græci ἀντὶ τοῦ θύειν. quod docet Athenæus libro 14. Virgil. Georgic. 1. *lætis operatus in herbis*. Tibul. lib 2. eleg. v. *Tunc operata Deo pubes diſcumbet in herba, Arboris antiquæ qua leuis umbra cadet*. Operari propriè opus facere eſt, ſeu operam in aliqua re ponere: Virg. Aen. 3. *Connubijs, aruisque nouis operata iuuentus.*

& ſoror clari ducis] Octauia, quę M. Antonio nupſit.

& dec. Suppl. vitta Virgin. matr.] & matronæ ſupplici veſtitu, cultæ, atque ornatæ.

ſoſpitum] qui è bello ſalui redierunt.

Iam virum expertæ] nuptæ.

Male nominatis parc. verb.] id eſt, εὐφημεῖτε, εὔφημα φωνεῖτε, σιγᾶτε, fauete linguis, vt loquitur Od. 1. huius libri. ſed ne cui ſit mirum, me ſcripturam vulgatam, *male ominatis*, immutaſſe, & *male nominatis* repoſuiſſe, primum teſtificor, me in octo libris manu ſcriptis, Don. Faër. Torneſ. Vrſ. quattuor Vaticanis, hanc reperiſſe ſine vlla litura expreſſam: deinde cum de ea ad Gabr. Faer. retuliſſem, is hortatus eſt me, atque adeò mihi auctor fuit, vt eam ſequerer tanquam veram, & incorruptam. Nunc ſi quis ex me huius ſcripturæ rationem quæret, ego dubitanter & ſingultim reſpondebo, videri mihi Horatium vocem δυσώνυμος exprimere voluiſſe: &, quemadmodum illi ὄνομα δυσώνυμον dicunt, ſic poetam noſtrum verba malè nominata: id eſt, turpia, ſeu potius mala verba, dixiſſe. Notum eſt autem olim imperari ſolitum eſſe, vt rebus diuinis, quæ publicè fierent, fauerent linguis, id eſt, bona verba loquerentur. & à malis verbis, ſeu malis nominibus abſtinerent. Præterea, vt ſcribit M. Tull. lib. 1. de diuin. cum imperator exercitum, cenſor populum luſtraret, bonis nominibus qui hoſtias ducerent, eligebantur, & conſules in delectu obſeruabant, vt primus miles fieret bono nomine. Credibile igitur eſt, fortaſſe Horatium eadem ratione dixiſſe *uerba male nominata*, qua ratione diceremus hominem male nominatum, ſeu mali nominis: uel verba male nominata pro malis nominibus poſuiſſe.

atras Eximet curas] ſic Od. 1. huius lib. *poſt equitem ſedet atra cura.*

tenente Cæſare terras] κρατοῦντος τῆς γῆς. terrarum imperium obtinente.

I, pete vnguentum] adhibebant elegantiores homines in conuiuijs vnguenta & coronas ſup. Od. 11. lib. 2. *funde capacibus Vnguenta de conchis. quis udo Deproperare apio coronas, Curat ue myrto?* Anacr. ἐμοὶ μέλει μύροισι Καταβρέχειν ὑπήνην, Ἐμοὶ μέλει ῥόδοισι Καταστέφειν κάρηνα.

Et

Et cadum Marſi memorem] cadum, qui iam tum fuerit in cella conditus cum bello Marſico Italia arderet. Dictum eſt autem Marſicum bellum (inquit Strabo libro quinto) ab ijs qui defectionis illius auctores ac principes fuerunt, maximeque à Propedio Marſorum duce. quanquam initium belli à Picentibus eſſe natum tradit Liuius, quibus cum vna defecerant à populo Romano Marſi, Peligni, Marrucini, Lucani, Samnites. cuius defectionis cauſa ex eo nata eſt, quod cum ſe cõmunione ciuitatis ac libertatis cum populo Ro. coniungi poſtulaſſent a ſenatu, populoque Ro. id non obtinuerant. Neceſſe verò eſt hoc vinum, vetus admodum fuiſſe, cum bellum Marſicum conflatum ſit L. Iulio Cæſare, & Rutilio Lupo Coſſ. à quo tempore vſque ad M. Lollium, Q. Aemilium Lepidum, quibus Coſſ. annum ætatis ſuæ agebat Horatius quadrageſimum quartũ, ſi rationem inire voles, L X X. anni intercedunt.

Spartacum ſi] Bellum ſeruile, quod Chryſo & Spartaco ducibus cum populo Romano geſtum eſt, anno ferre decimo ſexto poſt Marſicum, ortum eſt, L. Licinio Lucullo & M. Aurelio Cotto Coſſ. De Spartaco ſic Athen. lib. 7. *καὶ Σπάρτακος δὲ ὁ μονομάχος ἐκ Καπύης πόλεως Ἰταλικῆς ἀποδρὰς κατὰ τὰ μεθέρια Ἀττικὰ, πολὺ πλῆθος ἀποστήσας οἰκετῶν (ἦν δὲ καὶ αὐτὸς οἰκέτης, Θρᾷξ γένος) κατέδραμε πᾶσαν Ἰταλίαν χρόνον οὐκ ὀλίγον, πολλῶν δούλων καθ᾽ ἑκάστην ἡμέραν συῤῥεόντων ὡς αὐτόν· καὶ εἰ μὴ ἀπέθανεν ἐν τῇ πρὸς Λικίνιον Κράσσον παρατάξει, οὐ τὸν τυχόντα ἂν ἱδρῶτα τοῖς ἡμεδαποῖς παρέσχεν.* quibus ex verbis (ne verbum verbo reddamus) intelligere licet, hunc Spartacum ſeruum & gladiatorem, & genere Thracem fuiſſe, totamque Italiam diu populatum eſſe, maiore in dies ſeruorum multitudine ad eum confluente: & niſi in eo prælio, quod aduerſus Craſſum commiſit, occubuiſſet, magnum in diſcrimen rem Romanam fuiſſe venturam. Plutarchus autem in Craſſo ſcribit, quamuis in ea pugna, quæ aduerſus Spartacũ pugnata eſt, Craſſus (cui id bellum fuerat mandatũ à Senatu) ſeſe fortiſſimè geſſerit, ſuumque ipſius corpus periculo obtulerit: illius victoriç tamẽ gloriam Pompeio eſſe quęſitam, atque aſcriptam, propterea quod eos, qui è prælio aufugerant, exceptos Pompeius interfecerit; ita vt ad Senatum ſcripſerit, Craſſum quidem aperto Marte viciſſe fugitiuos: ſe autem belli reliquias ſuſtuliſſe, & (vt ait Plutarchus) *τοῦ πολέμου τὴν ῥίζαν ἀνῃρηκέναι*, id eſt, belli radicem excidiſſe.

ſi qua potuit] ſi teſta, ſeu ſi qua quis cadus effugere potuit Spartaci, & fugitiuorum manus, totam Italiam ſuo arbitratu percurrentium ac vaſtantium.

fallere] *λανθάνειν*, latère, vt ſæpius iam dixi.

Dic & argutæ properet, &c.] dic & Neæræ, vt properet colligere crinem nodo: id eſt, religare comam in nodum, tale eſt illud Ode x I. lib. 2. *dic age cum lyra Maturet incomtum Lacænæ More comam religata nodum.*

Myrrheum] ſubflauum, & myrrhei coloris: vel myrrhino vnguento delibutum. Tibull. lib. 3. eleg. I I I I. *Stillabat Tyrio myrrhea rore coma.* Propert. lib. I. *Aut quid Orontheа crineis perfundere myrrha iuuat* repetendum *ἀπὸ κοινοῦ*.

nodo cohibere] colligere, ſeu religare in nodum, ſup. Ode x I x. lib. 2. dixit *nodo coercere.*

Lenit albeſcens animos, &c.] coniungenda ſunt hæc, *animos, litium & rixæ cupidos.* vt ſignificet *τὸν θυμόν.* canities (inquit) & ætas ingraueſcens me mitiorem & placidiorem reddidit.

Conſule Tullo] L. Volcatio Tullo, id eſt, anno ab vrbe condita D C C X X. quo tempore annum ætatis ſuę agebat circiter XXX I, ſi verum eſt eum natum eſſe L. Aurelio Cotta, & M. Manlio Torquato Coſſ. quidem de ſe ipſe teſtatur Od. X I I. epod. *Tu vina Torquato moue Conſule preſſa meo.*

IN

IN CHLORIM. Ode 15.

Vt ſaltem vetula, nequitiæ & libidini modum conſtituat.

VXOR pauperis Ibici,
Tandem nequitię fige modum tuæ,
Famoſiſque laboribus.
Maturo propior deſine funeri
Interludere uirgines:
Et ſtellis nebulam ſpargere candidis.
Non, ſi quid Pholoen ſatis,
Et te Chlori decet. filia rectius
Expugnat iuuenum domos:
Pulſo thyas uti concita tympano.
Illam cogit amor Nothi
Laſciuę ſimilem ludere caprę.
Te lanę prope nobilem
Tonſę Luceriam, non citharę decent,
Nec flos purpureus roſę,
Nec poti uetulam fęce tenus cadi.

COMMENTARII.

nequitiæ fige modum tuæ] conſtitue modum tuæ libidini, tuæque incontinentiæ..quidam libri veteres habent *pone modum*: in his Tor.& Iann.

famoſiſque laboribus] Venereis & meretriciis. famoſus enim ſemper turpitudinem ſignificat, vt huius lib. Od. 3. *Famoſus hoſpes.*

Inter ludere virgines] ludere inter virgines. vide annot. ad Od. vii. lib. 2.

Et ſtellis nebulam, &c.] id eſt, & te vetulam, atque aridam puellis maturis, atque ętate florentibus admiſcere.

Pholoen] puellam, filiam tuam.

Expugnat iuuenum domos] non quòd iuuenum fores manibus, aut ſaxis effringat, ſed quòd mulieris forma, & flos ætatis, haſtarum & gladiorum inſtar, viros etiam fortiſsimos & conſtantiſſimos proſternat, ac labefactet. Teſtem huc producam locupletem Anacreontem. *Νικᾷ δὲ καὶ σίδηρον, Καὶ πῦρ καλή τις οὖσα.* id eſt, mulier formoſa ferrum & ignem ſuperat. Quòd ſi quis contendet hanc Pholoen reuera amore ſtimulatam, & concitatam vltrò ad iuuenum fores cucurriſſe, & in eas irrupſiſſe, non pugnabo. & fortaſſe hæc ſententia verior eſt.

Pulſo thyas vti, &c.] thyadi ſimilis, pulſu tympani exaudito, furore concitatæ. ſunt autem thyades Bacchi ſacerdotes, quæ aliis nominibus mænades, Baſſaræ, & Baſſarides, Bacchæ, &c appellantur.

Luceriam] oppidum Apuliæ, circa quod lanę optimæ tondebantur: aiunt etiam in hoc oppido templum fuiſſe Mineruæ conſecratum: cui deæ lanificium curæ eſt. decet (inquit) te colus, & fuſus, & radij, & lanificium.

Nec poti vetulam, &c.] nec te decet cados vſque ad fęcem exhaurire: ſed puellas, videlicet impudicas, vt Od.xxxvi. *Neu multi Damalis meri Baſſum Threicia,* &c. Nam fœminis, & matronis Romanis nefas erat omnino vinum guſtare. Scribunt Plutarchus, Valerius Max. & Athenæus. Athenæi verba ſunt hæc lib.10. ex Polybio. *Παρὰ Ῥωμαίοις δὲ (ὥς φησι Πολύβιος ἐν τῇ ἕκτῃ) ἀπείρηται γυναιξὶ πίνειν οἶνον. τὸν δὲ καλούμενον πάσσον πίνουσι*, id eſt, apud Romanos autem (vt ait Polyb.lib.6.) interdictum eſt mulieribus vini potu. vinum autem ex vuis paſsis bibunt. Idem tradidit & Valerius Max.lib.2. cap.1. bibere autem fæce tenus, prouerbiū olet. ſic loquũtur & Græci. Lycida quidē ille apud Theocr. in Thalyſijs, dicit ſe potaturum labris vſq, ad fecem impreſsis. *Αὐταῖσιν κυλίκεσσι καὶ ἐς τρύγα χεῖλος ἐρείδων.* cod. Rain. Card. *Sed poti.* non probo.

AD MAECENATEM. Ode 16.

Se contentum eſſe ſua ſorte. hac autem affectione animi uitam beatam conſtare.

INCLVSAM Danaen turris aenea,
Robuſtaque fores, & vigilum canum
Triſtes excubiæ munierant ſatis
Nocturnis ab adulteris:
Si non Acriſium, virginis abditæ
Cuſtodem pauidum, Iupiter & Venus
Riſiſſent: fore enim tutum iter, & patens
Conuerſo in pretium deo.
Aurum per medios ire ſatellites,
Et perrumpere amat ſaxa, potentius
Ictu fulmineo. concidit auguris
Argiui domus, ob lucrum
Demerſa excidio. diffidit urbium
Portas uir Macedo, & ſubruit æmulos
Reges muneribus. munera, nauium
Sæuos illa queant duces.
Creſcentem ſequitur cura pecuniam,
Maiorumque fames. iure perhorrui
Latè conſpicuum tollere uerticem,
Mæcenas equitum decus.
Quanto quiſque ſibi plura negauerit,
A Dijs plura feret. nil cupientium
Nudus caſtra peto: & transfuga, diuitum
Parteis linquere geſtio,
Contemtæ dominus ſplendidior rei,
Quam ſi, quicquid arat impiger Appulus,

Occultare meis dicerer horreis,
Magnas inter opes inops.
Puræ riuus aquæ,ſiluaq́ue iugerum
Paucorum,& ſegetis certa fides meæ,
Fulgentem imperio fertilis Africæ
Fallit ſorte beatior.
Quanquam nec Calabræ mella ferunt apes:
Nec Læſtrigonia Bacchus in amphora
Langueſcit mihi,nec pinguia Gallicis
Creſcunt uellera paſcuis:
Importuna tamen pauperies abeſt:
Nec,ſi plura uelim,tu dare deneges.
Contracto melius parua Cupidine
Vectigalia porrigam,
Quàm ſi Mygdonijs regnum Alyattici
Campis continuem. multa petentibus
Deſunt multa. benè eſt,cui deus obtulit
Parca,quod ſatis eſt,manu.

COMMENTARII.

Incluſam Danaen] Acriſius conſulto de liberis maſculis, ſi quos filia ſua pareret,oraculo,reſponſum tulit,ſe ab eo,qui è filia ſua naſceretur,interfectum iri. Hoc igitur metuens,extructo ſub terra ærea thalamo (de quo Pauſanias Corinthiac.) Danaen acerrima cuſtodia ſeptam tenebat. Veruntamen illa (vt tradunt nonnulli) à Prœto patruo corrupta eſt. ex quo diſſidium inter fratres implacabile natum eſt. Alij autem ſcribunt(atq; hæc opinio magis vulgata & probata eſt)Iouem in aurum conuerſum,per impluuium in ſinum Danaæ influxiſſe, & cum ea rem habuiſſe. quam opinionem ſequitur & Pindarus Pyth. carmine duodec. υἱὸς Δανάας, τὸν ἀπὸ χρυσοῦ φαμεν αὐτοῤῥύτου ἔμμεναι, ex eo concubitu Perſeus natus eſt: de quo Homer. ἰλ. ξ. Οὐδ᾽ ὅτε περ Δανάης καλλισφύρου Ἀκρισιώνης, Ἣ τέκε Περσῆα πάντων ἀριδείκετον ἀνδρῶν. Hic Gorgonis caput, cuius aſpectus homines in lapides vertebat,abſcidit. Pind. Pyth. εἰδ. ι. ἔπεφνέν τε γοργόνα, &c. ſed idem Pindarus, quæ de auro & Danae dicuntur, videtur in carmine ſexto Iſthmiorum ad Alcmenam tranſtuliſſe. Quærit enim ex Thebis, quo maximè tempore lætitia affectæ ſint: vtrùm cum capillatum Bacchum genuerunt,an cum intempeſta noctè optimum,& maximum Deorum aurea niue ſtillantem in Alcmenæ Amphitryonis vxoris ſinum,complexumq́ue venientem, vt Herculem procrearet,acceperunt? an, &c. Verba Pindari ſunt hæc, quæ quidem ad hunc locum pertineant. ἢ χρυσῷ μεσονύκτιον νίφοντα δεξαμένα τὸν φέρτατον θεῶν ὁπότε Ἀμφιτρύωνος ἐν θυρέτροις σταθεὶς ἄλοχον μετῆλθεν Ἡρακλείοις γοναῖς. tabula autem picta illa, quam ſpectabat Chærea in Eunucho, non ſignificabat, Iouem ſeſe in aurum conuertiſſe, ſed in hominem conuerſum, imbrem aureum in Danaæ gremium demiſiſſe,ac per alienas tegulas,& per impluuium fucũ factum mulieri veniſſe clanculum. Attingit & Sophocles in Antigone

gone hanc Danaæ fabulā his verbis. ἔτλα καὶ Δανάας οὐράνιον φῶς Ἀλλάξαι δέμας ἐν χαλκοδέτοις αὐλαῖς· Κρυπτομένα δ᾽ ἐν τυμβήρει θαλάμῳ κατεζεύχθη.

turris aênea] Sophocles αὐλὰς χαλκοδέτους appellat.

adulteris] amatoribus, corruptoribus. *adulter & adultera dicuntur, quia & ille ad alteram, & hæc ad alterum ſe conferunt.* Feſtus.

fore enim tutum iter, &c.] Iupiter, & Venus Acriſij patris anxiam illam, & nimis diligentem cuſtodiam deriſerunt. ſciebant enim aditum ad Danaam, facilem, & expeditum futurum conuerſo in aurum Ioue.

· Aurum per medios ire ſatellites] M. Tull. proœmio actionum Verr. Verrem, qui ſuos iudices corrumpere cogitabat, omnemq́ue ſalutis rationem in ſola pecunia collocabat, ita diſputantem inducit: *nihil eſſe tam ſanctum, quod non uiolari, nihil tam munitum, quod non expugnari pecunia poſſit.* Quod autem hic auro tribuit Horatius, idem argento Sophocles in Antigone. neque ſanè quicquam refert de vtro metallo verba fiant, cum vtroque ſermone ſignificent ſcriptores quantùm valeat pecunia. verba Sophoclis hæc ſunt. οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισιν οἷον ἄργυρος Κακὸν νόμισμ᾽ ἔβλαστε. τοῦτο καὶ πόλεις Πορθεῖ. Τόδ᾽ ἄνδρας ἐξανίστησι δόμων. Τόδ᾽ ἐκδιδάσκει, καὶ παραλλάσσει φρένας Χρηστὰς πρὸς αἰσχρὰ πράγμαθ᾽ ἵστασθαι βροτῶν· Πανουργίας δ᾽ ἔδειξεν ἀνθρώποις ἔχειν. Καὶ παντὸς ἔργου δυσσέβειαν εἰδέναι.

& perrump. amat ſaxa] amat, id eſt, ſolet, vt ſup. Od. III. lib. 2. *Vmbram hoſpitalem conſociare amant.* ſumtum eſt autem hoc genus loquendi à Græcis. exemplum ex Platone ad illum locum protulimus. Accedat nunc & ex Sophocl. in Antigone. φιλεῖ γὰρ τοῦτο καὶ ταύτῃ ῥέπειν.

concidit auguris Argiui] Amphiarai fabula talis eſt. Amphiaraus augur Eriphylam Talai filiam duxit vxorem. Huic cū forte cum Adraſto neſcio quid controuerſiæ fuiſſet, iurauit vterq; ſe arbitrio Eriphylæ de omnibus controuerſiis tranſacturum. Bello autem inter Argiuos, & Thebanos orto, cum exercitus in expeditionem iam duceretur, idque vehementer improbaret, ac diſſuaderet Amphiaraus, pernicieḿque, & calamitatem eis imminentem multo antè denunciaret, ac prædiceret: Eriphyle accepto ab Adraſto, monili aureo, ijs aſſenſa eſt, qui bellum gerendum eſſe cenſerent, Amphiaraumq́ue bello intereſſe oportere pronunciarent. Ita coactus eſt ille ei bello, à quo tantopere abhorrebat propterea, quòd ſciebat ſibi quoque peſtem, & calamitatem ex eo eſſe paratam, intereſſe. Sed cum cognouiſſet, vxorem ſuam auro corruptam fuiſſe: non antè neceſſario illo belli adminiſtrandi muuere fungi inſtituit, quam & vxorem acerrimè accuſaſſet, & filio Alcmæoni mandauiſſet, atque imperauiſſet, vt priuſquam in caſtra veniret, matrem Eriphylam necaret. Quo in facinore obeundo cum patri paruiſſet Alcmæon, in furorem incidit. Amphiaraus autem terrę hiatu abſumtus eſt. de quo M. Tull. ad Cecinam lib. 6. *Itaque uel officio, uel fama bonorum, uel pudore uictus, ut in fabula Amphiaraus, ſic ego prudens, & ſciens ad peſtem ante oculos poſitam, ſum profectus.* Idem M. Tullius accuſ. de ſignis, Verrem, qui pocula quædam Diodôri pulcherrima nunquam à ſe viſa, concupiuerat, cum Eriphyla comparat his herbis. *Eriphylam accepimus in fabulis ea cupiditate fuiſſe, ut cum uidiſſet monile (opinor) ex auro & gemmis: pulchritudine eius incenſa ſalutem uiri proderet. ſimilis iſtius cupiditas. hoc etiam acrior, atque inſanior, quòd illa cupiebat id, quod uiderat: huius libidines non ſolum oculis, ſed etiam auribus excitabantur.* Plato lib. nono de repub. pulcherrimam illam de iuſtitia, & iniuſtitia, vtra ſit vtilior, diſputationem concludens, ita loquitur. Eſt ne igitur ex iis, quæ diximus, quiſquam, cui expediat aurum iniuſtè accipere, ſi futurum eſt, vt aliquid ei eiuſmodi accidat, vt, cum aurum accipit, eadem opera

Hh 2 opti-

optimam ſui partem in poteſtatem deterrime redigat? an ita dicimus, ſi auro accepto filium, aut filiam ſęuis et immanibus hominibus conſtringendam traderet, futurum ei aurum inutile, etiam ſi multum auri eo nomine accipiat: partem verò ſui diuiniſſimam ſi impuriſſimę, et Deo inimiciſſimę parti ſeruire cogat, nihilq; eius miſereatur: non fore miſerrimum, neque ſeſe auro corrumpendum prębiturum in perniciem, ac peſtem multo grauiorem, quàm Eriphylen, quę aureum monile in perniciem, atque interitum viri ſui accepit? verba Platonis Gręca, ſi quis noſtris Latinis non contentus, forte deſiderabit, ex ipſo fonte petat. Vlyſſes quoque apud Hom. ὀδυσσ. λ. Alcinoo narrat ſe vidiſſe Eriphylam apud inferos, quę aurum in caput viri acceperit. στυγερὴν τ' Ἐριφύλην, Ἣ χρυσὸν φίλου ἀνδρὸς ἐδέξατο τιμήεντα. Sed, vt ad Amphiaraum redeam, de eo hęc pauca (quę ad hunc locum pertineant) ſcribit Pauſanias Atticis. Λέγεται δ' Ἀμφιαράῳ φεύγοντι ἐκ Θηβῶν, διαστῆναι τὴν γῆν, καὶ ὡς αὐτὸν ὁμοῦ καὶ ἅρμα ὑπεδέξατο.

Diffidit vrbium portas] *Philippus Alexandri Magni pater* (vt ſcribit M. Tull. epiſt. lib. 1. ad Attic.) *omnia caſtella expugnari poſſe dicebat, in quæ modò aſellus onuſtus auro poſſet aſcendere.* Plutarchus in Paulo Aemilio ſcribit traditum eſſe à veteribus hiſtoricis, nô Philippum, ſed eius aurum Gręciam ſubegiſſe, atq; euertiſſe: conſtatq; inter omnes illum plures vrbes auro, quàm vi, et ferro cœpiſſe. Eundem Pauſanias in Arcad. ſcribit rerum geſtarum magnitudine ſuperiores quidem Macedonię Reges ſuperaſſe: bonum autem imperatorem non iccircò appellandum eſſe: quippe qui et iuſiurandum Deorum ſemper conculcarit, et fœdera ob quamlibet cauſam violarit, et fidem maximè omnium mortalium neglexerit, ac pro nihilo putarit. verba Pauſan. ſunt hęc. *Φίλιππον δὲ βασιλέων μὲν τῶν πρὸ αὐτοῦ, καὶ ὅσοι Μακεδόσι γεγόνασιν ὕστερον, τούτων μὲν πείθοιτο ἄν τις μέγιστα αὐτὸν ἔργα ἐπιδείξασθαι. στρατηγὸν δ' ἀγαθὸν οὐκ ἄν τις φρονῶν καλέσειεν αὐτόν, ὅς γε καὶ ὅρκους θεῶν κατεπάτησεν ἀεί, καὶ σπονδὰς ἐπὶ παντὶ ἐψεύσατο, πίστιν τ' ἠτίμασε μάλιστ' ἀνθρώπων.* eidem conſulenti, quibus potiſſimum rationibus vrbes expugnare, et hoſtium copias profligare poſſet, Apollinem ita reſpondiſſe ferunt: *Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα νικήσεις*, id eſt, Argenteis haſtis confligito, et omnia vinces. Quod quidem Philippi conſilium, atque inſtitutum elegantiſſimè, vt omnia, exponit Dem. in orat. *περὶ παραπρ.* his verbis, *τίσι γὰρ τῶν πραγμάτων ἐγκρατὴς γέγονε Φίλιππος ἁπάντων, καὶ τίσι τὰ μέγιστα κατείργασται τῶν πεπραγμένων, σκέψασθε. τῷ παρὰ τῶν πολιτῶν τὰς πράξεις ὠνεῖσθαι. τῷ τοὺς προεστηκότας ἐν ταῖς πόλεσι διαφθείρειν, καὶ ἐπαίρειν τούτους*, id eſt, quibus enim rationibus rerum omnium potitus ſit Philippus, et quibus modis maximas rerum à ſe geſtarum effecerit, videte. emendis actionibus, ac rebus à venditoribus: ijs corrumpendis, qui in ſingulis vrbibus ſummę rei pręerant, his locupletandis, atque ornandis.

ſubruit æmulos Reges muneribus.] ſubruit, proſtrauit, qui antea ſtabant. Sed, quod hic dicitur ab Horatio de ducibus corruptis, animaduertendum eſt, quod tradit Pauſanias Meſſen. primos omnium Lacedęmonios hoſti munera dare cœpiſſe, primosq; belli victoriam auro venalem effeciſſe: antequàm autem Lacedęmonij in eo bello, quod cum Meſſenijs geſſerunt, belli adminiſtrandi leges, et iura violaſſent, Ariſtocratesq; Arcas ſocios prodidiſſet: vel virtute, vel fortuna eos, qui pugnabant, de victoria decernere conſueuiſſe. M. Tull. off. 2. ſcribit *C. Pontium Samnitem optare ſolitum, ut ad illa tempora ſe fortuna ſeruaſſet, & tunc eſſet natus, quando Romani dona accipere cœpiſſent: non fuiſſe paſſurum diutius eos imperare.* hoc appellat Ennius, *bellum cauponari.*

illaqueant] capiunt. Medea apud Eurip. ait dici ſolere, etiam Deos flecti mune-

muneribus. *μή μοι σύ. πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος.*

Creſcentem ſequitur cura pecuniam] duo moleſtiſſima mala pecuniam creſcentem ſequuntur, cura ſeruandi, & augendi cupiditas. ſic M. Tull. Parad. *ὅτι μόνον ἀγαθὸν τὸ καλὸν* cupiditatem augendi, & metum amittendi, pecuniæ comites poſuit. *neque enim* (inquit) *unquam expletur, nec ſatiatur cupiditatis ſitis: neq; ea ſolum, quæ habent, libidine augendi cruciantur: ſed etiam amittendi metu.* quam igitur Cicero libidinem augendi dixit, Horatius maiorum famem nominat: quam ille metum amittendi, hic curam. Sed pauci hanc curam extimeſcunt, pauci pecuniam contemnunt. Anacreon quidem duobus à Polycrate Samio talentis acceptis, cum duas iam noctes inſomnes præ cura traduxiſſet, ea remittenda ad illum curauit, hanc vnam facti ſui cauſam afferens, *οὐ τιμᾶσθαι αὐτὰ τῆς φροντίδος*, id eſt, non tanti ea à ſe fieri, quanta illa cura fuiſſet. hunc metum pluribus verbis deſcribit, & exagitat Horat. ſaty. 1. lib. 1. *An vigilare metu exanimem, noctesq; diesq; Formidare malos fures, incendia, ſeruos, Ne te compilent fugientes, hoc iuuat? horum Semper ego optarem pauperrimus eſſe bonorum.* alterum autem malum, nempe maiorum famem, ſeu augendi libidinem, & cupiditatem, vt grauiſſimum cruciatum precatur auaris Theocritus *εἰδυλλ. ις.* quod inſcribitur *Χάριτες. Χαιρέτω ὅστις τοῖος, ἀνάριθμος δέ οἱ εἴη Ἄργυρος, αἰεὶ δέ πλεόνων ἔχοι ἵμερος αὐτόν.* de eadem ſic Horat. Od. XXIIII. huius lib. *ſcilicet improbæ Creſcunt diuitiæ, tamen Curtæ neſcio quid ſemper abeſt rei.* & epiſt. ad Iul. Florum lib. 2. *Si tibi nulla ſitim finiret copia lymphæ, Narrares medicis: quòd, quanto plura paraſti, Tanto plura cupis, nulline faterier audes?* &c.

Iure perhorrui] id eſt, non immeritò diuitias immenſas, & nimiã potẽtiam fugi. quandoquidem tam ſollicito, & anxio animo ſunt pecunioſi, ac potentes.

Quanto quiſque ſibi plura] id eſt, quanto quiſque pauciora deſiderabit, tanto facilius cupiditatem ſuam explebit.

feret] auferet, accipiet, conſequetur, obtinebit. vide ann. ad Od. VIII. lib. 4.

& transfuga] tralatio, ſeu allegoria à re militari.

Contemtæ dominus ſplendidior rei.] ſed quomodo quiſquam eius rei dominus eſſe poteſt, quam contemnit, id eſt, quam non habet, neque poſſidet? dicam. qui rem aliquam contemnit, quanuis eam non poſſideat, non deſiderat tamen: ſi non deſiderat, non caret. At, qui quauis re non caret, eius verior eſt dominus, eaq; verius potitur, quàm, qui, quæ habet, ijs vti non audet. Nam, qui ijs bonis quæ poſſidet, miſer abſtinet, ac timet vti, vt alibi ait Horat. profectò ſi verum quærimus, talium bonorum non eſt dicendus dominus, vt pote, quæ ne tangere quidem audeat. Præterea, qui pecunia vti non audet, ne quid de ſumma deminuat, ac deperdat, non ille pecuniæ dominus eſt, ſed eius, pecunia domina eſt. Poſtremò id cuiuſque proprium eſt, quo quiſque vtitur, ac fruitur, vt ſcribit M. Tull. ad Curium: quanuis iuriſconſulti proprietatem, quam appellant, ab vſufructu ſeparent, ac diſtinguant, illud dominium directum, hoc vtile nominantes. ſit ita ſanè, dummodò hoc ſit vtile, illud inutile, atque inane. ſed plura hac de re dicemus, cùm ad locum illum peruenerimus, qui eſt in epiſt. ad Iulium Florum lib. 2. *ſed, quod non deſit, habentem*, &c. quem video à nemine adhuc eſſe intellectum.

impiger] ſic reperi ſcriptum in cod. Iannoct. Vrſ. tribus Vatic. Rainunt. Card. Torn.

Magnas inter opes inops] ſic Plaut. in Aulul. *Tenaces nimium dominos noſtra ætas tulit, Quos harpagonas, harpyias, et Tãtalos Vocare ſoleo, in opibus magnis pauperes, Et ſitibundos in medio Oceani gurgite. Nulla illis ſatis diuitiæ ſunt: nõ Midæ, nõ Crœſi, nõ omnis Perſarum copia Explere illorum Tartaream ingluuiem poteſt.* ſignificat ãt Horat.

vel

vel opulentiſſimos homines inopes eſſe,atque egentes,ſi augendi cupiditate inflammati,ſumtum facere non audeant.

Puræ riuus aquæ,ſiluaque iugerum, &c.] hoc dicit: hæc bonorum mediocritati fallit:hoc eſt,latet eum:vel ignoratur ab eo,qui Africæ imperat,beatior eſſe ſorte,id eſt,beatiore ſorte,ſubintellige,quam ipſius ingentes opes. Eſt autem hoc genus loquendi planè Græcum. ſic enim Græci loquerentur. *λανθάνει ὄντα εὐδαιμονικωτέρα τῷ κλήρῳ,τοῦτ᾽ ἔστι τῇ μερίδι,ἢ τῇ μοίρᾳ*, ſubaudi *τῶν μεγίστων αὐτοῦ κτημάτων*. ſic Plato in Gorgia. *ἔλαθεν ἑαυτὸν ἀθλιώτατος γενόμενος*, id eſt, ſi verbum verbo reddas, latuit ſeipſum miſerrimus factus. latinè dicerem,miſerrimus factus eſt,cum aliter putet tamen: vel neſcit ſe miſerrimũ eſſe factum. Iam vero vox *ſorte* non regitur à nomine *beatior*,poteſtate comparationis:ſed eſt ſeptimi caſus:(vt loquuntur grammatici)quemadmodum cum dicimus aliquem eſſe beatum patria,parentibus,ingenio, diuitijs, &c. hunc igitur locum ſic explico,riuum aquæ puræ,ſiluamq́ue breuem,& anguſtam, & fundum fidelem,& reſpondentem votis agricolæ, vt ait Virg. is qui toti Africę imperat, neſcit eſſe beatiore ſorte, id eſt,meliore conditione: id eſt,neſcit plus valere ad vitam beatam comparandam , quam ſuas maximas opes, imperiumq́ue latiſſimum. verba igitur illa *ſorte beatior*, ſic explico:ſorte beatiore, vt ſat. VIII. lib. 2. *deterior carne*, id eſt ,deteriore carne. beatum autem accipe , pro eo, quod beatum & contentum efficit, *εὐδαιμονικὸν* Græci dicunt, vt opes beatæ. poteſt & ſic explicari, vt nihil tamen à priore explicatione diſcedamus . Is qui toti Africæ imperat , neſcit ſortem eſſe meliorem eius, qui aquę puræ fonticulum habeat, ſiluamq́ue exiguam, & fundum minimè mendacem , ſubintellige , quam ſuam, qui tot ciuitatibus,& prouincijs imperet. de verbo fallendi vide ſup. Od. x. lib. I. ſic loquitur infra Ode. II. libri. epod. *num uiperinus his cruor Incoctus herbis me feſellit?*

ſegetis certa fides meæ.] *fundus non mendax*, vt ſup. Od. I. huius lib.

Læſtrygonia] Lęſtrygoniam amphoram ſublata omni controuerſia expono, Formianam, auctore M. Tull. ad Att. lib. 2. cuius hæc verba ſunt. *ſi uerò in hanc τηλέπυλον uenerit λαιστρυγονίην, Formias dico: qui fremitus hominum?* ad Hom. enim verſum reſpicit, qui eſt *ὀδυσσ. κ.* vt dicemus od. prox. Formię autẽ (inquit Strabo) *Λακωνικὸν κτίσμα ὁρμίαι λεγόμενον πρότερον διὰ τὸ εὔορμον.*

Langueſcit mihi] langueſcit vinum, quod deferueſcit, atque inueteraſcit. nam languidiora vina appellat (opinor) Oda XXI. huius lib. quæ ſunt vetuſtiora : quandoquidem vinum ætate vapores craſſiores & minus ſalubreis amittit; maturitatem autem amaram quidem illam , ſed ſalubrem tamen, & ad ventriculum accommodatam, capitique vtilem colligit & comparat. poteſt & ita dici, langueſcere vinum, quod matureſcit. Nam etiam Athenæus lib. I. ſcribit quædam vina tardiſſimè matureſcere, quale eſt Surrentinum , quod anno 25. poſt quam preſſum eſt, ad vſum bibendi idoneum eſſe incipit.

importuna] quæ neminem veluti in portu conquieſcere ſinit: vel quæ quodammodo à portu prohibet. ſic epiſt. ad Loll. I. lib. I. *argenti ſitim, importunam* appellat. & ſaty. VIII. lib. I. *importunas uolucres*. ſic Virg. lib. II. Aen. *Bellum importunum* eadem ratione M. Tull. in Cluentiana, Saſſiã illam Cluentij matrem *mulierem importunam* nominat, & offic. 2. *tyrannum importunum*; & *Verris naturam immanem, atque importunam*. Eſt etiam importunus, qui vix vnquam, aut ne vix quidem quieſcit, vt epi. ad Iul. Flor. lib. 2. *Alter diues & importunus*. & ſaty. V. lib. 2. *Importunus amat laudari*, & Od. XIII. lib. 4. *Importunus enim tranſuolat aridas Quercus*. & epiſt. ad Numic. lib. I. *Cuilibet hic faſces dabit, eripietque curule. Cui uolet, importunus ebur.* Hoc igitur ſentit Horat. ſe tãtum habere bonorum fortunæ, quantum ſatis

ſit

ſit & ad victum,cultumque,& ad animi æquitatem, ac vitę tranquilitatem. Nã quemadmodum,cui deſunt res ad victum neceſſariæ,is,quieto aut ocioſo animo eſſe non poteſt:ſic cui tantum,quantum ſatis eſt,ſuppetit,quieto, & ſoluto animo eſſe debet. Importunum ait eſſe Feſtus,in quo nullum auxilium eſt,velut eſſe ſolet portus nauigantibus.

contracto melius parua Cupidine] Cupido pro cupiditate ſemper,quod ſciam,apud hunc poetam,generis eſt maſculini,vt annot.ad Od.xvi.lib.2.refrenata(inquit)& compreſſa cupiditate,facilius vectigal pendam, quam ſi Lydiam vſque ad Mygdones continuem.habitant autem Mygdones,vt tradit Strabo lib.12.in ea Olympi montis parte,quæ ad Septentriones ſpectat.

Haliattici] Crœſi patris,vt aiunt.

Bene eſt] ſubintell.ei.

parca,quod ſatis eſt,manu] dedit parca manu , & tamen, dedit,quantum ſatis eſt.ſignificat, ei, qui modica re familiati contentus ſit, beatè viuere licere.

AD AELIVM LAMIAM. Ode 17.

Primum nobilitatem ipſius laudat: deinde admonet, ut ſe præparet ad diem craſtinum,qui pluuioſus fore uidebatur, hilariter exigendum.

AELI uetuſto nobilis ab Lamo,
Quando & priores hinc Lamias ferunt
Denominatos,& nepotum
Per memores genus omne faſtos:
Auctore ab illo ducis originem,
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps,& innantem Maricæ
Littoribus tenuiſſe Lirim,
Latè tyrannus.cras folijs nemus
Multis,& alga littus inutili
Demiſſa tempeſtas ab Euro
Sternet,aquæ niſi fallit augur
Annoſa cornix.dum potes,aridum
Compone lignum:cras Genium mero
Curabis,& porco bimeſtri,
Cum famulis operum ſolutis.

COMMENTARII.

vetuſto ab Lamo.] etiam Homerus ὀδυσσ.κ. videtur Lamum Formiarum,quam λαιστρυγονίην nominat,conditorem fuiſſe,ſignificare.ſic Homer. Ἑβδομάτῃ δ᾽ ἱκόμεσθα Λάμου αἰπὺ πτολίεθρον, Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην, ὅθι ποιμένα ποιμὴν Ἠπύει εἰσελάων. fuit autè hic Lamus Neptuni filius,quemadmodum ad eum locum annot. Euſtathius

Per

Per memores gènus omne faſtos] ſiue faſtos,ſiue faſtus legas, nihil refert, vt rectè annotat Muretus: & teſtatur Priſcian.lib.6. vtranque ſcripturam reperiri:ſed illud tamen vſitatius eſt.ſic infrà Od.XIII.lib.4. *Notis condita faſtis.* memores nominat etiam Od.XIIII.eod.lib.

princeps.] primus.

Maricæ] Nymphæ,de qua Virg.lib.7.Aeneid.*hunc*(Latinum)*Fauno,& Nympha genitum laurente Marica.*

innantem] influentem tralatio ducta à rebus animatis.

Lirim] fluuium,qui in Minturnas influit,vt docet Strabo lib.5.his verbis, *παρὰ τὰς Φρεγγέλλας ὁ Λεῖρις ῥεῖ, ὁ εἰς τὰς Μιντύρνας ἐκδιδούς*. Horat. Ode. XXXI.lib.1.*taciturnum amnem* appellat.

alga inutili] alga,herba eſt,quam mare ad littus proijcit.Idem Horat.ſat.V. lib.2. *Et genus,& uirtus,niſi cum re,uilior alga eſt.*

aquæ niſi fallit augur] Ode XXVII. huius lib. *imbrium diuina auis imminentum.*

compone] extrue, vt frigus propulſes. facito vt focus tuus ſit luculentus. Od.IX.lib.1.*Diſſolue frigus ligna ſuper foco Largè reponens.*

cras genium mero] ſic epiſtola ad Auguſt.lib.2. *Floribus & uino Genium memorem breuis aui.*repete *ἀπὸ κοινοῦ* piabant.curabis ergo Genium porco,vt comedas. non vt immoles.

operum ſolutis.] feriatis,vacantibus ab opere,ocioſis.operum vacuis, vt ſaty.II.lib.1.*Siue operum uacuo gratus conuiua per imbres Vicinus,*&c.

AD FAVNVM. Ode 18.

Vt ſibi propitius ſit.

FAVNE, Nympharum fugientum amator,
Per meos fineis,& aprica rura
Lenis incedas:abeaſque paruis
Aequus alumnis,
Si tener pleno cadit hædus anno:
Larga nec deſunt Veneris ſodali
Vina cratera:uetus ara multo
Fumat odore:
Ludit herboſo pecus omne campo:
Cum tibi nonæ redeunt Decembres:
Feſtus in pratis uacat ocioſo
Cum boue pagus:
Inter audaceis lupus errat agnos:
Spargit agreſteis tibi ſilua frondeis:
Gaudet inuiſam pepuliſſe foſſor
Ter pede terram.

COMMENTARII.

Faune.] de Fauno diximus ſuprà ad Odam XVII. lib. I.

æquus] placatus, propitius, non offenſus. vide ad Oden III. lib. 2.

alumnis] vt agnis, hædis.

ſi tener] preces concipiebantur cum çonditione. vide annot. ad ſaty. 6. lib. 2. ibi. *Si neque maiorem feci ratione mala rem.*

pleno] confecto.

cadit] tibi immolatur.

Veneris ſodali] ſic ſup. *Hebrum hiemis ſodalem* dixit. crateræ autem ſcriptum eſt in omnibus cod. antiquis. neque eſt quòd *crateri* ſubſtituamus in huius vocis locum. cum vtraque peræquè ſit in vſu pro re eadem; quamuis aliter ſentiat Nonius.

vetus ara] & ſi vetus ara, &c. ſic Virg. in Tityro. *Biſſenos cui noſtra dies altaria fumant.*

Cum tibi nonæ red. Decemb.] Faunalibus.

Feſtus in pratis, &c.] aiunt in Achillis Statij libro ita legi: *Feſtus in pratis uacat, ocioſo Cum boue, pardus.* quam lectionem ego etiam in cod. Torneſ. reperi: ſed cum litura, & recentiore manu. Eam probare non videtur Muretus: ego autem magnopere improbo. quorſum enim pardum feſtum dicat, qui nunquam in opere faciendo verſatur? prętereà cum de agro ſuo loquatur, quis vnquam pardos vidit in Sabinis?

vacat] vacat ab opere, ocioſus eſt.

inuiſam] cui inuiſam. propter laborem, quem in ea fodienda & colenda perfert.

pepuliſſe terram] pellere & pulſare terram, idem valere, quod ſaltare, apud hunc poetam, admonuimus ſuprà ad Od. 4. lib. I.

AD TELEPHVM MVRAENAM AVGVREM. Ode 19.

Reprehendit eum, quòd veterum hiſtoriarum ſtudio deditus, ea, quæ ad hilariter & iucundè viuendum pertinent, negligat.

QVANTVM diſtet ab Inacho
Codrus, pro patria non timidus mori,
Narras, & genus Aeaci,
Et pugnata ſacro bella ſub Ilio.
Quo Chium pretio cadum
Mercemur: quis aquam temperet ignibus:
Quo præbente domum, & quota
Pelignis caream frigoribus, taces.
Da lunæ propere nouæ,
Da noctis mediæ, da, puer, auguris

Murænæ.tribus,aut nouem
Miſcentur cyathis pocula commodis.
Qui Muſas amat impareis.
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates. treis prohibet ſupra
Rixarum metuens,tangere Gratia
Nudis iuncta ſororibus.
Inſanire iuuat.cur Berecynthiæ
Ceſſant flamina tibiæ?
Cur pendet tacita fiſtula cum lyra?
Parcenteis ego dexteras
Odi:ſparge roſas,audiat inuidus
Dementem ſtrepitum Lycus:
Et uicina ſeni non habilis Lyco.
Spiſſa te nitidum coma,
Puro te ſimilem Telephe ueſpero,
Tempeſtiua petit Chloe:
Me lentus Glyceræ torret amor meæ.

COMMENTARII.

Quantum diſtet ab Inacho] hiſtorias,quæ nihil ad hilariter,iucundeque viuēdum pertinent,narras. vnde & quanti vinum generoſum paremus:quis aquam & balneum calfaciat:vbi cœnemus, & quota hora frigus foco luculento arceamus,non narras.

ab Inacho] Phoroneus Inachi filius rex Argiuorum primus homines fuſos ac diſperſos, & ſuo quenque arbitratu, modoque viuentes, vnum in locum congregaſſe, & ad ſocietatem, communitatemque ciuilem redegiſſe dicitur. ei ſucceſſit Argus ex eius filia natus Argi duo filij extiterunt, Piraſus,& Phorbas Phorbantis filius Triopa, Iaſi & Agenoris pater. Atque Iaſi quidem filia Io. Agenoris autem filius Crotópus poſt Agenorem regnauit,ex quo natus eſt Sthenela. Danaus porrò ab Aegypto profectus,Sthenelæ filium,illiusque poſteros regno ſpoliauit. Inachum Aeſchylus vocat Ἀργεῖον ποταμὸν. quem Argiuorum regem fuiſſe tradunt chronologi.

Codrus] Codrus rex Athenienſium vltimus, vt teſtatur Paterculus. Melanthi filius, qui ſeſe in medios hoſtes immiſit ſeruili veſtitu, ne poſſet agnoſci,ſi eſſet ornatu regio inſignis:quia ex oraculo reſponderat Apollo,quorū rex īterfectus eſſet,eos ſuperiores futuros. ſcribit M.Tull. Tuſcu.1. & alii cōplures.

non timidus mori] ſic loqitur Od.IX.lib.4. *Non ille pro caris amicis, Aut patria timidus perire.*

genus Acaci] Aeacus Iouis ex Oenone Aſopi filia, quæ poſtea Aegina fuit appellata,filius:Pelei & Telamonis & Phoci ex Endeide pater.ex Peleo & Thetide natus Achilles:ex Telamone Aiax,& Teucer, non ex eadem matre. Achillis filius Pyrrhus Neoptolemus,&c.

& pugnara ſacro bella ſub Ilio] pugnata bella,& pugnatæ pugnæ,genus

lequendi

loquendi non inuſitatum bonis ſcriptoribus:cui ſimilia quędam alia collegimus ad Od.vi.lib.2.

ſacro] execrando,vt Od.vii.epod.*ſacer nepotibus cruor.*& ſat.iii.lib.2.*is inteſtabilis & ſacer eſto.* ſup.Od.iii. huius libri, Iuno ſibi & Mineruæ damnatum Ilium eſſe dicebat.Catull.ad C.Licinium Caluum.*Dij magni horribilem et ſacrum libellum* Plaut.Bacchid. *ego ſum ſacer,ſcelestus.*

Chium cadum] Cadum vini Chii. Vinum Chium numerat Athenæus li.1. in laudatiſſimis, & optimis vinis. Quemadmodum autem Horatius *cadum Chium dixit*,ita & Tibull.*cados Falernos* lib.2.& ibidem *Chium cadum.*

quis aquam temperet ignibus] id eſt,quis balneum calfaciat. Notiſſimum eſt autem veteres,illotos ad cœnam venire non conſueuiſſe. Plautus in Sticho. *Quam mox cocta eſt cœna? impranſus ego ſum,* E.*abi intrò ad me,& laua.* & in Amphitryone. *lauiſti.* AMPH.*quid poſtquam laui?* ALC.*accubuiſti.* M.Tullius quidem lib.2. epiſt.ad Att.ſic loquitur,Atticum inuitans.*Tu pridie Compitalia memento.balneum calfieri iubebo: & Pomponiam Terentia rogat: matrem adiungemus.* Iam aquam ignibus temperare, calefacere eſt, aut certe tepefacere. quam ſi quis malit intelligere adhiberi ad vinum hieme tepefaciendum, non diſſentiam, neque pugnabo.

quo præbente domum,&c.] cuius domi, & quota hora cœnantes Pelignum frigus luculento foco propulſemus. Præbere domum Græci παρέχειν dicunt,vt præbere aquam, ſalem, &c.de quo genere dicemus ſat.4.lib.1. ſic locutus eſt & ſat.v.eiuſdem lib.*Murena præbente domum,Capitone culinam.* Peligni populi Samnitibus vicini.quorum metropolis eſt Corfinium.

quota] hora.

Da lunæ properè nouæ] Quemadmodum amatores amicarum ſuarum nomina toties commemorabant,quoties bibebant, ita & eorum, quos honeſtè amabant, abſentium, & Deorum quoque memoriam ſolebant inter bibendum recolere ac renouare.ſuperioris moris exemplum eſt apud Theocrit. εἰδ.β. ἀτὰρ τόσον αἰὲν ἔρωτος ἀκράτω ἐπεχεῦτο.id eſt,ſemper amoris vinum fundebat, ſeu bibebat. Amoris vinum eſt(inquit interpres)quod quis bibit amicam ſuam, aut puerum memoria repetés. quod intelligere licet ex illo eiuſdem Theocriti verſu in θαλυσ. Καὶ πίομαι μαλακῶς μεμνημένος Ἀγεάνακτος. poſterioris apud Tibull.eleg.1.lib.2. *Sed bene Meſſallam ſua quiſque ad pocula dicat, Nomen & abſentis ſingula verba ſonent* In his verbis autem *Da lunæ,Da noctis mediæ,*ſubaudiendum cyathum,aut poculum.

Qui Muſas amat impares,&c.] poeta(inquit)Muſis deditus, Muſarumque amore perculſus,nouies bibet,ſi volet inſanire:ſed Gratiæ vetant eum, qui à rixis & conuiciis abhorreat,plus quam tres vini cyathos haurire.

tres prohibet ſupra] extat apud Græcos prouerbium tale,ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρίας, ἢ μὴ τέτταρα.quod putabant quidam ad hunc locum pertinere, vt præſcribat, quoties bibendum. ſed Euſtath. commentar. in lib. ὀδυσσ. ἰῶτα ſic hoc prouerbium explicat, vt non ad numerum cyathorum vini,quos quis ebibit ſed ad vini & aquæ temperationem referat Ait.enim tria, ſignificare vnius vini cyathi, cum duobus aquæ, confuſionem: quinque, duorum vini, cum tribus aquæ: quattuor, totidem vini, quot aquæ: quod appellatur ἶσον ἴσῳ:ſuperiores illas temperationes, eſſe hominum ſanorum, & tamen hilarorũ: hanc inſanorum. eſſe & quartam bibendi rationem, ſi quis merum bibat, hancque παράλυσιν afferre. Athenæus autem lib.10. videtur paulò aliter explicare. eius enim ſunt hęc verba: ἡ δ' ἔγκρασις αὕτη παρὰ τὸ ἔθος οὖσα ὑπέμνησε τάχα καὶ τὴν θρυλλουμένην παροιμίαν, ἢ πέντε πίνειν ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα.

ἢ γὰρ δύο πρὸς πέντε πίνειν φησὶ δεῖν, ἢ ἕνα πρὸς τρεῖς. Et profert eo loco Anacreontis uerſus aliquot corruptos. ex quibus intelligere licet Anacreontem duos aquæ cyathos quinque cyathis uini admiſceri uelle. utitur hoc prouerbio & Plautus in Sticho. *unde quot cyathos hic bibimus? ST. tot, quot digiti ſunt tibi in manu. cantio eſt Græca, καὶ πέντε πῖνε, καὶ τρία, ἢ μὴ τέτταρα.* Nihil igitur hoc prouerbium ad hunc locum (opinor). pertinet. Sed id certè pertinet, quòd apud eundem Athen. lib. 2. Panyaſis primum potum Gratijs, Horis, & Baccho tribuit: ſecundum Veneri, & iterum Baccho: tertium contumeliæ & damno, ſeu noxæ, quam *ἄτην* uocat. Eubulus autem apud eundem, Bacchum ita facit loquentem: *τρεῖς γὰρ μόνους κρατῆρας ἐγκεραννύω, τοῖς εὖ φρονοῦσι. τὸν μὲν ὑγιείας ἕνα, ὃν πρῶτον ἐκπίνουσι. τὸν δὲ δεύτερον ἔρωτος, ἡδονῆς τε. τὸν τρίτον δ' ὕπνου.* & uſq; ad decimum progreditur, quem inſaniæ eſſe dicit. Nam tres cyathos tantùm ſanis ſe miſcere dicit: unum bonæ ualetudinis: alterum amoris & uoluptatis: tertium ſomni: quartum petulantiæ & contumeliæ: quintum clamoris, &c.

Rixarum metuens] ſic locutus eſt Od. XXIIII. lib. 3. *& metuens alterius uiri Certo fœdere caſtitas.*

Gratia Nudis iuncta ſororib.] ſic infrà Od. VII. lib. 4 *Gratia cum Nymphis, geminiſq; ſororibus audet Ducere nuda choros.* uide ſuprà Ode XXX. lib. 1. ibi, *& ſolutis Gratiæ zonis.*

Inſanire iuuat] ſic Anacreon ait ſe inſanire uelle bibentem. *Ἄφες με τοὺς θεούς σοι πιεῖν, πιεῖν ἀμυστί. Θέλω, θέλω μανῆναι. Ἐμαίνετ' Ἀλκμαίων τε, Χ' ὁ λευκόπους Ὀρέστας, Τὰς μητέρας κτανόντες. Ἐγὼ δὲ μηδένα κτάς, Πιὼν δ' ἐρυθρὸν οἶνον, Θέλω, θέλω μανῆναι.* Suprà Od. VII. lib. 2. *non ego ſanius Bacchabor Edonis: recepto Dulce mihi furere eſt amico.*

Berecinthiæ] Phrygiæ. nam in Phrygia & Lydia tibiarum uſus primùm inuentus eſt. Itaque etiam adhibebantur in ſacris Cybeles matris Deorum. infrà Od. XV. lib. 4. Lydas appellat. *Lydis remiſto carmine tibiis.*

cur pendet tacita] ſic Sappho citharam ſuam appellans, hortatur, ut uocalis fiat: *ἄγε μοι δῖα χέλυ, φωνάεσσα γένοιο.*

Parcentes ego dext.] ignauas & otioſas: uel parcè miniſtrantes.

non habilis] non conueniens: quia puella.

nitidum] nitida & benè curata cute. ut epiſt. ad Albium Tibull. lib. 1. *Me pinguem et nitidum*, &c. uel nitidum intellige, unguento nitentem, ut ſuprà Od. IIII. lib. 1 *Nunc decet aut uiridi nitidum caput impedire myrto.* & ita Græci *λιπαρὸν* ſæpe accipiunt. ego tamen malim hoc loco *nitidum* accipi pro eo, qui ſit benè curato, & benè habito corpore, qualis eſt ille Delphis apud Theocr. *εἰδ. β.* quem *λιπαρόχροα* Simœtha nominat, id eſt, *εὔτραφη*, benè curatum nitida cute. ſic Virg. 6. Aen. *equos nitenteis* appellat. & Terent. in Eunu. *quis color, nitor, ueſtitus? quæ habitudo eſt corporis?*

Tempeſtiua] matura, uiri potens.

lentus] languidus: qui me languore afficit. ſic ſup. Ode XIII. lib. 1. *Quàm lentis penitus maceror ignibus.*

AD PYRRHVM. Od. 20.

Ne formoſum puerum à puella abſtrahere conetur.

NON uides quanto moueas periclo
Pyrrhe, Getulæ catulos leænæ?

Dura poſt paulo fugies inaudax
Pælia raptor:
Cum per obſtanteis iuuenum catervas
Ibit, inſignem repetens Nearchum:
Grande certamen, tibi preda cedat
Maior, an illi.
Interim dum tu celereis ſagittas
Promis, hæc denteis acuit timendos:
Arbiter pugnæ poſuiſſe nudo
Sub pede palmam
Fertur, & leni recreare vento
Sparſum odoratis humerum capillis:
Qualis aut Nireus fuit, aut aquoſa
Raptus ab Ida.

COMMENTARII.

Non vides] ἀλληγορία eſt. Non vides (inquit) quanto periculo amanti puellæ formoſum adoleſcentem adimas? profectò tu, qui puerum ei eripuiſti, cùm illa Nearchum ſuum abs te repetet, bellumq; tibi ob eam cauſam inferet, non audebis cum ea prælium inire: ſed te ſtatim in fugam coniicies, victumq; fatebere. amantem mulierem, cum leęna: adoleſcentem amatum, cum catulis comparat.

inaudax] non audax, ignauus, timidus.

Grande certamen] certamen erit inter vos, vter veſtrum ſuperior ſit, id eſt vter Nearcho potiatur.

Interim dum tu] Intereà dum tu ſagittas expedis, quas in eam mittas: illa tanquam leæna, dentes acuit, quibus te diſcerpat, ac laceret.

Arbiter pugnæ &c.] ille autem Nearchus tanquam pugnæ arbiter, & iudex, victoriam pedibus ſuppoſuiſſe dicitur, vel pugnæ euentum expectans, vel declarans in ſua poteſtate eſſe ſitum, vtri potius gratificetur, victoriamq; adiudicet. *ponere* autem *ſub pede*, ſeu *ſub pedibus* dicuntur, qui domuerunt, qui ſunt ſuperiores, qui habent in poteſtate: quale eſt illud Lucretij lib. I. *Quare relligio pedibus ſubiecta uiciſſim Obteritur: nos exæquat uictoria cælo.* Titus Liuius lib. 34. annalium. *Argos & Lacedæmonem duas clariſſimas urbes lumina quondam Græciæ, ſub pedibus tuis relinquemus?* Virg. Aen. lib. 7. *quorumque a ſtirpe nepotes Omnia ſub pedibus, quà ſol utrunque recurrens Aſpicit Oceanum, uertiq;, regiq; uidebunt.*

odoratis] uel roſa, vel alio ſuauis odoris flore, ut Od. XI. lib. 2. *& roſa Canos odorati capillos, Dum licet.* *Odoratus* autem participium eſt ſine origine verbi: de quo genere ſuprà ad Od. XI. lib. 2.

Qualis aut Nireus] omnium Græcorum Achille excepto, pulcherrimus, ut ait Hom. ἰλ. β. Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε, Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ᾽ ἀμύμονα Πηλείωνα. Od. XV. epod. *Formaque uincas Nirea.*

aut aquoſa raptus] Ganymedes. Virgil. lib. I. Aen. *rapti Ganymedis honores.*

AD

AD AMPHORAM. Ode 21.

Vt in Coruini gratiam vina vetuſta promat.

O NATA mecum Conſule Manlio,
Seu tu querelas, ſiue geris iocos,
Seu rixam, & inſanos amores,
Seu facilem, pia teſta, ſomnum:
Quocunque lectum nomine Maſſicum
Seruas, moueri digna bono die,
Deſcende, Coruino iubente
Promere languidiora uina.
Non ille, quanquam Socraticis madet
Sermonibus, te negliget horridus:
Narratur & priſci Catonis
Sępe mero caluiſſe uirtus.
Tu lene tormentum ingenio admoues
Plerunque duro: tu ſapientium
Curas, & arcanum iocoſo
Conſilium retegis Lyæo:
Tu ſpem reducis mentibus anxijs,
Vireiſque, & addis cornua pauperi,
Poſt te, neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.
Te Liber, & ſi læta aderit, Venus,
Segneſque nodum ſoluere Gratię,
Viuæque producent lucernæ,
Dum rediens fugat aſtra Phœbus.

COMMENTARII.

Conſule Manlio] L. Manlio Torquato. L. Aurelio Cotta Coſſ. Hi. P. Sylla, & P. Antronio, qui erant deſignati, ambitus à ſe accuſatis, & conuictis, conſules in eorum locum facti ſunt, beneficio legis. ſic Od. XIII. epod. *Tu uina Torquato moue Conſule preſſa meo.*

Seu tu querelas, ſiue geris] nullum (opinor) vinum eſt, in quo ea vis ſit innata, vt vel querelas, vel iocos, vel amores, vel ſomnum afferat: verùm, vt Oda ſuperiore ex Athenæo oſtendimus, quędam ſunt neceſſitatis pocula, quædam Veneris & amoris, quædam rixæ & pugnæ, quædam ſomni. Præterea conſtat vinum, cùm varia ſint hominum ingenia, ad illam varietatem commutari, & accommodari. verbi gratia, ſi quis iracundus natura paulo largius bibat, iracundiam ſuam ſtatim in promtu habet, ac declarat: ſi quis libidinoſus & voluptarius:

rius : libidine inflammatur: & ita de ceteris ſentiendum. vide annot. ad ſaty. 4 lib. 1. ibi. *Condita cum uerax aperit præcordia Liber.*

Seu facilem, &c.] ſomni epithetum apud Horat. vt Od. xI. lib. 2.

Quocunque lectum nomine] paulò ante dixit ſe, & hanc teſtam eiuſdem eſſe ætatis, iiſdemque Coſſ. natos : nunc hoc præterea, cuiuſcunque Conſulis nomen teſta pre ſe ferat, dignam eſſe, quę ſuo loco moueatur lęto aliquo die. vſus eſt autem verbo *mouendi* & Oda xIII. epod. *Tu uina Torquato moue Conſule preſſa meo.*

Deſcende] ex verbo deſcendendi intelligere licet ſolitos eſſe veteres vaſa vinaria in apothecis editioribus locare. quod declarat & locus Odæ xxvIII. huius lib. *Parcis deripere horreo Ceſſantē Bibuli Conſulis amphoram.* & Od. xII. lib. 4. *Nardi paruus onyx eliciet cadum : Qui nunc Sulpicijs accubat horreis.*

promere] vel deſcende promere, id eſt, vt ex te promas, vel iubente promere, id eſt, iubente Coruino, vt promam.

Languidiora vina] languidiora vina puto ea eſſe, quæ ætate maturuerunt, acerbitatemque inſitam, tempore amiſerunt, vt dixi ſup. Od. xvI.

Non ille, quanquam S. m. Serm. te negl. horr.] quanquam pectus eſt ei præceptis philoſophicis refertum : non ita ſe præbebit horridum tamen, vt te negligat. ſimilia loquendi genera annotauimus ſup. ad Od. vIII. huius libri.

Narratur & priſci Catonis] virtus Catonis poſitum pro Catone, vt annotauimus ad Od. v. huius lib. fuit autē hæc opinio de Catone maiore, illum vino ſe nonnunquam largius inuitare ſolitum eſſe, ſed falſa. Plutarchus quidem in eius vita nihil tale de eo tradit. tantum ſcribit eum delectari ſolitum cœnis lautioribus, & copioſioribus, maximè cum ruſticis vicinis, non ſolùm æqualibus, verū etiam adoleſcentibus. ſic Plutarch. ἦν δὲ καὶ τὸ δεῖπνον ἐν ἀγρῷ δαψιλέστερον. ἐκάλει γὰρ ἑκάστοτε τῶν ἀγρογειτόνων, καὶ περιχώρων τοὺς συνήθεις, καὶ συνδιῆγεν ἱλαρῶς οὐ τοῖς καθ' ἡλικίαν μόνοις ἡδὺς ὢν συγγενέσθαι, καὶ ποθεινός, ἀλλὰ καὶ τοῖς νέοις. Et M. Tull. in libello de ſenectute ſic eum loquentem facit : *Ego propter ſermonis delectationem tempeſtiuis conuiuijs delector, nec cum æqualibus ſolum, qui pauci admodum reſtant : ſed cum ueſtra etiam ætate, atque uobiſcum : habeoque ſenectuti magnam gratiam, quæ mihi ſermonis auiditatem auxit : potionis & cibi ſuſtulit.* De iuniore autem idem Plutarchus in eius vita ſcribit. προϊόντι δὲ τῷ χρόνῳ μάλιστα προσίετο τὸ πίνειν· ὥστε πολλάκις ἐν οἴνῳ διάγειν εἰς ὄρθρον, &c. διὸ καὶ Μεμμίου τινὸς ἐν συλλόγῳ φήσαντος, ὅλας τὸν Κάτωνα μεθύσκεσθαι τὰς νύκτας, ὑπολαβὼν ὁ Κικέρων, ἐκεῖνο δὲ οὐ λέγεις, εἶπεν, ὅτι καὶ τὰς ἡμέρας ὅλας κυβεύει. id eſt, progreſſa autem iam ætate maximè recipiebat compotationes, vt ſępe vſque ad horam matutinam in vino permaneret, &c. Itaque cum Memmius quidam in conuentu dixiſſet Catonem totas noctes ebrium eſſe: ſuſcepto ſermone Cicero, at illud non addis (inquit) etiam totos dies eum alea ludere.

Tu lene tormentum] Plato lib. 1. de legib. in extremo ait nullum eſſe tormentum minus ſumtuoſum, minuſque noxium ac periculoſum, quam vinum, ad explorandos & exquirendos hominum affectus & mores. Verba Platonis ſunt hæc: καὶ μυρία δὴ λέγων οὐκ ἄν τίς ποτε ἀνύσειεν, ὅσῳ διαφέρει τὸ μετὰ παιδιᾶς τῆς ἄλλως ἄνευ μισθοῦ ζημιώδους, ἦθος ψυχῆς θεωρεῖν. καὶ δὴ τοῦτο μὲν αὐτὸ περί γε τούτων οὔτ' ἂν Κρῆτας, οὔτ' ἄλλους ἀνθρώπους οὐδένας οἰόμεθα ἀμφισβητῆσαι μὴ οὐ πεῖράν τε ἀλλήλων ἐπιεικῆ ταύτην εἶναι, τό τε εὐτελείας, καὶ ἀσφαλείας, καὶ τάχους διαφέρειν πρὸς τὰς ἄλλας βασάνους. huc pertinet locus ille in epiſtol. ad Piſon. *Reges dicuntur multis urgere culullis, Et torquere mero, quem perſpexiſſe laborant, An ſit amicitia dignus.* & epiſtol. ad Lollium 1. lib. 1. *Commiſſumque*

miſſumque teges & uino tortus, & ira. ſignificat autem Horatius, ingenia ſeueriora, & aſperiora vino interdum leniri ac temperari.

Tu ſpem reducis mentibus] ſic ſup. Od. xvii. lib. i. *Quis poſt uina grauem militiam, aut pauperiem crepat?* & epiſt. ad Torq. lib. 1. *Quid non ebrietas deſignat? operta recludit: Spes iubet eſſe ratas*, &c. extant in hanc ſententiam apud Athen. lib. 2. aliquot Diphili uerſus, quos me non pigebit aſcribere. Nam hunc locũ non ſolum illuſtrabunt, uerùm etiam explicabunt. ſic igitur Diph. Ὦ πᾶσι τοῖς φρονοῦσι προσφιλέστατε Διόνυσε καὶ σοφώτατ', ὡς ἡδύ τις εἶ. Ὅταν ταπεινὸν μέγα φρονεῖν ποιεῖς μόνος, Τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα συμπείθεις γελᾶν, Τόν τ' ἀσθενῆ τολμᾶν τι, τὸν δειλὸν θρασύν. eòdem pertinent illa Platonis lib. 1. de legib. de vino. πίνοντα τὸν ἄνθρωπον, αὐτὸν αὑτὸν ποιεῖ πρῶτον ἵλεων εὐθὺς μᾶλλον, ἢ πρότερον, καὶ ὁπόσῳ ἂν πλέον αὐτοῦ γεύηται, τοσούτῳ πλειόνων ἐλπίδων ἀγαθῶν πληροῦται, καὶ δυνάμεως εἰς δόξαν. καὶ τελευτῶν δὴ πάσης ὁ τοιοῦτος παῤῥησίας, ὡς σοφὸς ὤν, μεστοῦται, καὶ ἐλευθερίας, πάσης δὲ ἀφοβίας, ὥστε εἰπεῖν τε ἀόκνως ὁτιοῦν, ὡσαύτως δὲ καὶ πρᾶξαι. id eſt hominem, qui biberit, primùm efficit placidiorem, quàm erat anteà, & quo plus de eo guſtarit, tanto illi plures bonas ſpes præbet, tanto plus uirium ad gloriam & exiſtimationem ſuppeditat. ad extremum igitur omni orationis licentia, ac libertate, quaſi ſapiens ſit, omniq; confidentia, atque audacia completur, ita ut quiduis ſtrenuè atque impigrè & dicat pariter, & agat. & Ariſtoph. ἱππεῦσι. Ὁρᾷς, ὅταν πίνωσιν ἄνθρωποι, τότε Πλουτοῦσι, διαπράττουσι, νικῶσι δίκας, Εὐδαιμονοῦσιν, ὠφελοῦσι τοὺς φίλους.

Regum apices] id eſt, Regum maieſtatem, potentiam, faſtigium. ſup. Od. xxxv. lib. 1. *hinc apicem rapax Fortuna cum ſtridore acuto Suſtulit*, &c.

Segneſque nod. ſol. Grat.] id eſt, quę non facile concordiam diſſoluunt: quę uſque adeò arctis, & firmis uinculis inter ſe coniunctę ſunt, ut ęgrè diſſideant, aut diſtrahantur. *ſegnes ſoluere* autem genus eſt loquendi Gręcum, ut annot. ad Od. viii. lib. 4.

viuæque producent lucernæ] id eſt, totam noctem bibetur, & Veneri indulgebitur. tota nox in uino, & hilaritate conſumetur. ſic ſup. Od. 8. huius libri. *et uigiles lucernas Perfer in lucem.* ad quem locum annotauimus, Romanos illos ueteres, atque etiam Gręcos, cœnas ſuas totam noctem producere ſolitos eſſe. crebra certe lucernarum, & lychnorum apud ſcriptores, cum de cœnis loquuntur, mentio ſatis declarat, eos noctu cœnare conſueuiſſe. ſuprà idem Horatius ſignificans multùm intereſſe inter arma, & conuiuia, ſic loquitur. *Vino et lucernis Medus acinaces Immane quantum diſcrepat.* M. Tull. pro Cęlio. *Quàm volent in conuiuiis faceti & dicaces, nonnunquam etiam ad uinum diſerti ſint: alia fori uis eſt, alia triclinij: alia ſubſelliorum ratio, alia lectorum. non idem iudicum, comeſſatorumque conſpectus. lux denique alia ſolis, & lychnorum.*

IN DIANAM. Ode 22.

Montium cuſtos, nemorumq; uirgo
Quæ laboranteis utero puellas
Ter uocata audis, adimiſq; letho
Diua triformis:
Imminens uillæ tua pinus eſto:
Quam per exactos ego lætus annos,

Verris,

Verris, obliquum meditantis ictum,
Sanguine donem.

COMMENTARII.

Quæ laborantes vtero puellas] Eandem eſſe Dianam, Ilithyiam, Lucinam, Genitalem, ex hoc loco, & ex carmine ſeculari pro Imperio populi Romani, intelligere licet: quo in carmine tribus his poſtremis nominibus eam appellat. *Rite maturos aperire partus Lenis Ilithyia, tuere matres, Siue tu Lucina probas uocari, Seu Genitalis.* de qua ſic M. Tull. ſecundo de nat. deor. *Dianam autem eandem eſſe putant, à lucendo utranq; nominatam. Itaque ut apud Græcos Dianam, eamque Luciferam: ſic apud nos Iunonem Lucinam in pariendo inuocant: quæ eadem Diana omniuaga dicitur, non à uenando: ſed quod in ſeptem numeratur tanquam uagantibus. Diana dicta, quia noctu quaſi diem efficeret. Adhibetur autem ad partus, quod ij matureſcunt aut ſeptem nonnunquã, aut plerũq; nouem Lunæ curſibus: qui, quia menſa ſpatia conficiunt, menſes nominantur. concinneque, ut multa, Timæus, qui, cum in hiſtoria dixiſſet, qua nocte natus Alexander eſſet, eadem Dianæ Epheſiæ templum deflagrauiſſe; adiunxit, minime id eſſe mirandum, quod Diana, cum in partu Olympiadis adeſſe uoluiſſet, abfuiſſet domo.* hactenus M. Tull. Sed cum Diana Latonæ: Ilithyia autem Iunonis ſit filia: qui poteſt eſſe eadem Diana & Ilithyia? Atqui Pindarus Neme. carmine ſexto, Ilithyiam, & Iunonis eſſe filiam, & præſto adeſſe partubus, non obſcurè ſignificat. Ilithyia (inquit) quæ Parcis aſsides, filia Iunonis, filiorum genitrix. ſine te neque diem, neque noctem aſpicimus, neque pubeſcimus. Pindari verba ſunt hæc, ſi quis magis delectatur Græcis: Ελείθυια πάρεδρος μοιρᾶν βαθυφρόνων, παῖ μεγαλοσθενέος, ἄκουσον, ἥρας· γενέτειρα τέκνων. ἄνευ σέθεν οὐ φάος, οὐ μέλαιναν δρακόντες εὐφρόναν τεὰν ἀδελφεὰν, ἐλάχομεν ἀγλαόγυιον ἥβαν. Heſiodus item Ilithyiam, Iunonis filiam facit in Theogon. ἡ δ' ἥβην καὶ Αρηα, καὶ εἰλείθυιαν ἔτικτεν. Homerus autem Ilithyiam, μογοστόκον appellat ἰλ. π. his verbis. Αυτὰρ ἐπειδὴ τόν γε μογοστόκος εἰλείθυια Εξάγαγε πρὸ φόωσδε, καὶ ἠελίου ἴδεν αὐγάς. & ἰλ. λ. numero multitudinis μογοστόκους εἰλειθυίας Iunonis filias appellat. Ως δ' ὅταν ὠδίνουσαν ἔχῃ βέλος ὀξὺ γυναῖκα Δριμὺ, τό τε προϊεῖσι μογοστόκοι εἰλείθυιαι Ηρης θυγατέρες. & Theocrit. εἰδ. λς. μογοστόκον Αρτεμιν. Pauſanias quoque aliam facit à Diana, & Iunonis filiam dicit haberi: quin etiam eam Latonæ partum adiuuiſſe ab Hyperboreis profectam: cęteros homines autem Ilithyiæ nomen ab his didiciſſe. Pauſaniæ verba ſunt hęc. Att. ἐλθοῦσαν ἐξ ὑπερβορέων εἰς Δῆλον, γενέσθαι βοηθὸν ταῖς Λητοῦς ὠδῖσι. Τοὺς δ' ἄλλους παρ' αὐτῶν φασὶ τῆς εἰλειθυίας μαθεῖν τὸ ὄνομα. καὶ θύουσι δὲ τῇ εἰλειθυίᾳ Δήλιοι. καὶ ὕμνον ᾄδουσιν ὠδῖνος. Κρῆτες δὲ τῆς χώρας τῆς Κνωσσίας ἐν Αμνισῷ γενέσθαι νομίζουσιν εἰλείθυιαν, καὶ παῖδα ἥρας εἶναι. Idẽ Arcad narrat ſe Ilithyię ſtatuã vidiſſe apud Ægyenſes à Daſmophonte fictã. quæ tota eſſet à capite vſque ad calcem veſte textili tecta, cuiuſq; nihil eſſet nudum, præter faciẽ, & extremas manus, & pedes: eius alteram manũ porrectam eſſe, & explicatam: altera facem tenere: quæ res vnũ è duobus ſignificaret vel partus dolores mulieribus inſtar ignis eſſe: vel illam pueros ex vtero matris in lucem, atq; in luminis oras (vt ait ille) protrahere. verba Pauſaniæ ſunt hæc. εἰλειθυίᾳ δ' εἰκάσαι τις ἂν εἶναι δᾷδας, ὅτι γυναιξὶν ἐν ἴσῳ καὶ πῦρ εἰσὶν αἱ ὠδῖνες. Εχοιεν δ' ἂν λόγον καὶ ἐπὶ τοιῷδε αἱ δᾷδες, ὅτι εἰλείθυιά ἐστιν ἡ εἰς φῶς ἄγουσα τοὺς παῖδας. Plato autem in Theæteto eandem eſſe Dianam, & Ilithyiam putat. vt ex eius verbis perſpicuum eſſe poteſt. αἰτίαν δὲ τούτου φασὶν εἶναι τὴν ... γυναῖκα αὐτὴν κυϊσκομένην τε καὶ τίκτουσαν ἄλλας μαιεύεσθαι. φασὶν εἶναι τὴν

Αρτεμιν, ὅτι ἄλοχος ἐοῦσα τὴν λοχείαν εἴληχε, id eſt, cauſam antè, cur nulla mulier, quæ ipſa grauida fieri, & parere poſſit, obſtetricis munere fungatur, aiunt hanc eſſe, quòd Diana à pariendo immunis, maturandorũ, & procurandorũ partuum prouinciam nacta eſt. Plautus, Terentius, Varro, Catullus, & ceteri Latini, Iunonem Lucinam coniunctè, vel Lucinam tantùm efferunt. Ter. Heautontim. *Iuno Lucina fer opem.* & item alibi. Plaut. Aulul. *Iuno Lucina tuam fidem.* Catull. in carmine ſæculari ad Dianam. *Tu Lucina dolentibus Iuno dicta puerperis. Tu potens Triuia, & notho es dicta lumine luna.* Plautus in Truculento. *date mihi huc ligna, atque ignem in aram, ut venerer Lucinam deam.* Varro lib. 4. de lingua Lat: *quæ ideo uidetur a Latinis Iuno Lucina dicta, uel quid terram, ut phyſici dicunt, iuuat, & lucet: uel quòd ab luce eius, qua quis conceptus eſt, una iuuat, donec menſibus actis produxit in lucem. Facta igitur à iuuando, & luce Iuno Lucina: à quo parientes eam inuocant. Luna enim naſcentium dux*, &c. ſic Hor. Od. v. epod. *Per liberos te, ſi uocata partubus Lucina ueris affuit.* Dionyſ. Halicarn. lib. 4. εἰλείθυιαν Ρωμαῖοι καλοῦσιν Ηραν φωσφόρον. Theocritus ἐγκωμ. Πτολεμ. Εἰλείθυιαν, λυσίζωνον appellat. Ενθα γὰρ εἰλείθυιαν ἐβώσατο λυσίζωνον Αντιγόνας θυγάτηρ βεβαρυμένα ὠδίνεσσιν. Η δέ οἱ εὐμενέοισα παρίστατο. *Virgil.* etiam ad equas transfert Georg. III. *Aetas Lucinam, iuſtosque pati Hymenæos Deſinit ante decem, poſt quatuor incipit annos.* Oppianus lib. I. partus dolores omnibus animantibus acerbos, & moleſtos eſſe ſignificãs, ſic ait, Ως οὐ ῥηϊδίην γενεὴν οὐδ᾽ ἰχθύσι μοῖραι ἔπασσαν, οὐδ᾽ ἄρα μοῦνον ἐπιχθονίοισι γυναιξὶν Αλγέα, πάντῃ δ᾽ εἰσὶν ἐπαχθέες εἰλείθυιαι.

Diua triformis] τρίμορφος. Athenæus lib. 7. ait Apollodorum ſcribere in libris de Diis, triglam Hecatæ immolari propter communitatem, & coniunctionem nominis. Deam enim eſſe triformem. ſic Athen. Απολλόδωρος ἐν τοῖς περὶ θεῶν, τῇ Εκάτῃ φησὶ θύεσθαι τρίγλην διὰ τὴν ὀνόματος κοινότητα. τρίμορφος γὰρ ἡ θεός. citat & Chariclidæ cuiuſdam verſum. δέσποιν᾽ Εκάτη τριοδῖτι, τρίμορφε, τριπρόσωπε, τρίγλαις κηλευμένη. iccircò autem triformem appellari dicunt alij, quòd eadem ſit Diana, & Lucina, & Hecate, ſeu Proſerpina. Virg. Aen. 4. *Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianæ.* eandem, Triuiam appellat Ennius vel quod in triuio ponitur, vel quòd in cęlo tribus viis mouetur, in altitudinem, latitudinem, longitudinem.

exactos] confectos. *per exactos annos*, id eſt, quotannis.

obliquum meditantis] qui dum cæditur, conetur morſione obliqua eum, à quo cædatur, malè mulctare: vel qui videatur ſeſe ad obliquas morſiones aſſuefacere, & exercere. hæc enim vis eſt verbi *meditandi* propria. quod à Græco μελετᾶν tractum eſt.

AD PHIDILEN. Ode 23.

Suadens, vt deos puris manibus, & conſcientia benè actæ vitæ colat.

CAELO ſupinas ſi tuleris manus
Naſcente luna, ruſtica Phidile:
Si ture placaris, & horna
Fruge Lareis, auidaque porca:
Nec peſtilentem ſentiet Africum
Fœcunda uitis, nec ſterilem ſeges

Rubiginem,

Rubiginem, aut dulces alumni
Pomifero graue tempus anno.
Nam, quæ niuali paſcitur Algido
Deuota, quercus inter, & ilices:
Aut creſcit Albanis in herbis
Victima, pontificum ſecureis
Ceruice tinguet. te nihil attinet
Tentare multa cæde bidentium:
Paruos coronantem marino
Rore deos, fragilique myrto.
Immunis aram ſi tetigit manus:
Non ſumtuoſa blandior hoſtia,
Mollibit auerſos Penateis
Farre pio, & ſaliente mica.

COMMENTARII.

Cælo ſupinas] notat interpres Hom. ad illum verſum, Λαοὶ δ' ἠρήσαντο, θεοῖσι δὲ χεῖρας ἀνέσχον, ſolitos eſſe heroas manibus in cęlum ſublatis Iouem, ceteroſque deos cæleſtes precari. marinos, ad mare porrectis: manes, et inferos, terra percuſſa. Primi moris exempla ſunt hæc. Virgil. Aen. 1. *Ingemit, & duplices tendens ad ſidera palmas, Talia uoce refert.* Idem ſecundo. *Suſtulit exutas uinclis ad ſidera palmas.* Idē. 3. *tendoq; ſupinas Ad cælum cum uoce manus.* & 4. *Multa Iouem manibus ſupplex oraſſe ſupinis.* Lucret. lib. 5. *& pandere palmas Ante Deum delubra.* Salluſt. coniur. Catil. *manus ſupplices ad cælum tendere, miſerari paruos liberos, rogitare Deos.* Hom. ὀδυσσ. ι. Εὔχετο χεῖρ' ὀρέγων εἰς οὐρανὸν ἀστερόεντα. Apollon. lib. 1. ἀργ. αἱ δὲ γυναῖκες Πολλὰ μάλ' ἀθανάτοισιν ἐς αἰθέρα χεῖρας ἄειραν Εὐχόμεναι νόστοιο τέλος θυμηδὲς ὀπάσσαι. præ lætitia manus ad cælum tollit ille apud Hor. ſat. v. lib. 2. *donec obe iam, Ad cælum manibus ſublatis, dixerit, urge.* Secundi hoc nunc mihi exemplum ſuccurrit. Virg. Aen. 5. *Ni palmas ponto tendens utraſque Cloanthus Fudiſſetque preces, diuoſque in uota uocaſſet: Dij, quibus imperium pelagi.* Poſtremi ſunt hæc. Eur. ἑκάβ. Ὦ χθόνιοι θεοί, σώσατε παῖδ' ἐμόν, ὃς μόνος, οἴκων ἄγκυρά τ' ἐμῶν, τὴν χιονώδη Θρῄκην κατέχει. Idem Oreſt. πότνια, πότνια νὺξ, ὑπνοδότειρα τῶν πολυπόνων βροτῶν, Ἐρεβόθεν ἴθι. Homer. ἰλ. ι Πολλὰ δὲ καὶ γαῖαν πολυφόρβον χερσὶν ἀλοία Κικλήσκουσ' Ἀΐδην, καὶ ἐπαινὴν Περσεφόνειαν. idem & cum mortuos appellabant. M. Tull. Tuſc. 2. *Tum Cleanthem, cum pede terram percuſſiſſet, uerſum ex Epigonis dixiſſe ferunt, Audiſne hæc, Amphiarae, ſub terram abdite? Zenonem ſignificabat, à quo illum degenerare dolebat.*

horna fruge] hornotina: huius anni. Od. 11. epod. *Et horna dulci uina promens dolio.* M. Tull. Verr. de anteactis. *frumentum hornotinum.* Propert. lib. 4. *Illa dies hornis cædem denunciat agnis.*

ſterilem rubiginem] Virg. Georg. 1. *malam* vocat. *Mox & frumentis labor additus, ut mala culmos Eſſet rubigo.*

Pomifero graue tempus anno.] autumnum ſignificat, quem pomiferum item appellat Od. vii. lib. 4. *ſimul Pomifer autumnus fruges effuderit.* & Od. 11. li. epod. ſic deſcribit. *Vel cum decorum mitibus pomis caput Autumnus aruis extulit.*

optimam ſui partem in poteſtatem deterrimę redigat? an ita dicimus, ſi auro accepto filium, aut filiam ſęuis et immanibus hominibus conſtringendam traderet, futurum ei aurum inutile, etiam ſi multum auri eo nomine accipiat: partem verò ſui diuiniſſimam ſi impuriſſimę, et Deo inimiciſſimę parti ſeruire cogat, nihilq; eius miſereatur: non fore miſerrimum, neque ſeſe auro corrumpendum prębiturum in perniciem, ac peſtem multo grauiorem, quàm Eriphylen, quę aureum monile in perniciem, atque interitum viri ſui accepit? verba Platonis Gręca, ſi quis noſtris Latinis non contentus, forte deſiderabit, ex ipſo fonte petat. Vlyſſes quoque apud Hom. ὀδυσσ. λ. Alcinoo narrat ſe vidiſſe Eriphylam apud inferos, quę aurum in caput viri acceperit. συγερὴν τ' Ἐριφύλην, Ἣ χρυσὸν φίλου ἀνδρὸς ἐδέξατο τιμήεντα. Sed, vt ad Amphiaraum redeam, de eo hęc pauca (quę ad hunc locum pertineant) ſcribit Pauſanias Atticis. Λέγεται δ' Ἀμφιαράῳ φεύγοντι ἐκ Θηβῶν, διαστῆναι τὴν γῆν, καὶ ὡς αὐτὸν ὁμοῦ καὶ ἅρμα ὑπεδέξατο.

Diſtidit vrbium portas] *Philippus Alexandri Magni pater* (vt ſcribit M. Tull. epiſt. lib. 1. ad Attic.) *omnia caſtella expugnari poſſe dicebat, in qua modò aſellus onuſtus auro poſſet aſcendere.* Plutarchus in Paulo Aemilio ſcribit traditum eſſe à veteribus hiſtoricis, nô Philippum, ſed eius aurum Gręciam ſubegiſſe, atq; euertiſſe: conſtatq; inter omnes illum plures vrbes auro, quàm vi, et ferro cœpiſſe. Eundem Pauſanias in Arcad. ſcribit rerum geſtarum magnitudine ſuperiores quidem Macedonię Reges ſuperaſſe: bonum autem imperatorem non iccircò appellandum eſſe: quippe qui et iuſiurandum Deorum ſemper conculcarit, et fœdera ob quamlibet cauſam violarit, et fidem maximè omnium mortalium neglexerit, ac pro nihilo putarit. verba Pauſan. ſunt hęc. Φίλιππον δὲ βασιλέων μὲν τῶν πρὸ αὐτοῦ, καὶ ὅσοι Μακεδόσι γεγόνασιν ὕστερον, τούτων μὲν πείθοιτο ἄν τις μέγιστα αὐτὸν ἔργα ἐπιδείξασθαι. στρατηγὸν δ' ἀγαθὸν οὐκ ἄν τις φρονῶν καλέσειεν αὐτὸν, ὅς γε καὶ ὅρκους θεῶν κατεπάτησεν ἀεὶ, καὶ σπονδὰς ἐπὶ παντὶ ἐψεύσατο, πίστιν τ' ἠτίμασε μάλιστ' ἀνθρώπων. eidem conſulenti, quibus potiſſimum rationibus vrbes expugnare, et hoſtium copias profligare poſſet, Apollinem ita reſpondiſſe ferunt: Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχου, καὶ πάντα νικήσεις, id eſt, Argenteis haſtis confligito, et omnia vinces. Quod quidem Philippi conſilium, atque inſtitutum elegantiſſimè, vt omnia, exponit Dem. in orat. περὶ παραπρ. his verbis, τίσι γὰρ τῶν πραγμάτων ἐγκρατὴς γέγονε Φίλιππος ἁπάντων, καὶ τίσι τὰ μέγιστα κατείργασται τῶν πεπραγμένων, σκέψασθε. τῷ παρὰ τῶν πωλούντων τὰς πράξεις ὠνεῖσθαι. τῷ τοὺς προεστηκότας ἐν ταῖς πόλεσι διαφθείρειν, καὶ ἐπαίρειν τούτους, id eſt, quibus enim rationibus rerum omnium potitus ſit Philippus, et quibus modis maximas rerum à ſe geſtarum effecerit, videte. emendis actionibus, ac rebus à venditoribus: ijs corrumpendis, qui in ſingulis vrbibus ſummę rei pręerant, his locupletandis, atque ornandis.

ſubruit æmulos Reges muneribus.] ſubruit, proſtrauit, qui antea ſtabant. Sed, quod hic dicitur ab Horatio de ducibus corruptis, animaduertendum eſt, quod tradit Pauſanias Meſſen. primos omnium Lacedęmonios hoſti munera dare cœpiſſe, primosq; belli victoriam auro venalem effeciſſe: antequàm autem Lacedęmonij in eo bello, quod cum Meſſenijs geſſerunt, belli adminiſtrandi leges, et iura violaſſent, Ariſtocratesq; Arcas ſocios prodidiſſet: vel virtute, vel fortuna eos, qui pugnabant, de victoria decernere conſueuiſſe. M. Tull. off. 2. ſcribit *C. Pontium Samnitem optare ſolitum, vt ad illa tempora ſe fortuna ſeruaſſet, & tunc eſſet natus, quando Romani dona accipere cœpiſſent: non fuiſſe paſſurum diutius eos imperare.* hoc appellat Ennius, *bellum cauponari.*

illaqueant] capiunt. Medea apud Eurip. ait dici ſolere, etiam Deos flecti mune-

muneribus . *μή μοι σύ . πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος.*

Creſcentem ſequitur cura pecuniam] duo moleſtiſſima mala pecuniam creſcentem ſequuntur, cura ſeruandi, & augendi cupiditas . ſic M. Tull. Parad. *ὅτι μόνον ἀγαθὸν τὸ καλὸν* cupiditatem augendi , & metum amittendi , pecuniæ comites poſuit . *neque enim* (inquit) *unquam expletur, nec ſatiatur cupiditatis ſitis : neq; ea ſolum, quæ habent, libidine augendi cruciantur : ſed etiam amittendi metu* . quam igitur Cicero libidinem augendi dixit , Horatius maiorum famem nominat : quam ille metum amittendi , hic curam . Sed pauci hanc curam extimeſcunt , pauci pecuniam contemnunt . Anacreon quidem duobus à Polycrate Samio talentis acceptis , cum duas iam noctes inſomnes præ cura traduxiſſet . ea remittenda ad illum curauit, hanc vnam facti ſui cauſam afferens , *οὐ τιμᾶσθαι αὐτὰ τῆς φροντίδος*, id eſt, non tanti ea à ſe fieri, quanta illa cura fuiſſet. hunc metum pluribus verbis deſcribit, & exagitat Horat. ſaty. 1 . lib. 1. *An vigilare metu exanimem, noctesq;, diesq; Formidare malos fures, incendia, ſeruos, Ne te compilent fugientes, hoc iuuat ? horum Semper ego optarem pauperrimus eſſe bonorum*. alterum autem malum, nempe maiorum famem, ſeu augendi libidinem, & cupiditatem, vt grauiſſimum cruciatum precatur auaris Theocritus *εἰδυλλ. ις*. quod inſcribitur *Ἴσρων*. *Χαιρέτω ὅςις τοῖος, ἀνήριθμος δέ οἱ εἴη Ἄργυρος, αἰεὶ δὲ πλεόνων ἔχοι ἵμερος αὐτόν.* de eadem ſic Horat. Od. XXIIII. huius lib. *ſcilicet improbæ Creſcunt diuitiæ, tamen Curtæ neſcio quid ſemper abeſt rei*. & epiſt. ad Iul. Florum lib. 2. *Si tibi nulla ſitim finiret copia lymphæ, Narrares medicis : quòd, quanto plura paraſti, Tanto plura cupis, nulline faterier audes ?* &c.

Iure perhorrui] id eſt, non immeritò diuitias immenſas, & nimiã potẽtiam fugi . quandoquidem tam ſollicito, & anxio animo ſunt pecunioſi, ac potentes.

Quanto quiſque ſibi plura] id eſt, quanto quiſque pauciora deſiderabit, tanto facilius cupiditatem ſuam explebit .

feret] auferet, accipiet, conſequetur, obtinebit. vide ann. ad Od. VIII. lib. 4.

& transfuga] tralatio, ſeu allegoria à re militari .

Contemtæ dominus ſplendidior rei.] ſed quomodo quiſquam eius rei dominus eſſe poteſt, quam contemnit, id eſt, quam non habet , neque poſſidet ? dicam . qui rem aliquam contemnit, quamuis eam non poſſideat , non deſiderat tamen : ſi non deſiderat, non caret . At, qui quauis re non caret , eius verior eſt dominus, eaq; verius potitur, quàm, qui, quæ habet, ijs vti non audet. Nam , qui ijs bonis quæ poſsidet, miſer abſtinet, ac timet vti, vt alibi ait Horat. profectò ſi verum quærimus , talium bonorum non eſt dicendus dominus , vt pote , quæ ne tangere quidem audeat . Præterea, qui pecunia vti non audet, ne quid de ſumma deminuat, ac deperdat, non ille pecuniæ dominus eſt, ſed eius, pecunia domina eſt . Poſtremò id cuiuſque proprium eſt, quo quiſque vtitur , ac fruitur , vt ſcribit M. Tull. ad Curium : quamuis iuriſconſulti proprietatem , quam appellant, ab vſufructu ſeparent, ac diſtinguant, illud dominium directum , hoc vtile nominantes . ſit ita ſanè, dummodò hoc ſit vtile, illud inutile, atque inane . ſed plura hac de re dicemus, cùm ad locum illum peruenerimus , qui eſt in epiſt. ad Iulium Florum lib. 2. *ſed , quod non deſit , habentem* , &c. quem video à nemine adhuc eſſe intellectum .

impiger] ſic reperi ſcriptum in cod. Iannoct. Vrſ. tribus Vatic. Rainunt. Card. Torn.

Magnas inter opes inops] ſic Plaut. in Aulul. *Tenaces nimium dominos noſtra ætas tulit, Quos harpagonas, harpyias, et Tãtalos Vocare ſoleo, in opibus magnis pauperes, Et ſitibundos in medio Oceani gurgite. Nulla illis ſatis diuitiæ ſunt: nõ Midæ, nõ Crœſi, nõ omnis Perſarum copia Explere illorum Tartaream ingluuiem poteſt*. ſignificat ãt Horat.

vel

vel opulentiſſimos homines inopes eſſe,atque egentes,ſi augendi cupiditate inflammati,ſumtum facere non audeant.

Puræ riuus aquæ,ſiluaque iugerum, &c.] hoc dicit: hæc bonorum mediocritati fallit:hoc eſt,latet eum:vel ignoratur ab eo,qui Africæ imperat,beatior eſſe ſorte,id eſt,beatiore ſorte,ſubintellige,quam ipſius ingentes opes. Eſt autem hoc genus loquendi planè Grȩcum. ſic enim Græci loquerentur. *λανθάνει οὖσα εὐδαιμονικωτέρα τῷ κλήρῳ,τοῦτ' ἔστι τῇ μερίδι,ἢ τῇ μοίρᾳ*, ſubaudi *τῶν μεγίστων αὐτοῦ κτημάτων*. ſic Plato in Gorgia. *ἔλαθεν ἑαυτὸν ἀθλιώτατος γενόμενος*, id eſt, ſi verbum verbo reddas, latuit ſeipſum miſerrimus factus latinè dicerem,miſerrimus factus eſt,cum aliter putet tamen: vel neſcit ſe miſerrimũ eſſe factum.Iam vero vox *ſorte* non regitur à nomine *beatior*,poteſtate comparationis:ſed eſt ſeptimi caſus:(vt loquuntur grammatici)quemadmodum cum dicimus aliquem eſſe beatum patria,parentibus,ingenio, diuitijs, &c. hunc igitur locum ſic explico,riuum aquæ puræ,ſiluamque breuem,& anguſtam, & fundum fidelem,& reſpondentem votis agricolæ, vt ait Virg.is qui toti Africȩ imperat, neſcit eſſe beatiore ſorte, id eſt,meliore conditione: id eſt,neſcit plus valere ad vitam beatam comparandam , quam ſuas maximas opes , imperiumque latiſſimum. verba igitur illa *ſorte beatior*, ſic explico:ſorte beatiore, vt ſat.VIII.lib.2. *deterior carne*, id eſt ,deteriore carne. beatum autem accipe , pro eo, quod beatum & contentum efficit, *εὐδαιμονικὸν* Græci dicunt,vt opes beatæ.poteſt & ſic explicari,vt nihil tamen à priore explicatione diſcedamus . Is qui toti Africæ imperat , neſcit ſortem eſſe meliorem eius, qui aquȩ puræ fonticulum habeat, ſiluamque exiguam, & fundum minimè mendacem , ſubintellige , quam ſuam, qui tot ciuitatibus,& prouincijs imperet.de verbo fallendi vide ſup.Od.x.lib.I. ſic loquitur infra Ode.II.libri.epod. *num viperinus his cruor Incoctus herbis me feſellit ?*

ſegetis certa fides meæ.] *fundus non mendax*,vt ſup.Od.I.huius lib.

Læſtrygonia] Lȩſtrygoniam amphoram ſublata omni controuerſia expono,Formianam,auctore M.Tull.ad Att.lib.2.cuius hæc verba ſunt. *ſi verò in hanc τηλέπυλον veneris λαιστρυγονίην , Formias dico : qui fremitus hominum ?* ad Hom. enim verſum reſpicit,qui eſt *ὀδυσσ.κ.*vt dicemus od.prox.Formiȩ autẽ (inquit Strabo)*Λακωνικὸν κτίσμα ὁρμίαι λεγόμενον πρότερον διὰ τὸ εὔορμον.*

Langueſcit mihi] langueſcit vinum,quod deferueſcit, atque inueteraſcit . nam languidiora vina appellat (opinor) Oda XXI.huius lib. quæ ſunt vetuſtiora : quandoquidem vinum ætate vapores craſſiores & minus ſalubreis amittit ; maturitatem autem amaram quidem illam , ſed ſalubrem tamen, & ad ventriculum accommodatam,capitique vtilem colligit & comparat.poteſt & ita dici, langueſcere vinum, quod matureſcit . Nam etiam Athenæus lib.I . ſcribit quædam vina tardiſſimè matureſcere , quale eſt Surrentinum , quod anno 25 . poſtquam preſſum eſt,ad vſum bibendi idoneum eſſe incipit.

importuna] quæ neminem veluti in portu conquieſcere ſinit:vel quæ quodammodo à portu prohibet.ſic epiſt.ad Loll.I.lib. I.*argenti ſitim,importunam* appellat.& ſaty.VIII.lib.I.*importunas volucres*.ſic Virg.lib.II.Aen. *Bellum importunum* eadem ratione M.Tull.in Cluentiana,Saſſiã illam Cluentij matrem *mulierem importunam* nominat,& offic.2.*tyrannum importunum*;& *Verris naturam immanem,atque importunam*.Eſt etiam importunus,qui vix vnquam,aut ne vix quidem quieſcit,vt epi.ad Iul.Flor.lib.2. *Alter diues & importunus*.& ſaty.V.lib.2. *Importunus amat laudari*,& Od.XIII.lib.4. *Importunus enim tranſuolat aridas Quercus*. & epiſt.ad Numic.lib.I. *Cuilibet hic faſces dabit,eripietque curule . Cui volet, importunus ebur*. Hoc igitur ſentit Horat.ſe tãtum habere bonorum fortunæ, quantum ſatis

ſit

ſit & ad victum,cultumque,& ad animi æquitatem, ac vitę tranquilitatem. Nã quemadmodum,cui deſunt res ad victum neceſſariæ,is,quieto aut ocioſo animo eſſe non poteſt:ſic cui tantum,quantum ſatis eſt,ſuppetit,quieto, & ſoluto animo eſſe debet.Importunum ait eſſe Feſtus,in quo nullum auxilium eſt,velut eſſe ſolet portus nauigantibus.

contracto melius parua Cupidine]Cupido pro cupiditate ſemper,quod ſciam,apud hunc poetam,generis eſt maſculini,vt annot.ad Od.XVI.lib.2.refrenata(inquit)& compreſſa cupiditate,facilius vectigal pendam, quam ſi Lydiam vſque ad Mygdones continuem.habitant autem Mygdones,vt tradit Strabo lib. 12.in ea Olympi montis parte,quæ ad Septentriones ſpectat.

Haliattici] Crœſi patris,vt aiunt.

Bene eſt] ſubintell.ei.

parca,quod ſatis eſt,manu] dedit parca manu , & tamen, dedit,quantum ſatis eſt.ſignificat, ei, qui modica re familiari contentus ſit, beatè viuere licere.

AD AELIVM LAMIAM. Ode 17.

Primum nobilitatem ipſius laudat: deinde admonet, ut ſe præparet ad diem craſtinum,qui pluuioſus fore uidebatur, hilariter exigendum.

AELI uetuſto nobilis ab Lamo,
Quando & priores hinc Lamias ferunt
Denominatos,& nepotum
Per memores genus omne faſtos:
Auctore ab illo ducis originem,
Qui Formiarum mœnia dicitur
Princeps,& innantem Maricæ
Littoribus tenuiſſe Lirim,
Latè tyrannus.cras folijs nemus
Multis,& alga littus inutili
Demiſſa tempeſtas ab Euro
Sternet,aquæ niſi fallit augur
Annoſa cornix.dum potes,aridum
Compone lignum:cras Genium mero
Curabis,& porco bimeſtri,
Cum famulis operum ſolutis.

COMMENTARII.

vetuſto ab Lamo.] etiam Homerus ὀδυσσ.κ. videtur Lamum Formiarum,quam λαιστρυγονίην nominat,conditorem fuiſſe,ſignificare.ſic Homer.Ἑβδομάτῃ δ' ἱκόμεσθα Λάμου αἰπὺ πτολίεθρον,Τηλέπυλον Λαιστρυγονίην, ὅθι ποιμένα ποιμὴν Ἠπύει εἰσελάων. fuit autè hic Lamus Neptuni filius,quemadmodum ad eum locum annot.Euſtathius

Per

Per memores gènus omne faſtos] ſiue faſtos,ſiue faſtus legas, nihil refert, vt rectè annotat Muretus: & teſtatur Priſcian.lib.6. vtranque ſcripturam reperiri:ſed illud tamen vſitatius eſt.ſic infrà Od.XIII.lib.4. *Notis condita faſtis.* memores nominat etiam Od.XIIII.eod.lib.

princeps.] primus.

Maricæ] Nymphæ,de qua Virg.lib.7.Aeneid.*hunc*(Latinum)*Fauno,& Nympha genitum laurente Marica.*

innantem] influentem tralatio ducta à rebus animatis.

Lirim] fluuium,qui in Minturnas influit,vt docet Strabo lib.5.his verbis, *παρὰ τὰς Φρεγγέλλας ὁ Λεῖρις ῥεῖ, ὁ εἰς τὰς Μιντούρνας ἐκδιδοὺς.* Horat. Ode. XXXI.lib.1.*taciturnum amnem* appellat.

alga inutili] alga,herba eſt,quam mare ad littus proijcit.Idem Horat.ſat.V.lib.2. *Et genus,& uirtus,niſi cum re,uilior alga eſt.*

aquæ niſi fallit augur] Ode XXVII. huius lib. *imbrium diuina auis imminentum.*

compone] extrue, vt frigus propulſes. facito vt focus tuus ſit luculentus. Od.IX.lib.1.*Diſſolue frigus ligna ſuper foco Largè reponens.*

cras genium mero] ſic epiſtola ad Auguſt.lib.2. *Floribus & uino Genium memorem breuis aui.*repete *ἀπὸ κοινοῦ* placabant.curabis ergo Genium porco,vt comedas. non vt immoles.

operum ſolutis.] feriatis,vacantibus ab opere,ocioſis.operum vacuis, vt ſaty.II.lib.1.*Siue operum uacuo gratus conuiua per imbres Vicinus,*&c.

AD FAVNVM. Ode 18.

Vt ſibi propitius ſit.

FAVNE, Nympharum fugientum amator,
Per meos fineis,& aprica rura
Lenis incedas:abeaſque paruis
Aequus alumnis,
Si tener pleno cadit hædus anno:
Larga nec deſunt Veneris ſodali
Vina crateræ:uetus ara multo
Fumat odore:
Ludit herboſo pecus omne campo:
Cum tibi nonæ redeunt Decembres:
Feſtus in pratis uacat ocioſo
Cum boue pagus:
Inter audaceis lupus errat agnos:
Spargit agreſteis tibi ſilua frondeis:
Gaudet inuiſam pepuliſſe foſſor
Ter pede terram.

COM-

COMMENTARII.

Faune.] de Fauno diximus ſuprà ad Odam XVII. lib. I.

æquus] placatus, propitius, non offenſus. vide ad Oden III. lib. 2.

alumnis] vt agnis, hædis.

ſi tener] preces concipiebantur cum conditione. vide annot. ad ſaty. 6. lib. 2. ibi. *Si neque maiorem feci ratione mala rem.*

pleno] confecto.

cadit] tibi immolatur.

Veneris ſodali] ſic ſup. *Hebrum hiemis ſodalem* dixit. crateræ autem ſcriptum eſt in omnibus cod. antiquis. neque eſt quòd *crateri* ſubſtituamus in huius vocis locum. cum vtraque peræquè ſit in vſu pro re eadem, quanuis aliter ſentiat Nonius.

vetus ara] & ſi vetus ara, &c. ſic Virg. in Tityro. *Biſſenos cui noſtra dies altaria fumant.*

Cum tibi nonæ red. Decemb.] Faunalibus.

Feſtus in pratis, &c.] aiunt in Achillis Statij libro ita legi: *Feſtus in pratis uacat, ocioſo Cum boue, pardus.* quam lectionem ego etiam in cod. Tornes. reperi: ſed cum litura, & recentiore manu. Eam probare non videtur Muretus: ego autem magnopere improbo. quorſum enim pardum feſtum dicat, qui nunquam in opere faciendo verſatur? præterea cum de agro ſuo loquatur, quis vnquam pardos vidit in Sabinis?

vacat] vacat ab opere, ocioſus eſt.

inuiſam] ſeu inuiſam i. propter laborem, quem in ea fodienda & colenda perfert.

pepuliſſe terram] pellere & pulſare terram, idem valere, quod ſaltare, apud hunc poetam, admonuimus ſuprà ad Od. 4. lib. I.

AD TELEPHVM MVRAENAM AVGVREM. Ode 19.

Reprehendit eum, quòd veterum hiſtoriarum ſtudio deditus, ea, quæ ad hilariter & iucundè viuendum pertinent, negligat.

QVANTVM diſtet ab Inacho
Codrus, pro patria non timidus mori,
Narras, & genus Aeaci,
Et pugnata ſacro bella ſub Ilio.
Quo Chium pretio cadum
Mercemur: quis aquam temperet ignibus:
Quo præbente domum, & quota
Pelignis caream frigoribus, taces.
Da lunæ propere nouæ,
Da noctis mediæ, da, puer, auguris

Murænæ.tribus,aut nouem
Miſcentur cyathis pocula commodis.
Qui Muſas amat impareis.
Ternos ter cyathos attonitus petet
Vates. treis prohibet ſupra
Rixarum metuens,tangere Gratia
Nudis iuncta ſororibus.
Inſanire iuuat.cur Berecynthiæ
Ceſſant flamina tibiæ?
Cur pendet tacita fiſtula cum lyra?
Parcenteis ego dexteras
Odi:ſparge roſas,audiat inuidus
Dementem ſtrepitum Lycus:
Et uicina ſeni non habilis Lyco.
Spiſſa te nitidum coma,
Puro te ſimilem Telephe ueſpero,
Tempeſtiua petit Chloe:
Me lentus Glyceræ torret amor meæ .

COMMENTARII.

Quantum diſtet ab Inacho] hiſtorias,quæ nihil ad hilariter,iucundeque viuẽdum pertinent,narras. vnde & quanti vinum generoſum paremus:quis aquam & balneum calfaciat:vbi cœnemus , & quota hora frigus ſoco luculento arceamus,non narras.

ab Inacho] Phoroneus Inachi filius rex Argiuorum primus homines fuſos ac diſperſos , & ſuo quenque arbitratu , modoque viuentes , vnum in locum congregaſſe, & ad ſocietatem , communitatemque ciuilem redegiſſe dicitur . ei ſucceſſit Argus ex eius filia natus Argi duo filij extiterunt, Piraſus,& Phorbas Phorbantis filius Triopa , Iaſi & Agenoris pater . Atque Iaſi quidem filia Io. Agenoris autem filius Crotôpus poſt Agenorem regnauit,ex quo natus eſt Sthenela.Danaus porrò ab Aegypto profectus,Sthenelæ filium,illiusque poſteros regno ſpoliauit.Inachum Aeſchylus vocat *Ἀργεῖον ποταμὸν*.quem Argiuorum regem fuiſſe tradunt chronologi.

Codrus] Codrus rex Athenienſium vltimus , vt teſtatur Paterculus . Melanthi filius , qui ſeſe in medios hoſtes immiſit ſeruili veſtitu , ne poſſet agnoſci,ſi eſſet ornatu regio inſignis:quia ex oraculo reſponderat Apollo,quorũ rex ĩterfectus eſſet ,eos ſuperiores futuros.ſcribit M.Tull. Tuſcu.1. & alii cõplures.

non timidus mori] ſic loqitur Od.1x.lib.4.*Non ille pro caris amicis, Aut patria timidus perire.*

genus Aeaci] Aeacus Iouis ex Oenone Aſopi filia, quæ poſtea Aegina fuit appellata.filius:Pelei & Telamonis & Phoci ex Endeide pater.ex Peleo & Thetide natus Achilles:ex Telamone Aiax,& Teucer, non ex eadem matre. Achillis filius Pyrrhus Neoptolemus,&c.

& pugnata ſacro bella ſub Ilio] pugnata bella,& pugnatæ pugnæ,genus

loquendi non inuſitatum bonis ſcriptoribus: cui ſimilia quędam alia collegimus ad Od. VI. lib. 2.

ſacro] execrando, vt Od. VII. epod. *ſacer nepotibus cruor*. & ſat. III. lib. 2. *is inteſtabilis & ſacer eſto*. ſup. Od. III. huius libri, Iuno ſibi & Mineruæ damnatum Ilium eſſe dicebat. Catull. ad C. Licinium Caluum. *Dij magni horribilem et ſacrum libellum* Plaut. Bacchid. *ego ſum ſacer, ſceleſtus*.

Chium cadum] Cadum vini Chii. Vinum Chium numerat Athenæus li. I. in laudatiſſimis, & optimis vinis. Quemadmodum autem Horatius *cadum Chium dixit*, ita & Tibull. *cados Falernos* lib. 2. & ibidem *Chium cadum*.

quis aquam temperet ignibus] id eſt, quis balneum calfaciat. Notiſſimum eſt autem veteres, illotos ad cœnam venire non conſueuiſſe. Plautus in Sticho. *Quam mox coctа eſt cœna? impranſus ego ſum*, E. *abi intrò ad me, & laua*. & in Amphitryone. *lauiſti*. AMPH. *quid poſtquam laui?* ALC. *accubuiſti*. M. Tullius quidem lib. 2. epiſt. ad Att. ſic loquitur, Atticum inuitans. *Tu pridie Compitalia memento, balneum calfieri iubebo: & Pomponiam Terentia rogat: matrem adiungemus*. Iam. aquam ignibus temperare, calefacere eſt, aut certe tepefacere. quam ſi quis malit intelligere adhiberi ad vinum hieme tepefaciendum, non diſſentiam, neque pugnabo.

quo præbente domum, &c.] cuius domi, & quota hora cœnantes Pelignum frigus luculento foco propulſemus. Præbere domum Græci παρέχειν dicunt, vt præbere aquam, ſalem, &c. de quo genere dicemus ſat. 4. lib. I. ſic locutus eſt & ſat. V. eiuſdem lib. *Murena præbente domum, Capitone culinam*. Peligni populi Samnitibus vicini. quorum metropolis eſt Corfinium.

quota] hora.

Da lunæ properè nouæ] Quemadmodum amatores amicarum ſuarum nomina toties commemorabant, quoties bibebant, ita & eorum, quos honeſtè amabant, abſentium, & Deorum quoque memoriam ſolebant inter bibendum recolere ac renouare. ſuperioris moris exemplum eſt apud Theocrit. εἰδ. β. ἀτὰρ τόσον αἰὲν ἔρωτος Ἀκράτω ἐπεχεῦτο. id eſt, ſemper amoris vinum fundebat, ſeu bibebat. Amoris vinum eſt (inquit interpres) quod quis bibit amicam ſuam, aut puerum memoria repetẽs. quod intelligere licet ex illo eiuſdem Theocriti verſu in θαλυσ. Καὶ πίομαι μαλακῶς μεμνημένος Ἀγεάνακτος. poſterioris apud Tibull. eleg. I. lib. 2. *Sed bene Meſſallam ſua quiſque ad pocula dicat, Nomen & abſentis ſingula verba ſonent* In his verbis autem *Da lunæ, Da noctis mediæ*, ſubaudiendum cyathum, aut poculum.

Qui Muſas amat impares, &c.] poeta (inquit) Muſis deditus, Muſarumque amore perculſus, nouies bibet, ſi volet inſanire: ſed Gratiæ vetant eum, qui à rixis & conuiciis abhorreat, plus quam tres vini cyathos haurire.

tres prohibet ſupra] extat apud Græcos prouerbium tale, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρίας, ἢ μὴ τέτταρα. quod putabant quidam ad hunc locum pertinere, vt præſcribat, quoties bibendum. ſed Euſtath. commentar. in lib. ὀδυσσ. ἰῶτα ſic hoc prouerbium explicat, vt non ad numerum cyathorum vini, quos quis ebibit ſed ad vini & aquæ temperationem referat. Ait enim tria, ſignificare vnius vini cyathi, cum duobus aquæ, confuſionem: quinque, duorum vini, cum tribus aquæ: quattuor, totidem vini, quot aquæ: quod appellatur ἴσον ἴσῳ: ſuperiores illas temperationes, eſſe hominum ſanorum, & tamen hilarorũ: hanc inſanorum. eſſe & quartam bibendi rationem, ſi quis merum bibat, hancque παράλυσιν afferre. Atheneus autem lib. 10. videtur paulò aliter explicare. eius enim ſunt hęc verba: ἡ δ' ἐν κράσεις αὕτη παρὰ τὸ ἔθος οὖσα ὑπέμνησε τάχα καὶ τὴν θρυλλουμένην παροιμίαν, ἢ πέντε πίνειν ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα.

ἢ γὰρ δύο πρὸς πέντε πίνειν φησὶ δεῖν, ἢ ἕνα πρὸς τρεῖς. Et profert eo loco Anacreontis uerſus aliquot corruptos. ex quibus intelligere licet Anacreontem duos aquæ cyathos quinque cyathis uini admiſceri uelle. utitur hoc prouerbio & Plautus in Sticho. *uide quot cyathos bis bibimus? ST. tot, quot digiti ſunt tibi in manu. cantio eſt Græca, καὶ πέντε πῖνε, καὶ τρία, ἢ μὴ τέτταρα.* Nihil igitur hoc prouerbium ad hunc locum (opinor) pertinet. Sed id certè pertinet, quòd apud eundem Athen. lib. 2. Panyaſis primum potum Gratijs, Horis, & Baccho tribuit: ſecundum Veneri, & iterum Baccho: tertium contumeliæ & damno, ſeu noxæ, quam *ἄτην* uocat. Eubulus autem apud eundem, Bacchum ita facit loquentem: *τρεῖς γὰρ μόνης κρατῆρας ἐγκεραννύω, τοῖς εὐφρονοῦσι. τὸν μὲν ὑγιείας ἕνα, Ὃν πρῶτον ἐκπίνουσι. τὸν δὲ δεύτερον Ἔρωτος, ἡδονῆς τε. τὸν τρίτον δ' ὕπνου.* & uſq; ad decimum progreditur, quem inſaniæ eſſe dicit. Nam tres cyathos tantùm ſanis ſe miſcere dicit: unum bonæ ualetudinis: alterum amoris & uoluptatis: tertium ſomni: quartum petulantiæ & contumeliæ: quintum clamoris, &c.

Rixarum metuens] ſic locutus eſt Od. XXIIII. lib. 3. *& metuens alterius uiri Certo fœdere caſtitas.*

Gratia Nudis iuncta ſororib.] ſic infrà Od. VII. lib. 4 *Gratia cum Nymphis, geminisq; ſororibus audet Ducere nuda choros.* uide ſuprà Ode XXXX. lib. 1. ibi, *& ſolutis Gratia zonis.*

Inſanire iuuat] ſic Anacreon ait ſe inſanire uelle bibentem. *Ἄφες με τοὺς θεούς σοι Πιεῖν, πιεῖν ἀμυστί. Θέλω, θέλω μανῆναι. Ἐμαίνετ' Ἀλκμαίων τε, Χ' ὁ λευκόπους Ὀρέστας, Τὰς μητέρας κτανόντες. Ἐγὼ δὲ μηδένα κτὰς, Πιὼν δ' ἐρυθρὸν οἶνον, Θέλω, θέλω μανῆναι.* Suprà Od. VII. lib. 2. *non ego ſanius Bacchabor Edonis: recepto Dulce mihi furere eſt amico.*

Berecinthiæ] Phrygiæ. nam in Phrygia & Lydia tibiarum uſus primùm inuentus eſt. Itaque etiam adhibebantur in ſacris Cybeles matris Deorum. infrà Od. XV. lib. 4. Lydas appellat. *Lydis remiſto carmine tibiis.*

cur pendet tacita] ſic Sappho citharam ſuam appellans, hortatur, ut uocalis fiat: *ἄγι μοι δῖα χέλυ, φωνάεσσα γένοιο.*

Parcentes ego dext.] ignauas & ocioſas: uel parcè miniſtrantes.

non habilis] non conueniens: quia puella.

nitidum] nitida & benè curata cute. ut epiſt. ad Albium Tibull. lib. 1. *Me pinguem et nitidum*, &c. uel nitidum intellige, unguento nitentem, ut ſuprà Od. IIII. lib. 1 *Nunc decet aut uiridi nitidum caput impedire myrto.* & ita Græci *λιπαρὸν* ſæpe accipiunt. ego tamen malim hoc loco *nitidum* accipi pro eo, qui ſit benè curato, & benè habito corpore, qualis eſt ille Delphis apud Theocr. *εἰδ. β.* quem *λιπαρόχρων* Simætha nominat, id eſt, *εὔτραφη*, benè curatum nitida cute. ſic Virg. 6. Aen. *equos nitenteis* appellat. & Terent. in Eunu. *qui color, nitor, ueſtitus? quæ habitudo eſt corporis?*

Tempeſtiua] matura, uiri potens.

lentus] languidus: qui me languore afficit. ſic ſup. Ode XIII. lib. 1. *Quàm lentis penitus maceret ignibus.*

AD PYRRHVM. Od. 20.

Ne formoſum puerum à puella abſtrahere conetur.

NON uides quanto moueas periclo
Pyrrhe, Getulæ catulos leænæ?

Dura poſt paulo fugies inaudax
Prælia raptor:
Cum per obſtanteis iuuenum cateruas
Ibit, inſignem repetens Nearchum:
Grande certamen, tibi preda cedat
Maior, an illi.
Interim dum tu celereis ſagittas
Promis, hæc denteis acuit timendos:
Arbiter pugnæ poſuiſſe nudo
Sub pede palmam
Fertur, & leni recreare vento
Sparſum odoratis humerum capillis:
Qualis aut Nireus fuit, aut aquoſa
Raptus ab Ida.

COMMENTARII.

Non vides] *ἀλληγορία* eſt. Non vides (inquit) quanto periculo amanti puellæ formoſum adoleſcentem adimas? profectò tu, qui puerum ei eripuiſti, cùm illa Nearchum ſuum abs te repetet, bellumq; tibi ob eam cauſam inferet, non audebis cum ea prælium inire: ſed te ſtatim in fugam coniicies, victumq; fatebere. amantem mulierem, cum leena: adoleſcentem amatum, cum catulis comparat.

inaudax] non audax, ignauus, timidus.

Grande certamen] certamen erit inter vos, vter veſtrum ſuperior ſit, id eſt vter Nearcho potiatur.

Interim dum tu] Intereà dum tu ſagittas expedis, quas in eam mittas: illa tanquam leæna, dentes acuit, quibus te diſcerpat, ac laceret.

Arbiter pugnæ &c.] ille autem Nearchus tanquam pugnæ arbiter, & iudex, victoriam pedibus ſuppoſuiſſe dicitur, vel pugnæ euentum expectans, vel declarans in ſua poteſtate eſſe ſitum, vtri potius gratificetur, victoriamq; adiudicet. *ponere* autem *ſub pede*, ſeu *ſub pedibus* dicuntur, qui domuerunt, qui ſunt ſuperiores, qui habent in poteſtate: quale eſt illud Lucretij lib. 1. *Quare relligio pedibus ſubiecta uiciſsim Obteritur: nos exæquat uictoria cælo.* Titus liuius lib. 34. annalium. *Argos & Lacedæmonem duas clariſsimas urbes lumina quondam Græciæ, ſub pedibus tuis relinquemus?* Virg. Aen. lib. 7. *quorumque a ſtirpe nepotes Omnia ſub pedibus, quà ſol utrunque recurrens Aſpicit Oceanum, uertiq;, regiq; uidebunt.*

odoratis] uel roſa, vel alio ſuauis odoris flore, ut Od. xi. lib. 2. *& roſa Canos odorati capillos, Dum licet.* *Odoratus* autem participium eſt ſine origine verbi: de quo genere ſuprà ad Od. xi. lib. 2.

Qualis aut Nireus] omnium Græcorum Achille excepto, pulcherrimus, ut ait Hom. *ἰλι. β.* Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε, Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλείωνα. Od. xv. epod. *Formaque uincas Nirea.*

aut aquoſa raptus] Ganymedes. Virgil. lib. 1. Aen. *rapti Ganymedis honores.*

AD

AD AMPHORAM. Ode 21.

Vt in Coruini gratiam vina vetuſta promat.

O NATA mecum Conſule Manlio,
Seu tu querelas, ſiue geris iocos,
Seu rixam, & inſanos amores,
Seu facilem, pia teſta, ſomnum:
Quocunque lectum nomine Maſsicum
Seruas, moueri digna bono die,
Deſcende, Coruino iubente
Promere languidiora uina.
Non ille, quanquam Socraticis madet
Sermonibus, te negliget horridus:
Narratur & priſci Catonis
Sępe mero caluiſſe uirtus.
Tu lene tormentum ingenio admoues
Plerunque duro: tu ſapientium
Curas, & arcanum iocoſo
Conſilium retegis Lyæo:
Tu ſpem reducis mentibus anxijs,
Vireiſque, & addis cornua pauperi,
Poſt te, neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.
Te Liber, & ſi læta aderit, Venus,
Segneſque nodum ſoluere Gratię,
Viuæque producent lucernæ,
Dum rediens fugat aſtra Phœbus.

COMMENTARII.

Conſule Manlio] L. Manlio Torquato. L. Aurelio Cotta Coſſ. Hi, P. Sylla, & P. Antronio, qui erant deſignati, ambitus à ſe accuſatis, & conuictis, conſules in eorum locum facti ſunt, beneficio legis. ſic Od. XIII. epod. *Tu uina Torquato moue Conſule preſſa meo.*

Seu tu querelas, ſiue geris] nullum (opinor) vinum eſt, in quo ea vis ſit innata, vt vel querelas, vel iocos, vel amores, vel ſomnum afferat: verùm, vt Oda ſuperiore ex Athenæo oſtendimus, quędam ſunt neceſſitatis pocula, quædam Veneris & amoris, quædam rixæ & pugnæ, quædam ſomni. Præterea conſtat vinum, cùm varia ſint hominum ingenia, ad illam varietatem commutari, & accommodari. verbi gratia, ſi quis iracundus natura paulo largius bibat, iracundiam ſuam ſtatim in promtu habet, ac declarat: ſi quis libidinoſus & voluptarius:

rius : libidine inflammatur: & ita de ceteris ſentiendum. vide annot. ad ſaty.4 lib.1.ibi. *Condita cum uerax aperit præcordia Liber.*

Seu facilem, &c.] ſomni epithetum apud Horat. vt Od.xi. lib.2.

Quocunque lectum nomine] paulò ante dixit ſe, & hanc teſtam eiuſdem eſſe ætatis, iiſdemque Coſſ. natos : nunc hoc prætereà, cuiuſcunque Conſulis nomen teſta pręſe ferat, dignam eſſe, quę ſuo loco moueatur lęto aliquo die. vſus eſt autem verbo *mouendi* & Oda xiii. epod. *Tu uina Torquato moue Conſule preſſa meo.*

Deſcende] ex verbo deſcendendi intelligere licet ſolitos eſſe veteres vaſa vinaria in apothecis editioribus locare. quod declarat & locus Odæ xxviii. huius lib. *Parcis deripere horreo Ceſſantē Bibuli Conſulis amphoram.* & Od.xii. lib.4. *Nardi paruus onyx eliciet cadum : Qui nunc Sulpicijs accubat horreis.*

promere] vel deſcende promere, id eſt, vt ex te promas, vel iubente promere, id eſt, iubente Coruino, vt promam.

Languidiora vina] languidiora vina puto ea eſſe, quæ ætate maturuerunt, acerbitatemque inſitam, tempore amiſerunt, vt dixi ſup. Od.xvi.

Non ille, quanquam S.m. Serm. te negl. horr.] quanquam pectus eſt ei præceptis philoſophicis refertum : non ita ſe præbebit horridum tamen, vt te negligat. ſimilia loquendi genera annotauimus ſup. ad Od.viii. huius libri.

Narratur & priſci Catonis] virtus Catonis poſitum pro Catone, vt annotauimus ad Od.v. huius lib. fuit autē hæc opinio de Catone maiore, illum vino ſe nonnunquam largius inuitare ſolitum eſſe, ſed falſa. Plutarchus quidem in eius vita nihil tale de eo tradit. tantum ſcribit eum delectari ſolitum cœnis lautioribus, & copioſioribus, maximè cum ruſticis vicinis, non ſolùm æqualibus, verùm etiam adoleſcentibus. ſic Plutarch. ἦν δὲ καὶ τὸ δεῖπνον ἐν ἀγρῷ δαψιλέστερον. ἐκάλει γὰρ ἑκάστοτε τῶν ἀγρογειτόνων, καὶ περιχώρων τοὺς συνήθεις, καὶ συνδιῆγεν ἱλαρῶς οὐ τοῖς καθ' ἡλικίαν μόνοις ἡδὺς ὢν συγγενέσθαι, καὶ ποθεινὸς, ἀλλὰ καὶ τοῖς νέοις. Et M. Tull. in libello de ſenectute ſic eum loquentem facit : *Ego propter ſermonis delectationem tempeſtiuis conuiuijs delector, nec cum æqualibus ſolum, qui pauci admodum reſtant: ſed cum veſtra etiam ætate, atque uobiſcum : habeoque ſenectuti magnam gratiam, quæ mihi ſermonis auiditatem auxit : potionis & cibi ſuſtulit.* De iuniore autem idem Plutarchus in eius vita ſcribit. προϊόντι δὲ τῷ χρόνῳ μάλιστα προσίετο τὸ πίνειν· ὥστε πολλάκις ἐν οἴνῳ διάγειν εἰς ὄρθρον, &c. διὸ καὶ Μεμμίου τινὸς ἐν συλλόγῳ φήσαντος, ὅλας τὸν Κάτωνα μεθύσκεσθαι τὰς νύκτας, ὑπολαβὼν ὁ Κικέρων, ἐκεῖνο δὲ οὐ λέγεις, εἶπεν, ὅτι καὶ τὰς ἡμέρας ὅλας κυβεύει. id eſt, progreſſa autem iam ætate maximè recipiebat compotationes, vt ſępe vſque ad horam matutinam in vino permaneret, &c. Itaque cum Memmius quidam in conuentu dixiſſet Catonem totas noctes ebrium eſſe: ſuſcepto ſermone Cicero, at illud non addis (inquit) etiam totos dies eum alea ludere.

Tu lene tormentum] Plato lib.1. de legib. in extremo ait nullum eſſe tormentum minus ſumtuoſum, minusque noxium ac periculoſum, quam vinum, ad explorandos & exquirendos hominum affectus & mores. Verba Platonis ſunt hæc: καὶ μυρία δὴ λέγων οὐκ ἄν τις ποτε ἀνύσειεν, ὅσῳ διαφέρει τὸ μετὰ παιδιᾶς τινὰ ἄλλους ἄνευ μισθοῦ ζημιώδους, ἦθος ψυχῆς θεωρεῖν. καὶ δὴ τοῦτο μὲν αὐτὸ περί γε τούτων οὔτ' ἂν Κρῆτας, οὔτ' ἄλλους ἀνθρώπους οὐδένας οἰόμεθα ἀμφισβητῆσαι μὴ οὐ πεῖράν τε ἀλλήλων ἐπιεικῆ ταύτην εἶναι, τό τε εὐτελείας, καὶ ἀσφαλείας, καὶ τάχους διαφέρειν πρὸς τὰς ἄλλας βασάνους. huc pertinet locus ille in epiſtol. ad Piſon. *Reges dicuntur multis urgere culullis, Et torquere mero, quem perſpexiſſe laborant, An ſit amicitia dignus.* & epiſtol. ad Lollium 1. lib.1. *Commiſſumque*

Verris, obliquum meditantis ictum,
Sanguine donem.

COMMENTARII.

Quæ laborantes vtero puellas] Eandem eſſe Dianam, Ilithyiam, Lucinam, Genitalem, ex hoc loco, & ex carmine ſęculari pro Imperio populi Romani, intelligere licet: quo in carmine tribus his poſtremis nominibus eam appellat. *Rite maturos aperire partus Lenis Ilithyia, tuere matres, Siue tu Lucina probas uocari, Seu Genitalis.* de qua ſic M. Tull. ſecundo de nat. deor. *Dianam autem eandem eſſe putant, à lucendo utranq; nominatam. Itaque ut apud Græcos Dianam, eamque Luciferam: ſic apud nos Iunonem Lucinam in pariendo inuocant: quæ eadem Diana omniuaga dicitur, non à uenando: ſed quòd in ſeptem numeratur tanquam uagantibus. Diana dicta, quia noctu quaſi diem efficeret. Adhibetur autem ad partus, quod ij matureſcunt aut ſeptem nonnunquàm, aut plerũq; nouem Lunæ curſibus: qui, quia menſa ſpatia conficiunt, menſes nominantur. concinneque, ut multa, Timæus, qui, cum in hiſtoria dixiſſet, qua nocte natus Alexander eſſet, eadem Dianæ Epheſiæ templum deflagrauiſſe, adiunxit, minime id eſſe mirandum, quod Diana, cum in partu Olympiadis adeſſe uoluiſſet, abfuiſſet domo.* hactenus M. Tull. Sed cum Diana Latonæ: Ilithyia autem Iunonis ſit filia: qui poteſt eſſe eadem Diana & Ilithyia? Atqui Pindarus Neme. carmine ſexto, Ilithyiam, & Iunonis eſſe filiam, & præſto adeſſe partubus, non obſcurè ſignificat. Ilithyia (inquit) quæ Parcis aſsides, filia Iunonis, filiorum genitrix. ſine te neque diem, neque noctem aſpicimus, neque pubeſcimus. Pindari verba ſunt hæc, ſi quis magis delectatur Græcis: *Ελείθυια πάρεδρος μοιρᾶν βαθυφρόνων, παῖ μεγαλοσθενέος, ἄκουσον, ἥρας· γενέτειρα τέκνων. ἄνευ σέθεν οὐ φάος, οὐ μέλαιναν δρακέντες εὐφρόναν τεὰν ἀδελφεὰν, ἐλάχομεν ἀγλαόγυιον ἥβαν.* Heſiodus item Ilithyiam, Iunonis filiam facit in Theogon. *ἡ δ' ἥβην καὶ Ἄρηα, καὶ εἰλείθυιαν ἔτικτεν.* Homerus autem Ilithyiam, *μογοστόκον* appellat *ἰλ. τ.* his verbis. *Αὐτὰρ ἐπειδὴ τόν γε μογοστόκος εἰλείθυια ἐξάγαγε πρόφωσδε, καὶ ἠελίου ἴδεν αὐγάς.* & *ἰλ. λ.* numero multitudinis *μογοστόκους εἰλειθυίας* Iunonis filias appellat. *Ὡς δ' ὅταν ὠδίνουσαν ἔχῃ βέλος ὀξὺ γυναῖκα δριμὺ, τό τε προϊεῖσι μογοστόκοι εἰλείθυιαι Ἥρης θυγατέρες.* & Theocrit. *εἰδ. λϛ. μογοστόκον Ἄρτεμιν.* Pauſanias quoque aliam facit à Diana, & Iunonis filiam dicit haberi: quin etiam eam Latonæ partum adiuuiſſe ab Hyperboreis profectam: ceteros homines autem Ilithyiæ nomen ab his didiciſſe. Pauſaniæ verba ſunt hęc. Att. *ἐλθοῦσαν ἐξ ὑπερβορέων εἰς Δῆλον, γενέσθαι βοηθὸν ταῖς Λητοῦς ὠδῖσι. Τοὺς δ' ἄλλους παρ' αὐτῶν φασι τῆς εἰλειθυίας μαθεῖν τὸ ὄνομα. καὶ θύουσί τε τῇ εἰλειθυίᾳ Δήλιοι. καὶ ὕμνον ᾄδουσι ὠδῖνος. Κρῆτες δὲ τῆς χώρας τῆς Κνωσσίας ἐν Ἀμνισῷ γενέσθαι νομίζουσιν εἰλείθυιαν, καὶ παῖδα ἥρας εἶναι.* Idẽ Arcad narrat ſe Ilithyię ſtatuã vidiſſe apud Agyenſes à Daſmophonte fictã. quæ tota eſſet à capite vſque ad calcem veſte textili tecta, cuiuſq; nihil eſſet nudum, præter faciẽ, & extremas manus, & pedes: eius alteram manũ porrectam eſſe, & explicatam: altera facem tenere: quæ res vnũ è duobus ſignificaret vel partus dolores mulieribus inſtar ignis eſſe: vel illam pueros ex vtero matris in lucem, atq; in luminis oras (vt ait ille) protrahere. verba Pauſaniæ ſunt hæc. *εἰλειθυίᾳ δ' εἰκάσαι τις ἂν εἶναι δᾷδας, ὅτι γυναιξὶν ἐν ἴσῳ καὶ πῦρ εἰσὶν αἱ ὠδῖνες. Ἔχοιεν δ' ἂν λόγον καὶ ἐπὶ τοιῷδε αἱ δᾷδες, ὅτι εἰλείθυια ἐστὶν ἡ εἰς φῶς ἄγουσα τοὺς παῖδας.* Plato autem in Theæteto eandem eſſe Dianam, & Ilithyiam putat. vt ex eius verbis perſpicuum eſſe poteſt, *αἰτίαν δὲ τοῦ δεινὴν γυναῖκα αὐτὴν κυϊσκομένην τε καὶ τίκτουσαν ἄλλας μαιεύεσθαι. φασὶν εἶναι τὴν*

Ἄρτεμιν, ὅτι ἄλοχος οὖσα τὴν λοχείαν εἴληχε, id eſt, cauſam autē, cur nulla mulier, quæ ipſa grauida fieri, & parere poſſit, obſtetricis munere fungatur, aiunt hanc eſſe, quòd Diana à pariendo immunis, maturandorũ, & procurandorũ partuum prouinciam nacta eſt. Plautus, Terentius, Varro, Catullus, & ceteri Latini, Iunonem Lucinam coniunctè, vel Lucinam tantùm efferunt. Ter. Heautontim. *Iuno Lucina fer opem.* & item alibi. Plaut. Aulul. *Iuno Lucina tuam fidem.* Catull. in carmine ſæculari ad Dianam. *Tu Lucina dolentibus Iuno dicta puerperis. Tu potens Triuia, & notho es dicta lumine luna.* Plautus in Truculento. *date mihi huc ligna, atque ignem in aram, ut venerer Lucinam deam.* Varro lib. 4. de lingua Lat: *quæ ideo uidetur a Latinis Iuno Lucina dicta, uel quòd terram, ut phyſici dicunt, iuuat, & lucet: uel quòd ab luce eius, qua quis conceptus eſt, una iuuat, donec menſibus actis produxit in lucem. Facta igitur à iuuando, & luce Iuno Lucina: à quo parientes eam inuocant. Luna enim naſcentium dux*, &c. ſic Hor. Od. v. epod. *Per liberos te, ſi uocata partubus Lucina ueris affuit.* Dionyſ. Halicarn. lib. 4. εἰλείθυιαν Ῥωμαῖοι καλοῦσιν Ἥραν φωσφόρον. Theocritus ἐγκωμ. Πτολεμ. Εἰλείθυιαν, λυσίζωνον appellat. Ἔνθα γὰρ εἰλείθυιαν ἐβώσατο λυσίζωνον Ἀντιγόνας θυγάτηρ βεβαρημένα ὠδίνεσσιν. Ἡ δέ οἱ εὐμενέοισα παρίστατο. Virgil. etiam ad equas transfert Georg. III. *Aetas Lucinam, iuſtosque pati Hymenæos Deſinit ante decem, poſt quatuor incipit annos.* Oppianus lib. 1. partus dolores omnibus animantibus acerbos, & moleſtos eſſe ſignificās, ſic ait, Ὡς οὐ ῥηΐδιον γενεὴν οὐδ' ἰχθύσι μοῖραι ἔδωκαν, οὐδ' ἄρα μοῦνον ἐπιχθονίοισι γυναιξὶν Ἀλγέα, πάντη δ' εἰσὶν ἐπαχθέες εἰλείθυιαι.

Diua triformis] τρίμορφος. Athenæus lib. 7. ait Apollodorum ſcribere in libris de Diis, triglam Hecatæ immolari propter communitatem, & coniunctionem nominis. Deam enim eſſe triformem. ſic Athen. Ἀπολλόδωρος ἐν τοῖς περὶ θεῶν, τῇ Ἑκάτῃ φησὶ θύεσθαι τρίγλην διὰ τὴν ὀνόματος κοινότητα. τρίμορφος γὰρ ἡ θεός. citat & Chariclidæ cuiuſdam verſum. δέσποιν' Ἑκάτη τριοδῖτι, τρίμορφε, τριπρόσωπε, τρίγλαις κηλευμένη. iccircò autem triformem appellari dicunt alij, quòd eadem ſit Diana, & Lucina, & Hecate, ſeu Proſerpina. Virg. Aen. 4. *Tergeminamque Hecaten, tria uirginis ora Dianæ.* eandem, Triuiam appellat Ennius vel quod in triuio ponitur, vel quòd in cęlo tribus viis mouetur, in altitudinem, latitudinem, longitudinem.

exactos] confectos. *per exactos annos*, id eſt, quotannis.

obliquum meditantis] qui dum cæditur, conetur morſione obliqua eum, à quo cædatur, malè multare: vel qui videatur ſeſe ad obliquas morſiones aſſuefacere, & exercere. hæc enim vis eſt verbi *meditandi* propria. quod à Græco μελετᾶν tractum eſt.

AD PHIDILEN. Ode 23.

Suadens, vt deos puris manibus, & conſcientia benè actæ vitæ colat.

CAELO ſupinas ſi tuleris manus
Naſcente luna, ruſtica Phidile:
Si ture placaris, & horna
Fruge Lareis, auidaque porca:
Nec peſtilentem ſentiet Africum
Fœcunda uitis, nec ſterilem ſeges

Rubiginem,

Rubiginem, aut dulces alumni
Pomifero graue tempus anno.
Nam, quæ niuali paſcitur Algido
Deuota, quercus inter, & ilices:
Aut creſcit Albanis *in herbis*
Victima, pontificum ſecureis
Ceruice tinguet. te nihil attinet
Tentare multa cæde bidentium:
Paruos coronantem marino
Rore deos, fragilique myrto.
Immunis aram ſi tetigit manus:
Non ſumtuoſa blandior hoſtia,
Mollibit auerſos Penateis
Farre pio, & ſaliente mica.

COMMENTARII.

Cælo ſupinas] notat interpres Hom. ad illum verſum, Λαοὶ δ' ἠρήσαντο, θεοῖσι δὲ χεῖρας ἀνέσχον, ſolitos eſſe heroas manibus in cęlum ſublatis Iouem, ceteroſque deos cæleſtes precari. marinos, ad mare porrectis: manes, et inferos, terra percuſſa. Primi moris exempla ſunt hæc. Virgil. Aen. I. *Ingemit, & duplices tendens ad ſidera palmas, Talia uoce refert.* Idem ſecundo. *Suſtulit exutas uinclis ad ſidera palmas.* Idē. 3. *tendoq; ſupinas Ad cælum cum uoce manus.* & 4. *Multa Iouem manibus ſupplex oraſſe ſupinis.* Lucret. lib. 5. *& pandere palmas Ante Deum delubra.* Salluſt. coniur. Catil. *manus ſupplices ad cælum tendere, miſerari paruos liberos, fatigare Deos.* Hom. ὀδυσσ. ι. Εὔχετο χεῖρ' ὀρέγων εἰς οὐρανὸν ἀστερόεντα. Apollon. lib I. ἀργ. αἱ δὲ γυναῖκες Πολλὰ μάλ' ἀθανάτοισιν ἐς αἰθέρα χεῖρας ἄειραν Εὐχόμεναι νόστοιο τέλος θυμηδὲς ὀπάσσαι. præ lætitia manus ad cælum tollit ille apud Hor. ſat. v. lib. 2. *donec ohe iam, Ad cælum manibus ſublatis, dixeris, urge.* Secundi hoc nunc mihi exemplum ſuccurrit. Virg. Aen. 5. *Ni palmas ponto tendens utraſque Cloanthus Fudiſſetque preces, diuoſque in uota uocaſſet: Dij, quibus imperium pelagi.* Poſtremi ſunt hæc. Eur. ἑκάβ. Ὦ χθόνιοι θεοί, σώσατε παῖδ' ἐμόν, ὃς μόνος, οἴκων ἄγκυρά τ' ἐμῶν, τὴν χιονώδη Θρῄκην κατέχει. Idem Oreſt. πότνια, πότνια νύξ, ὑπνοδότειρα τῶν πολυπόνων βροτῶν, Ἐρεβόθεν ἴθι. Homer. ἰλ ι Πολλὰ δὲ καὶ γαῖαν πολυφόρβον χερσὶν ἀλοία Κικλήσκουσ' Ἀΐδην, καὶ ἐπαινὴν Περσεφόνειαν. idem & cum mortuos appellabant. M. Tull. Tuſc. 2. *Tum Cleanthem, cum pede terram percuſſiſſet, uerſum ex Expigonis dixiſſe ferunt, Audiſne hæc, Amphiarae, ſub terram abdite? Zenonem ſignificabat, a quo illum degenerare dolebat.*

horna fruge] hornotina: huius anni. Od. II. epod. *Et horna dulci uina promens dolio.* M. Tull. Verr. de anteactis. *frumentum hornotinum.* Propert. lib 4. *Illa dies hornis cædem denunciat agnis.*

ſterilem rubiginem] Virg. Georg. I. *malam* vocat. *Mox & frumentis labor additus, ut mala culmos Eſſet rubigo.*

Pomifero graue tempus anno.] autumnum ſignificat, quem pomiferum item appellat Od. VII. lib. 4. *ſimul Pomifer autumnus fruges effuderit.* & Od. II. li. epod. ſic deſcribit. *Vel cum decorum mitibus pomis caput Autumnus aruis extulit.*

graue autem tempus hoc loco dicit, quia peſtilens, & inſalubre. vt ſat. VI. lib. 2. *Autumnusque grauis Libitinæ quæſtus acerbæ.* ordo eſt: aut dulces alumni graue tẽpus non ſentient anno pomifero, id eſt, anni parte pomifera, nempe autumno.

niuali Algido] Algidum mons, & vrbs eiuſdem nominis. ſuprà Ode XXI. lib. I. *gelidum* appellat. Od. IIII. lib. 4. *Nigræ feraci frondis in Algido.*

deuota] vota, & promiſſa, ſeu obligata ex voto. ſic deuotos appellat Cæſar lib. 3. de bello Gallico, ſoldurios illos, qui, cuius amicitiæ ſe deuouiſſent, cum eo omnibus in vita commodis fruebantur: omnia rurſus incommoda, & mala perferebant. ſuprà arborem illam, cuius caſu propemodum oppreſſus eſt, deuotam nominauit, Od. huius lib. 4.

Pontificum ſecur. Ceruí. ting.] à pontificibus publicè immolabitur.

bidentium] *bidentes* (inquit Feſtus) *ſunt pecudes, ſeu oues, quæ duos dentes cæteris longiores habent.* ſed alij, quorum ſententia à doctis probatur magis, aiunt bidentes dictas eſſe, quaſi biennes, quod bimæ immolarentur. Virgil. lib. 5. Aen. *cædit quinas de more bidentes.* idem VI. *totidem lectas de more bidentes.*

Paruos coronantem, &c.] te, quæ paruos deos habes domi.

Immunis aram ſi tetigit] manus immunis propriè, quæ nihil porrigit, inanis, vt Od. XII. lib. 4. *non ego te meis Immunem meditor tingere poculis,* id eſt, nihil afferentem. & epiſt. ad Villic. lib. I. *Quem ſcis immunem Cynaræ placuiſſe rapaci.* ſed hoc loco videtur ſubaudiri, à ſcelere: vt ſit manus à ſcelere, aut culpa immunis, & ita Acr. & Porph. Solebant autem orantes aram tangere, ſeu tenere. Itaque Varro rerum diuinar. lib. 5. (vt refert Macrob. lib. 3.) *ſcribit aras primum anſas dictas, quod eſſet neceſſarium à ſacrificantibus eas teneri:* quemadmodum vaſorum anſas tenere & prendere ſolemus. ad quem morem reſpiciens Virg. Aen. XII. vt & hic Hor. Latinum Regem ſic facit loquentem. *Tango aras; medios que ignes, & numina teſtor.* idem Aen. IIII. *Talibus orantem dictis, araſque tenentem.* & M. Tull. pro Flacco. *qui ſi aram tenens iuraret, crederet nemo, per epiſtolam, quod volet, iniuratus probabit?*

Non ſumt. bland. hoſt. &c.] *ſumtuoſa hoſtia* ſunt ſeptimi caſus: hæcque eſt huius loci ſententia. ſi tua manus immunis: id eſt, ſine vlla victima, vel, vt alij, innocens, aram tetigit: æquè placabit & flectet deos familiares farre, & mica ſalis, nihilo gratior Dijs futura propter ſumtuoſam aliquam hoſtiam. Plato in Alcibiade perſpicuè oſtendit Deos immortales, ſumtuoſas hoſtias non ſpectare, ſed animorum integritatem, & preces. Δεινὸν γὰρ εἴη (inquit) εἰ πρὸς τὰ δῶρα, καὶ πρὸς τὰς θυσίας ἀποβλέπουσιν ἡμῶν οἱ θεοὶ, ἀλλὰ μὴ πρὸς τὴν ψυχήν. & mox. οἱ δὲ ἅτε ἀδωροδόκητοι ὄντες καταφρονοῦσιν ἁπάντων τούτων, &c. Sic & Xenop. ἀπομνημ. α. θυσίας δὲ θύων μικρὰς ἀπὸ μικρῶν, οὐδὲν ἡγεῖτο μειοῦσθαι τῶν ἀπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων πολλὰ καὶ μεγάλα θυόντων. οὔτε γὰρ τοῖς θεοῖς, ἔφη, καλῶς ἔχειν, εἰ ταῖς μεγάλαις θυσίαις μᾶλλον, ἢ ταῖς μικραῖς ἔχαιρον. πολλάκις γὰρ ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον, ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν εἶναι κεχαρισμένα. Οὔτ᾽ ἂν τοῖς ἀνθρώποις ἄξιον εἶναι ζῆν, εἰ τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἦν κεχαρισμένα τοῖς θεοῖς, ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν. ἀλλ᾽ ἐνόμιζε τοὺς θεοὺς ταῖς παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων τιμαῖς μάλα χαίρειν, id eſt, *cum autem ſacrificaret parua de paruis, nihilo ſe deteriore conditione eſſe putabat ijs, qui de multis ac magnis multa, & magna immolant. Nam neque Dijs honeſtum fore, ſi magnis ſacrificijs magis delectarentur, quam paruis. Sæpenumero enim ea, quæ ab improbis proficiſcantur, gratiora eis futura, quàm, quæ à uiris bonis: neque hominibus uitam optabilem, aut uitalẽ futuram: ſi, quæ ab improbis donentur, dijs forẽ gratiora, quàm, quæ à probis: quin exiſtimabat deos immortaleis hominum piorum cultu, & muneribus magnopere delectari.* Iterum Plato in Euthyphrone ait dona noſtra (dona autem

quæ

quæ Dijs ab hominibus dari debent, ſunt τιμὴ, γέρας, χάρις, id eſt, honos, decus, gratia) ait igitur Plato dona noſtra Dijs nihil prodeſſe.

auerſos Penates] Ode XI. epod. *preces & auerſum ad Iouem.*

ſaliente mica] Tibull. lib. 3. eleg. IIII. *At natum in curas hominum genus, omnia noctis Farre pio placant, & ſaliente ſale.* Idem lib. 4. ad Meſſal. *Paruaque caleſtes placauit mica.*

IN AVAROS. Ode 24.

INTACTIS opulentior
Theſauris Arabum, & diuitis Indiæ,
Cæmentis licet occupes
Tyrrhenum omne tuis, et mare Apullicum:
Si figit adamantinos
Summis verticibus dira neceſſitas
Clauos: non animum metu,
Non mortis laqueis expedies caput.
Campeſtres melius Scythæ,
Quorum plauſtra vagas rite trahũt domos,
Viuunt, & rigidi Getæ:
Immetata quibus iugera liberas
Fruges, & Cererem ferunt:
Nec cultura placet longior annua:
Defunctumque laboribus
Aequali recreat ſorte vicarius.
Illic matre carentibus
Priuignis mulier temperat innocens:
Nec dotata regit virum
Coniunx: nec nitido fidit adultero.
Dos eſt magna parentium
Virtus, & metuens alterius viri
Certo fœdere caſtitas.
Et peccare nefas, aut pretium eſt mori.
O, quiſquis volet impias
Cędeis, & rabiem tollere ciuicam:
Si quęret pater vrbium
Subſcribi ſtatuis, indomitam audeat
Refrenare licentiam,
Clarus poſt genitis, quatinus, heu nefas,
Virtutem incolumen odimus:
Sublatam ex oculis quęrimus inuidi.

Quid

Quid triſtes querimoniæ,
Si non ſupplicio culpa reciditur?
Quid leges ſine moribus
Vanæ proficiunt, ſi neque feruidis
Pars incluſa caloribus
Mundi, nec Boreæ finitimum latus,
Durataéq; ſolo niues
Mercatorem abigunt? horrida callidi
Vincunt æquora nauitæ.
Magnum pauperies opprobrium iubet
Quiduis & facere, & pati,
Virtutiſq; uiam deſerit arduæ.
Vel nos in Capitolium,
Quò clamor uocat, & turba fauentium:
Vel nos in mare proximum
Gemmas, & lapides, aurum & inutile,
Summi materiam mali,
Mittamus, ſcelerum ſi bene pœnitet:
Eradenda Cupidinis
Praui ſunt elementa: & teneræ nimis
Mentes aſperioribus
Formandæ ſtudijs. neſcit equo rudis
Hærere ingenuus puer:
Venarique timet, ludere doctior,
Seu Græco iubeas trocho,
Seu malis uetita legibus alea.
Cum periura patris fides
Conſortem ſocium fallat, & hoſpitem,
Indignoque pecuniam
Heredi properet, ſcilicet improbæ.
Creſcunt diuitiæ, tamen
Curtæ neſcio quid ſemper abeſt rei.

COMMENTARII.

Theſauris Arabum] ſup. Od. xxix. lib. 1 *beatas Arabum Gazas* dixit, & ſecunda epiſt. ad Mæcen. lib. 1. *Diuitias Arabum.*

Cæmentis] lapidibus cæſis, ut ſupra Od. 1. huius libri, *huc frequens Cæmenta demittis redemtor.*

mare Apullicum] ſic reperi ſcriptum in duobus lib. Vatic. & item Faer. Tornaſ. in codice Donati autem *Ponticum* erat recenti manu ſcriptum, & in litura.

tura. Iam, quod ad ſyllabas attinet, ſimile eſt illud Od. 4. huius libri, *Altricis extra limen Apulliæ.*

adamantinos, &c.] ſolidiſſimos, firmiſſimos. fortaſſe, quos ſup. Od. xxxv. lib. 1. *clauos trabales* dixit, hic nominat adamantinos. vtrobique enim vim neceſſitatis ſignificat. Plato quidem lib. de rep. decimo *ἀδαμαντίνως*, id eſt, adamantinè, uſurpat pro eo, quod eſt *ἰσχυρῶς καὶ ἀμετακινήτως*, his uerbis, *ἀδαμαντίνως* (inquit) *δεῖ ταύτην τὴν δόξαν ἔχοντας εἰς ᾅδου ἰέναι.* Neque temerè porrò, neque ineptè adamantini claui *τῇ ἀνάγκῃ*, id eſt, neceſſitati, quæ eadem fere eſt hoc loco, atque *εἱμαρμένη*, tribuuntur. Significatur enim fati, mortiſque neceſſitas immutabilis, & uis inuicta. Pindarus autem cum de alia neceſſitate loquatur, ita quærit ex Muſa: Quod periculum Argonautas ſolidis ex adamante clauis vinctos ad nauigandum impulit? ſic Pindar. *τίς κίνδυνος κρατεροῖς ἀδάμαντος δῆσεν ἅλοις*, id eſt, quod periculum neceſſarium coegit, ut nauigarent? Aeſchylus item in Prometh. *ἀδαμαντίναις πέδησι* dixit pro ſolidiſſimis ac duriſſimis. uide annot. ad Od. 111. & xxxv. lib. 1.

non mortis laqueis expedies] explicabis, extricabis. ſunt enim hi laquei *ἄφυκτοι, καὶ ἀδιέξοδοι*, id eſt, inexplicabiles, & quos effugere nemo queat. Homerus tantam vim Parcæ eſſe dicit, ut ne Dij quidem ab eo, qui ſibi ſit carus, mortem propulſare poſſint, ubi eum Parca ſemel comprehenderit. Verba Homeri ſunt hæc: Ἀλλ' ἤτοι θάνατον μετὰ ὁμοῖιον, οὐδὲ θεοί περ Καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν, ὁππότε κεν δὴ Μοῖρ' ὀλοὴ καθέλῃσι τανηλεγέος θανάτοιο.

Campeſtres melius Scythæ] ſuprà Od. xxxv. lib. 1. *profugos* appellauit. Strabo *ἁμαξοίκους*; id eſt, in plauſtris habitantes, tanquam in domibus.

rigidi Getæ] cur rigidi? an quòd cælibes, *ἀνέστιοι*, atque iccircò *ἄβιοι*, vt ſcribit Strabo? an quòd uitæ cultu utuntur tenuiſſimo, parciſſimo, ac duriſſimo? uide Strabonem lib. ſeptimo.

Immetata quibus] quorum agri, nullis limitibus cum ſint inter ſe ſeparati, aut diſtincti, ſed communes, etiam fruges efferunt liberas & communes. *immetata* autem *iugera* accipe nullis metis, id eſt, terminis diſtincta. vel nullis decempedis dimenſa, aut deſcripta.

Nec cultura placet, &c.] nemo unus per omnem uitam in eodem agro colendo uerſatur: ſed alij ad certum numerum deſcripti ac diſtributi unum annum agrum colunt: anno ſubſequente ſuccedunt his alij ad eundem numerum: quieſcunt ij, qui ſuperiore anno coluerant, & ita deinceps. Atque hanc ſententiam declarant ea uerba, quæ ſtatim ſequuntur. *Defunctumque laboribus Aequali recreat ſorte Vicarius*, id eſt, eum, qui in labore annum uerſatus, eoq; labore defunctus eſt, uicarius, qui eius locum, uicemque ſubit, reficit ac recreat æquali ſorte, id eſt, dat illi ſui reficiendi facultatem, æquali agricolendi, laboriſq; perferendi conditione viciſſim accepta. Sic Cæſar de Sueuis lib. 4. de bello Gall. *Hi centum pagos habere dicuntur, ex quibus quotannis ſingula millia armatorum bellandi cauſa ſuis ex finibus educunt. Reliqui, qui domi manſerint, ſe, atque illos alunt. Hi rurſus inuicem anno poſt in armis ſunt: illi domi remanent. Sic neque agricultura, neque ratio, atque uſus belli intermittitur.*

temperat] nouerca manus abſtinet à priuignis: priuignis parcit, neque eis inſidias comparat, vllamve perniciem molitur, vt ſolent nouercæ. ſic loquitur & Virg. georg. 1. *Iam ſibi tum curuis malè temperat unda carinis.* & M. Tull. Verr. 4. ſiue accuſation. lib. 2. *non ſolum ſocijs in eo bello conſuluit, uerumetiam ſuperatis hoſtibus temperauit.* ibidem: *ſi cuiquam denique ulla in re unquam temperauerit, ut ei nos quoque temperetis.* Salluſt. coniur. Catil. *Quippe ſecundæ res ſapientum animos fati*

gant

gant: *nedum illi corruptis moribus, uictoriæ temperarent.* ſic enim hunc locum emendauimus, cum in omnibus libris vulgatis corruptè legatur *obtemperarent*. emendauimus & locum apud Cæſ. lib. 1. de bello Gall. itidem corruptum. *neque ſibi homines feros ac barbaros temperaturos exiſtimabat, quin,* &c. ubi uulgo legitur *obtemperaturos*.

temperat innocens] id eſt, temperando priuignis eſt innocens: uel in eo ſe innocentem præſtat, quòd temperat, ut diximus ad Od. octauam huius libri.

Nec dotata regit virum] Ariſtoteles lib. octauo de moribus, uiri & uxoris ſocietatem ſcribit eſſe Ariſtocraticam, id eſt, ei reip. formæ ſimilem, in qua præſtantiores, & meliores, & optimates imperant. iccircò uirum preeſſe debere, cùm uxore uirtute præſtet. Sed interdum (inquit) imperant mulieres, nempe eæ, ad quas amplæ uenerunt hæreditates, & benè dotatæ. ἐνίοτε δ᾽ ἄρχουσιν αἱ γυναῖκες ἐπίκληροι οὖσαι. ſic Plautus in Aſinaria: *argentum accepi: dote imperium uendidi.*

nec nitido fidit adultero] nitido, uel comto, & benè curato: uel unguentis delibuto, ut annot. ad Od. xix. huius lib. & alibi.

adultero] amatore, ut ſup. Od. xxxIII. lib. 1. uel propriè accipe.

Dos eſt magna parent. virt.] Querebatur iam ſua ætate Theognis non ſpectari in uxore quærenda genus, & parentum uirtutem, ſed pecuniam, his uerbis: Κριοὺς μὲν καὶ ὄνους διζήμεθα Κύρνε, καὶ ἵππους Εὐγενέας καί τις βούλεται ἐξ ἀγαθῶν βήσεσθαι· γῆμαι δὲ κακὴν κακοῦ οὐ μελεδαίνει Ἐσθλὸς ἀνήρ, ἤν οἱ χρήματα πολλὰ διδῷ. Magnam igitur habet dotem ſponſa, ait Horat. quæ honeſto loco nata eſt, quæque ab alio uiro abhorret. Non admodum diſſimile eſt huic Horatiano, Plautinum illud in Amphitry. *Non ego illam mihi dotem duco eſſe, quæ dos dicitur: ſed pudicitiam & pudorem, & ſedatum Cupidinem, Deum metum, parentum amorem, & cognatum concordiam* Priſcianus lib. 7. hunc locum profert oſtendens *parentium* æquè ut *parentum* uſitatum eſſe. idemque locum quendam ex M. Tull. Verr. vII. producit. metuere autem alterum uirû, nihil aliud eſt, quàm φυλάττεσθαι, id eſt, uitare, & fugere: ab alio uiro tangi nolle, ut annor. ad Od. II. lib. 2.

Et peccare nefas, aut pretium] id eſt, aut non putant illorum matronę ſibi licere matrimonij caſtitatem, fidemq; uiolare: aut ſi violant, extremo ſupplicio afficiuntur. ſic infrà Od. IIII. libri 4. *Culpam pœna premit comes.*

O, quiſquis volet] ſignificat ex peccandi licentia, & impunitate cędes, bellaque ciuilia manare: que mala qui tollere velit, parensque patriæ appellari cupiat, eum oportere ſeueriſſimis legibus latis maleficia coercere, & comprimere: in eos autem, qui leges neglexerint, acerrimè animaduertere.

refrenare] comprimere. ſic dixit *inijcere fræna licentiæ* Od. xv. libri 4. quem locum, quemadmodum emendauerimus, videto ſuo loco.

Clarus poſt genitis] clarus futurus poſteris: immortalem nominis ſui gloriam poſteris traditurus.

quatinus, heu nefas, Virtutem, &c.] *quatinus*, legendum, non *quatenus*. & ita cod. Faerni, & vnus Vatic. Præterea ſic legendum eſſe docent veteres grammatici. in his Feſtus. Pendent autem hæc ex ijs, quæ proximè antecedunt, rationemque continent, quamobrem dixerit eum, qui res illas geſſerit, clarum fore non apud ſuæ ætatis homines, ſed apud poſteros, hoc modo. quoniam (inquit) virtutem incolumem odimus, id eſt, eorum virtutem, qui viui ſunt, & incolumes: virorum autem virtute præſtantium mortuorum deſiderio afficimur. ſed nomen *inuidi* non videtur ſuo loco eſſe poſitum: debuitque poni ſtatim poſt verbum *odimus*. eſt enim inuidi præſtantes & excellentes viros odiſſe: mortuos deſi-

deſiderare non item. vt epiſt. ad Auguſt. lib.2. *diram qui contudit hydram, Notaque fatali portenta labore ſubegit, Comperit inuidiam ſupremo fine domari. Vrit enim fulgore ſuo, qui prægrauat artes Infra ſe poſitas*; &c. ſic Paterculus. *naturaliter audita uiſis laudamus libentius; & præſentia inuidia, præterita ueneratione proſequimur: & his nos obrui, illis inſtrui credimus.*

Quid triſtes querimoniæ, ſi non, &c.] non eſt ſatis bonas leges ferri, ſed oportet præterea pœnas legibus conſtitutas ab improbis repeti. Leges enim ſine moribus nihil proſunt reip. Et quemadmodum præclarè dictum eſt *ex malis moribus bonas leges natas eſſe*: ita bonis legibus hoc propoſitum eſſe debet, ut ciues benè ſint morati: quem finem ſi lex non aſſequetur, inutilis & ocioſa futura eſt.

ſi neque feruidis, &c.] declarat qui ſint perditi, & corrupti mores: nempe immenſum pecuniæ ſtudium, & auaritia: paupertatis pudor & timor: cupiditates, & ſimiles animorum peſtes. ex hoc fonte omnia reip mala manarunt. pendent autem hęc ab ijs, quæ proximè antecedunt, hoc modo: Quid leges proſunt ſine moribus, uerbi gratia, ſi neque ea mundi pars, quæ immoderatis torretur caloribus, neque eę, quæ frigore obriguerunt, mercatorem deterrent, quo minus pecuniam quęrat, & rem in dies magis ac magis amplificet? has mundi partes partim propter immoderatum ardorem (ut exiſtimarunt antiqui) partim propter nimia frigora inhabitabiles, commemorat & alijs locis. vt annot. ad Od. XXII. lib. I.

Magnum pauperies opprobrium] id eſt, quæ habetur turpis & probroſa. Itaque Eurip. in Med *Πένητα φεύγει πᾶς τις ἐκποδὼν φίλος*, id eſt, Fugit omnis amicus longè amicum pauperem. At Demoſthenes in oratione *περὶ στεφάνου*, ait neque eum, qui paupertatem alteri maledicti loco obijciat, ſana mente eſſe: neque eum, qui eò, quòd diuitijs circunfluat, ſe ſe efferat inſolenter. *ἐγὼ γὰρ οὔτ᾽ εἴ τις πενίαν προπηλακίζει, νοῦν ἔχειν ἡγοῦμαι· οὔτ᾽ εἴ τις ἐν ἀφθόνοις, ἐπὶ τούτῳ σεμνύνεται.*

iubet quiduis & facere, & pati] ſic epiſt. I. lib. I *Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare*, &c. & ſat. IIII. lib. I. *Hic mutat merces ſurgente à ſole ad eum, quo Veſpertina tepet regio; quin per mala præceps Fertur uti puluis collectus turbine.*

Virtutiſque viam deſerit arduæ] ſi legeremus arduam, magis concineret cum Heſiodo, cuius verſus illi notiſſimi ſunt: *Τῆς δ᾽ ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν ἀθάνατοι· μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ᾽ αὐτήν*, &c. Sed cum omnes codices veteres hanc lectionem comprobent: nihil mutandum eſſe puto. Cur autem virtutem arduam appellat? an quòd homines claros, admirabiles, & præſtantes, & deorum ſimiles efficit? an quòd difficilis eſt, & ſine multo labore ad eam perueniri non poteſt? quam ſententiam profectò altera lectio magis exprimeret.

Vel nos in Capitolium, &c.] vel in Capitolium, aurum omnium malorum materiam, deferamus, quemadmodum cenſet populus & multitudo: vel in mare proximum proiiciamus.

quo clamor vocat, &c] id eſt, ſecunda populi voluntate, ſeu approbante populo.

Eradenda Cupidinis, &c.] ſi uerè nos ſcelerum pœnitet, funditus tollenda, & radicitus extirpanda ſunt vitioſæ cupiditatis primordia.

& teneræ nimis mentes] educationem, & exercitationem ſignificat. quæ duo magnam uim habent in utranque partem. ſic ſuprà Ode II. huius libri, *Anguſtam amici pauperiem pati Robuſtus acri militia puer Condiſcat*, &c.

Neſcit equo rudis] pueri ingenui diſcunt potius trocho Græco ludere,

aut alea, quàm equitare, aut venari. hærere in equo dixit & M. Tull. in orat. pro Deiot.

timet] φυλάττεται, non vult, vt alibi admonuimus.

trocho] vide annot. ad epiſt. de arte poet. ibi, *Indoctusque pilæ, diſci'ue, trochi'ue quieſcit.*

Cum periura patris fides, &c.] cum pater (inquit) in rebus contrahendis fidem iuriſiurandi religione obſtrictam non ſeruet: ſed ſocium fallat, & hoſpitem, omneque ſuum ſtudium eò conferat, vt citò heredem indignum locupletet: euenit ſcilicet, vt diuitiarum aceruus amplificetur: ſemper aliquid deſit tamen. Simile eſt illud ſup. Od. XVI. huius libri, *Creſcentem ſequitur cura pecuniam, Maiorumque fames.*

AD BACCHVM. Ode 25.

Se Bacchi inſtinctu, afflatuque concitatum, noua quædam & inaudita de Augusto dicturum.

QVO me, Bacche, rapis tui
Plenum? quæ in nemora, & quos agor in ſpecus
Velox mente noua? quibus
Antris, egregij Cæſaris audiar
Aeternum meditans decus
Stellis inſerere, & concilio Iouis?
Dicam inſigne, recens, adhuc
Indictum ore alio. non ſecus in iugis,
Exſomnis ſtupet Euias,
Hebrum proſpiciens, & niue candidam
Thracen, ac pede barbaro
Luſtratam Rhodopen. vt mihi deuio
Rupes, & vacuum nemus
Mirari libet? o Naiadum *potens,*
Baccharumque valentium
Proceras manibus vertere fraxinos:
Nil paruum, aut humili modo,
Nil mortale loquar. dulce periculum eſt,
O Lenæe, ſequi deum
Cingentem viridi tempora pampino.

COMMENTARII.

Quo me Bacche rapis tui plen.] ſignificat ſe Bacchi numine afflatum, & mente concitatum, Auguſti laudes canere, nouoque carminis genere celebrare velle, nempe lyrico: quod gloriatur à ſe primo Latinorū poetarum inſtitutum,

tum, ac vulgatum.

mente noua] mente, quam mihi Bacchus innouauit, & diuino quodam inſtinctu concitauit.

ſtellis inſerere] *in cælum uocare*, vt loquitur Catullus, id eſt, immortalitati commendare & conſecrare: immortalibus laudibus afficere.

Dicam inſigne, &c.] non dicam res communes, vulgares, obſoletas, & omnium ſermone vſurpatas: ſed inſignes, nouas, & à nemine vſque adhuc cantatas, neque tractatas. ſic epiſt. ad Mæcenatem tertia libri primi. *Iuuat immemorata ferentem Ingenuis oculisq; legi, manibusque teneri.*

Non ſecus &c.] ſic concitari ſolent thyades, ſeu mænades, ſeu Euiades, ſeu Baſſarides, vt ego nunc mente concitata, & commota, feror ad Auguſti laudes meo carmine prædicandas.

Exſomnis] experrecta. ſic cod. Faer. Vrſ. Don. Tor. tres Vatic. ſed ad marginem libri Faer. aſcriptum erat *Inſomnis*.

niue candidam] ſic ſuprà Od. IX. lib. I. *niue candidum Soracte*: ubi diximus Soracte montem eſſe in Sabinis, cum ſit in Faliſcis potius, ut apparet ex Plinio.

Thracen] Θρήκην, alibi Thracam, ut epiſt. ad Iul. Florum lib. I. *Thracane nos, Hebrusque niuali compede uinctus.* uide ſup. annot. Od. XVI. lib. 2. *Ocium bello furioſa Thrace*, &c.

Vt mihi deuio] vago, erranti, uias inuſitatas, atq; à nemine tritas indaganti. ut libet? id eſt, quàm libet? ſignificat autem ſe uerſus lyricos primum protuliſſe Latinorum. *ut* igitur hoc loco ualet quàm: uel quo modo, ut ſit admiratis. quale eſt illud Virgil. *ut perij, ut me malus abſtulit error?* quod ex Theocrito expreſſum eſt in Amarillide. Ὡς ἴδον, ὡς ἐμάνη, ὡς τὶς βαθὺν ἄλλετ' ἔρωτα, ſic iterum Horatius Od. II. epod. *Vt gaudet inſitiua decerpens pyra?* & epiſt. ad Mæcen. III. lib. I. *ut mihi ſæpe Bilem, ſæpe iocum ueſtri mouere tumultus?*

vacuum nemus] ἄλσος ἔρημον. epiſt. ad Mæcen. III. lib. I. *Libera per uacuum poſui ueſtigia princeps.*

o Naiadum potens] ò Bacche Naiadum, & Baccharum domine. ſic Od. III. lib. I. *Sic te diua potens Cypri.* Naiades ſunt Nymphæ, ut ſup. diximus lib. I.

vertere] euertere. Virg. Aen. I. *Tyrias quæ uerteret arces.*

dulce periculum eſt, o Lenæe] Periculoſum illud quidem eſt, ò Bacche, profiteri ſe aliquid magnum, nouum, immortale, & elato quodam, & grandi modo dicturum: ſed tamen dulce eſt id facere Deo illo ducente, inſtigante, atque impellente, qui capiti uel ſuo, uel eorum, quos caros habeat, uiridem pampinum circundat. *Lenæus* dictus eſt Bacchus ἀπὸ τῶν ληναίων, id eſt, à Lenęis Bacchi diebus feſtis. λήναια autem fortaſſe ἀπὸ τοῦ ληνοῦ, id eſt, à torculari. Virg. Georg. 2. *Huc pater ò Lenæe ueni.* idem dictus Lyæus ἀπὸ τοῦ λύειν, quòd animos curis diſtrictos ſoluat. Hor. Od. IX. libri epod. *Curam, metumque Cæſaris rerum iuuat Dulci Lyæo ſoluere.* Liber autem cur nominetur, nemini obſcurum eſt. *Thyoneus* à Thyone Bacchi matre, quæ alio nomine Semele appellatur. Od. XVII. lib. I. *nec Semeleius Cum Marte confundet Thyoneus Prælia.* *Euius* à uoce Bacchantium *euoe*, ut diximus ad Od. XVIII. lib. I. *Baſſareus* ἀπὸ τῶν βασσαρῶν. βασσάρας autem aiunt fuiſſe calceos quoſdam, quibus vtebantur mulieres illæ bacchantes, à quibus Baſſarides etiam dictæ. alij βασσάραν veſtimenti genus fuiſſe putant, quo eædem amictæ bacchanalia agitabant. ſup. Od. XVIII. lib. I. *Candide Baſſareu.* *Dionyſus*, quaſi è Ioue natus, & in Nyſa monte Thraciæ; ſeu, vt alij, Indiæ, educatus: vel à Ioue, & Nyſa eius nutrice appellatus. quanquam Plato in Cratylo, hoc ἔτυμον affert, ὁ Διόνυσος εἴη ἂν ὁ διδοὺς τὸν οἶνον, *Dithyrambus* autem vel ab antro quodam διθύρῳ, id eſt, quod duas ianuas haberet: vel ex eo,

quòd Bacchus bis natus,& è duabus quodammodo ianuis egreſſus ſit. Sed de Dithyrambo vide, quæ annotauimus ad Od. 11. lib. 4. *Bromius*, vel à ſtrepitu tympanorum,& voce mulierum bacchantium, & ſatyrorum, & Silenorum, & ceterorum Bacchi comitum: vel à tonitru,& ignis,fulminisque, quo Semele deflagrauit,ſonitu,fremitu,ac fragore.

Ode 26.

Se iam ſenem factum rebus amatorijs minus aptum eſſe.

VIXI puellis nuper idoneus,
Et militaui non ſine gloria:
Nunc arma, defunctúmque bello
Barbiton hic paries habebit:
Læuum marinæ qui Veneris latus
Cuſtodit. hic,hic ponite lucida
Funalia,& vecteis,& arcus
Oppoſitis foribus minaceis.
O,quæ beatam diua tenes Cyprum,&
Memphim carentem Sythonia niue,
Regina, ſublimi flagello
Tange Chloen ſemel, arrogantem.

COMMENTARII.

Vixi puellis nuper idoneus] cum eſſem ętate integra, & ad amores accommodata: qualis eſt adoleſcentium ætas, & virorum vſque ad annum quadrageſimum.

Et militaui] amaui, amori operam dedi. Od. 1. lib. 4. *Et centum puer artium Latè ſigna feret militiæ tuæ.*

Nunc arma] quia dixerat ſe militauiſſe, perſtans in tralatione,ait nunc ſe ſe arma amatoria Veneri conſecrare velle. arma autem amatorum hæc ſunt, funalia ad nocturnas ambulationes, & comaſſationes, verſus lyrici, citharę, vectes, & arcus ad fores & feneſtras effringendas. ſic Delphis ille apud Theocr. *φαρμακευτρ.* dicit Simethæ, à qua fuerat arceſſitus,ſe, ſi ſibi non patuiſſent eius fores, & ſi excluſus eſſet, lampades & ſecures in eius domum illaturum fuiſſe. Theocriti verba ſunt hęc. Καὶ μ' εἰ μὲν κ' ἐδέχεσθε, τάδ' ἧς φίλα, &c. Εἰδ' ἄλλα μ' ὠθεῖτε, καὶ ἁ θύρα εἴχετο μοχλῷ· Πάντως καὶ πελέκεις, καὶ λαμπάδες ἦνθον ἐφ' ὑμέας. & Thraſo apud Terent. in Eunucho, ædeis Thaidis expugnaturus, Donactem quendam iubet cum vecti in medium agmen prodire. Neque enim (vt vulgo putant) vectibus claudebantur fores, ſed effringebantur potius: muri, ſtatuæ, ædificia ſubruebantur: quemadmodum fugitiui illi, Verris iuſſu, duce Timarchide (vt ſcribit M. Tull. orat. in Verrem de ſignis) ſignum Herculis, quod erat in templo Agrigentino, ſubiectis vectibus commouere, & labefactare conantur.

defunctúmque bello] defunctus re aliqua dicitur, qui ea vſus eſt, quandiu de-

debuit, aut quandiu licuit, vti autem iam deſijt: & defunctus munere, qui munus ſuſceptum, aut receptum adminiſtrauit: & defunctus opere, qui opus abſoluit: & defunctus periculo, qui periculo, in quo verſabatur, liberatus eſt. Ex his nata ſunt illa genera loquendi, defungi vita, defungi temporibus. Horat. epiſt. ad & Auguſt. lib. I. *et niſi quæ terris ſemota, ſuiſque Temporibus defuncta uidet, faſtidit, et odit.* Od. XXIII. huius libri. *Defunctumque laboribus Aequali recreat ſorte uicarius.*

Læuum mar. qui ven latus Cuſt.] id eſt, paries læuo Veneris lateri proximus, dexter ijs, qui ſtatuam ore aduerſo intuentur.

marinæ] eodem epitheto vſus eſt & Od. XI. lib. 4. *Qui dies menſem Veneris marinæ Findit Aprilem.* quamobrem autem Venerem marinam dicat, omnibus notum: idque declarat vocabuli notatio. *ἀφρὸς* enim ſpuma maris eſt: ex qua facit eam natam Heſio. in Theog. cui Plato in Crat. non putat quicquam contra dici æquum eſſe, his verbis, *περὶ δὲ τῆς Ἀφροδίτης, οὐκ ἄξιον Ἡσιόδῳ ἀντιλέγειν, ἀλλὰ συγχωρεῖν, ὅτι διὰ τὴν τοῦ ἀφροῦ γένεσιν, Ἀφροδίτη ἐκλήθη.*

tenes] *κρατοῦς κύπρου*, vt *Diua potens Cypri.* ſic ſuprà Od. IIII. huius libri de Apolline, *qui Lyciæ tenet Dumeta.* alij annotant *tenes*, hoc loco idem valere, quod Græcum *ἀμφιβέβηκας.*

Sithonia niue] Thracia. Sithonij enim ſunt Thraces, vt ſup. Ode XVIII. li. I. *Sithonijs non leuis Euius.*

ſublimi flagello] ſublato flagello, vt grauior ſit plaga.

Tange] feri, percute, vt ſit *ἐλάττωσις.*

ſemel] *ἀθρόως*: vel dic propriè *ſemel*, vt illa, quæ nunquam vim tuam ſenſit, aliquando & ſemel ſentiat, deſinatque tantum ſibi arrogare, & ſe tam ſuperbam ac ferocem in amantes præbere.

AD GALATHEAM NAVIGATVRAM.

Ode 27.

Deterret eam præcipue exemplo Europę

IMPIOS parræ recinentis omen
Ducat, & prægnans canis, aut ab agro
Raua decurrens lupa Lanuuino,
Fœtaque uulpes.
Rumpat & ſerpens iter inſtitutum,
Si per obliquum ſimilis ſagitta
Terruit mannos. ego cui timebo
Prouidus auſpex?
Ante quàm ſtanteis repetat paludes
Imbrium diuina auis imminentum
Oſcinem coruum prece ſuſcitabo
Solis ab ortu.
Sis licet felix, ubicunque mauis,
Et memor noſtri Galathea uiuas:

Teque

Teque nec læuus uetat ire picus,
Nec uaga cornix:
Sed uides, quanto trepidet tumultu
Pronus Orion. ego, quid ſit ater
Adriæ, noui, ſinus: & quid albus
Peccet Iapyx.
Hoſtium vxores, puerique cæcos
Sentiant motus orientis Hædi, &
Aequoris nigri fremitum, & trementeis
Verbere ripas.
Sic & Europe niueum doloſo
Credidit tauro latus: & ſcatentem
Belluis pontum, mediasque fraudes
Palluit audax.
Nuper in pratis ſtudioſa florum, &
Debitæ nymphis opifex coronæ,
Nocte ſublustri, nihil aſtra præter,
Vidit, & undas.
Quæ ſimul centum tetigit potentem
Oppidis Creten: pater o relictum
Filiæ nomen, pietasque dixit
Victa furore,
Vnde? quò veni? leuis vna mors eſt
Virginum culpæ. uigilansne ploro
Turpe commiſſum? an uitijs carentem
Ludit imago
Vana: quæ porta fugiens eburna
Somnium ducit? meliusne fluctus
Ire per longos fuit: an recenteis
Carpere flores?
Si quis infamem mihi nunc iuuencum
Dedat iratæ: lacerare ferro, &
Frangere enitar modò multùm amati
Cornua tauri.
Impudens liqui patrios Penateis:
Impudens Orcum moror. O, deorum
Si quis hæc audis: utinam interrerrem
Nuda leones.
Ante quàm turpis macies decenteis
Occupet malas, teneræque ſuccus

Defluat

Deſluat prædæ:ſpecioſa quæro
Paſcere tigreis.
Vilis Europæ pater urget abſens:
Quid mori ceſſas?potes hac ab orno
Pendulum,zona bene te ſecuta e-
Lidere collum.
Siue te rupes,& acuta letho
Saxa delectant:age,te procellę
Crede ueloci:niſi herile mauis
Carpere penſum
Regius ſanguis,dominęque tradi
Barbarę pellex. aderat querenti
Perfidum ridens Venus,& remiſſo
Filius arcu.
Mox ubi luſit ſatis,abſtineto
Dixit,irarum,calidæque rixæ,
Cum tibi inuiſus laceranda reddet
Cornua taurus.
Vxor inuicti Iouis eſſe neſcis?
Mitte ſingultus:bene ferre magnam
Diſce fortunam:tua ſectus orbis
Nomina ducet.

COMMENTARII.

Impios parræ recinentis,&c.] hoc ſentit Horatius. Impijs objiciantur huiuſmodi omina,auſpicia,oſtenta,quæ eos ab inſtituto itinere reuocent,ac deterreant:id eſt mala:tibi autem nihil tale metuendum eſt. Ego enim data opera auſpicium feci,vt ſcirem,ecquid tibi iſta nauigatio bene eſſet euentura.Itaque neq; coruus,quẽ ego ſolis ab ortu precibus ſuſcitaui, neq; picus, neque cornix, neque ceteræ aues alites,& oſcines vetant,quominus proficiſcare. quin licet tibi per auſpicia, vbicunq; malis vitam traducere, ſecundiſſima fortuna frui· aues mihi pro te auſpicanti, addixerunt . Dij immortales iter tuum approbant. Sed vides,quanto trepidet,&c.id eſt,ſed vides anni tempus: vides tempeſtatem·imminentem· Orionis occaſus denunciat ingentes, & horribiles fluctus . quam periculoſum ſit mari Adriatico nauigare , ſcio . quantas procellas oriens Auſter excitare ſoleat,nemo eſt,qui neſciat.quid multa?etiam ſi tibi aues omnia ſecunda,ac lęta promittant , non debes te tamen tali anni tempore , tam infido mari committere.

parrę.] Feſtus.*picus autem Martius,Feroniuſque & in oſcinibus , & in alitibus habentur*. Plinius ſcribit lib.18.cap.29. autem parram Sirio oriente , ipſo die non apparere,donec occidat.

recinentis] iterum atque iterum canentis.vtitur Od.xii.lib.1. in aliam paulò ſententiam.*cuius recinet iocoſa Nomen imago*. & Od. proximè ſequ.*Tu cur-*

uareci-

ua recines Lyra Latonam. & epiſt. I. lib. I. *hæc recinunt iuuenes dictata, ſeneſque.*

Omen] omen propriè vox eſt hominum, quæ aliquid faciendum, aut non faciendum eſſe ſignificat. M. Tull. de diuinat. lib. I. *Neque ſolum deorum uoces Pythagorei obſeruauerunt, ſed etiam hominum, quæ uocant omina: quæ maiores noſtri quia ualere cenſebant, iccircò omnibus rebus agendis,* QVOD BONVM, FELIX, FORTVNATVMQVE SIT, *præfabantur: rebusque diuinis, quæ publicè fierent, ut fauerent linguis, imperabatur: inque ferijs imperandis, ut litibus, & iurgijs ſe abſtinerent, itemque in luſtranda colonia, ab eo, qui eam deduceret, & cum imperator exercitum, cenſor populum luſtraret, bonis nominibus, qui hoſtias ducerent, eligebantur. quod item in delectu* COSS. *obſeruant, ut primus miles fiat bono nomine. quæ quidem à te ſcis & Conſule, & Imperatore ſumma religione eſſe ſeruata. Prærogatiuam etiam maiores omen iuſtorum comitiorum eſſe uoluerũt,* &c. Apud Hom. ὀδυσσ. υ. omen petit Vlyſſes domeſticum, quo exploratum habere poſſit, ſe deorum voluntate in patriam eſſe reſtitutum. petit & ſignum aliquod, aut portentum externum. At Iupiter eo audito intonuit, & hoc fuit ſignum externum. domi autem mulier quædam ex ijs, quæ triticum molebant, audito ingenti illo cæli fragôre, admirata, & pœne obſtupefacta, dicit non eſſe illum è nubibus ſonitum editum: ſed homini alicui ſignum aliquod, atque oſtentum proſperum datum: precaturq; à Ioue, vt proci eo die poſtremũ in ędibus Vlyſſis cibum capiãt: atque hoc fuit omen. verba Homeri ſunt hæc, *Ζεῦ πάτερ, εἴ μ' ἐθέλοντες ἐπὶ τραφερήν τε, καὶ ὑγρὴν, Ἤγετ' ἐμὴν ἐς γαῖαν, ἐπεί μ' ἐκακώσατε λίην, φήμην τίς μοι φάσθω ἐγειρομένων ἀνθρώπων Ἔνδοθεν· ἔκτοσθεν δὲ Διὸς τέρας ἄλλο φανήτω.* cetera, qui volet, ex Homero petat, nos locũ indicauimus. Apud M. Tull. primo libr. accuſ. cum Verres ex Senatuſc. rationes pręturæ ſtatim referre deberet neque id faceret tamen, quod ſe quæſtorem expectare, idemq; Dolabellam impetraſſe diceret (fuerat autem Dolabella condemnatus) ſic M. Tull. *Itaque* (inquit) *omne, magis patribus conſcriptis, quam cauſa, placuit. probauerunt.* Significat autem ijs verbis Cicero, eam Verris orationem, condemnationis ipſius omen fuiſſe.

Ducat] voluerat dicere, deterreat, reuocet ab inſtituto ſuo: Impij hãc auem habeant ſuorum conſiliorum, & incœptorum ducem, cuius vox triſtis eſt, & infelix.

Raua] raui coloris, inquit Feſtus, appellantur, qui ſunt inter flauos, & cæſios quos Plautus rauiſtellos appellat. lectorem admonitum velim, quanuis de integritate huius loci non dubitem, hoc nomen tamen in duobus codicibus manu ſcriptis eſſe in litura.

Rumpat & ſerpens] ſerpens tranſuerſa ex parte equo terrorem inferens, præſignificabat apud veteres triſtem itineris euentum. huiuſmodi monſtris apud Terent in Phorm. Geta nuptias ait ſe diſturbaturum, vel certè tardaturum. *Introijt in ædes ater alienus canis. Anguis per impluuium decidit de tegulis. Gallina cecinit,* &c.

ſi per obliquum] id eſt, cum per obliquum. ſic Catull. *Nam ſi luxeris, ad librariorum Curram ſcrinia.*

mannos] equos minores. Od. IIII. epod. & *Appiam mannis terit.* & epiſt. ad Mæcen. II. lib. I. *Impoſitus mannis.*

ego cui timebo?] cod. Rain. Card. & I. Vat. *quid timebo?* quæ ſcriptura fortaſſe vera eſt.

Imbrium diuina auis] ſup. Od. XVII. huius lib. *aquæ augur,* id eſt, præſignificatrix, prænuncia. in epiſt. ad Piſones de arte poët. *diuina futuri.*

Oſcinem coruum] Oſcines appellantur aues, quæ cantu, ſeu occentu augurium præbent, quaſi ore canentes: vel (vt Feſtus) auſpicium ore facientes: quales

ſunt

ſunt coruus, cornix, noctua M. Tull. de diuinat. lib. 1. *Eademq; efficit in auibus diuina mens, vt tum huc, tum illuc volent alites, tum à dextra, tum à ſiniſtra parte canant oſcines.* Tit. Liu lib. 10. *Ante conſulem hæc dicentem coruus clara voce occinuit.* Apud Hom. ἰλ. ω. Priamus Hecubam diſſuadentem, ne ad Achillem eat redimendi Hectoris mortui gratia, cum diceret illum eſſe immitem, inexorabilem, atque infidum, auem malam appellat his verbis. Μὴ δέ μοι ὄρνις ἐνὶ μεγάροισι κακὸς πέλευ. Tulit autem etiam ętas Homeri augures, & auſpices; id eſt, οἰωνοσκόπους. Hom. ὀδυσσ. α. Οὔτε τι μάντις ἐὼν, οὔτ' οἰωνῶν σάφα εἰδώς. Nam & ſenex ille Alitherſa ὀδ. β. ex aquilarum volatu, collorumq;, & genarum laceratione, reditum Vlyſſis, & procorum interitum auguratur. & Priamus libro ἰλιάδ. quem paulò ante diximus, ab Hecuba admonitus, Iouem orat, vt aquilam mittat, cuius volatu in bonam ſpem erectus, auſpicioque ſecundo confiſus ad naues Græcorum ſeſe conferat. Πέμψον δ' οἰωνὸν ταχὺν ἄγγελον, ὅς τέ οἱ αὐτῷ φίλτατος οἰωνῶν, καί εὑ κράτος ἐστὶ μέγιστον Δεξιὸν, ὄφρα μιν αὐτὸς ἐν ὀφθαλμοῖσι νοήσας Τῷ πίσυνος ἐπὶ νῆας ἴω Δαναῶν ταχυπώλων.

Solis ab ortu] non temerè hoc dicit. nam augures cælum in quattuor parteis diuidebant, & cum augurium captabant, orientem ſolem ſpectabant, vt meridies eis eſſet pars dextera, ſeptentrio ſiniſtra.

Sis licet felix, &c.] nihil eſt (inquit Horat.) quod tibi nauigare cogitanti caſum vllum aduerſum minetur, aut prænunciet: non oſcinum cantus, non alitum volatus, non ſerpentis, aut canis prægnantis, aut lupæ grauidæ occurſus iter tuum impediunt; denique per hęc omnia licet nauigationem inſtitutam ſuſcipias. quocunque proficiſci, & vbicunque ætatem agere in animo habes, illic omnia tibi læta, ac ſecunda euenient: ſed Orion aſtrum infelix, & formidoloſum: maris, inconſtantiſſimi, atque infidiſſimi elementi, maximeque Adriatici natura: venti, res incertiſſimæ; tempeſtates denique impendentes te ab iſto nauigandi conſilio deterrere debent.

Sis licet felix] id eſt, licet tibi eſſe felici. nihil obſtat, quo minus feliciter ætatem agas.

Et memor noſtri] hæc legenda ſunt, quaſi interpoſita, quibus eam orat, vt, vbicunque vitam agat, ſui memor ſit.

Teq; nec lævus vetat] ſic eſt legendum, & ita reperi ſcriptum in vno codice Vaticano. Eſt enim hęc huius loci ſententia: (dicendum autem eſt ſæpius, propter eius difficultatem, cum videam doctiſsimos homines in eo hærere) paulo antè dixerat ſe tanquam augurem, coruum oſcinem prece ſuſcitaturum ab oriente ſole, vt ex eius garritu de huius inſtitutæ nauigationis euentu iudicare, certique aliquid cognoſcere queat. Nunc proinde quaſi corui, & ceterarum auium garritum, ac volatum notauerit, atque obſeruauerit, hæc ſubiungit, ex quibus vult intelligi coruum, picum, cornicem addixiſſe, id eſt, Galateæ nauigationem comprobaſſe. ſis licet felix (inquit) id eſt, licet tibi per omnes alites, atque oſcines proſperè nauigare, beateque viuere, quocunque te conferre voles: omnes aues tibi ſecundum, ac lætum tuæ profectionis, tuique conſilij euentum promittunt, atque oſtentant. ſic Plaut. in *Aſinar. Picus, & cornix eſt ab læua: coruos porrò ab dextera Conſuadent.* huc etiam pertinet, quod eſt lib. 2. Academic. quæſt. *Non enim magis aſſentiuntur, neque approbant lucere nunc, quàm, cum cornix cecinerit, tum aliquid eam aut iubere, aut vetare.*

quanto trepidet tumultu] quantam tempeſtatem denunciet.

pronus] occidens. de Orione diximus ad Od. XXVIII. lib. I.

ſinus] κόλπος. dicitur autem maris ſinus per tranſlationem à corpore humano, ea maris pars, quam littora curuata complectuntur.

albus] ſic ſup. Od. VII. lib. I. Notum, *album* dixit. *Albus vt obſcuro deterget nubila cælo Sæpe Notus*. Iapyx autem Calabriæ ventus eſt, vt ſuprà diximus. ad Od. III. lib. I.

Hoſtium vxores, puerique, &c.] vſitatiſſimum eſt ſcriptoribus Græcis, & Latinis, cùm magnum aliquod malum ſignificare, ac deſcribere volunt, ſine longiore vlla oratione, quicquid id eſt, hoſtibus precari, atque optare. Sophocl. in Electra. Εἰ μὲν πέφυκεν ἐσθλά, δὸς τελεσφόρα. Εἰ δ' ἐχθρά, τοῖς ἐχθροῖσιν ἔμπαλιν μέθες. Xenoph. ἀναβάσ. γ. οἶμαι γὰρ ἂν ἡμᾶς τοιαῦτα ἂν παθεῖν, οἷα τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσειαν. tale eſt illud Homericum. (ſunt autem Achillis verba ad Aſteropæum.) ἰλ. φ. τίς πόθεν εἰς ἀνδρῶν, ὅ μευ ἔτλης ἀντίος ἐλθεῖν; Δυστήνων δέ τε παῖδες ἐμῷ μένει ἀντιόωσι. Dionyſius Alexandr. ἐν περιηγήσει. Δυσμενέων τοι παῖδες ἐλισσόμενοι περὶ πόντον Κείνοις ἀντιάσειαν ἀλεύμενοι. Virg. Georg. III. *Dij meliora pijs, erroremque hoſtibus illum*. Ouid. *Hoſtibus eueniant conuiuia talia noſtris*. Terent. Heautont. *Ah, obſecro te. iſtuc inimicis noſtris fiet*. Plaut. Mercat. *A. perimus. C. principium dato*. Idem in Aſin. *Vtinam, male qui mihi volunt, ſic rideant*, non diſſimile eſt illud Marci Tullij, Catone maiore. *Mirari ſolitum C. Fabricium, quod, cum apud Regem Pyrrhum legatus eſſet, audiſſet à Theſſalo Cinea Athenis quendam eſſe, qui ſe ſapientem profiteretur: eumque dicere, omnia, quæ faceremus, ad voluptatem eſſe referenda: quod ex eo audientes M. Curium, & T. Coruncanum optare ſolitos, vt id Samnitibus, ipſiq; Pyrrho perſuaderetur quo facilius vinci poſſent, cum ſe voluptatibus dediſſent*. Propert. lib. 3. *Hoſtibus eueniat lenta puella meis*. Idem lib. ſecundo eleg. V. *Hoſtis ſi quis erit nobis, amet ipſe puellas: Gaudeat in puero, ſi quis amicus erit*.

cæcos] quorum cauſæ, & principia ignorantur. vt ſup. Od. XIII. lib. 2. *cæca fata*.

& trementeis Verbere] quæ videntur tremere, vndarum ictu, & fluctibus conquaſſatæ.

Sic & Europe] Europæ exemplo Galatheam deterret ne ſe mari, quantumuis in præſentia tranquillo, committat. Extat autem elegantiſſimum Theocriti carmen de Europâ Phœnicis filia, & hoc tauro.

doloſo] qui deum tegebat, vt ait Theocr. in illo carmine. Κρύψε θεὸν, καὶ τρέψε δέμας, καὶ γίγνετο ταῦρος. ſic ſup. Od. I. li. 2. *cinerem, doloſum* appellauit. qui ignes ſuppoſitos tegeret, ac celaret.

credidit.] commiſit, ἐπίστευσεν. ſup. Od. V. huius lib.

Palluit audax.] extimuit pericula illa, in quæ ſeſe decepta, audacius coniecerat. neque eſt, quod quiſquam miretur hic ab Horatio cum pallore coniungi audaciam. Nam & Ariſtotel. lib. tertio de moribus ad Nicom. ſcribit multos eſſe θρασυδειλοὺς, id eſt, qui audaciam habeant cum timiditate coniunctam. *palluit* hoc loco ἐνεργητικὸν, cum verbum ſit abſolutum epiſt. I. lib. I. *Nil conſcire ſibi nulla palleſcere culpa*. & ſaty. 3. lib. 2. *quiſquis Ambitione mala; aut argenti pallet amore*, & de arte poet. *Palleſcet ſuper his*.

ſubluſtri] aliquantulũ luminoſa. T. Liuius lib. 5. *nocte ſubluſtri, cum primò inermem, qui tentaret viam, præmiſiſſent. tradentes inde arma, ubi quid iniqui eſſet*, &c.

ſimul] ſimulatque, vt ſup. Od. IIII. lib. I. *Quò ſimul mearis*.

centum tetig. potent. Opp. Cret.] ſic Hom. ἰλ. β. οἳ Κρήτην ἑκατόμπολιν ἀμφενέμοντο. & Virg. Aen. II. de Cretenſibus. *Centum urbes habitant*. & Horat. Od. IX. epod. *Aut ille centum nobilem Cretam urbibus, Ventis iturus non ſuis*.

pater, ô relictum Filiæ nomen] ô pater, ô nomen paternum à filia relictum. *nomen* autem legendum, vt habent omnes libri veteres, & plerique excuſi: non, *numen*.

furore] amore perdito, & inſano.

leuis vna mors eſt virginum] leuis eſt pœna virgini, quæ parentibus inſcijs corpus cum viro commiſcuerit, ſemel mori: grauiore pœna multari debet. Nauſicaa apud Hom. ὀδυσσ. ζ. grauem in ea virgine culpam reſidere dicit, quæ vtroque parente inuito, præſertim propitio, cum viris rem habeat. *καὶ δ᾽ ἄλλῃ νεμεσῶ, ἥ τις τοιαῦτά γε ῥέζοι, Ἥ τ᾽ ἀέκητι φίλων πατρὸς καὶ μητρὸς ἐόντων Ἀνδράσι μίσγηται, πρίν γ᾽ ἀμφάδιον γάμον ἐλθεῖν.*

imago vana] ſpecies falſa in ſomnis occurrere ſolita. φάντασμα.

quę port. fug. ebur.] ſumtus eſt hic locus ex Hom. ὀδυ. τ. in extremo. *Δοιαὶ γάρ τε πύλαι ἀμενηνῶν εἰσὶν ὀνείρων. Αἱ μὲν γὰρ κεράεσσι τετεύχαται, αἱ δ᾽ ἐλέφαντος. Τῶν οἳ μέν κ᾽ ἔλθωσι διὰ πριστοῦ ἐλέφαντος, Οἵ ῥ᾽ ἐλεφαίρονται, ἔπε᾽ ἀκράαντα φέροντες. Οἳ δὲ διὰ ξεστῶν κεράων ἔλθωσι θύραζε, Οἵ ῥ᾽ ἔτυμα κραίνουσι, βροτῶν ὅτε κέν τις ἴδηται.* quos Homeri verſus expreſſit Virgil. Aen. VI. *Sunt geminæ ſomni portæ: quarum altera fertur Cornea, qua veris facilis datur exitus umbris: Altera candenti perfecta nitens elephanto.* huc alludit Plato in Charmide. Ἄκουε δή, ἔφην, τὸ ἐμὸν ὄναρ, εἴτε διὰ κεράτων, εἴτε δι᾽ ἐλέφαντος ἐλήλυθεν. eodem pertinet epigramma Græcum non inuenuſtum ex lib. 3. epigrammatum Græcorum, in Callimac. *ὦ μέγα Βαττιάδαο σοφοῦ περίπυστον ὄνειαρ. Ἦ ῥ᾽ ἐτεὸν κεράων, οὐδ᾽ ἐλέφαντος ἔφυς. Τοῖα γὰρ ἄμμιν ἔφηνας, ἅ τ᾽ οὐ πάρος ἀνέρες ἴσμεν Ἀμφί τε ἀθανάτους, ἀμφί τε ἡμιθέους.*

Si quis infamem mihi nunc] re tranſacta ſolent puellæ virginitatem amiſſam deflere, venereamque illam voluptatem oratione deteſtari. Quod dico autem, id ſic accipi volo, quaſi Europa certò ſcierit, ſe cum Ioue rem habuiſſe. Nã ſi taurũ eſſe putauiſſet, iuſta cauſa eſſet, cur eã talis turpitudinis pœniteret. ſed certè nouæ nuptę non ſine lacrymis primos illos Veneris fructus cum ſponſis ſuis decerpunt. Sunt ne igitur veræ hæ lacrymæ, an falſæ? falſas ait eſſe Catullus in carm de coma Berenices. *Eſt ne nouis nuptis odio Venus? an ne parentum Fruſtrantur falſis gaudia lacrymulis, Vbertim thalami quas intra limina fundunt? Non, ita me Diui, vera gemunt, iuuerint.* Ita puella illa apud Theocr. εἰδ. vltimo, à paſtore Daphnide mulier è virgine facta, ad oues ſuas reuertitur, oculis quidem pudore ſuffuſis: animo autem penitus exhilarato. *ὄμματα τὴν αἰδομένη, κραδίη δέ οἱ ἔνδον ἰάνθη.*

Impud. liq. pat. pen.] impudens in eo fui, quòd patrem reliqui: impudens nunc ſum, quòd tali flagitio admiſſo maneam in vita. ſup. Od. XXIIII. *Et peccare nefas, aut pretium eſt mori.*

Orcum moror] Orcum moratur is, qui non moritur tum, cum mori debet. Eſt enim quodammodo Orco in mora. nam quamuis nos omnes morti debeamur, noſtraque, vt idem ait alibi: non vno tamen die ſumus omnes morituri: ſed alii aliis vel citius, vel tardius. ſic iunxit hoc verbum cum accuſandi caſu Od. XII lib. I. *rapidos morantem Fluminum lapſus.* plura exempla collegimus ad Od. VII. lib. 2.

Si quis hæc audis] cod. vnus Vatic. & Tornæ. habent *hæc audit* in 3. perſona.

vtinam intererrem Nuda leon.] vtinam errem nuda inter leones talia aliquot loquendi genera ſub vno quaſi aſpectu poſuimus ad Od. VIII. lib. 2.

teneræque ſuccus Deſ. pr.] id eſt, & antequam ego prędæ leonibus, & tigribus debita, ac pœnè deuota, contabeſcam, velim integra paſcere tigreis, & ſimiles feras. legendum fortaſſe eſt *teneræque ſucc. Deſ. prædæ*, niſi ita dictum intelligamus, vt illud, *Corticem demouebit amphoræ.* Ode VIII. libr. 3.

Vilis Europę pater vrg. abſ.] Vulgata quidem hæc eſt lectio *vilis Euro-*

te, pater vrget abſens: quam ſi quis forte ei, quam ſecutus ſum, anteponet, ſic explico. O Europa, contemta iam, & minimi pretij, poſteaquam pudicitiam tuam prodidiſti: pater, qui abeſt, adeſſe videtur tamen, & te vrgere, tibique inſtare. Sed cum Europæ per æ diphtongum ſcriptum repeririſſem in vno cod. Vatic. eandemque ſcripturam codex Faerni, quamuis hoc loco interlitus, cum probaret; putaui mihi ſine arrogantiæ crimine à vulgata lectione diſcedere. acceſſit cod. Torneſ. ad cuius oram hæc verba ſunt aſcripta. *vilem Europæ patrem dicit, quia eo relicto taurum ſecuta eſt*. ſolemus autem ea vilia nobis eſſe dicere, quæ non ſunt nobis cara, & quæ contemnimus, paruique facimus. ſic M. Tull. Philipp. XII. *vita mihi quidem minimè cara eſt, præſertim cum Dolabella fecerit, vt optanda mors eſſet, modo ſine cruciatu, & tormentis: nobis tamen, & populo Rom. vilis eſſe ſpiritus meus non debet*. Sic igitur hunc locum explico. Pater tibi Europæ filiæ vilis, id eſt, quem tu filia præ tauro contemſiſti, & pro nihilo putaſti, videtur te abſens vrgere, & ſtimulare, vt moriaris: ita me excruciat mei flagitij conſcientia, vt quoquo eam, patrem mihi coram videar audire, quamuis abſentem, qui me obiurget, atque increpet, &c. Et ſanè congruit hæc explicatio cum verbis illis ſuperioribus, *pietas victa furore*. idem ſunt enim pietatem, in patrem, victam eſſe ab amore, ac libidine: & patrem ab Europa filia contemtum eſſe præ amante.

Quid mori ceſſas?] putant quidem hęc eſſe verba patris Europam vrgentis, mihi contendere non placet ego tamen malim hæc quoque, Europæ eſſe verba intelligi, vt intelligamus eam perpetuo ſeipſam affari.

Vrget] codex etiam ille Vatic. habet *vrguet*.

Potes hac ab orno Pend.] potes te de hac orno ſuſpendere. quidam per ornum, naui malum ſignificari putant, vt intelligamus Europam in nauis eſſe. Sunt autem Europæ verba à principio vſque ad extremum, vt dixi: niſi quis malit hæc à patre tanquam præſente dici, vt Europa perturbata, & de gradu mentis deturbata hęc loquentem patrem audire ſibi videatur. Iam hæc *Pendulum ab orno*, coniunctè ſunt legenda, vt epiſt. ad Loll. II. lib. I. *ne fluitem dubiæ ſpe pendulus horæ*.

Zona bene te ſec.]. quam opportunè tecum deportaſti, vt ea tibi collum obſtringas, animamq; intercludas. erat autem veriſimile zonam virginem, quam taurus Europę ſoluiſſet, ei aliud agenti excidiſſe. Iam vero elidere repoſuimus ex cod. Rainunt. Card. & vno Vatic.

Siue te rupes, & ac.] ſiue, non geminatum annotatum ad Od. III. libri primi.

Age, te proc. Crede] id eſt, committe, ſeu permitte te procellæ: ex hac rupe te præcipitem in mare deiice.

Regius ſanguis] ſic Od. II. lib. 4. *Seu Deos, Regesq; canit, Deorum ſanguinem*. & carm. ſæculari, *Clarus Anchiſæ, Venerisq; ſanguis*. & de art. poët. *Vos ò Pompilius ſanguis*.

Querenti] Europæ. hoc loco adducor, vt credam orationem eſſe Europæ ab initio continuatam ad extremum.

Perfidum ridens] Hellenismus, vt annot. Od. XXII. lib. I. ad illum locum, *Dulce ridentem*.

Remiſſo] iam laxato, poſteaquam Europam ſuis ſagittis ſauciarat.

Abſtineto (dixit) irarum] etiam hoc è Græco expreſſum puto, *ἀπέχου τῶν ὀργῶν*. nam latino more dixiſſet, *abſtineto ab iris*. Simile eſt illud ſuprà Od. IX. lib. 2. *Deſine mollium Tandem querelarum*.

Cum tibi inuiſus laceranda, etc.] cum taurus is, cui te tantopere iratam

eſſe

eſſe oſtendis, te reuiſet: ne, quod te facturam eſſe minata es, eius cornua frangito, aut lacerato: ſed in eum te facilem ac placatam præbeto.

Vxor inuicti Iouis eſſe neſcis?] hoc quoque loquendi genus Græcum eſt. ſic enim loquuntur illi, οὐκ οἶσθα τοῦ Διὸς γυνὴ οὖσα, Latini autem ſic, te vxorē inuicti Iouis eſſe neſcis? tale eſt illud, *patiens vocari Caſaris ultor*. Od. II. lib. I.

bene ferre magnam] οὐ γὰρ παντὸς ἀνδρὸς φέρειν εὐτυχίαν, inquit Ariſtot. lib. 5. polit. id eſt, non eſt cuiuslibet ferre res ſecundas. Vtrum ſit difficilius ſecundam, an aduerſam fortunam compoſitè ferre, non eſt facile pronunciare. Aiunt quidam, quemadmodum dolor interimit, voluptas autem liquefacit: ſic rebus aduerſis homines opprimi, atque affligi: ſecundis verò, duntaxat immoderata lætitia efferri. Ego tamen exiſtimarim, ſi mihi, quod ſentio, liceat dicere, difficilius eſſe res ſecundas æquo animo, placidè, & moderatè ferre, quàm aduerſas: propterea quòd ſecundæ res animos hominum vaniſſimis opinionibus imbuere, eoſdemque ad ſuperbiam, ferociam, ignorationem ſui denique facillime impellere ſolent. Ita fit, vt ſecundis rebus elati, præ ſe contemnant alios, ſeſe alijs omnibus anteponant, ſua profundant, alienis rebus manus afferant, leges negligant, ſacra cum profanis miſceant, omnia ſua libidine metiantur: poſtremo ſuæ intemperantiæ ac temeritatis meritas pœnas luant. Contrà in rebus aduerſis præcipua vis ineſt excitandorum ad virtutem animorum, acuendæ fortitudinis & induſtriæ, comprimendæ ſuperbiæ, coercendarum cupiditatum. Nam ſi quis exempli gratia, ſit inertior, ignauior, diſſolutior, mollior natura, is rebus aduerſis ſtimulatus, atque exſuſcitatus, omnem continuò ex animo inertiam, ac mollitiam diſcutit, atque eijcit, totumque ſe ad fortitudinis & patientiæ ſtudium traducit: ſi quis elatior, ferocior, ac ſuperbior: is à rebus aduerſis correctus, & quodammodo eruditus, ad modeſtiam & facilitatem ſeſe dicto citius inflectit: ex quo Græci ſolent ita loqui; τοὺς ἀνθρώπους ταῖς ἀτυχίαις σωφρονίζεσθαι: ſi quis luxurioſus, profuſus, ac ſumtuoſus: is conſilio mutato, frugalitatem, & parſimoniam amplectitur. Hanc ſententiam confirmat Cornelius Tacitus, non optimus ille quidem latinitatis auctor, ſed hiſtoriæ certe ſcriptor prudens, verus, atque acutus, lib. XVII. his verbis: *fortunam adhuc tantum aduerſam tuliſti. ſecundæ res acrioribus ſtimulis animum explorant; quia miſeriæ tolerantur, felicitate corrumpimur.* & item Sallust. coniur. Catil. *Quippe ſecundæ res ſapientum animos fatigant; nedum illi (milites) corruptis moribus victoriæ temperarent.*

AD LYDEN. Od. 28.

Diem Neptuno ſacrum hilariter exigendum eſſe.

FESTO *quid potius die*
Neptuni faciam? prome reconditum
Lyde ſtrenua Cæcubum:
Munitæque adhibe vim ſapientiæ.
Inclinare meridiem
Sentis: ac, veluti ſtet volucris dies,
Parcis deripere horreo
Ceſſantem Bibuli conſulis amphoram.

Nos

Nos cantabimus inuicem
Neptunum, & uirideis Nereidum comas.
Tu curua recines lyra
Latonam, & celeris ſpicula Cynthiæ:
Summo carmine, quæ Cnidon
Fulgenteiſque tenet Cycladas, & Paphon
Iunctis uiſit oloribus.
Dicetur merita Nox quoque nænia.

COMMENTARII.

Feſto quid potius die, &c.] ὕστερον πρότερον. Erat enim hic ordo. Prome Lyde reconditum Cæcubum, vt bibam. quid enim potius feſto Neptuni die facere poſſum?

Munitæque adhibe vim] id eſt, ſeueriorem iſtam ſapientiam ſeptam, & munitam aduerſus voluptates, expugna liberaliore potu, vt det loci aliquid ioco, & ludo. non diſſimile eſt illud, quod eſt ſuprà Od. xxi. ad teſtam. *Tu lene tormentum ingenio admoues Plerunque duro*. nam, qui ingenium durius, rebusque ſerijs ſemper deditum, & ſapientiam obfirmatam, atque in propoſito conſilio pertinacem vini potu temperat, ac relaxat, videtur cùm dulcem quandam vim ſapientiæ afferre, tùm lene quoddam tormentum ingenio duriori adhibere.

Inclinare meridiem ſentis] vides ſolem á meridie iam ad occaſum vergere. tu tamen proinde quaſi ſtet in cœlo fixus, neque ſe commoueat, ſicca manes, neque ea, quę ad curandum corpus pertinent, comparari iubes.

ac ueluti] ſic quidem omnes, quos vidi, libri calamo ſcripti: mallem tamen *at ueluti*.

Parcis deripere horreo.] deripere ſcriptum reperi in quattuor Vatic. Don. Vrſ. Torneſ. eamque ſcripturam puto eſſe rectam & germanam. condebant autem vini cados, & teſtas in horreis antiqui: id eſt, vini apothecis, vt Od. xxii. lib. 4. *eliciet cadum, Qui nunc Sulpicijs accubat horreis*. Vide annot. ad Od. xxi. huius libri. quo loco cum vtatur verbo deſcendendi, ſatis declarat vini apothecas fuiſſe in locis editioribus collocatas, & in eis teſtas & amphoras ſeruari ſolitas, fortaſſe vt facilius fumſi biberent, & ita vinum inueteraſceret, quẽadmodũ docet Columella lib. 1. cap. ix. & nos diximus ſuprà ad Odẽ viii. huius libri.

Bibuli Conſulis amphoram.] ætatem huius vini notat. Fuit autem Bibulus C. Iulij Cæſaris collega, anno ab vrbe condita DCXCIV.

inuicem] viciſſim, vt ſup. Od. xxv. lib. 1. *Inuicem mœchos anus arrogantes Flebis.*

recines] iterum atque iterum canes, vt Od. xii. huius libri, *cuius recinet iocoſa Nomen imago?*

Cynthiæ] Dianæ. Cynthus mons Deli, à quo & Apollo, Cynthius: & Diana, Cynthia nominata eſt.

ſummo] vltimo, vt epiſt. 1. ad Mæcen lib. 1. *ſumma dicende camœna.*

quæ Cnidon, &c.] Venerem deſignat. ſuprà Od. xxx. lib. 1. *O Venus regina Cnidi, Paphiq;.*

iunctis viſit oloribus] cycnis: à quibus trahitur currus Veneris. Od. 1. lib. 4. *marmoreis alis oloribus*, id eſt, vtens olorum pennis, & alis ad currum tuum trahendum. Vtitur etiam Venus paſſeribus ad eandem rem. Sappho. πατρὸς

δὲ

δὲ δόμον λιποῖσα Χρύσεον ἦλθες Ἄρμ' ὑποζεύξασα, καλοὶ δέ σ' ἄγον Ὠκέες στρουθοὶ πτέρυγας μελαίνας Πυκνὰ δινέοντες ἀπ' ὠράν', αἰθέ- ρος διὰ μέσσω.
merita nænia] carmine debito. aliàs nęnia carmen eſt funebre, ut ſupra Od. 1. lib. 2.

AD MAECENATEM. Ode 29.

Inuitat eum ad cœnam.

TYRRHENA regum progenies, tibi
Non ante uerſo lene merum cado
Cum flore Mæcenas roſarum, &
Preſſa tuis balanus capillis
Iandudum apud me eſt. eripe te moræ:
Ne ſemper vdum Tibur, & Eſulę
Decliue contempleris aruum, &
Telegoni iuga patricidę.
Faſtidioſam deſere copiam, &
Molem propinquam nubibus arduis:
Omitte mirari beatæ
Fumum, & opes, ſtrepitumq́ue Romę.
Plerunque gratę diuitibus vices,
Mundæq́ue, paruo ſub Lare, pauperum
Cœnæ ſine aulæis, & oſtro
Sollicitam explicuere frontem.
Iam clarus occultum Andromedæ pater
Oſtendit ignem. iam Procyon furit:
Et ſtella veſani leonis,
Sole dies referente ſiccos.
Iam paſtor vmbras cum grege languido,
Riuumq́ue feſſus quærit, & horridi
Dumeta Siluani: caretq́ue
Ripa vagis taciturna ventis.
Tu, ciuitatem quis deceat ſtatus,
Curas, & vrbi ſollicitus times,
Quid Seres, & regnata Cyro
Bactra parent, Tanaiſq́ue diſcors.
Prudens, futuri temporis exitum
Caliginoſa nocte premit Deus:
Ridetq́ue, ſi mortalis vltra
Fas trepidat: quod adeſt, memento

Compo-

Componere æquus. cetera fluminis
Ritu feruntur, nunc medio alueo
Cum pace delabentis Etruſ-
Cum in mare, nunc lapides adeſos,
Stirpeiſque raptas, & pecus, & domos
Voluentis vnà, non ſine montium
Clamore, vicinæque ſiluæ,
Cum fera diluuies quietos
Irritat amneis. ille potens ſui,
Lætuſque deget: cui licet, in diem,
Dixiſſe, vixi: cras vel atra
Nube polum pater occupato,
Vel ſole puro: non tamen irritum
Quodcunque retro eſt, efficiet: neque
Diffinget, infectumque reddet,
Quod fugiens ſemel hora vexit.
Fortuna ſæuo læta negocio, &
Ludum inſolentem ludere pertinax,
Tranſmutat incertos honores,
Nunc mihi, nunc alij benigna.
Laudo manentem. ſi celereis quatit
Pennas: reſigno, quæ dedit: & mea
Virtute me inuoluo: probamque
Pauperiem ſine dote quæro.
Non eſt meum, ſi mugiat Africis
Malus procellis, ad miſeras preces
Decurrere: & votis paciſci,
Ne Cypriæ, Tyriæque merces
Addant auaro diuitias mari.
Tunc me biremis præſidio ſcaphæ
Tutum per Aegeos tumultus
Aura feret, geminuſque Pollux.

COMMENTARII.

Tyrrhena regum progenies] Mæcenatem ſignificat, ab Etruſcis Regibus oriundum, vt diximus ſup. Od. 1. lib. 1. *Mæcenas atauis edite Regibus.* & Propert. lib. 3. *Mæcenas eques Etruſco de ſanguine Regum, Intra fortunam qui cupis eſſe tuam.*

tibi Non ante verſ. l. m. c. Cum fl. &c.] tria ſe præcipue apparaſſe oſtendit: vinum, roſas, vnguenta. ſic ſup. Od. 11. lib. 2. *huc vina, & unguenta, & nimium breues Flores amænæ ferre iube roſæ.*

non

non ante verſo cado] quid ſit cadum uertere, & cadus uerſus, ex Plauto intelligere licet in Sticho. *Nolo ego nos pro ſummo bibere: nulli relerimus poſteà: Nanque ædepol quamuis de ſubito uel cadus uerſi poteſt.* & Virg. Aen. IX. *Indulgent ui no, & uertunt crateras ænos.* Vinum igitur è cado promturi cadum uertebant: & ita uinum hauriebant, ſeu depromebant.

preſſa] id eſt, ex qua oleum expreſſum eſt, quod balaninum appellatur. per glandem igitur preſſam, oleum balaninum ex glande unguentaria expreſſum ſignificat.

tuis capillis] ut eo ungento tui capilli delibuti niteant.

balanus] balanus glans unguentaria. Plin. lib. 12. cap. XXVIII.

Eſulæ] Eſula oppidum in colle ſitum, Tiburi propinquum.

& Telegoni iuga parr.] id eſt, Tuſculum item in colle ſitum. de quo multa Strabo lib. 5. De Telegono autem ſcribit Homeri interpres ὀδ. λ. recentiores poetas ea, quę de Telegono Vlyſſis & Circes filio dicuntur, confinxiſſe, nempe ab eo, eum in Ithacam patrem quęrens ueniſſet, imprudente patrem eſſe interfectum.

faſtidioſam copiam] quę faſtidium parit. nam *Putet aper, rhombusq; recens, mala copia quando Aegrum ſollicitat ſtomachum*, ut eſt ſatyra II. lib. 2 ſuprà Od. 1. huius libri, dominũ, terrę faſtidioſum dixit, qui terrę faſtidio afficiatur.

Molem propinquam nubibus] ędificia ad eam altitudinem perducta, ut nubes attingere uideantur. ſup. Od. XV. lib. 2. *regias moles* appellauit.

Mundæ] neque ſordidę, neque nimis opiparę, & ſumtuoſę, ut ſaty. 2. lib. 2. *Mundus erit, qui non offendet ſordibus, atque In neutram partem cultus miſer.*

Sollicitam explicuere frontem] ademerunt curas, & exhilararunt animos *explicare frontem* dicitur tùm id, quod lętitię cauſam affert, ut hoc loco: tùm is, qui re aliqua lęta ſibi oblata, uultu & fronte lętitiam declarat. ſic. ſat. II. lib. 2. *Ac uenerata Ceres, ut culmo ſurgeret alto, Explicuit uino contracta ſeria frontis.* Terentius de eo, qui hilariter uiuit, dixit *exporrigere frontem.* Adelph. *da te hodie mihi: exporrige frontem.* paulo poſt idem dicit aliis uerbis, *hodie modò hilarum te face.*

Iam clarus occultum] uidetur hic Alcęum eſſe imitatus: cuius extant hi uerſus apud Athen. lib. 1. & 10. Τέγγε πνεύμονας οἴνῳ, τὸ γὰρ ἄςρον περιτέλλεται. Ἡ δ' ὥρη χαλεπὴ, πάντα δ' ἐδίψᾳ ὑπὸ καύματος, & alibi, Πίνωμεν: τὸ γὰρ ἄςρον περιτέλλεται. ſignificatur autem ęſtatis aduentus.

Andromedę pater] Cepheus Andromedę pater ex Caſſiopea uxore. de quo ſic Aratus. Αὐτὸς μὲν κατόπισθεν ἐὼν κυνοσουρίδος ἄρκτου Κηφεὺς ἀμφοτέρας χεῖρας τανύοντι ἔοικώς. Andromedę autē repoſui, ſecutus libros ueteres.

iam procyon furit] antecanem Aratus ſub geminis locat. Καὶ μὴν καὶ προκύων διδύμοις ὑπὸ καλὰ φαείνει. quem uerſum ſic uertit M. Tull. *et hic Geminis eſt ille ſub ipſis, Antecanem Graio procyon qui nomine fertur.*

& horrida Dumeta Siluani] ita ſcriptum reperi in duobus lib. Vatic. & Ianu. alij habent *horridi*, &c. unus, *horrida Dumeta ſiluarum.* ego probabiliorem, meo iudicio, ſcripturam ſecutus ſum.

caretq; ripa] cod. Achillis Statij *caret quà*, quam ſcripturam non memini me uſquam reperire.

regnata Cyro Bactra] in quibus regnauit Cyrus. notauimus hoc genus loquendi ſuprà ad. Od. VI. lib. 2. *et regnata petam Laconi Rura Phalantho.* Strabo. βάκτραν nominat numero ſingulari lib. 11. εἶτα εἰς βάκτραν τὴν πόλιν, &c. Plinius Bactra numero multitudinis, ut Horat.

Tanaiſq; diſcors] cur diſcors? an quòd cum Mœotide palude Aſiam ab

Europa diſterminat? an quòd deſinens in duas ſe partes findit, unaque in Mœotidem paludem, altera in Cimmerium Boſporum influit? an quòd Scythæ & Sarmatę, per quos fluit, continua inter ſe bella gerunt?

Prudens fut. temp. exit] nihil eſt hac ſententia tritus. eam ſic complectitur Pindarus εἰδ. ιϐ. Olymp. *σύμβολον δ' ὕπω τις ἐπιχθονίων πιστὸν ἀμφὶ πράξιος ἐσσομένης εὗρεν θεόθεν. τῶν δὲ μελλόντων τετύφλωνται φράδαι.* id eſt, nullus dum mortalium certam rei futuræ notam diuinitus conſecutus eſt: & futurorum cognitio eſt obſcura.

vltra fas trepidat] vltra id, quod ei licet, laborat, id eſt, ſe cura rerum futurarũ macerat, vt Od. XVI. lib. 2. *Lætus in præſens animus, quod vltrà eſt, Oderit curare.*

quod adeſt] id quod præſens eſt. ſic Pind. εἰδ. η. ἰσθμ. *τὸ δὲ πρὸ ποδὸς ἄρειον αἰεὶ χρῆμα πᾶν. δόλιος γὰρ αἰὼν ἐπ' ἀνδράσι κρέμαται ἑλίσσων βιότου πόρον,*

ęquus] id eſt, ęquo animo. annot. ad Od. III. lib. 2.

cetera fluminis ritu feruntur] ea tantùm, quę pręſentia ſunt, in noſtra poteſtate ſunt ſita, eaque noſtro arbitratu componere, & moderati poſſumus, inquit. cetera autem uel Dei immortalitatis uoluntate, ac prouidentia adminiſtrantur, & horum cauſę ſunt ęternę ac neceſſarię: uel temerè, arbitrioque fortunę eueniunt, & horum cauſæ ſunt fortuitę. dico autem hęc de philoſophorum ſententia. Quemadmodum autem fluuij, qui nunc lenis & pacatus eſt: nunc rapidus & uiolentus, curſum moderari non poſſumus: ſic neque rerum futurarum naturam, quę interdum tranquilla eſt, ſedata, lęta, optata: interdum concitata, & turbulenta, & mortalibus calamitoſa, atque aduerſa, immutare fas eſt. Sępe utuntur poëtę hac torrentis ſimilitudine ſed uariè. Virgil. Aeneam armorum ſonitu & fragore è ſomno excitatum cum paſtore confert, è montis uertice torrentem ingenti cum murmure præcipitantem, omniaq; ſecũ trahentem, exaudiente. Aeneid. 2. *Excutior ſomno, & ſummi faſtigia tecti Aſcenſu ſupero, atque arrectis auribus aſto: In ſegetem ueluti cum flamma furentibus Auſtris Incidit, aut rapidus montano flumine torrens Sternit agros, ſternit ſata læta, boumq; labores, Præcipitesq; trahit ſiluas. ſtupet inſcius alto Accipiens ſonitum ſaxi de uertice paſtor.* Sic Lucret. lib. 1. ubi diſputat de primis principiis, docetq; ea cerni non poſſe: uentorum affert ſimilitudinem, qui, cùm oculis non cernantur, arbores ſternunt tamen, & mare turbant, & concitant, non aliter (inquit) *Quàm cum mollis aquæ fertur natura repente Flumine abundanti, quod largis imbribus auget Montibus ex altis magnus decurſus aquai, Fragmina conijciens ſiluarum, arbuſtaq; tota: Nec ualidi poſſunt pontes uenientis aquai Vim ſubitam tolerare. ita magno turbidus imbri Molibus incurrit ualidis cum uiribus amnis: Dat ſonitu magno ſtragem, uoluitq; ſub undis Grandia ſaxa: ruit, quà quicquam fluctibus obſtat.* & Hom. ἰλ. λ. Aiacem in prelio viros, equosque ſternentem cum fluuio torrente comparat. *Ὡς δ' ὁπότε πλήθων ποταμὸς πεδίον δὲ κάτεισι Χειμάῤῥους κατ' ὄρεσφιν ὀπαζόμενος Διὸς ὄμβρῳ. Πολλὰς δὲ δρῦς ἀζαλέας, πολλὰς δέ τε πεύκας Εἰσφέρεται. πολλὸν δέ τ' ἀφύσγετον εἰς ἅλα βάλλει. Ὣς ἔφεπε κλονέων πεδίον τότε φαίδιμος Αἴας.* itemq; Diomedem ἰλ. ε. *Θῦνε γὰρ ἂμ πεδίον ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς Χειμάῤῥῳ,* &c. Horatius quoque Od. II. lib. 4. Pindarum cum tali fluuio comparat. *Monte decurrens uelut amnis, imbres Quem ſuper notas aluere ripas, Feruet, immenſusq; ruit profundo Pindarus ore.* Idem Od. XIIII. eiuſdem libri, Claudium Neronem eiuſmodi fluuio ſimilem facit, *Sic Tauriformis uoluitur Aufidus: Qui regna Dauni perfluit Appuli, Cum ſæuit, horrendamq; cultis Diluuiem meditatur agris: Vt Barbarorum,* &c. Sic Homerus ἰλ. γ. Vlyſſis orationem cum niuibus hibernis confert. *Ἀλλ' ὅτε δὴ ὄπα τε μεγάλην ἐκ στήθεος ἵει, Καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν, Οὐκ ἂν ἐρίσσειε βροτὸς ἄλλος.*

delabentis

delabentis] ſic eſt legendum, non, dilabentis. & ita ſcriptum reperi in duob. codicib. Vaticanis, Don. Faêr. Vrſ. Torn.

Irritat] irritandi verbum vnico, ſcribendum eſſe aliquando exiſtimaui, cum à verbo *iraſcor*, ſeu ab *ira* ducatur. ſed cum in omnibus libris calamo ſcriptis reperiatur ſcriptum irritare, & in lib. Faer. Vrſ. Don. Torn. hoc loco *Irritat* ſine vlla litura: & cum Plin. & Colum. vtantur verbo proritandi, à ſententia deſciſco. Eſt autem irritare propriè iram commouere, & concitare, fortaſſe à canibus iratis ductum. ἐρίζειν dicunt Græci, ex quo excitare interdum ſignificat M. Tull. Phil. VII. *irritari Antonium non oportuit*. Brut. ad Att. *neſcio, quid ſcribam tibi, niſi unum, pueri & cupiditatem, & licentiam potius eſſe irritatam, quàm compreſſam*. Terent. Adelph. *ne ſi magis irritatus fiet, aliquà ad patrem hoc permanet, atque ego tunc perpetuò perierim*. Plaut. Amphit. *Nam ſi me irritaſſis, hodie lumbifragium hinc auferes*. Horat. in epiſtol. ad Piſon. *Segnius irritant animos dimiſſa per aureis*, &c.

Ille potens ſui, lętusque] ἐγκρατὴς ἑαυτοῦ: liber, & ſolutus omni cupiditate, & vacuus ab omnibus animi morbis.

In diem vixi] crebrò monet Horatius, vt in diem viuamus, id eſt, vt bonis præſentibus, & paratis, atque in noſtra poteſtate ſitis fruamur. vt Od. XVI. lib. II.

cras vel atra] reſpexit ad illud ἐμοῦ θανόντος ἡ γῆ μιχθήτω πυρί. quæ oratio eſt eorum, qui futura ad ſe nihil pertinere putant. non diſſimile eſt illud ex Hymnide Cæcilij. *Mihi ſex menſes ſatis ſunt uitæ: ſeptimum Orco ſpondeo.*

Non tamen irritum] Ariſt. lib. 6. de morib. ad Nicom. quo loco diſputat περὶ προαιρέσεως, id eſt, de conſilio, vt nos quidem vertimus: duos verſus Agathonis profert in hanc ſententiam Μόνου γὰρ αὐτοῦ καὶ θεὸς στερίσκεται, Ἀγένητα ποιεῖν, ἅν ᾖ πεπραγμένα. quos verſus ſic vertimus. Hoc nàque duntaxat negatum etiam Deo eſt, Quæ facta ſunt, infecta poſſe reddere. eandem ſententiam ſic complexus eſt Simonides, τὸ γὰρ γεγενημένον, οὐκ ἔτι ἄῤῥεκτον ἔςαι.

Quodcunque retro eſt] quodcunque præterijt.

Diffinget] ex hoc loco intelligi poteſt, quid ſit diffingere, nempe contrarium eſſe verbo fingendi, quemadmodum ſuprà docuimus Od. XXXV. lib. I. vbi locum illum in omnibus exemplarib. corruptum, *diffingas retuſum*, &c. ita emendauimus, diſtringas recuſum. quidam tamen hoc loco legunt *Diffringet*. quam ſcripturam quamuis nuſquam repererim, probo tamen.

Ludere pertinax] de hoc genere loquendi dicemus ad Od. VIII. lib. 4. Iam *ludum ludere, & gaudium gaudere*. & ſimilia, Latinis ſunt vſitata. Terent. in Eunucho. *quia conſimilem luſerat Iam olim ille ludum.*

Tranſmutat incertos honores Nunc, &c.] ſic ſup Od. XXXIIII. lib. I. *ualet ima ſummis Mutare*, &c. & *hinc apicem rapax Fortuna cum ſtridore acuto Suſtulit, hic poſuiſſe gaudet.*

benigna] quid ſit benignus, & benignitas, diximus ad Ode XVII. lib. I.

Laudo manentem] ſi fortuna manet, laudo, &c. fortuna manens intelligitur ſecunda: auolans, & fugiens, aduerſa. ita loquitur lib. de arte poet. *Ut redeat miſeris, abeat fortuna ſuperbis*. & Od. XXXV. lib. I. *Vtcunque mutata potentes Veſte domos inimica linquis*. ſic Eurip. Phœniſſ. Κρέων. Μεῖνον· τί φεύγεις; Τειρεσ. ἡ τύχη σ', ἀλλ' οὐκ ἐγώ.

ſi cele. quat. Penn.] id eſt, ſi auolat: ſi mutatur fortuna, ſi fugit, id eſt, ſi aduerſa eſt, vt diximus.

reſigno, q. d.] quæ obſignata habebam, aperio, & reddo. ſic epiſt. ad Mæcen. ſecunda lib. I. *Hac ego ſi compellor imagine, cuncta reſigno.*

mea Virtute me inuoluo] bona externa non deſidero: ſed meis cõtentus

 viuo:

viuo : in mea virtute meæ vitæ præſidium conſtituo, non in rebus externis: meis me viribus tutor, ac defendo, non alienis.

probamq; paup. ſ. d. q.] id eſt, paupertatem cum virtute coniunctam expeto. ducta eſt ſimilitudo ab ijs vxoribus, quæ indotatæ ducuntur domum. congruit cum his id, quod eſt Od. IX. lib. 4. *Non poſsidentem multa uocaueris Rectè beatum*, &c. quæ ſequuntur.

Non eſt meum, &c.] non eſt meum nauigare, nauigationisq; me periculo committere, vt diteſcam. ſolent autem homines in dubijs temporibus, & rebus aduerſis, quemadmodum coorta in mari tempeſtate, ad deos confugere. ſup. Od. I. huius libri. *Deſiderantem, quod ſatis eſt neque Tumultuoſum ſollicitat mare: Nec ſæuus*, &c.

& votis paciſci] non eſt meum (inquit) votis, & precibus cum dijs quodam modo tranſigere, ac paciſci, ne naufragio facto merces meæ in mari pereant.

Tunc me biremis] ſignificat id nunquam futurum. Quis enim ſe in mari Aegæo, tempeſtate coorta, & ventis increbreſcentibus naui biremi tutò nauigaturum ſperet? quanquam Catullus faſelum laudans negat vlla vota *littoralibus Deis ſibi eſſe facta, cum ueniret à mare Nouiſſimo uſque ad Benacum lacum*. Melius igitur Eurip. Ναῦς ἡ μεγίστη κρεῖσσον, ἢ μικρὸν σκάφος.

geminusq; Pollux] ſic Catull. *Gemelle Caſtor, & Gemelle Caſtoris*. de Caſtore, & Polluce diximus ad Od. XII. lib. I.

Ode 30.

Carminum ſuorum gloriam æternam fore.

EXEGI monimentum ære perennius.
Regaliq; ſitu Pyramidum altius:
Quod non imber edax, non Aquilo impotens
Poſſit diruere, aut innumerabilis
Annorum ſeries, & fuga temporum.
Non omnis moriar: multaq; pars mei
Vitabit Libitinam. vſque ego poſtera
Creſcam laude recens, dum capitolium
Scandet cum tacita uirgine pontifex.
Dicar, quà uiolens obſtrepit Aufidus:
Et, quà pauper aquę Daunus agreſtium
Regnauit populorum, ex humili potens
Princeps Aeolium carmen ad Italos
Deduxiſſe modos. ſume ſuperbiam
Quęſitam meritis: & mihi Delphica
Lauro cinge uolens Melpomene comam.

COMMENTARII.

Exegi] abſolui, perfeci.

Quod non imber edax, &c.] hæc videntur è Pindaro expreſſa: qui

Pyth. εἰδ. ἕκτῳ, ait laudum theſaurum Xenocrati, eiusq; maioribus in Apollinis fano opulentiſſimo repoſitum neque ab imbre hiberno, neque ui uentorum in altiſſimos maris receſſus, ac latebras delatum iri. ſic Pind. Τὸν (ſub. θησαυρὸν) οὔτε χειμέριος ὄμβρος ἐπακτὸς ἐλθὼν ἐριβρόμου νεφέλας, στρατὸς ἀμείλιχος, οὔτ' ἄνεμος ἐς μυχοὺς ἁλὸς ἄξει παμφόρῳ χεράδι τυπτόμενος.

ſitu] ſtatu, poſitu.

impotens] vehementer ſæuiens. tralatio ducta ab impotentibus, & incontinentibus hominibus, qui ſibi temperare non poſſunt, quo minus, quod ira ſuadet, aut libido, exequantur. vide annot. ad Od. XXXVII. lib. I.

innumerabilis Annorum ſeries] immenſa temporis longinquitas.

fuga temporum] curſus temporum. ſic ſuprà Od. XIIII. lib. 2. *fugaces annos dixit*. & oda ſuperiore. *horam fugientem*.

Non omnis moriar] non totus moriar. ſic loquitur epiſt. I. *Quid uerum, atque decens, curo, & rogo, & omnis in hoc ſum*.

multaq; pars mei] mens, ingenium, conſilium, maxima, & præſtantiſſima hominis pars.

vitabit Libitinam] erit immortalis, mortem effugiet. Libitina Dea funerum. epiſt. ad Aug. lib. 2. *Miraturq; nihil, niſi, quod Libitina ſacrauit*, id eſt, niſi, quod ſepultum, & munere uiuendi defunctum eſt. & ſaty. VI. lib. 2. *Autumnusq; grauis Libitinæ quæſtus acerbæ*. T. Liuius. li. 41. annalium. *Ne liberorum quidem funeri Libitina ſufficiebat*. uide quæ annotata ſunt ad illum locum *Libitinæ quæſtus acerbæ*. Sed vtrùm hoc ſentit Horatius, animum eſſe immortalem, quemadmodum nos Chriſtiani credimus, an id ſignificat, ſe laude, & gloria libris ſuis parta perpetuò victurum? quod ſanè credibilius eſt. Nam Horatius quidem animorum immortalitatem nuſquam probat: eam autem immortalitatem ſolam nouit, quæ ſit in memoria uiuorum poſita, quemadmodum omnes ferè veteres exiſtimabant, præter Platonem, & paucos alios. Nam de Ariſtotele quidem vtram ſententiam ſequatur, philoſophi certant, *& adhuc ſub iudice lis eſt*. Videtur tamen non obſcurè, quid ſentiat, ſignificare, ſi quis eius uerba attentè conſideret.

recens] nunquam ſeneſcens, ſemper incolumis, incorruptus, atque integer.

Dum capitol. Scand. cum tac. virg.] ſolitas eſſe uirgines Veſtales ſacris publicis intereſſe, declarant hæc uerba Dionyſij Halicarn. lib. III. ἔπειτα ταῖς ἱεραῖς παρθένοις, ὑφ' ὧν τὸ ἄσβεστον φυλάττεται πῦρ, τέτταρσιν οὔσαις δύο προσκατέλεξεν ἑτέρας. πλειόνων γὰρ ἤδη συντελουμένων ὑπὸ τῆς πόλεως ἱερουργιῶν, αἷς ἔδει τὰς τῆς ἑστίας παρεῖναι θυηπόλους, οὐκ ἐδόκουν αἱ τέτταρες ἀρκεῖν.

Violens] violentus. acrem appellat ſaty. I. lib. I. *Cum ripa ſimul auulſos ferat Aufidus acer*.

Aufidus] Apuliæ fluuius, de quo Strabo lib. V. commemorat Horat. Od. IX. lib. 4. *longè ſonantem natus ad Aufidum*. & ſaty. I. lib. I. *Cum ripa ſimul auulſos*, &c. & Od. XIIII. lib. 4. *Sic tauriformis uoluitur Aufidus*.

Et quà pauper aquæ Daunus] Od. XIIII. lib. 4. *Qui regna Dauni perfluit Appuli*. pauperem aquę autem Daunum intellige fluuium eiuſdem nominis.

Regnauit populorum] ego ſic hunc locum emendaui à Seruio admonitus XI. lib. Aeneid. idq; duob. locis: uno, *Iuſtitiæ ne prius mirer*, &c. altero, *nec veterum memini, lætorue malorum*: & item à Porphyrione. *regnauit* autem idem ualet, quod rex fuit, ἐβασίλευσε, ἦρξε. ſolet enim Horat. ſtructuram Gręcam ſeruare etiam in ſermone Latino, ut *deſine mollium querelarum, abſtineto irarum, & inuidiæ auenæ*, &c. ſententia igitur, & ordo horum uerborum talis eſt, Dicar ego, qui ex humili, potens & clarus extiti, qua parte labitur Aufidus, & quà regnauit

uit Daunus,princeps,id eſt, omnium primus deduxiſſe carmen Aeolium ad modos,ſeu cantus Latinos.

Princeps] primus: ſuprà lib. 1. Od. XVI. *principi limo*. ſic Lucret. lib. 1. de Iphianaſſa. *Nec miſeræ prodeſſe in tali tempore quibat, Quòd patrio princeps donarat nomine regem.* M. Tull. lib. 2. accuſ. *omnium nationum exterarum princeps Sicilia ſe ad amicitiam, fidemq; populi Rom. applicuit.*

ſume ſuperbiam] ſume ſpiritus iuſtos, & tibi iure debitos, nempe ingenio partos. Nam cum Muſam alloquitur,eamq; laudat, ſibi eodem tempore, eademq; opera blanditur, & fauet.

CARMINVM LIBER QVARTVS.

Ode I.

Se iam ea ætate eſſe, vt à rebus Venereis alieno eſſe animo debeat: & tamen Ligurini væſano amore torreri.

INTERMISSA Venus diu,
Rurſus bella moues. parce, precor, precor.
Non ſum qualis eram bonæ
Sub regno Cynaræ: deſine dulcium
Mater ſæua Cupidinum,
Circa luſtra decem flectere mollibus
Iam durum imperijs. abi
Quò blandæ iuuenum te reuocant preces.
Tempeſtiuius in domo
Paulli, purpureis ales oloribus,
Comaſſabere Maximi,
Si torrere iecur quæris idoneum.
Nanque & nobilis, & decens,
Et pro ſollicitis non tacitus reis,
Et centum puer artium,
Latè ſigna feret militiæ tuæ.

Et, quandoque potentior
Largis muneribus riſerit æmuli,
Albanos prope, te, lacus
Ponet marmoream ſub trabe Cypria.
Illic plurima naribus
Duces tura: lyræq;, & Berecinthiæ
Delectabere tibię
Miſtis carminibus non ſine fiſtula.
Illic bis pueri die
Numen cum teneris virginibus tuum
Laudentes, pede candido
In morem Salium ter quatient humum,
Me nec fœmina, nec puer
Iam, nec ſpes animi credula mutui,
Nec certare iuuat mero:
Nec uincire nouis tempora floribus.
Sed cur, heu, Ligurine, cur
Manat rara meas lacryma per genas?
Cur facunda parum decoro
Inter uerba cadit lingua ſilentio?
Nocturnis te ego ſomnijs
Iam captum teneo: iam uolucrem ſequor
Te per gramina Martij
Campi, te per aquas, dure, uolubileis.

COMMENTARII.

precor, precor]ſic Sappho, apud quam crebrę ſunt hę repetitiones: *Λίσσομαί σε, λίσσομαι.* eadem *παρθενία, παρθενία, ποῖ με λιποῖσα οἴχῃ*; ſic idem Horat. Od. XVII. lib. 2. *ibimus, ibimus.* Od. III. lib. 3. *Ilion, Ilion.* Od. IIII. epod. *Deus, Deus nam me uetat,* &c.

bonę ſub regno Cynaræ] bonam (opinor) appellat propterea, quòd liberaliter gratificabatur Horatio, neque ullam mercedem exigebat, ut fatetur ipſe epiſt. ad uillicum lib. I. *Quem ſcis immunem Cynaræ placuiſſe rapaci.* neque obſtat, quòd epiſtola ad Męcenatem II. lib. I. proteruam appellat. *Inter uina fugam Cynaræ mærere proteruæ.* Nam nihil pertinet hoc ad quęſtum meretricium, neq; quicquam prohibet, quominus eadem puella dici poſſit & liberalis, & proterua. ut ſup. Od. XIX. lib. I. *Vris grata proteruitas.* & Od. V. lib. 2. *Iam proterua Fronte petet Lalage maritum.* Mentionem huius Cynarę facit etiam Od. XIII. huius lib. *Felix poſt Cynaram.* ſub regno autem dixit, quia qui amant, ſeruiunt.

Mater ſæua Cupidinum] hic idem uerſus poſitus eſt ſuprà Od. XIX. lib. I. in principio.

mollib.

mollib. Iam dur. imp.] antitheſis . mollia autem appellat Cupidinis, ſeu amoris imperia quia molliunt animos . ſic Homer. *χλωρὸν δέος.* & idem Horat. *pallidam mortem* nominat, quod annot. ad Od. IIII. lib. I. ſic Ouid. lib. I. de remed. amor. *Lude. decent animos mollia regna tuos.*

marmoreis ales olorib.] id eſt, quæ celeriter uehi ſoles curru olo ribus iuncto. Sed quòd *marmoreis* repoſui, pro *purpureis* : fateor equidem me in omnib. ueterib. libr. quos uidi, ſcriptum reperiſſe *purpureis*. Verùm cum mihi uideretur hæc uulgata ſcriptura inepta, & corrupta : (quis enim uidit unquam cycnos purpureos, ſeu purpurei coloris ? aut quid ineptius, quàm *purpureis* interpretari, pulchris, & nitidis ? Nam quamobrem dicat *purpureos tyrannos* Od. XXXIV. primi lib. *& autumnum purpureo uarium colore* Od. 5. lib. 2. *et purpureum, latè qui ſplendeat, pannum* de arte poët. ratio perſpicua, & in promtu poſita eſt.) Cum igitur hic locus mihi corruptus uideretur : approbantibus compluribus viris doct. hanc ſcripturam veram eſſe exiſtimaui. marmoreum enim pro candido, & candidi coloris, vſurpant optimi ſcriptores. Lucret. lib. 2. *Quòd ſi caruleis conſtarent æquora ponti Seminibus, nullo poſſent albeſcere pacto. Nam quocunque modo perturbes : cærula quæ ſint, Nunquam in marmoreum poſſunt migrare colorem* . ibid. ſup. *Vt mare cum magni commorunt æquora ponti, Vertitur in canos candenti marmore fluctus.* Virg. Georg. 4. *Tum quoque marmorea caput à ceruice reuulſum Gurgite cum medio portans Oeagrius Ebrus Volueret,* &c. & Ouid. lib. 4. faſt. *Aurea marmoreo redimicula demite collo.*

Comaſſabere] laſciuies, iocabere, voluptariè viues . eſt autem ita legendum, *comaſſabere*, non, *comeſſabere*, vt putat vulgus, exiſtimans à comedendo, aut comeſſe ductũ eſſe, & ita emendauerat Fuluius Vrſinus vir doctiſſ. in cod. Rain. Card. Mutuati autem ſunt Latini hoc uerbum à Græcis, vt alia pleraque, apud quos *κωμάζειν* eſt ebriorũ, aut intemperantium morẽ ſe gerere, laſciuire, ſcortatum ire, &c. Theocr. Amaryllide. *Κωμάσδω ποτὶ τὰν Ἀμαρυλλίδα, ταὶ δέ μοι αἶγες Βόσκονται κατ' ὄρος,* &c. Neque uero me fugit apud Feſtum legi comiſſatio . ſed eò errat Feſtus, quòd *ἀπὸ τῶν κωμῶν*, id eſt, à vicis dictum putat . melius Varro lib. 6. de lingua Lat. qui *ἀπὸ τοῦ κώμου* dicit appellatam eſſe comaſſationem : ſeu, vt ſcriptum eſt in exemplarib. Varronis, comiſſationem Omnino vel comiſſatio, & comiſſari dicendum, vel comaſſari, & comaſſatio.

Si torrere iecur quæris] iecur ſedes eſt libidinis, & ita ſentiunt etiam ipſi philoſophi. Nam Plato quidem perſpicuè, vt in corde *τὸ θυμῶδες, καὶ τὸ ὀργιστικὸν*, id eſt, iraſcendi vim locat : ita in hepate *τὸ ἐπιθυμητικὸν*, id eſt, cupiditatem. & Ariſtoteles ita ſcribit topic. 4. *καὶ ἡ μὲν λύπη ἐν τῷ ἐπιθυμητικῷ. ἐν τούτῳ γὰρ καὶ ἡδονή. ἡ δὲ ὀργὴ ἐν τῷ θυμοειδεῖ.* Poëtæ autem minus accuratè hanc diſtinctionem ſeruant. Horat. epiſt. ad Lollium II. lib. I. *Non ancillarum iecur ulceret ulla, puerue.* ſup. Od. XXV. lib. I. *Cum tibi flagrans amor, & Cupido Sæuiet circa iecur ulceroſum* . & Od. IIII. lib. 3. *Incontinentis nec Tityi iecur Relinquit ales.* quibus locis, & hac ode, perſpicuè iecur, libidinis, & amoris ſedem facit. at Od. XIII. eiuſdem primi libri, iræ : *ue, meum Feruens difficili bile tumet iecur.* & ſaty. IX. lib. I. *meum iecur urere bilis.* ſic Iuuen. ſaty. I. *Quid referam, quanta ſiccum iecur ardeat ira ?* Homerus declarat in corde iam efferueſcere *ὀδ. υ. κραδίη δέ οἱ ἔνδον ὑλάκτει.* & *ἰλ. ι. Ἀλλά μοι οἰδάνεται κραδίη χόλῳ.* quem verſum ſic Latinè vertit M. Tull. *Corq; meum penitus turgeſcit triſtibus iris.* Apud eundem libidinis tale exemplum eſt *ἰλ. ξ. Οὐ γάρ πώποτέ μ' ὧδε θεᾶς ἔρος, οὐδὲ γυναικὸς Θυμὸν ἐνὶ στήθεσσι περιπροχυθεὶς ἐδάμασσε.* nuſquam enim Homerus (quod ſciam) hepar æſtuare libidine dicit : ſed pectus potius. aut aliquid ſimile . ceteri libidinem nõ obſcurè in hepate locant. Theoc. Hyla *ὁ δ', ἀπόδες ἦγον, ἐχώρει Μαινόμενος.*

Μαινόμενος. *χαλεπὸς γὰρ ἔσω θεὸς ἧπαρ ἀμύσσει.* & Anacr. de Cupidine arcum tenente. *Τανύει δὲ, καί με τύπτει Μέσον ἧπαρ, ὥσπερ οἶστρος.*

& decens] pulcher. ut ſup. Od. xxvii. lib. 3. *malas decentes.*

non tacitus] non mutus, immo facundus, & eloquens.

& centum puer artium] & quamplurimis laudabilibus artibus inſtructus.

quandoq; , &c.] id eſt, quandocunque ſuperiore apud amicam loco fuerit, quàm ęmuli quantumuis in eam largi, & profuſi. ſic Od. proxima. *quandoque trahet feroces Per ſacrum clinum merita decorus Fronde Sicambros.* & in epiſt. ad Piſones. *et idem Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.*

Albanos prope, te, lacus] te prope Albanos, lacus, &c. totius huius loci hæc ſententia eſt, quandocunque ſuperior fuerit æmulis ſuis, qui primum locum apud amicam pretio emere conantur: te marmoream locabit prope lacus Albanos.

plurima naribus duces tura.] plurimi tibi ex ture incendentur odores.

Berecynthiæ] Phrygiæ. ſup. Od. xviii. lib. i. *cornu Berecynthium* dixit; quo vtebantur in ſacris Bacchi, & matris deorum. vide annot. ad Od. xvi. lib. i.

pede candido In mor. Sal. ter quat.] Saliorum in morem ter ſaltabunt. Od. xxxvi. lib. i. *Nec morem in Salium ſit requies pedum.* pellere, aut pulſare, aut quatere terram, pro eo quod eſt, ſaltare, apud hunc poetam valdè ſunt vſitata. vide Od. iiii. lib. i.

nec ſpes animi credula, &c.] nec ſpes cum perſuaſione coniuncta fore, vt mutuò amer ab ea, cuius impotenti amore captus ſum.

Nec certare iuuat mero] epiſt. ad Mæcen. iii. lib. i. *Nocturno certare mero, putere diurno.* Ode xii. lib. 2. *certare ioco.*

Sed cur heu, Ligurine, cur] poſteaquàm multis verbis oſtendit ſe iam ad amorem eſſe ineptum, atque (vt ita dicam) mancum, denique iudicio tandem, ac voluntate ab huiuſmodi delicijs, ineptijs, ac nequitijs abhorrere: nunc vi amoris coactus fatetur ſe, quamuis ætate iam ingraueſcente à tali mollitie, ac nequitia remotiſſimus eſſe debeat, amore Ligurini pueri incenſum tamen ad priſtinas laſciuias reuocari.

Manat rara meas lacryma] lacrymarum raritas acrem quidem ſignificat doloris vim eſſe, quæ lacrymas exprimat: veruntamen ita lentum, & tabificum morbum, vt non vniuerſæ erumpant, ſed ſpatio interpoſito guttatim defluant.

inter verba cadit] titubat, hęſitat. Plutarchus in Demetrio ἐπίσχεσιν φωνῆς appellat. Vide annot. ad Od. xiii. lib. i.

Nocturnis te ego ſomnijs] quo quiſque in ſtudio diem conterit, & quibus in curis eſt occupatus, eas res plerunque ſomniare ſolet: quod elegantiſſimis verſibus docet Lucret. lib. 4. *Et, quo quiſque ferè ſtudio defunctus adhæret, Aut quibus in rebus multum ſumus ante morati, Atque, in qua ratione fuit contenta magis mens, In ſomnis eadem plerunque uidemur obire: Cauſidici cauſas agere, et componere leges: Induperatores pugnare, et prælia obire,* &c. Virgil. pharm. *an qui amant ipſi ſibi ſomnia fingunt?* ſic Philippides ille apud Ariſtoph. ἐν νεφέλαις equos ſomniat.

dure] inexorabilis.

AD ANTONIVM IVLVM. Ode 2.

Pindarum imitari periculoſum eſſe.

PINDARVM quiſquis ſtudet æmulari,
Iule, ceratis ope Dædalea
Nititur pennis, uitreo daturus
Nomina ponto.
Monte decurrens uelut amnis, imbres
Quem ſuper notas aluere ripas,
Feruet, immenſusq; ruit profundo
Pindarus ore,
Laurea donandus Apollinari,
Seu per audaceis noua dithyrambos
Verba deuoluit, numeriſque fertur
Lege ſolutis:
Seu deos, regesq; canit, deorum
Sanguinem: per quos cecidere iuſta
Morte Centauri: cecidit tremendæ
Flamma Chimæræ:
Siue, quos Elea domum reducit
Palma cæleſteis: pugilem'ue, equum'ue
Dicit: & centum potiore ſignis
Munere donat:
Flebili ſponſæ iuuenem'ue raptum
Plorat: & uireis, animumq;, moreſ-
Que aureos educit in aſtra, nigrò-
Que inuidet Orco.
Multa Dircæum leuat aura cycnum,
Tendit, Antoni, quoties in altos
Nubium tractus: ego apis Matinæ
More, modoque
Grata carpentis thyma per laborem
Plurimum, circa nemus, uuidique
Tiburis ripas, operoſa paruus
Carmina fingo.
Concines maiore poeta plectro
Cæſarem, quandoque trahet feroceis
Per ſacrum cliuum, merita decorus
Fronde, Sicambros:

Quo

Quo nihil maius, meliùs ve terris
Fata donauere, bonique diui,
Nec dabunt: quamuis redeant in aurum
Tempora priſcum.
Concines lætosque dies, & vrbis
Publicum ludum, ſuper impetrato
Fortis Auguſti reditu, forumque
Litibus orbum.
Tum meæ, ſiquid loquar audiendum,
Vocis accedet bona pars: & o Sol
Pulcher, o laudande, canam recepto
Cæſare felix.
Tuque dum procedis, Io thriumphe,
Non ſemel dicemus, Io triumphe,
Ciuitas omnis: dabimusque diuis
Tura benignis.
Te decem tauri, totidemque vaccæ,
Me tener ſoluet vitulus relicta
Matre, qui largis iuueneſcit herbis
In mea vota,
Fronte curuatos imitatus igneis
Tertium Lunæ referentis ortum,
Qua notam duxit, niueus videri
Cetera fuluus.

COMMENTARII.

æmulari] æmulari cum quarto caſu iunctum, imitari ſignificat.

ceratis ope Dædalea, &c.] quemadmodum Icarus. De Dædalo, & Icaro, ſatis multa diximus ad Od. I. & IIII. lib. I.

vitreo] pellucido inſtar vitri: διαφανεῖ, vt Od. XIII. lib. 3. *ò fons Blanduſiæ ſplendidior uitro*, lib. I. & Od. XVIII. *Arcaniq; fides prodiga pellucidior uitro.*

Monte decurrens velut amnis, &c.] Ordo verborum talis eſt · feruet Pindarus velut amnis monte decurrens, quem imbres, &c. de hoc autem genere ordinis aliquantum perturbati dicemus ad illum locum ſaty. V. lib. I. *aquæ non deterior urna Qui locus à forti Diomede eſt conditus olim.* huc pertinent, quæ annotauimus ad illum locum, *cetera fluminis Ritu feruntur*, &c Od. XXIX. libri tertij.

Laurea donandus Apollinari] Sup. Od. vlt. libri tertij *laurum Delphicam* dixit.

Seu per audaces noua dithyrambos] M. Tull. lib. 3. de oratore, de numeris oratorijs diſputans, *Nanque ego* (inquit) *Theophraſto aſſentior, qui putat orationem, quæ quidem ſit polita, atque facta quodammodo, non aſtrictè; ſed remiſſius numeroſam eſſe oportere. Etenim, ſicut ille ſuſpicatur, ex illis modis, quibus hic uſitatus*

uerſus efficitur, poſt anapæſtus procerior quidam numerus effloruit: inde ille licentior & diuitior fluxu dithyrambus, cuius membra, & pedes (ut ait idem) ſunt in omni locuplete oratione diffuſa: &, ſi numeroſum eſt id in omnibus ſonis atque uocibus, quod habet quaſdam impreſſiones, & quod metiri poſſumus interuallis æqualibus, recte genus hoc numerorum, dummodo ne continuum ſit, in orationis laude ponetur. quo ex loco colligi poteſt dithyrambum, pedem non fuiſſe, ſed vel chorum, vel carmen aliquod, idque in Bacchum, qui præter alia, etiam hoc nomine appellatur, vt ſup. diximus. Idem Tull. in eo libello, qui inſcribitur de optimo genere oratorum, dithyrambicum genus in poematis numerat. *Poema is enim (inquit) tragici, Comici, Epici, Melici etiam, ac Dithyrambici, quod minus eſt tractatum à Latinis, ſuum quoduis genus eſt diuerſum à reliquis.* Iam Dithyrambum Olymp. carm. XIII. Pindarus ſignificat Corinthi eſſe inuentum, cumque *βοηλάτην* nominat, vel quód victoribus erat pręmium, vel quòd cum clamore recitabatur: quanuis idem Pindarus in primo dithyrambo (vt ſcribit eius interpres: Nam nihil nos quidem comperti habere poſſumus, cum omnes Pindarici dithyrambi interierint) dicat Thebis eſſe repertum. Tradunt nonnulli dithyrambum, chorum fuiſſe in orbem actum, ad honorem Bacchi, laudemque pertinentem: eumque eſſe appellatum *ἀπὸ τοῦ Διονύσου τοῦ ἐκ δύο θυρῶν ἐξελθόντος*, id eſt, à Baccho duabus ianuis egreſſo, nempe ex vtero materno, & Iouis femore: Poſtremò illius inuentores fuiſſe Corinthios in Dionyſiacis. hæc Pindari interpretes. Fuiſſe autem dithyrambos planè Bacchicos, in eiſque magnam vim ad animos concitandos & perturbandos fuiſſe, neque eos vllis, præterquam furore quodam affectis, & lymphaticis conueniſſe, declarat Plato in Phædro his uerbis, *Σιγῇ τοίνυν ἄκουε. τῷ ὄντι γὰρ θεῖος ἔοικεν ὁ τόπος εἶναι. ὥστε ἐὰν ἄρα πολλάκις νυμφόληπτος προϊόντος τοῦ λόγου γένωμαι, μὴ θαυμάσῃς. τὰ νῦν γὰρ οὐ πόῤῥω διθυράμβων φθέγγομαι*, id eſt, tacitus ergo audi. Reuera enim diuinus hic locus videtur eſſe. Itaque ſi crebrò tibi progrediente oratione lymphatus fieri videar, ne mirare. Nunc enim, quæ loquor, non longè abſunt à dithyrambis.

deuoluit] deorſum uoluit, id eſt, quaſi è ſuperiore loco uerba fundit, uerba grandia loquitur. permanſit autem in priore ſimilitudine fluminis magna ui delabentis, & præcipitantis.

Deorum ſanguinem] Homerus multis locis *διοτρεφέες βασιλῆες*, & Heſiod. *ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες.*

cecidit trem. Flam. Chimæ.] Bellerophontem ſignificat. de quo lege Pindar. carmen XIII. Olymp. vide annot. ad Od. XXVII. lib. I.

pugilem ve, equum ve] ſiue eum laudat, qui pugilatu vicerit, ſiue eum, qui curſu, & certamine equeſtri ſuperior fuerit. epiſt. ad Piſones, *Et pugilem victorem, & equum certamine primum*. alij de Caſtore & Polluce dictum volunt, à quibus diſſentio.

& centum potiore ſignis Munere] videlicet carminibus donat, quę quibuslibet ſignis & operibus manu factis ſunt diuturniora. Pindarus Nem. quinto carmine ait ſe non eſſe ſtatuarum faciendarum artificem, neque ſigna fingere motu carentia, & quæ perpetuò inſiſtant in ſua baſi: ſed carmina condere, quę terras & maria peragrent, eorumque, qui certamine aliquo victores extiterint, laudes nuncient, & coronas. Verba Pindari ſunt hæc, *οὐκ ἀνδριαντοποιός εἰμ', ὥστ' ἐλινύσοντ' ἐργάζεσθ' ἀγάλματ' ἐπ' αὐτᾶς βαθμίδος ἑσταότ', ἀλλ' ἐπὶ πάσας ὁλκάδος ἔν τ' ἀκάτῳ γλυκεῖ' ἀοιδά, στεῖχ' ἀπ' Αἰγίνας διαγγέλλοισ', ὅτι Λάμπωνος υἱὸς Πυθέας εὐρυσθενὴς νίκη Νεμείοις παγκρατίου στέφανον.*

Flebili ſponſæ] flebilis hoc loco valet triſtis, mæſtus. ſiue (inquit) deplorat ſponſum ſuæ ſponſæ immatura, atq; acerba morte ereptum. Flebilis interdum ſignifi-

ſignificationem habet patiēdi, vt Od. XXIIII. li. I. *Multis ille quidem flebilis occidit.*

mores aureos] id eſt, mores antiquos, & aureæ ætatis, vt Od. XVI. epod. *Vt inquinauit are tempus aureum.* eódem pertinet, quod ſtatim ſequitur. *quamuis redeant in aurum Tempora priſcum.* Nota eſt autem ex Heſiodo ætas aurea, argentea, ærea, ferrea. *Χρύσεον μὲν πρώτιστα γένος μερόπων ἀνθρώπων Ἀθάνατοι ποίησαν.*

educit in aſtra] id eſt, vt Od. XXV. lib. 3. loquitur, *ſtellis inſerit.* Catull. *uocare in cælum.* Virg. Aen. 3. *tollere in aſtra.* M. Tull. *ferre in cælum.* idem ad Att. lib. 2. *laudes noſtras in aſtra ſuſtulit.* ſic idem Horat. ſaty. VII. lib. 2. *abſentem ruſticus urbem Tollis ad aſtra leuis.* Idem epiſt. ad Fuſc. Ariſt. *Quæ uos ad cælum effertis rumore ſecundo.* corruptè autem legitur in alijs libris *deducit*, cum libri ferè omnes veteres habeant *educit.* ſic Virg. lib. 2. Aen. *cæloque educere iuſſit.* ibid. *ſummisq; ſub aſtra Eductam tectis.*

nigroq; Inuidet orco] adimit Orco, id eſt, à morte vindicat.

Dicæum] Pindarum poetam Thebanum. Dirce fons Thebanus. de cycnis dicemus Ode proxima. horum autem verborum hæc ſententia eſt: Pindarus longe ſe ab humo tollit, quoties canit Deorum, aut regum, aut victorum laudes. non ſerpit humi, ſed ſublimis, & longiſſimè remotus à terra volat.

ego apis Mat. M.] ſic Lucret. lib. 4. in princip. ſe cum apibus comparat. *Floriferis ut apes in ſaltibus omnia libant, Omnia nos itidem depaſcimur aurea dicta.* vſus eſt eadem comparatione & Simonides, vt refert Plutarchus *πῶς ἄν τις αἴσθοιτο ἑαυτοῦ*, &c. his verbis, *Ὥσπερ γὰρ ἄνθεσιν ὁμιλεῖν ὁ Σιμωνίδης φησὶ τὴν μέλιτταν, ξανθὸν μέλι μηδομέναν*, &c.

Matinæ] ſup. Od. XXVIII. lib. I. *litus Matinum* & Od. XVI. epod. *Matina cacumina.*

carpentis thyma] ſic ſup. Od. XXVII. *carpere flores*: quod Græci vno verbo dicunt *ἀνθολογεῖν.* vide annot. ad Od. XI. lib. I.

vuidiq; Tiburis] ſup. Od. XXIX. lib. 3. *udum Tibur.* idque propter aquarum, quibus irrigatur, copiam, vt Od. proxima. *Sed quæ Tibur aquæ fertile perfluunt.*

operoſa] elaborata, laborioſa, multo labore perfecta. Od. XII. lib. 3. *Mineruam operoſam* dixit. & Od. I. lib. 2. *diuitias operoſiores.*

concines] canes. vtitur Catull. in nupt. Iuliæ & Manl. *Nuptialia concinens Voce carmina tinnula.* aliter M. Tull. de finibus 5. *uides'ne ut hæc concinant?* id eſt, concordent.

quandoque] quandocunque, vt Od. ſuperiore.

per ſacrum cliuum] per cliuum capitolinum, qui forum Romanum ſpectat. Nam, qui triumphabant, per viam ſacram, & forum Romanum in capitolium vehebantur, vt intelligere licet ex M. Tull. orat. de ſupplicijs. *At etiam, qui triumphant, eoq; diutius uiuos hoſtium duces ſeruant, ut his per triumphum ductis, pulcherrimum ſpectaculum, fructumque uictoriæ populus Rom. percipere poſſit, cum de foro in capitolium, currum flectere incipiunt, illos duci in carcerem iubent, idemq; dies, & uictoribus imperij, & uictis uitæ finem facit.* Alij putant per eum cliuum, triumphum agi ſolitum eſſe, qui velabrum attingit, auctoritate Suetonij adducti, in Iulio Cæſare: cuius hæc verba ſunt, *Gallici triūphi die Velabrum prætervehens penè curru excuſſus eſt, axe effracto, aſcenditq; capitolium ad lumina quadraginta elephantis dextra, atque ſiniſtra lychnuchos geſtantibus.*

boniq; diui] ſic Od. V. huius lib. *Diuis orte bonis optime Romulæ Cuſtos gentis* boni autem Dij appellantur, id eſt, benefici, largi, liberales:

in aurum priſcum] in aureos mores: in mores illius ętatis aureæ.

ſorumque litibus orbum] Aeſchines in nobili illa oratione contra Cteſiphontem, reprehendens ſtatim à principio orationis ſuorum temporum mores, querensque veterum inſtituta eſſe corrupta, dicit ſi hoc, & illud fiat, tum & ciuitatem optimè adminiſtratum iri, & iudicia pauciſſima futura, quaſi iudiciorum frequentia, & multitudo ſit vnum ex reip. malis non minimum. verba Aeſchinis hæc ſunt: *οὕτω γὰρ ἄν μοι δοκεῖ ἥ τε πόλις ἄριστα διοικεῖσθαι, αἵ τε κρίσεις ἐλάχισται γίνεσθαι.* & Plato lib.3. de rep. oſtendit in ea ciuitate, vbi increbruerit intemperantia, multa iudicia, multasque lites exiſtere: quemadmodum, vbi eſt morborum multitudo, ibi ſunt crebræ medicorum, & pharmacopolarum officinæ.

Tu meæ, ſi quid loquar, &c.] bona & præcipua meæ vocis pars, conſtat è laudibus Cæſaris. ea igitur meæ vocis pars tum accedet ad tuos cantus, cum Cæſar Sicambros deuictos & captiuos ducet in triumpho. & tum ego recepto Cæſare incolumi, felix & beatus, hęc canam: *o ſol candide, o dies pulcher, & laudande.* Catull. ad ſeipſum, *Fulſere quondam candidi tibi ſoles.* contrà *ſolem nigrum* dicit Horat. ſat.ix lib.1.

recepto Cęſare] recuperato, qui videbatur amiſſus: vel de cuius ſalute laborabamus propter incertos belli euentus. vtitur eodem vocabulo ſup. Od. vii. lib.2. *recepto Dulce mihi furere eſt amico.* & epiſt. ii. lib.2. *Idem finitis ſtudijs, et mente recepta.*

io triumphe] Od. ix. epod. *Io triumphe, tu moraris aureos Currus, et intactas boues.* Varro lib.5. de lingua latina: *triumphare appellatum, quod cum imperatore milites redeuntes clamitant per urbem in capitolium eunti: io triumphe, id. idque Θριάμβῳ Græco Liberi patris cognomento, poteſt ductum eſſe.*

benigni] liberalibus & beneficis erga nos, qui Cæſarem nobis ſaluum reddiderint. eodem ſenſu hic deos *benignos*, quo paulo antè *bonos* dixit.

ſoluet] voto. damnantur votis ii, quibus id, quod optarunt, contigit: & ita obligantur: ſoluuntur, cum id, quod Diis promiſerant vel tacitè, vel diſertè, perſoluunt.

iuueneſcit] adoleſcit.

Fronte curuatos imitatus ignes Tertium lunę, &c.] id eſt, qui cornibus imitatus eſt curuam tertiæ lunæ figuram. variæ ſunt lunæ vultus, variæ figuræ, atque ex hac varietate, ſimilitudines, & locutiones varias ducunt poetæ. Hom. ἰλ. ψ. Diomedis equum deſcribens, ait eum toto corpore rufum fuiſſe, præterquam quod in fronte notam candidam, & rotundam inſtar lunæ habuerit. *Ὃς τὸ μὲν ἄλλο τόσον φοῖνιξ ἦν, ἐν δὲ μετώπῳ Λευκὸν σῆμ᾽ ἐτέτυκτο περίτροχον, ἠΰτε μήνη.* Horat. ſup Od. xii. lib.1. *micat inter omnes Iulium ſidus, velut inter ignis Luna minores.* Od. xi. lib.2. *neque uno Luna rubens nitet Vultu.* eiuſdem lib. Ode. xviii. *nouæque pergunt interire Lunæ.* Ode. vii. huius lib. *Damna tamen celeres reparant cæleſtia Lunæ.* & Od. vi. *canentes Rite creſcentem face Noctilucam.* & carmine ſęculari ad Deos, *Siderum regina bicornis.* Virgilius georgic.1. *Luna reuertenteis cum primum colligit igneis.* Idem lib.3. Aen. *qua ſe Plena per inſertas fundebat luna feneſtras*: ibidem, *Tertia iam Lunæ ſe cornua lumine complent.*

Quà notam duxit] qua parte notam contraxit, candidus eſt, cętero corpore fuluus.

niueus videri] Græca loquendi figura eſt. ſic enim Græci λευκὸς, ἢ φαιδρὸς ἰδέσθαι de qua plura dicemus ad Od. viii. huius lib.

cetera] τἆλλα. etiam hoc genus Græcum eſt. Euripid. in Oreſte. *ὦ, πλὴν γυναικὸς ἕνεκα στρατηλατεῖν, τἆλλ᾽ εὖ φρονεῖν.* Horatius epiſt. ad Fuſcum Ariſtium li.1.

Excepto,

Excepto, quòd non ſimul eſſet, cetera lætus. Plinius libro 36. cap. VI. *Lucullеum marmor atrum alioqui, cum cetera maculis, aut coloribus commendetur*. Idem alibi, *Tradunt in Myſia feram eſſe, quæ Bonaſus uocatur. equina iuba, cetera tauro ſimilem*. Virg. Aen. 3. *Conſertum tegmen ſpinis: at cetera Graius*. Salluſt. bello Iugurth. *Mauris omnibus rex Bocchus imperitabat, præter nomen, cetera populi Ro. ignarus*. Patercul. lib. poſter. de Craſſo. *qui uir cetera ſanctiſſimus, immuniſque uoluptatibus*, &c. M. Tull. aliter hanc ſententiam efferret, vt in orat. perf. *ſubtilem hunc oratorem, niſi quòd ſolum, ceteroquì rectè quidam uocant Atticum*. Idem ad Q. fratr. lib. 2. *Ego me in Cumano et Pompeiano, præterquam quod ſine te, ſatis commode oblectabam*.

AD MELPOMENEM. Ode 3.

Se natum eſſe ad artem poeticam, eiuſque beneficio nominis immortalitatem, & gloriam conſecutum eſſe.

QVEM tu Melpomene ſemel
Naſcentem placido lumine uideris:
Illum non labor Iſthmius
Clarabit pugilem: non equus impiger
Curru ducet Achaico
Victorem: neque res bellica Delijs
Ornatum folijs ducem,
Quòd regum tumidas contuderit minas,
Oſtendet Capitolio.
Sed, quæ Tibur aquæ fertile perfluunt,
Et ſpiſſæ nemorum comæ,
Fingent Aeolio *carmine nobilem.*
Romæ principis urbium
Dignatur ſuboles inter amabileis
Vatum ponere me choros:
Et iam dente minus mórdeor inuido.
O, teſtudinis aureæ
Dulcem quæ ſtrepitum Pieri temperas:
O mutis quoque piſcibus
Donatura cycni, ſi libeat, ſonum,
T*otum muneris hoc tui eſt,*
Quòd monſtror digito prætereuntium
Romanæ fidicen lyræ:
Quòd ſpiro, & placeo: ſi placeo: tuum eſt.

COMMENTARII.

Quem tu Melpomene, &c.] ſignificat eum, qui ad poëticam factus ſit natura,

natura,neque clarum,neque ludis Olympicis equeſtri certamine victorem, neque præſtantem imperatorem vnquam futurum:ſed poetam nobilem.

placido lumine] oculis placidis,beneuolis,amicis, non obliquis, vt Callim. *ὄμμασι λοξοῖς*. Sapph. *λοξὸν βλέπουσα*.

videris] aſpexeris:vt ſup.Od.xvii.lib.2.*Seu libra, ſeu me ſcorpius aſpicit.*

Illum non labor Iſtmius] certamen iſtmium, ſeu Iſthmicum à Siſypho fuiſſe inſtitutum Melicertæ cadauere, quod à delphino in Iſthmum, vbi ſita Corinthus eſt,delatum fuerat,reperto,tradunt ſcriptores certaminis prçmium pinea corona erat: quæ prius ex apio fuerat. Iſthmia ne Corintho quidem à Memmio euerſa, fuiſſe intermiſſa: ſed tantiſper dum ciuibus infrequens, ac deſerta fuit, à Sicyonijs fuiſſe procurata, atque adminiſtrata ſcribit Pauſan.Corinth.

Achaico] Eleo,olympiaco.

clarabit] clarum reddet. Vtitur hoc verbo M. Tull. in poemate illo de ſuis rebus geſtis in ſecundo conſulatu. *Iuppiter excelſa clarabat ſceptra columna.* & Lucret.lib.2.pro verbo declarandi.*Haſce ſecundum res animi natura uidetur, Atque anima claranda meis iam uerſibus eſſe.*

neque res bellica Delijs,&c.] neque rebus bene geſtis in bello, deuictiſque ac ſubactis hoſtibus,laureatus,& aurato curru vectus triumphabit.

Delijs] Delphicis & Apollinaribus folijs: id eſt,laurea corona.

Oſtendet Capitolio.] hoc iccirco dicit,quia qui triumphabant, in Capitolium(vt ſuprà dixit)vehebantur.

perfluunt] duo cod.Vatic.*præfluunt*: de qua ſcriptura iudicet lector. T.Liuius quidem lib.44.annal.ferè ita loquitur.*Duo cingunt eam flumina: Clauſula lare urbis,quod in orientem patet,præfluens:Barbana ab regione.* &c.

comę] frondes, vt infr. Od.vii. *redeunt iam gramina campis, Arboribusq; comæ.*

fingent]. reddent,efficient.

Aeolio] Sapphico,& Alcaico.Od.xxx.lib.3.*Princeps Aeolium carmen ad Itales Deduxiſſe modos.*

ſuboles] ſic habēt tres Vatic.& ita apud Lucret.in emendatis codicib.lib.5. *Siue uirum ſuboles, ſiue eſt muliebris origo.* & Virg.Pollione, *Cara Deum ſuboles,magnum Iouis incrementum.*Feſtus & Nonius.

Et iam dente minus mordeor inuido] tanquam inuidia maior, vt ſup. Od.xx lib.2.*inuidiaq; maior Vrbeis relinquam.*

Dulcem quę ſtrepitum] teſtudinis cantum,ſtrepitum dixit, vt epiſt.11. lib.1.*Ad ſtrepitum citharæ ceſſatum ducere curam.*& epiſt.xiii. *nec meretrix tibicina, cuius Ad ſtrepitum ſalias,* ſed hoc loco addidit epithetum, *dulcem.* in illis duobus non item.Petrus Victorius in commentarijs ſuis in lib.2.Ariſtot.de arte dicendi,ſcribit fortaſſe Horatium in eandem culpam incidiſſe,cum tibicinæ,ſeu tibię & citharæ cantum,ſtrepitum nominauit,in quam Dionyſius ille, qui æneus dictus eſt,cum Calliopæ vocem *κραυγὴν*, id eſt,clamorem,ſeu clangorem appellauit. Ego Horatium proprio nomine, non translato, vſum eſſe putarim.At Ariſtoteles diſertè dicit nomen *κραυγὴν* translatè ab illo poeta eſſe poſitum,eamque translationem, vt vitioſam & ineptam reprehendit. ſtrepitum autem, quem *ψόφον* Græci vocant, propriè conuenire inanimatis, docet idem Ariſt. lib. β de animo his verbis, *ἡ δὲ φωνὴ ψόφος τίς ἐστιν ἐμψύχου. τῶν γὰρ ἀψύχων οὐδὲν φωνεῖ. ἀλλὰ καθ' ὁμοιότητα λέγεται φωνεῖν, οἷον αὐλὸς, καὶ λύρα, καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἀψύχων.* Quòd ſi quis ſtrepitum citharæ translatè dictum eſſe contenderet:ſic Horatiū defendam, ſtrepitum ab eo eſſe poſitum,pro eo,quod

Græci

Græci τερέτισμα, vel κρεγμὸν, vel quippiam ſimile, dicunt. τερετίζειν autem tranſlatum eſt ab hirundinis, aut cicadæ ſtrepitu. κρέκειν verò verbum eſt fictum à re ipſa: ſignificatque ſtrepitum quendam edere: ex quo κρεγμὸν citharæ ſonitum appellat Apollon lib. 4. Argon. vbi de Orpheo loquitur, citharæ cantu Sirenum voces auertente. Idem ibid. φόρμιγγα εὔκρεγκτον nominat, id eſt, εὔηχον, ſuauiter ſonantem, ſeu ſtrepentem. eodem pertinet verſiculus ille, quem producit Suidas. Ἀλλ᾽ ὅκα δὴ πλάκτρῳ λοκρὶς ἔκρεξε χέλυς.

temperas] moderaris. modularis, ad concentum concordem inflectis. vide annot. ad Od. VIII. lib. I.

O mutis quoque piſcibus] Piſces omnes præter ſcarum, & fluuiatilem porcum, mutos eſſe, id eſt, vocem non mittere ſcribit Ariſtot. ſed Mnaſeas Patrenſis (vt ſcribit Athen. lib. 8.) ait piſces, qui ſunt in fluuio Clitore, vocales eſſe. Præterea Philoſtephanus piſces quoſdam ποικιλίας nomine, in Aorno vocem mittere tradit. Sed Pauſanias Arcad. narrat ſe propterea, quòd acceperat ποικιλίας eſſe vocales, ad fluuium Aornum à prima luce vſque ad veſperam (quo tempore maximè vocem mittere dicebantur) commoratum eſſe: verùm ne tenuiſſimum quidem eorum ſonum audiuiſſe. Vniuerſè igitur piſcium genus eſt ἄφωνον, id eſt, mutum, ſeu vocis expers. ex quo natus iocus ille Stratonici citharistæ in quendam Propin nomine, citharœdum magna quidem corporis ſtatura, ſed imperitum artificem: μέγας ἰχθύς, id eſt, magnus piſcis. piſcem nominauit διὰ τὴν ἀφωνίαν, inquit Athenæus propterea quòd nihil caneret, quod quidem eſſet ἀξιολόγον.

Cycni.] Plato in Phædone cycnos vult eſſe cùm in omni reliqua vita, tùm maximè mortis tempore muſicos, & canoros. ſic enim apud illum loquitur Socrates. ἀλλὰ φοβεῖσθε μὴ δυσκολώτερόν τι νῦν διάκειμαι, ἢ ἐν τῷ πρόσθεν βίῳ, καὶ, ὡς ἔοικε, τῶν κύκνων δοκῶ φαυλότερος ὑμῖν εἶναι τὴν μαντικήν. οἳ ἐπειδὰν αἴσθωνται, ὅτι δεῖ αὐτοὺς ἀποθανεῖν, ᾄδοντες καὶ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ, τότε δὴ πλεῖστα καὶ μάλιστα ᾄδουσι γεγηθότες ὅτι μέλλουσι παρὰ τὸν θεὸν ἀπιέναι, ὅπερ εἰσὶ θεράποντες. mox ſubiicit ἅτε οἶμαι τοῦ Ἀπόλλωνος ὄντες. id eſt, *ſed veremini, ne amatore, atque iniquiore animo ſim, quam ſuperiore vita fui: atq; (ut apparet) ego uobis diuinandi ſcientia deterior cycnis eſſe uidear: qui, ubi ſenſerint ſibi moriendum eſſe, cum antea canere ſoliti ſint, tum illo tempore plurimum, & maximè canunt, lætantes ſe ſtatim ad Deum, cuius famuli ſunt, abituros:* Lucianus autem in bello περὶ τοῦ ἠλέκτρου, ἢ τῶν κύκνων, ſignificat totum illud eſſe fabuloſum de electro, & de cycnorum cantu apud Eridanum. Nam irrident eum nautæ, qui putat quoſdam homines canendi ſcientia, & facultate præditos, eo loco in aues fuiſſe commutatos, atque iccircò etiam nunc canere, muſicæ non oblitos. Aelianus lib. I. ποικίλης ἱστορ. omnino nihil à Luciano diſſidet. ſic enim ſcribit de cycnis. ὅτι δ᾽ εἰσὶ φιλῳδοί, τοῦτο μὲν ἤδη καὶ τεθρύλληται. ἐγὼ δ᾽ ᾄδοντος κύκνου οὐκ ἤκουσα. ἴσως δ᾽ οὐδ᾽ ἄλλος. πεπίστευται οὖν ὅτι ᾄδει· καὶ λέγουσί γε αὐτὸν μάλιστα ἐκεῖνον εἶναι τὸν χρόνον εὐφωνότατον, καὶ ᾠδικώτατον, ὅταν ᾖ περὶ τὸν καταστροφὴν τοῦ βίου, id eſt, *Cycnos autem canendi ſtudioſos eſſe, hoc quidem iam etiam omnium ſermone uulgatum eſt. Ego autem canentem cycnum audiui nunquam, & fortaſſe neque alius quiſquam. ſibi igitur omnes perſuaſerunt cycnum canere, aiuntq; eum illo maximè tempore, maximè uocalem, & maximè canorum eſſe, cum agit ſupremum uitæ diem.*

Quòd monſtr. dig. prætere] notum illud eſt de Demoſthene, *qui illo ſuſurro* (vt ait M. Tull. Tuſcul. V.) *aquam ferentis muliérculæ, ut mos in Græcia eſt, inſuſurrantisq; alteri, hic eſt ille Demoſthenes,* οὗτος ἐκεῖνος Δημοσθένης, delectari ſe dicebat.

Pp DRV-

DRVSI LAVDES.

Ode 4.

QVALEM miniſtrum fulminis alitem,
Cui rex deorum regnum in aueis uagas
Permiſit expertus fidelem
Iupiter in Ganymede flauo,
Olim iuuentas, & patrius vigor
Nido laborum propulit inſcium:
Vernique, iam nimbis remotis,
Inſolitos docuere niſus
Venti pauentem: mox in ouilia
Demiſit hoſtem uiuidus impetus:
Nunc in reluctanteis dracones
Egit amor dapis, atque pugnę:
Qualemue lætis caprea paſcuis
Intenta, fuluæ matris ab ubere
Iam lacte depulſum leonem,
Dente nouo peritura uidit:
Videre Rhæti bella ſub Alpibus
Druſum gerentem, Vindelici: quibus
Mos vnde deductus per omne
Tempus Amazonia ſecuri
Dextras obarmet, quærere diſtuli:
Nec ſcire fas eſt omnia: Sed diu,
Lateque uictrices cateruæ
Conſiliis iuuenis reuictæ
Senſere, quid mens rite, quid indoles
Nutrita fauſtis ſub penetralibus
Poſſet, quid Auguſti paternus
In pueros animus Nerones.
Fortes creantur fortibus: & bonis
Eſt in iuuencis, eſt in equis patrum
Virtus: nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.
Doctrina ſed vim promouet inſitam:
Rectique cultus pectora roborant:
Vtcunque defecere mores,
Dedecorant bene nata culpę.

Quid debeas, o Roma, Neronibus
Teſtis Metaurum flumen, & Aſdrubal
Deuictus, & pulcher fugatis
Ille dies Latio tenebris:
Qui primus alma riſit adorea,
Dirus per urbeis Afer ut Italas,
Ceu flamma per tedas, vel Eurus
Per Siculas equitauit undas.
Poſt hoc ſecundis uſque laboribus
Romana pubes creuit: & impio
Vaſtata Pœnorum tumultu
Fana deos habuere rectos:
Dixitq; tandem perfidus Annibal,
Cerui luporum præda rapacium
Sectamur ultro, quos opimus
Fallere, & effugere eſt triumphus.
Gens, quæ cremato fortis ab Ilio
Iactata Tuſcis æquoribus ſacra,
Natoſque, maturoſque patres
Pertulit Auſonias ad urbeis,
Duris ut ilex tonſa bipennibus
Nigræ feraci frondis in Algido,
Per damna, per cædeis ab ipſo
Ducit opes, animumque ferro.
Non Hydra ſecto corpore firmior
Vinci dolentem creuit in Herculem:
Monſtrumue ſummiſere Colchi
Maius, Echioniæue Thebæ.
Merſes profundo: pulchrior euenit.
Luctere: multa proruet integrum
Cum laude uictorem: geretq́ue
Prælia coniugibus loquenda.
Carthagini iam non ego nuncios
Mittam ſuperbos: occidit, occidit
Spes omnis, & fortuna noſtri
Nominis, Aſdrubale interemto.
Nil Claudiæ non perficient manus:
Quas & benigno numine Iupiter
Defendit, & curę ſagaces
Expediunt per acuta belli.

COMMENTARII.

Qualem miniſtrum fulminis, &c.] Quo tempore in lucem editus eſt Iupiter, eodem natam eſſe aquilam, & ad diū prælium, quod aduerſus gigantes commiſſum eſt, aduolaſſe tradunt fabularum ſcriptores, quaſi victoriæ Deorum nunciam Itaque in auium partitione, Iupiter aquilam ſibi adoptauit. qua miniſtra, & nuncia vti ſolet ad eos, quibus lęti aliquid ſignificare, quosque inſignes, & claros efficere in animo habet. Propterea αἰετὸν à Græcis appellatam eſſe volunt non ἀπὸ τῦ ἀΐσσειν, ſed παρὰ. τὸ ἐτεὸν δηλοῦν, id eſt, quia verum patefaciat, ac declaret. Qualis igitur (inquit) Aquila eſt, quam iuuenta volandi imperitam è nido primum foras extruſit, ventique verni docuerunt inſolitos volandi conatus, mox in ouium greges, & ſepta vigor à natura inſitus deorſum immiſit, tum edendi, pugnandique cupiditas in dracones incitauit, atque impulit: aut qualis eſt catulus leonis, quem caprea paſcuis intenta eius dẽtibus iamiam dilaceranda, ac peritura vidit, talem Druſum Rhœti, & Vindelici videre, lege hac de re Strabonem lib. 4. & Paterculum lib. poſter.

expertus fidelem] immo Iupiter ipſe (vt eſt in fabulis) aquilæ ſpecie Ganymedem rapuit.

patrius] paternus: nempe aquilæ. Itaque ſtatim ſequitur. *neque imbellem feroces Progenerant aquilæ columbam.*

nido propulit] nido foras expulit nondum ad volatum aſſuefactam. in alijs libris *protulit*: ſed *propulit* malo: & ita libri aliquot manuſcripti: in quibus eſt Faer. Vr ſ. Vatic. II.

lacte depulſum leonem] catulum leonis ab vbere matris deiunctum.

Rhœti] Strabo lib. 4 Rhœtos, & Vindelicos in ijs Alpium partibus collocat, quæ ad orientem, & Auſtrum ſpectant, vt ſint Heluetijs, & Boijs finitimi: vbi & de Druſo eadem ſcribit, quæ hic laudat Horatius. de Vindelicis etiam Ode XIIII. huius libri. *Vindelici didicere nuper, Quid Marte poſſes. Rhœti, Vindelici* autem eſt ἀσύνδετον, vel addenda copulatio, &, quę tamen abeſt à codicibus Donati, Faer. Torn. & duob. Vatic.

Druſum.] Claud. Druſum, qui in Germania diem ſuum obijt.

quibus Mos vnde deductus, &c.] id eſt, qui Vindelici quamobrem vtantur ſecuribus in prælio Amazonum more, non nimis diligenter hoc quidem tẽpore exquiſiui, atque in aliud tempus diſtuli. Strabo lib. 11. quæ de Amazonibus tradita ſunt, monſtri ſimilia, fabuloſa, incredibilia deniq; eſſe exiſtimat his verbis. Περὶ δὲ τῶν Ἀμαζόνων τὰ αὐτὰ λέγεται καὶ νῦν καὶ πάλαι τερατώδη, καὶ πίστεως πόῤῥω. Τίς γὰρ ἂν πιστεύσειεν ὡς γυναικῶν στρατὸς, ἢ πόλις, ἢ ἔθνος συσταίη ἄν χωρὶς ἀνδρῶν, καὶ οὐ μόνον γε συσταίη, ἀλλὰ καὶ ἐφόδους ποιήσαιτο ἐπὶ τὴν ἀλλοτρίαν χώραν;

Nec ſcire fas eſt omnia] fas, id eſt, pote, δυνατὸν vt diximus ſup. ad Od. XI. lib. I. vel ita interpretare. nec ſcire licet omnia, vt alij malunt: quibuſcum pugnare nolo. Tibullus quidem fas pro eo, quod δυνατὸν dicunt Græci, vſurpauit eleg. IX. lib. I. *Nec tibi celanti fas ſit peccare*: fortaſſe & eleg. V. *proprios ego tecum, Sit modo fas, annos contribuiſſe uelim.* & Propert. lib. I. *Mi neque amare aliam, neque ab hac diſcedere fas eſt.* & Virg. lib. 7. Aen. *Quem neque fas igni cuiquam, nec ſternere ferro.* & Cæſ. lib. I. de bell Gall. *Eas ita dicere, non eſſe fas Germanos ſuperare, ſi ante nouam Lunam prælio contendiſſent.*

ſed diu, lateque, &c.] ſuperiora illa, *quibus mos unde*, &c. vſque ad hunc locū, includenda ſunt interpoſitionis nota: vel potius ita ſunt legenda, vt à propoſito

ſermone

ſermone aberrantia: quod genus appellant Græci hyperbatum. iccircò hac particula, *ſed*, vtitur Horatius, quâ adhibere ſolent ſcriptores in hyperbatis, cum ad id, unde aberrarunt, regredi uolunt. adhibent & has: ueruntamen, igitur, & ſimiles. cuius rei paſſim occurrunt exempla. apud M. Tull.

conſilijs iuuenis reuictæ] ſic puto legendum, non, ut alij volunt, reuinctæ: & ita liber Faer. Don. Vrſ. Torneſ. Vatic. II. Eſt autem hæc ſententia. Rhœti (inquit) & Vindelici, qui olim victores latiſſimas excurſiones etiam vſque ad agros Italiæ finitimos fecere, nunc conſilijs Druſi viciſſim victi, ac domiti ſenſere, quid mens, &c. hæc enim vis eſt verbi, *reuinco* ſic Lucret. lib. 5. *Ignis enim ſuperare poteſt, ubi materiai Ex infinito ſunt corpora plura coorta: Inde cadunt uires aliqua ratione reuictæ.* non diſplicet tamen altera ſcriptura, *repreſſæ*, quæ reperitur in nonnullis emendatis codicibus. vide Strabonem lib 4.

Nerones] Tiberium, & Druſum.

Fortes creantur fortibus] primo loco ponit naturam, & genus: deinde doctrinam, & educationem. ſic Plato in oratione funebri. ἀγαθοὶ δ' ἐγένοντο διὰ τὸ φῦναι ἐξ ἀγαθῶν. τὴν εὐγένειαν οὖν πρῶτον ἐγκωμιάζωμεν· δεύτερον δὲ τροφήν τε, καὶ παιδείαν. ſic Ariſtoteles politicorum tertio ſcribit eſſe probabile, viros præſtantiores eſſe eos, qui è præſtantioribus nati ſint. verba Ariſtotel. hęc ſunt. ἡ δ' εὐγένεια παρ' ἑκάστοις οἴκοι τίμιος, ἔτι διότι βελτίους εἰκὸς τοὺς ἐκ βελτιόνων. εὐγένεια γάρ ἐστιν ἀρετὴ γένους. Quantum ualeat ad ingenium hoc, vel illo habitu imbuendum, moresque conformandos, atque etiam inferendos ſtirps generis, & educatio, declarant poetæ, qui, quem ſignificare volunt ſæuo, immiti, inhumano eſſe ingenio, eum dicere ſolent è ſaxis, ac rupibus, è mari natos, à leonibus educatos, ut Hom. ἰλ. π. γλαυκὴ δέ σ' ἔτικτε θάλασσα, Πέτραι τ' ἠλίβατοι, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀπηνής. Theocrit. εἰδ. γ. Νῦν ἔγνων τὸν ἔρωτα· βαρὺς θεός· ἦ ῥα λεαίνας Μασδὸν ἐθήλαζε, δρυμῷ τέ μιν ἔτρεφε μήτηρ, quos verſus Virgil. expreſſit Pharmaceutr. *Nunc ſcio, quid ſit amor: duris in cotibus illum Iſmarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes Nec noſtri generis puerum, nec ſanguinis edunt.* Idem Aen. 4. *Nec tibi Diua parens, generis nec Dardanus auctor, Perfide, ſed duris genuit te cautibus horrens Caucaſus.* Catull. de nuptijs Pelei. *Quænam te genuit ſola ſub rupe leæna? Quod mare conceptum ſpumantibus expuit undis? Quæ Syrtis, quæ Scylla uorax, quæ uaſta Charybdis?*

promouet] prouehit, προάγει. amplificat virtutem à natura inſitam.

feroces aquilæ] ferox plerunque in laude ponitur, & ſiquando in vitio, non crudelem, ſed elatum, aut animoſum ſignificat, ut ſuprà Od. v. lib 2. *ferox ætas.* & infr. Od. IX. huius lib. *ferox Hector.* annotatum ad Od. xv. lib. I.

Rectique cultus] nihil equidem muto, cum hæc lectio ab omnibus codicibus, quos quidem viderim, confirmetur: ſed putaui aliquãdo, Porphyrionis verbis motus, ſcriptum eſſe ab Horatio, *Recti q; cultus pectora roborat*: vt, *cultus* ſit numeri ſingularis. *recti* autem patrij caſus à nomine neutro rectum cti. quod eſt τὸ ὀρθόν. Nam hoc modo explicat Porph. niſi quòd *cultus* vult eſſe numeri multitudinis. nomen *rectum* uſurpat Hor. & ſat. III. lib. 2. *Rectum animi ſeruas?* id eſt, τὴν ὀρθότητα. rectitudinem redderemus Latinè, ſi pateretur Latini ſermonis uſus. colere rectum autem, honeſtum, uirtutem, ueritatẽ: & cultus, ideſt, amor & ſtudiũ recti, honeſti, uirtutis, ueritatis, bonis ſcriptoribus ſunt uſitata loquendi genera. Iam ſi *recti cultus* utrunque numero multitudinis eſſe intelligetur, idem ualebit, quod, rectæ inſtitutiones, ſeu potius recta uiuẽdi inſtituta: quemadmodum, primorum illorum hominũ feram, & agreſtem uiuendi conſuetudinem *feros cultus hominum recentum* dixit Od. x. lib. I. quã interpretationẽ multo malim, quàm illã Porphyrionis, niſi una opera legamus roborat, &

nomen

nomen *cultus* ita accipiamus, vt ſit numeri ſingularis, vt dixi.

roborant] ſi *cultus* ſit numeri multitud. vt accipit Porph. legendum roborant: ſi ſingul. quod malo, roborat.

Vtcunq; defecere mores, &c.] id eſt, ubicunque, ſeu quandocunque naturæ bonitas, quam *εὐφυΐαν* Græci nominant, à bonis moribus, qui ſtudiũ, exercitationemque deſiderãt (vt docet Ariſtotel. lib. 2. de moribus ad Nicom.) deſtituta eſt: vitæ turpitudo bonum illud generis, & naturæ dedecore, maculaque afficit. de particula, *utcunque*, diximus ſuprà ad Od. XVII. lib. I. licet & *benè natam* interpretari *εὐγένειαν*, id eſt, generis præſtantiam, ac nobilitatem.

Dedecorant] ſic liber Donati, & omnes vulgati. Faerni autem, & II. Vatic. *Indecorant*.

Neronibus] Claudio Neroni. de quo ſic Sueton. *Claudius Nero aduenientem ex Hiſpania cum ingentibus copijs Aſdrubalem, priuſquam Annibali fratri coniungeretur, oppreſſit.*

Metaurum flumen] ſic ſup. Od. IX. lib. 2. *Medum flumen*. & in epiſt. ad Piſon. *Rhenum flumen*. fluuius eſt in Vmbria, quod nomen retinet, niſi quòd aliquantùm corruptum eſt. Nam hodie, *il Metro*, appellant Itali.

& Aſdrubal] Narrat T. Liuius lib. 27. Aſdrubalem, qui cum recente exercitu Alpes tranſcenderat eo conſilio, vt ſeſe cum fratre Annibale coniungeret, à M. Liuio Salinatore victum, ac cæſum eſſe, cum haberet in ſuo exercitu quinquaginta ſex hominum millia: eamque victoriam non minore opera Claudij Neronis alterius conſulis eſſe partam propterea, quòd, cùm Annibali oppoſitus eſſet, relictis ita caſtris, vt hoſtem lateret, lecta manu profectus Aſdrubalem circumuenit.

riſit] lætus, & hilaritatis plenus fuit, *ἐγέλασε*· vt infrà Ode XI. *Ridet argento domus*. & Lucretius libr. 5. *ridentes undas* dixit. vide annot. ad Oden XVIII. libr. 2.

adorea] victoria, & gloria. Plinius lib. 18. cap. 3. *Gloriam ipſam à farris honore adoream appellabant.* Pompeius Feſtus. *Adoream, laudem, ſeu gloriam dicebant, quia glorioſum eum putabant, qui farris copia abundaret.* Plaut. in Amphitry. *Qui præda, atque agro, adoreaque affecit populares ſuos.*

Dirus per vrbes Afer vt] horum verborum hæc ſententia eſt: pendentque à ſuperioribus. vt, id eſt, poſteaquàm Italiam peruaſit, & percurſauit Annibal, veluti flamma tedas, vel Eurus vndas peragrare ſolet, hic primus dies parta victoria lætitiam attulit populo Rom.

equitauit] ſic Eurip. in Phœniſſ. Zephyrum equitaſſe in cœlo dicit, *Ἰόνιον κατὰ πόντον ἐλάτᾳ πλεύσασα, περιρρύτων ὑπὲρ ἀκαρπίστων πεδίων Σικελίας Ζεφύρου πνοαῖς ἱππεύσαντος ἐν οὐρανῷ.* annotat. Muretus lib. Var. lect.

Poſt hoc] poſt Aſdrubalis cędem, victoriamque populi Rom.

ſecundis laboribus] prælijs.

impio] impio tumultu dixit, quoniam impiorum, & barbarorum eſt templa deorum, aras, ſtatuas vaſtare, incendere, euertere, quod fecerunt Perſæ, quo tempore Xerxe duce toti Græciæ bellum intulerunt. quam eorum immanitatem, atque impietatem barbaram Aeſchylus his uerſibus deſcribit in Perſis. *Οἱ γῆν μολόντες ἑλλάδ', οὐ θεῶν βρέτη Ἠιδοῦντο συλᾶν, οὐ δὲ πιμπράναι νεώς, Βωμοὶ δ' ἄϊστοι, δαιμόνων θ' ἱδρύματα Πρόρριζα φύρδην ἐξανέστραπται βάθρων*, id eſt. Qui cum in Græciam veniſſent, neque deorum ſimulacra diripere, neque templa incendere veriti ſunt: aræ autem deletæ, deorumque ſtatuæ funditus è ſedibus ſuis euerſæ ſunt.

Vaſt. Pœn. tum. Fana Deos hab. rect.] horum verborum hæc ſententia

tia eſt. fana à Carthaginienſibus anteà vaſtata, poſt hanc victoriam, Deorũ ſtatuas habuere rectas, quę fuerant videlicet de ſuis ſedibus deturbatæ. ſic hunc locum explico, non, vt inepti quidam homines ſomniant, deos propitios. Deos autem pro Deorum ſtatuis poni non eſt nouum, neque inuſitatum. M. Tull. accuſ. Verr. procem. *Deum denique nullum Siculis, qui ei paulo magis affabrè, atq; antiquo artificio factus uideretur, reliquit.* Idem frumentar. *Deum uerò nullum uiolauit, nullum attigit.* Idem de ſignis. *Dij ablati, fana uexata.* ibidem. *Tum imperator popu li Rom. uir clariſsimus Deos patrios reportabat Segeſtanis ex urbe hoſtium recuperatos.* T. Liuius. lib. 27. *Sed maiore generis eius præda abſtinuit Fabius, quam Marcellus, qui interroganti ſcriba, quid fieri de ſignis uellet, (ingentis magnitudinis Dij ſunt, ſuo quiſque habitu in modum pugnantium formati) Deos iratos Tarentinis relinqui iuſsit.* Iam uerò quòd rectos hoc loco pro iuſtis, ac propitijs accipi uolunt, in eõ non ſatis mihi videntur Latini ſermonis vſum tenere. rectum enim appellant propriè Latini, quod eſt directum, quod obliquo, prauoque contrarium, quod erectum eſt, quod ſtat: quorum reperiuntur exempla apud hunc poetam, Catull. M. Tull. Horat. ſaty. II. lib. I. *Candida, rectaq; ſit*, epiſt. ad Auguſt. lib. I. *Securus cadat, an recto ſtet fabula talo.* Catull. *Quinctia formoſa eſt multis, mihi candida, longa, Recta eſt.* idem rectos homines appellat, ſeruos lecticarios. M. Tull. Academ. lib. 2. *intereſſe oportet, ut inter rectum, & prauum: ſic inter uerum, & falſum.* pro Murena. *homines, cum rectè, & in loco conſtitiſſent, iuberi abire. & recti anguli* (εὐθεῖς nominãt Græci) qui neque ſunt acuti, neq; obtuſi, ſed pares. Idem valet apud Græcos ὀρθός. Hom. ἰλιάδ. ω. ὀρθαὶ τρίχες. Pauſan. in Att. τὸ δ' ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, ὀρθόν ἐστιν ἐν χιτῶνι ποδήρει. & Eurip. in Hecuba. Ἐως μετὰ οὖν γῆς ὀρθ' ἔκειθ' ὀρίσματα. & Athen. lib. 4. ſcribit Athenienſes templum Dionyſi rectum condidiſſe, ab Amphictyone vini, & aquę temperationé edoctos. tunc enim (inquit) rectus Bacchus eſt, & non ad prolapſionem procliuis, cum vinum dilutum eſt, & cum modicè bibitur: ut fortaſſe locus ille, qui eſt Od. XVIII. lib. I. *non ego te candide Baſſareu, Inuitum quatiam*, ſic explicari poſſit. ego te inuito neque vinum immodicum, neque aqua minus, quàm oporteat, temperatum bibam. *inuitum* autẽ dixit, quia quicquid ſit dijs inuitis, atque iratis, infeliciter cadit, ut alibi dicemus. ſed verba Athe. ſunt hæc. διὰ τοῦτο ἱερὸν Διονύσου ὀρθὸν ἱδρύσασθαι. τότε γὰρ ὀρθός ἐστι τῷ ὄντι, καὶ οὐ σφαλερός, ὅταν συμμέτρως, καὶ κεκεραμένως πίνηται. Plato Lachete. ὀρθὴ ἂν ἡμῶν ἡ πόλις ἦν, καὶ οὐκ ἂν ἔπεσε τοιοῦτο πτῶμα. Per tranſlationem autem ſermonis, rectum pro eo, quod eſt cum virtute coniunctum, & pro bono ponitur, & rectè pro benè. M. Tull. pro Mure. *Negat fuiſſe rectum Cato me tam ſeuerè geſto conſulatu pro Murena dicere. & recte facta*, quæ Græci *κατορθώματα dicunt*: & *recta ſtudia* in Topicis. & Horat. Od. IX. huius libri, *rectum animum ſecundis, dubijsq; rebus* appellat eum, qui neque ſecũda fortuna effertur, neque aduerſa deprimitur, qui ſemper erectus eſt, nunquam aut nimium elatus, aut nimium demiſſus. & ſaty. 3. lib. 2. *rectum animi*, conſtantiam, æquabilitatem, tranquillitatem. Quod ita eſſe, ut dico, declarat eadem ſententia alijs uerbis expreſſa eadem ſatyra. *ſtare animo.* ſic Horat. *Cum prudens ſcelus ob titulos admittis inaneis, Stas animo? ſtare animo* enim ualet, animum habere à uitio purum, & incorruptum, minimeque deprauatum. Et Plautus in Bacchid. *rectum ad ingenium bonum* dicit, qui non eſt deprauatus, qui non eſt procliuis ad nequitiam, aut libidinem. & Ennius. *Quò uobis mentes, rectæ quæ ſtare ſolebant Antehac, dementi ſeſe flexere ruina?* rectus autem pro eo, quem propitium, aut placatum, aut beneuolum dicimus, mihi non uidetur eſſe uſitatum in tota lingua Latina.

Cerui luporum præda] hæc dicuntur, ab Annibale. nos Carthaginienſes

ſes tanquam cerui lupos, Romanos inſequimur.

quos opimus fallere, & effugere] quos ſi effugere poſſimus, magnam Dijs habere gratiam, magnique triumphi loco ducere debeamus. tale eſt illud Terent. in Heauton. *triumpho, ſi licet me latere tecto abſcedere*, id eſt, triumphi loco habeo, ſi mihi licet latus tegere, periculumque in quo uerſor, declinare.

opimus triumphus] amplus, magnificus. ſic ſpolia opima dicuntur, quæ dux populi Rom. duci hoſtium detraxit. quod alibi annotauimus.

Fallere] id eſt, latere. uide annot. ad Od x. lib. I.

Gens. quæ cremato, &c.] hæc ſunt vel ex ſecundo lib. Aen. notiſſima. ad hunc locum pertinent illa ex carm. ſæcul. ad Deos: *Cui per ardentem ſine fraude Troiam Caſtus Aeneas patriæ ſuperſtes Liberum muniuit iter.*

maturé ſque patres] Virg. Aeneid. v. *æui maturus Aceſtes*. in lib. de art. poet. *Maturus ne ſenex, an adhuc florente iuuenta.*

Algido] Algidum nomen montis eſt hoc loco, in agro Tuſculano. ut Ode XXI. lib. I. *aut gelido prominet Algido*. oppidum etiam eodem nomine appellatur.

Ducit] acquirit, ſumit, comparat. vt de arte poet. *& uerꝭ hinc ducere uoces.* & ſaty. I. lib. 2: *aut, qui Duxit ab oppreſſa meritum Carthagine nomen.*

Non hydra ſecto corpore] Hydram Alcæus ἐννεακέφαλον: Simonides πεντηκοντακέφαλον facit. hanc in Lerna delitescentem (Lernam autem alij fontem, alij locum denſa ſilua obſitum fuiſſe uolunt) interfecit Hercules. Pauſanias Corinth. narrat hydram ſub platano quadam, quæ fonti Amymonæ fluuij propinqua erat, uixiſſe, eamque ceteris hydris magnitudine præſtitiſſe. caput unum ei, non plura fuiſſe: (quod poſtremum abhorret ab inueterata, & per uulgata omnium opinione) hydræ uno capite ab Hercule abſciſſo, neſcio quot alia renaſci confictum eſſe: quam opinionem hoc loco ſequitur Horatius. Idem Pauſanias ibidem tradit, Herculem Hydræ cruore, & ueneno, telorum ſuorum cuſpides tinxiſſe. multa alia de hydra ſcribunt poetæ, quæ, ne ſim longior, prætermitto. Horat. epiſt. I. ad Auguſt. lib. 2. *Diram qui contudit hydram, Notaq; fatali portenta labore ſubegit, Comperit inuidiam ſupremo fine domari.*

firmior Creuit in H.] ſubintell. quàm hæc gens in nos.

Monſtrumue ſummiſere Colchi] uel tauros ignem ſpirantes, quos tamen à Medea edoctus Iaſon iunxit aratro, & agrum ſulcauit: uel potius draconem illum ingentem, uelleris aurei cuſtodem. uide annot. ad Od. 3. epod.

Echioniæ ue Thebæ] Thebæ dicuntur Echioniæ ab Echione Cadmi genero. ſignificatur autem hoc loco draco ille Marti ſacer Aretiani fontis cuſtos, quem Cadmus propterea, quòd eos, qui ex illo fonte aquabantur, necabat, iratus interfecit: ex cuius dentibus Palladis monitu ſatis, nati ſunt quinque homines armati, Vdæus, Chthonius, Pelor, Hyperenor, Echion (Pherecydes autem, & Apollonius multo plures natos eſſe uolunt) qui omnes, præter unum Echionem, mutuis uulneribus confoſſi perierunt. Virg. Georg. 2. hanc utranque fabulam tangit. *Hæc loca non tauri ſpirantes naribus ignem Inuertere, ſatis immanis dentibus hydri: Nec galeis, denſiſq; uirum ſeges horruit haſtis, Sed grauidæ fruges, &c.* Hanc fabulam perſequitur item Eurip. in Phœniſſ. & Apollon. lib. 3. Argon.

Merſes profundo, &c.] ſi merſes in mare, pulchrior emergit: ſi luctere, &c.

proruet] proſternet proruendi uerbo etiam ſuprà uſus eſt Od. XXXV. lib. I. *Iniurioſo ne pede proruas Stantem columnam.* & Lucret. lib. 3. *neque autem corpora deſunt, Ex infinito quæ poſſint forte coorta Proruere hanc rerum uiolento turbine molem, &c.*

& v. *Proruere hanc rerum uiolento turbine ſummam*. ſic enim utrobique eſt legendum, non *corruere*: vt in ſcholijs Lucretianis pluribus uerbis oſtendemus.

integrum] hoſtem etiam integrum, & incolumen, & paulò antè victorem, profligabit ac ſubiget. nam minus eſſe mirum, ſi ſaucium percelleret, ac peruerteret.

coniugibus loquenda] id eſt, à coniugibus. Sed ab utrorum coniugibus? eorum ne, qui uicerint, uirorum ſuorum uirtutem, ac uictoriam prædicantibus: an eorum, qui proſtrati, ac ſubacti ſint, uiros ſuos interemtos deſiderantibus, ac lugentibus?

Carthagini iam non ego] uériſimile eſt Annibalem toties iam in Italia uictorem, quamplurimos Carthaginem miſiſſe ſuarum uictoriarum nuncios. Nunc igitur ait Annibalem, tanta clade accepta, & Aſdrubale occiſo deſiturum de ſe poſthac tam glorioſé & ſcribere, & prædicare.

occidit, occidit Spes omnis] interijt. Plautus Moſtell. *occidit ſpes noſtra*.

perficient] ſic habent codices 2. Vatic. Iann. Faer. Vrſ. Torneſ.

curæ ſagaces] diligentia, & cura cum ingenio, & conſilio coniuncta.

Expediunt] expeditum reddunt. dant ei facultatem euadendi, & uincendi. ſic Virg. libr. 2. Aen. *Deſcendo, ac ducente Deo flammam inter & hoſtes Expedior*.

per acuta belli] Cum Hugolinus Martellius Florentinus vir doctiſſimus Laurentij Strozzij Cardinalis familiaris, me admonuiſſet ita ſcriptum eſſe in codice quodam manu ſcripto, non ut in vulgatis, *acuta bella*, ego eos libros, quos domi habebam, à Iann. Faer. Vrſino mihi commodatos ſtatim conſului: in eiſque eandem ſcripturam ſine ulla litura expreſſam rèperi. quam confirmarunt duo Vatic. à me poſtea aditi. acceſſit omnium poſtremus Torn. Itaque de lectiònis quidem ueritate minimè dubitandum eſt quid autem ſignificet per acuta belli, uidendum. Ego exiſtimabam per *acuta belli* intelligi poſſe, diſcrimina, & pericula belli, ſeu prælij potius, inquibus celeritate, & ingenio, & ſagacitate, & uſu opus eſt. conſilio autem nullus locus. Sed Hugolinus dicebat per acuta belli, Achilli Statio Luſitano uideri ſignificari acumina, & (ut ita dicam) ſubtilitates belli: quæ Græci ϛρατηγήματα nominant. Cuius ſententiam ſi probemus, erit hec huius loci ſententia, Eam curam in re militari adhibet Claudius, eaque ſagacitate eſt, ut hoſtium artes, & ſtratagemata facile declinet ac propulſet. Sex. Iulius Frontinus quidem in præfatione lib. 1. ſtratagematicon, ſtratagematica interpretatur *belli ſollertia*, & *ſollertia ducum facta*. Iam verò hoc loquendi genus *acuta belli* & Horatio vſitatum eſt, & illis ſimile, *ſubita belli, obliqua tumuli*, & cet. quæ extant apud T. Liuium, ſic ille lib. VI. annal. *tres exercitus ſcriberent, unum ad præſidium urbis: alterum, qui ſi qui alicubi motus extitiſſent, ad ſubita belli mitti poſſet. tertium longè ualidiſſimum*, &c. Idem XXVII. *obliqua tumuli*. idem lib. 30. *incerta belli*. eodem libro. *incerta fortunæ, & incerta caſuum*. idem lib. XXXII. *quaſſata muri*. eodem libro, *auerſa inſulæ*. Catull. de coma Beren. *condita pectoris*. Lucret. lib. 1. *Ardua dum metuunt, amittunt uera uiai*. ibid. *n. ibi cæca Nox iter eripiet, quin ultima naturai Per uideas*. ſic Cæſar lib. 3. de bello ciuili, *Pergamique in occultis, ac remotis templi, quò præter ſacerdotes adire fas non eſt, quæ Græci ἄδυτα appellant, tympana ſonnerunt*. Nam ſic hunc locum emendamus, cum in omnibus exemplaribus legatur *templis*.

AD AVGVSTVM. Od. 5.

Vt tandem in vrbem redeat.

DIVIS orte bonis, optime Romule
Cuſtos gentis, abes iam nimiùm diu:
Maturum reditum pollicitus patrum
Sancto concilio, redi.
Lucem redde tuæ dux bone patriæ.
Inſtar veris enim vultus vbi tuus
Affulſit populo, gratior it dies,
Et ſoles melius nitent,
Vt mater iuuenem, quem Notus inuido
Flatu Carpathij trans maris æquora
Cunctantem ſpatio longius annuo
Dulci diſtinet à domo:
Votis, ominibusq́ue, & precibus vocat
Curuo nec faciem littore dimouet:
Sic deſiderijs icta fidelibus
Quærit patria Cæſarem:
Tutus bos etenim rura perambulat:
Nutrit rura Ceres, almaq́ue Fauſtitas:
Pacatum volitant per mare nauitæ:
Culpari metuit fides:
Nullis polluitur caſta domus ſtupris:
Mos, & lex maculoſum edomuit nefas:
Laudantur ſimili prole puerperæ:
Culpam pœna premit comes,
Quis Parthū paueat? quis gelidum Scythen?
Quis, Germania quos horrida parturit
Fœtus incolumi Cæſare? quis feræ
Bellum curet Iberiæ?
Condit quiſque diem collibus in ſuis:
Et vitem viduas ducit ad arbores:
Hinc ad vina redit lætus, & alteris
Te menſis adhibet deum.
Te multa prece, te proſequitur mero
Defuſo pateris: & Laribus tuum
Miſcet numen, vti Græcia Caſtoris,
Et magni memor Herculis.

Lon-

Longas o vtinam, dux bone, ferias
Præſtes Heſperiæ, dicimus integro
Sicci manè die: dicimus vuidi,
Cum ſol oceano ſubeſt.

COMMENTARII.

abes iam nimium diu] ſic loquitur Liuius lib. 29. *ut mos eſt ijs, qui diu abſunt.*

patrum Sancto concilio.] ſenatui, ſeu potius ſenatorum conuentui, ut loquitur M. Tull. epiſt. ad Ser. Sulpic. lib. 4. Eſt enim concilium cœtus, congregatio, conuentus, frequentia quædam, à concalando, id eſt, conuocando dictum, inquit Feſtus. Plaut. Milite glorioſo, *ſed, ſi ambas uidere in uno miles concilio uolet.* Lucr. lib. 2. *Multaque præterea magnum per inane uagantur, Concilijs rerum quæ ſunt reiecta*: id eſt, quę non potuerunt congregari, & cohęrere. Idem lib. 3. *Quàm, mortale quod eſt, immortali, atque perenni Iunctum, in concilio ſæuas tolerare procellas?* iterum lib. 2. *Quod tamen ut poſſint, ab cœtu, concilioque Nil facient præter uulgum, turbamque animantum.* Virg. Aen. 3. Cyclopibus, *Concilium horrendum.* itaque concilio per c non per ſ ſcribendum eſt hoc loco.

Lucem redde tuæ] redde te patriæ, cui lux es.

Inſtar ueris enim, &c.] horum verborum hęc ſententia eſt: Cum vultus tuus, qui inſtar veris eſt, affulſit populo, dies ſunt lætiores, & ſol quodammodo nitidius, ac purius lucere uidetur, id eſt, maior eſt dierum ſerenitas. ſic infrà in carmine ſæculari ad Deos. *Alme ſol, curru nitido diem qui Promis, & celas.* Sol maculoſus, atque in nubem conditus imbreis, Notoſque denunciat: pallidus grandinem: cęruleus pluuiam: ruber & igneus Euros: at nitidus ac lucidus, ſerenitatem Virg. Georg. 1.

inuido] qui inuidet matri reditum filij: aduerſo:

Diſtinet] detinet libri vulgati. Sed neſcio quomodo. mihi magis placet ea ſcriptura, quam ſequitur Porphyr. *Diſtinet*: confirmaturque auctoritate librorum. 2. Vatic. Vrſ. Torn.

demouet] ſic legendum potius, quàm *dimouet*, vt ſit ἀναστροφὴ, pro de littore mouet. Tali fere ſimilitudine utitur Oppianus lib. 4. de piſcib. vbi de ſargis loquitur. Ὡς δ᾽, ὅτε τηλύγετον μήτηρ γόνον, ἢ καὶ ἀκοίτην Εὐνέτις ἀλλοδαπὴν τῆλε χθόνα γαῖαν ἰόντα Ἀχνυμένη στέλλῃσι, νόος δέ οἱ ἔνδον ἀλύει, Ὅσσή οἱ μεσσηγὺς ἁλὸς χύσις, ὅσσα τε κύκλα Μηνῶν, ἀκροτάτοισι δ᾽ ἐπεμβαίνουσα θαλάσσης Κύμασι, δακρυόεσσαν ἐπὶ στόμα γῆρυν ἵησι Σπεύδειν λισσομένη, καὶ μιν πόδες, οὐκ ἔτ᾽ ὀπίσσω Ἱεμένην φορέουσιν, ἔχει δ᾽ ἐπὶ πόντον ὀπωπὰς, &c.

Sic deſideriis icta fidelibus] ſic pio deſiderio affecta.

Tutus bos etenim rura] tuti ſunt agricolæ, & aratores.

perambulat] peragrat. Od. XVII. epod. *Perambulabis aſtra ſidus aureum.*

uolitant] nauigant. non eſt infeſtum mare prædonibus. tralatio. ſic ſup. Od. XXXVII. lib. 1. *ab Italia uolantem Remis adurgens.*

Culpari metuit fides.] non culpatur cuiuſquam fides, quia nemo eſt, qui fidem datam non ſeruet: nemo, qui eam uiolet, aut labefactet. metuit valet hoc loco φυλάττεται cauet, non vult, vt annot. ad Od. 11. lib. 2.

Mos & lex maculoſum] boni mores, & lex Iulia de adulterijs, compreſ-

ſerunt adulteria.

Laudantur ſimili prole] Heſiod. *ἔργ. καὶ ἡμέρ.* in ceteris bonis, ac præmijs, quę ait eos homines, qui iuſtitiam colant, conſecuturos eſſe, hoc numerat, filios parentibus ſimiles, his uerbis, *Τίκτουσιν δὲ γυναῖκες ἐοικότα τέκνα γονεῦσι.* & Theocr. *ἐγκωμ. Πτωλεμ.* eius mulieris, quæ uirum ſuum non amat, mentem dicit in alio uiro ſemper eſſe occupatam, eamque liberos patri diſſimiles parere: ſic Theocr. *Ἀστόργου δὲ γυναικὸς ἐπ᾽ ἀλλοτρίῳ νόος αἰέν· Ῥηΐδιοι δὲ γοναί, τέκνα δ᾽ οὔποτ᾽ ἐοικότα πατρί.* Politiſſimus autem poeta Catull. in eo carmine, quod ſcripſit in Iuliæ nuptias, precatur, ut Torquatus filius naſciturus ſuo ſit ſimilis patri Manlio, *& facile inſcijs Noſcitetur ab omnibus, Et pudicitiam ſuæ Matris indicet ore.* Ariſtot. lib. 2. politicorum, ſcribit populis quibuſdam Libyæ ſuperioris (quos Garamantes eſſe ex Pomponio Mela ſuſpicor) communes eſſe inter ipſos uxores: liberos autem natos diuidi ex parentũ ſimilitudine in eis expreſſa. ſic Ariſtot. *τὰ μέντοι γενόμενα τέκνα διαιρεῖσθαι κατὰ τὰς ὁμοιότητας.*

Culpam pœna premit comes] id eſt, culpam continuò ſequitur pœna. ſtatim, ut aliqua peccauit, ſupplicio afficitur. ſic ſup. Ode XXIIII. lib. 3. *Et peccare nefas, aut pretium eſt mori.*

Quis Parthum paueat] Quis Parthos extimeſcat, viuo & ſaluo Cæſare? Auguſto Cæſare imperium obtinente, Parthi ſigna, quæ Craſſo, & Antonio ademerant, Romam ultrò remiſerunt. vide Od. XV. huius lib.

Condit quiſq; diem, &c.] diem totum uſque ad ueſperum traducit in uinetis ſuis, occupatus in uitis cultu, uerbi gratia in adminiculorum ordinibus, capitum coniugatione, & religatione, & ſimilibus. conditur dies, cum ſol occidit, aut certè paulo poſt ſolis occaſum.

Et vitem viduas, &c.] *quæ natura caduca eſt,* (inquit M. Tull.) *&, niſi fulta ſit, ad terram fertur, eademq; ut ſe erigat, claniculis ſuis, quaſi manibus, quicquid eſt nacta, complectitur.* Vitem igitur iungit cum uiduis arboribus: quales ſunt ulmi, populi, & ſimiles, quæ uiduæ ſunt: antequam iungantur uiti: iunctæ autem, maritæ dicuntur, ut ſup. Od. XV. lib. 2. *platanusq; cælebs Euincet ulmos.* & Od. II. epod. *Altas maritat populos,* ad quē locum aliquot ex Catullo exempla annotauimus.

alteris] ſecundis. ſat. 1. lib. 2. *tum penſilis uua ſecundas, Et nux ornabat menſas cum duplice ficu.* Athenæus lib. 14. docet etiam apud ueteres fuiſſe ſecundas menſas eleganter, & accuratè apparatas, idque confirmat Pindari teſtimonio, Athenæi uerba sũt hæc: *ὅτι γὰρ ἦσαν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις αἱ δεύτεραι τράπεζαι πολυτελῶς μεμεριμνημέναι, παρίστησι Πίνδαρος ἐν Ὀλυμπιονίκαις περὶ τῆς Πέλοπος κρεουργίας διηγούμενος. τραπέζαισι δὲ ἀμφὶ δεύτατα κρεῶν σέθεν διεδάσαντο, καὶ φάγον· ἐμοὶ δ᾽ ἄπορον γαστρίμαργον μακάρων τιν᾽ εἰπεῖν.*

Defuſo pateris] id eſt, de pateris fuſo. quod faciunt libantes Dijs immortalibus, ut annotauimus ſup. Od. XXXI. lib. 1. ad illum locum, *quid orat de patera nouum Fundens liquorem?* Idque docet Feſtus in uoce calpar. *Calpar* (inquit) *uinum nouum, quod ex dolio demitur ſacrificij cauſa antequam guſtetur. Ioui enim prius ſua uina libabant, quæ appellabantur Vinalia*: Iam *Defuſo pateris*; pro *Fuſo de pateris*, ἀναστροφὴ eſt, & genus loquendi Horatio, ceteriſque poetis uſitatum, & familiare, ut annotatum eſt ad Od. VII. lib. 2. Virg. lib. Aen. 5. fine præpoſitione, & cum uerbo ſimplici, dixit, *Vinaque fundebat pateris.* cui ſimile eſt illud Georg. 2. *hic fertilis uuæ, Hic latices, qualem pateris libamus, & auro.* Cum haberent autem omnes cod. vulgati *Diffuſo*, ego auctoritatem cod. duor. Vatic. & Iann. Faer. Torneſ. ſecutus *Defuſo* repoſui.

Heſperiæ] Italiæ, ut ſup. Od. 1. lib. 3. *Heſperiæ ſonitum ruinæ.*

integro

integro Sicci mane die] quid ſit integro die, declarat vox interiecta *ſicci.* id eſt, non poti. vt ſup. Od. XVIII. lib. I. Eſt enim dies integer is, quo quis nihil dum guſtauit, neque bibit. *ſolidum* appellat Od. I. lib. I. *Nec partem ſolido demere de die Spernit.* ex quo *frangere diem* Od. VII. lib. 2. vide, quæ ſunt annotata hac de re ad Odam illam primam lib. I.

vuidi] contrarium eſt hoc nomini *ſicci.* idem enim valet *uuidi*, quod madidi poti. Græci dicunt *βεβρεγμένοι*, à verbo *βρέχειν, ὅ εἴρηται καὶ ἐπὶ τοῦ πίνειν* (inquit Athenæus) id eſt, madefacere vſurpatur pro eo, quod eſt, bibere. Profert ille eo loco verſiculum Antiphaois *δεῖ γὰρ φαγόντας δαψιλῶς βρέχειν.* ſic Virg. Gallo. *Vuidus hiberna uenit de glande Menalcas.*

IN APOLLINEM ET DIANAM. Ode 6.

Carmen ſæculare.

DIVE, quem proles Niobæa magnę
Vindicem linguæ, Tityosq; raptor
Senſit, & Troiæ prope uictor altæ
Phthius Achilles
Ceteris maior: tibi miles impar:
Filius quamuis Thetidos marinę
Dardanas turreis quateret tremenda
Cuſpide pugnax.
Ille, mordaci uelut icta ferro
Pinus, aut impulſa cupreſſus Euro,
Procidit latè: poſuitque collum in
Puluere Teucro.
Ille non incluſus equo Mineruæ
Sacra mentito, malè feriatos
Troas, & lętam Priami choreis
Falleret aulam:
Sed palàm captis grauis, heu nefas, heu,
Neſcios fari pueros Achiuis
Vreret flammis etiam latenteis
Matris in aluo:
Ni tuis uictus, Venerisque gratę
Vocibus, diuum pater annuiſſet
Rebus Aeneę potiore ductos
Alite muros.
Doctor argutę fidicen Thaliæ
Phœbe, qui Xantho lauis amne crineis:
Daunię defende decus camœnę
Lęuis Agyieu.

Spiritum

Spiritum Phœbus mihi Phœbus artem
Carminis,nomenq́ue dedit poetæ.
Virginum prima,puerią́ue claris
Patribus orti,
Deliẹ tutela deæ,fugaceis
Lyncas, & ceruos cohibentis arcu,
Leſbium ſeruate pedem , meią́ue
Pollicis ictum ,
Ritè Latonæ puerum canentes,
Rite creſcentem face noctilucam,
Proſperam frugum , celeremq́ue pronos
Voluere menſeis.
Nupta iam dices,ego Dijs amicum,
Seculo feſtas referente luces ,
Reddidit carmen docilis modorum
Vatis Horati.

COMMENTARII.

proles Niobẹa] Niobe Tantali filia Amphionis vxor, liberos ex eo ſuſcepit duodecim,ſex mares,totidemq́ue fœminas. Hæc liberorum multitudine , & pulchritudine ferox Latonem prę ſe contemnere auſa eſt, cum diceret illam duos ſolum peperiſſe,Apollinem,&Dianam.Iccircò Dij hac contumelia offenſi,Niobæ filios ad vnum interemerunt : Apollo maſculos in Cithærone venantes,Diana fœminas intra parietes domeſticos , & propemodum in complexu, & gremio matris ſagittis confixit . Iupiter autem Nioben ſuas miſerias deflentem,ac deplorantem miſeratus , eam in ſaxum vertit : quod vſque ad hoc tempus(vt aiunt) in Sipylo moute Phrygiæ lacrymarum fontes profundens ab omnibus cernitur.Hęc interpres Hom. ἰλ.ω. quo loco hanc fabulam ſic perſequitur poeta. Καὶ γάρ τ' ἠΰκομος Νιόβη ἐμνήσατο σίτου, τῇ περ δώδεκα παῖδες ἐνὶ μεγάροισιν ὄλοντο , Ἓξ μὲν θυγατέρες , ἓξ δ' υἱέες ἡβώοντες . Τοὺς μὲν Ἀπόλλων πέφνεν ἀπ' ἀργυρέοιο βιοῖο Χωόμενος,&c.Pauſanias autem Atticis narrat, ſi propius ſpectes,ſaxum illud nullam mulieris ſpeciem prę ſe ferre.ſin longius abſis, videberis(inquit)tibi mulierem mœrore, & lacrymis contabeſcentem intueri : ſic Pauſan . Ταύτην τὴν Νιόβην καὶ αὐτὸς εἶδον ἀνελθὼν εἰς τὸν Σίπυλον τὸ ὄρος. ἡ δὲ πλησίον μὲν, πέτρα καὶ κρημνός ἐστιν, οὐδὲν παρόντι σχῆμα παρεχόμενος γυναικὸς, οὔτ' ἄλλως, οὔτε πενθούσης. εἰ δέ γε πορρωτέρω γένοιο, δεδακρυμένην δόξεις ὁρᾷν. καὶ κατηφῆ γυναῖκα. Ariſtoteles lib. ſeptimo de moribus ad Nicomach. vbi de continentia , & incontinentia diſputat , volens oſtendere vtranque verſari in iiſdem rebus , in quibus temperantia . atque intemperantia, non in iis,quæ natura bonæ,aut honeſtæ ſunt,quales ſunt victoria,honos,liberi, parentes,neque in earum nimio:ita loquitur. καὶ ἐπαινοῦνται οἱ περὶ ταῦτα σπουδάζοντες , ἀλλ' ὅμως ἐστί τις ὑπερβολὴ καὶ ἐν τούτοις , εἴτις ὥσπερ ἡ Νιόβη μάχοιτο πρὸς τοὺς θεούς . &c. id eſt , & qui in hæc ſtudium ſuum conferunt, laudantur : veruntamen etiam in his aliquod eſt nimium , ſi quis , vt Niobe cum dijs pugnet. Callimachus in hymno εἰς Δῆλον. Nioben. κακόγλωσσον nominat,id eſt,

malæ

malæ linguę, propterea quod ſe liberorum numero, & pulchritudine Latonę præſtare dixerat.

Tityoſque] de Tityo diximus ſup. ad Od. v. lib. 3.

Troiæ prope victor.] cur prope victor? quia Hectorem interfecit, quo facto facilius Troia capi potuit. vt Od. I I I I. lib. 2. *& ademtus Hector Tradidit feſſis leuiora tolli Pergama Grais.* Victorem autem non dixit ἁπλῶς, quia ante Troiam captam à Paride interemtus eſt, idque Apollinis impulſu. Sed quid locutus eſt Achilles, quod Apollinem offenderit? id fortaſſe, quod eſt apud Homer. ἰλ. χ. in princip. Nam eo loco Achilles minatur Apollini ſe de eo pœnas ſumturum, ſi poteſtas detur. Troianis autem ſui recipiendi facultatem, ſpatiumque dederat Apollo Agenori ſimilatus. ſic Hom. Η σ' ἂν τισαίμην, εἴ μοι δύναμίς γε παρείη.

altę] ἰλιάδ. ο. αἰπεινὸν πτολίεθρον. & alibi ſæpius Τροίης αἰπὺ πτολίεθρον. & ὀδυσσ. γ. αὐτὰρ ἐπεὶ πριάμοιο πόλιν διεπέρσαμεν αἰπύν.

Phthius] Phthia Achillis patria: quod quidem notum eſt vel ex illo vulgatiſſ. Hom. verſu ἰλ. ι. Ηματί κεν τριτάτῳ φθίην ἐρίβωλον ἱκοίμην.

Thetidos marinę] Nerei filiæ. Nereus autem Deus marinus.

mordaci velut icta ferro, &c.] ſic Homer. ἰλ. δ. Simoiſium Anthemionis filium, ab Aiace Telamonio interfectum, & lethali vulnere accepto cadentem, cum vlmo comparat, quam curruũ opifex ferro abſcidit. Hom. ἰλ. δ. ὁ δ' ἐν κονίησι χαμαὶ πέσεν αἴγειρος ὥς, &c. Et ἰλιάδ. ν. Imbrium Mentoris: filium ab eodem Aiace cæſum cum fraxino. ὁ δ' αὖτ' ἔπεσεν μελίη ὥς, Η τ' ὄρεος κορυφῇ ἕκαθεν περιφαινομένοιο Χαλκῷ τεμνομένη τέρενα χθονὶ φύλλα πελάσσε. & ἰλ. π. Sarpedonem à Patroclo interfectum cum quercu, aut populo, aut pinu. Ηριπε δ' ὡς, ὅτε τις δρῦς ἤριπεν, ἢ ἀχερωίς. Ηὲ πίτυς βλωθρή, τήν τ' οὔρεσι τέκτονες ἄνδρες Εξέταμον πελέκεσσι νεήκεσι νήϊον εἶναι.

poſuitque coll. in Pul. Teucro.] id eſt, occubuit. ſimilia ſunt illa. *Turpe ſolum tetigere mento*, & *humum ore momordit.* de quibus diximus Od. v I I. lib. 2. Verum Achillis mortem nõ narrat Hom. in Iliade, vt ante diximus. Tantum ὀδυσσ. γ. fit de ea mentio. lib. autem vltimo ὀδυσσ. facit animas Achillis, & Agamemnonis apud inferos vna colloquentes. hoc modo. Τὸν δ' αὖτε ψυχὴ προσεφώνεεν Ατρείδαο Ολβιε πηλέος υἱὲ θεοῖς ἐπιείκελ' Αχιλλεῦ, Ος θάνες ἐν τροίῃ ἑκὰς Αργεος· ἀμφὶ δέ σ' ἄλλοι Κτείνοντο τρώων καὶ Αχαιῶν υἷες ἄριστοι Μαρνάμενοι περὶ σεῖο, σὺ δ' ἐν στροφάλιγγι κονίης Κεῖσο μέγας μεγαλωστὶ λελασμένος ἱπποσυνάων. quorum verſuum ſi quis poſtremum, & partem eius, qui antecedit, cum hoc loco Horatiano conferet, videbitur Horatius Homeri verba Latinè exprimere voluiſſe. hanc autem ſcripturam *poſuitq; collum in Pul. Teuc.* reperi in duob. Vat. & Facr. Iann. eamque putò veram, & germanam.

Ille non incluſus equo Min. ſacr.] id eſt, ſi Achilles vitam vſque ad Troiam captam produxiſſet, neque à Paride, Apollinis hortatu, atque impulſu interfectus eſſet: non per dolores, neque per inſidias Troianos inopinantes, & ſecuros oppreſſiſſet: ſed primum eos aperto Marte cepiſſet, deinde omnem in eos immanitatem effudiſſet.

equo] In hoc equo totius Græcię principes incluſi Menelaus, Vlyſſes, Diomedes, Pyrrhus, Mneſtheus, Teucer, aliiq; complures Troiam igni, ferroq; vaſtarũt. de quo ſic Hom. ὀδυσ. δ. Ιππῳ ἔνι ξεστῷ, ἵν' ἐνήμεθα πάντες ἄριστοι Αργείων, Τρώεσσι φόνον, καὶ κῆρα φέροντες. & θ. τοὶ δ' ἤδη ἀγακλυτὸν ἀμφ' ὀδυσῆα Εἵατ' ἐνὶ τρώων ἀγορῇ κεκαλυμμένοι ἵππῳ. & δ. Αυτὰρ ὅτ' εἰς ἵππον κατεβαίνομεν, ὃν κάμ' Επειός, Αργείων οἱ ἄριστοι, &c. Virg. Aen. ſecundo. *Inſtar montis equum diuina Palladis arte Aedificant*, &c. ſequitur mox. *Huc delecta virum*

ſortiti

ſortiti corpora furtim includunt cæco lateri. M. Tull. lib. 2. de oratore ſcribit *ex Iſocratis ludo, tanquam ex equo Troiano, meros principes exijſſe.* idem pro Murena de Catilina eiusque copijs ac ſocijs loquens, oſtendensq; coniurationis Catilinariæ contagionē ad plures pertinere, neq; oēs illius ſceleris participes cum Catilina ex vrbe exiiſſe: ſed intra mœnia reſtitiſſe: magnopere deniq; metuendas eſſe inſidias, *latius patet* (inquit) *illius ſceleris contagio, quam quiſquam putat, atque ad plures pertinet: Intus, inquam, eſt equus Troianus.* & in orat. pro M. Cælio, eo loco, quo loco de amatoribus Clodiæ verba facit, quos illa in quibuſdam latebris delitefecerit: deinde, cum veniſſet Licinius, qui venenum, quo ipſa necaretur, traditurus erat, proſilire, & hominem comprehendere iuſſerat: quærit, *quonam modo latuerint, aut ubi. alueus ne ille, an equus Troianus fuerit, qui tot inuictos uiros muliebre bellum gerentes tulerit, ac texerit.* Plautus Bacchid. totam hanc equi Troiani fabulam ſub Chryſali ſerui perſona, multis verbis perſequitur: eamque, ad rem, quæ agitur, facetiſſime accommodat. Lucretius hunc equum, Durateum appellat lib. 1. his verbis. *Nec clam durateus Troianis Pergama partu Inflammaſſet equus nocturno Graiugenarum.* idem autem valet Durateus apud Lucretium, quod apud Plautum lineus. Eundem Pauſanias Durium nominatum eſſe tradit eodem fere nomine, Epeique fuiſſe machinam bellicam ad verberandos, ac perfringendos muros comparatam. Pauſaniæ verba ſunt hæc Atticis. *ἵππος ὁ καλούμενος δούρειος ἀνάκειται χαλκοῦς. καὶ ὅτι μὲν τὸ ποίημα τοῦτο Ἐπειοῦ μηχάνημα ἦν εἰς διάλυσιν τοῦ τείχους, οἶδεν, ὅστις μὴ πᾶσαν ἐπιφέρει τοῖς Φρυξὶν εὐήθειαν. λέγεται δὲ ἐς τὸ ἐκεῖνον τὸν ἵππον, ὡς τῶν Ἑλλήνων ἔνδον ἔχοι τοὺς ἀρίστους, καὶ δὴ καὶ τοῦ χαλκοῦ τὸ σχῆμα ἐστὶ κατὰ ταυτά, καὶ Μενεσθεύς, καὶ Τεῦκρος ὑπερκύπτουσιν ἐξ αὐτοῦ. προσέτι δὲ καὶ οἱ παῖδες οἱ Θησέως.* Appellatur eodem quoque nomine apud Eurip. Troad ſed alia ratione *ὅθεν πρὸς ἀνδρῶν ὑστέρων κληθήσεται Δούρειος ἵππος κρυπτὸν ἀμπισχὼν δόρυ.*

Miner. ſac. ment.] id eſt, quem ſimulabant Græci à ſe fabricatum eſſe, vt Palladem offenſam placarent. Virg. Aen. II. *Hanc pro Palladio moniti, pro numine læſo Effigiem ſtatuere, nefas quæ triſte piaret.*

male feriatos] intempeſtiuè, & magno ſuo malo ociantes, quia tum non debuerunt ferias agitare, nec ocioſi eſſe. M. Tull. ferè ſemper *feriatum* pro ocioſo ponit. de natura deorum 1. *deum ſic feriatum uolumus ceſſatione torpere, ut, ſi ſe commouerit, uereamur, ne beatus eſſe non poſſit.* & de orat. 3. *ſic illi à negocijs publicis aut temporibus excluſi, aut uoluntate ſua feriati,* &c. Plaut. in Milite glorioſo. *ubi ego dico, feriatus ne ſis.*

fallerct] lateret. *ἔλαθεν ἄν.*

palam captis] aperto Marte, non inſidioſè captis.

grauis] acerbus, ſæuus, immitis.

neſcios fari] neſcios fandi, infantes. *νήπια τέκνα, ἰλιάδ. β. & δ.*

etiam latentes matris in aluo] ſic Agamemnon apud Hom. *ἰλιάδ. ζῆτα* Menelaum hortatur, ne quenquam Troianum pretio accepto ſuis incolumem reddat, ac ne pueris quidem parcat adhuc cuſtodia ventris materni ſeptis. Homeri verba ſunt hæc. *τῶν μήτις ὑπεκφύγοι αἰπὺν ὄλεθρον, Χεῖράς θ' ἡμετέρας, μηδ', ὅντινα γαστέρι μήτηρ Κοῦρον ἐόντα φέροι, μηδ' ὃς φύγοι, ἀλλ' ἅμα πάντες Ἰλίου ἐξαπολοίατ' ἀκήδεστοι, καὶ ἄφαντοι.*

potiore alite] melioribus auibus, melioribus auſpicijs. vide Od. xv. lib. 1.

muros] Romanos. ductos autem muros ita dixit, vt Græci *ἠλαυμένα τείχη.*

argutæ] argutè canentis.

lauis] ſic loquebantur veteres, & ita ſemper Horatius, vt annot. ad Od. III. libr. 2.

qui

qui Xantho lau. amne] tale eſt illud. ſup. Od. IIII. lib. 3. *Qui rore puro Caſtaliæ lauit Crineis ſolutos, qui Lyciæ tenet Dumeta, &c.*

Dauniæ] Latinæ. vt ſup. Od. 1. lib. 2. *Dauniæ cades.*

leuis.] imberbis, vt ſup. ad Od. II. lib. 1. annotauimus.

Agyieu] Apollo, Ἀγυιεὺς dictus eſt παρὰ τὰς ἀγυιάς. appellant autem ἀγυιὰς Elei τὰς ὑπ' ἀθλωταῖον καλουμένας στενωπούς. Hęc Pauſanias Eliacorum primo id eſt, appellant Elei ἀγυιὰς ea angiporta, quæ dicuntur ab Athenienſibus στενωποί. commemorat idem Pauſanias Apollinem Ἀγυιέα in Corinthiacis.

Spiritum Phœbus mihi] ſuprà Od. XVI. lib. 2. *mihi parua rura, et Spiritum Graia tenuem camænæ Parca non mendax dedit.*

virginum primæ] Iulia Auguſti filia, Marcellæ Marcelli, & Octauiæ ſororis Auguſti, filiæ: vel Iulia, & Agrippina neptes, ex Agrippa, & Iulia.

puerique claris patribus orti] C. & L. nepotes Auguſti.

Deliæ tutela deæ] qui eſtis ſub tutela Dianæ venatricis, & iaculatricis. quos Diana tuetur. idem ſenſit Catullus alijs verbis, carm. ſæcul. ad Dianam. *Dianæ ſumus in fide Puellæ, et pueri integri.* Iuriſconſulti eos ad ſuam tutelam perueniſſe dicunt, quibus deſijt eſſe tutor, & qui ipſi per ſe res ſuas adminiſtrare, & tueri poſſunt: ſed Horatius hos principes pueros, & virgines Dianæ tutelam appellat, quia ſub eius ſunt tutela. aliter Od. XIIII. *Auguſtum Italiæ, Romæq; tutelam* appellat.

Lesbium] Sapphicum. Sappho enim Lesbia fuit.

Latonæ puerum] Apollinem Latonæ filium.

noctilucam] lunam nocte lucentem. Varro libr. 4. de lingua Latina. *itaque ea dicta Noctiluca in palatio. nam ibi noctu lucet templum.* Fortaſſe expreſſit epithetum νυκτιλαμπῆ quod vſurparat antè Simonides, vt intelligere licet ex quibuſdam eius verſibus, qui reperiuntur apud Dionyſ. Halicarn. quod annotat. Muretus, ab Achille Statio admonitus.

Proſperam frugum] ineſt in nomine *proſper* interdum vis quædam agendi, vt hoc loco. & apud M. Tull. lib 6. de repub. *Deinde eſt hominum generi proſper, et ſalutaris ille fulgor, qui dicitur Iouis.* *proſperam frugum* igitur interpretor, *fruges proſperantem*. ſuo more autem iunxit hoc nomen patrio caſui.

celeremq; pronos Voluere] *celerem uoluere* genus eſt loquendi Horatio familiare, quod ode octaua annotabimus: id eſt, celerem in voluendis menſibus, vel celeriter voluentem menſes. hoc eo pertinet, quod Luna 28. circiter diebus orbem ſuum conficit: quod eſt ſpatium menſtruum, ex quo luna Greci μῆνην, & μῆνας menſes appellant.

pronos] epiſt. de arte poet. *Vt ſiluæ folijs pronos mutantur in annos.*

Seculo feſtas referente luces] anno centeſimo, aut centeſimo decimo. vt infra dicemus.

Diis amicum] φίλον, id eſt, gratum, atque acceptum.

reddidi] quod accepi, reddidi, id eſt, cecini, recitaui. vide ann. ad Od. XI. huius lib.

Docilis modorum] quæ ſtudioſè, & facilè didici verſus, ſeu cantus Horatianos.

AD TORQVATVM. Ode 7.

Veris aduentu,& aqua moriendi conditione propoſita, inuitat ad hilariter viuendum.

DIFFVGERE nius:redunt iam gramina campis,
Arboribusq́ue comæ.
Mutat terra uices,& decreſcentia,ripas
Flumina prætereunt.
Gratia cum Nymphis, geminisq́ue ſororibus audet
Ducere nuda choros:
Immortalia ne ſperes,monet annus,& almum
Quæ rapit hora diem.
Frigora miteſcunt zephris:uer proterit æſtas
Interitura, ſimul
Pomifer autumnus fruges effuderit:& mox
Bruma recurrit iners.
Damna tamen celeres reparant cæleſtia Lunæ:
Nos ubi decidimus,
Quo pius Aeneas,quo Tullus diues,& Ancus:
Puluis,& umbra ſumus.
Quis ſcit,an adijciant hodiernæ craſtina ſummę
Tempora Dij ſuperi?
Cuncta manus auidas fugient heredis,amico
Quæ dederis animo.
Cum ſemel occideris,& de te ſplendida Minos
Fecerit arbitria,
Non,Torquate,genus, non te facundia,non te
Reſtituet pietas.
Infernis neque enim tenebris Diana pudicum
Liberat Hippolytum:
Nec lethæa ualet Theſeus abrumpere caro
Vincula Tirithoo.

COMMENTARII.

comæ] frondes,vt ſup.Od.111.huius lib *Et ſpiſſæ nemorum comæ.* & Od.xx. lib.1.*Vos latæ in fluuijs,& nemorum coma,*&c.honorem appellat Od.x1.epodon.*Hic tertius december,ex quo deſtiti Inachia furere.ſiluis honorem decutit.*

Mutat terra vices.] id eſt,mutatur anni tempus. fit in terris temporis commutatio,& viciſſitudo.

& de-

& decreſcentia,ripas,&c.] id eſt,flumina,quæ niuibus, & pluuijs hibernis creuerant, nunc decreſcentia intra alueos, & intra ripas ſuas labuntur, & fluunt.

Gratia cum Nymph. &c.] Pauſanias Bœoticis, complures enumerat Gratiarum imagines,& ſtatuas à veteribus pictoribus ac fictoribus pictas, & fictas. ſua autem ætate miratur,cur fingantur, & pingantur nudæ. nos ſuprà Ode xxx. lib. I. rationes aliquot probabiles attulimus,cum hoc loco congruit id, quod eſt Od. XIX. lib. 3. *Gratia, Nudis iuncta ſororibus.*

Immortalia ne ſperes] ſæpe nos deterret Pindarus à ſpe, & cogitatione immortalitatis,iubetque ea & ſperare,quæ in nobis ſita ſunt. vt Pyth. εἰδ. γ. μὴ φίλα ψυχὰ βίον ἀθάνατον σπεῦδε· τὰν δ' ἔμπρακτον ἄντλει μαχανάν, & itē εἰδ. ἐκτῳ Ισθ. quem locum producemus infra Od. XI. huius lib. Annus (inquit Horat.) in quo magnæ exiſtunt, varietates, & qui certo dierum numero clauditur,ac terminatur, menſes, dies, hora monent nos ne immortalia ſperemus.

miteſcunt Zephyris] mitigantur à vere, cuius nuncij ſunt, & prodromi Zephyri.

ſimul] ſimulatque,ſimul vt. vide annot. ad Od. IIII. lib. I.

Pomifer autumnus] ſup. Od. XXII. lib. 3. *Pomifero graue tempus anno.* Scribit Feſtus quoſdam exiſtimare autumnum ex eo dictum, quod tum maximè augeantur opes hominum coactis fructibus.

bruma iners] Virg. Georg. I. *hiems ignaua colono.* ſup. Od. IX. lib. 2. *glacies iners*

Damna tamen celeres, &c.] attamen hęc damna temporum reparant & reſarciunt Lunę, Soles, & ceteri planetæ (Lunam autem poſuit, quia nobis eſt, omnium proxima, & quia eius vim maximè ſentimus.) tempora igitur redeunt. ſed nos ſemel extincti nunquam renaſcimur. aliter M. Tull. in Catone maiore de temporibus. *horæ quidem cedunt, & dies, & menſes, & anni, nec præteritum tempus unquam reuertitur.* Catullus hanc Horatij ſententiam ſic complectitur. *Soles occidere, et redire poſſunt: Nobis cum ſemel occidit breuis lux, Nox eſt perpetua una dormienda.* Theocr. epitaph. Bionis, eandem paſtorali quidem ſermone & more, ſed in primis eleganter, & venuſte expreſſit, Αἲ, αἲ· ταὶ μαλάχαι μὲν ἐπὰν κατὰ κᾶπον ὄλωνται. Ἠ τὰ χλωρὰ σέλινα, τό τ' εὐθαλὲς οὖλον ἄνηθον· Ὕστερον αὖ ζώοντι, καὶ εἰς ἔτος ἄλλο φύοντι· Ἄμμες δ' οἱ μεγάλοι, καὶ καρτεροὶ, ἢ σοφοὶ ἄνδρες, Ὁππότε πρᾶτα θάνωμες, ἀνάκοοι ἐν χθονὶ κοίλᾳ Εὕδομες εὖ μάλα μακρὸν. ἀτέρμονα, νήγρετον ὕπνον. quos ego verſus ſic Latine reddidi ludibundus. *Eheu: cum ſemel in culto malua erat horto, Aut uiuax opium, foliumq; uirentis anethi, Vere reuiuiſcunt, aliú et naſcuntur in annum. Nos autem magni, et ſapientes, Vt ſemel occidimus. ſub terra lumine caſſi Dormimus longum, immenſum, æternumq; ſoporem.* Homerus omniū antiquiſſimus, vt facilius, qui volet, diſputare, ac defendere queat, nihil hodie dici, quin prius ſit dictum, eſſeque in omnium noſtrum animis innatas, atque inſitas communes quaſdam ſententias, & generales, ἰλ. ι ſub Achillis perſona ait pecudes boues, equos, tripodes quæri, comparari, & redimi poſſe: animum autem hominis, poſteaquam ſemel è corpore euolarit, nunquam emiſſum retrahi, nunquam recuperari, nunquam apprehendi poſſe, id eſt, nunquam eum, qui mortuus ſit, reuiuiſcere. Verſus Homeri ſunt hi. Ληϊστοὶ μὲν γάρ τε βόες, καὶ ἴφια μῆλα, Κτητοὶ δὲ τρίποδές τε, καὶ ἵππων ξανθὰ κάρηνα· Ἀνδρὸς δὲ ψυχὴ πάλιν ἐλθεῖν οὔτε λεϊστὴ, Οὔθ' ἑλετὴ, ἐπεὶ ἄρκεν ἀμείψεται ἕρκος ὀδόντων. Non diſſimili admodum ratione queritur Tibullus lib. I. pueritiam, & formam ætatis reuerti nunquam, vbi ſemel defloruerit. *Crudeles Diui: ſerpens nouus exuit annos: Formæ non ullam fata dedere moram. Solis æterna eſt Phœbo, Bacchoq; iuuenta. Nam decet intonſus crinis utrunq; Deum.*

Rr 2 Quò

Quò pius Aeneas, quò Tullus, &c.] ad inferos voluit dicere: ſed vel extenuandæ rei tam formidoloſæ, vel conſolandæ conditionis humanæ gratia, ita locutus eſt. Nam, qui dicit eundum eſſe, quò Aeneas, quò Romulus, quò Themiſtocles, quò Socrates, quò Plato, molliore oratione vtitur, quã ſi diſertè diceret, moriendum eſſe: ſimulq; magnum affert tali oratione ſolatium ei, qui cum loquitur, cum ille eodem tempore cum animo ſuo conſiderat, ſibi non eſſe recuſandum, quo minus eadem, atque illi clariſſimi, & præſtantiſſimi viri, conditione vtatur. ſic loquitur epiſt. ad Numicium libr. 1. *Ire tamen reſtat, Numa quò deuenit, et Ancus*. lege annot. ad Od. xxviii. libr. 1. lectorem non celabo in cod. Faern. legi. *Quò pater Aeneas*. ego tamen ſcripturam alteram ſequor.

Puluis & vmbra ſumus] Pleni ſunt veterum libri huius ſententiæ. Soph. in Aiace. *Ορῶ γὰρ ἡμᾶς οὐδὲν ὄντας ἄλλο, πλὴν εἴδωλ', ὅσοιπερ ζῶμεν, ἢ κούφην σκιάν*. Pindarus duo inaniſſima coniunxit inter ſe: vmbram, & ſomnium. Ait enim homines eſſe vmbræ ſomnium, εἰδ. η. Πυθ. *ἐπάμεροι. τί δέ τις, τί δ' οὔ τις; σκιᾶς ὄναρ ἄνθρωποι*. Athenæus lib. octauo verſo neſcio cuius poetæ producit: quorum hæc ſententia eſt: ſuadere omnibus mortalibus, vt in diem viuant, volo. nam hominem mortuum, eſſe nihil, & vmbram ſub terra. verba illis poetæ non nominati ſunt hæc. *Πᾶσιν θνητοῖσι βούλομαι παραινέσαι, Τοὐφήμερον ζῆν ἡδέως· ὁ γὰρ θανὼν Τὸ μηδέν ἐστι, καὶ σκιὰ κατὰ χθονός*. Theognis item animum ſuum hortatur, vt ſeſe tantiſper dum viuit, oblectet, quando ætas ſuccedat ætati, alijque homines citò orituri ſint: ipſe autem puluis, & cinis futurus. *Τέρπεό μοι φίλε θυμέ, τάχ' ἄν τινες ἄλλοι ἔσοιντο Ἄνδρες· ἐγὼ δὲ θανὼν γαῖα μέλαιν' ἔσομαι*. Anacreon ſimiliter. *Ὀλίγη δὲ κεισόμεσθα Κόνις ὀστέων λυθέντων*. & in epig. Græcis. *ἐν δ' Ἀχέροντι Ὀστέα καὶ σποδιὴ παρθένε κεισόμεθα*. Eurip. in Proteſilao apud Stob. *οὐ θαῦμ' ἔλεξας θνητὸν ὄντα δυστυχεῖν, Ἄνθρωπός ἐστι πνεῦμα, καὶ σκιὰ μόνον*.

Quis ſcit, an adiiciant, &c.] Quis ſcire poteſt, an Dij immortales diem craſtinum vitæ noſtræ adiecturi ſint, quando ne id quidem exploratum habemus, an vſque ad veſperum victuri ſimus? Quia autem dies craſtinus hodierno eſt proximus, iccircò Horatius ſignificans vitæ noſtræ ſpatium eſſe incertiſſimũ: ait incertum nobis eſſe etiã vtrùm die craſtino ſimus victuri, necne. ſic Theocr. in Hyla. *Οἱ θνατοὶ πελόμεσθα, τὸ δ' αὔριον οὐκ ἐσορῶμες*. Eurip. in Alceſtide. *Βροτοῖς ἅπασι κατθανεῖν ὀφείλεται, Κοὐκ ἔστιν αὐτῶν ὅστις ἐξεπίσταται, Τὴν αὔριον μέλλουσαν εἰ βιώσεται. Τὸ τῆς τύχης γὰρ ἀφανὲς ὅποι βήσεται*. Sophoc. in Trach. *ὥστ' εἴ τις δύο, Ἢ καί γε πλείους ἡμέρας λογίζεται. Μάταιός ἐστιν. οὐ γὰρ ἔστ' ἥ γ' αὔριον Πρὶν εὖ πάθῃ τις τὴν παροῦσαν ἡμέραν*, id eſt, ſi quis duos, aut plures dies ſecum reputet, ſuosque numeret, inanis eſt. non eſt enim dies craſtinus prius, quàm quis hodie ſibi fecerit benè.

hodiernę ſummę] id eſt, ad numerum, aut multitudinem dierum, quos vſque ad hodiernum diem viximus. cod. Faer. Iann. Torn. Rainunt. Card. & duo Vaticani habent *vitæ*, non, *ſummæ*. alij, quibuſcum omnes ferè vulgati conſentiunt, *ſummæ*, eosque ſecutus ſum: non quòd alteram illam ſcripturam improbem: ſed quòd hæc vulgata videatur mihi quodammodo venuſtior & magis Horatiana. Eſt enim tralatio. & ita ferè locutus eſt Od. iiii. lib. 1. *Vitæ ſumma breuis ſpem nos vetat inchoare longam*.

Cuncta manus auidas, &c.] id eſt, ea omnia, quę tu in curando corpore, & explenda libidine conſumſeris, tua erunt, neque ad heredem peruenient. Planè hæc ſentẽtia cum iis, quę Sardanapali ſepulcro litteris Chaldaicis fuiſſe inſcripta tradit Athenæus lib. 12. conſentanea eſt. ea autẽ ſunt hmôi ἐγὼ ἐβασίλευσα,

ἐβασίλευσα, καὶ ἄχρις ἑώρων φῶς τοῦ ἡλίου, ἔφαγον, ἔπιον, ἠφροδισίασα εἰδὼς τὸν τε χρόνον ὄντα βραχὺν, ὃν ζῶσιν οἱ ἄνθρωποι, καὶ τοῦτον πολλὰς ἔχοντα μεταβολὰς, καὶ κακοπαθείας· καὶ ὅτι, ὧν ἂν καταλίπω ἀγαθῶν, ἄλλοι ἕξουσι τὰς ἀπολαύσεις. διὸ κἀγὼ ἡμέραν οὐδεμίαν παρέλιπον τοῦτο ποιῶν, id eſt, *ego regnaui, & quandiu mihi lucis uſura data eſt, edi, bibi, rei Venereæ operam dedi, cum ſcirem, & perbreue eſſe uitæ humanæ curriculum, & in hoc multas rerum commutationes, & calamitates incidere: &, quæ bona reliquero, eorum bonorum fructum alios percepturos. Quocircà nullum diem intermiſi, quin hoc agerem.* uerborum autem illorum *amico animo*, eam, quam dixi ſententiam eſſe, Græcorum teſtimonio uincam, à quibus Latini hoc genus mutuati ſunt. ſic enim loquuntur illi, φίλῃ ψυχῇ χαρίζεσθαι, id eſt, caro animo obſequi, aut gratificari, pro, *libidini ſuæ ſeruire.* Simonides apud Stobæū. Νήπιοι, οἷς ταύτῃ κεῖται νόος, οὐδέ τ' ἴσασιν, Ὡς χρόνος ἔσθ' ἥβης, καὶ βιότου ὀλίγος θνητοῖς, ἀλλὰ σὺ ταῦτα μαθὼν βιότου ποτὶ τέρμα ψυχῇ τῶν ἀγαθῶν τλῆθι χαριζόμενος, id eſt, ut nos quidem uertimus, *Stulti, mens quibus eſt talis, nec, quanta iuuenta, Et uita humanæ ſit breuis hora, tenent. Tu uerò hæc doctus, bona donec luce frueris, Obdura caro gratificans animo.* Theocr. Hierone. οὐχ ἀδὲ πλούτου φρονέουσιν ὄνασις· Ἀλλὰ τὸ μὲν ψυχᾷ, τὸ δὲ καί τινι δοῦναι ἀοιδῶν, id eſt, non eſt hic diuitiarum uſus, ſeu fructus aurum domi conditum ſeruare: ſed alteram partem animo, alteram poetæ alicui donare. & apud Athenæum, Bacchida ille, qui conſimilem, & geminam Sardanapali uitæ uitam egit, ita loquitur in ea inſcriptione, quam in ſepulchro ſuo incidit iuſſit: Πῖνε, φάγε, καὶ πάντα τᾷ ψυχᾷ δίδου, id eſt, ede, bibe, & omnia animo largire. Atque ita Latini Græcorum exemplo *animum* uſurparunt. Plautus Aulular. *egomet me fraudaui, Animumq; meum, Geniumq; meum*: Idem Bacchid. *Paulliſper, Lyde, libido eſt homini animo obſequi. Iam aderit tempus, cum ſeſe etiam ipſe oderit.* Idem Mil. glo. *meo animo morem gero.* Idem in Trinummo, *ſi animus hominem perculit, actum eſt*, id eſt, libido à ratione auerſa: quem locum aliàs explicabimus. Teren. Adelph. *Vxor, ſi ceſſes, aut te amare cogitat, Aut teſe amari, aut potare, aut animo obſequi.*

Cum ſemel occideris, &c.] ubi ſemel mortuus fueris, reuiuiſces nunquam, cum θάνατος ſit ἀθάνατος, ut inquit ille apud Athen.

& de te ſplendida Minos Fecerit] & cum de te Minos iudicarit, ſententiamque tulerit. Homerus Minoa iudicem facit apud inferos ὀδυσσ. λ. Narrat enim Vlyſſes Alcinoo inter cetera, ſe illum uidiſſe iudicantem cum ſceptro, his uerbis, Ἔνθ' ἤτοι Μίνωα ἴδον Διὸς ἀγλαὸν υἱὸν Χρύσεον σκῆπτρον ἔχοντα, θεμιστεύοντα νέκυσσιν Ἥμενον, οἱ δέ μιν ἀμφὶ δίκας εἴροντο ἄνακτα. Plato, quoque in Gorgia, in ea fabula, quam narrat de iudicijs morientium, quæ anteà penes uiuos erant, ad mortuos translatis: Iouem inducit duos ex Aſia iudices dantem, Minoem & Rhadamantum: vnum ex Europa, Aeacum, quia cum ipſi quoq; mortui ſint, ueriſimile ſit eos integrè & incorruptè de mortuis iudicaturos. Primæ autem, & præcipuæ iudicandi partes Minoi dantur, ut ex his Platonis verbis intelligere licet. Μίνῳ δὲ πρεσβεῖα δώσω ἐπιδιακρίνειν ἐὰν ἀπορῆτόν τι ἑτέρω, ἵνα ὡς δικαιοτάτη ἡ κρίσις ᾖ περὶ τῆς πορείας τοῖς ἀνθρώποις. vide annot. ad Od. XIII. lib. 2.

non te Reſtituet pietas] ſic ſup. Od. XIIII. lib. 2. *Eheu, fugaces Poſthume, Poſthume, Labuntur anni, nec pietas moram Rugis, & inſtanti ſenectæ Afferet, indomitæq; morti.* habet autē hæc repetitio, *Non genus, non te fac., non te. &c.* quam Græci ἀναδίπλωσιν vocant, multum venuſtatis. Sic Sappho, οὐκ ἔτι ἥξω πρὸς σε, οὐκ ἔτι ἥξω.

infernis neque enim tenebris, &c.] Pallas apud Hom. ὀδυσσ. γ. ait ne

deos

deos quidem immortales ab eo, quem carum habeant, mortem arcere aut propulſare poſſe, his verſibus, Ἀλλ' ἤτοι θάνατον μὲν ὁμοίϊον οὐδὲ θεοί περ Καὶ φίλῳ ἀνδρὶ δύνανται ἀλαλκέμεν, &c. quos ſuprà produximus ad Od. 24. libri tertij.

pudicum] pudicus eſt propriè, qui alterius libidinem in ſuo corpore non eſt paſſus: ut epiſt. ad Quinct. libr. 1. *neget eſſe pudicum* quæ ſignificatio huic loco conuenire non poteſt. Itaque putauerim hic pudicum accipiendum, pro eo qui alterius pudicitiam non uiolet: & qui alterum non efficiat impudicum.

Liberat Hippolitum] Theſeus Aegei filius Hippolyto ex Antiopa Amazone ſuſcepto, Phædram Minois filiam duxit vxorem. Ille vxoris in filium inſidias veritus, Hippolytum Trœzenem amandauit, ut illic regnaret. Phædra autem illius amore incenſa, primùm Veneri templum conſecrauit Athenis, ut eã ſibi placatam, propitiamq́, haberet, quod poſteà Hippoliteum appellatum eſt. Deinde Trœzenem profecta, ſperans ſe iuueni perſuaſuram, vt ſecum rem haberet, ab eoq; malè accepta, ac repudiata, dicitur crimen, quod erat ipſius proprium, in illum transtuliſſe, Theſeoque renunciaſſe ſe ab illo de ſtupro eſſe appellatam. Theſeus re credita, Hippolyto iratus, cum tres ei optiones dediſſet Neptunus, filij ſui interitum optauit. Neptunus autem Hippolyto ſeſe quadrigarum curriculo exercente, repente belluam marinam in equos immiſit: cuius aſpectu territi Hippolytum diſtraxerunt. lege Euripidis Hippolytum coronatum. Sed quòd hic negat Horatius Hippolytum à Diana liberatum eſſe, nihil videtur ad rem attinere, cum Pindarus Πυθ. εἰδ. γ. eũ ab Aeſculapio ad lucem, uitamq; ab inferis reuocatum eſſe auro accepto tradat: atque ob id Iouem iratum fulmen in vtrunque miſiſſe: quo confirmat Pauſan. Corinth. his verbis: ταύτης τῆς στήλης τῷ ἐπιγράμματι ὁμολογοῦντα λέγουσιν Ἀρκιεῖς, ὡς τεθνεῶτα Ἱππόλυτον ἐκ τῶν Θησέως ἀρῶν ἀνέστησεν Ἀσκληπιός. & Plato lib. 3. de legibus, Ἀπόλλωνος μὲν φασιν Ἀσκληπιὸν εἶναι· ὑπὸ δὲ χρυσοῦ πεισθῆναι πλούσιον ἄνδρα θανάσιμον ὄντα ἰάσασθαι· ὅθεν δὴ κεραυνωθῆναι αὐτόν.

Nec lethæa valet Theſeus abrump. &c.] de Pirithoo diximus ſup. ad Od. 1111. lib. 3. ibi, *amatorem trecentæ Pirithoum cohibent catenæ*. de Theſeo uide Plutarchum in Theſeo.

AD MARCIVM CENSORINVM. Ode 8.

Nihil eſſe carminibus potentius ad ſempiternam ſui nominis memoriam poſteris prodendam, atque ab obliuione hominum uindicandam.

DONAREM pateras, grataque commodus
Cenſorine, meis æra ſodalibus:
Donarem tripodas, præmia fortium
Graiorum: neque tu peſſima munerum
Ferres: diuite me ſcilicet artium,
Quas aut Parrhaſius protulit, aut Scopas,
Hic ſaxo, liquidis ille coloribus
Sollers nunc hominem ponere, nunc deum.
Sed non hæc mihi uis: non tibi talium

Res

Res eſt, aut animus deliciarum egens.
Gaudes carminibus: carmina poſſumus
Donare: & pretium dicere muneris.
Non inciſa notis marmora publicis,
Per quæ ſpiritus, & uita redit bonis
Poſt mortem ducibus: non celeres fugæ,
Reiectæque retrorſum Annibalis minæ,
Non incendia Carthaginis impiæ,
Eius, qui domita nomen ab Africa
Lucratus rediit, clarius indicant
Laudes, quàm Calabræ Pierides: neque,
Si chartæ ſileant, quod bene feceris,
Mercedem tuleris. quid foret Iliæ,
Mauortiſque puer: ſi taciturnitas
Obſtaret meritis inuida Romuli?
Ereptum Stygiis fluctibus Aeacum
Virtus, & fauor, & lingua potentium
Vatum diuitibus conſecrat inſulis.
Dignum laude virum Muſa uetat mori:
Cælo Muſa beat. ſic Iouis intereſt
Optatis epulis impiger Hercules.
Clarum Tyndaridæ ſidus ab infimis
Quaſſas eripiunt æquoribus rateis.
Ornatus uiridi tempora pampino
Liber uota bonos ducit ad exitus.

COMMENTARII.

Commodus] ſic reperi ſcriptum in duob. cod. Vatic. longè optimis, & Iannoct. alij cum vulgatis conſentiunt, qui omnes (præter Aldinos) habent *commodum*. Ego ita priorem ſcripturam amplexus ſum, ut tamen vulgatam, præſertim à ueteribus codicibus confirmatam non damnem. ſed hæc certè mihi uidetur elegantior, Horatioque familiarior. quam ſic explico, *Donarem commodus*, id eſt, in eo me commodum præberem, & in eo commodus eſſem, quòd donarem pateras meis ſodalibus, &c. Iam uerò commodi dicuntur ij, qui ſeſe ad aliorum mores uel ſuo iudicio accommodant, uel ſunt accommodati natura, & qui alijs facilè, & libenter obſequuntur, & proſunt. Cic. pro Muræ. *Nemo Catone prodno tuo commodior, comior, moderatior fuit ad omnem rationem humanitatis.* Idem de amicit. *Qui autem commodis fuerint moribus, eos proſperis rebus immutari.* Idem frumentar. *tantamque habebat morum ſimilitudo coniunctionem, atque concordiam, ut Apronius, qui alijs inhumanus, ac barbarus, iſti unus commodus ac diſertus uideretur.* Horat. in epiſt. ad Piſones, *Spondeos ſtabiles in iura paterna recepit Commodus, & patiens.* & in epiſt. ad Auguſt. *commodus ultro arceſſas.* Terent. Heautont. *mulier*

lier commoda & faceta hæc eſt meretrix. Plaut. Pœnulo, *commodos continuas*. ἀρθμίους appellant Greci. *Donarem commodus* autem ex illo genere eſt, cuius illa ſunt, *ne parce malignus, Parce negligens, Si uenerior ſtultus*, & ſimilia, quę annotata ſunt ad Od VIII. lib. 3.

æra] ſigna ęrea, ſtatuas ęreas: ne uaſa ęrea affabrè facta, & antiqua. epiſt. ad Numic. *I nunc, argentum, & marmor uetus, æraque, & artes Suſpice*. & ſaty. IIII. lib. 1. *Stupet Albius ære*. & ſaty. III. lib. 2. *Quo uafer ille pedes lauiſſet Siſyphus ære*.

tripodas præmia fortium] exemplum eſt apud Hom. ἰλ. ψ. Δῶκε δ' ἄγειν ἑτάροισιν ὑπερθύμοισι γυναῖκα, Καὶ τρίποδ' ὠτώεντα φέρειν. ita Heſiod. ἔργ. καὶ ἡμερ. cuius uerſ. mox proferemus.

ferres] auferres, acciperes, ut ſup. Od. XVI. libr. 3. *à Dijs plura feres*. & epiſt. ad Iulium Florum lib. 2. *non temerè à me Quiuis ferret idem*. ead. epiſt. *Grandia laturus meritorum præmia*. & epiſt. ad Auguſt. eod. lib. *Munera, quæ multa dantis cum laude tulerunt*. & ſaty. I. lib. 2. *multa laborum Præmia laturus*. & epiſt. III. lib. 1. *Prima feret ederæ uictricis præmia*. & epiſt. XVII. eiuſdem lib. *Coram rege ſuo de paupertate tacentes Plus poſcente ferent*. ſic loquuntur & Gręci. Heſiod. ἔργ. καὶ ἡμερ. ἔνθα μέ φημι Ὕμνῳ νικήσαντα φέρειν τρίποδ' ὠτώεντα. ſic Virg. Aen. 4. *magnum das ferre talentum*.

diuite me ſcilicet artium, &c.] id eſt, ſi abundarem ſignis & tabulis pictis.

Parrhaſius] pictor, de quo Xenoph. ἀπομνημονευμ. γ. εἰσελθὼν μὲν γάρ ποτε πρὸς Παῤῥάσιον τὸν ζωγράφον, καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ, &c.

Scopas] ſtatuarum fictor. cuius opus commemorat Pauſanias Corinth. Herculem è ſaxo. Idem Atticis opera omnium præſtantiſſima uel ipſius artificis iudicio, Satyrum, & Cupidinem.

Hic] Scopas. refertur enim ad id, quod propius abeſt.

Sollers] ſollers dictus quaſi ὅλος ἀρτή. id eſt, totus ars, ſeu uirtus: Itaque prior ſyllaba rectè ſcribitur duobus ll, ut producatur. vel à uoce Oſca ſollō, id eſt, toto, & arte, inquit Feſtus.

Sollers nunc homi. ponere] id eſt, ſollers in ponendo. frequens eſt Horatius hoc loquēdi genere: quod à Græcis ſine dubio manauit. ſolet. n. ita loqui, δεινὸς λέγειν ἱκανὸς ποιεῖν. Aeſchylus in Promet. Δεινὸς γὰρ εὑρεῖν κἀξ ἀμηχάνων, πόρον. Plutarchus de Catone maiore, ἡδὺς συγγενέσθαι, id eſt, ſuauis in congreſſibus. Hom. ἰλ. μ. Τάφρος οὔτ' ἄρ ὑπερθορέειν σχεδὸν, οὔτε περῆσαι ῥηΐδιη. Libet autem mihi hoc loco Horatiana omnia, que ad hoc genus pertinent, colligere, ac ſua uno ueluti aſpectu ponere. Od. XII. libr. 1. *Blandum & auritas fidibus canoris Ducere quercus*. ibid. *ſuperare pugnis Nobilem*. Od. X. eiuſdem. *Callidum, quicquid placuit, iocoſo Condere furto*. Ode XI. eiuſdem, *ſcire nefas*. niſi quis malit illud *ſcire*, pertinere ad uerbum *quæſieris*. Od. XXXV. *Præſens uel imo tollere de gradu*. ibid. *Ferre iugum pariter doloſi*. Od. XXXVII. eiuſd. *quidlibet impotens Sperare*. Od. XI lib. 3. *Tuq; teſtudo reſonare ſeptem Callida neruis*. Od. XII. eiuſd. *catus iaculari*. ibid. *celer excipere*. Ode III. eiuſd. *Aurum irrepertum ſpernere fortior, Quam cogere humanos in uſus*. Ode XXI. eiuſd. *Segneſq; nodum ſoluere Gratiæ*. Od. XXIX. eiuſd. *Ludum inſolentem ludere pertinax*. Od III. lib. 1. *Audax omnia perpeti Gens humana*. in carmine ſæculari ad Deos, *maturos aperire partus Lenis Ilithyia*. Od. VI. huius lib. *celeremq; pronos Voluere menſeis*. Od XIIII. eiuſdem, *impiger hoſtium Vexare turmas*. Od. IIII. lib. 2 *leuiora tolli Pergama Grajs*. Od. II. hoc libro, *uincens uideri*. de arte poet. *Cereus in uitium flecti*. Od. XII. huius, *Curas eluere efficax*. ibid. *Spes donare nouas largus*. epiſt. ad librum ſuum lib. primo, *Iraſci celerem* & epiſt. ad Scæuam eod. libro, *fundus nec paſcere firmus*. ſaty. IIII. lib. 1. *durus*

compe-

componere uerſus. ibid. *piger ſcribendi ferre laborem.* ſaty. VIII. lib. 2. *Ridiculus totas ſimul abſorbere placentas.* ſatyra VII. eiuſdem libri, *Reſponſare cupidinibus, contemnere honores Fortis*. in carmine ſæculari ad Deos, *Veraces cecinisſe Parcæ*. & Od. XVI. epod. *Nefas uidere*. & epiſt. ad Quinctium, *Fons etiam riuo dare nomen idoneus.* de arte poet. *amata relinquere pernix.* ibid. *foramine pauco Aſpirare, & adeſſe choris erat utilis.*

Sed non hæc mihi uis] ſed non eſt mihi hæc facultas, ſeu poteſtas, δύναμις.

res] res familiaris. aut quia abundas, aut quia non deſideras, ut declarat id, quod ſequitur.

& pretium dicere muneris] æſtimare munus, & indicare quanti ſit, non, ut uendamus tamen: ſed ut ſcias, quanti pretij rem accipias à nobis. *muneris* autem, non *muneri* legendum eſt. & ita Porph. accedit unius cod. antiq. Vatic. auctoritas, & Torneſ.

Non inciſa notis marmora, &c.] horũ uerborum ſententia hæc eſt, Non ſtatuæ marmoreæ, ceteraque monimenta à ſenatu P. Scipioni Africano decreta, neque retractus Annibal ab Italia in Africam conſilio, & uirtute P. Scipionis, non domita ab eo Carthago, clariorem illum reddiderunt, quàm Ennij poema. Non enim omnes, qui res præclaras ac laudabiles geſſerunt, ijdem ſui nominis memoriam poſteritati prodere potuerunt: ſed ij demum, qui præconem aliquem ſuarum uirtutum, rerumque geſtarum nacti ſunt, ut dicemus ex Pindaro Od. proxima. non diſſimile eſt id, quod ait epiſt. ad Aug. lib. 2. *Nec magis expreſſi uultus per aenea ſigna, Quàm per uatis opus mores, animique uirorum Clarorum apparent.*

inciſa notis publicis] uerbi gratia his litteris, S. P. Q. R. AD AETERNAM P. CORNELII SCIP. AFRICANI MEMORIAM.

bonis] fortibus ἀγαθοῖς, ἐσθλοῖς.

reiectæque retrorſum] reuocatæ, ac retractæ in Africam. uide T. Liuium lib. 28. 29. 30. annal.

Eius, qui, &c.] P. Corn. Scipionis Africani.

quàm Calabræ Pierides] quàm Ennij ſcripta, qui Calaber fuit, nempe Rudius. Pindarus Olymp. τὶν δ᾽ ἰῶ τα. ἔχοντι δ᾽ εὐρὺ κλέος κόραι Πιερίδες Διός.

neque, Si chartæ ſileant, quod, &c.] ſi litteris (inquit Horat.) non mandentur rectè facta, præclaraque facinora: nulla erit eorum merces, nullum premium: erunt autem tenebris ſepulta ſempiternis. Hanc ſententiam ſplendidè ſanè, atque ornatè perſequitur Pindarus Nem. carm. ſeptimo, hoc modo. *Magnæ corporis uires, magnæq; animi uirtutes, ab hymnis et laudationibus derelictæ denſis tenebris circumfunduntur. Vnicum eſt autem rerum fortiter geſtarum ſpeculum, quo uidelicet illæ poſteritati prodantur, atque immortalitati commendentur, et conſecrentur, carmen à docto aliquo poeta conſcriptum, quod illarum rerum laudes, tanquam laborum præmia, complectatur.* Verba Pindari ſunt hæc, ταὶ μεγάλαι γὰρ ἀλκαὶ σκότον πολὺν ὕμνων ἔχοντι δεόμεναι. ἔργοις δὲ καλοῖς ἔσοπτρον ἴσαμεν ἑνὶ σὺν τρόπῳ, εἰ μνημοσύνας ἕκατι λιπαράμπυκος εὕρηται τις ἄποινα μόχθων κλυταῖς ἐπέων ἀοιδαῖς.

mercedem tuleris] abſtuleris, acceperis, vt ſup. annot.

Quid foret Iliæ, Mauortiſque puer] Romulus. hanc ſententiam uidetur ex Theocrito, nominibus duntaxat immutatis, expreſſiſſe. ſic autem ille in Hierone, Τίς δ᾽ ἂν ἀριστῆας Λυκίων ποτὲ, τίς κομόωντας Πριαμίδας, ἢ θῆλυν ἀπὸ χροιᾶς Κύκνον ἔγνω, Εἰ μὴ φυλόπιδας προτέρων ὕμνησαν

ἀοιδοῖς; Οὐδ' Ὀδυσσεὺς ἑκατόν τε καὶ εἴκοσι μῆνας ἀλατεὶς Πάντας ἐπ' ἀνθρώπους ἀΐδαντ' εἰς ἔσχατον ἐλθὼν Ζωὸς, καὶ σπήλυγγα φυγὼν ὀλοοῖο Κύκλωπος, Δηναιὸν κλέος ἔσχεν· ἐσιγάθη δ' ἂν ὑφορβὸς Εὔμαιος, καὶ βουσὶ Φιλοίτιος ἀμφ' ἀγελαίαις Ἔργον ἔχων, αὐτός τε περισπλαγχνὸς Λαέρτης, Εἰ μὴ σφέας ὤνασαν Ἰάονος ἀνδρὸς ἀοιδαί. id eſt, Quis vnquam optimates Lyciorum, quis Priami filios, aut Cycnum nouiſſet, niſi ſuperiora bella cecinissent poetæ? Neque verò Vlyſſes poſt errores decem annorum, per omnium ferè hominum urbes uagatus, etiam ad inferos profectus viuus, tot denique periculis perfunctus, atque ex antro Cyclopis ſaluus reuerſus, diuturnam laudem conſecutus eſſet: tùm ſubulcus Eumæus ſilentio præteritus eſſet, & Philœtius, & Laertes: niſi eos Homeri cantus ab obliuione uindicaſſent. ſic Tibull. lib. 1. *Carmine purpurea eſt Niſi coma: carmina ni ſint, Ex humero Pelopis non nituiſſet ebur.*

diuitibus conſecrat inſulis] conſecrat immortalitati. ſic & Od. XVI. epod. ſortunatas inſulas diuites appellat.

Cælo Muſa beat] in cælo collocans beatum efficit. annotatum ad Od. III. lib. 2.

ſic Iouis intereſt Optatis, &c.] Vlyſſes apud Hom. ὀδ. λ. Alcinoo narrat ſe Herculis idolum quidem apud inferos uidiſſe: ipſum Herculem autem cum ceteris dijs immortalibus ſuauiſſimis epulis oblectari, Iouisq; & Iunonis filiam Heben in matrimonio habere. Verba Homeri ſunt hæc; Τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα βίην Ἡρακληείην, Εἴδωλον· Αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι Τέρπεται ἐν θαλίῃς, καὶ ἔχει καλλίσφυρον Ἥβην Παῖδα Διὸς μεγάλοιο καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου. Hoc idē ſcribit Heſiod. in Theogon. his verbis, Ἥβην δ' Ἀλκμήνης καλλισφύρου ἄλκιμος υἱὸς Ἶς Ἡρακλῆος τελέσας στονόεντας ἀέθλους, Παῖδα Διὸς μεγάλοιο, καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου, Αἰδοίην λάχ' ἄκοιτιν ἐν Οὐλύμπῳ νιφόεντι, Ὄλβιος, ὃς μέγα ἔργον ἐν ἀθανάτοισι τελέσας Ναίει ἀπήμαντος, καὶ ἀγήραος ἤματα πάντα. Pindarus item. Nem εἰδ. α. Tireſiam facit cùm alia, tùm hęc de Hercule uaticinantem, ac prædicentem, multis cum exhauſtis laboribus, omni reliquo tempore ociosum, quietumque victurum, & in domicilio Deorum immortalium commorantem & epulantem Hebes nuptijs potiturum. & ἰσθμ. εἰδ. δ. de eodem ſic, Νῦν δὲ παρ' Αἰγιόχῳ κάλλιστον ὄλβον ἀμφέπων ναίει, τετίματαί τε πρὸς ἀθανάτων φίλος· Ἥβαν τ' ὀπυίει χρυσέων οἴκων ἄναξ καὶ γαμβρὸς Ἥρας.

impiger Hercules] ſup. Od. III. lib. 3. *uagus Hercules.*

Tindaridæ] Caſtor & Pollux, quamuis unus Caſtor, Tyndari: Pollux, Ioui s eſſet filius.

AD LOLLIVM. Ode 9.

Scripta ſua nunquam interitura. ſine poetarum ope, uirtutem obliuione ſempiterna deleri. ſe ſuis uerſibus res à Lollio geſtas memoriç proditurum. Laus conſtantię, abſtinentiæ, & ceterarum uirtutum.

NE forte credas interitura, quæ
Longè ſonantem natus ad Aufidum,
Non antè uulgatas per arteis
Verba loquor ſocianda chordis:

Non ſi priores Mæonius tenet
Sedeis Homerus: Pindaricæ latent,
Ceæque, & Alcæi minaces,
Steſichorique graues camænæ.
Nec, ſi quid olim luſit Anacreon,
Deleuit ętas. ſpirat adhuc amor:
Viuuntque commiſſi calores
Aeoliæ fidibus puellæ.
Non ſola comtos arſit adulteri
Crineis, & aurum veſtibus illitum
Mirata, regaleisque cultus,
Et comites, Helene Lacena:
Primùsue Teucer tela Cydonio
Direxit arcu: non ſemel Ilios
Vexata: non pugnauit ingens
Idomeneus, Sthenelùsue ſolus
Dicenda Muſis prælia: non ferox
Hector, vel acer Deiphobus graueis
Excepit ictus pro pudicis
Coniugibus, puerisque primus.
Vixere fortes ante Agamemnona
Multi, ſed omnes illacrymabiles
Vrgentur, ignotique longa
Nocte: carent quia vate ſacro.
Paulùm ſepultæ diſtat inertiæ
Celata uirtus. non ego te meis
Chartis inornatum ſileri,
Tòtue tuos patiar labores
Impune Lolli carpere liuidas
Obliuiones. eſt animus tibi
Rerumque prudens, & ſecundis
Temporibus, dubijsque rectus,
Vindex auaræ fraudis, & abſtinens
Ducentis ad ſe cuncta pecuniæ,
Conſulque non unius anni,
Sed, quoties bonus, atque fidus
Iudex honeſtum prætulit vtili: &
Reiecit alto dona nocentium
Vultu: & per obſtanteis cateruas
Explicuit ſua victor arma.

Non, poſſidentem multa, uocaueris
Rectè beatum: rectius occupat
Nomen beati, qui deorum
Muneribus ſapienter vti,
Duramq́; callet pauperiem pati:
Peiusq́; letho flagitium timet:
Non ille pro caris amicis,
Aut patria timidus perire.

COMMENTARII.

Ne forte credas,] ut ne forte credas, &c. *Non ſi priores*, &c.

Longe ſonantem natus] ego Hor. de Aufido ſup. Od. ult. lib. 3. & ſat. 1. lib. 1. *Aufidus acer.*

Non antè uulgatas per artes] nouis, & inuſitatis artibus, quia primus ſum poeta Lyricus Latinus. ut ſup. Od. ult. lib. 3. *Dicar, &c. ex humili potens Princeps Aeolium carmen ad Italos Deduxiſſe modos.* & epiſt. ad Mæcen. 3. lib. 1. *Libera per uacuum poſui ueſtigia princeps.*

ſocianda chordis] Lyrica, ad lyrã canenda. in cod. Rain. Card. ſcriptum eſt, neruis. non clauditur autem hic ſententia, ſed cohærent hæc uerba cum ijs, quæ deinceps ſequuntur, hoc modo. ut ne forte exiſtimes uerſus meos propterea, quòd non ſum poeta Latinorum primus, nec Epicus, ſed Lyricus, interituros: non continuò ſi Homerus primum in poeris locum meruit, Pindarus, Simonides, Alcæus, Steſichorus, Anacreon, Sappho ſunt obſcuri: ita non, ſi principem inter poetas Latinos locum uon obtineo, quem Ennius occupauit, exiſtimare debes nullum mihi, in quo conſiſtam, eſſe reliquum. non enim accipiendum eſt illud *ne* quaſi ſit prohibentis particula, ut diximus, ſed ut ualeat *ut non*. ſic Od. 1. lib. 1. *ſed ne relictis Muſa procax iocis, Ceæ retractes munera Næniæ, Quare modos*, &c. & epiſt. de arte poet. *ne forte ſeniles Mandentur iuueni partes.* ibid. *ne forte pudori Sit tibi Muſa Lyræ ſollers.*

Mæonius.] ſup. Od. VI. lib. 1. *Mæonij carminis alite.*

Ceæque] Simonideæ. ſup. Od. 1. lib. 2. *Ceæ retractes munera næniæ.* quo loco notauimus Simonidis præcipuam uirtutem fuiſſe in commouenda miſeratione, Quinctiliano teſte citato. accedat, ſi uoles, Dionyſij Halicar. de eodem teſtimonium. *Σιμωνίδου δὲ παρατήρει τὴν ἐκλογὴν τῶν ὀνομάτων· τῆς συνθέσεως τὴν ἀκρίβειαν. πρὸς τούτοις (καθ᾽ ὃ βελτίων εὑρίσκεται καὶ Πινδάρου) τὸ οἰκτίζεσθαι μὴ μεγαλοπρεπῶς, ὡς ἐκεῖνος ἀλλὰ παθητικῶς*, id eſt, *Simonidis autem delectum uerborum obſerua, compoſitionis concinnitatem accuratam: præterea (in quo etiam Pindaro præſtat) rationem miſerationis commouendæ non magnificè, ut ille, ſed dolenter, et miſerabiliter.* Iam, quòd ad huius loci ſententiam pertinet, ſic M. Tull. in perfecto orat. *Prima enim ſequentem honeſtum eſt in ſecundis, tertijsque conſiſtere. Nam in poetis non Homero ſoli locus eſt (ut de Græcis loquar) aut Archilocho, aut Sophocli, aut Pindaro: ſed horum uel ſecundis, uel etiam infra ſecundos.*

Steſichorique gr.ca.] Steſichorus, Tiſias prius dictus eſt, ut ſcribit Suidas: Steſichorus poſtea appellatus, *ὅτι κιθαρῳδίᾳ πρῶτος χορὸν ἔστησεν*, id eſt, quia primus citharæ cantu chorum ſtatuit, & ſtabiliuit. fuit autem Himereus: quæ eſt urbs. Siciliæ.

lusit

Luſit Anacreon.] Teius.ſup.Od.xvII.lib.I. *et fide Teia Dices laborantes in vno,*&c.luſit autem,quia res leues,& amatorias ſcripſit.ſic Virg.in Tityro. *Ludere,quæ uellem.*Horat.ſaty.IIII.lib.I.*ubi quid datur oci,Illudo chartis* ..

Deleuit ętas] Anacreontis odas aliquot,maiorum noſtrorum negligentia & ſuperiorum temporum culpa ſepultas, ac demerſas, in lucem reuocauit non ita dudum Erricus Stephanus Roberti F.

Spirat adhuc amor,&c.] amor (inquit) quem Lesbia puella Sappho ſuis politiſſimis, & eruditiſſimis verſibus lyricis mandauit, & commiſit, nondum obliuione hominum ſepultus eſt.Quanquam huius quidem poetrię verſus nobis eripuit vetuſtas. Extant tantum quædam eorum fragmenta pauca,ac minuta:& de ea Græcorum,Latinorumque ſcriptorum teſtimonia, quibus illius memoria ab hominum obliuione vindicatur.

calores] amores,Od.xI.huius lib.*Non enim poſthac alia calebo Fæmina.*

Non ſola comtos,&c,] Poſteaquam oſtendit ſibi locum aliquem eſſe inter poetas relictum, docet nunc idem ferè, quod oda ſuperiore, quæcunque vnquam fortiter, & præclarè geſta ſunt,eorum memoriam ad poſteros non fuiſſe peruenturam, ſi litteris mandata non eſſent, atque ab aliquo vel poeta, vel quouis alio ſcriptore probato,ab obliuione vindicata: indicat præterea multa olim,magnaque bella eſſe geſta,in quibus viri fortiſſimi interfuerint, quorum nomen tamen,& memoria eò deleta ſit,quia ſuarum laudum ſcriptore,ac prę-cone caruerint. Athen.lib.13.plurima bella enumerat præter Troianum, propter mulieres conflata:cum quo concinit illud.ſat.III.lib.I. *Nam fuit ante Helenam cunnus deterrima belli Cauſa.*Non ſola igitur Helena Paridis formam, capillos accuratè pexos, & comtos, veſtes auro pictas, ſeu limbis aureis prętextas, cultum & ornatum regium,comitatum denique tali duce dignum mirata,arſit amore.Nam verbum *arſit* malim ita accipi,vt ſit abſolutum,nec actionem ſignificet.Nō ſola(inquam)Helena alterius viri amore capta belli cauſam præbuit.

& aurum veſtib.illitum] ſic deſcribit Paridis cultum Eurip. Iphigen.in Aulide Ἀνθηρὸς μὲν εἱμάτων στολῇ, Χρυσῷ τε λαμπρὸς, βαρβάρῳ χλιδήματι.

Primuſ'ue Teucer,&c.] aut non primus Teucer bonus fuit iaculator.Homerus de Teucro ἰλ.ν.Τεῦκρός θ',ὃς ἄριστος Ἀχαιῶν τοξοσύνῃ, ἀγαθὸς δὲ καὶ ἐν σταδίῃ ὑσμίνῃ.Menelaus autem apud Sophoclem in Aiace,Teucrum maledicti loco ſagittarium appellat.Menel.ὁ τοξότης ἔοικεν οὐ σμικρὰ φρονεῖν.

Cydonio] Cretenſi.Virgil.Gallo. *libet Partho torquere Cydonia cornu Spicula.*

Non ſemel Ilios vexata] Ilios vrbs ipſa:Ilium arx vrbis: quanquam interdum Ilium pro Troia vſurpatur: vt ſuprà Od.xIx. *Et pugnata ſacro bella ſub Ilio.*quo loco tametſi ſacrum Ilium interpretati ſimus execrandum,tamen probabilius eſt ſacrum ideo dicit quia Troia à Dijs condita eſt.Nam & Hom.ſæpe Troiam appellat,Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον. Troiam ter obſeſſam eſſe traditum eſt:ſemel ab Hercule:iterum ab Amazonibus:tertium à Menelao,& ijs,qui eum ſecuti ſunt.

Idomeneus] cum alibi,tum ἰλ.ν.licet præclara, & glorioſa Idomenei cognoſcere facinora.

Sthenelusve] de Sthenelo diximus ſup. ad Od.xv.lib.I. Iam hoc loquendi genus *pugnauit prælia,* annotauimus ad Od.vI.lib.2.

Hector] Aiax Hectorem grauiter vulnerauit ἰλ.ξ.adeò vt ille ingenti lapide ictus ex prælio ablatus,atque ad ripas Xanthi fluuij collocatus,animo pœnè deficeret: etiā prę dolore humi ſupinus iacère cogeretur,ſanguinem vomeret, vſum oculorum immenſę offuſæ tenebræ adimerent.

vel

vel acer Deiphobus] Deiphobus ἰλ. ν. à Merione vulneratur in brachio. Itaque à Polita germano ſuo tectus, ac defenſus, & in curru collocatus in vrbem reuehitur.

ſed omnes illacrymabiles Vrgentur] ſed omnes iacent æternis demerſi tenebris, propterea quòd nullum poetam nacti ſunt, à quo ſua facta memoriæ proderentur.

illacrymabiles] quos nemo lacrymis decorat (vt loquitur Ennius) propter quos nemo lacrymatur. vel *illacrymabiles* accipe, qui nullis lacrymis ab inferis reuocari poſſunt. Supra Od. XIIII. lib. 2. *illacrymabilem Plutona* nominauit, id eſt, inexorabilem lacrymis, inflexibilem, qui lacrymis non commouetur.

Vrgentur longa nocte] æternis tenebris obruuntur: obliuioue ſui nominis ſempiterna merguntur. vel longam noctem, mortem intellige, vt ſup. Ode. XXVIII. lib. 1. *ſed omnes una manet nox.*

ſacro] poetas Græci ἱεραοιδοὺς appellant, id eſt, ſacros cantores. ſunt enim Muſis ſacri, earumque ſacris initiati: res ſacras, & diuinas, & humano ſenſu maiores plerunque nunciant Virg. Georg. II. *Me uero primum dulces ante omnia Muſæ, Quorum ſacra fero ingenti perculſus amore, Accipiãt.* Horat. de arte poet. *Silueſtres homines ſacer interpreſque deorum Cædibus, & uictu fœdo deterruit Orpheus.* Itaque fortaſſe propter hanc cauſam ſuprà idem Hor. Od. XIII. lib. 2. de Alcæo & Sapph. dixit illud. *Vtrunque ſacro digna ſilentio Mirantur umbræ dicere.*

Paulum ſepultæ diſtat, &c.] id eſt, virtus nullis litteris illuſtrata, & incognita, parum differt ab ignaua, & ocioſa vita. parum intereſt, vtrum quis totam vitam ocio, & deſidia traduxerit, nulla ſui nominis memoria poſteris prodita, an rebus præclariſſimè geſtis nemo extiterit, quia eas ſcriptis eruditis ac politis memoriæ ſempiternæ conſecret, & commendet. Nam (vt ait Pindarus) Pyth. εἰδ. γ. γιγνωσκομένα δ᾽ ἀρετὰ κλεινναῖς ἀοιδαῖς, χρονία τελέθει. id eſt, virtus carminibus eruditis illuſtrata, & celebrata, diuturna eſt. tum verba lecta, & ornata, quę lingua ex alto animi receſſu depromſerit, diuitius viuunt, quam facta, vt idem Pindarus ait Nem. carm. 4. verba Pindari ſunt hęc. ῥῆμα δ᾽ ἐργμάτων χρονιώτερον βιοτεύει, ὅ, τι κε σὺν χαρίτων τύχᾳ γλῶσσα φρενὸς ἐξέλοι βαθείας. & εἰδ. Ζῆτα Νεμ. ait hymnos, & carmina, eſſe quædam rerum fortiter, & præclare geſtarum ſpecula. verbum *diſtat* autem cum dandi caſu coniunxit, vt diſcrepandi, & differendi verba in lib de arte poet. *niſi quod pede certo Differt ſermoni, ſermo merus.* & ſaty. 4. lib. 1. *& tamen idem Scire uolam, quantum ſimplex, hilariſque nepoti Diſcrepet.*

Non ego te meis Chart. inornat. ſil. Totue tuos, &c.] non committam, vt ſilẽtio à me prætermiſſus meis ſcriptis non illuſtreris, ac celebreris: nec ſinam tot tuas res geſtas vetuſtate paulatim obſcurari, poſteritatisque obliuione deleri. Vetus eſt dictum (inquit Pindarus Nem. εἰδ. θ.) non oportere id, quod fortiter, & cum virtute geſtum eſt, ſilentio tegere. verba Pindari ſunt hæc ἐστὶ δὲ τις λόγος ἀνθρώπων τετελεσμένον ἐσλὸν μὴ χαμαὶ σιγᾷ καλύψαι.

carpere] id eſt, paulatim obſcurare, atque imminuere. tranſlatio eſt. vide annot. ad Od. XI. lib. 1.

rerumque prudens, &c.] id eſt, rerum cognitione pręſtans, vel rerum futurarum prouidus.

& ſecundis Temporibus, &c.] & in ſecunda, atque aduerſa fortuna conſtans, & æquabilis: & in neutram partem propenſus, id eſt, neque inſolens, & elatus, neque fractus, ac demiſſus. Eſt autem elegans metaphora à corpore ad animum. nam quemadmodum corpus rectum eſſe dicitur, quod non eſt inflexũ, aut incuruatum, vt ann. ſup. ad Od. IIII. ſic animus dicitur eſſe rectus, qui non eſt per-

eſt perturbatus, neque concitatus, neque anxius: ſed ſedatus, tranquillus, & pacatus. eadem tranſlatione vtitur ſatyr. III. lib. 2. *Rectum animi ſeruas?* cui par eſt illud, quod eſt ibidem, *Stas animo?* vt ſuprà diximus.

dubiis] *dubia tempora, res dubiæ, caſus dubij* dicuntur à Latinis non admodum ſecundi, & propemodum aduerſi. Cælius Cicer. lib. 8. epiſt. *nunc te contra victorem facere, quem dubijs rebus lædere noluiſti.* Horat. ſaty. II. lib. 2. *uter nam Ad caſus dubios fidet ſibi certius*, &c. Plautus in Moſtellar. *Qui homo timidus erit in dubijs rebus, is nauci non erit.* Salluſt. coniur. Catil. *qui labores, pericula, dubias, atque aſperas res facile toleraverant, ijs ocium, diuitiaq; optandæ alijs, oneri, miſeriæq; fuere.* Catull. de Pel. & Thet. nup. *Gnate, ego quem in dubios cogor dimittere caſus.* T. Liuius li. 30. annalium. *In bonis tuis rebus, noſtris dubijs, tibi ampla; ac ſpecioſa, danti eſt, pax: nobis petentibus, magis neceſſaria, quam honeſta.*

Vindex auaræ fraudis] qui pœna coërcet auaritiam, & animaduertit in auaros. *uindex* (inquit Feſtus) ab eo dictus, *quod uindicat; quo minus is, qui prenſus eſt ab aliquo, teneatur.*

Conſulque non vnius anni] conſul eſt vnius anni, qui comitijs centuriatis, populi beneficio, & ſuffragijs conſulatum adeptus eſt. magiſtratus enim Romæ erant annui: conſul autem perpetuus eſt ille, atque etiam Rex, qui ſuas cupiditates comprimere, ſuisq; appetitionibus imperare poteſt, qui honeſtum vtili anteponit, qui muneribus nõ capitur, vt ſup. Od. II. li. 2. *regnum & diadema tutũ Deferens uni, propriamq; laurum, Quiſquis ingentes oculo irretorto Spectat aceruos.*

Reiecit alto dona nocentium Vultu.] erecto vultu, excelſoque animo munera hoĩum nocentiũ repulit: non accepit pecuniam, vt nocentem abſoluat.

& per obſtantes cateruas, &c.] qui ſibi per mediam hoſtium aciem vi, & ferro iter patefecit.

Non poſſidentem multa, &c.] ordo eſt, non rectè vocaueris eum beatum, qui multa poſſidet.

Duramque call. paup.] ſup. Od. 2. lib. 3. *Anguſtam, amici, pauperiem pati, Robuſtus acri militia puer Condiſcat.* paupertatem Od. XXV. eiuſd. lib. diximus non eſſe alteri maledicti loco obijciendam, collectis aliquot exemplis: quibus adde verſus Heſiodi eiusdem ſententiæ. *Μηδέ ποτ' οὐλομένην πενίην θυμοφθόρον ἀνδρὶ τέτλαθ' ὀνειδίζειν μακάρων δόσιν αἰὲν ἐόντων.*

flagitium] turpitudinem, vt ſuprà Od. v. lib. 3. *flagitio additis Damnum.*

Non ille pro car. am. Aut patr. timid. perire.] ſup. Od. II. lib. 3. *Dulce et decorum eſt pro patria mori. timidus perire* autem ſic dictum hac Oda, vt illud lib. 3. Od. XIX. *Codrus pro patria non timidus mori.*

AD LIGVRINVM. Od. 10.

Vt, dum per ætatem licet, fruatur formæ ſuæ bono: alioqui fore, vt ipſum pœniteat, cum flos ille ætatis exaruerit.

O Crudelis adhuc, & Veneris muneribus potens:
Inſperata tuæ cum veniet pluma ſuperbiæ:
Et, quæ nunc humeris inuolitant, deciderint comæ:
Nunc & qui color eſt Puniceæ flore prior roſæ,
Mutatus Ligurinum in faciem uerterit hiſpidam,
Dices, heu (quoties te ſpeculo uideris alterum)

Quæ

Quę mens eſt hodie, cur eadem non puero fuit?
Vel cur his animis incolumes non redeunt genæ?

COMMENTARII.

Veneris muneribus potens] formoſus, & florens ætate. hunc Ligurinum credibile eſt amatum eſſe ab Horat. ſup. Od. I. huius lib. *Sed cur, heu, Ligurine, cur Manat rara meas lacryma per genas?* & Lyciſcum Od. XI. epod. *Nunc gloriantis quamlibet mulierculam Vincere mollitia amor Lyciſci me tenet.*

Inſperata tuę cum veniet, &c.] cũ tibi pili, & barba os, parteſq; corporis nunc læues, & politas occupabunt. ſuperbiam Ligurini appellat, oris, & totius corporis læuitatem: comam vſque ad humeros pēdentem: florem ætatis deniq;.

Et, quę nunc humeris inuolit. dec. co.] pueri concubini alebant comam puellarum in morem. vt Od. XI. epod. *At teretis pueri longam renodantis comam.* & ſuprà de Gyge puero Od. V. lib. 2. *Quem ſi puellarum inſereres choro, Mirè ſagaces falleret hoſpites Diſcrimen obſcurum ſolutis Crinibus, ambiguoq; vultu.* Detondebantur autem, cum vel domini vxorem ducebant, vel pueri ipſi ætate adulta, & corroborata eſſe cœperant. Catull. in nuptias Iuliæ. *Nunc tuum cinerarius Tondet os, miſer ah, miſer Concubine nuces da.* hęc verba igitur *cum deciderint comæ*, licet ita accipere: cum exoletus fueris, cum ad vſum illum puerilem, & impudicum, quem nunc prębes, ineptus fueris, nempe adultus, & vir factus, & detonſa coma.

puniceę] purpureæ. Od. IX. *Punico Lugubre mutauit ſagum.*

hiſpidam] hirſutam, horridam, barbatam, piloſam, aſperam. Theocritus Ἐραςῇ, formę puerilis breuitatem cum roſa, viola, lilio, niue confert his verſibus, Καὶ τὸ ῥόδον καλόν ἐςι, καὶ ὁ χρόνος αὐτὸ μαραίνει· Καὶ τὸ ἴον καλόν ἐςιν ἐν εἴαρι, καὶ ταχὺ γηρᾷ. Λευκὸν τὸ κρίνον ἐςι, μαραίνεται ἁνίκα πίπτει. Α δὲ χιὼν λευκὰ, καὶ τάκεται ἁνίκα παχθῇ. Καὶ κάλλος καλόν ἐςι τὸ παιδικὸν, ἀλλ᾽ ὀλίγον ζῇ.

alterum] differentem, diſſimilem, mutatum ab hoc, qui nunc es, Græci ἕτερον dicunt, id eſt, alterum. Ἀριϛ. ῥητορ. β. τὸ γὰρ δεινὸν ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ. & ἠθικῶν κ. ὁ φίλος ἕτερος ὢν τοῦ κόλακος. qua de re plura alibi.

Quę mens eſt hodie, cur eadem, &c.] Non diſſimile eſt illud Tibulli lib. I. *At te pœna manet. niſi deſinis eſſe ſuperba, Quàm cupies votis hunc reuocare diem?* & Terent. in Hecyra. *Eheu, me miſeram. cur non aut iſtac mihi Aetas & forma eſt, aut tibi hac ſententia?* & Hom. ὀδ. π. Αὐτὰρ ἐγὼν ἔτι νέος εἴην τῷδ᾽ ἐνὶ θυμῷ.

incolumes] læues, & imberbes. quandiu enim tales manent impudici pueri genæ, ſaluę ſunt, & integrę: barbatæ autem, & hirſutę, corruptę ſunt, & quodam modo mortuę, neque iam integrę, neque incolumes.

AD PHYLLIDEM. Ode II.

Inuitat eam ad epulas.

EST mihi nonum ſuperantis annum
Plenus Albani cadus: eſt in horto
Phylli, nectendis apium coronis,
  Eſt ederæ vis

Multa, quæ crineis religata fulges:
Ridet argento domus: ara caſtis
Vincta verbenis auet immolato
Spargier agno:
Cuncta feſtinat manus: huc, & illuc
Curſitant mixtæ pueris puellæ:
Sordidum flammæ trepidant rotantes
Vertice fumum.
Vt tamen noris, quibus aduoceris
Gaudijs: idus tibi ſunt agendæ,
Qui dies menſem Veneris marinæ
Findit Aprilem
Iure ſollennis mihi, ſanctiorque
Pœnè natali proprio, quòd ex hac
Luce Mæcenas meus affluenteis
Ordinat annos.
Telephum, quem tu petis, occupauit
Non tuę ſortis iuuenem puella
Diues, & laſciua: tenetque grata
Compede uinctum.
Terret ambuſtus Phaeton auaras
Spes: & exemplum graue præbet ales.
Pegaſus, terrenum equitem grauatus
Bellerophontem:
Semper ut te digna ſequare: & vltrà,
Quàm licet, ſperare nefas putando,
Diſparem vites. age, iam meorum
Finis amorum,
(Non enim poſthac alia calebo
Fœmina) condiſce modos, amanda
Voce quos reddas. minuentur atræ
Carmine curæ.

COMMENTARII.

Plenus Albani cadus] Albanum vinum commemorat Athenæus lib 1.

Nectendis apium coronis] vtebantur veteres illi coronis in conuiuijs, obſcurè ſignificantes rerum abundantiam, & copiam. στέψαι enim, quòd valet coronare Latinè, implere eſt: vt apud Hom. ὀδυσσ. α. Κοῦροι δὲ κρητῆρας ἐπεστέψαντο ποτοῖο, quem verſum propemodum ad verbum expreſſit Virgil. lib. 1. Aen. *Crateras magnos ſtatuunt, et uina coronant.* quanquam nonnulli arbitrantur ſolitos eſſe poculis imponere coronas, quæ ſnĩa Tibulli auctoritate confirmari

poteſt lib. 2. *Aut è ueſte ſacris tendent umbracula ſertis Vincta: coronatus ſ'abiſ et ipſe calix.* Virg. Aen. III. *Tum pater Anchiſes magnum cratera corona Induit, implet itque mero.* conficiebant autem ex edera, vel apio coronas ad ſignificandam eam, quæ in conuiuio verſari debet, hilaritatem, & iucūditatem. Theocr. in Amaryllide. Τὸν ϛέφανον τίλαι με καταυτίκα λεπτὰ ποιήσεις, Τόν τοι ἐγὼν Ἀμαρυλλὶ φίλα, κισσοῖο φυλάσσω. Anac. ἐπὶ δ' ὀφρύσι σελίνων ϛεφανίσκους θέμενοι, θάλειαν ἑορτὴν ἀγάγωμεν Διονύσῳ. Aenea, & ſocijs eius, cum primūm in Italiam aduenissent, humi diſcumbētibus, ac prandentibus, ſolum apio fuiſſe ſubſtratum, idque illis menſæ loco fuiſſe ſcribit Dionyſius Halycarn. lib. 1. ἀρχαιο. ſωμ vide ſupra annot. ad Od. XVII. lib. 1. conficiebantur etiam ex philyra coronæ. ſed hæ erant ſumtuoſiores, vt Od. vlt. lib. 1. *Diſplicent nexæ philyra coronæ*, commemorat coronas etiam lib. 2. ſat. III. *potus ut ille Dicitur ex collo furtim carpſiſſe coronas, Poſtquam eſt impranſi correptus uoce magiſtri.*

crineis religata] ſup. Od. XI. lib. 2. *comam religata.* & Od. V. lib. 1. *cui flauam religas comam.* & Od. XI. epod. *Flauam renodantis comam. fulges* autem pro eo, quod eſt, fulgere ſoles, ut rectè Porph.

Ridet argento domus.] γελᾷ. renidei. hilaritatem quandam præ ſe fert. vide annot. ad Od. XVIII. lib. 2.

ara caſtis Vincta verbenis] aræ cæſpitibus, & terra extructę verbenis reuinciebātur. Eſt autem verbena (vt ſcribit Plin. lib. 22. cap. 2. gramen ex ara, ſeu ex arce cum ſua terra euulſum: Hac vtebantur legati cūm ad hoſtes clarigatum, id eſt, res repetitum mittebantur: hac Iouis menſa verrebatur, domus purgabantur, ac luſtrabantur, vt idem ſcribit lib. 25. cap. 9.

auet immolato, &c.] vr cupere infici, ſeu imbui ſanguine agni mactati.

Cuncta feſtinat manus] omnes diligentiam adhibent, manuſque admouent ad eam rem, quam paro. feſtinat σπεύδει, ſtudium adhibet. ſic Theoc. Ἡρακλῆος χρ, ἐνεπλήσθη δ' ὁ δόμος σπεύδοντος ἐκάστου.

trepidant] cum trepido, ſeu tremulo motu ſurſum feruntur. vide ann. ad Od. IIII. lib. 2.

rotantes] torquentes, rotarum in morem voluentes. ſic Virg. Georg. 1. & Aen. 3. *globos flammarum* appellat, flammas Aetnæ globorum in modum erumpentes.

Idus] Idus Apriles, vt ſtatim declarat. eidus malim ſcribi per ei, vt docet Plut. & vetera marmora admonent.

marinę] ſup. Od. XXVI. lib. 3. *Laeuum marinæ qui Veneris latus Cuſtodit.* Aprilem autem à Venere, quam Ἀφροδίτην Græci appellant, nomen traxiſſe docet Plutarc. in Numa, vel, vt alij volunt, ab aperiendo, quod idem auctor ſcribit.

ſollennis] dies feſtus ſtatus, & fixus: vt dicimus ſacrificium ſollenne, quod & certo anni tempore, & omnibus annis pręſtari debet, à ſollo, id eſt, toto. Feſtus. M. Tull. Tuſcul. 1. *cum enim illam ad ſollenne, et ſtatum ſacrificium curru uehi ius eſſet ſatis longè ab oppido ad fanum*, &c. de hac voce vide anno. ad epiſt. 1. ibid. *Inſanire putas ſollennia me.*

quod ex hac luce, &c.] id eſt, quia ab hoc die annos ætatis ſuæ numerat. ab hoc die annorum ætatis ſuæ numerandorum initium ducit. hic dies eſt eius natalis.

affluenteis] accedentes. tralatio eſt à fluminibus. Virg. Aen. 2. *leni fluit agmine Tibris.* Sic iterum Horat. epiſt. 1. li. 1. *Sed mihi tarda fluunt, ingrataq; tempora.*

Telephum, quem tu petis, occupauit, &c.] Telephus, quem tu amas, & expetis, in puella tibi valde diſſimili, loco, re, genere, amorem ſuum collocauit, eiuſq; amore irretitus eſt.

non tuæ ſortis] non tui generis,loci,rei, fortunę.

Terret ambuſtus Phaethon] Notiſſimum eſt Phaetontem, cum ętate iam adulta ſe Solis eſſe filium ex matre Rhoda cognouiſſet, currumque patris moderari illo diu, multumque negante voluiſſet, cęlumque,& terras ob aurigandi inſcitiam incendio miſcuiſſet, ambuſtum ipſum, fulmineque perculſum in Eridanum fluuium decidiſſe. Plato in Timæo ſic interpretatur Phaetontis fabulam: Τὸ γὰρ οὖν καὶ παρ' ὑμῖν λεγόμενον, ὥς ποτε Φαέθων ἡλίε παῖς τὸ τῦ πατρὸς ἅρμα ζεύξας διὰ τὸ μὴ δυνατὸς εἶναι κατὰ τὴν τῦ πατρὸς ὁδὸν ἐλαύνειν, τά τ' ἐπὶ γῆς ξυνέκαυσε, καὶ αὐτὸς κεραυνωθεὶς διεφθάρη, τῦτο μὲν, μύθυ σχῆμα ἔχον λέγεται· τὸ δ' ἀληθές ἐστι τῶν περὶ γῆν, καὶ κατ' ἐρανὸν ἰόντων παράλλαξις, καὶ διὰ μακρῶν χρόνων γινομένη τῶν ἐπὶ γῆς, πυρὶ πολλῷ φθορά. Quæ verba (vt ſummatim perſtringam) hanc ſententiam continent: per illam Phaethontis fabulam, omnium, quæ circum terram, & ſub cælo feruntur ac mouentur, mutationem, eorumque quæ ſunt in terra, longo temporis ſpatio interitum, & deflagrationem multo igni erumpente ſignificari. Lucretius lib. 5. Platoni aſſentiens idem complectitur his pulcherrimis verſibus, *Ignis enim ſuperauit, et ambens multa percuſſit, Auia cum Phaetonta rapax vix Solis equorum Aethere raptauit toto, terraſq; per omnes. At pater omnipotens ira tum percitus acri Magnanimum Phaetonta repenti fulminis ictu Deturbauit equis in terram, Solq; cadenti Obuius æternam ſuſcepit lampada mundi, Diſiectoſq; redegit equos, iunxitque trementes. Inde ſuum per iter recreauit cuncta gubernans, Scilicet vt veteres Graium cecinere poetæ. Quod procul à vera eſt animi ratione repulſum.* Horatius autem hoc Phaetonis exemplo Phyllidem deterret, ne maiora, quam, quę ſibi conueniunt expetat, & concupiſcat.

& exempl.gr.pręb.ales Pegaſ.] poeticè id attribuit Pegaſo Horatius, quod à Iouis ira natum eſt. Nam Bellerophon Anteę calumnia liberatus, grauiſſimiſque periculis perfunctus, denique gener Prœti, regnique ſocius ac particeps factus, his rebus omnibus elatus, & Pegaſo fretus, dicitur, quid in cælo eſſet, quidque ibi fieret, explorare voluiſſe. Qua audacia offenſus Iupiter, œſtrum in Pegaſum immiſit. Ita excuſſus equo Bellerophon in Lycię campum decidit, qui Aleius ἀπὸ τῦ ἀλᾶσθαι, quod eſt errare, dictus eſt, quia in eo cāpo, debilitato corpore errarit. hęc Homeri interpretes ἰχ. ζ. Vtitur eodem exēplo Pindarus Iſthm. εἰδ. ζ. monens, ne quis ſibi immortalitatis ſpem proponat, cum ſimus mortales, vitæque multo breuioris, quàm vt Deorum ſedem attingere poſſimus. Verba Pindari ſunt hæc, τὰ μακρὰ δ' εἴ τις παπταίνει, βραχὺς ἐξικέσθαι χαλκόπεδον θεῶν ἕδραν· ὅ, τοι πτερόεις ἔρριψε Πάγασος δεσπόταν ἐθέλοντ' ἐς ἐρανῦ σταθμὸς ἐλθεῖν μεθ' ὁμάγυριν βελλεροφόνταν ζηνός.

ales] alatus. πτερόεις, Pindarus. de Pegaſo ſup. Od. xxvii. lib. 1.

terrenum equitem grauatus] *grauatus equitem*, pro eo, quod eſt, grauatus ferre equitem, Horatianum eſt. Nam ſic loquuntur & Græci. βαρύνομαι τὴν πενίαν, τὴν ἀτιμίαν, etc. Plutarchus in Cæſare, τοῖς βασκαίνουσι, καὶ βαρυνομένοις τὸν δύναμιν. ſic & Sueton. in Tiberio. *matrem Liuiam grauatus*. idem in Auguſto. *Ampla et operoſa pratoria grauabatur.*

te digna] tibi apta, tibi conuenientia.

Diſparem vites] Prouerbium eſt vulgatum apud Gręcos, quod monet, vt ſibi quiſque æqualem vxorem ducat. τὴν κατὰ σαυτὸν ἔλα. natum à luſu puerorum turbines flagellis circumagentium ac verſantium. lege in libris epigrammatum Gręcorum, pulcherrimum Callimachi epigramma ad Dionē. Ita igitur & Horat. Phyllidi ſuadet, vt amicum ſibi parem deligat: ab amore Telephi animum auertat.

Finis amorum] ô Phylli, quam omnium poſtremam amare conſtitui. ſi Propert.lib.1.*Cinthia prima fuit, Cinthia finis eris.*

Calebo] incendar, ardebo, vt Od.1x.lib.3. *Donec non alia magis Arſiſti.*

modos] cantus, carmina modulata.

reddas] reddere interdum eſt id, quod ab aliquo acceperis, ac didiceris vel recitare, vel cantare, vt hic, & ſup.Od.v1.huius libri. *Reddidi carmen docilis modorum Vatis Horati.* & epiſt.ad Lollium 11.lib.1. *Vt puerum ſaeuo credas dictata magiſtro, Reddere.* idem ad Piſones de arte poet. *Reddere qui uoces iam ſcit puer.* & Lucret. *reddere dicta.* lib.4. *Et ſonitus audire (ſeuera ſilentia noctis Vndiq; cum conſtent) & reddere dicta tacentes.*

atræ] vſitatum eſt Horatio hoc epithetum. ſup.Od.x1111.lib.3. *Hic dies uere mihi feſtus atras Eximet curas.* & Od.1.eiuſd. *Poſt equitem ſedet atra cura.* & ſaty.v11. lib.2. *nam comes atra premit, ſequiturq; fugacem.*

AD VIRGILIVM. Ode 12.

Deſcribit veris aduentum: tùm eum inuitat ad epulas, ea conditione, vt ſecum pro ſymbola, vnguenti nardini onycem afferat.

IAM veris comites, quæ mare temperant,
Impellunt animæ lintea Thraciæ:
Iam nec prata rigent, nec fluuij ſtrepunt
Hyberna niue turgidi.
Nidum ponit, Ityn flebiliter gemens,
Infelix auis, & Cecropiæ domus
Aeternum opprobrium, quòd malè barbaras
Regum eſt ulta libidines.
Dicunt in tenero gramine, pinguium
Cuſtodes ouium, carmina fiſtula:
Delectantque deum, cui pecus, & nigri
Colles Arcadiæ placent.
Adduxere ſitim tempora Virgili:
Sed, preſſum Calibus ducere Liberum
Si geſtis, iuuenum nobilium cliens,
Nardo uina merebere.
Nardi paruus onyx eliciet cadum,
Qui nunc Sulpicijs accubat horreis,
Spes donare nouas largus, amaraque
Curarum eluere efficax.
Ad quæ ſi properas gaudia, cum tua
Velox merce ueni. non ego te meis

Immunem

Immunem meditor tinguere poculis,
Plena diues ut in domo.
Verùm pone moras, & ſtudium lucri:
Nigrorumq; memor, dum licet, ignium
Miſce ſtultitiam conſilijs breuem.
Dulce eſt deſipere in loco.

COMMENTARII.

Iam veris comites] hæc Ode eiuſdem fere eſt argumenti, atque Ode ſeptima.

animæ Thraciæ] venti Thracij, nempe Fauonij. Quidam putant Eteſias ſignificari. à quibus ualde diſſentio. nam Eteſiæ æſtate ſpirant: Fauonij vero ineunte. Iam ex Lucretio, M. Tullio, Plauto, Terentio intelligere licet, quid interſit inter animum, & animam. Lucret. lib. 3. *Nunc animum, atque animam dico coniuncta teneri Inter ſe, atque unam naturam conficere ex ſe: Sed caput eſſe quaſi, & dominari in corpore toto Conſilium, quod nos animum, mentemque uocamus.* Idem lib. 5. *ac prece quæſit Ventorum pauidus paces, animasque ſecundas.* Idem lib. 3. *Et magis eſt animus uitai clauſtra coercens, Et dominantior ad uitam, quàm uis animai. Nam ſine mente, animoque nequit reſidere per artus Temporis exiguam partem pars ulla animai, Sed comes inſequitur facile, & diſcedit in auras, Et gelidos artus in lethi frigore linquit,* &c. Et M. Tull. Tuſcul. lib. 1. *Animum autem animam noſtri declarant nominari. Nam & agere animam, & efflare dicimus.* animam, id eſt, ventum, ibid. *ipſe autem animus ab anima dictus eſt.* Idem ibid. *quam regionem cum ſuperauit animus, naturamq; ſui ſimilem contigit, et agnouit: iunctus ex anima tenui, et ex ardore ſolis temperato, ignibus inſiſtit,* &c. Idem ibidem. *anima ſit animus, ignis'ne, neſcio.* Plaut. Aſinar. DE. *Animam ædepol ſuauiorem, quàm uxoris meæ.* PHILAEN. *Dic, amabo, an fœtet anima uxori tuæ?* idem Aulular. *ſed me animam recipere ſinas, te rogo.* idem ibid. S. *Quin cum it dormitum, follem obſtringit ob gulam.* A. *cur?* S. *nequid animæ forte amittat dormiens.* Terent. Adelph. *quid feſtinas, mi Geta? animam recipe.* Idem in Phorm. *Animam compreſſi, aurem admoui.* Iterum M. Tull. frumentaria, de Apronio, *qui nõ modò animum integrum, ſed ne animam quidem puram conſeruare potuiſſe.* idem in Timæo, *ita contigit, ut inter ignem, & terram, aquam Deus, animamq; poneret, eaq; inter ſe compararet, et proportione coniungeret, ut, quemadmodum ignis animæ, ſic anima aquæ: quodq; anima aquæ, id aqua terræ proportione redderet.* Virg. in Sileno, *Semina terrarumque, animæq;, mariſq; fuiſſent, Et liquidi ſimul ignis.* Idem Georg. 2. *animasq; & olentia Medi Ora fouent illo, et ſenibus medicantur anhelis.*

rigent] horrent, ſquallent: frigore, glacie, gelu.

Nidum ponit Itin fleb. gem.] hirundo (inquit) Ityn filium gemens à ſe interfectum in odium Terei viri ſui, nidum ponit. Heſiodus ἐργ. καὶ ἡμ. hirundinem ὀρθρογόην appellat, id eſt, manè gementem. Τὸν δὲ μετ' ὀρθρογόη Πανδιονὶς ὦρτο χελιδὼν Ἐς φαὸς ἀνθρώποις ἔαρος νέον ἱσταμένοιο. apud Homerum item ὀδυσσ. τ. Penelopa Vlyſſem uirum ſuum nõdum agnoſcens, & tamen cum eo loquens, ſeſe cum luſcinia comparat Itylum filium ſuum lugente, his uerbis. Ὡς δ' ὅτε Πανδαρέου κούρη χλωρηῒς ἀηδὼν Καλὸν ἀείδησιν ἔαρος νέον ἱσταμένοιο Δενδρέων ἐν πετάλοισι καθεζομένη πυκινοῖσιν, Ἥτε θαμὰ τρωπῶσα χέει πολυηχέα φωνὴν, Παῖδ' ὀλοφυρομένη Ἴτυλον φίλον, &c. Plato autem in Phædone, negat hirundinem, luſciniam, upupam, cycnos doloris, gemitus'ue cauſa canere, his uerbis, οὐδ' αὐτὴ ἡ ἀηδὼν, καὶ χελιδὼν, καὶ ἔποψ,

δν

ὄν δὴ φασὶ διὰ λύπην θρηνοῦντα ᾄδειν, ἀλλ' οὐδὲ ταῦτα φαίνεταί μοι λυπούμενα ᾄδειν, οὔτε οἱ κύκνοι.

Cecropiæ dom. Aeter. opprob. &c.] Eryſichthon Cecropis filius non regnauit Athenis. nam patre uiuo mortuus eſt. Cecropi ſucceſſit Cranaus, quem Amphictyon eius gener regno ſpoliauit. Hic rurſus ab Erichthonio eiectus eſt. Erichthonij autem patrem mortalem fuiſſe negant, natumque eum dicunt ex Marte & Terra. Huius filius fuit Pandion: cuius filię Procne, & Philomela. Itaque, quòd hanc auem æternum Cecropiæ domus opprobrium dicit eſſe, non eſt ita intelligendum, eam ex ſtirpe & ſanguine Cecropis ortam eſſe: ſed Cecropia domus intelligenda eſt, regum Athenienſium familia, tametſi non ſit una. Fabula autem notiſſima eſt de Procne in hirundinem, Philomela in luſciniam mutata: quam cum Tereus Rex Thraciæ, qui Procnen in matrimonio habebat, conſtupraſſet, ei ipſi, quam conſtuprarat, linguam pręcidit, ne vxori ſuæ rem enunciaret. quanquam alij putant Philomelam in hirundinem, Procnen in luſciniam eſſe uerſas: ut Gorgias, qui, cum hirundinis uolantis ſtercore inquinatus eſſet, *αἰσχρόν γε* (inquit) *ὦ φιλομήλα*. refert Ariſtotel. lib: 3. Rhetoricor. Sic Virg. in Sileno: *Quas illi Philomela dapes*. ſic & Varro lib. 4. de lingua latina.

quòd malè barbaras, &c.] quia barbaram illam Terei uiri ſui libidinem immaniter, & crudeliter ulta fuerat, nempe filio communi Iti interfecto. Propert. lib. 3. *Increpet abſumtumne ſua mater Itym.*

Delectantq; Deum] Pana. fuit autem Pan (ut ſcribit Theocriti interpres) Penelopæ, & procorum filius: ideoque Pan uocatus eſt, quia *ἐκ πάντων ἐσπάρη*, id eſt, omnium ſemine ſatus eſt. alij Mercurium eius patrem fuiſſe, in hircum mutatum. De Pane ſcribit Plutarchus mirabile quiddam lib. *περὶ τῶν ἐκλελοιπότων χρηστηρ.* Epitherſen quendam ſibi narraſſe, cum ille in Italiam nauigaret, & ad inſulas Echinadas perueniſſet, ueſperi, mari placido, & tranquillo uocem eſſe auditam cuiuſdam Thamum appellantis. Erat autem is Thamus gubernator Aegyptius non omnibus uectoribus notus. Qui cum bis appellatus tacuiſſet, atque ad tertiam appellationem reſpôdiſſet: eum, cuius erat illa vox, ſumma uocis contentione ita locutum eſſe: Vbi ad Palodes delatus fueris, nunciato, Pana magnum obijſſe. qua uoce audita, primùm omnes, qui in naui erant, metu perterritos eſſe: deinde conſultaſſe utrum præſtaret, eine uoci obtemperare, an totam rem negligere. re inter eos communicata, & conſultata, ad extremum placuiſſe, ut Thamus, quod iuſſus eſſet, faceret, maximè ſi tum, cum ad illum locum perueniſſent, malacia eſſet. itaque fecit: & quàm clariſſima uoce potuit, proclamauit magnum Pana obijſſe. Vixdum clamandi finem fecerat, cum ingens factus eſt non unius, ſed ueluti complurium hominum gemitus. Id cum Romam perlatum eſſet, Tiberium, qui tum imperium obtinebat, ita ei nuncio fidem habuiſſe, ut doctiſſimis quibusque hominibus conuocatis, quærere inſtituerit de Panis ortu, genere, & natura. Illos autem re multum, diuque diſputata, ad extremum ſine ulla diſſenſione ac uarietâte pronunciaſſe Pana, de quo quæreretur, & qui diè ſuum obiiſſe diceretur, Mercurij, & Penelopę filium fuiſſe. Non defuerunt Chriſtiani homines, qui hunc Pana, Chriſtum fuiſſe putarint, magnum omnium mortalium paſtorem, & ſeruatorem: tempora certè conueniunt. Herodotus in Euterpe Pana ſcribit à Mendeſijs in octo dijs numerari. hos autem deos octo, duodecim dijs priores haberi. Addit præterea Pana à pictoribus & fictoribus *αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα*, id eſt, facie caprina, & crinibus hircinis pingi, & ſculpi ſolere.

nigri Colles Arcad.] Virg. Gallo, *Pan deus Arcadiæ.*

Addu-

Adduxere ſitim tempora, Virgili] Alcæus, *πάντα δὲ δίψαντι καύματος.*

Sed preſſum Calib.] ſed ſi uinum Calenum haurire, & bibere cupis. ſup. Od. 11. libr. 1 *Cacubum, et prælo domitam Caleno Tu bibes uuam.* ducere interdum eſt ſpiritu attrahere, ut hic, & ſup. Od. xvii. libr. 1. *Hic innocentis pocula Lesbij Duces ſub umbra.*

geſtis] id eſt, uehementer cupis. *Geſtit* (inquit Feſtus) *qui ſubita felicitate exhilaratus, nimio corporis motu præter conſuetudinem exultat.*

iuuenum nobilium] Claudij, & Druſi.

Nardo uina merebere] unguento nardino dato, uinum Calenum accipies: id eſt, ſi unguentum nardinum afferes, ego uinum Calenum tibi depromam.

Nardi paruus onyx] idem dicit, quod paulo antè dixerat. nam Virgilium ad cœnam ea conditione inuitat, ſi nardi concham, aut onychem afferat. Contrà Catull. cœnaturum eſſe apud ſe Fabullum dicit paucis poſt diebus, ſi modò ille cœnam lautam, & copioſam attulerit cum uino, & ſale: ſe autem nihil præter unguentum fragrantiſſimum præbiturum. ſic Catull. *Cœnabis bene mi Fabulle apud me Paucis, ſi tibi Dij fauent, diebus, Si tecum attuleris bonam, atque magnam Cœnam, non ſine candida puella, Et uino, et ſale, et omnibus cachinnis.* deinde paucis uerſibus interpoſitis, *Nam unguentum dabo, quod meæ puellæ Donarunt Veneres, Cupidineſque.* ὄνυξ autem (ut ait Dioſcorides lib. 2.) πῶμά ἐστι κογχυλίου ὅμοιον τῷ τῆς πορφύρας, εὑρισκόμενον ἐν τῇ Ἰνδίᾳ ἐν ταῖς ναρδοφόροις λίμναις. διὸ καὶ ἀρωματίζει νεμομένων τῶν κογχυλίων τὴν νάρδον. id eſt, onyx conchylij eſt operculum, purpuræ operculo ſimile, quod reperitur in India in paludibus ijs, quæ nardum ferunt. Itaque & odores ſuauiſſimos afflat, quoniam conchylia nardo ueſcuntur. Ex his igitur ſiue teſtis, ſiue conchis, fieri poterant uaſa ad unguentum ſeruandum aptiſſima, quippe quæ nardi odore iam eſſent penitus imbuta. Eſt enim ὄνυξ lapis idem, qui alabaſtrites, ex quo ὄνυξ unguentarius: id eſt, uas ad diuturnam unguenti cuſtodiam probatiſſimum. uide Hermolaum Barbarum. Duxerunt autem appellationem & hic lapis, & hæc concha à ſimilitudine unguis humani, quia nihil ſit in eis rugoſum, nihil aſperum: ſed omnia, ut in ungue, læuia ac polita. Propertius lib. 3. *Sit menſa ratio, noxq; inter pocula curras. Et crocino nares myrrheus ungat onyx.* & Catull. de coma Berenices, *Nunc uos, optato quas iunxit lumine teda, Non prius unanimis corpora coniugibus Tradite nudantes reiecta ueſte papillas, Quàm iucunda mihi munera libet onyx.* Eſt etiam onyx gemma coloris candidi, ex qua uas unguentarium fieri ſolitum eſſe conſtat.

Qui nunc Sulp. accub. horr.] ſuprà Od. xxviii. libr. 3. *parcis deripere horreo Ceſſantem Bibuli conſulis amphoram.*

Spes donare nouas largus] largus & liberalis in afferenda noua ſpe. ut epiſt. ad Torqu. lib. 1. *Spes iubet eſſe ratas.*

amaraque curarum] id eſt, amaras curas, ſeu potius amaritudines (ſi dicere liceat) curarum, ſic loquitur Od. 1. lib. 2. *Et cuncta terrarum ſubacta.* & ſatyra ſecunda libri ſecundi, *Corruptus uanis rerum.* & ultima eiuſdem, *dumq; Ridetur fictis rerum Balatrone ſecundo.* & epiſtola ad Piſones *Indicijs monſtrare recentibus abdita rerum.* & epiſtola ad Sequam, *tu poſcis uilia rerum.* ſic Liuius, *ſubita rerum* lib. ix. *incerta caſuum* lib. xxx. & alibi, *diuerſa montium.* & Lucret. lib. 1. *Inter ſepta meant uoces: et clauſa domorum Tranſuolitant.* idem lib. 2. *Nunc hic, nunc illic ſuperant uitalia rerum, Et ſuperantur item.* ibidem. *Contemplator enim, cum ſolis lumina cunque Inſertim fundunt radios per opaca domorum.* & lib. 6. *penetrat per rara uiarum.* Virg. lib. 6. Aen. *per opaca uiarum Corripiunt ſpatium medium, foribusq; propinquant.*

quant. idem lib. 2. *Obſedere alij telis anguſtia uiarum.* Paterculus *auerſa uiarum*, & *auia itinerum*. ſic etiam Græci. Ariſtoph. Pluto. ὁ Ζεὺς μὲν οὖν εἰδὼς τὰ τούτων μῶρα.

eluere efficax] ad eluendas curas efficax. ſuprà annot. ad Od. VIII. iam, quòd hoc vinum ad curas eluendas efficacem eſſe dicit, id omnium vinorum commune ferè eſt: atque hanc laudem omnibus propemodum vinis tribuunt poetæ. itaq; vinum καθηκηδέα, & παυσίλυπον, & νηπενθὲς, & κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων appellant Græci: obliuioſum Latini, vt Horat. ſuprà Od. VII. lib. 2. *Obliuioſo pocula Maſſico Ciboria exple.* eodem pertinet illud Od. IX. epod *Curam, metumq; Cæſaris rerum iuuat Dulci Lyæo ſoluere.* & illud Od. XIII. eod. lib. *Illic omne malum uino, cantuque leuato Deformis ægrimoniæ Dulcibus alloquijs*: & illud ſat. VII. lib. 2. *Nunc uino quærens, nunc ſomno fallere curam.* & hi Alcæi verſus apud Athenæum, Οὐ χρὴ κακοῖσιν θυμὸν ἐπιτρέπειν. Προκόψομεν γὰρ οὐδὲν ἀσάμενοι, Ω Βακχὶ· φάρμακον δ' ἄριστον Οἶνον ἐνεικαμένους μεθυσθῆναι. quos ſic vertimus, *Stultum eſt malis cor dedere languidum, Bacchi: aſſequemur prorſus enim nihil Mærendo. pharmacum optimum autem eſt, Feruidiore madere uino.*

immunem] inanem, nihil afferentem, ut annot ad Od. XXIII. lib. 3. Sed Græcum uerbum exprimere uoluit, aſymbolum: quo utitur Terent. Phor. *te' ne aſymbolum uenire unctum, atque lautum è balneis?* Non uult igitur Horatius Virgilium uenire ἀσύμβολον, id eſt, ſine ſymbola. Animaduertendum eſt autem tùm apud Græcos, túm apud Latinos, quemadmodum & apud nos, cœnas alias fuiſſe conuiuatoris ſumtu apparatas, atque inſtructas: alias, in quas ſuam quiſque partem conferebat. has ἐράνους, illas εἰλαπίνας appellant Græci. Hom. ὀδυσσ. α, Τίς δαὶς, τὶς δὲ ὅμιλος ὅδ' ἔπλετο, τίπτε δέ σε χρεώ; Εἰλαπίν', ἠὲ γάμος: ἐπεὶ οὐκ ἔρανος τάδε γ' ἐστίν. & ὀδυσσ. λ. Ἢ γάμῳ, ἢ ἐράνῳ, ἢ εἰλαπίνῃ τεθαλυίῃ. in ἐράνῳ autem, id quod confertur à conuiuis, συμβολὴν Græci, & ſymbolam Latini uſucapto uocabulo nominant: *collectam* Latino & proprio. itaque quòd apud Ter. And. uulgò legitur *ſymbolum dedit*, corrupta ſcriptura eſt. nam, ut aliàs admonui, ſymbolam legendum, quod item dudum docuit Adrianus Turnebus uir doctiſſ. & ita ſcriptum eſt apud Plautum in Sticho, *eadem nocte ſymbolam dabo.* Præterea interpretes Homeri ſic docent, ἔρανος λέγεται τὸ ἐκ συμβολῆς γινόμενον δεῖπνον. & interpres Theocriti ad εἰδ. ζ. ἐπὶ δὲ τῶν βραδυνόντων παροιμία, ὅστις ἐπὶ δεῖπνον κληθεὶς ὀψὲ ἔρχεται, ἢ χωλός ἐστιν, ἢ οὐ δίδωσι συμβολάς. & Proclus in hunc locum Heſiodi. Μηδὲ πολυξείνου δαιτὸς δυσπέμφελος εἶναι. Ταυτά, φησι, χάριν δίδωσι ταῖς κατακομιζομέναις συμβολαῖς. αὗται γὰρ πολύξενοι ἂν εἶεν, ἐκ κοινοῦ πολλοῖς συσσιτεῖν πραξενοῦσαι μὴ οὐκ εἶναι δυσπρόσιτον ἐν ταύταις, καὶ δύσκολον, ἐχούσαις δαπάνην μὲν ἐλαχίστην, χάριν δὲ πλείστην διὰ τὴν κοινωνίαν. οὕτω γὰρ πάλαι συνεσίτουν ἀλλήλοις συνεισφέροντες εἰς τὸ κοινὸν ἕκαστοι. καὶ μετ' ἀλλήλων ἑστιώμενοι. ſic Alexis apud Athen. lib. 6. οὐ γὰρ μὴ τίθενται συμβολὰς, Πρυτανεῖα ταῦτα προσαγορεύεται. Hegeſander apud eundem lib. 8. τὴν συμβολὴν τὴν εἰς τὰ συμπόσια ὑπὸ τῶν συμπινόντων εἰσφερομένην Ἀργεῖοι χῶν καλοῦσι, τὴν δὲ μερίδα, αἶσαν. Erat & tertium genus, γάμος, id eſt, conuiuium nuptiale, ut intelligere licet ex illis uerſibus Homeri, quos ſuprà protulimus. quod quamobrem præberetur, nomen ipſum declarat. Erat autem hoc quoque, quod nuptiale dicitur conuiuium, magnificum, & ſumtuoſum, & liberale, ut perſpicuum eſt tùm ex ijſdem uerſibus, tum ex Ariſtot. lib. 4. de morib. ad Nicom. ubi loquitur de eo, quem βάναυσον Græcè nominat, ego operariorum more inſolentem in ſumtu faciendo Latinè reddidi. verba Ariſtot. ſunt hæc. καὶ λαμπρύνεται παρὰ μέλος. οἷον ἐρανιστὰς γαμικῶς ἑστιῶν, id eſt, & ſplen

dorem

dorem ac magnificentiam oſtentat inconcinnè, atq; inuenuſtè, exempli gratia, nuptiali apparatu eos accipit, qui ſymbolam in cœnam dederunt.

tingere] τέγγειν, quo uerbo utitur Alcæus: uel dicendum poſitum eſſe tingere, pro madefacere: cui reſpondet Græcum βρέχειν. Sed nō diſſimulabo me reperiſſe in uno cod. Vatic. & Iannoſt. *tinguere.*

Nigrorumq; memor] id eſt, rogi, buſti, mortis memor.

Dum licet] dum vita manet, & dum fert ætas. ſic ſat. VI. lib. 2. *quo, bone, circà, Dum licet, in rebus iucundis uiue beatus: Viue memor, quàm ſis æui breuis,* vide annot. ad Od. IX. lib. I.

Miſce ſtultitiam conſilijs breuem] *Quid æternis minorem Conſilijs animum fatigas?* ſup. Od. XI. lib. 2.

in loco] opportunè: cum tempus, & locus ferunt, aut etiam poſtulant.

IN LYCEN. Ode 13.

Inſultat ei, quòd iam anus fiat, & libidine flagrans, contemnatur à iuuenibus.

AVDIVERE, Lyce, dij mea uota: dij
Audiuere, Lyce: fis anus: & tamen
Vis formoſa uideri:
Ludiſque, & bibis impudens:
Et cantu tremulo pota Cupidinem
Lentum ſollicitas. ille uirentis, &
Doctæ pſallere Chię
Pulchris excubat in genis.
Importunus enim tranſuolat aridas
Quercus: & refugit, te quia luridi
Dentes, te quia rugę
Turpant, & capitis niues.
Nec Coę referunt iam tibi purpurę,
Nec clari lapides tempora, quę ſemel
Notis condita faſtis
Incluſit uolucris dies.
Quò fugit Venus? heu: quo ue color decens?
Quò motus? quid habes illius, illius,
Quæ ſpirabat amores:
Quę me ſurpuerat mihi,
Felix poſt Cynaram, notaque, & artium
Gratarum facies? ſed Cynare breueis
Annos fata dederunt,
Seruatura diu parem

Vu Corni-

Cornicis uetulæ temporibus Lycen.
Poſſent ut iuuenes uiſere feruidi
Multo non ſine riſu,
Dilapſam in cineres facem.

COMMENTARII.

Ludiſq;] & ludis ludos amatorios, & Venereos. hoc enim ſignificat *ludere* interdum. vt *Luſiſti ſatis, ediſti ſatis, atque bibiſti.* epiſt. II. lib 2.

& bibis impudens] in eo declaras, quàm ſis impudens, quòd ludas, & bibas proinde ac ſi puella eſſes. puellas autem hoc loco accipio pro ſcortis. nam neque puellę virgines, & pudicæ, neque matronæ Romanæ vinum bibebant, ut annotauimus ſup. ad Od. xv. lib. 3. quem locum huc aſcribere libet, quia cum hoc congruit. *Te lanæ prope nobilem Tonſæ Luceriam, non citharæ decent: Nec flos purpureus roſæ, Nec poti uetulam fece tenus cadi.* vbi quidam non rectè cenſuerunt legendum *Sed poti uetulam*, &c.

cantu tremulo] qualis eſt ſenum, & uetularum.

Cupidinem lentum ſollicitas] amoris flammam in te iam extinctam, & pœnè emortuam, cantu prouocas, & excitas.

Ille virentis & Doct.] Ille autem, népe Cupido, vigil cubat in genis Chiæ puellæ ætate florentis, & pſallendi peritæ.

excubat] vigil cubat, cum in te ſit ſopitus, ac, pœnè dicam, ſepultus.

Importunus] qui nec quieſcit, nec alios conquieſcere ſinit. diximus ſup. ad Od. XVI. lib. 3.

aridas quercus] vetulas ſignificat, quæ ætate defloruerunt, atque exaruerunt.

luridi dentes] illuuie ſquallidi, & crocei coloris: putridi ſuprà *Orcum luridum* dixit Od. IIII. lib. 3. & infra Od. XVII. epod. *oſſa pelle amicta lurida*. *ὑπερχλέους ὀδόντας* eodem ſenſu dixit Anacr.

Nec clari lapides] nihil muto. Nam quanuis mihi valde placeat altera ſcriptura, quæ reperitur in duobus cod. Vatican. Iannoct. Vrſin. Torneſ. *cari lapides*: mouet me tamen illud apud M. Tull. lib. accuſ. 4. *Candelabrum è gemmis clariſſimis opere mirabili perfectum*. niſi quis locum quoque illum dicat eſſe corruptum, & legendum contendat *è gemmis cariſſimis*.

Capitis niues] canities, cani. ſic loquitur Antipater in epigram. illo, quod ſcripſit in Biantem lib. 3. epigr. *Τῇδε Βίαντα κέκευθα, τὸν ἀτρέμας ἤλαγεν ἑρμῆς Εἰς ἀΐδην πολιῷ γήραϊ νιφόμενον.* Iam Græci *γῆρας πολιοκρόταφον* ſolent appellare.

Nec Coæ referent] nec Coæ veſtes (inquit) id eſt, tenues, ſubtiliq;, & bombycino filo contextæ: nec gemmæ ætatem illam florentem, quæ iam abijt, tibi reducent. Coas veſtes fuiſſe admodum tenues, & pœnè pellucidas declarat locus ſaty. II. lib. I. *Altera nil obſtat Cois tibi, pæne uidere eſt, Vt nudam.* Hermolaus Barbarus conatus eſt oſtendere, in omnibus libris, vbi Coæ veſtes appellantur, mendum ineſſe, & Ceas veſtes, ab inſula Ceo, non Coas eſſe nominatas. ego tamen non ſum auſus ſcripturam inueteratam immutare.

tempora, quæ ſemel Notis, &c.] id eſt, tempora præterita, ætatem exactam, præteritos annos vt Virg. Aen. v. *O, mihi præteritos referat ſi Iupiter annos.* ſolebant autem Romani (ut ſciunt omnes) cùm res foris geſtas, tum acta vrbana

bana ſingulorum annorum, & coss. nomina in faſtis, memoriæ publicæ cauſa, perſcribere. icirco ſuprà *memores faſtos* appellat Od. XVII. lib. 3. & ſat. III. lib. 1. *faſtos mundi. Tempora ſi, fa otq; uoles euoluere mundi.* Quæ ſunt igitur in faſtis perſcripta, aut inciſa, ea ſunt præterita; & quæ præterita, ſi modo ſunt alicuius momenti, faſtis includuntur.

quo've color decens] colorem decétem eadem ratione, eodemq; fere ſenſu dixit, quo ſuprà Od. XXVII. lib. 3. *malas decentes. Antequàm turpis macies decentes occupet malas.* in quibuſdam lib. ſcriptum eſt *calor decens.*

ſpirabat amores] ἔρωτας ἔπνει. ſic enim loquuntur Græci. Anacreon ἄπαλῶ παῖδα κατέχων, Κύπριν ὅλω πνίουσαν. M. Tull. ad Q. Fratr. lib. 3. *ſed minantur tamen, in primisq;* Ἄρη πνέων *Q. Scæuula*, id eſt, Martem ſpirans. ſic epiſtola ad Auguſtum lib. 2. *Et ſpirat tragicum ſatis.* & Virgil. *ſpirantes naribus ignem.*

Quę me ſurpuerat mihi] id eſt, quæ optimam mei partem mihi furtim ademerat. ſurpuerat autem συγκοπῇ, pro ſubripuerat: quod eſt admodum uſitatum & huic, & ceteris poetis. ut ſaty. III. lib. 2. *unum me ſurpite morti*, pro ſubripite. Lucr. II. *quapropter ubi ipſa Cernere iam nequeas, motus quoque ſurpere debent.* Virg. Aen. VIII. *Cingite fronde comas, et pocula porgite dextris.*

felix poſt Cynaram] de Cynara ſic epiſt. ad villicum lib. 1. *Quem ſcis immunem Cynaræ placuiſſe rapaci.* & epiſt. ad Mæcen. 2. lib. 1. *Inter uina fugam Cynaræ mærere proteruæ.* poſt Cynaram, quia ſoli Cynaræ cedebat.

parem Cornicis Vetulæ temporibus] ſup. Od. XVII. lib. 3. *Annoſa cornix.* cornicum viuacitas prouerbij locum obtinuit. Heſiodus Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη Ἀνδρῶν ἡβώντων. Lucr. lib. 1. *cornicum ut ſecla uetuſta.*

Dilapſam in cineres facem] vel te, quæ olim oris tui ſuauitate, & flagrantia oculorum iuuenes incendebas, nunc conſumtam, aridam, exanguem, rugoſam: uel formam tuam olim eximiam, nunc corruptam. *dilapſam* autem legendum eſt, non *delapſam*, ut habent nonnulli mendoſi codices, etiam ueteres. ſic Virg. Georg. IIII. *dilapſus in aquas* dixit, ubi de Proteo loquitur.

AD AVGVSTVM. Ode 14.

A ſenatu, populoq; R. dignos ei honores tribui non poſſe.

QVAE cura patrum, quæ ue Quiritium,
Plenis honorum muneribus tuas
Auguſte, uirtutes in æuum
Per titulos, memoresque faſtos
Aeternet? o, quà ſol habitabileis
Illuſtrat oras, maxime principum,
Quem legis expertes Latinæ
Vindelici didicere nuper,
Quid Marte poſſes. milite nam tuo
Druſus Genaunos, implacidum genus,
Brencosque uelocеis, & arceis
Alpibus impoſitas tremendis,

Vu 2 Deiecit

Deiecit acer plus uice ſimplici
Maior Neronum. mox graue prœlium
Commiſit: immaneiſque Rhætos
Auſpicijs pepulit ſecundis,
Spectandus in certamine Martio,
Deuota morti pectora liberæ
Quantis fatigaret ruinis:
Indomitas prope qualis undas
Exercet Auſter Pleiadum choro
Scindente nubeis: impiger hoſtium
Vexare turmas: & frementem
Mittere equum medios per igneis.
Sic tauriformis uoluitur Aufidus:
Qui regna Dauni perfluit Appuli,
Cum ſæuit: horrendamque cultis
Diluuiem meditatur agris:
Vt barbarorum Claudius agmina
Ferrata uaſto diruit impetu:
Primoſque, & extremos metendo
Strauit humum ſine clade uictor,
Te copias, te conſilium, & tuos
Præbente diuos. nam tibi, quo die
Portus Alexandrea ſupplex,
Et uacuam patefecit aulam,
Fortuna luſtro proſpera tertio
Belli ſecundos reddidit exitus:
Laudemq; , & optatum peractis
Imperijs decus arrogauit:
Te Cantaber non ante domabilis,
Medusq;, & Indus: te profugus Scythes
Miratur, o tutela præſens
Italię, domineq; Romę:
Te, fontium qui celat originem
Niluſque, & Iſter, te rapidus Tigris,
Te belluoſus, qui remotis
Obſtrepit Oceanus Britannis,
Te non pauentis funera Galliæ,
Duræque tellus audit Iberię.
Te cæde gaudentes Sicambri,
Compoſitis uenerantur armis.

COMMENTARII.

patrum] ſenatorum. Salluſt. de bello Catil. *Delecti, quibus corpus annis infirmum, ingenium ſapientia validum erat, Reip. conſulebant. hinc uel ætate, uel curæ ſimilitudine patres appellabantur.*

Quiritium] populi Rom. ſuprà Od. I. lib. I. *Hunc ſi mobilium turba Quiritium,* &c.

Plenis honorum muneribus] honorificis muneribus, vt ſtatuis, triumphis, monimentis publicis.

memoresque faſtos] qui continent memoriam rerum foris, & domi geſtarum, actorumque publicorum, ſup. Od. XVII. lib. 3. & Ode ſuperiore.

Aeternet] perpetuet, æternas reddat. Varro lib. 2. rerum humanar. *litteris ac laudibus æternare,* ex Nonio.

ô, quà ſol habitabiles] ô omnium principum, qui terrarum partes habitabiles incolunt, maxime. non enim omnes terrarum partes ſunt habitabiles, vt ſup. Od. XXII. lib. I. quà, id eſt, qua parte, ſeu quibus partibus. cod. Rain. Card. habet *O, quà lux,* &c.

Quem legis exper. Lat. Vindel.] de Vindelicis ſup. Od. IIII. huius libri. *Videre Rhæti bella ſub Alpibus Druſum gerentem, Vindelici.* Iam hoc genus loquendi, Quem, nempe te, Vindelici didicere, Quid Marte poſſes, Græcorum proprium, quo ſæpe vtuntur Comici, & Tragici, & alij. Ariſtoph. in Pluto. ἄγε δὴ πρότερον σαυτὸν, ὅςις εἶ, φράσον, Sophoc. in Thracin. πρὸς θεῶν, φράσον, φίλη δέσποινα, τήνδε, τίς ποτ᾽ ἐςὶν ὁ ξένος. Plato in Phædro. καὶ εἰδέναι χρῆ τὴν ἐραςοῦ φιλίαν, ὅτι οὐ μετ᾽ εὐνοίας γίνεται. Terent. in Eunucho. *Ego illum neſcio, qui fueris. hoc quod fecis, res ipſa indicat.* M. Tull. epiſt. ad Q. Frat. lib. 2. *Hac me, ut confidam, faciunt.* Plautus Aſinar. *Verum meam uxorem neſcis qualis ſiet.* Idem Aulular. *Ego te faciam, miſerrimus mortalium uti ſies.* Idem in Menæchmis. *Solem uides, ut ſtatim occæcatus eſt præ huius corporis candoribus?*

Genaunos, &c.] Magna eſt in his nominibus librorum antiquorum varietas. alij habent *Geraunos, Brennosq;.* alij *Genaunos, Brennosque*: ſed plures *Genaunos, Breucosq;.* Strabo lib. 4 ſi locus emendatus eſt, hos populos Tenauos, & Brencos appellat his verbis. οἱ δὲ οὐινδελικοὶ, καὶ Νωρικοὶ τὴν ἐκτὸς παρωρείαν κατέχουσι τὸ πλέον μετὰ Βρέγκων καὶ Τεναύων. Itaque, vel ex illo Strabonis loco Horatius eſt emendandus, & legendum hic Tenauos, ſeu Tenaunos, & Brencos: vel ex Horatio, Strabo eſt corrigendus. omnino vel *Tenaunos, & Brencos,* vel *Genaunos,* vel *Genaunos, & Brennos*: non *Gelonos* legendum puto.

Implacidum genus] horum populorum immanitatem ex paucis verbis Strabonis cognoſcere licet. οὐ μόνον ἀνδροφονοῦσιν, ἀλλὰ καὶ μέχρι νηπίων ἀῤῥένων προέρχονται. καὶ μηδ᾽ ἐνταῦθα παυόμενοι, καὶ τὰς ἐγκύους γυναῖκας κτείνουσιν, ὅσας φασὶν οἱ μάντεις ἀῤῥενοκυεῖν, id eſt, non ſolùm viros interficiunt, verùm etiam vſque ad infantes maſculos progrediuntur: & ne hìc quidem deſinentes, etiam grauidas mulieres trucidant eas, quas vates dixerint in vtero maſculos gerere.

Deiecit] aptiſſimo verbo vſus eſt, & pœnè dicam, militari: vtitur eo ſæpiſſime & Cæſar.

Maior Neronum] Claudius Tiberius Nero. de quo ſic Sueton. *Exhinc Rhæticum, Vindelicumq; bellum, inde Pannonicum, inde Germanicum geſſit. Rhætico, ac Vindelico gentes Alpinas, Pannonico Brencos & Dalmatas ſubegit.* epiſt. ad Iul. Floru lib. I. *Iuli Flore, quibus terrarũ militet oris Claudius Auguſti priuignus, ſcire laboro.*

Maior

Maior Neronum autem ſic dixit hoc loco, vt in lib. de arte poet. *O maior iuuenum.* & ſaty. VI. lib. I. *qui ſe Vulnum ferre negat Nouiorum poſſe minoris.*

Pleiadum choro] Pleiadas Atlantis fuiſſe filias, nunc ſtellas in Tauri cauda locatas, quarum ſex duntaxat cernantur, ſeptima ſit obſcurior: earumque ortũ, atq; obitũ pluuioſum eſſe: præterea eas ortu matutino, qui eſt à Kal. Maijs vſque ad decimum Kal. Quinctiles, æſtatẽ: veſpertino, qui eſt à Kal. Octobreis vſq; ad V. Idus Decemb. hiemem præſignificare, ac nunciare, notũ eſt vel pueris Heſiodus ἔργ. ἡμ. Πληϊάδων ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων Ἄρχεσθ᾽ ἀμήτου, ἀρότοιο δὲ δυσομενάων. & Aratus. Ἑπτάποροι δὴ ταίγε μετ᾽ ἀνθρώποις καλέονται, Ἓξ οἶαίπερ ἐοῦσαι ἐπόψιαι ὀφθαλμοῖσιν· Ἀλκυόνη, Μερόπη τε, Κελαινώ τ᾽, Ἠλέκτρη τε, Καὶ Στερόπη, καὶ Τηϋγέτη, καὶ πότνια Μαῖα. & Theoc. in Hyla. Ἆμος δ᾽ ἀντέλλοντι πελειάδες, ἐσχατιαὶ δὲ Ἄρνα νέον βόσκοντι τετραμμένω εἴαρος ἤδη, Τᾶμος ναυτιλίας μιμνάσκετο θεῖος ἄωτος Ἡρώων. Oſtendit autem his verſibus Aratus æſtatis, & brumæ nuncias eſſe. Ζεὺς σφίσι καὶ θέρεος, καὶ χείματος ἀρχομένοιο Σημαίνειν ἐπένευσεν, ἐπερχομένου τ᾽ ἀρότοιο Athenæus lib. II. docet Pleiadas ab Aeſchylo, Pindaro, Simonide Peleiadas, quod valet περιστερὰς, id eſt, columbas, nominari. Vnius Simonidis verba aſcribam ea, quę ad hunc locum pertinent. Ἔτικτε δ᾽ Ἄτλας ἑπτὰ ἰοπλοκάμων φιλᾶν θυγατέρων τὰν (Μαῖαν) ἔξοχον εἶδος, αἳ καλέονται πελειάδες οὐράνιαι. Sed de his, qui plura ſcire volet, legat eundem Athen. eo, quem dixi, libro.

Exercet] fatigat, agitat. Virg. Georg. 3. *exercita curſu Flumina.*

impiger hoſtium Vexare turmas] impiger in vexãdis hoſtium turmis.

Sic tauriformis voluitur, &c] Hercules ab inferis reuerſus, in Aetoliam profectus eſt ad Oeneum, filiam ſuam Deianiram, vxorem ille ſibi vt daret. quam cum offendiſſet Acheloo fluuio vicino iam deſponſam, cum eo luctatus eſt, tauri ſpeciem præ ſe ferente: cuius altero cornu auulſo puella potitus eſt. Eſt autem Achelous omnium, qui ſunt in Græcia, fluuiorum maximus, viderurque tauriformis habitus, vel propter eius multas flexiones, vel potius propterea, quòd multis locis relicto ſuo alueo exundabat. Ab eo cæteri fluuij maximè ij, qui imbribus augentur, non ſolùm tauriformes, ſed etiam Acheloi ſolent appellari. Quin etiam tam Græci, quàm Latini Acheloum pro aqua vſurpare ſolent. Eurip. Bacch. ὁ δ᾽ ὡς ἐσεῖδε, δώματ᾽ αἴθεσθαι δοκῶν, Ἧσσ᾽ ἐκεῖσε, κᾆτ᾽ ἐκεῖσε δμωσὶ Ἀχελῷον φέρειν Ἐννέπων, &c. Virgil. Geor. I. *Poculaque inuentis Acheloia miſcuit vndis.* Homerus ἰλ. φ. Xanthum Achilli iratum, quòd alueum ſuum cadaueribus impediret, facit erumpentem, atque exęſtuantem, corpora denique in terram reiicientem cum mugitu inſtar tauri: ex quo fortaſſe, qui Homerum ſecuti ſunt, poetæ, fluuijs omnibus tauri ſpeciem tribuerunt. verba Hom. ſunt hęc Τοὺς ἔκβαλλε θύραζε μεμυκὼς ἠΰτε ταῦρος Χέρσονδε. his conſentanea ſcribit interpres Sophoclis in Trach. οἱ ποταμοὶ ταυρόκρανοι διετυποῦντο, ἢ ὅτι μυκηθμῷ εἰσὶ παραπλήσιοι περὶ τὰς ἐκβολὰς, ἢ ὅτι σχίζουσι τὴν γῆν, ὡς βόες, ἢ διὰ τὸ τὰς καταναμὰς παρὰ τοῖς ποταμοῖς εἶναι, id eſt, fluuij taurinis cornibus fingebantur, vel quòd mugitu ad oſtia, taurorum ſunt ſimiles, vel quòd terram ſcindunt, vt boues: vel quia paſcua ſunt propter fluuios. ſic Aelianus ποικιλ. ἱστορ. β. τὴν τῶν ποταμῶν φύσιν, καὶ τὰ ῥεῖθρα αὐτῶν ὁρῶμεν. ὅμως δ᾽ οἱ τιμῶντες αὐτοὺς, καὶ τὰ ἀγάλματα αὐτῶν ἐργαζόμενοι, οἱ μὲν ἀνθρωπομόρφους αὐτοὺς ἱδρύσαντο, οἱ δὲ βοῶν εἶδος αὐτοῖς περιέθηκαν. ſic enim emendandus Aelianus, vt hoc notem ἐν παρέδῳ.

Aufidus] ſuprà *longè ſonantem* appellat Od. IX. de quo plura ad Od. vlt. li. 3.

praefluit] reclamantibus ferè omnibus, in quibus ſcriptum eſt præfluit, aut præfluit, vulgatos ſecutus ſum, non pugnaturus, ſi quis malit, *præfluit* · tantùm

rationem

rationem eius ſcripturæ requiſiturus. ſic ſupra Od. 3. huius libri, vbi vulgati habent *perfluunt*, veteres plerique omnes habebant, *præfluunt*.

Cum ſæuit] cum auctus imbribus *Fleuit ſata læta, boumq; labores*, vt ait Virg. vide ſup. ann. ad Od. xxix. lib. 3. ſic Hom. de Diomede. ἰλ. ε. Θῦνε γὰρ ἀμπεδίον ποταμῷ πλήθοντι ἐοικὼς Χειμάρρῳ, ὅς ὦκα ῥέων ἐκέδασσε γεφύρας· Τὸν δ' οὔτ' ἄρ τε γέφυραι ἐεργμέναι ἰσχανόωσι, Οὔτ' ἄρα ἕρκεα ἴσχει ἀλωάων ἐριθηλέων Ἐλθόντ' ἐξαπίνης, ὅτ' ἐπιβρίσῃ Διὸς ὄμβρος, Πολλὰ δ' ὑπ' αὐτοῦ ἔργα κατήριπε κάλ' αἰζηῶν.

meditatur] ſecutus ſum ſcripturam trium veterum codicum: in his Torn. quam & viri docti valde probant: agnoſcit Porphir. at vulgati habent minitatur, quam tamen non aſperno. nam ita legit Non. Marcell. citans hunc locum. in eſt autem in verbo *meditatur* mirabilis, & longè audacior, quam in illo altero *minitatur* tralatio à re animata ad inanimam.

Strauit humum] ſic ſcriptum reperi in libris calamo exaratis, tribus Vatic. & Iann. Faer. Vrſ. Torn. *Strauit humum* autem, id eſt, operauit, & compleuit humum.

ſine clade victor] victor ſiue vlla ſuorum iactura. longe huic diſſimilis eſt ea, quam victoriam Cadmeam nominant.

Præbente] ſufficiente, ſuppeditante, πορίζοντος, ἐπαρκοῦντος.

tuos Diuos] qui tibi fauent, qui tua omnia incœpta fortunant.

Nam tibi, quo die portus, &c.] ſententia huius loci hæc eſt. Quo die Alexandria, in quam Antonius, & Cleopatra confugerant, potitus es, anno ſcilicet, poſt initium belli Mutinenſis, decimo tertio: eo ipſo die omnium bellorum præteritorum felicem exitum habuiſti. Nam bellis omnibus compoſitis, & victoria parta, remp. conſtituiſti, imperium populi Rom. ſtabiliuiſti, laudem, & gloriam tibi ſempiternam tot victorijs partis comparaſti, tertium denique conſulatum, dominatumque perpetuum conſecutus es. Priſcian. lib. 2. docet vtrunque eſſe vſitatum, Alexandrea, & Alexandria: vt Antiochia & Antiochea.

luſtro tertio] nondum finito, id eſt, anno decimo tertio nondum exacto. Errant autem, qui duo luſtra nouem annis duntaxat putant conſtare, quaſi quintus annus finis ſit vnius, & principium alterius.

arrogauit] peperit, vendicauit.

Te Cantaber] ſup. Od. viii. lib. 3 *Cantaber ſera domitus catena*.

profugus] Od. xxiiii. lib. 3. *Campeſtres melius Scythæ*. & Od. xxxv. lib. 1. *te profugi Scythæ*.

O tutela præſens Italię, dominæque] qui tanquam Deus pręſens Italiam, Romamque tutaris alia ratione dixit ſup. Od. vi. *Virginum primæ, puerique*, &c. *Deliæ tutela deæ*, id eſt, quos Diana tuetur. magna autem vis eſt in nomine *præſens*. dicimus enim *Deum præſentem*, cuius numinis vim, auxiliumque, quaſi præſentis, ſentimus. vide annot. ad Od. xxxv. lib. 1.

Te, fontium qui celat originem] Herodotus in Euterpe ſcribit neminem vnquam neque Græcum, neque Afrum, neque Aegyptium auſum eſſe ſibi profiteri ſe ſcire Nili originem, præterquàm quendam tabularum, & ædis Mineruæ, pecuniæq; cuſtodem in vrbe Sai: atque eum tamen ſibi luderre, & nugari viſum eſſe: quippe qui dixerit Nilum ex quodam lacu infinitæ altitudinis inter duos montes interiecto manare. Scriptôres recentiores, quibus hæc exquirere fuit curæ, aiunt Nilum ex montibus Lunę oriri. Tibull. lib. 1. *Nile pater, quanam poſſum te dicere cauſa, Aut quibus in terris occuluiſſe caput? originem* autem excudendum curaui ſecutus cod. Faer. & Iann.

Iſter] quem eundem eſſe, atque Danubium nonnulli volunt, ſed alijs atque

alijs

alijs gentibus. Appollonius lib.4.argon. ſcribit Iſtrum ex hyperboreis montibus oriri,& cum ad eum locum,qui interiectus eſt inter Scythiam,& Thraciam peruenerit,in duas partes ſecari:quarum altera in Pontum Euxinum, altera in mare Tyrrhenum influit:eademq; tradit interpres ad eum locum.

Te non pauentis funera] Ariſt.li.3.de moribus.ad Nicom.ſcribit Celtas neque terræmotus,neque fluctus extimeſcere. Aelianus autem lib.12.var.hiſt. etiam amplius,nempe illos pugnare coronatos: argumentumque eis ſuarum cãtilenarum conſtare ex hominibus ijs, qui fortiter in bello pugnãtes ceciderint: eoſdem partim rebus pręclarè geſtis gloriantes,partim ſuę ipſorum virtutis monimenta Gręcorum more relinquentes,tropęa victorię excitare. fugere autem apud eos,vſque adeo turpe eſſe,vt ne ex domibus ruinoſis quidem, ac labantibus ſeſe auferant. quin ne his quidem incendio deflagrantibus ſaluti ſuę fuga conſulere,à flamma iam occupatos:nonnullos autem maris ęſtum accedentem expectare,ac ſubire:alios vltrò fluctibus arma inferre, eorumq; impetũ excipere nudis gladijs, haſtisq; diſtrictis, quaſi eos poſſint vel exterrere,vel ſauciare.

compoſitis] vno conſenſu,vnoq; tempore de manu poſitis: vel conditis. vt Od.VII.epod. *cur dexteris Aptantur enſes conditi?*

AVGVSTI LAVDES. Ode 15.

PHOEBVS *uolentem prælia me loqui,*
Victas & urbeis, increpuit lyra:
Ne parua Tyrrhenum per æquor
Vela darem. tua, Cæſar, ętas
Fruges & agris retulit uberes,
Et ſigna noſtro reſtituit Ioui,
Derepta Parthorum ſuperbis
Poſtibus: & uacuum duellis
Ianum Quirini clauſit: & ordinem
Rectum euaganti frena licentiæ
Iniecit, emouitque culpas:
Et ueteres reuocauit arteis:
Per quas Latinum nomen, & Italę
Creuere uires: famaque, & imperi
Porrecta maieſtas ad ortum
Solis ab Heſperio cubili.
Cuſtode rerum Cęſare non furor
Ciuilis, aut uis exiget ocium:
Non ira, quę procudit enſeis,
Et miſeras inimicat urbes.
Non, qui profundum Danubium bibunt,
Edicta rumpent Iulia: non Getę,
Non Seres, infidiue Perſę,
Non Tanain propè flumen orti.

Noſque & profeſtis lucibus, & ſacris
Inter iocoſi munera Liberi
Cum prole, matroniſque noſtris,
Rite deos prius apprecati,
Virtute functos more patrum duces,
Lydis remiſto carmine tibijs,
Troiamque, & Anchiſen, & almæ
Progeniem Veneris canemus.

COMMENTARII.

Phœbus volentem prælia, &c.] ſic Virgil. in Sileno, *Cum canerem reges & prælia, Cinthius aurem Vellit, & admonuit, paſtorem Tityre pingues Paſcere oportet oues*, &c.

Ne parua Tyrrhenum per æquor] allegoria eſt. nam alijs verbis aliud ſignificat, nempe vetuiſſe Phœbum, ne humilibus verſibus, & imbelli Muſa, res grandes, amplas, & bellicas canat. quod ſup. Od. III. lib. 3. dixit, *Magna modis tenuare paruis*. Quemadmodum enim periculoſum eſt paruo nauigio in mari Tyrrheno nauigare, ſic non eſt tutum tenuibus, & humilibus verſibus res magnas & graueis perſequi.

Et ſigna noſtro reſtituit Ioui, Derepta, &c.] Parthi Phraate regnum obtinente ſigna, quæ Craſſus amiſerat, Romam ad Auguſtum vltro remiſerunt. ſcribunt Strabo, Sueton. Paterculus, & alij. Horat. epiſt. ad Lollium II. lib. I. *Cantabrica bella tuliſti Sub duce, qui templis Parthorum ſigna refixit*. Idem ad Auguſt. *Et formidatam Parthis te principe Romam*. & ſaty. V. lib. 2. *Tempore quo iuuenis Parthis horrendus ab alto Demiſſum genus Aenea*, &c.

Derepta] id eſt, detracta. Sic autem legendum vel inuitis codicibus omnibus & antiquis, & recentioribus, non *Direpta*.

Et vacuum duellis Ianum Quirini, &c.] Hac de re ſic Sueton. in Auguſto, *Ianum Quirini ſemel atque iterum à condita urbe ante memoriam ſuam clauſum, in multo breuiore temporis ſpatio, terra, mariq; pace parta, tertio clauſit.*

euag. fre. licen. Inie.] hanc ſcripturam in uno duntaxat Vatic. repertam, cum quo tamen conſentiunt cod. Iannoct. Faer. & Torn. ſic probo, vt contendam eam eſſe veram & germanam. dicimus enim latinè frenos, aut frena inijcere, vt M. Tull. Philip. XIII. *nāque illi exultanti tanquam frenos furoris iniecit. Ordinem inijcere*, nemo, qui latinè loqueretur, meo quidē iudicio, dixit vnquā. Significat autem Auguſti Cæſaris ætate immoderatam, & ordine carentem peccandi licentiam veluti quibuſdam frenis eſſe repreſſam. ſup. Od. XXIIII. lib. 3. *indomitam audeat Refrenare licentiam*. ordo autem eſt, Iniecit frena licentiæ euaganti ord. rect. id eſt, extra ordinem rectum vaganti: ordinem non ſeruanti.

emouitque culpas] nempe ſupplicio in improbos conſtituto. ſic ſuprà Oda quam modo commemoraui. *Quid triſtes querimoniæ, Si non ſupplicio culpa reciditur? Quid leges ſine moribus*. &c. ſecutus ſum autem hoc loco cod. Ian. Tor. 2. Vatic. qui ita habent, non *amouit*. neque vero dubitabit quiſquam latinè doctus, quin hæc ſcriptura ſit vera. vtitur eodē verbo. ſat. III. lib. 2. *Emouit veterem mirè nouus*. & epiſt. II. lib. 2. *Dura ſed emouere loco me tempora grato*. & Virg. lib. 6. Aen.

His dictis curæ emotæ, pulſusq; parumper Corde dolor triſti. ibidem, *Egregia interea coniux arma omnia tectis Emouet.*

Et veteres reuocauit arteis] id eſt, virtutes: vt frugalitatem, patientiam paupertatis, contemtum pecuniæ & diuitiarum, ſtudium laudis & gloriæ, continentiam, &c.

porrecta] prolata, amplificata, propagata.

ad ortum Solis] quidam lib. ueteres *ad ortus*, in his Torneſ.

ab Heſperio cubili] à ſolis occaſu. ἕσπερος Græcis, veſper eſt Latinis.

furor ciuilis] bellum ciuile: quod ciues furore concitati inter ſe gerunt.

exiget ocium] ſecutus ſum meliorum codicum, Iannocti, & Vaticanorum 2. ſcripturam, quam & Porphyr. comprobat. nam vulgati habent *eximet*. exigere autem hoc loco valet, eijcere, expellere. vt dicimus, Regibus exactis.

procudit enſes] ad procudendos enſes impellit.

inimicat] inimicas inter ſe reddit. συγκρούει στασιάζει. verbum non admodum vſitatum.

Non qui profund. Danub. bib.] Thraces, Pannones, Taurici, Germani.

Infidive Perſæ] Duo Cod. Vatic. Rain. Card. Torneſ. *infidiq;*.

Tan pr. fln. orti] Scythæ, & Sarmatę,

profeſtis] dies profeſti hominibus conceſſi ſunt ad rem priuatam ac publicam adminiſtrandam. vtitur hoc nomine ſat. III. lib. 2. *Qui Veientanum feſtis potare diebus Campana ſolitus trulla, uappamq; profeſtis*. & ſaty. II. lib. 2. *luce profeſta*.

Virtute functos more patrum] apud Homerum ἰλ. ι. Aiax, Vlyſſes, Phœnix ad Achillem miſſi, vt eius animum placarent, atque ad lenitatem inflecterent, offendunt eum citharæ cantu animum oblectantem, priſcorumque virorum laudes canentem, his verbis, Τῇ ὅγε θυμὸν ἔτερπεν, ἄειδε δ' ἄρα κλέα ἀνδρῶν, &c.

Lydis tibiis] ſiue Phrygijs, nihil refert. Tibiæ enim in Barbaria primum repertæ ſunt, in quas cum aliquando incidiſſet Minerua, easq; ſemel inflaſſet, continuò reiecit, vt omnium organorum muſicorum deterrimas.

remiſto] in libro de arte poet. *ſic ueris falſa remiſcet*.

& almæ Progeniem Veneris] Iulium Cęſarem, Auguſtum, Tiberium Druſos: vel ſi quis malet, Iuliam gentē ab Iulo nominatam. ſic Lucret. princip. lib. I. *Aeneadum genitrix, hominum, diuumq; uoluptas Alma Venus.*

EPODÔN LIBER

Diu, multumq; dubitaui, & quæſiui: neque dum dubitandi finem feci, quamobrem hic liber vel epôdon, vel epodos nominetur. Nam quid ſit στροφὴ, ἀντιστροφὴ, ἐπῳδὸς apud Pindarum, docent eius interpretes. Apud Horatium autem vbi locus eſt ἐπῳδῷ, ſi nequaquam στροφαὶ neque ἀντιστροφαὶ reperiuntur? an dicemus ἐπῳδῶν librum dici propter adiunctos breuiores verſiculos: quos qui canebant, in neutram partem mouebantur: ſed in vno loco inſiſtebant? atque in his Odis eſſe ſtrophen, ſiue antiſtrophen cum epodo, vt in chorea moueretur à ſiniſtra parte in dexteram, deinde quieſcerent, vnoque in loco inſiſterent? an epodôn liber dictus propterea, quòd duo eſſent, qui canerent: vnus, qui longiores verſus pronunciaret: alter, qui breuiores ſubiiceret, qui dicebatur ἐπῳδὸν, quaſi accentor, aut ſuccentor quidam, reſpondendi munere fungens? an, quod vir quidam doctiſſimus Florentinus mihi dixit in ſermone, cum eius hac de re ſententiam exquirerem, in ſuperioribus libris fuiſſe στροφὴν, & ἀντιστροφὴν, in hoc eſſe ἐπῳδὸν; an placebit huius libri odas appellatas eſſe ἐπῳδὰς quaſi odas poſteriores, non ἐπῳδὲς quemadmodum liber poſterior Platonis de legibus ἐπινομὶς inſcribitur? an ἐπῳδοὶ appellati verſiculi breuiores, eò quòd accinuntur longioribus, vt, *Beatus ille qui procul negocijs*, *Vt priſca gens mortalium*? an, quod quidem teſtantur ſe vidiſſe in quodam codice vetere, hunc librum ita inſcriptũ *Quinctus Odarum liber*, id ſequemur, vt nullus iam dubitandi locus ſit relictus, nihilq; cauſę, quamobrem hàc de re plura quęramus? ego quidem neque vnius codicis auctoritate ſtandum eſſe cenſeo, neque vllam earum, quas expoſui, cauſarum, ſatis certam, aut neceſſariam eſſe puto. Itaque vetus illud Academicum verbum hic vſurpans, ἐπέχω, ne rei falſæ aſſentiens, temeritatis culpam ſuſtineam. Intereà tamen placet Diomedis, & Marij Victorini, & aliorum Grãmaticorum veterum ſententiam probare, qui propterea hunc librum ita inſcriptum eſſe dicunt, quia ſingulis longioribus verſibus, ſinguli breuiores accinuntur, qui ἐπῳδοὶ appellantur. Docent enim illi carminis genus vnum eſſe, in quo verſus ita inter ſe connexi ſunt, vt alter ſine altero audiri non poſſit: quorum prior προῳδικὸς, id eſt, præcinens: poſterior ἐπῳδικὸς, id eſt, quaſi ſuccinens, nominatur, vt in elegis, longus & hexameter, eſt προῳδικὸς: breuior, & pentamenter ἐπῳδικὸς. Eadem igitur ratione hic trimeter *Ibis Liburnis inter alta nauium*, προῳδικὸς erit, quaſi præcinens. alter autem, dimeter, ἐπῳδικὸς, quaſi ſuccinens.

AD MAECENATEM Ode 1.

Ait ſe cum eo ad bellum Actiacum proficiſcente ire velle.

IBIS *Liburnis inter alta nauium,*
Amice, propugnacula,
Paratus omne Cæſaris periculum
Subire, Mæcenas, tuo.
Quid nos? quibus te uita ſit ſuperſtite
Iucunda: ſi contrà, grauis?
Vtrumne iuſſi perſequemur ocium
Non duce, ni tecum ſimul?
An hunc laborem mente laturi, decet
Qua ferre non molleis uiros?
Feremus? & te uel per Alpium iuga,
Inhoſpitalem & Caucaſum,
Vel occidentis uſque ad ultimum ſinum,
Forti ſequemur pectore.
Roges, tuum labore quid iuuem meo,
Imbellis, ac firmus parum.
Comes minore ſum futurus in metu:
Qui maior abſenteis habet.
Vt aſſidens implumibus pullis auis
Serpentium allapſus timet:
Magis, relictis: non, ut adſit, auxili
Latura plus præſentibus.
Libenter hoc & omne militabitur
Bellum in tuæ ſpem gratiæ:
Non ut iuuencis illigata pluribus
Aratra nitantur meis:
Pecusue Calabris *ante ſidus feruidum*
Lucana mutet paſcua:
Nec, ut ſuperni uilla candens Tuſculi
Circæa tangat mœnia.
Satis, ſuperque me benignitas tua
Ditauit. haud parauero,
Quod aut, auarus ut Chremes, terra premam:
Diſcinctus aut perdam ut nepos.

COM-

COMMENTARII.

Liburnis] nauibus ſic dictis a Liburnorum gente: de qua Veget. lib. 4. cap. XXVIII. & tribus deinceps ſequentibus cap. vide Od. XXXVII. lib. 1. nauibus igitur Liburnis, quæ ſunt aliquanto triremibus humiliores, ibis inter altas & magnas triremes, ac naues roſtratas. fortaſſe Antonianas ſignificat. Nam Cæſarianæ humiliores erant. Plutarch. in Anton.

ſubire] excipere, ἀναδέχεσθαι, ſufferre.

Vtrum'ne iuſſi] vtrum nos, quos manere, & quieſcere iubes, ociabimur vitam iniucundam victuri, niſi tecum viuamus?

An hunc laborem mente laturi, &c.] an hunc militiæ laborem laturi ſumus ea mente, eoq; animo, quo viros forteis, & patientes laborum ferre decet? ſubaudi verbum ſumus, vt ſit, laturi ſumus. vel, quod minus probo, repete ἀπὸ κοινοῦ perſequemur. legendum autem *qua*, non *quem*.

non molles] id eſt, patientes & tolerantes, quos Græci καρτερικοὺς appellant μαλακοῖς contrarios.

Feremus] ſibi ipſe reſpondet.

inhoſpitalem] ἄξενον. ſic ſup. Od. XXII. lib. 1. *Siue facturus per inhoſpitalem Caucaſum.*

Roges] quæras fortaſſe, quid ego tibi ſim comes profuturus, qui neque admodum ſim bellicoſus, neque valde robuſto corpore.

Comes] reſpondet ſuperiori tacitæ quæſtioni hoc modo. ſi tecum proficiſcar: multo minus ſollicitus ſum futurus, quàm ſi maneam, & à te abſim.

Vt aſsidens implumibus, &c.] id eſt, quemadmodum auis pullis implumibus aſſidens, atque accubans, ſerpentium illa quidem inſidias & impetus extimeſcit: ſed multo magis tamen timet abſens; cum ſcilicet pullos ſuos reliquit. Tali ſimilitudine utitur Theocritus εἰδ. κς. quod inſcribitur Μέγαρα. Ὡς δέ τ᾽ ὀδύρεται ὄρνις ἐπὶ σφετέροισι νεοσσοῖς Ὀλλυμένοις, οὕς τ᾽ αἰνὸς ὄφις ἔτι νηπιάχοντας Θάμνοις ἐν πυκινοῖσι κατεσθίει· ἡ δὲ κατ᾽ αὐτοὺς Πωτᾶται κλάζουσα μάλα λιγὺ πότνια μήτηρ, Οὐδ᾽ ἄρ᾽ ἔχει τέκνοισιν ἐπαρκέσαι. ἦ γάρ οἱ αὐτῇ Ἆσσον ἴμεν μέγα τάρβος ἀμειλίκτοιο πελώρου, Ὣς ἐγὼ, &c. nec admodum diſcrepant illa Oppiani lib. quinto ἁλιευτ. Ὡς δ᾽ ὁπότ᾽ ὀρταλίχοισι χελιδόσι νηπιάχοισι Νέρθεν ὑπ᾽ ἐξ ὀρόφοιο τυχὼν ὄφις ἄγχι πελάσσῃ. Καὶ τοὺς μὲν κατέπεφνε, καὶ ἔσπασεν ἔνδον ὀδόντων· Μήτηρ δὲ πρῶτον μὲν ἀτυζομένη πεπότηται Λοίγια τετριγυῖα φόνου γόον, ἀλλ᾽ ὅτε παῖδας Ἀθρήσει φθιμένους, ἡ δ᾽ οὐκ ἔτι φύξιν ἐλευθέρου Δίζεται, ἀλλ᾽ αὐτῇσιν ὑπαὶ γενύεσσι δράκοντος Εἱλεῖται, μέσφ᾽ ὄρνιν ἕλῃ παιδοκτόνος ἄτη. Ὣς ἄρα, &c.

Non, vt adſit, auxili] id eſt, quæ, quamuis adſit, plus auxilij non eſt latura præſentibus, quàm relictis. in quibuſdam libris calamo exaratis ſcriptum reperi, *Non uti ſit auxili latura*, &c. quorum verborum hic ſenſus eſt, Non quo ſit plus auxilij latura præſentibus, ſubintell. quàm, &c. ego tamen priorem ſcripturam malo.

militabitur bellum] tale eſt hoc, *militabitur bellum*, qualia illa, *bella pugnata, & rura regnata.* de quibus vide ad Od. VI. lib. 2. ego (inquit) totius huius belli laborem ac periculum ſubibo ac perferam, nulla abs te ſperata mercede, nulloq; præmio expectato: ſed tuæ erga me beneuolentiæ retinendæ ſtudio & ſpe ductus.

Non, vt iuuencis] id eſt, non vt plura agri iugera poſſideam.

Pecus've Calabris ante ſidus &] aut vt pecus meum paſcuis Calabris paulo ante Caniculam relictis, quæ poſt ortum Caniculæ nimio ſolis ardore

ſunt

ſunt torrida, in Lucaniam, quæ temperatior eſt, transferatur.

Lucana mut. paſcua] *paſcuis* habent complures cod. ueteres. in his tres Vat. & Torneſ. quam ſcripturam non reijcio.

Nec, ut ſuperni uilla] ſupernum Tuſculum ideò dixit, quia in colle ſitum eſt. Strabo libr. v. ſup. Od. xxix. libr. 3. *Telegoni iuga parricidæ*, nec (inquit Horatius) ut uilla mei fundi Tuſculani perueniat, & producatur uſque ad mœnia Circæa

benignitas tua] liberalitas, & munificentia. ut docuimus ſup. ad Od. xvii. libr. 1.

haud parauero, Quod aut auarus] nolim parauiſſe, quod aut defodiam & condam in terra auarorum more, qui bonis quæſitis parcunt ut ſacris, aut profundam ut luxurioſus nepos.

Diſcinctus] diſſolutus, luxurioſus, intemperans. nam diſcingi ferè mollitiem & turpitudinem quandam ſignificat. Itaque turpe erat Romanis illis ueteribus in publicum prodire diſcinctos. unde prouerbium *diſcincta ueſtis, diſcinctus animus*. ſaty. II. libr. 1. *Diſcincta tunica fugiendum eſt, ac pede nudo*. diſcinctus tamen aliquando etiam accipitur pro eo, qui remiſſiore, & liberiore quidem interdum uictu, ac ludo, uitæ quotidianæ ſeueritatem leuat ac temperat: uerùm ſine flagitio, & turpitudine, ut ſat. 1. libr. 1. *Nugari cum illo, & diſcincti ludere, donec Decoqueretur olus*.

nepos] nepos præter uulgatam ſignificationem, profuſum & perditum hominem ſignificat, quem Græci ἄσωτον nominant. *Nepotes* (inquit Paullus in epitome Feſti) *luxurioſæ uitæ homines appellati, quòd non magis his res ſuæ familiaris cura eſt, quàm iis, quibus pater, auusque uiuunt*. Horat. ſat. VIII. lib. 1. *Pantolabo ſcurræ, Nomentanoque nepoti*. epiſt. ad Vallam, *Scilicet ut uentres lamna candente nepotum Diceret urendos*. ſat. IIII. lib. 1. *quòd meretrice nepos inſanit amica Filius*.

VITAE RVSTICAE LAVDES. Ode 2.

BEATVS ille, qui procul negocijs,
Vt priſca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercet ſuis,
Solutus omni fænore:
Neque excitatur claſſico miles truci:
Nec horret iratum mare:
Forumque uitat, & ſuperba ciuium
Potentiorum limina.
Ergo aut adulta uitium propagine
Altas maritat populos:
Aut in reducta ualle mugientium
Proſpectat erranteis greges:
Inutileisq; falce ramos amputans,
Feliciores inſerit:
Aut preſſa puris mella condit amphoris:
Aut tondet infirmas oueis:

Vel,

Vel, cum decorum mitibus pomis caput
Autumnus aruis extulit,
Vt gaudet inſitiua decerpens pyra
Certantem, & uuam purpurę:
Qua muneretur te Priape, & te pater
Siluane tutor finium.
Libet iacere modò ſub antiqua ilice:
Modò in tenaci gramine.
Labuntur altis interim ripis aquæ:
Queruntur in ſiluis aues:
Fonteſque lymphis obſtrepunt manantibus,
Somnos quod inuitet leueis.
At, cum tonantis annus hibernus Iouis
Imbreis, niueiſque comparat:
Aut trudit acreis hinc & hinc multa cane
Apros in obſtanteis plagas:
Aut amite leui rara tendit retia,
Turdis edacibus dolos:
Pauidumque leporem, & aduenam laqueo gruem
Iucunda captat præmia.
Quis non malarum, quas amor curas habet,
Hæc inter obliuiſcitur?
Quòd ſi pudica mulier in partem iuuet
Domum, atque dulceis liberos:
Sabina qualis, aut peruſta ſolibus
Pernicis vxor Appuli:
Sacrumque uetuſtis extruat lignis focum
Laſſi ſub aduentum uiri:
Claudenſque textis cratibus lætum pecus,
Diſtenta ſiccet ubera:
Et horna dulci uina promens dolio,
Dapes inemtas apparet:
Non me Lucrina iuuerint conchylia,
Magiſue rhombus, aut ſcari:
Si quos Eois intonata fluctibus
Hiems ad hoc uertat mare:
Non Afra auis deſcendat in uentrem meum,
Non attagen Ionicus
Iucundior, quàm lecta de pinguiſſimis
Oliua ramis arborum:

Aut

Aut herba lapathi prata amantis, & graui
Maluæ ſalubres corpori:
Vel agna feſtis cæſa Terminalibus:
Vel hædus ereptus lupo.
Has inter epulas, ut iuuat paſtas oueis
Videre properanteis domum?
Videre feſſos uomerem inuerſum boues
Collo trahenteis languido:
Poſitosque uernas, ditis examen domus,
Circum renidenteis Lareis?
Hæc ubi locutus: fænerator Alphius,
Iam iam futurus ruſticus,
Omnem relegit idibus pecuniam:
Quærit Kalendis *ponere.*

COMMENTARII.

exercet] colit, ſubigit. Virg. Georg. II. *Aut preſſo exercere ſolum ſub uomere.*

Neque excitatur claſſ. mil. &c.] id eſt, neque militat, neque nauigat quæſtus cauſa, neque uel litigat, uel litigatoribus operam dat, neque in potentiorum hominum ædibus emolumenti ſpe inuitatus commoratur.

Nec horret ir.] Glauco comœdus dicere ſolebat ſe libentius iuxta mare pedibus iter facere, quam iuxta terram nauigare.

Altas maritat populos.] ſic Catullus ulmum maritum appellat in carmine nuptiali. *At ſi forte eadem eſt ulmo coniuncta marito.* & in eodem carmine *uitem uiduam. Vt uidua, in nudo uitis quæ naſcitur aruo, Nunquam ſe extollit, nunquam mitem educat uuam.* Horat. ſup. Od. xv libr. 2. *Platanusque cælebs Euincet ulmos.* Idem contra Od. v. lib. 4. Vlmum, populum, & ſimiles arbores *uiduas* appellat. *Et uitem uiduas ducit ad arbores.* Idem in epiſt. ad Quinctium lib. 1. *Pomisne an pratis, an amicta uitibus ulmo.*

Aut in reducta ualle] ſic ſup. Od. xvii. libr. 1. *Hic in reducta ualle Caniculæ Vitabis æſtus.*

Inutilésque] ſuperuacaneos.

amputans] *putare* (inquit Varro lib. 5 de ling. Latin.) *eſt purum facere.*

Feliciores] ſteriles arbores, infelices nominantur. M. Tull. in orat. pro C. Rabirio. *Infelici arbori ſuſpendito.* & ita Liuius.

decorum mit. pom. cap.] pomis ornatum. ſic ſup. Od. vii. lib. 4. *Pomifer autumnus.*

mitibus] maturis, non acerbis. ſic Virg. Tityro *ſunt nobis mitia poma.*

Vt gaudet] quàm gaudet. ut ſuprà. Od. xxv. lib. 3. *ut mihi deuio Ripas, & uacuum nemus Mirari libet.* & hac eadem Oda infrà. *Has inter epulas, ut iuuat paſtas oues Videre properantes domum*: annot. ſup. ad Od. xxv. lib. 3.

Certantem & uuam purpuræ] liuidam, purpuream, certantem colore cum purpura. de uerbis pugnandi, & certandi, & ſimilibus uide annot. ad Od. vi. lib. 2.

muneretur te] donet te. Terent. Heaut. *munerarier ancillas primum.*

Pria-

Priape] de Priapo dicemus ſaty. VIII. lib. I.

tenaci gramine] tenax gramen appellat, quod terræ firmiter adhæret. ſup. Od. XII. lib. 4. *tenerum*. Od. III. lib. 2. *remotum*.

Labuntur] fluunt. ut epiſtola ad Lollium lib. I. *at ille Labitur, & labetur in omne u lubilis æuum*. & Od. XXIX. lib. 3. *cætera fluminis Ritu feruntur, nunc medio alueo Cum pace delabentis Etruſcum in mare*, &c.

Queruntur in ſiluis aues] ita canunt, ut queri uideantur: quod refellit Plato, ut alibi annotauimus.

Somnos quod inuitet] Theocr. εἰδ. η. Ἀδὺ δὲ τῷ θέρεος παρ᾽ ὕδωρ ῥέον αἰθριοκοιτεῖν.

leues] ſic Od. XVI. lib. 2. *Nec leues ſomnos timor, aut Cupido Sordidus aufert*. alibi *ſomnum facilem* appellat.

tonantis Iouis] eadem ratione hic Iouem tonantem dixit, qua ſup. Od. I. lib. *Iouem frigidum*. & Virg. Georg. I. *Iouem humidum*. & Theocr. δῖα αἴθριος. ut annot. ad Od. I. lib. I.

multa cane] id eſt, multis canibus. ut ſup. Od. XV. libr. I. *multo milite*. pro eo, quod eſt, multis militibus. & infr. Od. XVI. *Argoo remige*. & Virg. lib. 2. Aen. *uterumque armato milite complent*.

obſtantes] oppoſitas, obiectas.

amite læui] *pertica, ſeu furcula aucupali*. Feſtus.

Turdis edacibus dolos] Turdorum, quos κίχλας Græci nominant, tria genera ponit Ariſtoteles. ordo autem uerborum eſt: tendit retia, dolos turdis.

aduenam gruem] aptiſſimum epithetum. Grues enim in oris ſeptentrionalibus non niſi uere, æſtate, & autumno commorantur. ſub finem autumni in regiones commigrant temperatiores, ac tepidiores. nos Galli hanc ob cauſam peregrinatrices, ſeu (ſi dicere liceat) uiatrices appellamus. Ariſtoteles hanc autem ait eſſe ἀγελαῖαν καὶ πολιτικὴν, id eſt, congregabilem, & ciuile. Itaq; ducem habere cuius imperio pareat: ducē autem nudo capite proſpicere, & ſpeculari. tum, ſi quid forte periculi impendeat, clamando ſignificare, ac denunciare.

captat] non dixit capit. iucundius enim eſt captare, quàm capere. ut ſaty. II. lib. I. *nam Tranſuolat in medio poſita, & fugientia captat*. & ibid. *poſitum ſic tangere nolit. Captat, & apponit*.

Quis non malarum] mendoſè legitur in nonnullis cod. *Quis non malorum*, cum omnes manuſcripti habeant, *malarum*. hoc autem epithetum diſtinguit curas malas à bonis. ſunt enim aliquæ curæ laudabiles, & cum virtute coniunctæ: ut cura rei familiaris, cura ualetudinis, cura eius noſtri partis, quæ præeſt, & imperat: amoris autem curæ uitioſæ ſunt, ac uituperabiles. ſed quod attinet ad amoris, aut curarum earum, quæ propter amorem ſuſcipiuntur, obliuionem, ſcribit Pauſanias in Achaicis, aquam Selemni fluuij uiris, & fœminis ex amore laborantibus mederi, eamque uim habere, ut, qui in eo fluuio loti fuerint, illos amoris capiat obliuio: quod ſi uerum eſt (inquit ille) τιμιώτερον πολλῶν χρημάτων ἐστὶν ἀνθρώποις τὸ ὕδωρ τοῦ Σελέμνου, id eſt, aquam Selemni multo pluris facere debent homines, quàm magnam pecuniæ vim.

Quod ſi pud. mul. in part. iuuet, &c.] quemadmodum nihil uiro optabilius eſt uxore pudica: ita nihil mulieri iucundius euenire poteſt uiro, qui vnũ, & idem cum ea ſentiat, eamque amet ex animo: quod quidem Nauſicaæ precatur Vlyſſes ſummæ felicitatis loco ὀδυσσ. ζ. nihil enim (inquit) præſtabilius, nihil melius eſt, quàm uiri, & uxoris conſentiens, & conſpirans uoluntas: taliſque coniunctio inimicis acrem dolorem inurit, amicis uoluptatem affert: ipſi autem experiendo ſentiunt, quanta inſit in tali coniunctione, uitæ iucunditas,

verba Homeri ſunt hæc ſub Vlyſsis perſona. Σοὶ δὲ θεοὶ τόσα δοῖεν. ὅσα φρεσὶ σῇσι μενοινᾷς Ἄνδρα τε, καὶ οἶκον, καὶ ὁμοφροσύνην ὀπάσειαν Ἐσθλήν. οὐ μὲν γὰρ τοῦ γε κρεῖσσον, καὶ ἄρειον, Ἢ ὅθ' ὁμοφρονέοντε νοήμασι οἶκον ἔχητον Ἀνὴρ, ἠδὲ γυνή, πόλλ' ἄλγεα δυσμενέεσσι, Χάρματα δ' εὐμενέτῃσι, μάλιστα δέ τ' ἔκλυον αὐτοί. Heſiodus item ἔργ. ἡμ. ait virum nihil ſibi bona, & pudica vxore melius parare poſſe: contrà nihil grauius, atque acerbius mala. his verbis. Οὐ μὲν γάρ τι γυναικὸς ἀνὴρ ληΐζετ' ἄμεινον Τῆς ἀγαθῆς, τῆς δ' αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο Δειπνολόχης, &c.

Sabina qualis] quales ſunt Sabinæ mulieres, aut Apulæ.

peruſta ſolibus] Græci uno uocabulo dicunt, ἡλιοκαυστός. Theocr.

Sacrumque] focus ſacer eſt Veſtæ, & Lari.

extruat lignis focum] hypallage eſt, id eſt, extruat ligna ſuper focum. Od. 12. lib. 1. *ligna ſuper foco Largè reponens.* Ad hunc locum pertinent ea, quæ ſunt apud Eurip. in Electra. vbi Electra colono cuidam, & operario nupta, ſic cum eo loquitur. ſatis tibi negocij exhibent, quæ foris ſunt: nos autem domeſtica curare, & adornare oportet. aduenienti enim foris operario iucundum eſt domeſtica, compoſita & pulchre adornata reperire. Verba Euripid. hæc ſunt ἅλις δ' ἔχεις τἄξωθεν ἔργα· τἀν δόμοις δ' ἡμᾶς χρεὼν Ἐξευτρεπίζειν. εἰσιόντι δ' ἐργάτῃ Θύραθεν ἡδὺ τἄνδον εὑρίσκειν καλῶς.

ſub] paulo ante, ut annotauimus ſup. ad Od. 1x. lib. 1.

Diſtenta] Virg. Pollione. *Ipſæ lacte domum referent diſtenta capellæ Vbera.* Idē in Melibœo. *Thyrſis oues 1 Corydon diſtentas lacte capellas.* Lucret. lib. 1. *& candens lactens humor Vberibus manat diſtentis.*

Et horna] huius anni: ut ſuprà Od. xx111. lib. 3. *hornam frugem* dixit. & ſat. v1. lib. 2. *palea porrectus in horna.*

promens] ſup. Od. xxv111. lib. 3. *prome reconditum Lyde ſtrenua Cæcubum.* & Od. xx1. eiuſdem *Coruino iubente Promere languidiora uina.*

Dapes inemtas] eſcas domi natas, non piſces vrbe petitos. vt ſat. 2. lib. 2. *bene erat, non piſcibus urbe petitis. Sed pullo, atque hædo.* Virgil. Georg. 4. *ſeraq; reuertens Nocte domum dapibus menſas onerabit inemtis.* nam inemtas malè quidam uiles interpretantur.

Lucrina] in lacu Lucrino capta. ut ſat. 4. lib. 2. *Lucrina peloris.*

conchylia] conchylium nomen eſt generale omnia teſtacea complectens, ut muſculos, mitylos, oſtrea, pectines, echinos, &c. putatq; Athenæus conchylia eſſe dicta παρὰ τὸ κεχηνέναι, id eſt, ab hiando.

rhombus] quem Romani rhombum Græco nomine appellant; Greci alio etiam Græco ψῆτταν dicunt; ut ſcribit Athenæus lib 7. in extremo. à figura autem Rhombus appellatus eſt, nos Galli noſtra lingua turbidem, & (ut propius accedam ad conſuetudinem noſtri ſermonis) turbonem nominamus. piſcem fuiſſe magni pretij declarat etiam locus Hor. ſat. 11. lib. 2. *quid? tum rhombos minus æquora alebant? Tutus erat rhombus*, &c. Hodie quoque apponitur in menſis diuitum, & in caris piſcibus habetur. Idem Athen. lib. 8. videtur ψῆτταν à rhombo diſtinguere.

Scari] Diphilus apud Athen. lib. 8. his verbis ſcarum commendat. σκάρος ἁπαλόσαρκος, ψαθυρὸς, γλυκὺς, κοῦφος, εὔπεπτος, εὐανάδοτος, εὐκοίλιος, id eſt, Scarus molli, ſeu tenera carne præditus eſt, friatilis, dulcis, leuis, ad concoquendum facilis, facile redditur, uentrem mollit. Addit idem, recentem ſcarum eſſe ſuſpectum propterea, quòd lepores marinos captat, ijsq; ueſcitur. ideirco eius inteſtina vim bilis effectricem habent. Idem lib. 7. hunc ſolum ex omnibus piſcibus dormire dicit, & propter eam cauſam nunquam noctu capi. Op-

pia.

pia. lib. 1. Ἀλιευτ. ſolum vocalem eſſe ſcribit. Καὶ σκάρον, ὃς δὴ μοῦνος ἐν ἰχθύσι πᾶσιν ἀναύδοις φθέγγεται ἱμαλέην λαλαγήν, καὶ μοῦνος ἐδωδὴν ἀμφοτέρην προΐησιν ἀνὰ στόμα δεύτερον αὖθις, &c. vide annotata ad Od. III. lib. 4.

Si quos Eois inton.] ad Eleuſinem ſcaros pulcherrimos capi Lynceus quidam Samius ſcribit in epiſtolis, ut tradit Athen. lib. 7. Priſcian. lib. 9. docet tonitum a uerbo tonandi vſitatius eſt, quàm tonatum, & producit hunc locum, ut nouum, & pęnè inuſitatum.

ad hoc uertat mare.] Tyrrhenum, ſeu Etruſcum.

Afra auis] gallinam Africanam, ſeu Numidicàm ſignificat, de qua Columella, & Plinius.

attagen Ionicus] Mart. *Ionicarum guſtus attagenarum*. Ariſtoteles lib. 6. περὶ ζώων ἱστορ. Attagenam ponit inter eas aues, quas ὄρνιθας κονιστικοὺς vocant Græci, id eſt, quæ in puluere uolutantur; qualis eſt gallina, perdix, phaſianus. Idem lib. 9. ὁ ἀτταγὴν κονιστικὸς ὄρνις. τῶν γὰρ ὀρνίθων ὅσοι μὲν μὴ πτηκτικοί, ἀλλ᾽ ἐπίγειοι, κονιστικοί, &c.

Aut herba lapathi] lapathum Latini rumicem nominant. eam commendat Lucillius apud M. Tull. lib. 2. de finibus. *O Lapathe, ut iactere neceſſe eſt, cognitu' cui ſis.* hæc herba mollit aluum, ut docet infrà ſat. 4. lib. 2. *ſi dura morabitur aluus, Mitulus, & uiles pellent obſtantia conchæ. Et lapathi breuis herba, ſed albo non ſine Coo.* & uerſ. ſeq. *& graui Maluæ ſalubres corpori.* & Od. XXXI. lib. 1. *me paſcunt oliuæ, Me cichorea, leueſque maluæ.*

Terminalibus] Terminalia dies feſti, qui agebantur in honorem Termini Dei.

uel hædus ereptus lupo.] vir quidam doctiſſ. annotat Plutarchum libro ſecundo συμποσιακῶν tradere earum pecudum, quas lupus momorderit, carnem quidem teneriorem fieri, lanam autem corrumpi: ex hoc intelligi poſſe, cur Horatius ereptum lupo hędum dixerit. Ego hæc uerba *ereptum lupo* non iccirco ab Horatio eſſe addita puto, quòd hædi caro a lupo morſa, ſit tenerior: ſed propterea quòd ruſtici, & aratores, quorum hominum uitam, & uictum hic laudat Horatius, non aliter eſſent hædum in cęnam appoſituri, niſi a lupo dentibus appetitus, ac laceratus eſſet. multo enim malunt caprum adultum habere viuum, quàm hædum tenellum, ac delicatum eſſe. nunc autem, poſteaquàm à lupo morſus, & fortaſſe interemtus eſt, multo ſatius eſt eum lupo ereptum comeſſe, quàm deuorandum reliquiſſe. præterea, quod è lupi faucibus ereptum edunt, non uidentur ex hædili ſuo ſumere: ſed alienum, neq; iam ſuum capere, & apponere: & ita de lucro quodammodo cęnare. ſententiam meam adiuuat Martialis lib. 10. in epigrammate, cuius initium eſt, *Nunciat octauam Phariæ*, &c. ex quo paucos hos verſus producam. *Paruus onyx, una ponetur cœnula menſa, Hædus inhumani raptus ab ore lupi, Et, quæ non egeant ferro ſtructoris, ofellæ, Et faba fabrorum, prototomiq; rudes: Pullus ad hoc, cœnisq, tribus iam perna ſuperſtes Addetur, ſaturis mitia poma dabo*, &c.

ut iuuat] quàm delectat ὡς ἡδύ: quàm iucundum eſt?

renidentes] ridentes, hilaros, ut ſup. Od. XVIII. lib. 2.

Hæc ubi locutus] nihil ſubaudiendum puto. fingit autem ſuperiora illa omnia dicta eſſe à fęneratore Alphio. oſtenditq; tãtam eſſe vitæ ruſticæ iucunditatem, & opportunitatem, vt etiam homines ab hac alieniſſimi, eam laudare cogantur: qui tamen lucri dulcedine, & ſordibus irretiti, eius ſuauitatem guſtare non poſſint. nonnulli ſubaudiunt uerbum, ſum, ut totus ille ſermo ſit poetæ. quod ſi placet, addenda diſtinctionis nota: alioqui tollenda.

Iam iam futurus] id eſt, eo animo, & conſilio, ut ruſticam vitam colat.

omnem relegit] id eſt, omnem pecuniam in fænore poſitam, exegit idibus · ſtatim ad ingenium rediens denuo quærit apud quos Kalendis collocet.

relegit] in nonnullis cod. redegit. ego tamen relegit malo, ut habent cod. duo Vatic. Iann. Vrſ. Torn.

Idibus]idibus nomina exigebant, ut ex hoc loco intelligere licet, & ſaty. vi. lib. i. magni *Quò pueri magnis è centurionibus orti Ibant ſecti loculos, lęuo ſuſpenſi loculos tabulamque lacerto, Ibant octonis referentes Idibus æra*: Kalendis autem, & exigebant, & collocabant, ut ſat. iii. lib. i. *Qui, niſi cum triſtes miſero uenere kalendæ, Mercedem, aut nummos unde unde extricat, amaras Porrecto iugulo hiſtorias, captiuus, ut audit*, quod item declarat Plutarchus in libello περὶ τοῦ μὴ δανείζεσθαι. Οὐδ' ἀναμνήσεις τῶν Καλανδῶν, καὶ τῆς νεομηνίας, ἣν ἱερωτάτην ἡμερῶν οὖσαν, ἀποφράδα ποιοῦσιν οἱ δανεισταί, καὶ στύγιον.

AD MAECENATEM. Ode 3.

Allium deteſtans.

P*ARENTIS olim ſi quis impia manu*
Senile guttur fregerit:
Edit cicutis allium nocentius.
O dura meſſorum ilia,
Quid hoc ueneni ſæuit in præcordijs?
Num uiperinus his cruor
Incoctus herbis me fellit: an malas
Canidia tractauit dapes?
Vt Argonautas præter omneis candidum
Medea mirata eſt ducem:
Ignota tauris illigaturum iuga,
Perunxit hoc Iaſonem:
Hoc delibutis ulta donis pellicem,
Serpente fugit alite.
Nec tantus unquam ſiderum inſedit uapor
Siticuloſæ Apulliæ
Nec munus humeris efficacis Herculis
Inarſit æſtuoſius.
At, ſi quid unquam tale concupiueris
Iocoſe Mæcenas, precor,
Manum puella ſuauio opponat tuo:
Extrema & in ſponda cubet.

COMMENTARII.

Parentis olim ſi quis] id eſt, ſi quis poſthac patrem ſenem ſtrangulauerit, aut iugulauerit; nō cicutam, aut aliud uſitatum venenum, ſed allium quouis uene-

veneno pernicioſius,ac præſentius edat.*frangere guttur* ita dictum vt ſuprà *frangere ceruicem.* Od.xiii.lib.2 *Illum & parentis crediderim ſui Fregiſſe ceruicem.*

Edit] Petrus victorius, quem ſemper honoris cauſa nomino, variar. lectionum lib.6.ſcribit hoc loco legendum eſſe *edit*, ab edim, is, it, teſtaturque ita ſe reperiſſe ſcriptum in codicibus manu ſcriptis. Cui aſſentior, nanque eam ſcripturam & agnoſcũt Acro,ac Porph.& ego in trib. cod. Vatic.& Iann. Vrſ. Torn. ſine vlla litura expreſſam reperi. Denique ita loquitur Plaut. in Trinum. *hoſtesne,an ciues comedis,parui pendere.*

O dura meſſorum ilia] quę ferre poſſint tam dirum venenum, vt quidem Hor. videtur. nam allium cibus eſt ruſticis, & meſſoribus non iniucundus. Virg. Alex. *Theſtylis & rapido feſſis meſſoribus æſtu Allia, ſerpillumque herbas contundit olenteis.*

Quid hoc ven. ſæu.] Quid hoc eſt veneni, quod ſæuit in præcordijs? ſæuit,id eſt,æſtuat:ventriculum,& totum corpus nimio calore incendit.

Num viperinus his cruor, &c.] num me inſciente cruor viperinus his verbis incoctus eſt? feſellit,id eſt,latuit. ἔλαθε. *feſellit incoctus*, id eſt,ignoraui eſſe incoctum.de verbo fallendi diximus ad Od.x.lib.1. *incoctus herbis* autem ſic dictum,vt infra ſaty.8.lib.2. *Erucas virideis inulis ego primus amaris Monſtraui incoquere.*& ita Virgil.Georg.iiii.*Huius odorato radices incoque Baccho.*

Canidia Gratidia venefica,quam multis locis exagitat,& inſectatur acerbiſſimis verſibus Horatius, vt infr.Od.xvii.& ſaty.1.lib.2. *Canidia Albuci,quibus eſt inimica, venenum.*& tota ſaty.viii.lib.1. Canidiam autem nominat, quia non licebat quenquã nominatim ſcripto maledico,& contumelioſo deſcribere.

Vt Argonautas,&c.] id eſt,poſteaquam Medea præ omnibus Argonautis Iaſonis amore capta eſt, hoc illum veneno perunxit, ne à tauris illis ignem ſpirantibus,quos aratro iungere ab Aeta cogebatur,vlla ex parte offenderetur. nonnulli ex interpretibus Pindari ſcribunt Medeam Iaſoni præcepiſſe, ne tauros reflante,& aduerſo vento ageret.ſed ſecundo vento,vt ita vis flammæ in anteriorem partem auerteretur. Itaque conſuluit ei eadem opera, vt ſulco vno confecto, ne ab eius extremo nouum ſulcum inſtitueret, vt ſolent aratores: ſed ad eundem locum reuerſus, vnde primum arare cœpiſſet, ſulcum ſecundum deſignaret. alij tradunt Medeam neſcio quod pharmacum cum oleo confudiſſe, & miſcuiſſe, eoque Iaſonem perunxiſſe, ne flamma quicquam in eum valere poſſet. hanc totam fabulam perſequitur Pindarus in carmine illo elegantiſſimo quarto Pyth.cuius hæc pauca verba mihi aſcribere libet. Ἀλλ᾽ ὅτ᾽ Αἰήτας ἀδαμάντινον ἐν μέσσοις ἄροτρον σκίμψατο, καὶ βόας, οἳ φλόγ᾽ ἀπὸ ξανθᾶν γενύων πνέον καιομένοιο πυρός· χαλκέαις δ᾽ ὁπλαῖς ἀράσσεσκον χθόν᾽ ἀμειβόμενοι. τοὺς ἀγαγὼν ζεύγλᾳ πέλασσε μοῦνος, id eſt,ſed vbi Aetas ferreum aratrum medio in agro ſtatuit,taurosque, qui flammas ignis ardentis ex naribus, & faucibus ſpirabant,vngulisq; ferreis terram gradientes pulſabant: eos adductos Iaſon ſolus admouit iugo.de his tauris ſic Apoll.lib.3. δύω πεδίον τὸ ἀρήϊον ἀμφινέμοντες Ταῦροι χαλκόποδες στόματι φλόγα φυσιόωντες. cetera vide apud eundem Apollon. de tauris illis, & de Medea amore Iaſonis capta. dicemus nos quoque nonnihil ad Od.v.huius lib.

Hoc delibutis vlta donis pellicem] Glaucam Creontis filiam: de qua dicemus ad illum locum Od.v.*cur dira barbaræ minus Venena Medeæ ualent, Quibus ſuperbam fugit ulta pellicem Magni Creontis filiam? Cum palla tabo munus imbutum* &c.*hoc delibutis*,id eſt, allio imbutis.

Serpente fugit alite.] à dracone alis inſtructo, & pennigero vecta. notum eſt hoc ex Medea Euripidis in extrem. Λέγ᾽, εἴ τι βούλει. χειρὶ δ᾽ οὐ

ψαύσεις

φαύσειν ποτε· Τοῖον δ' ὄχημα πατρὸς ἥλιος πατὴρ Δίδωσιν ἡμῖν, ἔρυμα πολεμίας χερός.

Nec tantus vnquã ſiderum, &c.] vapor apud Lucretium, & ceteros bonos ſcriptores ſemper valet idẽ, quod calor. Lucr. lib. 3. *Tenuis enim quædam moribundos deſerit aura Miſta uapore: uapor porrò trahit aera ſecum: Nec calor eſt quiſquã, cui non ſit miſtus, & aer.* duobus nominibus vaporis, & caloris, eandem rem ſignificat. Virg. Aen. v. *lentuſq; carinas Eſt uapor, & toto deſcendit corpore peſtis.* ibid. *reſtinctus donec uapor omnis, & omnes, Quattuor amiſſis, ſeruatæ à peſte carinæ.*

Siticuloſę] aridæ. ſiti hiulcæ, vt loquitur Virg. Georg. II.

Nec munus humeris, &c.] id eſt, nec id munus, quod Deianira ad Herculẽ miſit, Neſſi Centauri cruore imbutum, vehementiore calore humeros eius, & viſcera excruciauit, quàm allium, eorum, qui eo veſcuntur, inflammare corpora ſolet. De hac tunica ad Herculem miſſa, qui plura ſcire volet, legat Sophoclis Trachinias, & M. Tulij Tuſcul. lib. 2. vbi aliquot Sophoclis verſus, qui ad hanc rem pertinent, producuntur, ab ipſo Tullio Latini facti. *Sed uideamus Herculem ipſum* (inquit M. Tull.) *qui tum dolore frangebatur, cum immortalitatem ipſa morte quærebat: quas hic uoces apud Sophoclem in Trachinijs edit Hercul, cum Deianira ſanguine Centauri tinctam tunicam induiſſet, inhæſiſſetq; ea uiſceribus, ait ille: O multa,* &c. vide & annot. ad Od. XVII. huius lib.

efficacis] ideſt, ad agendum, & efficiendum apti. *πρακτικοῦ, δραστηρίου, ῥεκτηρίου.*

tale] allium.

Manum puella ſuauio &] id eſt, te oſculari volentem oppoſita manu prohibeat.

Extrema, & in ſponda cubet] & ſeſe quàm longiſsimè abs te remoueat, neq; ſe tibi cõplectendam, potiendamq; prębeat, cum in cõi tecũ lecto cubabit.

IN MENAM LIBERTVM POMPEII MAGNI. Ode 4.

LVPIS, & agnis quanta ſortito obtigit,
Tecum mihi diſcordia eſt,
Ibericis peruſte funibus latus,
Et crura dura compede.
Licet ſuperbus ambules pecunia:
Fortuna non mutat genus.
Vides ne ſacram metiente te uiam
Cum bis ter ulnarum toga,
Vt ora uertat huc, & huc euntium
Liberrima indignatio?
Sectus flagellis hic triumuiralibus
Præconis ad faſtidium,
Arat Falerni mille fundi iugera:
Et Appiam mannis terit:
Sedilibusque magnus in primis eques
Othone contemto ſedet.

Quid attinet tot ora nauium graui
Roſtrata duci pondere
Contra latrones, atque ſeruilem manum,
Hoc hoc tribuno militum?

COMMENTARII.

Lupis & agnis] Luporum & agnorum diſcordiam, atque inimicitias etiā Homerus ſignificat his verſibus ἰλ. χ. Οὐδὲ λύκοι τε καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν· Ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισι. & Plato in Phædro, Ὡς λύκοι ἄρνα φιλοῦσ᾽, ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί. verſus eſt neſcio cuius poetæ. infra Od. XII. *ut pauet acreis Agna lupos.*

ſortitò] ſortitò non eſt fortuitò: ſed hoc ſentit Horatius, cum primùm nata animalia ſunt, ſuum cuique animali à natura proprium quendam, & vt ita dicam, peculiarem affectum, verbi gratia, alicuius rei perſecutionem vel fugam, amorem vel odium eſſe attributum. Quanta igitur inter lupos & agnos diſcordia eſt natura: tantę mihi tecum inimicitiæ intercedunt.

Ibericis peruſte funibus] ſignificat eum fuiſſe ſeruum, vtpote cuius in lateribus & tergo, verberum: in cruribus, vinculorum & compedum extarent veſtigia. Funes Iberici autem è ſparto intelliguntur: cuius magna eſt in Hiſpania copia. iam peruſte latus, eſt Helleniſmus, id eſt, tu cuius latus peruſtum eſt.

ſacram metiente te viam] cum per viam ſacram incedis. Via ſacra ad Capitolium ducit. ſic autem dicta eſt, quòd in ea fœdus inter Romulum & Tatium ictum ſit. auctor Feſtus Pomp. Ode VII. eodem lib. *ut deſcenderet Sacra catenatus uia.* & ſaty. IX. lib. I. *Ibam forte uia ſacra, ſicut meus eſt mos.*

Cum bis ter vlnarum toga] ampliſſima. togæ laxitas & amplitudo diuitum eſt: contrà arcta toga eorum, qui ſunt mediocris, aut etiam tenuioris fortunæ, vt epiſt. ad Loll. II. lib. I. *Arcta decet ſanum comitem toga.* Porphyr. iuſtam togæ magnitudinem ſex vlnis conſtitiſſe vult intelligi.

Vt ora vertat, &c.] quo pacto homines prętereuntes, in tę ora vertentes indignentur? indignationem Græci νέμεσιν, & indignari νεμεσᾶν vocant. quod diſtinguit Ariſtoteles ἀπὸ τοῦ φθονεῖν. lib. 2. de moribus ad Nicomachum, his verbis, νεμεσητικὸς λυπεῖται ἐπὶ τοῖς ἀναξίως εὐπράττουσι. φθονερὸς ὑπερβάλλων τοῦτον ἐπὶ πᾶσι λυπεῖται. id eſt, indignabundus, ſeu is, qui ad indignādum propenſius eſt, dolet eorum rebus ſecundis, qui eis indigni ſunt: inuidus hunc ſuperans rebus omnium ſecundis contabeſcit. Idem propemodum ſcribit ῥητορ. β. εἰ γάρ ἐστι τὸ νεμεσᾶν λυπεῖσθαι ἐπὶ τῷ φαινομένῳ ἀναξίως εὐπραγεῖν πρῶτον μὲν δῆλον, ὅτι οὐχ οἷόν τε ἐπὶ πᾶσιν ἀγαθοῖς νεμεσᾶν, ἀλλ᾽ ἐπὶ πλούτῳ καὶ δυνάμει, &c. & item Topic. β. νεμεσητικὸς δὲ ὁ λυπούμενος ἐπὶ τῇ τῶν κακῶν εὐπραγίαις. huc pertinet locus ille Ciceronis ad Atticum lib. V. non ſatis explicatus. *ut libet. ſed planè gaudeo, quoniam* τὸ νεμεσᾶν *intereſt* τοῦ φθονεῖν. *ut libet* (inquit M. Tull.) *ſed planè gaudeo*, videlicet Hirrum repulſam tuliſſe. erat enim indignus eo honore, quem petebat, nempe auguratu. Itaque ſi eum obtinuiſſet, ego meritò indignatus eſſem, neque propter meam indignationem, inuidere ei honorem dicendus eſſem. differt enim τὸ νεμεσᾶν, quod indignari latinè dicimus, ab eo, quod eſt inuidere, ſeu φθονεῖν, vt Græci nominant. Atque hunc quidem locum ſic arbitror eſſe explicandum, non, vt alij interpretantur, intereſt, id eſt, vtile eſt, &c. nam illud *intereſt*, pro differt, eſt poſitum,

ſitum,vt Academic.2 .*qui illa uiſa,è quibus omnia decreta ſunt nata, negant quicquam à falſis intereſſe.*

Sectus flagellis hic] *μίμησις* eſt orationis eorũ,qui indignantur hunc Menam eſſe tribunum militum, ſumtuoſiſſimis & molliſſimis veſtibus collucère, tot agri iugera poſſidere,in quattuordecim ordinibus ſedere,cum ciuis Romanus non ſit.Nã triumuiri capitales de maleficio eorum cognoſcebant,qui ciues Romani nõ erant. iidem Treuiri dicebantur.erant & triũuiri,ſeu treuiri monetales,qui his litteris ſignificabantur,I I I V.AAA FF.id eſt,Treuiri auro,argento, æri flando fundendo.vnde natus iocus Ciceronis in epiſt.ad.Trebat.*Treuiros uites cenſeo:audio capitales eſſe:mallem auro,argento,æri eſſent*,&c.id eſt, Treuiros populos Belgis & Germanis interiectos vites cenſeo. audio eſſe bellicoſos & pugnaces,mallem eſſent monetales,id eſt,pecunioſi & locupletes,vt eorum ſpoliis & præda te locupletare poſſes.

Sedilibúsque magnus in primis eq.Oth.] L.Roſcius Otho legem tulit,nequis equeſtris ordinis eſſe poſſet, qui quadringenta millia ſeſtertiûm non haberet, & vt equitibus Rom.ſolis in quattuordecim ordinibus ludos ſpectare liceret.excepti autem erant duo primi tribunis. Iccirco hunc Menam dicit lege Roſcia contemta,in primis ſedilibus ſedere,qui eſſet indignus tribunatu.De hoc Roſcio Othone ſic M.Tull in orat.pro Muræna, *L.Otho uir fortis meus neceſſarius equeſtri ordini reſtituit non ſolum dignitatem,ſed etiam uoluptatem.* Idẽ Philipp.2. *Illud tamen audaciæ tuæ, quod ſediſti in quattuordecim ordinibus, cum eſſet lege Roſcia decoctoribus certus locus conſtitutus, quamuis quis fortunæ uitio,non ſuo decoxiſſet.* Hor. epiſt.1.ad.Mœcen.lib.1.*Roſcia dic ſodes, melior lex, an puerorum Nænia,quæ regnum rectè facientibus offert?*

Contra latrones] piratas,cum hic ipſe Mena pirata eſſet,vt eum appellat Plutarch.in Antonio.

ſeruilem manum] de bello ſeruili diximus ſuprà nonnulla ad Od. XIIII. lib.3.ſed præſtat ſeruilem manum,fugitiuos accipi,quos armauit Sex. Põpeius Magni filius,in quo exercitu Mena & Menecrates erant tribuni militum.

IN CANIDIAM VENEFICAM. Ode 5.

AT o,deorum quicquid in cælo regit
Terras,& humanum genus:
Quid iſte fert tumultus?& quid omnium
Vultus in unum me truces?
Per liberos te,ſi uocata partubus
Lucina ueris affuit:
Per hoc inane purpuræ decus,precor:
Per improbaturum hæc Iouem,
Quid,ut nouerca,me intueris?aut uti
Petita ferro bellua?
Vt hæc trementi queſtus ore conſtitit
Inſignibus raptis puer,
Impube corpus,quale poſſet impia
Mollire Thracum pectora:

Canidia

Canidia breuibus implicata uiperis
Crineis, & incomtum caput,
Iubet ſepulcris caprificos erutas,
Iubet cupreſſus funebreis,
Et uncta turpis oua ranæ ſanguine,
Plumamque nocturnę ſtrigis,
Herbaſque, quas Iolchos, atque Iberia
Mittit uenenorum ferax:
Et oſſa ab ore rapta ieiunæ canis,
Flammis aduri Colchicis.
At expedita Sagana per totam domum
Spargens Auernaleis aquas,
Horret capillis, ut marinus, aſperis
Echinus, aut currens aper.
Abacta nulla Veia conſcientia,
Ligonibus duris humum
Exhauriebat ingemens laboribus,
Quò poßet infoſſus puer
Longo die bis, terue mutatæ dapis
Inemori ſpectaculo:
Cum promineret ore, quantùm extant aqua
Suſpenſa mento corpora:
Exſucta uti medulla, & aridum iecur,
Amoris eſſet poculum:
Interminato cum ſemel fixæ cibo
Intabuißent pupulæ.
Non defuiße maſculæ libidinis
Ariminenſem Foliam,
Et ocioſa credidit Neapolis,
Et omne uicinum oppidum:
Quæ ſidera excantata uoce Theſſala,
Lunamque cælo deripit.
Hic irreſectum ſæua dente liuido
Canidia rodens pollicem,
Quid dixit? aut quid tacuit? o rebus meis
Non infideles arbitræ,
Nox, & Diana, quæ ſilentium regis,
Arcana cum fiunt ſacra:
Nunc nunc adeſte: nunc in hoſtileis domos
Iram, atque numen uertite.

Formidoloſę dum latent ſiluis ferę
Dulci ſopore languidæ:
Senem, quod omnes rideant, adulterum
Latrent Suburanæ canes,
Nardo perunctum, quale, nec perfectius
Meę laborarunt manus.
Quid accidit? cur dira barbaræ minus
Venena Medeę ualent,
Quibus ſuperbam fugit ulta pellicem
Magni Creontis filiam,
Cum palla, tabo munus imbutum, nouam
Incendio nuptam abſtulit?
Atqui nec herba, nec latens in aſperis
Radix fefellit me locis.
Indormit vnctis omnium cubilibus
Obliuione pellicum.
Ah, ah, ſolutus ambulat veneficæ
Scientioris carmine.
Non uſitatis, Vare, potionibus,
(O multa fleturum caput,)
Ad me recurres: nec uocata mens tua
Marſis redibit uocibus.
Maius parabo: maius infundam tibi
Faſtidienti poculum:
Priusq́ue cælum ſidet inferius mari
Tellure porrecta ſuper:
Quàm non amore ſic meo flagres, uti
Bitumen atris ignibus.
Sub hæc puer, iam non, ut antè, mollibus
Lenire uerbis impias:
Sed dubius unde rumperet ſilentium,
Miſit Thyeſteas preces,
Venena, magnum fas, nefasq́; non ualent
Conuertere humanam uicem.
Diris agam uos: dira deteſtatio
Nulla expiatur uictima.
Quin, ubi perire iuſſus expirauero:
Nocturnus occurram furor:
Petamq; uultus umbra curuis unguibus:
Quæ uis deorum eſt Manium:

Et inquietis aſſidens pręcordijs,
Pauore ſomnos auferam.
Vos turba uicatim hinc,& hinc ſaxis petens
Contundet obſcenas anus.
Poſt inſepulta membra different lupi,
Et Eſquilinæ alites.
Neque hoc parentes, heu,mihi ſuperſtites,
Effugerit ſpectaculum.

COMMENTARII.

At ô, deorum quicquid] facit quendam puerum loquentem, quem Canidia, Sagana, & ceteræ venefice mento tenus ſub terra defoderant, fameque necare conſtituerant, vt ex eius hepate, & medulla amoris poculum conficerẽt. *quicquid* autem ſcriptum reperitur in codicibus manuſciptis, Donati,Faer. quinque Vatic. Torneſ. Vrſ. eamque ſcripturam ſecutus ſum. non enim vnum aliquem Deum, ſed omnes implorat. ſic loquitur Horat. ſatyra VI. lib. I. *Non, quia Mæcenas,Lydorum quicquid Etruſcos,*&c.& Liuius lib. XXIII. *paucæ horæ ſunt, intra quas iurantes per, quicquid Deorum eſt, dextras dextræ iungentes fidem obſtrinximus.* in eo diſſident inter ſe, quòd alij habent *regis*: alij *regit*, ſed plures *regit*: nempe quinque Vatic.Faer.& Torneſ. Iam quod Priſcian. lib. XVII. ait, *at* hoc loco abundare,id mihi mirum eſt,& pœne dicam,incredibile. Eſt enim interiectio dolorem, aut conqueſtionem exprimens, nõ coniunctio.

Quid iſte fert tumultus?] quid ſibi vult iſte tumultus? quid affert? quorſum tumultuamini?

& quid omnium] ſic quinque lib. Vatic.& Torneſ. non *aut*.

ſi vocata partubus Lucina] de Lucina diximus ſup. ad Od. XXII. lib. 3. hoc igitur dicit, Oro te per liberos tuos, ſi vnquam vere peperiſti: ſi vnquam tibi parienti Lucina affuit,&c.

veris] vult intelligi Canidiam falſos ſibi ſuppoſuiſſe partus,neque vnquam peperiſſe. cui concinit illud antiphraſticum Od. XVII. infrà, *Tuusq; venter partum eius.* Catull. ad Ianuam, *Longus homo eſt,magnas cui lites intulit olim Falſum mendaci uentre puerperium.*

Per hoc inane purpuræ] prætextam ſignificat, qua vtebantur pueri vſque ad annum decimum quartum: deinde ſumebant togam uirilem,quam puram appellabant. inane autem appellat purpurę decus, qui nihil ei prodeſt ad molliendam aut flectendam harum mulierum immanitatem,& crudelitatem.

Quid,vt nouerca] quæ inimica eſt liberis (inquit Eurip. in Alceſt.) nihiloq; vipera mitior. *Εχτρὰ γὰρ ἡ πιῦσα μητρυιὰ τέκνοις Τοῖς πρόσθ' ἐχίδνης. οὐδὲν ἠπιωτέρα.*

aut vti Petita ferro bellua] Ariſtoteles lib. 3. de moribus ab Nicomach. ait feras,ſi non laceſſantur, & quandiu in ſilua ſunt,non temerè ſæuire in quenquam: ſed tum denique cum percuſſæ fuerint,aut perterritę.

Vt hęc trem.] poſteaquam puer hæc tremula voce queſtus,finem querendi fecit,&c. participium queſtus iunxit cum quarto caſu, vt Od. II. lib. I. *Sæculum Pyrrhæ noua monſtra queſtæ.*

inſignibus raptis] prætexta,& fortaſſe etiam bulla ſibi à Canidia ereptis. Bullã ſic deſcribit Virg. Aen. 5. *It pectore ſummo Flexilis obtorti per collum circulus*

 auri.

uri M.Tull. primo accuſ.lib.de Iunio pupillo, *Itaque ſibi Hortenſi non illius ætas, ſed cauſa: non ueſtitus, ſed fortuna popularis uidebatur. Neque te tam commouebat, quòd ille cum toga prætexta, quàm quòd ſine bulla uenerat. Veſtitus enim neminem commouebat is, quem illi mos, & ius ingenuitatis dabat: quod ornamentum pueritiæ pater dederat, indicium atque inſigne fortunæ, hoc ab iſto prædone ereptum eſſe, grauiter, et acerbè homines ferebant*. prętexta vtebantur pueri omnes, modò ingenui: prætexta & bulla, ſenatorum filij duntaxat.

Canidia breuibus implicata] Canidia, cui crines erant viperis implicati. Helleniſmus eſt, *implicata crines & caput*.

cupreſſos funebreis] ſuprà Od.XIIII.lib.2. *inuiſas* appellat. in duobus Vatic.& Vrſ.ſcriptum reperi *cupreſſus*. in aliis *cupreſſos*.

.Et vncta turpis oua ranæ] rubetæ. Propertius quoque ſignificat rubetam adhiberi ſolitam à veneficis ad amatoria pocula. ſic enim ille lib.3.ad Lygdamum *Illum turgentis ranæ portenta rubetæ, Et lecta ex ſectis anguibus oſſa trahunt*.

Plumamq; nocturnę ſtrigis] idem Propert. deinceps, *Et ſtrigis inuenta per buſta iacentia plumæ*. ſtrigem deſcribit Ouid.lib.6. Faſtor.

Iolcos] vrbs Theſſaliæ. Iam Theſſalica venena celebrantur à ſcriptoribus. ne longius abeamus, ſup.Od.XXVII.lib.1. *Quæ ſaga, quis te ſoluere Theſſalis Magus uenenis, quis poterit deus?* & mulieres Theſſalæ veneficæ habebãtur. Ariſtoph. Nubib. Γυναῖκα φαρμακίδ' εἰ πριάμενος θετταλὴν, &c. Iolcos autem eſſe legendum admonuit iampridem Beroaldus: quam lectionem comprobant boni codices. in his Faer. & duo Vatic. agnoſcit Porphyr.

Et oſſa ab ore rap.&c.] vtrùm dentes ieiunæ canis, an oſſa aliena, quæ ieiuna canis rodebat? quod probabilius eſt. Iam ieiuna canis auida, & deſiderio ęſtuans. Iccircò, quæ ab eius ſaliua cõtacta ſunt, ad philtrum conficiendũ vtilia.

Flammis aduri Colchicis] qualibus tota Creontis domus, & eius filia Glauca, ſeu Creuſa conflagrauit, vt mox dicemus. Colchicas autem appellat, quia opera & arte Medeæ Colchidis excitatæ ſunt.

At expedita Sag.] εὔζωνος. Saganam commemorat etiam ſatyra octaua lib.1.

Horret capillis, vt marinus, &c.] Echinus marinus è genere eſt oſtreorum, ſeu teſtaceorum malis. eſt & terrenus, quorum vtrũque aduerſus eorum, à quibus captatur, inſidias, eſſe cautiſſimum ac munitiſſimum ſpinis & capillis ſuis oppoſitis, ſcribit Athen.lib.3.his verbis, ὅτι δ' οἱ ἐχῖνοι, λέγω καὶ τοὺς χερσαίους καὶ τοὺς θαλαττίους, καὶ ἑαυτῶν εἰσὶ φυλακτικοὶ πρὸς τοὺς θηρῶντας προσβαλλόμενοι τὰς ἀκάνθας, ὥσπερ τι χαράκωμα, Ιων ὁ Χῖος μαρτυρεῖ λέγων οὕτως. Ἀλλ' ἔνγε χέρσῳ τὰς λέοντος ᾔνεσα, Η τὰς ἐχίνου μᾶλλον οἰζυρὰς τεχνάς. Ος εὖτ' ἂν ἄλλων κρεισσόνων ὁρμὴν μάθῃ, Στρόβιλος ἀμφ' ἄκανθαν εἱλίξας δέμας, Κεῖται δακεῖν τε, καὶ θιγεῖν ἀμήχανος. quæ verba latinè reddemus ad ſatyr.IIII. lib.2.

Abacta nulla Veia, &c.] id eſt, Veia non vllius facinoris, aut maleficij conſcientia ab inſtituto depulſa, nec deterrita.

Humum exhauriebat] ſcrobem faciębat, in quam puerum defoderet.

Quò poſſ.] quam in terram defoſſus puer, poſſet immori longo ſpectaculo dapis bis, aut ter die mutatæ.

Cum promineret ore, &c.] cum puer in terram defoſſus mento tenus, ore è terra tantùm promineret, quantùm ex aqua extant corpora mento ſuſpenſa.

Exſucta vti medulla] cum in omnibus lib. ſcriptis Vaticanis, & ceteris, Iann. Faer. Vrſ.ſcriptum reperiſſem *exſecta*, idq; ad Gulielm. Faernum hominẽ acerrimo iudicio, & ad reſtituendos veterum ſcriptorum libros tẽporis iniuria

corruptos

corruptos cum natura factum, tum arte comparatum, retuliſſem: is re aliquantiſper conſiderata, reſpondit ſibi uideri legendum exſucta ab exſugendo, mihique, ut ita excudendum curarem, auctor fuit. libri uulgati autem habent Exerta: quos ſi quis malet ſequi, non inuidebo.

Amoris eſſet poculum] φίλτρον. quod infrà deſiderij poculum nominat. Od. ultima. *Deſideriq́ue temperare poculum.*

Interminato] id eſt, interdicto. interminari eſt minando uetare, ut Terent And. *Interminatus ſum ne faceres?* & Heautont. *meminiſtin' me eſſe grauidam, & mihi te magnopere interminatum, Si puellam parerem, nol e tol. i?* habet autem hoc quidem uerbum ſignificationem agendi: ſed nobiles grammatici tradiderunt, omnium uerborum, quæ deponentia nominantur, participia etiam paſſionem ſignificare. itaque interminatus cibus intelligendus eſt, quem quis tangere prohibitus eſt: cibus uetitus, & interdictus.

pupulæ] pupulæ oculorum acies, κόραι.

maſculæ libidinis.] ſignificat hanc fuiſſe tribada, & amore fœminarum, tanquam uirum, arſiſſe, qualem fuiſſe Sapphonem plerique tradiderunt.

voce Theſſala] carminibus, & cantionibus Theſſalicis. τῇ ἐπῳδῇ de cantionibus, quas Græci ἐπῳδὰς appellant, quibus conſtat ueteres ſtudioſè uſos eſſe, quibusque multum tribuiſſe, dicemus alio loco.

Lunamq; cælo deripit] Virgil. dicit, *deducere Lunam*, in Pharmac. *Carmina uel cælo poſſunt deducere lunam.* Horat. infra Od. ultima. *deuocare Lunam: Per atque libros carminum ualentium Refixa cælo deuocare ſidera.* & ibid. *& polo Deripere Lunam uocibus poſſum meis.* Prop. lib. 2. *Et iam Luna negat toties deſcendere cælo.* καθαιρεῖν, & κατάγειν τὸν σελήνην. dicunt Græci. Plato in Gorgia. ὅπως μὴ πεισόμεθα, ὅπερ φασὶ τὰς τὴν σελήνην καθαιρούσας τὰς θετταλικὰς, &c. & κατασπᾶν Lucianus in φιλοψευδ. deripere autem eſt è loco ſuperiore rapere, ut ſuprà Od. XXVIII. lib. 3. *deripere horreo.* & Virg. Georg. II. *tu ſpiſſo uimine qualos, Colaque prælorum fumoſis deripe tectis.*

irreſectum] pollicis unguem, quem ita roſerat ad uiuum, ut amplius reſecari non poſſet. uel ſimpliciter, non reſectum.

Quid dixit? aut quid tacuit?] epiſt. ad Mæcen. II. libr. I. *dicenda, tacenda locutus.*

rebus meis] hæc dicuntur à Canidia.

& Diana] Hecate, ſeu Luna. Sed cur Lunam implorat? ſcribunt Græci interpretes, mulieribus amore captis uſitatum eſſe Lunam inuocare: ut uiris Solem: quemadmodum, & Euripides Phædram inducit in Hippolyto: uel propterea quòd nox taciturna eſt: amoribus autem furtiuis, & clandeſtinis ſilentio, & nocte opus eſt: uel quia Luna quoque ex amore aliquando laborauit: ex quo fieri, ut mulieribus, quæ eodem malo affliсtantur, adiutricem ſe præbeat: uel quia hæc dea ignis colorem præ ſe fert: amor autem ignis inſtar eſt. hæc interpr. Theocr.

Nocturna] arcana, & muliebria, & malefica.

numen] uim & potentiam ueſtram diuinam.

Formidoloſæ dum latent, &c.] noctu. ſic Virg. libr. 4. Aen. *Nox erat, & placidum carpebant feſſa ſoporem Corpora per terras, ſiluaque, & ſæua quierant Aequora, &c. formidoloſæ*, quæ metum incutiunt, horribiles. alij timidas interpretantur. in quibuſd. libris legitur *formidoloſis*, ut cohæreat cum uoce *ſiluis*.

adulterum] Varum amatorem: qui me ſpreta aliam expetit.

quod omnes rideant] eſt enim ridiculum quiddam, ſenex amator.

Suburanæ canes.] Primùm hoc ſit conſtitutum, ita legendum conſentientibus

tibus omnibus Veterib. codicibus, non *ſuburbanæ*, neque *Suburranæ*: deinde quid ſit Subura uideamus. Subura locus in urbe Roma, in quo ſunt mons Cælius, & Carinæ. Varro lib. 4. de ling. Latina putat Suburam dictam eſſe à pago Sucuſano c in b mutato. idem eodem lib. Suburanam regionem, primam ſcriptam eſſe tradit. P. Victor autem Suburam in ſecunda regione urbis collocat. à Subura dicta eſt tribus Suburana. de quibus lege Dionyſ. Halicar. lib. 4. *ἀρχ. Ῥωμ.*

Nardo perunct. quale, nec perſ.] id eſt, tali unguento nardino perunctum, quale meę manus non laborarunt, & quo perfectius non laborarunt: ſic enim mihi uidetur explicandus hic locus: ne cogamur dicere, quod quidam, *quale* hic poſitum pro *quali*: quemadmodum, inquiunt, loquebantur antiqui. quod ſi demus ita eſſe, non uideo tamen, quomodo hæc poſſint cohęrere: nardo perunctum tali, quali non elaborarunt meæ manus perfectius. nunquam enim quiſquam Latinus *quale* uſurpauit pro *quod*: nec *quali* pro *quo*. Denique, ne ſim longior, præſertim in re non ita magni momenti, ſic eſt locutus Horat. ſaty. v. lib. I. ut hoc loco: *animæ, quales neque candidiores Terra tulit, neque queis me ſit deuinctior alter*: quorum uerſuum explicationem uideto ſuo loco. eſt enim plane huic ſimilis, & geminus.

Quid accidit, &c.] Adhibuerat Canidia in Varum pręſtantiſſima uenena, quæ nihil in eum ualuerant tamen.

Cur dira barbaræ, &c.] cur ea ipſa uenena, quibus uſa Medea Creuſam, ſeu Glaucam Creontis filiam, & totam regiam incendio conſum ſit, nihil mihi proſunt, nullamque uim habent in Varum?

ſuperbam] ita legendum, non ſuperba, ut referatur ad Glaucam Creontis regis filiam, & ita lib. Don. & Vatic. duo, & Torn.

Cum palla tabo munus] Medea dolore illo muliebri excruciata, ſtimulata, atque impulſa propter Iaſonis, & Glaucæ Creontis Corinthiorum regis filiæ nuptias, pallam dicitur ad pellicem ſuam miſiſſe ueneno infectam: qua accepta & Creontis domus, & eius filia conflagrauit. lege Euripidis Medeam. ubi ita loquitur Λεπτόν τε πέπλον, καὶ πλόκον χρυσήλατον, (repete πέμψω ἀπὸ κοινοῦ.) Κἄνπερ λαβοῦσα κόσμον ἀμφιθῇ χροὶ, Κακῶς ὀλεῖται, πᾶς θ', ὃς ἂν θίγῃ κόρης. Τοιοῖσδε χρίσω φαρμάκοις δωρήματα. Iam verò Medeam fuiſſe ueneficam multi boni ſcriptores memoriæ prodiderunt. Theocritus Pharmac. eam inter ueneficas numerat, Circen uidelicet, & Agamedam: quarum illa pharmacis homines ex hominibus exuebat, atque in feras uertebat: hanc tot uenena cognouiſſe ait Homerus, quot alit terra, his uerbis, ἣ τόσα φάρμακα οἶδεν ὅσα τρέφει εὐρεῖα χθών. Scholiaſtes Theocriti ſcribit in monte quodam, quem Selenæum appellat, quaſi Lunę montem, Circes, & Medeæ tunſilla oſtendi, in quibus ſua pharmaca tundebant. Theocriti uerſus ſunt hi. Φάρμακα ταῦθ' ἔρδοισα χερείονα μήτε τι Κίρκης, Μήτε τι Μηδείας, μήτε ξανθᾶς Περιμήδης. accedat ad Theocr. Tibullus eleg. 4. lib. 2. *Quicquid habet Circe, quicquid Medea ueneni, &c.*

me feſellit] me latuit, me fugit. Verbum fallo coniunxit cum participio latens. ita in libro de arte poetica. *Nunquam te fallant animi ſub uulpe latentes.*

Indormit unctis omnium cubilibus, &c.] ordo eſt. indormit cubilibus omnium mearum pellicum, unctis obliuione mei, neque mea mihi quicquam proſunt pharmaca: uel indormit cubilib. unctis obliuione omnium pellicum, ut intelligamus hoc dicere, & queri Canidiam, Varum non ſolum ſui amore ſolutum, ſuique oblitum in utranque aurem dormire: ſed etiam omnium ſuarum pellicum.

car-

carmine] ἐπῳδῇ cantione. credibile eſt (inquit Canidia) Varum ſolutum & liberatum eſſe meis ueneficijs opera, & carminibus alicuius potentioris ueneficæ.

(O multa fleturum caput)] hæc ſunt includenda, interpoſitionis nota. Verſiculus autem, qui antecedit, cohæret cum ijs, quę deinceps ſequuntur. *multa* porrò ualet multum. ut Virg. Georg. tertio. *Multa gemens, ignominiam, plagasq; ſuperbis Victoris.* o caput multum fleturum, id eſt, o quàm grauia tibi impendent mala. ſic Gręci loquuntur οἰμώξεις. flebis, id eſt, miſereris. &, cui malum minantur, aut precantur, eum iubent οἰμώζειν, id eſt, plorare, quod loquendi genus multis locis expreſſit Hor. ut ſaty. x. lib. I. *Demetri, teq; Tigelli Diſcipularum inter iubeo plorare cathedras.* ſaty. I. lib. 2. *Qui me commorit, (melius nil tangere clamo) Flebit, & inſignis tota cantabitur urbe.* & ſaty. v. lib. 2. *inuenietq; Nil ſibi legatum præter plorare, ſuisq;* ſic (ut dixi) ſępe loquuntur Græci. Xenop. ἑλλην. β. de Theramene. λέγεται δὲ ἓν ῥῆμα καὶ τοῦτ' αὐτοῦ, ὅτι, ὡς εἶπεν ὁ Σάτυρος, ὅτι οἰμώξειεν, εἰ μὴ σιωπήσειεν, ἐπήρετο, ἂν δὲ σιωπῶ, οὐκ ἄρα οἰμώξομαι; Athenęus lib. 4. ex Hegeſandro de quodam aſoto. Ἐλευσῖνί τε μυστηρίων ὄντων ἔθηκεν Ἀρισταγόρᾳ τῇ ἐρωμένῃ θρόνον παρὰ τὸ Ἀνάκτορον, οἰμώξεσθαι φήσας τοὺς κωλύσοντας. utitur & M. Tull. epiſt. ultima lib. 3. ad Q. Fratr. ἀλλ' οἰμωζέτω. nos modò ualeamus. Eurip. in Cyclope τὴν Κύκλωπος ἀμαθίαν κλαίειν κελεύων, καὶ τὸν ὀφθαλμὸν μέσον. Apud Ariſtophanem autem locis innumerabilibus hæc uerba iterantur κλαίειν, & οἰμώζειν. & totidem apud Lucianum.

Marſis vocibus] Marſis carminibus. Virg. Aen. VII. *neque eum iuuere in uulnera cantus Somniferi, & Marſis quæſita in montibus herbæ.* ſententia autem hęc eſt, nec mens tua ſemel meis uenenis alienata, carminibus Marſis reuocata ad ſanitatem reuertetur.

ſidet infer. m.] ſubſidet, & ſubiacebit mari.

Tellure porr. ſup.] terra ſuperiecta. ſic enim locutus eſt. ſup, Od. II lib. I. *Et ſuperiecto pauidæ natarunt Aequore damæ.*

Sub hæc] paulo poſt quàm hæc locuta eſt Canidia. de prępoſitione *ſub*, uide annot. ad Oden IX. lib. I.

lenire] lenibat. ut ſaty. IX. lib. I. *meum iecur urere bilis.* uide annot. ad ſat. 8. lib. I. *at illa currere in urbem.*

Sed dub. vnd. rump. ſil.] unde exordium loquendi ſumeret. ſic loquitur Lucr. lib. 4. *Quorum noctiuago ſtrepitu, ludoq; iocanti Affirmant uulgò taciturna ſilentia rumpi.* & Virg. lib. 10. Aen. *quid me alta ſilentia cogis Rumpere, & obductum uerbis uulgare dolorem?* idem uidetur ualere *rumpere uocem.* Virg. Aen. II. *Compoſito rumpit uocem, & me deſtinat aræ.* & lib. 3. *rupitq; hanc pectore uocem.* Sed hoc ita dictum, vt illud ab eodem lib 4. *Tantos illa ſuo rumpebat pectore queſtus.* & ita Gręci. ῥῆξαι φωνήν. Ariſtoph. νεφελ. Οὐρανομήκη ῥῆξατε κἀμοὶ φωνὴν ὦ παμβασίλειαι. Herod. lib. I. ὁ δὲ παῖς οὗτος ὁ ἄφωνος, ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν πέρσην, ὑπὸ δέους τε, καὶ κακοῦ ἔρρηξε φωνήν, &c. & ῥῆξαι σιωπήν. Oppia. lib. I. κυνηγετ. Ἵππος ἐν ἰσθμίῃ ῥῆξεν ποτὲ δεσμὰ σιωπῆς.

Thyeſteas preces] diras precationes, & execrationes, quale Thyeſtæ fuerunt in fratrem Atreum, quia illi Atreus filios eius trucidatos, & infuſta ſectos, & coctos appoſuerat. epiſt. de arte poet. *Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus.* qua de re ſic M. Tull. lib. I. Tuſcul. quæſt. *Execratur luculentis ſane uerſibus apud Ennium Thyeſtes primum, ut naufragio pereat Atreus. durum hoc ſane, talis enim interitus non eſt ſine graui ſenſu. Illa inania. ſummis ſaxis fixus aſperis Euiſceratus latere pendens ſaxa ſpargens tabo, ſanie, & ſanguine atro: Neque ſepulcrum, quo recipiatur, habeat, portum corporis, ubi remiſſa humana uita corpus requieſcat à malis.*

malis. Idem in L. Piſonem. *Thyeſtea iſta execratio eſt, poetæ vulgi animos, non ſapientum mouentis, ut Tu naufragio expulſus uſpiam ſaxis fixus aſperis*, &c. preces etiam Cæſar uſurpat pro execrationibus diris lib. 6. de bello Gall. *Catiuulcus rex dimidiæ partis Eburonum omnibus precibus deteſtatus Ambiorigem, qui eius conſilij auctor fuiſſet, taxo ſe exanimauit.* ſic Horat. infr. ſat. VI. lib. 2. *improbus urget Iratis precibus*. & ſupra Od. XXVIII. lib. I. *precibus non linquar inultis*. Græci ἀρὰς appellant. Eurip. Phœniſſ. Ἀρὰς ἀρᾶται παισὶν ἀνοσιωτάτας.

Venena magnum fas, nefaſque] hunc locum alij aliter, ego ſic explico. Venena magnum fas, nefaſq; quidem conuertere poſſunt, atque adeò conuertunt, ac peruertunt: ſed humanam vicem conuertere, aut immutare non poſſunt. Venena confundunt fas, & nefas, cum venefici fas violent: ſed venenis non poteſt ſors humanæ uitæ immutari. Itaque licet venenis iura omnia humana, ac diuina perfringatis: effugere tamen non poteritis, quin veſtrorum maleficiorum pœnas detis, morteq; miſerabili pereatis. Virg. Georg. I. *Quippe ubi fas verſum, atque nefas.* Quòd ſi quis dicat hoc loquendi genus eſſe impeditum, & perplexum: ita locutus eſt & M. Tull. lib. 10. epiſt. ad Att. epiſt. I. *Iſtum, qui filium Brundiſium de pace miſit, me legatum iri non arbitror.*

Diris agam vos] diris precibus vos perſequar: diras vobis precabor. Tibull. eleg. 7. lib. 2. *Tunc tibi lena precor diras: ſatis anxia uiuas, Mouerit è votis pars quotacunque Deos.*

Nocturnus occurram furor.] ſic minatur Dido lib. 4. ſe mortuam Aeneam perſecuturam. *ſequar atris ignibus abſens: Et, cum frigida mors anima ſeduxerit artus, Omnibus umbra locis adero, dabis improbe pœnas.* ſic Furius ille Heracleenſis apud M. Tull. de ſupplicijs, cum moriendum iam ſibi eſſe videret, dicebat, *non teſtium modo cateruas, cum res Verris ageretur, ſed tum à Dijs manibus innocentium pœnas, ſceleratorumq; Furias in eius iudicium eſſe venturas.* tales in impios Furias immitti fingunt poetæ. ſic enim loquitur Oreſtes apud Euripidē in Oreſte. ὦ μᾶτερ, ἱκετεύω σε· μὴ 'πίσειέ μοι τὰς αἱματωποὺς, καὶ δρακοντώδεις κόρας. Αὗται γὰρ αὗται πλησίον θρώσκουσί μου. M. T. aſit in oratione pro Roſc. Amerino, & in L. Piſonem, ait hæc eſſe à poetis conficta, *re vera autem à ſua quenque fraude, & ſuo terrore maxime vexari, à ſuis malis cogitationibus, conſcientiaq; animi terreri. Hæc eſſe impijs aſſiduas, domeſticasq; Furias, quæ dies noctesq; parentum pœnas ab impijs filijs repetunt.*

Poſt inſepulta membra different] διαφορήσουσι. Ariſtoph. equit. Διαφορήσω σ', εἴ τι γρύξεις different, id eſt, diſcerpent, dilacerabunt, diuerſa ferent, diſſipabunt, vt infr. Od. X. *Fractosq; remos differat.* Nihil autem fuit veteribus illis horribilius, quàm inſepultum corpus canibus, atque auibus dilaniandum relinqui. Hoc minatur Hector, vt grauiſſimam pœnam, Troianis ignauis Ιλ. ο. Ὃν δ' ἂν ἐγὼν ἀπάνευθε νεῶν ἑτέρωθι νοήσω, Αὐτοῦ οἱ θάνατον μητίσομαι, οὐδέ νυ τόνγε Γνωτοί τε, γνωταί τε πυρὸς λελάχωσι θανόντα, Ἀλλὰ κύνες ἐρύουσι πρὸ ἄστεος ἡμετέροιο. Et idem Hector moriens Ιλ. χ. petit ab Achille in maximi beneficij loco, ne ſe canibus apud naues dilacerandū præbeat: ſed Troiam pretio accepto remittat, vt à viris, matroniſq; Troianis ſepeliatur. Et Priamus Ιλ. ω. id vnum extimeſcens, ac deteſtans, audet per media Græcorū caſtra ad inimiciſſimū hominem Achillē ſupplex ire, ab eoq; petere, vt filij corpus quāplurimis muneribus acceptis ſibi reddat, ſepeliendiq; poteſtatem faciat: & Elpenor ὀδυσσ. λ. vnus è ſocijs Vlyſſis, qui, cum potus in tabulato obdormiſſet, ſubitoq; experrectus nō p ſcalas deſcēdiſſet: ſed è tecto delapſus ſibi ceruices fregiſſet, orat Vliſſem apud inferos, ne ſe inſepultū, fletuq;, ac lacrymis amicorū carētē, iacere patiatur, his uerbis, Μή μ' ἄκλαυτον, ἄθαπτον ἰὼν ὄπιθεν καταλείπειν

Νοσφι-

Νοσφισθεὶς, μήτοι τι θεῶν μήνιμα γένωμαι. Et Aiax apud Sophoclem iamiam ſibi latus gladio perfoſſurus, Iouem orat, vt ſimul atque occubuerit, mittat a Iſe aliquem, qui ſuæ mortis nuncium ad Teucrum perferat, ut ab illo ſepeliatur, neque à quopiam inimico prius conſpectus obijciatur canibus, atque auibus diripiendus. Aiacis uerba ſunt hæc. καὶ μὴ πρὸς ἐχθρῶν του κατοπτευθεὶς πάρος ῥιφθῶ κυσὶ πρόβλητος, οἰωνοῖς θ' ἕλωρ. hac eadem de re diximus non nulla ad Od. XXVIII. lib. I.

Eſquilinæ alites] ita reperi ſcriptum in omnibus libris manuſcriptis: neque attentior ijs, qui hoc loco legi uolunt Eſquiliniæ. nam ab Eſquilijs colle vrbis Romæ, dicuntur aues Eſquilinę, quę in illo colle uolitare ſolent. diphthongum autem ſequente uocali non elidi non eſt nouum, ut dicemus ad Od. XI. huius libr. Iam verò quod ad primam ſyllabam attinet, ea conſtat ex. e. uocali, non diphthongo æ. & ex s. conſonante, non x. Atque hanc ſcripturam comprobant cùm antiqua marmora, tùm manuſcripti codices, ut omittam, quòd apud Dionyſ. Halic. libr. 2. Ῥωμ. ἀρχ. ita ſcriptum eſt hoc nomen ἐσκύλινον λόφον, & item alijs locis.

Neque hoc parentes (heu) mihi ſupereſt.] acerbum quidem, & luctuoſum eſt parentibus, ipſos ſuperſtites eſſe liberis: ſed magnum tamen illis affert ſolatium, uidere eos, quorum opera hi morte immatura interierint, quàm acerbiſſimas pœnas perſoluere. hoc igitur dicit puer. erunt quidem mihi parentes (quo nihil eis grauius accidere poteſt) ſuperſtites: ſed hoc ſolatio tamen ſuum luctum, mærorem que lenient, ac leuabunt, quod vos inſepultas, ac proiectas, a canibus, lupis, & auibus dilacerari uidebunt:

IN MALEDICVM. Ode 6.

QVID immerenteis hoſpites uexas canis,
Ignauus aduerſum lupos?
Quin huc inaneis, ſi potes, uertis minas:
Et me remorſurum petis?
Nam, qualis aut Moloſſus, aut fuluus Lacon,
Amica uis paſtoribus,
Agam per altas aure ſublata niueis,
Quęcunque pręcedet fera.
Tu, cum timenda uoce compleſti nemus:
Proiectum odoraris cibum.
Caue: caue. nanque in malos aſperrimus
Parata tollo cornua:
Qualis Lycambæ ſpretus infido gener,
Aut acer hoſtis Bupalo.
An, ſi quis atro dente me petiuerit,
Inultus vt, flebo, puer?

immerentes] immeritos, nihil commeritos.

canis] Marcus Tull. in oratione pro Roſcio Amerino accuſatores cum anſeribus, & canibus comparat: *alios enim eſſe, qui clamare poſſint tantum, non etiam nocere: alios, qui latrare, & mordere poſſunt.* illos anſeribus: hos canibus eſſe ſimiles. eadem ratione maledicos homines canes appellare licet. Itaque Menæchmus ille apud Plautum, Hecubam eò canem ait cœptam eſſe appellari, quòd, quencunque aſpexerat, in eum omnia mala ingerebat.

lupos] eos, qui remordere poſſunt.

Moloſſus.] canis magnus, & procerus, quales naſcuntur in Epiro. infrà ſaty. VI. lib. I. *ſimul domus alta Moloſſis Perſonuit canibus.* Lucret. lib. 5. *Irritata canum cum primum magna Moloſſum Mollia ricta tremunt duros nudantia denteis.* Virg. Georg. III. *Veloces Spartæ catulos, acremq; Moloſſum Paſce ſero pingui.*

Lacon] canis Laconicus, ſeu Lacedæmonius. Virg. Amyclæum nominat Georg. III. *Armaq;, Amyclæumq; canem, Creſſamq; pharetram.*

Amica vis paſtoribus] φίλη, amantiſſima paſtorum. Theocr. εἰδ. ε. κύνα φιλοποίμνιον dicit, id eſt, canem amicum gregi.

Agam] perſequar, vrgebo, διώξω. vt Virgil. Aen. VII. de canibus. *Vt ceruum ardentes agerent.* Oda ſeq. *Acerba fata Romanos agunt.* epiſt. ad Auguſt. *Nanem agere.*

Quæcunque præcedet fera] quiſquis erit improbus, & maledicus.

Tu, cum timenda voce, &c.] tu poſteaquam diu, multumque latraſti, cibo tibi oblato nares admoues, & tum latrare deſinis. allegoria eſt. ſignificat enim hunc lingua promtum eſſe, voceque admodum valere: ſed re & factis ignauum.

Qualis Lycambæ ſpretus] id eſt, qualis Archilochus: qui Lycamben ſocerum propterea, quòd ille filiam ſuam ſibi iam deſponſam mutata voluntate ſe daturum negarat, tam maledicis, & contumelioſis verſibus inſectatus eſt, vt illum ægritudini animi remedium ſuſpendio quærere coegerit, atq; ad idem mortis genus ſponſam quoque ſuam adegerit. infr. epiſt. ad Mæcen. III. lib. I. *Nec ſocerum quærit, quem verſibus oblinat atris, Nec ſponſæ laqueum famoſo carmine nectit.* & in epiſt. de arte poet. *Archilochum proprio rabies armauit iambo.*

Aut acer hoſtis Bupalo] Hipponax poeta iamborum item ſcriptor, Archilocho ætate poſterior: qui, vt tradit Dionyſ. Halicarn. trimetrum Archilochium de induſtria in ſcazontem inflexit, vt vehementius feriret. M. Tull. lib 7. epiſt. de Tigellio. *eumq; addictum iam tum puto Calui Licinij Hipponacteo præconio. Hipponacti* (inquit Plinius lib 36. cap. 5.) *notabilis fœditas vultus erat. quamobrem imaginem eius laſciuia iocorum Bupalus, & Anthermus ſculptores fratres propoſuere ridentium oculis. Quod Hipponax indignatus amaritudinem carminum diſtrinxit in tantum, vt credantur aliquibus ad laqueum eos compuliſſe: quod falſum eſt. complura enim in finitimis inſulis ſimulacra poſteà fecere, ſicut in Delo, quibus ſubiecerunt carmen, non viribus tantum cenſeri Chium, ſed & operibus Anthermi filiorum.* Bupalo autem legendum eſſe non Bubalo, & libri ferè omnes veteres fidem faciunt, & illa declarant, quæ extant libro 3 epigr. Græc. in Hippon. Ὦ ξεῖνε φεῦγε τὸν χαλαζεντὴ τάφον, Τὸν φρικτὸν Ἱππώνακτος. οὗτε χ᾽ ἁ τέφρα Ἰαμβιάζει Βουπάλειον ἐς στύγος, &c.

Inultus vt flebo puer?] frequens eſt his generibus loquendi Homerus, non me terrebis, vt puerum. non te extimeſcam, vt puer. vno contenti erimus exemplo. Hector Achilli ἰλιάδ. υ. Πηλείδη, μὴ δή μ᾽ ἐπέεσσί γε νηπύτιον ὥς,

Ἐλ-

Ἔλπεο δειδίξεσθαι, id eſt, Pelide, ne ſpera te mihi, vt puero, terrorem incuſſurum. ſic igitur Horatius hoc loco. an, ſi quis mihi maledixerit, confugiam ad fletum, & lacrymas inultus, vt puer, qui dolorem ſuum nulla alia ratione vlciſci poteſt? minimè verò.

IN BELLVM CIVILE GESTVM. Ode 7.

Contra Brutum & Caſsium.

QVO, quò ſceleſti ruitis? aut cur dexteris
Aptantur enſes conditi?
Parumne campis, atque Neptuno ſuper
Fuſum eſt Latini ſanguinis?
Non ut ſuperbas inuidæ Carthaginis
Romanus arceis ureret:
Intactus aut Britannus ut deſcenderet
Sacra catenatus uia:
Sed ut, ſecundum uota Parthorum, ſua
Vrbs hęc periret dextera.
Neque hic lupis mos, nec fuit leonibus
Vnquam, niſi in diſpar, feris.
Furor ne cęcus, an rapit uis acrior?
An culpa? reſponſum date.
Tacent: & ora pallor albus inficit:
Menteſque perculſæ ſtupent.
Sic eſt. acerba fata Romanos agunt,
Scelusque fraternæ necis,
Vt immerentis fluxit in terram Remi
Sacer nepotibus cruor.

COMMENTARII.

ſceleſti] impij, qui bellum ciuile meditemini. in quo ciuem à ciue interfici neceſſe eſt.

aut cur dexteris, &c.] cur enſes vagina tecti nudantur, & diſtringuntur?

Non vt ſuperbas, &c.] non vt Romanus miles Carthaginem, quæ de imperio cum populo Rom bello ancipiti diu decertauit, ſeu (vt ait Paterculus priore libro) quæ imperij Ro. diu æmula fuit, euerteret, atque incenderet, neque vt Britanni nondum bello laceſſiti, aut nondum domiti, vincti per triumphum ducerentur: ſed vt Roma ſua manu labefactata concidèret.

deſcenderet] erat enim via Sacra decliuis à Carinis ad forum: deinde accliuis ad capitolium. M. Tull. lib. 4. epiſt. ad Att. *Itaque ad tertium Id. Nouemb. cum ſacra uia deſcenderem, inſecutus eſt me.*

vota] optata, ut ſat. VI. lib. 2. *Hoc erat in uotis.* epiſt. de arte. *uoti ſententia compos.* & in reſponſ. Canid. Od. XVII. inf. *Si tardiora fata te uotis manent?*

niſi in diſpar]. genus, ſeu animal.

Furor'ne cæcus] inſania'ne vos agit præcipites, an vis aliqua maior, nempe θεοῦ βία, ſeu θεοβλάβεια, ſeu θεόπεμπτος συμφορά, an culpa?

& ora pallor albus. &c.] Virgil. Aen. 4. *Hæc eſſata ſilet, pallor ſimul occupat ora.*

Menteſque perculſæ ſtupent] obſtupuerunt. Hom. ὀδ. ω. *Τέκνον ἐμὸν, θυμός μοι ἐνὶ ςήθεσσι τέθηπεν.* percellere autem eſt ita commouere, vt proruas ac proſternas: peruertere, euertere. infra Od. XI. *Amore perculſum graui.*

Sceluſque fraternę necis] vult bella ciuilia ex ſcelere Romuli, qui fratrem Remum interfecit, à Dijs immortalibus in Romanos eſſe immiſſa, atque inuecta. Virg. Georg. I. refert accepta periurio Laomedontis, *ſatis iampridem ſanguine noſtro Laomedonteæ luimus periuria gentis.*

Vt immerentis] Poſteaquam Remus immeritò, & iniuria à fratre Romulo interfectus eſt.

ſacer] pernicioſus, execrabilis, vt ſuprà *ſacrum Ilium* dixit Od. XIX. lib. 3. quanquam mihi magis placet ideò ſacrum dici, quia Troiana mœnia à Dijs ſtructa ſunt. & Catull. ad Virronem, *Si cui, Virro, homini ſacer alarum obſtitit hircus*, &c.

IN ANVM LIBIDINOSAM. Ode 8.

ROGARE longo putidam te ſæculo,
Vireis quid eneruet meas?
Cum ſit tibi deus ater: & rugis uetus
Frontem ſenectus exaret:
Hietque turpis inter aridas nateis
Podex, uelut crudę bouis?
Sed incitat me pectus, & mammę putres,
Equina quales ubera:
Venterq; mollis, & femur tumentibus
Exile ſuris additum.
Eſto beata: funus, atque imagines
Ducant triumphales tuum:
Nec ſit marita, quæ rotundioribus
Onuſta bacis ambulet.
Quid? quòd libelli Stoici inter Sericos
Iacere puluillos amant?
Illitterati num minus nerui rigent?
Minus'ue languet faſcinum,
Quod ut ſuperbo prouoces ab inguine,
Ore allaborandum eſt tibi?

COMMENTARII.

Rogare longo putidã, &c.] Præciſio eſt, qua vtimur in indignationibus. ſubaudiendum enim, verum ne eſt? oportet ne? ferendum ne eſt? aut ſimilia. ſic infrà ſat. IIII. lib. 2. *Ten' lapides Parios lutulenta radere palma?* Cic. pro Roſc. Amerino, *Eſſe ne quenquam tanta audacia præditum?* Idem Philipp. XIIII. *quenquam ne fuiſſe tam ſceleratum, qui hac fingeret?* Terent. in And. *Nihil ne eſſe proprium cuiquam,* Idem in Phorm. *Tantá'ne affectum hominem quenquam eſſe audacia?* Iterum Horat. ſat. VIII. lib. 2. *Te ne, ne ego accipiar lautè, torqueri omni Sollicitudine diſtrictum?* ſic Ariſtoph. in Pluto. τὸ γὰρ ἀντιλέγειν τολμᾶν ὑμᾶς, ὡς οὐ πάντ᾽ ἐς᾽ ἀγαθ᾽ ὑμῖν διὰ τὴν πενίαν; vbi tale quiddam ſubaudiri annotat ſcholiaſtes, τίς ἂν ἀκέων ἀνάσχοιτο; vel πῶς οὐκ ἄν εἴη φορτικόν;

longo ſęculo] longa ætate. ὑπερβολή. nam cum ætas triginta: ſæculum centum annorum ſpatio terminetur, vix credibile eſt hanc mulierẽ tandiu vixiſſe

eneruet] infirmet, frangat, ad Venerem ineptum reddat.

& rugis vetus Frontem ſenectus] & cum ſenectus frontem tibi rugoſam effecerit. frons exarata, rugoſa eſt intelligenda per tralationem.

Hietque turpis inter] & cum tibi ſit podex ita hiulcus, & patens, vt podex crudæ bouis, id eſt, quæ cruditate laborat, quę cibum non concoquit, ideoque cibum non cõtinet, ſed crudum eijcit. ineſt autem flagitioſa in his verbis obſcenitas. ſignificat enim hanc vetulam eſſe εὐρύπρωκτον.

Sed incitat me pectus, &c.] amara ironia eſt, hoc modo. Sed debent me pectus aridum, & mammæ flaccidæ, putreſque, & venter mollis ad Venerem incitare.

Equina. quales vbera] id eſt, mammę putres, tales, qualia ſunt equina vbera, ſic enim loquuntur Latini. At Horatius Græcorum morem loquendi ſecutus eſt, apud quos id prouocabulum, quod referendi vim habet, cum eo nomine quod antecedit, congruere ſolet, nulla habita eius, quod ſequitur, ratione. vt Plato lib. nono de rep. in princip. τούτου δὲ ἐνδεῶς ἔχοντος, ἀσαφεστέρα ἔσται ἡ ζήτησις, ἣν ζητοῦμεν. ſic L. Luceius M. T. Ciceroni lib. v. epiſt. *Si ſolitudine delectaris, cum ſcribas, & aliquid agas eorum, quorum conſueſti, gaudeo.*

& femur tumentibus, &c.] femur exile cum ſuris tumidis, vel tabem, vel aquam inter cutem, vel languorem totius corporis, & ἀτροφίαν vel ſimilem aliquem morbum ſignificat.

Eſto beata: funus atque] conceſſio eſt. eſto quantumuis diues, & nobilis: imagines in funere tuo circumlatæ antiquitatem tui generis declarent. ſolebant enim in pompa funebri maiorum imagines, præſertim eorum, qui triumphaſſent, & res pręclaras geſſiſſent, præferri. M. Tull. de orat. 2. *Quid illam anum* (Iuniam, quę effertur) *patri nunciare vis tuo? quid illis omnibus, quorum imagines duci vides? quid maioribus tuis?*

bacis] gemmis, lapillis, ſat. III. lib. 2. *aceto Diluit inſignem bacam.*

amant] ſolent, vt ſuprà Od. III. lib. 2. *umbram hoſpitalem conſociare amant.* Quid, quod inter puluillos molles, & delicatos, philoſophorum libros eorum, quorum diſciplina ſeueriſſima eſt, adhibere, & oſtentare ſoles?

Illitterati num minus nerui rigent] num mentulę minus arriguntur, ſi ſunt ineruditæ: num mentulę ſine litteris non arriguntur?

Minusve languet faſcinum, &c.] hic verſiculus coniungendus eſt cum duobus, qui deinceps ſequuntur, & interrogationis nota ei appoſita, ad finem vltimi transferenda. Sed mihi prius exorandæ ſunt aures verecundiores,

vt mihi ignoſcant,ſi,dum huiuſmodi locos explico,verbis flagitioſis,& obſcenis vtar. nam vel intacti erant mihi relinquendi: vel,ſi ſententiam verborum exprimere meæ partes erant, id commodè facere ſine verborum turpitudine non poteram. *faſcinum* igitur hoc loco mentulam ſignificat,vt in Priapeis, *Pædicabere faſcino pedali.* ſignificat autem hāc anum ita eſſe deformem,victam, rugoſam, putidam, vt ad eam nemo arrigere poſſit, niſi ea mentulam languidam, & iacentem ore exſuſcitet. hęc igitur erit ſententia, Mentula, quam tu turpiſſimè ore & lingua mulcendo excitas, & erigis, minusne iecircò languida eſt, quòd ore tuo prouocata arrigitur? profectò nihilominus languida eſt. nam quantumuis licet ore obſceniſſimo, atque impuriſſimo eam prouoces, tandiu ſtat,quandiu eam permulces,& lingis: ſimulatque verò deſiiſti mulcere, & cum tuam libidinem explere conaris, concidit, ventris tui mollitudine, femorum exilitate,frontis rugis, reliqua denique totius corporis deformitate offenſa.

ſuperbo] faſtidioſo:quia contemnit te.

Ore allaborandum eſt tibi?] ore tibi præterea laborandum eſt? ore tibi permulcenda & adiuuanda mentula eſt?

AD MAECENATEM.

Præſentit voluptatem,quam percipiet, cum Auguſtus de Antonio, & Cleopatra triumphum aget.

QVANDO *repoſtum Cęcubum ad feſtas dapes,*
Victore lętus Cęſare,
Tecum ſub alta (ſic Ioui gratum) domo
Beate Męcenas,bibam,
Sonante mistum tibijs carmen lyra,
Hac *Dorium*, *illis* Barbarum?
Vt nuper, actus cum freto Neptunius
Dux fugit uſtis nauibus,
Minatus urbi uincla quę detraxerat
Seruis amicus perfidis.
Romanus (eheu poſteri negabitis,)
Emancipatus fœminæ,
Fert uallum,& arma miles:& ſpadonibus
Seruire rugoſis poteſt:
Interque ſigna turpe militaria
Sol aſpicit conopeum.
Ad hunc frementeis uerterunt bis mille equos
Galli canentes Cæſarem:
Hoſtiliumque nauium in portu latent
Puppes ſiniſtrorſum citæ.
Io triumphe, tu moraris aureos
Currus,& intactas boues

Io triumphe, nec Iugurthino parem
Bello reportaſti ducem,
Neque Africano: cui ſuper Carthaginem
Virtus ſepulcrum condidit.
Terra, marique uictus hoſtis, Punico
Lugubre mutauit ſagum:
Aut ille centum nobilem Cretam urbibus
Ventis iturus non ſuis,
Exercitatas aut petit Syrteis Noto:
Aut fertur incerto mari.
Capaciores affer huc, puer, ſcyphos,
Et Chia uina, aut Lesbia:
Vel, quod fluentem nauſeam coerceat,
Metire nobis Cæcubum.
Curam, metumque Cæſaris rerum iuuat
Dulci Lyæo ſoluere.

COMMENTARII.

repoſtum] repoſitum, reconditum, vt Od.xxviii.lib.3. *prome reconditum Lyde ſtrenua Cæcubum.*

victore lætus Cæſare] in prælio nauali aduerſus Anton. & Cleop.

Sonante miſtum tibiis] ſic Od.1.lib.4. *lyraq; & Berecynthia Delectabere tibiæ Miſtis carminibus non ſine fiſtula.* & Od.xix.lib.3. *cur Berecynthiæ Ceſſant flamina tibiæ?* cod. Facr. & vnus Vatic. habent *Sonante mixtis tibijs carm.* &c. quæ ſcriptura mihi non diſplicet.

Hac Dorium, illis barbarum] lyra ſonante carmen Dorium; tibijs barbarum. Per barbarum autem vel Phrygius modus, vel Lydius ſignificatur, licet aliter dicat Glareanus. Nã Atheneus lib.14. tradit ex Heraclida Pontico lib.3. de muſica, quemadmodum tria totius Græciæ genera ſunt, nẽpe Dores, Aeoles, Iones: ità treis harmonias eſſe duntaxat, Doriam ſeu Doricam, Aeoliam, Ioniam. Phrygia autem, & Lydia à barbaris, qui Pelopem in Peloponeſum veniẽtem ſecuti ſunt, manauit. Ac Doria quidem grauior, virilior, ſeuerior, & pœnè dicam, triſtior fuit: cui non admodum diſſimilis erat Ionia antiqua, quæ degenerauit poſteà, à barbaris mutata & corrupta. Aeolia verò remiſſior, hilarior, mollior denique, & ad res amatorias aptior habebatur. Sed præſtat hac de re ipſa Heraclidæ verba aſcribere. Ἁρμονίας γὰρ εἶναι τρεῖς· τρία γὰρ καὶ γενέσθαι Ἑλλήνων γένη, Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Ἴωνας. Οὐ μικρᾶς οὔσης διαφορᾶς ἐν τοῖς τούτων ἤθεσι, Λακεδαιμόνιοι μάλιστα τῶν ἄλλων Δωριέων τὰ πάτρια διαφυλάττουσι. Lucianus quoque in Harmonide his conſentanea ſcribit, καὶ ἑκάστης ἁρμονίας διαφυλάττειν τὸ ἴδιον, τῆς Φρυγίου τὸ ἔνθεον, τῆς Λυδίας τὸ βακχικὸν, τῆς Δωρίου τὸ σεμνὸν, τῆς Ἰωνικῆς τὸ γλαφυρόν. id eſt, &, quod cuiuſque harmoniæ proprium eſt, ſeruare: Phrygiæ concitationem, & furoris diuini ſimilitudinem quandam: Lydiæ, agitationem Bacchicam: Doriæ, grauitatem ſeueritatis plenam: Ionicæ hilaritatem lepidam, & concinnam. & Ariſtoteles lib.8. de rep. eo loco, vbi de harmoniarum diſſimilitudine diſputat,

oſtendens

oſtendens ex diſſimilibus cantibus aliter atque aliter affici auditores, Doriam harmoniam ſolam ex omnibus ait moderatos, ſedatos, temperatos affectus in animis auditorum ingenerare. Verba Ariſtot. ſunt hæc, *Εὐθὺς γὰρ ἡ τῶν ἁρμονιῶν διέστηκε φύσις, ὥστε ἀκούοντας ἄλλως διατίθεσθαι.* &c. In eod. libro Phrygiã harmoniam ait non rectè à Socrate eſſe relictam ac retẽtam cum Doria, præſertim cum ex organis tibias reiecerit. habet enim (inquit Ariſtot.) eandem vim in vocibus Phrygia harmonia, quam tibia in organis. Nam vtraque ad animos concitandos & permouendos valet. Sed plura de his lege apud Platon. lib. 3. de rep. & apud Ariſtotelem lib. 8.

actus] fugatus, *διωχθείς*. agere enim interdum valet inſequi, *διώκειν*, vt ſup. Od. VI. *Agam per altas aure ſublata niues*: quemadmodum (inquit) nuper fecimus cũ victus eſt Sex. Pompeius in freto Siculienſi, nempe ante pugnã Actiacã.

Neptunius Dux] Sext. Pompeius Magni filius, qui ſe Neptuni filium prædicabat.

Minatus vrbi vincla] minatus ciuibus Rom. ſeruitutem, quam ſeruis & fugitiuis ademerat. ſup. Od. IIII. *Contra latrones, atque ſeruilem manum.*

Romanus] nunc redit ad victoriam Actiac. ſpe. præceptam, & ad Anton.

eheu, poſteri negabitis] negabitis vnquam factum eſſe, vt incredibile quiddam, & à ciuis Romani ingenio, atque indole alienum.

Emancipatus] Antonius traditus fœminæ Cleopatræ. Emancipatus, id eſt poteſtati permiſſus, & pœne dicam, in manum datus. Emancipare enim non eſt id propriè, quod quidã & litteratum, & iuris ciuilis imperiti exiſtimant, patria poteſtate liberare. Nam quamuis hoc quoque ſignificet, non eſt tamen hæc propria huius verbis ſignificatio: ſed tralata, & ex ſimulata illa, ſeu (vt loquuntur) imaginaria venditione, quæ in emancipationibus intercedebat, nata. mancipare enim dicebatur emtor, id eſt, quaſi manu capere: emancipare venditor, id eſt, è manu dimittere, & alteri tradere. Sic Plautus in Bacchid. *nunc mulier tibi me emancupo: tuus ſum, tibi operam do.* M. Tull. in Catone maiore. *ita ſenectus honeſta eſt, ſi ſe ipſa defendit, ſi ius ſuum retinet, ſi nemini emancipata eſt.* ſic enim legit Nonius Marcellus, non vt vulgo, *mancipata*. & lib. I. de finibus, *Quid L. Torquatus, is qui Conſul cum Cn. Octauio fuit: cum illam ſeueritatem in eo filio adhibuit, quem in adoptionem D. Silano emancipauerat,* &c. & Philipp. 2. *tum iſte venditum, atque emancipatum Tribunatum conſilijs veſtris oppoſuit.* Rectè igitur Feſtus, *Emancipati duobus modis intelliguntur, aut ij qui ex patris iure exierunt, aut ij qui aliorum fiunt dominij: quorum vtrumque fit emancipatione,* id eſt (vt ego interpretor) traditione.

fert vallum] miles Romanus, vt intelligamus quantũ interſit inter diſciplinam militarẽ hodiernã, & veterem illam Romanã, ferebat plus dimidiati mẽſis cibaria, ferebat ſi quid ad vſum vellet, ferebat vallum, vt ſcribit M. Tull. Tuſcul. 2. *nam ſcutum, gladium, galeam, in onere noſtri milites non plus numerant* (inquit idem) *quam humeros, lacertos, manus. arma enim membra militis eſſe dicunt.* ſed hæc ſub imperio fęminæ perferre turpe eſt.

ſpadonibus Seruire rugoſis] qui erant in comitatu Cleopatræ. ſup. Od. XXXVII. lib. I. *Contaminato cum grege turpium Morbo virorum.* Propert. lib. 3. *Et famulos inter fœmina trita ſuos.*

Conopeum] *κωνωπεῖον* nominant Græci velum ad culices excludendos, atque arcendos comparatum: quos illi *κώνωπας* dicunt. Quod autem ſyllaba huius nominis ea, quæ eſt vltimæ proxima, corripitur ab Horatio, & item à Propertio lib. quem modo commemoraui, *Fœdaq; Tarpeio conopea tendere ſaxo*, id minus eſt vſitatum. Nam diphthongus Gręca ει fere ſemper à Latinis vertitur

in

longa,ut cichorea,chorea, Alexandrea, ſiue Alexandria. Sed cur turpe conopeum? quia molle,& delicatum,& thalamis aptum,non caſtris,aut militię neque Romanæ grauitati,ac diſciplinæ decorum.

Ad hunc] Antonium. Iam hoc totum, *ad hunc uerterunt*, idem valet,quod, huic aduerſi fuerũt,vel cõſtiterũt.Nã nomẽ *aduerſus* ex præpoſit. ad, & vertẽdo factũ eſt.vnde *uēti aduerſi,fortuna aduerſa,prælĩu aduerſũ*:& *aduerſi hoſtes*,qui terga nõ vertunt,& *aduerſa naues*,quæ prorã habẽt obuerſã,ſeu aduerſam. Cæſar.li.3. de bello Gall. *circiter* CCXX. *naues eorum paratiſſimæ,atque omni genere armorum ornatiſſ.è portu profectæ,noſtris aduerſæ conſtiterunt*. Contrà *auerſi*, qui terga vertũt. Idem lib.1.de bell.Gall. *cum ab hora ſeptima ad ueſperum pugnatum ſit, auerſum hoſtem nemo uidere potuit.*

frementeis] vſitatum equorum epithetum. ſic ſup. Od.XIIII. lib.4. *et frementem Mittere equum medios per igneis*. Virg. Georg.1. *tuq; o,cui prima frementem Fudit equum magno Tellus percuſſa tridenti, Neptune*.&c.

Galli] proinde ac ſi dicerent:Galli Antonium reliquerunt, atque ad Cæſarem transfugerunt: Romani autem ſpadonibus Aegyptijs ſeruire maluerunt. Fortaſſe ſignificat Gallos equites Amyntæ,aut Deiotari,qui ambo ab Antonio ad Cæſarem transfugerunt. Iam quòd equites commemorat, cum agatur de pugna nauali, notum eſt ex Plutarcho, aliiſq;, Cæſari & Antonio eodem tempore, quo claſſes erant ad pugnam naualem paratæ, fuiſſe etiam in terra, & in littore exercitus aduerſarios, pedeſtres & equeſtres.

Hoſtiliumq; nauium] & hoſtilium nauium puppes, id eſt, naues hoſtiles: vel propriè poſteriores nauium partes, fugam & Alexandriam ſpectantes in portu deliteſcunt. *citæ* habent omnes libri manu ſcripti: quod nomen alij interpretantur,ad fugam paratæ,& expeditę: ad fugiendum, quàm ad pugnandum aut vincendum paratiores. quam ſententiam confirmat Plutarch. in Antonio,his verbis, de Cleopatra loquens. ἤδη πρὸς φυγὴν ὁρῶσα, καὶ τιθεμένη τὰ καθ' ἑαυτὴν οὐχ ὅπου πρὸς τὸ νικᾶν ἔσαι χρήσιμα, ἀλλ' ὅθεν ἄπεισι ῥᾷστα τῶν πραγμάτων ἀπολλυμένων, id eſt, iam fugam ſpectans, & res ſuas ita inſtruens & adornans, non vt ad vincendum eſſent accommodatæ, & vtiles, ſed quo modo rebus perditis facillimè ſe reciperet. alij ſimpliciter, celeres,vt Homer.& cęteri Græci θοὰς νῆας dicunt. ſed nonnulli *ſitæ* legunt, & ita habent quidam lib. typis excuſi, vt intelligamus Cleopatrę naues LX. poſt ſiniſtrum cornu collocatas: cui præerat Cælius.

Io triumphe,tu mor.] id eſt, tu nimis tardus es, currus ipſi triumphales parati ſunt: tu eis in mora es. Erat autem *Io triumphe* vox militum Imperatorem triumphantem proſequentium. quod declarat T.Liuius lib.45. his verbis, *Militum quidem propria eſt cauſa: qui & ipſi laureati, & quiſque donis,quibus donati ſunt, inſignes, triumphum nomine cient*. & Varro lib.5.de ling.lat. *Triumphare appellatum, quòd cum imperatore redeuntes milites clamitant per urbem in Capitolium euntes, io triumphe.*

ducem] Marium cuius legato Syllæ Iugurtha vinctus traditus eſt, & ab eo Marium deductus. auctores Salluſt.& Plutarch.

neque Africano] neque Africano bello parem Auguſto ducem reportaſti,nempe P.Cornelium Scipionem Africanum minorem.

cui ſuper Carthaginem Virtus,&c.] id eſt, qui ſua virtute Carthaginem vrbem olim potentiſſimam ac florentiſſimam deleuit, atque euertit, ſepulcrumque ſibi ſuper eius ruinas poſitum, atque extructum ampliſſimum, atque ad ſempiternã hominum memoriam clariſſimum cõparauit. Nam videtur mihi hoc ſignificare Horatius, gloriam, & immortalitatẽ P.Cornelij Scipionis

Africani minoris mortui in euerſione & exciſſione Carthaginis poſitam eſſe, quia illius vrbis buſtum ac funus, ipſi Africano ſit inſtar magnificentiſſimæ ſepulturæ, quæ non ſinat illum iacère inſepultum. M. Tull. in orat. contra Rull. *Quam* (de Carthagine loquitur) *P. Africanus nudatam tectis, ac mœnibus, ſiue ad notandam Carthaginenſium calamitatem, ſiue ad teſtificandam noſtram uictoriam, ſiue ad oblatam aliquam religionem, ad æternam hominum memoriam conſecrauit.* Idem Off. 1. *At Carthaginem & Numantiam funditus ſuſtulerunt.* ex quib. duobus M. Tull. locis, & ex hiſtoria cum inter omnes conſtet Carthaginē funditus à Scip. fuiſſe euerſam, hanc huius loci ſententiam eſſe arbitror, Carthaginem euerſam & deletam P. Corn. Scipioni Africano L. Pauli filio ſepulcri loco eſſe. Quemadmodum enim dum manent ſepulcrorum monimenta, manet & eorum, qui in eis conditi ſunt, memoria: ſic dum extabūt Carthaginis ruinæ, ſeu potius dum extabit dirutę Carthaginis memoria, Scipionis virtus ac victoria celebrabitur. atque hanc explicationem huius loci confirmat Paterculus his verbis, *Eam urbem* (nempe Carthaginem) *magis inuidia imperij. quam ullius eius temporis noxia inuiſam Romano nomini P. Scipio funditus ſuſtulit, fecitque ſuæ uirtutis monimentum, quod fuerat aui ſui clementiæ.*

Punico Lugubre mutauit ſagūm] hoc dicit, Punico, id eſt, purpureo ſago poſito, lugubre ſumſit. vide annot ad Od. xvi. lib. 1.

Aut ille centum nobilem, &c.] ſic ſup. Od. xxvii. lib. 3. *centum tetigit potentem Oppidis Creten.*

non ſuis] id eſt, aduerſis, inimicis

Exercitatas] vſitatius erat *exercitas*, id eſt: vexatas, vt Od. xiiii. lib. 4. *Indomitas propè qualis undas Exercet Auſter Pleiadum choro.* & M. Tull. pro Milone. *Quid enim nobis duobus iudices laborioſius? quid magis ſollicitum, magis exercitum dici, aut fingi poteſt?* T. Liuius lib. 49. de Catone, *ſimultates multo plures & exercuerunt eum, & ipſe exercuit eas.* Catull. ad Manlium, *Nam, mihi quam dederis duplex Amatunſia curam, Scitis, & in quo me exercuerit genere.* nam mendosè proximo verſiculo legitur in omnibus exemplaribus, *corruerit.* Virg. Aen. 3. *nate Iliacis exercite fatis.* de Syrtibus diximus ſuprà ad Od. xxii. lib. 1.

Aut fertur incerto mari] errat, neſciens quò in ſinu, quaue in regione maris nauiget.

Capaciores affer huc, &c.] affer maiores calices, vt bibamus liberalius. ſic ſatyr. vii. lib. 2. *Et calices poſcunt maiores.* quod Greci dicunt, *αἰτεῖν μείζους* ſubaud *κύλικας.* Athenæus lib. 11. *αἰτουντος δὲ τοῦ γραμματικοῦ Λεωνίδου μεῖζον ποτήριον*, &c. M. Tull. autem Verr. 3. *fit ſermo inter eos, & inuitatio, ut Græco more biberetur. hoſpes hortatur. poſcunt maioribus poculis.* ad quem locum annotat Aſcon. Pædianus *poſcunt*, id eſt, *prouocant.* ſed mihi videtur hoc quoque loquendi genus à Græcis expreſſum. ſic enim loquuntur *αἰτεῖν πιεῖν μεγάλῃ κύλικι.* Athen. lib. 15. *ἐπὶ τούτοις ὁ Οὐλπιανὸς ᾔτει πιεῖν μεγάλῃ κύλικι.* & ita Plaut. in rudente. *Neptunus magnis poculis hac nocte eum inuitauit.*

Vel, quod fluent. nauſ. coerc.] quamobrem vinum Cæcubum dicatur hic vim habere nauſeę coercendæ, ex iis quę ſuprà ad Od. xx. lib. 1. de hoc vino annotauimus, intelligere licet, nempe eſſe *πληκτικὸν*, id eſt, ſenſum pungere, ac ferire. nam, quæ pungunt, mordent ac feriunt ſenſum, ea nauſeam ſedant.

Curam, metumque, &c.] ſuprà Od. vii. lib. 1. *nunc uino pellite curas.* Iam de hoc genere loquendi *ſoluere metum*, & *ſoluere curam* diximus ad Od. xii. lib. 1.

Lyæo ſoluere] alludit ad Græcum nomen Lyæi, id eſt, Bacchi: quod ductum eſt à verbo *λύειν*, id eſt, ſoluere: interpretatioque nominis eſt. ſic M. Tull.

pro

pro Roſcio Amerino alludens ad Chryſogoni Syllæ liberti nomen *Venio nunc ad illud nomen aureum Chyſogoni.* Idem Philipp. x i. *Lyſidicum ipſum Græco uerbo qui omnia iura diſſoluit.*

IN MEVIVM. Ode 10.

Naufragium ei precatur.

MALA ſoluta nauis exit alite,
Ferens olentem Meuium.
Vt horridis utrunque uerberes latus,
Auſter memento, fluctibus.
Niger rudentes Eurus inuerſo mari,
Fractosq́; remos differat.
Inſurgat Aquilo, quantus altis montibus
Frangit trementeis ilices.
Nec ſidus atra nocte amicum appareat:
Qua triſtis Orion cadit.
Quietiore nec feratur æquore,
Quàm Graia uictorum manus:
Cum Pallas vſto vertit iram ab Ilio
In impiam Aiacis ratem.
O, quantus inſtat nauitis ſudor tuis,
Tibiq́; pallor luteus,
Et illa non uirilis eiulatio,
Preces & auerſum ad Iouem:
Ionius udo cum remugiens ſinus,
Noto carinam ruperit.
Opima quòd ſi præda curuo littore
Porrecta mergos iuueris:
Libidinoſus immolabitur caper,
Et agna tempeſtatibus.

COMMENTARII.

Mala alite] malo auſpicio, ſup. Od. xv. lib. I. *mala ducis aui domum, Quem multo repetet Græcia milite.*

olentem] tetri odoris hominem: qui odor ex alis exiſtit, ſed non in omnibus æquè grauis: in rufis, in edacibus, in immundis, atque illotis plerunque intolerabilis. *naſorum peſtem* appellat Catullus, vt alibi dicemus.

Vt horridis vtrunque verberes latus, &c.] optat ei nauigationem incommodam, atque aduerſam: denique naufragium.

inuerſo] concitato, agitato, ſed in voce *inuerſo* maior vis ineſt. ſignificat enim mare ita eſſe concitatum, vt inuerſum videatur,

differat] diuerſos ferat, diſſipet. ſup. Od. v. huius libri. *inſepulta membra different lupi.* Terent. Adelph. *miſeram me, differor doloribus.* Idem in Andria. *Orationem ſperas inueniſſe ſe, Qua differat te.* Lucret. lib. 2. *Scintillaſq; agere, ac latè differre fauillam.* Plaut in milite glor. *nempe ut aſſimulem me amore iſtius differri.* Itaque quemadmodum hic Horat. *remos differas*, ſic Virg. Aen. 1. *Franguntur remi*, dixit.

ſidus amicum] φίλον, gratum, optatum, ſalutare: nempe Caſtor, & Pollux. ut ſup. Od. xII lib 1.

Nec ſidus atra, &c.] ſic deſcribit aduerſam tempeſtatem, & naufragium Apollon. lib. 2. ὦρτο δὲ κῦμα Κεκληγῶς πνοιῇσι. κελαινὴ δ' οὐρανὸν ἀχλὺς Ἄμπεχεν, οὐδέ πη ἄστρα διαυγέα φαίνετ' ἰδέσθαι Ἐκ νεφέων, σκοτόεις δὲ πέρι ζόφος ἠρήρειστο. Sed omnium, mea quidem ſententia, optimè Virg. lib. 1. Aen. *Eripiunt ſubitò nubes caelumq; diemq;, &c.*

Quietiore] placatiore, tranquilliore, ſedatiore.

Quàm Graia victorum manus] quàm Græci victores, qui vel oẽs ferè naufragio perierunt, vel magnis tempeſtatibus agitati, longiſq; erroribus circumacti, uix tandem nudi, & egentes in patriã redierunt. Agamemnon aũt tot periculis terra, mariq; defũctus, ab Aegiſto & Clytẽneſtra vxore interfectus ẽ.

In impiam Aiacis ratem] Aiacis Oilei. Aiax Oilei filius Locrus pleriſq; Græcis conuectoribus ſuis Troia exſciſſa calamitati, & exitio fuit, propterea quòd Caſſandram Mineruæ ſupplicem in eius templo ſtuprauerat. quo facinore Dea offenſa dicitur etiam oculos auertiſſe. Itaque reuertentibus Græcis, iãq; Eubœæ uicinis, tantos fluctus, tantaſq; tempeſtates excitauit, ut complures naufragio perierint. Neptunus autem, cum ille ad uada Gyræa ſaluus delatus eſſet, dixiſſetq; ſe dijs inuitis ſeruatum eſſe, periculumque effugiſſe, eam uocem tam impiam indignè ferens, ſaxum Gyræum, cui ille inſidebat, dirupit, ac diſcidit: quo facto precipitem illum in medios fluctus exturbauit. auctor Hom. ὀδυσσ. δ. Καί νύ κεν ἔκφυγε κῆρα, καὶ ἐχθόμενός περ Ἀθήνῃ, Εἰ μὴ ὑπερφίαλον ἔπος ἔκβαλε, καὶ μέγ' ἀάσθη· Φῆ ῥ' ἀέκητι θεῶν φυγέειν μέγα λαῖτμα θαλάσσης. Τοῦ δὲ Ποσειδάων μεγάλ' ἔκλυεν αὐδήσαντος. Αὐτίκ' ἔπειτα τρίαιναν ἑλὼν χερσὶ στιβαρῇσιν, Ἤλασε γυραίην πέτρην, ἀπὸ δ' ἔσχισεν αὐτήν, Καὶ τὸ μὲν αὐτόθι μεῖνε, τὸ δὲ τρύφος ἔμπεσε πόντῳ, Τῷ ῥ' Αἴας τὸ πρῶτον ἐφεζόμενος μέγ' ἀάσθη, Τὸν δ' ἐφόρει κατὰ πόντον ἀπείρονα κυμαίνοντα.

O, quantus inſtat nauitis, &c.] quantum ſudabunt nautæ tui in ea, quę tibi impendet, tempeſtate? quantum tu pallebis?

pallor luteus] pallor luridus, fuluus, aurei coloris. ut Catull. ad Iuuent. *Hoſpes inaurata pallidior ſtatua?*

eiulatio] fletus mulebris M. Tull. de leg. II. *Caelius leſſum quaſi lugubrem eiulationem eſſe dicit ſe ſuſpicari* Idem Tuſcul. 2. *eiulatus ne mulieri quidem conceſſus; et hic nimirum fletus eſt, quem* XII. *Tabulæ funeribus uetant adhiberi.*

auerſum] minus audientem preces ut ſup. Od. II. lib. 1. *minus audientem Carmina Veſtam?*

remugiens] iterum, atque iterum murmurans. tralatio eſt à bobus. ut Od. x. lib. 3. *Audis quo ſtrepitu ianua, quo nemus Inter pulchra ſitum tecta remugiat uentis?*

Opima quòd ſi præda curuo littore, &c.] Quòd ſi tu naufragio perieris, & corpus tuum in littus eiectum, præda mergis fuerit, libidinoſus, &c. iuneris autem non iuuerit eſſe legendum peruincunt libri manu ſcripti: duo Vatic. Iann. Faer.

Libidinoſ. immol. cap. Et agn. temp.] caper Baccho potius ſolebat immolari, ut annot. ſuprà ad Od. VIII. lib. 3. *album Libero caprum.* interdum etiã tem-

tempeſtatibus,& item agna. Virg. Aen.v. *uitulos, & tempeſtatibus agnam, Cædere deinde iubet.*

AD PECTIVM. Ode II.

Se amore captum, non poſſe ad verſus faciendos operam, ſtudium've conferre.

PECTI, nihil me, ſicut anteà, iuuat
Scribere uerſiculos, amore perculſum graui:
Amore, qui me, præter omneis, expetit
Mollibus in pueris, aut in puellis urere.
Hic tertius december, ex quo deſtiti
Inachia furere, ſiluis honorem decutit.
Heu me, per urbem (nam pudet tanti mali)
Fabula quanta fui? conuiuiorum & pœnitet:
In queis amantem & languor, & ſilentium
Arguit, & latere petitus imo ſpiritus.
Contraq; lucrum nil ualere candidum
Pauperis ingenium querebar applorans tibi,
Simul calentis inuerecundus deus
Feruidiore mero arcana promorat loco.
Quòd ſi meis inæſtuet præcordijs
Libera bilis, ut hæc ingrata uentis diuidat
Fomenta, uulnus nil malum leuantia:
Deſinet imparibus certare ſummotus pudor.
Vbi hæc ſeuerus te palàm laudaueram:
Iuſſus abire domum, ferebar incerto pede
Ad non amicos, heu, mihi poſteis, &, heu,
Limina dura, quibus lumbos, & infregi latus.
Nunc gloriantis quanlibet mulierculam
Vincere mollitia, amor Lyciſci me tenet:
Vnde expedire non amicorum queant
Libera conſilia. nec contumeliæ graues:
Sed alius ardor, aut puellæ candidæ,
Aut teretis pueri longam renodantis comam.

COMMENTARII.

amore perculſum] tralatio eſt. ſic Virgil. Georg. II. *Quorum ſacra fero ingenti perculſus amore.* percellere propriè ſignificat ita impellere, vt peruertas, quem-

quemadmodum ſuprà diximus. ad O. VII. huius lib. *Menteſque perculſæ ſtupent.* quod quidem exempla ex bonis ſcriptorib. declarabunt. Lucret. lib. I. *Aeriæ primum uolucres te diua, tuumque Significant initum perculſæ corda tua ui.* Idem lib 6. *Nimirum quia cum uehementi perculit ictu, Confinere ex ipſo poſſunt elementa uapori.* Idem lib. V. *regeſque ſuperbi Corripiunt Diuum perculſi membra timore.* Catull. ad Manlium. *Tempore, quo certa Stymphalia monſtra ſagitta Perculit.* Virg. Aen. V. *Victorem Buten, immani corpore qui ſe Bebrycia ueniens Amyci de gente ferebat, Perculit, & fulua moribundum extendit arena.* Plaut. Epid. *pery, plauſtrum perculi.* Terent. Eunucho. *Quo trudis? perculeris iam tu me.* M. Cato lib. originum. *Ventus Cercius, cum loquare, buccam implet: armatum hominem, plauſtrum oneratum percellit.* libet autem mihi ἐν παρέργῳ, vt ſtudioſis bonarum litterarum adoleſcentibus conſulam, & gratificer, Plautum, & M. Tullium, quibus in locis hoc uerbo uſi, a librarijs corrupti ſunt, ſuæ integritati reſtituere. Plautus in Trinummo. *Si animus hominem perculit, actum eſt, ſi animo ſeruiuit non ſibi. Si ipſe animum perculit: dum uiuit, uictor uictorum cluet. Tu ſi animum uiciſti potius, quàm animus te, eſt quòd gaudeas.* quo loco omnia, quæ quidem uiderim exemplaria, habent, *perpulit.* Idem Epidico. *plane hic eſt, qui mihi in Epidauro primus pudicitiam perculit.* ubi corruptè *pepulit.* M. Tull. in orat. pro M. Cælio. *Quid tumultuaris ſoror? quid inſanis? quid à clamore exorſa, uerbis, paruam rem, magnam facis? uicinum adoleſcentulum aſpexiſti: candor huius te, & proceritas, uultus, oculique perculerunt,* id eſt, de recto mentis ſtatu deturbarunt, ἐξέπληξαν. ubi uulgò legitur *perpulerunt* mendoſè. Idem li. I. de orat. ad Q. Fratrem. *Equidem, & Ser. Galbam memoria teneo, diuinum hominem dicendo, & M. Aemilium Porcinam, & Cn. ipſum Carbonem, quem tu adoleſcentulus perculiſti, ignarum legum, haſitantem in maiorum inſtitutis, rudem in iure ciuili:* ubi uulgati codices habent *perpuliſti*, uitiosè: cum ſignificet Cn. Carbonem, quem M. Craſſus accuſauerat, ſententijs iudicum damnatum, & fortunis ſuis euerſum eſſe. & epiſt. ad Nigid. Figul. lib. 4. *Nulla enim meipſum priuatim perculit inſignis iniuria.* ubi mendoſe uulgò *pepulit.*

Mollibus in pueris, aut in puellis] ſic Lucret. de amore lib. 4. *Sic igitur, Veneris qui telis accipit ictum, Siue puer membris muliebribus hunc iaculatur, Seu mulier toto iactans è corpore amorem, Vnde feritur, eò tendit, geſtitq; coire, Et iacere humorem in corpus de corpore ductum.*

Hic tertius December] tertius annus.

honorem] frondes, quæ ſunt arboribus ornamento.

Fabula quanta fui?] quàm multus de me ſermo habitus eſt dedècoris, & ignominię plenus? ſic loquitur Tibull. de Apolline libr 2. eleg. III. *Fabula nunc ille eſt. ſed, cui ſua cara puella eſt, Fabula ſit, mauult, quàm ſine amore, Deus.* Idem lib. I. eleg. IIII. *Parce puer quæſo, ne turpis fabula fiam.* ſic Horat. infrà epiſt. ad Vinn. Aſellam *Aſinæque paternum Cognomen uertas in riſum, & fabula fias.* Non diſſimile eſt illud Propertij lib. I. *Quòd ſi parua tuæ dederis ueſtigia culpæ, Quàm citò de tanto nomine rumor eris?* idem propè ualet uenire in ora de quo genere lege an not. ad epiſt. ad Iul. Flor. lib. I. *Quid Titius Romana, &c.*

In queis aman. & lang. & ſilent. &c.] hæc ſunt amoris argumenta: de quibus ſuprà ad Od. XIII. lib. I.

& latere petitus imo ſpiritus] Plautus. in Ciſtel. *Hoc, ſic uide: ut ſuſpirium petiuit altè.* notandum autem in nomine *latere* ſyllabam ultimam *re* produci: niſi quis dicat eſſe legendum, & *latere ex petitus imo ſpiritus*, id eſt, è latere petitus. Interdum uocalis longa ante uocalem ſequentem non eliditur quidem, ſed tamen producitur, ut infrà eadem Od. *Vincere mollitia amor Lycisci me tenet.* & quinto ab hinc uerſu. *Feruidiore mero arcana promorat loco.* & Od. XXVIII. lib. I. *Oſſi-*

bus

bus, *& capiti inhumato.* ſic Catull. in Lesbiam. *Quo ſigno? eadem totidem mox deprecor illi Aſſiduè.* Lucret. lib. 6. *Sed natura loci opus efficit ipſa ſua ui.* ibid. *Denique res auro argentum copulat una, Aeraq;.* Propertius lib. II. *Regna ne prima Remi, animos Carthaginis alta.* Virg. Georg. II. *Orchites, & radij, & amara Panſia baca.* Aen. V. *ſed amœna piorum Concilia: Elyſiumq; colo; huc caſta Sibylla Nigrarum,* &c. idem in Pharmac. *duris in cotibus illum Iſmarus, aut Rhodope, aut extremi Garamantes,* &c. idem in Palæmone. *Et ſuccus pecori, & lac ſubducitur agnis.* Idem Aen. IIII. *Quid ſtruis aut qua ſpe inimica in gente moratur?* Idem Aen. I. *Poſthabita coluiſſe Samo: hic illius arma.* Idem lib. 10. *Mæonia generoſe domo, ubi pinguia culta,* &c. Interdum non ſolùm non eliditur, verum etiam corripitur, etiam ſi ſit vocalis natura longa, aut etiam diphthongus, vt ſuprà Od. v. *Et Eſquilinæ alites.* & ſat. IX. lib. I. *Si me amas (inquit) paulum hic ades.* Catullus in Mamurr. & Cæſ. *Uno in lectulo erudituli ambo.* Idem ad Camerium. *Te quæſiuimus in minore campo, Te in Circo, te in omnibus tabernis.* Virg. Aen. VI. *Nomen, & arma locum ſeruant, te amice nequiui Conſpicere,* &c. idem lib. 3. *Inſulæ Ionio in magno.* idem Pharm. *an, qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt?* Lucr. lib. 4. *Nam ſi abeſt, quod ames, præſto ſimulacra tamen ſunt Illius, & nomen dulce obuerſatur ad aures.* Idem lib. 5. *Pectora, terrarum qui in orbi ſancta tuetur Fana.* Idem lib. 2. *Vinam progeniem, qui in oras luminis edant.*

Contraque lucrum nil valere] Etiam Anacr. queritur in amore nihil valere genus, ſapientiam, mores: ſolamq; pecuniam ſpectari: præterea oſtendit pecuniam cùm rebus omnibus humanis peſtem afferre, atque interitum, maximè miſeris amantibus eſſe calamitoſam, & capitalem, his verbis Ἀπόλοιτο πρῶτος αὐτὸς ὁ τὸν ἄργυρον φιλήσας. Διὰ τοῦτον οὐκ ἀδελφὸς· Διὰ τοῦτον οὐ τοκῆες· Πόλεμοι, φόνοι δι' αὐτόν· Τὸ δὲ χεῖρον, ὀλλύμεσθα Διὰ τοῦτον οἱ φιλοῦντες. hac eadem de re lege eleg. nonam Tibull. lib. I.

ſimul] ſimul vt, vt ſæpe alibi.

inuerecundus Deus] Bacchus. contrà ſup. Od. XXVII. lib. I. *uerecundumq; Bacchum Sanguineis prohibete rixis.* inuerecundum hoc loco Bacchum dicit, quia, qui immoderatè vinum biberunt, nihil verentur.

Feruidiore mero arcana promorat loco] quæ tacenda erant, me, vt proloquerer, coegerat: è pectore in lucem protulerat. ſic lib. I. ſat. 4. *Condita cum uerax aperit præcordia Liber.* Ouid. lib. I. de arte. *Tunc aperit mentes æuo rariſſima noſtro Simplicitas, artes excutiente Deo.* ſic Alcæus. Οἶνος ἀνθρώποις δίοπτρα, id eſt, vinum hominibus eſt inſtar diopetræ, qua cognoſcantur eorum mores.

Quod ſi meis inæſtu, &c.] horum, qui deinceps ſequuntur, quattuor verſuum, hęc mihi videtur eſſe ſententia. Quòd ſi hæ iniuriæ, quę mihi ab Inachia inferuntur, iuſtum, ac liberum mihi dolorem commouerint, neque ita irritarint, vt has inanes querelas, & indignationes, quibus non modò non conſaneſcit amoris vulnus, verum etiam recrudeſcit, ex animo deponere, ac delere poſſim: deſinam impudenter cum potentioribus contendere: vel non pudebit me cedere ſuperioribus.

vt hęc ingrata ventis diuidat] id eſt, vt hæc amoris pabula eijciam ex animo. *uentis diuidat*, id eſt, diſſipet, diſcutiat: ex animo meo deleat. vide annot. ad Od. XXVI. lib. I. ibi *Tradam proteruis in mare Creticum*, &c.

Fomenta] amoris fomenta ſunt, niſi fallor, eæ omnes cogitationes, quæ dolorem, & curam ex amore proficiſcentem, alunt, fouent, amplificant. Lucr. appellat *amoris pabula* lib. 4. *Sed fugitare decet ſimulacra, & pabula amoris, Abſtergere ſibi.* Prop. alimenta lib. 3. *Creſcit enim aſſiduè ſpectando cura puellæ: Ipſe alimenta ſibi maxima præbet amor.* Horat. epiſt. ad Iul. Florum lib. I. *fomenta curarum* appellat curarum ſegetem, ac materiam. *quòd ſi frigida curarum fomenta relinquere poſſes,*

ſes, Quo te cæleſtis ſapientia duceret, ires.

Deſinet imparibus certare ſummotus] locus eſt, meo quidem iudicio, perobſcurus, quem ſic explano: *ſummotus pudor*: id eſt, impudentia deſinet certare cum æmulis me ſuperioribus: proinde ac ſi ita dicat, deſinam vſque eò eſſe impudens, vt certem cum ſuperioribus: Nam & lib. 1. epiſt. ad Claud. Neronem per depoſitum pudorem, impudentiam ſignificat. *quòd ſi Depoſitum laudas ob amici iuſſa pudorem*: vel hoc modo: deſinam depoſito pudore contendere cum potentioribus, id eſt non pudebit me iam finem cum potentioribus pugnādi facere: ſummoto pudore deſinam iam cum ſuperioribus certare, id eſt, non iam me pudebit à ſuperioribus vinci.

Vbi hæc ſeuerus te palàm] poſteaquàm te audiente hæc iactaueram ac probaram: abs te dimiſſus, redibam tamen ad illam amore coactus.

ferebar incerto pede Ad non amicos, &c.] tametſi conſtitueram animum obfirmare, ne Inachiā expeterem, ne'ue amarem: ego tamen ad eas ędes, quæ mihi tam iniquæ, atque inimicæ fuerant, recurrebam: ad ea veſtibula, ſuper quæ iacueram noctes totas, reuertebar. ſic Tibull. lib. 2. eleg. VII. *Iuraui quoties rediturum ad limina nunquam? Cum benè iuraui: pes tamen ipſe redit.* & Lucre. lib. 4. *At lacrymans excluſus amator limina ſæpe Floribus, & ſertis operit, poſteſq; ſuperbos Vnguit amaricino, & foribus miſer oſcula figit.* Eſt autem miſerrima amātis conditio; cum ab ea puella, de qua ſe benè meritum eſſe exiſtimat, & quam ex animo amabat, iniuſte læſus, amandi tamen finem facere nō poteſt. tum enim cum odio pugnat amor: quo grauius malum amanti accidere nullum poteſt. id declarat Catull. hoc elegantiſſimo epigr. ad Lesbiam. *Dicebas quondam, ſolum te noſſe Catullum Lesbia, nec præ me uelle tenere Iouem. Dilexi tum te, non tantum ut uulgus amicam, Sed, pater ut gnatos diligit, et generos. Nunc te cognoui. quare et ſi impenſius uror, Multo mi tamen es uilior, et leuior. Qui potis eſt? inquis. quòd amantem iniuria talis Cogat amare magis, ſed benè uelle minus. amare magis* autem (ut dicam ὁδοῦ πάρεργον) valet magis vri, & μᾶλλον ἐρᾶν, non μᾶλλον φιλεῖν. eiuſdem argumenti eſt etiam hoc in eandem. *Odi et amo. quare id faciam, fortaſſe requiris. Neſcio, ſed fieri ſentio, & excrucior.* eodem pertinet illud Græcorum epigr. quo negat amator uerum eſſe, quod uulgo dici ſolet, contumelia amorem diſſolui, quippe qui experiatur puellæ ſuæ contumelia amoris ſui inſaniam magis irritari, atque excitari. ſic habet epigr. Ὕβρις ἔρωτας ἔλυσε. μάτην ὅδε μῦθος ἀλᾶται. Ὕβρις ἐμὴν ἐρέθει μᾶλλον ἐρωμανίην.

Limina dura, quibus lumb.] ab hoc loco non abhorret ille Od. x. libr. 3. *Non hoc ſemper erit liminis, aut aquæ Cæleſtis patiens latus.*

Nunc glorian. quamlib. mulierc.] nunc uix dum Inachiæ amore ſolutus, Lyciſcum puerum quauis muliere molliorem perditè amo.

Vnde expedire] quo me amore explicare, ac ſoluere nō poſſint amici, neq; liberè monendo, ac reprehendendo: neq; grauiter, & cōtumelioſè obiurgādo.

Libera conſilia] infr. ſat. 4 lib. 1. tria proponit, quibus ſua quiſque uitia corrigere poſſit, his uerbis. *fortaſſis et iſtinc Largiter abſtulerit longa ætas, liber amicus, conſilium proprium.*

Sed alius ardor, &c.] alius amor. Lucr. lib. 4 nō minimum hoc eſſe oſtendit è remedijs amoris, *aliò conuertere mentem: Et iacere humorem collectum in corpora quæq;, Nec retinere ſemel conceptum unius amore, Et ſeruare ſibi curam, certumq; dolorem. Vlcus enim uiueſcit, et inueteraſcit alendo, Inq; dies gliſcit furor, atque ærumna graueſcit, Si non prima nouis conturbes uulnera plagis, Vulgiuagaq; uagus Venere ante recentia cures.* Pauſan. in Ach. (vt ſupra diximus) tradit aquam Selemni flu. mederi animis amore ſaucijs.

teretis

teretis] proceri: vel membris teretibus,ſolidis,& politis.

Longam renod. comam] religantis: in nodum colligentis.alebant enim comam formoſi,& impudici pueri,vt annot. ſup.ad Od. x. li.4.

Ode 12.

In anum fœdam, ac fœtidam, quæ ſe ab eo ſubigi cupiebat.

QVID tibi uis mulier nigris dignisſima barris?
Munera cur mihi quid've tabellas
Mittis nec firmo iuueni,neque naris obeſe?
Nanque ſagacius unus odoror,
Polypus, an grauis hirſutis cubet hircus in alis:
Quàm canis acer, ubi lateat ſus.
Quis ſudor uietis, & quàm malus undique membris
Creſcit odor,cùm pene ſoluto
Indomitam properat rabiem ſedare: nec illi
Iam manet humida creta,colorque
Stercore fucatus crocodili: iamque ſubando
Tenta,cubilia,tectaque rumpit:
Vel,mea cum ſæuis agitat faſtidia uerbis:
Inachia langues minus, ac me.
Inachiam ter nocte potes, mihi ſemper ad unum
Mollis opus. pereat malè,quę te
Lesbia quærenti taurum,monſtrauit inertem:
Cum mihi Cous adeſſet Amyntas,
Cuius in indomito conſtantior inguine neruus,
Quàm noua collibus arbor inhęret:
Muricibus Tyrijs iteratæ uellera lanæ,
Cui properabantur? tibi nempe.
Ne foret æqualeis inter conuiua,magis quem
Diligeret mulier ſua,quàm te.
O ego non felix,quam tu fugis,ut pauet acreis
Agna lupos,capreæque leones.

COMMENTARII.

nigris dignisſima barris] valentiſſimis ac mentualiſſimis amatoribus digniſſima: vel propriè & litteratè,elephantis digna,non viris. nonnulli exiſtimant ſignificari nefarium concubitum,id eſt,auerſum.in cod.Faer.neq; vſquam alibi,ſi bene memini,ſcriptum eſt *longis dign. barr.*

tabellas] litteras,epiſtolas.

nec firmo] non admodum ſtrenuo in certamine Venereo.

neque nares obeſæ] ſic habent omnes fere uet. cod. non *nec naris*. ſignificat hanc mulierem eſſe immundam ac fœtidam: quod cùm ita ſit, ſibi illius immunditiem, ac fœtorem uirulentum placere non poſſe, utpote qui ſit ſagaciſſimus, ac naris emunctiſſimæ.

Nanque ſagacius] Cic. ad Att. lib. VI. *illud præterea μυστικώτερον ad te ſcribam: tu ſagacius odorabere.*

Polypus] polypus narium morbus. *caruncula eſt* (inquit Corn. Celſus lib. 6.) *modò alba, modò ſubrubra, quæ narium oſſi inhæret, et modò ad labra tendens narem implet, modò retrò per id foramen, quo ſpiritus à naribus ad fauces deſcendit, adeò increſcit, ut à poſt uuam conſpici poſſit: ſtrangulatque hominem, maximè Auſtro, aut Euro flante: fereq; mollis eſt, rarò dura.*

an grauis hirſutis cubet hircus in] an inſit fœtor ille teter in alis. Catul. ad Virronem, *Si cui, Virro, homini ſacer alarum obſtitit hircus.* idem in Rufum, caprum appellat. *Lædit te quædam mala fabula, qua tibi fertur Valle ſub alarum trux habitare caper. Hunc metuunt omnes: neque mirum. nam mala ualde eſt Beſtia,* &c. ibidem *naſorum peſtem* dicit. Horat. ad Torquat. lib. 1. epiſt. *capram. Sed nimis arcta premunt olida conuiuia capræ.*

Quis ſudor, &c.] loquitur iam ſecum de hac anu cum quadam exclamatione, in tertia perſona.

vietis] marcidis, languidis, tempore corruptis, & imminutis. Vietum dictum à uiendo, quod eſt uincire, ut docet Varro lib. quarto de lingua Lat. M. Tull. de diuinat. lib. 2. *contactum aliquo morbo, bouis exile, et exiguum, et uietum cor fuiſſe.* Idem in Catone maiore, *ſed tamen neceſſe fuit eſſe aliquod extremum, et tanquam in arborum baccis, terraq; frugibus, maturitate tempeſtiua quaſi uietum, et caducum.* Iam cùm tertia huius nominis ſyllaba longa ſit, ut apud Lucre. lib. 3. *Nec ſupra caput eiuſdem cecidiſſe uietam Veſtem*, dicendum eſt duarum uocalium i & e fieri συναίρεσιν, ut apud eundem Lucret. eodem lib. *ſeorſum* eſt diſſyllabum. *At neque ſeorſum oculi, neque nares, nec manus ipſa Eſſe poteſt anima,* &c. qua de re plura aliàs.

pene ſoluto] pene meo à me depromto, nudato, & expedito: & ita accipiendum eſt uerbum λύειν in Græco illo oraculo, quod Aegeo ab Apolline editum refert Plutarchus. Ἀσκοῦ τὸν προύχοντα πόδα μέγα φέρτατε λαῶν Μὴ λύσῃς πρὶν δῆμον Ἀθηναίων ἀφικέσθαι vel pene meo languente. alij *pene ſoluto* interpretantur re tranſacta. quod non placet. penem antiqui caudam vocabant, inquit Feſtus.

Indomitam rabiem] libidinem effrenatam, & rabioſam.

properat] hæc anus. alij legunt *properas*: quos ego neque ſequor, neque refello. ſcripturam, quam in omnibus codicibus reperi, tueor ac retineo.

illi] anui. quidam uolunt legi illis, vt ſubaudiatur membris. ſed reclamant omnes codices. volunt autem iidem legi hæc omnia in ſecũda perſona *properas, rumpis, agitas*, quæ ſcriptura mihi placeret, ſi eam vetus aliquis codex comprobaret.

creta] ad eandem faciendum, qualem uim habet & ceruſſa. Mart. lib. 6. *Philothris nitet, aut acida latet oblita creta.*

Stercore fucatus crocodili] Paulus Aegineta ſcribit crocodili terreſtris fimum, porriginem, & furfures abſtergere, his uerbis, ἡ δὲ τῶν χερσαίων κροκοδείλων κόπροι ἀλφὰ ἀποσμύττει. Sola autem Lybia terreſtres crocodilos alit, ut ſcribit Pauſan. Corinth. duorum ferè magnitudine cubitorum. Iam uerò è crocodili ſtercore, ſeu fimo, fucum fieri declarat & Clemens Alexand. his uerbis, in mulieres ſuæ ætatis inuehens, Κροκοδείλων ἀποπάτοις χρώμεναι, καὶ

εντι-

ἐντεθέντων ἀορτῆς ἰσχριόμεναι, καὶ τοῖς ἐρρύσι τῶν ἀσβολῶν ἀναματτόμεναι, καὶ ψιμμυθίῳ τὰς παρειὰς ἐντριβόμεναι.

ſubando] clunes agitando. Feſtus: *quidam autem ſuillum genus iccirco Veneri inuiſum eſſe prodiderunt, quia immundiſſimi ſunt ſues ex omni manſueto pecore, et ardentiſſimæ libidinis, ita ut opprobrium in alteribus inde tractum ſit, cum ſubare, et ſubire dicuntur.*

Tenta] penem. Catull. ad Gell. *Neſcio quid certè eſt. an uerè fama ſuſurrat, Grandia te medij tenta uorare uiri?* Itaque nomen *tenta*, diſtinctionis nota ſeparo à uoce ſequente.

vel mea cum] diſiunctio *uel* pertinet ad alterum *cum*, quod antecedit ſupra, *cum pene ſoluto Indomitam properas*, &c. id eſt, uel cum hęc anus verbis iracundis atque aſperis faſtidia mea exagitat.

Inachia langues minus, ac me] verba vetulæ ad Horatium. minus langues Inachiæ complexu, quàm meo: minus remiſſus, aut ignauus es cum Inachia, quàm mecum.

Inachiam ter nocte potes] honeſtè & pudenter verbum turpe tacuit. quale eſt illud Terentianum Eunuch. *Ego illum eunuchum, ſi ſit opus, uel ſobrius.* & Virgil. Palæm. *Nouimus et qui te, tranſuerſa tuentibus hircis: Et quo, ſed faciles nymphæ riſere, ſacello.*

mollis] languidus, eneruatus.

opus] Venereum.

pereat male, quæ te Lesbia] ordo eſt, pereat malè Lesbia lęna, quę mihi robuſtum aliquem, boniſque lateribus iuuenem quærenti, te mihi commonſtrauit ignauum, inualidum, atque ad Venerem ineptum.

quærenti taurum] ualidum, firmumque iuuenem. Od. v. libr. 2. *nec tauri ruentis in Venerem, tolerare pondus.*

Muricibus Tyrijs iteratæ] bis tinctæ, *διβαφεῖς*. uide ſup. Od. 7. lib. 1.

Cui properabantur?] cui magna cum celeritate texebantur, uel ſarciebantur? uide annot. ad Od. VII. lib. 2.

Ne foret æqualeis inter] ut omnium ęqualium tuorum dici poſſes fortunatiſſimus, & puellę, ſeu amicę tuę cariſſimus.

Vt pauet acreis Agna lupos] ſic Theoc. in Cyclope, *φεύγεις δ' ὥσπερ ὄϊς πολιὸν λύκον ἀθρήσασα.* Ouid. lib. 1. de arte, *Vtque fugit uiſos agna nouella lupos.* uide ſup. ad Od. IIII. huius lib. in princip.

A D A M I C O S. Ode 13

Hiemem voluptatibus traducendam.

HORRIDA tempeſtas cælum contraxit: & imbres,
Niueſque deducunt Iouem. nunc mare, nunc ſiluę
Threicio Aquilone ſonant. rapiamus amici
Occaſionem de die: dumque uirent genua,
Et decet, obducta ſoluatur fronte ſenectus.
Tu uina Torquato moue conſule preſſa meo.
Cetera mitte loqui. deus hęc fortaſſe benigna
Reducet in ſedem uice: nunc & Achæmenia

Perfundi nardo iuuat: & fide Cyllenea
Leuare diris pectora ſollicitudinibus:
Nobilis ut grandi cecinit Centaurus alumno,
Inuicte mortalis dea nate puer Thetide,
Te manet Aſſaraci tellus: quam frigida parui
Findunt Scamandri flumina, lubricus & Simois.
Vnde tibi reditum certo ſubtemine Parcæ
Rupere: nec mater domum cærula te reuehet.
Illic omne malum uino, cantúque leuato,
Deformis ægrimoniæ dulcibus alloquijs.

COMMENTARII.

Horrida tempeſtas cęlum] deſcriptio turbulentæ tempeſtatis, qualis eſt illa apud Hom. ὀδ. ε, Ὣς εἰπὼν σύναγεν νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον Χερσὶ τρίαιναν ἑλών, πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας Παντοίων ἀνέμων, σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε Γαῖαν ὁμοῦ, καὶ πόντον· ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ. ſed propius ad Horatianam accedit illa Anacreontis, Μεὶς μὲν δὴ Ποσειδηίων ἕστηκε· Νεφέλαι δ' ὕδατι βαρύνονται Ἄγριοι δὲ χειμῶνες παταγοῦσιν. adde & illam Archilochi, Γλαῦκε ὅρα· βαθὺς γὰρ ἤδη κύμασι ταράσσεται πόντος· ἀμφὶ δ' ἀκρα-γυρεὸν ὄροφα ἵσταται νέφος.

& imbres, Niueſque deducunt Iouem] ita cælum eſt nubilum, niuibuſque atque imbribus obſcurum, & turbulentum, ut uideatur Iupiter in terram deſcendere. cęlum enim (inquit Euripides) imbribus refertum in terram decidere cupit. ἐρᾷ δ' ὁ σεμνὸς οὐρανὸς πληρούμενος ὄμβρου Πεσεῖν εἰς γαῖαν Ἀφροδίτης ὕπο.

ſiluæ] diæreſis, ut Od. xxiii. libr. i. *non ſine uano Aurarum, et ſiluæ metu.*

Threicio] Thracio, ut ſup. Od. xxiiii. lib. i. *Threicio blandius Orpheo.*

rapiamus amici Occaſionem de die] arripiamus (inquit) ex hoc die occaſionem hilariter uiuendi. eſt autem uſus uerbo ad rem aptiſſimo, quemadmodum Ennius, *uiue Vlyſſes, dum licet, Oculis poſtremum lumen radiatum rape. Non dixit cape, non pete* (inquit M. Tull. de oratore 3.) *haberet enim moram ſperantis diutius eſſe ſeſe uicturum: ſed rape. hoc uerbum eſt ad id aptatum, quod ante dixerat, Dum licet.*

Dumque virent genua] hac de re ſup. diximus ad Od. ix. lib. i. & xiii lib. 4. ſed mihi uidetur Horatius hoc loco Theognidem exprimere uoluiſſe: qui poſt illa, quæ dixit de homine iam mortuo, ac ſepulto, nulla eum amplius re delectari, nulla poſteà voluptate potiri, addit, Ταῦτ' ἐσορῶν κραδίην τοῦ πείσομαι, ὄφρα τ' ἐλαφρὰ Γούνατα, καὶ κεφαλλῶ ἀτρομέων προσφέρω. veteres autem per genuum viriditatem, vires corporis integras ſignificãt, vt apud Homerum, Agamemnon optat Neſtori, vt quali eſt animo, talibus ſit & genibus. ſic Hom. ἰλ. δ. Ὦ γέρον, εἴθ' ὡς θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι φίλοισιν, Ὥς τοι γούναθ' ἕποιτο, βίη δέ τοι ἔμπεδος εἴη. & Theoc. Κυνίσκας ἔρωτι. verſu vltimo, ποιεῖ τι δεῖ οἷς γόνυ χλωρόν. Iterum Hom. ἰλ. κ. εἰσοκ' ἀυτμὴ Ἐν στήθεσσι μένῃ, καί μοι φίλα γούνατ' ὀρώρῃ eodem pertinent illa apud eundem ſæpe repetita. Ἀλλ' ἤτοι μὲν ταῦτα θεῶν ἐν γούνασι κεῖται.

Et decet] dum fert ætas. Horat. inf. epiſt. ad Iul. Florum lib. 2. epiſto verſu vltimo,

vltimo, *laſciua decentius ætas*. Tibull. eleg. I. lib. I. *Iam ſubrepet iners ætas, nec amare decebit*, &c.

obducta ſoluatur fronte ſenectus] ſenectus hoc loco fortaſſe non ætatem, ſed ætatis vitium, triſtitiamque ac ſeueritatem ſenilem ſignificat, vt & ſenium. M. Tull. pro Milone, *tota ciuitas confecta ſenio eſt*. Statius in Synephebis, *tibi ego Antipho has fero, inquit. ſenium eſt cum audio*. hoc igitur dicit, explicetur, ſeu exporrigatur frons.

Tu vina Torquato moue. &c.] Suprà Od. XXI. lib. 3. *moueri digna bono die*. moue igitur, loco ſcilicet. profer ex cælla, ſeu apotheca.

Torquato meo] Horatius natus eſt L. Manlio Torquato, & M. Aurelio Cotta Conſulibus, vt ſuprà ea Ode, quam modò diximus. notabantur autem cadi Coſſ nominibus. ita enim tempus ſignificabatur. ex quo more *optima nota*, *de meliore nota*, & *interiore nota*. Od. 3. lib. 2. *Interiore nota Falerni*.

preſſa] calcata. vt ſup. Od. XII. lib. 4. *Sed preſſum Calibus ducere Liberum Sigeſtis*. aliter Od. XXIX. lib. 3. *Preſſa tuis balanus capillis*.

Reducet] reſtituet. Priſc. legit *redducet*.

vice] viciſſitudine Od. IIII. lib. I. *Soluitur acris hiems grata uice ueris, & Fauoni*. aliter ſup. Od. XIIII. lib. 4. *plus uice ſimplici*.

Achemenia perfundi nardo] Perſico, vel Aſſyrio vnguento nardino, vt ſup. Od XI. lib. II. *Aſſyriaq; nardo Potamus uncti*, & Od. VII. eiuſd. lib. *nitenteis Malobathro Syrio capillos*. ſic Anacr. Ἐμοὶ μέλει μύροισι Καταβρέχειν ὑπήνην. nardus Achæmenia ab Achemene Perſarum, & Aſſyriorum Rege Od. I. lib. 3. *Achæmeniumq; coſtum* & Od. XII. lib. 2. *quæ tenuit diues Achæmenes*.

fide Cyllenea] lyra Mercuriali, à Mercurio inuenta, vel conformata.

leuare diris pectora ſollicitudinibus] curis animos leuare. ſupra Od. XI. lib. 4. *minuentur atræ Carmine curæ*. & Od. XXXII. lib. I. ad barbytum. *o laborum Dulce lenimen*. & hac Od. inf. *Illic omne malum uino, cantuq; leuato*.

Nobilis vt grandi cecinit] Chironem ſignificat: cuius pater Saturnus, mater Philyra, vxor Chariclo, de quo ſic Apollon. lib. ſecund. Argon. Ἔνθ' ἵνα δὴ χείρωνα πελώριον ἄλλα μὲν ἵππῳ, Ἄλλα θεῷ ἀτάλαντον ἀμοιβαίη τέκεν εὐνῇ. fuit aũt hic Chiron præſtantiſſimus doctor ac magiſter, ſiquidem ei Deus vnus Aeſculapius, & duo clariſſimi Heroes Iaſon, & Achilles traditi ſunt educãdi, & inſtituendi. Atque Aeſculapiũ quidem medicinã docuit, vt teſtatur Pindarus εἰδ. γ. πυθ. καί ῥά μιν (Aeſculapium) Μάγνητι φέρων πόρεν Κενταύρῳ διδάξαι πολυπήμονας ἀνθρώποισιν ἰᾶσθαι νόσους. Iaſon aũt ait apud eũdem Pindarũ εἰδ. δ. πυθ. ſe à parentibus ſuis Chironi traditũ eſſe educandum, his verbis, Κρονίδᾳ δὲ τράφειν Χείρωνι δῶκαν. quod itẽ cõfirmat Heſiodus in Theogonia. Αἴσων, ὃς τέκεθ' υἱὸν Ἰάσονα ποιμένα λαῶν, Ὃν Χείρων θρέψεν ἐνὶ Πηλίῳ ὑλήεντι. Achillem prætereà (quemadmodum hic declarat Horatius) erudijt, eique præcepit in primis, vt pietatem in Deos, & parentes coleret: quod prodidit Pindarus. εἰδ. ἕκτῳ. Πυθ. ταύταν εὐθυμόσυναν ποτὲ ἐν ὄρεσι φαντὶ μεγαλοσθενεῖ Φιλύρας υἱὸν ὀρφανιζομένῳ Πηλεΐδᾳ παραινεῖν, μάλιστα μὲν Κρονίδαν βαρυόπαν στεροπᾶν, κεραυνῶν τε πρύτανιν θεῶν σέβεσθαι· ταύτας δὲ μήποτε τιμᾶς ἀμείρειν γονέων βίον πεπρωμένον. idem Pindarus de Achille, εἰδ. γ. Νεμ. Ξανθὸς δ' Ἀχιλλεὺς τὰ μὲν μένων Φιλύρας ἐν δόμοις παῖς ἐὼν ἄθυρεν μεγάλα ἔργα χερσὶ θαμινὰ βραχυσίδαρον ἄκοντα πάλλων, μάχᾳ λεόντεσσιν ἀγροτέροις ἔπρασσεν φόνον, κάπρους τ' ἔναιρεν. &c. id eſt, Flauus autem Achilles in domo Philyræ, & Chironis habitans, puer cùm eſſet, ludos ſerios ludebat: crebrò manibus telum mucrone ferreo celerrimum iaciens, leonibus immanibus cędem inferebat, aprosque interficiebat, &c.

grandi]

grandi] non ætate, ſed genere, animo, virtute, & ſpe rerum gerendarum.

alumno] Achilli, quem aluit atque erudiit. alumnus ſemper cum ſignificat qui alitur, quamuis amicus quidam meus aliter ſentiat. epiſtol. IIII. lib. I. *Quid voueat dulci nutricula maius alumno*, &c. innumerabilia ſunt alia ex bonis ſcriptoribus exempla.

mortalis, Dea] ineſt antitheſis in his duobus nominibus.

nate puer Thetide] Vbique Homerus Achillem Thetidis filium facit. alij autem, (vt tradit interpres Apollonij lib. I. Argon.) à Philomila quadam natum eſſe volunt. Catullus in pulcherrimo illo, & elegantiſſimo carmine de Pelei, & Thetidis nuptijs, ab Homero, & Pindaro diſſentiens, ſcribit Thetidem ſibi turpe eſſe non duxiſſe Peleo mortali nubere. Nam apud Homerum ἰλ. σ. Thetis in maxima ſuarum miſeriarum parte numerat, quòd ipſa immortalis, mortalis lectum & complexum ſubire coacta ſit. his enim verbis de Ioue queritur, Ἥφαιστ' ἦ ἄρα δή τις, ὅσαι θεαὶ εἰσ' ἐν Ὀλύμπῳ, Τόσσα δ' ἐνὶ φρεσὶν ᾗσιν ἀνέσχετο κήδεα λυγρὰ, Ὅσσ' ἐμοὶ ἐκ πασέων Κρονίδης Ζεὺς ἄλγε' ἔδωκεν; &c. deinde paulo poſt, καὶ ἔτλην ἀνέρος εὐνὴν Πολλὰ μάλ' οὐκ ἐθέλουσα. Pindarus autem in Nem. carm. 4. perſpicuè ſignificat Thetidem, cum eam Iupiter in matrimonium Peleo collocare vellet, ſeſe in ignem, leonem, atque alias formas, Protei in morem, vertiſſe: Peleum verò his omnibus repreſsis ac ſuperatis, eius nuptias expugnaſſe. Verba Pīdari ſunt hæc de Peleo, Πῦρ δὲ παγκρατὲς, θρασυμαχᾶν τε λεόντων ὄνυχας ὀξυτάτους, ἀκμάν τε δεινοτάτων σχάσαις ὀδόντων, ἔγαμεν ὑψιθρόνων μίαν Νηρεΐδων, id eſt, Peleus autem, cùm ignem omnia ſuperantem, & audacium leonum acutiſſimos vngues, aciemque horribiliũ dentium cohibuiſſet, vnam ex Nereidibus vxorem duxit. Idem Iſthm. εἰδ. η. narrat Iouem, & Neptunum Thetidis amore mirum in modum flagraſſe, deque eius nuptijs diu inter ſe contendiſſe. ſed Themin, ne has nuptias ita cupidè expeterent, diſſuaſiſſe, quia à Parcis conſtitutum, & prædictum eſſet, eum, qui ex Thetide naſceretur, patre meliorem ac præſtantiorem futurum, telumque Iouis fulmine potentius, miſſurum, ſi Iupiter eam duceret vxorem: aut Neptuni tridente, ſi Neptuno Thetis nuberet. Verba Pindari ſunt hęc, Εἶπε δ' εὔβουλος ἐν μέσοισι θέμις εἵνεκεν πεπρωμένον ἦν φέρτερον γόνον ἄνακτα πατρὸς τεκεῖν ποντίαν θεὸν, ὃς κεραυνοῦ τε κρέσσον ἄλλο βέλος διώξει χειρὶ, τριόδοντός τ' ἀμαιμακέτου Δὶ μισγομέναν, ἢ Διὸς παρ' ἀδελφοῖσιν. cum Pindaro congruit & Apollonius lib. 4. Argon. Ἔμπης δ' οὐ μεθίεσκεν ὀπιπτεύων ἀέκουσαν, Εἰσότε οἱ πρέσβειρα θέμις κατέλεξεν ἅπαντα, Ὡς δή τοι πέπρωται ἀμείνονα πατρὸς ἑοῖο Παῖδα τεκεῖν. Homeri interpretes tradunt ἰλ. α. Iouem Thetidem vſque ad Caucaſum montem eſſe perſecutum, ſtuprumque ei per vim inferre conatum, verùm à Prometheo, ne id faceret, eſſe deterritum.

Te manet] tibi debetur, tibi parata eſt. vide ſuprà annot. ad Oden XXVIII. lib. I.

Aſſaraci tellus] ſic Virgilius Aeneidos primo, Aſſaraci domum eos, qui à Troianis orti ſunt, appellat. *veniet luſtris labentibus ætas, Cum domus Aſſaraci Phthiam, clarasq; Mycenas Seruitio premet.* Aſſaraci autem, & duorum eius fratrũ Ili & Ganymedis pater fuit Tros, Trois Erichtonius, Erichthonij Dardanus, Dardani Iupiter: Aſſaraci filius Capys Anchiſæ pater. vide Hom. ἰλ. υ. & Dionyſium Halicarnaſſ. ῥωμ. ἀρχαιολ. α. Aſſaraci tellurem Troiam intellige.

Scamandri flumina] ſic ſuprà Od. VI. lib. 2. *Galeſi flumen.*

ſubtemine] *ſubtemine* legendum, vt eſt ſcriptum in omnibus fere codic manuſcriptis Vaticanis, & Faer. Iann. Rain. Vrſ. Torn. non *ſubtegmine.* & item apud Catull. carmine de nupt. Pelei, & Thetid. *Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.*

eſt

eſt aũt ſubtemen filum, quod ſtamini ſubtexitur: vel, vt Varro, quod ſubit ſtamini. ex quo loco quidam dicendum putant *ſubſtamen*. Terent. in Heautont. *anus ſubtemen nebat*. vbi vulgò legitur *ſubtegmen*.

mater cærula] Pindarus ποντίαν θεὸν, id eſt, marinam Deam appellat. idem Hora. ſup. Od. XVII. lib. I. Circen vitream, id eſt, marinam, & in aqua habitantem.

Illic omne malum, &c.] apud Hom. ἰλ. ι. qui ad Achillem, vt illum placarent, miſſi ſunt, offendunt eum in naui citharę cantu ægritudinem animi lenientem. ſic Hom. Τὸν δ' εὗρον φρένα τερπόμενον φόρμιγγι λιγείῃ Καλῇ, δαιδαλέῃ, &c. Heſiodus autem in Theogon. maximum dicit hominibus eſſe ęgritudinum, & mærorum ſolatium, ac leuamentum, ſi quis cantor Muſarum famulus ac miniſter, eorum, qui olim vixerint, Deorumque immortalium laudes cantibus & carminibus ſuis concelebret. verſus Heſiodi poſuimus ad Od. XXVI. lib. I. Εἰ γάρ τις καὶ πένθος ἔχων νεοκηδέϊ θυμῷ Ἄζηται κραδίην ἀκαχήμενος, αὐτὰρ ἀοιδὸς Μουσάων θεράπων, &c. Itaque meritò hoc loco Horat. vinum & cantum ęgritudinis alloquia, id eſt, ſolatia, καὶ παραμύθια appellat.

ęgrimoniç] ægritudinis. vtitur infrà Od. XVII. eodem nomine. *Faſtidioſa triſtis ægrimonia*. Cic. ad Att. lib. XII. *ferrem grauiter, ſi nouæ ægrimoniæ locus eſſet*.

Deform. ægr. dulcib. alloq.] ſic reperi ſcriptum in omnib. cod. manuſcr. tum Vatic. tum alijs ſine copulatione *&* ante vocem *alloquijs*: neque eſt quòd quiſquam de ſcripturæ veritate dubitet. corruperant autem hunc locum ij homines, qui cùm in litteris cæcutiunt, videri tamen volunt perſpicaces, atque oculati. hęc igitur verba *dulcibus alloquijs* coniungenda ſunt cum illis, quæ antecedunt, *vino, cantuq;*, vt vinum & cantum intelligamus dici ab Horatio ægritudinis alloquia, id eſt, vt Latini loquuntur, ſolatia. Græci enim ſolatium παρηγορίαν, & παραμύθιον nominant, id eſt, verbum de verbo, alloquium. Atque hunc locum ita eſſe intelligendum vir quidam doctiſſimus profeſſus amicum, & meo me quaſi onere leuare, measque parteis agere geſtiens, non ita pridem docuit.

AD MAECENATEM. Ode 14.

Phrynes amorem cauſam eſſe, quamobrem promiſſos Iambos non abſoluat.

*M*OLLIS *inertia cur tantam diffuderit imis*
Obliuionem ſenſibus,
Pocula lethæos ut ſi ducentia ſomnos
Arente fauce traxerim,
Candide Mæcenas occidis ſæpe rogando.
Deus, deus nam me uetat,
Inceptos olim, promiſſum carmen, iambos
Ad umbilicum adducere.
Non aliter Samio dicunt arſiſſe Bathyllo
Anacreonta Teium:
Qui perſæpe caua teſtudine fleuit amorem
Non elaboratum ad pedem.

Vretis

Vreris ipſe miſer. quòd ſi non pulchrior ignis
Accendit obſeſſam Ilion,
Gaude ſorte tua. me libertina neque uno
Contenta Phryne macerat.

COMMENTARII.

Mollis inertia] mollities, μαλακότης, laboris impatiens ignauia.

ducentia ſomnos] adducentia, ſeu afferentia ſomnos, ὑπνωτικά, ὑπνοποιά, quæ ſomnos gignunt, & (ut Virg. loquitur) *ſoporifera.* aliter dixit idem Virg. lib. 4. *potes hoc ſub caſu ducere ſomnos?*

traxerim] hauſerim, biberim. Virg. Aen. 6. *Lethei ad fluminis undam Securos latices, et longa oblinia potant.* ſic Horat. ſaty. VI. libr. 2. *Ducere ſollicitæ iucunda oblinia uitæ.*

occidis ſæpe rogando] toties me rogas, ut eneces: perſæpe me rogas.

Deus, Deus] Cupido deus potentiſſimus, & imperioſiſſimus. magna autem uis ineſt in huiuſmodi repetitionibus *Ilion, Ilion* Od. III. lib. 3. *Poſthume, Poſthume* Od. XIII. lib. 2. *Ibimus, ibimus* Od XVII. eiuſd.

ad vmbilicum adducere] abſoluere, finire. ſolebant enim veteres illi librorum ſuorum tegumenta umbilicis ornare. Catull. ad Varum. *Noui umbilici, lora rubra, membrana Deſecta, plumbo et pumice omnia æquata.* Mart. lib. 4. *Ohe iam ſatis eſt, ohe libelle, Iam peruenimus uſque ad umbilicos.*

Non aliter Samio] Bathyllum Anacreontis delicias fuiſſe, ex eius carminibus intelligere licet.

Anacreonta Teium] ſup. Od. XVII. libr. 1. *et fide Teia Dices laborantes in uno, &c.* Traditum eſt Anacreontem interrogatum, cur carmina non ſcriberet in Deos, ſed in pueros, reſpondiſſe hos nobis deos eſſe: Pindarus quidem, qui Anacreonte poſterior fuit, ſcribit ἰσθμ. ᾠδ. ϛ. ueteres poetas lyricos formoſorum puerorum amores canere ſolitos eſſe: non enim illo tempore Muſam mercenariam, neque lucri ſtudio deditam fuiſſe. uerba Pindari ſunt hæc, οἱ μὲν πάλαι ὦ Θρασύβουλε φῶτες, ὅσοι χρυσαμπύκων ἐς δίφρον μοισᾶν ἔβαινον, κλυτᾷ φόρμιγγι συναντέμενοι ῥίμφα παιδείους ἐτόξευον μελιγάρυας ὕμνους, ὅστις ἐὼν καλὸς, εἶχεν Ἀφροδίτας εὐθρόνου μνάστειραν ἁδίσταν ὀπώραν. ἁ μοῖσα γὰρ, οὐ φιλοκερδής πω τότε ἦν, οὐδ' ἐργάτις, &c.

Non elaboratum ad pedem] ex Anacreontis paucorum, qui ad nos peruenerunt, uerſuum lectione, cuiuis intelligere licet, incredibilem in eo eſſe carminis facilitatem, ac ſimplicitatem: ſed, quam tamen nullus labor, nulla cura, nulla cogitatio conſequi poſſe uideatur.

Vreris ipſe] Tu quoque Mæcenas amore flagras.

quòd ſi non pulchrior ignis] id eſt, quòd ſi Helena, quæ Paridem amore incendit: uel quæ Troiani incendij cauſa fuit, non erat tua puella formoſior: tuo te bono oblecta, eoque fruere: uel eo contentus eſto.

nec vno Contenta] Terent. Eunucho. *quia Neque tu uno eras contenta, neque ſolus dedit.*

Phryne] commemoratur ab Athenæo li. 14. meretrix huius nominis Phryne Theſpienſis, uſque adeò uenuſta, & eximia forma, ut cum in iudicium capitis adducta eſſet, plurimiſque & grauiſſimis criminibus premeretur, nulla ei res alia ad abſolutionē fuerit ſuffragata, quàm formæ præſtantia. Nam Hyppe-

rides

rides orator, qui eam defendebat, cum eſſet hæc opinio, iudices eam condemnaturos, conſtituit eam in eorum conſpectu, tunicasque à pectore abſcidit, vt nudas eius papillas, & nudum pectus aſpicerent: tantamque & oratione, & hoc facto iudicum miſericordiam commouit, cum eam tanquam Veneris ſacerdotem oleo perfunderet, vt iudices religione quadam animis eorum occupatis, ac deterritis, non ſint auſi eam condemnare: qua abſoluta Euthias accuſator iratus quod è iudicio victus in re tam aperta diſceſſiſſet, nullam poſteà cauſam dixit.

AD NEAERAM.] Ode 15.

Non ſeruatam ab ea fidem conqueritur.

NOX erat, & cælo fulgebat luna ſereno
Inter minora ſidera:
Cum tu magnorum numen læſura deorum
In verba iurabas mea,
Arctius, atque edera procera aſtringitur ilex
Lentis adhęrens brachijs:
Dum pecori lupus, & nautis infeſtus Orion
Turbaret hibernum mare:
Intonſosq́; agitaret Apollinis aura capillos,
Fore hunc amorem mutuum.
O dolitura mea multùm uirtute Nęęra:
Nam, ſi quid in Flacco uiri eſt,
Non feret aſſiduas potiori te dare nocteis:
Et quæret iratus parem.
Nec ſemel offenſę cedet conſtantia formæ,
Si certus intrarit dolor.
At tu, quicunque es fęlicior, atque meo nunc
Superbus incedis malo:
Sis pecore, & multa diues tellure licebit:
Tibiq́; Pactolus fluat:
Nec te Pythagoræ fallant arcana renati:
Formaq́ue vincas Nirea;
Eheu, translatos aliò mœrebis amores:
Aſt ego viciſſim riſero.

COMMENTARII.

Nox erat] ſic Virg. Aen. III. *Nox erat, & terris animalia ſomnus habebat* & 4. *Nox erat, et placidum carpebant feſſa ſoporem Corpora*, &c. Apollon. lib. 3. Argon. *Νὺξ μὲν ἔπειτ' ἐπὶ γαῖαν ἄγεν κνέφας. οἱ δ' ἐνὶ πόντῳ Ναῦται εἰς ἑλίκην τε, καὶ ἀστέρας ὠρίωνος Ἔδρακον ἐκ νηῶν*, &c.

& cælo fulg. luna ſer. Int. minora,] ſuprà Od. XII. *uelut inter ignes Luna minores.*

In verba iurabas mea] iurare in verba, ſermó militaris Cęſar. lib. I. de bello ciuili. *Princeps Petreius in hæc uerba iurat ipſe: ad idem iuſiurandum adigit Afranium: ſubſequuntur tribuni militum.* T. Liuius lib. 3. *Nobis uerò* (inquit Quinctius) *nihil delectu opus eſt, cum, quo tempore P. Valerius ad recipiendum Capitolium arma plebi dedit, omnes in uerba iurauerint, conuenturos ſe iuſſu Conſulis.* Idem lib. 45. *omnes, qui in conſulis uerba iurauerint.* Horat. Od. prox. *Sed iuremus in hæc, ſimul imis ſaxa renarint Vadis leuata, ne redire ſit nefas.* & epiſt. I. lib. I. *Nullius addictus iurare in uerba magiſtri.* eſt autem *in uerba iurare*, uerbis ab altero conceptis, iurare ſe ita feciſſe, vel non: facturum, vel non. veruntamen non diſſimulabo me ſcriptum reperiſſe in lib. Don. *In uota iurabas.*

Arctius, atque edera, &c.] me arctius amplectens, quàm ab edera aſtringitur ilex. ſic Catull. carm. in nuptias Iuliæ. *Mentem amore reuinciens, Vt tenax edera hac, & hac Arborem implicat errans.* ibidem. *Lenta quin uelut aſſitas Vitis implicat arbores, Implicabitur in tuum Complexum.* Hor. ſup. Od. XXXI. lib. I. *Nec Damalis nouo Diuelletur adultero Laſciuis ederis ambitioſior.*

Orion.] de Orione diximus ſup. ad Od. XXVIII. lib. I.

Intonſosq;] ſup. Od. XXI. lib. I. *Intonſum pueri dicite Cinthium.* ἀκερσεκόμαν dicunt Græci.

O dolitura mea, &c.] minatur Neæræ ſe amorem ſuum, ab ea in aliam translaturum.

Nam, ſi quid in Flacco viri eſt] id eſt, ſi quid virtutis. appellata eſt à viro virtus, inquit M. Tull. Tuſcul. II.

parem] puellam.

Nec ſemel offenſæ, &c] locus eſt obſcurus, quem ſic declaro. Nec, ſi certo, & uero dolere affectus fuero, conſtantia mea, quę me diu tuos mores, tuamq; iniuriam perferre coegit, cedet tuæ formæ ſemel offenſæ, id eſt, quę ſemel offenderit, quæ ſemel peccarit: quæ mihi ſemel offenſa atque inuiſa, dum alios amas, ſuerit. Ea autem eſt interdum nominis offenſus, ſignificatio, apud bonos ſcriptores. ſic M. Tullius, exiſtimationem ordinis ſenatorij, offenſam dixit, propterea quòd ſenatores malè adminiſtrabant iudicia. Verr. de iuredicundo. *Si me animus, atque amor in Remp. exiſtimatioq; offenſa noſtri ordinis, ac iudiciorum non hoc facere coegiſſet*, &c. Idem in frumentaria. *o miſerum, atque inuidioſum, offenſumq; paucorum culpa, atque indigni ate ordinem ſenatorium.* Idem Catilin. I. *Et, ſi me meis ciuibus iniuria ſuſpectum tam grauiter, atque offenſum uiderem: carere me aſpectu ciuium, quàm infeſtis oculis omnium conſpici mallem.* Idem pro Sextio. *alius'ne eſt aliquis improbis popularis populus, cui nos offenſi, inuiſiq; fuerimus?* Idem pro Cluentio. *etiam ſi is inuidioſus, aut multis offenſus eſſe uideatur: etiam ſi eum oderitis*, &c. Idē ad Attic. lib. 2. *ſcito nihil unquam fuiſſe tam infame, tam turpe, tam peræquè omnibus generibus, ordinibus, ætatibus offenſum, quàm hunc ſtatum, qui nunc eſt.* talia ſunt *tacitus, iratus*, quę tametſi à verbis taceo, iuro mânent, vocemq; habeant patiēdi, ſignificant actionem tamen. Porphyrio autem *offenſa formæ* interpretatur *periurio polluta.* quod ſi cui placeat magis, non reclamabo, offenſus etiam nonnunquā idem ualet, quòd infenſus, & iratus propterea, quòd, qui offenſi, & læſi fuerunt, iraſci ſolent. Plancus Ciceroni lib. I. epiſt. *Si hominem offenſum mihi, coniunctum cum Rep. non ſubleuaſſem.* Propert. lib. 3. *Offenſa illa mihi, non tibi amica dedit.*

Si certus intrarit dolor] ſi certum animo dolorem conceperit Flaccus: ſi certus in animum Flacci ſe inſinuarit dolor. ſubaudiendum enim in verbo intrarit, in mentem, aut in animum Flacci: & ita loquitur M. Tull. de orat. ſecundo.

do. *deſinitiv in ſenſum, & in mentem iudicis intrare non poteſt*. Corn. Tacitus lib. I. annalium. *pauidos, & conſcientia uecordes iuuat metus.*

At tu, quicunque es.] ἀποστροφὴ ad æmulum, ſeu riualem ſuum.

felicior] qui nunc Neæra frueris, me extruſo, atque expulſo.

meo malo] meo incommodo exultas, quòd ſpernor à Neæra.

licebit] licebit per me ſis opulentiſſimus, ſapientiſs. pulcherrimus. ſic loquitur ſaty. II. lib. 2. *licebit ille repotia, natales, aliosue dierum Feſtos albatus celebret.*

Nec te Pythagoræ fallant] & quanuis philoſophiam Pythagoricam perdidiceris, animoque comprehenderis. de Pythagora diximus ſup. ad Od. XXVIII. lib. I.

Formaq; vincas Nirea]: quo nemo, Achille excepto, ad bellum Troianum pulchrior profectus eſt Hom. auctore ἰλ. β. vt ann. ſup. ad Od. XX. lib. 3. *Qualis aut Nireus fuit*, &c. ſed quòd hoc loco formam in amore haud multùm valere ſignificat Horatius, Pauſanias in eandem ſententiam tradit Achaicis, ædificium quoddam fuiſſe in Aegiria: & in eo, Fortunæ ſignum, quod Amaltheę cornu in manu teneret: tùm huic ſigno proximum aſtitiſſe Cupidinem pennigerum: Atque huius operis hanc fuiſſe ſignificationem, fortunam magis, quàm formam in amore dominari.

Eheu, translatos aliò] tale eſt illud Od. VI. lib. I. *Heu, quoties fidem, Mutatosq; deos flebit, & aſpera Nigris æquora uentis.* ſic Tibull. lib. I. eleg. V. *At tu, qui potior nunc es, mea furta caueto. Verſatur celeri ſors leuis orbe rotæ.* Iam quemadmodum hic *marebit amores*, ſic epiſt. ad Mæcen. II. lib. I. dixit *marere fugam*. *Atque inter uina fugam Cynara marere proteruæ.*

QVERITVR BELLORVM CIVILIVM nullum eſſe finem. Ode 16.

ALTERA iam teritur bellis ciuilibus ętas,
Suis & ipſa Roma viribus ruit:
Quam neque finitimi ualuerunt perdere Marſi,
Minacis aut Etruſca Porſenæ manus,
Aemula nec uirtus Capuæ, nec Spartacus acer,
Nouisq; rebus infidelis Allobrox:
Nec fera cærulea domuit Germania pube,
Parentibuſque abominatus Annibal:
Impia perdemus deuoti ſanguinis ętas:
Feriſque rurſus occupabitur ſolum.
Barbarus, heu, cineres inſiſtet uictor: & urbem
Eques ſonante uerberabit ungula:
Quæque carent uentis, & ſolibus, oſſa Quirini,
Nefas uidere, diſſipabit inſolens.
Forte, quid expediat, communiter, aut melior pars
Malis carere quæritis laboribus.
Nulla ſit hac potior ſententia: Phocæorum
Velut profugit execrata ciuitas:

Agros, atque Lareis proprios, habitandaq; fana
Apris reliquit, & rapacibus lupis:
Ire, pedes quocunque ferunt: quocunque per undas
Notus uocabit, aut proteruus Africus.
Sic placet? an melius quis habet ſuadere? ſecunda
Ratem occupare quid moramur alite?
Sed iuremus in hæc: ſimul imis ſaxa renarint
Vadis leuata, ne redire ſit nefas:
Neu conuerſa domum pigeat dare lintea, quando
Padus Matina lauerit cacumina:
In mare ſeu celſus procurrerit Apenninus:
Nouaq; monſtra iunxerit libidine
Mirus amor, iuuet ut tigreis ſubſidere ceruis:
Adulteretur & columba miluio:
Credula nec fuluos timeant armenta leones:
Ametq; ſalſa læuis hircus æquora.
Hæc, & quæ poterunt reditus abſcindere dulceis,
Eamus omnis execrata ciuitas,
Aut pars indocili melior grege. mollis, & expes
Inominata perprimat cubilia.
Vos, quibus eſt uirtus, muliebrem tollite luctum:
Etruſca præter & uolate littora.
Nos manet Oceanus circumuagus: arua, beata
Petamus arua, diuites & inſulas:
Reddit ubi Cererem tellus inarata quotannis:
Et imputata floret uſque uinea:
Germinat & nunquam fallentis termes oliuæ:
Suamq; pulla ficus ornat arborem:
Mella caua manant ex ilice: montibus altis
Leuis crepante lympha deſilit pede.
Illic iniuſſæ ueniunt ad mulctra capellæ:
Refertq; tenta grex amicus ubera:
Nec ueſpertinus circum gemit urſus ouile:
Nec intumeſcit alta uiperis humus:
Pluraq; felices mirabimur, ut neque largis
Aquoſus Eurus arua radat imbribus,
Pinguia nec ſiccis urantur ſemina glebis:
Vtrunque rege temperante cælitum.
Non huc Argoo contendit remige pinus:
Neque impudica Colchis intulit pedem,

Non huc Sidonij torſerunt cornua nautæ:
Laborioſa nec cohors Vlyſſei.
Nulla nocent pecori contagia: nullius aſtri
Gregem æſtuoſa torret impotentia.
Iupiter illa piæ ſecreuit littora genti,
Vt inquinauit ære tempus aureum:
Aere, dehinc ferro durauit ſecula: quorum
Pijs ſecunda uate me datur fuga.

COMMENTARII.

Altera iam teritur bellis] ætas triginta annorum ſpatium continet, ut ſupra admonui ad Od. x. lib. 2. Prior igitur ætas bellis ciuilibus uexata, ea eſt, quæ intra Syllæ & Sulpicij, Octauij & Cinnæ, Marij & Syllę, Pompeij & Cęſaris tempora uertitur. M. Tull. epiſt. lib. 4. ad M. Marcell. *Omnia ſunt miſera in bellis ciuilibus, quæ maiores noſtri ne ſemel quidem, noſtra ætas ſæpe iam ſenſit.* Idem Philipp. VIII. *Sylla cum Sulpicio de iure legum, quas per uim latas Sylla dicebat, contendit: Cinna cum Octauio de nouorum ciuium ſuffragijs: rurſus cum Mario, & Carbone Sylla, ne dominarentur indigni, & ut clariſſimorum hominum crudeliſſimam puniretur necem. De proximo bello ciuili non libet dicere: ignoro cauſam: deteſtor exitum. Hoc bellum quintum ciuile geritur, atque omnia in noſtram ætatem inciderunt.*

Suis & ipſa Roma uiribus] ſic ſup. Od. VII. *ut ſua Vrbs hæc periret dextera.*

Marſi] à quibus Marſicum bellum appellatum, quorum dux Propedius, ut ſup. annotauimus ex Strabone ad Od. XIIII. lib. 3.

Porſenæ manus] Porſena dux Etruſcorum, de quo uide T. Liuium. libr. 2. annalium.

Aemula nec uirtus Capuę] M. Tull. in ea orat. quam habuit in ſenatu de lege agr. contra Rull. ſic ait. *Maiores noſtri Capua magiſtratus, ſenatum, conſilium commune, omnia denique inſignia Reip. ſuſtulerunt: neque aliud quicquam, niſi inane nomen Capuæ reliquerunt, non crudelitate (quid enim illis fuit clementius, qui etiam externis hoſtibus uictis ſua ſæpisſimè reddiderunt?) ſed conſilio, quòd uidebant, ſi quod Reip. ueſtigium illis mœnibus contineretur, urbem ipſam imperio domicilium præbere poſſe.* Idem in ea, quam habuit ad populum contra eundem, dicit populum Rom. tres ſolum urbes in terris omnibus, Carthaginem, Corinthum, Capuam ſtatuiſſe poſſe imperij grauitatem, ac nomen ſuſtinere. *Deleta Carthago eſt* (inquit) &c. *De Capua multum eſt, & diu conſultatum. Extant literæ, Quirites, publicæ: ſunt S.C. complura.*

Spartacus] de Spartaco ſeruorum duce, & bello ſeruili ab eo conflato, diximus ſuprà ad Od. XIIII. lib. 3.

Nouiſque rebus infidelis] Cęſar commentar. de bello Gallico lib. 3. & 4. ſcribit omnes Gallos rebus nouis ſtudere, & ad bellum celeriter, mobiliterque excitari. Poteſt igitur fieri, ut Horatius hoc loco nomine Allobrogum, qui Ciceronis, & Cæſaris ætate fuerunt pacati, ceteros Gallos ſignificet, qui Romanorum imperium non æquo admodum animo perferebant. Quanquam mihi fit uerisimilius Allobrogum nomine, Allobroges ipſos, non alios Gallos, intelligi. Neque me mouebit, quòd obijcit Glareanus, Allobroges in coniuratione

illa

illa Catilinaria, populi Rom. maieſtatem conſeruare, quàm coniuratorum cõſilijs aſſentiri, & fauere maluiſſe: neque vſquam alibi alienos à populo Roma. animos habuiſſe: quare non facilè explicari poſſe, quamobrem nunc eos dicat Horatius infideles: ſed hæc (ut dixi) non me mouent. Non enim, ſi nihil moliti ſunt aduerſus populum Rom. continuò ſequitur, metuendum non fuiſſe, ne facerent. Prætereà infideles non hi ſolum appellantur, qui fidem non ſeruant: quales ſunt perfidi; ſed & ij, quibus tutò non creditur, & qui data occaſione libenter, & cupide ſint nocituri, fidemq; violaturi. Itaque M. Tull. Catil. tertia, hanc Allobrogum in rebus tam turbulentis, & periculoſis quietem, atque hoc ocium non eorum erga populum Rom. excitati, aut fidei, aut cõſtantiæ tribuendum eſſe cenſet; ſed Deorum in populum Rom. beneuolentiæ, ac benignitati. ſic enim ſcribit eo loco. *Iam uerò iſta Allobrogum ſollicitatio à Lentulo, cæteriſque domeſticis hoſtibus, tanta res, tam dementer credita et ignotis, et barbaris, commiſſaq; litteræ nunquam eſſent. profectò, niſi à Dijs immortalibus huic tantæ audaciæ conſilium eſſet ereptum.* Præterea conſtat ex oratione M. Tull. de prouinc. coss. Allobroges non perpetuò in officio, neq; in fide erga populum Rom. manſiſſe, his uerbis. *Modò C. Pontinius fortiſſimus uir ortum repente bellum Allobrogium, atque hac ſcelerata coniuratione excitatum, prælijs fregit, eoſq; domuit, qui laceſſierant.* Poſtremò in oratione pro M. Fonteio, Belgarum, & Allobrogum infidelitatem diſertè notat idem Cicero his verbis. *quibus neque propter iracundiam, fidem; neque propter infidelitatem, honorem habere debetis.* Nam hos ſignificari declarant ea, quæ tribus pagellis poſt ſequuntur. *Vos Belgarum, atque Allobrogum teſtimonijs non credere timetis?* quidam vir doctus hunc locum ita uidetur intelligere, vt Allobroges eò dixerit Horatius infideles nouis rebus, quia ſe præbuerint in eos infideles, qui nouis rebus ſtuderent, nempe in coniuratos. hæc enim illius verba ſunt in commentarijs eius in Catilinariam tertiam. *ſed illi cum ſimularent ſe ei conſilio fauere, totam rem tamen ad Q. Fabium Sangam detulerunt. unde dictum eſt ab Horatio. Nouiſq; rebus infidelis Allobrox.* Mihi autem hæc ſententia probari nullo modo poteſt. Nam cum Horatius Allobroges hic cum Marſis illis, qui bellũ Marſicum excitarunt, cum Porſena, cum Capua, Spartaco, Germanis, Annibale numeret, qui fuerunt hoſtes populi Rom. perſpicueq; hoc dicat Horatius, Romam, quæ hoſtibus externis reſtiterit, aut quæ ab hoſtibus externis labefactari nõ potuerit, à ciuibus euerti: pugnantia loqueretur, ſi hunc ſenſum probaremus. Multa in Allobroges M. Tull. pro Fonteio. Sed dici poteſt, eum inſeruire cauſæ.

Nec fera cærulea, &c.] cærulea iuuentute. Sed cur cæruleam appellat? an quòd ſe Germani cæruleo colore inficiunt, vt formidoloſiores ſint in prælijs? quod quidem de Germanis à quoquam memoriæ proditum eſſe non memini. At de Britannis ſic Cæſar lib. 5. *Omnes uerò ſe Britanni glaſto inficiunt, quod cæruleum efficit colorem, atque hoc horridiores ſunt in pugna aſpectu.* Item Propert. lib. 2. *Nunc etiam infectos demens imitare Britannos, Ludis & externo tincta nitore caput.* an quòd Germani ferè omnes cæruleis ſunt oculis? quæ ratio probabilior eſt. nam etiam hoc traditum eſt à Corn. Tacito.

Parentibusque abominatus Annibal] eorum parentibus, qui bellis Punicis in prælijs cæſi ſunt. ut ſup. Od. 1. lib. 1. *bellaq; matribus Deteſtata.* abominatus igitur παθητικόν.

Impia perdemus] nos impij, qui huius ætatis ſumus, Romam perdemus; quam tot hoſtes violare non potuerunt.

deuoti ſanguinis] quorum ſanguis Dijs, vel morti videtur eſſe deuotus ad expianda maiorum noſtrorum ſcelera. vide ſup. Od. III. lib. 3. de uoce, d. *natus.*

Feriſq;

Feriſque rurſus,&c.] ſolum vrbis Romæ rurſus erit incultum, inſequens vaſtum, ac deſertũ, feriſq; receptacula, ac latebras præbebit. ſup. Od. III. lib. 3 *Paridisq; buſto Inſultet armentum, et catulos fera Celent inulta.*

Barbarus (heu) cineres] cineres vrbis, vel ciuium pedibus conculcabit.

Quæque carent uentis, & ſolibus] & oſſa Romuli, quæ ſunt penitus in terram defoſſa, & in urna condita, atque ita neque uentis commouentur, neque à ſolis radijs attinguntur, uictor inſolens diſſipabit. Iam quod ad uerbum carendi attinet, non ſemper in eo ineſt uelle. dicimus enim *carere febri, carere culpa, carere malo,* & ſimilia.

Nefas uidere] uidere Romuli cineres diſperſos. cod. unus Vatic. & Torn. habent *Nefas uideri*: quam ſcripturam probarem, niſi omnes hi uerſus conſtarent ex Iambis.

inſolens] ſup. Od. XVI. lib. I. *exercitus inſolens.*

Fortè, quid expediat] fortè dictum pro fortaſſe. quod exemplum, ut rarum, notandum eſt.

expediat] utile ſit, ut ſup. Od. VIII. lib 2. *Expedit matris cineres opertos Fallere.* Catull. in Priapeijs *Manumq; ſeorſum habebis hoc tibi expedit.*

communiter, aut melior pars] aut uos omnes communi conſilio, aut melior pars ueſtrum. melior autem propriè poſitum, non pro maiore.

Malis carere quæritis, &c.] ordo eſt hic, Fortaſſe quid expediat, uos omnes quæritis, aut melior pars ueſtrum: carere, id eſt, ut careatis malis laboribus. Græci ſubintelligunt in huiuſmodi loquendi generibus, particulam ὥστε, quæ ualet, ut. interdum etiam, & quidem ſæpius, non ſubintelligitur, ſed adhibetur. quod item imitatus eſt Horat. Od. XI. lib. I. *ut melius, quicquid erit, pati.* quomodo interpretatur Linacer, & Eraſmus. uel repetendum eſt uerbum quæritis hoc modo, *quæritis quid expediat, & quæritis carere,* ut loquitur Od. XVI. lib. I. *mitibus Mutare quæro triſtia.* & epiſt. I. ad Mæcenatem, *quæris me includere ludo.* adde cetera exempla, quæ aſcripſi ad Od. XI. lib. I.

malis laboribus] *malis* epithetum eſt diſtinguendi cauſa adhibitum. ſunt enim aliqui boni & laudabiles labores. ſunt & ſecundi, ut Od. IIII. lib. 4. *Poſt hoc ſecundis uſque laboribus Romana pubes creuit.* *malos labores* igitur intellige, qui perferuntur in bellis ciuilibus.

Nulla ſit hac potior] hanc ſententiam potiſſimum ſequamur, vt eamus quocunque nos pedes ferent, veluti Phocæi, &c.

Phocæorum] à quibus Maſſiliam eſſe conditam traditum eſt. Athæneus lib. 13. Ἀριστοτέλης ἐν τῇ Μασσαλιωτῶν πολιτείᾳ γράφει οὕτως. φωκαεῖς οἱ ἐν Ἰωνίᾳ, ἐμπορίᾳ χρώμενοι ἔκτισαν μασσαλίαν. Idem prodidit Herodotus libro. I. T. Liuius lib. XXXIIII. *Iam tum Emporiæ duo oppida erant muro diuiſa: unum Græci habebant, a Phocæa, unde & Maſſilienſes oriundi; alterum Hiſpani.*

execrata] execrationibus vſa, quas Græci ἀρὰς appellant, unde ἀρᾶσθαι execrari. Cicer. Off. 3. *erranti uiam non monſtrare: quod Athenis execrationibus publicis ſancitum eſt.* ſic loquitur Liuius lib. XXXIX. de Annibale. *Execratus deinde in caput, regnumq; Pruſiæ, & hoſpitales Deos uiolatæ ab eo fidei teſteis inuocans, poculum exhauſit.* huiuſmodi execrationum exemplum eſt apud Aeſchinem in oratione κατὰ Κτησιφῶντος. ſatis erit mihi locum indicaſſe. γέγραπται γὰρ οὕτως ἐν τῇ ἀρᾷ. εἴτις τάδε, φησί, παραβαίνοι ἢ πόλις, ἢ ἰδιώτης, ἢ ἔθνος, ἐναγὴς ἔστω τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς ἀρτέμιδος, &c. ſequitur, καὶ ἐπεύχεται αὐτοῖς μήτε γῆν καρποὺς φέρειν, μήτε γυναῖκας τέκνα τίκτειν γονεῦσιν ἐοικότα, ἀλλὰ τέρατα, &c. & apud T. Liuium lib. XXVIII. Annal. *His adhortationibus execratio dira adiecta eſt, ſi quem a propoſito ſpes, molliciaq; animi flexiſſet.*

atque

atque Lares proprios] duo cod. Vatic. & item Don. Faer. Torn. habent *patrios*, quæ ſcriptura non eſt reijcienda. nam ita locutus eſt ſat. v. lib. 2. *patrioſq; Penates Aſpicere.*

pedes quocunq; ferunt] quocunque via patuerit, nullo nobis ab initio loco, quò eamus, propoſito. ſic & ſuprà Od. xi. lib. 3. *I, pedes quò te rapiunt, & auræ.* ſic loquuntur & Græci, ᾗ πόδες ἄγουσι, id eſt, quò pedes ducunt. Theoc. in Hyla. ὁ δ', ᾇ πόδες ἆγον, ἐχώρει Μαινόμενος. Apollon. lib. 1. Argon. ἐς δὲ κέλευθον Τὴν θῖεν, ᾗ πόδες αὐτὸν ὑπέκφερον ἀΐσσοντα. idem lib. 4. ὣς ἄρ' ἔφη. τὴν δ' αἶψα πόδες φέρον ἐγκονέουσαν. Plautus mercat. *Nec podagricus, nec arteſicularius eſt, quem rus pedes ducunt.* Virg. Mœr. *Quo te Mœri pedes?*

proteruus Africus] tralatio eſt. ſic ſuprà uentos proteruos appellauit Od. xxvi. lib. 1. *Tradam proteruis in mare Creticum portare uentis.*

ſecunda alite] auſpicatò, bonis auibus. uide annot. ad Od. xv. lib. 1.

Sed iuremus in hæc] quid ſit in uerba iurare, dixi ſuprà ad Oden ſuperiorem.

ſimul imis ſaxa renarint, &c.] uerba ſunt ita concepta, poſteaquàm ſaxa ex imis aquarum uadis in ſummam aquam emerſerint, & extiterint: tum nobis fas eſſe putemus in patriam, quam relinquimus, redire. prius autem redire, quàm ſaxa enatarint è profundo, ſit nefas. ne prius in patriam redeamus, quàm ſaxa, quæ ſunt in profundo, in ſummam aquam euaſerint: proinde ac ſi dicat, nunquam redeamus.

Neu conuerſa domum, &c.] neve tum pigeat nauibus domum reuehi, cum Padus citerioris Galliæ fluuius ad montis Matini, qui eſt in Calabria, uerticem peruenerit. antequam id fiat uerò, pigeat nos in patriam reuerti. tale eſt illud Virgil. in Tityro *Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim.*

In mare ſeu celſus] ſeu quando Apenninus, &c. ne pigeat, &c.

ſubſidere] ſuccumbere, ſubiacere.

Credula nec flauos] id eſt, & quando non timuerint armenta leones, &c.

credula] id eſt, quando uſqueadeò fuerint credula, ut ſibi non timeant à leonibus. *non timeant credula*, genus eſt loquendi, quod ſuprà notauimus: in quo nomen appoſitum uim uerbi adiuuat. quale & illud Od. xxiiii. lib. 1. *Primigenis mulier temperat innocens.* de quibus uide annot. ad Od. viii. lib. 3. Nam hoc totum, *nec timeant leones credula*, perinde ualet ac ſi dixiſſet, & in non timendis leonibus credula ſint.

læuis hircus] factus leuis, qui eſt horridus, & hirſutus natura.

abſcindere] præcidere, intercludere, abrumpere.

indocili melior grege] melior multitudine indocta, atque imperita, cui perſuaderi non poteſt, ut patria relicta, alias terrarum oras petat. indocilis eſt, qui ad diſcendum ineptus eſt, qui doceri non poteſt, ut ſup. Od. i. lib. 1. *indocilis pauperiem pati.* & Od. iii. lib. 3. *tigres indocili iugum Collo trahentes.*

mollis & expes] pars autem mollis, & laboris impatiens: & ab omni ſpe derelicta, &c. tale illud eſt Virg. Aen. v. *Tranſcribunt urbi matres, populumq; uolentem Deponunt, animos nil magnæ laudis egentes.*

Inominata perprimat cubilia] ſedes malè ominatas, & infelices, δυσοιωνίστους κοίτας perpetuò incolat.

perprimat] perpetuò premat: quod ualet, perpetuò in eis inſideat, & hæreat.

tollite luctum] in uno cod. antiq. *pellite.*

pręter & volate] & pręteruolate, pręteruehimini, pręterite.

Nos manet] nobis eſt pręternauigandus, uel nobis debetur, idque dicit propter

pter inſulas fortunatas de verbo manendi ſup. Od. XXVIII. lib. I.

circumuagus] à quo vniuerſa terra circunfunditur. M. Tull. lib. VI. de rep. *omnis enim terra, quæ colitur à nobis; anguſta verticibus, lateribus latior, parua quædam inſula eſt, circunfuſa illo mari, quod Atlanticum, quod magnum, quod Oceanum appellatis in terris*. Catull. de nupt. Pel. & Thet. *Oceanusq; pater, totum qui amplectitur orbem*. Horatius autem videtur Homericum epithetum expreſſiſſe, ἀψόρροον, id eſt, εἰς ἑαυτὸν ῥέοντα, ἤγουν ἐπανιόντα, καὶ εἰς κύκλου σχῆμα περιαγόμενον· qui in ſeipſum reuertitur, dum circuli inſtar circunducitur. Sic Orpheus, Κύκλον ἀκαμάτου καλλιρρόου ὠκεανοῖο, Ὃς γαῖαν δίνησι πέριξ ἔχει ἀμφιελίξας.

diuites & inſulas] quas fortunatas appellant Latini: & Græci ὀλβίας νήσους. ſic ſuprà Od. VIII. lib. 4. *diuitibus conſecrat inſulis*. in quibus eſt campus Elyſius. Homer. ὀδ. δ. Ἀλλά σ' ἐς ἠλύσιον πεδίον, καὶ πείρατα γαίης Ἀθάνατοι πέμψουσιν, ὅθι ξανθὸς Ῥαδάμανθυς· Τῇπερ ῥηΐστη βιοτὴ πέλει ἀνθρώποισιν, Οὐ νιφετός, οὔτ' ἄρ χειμὼν πολὺς, οὔτε ποτ' ὄμβρος· Ἀλλ' αἰεὶ ζεφύροιο λιγυπνείοντας ἀήτας Ὠκεανὸς ἀνίησιν ἀναψύχειν ἀνθρώπους.

tellus inarata] ἀνήροτος. Homerus de Cyclopibus ὀδ. ι. Οὔτε φυτεύουσι χερσὶ φυτὸν, οὔτ' ἀρόωσιν, Ἀλλὰ τάγ' ἄσπαρτα, καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται.

imputata] non putata, non culta. Feſtus, *Putum antiqui dicebant pro puro. vnde putatæ vites et arbores, quod decisis impedimentis remanerent puræ.*

nunquam fallentis] nunquam fallentis ſpem domini. ſup. Od. I. lib. 3. *fundum mendacem* dixit, qui ſpem agricolæ fallit. tale eſt illud epiſto. ad Mæcen. II. lib. I. *Spem mentita ſeges*. eadem ratione agrum fidelem appellamus, qui multo plus reddit domino, quàm accepit. ſic ſupra Od. XVI. lib. 3. *et ſegetis certa fides meæ.*

termes] ramus ex arbore dereptus, nec folijs repletus, nec nimis glaber. Feſtus. alij ramum oliuæ eſſe volunt.

pulla] nigra. non viridis, nec acerba: ſed matura.

leuis crepante lympha] illuſtris ὑποτύπωσις aquæ cum murmure è loco decliui defluentis. per translationem à rebus animatis. codices Faer. & Iann. habent *crepitante*: quæ ſcriptura mihi non diſplicet.

iniuſſæ] ſua ſponte. αὐτόματοι, αὐτοκέλευτοι.

veniunt ad mulctra] mulctrum, & mulctra æquè ſunt vſitata. Virgil. in Palæmone, *Bis uenit ad mulctram.*

tenta] diſtenta, vt ſup. Od. II. *Diſtenta ſiccet ubera*. vtitur & ſat. V. lib. 2. eodem ſimplici *ſeu pingui tentus omaſo Furius*, &c.

grex amicus] φίλος; carus, vt ſup. multis locis.

Nec veſpertinus. &c.] id eſt, nec vrſus veſperi gemit circum ouile. ſic loquitur Virg. Georg. 3. *Nec gregibus nocturnus obambulat*, id eſt, noctu. idem ibid. de Leandro, *Nocte natat cæca ſerus freta*, id eſt, ſerò. & Aen. 8. *Nec minus Aeneas ſe matutinus agebat*. Horat. ſaty. III. lib. I. *Et qui nocturnus Diuum ſacra legerit*. Idem epiſt. ad Numiciũ lib. I. *Nauus manè forum, et veſpertinus pete tectum*. Idem ſaty. IIII. lib. 2. *Si veſpertinus ſubitò te oppreſſerit hoſpes*. & ſat. VI. lib. I. *Fallacem circum, veſpertinusq; pererro Sæpe forum*. & ſaty. VI. lib. 2. *urbis auentes Mœnia nocturni ſubrepere*. & ſaty. VII. eiuſd lib. *iuſſerit ad ſe Mæcenas ſerum ſub lumina prima venire*. & Od. XV. lib. I. *tamen, heu, ſerus adulteros Crines puluere collines*. fluxit aũt hoc loquendi genus à Græcis. Hom. ἰλ. β. Ὥς κε πανημέριοι στυγερῷ κρινώμεθ' Ἄρηϊ. & ἰλ. η. Παννύχιοι μὲν ἔπειτα καρηκομόωντες Ἀχαιοὶ Δαίνυντο. Iterũ ἰλ. β. Οὐ χρὴ παννύχιον εὕδειν βουληφόρον ἄνδρα. Idem. ἰλ. ι. χθιζὸς ἔβη μετὰ δαῖτα. Heſiod. ἔργ. καὶ ἡμέρ. Εὖτε λοεσσαμένη τέρενα χρόα, καὶ λίπ' ἐλαίῳ

Χρισαμένη νυχίη καταλέξεται ἔνδοθι οἴκου. idem ibid. *Πρῶτον παμφαίνων ἐπιτέλλεται ἀκρόνυχος φαιος.* idem in Apſide. *Παννύχιος δ' ἄρ ἔλεκτο παρ αἰδοίῃ παρακοίτι,* Theoc. *θαλυσίοις. ὁδ' ἔρημος ἄλλον ἀλέκτωρ κοκκύσδων νάρκαισιν ἀντηρήσι δίδοιη.* Eurip. Hecuba. *μεσονύκτιος ὠλλύμαν.*

circumgemit vrſus ouile]. circum ouile gemit. talia ſunt illa quæ ſuprà collegimus ad Od. VII. lib. 2. *inter errem Nuda levues. purgatam crebro qui perſonet aurem*, &c.

vt neque largis] mirabimur quo modo neque Eurus nimijs imbribus terras abſtergeat, & pœnè obruat: neque ſol nimijs caloribus exurat. ſic loquitur Sat. VI. lib. 2. *Sine Aquilo radit terras.*

Vtrumque rege temperante] moderante, modificante. de verbo temperandi ſuprà Od. VIII. lib. I.

Non huc Arg.] tale propemodum eſt illud Virg. de Italia lib. 2. Georg. *Hæc loca non tauri ſpirantes naribus ignem Inuertere*, &c.

Argoo remige] Argoois remigibus, ut ſuprà *multo millite, multa cane.* dixi ad Od. II. huius lib. Argoos remiges appellat heroas illos, & Græciæ principes, qui Argo naui vecti ſunt, vellus illud aureum petentes: quæ ſola, vt aiunt Hom. Pindarus, Theocritus, Apollonius, Cyaneas illas, ſeu Symplegadas, beneficio Palladis incolumis prætergreſſa eſt. ſic Home. *ὀδ. μ. Οἴη δὴ κείνη γε παρέπλω ποντοπόρος νηῦς Ἀργὼ πᾶσι μέλουσα.* Pind. *πυθ. ὠδ. δ. Ἐς δὲ κίνδυνον βαθὺν ἱέμενοι δεσπόταν λίσσοντο ναῶν συνδρόμων κινηθμὸν ἀμαιμάκετον ἐκφυγεῖν πετρᾶν.* Theocr. in Hyla. *Ἅτις κυανέαν οὐχ ἥψατο συνδρομάδων ναῦς. Ἀλλὰ διεξάϊξε, βαθὺν δ' εἰσέδραμε φᾶσιν, Αἰετὸς ὡς μέγα λαῖτμα.* Apollon. *ἀργοναυτ. β. Καὶ τότ' Ἀθηναίη στιβαρῆς ἀντέσπασε πέτρης Σκαιῇ. δεξιτερῇ δὲ διαμπερὲς ὦσε φέρεσθαι. Ἡ δ' ἰκέλη πτερόεντι μετήορος ἔσσυτ' ὀϊστῷ.*

Colchis] Medea. Propert. lib. 2. *Seu mihi Circæo pereundum eſt gramine, ſiue Colchis Colchiacis urat aena focis.*

Sidonij] Cadmo duce. Hic Phœnicum claſſe vectus, rudibus adhuc Græcorum populis, & ciuilioris cultus, & litterarum pingendarum auctor fuiſſe dicitur. quod cum multi ſcriptores memoriæ prodiderint, tum Corn. Tacit. Annal. lib. II. ſcriptum reliquit.

cornua] cornua antennarum. Virg. Aen. 3. *Cornua uelatarum obuertimus antennarum.*

Laborioſa nec cohors Vlyſſei] Ode proxima. *Laborioſi remiges Vlyſſei*, laborioſus appellatur is, qui multum laborem perfert, vt M. Tull. pro Cælio, *Vos laborioſos exiſtimat.* & res laborioſa, laboris plena. & magno labore perfecta. Catull. *Doctis Iupiter, et laborioſis.*

Nulla nocent pecori] Virgil. in Tityro, *Nec mala uicini pecoris contagia lædent.* vſitatius eſt nomen contagionis. & eo ſemper vtitur M. Tullius.

Vt inquinauit] Poſteaquam ætas ærea ſucceſſit aureæ. notiſſima ex Heſiodo hæc ætatum diſſimilitudo eſt. & diximus ſuprà ad Od. II. libr. 4. nonnulla.

quorum] quorum, nempe ſeculorum ferreorum, datur fuga pijs: id eſt, quæ tempora ferrea licet pijs, me vate, effugere.

AD

AD CANIDIAM. XVII.

Petit ut ſibi ignoſcat. eam autem dum uult uideri placare, grauiſſimè & acerbiſſimè uellicat, atque adeò lacerat.

IAM iam efficaci do manus ſcientię:
Supplex & oro regna per Proſerpinæ,
Per & Dianæ non mouenda numina,
Per atque libros carminum ualentium
Refixa cælo deuocare ſidera,
Canidia parce uocibus tandem ſacris:
Citumq́ue retrò ſolue, ſolue turbinem.
Mouit nepotem Telephus Nereium:
In quem ſuperbus ordinarat agmina
Myſorum: & in quem tela acuta torſerat.
Luxère matres Iliæ addictum feris
Alitibus, atque canibus homicidam Hectorem:
Poſtquam relictis mœnibus rex procidit
Heu, peruicacis ad pedes Achillei.
Setoſa duris exuère pellibus
Laborioſi remiges Vlyſſei
Volente Circe membra: tunc mens, & ſonus
Relatus, atque notus in uultus honor.
Dedi ſatis, ſuperq́ue pœnarum tibi
Amata nautis multùm, & inſtitoribus.
Fugit Iuuentas, & verecundus color
Reliquit oſſa pelle amicta lurida:
Tuis capillus albus eſt odoribus:
Nullum à labore me reclinat ocium:
Vrget diem nox, & dies noctem: neque eſt
Leuare tenta ſpiritu præcordia.
Ergo negatum, vincor, ut credam miſer,
Sabella pectus increpare carmina:
Caputq́ue Marſa diſſilire nænia.
Quid amplius uis? ò mare, & terra, ardeo:
Quantùm neque atro delibutus Hercules
Neſſi cruore: nec Sicana feruida
Vibrans in Aetna flamma. tu, donec cinis
Iniurioſis aridus uentis ferar,

Cales uenenis officina Colchicis.
Quæ finis? aut quod me manet ſtipendium?
Effare: iuſſas cum fide pœnas luam:
Paratus expiare, ſeu popoſceris
Centum iuuencos: ſiue mendaci lyra
Voles ſonari: tu pudica, tu proba:
Perambulabis aſtra ſidus aureum.
Infamis Helenæ Caſtor offenſus uice,
Fraterque magni Caſtoris, uicti prece
Ademta uati reddidere lumina.
Et tu (potes nam) ſolue me dementia,
O nec paternis obſoleta ſordibus,
Nec in ſepulcris pauperum prudens anus
Nouendialeis diſſipare pulueres:
Tibi hoſpitale pectus: & puræ manus:
Tuusque uenter partumeius: & tuo
Cruore rubros obſtetrix pannos lauit,
Vtcunque fortis èxilis puerpera,

Canidia reſpondet, oſtendens ſe nullis precibus exorari, nulla ratione placari poſſe.

Quid obſeratis auribus fundis preces?
Non ſaxa nudis ſurdiora nauitis
Neptunus alto tundit hibernus ſalo.
Inultus ut tu riſeris Cotyttia
Vulgata, ſacrum liberi Cupidinis?
Et Eſquilini pontifex uenefici
Impune ut urbem nomine impleris meo
Quid proderit ditaſſe Pelignas anus,
Velociúſue miſcuiſſe toxicum,
Si tardiora fata te uotis manent?
Ingrata miſero uita ducenda eſt in hoc:
Nouis ut uſque ſuppetas doloribus.
Optat quietem Pelopis infidus pater,
Egens benignæ Tantalus ſemper dapis:
Optat Prometheus obligatus aliti:
Optat ſupremo collocare Siſyphus
In monte ſaxum: ſed uetant leges Iouis.
Voles modò altis deſilire turribus:

Modò

Modò enſe pectus Norico recludere :
Fruſtraque uincla gutturi nectes tuo,
Faſtidioſa triſtis ægrimonia.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques :
Meæque terra cedet inſolentiæ.
An, quæ mouere cereas imagines,
(Vt ipſe noſti curioſus) & polo
Deripere Lunam uocibus poſſim meis :
Poſſim crematos excitare mortuos,
Deſideriique temperare poculum :
Plorem artis in te nil agentis exitum ?

COMMENTARII.

do manus] *dare manus* eſt cedere, & fateri ſe inferiorem eſſe. M. Tull. ad Att. lib. 11. *aiebat illum primò ſanè diu multa contrà: ad extremum autem manus dediſſe.* Lucret. lib. 2. *& ſi tibi uera uidetur, Dede manus : aut, ſi falſa eſt, accingere contrà.* Idem ibid. *Nam certè fluere, atque recedere corpora rebus Multa, manus dandum eſt : ſed plura accedere debent ; Donec aleſcendi ſummum tetigere cacumen.* Iterum M. Tull. in Lælio, *qui aduerſando ſæpe aſſentetur, & litigare ſe ſimulans blandiatur, atque ad extremum det manus.* Cæſar libr. v. de bello Gallico, *tandem dat Cotta manus permotus ſuperiore ſententia Sabini.* Virg. libr. xi. *neque ipſe manus feritate dediſſet.*

non mouenda] *ἀκίνητα*, uel non irritanda.

deuocare] deducere, ut ſup. Od. v.

uocibus tandem ſacris] carminibus, cantionibus, *ἐπῳδαῖς*, ut epiſt. 1. lib. 1. *Sunt uerba, et uoces.*

turbinem] rhombum magicum ſignificat, quem Martialis appellat Theſſalicum lib. ix. *Quæ nunc Theſſalico lunam deducere rhombo, Quæ ſciet hos, illos uendere lana toros ?* de quo & Theocr. in Pharmac. *Χ' ὡς δινεῖθ' ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος ἐξ Ἀφροδίτης, Ὣς κεῖνος δινοῖτο ποθ' ἁμετέρῃσι θύραισι.* & Propert. lib. 3. ad Lygdamum. *Staminea rhombi ducitur ille rota.* & Lucian. *διαλ. ἑταιρ.* in eo cuius principium eſt Εἴ τιν' οἶσθα, &c. *εἶτα ἐκ τοῦ κόλπου προκομίσασα ῥόμβον, ἐπιστρέφει ἐπῳδήν τινα λέγουσα ἐπὶ τρόχῳ τῇ γλώττῃ βαρβαρικὰ καὶ φρικώδη ὀνόματα.*

Mouit nepotem Telephus] Telephus Myſorum rex ab Achille, quem armis, & manu facta prohibere conatus erat, ne ad Troiam oppugnandam ueniret, uulneratus, cùm conſulto oraculo reſponſum tuliſſet, uulnus ab Achille illatum alio medicamento ſanari non poſſe, quàm ferrugine enſis Achillis, (reſponderat enim Apollo *ὁ τρώσας ἰάσεται*) illum orauit ut eius rei ſibi copia fieret, & impetrauit. Propert. libr. 2. ad Mæcen. *Myſus et Aemonia iuuenis, qua cuſpide uulnus Senſerat, hac ipſa cuſpide ſenſit opem.* hic, qui rex anteà fuerat, exulauit & mendicauit. uide in epiſt. de arte poet. *Telephus et Peleus, cum pauper et exul uterque,* &c.

Luxere matres] Cum & manu ſcripti, & typis excuſi codices hoc loco inter ſe diſſentirent, alijque *unxere*, alij *luxere* haberent, (quanquam, ne quid diſſimulem, ex ijs, quos ego uidi, plures habent *unxere*) ego eam ſcripturam ſecutus ſum,

ſum, quæ mihi probabilior uiſa eſt, ſuum cuique iudicium liberum relinquens, ut hanc, uel illam amplectatur, quemadmodum ego unam altera meliorem iudicaui. cuius mei iudicij, factique rationem reddere lectori non recuſo. Nego igitur apud Hom. *ἰλ.ω.* corpus Hectoris à mulieribus Troianis unctum eſſe, ſed ploratum primùm, lacrymiſque decoratum, & combuſtum: deinde oſſa pannis molliſſimis inuoluta, & in urnam coniecta: poſtremò extructum ei è grandibus ſaxis monumentum: Iam verò, quòd unctionis mentio fit interdum apud ſcriptores, id non magis ad honorem ſepulturæ pertinet, quàm lotio, & pleraque alia, quæ nonnunquam in exequijs, & funeribus mortuorum ſolebant adhiberi: quale eſt hoc exemplum ex Ennio. *Tarquinij corpus bona fœmina lauit, et unxit*: & item hoc ex Virg. lib. 7. Aen. de Miſeno. *Principio pinguem tædis, & robore ſecto Ingentem ſtruxere pyram, cui frondibus atris Intexunt latera, & feraleis ante cupreſſos Conſtituunt, decorantq; ſuper fulgentibus armis: Pars calidos latices, & ahena undantia flammis Expediunt, corpuſq; lauant frigentis, & ungunt*. apud eundem lib 9. mater Euriali queritur ſe filio oculos non preſſiſſe, neque uulnera lauiſſe, his uerbis. *Heu, terra ignota canibus data præda Latinis, Alitibuſq; iaces, nec te tua funera mater Produxi, preſſiue oculos, aut uulnera laui*. eodem pertinet illud Eurip. Phœniſſ. *ἐγὼ δ' ἥκω μεταστείλλων Ἀδελφὴν Ἰοκάστην, ὅπως λούσῃ, προθῆταί τ' ἐκεῖτ' ὄντα παῖδ' ἐμόν.* Quis autem unquam uel poeta, uel alius ſcriptor in miſerijs mortui numerauit, quòd lotus non fuerit, aut quòd ei morienti oculi preſſi, uel clauſi non fuerint? nemo, quod ſciam. At omnes poetę harum commiſerationum pleni ſunt, dum uel eorum, qui naufragio perierunt, uel eorum, qui in acie ceciderunt, uel ſimilium calamitoſorum conditionem miſerantur, ac deplorant: *iacet inſepultus, & indefletus*, aut *non luctus*. Optabant enim omnes ſe ſepeliri, inhumari, fleri, ac lugeri poſt mortem: & hæc crebrò à ſcriptoribus commemorantur: *lauari corpus* autem, *ungi, oculos claudi*, & ſimilia, uel non ita expetebant, uel dicere licet illa eſſe horum acceſſiones, & ad ſupremum honorem, id eſt, luctum, & ſepulturam tanquam ad finem referri. Iam uerò quod ſcribunt quidam ungere cadauera ſolitos eſſe ueteres, ut diutius integra conſeruarentur: id uerum eſſe non puto: Nam unctionem, uel munditiei, & nitoris, uel luxus cauſá adhibebant, & ſciebant eam ad corporum integritatem conſeruandam nihil adiuuare: Corpora autem cum diu manere incorrupta, & integra uolebant, ea uel condiebant, uel cera circumlinebant, quod oſtendit M. Tullius libr. 1. Tuſcul. his uerbis. *Condiunt Aegyptij mortuos, & eos domi ſeruant: Perſæ etiam cera circumlitos condunt, ut quam maxime permaneant diuturna.* ad eúdem vſum cedrum, & cupreſſum adhibebant. Sed cuius hominis eſt dicere hoc loco, ungi ſolita apud antiquos cadauera, ut diutius integra ſeruarentur, cum conſtet, & Troianos, & Romanos, maximè Horatij ætate, corpora mortuorum in rogum imponere, & comburere, non integra ſeruare conſueuiſſe? *Vnxere* igitur mihi propter has cauſas non admodum probatur. *luxere* autem, maximè: propterea quòd ubique apud ſcriptores lugeri, & luctu, ſeu fletu honorari mortuos legimus. Itaque Homerus non ſemel *κλαίειν θανόντας*, id eſt, flere mortuos, dicit eſſe *γέρας θανόντων*, id eſt, decus, pręmiumque mortuórum, ut ann. eſt ſup. ad Od. VI. lib. 2. Tùm crebra ſunt hęc apud Tragicos *ἄκλαυστος, ἄταφος*, id eſt, non ploratus, non ſepultus. Eurip. Phœn. *ἐὰν δ' ἄκλαυστον, ἄταφον οἰωνοῖς βοράν*, id eſt, relinquere non ploratum, inſepultum, uolucribus eſcam. quæ Virg. expreſſit lib. 11. *Nec animæ uiles, inſepulta, inhumataq; turba*. Iterum apud Eurip. in Medea Iaſon Medeam orat, ut ſinat ſe filios ſuos ſepelire, & lugere. his uerbis. *Θάψαι νέκρυς μοι τούσδε, καὶ κλαῦσαι πάρες.* apud eund. in Hecuba, ſic umbra Polydori loquitur: *πολλοῖς διαύλοις κυμάτων φορούμενος Ἄκλαυστος, ἄταφος.*

pos. apud eundem in Androm. ij qui nunciant Peleo interfectum eſſe Neoptolemum, aiunt ſe corpus eius afferre, ut nepotem defleat, & ſepeliat. Κομίζομεν σοὶ κατοιμῶξαι γόοις, Κλαῦσαι τε πρέσβυ, γῆς τε κοσμῆσαι τάφῳ. Alcæus lib. 3. epig. Græc. Ἄκλαυστοι, καὶ ἄθαπτοι ὁδοιπόρε τῷδ' ἐπὶ τύμβῳ Ἥμεθα Θεσσαλῆς τρισσαὶ κείμεθα μυριάδες, &c. Itaque Solon mortem ſuam lacrymis carere non vult. *linquamus amicis* (inquit) *Mœrorem, ut celebrent funera cum gemitu*. At Ennius contrà. *Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu Faxit: cur? uolito uiuu' per ora uirum.* Iam quod aliquis mihi dicat, licere mortuos lugere, & deflere, etiam ſi corpus abſit: ergo hoc loco legendum *uxore*, quia ad luctum, & ploratum, & ſimilia non erat neceſſe corpus Hectoris redimi, & Troiam referri: reſpondeo ploratus illos, & fletus non niſi poſito ante omnium lugentium oculos cadauere, eſſe ſolitos vſurpari. quod ex Homero, Virgilio, & ceteris, cuiuis perſpicuum eſſe poteſt. M. Tullius autem hæc genera lugendi enumerat lib. 3. quæſt. Tuſcul. *pedores, muliebres lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percuſſiones*: & Euripides in Alceſt. non admodum diſſimilia. Πυλῶν πάροιθεν δ' οὐχ ὁρῶ πηγαῖον, ὡς νομίζεται, χέρνιβ' ἐπὶ φθιτῶν πύλαις, Χαίτη τ' οὔτις ἐπὶ προθύροις τομαῖος, ἃ δὴ νεκύων πένθεσι πίτνει· Οὐ δουπεῖ χεὶρ νεολαία γυναικῶν. ſic igitur hunc locum explico. Matres Troianæ corpus Hectoris, quod Achilles canibus, & auibus deſtinauerat, luxerunt, honoreq; ſepulturæ affecerunt, poſteaquàm Achilles Priami ſupplicis oratione, & precibus flexus eſt. Achilles apud Homer. ἰλ. ω. à Mercurio præmonitus, & de Iouis voluntate certior factus, Priamo corpus Hectoris Troiam deportandum, ac ſepeliendum tradit. ſic Hom. Υἱὸς μὲν δή τοι λέλυται γέρον, ὡς ἐκέλευες· Κεῖται δ' ἐν λεχέεσσ'· ἅμα δ' ἠοῖ φαινομένηφιν Ὄψεαι αὐτὸς ἄγων. Virgil. Aen. 11. *At non ille, ſatum quo te mentiris, Achilles, Talis in hoſte fuit Priamo, ſed iura, fidemq; Supplicis erubuit, corpusq; exangue ſepulchro Reddidit Hectoreum.* Cum huius loci explicationem propemodum eo quo nunc eſt, ordine diſpoſitam Muretus apud me legiſſet, probauit ille quidem coràm: ſed mutata poſteà ſententia, & conſilio ſuo diſſimulato, neq; mihi præſignificato, in libris variarum lectionum conatus eſt oſtendere vtranq; ſcripturam æque probabilem eſſe.

Addictum feris] Addixerat Hectorem canibus, & auibus Achilles iam ab eo tempore, quo Hector mortifero illo inter humeros, & ceruices, ἵνα τε ψυχῆς ὤκιστος ὄλεθρος, id eſt, vbi celerrimus eſt interitus, vulnere accepto, iacéſq; & pœnè exanimis, Achillem orabat, vt corpus ſuum patri Priamo comburendum, ac ſepeliendum redderet, neque canibus dilacerandum apud naues relinqueret. ſic enim reſpondet Achilles. ἰλ. χ. Μή με κύον γούνων γουνάζεο, μηδὲ τοκήων. Αἲ γάρ πως αὐτόν με μένος, καὶ θυμὸς ἀνήη Ὤμ' ἀποταμνόμενον κρέα ἔδμεναι, οἷά μ' ἔοργας. Ὡς οὐκ ἔσθ' ὃς σῆς γε κύνας κεφαλῆς ἀπαλάλκοι, &c. & ἰλ. ψ. in ſepultura Patrocli cum duodecim illos Troianos iuuenes, quos viuos ceperat, manu ſua interfectos in rogum coniecisſet, ait ſe Hectorem non flammis exuſturũ, ſed canibus dilaniandum proiecturum. Ἕκτορα δ' οὔτι δώσω Πριαμίδην πυρὶ δαπτέμεν, ἀλλὰ κύνεσσιν.

Homicidam] ἀνδροφόνον. neque verò deterius multo eſt nomen Latinum Græco. nam ἀνδροφόνος apud Homerum idem ferè valet, quod ἀνδροκτόνος, & item apud Eurip. in Hecuba, vbi Polymneſtor mulieres Troianas, a quibus eius liberi parui pueri fuerant interfecti, ἀνδροφόνους appellat.

Poſtquam relictis mœnibus rex] Priamus ἰλ. ω. à Mercurio per media Græcorum caſtra noctu deductus, vt ſuprà diximus ad Od. x. lib. 1. neque à quoquam viſus, ad Achillem peruenit: & cum eius genua manibus tetigiſſet, manusq; exoſculatus eſſet: ſeſe ad pedes abiecit orans, vt corpus Hectoris, pretio

tio accepto, ſibi redderet, ſepeliendiq́; poteſtatem faceret. Homeri verba ſunt hæc ἄγχι δ᾽ ἄρα στὰς Χερσὶν Ἀχιλλῆος λάβε γούνατα, καὶ κύσε χεῖρας Δεινὰς ἀνδροφόνους, αἵ οἱ πολέας κτάνον υἷας. ſequitur aliquot poſt verſibus Κλαῖ᾽ ἀδινὰ προπάροιθε ποδῶν Ἀχιλῆος ἐλυσθείς.

peruicacis] in ſententia ſua obſirmati, pertinacis, & vt alibi, cedere neſcij.

Setoſa duris exuere] id eſt, porcorum, & ceterarum beſtiarum, in quas à Circe fuerant verſi, figuras exuerunt, & humanas recuperarunt Circe volente, ac libente. hac de re Hom. ὀδ. κ. Κίρκη δὲ διὲκ μεγάροιο βεβήκει Ῥάβδον ἔχουσ᾽ ἐν χειρὶ, θύρας δ᾽ ἀνέωξε συφειοῦ, &c. ſequitur. Τῶν δ᾽ ἐκ μὲν μελέων τρίχες ἔρρεον, ἃς πρὶν ἔφυσε φάρμακον οὐλόμενον, τό σφιν πόρε πότνια Κίρκη. Ἄνδρες δ᾽ αἶψ᾽ ἐγένοντο νεώτεροι, ἢ πάρος ἦσαν.

remiges Vlyſſei] ſocij Vlyſſis. epiſt. 2. libr. 1. *remigium vitioſum Ithacenſis Vlyſſei.*

Relatus] ſic habent duo cod. Vatic. Iann. Rainun. Vrſ. Torneſ. & ita legendum, non *relapſus*.

Amara nautis multum] o tu, quam nautę, & inſtitores multùm amant. Cum uideri uelit eam honorificè appellare, eique blandiri, reuera tamen contumelioſè inſectatur. qui ſint inſtitores dixi ſup. ad Od. vi. lib. 3.

Iuuentas] id eſt, iuuenta. nam quamuis Dei nomen ſit, eodem tamen etiam ætas hæc ſignificatur.

verecundus color] purpureus, & rubicundus: qualis ineſt in pueris, & adoleſcentibus, qui uerecundi ſunt natura: uel per uerecundum colorem, ideò rubicundus ſignificatur, quia, quos pudet, ij erubeſcunt. ſignificat ſibi cantiones, & ueneficia Canidiæ pallorem, maciem, canitiemque attuliſſe.

pelle lurida] pallida, ſubuiridi, uel crocei coloris: qualis umbrarum, arquatorum, Orci. ut ſup. Od. IIII. lib. 3.

Tuis capillus albus eſt] tui odores, tuæque unguenta mihi canitiem attulerunt.

Nullum a labore me] nulla mihi á labore datur intermiſſio, nulla conquieſcendi poteſtas.

Vrget diem nox, &d.] id eſt, ſine ulla temporis intermiſſione laboro, continuis laboribus exerceor. diurno labori ſuccedit nocturnus, & nocturno diurnus.

Neque eſt ualere] οὐδ᾽ ἔστι, uel ἔξεστι. non licet, non datur reſpirare. diſtenta mihi ſunt ſpiritu pręcordia, neque ea reſpirando leuare poſſum. icciricò enim data eſt reſpiratio, ut & attrahatur aer frigidus, qui calorem inteſtinum, ac naturalem refrigeret: & uiciſſim pectus ſpiritu, & aere concalefacto diſtentum, atque inflatum ſubleuetur.

Ergo negatum vincor, vt credam] horum uerborum hæc ſententia eſt. ergo ego nunc tandem infelix meis malis uincor, ut credam, & fatear id, quod initio negaueram: quid nam? Sabella carmina, id eſt, Canidię Sabellę cantiones uim habere ad permouendos, & perturbandos hominum animos.

Caputq; Marſa] & ut credam caput Marſis cantionibus, ſeu carminibus, quodammodo diſrumpi, amentiaque affici.

Quantum neque atro delibutus] Hercules Eunomo Architelis filio, à ſe non ſponte interfecto, uoluntario ſe exilio multauit, atque in oppidum Trachinem proficiſci conſtituit. Cum ad Euenum fluuium, cuius portitor erat Neſſus centaurus, perueniſſet, ipſe fluuium pedibus ſuperauit: Deianiram autem mercede pacta Neſſo traijciendā reliquit. Hic, dum eam traijcit, uim ei inferre

cona-

ſonatur. Hercules Deianirę vim propulſantis clamore exaudito, egredienti Neſſo mortiferum uulnus inflixit. Neſſus moribundus, Deianirę ad ſe euocatæ dixit, ſe philtrum ei dare velle, quo Herculis erga ſe amorem perpetuum, ac ſempiternum retinêret. (conſtabat autem id philtrum ex ipſius Neſſi cruore, & eo veneno, quo ſuorum telorum cuſpides Hercules inficere ſolebat.) Quo cupidè accepto, & ſtudioſè ſeruato, cum Deianira parum gratum de Iola Euryti filia nuncium accepiſſet, verereturque ne Iolam ſibi anteponeret Hercules, tunicam ad eum miſit cruore illo imbutam, cum exiſtimaret philtrum eſſe: quam cum ille induiſſet, venenumque illud corporis contactu concalefactum, vſque ad viſcera permanaſſet, voces illas miſerabiles edidit, quæ leguntur apud Sophoclem in Trachini. vide Od. 115. huius lib.

nec Sicana feruida Vibrans] ego hunc locum partim coniectura, partim à veterum codicum ſcriptura adiutus emendaui. ſic enim ſcriptum reperi in cod. Don. Iann. & duobus Vatic. *Virens in Aetna.* quod ſine dubio ineptum eſt, & mendoſum, niſi quis dicat virẽtem flammam nominari, quę perpetua ſit, & nunquam langueſcat, aut moriatur, quod mihi non probatur. V*rens* autem, quod in ceteris omnibus manuſcr. reperitur, longè eſt ineptiſſimum. Sed ego ex illo Virens, quod vt dixi, deprauatum eſt, coniectura ductus ſum, tanquam, manu quadam, ad veram, ac germanam lectionem. Vibrans autem flamma (opinor) ab Horatio appellatur, quæ ſtricti ferri, aut luminis in morem ſplendet, ac micat: vel quæ ſe attollit, atque eiaculatur in auras: qualem deſcribit Lucr. lib. 6. Aetnę flammam, & Virg. lib. 3. Aen. ſic Lucr. *Nunc tamen illa modis quibus irritata repente Flamma foras vaſtis Aetnæ fornacibus efflet, Expediam. primum totius ſubcaua montis Eſt natura, ferè ſilicum ſuffulta cauernis*, &c. Et Virg. *ſed horrificis iuxta tonat Aetna ruinis: Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem Turbine fumantem piceo, & candente fauilla. Attolliq; globos flammarum, & ſidera lambit: Interdum ſcopulos, auulſaq; uiſcera montis Erigit eructans, liquefactaq; ſaxa ſub auras Cum gemitu glomerat, fundoq; exæſtuat imo.* Iam verbum vibrare, ſępius eſſe abſolutum, quàm ἐνεργητικὸν, id ex Lucr. Virg. M. Tull. intelligere licet. Lucr. lib. 3. *Quin etiam tibi ſi lingua uibrante minacem Serpentem, & caudæ procero corpore utrinque Sit libitum in multas parteis diſcindere ferro*, &c. Virg. Aen. 11. *Sibila lambebant linguis uibrantibus ora.* Idem lib. 9. *Vibranti gladio connixus ab aggere dexter Occupat.* & lib. 10. *Vibranti cuſpis medium tranſuerberat ictu.* M. Tull. orat. perf. de Demoſt. *Cuius non tam uibrarent fulmina illa, niſi numeris contorta ferrentur.* Idem in Lucullo. *Nobiſmetipſis modò cæruleum mare uidebatur, nunc flauum: nunc, quia a ſole collucet, albeſcit, & uibrat.* Idem in Bruto extremo. *et erat oratio cum incitata, et uibrans, tum etiã accurata et polita.* Quinctil. lib. 10. de Archiloco. *cum ualidæ, tum breues, uibrantesq; ſententiæ.* hanc igitur ego ſcripturam veram eſſe puto. *Vibrans in Aetna flamma.* Nam quòd quidam emendauerunt, *Furens in Aetna flamma*, non equidem inuideo: & ſcio Virg. lib. 4. Aen. in extr. dixiſſe: *flammæq; furentes Culmina perque hominum uoluantur, perq; Deorum.* Verùm hæc lectio, quam ſequor, & propius abeſt à vetere ſcriptura *Virens*, & ſignificantius (meo quidem iudicio) exprimit flãmæ è fornacibus illis erumpentis, & in altum ſeſe eiicientis, & conglobantis naturam. *Vrens* autem factum eſſe puto ex *Virens*: & *Virens* ex *Vibrans* errore, & negligentia librariorum.

tu donec cinis, &c.] tu veluti quædam venenorum officina, non ceſſabis me tuis venenis exurere, donec exaruerim, et cineris in modum conſumtus, atque à ventis diſperſus fuerim

Colchicis] Medeæ venenorum ſimillimis. ſuprà Od. v. *flammis aduri Colchicis.*

Quæ finis?] finis generis fœmi. vt ſuprà Od. xvIII. lib. 2. *fine deſtinata.* & Luc. lib. 1. *Denique iam quoniam generatim reddita finis Creſcendi rebus conſtat.* & Virg. lib. v. *Quæ finis ſtandi?*

quod me manet ſtipendium?] quod tibi à me vis ſtipendium perſolui? id eſt, quàm mihi pœnam irrogabis aut impones? quam me pœnam vis ſufferre, ac ſuſtinere?

cum fide] tralatio à pecunia. quæ cum fide ſolui dicitur, ſi tota, & ad diem ſoluatur.

expiare] pœna ſubeunda luere, ac delere. vt Od. 1. lib. 2. *arma Nondum expiatis uncta cruoribus.* & huius lib. Od. v. *dira deteſtatio Nulla expiatur uictima.* Cicero de aruſp. reſp. *nomen populi Rom. tanto ſcelere contaminauit, ut id nulla re poſſit, niſi ipſius ſupplicio, expiari.*

mendaci lyra Voles ſonari] id eſt, laudari. ſignificat eam veris laudibus ornari non poſſe.

tu pudica, tu proba.] ſignificat eam eſſe impudicam, & improbam. ſic Catull. in quandam. *Pudica & proba redde codicillos.*

Perambulabis aſtra ſidus] tanquam Erigone referêris in ſiderum numerum.

Infamis Helenæ Caſtor offenſus] Quæ ſunt perulgata, omnibuſque notiſſima de Steſichoro poeta, iccircò eum oculis eſſe multatum, quia Helenam verſibus maledicis, & contumelioſis lacerarat, prætermitto. Pauſanias autem in Laconicis, noua quędam hac de re, atque inaudita profert, Leonymum quendam Crotoniatam in inſulam Λευκὴν profectum, Achillem in ea, duos Aiaces, alioſque Heroas, & vnà cum illis Helenam vidiſſe: hanc etiam cum ipſo eſſe locutam, eique mandauiſſe, vt cum primùm Himeram (qua in vrbe natus eſt Steſichorus) nauigaſſet, Steſichoro nunciaret, ſe iratam ob carmen in ſe ſcriptum, oculos ei ademiſſe: Quo nuncio accepto Steſichorum ſtilum vertiſſe, Helenamque, quam antea vituperarat, laudauiſſe. Eius autem palinodię principium ponit Plato in Phędro his verbis ἔστι δὲ τοῖς ἁμαρτάνουσι περὶ μυθολογίαν καθαρμὸς ἀρχαῖος, ὃν Ὅμηρος μὲν οὐκ ᾔσθετο. Στησίχορος δὲ. τῶν γὰρ ὀμμάτων στερηθεὶς διὰ τὴν Ἑλένης κακηγορίαν, οὐκ ἠγνόησε, ὥσπερ Ὅμηρος, ἀλλ᾽ ἅτε μουσικὸς ὢν, ἔγνω τὴν αἰτίαν, καὶ ποιεῖ εὐθὺς, Οὐκ ἔστ᾽ ἔτυμος ὁ λόγος οὗτος, οὐδ᾽ ἔβας ἐν νηυσὶν εὐσέλμοις, οὐδ᾽ ἵκεο πέργαμα Τροίης. ποιήσας δὴ πᾶσαν τὴν καλουμένην παλινῳδίαν παραχρῆμα ἀνέβλεψεν, id eſt, iis, qui in fabulando peccarunt, vetus eſt expiatio, quæ Homerum quidem fūgit, ſed non Steſichorum. Nam cùm oculis orbatus eſſet propterea, quòd Helenæ maledixerat, non ignorauit, quemadmodum Homerus, ſed, vt pote qui muſicus eſſet, cauſam eius rei intellexit, & continuò hoc carmen fecit. *Non uerus ille eſt ſermo: nunquam puppibus Vecta es uelinolis ad ſplendida pergama Troiæ.* Abſoluta igitur tota illa, quæ appellatur, palinodia, oculorum ſenſum continuò recuperauit. vſurpat. M. Tullius huius carminis principium lib. 9. epiſt. ad Attic. οὐκ ἔστ᾽ ἔτυμος λόγος (vt opinor) *ille de ratibus*, id eſt, non eſt verus ille rumor de Pompeij nauibus. Extat & alius Steſichori verſus apud Lycophronis interpr. ad eãdem rem pertinens. Τρῶες τοὶ ποτ᾽ ἦσαν Ἑλένης εἴδωλον ἔχοντες.

Infamis Helenæ] quam infamarat Stheſichorus: dedecore & infamia notatæ à Steſichoro. non diſſimulabo me reperiſſe in vno Vatic. libro Infimis. de qua ſcriptura equidem nihil pronuncio. tantùm admonitum lectorem velim, vt conſideret, idem ne ſit ſentiendum de nomine infamis, quod de infacetus cenſuit Hermolaus Barbarus: nempe ſcribendum eſſe inficetus.

vati]

vati] Steſichoro. de quo ſuprà ad Ode 12. libr. 4. & M. Tullius Verr. de iurediciundo. *Erat etiam Steſichori poetæ ſtatua, ſenilis, incurua, ſummo (ut putant) artificio facta ab eo, qui fuit Himeræ: ſed eſt, & fuit tota in Græcia ſummo propter ingenium honore, & nomine.* vide de eod. multa apud Quinct. lib. 10.

Et tu] tu quoque eorum exemplo.

O nec paternis] hæc palinodia irriſionis contumelioſæ pleniſſima eſt: immò verò mera irriſio eſt. Vult enim Horatius intelligi, quæ laudandę Canidię cauſa dicit, eſſe planè falſa.

Nec in ſepulcris, &c.] id eſt, nec docta, ſeu quæ neſcis pauperum mortuorum cineres nono poſt eorum mortem die diſpergere, ac diſſipare. innuit hoc eam factitare ſolere.

Nouendiales.] nouendiales pulueres, nouendiale ſacrum, nouendiales feriæ à numero dierum ſunt dictę.

puræ manus] non maculatæ ſanguine: quod eſt falſum, vt cetera omnia.

Tuusq; venter partumeius] venter partumeius eſt, qui partum edere & ſolet, & poteſt. venter fæcundus: qualis profectò non eſt Canidiæ. eſt autem nomen conflatum à partu & verbo meio.

tuo Cruore rubros] tuo cruore, & tabo commaculatos in puerperio tuo.

Vtcunque, &c.] quoties, vel quandocunque tu parto edito è lecto ſurgis fortis puerpera. quod nunquam tibi contigit. nunquam enim nec paris, nec peperiſti. videtur enim ſignificare Canidiam obſtetricis opera, & miniſterio vti, quę pannos eius cruore ex partu inquinatos, abluat, cum longe aliud & ſentiat, & velit intelligi. Nam nec vnquam puerpera fuit, neque obſtetrice vſa eſt, neque pànnos habet cruentos, vt pote quæ ſuppoſitos partus oſtentet, non veros. vt ſup. Od. v. *ſi uocata partubus Lucina ueris affuit.* Exilis autem ſecundæ perſonæ eſt, à verbo exilio.

CANIDIA.

obſeratis] obturatis, clauſis. obſerare à ſera factum. vtitur & Catull. ad pſithil. *Ne quis liminis obſeret tabellam.*

Non ſaxa nudis ſurd.] huius verſus, & proximi ſententia eſt. Non ſunt nautis ſurdiora ſaxa, quæ fluctibus hibernis verberantur, ſubintell. quàm ego tibi ſum. vel hoc modo. non magis audiunt nautas miſeros, nudos, & eiectos ſaxa, quæ à fluctibus hibernis verberantur, quàm ego te. *nudis* autem, id eſt ſpoliatis, naufragis.

tundit] verberat. Virg. Aen. v. *Eſt procul in pelago ſaxum, ſpumantia contra Littora: quod tumidis ſummerſum tunditur olim Fluctibus, hiberni condunt ubi ſidera Cori.* Idem in Daphn. *Nec percuſſa iuuent fluctu tam littora.*

Neptunus hibernus] id eſt, mare tempeſtatibus commotum, atque à ventis concitatum: quod fit maximè brumali tempore.

ſalo] fluctuſ maris agitatione, & iactatione. Græcum nomen eſt, ex quo σαλεύειν agitare, concutere.

Inultus vt tu riſeris &c] ego ne committam, vt tu impune riſeris Cotyttia, quæ ſacra tu tuis verſibus vulgauiſti?

Fff 2 Co-

Cotyttia] ſic ſcribendum docuit Politianus, non Cocytia. Cotyttia autem dicta ſunt, à Cotyttone, quæ his ſacris præerat; de qua Iuuenalis ſatyr.2. *Talia ſecreta coluerunt orgia tæda Cecropiam ſoliti Baptæ laſſare Cotytto.*

Et Eſquilini pontifex venefici] conſcius,& particeps à me factus eorum ſacrorum & veneficiorum, quæ in Eſquilijs tracto: vel dic pontificem eum appellari veneficij Eſquilini, quia veluti pontifex quidam hæc ſacra reprehendat,& de his exiſtimare,& iudicare audeat. erat enim pontificum religiones, & cerimonias tueri. Feſtus, *Pontifex maximus index, atque arbiter habetur rerum diuinarum, humanarumque.*

Impune vt vrbem,&c.] ego ne te patiar inultum eſſe, qui me populi fabulam feceris?

Quid proderit ditaſſe,&c.] id eſt, quid prodeſt tibi te Pelignas anus impenſo pretio conduxiſſe, vt te dolore,& cruciatu corporis liberarent: præſentibusque venenis vſum eſſe, vt ſtatim exanimatus miſeriarum tuarum portum occupares, ſi tardius quàm optas, moriturus es?

ducenda] producenda, extrahenda. ſic dicimus *ducere bellum.*

in hoc] ad hoc, propter hoc. ἐπὶ τούτῳ.

ſuppetas] vt ſufficias, ac ſuppedites materiam, & locum nouis doloribus.

doloribus] ſic aliquot libri ſcripti,& excuſi: quidam ſcripti *laboribus*: quidam *cruciatibus.*

infidus] qui Deorum conſilia recondita vulgauit, vt dicemus ad ſatyr.1. lib.1. ſed mihi tacendum non videtur, me in duobus libris manuſcriptis legiſſe *Pelopis infidi pater.*

benignę] copioſę, affluentis, abundantis, largę. videntur quidem hæc pugnare, copioſum eſſe,& egere: ſed ea eſt Tantali, & Tantali ſimilium pœna, vt in media rerum copia egeant. de hac autem Tantali pœna vide annot. ad ſatyr.1. lib.1.

Optat Prometheus] de Prometheo ſuprà diximus nonnulla ad Od.111. lib.1.

Optat ſupremo,&c.] de Siſypho, & eius ſaxo, cùm fabula ſit notiſſima, tùm collegimus quædam ad Od.x1111. libr.11. ibi *damnatusque longi Siſyphus Aeolides laboris.*

enſe pectus Norico Recludere] tibi pectus ferro transfigere. Noricus enſis autem à gente Norica dictus, Rhœtis,& Lepontijs finitima. Nam inter Noricos,& Rhœtos Rhenus fluuius interfluit. ſuprà Od.xv1. lib.1. *quas neque Noricus Deterret enſis.*

nectes] ſic reperi ſcriptum in tribus cod. Vat. Faer. Torn. in al. *innectes.*

Vectabor humeris] tuis humeris inſidebo mihi inuiſis.

An, quæ mouere cereas] an ego, quæ cereas imagines motu præditas efficere,& animare poſſum, &c. adhibebantur autem cereæ, & laneæ imagines in rebus magicis. vt ſatyr.v111. *Lanea & effigies erat, altera cerea.*

Vt ipſe noſti curioſus, & polo] in libro Iann. ſcriptum eſt, *Vt ipſe curioſus noſti, & polo.* quam ſcripturam non reiicerem, niſi magis mihi placeret vulgata.

Deripere Lunam] ſup. Od.v. *Lunamq; cælo deripit.* Deripere autem non diripere ſcriptum eſt in libris calamo exaratis.

excitare] excitare mortuos ab inferis.

Deſiderią; temperare poculum] & conficere, ac miſcere poculum amatorium. ſup. Od.v. *Amoris eſſes poculum.*

Plorem

Plorem artis in te nil agentis] Cum diſſentirent hoc loco inter ſe libri veteres, alijq́; ita haberent, vt excudendum curaui: alij *Plorem artis in te nil habentis exitum:* alij *nil habentis exitus*: ego eam ſcripturam, quę mihi probabiliſs. viſa eſt, quæque reperitur in duobus cod. Vat. Iann. Torn. (quanquam in vno ex his, non ſine litura) ſecutus ſum. quam ſic explico, ego quę Lunam è cælo poſſum deducere, & mortuos excitare ab inferis, & amatoria pocula præſentiſſima conficere, vſque adeòne infelix ero, vt ars mea in te ſit inanis, nullamque vim aut poteſtatem habeat? hæc quidem videtur eſſe verborum ſententia: ſed reſtat ſcrupulus, quòd genus hoc loquendi, *ars nil agit in aliquo*, ſeu *in aliquem*, pro eo, quod eſt, inanis eſt, & nullam vim habet, & nil valet, videtur mihi parùm Latinum, & Horatio eleganti ſcriptori indecorum. nam nil agere quidem, inanem operam ſumere eſt. quo ſæpe vtuntur Latini. vtitur & Hor. ſat ix. lib. I. *ſed nil agis: uſque tenebo*. & ſatyr. III. lib. 2. qui locus videtur præcipuè huius lectionis ſententiam adiuuare. *Nil agis exemplum, litem quod lite reſoluit*. ſignificat enim inutile, atque inane eſſe exemplum, quod rem dubiam & controuerſam, alia re dubia ſoluit. hoc igitur in præſentia afferre poſſum, quo hanc ſcripturam defendam. nam illam alteram, *artis in te nil habentis exitum*, ſiue exitus, planè reiicio. quæ tamen reperitur ferè in omnibus libris excuſis, Venetis, Lugdunenſibus, Pariſienſibus, Germanicis, & maiore parte manuſcriptorum. ego autem eam annos ab hinc duodecim ita in meo libro emendaram, *Plorem artis in te nil ualentis exitum*. quod idem nuper venit in mentem Paullo Manutio viro doctiſſimo, ſeu potius Mureto: qui ita curauit excudendum, cum Aldini antiquiores habeant, *nil habentis*. neque verò hęc mihi ſcriptura diſpliceret, ſi eius extaret in libris veteribus vel tenuiſſimum ueſtigium. Nunc cùm id non ſit: hanc quam explanaui, & quæ reperitur in libris ſcriptis, teneo, quia non habeam meliorem. Nam, ne mentiar, ne eam quidem magnopere probo. Videtur enim mihi inelegans & inſolens, ac, pœnè dicam, barbarum loquendi genus: *ars nil agit in te*, ut ſuprà dixi. Itaque (ut, quod ſentio, liberè dicam) hanc ipſam ſcripturam, quam religione quadam deterritus immutare, aut reiicere non ſum auſus, corruptam eſſe, neque ullum mendum ineſſe in verbo *habentis*, ſed in uoce *nil*. &, ne longum faciam, totum hunc locum ſic eſſe legendum puto. *Plorem artis in te nullum habentis exitum?* Natum autem fortaſſe mendum eſt ex hac ſcriptura, *null' habentis*, & ex ignoratione conſuetudinis loquendi Horatianæ. Nam cum indocti quidam ſiue librarij, ſiue lectores, quid ſibi uellet illud *null'* non intelligerent, neque quò referri poſſent hi patrij caſus *artis habentis*, uiderent, ex ea uoce *null'*, *nil* fecerunt. Ita nobis locus corruptus per manus traditus eſt, quem poſteà nonnulli ita corrigere conati ſunt, ut agentis reponerent in locum uerbi, habentis. in libro quidem Don. perſpicuè uox agentis alia & recentiore manu ſcripta eſt. in ſolo autem codice Torneſ. & duob. Vatic. integram reperi. hanc igitur germanam, & integram ſcripturam eſſe arbitror. uerborum autem hic ordo eſt, Plorem artis nullum exitum in te habentis? Iam hoc *Plorem artis* Græcorum more dictum eſt, pro eo quod eſt, plorem cauſa artis, uel ob artem. ſolent enim illi in huiuſmodi loquendi generibus ſubintelligere ἕνεκα. Plato in Euthyd. μακαρίζω ἄρ' ὑμᾶς ἔγωγε τοῦ κτήματος, πολὺ μᾶλλον, ἢ μέγαν βασιλέα τῆς ἀρχῆς. Ariſtot. ῥητορ. α. πολλοὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν, ὥσπερ Ἡρόδικος λέγεται, οὓς οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονίσειε τῆς ὑγιείας. id eſt, ad uerbum, quos nemo beatos duxerit ualetudinis. quod ualet, ob ualetudinem, uel cauſa ualetudinis. Dionyſ. Halicarnaſſeus, ἀρχαιολ. βιβ. ζ. Ταύτης μὲν τοίγε τῆς γνώμης ἐπαινοῦντες ὑμᾶς, id eſt, huius ſententiæ

tentiæ

tentiæ vos laudantes. quod valet, ob hanc mentem, vel ob hanc ſententiam Eurip. in Androm. *κατὰ μὲν ὦν στένω δαΐας τόλμας, ἂν ἔρεξα, ὢ κατάρατος ἐγὼ, κατάρατος ἀνδράσι*, id eſt, gemo igitur facinoris hoſtilis, quod perpetraui, &c. Idem Iphigenia in Aulide. *Ἑλλάδος μάλιστ' ἔγωγε τῆς ταλαιπόρου στένω*. id eſt, maximè equidem Græciȩ calamitoſȩ gemo ac ploro. Idem Phœniſſ. *φεῦ, φεῦ. κακῶν σῶν Οἰδίπου σὲς ὧν στένω*. malorum tuorum Oedipe ploro. quæ tria poſtrema exempla proximè accedunt ad hanc locutionem Horatianam. Integrum eſt illud genus apud Aeſchyl. in Prometh. *Αἶ αἶ προμηθεῦ, σῶν ὕπερ στένω πόνων*. imitatus eſt etiã Virg. xi. Aen. *Vir Troiane, quibus cælo te laudibus æquem? Iuſtitia'ne prius mirer, belli'ne laborum?* id eſt, te ne mirer ob iuſtitiã prius, an ob belli labores? ſic enim hunc verſum explico, quamuis paulò aliter Seruius. Iam hæc loquendi genera, *habere exitum*, nullum habere exitũ Latinis ſcriptoribus valde ſunt uſitata: quorũ hoc proximum ſignificat quippiã non conſequi finem, cuius gratia cœptum eſt, atque ita inane & inutile eſſe: illud alterum, contrarium, nempe ad exitum optabilem peruenire. M. Tull. lib. vii. epiſtol. ad Att. *Rurſus autem ex dolore municipali, ſermonibusq́; eorum, quos conuenio, uidetur hoc conſilium exitum habiturum*. Idem Philipp. 2. *Fugam quærebamus omnes, quæ ipſa exitum non habebat*. idem de diuinat. lib. 2. *Quid ego Aruſpicum reſponſa commemorem? (poſſum equidem innumerabilia) quæ aut nullos habuerunt exitus, aut contrarios.* Idem Acad. 2. *Ipſa autem philoſophia: quæ rationibus progredi debet, quem habebit exitum?* Idem ferè valet *reperire exitum*. Idem Cicero lib. I. de finib. *Quòd ſi ne ipſarum quidem uirtutum laus reperire poteſt exitum, niſi dirigantur ad uoluptatem*, &c.

Quòd ſi cui mea coniectura non probatur; omnium ſcripturarum tolerabiliſſima mihi videtur ea, quam dixi reperiri in codice Iann. & Torneſ. & duobus Vaticanis, quamq́; ſecutus ſum.

CARMEN SAECVLARE.

PHOEBE, ſiluarumque potens Diana,
Lucidum cæli decus, o colendi
Semper, & culti, date, quę precamur
Tempore ſacro:
Quo Sibyllini monuere uerſus,
Virgineis lectas, pueroſque caſtos
Dijs, quibus ſeptem placuere colles,
Dicere carmen.
Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis, & celas: aliuſque, & idem
Naſceris: poſſis nihil urbe Roma
Viſere maius.
Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres:
Siue tu Lucina probas uocari,
Seu genitalis.
Diua, producas ſubolem, patrumque
Proſperes decreta ſuper iugandis
Fœminis, proliſque nouæ feraci
Lege marita:
Certus undenos decies per annos
Orbis ut cantus, referatque ludos,
Ter die claro, totieſque grata
Nocte frequenteis.
Voſque ueraces ceciniſſe Parcę,
Quod ſemel dictum eſt, ſtabiliſque rerum
Terminus ſeruat, bona iam peractis
Iungite fata.

Fertilis

Fertilis frugum, pecoriſque tellus
Spicea donet Cererem corona:
Nutriant fœtus & aquę ſalubres,
Et Iouis auræ.
Condito mitis, placidusque telo
Supplices audi pueros Apollo:
Siderum regina bicornis audi
Luna puellas.
Roma ſi ueſtrum eſt opus: Ilięque
Littus Etruſcum tenuere turmæ,
Iuſſa pars mutare Lareis, et urbem
Soſpite curſu:
Cui per ardentem ſine fraude Troiam
Caſtus Aeneas patriæ ſuperſtes
Liberum muniuit iter, daturus
Plura relictis:
Dij probos mores docili iuuentę,
Dij ſenectuti placidę quietem:
Romulæ genti date remque, prolem-
Que, & decus omne.
Quique uos bubus ueneratur albis
Clarus Anchiſæ, Veneriſque ſanguis,
Imperet bellante prior, iacentem
Lenis in hoſtem.
Iam mari, terraq; manus potenteis
Medus, Albanasq; timet ſecureis:
Iam Scythæ reſponſa petunt, ſuperbi
Nuper, & Indi:
Iam fides, & pax, & honor, pudorq;
Priſcus, & neglecta redire uirtus
Audet: apparetq; beata pleno
Copia cornu.
Augur, & fulgente decorus arcu
Phœbus, acceptusq; nouem camœnis,
Qui ſalutari leuat arte feſſos
Corporis artus:
Si Palatinas uidet ęquus arceis,
Remque Romanam, Latiumque felix:
Alterum in luſtrum, meliusque ſemper
Proroget æuum:

Quęque Auentinum tenet, Algidumque
Quindecim Diana preces virorum
Curet: & votis puerorum amicas
Applicet aureis.
Hæc Iouem ſentire, deoſq; cunctos,
Spem bonam, certamq; domum reporto
Doctus, & Phœbi chorus, & Dianæ
Dicere laudes.

COMMENTARII.

Carmen ſæculare dictum, quòd ludis ſæcularibus caneretur. Ludos autem ſęculares primos à Valerio Poplicola inſtitutos eſſe anno CCXLV. poſt vrbem conditam quidam tradiderunt. alij multis annis poſt reges exactos, & Poplicola iam mortuo. quam ſententiam confirmant XV. virûm, qui ludis ſęcularibus procurandis, & faciendis præerant commentarij. De tempore magna etiam diſſenſio eſt inter ſcriptores. alij enim centeſimo quoque anno fieri ſolitos eſſe, vt ſæculum centum annorum ſpatium continere intelligamus. alij centeſimo decimo quoque anno vt ſęculum ſit ambitus annorum centum & decem. atque huic ſententiæ conſentanei ſunt verſus illi Horatiani. *Certus undenos decies*, &c. ſuperiorem autem confirmat Pompeius Feſtus his verbis *ſæculares ludi apud Rom. poſt centum annos fiebant, quia ſæculum in centum annos extendi exiſtimatur.* ſed de ſæculo, & ludis ſęcularibus ſi quis plura ſcire volet, legat libellum Onufrij Panuinii, qui accuratiſſime de his ſcripſit.

ſiluarumq; potens] ſiluarum domina. ſic locutus eſt ſup. Od. III. libr. I. *Sic te diua potens Cypri*, & Od. XXV. lib. 3. ad Bacchum *ò Naiadum potens*, &c.

Sibyll. mon. verſ.] tanta erat apud veteres illos Romanos librorum Sibyllinorum auctoritas, vt in rebus aduerſis, ac difficilibus reip. temporibus non minore ſpe ad eos, quàm ad Etruſcorum diſciplinam confugerent, quod teſtatur M. Tull. lib. 4. accuſ. Verr. his verbis *Itaque apud maiores noſtros atroci, ac difficili reip. tempore, cum Tib. Graccho occiſo magnorum periculorum metus ex oſtentis portenderetur. P. Mutio, L. Calpurnio Coſſ. aditum eſt ad libros* Sibyllinos, *in quibus inuentum eſt Cererem antiquiſſimam placari oportere.*

Dijs, quibus ſeptem] Dijs vrbis Romæ præſidibus, & cuſtodibus, πολιούχοις.

Alme ſol] qui omnia alis & foues.

curru nitido diem qui &c.] id eſt, qui diem curru nitido aperis, & idem claudis. de curru ſolis ſuprà Od. VI. lib. 3.

Promis & celas] promis oriens, celas, & condis occidens. & ſuprà Od. V. lib. 4. dixit *condere diem collibus in ſuis.*

aliusq; & idem Naſceris] alius, quia alio quotidie loco oritur, vel quia alius eſt dies hodiernus ab heſterno: vel quia alio colore eſt propter cęli, temporiſque diſſimilitudines. idem autem, quia ſemper vnus eſt. ſuprà Od. XVI. lib. I. *quid terras alio calentes Sole mutamus?*

poſsis] optantis, ſeu precantis oratio eſt.

aperire Lenis] quæ lenem te prębes in aperiendis partubus. de Ilithyia diximus ſupra ad Od. XXII. lib 3.

patrumq; Proſperes decreta] facito, vt ſenatuſconſulta, & leges de con-

Cales uenenis officina Colchicis.
Quæ finis? aut quod me manet ſtipendium?
Effare: iuſſas cum fide pœnas luam:
Paratus expiare, ſeu popoſceris
Centum iuuencos: ſiue mendaci lyra
Voles ſonari: tu pudica, tu proba:
Perambulabis aſtra ſidus aureum.
Infamis Helenæ Caſtor offenſus uice,
Fraterque magni Caſtoris, uicti prece
Ademta uati reddidere lumina.
Et tu (potes nam) ſolue me dementia,
O nec paternis obſoleta ſordibus,
Nec in ſepulcris pauperum prudens anus
Nouendialeis diſſipare pulueres:
Tibi hoſpitale pectus: & puræ manus:
Tuusque uenter partumeius: & tuo
Cruore rubros obſtetrix pannos lauit,
Vtcunque fortis èxilis puerpera,

Canidia reſpondet, oſtendens ſe nullis precibus exorari, nulla ratione placari poſſe.

Quid obſeratis auribus fundis preces?
Non ſaxa nudis ſurdiora nauitis
Neptunus alto tundit hibernus ſalo.
Inultus ut tu riſeris Cotyttia
Vulgata, ſacrum liberi Cupidinis?
Et Eſquilini pontifex uenefici
Impune ut urbem nomine impleris meo
Quid proderit ditaſſe Pelignas anus,
Velociúſue miſcuiſſe toxicum,
Si tardiora fata te uotis manent?
Ingrata miſero uita ducenda eſt in hoc:
Nouis ut uſque ſuppetas doloribus.
Optat quietem Pelopis infidus pater,
Egens benignæ Tantalus ſemper dàpis:
Optat Prometheus obligatus aliti:
Optat ſupremo collocare Siſyphus
In monte ſaxum: ſed uetant leges Iouis.
Voles modò altis deſilire turribus:

Modò

Modò enſe pectus Norico recludere:
Fruſtraque uincla gutturi nectes tuo,
Faſtidioſa triſtis ægrimonia.
Vectabor humeris tunc ego inimicis eques:
Meæque terra cedet inſolentiæ.
An, quæ mouere cereas imagines,
(Vt ipſe noſti curioſus) & polo
Deripere Lunam uocibus poſſim meis:
Poſſim crematos excitare mortuos,
Deſideriique temperare poculum:
Plorem artis in te nil agentis exitum?

COMMENTARII.

do manus] *dare manus* eſt cedere, & fateri ſe inferiorem eſſe. M. Tull. ad Att. lib. II. *aiebas illum primò ſanè diu multa contrà: ad extremum autem manus dediſſe.* Lucret. lib. 2. *& ſi tibi uera uidetur, Dede manus: aut, ſi falſa eſt, accingere contrà.* Idem ibid. *Nam certè fluere, atque recedere corpora rebus Multa, manus dandum eſt: ſed plura accedere debent; Donec aleſcendi ſummum tetigere cacumen.* Iterum M. Tull. in Lælio, *qui aduerſando ſæpe aſſentetur, & litigare ſe ſimulans blandiatur, atque ad extremum det manus.* Cæſar libr. v. de bello Gallico, *tandem dat Cotta manus permotus ſuperiore ſententia Sabini.* Virg. libr. XI. *neque ipſe manus feritate dediſſet.*

non mouenda] ἀκίνητα, uel non irritanda.

deuocare] deducere, ut ſup. Od. v.

uocibus tandem ſacris] carminibus, cantionibus, ἐπῳδαῖς, ut epiſt. I. lib. I. *Sunt uerba, et uoces.*

turbinem] rhombum magicum ſignificat, quem Martialis appellat Theſſalicum lib. IX. *Quæ nunc Theſſalico lunam deducere rhombo, Quæ ſciet hos, illos uendere lana toros?* de quo & Theocr. in Pharmac. Χ' ὡς δινεῖθ' ὅδε ῥόμβος ὁ χάλκεος ἐξ Ἀφροδίτης, Ὣς κῆνος δινοῖτο ποθ' ἁμετέρῃσι θύραισι. & Propert. lib. 3. ad Lygdamum. *Staminea rhombi ducitur ille rota.* & Lucian. διαλ. ἑταιρ. in eo cuius principium eſt Εἴ τιν' οἶσθα, &c. εἶτα ἐκ τοῦ κόλπου προκομίσασα ῥόμβον, ἐπιστρέφει ἐπῳδήν τινα λέγουσα ἐπὶ τρόχῳ τῇ γλώττῃ βαρβαρικὰ καὶ φρικώδη ὀνόματα.

Mouit nepotem Telephus] Telephus Myſorum rex ab Achille, quem armis, & manu facta prohibere conatus erat, ne ad Troiam oppugnandam ueniret, uulneratus, cùm conſulto oraculo reſponſum tuliſſet, uulnus ab Achille illatum alio medicamento ſanari non poſſe, quàm ferrugine enſis Achillis, (reſponderat enim Apollo ὁ τρώσας ἰάσεται) illum orauit ut eius rei ſibi copia fieret, & impetrauit. Propert. libr. 2. ad Mæcen. *Myſus et Aemonia iuuenis, qua cuſpide uulnus Senſerat; hac ipſa cuſpide ſenſit opem.* hic, qui rex anteà fuerat, exulauit & mendicauit. uide in epiſt. de arte poet. *Telephus et Peleus, cum pauper et exul uterque,* &c.

Luxere matres] Cum & manu ſcripti, & typis excuſi codices hoc loco inter ſe diſſentirent, aliique *unxere*, alij *luxere* haberent, (quanquam, ne quid diſſimulem, ex ijs, quos ego uidi, plures habent *unxere*) ego eam ſcripturam ſecutus ſum,

ſum, quæ mihi probabilior uiſa eſt, ſuum cuique iudicium liberum relinquens
ut hanc, uel illam amplectatur, quemadmodum ego unam altera meliorem iu-
dicaui. cuius mei iudicij, factique rationem reddere lectori non recuſo. Nego
igitur apud Hom. ἰλ. ω. corpus Hectoris à mulieribus Troianis unctum eſſe, ſed
ploratum primùm, lacrymiſquè decoratum, & combuſtum: deinde oſſa pannis
molliſſimis inuoluta, & in urnam coniecta: poſtremò extructum ei è grandi-
bus ſaxis monumentum: Iam verò, quòd unctionis mentio fit interdum apud
ſcriptores, id non magis ad honorem ſepulturæ pertinet, quàm lotio, & pleræ-
que alia, quæ nonnunquam in exequijs, & funeribus mortuorum ſolebant adhi-
beri: quale eſt hoc exemplum ex Ennio. *Tarquinij corpus bona fœmina lauit, et un-
xit*: & item hoc ex Virg. lib. 7. Aen. de Miſeno. *Principio pinguem tedis, & ro-
bore ſecto Ingentem ſtruxere pyram, cui frondibus atris Intexunt latera, & ferales an-
te cupreſſos Conſtituunt, decorantq; ſuper fulgentibus armis: Pars calidos latices, & ae-
na undantia flammis Expediunt, corpusq; lauant frigentis, & unguunt*. apud eundem
lib 9. mater Euriali queritur ſe filio oculos non preſſiſſe, neque uulnera lauiſſe,
his uerbis. *Heu, terra ignota canibus data præda Latinis, Alitibusq; iaces, nec te tua fu-
nera mater Produxi, preſſiue oculos, aut uulnera laui*. eodem pertinet illud Eurip.
Phœniſſ. ἐγὼ δ᾽ ἥκω μεταστείλλων Ἀδελφὴν Ἰοκάστην, ὅπως λούσῃ, προθῆταί τ᾽
ἐκεῖτ᾽ ὄντα παῖδ᾽ ἐμόν. Quis autem unquam uel poeta, uel alius ſcriptor in mi-
ſerijs mortui numerauit, quòd lotus non fuerit, aut quòd ei morienti oculi preſ-
ſi, uel clauſi non fuerint? nemo, quod ſciam. At omnes poetę harum commiſe-
rationum pleni ſunt, dum uel eorum, qui naufragio perierunt, uel eorum, qui in
acie ceciderunt, uel ſimilium calamitoſorum conditionem miſerantur, ac de-
plorant: *iacet inſepultus, & indefletus*, aut *non luctus*. Optabant enim omnes ſe ſe-
peliri, inhumari, fleri, ac lugeri poſt mortem: & hæc crebrò à ſcriptoribus com-
memorantur: *lauari corpus* autem, *ungi, oculos claudi*, & ſimilia, uel non ita expete-
bant, uel dicere licet illa eſſe horum acceſſiones, & ad ſupremum honorem, id
eſt, luctum, & ſepulturam tanquam ad finem referri. Iam uerò quod ſcribunt
quidam ungere cadauera ſolitos eſſe ueteres, ut diutius integra conſeruaren-
tur: id uerum eſſe non puto: Nam unctionem, uel munditiei, & nitoris, uel lu-
xus cauſa adhibebant, & ſciebant eam ad corporum integritatem conſeruan-
dam nihil adiuuare: Corpora autem cum diu manere incorrupta, & integra uo-
lebant, ea uel condiebant, uel cera circumlinebant, quod oſtendit M. Tullius
libr. 1. Tuſcul. his uerbis. *Condiunt Aegyptii mortuos, & eos domi ſeruant: Perſæ
etiam cera circumlitos condunt, ut quam maxime permaneant diuturna.* ad eſdem vſum
cedrum, & cupreſſum adhibebant. Sed cuius hominis eſt dicere hoc loco, ungi
ſolita apud antiquos cadauera, ut diutius integra ſeruarentur, cum conſtet, &
Troianos, & Romanos, maximè Horatij ætate, corpora mortuorum in rogum
imponere, & comburere, non integra ſeruare conſueuiſſe? *Vnxere* igitur mihi
propter has cauſas non admodum probatur. *luxere* autem, maximè: propterea
quòd ubique apud ſcriptores lugeri, & luctu, ſeu fletu honorari mortuos legi-
mus. Itaque Homerus non ſemel κλαίειν θανόντας, id eſt, flere mortuos, dicit
eſſe γέρας θανόντων, id eſt, decus, premiumque mortuorum, ut ann. eſt ſup. ad
Od. v 1. lib. 2. Tùm crebra ſunt hec apud Tragicos ἄκλαυστος, ἄταφος, id eſt, non
ploratus, non ſepultus. Eurip. Phœn. ἐᾶν δ᾽ ἄκλαυστον, ἄταφον οἰωνοῖς βοράν,
id eſt, relinquere non ploratum, inſepultum, uolucribus eſcam. quæ Virg. ex-
preſſit lib. 11. *Nos animæ uiles, inhumataq; turba.* Iterum apud Eurip. in Me-
dea Iaſon Medeam orat, ut ſinat ſe filios ſuos ſepelire, & lugere his uerbis. Θά-
ψαι νεκρούς μοι τούσδε, καὶ κλαῦσαι πάρες. apud eund. in Hecuba, ſic um-
bra Polydori loquitur: πολλοῖς διαύλοις κυμάτων φορούμενος Ἄκλαυστος, ἄτα-
φος.

pos. apud eundem in Androm. Ij qui nunciant Peleo interfectum eſſe Neoptolemum, aiunt ſe corpus eius afferre, ut nepotem defleat, & ſepeliat. *Κομίζομέν νιν σοὶ κατοιμῶξαι γόοις, Κλαῦσαι τε πρέσβυ, γῆς τε κοσμῆσαι τάφῳ.* Alcæus lib. 3. epig. Græc. *Ἄκλαυστοι, καὶ ἄθαπτοι ὁδοιπόρε τῷδ' ἐπὶ τύμβῳ Θεσσαλίης τρισσαὶ κείμεθα μυριάδες,* &c. Itaque Solon mortem ſuam lacrymis carere non vult. *linquamus amicis* (inquit) *Mærorem, ut celebrent funera cum gemitu.* At Ennius contrà. *Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu Faxit: cur? uolito uiuu' per ora uirum.* Iam quod aliquis mihi dicat, licere mortuos lugere, & deflere, etiam ſi corpus abſit: ergo hoc loco legendum *unxere*, quia ad luctum, & ploratum, & ſimilia non erat neceſſe corpus Hectoris redimi, & Troiam referri: reſpondeo ploratus illos, & fletus non niſi poſito ante omnium lugentium oculos cadauere, eſſe ſolitos vſurpari. quod ex Homero, Virgilio, & ceteris, cuiuis perſpicuum eſſe poteſt. M. Tullius autem hæc genera lugendi enumerat lib. 3. quæſt. Tuſcul. *pedores, muliebres lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percuſsiones*: & Euripides in Alceſt. non admodum diſſimilia. *Πυλῶν πάροιθεν δ' οὐχ ὁρῶ πηγαῖον, ὡς νομίζεται, χέρνιβ' ἐπὶ φθιτῶν πύλαις, Χαίτη τ' οὔτις ἐπὶ προθύροις τομαῖος, ἃ δὴ νεκύων πένθεσι πιτνεῖ· Οὐ δουπεῖ χεὶρ νεαρᾶν γυναικῶν.* ſic igitur hunc locum explico. Matres Troianæ corpus Hectoris, quod Achilles canibus, & auibus deſtinauerat, luxerunt, honeſteq; ſepulturæ affecerunt, poſteaquàm Achilles Priami ſupplicis oratione, & precibus flexus eſt. Achilles apud Homer. *ἰλ. ω.* à Mercurio præmonitus, & de Iouis voluntate certior factus, Priamo corpus Hectoris Troiam deportandum, ac ſepeliendum tradit. ſic Hom. *Υἱός μέν δή τοι λέλυται γέρον, ὡς ἐκέλευες· Κεῖται δ' ἐν λεχέεσσ'· ἅμα δ' ἠοῖ φαινομένηφι Ὄψεαι αὐτὸς ἄγων.* Virgil. Aen. 11. *At non ille, ſatum quo te mentiris, Achilles, Talis in hoſte fuit Priamo, ſed iura, fidemq; Supplicis erubuit, corpuſq; exangue ſepulchro Reddidit Hectoreum.* Cum huius loci explicationem propemodum eo quo nunc eſt, ordine diſpoſitam Muretus apud me legiſſet, probauit ille quidem coràm: ſed mutata poſteà ſententia, & conſilio ſuo diſſimulato, neq; mihi præſignificato, in libris variarum lectionum conatus eſt oſtendere vtranq; ſcripturam æque probabilem eſſe.

Addictum feris] Addixerat Hectorem canibus, & auibus Achilles iam ab eo tempore, quo Hector mortifero illo inter humeros, & ceruices, *ἵνα τε ψυχῆς ὤκιστος ὄλεθρος*, id eſt, vbi celerrimus eſt interitus, vulnere accepto, iacéſq; & pœnè exanimis, Achillem orabat, vt corpus ſuum patri Priamo comburendum, ac ſepeliendum redderet, neque canibus dilacerandum apud naues relinqueret. ſic enim reſpondet Achilles. *ἰλ. χ.* *Μή με κύον γούνων γουνάζεο, μηδὲ τοκήων. Αἲ γάρ πως αὐτόν με μένος, καὶ θυμὸς ἀνείη Ὤμ' ἀποταμνόμενον κρέα ἔδμεναι, οἷά μ' ἔοργας· Ὡς οὐκ ἔσθ' ὅς σῆς γε κύνας κεφαλῆς ἀπαλάλκοι,* &c. & *ἰλ. ψ.* in ſepultura Patrocli cum duodecim illos Troianos iuuenes, quos viuos ceperat, manu ſua interfectos in rogum coniecisſet, ait ſe Hectorem non flammis exuſturũ, ſed canibus dilaniandum proiecturum. *Ἕκτορα δ' οὔτι δώσω Πριαμίδην πυρὶ δαπτέμεν, ἀλλὰ κύνεσσιν.*

Homicidam] *ἀνδροφόνον.* neque verò deterius multo eſt nomen Latinum Græco: nam *ἀνδροφόνος* apud Homerum idem ferè valet, quòd *ἀνδροκτόνος*, & item apud Eurip. in Hecuba, vbi Polymneſtor mulieres Troianas, à quibus eius liberi parui pueri fuerant interfecti, *ἀνδροφόνους* appellat.

Poſtquam relictis mœnibus rex] Priamus *ἰλ. ω.* à Mercurio per media Græcorum caſtra noctu deductus, vt ſuprà diximus ad Od. x. lib. I. neque à quoquam viſus, ad Achillem peruenit: & cum eius genua manibus tetigiſſet, manuſq; exoſculatus eſſet: ſeſe ad pedes abiecit orans, vt corpus Hectoris, pre-

tio

-tio accepto, ſibi redderet, ſepeliendiq; poteſtatem faceret. Homeri verba ſunt hæc ἄγχι δ' ἄρα στὰς χερσὶν Ἀχιλλῆος λάβε γούνατα, καὶ κύσε χεῖρας δεινὰς ἀνδροφόνους, αἵ οἱ πολέας κτάνον υἷας. ſequitur aliquot poſt verſibus κλαῖ' ἁδινὰ προπάροιθε ποδῶν Ἀχιλῆος ἐλυσθείς.

peruicacis] in ſententia ſua obfirmati, pertinacis, & vt alibi, cedere neſcij.

Setoſa duris exuere] id eſt, porcorum, & ceterarum beſtiarum, in quas à Circe fuerant verſi, figuras exuerunt, & humanas recuperarunt Circe volente, ac libente. hac de re Hom. ὀδ. κ. Κίρκη δὲ διὲκ μεγάροιο βεβήκει ῥάβδον ἔχουσ' ἐν χειρί, θύρας δ' ἀνέῳξε συφειοῦ, &c. ſequitur. Τῶν δ' ἐκ μὲν μελέων τρίχες ἔρρεον, ἃς πρὶν ἔφυσε φάρμακον οὐλόμενον, τό σφιν πόρε πότνια Κίρκη· ἄνδρες δ' αἶψ' ἐγένοντο νεώτεροι, ἢ πάρος ἦσαν.

remiges Vlyſſei] ſocij Vlyſſis. epiſt. 2. libr. 1. *remigium uitioſum Ithacenſis Vlyſſei.*

Relatus] ſic habent duo cod. Vatic. Iann. Rainun. Vrſ. Torneſ. & ita legendum, non *relapſus.*

Amara nautis multum] o tu, quam nautę, & inſtitores multùm amant. Cum uideri uelit eam honorificè appellare, eique blandiri, reuera tamen contumelioſè inſectatur. qui ſint inſtitores dixi ſup. ad Od. vi. lib. 3.

Iuuentas] id eſt, iuuenta. nam quamuis Dei nomen ſit, eodem tamen etiam ætas hæc ſignificatur.

verecundus color] purpureus, & rubicundus: qualis ineſt in pueris, & adoleſcentibus, qui uerecundi ſunt natura: uel per uerecundum colorem, ideò rubicundus ſignificatur, quia, quos pudet, ij erubeſcunt. ſignificat ſibi cantiones, & ueneficia Canidiæ pallorem, maciem, canitiemque attuliſſe.

pelle lurida] pallida, ſubuiridi, uel crocei coloris: qualis umbrarum, arquatorum, Orci. ut ſup. Od. iiii. lib. 3.

Tuis capillus albus eſt] tui odores, tuaque unguenta mihi canitiem attulerunt.

Nullum a labore me] nulla mihi à labore datur intermiſſio, nulla conquieſcendi poteſtas.

Vrget diem nox, &c.] id eſt, ſine ulla temporis intermiſſione laboro, continuis laboribus exerceor. diurno labori ſuccedit nocturnus, & nocturno diurnus.

Neque eſt ualere] οὐδ' ἔστι, uel ἔξεστι. non licet, non datur reſpirare. diſtenta mihi ſunt ſpiritu pręcordia, neque ea reſpirando leuare poſſum. iccircò enim data eſt reſpiratio, ut & attrahatur aer frigidus, qui calorem inteſtinum, ac naturalem refrigeret: & uiciſſim pectus ſpiritu, & aere concalefacto diſtentum, atque inflatum ſubleuetur.

Ergo negatum vincor, vt credam] horum uerborum hæc ſententia eſt. ergo ego nunc tandem infelix meis malis uincor, ut credam, & fatear id, quod initio negaueram: quid nam? Sabella carmina, id eſt, Canidię Sabellę cantiones uim habere ad permouendos, & perturbandos hominum animos.

Caputq; Marſa] & ut credam caput Marſis cantionibus, ſeu carminibus, quodammodo diſrumpi, amentiaque affici.

Quantum neque atro delibutus] Hercules Eunomo Architelis filio, à ſe non ſponte interfecto, uoluntario ſe exilio multauit, atque in oppidum Trachinem proficiſci conſtituit. Cum ad Euenum fluuium, cuius portitor erat Neſſus centaurus, perueniſſet, ipſe fluuium pedibus ſuperauit: Deianiram autem mercede pacta Neſſo traijciendā reliquit. Hic, dum eam traijcit, uim ei inferre cona-

ſonatur. Hercules Deianirę vim propulſantis clamore exaudito, egredienti Neſſo mortiferum uulnus inflixit. Neſſus moribundus, Deianirę ad ſe euocatæ dixit, ſe philtrum ei dare velle, quo Herculis erga ſe amorem perpetuum, ac ſempiternum retineret. (conſtabat autem id philtrum ex ipſius Neſſi cruore, & eo veneno, quo ſuorum telorum cuſpides Hercules inficere ſolebat.) Quo cupidè accepto, & ſtudioſè ſeruato, cum Deianira parum gratum de Iola Euryti filia nuncium accepiſſet, vereretur que ne Iolam ſibi anteponeret Hercules, tunicam ad eum miſit cruore illo imbutam, cum exiſtimaret philtrum eſſe: quam cum ille induiſſet, venenumque illud corporis contactu concalefactum, vſque ad viſcera permanaſſet, voces illas miſerabiles edidit, quæ leguntur apud Sophoclem in Trachini. vide Od. 11. huius lib.

nec Sicana feruida Vibrans] ego hunc locum partim coniectura, partim à veterum codicum ſcriptura adiutus emendaui. ſic enim ſcriptum reperi in cod. Don. Iann. & duobus Vatic. *Virens in Aetna.* quod ſine dubio ineptum eſt, & mendoſum, niſi quis dicat virẽtem flammam nominari, quę perpetua ſit, & nunquam langueſcat, aut moriatur, quod mihi non probatur. *Vrens* autem, quod in ceteris omnibus manuſcr. reperitur, longè eſt ineptiſſimum. Sed ego ex illo Virens, quod vt dixi, deprauatum eſt, coniectura ductus ſum, tanquam, manu quadam, ad veram, ac germanam lectionem. Vibrans autem flamma (opinor) ab Horatio appellatur, quæ ſtricti ferri, aut luminis in morem ſplendet, ac micat: vel quæ ſe attollit, atque eiaculatur in auras: qualem deſcribit Lucr. lib. 6. Aetnę flammam, & Virg. lib. 3. Aen. ſic Lucr. *Nunc tamen illa modis quibus irritata repente Flamma foras vaſtis Aetnæ fornacibus efflet, Expediam. primum totius ſubcaua montis Eſt natura, ferè ſilicum ſuffulta cauernis,* &c. Et Virg. *ſed horrificis iuxta tonat Aetna ruinis: Interdumq; atram prorumpit ad æthera nubem Turbine fumantem piceo, & candente fauilla. Attollitq; globos flammarum, & ſidera lambit: Interdum ſcopulos, auulſaq; viſcera montis Erigit eructans, liquefactaq; ſaxa ſub auras Cum gemitu glomerat, fundoq; exæſtuat imo.* Iam verbum vibrare, ſępius eſſe abſolutum, quàm ἐνεργητικὸν, id ex Lucr. Virg. M. Tull. intelligere licet. Lucr. lib. 3. *Quin etiam tibi ſi lingua vibrante minacem Serpentem, & caudæ procero corpore vtrinque Sit libitum in multas parteis diſcindere ferro,* &c. Virg. Aen. 11. *Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.* Idem lib. 9. *Vibranti gladio connixus ab aggere dexter Occupat.* & lib. 10. *Vibranti cuſpis medium tranſuerberat ictu.* M. Tull. orat. perf. de Demoſt. *Cuius non tam vibrarent fulmina illa, niſi numeris contorta ferrentur.* Idem in Lucullo. *Nobiſmetipſis modò cæruleum mare videbatur, nunc flauum: nunc, quia à ſole collucet, albeſcit, & vibrat.* Idem in Bruto extremo. *et erat oratio cum incitata, et vibrans, tum etiã accurata et polita.* Quinctil. lib. 10. de Archiloco. *cum validæ, tum breues, vibranteſq; ſententiæ.* hanc igitur ego ſcripturam veram eſſe puto. *Vibrans in Aetna flamma.* Nam quòd quidam emendauerunt, *Furens in Aetna flamma,* non equidem inuideo: & ſcio Virg. lib. 4. Aen. in extr. dixiſſe: *flammæq; furentes Culmina perque hominum voluantur, perq; Deorum.* Verùm hæc lectio, quam ſequor, & propius abeſt à vetere ſcriptura *Virens*, & ſignificantius (meo quidem iudicio) exprimit flãmæ è fornacibus illis erumpentis, & in altum ſeſe eiicientis, & conglobantis naturam. *Vrens* autem factum eſſe puto ex *Virens*: & *Virens* ex *Vibrans* errore, & negligentia librariorum.

tu donec cinis, &c.] tu veluti quædam venenorum officina, non ceſſabis me tuis venenis exurere, donec exaruerim, et cineris in modum conſumtus, atque à ventis diſperſus fuerim

Colchicis] Medeæ venenorum ſimillimis. ſuprà Od. v. *flammis aduri Colchicis.*

Fff Quę

Quæ finis?] finis generis fæmi. vt ſuprà Od. xv111. lib. 2. *fine deſtinata.* & Luc. lib. 1. *Denique iam quoniam generatim reddita finis Creſcendi rebus conſtat.* & Virg. lib. v. *Quæ finis ſtandi?*

quod me manet ſtipendium?] quod tibi à me vis ſtipendium perſolui? id eſt, quàm mihi pœnam irrogabis aut impones? quam me pœnam vis ſufferre, ac ſuſtinere?

cum fide] tralatio à pecunia. quæ cum fide ſolui dicitur, ſi tota, & ad diem ſoluatur.

expiare] pœna ſubeunda luere, ac delere. vt Od. 1. lib. 2. *arma Nondum expiatis uncta cruoribus.* & huius lib. Od. v. *dira deteſtatio Nulla expiatur uictima.* Cicero de aruſp. reſp. *nomen populi Rom. tanto ſcelere contaminauit, ut id nulla re poſſit, niſi ipſius ſupplicio, expiari.*

mendaci lyra Voles ſonari] id eſt, laudari. ſignificat eam veris laudibus ornari non poſſe.

tu pudica, tu proba.] ſignificat eam eſſe impudicam, & improbam. ſic Catull. in quandam. *Pudica & proba redde codicillos.*

Perambulabis aſtra ſidus] tanquam Erigone referêris in ſiderum numerum.

Infamis Helenæ Caſtor offenſus] Quæ ſunt peruulgata, omnibusque notiſſima de Steſichoro poeta, iccircò cum oculis eſſe multatum, quia Helenam verſibus maledicis, & contumelioſis lacerarat, prætermitto. Pauſanias autem in Laconicis, noua quędam hac de re, atque inaudita profert, Leonymum quendam Crotoniatam in inſulam Λευκὴν profectum, Achillem in ea, duos Aiaces, aliosque Heroas, & vnà cum illis Helenam vidiſſe: hanc etiam cum ipſo eſſe locutam, eique mandauiſſe, vt cum primùm Himeram (qua in vrbe natus eſt Steſichorus) nauigaſſet, Steſichoro nunciaret, ſe iratam ob carmen in ſe ſcriptum, oculos ei ademiſſe: Quo nuncio accepto Steſichorum ſtilum vertiſſe, Helenamque, quam antea vituperarat, laudauiſſe. Eius autem palinodię principium ponit Plato in Phędro his verbis ἔστι δὲ τοῖς ἁμαρτάνουσι περὶ μυθολογίαν καθαρμὸς ἀρχαῖος, ὃν Ὅμηρος μὲν οὐκ ᾔσθετο, Στησίχορος δέ. τῶν γὰρ ὀμμάτων στερηθεὶς διὰ τὴν Ἑλένης κακηγορίαν, οὐκ ἠγνόησεν, ὥσπερ Ὅμηρος, ἀλλ' ἅτε μουσικὸς ὢν ἔγνω τὴν αἰτίαν, καὶ ποιεῖ εὐθύς, Οὐκ ἔστ' ἔτυμος ὁ λόγος οὗτος, οὐδ' ἔβας ἐν νηυσὶν εὐσέλμοις, οὐδ' ἵκεο πέργαμα τροίης. ποιήσας δὴ πᾶσαν τὴν καλουμένην παλινῳδίαν παραχρῆμα ἀνέβλεψεν, id eſt, iis, qui in fabulando peccarunt, vetus eſt expiatio, quæ Homerum quidem fugit, ſed non Steſichorum. Nam cùm oculis orbatus eſſet propterea, quòd Helenæ maledixerat, non ignorauit, quemadmodum Homerus, ſed, vt pote qui muſicus eſſet, cauſam eius rei intellexit, & continuò hoc carmen fecit. *Non uerus ille eſt ſermo: nunquam puppibus vecta es uelivolis ap. lentæ ad pergama Troiæ.* Abſoluta igitur tota illa, quæ appellatur, palinodia, oculorum ſenſum continuò recuperauit. vſurpat. M. Tullius huius carminis principium lib. 9. epiſt. ad Attic. οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος (vt opinor) *ille de ratibus*, id eſt, non eſt verus ille rumor de Pompeij nauibus. Extat & alius Steſichori verſus apud Lycophronis interpr. ad eãdem rem pertinens. Τρῶες τοί ποτ' ἦσαν Ἑλένης εἴδωλον ἔχοντες.

Infamis Helenæ] quam infamarat Sthesichorus: dedecore & infamia notatæ à Steſichoro. non diſſimulabo me reperiſſe in vno Vatic. libro Infimis. de qua ſcriptura equidem nihil pronuncio. tantùm admonitum lectorem velim, vt conſideret, idem ne ſit ſentiendum de nomine infamis, quod de infaccetus cenſuit Hermolaus Barbarus: nempe ſcribendum eſſe infecetus.

vats]

vati] Steſichoro. de quo ſuprà ad Ode IX. libr. 4. & M. Tullius Verr. de in redieundo. *Erat etiam Steſichori poetæ ſtatua, ſenilis, incurua; ſummo (ut putant) artificio facta ab eo, qui fuit Himeræ: ſed eſt, & fuit tota in Græcia ſummo propter ingenium honore, & nomine.* vide de eod. multa apud Quinct. lib. 10.

Et tu] tu quoque eorum exemplo.

O nec paternis] hæc palinodia irriſionis contumelioſæ pleniſſima eſt: immò verò mera irriſio eſt. Vult enim Horatius intelligi, quæ laudandę Canidię cauſa dicit, eſſe planè falſa.

Nec in ſepulcris, &c.] id eſt, nec docta, ſeu quæ neſcis pauperum mortuorum cineres nono poſt eorum mortem die diſpergere, ac diſſipare. innuit hoc eam factitare ſolere.

Nouendiales.] nouendiales pulueres, nouendiale ſacrum, nouendiales feriæ à numero dierum ſunt dictę.

puræ manus] non maculatæ ſanguine: quod eſt falſum, vt cetera omnia.

Tuuſq; venter partumeius] venter partumeius eſt, qui partum edere & ſolet, & poteſt· venter fæcundus: qualis profectò non eſt Canidiæ. eſt autem nomen conflatum à partu, & verbo meio.

tuo Cruore rubros] tuo cruore, & tabo commaculatos in puerperio tuo.

Vtcunque, &c.] quoties, vel quandocunque tu parto edito è lecto ſurgis fortis puerpera. quod nunquam tibi contigit. nunquam enim nec paris, nec peperiſti. videtur enim ſignificare Canidiam obſtetricis opera, & miniſterio vti, quę pannos eius cruore ex partu inquinatos, abluat, cum longe aliud & ſentiat, & velit intelligi. Nam nec vnquam puerpera fuit, neque obſtetrice vſa eſt, neque pannos habet cruentos, vt pote quæ ſuppoſitos partus oſtentet, non veros. vt ſup. Od. v. *ſi uocata partubus Lucina ueris affuit.* *Exilis* autem ſecundæ perſonæ eſt, à verbo exilio.

C A N I D I A.

obſeratis] obturatis, clauſis. obſerare à ſera factum. vtitur & Catull. ad pſithil. *Ne quis liminis obſeret tabellam.*

Non ſaxa nudis ſurd.] huius verſus, & proximi ſententia eſt. Non ſunt nautis ſurdiora ſaxa, quæ fluctibus hibernis verberantur, ſubintell. quàm ego tibi ſum. vel hoc modo. non magis audiunt nautas miſeros, nudos, & eiectos ſaxa, quæ à fluctibus hibernis verberantur, quàm ego te. *nudis* autem, id eſt ſpoliatis, naufragis.

tundit] verberat. Virg. Aen. v. *Eſt procul in pelago ſaxum, ſpumantia contra Littora: quod tumidis ſummerſum tunditur olim Fluctibus, hiberni condunt ubi ſidera Cori.* Idem in Daphn. *Nec percuſſa iuuent fluctu tam littora.*

Neptunus hibernus] id eſt, mare tempeſtatibus commotum, atque à ventis concitatum: quod fit maximè brumali tempore.

ſalo] fluctu, maris agitatione, & iactatione. Græcum nomen eſt, ex quo σαλεύειν agitare, concutere.

Inultus vt tu riſeris &] ego ne committam, vt tu impune riſeris Cotyttia, quæ ſacra tu tuis verſibus vulgauiſti?

Cotyttia] ſic ſcribendum docuit Politianus, non Cocytia. Cotyttia autem dicta ſunt, à Cotyttone, quæ his ſacris præerat; de qua Iuuenalis ſatyr. 2. *Talia ſecreta coluerunt orgia tæda Cecropiam ſoliti Baptæ laſſare Cotytto.*

Et Eſquilini pontifex venefici] conſcius, & particeps à me factus eorum ſacrorum & veneficiorum, quæ in Eſquilijs tracto: vel dic pontificem eum appellari veneficij Eſquilini, quia veluti pontifex quidam hæc ſacra reprehendat, & de his exiſtimare, & iudicare audeat. erat enim pontificum religiones, & cerimonias tueri. Feſtus, *Pontifex maximus index, atque arbiter habetur rerum diuinarum, humanarumque.*

Impune vt vrbem, &c.] ego ne te patiar inultum eſſe, qui me populi fabulam feceris?

Quid proderit ditaſſe, &c.] id eſt, quid prodeſt tibi te Pelignas anus impenſo pretio conduxiſſe, vt te dolore, & cruciatu corporis liberarent: præſentibusque venenis vſum eſſe, vt ſtatim exanimatus miſeriarum tuarum portum occupares, ſi tardius quàm optas, moriturus es?

ducenda] producenda, extrahenda. ſic dicimus *ducere bellum.*

in hoc] ad hoc, propter hoc. ἐπὶ τούτῳ.

ſuppetas] vt ſufficias, ac ſuppedites materiam, & locum nouis doloribus.

doloribus] ſic aliquot libri ſcripti, & excuſi: quidam ſcripti *laboribus*: quidam *cruciatibus.*

infidus] qui Deorum conſilia recondita vulgauit, vt dicemus ad ſatyr. 1. lib. 1. ſed mihi tacendum non videtur, me in duobus libris manuſcriptis legiſſe *Pelopis infidi pater.*

benignę] copioſę, affluentis, abundantis, largę. videntur quidem hæc pugnare, copioſum eſſe, & egere: ſed ea eſt Tantali, & Tantali ſimilium pœna, vt in media rerum copia egeant. de hac autem Tantali pœna vide annot. ad ſatyr. 1. lib. 1.

Optat Prometheus] de Prometheo ſuprà diximus nonnulla ad Od. III. lib. I.

Optat ſupremo, &c.] de Siſypho, & eius ſaxo, cùm fabula ſit notiſſima, tùm collegimus quædam ad Od. XIIII. libr. II. ibi *damnatusque longi Siſyphus Aeolides laboris.*

enſe pectus Norico Recludere] tibi pectus ferro transfigere Noricus enſis autem à gente Norica dictus, Rhœtis & Lepontijs finitima. Nam inter Noricos, & Rhœtos Rhenus fluuius interfluit. ſuprà Od. XVI. lib. I. *quas neque Noricus Deterret enſis.*

nectes] ſic reperi ſcriptum in tribus cod. Vat. Faer. Torn. in al. *innectes.*

Vectabor humeris] tuis humeris inſidebo mihi inuiſis.

An, quæ mouere cereas] an ego, quæ cereas imagines motu præditas efficere, & animare poſſum, &c. adhibebantur autem cereæ, & laneæ imagines in rebus magicis. vt ſatyr. VIII. *Lanea & effigies erat, altera cerea.*

Vt ipſe noſti curioſus, & polo] in libro Iann. ſcriptum eſt, *Vt ipſe curioſus noſti, & polo.* quam ſcripturam non reiicerem, niſi magis mihi placeret vulgata.

Deripere Lunam] ſup. Od V. *Lunamq; cælo deripit.* Deripere autem non diripere ſcriptum eſt in libris calamo exaratis.

excitare] excitare mortuos ab inferis.

Deſiderią; temperare poculum] & conficere, ac miſcere poculum amatorium. ſup. Od. V. *Amoris eſſet poculum.*

Plorem

Plorem artis in te nil agentis] Cum diſſentirent hoc locò inter ſe libri veteres, alijq; ita haberent, vt excudendum curaui: alij *Plorem artis in te nil habentis exitum*: alij *nil habentis exitus*: ego eam ſcripturam, quę mihi probabiliſs. viſa eſt, quæque reperitur in duobus cod. Vat. Iann. Torn. (quanquam in vno ex his, non ſine litura) ſecutus ſum. quam ſic explico, ego quę Lunam è cælo poſſum deducere, & mortuos excitare ab inferis, & amatoria pocula præſentiſſima conficere, vſque adeòne infelix ero, vt ars mea in te ſit inanis, nullamque vim aut poteſtatem habeat? hæc quidem videtur eſſe verborum ſententia: ſed reſtat ſcrupulus, quòd genus hoc loquendi, *ars nil agit in aliquo*, ſeu *in aliquem*, pro eo, quod eſt, inanis eſt, & nullam vim habet, & nil valet, videtur mihi parùm Latinum, & Horatio eleganti ſcriptori indecorum. nam nil agere quidem, inanem operam ſumere eſt. quo ſæpe vtuntur Latini. vtitur & Hor. ſat IX. lib. I. *ſed nil agis: uſque tenebo.* & ſatyr. III. lib. 2. qui locus videtur præcipuè huius lectionis ſententiam adiuuare. *Nil agit exemplum, litem quod lite reſoluit.* ſignificat enim inutile, atque inane eſſe exemplum, quod rem dubiam & controuerſam, alia re dubia ſoluit. hoc igitur in præſentia afferre poſſum, quo hanc ſcripturam defendam. nam illam alteram, *artis in te nil habentis exitum*, ſiue exitus, planè reiicio. quæ tamen reperitur ferè in omnibus libris excuſis, Venetis, Lugdunenſibus, Pariſienſibus, Germanicis, & maiore parte manuſcriptorum. ego autem eam annos ab hinc duodecim ita in meo libro emendaram, *Plorem artis in te nil valentis exitum.* quod idem nuper venit in mentem Paullo Manutio viro doctiſſimo, ſeu potius Mureto: qui ita curauit excudendum, cum Aldini antiquiores habeant, *nil habentis.* neque verò hęc mihi ſcriptura diſpliceret, ſi eius extaret in libris veteribus vel tenuiſſimum ueſtigium. Nunc cùm id non ſit: hanc quam explanaui, & quæ reperitur in libris ſcriptis, teneo, quia non habeam meliorem. Nam, ne mentiar, ne eam quidem magnopere probo. Videtur enim mihi inelegans & inſolens, ac, pœne dicam, barbarum loquendi genus: *ars nil agit in te*, ut ſuprà dixi. Itaque (ut, quod ſentio, liberè dicam) hanc ipſam ſcripturam, quam religione quadam deterritus immutare, aut reiicere non ſum auſus, corruptam eſſe, neque ullum mendum ineſſe in verbo *habentis*, ſed in uoce *nil*. &, ne longum faciam, totum hunc locum ſic eſſe legendum puto. *Plorem artis in te nullum habentis exitum?* Natum autem fortaſſe mendum eſt ex hac ſcriptura, *null' habentis*, & ex ignoratione conſuetudinis loquendi Horatianæ. Nam cum indocti quidam ſiue librarij, ſiue lectores, quid ſibi uellet illud *null'* non intelligerent, neque quò referri poſſent hi patrij caſus *artis habentis*, uiderent, ex ea uoce *null'*, *nil* fecerunt. Ita nobis locus corruptus per manus traditus eſt, quem poſteà nonnulli ita corrigere conati ſunt, ut agentis reponerent in locum uerbi, habentis. in libro quidem Don. perſpicuè uox agentis alia & recentiore manu ſcripta eſt. in ſolo autem codice Torneſ. & duob. Vatic. integram reperi. hanc igitur germanam, & integram ſcripturam eſſe arbitror. uerborum autem hic ordo eſt, Plorem artis nullum exitum in te habentis? Iam hoc *Plorem artis* Græcorum more dictum eſt, pro eo quod eſt, plorem cauſa artis, uel ob artem. ſolent enim illi in huiuſmodi loquendi generibus ſubintelligere ἕνεκα. Plato in Euthyd. μακαρίζω ἄρ' ὑμᾶ ἔγωγε τοῦ κτήματος, πολὺ μᾶλλον, ἢ μέγαν βασιλέα τῆς ἀρχῆς. Ariſtot ῥητορ. α. πολλοὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν, ὥσπερ ἡρόδικος λέγεται, οὓς οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονίσειε τῆς ὑγιείας. id eſt, ad uerbum, quos nemo beatos duxerit ualetudinis. quod ualet, ob ualetudinem, uel cauſa ualetudinis. Dionyſ. Halicarnaſſeus, ἀρχαιολ. βιβ. ζ. Ταύτης μὲν τοίγε τῆς γνώμης ἐπαινοῦντες ὑμᾶς, id eſt, huius ſententiæ

tentiæ vos laudantes. quod valet, ob hanc mentem, vel ob hanc ſententiam Euʀip. in Androm. *κατὰ μὲν ὑνςένω δαΐας τόλμας, ἂν ἔρξα, ὢ κατάρατος ἐγώ, κατάρατος ἀνδράσι*, id eſt, gemo igitur facinoris hoſtilis, quod perpetraui, &c. Idem Iphigenia in Aulide. *Ἑλλάδος μάλιςʼ ἔγωγε τῆς ταλαιπόρου ςένω.* id eſt, maximè equidem Græciæ calamitoſæ gemo ac ploro. Idem Phœniſſ. *φεῦ, φεῦ. κακῶν σῶν Οἰδίπου σὲ ἐς ὢν ςένω.* malorum tuorum Oedipe ploro. quæ tria poſtrema exempla proximè accedunt ad hanc locutionem Horatianam. Integrum eſt illud genus apud Aeſchyl. in Prometh. *Αἲ αἲ προμηθεῦ, σῶν ὕπερ ςένω πόνων.* imitatus eſt etiã Virg. XI. Aen. *Vir Troiane, quibus cælo te laudibus æquem? Iuſtitiæ'ne prius mirer, belli'ne laborum?* id eſt, te ne mirer ob iuſtitiã prius, an ob belli labores? ſic enim hunc verſum explico, quamuis paulò aliter Seruius. Iam hæc loquendi genera, *habere exitum*, nullum habere exitũ Latinis ſcriptoribus valde ſunt uſitata: quorũ hoc proximum ſignificat quippiã non conſequi finem, cuius gratia cœptum eſt, atque ita inane & inutile eſſe: illud alterum, contrarium, nempe ad exitum optabilem peruenire. M. Tull. lib. VII. epiſtol. ad Att. *Rurſus autem ex dolore municipali, ſermonibusq; eorum, quos conuenio, uidetur hoc conſilium exitum habiturum.* Idem Philipp. 2. *Fugam quærebamus omnes, quæ ipſa exitum non habebat.* idem de diuinat. lib. 2. *Quid ego Aruſpicum reſponſa commemorem? (poſſum equidem innumerabilia) quæ aut nullos habuerunt exitus, aut contrarios.* Idem Acad. 2. *Ipſa autem philoſophia: quæ rationibus progredi debet, quem habebit exitum?* Idem ferè valet *reperire exitum*. Idem Cicero lib. I. de finib. *Quid ſi ne ipſarum quidem uirtutum laus reperire poteſt exitum, niſi dirigantur ad uoluptatem*, &c. Quòd ſi cui mea coniectura non probatur, omnium ſcripturarum tolerabiliſſima mihi videtur ea, quam dixi reperiri in codice Iann. & Torneſ. & duobus Vaticanis, quamq; ſecutus ſum.

CARMEN SAECVLARE.

PHOEBE, ſiluarumque potens Diana,
Lucidum cæli decus, o colendi
Semper, & culti, date, quę precamur
Tempore ſacro:
Quo Sibyllini monuere uerſus,
Virgineis lectas, puerosque caſtos
Dijs, quibus ſeptem placuere colles,
Dicere carmen.
Alme Sol, curru nitido diem qui
Promis, & celas: aliusque, & idem
Naſceris: poſſis nihil urbe Roma
Viſere maius.
Rite maturos aperire partus
Lenis Ilithyia, tuere matres:
Siue tu Lucina probas uocari,
Seu genitalis.
Diua, producas ſubolem, patrumque
Proſperes decreta ſuper iugandis
Fœminis, prolisque nouæ feraci
Lege marita:
Certus vndenos decies per annos
Orbis ut cantus, referatque ludos,
Ter die claro, totiesque grata
Nocte frequenteis.
Vosque ueraces ceciniſſe Parcę,
Quod ſemel dictum eſt, ſtabilisque rerum
Terminus ſeruat, bona iam peractis
Iungite fata.

Quęque Auentinum tenet, Algidumque
Quindecim Diana *preces virorum*
Curet: & votis puerorum amicas
Applicet aureis.
Hæc Iouem ſentire, deosq; cunctos,
Spem bonam, certamq; domum reporto
Doctus, & Phœbi *chorus, &* Dianæ
Dicere laudes.

COMMENTARII.

Carmen ſæculare dictum, quòd ludis ſæcularibus caneretur. Ludos autem ſęculares primos à Valerio Poplicola inſtitutos eſſe anno CCXLV. poſt vrbem conditam quidam tradiderunt. alij multis annis poſt reges exactos, & Poplicola iam mortuo. quam ſententiam confirmant XV. virûm, qui ludis ſęcularibus procurandis, & faciendis præerant commentarij. De tempore magna etiam diſſenſio eſt inter ſcriptores. alij enim centeſimo quoque anno fieri ſolitos eſſe, vt ſæculum centum annorum ſpatium continere intelligamus. alij centeſimo decimo quoque anno vt ſęculum ſit ambitus annorum centum & decem. atque huic ſententiæ conſentanei ſunt verſus illi Horatiani. *Certus undenos decies*, &c. ſuperiorem autem confirmat Pompeius Feſtus his verbis *ſæculares ludi apud Rom. poſt centum annos fiebant, quia ſæculum in centum annos extendi exiſtimatur.* ſed dè ſæculo, & ludis ſęcularibus ſi quis plura ſcire volet, legat libellum Onufrij Panuini, qui accuratiſſime de his ſcripſit.

ſiluarumq; potens] ſiluarum domina. ſic locutus eſt ſup. Od. III. lib. I. *Sic te diua potens Cypri*, & Od. XXV. lib. 3. ad Bacchum *ò Naiadum potens*, &c.

Sibyll. mon. verſ.] tanta erat apud veteres illos Romanos librorum Sibyllinorum auctoritas, vt in rebus aduerſis, ac difficilibus reip. temporibus non minore ſpe ad eos, quàm ad Etruſcorum diſciplinam confugerent, quod teſtatur M. Tull. lib. 4. accuſ. Verr. his verbis *Itaque apud maiores noſtros atroci, ac difficili reip. tempore, cum Tib. Graccho occiſo magnorum periculorum metus ex oſtentis portenderetur P. Mutio, L. Calpurnio Coſſ. aditum eſt ad libros* Sibyllinos, *in quibus inuentum eſt Cererem antiquiſſimam placari oportere.*

Dijs, quibus ſeptem] Dijs vrbis Romæ præſidibus, & cuſtodibus, πολιούχοις.

Alme ſol] qui omnia alis & foues.

curru nitido diem qui &c.] id eſt, qui diem curru nitido aperis, & idem claudis. de curru ſolis ſuprà Od. VI. lib. 3.

Promis & celas] promis oriens, celas, & condis occidens. & ſuprà Od. V. lib 4. dixit *condere diem collibus in ſuis.*

aliusq; & idem Naſceris] alius, quia alio quotidie loco oritur, vel quia alius eſt dies hodiernus ab heſterno: vel quia alio colore eſt propter cęli, temporisque diſſimilitudines. idem autem, quia ſemper vnus eſt. ſuprà Od. XVI. lib. I. *quid terras alio calentes Sole mutamus?*

poſsis] optantis, ſeu precantis oratio eſt.

aperire Lenis] quæ lenem te prębes in aperiendis partubus. de Ilithyia diximus ſupra ad Od. XXII. lib 3.

patrumq; Proſperes decreta] facito, vt ſenatuſconſulta, & leges de con-

 trahen-

trahendis matrimonijs,& de maritandis ordinibus,ſanctè ſeruentur,ſecundoſque habeant exitus.

lege marita] id eſt, & ſuper lege Papia Poppęa de maritandis ordinibus à M. Papio Mutilo,Qu. Poppæo Secundo Coss. Auguſto Imperium obtinente, lata: per quam ſanciebatur, ne quinquaginta annis minor ſexagenario nuberet: aut ne vir ſexaginta annis minor quinquagenariam vxorem duceret: & vt omnibus ingenuis, præterquàm ſenatoribus, eorumque liberis libertinas vxores habere liceret. De hac lege Cornel. Tacitus lib.3. Annalium, his verbis, *Relatum deinde de moderanda Papia Poppæa, quam ſenior Auguſtus poſt Iulias rogationes incitandis calibum pœnis, & augendo ærario ſanxerat.* & Sueton. in Auguſto.

Certus vndenos decies] diſſentiant etiam hic codices manu ſcripti. in alijs enim ſcriptum eſt. *Certus ut denos decies per ann. Orbis & cantus*,&c. in alijs, & quidem multo pluribus,trib. vatic. 1 ann. Faer. Torneſ. *Certus undenos dec. per ann. Orb. ut cant.* &c. quam ſcripturam ſecuti ſumus, vt veram & rectam, & ab omnibus viris doctis comprobatam: & ita intelligemus ludos ſæculares centeſimo decimo quoque anno fieri ſolitos eſſe.

Orbis] ſæculum: quod vel centum & decem, vel centum duntaxat annorum ſpatium continet.

& cantus, referatq; ludos] cantus referat, & ludos ſæculares. ſed hi ludi non ſemper centeſimo,vel centeſimo decimo quoque anno fiebant. Nam & Suetonius ſcribit ab Auguſto anticipatos eſſe, & Cornel. Tacitus libr. 11. Annal. tradit quarto & ſexageſimo anno poſt quã Auguſtus ediderat,Imperatore Claudio ſpectatos eſſe. Iterum Suetonius in Domitiano narrat,eum feciſſe ludos ſæculares habita ratione temporis, & anni non quo Claudius proximè, ſed quo olim Auguſtus ediderat.

Ter die claro, toties'q;,] tribus diebus,totidemque noctibus.

Voſq; veraces ceciniſſe Par.] ordo verborum,& ſententia hæc mihi videtur eſſe. Voſque o Parcæ veraces ceciniſſe: id eſt,quæ vera ceciniſtis,vel quę veraces eſtis in ijs,quę ceciniſtis,iungite bona fata fatis iam peractis,id eſt,præteritis,ac tranſactis: quod quidem ſemel iam à vobis dictum eſt, & ſtabilis, id eſt,ratus,& fixus,atque immutabilis rerum terminus id ſeruat,neque id vllo pacto poteſt immutari. quid nam ſemel dictum eſt? vos iuncturas bona præteritis fata. Quòd ſi legamus *ſeruet*,vt habent nonnulli libri, erit oratio benè precantis,& optantis,hoc modo,& Dij faciant,vt ſtabilis, fixus,& altè hærens terminus id ſeruet. quale illud apud Virgil. Aen. XII. *Vt potius reor, & potius Dij numine firment*. atque ita legiſſe videtur Porph. ego tamen non improbo,*ſeruat*, vt intelligamus eſſe εὐφήμησιν, id eſt, orationem boni ominis. Neque verò eſt, quòd quiſquam mihi dicat,prouocabulum,*quod* referri ſolere ad ea,quę antecedunt potius, quàm ad ea, quæ ſubſequuntur. Nam quamuis negare non poſſim ita eſſe, conſtat tamen interdum etiam ad ea referri, quæ ſequuntur. M. Tull. ad Att. lib.2. *Pompeius noſtri amores, quod mihi ſummo dolori eſt,ipſe ſe afflixit.* quorum verborum hic ordo eſt. Pompeius noſtri amores, ipſe ſe afflixit, quod mihi ſummo dolori eſt. Pompeius ad Domit. lib.8. epiſt. ap Attic. *In quibus* (literis) *ſcribis, Cæſarem apud Corfinium caſtra poſuiſſe. quod putaui, & pramonui, fit, ut nec in præſentia committere tecum prælium uelit, & omnibus copijs conductis te implicet, ne ad me iter expeditum tibi ſit*, &c. verba illa,*quod putaui*, referenda ſunt ad ea, quę ſequuntur, non ad ſuperiora. T. Liuius libr. 22. *quod nunquam anteà factum erat, prodictatorem populus creauit.* Idem libr. 27. *Id quod nullo antè bello acciderat, duo conſules ſine memorando prælio interfecti uelut orbam rempub. reliquerant.* Iterum

M.

M. Tull. Acade. lib. 1. *Dabitis enim profectò, ut in rebus inuſitatis, quod Græci ipſi faciunt, à quibus hæc iamdiu tractantur, utamur uerbis interdum inauditis.* quanquam in hoc poſtremo exemplo hęc verba, *quod Græci ipſi faciunt* videntur media eſſe interiecta, hoc modo, dabitis enim, vt in rebus inuſitatis vtamur verbis interdum inauditis, quòd Græci ipſi faciunt, &c. Porphyrio autem longè aliter hunc Horatij locum explicat: quam explicationem ego hic proponam, vt de ea iudicet lector intelligens, & eruditus. eius verba ſunt hæc aliquanto obſcuriora: *ſyllepſis eſt. ex uerbo enim ſingularis numeri, ſeruet, pluralis naſcitur, ſeruent.* hęc Porphyrio: nihil præterea ex quibus apparet, eum ſic intelligere hunc locum. Voſque, o Quirites, Parcæ veraces cecinisſe id, quod ſemel dictum eſt, ſeruent, & ſtabilis rerum terminus vos ſeruet, &c. & ita *Parcæ ueraces* erunt recti caſus, non vocandi. quam explicationem nullo modo probo, putoque Porphyrionem, vt hominem, lapſum eſſe.

Fertilis frugum] frugibus abundans, & pecore. Lucret. lib 2. quamobrem terra, magna Deum mater habita & dicta ſit, multis verſibus, ijſque elegantiſſimis declarat: quos ſatis erit mihi indicaſſe. *Quare magna Deum mater, materq́; ferarum, Et noſtri genitrix hæc dicta eſt corporis una*, &c.

Spicea donet Cer. cor.] Heſiodus Cererem ἐυςέφανον appellat, id eſt, pulchrè coronatam.

& Iouis auræ] auræ ſalubres: cælum ſalubre.

Condito mitis, placidusq́;] nunquam enim niſi iratus, iaculatur Apollo, vt alibi notauimus. Itaque Pæan dictus eſt, παρὰ τὸ παίειν, quod valet ferire. Tum eius ſagittæ peſtem ac perniciem mortalibus afferunt. Homer. ἰλ. α. ſuprà Od. x. lib. 2. *neque ſemper arcum Tendit Apollo.*

Iliæq́;] Troianæ.

Iuſſa pars] quæ Aenean ſecuta eſt, ab Apolline iuſſa. Virg. Aen. IIII. *Italiam Lyciæ iuſſere capeſſere ſortes.* idcirco Romam Apollinis, & Dianę opus eſſe dicit quarto ab hinc verſu.

Soſpite curſu] id eſt, ſecundo curſu: vel ſaluo curſu potius: nam ſalui quidem in Italiam peruenerunt Troiani cum Aenea: ſed non ſemper ſecundis ventis, nec ſecundo curſu vſi ſunt.

Cui per ard. ſ. f.] id eſt, cui per medium incendium Troianum, ſeu per medias flammas, quibus Troia conflagrauit, liberè atque impune effugiendi facultatem dedit, &c.

ſine fraude] ſine damno, aut incommodo, vt ſuprà Od. XIX. libr. 2. *Nodo coerces uiperino Biſtonidum ſine fraude crines.*

patrię ſuperſtes] qui patria incenſa, ac deleta, ſaluus, & incolumis euaſit.

iuuentæ] iuuentæ nomen pro iuuenibus vſurpauit quod eſt vſitatius in voce iuuentutis, vt Od. VI. lib. 3. *Non his iuuentus orta parentibus Infecit æquor ſanguine Punico*, & ita ferè ſemper à M. Tull. vſurpatur.

Romulæ] id eſt, Romanæ. ſic Od. V. lib. 4. *optime Romulæ Cuſtos gentis.*

bobus] duo Vatic. & Torn. *bubus.*

veneratur] precatur. vt dicemus ad Saty. VI. lib. 2.

Clarus Anchiſę, Venerisq́; ſanguis] Auguſtus à Iulio Cæſare: Iulius Cæſar autem ab Iulo. ſic ſuprà Od. XV. libr. 4. *& almæ progeniem Veneris canemus.* Venus oraculo edito & vulgato Troianorum imperium, genere Priami funditus deleto, ad Anchiſæ poſteros peruenturum, Anchiſæ concubitum vltrò expetiuit, cum eſſet ille ætate iam affecta & ingraueſcente. Ex quo concubitu Aenea nato cauſas ac ſemina belli quærens, quo bello opes Priami conciderent,

rent, imperiumque frangeretur, Alexandrum ad amorem Helenę impulit. Quo facto, Helenaque rapta, Venus opinione quidem hominum, & dicis cauſa, Troianis opitulabatur ac fauebat, ſed reuera cladem eis imminentem ſubleuabat, ne ſalute prorſus deſperata Helenam redderent, & ita poſitis armis & pace confirmata, diſcordijsque compoſitis ac ſedatis, Priami imperium multos annos incolume maneret: quòd ſi factum eſſet; neque Aeneas á quo Romani profecti ſunt, Troia profugiſſet, neque imperio Ro. initium dediſſet.

Imperet bell. pr. iac.] ſic Virg. Aen. VI. *Parcere ſubiectis, & debellare ſuperbos.*

prior] id eſt, ſuperior, maior, præſtantior. Saty. V. libr. 2. *famacinem, cauſaque priorem Sperne, domi ſi natus erit, facunda'ne coniux.* Virg. Aen. XI. *Hic pietate prior.* propriè poſuit epiſto. 11. libr. 2. in extr. *Extremi primorum, extremis uſque priores.*

manus potenteis] potentiam Ro. vim imperij Rom.

Albanasq;] vel Romanas: populus enim Albanus Romam translatus eſt; Vel dic Albanus propriè, id eſt, Latinus á monte Albano, in quo carnem accipere erant ſoliti aliquot Italiæ populi: & vbi fiebat ſacrificium Ioui Latiali à Pontifice Romano.

pleno Copia cornu] vt ſup. Od. XVII. lib. 1. *Hinc tibi copia Manabit ad plenum benigno Ruris honorum opulenta cornu.*

Augur] ſic ſup. Od. II. lib. 1. *Augur Apollo.*

æquus] placatus, placidus, propitius. vt ſup. Od. XVIII. lib. 3. *abeasq; paruis Aequus alumnis.*

meliusq; ſemper, &c.] & ſemper proferat, ac producat in ętatem meliorem, imperium Romanum, & Italiam.

Quindecim preces virorum] ad Quindecimuirum, qui ſacerdotes erant Sibyllini, collegium, ludorum ſęcularium procuratio pertinebat, vt docet Corn. Tacitus libr. II. Annalium his verbis. *Nam Domitianus quoque edidit ludos ſeculares, iisq; intentius affui ſacerdotio Quindecimuirale præditus, ac tum Prætor. quod non iactantia refero, ſed quia collegio Quindecimuirum antiquitus ea cura mandabatur, & magiſtratus potiſſimum exequebantur officia caremoniarum.* Quindecimuiri autem Sibyllini à Sylla dictatore fuerunt inſtituti, cum ante Syllę dictaturam decem duntaxat fuiſſent.

Doctus, & Phœb.] ordo eſt, ego chorus doctus Phœbi, & Dianę laudes dicere, ſpem bonam, & certam domum reporto, hęc Iouem, & omnes Deos ſentire: hæc approbare: his aſſentiri. chorus enim vnius perſonam gerit, vniusque partes agit, vt epiſto. de arte poet. *Actoris partes chorus, officiumq; uirile Defendat.* ſic enim verſum illum potius explicandum & legendum eſſe puto, vt dicam ſuo loco.

FINIS.

INDE

INDEX RERVM, ET VERBORVM

obſeruatione digniorum, quæ his commentarijs continentur: cuius numerus primus paginam, ſecundus verſum indicat. Sed numeros paginarum prius, quàm quicquam quæras, ſic corrigito, vt infrà correcti ſunt.

ABSTINERE irarum 276.47.& 285. 48
a capite arceſſere 8. 39
acceſſus maris & receſſus 146. 2
accumbere 94. 45
Achelous 342. 27
Achemenes 159. 14
Acheronsia 205. 5
Acheruſia palus 20. 48
Achilles inter puellas educatus, &c.38. 31
Achilles nulli cedere ſciens 29. 1
Acinaces 93. 46
Acriſius Danaes pater 242. 27
Acroceraunia 18. 40
acuere 14. 8
acuta belli & ſimilia 305. 27
adamantinus 263. 3
adorea 302. 28
aduerſæ tempeſtatis deſcriptio 380. 8. & 388. 17
aduerſus 376. 5
adulter 111.10.& 264. 18
adyta 66. 45
Aeacigenus 250. 46
Aeacus index 317. 32
ædilis 5. 20
ædilitas maior 6. 10
Aegæum mare 170. 24
æmulor. aris cum quarto caſu 291. 34
æquitas animi 134. 27
æquus 134. 14
æquus animus 134. 12
æſtuoſus 83. 26
æſtus marini 146. 2
Aetas 118.47.& 139.16.& 152.3.& 397. 14
Aetas poſterorum ætate maiorum deterior 218 21
Africus 17. 44
Ago 376. 10
Ἀγυιεὺς Apollo 313. 5
Aiax Telamonius 138. 15
Aiax & Teucer fratres ex duab. matrib. 35 4
Aiax Oileus 380. 18
αἰτεῖν μείζυς 378. 34
ἄκλαυστος ἄθαπτος 406. 44
Albana ſecures 450. 15
alga 248. 11
Algidum 81.11.& 260.4.& 304. 11
allaborare 125. 45
Allobroges 397. 47
alloquium poſitum pro ſolatio 391. 20
alter 328. 29
alumnus 390. 2
amant pro ſolent 135. 19
amantium voluntates diſpares 100. 28
amara curarum, & ſimil. 335. 41
ἅμαξα 91. 9
Amazones 300. 34
amatoris arma 268. 36
ἀμείνων 64. 49
ἀμήχανον ὅσον & ſimil 94. 8
amor cum odio pugnans 460. 26
amor uarium quiddam 95. 33
amoris indicia 56. 12
amoris lineæ quinque 57. 35
amoris uinum 251. 30
amoris pabula 383. 45
amoris inæqualitas unde 111. 15
amoris remedia 384. 44
Amphiaraus 243. 23
Amphion magus 45. 16
amphora 223. 46
ἄμπωτις 146. 6
amyſtis 121. 12
Anacreon 72. 46. & 245. 9. & 325. 4 & 392. 27
ancile 210. 29
ἀνδροφόνος 412. 8
angiportus & angiportum 89. 46
anima 333. 16
animi cogitationes 156 10
animo, caro obſequi 62. 36
animus 327.23.& 333. 16

Ani-

animus rectus 326. 50
animus amicus ſeu carus id eſt, uita ſeu anima 317. 9
annus rediens 217.43.& 223. 40
Antiochus 217. 33
Antilochus 152. 17
Antimachus poeta 99. 2
ἀποφρὰς ἡμέρα 165. 14
Apollinis epitheta 78. 26
Apollo arcum tendit iratus 142. 28
Apollo boum Laomedontis cuſtos 198. 50
Apollo Agieus 313. 5
Apollo non niſi iratus iaculatur 449. 21
Apollo Palatinus 107. 3
Apollo Paean 142. 35
Aprilis 330. 34
Aquila quo tempore nata 300. 3
Aquilo uentus Thracius 90. 1
Arabum Gaza 104.34.& 262. 45
ἀρά,et ἀρᾶσθαι 368.7.& 399. 40
Archilochus 370. 27
Architas 98.32.et 44
Arcturus 189. 18
Argonauis 402. 17
Argei remiges 402. 15
Argo prima nauis 17. 39
Ariadna 182. 26
Ἄργος equis aptum 33. 32
Aſdrubalis cades 302. 18
Aſſaracus 390. 41
aſpectus ſtellarum 175. 39
ἀσύμβολος 336. 20
aſymbolus 336. 20
atauus 3. 1
Athena urbs Palladis 33. 9
Atlantis et Aethra duodec. filia 18. 1. ſet 342. 3
Atlas 43. 2
atra cura 332. 11
attagen 355. 11
Attalus 7.18. et 178. 18
Atilius Regulus 211. 2
audacia cum pallore 274. 37
Aufidus 285. 38
augures etiam ætate Homeri 273. 7
augur 14. 25
auidus 76. 15
aura 150. 24
aura popularis 193. 22
aureus 154. 8
aurum, ſeu argentum omnia expugnat 243. 8
aurum ſpernere 200. 28
auſpicia 35. 45
auſpicia neglecta 215. 49
autumnus 141.18. et 259. 48

B

Babylonij 42. 12
Baccharum crines 183. 23
Bacchi de Indis uictoria 183. 40
Bacchi ira 67. 24
Bacchi nomina 73.29.et 267. 32
Baccho cur caper immoletur 213. 24
Baccho cur cornua tribuant poetæ 284. 4
Bacchus è flamma ereptus 77. 43
Bacchus prælia quando cum Marte confundit 73. 26
Bacchus et Hercules Deorum ſocij in Deorum et Gigantum pugna 183. 28
Bacchus in pugna Deorum et Gigantum interfuit 51. 43
balanus 281. 10
Baſſareus 267. 43
beare 134. 11
bella matribus deteſtata 9. 17
Bellerophon 220. 21
Bellerophon quantas res geſſerit equo Pegaſo uectus 97. 13
bello capti 104. 45
bellum Marſicum 239. 1
bellum ſeruile 239. 13
benigni Dij 294. 25
benignus, et benignè, etc. 72. 11
bibere fumum 223. 49
bibendi ratio 25.40.et inde.
Bibulus 278. 38
bidentes 260. 32
bona aui 62. 5
boni Diui 282. 15
Boſporus 161. 28
βουλυτὸν 217. 38
Briſeis Achilli quàm cara 138. 11
Britanni ſe glaſto inficiunt. 398. 38
brutus 113. 20
bulla 363. 50
Bupalus 370. 24

C

cadi uini in horreis condi ſoliti 278. 30

Cadum

Cadum uertere 281. 1
Cadmus 77. 36. et 304. 35
Cacubum uinum 80. 5. et 378. 42
cæmenta 186. 42
cærulei Germani cur 398. 36
Calenum uinum 80. 11
Calliſto 91. 11
Camillus 54. 12
candidus 76. 12
canes 370. 4
Canicula 235. 48
Canis Icari, ſeu Erigonæ 236. 11
Canities 155. 42
Canis Orionis 236. 11
Cantabri ab Agrippa deuicti 153. 30
canum fidelitas 9. 41
caper Baccho immolatur 223. 24. et 380. 48
capillum unguento ungere ſolebant ueteres 145. 22
captiui 212. 1
Capua 397. 31
Capra et Hædi 189. 20
caput impedire myrto et ſimilia 24. 12
caput ſacrum 149. 23
carpere flores, lanam, etc. 47. 46
Carthago a Scipione diruta 377. 46
Carmen ſæculare 447. 14
Caſtor & Pollux 52. 6
Catonis mors 53. 12. et 128. 30
Cato uino delectatus 255. 18
catus 43. 39
certo, pugno, et ſimil. cum dandi caſu 143. 37
Cecrops 128. 10. et 334. 3
Celtæ impauidi 344. 5
Centaurorum et Lapithar 75. 26
cenſura 5. 27
Cepheus Androm. pater 281. 35
Cerberus centiceps: aliis triceps 162. 27
Cereris ſacra 194. 9
certamen Olympic. 3. 22
cerui 65. 16
Charybdis 96. 21
Chimæra 97. 2
Chiron 389. 28
chorus unius perſonæ parteis agit 450. 44
ciboria 146. 40
cineres, et cinis 149. 37
Circe 408. 8
Cithara conuiuiorum ſodalis. 231. 1
Claudius pulcher auſpiciorũ cõtemtor 216. 50
claui trabales 117. 7
Cleopatra quo genere mortis perierit, incertum 124. 30
clientæ 178. 46
clypeum abiicere 145. 30
Cnoſſa urbs 63. 36
Coæ ueſtes, ſeu Ceæ 338. 41
Cocytus 163. 34
Codrus 250. 40
cœnarum tria genera 336. 41
cœnæ noctu fiebant 224. 19
colligere 3. 34
columbæ ſalaces 221. 46
comæ arborum, rami et frondes 314. 46
comaſſari ſeu comiſſari 288. 22
commodus 319. 34
conchylium 354. 32
concilium 307. 14
conſolandi modus 99. 6
conſulatus 5. 35
Conopeum 376. 46
Cornicum uiuacitas 339. 23
Corinthus 32. 32
corona ex apio, myrto et ſimil. 125. 36
coronæ ex edera et apio 330. 3
coronæ in conuiuiis 125. 36. et 329. 45
coronare pocula quid 329. 50
coronis è florib. uſos eſſe antiquos in poculis 73. 47
Corraſus et eius hiſtoria 227. 48
Corybantes 67. 18
Cotyttia 412. 1
Cragus 81. 16
credere 17. 24 et 213. 8
crepare 75. 4
Creſſa nota 120. 29
Creta ἑκατόμπολις 274. 45
crocodili fimus aut ſtercus 386. 45
cunque 71. 34
Cupidinis arcus et ſagittæ 95. 41
Cupido Peniæ filius 109. 29
Cupido penniger 234. 8
Cupido pro cupiditate generis maſc. 171. 41. et 247. 6
cupreſſus 166. 22
curæ edaces 156. 46
Curetes 67. 31
Curius 54. 8
currere, et curſus 103. 40
curriculus 3. 14

cycni canori maximè in morte 297. 23
cycni currum Vener. trah. 278. 50
Cynoſura 91. 9
Cypris Venus cur dicatur 78. 14
Cyprus 78. 12

D

Dædalus 20. 3
Dædalus et Icarus 7. 46
Damocles Dionyſij aſſentator 188. 29
Danae in thalamo æreo ſubterr. à patre incluſa 242. 27
Danaus 231. 38
Dauni ijdem qui Apuli 84. 13
dare ludum 233. 25
dare manus 405. 18
debes ludibrium, riſum et ſimil. 60. 14
decedo 143. 21
decipitur laborum 163. 4
deducere Lunam 365. 20
defendere æſtatem, et ſimil. 70. 16
decempeda 183. 15
defunctus 268. 50
Deianira Herculis 342. 25
Dianira à Neſſo uenenum pro philtro accipit 358.10.et 409. 3
δεινὸς λέγειν et ſimilia 351. 33
Delus natalis Apollinis et Dianæ 81. 22
Democles 188. 29
demere partem de die 8. 13
demouere 7. 23
Deos inferos, ſeu manes terra percuſſa precabantur 289. 19
decipere 42.2 et 365. 26
deſine querelarum 152.33.et 285. 48
deſtino 146. 12
deuotus 205.23.et 260. 6
diæreſis 90. 13
Diana adhibetur ad partus 257. 8
Dianæ nomina ibid.
διαπορεῖν 372. 15
dictamna 5. 27
dies craſtinus incertus 179. 14
dies integer 8.14.et 145. 20
dies integer 309. 2
dies nefaſtus 160. 42
Dieſpiter 113.6.et 194. 29
diſſeri, 380. 1
Dij non ſpectant munera 260. 33
Dij pro Deorum ſtatuis 303. 4
Dij recti 303. 12
Dindymene, Bona Dea 66. 41
Diomedes patre melior 64. 41
Dione Veneris mater 129. 25
diſcumbere 94. 45
diſcus 38. 24
diſſidens plebi pro à plebe et ſimilia 131. 48
diſcinctus 350. 13
Dithyrambus 291.14.et 292.6.et 289. 50
dolium Danaidum 231. 38
dominus rei contemtæ quo modo, intelligendus 245. 30
draco fontis Aret. cuſtos 272. 26
dotatæ mulieres imperant uiris 264. 12
dubiæ res 327. 4
ducere 304.18.et 335. 4
ducere bellum 412. 16
ducere uinum et ſimilia 73. 14
dulce ridere 34 40
dum uirent genua 388. 38
dum uita et ætas patiuntur, iucunde uiuendum 40.49.et 388. 50
dyota 40. 18
δυσέρωτες 95.33.111. 21

E

ebrietas 256. 3
echinus 364. 31
Echo 50. 15
edera 90. 37
edera ambitioſior 121.30.et 394. 13
educere in aſtra et ſimil. 293. 7
ἐγέρσιμος ὕπνος 162. 28
emulatio 380. 37
ἑλίκη 91. 9
eloquentes homines feritatem ex hominum uita ſuſtulerunt 43. 14
emancipare 376. 20
emouere 345. 45
εὐφυΐα 302. 5
Epimetheus 68.7.& 117. 23
equarum libido 90. 29
equus Troianus 311. 44
eras 122. 45
ἠχὼ 50. 15
Erigona 236. 11
Eriphyla 243. 23

Eryſichthon

Eryſichthon 334. 3
ἔστιν ὡς 188. 7
Eſquiliæ 369. 9
eſt ut 188. 7
εὐδαιμονικὸς 246. 22
Eſula 281. 11
Eteſia 333. 14
Enius 76. 2
Eumenides 162. 42
Euoe 181.48 & 267. 43
εὕρημα φωρεῖν 238. 27
εὑρημεῖν ibid.
εὑρημεῖτε 200. 18
examen 118. 34
excipere 234. 46
exercere 378. 23
execrari 390. 40
exigere. 348. 12
expedire curas, & expedire animum curis 83. 44
expedis 149. 33. & 399. 16
explicare frontem 281. 25
exſul à ſolo 171. 24
exſul φυγὰς *Græcè* 171. 24
exſulium à ſolo 147. 13
exstructus 146. 41

F

Fabricius 53. 39
fabula fui 401. 15
faces nuptiales 232. 12
Falerni duo genera 95. 26
fallere pro latere et ignorari 45. 17
fame mori miſerrimum 81. 37
famoſus 240. 31
fas 300. 40
fas δυνατόν 46. 25
fatigare precibus 14. 9
fauentia 187. 44
fauete linguis 187. 42
Faunus 24. 20
feriatus 312. 30
ferox. 63.6. & 301. 34
ferre pro auferre et conſequi 320. 12
feſtinum caput et ſimilia 86. 48
fides unde appellata 87. 37
filiæ Danai quot 231. 38
fingere 237. 19
finis generis fæmin. 410. 1
flagitium 212. 14
flebilis 192. 48. et 88. 3
flectere equum 221. 41
fluuij cur tauriformes 342. 37
fluuij ſurſum relabuntur 105. 4
fæmina nubilis 86. 2
fomenta amoris 383. 45
forma mulieris 240. 41
Formia 246. 30
Fortuna cur Dea *ab hominib. habita* 115. 20
fortuitæ res quæ 115. 20
fortuna fugiens 283. 40
fortuna manens 283. 40
Fortuna quarum rerum domina 115. 20
frangere diem 8. 16
frena inijcere 345. 35
fulmen ſumma petit 154. 18
fulmina 123. 9
fumum bibere 223. 49
fundus mendax 189. 27
furuus 161. 40

G

γάμος 336. 43
γάμος ἄγαμος, *et ſimil*. 120. 15
Gaza 104 37. *et* 170. 31
Geloni 185. 42
gemmum uiriditas 388. 38
genus loquendi Græcum 341. 21
Gerion tergeminus 164. 45
geſtire 141. 11. *et* 335. 7
geſtio 148. 11
Getæ 263. 25
glacio, as uoce agente 227. 30
Glauca Creontis filia 257. 45
γλύκερος ὕπνος 155. 48
γλυκύπικρον 95. 34
Græca teſtæ 79. 35
Gratiæ 22. 48
Gratiarum nomina, etc. 23. 5
Gratiarum ſtatua nuda 252. 18. *et* 315. 6

Gratiarum Zonæ cur ſoluta 106. 3
grues aduena 353. 23
Gyas 175.5.*et* 207. 45

H

habere exitum 414. 12
hadi 189. 20
hædus ereptus lupo 355. 27
Hemus 50. 27
Hector ab Achille feris addictus 407. 30
Hector ab Aiace uulneratus 325. 47
Hector Troiæ cuſtos 138. 39
Helicon 50. 20
Hippolyta 220. 46
Hercules 26.31.*et* 194. 24
Hercules Bacchus Caſtor et Poll. cur Dij ab homin. habiti 197. 24
Hercules Acheloum uicit 342. 27
Hercules Neſſum Centaurum interfecit. 409. 3
Heroas ſediſſe inter cœnandum 95. 14
Heſperia 120. 10
hiems 315. 21
Hippolytus à Phædra accuſ. 318. 9
Hipponax 370. 34
homo umbræ ſomnium 316. 25
honorum gradus 3. 21
horæ 51. 37
horna fruges 259.44.*et* 354. 24
hoſtibus precari 274. 4
humati qui 103. 5
Hyades 18. 1
hydrops et hydropicus 131. 29
Hydra 304. 19
hyperborei 185. 34
Hypermneſtra 231. 41

I

Iapyx 17. 21
Iaſon tauros aratro iunxit. 304. 35. *et* 357. 24
Icarus Athenienſis 249. 25
idibus nomina exigebant. 356. 5
iecur ſedes libid. 56.4. *et* 90 33. *et* 288.34. *et* 208. 6
ignes pro amore 220. 12
ignis æternus 210. 48
Ilithyia 257. 8
illacrymabiles 164.40.*et* 316. 7
imago 88. 18
immane quantum 94. 6
immeritus 193. 32
immunis 260. 17
imperioſus 59. 16
importuna paupertas 246. 43
importunus 246. 43
impotens 123. 16
Inachi genus 250. 27
indocilis ad diſcendum ineptus 400. 39
indocilis pro eo, quem Græci ἀδίδακτον *dicunt* 8. 5
infidelis 398. 4
infimis et inficetus 410. 50
iniicere manus 73. 34
inſania poetica 204. 26
inſepultum eſſe 368. 34
inſepultum eſſe, fuiſſe horribile ueterib. 103. 10
inſolens 27. 14
inſtitor 217. 22
inſulæ fortunatæ 401. 11
integer mentis, uitæ, et ſimil. 82. 30
interlunium 90. 25
intermenſtruum 90. 26
interminari 365. 7
inuidendus 154. 14
inuidia maior 185. 12
inuitum quatere Bacchum 303. 28
Iolcos 364. 17
Iouis ſtella proſpera 176. 6
io triumphe 294.21.*et* 377. 35
irrito as 283. 7
iræ uis 66. 36
ira principium inſaniæ 67. 50
Iſter, idem qui Danub. 343. 50
Iſthmia 296. 6
iterare 36. 24
Itys 333. 40
Iuba Rex 84. 15
Iuno et Minerua Troianis infenſæ 199. 16

Iuno

Iuno Lucina 258. 5
Iupiter pro cælo 9.27.et 227. 34
Iupiter ſalutaris 176. 9
iurare in uerba 394. 3
Iuuentas Deus 106. 13
iuuenta pro iuuenibus 48. 20
Ixion 231. 22

K

Kalendis pecunias collocabant et exigebant. 356. 7
Kalendæ Martiæ 223. 4
Kalendæ dies triſtis debitorib. 371. 15
κατάγειν τὴν σελήνην 365. 24
χάλκεος ὕπνος 92. 13
κλαίειν θανόντας 406. 42
κορυβαντιῶν 67. 18

L

laborioſus 402. 27
labra mutuò morderi ab amantibus 57. 14
Lacedæmon cur patiens dicatur 33. 40
Lacheſis 188. 20
Lacedæmonij primi omnium munera hoſti dederunt 244. 41
lacrymæ nouarum nuptiarum 275. 21
lacrymarum caritas 289. 37
Laſtrigonia 246. 28
læuis 14. 46
Lenæus et alia Bacch. nom. 267. 32
Lamus Formiarum conditor 247. 46
languida uina 255.13.et 246. 36
langueſcit uinum 246. 35
languidiora uina 246. 36
Laomedon Deos deſtituit 198. 41
lapathus 355. 16
laqueata tecta 170 46
lauo is 233. 28
lauri 168. 35
legos bona 265. 8
lentus amor 57. 6
Leſbium uinum innocens 73. 10
lex Papia Poppæa 448. 2
lex Roſcia 360. 14
libare 308. 39
liberi parentibus ſimiles 308. 4
Libitina 285. 17
libri Sibyllini 447. 42
Liburnæ naues 129.39.et 349. 3
liquare uina 47. 1
Liris 248. 9
lituus 128. 22
lituus bellicus 9. 1
λογοδαίδαλοι 20. 17
longus ſomnus 87. 29
lubricus aſpici 78. 5
Luceria oppidum 240. 48
lucernæ in conuiuijs 256. 35
Lucina 258. 5
ludere ludum et ſimil. 283.35.et 338. 10
ludi ſæculares non ſemper anno centeſimo fiebant 447. 23
ludi ſerula. et 447. 23
lugere mortuos 406. per totum.
Luna cur à mulieribus amantibus imploretur 365. 34
Luna ſilens 90. 26
Lunæ uultus 294. 31
Luna noctiluca. 313. 23
luporum, et agnorum diſcordia 359. 10
lupati freni 37. 35
luridus 208.1.et 338. 29
luridus color 408. 26
luſtrum 343. 29
lux pro uita 101. 4
Lyæus 378. 49
Lycambes 370. 27
Lycurgus Thrax 183. 5
lynces cum tigribus iunctæ 198. 20
lychni in conuiuijs 256. 35
lymphati 123. 40

M

machina 22. 36
Mæcenates ordinis equeſtris 2. 39
Mæcenas quomodo ſcrib. 2. 29
Maia 42. 50

mala aui 62. 5
male, interdum pro parum: alias pro ualdè 42. 12
manes fabuloſi 24. 44
manet tibi et manet te 102. 31
manibus ad cælum ſublatis precabantur deos cæleſteis: marinos, etc. 259. 22
manui 281. 38
manus captiuorum à tergo reuinctæ 212. 1
M. Claud. Marcellus 54. 23
M. Scaurus 53. 25
mare ſua ſponte æquale 152. 21
Mareotinum uinum 123. 46
maritare arbores 352. 38. et 308. 29
marina Venus 269. 10. et 330. 34
marmoreus 288. 5
Marſicum bellum 239. 1. et 397. 25
Martis ſtella 176. 6
Martiæ Kalendæ 223. 4
Maſſilia a Phocæis condita 359. 39
Maſſicum uinum 8. 11
Medea uenefica 357. 24. et 366. 26
Medi et Perſæ pro iiſdem interdum 94. 3
Medus Medæ flun. 156. 42
Meles et eius hiſtoria 228. 13
Mercurius furax 44. 44
Meriones Idomenei comes 30. 8. et 64. 28
menſæ Siracuſanæ 188. 44
mentis concitatio 67. 3
meta euitata 3. 41
Metaurus 302. 15
metuo pro caueo et φυλάττομαι 130. 45. et 307. 49
miles Romanus 376. 37
militaris 37. 28
Minerua omnibus artibus præeſt, et maximè lanificio 234. 20
minor, aris cum accuſ. 102. 5
Minos 99. 45
Minos iudex apud inferos 317. 32
mobiles Quirites cur ab Hor. dicantur 4. 25
modi, id eſt, cantus 332. 4
mœchus 89. 38
mons Albanus 450. 14
mordaces curæ 74. 46
mores corrupti 265. 12
mori pro patria pulchrum 191. 43
moriuntur etiam fugaces, atque ignaui 192. 6
morro act. 145. 8
moror et morans abſol. 145. 8
mors miſeriarum quies 196. 44
mortuos non reuiuiſcere 315. 45
mortuorum corpora cremabantur 149. 40
mulierem nuptam quid maximè à uiro ſuo alienet 232. 12
Muſarum cultum ægritudine animos leuare 91. 32
Muſarum cultu, et citharæ cantu ægritudines animi leniri 391. 8
muſicæ genera 375. 36
mutare 69. 8
Myrtoum mare 7. 32
Myrtus 90. 40
mygdones 247. 9

N

nænia 129. 14
naturæ bonitas 302. 5
natura et educatio 301. 15
nauis apud Horat. utrum remp. an Brutum ſignificet 58. et tota pag. 59
ne, pro ut non 324. 30
neceſſitas 188 18. et 116. 36
neceſſitas lethi 116. 48
νήδυμος ὕπνος 87. 29. et 156. 1
nefas 88. 27
nefas ἀδύνατον 46. 25
νήγρετος ὕπνος 87. 26
νέμεσις 359. 34
nepos 350. 21
Neptunus Pergamorum ductor 198. 50
Neptunus, et Apollo Laomedontis mercenarij 198. 46
nequitia 201. 19
Nereus 62. 3
Neſſus Centaurus ab Hercule interfectus 358. 10. et 408. 48
nigri oculi et capilli 109. 32
nihil eſſe ab omni parte beat. 172. 16
Nili origo 343. 43
Nilus 200. 39
Niobe 310. 24
Nireus 253. 47

nitidum

nitidum caput 24. 17
nitidus, nitor corporis 252. 33
nitor 234. 32
nocte ſilenti 149. 45
nocturnæ cœnæ 224. 19
non ſine Deo 205. 17
Noricus enſis 412. 34
nox pro morte 101. 3
Numa 52. 50
Numidæ 232. 33
nuncius 44. 13
Nymphæ 10. 10
Nympharum nomina 10. 12
νυμφόληπτοι 10.37.et 123. 45
νυκτιλαμπής 303. 24

O

obliuioſum uinum 146. 22
obſerere 76. 20
obſerare 411. 35
Oceanus circumuagus 401. 1
ocium 170. 18
oculis irretortis intueri 142. 13
offenſus 394. 44
οἰμώξεις 368. 5
oliua Palladis propria 33. 21
omen 272. 2
omnibus æquè moriendum 100. 36
ὄνυξ 335. 21
ὄνομα ὀυσώνυμον 238. 35
operari pro ſacrificare 238. 17
ὀφλισκάνειν γέλωτα δίκην αἰσχύνην. 60. 17
opima ſpolia 107.22.et 304. 6
opimus 107.19.& 304. 6
ὀπώρα 141. 18
Opeus urbs Locridis 95. 30
oræ mundi duæ inhabitabiles 84. 21
Orci canis 162. 27
Orcum morari 275. 36
Oricus portus 219. 49
Orion 101. 24
Orion uenator 163. 16
Orpheus, & de arboribus eum canentem ſecutis fabula 50. 29
Orpheus Euridicen repetens 231. 16
Orpheus magus 50. 45
ὀρθοῖς ὀφθαλμοῖς προσβλέπειν 132. 26
Oſcines 272. 49

P

παῖς *filium & puerum ſignificat 52.* 3
palaſtræ pingues 38. 4
παλινδρομεῖν 113. 4
παλιγγενεσίας 100. 13
Palinurus 205. 41
Pallads arma, & bella cura 62. 40
Pallas Diomedi opitulatur in prælijs 30. 14
pallida mors ab effectu, et ſimilia 24. 32
pallor cum audacia 274. 37
palumbes cur fabuloſæ 204. 38
Pandora 117. 23
Pan 334. 22
parce dare & ſimil. 101. 48
Parcæ noctis filiæ 155. 43
Parcarum nomina 135. 43
parco, is cum infinitiuo 101. 48
Paris duce Venere Lacedæm. profectus 61. 43
parochus 237. 9
partem de die ſolido demere 8. 13
Parthi ſigna militaria Ro. ultro ad Auguſt. remiſerunt 54.50.& 308.19.& 345. 24
Parthos fugienteis pugnare 78. 30
paſſeres currum Vener. trah. 278. 50
patiens uocari Cæſaris ultor. Helleniſmus 15.3.& 277. 3
patruus, & patrua lingua 233. 31
pauidus 7. 42
pauimentum uino reſpergere 167. 7
Paullus Aemilius 53. 33
paupertas turpis habetur 265. 22
paupertatem non eſſe obijciendam 327. 30
pecuniæ comites 245. 3
Pegaſus 97.10.et 331. 25
Peleus 237. 15
pellex 229 1
Pelopida 29. 31
Pelopis pater Tantalus 98. 48
Penelope 225. 35
Penia a Poro compreſſa 109. 26

Pentheus

Pentheus 182. 46
percellere 381. 50
perculi à uerbo percello non perculſi 34. 12
periuria amantium 149. 7
perſono 71. 45
peruicax 182. 8
Phaethon 331. 2
Phalanthus 143. 4
Phædra 318. 10
φιλη κεφαλή 86. 48
Philippus Alexan. pater pretio potius, quàm armis res geſſit 244. 15
φιλομειδής 14. 37
Philomela 333.40.*et* 334. 10
φίλον ἐςὶ 317. 9
philyra 125. 36
φυλάττομαι 131. 14
φωσφόρος 152. 43
Phraates 131. 33
Phryne 392. 47
pictæ naues 60. 11
Pimplea muſa 91. 24
Pindus 50. 24
Pirithous 75.26.*&* 208. 30
piſces omnes muti præter Scarum 297. 1
platanus cælebs 156. 18
plauſu qui excipi ſolitis:qui ſibilis 75. 40
Pleiades 18.6.*&* 342. 3
Plutarchi locus in Pyrrho emendatus.65 4
pocula amicorum, aut amicarum, id eſt, pocula, quæ ebibentes abſentium amicorum, & amicarum memoriam recolebant 251. 25
pocula neceſſitatis 254. 46
poemata, & ſcripta erudita ab obliuione hominum uindicant 321. 37
pœna, quamuis tarda, aſſequitur nocentem tamen.194 40.*&* 308. 16
poetæ ſacri 326. 14
πολύχος 115. 50
Polyhymnia 10. 41
polypus morbus narium 386. 8
pomifer autumnus 141.18.*&* 259. 48
ponere ſub pede 253. 37
pontifex 412. 4
populea fronde coronabantur uictores 35. 28
populus arbor, ab Hercule delata ex inferis, aut è Theſprotia 35. 23
populus arbor ἀχερωὶς, *ab Hom. dicta* 35. 36
πορίζειν 236. 30
Porus Metidis filius 109. 26
potens cum patrio caſu 16. 48
potens ſui 283. 15
potior 237. 35
*præbere domum, aquam ſalem, &c.*263. 15
præbere, id eſt, ſuppeditare 236. 30
præcipere 87. 1
prægeſtio 148. 11
præſens 116. 1
præſidium 3. 6
prætexta 363. 36
prætores conſulum collegæ 6. 30
prætura 6. 26
preces 368. 3
prima nauis Argo 17. 39
prior, pro meliore.450. 7
Procne 333.40 *&* 334. 10
prodigus cum patrio caſu 77. 32
producere 161. 4
profeſti dies 348. 19
prohibere 93. 37
προχύων 236. 26
premere uinum 120. 45
Prometheus 19.13.*&* 68. 4
Propedius dux Marſorum 262.43.*&* 397.25
*properare actiu. ſignific.*147. 3
prorno 304. 48
Proſerpina 101. 19
proſper 313. 27
proteruus 78. 1
Proteus 13. 20
prouerb. Græcor. ἢ πέντε πίνειν ἢ τρία, *etc.* 251. 38
pudicus 318. 5
pueri ingenui 265. 50
pueri, pro filijs 52. 3
pueri concubini alebant comam 14.47.*&* 328. 14
*pugnata pugna, & ſimil.*143.7.*et* 250. 50
pugno, & ſimil. cum dandi caſu 143. 34
puluere ſordidi, ſeu obliti 63. 44
puluis, & umbra homines 316. 12
puluinaria Deorum 122. 39
purus 82. 38
putare, & putum 401. 19
putres oculi 121. 24

Pyrrha 13. 5
Pythagoras 99. 48
Pythia 67. 6

Q

quadrantal 248. 7
quaſillus 234. 3
quatinus 284. 42
quatuor rerum cauſæ 116. 38
Quindecimuiri Sibyllini ſacerdotes 425. 25
quocunque ferunt pedes 400. 4
quod factum eſt, infectum eſſe n.p. 283. 25
quod prouocabulum ad ea, quæ ſequuntur relatum 378. 28
quo ſitu cœnarent antiqui 94. 29
quo tempore claudantur maria 22. 12
Queſtores quibus dabantur 5. 44

R

rani coloris 272. 22
rectus per translat 302. 37
rectus quid propriè ſignif. 302. 37
recumbere 95.3.& 198. 13
reddere 332. 5
redemter 195. 3
reducta uallis 72. 37
regna uini 25. 31
regnauit populorum 285. 44
regnata rura 143. 4
Regulus 53. 19
Rhadamanthus index apud inf. 377. 39
Rhodope 50. 27
Rhodos cur clara dicatur 32. 5
Rhoeti 300. 26
rhombus 354.35.et 405. 31
refrenare licentiam. 345. 43
religare comam in nodum 157. 9
renidere 177.49.et 330. 17
reuinco 301. 5
ῥέζειν ἀντὶ τοῦ θύειν 238. 17
ridere 178. 3
ῥιψάσπιδες 145. 33
riſit ἐγέλασε 302. 25
Romulus 52. 10
Romanæ mulieres uinum non guſtabant 241.3.et 338. 14
roſas, & unguenta adhibebant ueteres in conuiuijs 121.21.et 135. 34
Roſcius Otho 360. 14
rubens Luna 156. 3
rubeta 364. 12
rumpere ſilentium 367. 33
rumpere uocem 367. 35
ruris honores 72. 10

S

ſacer 251.3.& 326.12.et 372. 17
ſacra Bacchi, et Cybeles quædam habent inter ſe communia 67.18.et 76. 25
ſacri poetæ 326. 14
ſacrum Cereris 194. 9
ſacrum Ilium cur 325. 15
Sæculare carmen 447. 14
ſæculum quot annis conſtet 448. 14
ſæuus 54. 16
ſæuus, ſæuire, ſæuitia 111. 29
ſagire 96. 43
ſagitta Cupidinis 95. 41
Salij 120. 50
ſalus, uel ſalum 411. 47
ſapientia inſaniens, et ſimil. 111. 35
Sardanapali epitaphium 316. 50
Saturni, et Martis ſtellæ malefica 176. 6
Satyri 181. 27
Satyrides inſula 181. 34
ſcarus 354. 43
Scopas pictor 320. 23
Scytharum ebrietas 93. 27
Scyphi ad hilaritatem comparati 193. 27
ſecures pro honoribus 193. 13
ſeruile bellum 239. 13
ſegnes ſoluere 256. 26
ſerpens tranſuerſa 272. 26
Semele Thebana Cadmi filia 77. 36
Sibyllinorum libr. auctoritas 447. 42
ſic 16. 37

ſiccus

ſiccus 74. 40
Siculæ dapes 188. 44
ſilentium Lunæ 90. 26
ſilentium noctis 149. 45
Simonides Ceus 129. 124
Simonidis uirtus præcipua miſericord. commo-
uenda 129. et 324. 35
ſimul, pro ſimulasq́; 25. 14
ſinus 273. 49
Sirius 235. 50
Siſyphus 165. 40
Sithonij 76. 2
ſiue non geminatum 18. 21
ſocij Vlyſſis à Circe priſtinam formam conſe-
cuti 408. 8
ſol idem, et alius 7. 45
ſolis aſpectus uarij 307. 28
ſolatium mortis 321. 37
ſolidus dies 8. 13
ſollennis 330. 37
ſollers 320. 23
ſollers ponere, et ſimil 320. 30
ſoluere curas, metum, etc. 83. 41
ſolus, pro deſerto 89. 42
ſomniorum duæ portæ 275. 9
ſomnus, et mors noctis filij 87. 29
ſomnus facilis 189. 6
ſomnus ferreus 87. 27
ſomnus mortis frater 87. 27
ſomnus perpetuus 87. 25
Sophocles Athenienſ. 136. 11
Soracte 39. 50
ſortiri 188. 20
Spartacus 239. 13. et 307. 42
ſpes 116. 7
ſpes, et fides Fortunæ comites 117. 23
ſponſæ quinque faces præferebant 232. 12
ſponſa dos 264. 19
ſperat amores et ſimil. 339. 9
ſtellarum aſpectus 175. 39
ſternutamenta amicis apprecationibus cur pro-
ſequimur 149. 24
Steſichorus 324 49 et 410. 20. et 411. 1
Steſichorus oculis priuatus 410. 20
Steſichorus palinodia in Helenam ſcripta ocu-
lorum ſenſum recuperauit 410. 28
Sthenelus 64. 26
ſtomachum facere 68. 27
ſtrepitus citharæ, et ſimil. 296. 37
Styx 113. 11
ſub 41. 22
ſubare 387. 3
ſub dio 136. 22
ſubluſtris 281. 13
ſuboles 296. 31
ſub pede, ſub pedibus 253. 37
ſubtemen 390. 48
Subura 366. 2
ſuperbus, pro magnifico 53. 8
ſupremus, id eſt, ultimus 57. 41
ſymbola 336. 28
Symplegades 402. 18
Syndromades 402. 18
Syrtes duæ 83. 3

T

tabula picta naufragium continens 27. 33
tacere eſt prudentis 194. 7
talus Venereus 147. 43
Tanais cur diſcors dicatur 281. 50
Tantalus 180. 13
Telegonus 281. 12
Telephus 405. 39
Temps 33. 4
temperare 37. 41
tempero cum caſu dandi 263. 45
tempus res omnes afficit, & minuit 218. 7
Tanarus urbs. 113. 30
Tænarus urbs 113. 30
tenere κρατεῖν 264. 15
ternarius numerus 5. 39. & 7. 4
ter 6. 47. & 103. 39
Terens 333 40. & 334. 10
τερετίζειν 297. 1
tergemini honores 5. 11
tergeminus 5. 13
Terminalia 355. 22
terra quamobrem deorum mater habita, &
dicta 440. 8
Terræ filius 158. 37
terram pulſare, quatere, pellere 23. 35. &
249. 26
Teucer iaculator 325. 30

Teucer

Teucer patri Telamoni de fratris nece ſuſpectus 35. 8
θαυμαστὸν ὅσον, et ſimil. 94. 7
Thebæ Bacchi patria 32. 43
Thebæ Echioniæ cur 304. 35
θεῦ βία 396. 19
Theſeus 319. 9
Theſſali 96. 45
Theſſalica uenena 364. 26
Thetis Peleo, utrum inuita nupſerit, nec'ne 390. 27
Thetis à Ioue, et Neptuno expetita 390. 25
Thrace 170. 28
Thracia frigidiſſima 90. 7. et 91. 7
Thracia uentorum officina 90. 8
Thracum ebrietas 93. 27
θρίαμβος 218. 6
Thus adhibetur in ſacrificijs 110 3
Thyades, mænades, et ſimil. 140. 45
Thyeſtes 68. 29
Thyeſteæ preces 367. 43
Thyoneus 73. 27
tibiarum uſus 253. 27. et 348. 27
tigres cur Bacchi currum trahere fingantur 198. 20
Tithonus 172. 43
Tityus 165. 6. et 208. 8
tollere hinnitum, clamorem 173. 5
tollere honoribus 7. 11
tradere uentis, aut procellis 94. 19
trepido 135. 28
tres cyathi 251. 40
tribunatus 6. 37
triformis Diana 258. 22
trigla cur Hecatæ immoletur 258. 23
τρὶς 6. 47
triuia Diana 258. 29
triumphare 377. 35
triumphantes 293. 38
triumuiri capitales 360. 6
triumuiri monetales 360. 8
Troilus 152. 30
tuba belli ciuilis 9. 1
tumultus 189. 16
turbo, ſeu rhombus magicus 405. 31
turdorum tria genera 353. 21
tutela 313. 14
Tyndarus Helenam Menelao quomodo deſponderit 62. 13
Typhoeus 206. 45

V

uafer 220. 18
uapor 358. 3
uariæ Lunæ figuræ 194. 31
uaſa uinaria in apothecis. 255. 7
uectes 273. 15
uenator 9. 13
Venafrum 143. 32
uenena colchica 364. 26
Veneri cur ſemper adhæreat Cupido 109. 24
Veneri ingrata ſuperbia 227. 40
Veneris iactus 25. 44
Veneris unius multi Cupid. 77. 29
uenter partim eius 411. 16
uentus popularis 193. 22
Venus cur Anchiſes concubitum expetiuerit 449. 44
Venus, id eſt, ſalus Venerius 147. 43
Venus marina 269. 10. et 330. 34
uentus 333. 14
uerba male nominata 238. 31
uerbena 269. 8. et 330. 20
uerbena, ſagmina 80. 35
uerbum compoſitum, pro ſimplici, et præpoſitione ſeparatis 161. 38. et pag. ſeq.
Veritas cur nuda 187. 45
uerecundus color 408. 22
uertere cadum 281. 1
ueſter 346. 8
ueſpertinus 401. 38
ueſta 210. 46
ueſtales uirgines 285. 32
ueſtes Coæ 338. 41
uia ſacra 359. 25. et 371. 48
uibrans flamma 409. 19
uibrare 409. 28
uictum 386. 21
uilia quæ 270. 8
Vindelici 300. 26 et 341. 19
uindex 337. 14
uina languida 245. 36
uini cyathi tres bibendi 251. 37

uini intemperantis poti comites 76. 30
uinum Sabinum 79. 31
uinum guſtare nefas erat fœminis Romanis 241. 3
uinum ad uaria hominum ingenia accommodari 254. 47
uinum tormentum 255. 41
uinum obliuioſum 336. 5
uinum hominibus inſtar dioptræ 383. 34
uirginitatem deflent puellæ re tranſacta 275. 21
uiri clari a populo quomodo excipiebantur 79. 41
uiri et uxoris ſocietas 264. 10
uiri præſtantiores 301. 18
uiri et uxoris conſentiens uoluntas 353. 45
uirtus neſcia repulſæ 193. 6
uirtus ardua 365. 32
uirtus nullis litteris illuſtrata 326. 21
uis conſili expers 207. 26
uitæ ſpatium incertiſſimum 316. 31
uilis 308. 26
uitri natura 76. 44
uinus caſſes ara locum obtinet 78. 45
ὐκ ἔσιν ὅπως 188. 8
Vliſſes 230. 48
Vliſſes omen petit 272. 12
Vliſſis filij 75. 4
ulmus 352. 38
ultima cauſa 68. 39
umbilicis librorum tegumenta ornabantur. 392. 21
umara ſomnium homo 316. 15
uncus 117. 17
unguenta et roſas adhibebant ueteres in conuiuijs 121.21.et 135. 34
unguento capilli perungebantur 145. 22
Vulcatius Tullus 239. 47
urbem quando, dicatur interijſſe 68. 47
urbis capta imago 201. 28
urgere 153. 50
urgere opus 252. 26
urna et ſortis fabula 136. 24
urſa dua 91. 8
us 71.23.et 267. 20
Vulcanus 23. 41
Vulcania inſulæ 23. 41
uulgus arcebatur a ſacris 187. 34
uuidus 309. 6
uxores Garamantibus communes 308. 12
uxoris et uiri conſentiens uoluntas 353. 45

X

Xerſes templa incendit 302. 42

Z

Zephyrus uentus 96. 5
Zephyrus in cœlum equitauit 302. 36
Zodiacus 175. 44
Zonam ſoluere 106. 7
Zonæ quinque 84. 29

FINIS TABVLAE.

Series Chartarum

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t u x y z, aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo pp qq rr ſſ tt uu xx yy zz, aaa bbb ccc ddd eee fff ggg hhh iii.

Duerniones omnes.

Q. HORATII FLACCI
SERMONVM
LIBRI QVATTVOR,
SEV,
SATYRARVM *Libri duo.*
EPISTOLARVM *Libri duo.*

A Dionyſio Lambino Monſtrolienſi ex fide nouem librorum manu ſcriptorum emendati, ab eodemq́ commentarijs copioſiſsimis illuſtrati.

VENETIIS
Apud Georgium de Caballis. M D LXV.

Dionyſ. Lambinus Monſtrolienſis
FRANCISCO TVRNONIO,
SAPIENTISS. ET CLARISS.
viro, ampliſsimiq; Cardinalium collegij primario,
S. D.

CVM fortunati mihi videntur ij fuiſſe, Franciſce Turnoni, qui confecto ſine offenſione, ſuæ vitæ curſu ad extremam ætatem peruenerunt, eamq; tranquillè, placideq; traduxerunt: tùm longè beatiſsimos illos fuiſſe iudico, qui toto ferè ætatis ſpatio magnis in rebus domi, foriſq; gerendis decurſo, non modò lenem, & quietam, verùm etiam honoratam, & glorioſam adepti ſunt ſenectutem. In quibus te, ſi quem alium, his temporibus, & meritò poſſumus numerare, & principem locum iure videmus obtinere. Nam, vt ceteros honores, qui tibi & in tua ſenectute, & in ſuperiore ætate habiti ſunt, omittam, atque ad ea, quæ his temporibus propiora, & coniunctiora ſunt, veniam, quis fuit nuper tuus in Galliam ex Italia reditus? Quæ Aureliani (qua in vrbe trium totius regni ordinum conuentus habebatur) à principibus, & nobilibus facta tibi gratulatio eſt? qui plauſus? quæ ex tuo aduentu perceptæ lætitiæ ſignificatio? quo te vultu Rex Franciſcus II. paucis antequàm diem ſuum obiret, diebus: quo Catharina Medicea mater eius excepit? qui complexus: quæ lacrymæ partim gaudio, partim eorum, quæ in Gallia, te abſente, acciderant, recordatione profuſæ fuerunt? Lætabantur omnes ſcilicet, eum difficilibus, & turbulentis Reipub. temporibus ſaluum, & incolumem longo interuallo patriç eſſe redditum, qui non vinculis,

non terrore, non pœna, non cruciatu, ſed ratione, conſilio, pruden tia, ſapientia ciuileis diſcordias ſedare, belli inteſtini incendium reſtinguere, diſſenſionibus de religione modum, finemq; conſtituere poſſet. Meminerant, te cùm ſemper aliàs pacis ſuaſorem, au ctoremq; fuiſſe, neque vnquam, niſi neceſſariò tua ſententia bellum comprobaſſe: tùm anno cIↃ IↃLVI. & Errico Regi, datis ad eum Roma litteris, inducias cum Philippo Hiſpaniarum Rege fa ctas gratulatum eſſe, & Pontifici Max. Paullo IIII. coram diſſua ſiſſe, ne bellum pactis inter Erricum, & Philippum inducijs repreſſum, ac ſopitum excitaret, aut redintegraret. Memoria tenebant, te eundem, cum Pontificem Max. in belli ſtudium incumbere videres, inſtigante præſertim fratris eius filio Cardinali Carraſſa, cui Deus immortalis dignum flagitioſa vita, ſceleratisq; factis exi tum dedit, Regi per litteras ſuaſiſſe, vt in ſententia maneret, pactaq; & ſibi honeſtiſsima, & populo ſuo vtiliſsima ſanctiſsime, religioſiſsimeq; obſeruaret: ſua quidem omnia Pontifici Max. bellū Colonis inferre meditanti, pro ſua dignitate, ac maieſtate polliceretur, laborantiq; ſedulò ſubueniret: eum tamen precibus om nibus obſecraret, ne bellum renouando, ſpem pacis pœnè explora tam turbaret, atque è manibus quodammodo extorqueret. Quòd ſi ille de belli gerendi ſententia neque difficultate deterreri, neque precibus demoueri poſſet, ita rex illum pecunia, virisq; iuuaret, vt neque eum deſertum eſſe pateretur, neq; induciarum pactum infirmaret. Hæc tua fuit de bello illo Romanis calamitoſo, nobis prope funeſto ſententia: hoc conſilium: hoc iudicium. In quo ſi tibi obtemperatum eſſet: & ſi vel Pontifex Max. de ſummo iure aliquid remittens, Colonas (à quibus ſe læſum eſſe querebatur) leniore pœna coercere in animum induxiſſet: vel Erricus Pontificis Max. iuſto illi quidem fortaſſe, ſed tamen immoderato dolori paulo reſtrictius indulſiſſet: non tot oppida Latium flamma, ferroq; vaſtari vidiſſet: non tot menſes Roma obſidionem miſerrimam pertuliſſet: non tot fortiſsimi viri partim in oppidorū oppugnationibus: partim in prœlijs, partim fame, frigore, morbo interijſſent: non tot in Gallia clades eſſent acceptę: non tot agri depopulati: non tot vrbes captæ: non tot templa direpta: non tot populi è ſuis ſedibus, & focis auitis exturbati. Itaque, qui conſilium tuum, rebus integris, non fuerant ſecuti, ij ſerò iam, & malo demùm accepto, te plus vidiſſe, ſe ſpe fallaci ductos eſſe cognouerunt. Tu autem, cum paſsim bellicum caneretur, paſsim delectu habito milites conſcriberentur, neque iam (vt inquit ille) au

diret currus habenas, tempeſtatem futuram multo antè proſpiciens, voluntate, & conceſſu ipſius Pontificis Max. cuius apud te grauiſsima ſemper, & ſanctiſsima fuit auctoritas, quanuis multa eius inſtituta, actaque non admodum tibi (vt credibile eſt) probarentur, ex vrbe diſceſsiſti: triennium, & eo amplius Roma abſuiſti, menſes circiter quindecim in Vmbria: ſex Venetijs: in oppido Corneliano annum commoratus es. Inde longo itinere valetudinis cauſa ſuſcepto, ad aquas Lucenſes de medicorum ſententia profectus es. Vbi cum de Pontificis Max. obitu multorum litteris certior factus eſſes, tibique inſtarent non ſolùm tui, verùm etiam alieni, & tamen tui amantiſsimi, vt Romam ad comitia Pontificia mari contenderes, (nam te terra iter facere aduerſa tua valetudo prohibebat) vix tandem peruicerunt. Ita Romam nauigaſti non ſpe pontificatus adipiſcendi ductus: quem ſperauiſti nunquam, ac ne optauiſti quidem: ſed eccleſiæ Ro. laborantis iuuandæ ſtudio incenſus. In comitium Cardinalium ad quintum idus ſeptembr. expectatus introiſti. Vbi cùm ſtudijs partium rem eò loci adductam eſſe animaduertiſſes, vt comitia in multos menſes tractum iri facile appareret: quæ tua fuit & priuatim cum tuis, & palàm in Cardinalium conuentu oratio? cum ecceleſiæ Ro. ſtatum deplorares, cum uniuerſum pontificum, & ſacerdotum ordinem infamia, inuidiaq; flagrare oſtenderes, cum tuos collegas hortareris, ut ſublatis diſcordijs, concordiaq; conſtituta, unum aliquem ex toto collegio deligerent uirtute, conſilio, prudentia, ſanctimonia, integritate, uitæ antè actæ exiſtimatione præſtantem, qui tantam perſonam, tantamq; dignitatem ſuſtinere, qui eccleſiam Ro. propemodum oppreſſam, atque afflictam excitare, qui religionem Chriſtianam tetris opinionum peſtibus affectam, ex litterarium ſacrarum præſcripto ſanare poſſet. Quid? illud ne omnibus notiſsimum ſilentio præterire debeo, quòd, cum etiam ij, qui aduerſariarum partium ſtudijs erant implicati, atque irretiti te ſuffragio ſuo Pontificem Max. cuperent declarare, ij ipſi, qui ſe omnia tua cauſa & uelle, & debere dicebant, atq; adeò præ ſe ferebant, tibi defuerunt? tibi aduerſati ſunt? tibi, ne, ad quem locum te tuæ præſtantiſsimæ uirtutes, maximaq;, & plurima in eccleſiam Ro. merita ſecunda omnium uoluntate prouehebant, in eum locum cunctis Cardinalium ſuffragijs ſublatus aſcenderes, obſtiterunt? Quod cum comperiſſes, tantum abeſt, ut eorum animi egeſtatem (grauiore enim uerbo uti non libet) iniquiore animo tuleris, ut multo accuratius, quàm anteà, tuos collegas ad concordiam

cordiam

cordiam cohortatus ſis, oraueriſq; , ut de te iam cogitare deſinerent, alium uiderent, ad alium tanto gradu digniorem ſeſe totos uno conſenſu conuerterent. Itaque cum in eo comitio non pauci illi quidem eſſent pro illius ordinis ſplendore, atq; amplitudine, eo loco digniſsimi, ſed non omnibus propter ſtudium partium æquè probati, te ſuaſore, atque adeò auctore uir eximia uirtutē, doctrina, morum integritate, uitæ religione ornatiſsimus Pius IIII. omnibus omnium Cardinalium ſuffragijs Pontifex Max. declaratus eſt. Cui quid ego nunc dicam quàm carus ſis? quanti te ille & Romæ præſentem fecerit: & nunc abſentem faciat? neque id immeritò. Non enim audierat ſolùm, id quod omnium ſermone celebratum, omniumq; teſtimonio comprobatum, & confirmatum eſt, te ſingulari ſapiētia, animi magnitudine, grauitate, conſtantia, iuſtitia, integritate præditum eſſe, ſed quotidie in priuatis, publicis, de religione, de eccleſiæ Romanæ ſtatu negocijs experiebatur tuam & in conſilio dando fidem, & in ſententia dicenda prudentiam, ſapientiamque ſingularem. Neque uerò ille unquam adduci potuiſſet, vt te à ſeſe dimitteret, niſi triſtibus, ijſq; crebris è Gallia allatis ad ſe de religione litteris, ac nuncijs commotus, cum cuperet florentiſsimo, potentiſsimoq; regno, pro ſuo paterno in omneis Chriſtianos amore, conſulere, te vnum ad eas parteis aptiſsimum eſſe iudicaſſet, cum prȩſertim Rex ipſe Franciſcus II. & mater, conſiliarijq; Regis te quotidianis litteris à ſe flagitarent, eamq; ob cauſam triremes quattuor in portum Oſtienſem partim ventis prouectæ, partim remis appulſæ eſſent: quarum erant duæ regiæ è portu Maſsilienſi profectȩ: reliquarum duarum altera à Coſmo Florentiȩ Regulo, altera à ciuitate Genuenſi rogatu Regis erat miſſa. Ita te Pontifex Max. Pius IIII. à ſe diſcedere, atque in Galliam reuerti paſſus eſt, vt hominem ſibi cariſsimum, non libenter: vt ad ſedandas diſcordias, eccleſiȩq; Ro. auctoritatem ſartam tectam conſeruandam accommodatiſsimum, non inuitus. Redeo igitur nunc ad id, quod initio propoſueram, te verè fortunatum, ac beatum eſſe, Franciſce Turnoni, quem ea conditione, eoq; fato natum eſſe videmus, vt omnes vitȩ tuȩ parteis ad rempub. iuuandam, atque ad benè de hominibus merendum contuliſſe videaris. Ille enim demum verus eſt honos, qui virtuti ſpectatȩ, & cognitæ tribuitur: verè ille honoratus eſt, qui omni opera, conſilio, labore, ſtudio ſuo, communibus hominum vtilitatibus ſeruit. Laborioſum vitȩ genus, fateor. ſed magnus ineſt in tali labore fructus, magnum prȩmium, magna merces: quam, per deos immor-

immortales, noli contemnere. Non enim ſi ſat magnam gloriam vita ſuperiore peperiſti, eaque contentus es, iccircò te conuenit patriç in eius dubijs, atque aduerſis temporibus deeſſe, labori tuo parcere, ocio conſulere. Quanquam cui hçc dico? nempe ei viro, qui prçclarum ſibi ducat, de hominum genere benè merendo, patriçq; conſulendo, nō modò grauiſsimos labores ſuſcipere, ac perferre, verùm etiam vitam, ſi opus ſit, profundere. Sed de his nimis multa, tibi prçſertim, homini occupato, & fortaſſe grauiſsimis de rep. curis, & cogitationibus fatigato. Interea peropportunè, niſi fallor, Qu. Horatij Flacci à nobis, vt ſcis, magno labore noſtro, multisq; vigilijs explicati, & commentarijs illuſtrati, atque ex auctoritate decem codicum antiquorum quàm plurimis locis emendati Satyrarum lib. duos, totidemq; epiſtolarum ad te defero, vt, quo ſcriptore plurimùm ſemper in ocio tuo (ſi quando vnquam ocioſus fuiſti) delectatus es, eius lectione maiorum rerum cura defeſſus aliquantùm acquieſcas, atque ita hac honeſtiſsima animi remiſsione recentior quodammodo factus ad munus tuum adminiſtrandum reuertare. Vale. Idib. Aprilibus anno cIↄ. Iↄ. LXI. Lugduni.

SATYRARVM LIBER PRIMVS.

SATYRA I.

QVI ſit, Mæcenas, ut nemo, quam ſibi ſortem
Seu ratio dederit, ſeu fors obiecerit, illa
Contentus uiuat? laudet diuerſa ſequentes?
O fortunati mercatores, grauis annis
Miles ait, multo iam fractus membra labore.
Contrà mercator, nauim iactantibus Auſtris,
Militia eſt potior. quid enim? concurritur: horæ
Momento aut cita mors uenit, aut uictoria lęta.
Agricolam laudat iuris, legumque peritus,
Sub galli cantum conſultor ubi oſtia pulſat.
Ille, datis vadibus qui rure extractus in vrbem eſt,
Solos felices viuentes clamat in urbe.
Cetera de genere hoc (adeò ſunt multa) loquacem
Delaſſare ualent Fabium. ne te morer: audi,
Quò rem deducam. ſi quis deus, en ego, dicat,
Iam faciam, quod uultis: eris tu, qui modò miles,
Mercator: tu conſultus modò, ruſticus. hinc uos,
Vos hinc mutatis diſcedite partibus. eia,
Quid ſtatis? nolunt. atqui licet eſſe beatis.
Quid cauſę eſt, meritò quin illis Iupiter ambas
Iratus buccas inflet? neque ſe fore poſthac
Tam facilem dicat, uotis ut præbeat aurem?
Præterea, ne ſic, ut, qui iocularia, ridens
Percurram (quanquam ridentem dicere uerum

Quid vetat? vt pueris olim dant cruſtula blandi
Doctores,elementa velint vt diſcere prima.)
Sed tamen amoto quæramus ſeria ludo:
Ille,grauem duro terram qui vertit aratro:
Perfidus hic caupo,miles,nautæq́;, per omne
Audaces mare qui currunt, hac mente laborem
Seſe ferre, ſenes vt in ocia tuta recedant,
Aiunt,cum ſibi ſint congeſta cibaria: ſicut
Paruula(nam exemplo eſt)magni formica laboris
Ore trahit,quodcunque poteſt,atq; addit aceruo,
Quem ſtruit,haud ignara,ac non incauta futuri.
Quæ,ſimul inuerſum contriſtat Aquarius annum,
Non vſquam prorepit: & illis vtitur antè
Quæſitis ſapiens: cum te neque feruidus æſtus
Demoueat lucro,neq; hiems,ignis,mare,ferrum,
Nil obſtet tibi,dum ne ſit te ditior alter.
Quid iuuat immenſum te argenti pondus,et auri
Furtim defoſſa timidum deponere terra?
Quod ſi comminuas,vilem redigatur ad aſſem.
At,ni id fit,quid habet pulchri cõſtructus aceruus?
Millia frumenti tua triuerit area centum:
Non tuus hoc capiet venter plus,quàm meus:vt ſi
Reticulum panis venaleis inter onuſto
Fortè vehas humero: nihilo plus accipias,quàm
Qui nil portarit. vel dic,quid referat intra
Naturæ fineis viuenti, iugera centum, an
Mille aret? at ſuaue eſt ex magno tollere aceruo.
Dum ex paruo nobis tãtundem haurire relinquas:
Cur tua plus laudes cumeris granaria noſtris?
Vt, tibi ſi ſit opus liquidi non amplius vrna,
Vel cyatho: & dicas magno de flumine mallem,
Quàm ex hoc fonticulo tantundem ſumere. eò fit,
Plenior vt ſi quos delectet copia iuſto:
Cum ripa ſimul auulſos ferat Aufidus acer.
At, qui tantuli eget, quanto eſt opus, is neq; limo
Turbatã haurit aquam,neq; vitã amittit in vndis.
At bona pars hominum decepta Cupidine falſò,
Nil ſatis eſt,inquit:quia tanti,quãtum habeas,ſis.
Quid facias illi? iubeas miſerum eſſe libenter:
Quatenus id facit. vt quidam memoratur Athenis

Sordidus,

Sordidus, ac diues, populi contemnere voces
Sic ſolitus: populus me ſibilat, at mihi plaudo
Ipſe domi: ſimul ac nummos contemplor in arca.
Tantalus a labris ſitiens fugientia captat
Flumina. quid rides? mutato nomine, de te
Fabula narratur. congeſtis undique ſaccis
Indormis inhians: & tanquam parcere ſacris
Cogeris: aut pictis tanquam gaudere tabellis.
Neſcis, quò ualeat nummus: quem præbeat uſum?
Panis ematur, olus, uini ſextarius: adde,
Queis humana ſibi doleat natura negatis.
An uigilare metu examinem: noctesq;, diesq;
Formidare malos fures, incendia, ſeruos,
Ne te compilent, fugienteis: hoc iuuat? horum
Semper ergo optarem pauperrimus eſſe bonorum.
At ſi condoluit tentatum frigore corpus:
Aut alius caſus lecto te afflixit: habes, qui
Aſſideat, fomenta paret, medicum roget, ut te
Suſcitet: ac reddat natis, cariſque propinquis.
Non uxor ſaluum te uult, non filius: omnes
Vicini oderunt, noti, pueri, atque puellæ.
Miraris, cum tu argento poſt omnia ponas:
Si nemo præſtet, quem non merearis, amorem?
At ſi cognatos, nullo natura labore
Quos tibi dat, retinere uelis, ſeruareque amicos:
Infelix operam perdas: ut ſi quis aſellum
In campo doceat parentem currere frenis.
Denique ſit finis quærendi: quoque habeas plus,
Pauperiem metuas minus: & finire laborem
Incipias, parto quod auebas: nec facias, quod
Vmidius quidam (non longa eſt fabula) diues,
Vt metiretur nummos: ita ſordidus, ut ſe
Non unquam ſeruo melius ueſtiret: ad uſque
Supremum tempus ne ſe penuria uictus
Opprimeret, metuebat. at hunc liberta ſecuri
Diuiſit medium fortiſſima Tyndaridarum.
Quid mi igitur ſuades? ut uiuam Menius? aut ſic,
Vt Nomentanus? pergis pugnantia ſecum
Frontibus aduerſis componere? non ego auarum
Cum ueto te fieri: uappam iubeo, aut nebulonem.

Eſt inter Tanaim quiddam, ſocerumque Viſelli.
Eſt modus in rebus: ſunt certi denique fines:
Quos ultra, citraque nequit conſiſtere rectum.
Illuc vnde abij, redeo: nemon' vt auarus
Se probet: ac potius laudet diuerſa ſequentes?
Quodque aliena capella gerat diſtentius vber,
Tabeſcat: neque ſe maiori pauperiorum
Turbę comparet: hunc, atque hunc ſuperare laboret?
Sic feſtinanti ſemper locupletior obſtat:
Vt, cùm carceribus miſſos rapit vngula currus,
Inſtat equis auriga ſuos vincentibus, illum
Prętеritum temnens extremos inter euntem.
Inde fit, vt rarò, qui ſe vixiſſe beatum
Dicat, & exacto contentus tempore uitę
Cedat, uti conuiua ſatur, reperire queamus:
Iam ſatis eſt: ne me Criſpini ſcrinia Lippi
Compilaſſe putes, verbum non amplius addam.

COMMENTARII.

Conſtat inter omneis doctos, ſatyrarum libros duos, totidemque epiſtolarum & ab Horatio ſcriptos eſſe, & ad noſtram ætatem perueniſſe. Sed vtri priore loco debeant collocari, id verò quæri ſolet, neque inter eos conuenit. Alij enim epiſtolas ſatyris anteponi volunt: alij contrà: neque hæc controuerſia veterum membranarum auctoritate terminari, aut componi poteſt. quippe quæ ita inter ſe ipſæ diſſideant ordine, & diſpoſitione librorum, vt in nonnullis, epiſtolarum libri odis præponantur: ſatyræ autem poſtremo loco poſitę ſint: in alijs ſatyræ primo loco, epiſtolæ ſecundo, odæ tertio ſint collocatæ: vt facilè appareat vel veteres illos de horum librorum ordine non admodum laboraſſe, vel librarios ordinem à veteribus ſeruatum perturbaſſe. Ego primùm hoc teſtificor me cum quoquam hac de re, vt quæ mihi parui admodum momenti videatur, decertare nolle: deinde difficile eſſe puto certi aliquid de hac controuerſia ſtatuere ac pronunciare. poſtremò ſi quis hoc dicet, me tamen iudicaſſe ſatyras epiſtolis eſſę præponendas, quia hoc ordine eas diſpoſuerim: licet mihi reſpondere me nullo conſilio, nullaque ratione id feciſſe: ſed cùm initio, quo tempore hos commentarios adumbrare cœpi, hunc ordinem eò ſecutus eſſem, quòd in meo exemplari libri ita eſſent collocati: me eundem ordinem tum cum typis excudendos dedi, ſeruauiſſe. Verumtamen ſi quis facti mei rationem flagitabit, neque mihi credet, me temere, aut caſu hos libros ita diſpoſuiſſe: is me hac ratione motum eſſe ſibi perſuadeat per me licet. Horatius primus omnium Latinorũ verſus lyricos exemplo Gręcorum ſcripſit, eoq; lyricorum poetarum princeps, ne dicam ſolus, inter Latinos habetur: quod ipſe de ſe nõ vno loco prędicat: vt Od. III. lib. 4. *Totum muneris hoc tui eſt, Quòd monſtror digito prætereuntium Romanæ fidicen lyræ.* & Od. vltima

tima lib. 3 magnificè gloriatur ſe primum omnium, carmen Aeolium, nempe Alcaicum & Sapphicum ad cantus Italos deduxiſſe. *Dicar, qua uiolens obſtrepit Aufidus, Et, qua pauper aquæ Daunus agreſtium Regnauit populorum, ex humili potens Princeps Aeolium carmen ad Italos Deduxiſſe modos*. ſatyrarum etiam ſcriptor, ſeu potius poeta fuit, non primus ille quidem (fuit enim Lucillius ſatyræ inuentor) ſed eo, qui primus ſatyras ſcripſit, longè præſtantior: quod ipſe de ſe non falsò prædicat ſatyra IIII. & x. lib. I. Iccircò ad Od. xx. lib. 2. poetam biformem ſe ipſe nominat, id eſt, opinor, lyricum, ſatyricum. Itaque cùm carminum lyricorum libros, ex quibus poetæ lyrici nomen adeptus eſt, primo loco poſuerim: ſatyras, ex quibus ſatyrici poetæ nomen ſibi peperit, mihi uideor ſtatim poſt Odarum libros, non immeritò collocare. Nam epiſtolæ quidem, ſiue illæ communi nomine ſermones appellandæ ſunt, ſiue ſecus: nihil addunt Horatio, neque ad lyrici, neque ad ſatyrici poetæ nomen. Sunt enim illæ & à lyricis uerſibus, & à ſatyris re ſeiunctæ, ac ſeparatæ, unumque quoddam corpus utriſque diſpar & diſſimile conſtituunt. neque omnes eodem planè ſtilò, atque ſatyræ mihi uidentur eſſe ſcriptæ. hæ enim non ſolùm humili & orationi ſolutę ſimillimo, uerùm etiam faceto, urbano, mordaci genere uerborum textæ ſunt. epiſtolæ uerò quamuis quotidiano illæ quoque ſermone, & uerbis de medio ſumtis ac petitis, magna ex parte conſtent, quemadmodum debent epiſtolę: ea tamen urbanitate, ijs ſalibus, eo denique aceto (ut ita dicam) quo ſatyræ imbutæ ſunt carent: ut omittam quòd earum nonnullæ paulo ſunt elatiores, atque ornatiores, & quibuſdam uerborum ac ſententiarum luminibus illuſtriores. Gloria igitur illa ſumma tùm lyrico carmine, tùm ſatyrarum ſcriptione Horatio parta, & quæſita, inſigni quidem, & luculenta epiſtolarum acceſſione cumulatur: ſed nullum ei nouum poetæ nomen per illas acquiritur. Prætereà ſi ſolæ ſatyræ ſermonum nomine ſunt appellandæ, (ut vulgus putat) Horatius ipſe declarat ſe epiſtolas poſterius ſcripſiſſe, quàm ſatyras. Sic enim epiſt. ad Tibull. *Albi noſtrorum Sermonum candide iudex*, &c. His rationibus adductus ſatyras priore loco, quàm epiſtolas collocaui: quas ſi quis non probabit, ſusque, deque habebo. eique libentér aſſentiar, qui à me diſſentiens, ſententiam afferet probabiliorem. Sed, ne quis miretur me vulgatam inſcriptionem horum librorum immutaſſe, primùm uir quidam doctiſſimus mihi aſſeuerauit Romę, ſe Venetijs codicem uidiſſe perantiquum in quo ineſt hæc inſcriptio. Deinde (ut dicam, quod ſentio) ſermonis nomen generale eſt omnia ſermonum genera continens, & complectens: neque proprie ad ſatyram ſignificandam natum, aut factum. Itaque Horatius epiſtola ad Auguſtum, epiſtolæ ſue locutionem hoc nomine appellat. *Ne longo ſermone morer tua tempora Cæſar*. Prætereà cum ſatyra nomen ſit latini poematis proprium, quo nomine etiam ipſe id afficit prima ſaty. lib. 2. *Sunt quibus in ſatyra uidear nimis acer*, &c. & cum, vbi de numero ſatyrarum agitur, ſoleamus ita loqui, ſatyra prima, ſatyra ſecunda, &c. nonne abſurdum eſt, ubi de numero librorum ſit ſermo, ſermonum potius, quàm ſatyrarum librum primum, & ſatyrarum librum ſecundum nuncupare? Nam, ut loquar de ſatyris tantum, conueniebat eas aut hoc modo & inſcribere & appellare, *Sermonum libri duo*: deinde *Sermonum liber primus, liber ſecundus*: deinde *ſerm. primus, ſermo ſecundus, ſermo tertius*, &c. aut hoc modo, *Satyrarum lib. duo, Satyrarum lib. prim. ſecund.* deinde *ſatyra prima, ſecunda*, &c. Quòd ſi modus ille ſuperior erat abſurdus, atque ineptus futurus: relinquitur vt hunc poſteriorem probare debeamus. Prætereà quis negabit omneis epiſtolas quotidiano ſermone textas eſſe, vt diximus? Nam non, ſi aliæ ſunt alijs ornatiores, proptereà minus putandæ ſunt uerbis de medio petitis eſſe perſcriptæ. Poſtremò hoc præter cetera inter

ſatiras,& epiſtolas intereſſe arbitror, quòd illæ ſunt dicaciores, vrbaniores, licentiores, interdum etiam impudentiores, amariores, mordaciores: hæ contrà minus dicaces, ſeueriores, modeſtiores, verecundiores, dulciores, mitiores. De ſatyra autem hoc vnum dicam, quod ſcribit Quinctilianus, eam Latinorũ eſſe totam, neque à Græcis arceſſitam. Satyras enim Græci non ſcripſerunt. Negari certe hoc non poteſt Lucillium Satyrarum inuentorem, atque auctorẽ (nam de Varrone nihil attinet dicere) veteris comœdiæ poetas Eupolin, Cratinum, Ariſtophanem, & ceteros ſecutum, ſe ad ſatyras ſcribendas contuliſſe: quod teſtatur Hor. ipſe ſat. IIII. lib. I. Itaque verè hoc dicere licet, ſatyram veteris comœdiæ, quæ ob immoderatam maledicendi licentiam lege ſublata eſt, locum occupaſſe.

Mæcenas] de Mæcenate cùm ſatis multa dixerimus ad Od. I. lib. I. ad illa lectorem reijcimus. hoc vnum omiſimus (quod ad hunc locum non minus accommodatè dici poteſt) Mæcenatis cognomen fuiſſe, Cilnium, ut ſit C. Mæcenas Cilnius, quod docuit nuper Onufrius Panuinus.

ſeu fors] ita ſine dubio legendum, & ita ſcriptum eſt tùm in exemplaribus excuſis emendatis, tùm in codicibus calamo exaratis, non ſors. Præterea quid ineptius, quàm ita loqui, *ſiue ratio ſortem dederit, ſiue ſors obtulerit*, &c. nunc autem cum ſors idem ferè ſit, quod fortuna: ſors autem prętér vulgatam ſignificationem, ſit id quod vel à Deo, ſiue à fortuna offertur: vel à ratione, & conſilio datur, verbi gratia nobilitas, ignobilitas, vita priuata, vita publica: horum verborum ſententia eſt apertiſſima: mirum eſſe neminem ſua ſorte eſſe cõtentum, ſiue eam ſortem ratio dederit, ſiuè Deus aliquis, aut fortuna obiecerit. Propterea autem, quòd parùm admodum intereſt inter harum litterarum ſ. & f. figuras: librariorum negligentia in optimorum ſcriptorum libros menda turpia irrepſerunt, & *ſors*, pro *fors* ab illis aliquot locis poſitum eſt. vt apud Catull. in carm. de nup. Pelei. *ut læta gaudia mente Agnoſcam, cum te reducem ſors proſpera ſiſtet*. leg. *fors proſpera*. & apud Virg. in Mœride. *quoniam ſors omnia verſat*, legendum *fors*. & apud M. Tull. epiſt. ad Att. lib. 2. legendum *quod fors obtulerit, id acturus videtur*: non, *ſors*, vt habent libri typis excuſi, & oratione in Verr. de ſignis, legendum *ſeluumq;, quod cuiq; fors offerebat, arripuerit*, non, *ſors*. & off I. in verſibus illis Ennianis, mendoſa eſt vulgata lectio, *vos'ne velit, an me regnare hera, quid'ue ferat ſors*. eſt enim legendum, *quid'ue ferat fors*. & apud Saluſt. in proœmio belli Iugurtini, mendoſè ita legitur *Falſo queritur de natura ſua genus humanum, quod imbecilla, atque æui breuis ſorte potius, quàm virtute regatur*: eſt enim legendum *forte*. & ita reperi ſcriptum in codice perantiquo. & apud T. Liuium lib. 36. ſic emendandus locus: *ne paulum quidem dubitarunt, quin pro fide erga Romanos, quicquid fors belli tuliſſet, paterentur*. denique vt ſic emendentur hi loci, poſtulat Latini ſermonis vſus, idq; è paucis exemplis intelligere licet. Terent. in Phorm. *Quod fors feret, feremus æquo animo*. Idem Hecyra. *Quia tam incommodè illis fors obtulerat aduentum meum*. Lucret. lib. v. *Quod cuiq; obtulerat prædæ fortuna, ferebat*. vbi fortuna pro nomine *fors* perſpicuè poſitum eſt. Idem lib. 3. *caſumq; timent, quem cuiq; ferat fors*. M. Tull. epiſt. ad Att. lib. 4. *ſed de illa ambulatione fors viderit, aut ſi quis eſt, qui curet, Deus*. ibid. lib 14. *ſed hæc fors viderit ea, quæ talibus in rebus plus, quàm ratio, poteſt*. ibid. lib. 8. *eundem, ut quemcunque fors tulerit caſum, ſubeam potius cum ijs, qui dicuntur eſſe boni, quàm videar a bonis diſſentire*. Horat. ſat. VI. huius lib. *Nulla etenim mihi te fors obtulit*. idem ſup Od. IX. lib. I. *Quem fors dierum cunque dabit, lucro Appone*. Idem ſat. I. lib. 2. *Diues, inops, Romæ, ſeu fors ita iuſſerit exul: Quiſquis erit vitæ, ſcribam, color*. Virg. Aen. VII. *Quæ fors prima dedit, ſanguis nouus imbuit arma*. Salluſt. bello Iugurt. *cetera, uti fors tulit, aliàs alia ſunt,*

alias

aliàs in tempeſtate uadoſa. T. Liuius lib. 25. *quos fors obtulit, irati interfecerunt.*

diuerſa ſequentes] id eſt, eos omnes qui diſſimilia, & diuerſa viuendi inſtituta ſequuntur. Plutarchus in lib. περὶ εὐθυμίας oſtendit multum valere ad animi tranquillitatem, ſeipſum & ſua inſpicere: ſin minus, at certè ſe inferiores ſpectare, & non imitari vulgus hominum, qui ſe cum præſtantioribus comparant, verbi gratia, ſerui qui vincti ſunt, ſolutos beatos eſſe prædicant: illi autem liberos: liberi ciues: hi rurſus copioſos, & locupletes. copioſi autem ſatrapas: ſatrapæ, reges: reges, deos, propemodum tonare, & fulgurare nolentes. ſic Plutarch. καί τοι, καὶ τοῦτο μέγα πρὸς εὐθυμίαν ἐστί, τὸ μάλιστα μὲν αὑτὸν ἐπισκοπεῖν, καὶ τὰ καθ᾽ ἑαυτόν· εἰ δὲ μή, τοὺς ὑποδεεστέρους ἀποθεωρεῖν, καὶ μή, καθάπερ οἱ πολλοὶ πρὸς τοὺς ὑπερέχοντας ἀντιπαρεξάγουσιν, οἷον εὐθὺς οἱ δεδεμένοι εὐδαιμονίζουσι τοὺς λελυμένους· ἐκεῖνοι δὲ τοὺς ἐλευθέρους. οἱ δὲ ἐλεύθεροι, τοὺς πολίτας. οὗτοι δὲ πάλιν αὖ τοὺς πλουσίους· οἱ δὲ πλούσιοι τοὺς σατράπας. οἱ δὲ σατράπαι τοὺς βασιλεῖς. οἱ δὲ βασιλεῖς τοὺς θεοὺς μονονουχὶ βροντᾶν καὶ ἀστράπτειν ἐθέλοντες. eodem pertinet illud Liuianum lib. 5. *credo fortunatum matrimonium ei ſororis uiſum, ſuiq; ipſam malo arbitrio, quo à proximis quiſque minimè anteiri uult, pœnituiſſe.*

fractus membra] helleniſmus. fractis membris dixiſſet, ſi Latino more loqui voluiſſet.

Quid enim?] Iacobus Taurellus Faneſtris Lęlij Taurelli iuriſconſulti clariſſ. frater, homo in his litteris magnopere exercitatus, dicebat mihi Romæ anno ſuperiore, hoc loco legendum ſibi uideri *quid ni?* non, *quid enim?* neque tamen ullius codicis ueteris auctoritatem proferebat: nec ego eam ſcripturam ullo in codice manuſcripto reperi. iccircò nihil mutaui, ſed receptam, præſertim à 9 libris ueteribus confirmatam, retinui. cuius explicationem ſiquis à me requirat, dicam ſolere Latinos hac interrogatione uti, cum ſignificare uolunt ſe rectè ſentire, uel uerum dicere, neque eum, quicum loquuntur, contrà dicere quicquam poſſe, ut intelligere licet ex illo loco epiſt. L. Luceij ad Cicer. lib. 5. epiſt. *Quid enim? tu ſolus aperta non uidebis, qui propter acumen occultiſſima perſpicis?* ſic Cic. epiſt. ſequ. ad Lucceium. *Quid enim? ad amicos ne confugiam?* ſic Horat. ſaty. III. libr. 2. *Cum laqueo uxorem interimis matremque ueneno, Incolumi capite es? quid enim? neque tu hoc facis Argis,* &c. quanquam, ne mentiar, locus ille ſaty. III. mihi ſuſpectus eſt, ut ſuo tempore dicemus. ſic igitur hunc locum explico. *Militia eſt potior,* (inquit mercator) *quid enim?* id eſt, quid eſt, quod contrà dici poſſit, quamobrem ita non ſit? *concurritur,* &c. Quod ſi quis malet legi, *quid ni?* ſententia erit planior. hoc modo, quid ni potior ſit? πῶς γὰρ οὔ.

concurritur] ſic Virg. de apibus. lib. 4. *Erumpunt portis: concurritur: æthere in alto Fit ſonitus.*

aut cita mors] ſic reperi ſcriptum in cod. duob. Vatic. Iann. Torneſ. & certè ſcriptura hæc concinnior eſt, quàm vulgata.

Sub galli cantum] ante galli cantum, ut alibi annota. ſic M. Tullius pro Muræna. Seruium iuriſconſultum alloquens. *Te gallorum, illum buccinarum cantus exſuſcitat.*

conſultor] qui conſulit iuriſconſultum. M. Tull. eadem orat. *Vigilas tu de nocte, ut conſultoribus tuis reſpondeas.*

Ille datis vad.] agricola, qui cum uadimonio promiſit ſe in iudicio ſtaturum. Sunt autem uades, qui promittunt ſuo periculo ſe aliquem in iudicio ſtaturos, ſiue caput agatur, ſiue pecunia: ſæpius tamen, & uſitatius uades dicuntur, qui intercedunt in cauſa capitis. ut M. Tull. off. 3. *Damonem & Pythiam*

Pytha-

Pythagoreos ferunt hoc animo inter ſe fuiſſe, ut, cum eorum alteri Dionyſius tyrannus diem necis deſtinauiſſet, & is, qui morti adiudicatus eſſet, paucos ſibi dies commendandorum ſuorum cauſa poſtulauiſſet: uas factus ſit alter eius ſiſtendi, ut, ſi ille non reuertiſſet ad diem, moriendum eſſet ſibi ipſi. Idem de finib. lib. 2. *Vadem te ad mortem tyranno dabis pro amico, ut Pythagoreus ille fecit Siculo tyranno?*

Cetera de genere hoc] Lucretianum hemiſtichium. vt lib. 3. *Et iam cetera de genere hoc, cur omnia membris Ex ineunte æuo generaſcunt, ingenioque?* & lib. 4. *Cetera de genere hoc, longum eſt, ſi dicere coner.* ibid. *Cetera de genere hoc monſtra, ac portenta loquuntur.* & lib. 5. *Cetera de genere hoc quæ ſunt portenta perempta, Si non uicta forent, quid tandem uiua nocerent?*

(adeò ſunt multa)] hæc ſunt includenda interpoſitionis nota.

loquacem Fabium] quaſi aliud agens Fabium quendam notat, qui Pompeio deuicto, cuius partes ſecutus erat, ſeſe ad Stoicam diſciplinam totum contulerat, libroſq; aliquot, eius ſcholæ ſententias, & decreta continentes, conſcripſerat ſatis verboſos.

conſultus] iuriſconſultus. vt epiſt. ad L. Flor. lib. 2. *frater erat Romæ conſulti rhetor.*

buccas inflet.] id eſt, iraſcatur. nam buccas inflant, qui iraſcuntur. vt infrà dicemus, quod Greci *φυσᾶν τὰς γνάθους*, dicunt Demoſth. *περὶ παραπρ. καὶ διὰ τῆς ἀγορᾶς πορεύεται θοιμάτιον καθεὶς ἄχρι τῶν σφυρῶν, ἴσα βαίνων Πυθοκλεῖ, τὰς γνάθους φυσῶν.*

præbeat aurem:] eorum vota audiat. præbere idem fere valet, quod ſuppeditare, *παρέχειν, πορίζειν* · vt annot. ad Od. 1 1 1. lib. 3.

vt, qui iocularia] vt qui res ioculares percurrit *ἀπὸ κοινοῦ*, vel ſubintell. loquitur, aut quippiam ſimile.

olim] · aliquando *ποτέ*.

cruſtula] placenta quędam ex farina, lacte, caſeo, oleo, melle, & ſimilibus confecta. ſat. 4. lib. 2. *Sunt, quorum ingenium noua tantum cruſtula promit.* ſunt autem hoc modo alliciendi pueri, & auditores, vt diſcere atque audire velint. Non admodum diſſimile eſt illud Lucretij lib. 4. *Nam veluti, pueris abſinthia tetra medentes Cum dare conantur, prius oras pocula circum Contingunt mellis dulci, flauoq; liquore, Vt puerorum ætas improuida ludificetur Labrorum tenus: interea perpotet amarum Abſinthi laticem, deceptaq; non capiatur, Sed potius tali facto recreata valeſcat: Sic ego, &c.* Sic Plato lib. 7. de rep. non vult pueros ad diſciplinas vi adigi, ſed ludentes inuitari, vt appareat, ad quod diſciplinę genus quiſque ſit aptus natura: atque in eiſdem retineri, propterea quòd nulla diſciplina eum vi coniuncta ſtabilis in animo permaneat. verba Platonis ſunt hęc *μὴ τοίνυν βίᾳ, εἶπον, ὦ ἄριστε, τοὺς παῖδας ἐν τοῖς μαθήμασιν, ἀλλὰ παίζοντας τρέφε, ἵνα καὶ μᾶλλον οἷός τε ἦς καθορᾶν ἐφ' ὃ ἕκαστος πέφυκεν.*

Sed tamen amoto] quia longam interpoſuerat *παρένθεσιν*, mutata orationis inſtitutæ forma, vt fit in hyperbatis, redit ad inſtitutum.

ille] agricola. *περίφρασις.*

terram qui uertit ar.] eodem verbo vtitur Virg. in eadem re Georg. 1. *quo ſidere terram Vertere Mæcenas, &c.*

hac mente laborem ſ.f.] hi omnes aiunt ſeſe eo animo, & conſilio, intereà dum integris ſunt viribus, & dum viget ætas, laborem perferre, ac perpeti, vt ſenes ocioſam, & tranquillam vitam traducere queant, rebus omnibus ad victũ, cultumq; neceſſarijs collectis & comparatis.

ſicut Paruula, &c.] aiunt ij omnes, qui in re facienda occupati ſunt, ſe formicæ exemplo, vt quęrant, & congerant opes, admoneri.

magni

magni ſormica laboris] Theocritus *ἐγκωμ. πτολεμ.* oſtendere volens Ptolemæi diuitias non aſſeruari ab eo domi conditas, ac ſub terra defoſſas, ſed ad liberalitatem, ac munificentiam conferri, diſſimilitudine vtitur formicarum, his verbis. *Οὐ μὰν ἀχρεῖός γε δόμῳ ἐνὶ πίονι χρυσὸς, Μυρμάκων ἅτε πλοῦτος, ἀεὶ κέχυται μογεόντων, Ἀλλὰ πολὺν μὲν ἔχοντι θεῶν ἐρικυδέες οἶκοι,* &c. Virg. Aen. IIII. *Ac uelut ingentem formicæ farris aceruum Cum populant hiemis memores, tectoq; reponunt,* &c.

Quæ ſimul] ſimul atque, cum primùm: nempe menſe Ianuar. ſunt autem nunc verba Horatij.

contriſtat] tralatio à re animata ad inanimam, *λυπεῖ.* vtitur eo verbo Cælius ad Cicer. lib. 8. epiſt. *Contriſtauit hæc ſententia Balbum Cornelium.* & Virgil. Georg. III. *aut unde nigerrimus Auſter Naſcitur, & pluuio contriſtat frigore cælum.*

prorepit] foras repit. nam *pro* in compoſitione interdum foris, ſeu foras, & palàm ſignificat, vt in his procurro, produco, prodeo, prodoceo, & ſimilibus.

ſapiens] ſic reſtitui ex codic. antiquis Vatic. Rainunt. Torneſ. ſignificat autem ſapientis eſſe bonis partis vti. contrà inſipientis, parcere, vt ſacris. ſic ſuprà Od. XI *Sapias. uina liques.* & Od. VII. eiuſd. *ſic tu ſapiens finire memento Triſtitiam, uitaq; labores Molli, Plance, mero.*

Demoueat lucro] ſic curauimus excudendum, quòd ita ſcriptum reperimus in libris manuſcriptis, Vatic. Iann. Torn. cum in vulgatis legatur dimoueat, planè mendosè. vt apud M. Tull. quamplurimus locis. *demoueat lucro* autem dictum pro demoueat de lucro. vt propugnat nugis. cum his autem Horatianis valdè mihi congruere videntur illa Varronis Eumenidib. *Denique auarus Qui ſanus? cui ſi ſtat terra, & traditur orbis, Furando tamen, & morbo ſtimulatus eodem Ex ſeſe ipſe aliquid quærat, cogatq; peculi.*

neque hiems, ignis, m. f.] ſic epiſt. I. lib. I. *curris mercator ad Indos Per mare, pauperiem fugiens: per ſaxa, per ignes.*

dum ne ſit te d.] nullum laborem recuſas, nullum periculum reformidas, dummodo id aſſequaris, ne quis alter te ditior ſit.

furtim defoſſa] ſic dixit *defoſſa terra,* vt Virg. Georg. III. *defoſſis ſpecubus. Ipſi in defoſſis ſpecubus ſecura ſub alta Ocia agunt terra:* alioqui vſitatius dicimus aurum, ſiue quid aliud, defodere in terram, aut ſub terra. Lucret. lib. V. *nec ſcibat ferro moliriet arua, Nec noua defodere in terram uirgulta.* Idem ibid. *Et noua defodere in terram uirgulta per agros.* M. Tull. de diuinat. 3. *reſpondit coniector, theſaurum defoſſum eſſe ſub lecto.* Aſinius Pollio ad Cicer. lib. epiſt. X. *deinde abſtractum defodit in ludo, & uiuum combuſſit.* Horat. epiſt. ad Numic. *Defodiet, condetq; utenſia:* Virg. lib. 10. Aen. *Iacent penitus defoſſa talenta Calati argenti.* Plaut. in Moſtell. *hoſpes hic me necauit, isq; me defodit inſepultum.*

Quod ſi comminuas] at ſi pondus iſtuc auri, & argenti minuas, redigatur ad aſſem, dices. in quibuſdam codicibus ſcriptum eſt Quod, ſine accentu: quam ſcripturam non improbo, & ea fortaſſe melior eſt.

At ni id fit] reſpondet Hor. at ſi aurum tuum non minuitur, ſi non inſumitur in res neceſſarias, quid eſt quòd aceruus auri, quantunuis altè extructus, tantopere ſit admirandus?

Non tuus hoc capiet.] ſic ſcriptum reperi in antiquis codicibus Vaticanis, Iannoctij, Torneſ. ſententia autem horum uerborum eſt. etiam ſi centum frumenti medimnorum millia in tua area trita fuerint, tuus uenter ne pilo quidem plus accipiet, quam meus. *hoc* accipiendum *δεικτικῶς,* uerbi gratia, pilo, & ſimilib. quod quidam non intelligentes, repoſuerunt *hinc.* alij *hoc* interpretãtur

b pro-

propter hoc. ſed minus rectè.

Reticulum panis] reticulum hoc loco ſacculi genus retis in modum factum.

venales inter] inter ſeruos uenales.

vel dic quid ref. int. N.] id eſt, uel die, quid interſit, ſi eius perſonam ſpectes, qui uitæ ſuæ modum, naturę finibus circumſcribat, ac terminet, utrum centum agri iugera, an mille aret?

at ſuaue eſt ex m.] dices tu auare. *tollere* autem, id eſt, ſumere. ut epiſt. VII. lib. I. *partem, uel tolleret omnes.*

liquidi vrna] aquæ urna. liquoris urna. ὑγρῦ, ut loquuntur Græci. quod annotat P. Victorius.

Aufidus acer] rapidus. Aufidus Apuliæ fluuius. ſup. Od. IX. lib. 4. *Longè ſonantem natus ad Aufidum.*

cumeris] Vaſis fictilibus, aut uimineis, in quibus condebant frumentum. epiſto. V. libr. I. *Forte per anguſtam tenuis uulpecula rimam Repſerat in cumeram frumenti.*

is neque limo Turb. h.a.] huius loci hæc ſententia eſt. qui tantulum deſiderat, quantum ſatis eſt, id eſt, quantum naturæ neceſſitas poſtulat, is hoc aſſequitur, quòd neque turbidam haurit aquam: qualis eſt ea, quæ è riuulo arido petitur: neque fluuij impetu abreptus interit, quod periculum impendet ijs, qui è fluuio, aut torrente, quàm è fonte, aquam petere ſitientes malunt.

Cupidine falſo] uitioſa cupiditate. uide Od. XVI. lib. 2. ibi aut Cupido Sordidus aufert.

quia tanti, quantum h.ſ.] Plutarchus in lib. περὶ φιλοπλουτίας, hanc uulgi in re facienda omne ſtudium, omnemque operam ſuam ponentis uocem commemorat, κέρδαινε, καὶ φείδου, καὶ τοσούτου νόμιζε σαυτὸν ἄξιον, ὅσον ἂν ἔχῃς, id eſt, fac quæſtum; & parce, & tanti te futurum, quantum habeas, puta.

iubeas miſerum eſſe lib.] æquo animo ferre miſeriam ſuam.

Quatenus id facit] id eſt, uſque ad quem locum id facit, uſque eò ſit miſer libenter. Quidam legunt quatinus, id eſt, quoniam. Lucret. lib. 3. *Quatinus eſt unum inter ſe, coniunctaque res eſt.* & Od. XXIIII. lib 3. *quatinus (heu nefas) Virtutem incolumem odimus.* poteſt & ita explicari, iube eum miſerum eſſe, quatenus, ſeu quatinus id libenter facit: mutata diſtinctione.

me ſibilat] quaſi res geratur in ſcena. nam populus hiſtrionem exibilabat, ſi paululùm ſe extra numerum mouiſſet, aut ſi uerſus pronunciatus eſſet una ſyllaba breuior, ut ſcribit M. Tull. Parad. Sibilis etiam excipiebantur homines potentes inuidioſi, & populo offenſi: gratioſi contrà plauſu, & clamoribus ſecundis. M. Tull. ad Att. lib. 2. *populi ſenſus maximè in theatro & ſpectaculis perſpectus eſt. nam gladiatoribus, quà dominus quà aduocati, ſibilis conſciſſi.* Idem pro Sextio. *Quid ego nunc dicam, quibus uiris, aut cui generi ciuium maximè applaudatur? neminem ueſtrum fallit. ſit hoc ſanè leue: quod non ita eſt, quoniam optimo cuique impertitur: ſed ſi eſt leue, homini graui leue eſt: ei uerò, qui pendet à rebus leuiſſimis, qui rumore, & (ut ipſi loquuntur) fauore populi tenetur, & ducitur, plauſum, immortalitatem: ſibilum, mortem uideri neceſſe eſt.*

Tantalus a labris ſ.ſ.] hoc ſupplicio plecti Tantalum facit Homerus ὀδυσσ. λ. ſub perſona Vlyſſis, ea, quæ apud inferos uiderat, Alcinoo narrantis: his verbis. Καὶ μὴν Τάνταλον εἰσεῖδον χαλέπ' ἄλγε' ἔχοντα, Εσταότ' ἐν λίμνῃ. ἡ δὲ προσέπλαζε γενείῳ Στεῦτο δὲ διψάων· πιέειν δ' οὐκ εἶχεν ἑλέσθαι. Ὁσσάκι γὰρ κύψει' ὁ γέρων πιέειν μενεαίνων. Τοσσάχ' ὕδωρ ἀπολέσκετ' ἀναβροχὲν, ἀμφὶ δὲ ποσσὶ Γαῖα μέλαινα φάνεσκε, καταζήνασκε δὲ δαίμων· Δένδρεα

δρεα δ' ὑψιπέτηλα κατακρῆθεν χέε καρπόν, Ὄγχναι, καὶ ῥοιαὶ, καὶ μηλέαι ἀγλαόκαρποι, Συκαῖτε γλυκεραὶ, καὶ ἐλαῖαι τηλεθόωσαι. Τῶν ὁπότ' ἰθύσει ὁ γέρων ἐπὶ χερσὶ μάσασθαι, Τὰς δ' ἄνεμος ῥίπτασκε ποτὶ νέφεα σκιόεντα. Sed Pindarus, & Euripides, & Lucretius inter ſe conſentientes de Tantali pœna, ab Homero diſſentiunt. Volunt enim hi tres poetę ſaxum ei impendere, cuius caſum ſemper extimeſcens, omni animi alacritate ſpoliatur. verba Pindari ſunt hæc Olymp. εἰδ. α. εἰ δὲ δή τιν' ἄνδρα θνητὸν Ὀλύμπου σκοποὶ ἐτίμασαν, ἦν Τάνταλος οὗτος: ἀλλὰ γὰρ καταπέψαι μέγαν ὄλβον οὐκ ἐδυνάσθη. κόρῳ ἕλεν ἄταν ὑπέροπλον, τὰν οἱ πατὴρ ὑπερκρέμασσε καρτερὸν αὐτῷ λίθον, τὸν ἀεὶ μενοινῶν κεφαλᾶς βαλεῖν, εὐφροσύνας ἀλᾶται. Euripid. in Oreſte. ὁ γὰρ μακάριος, κοὐκ ὀνειδίζω τύχας, Διὸς πεφυκὼς, ὡς λέγουσι, Τάνταλος, Κορυφῆς ὑπερτέλλοντα δειμαίνων πέτρον, Ἀέρι ποτᾶται, καὶ τίνει ταύτην δίκην. Lucret. lib. 3. *Nec miſer impendens magnum timet aere ſaxum Tantalus (ut fama eſt) caſſa formidine torpens. Sed magis in uita diuum metus urget inanis Mortales, caſumque timent, quem cuiq; ferat fors.* Cauſam autem, cur ſupplicio affectus ſit, hãc fuiſſe narrat Pindarus, quòd, cùm Deorum epulis, & conuiuijs intereſſe iuſſus eſſet, in eorumq; cœtu, & concilio quotidie verſaretur, magna illa, & inſolita Deorum liberalitate, & beneuolentia intemperanter vſus, nectar, ambroſiamq; furatus ſit, æqualibusq;, atque amicis ſuis impertiuerit: & ita Homeri interp. Euripides verò aliam affert, nempe quòd linguam habuerit incontinentem, turpiſſimum (inquit) morbum. alij, quòd canem illum templi cuſtodem a Pandareo Mileſio furto ſublatum, atque apud ſe depoſitum, vidiſſe ſe iuratus negarit, periurioq; ſeſe commaculauerit. At Horatius de pœna ſequitur Homerum, tùm hic, tùm Od. vltima epod. *Optat quietem Pelopis infidus pater Egens benignæ Tantalus ſemper dapis.* Quanquam non defuerunt, qui verſus illos Homeri, quos ſuprà protuli, ſubditos, & adulterinos eſſe dixerint: in quibus eſt Ariſtarchus. Extat politiſſimum in libris epigrammatum Græcorum epigramma de Tantalô: quod de Pœna cum Homero concinit, de culpa cum Euripide. Οὗτος ὁ πρὶν μακάρεσσι συνέστιος, οὗτος ὁ νηδὺν Πολλάκι νεκταρέου πλησάμενος πόματος, Νῦν λιβάδος θνητῆς ἱμείρεται· ἡ φθονερὴ δὲ Κρᾶσις ἀεὶ χείλευς ἐστὶ ταπεινοτέρη· Πῖνε, λέγει τὸ τόρευμα, καὶ Ὄργια μάνθανε σιγῆς. Οἱ γλώσσῃ προπετεῖς ταῦτα κολαζόμεθα. Superioribus conſentanea ferè de Tantalo ſcribit Athen. lib. 7. locum duntaxat indicabo. φιλήδονον δὲ οἱ ποιηταὶ καὶ τὸν ἀρχαῖον φασὶ γενέσθαι Τάνταλον, &c. qui locus non longè abeſt à principio.

inhians] ſemper cupiens, etiam ſi tot rebus abundes.

& tanquam parc. ſ.] impellit te immenſa cupiditas, atque auaritia vt tot, ac tantis bonorum aceruis parcas tanquam ſacris: aut, ut ijs ita delecteris, ut inani pictura. ſic ſaty. III. lib. 2. *Qui nummos, aurumq; recondit neſcius uti Compoſitis, metuensq; uelut contingere ſacrum?* & ſaty. IIII. huius lib. *ne quid Summa deperdat metuens.*

Neſcis quò val. n. q. p. vſum?] legendum cum interrogatione, & *quò ualeat*, non *quid ualeas*. ſic enim lib. manuſcr. Vat. II. Faer. Torn. quò autem, id eſt, ad quam rem, uel ad quem uſum.

adde, Queis hum. ſ. d.] id eſt, adde ea, quibus ſibi negatis humana natura ſit doliturа: uel ita, adde ea, quibus natura humana ſine dolore, & interitu carere non poſſit: uidelicet quæ ſunt neceſſaria. Plato lib. octauo de rep. neceſſarias quaſdam cupiditates ponit, eaſq; ita definit: ἅς τε οὐκ ἂν οἷοί τ' εἶμεν ἀποτρέψαι, καὶ ὅσαι ἀποτελούμεναι ὠφελοῦσιν ἡμᾶς, Τούτων γὰρ ἀμφοτέρων ἐφίεσθαι ἡμῶν τῇ φύσει ἀνάγκη, id eſt, quas nulla ratione propulſare poſſimus: & quæcunque cum explentur, nobis proſunt. Nam has res vtraſque concupiſcere noſtræ

naturæ neceſſarium eſt. Atque Epicurus quidem ita propemodum, vt Plato, partiebatur cupiditates, vt ſcribit M. Tull. lib. 1. de finib. *Nam unum genus ponebat earum cupiditatum, quæ eſſent & naturales, & neceſſariæ: alterum, quæ naturales eſſent, nec tamen neceſſariæ: tertium, quæ nec naturales, nec neceſſariæ: quarum ea ratio eſt, ut neceſſariæ, nec opera multa, nec impenſa expleantur. ne naturales quidem multa deſiderant, propterea quod ipſa natura diuitias, quibus contenta eſt, & parabiles, & terminatas habet. Inanium autem cupiditatum nec modus ullus, nec finis inueniri poteſt.*

malos fures] malos eſt epithetum perpetuum, non diſcretionis. vt ſat. VI. huius lib. *mala luſtra.* & ſaty. III. lib. 2. *ambitione mala.*

Ne te compilent] ne tua furentur. *compilare* (inquit Feſtus) *eſt cogere in vnũ*, & condere, ex quo furari. M. Tull. lib. de orat. 2. *Cum C. Fabricio P. Cornelius, homo, ut exiſtimabatur, auarus & furax, ſed egregie fortis, & bonus Imperator, gratias ageret, quod ſe homo inimicus conſulem feciſſet, bello præſertim magno, & graui: Nihil eſt quod mihi gratias agas (inquit) ſi malui compilari, quam venire.* Idem 1. lib. accuſ. *quaſi verò id cupiditate defendendæ nobilitatis, aut ſtudio partium feceris, ac non apertiſſime Conſulem, exercitum, prouinciamque compilaris.* Horat. vltimo huius ſaty. verſu. *ne me Criſpini ſcrinia Lippi Compilaſſe putes.*

horum Semper ego op.] ego quidem his bonis ſemper carere potius, quam ea habere velim. *pauperrimus bonorum* autem, ſic dixit, vt ſaty. III. lib. 2. *Pauper Opimius argenti poſiti intus, et auri.*

condoluit] doluit. nam condolere pro eo, quod Græcis eſt *συναλγεῖν*, aut *συμπάσχειν*, non eſt Latinum. M. Tull. Tuſcul. 1. *nos, ſi pes condoluit, ſi dens: ſed fac totum dolere corpus, ferre non poſſumus.*

tentatum frigore] ſic alibi, *tentari morbo.* vt epiſt. ad Numicium. *Si latus, aut renes morbo tentantur acuto.* ſic & M. Tull. lib. 4. Tuſcul. *animi valentes morbo tentari non poſſunt, corpora poſſunt.* frigus hoc loco propriè poſitum: alias pro morte tranſlatè. vt ſaty. 1. libr. 2. *et maiorum ne quis amicus Frigore te feriat.*

lecto te afflixit] afflixit reperi ſcriptum in codic. calamo exaratis, Iannoct. Faer. Torn. duob. Vatic. Rainunt. Card. affligere autem eſt ad terram deijcere. de quo verbo vide annot. ad illum locum. *Atque affigit humo diuinæ particulam auræ.* ſat. II. libr. 2. Præterea nomen, *caſus*, quod antecedit, hanc lectionem confirmat. Sic enim M. Tull. loquitur epiſt. ad Dolab. lib. 9. *Vel meo ipſius interitu mallem litteras meas deſiderares, quam eo caſu, quo ſum grauiſſimè afflictus.* Idẽ in Timæo. *Poſtremo ne quis morbus eum poſſit, aut ſenectus affligere.* &c. Adde quod affligere lecto, id eſt, ad lectum, ſic dictum ab Horat. vt ab Eurip. Oreſte, *πόσον χρόνον δ᾽ ἐν δεμνίοις πέπτωχ᾽ ὅδε.* Id eſt, quampridem iſte ad lectum afflictus eſt? ſeu, vt propius accedam ad vim verbi Græci, ad lectum decidit? vel vno verbo, decubuit?

habes, qui Aſsid. ſom. par.] hæc ſunt accipienda *εἰρωνικῶς*, & ſine interrogatione legenda.

vt te Suſcitet] iacentem, & afflictũ erigat. ſententia hæc eſt. vt medicus ille ab vxore, aut aliquo tuorum arceſſitus te morbo affectum, atque afflictum excitet, id eſt, ſanum faciat, recreet.

& reddat natis, car.] quibus te propemodum morbus ademerat.

Non vxor ſal.] tollit, ac remouet, quod paulo ante diſſimulanter conceſſerat.

argento poſt omnia ponas] perſpicuè verbum compoſitum *poſtponas* diuiſit.

vt ſi quis aſellum, &c.] quod eſt, indocilem docere, aut aliquid alteri ſuadere, quod ille nunquam ſit facturus. Aſinus enim ſuapte natura tardus eſt,

atque

atque ad curſum ferè ineptus. inde natus eſt locus ille apud Ariſtoph. in auibus *ὄνος ὄρνις*, id eſt, aſinus auis. campo autem hoc loco excudendum curaui libros ſe è omnes veteres ſecutus.

Denique ſit finis quærendi] tempus enim eſt quærendi, tempus vtendi ac fruendi quæſitis, vt ſup. eadem ſat. *& illis utitur ante Quæſitis.* ſic epiſtola ad Lollium lib. I. *certum uoto pete finem.* & ſatyr. VI. lib. 2. *nihil amplius oro Maia nate, niſi ut propria hæc mihi munera faxis.* Theognis homo alioqui in ferenda paupertate molliſſimus, infinitum quærendi ſtudium acriter inſectatur, & magnopere reprehendit, atque improbat his verſibus, Πλούτου δ' οὐδὲν τέρμα πεφασμένον ἀνθρώποισιν. Οἳ γὰρ νῦν ἡμῶν πλεῖστον ἔχουσι βίον, Διπλάσιον σπεύδουσι. τίς ἂν κορέσειεν ἅπαντας; Χρήματα τοῖς θνητοῖς γίνεται ἀφροσύνη. quanquam Ariſtoteles primo libro de rep. hos verſus Soloni aſcribit.

Vmidius] ſic ſcriptum eſt in omnibus ferè lib. manuſcr. in vno tamen *Vmmidius.*

diues, Vt metir. n.] ita diues, vt metiretur nummos, non numeraret. multitudinem numeramus: magnitudinem, eaq́; quæ ita minuta ſunt, vt numerari vix poſſint, qualia ſunt legumina, fruges, bacæ arborum & ſimilia, metimur: res, quæ pondere conſtant, pendimus. tantæ igitur erant huius diuitiæ, vt eſſent innumerabiles, eſſetque neceſſe ei, qui æſtimare vellet, modiis metiri. Quòd autem reperitur apud M. Tull. & alios *magnus frumenti, uini, & ſimilium numerus,* id ita accipiendum eſt, quaſi diceret, magnus modiorum frumenti, & magnus amphorarum, ſimiliumque vaſorum vini numerus.

ſupremum] extremum, vt epiſt. ad Alb. Tibullum lib. I. *Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.*

liberta] vel vxor, vel concubina, quod vtrunque licebat iure ciuili.

Diuiſit medium] in duas parteis dimidias diuiſit.

fortiſsima Tyndaridarum] hanc libertam, quæ patronum, eundemque virum ſuum occiderit, alteram Clytemneſtram eſſe fingit propterea quod Clytemneſtræ facinus ſit imitata. Itaque eam, quaſi Clytemneſtram, Tyndaridarum fortiſſimam nominat. Tyndaridæ autem intelligendi ſunt Tyndari liberi, Caſtor, & Pollux, Helena, Phœbe, Clytemneſtra. Nam quamuis Tyndaridæ propriè dicantur Caſtor, & Pollux. Clytemneſtra verò & Helena Tyndarides, tamen maſculorum appellatione continentur & fœminę. Notum eſt autem Agamemnonem è bello Troiano reuerſum, iam iamque pedem domum inferre conantem, ab Aegiſto & vxore Clytemneſtra inſidiis exceptum & interfectum eſſe.

Quid mi igitur ſuades?] quid igitur me facere iubes? inquit auarus, quo modo me viuere vis? profuſè ne ac ſumtuoſè? Non celabo lectorem reperiſſe me ſcriptum in duob. cod. antiquis *Quidne igitur.*

Mænius] homo luxurioſus & profuſus. de quo epiſtol. ad Vallam libro I. *Mænius ut rebus maternis, atque paternis.* alij legunt Næuius, de quo ſat. II. lib. 2. *nec ſic, ut ſimplex Næuius, unctam Conuiuis præbebit aquam.*

Nomentanus] fuit hic quoque luxurioſus & profuſus nepos. de quo ſatyr. III. lib. 2. *Tu Nomentanum, tu ne ſequerere Cicutam.* & ibid. *Nunc age luxuriam, & Nomentanum arripe mecum.* Nomentanus autem à Nomento oppido appellatus eſt cognomento, cum ei Caſſio nomen eſſet.

pergis pugnantia ſecum Fr. adu.] reſpondet Horatius: pergis res inter ſe contrarias, conferre & comparare inter ſe? vel committere? vt ſit tralatio ducta à gladiatoribus. ſat. VII. hoc lib. *uti non Compoſitus melius cum Bitho Bacchius.* duo. n. ſunt vitia maximè inter ſe pugnantia, profuſio, ſeu luxuria: auaritia,

ſeu

ſeu immodica parſimonia, & immunditia. Hanc dubitationem & controuerſiam eleganter decidit, ac dirimit Theognis: qui, poſteaquàm incertum eſſe oſtendit quàm diu victuri ſimus, eoq; difficile eſſe iudicare vtrum ſit potius, tenuiter'ne & parcè, an ſumtuosè, profusè, & libidinosè viuere: itaq; ſe quodammodo in triuio ſtare: alium enim ſe vidiſſe quantumuis diuitem, præparcum tamen, atque aridum: omnia ventri & neceſſarijs cupiditatibus denegantem: eundemq; in medio vitæ curſu extinctum: eius bona denique ad heredem inſperatum, indignum, atque ignotum delata: alium itidem copioſum ac locupletem, omnia ventri & libidinibus largientem & gratificantem, breui bonis ſuis conſumtis ac diſſipatis, ad egeſtatem & mendacitatem redactum eſſe: ſubiungit ad extremum, optimum ac tutiſſimum eſſe ſumtus facere copijs & facultatibus rei familiaris conſentaneos atque æquales. verſus Theognidis ſunt hi,

Ἐν τριόδῳ ἕστηκα, δύ' εἰσὶ πρόσθεν ὁδοί μοι. Φροντίζω τούτων ἥντιν' ἴω προτέρην. Εἰ μηδὲν δαπανῶν τρύχω βίον ἐν κακότητι, Ἢ ζώω τερπνῶς ἔργα τελῶν ὀλίγα. Εἶδον μὲν γὰρ ἔγωγ', ὃς ἐφείδετο, κ' οὔποτ' γαστρὶ Σῖτον ἐλευθέριον πλούσιος ὢν, ἐδίδου· Ἀλλὰ πρὶν ἐκτελέσαι, κατέβη δόμον Ἄϊδος εἴσω, Χρήματα δ' ἀνθρώπων οὐ ἐπιτυχὼν, ἔλαβεν· Ὥστ' ἐς ἄκαιρα πονεῖν, καὶ μὴ δόμεν, ᾧ κ' ἐθέλοι τις· Εἶδον δ' ἄλλον, ὃς ᾗ γαστρὶ χαριζόμενος, Χρήματα μὲν διέτριψεν· εἶπη, διάγω φρένα τέρψας· Πτωχεύει δὲ φίλους πάντας, ὅπου τιν' ἴδῃ. Οὕτω Δημόκλεις κατὰ χρήματ' ἄριστον ἁπάντων Τὴν δαπάνην θέσθαι, καὶ μελέτην ἐχέμεν.

vappam] hominem omnia profundentem, nullius bonæ frugi, nequam, ad nullam rem utilem. tralatio ducta à uino corrupto. uappa enim uinum eſt, quod degenerauit à bonitate, & natura uini.

Eſt inter Tanaim q.ſ.] Tanaim quidem ſpadonem fuiſſe aiunt, libertum Mæcenatis. Viſellij autem ſocerum non nominatum, hernia laboraſſe.

modus] mediocritas, *μέτρον, μέσον*.

Quos vltra, citraque n.c.] certi ſunt fines, intra quos rectum conſiſtit: ultra autem, aut citra hos fines conſiſtere non poteſt.

rectum] *τὸ ὀρθὸν*, quo nomine ſæpe utitur.

Illuc, vnde abij, r.] eò, unde degreſſus ſum, reuertor.

nemon' vt auarus ſe pr.] itàne fieri oportet, ut nemo auarus ſe ſatis unquam beatum putet: ſed alienum uitæ inſtitutum pluris faciat, quàm ſuum? & quòd alius rem ſuam melius gerat, quàm ipſe ſuam, contabeſcat?

Sic feſtinanti ſemper locupl.] ſic ad diuitias ampliores contendenti, ſemper aliquis locupletior impedimento eſt, quo minus ſuis bonis, ac fortunis contentus ſit. illud *ſic* autem coniungendum cum participio *feſtinanti*, non cum uerbo obſtat.

Vt, cum carceribus m.] Docet à ſimili quam miſerum, atque infinitũ ſit auari ſtudium. Quemadmodum (inquit) in ludis Olympicis compluribus quadrigis certamen ineuntibus, & iam dimiſſis è carceribus, is auriga, qui ſecundo, aut tertio loco currit, poſteriores quadrigas, & eas, quas præterijt, ne reſpicit quidem: ſed eas tantùm, quæ antecedunt, & à quibus ſuperatur, ſpectat, eiſque inſtat, id eſt, eas proximè inſequitur, ut aſſequatur primùm, deinde ſuperet: ita homo rei amplificandæ ſtudio ſupra modum deditus, quem auarum appellamus, non ſolet ſe cum minus diuitibus comparare, ut, cùm eos à ſe ſuperatos cogitet, quærendi finem faciat: ſed cum locupletioribus, ut totam uitam in quærendo & congerendo conſumat, nunquam autem rebus quæſitis fruatur.

Inſtat equis aur. ſuos vinc.] inſequitur proximè equos antecedentes. ſic ſuprà epiſt. ad Loll. lib. 1. *nec præcedentibus inſta*.

prete-

præteritum] quem prꝑterijt, ac ſuperauit.

Cedat vti conuiua ſatur] ſic Lucretius lib. 3. *Cur non, ut plenus uitæ conuiua recedis?*

Criſpini] Philoſophi Stoici, de quo Satyra vi. lib. 2. *Dum, quæ Criſpini docuit me ianitor, edo.* & ſaty. iii. huius lib. *neque te quiſquam ſtipator, ineptum Præter Criſpinum ſectabitur.* & ſaty. iiii. *ecce Criſpinus minimo me prouocat.* ſcripſit hic verſus numero quidem multos, pondere autem leues.

S A T Y R A 2.

AMBVBAIARVM collegia, pharmacopolę,
Mendici, mimę, balatrones, hoc genus omne,
Mœſtum, ac ſollicitum eſt cantoris morte Tigelli.
Quippe benignus erat. contrà hic, ne prodigus eſſe
Dicatur, metuens, inopi dare nolit amico,
Frigus quo, duramq́ue famem depellere poſſit.
Hunc ſi percuncteris, aui cur, atque parentis
Prꝑclarum ingrata ſtringat malus ingluuie rem,
Omnia conductis coemens obſonia nummis:
Sordidus, atque animi quòd parui nolit haberi;
Reſpondet. laudatur ab his, culpatur ab illis.
Fuſidius vappæ famam timet, ac nebulonis,
Diues agris, diues poſitis in fœnore nummis.
Quinas hic capiti mercedes exſecat: atque,
Quanto perditior quiſque eſt, tanto acrius urget.
Nomina ſectatur modò ſumta veſte uirili
Sub patribus duris tironum. maxime, quis non,
Iupiter, exclamet, ſimulatque audiuit? at in ſe
Pro quæſtu ſumtum facit. hic? uix credere poſſis,
Quàm ſibi non ſit amicus: ita ut pater ille, Terenti
Fabula quem miſerum nato uixiſſe fugato
Inducit, non ſe peius cruciauerit, atque hic.
Si quis nunc quærat, quò res hæc pertinet? illuc,
Dum uitant ſtulti uitia, in contraria currunt.
Malchinus tunicis demiſſis ambulat: eſt, qui
Inguen ad obſcenum ſubductis uſque facetus:
Paſtillos Ruſillus olet: Gorgonius hircum.
Nil medium eſt. ſunt, qui nolint tetigiſſe, niſi illas,
Quarum ſubſuta talos tegat inſtita ueſte.
Contrà, alius nullam, niſi olenti in fornice ſtantem.
Quidam notus homo cum exiret fornice: macte

Virtute

Virtute eſto,inquit ſententia dia Catonis.
Nam ſimulac uenas inflauit tetra libido:
Huc iuuenes æquum eſt deſcendere: non alienas
Permolere uxores. nolim laudarier,inquit,
Sic me,mirator cunni Cupiennius albi.
Audire eſt operæ pretium, procedere rectè
Qui mœchis non vultis,vt omni parte laborent:
Vtque illis multo corrupta dolore uoluptas,
Atque hæc rara,cadat,dura inter ſæpe pericla.
Hic ſe præcipitem tecto dedit: ille flagellis
Ad mortem cæſus: fugiens hic decidit acrem
Prædonum in turbam: dedit hic pro corpore nummos:
Hunc perminxerunt calones. quin etiam illud
Accidit, ut cuidam teſteis, caudamque ſalacem
Demeteret ferrum: iure omnes: Galba negabat.
Tutior at quanto merx eſt in claſſe ſecunda?
Libertinarum dico: Salluſtius in quas
Non minus inſanit, quàm qui mœchatur. at hic ſi,
Qua res, quà ratio ſuaderet: quaque modeſtè
Munifico eſſe licet,uellet bonus; atque benignus
Eſſe: daret quantùm ſatis eſſet: nec ſibi damno,
Dedecorique foret: uerùm hoc ſe amplectitur uno:
Hoc amat, & laudat: matronam nullam ego tango.
Vt quondam Marſæus amator Originis,
Qui patrium mimæ donat fundumque,Laremque:
Nil fuerit mi,inquit, cum uxoribus unquam alienis.
Verùm eſt cum mimis: eſt cum meretricibus: unde
Fama malum grauius, quàm res, trahit. an tibi abundè
Perſonam ſatis eſt,non illud,quicquid ubique
Officit, euitare? bonam deperdere famam,
Rem patris oblimare,malum eſt ubicunque quid inter-
Eſt in matrona, ancilla,pecces ne togata?
Villius in Fauſta Syllæ gener,hoc miſer uno
Nomine deceptus,pœnas dedit uſque,ſuperque,
Quàm ſatis eſt,pugnis cæſus, ferroque petitus,
Excluſus fore,cum Longarenus foret intus.
Huic ſi mutonis uerbis mala tanta uidentis
Diceret hæc animus: quid uis tibi? nunquid ego à te
Magno prognatum depoſco conſule cunnum,
Velatumque ſtola, mea cum conferbuit ira?

Quid

Quid reſponderet? magno patre nata puella eſt.
At quanto meliora monet, pugnantiaque iſtis,
Diues opis natura ſuæ: ſi tu modò rectè
Diſpenſare uelis: ac non fugienda petendis
Immiſcere? tuo uitio, rerum ne labores,
Nil referre putas? quare, ne pœniteat te,
Deſine matronas ſectarier: unde laboris
Plus haurire mali eſt, quam ex re decerpere fructus:
Nec magis huic inter niueos, uiridei ſq; lapillos,
Sit licet hoc Cherinte tuum, tenerum eſt femur, aut crus
Rectius: atque etiam melius perſæpe togatæ.
Adde huc quòd mercem ſine fucis geſtat: apertè
Quod uenale habet, oſtendit: nec, ſi quid honeſti eſt,
Iactat, habetque palam: quærit, quo turpia celet.
Regibus hic mos eſt: ubi equos mercantur, opertos
Inſpiciunt, ne, ſi facies (vt ſæpe) decora,
Molli fulta pede eſt: emtorem inducat hiantem,
Quòd pulchræ clunes, breue quòd caput, ardua ceruix.
Hoc illi rectè: ne corporis optima Lynceis
Contemplere oculis: Hypſæa cæcior, illa,
Quę mala ſunt, ſpectes. o crus, o brachia: verùm
Depygis, naſuta, breui latere, ac pede longo eſt.
Matronę, præter faciem, nil cernere poſſis,
Cetera, ni Catia eſt, demiſſa ueſte tegentis.
Si interdicta petes, uallo circundata, (nam te
Hoc facit inſanum) multæ tibi tum officient res:
Cuſtodes, lectica, ciniflones, paraſitæ,
Ad talos ſtola demiſſa, & circundata palla:
Plurima, quæ inuideant purè apparere tibi rem.
Altera nil obſtat Cois tibi: pœne uidere eſt,
Vt nudam: ne crure malo, ne ſit pede turpi:
Metiri poſſis oculo latus. an tibi mauis
Inſidias fieri, pretiumque auellier antè,
Quàm mercem oſtendi? lèporem uenator ut alta
In niue ſectatur: poſitum ſic tangere nolit:
Captat, & apponit. meus eſt amor huic ſimilis: nam
Tranſuolat in medio poſita, & fugientia captat.
Hiſcè ne uerſiculis ſperas tibi poſſe dolores,
Atque æſtus, curaſque graueis e pectore pelli?
Nonne cupidinibus ſtatuit natura modum? quem,

Quid latura ſibi, quid ſit dolitura negatum,
Quærere plus prodeſt, & inane abſcindere ſoldo.
Num, tibi cum fauces urit ſitis, aurea quæris
Pocula? num eſuriens faſtidis omnia præter
Pauonem, rhombumque: tument tibi cum inguina, num, ſi
Ancilla, aut uerna eſt preſtò puer, impetus in quem
Continuò fiat, malis tentigine rumpi?
Non ego: nanque parabilem amo Venerem, facilemque.
Illam poſt paulo: ſed pluris, ſi exierit uir:
Callis hanc Philodemus ait: ſibi, quæ neque magno
Stet pretio, neque cunctetur, cum eſt iuſſa uenire,
Candida, rectaque ſit: munda hactenus, ut neque longa,
Nec magis alba uelit, quàm det natura, uideri.
Hæc ubi ſuppoſuit dextro corpus mihi læuum:
Ilia, & Aegeria eſt: do nomen quodlibet illi.
Nec uereor ne, dum futuo, uir rure recurrat:
Ianua frangatur: latret canis: undique magno
Pulſa domus ſtrepitu reſonet: uepallida lecto
Deſiliat mulier: miſeram ſe conſcia clamet:
Cruribus hæc metuat: doti deprenſa: egomet mi.
Diſcincta tunica fugiendum eſt, ac pede nudo:
Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama.
Deprendi miſerum eſt: Fabio uel iudice uincam,

COMMENTARII.

Ambubaiarum coll.] Ambubaias, mulieres fuiſſe impudicas, & infames, ſuſpicari licet: unde ſint appellatæ, non eſt facile diuinare. utitur hoc nomine Suet. in Nerone. *Cænitabat nonnunquam, & in publico, naumachia præcluſa, uel Martio campo, uel Circo maximo, inter ſcortorum totius urbis, ambubaiarum miniſteria.* à Baijs fortaſſe, & uoce peregrina ſunt nominatę: ſeu potius ab an uel am, quòd eſt circum, & Baijs.

balatrones] Balatronem nomen cuiuſdam nepotis, aut paraſiti fuiſſe quidam putant. Horat. ſatyra ult. lib. 2. *cum Seruilio Balatrone*: ab eoque huiuſmodi ordinis & ingenij homines ita eſſe appellatos; alij balatrones à barathro dictos eſſe, quaſi barathrones. Sex. Pompeius Feſtus ſcribit balatrones, & blateas eſſe bullas luti ex itineribus: uel, quod de calceamentorum ſoleis eraditur.

cantoris morte Tigelli] Tigellium Hermogenem Sardum commemorat etiam in ſaty. III. huius libr. *Sardus habebat Ille Tigellius hoc.* & IX *Inuideat quod & Hermogenes, ego canto* & X. *Demetri, teq; Tigelli, Diſcipularum inter iubeo plorare cathedras.* & iterum tertia huius libr. *Vt quamuis tacet Hermogenes, cantor tamen, atque optimus eſt modulator.* Eundem puto ſignificari à M. Tullio epiſtola ad Fab Gallum libr. VII. his uerbis, *Ille autem* (nempe Phamea) *qui ſciret ſe nepotem bellum tibicinem habere, & ſat bonum cantorem, diſceſſit à me, ut mihi uidebatur,*

debatur, iratior. Habet Sardos uenaleis alium alio nequiorem. per nepotem Phameę tibicinem,& cantorem,hunc Hermogenem Tigellium (inquam) ſignificari arbitror.

benignus erat] id eſt, beneficus & liberalis, ut infrà eadem ſatyra *at hic, ſi Qua res,qua ratio ſuaderet,quaq; modeſte Munifico eſſe licet,uellet bonus,atque benign..s Eſſe*, &c. uide annot. ad Od. xvii.lib.i.

inopi dare n a.] amico inopi id dare nolit,quo frigus,&c.

Præclaram ingrata ſtringat.m.] id eſt,cur ampliſſimas à maioribus ſuis relictas fortunas comedat,ac deuoret, &c. ego puto idem dictum eſſe Latinè ab Horatio,quod à Gręcis dicitur σφαῖραν ποιῆσαι τὴν οὐσίαν. id eſt,ex patrimonio ſuo pilam,aut pilulam facere. Athenæus lib.4.δειπνοσ. ἕνα μὲν οὖν ἄσωτον μνημονεύει Ἄλεξις ἐν Κνιδίᾳ· Διόδωρος ὁ πίτριπτος ἐν ἔτεσιν δύο σφαῖραν ἀπέδειξε τὴν πατρῴαν οὐσίαν, οὕτως ἰταμῶς ἅπαντα κατεμασήσατο. Idem in Phędro. Σχολὴ γε νὴ τὸν ἥλιον,σχολῇ λέγεις,Ἐπιχαρμίδης ὁ μικρὸς ἐν πένθ' ἡμέραις Σφαῖραν ἐποίησεν τὴν πατρῴαν οὐσίαν, Οὕτω συνεστρόγγυλεν ἰταμῶς καὶ ταχύ. idem ferè ualet illud,quamuis alio modo dictum, epiſt. ad Vallam lib.i. *ubi omne Verteras in fumum,& cinerem.*

conductis nummis] fænori acceptis. ex quo fænus mox ab eodem merces nominabitur.

animi parui] puſilli animi, μικρόψυχος, ſat. prox. ſeq. *Dij bene fecerunt, inopis me, quidq; puſilli Finxerunt animi.*

vappę] hominis omnia ſua effusè largientis,ac perditi, vt dixi ſuperiore ſatyra.

Diues agris, diues] hic verſus reperitur etiam in libro ad Piſones de arte poetica.

Quinas hic capiti mercedes] id eſt, quinas vſuras. ſi vſuræ ſint ſemiſſes, quinæ vſurę ſemiſſes quadrageſimo menſe æquabunt ſortem: ſi centeſimæ, viceſimo. Itaque finge me ab hoc improbiſſimo fæneratore centum aureos fænori accepiſſe, & quinas centeſimas in ſingulos menſeis promiſiſſe: viceſimo menſe ſors æquabitur. ſunt enim ſoluendi in ſingulos menſes aurei quini. finge me quinas ſemiſſes promiſiſſe: quadrageſimo menſe vſuræ ſortem æquabunt. Nam duo aurei cum dimidio, in vnumquemque menſem vſuræ nomine erunt ei numerandi. *exſecat* autem excudendum curaui, ſecutus auctoritatem vnius Vatic. Rainuntij Card. Iann. Faer. Torneſ. quod interpretor,demit, detrahit, deducit.

capiti] ſorti, τῷ κεφαλαίῳ.

Quanto perditior quiſque] quanto quiſque eſt luxurioſior,& ἀσωτότερος, tanto fænerator ille grauiores ei vſuras imponit.

Nomina ſect. &c.] nomina ſectatur adoleſcentulorum, qui nuper admodum ſumſerunt virilem togam: quorum ſciat duros, & præparcos eſſe patres,id eſt,quos ſciat à patribus ſuis nihil, aut parum admodum abradere,atque exprimere poſſe ad cupitates ſuas explendas. quærit filiosfamilias admodum adoleſcentes,qui modò virilem togam ſumſerunt,quibus pecuniam grandi fænore pacto expenſam ferat. notum eſt *nomen* vſurpari & pro eo,quod nobis debetur. & pro eo, quod alijs debemus. vterque enim & creditor & debitor *nomina facere* dicitur, cum hic refert in codicem nomen creditoris, ille debitoris.

at in ſe Pro quęſtu.] dicet fortaſſe aliquis, hunc fæneratorem ſumtus facere, quæſtui pares, & conuenientes: minimè, minimè verò: immò tenuiſſimè, & ſordidiſſimè viuit, ſeſeque miſerandum in modum excruciat. cum in

vulgatis cod. legeretur *at ipſe*, ego ex fide cod. Rainunt. Card. Faern. vnius Vatic. *in ſe* repoſui. Eſt autem in ſe facere ſumtum, ea emere, quę ſibi ſint ad victum, cultumque neceſſaria.

hic vix cred. poſſ.] infirmat, & remouet, quod obiectum fuerat.

Quàm ſibi non ſit amicus] quàm ſit ſibi inimicus, atque infeſtus, dum Genium ſuum defraudat: dum omnia non ſolùm iucunda, verum etiam neceſſaria naturæ denegat.

pater ille] Menedemus ſeipſum excrucians: ex quo dicta eſt *ἑαυτὸν τιμωρούμενος* comœdia.

Malthinus] exiſtimant complures hic Męcenatem deſcribi, ac notari, propterea quòd ille, & diſcinctus ambulaſſe, & molliſſimè vixiſſe traditus ſit: Malthinum autem ab Horatio ficto nomine eſſe appellatum vel *ἀπὸ τῆς μάλθης*, quæ eſt pix cũ cera miſta: vel *ἀπὸ τοῦ μαλθακοῦ*, quod molle ſignificat. ego nõ puto Horatium, vſque eò vel improbum, vel imprudentem, vel maledicendi cupidum fuiſſe, vt ne Mæcenati quidem optimè de ſe merito, & gratioſiſſimo apud Auguſtum viro pepercerit. Veriſimilius mihi quidem eſt alium quempiam ſuæ ætatis confictо nomine ab eo deſignari, qui nimis longis, & demiſſis tunicis vteretur.

eſt qui Inguen ad obſ.] eſt alius multùm illi diſſimilis, qui tunicis vtitur breuioribus, & vix partes corporis inhoneſtas tegentibus.

facetus] ridiculus eſt: mouet riſum.

Poſtillos] panes rotundos, maſſas teretes, ex quibus ſuaues odores efflantur: quibus vtuntur mulieres, & viri mulierum ſimiles, nempe molles, ac delicati. Græci vocant *τροχίσκους*. hic verſus iteratur infra ſat. 4. huius libri.

hircum] vel odorem illum teterrimum, qui ſub alis eſſe ſolet: vel animal ipſum ſua natura peſſimè olens. vide ſuprà Od. x11. epod. *An grauis hirſutis cubet hircus in alis.*

niſi illas, Quarum ſubſ.] matronarum veſtitus hic erat: ſtola, & palla. infra ead. ſat. *Ad talos ſtola demiſſa, & circundata palla.* matronàs igitur ſignificat. aſſuebatur autem inſtita extremæ ſtolæ. Itaque per veſtem ſubſutam, pannum tenuem, ac mollem, ſeu latam faſciam ſignificari puto, quę nihil aliud eſt, quàm ipſa inſtita, id eſt, faſciola, quæ ſtolam ambibat.

macte Virtute] ſic ſæpe loquitur Liuius. vt lib. 10. *Tu quidem macte uirtute diligentiaq; eſto.* & Cic. Tuſcul. 1. *Macte uirtute. ego enim ipſe cum eodem ipſo non inuitus errauerim.*

inquit ſentent. dia Cat.] id eſt, inquit Cato. ſic Lucretius lib. 5. *Democriti quod ſancta uiri ſententia ponit*, id eſt, Democrit. Id. lib. 3. *Nec tam doctus equæ pullus, quàm fortis equi uis*, id eſt, fortis equus. & Horat. Od. xx1. lib. 3. *Narratur & priſci Catonis Sæpe mero caluiſſe uirtus.* cuius generis ſup. ad Od. v. lib. 3. plura collegimus exempla.

tetra libido] Venerea libido. ſic Catullus amorem *tetrum morbum* appellat. *Ipſe ualere opto, & tetrum deponere morbum. O dij reddite mi hoc pro pietate mea.*

Deſcendere] uerbo apto, & ſignificante uſus eſt. in locis enim depreſſis, & defoſſis erant: ganea: uidelicet ſub fornicibus. à quibus etiam fornices ganea ſunt appellata.

Permolere] corrumpere, adulterare, *μοιχεύειν* tralatio eſt. ſic & Theocrit. *Εἴπ' ἄγε μοι Κορύδων, τὸ γερόντιον ἦ ῥ' ἔτι μύλλει Τήναν τὰν κύανοφρυν ἐρωτίδα*; quem locum indicauit mihi Fuluius Vrſinus uir humaniſſimus.

mirator cunni Cupi] hic Cupiennius longè ab illo ſuperiore diſſidebat, ut pote qui matronas ſolas amaret, & miraretur.

albi] albati. quia matronę albatæ, id eſt, ſtola amictæ in publicum prodibant.

Andire eſt operæ pret.] incommoda, pericula, aduerſos denique caſus adulterorum enumerat. eſt operæ pretium (inquit) vobis, qui mœchis ſua flagitia ex ſententia ſuccedere non vultis, audire quo pacto hi omni ex parte malis omnibus exerceantur ac vexentur. Eſt autem imitatus Hor. verſus Ennianos. *Audire eſt operæ pretium, procedere recte Qui rem Romanam, Latiumq́, augeſcere vultis.* operę pretium, id dicimus, quod tanti eſt, quanti opera in eo inſumta: itaque operæ pretium facere, & inanem operam ſumere, planè ſunt contraria: &, cum ita loquimur, operæ pretium eſt audire, operę pretium eſt ſpectare, hoc ſignificamus non perditurum eum operam, qui audiat, neque eum qui ſpectet. M. Tull. lib. 2. accuſ. *Iam verò Cenſores quemadmodum in Sicilia iſto Pretore creati ſint, operæ pretium eſt cognoſcere.* Idem lib. 4. de finib. *at, quo utantur homines acuti argumento ad probandum, operæ pretium eſt conſiderare.* T. Liuius. 1. lib. ab vrbe cond. *facturus ne operæ pretium ſim, ſi a primordio urbis res populi Rom. perſcripſerim*, &c. Terent. in Andr. *Audireq́, eorum eſt operæ pretium audaciam.* Horat. epiſt. ad Auguſt. *Sed tamen eſt operæ pretium cognoſcere, quales Cuſtodes habeat*, &c. & ſat. 4. lib. 2. *Eſt operæ pretium duplicis pernoſcere iuris Naturam.*

dedit hic pro corp. num.] honeſto homines loco nati, & locupletes deprehenſi in adulterio, pretio ſeſe redimebant: humiles & pauperes non item, vt iam cognoſcemus. huiuſmodi pretia autem Homerus ὀδυσσ. θ. μοιχάγρια nominat, eo loco, vbi cantum illum Demodoci perſequitur de Marte, & Venere in adulterio deprehenſis, & à Vulcano tenuiſſima vinculorum textura irretitis.

Hunc perminxerunt cal.] id eſt, calones alium pręciderunt, ſeu prædicarunt. erat & alia pœna grauior in pauperes deprehenſos Athenienſibus vſitata, quam ῥαφανίδωσιν appellabant à verbo ῥαφανιδοῦν, quod eſt rhaphano podicem perfodere: quam Catullus deſcribit his verſibus ad Aurelium. *Ah, tum te miſerum, maliq́; fati, Quem attractis pedibus patente porta Percurrent raphaniq́; mugileq́;.* Ariſtophanes. Νεφ. Τίδ', ἢν ῥαφανιδωθῇ γε πειθόμενος, τέφρα τε τιλθῇ; ἕξει τινὰ γνώμην λέγειν τὸ μὴ εὐρύπρωκτος εἶναι;

vt cuidam teſtes, c. q́; ſal.] cum antea in omnibus libris impreſſis legeretur, quidam t. c. q́; ſ. d. ferro, ego à duobus codicibus manu exaratis admonitus, in quibus ſcriptum reperi *quoidam* coniecturam feci totum hunc locum ſic eſſe legẽdum, vt cuidam teſtes, caudamq́; ſalacem Demeteret ferrum: quæ quidem mea coniectura ita mihi vera, & certa videtur, vt neque quenquam in his litteris exercitatum à me diſſenſurum: neque loci huius ſententiam cuiquam obſcuram futuram putem.

caudamq́; ſalacem] penem. caudam turgentem nominatuit ſat. vii lib. 2. *turgentis uerbera caudæ.*

Galba] Seruius Galba iuriſconſultus, & idem adulter.

mœchatur] propriè hoc verbo vſus eſt, pro vxorem alienam, mulierem ingenuam adulterare.

Qua r. q.] qua ratione, &c. ſignificat eos, quoque eſſe reprehendendos, ac vituperandos, qui libertinas ita perditè amant, vt neque rei, neque exiſtimationi ſuæ parcentes, aut conſulentes, maximis iacturis, ſummoq́; dedecore, atque infamia earum complexus emant.

Munifico eſſe licet] ſic habent omnes ferè libri veteres. in his tres Vat. & Faer. Iann. Torn.

benignus] beneficus, liberalis. vt ferè ſemper. itemq́; bonus.

daret

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EM

daret quantum s.e.] daret intra modum, patrimonium ſuum non profunderet.

hoc ſe amplectitur vno] hoc vno ſe venditat: hoc vno ſibi placet: hoc vno ſe amat.

Originis] mimæ cuiuſdam nomen.

Nil fuerit mi (inquit)] hic Marſæus his verbis ſibi blandiebatur, ſuamq; hoc modo nequitiam, ac libidinem extenuabat.

Verum eſt cum m. e. c.] hęc iam ſunt Horatij, ita reſpondentis, quid tum poſteà, ſi te ab vxoribus alienis abſtines, cùm mimas, & meretrices impotentiſſimo amore perſequaris? quem quidem amorem fac tibi minus eſſe damnoſum: at eſt tibi turpior: grauioremq; tibi infamiæ notam inurit: multo autem maior exiſtimationis, & famæ, quàm rei viro bono habenda ratio eſt.

an tibi abunde P. ſ.] dicit non ſatis eſſe perſonam, cum qua adulterium committitur, nempe matronam, vitare: ſed operam prætereà dandam eſſe, vt exiſtimationi noſtræ conſulamus, & vt ne rem noſtram familiarem amoribus, & libidinibus exhauriamus. M. Tull. Phil. I. M. Antonio nimium mimæ cuiuſdam amorem maledicti loco obijcit his verbis. *Veniſti Brundiſium, in ſinum quidem, & complexum tuæ mimulæ. Quid eſt? num mentior? quam miſerum eſt, id negare non poſſe, quod ſit turpiſſimum confiteri?* hoc idem & Verri acc. lib. 5. *Huc Tertia illa producta per dolum, atque inſidias ab Rhodio tibicine, maximas in iſtius caſtris effeciſſe turbas dicitur, cum indignè pateretur uxor Cleomenis Syracuſani, nobilis mulier, itemq; Aeſchrionis honeſto loco nata, in conuentum ſuum mimi Iſidori filiam ueniſſe. Iſte autem Annibal, qui in ſuis caſtris uirtute putaret oportere, non genere certari, ſic hanc Tertiam dilexit, ut eam ſecum ex prouincia exportaret.*

Rem patris oblimare.] conſumere, perdere. verbum eſt à lima deductum.

pecces'ne] *pecces'ue* habent quidem libri veteres: ſed legendum tamen puto *pecces'ne*. & ita loquitur ſaty. VIII. *Cum faber incertus ſcamnum, faceret'ne Priapum.*

togatæ] matrona adulterij conuicta, ac damnata, vt quidam volunt. alij ſimpliciter meretricem interpretantur.

Villius in Fauſta Syllæ g.] Fauſta Fauſti Syllæ filia Annio Miloni nupſerat: quem Horatius hoc loco Longareni nomine videtur appellare. Nam quòd Porphirio, & Acro per Villium volunt Milonem ſignificari, per Longarenum, adulterum: id probare nullo modo poſſum, cùm alias ob cauſas, quas prętermitto, tùm quòd Horatius non exolueret id, quod promiſit, (promiſerat autem ſe expoſiturum, quantis incommodis afficiantur, quantisq; in periculis verſentur adulteri) ſi faceret Annium Milonem Fauſtæ virum domo ſua excludi, pugnis cædi, ferro peti: Longarenum autem adulterum impunè mœchari, & ex animi ſententia in ędibus Milonis eo inuito, ac malè multato cum Fauſta delicias facere. Itaque arbitror vel Milonem hoc loco Longarenum nominari, vt intelligamus Villium adulterum ad Fauſtam introire meditantem, & conantem, à Milone & eius ſeruis fuiſſe peſſimè acceptum: vel potius (quod quibuſdam placet) vtrunque, & Villium, & Longarenum fuiſſe adulterum: ſed Longareno benè proceſſiſſe: Villio verò infeliciter. neque quenquam mouere debet, quòd Villium Fauſti generum dicit. ita enim appellat non quòd reuera ſit Fauſti gener, ſed quòd eius filiam ſubigat, ac permolat: quemadmodum epiſtola ad Loll. lib. I. *ſponſos Penelopæ* appellat eos, qui proci erant, non ſponſi, eò quòd Penelopam ſibi quiſque vxorem exoptaret.

Excluſus fore] foris, & forem, & fore Terentio, Plauto, T. Liuio uſitata.

Ter.

Ter. Heaut. *Mane, mane. quid eſt quòd tam a nobis grauiter crepuit foris?* Plaut. Mil. glor. *Sed foris concrepuit hinc a uicino ſenis.* T. Liuius libr. 40. *forem ex ade Luna, quæ in Auentino eſt, ruptam tulit.*

Longarenus] alter adulter Villio felicior: ſeu, ut alij, Milo.

intus] εἴσω, ut loquuntur Græci, & ἐνδοῖ. Theocr. εἰδ. ιε. Συρακουσ. Ἐνδοῖ Πραξινόα; Ευ. Γοργὼ φίλα, ὡς χρόνῳ· ἐνδοῖ. ibid. Θαυμάζω μεγάλως, ὅτι μοι τὸ βρέφος μένει ἔνδον

Huic] Villio adultero, cui malè proceſſit.

mutonis] penis, caudę ſalacis, mentulę.

mala tanta] quibus tam malè mulcatur adulter.

animus] pars animi concupiſcens. τὸ ὀρεκτικὸν μόριον.

Magno prognatum dep. cos c. &c.] nobilem matronam, magnis maioribus prognatam, ſtolatam.

mea cum conferb.] cum tentigine rumpor.

Diues opis natura ſuæ] αὐταρκεῖς. ſuis opibus contenta.

tu ſi modo rectè] hęc coherent cum ſuperioribus, hoc ſenſu. Quanto rectius te monet natura rebus ad uictum, cultumque neceſſarijs cumulata, nihilque externum deſiderans, ſi modò tu fugienda cum expetendis confundere, ac permiſcere nolis? quidam libri habent, *ſi tu modò*: quę ſcriptura dulcior, & concinnior eſt.

tuo uitio, rerùm l.n.] atqui multùm intereſt utrùm quis ſuo, an rerum uitio laboret. exempli cauſa, qui ſitiens aquam in medio poſitam, ac paratam ſpernit, uinum uel capitis periculo deſiderat, ſuo uitio laborat: qui bibere non uult, niſi aureo poculo, ſuo uitio laborat: qui uerò pręclare ſecum agi putet, ſi aqua ſitim explere detur: ſed tanta inopia conflictatur, ut ne aqua quidem ſuppetat, is rerum uitio laborare dicendus eſt.

niueos, uirideſque lap.] id eſt, uniones, & ſmaragdos.

Sit licet hoc Cerinthe t.] licet ames matronas unionibus, & ſmaragdis, & auro collucentes. Nam ſic hunc locum intelligendum arbitror, *hoc*, nempe uniones, & ſmaragdos, & cetera ornamenta in matronis admirari, ijſque capi, & teneri.

geſtat] togata. mercem autem intelligi eam corporis partem, quam meretrix habet uenalem.

honeſti] pulchri, καλοῦ.

quærit.] repete negationem, hoc modo, nec, ſi quid pulchri habet, id oſtentat, ac præ ſe fert: deformitatem autem, aut uitium aliquod corporis occultat. Lucretius cõtrà ait hoc omnium mulierum impudicarum eſſe commune, ut ſua mala ſuos amatores, celare conentur: bona in promtu habeant, lib. 4. his uerbis. *Nec Veneres noſtras hoc fallit: quo magis ipſæ Omnia ſummopere eos uitæ proſcenia celant, Quos retinere uolunt, adſtrictoſq; eſſe in amore*, &c.

Regibus hic mos eſt, &c.] eandem cautionem, ac diligentiam in fęminis, quæ libidinis cauſa coluntur, uult adhiberi, atque in equis. Nam quemadmodum in equis pedum precipuè habenda ratio eſt, cauendumque ne capitis, & ceruicum pulchritudine capti, in pedibus, & tibijs, quæ maiorem curam deſiderant, ſimus negligentes: ſic in fœmina parum debet commouere prudentem amatorem (ſi quis amator prudens reperiri poteſt) facies, & forma: alia enim ſunt, quę longè maioris ſunt ponderis, quęque in re Venerea magis dominantur. Xenophon in libello περὶ ἱππικῆς ei, qui equum ſit emturus, pręcipit ut pedes primùm inſpiciat, & diligenter conſideret. Quemadmodum enim (inquit) ædium nullus vſus ſit, ſi partes earum ſuperiores admodum ſint ornatæ, magni-

magnificæ, affabrè factę: ſundamenta autem ſint uitioſa, malè materiata, ac ruinoſa: ſic & equus bellicus inutilis ab bellum futurus eſt, ſi ſit *κακόπους*, id eſt, pedibus uitioſis, etiam ſi cetera omnia eius membra ſint optima, ac præſtantiſſima. ſic in libr. de arte poetica, ſimilitudinem ſumit à Regibus. *Reges dicuntur multis urgere culullis, Et torquere mero, quem perſpexiſſe laborent, An ſit amicitia dignus ſi carmina condes, Nunquam,* &c. ſic M. Tull. frument. in ea parte, quæ eſt de decumano frumento. *Solere aiunt barbaros Reges Perſarum, ac Syrorum, plures uxores habere: his autem uxoribus ciuitates attribuere hoc modo: Hæc ciuitas mulieri redimiculum præbeat, hac in collum, hac in crines: ita populos habent uniuerſos non ſolum conſcios libidinis ſuæ, uerum etiam adminiſtros: eandem iſtius, qui ſe Regem Siculorum eſſe dicebat, licentiam, libidinemque fuiſſe cognoſcite.* qui locus Ciceronis (ut dicam ἐν παρόδῳ) uidetur è Platone petitus. Alcib. primo. mendoſè autem puto legi in quibuſdam libris, apertos, cum uideatur potius legendum *opertos*, ut habent cod. Vatican. 11. Iannoct. Torneſ. Librorum ueterum auctoritatem hac ratione adiuuare, & confirmare poſſum, quòd perſpicuè Horatius mulierem cũ equo comparat. Quemadmodum autem utile eſt ei, qui equum empturus eſt, opertum inſpicere: ne, dum caput, & ceruicem, & clunes, & ceteras partes corporis in promtu poſitas admiratur, cæcus ſit in pedibus conſiderandis, & ita fallatur: ſic intereſt amatoris, meretricis amore potius, quàm matronæ capi: quia meretrix, neque tegit eas partes, quas habet uenales, neque oſtentat eas, quę ſunt pulchriores.

inducat] decipiat, in fraudem impellat.

hiantem] inhiantem cupidum, capitis pulchritudine captum. quod accideret, ſi emeret apertum.

Quòd pulchræ clunes, &c.] hæc ſunt quæ cupidum equi emtorem inducere poſſunt. & ita deſcribitur pulcher equus à Virg. III. Georg. *illi ardua ceruix, Argutumque caput, breuis aluus, obeſaq; terga.* Itaque reges inſpiciunt opertos. animaduertendum, clunes ab Hor. uſurpari genere fęmineo, quod notat Non. Marcell.

ardua ceruix.] Xenoph. eo, quem ſuprà commemoraui, libro. ἀπὸ γε μὴν τοῦ στέρνου ὁ μὲν αὐχὴν αὐτοῦ μὴ, ὥσπερ κάπρου, προπετὴς πεφύκοι, ἀλλ' ὥσπερ ἀλεκτρύονος, ὀρθὸς πρὸς τὸν κεφαλὴν ἥκοι. Oppianus lib. I. κυνηγ. μετήορον, ὑψικάρηνον appellat, quo loco equum pulchrum deſcribit.

Hoc illi rectè, ne corporis, &c.] id eſt, hunc illi morem rectè inſtituerunt, ut ne quis uenuſtiſſimas corporis partes in equo acutiſſimè cernat, uitioſas autem, & imbecillas pręteręat.

Lynceis oculis] acutiſſimis. Idas, & Lynceus Apharei filij: quorum Lynceus minor natu tam acuta oculorum acie fuiſſe traditur, ut ea per denſos etiam querce torum truncos, ac ſtipites, atque adeò uſque ad inferos uim ſuam expromeret. uide Pauſan. Meſſen. de Lynceo Apoll. lib. I. Αργον. Λυγκεὺς δὲ καὶ ὀξυτάτοις ἐκέκαστο Ὄμμασιν, εἰ ἐτεόν γε πέλει κλέος, ἀνέρα κεῖνον Ῥηϊδίως καὶ νέρθε κατὰ χθονὸς αὐγάζεσθαι. Theocr. διοσκουρ. ἀκριβὴς ὄμμασι Λυγκεύς. & Pind. Νεμ. ειδ. ι κείνου γὰρ ἐπιχθονίων γένετ' ὀξύτατον ὄμμα. Ariſtoph. in Pluto. Βλέποντ' ἀποδείξω σ' ὀξύτερον τοῦ Λυγκέως. Eraſmus hic legit Lyncei, non Lynceis. ego vtranque lectionem probabilem eſſe puto: ſed hanc receptam magis Horatianam.

Hypſęa cæcior, &c.] cæcis oculis ea, quæ mala ſunt, cernas, id eſt, non cernas. tale eſt illud Od VII. lib. 3. *nam ſcopulis ſurdior Icari Voces audit adhuc integer.* Hypſęam mulierem conijcere licet cęcam fuiſſe, uel parum uidiſſe: nihil autem, præter coniecturam, comperti de ea habemus.

O crus,

O crus, o brachia] hę ſunt exclamationes admirationis plenæ, hominis togatas conſectantis potius, quàm matronas: & in togatis alia laudantis, ac probantis: alia improbantis: quæ quidem poteſtas cuiuis datur, cum in eis liceat reconditas corporis parteis ſpectare: quod idem non licet in matronis.

verum Depygis, n.b.] hæc improbat amator in togata. depygis eſt, quæ nates habet macras, graciles, & depreſſas: iccircò reiicienda. notæ ſunt contrà puellæ illæ *καλλίπυγοι*, id eſt, pulchris natibus, apud Athen. lib. 12. quæ cum eſſent pauperis patris filiæ, atque indotatę: non alio nomine pręclarè & ſplendidè fuerunt collocatæ, quàm quòd à duobus fratribus honeſto loco natis, *καλλίπυγοι* habitæ, & repertæ ſunt. ex quo templum Veneri poſuerunt: quam *καλλίπυγον* nominarunt. mulierem depygem *ὑπόλισπον* appellat Ariſtophanes. pyga nomen Gręcum eſt, quo nates ſignificantur. utitur eo infrà Horatius hac ſaty. in extr. *Ne nummi pereant, aut pyga, aut denique fama.* ex quo *πυγίζειν* uerbum obſcenum, quo utitur Theocritus. *εἰδ.* ε.

naſuta] naſus nimium longus in puella, aut muliere, non laudatur. Catull. *Salue nec minimo puella naſo*: nec pes longior. idem Catull. ibid. *Nec bello pede, nec nigris ocellis, Nec longis digitis.*

Matronæ, præter] id eſt, ex omnibus autem matronæ membris nullum pręter faciem aſpicere licet.

ni Catia eſt] hæc præter decorum ueſtitu breuiſſimo utebatur, ut crurum pulchritudinem in promtu haberet, atque oſtentaret. iccircò ab Horat. urbanè notatur.

Si interd.p.] ſi matronam amabis.

vallo circundata] difficilia expugnatu. tralatio ducta à re militari.

hoc] difficultas potiendi.

ciniflones] cinerarij, qui calamiſtris crines inurunt.

ſtola] ueſtis muliebris, ut diximus. M. Tull. Philip. II. *ſumſiſti uirilem togam, quam ſtatim muliebrem ſtolam reddidiſti.* ex quo Cęſar Caligula Liuiam proauiam ſuam, *Vlyſſem ſtolatum* nominare ſolebat, ſignificans eam mulierem eſſe aſtutiſſimam.

palla] hic appone diſtinctionis notam. Eſt autem palla mulieris honeſtioris veſtimentum, inquit Non. Marcellus.

Plurima] plurima denique alia, quę tibi obſtent, quo minus totum matronæ corpus planè, & purè abs te perſpici poſſit.

inuideant] tralatio eſt, obſtent, ac prohibeant, quo minus tibi res purè appareat.

Altera] togata, ſeu meretrix.

nil obſtat Cois tibi,] ſic mihi uidetur diſtinguendus hic locus: non, ut in vulgatis: in quibus diſtinctionis nota locatur poſt verbum *obſtat*. erant autem Coæ, vel vt alij volunt, Ceæ veſtes, tenuiſſimę, molliſſimæ, ac delicatiſſimę. à Co, vel Ceo inſula, vbi fiebant, ſic appellatę. Tibull. lib. 2. eleg. 3. *Illa gerat ueſtes tenues, quas fœmina Coa Texuit, auratas diſpoſuitq; uias.*

Metiri poſsit oculo latus] ita omnia habet in promtu, ut ſolo aſpectu, longòne, an breui ſit latere, iudicare poſſis.

pretiumq;] ſuprà dixit, eam apertè, quod uenale habet, oſtendere, & mercem ſine fuco geſtare. quocirca conuenienter nunc pretij nomine utitur.

leporem venator] uerba ſunt amatoris matronarum.

poſitum ſic] ſic appoſitum, id eſt, ſine curſu, & labore uenationis ſibi appoſitum: vel ita poſitum, vt manu capere poſſit: ſed priorem explicationem magis probo. ſic, accipiendum *δεικτικῶς*. vt Od. XI. lib. 2. *iacentes ſic temere.*

Captat, & apponit] hunc locum in omnibus libris, & manuſcriptis, & excuſſis deprauatum reſtitui, vnius litteræ immutatione facta, coniectura dũtaxat ad veram ſcripturam ductus, à nullis codicib. adiutus. miror autem tam manifeſtum mendum, vel vnquam admiſſum eſſe: vel ſemel admiſſum, tandiu in codicibus hæſiſſe. Ne longum faciam, huius loci ſic emendati hæc ſententia eſt. Quemadmodum (inquit amator matronarum) venator in medijs frigoribus altiſſimisque niuibus leporem ſectatur: quem, ſi ei ab alio captus, & ſine ipſius labore detur, atque apponatur, ne tangere quidem velit: nunc autem per niues, & frigora ſectatur, & captat, atque ita captum ſumma cum voluptate ſibi apponi iubet: ſic ego fœminas in medio poſitas, & meretrices ſperno: matronas, quæ non niſi cum labore, & periculo expugnantur, peto & perſequor. ita locutus eſt ſup. Od. 2. epod. *Pauidumque leporem, & aduenam laqueo gruem, Iucunda captat præmia.* & proximo verſu idem verbum vſurpat.

Hiſce ne verſiculis] loquitur nunc Horatius. & fortaſſe hæc verba locum errori, & errato dederunt.

Nonne cupidinibus. ſt. n. m.] id eſt, nonne cupiditates ſunt aliquæ naturales, eædemque à natura finitæ, ac terminatę?

quem, Quid latura ſibi, quid ſ. d.] id eſt, quem modum, ſeu finem cupiditatum vtilius eſt quærere, & ſuperuacaneas, minimeque neceſſarias cupiditates amputare, ſubaudiendum, quam cupiditates habere infinitas, minimeque neceſſarias. modus autem cupiditatum in eo poſitus eſt, vt expetamus ea, quæ natura deſiderat, & quibus ſine dolore carere non poteſt: ea non expetamus, quibus facile poteſt carere. hunc igitur locum ſic explico ſtudioſorum cauſa, quibus videri ſolet impeditus, atque implicatus. nonne cupiditatibus natura modum conſtituit, quem quærere, videlicet quid natura ſibi deeſſe ferre poſſit, quid ſit dolitura deeſſe, id eſt, qua re carere poſſit, qua non poſſit: & diſcernere inania, ac ſuperuacua à plenis & neceſſariis, vtilius eſt, quàm cupiditatibus inanibus, minimeque neceſſarijs ęſtuare.

Inane abſcindere ſoldo?] id eſt, inania ab iis, quæ ſunt plena, ac ſolida reſecare? inanis eſt cupiditas eſurienti, exempli cauſa, poſcere phaſianum, pauonem, acipenſerem, & ſimilia: inane eſt ſitienti, vinum Falernum, Calenum, Lesbium deſiderare: neceſſarius eſt eſurienti panis, ſitienti aqua: & harum rerum copia plena & ſolida eſt, illarum autem inanis. vide annotat ad illum locum: *adde, Queis humana ſibi doleat,* &c. ſaty. 1.

Num, tibi cum fauces v. ſ.] inductione probat cupiditates non neceſſarias eſſe circuncidendas, & reſecandas, neque eis eſſe vllo pacto obtemperandum, hoc modo: quis ſitiens mali ſiti enecari, quàm non ex quolibet vaſe bibere? quis eſuriens nolit alio cibo, quàm pauone, aut rhombo famem explere? Quis igitur libidine inflammatus, cum ei ſuppetat, & præſtò ſit ancilla, cuius complexu libidinis flammam reſtinguat, malit cupiditate rei venereæ excruciari, matronæ concubitum expetens, atque expectans, quàm pręſenti, & parato remedio vti?

faſtidis] faſtidioſe aſpernaris, ac reiicis, vt ſuprà Od. 1. lib. 3: *ſomnus agreſtium Lenis virorum, non humiles domos Faſtidit,* &c. epiſt ad Iul. Florum lib. 1. *Faſtidire lacus, & riuos auſus apertos.* & ſatyr. prox. *ſic nos debemus amici, Si quid ſit, vitium non faſtidire.*

tentigine rumpi] tentigo à tendendo eſt nominata. periculum eſt autem ne, quæ nimium tenduntur, rumpantur. hoc igitur periculum, atque hunc tentiginis dolorem, vt parabili & facili concubitu leuet, ac minuat, ſuadet. fœdum ac nefarium illud In Priapeijs. *Turpe quidem factu: ſed, ne tentigine rumpar,* &c.

parabilem

parabilem] quæ facile parari poteſt,& quæ paruo conſtat.

Illam poſt paulo,ſed pl.]id eſt,illam autem Venerem,ſeu mulierem,quæ mihi quærenti,quando veniam,aut quando ſit ipſa ventura,reſpondet,poſt paulo : aliás quærenti factura ne ſit mihi ſui corporis copiam, reſpondet ſe facturam, ſed pluris : aliás reſpondet, ſe mihi gratificaturam, ſi modo exierit vir : hanc(inquam) Philodemus ait Gallis eſſe relinquendam, ſeu dandam, tam caram,ac difficilem,(mala enim ſolemus hoſtibus,& inimicis precari,vt annotauimus ſup.ad Od.xxvii.lib.3.)ſibi autem optat eam,quæ,&c. Alij legunt Philo, demus,ait: quæ lectio videtur facilior quidem, & planior, verùm tamen prior altera probatur magis ab omnibus eruditis : & fortaſſe idē ſignificat Martialis lib.9 in eo epigr. cuius principium eſt *Hanc uolo, quæ facilis, quæ palliolata uagatur*, &c. ſequūtur hi verſus *Poſcentem nummos ac grandia uerba ſonantem Poſſideat craſſi mētula Burdegali*.vocem *Gallis*,alij explicant ita, vt intelligantur Cybeles ſacerdotes, quia cum illi ſint euirati, facilius ferre moram poſſunt.in quibuſdam exemplaribus antiquis ſcriptum eſt *poſt paulum*.

ſibi,quæ neque magno.St.p.] id eſt, ſibi autem optabat ſubaudi, eam, quę neque magno conſtet, neque vocata, longam moram interponat. animaduerte autem hanc fæminam, quæ non cunctetur, opponi illi, quæ reſpondeat ſe poſt paulo venturam, aut differat in id tempus, quo exierit vir: eam, quę non magno conſtet, ei quæ plus poſcat, quàm ſolita ſit, aut quàm amator promittat.

munda hactenus,&c.] tantam munditiem,tantumq; ornatum adhibens, vt neque ceruſſa malas candefaciat, aut vlla alia re expoliat muliebri, neque veram corporis ſtaturam crepidarum altitudine augeat : quæ duo in vxore ſua improbat Iſchomachus apud Xenophont.in Oeconomico, his uerbis, *ἐγὼ τοίνυν (ἔφη) ἰδών ποτε αὐτὴν ὦ Σώκρατες, ἐντετριμμένην πολλῷ μὲν ψιμμυθίῳ, ὅπως λευκοτέρα ἔτι δοκεῖν εἶναι, ἢ ἦν· πολλῇ δὲ ἐγχούσῃ, ὅπως ἐρυθροτέρα φαίνοιτο τῆς ἀληθείας. ὑποδήματα δ᾽ ἔχουσαν ὑψηλά, ὅπως μείζων δοκεῖν εἶναι, ἢ ἐπεφύκει, εἰπέ μοι ἔφην. ὦ γύναι,&c. καὶ ἐμὲ τοίνυν νόμιζε εἰπεῖν, ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, ὦ γύναι, μήτε ψιμμυθίῳ, μήτε ἐγχούσης χρώματι ἥδεσθαι μᾶλλον, ἢ τῷ σῷ.* eodē pertinent illa Propert.lib.1. *Quid iuuat ornato*, &c. *Naturæq; decus mercato perdere cultu? Nec ſinere in proprijs membra nitere bonis?* idem,lib.2. *Vt natura dedit, ſic omnis recta figura: Turpis Romano Belgicus ore color.*

Hęc vbi ſuppoſuit] utitur eodem uerbo ad eandem rem Catullus, *Noli admirari,quare tibi fæmina nulla, Ruſe,uelit tenerum ſuppoſuiſſe femur.* ſententia autem huius loci hęc eſt, Hæc ubi dextram corporis partem, ſeu dextrum latus, meo lateri læuo ſuppoſuit, ita ut hæc mihi ſit læua,ego ei dexter: mihi Iliæ & Aegerię inſtar eſt. Quidam hic ſignificari putant Veneris modum omnium ſimpliciſſimum, ac facillimum, uel Ouidij iudicio.ſic enim ille lib.3.de arte amandi, *Mille modi Veneris:ſimplex,minimiq; laboris,Cum iacet in dextrum ſemiſupina latus.* ſed,ut cum Ouidio congruat Horatius,legendum uidetur, *dextrum corpus mihi læuo.* in Torneſ.quidem *læuo* aſcriptum reperi.

vepallida] ſic reſtituimus, auctoritatem ueterum lib Vatic. Iann. Faer. Torn.ſecuti. atque hanc ſcripturam agnoſcunt Porphyr.& Acron.Et certè ſine librorum manuſcriptorum teſtimonio,ex ipſa orationis ſtructura,atque ex verborum curſu facile erat hoc mendum tollere.nam totus hic ſermo eſt *ἀσύνδετος* ab illis verbis, *uir rure recurrat*, vſque ad hæc, *egomet mi.* vepallidus autem idem ferè valet,quod malè,& miſerè pallidus:vel aliquãtum pallidus.nam ue, in compoſitione interdum auget,interdum minuit,vt in his, *ueſanus, uecors, uegrandis*. quod proximum nomen item emendauimus in oratione de leg.agrar.

contra Rull. ad popul. Nam cùm antea legeretur in omnibus exemplaribus, *quem hominem ut grandi macie torridum*,&c. nos uiris doctiſſimis probauimus coniecturam noſtram, quæ eſt, legendum eſſe *uegrandi*. Pompeius Feſtus prætereà nomine *uegrande*, ait ſignificari uel male grande, uel parum grande. uide eundem in nomine *ueſculi*,& *ueſcus*.

conſcia] ancilla, ut ſaty. VII. libr. 2. *peccati conſcia herilis*. animaduerte autem hoc loco eſſe pulcherrimam antitheſim, mulier uepallida lecto deſiliat: ancilla culpæ herilis conſcia, ſe miſeram exclamet: hæc, nempe ancilla, cruribus metuat: illa autem, nempe uxor à uiro ſuo deprehenſa, doti. amittebant enim dotem maritæ in adulterio deprehenſæ. ſed eas interficere uiro ne deprehenſas quidem licebat iure ciuili: patri licebat.

Diſcincta tunica] magna adulteri trepidatio, magnusque timor exprimitur, qui ita vrgeatur à uiro, ut diſcincta tunica, & pede nudo fugere cogatur. Non ſolebant autem ueteres in publicum diſcincti prodire. notum eſt illud, *Diſcincta ueſtis, diſcinctus animus*. Poſtremò milites uicti, aut, qui flagitium aliquod militare admiſerant, diſcincti ſub iugo tranſire cogebantur.

Ne nummi per, aut pyga. &c.] id eſt, ne pecunia mulcter, nèue, ſi ſoluendo non ſim, nates meas percurrant raphanique, mugilesque, ut ait Catullus, aut denique ne damner lege Iulia de adulterijs.

Fabio vel iud. v.] etiam Fabio iudice obtinebo miſerum eſſe deprehendi: qui fortaſſe fuit aliquando deprehenſus. quod autem ad loquendi genus attinet, ſic loquitur Liuius lib. 27. *quem tum principem ciuitatis eſſe, uel Annibale iudice, uicturus eſſet*. & Horat. ſaty. III. libr. 2. *Vincit enim ſtultos ratio inſanire nepotes*. & ſat. III. lib. 1. *Nec uincet ratio, tantundem ut peccet, idemq;*, &c. C. Matius ad Cicer. epiſt. lib. 11. *Id quidem me cupere, uiſi & anteacta uita, & reliqua mea ſpe tacente me probas, dicendo uincere non poſtulo.*

SATYRA 3.

OMNIBVS hoc uitium eſt cantoribus, inter amicos
Vt nunquam inducant animum cantare, rogati:
Iniuſſi nunquam deſiſtant. Sardus habebat
Ille Tigellius hoc. Cæſar, qui cogere poſſet,
Si peteret per amicitiam patris, atque ſuam, non
Quicquam proficeret: ſi collibuiſſet, ab ouo
Vſque ad mala citaret, Io Bacche, modò ſumma
Voce, modò hac reſonans, quæ chordis quattuor ima.
Nil æquale homini fuit illi: ſæpe uelut, qui
Currebat, fugiens hoſtem: perſæpe uelut, qui
Iunonis ſacra ferret. habebat ſæpe ducentos,
Sæpe decem ſeruos. modò reges, atque tetrarchas,
Omnia magna loquens. modò, ſit mihi menſa tripes, &
Concha ſalis puri, & toga, quæ defendere frigus,
Quamuis craſſa queat. decies centena dediſſes

Huic

Huic parco,paucis contento:quinque diebus
Nil erat in loculis:noctes uigilabat ad ipſum
Manè:diem totum ſtertebat.nil fuit unquam
Sic impar ſibi.nunc aliquis dicat mihi,quid tu?
Nulla ne habes uitia? immo alia haud fortaſſe minora.
Menius abſentem Neuium cum carperet: heus tu,
Quidam ait,ignoras te?an,ut ignotum, dare nobis
Verba putas?egomet mi ignoſco, Menius inquit.
Stultus,& improbus hic amor eſt,dignusq; notari.
Cum tua peruideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum uitiis tam cernis acutum,
Quàm aut aquila, aut ſerpens Epidaurius? at tibi contrà
Euenit,inquirant uitia ut tua rurſus & illi.
Iracundior eſt paulo, minus aptus acutis
Naribus horum hominum:rideri poſſit,eò quòd
Ruſticius tonſo,toga defluit:& malè,laxus
In pede calceus,hæret:at eſt bonus,ut melior uir
Non alius quiſquam. at tibi amicus: at ingenium ingens
Inculto latet hoc ſub corpore.denique te ipſum
Concute,num qua tibi uitiorum inſeuerit olim
Natura,aut etiam conſuetudo mala.nanque
Neglectis urenda filix innaſcitur agris.
Illuc præuertamur,amatorem quòd amicæ
Turpia decipiunt cæcum vitia:aut etiam ipſa hęc
Delectant:veluti Balbinum polypus Agnæ.
Vellem in amicitia ſic erraremus:& iſti
Errori nomen uirtus poſuiſſet honeſtum.
At pater ut gnati,ſic nos debemus amici,
Si quod ſit,uitium,non faſtidire. ſtrabonem
Appellat pætum pater: & pullum, malè paruus
Si cui filius eſt: vt abortiuus fuit olim
Siſyphus.hunc varum,diſtortis cruribus:illum
Balbutit ſcaurum, prauis fultum malè talis.
Parcius hic viuit? frugi dicatur. ineptus
Et iactantior hic paulo eſt? concinnus amicis
Poſtulat,vt videatur. at eſt truculentior,atque
Plus æquo liber? ſimplex,fortisq; habeatur.
Caldior eſt? acres inter numeretur: opinor,
Hæc res & iungit, iunctos & ſeruat amicos.
At nos virtutes ipſas inuertimus:atque

Sincerum cupimus uas incruſtare. probus quis
Nobiſcum uiuit, multùm demiſſus homo? illi
Tardo cognomen, pingui damus. hic fugit omneis
Inſidias, nulliq́ue malo latus obdit apertum?
(Cum genus hoc inter uitæ uerſetur, ubi acris
Inuidia, atque uigent ubi crimina) pro bene ſano,
Ac non incauto, fictum, aſtutumq́ue uocamus.
Simplicior ſi quis (qualem me ſæpe libenter
Obtulerim tibi Mæcenas) ut forte legentem,
Aut tacitum appellet; quouis ſermone moleſtus:
Communi ſenſu planè caret, inquimus. eheu,
Quàm temere in noſmet legem ſancimus iniquam.
Nam uitijs nemo ſine naſcitur. optimus ille eſt,
Qui minimis urgetur. amicus dulcis, ut æquum eſt,
Cum mea compenſet uitijs bona, pluribus hiſce,
(Si modò plura mihi bona ſunt) inclinet, amari
Si uolet. hac lege in trutina ponetur eadem.
Qui, ne tuberibus proprijs offendat amicum,
Poſtulat, ignoſcat uerrucis illius. æquum eſt,
Peccatis ueniam poſcentem, reddere rurſus.
Denique, quatinus excidi penitus uitium iræ,
Cetera item nequeunt ſtultis hærentia: cur non
Ponderibus, moduliſq́ue ſuis ratio utitur? ac, res
Vt quæque eſt, ita ſupplicijs delicta coercet?
Si quis eum ſeruum, patinam qui tollere iuſſus,
Semeſos piſces, tepidumq́ue ligurrierit ius,
In cruce ſuffigat: Labeone inſanior, inter
Sanos dicatur. quanto hoc furioſius, atque
Maius peccatum eſt? paulum deliquit amicus:
Quod niſi concedas, habeare inſuauis, acerbus:
Odiſti, & fugis, ut Druſonem debitor æris:
Qui, niſi cùm triſtes miſero uenere Kalendæ,
Mercedẽ, aut nummos undeunde extricat: amaras,
Porrecto iugulo, hiſtorias, captiuus ut, audit.
Comminxit lectum potus: menſa ue catillum
Euandri manibus tritum deiecit: ob hanc rem,
Aut, poſitũ antè mea quia pullum in parte catini,
Suſtulit eſuriens: minus hoc iucundus amicus
Sit mihi? quid faciam, ſi furtum fecerit? aut ſi
Prodiderit commiſſa fide? ſponſum ue negarit?

Queis paria eſſe ferè placuit peccata, laborant,
Cum uentum ad uerum eſt:ſenſus,moreſque repugnant,
Atque ipſa utilitas iuſti propè mater,& æqui.
Cum prorepſerunt primis animalia terris,
Mutum,& turpe pecus,glandem, atque cubilia propter,
Vnguibus,& pugnis,dein fuſtibus,atque ita porrò
Pugnabant armis,quæ poſt fabricauerat uſus.
Donec uerba,quibus uoces,ſenſuſque notârent,
Nominaque inuenere.dehinc abſiſtere bello,
Oppida cœperunt munire,& ponere leges,
Ne quis fur eſſet, neu latro, neu quis adulter.
Nam fuit ante Helenam cunnus deterrima belli
Cauſa:ſed ignotis perierunt mortibus illi:
Quos Venerem incertam rapientes more ferarum,
Viribus editior cædebat,ut in grege taurus.
Iura inuenta metu iniuſti fateare neceſſe eſt:
Tempora ſi,faſtoſque uelis euoluere mundi.
Nec natura poteſt iuſto ſecernere iniquum:
Diuidit ut bona diuerſis,fugienda petendis:
Nec uincet ratio hoc,tantundem ut peccet,idemque,
Qui teneros caules alieni fregerit horti:
Et qui nocturnus diuum ſacra legerit.aſſit
Regula,peccatis quæ pœnas irroget æquas:
Ne ſcutica dignum,horribili ſectere flagello.
Nam, ut ferula cædas meritum maiora ſubire
Verbera,non uereor:cum dicas eſſe pareis res
Furta latrocinijs:& magnis parua mineris
Falce reciſurum ſimili te,ſi tibi regnum
Permittant homines.ſi diues,qui ſapiens eſt,
Et ſutor bonus,& ſolus formoſus,& eſt rex:
Cur optas,quod habês?non noſti,quid pater,inquit,
Chryſippus dicat:ſapiens crepidas ſibi nunquam,
Nec ſoleas fecit:ſutor tamen eſt ſapiens.quo?
Vt,quamuis tacet Hermogenes:cantor:tamen, atque
Optimus eſt modulator:ut Alfenus uafer,omni
Abiecto inſtrumento artis,clauſaque taberna,
Sutor erat:ſapiens operis ſic optimus omnis
Eſt opifex ſolus:ſic rex.uellunt tibi barbam
Laſciui pueri:quos tu niſi fuſte coerces,
Vrgeris turba circum te ſtante:miſerque

Rumperis:

Rumperis: & latras magnorum maxime regum.
Ne longum faciam: dum tu quadrante lauatum
Rex ibis: neque te quiſquam ſtipator, ineptum
Præter Criſpinum, ſectabitur: & mihi dulces
Ignoſcent, ſi quid peccauero ſtultus amici:
Inque uicem illorum patiar delicta libenter:
Priuatusque magis uiuam te rege beatus.

COMMENTARII.

Sardus habebat ille Tig.] Hermogenes, de quo ſuperiore ſaty.

Cæſar, qui cogere p. &c.] Cæſar, qui cogendi poteſtatem haberet, ſi eum oraret per amicitiã Iulij Cęſaris patris, & ſuã, ab eo nõ impetraret, vt caneret.

patris] auunculi ſui natura: patris iure ciuili, id eſt, adoptione.

ab ouo Vſque ad mala] prouerbium eſt, quod valet, à prima menſa ad ſecundam. M. Tull. lib IX. epiſt. ad Varron. *Integram famem ad ouum affero.* Apponebant enim etiam veteres oua in prima menſa: quod vel ex Athenæo lib. 2. cognoſcere licet. quanquam idem tradit lib. 14. etiam in ſecunda menſa apponi ſolita, his verbis, ἐδίδοτο δὲ καὶ ᾠὸν ἐν τῇ δευτέρᾳ τραπέζῃ.

citaret Io Bacche] probabile eſt carmen quoddam fuiſſe in laudem Bacchi hoc principio, io Bacche: aut, in quo hæ voces identidem iterarentur. Quia autem *io Bacche* vocandi caſus eſt, verbo citandi aptiſſimo, & conuenientiſſimo vſus eſt: perinde ac ſi diceret Horatius: Tigellius ille, ſi ei collibuiſſet, carmina in Bacchi laudem caneret, Bacchumque identidem appellaret, atque inuocaret. io autem vox eſt, lætitiam animi ſignificantium, vox triumphantibus gratulantium, vox inclamantium, & inuocantium. Tibull. *Agna cadet nobis, quam circum ruſtica pubes Clamet io, meſſes, et bona uina date.* Ita & triumphantibus acclamabant io triumphe, vt ſuprà annot. ad Od. IX. epod.

modò ſumma Voce, modò h. r.] modò acutiſſima, modò grauiſsima voce reſonans. Intellige hunc Tigellium hoc loco vno tempore & voce, & fidibus cecinisse: organoque quattuor chordarum, quod τετράχορδον appellant Græci, vſum eſſe.

Nil æquale homini f.] erat ſibi ipſe inæqualis, inconſtans, varius, multiplex, nullam vitæ æquabilitatem retinens.

ſępe velut q.] ordo verborum hic eſt, Qui ſæpe currebat, velut fugiens hoſtem.

perſępe velut, qui Iun. ſ. f.] perſæpe ita incedebat, quaſi qui Iunonis ſacra ferret. eos autem, qui Iunonis, aut Cereris ſacra ferebant, tardiſſimè incedere ſolitos eſſe, declarat locus ille M. Tullij Off. 1. *cauendum eſt, ne aut tarditatibus utamur in ingreſſu mollioribus, ut ſimiles pomparum ferculis eſſe uideamur: aut in feſtinationibus ſuſcipiamus nimias celeritates.*

Concha ſalis] ex concha ſalinum. ſuprà Od. XVI. lib. 2. *Viuitur paruo benè, cui paternum Splendet in menſa tenui ſalinum.*

defendere] id eſt, arcere, & propulſare, vt ſuprà Od XVII. lib. 1. *Defendit æſtatem capellis.*

decies centena] decies centena ſeſtertia, id eſt, decies centum millia nummûm: quæ efficiunt circiter XXV. aureorum Gallicorum, aut Italicorum millia. de ſeſtertio autem plura alibi dicemus.

Huic

Huic parco p.c.] *εἰρωνικῶς*: vel qui paulò antè tam parcus, & tam paucis contentus erat.

Sic impar ſibi] ſic inęquale, atque inconſtans.

Mænius abſ.] ſi Męuius recta & emendata eſt ſcriptura, credibile eſt hic deſcribi ab Horatio Mæuium illum de quo Virg. in Palęmone, *Qui Bauium non odit, amet tua carmina Mæui.* nonnulli legunt Mænius, exiſtimantes ab Horatio ſignificari luxurioſum illum Mænium, & faceti ſſimum ſcurram, qui ex ampliſſimo & lautiſſimo patrimonio nihil ſibi preter vnam columnam excepit, qu in omne profunderet, ac diſſiparet, vnde gladiatores ſpectaret. de eo autem plura dicemus ad epiſt. ad Vallam. ibi *Mænius ut rebus maternis*, &c.

ignoras te?] non nouiſti te? ſic Terent. Heaut. *Erras ſi id credis: et me ignoras Clinia.* M. Tull. Academic. quęſt. lib. 14. *Maiore ſtudio Lucullus philoſophiæ ſtudio deditus fuit, quam, qui illum ignorabant, arbitrabantur.*

immo alia haud f.m.] ſic lib. quidem omnes vulgati. ſed aliquot Veteres: in his Iannoct. Faern. Rainuntij Card. & Torn. habent. *immò alia, et fortaſſe minora.*

Stultus & improbus h.a.] hoc genus hominum, qui in aliorum ingenijs, ac moribus obſeruandis ſunt diligentes, & acres: in ſuis, admodum negligentes, pulchrè notat Theognis his verſibus Νήπιος, ὃς τὸν ἐμὸν μὲν ἔχει νόον ἐν φυλακῇσι, Τὸν δ' αὐτοῦ ἴδιον οὐδὲν ἐπιστρέφεται. & Plutarchus libr. περὶ εὐθυμίας. τί τὸ ἀλλότριον ἄνθρωπε βασκανώτατε κακὸν ὀξυδερκεῖς, τὸ δ' ἴδιον παραβλέπεις; id eſt, quid alienum malum homo inuidiſſime, acutiſſimè perſpicis, tuum tranſuerſis, & conniuentibus oculis intueris?

Cum tua peruideas oc.m.l.i.] huius loci hæc ſententia eſt. Cum tua mala oculis lippientibus, & negligenter cernas, cur in amicorum, &c. P. Victorius lib. Var. lectionum 20. ait hoc loco peruidere, idem valere, quod apud Græcos παραβλέπειν· quod eſt, non admodum intentis oculis intueri, conniuere, negligenter inſpicere. Atqui apud M. Tullium aliam vim habet verbum peruidendi. vt lib. 5. de finibus. *Intrandum eſt igitur in rerum naturam, et penitus, quid ea poſtulet, peruidendum.* & apud Lucret. libr. 1. *Peruideamus utrum finitum funditus omne Conſtet, an immenſum pateſiat adusque profundum.* & lib. 2. *Ex quo iactari magis omnia materiai Corpora Peruideas.* Itaque exiſtimarim, quod quidem pace Victorij dixerim, peruidere ſemper ſignificare acerrimè, & acutiſſimè intueri: ſed hoc loco fieri, vt cõtrarium ſignificare videatur propter has voces adiectas *oculis lippus inunctis.* ſic ſuprà dixit Od. VII. lib. 3. *Nam ſcopulis ſurdior Icari Voces audis adhuc integer.*

tam cernis acutum] ὀξυδορκεῖς. vt loquitur apud Plutarchum poeta quidam.

aquila.] Traditum eſt à veteribus, aquilas eſſe acie oculorum, acutiſſima prędItas: eaſdem pullos ſuos nuper natos ſoli admouere, cogereque vt ſolem aduerſum intueantur: quod ſi facere poſſint, legitimos haberi; ſin minus, vt adulterinos reiici. Hom. quoque ἰλιάδ. ρ. aquilam omnium auium eſſe oculatiſſimam ſatis declarat iis verſibus, quibus Menelaum quoquouerſus circumſpicientem, ſi forte Antilochum reperiat, vt cum ad Achillem mittat, Patrocli mortem nunciatum, cum aquila comparat, his verbis. Πάντοσε παπταίνων, ὥς τ' αἰετὸς, ὅν ῥά τέ φασιν Ὀξύτατον δέρκεσθαι ὑπουρανίων πετεηνῶν

ſerpens Epidaurius] draco. oculatiſſimum eſt enim genus draconum, ex quo nomen traxerunt. nã δέρκεσθαι cernere eſt: vnde dracones ſunt appellati. ſerpentẽ Epidauriũ dixit, vel quòd Aeſculapius Epidauri colitur, cui ſacri ſunt dracones: vel quòd in agro Epidaurio, nuſquam alibi genus quoddã draconum

naſcitur manſuetum,colore ab alijs differens,vt ſcribit Pauſan.in Corinth. vel quod Romanis graui peſtilentia laborantibus draco Epidauro Romam aductus ſaluti fuit: quod poſtremum probabilius eſt.poſuit tamen ſerpentem Epidaurium pro quouis alio dracone.

minus ap.ac.nar.horum hom.] minus aptus huiuſce ætatis hominum irriſioni,qui ſagaciſſimè aliorum mores odorantur, vitiaque vel leuiſſima vrbanè inſectantur. vide epiſt.ad Mecen.111.lib.1.ibi *ad hæc ego naribus uti Formido.*

rideri poſſit eò,q.] hæc verba declarationem, rationemque continent ſuperiorum,nempe,cur ſit minus aptus ac.n.h.h.

male laxus In p.c.h.] ſi *malè* coniungas cum nomine laxus, ſic erit interpretandum,nimis,aut valdè laxus,vt infr.ead.ſaty. *male paruus Si cui filius eſt.* & Od.xv11.lib.1. *ne malè diſpari Incontinenteis injiciat manus.* & ſaty.4. *Sulcius, & Caprius rauci malè.* & ſaty.v.lib.2. *malè tuſſiet.* aliàs contrariam habet ſignificationem, vt Od.1x.lib.1. *aut digito malè pertinaci*, id eſt, parum pertinaci. & epiſt. ad Mæcen.111.lib.1. *ut malè ſanos Aſcribit liber ſatyris, Faunisq; poetas.* M.Tull.epiſt.ad Att.lib 2. *Sed ego odi illam malè Conſularem.* Catull. ad Aur. & Fur.*male me marem putaſtis.*Ouid.lib 1.de arte.*Et ſi quis malè uir quæret habere uirum.* T.Liuius lib.35.annalium. *uideretis uix duarum male plenarum legiuncularum inſtar in caſtris regis.*ſed omnino hoc *malè*,cohærere debet,cum verbo *hæret*,vt ſit hic ordo,& ſtructura.*& calceus laxus in pede malè hæret.*

conſuetudo mala] conſuetudinem malam non intelligit victus conſuetudinem cum vitioſis,& improbis hominibus:quamuis hęc quoque multum valeat ad animos corrumpendos,vt oſtēdit Theognis his verſibus, Οἱ κακοὶ ὐ πάντως κακοὶ ἐκ γαςρὸς γεγόνασιν· Ἀλλ᾽ ἄνδρεσσι κακοῖς συνθέμενοι φιλίην· ſed conſuetudinem peccandi.de qua Ariſtot.lib.3.de morib.ad Nicom.his verbis ἀλλὰ τὸ τοιούτους γενέσθαι αὐτοὶ αἴτιοι, ζῶντες ἀνειμένως· καὶ τοῦ ἀδίκους, ἢ ἀκολάςους εἶναι, οἱ μὲν κακουργοῦντες,οἱ δ᾽ ἐν πότοις,καὶ τοῖς τοιούτοις διάγοντες. αἱ γὰρ περὶ ἕκαςα ἐνέργειαι, τοιούτους ποιοῦσι, id eſt, vt quidem nos vertimus (noſtris enim vti licet)verum cur tales extiterint,cauſam ipſi ſuſtinēt,quippe qui negligenter,ac diſſolutè viuant:& cur iniuſti,atque intemperantes ſint, cauſa in ipſis conſiſtit,vt pote quorum alteri in maleficijs,alteri in comparationibus,& id genus delicijs ætatem conſumant.Namquales ſunt in quaque re collocatæ functiones,tales eos,qui munere funguntur,efficiunt.& M.Tull lib.3.accuſat.*o conſuetudo peccandi:quantam habes iucunditatem in improbis,& audacibus, cum pœna abſuit, & licentia conſecuta eſt.*

Illuc præuertamur] ad illud prius veniamus: illud priore loco explicamus de amatoribus,qui amicarum ſuarum vitiis ita blandiuntur,& ignoſcunt, vt etiam interdum ijs delectentur, aut certè ea non animaduertant, quam de amicorum officio dicamus. Plautus hoc verbum in Milite glor. cum accuſandi caſu coniungit. *Igitur id quod agitur, nunc hoc primum præuorti decet.* in Mercatore cum dandi.*ocium non eſt: mandatis rebus præuorti uolo.*ſic Cæſar.lib.7.de bello Gallico.*huic rei præuertendum exiſtimauit.*T.Liuius lib.35.παθητικῶς.*Aliud in præſentia, quod magis inſtaret,præuertendum ſibi eſſe dixit.*

amatorem quòd am.Turp.dec.] decipiunt amatorem, id eſt, ab amatorē non animaduertuntur,neque ſentiuntur:ſed ignorantur, λανθάνουσι, fallunt, latent.Plato lib.5. de rep.oſtendens eum, qui aliquid amet,non ſolum id amare,quod ſit in eo genere perfectum, ſed id omne, quod ſit eius generis. neque quēquam, diſciplinarum cupidum vere dici ſolere, qui hanc, vel illam diſciplinam ſequatur.ſed eum, qui hoc nomine dignus ſit,omnes diſciplinas colere,& amplecti oportere:exēplum affert amatorum eorum,qui puerilibus amoribus

ribus dediti ſunt, aitque illos puerorum omnium, in quibus inſit maturitas illa ętatis, aſpectu quodammodo pungi, & commoueri: eorumque vitia corporis ſi qua ſint, ſtudioſe extenuare, & eleuare. verba Platonis ſunt hęc. ἢ οὐχ οὕτω ποιεῖτε πρὸς τοὺς καλούς, ὁ μὲν ὅτι σιμός, ἐπίχαρις κληθεὶς ἐπαινεθήσεται ὑφ᾽ ὑμῶν. τοῦ δὲ τὸ γρυπὸν, βασιλικὸν φατὲ εἶναι. τὸν δὲ δὴ διὰ μέσου τούτων ἐμμετρώτατα ἔχειν. μέλανας δὲ, ἀνδρικοὺς ἰδεῖν· λευκοὺς δὲ θεῶν παῖδας εἶναι· μελιχλώρους δὲ καὶ τοὔνομα οἴει τινὸς ἄλλου ποίημα εἶναι, ἢ ἐραστοῦ ὑποκοριζομένου τε, καὶ εὐχερῶς φέροντος τὴν ὠχρότητα ἐὰν ἐπὶ ὥρᾳ ᾖ; καὶ ἑνὶ λόγῳ πάσας τε προφάσεις προφασίζεσθε, καὶ πάσας φωνὰς ἀφίετε, ὥστε μηδένα ἀποβάλλειν τῶν ἀνθούντων ἐν ὥρᾳ, id eſt, nonne ita vos geritis aduerſus formoſos? nonne hic quidem quod ſit ſimus, venuſtus appellabitur, atque à vobis laudabitur? illius naſum aquilinum dicitis regium eſſe? alium, qui medius inter hos locatus ſit, exquiſitiſſimam mediocritatem obtinere? nigros autem aſpectum virilem præ ſe ferre? candidos Deorum eſſe filios? Iam vero eorum, qui μελίχλωροι appellantur, nonne nomé ipſum ab eo amatore factum eſt, qui eius, quem amet, pallorem luridum, ac ſubuiridem extenuet, facileque ferat, ſi inſit in ætate matura? Denique (vt vno verbo abſoluam) cauſas omnes excogitatis, vocesque omnes mittitis, vt ne quis eorum, quorum ætas floreat, de manibus veſtris elabatur. Huc pertinent, quæ Lucretius ſcribit lib. 4. *Multi modis igitur prauas, turpesque uidemus Eſſe in delicijs, ſummoque in honore uigere. Atque alios alij irrident, Veneremque ſuadent Vt placent, quoniam fœdo afflictantur amore, Nec ſua reſpiciunt miſeri mala maxima ſæpe. Nigra μελίχροος eſt, immunda, & fœtida ἄκοσμος, Cæſia παλλάδιον· neruoſa et lignea, δορκάς· Paruula, pumilio, χαρίτων μία, tota, merum ſal: Magna atque immanis, κατάπληξις, plenaq; honoris: Balba, loqui non quit, τραυλίζει muta, pudens eſt: At flagrans, odioſa, loquacula, λαμπάδιον fit: Ισχνὸν ἐρωμένιον tum fit, cum uiuere non quit Præ macie: ῥαδινὴ uerò eſt iam mortua tuſſi. At Lamia eſt mammoſa: Ceres eſt icta ab Iaccho: Simula σιλήνη, ac Satyra eſt: labroſa φίλημα.* his ſimilia ſunt illa apud M. Tull. lib. 1. de natura Deor. *Næuus in articulo pueri delectat Alcæum. at eſt corporis macula næuus. Illi tamen hoc lumen uidebatur. Q. Catulus huius Collega, et familiaris noſtri pater, dilexit municipem ſuum Roſcium: in quem etiam illud eſt eius: Conſtiteram exorientem auroram forte ſalutans, Cum ſubito a læua Roſcius exoritur: Pace mihi liceat cæleſtes dicere veſtra: Mortalis uiſus pulchrior eſſe deo. Huic pulchrior deo? at erat, ſicut hodie eſt, peruerſiſſimis oculis.* ſic & Theoc. ἐν ἐργάταις. Βομβύκα χαρίεσσα, Σύραν καλέοντί τυ πάντες Ισχνάν, ἁλιόκαυστον, ἐγὼ δὲ μόνος μελίχλωρον. Itaque amorem cæcum faciunt ideo, quod amantes, eorum, quos amant, deformitatem tum animi, tum corporis nó videant: & quod ea, quæ minimè pulchra ſunt, amanti pulcherrima videantur: quemadmodum idem Theocr. ait in Βουκολιάς. ἦ γὰρ ἔρωτι Πολλάκις ὦ πολύφαμε τὰ μὴ καλὰ, καλὰ πέφανται.

polypus] Ode XII. epod. *Polypus, an grauis hirſutis cubet hircus in alis.*

Strabonem app.] oculis peruerſis. M. Tull. lib. 1. de natur. deorum. *redeo ad deos. Equos, ſi non tam ſtrabones, at petulos eſſe arbitramur?*

petum] peti dicuntur ſemicluſis oculis, qualis pingebatur Venus.

hunc varum diſtortis, &] hunc, qui diſtortis eſt cruribus, varum appellat.

Balbutit ſcaurum] balbutiendo ſcaurum nominat.

Parcius hic viuit, fr. d.] docet nunc, quo pacto amicorum vitia ſint verbis extenuanda, diſſimulanda, ac ferenda.

ineptus] quid valeat nomen *ineptus* apud Latinos, docet M. Tull. lib 2. de orat. *Quem ineptum uocamus, is mihi uidetur ab hoc nomen habere ductum, quod non ſit aptus: idque in ſermonis noſtri conſuetudine perlatè patet. Nam, qui aut, tempus quid*

poſtulet, non uidet, aut plura loquitur, aut ſe oſtentat, aut eorum quibuſcum eſt, uel commodi rationem non habet, aut denique in aliquo genere aut inconcinnus, aut multus eſt, is ineptus dicitur.

concinnus] lepidus, politus, eorum quibuſcum viuit, ingenio, & moribus accommodatus. Lucret. lib. 4. *Et ſimul ipſa uiris Venus ut concinnior eſſet.*

ſimplex] ſimplicem appellant Latini apertum, liberum, nihil diſſimulantem, omnia & loquentem, & facientem, quæ ſentit, & recta iudicat. ſic item & Greci. Eurip. Ιφιγ. ἐν αὐλ. ſub perſ. Achil. Ἐγὼ δ' ἐν ἀνδρὸς εὐσεβεστάτου τραφεὶς Χείρωνος, ἔμαθον τοὺς τρόπους ἁπλοῦς ἔχειν. cui cõtrarius duplex διπλοῦς. ſup. Od. vi. lib. i. *Nec curſus duplicis per mare Vlyſſei.*

caldior] calidior, ardentior, feruidior.

Hæc res & iungit, &c.] Plato quodam loco ait hac re amicitiam maxime integram, incolumemque conſeruari, ſi noſtra in amicos beneficia minora eſſe putemus, quàm ij, in quos conferuntur, putant. illorum contrà erga nos merita, maiora nobis, quam illi exiſtimant, videantur. ſic Plato ταῦτα φυλάττοντες, ἀσάλευτον τὴν φιλίαν φυλάξομεν.

At nos virtutes ip.] tantum abeſt (inquit) vt amicorum vitia extenuemus leuioribusque nominibus appellemus, vt contrà, eorum virtutes vitiorum nominibus calumniantes inquinemus.

atque Sincerum cup. vas.] quæ ſunt ſuapte natura pura, & ſincera: ea per ſummam iniquitatem, & malitiam turpi, atque impuro tectorio deformamus. allegoria eſt, per quam hoc ſignificat, quæ ſunt recta, honeſta, cum virtute coniũcta, ea per improbiſſimam calumniam praua, turpia, vitioſa nominamus.

probus quis Nob. vi. &c.] hunc locum ſic explico ſi quis probus, & demiſſus homo nobiſcum viuit. illum tardum & pinguem nominamus. hæc enim *tardo, pingui,* ἀσυνδέτως poſita ſunt, atque ita longe maiorem vim habent, quam ſi dixiſſet tardo & pingui, vt infra eadem ſatyra, *habeare inſuauis, acerbus.* Iam vero non eſt dubium, quin vox demiſſus interdum in laude ponatur. vt apud. M. Tull. pro Murena. *Sit apud nos modeſtia locus: ſit demiſſis hominibus perfugium: ſit auxilium pudori.* Idem lib. 2. de orat. ad Q. Fratr. *eaque omnia, quæ proborum, demiſſorum, non acrium, non pertinacium, non litigioſorum, non acerborum ſunt.*

Illi] probo, ac demiſſo homini.

hic fugit om. Inſ.] ſi quis eſt cautior, & aduerſus omnes inſidias, & fallacias hominum ſeptus, ac munitus, cum inter eos homines ſe verſari intelligat, qui bonis inuidere, & innocentes criminari ſolent: pro prudente, & cordato, fictum, aſtutumque appellamus.

nulliq; malo latus obd. ap.] tralatio eſt à re militari, aut à gladiatoribus, qui ſtudioſè cauere ſolent, debent quidem certè, ne latus apertum aduerſario Tibullus nudum latus appellat. lib. 1. eleg. IIII. *Si uolet arma, leui tentabis ludere* oſtendant. *dextra; Sæpe dabis nudum, uincat ut ille, latus.* Cæſar lib. 1. de bello Gall. *Boij, & Tulingi, qui hominum millibus circiter* XV. *agmen hoſtium claudebant, & nouiſſimis præſidio erant, ex itinere noſtros latere aperto aggreſſi circumuenere.* contrarium eſt *latus tectum.* Terent. Heautont. *triumpho, ſi licet me latere tecto diſcedere.*

crimina] criminationes ἐγκλήματα. vt ſup. epiſt. ad Loll. lib. 1. *Vt penitus notum ſi tentent crimina, ſerues.*

Simplicior] apertior vt ſup. *ſimplex, fortiſque habeatur.*

Aut tacitum appellet] hunc locum in omnibus codicibus vulgatis corruptum, reſtitui. nam cum antea legeretur *impellat*, ego *appellet* reponẽdum curaui, ab vno codice manu exarato admonitus, atque adiutus, in quo ſcriptũ erat, *appellat.* quid ſit aũt tacitum, aut legentẽ appellare, ſciunt oẽs, qui Latine ſciunt.

Verum tamen minus exercitatos exempla docebunt. Cic. in Bruto. *Videor enim iam te auſurus appellare, quoniam longo interuallo modò primum animaduerti paulo te hilariorem.* idem epiſt. 2. lib. 1. *uidebatur enim reconciliata nobis uoluntas ſenatus eſſe, quod tum dicendo, tum ſingulis appellandis perſpexeram.* Idem in orat. pro P. Quinctio. *Tunc appellas ultro Næuium, ut quoniam,* &c. Idem lib. 15. epiſt. *Tu mi Treboni, quando ad amorem meum aliquantulum diſcedens addidiſti, a quo tolerantius feramus igniculum deſiderij tui, crebris nos litteris appellato.* Idem 1. lib. accuſ. *appellas hæredem L. Annium, qui erat inſtitutus ſecundum filiam: non enim mihi perſuadetur, iſtum ab illo prius appellatum; dicis ſe poſſe ei condonare edicto hæreditatem.* Idem procemio accuſ. Verr. *Videt ad ipſum fornicem Fabianum in turba Verrem: appellat hominem, & ei uoce maxima uictoriam gratulatur.* Plautus in Trinum. *Iubet adire, atque appellare hunc. uerum auſculto perlubens: ſed metuo, ſi compellabo, ne aliam rem occipiat loqui.* plus eſt autem tacitum aut legentem appellare, quàm appellare ſimpliciter. nam tacitum, aut etiam legentem appellare, interpellare eſt: quæ ſententia huic loco conuenit maximè. legentem autem, tacitùmve impellere, quid ſibi uelit hoc loco, neſcio. hoc tantum dicam, ſi Horatius, aut quis alius principem impelleret, non ſimplex, aut quouis ſermone moleſtus, aut communis ſenſus expers diceretur: ſed uel, ut inſanus, & mente captus, uinculis conſtringeretur, uel ut audax, & ſceleſtus, ſupplicio afficeretur. nemo enim impellitur ſine grauiore ictu, ut uis uerbi declarat. tribus, quattuòrve exemplis contenti erimus. Cicer. pro Plancio. *Etenim, ſi quando, ut fit, iactor in turba, non illum accuſo, qui eſt in ſumma ſacra uia, cum ego ad Fabij fornicem impellor: ſed eum, qui in me ipſum incurrit, atq; incidit.* Idem in Cluentiana. *Præcipitantem igitur impellamus, & perditum proſternamus.* Lucret. lib. 2. *Nec ſimile eſt, ut cùm impulſi procedimus ictu Viribus alterius magnis, magnoq; coactu.* T. Liuius lib. 33. annalium. *& primò adeò acriter inuaſerunt, ut anteſignanos impulerint.* Horat. Od. VI. lib. 4. *aut impulſa Cupreſſus Euro.* incidi & in alium codicem veterem, vbi ad vocem *impellat*, aſcriptum erat, id eſt, alloquatur. cui annotationi ſi additum eſſet, *ultro*, ſeu *prior*, vis verbi, quod ad hunc locum attinet, expreſſa eſſet. nam, qui appellat alterum, eum prior, aut vltrò affatur. Ineptiſſimè autem quidam legunt, *impellam*, cum ſit referendum, ad id quod antecedit *Simplicior ſi quis*, &c.

Quàm temere in noſmet l. ſ.] nimia (inquit) hac ſeueritate, & aſperitate in amicos leniter peccantes, conditionem noſtram efficimus duriorem, nobisq; (vt ita dicam) legem grauiſſimam imponimus. Nam cum ab omni vitij labe nemo ſit purus, nec integer, non dubium eſt, quin eadem lex ſit in nos valitura, quam in alios tulerimus.

Nam vitiis nemo ſine n.] ſic Theognis Εἴτις ἁμαρτωλῆσι φίλων ἐπὶ παντὶ χολῷτο, Οὔποτ' ἂν ἀλλήλοις ἄρθμιοι, οὐδὲ φίλοι Εἶεν· ἁμαρτωλαὶ γὰρ ἐν ἀνθρώποισιν ἕπονται Θνητοῖς κύρνε, θεοὶ δ' οὐκ ἐθέλουσι φέρειν. Idem Οὐδένα παμπήδην ἀγαθὸν, καὶ μέτριον ἄνδρα Τῶν νῦν ἀνθρώπων ἥλιος καθορᾷ.

amicus dulcis, vt æq. c. Cum m.] id eſt, quo tempore amicus virtutes meas cum vitijs comparat, propendeat in virtutes noſtras numero plures (ſi modò plures ſint meæ virtutes, quàm vitia) earumq; pondere vitia noſtra eleuet. poteſt & particula *cum* pro coniunctione accipi. hoc modo mea bona cum vitijs compenſet: deinde ſequetur ἀσυνδέτως; pluribus hiſce, &c. ego tamen illo modo malo.

hac lege in trut.] id eſt, hac lege, eadem erga eum adhibebitur æquitas, ac lenitas.

Qui, ne tub. prop.] id eſt, qui vult ſibi ab amico ſua peccata ignoſci grauiora,

niora,ignoſcat ei leuiora. *ἀλληγορία* eſt.

Denique,quatinus excidi] Ingreditur diſputationem aduerſus Stoicos, quorum vnum è multis hoc erat decretum,omnia peccata eſſe paria. Quandoquidem (inquit Horatius) vitijs carere non poſſumus,neque fieri vllo pacto poteſt,vt peccata,ſiue à natura ſint inſita,ſiue mala conſuetudine contracta, funditus extirpemus: cur non ea diſtinguimus,& pro cuiuſque grauitate,aut leuitate pœnas irrogamus?

quatinus] quoniã.vt Od. XXIIII. lib. 3. *quatinus,heu nefas, Virtutem incolumem odimus.* & ſaty. IIII. lib. 2. *Quatinus ima petit uoluens aliena uitellus.*

cur non Ponderibus mod. ſ.r.] cur non ratione peccata ponderamus, & metimur,vt pœnę ſint peccatis æquales?

tepidumq; ligurrierit ius] id eſt,paulatim & leuiter delibarit,ſeu exorbuerit. Eſt enim ligurrire eleganter,& paulatim,& ferè cum faſtidio delibare, ac decerpere, *ἀπὸ τοῦ λιγυροῦ. quod eſt ſuaue.* inquit Donat. in Eunuch. ad illum locum. *Quæ dum foris ſunt,nihil uidetur mundius, Nec magis compoſitum quicquam, nec magis elegans: Quæ cum amatore ſuo cum ſunt,ligurriunt,Harum uidere ingluuiem,* &c. idem ead. comœd. ſup. *Hominem haud impurum,patria qui ablugurrieras* ſeu,(vt alij legunt) *obligurrieras bona. Abligurrieras* (inquit) *id eſt,ſuauibus eſcis conſumſeras. Nam ἀπὸ τοῦ λιγυροῦ eſt ligurrire: & λιγυρὸν Græci ſuaue appellant.* Nonius Marc. producit hunc locum & ligurrire interpretatur, deguſtare. *unde* (inquit) *abligurrire,multa auidè conſumere.* vtitur Hor. hoc eodẽ verbo ſat. 4. lib. 2. *ſeu puer unctis Tractauit calicem manibus dum furta ligurrit.* M. Tull. lib. accuſ. 2. poſuit tranſlatè. *non reperietis hominem timidè,nec leuiter hæc improbiſſima lucra ligurrientem: deuorare omnem pecuniam publicam non dubitauit.* hoc verbum autem duobus rr. ſeribendũ eſſe viri docti cenſent,& in libris calamo exaratis omnibus præterquàm in Torneſ. ita ſcriptum eſt. fortaſſe autem acceſſit r. vt producatur. neque verò eſſem auſus princeps vulgatam ſcripturam immutare,niſi mihi Faernus vir doctiſſ. auctor fuiſſet vt ita typis excudendum curarem.

Labeone inſanior] Labeonẽ carpens, Auguſto aſſentatur. Nam hic Labeo vſq; adeò fuit liber,& contumax,vt ẽt Auguſto ſæpe reſtiterit,ac reſponſarit.

Quod niſi concedas,hab. inſ.] quod niſi ignoſcas,meritò poſsis inſuauis haberi,atque acerbus. *inſuauis,acerbus* dixit *ἀσυνδέτως*,quod genus alibi annotabimus.

Odiſti & fugis,&c.] quàmuis leue admodũ ſit amici peccatum,odiſti eum tamen,& fugis,vt Druſonem fæneratorem debitor. Hic Druſo fænerator erat, & hiſtoriarum ſcriptor, ſuorum ſcriptorum nimius amator, nimiuſq; admirator. Itaque cum à debitoribus ſortem, aut vſuras ad diem non abſtulerat, eos ſuarum hiſtoriarum recitatione malè multabat.

Qui] debitor æris.

triſtes Kalendę] Kalendis pecuniam & collocabant in fęnore,aut quæſtu, vt ſuprà Od. III. epod. *Quærit Kalendis ponere,* & exigebant. vt hoc loco. triſtes autem, nempe debitori. vide quæ ad Od. illam 3. annotauimus.

Mercedem] vſuram. vt ſaty. II. *Quinas hic capiti mercedes exſecat.*

extricat] explicat,expedit,& ita diſſoluit.

Porrecto iugulo.] ſignificat ita fuiſſe iniucundam, ac moleſtam debitoribus recitationem illam,ut vltro iugulum Druſoni præberent, mallentq; iugulari,quàm audire: vel vt viderentur iam iam,quaſi iugulandi, iugulum prębere. ſic lib. de arte poet. *Indoctum,doctumque fugat recitator acerbus: Quem uerò arripuit,tenet, occiditque legendo. Non miſſura cutem,niſi plena cruoris hirudo.*

catillum Euandri m. tr.] paruum catinum,quo vſus ſit Euander: ex quo

intellige

intellige antiquiſsimum. Euander Pallantis Arcadiæ Regis nepos, patre interfecto in Italiã uenit, expulſiſq; Aboriginibus, ea loca, ubi nũc Roma eſt, occupauit. uide Virg. lib. 7. Aen. Catinũ (inquit Varro) dicũt Siculi, ubi aſſa ponebant.

commiſſa fide.] id eſt, fidei. arcana quędam conſilia ſuæ fidei commiſſa. fide enim pro fidei poſitum. ut Virg. Georg. I. *libra die, ſomniq; pares ubi fecerit horas.* idẽ li. I. *Munera, lætitiamq; die.* & ſuprà Od. VII. lib. 3. *Conſtantis iuuenem fide.*

ſponſum've negarit] promiſſum uel ſuo nomine, uel alieno, iuficiatus ſit.

Queis paria eſſe f. p.] nunc apertè Stoicos exagitat.

ſenſus, moresq; repug.] ſic M. Tullius de finib. lib. 4. *In prima igitur conſtitutione Zeno tuus à natura receſſit: cumq; ſummum bonum poſuiſſet in ingeny præſtantia, quam uirtutem uocamus, nec quicquam aliud bonum eſſe dixiſſet, niſi quod eſſet honeſtum. nec uirtutem poſſe conſtare, ſi in ceteris rebus eſſet quicquam, quod aliud alio mel ius eſſet, aut peius: his propoſitis tenuit prorſus conſequentia,* &c. ſequitur mox. *Omnes, qui ſapientes non ſunt, æquè miſeros eſſe: ſapientes omnes, ſummè beatus eſſe: rectè facta omnia æqualia: omnia peccata paria: quæ magnificè primò dic uidentur, conſiderata minus probantur; ſenſus enim cuiuſque, et natura rerum, atque ipſa ueritas clamabat quodammodo non poſſe ſe adduci, ut inter eas res, quas Zeno exæquaret, nihil intereſſet.* Fuit autem Zeno Stoicæ diſciplinæ auctor, Polemonis auditor.

Atque ipſa vtilitas, iuſti] ſequitur hoc loco Horat. quorundam philoſophorum opinionem; qui exiſtimabant nullum ius eſſe, nullum honeſtum natura: ſed hæc omnia ab utilitate eſſe nata, & profecta, id eſt, propterea leges eſſe latas, & iura deſcripta, quia ſine iure, & legibus ſocietas humana incolumis conſeruari non poſſet: qua de re mox plura dicemus.

Mutum, & turpe pecus] id eſt, homines illi recentes, à pecudibus parum admodum differentes, nondum ſcilicet ſermonis uſu, nec ciuili cultu reperto, nondum denique legibus ullis conſtitutis. ſic Lucretius lib. 5. *Multaq; per cælum ſolis uoluentia luſtra Vulgiuago uitam tractabant more ferarum.*

Vnguibus, & pugn.] ſic Lucret. lib. 5. *Arma antiqua manus, ungues, dentesq; fuerunt, Et lapides, & item ſiluarum fragmina, rami.*

Donec verba, quibus v. ſ.] Plato in Cratylo vult nomina rebus conſilio eſſe impoſita: docetque eum, qui primus nomina fabricatus ſit, quem ὀνοματουργὸν nominat, ὀνοματοθέτου munere functum eſſe, nominaque cuique rei accommodata impoſuiſſe: ex dialectici præſcripto tamen: quemadmodum faber gubernaculum efficit præcipiente, & præeunte gubernatore. admonendus autem eſt lector minus exercitatus in libris Platonis, in eo dialogo corruptè legi νομοθέτης, cum legendum ſit ὀνοματοθέτης. ſimile erratum admiſſum à librarijs primo libr. ὑστ. ἀναλ. (ſic enim vulgò nominant) indicauit mihi Muretus. Nã ubi νομοθετῆσαι legitur, legendum ὀνοματοθετῆσαι. hoc modo ἔστι δὴ δεῖ ὀνοματοθετῆσαι, ἔστω τὸ ὅτω λέγειν, κατηγορεῖν. vbi omnes interpretes mitioſa ſcriptura decepti, lapſi ſunt, præter ueterem. Lucr. libr. 5. à Platone diſſentiens, ex ſententia Epicuri ait, naturam, & utilitatem ab hominibus uoces ad ſignificandum aptas, ſermonemque expreſſiſſe: neque unum aliquem nomina rebus impoſuiſſe: his uerſibus. *At uarios linguæ ſonitus natura ſubegit Mittere, & utilitas expreſſit nomina rerum, Non alia longè ratione, atque ipſa uidetur Protrahere ad geſtum pueros infantia linguæ. Cum facit, ut digito, quæ ſint præſentia, monſtrent. Sentit enim uim quiſque ſuam, quoad poſſit abuti,* &c. ſequuntur hæc deinceps, *Proinde putare aliquem tum nomina diſtribuiſſe Rebus, et inde homines didiciſſe uocabula prima, Deſipere eſt. nam cur hic poſſet cuncta notare Vocibus, et uarios ſonitus emittere lingua: Tempore eodem alij facere id non quiſſe putentur?*

dehinc abſiſtere bello, Opp.] M. Tull. li. I. de inuentione, & li. I. de Orat.

ad Qu. fratr. & in orat. pro Sextio, ait primos illos homines, cum primò diſperſi eſſent & uagi, poſteà ui eloquentiæ, & prudentia paucorum, unum in locum eſſe congregatos, atque à fera agreſtique uita, ad humanum cultum, ciuilemque ſocietatem deductos: & conſtitutis iam ciuitatibus, urbibusque conditis, leges ab eis, & iura, iudiciaque fuiſſe deſcripta. Horatius hanc uim aſcribit poetis, & muſicis: qui ijdē erãt ſapientes, & eloquentes, in epiſt. de arte poet. *Silueſtres homines ſacer, interpresq́; deorū, Cædibus et uictu fœdo deterruit Orpheus.* qua de re ad illum epiſtolæ ad Piſones locū nonnihil dicemus. & ad Od. x. lib. 1. plura diximus. cū his Horatianis congruunt illa Iſocratis in Nicocle. Ἐγγενομένου δὲ ἡμῖν τοῦ πείθειν ἀλλήλους, καὶ δηλοῦν πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς περὶ ὧν ἂν βουληθῶμεν, οὐ μόνον τοῦ θηριωδῶς ζῆν ἀπηλλάγημεν, ἀλλὰ καὶ συνελθόντες πόλεις ᾠκίσαμεν, καὶ νόμους ἐθέμεθα. quem locum notauit Muret. in lib. var. lect.

Oppida] M. Tull. libr. 1. de gloria, oppida ex eo appellata eſſe exiſtimat, quòd opem darent. alij, quòd eò opes ſuas homines conferant. Varro libr 4. de ling. Lat. vel ab ope, quòd munitur opis cauſa, vel quòd opere munibant mœnia, quò tutius eſſent.

Nam fuit ante Hel.] id eſt, fuerunt enim ante Helenam aliæ mulieres, è quibus belli cauſę natæ ſunt: fuerunt alij ante Paridem adulteri. Athen. lib. decimo tertio compl'ures mulieres enumerat, quæ belli principia, cauſasque præbuerint. & Herodotus lib. 1. prima inter Græcos & barbaros bella ob fæminas hinc & illinc raptas orta eſſe oſtendit.

Quos Venerem incertam, &c.] ſic Lucr. lib. 5. *Et Venus in ſiluis iungebat corpora amantum. Conciliabat enim uel mutua quanque cupido, Vel uiolenta uiri uis, atque impenſa libido, Vel pretium glandes, atque arbuta, uel pyra lecta.*

Viribus editior] valentior, robuſtior.

Iura inuenta metu iniuſti] Concludit Horat. iura non natura, ſed utilitate ualere & conſtare. quæ ſententia fuit etiam ueterum quorundam Philoſophorum, ut ex Platone multis locis cognoſcere licet. Atque in lib. quidem de leg. 10. ſcribit hanc eſſe ſententiam quorundam hominum, qui haberi uolunt ſapientes, eorum omnium, quæ orta ſunt, quæ oriuntur, quæque oritura ſunt, alia natura, alia arte, alia fortuna conſtare; uerbi gratia, ignem, aquam, terram, animam, ſeu aera natura, & fortuna uigere, & ualere, non arte: cetera, quæ pictura, ars fabricandorum ſignorum, muſica, & artes omnes efficiunt, arte ualere: ita Deos non natura, ſed arte, id eſt, quibuſdam legibus, & inſtitutis hominum conſtare. Iam honeſta quidem alia lege, alia natura ualere: iuſta autem nulla eſſe natura: ſed homines aſſiduè inter ſe de iuſto, & iniuſto diſſidere, quotidieque ea immutare. quę porrò iuſta eſſe ſtatuerint, tum eſſe iuſta, lege ſcilicet, & arte, non natura. Atque hæc loquuntur (inquit Plato) ſapientes quidam apud adoleſcentes homines, dicuntque id eſſe iuſtiſſimum, quod quis ui obtinuerit: unde adoleſcentium animis impietas ingeneratur, perinde ac ſi non ſint ij dij, quos lex animo, & cogitatione informare iubet. Idem in Gorgia eorum opinionem refellit, qui dicebant τὸ δίκαιον εἶναι τὸν κρείττω τῶν ἡττόνων ἄρχειν, καὶ πλέον ἔχειν. id eſt, ius eſſe, ut, qui præſtantior eſt ſiue uiribus, ſiue uirtute, inferiori imperet, & plus eo obtineat. Cum enim in eo dialogo Socrates multis uerbis docuiſſet præſtere iniuriam accipere, quàm inferre; Callicles & Polus cōtra diſputant, iniuriam inferre deterius eſſe, quàm accipere, natura; ſed lege conſtitutum eſſe contrariū ab hominibus imbecillis, ne præſtantioribus parere cogerentur, nève ab illis ſpoliarentur. Quinetiā eos (quos dixi) imbecillos rerum nomina immutaſſe, ac peruertiſſe. nam, quod iuſtum ſit natura, id illos, ut iniuſtum haberetur, lege lata extorſiſſe; & contrà quod

iniu-

iniuſtum eſt natura, ut iuſtum. exempli cauſa, ſi quis præſtantior ac potentior, deteriorem atque imbecilliorem ſpoliet, id iniuſtum eſſe dixiſſe, & iniuriam appellaſſe, cum ſit iuſtum, & ius appellandum. Atque hæc quidem, & multo plura apud Platonem, & ab illis contra iuſtitiam diſputantur, & à Socrate refelluntur. Horatius aũt hoc loco eos ſequitur potiſſimùm, qui ius ab utilitate natum eſſe uolunt: quę ſententia quamuis uideatur probabilis, eſt tamen & falſa, & pernicioſa: ſaniuſque multo & uerius eorum iudicium eſt, qui ſtirpem iuris à natura repetunt, quam ducem ſecuti probant iura, aut omnia, aut multo plurima, natura ualere: primùm propterea quòd homo ſolus ex omnibus animantibus rationis ſit particeps natura: lex autem, quæ iuſta ab iniuſtis diſtinguit, nihil aliud ſit, quàm recta ratio: deinde quòd homines congregabiles ſint natura: nulla autem congregatio ſine iure & legibus diu incolumis manere poſſit: poſtremò quòd optimus quiſque iuſtitiam colat, improbiſſimus iniuſtitiam: uir bonus autem ſit optimus & ueriſſimus rerum humanarum exiſtimator ac iudex, atque adeò regula, ſeu menſura: Itaque iuſtitiam, & iuris æquabilis deſcriptionem, utilem illam quidem eſſe hominum generi, ſed non ideò ab utilitate eſſe natam. Heſiodus quidem ſcribit hoc intereſſe inter feras, & homines, quòd illæ ſoleant ſe mutuò uorare, quia non ſit illa inter eas iuris, & iuſtitiæ communitas: hominibus autem nõ ſit fas hac immanitate uti, propterea quòd Deus immortalis iura, legeſque eis dederit, quibus imbuti ac temperati iuſtitiam inter ſe colerent. uerſus Heſiodi ſunt hi, Τόνδε γὰρ ἀνθρώποισι νόμον διέταξε κρονίων Ιχθύσι μὲν, καὶ θηρσὶ, καὶ οἰωνοῖς πετεηνοῖς Ε᾽σθειν ἀλλήλους, ἐπεὶ ὀ δίκη ἐςὶν ἐπ᾽ αὐτοῖς· Ανθρώποισι δ᾽ ἔδωκε δίκην, ἣ πολλὸν ἀρίςη γίνεται. Idem paulò ante dixerat Iuſtitiam uirginem eſſe, & Iouis filiam, quibus duobus perſpicuè ſignificat eã & à Deo natã eſſe, & incorruptã atq; inuiolatam eſſe tuendam: quod ita non eſſet, ſi ab utilitate ortum haberet. Et M. Tull. lib. 1. de legibus, iuris ortum à natura repetẽdum eſſe pluribus uerbis oſtendit.

Nec natura poteſt i.ſ.] à diſſimili probare conatur nihil eſſe iuſtum aut iniuſtum natura, ſed hæc ſola utilitate diſtingui: id eſt, utilitatis cauſa conſtitutum eſſe, ut alia ſint iuſta, alia iniuſta: de bonis autem & malis longè aliter eſſe ſentiendum: bona enim à malis, fugienda ab expetendis natura, non utilitate diſtingui.

Nec vincet ratio hoc] Poſteaquam docuit ius ab iniuria non natura, ſed utilitate ſeparari, redit ad inſtitutum, ut refellat πολυθρύλλητον illud Stoicorum decretum, peccata eſſe paria. pendet autem hęc quæſtio à ſuperiore illa de iuris origine. Nam ſi iuſta & iniuſta natura ualerent, fortaſſe omnia iuſta eſſent æqualia. (quod enim per ſe, & natura eſt tale, neque utilitate ponderatur, id non poteſt altero magis eſſe tale) idemq́ue de iniuſtis eſſet ſentiendum: ex quo efficeretur ut peccata eſſent æqualia, cùm peccata omnia ſint iniuſta. Nunc autem cum ab utilitate ius, & iniuria originem, principiumq́ue duxerint (ut vult Horatius) ſequitur ut, quemadmodum alia alijs ſunt utiliora, & inutiliora: ita alia alijs ſint & iuſtiora, & iniuſtiora: ergo ut etiam alia peccata alijs ſint grauiora, aliaq́ue alijs leuiora. ſic loquitur autem ſatyra III. lib. 2. *Vincit enim ſtultos ratio inſanire nepotes.*

tantundem vt peccet, idemq́;] id eſt, tam grauiter peccet. notauimus hoc loquendi genus *idem peccat*, in epiſt. de arte poet.

nocturnus legerit] id eſt, noctu, ut ſup. annot. ad Od. XVI. epod. *ſacra legerit* autem, ſacrilegium admiſerit.

aſſit Regula p.] id eſt, ſi peccata ſunt inæqualia, ut vera ſunt, debent & pœnæ eſſe inæquales, id eſt, peccatis æquales.

Nam vt ſerula cædas,&c.] occurrit ijs quæ poterat Stoicus dicere,hoc modo : non vis Horati eum,qui ſcutica,i deſt,minore pœna dignus ſit, flagello cędi, id eſt grauiore pœna affici. cur non eadem opera vetas,ne, qui grauiorem pœnam meritus ſit,ſerula cędatur?quia non vereor(inquit Horat.)ne id facias, cum furta latrocinijs paria eſſe dicas,& mineris te vtraque peccata pari pœna caſtigaturum,ſi regiam poteſtatem adeptus ſis. attẽdat autem lector Latini ſermonis ſtudioſus,non eſſe hoc ordine vocabula collocanda,*non uereor ut ferula cædas*. nam qui ita loquitur, *uereor ut cadas*, vult cædi,& videtur ita dicere *uereor ne non cadas*. qui hoc modo autem, *uereor ne cadas*, hoc ſignificat , *ego non dubito quin non ſis caſurus*,vel *confido te non caſurum*,& ſi quis ita, *non uereor ut cadas* , hoc innuit,*non uereor ne non cædas : mihi dubium non eſt,quin ſis cæſurus : confido te eſſe cæſurum*. non ſunt igitur hæc verba ita diſponenda,*non uereor, ut ferula cadas meritum maiora*, &c. alioqui Horatium aliud , quàm ſentiat, loquentem faceremus. nam hoc ſentit Horatius,hocq́ue a nobis vult audiri, atque intelligi, *non uereor ne cadas ferula*, id eſt, certò ſcio, te ferula non eſſe cæſurum eum, qui pœnas ſit meritus grauiores . quid igitur dicemus? Horatium minus Latinè eſſe locutum ? minimè uerò. confugiendum igitur eſt ad id,quod toties iam dixi, particulam *ut*,non eſſe cum uerbo *uereor*,coniungendam, ſed totam illam, quę antecedit,orationem,ſuo loco,& ſeparatim eſſe legendam,hoc modo : *nam,ut ferula cadas eum, qui maiores pœnas ſit meritus : non uereor*, ſubaudi, ne id facias , id eſt ſcio te iſtuc non facturum. exempla autem è bonis ſcriptoribus ſumta , quis ſit huius uerbi & ſimilium uſus,nos docebunt. Terent. in Andr. *haud uereor,ſi in te ſolo ſit ſitum : ſed, uim ut queas ferre*. ibid. *id paues ne ducas tu illam : tu autem ut ducas*, id eſt , *ne non ducas*. M. Tull. ad Att. lib. VII. *tamen uereor ut hic ipſis contentus ſit*,&c. id eſt,*ne non contentus ſit*. Idem lib. II. *Videris uereri ut epiſtolas illas acceperim*. Idem epiſt. I. ad Torqu. lib. VI. *cuius tanti mali , quamuis docti uiri multa dicant , tamen uereor ut conſolatio ulla poſſit uera reperiri , præter illam , quæ tanta eſt, quantum in cuiuſque animo roboris eſt,atque neruorum*,&c. uel legendum *ne conſolatio nulla*. nam vulgata ſcriptura mendoſa eſt. Idem ad Terentiam. *Vereor ut Dolabella ipſe ſatis nobis prodeſſe poſſit*. Idem orat. contra Rull. ad popul. *hoc quia nos fœdus non iuſſeritis,ueretur Hiempſal ut ſatis firmum ſit,& ratum*. Idem lib. I. de Orat. ad Qu. fr. *ſed illa duo,Craſſe,uereor ut tibi poſſim concedere*. Idẽ orat.pro Quinctio,*tamen ne uereris,ut poſſis hæc contra Hortenſium defendere?* Horat. ſat. I. lib. 2. *o puer,ut ſis uitalis, metuo*. Cæſar lib. 5. de bello Gall. *Labienus ueritus, ſi ex hibernis fugæ ſimilem profectionem feciſſet,ut hoſtium impetum ſuſtinere poſſet,præſertim quos recenti uictoria efferri ſciret*,&c. ſic enim habent cod. calamo exarati. Veniamus ad exempla alterius locutionis,*uereor ne* : cuius quidem ſententia priori contraria eſt. Terent. in Eunuch. *Miſeram me,uereor ne illud grauius Phædria tulerit*,&c. idem in Andr. *hei uereor ne quid Andria apportet mali*. in Hecyra . *uereor, ſi clamorem eius hic crebrò exaudias,Ne parturire eam intelligas* ibid. *ſimul uereor Pamphilum, ne orata noſtra nequeat diutius celare*.idem Phorm.*uereor ne iſtæc fortitudo in neruum erumpat denique*. ibid. *hei uereor lenonem,ne quid ſ at*.M. Tull. in Lęlio,*neque enim uerendum eſt,ne quid excidat,aut ne quid in terram defluat*. Ibid. *ſin autem illa uereor, ne idem interitus ſit animorum,& corporum*,&c. qui locus mendoſè in vulgatis codicib. legitur, *ut idem interitus*. epiſt. ad C. Cælium G. F. vltima,lib 3. *uerebar ne id ita caderet,quod etiam nunc uereor,ut antè quam tu in prouinciam ueniſſes,ego de prouincia decederem*. & pro M. Marcello,*uereor ne hoc, quod dicam, non perinde intelligi auditu poſſit,atque ego ipſe cogitans ſentio*.vbi mendoſè legitur vulgò *uereor ut hoc, quod dicam*.Virg.in Palæm. *ipſe Neæram Dum fouet,ac,ne me ſibi præferat illa,ueretur, Hic alienus*, &c.

& magnis parua,&c.] id eſt,& mineris te ſimilem pęnam ad leuia peccata vindicanda adhibitum,atq; ad grauia. *ſimili falce recidere* poſuit pro eo, quod eſt,ſimili pœna coercere pœnis enim deterrentur ac reuocantur improbi à flagitijs ac maleficijs. falce autem ſimili magnis dixit more Græcorum, *ὁμοίᾳ τοῖς μεγάλοις*. ſimili atque magna peccata reciduntur

ſi diues, qui ſap.] Stoicos irridet hoc modo, Quid opus eſt iſta conditione, *Si mihi regnum perm. homines?* non'ne hoc veſtrum eſt, ſapientem eſſe diuitem, ſutorem, formoſum, atque etiam regem? quid igitur vetat, quominus poteſtate regia vtaris? & cur id, quod habes, optas, quaſi deſit? cum hoc loco congruit ille, epiſt. 1. lib. 1. *Ad ſummam, ſapiens uno minor eſt Ioue, diues, Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum*. ſed illic ſeriò loquitur, hic ioco. M. Tullius lib. 3. de finibus in extremo, ſub Catonis perſona talem deſcribit ſapientem his verbis, *rectius enim appellabitur rex, quàm Tarquinius, qui nec ſe, nec ſuos regere potuit: rectius magiſter populi, quàm Sylla, &c. rectius diues, quam Craſſus, qui niſi eguiſſet, nunquam, Euphratem nulla belli cauſa tranſire uoluiſſet, &c. rectè etiam pulcher, rectè ſolus liber rectè ſolus inuictus.*

ſutor tamen eſt ſapiens] ſapiens eſt ſutor bonus (inquit Stoicus) *τῇ δυνάμει, οὐ τῇ ἐνεργείᾳ*, id eſt, poteſtate, non vſu, neque functione muneris.

quò?] id eſt, quò iſtuc pertinet? vt ſuperiore ſatyra, *quò res hæc pertinet?* alij quo modo? alij legunt *qui?*

Vt, quamuis tacet Herm.] de Hermogene ſup. ſaty. 11. vt cantor eſt Hermogenes (inquit) etiam ſi taceat. (habitu enim cantor eſt, dum tacet: *ἐνεργείᾳ* autem cantor eſt, dum canit) ita & ſapiens, conſul, diues, formoſus eſt *τῇ δυνάμει, καὶ τῇ ἕξει*, id eſt, poteſtate & habitu.

vt Alfenus] more ſatyrico Alfenum quendam Cremonenſem irridet, qui cum ſutrinam primùm feciſſet, deinde clauſa ſutrina Romæ iuri ciuili Seruio Sulpicio magiſtro operam nauaſſet, iuriſconſultus clariſſimus euaſit, conſulatum adeptus eſt, honorificentiſſimoq; funere elatus eſt. De eo fit locis aliquot in pandectis iuris ciuilis mentio.

Eſt opifex ſolus:] ſic ſcriptum, & diſtinctum eſt in duob. cod. Vatic. Iann. Faer. Torneſ. Rain. Card.

vellunt tibi barb.] ſignificat ita inepta, & ſtulta loqui Stoicos, vt etiam à pueris irrideantur.

quos tu niſi fuſte coerc. Vrg.t.] id eſt, quos niſi fuſte abigis, te vt inſanum quendam, & mente captum ſectabuntur, atque vrgebunt. ſolent autem pueri mente captos, & fatuos circumſiſtere, ac ſectari: quod & M. Tullius oſtendit lib. 4. accuſ. de Theomnaſto quodam, his verbis, *Retinere cæpit tabulam Theomnaſtus quidam homo ridiculè inſanus, quem Siracuſani Theoractum uocant: qui illic eiuſmodi eſt, ut eum pueri ſectentur: ut omnes, cum loqui cæperit, irrideant.*

Vrgeris turba] cod. 1. Vatic. & Iann. *Vrgueris*, vt ſæpe alibi.

rumperis] clamore. ſic M. Tull. *Dirupi me penè in iudicio Galli Canidij familiaris tui.*

dum tu quadrante lau.] concludit neque ſapiētem, regem eſſe dicendum, quandiu, vt vnus de multis, quadrante lauatur, & ab vno Criſpino comite deducitur, cùm reges quamplurimos habere ſoleant ſtipatores: neque vera eſſe Stoicorum decreta, *peccata eſſe æqualia, ſapientem nunqam ignoſcere, nunquam miſereri*, &c. Erat autem quadrans merces balneatoris. M. Tull. pro Cælio, de Clodia. *niſi forte mulier potens quadrantaria illa permutatione familiaris facta erat balneatori.*

SATYRA 4.

EVPOLIS, atque Cratinus, Ariſtophaneſq; poetæ,
Atque alij, quorum comœdia priſca virorum eſt:
Si quis erat dignus deſcribi, quòd malus, aut fur:
Quòd mœchus foret, aut ſicarius, aut alioqui
Famoſus: multa cum libertate notabant.
Hinc omnis pendet Lucillius hoſce ſecutus,
Mutatis tantum pedibus, numeriſq; facetus,
Emunctæ naris, durus componere verſus.
Nam fuit hoc vitioſus. in hora ſæpe ducentos,
Vt magnum, uerſus dictabat ſtans pede in uno:
Cum flueret lutulentus, erat, quod tollere velles.
Garrulus, atque piger ſcribendi ferre laborem:
Scribendi rectè: nam ut multum, nil moror. ecce
Criſpinus minimo me prouocat: accipe, ſi vis,
Accipe iam tabulas. detur nobis locus, hora,
Cuſtodes: videamus uter plus ſcribere poſſit.
Dij benè fecerunt, inopis me, quòdq; puſilli
Finxerunt animi, rarò, & perpauca loquentem.
At tu concluſas hircinis follibus auras
Vſque laborantes, dum ferrum molliat ignis,
Vt mauis, imitare. beatus Fannius, ultro
Delatis capſis, & imagine: cum mea nemo
Scripta legat, uulgò recitare timentis, ob hanc rem,
Quòd ſunt, quos genus hoc minimè iuuat, utpote plureis
Culpari dignos. quemuis media erue turba:
Aut ob auaritiam, aut miſera ambitione laborat.
Hic nuptarum inſanit amoribus: hic puerorum:
Hunc capit argenti ſplendor: ſtupet Albius ære:
Hic mutat merces ſurgente à ſole ad eum, quo
Veſpertina tepet regio: quin per mala præceps
Fertur, uti puluis collectus turbine, nequid
Summa deperdat, metuens, aut ampliet ut rem.
Omnes hi metuunt uerſus: odere poetas.
Fœnum habet in cornu: longè fuge. dummodo riſum
Excutiat ſibi, non hic cuiquam parcet amico.
Et, quodcunque ſemel chartis illeuerit, omneis
Geſtiet à furno redeunteis ſcire, lacuq;
Et pueros, & anus. agedum pauca accipe contrà.

Primum

Primùm ego me illorum,dederim quibus eſſe poetas,
Excerpam numero.neque enim concludere uerſum
Dixeris eſſe ſatis:neque,ſi quis ſcribat,uti nos,
Sermoni propiora,putes hunc eſſe poetam.
Ingenium cui ſit,cui mens diuinior,atque os
Magna ſonaturum:des nominis huius honorem.
Iccircò quidam,comœdia,nec ne poema
Eſſet,quęſiuere,quòd acer ſpiritus,ac uis
Nec uerbis,nec rebus ineſt:niſi quòd pede certo
Differt ſermoni,ſermo merus.at pater ardens
Sæuit,quòd meretrice nepos inſanit amica
Filius:uxorem grandi cum dote recuſat:
Ebrius &, magnum quod dedecus, ambulat ante
Noctem cum facibus.nunquid Pomponius iſtis
Audiret leuiora,pater ſi uiueret? ergo
Non ſatis eſt puris uerſum perſcribere uerbis:
Quem ſi diſſoluas,quiuis ſtomachetur eodem,
Quo perſonatus pacto pater.his,ego quę nunc,
Olim quæ ſcripſit Lucillius,eripias ſi
Tempora certa,modoſq;:&,quod prius ordine uerbum eſt,
Poſterius facias,pręponens ultima primis:
Non,ut ſi ſoluas,poſtquam diſcordia tetra
Belli ferratos poſtes,portaſque refregit:
Inuenias etiam diſiecti membra poetę.
Hactenus hæc:aliàs iuſtum ſit,necne,poema.
Nunc illud tantum quæram:meritò ne tibi ſit
Suſpectum genus hoc ſcribendi. Sulcius acer
Ambulat,& Caprius,rauci male,cumque libellis,
Magnus uterque timor latronibus:at,benè ſi quis,
Et uiuat puris manibus,contemnat utrunque.
Vt ſis tu ſimilis Cęli,Birrique latronum:
Non ego ſim Capri,neque Sulci:cur metuas me?
Nulla taberna meos habeat,neque pila libellos:
Queis manus inſudet uulgi,Hermogeniſque Tigelli.
Non recito cuiquam,niſi amicis,idque coactus.
Non vbiuis,coràm ue quibuſlibet . in medio qui
Scripta foro recitent,ſunt multi:quique lauantes:
Suaue locus uoci reſonat concluſus.inanes
Hoc iuuat.haud illud quærentes,num ſine ſenſu,
Tempore num faciant alieno.lędere gaudes

Inquis.

Inquis:& hoc,ſtudio prauus facis. unde petitum
Hoc in me iacis?eſt auctor quis denique eorum,
Vixi cum quibus? abſentem qui rodit amicum:
Qui non defendit alio culpante:ſolutos
Qui captat riſus hominum,famamq́ue dicacis:
Fingere qui non uiſa poteſt:commiſſa tacere
Qui nequit:hic niger eſt;hunc tu Romane caueto.
Sępe tribus lectis uideas cœnare quaternos:
E quibus unus auet,quauis aſpergere cunctos,
Præter eum,qui præbet aquam:pòſt,hunc quoque potus,
Condita cum uerax aperit præcordia Liber.
Hic tibi comis, & urbanus,liberq́ue uidetur
Infeſto nigris.ego,ſi riſi,quòd ineptus
Paſtillos Ruſillus olet, Gorgonius hircum:
Liuidus,& mordax uideor tibi? mentio ſi qua
De Capitolini furtis iniecta Petilli
Te coram fuerit:defendas, ut tuus eſt mos.
Me Capitolinus conuictore vſus,amico-
Que à puero eſt:cauſaq́ue mea permulta rogatus
Fecit:&,incolumis lætor quòd viuit in vrbe.
Sed tamen admiror,quo pacto iudicium illud
Fugerit. hic nigræ ſuccus lolliginis: hæc eſt
Aerugo mera:quod uitium procul abfore chartis,
Atque animo prius,ut,ſi quid promittere de me
Poſſum aliud,uerè promitto. liberius ſi
Dixero quid,ſi forte iocoſius: hoc mihi iuris
Cum uenia dabis. inſeuit pater optimus hoc mi,
Vt fugerem,exemplis uitiorum quæque notando.
Cum me hortaretur,parcè,frugaliter,atque
Viuerem uti contentus eo,quod mi ipſe paraſſet:
Nonne uides,Albi ut malè uiuat filius? utq́;
Barrus inops? magnum documentum, ne patriam rem
Perdere quis uelit. à turpi meretricis amore
Cum deterreret:Sectani diſſimilis ſis.
Ne ſequerer mœchas,conceſſa cum Venere uti
Poſſem: deprenſi non bella eſt fama Treboni,
Aiebat.ſapiens uitatu, quidq́; petitu
Sit melius,cauſas reddet tibi:mi ſatis eſt,ſi
Traditum ab antiquis morem ſeruare, tuamq́;,
Dum cuſtodis eges,uitam,famamq́; tueri

Incolumem

Incolumem poſſim.ſimulac durauerit ætas
Membra,animumq́; tuum : nabis ſine cortice. ſic me
Formabat puerum dictis:&,ſiue iubebat,
Vt facerem quid:habes auctorem,quo facias hoc:
Vnum ex iudicibus ſelectis obijciebat:
Siue uetabat:an hoc inhoneſtum,& inutile factum,
Necne ſit,addubites:flagret rumore malo cùm
Hic,atque ille?auidos uicinum funus ut ægros
Exanimat:mortiſq́ue metu ſibi parcere cogit:
Sic teneros animos aliena opprobria ſæpe
Abſterrent uitijs.ex hoc ego ſanus ab illis,
Perniciem quæcunque ferunt,mediocribus,&,queis
Ignoſcas,uitijs teneor.fortaſſi & iſtinc
Largiter abſtulerit longa ætas,liber amicus,
Conſilium proprium.neque enim,cum lectulus,aut me
Porticus excepit,deſum mihi.rectius hoc eſt:
Hoc faciens,uiuam melius:ſic dulcis amicis
Occurram:hoc quidam non bellè.nunquid ego illi
Imprudens olim faciam ſimile?hæc ego mecum
Compreſſis agito labris.ubi quid datur oci,
Illudo chartis.hoc eſt mediocribus illis
Ex uitijs vnum:cui ſi concedere nolis,
Multa poetarum ueniat manus,auxilio quæ
Sit mihi:nam multo plures ſumus:ac ueluti,te,
Iudæi,cogemus in hanc concedere turbam.

COMMENTARII.

Eupolis,atque Cr.] hi fuerunt poetæ comici veteris comœdię. de Eupoli M. Tull. epiſt. ad Att. lib.6. *Εὔπολιν τὸν τῆς ἀρχαίας quis non dixit ab Alcibiade nauigante in Siciliam deiectum eſſe in mare?* &c.

Cratinus] interpres Pindari εἰδ ς. ὀλυμ. producit hunc Cratini verſum in Bœotos. *Οὗτοι δ' εἰσὶν συοβοιωτικὸν πεζοφόρων γένος ἀνδρῶν*, & Plutarchus in vita Periclis ſcribit Periclem (fuerunt enim ferè æquales) ab eo dictum eſſe *κεφαληγερέταν*· quod idem valet,atque capite oblongo,& amplo,& quaſi congregato. de eodem infra Hor. epiſt. ad Mæcen.3. lib.1. *Priſco ſi credis Mæcenas docte Cratino*, &c.

Atque alij,quorum com.] id eſt,& alij veteris comœdiæ ſcriptores.erat autem vetus comœdia liberior,ac maledicentior,quàm vt aures hominum ferre poſſent.ſic ſaty.x. *Illi, ſcripta quibus comœdia priſca uiris eſt, Hoc ſtabant.*

famoſus] malè audiens.ſuprà Od.111.lib.3. *Iam nec Lacænæ ſplendet adulteræ Famoſus hoſpes.* M.Tull. lib.2. de orat. ad Q. Fratr. *Non pol (inquit) audeo. Nam me ad famoſas uetuit mater accedere.*

Lucil-

Lucillius] ſignificat, ſatyram, cùius inuentor fuit Lucillius, veteris comœdię locum occupaſſe. hunc Lucillium Baſſum inſectatur vrbanè, id eſt, ſuo more Horat. ſaty. x. de eodem ſic M. Tull. lib. I. de finib. *Nec vero, ut noſter Lucillius, recuſabo, quo minus omnes mea legant. Vtinam ille Perſius: Scipio verò, & Rutilius multo etiam magis: quorum ille iudicium reformidans, Tarentinis, ait ſe, & Conſentinis, & Siculis ſcribere. facetè is quidem, ſicut alias. ſed nec tam docti tunc erant, ad quorum iudicium elaboraret, et ſunt illius ſcripta leuiora, ut urbanitas ſumma appareat, doctrina mediocris.* idem epiſt. ad Attic. lib. 12. *Cato me quidem delectat: ſed etiam Baſſum Lucillium ſua.* Idem tamen lib. 2. de oratore ſub perſona Craſſi, Lucillium hominem doctum, & perurbanum appellat.

Mutatis tantùm ped.] quia Lucillius hexametris ferè verſibus, illi iambeis mores hominum notabant.

Emunctę naris] id eſt, ſagax, acri iudicio, ſagaciter odorans hominum mores, & vitia: naribus acutis. tralatio eſt, vel allegoria. Nam vt, qui ſunt emunctæ naris, niſi quid aliud obſtat, ſagaciter olfaciunt odores: ita qui nares habent mucòre obſtructas, minus ſunt in ſentiendis odoribus ſagaces. eadem ratione verbum *odorari* pro eo, quod eſt, acutè, & celeriter percipere, atque intelligere, & peruestigando conſequi, vſurpatur à M. Tullio, Verr. de iuredicundo. *huius vero erat ars, et malitia miranda, quod acutiſſimè tota prouincia, quid cuique eſſet neceſſe, indagare, et odorari ſolebat.* & in epiſtolis ad Atticum multis locis.

durus componere verſ.] durus in componendis verſib. vide annot. ad Od. VIII lib. 4. eiuſdem generis eſt id, quod ſtatim ſequitur. *piger ſcribendi ferre laborem.*

Cum flueret lutulentus, erat q. t.] cum verſus profunderet inuenuſtos, incultos, atque illepidos, erat tamen aliquid, quod probares, & ſumeres. huic loco reſpondent ea quæ ſunt ſat. x. *At dixi fluere hunc lutulentum: ſæpe ferentem Plura quidem tollenda relinquendis. tollenda,* id eſt, ſumenda. vt epiſt. de arte poet. *hoc tibi dictum Tolle memor.* & epiſt. ad Numicium lib. I. *partem, uel tolleret omnes.* & epiſt. ad Mæcen. II. *at tu quantum vis, tolle benignè.* alij tollere accipiunt pro eo, quod eſt amputare, & reſecare: à quibus diſſentio. nam locus ille, qui eſt ſatyr. x. perſpicuè declarat per tollenda, ea ſignificari, quæ ſumenda, & probanda ſunt, vt ſuo loco docebimus. Quintilian. lib. 10. ad hunc locum reſpiciens ſcribit illa. *Ego quantum ab illis, tantum ab Horatio diſſentio, qui Lucillium fluere lutulentum, et eſſe aliquid, quod tollere poſſis, putat.*

nam vt multum, nil moror] id eſt, nam ſi quis multum ſcribat, nihil æſtimo, manum non verterim, ſic epiſt. ad Vallam lib. I. *nam vina nihil moror illius oræ.* Virg. Aen. V. *nec dona moror.*

Criſpinus] de quo ſuprà ſatyr. I.

minimo me prouocat] minimo ſubaud. digito. prouerbium eſt à geſtu eorum, qui alterum ad certamen prouocant, natum. nam minimum digitum porrigunt, illum à ſe contemni ſignificantes, proinde ac ſi eum poſſint vel minimo digito percellere, ac peruertere.

accipe ſi vis] verba Criſpini Horatium prouocantis.

Dij bene fecerunt] reſpondet Horat. Dijs habeo gratiam, vel benefici, ac benigni erga me fuerunt Dij immortales, quòd me parui animi, & paucorum verborum finxerunt. notandum hoc loquendi genus. *Dij bene fecerunt.* quod par eſt illi vſitatiori *bene factum.*

perpauca loquentem] ſic ſatyr. VI. *Vt ueni coram ſingultim pauca locutus.* mendosè autem habent omnes libri, *loquentis.* præterquàm Faer. in quo ſcriptum eſt loquentes. Sed s: alia manu, & in litura.

At tu

At tū concluſas hirc.] id eſt, imitare ventum, qui ex follibus fabrorum ferrariorum expiratur tandiu, quo ad ferrum ab igne molliatur. quibus verbis ſignificat verſus eius eſſe vel inanes, ac leues: vel inflatos, ac turgidos. hircinis follibus autem, id eſt, ex corio hircino factis.

beatus Fannius, vltro, &c.] O beatum (inquit Hora.) Fannium, cui populus vltro, id eſt, non petenti capſas, in quibus eius libri conderētur, ac ſeruarentur, imaginemq́ue ad memoriam eius prodendam, detulit, cum mea, &c. hunc Fannium ineptum vocat ſaty. x. his verbis. *aut crucier, quod Vellicet abſentem Demetrius? aut quòd ineptus Fannius Hermogenis lædas conuiua Tigelli?* ſic loquitur M. Tull. in orat pro Plancio. *Itaque hac ſpe decedebam. ut mihi populum Rom. omnia delaturum putarem.* & epiſtol. ad P. Nigidium figulum libr. 4. *nec mihi quicquam tali tempore in mentem uenit optare, quod non ultro mihi Cæſar detulerit.* alij hunc locum ſic explicant, beatus Fannius, cuius capſæ vltro in bibliothecam Auguſti fuerint delatę cum imagine. quibuſcum equidem pugnare nolim, præſertim cum vtrancunque explicationem ſequamur, ſemper intelligere nos oporteat, Fannij poemata in ędem Apollinis, & Muſarum eſſe recepta: veruntamen priorem explicationem malo.

erue] cod. 11. Vat. Iann. Faer. Tor. Rain. Card. *elige.*

Quòd ſunt, quos genus hoc] id eſt, ob id, quod ſunt non pauci, qui non delectantur, immo verò offenduntur ſatyris: ij ſcilicet, qui reprehenſione digni ſunt, quales ſunt auari, ambitioſi, libidinoſi, adulteri, ſcelerati, impij, vaſorum & ſignorum plus ęquo ſtudioſi, mercatores, & ſimiles.

ſtupet Albius ære] miro ſignorum, & vaſorum ęreorum amore, ſtudioq́; ducitur, eaque ſupra modum amat, & admiratur. ſic loquitur Virg. Georg. II. *Hic ſtupet attonitus roſtris.* Hor. ſaty. VI. *Qui ſtupet in titulis.*

Hic mutat merces] emit, comparat, permutat. vide ſup. ann. ad Od. XVI. lib. I. de verbo mutandi.

ad eum quo Veſp.] ad occidentem. Virgil. lib. 5. *ueſpere ab atro Conſurgunt uenti.* Horat. Od. XV. lib. 4. *ad ortum Solis ab Heſperio cubili.*

quin per mala præceps] vt ſup. epiſt. I. lib. I. *Impiger extremos curris mercator ad Indos Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per ignes.*

vti puluis collectus turb.] puluerem vento concitatum, & collectum vocant Gręci *κονιορτόν*. Itaque hoc nomen videtur exprimere uoluiſſe.

verſus] præſertim ſatyricos, id eſt, vrbanos, & mordaces.

Fęnum habet in c.] intellige hæc dici ab improbis, & vitioſis hominibus quibus inuiſi ſunt poetæ. cōuenit prouerbium in homines acres, promtos, uiribus corporis, aut ingenij facultate inſtructos, ac paratos ad iniuriam, ſi qua inferatur, propulſandam, atque adeò ad laceſſendum, ſi quis occurrat malo dignus. Plutarchus in Craſſo huius prouerbij originem indicans, ait à bobus, qui cornu petunt, prouerbium eſſe natum, quorum cornibus Romani ſolebant fænum appendere, vt ſibi ab eis cauerent homines in uia forte occurrentes. narrat idem Plutarch. Sicinnium, quendam de Craſſo dicere ſolitum, fænum eum habere in cornu. ſic ille. *ἴσχυε δὲ χάριτι καὶ φόβῳ· φόβῳ δ' οὐκ ἔλαττον. ὁ γοῦν πλεῖστα πράγματα παρασχὼν τοῖς καθ' αὐτὸν ἄρχουσι, καὶ δημαγωγοῖς Σικίννιος, πρὸς τὸν εἰπόντα, τί δὴ μόνον οὐ σπαράττει τὸν Κράσσον, ἀλλὰ παρίησιν αὐτόν. χόρτον ἔχειν φησὶν ἐπὶ τοῦ κέρατος· εἰώθεισαν δὲ Ῥωμαῖοι τὸν κυρίττοντα τῶν βοῶν ὑπὲρ τοῦ φυλάττεσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας, χόρτῳ περιελίσσειν τὸ κέρας.*

dum modo riſum Exc. ſ. &c.] ita eſt ridiculorum dictorum cupidus, vt, dummodo quippiam ſalsè dicat, ne amicis quidem parcere uelit. Ariſt. lib. 4.

de mori. ad Nicom. ſcribit ſcurram. quem *βωμολόχον* Græce nominat, eo differre ab vrbano, quod vrbanus ita ſalsè dicat, vt neminem offendat, aut etiam delectet: ſcurra autem ridiculo moderari non poſſit: tum nec ſibi, nec alijs parcat, dummodo riſum moueat. verba Ariſt. ſunt hæc *ὁ δὲ βωμολόχος, ἥττων ἐστὶ τοῦ γελοίου, καὶ οὔτε ἑαυτοῦ, οὔτε τῶν ἄλλων ἀπεχόμενος, εἰ γέλωτα ποιήσει.* excutiat autem riſum, id eſt, riſum profuſum moueat.

Et, quodcunque ſem. ch. il.] id eſt, quodcunque per iocum, & ludum ſcripſerit.

furno] in quo coquitur panis. icc irco magna ſemper eo turba conuenit & vetularum, & puerorum.

lacuque] lacus vas ampliſſimum, vbi calcantur vuæ. M. Tull. in Bruto. *ſic ego iſtis cenſuerim, & nouam iſtam quaſi de muſto, ac lacu feruidam orationem fugiendam: nec illam præclaram Thucydidis nimis ueterem, tanquam Anicianam notam perſequendam.* Eſt etiam lacus (vt docet Varro lib. 4. de lingua Latina) lacuna magna vbi aqua contineri poteſt, quod modo credibilius eſt hoc loco accipiendum eſſe, vt intelligamus pueros, & anus aquandi cauſa ad lacũ iuiſſe, & è lacu redire. Proper. lib. 2. *Cui fuit indocti fugienda hæc ſemita uulgi, Ipſa petita lacu nunc mihi dulcis aqua eſt.* Horat. epiſt. 1. lib. 1. *lacus, & mare ſentit amorem Feſtinantis heri.*

agedum pauca acc.] reſpondet Horatius ad ea, quę cùm in omne genus poetarum, tùm in ſatyrarum ſcriptores dicta fuerant.

ſermoni propiora] orationi ſolutæ ſimiliora, quam verſibus. ſic epiſtola. ad Auguſt. *nec ſermones ego mallem Repentes per humum, quam res componere geſtas.*

mens diuinior] M. Tull item in orat. pro Arch. poeta ait poetam natura ipſa valere, & mentis viribus excitari, & quaſi diuino ſpiritu afflari. vide ann. ad illum locum. *Ingenium miſera,* &c. de arte poet.

magna ſonaturum] Priſc. lib. 11. producit hunc locum, & ait ſoniturum eſſe vſitatius, quam ſonaturum.

Icc irco quidam com.] ſic M. Tull. in orat. perf. *At comicorum ſenarij propter ſimilitudinem ſermonis ſic ſæpe ſunt abiecti, ut nonnunquam uix in his numerus, & uerſus niſi quòd intelligi poſſit.*

niſi quòd pede certo] comica oratio, merus eſt ſermo, præter quàm quòd certo, ac definito numero ab oratione ſoluta differt. ſic M. Tull. in orat. perf. *Itaque uideo uiſum eſſe nonnullis, Platonis, & Demoſthenis locutionem, etſi abſit à uerſu, tamen, quod incitatius fertur, & clariſſimis uerborum luminibus utatur, potius poema putandum, quam comicorum poetarum, apud quos, nihil eſt aliud quotidiani diſſimile ſermonis, uerſiculi ſunt.*

at pater ardens] aduerſarium facit occurrentem ei rationi, propter quam putent quidam comœdiam merum ſermonem eſſe, non poema: nempe quia deſit ei ſpiritus acer, & vis poetica, hoc modo. atqui ſæpe (inquit) videmus in comœdia ſenem induci à poeta, filio libidinosè, atque intemperanter uiuenti, ſcortanti, omnia quæ habeat, profundenti, vxorem bene dotatam recuſanti, ante noctem cum facibus ambulanti grauiter iraſcentem: vt Demeam apud Terent. Teuropidem apud Plautum. non deeſt igitur comœdiæ vis, nec ſpiritus. ſic epiſt. de arte poet. *Interdum tamen & uocem comœdia tollit, Iratusque Chremes tumido delitigat ore.*

ſæuit] excandeſcit, iraſcitur *χαλεπαίνει.* Plaut. Epid. *Sed memento, ſi quid ſæuiunt ſenes, Suppetias mihi cum ſorore ferre.* vide annotat. ad Od. xxxiii. libr. 1.

nepos] luxurioſus, *ἄσωτος.* vide annotata ad Od. 1. epod. in extr.

nunquid Pompon. iſtis Aud.] diſſoluit id, quod reſpõſum fuerat ab aduerſario,

uerſario,hoc modo.patres(inquit)quotidie ſolent ita filijs ſuis ſuccenſere potātibus,& ſcortātibus:& Pomponius adoleſcens libidinoſus,& luxurioſus, ſi eius pater viueret, æquè aſperè obiurgaretur]. hunc Pomponium quaſi aliud agens, vellicat:in quo genere reprehendendi,& diuinus eſt Horatius,& ceteros omnes ſatyrarum ſcriptores longo interuallo ſuperauit.

Ergo non ſatis eſt, &c.] id eſt,non eſt igitur ſatis verſum facere verbis puris,& lectis,ſi ordine verborum commutato,ac numero diſſoluto,reſtet ſermo quotidiano ſermoni ſimilis:&,quali patres domi cum filijs vti ſolent.

perſonatus] pater comicus, & qui in ſcena, ſeu in comœdia patris perſo-ſuſtineat.

his,ego quæ,&c.]ſi ea,quæ ego nunc ſcribo,& quæ Lucillius ſcripſit olim, diſſoluas, modoſque,ac numeros tollas,ordinem denique verborum immutes non ita inuenias partes orationis poeticæ diſſolutæ,ac diſſipatę,vt ſi Ennij verſum ſumas,eumque ordine verborum conuerſo,diſſolutum legas. exempli gratia:ſi hæc Enniana,*poſtquam diſcordia tetra Belli ferratos*, &c.diſſoluas, ordineque verborum turbato ita legas,*Poſtquam ferratos belli poſtes,et portas tetra diſcordia refregit*,non reperietur hic ſermo quotidianus,ſed poeticus.

aliàs] aliàs quęremus,&c. Sed dubitandum non eſt,quin Comœdia ſit poema:neque Horatius dubitat,ut apparet ex lectione lib.de arte poet.

Sulcius & Caprius] accuſatores acerrimi.

rauci malè] admodum rauci, ex quo ſignificat eos admodum uocales, & clamoſos fuiſſe, ſeu plurimùm uoce contendere ſolitos eſſe. obtunditur enim uox,& raueſcit nimium clamando.

libellis] accuſatorijs: in quibus habent maleficorum nomina, & crimina perſcripta.

Magnus vterq; timor]id eſt,vterq; valde horribilis latronibus,& ſicarijs.

puris manibus] puris à cęde *ἁγνοῖς*. ut ſup.annot.ad Od.xxii.lib.i.*ſceleriſque purus*.

Non ego ſim Capri, &c.] quanuis tu ſis latronum ſimilis:ſi ſim Caprio, & Sulcio diſſimilis,quid eſt cur metuas me?

Nulla taberna meos h.] Et quid eſt, quod metuas me, ſi libri mei nulla in taberna,nullaque in columna ſint uenales,neque legantur à uulgo? ad columnas proſtabant libri.ut in epiſtol.de arte poet. *mediocribus eſſe poetis Non Dij,non homines,non conceſſere columnæ*.

Queis manus inſud.vul.] id eſt, quos emtos uulgus manibus terat, & Tigellius unus è uulgo,urbanè,& falsè Hermogenem Tigellium qui doctus haberi uolebat,unum è multis facit,& in uulgo numerat.

Nec recito cuiquam, niſi] hęc aliquantùm ſeparanda ſunt à ſuperioribus hoc modo:prætereà non recito cuiquam,niſi amicis,idque inuitus.quid eſt igitur,quòd me pertimeſcas,aut uerſus meos?in quibuſdam libris ſcriptum reperi, *Nec recitem*,quæ ſcriptura mihi non diſpliceret.quin ego uerò eam ſecutus eſſem,niſi uidiſſem hanc uulgatam,& ferri poſſe,& quattuor librorum ueterum auctoritate confirmari.

quique lauantes] & qui in balneis. ſic enim loquuntur Latini ſcriptores ſup.ſaty.3.*dum tu quadrante lauatum Rex ibis*.

Suaue locus reſ.] hęc dicuntur ex ſententia, & perſona glorioſorum, leuiumque poetarum,in balneis ſua ſcripta recitare ſolitorum.

inanes Hoc iuuat] hæc refert Horatius,leues, & inanes homines libenter & cupidè in balneis recitant,non quærentes apud ſe num ſtultè, num intempeſtiuè illud faciant.

ſine ſenſu] ἀναισθήτως, ſine iudicio. ſup. ſaty 3. *Communi ſenſu planè caret.*

ſtudio] ἐκ προνοίας, ἐξεπίτηδες, data opera, de induſtria eò autem prauus es, quòd prudens, & de induſtria lædis alterum. uides hic nomen *prauus* mirè adiuuare uim uerbi *facis.*

in me iacis?] mihi obijcis? tralatio ducta ab ijs, qui iaculantur. M. Tull. pro Quinctio. *ita ſit, ut ego, qui tela depellere, & uulneribus mederi debeam, tum id facere cogar, cum etiam telum aduerſarius nullum iecerit.* Idem translatè. pro Q. Roſc. com. *quin tu hoc crimen aut obÿce, ubi licet agere, aut tacere noli, ubi non oportet.*

rodit] obſcure lædit, & inſectatur. ut infrà epiſt. ad Loll. lib. 1.

ſolutos Qui captat r.] γελωτοποιὸς. qui riſum mouere ſtudet.

commiſſa] arcana, occulta conſilia ſuæ fidei commiſſa. ut epiſt. XVIII. lib. 1. *Commiſſumque teges, et uino tortus, et ira.*

hic niger eſt, hunc tu Rom.] id eſt, hic eſt improbis moribus, ingenioq; inſido. puto Horatium reſpicere ad ſymbolum illud Pythagoricũ, quod monet μὴ γεύεσθαι τῶν μελανούρων, id eſt, ne guſtemus de ijs, quibus nigra eſt cauda, quo uetabat Pythagoras (ut interpretatur Plutarchus περὶ παίδων ἀγωγῆς) συνδιατρίβειν μέλασιν ἀνθρώποις διὰ κακοήθειαν, id eſt, uerſari cum hominibus, qui nigri eſſent morum improbitate. Dici etiam poteſt Horatium alludere ad prouerbium illud μὴ τῷ μελαμπύγῳ περιτύχῃς· id eſt, caue ne in uirum, qui nigro ſit podice. incidas: quod ab hiſtoria Cercôpum natum eſt, qui à matre fuerant præmoniti ut cauerent ne in melampygum inciderent. uide Suidam Ego tamen malo nigrum hoc loco μελάνουρον, quàm μελάμπυγον intelligi, cum μελάμπυγος nomen ſit honeſtum: Nam Hercules dictus eſt μελάμπυγος. quaſi minime mollis, minimeq; impudicus.

Sæpe tribus lectis] in ſingulis lectis magna ex parte ueteres illi quaterni diſcumbebant. ita in ternis lectis, diſcumbebant duodeni. plures autem, quàm quaternos in ſingulis lectis diſcumbere, erat incommodum, ac ſordidum: ex quo illa M. Tullij in Piſonem. *nihil apud hunc lautum, nihil elegans, nihil exquiſitum (laudabo inimicum) ne magnopere quidem quicquam, præter libidines, ſumtuoſum. toreuma nullum, maximi calices, et hi, ne contemnere ſuos uideatur, Placentini, &c. Græci ſtipati, quini in lectulis, ſæpe plures, ipſe ſolus bibiturus, quæ eodem de ſolio miniſtrentur.*

E quibus vnus] id eſt, è quibus conuiuis unus geſtit ſalsè in omnes dicere, præterquàm in conuiuatorem.

quauis] quauis ratione, quouis modo. Catull. *difficile eſt, uerum hoc qualibet efficias.* idem ad Rauidum. *Quid uis? qualibet eſſe notus optas?*

aſpergere] ſalſis dictis carpere, & uellicare. ſic M. Tull. pro Laterenſi. *hunc tu uitæ ſplendorem maculis aſpergis iſtis?* Idem epiſt. ad Cecinam lib. 6. *Ex eodem fonte ſe hauſturum intelligit laudes ſuas, è quo ſit leuiter aſperſus.* ſic loquuntur & Græci. Athen. lib. 12. ex Hegiſandro. Ἀρίστιππος ῥαινόμενος μὲν ὑπὸ τῶν τε Διονυσίου θεραπόντων, σκωπτόμενος δ' ἐπὶ τῷ ἀνέχεσθαι, ὑπ' Ἀντιφῶντος εἰδ' ἁλιευόμενος ἐτύγχανον, ἔφη, καταλιπὼν τὴν ἐργασίαν ἂν ἀπῆλθον.

Preter eum, qui præbet aquam] præter eum, qui dat cœnam, id eſt, conuiuatorem. conuiuator enim balneum calfaciebat, aquamque præbebat, qua lauarent conuiuæ, ut diximus ſuprà ad illum locum Od. XIX. lib. 3. *quis aquam temperet ignibus.* neque uerò neceſſe habeo ſententiam eorum refellere, qui uolunt hoc loco legi. *præbet, aqua*, ut præbet, per ſe, & ſeparatim legatur, & ſubaudiatur cœnam, aut aliquid ſimile. nam uerbum *præbere*, accuſandi caſum ſemper deſiderat, neq; unquam uideo à ſcriptoribus omitti, ac ſubintelligi

ut

vt M.Tull. ad Q. Fratr. lib.2. A. d. VIII. Idus Apr. *ſponſalia Craſſipedi præbui. huic conuiuio puer optimus Q. tuus, meusque, quòd perleuiter commotus fuerat, defuit.* Horat. ſaty. II. lib.2. *nec ſic, ut ſimplex Nævius, unctam Conuiuis præbebit aquam.* ſic loquuntur & Græci ὕδωρ παρέχειν. Athen. lib.4. & παρέχειν στέγην, ἅλας, ἔλαιον, ὄξος. quod Latini præbere tectum, ſalem, oleum, acetum dicunt. Horat. ſaty. V. huius lib. *Proxima Campano ponti quæ uillula, tectum præbuit: & parochi, quæ debent, ligna, ſalemque.* ex quo idem Horat. ſaty. VIII. lib.2. conuiuatorem, parochum uocat παρὰ τὸ παρέχειν, quod ualet, præbere: & *parochi* dicebantur, qui legatis ſalem, & ligna præbebant.

poſt, hunc quoque potus.] poſteà autem ne conuiuatori quidem parcit: ſed hunc quoque aſpergit, tum ſcilicet, cùm uino caluit, & cum potus eſt.

Condita cum verax ap.pr.] id eſt, cum Bacchus ueritatis amator, & ſimplex, aperit arcana conſilia in præcordijs condita. Catullus *condita pectoris* appellat, carm. de coma Beren. ſuprà Od. XXI. libr. 3. amphoram dixit plerunque lene tormentum duro ingenio admouere. nulla ſententia uerior, nulla certior, quàm uino ingenium cuiuſque indicari, atque aperiri. ſic Od. XI. epod. *Simul calentis inuerecundus Deus Feruidiore mero arcana promorat loco.* & lib. de arte poet. ad Piſon. *Reges dicuntur multis urgere culullis, Et torquere mero, quem perſpexiſſe laborent, An ſit amicitia dignus.* His conſentanea ſunt illa Theognidis, Ἐν πυρὶ μὲν χρυσόν τε, καὶ ἄργυρον ἴδριες ἄνδρες Γινώσκουσ᾽· ἀνδρὸς δ᾽ οἶνος ἔδειξε νόον, Καὶ μάλα περ πινυτοῦ, τὸν ὑπὲρ μέτρον ἤρατο πίνων, Ὥστε καταισχῦναι καὶ πρὶν ἐόντα σοφόν.

Hic] quem proximè deſcripſi, ibi, *E quibus unus auet,* &c.

Paſtillos Rufillus] hic uerſus iam ſuprà poſitus eſt ſaty.2.

De Capitolini] Petillius Capitolinus cum furti, aut peculatus accuſatus eſſet, corona è Capitolio ſublata, iudicio abſolutus eſt. Anno ſuperiore cum eſſem Romæ, Clemens Teueninus Gallus, homo Romanarum antiquitatum ſtudioſiſſimus, oſtendit mihi domi ſuæ nummum argenteum: cuius in antica parte, expreſſa erat figura templi Capitolini, & circum ſignatum nomen *Petillius*: in poſtica Iouis effigies, & circumſcriptum cognomen *Capitolinus*. de eodem ſaty. X. *& cum Dura tibi peragenda rei ſit cauſa Petilli.*

defendas, vt tuus eſt mos] alloquitur eum, à quo ſua ſcripta reprehendi, ac metui uidet, tanquam nimis dentata, & aculeata: & cui ſe inuiſum, & formidoloſum eſſe intelligit, veluti nigrum, ac μελάνουρον. defendas (inquit) Petillium iudicio abſolutum, ſi fortè de eo mentio incidat, tuo more, id eſt, non liberaliter, neque candidè: ſed malignè, perfidiosè, atque inſidiosè: his verbis, quæ deinceps ſequuntur, *Me Capitolinus*, &c. in cod. Faer. & Don. ſcriptum eſt *conuictore uſus amico*, ſine coniunctione *que*.

hic nigræ ſuccus lolliginis] huiuſmodi oratio (inquit Horatius) occultæ maleuolentię, obſcuriq́;, atque inſidioſi odij pleniſſima eſt. quid ita? quia quâuis te Petillij abſolutione lætari, eiq́; benè velle ſimules, eo tamen, quòd te mirari dicis, quonam pacto ſit abſolutus, ſignificas eum non fuiſſe innocentem, neque gratis eſſe abſolutum. *ſuccum lolliginis* appellat orationem inuidiæ, ac maleuolentiæ plenam, quę alterius famæ maculam aſpergat. ab atramento lolliginis piſcis ducta tralatio eſt. de quo ſic Varro lib.4. *lolligo* (inquit) *quòd ſubuolat, littera commutata. Nam primò uoligo.* Deſcribit autem hic hominem improbum, perfidum, atque inſidioſum, qui, quæ nihil ad rem pertineant, laudet: ea autem, de quibus queritur, carpat, & vituperet.

hæc eſt Aerugo] ærugo, æris eſt vitium. M.Tull. Tuſcul. 4. *æs Corinthiacum tardius in æruginem incidit. hæc eſt ærugo mera*, id eſt, hoc eſt graue virus, & ve-

nenum

nenum uitæ,&peſtis amicitiæ,ut loquitur Catull. ad Ruſum, *Siccine ſubrepſti mi. atque intuſtima perurens, Sic miſero eripuiſti omnia noſtra bona? Eripuiſti, eheu, noſtra crudele uenenum Vitæ, eheu, noſtræ peſtis amicitiæ.*

Quod uitium,&c.] quam maleuolentiam amicitiæ ſimulatione tectam, ita eſſe abſuturam, & ab animo meo (quod prius eſt) & à ſcriptis, promitto, ut quiduis aliud, ſi quid eſt, quod de me ſpondere, ac recipere poſſim.

inſeuit pater optimus hoc mi.] hunc locum in omnibus exemplaribus, & manuſcriptis, & excuſis corruptum, detractione unius litteræ in uerbo *inſueuit*, & mutatione *e*, in *i*, in prouocabulo *me*, reſtitui, atque emendaui, cum anteà legeretur *inſueuit pater optimus hoc me*: niſi quòd in uno codice impreſſo ſcriptum reperi, *inſeuit pater optimus hoc me.* quarum ſcripturarum utraq;, uitioſa eſt. Nam primùm *inſueuit* uerbum eſt abſolutum, ſeu potius, ut Grammatici appellant, neutrum παθητικόν. Quare longè abeſt ab eo, ut duos accuſandi caſus ſuo iure poſtulare debeat, nempe *me*, & *hoc*. niſi ſi quis dicat *me* pro *mihi* poſitum eſſe, ut loquebantur antiqui, auctore Feſto, quod mihi non ſit uериſimile. Deinde ſi quis dicat *hoc* eſſe ſexti, aut ſeptimi caſus, & *inſueuit*, dictum eſſe pro *aſſueſecit*: ne id quidem benè procedet. nam dicimus Latinè aſſueſeci me labori, uigilijs, ſtudio litterarum, inediæ, & ſimilibus: non autem, aſſueſeci me labore, &c. Itaque dicendum fuerat, *inſueuit pater optimus huic me*, id eſt, aſſueſecit me huic rei. Iam uerò quòd nonnulli ita dicunt, inſueùit me inſtituere, ut hoc fugerem, &c. mera ſomnia. nam neque placet mihi uerbum inſtituere ſubintelligi, & foris peti: neque hoc ſentit Horatius, quod illi uolunt. non enim ſignificat ſe à patre eſſe aſſueſactum, ut hoc, id eſt, certum uitium: ſed ut omnia uitia fugeret, exemplis ea notando. Itaque, ne ſim longior, primùm ſic contendo hunc locum eſſe legendum, ut à me emendatus eſt: deinde ſic eum explico: pater optimus hoc mihi inſeuit, ut quæque uitiorum fugerem, inſeuit, inquam, ea uitia notando exemplis. inſueſco quidem nuſquam memini me legere uſurpatum, niſi ſignificatione abſoluta. vt Lucret. libr. 4. *Nam facit ipſa ſuis interdum fœmina factis, Morigeriſque modis, & mundo corpore culta, Vt facile inſueſcat ſecum uir degere uitam.* Sall. coniur. Catil. *Ibi primum inſueuit exercitus populi Ro. amare, potare, ſigna, tabulas pictas, uaſa cælata mirari*, &c.

Nonne vides,&c.] hęc ſunt exempla. attende autem mirum poetæ artificium, qui dum ſimulat ſe hoc agere, ut exponat, quemadmodum à patre fuerit inſtitutus, quaſi aliud agens, multorum uitia urbaniſſimè notat. quod reprehendendi genus & ſatyricum eſt, & ab Horatio diuinitus uſurpatum, ac ſeruatum: à Iuuenali & Perſio aut ignoratum, aut neglectum.

magnum documentum] Barrus libidinosè, & luxuriosè uiuendo ad egeſtatem redactus, magno documento eſt omnibus, ne rem à maioribus relictam diſſipent, ac profundant.

Sectani diſsimilis ſis] hoc exemplo deterrebat Horatius pater Horatium filium, ne meretricum amore caperetur, atque irretiretur.

ſapiens vitatu, &c.] à philoſopho (dicebat Horatio filio Horatius pater) diſces quid ſit expetendum, quid fugiendum: & quamobrem hoc ſit fugiendum, illud expetendum. mihi ſatis eſt traditam à ueteribus conſuetudinem retinere, uitamque, ac famam tuam, tantiſper dum puer es, & impubes, ab omni dedecore, ac turpitudine integram tueri. ſic ſatyra VI. *quid multa? pudicum, Qui primus uirtutis honos, ſeruauit ab omni Non ſolum facto, uerum opprobrio quoque turpi.*

durauerit ætas] corroborauerit, confirmauerit. durare enim eſt durum efficere, ut Od. XXIIII. li. 3. *nec Boreæ finitimum latus, Durataq; ſolo niues Mercatorem abigunt.*

abigunt. ſaty. IIII. lib. 2. *Rectius Albanam fumo duraueris uuam.* Od. XVI. epod. *Aere, dehinc ferro durauit ſaecula.* interdum ſignificationem habet abſolutam, idemq; valet, quod apud Graecos διαμένειν, καρτερεῖν, id eſt, permanere, obfirmato animo eſſe, vt Virg. Aen. I. *Durate, & uoſmet rebus ſeruate ſecundis.* Horatius transfert ad res inanimatas, & tribuit ei caſum accuſandi Od XIIII. lib. 2. *ac ſine funibus Vix durare carinae Poſſint imperioſius Aequor?* M. Tull. in Catone vſurpat pro verbo permanendi, *Iam ſenſus moriendi, ſi aliquis eſſe poteſt, is ad exiguum tempus durat, praeſertim in ſene.* Horat. epiſt. I. lib. I. *Iidem eadem poſſunt horam durare probantes?* Idem ſaty. VI. huius lib. *Pranſus non auide, quantum interpellet inani Ventre diem durare,* &c. id eſt, καρτερεῖν, & ἀνέχεσθαι, vel διατελεῖν. Lucret. lib. 4 *acremque dolorem Prabent, ut nequeant contra durare feroces.* Idem lib. 3. *nec autem Caſſum anima corpus durare, & ſenſibus uti Sola poteſt.* Terent. adelph. *Non hercle hic quidem durare quiſquam, ſi ſic fit, poteſt.*

nabis ſine cortice] per te ſapere poteris. alienis praeceptis non egebis. ductum ab ijs qui primum nare diſcunt. tum enim ſibi diffidentes, ſubere, aut cortice nituntur.

Formabat] inſtituebat, docebat, vt epiſt. ad Auguſt. lib. 2. *Mox etiam pectus praeceptis format amicis.* vide annot. ad Od. X. lib. I.

habes auctorem] dicebat pater.

Vnum ex iudic. ſelectis.] ſelecti iudices dicebantur ij, qui à praetore vrbano vel ex ſenatorio, vel ex equeſtri ordine, vel ex tribunis aerarijs, (non enim ſemper idem ordo praefuit rebus iudicandis) ſeligebantur, atque in albo proponebantur. M. Tull. in orat. pro Cluent. *Deinde praetores urbani, qui iurati debent optimum quenque in ſelectos iudices referre, nunquam ſibi ad eam rem, Cenſoriam ignominiam, impedimento eſſe oportere duxerunt.*

an hoc inhoneſtum] aiebat pater. omnes fere libri manu ſcripti habēt *inutile factum.* quos ſecutus ſum tolerabilis eſt tamen vulgata lectio *factu.*

flagret rumore malo] id eſt, cùm malè audiat: cum de eo malè exiſtiment homines. ita dixit Horatius *flagrare rumore malo*, vt M. Tullius *flagrare infamia, flagrare inuidia.*

auidos vic. f. vt aeg.] quo modo mors vicinorum terret aegros edaces, & intemperantes, eosq; cogit ab ijs abſtinere, quae morbum alunt, & fouent: valetudini operam dare: medico denique obtemperare: ſic adoleſcentium animos infamia eorum, qui profuſè, turpiter, & flagitioſè uiuunt, ad pudorem, & honeſtatem, & parſimoniam à libidine, & luxuria reuocat. ſaty. proxima, *conuiuas auidos* appellat. & VI ait ſe non auidè pranſum domi ociari. & Od. XXVIII. lib. I. *nautas auidos.*

exanimat] exterret. ita enim loquuntur Latini: *metu exanimatus ſum.*

ex hoc] ex his praeceptis paternis.

ſanus] integer, & purus ab ijs vitijs, quae ſunt foeda, & inſanabilia. ſequitur infrà verbum *teneor*, ad quod vox *ſanus* pertinet, nec eſt quicquam ſubintelligendum.

&, queis Ignoſcas] id eſt, & venia dignis.

fortaſſis & iſtinc, &c.] attende tria hic ab Horatio poni, quae cuiuſque noſtrum vitia minuere poſſint, praeſertim mediocria, & ſanabilia: longam aetatem, vt epiſt. II. lib. 2. *Lenior, & melior fis accedente ſenecta?* amicum liberum, conſilium proprium. Iam quantum proſit homini liber amicus, ex hoc intelligere licet, quòd ſaepe maiorem vtilitatem capimus ab inimicis acerrimis, quàm ab amicis: quia hi peccata noſtra oratione ſua eleuant, aut etiam probant, nobiſque magno noſtro malo blandiuntur, & aſſentantur, malos & ſtultos medicos

eos imitantes, qui vulnera, aut vlcera ſcalpello tangere non audent, veriti ne quid offendant: illi autem vitia noſtra vel occultiſſima inſectantur, & exagitant. quod Cato dicere ſolebat, vt tradit M. Tull. in Lælio his verbis, *Scitum eſt enim illud Catonis, multo melius de quibuſdam acerbos inimicos mereri, quàm eos amicos, qui dulces uideantur. illos uerum ſæpe dicere, hos nunquam.* quibuſcum concinunt illa Plutarchi in libro πῶς ἄν τις ὑπ' ἐχθρῶν ὠφελοῖτο. ὅθεν ὀρθῶς ὁ Ἀντισθένης εἶπεν, ὅτι τοῖς μέλλουσι σώζεσθαι, ἢ φίλων δεῖ γνησίων: ἢ διαπύρων ἐχθρῶν. οἱ μὲν γὰρ νουθετοῦντες τοὺς ἁμαρτάνοντας· οἱ δὲ λοιδοροῦντες ἀποτρέπουσιν. ἐπεὶ δὲ ἡ φιλία τανῦν ἰσχόφωνος γέγονεν ἐν τῷ παρρησιάζεσθαι, καὶ τὸ κολακεῦον αὐτῆς λάλον ἐστὶ, τὸ δὲ νουθετοῦν ἄναυδον, ἀκουστέον ἐστὶ πρὸς τῶν ἐχθρῶν τὴν ἀλήθειαν. id eſt, *Vnde præclarè Antiſthenes, ijs, qui ſalui futuri ſint, opus eſſe aut germanis, atque ingenuis amicis: aut acribus, & feruidis inimicis. illi enim monendo: hi conuiciando & maledicendo a peccatis deterrent, & auocant. Sed quando hoc tempore amicitia, ubi liberè eſt cum amico loquendum, titubanter, & ſingultim loquitur: & eius quidem monitio elinguis & muta eſt: aſſentatio autem loquax, audienda eſt ab inimicis ueritas.* Et Iſocrat. πρὸς Νικοκλ. in ceteris, quibus priuati homines poſſunt fieri meliores, παρρησίαν numerat, καὶ τὸ φανερῶς ἐξεῖναι τοῖς φίλοις ἐπιπλῆξαι, καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπιθέσθαι ταῖς ἀλλήλων ἁμαρτίαις. conſilium autem proprium eſt id, quod quiſque ſuopte iudicio, & ſuapte ſponte cepit. Non eſt autem cuiuslibet bonum conſilium capere, ſed hominis benè à natura informati, id eſt, τοῦ εὐφυοῦς. qui per ſe & quid rectum ſit, uidet: & quod tale eſſe indicauit, id omni ſtudio perſequitur, atque expetit. ille autem ipſe eſt de quo Heſiodus, Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει Φρασσάμενος, τά κ' ἔπειτα καὶ εἰς τέλος ἦσιν ἀμείνω.

neque enim, cum lectulus] hæc ſunt referenda ad id proximum, quod antecedit, *conſilium proprium.* ſic Pythagoras iubebat ſuos diſcipulos, quicquid aut egiſſent, aut dixiſſent interdiu, commemorare ueſperi, hoc modo, Ποῖ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη, Ἀρξάμενος ἀπὸ πρώτου, ἐπέξιθι, καὶ μετέπειτα. Δειλὰ μὲν ἐκπρήξας ἐπιπλήσσεο· χρηστὰ δὲ, τέρπου. id eſt, quò iui, quid egi? quid, quod non oporteret, à me factum eſt? &c.

deſum mihi] deeſſe ſibi, eſt non uti bonis ac facultatibus ſibi uel à natura datis, uel à fortuna oblatis: ut ſi quis optimè à natura informatus, acerrimo ingenio præditus, rebus neceſſarijs inſtructus, atque adeò abundans, ac circunfluens, uoluptatibus & inertiæ ſe dedat, nihil dignum tot, & tantis opportunitatibus ex ſe promat: ſi quis alicuius liberaliſſimi, atque opulentiſſimi principis amicitiam nactus, ſua negligentia, & culpa rem ſuam minus benè gerat. M. Tull. ad Trebat. epiſt. lib. 7. *Imperatorem liberaliſſimum habes, ætatem opportuniſſimam, commendationem certè ſingularem, ut tibi unum timendum ſit, ne ipſe tibi defuiſſe uideare.* Idem Off. 3. *Quare quantum conniti animo poteſ, quantum labore contendere, tantum fac ut efficias, nèue committas, ut, cum omnia tibi ſuppeditata ſint à nobis, tute tibi defuiſſe uideare.* Horat. ſat. 1. lib. 2. *haud mihi deero, Cum res ipſa feret.* & ſaty. IX. huius lib. *haud mihi deero, Muneribus ſeruos corrumpam.*

nunquid ego illi, &c.] dij prohibeant, ut quicquam tale admittam. non committam, ut mihi tale facinus, aut erratum èxcidat imprudenti. non diſſimile eſt illud, quod narrat Plutarchus de Platone in eo, quem paulo ante commemoraui libro, πῶς ἄν τις ὑπ' ἐχθρῶν. ὁ μὲν οὖν Πλάτων ὁσάκις ἀσχημονοῦσιν ἀνθρώποις παραγένοιτο, πρὸς αὐτὸν ἀπιὼν εἰώθει λέγειν, μήποι ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος; id eſt, *Quoties Plato hominibus indecorum quippiam aut loquentibus, aut agentibus præſto fuiſſet, ſolebat diſcedens ſic apud ſe dicere, nunquid ego talis ſum?*

imprudens] inſciens, λανθάνων ἐμαυτόν.

com-

compreſsis labris] tacitus, συμμύων.

vbi quid datur oci, Ill. ch] vbi ſuppetit aliquid ocij, ego has meas cogitationes mando litteris,& ſcribo ſatyras.

concedere] ignoſcere,vel locum dare.

ac,veluti te Iudæi, &c.] ridiculè cum Iudæis poetas confert, ſignificans tantam eſſe poetarum turbam, ac multitudinem,tantamque in ſcribendo pertinaciam, vt, quemadmodum Iudæi pleroſque ad ſuam ſuperſtitionem,ſuasq; ceremonias pertrahere, ac perpellere ſolent: ita poetæ hominibus ſua ſtudia improbantibus, facilè ſint vim allaturi,eoſque ad ſententiam ſuam perducturi. tale illud Platonis lib. α. πολιτ. in princip. ὁρᾷς οὖν ἡμᾶς, ἔφη, ὅσοι ἐσμέν; πῶς γὰρ οὔ, ἢ τοίνυν τούτων, ἔφη, κρείττους γένεσθε, ἢ μένετε αὐτοῦ. id eſt, *Viden' igitur (inquit) quam multi ſimus? Quidni? aut igitur nobis eſtote potentiores, aut ſtate iſtic illico.*

concedere] ire,venire, tranſire. M.Tull. de diuinat. lib.2. *Cœli enim diſtributio, quam ante dixi,& certarum rerum notatio docet, unde fulmen venerit, quò conceſſerit.* Idem Catil.1. *ſi te parentes timerent, atque odiſſent tui,neq; eos ulla ratione placare poſſes: ut opinor, ab eorum oculis aliquò concederes.* Terent. Heautont. *Eſto: at certè concedas aliquò ab eorum ore aliquantiſper.*

S A T Y R A 5.

EGRESSVM magna,me accepit Aricia,Roma
Hoſpitio modico: rhetor comes Heliodorus:
Græcorum longè doctiſſimus: inde Forum Appi
Differtum nautis,cauponibus atque malignis
Hoc iter ignaui diuiſimus, altius ac nos,
Præcinctis unum. minus eſt grauis Appia tardis.
Hic ego,propter aquam, quòd erat deterrima, uentri
Indico bellum, cœnanteis haud animo æquo
Expectans comites. iam nox inducere terris
Vmbras,& cælo diffundere ſigna parabat:
Tum pueri nautis,pueris conuicia nautæ
Ingerere. huc appelle. trecentos inſeris: ohe
Iam ſatis eſt. dum æs exigitur: dum mula ligatur:
Tota abit hora. mali culices, ranæque paluſtres
Auertunt ſomnos. abſentem cantat amicam
Multa prolutus uappa nauta,atque uiator
Certatim. tandem feſſus dormire uiator
Incipit: ac miſſæ paſtum retinacula mulæ
Nauta piger ſaxo religat: ſtertitque ſupinus.
Iamque dies aderat, cum nil procedere lintrem
Sentimus: donec cerebroſus proſilit unus:
Ac mulæ,nautæque caput,lumboſque ſaligno

coſ imitanteſ, qui vulnera, aut vlcera ſcalpello tangere non audent, veriti ne quid offendant: illi autem vitia noſtra vel occultiſſima inſectantur, & exagitant. quod Cato dicere ſolebat, vt tradit M. Tull. in Lælio his verbis, *Scitum eſt enim illud Catonis, multo melius de quibuſdam acerbos inimicos mereri, quàm eos amicos, qui dulces uideantur. illos uerum ſæpe dicere, hos nunquam.* quibuſcum concinunt illa Plutarchi in libro πῶς ἄν τις ὑπ' ἐχθρῶν ὠφελοῖτο. ὅθεν ὀρθῶς ὁ Ἀντισθένης εἶπεν, ὅτι τοῖς μέλλουσι σώζεσθαι, ἢ φίλων δεῖ γνησίων, ἢ διαπύρων ἐχθρῶν. οἱ μὲν γὰρ νουθετοῦντες τοὺς ἁμαρτάνοντας· οἱ δὲ λοιδοροῦντες ἀποτρέπουσιν. ἐπεὶ δὲ ἡ φιλία τανῦν ἰσχόφωνος γέγονεν ἐν τῷ παρρησιάζεσθαι, καὶ τὸ κολακεῦον αὐτῆς λάλον ἐστὶ, τὸ δὲ νουθετοῦν ἄναυδον, ἀκουστέον ἐστὶ πρὸς τῶν ἐχθρῶν τὴν ἀλήθειαν. id eſt, *Vnde præclarè Antiſthenes, ijs, qui ſalui futuri ſint, opus eſſe aut germanis, atque ingenuis amicis: aut acribus, & feruidis inimicis. illi enim monendo: hi conuiciando & maledicendo à peccatis deterrent, & auocant. Sed quando hoc tempore amicitia, ubi liberè eſt cum amico loquendum, titubanter, & ſingultim loquitur: & eius quidem monitio elinguis & muta eſt: aſſentatio autem loquax, audienda eſt ab inimicis ueritas.* Et Iſocrat. πρὸς Νικοκλ. in ceteris, quibus priuati homines poſſunt fieri meliores, παρρησίαν numerat, καὶ τὸ φανερῶς ἐξεῖναι τοῖς φίλοις ἐπιπλῆξαι, καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπιθέσθαι ταῖς ἀλλήλων ἁμαρτίαις. conſilium autem proprium eſt id, quod quiſque ſuopte iudicio, & ſuapte ſponte cepit. Non eſt autem cuiuslibet bonum conſilium capere, ſed hominis benè à natura informati, id eſt, τοῦ εὐφυοῦς. qui per ſe & quid rectum ſit, uidet: & quod tale eſſe indicauit, id omni ſtudio perſequitur, atque expetit. ille autem ipſe eſt de quo Heſiodus, Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει φρασσάμενος, τά κ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ᾖσιν ἀμείνω.

neque enim, cum lectulus] hæc ſunt referenda ad id proximum, quod antecedit, *conſilium proprium.* ſic Pythagoras iubebat ſuos diſcipulos, quicquid aut egiſſent, aut dixiſſent interdiu, commemorare ueſperi, hoc modo, Πῆ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη, Ἀρξάμενος ἀπὸ πρώτου, ἐπέξιθι, καὶ μετέπειτα. Δειλὰ μὲν ἐκπρήξας ἐπιπλήσσεο· χρηστὰ δὲ, τέρπου. id eſt, quò iui, quid egi? quid, quod non oporteret, à me factum eſt? &c.

deſum mihi] deeſſe ſibi, eſt non uti bonis ac facultatibus ſibi uel à natura datis, uel à fortuna oblatis: ut ſi quis optimè à natura informatus, acerrimo ingenio præditus, rebus neceſſarijs inſtructus, atque adeò abundans, ac circunfluens, uoluptatibus & inertiæ ſe dedat, nihil dignum tot, & tantis opportunitatibus ex ſe promat: ſi quis alicuius liberaliſſimi, atque opulentiſſimi principis amicitiam nactus, ſua negligentia, & culpa rem ſuam minus benè gerat. M. Tull. ad Trebat. epiſt. lib. 7. *Imperatorem liberaliſſimum habes, ætatem opportuniſſimam, commendationem certè ſingularem, ut tibi unum timendum ſit, ne ipſe tibi defuiſſe uideare.* Idem Off. 3. *Quare quantum conniti animo potes, quantum labore contendere, tantum fac ut efficias, neue committas, ut, cum omnia tibi ſuppeditata ſint à nobis, tute tibi defuiſſe uideare.* Horat. ſat. 1. lib. 2. *haud mihi deero, Cum res ipſa feret.* & ſaty. IX. huius lib. *haud mihi deero, Muneribus ſeruos corrumpam.*

nunquid ego illi, &c.] dij prohibeant, ut quicquam tale admittam. non committam, ut mihi tale facinus, aut erratum èxcidat imprudenti. non diſſimile eſt illud, quod narrat Plutarchus de Platone in eo, quem paulo ante commemoraui libro, πῶς ἄν τις ὑπ' ἐχθρῶν. ὁ μὲν οὖν Πλάτων ὁσάκις ἀσχημονοῦσιν ἀνθρώποις παραγένοιτο, πρὸς αὐτὸν ἀπιὼν εἰώθει λέγειν, μήποτ' ἄρ' ἐγὼ τοιοῦτος; id eſt, *Quoties Plato hominibus indecorum quippiam aut loquentibus, aut agentibus præſto fuiſſet, ſolebat diſcedens ſic apud ſe dicere, nunquid ego talis ſum?*

imprudens] inſciens, λανθάνων ἐμαυτόν.

com-

compreſsis labris] tacitus, *σιωπῶν*.

vbi quid datur oci, Ill. ch.] vbi ſuppetit aliquid ocij, ego has meas cogitationes mando litteris,& ſcribo ſatyras.

concedere] ignoſcere,vel locum dare.

ac,veluti te Iudęi, &c.] ridiculè cum Iudæis poetas confert, ſignificans tantam eſſe poetarum turbam, ac multitudinem,tantamque in ſcribendo pertinaciam, vt, quemadmodum Iudæi pleroſque ad ſuam ſuperſtitionem,ſuasq; ceremonias pertrahere, ac perpellere ſolent : ita poetæ hominibus ſua ſtudia improbantibus, facilè ſint vim allaturi,eosque ad ſententiam ſuam perducturi. tale illud Platonis lib. α. πολιτ. in princip. *ὁρᾷς οὖν ἡμᾶς, ἔφη, ὅσοι ἐσμέν; πῶς γὰρ οὔ, ἢ τοίνυν τούτων, ἔφη, κρείττους γένεσθε, ἢ μένετε αὐτοῦ.* id eſt, *Vides igitur (inquit) quàm multi ſimus? Quidni? aut igitur nobis eſtote potentiores, aut ſtate iſtic illico.*

concedere] ire,venire, tranſire. M.Tull. de diuinat. lib.2. *Cæli enim diſtributio, quam ante dixi,& certarum rerum notatio docet,unde fulmen venerit,quò conceſſerit.* Idem Catil.1. *ſi te parentes timerent, atque odiſſent tui,neq; eos ulla ratione placare poſſes: ut opinor, ab eorum oculis aliquo concederes.* Terent. Heautont. *Eſto: at certè concedas aliquò ab eorum ore aliquantiſper.*

SATYRA 5.

EGRESSVM magna,me accepit Aricia,Roma
Hoſpitio modico: rhetor comes Heliodorus:
Græcorum longè doctiſſimus: inde Forum Appi
Differtum nautis,cauponibus atque malignis
Hoc iter ignaui diuiſimus, altius ac nos,
Præcinctis unum. minus eſt grauis Appia tardis.
Hic ego,propter aquam, quòd erat deterrima, uentri
Indico bellum, cœnanteis haud animo æquo
Expectans comites. iam nox inducere terris
Vmbras,& cælo diffundere ſigna parabat:
Tum pueri nautis,pueris conuicia nautæ
Ingerere. huc appelle. trecentos inſeris: ohe
Iam ſatis eſt. dum æs exigitur: dum mula ligatur:
Tota abit hora. mali culices, ranæque paluſtres
Auertunt ſomnos. abſentem cantat amicam
Multa prolutus uappa nauta,atque uiator
Certatim. tandem feſſus dormire uiator
Incipit: ac miſſæ paſtum retinacula mulæ
Nauta piger ſaxo religat: ſtertitque ſupinus.
Iamque dies aderat, cum nil procedere lintrem
Sentimus: donec cerebroſus proſilit unus:
Ac mulæ,nautæque caput,lumboſque ſaligno

h Fuſte

Fuſte dolat. quarta uis demum exponimur hora.
Ora, manusque tua lauimus Feronia lympha.
Millia tum pranſi tria repimus, atque ſubimus
Impoſitum ſaxis latè candentibus Anxur.
Huc uenturus erat Mecenas optimus, atque
Cocceius, miſſi magnis de rebus uterque
Legati, auerſos ſoliti componere amicos.
Hic oculis ego nigra meis colyria lippus
Illinere. interea Mæcenas aduenit, atque
Cocceius, Capitoque ſimul Fonteius, ad unguem
Factus homo, Antoni, non ut magis alter, amicus.
Fundos Aufidio Luſco prætore libenter
Linquimus, inſani ridentes præmia ſcribæ,
Prætextam, & latum clauum, prunæque batillum.
In Mamurratum laſſi deinde urbe manemus,
Muræna præbente domum, Capitone culinam.
Poſtera lux oritur multò gratiſſima: nanque
Plotius, & Varius Sinueſſæ, Virgiliusque
Occurrunt: animæ, quales neque candidiores
Terra tulit: neque queis me ſit deuinctior alter.
O, qui complexus, & gaudia quanta fuerunt?
Nil ego contulerim iucundo ſanus amico.
Proxima Campano ponti quæ villula, tectum
Præbuit: & parochi, quæ debent, ligna, ſalemque.
Hinc multi Capuæ clitellas tempore ponunt.
Luſum it Mæcenas: dormitum ego, Virgiliusque:
Nanque pila lippis inimicum, & ludere crudis.
Hinc nos Coccei recipit pleniſſima uilla:
Quæ ſuper eſt Claudi cauponas. nunc mihi paucis
Sarmenti ſcurræ pugnam, Meſſique Cicerri
Muſa uelim memores: & quo patre natus uterque
Contulerit lites. Meſſi clarum genus Oſci:
Sarmenti domina extat. ab his maioribus orti
Ad pugnam venere. prior Sarmentus: equi te
Eſſe feri ſimilem dico. ridemus: & ipſe
Meſſius, accipio: caput & mouet. o, tua cornu
Ni foret execto frons, inquit: quid faceres? cum
Sic mutilus minitaris? at illi fœda cicatrix
Setoſam læui frontem turpauerat oris.
Campanum in morbum, in faciem permulta iocatus,

Paſto-

Paſtorem ſaltaret uti Cyclopa, rogabat:
Nil illi larua, aut tragicis opus eſſe cothurnis.
Multa Cicerrus ad hæc: donaſſet iam nè catenam
Ex voto Laribus, quærebat. ſcriba quòd eſſet,
Deterius nihilo dominæ ius eſſe. rogabat
Denique, cur unquam fugiſſet: cui ſatis vna
Farris libra foret, gracili ſic, tamq́ue puſillo.
Prorſus iucundè cœnam produximus illam.
Tendimus hinc rectà Beneuentum: ubi ſedulus hoſpes
Pæne arſit, macros dum turdos verſat in igne:
Nam uaga per ueterem dilapſo flamma culinam
Vulcano, ſummum properabat lambere tectum.
Conuiuas auidos cœnam, ſeruosq́ue timenteis
Tum rapere, atque omneis reſtinguere uelle uideres.
Incipit ex illo montes Appullia notos
Oſtentare mihi, quos torret Atabulus: & quos
Nunquam erepſemus, niſi nos uicina Triuici
Villa recepiſſet lacrymoſo non ſine fumo,
Vdos cum folijs ramos urente camino.
Hic ego mendacem ſtultiſſimus uſque puellam
Ad mediam noctem expecto. ſomnus tamen aufert
Intentum Veneri. tum immundo ſomnia uiſu
Nocturnam ueſtem maculant, uentremq́ue ſupinum.
Quattuor hinc rapimur, uiginti & millia rhedis.
Manſuri oppidulo, quod uerſu dicere non eſt:
Signis perfacile eſt. uenit uiliſſima rerum
Hic aqua: ſed panis longè pulcherrimus, ultrà
Callidus ut ſoleat humeris portare uiator:
Nam Canuſi lapidoſus: aquę non ditior urna
Qui locus à forti Diomede eſt conditus olim.
Flentibus hinc Varius diſcedit mœſtus amicis.
Inde Rubos feſſi peruenimus: utpote longum
Carpentes iter, & factum corruptius imbri.
Poſtera tempeſtas melior: uia peior, aduſque
Bari mœnia piſcoſi. dehinc Gnatia lymphis
Iratis extructa dedit riſusq́ue iocosq́ue:
Dum flamma ſine, tura liqueſcere limine ſacro
Perſuadere cupit. credat Iudæus apella:
Non ego. nanque deos didici ſecurum agere æuum,
Nec, ſi quid miri faciat natura, deos id

Triſteis ex alto cæli demittere tecto.
Brundiſium longæ finis chartæque, uiæque.

COMMENTARII.

Egreſſum magna] in hac ſatyra Horatius urbanè, & facetè hominum leuitatem notat, ne ſibi quidem parcens: deſcribitque ſuum iter ab urbe, ad oppidum Brundiſium, Lucillij exemplo, qui ſuum item ab urbe Capuam, & ad fretum Sicilienſe deſcripſerat. *accepit* autem, habent omnes libri manu ſcripti. quam ſcripturam vulgatæ antepono. ſic enim loquuntur, *accipere hoſpitio*. M. Tull. ad Att. lib. 2. *te in Arpinati uidebimus, & hoſpitio agreſti accipiemus.* & ita Virg. lib. 3. Aen. *Illos porticibus rex accipiebat in amplis.*

Aricia] Strabo libr. 5. *μετὰ δὲ τὸ Ἀλβανὸν Ἀρικία ἐςὶ πόλις ἐπὶ τῇ ὁδῷ τῇ ἀππίᾳ· ςάδιοι δ᾽ εἰσὶν ἐκ τῆς Ῥώμης ρξ.*

forum Appi.] à foro Appij uſque ad Feroniam per Pontinas paludes tunc nauigare licebat.

Differtum nautis] hac, & illac refertum, propterea quòd eà nauigari ſolebat. uſus eſt hac uoce ſine nomine caſus ablat. epiſt. ad Numic. lib. 1. *qui manè plagas, uenabula, ſeruos Differtum tranſire forum, populumque iubebat.*

malignis] *malignis*, epithetum eſt nominis, *cauponibus*, quantum uis licet reclamitet Acron. Dicuntur aut caupones maligni, quia magna ex parte res eas, quas uendunt, maligna menſura metiri conſueuerunt. eſt enim malignum idem ferè quod anguſtum, parcum, exiguum, ut dicemus ad epiſt. ad Auguſt. ibi *laudare maligne.*

diuiſimus] cum eſſet vnius diei iter, biduum in eo conficiendo conſumſimus. ex unius diei itinere, duorum dierum iter fecimus.

altius, ac nos, Præcinctis vnum] quod uno die confici poteſt ab ijs, qui ſunt nobis expeditiores, & (ut Græco uerbo dicam) *εὐζωνότεροι.*

minus eſt grauis Appia] uia Appia minus eſt laborioſa ijs, qui tardè ambulant, propter crebra diuerſoria.

haud animo æquo] iniquo animo, ægrè, grauatè.

pueri] ſerui conuicia nautis ingerebant. puerorum appellatione etiam ſerui intelliguntur, ut docent iuriſconſulti.

huc appelle] nauem ſubintell. uerba autem ſunt puerorum à dominis præmiſſorum, nautas iubentium ad certam ripæ partem, nauim appellere.

trecentos inſeris] dicuntur hæc quoque à pueris, uel dominis ipſis iam ingreſſis, nautæ, plures quàm par ſit, uectores in nauim imponenti, ut maiorem quæſtum faciat. Alij putant eſſe nautæ uerba à quibus diſſentio. ſunt autem legenda ſine interrogatione. inſeris *ἐμβιβάζεις εἰς τὴν ναῦν.*

æs] pretium, quod datur nautæ à uectoribus.

dum mula ligatur] quæ nauim, cui alligata eſt, trahat aduerſa aqua.

culices] *κώνωπες* vnde conopeum Od. ix. epod.

prolutus] à proluendo: quo uerbo utitur ſaty. IIII. libr. 2. *leni præcordia mulſo Prolueris melius.* & Virg. lib. 1. Aen. *pleno ſe proluit auro.*

viator] qui mulam moderabatur.

tandem feſſus dor.] hac tenus intelligendum eſt nauem proceſſiſſe, & hic procedere deſijſſe, mula uidelicet ſoluta, & paſtum miſſa.

retinacula] funes, quibus alligatam nauem trahebat mula.

cerebroſus] cerebro malè affectus: mente commota. Plaut. Moſtell. *ſenex hic*

hic cerebroſus eſt. quidam cerebroſum interpretantur ὀξύχολον, ſeu ὀξύθυμον, id eſt, iracundum, & qui celeriter iraſcitur: putantque Bollanum illum deſcribi, de quo ſaty. IX. *O te Bollane cerebri Felicem, aiebas.* Nonius. *cerebroſi ad inſaniam faciles.* Lucill. *Te primum cum iſtis inſanum hominem, & cerebroſum.*

dolat] pulſat, uerberat. tralatio eſt à fabris lignarijs, qui dolabro ligna dolant. M. Tull. de diuinat. lib. 2. *quis robur illud cecidit, dolauit, inſcripſit?*

exponimur.] è naui. uerbum eſt ualdè ad hanc rem accomodatum, eoque utitur Cęſar non ſemel. ut lib. 3. de bello ciu. *quibus regionibus exercitum expoſuiſſet.* & Virg. lib. 10. *ſocios de puppibus altis, Pontibus exponunt.*

Feronia] Feronia urbs eſt Tarracinę uicina, & Dea, & fons eiuſdem nominis, de qua Virg. Aen. VII. & Dionyſ. Halicar. lib. 3. his uerbis *ἱερὸν ἐστι κοινῇ τιμώμενον ὑπὸ σαβίνων τε καὶ λατίνων, ἅγιον ἐν τοῖς πάνυ, θεᾶς φερωνείας ὀνομαζομένης, ἣν οἱ μεταφράζοντες εἰς τὴν ἑλλάδα γλῶσσαν οἱ μὲν ἀνθηφόρον, οἱ δὲ φιλοστέφανον, οἱ δὲ Περσεφόνην καλοῦσιν.*

repimus] lentè, & quaſi rependo ambulamus. tralatio eſt. & ita Gręci. Theocr. *Ἦς χρόνος ἁνίκ᾽ ἐγώ τε, καὶ Εὔκριτος εἰς τὸν Ἄλεντα Εἵρπομες ἐκ πόλιος.* repimus autem in præſenti habent libri ferè omnes ueteres: quos ſecutus ſum.

Anxur] Tarracinam oppidum Volſcorum. Feſtus. *Anxur uocabatur, quæ nunc Tarracina dicitur, Volſcæ gentis. ſicut ait Ennius Voſculu' perdidit Anxur.* Liuius lib. 4. *Anxur fuit, quà nunc Tarracinæ ſunt, urbs prona in paludes.*

Illinere] ego (inquit Horat.) oculos meos lippitudine affectos colyrijs inungebam. colyria medicamenta ad lippitudinem ſanandam utilia *ἀπὸ τοῦ κωλύειν τὸν ῥοῦν*, id eſt, à prohibenda fluxione dicta, non *ἀπὸ τοῦ κολλᾶν*. icircò uno l. excudendum curaui. nigra autem erant, quia componebantur ex lycio, glaucio, opio, acacia, hypocyſtide, & ſimilib.

Cocceius] Nerua iuriſconſultus: cuius nepos fuit Imperator Nerua.

auerſos] Cæſarem Auguſtum, & M. Antonium ſignificat, inter ſe tum diſſidenteis.

Componere] placare inter ſe: in priſtinam gratiam reſtituere.

ad vnguem Factus homo] politiſſimis moribus. uide ann. ad illum locum. *& exactis minimum diſtantia.* epiſt. ad Auguſt. Capito autem cognomen eſt, Fonteius nomen, ut ſit, Fonteius Capito.

Antoni, non vt m.] id eſt, ita Antonij, ſeu Antonio amicus, ut non alius magis.

Fundos] Strabo lib. 5 Φοῦνδοι πόλις ἐν τῇ ὁδῷ τῇ Αππίᾳ κειμένη.

Aufidio Luſco prætore] Exiſtimant quidam hic ſignificari, ac deſcribi ab Horatio Cn. Aufidium cæcum Prætorium hominem, de quo M. Tull. lib. 5. Tuſcul. his uerbis. *Pueris nobis, Cn. Aufidius Prætorius & in ſenatu ſententiam dicebat, nec amicis deliberantibus deerat, & Græcam ſcribebat hiſtoriam, et uidebat in litteris:* ſed uehementer errant. nam repugnant ętates, & tempora, cùm Horatius M. Tullio multo fuerit ætate poſterior, & Tullius ſcribat Cn. Aufidium ſe puero pretorium, & ſenatorem fuiſſe. de eodem idem M. Tull. lib. 5. de finibus.

inſani ridentes premia ſcr.] cur inſanum appellet, exputare non poſſum, niſi dicamus propterea, quòd, cum ſcriba fuiſſet, pretorijs inſignibus uteretur: quod non probo. Nam ſi eum prætorem fecerat populus Rom. inſaniſſet potius, ſi magiſtratus inſignibus non uteretur, quantum uis licet ex ſcriba prætor eſſet factus: niſi quis dicat eum ſe inſolentius geſſiſſe, quòd his inſignibus ornatus eſſet.

Præmia ſcribæ] vocalis *a* corripitur, etiamſi ſequantur tres conſonantes, quod quamobrem fiat, diſce ex Priſc. lib. 2. vbi hunc locum producit.

Prætextam] togam purpura prætextam, inſigne magiſtratuum. Vtebantur & pueri prætexta vſque ad pubertatem: quo tempore ſumebant togam virilem, quæ & pura dicebatur. M. Tull. lib. 6. epiſt. ad Att. epiſt. 1. *Q. togam puram Liberalibus cogitabam dare.*

latum clauum] de lato clauo vide, quæ annotata ſunt ad illum locum *et latum demiſit pectore clauum*, ſatyr. VI. huius lib.

prunæq; batillum] hoc etiam iure vtebatur prætor, vt ipſi è balneis publicis prunas ſumere liceret. batillum autem aiunt eſſe ferreum inſtrumẽtum, quo pruna colligitur. Plin. lib. 33. cap. 8. *batillis ferreis candentibus ramento argenti impoſito, quod candidum permaneat, probatur.*

In Mamurrarum vrbe] Formijs. Mamurram Cæſaris amicum inſectatur aliquot locis Catullus, vt in Cęſarem. *Quis hoc poteſt uidere, quis poteſt pati; Niſi impudicus, & uorax, et aleo? Mamurram habere, quod comata Gallia Habebat, et cunctaultima Britannia?* ſic enim legendum eſſe hunc verſum ex veteribus libris admonuit me vir doctiſs. Gabriel Faernus. eòdem pertinent illa Ciceronis ad Attic. lib. 7. *Et Labieni diuitiæ, et Mamurræ placent, et Balbi horti, et Tuſculanum?* Fuit autem Mamurra eques R. præfectus fabrûm C. Cęſaris in Gallia, quem primum Romæ parietes totius domus ſuę in Cælio monte cruſta marmoris operuiſſe Cornelius nepos tradidit, vt ſcribit Plin. lib. 36. cap. VI.

Muræna præbente dom.] ſignificat Murænam, tectum, quò ſe reciperent, præbuiſſe: Capitonem autem cœnam dediſſe: præbente valet παρέχοντος, ἤτοι πορίζοντος.

Sinueſſæ.] Sinueſſa oppidum Minturnis proximum. Horat. epiſt. ad Torq. lib. 1. *Inter Minturnas, Sinueſſanumq́ue petrinum.*

animæ] homines. ſic loquuntur Græci ψυχαί. M. Tull. Terentiæ, & Tulliolæ. *nos mea cariſſim e anima quàm ſæpiſſimè ad me ſcribite.* ordo autem verborum hic eſt, meo quidem iudicio: animæ tales, quales terra non tulit, & quibus candidiores terra non tulit, & quibus non ſit alter me deuinctior. huius loco ſimilis eſt ille Od. V. ep. *Nardo perunctum, quale, nec,* &c.

candidiores] integriores, caſtiores. vt ſup. Od. XI. epod. *candidum Pauperis ingenium.* & Od. XIII. epod. *Candide Mæcenas occidis ſæpe rogando.* & Od. XVIII. lib. 1. *non ego te, candide Baſſareu, Inuitum quatiam.* Cęlius Ciceroni lib. 8. epiſt. *cauendum tibi erit, ne parum ſimpliciter, et candide poſuiſſe inimicitias uidearis.*

Nil ego contulerim iuc.] Plautus paulo aliter quidem, ſed non minus probabiliter. in Epidico. *Nihil homini, amico eſt opportuno amicius: ſine tuo labore, quod uelis, actum eſt tamen.*

tect. Præbuit] ὑπέδεξε, ſeu παρέσχε. in ea villula diuerſati ſumus, & pernoctauimus. ea villula nos tecto recepit.

parochi] parochi ἀπὸ τοῦ παρέχειν ſunt appellati: quod valet præbere, quorum erat hoc munus, vt iis, qui publicè mitterentur, ligna, & ſalem, & ſimilia preberent, ac ſuppeditarent. ſat. vlt. lib. 2. parochum per tralationem videtur poſuiſſe pro eo, qui cœnam præbet, & pro conuiuatore. vide annot. ad ſatyram ſuperiorem ibi *Praeter eum, qui præbet aquam.*

Hinc muli Capuæ, &c.] id eſt, ab hoc loco, nempe ab hac villula, quæ Campano ponti proxima eſt, in qua diuerſati ſumus, muli cum mulionibus ſuis Capuã iuerunt, eoq; tempori peruenerunt, vt ibi poſitis clitellis pernoctarent.

Nanque pila lippis, &c.] lippitudine laborabat Horatius, cruditate Virgil. ludus pilæ autem lippis quidem, & crudis inimicus eſt, quia vtriſque quiete,

quiete, & abſtinentia cibi opus eſt: ſed crudis magis, quàm lippis.

plenisſima] copioſiſſima, refertiſſima, abundantiſſima.

Quæ ſuper eſt Claudi cauponas] quæ Claudij cauponis imminet, quæ eſt ſupra Claudij cauponas. legendum autem putaui aliquando *ſupra eſt* vel *ſuperà eſt* (ſupera enim valet ſupra) non *ſuper eſt*: ſed & veteres codices repugnant, & nobiles grammatici tradiderunt ſuper nonnunquam idem valere, quod ſuprà.

nunc mihi p. Sar. ſc. p. Mq; Cic. Muſa v.] ſolent poetæ in re magna, ac difficili, quaſi ingenio ſuo diffidentes, Muſas appellare, atque ad earum numen confugere: vt Homer. ἰλ. β. Grecarum nauium numerum, & ducum nomina perſecuturus, Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι· Ὑμεῖς γὰρ θεαί ἐστε, πάρεστέ τε, ἴστε τε πάντα, Ἡμεῖς δὲ κλέος οἶον ἀκούομεν, οὐδέ τι ἴδμεν, &c. & ἰλ. λ. quot & quantas ſtrages Agamemnon ediderit, narraturus, Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, &c. Ὅστις δὴ πρῶτος Ἀγαμέμνονι ἀντίος ἦλθεν, &c. & ἰλ. π. incendium nauium Græcarum deſcripturus. Ἔσπετε νῦν μοι, &c. Ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. quem locum M. Tullius. lib. I. epiſt. ad Atticum ab Homero mutuatus eſt, eo in loco, in quo ſcribit de turpitudine illa iudicij Clodiani, expoſiturus cuius opera Clodius ſit abſolutus. verba Ciceronis ſunt hæc. *reſponſurum hominem nemo arbitrabatur*. Ἔσπετε νῦν μοι μοῦσαι, &c. ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. *Noſti Caluum ex Nanneianis, illum laudatorem meum, de cuius oratione erga me honorifica ad te ſcripſeram. biduo per unum ſeruum, et eum ex ludo gladiatorio, confecit totum negocium*. & Theocr. Διόσκυρ. Πῶς γὰρ δὴ Διὸς υἱὸς ἀδήριτον ἄνδρα καθεῖλεν, Εἰπὲ θεά, σὺ γὰρ οἶσθα, ἐγὼ δ' ἑτέρων ὑποφήτης. & Virgil. Aen. VII. *Pandite nunc Helicona Deæ*, &c. Et Plato in Euthydemo. ὥστ' ἔγωγε, καθάπερ οἱ ποιηταὶ δέομαι, ἀρχόμενος τῆς διηγήσεως, Μούσας τε, καὶ μνημοσύνην ἐπικαλεῖσθαι. Ita & hic Hor. vrbanè & facetè in re ridicula Muſas inuocat.

Meſsi clarum ge. Oſci.] εἰρωνεία eſt. Oſci enim omnium ferè Italiæ populorum peſſimè audiebant, turpiſſimiq; habebantur, & αἰσχροποιοί. Itaque Feſtus obſcenum vult eſſe ab Oſcis deductum (qui olim Opſci dicti ſint) propter libidines oſcenas, quæ apud eos increbuerant. Varro autem lib. 6. obſcenum non ab Oſcis, ſed vel à ſcena, vel à nomine Græco σκαιὸς vult eſſe ductū. erat igitur hic Meſſius Oſcus. Sarmentus vix liber: nam ſeruitutem ſeruierat.

Sarmenti domina extat.] à qua eſt manumiſſus.

& ipſe Meſsius] & Meſſius reſpondens, accipio (inquit) plagam, quam tu mihi infligis.

caput & mouet] Meſſius. caput mouere, geſtus minantis, vt alibi annotabimus.

ô tua, cornu Ni foret] hæc ſunt verba Sarmenti, quid faceres (inquit Sarmentus) ô Meſſi, ſi cornu tibi non eſſet exectum, quod tu gerebas in fronte, cum ſic mutilatus mineris? id eſt, ſi non accepiſſes vulnus in fronte: ſi non haberes frontem inſigni cicatrice deformatam?

mutilus] cornu amiſſo. tralatio à bobus mutilatis. cornu autem ei exectum eſſe dicit, eumq; mutilum appellat, non quòd re uera cornua unquam habuerit: ſed quòd cicatrice illa obducta ſimilis ſit bobus mutilatis.

at illi fœda cic.] Horatius his verbis Sarmenti iocum in Meſſium Cicerrum Campanum de cornu execto, & mutilata fronte, explicat hoc modo, illi (inquit Horatius) Cicerro inquam, fœda cicatrix, quę erat in læua faciei parte, frontem hirſutam, ac piloſam deformarat. ſetoſam autem facetè dixit potius, quàm hirſutam ὑπερβολικῶς.

Campanum in morbum, &c.] Sarmentus (inquit Hor.) multa iocatus

in

in turpitudinem, & impuritatem oris Campani, Cicerrum orabat, ut Cyclôpa ſaltaret, id eſt, ſaltando ageret, ac referret. Campani, qui anteà Oſci dicebantur, habiti ſunt (ut dixi) ore impuro, atque inceſto: τῦτ' ἐςὶ τῷ ςόματι αἰσχροποιῦντες, καὶ λεσβιάζοντες. morbum igitur animi intellige, ut ſuprà Od. XXXVII.lib.I. *Contaminato cum grege turpium Morbo uirorum.* M.Tull. lib.I. accuſat. *Nam ille quoque ſodalis iſtius erat in hoc morbo, & cupiditate.*

Paſtorem ſaltaret, &c] ſuprà epiſt. ad Piſ. *nunc agreſtem Cyclopa mouetur.* Scribit Paterculus Plancum in conuiuio genibus innixum Glaucum ſaltaſſe.

Nil illi larua, &c.] neque larua ei opus eſſe, quia ore ita deformi eſſet, ut inſtar laruæ uideri poſſet, neque cothurnis, quia magna corporis eſſet ſtatura.

Cicerrus] in Sarmentum, qui ſeruiuerat ſeruitutem.

donaſſet iamne catenam, &c.] quærebat (inquit Horat.) à Sarmento, iamne ex uoto donaſſet Laribus catenam, eò quòd manumiſſus eſſet. Solebant ueteres, labore aliquo, uel metu, uel periculo defuncti Dijs immortalibus nonnullum ſuorum præteritorum malorum inſigne, ac monumentum conſecrare, ut glâdiatores arma Herculi. epiſt.I.lib.I. *Veianius armis Herculis ad poſtem fixis latet abditus agro*: naufragi Neptuno tabulam, quę ſui naufragij imaginem expreſſam contineret ut Od.V.lib.I. *me tabula ſacer Votiua paries indicat humida Suſpendiſſe potenti Veſtimenta maris Deo.* ita & pueri bullam Laribus, togam uirilem ſumturi: & uirgines nupturæ, puppas Veneri. Sic igitur & hunc Sarmentum ſignificabat Cicerrus catenam Laribus ex uoto conſecrare debuiſſe:

ſcriba quòd eſſet, &c.] hæc ſunt coniungenda cum iis, quæ deinceps ſequuntur, ut ſit hæc eorum ſententia: quòd autem ſcriba eſſet Sarmentus, non eo minus eſſe ſeruum, aut certe non minus eſſe libertum. liberti autem certas patronis operas debebant, ut ex pandèctis iuris ciuilis intelligere licet.

rogabat Denique cur vnq.f.] ſic ſcriptum eſt in uno codice Vaticano, Donati, Faerni, Torneſ. uidetur autem hæc eſſe ſententia, denique rogabat cur hic Sarmentus fugiſſet unquàm à domina, quaſi ab ea nimis parcè aleretur, & quaſi apud eam eſuriret, rebusque neceſſarijs egeret, cum eſſet tam gracili, puſilloque corpore. Quidam putant iocum eſſe ex contrario, meramque εἰρωνείαν, & legunt *nunquam*, quaſi Sarmentus ſcurra, ingenti corporis fuerit ſtatura, idemque edaciſſimus: qua de re non pugnabo. Hoc tantum dicam, Sarmentum non fuiſſe obiecturum Cicerro immanem corporis ſtaturam illis uerſibus. *Paſtorem ſaltaret uti Cyclopa*, &c. ſi ipſe eidem maledicto, ſeu ſalsè dicto opportunus eſſet.

cui ſatis vna Farr.lib.] Donatus in Phorm. tradit ſeruos accipere ſolitos eſſe in ſingulos menſeis, quaternos modios frumenti; idque (inquit ille) dimenſum dicebatur.

Beneuentum] óppidum, & coloniam populi Rom. quod nomen benè ominandi cauſa Romani ei impoſuerunt, cum anteà à Græcis Maleuentum nominaretur. Mala enim nomina fugiebant Romani, quia eſſent mali ominis.

ſedulus] officioſus quidem ille, & bona fide ſuum munus adminiſtrans: ſed non ſatis cautus, neque conſideratus. uide annot. ad epiſtol. ad Vinnium Aſell.lib.I:

Pœne arſit, m.d.t.] ſic hunc locum reſtitui. nam prepoſtero ordine ſcriptę erant hæ uoces, arſit macros. Turdos autem quòd macros fuiſſe dicit, eò hoſpitem notat. pręterea hoſpes arſit, id eſt, hoſpitis domus: ut Virg. Aen.II. *iam proximus ardet Vcalegon.*

Vulcano] igni. ut Virg. ibid. *dedit ampla ruinam, Vulcano ſuperante, domus.*

Conuiuas auidos, &c.] id eſt, cernere licebat conuiuas, & ſeruos trepidos

trepidos cœnam è flamma rapientes, & communi ſtudio ignem reſtinguere conantes.

notos] quia Horatius erat Venuſinus. *Lucanus, an Appulus, ancept.* ſatyr. 1. lib 2.

Atabulus] ventus Apuliam infeſtam reddens, quem Horatianum appellat Gellius lib. 2. cap. 22.

erepſemus] id eſt, erepſiſſemus. vt infrà ſatyr. 1 x. *hunccine ſolem Tam nigrum ſurrexe mihi?* cuius generis aliquot exempla colligere haud me pigebit, vt ſtudioſorum adoleſcentium laborem minuam. ſat. v 1 1. lib. 2. *duo prædia diues Antiquo cenſu natis diuiſſe duobus.* ibid. *Gaudes ſi cameram percuſſi forte.* ſat. v 1 1. eiuſd. *Exaſti? credo metues, doctusq; cauebis.* Lucretius lib. 1. *Iam copia materiai Vndique ponderibus ſolidis confluxet ad imum.* ibid. ſupra *Omnia enim debet, mortali corpore quæ ſunt, Infinita ætas conſumſe anteacta, dieſq;.* idem lib. 3. *Nec tenet amiſſam læuam cum tegmine ſæpe Inter equos abſtraxe rotas, falceſq; rapaces.* Idem lib. 5. *Aut morbo delirantes proſtraxe ferantur.* Catull. ad C. Licinium Caluum. *Quem tu ſcilicet ad tuum Catullum Miſti.* id eſt, miſiſti. idem de coma Berenices. *At tu non orbum luxti deſerta cubile.* id eſt, luxiſti & eodem carm. *Iupiter: ut terſti lumina ſæpe manu.* idem ad Rufum. *Siccine ſubrepſti mi.* pro ſubrepſiſti. idem ad Aufilenam. *Aut facere ingenuæ eſt, aut non promiſſe pudicæ.* Terent. adelph. *non tu eum rus hinc modo produxe aiebas?* Idem in Hecyra. *ut ueni, iidem incertum amiſti.* Virg. Aen. 1111. *natumq; patremq; Cum genere extinxem.* Idem lib. 1. *penituſq; ſonantis Acceſtis ſcopulos.* Idem lib. 11. *Vixet, cui uitam deus, aut ſua dextra dediſſet.* erepſemus autem tralatum eſt à reptilibus animalibus, pro eo, quod eſt lentè ambulando ſuperaſſemus. vt ſuprà *Millia tum pranſi tria repimus.*

ſomnus tamen aufert.] ſomnus me occupat: ſomnus me opprimit, & caluitur, ut loquitur Plautus.

Intentum] uel animo, uel corpore, uel utroque.

tum immundo ſomnia uiſu.] ſignificat, ac deſcribit nocturnam ſeminis eruptionem, quæ fit in ſomno, quam Græci ἐξονειρωγμὸν nominant turpis igitur eſt horum quidem verborum ſententia. ueruntamen non pudebit me huc aſcribere, quæ ab Ariſtotele, & Platone diſputata ad hunc locum mihi uidentur ualdè pertinere. Ac Plato quidem ſic lib. nono de rep. quæ nos interpretabimur *Cum ea pars animi, quæ rationis eſt particeps, & manſueta, alteriq; præpoſita, ſopita eſt; altera autem, quæ fera, & immanis eſt, cibo & potione expleta, atque ebriæ exultat, ſomnoq; depulſo conatur erumpere, ſibique obſecundare, atque indulgere: ſcitis eam omnia audere, tanquam omni pudore, cogitatione, prudentia ſolutam, ac uacuam. Aut enim ſe cum matre corpus commiſcere putat, neque id ueretur: aut cum alio homine, aut cum deo, aut cum fera: manus ſuas ſanguine, et cæde cuiuſuis hominis contaminare: quouis ciboueſci, quid multa? nullam amentiam, nullamque impudentiam aſſernatur, aut prætermittit.* Ariſtoteles autem lib. 1. de moribus ad Nicom. poſteaquam docuit, in ſomno eam animi noſtri partem duntaxat, quæ nobis cum ſtirpibus communis eſt, nempe, in qua vis ineſt alendi, & augendi, ſuo munere fungi: ceteras autem quieſcere, neque eo tempore virum bonum, virtuteque præditum, ab homine vitioſo, atque improbo differre: ex quo illud dici ſolere, inter beatos, & miſeros dimidiam vitæ partem nihil intereſſe. eius rei, cur ita fiat, rationem probabilem ait afferri poſſe, nempe hanc, quia ſomnus animi ſit vacatio ab opere, quo bonus dicitur, ac malus, niſi ſi aliquà motus quidam eò peruadunt, ac permanant: atque hac ratione bonorum virorum, quàm quorumlibet aliorum, viſa eſſe in ſomnis meliora. hactenus Plato, & Ariſtoteles: ex quorum verbis intelligere licet non ſatis eſſe,

ut ſomnia noſtra ſint caſta, pura, munda, pudica, integra, dedere nos ſomno no dico cibo, ac potione curatos, ſed illud etiam accedere oportere, vt mentis trā quillitas, animique æquabilitas adſit: nulla ægritudo, non ira, non libido, non alia ulla cupiditas animū concitarit, ac perturbarit. Non eſt enim dubium quin quales ſunt noſtræ diurnæ cogitationes, atque appetitiones, talia ſint & uiſa noſtra, ſomniaque nocturna. Itaque Ariſtoteles in problematibus Τμήματι λ. ſcribit meliorum uirorum ſomnia eſſe meliora. propterea, quòd eorum, tantiſper dum vigilant, cogitationes ſunt meliores. Iam quòd Horatius ſibi hanc immunditiem uentre ſupino dormienti potius, quàm prono, dicit eueniſſe, Ariſtoteles hoc quoque commemorat, in problematis τμήματι ι. ubi quærit διὰ τί τὰ ζῶα τὰ μὲν οὐκ ἐξονειρώττει, τὰ δ᾽ ὀλιγάκις, id eſt, cur ex ceteris animalibus alia nunquàm dormiendo ſemen profundant, alia rarius. reſpondet autem ille ideò fieri, uel quia nullum aliud animal præter hominem, ſupinum cubet: nullum autem niſi ſupinum, ſemen profundat in ſomnis: uel quia aliæ animantes longè aliter ſomnient, quàm homines: profuſio autem ſeminis nocturna in dormiente fiat cum uiſione aliqua, & ſpecie animo oblata. Lucretius huiuſmodi ſomniorum hanc cauſam exponit lib. 4. *Tum quibus ætatis freta primitus inſinuantur, Semen ubi ipſa dies membris matura creauit, Conueniunt ſimulacra foris è corpore quoque, Nuncia præclari uultus, pulchrique coloris, Qui ciet irritans loca turgida ſemine multo, Vt, quaſi tranſactis ſæpe omnibu' rebu', profundant Seminis ingentes fluctus, ueſtemque cruentent.*

rapimur] celeriter uehimur rhedis.

oppidulo, quod verſu d.] Equotutium ſignificat. de quo M. Tullius lib. 6. ad Attic epiſt. 1. *omnes ferè tuas litteras accepi, quas commemoras, præter eas, quas ſcribis Lentuli pueris, & Equotutio, & Brundiſio datas.*

viliſsima rerum] ita uilis eſt, ut non ſoleat uendi, neque ullo in pretio ſit. Plato in Euthydemo. τὸ γὰρ σπάνιον ὦ Εὐθύδημε, τίμιον. τὸ δ᾽ ὕδωρ εὐωνότατον, ἄριστον ὄν, ὡς ἔφη Πίνδαρος, id eſt, quod rarum eſt, Euthydeme, magni pretij eſt. aqua autem uiliſſima eſt, cum ſit optimum quiddam, ut ait Pindarus.

aquę non ditior vrna Qui locus, &c.] hunc locum à nemine (quod ſciam) rectè explicatum, ſic explico. Panis enim (inquit Horatius) Canuſij lapidoſus eſt: qui locus, nempe Canuſium, haud multo magis abundans aqua, quam Equotutium, olim à Diomede conditus eſt. Canuſium à Diomede eſſe conditum, tradit Strabo lib. ſexto his uerbis. ὁ πολὺ γὰρ δὴ τῆς θαλάττης ὑπέρκεινται δύο πόλεις ἐν γε τῷ πεδίῳ μέγισται τῶν ἰταλιωτίδων γεγονυῖαι πρότερον, ὡς ἐκ τῶν περιβόλων δῆλον, τό τε Κανύσιον, καὶ ἡ Ἀργυρίππα· ἀλλὰ νῦν ἐλάττους εἰσί, λέγεται δ᾽ ἀμφότερα Διομήδους κτίσμα. Neque uero nouum, aut inuſitatum eſt hoc loquēdi genus uel Horatio, uel alijs bonis ſcriptoribus, in quo uox una aliqua, aut plures inter id nomen, quod antecedens appellant Grammatici, & prouocabulum, quod referendi uim habet, interponatur, vt Od. II. lib. 4. *Monte decurrens uelut amnis, imbres Quem ſuper notas aluere ripas, Feruet, immenſusque ruit profundo Pindarus ore.* Idem in carmine ſæculari ad Deos, *Alme Sol, nitido diem qui promis, & celas.* & ſat. VIII. lib. 2. *quos Mæcenas adduxerat umbras, Nomentanus erat ſupra ipſum, Perſius infrà.* nam Nomentanus, & Porcius umbræ Mæcenatis erant. ut nonnulli uolunt. Catull. de coma Berenic. *an ne parentum Fruſtrantur falſis gaudia lacrymulis, Vbertim thalami quas intra limina fundunt?* quorum uerborum ordo eſt, Quas intra thalami limina ubertim fundunt. idem ibidem. *Inuita o regina tuo de uertice ceſſi, Inuita, adiuro teq; tuumq; caput: Digna feras quod ſi quis inaniter adiurarit.* ordo eſt, quod ſi quis inaniter adiurarit,

digna

digna ferat. id eſt, pœnas meritas luat. Lucret. lib. 5. *Et dominos acreis aſciſcunt, omnia poſſe Quos miſeri credunt.*

Rubos] Rubi oppidum Campaniæ, à quo Rubea, ſeu Rubia uirga apud Virg. Georg. 1. *Nunc facilis Rubea texatur fiſcina uirga.*

Carpentes iter] carpere iter translatè dictum. carpendi uerbum enim propriè locum habet in lana, & lino, & ſi uoles, etiam in floribus, ut ſuprà annot. ad Od. XI. lib. 1.

tempeſtas] tempeſtatem antiqui pro tempore poſuere, inquit Feſtus. Itaque tempeſtatem & malam, ſeu aduerſam: & bonam, ſeu idoneam] dicunt Latini. ſuperioris exempla ſunt crebriora, alterius rariora. M. Tull. ad Q. frat. lib 2. *Tu ita, ſi ita expedit, uelim quamprimum bona, & certa tempeſtate conſcendas, ad meq; uenias.* ad eundem eod. lib. *Tu mi frater ſimulac ille ueneris, primam nauigationem (dummodo idonea tempeſtas ſit) ne omiſeris.* Idem epiſt. ad Tiron. *ſi ſtatim nauigas, nos Leucade conſequére: ſin te confirmare uis, & comites, & tempeſtates, et nauem idoneam ut habeas, diligenter uidebis.* Idem ad Terentiam, *tuas litteras ego expectaſſem Brundiſij, ſi eſſet licitum per nautas, qui tempeſtatem prætermittere noluerunt.* Idem ad Att. lib. IX. *fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempeſtas, qua ego illum uſum puto:* Lucret. lib. 1. *Dum tempeſtates adſunt, et uiuida tellus Tuto res teneras effert in luminis oras.* Idem lib. 4. *liquidiſſima cæli Tempeſtas.* Ibid. *turbida tempeſtas.*

Gnatia] Egnatiam alio nomine appellant. oppidum eſt Salentinum. Græci Ἰγνατίαν, ut Strabo lib. VI.

limphis iratis] quia magna eſt in eo oppido aquæ pœnuria, uel propter ignis miraculum, quod ſubiicit. uide annot. ad illum locum, *Iratis natus paries Dys.* ſat. III. lib. 2.

limine ſacro] in ueſtibulo, & primo aditu templi. corruptè autem habent nonnulli codices, *lumine.* ad hunc locum fortaſſe pertinet, quod eſt apud Plin. lib. 2. cap. CVII. *In Salentino oppido Egnatia, impoſito ligno in ſaxum quoddam ibi ſacrum protinus flammam exiſtere.*

apella] cui ea cutis, quę glandem colis tegere debet, circunciſa eſt. ſed quòd hic Horatius negat ſe credere. thura, & cetera, quę in ſacrificio adhibentur, ſine flamma, aut igni iniecto, liqueſcere: idque Iudæis, ut ſuprà modum credulis, & ſuperſtitioſis, credendum relinquit: ſacrificia Iudæorum (ut ex libris Hebraicis intelligere licet) ſine ullo igne ab hominibus excitato, flamma è cælo delapſa, interdum perficiebantur: eaque flamma hoſtias miro modo, & diuinitus abſumebat. produxiſſem locos complureis ex illis libris, niſi ueritus eſſem, ne miſcere ſacra profanis uiderer.

nanque deos didici ſec. ag. æu.] hunc verſum mutuatus eſt à Lucretio lib. V. & VI. quibus locis probare conatur ille ex ſententia Epicuri, homines propter ignorationem cauſarum, omnia, quæ fiunt, ad Deos referre, eorumq; nutu, ac uoluntate fieri exiſtimare, atque iccircò eis regnum concedere rerum humanarum. Sed præſtat aliquot illius poetæ uerſus impios quidem illos, ſed tamen elegantes, & mira facilitate Latini ſermonis ornatos, qui ad hunc locum pertinent, aſcribere. ſic igitur Lucret. lib. 5. *Præterea ſolis curſus, lunæq; meatus Expediam, qua ui flectat natura gubernans Ne forte hæc inter cælum, terramq; reamur Libera ſponte ſua curſus luſtrare perennes Morigera ad fruges augendas, atque animanteis: Neue aliqua Diuum uolui ratione putemus. Nam, bene qui didicere Deos ſecurum agere æuum, Si tamen intereà mirantur, qua ratione Quæque geri poſſint, præſertim rebus in illis, Quæ ſupra caput ætherijs cernuntur in oris, Rurſus in antiquas referuntur relligiones, Et dominos acres aſciſcunt, omnia poſſe Quos miſeri credunt, ignari quid queat eſſe. Quid nequeat.* &c. Idem lib. VI. *Cetera, quæ fieri in terris, cæloq; tuen-*

tur Mortales, pauidis cum pendent mentib' ſæpe, Efficiunt animos humiles formidine diuum, Depreſſosque premunt ad terram, propterea quòd Ignorantia cauſarum conferre Deorum Cogit ad imperium res, & concedere regnum: Quorum operum cauſas nulla ratione uidere Poſſunt, ac fieri diuino numine rentur. Nam, benè qui didicere Deos ſecurum agere æuum, Si tamen interea mirantur, &c. vt ſuprà. Idem lib. v. *O genus infelix humanum: talia Diuis Cum tribuit facta, atque iras adiunxit acerbas, Quantos tum gemitus ipſi ſibi, quantaq; nobis Vulnera, quas lacrymas peperere minoribu' noſtris?* Idem lib. 2. *Omnis enim per ſe Diuum natura neceſſe eſt Immortali æuo ſumma cum pace fruatur, Semota à noſtris rebus, ſeiunctaq; longè. Nam priuata dolore omni, priuata periclis, Ipſa ſuis pollens opibus, nihil indiga noſtri, Nec bene promeritis capitur, nec tangitur ira.* M. Tullius quoque lib. 1. de natura Deorum, ſub perſona Velleij, ita ſcribit, *Quòd ſi ita eſt, uerè expoſita illa ſententia eſt ab Epicuro, Quod æternum, beatumq; ſit, id nec habere ipſum negocij quicquam, nec exhibere alteri. Itaque neque ira, neque gratia teneri, quòd, quæ talia eſſent, imbecilla eſſent omnia.* Idem lib. 3. ait *uideri Epicurum de Dijs immortalibus non magnopere pugnare: tantummodo negare Deos eſſe non audere, ne quid inuidiæ ſubeat, aut criminis:* Idem lib. 1. ſcribit Poſidonium dixiſſe Deos Epicuro nullos eſſe videri, quæque is de diis immortalibus dixerit, inuidiæ deteſtandæ cauſa dixiſſe. Verùm vtrùm voluerit, & cogitarit Epicurus Deos tollere, nec'ne, obſcurum eſt: illud perſpicuum, eum ſenſiſſe nullam illos habere curam rerum humanarum, id eſt, quod Lucretius & Horatius dicunt, *ſecurum agere æuum.* Plato aũt contrà probat & Deos eſſe, & curare res humanas: itaque & pijs benè velle benigneque facere: & impijs, ac ſceleratis iratos, & infenſos eſſe. ſic enim ille in Phædone, ἀλλὰ τόδε γέ μοι δοκεῖ ὦ Κέβης, εὖ λέγεσθαι, τὸ θεοὺς εἶναι ἡμῶν τοὺς ἐπιμελουμένους. & lib. 1. de legibus, ait Deos omnium cuſtodum eſſe maximos, & in maximis rebus eorum cuſtodiam, curamque verſari: quam ſententiam iterat in Ἐπινομίς

didici] ab Epicuro, cuius ſapientiam inſanientem appellat Od. XXXIIII. libr. 1.

Triſteis] triſtes eſſent Dij ſcilicet, & laborioſi, ſi, quicquid mirabile quotidie accidit, id ab illis proficiſceretur, ac de cælo in terras demitteretur. Lucret. lib. 2. *Quæ, benè cognita ſi teneas, natura uidetur Libera continuò dominis priuata ſuperbis, Ipſa ſua per ſe ſponte omnia Dijs agere expers.*

SATYRA 6.

NON, quia, Mecenas, Lydorum quicquid Etruſcos
Incoluit fineis, nemo generoſior eſt te:
Nec, quòd auus tibi maternus fuit, atque paternus,
Olim qui magnis legionibus imperitarunt:
Vt plerique ſolent, naſo ſuſpendis adunco
Ignotos, ut me libertino patre natum.
Cum referre negas, quali ſit quiſque parente
Natus, dum ingenuus: perſuades hoc tibi uerè,
Ante poteſtatem Tulli, atque ignobile regnum,
Multos ſæpe uiros nullis maioribus ortos,
Et uixiſſe probos, amplis & honoribus auctos.

contrà

Contrà Leuinum Valeri genus, unde ſuperbus
Tarquinius regno pulſus fuit, unius aſſis
Non vnquam pretio pluris licuiſſe, notante
Iudice quem noſti, populo: qui ſtultus honores
Sępe dat indignis: & famæ ſeruit ineptus:
Qui ſtupet in titulis, & imaginibus. quid oportet
Nos facere à vulgo longè, lateq́ue remotos?
Nanque eſto: populus Leuino mallet honorem,
Quàm Decio mandare nouo: cenſorq́ue moueret
Appius, ingenuo ſi non eſſem patre natus:
Vel meritò, quoniam in propria non pelle quieſſem.
Sed fulgente trahit conſtrictos gloria curru
Non minus ignotos generoſis. quò tibi Tulli
Sumere depoſitum clauum, fieriq́ue tribunum?
Inuidia accreuit: priuato quæ minor eſſet.
Nam, ut quiſque inſanus nigris medium impedijt crus
Pellibus, & latum demiſit pectore clauum:
Audit continuò, quis homo hic eſt? quo patre natus?
Vt, ſi qui ęgrotet, quo morbo Barrus: haberi
Et cupiat formoſus: eat quacunque: puellis
Inijciat curam quærendi ſingula: quali
Sit facie, ſura quali, pede, dente, capillo:
Sic, qui promittit, ciueis, urbem ſibi curæ,
Imperium fore, & Italiam, & delubra deorum:
Quo patre ſit natus. num ignota matre inhoneſtus,
Omneis mortaleis curare, & quærere cogit.
Tune Syri, Damę, aut Dionyſi filius, audes
Deijcere è ſaxo ciueis? aut tradere Cadmo?
At Nouius collega gradu poſt me ſedet uno.
Nanque eſt ille, pater quod erat meus. hoc tibi Paullus,
Et Meſſalla uideris: at hic ſi ploſtra ducenta,
Concurrantq́ue foro tria funera: magna ſonabit,
Cornua quod, vincatq́ue tubas. ſaltem tenet hoc nos.
Nunc ad me redeo libertino patre natum:
Quem rodunt omnes libertino patre natum:
Nunc, quia Męcenas tibi ſum conuictor: at olim,
Quòd mihi pareret legio Romana tribuno.
Diſſimile hoc illi eſt: quia non ut forſit honorem
Iure mihi inuideat quiuis: ita te quoque amicum:
Pręſertim cautum dignos aſſumere, praua

Ambi-

Ambitione procul. felicem dicere non hoc
Me poſſum caſu, quòd te ſortitus amicum.
Nulla etenim mihi te fors obtulit. optimus olim
Virgilius, poſt hunc Varius dixere quid eſſem.
Vt veni corãm: ſingultim pauca locutus,
(Infans nanque pudor prohibebat plura profari)
Non ego me claro natum patre, non ego circum
Me Satureiano vectari rura caballo:
Sed, quod eram, narro. reſpondes (ut tuus eſt mos)
Pauca, abeo: & reuocas nono pòſt menſe: iubesque
Eſſe in amicorum numero. magnum hoc ego duco:
Quòd placui tibi, qui turpi ſecernis honeſtum:
Non patre præclaro, ſed vita, & pectore puro.
Atqui ſi vitijs mediocribus, ac mea paucis
Mendoſa eſt natura, alioqui recta: uelut ſi
Egregio inſperſos reprendas corpore næuos:
Si neque auaritiam, neque ſordeis, ac mala luſtra
Obijciet uerè quiſquam mihi: purus, & inſons
(Vt me collaudem) ſi uiuo, & carus amicis:
Cauſa fuit pater his: qui macro pauper agello
Noluit in Flaui ludum me mittere: magni
Quò pueri magnis è centurionibus orti,
Læuo ſuſpenſi loculos, tabulamque lacerto,
Ibant octonis referentes idibus æra.
Sed puerum eſt auſus Romam *portare, docendum*
Artes, quas doceat quiuis eques, atque ſenator
Semet prognatos: ueſtem, ſeruosque ſequenteis
In magno ut populo ſiquis uidiſſet, auita
Ex re preberi ſumtus mihi crederet illos.
Ipſe mihi cuſtos incorruptiſſimus omnes
Circum doctores aderat. quid multa? pudicum,
Qui primus uirtutis honos, ſeruauit ab omni
Non ſolùm facto, uerùm opprobrio quoque turpi:
Nec timuit, ſibi ne uitio quis uerteret, olim
Si præco paruas, aut, ut fuit ipſe, coactor
Mercedes ſequerer. neque ego eſſem queſtus. ob hoc nũc
Laus illi debetur, & à me gratia maior.
Nil me pœniteat ſanum patris huius: eoque
Non, ut magna dolo factum negat eſſe ſuo pars,
Quòd non ingenuos habeat, clarosque parenteis:

Sic me defendam. longè mea diſcrepat iſtis
Et vox,& ratio. nam, ſi natura iuberet
A certis annis æuum remeare peractum:
Atque alios legere ad faſtum,quoſcunque parenteis:
Optaret ſibi quiſque: meis contentus, onuſtos
Faſcibus,& ſellis,nolim mihi ſumere,demens
Iudicio vulgi,ſanus fortaſſe tuo: quòd
Nollem onus haud unquam ſolitus, portare moleſtum.
Nam mihi continuò maior quærenda foret res:
Atque ſalutandi plures: ducendus & vnus,
Et comes alter: uti ne ſolus,rus ue,peregrè-
Ve exirem: plures calones, atque caballi
Paſcendi: ducenda petorrita. nunc mihi curto
Ire licet mulo,uel,ſi libet, uſque Tarentum:
Mantica cui lumbos onere ulceret, atque eques armos.
Obijciet nemo ſordeis mihi,quas tibi Tulli:
Cùm Tiburte uia prętorem quinque ſequuntur
Te pueri laſanum portantes, œnophorumque.
Hoc ego commodius,quàm tu pręclare ſenator,
Multis atque alijs uiuo. quacunque libido eſt,
Incedo ſolus: percunctor quanti olus,ac far:
Fallacem Circum,ueſpertinusque pererro
Sępe forum: aſſiſto diuinis: inde domum me
Ad porri,& ciceris refero, laganique catinum,
Cœna miniſtratur pueris tribus: & lapis albus
Pocula cum cyatho duo ſuſtinet: aſtat echinus
Vilis: cum paterà guttus,Campana ſupellex.
Deinde eo dormitum,non ſollicitus,mihi quòd cras
Surgendum ſit manè: obeundus Marſya,qui ſe
Vultum ferre negat Nouiorum poſſe minoris.
Ad quartam iaceo: poſt hanc uagor: aut ego lecto,
Aut ſcripto,quòd me tacitum iuuet. ungor oliuo:
Non,quo fraudatis immundus Natta lucernis.
Aſt,ubi me feſſum ſol acrior ire lauatum
Admonuit: fugio rabioſi tempora ſigni.
Pranſus non auidè, quantum interpellet inani
Ventre diem durare, domeſticus ocior. hæc eſt
Vita ſolutorum miſera ambitione,grauique:
His me conſolor,uicturus ſuauius,ac ſi
Quæſtor auus,pater atque meus,patruusque fuiſſent.

Non, quia Mæcenas,&c.] non ideò Mæcenas, quòd omnium Lydorum quicunque in Etruriam domicilium ac ſedes tranſtulerunt, generoſiſſimus es, nec,quòd maiores tui magnis legionibus imperauerunt, humilis & obſcuri generis homines deſpicis,ac derides. Dionyſius Halicarnaſſ. lib. 1. ῥωμ. ἀρχαιολ. hæc de Etruſcis ſcribit, Τυῤῥηνοὺς οἱ μὲν αὐτόχθονας Ἰταλίας ἀποφαίνουσιν, οἱ δ' ἐπήλυδας. καὶ τὴν ἐπωνυμίαν αὐτοῖς ταύτην οἱ μὲν αὐθιγενὲς τὸ ἔθνος ποιοῦντες ἀπὸ τῶν ἐρυμάτων, ἃ πρῶτοι τῶν τῇδε οἰκούντων κατεσκευάσαντο, τεθῆναι λέγουσι. τύρσεις γὰρ καὶ παρὰ τυῤῥηνοῖς αἱ ἐντειχίοι, καὶ στεγαναὶ οἰκήσεις ὀνομάζονται, ὥσπερ παρ' ἕλλησιν, &c. οἱ δὲ μετανάστας μυθολογοῦντες αὐτοὺς εἶναι, τυῤῥηνὸν ἀποφαίνουσιν ἡγεμόνα τῆς ἀποικίας γενόμενον, ἀφ' ἑαυτοῦ θέσθαι τῷ ἔθνει τοὔνομα. τοῦτον δὲ Λυδὸν εἶναι τὸ γένος ἐκ τῆς πρότερον Μηϊονίας καλουμένης, παλαιὸν δή τινα μεταναστάντα. id eſt, Tyrrhenos alij indigenas Italiæ populos eſſe aiunt, alij aduenas: atque ij quidem, qui hanc gentem in Etruria natam faciunt, hoc nomen à propugnaculis, quæ primi mortalium, qui in his locis habitarunt, conſtruxere, impoſitum eſſe dicunt turſes enim,ſeu turres, etiam apud Tyrrhenos domicilia muris iuncta, ſolida, ac ualida nominantur, quemadmodum & apud Græcos. Ab euentu porrò nomen impoſitum eſſe uolunt, &c. Qui autem eos aduenas eſſe fabulantur, Tyrrhenum aiunt, qui coloniæ dux fuerit, à ſeipſo genti nomen impoſuiſſe. Hunc autem genere Lydum fuiſſe, antiquum quendam, atque ab ea, quæ anteà Meionia appellabatur, in hæc loca commigraſſe. Hæc, & longè plura Dionyſius de Etruſcis, ſeu Tyrrhenis, tradit lib. 1. quæ legat apud illum, qui his paucis nondum expletus erit: uideat, & apud Herodotum nonnulla non iniucunda lib. 1. quæ tamen Dionyſius producit in eodem, unde illa depromſi, loco. Mæcenatem autem ab Etruriæ regibus ac principibus eſſe prognatum, cum Horatius multis locis prædicet, ut Od. 1. lib. 1. & Od. xxix. lib. 3. tum & Propertius ipſe teſtimonio eſt lib 3. ut annotauimus ſuprà ad Od. xxix. lib. 4.

Lydorum quicquid] ſic loquitur ſuprà Od. v. epod. *At o, deorum quicquid in cælo regis Terras.* ſimile eſt illud Catullianum, *O quantum eſt hominum uenuſtiorum.* & Terent. Heautont. *At te omnes Dij, Deæq; quidem, quantum eſt Syre, Cum iſtoc inuento, cumq; incepto perduint.*

Olim qui magnis leg. imp.] hæc è Lucretio ſumta ſunt libr. 3. *Inde alij multi reges, rerumq; potentes Occiderunt, magnis qui gentibus imperitarunt. Imperitarent* autem excudi iuſſeram, ſecutus cod. Iann. Torn. & Vatic.

naſo ſuſpend. adun.] derides. ſaty. VIII. lib. 2. *Balatro ſuſpendens omnia naſo.* Græci dicunt μυκτηρίζειν.

Ignotos] ignobiles, obſcuros, ἀσήμους.

libertino patre natum] item infrà, *Nunc ad me redeo libertino patre, natum.* & epiſt. ad libr. *Me libertino natum patre.*

Cum referre negas] ſic habent libri omnes antiqui. hoc eò dico, ne quis ſupponat, *neges.*

dum ingenuus] ingenuus erat Horatius, ſi ingenuus eſt is, cuius pater ſeruitutem non ſeruiuit. Nam antiquo iure ciuili libertini à libertis differebant, cum liberti ſint ſerui manumiſſi. libertini autem libertorum filij. quam diſtinctionem Imperatores ſuſtulerunt.

Tulli] Tulli Hoſtilij Regis ſeptimi, ex captiua nati.

Contrà Leuinum Valeri g.] id eſt, Contrà Leuinum P. Valerij Leuini Poplicolæ, à quo Tarquinius exactus eſt, filium, perſuades tibi verè, & exploratum

tum habes, hominem contemtiſſimum fuiſſe.

Valeri genus] Valerij filium: vt Tibull. lib.4. ad Meſſ. de Circe, *Quamuis illa foret Solis genus.* & Propert. lib.2. *Qualis & Iſchomache Lapithæ genus heroine.*

vnde] à quo, ὑφ' οὗ. ſic Terent. Adelph. *domi habuit, vnde diſceret.*

vnius aſſis Non vnquam, &c.] id eſt, nunquam pluris æſtimatum eſſe vno aſſe. verbum *liceo* autem in mancipijs, & rebus mancipi, venalibus denique propriè locum habet, vt obſcurè ſignificare videatur Horat. hunc Leuinū quantumuis nobilem, propterea quòd iners, & ignauus fuerit, ſeruo nihilo meliorem fuiſſe. M.Tull. ad Att. lib.12. *De Druſi hortis, quanti licuiſſe tu ſcribis, id ego quoque audieram.*

notante Iudice, q.] amplificatio eſt. hic Leuinus etiam à populo, qui nobilitatem pluris facere ſolet, quàm bonos mores, & virtutem, tamen contemtus, ac præteritus eſt: neque vllum honorem, præter Quæſturam potuit obtinere, propter inertiam, & cetera animi vitia, &c.

Qui ſtultus hon. Sæ.d.] ſi populus (inquit) qui ſæpe honores defert ad indignos, & famam ſequitur, & ſplendorem generis potius, quàm veritatem, ac virtutem, Leuinum hominem nobiliſſimum propterea, quòd à maioribus ſuis degenerauerat, cōtemſit, ac pro nihilo putauit, quid nos oportet facere multum à populo ſtudijs, & iudicijs diſcrepantes, ac diſſidentes?

ſtupet in titulis] admiratur titulos, & generis antiquitatem.

Nanque eſto: populus, &c.] redit ad illud ſuperius de populi leuitate, atque errore, qui plerunque nobilitatem pluris facit, quàm integritatem, grauitatem, conſtantiam, ceteraſque virtutes. Eſto, inquir, demus populum Leuino homini nobiliſſimo potius, quàm Decio nouo, & ignobili honores mandaturum: &, ſi ego, cùm ingenuo parre natus non eſſem, me ad petendos honores contuliſſem, dubium non eſſe, quin me Cenſor à petendo ſummoueat, ut indignum magiſtratu: veruntamen æque ignobiles, vt nobiliſſimi homines, honoris ſtudio ducuntur.

Decio] P.Decio Muri, qui primus è Decijs conſul fuit, vt teſtatur M.Tull. lib.1. de diuinat. iccircò nouus ab Hor. appellatur.

nouo] noui ſunt, quorum maiores ornati non fuerunt populi honoribus.

mandare] *mandare honorem, mandare magiſtratum,* vſitatum genus loquendi bonis auctoribus. Admonet me hic locus, vt emendem locum Cicer. in procemio orationis pro lege Manil. qui ita vulgo legitur. *Nunc cum & auctoritatis in me tantum ſit, quantum uos honoribus mandandum eſſe uoluiſtis, & ad agendum faculs.* &c. ego *honoris* legendum cenſeo.

moueret] moueret ordine, notaret, iure ſuffragij priuaret, in ærarios referret.

Vel meritò, quoniam] atque id meritò (inquit) quia mea ſorte contentus non fuiſſem, aut quia maiora, quàm mei generis, ac loci ratio ferat, concupiuiſſem. Eraſmus putat natum prouerbium ab aſino Cumano, qui Leonina pelle ſumtu Leonem ſimulaſſet.

Sed fulgente trahit] id eſt, ſed æquè cupidi gloriæ ſunt homines noui, & ignobiles, vt nobiles.

quò tibi Tulli] hunc Tullium Iul. Cæſar rerum potitus, quòd Pompeianas partes ſecutus eſſet, è ſenatu mouit, cum preſertim obſcuro, & humili loco natus eſſet. Interfecto autem Cæſare, fuerat reſtitutus, atque iterum ſe ad petendos magiſtratus contulerat.

quò tibi] quò tibi profuit ſumere veſtem ſenatoriam tibi à Cæſare ademtam,

tam,& obtinere tribunatum? in eundem inuehitur infra. *Obijciet nemo ſordes mihi,quas tibi Tulli.* in duobus codic. manuſcriptis reperi. *fieriq; tribuno.*

clauum] Latum clauum,de quo mox dicemus. erat enim ſenator.

Nam,vt quiſque] ſententia hæc eſt. nam ſtatim,vt quis nigris calceis lunatis,& ſenatorio veſtitu vti cępit nouus,& obſcurus homo,& eo ipſo inſanus, quòd obſcuro loco natus,& nouus inſignia ſenatoria ſibi ſumat,atque arroget: audit hos populi ſermones. *Quis homo hic?* &c. calcei autem ſenatorij vſque ad medium crus producebantur. iccircò dixit, *medium impedit crus*. Noui autem adepti magiſtratum,eo ipſo fiebant ſenatores.

& latum demiſit pectore clau.] id eſt,tunicam latis clauis ornatam. Erant autem hi claui ornamenta quædam purpurea clauorum ſpeciem pręben-tia, tunicis attexta, ſeu fortaſſe aſſuta: à quibus latus clauus dictus, id eſt,tunica lati claui: quod erat inſigne maiorum magiſtratuum, vt ædilium maiorum, prætorum, conſulum, denique ſenatorum. Plin. lib. 33. *Annuli diſtinxere alterum ordinem à plebe,ut ſemel cœperunt eſſe celebres,ſicut tunica ab annulis ſenatum tantum.* Sueton. in Veſpaſ. *ſumta toga uirili,latum clauum,quanquam fratre adepto, diu auerſatus eſt: nec,ut tandem appeteret,compelli, niſi à matre potuit.* Idem in C. Claud. *Latum clauum,quamuis initio affirmaſſet non lecturum ſenatorem,niſi ciuis Rom. abnepotem, etiam libertini filio tribuit,* &c. Idem in Tiber. *ſenatori latum clauum ademit,*&c. Idem in Oct. *liberis ſenatorum,quò celerius reip. aſſueſcerent,protinus à uirili toga latum clauum induere,& curiæ intereſſe permiſit*: erat & anguſtus clauus, id eſt,tunica anguſti claui, qua vtebantur equites. Suet. in Octau. *uſus eſt togis neque reſtrictis,neque fuſis, clauo nec lato, nec anguſto.* Paterc. ad Męcen. *non minus Agrippa Cæſari carus: ſed minus honoratus, quippe uixit anguſto clauo penè contentus.* à lato, & anguſto clauo laticlauij, & anguſticlauij nomina ducta ſunt. Suet. in Nerone. *Ac ſæpe in eiuſmodi rixis oculorum,& uitæ periculum adijt,à quodam laticlauio,cuius uxorem attrectauerat, propè ad necem cæſus.* Idem in Othone. *Interfuit huic bello pater meus Suetonius Lenis tertiæ decimæ legionis tribunus anguſticlauius.* Neque verò videtur mihi prætermittendum,quod ſcribit Pomp. Feſtus, tunicam palmatam à latitudine clauorum eſſe dictam,*quæ nunc* (inquit ille)*à genere picturæ appellatur.* quibus verbis ſatis ſignificat clauos illos in tunicis acu fuiſſe depictos. Idem alibi clauata veſtimenta quædam ait eſſe appellata clauis intertexta. Varro lib. 8. de ling. Latina. *Nam ſi quis tunicam ita conſuit, ut altera plagula ſit anguſtis clauis: altera latis,utraque pars in ſuo genere caret analogia.*

Audit continuò] ſic ſup. Od. xxv. lib. 1. *audis minus & minus iam: Me tuo longas pereunte noctes,*&c.

quis homo hic eſt: quo p. n.] ſic reperi ſcriptum in quinque veteribus cod. vno Vat. Rain. Card. Iann. Faer. Torn.

Vt ſi qui ægrotet,quo m.] vt ſi quis (inquit) eo morbo laboret,quo Barrus, homo immodicè formę ſtudio deditus, & nimis accuratè comtus, & cultus,ut pote libidinoſus,& mulieroſus: quacunque incedat, curam afferat puellis, de ſingulis eius corporis partibus quærendi: ſic, qui ſe profitetur idoneum eſſe ad Remp. adminiſtrandam,omnes homines impellit ut quærant,quo ſint loco natus. morbi igitur nomine morbum animi intelligere nos oportet,quomodo & Catullus uſurpat in Egnatium,ob dentium candorem, uſque quaque renidentem. *Quodcunque agit, renidet,* (inquit Catull.) *hunc habet morbum Neque elegantem, ut arbitror, neque urbanum.* Idem alibi, amorem, teterrimum morbum nominat, ut ſupra admonuimus. Sic Plato in Sophiſta *δειλίαν, καὶ ἀκολασίαν, καὶ ἀδικίαν νόσον*, id eſt, morbum appellat. ſic & M. Tull. Verris ſtudium immoderatum in ſignis, & uaſis antiquis comparandis, morbum vocat.

Verr.

Verr. III. & VI. ſic Hora. ſuprà Od. xxv. li. I per *morbum* Eunuchorum, & cohortis Cleopatrę, morbum animi ſignificat, nempe impudicitiam, & mollitiem muliebrem. & ſupra ſatyra ſuperiore, *Campanum morbum* eodem ſenſu nominauit. & infrà ſatyra 3. lib. I. *ponas inſignia morbi.* ibidem. *Et morbi miror purgatum te illius.*

Syri, Damæ] Syri, Damæ dictum eſt ἀσυνδέτως. ſunt enim nomina duo ſeruilia, id eſt, minimè Romana: vt & Dionyſius. Tu ne igitur (inquit ciuis aliquis Rom.) è ſeruo quopiam natus, audes ciues Rom. damnare, vt vel è ſaxo Tarpeio deijciantur, vel carnifici tradantur ſecuri feriendi? quod erat in Tribunorum plebis poteſtate ſitum.

At Nouius collega] reſpondet ignobilis ille, & libertinus, & tamen magiſtratu fungens, hoc modo. At collegam habeo gradu me inferiorem. Eſt enim libertus, cum ego ſim libertinus.

hoc tibi Paullus, Et Meſſalla] hoc nomine (reſpondet ciuis Rom. aut populus) nempe quòd collega tuo ſuperior ſis vno gradu, & conditione, tibi videris ſummo loco natus.

at hic ſi pl. d.] verùm quamuis hic Nouius deteriore ſit loco natus, quàm tu: vno tamen te vincit, quòd voce admodum valeat: hoc ſaltem nos retinet, ac delectat: hoc nos ſolatur. intellige hæc quoq; dici à ciue, aut populo Rom. Hoc loco autem Horatius vrbanè & populum Rom. irridet, qui talibus hominibus magiſtratus mandet, & ambitioſos, ac magiſtratus ipſos, qui ſola vociferandi facultate freti dignos ſe honoribus populi eſſe putent.

magna ſonabit, Cornua q. v.] id eſt, vocem edet, quæ plauſtrorum ſtrepitum: cornuum, & tubarum cantum vincat. ſonabit, ſonitus edet. nomen *magna* vel cum voce *cornua* coniungere licet. vel cum verbo *ſonabit.* Nã & M. Tull. ita loquitur multis locis. vt pro Arch. poeta. *ut etiam Cordubæ natis poetis pingue quiddam ſonantibus, atque peregrinum, tamen aures ſuas dederet.* Idem in Bruto. *Cotta, quia ſe valdè dilatandis litteris a ſimilitudine Græcæ locutionis abſtraxerat, ſonabatq; contrarium Catulo ſubagreſte quiddam, planeq; ſubruſticum, alia quadam quaſi inculta, & ſiluestri uia ad eandem laudem peruenerat.*

rodunt] carpunt, clanculum inſectantur, mordent clanculum, vt loquitur Terent. Eunuc. ſup ſaty. IIII. *abſentem qui rodit amicum.* Cicer. orat. pro Corn. Balbo. *more hominum inuident: in conuiuijs rodunt.*

Nunc quia Mæcen. t. ſ.] duobus temporibus, & duabus de cauſis ſe clanculum morderi oſtendit, nunc quidem quòd cum Mæcenate viuat, olim autem, quia tribunus militum fuerit.

Diſsimile hoc illi eſt] id eſt, non eſt idem olim tribunum militum fuiſſe, atque hodie cum Mæcenate viuere.

quia non, vt forſit, &c.] quia (inquit Hora.) nõ vt fortaſſe quiuis mihi poſſit iure tribunatum, ſeu quemuis alium honorem inuidere, ita mihi tuam amicitiam iure inuideat. honos enim nonnunquam forte fortuna mãdatur etiam indignis: amicitia autem tua neque indignis, neque caſu contingere ſolet, cum delectum amicorum adhibeas, neque quenquam in amicitiam tuam recipias, niſi perſpectum, ſpectatum, & cognitum. Sciunt autem, qui legerunt Ariſtotelem lib. 2. rhetor. inuidiam locum habere in rebus alterius ſecundis, & fortuitis, non in ijs, quæ ſunt animi viribus, & virtute partæ. ſed ſilentio prætereundum non videtur Priſcianum lib. 15. ita hunc locum legere, vt excudendum curauimus. *quia non ut forſit honorem.* forſit aũt idem valet, quod fortaſſis: eaq; voce vſus eſt ſup. Od. XXVIII. lib. I & Virg. lib. II. Aen. *Forſit uota facit, cumulatq; altaria donis.* atq; ita reperi ſcriptum in 4. cod. antiq. vno Vatic. Iann. Faer. Torn.

cautum dignos aſſumere] in amicis deligendis prudentem; conſideratum, ac diligentem: amicos non ambitione, aut alicuius rogatu recipientem: ſed tua ſponte, tuoq; iudicio adoptantem. videlicet qui tibi viſi ſint amicitia tua digni.

felicem dicere n.h.] non poſſum me hoc nomine felicem prædicare, quòd te amicum nactus ſim. nulla etenim me tibi fortuna obtulit: ſed certo iudicio, & conſilio me aſciuiſti. tuo igitur conſilio, id eſt, τῇ σῇ προαιρέσει effectum eſt, vt tibi ſim amicus, non mea εὐτυχίᾳ, id eſt, felicitate.

hoc caſu] hoc euentu, vel hac ſorte. ſors enim eſt effectus fortunæ, vt ſupra annotauimus, etiam ſi aliud ſcribat Nonius. ſignificat tamen interdum cuiuſq; viuendi genus, ſiue fortuitò oblatum, ſiue conſultò ſuſceptum.

ſortitus] ſubintellige, ſim, vt ſæpe aliàs. Sortiri autem eſt λαγχάνειν, nanciſci, conſequi.

Nulla etenim mihi te f.] perſpicuè oſtendit ſe in amicitiam Mæcenatis receptum eſſe non alterius commendatione, non gratia, non fortuitò: ſed illius conſilio, ac iudicio: ſuaq; ipſius virtute.

ſingultim pauca locutus] ſic ſuprà ſaty. 4. dicebat ſe animi puſilli natum eſſe, raro & perpauca loquentem. *ſingultim loqui* eſt ſermone interrupto, & veluti voce identidem compreſſa loqui: quod vſuuenire ſolet uerecundis, & timidis natura. talem autem locutionem ἰσχοφωνίαν uocant Græci, παρὰ τὸ ἴσχειν τὴν φωνὴν, non ἰσχνοφωνίαν, quæ eſt vocis (vt ita dicam) gracilitas. & ἰσχόφωνοι, qui ita loquuntur, id eſt, qui loquendo hæſitant, à Græcis appellantur, non ἰσχνόφωνοι. quemadmodum corruptè, ac mendosè habent libri problematum Ariſtotelis Τμήματι ια. περὶ φωνῆς. quod quidem declarat ipſe Ariſtoteles problemate LV. his verbis οἱ δὲ ἰσχόφωνοι φωνοῦσι μὲν, λόγον δὲ οὐ δύνανται συνείρειν. quo loco tamen libri omnes vulgati habent ἰσχνόφωνοι.

Infans pudor] ab effectu. pudor enim, & timor obſunt locuturo.

non ego circum Me Sat.] id eſt, non ego me meas villas, & meos fundos obire dico equo Apulo inſidentem: equo in Satureianis paſcuis nato, & paſto.

qui turpi ſecer. hon.&c.] id eſt, qui honeſtum hominem à turpi ſeparas non generis ſplendore: ſed vitæ innocentia, & animi integritate.

alioqui recta] paucis vitijs, ijsq; mediocribus exceptis, recta.

mala luſtra] flagitioſas, & nefarias libidines. luſtra hoc loco idem quod ganea, fornices. *mala luſtra* dixit, propterea quòd ſunt quædam legibus ciuilibus conceſſæ, & ferendæ voluptates: vt ſuprà ſaty. IIII. *Ne ſequerer mœchas, conceſſa cum Venere uti Poſſem*. nomine luſtrorum vtitur & M. Tull. vt in orat. pro M. Cælio. *Nulla luxuries reperietur, nulli ſumtus, nullum æs alienum, nulla conuiuiorum, ac luſtrorum libido.* & in orat. poſt reditum in ſenatu. *cur in luſtris, & heluationibus, huius calamiſtrati ſaltatoris tam eximia uirtus tandiu ceſſauit?* & pro Sextio de Gabinio. *hominem emerſum ſubito ex diuturnis tenebris luſtrorum, ac ſtuprorum, uino, ganeis, lenocinijs, adulterijsque confectum.* & epiſt. ad Caſſ. lib. 12. *Quæ autem in luſtris, & uino commentatio potuit eſſe?* & Lucret. lib. 4. *Deſidioſè agere ætatem, luſtriſq; perire.* & Plautus Bacchid. *atque id pollicetur ſe daturum aurum mihi, Quod dem ſcortis, quodq; in luſtris comedim, & congræcem pater*. Idem in Aſinar. in extrem. *cano capite te cuculum uxor ex luſtris rapit.* Idem Curculione. de lenonibus. *hi male ſuadendo, & luſtris lacerant homines.* ex quo apud eundem, verbum *luſtrari.* in Pſeudolo. *nā qui liberos eſſe illico Se arbitrātur, ex conſpectu heri ſui ſi ſe abdiderint, luxuriantur, luſtrantur, comedunt.* ſed mihi reticendum eſſe non puto me reperiſſe in vno codice manuſcripto mala lucra, quam lectionem tamen nō valdè probo.

Cau-

Cauſa fuit pater his] quòd non ſit auarus, non ſordidus, non turpibus, & fœdis libidinibus inquinatus, non impudicus: patri acceptum refert, qui ſe optimè educandum, & inſtituendum curauerit.

Flaui] hic docebat artem numerandi, ac ratiocinandi. uox autem *magni* cohærere debet cum nomine *pueri*.

Læuo ſuſpenſi loc.] hic uerſus repetitus eſt in epiſt. 1. lib. 1.

Ibant octonis refer.] omnes ferè hęc uerba accipiunt de mercede, quę daretur Flauio numerandi magiſtro. ego autem putabam intelligenda de pecunia anteà collocata, & in fænore occupata, nunc exacta. caput enim, aut certè uſuræ idibus exigebantur, pecunia Kalendis ponebatur, ut diximus ſup. ad Odc. 11. epod. in ex. r. Itaque hęc uerba *referentes æra*, ſic explicabam: referentes à debitoribus uſuras idibus. Iam octonis idibus dixit, quia iduum dies ſunt octò.

docendum Artes, quas] quid Romę didicerit, oſtendit his uerſibus epiſt. ad Loll. lib. 2. *Romæ nutriri mihi contigit, atque doceri, Iratus Grajs quantum nocuiſſet Achilles.*

Semet prognatos] ſemet natos. aut propriè pronepotes ſuos à ſe prognatos hæc enim uis eſt huius nominis. M. Tull. Tuſcul. lib. 3. *Qualis enim tibi ille uidetur Tantalo prognatus, Pelopenatus, qui quondam a ſocero Oenomao Rege Hippodamiam raptis nactus nuptijs?* Nam de Thyeſta loquitur.

ueſtem, ſeruosq; ſ.] adeò, (inquit) ut ſi quis ueſtitum, & comitatum meum in turba uideret, exiſtimaret ſumtus illos mihi ex re auita ſuppeditari. ſed nonne fieri poterat, ut ex patrimonio auito ſumtus illi Horatio ſuppeditarentur, quanuis eius auus libertus fuiſſet? poterat. ſed credibilius eſt patrem Horatij nihil, aut pauca à patre accepiſſe, omniaque, quę haberet, quæſiuiſſe. ordo horum uerborum hic eſt; quem alij turbant: adeò, ut ſi quis magno in populo ueſtem, & ſeruos ſequentes uidiſſet, &c.

præberi] ſuppeditari, ut ſuprà annotauimus.

Ipſe mihi cuſtos] ſic M. Tull. de Cęlio in Cęliana. *Nam quoad ætas M. Cælij dare potuit iſti ſuſpicioni locum, fuit primum ipſius pudore, deinde etiam patris diligentia disciplinaq; munita.*

quid multa?] utuntur auctores hoc interrogandi genere, cum properant ad euentum rei, & cum multis ſingillatim enumeratis, & cômemoratis ſignificant longum eſſe cetera omnia perſequi. ut M. Tull. lib. 1 ad Attic. *ſi unquam mihi ἐπιχειρήματα ſuppeditauerunt, illo tempore. Quid multa? clamores (etenim hæc erat ὑπόθεσις, &c.) tanti fuerunt, ut ego eo breuior ſim, quid eos uſq; iſtinc exauditos putem.* Idem accuſ. lib. 4. *Omnibus curat rebus inſtructum, et paratum ut ſit conuiuium. Quid multa? Rex ita*, &c. Idem de orat. ad Qu. Fratr. lib. 1. *Quid multa? nemo in illo iudicio pedem ſupploſit, credo, ne Stoicis renunciaretur.* Idem epiſt. ad Pap. Pætum. lib. 11. *Quid multa? non mehercule tam perſcribere poſſum, quam mihi gratum feceris, ſi eiuſum Fabium reddideris.* Iterum Horat. ſaty. v. lib. 2. *Quid multa? neque illi Sepoſiti ciceris, neque multæ inuidit auenæ.*

pudicum] ab aliena libidine intactum, atque integrum, ut annotatum eſt epiſt. ad Quinct. lib. 1.

Non ſolum facto, verum.] ita me pudicum ſeruauit, ut non ſolum ullam turpitudinem ab altero illatam perpeſſus ſim: ſed ne uerbum quidem contumelioſum, aut maledictum audierim.

olim] aliquando, ποτέ, ut ſæpe aliàs. & Virg. Aen. v. *quod tumidis ſummerſum fluctibus olim Tunditur.*

coactor] coactores dicebantur publicanorum miniſtri, qui uectigalia minutatim exigebant, operamq; ſuam in ea re publicanis locabant. appellabantur

eodem

eodem nomine etiam argentariorum miniſtri, qui in auctionibus pretia rerum uenditarum exigebant.

neque ego eſſem q.] neque uerò de patre meo queſtus eſſem, ſi præco, aut coactor fuiſſem, quæſtumq́ue ex ijs artibus feciſſem.

Nil me pœniteat ſanum p.] id eſt, quandiu ſanus ſim, nunquam mihi doleat, aut nunquam mihi parum beatus uidear, quòd tali patre natus ſim. nam uerbum pœnitet hanc interdum uim habet, ut apud M. Tull. in Cęliana. *id nunquam tam acerbè feret M. Cælius, ut eum pæniteat non deformem eſſe natum.* Idem in diuinati: in Verr. *cuius conſuetudinis, atque inſtituti patres noſtros non pænitebat.* Terent. Phorm. *noſtri noſmet pænitet*, id eſt, nobis noſmet diſplicemus. Iterum M. Tull. lib. 1. ad Attic. *à ſenatu quanti fiam minime me pænitet*, id eſt, *à ſenatu magni ſio: uel non parui æſtimor.* Liuius lib. 28. *Ea ueſtra merita, imperatorumq; ueſtrorum erga nos fuerunt, ut nos cladium noſtrarum non pæniteat.* Idem eod. lib. *pænitebit te P. Corneli gloriæ tuæ, ſi hoſtem eum, qui tot funerum, tot cladium nobis cauſa fuit, tu conſul Italia expuleris?*

eoq́ue Non ut m. d.] iccirco (inquit Hor.) non imitabor eos, qui obſcuriore loco, parentibusq́ue ignobilibus nati, ſolent ita ſe defendere, culpam ſuam non eſſe, quod ingenuos, & claros parentes non habeant.

nam ſi natura iub. &c.] nam liceret hominibus à certis annis repueraſcere, atque ætatem anteactam iterare, aliosq́ue parentes quoslibet ad oſtentationem, & gloriam optare, nemo eſt qui non ſit alios optaturus: ego autem meis contentus oneratos populi honoribus, & claros nolim mihi ſumere.

onuſtos Faſcibus, & ſellis] prętorios, conſulares, ædilitios uiros. *onuſtos* autem ualet idem quod oneratos. placuit enim mihi mirum in modum hęc ſcriptura, quæ eſt in codice Card. Rain. & trib. Vaticanis. ut ſignificet Horatius prętores, & conſules faſcibus, & ſellis, & ceteris inſignibus onerari potius, quàm honorari. natum autè mendum è duarum uocum ſimilitudine honeſtus, & onuſtus, ſeu, ut nonnulli ſcribunt, honuſtus. nam & Varro libr. 4. de lingua Latina ſcribit honorem ab onere honeſto dictum eſſe. & honeſtum eò dictum, quòd ſit oneratus

ſanus tuo] qui populares honores non magni admodum æſtimas.

Nam mihi cont.] nam, ſi ſplendidiore loco natus eſſem, maiores mihi cōtinuò quærendę facultates eſſent: ſumtus faciendi maiores, &c.

ſalutandi plures] fortaſſe ſuffragiorum, & ambitionis cauſa.

petorrita] uehicula Gallica. epiſt. ad Aug. *Eſſeda feſtinant, pilenta, petorrita, naues.*

Tulli] iterum Tullio illi, quem paulo ante inſectatus erat, grauius inſultat.

pueri laſanum port. œnō.] ridiculè hæc duo coniunxit laſanum, & œnophorum, ut hominis ſordes apertius indicaret, ac declararet. Eſt autem laſanum uas ad onus uentris excipiendum, comparatum, & eſt uox Græca, qua utitur Nicarchus lib. 2. epigr. *Ην ἐπὸν διτήσω δοχὸν εἰσφέρει ἂν λάχανόν μοι, Εἴπω, δὸς, πεινῶν, εὐθὺ φέρι λάσανον.*

Hoc ego commod. &c.] ego hac te, & multis alijs rebus uiuo commodius, quàm tu: hac re (inquam) quòd mihi liceat ire uel uſque Tarentum, ſi libeat, uno mulo, cum id pretori non liceat. omnia autem exemplaria, & typis excuſa, & manuſcripta, quæ quidem uiderim, hic ſunt mendoſa, in quibus hæc ineſt ſcriptura *Millibus atque alys*: cum legendum ſit *Multis atque alys.* Quis enim unquam ita locutus eſt millia alia, aut millibus alijs? nonne ita potius loquuntur omnes Latini ſcriptores, mille alia, & mille alijs? Adiutus ſum autem ab uno codice manuſcripto, in quo ita ſcriptum reperi nō ſine litura tamen *Multibus*

bus atque alÿs:cuius codicis teſtimonium nō eò produco,quòd ex ea ſcriptura de uera fecerim coniecturā(ego enim multo antè,quàm in illum librum incidiſsē, ita, vt dico, eſſe emendandum hunc locum iudicaram) ſed ne quis religioſior me arrogantiæ,atque audaciæ inſimulet, quaſi libros uulgatos ſine auctoritate ueterum librorum,pro meo iure corrigam. Sed ſit ita: omnino aut ita hic locus corrigendus eſt codicibus omnibus inuitis,aut dicendum Horatium Latinè loquendi,conſuetudinem uel neglexiſſe,uel ignoraſſe.

uespertinusque pererro] id eſt,ueſperi.ut epiſtol.ad Numiciū,*& ueſpertinus pete tectum* uide annot.ad illum Od.xvi.epod. *Nec ueſpertinus circumgemit urſus ouile*:uitioſa autem ſcriptura eſt uulgatorum lib.& quorundam ſcript.*ueſpertinumq; pererro*, &c.

aſsiſto diuinis] ſacrificiis priuatis,aut publicis:rei diuinæ.Virg.Aen.viii. *Ex in ſe cuncti diuinis rebus,ad urbem,Perfectis,referunt*.T.Liuius lib.36. *res diuinas facere maioribus, hoſtÿs inſſerunt*. M.Tull.Verr.de ſignis. *pateræ,qua mulieres ad res diuinas uterentur.*

lachaniq; catinum] Greca nomine uſus eſt:quod non eſt ei notium.lachanum autem olus ſignificat.ſed non diſſimulabo me hunc locum in omnibus codic.deprauatum reſtituiſſe beneficio Rainuntij Farneſ. Card. in cuius libro ſic eſt emendatus.Nam ſcriptura uulgata eſt inepta,& abſurda:*laganiq; catin*. quod nō eſt mihi difficile peruincere.Solet Horatius cum uictum tenuem, minimeq; ſumtuoſum ſignificare uult, oleris nomen uſurpare. epiſtol.xvii.libr.i.*Si pranderet olus patienter, regibus uti Nollet Ariſtippus*. epiſt. ad Torq. eod.lib. *Nec modica cœnare times olus omne patella*. ſaty.i.libr.2. *diſcincti ludere,donec Decoqueretur olus*. ſaty.vi.eiuſd. *ſimulque Vncta ſatis pingui ponentur oluſcula lardo*. ſaty.ii. eiuſd. *Non ego, narrantem, temere edi luce profeſta Quicquam, præter olus fumoſæ cum pede pernæ*. ſaty.7.eiuſd. *Si nuſquam es forte uocatus Ad cœnam, laudas ſecurum olus.*

pueris tribūs] à pueris tribus.cuius locutionis ſexcenta ſunt exempla: ex quibus pauca carpamus.Od.vi.lib.i. *Scriberis Vario fortis*, &c. Od.xxv. eiuſd. *examen Eois timendum Partibus*. Od.xxv. *Auditam moderere arboribus fidem*. ſat.x. huius lib.*Illi,ſcripta quibus comœdia priſca uiris eſt*,&c.epiſt.xvi.*Siquis bella tibi terra pugnata,marique Dicat*.de arte poet.*Nolito ad uerſus tibi factos ducere plenum Lætitiæ*.ſic Catull.ad ſeipſum.*Amata nobis,quantum amabitur nulla*.ſic Græci. Xenoph.Cyri pæd.v. ἐμοὶ πεπραγμένον

lapis albus] menſa ex albo lapide:quę rotunda erat,vt alibi dicemus.

aſtat echinus Vilis. cum p.g.] locus eſt obſcurus cùm propter ſcripturæ varietatem: tùm propter ignorantiam vaſorum Romanorum, quibus vtebantur in cœnis,& conuiuiis. oritur alia difficultas ex voce *echinus*: quę, quid hoc loco ſignificet,non eſt facile explicare. alij igitur libri habent: *aſtat echino Vilis cum patera guttus*. alij, *aſtat echinus Vilis:cum pat.gutt*. alij mutata interpunctione, *aſtat echinus:Vilis cum patera guttus*. quarum lectionum,quæ ſit optima, difficile & periculoſum eſt pronunciare. mihi quidem non liquet. ſecutus ſum autem eam ſcripturam, quam plures codices veteres confirmant, eamque ſic explico. aſtat mihi cœnanti echinus non magni pretij, nempe fictilis,& guttus & patera.quòd ſi cui magis placeat altera ſcriptura, *aſtat echino*, &c eius hanc ſententiam eſſe puto:vilis guttus,& patera aſtant echino,id eſt, prope echinum locati ſunt. Iam echinum alij vas fictile: alij æneum fuiſſe dicunt: ſed ad quem vſum comparatum fuerit, docet nemo:alij thecam, ſeu inuolucrum ſcorteum, in quo uaſa includerentur:alij ampullam vitream. Omninò nihil certi,in quo inſiſtere queas. Ego in tanta librorum, & opinionum uarietate, quid afferre

poſſum,

poſſum, in quo lector acquieſcat? planè nihil. Veruntamen ne hic *κυοὲν πρό-σωπον* fuiſſe dicat, quid ſi dicam echinum uas fuiſſe fictile amplum, rotundum, humile, in quod vel ciborum reliquiæ coniicerentur: vel id quod in poculis reliquum eſſet, effunderetur, à ſimilitudine vel echini illius forenſis, & iudicialis, vel echini marini nominatum? Guttus porrò à guttis dictus: quia ex eo minutatim uinum fundebant, vt docet Varro lib. 4 de ling. Lat. Pateræ verò in poculis numerabātur, & à patendo dictę ſunt, vt idem ibidem ſcribit. Hæc habui, quæ de hoc loco nunc quidem dicerem: aliàs fortaſſe probabiliora allaturus.

Campana ſupellex] ſignificat uaſa illa omnia fuiſſe fictilia. nam in Campania, ex luto & argilla; cuius propter ſoli bonitatem, magna eſt ibi copia, pulcherrima uaſa fingebantur. ſaty. III. lib. 2. *Qui Veientanum feſtis potare diebus Campana ſolitus trulla.*

Marſya] Marſyæ ſtatuam in foro fuiſſe poſitam aiunt, ut eius aſpectu improbi, atque iniuſti litigatores deterrentur. Notiſſima eſt de Marſyæ contentione cum Apolline, & de contentionis illius euentu fabula. *obeundus Marſya*, id eſt obeunda ea pars fori, in qua Marſyæ ſtatua poſita eſt.

Nouiorum ſer. min.] ex duobus Nouijs fratribus probabile eſt minorem fuiſſe improbiſſimum litigatorem, & impudentiſſimum fęneratorem: cuius os ne marmora quidem ferre poſſent.

ungor oliuo, Non quo] non eo ungor oleo, quo Natta. ungebatur autem ille oleo ex lucernis detracto: tantæ erant hominis ſordes. Neq; uerò aſſentior ijs, qui *naca* legendum eſſe contendunt: primùm quòd alteram ſcripturam uideo ab omnibus codicibus etiam calamo exaratis confirmari: deinde quod probabilius eſt ab Horatio Nattam neſcio quem hoc nomine notari. Scimus autem Nattam familię Rom. cognomen fuiſſe. M. Tull. lib. 4. ad Attic. *De Natta ex tuis primum ſciui litteris: oderam hominem*, &c. Idem de diuinat. lib. 2. *Nattæ uerò ſtatua, aut æra legum de cœlo tacta quid habent obſeruatum ac uetuſtum? Pinarij Nattæ nobiles. à nobilitate igitur periculum.* Idem in orat. pro Muręna, *Non igitur ſi L. Natta ſummo loco adoleſcens, qui, & quo animo iam ſit, & qualis uir futurus ſit, uidemus*, &c. Nihil prohibet autem, quo minus, ut ex optimo patre ſæpe improbiſſimus naſcitur filius: ſic ex nobili & honeſta familia, turpis aliquis, & infamis homo exiſtat. Prætereà credibile eſt ab Horatio ſordidum aliquem hominem appellatum eſſe nomine alieno, non ſuo, propter metum legis: uel eum iam fuiſſe mortuum.

admonuit] *ὑπέμνησε*. nam aliud eſt monere, aliud admonere, ne quis erret.

rabioſi ſigni] Caniculę ſignum appellauit impropriè.

Pranſus non auidè, quant. int.] huius loci ſententia eſt, Ego tantillum pranſus, quantum interpellet: id eſt, non ſinat me totum diem inani uentre permanere, domi ocior. ſignificat ſe non tantum uorare in prandio, ut cibo, & potione uentrem referciat, atque oneret: ſed quantum ſatis ſit ad ieiunitatem, famemque depellendam, uireisque corporis reficiendas, donec cœnæ tempus adueniat. ſi quis enim non prandeat: ſed cibi, & potionis uſum in ueſperum, & cœnæ tempus differat, ieiunus, & inanis diem totum durare dicendus ſit: Nunc autem cum prandet tenuiter, & parcè: ſaltem hoc prandium eum interpellat, quominus inanis ad ueſperam permaneat. *interpellare* propriè ualet inter loqui, ſeu loquentis orationem interrumpere. uſurpatur pro eo, quod eſt obſtare, & interrumpere ſimpliciter, & impedimento eſſe, ut hoc loco, & apud M. Tull. lib. I. epiſt. ad Attic. *ſed hæc tota res interpellata bello refrixerat.* C. Matius ad Cic. lib. XI. epiſt. *ſed quæ hæc eſt arrogantia, quod Cæſar nunquam interpellauit, quin, quibus uellem, atque etiam quos ipſe non diligebat, tamen ijs uterer: eos,*

qui

qui mihi amicum eripuerunt, efficere conari, ne, quos uelim, diligam? Brut. ad Cic. eod. li. *Interpellent me, quo minus honoratus ſim, dum ne interpellẽt, quo minus reſp. à me commode adminiſtrari poſſit.* Notiſſimum autem eſt prandia Romana aut breuiſſima, & parciſſima fuiſſe, aut, ſi qua fuerint ſumtuoſiora, & liberaliora, ea uel feſtis diebus uſurpari ſolita, uel nuptialia fuiſſe, uel ambitionis, & largitionis, uel luxuriç cauſa inſtituta. his cauſis exceptis, & ſimilibus, parcè admodum prandebant cœnabant liberalius. ientaculo autem, merenda, & ueſperna puto pueros duntaxat, & operarios homines uſos eſſe. Ne illud quidem pretermittendum eſt, Græcos illos Heroas, tãtiſper dum bellum gerebant, & in caſtris erant, ter die cibum capere conſueuiſſe: ac primum quidem cibum, & matutinum, *ἄριστον* eſſe nominatum: ſecundum, *δεῖπνον*, id eſt, prandium: tertium, *δόρπον*, id eſt, cœnam: cum hodie *δεῖπνον* idem, quod cœna ualeat: *ἄριστον* autem prandium. annotat pres Hom. *ὀδυσσ. β.*

domeſticus] domi. quod erat loci, ad perſonam tranſtulit: ut quod eſt tẽporis, crebrò ſolet. de quo genere paulò antè diximus.

victurus ſuauius] ego uicturus. ſic aliquot manuſc. cod. in his duo Vatic. & Iaun. quam ſcripturam ſecutus ſum. alij habent *uicturum*, nempe *me*.

S A T Y R A 7.

PROSCRIPTI *Regis Rupili pus, atque uenenum,*
Hybrida quo pacto ſit Perſius ultus, opinor
Omnibus & lippis notum, & tonſoribus eſſe.
Perſius hic permagna negocia diues habebat
Clazomenis: etiam lites cum Rege moleſtas:
Durus homo, atque, odio qui poſſet uincere Regem:
Confidens, tumidus, adeò ſermonis amari,
Siſennas, Barros ut equis præcurreret albis.
Ad Regem redeo. poſtquàm nihil inter utrunque
Conuenit (hoc etenim ſunt omnes iure moleſti,
Quo fortes, quibus aduerſum incidit. inter
Hectora Priamiden, animoſum atque inter Achillem
Ira fuit capitalis, ut ultima diuideret mors:
Non aliam ob cauſam, niſi quod uirtus in utroque
Summa fuit. duo ſi diſcordia uexet inerteis:
Aut ſi diſparibus bellum incidat, ut Diomedi
Cum Lycio Glauco: diſcedat pigrior, ultro
Muneribus miſſis.) Bruto prætore tenente
Ditem. Aſiam, Rupili, & Perſi par pugnat: uti non
Compoſitus melius cum Bitho Bacchius. in ius
Acres procurrunt, magnum ſpectaculum uterque.
Perſius exponit cauſſam: ridetur ab omni
Conuentu: laudat Brutum: laudatque cohortem.
Solem Aſiæ Brutum appellat: ſtellaſque ſalubreis

Appellat comites, excepto Rege: canem illum,
Inuiſum agricolis fidus, ueniſſe ruebat,
Flumen ut hibernum, fertur quò rara ſecuris.
Tum Prœneſtinus ſalſo, multúmque fluenti
Expreſſa arbuſto regerit conuicia, durus
Vindemiator, & inuictus, cui ſæpe uiator
Ceſſiſſet, magna compellans uoce cucullum.
At Græcus, poſtquam eſt Italo perfuſus aceto,
Perſius exclamat: per magnos, Brute, deos te
Oro: qui reges conſueris tollere: cur non
Hunc Regem iugulas? operum hoc (mihi crede) tuorum eſt.

COMMENTARII.

Proſcripti Regis Rupili] Rupilius cognomento Rex, præturam gerens, ab Auguſto, M. Antonio, M. Lepido proſcriptus eſt: qua calamitate afflictus, ad Brutum confugit, eumq; poſteà perpetuò ſecutus eſt. inter hunc, & Perſium quendam natione Græcum, graue neſcio quod diſſidium natum eſt, moleſtæq; lites extiterunt. eas lites nunc Horatius vrbaniſſimè, & facetiſſimè nobis proponit, Rupilium Regem, à quo ſperat aliquando in iurgio contumelia affectus, vrbanè vlciſcens.

pus atque venenum] ingenium improbum, mores odioſos, vel maledicentiam impuram, ac peſtilentem: vel potius ipſum Rupilium Regem ingenio improbo, ac peruerſo, & quaſi puris pleno. hominem contaminatum, pernicioſum, maledicum, peſtiferum. ſic Lucillius. *In numero quorum nunc primu' Trebellin' multum Lucin' marcebat febris, ſenium, uomitus, ſur.*

Hybrida] quia Grẹcus ciuitate donatus: vel quia ex patre peregrino, & matre Romana natus. translatio eſt ab animalibus rationis expertibus. Hybridẹ enim nominantur ex diuerſo genere nata.

Omnibus & lippis notum, & tonſorib.] lippi neque domo prodire, neque lucem ferre poſſunt. Eò fit vt ſtudioſè, & curioſè, quẹ foris aguntur, ab iis a quibus inuiſuntur, exquirant. Idem fit à tonſoribus. vtitur hoc prouerbio Ariſtoph. in Pluto, *καὶ τοι λόγος γ' ἦν νὴ τὸν Ἡρακλέα πολὺς Ἐπὶ τοῖσι κουρείοισι τῶν καθημένων, Ὡς ἐξαπίνης ἀνὴρ γεγένηται πλούσιος.*

permagna neg. d. h.] negociabatur Clazomenis. aliud eſt autem mercatorem eſſe, aliud negociatorem.

Clazomenis] vrbs eſt Aſiæ. Strabo lib. 14. *ἐπ' αὐτῷ τῷ τῆς Χερρονήσου ἰσθμῷ οἰκοῦσι Τήιοι, καὶ Κλαζομένιοι.*

Durus] *σχέτλιος, στερρὸς,* ſæuus, pertinax, peruicax.

odio] odioſa oratione, conuicio. Cic. ad Att lib. 4. *ſed tamen cum horas treis ferè dixiſſet, odio, et ſtrepitu ſenatus, coactus eſt aliquando perorare.*

adeò ſermonis amari] ſermonis odioſi, inſuauis, iniucundi. homo petulans in maledicendo. *πικρὸν* appellant Græci hominem amarè iraſci ſolitum. *tumidus* autem excudendum curaui ſine copula *que*, ſecutus auctoritatem 2. cod. Vatic. Iann. & Torn. ſic ſup. ſaty. 111. *habeare inſuauis, acerbus.* & ibid. *illi Tardo cognomen pingui damus.* ſic Hom. *ἰλιάδ. γ. ἐν θαλάμῳ εὐώδεϊ, κηώεντι.* & *ἰδυσσ. κ. δεινὴ θεὸς αὐδήεσσα.* Apollon. *α. ἀργον. Ἄῤῥηκτος, ἄκαμπτος ἐδύ-*

σετο

σετο νειόθι γαίης. idem lib. *β. Ωἐν ἀμειδήτοις ἀγίας εὐνάζετο νύκτας,* Oppian. *κυνηγ. μετέπειτα δὲ χρίσεν ἐλαίῳ Πᾶν δέμας εὐώδει, λιπόωντι.*

Siſennas, Barros] duo nomina ſunt *ἀσυνδέτως* poſita. Porphyr. videtur legiſſe *Varros.*

equis præcurreret albis] ideſt, longe ſuperaret. notum prouerbium eſt. Plaut. in Aſinar. *Nam ſi huic occaſioni tempus ſe ſubterduxerit, Nunquam pol indipiſcet quadrigis albis.*

(hoc etenim ſunt o.i.] hæc omnia uſque ad illum locum, *Bruto prætore*, &c. interpoſitionis nota ſunt includenda. moleſti autem ſunt ij ferè, quos alio nomine pertinaces appellamus: niſi quis fortè dicat eo inter ſe differre, quòd pertinaces interdum pertinacia ſua neminem offendunt: moleſti autem quouis ſermone, & quouis tempore offendunt, atque adeò enecant. huius igitur loci hæc ſententia eſt: moleſti eodem iure ſunt, id eſt, eandem ſibi libertatem, licentiamque ſumunt, ac vendicant, quam viri fortes, inter quos nata diſſenſio & diſcordia eſt. Nam quemadmodum hi nunquam placantur inter ſe, nunquamque in gratiam mutuam redeunt, quandiu viuunt: ſic & moleſti nunquam inducere animum queunt, vt reconcilientur inter ſe. ordo verborum hic eſt, moleſti hoc ſunt iure, quo fortes, quibus aduerſum bellum incidit.

inter Hectora Priam.] quàm graues, & implacabiles inter Hectorem & Achillem inimicitiæ interceſſerint, declarat ipſe Achilles *ἰλ. χ.* cui eum Hector polliceretur ſe, ſi eum interficeret, corpus eius Græcis redditurum, cumq; eum oraret, vt ſe idem facturum ſibi promitteret, ſi ipſe ab eo interficeretur, hæc reſpondentur ab Achille: inter leones, & homines rata fœdera feriri non poſſe, neque vnquam lupis cum agnis conuenturum: ſed eos inimicitias inter ſe ſempiternas gerere. Verùm præſtat Homeri verſus aſcribere. *Ἕκτορ μή μοι ἄλαστε συνημοσύνας ἀγόρευε. Ὡς οὐκ ἔστι λέουσι, καὶ ἀνδράσιν ὅρκια πιστὰ, Οὐδὲ λύκοι τε, καὶ ἄρνες ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν, Ἀλλὰ κακὰ φρονέουσι διαμπερὲς ἀλλήλοισι. anim. ſumq; inter* malim legi.

capitalis] quę non, niſi alterius interitu, ſedaretur. ira peſtifera, pernicioſa, inexpiabilis M. Tull. Philipp. 3. *capitalem et peſtiferum M. Antonij reditum timeremus.* Idem Off. 1. *capitalis Eteocles.* Idem epiſtol. ad Trebat. libr. 7. *Treuiri capitales.* Idem Verr. 4. *Illud, illud eſt capitale: illud formidoloſum, illud optimo cuique metuendum.*

vt vltima diuideret mors] ita capitalis, vt ſola mors eorum diſſidium, atque offenſionem decideret, ac dirimeret.

duo] duos, vt ſat. III. lib. 2. *iure-Iurando obſtringam ambo.*

vexet] ſic habent tres lib. manuſcr. Don. Faer. Torn. nonnulli *uerſet.*

inerteis] ignauos, *δειλοὺς, ἀνάνδρους.*

vt Diomedi Cum Lycio Gl.] quomodo Glaucus ab Horatio & Homero Lycius dicitur, cum genere eſſet Corinthius? fuit enim Hippolochi filius, cuius pater Bellerophon, auus Siſyphus. Lycius factus eſt hoc modo. Bellerophon à Prœto in Lyciam ad Iobatum Lyciæ Regem miſſus, cum litteris in eius necem ſcriptis, propter illam omnibus notiſſimam adulterij calumniam, rebus præclariſſimè geſtis, maximiſque periculis perfunctus, Iobati filiam Anticleam duxit vxorem, ex qua, ſoceri ſucceſſor, & heres factus Hippolochum ſuſcepit. cuius filius Glaucus. Præfuiſſe autem Glaucum Lycijs in bello Troiano narrat Homer. *ἰλιάδ. β. Σαρπηδὼν δ' ἦρχεν Λυκίων καὶ Γλαῦκος ἀμύμων Τηλόθεν ἐκ Λυκίης Ξάνθου ἄπο δινήεντος.*

diſcedet pigrior vltro Mun. m.] nemini ignota eſt Glauci, & Diome-

dis permutatio,niſi ei,qui litteras neſcit. hęc autem ſumta ſunt ex lib.6 Iliad. vbi ſic Homer. Ἐνθ' αὖτε Γλαύκῳ Κρονίδης φρένας ἐξέλετο ζεύς, Ὃς πρὸς Τυδείδην Διομήδεα τεύχε' ἄμειβεν Χρύσεα χαλκείων ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων. locum autem prouerbij obtinet,ab omnibus ferè ſcriptoribus celebrati. vtitur & Plato in ſympoſio,& Ariſt.lib.5.de moribus ad Nicom.

pigrior] vt Glaucus, qui arma aurea ſua cum æreis Diomedis permutauit. Diomedem autem Glauco meliorem,ac fortiorem fuiſſe,ex Homero cognoſcere licet.

tenente] κρατοῦντος τῆς Ἀσίας, Aſiam obtinente.

Rupili,& Perſi par] vt M.Tullius *gladiatorum par*, ita *Rupili, & Perſij par* dixit Horatius. Poterat & ita dicere, ſi per verſum liceret, *Rupilius, & Perſius par*, vt M.Tullius pro domo ſua, *Atque hanc rem par illud ſimile, Piſo & Gabinius, uidit*. iterum Horat. infrà ſatyr.III. libr.2. *Quinti progenies Arri, par nobile fratrum*.

vti non Compoſitus m.cum B.] ita pares erant Rupilius, & Perſius, vel par ita ſimile, vt Bithus & Bacchius, gladiatorum par, non melius inter ſe compoſiti fuerint. componi dicuntur gladiatores, qui vnà in arenam deſcenſuri,& inter ſe decertaturi ſunt. Auſonius, *Quis Myrmilloni componitur? æquimanus Thrax*. Lucillius, *Cum Placideiano hic componitur*. M.Tull. ad Cælium lib.2. epiſt. *Quid? tu me hoc tibi mandaſſe exiſtimas, ut mihi gladiatorum compoſitiones, ut uadimonia dilata, & Chreſti compilationem mitteres?* dicuntur item committi, & côparari. fuerunt autem Bithus Bacchius nobiles gladiatores, de quibus Suet.

procurrunt] id eſt, foras, & in publicu incurrunt. vel currendo prodeunt. hęc enim vis eſt interdum præpoſitionis *pro* in compoſitione.

ridetur ab.o.c.] ridetur accipiendum imperſonaliter, vt ſit, ridet omnis conuentus.

canem illum Inuiſ.agr.] ceteros omnes (inquit) Bruti comites,ſtellas ſalubreis appellat, præter Regem. hunc autem cum Canicula comparat, grauiſſimo, & perquàm horribili ſidere, quo ſolis calor magnopere amplificatur. ſic Hom. ἰλιάδ. χ. Achillem in Troianos irruentem, cum cane Orionis comparat, his verbis, Τὸν δ' ὁ γέρων Πρίαμος πρῶτος ἴδεν ὀφθαλμοῖσι Παμφαίνονθ' ὥς τ' ἀστέρ' ἐπεσσύμενον πεδίοιο, Ὅν τε κύν' Ὠρίωνος ἐπίκλησιν καλέουσιν. Propert. lib.2.eleg.XXVIII. *Incipit, & ſicco feruere terra Cane.*

ruebat, Flum. vt hib.] id eſt, fluminis celerrimè,ac rapidiſſimè labentis, ac præcipitantis inſtar loquebatur, ſeu dicebat. vim orationis ſignificat. ſic loquitur Demoſthenes in orat. περὶ στεφάνου. ἐγὼ μὲν τῷ Πύθωνι πολλῷ ῥέοντι καθ' ἡμῶν, οὐκ εἶξα, οὐδ' ὑπεχώρησα. & Plutar. in Fabio. Τῷ μὲν Μαρκέλλῳ, ὡς ῥέοντι σφόδρα ποταμῷ, πολλάκις ἀπαντῶν, ἀπεσείετο, καὶ παρερρήγνυεν τὸν δύναμιν. in quo exemplo tamen ad facta, non ad verba Marcelli referenda eſt ſimilitudo. Dionyſ. Halicar.lib.VII. de Spurio Sicinnio, αὐτός τε πολὺς ἐρρύει κατὰ τῆς βουλῆς, αὔξων, ὡς μάλιστα ἐδύνατο, τὸν κατ' αὐτῆς φθόνον, id eſt, ipſe autem magnam vim orationis in ſenatum profundebat,quàm maximè fieri poterat, augens in eum inuidiam. Horat.ſuprà, de torrente, Od.II. lib.4. *Monte decurrens uelut amnis, imbres Quem ſuper notas aluere ripas, Feruet, immẽſusq; ruit profundo Pindarus ore.*

fertur, quò rara ſec.] vt flumen hibernum, ſeu torrens, qui quacunque labitur, & præcipitat, omnia latè diſſipat, ac diſturbat, & ædificia, & arbores, & (vt ait Virgil.) *ſata læta, boumq; labores*. ad quem torrentem rarò admodum, aut potius nunquàm, cum ſecuribus eunt ruſtici, aut calones, vt ligna cædant.

Præne-

Præneſtinus] Rupilius Rex Præneſte natus.

Expreſſa arbuſto] ex pectore tracta. allegoria eſt ducta à frondatoribus, vinitoribus, ac vindemiatoribus, qui viatores deridere, & in eos conuicia congerere: & viciſſim à viatoribus conuicijs onerari ſolent.

regerit conuicia] ſic ſuprà ſaty. v. dixit, *pueris conuicia nautæ Ingerere.*

Vindemiator] in nomine *uindemiator*, *i* & *a* vocales in vnam ſyllabam coeunt, vt apud Hom. πηληιάδεω Ἀχιλῆος. idem. καὶ Πὺξ ἀγαθὸν πολυδεύκεα. ſic Od. XII. eod. *Quis ſudor uietis, & quàm malus undique membris Creſcit odor.* ſic infrà ſaty. III. lib. 2. *Luſcinias ſolidi impenſo prandere coemtas.* & ſatyra VIII. huius lib. *& imagine cerea Largior arſerit ignis.* & ſaty. II. lib. 2. *pinguem uitijs, albumque, nec oſtrea, Nec ſcarus, aut poterit peregrina iuuare Lagois.* ſic Lucret. lib. 2. *Succus item ſeorſum, & rerum ſapor inſinuatur.* & lib. 3. *At neque ſeorſum oculi, neque nares, nec manus ipſa Eſſe poteſt anima.* non enim aſſentior P. Victorio, viro alioqui doctiſſimo, qui putat *ſorſum* eſſe legendum, quantumuis licet codicis ſcripti auctoritatem producat. Idem Lucret. lib. 2. *Sed ne forte putes animalia ſola teneri Legibus his, quadam ratio diſcriminat omnia.* ibid. de primis corporibus, *Et ſonitu ſterilia, & ſucco ieiuna feruntur.* in *omnia*, & *ſterilia* duæ vocales *i* & *a* vnam ſyllabam efficiunt. idem eod. lib. *Denique cæleſti ſumus omnes ſemine oriundi.* in *oriundi* *i* & *u* in vnam ſyllabam contrahuntur. ſic in *duellica* *u* & *e* apud eundem, eod. lib. *Lanigere pecudes, & equorum duellica proles.* Idem lib. 3. *Nec nebulam noctu, nec aranei tenuia fila Obuia ſentimus.* Catullus in Priap. *Proin uiator hunc deum uereberis, Manumq; ſeorſum habebis, hoc tibi expedit.* Virg. lib. X. *Vna, eademq; uia ſanguisq;, animusq; ſequuntur.* Idem lib. 6. *Vis & Tarquinios reges, animamq; ſuperbam Vltoris Bruti, faſceisq; uidere receptos?* Ennius, *Quorum uirtuti belli fortuna pepercit, Eorundem me libertati parcere certum eſt.* ſic enim legendus eſt hic proximus verſus, non vt vulgò *Horundem.*

cui ſæpe viator Ceſsiſſet mag. comp.] ſolebant viatores vindemiatoribus de via conuiciari, eosque, vt nimis tardos, aut in re aliqua turpi & flagitioſa deprehenſos, inſectari, & increpare, & cucullos appellare: in quos, vindemiatores conuicia interdum ita contumelioſa regerebant, ut illi cedere cogerentur.

Italo perfuſ. aceto] ſalibus Italis, aculeatis, & mordacibus. hoc dicit propter Rupilium Præneſtinum.

qui Reg. conſuer. toll.] L. Iunius Brutus, & P. Valerius Leuinus Tarquinium exegerunt. M. Brutus cum ceteris coniuratis C. Cæſarem de medio ſuſtulit. M. Tull. pro Planc. *Quid potuit amplius ſi Iunius Brutus eſſet, qui ciuitatem dominatu Regio liberauit?* Idem Philip. 2. *Etenim ſi auctores ad liberandam patriam deſiderarentur, illis auctoribus Brutos ego impellerem? quorum uterque Iunij Bruti imaginem quotidie uideret: alter etiam Ahalæ? his igitur maioribus orti, ab alienis potius conſilium peterent, quàm à ſuis? & foris potius, quàm domo?*

hoc] videlicet hunc Rupilium Regem iugulare. in nomine *Regis* ineſt ambiguum.

SATYRA 8.

OLIM truncus eram ficulnus, inutile lignum:
Cum faber incertus ſcamnum, faceret'ne Priapum:
Maluit eſſe deum: deus inde ego, furum, auiumq;
Maxima formido: nam fures dextra coercet,

Obſcenoq;

Obſcenoq́ue ruber porrectus ab inguine palus:
Aſt importunas volucreis in vertice arundo
Terret fixa: uetatq́ue nouis conſidere in hortis.
Huc prius anguſtis eiecta cadauera cellis
Conſeruus uili portanda locabat in arca.
Hoc miſeræ plebi ſtabat commune ſepulcrum,
Pantolabo ſcurræ, Nomentanoq́ue nepoti.
Mille pedes in fronte, trecentos cippus in agrum
Hic dabat: heredes monimentum ne ſequeretur.
Nunc licet Eſquilijs habitare ſalubribus: atque
Aggere in aprico ſpatiari: quò modò triſtes
Albis informem ſpectabant oſſibus agrum.
Cùm mihi non tantùm fureſq́ue, feræq́ue ſuetæ
Hunc uexare locum, curę ſunt, atque labori:
Quantum, carminibus quæ uerſant, atque uenenis
Humanos animos: has nullo perdere poſſum,
Nec prohibere modo, ſimulac vaga Luna decorum
Protulit os, quin oſſa legant, herbaſq́ue nocenteis.
Vidi egomet nigra ſuccinctam uadere palla
Canidiam pedibus nudis, paſſoq́ue capillo,
Cum Sagana maiore ululantem. (pallor utraſque
Fecerat horrendas aſpectu) ſcalpere terram
Vnguibus, & pullam diuellere mordicus agnam
Cœperunt. cruor in foſſam confuſus: ut inde
Maneis elicerent, animas reſponſa daturas.
Lanea & effigies erat, altera cerea: maior
Lanea, quæ pœnis compeſceret inferiorem.
Cerea ſuppliciter ſtabat, ſeruilibus utq́ue
Iam peritura modis. Hecaten uocat altera, ſæuam
Altera Tiſiphonen. ſerpenteis, atque uideres
Infernas errare canes: Lunamq́ue rubentem,
Ne foret his teſtis, poſt magna latere ſepulcra.
Mentior at ſi quid: merdis caput inquiner albis
Coruorum: atque in me ueniat mictum, atque cacatum
Iulius, & fragilis Pedatia, furq́ue Voranus.
Singula quid memorem: quo pacto alterna loquentes
Vmbræ cum Sagana reſonarent triſte, & acutum?
Vtq́ue lupi barbam uariæ cum dente colubræ
Abdiderint furtim terris? & imagine cerea
Largior arſerit ignis? & ut non teſtis inultus

Horruerim

Horruerim uoces Furiarum, & facta duarum?
Nam, diſploſa ſonat quantùm ueſica, pepedi
Diffiſſa nate ficus. at illæ currere in urbem.
Canidiæ denteis. altum Saganæ caliendrum
Excidere, atque herbas, atque incantata lacertis
Vincula, cum magno riſuque, iocoque uideres.

COMMENTARII.

truncus eram fic. inut. l.] ficus lignum, & fragile, & infirmum eſt, eoq; nullam ad rem vtile. ex quo *ficulnum auxilium* pro auxilio inani, nulliusq; momenti: tralatione ducta á ficu, inquit Theocriti interpres, his verbis: τὸ τῆς συκῆς ξύλον εὔθραστον, ἀσθενὲς, καὶ ἀδύνατον· ὅθεν καὶ παροιμία, συκίνη ἐπικουρία ἡ μηδὲν ὠφελοῦσα, ἀπὸ μεταφορᾶς τῆς συκῆς. & homo ficulnus, pro inerti, ignauo, inutili. Theocritus ἐργατ. εἰδ. ἰῶτα. Σφίγγετ' ἀμαλλοδέται τὰ δράγματα, μὴ παριών τις εἴποι, σύκινοι ἄνδρες, ἀπώλετο χ' οὗτος ὁ μισθός. & γνώμη συκίνη apud Lucianum lib. πρὸς τὸν ἀπαίδευτον, καὶ πολλὰ βιβ. ὠνούμ.

incertus ſcamnum, faceret'ne] incertus ſcamnum've faceret, an Priapũ. ſic autem legendum, & ita tres cod. Vatic. Facr. Tornęſ. Iannoct. non *faceret'ne*. hunc Priapum Dionyſij, & Naidis nymphæ, vel Chionæ filium eſſe dicunt: Prętereà non longè à Lampſaco vrbem ſui nominis condidiſſe. Alij eundem eſſe Priapum volunt, & Bacchum: quod ex vocabuli ratione, ac veritate probari poteſt. πρίηπος enim videtur eſſe quaſi βριήπυος, id eſt, clamoſus, propter eos, qui in poculis immoderatis, & bacchationibus eduntur, clamores: aut πρίηπος dictus eſt, quaſi προϊέμενος τὸ σπέρμα, id eſt, ſemen profundens. Præponebatur autem Priapus agris, hortiſq; cuſtodiendis, atque è ligno fingebatur, vt hic è ficu, & Catullianus ille è quercu. *Hunc ego iuuenes locum, Villulamque paluſtrem Tectam uimine iunceo, Cariciſque maniplis Quercus arida ruſtica Conformata ſecuri Nutriui, ut magis, & magis Sit beata quotannis,* &c. & item alter eiuſdem Catulli è populo. *Ego hac, ego arte fabricata ruſtica, Ego arida, ò uiator, ecce populus, Agellulum hunc, ſiniſtrâ tute quem uides, Herique uillulam, hortulumque pauperis Tuor, malaſque furis arceo manus.* eòdem pertinet illud incerti auctoris. *Inſulſiſſima quid puella rides? Non me Praxiteles, Scopas'ue fecit: Nec ſum Phidiaca manu politus: Sed lignum rude uillicus dolauit: Et dixit mihi, tu Priapus eſto.*

furum, auiùmque Max. for.] ſic Virg. Georg. lib. 4. *Et cuſtos furum, atque auium cum falce ſaligna Helleſpontiaci ſeruet tutela.*

Nam fures dextra coerc.] qua falcem tenet, ſeu fuſtem: coercet, & palus, id eſt, penis, ſeu mentula: quam in Priapeis columnam, & faſcinum bipedale nominant incerti auctores. his duobus telis fures terrebat Priapus, nempe falce & pene: ex quo in epigrammate quodam queritur falcem ſibi à furibus eſſe ſubreptam, dicitq; ſe vereri, ne altero etiam telo ſpolietur. *Credere quis poſſet falcem quoque (turpe fateri) De digitis fures ſubripuiſſe meis? Nec monet amiſſi tam me iactura, pudorq;, Quàm præbent iuſtos altera tela metus. Quæ ſi perdidero, patria multabor, & olim Ille tuus ciuis, Lampſace, Gallus ero.*

Aſt importunas] quæ me quodammodo à portu, & quiete excludunt: per quas mihi conquieſcere non licet. vt annot. ad Od. XVI. lib. 3.

nouis] nuper à Mæcenate inſtitutis.

Huc prius anguſtis] olim in Eſquilijs inhumabantur ſerui, cùm ſepulcris

cris priuatis carerent: & plebeij homines ita tenues & egentes, vt nõ haberent, vbi ſepelirentur: & ſcurræ, & decoctores.

cællis] in quibus habitabant ſerui. M. Tull. Philipp. 11. *conchyliatis Cn. Pompeij peristromatis ſeruorum in callis lectos ſtratos uideres.*

ſepulcrum] ſepulcretum, ſi non vnum in Eſquilijs erat ſepulcrum, ſed plura. Quod ſi vnum erat, nempe ſeruis & plebi commune, recte & propriè dixit *ſepulcrum.*

Pantolabo ſcurræ, Noment.] Mallium Pantolabum ſcurram: Caſſium Nomentanum nepotem numerat in plebe, ſatyricè, & vrbanè: Eosq; ſæpe vellicat & carpit, vt ſaty. 1. lib. 2. *triſti lædere verſu Pantolabum ſcurram, Nomentanumq; nepotem.*

Mille pedes in fronte, &c.] hæc erat formula verborum, quibus teſtatores ſignificabant ſe certum loci ſpatium è ſuis agris excipere, quod & ſuis heredibus adimerent, & reip. ſeu alicui corpori, & vniuerſitati: ſeu libertis & familię ſuæ donarent, vt eſſet vel populi, & vniuerſitatis: vel familiæ ſepulcretum, *hoc monumentum hæredes non ſequitur*, vel hę litteræ H. M. H. N. S. quæ tantũdem valent cuiuſmodi verba reperiuntur etiam hodie in veteribus marmoribus, & & lapidibus inciſa, ex quibus quattuor hoc loco exempla proponam: vnum ex marmoreo monimento, quod Bononiæ vidi: alterum ex vno, quod Romæ: duo ex duobus Mutinẽſibus, à me exſcripta. ſic igitur inſculptum eſt in Bononienſi. Q. MANILIO C. F. CORDO LEG. XXI. RAPAC. PRAEF. EQVIT. EXACT. TRIBVT. CIVIT. GALL. FAC. CVR. CERTVS LIB. IN AGR. P. XLIV. IN FR. P. XLIV. H. M. H. N. S. (id eſt, hoc monumentum heredes non ſequitur.) Sic in vno Mutinenſi. CLODIA PLAVTILLA SIBI ET Q. VERCONIO AGATHONI MARITO OPTIMO ET LVCIFFRAE LIBERTAE IN FR. P. XX. IN AG. P. XX. H. M. H. N. S. ſic in altero. C. STATIVS C. F. SALVIVS SIBI ET C. STATIO. C. FABIO RVSTICO ET P. POMPONIO P. L. ANTEROTI. POMPONIAE P. L. OPTATAE POSTERIS'QVE EORVM F. L. (id eſt, faciendum locauit) IN FR. P. XVI. IN AG. P. XX. quartum, quod eſt Romæ in æde D. Cęciliæ, indicauit mihi Fuluius Vrſinus vir doctiſſ. & humaniſſ. DIIS MANIBVS SACRVM. MARIO L. LIB. HERMETI ET DOCETIAE. FASIDI MARIVS L. LIB. FELIX PATRONIS SVIS BENEMERENTIBVS DE SVO FECIT, ET SIBI, ET LIBERTIS, LIBERTABVS'QVE SVIS, POSTERIS'QVE EORVM, ITA NE VNQVAM DE NOMINE FAMILIAE NOSTRAE EXEAT HOC MONIMENTVM. HOC MONIMENTVM HEREDES NON SEQVITVR. IN FRONTE LAT. PED. XX. ET DIG. II. IN AGR. LONG. &c. Nemo autem (opinor) ignorat ſepulcrorum alia fuiſſe familiaria: alia hereditaria. Familiaria erant ea, quæ teſtator ſibi, & familiæ, id eſt, ſibi, & liberis, & libertis: hereditaria, quæ ſibi, & heredibus facienda curabat. non enim ſemper liberi ſcribebantur heredes, ſed interdum vel alieniſſimi. hæc igitur Horatij verba ſic explico. hic, id eſt, in Eſquilijs, vbi nunc ſunt horti Mæcenatis, cippus erat defixus, & locatus in terra, qui verbis quibuſdam inciſis ſignificabat mille pedes agri Eſquilini in fronte, id eſt, ab ea parte, quæ viam publicam attingebat, ad ſepulturam plebis tribui: trecentos in agrum, id eſt, ab ea parte, quę ad agros coniunctos pertinebat, ne heredes hunc ſibi locum vendicarent,

rent, nève in hoc monimentum, heredum reliquiæ inferrentur. legendum autem *heredes monimentum ne ſequeretur*. non, vt vulgò, *ſequerentur*.

Monimentum.] Monumenta, ſeu monimenta ſepulcrorum (inquit Varro, ſecundum viam ponuntur, quo prætereuntes admoneant & ſe fuiſſe, & illos eſſe mortales, abeoque cetera ſcripta, ac facta memoriæ cauſa, monimenta dicta.

Nunc licet Eſq. h.ſ.] nunc autem deſijt hic collis eſſe ſepulcretum.

non tantum] non tam. ſententia huius loci hæc eſt. quo quidem tempore non tantam mihi curam, tantumq; laborem afferunt fures, & feræ, quæ hunc locum vexare conſueuerunt, quantum ſagæ mulieres, & veneficæ, quæ carminibus, & venenis animos hominum immutant.

carminibus] cantionibus, excantationibus, ἐπῳδαῖς.

ſuetæ] ſuetæ triſyllabum. vt *ſueuit* apud Lucr. lib. 6. *qui ferri quoque uim penetrare ſueuit*.

Luna] eam enim putabant eſſe συνεργὸν πρὸς τὰς μαγείας.

ſuccinctam] expeditam. vt ſaty. VI. lib. 2. *veluti ſuccinctus curſitas hoſpes*. ſimile eſt illud Virg. lib. 4. *Vnum exuta pedem uinclis in ueſte recincta*.

Canidiam] de qua, & in quam Od. V. epod. *Canidia breuibus implicata uiperis Crines & incomtum caput*. & Od. XVII. Et item ſat. I. lib. 2. *Canidia Albuci, quibus eſt inimica, uenenum*: minatur ἀπὸ κοινοῦ.

Paſſoq; cap.] ſparſo, non religato, neque in nodum collecto. Terent. Heaut. *capillus paſſus, prolixus*, &c.

Scalpere] fodere. aliud eſt ſculpere.

diuellere m.] diſcerpere, ac diripere dentibus.

cruor] agnæ diuulſæ, ac dilaceratæ.

vt inde Man. elic. anim.] vt cruore mortuorum animas ab inferis excitarent. *inde*, id eſt, è foſſa, vel potius, cruore. Manes lacte, melle, & ſanguine delectari, ex poetarum Græcorum, & Latinorum lectione intelligere licet. Virg. Aen. II. *Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte, Sanguinis & ſacri pateras*. & lib V. *Ille è concilio multis è millibus ibat Ad tumulum magna medius comitante caterua. Hic duo rite mero libans carcheſia Baccho Fundit humi, duo lacte nouo, duo ſanguine ſacro*. ibidem. *huc caſta Sibylla Nigrarum multo pecudum te ſanguine ducet*. & ὀδυσσ. λ. Vlyſſes ad inferos deſcenſurus, de Circes conſilio primùm in foſſam mel cum lacte permiſtum, vinum, aquam infundit: deinde oues aliquot mactat, ad quarum ſanguinem animas aduolantes arcet gladio diſtricto, neque eas ſinit de ſanguine guſtare, immo ne accedere quidem prius, quàm Tireſiam conuenerit, & conſuluerit de ſuo, & ſociorum reditu. verba Vlyſſis ſunt hæc, Αὐτὰρ ἐγὼ ξίφος ὀξὺ ἐρυσσάμενος παρὰ μηροῦ Ἥμην, οὐδ' εἴων νεκύων ἀμενηνὰ κάρηνα Αἵματος ἆσσον ἴμεν πρὶν Τειρεσίαο πυθέσθαι. Tireſias autem ſtatim, vt ad foſſam lactis, ſanguinis, & ceterorum liquorum plenam acceſſit, Vlyſſem orat, vt ſeſe aliquantiſper à foſſa auferat, gladiumque abſtineat, donec de ſanguine biberit: quo impetrato, & ſanguine hauſto, Vlyſſem ea omnia edocet, quibus ille in patriam redeundi facultatem ſit habiturus: ſic Tireſias eodem loco. Ἀλλ' ἀπὸ χάζεο βόθρου, ἄπισχε δὲ φάσγανον ὀξὺ, Αἵματος ὄφρα πίω, καί τοι νημερτέα εἴπω. Vmbræ autem aliæ præter Tireſiam, & eos Manes, qui de Lethæo flumine non guſtarant, Vlyſſem non agnouerunt, niſi poſt epotum ſanguinem. ſic enim Vlyſſes loquitur de Agamemnone eodem libr. Ἔγνω δ' αἶψα με κεῖνος, ἐπεὶ πίεν αἷμα κελαινόν. Euripid. Hecuba. ἐλθὲ δ' ὡς πίῃς μέλαν Κόρης ἀκραιφνὲς αἷμ', ὅ σοι δωρούμεθα Στρατός τε, κἀγώ.

elicerent] excitarent, inuitarent. Manes animæ ſunt à corporibus ſeiunctæ, & quæ iam inferorum ſedem incolunt.

Lanea & effigies e.] duæ (inquit) etiam erant imagines: vna lanea, altera cerea. ſolebant autem mulieres, quæ veneficijs, & magicis artibus utebantur, imagines adhibere, & cereas, vt is, quem amore ſui capi vellent, inſtar ceræ molleſceret: & cretaceas, vt is ſe in alias mulieres obfirmaret, atque obdureſceret tanquam creta: & laneas, vt amore ſui incenderetur, atque inflammaretur non aliter, quàm lana. exemplum imaginis cretaceæ ſimul & cereę extat apud Virg. in Pharmac. *Limus ut hic dureſcit, & haec ut cera liqueſcit Vno, eodemq; igni: ſic noſtro Daphnis amore.* cereæ tantùm apud Theocr. εἰδ. β Ὡς τοῦτον τὸν καρὸν ἐγὼ σὺν δαίμονι τάκω, Ὣς τάκοιθ᾽ ὑπ᾽ ἔρωτος ὁ Μύνδιος αὐτίκα Δέλφις.

Hecaten] Hecatem alij Iouis, & Iunonis, alij Iouis, & Cereris filiam eſſe volunt, ex furtiuo concubitu procreatam: eamque primùm Nymphis à Ioue eſſe traditam, vt aleretur: deinde iam adultam Iunonis vnguentum, quo illa faciem inungere ſolebat, clam ſuſtuliſſe, Europæq; Phœnicis filiæ dediſſe: quod cum Iuno reſciuiſſet, illamque inſequeretur, vt in eam animaduerteret: Hecaten in cuiuſdam puerperæ thalamum, ſeſe contuliſſe, ibique aliquantiſper delituiſſe: inde ad homines quoſdam, qui mortuum efferebant, confugiſſe, eaque per mediam funeris pompam dilapſa, Iunonem perſequendi finem feciſſe, atque ab ijſe: Cabarnos autem Cereris ſacerdotes eam pauidam, & anxiam Iouis iuſſu recepiſſe, vt expiarent: Quod vt efficere poſſent, ad Acheruſiam paludem detuliſſe: Ex eo natam opinionem Hecaten eſſe vmbrarum, Maniumque dominam, atque arbitram, & ob eandem cauſam χθονίαν, id eſt, terreſtrem eſſe nominatam. Itaque Simætha illa apud Theoc. in Pharmaceutr. Daphnidis amore flagrans, eumque venenis, & carminibus, & ceteris magicis artibus ad ſe reuocare cupiens, ait ſe Lunæ primúm: deinde Hecatæ laudes cantaturam, his verbis, τὶν γὰρ ποταείσομαι ἄσυχα δαῖμον, Τᾷ χθονίᾳ θ᾽ Ἑκάτᾳ, τὰν καὶ σκύλακες τρομέοντι, &c. ſolebant pręterea Hecaten in triuijs collocare, quoniã rebus pollutis, & expiationibus præeſt. Tradunt etiam nonnulli Iouis, & Pheræ filiam fuiſſe, eamque à matre in triuium proiectam eſſe: ſed bubulcos, & paſtores eam ſublatam, atque exceptam aluiſſe: Icircò triuia huic deæ ſacra exiſtimari. hæc ex Græcorum commentarijs. Heſiodus autem in Theogon. (ſi modò Heſiodi eſt hoc poema) Hecaten facit Perſei, & Aſteriæ filiam.

Tiſiphonen] vnam ex Furijs, inde appellatam, quòd cædes vlciſcatur.

ſerpentes, atque videres Infern.] videres ſerpentes, & canes infernas errare. ſic Virg. Aen. VI. *uiſaq; canes ululare per umbram*. & Simætha illa apud Theocr. ex canum latratu, & vlulatu Hecatæ aduentum, præſentiamque colligit, his verbis Θέστυλι, ταὶ κύνες ἄμμιν ἀνὰ πτόλιν ὠρύονται. Ἁ θεὸς ἐν τριόδοισι· τὸ χαλκίον, ὡς τάχος, ἄχει. eodem pertinet, quod ait Sophron in mimis. θύουσι ῥέα καὶ ἑκάτῃ κύνας, ὅτι κύων βαΰξας λύει τὰ φάσματα, ὡς καὶ χαλκὸς κροτηθεὶς, εἴτε τι τοιοῦτο, id eſt, Rheæ, & Hecatæ canes immolant, proptereà, quòd canis latrans Lemures fugat, ac diſſipat, quemadmodum & es pulſatum, aut aliquid tale.

Lunamq; rubentem] vel quòd eo interdum colore eſt, vt ſuprà Od. XI. libr. I. vel rubentem intellige αἰσχυνομένην, id eſt, erubeſcentem, proptereà quòd eam talium facinorum, ac maleficiorum puderet, vt declarat ſubſequens verſus.

caput inquiner] κατὰ κεφαλῆς. Helleniſmus. Latinè dixiſſet mihi caput inquinetur.

fragilis Pedatia] mutato genere, & adiecto epitheto *fragilis*, Pedatij impudi-

pudicitiam, mollitiemque notat. huc videtur pertinere iocus ille à M. Tull. relatus lib. 2. de orat. *Eſt bellum illud quoque, ex quo is, qui dixit, irridetur in eo ipſo genere, quod dixit: ut cum Qu. Opimius conſularis, qui adoleſcentulus male audiſſet, feſtiuo homini Egilio, qui uideretur mollior, nec eſſet, dixiſſet. Quid tu Egilia mea? Quando ad me uenis cum tua colu, & lana? Non pol (inquit) audeo, Nam me ad famoſas uetuit mater accedere.* ſic Catull. in Galliambo de Atti, Cybeles ſacerdotes Gallas vocat, quia mulieribus, quàm viris, eſſent ſimiliores.

alterna] alternis ſermonibus, alternatim.

acutum] Ariſtot. in problem. ſcribit mulieres, pueros, eunuchos eſſe ὀξυφώνους. & cur ita ſit, cauſam affert. Itaque veriſimile eſt, vmbras quoque, ſi loquerentur, ὀξυφωνοτάτας fore, id eſt, acutiſſimam vocem miſſuras.

& imagine cerea] ex imagine cerea, vel ob imaginem ceream in ignem coniectam. in nomine *cerea* autem ineſt συναίρεσις, vt ſuprà admonuimus.

furiarum duarum] furias vocat Canidiam, & Saganam veneficas.

diſploſa] vtitur eodem nomine Lucret. lib. 6. de nube, ex qua fulmen erumpit, loquens: *Tum perterricrepo ſonitu dat miſta fragorem. Nec mirum: cum plena animæ ueſicula parua Sæpe ita dat pariter ſonitum diſploſa repente.*

Diffiſſa nate] corruptè legitur in quibuſdam exemplaribus diffiſa vno ſ. cum *diffiſſa* ſit legendum à verbo diffindo, id eſt, in multas parteis findo.

ficus] ego Priapus è ficu dolatus: ego Priapus ficulnus.

currere] currere cœperunt, currebant, ſeu cucurrerunt. ſic loquuntur & hiſtorici, & poetæ, & oratores. Horat. Od. v. epod. *Sub hæc puer, iam non, ut ante, mollibus Leuare uerbis impias.* ſaty. proxima. *Ridens diſſimulare: meum iecur urere bilis.* ibid. in princip. *Ire modo ocyus, interdum conſiſtere.* ſaty. VIII. libr. I. *uertere pallor Tum parochi faciem.* ſaty. III. einſd. lib. *illa rogare Quanta ne.* & ſaty. VI. *Currere per totum pauidi conclaue.* M. Tull. frument. *Inſtat Scandilius: poſcere Recuperatores.* Idem de ſignis. *minitari abſenti Diodoro, uociferare palam, lacrymas interdum uix tenere.* ibid. *Iſte unumquodque uas in manus ſumere, laudare, mirari. Rex gaudere, &c.*

Canidiæ dentes, &c] id eſt, tum cuiuis videre liceret Canidiæ dentes non ſuos, ſed alienos, & arte inſitos: Saganæ autem comam πρόσθετον excidere. caliendrum aiunt eſſe comam πρόσθετον, id eſt, appoſitam, non natiuam.

Vincula] licia Virgilius nominat in Pharm. *Terna tibi hæc primum triplici diuerſa colore Licia circundo.*

SATYRA 9.

IBAM forte uia Sacra (ſicut meus eſt mos)
Neſcio quid meditans nugarum, totus in illis.
Accurrit quidam notus mihi nomine tantùm,
Arreptaque manu, quid agis dulciſſime rerum?
Suauiter, ut nunc eſt, inquam: & cupio omnia, quæ uis.
Cum aſſectaretur: nunquid uis? occupo: at ille,
Noris nos, inquit: docti ſumus. hic ego: pluris
Hoc, inquam, mihi eris. miſerè diſcedere quærens
Ire modo ocyus: interdum conſiſtere: in aurem

Dicere neſcio quid puero: cum ſudor ad imos
Manaret talos. o te, Bollane, cerebri
Felicem, aiebam tacitus. cum quidlibet ille
Garriret: vicos, vrbem laudaret, ut illi
Nil reſpondebam: miſerè cupis, inquit, abire,
Iandudum video: ſed nil agis: vſque tenebo,
Perſequar. hinc quò nunc iter eſt tibi? nil opus eſt te
Circumagi: quendam volo viſere, non tibi notum:
Trans Tiberim longè cubat is prope Cæſaris hortos.
Nil habeo, quod agam: & non ſum piger. vſque ſequar te.
Demitto auriculas: vt iniquæ mentis aſellus,
Cum grauius dorſo ſubijt onus. incipit ille.
Si bene me noui, non Viſcum pluris amicum,
Non Varium facies. nam quis me ſcribere plureis,
Aut citius poſſit verſus? quis membra mouere
Mollius, inuideat quod & Hermogenes, ego canto.
Interpellandi locus hic erat: eſt tibi mater?
Cognati? queis te ſaluo eſt opus? haud mihi quiſquam.
Omnes compoſui. felices. nunc ego reſto.
Confice. nanque inſtat fatum mihi triſte, Sabella
Quod puero cecinit, diuina mota anus vrna.
Hunc neque dira venena, nec hoſticus auferet enſis,
Nec laterum dolor, aut tuſſis, nec tarda podagra.
Garrulus hunc quando conſumet cunque: loquaceis,
Si ſapiat, vitet: ſimulatque adoleuerit ætas.
Ventum erat ad Veſtæ, quarta iam parte diei
Præterita: & caſu tunc reſpondere vadato
Debebat: quod ni feciſſet: perdere litem.
Si me amas, inquit, paulum hic ades. inteream, ſi
Aut valeo ſtare, aut noui ciuilia iura:
En propero, quò ſcis. dubius ſum, quid faciam, inquit:
Tene relinquam an rem. me ſodes. non faciam, ille,
Et præcedere cœpit. ego, vt contendere durum eſt
Cum victore, ſequor. Mæcenas quomodo tecum?
Hinc repetit. paucorum hominum, & mentis bene ſanæ.
Nemo dexterius fortuna eſt vſus. haberes
Magnum adiutorem: poſſet qui ferre ſecundas:
Hunc hominem velles ſi tradere. diſpeream, ni
Summoſſes omneis. non iſto viuimus illic,
Quo tu rere, modo. domus hac nec purior vlla eſt:

Nec magis his aliena malis. nil mi officit unquam,
Ditior hic,aut eſt quia doctior. eſt locus uni-
Cuique ſuus. magnum narras,uix credibile.atqui
Sic habet.accendis,quare cupiam magis illi
Proximus eſſe.uelis tantummodo:quæ tua uirtus,
Expugnabis.& eſt qui uinci poſſit:eoque
Difficileis aditus primos habet.haud mihi deero:
Muneribus ſeruos corrumpam:non,hodie ſi
Excluſus fuero,deſiſtam:tempora quæram:
Occurram in triuijs:deducam.nil ſine magno
Vita labore dedit mortalibus.hæc dum agit:ecce
Fuſcus Ariſtius occurrit mihi carus,& illum
Qui pulchrè noſſet.conſiſtimus:unde uenis?&
Quò tendis?rogat:& reſpondet.uellere cœpi:
Et preſſare manu lentiſsima brachia,nutans,
Diſtorquens oculos,ut me eriperet.malè ſalſus
Ridens diſsimulare.meum iecur urere bilis.
Certè neſcio quid ſecreto uelle loqui te
Aiebas,mecum.memini bene:ſed meliori
Tempore dicam:hodie triceſima ſabbata.uin tu
Curtis Iudeis oppedere?nulla mihi,inquam,
Religio eſt:at mi:ſum paulo infirmior,unus
Multorum:ignoſces:alias loquar. hunccine ſolem
Tam nigrum ſurrexe mihi?fugit improbus:ac me
Sub cultro linquit.caſu uenit obuius illi
Aduerſarius &,quo tu turpiſſime?magna
Exclamat uoce:& licet anteſtari? ego uerò
Oppono auriculam,rapit in ius.clamor utrinque:
Vndique concurſus:ſic me ſeruauit Apollo.

C O M M E N T A R I I.

Ibam ſorte] Deſcribitur hac ſatyra homo odioſè loquax, & moleſtus.
via Sacra] quæ ferebat ad forum Romanum.
Accurrit] ſic habent omnes lib.manuſcripti,Vatic.& ceteri.
quid agis dulc.] quid rerum agis,dulciſſime Horati?(inquit ille.)
num quid vis?occupo] cum me aſſectaretur,ego prǫoccupans,num quid uis?id.eſt,num quid eſt,quod me tua cauſa efficere uelis?inquam.
hic ego] tum ego(inquam)tanto pluris à me fies:tanto mihi eris carior.
miſere diſc.q Ire modo] ego,qui miſerè cuperem ab eo diſcedere, modo celerius incedebam,modo conſiſtebam, modo aliquid puero meo in aurem dicebam, loquaci illi non obſcurè ſignificans aliquid mihi eſſe ſerij negocij,
quod

quod agerem *miſerè* idem ferè ualet, quod uehementer, uſque ad miſeriam. Terent. in Heautont. *Vt ſtultæ, et miſerè omnes ſumus religioſæ. miſerè religioſæ* ualet, ſupra modum religioſæ. ſimile eſt illud miſerè amare, quod ferè æquale eſt illi, perditè amare.

in aurem] Dicere in aurem ſolemus, quæ ab alijs nolumus exaudiri. notus ille Homeri uerſus ὀδ. δ. & alibi iteratus, Ἀγχὶ σχὼν κεφαλὴν ἵνα μὴ πευθοίαθ' οἱ ἄλλοι, id eſt, admoto proprius capite, ne alij exaudirent. ſic Eurip. Ione. δεῦρ' ἔλθ', ἐς οὖς γὰρ τοὺς λόγους εἰπεῖν θέλω. M. T. Verr. de ſupplic. *atque eum uident ſedere ad latus prætoris, et ad aurem familiariter, ut ſolitus erat, inſuſurrare.* Idem lib. 2. de Finib. *ad aurem admonere.* Virg. Aen. 5. *et fidam ſic affatur ad aurem.* Plaut. Trin. *Id, quod in aurem rex reginæ dixerit, ſciunt.*

cum ſudor ad imos] ſudor ſua ſponte, id eſt, nullo corporis labore antegreſſo manans ſignificat æſtum, & perturbationem, & angorem animi, ut alibi annotabimus.

ô te, Bollane, cerebri Fel.] aiunt Hunc Bollanum ea animi libertate, ac ſimplicitate fuiſſe præditum, ut ſine diſſimulatione, quicquid ſibi in quoque homine ineptum, inſolens, odioſum uideretur, reprehenderet, ac reſpueret, nihilque ſibi moleſtum, aut iniucundum eſſet, ab altero ferre ſoleret. *felicem cerebri* autem dixit eadem ratione, qua illa *integer mentis, ſanus animi,* &c. quæ annotata ſunt ad Od. XXII. lib. I. in oratione ſoluta diceremus hominem ſanę mentis, & cerebri felicis vel ſana mente, &c.

vicos] vicos urbis Romæ ut epiſt. ad Fuſcum Ariſt. *Purior in uicis aqua tendit rumpere plumbum,* &c.

vt illi Nil reſp.] id eſt, poſteaquam illi nil reſpondebam: cum illi nihil reſponderem.

ſed nil agis] ſed nihil aſſequeris, fruſtrà cupis effugere, inanem operam ſumis.

Perſequar hinc quò nunc] ita ſunt hæc diſtinguenda, Perſequar te quocunque iturus es. ab hoc loco autem quo te confers?

Nil opus eſt te Circ.] uerba Horatij hunc garrulum à ſe amandare cupientis. nihil eſt opus, inquit, te circumire, & mecum uenire.

prope Cæſaris hortos] C. Cæſaris horti non longè aberant à flumine Tiberi, in ea regione urbis, quæ Ianiculus appellabatur à ueteribus.

Nil habeo, quod] reſpondens moleſtus ait ſe uacuum eſſe, & impigrum.

Demitto auriculas, vt]: demiſſę ariculæ in iumentis ſignificant defatigationem corporis, ſenſuumque torporem, ac languorem. Itaque ſi quis ad homines transferens, dicat aliquem demiſſis auriculis eſſe, ſignificat eum animo laborare, languere, demiſſo animo eſſe, quippiam ægrè ferre. Plato lib. decimo de rep. *Τὸ μὲν πρῶτον ὀξέως ἀποπηδῶσι, τελευτῶντες δὲ καταγέλαστοι γίγνονται τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες.*

vt iniquæ mentis aſ.] iniquo animo onus impoſitum ferens.

ſubijt onus] it. o. nus, trochæus, ſeu tribrachus pro dactylo, ut ſuprà ſaty. IIII. *Qui non defendit alio culpante.* & Od. III. lib. 2. *Cæcatime a'iunde ſata.*

Viſcum] ſaty. ult. huius lib. *et hæc utinam Viſcorum laudet uterque.* & ſat ult. lib. 2. *Summus ego, et prope me Viſcus Thurinus.*

quis membra mouere] ſaltare. Lucret. lib. 4. *ut uideantur Cernere ſaltantes, et mollia membra mouentes.*

inuideat quod & Herm.] ego ita bellè canto, ut uel Hermogenes ipſe, qui cantor eſt optimus, mihi inuideat. Attende, ut Horatius hunc garrulum faciat etiam arrogantem, atque ineptè, & glorioſè multa de ſe prædicantem.

Interpel-

Interpellandi locus] hic erat interloquendi (inquit Horat.) & ſermonis interrumpendi locus itaque quæſiui ab eo, mater ne eius viueret? cognatos ne haberet? &c.

quęis] quibus tua ſalus ſit vtilis, ac neceſſaria.

haud mihi q.] reſpondet garrulus, propinquum ſibi ſupereſſe neminem, omnes à ſe eſſe compoſitos, id eſt, conditos, & humatos.

felices] mortuos appellant Græci *μακαρίτας*, quaſi beatos, & omnibus calamitatibus, & miſerijs humanis defunctos, ac liberatos. Iccircò putant nonnulli hęc eſſe coniunctim legenda: *omnes compoſui felices.* à quibus diſſentio, arbitrorque Horatium reſpondere, illos eſſe, vt mortuos, felices, quippe quorum aures huius hominis non ferenda loquacitas non ſit amplius verberatura; atque ob eam cauſam nunc verè dici poſſe felices, id eſt, *μακαρίτας*, non eo ſolùm nomine, quòd mortui, ſed quòd maxima moleſtia, nempe huius loquacitate, defuncti ſunt. Theocr. *φαρμακ. καὶ μ' ἁ Θευχαρίλα Θρᾷσσα τρόφος ἁ μακαρῖτις Ἀσχίθυροι ναίοισα κατεύξατο.* Lucian. *περὶ πένθους. ἴασον ἀναπαύεσθαι τὸν τοῦ μακαρίτου δαίμονας.*

puero] tum, cum puer eſſem.

diuina vrna] ſortibus in vrnam coniectis, quibus diuinantur, id eſt, præſentiuntur, & prędicuntur futura: de quibus diſputans M. Tull de diuinat. lib. 2. ait totam rem eſſe inuentam fallacijs aut ad quęſtum, aut ad ſuperſtitionem, aut ad errorem.

Hunc] puerum Horatium. ſunt etenim uerba anus Sabinæ ex ſortibus Horatio ſua fata canentis.

laterum dolor] *πλευρῖτις*. M. Tull. lib. 2. de orat. ad Qu. fr. *dieque ſeptimo eſt lateris dolore conſumtus.* Horat. ſaty. III. lib. 1. *ut ſoles in cor Traiecto lateris miſeri, capitisq; dolore.*

tuſsis] *βήξ*. infrà ſaty. v. lib. 2. *ſi quis Fortè coheredum ſenior malè tuſſiet.*

Garrulus hunc quando, &c.] quando, id eſt, quandoquidem, ſeu quoniam homo garrulus hunc quouis tempore conſumet. Porph. & Acr. *quando conſumet cunque* dictum eſſe uolũt *κατὰ τμῆσιν*, cum uox quandocũq; huic loco nullo modo conuenire poſſit, niſi abſolutè accipias pro quouis tempore. *cunque* igitur, ſi ſeparatim accipias, idem ualebit quod *quandocunque* abſolutè, ſeu quouis tempore, ut Od. XXXII. lib. 1. *Dulce lenimen mihi cunque ſalue Ritè uocanti.* & ita Lucret. lib. 4. *Omnigenum quoniam paſſim ſimulacra feruntur, Partim ſponte ſua, quæ fiunt aere in ipſo, Partim quæ uarijs ab rebus cunque recedunt.* niſi ſi quis apud Lucr. particulam *cunque* cum prouocabulo *quæ* coniungendum eſſe dicat.

ad Veſtę] ædem, ut M. Tull. lib. 6. epiſt. ad Att. *atqui nihil habuit inſcriptum niſi Cenſor, ea Flauia, quæ ad Opis apertè poſita in excelſo eſt.* Catull. de Vari ſcorto, *uolo ad Serapis Ferri manè.* Terent. Adelph. *ubi ad Dianæ ueneris, ite ad dexteram.* Iterum M. Tull. pro Cluent. *ſicut in ſtatuis inauratis, quas ad Iuturnæ poſuit.* Idem ad ad Att. lib. XIIII. *Rapinas ſcribis ad Opis fieri.*

quarta iam parte d. P.] id eſt, hora tertia diei præterita. ſinguli enim dies in duodecim horas inæqualeis diuiduntur.

vadato] ei cui uadimonium promiſerat: ei à quo in ius uocatus fuerat, uadibus acceptis. nam uadari eſt in ius uocare, uadibus, id eſt, fideiuſſoribus acceptis. M. Tull. pro Quinctio, *hic hominem in præſentia non uadatur: ita ſine uadimonio diſceditur.* ibid. *debere tibi dicis Quinctium, procurator negat: uadari uis, promittit. in ius uocas, ſequitur. iudicium poſtulas, non recuſat.* ſunt autem uades, qui promittũt ſuo periculo aliquem uadimonium obiturum, ita, ut ſi ille non obeat uadimonij diem, uas æſtimationem litis ſubeat, ac ſufferat, quemadmodum ſuprà annot.

ad

ad ſaty. I. uel breuius,(ut Varro) *uas appellatus, qui pro altero uadimonium promittebat.* omnino uas interdum uidetur ſimpliciter pro ſponſore uſurpari, ut M.Tull. epiſt. ad Brut. *Maximo autem, cum hac ſcribebam, afficiebar dolore, quòd, cum me pro adoleſcentulo, ac penè puero reſp. accepiſſet uadem, uix uidebar, quod promiſeram, præſtare poſſe.*

Si me amas] uocalis hic non ſolum non eliditur: uerùm etiam corripitur, tametſi longa ſit, ut ſuprà annot. ad Od. XI. epod. ſunt autem huius loquacis uerba.

intercam, ſi] reſponſio Horatij omnia facientis, ut hunc loquacem à ſe abigat. ſed fruſtrà.

ſtare] in iudicio, ſeu in iure.

Et propero, quo ſcis] ad Cæſaris hortos, ut ſuprà dixit.

an rem] cauſam, unde rei ſunt appellati, quorum res agitur. uide Feſtum, & Ciceron.

me ſodes] me relinque, amabo te, inquit Horatius, potius quàm rem, id eſt, cauſam tuam.

ſequor] uictorem, uidelicet garrulum. nam ſuperiora illa ſic ſunt diſtinguenda: *ut contendere durum eſt Cum uictore.* id eſt. cum pertinaci.

Mæcenas quomodo tec. Hinc r.] ſermonem intermiſſum ab hoc principio repetit, his uerbis, Quomodo tecum agit Mæcenas? quomodo ſe aduerſus te gerit? qualem ſeſe erga te præbet Mæcenas?

paucor. homin.] reſpondet Hor. Mæcenas paucorum eſt hominum, id eſt, paucis hominibus familiaris eſt, paucos homines in conſuetudinem, & familiaritatem ſuam recipit: paucis hominibus patet ad Mecenatem aditus, & familiaritas. ſic Terent. Eunuch. *Immò ſic homo eſt, perpaucorum hominum.* GNATHO. *immo nullorum eſt, ſi tecum uiuit.*

Nemo dexterius f.] uerba loquacis. fortunatus (inquit) fuiſti in eo, quod te Mecenas admiſit in amicorum ſuorum numerum.

adiutorem] *συνεργόν, συμπράκτορα, συλλήπτορα.*

ferre ſecundas] partes ſubint. id eſt, qui tibi ſecundus eſſe, ſeu inſeruire poſſet. qui dicantur hiſtriones primarum & ſecundarum partium, dicemus ad illum locum, *uel partes mimum tractare ſecundas*, epiſt. ad Lollium, libro primo.

hunc hominem uelles] me δεικτικῶς. pergit autem loqui garrulus. hunc uerſum in omnibus libris excuſis, præpoſtera uerborum poſitura deprauatum, reſtitui, ex auctoritate omnium librorum manuſcr.

tradere] commendare. uide annot. ad epiſt. Claud. Neron. lib. I.

Summoſſes] omnes omnes, qui tibi obſtant, & qui te antecedunt gratia apud Mecenatem, dudū perculiſſes, aut certè loco depuliſſes. Quemadmodum in diuitum, & potentiorum uirorum domibus familiares, & comites diuitis inter ſe æmulentur, & alter alterum euertere conetur, pulchrè deſcribit Lucianus in lib. *περὶ τοῦ μὴ ῥᾳδίως πιστεύειν τῇ διαβολῇ.* his uerbis, *πάντες οὖν ἀλλήλους ὀξὺ δεδόρκασι, καὶ ὥσπερ οἱ μονομαχοῦντες, ἐπιτηροῦσιν εἴ πού τι γυμνωθὲν μέρος θεάσαιντο τοῦ σώματος, καὶ πρῶτος αὐτὸς ἕκαστος εἶναι βουλόμενος παρωθεῖται, καὶ παραγκωνίζεται τὸν πλησίον, καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ, εἰ δύναιτο, ὑποσπᾷ, καὶ ὑποσκελίζει*, &c.

non iſto uiuimus] reſpondens Horat. Nulla eſt (inquit) in familia Mæcenatis talis æmulatio, nulla obtrectatio, nullæ inſidiæ, nulla inuidia.

Nec magis his aliena malis] æmulatione, obtrectatione, inuidia, criminationibus occultis, inſidiis, & calumniis. quorum malorum plenæ ſunt potentiorum virorum, & principum aulæ.

nil

nil mi officit vnq.] ſcripti aliquot habent, *nil mi officit, inquam.*

magnum narras] hęc dicuntur à garrulo.

atqui, ſic h.] reſpondentur hęc ab Hor. etiam ſi hoc, quod dico, magnum tibi, & prope incredibile uideatur, ſic eſt tamen.

accendis] uerba garruli. incendis me (inquit) ſtudio, & cupiditate talis familiaritatis.

velis tantummodò] ſatis eſt te hoc uelle, inquit Horat. uirtute enim tua facilè apud Mæcenatem, honeſtiſſimum locũ obtinebis, omneſque difficultates ſuperabis, & perfringes. Iam uerò obſeruatione dignum eſt hoc loquendi genus, *quæ tua uirtus, expugnabis*: quod tantundem ualet, quantum, ſi diceret, ea eſt tua uirtus, ut facilè ſis expugnaturus: uel ea, qua præditus es, uirtute, facile ad Mæcenatis amicitiam peruenies. ſic ſæpe loquitur M. Tull. ut epiſt. ad Rufum lib. v. *tamen. quæ tua eſt ſuauitas, quique in me amor, nolles a me hoc tempore æſtimationem accipere.* Idem ad Trebat. lib. 7. *Moriar ni (quæ tua gloria eſt) puto te malle à Cæſare conſuli, quam inaurari.* Idem pro Sylla, *Quæ ſi de uno me cogitaſſet, qua mollitia ſum animi, ac lenitate, nunquam mehercule illius lacrymis ac precibus reſtitiſſem* Idem pro Cælio, *Genus orationis, facultatem, copiam ſententiarum, atque uerborum (quæ ueſtra prudentia eſt) perſpexiſtis.* Idem ad Att. lib. 7. *& ſi eſſet factum, (quæ tua eſt humanitas) reſcripſiſſes.*

haud mihi deero] loquitur hæc garrulus. non mihi (inquit) deero. id eſt, omnem diligentiam abhibebo, ut eò perueniam. non prætermittam facultates eò perueniendi, quæ ſeſe mihi offerent.

tempora quæram] καραδοκήσω, καιροφυλακτήσω. tempus aucupabor, ſeu obſeruabo, ſeu, vt Liuius, captabo.

nil ſine magno Vita l. d.] ſententia eſt multorum veterum ſcriptis celebrata. Pindar. εἰδ. ε. ὀλυμπ. αἰεὶ δ' ἀμφ' ἀρεταῖσι πόνος, δαπάνα τε μάρναται πρὸς ἔργον κινδύνῳ κεκαλυμμένον. Idem εἰδ. ι. ibid. ἄπονον δ' ἔλαβον χάρμα παῦροί τινες. id eſt, lætitiam ſine labore pauci ceperunt. Sophoc. in Elect. πόνου τοι χωρὶς οὐδὲν εὐτυχεῖ: id eſt, ſine labore nihil fortunatum eſt Heſiod. Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ, &c. ſed videtur Horatius ex Epicharmo potius, quàm è quouis alio expreſſiſſe. ſic enim ille, τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τἀγαθ' οἱ θεοί. id eſt, dij nobis omnia bona laboribus vendunt.

Hæc dum agit] hæc dum loquitur. ſic omnes ferè lib. veteres. vnus & item alter, *Hac dum ait*, quos non ſum ſecutus. neque id temerè. nam qui loquitur, agit. pręctereà ſic locutus eſt ſatyra III. lib. 2. *amator Excluſus qui diſtat, agit ubi ſecum, eat, an non*, &c.

Fuſcus Ariſtius] ad quem extat Horatij epiſtol. lib. I. hoc principio, *Vrbis amatorem Fuſcum ſaluere iubemus.*

rogat] Ariſtius: & à me rogatus, viciſſim reſpondet.

vellere cœpi] ſignificans me cupere ab hoc garrulo eripi.

preſſare] ſic reſtitui ex auctoritate cod. duor. Vatic. & Rain. Don. Tor.

nutans, Diſtorq. oc.] innuens ei, & oculos huc, & illuc mouens, δενδίλλων, obſcurè & tacitè admonens, vt me eriperet. vide annotationem ad illum locum. *Deme ſupercilio nubem.* epiſt. XVIII.

male ſalſus R. d.] nimium ſalſus, vel in meam fraudem ſalſus diſſimulabat ſe intelligere quid vellem.

meum iecur vr. b.] vrebat. atqui iecur ſedes bilis non eſt, ſed libidinis, vt annot. ſup. ad Od. XIII. lib. I.

Certè neſcio quid] hæc dicebat Horatius Fuſco, vt per ſpeciem colloquij ſecreti hoc garrulo defungi poſſet.

a memini

meminiſ bene] reſpondet Fuſcus planè aliud, quàm cupiat Horatius, idq́ꝫ dedita opera, cum eo perfacetè, & perurbanè iocaus, vt is magis, ac magis ab hoc garrulo vrgeatur, & pœnè dicam, enecetur.

hodie triceſima Sabbata] Sabbata dicunt Latini numero multitudinis, vt cetera dierum feſtorum nomina, Saturnalia, Floralia, Palilia, Faunalia, Terminalia. triceſima autem appellantur fortaſſis à dierum numero, quibus menſes conſtant. quanuis enim Iudæorum menſes cum lunæ curſu congruentes, viceſimo octauo quoque circiter die compleantur, tricenarius tamen numerus rotundior, & aptior erat verſui, quàm vicenarius octonarius. credibile eſt autem prima cuiuſque menſis Sabbata Iudæi fuiſſe religioſiſſima. Iam verò ne illud quidem dubium eſt, quin plerique etiam Latini ac Romani temporibus illis Iudæorum religionem, ac ceremonias coluerint. ſed cum hæc explicatio mihi non ſatiſfaceret, Iudæum quendam de ſuis Sabbatis, & de annorum, menſiumq́ue ſuorum ratione conſului. ex iis, quæ mihi reſpondit, collegi triceſima ſabbata ea eſſe intelligenda, quæ ab iis maxima religione coluntur, atque obſeruantur: quo die agnum immolant, ſeu manduut potius, & comedunt. quod Sabbatum, (vt barbarè loquar) triceſimum eſt ordine, ſi Sabbata à principio anni numeres. annus enim apud illos initium capit à menſe ſeptembri.

vin tu Curtis Iudæis oppedere] id eſt, vin' tu Iudæorum religionem contemnere, irridere, ac pro nihilo putare? oppedere eſt ventris crepitum in alterius odium, & contumeliam edere. quod dicunt Græci *καταπέρδειν*, & *ἀνταποπέρδειν*. Ariſtoph. in Pluto. *καὶ τῇ πενίᾳ ἀνταποπαρδεῖν*. id eſt, paupertati oppedere. Idem *νεφέλ. καὶ βούλομαι ἀνταποπέρδειν πρὸς τὰς βροντάς*.

Curtis] ſuprà ſatyr. v. appellas nominauit: quod tantundem valet.

nulla mihi (inquam) Rell.] multis locis perſpicuè oſtendit Horatius ſe omnes religiones contemnere.

at mi. ſum paulo] at mihi (inquit Ariſtius) religio eſt aliqua: ego religionibus aliquantum ſum deditus.

vnus Multorum] vnus è multis, vt epiſtola ad Numicium lib. 1. *Vnus ut è multis populo ſpectante referret Emtum mulus aprum*. & infrà ſatyr. x. *Vnus miuorum*. neque verò iis aſſentior, qui putant dictum eſſe ab Horatio, *unus multorum* pro eo, quod Græci dicunt, *εἷς τῶν πολλῶν*, id eſt, vnus è plebe, ſeu vnus è vulgo. ſed arbitror eſſe poſitũ pro illo *εἷς πολλῶν*, id eſt, ego vnus egregie præter ceteros

hunccine ſolem Tam nigr.] loquitur Horatius, ſuum caſum deplorans. *nigrum ſolem* pro die infauſto, triſti, & inauſpicato dixit: quemadmodum diem atrum veterés appellabant, ad res gerendas ineptum, & nefaſtum: quales erant Kalendæ, Nonæ, Idus, quòd his diebus imperatores infeliciter rem geſſiſſent. Catullus contrà *ſoles candidos* vſurpauit, pro diebus lætis, optatis, & iucundis, vt carm. ad ſeipſum. *Miſer Catulle deſinas ineptire, Et, quod uides periſſe, perditum ducas. Fulſere quondam candidi tibi ſoles*, &c. & Propert. lib. 2. *O me felicem, nox o mihi candida, & o tu Lectule delicijs facte beate meis*. & Tibull. *auroram candidam* lib. 1. eleg. III. *Hoc precor: hunc illum nobis aurora nitentem Luciferum roſeis candida portet equis*. vide annot. ad Od. 36. lib. 1.

Sub cultro linquit] id eſt, in extremo diſcrimine. ductum à victimis iamiam mactandis

& licet anteſtari?] huius loquacis aduerſarius quærit à me vtrùm ſibi liceat me teſtem in ſe ſumere, nec'ne? id eſt, an ego paſſurus ſim illum meo teſtimonio vti. eſt enim anteſtari vnum aliquem ex iis, qui aſſunt, prehenſa auricula, teſtem ſumere. quo facto licebat ei; qui vadibus acceptis quempiam in

ius

ius vocaſſet, manus ei iniicere, cumque in ius rapere. Plautus in Perſa, SATYR. *age, ambula in ius leno.* D. *Quid me in ius uocas?* S. *Illic dicam apud prætorem. ſed ego in ius uoco.* D. *non'ne anteſtaris?* S. *tuan' ego cauſa carnufex Quoiquam mortali libero aureis atteram? Qui hic commercaris clueis homines liberos?* compoſitum autem eſt hoc verbum ab *an*, quod in compoſitione valet *circum*, & *teſtari*. quanquàm Priſcian. aliter lib. 8. vult enim Latinum *anteſtari*, Græco illi προσμαρτυρηθῆναι reſpondere, ſed errat.

ego verò Opp. auric.] ego præbeo illi auriculam, vt me teſtem ſumat.

rapit in ius] garrulum. *rapit* autem uim ſignificat, & acrius eſt, quàm *ducit*. ſic ſat. III. lib. 2. *Cum rapies in iura malis ridentem alienis.*

ſic me ſeru. Ap.] quidam hæc referunt ad Apollinis ſtatuam eburneam, quę poſita erat in foro Auguſti, vt ſignificet Horatius ſe rapto tandem in ius aduerſario, quaſi beneficio forenſis Apollini liberatum eſſe. à quibus diſſentire nolim: ſed tamen credibile eſt Horatium una opera ad illum Homeri locum reſpexiſſe, ubi Aenean cum Achille congreſſum eripit Apollo. uerſus ſunt hi ἰλιάδ. υ. Τὸν δ' ἐξήρπαξεν Ἀπόλλων Ῥεῖα μάλ', ὥστε θεὸς, ἐκάλυψε δ' ἄρ ἠέρι πολλῇ. ſic & ἰλιάδ. γ. Paridem, qui Menelaum ad ſingulare certamen prouocaret, ab eoq; pœnè uictus, atque ad naues pertractus erat, eripit Venus. τὸν δ' ἐξήρπαξ' Ἀφροδίτη Ῥεῖα μάλ', ὥστε θεὸς ἐκάλυψε δ' ἄρ ἠέρι πολλῇ.

SATYRA. 10.

NEMPE incompoſito dixi pede currere uerſus
Lucili. quis tam Lucilli fautor ineptè eſt,
Vt non hoc fateatur, at idem, quòd ſale multo
Vrbem defricuit, charta laudatur eadem:
Nec tamen hoc tribuens, dederim quoque cetera. nam ſic
Et Laberi mimos, ut pulchra poemata, mirer.
Ergo non ſatis eſt riſu diducere rictum
Auditoris: & eſt quædam tamen hic quoque uirtus.
Eſt breuitate opus, ut currat ſententia, neu ſe
Impediat uerbis laſſas onerantibus aures.
Et ſermone opus eſt modo triſti, ſæpe iocoſo,
Defendente uicem modo rhetoris, atque poetę,
Interdum urbani parcentis uiribus, atque
Extenuantis eas conſultò. ridiculum acri
Fortius: & melius magnas plerunque ſecat res.
Illi, ſcripta quibus comœdia priſca uiris eſt,
Hoc ſtabant: hoc ſunt imitandi: quos neque pulcher
Hermogenes unquam legit, neque ſimius iſte
Nil pręter Caluum, & doctus cantare Catullum.
At magnum fecit, quod uerbis Græca Latinis
Miſcuit. o ſeri ſtudiorum, qui ne putetis
Difficile, & mirum, Rhodio quod Pitholeonti

Contigit.at ſermo lingua concinnus utraque
Suauior:ut Chio noto ſi commiſta Falerni eſt.
Cum uerſus facias, teipſum percontor:an,& cum
Dura tibi peragenda rei ſit cauſſa Petilli:
Scilicet oblitus patrięque,patriſque,Latinè
Cum Pedius cauſſas exudet Poplicola,atque
Coruinus: patrijs intermiſcere petita
Verba foris malis, Canuſini more bilinguis?
Atque ego, cum Græcos facerem, natus mare citra,
Verſiculos,uetuit me tali uoce Quirinus
Poſt mediam noctem uiſus,cum ſomnia uera:
In ſiluam non ligna feras inſanius,ac ſi
Magnas Gręcorum malis implere cateruas.
Turgidus Alpinus,iugulat dum Memnona,dumque
Defingit Rheni luteum caput,hæc ego ludo:
Quę nec in ęde ſonent certantia iudice Tarpa:
Nec redeant iterum,atque iterum ſpectanda theatris.
Arguta meretrice potes,Dauoque Chremeta
Eludente ſenem,comis garrire libellos
Vnus uiuorum Fundani.Pollio regum
Facta canit pede ter percuſſo:fortes epos acer,
Vt nemo,Varius ducit.molle,atque facetum
Virgilio annuerunt gaudentes rure camœnæ.
Hoc erat,experto fruſtra Varrone Atacino,
Atque quibuſdam alijs,melius quod ſcribere poſſem,
Inuentore minor:neque ego illi detrahere auſim
Hærentem capiti multa cum laude coronam.
At dixi fluere hunc lutulentum.ſæpe ferentem
Plura quidem tollenda relinquendis.age,quęſo,
Tu nihil in magno doctus reprendis Homero?
Nil comis Tragici mutat Lucillius Atti?
Non ridet uerſus Enni grauitate minores,
Cum de ſe loquitur, non ut maiore reprenſis?
Quid uetat,& noſmet Lucilli ſcripta legenteis
Quærere:num illius,num rerum dura negarit
Verſiculos natura magis factos,& eunteis
Mollius?at ſit quis pedibus quid claudere ſenis,
Hoc tantùm contentus:amet ſcripſiſſe ducentos
Ante cibum uerſus.totidem cœnatus:Etruſci
Quale fuit Caſſi rapido feruentius amni

Ingenium;

Ingenium : capſis quem fama eſt eſſe, libriſque
Ambuſtum proprijs : fuerit Lucillius, inquam,
Comis & vrbanus : fuerit limatior idem,
Quàm rudis, & Græcis intacti carminis auctor :
Quamque poetarum ſeniorum turba : ſed ille,
Si foret hoc noſtrum fato dilatus in æuum :
Detereret ſibi multa : recideret omne, quod vltra
Perfectum traheretur : & in verſu faciendo
Sæpe caput ſcaberet : viuos & roderet vngueis.
Sæpe ſtilum vertas, iterum quæ digna legi ſint,
Scripturus : neque, te vt miretur turba, labores,
Contentus paucis lectoribus. an tua demens
Vilibus in ludis dictari carmina malis ?
Non ego : nã ſatis eſt equitem mihi plaudere : ut audax,
Contemtis alijs, exploſa Arbuſcula dixit.
Men' moueat cimex Pantilius ? aut crucier, quòd
Vellicet abſentem Demetrius ? aut quòd ineptus
Fannius Hermogenis lædat conuiua Tigelli ?
Plocius, & Varius, Mæcenas, Virgiliusque,
Valgius, & probet hæc Octauius optimus, atque
Fuſcus : & hæc vtinam Viſcorum laudet vterque.
Ambitione relegata te dicere poſſim
Pollio, te Meſſalla tuo cum fratre, ſimulque
Vos Bibuli, & Serui, ſimul his, te candide Furni :
Complureis alios, doctos ego quos, & amicos
Prudens prætereo : quibus hæc, ſint qualiacunque,
Arridere velim, doliturus, ſi placeant ſpe
Deterius noſtra. Demetri, teque Tigelli
Diſcipularum inter iubeo plorare cathedras.
I puer, atque meo citus hæc ſubſcribe libello.

COMMENTARII.

Nempe incomp. dixi p.c.] dixerat Horat. ſuprà ſaty. IIII. Lucillium duriuſculum eſſe in componendis verſibus : quo nomine fuerat à nonnullis accuſatus. ijs igitur nunc reſpondet, & ſe ita purgat, vt oſtendat ſe, quòd de Lucillio dixerit, iure dixiſſe.

quòd ſale mul. Vrb. defr. ch. l.] idem, quòd ſalsè, & vrbanè ciuium Romanorum vitia notarit, eadem ſatyra laudatur, nempe illis verſibus, *Hinc omnis pendet Lucillius hoſce ſecutus, Mutatis tantum pedibus, numeriſque facetus.*

nam ſic Et Laberi mim.] nam ſi propterea, quòd vrbanè, & facetè vitia reprehendit Lucillius, habendus eſſet in numero bonorum poetarum, eadem

ratione

ratione Laberij mimi quoque eſſent in bonis poematis numerandi. fuit autem Laberius mimorum ſcriptor dicaciſſimus, ac maledicentiſſimus: a Iulio Cæſare tamen donis auctus, & annulo aureo ornatus. M. Tull. ad Trebat. ſcribens ſignificat eſſe metuendum, ne, ſi diutius ille cum Cæſare commoratus ab eo redeat inanis, derideant eum Laberius, & Catullus, his uerbis, *Sin fruſtra diutius abfueris, non modò Laberium, ſed etiam ſodalem noſtrum Valerium pertimeſco. mira enim perſona induci poteſt Britannici Iuriſconſulti.*

Ergo non ſ. eſt riſ. did.] non eſt igitur ſatis auditoris os riſu dilatare, id eſt, auditori riſum profuſum mouere, quamuis inſit in hoc etiam quędam virtus: ſed opus eſt. &c. breuitas deſideratur duabus de cauſis: primùm vt ſententia currat, id eſt, ne claudicet, nève inſiſtat: deinde ne & verborum multitudine ſe impediat, & oneret auditorem.

Defendente vicem] id eſt, tuente munus, ac partes, &c. id eſt, ea cumulatè præſtante, quæ propria ſunt rhetoris, aut poetæ.

vrbani p. v.] εἴρωνος, qui multo minus contendere videtur, quàm præſtare, & efficere poſſit.

ridiculum acri Fortius, & mel.] plus interdum valet riſus opportunus, quàm vis, & ſeueritas, & acrimonia. ſcribit Ariſtoteles lib. 3. de arte dicendi, Gorgiam Leontinum dicerę ſolitum, res ſeueras, & ſerias riſu: riſum, rebus ſeueris diſcutiendum eſſe. M. Tullium pro Murena dicentem, riſu mouendo, & auctoritate Catonis, qui erat vnus ex accuſatoribus, illudēda, cauſam obtinuiſſe, locupletes auctores tradiderunt.

Illi, ſcripta quibus] poetę veteris comœdiæ, Eupolis, Cratinus, Ariſtophanes. vt ſuprà ſaty. 4. in princip. *quibus*, id eſt à quibus.

ſtabant] placebant, non explodebantur, οὐκ ἐξέπιπτον.

pulcher] εἰρωνικῶς, homo bellus.

Simius] ineptus imitator. Demetrium ſignificat, de quo infrà ead. ſatyra. vel ſimium fortaſſe appellat à forma, ſeu potius deformitate corporis.

Nil præter Caluum, & doctus] qui nihil aliud cantare didicit, quàm Caluum, & Catullum. neque verò eſt, quòd quiſquam exiſtimet ab Horatio Caluum, & Catullum improbari: ſed ineptos, & ſtultos imitatores.

At magnum fecit] Lucillius verba Græca Latinis miſcebat, vt apparet ex his verſib. à me ſic emendatis. *Quàm lepidè lexes compoſtæ, ut teſſerulæ omnes, Endo pauimento, atque emblemate uermiculato?* quos producit M. Tull. in orat. perf. ſed corruptos. & in his Χαῖρε, *inquam, Tite lictores, turma omnis cohorsq;*: Χαῖρε *hinc Muci hoſtis Albutius, hinc inimicus.* quāquam in his poſterioribus Albucium, qui Gręcus dici malebat, quàm Romanus, Scæuula de induſtria Græcè ſalutat. vide lib. 1. de finibus. & in his. *In quo Lælius clamores ſophos ille ſolebat Edere*, qui citantur à Cicer. lib. 2. de finib. Idem Lucillius M. Craſſum, qui ſemel in vita riſiſſe dicitur, ἀγέλαστον in ſatyra quadam nominauit, teſte M. Tull. lib. 5. de finib.

o ſeri ſtudiorum] ὀψιμαθεῖς vno verbo appellant Græci.

quine puteris, &c.] ſic habent tres cod. Vat. & Iann. Faer. Torn. Et Priſc. lib. 16. ſic legit hunc locum, & ait *ne* coniunctionem eſſe neque dubitantem, neque interrogantem: ſed confirmantem, aut certe enunciantem. alterum exemplum producit ex ſaty. 111. lib. 2. *Clarus eris, fortis, iuſtus, ſapiens ne etiam, & rex.* vbi vulgo aliter legitur tamen.

vt, Chio nota ſi commiſta Fal.] Vt ſi vino Chio Falernum temperatum eſt, quod fieri ſolebat, vt vini Falerni auſteritas vino Chio, quod erat lenius, ac mitius, obtunderetur. cur autem notam Falerni dixerit, vide ſuprà Od. 11. lib. 2. ad illum locum. *Interiore nota Falerni.*

Dura

Dura] difficilis. vt Terent. Phorm. *Verum ſcientem, tacitum cauſam tradere aduerſarijs, Etiamne id lex coegit?* PHAED. *Illud durum.* GET. *ego expediam.*

Petilli] de quo ſup. ſaty. IIII. ordo verborum & ſententia huius loci hæc eſt. te ipſum percontor, id eſt, ex te ipſo quęro, cùm verſus facturus ſis, & cùm Petillij cauſa tibi ſit agenda, num tu patriæ, & patris oblitus verba Græca patrijs, id eſt, Latinis intermiſcere malis, quàm puro ſermone Latino vti?

patriæq; , patriſq;] oblitus Italię, quæ patria tua eſt, & patris tui, qui Romanus, aut certè Latinus eſt, vel erat, &c.

Latinè Cum pedius cauſ. &c.] id eſt, cum hi duo præſtantiſſimi, & clariſſimi oratores, Petillij accuſatores, Pedius Poplicola, & Meſſalla Coruinus multum ſudent in cauſis Latino ſermone componendis, & agendis: id eſt, cum multum laborem, multamque operam ſumant in cauſis Latinè componendis, atque agendis, &c. Cùm anteà in omnibus libris vulgatis legeretur, *patriiq; Latini*, ego admonitus à duobus cod. Vatic. & Torneſ. veram ſcripturam reſtitui: de qua dubitaturum politum litteris arbitror neminem, quis enim non videt aduerbium *Latinè* ad verbum *exudet* pertinere? idque ignorantem confidentem aliquem librarium, aut lectorem, hunc locum corrupiſſe?

Canuſini mor. bil.] Canuſinorum more, qui partim Gręcè, partim Latinè loquebantur. vide Feſtum in nomine *bilinguis.*

natus mare citra] in Appuliæ finibus, non in Sicilia, aut Græcia.

Poſt m.n.v. cum ſomnia vera] hoc etenim maximè tępore, cum & confectus, depulſusque è pectore cibus eſt, & liber animus, ac ſolutus à contagione corporis futura prouidere poteſt, vera vidētur in ſomnis. ſic Theocr. in Europa. εἰδ.κ. Εὐρώπῃ ποτὲ Κύπρις ἐπὶ γλυκὺν ἧκεν ὄνειρον, Νυκτὸς ὅτε τρίτατον λάχος ἵσταται, ἐγγύθι δ' ἠὼς, Ὕπνος ὅτε γλυκίων μέλιτος βλεφάροισιν ἐφίζων Λυσιμελὴς πεδάα μαλακῷ κατὰ φάεα δεσμῷ, Εὖτε, καὶ ἀτρεκέων ποιμαίνεται ἔθνος ὀνείρων.

In ſiluam non ligna feras inſan.] id eſt, æquè fueris inſanus, ſi tu Latinus Græcos verſus ſcribas, atque ſi in ſiluam ligna feras.

Turgidus] inflatus. A Cornelium Alpinum deſignat.

iugulat] dū ita inſcitè, & ineptè Memnonis ab Achille iugulati hiſtoriam, ſeu potius fabulam narrat, vt Memnonem ipſe iugulare videatur: & dum Rhenum fluuium ita ineleganter deſcribit, vt luto conſpurcare videatur, hæc ego ludibundus ſcribo. Memno, & Hemathio fratres, Tithoni & Auroræ filij: quorum hic ab Hercule: ille ab Achille interfectus eſt. Heſiod. in Theog. Τιθωνῷ δ' ἠὼς τέκε Μέμνονα χαλκοκορυστὴν Αἰθιόπων βασιλῆα, καὶ Ἠμαθίωνα ἄνακτα.

Defingit] deformat, illepidè deſcribit, & inuenuſtè. In quibuſdam codicibus legitur *diffingit*: in cod. Don. *depingit*. in Torn. *Deffingit* ego *Defingit* verum eſſe puto.

Quæ nec in æde ſ. cert.] Quæ nec in æde Apollinis recitētur, vt ſubeant Mecij Tarpę iudicium, nec iterum atque iterum ſpectentur à populo. de Mecio in epiſt. de arte poet. *ſi quid tamen olim Scripſeris, in Meci deſcendat iudicis aures.*

Arguta meretr. por. D. q; Chr.] id eſt, tu Fundani vnus ex ijs, qui viuunt, potes omnium optimè comœdiam ſcribere: tu omnibus hominibus præſtas in ſcribendis comœdijs: in quibus inducuntur meretrices argutæ, & ſerui dominos fallentes dolis. *unus uiuorum.* εἷς ζώντων.

comis garr. lib.] nonnulli *comis libellos* coniunctè legunt, vt ſit *comeis libellos*, & interpretantur, vrbanos, facetos, hilares. ego nullius ſententiam reprehendo. Vtatur ſuo quiſque iudicio. Veruntamen magis mihi placet, *comis* eſſe numeri ſingul. caſus recti, vt cohæreat cū his *tu unus uiuorum potes garrire libellos* comis,

id eſt,

id eſt, comiter, hilariter, facetè, & comicè. Nam Varro lib. 5. de lingua Latina à Græco nomine Κῶμος, qui Deus hilaritatis, ſaltationis, laſciuiæ, intemperãtię, & ſimilium eſſe dicitur, ait Latinum *comis* ortum eſſe, indeq; dictam à Latinis comiſſationem, ſeu potius comaſſationem, quemadmodũ & à Græcis comœdiã. Præterea hac eadem ſatyra Lucillium bis comem appellat, ſemel ibi. *Nil comis tragici mutat Lucillius Attii?* iterum ibi. *fueris Lucillius, inquam, Comis & urbanus.* Poſtremò puto Horatiũ Gręcum verbum κωμῳδεῖν, quod eſt res vrbanas, & Como dignas canere, ſeu dicere, his verbis *comis garrire libellos*, exprimere voluiſſe Nõ ignoro tamen M. Tull. vocem comis aliter interpretari in orat. pro Corn. Balbo: cuius hæc verba ſunt. *in quo erat accuſatoris interpretatio indigna reſponſione, qui ita dicebat, comiter eſſe communiter. quaſi verò priſcum aliquod, aut inſolitum uerbum interpretaretur. comes, benigni, faciles, ſuaues homines eſſe dicuntur, qui erranti comiter monſtrant uiam, benignè, non grauatè: communiter certe non conuenit.* Sed in ijs, quæ in iudicijs habentur, orationibus, hominum auctoritates non ſunt conſignatæ. omnes enim illæ orationes, cauſarum ſunt, & temporum, non hominum ipſorum, ac patronorum, vt ait idem Tullius in Cluentiana. Varronẽ igitur hic ſequamur. Incidi etiam aliquando in quendam virum doctum, qui diceret *comis* hic eſſe ſeptimi caſus à Græco κῶμοι *comi* numeri multitudinis, quod nomen ſignificat cantilenas laſciuas, delicatas, molles, impudicas, conuiuio, & conuentu hominum intemperantium & Como dignas: cum quo nolui pugnare.

Pollio reg. Fact. can.] Pollio tragœdias Latinas, id eſt, Prætextas ſcribit. Perſonæ tragicæ, ſunt reges, & principes, & perſonæ publicæ: res, & argumẽtum prætextarum, facta regum, & principum, & clarorum virorum.

pede ter percuſſo.] id eſt, ſenarijs iambicis, qui trimetri appellantur. hęc malè diſtinguuntur in omnibus libris vulgatis.

forte epos] carmen longum, hexametrum, Mæoniũ, ſeu Homericum, heroicum. nam tametſi hoc nomine quilibet verſus ſignificetur κατὰ πλάτος, tamẽ ferè ſemper Ariſtoteles, & Plato pro hexametro vſurpant. ille enim ἔπη, id eſt, epopœiam in libello περὶ ποιητικῆς, tragœdiæ opponit, his verbis: καί τοι τὸ πρῶτον ὁμοίως ἐν ταῖς τραγῳδίαις τοῦτο ἐποίουν, καὶ ἐν τοῖς ἔπεσιν. Plato item in Phædro, alijsq; locis non quoduis carmen ἔπος appellat, ſed hexametrum. ſic Plato in illo dial. cum verſum illum protuliſſet, ὡς λύκοι ἄρνα φιλεῦσ', ὡς παῖδα φιλοῦσιν ἐρασταί, rogatus à Phædro, cur finem loquendi feciſſet, reſpondet, οὐκ ᾔσθου ὦ μακάριε, ὅτι ἤδη ἔπη φθέγγομαι, ἀλλ' οὐκ ἔτι διθυράμβους; vide Euſtath. in lib. α ἰλ.

vt nemo] ita vt nemo melius. ſuprà Od. VI. lib. I. *Scriberis uario fortis, & hoſtium Victor Mæonij carminis alite.* dixit autem *ducere epos* vel proptereà quòd verſus Heroici ferè alijs ſunt longiores, ac productiores: itaq; longi appellantur: vel (quod magis probo) quia epos dictum eſt παρὰ τὸ ἕπεσθαι ἐν αὐτῷ τὰ ἑξῆς μέρη τοῖς πρώτοις, id eſt, ob id quòd in eo primas partes cetera conſequuntur. Denique (vt ſemel dicam) fortaſſe intelligendus eſt Horat. vel ita dixiſſe *epos ducere*, vt ſolemus dicere, *lineam ducere*: (quemadmodum enim mathematici aiunt lineam eſſe punctum productum: ita verſus heroicus conſtat ex numeroſo ſermone ad iuſtam longitudinem, lineæ in modum producto) vel ita, vt *lanam, ſeu filum ducere, ac trahere*: ex quo Horat. alibi dixit *tenui deducta poemata filo.* & M. Tull. *genus orationis tractum.*

molle, atque facetum] carmen tenerum, elegans, & politum. hæc ſunt referenda ad Bucolica, & Georgicorum libros.

gaudentes rure] nondum ſcilicet hoc tempore Virgilius Aeneida ediderat, & fortaſſe ne ſcripſerat quidem.

Hoc

Hoc erat, experto.] id eſt, ego nihil habui, quod potius, aut melius ſcribere poſſem, quàm ſatyras: quod quidē genus Varro Atacinus fruſtra expertus eſt, & quidam alij, quos neceſſe non eſt nominare. De Varrone Atacino Quinct. lib. x.

Inuentore minor] Lucillio. infrà eadem ſat. *Græcis intactis carminis auctor.* & ſat. 1. li. 2. *me pedibus delectat claudere uerba Lucilli ritu noſtrū melioris utroq;.* ibid. *quid, cum eſt Lucillius auſus Primus in hunc operis componere carmina morem?* &c.

At dixi fl.] hæc pertinent ad illum locum ſaty. IIII. *Nam fuit hoc uitioſus. in hora ſæpe ducentos, Vt magnum, uerſus dictabat ſtans pede in uno. Cum flueret lutulentus, erat, quod tollere uelles.*

ſæpe ferentem Plur. q. toll.] quaſi ita dicat, non tantum hoc dixi, illum fluere lutulentum, ſed etiam illud addidi, ſæpe proferentē plura digna, quæ excipiantur, ſumantur, & probentur, quàm, quæ reijciantur. *tollenda*, id eſt, ſumenda, excipienda. vt de arte poetica. *hoc tibi dictum Tolle memor.*

age quæſo] Dic mihi (amabo te) nihil'ne interdum reprehendis in Homero? non'ne viri docti quædam in Homero improbant? quædā deſiderant? Non'ne Lucillius ipſe vrbaniſſimus, ac facetiſſimus poeta, nonnulla mutat in L. Attio Tragico? Non'ne verſus Ennij notat interdum, & irridet, vt leuiores?

Quid vetat & noſmet, &c.] ſi licuit Lucillio Attium, & Ennium reprehendere: quid vetat quo minus, & nos Lucillij ſcripta examinemus, videamusq; num vel ſua culpa, vel earum rerum, quas tractauit, vitio non ſit aſſecutus compoſitum, & politum ſcribendi genus?

magis factos] magis elaboratos, accuratos, expolitos. Græci dicunt πεποιημένους, idq; annotauit Muretus, & alij. ita M. Tull. in Bruto. *ſed ut intellectum eſt, quantam uim haberet accurata, & facta oratio,* &c.

at ſit quis] ſic legendum, non *at ſi quis.* vt habent vulgati codices. Eſt autem totius huius loci ſententia, At ſit aliquis hoc vno contentus, nempe verſus facere, qui ſinguli ſenis pedibus conſtent: ſcribat ducentos verſus ante cœnam, totidem à cœna, &c. demus preterea Lucillium fuiſſe limatum, & accuratum ſcriptorem, quod non ita eſt: tamen ſi hodie viueret, multa inania, & ſuperuacanea ſibi amputaret, &c.

ducentos] ſupra ſaty. IIII. *in hora ſæpe ducentos, Vt magnum, uerſus dictabat ſtans pede in uno.*

Etruſci Quale, fuit] id eſt, qualis fuit Caſſius Etruſcus, Parmēſis, de quo in epiſt. ad Alb. Tibull. *Scribere, quod Caſſi Parmenſis opuſcula uincat?*

capſis quem fama eſt, &c.] qui tam multa ſcripſit, vt ſuis libris fuerit ambuſtus, ſeu, vt habent quidam cod. *combuſtus.*

fuerit] conceſſio. demus eum fuiſſe vrbanum, ac facetum: demus eundem fuiſſe limatum & politum ſcriptorem.

fuerit limatior idem, Quàm] hunc locum, quem ſcio difficilem, & impeditum haberi, ſic expedio, atq; explico. Demus (inquit Horatius) Lucillium limatiorem fuiſſe, quàm auctorem ſatyræ Græcis intactę eſſe oporteat: quod idem fere valet, ac ſi dicat: demus Lucillium fuiſſe limatiorem, quàm eſſe debuerit: atq; ita nomen *rudis* in patrio caſu accipio, & cum voce *carminis* cōiungo. Nam quod alij faciunt *rudis*, recti caſus, hoc modo: *fuerit limatior idem, Quàm rudis,* id eſt, fuerit limatus potius, quàm rudis, & impolitus, hoc illi non rectè, Sic enim locutus eſſet Horatius, *fuerit limatior, quam rudior*, vt docent exempla. T. Liuius. lib. 28. annalium. *Acrior impetu, atque animis, quàm compoſitior ordine ullo pugna fuit.* Idē lib. 30. de Fab. Maximo. *cautior tamen, quàm promtior hic habitus fuit.* Colum. lib 6. *ſi longior fuerit, quàm latior.* Quinctil. *ſalubrior ſtudijs, quam dulcior.* Paterculus. *Feſtinatione itineris eius aliquandiu morata Maſſilia eſt, fide melior,*

quàm conſilio prudens ér ſic & Græci. Eurip. Medea. *εἰς Ἰωλκὸν ἱκόμην Σὺν σοὶ πρόθυμος μᾶλλον, ἢ σοφωτέρα*. carminis rudis, id eſt, ſatyræ nondum perfectæ.

Græcis intacti] quod Græci non attigerunt. Satyra enim (inquit Quinctil.) tota noſtra eſt.

dilatus] magna eſt hic librorum antiq. varietas. in alijs enim ſcriptum eſt delapſus, in vno dilapſus, in vno delatus, in duobus dilatus: quos ſecutus ſum, & hunc locum ſic explico. ſed ſi Lucillius ad noſtram ætatem eſſet reſeruatus, ſi noſtra demum ętate introiuiſſet in vitam, ſeu natus eſſet, &c.

Detereret ſibi multa] detraheret, limaret, amputaret, circumcideret.

quod vltra Perf. trah.] quod ſuperuacaneum eſſet.

caput ſcaberet, viuos &] geſtus ſunt hominum in attentiſſima cogitatione defixorum, & eorum maximè, qui ſummam curam in ſcribendo ponunt.

Sæpe ſtilum vertas, &c.] monet hic Hor. vt ſua quiſque ſcripta mutet, limet, corrigat, & emendet. Eſt enim *ſtilum vertere*, ſcriptū mutare, inducta priore ſcriptura. M. Tull. Verr. 4. *Vertit ſtilum in tabulis ſuis: quo facto cauſam omnem euertit ſuam.* natum hoc loquendi genus à veterum conſuetudine, qui ſtilo inuerſo, id eſt, ſuperiore ſtili parte, id, quod ſcriptum erat, delebant. Ad hunc locum pertinet, quod eſt in epiſtola ad Auguſtum: vbi queritur ſuæ ætatis poetas turpe ſibi ducere ea, quæ ſemel ſcripſerint, immutare, his verbis: *Nam ſpirat tragicum ſatis, & feliciter audet: Sed turpem putat in ſcriptis, metuitque lituram*: cui conſentanea ſunt illa in epiſt. de arte poet. *Nec virtute foret, clariſve potentius armis, Quàm lingua, Latium, ſi non offenderet unum- Quemque poetarum limæ labor.*

neque, te vt miretur turba, lab.] contrà ſe res habet in oratore: qui ſi probatur multitudini, non eſt, quòd doctorum iudicium magnopere deſideret, vt multis verbis docet M. Tull. in Bruto.

vilibus] parui pretij, contemtis.

exploſa] à plebe, & multitudine exploſa: ab equitibus autem probata.

Arbuſcula] mima. de qua M. Tull. ad Att. lib. 4. *Quæris nunc de Arbuſcula. Valde placuit.*

cimex] credibile eſt hunc Pantilium ab Horatio ob immunditiam, aut fœtorem, aut humilitatem, cimicem eſſe nominatum.

Demetrius] quem ſuprà ſimium appellauit.

Fannius] de quo ſaty. IIII. *beatus Fannius vltro Delatis capſis.*

Octauius] poetam Octauium intellige, non Octauianum eum, qui Cæſar Auguſtus poſteà dictus eſt. vide P. Victor. Var. lect. lib. 14.

Ambitione relegata] id eſt, Sublata omni ambitione, depoſitoque omni ſtudio tuę gratiæ colligendæ, beneuolentiæque aucupandæ.

prudens] ſciens: non per imprudentiam, aut ignorantiam.

Arridere] probari, placere. quibus (inquit) hæc ſcripta mea, qualiacunque ſint, placere velim, non fœminis, & viris fœminarum ſimilibus.

Diſcipularum inter, &c.] ſic ſcriptum eſt in trib. cod. Vat. & Iann. Faer. Torn. neque verò dubium cuiquam debet eſſe, quin hęc ſit recta, & vera lectio tot codicibus confirmata, vt taceam, quòd eam Porphyr. agnoſcit. ſignificat autē Horatius hunc Hermogenem, vel fœminis probari tantum, non viris: vel diſcipulos habere impudicos, & parum mares, & fortaſſe, qui magiſtro flagitioſè morigerarentur.

plorare] *οἰμώζειν*. Quemadmodum, quibus benè cupiunt Græci, eos iubent *χαίρειν, εὐπράττειν*, id eſt, gaudere, & bene rem gerere: ſic, quibus malum precantur, eos iubent *οἰμώζειν*, id eſt, plorare. vide annot. ad Od. v. epod. ibi *O multa fleturum caput.*

SATYRARVM
LIB. SECVNDVS.

SATYRA I.

SVNT quibus in ſatyra uidear nimis acer: & ultra
Legem tendere opus: ſine neruis altera, quicquid
Compoſui, pars eſſe putat: ſimileisq́; meorum
Mille die uerſus deduci poſſe. Trebati,
Quid faciam, præſcribe. quieſcas. ne faciam, inquis,
Omnino uerſus? aio. peream malè, ſi non
Optimum erat. uerùm nequeo dormire. ter uncti
Tranſnanto Tiberim, ſomno quibus eſt opus alto:
Irriguumq́; mero ſub noctem corpus habento.
Aut, ſi tantus amor ſcribendi te rapit, aude
Cæſaris inuicti res dicere, multa laborum
Pręmia l..turus. cupidum, pater optime, uires
Deficiunt: neque enim quiuis horrentia pilis
Agmina, nec fracta percunteis cuſpide Gallos,
Aut labentis equò deſcribat uulnera Parthi.
Attamen & iuſtum poteras, & ſcribere fortem.
Scipiadam ut ſapiens Lucillius. haud mihi deero,
Cum res ipſa feret: niſi dextro tempore, Flacci
Verba per attentam non ibunt Cæſaris aurem.
Cui, malè ſi palpere, recalcitrat undique tutus.
Quanto rectius hoc, quàm triſti lędere uerſu
Pantolabum ſcurram, Nomentanumq́; nepotem:
Cum ſibi quiſque timet, quanquam eſt intactus, & odit?
Quid faciam? ſaltat Milonius: ut ſemel icto
Acceſſit feruor capiti, numerusq́; lucernis.

Caſtor gaudet equis: ouo prognatus eodem,
Pugnis. quot capitum viuunt, totidem ſtudiorum
Millia. me pedibus delectat claudere verba
Lucilli ritu, noſtrum melioris vtroque.
Ille uelut fidis arcana ſodalibus, olim
Credebat libris: neque, ſi malè ceſſerat, unquam
Decurrens aliò, neque ſi benè. quo fit, vt omnis
Votiua pateat veluti deſcripta tabella,
Vita ſenis. ſequor hunc, Lucanus, an Appulus, anceps:
Nam Venuſinus arat finem ſub vtrunque colonus,
Miſſus ad hoc, pulſis (vetus eſt vt fama) Sabellis:
Quà ne per vacuum Romano incurreret hoſtis:
Siue quòd Appula gens, ſeu quòd Lucania bellum
Incuteret violenta. ſed hic ſtilus haud petet vltrò
Quenquam animantem: & me, ueluti cuſtodiet enſis
Vagina tectus. quem cur diſtringere coner
Tutus ab infeſtis latronibus? o pater, & rex
Iupiter, ut pereat poſitum rubigine telum:
Nec quiſquam noceat cupido mihi pacis. at ille,
Qui me commorit, (melius non tangere, clamo)
Flebit: & inſignis tota cantabitur urbe.
Seruius iratus leges minitatur, & vrnam:
Canidia Albuci, quibus eſt inimica, uenenum:
Grande malum Turius, ſi quis ſe iudice certet.
Vt, quo quiſque ualet, ſuſpectos terreat: utque
Imperet hoc natura potens, ſic collige mecum.
Dente lupus, cornu taurus petit. unde, niſi intus
Monſtratum? Scæuæ uiuacem crede nepoti
Matrem: nil faciet ſceleris pia dextera. mirum:
Vt neque calce lupus quenquam, neque dente petit bos.
Sed mala tollet anum uitiato melle cicuta.
Ne longum faciam: ſeu me tranquilla ſenectus
Expectat, ſeu mors atris circumuolat alis:
Diues, inops, Romæ, ſeu fors ita iuſſerit, exul,
Quiſquis erit uitæ, ſcribam, color. o puer, ut ſis
Vitalis metuo, & maiorum ne quis amicus
Frigore te feriat. quid cum eſt Lucillius auſus
Primus in hunc operis componere carmina morem,
Detrahere & pellem, nitidus qua quiſque per ora
Cederet, introrſum turpis? num Lælius, aut, qui

Duxit ab oppreſſa meritum Carthagine nomen
Ingenio offenſi? aut læſo doluere Metello?
Famoſiſque Lupo cooperto uerſibus? atqui
Primores populi arripuit, populumque tributim,
Scilicet uni æquus uirtuti, atque eius amicis.
Quin, ubi ſe à uulgo, & ſcena, in ſecreta remorant
Virtus Scipiadæ, & mitis ſapientia Læli:
Nugari cum illo, & diſcincti ludere, donec
Decoqueretur olus, ſoliti. quicquid ſum ego, quamuis
Infra Lucilli cenſum, ingeniumque, tamen me
Cum magnis uixiſſe inuita fatebitur uſque
Inuidia: & fragili quærens illidere dentem,
Offendet ſolido. niſi quid tu, docte Trebati,
Diſſentis. equidem nihil hic diffindere poſſum.
Sed tamen ut monitus caueas, ne forte negoci
Incutiat tibi quid ſanctarum inſcitia legum:
Si mala condiderit in quem quis carmina, ius eſt,
Iudiciumque. eſto, ſi quis mala: ſed bona ſi quis
Iudice condiderit laudatur Cæſare: ſi quis
Opprobrijs dignum latrauerit, integer ipſe:
Soluentur riſu tabulæ: tu miſſus abibis.

COMMENTARII.

nimis acer] nimis uehemens in reprehendendis, & inſectandis hominibus nimium ſæuus, & aſper. χαλεπώτερος τοῦ δέοντος.

& vltra legem tend.] & quibus uidear ultra ſatyræ legem opus intendere. & uerò in quibuſdam libris manuſcriptis ita legitur, *intendere.* ductum à neruis aut fidibus nimium intentis. Eſt autem ſatyræ lex, ut comiter, & urbanè, & per ludum, ac iocum mores, uitiaque hominum notet, ac reprehendat, non aſperè, non petulanter, non contumelioſè, non iracundè, ut Perſ. & Iuuenal. Et attende legem non temere commerari ab eo, qui loquatur cum Iuriſconſ.

ſine neruis altera] altera pars, quicquid ſcripſi, nimis laxum, & propemodum eneruè eſſe exiſtimat, & attende eum in tralatione manere.

Trebati] hunc Trebatium clarum iuriſconſultum fuiſſe conſtat. eundem M. Tullio Ciceroni admodum familiarem fuiſſe ex ipſius Ciceronis ad illum epiſtolis perſpicere licet lib. 7.

deduci] tanquam lineas: uel tanquam lanam, ſeu linum. epiſt. ad Auguſt. *tenui deducta poemata filo* ad quem locum hac de re plura.

ter vncti Tranſn. Tib.] quoniam hæc a Trebatio iuriſconſulto pronunciantur, quaſi edicta quędam, & leges: facetè ſimili uerborum formula concipiuntur, atque leges componi ſolent. Iam uerò nemini eſt obſcurum à labore & cibo, uinoq; ſomnum eſſe dulciſſimum, ac placidiſſimum. quod cur ita fiat docet Lucret. lib. 4. his uerſibus, *Deinde cibum ſequitur ſomnus, quia, quæ ſa.n aer,*

Hac

Hac eadem cibus, in uenas dum diditur omneis, Efficit, & multo ſopor ille grauiſſimus extat, Quem ſatur, aut laſſus capias: quia plurima tum ſe Corpora conturbant magno contuſa labore. Fit ratione eadem coniectus porrò animai Altior, atque foras eiectus largior eius, Et diuiſior inter ſe, ac diſtractior intus.

alto] Homerus, & Græci ὕπνον νήδυμον appellant, id eſt, vel altum, vel iucūdum: quanquam interdum pro eo, quem iidem νήγρετον nominant, vſurpatur.

irriguum] non dixit obrutum. eſſet enim tum ſomnus implacidus, inſuauis, iniucundus, atque (vt ita dicam) inſomnis. rectè igitur Alcęus τέγγε πνεύμονας οἴνῳ, id eſt, vino pulmones irriga.

ſub noctem] paulo ante noctem, vt alibi docuimus.

rapit] ſignificantius dixit, quàm ſi dixiſſet, *capit*.

laturus] conſequuturus, accepturus, vt ſępe alibi.

fracta cuſpide] cuiuſmodi tela dicitur Marius excogitaſſe, vt & eſſent hoſtibus inutilia, & ne è corporibus ſauciorum euelli poſſent: qua de re ſic Plutarchus in Mario. Λέγεται δὲ εἰς ἐκείνην τὴν μάχην πρῶτον ὑπὸ Μαρίου καινοτομηθῆναι τὸ περὶ τοὺς ὑσσούς. τὸ γὰρ εἰς τὸν σίδηρον ἔμβλημα τοῦ ξύλου πρότερον μὲν ἦν δυσὶ περόναις κατειλημμένον σιδηραῖς. Τότε δὲ ὁ Μάριος τὴν μὲν, ὥσπερ εἶχεν, εἴασε· τὴν δὲ ἑτέραν ἐξελὼν, ξύλινον ἧλον εὔθραυστον ἀντ' αὐτῆς ἐνέβαλε, τεχνάζων προσπεσόντα τὸν ὑσσὸν τῷ θυρεῷ τοῦ πολεμίου, μὴ μένειν ὀρθὸν, ἀλλὰ τοῦ ξυλίνου κλασθέντος ἥλου καμπὴν γίνεσθαι περὶ τὸν σίδηρον, καὶ παρέλκεσθαι τὸ δόρυ διὰ τὴν στρεβλότητα τῆς αἰχμῆς ἐνεχόμενον. id eſt, *Dicitur tum ad id prælium illud à Mario de iaculis innouatum eſſe. Nam ea pars ligni, quæ in ferrum inſeritur, antea duabus fibulis ferreis continebatur: Tunc autem Marius, alteram quidem, quemadmodum erat, reliquit: altera autem exempta, clauum ligneum fragilem in eius locum immiſit, eo conſilio, ut iaculum ad clypeum hoſtis adiectum, non maneret rectum, ſed clauo ligneo fracto, curuaretur ferrum, & lignum tranſuerſa cuſpide hærens, deorſum penderet.*

Attamen & iuſt.] loquitur Trebatius. Si bella ab Auguſto geſta ſcribere non potes: at poteras eius fortitudinem, iuſtitiam, animi magnitudinem, ceteraſque virtutes laudare, ac prædicare: quemadmodum Scipionis laudes Lucillus ſuis ſcriptis poſteritati commendauit, ac prodidit.

& iuſtum poteras, & ſcribere fortem] Auguſtum iuſtitiæ, & fortitudinis nomine laudare poteras.

haud mihi deero] id eſt, operam in hac re nauabo, inquit Hor.

niſi dextro tempore Flacci Verba] ordo verborum hic eſt, & ſententia: Mon me præbebo negligentem, neque ignauum in laudandis Auguſti virtutibus, cum opus erit, ſi modò mea verba tempore opportuno attentè audientur ab Auguſto. *dextro tempore* poſuit pro opportuno, vt *læuo tempore* ſat. III I. huius lib. pro contrario. *cum te ſic tempore læuo Interpellarim.*

Cui malè ſi palp.] cui ſi quis blandiatur ineptis, aut immoderatis laudibus: ita omni ex parte tectus, ac ſeptus eſt aduerſus aſſentationis dulcedinem, atque illecebram, itaque eam odit, ac reiicit, vt ab ea capi non poſſit. blanditias, & aſſentationem aſpernatur, ac reſpuit. tralatio eſt ab equis calcitroſis. ſic M. Tull. de Cælio Cludiam amantem ſpernente. *calcitrat.*

Quanto rectius hoc] Trebatius loquitur. quanto præſtat (inquit) hoc ſcribendi genus tractare, quam ſatyras ſcribere, quibus vitioſos homines lædas?

Quid faciam?] reſpondens Horat. oſtendit ſuo quenque ſtudio delectari, ſua quenque uoluptate teneri. & ἐν παρόδῳ urbanè, & ſatyricè Milonium notat, ut temulentum.

Vt icto Acceſsit feruor cap. num. q; luc.] id eſt, ubi, ſeu poſtea quàm nimio

mio uini potu caput eius concaluit, & ebrius factus binas ſe lucernas uidere exiſtimat, pro ſingulis. Ariſtoteles problem. τμημ. γ. quęrit cur ita fiat, & rationem affert his uerbis, Διὰ τί τοῖς μεθύουσιν ἐνίοτε πολλὰ φαίνεται τὸ ἓν ὁρῶσιν; ἢ ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῶν ὄψεων ἔσωθεν κινοῦνται ὑπὸ τοῦ οἴνου; καθάπερ ἡ ὅλη κεφαλή. κινουμένων δὲ τῶν ἀρχῶν οὐκ εἰς ταυτὸ συμβάλλουσιν αἱ ὄψεις, ἀλλ' οἷον ἐπὶ μέρος ἑκάτερον τοῦ ὁρωμένου. διὸ δύο φαίνεται ταυτὸ δὲ τοῦτο γίνεται. καὶ ἐάν τις κάτωθεν πιέσῃ τὴν ἀρχὴν τῆς ὄψεως· ὥστε μηκέτι εἰς ταυτὸ συμβάλλειν τῇ ἑτέρα. ἡ μὲν οὖν τοιαύτη κίνησις ἔξωθεν γίνεται. ἡ δ' ἀπὸ τοῦ οἴνου, ἔσωθεν. διαφέρει δ' οὐδέν. ταυτὰ γὰρ ποιήσει ὁποσοῦν κινηθεῖσα. quæ ſic interpretor, Quã ob cauſam ebrijs cum unum cernunt, multa uidentur? an quoniam aſpectuum principia intrinſecus à uino mouentur, quemadmodum caput totum? cum principia autem mouentur, non in idem conueniunt aſpectus, ſed ad utranque quodammodo partem eius quod cernitur? iccircò duo apparent? hoc idem porrò etiam accidit, ſi quis infernè aſpectum premat. nam principium ipſius aſpectus mouit, ita ut is non amplius in eandem rem atque altet conueniat. Ac talis quidem motio fit extrinſecus. ea autem quæ à uino gignitur intrinſecus. uerum nihil intereſt. uiſus enim quomodocunque motus fuerit, hæc ita efficiet. Lucretius autem lib. 4. horum, & ſimilium cauſam opinioni, & errori animorum aſcribit: ſenſu enim nunquam falli affirmat. ſic Lucret. *At ſi forte oculo manus uni ſubdita ſubter. Preſſit eum: quodam ſenſu fit uti uideantur Omnia, quæ tuimur, fieri tum bina tuendo. Bina lucernarum flagrantia lumina flammis, Binaque per totas ædeis geminare ſupellex, Et duplices hominum facies, & corpora bina*, &c. ſequitur ſtatim, *Cætera de genere hoc miranda multa uidemus, Quæ uiolare fidem quaſi ſenſibus omnia quærunt Nequicquam, quoniam pars horum maxima fallit Propter opinatus animi, quos addimus ipſi Pro uiſis ut ſint, quæ non ſunt ſenſibu' uiſa.*

Caſtor gaudet equis, ouo p.] etiam geminorum fratrum diuerſa ſtudia ſolent eſſe, ut apparet in Caſtore, & Polluce, quorum hic pugil clariſſimus, ille optimus eques fuiſſe dicitur. exiſtimant nonnulli ætate Horatij geminos fratres fuiſſe ſic nominatos, quorum alter equis, alter cæſtibus delectaretur. mea nihil refert. ſed mihi tamen ſimplicius uidetur, ut fratres Helenæ intelligamus.

me pedibus delect. claud.] ſic locutus eſt ſaty. ſuperiore. *at ſit quis pedibus quid claudere ſenis Hoc tantum contentus,*

Credebat] committebat. tralatio eſt. uide annot. ad Od. v. lib. 3. ibi. *Qui perfidis ſe credidit hoſtibus.*

neque ſi malè ceſſerat, vſquàm Dec.] id eſt, neque ſi quid ei malè euenerat, neque ſi proſpérè, uſquam aliò confugiens, quam ad ſcribendum, aut legendum. mendoſe in quibuſdam libris legitur *geſſerat*.

quo fit, vt omnis Vot.] quo fit, ut omnis Lucillij uita pateat, ueluti in tabula uotiua, deſcripta, atque expreſſa. *uotiuæ tabulæ* appellantur, quæ ſunt uotæ, quę ue ex uoto ſuſpenduntur in fanis, quales ſunt naufragorum, aut eorum, qui ex graui & periculoſo morbo recreati conualuerunt. ſuprà Od. v. lib. 1. *me tabula ſacer Votiua paries indicat humida Suſpendiſſe potenti Veſtimenta maris Deo,*

Lucanus, an Appulus anceps] inter Lucaniam, & Apuliam interiectus, utriuſque particeps, ita, ut dubium ſit, Lucanus ne ſim, an Appulus, nempe Venuſinus.

Quo ne, &c.] id eſt, ut ne hoſtes populi Rom. in Romanos inuaderent. quidam libri *Qua ne*, id eſt, ne aliquá.

Siue quòd, ſiue quia Appuli, ſiue quia Lucani bellum populo Ro. inferrent. alij *quod* poſitum eſſe putant pro *aliquid*. ſed eos refellit codex unus Vatic. & Torneſ.

Torneſ. in quibus ita ſcriptum eſt, *Siue quia Appula gens, ſeu quòd Lucania bellum, &c. incutere bellum* autem, id eſt, inferre, Horatio vſitatum.

haud petet vltrò] non petet quenquam, niſi ſim laceſſitus. hæc enim vis eſt, vocis *vltrò*.

Quenquam animantem] quenquam viuum, quenquam anima & corpore conſtantem. M.Tull. in Timæo, *a quo enim animante reliquos omnes contineri vellet animantes, hunc ea forma figurauit, qua vna omnes reliquæ formæ concluduntur.* aliàs animans & fæmini generis eſt, & neutrius.

diſtringere] propriè, & vſitatè, vt ſup. annot. Od. xxxv. lib. 1.

vt pereat poſitum rub. t.] vtinam telum in vagina conditum, rubigine exedatur. Priſcian. hunc locum producit lib. xv.

Nec quiſquam noc. cup.] & vtinam nemo me laceſſat iniuria: vtinam nemo mihi vltrò iniuriam inferat.

at ille, Qui me com.] at, qui me prouocarit, plorabit, & erit fabula totius populi. Plato in Minoe. monet eum, qui bonæ exiſtimationis cupidus eſt, ne poetas offendat, ne'ue laceſſat, Minois exemplo, qui quamuis fuerit rex clementiſſimus, iuſtiſſimus, optimus: tamen propterea quòd offenſionem, odiumq; Tragicorum poetarum ſubierit: & clementiæ, iuſtitiæque ſuæ fructu caruit, & iniuſtus eſt inhumanitatis, crudelitatis, iniuſtitiæ notis in poſterum ſempiternis. Verba Platonis ſunt hæc, *Διὸ καὶ σὺ, ὦ βέλτισ᾽, ἐὰν σωφρονῇς, εὐλαβὴς εἴης, καὶ ἄλλος πᾶς ἀνὴρ, ὅτῳ μέλει τοῦ εὐδόκιμον εἶναι, μηδέποτε ἀπεχθάνεσθαι ἀνδρὶ ποιητικῷ μηδενί. οἱ γὰρ ποιηταὶ μέγα δύνανται εἰς δόξαν ἐφ᾽ ὁπότερ᾽ ἂν ποιῶσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους εὐλογοῦντες, ἢ κακηγοροῦντες.* Itaque Archilochus ille ad maledicendum egregiè promptus, ac paratus, cum à quodam contumelioſè appellatus eſſet, ita reſpondit, *τὸν τέττιγα πτεροῦ συνείληφας*, id eſt, cicadam ala comprehendiſti. huius autem animalis mirus eſt ſtridor, ſi ala prehendatur. Huc pertinet & illud, quod ſcribit Plutarchus in Theſeo, *ἔοικε γὰρ ὄντως χαλεπὸν εἶναι φωνὴν ἐχούσῃ πόλει, καὶ μοῦσαν, ἀπεχθάνεσθαι*, id eſt, reuera moleſtum & durum eſt cum ciuitate, quæ vocem & muſam habeat, inimicitias ſuſcipere.

Flebit] *οἰμώξει*, dolebit, miſeriam ſuam conqueretur, ac deplorabit. vide annot. ſup ad Od. v. epod. ibi, *O multa fleturum caput.*

& inſignis tota cantab. vr.] perueniet in ora virûm: nobilitabitur meis verſibus ad ignominiam, & infamiam ſui nominis ſempiternam.

Seruius iratus] quæſitor. intelligamus hunc ætate Horatij fuiſſe Prætorē, & quæſtioni alicui rei capitalis præfuiſſe. Virg 6. Aeneid. *Quæſitor Minos urnam mouet.* adhibebatur autem vrna ad ſortitionem, ſubſortitionemque iudicum.

Canidia Albuci] Albucij filia venefica, de qua ſup. Od. III. epod. *an malas Canidia tractauit dapes?* & tota Od. v. & XVII. & ſat. VIII. lib. 1.

Grande malum Tur.] quia iudex leuis, & nummarius, et venalis.

Vt quo quiſque valet, &c.] id eſt, quo modo, qua re quiſque plurimùm poteſt, ea re inimicos ſuos, eoſque, quibus ſe inuiſum eſſe ſentit, aut quos metuit, terreat, & vlciſcatur: & quemadmodum imperet hoc ipſa natura, cuius maxima vis eſt, ſic ratiocinare mecum, *εὖ τοι συλλογίζου μετ᾽ ἐμοῦ.*

intus] non foris, ſed à natura inſitum.

Scæuæ, &c.] ſignificat hunc fuiſſe impium in parentes, & matrem veneno necaſſe. Scæuæ (inquit) luxurioſo & perdito homini ſuam matrem committe, & permitte: manus quidem, & ferrum ab illa abſtinebit: ſed cicuta cum melle confuſa matrem necabit.

nil

nil faciét ſceleris pia dextera] pura quidem manus erit à ſanguine materno:ſed cicuta eam de medio tollet.

mala] ἐπίθετον perpetuum. nulla enim cicuta bona eſt. ſic alibi *mala luſtra, mala ambitio, mali fures.* apud Hom. λευκοῖο γάλακτος.

tollet] necabit, occidet. ſic Varro, *quis patrem decem annos natus tollet, niſi veneno?*

Ne longum faciam] ne ſim longior: vt paucis expediam. ſic loquitur M. Tull. lib. 1. de leg. *Non faciam longius: hoc enim per: ines, animal hoc prouidum, ſagax, multiplex, acutum, memor, plenum rationis, & conſilij, præclara quadam ratione generatum eſſe à ſupremo deo.*

ſors] fortuna. caue legas, *ſors.* & vide annot. ad illum locum ſatyr. 1. *Seu ratio dederit, ſeu ſors obiecerit.*

Quiſquis erit vitæ, ſc. col.] ordo eſt, quiſquis erit vitæ color, ſcribam. *vitæ colorem* intellige vitæ genus, conditionem viuendi, ſortem, perſonam non enim vna eſt omnium hominum perſona, non idem vitæ color, non eadem ſpecies: aliudque vitę genus eſt imperatoris, aliud oratoris; aliud negociatoris, aliud poetæ. rectè autem colorem appellauit, quia ſingulorum vitæ degendæ genera, plerunque tanquam colores quidam, in nobis immutantur, neque quicquam ad animum pertinent: ſed ad corpus, aut fortunam. Quamuis autem ſuaquenque natura ad certum vitę genus fingere videatur: neque tamen ſemper in deligendo vitæ genere naturam ſequimur, & ſæpe, ad quam nos ætatis degendæ viam vel propinqui impulerint, vel fortuna, veluti tempeſtas quædam, detulerit, in ea conſtantiæ causa, repugnante natura, cogimur conſeneſcere, & ad extremum vitæ ſpiritum permanere.

O puer, vt ſis Vitalis metuo] ô puer (inquit Trebatius) ne non ſis vitalis, metuo. nomen *vitalis* autem. id propriè ſignificat, quod ad vitam pertinet, quod vitam adiuuat, quod vitę vtile eſt. Lucret. lib. 3. *Eſt igitur calor, ac ventus vitalis in ipſo Corpore, qui nobis moribundos deſerit artus.* ibid. *mors omnia præſtat, Vitalem præter ſenſum, calidumque vaporem.* ibid. *Et caput abſciſſum calido, viuenteque trunco, Seruat humi vultum vitalem, oculosq; patentes, Donec relliquias animæ reddidit omnes.* ibid. *Quod ſi forte ideò magis immortalis habenda eſt, Quòd vitalibus ab rebus munita tenetur.* & lib. 5. *nudus humi iacet, infans indigus omni Vitali auxilio.* & lib. 6. *primum multarum ſemina rerum Eſſe ſupra docui, quæ ſint vitalia nobis.* M. Tull. lib. de nat. deor. 11. *ex quo intelligi debet, eam caloris naturam, vim in ſe habere vitalem, per omnem mundum pertinentem.* ibid. *& ceteris naturis omnibus ſalutarem impertit, & vitalem calorem.* Idem de diuinati. lib. 1. *Luce ſerenanti vitalia lumina liquit.* Virg. Aen. 1. *Quiſquis es, haud (credo) inuiſus cæleſtibus auras Vitaleis carpis.* Plaut. in Pœnulo. *Iupiter, qui genus colis, alisq; hominum, per quem Viuimus vitale æuum.* Interdum etiam vitale appellamus, quod vita præditum eſt, vt Plaut. in Bacchid. *Da, ſi eſſe ſaluum vis me, aut vitalem tibi.* M. Tull. in Lælio ex Ennio. *Quis poteſt eſſe vita vitalis, ut ait Ennius, qui non in amici mutua beneuolentia conquieſcat?* & ita hoc loco ponitur ab Horat. itemq; in ſatyr. 7. huius lib. *ita, Dauur, amicum Mancipium domino, & frugi quod ſit ſatis, hoc eſt, Vt vitale putes.*

maiorum ne quis amicus] ne quis gratioſus apud maiores, & potentiores viros, &c.

Frigore te feriat] mortem tibi inferat: te de medio tollat. ſic Lucret. lib. 3. *& diſcedit in auras, Et gelidos artus in lethi frigore linquit.* Idem lib. 4. *namque iaceret Aeterno corpus perfuſum frigore lethi.* Virg. lib. 9. Aen. *voluitur ille vomens calidum de pectore flumen Frigidus*, id eſt, moribundus, atque adeò mortuus, vt explicat Nonius Marcell. Idem in diris. *Et calor infuſo decedit frigore mortis.* Idem lib. 4.

Aen. *Et cum frigida mors anima ſeduxerit artus.* Itaque docet Varro lib. 4. de ling. Lat. *ignem à naſcendo dictum, quòd hinc naſcitur, quicquid naſcitur: ideoq́; calet: ut, qui denaſcitur, ignem amittit, & frigeſcit.*

Quid? cum eſt Lucillius auſus, &c.] Quid? (inquit Horat.) cum Lucillius primus auſus eſt ſatyras ſcribere?

Detrahere & pellem, nitidus q.] & cum auſus eſt ea integumenta detrahere, quibus quiſque ſua flagitia, ſuamque turpitudinẽ tegeret, ac celaret. auſus eſt omnia, aut plurima improborum peccata nudare, & in publico quodam modo proponere.

Cederet] incederet. ſic Plautus. *Vt tranſuerſus, non prouerſus cedis, quaſi cancer ſoles.* citat Varro lib. 6. de ling. Lat.

introrſum turpis] epiſt. ad Quinctium lib. 1. *Introrſum turpem, ſpecioſum pelle decora.*

aut, qui Duxit ab] P. Scipio Africanus poſterior, qui Carthaginẽ deleuit.

ingenio offenſi?] num ingenio Lucillij offenſi, ſubintell. ſunt?

Famoſiſq́; Lupo cooperto] & num doluere ob Lupum famoſis uerſibus conſciſſum? extant Lucillij uerſus non integri apud M. Tull. lib. 1. de nat. Deor. in quibus hic Lupus, & aliquot alij commemorãtur. M. Tull. *Quid de ſacrilegis, quid de impijs, periuriſq́; dicemus? Tubulus ſi Lucius unquam, Si Lupus, aut Carbo, aut Neptuni filius, ut ait Lucilius, putaſſet eſſe Deos: tam periurus, aut tam impius fuiſſet?*

Scilicet vni æquus] ſcilicet uni uirtuti placatus, ęquabilis, atque amicus. non iratus, neque offenſus. uide annot. ad Od. 111. lib. 2.

Virt. Scip. & mitis ſap. Læl.] id eſt, Scipio, & Lælius: *περίφρασις.* quod genus ſuprà annotauimus ad Od. v. lib. 3. Priſcian. lib. 2. ſcribit dicendum fuiſſe Scipionidæ.

diſcincti] cur non dixit diſcinctę? quia per uirtutem Scipionis, & ſapientiã Lęlij, Scipio, & Lælius ſignificantur, ut diximus. ſic Homerus. ἰδ. λ. Ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχὴ Θηβάιε Θηρεσιάο Χρύσεον σκῆπτρον ἔχων. quo loco uidebatur dicendum ἔχουσα. & Eurip. apud Stobæum Ἴδοιμι δ' αὐτῶν ἔκγον' ἄρρεν' ἀρρένων Πρῶτον μὲν εἶδος ἄξιος τυραννίδος. uidebatur dicendum ἄρρενα ἄξια. ſic M. Tull. orat. pro Sextio. *duo importuna prodigia, quos egeſtas, quos æris alieni magnitudo, &c. Tribuno pl. conſtrictos addixerat.* diſcinctus hoc loco non ponitur in uitio, ut Ode 1. epod. *Diſcinctus aut perdam ut nepos*: ſed ad animi laxamentum, ac remiſſionem duntaxat pertinet, ut ibidem docuimus. *diſcincti* igitur ualet hoc loco idem, quod remiſſi, ac relaxati: animo à rebus ſerijs, & à reip. curis ſoluto: omni ſeueritate poſita.

donec] interea dum, uel tantiſper dum, ut Od. 1x. lib. 3. *Donec gratus eram tibi.*

Decoqueretur olus] ex apparatu, qualis eſſet eorum cœna ſignificat, nempe frugi, minimeque ſumtuoſa. uide, quæ annotata ſunt ad illum locum *Lachaníque catinum.* ſaty. vi. lib. 1. *Soliti* autem ſubintell. erant.

quanuis Infra Lucilli c. ing.] quanuis & cenſu, & ingenio Lucillio inferior. fuit autem Lucillius honeſto loco natus, nempe familia equeſtri.

Cum magnis vixiſſe] ſic ſuprà epiſt. ult. lib. 1. *Me primis urbis belli placuiſſe, domiq́;.*

& fragili quær. ill. d.] allegoria eſt. ſignificat autem, inuidis, qui conabantur eum, obtrectando, & clanculum mordendo, in crimen uocare, ſuę uitæ integritatem, caſtitatem, & innocentiam reſponſuram, ac reſtituram. ducta allegoria eſt à dente, qui res teneras, molleis ac fragiles perfringere, & comminuere poteſt: duras & ſolidas nõ poteſt. utitur alia quidem ſimilitudine M. Tull. orat.

pro Roſcio Com. in eadem re: ſed non minus apta his uerbis. *Nonne, ut ignis in aquam coniectus continuò reſtinguitur, & refrigeratur: ſic referuens falſum crimen in puriſſimam, & caſtiſſimam uitam collatum ſtatim concidit & extinguitur?*

offendet ſolido.] in ſolidum incurret, ita ut lędatur potius, quam lædat.

equidem nihil hic diſſindere poſſum] ita reperi ſcriptum in uno cod. Vatic. & Torneſ. non, ut habent uulgati libri, *diffingere*, Et ſanè hanc (quam dico) ſcripturam agnoſcere uidetur Porphyrio. diffindere autem uerbum eſt antiqui iuris ciuilis, quod ualet differre, quanquam nonnulli malunt dici diffundere. à quibus diſſentio. Verba ſunt hæc ex lege ſecunda Numæ Pompilij. *Si quid horum fuit uitium iudici, arbitro'ue, reo'ue, is dies diffiſſus eſto.* T. Liuius lib. 9. *atque ei legem Curiatam de imperio ferenti, triſte omen diem diffidit.* Aul. Gellius lib. 14. cap. 2. *Atque in dierum quidem diffiſſionibus*, &c. ubi uulgo legitur *rerum diffuſionibus.*

Sed tamen ut mo.] hæc pertinent ad verſum, qui ſtatim ſequitur. *Si mala cond.* hoc ſenſu: ſed tamen, ut cautior ſis, idque à me monitus, ne forte ignorãtia legum te in fraudem impellat: ſi quis in aliquem famoſa carmina ſcripſerit, datur in eum actio, & pœna eſt in eum lege ſancita. M. Tull. li. 4. Tuſcul. *quanquam id quidem etiam XII. tabulæ declarant, condi iam ſolitum eſſe carmen: quod ne liceret fieri ad alterius iniuriam, leges ſanxerunt.* ſic epiſt. ad Auguſt. *quin etiam lex, Pœnaq; lata, malo quæ nollet carmine quenquam Deſcribi.*

ius eſt, Iudiciumq;] lex lata eſt, & actio in eum datur.

eſto] demus ita eſſe, (inquit Horat.) uidelicet pœnam eſſe conſtitutam in eum, qui mala in quempiam carmina ſcripſerit: ſed ſi quis bona ſcripſerit, laudatur iudice Cæſare. ambiguum ineſt in uoce *mala*. Trebatius enim *mala* accipit famoſa: Hor. autem indocta.

latrauerit] ſic reperi ſcriptum in quattuor codicibus calamo exaratis: trib. Vatic. & Iann. vnus Vat. & Faer. habẽt *laceraueris*. ego priorem ſcripturam ſecutus ſum, quia à pluribus libris comprobatur. placet mihi tamẽ, & altera *laceraueris*: cui ex aduerſo reſpondet nomen *integer*: hoc modo, lacerauit homines improbos, ideoque lacerandos, cum ipſe ſit integer, id eſt, innocens, & caſtus. Præterea M. Tull. Philipp. XI. ita loquitur *uerberum contumelijs lacerare*. niſi quis dicat *lacerare*, grauius eſſe, quàm *latrare*: & hoc huic loco conuenire: illud non conuenire. Hæc autem *ſi quis opp. dig. lac.* & reliqua, quæ ſequuntur, uidentur dici à Trebatio, hoc modo, ſi quis improbum, impudicum, periurum, atque impium latrauerit, ſeu lacerauerit, cum ſit ipſe purus, & innocens, leges ipſæ XII. tabularum riſu diſſoluentur, & pœnam remittent: tu autem omni moleſtia liberatus, abibis: tu miſſus fies: tu abſoluèris. Ego ſuſpicatus ſum aliquando, etiam ſuperiora illa uerba, *ſed bona ſi quis*, &c. eſſe Trebatij, continentemque iam eſſe, & perpetuam Trebatij ad extremum orationem, ut aduerſentur ſcilicet illis, *ſi mala condideris*. alij omnia uolunt eſſe Horatij.

tabulæ] id eſt, uel ipſę leges riſu diſſolutæ ſupplicium remittent, uel ipſi iudices, qui ſunt legum cuſtodes, atque adeò leges loquentes, effuſè ridebunt.

SATYRA 2.

QVAE uirtus, & quanta, boni, ſit uiuere paruo:
(Nec meus hic ſermo eſt: ſed, quem præcepit Ofellus
Ruſticus, abnormis ſapiens, craſſaque Minerua:)
Diſcite non inter lances, menſasque nitenteis,

Cum ſtupet inſanis acies fulgoribus,& cum
Acclinis falſis animus,meliora recuſat:
Verum hic impranſi mecum diſquirite.cur hoc?
Dicam ſi potero.malè uerum examinat omnis
Corruptus iudex.leporem ſectatus,equo ue
Laſſus ab indomito:uel,ſi Romana fatigat
Militia aſſuetum græcari,ſeu pila uelox,
Molliter auſterum ſtudio fallente laborem,
Seu te diſcus agit:pete cedentem aera diſco.
Cum labor extuderit faſtidia:ſiccus,inanis
Sperne cibum uilem:niſi Hymettia mella Falerno
Ne biberis diluta.foris eſt promus:& atrum
Defendens piſces hiemat mare.cum ſale panis
Latrantem ſtomachum benè leniet.unde putas,aut
Qui partum?non in caro nidore uoluptas
Summa,ſed in te ipſo eſt.tu pulmentaria quære
Sudando:pinguem uitijs,albumque,nec oſtrea,
Nec ſcarus,aut poterit peregrina iuuare lagois.
Vix tamen eripiam,poſito pauone,uelis quin
Hoc potius,quam gallina tergère palatum.
Corruptus uanis rerum:quia ueneat auro
Rara auis:& picta pandat ſpectacula cauda:
Tanquam ad rem attineat quicquam.num ueſceris iſta,
Quam laudas,pluma?cocto num adeſt honor idem?
Carne tamen quamuis diſtat nihil:hac magis illa,
Imparibus formis deceptum te patet.eſto,
Vnde datum ſentis,lupus hic,Tiberinus,an alto
Captus hiet?pontes inter iactatus,an amnis
Oſtia ſub Tuſci?laudas inſane trilibrem
Mullum:in ſingula quem minuas pulmenta,neceſſe eſt.
Ducit te ſpecies,uideo.quò pertinet ergo
Proceros odiſſe lupos?quia ſcilicet illis
Maiorem natura modum dedit:his breue pondus,
Ieiunus rarò ſtomachus uulgaria temnit.
Porrectum magno magnum ſpectare catino
Vellem,ait harpijs gula digna rapacibus.at uos
Præſentes Auſtri coquite horum obſonia:quanquam
Putet aper,rhombusque recens,mala copia quando
Aegrum ſollicitat ſtomachum:cum rapula plenus,
Atque acidas mauult inulas.nec dum omnis abacta

Pauperies

Pauperies epulis regum. nam uilibus ouis,
Nigriſque eſt oleis hodie locus. haud ita pridem
Galloni præconis erat acipenſere menſa
Infamis. quid, tum rhombos minus æquor alebat?
Tutus erat rhombus, tutoque ciconia nido:
Donec vos auctor docuit prætorius. ergo
Si quis nunc mergos ſuaueis edixerit aſſos:
Parebit praui docilis Romana iuuentus.
Sordidus à tenui victu diſtabit, Ofello
Iudice. nam fruſtra uitium uitaueris illud,
Si te aliò prauum detorſeris. Auidienus,
Cui Canis ex uero ductum cognomen adhæret:
Quinquenneis oleas eſt, & ſilueſtria corna:
Ac, niſi mutatum, parcit defundere uinum: &,
Cuius odorem olei nequeas perferre (licebit
Ille repotia, nataleis, aliosve dierum
Feſtos albatus celebret) cornu ipſe bilibri
Caulibus inſtillat, ueteris non parcus aceti.
Quali igitur uictu ſapiens utetur? & horum
Vtrum imitabitur? hac urget lupus: hac canis angit.
Mundus erit, qui non offendat ſordibus: atque
In neutram partem cultus miſer. hic neque ſeruis,
Albuci ſenis exemplo, dum munia didit,
Sęuus erit: nec ſic, ut ſimplex Næuius, unctam
Conuiuis præbebit aquam: uitium hoc quoque magnum.
Accipe nunc, uictus tenuis quę quantaque ſecum
Afferat: in primis ualeas benè: nam, uariæ res
Vt noceant homini, credas, memor illius eſcæ,
Quæ ſimplex olim tibi ſederit. at, ſimul aſſis
Miſcueris elixa: ſimul conchylia turdis:
Dulcia ſe in bilem uertent: ſtomachoque tumultum
Lenta feret pituita. uides, ut pallidus omnis
Cœna deſurgat dubia? quin corpus onuſtum
Heſternis uitijs animum quoque prægrauat una:
Atque affligit humo diuinę particulam aurę:
Alter, ubi dicto citiùs curata ſopori
Membra dedit: uegetus præſcripta ad munia ſurgit.
Hic tamen ad melius poterit tranſcurrere quondam:
Siue diem feſtum rediens aduexerit annus:
Seu recreare uolet tenuatum corpus: ubique

Accedent anni,& tractari mollius ætas
Imbecilla volet. tibi quidnam accedet ad iſtam,
Quam puer,& validus præſumis,mollitiem,ſeu
Dura valetudo inciderit,ſeu tarda ſenectus?
Rancidum aprum antiqui laudabant; non,quia naſus
Illis nullus erat: ſed,credo,hac mente,quòd hoſpes
Tardius adueniens,vitiatum commodius,quàm
Integrum edax dominus conſumeret. hos vtinam inter
Heroas natum tellus me prima tuliſſet.
Das aliquid famæ? quę carmine gratior aurem
Occupat humanam. grandes rhombi,patinæque
Grande ferunt vnà cum damno dedecus. adde
Iratum patruum,vicinos,te tibi iniquum,
Et fruſtra mortis cupidum,cum deerit egenti
Aes,laquei pretium. iure,inquis,Traſius iſtis
Iurgatur verbis. ego vectigalia magna,
Diuitiasque habeo tribus amplas regibus. ergo,
Quod ſuperat,non eſt, melius quò inſumere poſſis?
Cur eget indignus quiſquam te diuite? quare
Templa ruunt antiqua deum? cur, improbe, caræ
Non aliquid patriæ tanto emetiris aceruo?
Vni nimirum rectè tibi ſemper erunt res?
O magnus poſthac inimicis riſus. vterne
Ad caſus dubios fidet ſibi certius: hic,qui
Pluribus aſſuerit mentem, corpusque ſuperbum:
An,qui contentus paruo,metuensque futuri,
In pace,vt ſapiens,aptarit idonea bello?
Quo magis his credas: puer hunc ego paruus Ofellum
Integris opibus noui non latius vſum,
Quàm nunc accisis. videas metato in agello
Cum pecore, & natis fortem mercede colonum,
Non ego, narrantem,temere edi luce profeſta
Quicquam, pręter olus fumoſæ cum pede pernæ.
At,mihi cùm longum poſt tempus venerat hoſpes:
Siue operum vacuo gratus conuiua per imbrem
Vicinus: bene erat,non piſcibus urbe petitis,
Sed pullo,atque hędo: tum penſilis uua ſecundas,
Et nux ornabat menſas,cum duplice ficu.
Poſt hoc ludus erat cupa potare magiſtra:
Ac uenerata Ceres, uti culmo ſurgeret alto,

Explicuit

Explicuit uino contractæ ſeria frontis.
Sæuiat, atque nouos moueat fortuna tumultus:
Quantum hinc imminuet? quanto aut ego parcius, aut uos
O pueri nituiſtis, ut huc nouus incola uenit?
Nam propriæ telluris herum natura neque illum,
Nec me, nec quenquam ſtatuit. nos expulit ille:
Illum aut nequities, aut uafri inſcitia iuris.
Poſtremò expellet certè uiuacior heres.
Nunc ager Vmbrem ſub nomine, nuper Ofelli
Dictus, erit nulli proprius: ſed cedet in uſum
Nunc mihi, nunc alij. quocirca uiuite fortes:
Fortiaque aduerſis opponite pectora rebus.

COMMENTARII.

boni] in tribus Vatic. cod. & Faer. & Torn. ſcriptum reperitur *boni*, vt ſit vocandi caſus, quos ſecutus ſum.

viuere paruo] ſic Tibull. eleg. 1. lib. 1. *contentus uiuere paruo.*

Nec meus hic ſermo, &c.] hi duo verſus, qui deinceps ſequuntur, includendi ſunt interpoſitionis nota.

precepit] præſcripſit, docuit, præmonſtrauit. hoc enim ſignificat verbum *præcipere*, non id, quod vulgus putat.

abnormis ſapiens] hæc duo coniunctè ſunt legenda, *ſapiens abnormis*, id eſt, qui ſapiens quidem eſt, ſed nō ad iſtorum philoſophorum normam. ſic M. Tull. in Lælio, *Nunquam ego dicam C. Fabricium, M. Curium. T. Coruncanium, quos ſapientes noſtri maiores iudicabant, ad iſtorum normam fuiſſe ſapientes.* *abnormis* autem excudendum curaui, ſecutus auctoritatem quinque codicum veterum.

craſſaque Minerua] & ſapiens craſſa Minerua, id eſt, non politus, neque excultus doctrina: ſed factus natura: non productus è ſchola, ſed ex caula. in Priapeijs, *Simplicius multo eſt, da, uerbum turpe latinè Dicere. quid faciam? craſſa Minerua mea eſt.*

nitentes] λιπαρὰς, pingues, vnctas, opiparas.

Cum ſtupet inſanis acies fulg.] id eſt, cum oculorum acies epularum, & deliciarum, & vaſorum pretioſorum ſplendore obtuſa eſt. allegoria eſt. nam per aciem oculorum, quæ nimio ſplendore præſtinguitur, iudicium rationis ſignificat obtuſum, & corruptum luxu, & voluptatibus.

inſanis.] ab effectu. quia animum ſpoliant ſanitate.

Acclinis] propenſus ad aſſentiendum falſis propterea, quòd corpus multo cibo, multaque potione completum eſt: quod, cum accidit, minus expeditè ſuo munere mens fungi poteſt. *acclinis* legendum eſſe, non *acclinis* peruincunt omnes codices veteres, & Vaticani, & alij nullo excepto. *acclinis* autem ſignificat incumbentem, & propenſum. quo nomine vtitur Virgil. lib. 10. Aen. *Vulnera ſiccabat Lymphis, corpusque leuabat Arboris acclinis trunco.* quo loco tamen in libr. vulgatis legitur mendosè *acclinis.* hinc verbum acclino, & acclinatus. Cæſ. lib. 6. de bello Gallico *huc cum ſe conſuetudine acclinauerint*, &c. & ſup. *atque ita paulum modò acclinatæ quietem capiunt.*

impranſi] ſicci, ieiuni. epiſt. ad Nummonium Vall. lib. 1. *impranſus non qui ci*

nem

nem dignoſceret hoſte. & ſaty. prox. *impranſi correptus uoce magiſtri.*

malè verum exam. o. c.] corruptus autem eſt animus hominis vino, ciboq; conferti,& ſaturi: Itaque expeditè verum à falſo diſtinguere non poteſt. huc pertinent,quæ ſcribit Ariſtot. περὶ ἐνυπνίων. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐν ὀργαῖς,καὶ πάσαις ἐπιθυμίαις εὐαπάτητοι γίνονται πάντες, καὶ μᾶλλον, ὅσῳ ἂν μᾶλλον ἐν τοῖς πάθεσιν ὦσι.

leporem ſectatus, equo'ue. &c.] huius loci hæc ſententia eſt. qui labore corpus exercuit, ſumtuoſas epulas non deſiderat: ſed tenuiſſimo apparatu,& quolibet cibo ſibi appoſito contentus eſt. notum eſt illud Hippocratis ὁ πόνος σίτῳ ἡγείσθω. & Cyrus apud Xenoph. lib.ſecundo ἀπομνημ. curam adhibebat,ne vnquam ſui ad prandium,aut cœnam ἀνίδρωτοι venirent. & Hippolytus ille apud Eurip.ait redeuntibus è venatione,pleuas menſas eſſe iucundas: ſignificans,opinor,exercitatione,& labore corporis cibi cupiditatem excitari. verba Eurip.ſunt hæc,Σίτων μέλεσθε. τερπνὸν ἐκ κυναγίας Τράπεζα πλήρης. enumerat aũt hoc loco Horatius quinque exercitationis genera, venationem, equitationem,militiam,ludum pilæ,diſci iactum.

græcari] intemperantius potare,Græcorum more bibere. M.Tull.Verr.3. *Fit ſermo inter eos,& inuitatio, ut Græcorum more biberetur.* Plautus Moſtell. *Dies, noctesq; bibite: pergræcamini, Amicas emite,liberate,paſcite Paraſitos,obſonate polluci-biliter.* Idem Bacchid. *atque id pollicetur, ſe daturum aurum mihi: Quod dem ſcortis, quodq; in luſtris comedim,& congræcem pater.*

Molliter auſterum ſtud. fall.] id eſt,ſtudio pilæ obliuionem quandam, & ἀναισθησίαν laboris afferente. non enim ſentitur labor ab eo,qui pila ludit, propter eam, quam ex luſione percipit,voluptatem.

cedentem] cedit enim aer corporibus,præſertim grauioribus.

Cum labor extuderit] id eſt,depulerit nauſeam,quæ ex ſatietate, & crapula naſcebatur, famemq; irritarit,ac prouocarit.

Sperne cibum vilem] verbum *ſperne* pertinet ad illa ſuperiora,*leporem ſectatus, equo'ue*, &c. & ineſt in his verbis εἰρωνεία, hoc modo,cum venatu, equitatione,militia,pilæ luſione,diſco te exercueris,ac fatigaris,cibiq; faſtidium depuleris,tum tu,ſodes,ſperne tenuem apparatum,& nega te bibiturum, niſi tibi vinum Falernum melle mitigatum miniſtretur. quod ſimile eſt,vt ſi dicat,nunquam tu hoc facturus es, immò viliſſimum quenque cibum auidiſſimè voraturus,& quodlibet vinum,atque adeò aquam,ſi vinum deſit,æquiſſimo animo bibiturus. ad hanc ſententiam pertinet id quod Dionyſio tyranno reſpondit cocus quidam Lacedæmonius. *Cum cœnaſſet ille in Phiditys,negaretq; ſe iure nigro neſcio quo delectatum,quod erat caput cœnæ: tum is,qui illa coxerat,minimè mirum (inquit) condimenta enim defuerunt. Quæ tandem, inquit ille? labor in uenatu, ſudor, curſus ab Eurota, fames, ſitis: his enim rebus Lacedemoniorum epulæ condiuntur.* hæc M. Tull. Tuſcul. lib. 5. eodem illud Varronis de liberis educandis ex Nonio. *uel maximè illic didici,& ſitienti uideri aquam mulſum: & eſurienti, panem cibarium, ſiligineum: & exercitato ſomnum ſuauem.* quem locum ſic reſtituit Muretus.

niſi Hymettia mella Fal.] ne biberis,ne quicquam bibito, niſi vinum Falernum melle conditum. Erat autem Falernũ aliquanto auſterius. iccircò melle admiſto leniri ſolitum erat. Virg.Georg. 4. *Dulcia mella premes,nec tantum dulcia,quantum Et liquida,& durum Bacchi domitura ſaporem.*

foris eſt promus] is qui dapes,& vinum promit,non eſt domi: tempeſtas ad piſcandum non eſt idonea. Tu igitur eſuriens,& ſitiens,neque, dum promus redeat: neque,dum ex longinquo,& concitato mari tibi piſces afferantur, expectabis: ſed pane, & ſale famem ſedabis. Promus dictus eſt à promendo, vt

condus

condus à condendo: quibus duabus vocibus vtitur Plautus.

vnde putas, aut Qui p.] vnde putas hanc in tam tenui, & vili cibo, naſci voluptatem?

tu pulmentaria quære Sud.] id eſt, ſuda prius, quàm pranſum, aut cœnatum eas, & pulmentaria non magnopere deſiderabis. Nam ei, qui ſudauerit, famemq; labore prouocarit, faſtidio depulſo, cibus quantumuis tenuis, ac vilis, erit quouis pulmento ſuauior. ſuprà epiſt. ad Loll. lib. 1 *Cænes ut pariter pulmenta laboribus empta.* rectè igitur Cyrus: de quo ſic Xenoph. *ἀπομν. Cιϛ. β. ἐπεμέλετο δὲ καὶ τοῦδε ὁ Κῦρος, ὅπως μήποτε ἀνίδρωτοι γενόμενοι ἐπὶ τὸ ἄριστον, καὶ τὸ δεῖπνον εἰσίοιεν.* quæ verba paulo ante interpretati ſumus.

pinguem vitijs] obeſum, vitioſo, & graui abdomine oneratum.

albumq;] pallidum, vt infrà ead. ſaty. *uides ut pallidus omnis Cæna deſurgat dubia?*

oſtrea] *συναίρεσις* eſt in nomine *oſtrea*, vt ſuprà admonuimus. oſtrea autem loco & tempore inter ſe diſtinguuntur. ea enim ſunt optima, quę & in mari, & vere, aut ſub æſtatem capiuntur, vt docet Athen. lib. tertio.

Nec ſcarus] de Scaro ſic Athen. lib. 8. *ὁ δὲ σκάρος ἁπαλόσαρκος, ψαθυρός, γλυκύς, κοῦφος, εὔπεπτος, εὐανάδοτος, εὐκοίλιος.* quæ verba ſuprà ſumus interpretati ad Od. 11. epod. Quàm rarus autem, & carus Romæ fuerit hic piſcis, ex Macrobio cognoſces lib. 3. cap. 16.

Lagois] leporem Græci *λαγωὸν* ſeu *λαγῶ* nominant, à cuius ſimilitudine piſcis quidam hoc nomine appellatus eſt.

Vix tamen eripiam, &c.] vix tamen expugnabo, vt non malis pauone appoſito, palatum tuum delectare, ac permulcere, quàm gallina famem explere, vanis rebus corruptus. tergêre autem dixit in ſecunda inflexione, vt Lucr. multis locis. exempli cauſa lib. 4. *Et quaſi perterget pupillas, atque ita tranſit.*

Corruptus vanis rerum] id eſt, vanitatibus rerum, vel vanis rebus. ſic loquitur Od. XII. lib. 4. *cadus Spes donare nouas largus, amaraq; Curarum eluere efficax.* Idem epiſt. de arte poet. *ſi fortè neceſſe eſt Indicijs monſtrare recentibus abdita rerum.* id eſt, res abditas & ſaty. vlt. huius lib. *dumq; Ridetur fictis rerum Balatrone ſecundo.* Lucret. lib. 6. de fulmine, *Inter enim fugit, & penetrat per rara uiarum.* vide annot. ad Odam illam XII. lib. 4.

& picta pandat ſpect. c.] Athen. lib. 9. de pauonis pennis, & ala, hæc ſcribit ex Antiphonte. *εἴ τις ἐθέλοι καταβαλεῖν εἰς πόλιν τοὺς ὄρνιθας, οἰχήσονται ἀναπτάμενοι· ἐὰν δὲ τῶν πτερύγων ἀποτέμῃ, τὸ κάλλος ἀφαιρήσεται. τὰ πτερὰ γὰρ αὐτῶν τὸ κάλλος ἐστὶν, ἀλλ' οὐ τὸ σῶμα.* id eſt, ſi quis velit in vrbe has aues continere, auolabunt: quòd ſi alas circuncidat, formam adimet. alæ enim earum ſunt pulchritudo, non corpus. Sic & Chryſipp. vt refert Plutarch. in lib. *στωϊκῶν ἐναντιωμ. ὁ ταὼς ἕνεκα τῆς οὐρᾶς γέγονε, διὰ τὸ κάλλος αὐτῆς.*

num veſceris iſta, Quam p.] oſtendit heluonum, luxurioſorumq; cupiditates non eſſe naturales, neque rectas: ſed ab opinione, & vitio natas, ac deprauatas: propterea, quòd ea obſonia maximè conquerunt, vehementiſſimeque expetunt, quæ vel rariſſima, & cariſſima ſunt, vel à naturali magnitudine diſceſſerunt: verbi gratia, pauonibus malunt veſci, quàm gallinis: lupos proceros oderunt, quia proceri ſunt natura: minores magno redimunt, magnoq; ſtudio conſectantur: mullos contrà deſiderant inuſitata magnitudine, quia parui ſunt, & lupis minores natura.

cocto num adeſt hon.] ita ſcriptum eſt in tribus cod. Vatic. & Iannoct. Faer. Torn. & ita legendum. neq; eſt, quòd quenquam moueat *m* ante vocalem,

non eliſum. nam hoc non eſt aut nouum, aut inuſitatum. Enn. lib. x. annal. *Inſignita ferè tum millia militum octo.* Lucret. lib. I. *Corporum augebit numerum, ſummamq́; ſequetur.* ſic enim ſcriptum eſt in exemplaribus Lucretianis manuſcriptis, vt dicemus in noſtris ad illum poetam ſcholijs.

Carne tamen quanuis d.] horum verborum hæc ſententia eſt, Quanuis tamen nihil differat pauo à gallina carne, (nam gallinæ caro, carni pauonis eſt ſimillima) perſpicuum eſt te hac forma (pauonis inquam) magis, quàm illa, nempe gallinæ, quæ formæ ſunt impares, deceptum, & captum eſſe. non igitur te carnis diſſimilitudo, cum inter hanc, & illam nihil interſit, ſed formæ, decipit, quia pauonis plumæ ſunt pulchriores, ac ſpecioſiores, quàm gallinæ.

Vnde datum ſentis,] vnde tuo palato iſta vis data eſt, qua iudices verùm lupus hic ſit in mari, an in fluuio Tiberi captus, &c? Lupum Græci λάβρακα nominant παρὰ τὸν λαβρότητα. piſcis eſt boni ſucci, neque tamen multi alimenti, litterarum ſtudioſis perutilis, & valdè accommodatus: de quo Ariſtophanes. Λάβραξ ὁ πάντων ἰχθύων σοφώτατος. Iam verò illud didici ex Macrobio lib. 3. cap. XVI. Lupum Tiberinum, eo, qui quouis alio loco captus ſit, eſſe meliorem. Eo autem, qui circa oſtia Tiberis captus ſit, eum, qui inter pontes fuerit agitatus, eſſe potiorem, credibile eſt. Alij tamen aliter ſentiunt, quibuſcum non pugnabo.

laudas inſane trilibrem] mulli non ita ſunt magni ponderis natura: tu trilibres mullos conquiris. lupi magni, & proceri ſunt natura: tu paruos conſectaris. ſed quid attinet te mullum trilibrem comparare, cum ſit tibi in pulmenta minuendus? dices te ſpecie, id eſt, magnitudine delectari. cur igitur magnos lupos reſpuis? Aſinius Celer vir conſularis mullum vnum ſeptẽ millibus nummum mercatus eſt: vt refert Macrob. lib. 3. ex Sammonico.

in ſingula quem minuas] quantumuis (inquit) magnum, & magni ponderis mullum emeris, non edes integrum: ſed erit tibi in fruſta ſecandus, ac minuendus, vt ex ijs fiant pulmenta.

Ieiunus rarò ſtomachus] hoc verborum ordine ſcriptus eſt hic verſus in tribus cod. Vatic. Faer. & Torneſij.

porrectum magno] ſubint. mullum. reſpondet ὀψοφάγος, quem gulam Harpyijs dignam appellat.

ait Harpijs gula digna rap.] id eſt, ait obſoniorum heluo, per appoſitionem, gula Harpyijs digna. Harpyiæ (inquit Homeri interpres) aut venti peſtilentes, aut Deæ rapaces fuerunt, quarum nomina ſunt hæc, Celæno, Aello, Ocypete, Podarge. ſi modò hæc quoque vna eſt ex Harpyijs, & non vnius Harpyię epithetum, ἀρπυῖα ποδάργη. Hæ quondam Phineo (ſi fabulis credimus) moleſtiſſimæ fuerunt propter hanc cauſam. Phineus liberos ſuos ex Cleopatra ſuſceptos Eurytiæ eorum nouercę, quam mortua Cleopatra, vxorẽ duxerat, apud ſe falsò accuſatos, necandos tradidit. Quo facto Iupiter offenſus, hanc ei tulit optionem, vt eligeret, vtrum mallet, Solem non videre, an cæcus eſſe. At ille maluit Solem non videre. quod cum Sol grauiter, moleſteque tuliſſet, Harpyias in eum immiſit, quæ, quoties cibum capturus eſſet, vnguibus, & roſtris, quicquid erat appoſitum, inquinabant, & corripiebant. Has poſtea Zetes, & Calais abegerunt. vide Apollon. Argonaut. lib. 2. & ſcholiaſten. Earum autem deformitatem, ingluuiem, fœditatem pulchrè deſcribit Virgil. 3. Aen. Apud Hom. porrò nulla fit de Harpyijs mentio, niſi quòd in Odyſſ. Telemachus, & Eumæus Vlyſſis deſiderio affecti, longaque expectatione defeſſi ſæpe ita loquuntur, illum vel à feris eſſe deuoratum, vel naufragio periiſſe, vel ab Harpijs eſſe diſcerptum, ac dilaceratum. nam iteratur hic verſus aliquoties in ὀδυσσ. Νῦν δέ μιν

ἀκλειῶς

ἀκλειῶς ἅρπυιαι ἀνηρείψαντο. gula igitur Harpyijs digna, id eſt digna cuius dapes Harpyiæ ſuo contactu contaminent, atque inquinent.

at vos Præſentes Auſtri] Auſtri venti ſunt inſalubres, ac peſtilentes. precatur igitur, vt hi venti ſuo afflatu gurgitum iſtorum obſonia percoquant, ac perurant. præſentes autem dicit, quia præſentes plus poſſunt, vt præſentia numina.

quanquam] ſeipſum reprehendit: & id, quod dixerat, corrigit hoc modo, Quid opus eſt Auſtrorum afflatu ad iſtorum heluonum obſonia corrumpenda? cum apri, & rhombi, qui eis apponuntur, quantumuis ſint recentes, & integri, tamen eis puteant, & nauſeam moueant, adeò vt ſint eis epulæ inſuaues, & iniucundę? quid ita? propterea ſcilicet, quia nimia copia conferti: ſatietate, & cruditate corrupti, ac languidi, de ciborum bonitate verè iudicare non poſſunt. Ita ſæpe eis viuuenit, vt rapula, & inulas acidas, pauonibus, ac rhombis, anteponant.

mala copia quando] ſic ſaty. VII. huius lib. *Nempe inamareſcunt epulæ ſine fine petitæ.* malam copiam dixit, quoniam quædam bona eſt, & laudabilis. Cum his congruunt illa Lucretiana lib. VI. *Tum penuria deinde cibi languentia letho Membra dabat: contra nunc rerum copia merſat.*

ſollicitat] malè habet, lædit, grauat, onerat.

inulas] amaras appellat ſaty. vltima huius libri, *Erucas virideis inulis ego primus amaris Monſtraui incoquere.* quamobrem igitur hic acidas dicit? fortaſſe ab effectu.

Galloni] *Galloni* legendum, non *Gallonis*, vt habent quędam exẽplaria mendoſa. De hoc Gallonio præcone M. Tull. in orat. pro Quinctio, *qui relicta bonorum virorum diſciplina, & quæſtum, & ſumtum Gallonij ſequi maluerunt: atque etiam, quod in illo non fuit, cum audacia, perfidiaque vixerunt.* & Lucillius apud M. Tull. lib. 2. de finibus, *O Publi, o gurges Galloni: es homo miſer (inquit) Cœnaſti in vita nunquam bene, cum omnia in iſta Conſumis ſquilla, atque acipenſere cum decumano.* & ipſe Tull. de eodem multa ibidem.

acipenſere] apparet ex ijs verſibus Lucillij, quos modò produxi, hunc Gallonium obſoniorum gurgitem acipenſere, vt cariſſimo, & ſuauiſſimo piſce ornaſſe, inſtruxiſſeque conuiuium. Archeſtratus apud Athenęum lib. octauo, exiſtimat γαλεὸν eundem piſcem eſſe, atque eum, qui apud Romanos cum tibijs, & coronis ad cœnas cum pompa quadam circunfertur, coronatis etiam ijs, qui eum ferunt: qui appellatur acipenſer. Verba Athenęi ſunt hęc, *Ἀρχέστρατος δ' ὁ τὸν αὐτὸν Σαρδαναπάλῳ ζήσας βίον, περὶ τοῦ ἐν Ῥόδῳ γαλεοῦ λέγων, τὸν αὐτὸν εἶναι ἡγεῖται τῷ παρὰ Ῥωμαίοις μετ' αὐλῶν καὶ στεφάνων εἰς τὰ δεῖπνα περιφερομένῳ, ἐστεφανωμένων καὶ τῶν φερόντων αὐτὸν, καλούμενον δὲ ἀκιπήνσερα.* ſed Appio Grammaticus (vt idem Athen. refert) in lib. de Apicij delicijs & luxuria, eum piſcem, quem *ἔλλοπα* vocant Græci, acipenſerem Romanorum dicit eſſe. libet aſcribere etiam illa Ciceronis verba ex lib. de fato, quæ leguntur apud Macrob. lib. 13. *Nam, cum eſſet apud ſe ad Lauernium Scipio, vnaque Pontius, allatus eſt forte Scipioni acipenſer, qui admodum rarò capitur: ſed eſt piſcis, vt ferunt, in primis nobilis. Cum autem Scipio vnum, & alterum ex ijs, qui eum ſalutatum venerant, inuitaſſet, pluresq; etiam inuitaturus videretur, in aurem Pontius, Scipio, inquit, vide quid agas: acipenſer iſte paucorum hominum eſt.* de hoc piſce lege plura apud Macrob. lib. 3. cap. XVI.

infamis] nam malè audiebat Gallonius ob cœnas ſumtuoſas, & luxuriam, & maximè ob acipenſerem.

Rhombus] de rhombo vide, quę annotata ſunt ſup. ad Od. 1. 1. epod.

autor Prætorius] Sempronius Rufus. quem irridens, Prætorium appellat, quia in petitione prçturç repulſam tulerat. in quem hos verſus elegantiſſimos profert Porphyrio: *Ciconiarum Rufus iſte conditor. Hic eſt duobus elegantior Plancis. Suffragiorum puncta non tulit ſeptem: Ciconiarum populus ultus eſt mortem.*

praui docilis] quç docilis eſt ad prauum.

edixerit] quaſi ſuo iure, & pro imperio dixerit. vide annot. ad ſaty. proximè ſequentem.

Sordidus a tenui] inter ſordidum, & ſumtuoſum victum, medius interiectus eſt tenuis, & modicus, & mundus: qui laudabilis eſt. duo illa extrema ſunt vituperanda, & fugienda.

nam fruſtra vitium vit.] fruſtra enim (inquit) luxuriam & profuſionem vitaueris, ſi in alterum vitium contrarium incidas.

ex vero ductum] ita legendum, non *dictum*, vt habent vulgata exemplaria, & nonnulla ſcripta. ductum ex vero, id eſt, ex veritate, & proprietate ingenij, & morum tractum.

eſt] comedit, vt epiſt. ad Loll. *ſi quod Eſt animum, differs curandi tempus in annum?* quanquam illud translatè poſitum eſt.

Ac, niſi mutatum parcit defund.] non conſentiunt hic codices veteres. alij enim habent *diffundere*, vt vulgati: alij *deſundere*. ego hanc ſcripturam veriorem iudicaui. & refero ad morem veterum illorum Rom. qui ſolebant vinum nouum libare dijs immortalibus, priuſquam ipſi guſtarent: cuius rei exemplum eſt in Oda XXXI. libr. 1. *quid oras De patera nouum Fundens liquorem?* & in Od. V. lib. 4. *Te multa prece, te proſequitur mero Defuſo pateris.* Tantum abeſt igitur, vt hic Auidienus vinum nouum Dijs libaret, deinde ipſe biberet, vt non niſi corruptum, & acidum defunderet. quod ſi quis diffundere mallet, referendum erit ad aliam conſuetudinem: de qua dicemus ad illum locum, *Vina bibes iterum Tauro diffuſa*. epiſt. ad Torq. lib. 1.

& Cuius odorem olei n. p.] ordo hic eſt verborum, Et inſtillat caulibus oleum, cuius olei odorem nequeat quiſquam perferre: inſtillat, inquam, cornu bilibri. ſignificat hoc oleum, quod Auidienus infundit in cauleis, odoris eſſe teterrimi. quale erat illud ſaty. VI. libr. 1. *quo fraudatis immundus Natta lucernis* vngebatur.

cornu ipſe bilibri] vaſculo corneo, quod duarum olei librarum capax erat. cornua tamen more Ro. erant libralia, vt intelligere licet ex Galeno, qui ea κέρατα λιτραῖα appellat. addidit prouocabulum, ipſe, vt ſignificet eum ſeruis ſuis diffidere.

licebit Ille repotia, &c.] hçc verba vſque ad vocem *cornu*, includenda ſunt interpoſitionis nota, aut certè legenda ſunt poſt verſum *Caulibus inſtillat*, &c. hoc modo, & oleum odoris teterrimi cornu bilibri ipſe inſtillat, vinumque acidum bibit, licet repotia, aut natalitia, aut alios dies feſtos celebret.

repotia] diem poſterum à nuptijs, quo apud nouum maritum cœnatur, *quia quaſi reficiunt potatio*. Feſtus.

albatus] veteres, albati conuiuia inibant, vt declarat locus in orat. M. Tull. in Vatinium, vbi obijcit illi, quòd cœnauerit atratus: eaque conſuetudo non ſolùm in natalitijs, & repotijs, & nuptialibus, aut ſponſalibus cœnis ſeruabatur: verùm etiam in epulis funebribus. ſed præſtat M. Tullij verba aſcribere. ſic igitur ille, *Atque illud etiam ſcire cupio, quo conſilio, aut qua mente feceris, ut in epulo Cn. Arrij familiaris mei cum toga pulla accumberes: quem unquam videris, quem audieris, quo exemplo, quo more feceris. Dices, ſupplicationes te illas non putaſſe. optimè. nullæ fuerint ſupplicationes, &c. quis unquam cœnauit atratus? ita enim illud epulum eſt funebre, ut*

munus

munus ſit funeris, epulæ quidem ipſæ dignitatis. ſed omitto epulum, populi Ro. feſtum diem argento, ueſte, omni apparatu uiſendo: quis unquam in luctu domeſtico, quis in funere familiari cœnauit cum toga pulla? cui de balneis exeunti, præter te, toga pulla unquã data eſt? cum tot hominum millia accumberent, cum ipſe epuli dominus Qu. Arrius albatus eſſet, tu in templum Caſtoris te cum C. Fidulo atrato, ceteriſq; tuis furijs funeſtum intuliſti. quis tum non ingemuit? &c. *hunc tu morem ignorabas? nunquam epulum uideras? nunquam puer, aut adoleſcens inter cocos fueras? Fauſti adoleſcentis nobiliſſimi paulo antè ex epulo magnificentiſſimo famem illam ueterem tuam non expleras? quem accumbere atratum uideras dominum cum toga pulla, et eius amicos, ante conuiuium?*

hac vrget lupus, hac] ἀμηχανίαν quandam, id eſt, inopiam conſilij, & ancipitem cogitationem, vtrum potiſſimùm ſequaris, aut fugias, ſignificat hoc prouerbium. nam, cui lupus inſtat à tergo, canis latrator, & mordax, infeſtus eſt à fronte, is non facile effugiendi conſilium explicare poteſt. contrahi autem poteſt huius prouerbij ſententia, & ad hunc locum propius accommodari, vt per lupum, edacitatem, ingluuiemque: per canem, ſordes, & immunditiam intelligamus.

Mundus erit] mundus eſt medius inter ſordidum, & luxurioſum, ſeu profuſum in victu. Cic. de Finib. 2. *mundos, elegantes, optimis cocis, piſtoribus, piſcatu, aucupio, uenatione: his omnibus exquiſitis, uitantes cruditatem.* idem epiſt. ad Papyr. Pætum, lib. IX. *Nos iam ex te tantum artis habemus, ut Verrium tuum, et Camillum, qua munditia homines? qua elegantia? uocare ſæpius audeamus.* Idem perſ. orat. *fucati medicamenta candoris, et ruboris omnia repellentur: elegantia modò, et munditia remanebit.* Horat. epiſt. ad Alb. Tibull. *Et mundus uictus non deficiente crumena.* *ſordibus* autem legendum eſt potius, quàm *ſordidus*. ita enim ſcriptum eſt in codic. manuſcriptis. Atque huius loci hæc ſententia eſt, *Mundus erit, qui non offendat ſordibus*, id eſt, immoderata, atque indecora parſimonia: & qui in neutram cultus partem miſer ſit, id eſt, neque nimis ſumtuoſè viuat, neque nimis parcè. nam vterque, & is qui ſumtuoſius, luxurioſiuſque viuit, quàm oporteat: & is, qui parcius, miſer eſt. vocem *cultus* igitur ita accipio, vt ſit patrij caſus. cultum enim appellant interdum Latini, vitæ colendæ rationem. Itaque ſæpe coniungit M. Tullius hæc duo, *uictum*, & *cultum*. vt Off. I. *quòd ſi omnia nobis, quæ ad uictum, cultumque pertinent, quaſi uirgula diuina (ut aiunt) ſuppeditarentur, tamen optimo quiſque ingenio, negocijs omnibus omiſſis, totum ſe in cognitione, & ſcientia collocaret.* Idem lib. 2. *quibus rebus exculta hominum uita tantum diſtitit à uictu, cultuque beſtiarum.* Idem epiſt. ad Varron. lib. IX. *dabimus ſermonem ijs, qui neſciunt, nobis, quocunque in loco ſimus, eundem cultum, eundem uictum eſſe.* Idem in Lælio, *multi diuitias deſpiciunt, quos paruo contentos tenuis uictus, cultusque delectat.* Horat. ſeparatim poſuit, item vt hic, ſatyr. III. huius lib. *cultum Maiorem cenſu.* & Od. X. lib. I. *Qui feros cultus hominum recentum Voce formaſti.*

Hic neque ſeruis Albuc. ſ. exemp.] hic, quem mundum appellamus (inquit) neque ſæuus erit in ſeruos interea dum eis munera distribuit, ac deſcribit: dum ſuas cuique partes dat: dum ſuum cuique negocium imponit, quod agat: neque vt ſimplex Næuius homo ineptè, & ſtultè ſumtuoſus, aquam vnguento perfuſam conuiuis præbebit. Non aſſentior autem ijs, qui Albucium luxurioſi exemplar ab Horatio propoſitum eſſe putant: Næuium auari. Nam Albucius quidem Canidiæ pater, homo fuit inſigniter auarus, ac ſordidus: Næuius autem ſuprà ſatyr. 1. lib. 1. ab ipſo Horatio cum luxurioſiſſimo illo nepote, Caſſio Nomentano, tanquam par, & geminus, componitur, his verbis, *Quid mi igitur ſuades? ut uiuam Neuius, aut ſic, Ut Nomentanus?* ſic enim ſcriptum eſt in

quibuſdam

quibuſdam lib. Iam verò vnctam conuiuis aquam præbere, luxuriæ eſt non ferendæ, ſiue ea aqua adhibeatur ad manus lauandas, ſiue ad balneum. Plutarchus in Cæſare ſcribit Valerium Leontem quendam, cum Cæſari cœnam daret, aſparago appoſito vnguentum pro oleo infudiſſe, idq́; ſimpliciter Cæſarem ediſſe, neque iniquo animo tuliſſe: imò verò familiares, & comites ſuos indignantes, moleſteque ferentes obiurgaſſe. Narrat autem hæc de Cæſare Plutarchus, vt inſignem eius lenitatem, patientiam, facilitatem denique in victu declaret. Verba Plutarchi ſunt hæc, τῆς δὲ περὶ τὴν δίαιταν εὐκολίας κἀκεῖνο ποιοῦνται σημεῖον, ὅτι τοῦ δειπνίζοντος αὐτὸν ἐν Μεδιολάνῳ ξένου Οὐαλερίου Λέοντος παραθέντος ἀσπάραγον, καὶ μύρον ἀντ' ἐλαίου καταχέαντος, αὐτὸς μὲν ἀφελῶς ἔφαγε, τοῖς δὲ φίλοις δυσχεραίνουσιν ἐπέπληξεν· ἤρκει γάρ, ἔφη, τὸ μὴ χρῆσθαι τοῖς ἀπαρέσκουσιν. ὁ δὲ τὴν τοιαύτην ἀγροικίαν ἐξελέγχων, αὐτός ἐστιν ἄγροικος. Quòd ſi vnguentum pro oleo apponere, luxuriam præ ſe fert ineptam, odioſam, inſolentem: quanto ineptius, & intolerabilius eſt aquam vnguento perfuſam pro aqua pura conuiuis præbere?

didit] diſtribuit. non enim, vt linguæ Latinæ ignari homines explicant, didit poſitum eſt pro diuidit, κατὰ συγκοπήν: ſed *didis* verbum eſt integrum compoſitum ex præpoſitione di, & do, das, dat. quo verbo vtuntur optimi linguę Latinę auctores. Lucret. lib. 3. de quarta quadam natura nominis experte, ex qua conſtat animus. *Qua neque mobilius quicquam, neque tenuius extat, Nec magis è paruis, aut leuibus ex elementis, Senſiferos motus quæ didit prima per artus* Idem ibid. *Denique cur hominem cum uini uis penetrauit Acris, & in uenas diſceſſit diditus ardor Conſequitur grauitas membrorum?* lib. 4. *Nunc ea, quæ dico, rerum ſimulacra feruntur Vndique, & in cunctas iaciuntur didita parteis.* ibid. *Nec refert quicquam, quo uictu corpus alatur, Dummodò, quod capias, concoctum didere poſſis Artubus, & ſtomachi humectum ſeruare tenorem* eod. lib. *quia quæ facit aer, Hac eadem cibus, in uenas dum diditur omneis, Efficit.* & lib. 5. *Partim quod ſubter per terras diditur omneis,* eod. lib. *Fulmen detulit in terras mortalibus ignem Primitus: inde omnis flammarum diditur ardor.* Virg. Aen. 7. *Diditur hic ſubitò Troiana per agmina rumor.* Idem octauo, *Sed mea me uirtus, et ſancta oracula diuum, Cognatiq́; patres, tua terris didita fama Coniunxere tibi.*

ſæuus erit] aſper, χαλεπός. ſic Liuius lib. XIII. *ſæua, et iniuſta in ſeruos imperia* dixit. vide annotata ad Od. XXXIII. lib. 1. pag. 129.

Accipe nunc, victus ten. q.] ſimilia ſunt his illa M. Tullij Tuſculan. lib. 5. *Adde ſiccitatem, quæ conſequitur hanc continentiam in uictu: adde integritatem ualetudinis. confer ſudantes, ructantes, refertos epulis, tanquam opimos boues.* deinde ſequitur paucis interiectis, *Quid, quòd ne mente quidem rectè uti poſſumus multo cibo, et potione repleti?*

nam, variæ res Vt noc. h.] id eſt, nam quemadmodum, vel quantum res variæ noceant homini, tum credas, ſi cibum illum ſimplicem recorderis, quem tu aliquando adhibueris. continentia in victu, & tenuis apparatus, naturæ vires à calore natiuo & penitus inſito imminutas, & labefactatas reficit, reſarcit, ac recreat. nimia copia verò, & luxuria opprimit, obruit, atque extinguit. quod quidem his verſibus confirmat Theognis, Πολλῷ τοι πλέονας λιμοῦ κόρος ὤλεσεν ἤδη Ἄνδρας, ὅσοι μοίρας πλεῖον ἔχειν ἔθελον. ſed præclarè Euripides, Ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι πλὴν δυοῖν μόνον, Δήμητρος ἀκτῆς, πώματός θ' ὑδρηχόου; Ἅπερ πάρεστι, καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφειν. Ὧν οὐκ ἀπαρκεῖ πλησμονή· τρυφῇ γέ τοι Ἄλλων ἐδεστῶν μηχανὰς θηρεύομεν. quorum verſuum hæc ferè ſententia eſt. Nam quid mortales deſiderant, prҽter duo ſola, fruges, & aquam? Quæ in medio poſita ſunt, & eò à natura ſunt producta, vt nos alant. Quorum non ſa-

tis eſt nobis ſatietas : ſed luxuria depráuati alias epulas ſummo ſtudio excogitamus,& conſectamur. Ariſt.problem. *τμη.α. ἡ ποικίλη τροφὴ νοσώδης. ταραχώδης γάρ, καὶ οὐ μία πέψις.* id eſt. cibus varius morboſus . turbulentus enim eſt,neque eius vna concoctio eſt.

ſtomachoq; tumultum Lenta feret pit.] pituita è cerebro fluens , quę incenſa febrim gignit,ſtomachum conturbabit. in voce *pituita*, fit ſynæreſis vocalium *u* & *i*, vt alibi annotauimus.

vides,Vt pallidus om c.deſ.d.] licet hæc legere ſine interrogatione: licet & interrogando pronunciare. vt libet.

cœna dubia] quid ſit cœna dubia,declarat Phormio apud Terentium. *cœna dubia apponitur ?* GETA. *Quid iſtuc uerbi eſt ?* PHORM. *ubi tu dubites,quid ſumas potiſſimum.*

quin corpus onuſtum Heſt.vit.] Itaque merito Theopompus ille vir clarus Athenis, & princeps ciuitatis , cœnas laudabat Platonicas, quia non ſolùm in præſenti: ſed etiam poſtero die iucundæ eſſent, vt tradidit Hegeſander. refert Athen.lib.10.his verbis *ἡγήσανδρος δ' ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν ἔφη, ὡς καὶ τῇ ὑστεραίᾳ ὁ Τιμόθεος ἀπαντήσας τῷ Πλάτωνι εἶπεν, ὑμεῖς, ὦ Πλάτων, εὖ δειπνεῖτε μᾶλλον εἰς ὑστεραίαν, ἢ τὴν παροῦσαν ἡμέραν.* refert & M.Tull.Tuſcul.v. Eodem pertinet,quod ſcripſit Theopomp.lib.5.Philipp. *τὸ ἐσθίειν πολλὰ καὶ κρέα φαγεῖν, τοὺς μὲν λογισμοὺς ἐξαιρεῖ, καὶ τὰς ψυχὰς ποιεῖται βραδυτέρας· ὀργῆς δὲ, καὶ σκληρότητος, καὶ πολλῆς σκαιότητος ἐμπίπλησι*, id eſt, multa edere,& carnibus veſci,rationis & conſilij vſum adimit, animoſque efficit tardiores,& eos immani quadam duritia,ac ſtultitia complet.

Atque affligit humo] ita legendum , & ita reperimus ſcriptum in quattuor codicibus calamo exaratis,duob.Vat.& Rain Card.& Iann.non,vt in vulgatis, *affigit.* atque hanc meam emendationem, vt rectam , & veram , Paullus Manutius,& M. Muretus vehementer approbarunt. eſt autem affligere non ſolum deiicere,ſed etiam graui quodā ictu, & impetu ad humum abiicere. Plaut. Moſtell. *cedo manum : nolo equidem te affligi* . Idem Milite glor. *obſecro te,mulierem ſine,ne affligatur.* Pyrg.*quid iſtuc ?* Pal.*poſtquam abs te abijt , animo male factum eſt huic repente miſeræ* . Idem in Rudente . *Ni hunc amittis,exſugebo , quicquid humoris tibi eſt . Tange . affligam te ad terram , uidem ut piſcem ſoleo polypum* . idem in Perſa . *Ne , ſi me uno digito attigeris , te ad terram affligam , ſcelus.* Cæſar lib.6. de bello Gall. de alcibus . *mutilæ ſunt cornibus , et crura ſine nodis , articulisq; habent , neque quietis cauſa procumbunt , neque , ſi quo afflictæ caſu conciderint , erigere ſeſe , aut ſubleuare poſſunt* . ibidem de eiſdem . *earum ex ueſtigijs cum eſt animaduerſum a uenatoribus,quò ſe recipere conſueuerint , omnes eo loco aut à radicibus ſubruunt , aut accidunt arbores , tantum ut ſumma ſpecies earum ſtantium relinquatur ; huc cum ſe conſuetudine acclinauerint , infirmas arbores pondere affligunt , atque una ipſæ concidunt* . idem lib 5. *qui nunciarent,ſuperiore nocte maxima coorta tempeſtate prope omnes naues afflictas , atque in littus eiectas eſſe* . Liuius lib.4. *repetitumq; ſæpius cuſpide ad terram affixit* . Idem lib.11. *ut neque ſuſtinere ſe à lapſu poſſent , nec , ſi qui paulum titubaſſent, hærere afflicti ueſtigio ſuo* . Idem lib.28. *Vbi Mars communis et uictum ſæpe erigeret , et affligeret* . Lucret. lib.2. *Præterea quamuis animantem grandior ictus, Quàm patitur natura,repente affligit , et omnes Corporis , atque animi pergit confundere ſenſus* . M.Tull.de lege agrar. tranſlatè. *Hæc , quæ procul erant à conſpectu imperij, non ſolum afflixerunt ; ſed etiam , ne quando recreata exurgere , atque erigere ſe poſſent , funditus (ut dixi) ſuſtulerunt* . Idem lib.2.de orat. ad Qu.Fr. *ita cum ſinguli caſus humanarum miſeriarum grauiter accipiuntur , ſi dicuntur dolenter , tum afflicta, et proſtrata uirtus maximè luctuoſa eſt* . Idem Verr.v. *Tu tuis factis et conſilijs illam*

prouinciam

prouinciam afflictam erexiſti, atque recreaſti. Idem ad Attic. lib. 12. *Vt me leuarat tuus aduentus, ſic diſceſſus afflixit.* Idem orat. pro C. Rabirio perduell. *nũquam profectò iſtam imaginem, quæ domi poſita peſtem, atque exitium Sex. Titio attuliſſet, in roſtra, atque in concionem attuliſſes. nec tuas unquam rationes ad eos ſcopulos appuliſſes, ad quos Sex. Titij afflictam nauem, et in quibus C. Deciani naufragium fortunarum uideres.* Idem pro Cælio. *ne adoleſcentiã plenam ſpei maximæ non modo non aluiſſe nos, ſed etiam perculiſſe, atque afflixiſſe uideamur.* Idem Catilin 11. *quanto tandem illum mœrore afflictum eſſe, et profligatum putatis?* P. Cornelius Tacitus. lib. 28. *Idem placere Annio Gallo paucos ante dies lapſu equi afflicto miſſi, qui conſilium eius ſciſcitarentur, retulerant.* Quod ſi quis quærat ex me quid interſit inter percellere, & affligere, hoc dicam intereſſe, quòd percello idem ferè ualet, quod peruerto, euerto, proruo: affligere autem eſt (ut dixi) ita uehementer in terram deijcere, ut eo caſu, id quod deijcitur, contundatur, neque facile excitari queat. Ita fit ut grauius ſit affligere, quàm percellere. ut licet ex hoc exemplo intelligere. M. Tull. Tuſcul. 3 *Exiſtimant enim Dijs immortalibus ſe facilius ſatisfacturos, ſi eorum plaga perculſi, afflictos ſe et ſtratos eſſe fateantur.*

diuinæ particulam auræ] animum. Virg. Aen. VI. *Aethereum ſenſum, atque aurai ſimplicis ignem.* Lucret. lib. 2. *Denique cæleſti ſumus omnes ſemine oriundi.* Item Virg. Aen. VI. *Igneus eſt ollis uigor, et cæleſtis origo Seminibus.* Poſtremò Pindarus ſic orditur ſextum carmen Nem. Ἓν ἀνδρῶν, ἓν θεῶν γένος, ἐκ μιᾶς δὲ πνέομεν ματρὸς ἀμφότεροι, id eſt, vnum virorum, vnum deorum genus, ex vna autem matre ſpiramus vtrique.

Alter] qui tenuiter, & parcè uiuit.

ad melius] ad lautiorem, & elegantiorem uictum, cultumque.

quondam] aliquando, olim, vel poſthac, ποτέ.

rediens] Homer. περιπλόμενος ἐνιαυτὸς. vtitur hoc eodem argumento Simonides apud Xenophontem in Hieròne, ad oſtendendum, tyrannorum voluptates priuatorum uoluptatibus minores eſſe, his verbis: τὸ γὰρ τὰ εἰωθότα ὑπερβάλλειν, τοῦτο παρέχει τὰς ἡδονάς. διὸ καὶ πάντες ἄνθρωποι ἡδέως προσδέχονται τὰς ἑορτὰς, πλὴν οἱ τύραννοι. ἔκπλεῳ γὰρ αὐτοῖς ἀεὶ παρεσκευασμέναι οὐδεμίαν ἐν ταῖς ἑορταῖς ἐπίδοσιν ἔχουσιν αὐτῶν αἱ τράπεζαι. ὥστε ταύτῃ πρῶτον τῇ εὐφροσύνῃ τῆς ἐλπίδος μειονεκτοῦσι τῶν ἰδιωτῶν, id eſt, nanque vſitata, & ſolennia ſuperare, hoc præbet voluptates. Iccircò etiam omneis homines diebus feſtis delectantur, præterquàm tyranni. eorum enim menſæ omnibus epulis ſemper inſtructæ, ac refertę, nullum in diebus feſtis augendi apparatus relinquunt locum. Itaque hac primùm ſpei iucunditate priuatis cedant neceſſe eſt.

aduexerit] ſic reperi ſcriptum in duob. Vatic. & Faer. quæ ſcriptura mihi mirum in modum placet. Ita autem locutus eſt Od. XXIX. lib. 4. *Quod fugiens ſemel hora uexit.*

vbique Accedent anni] id eſt, & vbi ætate fueris prouectior.

præſumis] ante tempus ſumis. προλαμβάνεις. cùm tam molliter, & delicatè viuas: cùm tam lauto, & ſumtuoſo, & accurato victu, cultuque vtaris, quis erit tibi ſuperandi relictus locus, ſiue diem feſtum agere, ſiue corpus extenuatum reficere, ſiue te annis, aut morbo affectum paulo lautius tractare voles? ſic hoc verbo eſt vſus Virg. Aen. XI. *Arma parate animis, et ſpe præſumite bellum.*

Rancidum aprum antiqui] rancentem aprum (inquit) antiqui laudabant, non quòd odoratu carerent, ſed quòd exiſtimarent præſtare vitiatum apponi hoſpiti, qui ſerò veniſſet, quàm integrum, & recentem ab edaci domino comedi.

hoc

hos utinam,&c.] vtinam illis temporibus natus eſſem.

Das aliquid famæ?] ſi famæ conſulendum eſſe putas:ſi famæ aliquid tribuendum eſſe exiſtimas:magnifici iſti & ſumtuoſi apparatus magno ſunt etiam dedecori,non ſolum damno.

quæ carmine gratior aurem, &c.] id eſt, quæ auri humanę gratior eſt, quàm quoduis carmen. Themiſtoclem aiunt dixiſſe, cum ex eo quæreretur, quod acroama,aut cuius vocem libentiſſimè audiret, eius,à quo ſua virtus optimè prędicaretur. bona fama autem, ſeu bona exiſtimatio, quam εὐδοξίαν Græci nominant, à laude non admodum longè abeſt. Pind. εἰδ. δ. ισθμ. ſi quis in rebus ſecundis benè audiat, ſuadet ei, ne optet Deus eſſe. omnia enim eum conſecutum eſſe, quæ mortalem fas ſit obtinere. ſic Pindarus εἴτις εὖ πάσχων λόγον ἐσλὸν ἀκούῃ, μὴ μάτευε ζεὺς γένεσθαι. πάντ᾽ ἔχεις, εἴσε τούτων μοῖρ᾽ ἐφίκοιτο καλῶν.

patruum] eum,cuius ſub imperio es.vt annot. ſuprà ad Od.xii.lib.3.

iniquum] inimicum, & infenſum, propter ægritudinem, & moleſtiam ex luxuria præterita,& egeſtate præſente naſcentem.

cum deerit egenti Aes l.p.] cum tanta erit tua egeſtas, vt ne tantillum quidem pecunię habeas,vnde laqueum, quo animam tibi intercludas, compares:hoc eſt,cum ad extremam egeſtatem redactus eris.

iure (inquis)Traſius iſtis] dices (inquit Horatius) iure ita obiurgari Traſium hominem profuſum, & ſumtuoſum, eundemque egentem: hominem ſumtuoſiorem,quàm res eius familiaris ferre queat: te verò magnis vectigalibus inſtructum eſſe:& ſumtus tuos cenſu non eſſe maiores.hæc eſt aſoti, ſeu luxurioſi hominis oratio, ſibi in ſua luxuria velificantis,ac blandientis. Porph. legit *Trauius*: nonnulli libri habent *Trallius*. Sed nihil refert.

ergo,quod ſuperat] reſpondet huic aſoto Horatius: eſto: ſtemus te eſſe abundantiſſimum,ac pecunioſiſſimum:demus,te plus habere in nummis, quàm in victu, cultuque inſumere queas,quantumuis ſumtuoſo,& luxurioſo:nihil'ne eſt in quo id,quod tibi ſupereſt è tuo ſumtu quotidiano,melius inſumas,quàm in cœnis luxurioſis, & ceteris deliciis?

Quod ſuperat] ſupereſt. Virg. Georg. II. *ſuperat tener omnibus humor*. M. Tull.parad. ὅτι μόνος ὁ σοφὸς πλούσιος. *uter igitur eſt diuior,cui deeſt,an cui ſuperat?* Idem de finib.5. *deq; eo,quod ipſis ſuperat,alijs gratificari volunt.*

non eſt,melius quò] ordo eſt:an non eſt aliquid,in quod id,quod ſuperat, melius inſumere poſſis,quàm in epulas ſumtuoſas?

indignus] indignus, qui egeat: indignus egeſtate. ſic loquitur M. Tull. lib.4. Tuſcul. *miſericordiam datam eſſe dicunt ad opem ferendam, et calamitates hominum indignorum ſubleuandas.*

cur templa ruunt antiqua Deûm?] Theocritus εἰδ. ιζ. laudans Ptolemæi Philadelphi liberalitatem,ait diuitias ſuas conferre partim ad ornamenta templorum, partim ad munificentiam in reges, in ciuitates, in amicos & familiares. ſic Theocr. Οὐ μὰν ἀχρεῖός γε δόμῳ ἐνὶ πίονι χρυσὸς, Μυρμάκων ἅτε πλοῦτος ἀεὶ κέχυται μογεόντων, Ἀλλὰ πολλὸν μὲν ἔχοντι θεῶν ἐρικυδέες οἶκοι, Αἰὲν ἀπαρχομένοιο σὺν ἄλλοισι γεράεσσι· Πολλὸν δ᾽ ἰφθίμοισι δεδώρηται βασιλεῦσι. Πολλὸν δὲ πτολίεσσι, πολλὸν δ᾽ ἀγαθοῖσιν ἑταίροις.

tanto emetiris aceruo] id eſt, è tanto metiris aceruo. vt annot. ſup. ad Od.vii.lib.2. venuſtè autem verbo *metiris* vſus eſt, cum de aceruo loqueretur, pro largiris,præbes, πορίζεις.

Vni nimirum tibi rectè] vſque adeo ne es ſtolidus,& rerum humanarum imperitus,vt ſperes tuas res eodem ſemper ſtatu manſuras?vt ſperes fortunam

vno ſemper vultu in te futuram? vt exiſtimes te meliore eſſe cõditione, quàm ceteros homines, in quorum vita magnas quotidie videmus rerum commutationes, magnasque fortunæ varietates exiſtere? in quibuſdam libris ſcriptum eſt *rectæ*, quam lectionem non damno.

O magnus poſt hac] nempe vbi quippiam tibi aduerſi acciderit. credibile enim non eſt, te vnum fortunæ eximium futurum. Intolerabile eſt aũt ab inimicis irrideri, inquit Eurip. Medea. *Οὐ γὰρ γελᾶσθαι τλητὸν ἐξ ἐχθρῶν, φίλαι.*

vter ne] ſic reperi ſcriptum in omnibus libris manu ſcriptis: & ita legendum. *ne* autem hoc loco non interrogat: ſed additur interrogationi. vt & ſaty. III. *Illa rogare Quantane?* uel ornatus cauſa ponitur, uel ociosũ eſt. vt ſuprà ſat. x. l. I. *O ſeri ſtudiorum, quine putetis Difficile, et mirum, Rhodio quod Pitholeonti Contigit.*

ad caſus dubios] *dubij caſus, dubiæ res, dubia tempora*, quæ ſint, declarãt vbique ex bonis ſcriptoribus exempla. uide annot. ad Od. IX. lib. 4. Nam vter (inquit) in rebus dubijs, & aſperis conſtantior, & meliore ſpe erit, hic ne, qui corpus & animum aſſueſecerit multitudini, & copiæ rerum omnium, an, qui paruo contentus uixerit? *aſſueris* dictum pro aſſueſecerit. ut Virg. Aen. 6. *ne tanta animis aſſueſcite bella.* eſt enim in loco hypallage *pro aſſueſcite animos bellis.* & Georg. III. *de hinc ubi libera colla Seruitio aſſuerint.* poteſt etiam dici aſſuerit abſolutè poſitum eſſe, ut intelligamus in illis *mentem, corpusq́ ſuperbum*, ineſſe helleniſmum. *κατὰ νοῦν, καὶ κατὰ σῶμα.*

In pace, vt ſapiens, aptarit idon. b.] ſignificat ſapientis eſſe in pace, & rebus ſecundis, ea præparare, quæ in bello & rebus aduerſis uſui eſſe poſſint. nihil eſt enim in hominum uita ſtabile, nihil perpetuum, nihil conſtans. Sapientis igitur hominis eſt & in rebus ſecundis ea arma parare, quibus te aduerſus res dubias regere, ac tueri poſſis: & in aduerſis ſecundam fortunam ſperare, ut Od. x. lib. 2. *Sperat infeſtis, metuit ſecundis Alteram ſortem benè præparatum pectus.*

Integris opibus] incolumi re ſua familiari.

non latius] non largius, non profuſius.

metato] definito, ac terminato: anguſtioribus terminis circunſcripto ab Vmbreno.

Non ego, narrantem] narrantem hęc: *ego non temere edi die profeſto quicquam*, &c. Eſt autem Ofelli totus, qui deinceps ſequitur, ſermo.

luce profeſta] die profeſto. id eſt, non feſto. ſup. Od. xv. lib. 4. *Nosq; et profeſtis lucibus, et ſacris Inter iocoſi munera Liberi*, &c.

operum uacuo] cum eſſem ab opere ſolutus, & ocioſus propter imbrem. ſup. Od. xvII. lib. 3. *Cum famulis operum ſolutis.*

per imbrem] imbris tempore: uel quãdiu imbres è cælo decidebant. quandiu pluebat.

benè erat] bene erat nobis, benè curabamur. ſic Plautus in Menęch. *ſi ſapiam, hinc intrò abeam, ubi mihi benè ſit.* Terent. Adelph. *uxor ſi ceſſes, aut te amare cogitat, Aut tete amari, aut potare, aut animo obſequi, Et tibi benè eſſe ſoli, cum ſibi ſit male.* Catull. ad Furium. *Quare tibi ſit benè ac beatè?* Hor. epiſt. I. *iurat benè ſolis eſſe maritis.* & ſaty. VIII. huius lib *ſicut mihi nunquam In uita fuerit melius.* ibidem. *pulchrè fuerit tibi.* iterum Catull. ad. Fur. *Eſt pulchrè tibi cum tuo parente.* poteſt & ſic intelligi. benè erat vicinus, id eſt, benè accipiebatur. nam etiã hoc modo loquitur Plaut. in Menæch. *quid multis uerbis? opus eſt? minore nuſquam benè fuit diſpẽdio.* M Tull. epiſt. lib. 13. ad Att. *Quid quæris? delectatus eſt, et libenter fuit.* & lib. 16. *cum unum diem Veliæ conſtitiſſem: ubi quidem fui ſanè libenter apud Talnam noſtrum: nec potui accipi, illo abſente præſertim, liberalius.* ſic & Catull. in fundum. *Fui libenter in tua ſuburbana Villa.*

non piſcibus vrbe petitis] apud ueteres illos Romanos, lautiores & apparatiores habebantur menſæ piſcibus, quam carnibus, extructæ. Cic. in Piſonem. *extructa menſa non conchylijs, aut piſcibus, ſed multa carne ſubrancida*. quo loco Piſonis ſordes oſtendere conatur.

Poſt hoc ludus erat cupa potare] hunc locum in omnibus libris corruptum ego una littera detracta emendaui. cuius emendationis ſpero omnes politos, & eruditos homines approbatores fores. Adrianus quidem Torneb. eam magnopere probat. Horum igitur uerborum hæc ſententia eſt. poſtea (inquit) noſter ludus hic erat cupa magiſtra, id eſt, nullo alio bibendi magiſtro adhibito, quàm ipſa cupa, potare: nullus erat, qui bibendi leges conuiuis daret: ſuo quiſque arbitratu bibebat, & quantum uolebat, *ſolutos legibus inſanis*, ut ait ſaty. VI. hoc libro. De hoc more autem, & de magiſterijs, bibendique legibus uide annot. ad Od. IIII. lib. I.

Et venerata Ceres] id eſt, orata Ceres, ut culmo, &c. ſequitur deinceps *Explicuit uino contr. ſer. fr.* id eſt, ſeueritatem noſtram exhilarauit. uerbum *uenerari* autem idem ualere, quod *orare, & precari*, declarant exempla è bonis ſcriptoribus producta. Plaut. in Aulul. Lar. *clam omneis in medio foco Defodit, uenerans me, ut id ſeruarem ſibi*. Idem Rudente. *Eſt deus: ueneror, ut nos ex hac ærumna eximas miſeras inopes, ærumnoſas, aut aliquo auxilio ut adiuues*. Idem ibid. *Venus, ueneror te, ut omnes miſeri lenones ſient*. Idem Bacchid. *ſaluto te uicine Apollo, qui ædibus Propinquos noſtris accolis, ueneror que te, Ne Nicobolum ſinas noſtrum ſenem prius Me conuenire, quàm ſodalem uiderim Mneſilochi Piſtocleron*. Idem Trinū. *Larem corona noſtrum decorari uolo. uxor uenerare, ut Nobis hac habitatio bona, fauſta, felix, fortunataq; eueniat*. Virg. Aen. III. *Nymphas uenerabar agreſtes, Gradiuumq; patrē, Geticis qui præſidet aruis, Rite ſecundarent uiſus, omenq; leuarent*. Idem eod. lib. *curſusq; dabit uenerata ſacerdos*. & lib. 4. Georg. *tu munera ſupplex Tende petens pacem, & faciles uenerare Napæas. Namque dabunt ueniam uotis, iraſq; remittent*. A. Cęcinna ad M. Tull. Ciceronem lib. 6. epiſt. *quid iraſcitur ei qui ſcripſerit aliquid contra ſuam uoluntatem, cum ignoris omnibus qui multa Deos uenerati ſunt contra eius ſalutem?* id eſt, qui multa à dijs precati ſunt. ſic Hor. infr. ſaty. VI. *Si ueneror ſtultus nihil horum*, id eſt, ſi nihil tale à Dijs precor: ut ſuo loco dicemus.

Ceres] Cererem Gręci Δημήτερα appellant, cuius ἔτυμον afferens Plato in Cratylo, φαίνεται (inquit) κατὰ τὴν δόσιν τῆς ἐδωδῆς διδοῦσα ὡς μήτηρ, Δημήτηρ κεκλῆσθαι.

ſeria frontis] id eſt, ſeueritatem frontis: ſeu ſeriam frontem. Nam contrahitur rebus ſerijs, ac triſtibus.

Sæuiat, atque nouos] iterum, atque iterum ſeſe nobis præbeat iniquam, atque infeſtam fortuna, nouos nobis terrores incutiat, nouos motus excitet: quantum poterit de hoc noſtro tenui uictu, & parſimonia detrahere? quaſi dicat aut nihil, aut parum.

quanto aut ego parcius, aut] poſteaquam Vmbrenus nos de uetere poſſeſſione deturbauit, nobiſque eiectis agrum noſtrum occupauit. quanto minus aut ego, aut uos ſplendidè uixiſtis? quanto deterior fuit noſtri corporis nitor? nihilo ſcilicet. Quemadmodum ex lautiore, & liberaliore uictu, cultuq; nitent corpora: ita ex parciore, & maligniore, ſquallent.

huc nouus incola] Vmbrenum ſignificat. aliquot lib. manuſcripti habent *hic nou. inc.* quam ſcripturam non improbo: & fortaſſe recta eſt. alij cum uulgatis conſentientes *huc*.

Nam propriæ telluris] ſic M. Tull. off. I. *ſunt autem priuata nulla natura: ſed aut uetere occupatione, ut, qui quondam in uacua uenerunt: aut uictoria, ut, qui bello*

potiti ſunt, aut lege, aut pactione, conditione, ſorte.

nos expulit ille] ille Vmbrenus nos agro expulit per uim: nempe facta aſsignatione agrorum ab imperatore. Sic Arrius Virgilium, ut ſignificat in Mœride: *o Lycida, uiui peruenimus, aduena noſtri (Quod nunquam ueriti ſumus) ut poſſeſſor agelli Diceret: hæc mea ſunt, ueteres migrate coloni.*

Illum aut nequities] mollities, luxuries, libido, profuſio. Nam hominem nequam appellant Latini, inertem, nullius uſus, inutilem.

vafri inſcitia iuris] iuris callidi, & uerſuti, ut M. Tull. appellat in orat. pro Cęcina. quattuor igitur hoc loco enumerat, quibus mutatur dominus, quibusque poſſeſsio rerum ſoli, & aliarum amittitur: uim, per quam exactus eſt Ofellus: prof uſum ſumtum, & luxuriam: iuris uerſuti ignorantiam. mortem. non admodum huic diſsimilis eſt locus ille epiſtol. ad Iul. Florum libr. 2. *tanquam Sit proprium cuiquam, puncto quod mobilis horæ Nunc prece, nunc pretio, nunc ſorte ſuprema Permutet dominos.* ſic Theognis. Πολλοί τοι πλουτοῦσι κακοὶ, ἀγαθοὶ δὲ πένονται· Ἀλλ' ἡμεῖς τούτοις οὐ διαμειψόμεθα Τῆς ἀρετῆς τὸν πλοῦτον, ἐπεὶ τὸ μὲν ἔμπεδον αἰεὶ. Χρήματα δ' ἀνθρώπων ἄλλοτε ἄλλος ἔχει. Quanquam hos uerſus Plutarchus in libello πῶς ἄν τις ὑπ' ἐχθρῶν ὠφελοῖτο, aſcribit Soloni, ut iam alibi diximus.

SATYRA. 3.

SIC rarò ſcribis, vt toto non quater anno
Membranam poſcas, ſcriptorum quæque retexens,
Iratus tibi, quòd uini, ſomniq́ue benignus
Nil dignum ſermone canas, quid fiet? ab ipſis
Saturnalibus huc fugiſti. ſobrius ergo
Dic aliquid dignum promiſsis: incipe: nil eſt:
Culpantur fruſtra calami: immeritusq́ue laborat
Iratis natus paries dijs, atque poetis.
Atqui uultus erat multa, & præclara minantis,
Si vacuum tepido cepiſſet villula tecto.
Quorſum pertinuit ſtipare Platona Menandro?
Eupolin, Archilochum, comites educere tantos?
Inuidiam placare paras uirtute relicta?
Contemnere miſer. vitanda eſt improba Siren
Deſidia: aut, quicquid vita meliore paraſti,
Ponendum æquo animo. dij te Damaſippe, deæq;
Verum ob conſilium donent tonſore. ſed vnde
Tam bene me noſti? poſtquam omnis res mea Ianum
Ad medium fracta eſt, aliena negocia curo,
Excuſſus proprijs. olim nam quærere amabam,
Quo vafer ille pedes lauiſſet Siſyphus ære:
Quid ſculptum infabre, quid fuſum durius eſſet.

Callidus huic ſigno ponebam millia centum:
Hortos, egregiaſque domos mercarier vnus
Cum lucro noram. vnde frequentia Mercuriale
Impoſuere mihi cognomen compita. noui:
Et morbi miror purgatum te illius. atqui
Emouit veterem mirè nouus: vt ſolet, in cor
Traiecto lateris miſeri, capitiſque dolore,
Vt lethargicus hic cum ſit pugil, & medicum vrget.
Dum ne quid ſimile huic, eſto, vt libet. o bone, ne te
Fruſtrere, inſanis & tu: ſtultique propè omnes:
Si quid Stertinius veri crepat: vnde ego mira
Deſcripſi docilis pręcepta hæc, tempore, quo me
Solatus iuſſit ſapientem paſcere barbam:
Atque à Fabricio non triſtem ponte reuerti.
Nam, male re geſta cum vellem mittere operto
Me capite in flumen: dexter ſtetit: &, caue faxis
Te quicquam indignum. pudor, inquit, te malus vrget:
Inſanos qui inter vereare inſanus haberi.
Primum nam inquiram, quid ſit furere: hoc ſi erit in te
Solo: nil verbi, pereas quin fortiter, addam.
Quem mala ſtultitia: &, quencunque inſcitia veri
Cęcum agit: inſanum Chryſippi porticus, & grex
Autumat. hæc populos, hæc magnos formula reges,
Excepto ſapiente, tenet. nunc accipe, quare
Deſipiant omnes, æque ac tu, qui tibi nomen
Inſano poſuere. velut ſiluis, vbi paſſim
Palanteis error certo de tramite pellit:
Ille ſiniſtrorſum, hic dextrorſum abit: vnus vtrique
Error: ſed varijs illudit partibus: hoc te
Crede modo inſanum: nihilo vt ſapientior ille,
Qui te deridet, caudam trahat. eſt genus vnum
Stultitiæ nihilum metuenda timentis: vt igneis,
Vt rupeis, fluuioſque in campo obſtare queratur.
Alterum & huic varium, & nihilo ſapientius, igneis
Per medios, fluuioſque ruentis. clamet amica
Mater, honeſta ſoror, cum cognatis, pater, vxor,
Hic foſſa eſt ingens: hic rupes maxima: ſerua:
Non magis audierit: quàm Fuſius ebrius olim,
Cum Ilionam edormit: Catienis mille ducentis,
Mater te appello, clamantibus. huic ego uulgum

Errori ſimilem cunctum inſanire docebo.
Inſanit, ueteres ſtatuas Damaſippus emendo:
Integer eſt mentis Damaſippi creditor? eſto:
Accipe, quod nunquam reddas mihi, ſi tibi dicam:
Tu ne inſanus eris, ſi acceperis? an magis excors
Reiecta præda, quam preſens Mercurius fert?
Scribe decem a Nerio: non eſt ſatis: adde Cicutæ
Nodoſi tabulas centum: mille adde catenas:
Effugiet tamen hec ſceleratus vincula Proteus:
Cum rapies in iura, malis ridentem alienis:
Fiet aper: modò ſaxum: & cum volet, arbor.
Si male rem gerere inſani eſt: contrà, bene ſani:
Putidius multo cerebrum eſt (mihi crede) Perilli
Dictantis, quod tu nunquam reſcribere poſſis.
Audire, atque togam iubeo componere, quiſquis
Ambitione mala, aut argenti pallet amore:
Quiſquis luxuria, triſti ve ſuperſtitione,
Aut alio mentis morbo calet: huc propius me,
Dum doceo inſanire omneis, vos ordine adite.
Danda eſt ellebori multo pars maxima auaris:
Neſcio an Anticyram ratio illis deſtinet omnem.
Heredes Staberi ſummam incidere ſepulchro.
Ni ſic feciſſent, gladiatorum dare centum
Damnati populo paria, atque epulum, arbitrio Arri:
Frumenti, quantum metit Africa. ſiue ego praue,
Seu recte: hoc volui: ne ſis patruus mihi· credo
Hoc Staberi prudentem animum iuſſiſſe. quid ergo
Senſit, cum ſummam patrimoni inſculpere ſaxo
Heredes voluit? quoad vixit, credidit ingens
Pauperiem vitium: & cauit nihil acrius: vt ſi
Forte minus locuples vno quadrante periſſet,
Ipſe videretur ſibi nequior. omnis enim res,
Virtus, fama, decus, diuina, humanaque pulchris
Diuitijs parent: quas qui conſtruxerit, ille
Clarus erit, fortis, iuſtus, ſapiens ne etiam, & Rex,
Et, quicquid volet. hoc, veluti virtute paratum,
Sperauit magnæ laudi fore. quid ſimile iſti
Grecus Ariſtippus? qui ſeruos proijcere aurum
In media iuſſit Libya: quia tardius irent
Propter onus ſegnes. vter eſt inſanior horum?

Nil agit exemplum, litem quod lite reſoluit.
Si quis emat citharas, emtas comportet in vnum,
Nec ſtudio citharæ, nec Muſæ deditus vlli:
Si ſcalpra, & formas non ſutor: nautica vela
Auerſus mecaturis: delirus, & amens
Vndique dicatur meritò. quid diſcrepat iſtis,
Qui nummos, aurumque recondit, neſcius vti
Compoſitis, metuenſque velut contingere ſacrum?
Si quis ad ingentem frumenti ſemper aceruum
Porrectus vigilet cum longo fuſte. neque illinc
Audeat eſuriens dominus contingere granum:
Ac potius folijs parcus veſcatur amaris:
Si poſitis intus Chij, veteriſque Falerni
Mille cadis: nihil eſt, tercentum millibus, acre
Potet acetum: age, ſi & ſtramentis incubet, vnde-
Octoginta annos natus, cui ſtragula veſtis,
Blattarum, ac tinearum epulæ, putreſcat in arca:
Nimirum inſanus paucis videatur eò, quòd
Maxima pars hominum morbo iactatur eodem.
Filius, aut etiam hæc libertus vt ebibat heres:
Dijs inimice ſenex cuſtodis? ne tibi deſit?
Quantulum enim ſummæ curtabit quiſque dierum,
Vngere ſi cauleis oleo meliore, caputque
Cœperis impexa fœdum porrigine? quare,
Si quiduis ſatis eſt: periuras, ſurripis, aufers
Vndique? tun' ſanus? populum ſi cædere ſaxis
Incipias, ſeruos ve tuos, quos ære pararis:
Inſanum te omnes pueri, clamentque puellæ.
Cùm laqueo vxorem interimis, matremque veneno,
Incolumi capite es? quid enim? neque tu hoc facis Argis,
Nec ferro: vt demens genitricem occidit Oreſtes.
An tu reris eum occiſa inſaniſſe parente?
Ac non antè malis dementem actum furijs, quàm
In matris iugulo ferrum tepefecit acutum?
Quin ex quo eſt habitus male tute mentis Oreſtes:
Nil ſane fecit, quod tu reprendere poſſis:
Non Piladen ferro violare, auſus ve ſororem
Electram: tantùm male dicit vtrique, vocando
Hanc furiam, hunc aliud, iuſsit quod ſplendida bilis.
Pauper Opimius argenti poſiti intus, & auri,

Qui

Qui Veientanum feſtis potare diebus
Campana ſolitus trulla, vappamque profeſtis:
Quondam lethargo grandi eſt oppreſſus. vt heres
Iam circum loculos, & claueis lætus, ouansque
Curreret. hunc medicus multùm celer, atque fidelis
Excitat hoc pacto: menſam poni iubet: atque
Effundi ſaccos nummorum, accedere plureis
Ad numerandum: hominem ſic erigit. addit & illud:
Ni tua cuſtodis, auidus iam hęc auferet heres.
Men' viuo? vt viuas igitur, vigila, hoc age. quid vis?
Deficient inopem venæ te, ni cibus, atque
Ingens accedat ſtomacho fultura ruenti.
Quid ceſſas? agedum ſume hoc ptiſanarium oryzæ.
Quanti emtæ? paruo. quanti ergo? octo aſſibus. eheu:
Quid refert, morbo: an furtis, peream que rapinis?
Quiſnam igitur ſanus? qui non ſtultus. quid auarus?
Stultus & inſanus. quid? ſi quis non ſit auarus:
Continuò ſanus? minimè. cur Stoice? dicam.
Non eſt cardiacus, Craterum dixiſſe putato,
Hic æger: rectè eſt igitur, ſurgetque? negabit:
Quod latus, aut renes morbo tentantur acuto.
Non eſt periurus, neque ſordidus. immolet æquis
Hic porcum Laribus. verùm ambitioſus & audax.
Nauiget Anticyram. quid enim differt, barathrone
Dones, quicquid habes, an nunquam vtare paratis?
Seruius Oppidius Canuſi duo prædia diues
Antiquo cenſu, natis diuiſſe duobus
Fertur. & hæc moriens pueris dixiſſe vocatis
Ad lectum: poſt quàm te talos, Aule, nucesque
Ferre ſinu laxo, donare, & ludere vidi:
Te, Tiberi, numerare: cauis abſcondere triſtem:
Extimui, ne vos ageret veſania diſcors,
Tu Nomentanum, tu ne ſequerere Cicutam.
Quare per diuos oratus vterque Penateis,
Tu caue ne minuas: tu ne maius facias id,
Quod ſatis eſſe putat pater: & natura coercet.
Præterea ne vos titillet gloria, iure-
Iurando obſtringam ambo: vter ædilis fuerit, vel
Veſtrum prætor: is inteſtabilis, & ſacer eſto.
In cicere, atque faba bona tu, perdasque lupinis,

Latus vt in circo ſpatiere, aut æneus vt ſtes,
Nudus agris, nudus nummis. inſane, paternis?
Scilicet vt plauſus, quos fert Agrippa, feras tu
Aſtuta ingenuum vulpes imitata leonem?
Nequis humaſſe velit Aiacem Atrida vetas cur?
Rex ſum. nil vltrà quæro plebeius. & æquam
Rem imperito: ac ſi cui videor non iuſtus, inulto
Dicere, quæ ſentit, permitto. maximè regum,
Dij tibi dent capta claſſem reddúcere Troia:
Ergo conſulere, & mox reſpondere licebit?
Conſule. cur Aiax heros ab Achille ſecundus
Putreſcit, toties ſeruatis clarus Achiuis:
Gaudeat vt populus Priami, Priamumque inhumato:
Per quem tot iuuenes patrio caruere ſepulcro?
Mille ouium inſanus morti dedit, inclytum Vlyſſem,
Et Menelaum vnà mecum ſe occidere clamans.
Tu, cum pro vitula ſtatuis dulcem Aulide natam
Ante aras, ſpargisque mola caput, improbe, ſalſa:
Rectum animi ſeruas? quorſum? inſanus quid enim Aiax
Fecit, cum ſtrauit ferro pecus? abſtinuit vim
Vxore, & nata, mala multa precatus Atridis:
Non ille aut Teucrum, aut ipſum violauit Vlyſſem.
Verùm ego, vt hærenteis aduerſo littore naueis
Eriperem: prudens placaui ſanguine diuos.
Nempe tuo furioſe. meo, ſed non furioſus.
Qui ſpecies alias veris, ſcelerisque tumultu
Permiſtas capiet, commotus habebitur: atque,
Stultitia ne erret, nihilum diſtabit, an ira.
Aiax immeritos dum occidit, deſipit, agnos?
Cum prudens ſcelus ob titulos admittis inaneis:
Stas animo? & purum eſt vitio tibi, cum tumidum eſt cor?
Si quis lectica nitidam geſtare amet agnam:
Huic veſtem, ut natæ, paret ancillas: paret aurum:
Pupam, aut pupillam appellet, fortique marito
Deſtinet vxorem: interdicto huic omne adimat ius
Prætor, & ad ſanos abeat tutela propinquos.
Quid ſi quis natam pro muta deuouet agna?
Integer eſt animi? ne dixeris. ergo, ubi praua
Stultitia, hic eſt ſumma inſania. qui ſceleratus:
Et furioſus erit. quem cepit uitrea fama:

Hunc circuntonuit gaudens Bellona cruentis.
Nunc age luxuriam, & Nomentanum arripe mecum.
Vincit enim ſtultos ratio inſanire nepotes.
Hic ſimul accepit patrimoni mille talenta:
Edicit, piſcator uti, pomarius, auceps,
Vnguentarius, ac Tuſci turba impia uici,
Cum ſcurris fartor, cum uelabro omne macellum,
Manè domum ueniant. quid tum? uenere frequentes.
Verba facit leno: quicquid mihi, quicquid & horum
Cuique domi eſt, id crede tuum, & uel nunc pete, uel cras.
Accipe, quid contrà iuuenis reſponderit æquus.
In niue Lucana dormis ocreatus, ut aprum
Cœnem ego: tu piſceis hiberno ex ęquore uerris:
Segnis ego, indignus, qui tantum poſſideam: aufer:
Sume tibi decies: tibi tantundem: tibi triplex,
Vnde uxor media currat de nocte uocata.
Filius Aeſopi detractam ex aure Metellę,
Scilicet ut decies ſolidum exſorberet, aceto
Diluit inſignem bacam: qui ſanior, ac ſi
Illud idem in rapidum flumen, iaceret'ue cloacam?
Quinctii progenies Arri, par nobile fratrum,
Nequitia & nugis, prauorum & amore gemellum.
Luſcinias ſoliti impenſo prandere coemtas.
Quorſum abeant ſani? creta, an carbone notandi?
Aedificare caſas, ploſtello adiungere mures,
Ludere par impar, equitare in arundine longa
Si quem delectet barbatum: amentia uerſet.
Si puerilius his ratio eſſe euincet amare:
Nec quicquam differre, utrum'ne in puluere, trimus
Quale prius, ludas opus: an meretricis amore
Sollicitus plores: quęro, facias'ne, quod olim
Mutatus Polemon? ponas inſignia morbi,
Faſciolas, cubital, focalia: potus ut ille
Dicitur ex collo furtim carpſiſſe coronas:
Poſtquàm eſt impranſi correptus uoce magiſtri?
Porrigis irato puero cum poma, recuſat.
Sume Catelle: negat. ſi non des, optat. amator
Excluſus qui diſtat: agit ubi ſecum, eat, an nòn,
Quò rediturus erat non arceſſitus: & hęret
Inuiſis floribus? nec nunc, cum me uocet ultro,

Accedam? an potius mediter finire dolores?
Excluſit: reuocat: redeam? non, ſi obſecret. ecce
Seruus non paulo ſapientior. ò here, quę res
Nec modum habet, neque conſilium, ratione, modóque
Tractari non uult. in amore hæc ſunt mala, bellum,
Pax rurſum. hæc ſiquis tempeſtatis propè ritu
Mobilia, & cæca fluitantia ſorte, laboret
Reddere certa: ſibi nihilo plus explicet, ac ſi
Inſanire paret certa ratione, modóque.
Quid? cum Picenis excerpens ſemina pomis
Gaudes, ſi cameram percuſti forte: penes te es?
Quid? cum balba feris annoſo uerba palato,
Aedificante caſas qui ſanior? adde cruorem
Stultitiæ: atque ignem gladio ſcrutare: modò, inquam,
Hellade percuſſa Marius cum præcipitat ſe,
Cerritus fuit: an commotę crimine mentis
Abſolues hominem: & ſceleris damnabis eundem,
Ex more imponens cognata uocabula rebus?
Libertinus erat, qui circum compita ſiccus
Lautis manè ſenex manibus currebat. & unum
Quiddam magnum addens, unum me ſurpite morti:
Dijs etenim facile eſt, orabat: ſanus utriſque
Auribus, atque oculis: mentem, niſi litigioſus,
Exciperet dominus, cum uenderet. hoc quoque uulgus
Chryſippus ponit fœcunda in gente Meneni.
Iupiter, ingenteis qui das, adimiſque dolores:
Mater ait pueri menſeis iam quinque cubantis,
Frigida ſi puerum quartana reliquerit: illo
Manè die, quo tu indicis ieiunia, nudus
In Tiberi ſtabit. caſus, medicus ue leuarit
Aegrum, ex præcipiti: mater delira necabit
In gelida fixum ripa: febrimq́ue reducet.
Quò ne malo mentem concuſſa? timore deorum.
Hæc mihi Stertinius ſapientum octauus amico
Arma dedit: poſthac ne compellarer inultus.
Dixerit inſanum qui me, totidem audiet: atque
Reſpicere ignoto diſcet pendentia tergo.
Stoice, poſt damnum ſic uendas omnia pluris:
Qua me ſtultitia (quoniam non eſt genus vnum)
Inſanire putas? ego nam uideor mihi ſanus.

C 2 *Quid?*

Quid? caput abſciſſum demens cum portat Agaue
Nati infelicis, ſibi tum furioſa uidetur?
Stultum me fateor (liceat concedere ueris)
Atque etiam inſanum: tantum hoc ediſſere, quo me
Aegrotare putes animi uitio. accipe: primùm
Aedificas: hoc eſt longos imitaris, ab imo
Ad ſummum totus moduli bipedalis & idem
Corpore maiorem rides Turbonis in armis
Spiritum, & inceſſum: qui ridiculus minus illo?
An, quodcunque facit Mæcenas, te quoque uerum eſt,
Tanto diſſimilem, & tanto certare minorem?
Abſentis ranæ pullis vituli pede preſſis,
Vnus vbi effugit: matri denarrat, vt ingens
Bellua cognatos eliſerit. illa rogare,
Quantáne? num tandem, ſe inflans, ſic magna fuiſſet.
Maior dimidio. num tanto? cum magis, atque
Se magis inflaret: non, ſi te ruperis, inquit,
Par eris. hæc à te non multùm abludit imago.
Adde poemata nunc: hoc eſt oleum adde camino:
Quæ ſi quis ſanus fecit, ſanus facis & tu.
Non dico horrendam rabiem. iam deſine. cultum
Maiorem cenſu. teneas Damaſippe tuis te:
Mille puellarum, puerorum mille furores.
O maior tandem parcas inſane minori.

COMMENTARII.

Poeta in hac ſatyra Damaſippum quendam facit loquentem, qui aliquando exercuerat ſignorum, & vaſorum antiquorum, atque hortorum mercaturam: in qua cum rem ſuam minus benè geſſiſſet, relicto lucri ſtudio ſeſe ad philoſophiam contulerat. Ego eum eſſe puto, de quo M. Tull. ſcribit in epiſt. ad M. Fabium Gallum lib. 7. qui mandatu Ciceronis quædam ei ſigna emerat haud illi grata, nempe Bacchas, & Martis ſignum. Itaque optabat M. Tull. aut vt ea eſſent inemta, aut vt aliquis eorum emtor ſeu Damaſippus, ſeu quis alius reperiretur. verba M. Tullij ſunt hæc. *ſed tamen ſi iſta mihi ſunt habenda, certiorem uelim me facias, ubi ſint, quando arceſſantur, quo genere uecturæ. Si enim Damaſippus in ſententia non manebit, aliquem Pſeudodamaſippum uel cum iactura reperiemus.* de eod. lib. 12. epiſt. ad Attic. *ſi & Silius is fuerit, quem tu putas, nec Druſus facilem ſe præbebit, Damaſippum uelim aggrediare.*

ſcriptorum quæq; retexens] ea omnia, quæ à te ſcripta ſunt, mutans, vertens, delens. & eſt tralatio à tela texta, & poſtea retexta. *telam retexere* autem eſt *ἀναλύειν*, diſſoluere. nemini eſt inaudita Penelopæ tela.

vini ſomniq; benignus] id eſt, plus quàm par ſit, vino, ſomnoque deditus. largius æquo bibens, & ſupra modum dormiens dictum eſt autem *uini*

&

et ſomni benignus, vt *profuſus ſui, parcus temporis, largus pecuniæ. benignus* enim idem ferè eſt quod largus, vt ſupra annotauimus: *malignus* contrà parcus.

Nil dignum ſermone] ſic loquuntur Græci, οὐδὲν ἄξιον λόγου, Ariſtot. ῥητορ. β. τὸν λόγον εἶναι σπουδαιότατον, ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες, οὐ χρημάτων, ἀλλὰ λόγου ἄξιοί εἰσι. τὸ γὰρ λόγου ἄξιον οὐχ ἁπλῶς λέγεται. Plato in Euthydemo. ἐνθυμοῦ δὴ μή τι παραλείπομεν τῶν ἀγαθῶν, ὅ, τι καὶ ἄξιον λόγου. idem in Alcibiade. 1. ἐπιμέλειά τε, καὶ σοφία, ταῦτα μόνα ἄξια λόγου ἐν Ἕλλησιν. Idem lib. 1. de repub. λυσιτελεῖ μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα ἐάν περ λανθάνῃ· ἔστι δ᾽ οὐκ ἄξια λόγου. Tit. Liuius ἄξια λόγου, *digna dictu* ſolet dicere. vt lib. 35. annal. in princip. *crebra magis, quàm digna dictu prælia fecit.* Idem lib. 27. *certamina haud ſatis digna dictu ferebant.*

Saturnalibus] quę agebantur XIIII. Kal. Ianuarias: de quibus alibi dicemus pluribus verbis.

ſobrius ergo] ſi propter vini, & ſomni liberaliorem vſum ad ſcribendum tardior, atque ineptior es: nunc igitur, dum ſobrius, & ſiccus es, profer aliquid promiſſis dignum.

immeritus laborat] ſolebant veteres illi, maximè poetæ, & ſcriptores, parietes habere ceratos, vt, ſi quid forte noctu in mentem veniret, ſtatim in eo inſcriberent. paries igitur tuus ceratus immeritò abs te vexatur; iniuriaque in eum culpam confers.

Iratis natus paries Dijs] cum tibi nihil in mentem veniat, quod in eo inſcribas, videtur Dijs, & poetis iratis natus eſſe. ſic loquitur infrà ſatyr. 7. de Priſco quodam ingenij mobiliſſimi. *Vertumnis, quotquot ſunt, natus iniquis.* & ſuprà ſatyra V. lib. 1: *dehinc Gnatia Lymphis Iratis extructa. Dijs irati* fieri dicitur id, quod infeliciter geritur. Hæc enim opinio ſemper fuit hominum animis inſita Dijs iratis, aut inuitis nihil proſperè euenire, nihil feliciter geri, nihil denique benè procedere, quod Virg. Aen. 11. confirmat. *Heu nihil inuitis fas quenquam fidere Diuis.* & Catullus ad Manlium. *Nil mihi tam valdè placeat Rhamnuſia virgo: Quod temere inuitis ſuſcipiatur heris*, id eſt, Dijs. ex quo nata ſunt hæc loquendi genera. Terent. Andr. *neſcio, Niſi mihi Deos ſatis ſcio fuiſſe iratos, qui auſcultauerim.* Idem Phorm. *mihi vſu venit hoc, ſcio, Memini relinqui me, Deo irato meo.* M. Tull. orat. pro Cęlio. *Quamobrem ſi quem forte inueneritis, qui aſpernetur oculis pulchritudinem rerum, non odore ullo, non tactu, non ſapore capiatur, excludat auribus omnem ſuauitatem: huic homini ego fortaſſe & pauci Deos propitios, plerique autem iratos putabunt.* Plaut. Pœnulo. *Nam ego hodie infelix dijs meis iratiſſimis Sexagenos immolaui.* T. Liuius. lib. 3. *Sin periurio gaudeant, Dijs magis iratis, quàm hoſtibus bellum geſturos.* Idem lib. 9. *nec moror quo minus in ciuitatem obligatam ſponſione commiſſa iratis omnibus Dijs, quorum eluditur nomen, redeant.* M. Tull. epiſt. ad Attic. lib. 4. *De Apollonio quod ſcribis, qui illi Dij irati homini Græco? qui conturbare quidem putat ſibi licere, quod equitibus Romanis.* eſt autem locus ille cum interrogatione legendus, vt dicam δὲ παρέργου. *qui illi Dij irati?* id eſt, qui Dij ſunt illi irati? quos ille Deos ſibi habet iratos? Dolore animi impulſus, & perturbatus dixit illud Catullus ad ſe ipſum. *Quin te animo obfirmas, teque aſtringis, reducisque, Et Dijs inuitis deſinis eſſe miſer?* Solent enim homines interdum perturbati impiè loqui, vt Chremes ille Terentianus in Heaut. *Deos neſcio.* eodem pertinet illud, quod eſt ſuprà Od. XVIII. lib. 1. *non ego te candide Baſſareu Inuitum quatiam.* & illud de arte poet. *Tu nihil inuita dices, facies've Minerua.*

Atqui vultus erat, &c.] at qui vultu, & frōte ſignificabas te pręclara quędam ſcripturum, ac prolaturum. *minantis*, id eſt, promittētis. vt epiſt. ad Celſum lib. 1. *dic multa et pulchra minantem, Viuere nec rectè, nec ſuauiter.* ad quē locū plura

Si vacuum] ſi te vacuum, id eſt, omnibus negocijs, & curis ſolutum tua villula accepiſſet, id eſt, cum te in villam tuam expeditum, & ocioſum recepiſſes. ſi, valet, *cum*, vt alibi annotauimus.

Quorſum pertinuit ſtipare] quid fuit opus Platonem cum Menandro, Eupoli, Archilocho tecū deportare, ſi nihil lecturus, nihil tuo nomine dignum ſcripturus eras?

Inuidiam placare paras] Quemadmodum res ſecundæ inuidiam conflant; ita aduerſæ extinguunt, & miſericordiam commouent. Cum ſit autem nihil calamitoſius, nihil miſerius animo vitioſo, nullaque virtute ornato: credibile eſt ignauiam, atque inertiam ad placandam, ſedandamque inuidiam multum valere. nam contrà vſu experimur quotidie virtute prǫſtantes viros acerrima inuidia laborare, quanuis Ariſtoteles lib. 2. rhetor. doceat inuidiam locum habere ſæpius in fortunæ, quàm in animi bonis. ſed, vt cœperam dicere, non eſt id quod ſcribit Ariſtot. perpetuò, nec vſquequaque verum. vno exemplo erimus contenti. quid fuit in Ariſtide admirabilius, quid præſtantius, quàm iuſtitia, & patientia paupertatis? attamen cum pauper eſſet, iuſtique cognomen factis, & vita conſecutus eſſet, hoc vno nomine, non odio potentiæ, aut diuitiarum, exilio illo decennali Athenienſibus vſitato, quod δι' ὀστράκου fiebat, multatus eſt. rectè igitur hoc loco Damaſippus ait Horatium inuidiam placare conari ignauia, deſidia, & inertia. hoc eſt virtute relicta. Notum eſt illud Pindari à multis poſterioribus ſcriptoribus vſurpatum, inuidiam miſeratione meliorem, atque optabiliorem eſſe. verba Pindari ſunt hæc Pyth. εἰδ. α. ἀστῶν δ' ἀκοὰ κρύφιον θυμὸν βαρύνει μάλιστ' ἐσλοῖσ' ἐπ' ἀλλοτρίοις, ἀλλ' ὅμως κρέσσων οἰκτιρμῶν φθόνος μὴ παρίει καλά, id eſt, ciuium autem animos occultè grauat inuidia, cum alienas virtutes audiunt. Verùm tamen melior miſeratione, inuidia eſt. ne prǫtermitte res præclaras ex quibus expreſſum eſt illud epigramma Græcum lib. 1. ὁ φθόνος οἰκτιρμοῦ κατὰ πίνδαρόν ἐστιν ἀμείνων· Οἱ βασκαινόμενοι λαμπρὸν ἔχουσι βίον. Τοὺς δὲ λίαν ἀτυχεῖς οἰκτείρομεν. ἀλλὰ τίς εἴλω; Μήτ' ἄγαν εὐδαίμων, μήτ' ἐλεεινὸς ἐγώ. Idem Pindarus Νεμ. ἐιδ. η. ait inuidiam ſemper inuadere viros fortes, & virtute præſtantes: cum deterioribus autem non certare. ἅπτεται δ' ἐσλῶν ἀεὶ· χειρόνεσσι δ' οὐκ ἐρίζει. & Pyth. εἰδ. ια. ἴσχει τε γὰρ ὄλβος οὐ μείονα φθόνον, ὁ δὲ χαμηλὰ πνέων, ἄφαντον βρέμει. cum his concinit illud Aeliani lib. 2. ποικίλης ἱστορ. ὅστις δ' ἐρᾷ φθονεῖσθαι, τοῦτο δήπου τοῦ Εὐριπίδου περιβλέπεσθαι σπεύδει, id eſt, quiſquis cupit inuideri, planè (quod ait Euripides) clarus, atque inſignis eſſe ſtudet.

improba Siren.] deſidiam Sireni ſimilem facit: alias voluptates cum Sirenibus comparantur: quia vtraque & deſidia, & voluptas vno ferè modo animos hominum permulcet, lactat, corrūpit. de Sirenibus plura dicemus ad epiſt. 2. lib. 1. Nunc autem mihi venit in mentem mirari, quamobrem M. Tull. lib. 5. de finibus, quo loco de ſcientia, & rerum cognitione diſputat, ſcribat Sirenum cantibus nihil aliud ab Homero ſignificari, quàm diſcendi ſtudium, ſciendique voluptatem. ſic enim M. Tull. *Mihi quidem Homerus huiuſmodi quiddam uidiſſe uidetur in ijs, quæ de Sirenum cantibus finxerit. Neque enim uocum ſuauitate uidentur, aut nouitate quadam, & uarietate cantandi reuocare eos ſolitæ, qui prætereuehebantur: ſed quia multa ſe ſcire profitebantur, ut homines ad earum ſaxa diſcendi cupiditate adhæreſcerent, ita enim inuitant Vlyſſem (nam uerti, ut quædam Homeri, ſic iſtum ipſum locum.) O decus Argolicum quin puppim hinc flectis Vlyſſes, Auribus ut noſtros poſſis agnoſcere cantus? Nam nemo hac unquam eſt tranſuectus cærula curſu, Quin prius aſtiterit uocum dulcedine captus.* &c. Hactenus M. Tull. Ego autem hoc mihi perſuadere non poſſum. Cum enim voluptates aliæ ſint turpes, aliæ honeſtæ; neque expetendæ,

dæ, illę fugiendę: fugiendæ profectò non ſunt eæ voluptates, quæ è rerum cognitione, ſcientiaq; naſcitur, quippe quę ſint honeſtiſſimę. At Vlyſſes, ne Sirenum cantibus caperetur, vinciri ſe iuſſit: ſociosq;, quibus aures cera, ne cantus illos exaudirent, obſtruxerat, vincula ſibi ſoluere vetuit, etiam ſi poſterius, vt id facerent, magnopere contenderet, atque adeò imperaret. Quod non feciſſet, niſi in ijs cantibus inſignem turpitudinem, peſtem, calamitatem ineſſe, atq; ab eis magnum ſibi, ſuisq; detrimentum importatum iri ſciret. Poſtremò vt Sirenum cantus pernicioſos, ac calamitoſos fuiſſe facilius intelligere poſſis, ſcribit Homerus, quotquot homines Sirenibus canentibus aureis præbuiſſent, ijs in patriam redeuntibus neque vxores, neque liberos obuiam lętos procedere, reditumque gratulari: locum autem vbi verſentur, & commorentur Sirenes, hominum, qui illic contabuerint, ac putruerint, oſſibus eſſe coopertum. Quorum omnium nihil eis, qui diſcendi ſtudio ducuntur, impendére, aut accidere ſolere dicendum eſt: niſi forte dicat aliquis Vlyſſem, quemadmodum immortalitati, ſic & rerum cognitioni patriam, vxorisq; & liberorum complexum prætuliſſe. Xenophon autem *ἀπομνημ. C.* exiſtimare videtur in carminibus Sirenum vim quandam eorum, qui nauigabant, retinendorum fuiſſe propterea, quòd ſcirent illę, quibus quiſq; cãtibus duceretur, ac delectaretur: & quòd ad eas artes, ac virtutes, quas quiſque coleret, ſuos cantus accommodarent, proprijsque, & conuenientibus vnumquenque laudibus ornarent. Itaq, cum ſcirent Vlyſſem eſſe veræ laudis, ſolidæque gloriæ cupidiſſimum, eo carmine vſas eſſe, quod ad illius virtutem prædicandam, famaq; ſempiterna celebrandam valdè pertineret: alios autem Vlyſſis diſſimiles tali carmine neq; allici, neq; retineri vllo modo potuiſſe: immo verò exiſtimaturos fuiſſe ſeſe à Sirenibus derideri. verba Xenoph. ſunt hęc *Ἃ μὲν οὖν Σειρῆνες ἐπῇδον τῷ Ὀδυσσεῖ, ἤκουσας Ὁμήρου, ὧν ἐστιν ἀρχὴ τοιάδε τις. Δεῦρ' ἄγε δὴ πολύαιν' Ὀδυσσεῦ. Ταύτην οὖν, ἔφη, τὴν ἐπῳδήν, ὦ Σώκρατες, οὐ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις αἱ Σειρῆνες ἐπᾴδουσαι κατεῖχον, ὥστε μὴ ἀπιέναι ἀπ' αὐτῶν τοὺς ἐπαινεθέντας; οὔκ, ἀλλὰ τοῖς ἐπ' ἀρετῇ φιλοτιμουμένοις οὕτως ἐπῇδον. σχεδόν τι λέγεις τοιαῦτα, χρῆναι ἑκάστῳ ἐπᾴδειν, οἷα μὴ νομίσει ἀκούων τὸν ἐπαινοῦντα καταγελῶντα λέγειν.* Athen. quoque lib. 1. ſcribit Sirenes ea Vlyſſi ceciniſſe, quę ad eius ambitionem, & plurimarum rerum ſtudium eſſent accommodata. ſic Athen. *καὶ αἱ Σειρῆνες δὲ ᾄδουσι τῷ Ὀδυσσεῖ τὰ μάλιστα αὐτὸν τέρψοντα, καὶ τὰ οἰκεῖα τῇ φιλοτιμίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολυμαθίᾳ λέγουσαι.*

Ponendum] amittendum, abijciendum. vt epiſt. ad Quinct. *Pone. meum eſt (inquit) pono, triſtisque recedo.*

Dij te Damaſippe] loquitur Horat. ſignificat autem huius Damaſippi, vt iam philoſophi, barbam fuiſſe admodum magnam, & longam. iecircò ei vrbanè tonſorem optat, qui eius barbam ad vmbilicum fortaſſe, aut ad pubem demiſſam radat, aut certè tondeat.

Verum ob conſ.] rectum, bonum. annot. infrà eadem ſaty.

poſtquam omnis res mea] reſpondet Damaſippus hoc modo. Poſtquam rem male gerendo ad inopiam redactus ſum, &c.

Ianum Ad medium fr.] in Iano medio habitabant, vel magnam diei partem côterebant fæneratores. Erat autem Ianus via ſic appellata à Iani templo, vt declarant verba illa Ciceronis Philipp. VI. *Ianus medius in L. Antonij clientela ſit? quis unquam in illo Iano inuentus eſt, qui L. Antonio mille nummum ferret expenſum?* hoc igitur ait Damaſippus, ſe, poſtea quàm naufragium fecerit ſuarum fortunarum, verſuris & fænore, & mercaturis, aliena negocia curare. ineſt autem in verbo *fracta*, tralatio à naui fracta.

vaſer

vafer Siſyphus.] de Siſypho Aeoli filio uide annotata ſupra ad Od.XIIII. lib.2. ſignificat aũt Damaſippus ſeſe olim ſtudioſum fuiſſe uaſorum antiquorũ.

Quid ſculptum] ita habent duo codices Vati. & Iannoct. Faer. Torn. quos. ſecutus ſum, nam *ſcalptum* aliud eſt: ut ſup. *ſcalpere terram Vnguibus.* ſat. VIII. lib. 1. id eſt fodere.

infabre] ſine arte. cuius contrar. *affabrè.*

quid fuſum durius] quid minus eleganter conflatum. Pauſan. Arcadicis ſcribit Rhœcum Phiçi filium, & Theodorum Teleclei Samios. primos æs conflare inſtituiſſe, atque ex eo fuſo, & conflato feciſſe. fuit autem hic Theodorus annuli illius opifex, quo tantopere delectabatur Polycreates Samius, & quem in mare olim à ſe abiectum, rurſus in præcordijs piſcis poſteà reperit, vt tradunt Herodotus in Thalia: & M. Tull. lib. 5. de finib. Antequam autem æneæ ſtatuæ ſculpi, conflarique cœptæ eſſent, ex ebeno (ut ait Idem Pauſan.) cupreſſo, cedro, omni genere quercuum, taxo, loto fiebant. Mercurij ex ea ſola arbore, quam θύον nominant Græci.

Callidus huic ſigno] ego quoduis ſignum, quanti eſſet, dicere noueram. ego cuiuslibet ſigni pretium ſciebam.

Mercuriale] Mercurius præeſt mercaturis, & lucra adiuuat, ut infra eadem ſaty. *an magis excors, Reiecta præda, quam præſens Mercurius fert?* Plaut. in Sticho *Quom benè re geſta ſaluos conuortor domum, Neptuno grates habeo, et tempeſtatibus, ſimul Mercurio, qui me in mercimonijs Iuuit, lucrisq; quadruplicauit rem meam.* Iccircò Damaſippus, qui ſtatuas, uaſa, fundos, hortos mercabatur, ut pluris reuenderet, in eoque benè rem ſuam gerere putabatur, Mercurius uulgò dicebatur. *Mercuriale* autem excudendum curaui ſecutus quinque codices manuſcriptos: ut intelligamus Damaſippum cognomento Mercurium dictum eſſe. alij habent *Mercuriali*: vt ſignificet Horatius Damaſippum Mercurialem eſſe nominatum.

noui, Et morbi] uerba Horat. Lucri autem ſtudium, & operam aſſiduam in uaſis & ſignis, & ſimilibus emendis poſitam, morbum appellat. Iam uerbum *purgare* coniunxit & Liuius cum patrio caſu lib. 37. *Quibus purgantibus ciuitatem omnis facti, dictiq; hoſtilis aduerſus Rom.* &c.

atqui Emouit ueterem] reſpondet Damaſippus morbum ſuum ueterem à nouo eſſe depulſum. utitur hoc eodem uerbo Od. XV. lib. 4. *emouitq; culpas.*

vt ſolet in cor] id eſt. ut fieri ſolet cum lateris, & capitis dolor in cor transfertur, fitque ex pleuritico quiſpiam cardiacus. ſecutus eſt autem Horat. hoc loco opinionem, ſeu potius errorem communem in eo, quòd cardiacis cor dolere exiſtimat. nam non eſt ita. καρδίαν enim ueteres appellabãt ſtomachum, ut docet Galenus, ex cuius affectu ac dolore καρδιακοὶ dicti ſunt, nõ ex cordis. nam & Corn. Celſus lib. 4. morbum καρδιακὸν ait eſſe nimiam imbecillitatem corporis, quod immodico ſudore digeritur.

Vt lethargicus hic cum fit pugil.] uariè explicatur hic locus. à quibuſdam ſic: ut cum ego lethargo laborans fio pugil, & phreniticus: alij ſic: ut cum aliquis lethargicus morbo commutato fit phreniticus, quę explicatio mihi magis placet. λήθαργος eſt pœnè inexpugnabilis ſomni neceſſitas, Latinè ueternus, id eſt, mentis torpor, omnium propemodum rerum obliuionem afferens. lethargici dicuntur, à Græcis, qui tali morbo ſunt affecti, quos ueternoſos appellant Latini.

& medicum vrget] & medicum pugnis, & plagis inſequitur, quod facere ſolent phrenitici.

Dum ne quid ſimile huic] hunc quoque locum uariè video explicari, & in-

& intelligi. alij ſic. eſto, vt libet, id eſt, per me licet ſis lethargicus, & phreniticus, dum modo nihil phrenitico ſimile facias, ac me pugnis cædas, & ita Porph. alij ſic: eſto ut libet: ſit ita vt dicis, dũ ne quid ſimile huic, id eſt, mihi accidat: dum modò in ſimilem morbum non incidã. ego priorem explicationem malo.

ò bone, ne te Fruſtrere] loquitur Damaſippus.

Si quid Stertinius veri crepat] ſi quid veri loquitur, vt annot. ſuprà ad Od. XVIII. lib. 1. Vnum eſt è decretis Stoicorum, ſtultos omnes inſanire. fuerat autem hic Stertinius philoſophus Stoicus. de quo epiſt. ad Iccium lib. 1. *Empedocles, an Stertinij deliret acumen.* & fortaſſe Stertinius ille eſt, quem commemorat Cælius in orat. ad populum. *equuſq; mihi ſub feminibus occiſus erat: oreas detraho inſectante Lucio Stertinio.* citat Feſtus in voce *orea.*

vnde] à quo. vt ſæpe aliàs.

ſapientem paſcere barbam] barbam philoſophicam. ſolebant enim philoſophi, vt ſeueriore, ac triſtiore aſpectu eſſent, barba maiore, & longiore capillo in publicum prodire. Atque etiam ceteris in rebus, ac perſonis, mæroris, triſtitię, luctus indiciũ erat barba longior, vt declarant illa apud M. Tull. Verr. IIII. de iuredicundo. *Heraclius ille Siracuſanus, & hic Bidinus Epicrates expulſi bonis omnibus Romam uenerunt: ſordidati, maxima barba, & capillo Romæ propè biennium fuerunt.* idem in orat. de lege Agrar. contra Rull. *concio tandem expectata P. Rulli, quòd & princeps erat agrariæ legis, & truculentius ſe gerebat, quàm ceteri. iam, deſignatus alio uultu, alio uocis ſono, alio inceſſu eſſe meditabatur. ueſtitu obſoletiore, corpore inculto, & horrido. capillatior quàm ante, barbaque maiore, ut oculis & aſpectu denunciare omnibus uim tribunitiam, & minitari Reip. uideretur.* Suetonius in Auguſto. *Adeò nanque conſternatum ferunt, ut per continuos menſes, barba, capilloque ſummiſſo, caput interdum foribus illideret, uociferans, Quinctili Vare redde legiones.* T. Liuius lib. 2. *ad hoc promiſſa barba, & capilli efferauerant ſpeciem oris.* idem lib. 6. *Coniecto in carcerem Manlio ſatis conſtat magnam partem plebis ueſtem mutaſſe, multos mortales capillum, ac barbam promiſiſſe.* Idem lib. 27. de M. Liuio Salinatore. *ſed erat ueſte obſoleta, capilloque, & barba promiſſa, præferens in uultu, habituque inſignem memoriam ignominiæ acceptæ.* Plutarch. in Catone Vticenſe. ἀπ' ἐκείνης δὲ τῆς ἡμέρας λέγεται μήτε κεφαλὴν ἔτι κείρασθαι, μήτε γένεια, μήτε στέφανον ἐπιθέσθαι· πένθους δὲ, καὶ κατηφείας, καὶ βαρύτητος, ἐπὶ ταῖς συμφοραῖς τῆς πατρίδος, ἓν σχῆμα, νικώντων ὁμοίως, καὶ νικωμένων, ἄχρι τελευτῆς διαφυλάξαι. id eſt, *Ab illo uerò die fertur neque caput, neque barbam totondiſſe: neque coronam capiti impoſuiſſe: luctus autem, & mæroris, & triſtitiæ ob calamitates patriæ, unam perpetuam ſpeciem, ſiue uincerent, ſiue uincerentur, uſque ad ſupremum uitæ diem, ſeruaniſſe.*

Fabricio] pontem Fabricium, hodie Iudaicum nominant.

dexter] opportunus, æquus, amicus, propitius. Virg. Aen. 4. *Aſſis, ò, placidusq; iuues, & fœdera cælo Dextra feras.*

pudor (inquit) te malus vrget.] pudore vitioſo afficeris: de quo lege quæ annotata ſunt ad epiſt. ad Quinct. lib. 1.

nil verbi, pereas] nihil prætereà afferam, nihil loquar, quo tibi diſſuadeam, ne tibi mortem conſciſcas: non prohibebo, quo minus forti animo moriaris.

mala ſtultitia] mala epithetum eſt perpetuum. nulla enim ſtultitia bona eſt.

& quencunque] ſic habent tres libri Vat. & Iann. Faer. Torn. vulgati *quæcunque* mendosè. *agit* autem, id eſt, agitat, impellit, vexat.

Chryſippi porticus] ſchola Stoica. *ſτοὰ* enim porticus eſt. Chriſippus autem Stoicorum porticum fulcire putabatur, inquit M. Tullius lib. 2. Academ.

quæſtion. quanuis Zeno Citiæus Stoicæ diſciplinæ ſit auctor, & princeps.

velut ſiluis vbi pasſim] quemadmodum (inquit) in ſiluis, & locis impeditis, ij omnes, qui à via deflexerunt, æquè à via aberrant, etiam ſi alius alior-ſum feratur: ita varia quidem ſunt ſtultitiæ, atque inſaniæ genera, & totidem, quot vitiorum nomina: ſed peræquè omnes ſtulti, atque inſani ſunt. huc pertinet illud Simonidis, quod commemorat Plato in Protag. τῶν ἠλιθίων ἄπειρα γενέθλα, id eſt, ſtultorum infinita ſunt genera.

Palantes] vagantes: quo verbo ſæpe vtitur T. Liuius.

ſed varijs illudit partibus] id eſt, ſed error ille in varijs partibus verſatur, quaſi ludibundus. ſic Virg. Georg. II. *Cui ſuper indignas hiemes, ſolemque potentem, Silueſtres uri aſſiduè, capreæque ſequaces Illudunt.*

hoc te Crede modo inſanum] ita te inſanum eſſe crede, vt is, qui te deridet, nihilo minus ſit ridiculus, nihiloq; ſapientior, quàm tu.

caudam trahat] ſibilis & riſu dignus ſit. natum à puerorum more. ſolent enim eorum, quos irrideri, ſiniſtroq; vulgi clamore excipi volũt, tergo animantium caudas aſſuere, aut alligare, ijsq; vſq; eò acclamare dum hi clamoris cauſa cognita, caudam ſibi auellant.

eſt genus vnum Stultitiæ] duo ſtultitiæ genera admodum diſſimilia, ac diuerſa proponit: vnum eius, quæ ea extimeſcit, in quibus nihil periculi eſt: alterum eius, quæ certiſſima pericula non metuit. Atq; hæc multo ante à Xenophonte fuerant occupata ἀπομνημ. his verbis τῶν τε γὰρ μαινομένων, τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ δεινὰ δεδιέναι, τοὺς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι, &c.

in campo] in planitie. vt ſuprà ſaty. II. *ut ſi quis aſellum In campo doceat parentem currere frenis*: aliàs campi appellatione Martius intelligitur.

huic varium] ab hoc ſuperiore diuerſum.

amica Mater] *amica mater*, vno ſpiritu, & ſine interpunctione legendum, & ſcribendum eſt. Nam ſic loquuntur & Grę ci, φίλη μήτηρ. Heſiod. in Theog. de Tritone ὅς τε θαλάσσης Πυθμέν' ἔχων παρὰ μητρὶ φίλῃ, καὶ πατρὶ ἄνακτι Ναίει χρύσεα δῶ δεινὸς θεὸς.

ſerua] caue. φυλάττου: vel ſerua te.

Non magis audierit, quàm Fuſius eb.] non magis audierit, quàm Fuſius ille auctor tragicus: qui, cum aliquãdo Hecubam Priami vxorem dormientem ageret, & Polydorus à Polymneſtore interfectus Hecubã matrem, & Ilionam ſororem dormientes inclamaret, ille ſeriò dormiens, neq; reſpondere potuerit, neque exaudierit. Polydorum autem Priami filium interfecerat Polymneſtor Rex Thraciæ, auri vnà cum puero apud ſe depoſiti cupiditate impulſus: quod & Virgil. narrat Aen. 3. *Fas omne abrumpit: Polydorum obtruncat, & auro Vi potitur.* & Polydorus Euripidis in Hecuba his verbis. Κτείνει με χρυσοῦ τὸν ταλαίπωρον χάριν Ξένος πατρῷος. Erant autem hæc verba Polydori mortui ex aliqua vetere tragœdia, fortaſſe Attij. quæ ponuntur etiam in orationn pro Sextio, quo loco oſtendit M. Tullius, quàm inuiſus populo fuerit P. Clodius. ſic M. Tull. de Clodio. *is, cum quotidie gladiatores ſpectaret, nunquam eſt conſpectus: cum ueniret, emergebat ſubitò, cum ſub tabulas ſubrepſerat, ut, Mater te appello, dicturus uideretur.* innuit autem verbis illis M. Tull. P. Clodium, in eo quòd ita populi aſpectum fugeret, & latebras aſſiduè quæreret, cum ſpectatum gladiatores, veniens ſubitò è tabulis prodiret, Polydoro illi ab inferis exeunti, matremque appellanti ſimilem fuiſſe. extant duo verſus integri ad hunc locum pertinentes, quos primo lib. Tuſcul. profert idem M. Tull. *Ecce alius exoritur è terra, qui matrem dormire non ſinat. Mater te appello, quæ curam ſomno ſuſpenſam leuas. Neque te mei miſeret: ſurge, & ſepeli natum.* Idem Acad. II. *Quid Iliona ſomno illo?*

Mater

Mater te appello. Non'ne illa credis filium locutum, ut verè experrecta etiam crederet? ſed quòd hoc loco Ilionam nominat Horatius, vt & in ſuperiore loco Cicero, dicendum Hecubam Ilionam quoque fuiſſe nominatam. Alioqui non facilè hic locus poterit explicari, cum Iliona Priami filia fuerit, Polydori ſoror.

Catienis mille ducentis] Catienus Polydori partes agebat. totius igitur huius loci hæc ſententia eſt. ſunt rurſus quidam hoc inſaniæ genere laborãtes, vt nullum periculum extimeſcant, non ignes, non rupem, nõ foſſam: quos, ſi propinqui moneant, vt ſibi caueant, nihilo magis audierint, quàm Fuſius ille tragœdiarum actor, Ilionæ, aut Hecubæ perſonam ſuſtinens, & ſomnum ſimulans (quemadmodum perſonę, & tragędiæ ratio ferebat) audiuit Catienum tragędum Polydori parteis agentem, cum hæc verba magno clamore loqueretur, *Mater te appello.* obſcurè autem, & vrbanè Fuſium irridet, qui cum ſomnum ſimulare deberet, ſeriò dormierit, vino obrutus.

huic ego vulgum Err. ſimil.] docebo, atque oſtendam vulgum ſimilem huic errori errorem errare, id eſt, ſimili, atque hic laborat, inſania laborare. *Inſanire errorem* genus loquendi Horatianum, qualia ſunt illa, *currere curſum, ludere ludum.*

Inſanit veter. ſtat.] fatebor Damaſippum non eſſe ſanum, qui tanto ſtatuarum emendarum ſtudio ducatur: ſed Damaſippi creditor longè inſanior eſt, qui ſpe quæſtus ei homini credat, qui nunquam fit id, quod creditum eſt, ſoluturus. inſanus eſt emtor: venditor inſanior, qui Damaſippi fidei credat. *integer mentis* autem ex eo genere eſt, quod ſuprà collegimus ad Od. III. *integer uitæ, maturus æui*, &c.

Accipe quod nunquam, &c] ſi te accipere iubeam, quod nunquam reddas mihi, vtrum tu inſanus eris, ſi accipias, an potius inſanus, ſi prædam æquo Mercurio oblatam reijcias?

præſens] æquus, fauens.

Scribe decem à Nerio &c.] ſic habent codic. duo Vatic. & Card. Rainun. Iann. Tornęſij. Nerium, & Cicutam fœneratores accipio, hoc modo: Scribat debitor ſe à Nerio fęneratore accepiſſe decem: decem Nerio ferat accepta, id eſt, caueat Nerio per ſyngrapham, vel per argentariorum ſcripturam, ſe pecuniam ei certam debere. non eſt ſatis. accedant centum tabulæ Cicutæ fęneratoris nodoſi, id eſt, ſupra modum diligentis, & acris in nominibus, & ſyngraphis faciendis: qui debitores multis cautionibus, & perſcriptionibus, & litteris, veluti nodis quibuſdam obſtringebat. adde mille cautiones, & formulas, & iuris laqueos, quibus debitor conſtrictus teneatur. hæc omnia vincula tamen hic fugaciſſimus debitor effugiet. ita futuræ ſunt inanes, atque inutiles creditori omnes illæ tabulæ, formulæ, cautiones, ſcripturę. Cicutæ tabulas intellige, litteras, & ſyngraphas, quibus ſibi caueri iubebat Cicuta, cum pecuniam fęnerabatur. Iam verba illa, *ſcribe decem à Nerio*, ſic accipienda ſunt, quaſi dictentur debitori ab ipſo Nerio fœneratore. nam *ſcribere* dicebatur debitor, qui mutuum ſumebat, cum vel ipſe, vel argentarius eius nomine, ferebat acceptum creditori; & idem *reſcribere* dicebatur, cum ęs alienum diſſoluebat, vel per ſe, vel per argentarij ſcripturam, qui in codicem ſuum referebat, æs alienum à debitore creditori eſſe diſſolutum. Alij hunc Cicutam iuriſconſultum fuiſſe volunt.

Proteus] tergiuerſatorem, & fugacem debitorem cum Proteo comparat, qui, vt eſt apud Hom. ὀδ. δ. modò leo, modò pardalis, modò aper, modò, quicquid voles, fiebat. vide annota. ad epiſt. I. lib. I. ſimilis igitur erit Proteo debitor Damaſippus, cum vocabitur in ius. ex omnibus enim cautionibus, &

t 2 formu-

formulis,& ſyngraphis,& tabulis elabetur.

Putidius multo,&c.] multo ſtolidior,atque inſanior eſt Perillius,qui id credit alteri, quod ille nunquam ſit diſſoluturus. *dictare* eſt creditoris. dictat enim creditor,cum iubet ſcribere,ſibiq; acceptum ferre debitorem: vel cum dictat argentario nomen ſuum,vt perſcribat ille in codice ſuo nomina creditoris,& debitoris.

reſcribere] reddere per argentarij codicem,& ſcripturam.

togam componere] toga compoſita attendere: ſe ad audiendum parare.

calet] æſtuat. tralatio ducta eſt à morbis corporis, & maximè à febri, ſuprà tranſtulit ad amorem,morbum animi teterrimum Od. xi. lib. 4. *Non enim poſthac alia calebo Fæmina.*

vos ordine adite] vos,qui morbis animi affecti eſtis,ſuo quiſque ordine ad me accedite.

Danda eſt ellebori] ſignificat auaros omnium,qui animo laborant, inſaniſſimos eſſe,auaritiamq; maximam eſſe inſaniam.

Neſcio an Anticyram] amplificatio eſt. non ſolùm hoc dico,multò maximam ellebori partem auaris eſſe dandam: verumetiam exiſtimo totam Anticyram,in qua naſcitur elleborus,ijs eſſe tribuendam. epiſt. ad Piſon. de arte poet. *Si tribus Anticyris caput inſanabile nunquam Tonſori Licino commiſeris.*

Heredes Staberi, &c.] Staberij heredes iuſſi ſunt à teſtatore incidere in eius ſepulcro,quantum ab illo ex teſtamento accepiſſent: quod niſi feciſſent, damnati ſunt ab eodem teſtatore Staberio centum paria gladiatorum populo Ro. dare. ſic autem concipi ſolebant verba teſtamẽtorum: hoc,vel illud faciat heres meus: ſi non fecerit,hoc,vel illud dare,ſeu facere damnas eſto.

atque epulum] & damnati ſunt epulum præbere populo Rom. arbitratu Arrij hominis ſumtuoſi, & luxurioſi: & item maximam vim frumenti. dixit ὑπερβολικῶς *frumenti quantum metit Africa*. Incidere autem, iuſſu teſtatoris ſcilicet.

ſiue ego prauè, Seu rec.] Staberium loquentem facit.

ne ſis patruus mihi] ne me reprehende. vide annot. ad Od. xii. lib. 3.

credo Hoc Staberi pr. a.] id eſt,credo Staberium hoc prudenter iuſſiſſe. *iuſſiſſe* autem legendum eſt, non *vidiſſe*,vt vulgò ſcriptum eſt. ſic enim loquebantur veteres: eiusq; rei extant complura apud ſcriptores exempla. Cicero accuſ. lib. 2. *heredem ſtatuas iuſſum eſſe in foro ponere: niſi poſuiſſet, Veneri Erycinæ eſſe multatum*. Caius tit. de legat.& fideicomm. lib. 30. Pandect. *Et ſi æquo pretio emere, uel uendere iuſſerit teſtator, adhuc utile legatum eſt*. Iulianus eod. lib. *Si Sempronius Titium heredem inſtituerit, & ab eo poſt biennium fundum dari iuſſerit Manio*. Paulus lib. xxxi. *ſi teſtator dari quid iuſſiſſet, aut opus fieri*, &c. Idem lib. xxxii. *præterea ſi ſine liberis Hermippus moreretur, aliam poſſeſſionem dari iuſſerat*. De altera autem ſcriptura dubitaturum arbitror neminem in probatis linguæ Latinæ auctoribus verſatum, quin ſit inepta, & corrupta. nam ita quidem loquimur, *plus uidit, multum uidit*, pro his, intelligentior fuit, valdè intelligens fuit: *prudens uidit* autem, nunquam dicunt Latini, quod ſciam. Cum autem ita dicimus, *hoc uidit*, ſimile eſt, ac ſi diceremus, hoc intellexit. quę ſententia huic loco non conuenit. Nam hæc verba *credo hoc Stab. pr. anim. iuſſ.* referuntur ad illa ſuperiora,quę dixerat Staberius, *ſiue praue, ſiue recte: hoc uolui*, id eſt, hæc eſt mea vltima volũtas,ſiue ſit praua,ſiue recta. reſpõdet nũc Damaſippus,ſiue quis alius. credo Staberium id,quod iuſſit,ac voluit,rectè uoluiſſe,prudenterq; iuſſiſſe: ſed quid ſenſit,cum, &c. id eſt,quid ſpectauit?quæ fuit eius mens? quę ſen-

tentia? ...

tentia?&c. Animaduerte autem animum Staberij prudentem, pro eo, quod eſt, Staberium prudentem, poſitum eſſe. quod genus alibi notauimus.

quoad vixit] quoad, hoc loco, unius ſyllabæ eſt, ut apud Lucret. lib. 5. *Sentit enim uim quiſque ſuam, quoad poſſit abuti.* ibid. *Et ſimul ecquæ ſit finis, quoad mœnia mundi, Et taciti motus poſſ.nt hunc ferre laborem.*

credidit ingens Pauperiem vit.] qua in re magnopere fallebatur. Non eſt enim paupertas ea uitio uertenda, quæ à Deo immortali in nos profecta eſt, quæque nulla noſtra ignauia, alia ue culpa nobis accidit. Itaque uetat eam Heſiodus maledicti loco alteri obiicere, aut exprobrare, tanquam Dei munus, his verbis, Μηδέ ποτ' οὐλομένην πενίην θυμοφθόρον ἀνδρὶ Τέτλαθ' ὀνειδίζειν μακάρων δόσιν αἰὲν ἐόντων. ſic & Theognis, Μήποτέ τοι πενίην θυμοφθόρον ἀνδρὶ χολωθεὶς, Μηδ' ἀχρημοσύνην οὐλομένην πρόφερε.

& cauit nihil acrius] quàm paupertatem. acrius, id eſt, vehementius.

vt, ſi Forte] adeò, vt ſi forte vno quadrante minus diues mortuus eſſet, &c. *periſſet* excudendum curaui, ſecutus auctoritatem duorum Vatic. & Rain. card. Iann. Tornefij.

omnis enim res] hæc dicuntur ex perſona Staberij hominis auariſſimi. his autem Horatianis non eſt diſſimile admodum Theognidis illud, nullam aliam vulgò virtutem haberi, nihilque aliud eſſe opinione hominum laudabile, & glorioſum, quàm diuitias; ceteras res inutiles duci, etiam ſi quis Rhadamanthum continentia, & æquitate vincat. Siſypho ſcientia antecellat. ſic Theogn. Πλήθει δ' ἀνθρώπων ἀρετὴ μία γίνεται ἥδε Πλουτεῖν, τῶν δ' ἄλλων οὐδὲν ἄρ' ἦν ὄφελος, Οὐδ' εἰ σωφροσύνην μὲν ἔχοις Ῥαδαμάνθυος αὐτοῦ, Πλείονα δ' εἰδείης Αἰολίδου Σισύφου. ſic Eurip. Phœniſſ. ait pecuniam ab hominibus plurimi fieri, maximamque vim habere rerum humanarum. Τὰ χρήματ' ἀνθρώποισι τιμιώτατα, Δύναμιν δὲ πλείστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔχει. Heſiodus autem pecuniam mortalibus animam dicit eſſe, Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι addе his illud, πλούτῳ δ' ἀρετὴ, καὶ κῦδος ὀπηδεῖ.

ſapiens ne, etiam &] ſic habent omnes libri manu ſcripti. ſed in alijs poſt particul. *ne*, ſcripta eſt interrogationis nota: in alijs non item. itaque dicendum eſt vel eam vacare, aut certè ornatus cauſa adiectam eſſe, vt ſat. x. lib. 1. *O ſeri ſtudiorum, qui nil putetis difficile, et mirum*, &c. & ſæpe aliàs: vel interrogandi vim habere. In lib. Card. Rain. non erat copulatio *et* ante *rex*.

quid ſimile iſti Græc. Ariſtipp.] Laertius in Ariſtippo, τοῦ θεράποντος ἐν ὁδῷ βαστάζοντος ἀργύριον, καὶ βαρυνομένου, ἀπόχεε (ἔφη) τὸ πλέον, καὶ ὅσον δύνασαι, βάσταζε. id eſt, cum ſeruus eius in uia argentum portaret, eoque onere grauaretur: abijce (inquit) quod uires tuas ſuperat: & quantum potes, gere.

Nil agit exemplum, litem q.] nihil prodeſt, inane, & inutile eſt exemplum, quod æquè in controuerſiam uocari poteſt, atque id, de quo dubitabatur. nam quod eiuſmodi eſt, lite priore diremta, ac diſſoluta, nouam ex ſe gignit. ſignificat autem utrunque inſanire, & eum, qui aurum ita conſectatur, & amplectitur, ut bonis quæſitis uti non audeat, & eum, qui ſua bona profundit, diſſipat, pro nihilo putat.

Si quis emat citharas, &c.] totus hic locus uidetur ex Oeconomico Xenophontis petitus in principio, ubi multis uerbis docet χρήματα, id eſt, pecunias, non eſſe χρήματα ei, qui neſciat uti, quemadmodum neque tibias ei, qui tibijs canere neſciat, eſſe utiles. ſic Xenoph. ὥσπερ γε αὐλοὶ τῷ μὲν ἐπισταμένῳ ἀξίως λόγου αὐλεῖν, χρήματά ἐστι. τῷ δὲ μὴ ἐπισταμένῳ οὐδὲν μᾶλλον, ἢ ἄχρηστοι λίθοι, εἰ μὴ ἀποδιδοῖτό γε αὐτούς.

Auerſus mercat.] abhorrens à mercaturis.

quid

quid diſcrepat iſtis-Q nin.] in diuitiis ſemper vſum deſiderat Horatius, vt ſatyr.1.lib.1. *Neſcis quò ualeat nummus, quem prabeat uſum? Panis ematur*, &c. vſum autem diuitiarum præclarè Pindarus in eo ſitum eſſe ait Νεμ. εἰδ.α. non, vt aurum domi conditum, atque in terram defoſſum ſerues: ſed vt tibi in primis benè facias, primusque fruare: ſecundo loco, vt egentibus amicis largiendo benè audias. Verba Pindari ſunt hæc, Οὐκ ἔραμαι πολλὺν ἐν μεγάρῳ πλοῦτον κατακρύψας ἔχειν, ἀλλ' ἐόντων εὖ τε παθεῖν, καὶ ἀκοῦσαι φίλοις ἐξαρκέων. ſunt & alia quædam ab ipſo Horatio poſita in ſuperiore ſatyra, quæ cum his conferat ſtudioſus lector.

met.q;, velut cont.ſac.] ſic ſat.1. lib.2. *congeſtis undique ſaccis Indormis inhians, & tanquam parcere ſacris Cogeris, & tanquam pictis gaudere tabellis.*

Porrectus] ſtratus, iacens, extenſus, vt ſat. ſuperiore.

nihil eſt] nihil eſt mille optimi vini cados domi conditos habere.

vnde-Octoginta] tmeſis. vnde octoginta enim dicimus, vt vnde-viginti, & ſimilia.

Blattar. ac tin. ep.] ſtragula veſtis à blattis, & tineis corroſa. quidam ſcribi volunt hoc nomen hoc modo, *blaptis*, & non *blattis*, à verbo βλάπτειν.

Filius, aut etiam hæc libertus] ſic ſuprà Od.XIIII.lib.2. *Abſumet heres Cæcuba dignior Seruata centum clauibus, & mero Tinguet pauimentum ſuperbum Pontificum potiore cœnis.* Tales homines heredibus quidem ſunt diuites, ſibi autem pauperes, vt indicat Græcorum epigramma, Πλοῦτον μὲν πλουτοῦντος ἔχεις, ψυχὴν δὲ πένητος. Ὦ τοῖς κληρονόμοις πλούσιε, σοὶ δὲ πένης.

Diis inimice ſenex] θεοῖς ἐχθρέ. Dijs inuiſe. Nam Dij immortales grauiſſimè offenduntur tua immoderata parſimonia. vel credibile eſt, te inuiſum eſſe Dijs immortalibus, ſeu tibi iratos eſſe Deos, qui ita miſer ſis. ſic enim loquuntur Græci: Demoſt. περὶ στεφάν. ὁ δὲ παμπόνηρος, καὶ θεοῖς ἐχθρὸς, καὶ βάσκανος ὄντως.

cuſtodis?] hic eſt ſcribenda interrogationis nota. duo enim quærit, vtrùm ſua cuſtodiat, vt abſumat heres, an, ne ſibi quippiam deſit.

Quantulum enim ſummæ cur] quantum de ſumma, & de aceruo deminuet vnuſquiſque diurnum, ſi paulò mundiore, & liberaliore victu, cultuque vteris?

oleo meliore] oleo meliore, quàm ſoles. non tali, quali vtebatur Auidienus ille, nempe odoris teterrimi, & quem nemo perferre poſſet. vide ſatyra ſuperiore, de Auidieno Cane, & ſatyr.VI. lib.1. de Natta, qui oleo ex lucernis detracto vngebatur.

porrigine] porriginem putant quidam à porrigendo dictam, propterea quòd porrigi ac dilatari ſolet, niſi maturè curetur. naſcitur autem inter pilos, vt in capillo, idq; ſæpius: in barba autem, & ſupercilio rarius: ſurgunt in locis porrigine affectis ſquammulæ quædam (vt ſcribit Corn. Celſus lib.6.) eæq; à cute reſoluuntur. & interdum madent, multo ſæpius ſiccæ ſunt. repurgatur hic morbus ſæpe pectendo, & medicamentis leniter reprimentibus, ut aceto cum oleo, & ſimilibus in vno codice calamo exarato ego ſcriptum reperi *prurigine*: quam ſcripturam tametſi non damnem, alteram tamen ei antepono. vtitur ea voce Lucil. lib. XXX. *Triſte, & corruptum ſcabie, & porrigine plenum.*

quare, Si quiduis ſatis eſt, periur.] quamobrem ſi quouis victu, & quantumuis tenui, ſordidoque cultu contentus es, omnia facis & pateris, vt rem augeas? cur peieras, furaris, eripis undique?

periuras] hoc uerbo etiam Plautus utitur Aſinaria. *pernegabo, atque obdurabo, periurabo denique.* & Mercat. *nolim quidem: uerum homo periurabit.* & Pœnulo,

Perge.

Perge. optime hercle periuras. & in Ciſtell. *Periurare me patiere?* Vſitatius tamen peierandi uerbum.

pararis] paraueris. emeris. notauimus alibi.

Cum laqueo vxorem, &c.] credibile eſt quempiam hic ab Horatio tacito nomine deſcribi, qui uxorem laqueo extinxerit, ut docet potiretur: quemadmodum & alium, qui matrem ueneno necarit, ut pecunia materna citius frueretur.

Incolumi capite es?] ſanus ne es? ſanæ ne mentis es?

quid enim? neque tu hoc f. &c.] ridicula auari ſcelerati, atque impij defenſio, dedita opera ab Horatio conficta, ut oſtendat ſtatim eius inſaniam cum Oreſtis furore eſſe comparandam: immo uerò eſſe acriorem & grauiorem. dices te (inquit Damaſippus) non eſſe impium, neque inſanum, quia neque Argis matrem tuam interfeceris, neque ferro, quomodo Oreſtes. malim autem ita legi. *quidni? neque enim hoc facis Argis.* quam ſcripturam probant doctiſs uiri. & ratio tuetur ac confirmat. reſpondet enim pro aduerſario ridiculè, hoc modo, quidni incolumi capite ſis? Neque enim Argis matrem interficis, ut Oreſtes. ſignificat autem eum æque matricidam, & inſanum eſſe, atque Oreſtem cum locus matricidium non diſtinguat.

genitricem occidit Oreſtes] Ita nota eſt Oreſtis, & Clytemneſtræ ab Oreſte necatæ hiſtoria, ut ſuperuacaneę operæ ſit plura hac de re annotare. Prætereà ex Euripide, ſi quis eam ignorat, petere licet. ueruntamen hæc aſcribam ad hunc locum, quæ non ſunt fortaſſe cuiuis notiſſima: Oreſtem cum pater eius interficeretur, annum ætatis decimum tertium agentem, ut uult Pherecydes, à nutrice Laodamia, ut Pindarus ait εἰδ. ια. πυθ. ab Arſinoa, ex oculis, & manibus Clytemneſtrę ſublatum, atque ereptum fuiſſe. deinde (id quod omnibus eſt notum) corroborata iam ætate, Apollinis iuſſu patris ulciſcendi cauſa ſupplicium de matre ſumſiſſe: poſtremò non ſolùm diuina, ſed etiam deæ ſapientiſſimæ ſententia eſſe liberatum, ut ait M. Tull. in orat. pro Milone, & Demoſthenes ἐν τῷ κατ' Ἀριστοκράτους λόγῳ.

An tu reris eum] exiſtimas ne (inquit) matre demum à ſe necata inſaniſſe Oreſtem, & non antequam facinus admitteret, dementem, atque inſanum fuiſſe? vult Oreſtem, antequam materno ſanguine manus pollueret, inſanum fuiſſe, non ex ſcelere inſaniam natam eſſe, vt poetæ fabulantur: qui faciunt Oreſtem, Athamantem, & ceteros matricidas, in tragœdijs à Furijs agitari, earumque tędis ardentibus perterreri. ſed M Tull. in orat. in L. Piſonem, & orat. pro Roſc. Amerino negat illa eſſe credenda de Furijs, ac facibus, aitque *ſua quenque fraude, ſuo facinore, ſuo ſcelere, ſua audacia, de ſanitate, ac mente deturbari: has eſſe impijs aſſiduas, domeſticasque Furias: has eſſe impiorum flammas, tædas, & faces.* ſic ferè Aeſchines orat. κατὰ Τιμάρχου, in extrema. Μὴ γὰρ οἴεσθε, ὦ Ἀθηναῖοι, τὰς τῶν ἀδικημάτων ἀρχὰς ἀπὸ θεῶν, ἀλλ' οὐχ ὑπ' ἀνθρώπων ἀσελγείας γίνεσθαι, μηδὲ τοὺς ἠσεβηκότας, καθάπερ ἐν τραγῳδίαις, ποινὰς ἐλαύνειν, καὶ κολάζειν δᾳσὶν ἡμμέναις, ἀλλ' αἱ προπετεῖς τοῦ σώματος ἡδοναί, καὶ τὸ μηδὲν ἱκανὸν ἡγεῖσθαι, ταῦτα πληροῖ τὰ λῃστήρια· ταῦτα ἐπακτροκέλητα ἐμβιβάζει· ταῦτά ἐστιν ἑκάστῳ ποινή· ταῦτα παρακελεύεται τοῖς νέοις, σφάττειν τοὺς πολίτας, ὑπηρετεῖν τοῖς τυράννοις, συγκαταλύειν τὸν δῆμον· id eſt, *Nolite enim exiſtimare. Athenienſes, iniuſtorum, & audacium facinorum principia à Dijs, non à petulanti hominum improbitate naſci, neque impios, & ſceleratos homines Furiarum tædis ardentibus agitari, atque excruciari, ſed profuſæ & proruptæ corporis libidines, ac uoluptates: uaſtæ, & immenſæ cupiditates, hæc ſunt, quæ terras omneis latronibus, et graſſatoribus complent, hæc nauibus piraticis maria infeſta reddunt: hæc ab unoquoq; pœnas repetunt, hæc.*

hac iuuentutem impellunt, atq; hortantur: ut ciues trucidet, ut tyrannis inſeruiat, ut populi libertatem opprimat, &c. ex Tragicorum fonte manauit illud Virgilianum lib. 4. Aen. *Aut Agamemnonius ſcenis agitatus Oreſtes Armatam facibus matrem, et ſerpentibus atris Cum fugit, ultricesque ſedent in limine Diræ.*

actum] agitatum, impulſum.

quam in mat. iug. ferr. tep.] id eſt, quàm matrem ferro necauit. ſic Virg. lib. Aen. 9. *atro tepefacta cruore Terra, toriq; madent*. ibid. *et fixo ferrum in pulmone tepeſcit.*

male tutæ mentis] parum tutæ mentis, id eſt, furioſus. non enim tutum eſt ſeſe furioſo committere.

vocando Hanc furiam] hanc uidelicet Electram. hic locus ſumtus eſt ex Euripide in Oreſte. Μέθες μ᾽ οὖσα τῶν ἐμῶν Ἐριννύων· Μέσον μ᾽ ὀχμάζεις, ὡς βάλῃς εἰς τάρταρον.

Hunc, aliud] hunc autem, uidelicet Pyladem alio nomine appellat, quo nomine bilis atra eum appellare iuſſit.

ſplendida] referendum ad atræ bilis naturam, quæ ſplendida eſt, ut docet Galenus περὶ αἰτίων συμπτωμ. β. γ. Μέλαινα χολὴ στιλπνοτέρα αὐτοῦ τοῦ αἵματός ἐστιν, ὥσπερ καὶ ἡ ἐκ τῆς νεκρᾶς θαλάττης ἄσφαλτος, ἣν ἰουδαϊκὴν ὀνομάζουσιν, id eſt, atra bilis ſplendidior eſt ipſo ſanguine: quemadmodum bitumen, quod ex mari mortuo naſcitur. quod Iudaicū nominant. Idem lib. 4. ἀφορ. XXIII. Μέλανα αἵματι μεμελασμένῳ παραπλήσια φέρεται, διαφέροντα τῷ κεχύσθαι καὶ μὴ πεπηγέναι, καθάπερ ἐκεῖνο. Μέλαινα δὲ χολὴ, καὶ τῷ κεχύσθαι χωρὶς τοῦ πεπῆχθαι, καὶ τῷ στίλβον τὸ μέλαν, ἔτι δὲ δακνώδες εἶναι, καθάπερ ὄξος ἀναδέρειν τε καὶ ζυμοῦν τὴν γῆν· ὧν οὐδὲν ὑπάρχει τοῖς μέλασιν. id eſt, atramenta ei ſanguini, qui niger factus eſt, ſimilia dicuntur eſſe: cum eo differant, quod fundantur, neque concreſcant, quomodo ſanguis. Atra bilis autem his à ſanguine nigro differt, & quòd ita liquida ſit, vt non concreſcat, & quòd ſplendida ſit, & mordax inſtar aceti: prætereaque terram glubat, ac fermentet. quorum nihil in atramentis ineſt.

Pauper Opimius] hominis auari ingenium ſub Opimij cuiuſdam perſona pulchre diſcribit. pauperem autem argenti dicit, quia eo uti uel nequibat, uel non audebat, ne quid de aceruo detraheret, ne ue delibaret.

Veientanum] uinum tenuiſſimum, ac uiliſſimum.

Campana trulla] fictili poculo: alij æneo. ſuprà ſaty. VI. lib. I. *Campana ſupellex*. trulla genus eſt uaſis, ſeu poculi uinarij, ut declarat hic locus apud M. Tull. quarto lib. accuſ. *Erat etiam uas uinarium ex una gemma pergrandi, trulla excauata cum manubrio aureo.* uide Varron. lib. 4. de ling. Lat.

lethargo] ueterno, ut ſup. diximus.

hunc] Opimium lethargicum.

erigit] ueterno oppreſſum, atque afflictum excitat.

addit & illud] addit orationem ad factum medicus. nam nihil ſane locutus erat. ſic infrà eadem ſaty. *et unum Quiddam magnum addens, unum me ſurpite morti*, &c.

hęc auferet] ſic omnes libri ueteres.

Men' viuo?] Me ne uiuo, auferet heres? (inquit Opimius æger.)

hoc age] in hanc curam incumbe (inquit medicus) huic rei da operam aſſiduam. totum ſtudium tuum eò confer, ut conualeſcas, & uiuas. nam hæc uerba, *hoc age*, eam, quam dixi, uim habent, ut & alibi oſtendemus.

quid vis?] quid uis faciam? (inquit Opimius.)

Deficient inopem venæ te] deſtituent te inopem (inquit medicus) uenæ,

niſi

niſi cibo uires reficies,& recreabis. Lucrèt. lib. 4. *His igitur rebus rareſcit corpus,& omnis Subruitur natura, dolor quam conſequitur rem. Propiereà capitur cibus, ut ſuffulciat artus, Et recreet uireis interdatus, atque patentem Per membra, acpuenas ut amorem obturet edendi.* in uno cod. manuſcripto legitur *Deſtituent inopem*. quam ſcripturam non ſum ſecutus, ut ſuppoſitam.

ſume hoc ptiſanariũ oryzę] πτισάνη, ſeu πτισσάνη geminato σς pultis genus eſt ex farina hordeacea. uerumtamen fit & ex alijs frugibus, docent autem medici hordeaceam omnium eſſe ſaluberrimam, atque ad concoquendum facillimam. nam quæ ex oryza conſtat, cum copioſiùs alat ægrum, quam plerunque vires ferre queant, tùm uentriculum pręgrauare ſolet. ptiſanarium nomen eſt ὑποκοριστικὸν à ptiſana, quaſi puſilla ptiſana. Accipiendum eſt autem ptiſanę nomen hoc loco, non pro oryzæ ſucco, qui in potionem præbeatur, cuiuſmodi hodie fieri conſueuit ex hordeo, in qua nihil ineſt pręter aquam, & hordei cremorem: ſed pro pulte, in qua ſolidæ partes ipſius oryzæ maneant, *emtæ* quæ detur in cibum.

Quanti emtæ?] quęrit Opimius quãti emta ſit oryza, morbo & fame moriturus potius, quàm aſſes octo in ſalutem, & uitam æquo animo inſumturus. autem patrij caſus eſt numeri ſingularis.

octo aſsibus] octuſſis numero ſingularis, & aſſes octo, unum ſunt, aut certè idem ualẽt. itaque ſic loquuntur Latini, *ptiſanam octuſſe emi*, numero ſingulari id eſt. octo aſſibus. Quod ſi quis ita loquatur. emi octuſſibus numero multitudinis, ineptè loquatur, niſi cum hac adiectione, uerbi gratia, duobus, tribus quattuor, &c. octuſſibus. duo octuſſes autem ſedecim aſſes ualent, & ita deinceps. Iccirco ſcripturam uulgatam reieci, ut corruptam, & ineptam. mihi ſuffragantur aliquot ueteres cod. in quibus in nomine *octuſſibus u* non uacabat litura. ex qua feci coniecturam, ſcriptum fuiſſe initio *oct: aſſibus*; deinde ab aliquo audaciore, quàm doctiore, factum eſſe *octuſſibus*. as autem principio nummus erat libralis ęreus, & per L ſcriptum notabatur. ualebatque quattuor noſtros Turonenſes: unum Marketum Venetum. Itaque ſeſtertius, qui duos aſſes, & ſemiſſem ualet, per duo L L & S à ueteribus notabatur hoc modo LLS non ut hodie, idque inſcitè, HS.

eheu: Quid refert morbo, &c.] quid refer (inquit Opimius) utrùm morbo, nempe lethargo, peream, an furtis, ac rapinis? multo certè mihi optabilius eſſe debet morbo perire, quam furtis, & rapinis: quaſi hoc ſignificet Opimius, tanti emere oryzam, eſſe ſua furto amittere, ſuisque bonis ſpoliari. ſine igitur me, o medice (inquit Opimius) morbo extingui, & interire. tantam enim impenſam æquo animo ferre non poſſum. morte mihi longè grauius, atque acerbius eſt, mea ſic diripi, & compilari uidere.

pereamque rapinis;] ita reperi ſcriptum in quattuor codicibus calamo exaratis, uno Vatic. Rainun. Card. Iann. Torneſ. non, ut in uulgatis, *peream ne*,

Quid, ſi quis non ſit auarus,] nunc incipit docere alios præterea eſſe ſtultos, & inſanos, quàm auaros: neque eum, qui non ſit auarus, continuò eſſe ſanum: quemadmodum non efficitur ex eo, ſi quis non ſit cardiacus, ut benè ualeat, cum ſint alij quamplurimi corporis morbi. unà autem colloquuntur Horatius & Damaſippus hoc loco. quęrit enim Horatius, reſpondet Damaſippus.

Craterum] medicum, de quo M. Tull. lib. x i i. epiſt. ad Att. *commouet me Attica, etſi aſſentior Cratero.* huius ſeruum ſcribit Porphyrius Tyrius lib. 1. περὶ ἀποχῆς τῶν ἐμψύχων, morbo inuſitato affectum, cum medicamenta non prodeſſent, uipera piſcis in formam figurata, & ab eo deuorata, ſanum factum.

Verba Tyrij hęc ſunt, *Κρατεροῦ τοῦ ἰατροῦ οἰκέτης ξένῳ περιπεσὼν νοσήματι, τῶν σαρκῶν ἀπόστασιν λαβουσῶν ἐκ τῶν ὀστῶν, τοῖς μὲν φαρμάκοις ὠφέλητο οὐδέν. ἰχθύος δὲ τρόπῳ, ἔχεϊ σκευασθέντι, καὶ βρωθέντι διεσώθη, τῆς σαρκὸς συγκολληθείσης.*

recte eſt igitur] id eſt, ualet ne igitur hic æger, quod cardiacus non ſit? & è lectulo ſurget?

negabit] medicus Craterus.

immolet æquis Hic p. L.] qui non eſt periurus, neque ſordidus, uidetur habere deos Lares ſibi propitios, æquos, amicos, placatos: Quare meritò debet eis, ut ab inſania liber, porcum immolare, gratiasque agere, ſuerum eſt, &c. Porcum ab inſanis, & furioſis immolari ſolitum eſſe, declarat iocus Plautinus Menæchm. *Quibus hic pretijs ueneunt porci ſinceri? nummum à me accipe. iube te piari de mea pecunia. nam equidem inſanum te eſſe certò ſcio.*

Nauiget Anticyram] ut purgetur ueratro, ſeu elleboro. innuit ambitioſum alio genere inſaniæ inſanum eſſe, quàm auarum: qui hic nunquam utatur bonis quæſitis: ille ſua largiatur, & profundat, ut honores à populo obtineat.

quid enim differt, barathrone] quantum ad inſaniam attinet, nihil intereſt, utrùm quis ſua profundat, an ſuis abſtineat, ut alienis, aut ſacris. Vterque enim eſt inſanus. barathrum locum fuiſſe altitudine immenſa, in quem nocentes, & malefici demittebantur, notum eſt.

Canuſi] Canuſij oppidi nomen eſt, de quo ſuprà ſatyr. v. lib. 1.

natis diuiſſe duobus] corruperant hunc locum inſolentes, & audaces quidam homines, ſuppoſuerantq; *diuidiſſe*, planè vitioſè, & contra auctoritatem codicum non ſolùm antiquorum, & calamo exaratorum, verùm etiam typis excuſorum melioris notæ. *diuiſſe* autem rectum eſt, dictumq;, vt *promiſſe* apud Catullum: *Aut facere ingenuæ eſt, aut non promiſſe pudicæ, Aufilena fuit.* & apud Terent. *produxe*, & ſimilia exempla bonis ſcriptoribus vſitata: ex quibus collegimus nonnulla ſuprà ad ſatyr. v. lib. 1.

Tu Nomentanum] Tu Aule, ne Nomentanum ſequerere, veritus ſum. Erat autem Caſſius Nomentanus profuſus nepos: vt ſuprà diximus ad ſat. VIII. libr. 1.

tu ne ſequerere Cicut.] tu Tiberi, ne ſequerere Cicutam ſordidiſſimum, atque auariſſimum cumini ſectatorem, & fæneratorem.

Tu caue ne minuas, tu, &c.] hic Oppidius duos habebat filios diſſimiles admodum moribus, & natura in Aulo enim indoles quędam inerat præſignificatrix largitionis futurę, & profuſionis: Tiberius contrà ad parſimoniam, atque auaritiam natura factus videbatur. Pater igitur vtriuſque ingenio perſpecto, & cognito, vtilia vtrique præcepta dat, quibus naturæ vitium temperare, atque ad mediocritatem inflectere queat. Aulum monet, ne rem à patre acceptam largitione, & profuſione minuat: Tiberium, ne immoderata parſimonia, & nimio lucri ſtudio augeat. Cephalus ille apud Platonem lib. 1. de rep. quærenti à ſe Socrati, qualis fuiſſet *χρηματιστής*, id eſt, quantum ſtudij adhibuiſſet in pecunia quęrenda, & in facienda re, reſpondet ſe medium fuiſſe *χρηματιστὴν* inter auum, & patrem. Auum enim tanto ferè patrimonio à maioribus ſuis accepto, quantum ipſe nunc poſſideat, multo maius feciſſe, atque auxiſſe: Lyſaniam autem patrem rem, quam acceperit, aliquanto minorem, quàm nunc ſit, feciſſe: ſibi verò ſatis eſſe, ſi liberis non pauciora quidem, ſed aliquantulo plura, quàm acceperit, relinquat. verba Platonis ſunt hæc, ſi quis forte magis delectatur Gręcis, quàm Latinis, pręſertim noſtris. *μέσος τις γέγονα χρηματιστὴς τοῦ τε πάππου, καὶ τοῦ πατρός. ὁ μὲν γὰρ πάππος τε, καὶ ὁμώνυμος ἐμοί, σχεδόν τι, ὅσην ἐγὼ*

τὴν οὐσίαν κέκτημαι, παραλαβὼν, πολλάκις τοσαύτην ἐπέμησε· Λυσανίας δὲ ὁ πατὴρ, ἔτι ἐλάττω αὐτὴν ἐποίησε τῆς νῦν οὔσης. ἐγὼ δὲ ἀγαπῶ, ἐὰν μὴ ἐλάττω καταλίπω τουτοισὶ, ἀλλὰ βραχεῖ τινι πλείω, ἢ παρέλαβον.

natura coercet.] quia modico contenta eſt.

titillet] ne vos gloriæ dulcedo alliciat ad petendos magiſtratus. tralatio eſt.

ambo] antiquum pro *ambos*. ſic M. Tull. epiſt. ad M. Fabium Gallum lib. 7. *præter duo nos, loquitur iſto modo nemo.* nam ita habent codices emendati, tum excuſi, tum calamo ſcripti. ſic & Virg. Aen. XI. *Si duo præterea tales Idæa tuliſſet Terra uiros.* ſic ſuprà ſatyr. VII. lib. I. *duo ſi diſcordia uexet inertes.*

inteſtabilis] Inteſtabilis eſt is, cui nemo cogitur teſtimonium dicere: cui teſtes nulla ſua in re adhibere licet. nam ciui Rom. incolumi capite, & fama licebat teſtimonium ijs denunciare, quos ſciret aliquid compertum habere earum rerum, de quibus quæreretur, aut controuerſia eſſet. licebat ei & teſtes omnibus in rebus, quas agere vellet, adhibere: ex quo natus eſt iocus ille apud Plautum in Curculione. *Semper curato ne ſis inteſtabilis. Quod amas, ama teſtibus præſentibus.* inteſtabilis illo loco, valet ſine teſtibus. Sed ambiguè dictum eſt: propterea autem quòd teſtamentum non niſi aliquot teſtibus præſentibus fieri poteſt: iccircò, qui ſunt inteſtabiles, teſtamentum facere non poſſunt, cum eis teſtes in ſuis rebus adhibere non liceat. Atque eadem ratione ne ad teſtamentum quidem, quod quis alius facere velit, adhiberi poſſunt: quod autoritate Vlpiani comprobatur. Nam id ſenatuſconſultum, quo decretum eſt, vt damnatus ob carmen famoſum, ſit inteſtabilis, ſic interpretatur, vt dicat, ei neque teſtamentum facere licere, neque ad teſtamentum ab altero adhiberi.

ſacer] execrandus. vt ſup. Od. VII. epod. *Sacer nepotibus cruor.*

In cicere, atque faba] ædiles & ambitioſi homines ſolebant Floralibus, vel in annonę caritate id genus legumina vel populo viritim metiri, vel vulgò ſpargere. M. Tull. frumentaria. *nunquam tam grati hi ſeſquimodij, Q. Hortenſi, fuiſſent: quot tu, cum ad menſuram tam exiguam rationem populo Rom. in capita deſcripſiſſes, gratiſſimum omnibus feciſti. Caritas enim annonæ faciebat, ut iſtuc, quod te paruum uidebatur, tempore magnum uideretur.* Ego tamen hæc Horatij verba de ijs, quæ ſpargebantur in vulgus; & de miſſilibus accipienda eſſe arbitror: quanuis traditum ſit Milonem tria ampliſſima patrimonia in delinienda plebe conſumſiſſe, & P. Craſſum populo Rom. epulum præbuiſſe, ac treis minas in ſingula ciuium capita diſtribuiſſe. ſed hæc Horatiana, ſunt referenda ad superiora tempora.

Latus vt in Circo ſpatiere] vt ſis ædilis, vt præſis ludis, vt in Circo multis ante euntibus, & turbam emouentibus, ambules. *latus* autem excudendum curaui quinque codicum auctoritate fretus, duorum Vatic. Iann. Facr. Torneſiani.

aut æneus vt ſtes] aut vt tibi ſtatua ænea ponatur. ſic loquuntur & Græci. *ἱστάσθαι χαλκοῦν.* ſtatuæ æneę honore affici: & *ἱστάναι χαλκοῦν*, erigere alicui ſtatuam æneam.

Nudus agris, nud. p. i.] ſpolians te agris, & pecunijs à patre acceptis?

Scilicet vt plauſus] ſcilicet vt populus Rom. tibi eodem modo applaudat, quo modo Agrippæ applaudere ſolet.

Aſtuta ingenuum vulpes imit. l.] quid tam diſsimile, quàm vulpes leoni? illa imbecilla, hic valentiſsimus: illa dolis, hic viribus confidit. plerique tamen vbi pellis leonina non ſatis valet, vulpinam adhibent, nituntur q; & viribus & dolis. quod feciſſe L. Syllam accepimus, eiq; benè proceſſiſſe videmus.

Sed inſigniter ij ſtulti ſunt, qui cum ingenio, & ſollertia locum aliquem inter ſuos ciues obtinere poſſint, viribus ſimulatis, potentiæque ſpecie oſtentata, cū ſuperioribus, atque illuſtrioribus viris contendere malunt.

Ne quis humaſſe velit.] inducitur nunc nouus dialogus, nouaq́; diſputatio inter Teucrum, & Agamenonem. Cuius hæc ſumma & ſententia eſt, reges, & principes, & huiuſmodi perſonas claras, & illuſtres ob ſpeciem gloriæ inanem multa quotidie peccare, immania ſcelera ſuſcipere, denique vehementer inſanire. Totus autem hic locus ex Sophoclis Aiace adumbratus eſt, apud quem, cum Aiacem ſua ipſius manu interfectum Teucer tollere, vt ſepeliret, conaretur, interueniens Menelaus Agamemnonis iuſſu, vetat Aiacis corpus loco mouere propterea, quòd (inquit ille) cum ſperaremus eum belli adiutorem, & nobis amicum vnà nobiſcum veniſſe domo, comperimus re quæſita inimicum nobis fuiſſe Troianis ipſis acriorem: qui vniuerſi exercitus cædem meditatus, noctu nos adortus eſt, vt armis opprimeret. Quòd ſi quis Deus hunc eius conatum non compreſſiſſet (inquit) nos in eius locum indigniſsima nece affecti iaceremus; iſte autem viueret. at nunc Deus immortalis iſtius contumeliam, petulantiamque à nobis in oues, & greges auertit. Quapropter nemo eſt quantumuis viribus præſtans, & pollens, qui corpus eius ſepultura afficere audeat: ſed omnino in arena proiectus, ac proſtratus mergis, & reliquis auibus maritimis eſcam ſuo corpore, pabulumque præbebit. Sed præſtat Sophoclis verſus aſcribere. Μεν. Οὗτος, σὲ φωνῶ, τόνδε τὸν νεκρὸν χεροῖν Μὴ συγκομίζειν, ἀλλ᾽ ἐᾶν ὅπως ἔχει. Τευκ. Τίνος χάριν τοσόνδ᾽ ἀνήλωσας λόγον; Μενε. Δοκοῦντ᾽ ἐμοί, δοκοῦντα δ᾽, ὃς κραίνει στρατοῦ. Τευκ. Οὔκουν ἂν εἴποις, ἥντιν᾽ αἰτίαν προθείς; Με. Ὁθ᾽ οὕνεκ᾽ αὐτὸν ἐλπίσαντες οἴκοθεν Ἄγειν Ἀχαιοῖς ξύμμαχόν τε καὶ φίλον, Ἐξηύρομεν ζητοῦντες ἐχθίω Φρυγῶν. Ὅστις στρατῷ ξύμπαντι βουλεύσας φόνον Νύκτωρ ἐπεστράτευσεν, ὡς ἕλοι δορί. Κ᾽ εἰ μὴ θεῶν τις τήνδε πεῖραν ἔσβεσεν, Ἡμεῖς μὲν ἂν τήνδ᾽, ἣν ὅδ᾽ εἴληχεν τύχην, Θανόντες ἂν προὐκείμεθ᾽ αἰσχίστῳ μόρῳ. Οὗτος δ᾽ ἂν ἔζη. νῦν δ᾽ ἐνήλλαξεν θεὸς Τὴν τοῦδ᾽ ὕβριν πρὸς μῆλα, καὶ ποίμνας πεσεῖν. Ὧν οὕνεκ᾽ αὐτὸν οὔτις ἔστ᾽ ἀνὴρ σθένων Τοσοῦτον, ὥστε σῶμα τυμβεῦσαι τάφῳ. Ἀλλ᾽ ἀμφὶ χλωρὰν ψάμαθον ἐκβεβλημένος Ὄρνισι φορβὴ παραλίοις γενήσεται. Idem facit poſtea Agamemnon: cui fortiter in os aduerſatur, & reſiſtit Teucer, quo ad Vlyſſes clamore, & iurgio exaudito adueniens mitigatus iam, ac placatus in Aiacem mortuum, Agamemnonem flexit, atque exorauit, vt Aiacem fineret ſepeliri.

Dij tibi dent capta, &c.] hęc ſunt ex Homero ferè expreſſa *ἰλιάδ. α. Ὑμῖν μὲν θεοὶ δοῖεν ὀλύμπια δώματ᾽ ἔχοντες Ἐκπέρσαι Πριάμοιο πόλιν, εὖ δ᾽ οἴκαδ᾽ ἱκέσθαι. reddućere* excudèndum curaui quinque cod. fretus: duob. Vat. Iann. Faer. Torneſ.

cur Aiax Heros ab Achille ſec.] Cur Aiax vno Achille inferior iacet inſepultus, qui toties Græcos in maximas anguſtias redactos ſeruauit? Homerus *ἰλιάδ. β.* Aiacem Telamonium, de quo nunc verba facimus, teſtatur omnium Græcorum fuiſſe longè fortiſſimum, quandiu Achilles iratus prælio abſtinebat. Illum enim Aiaci præſtitiſſe. ſic Homer. *Ἀνδρῶν δ᾽ αὖ μέγ᾽ ἄριστος ἔην Τελαμώνιος Αἴας, Ὄφρ᾽ Ἀχιλεὺς μήνιεν· ὁ γὰρ πολὺ φέρτατος ἦεν.* Erat igitur ab Achille ſecundus. Quin etiam ipſe Vlyſſes, cum apud inferos *ὀδυσσ. λ.* Aiacis vmbram vidiſſet ſolam, aliarumq́; cœtum fugientē, & etiam tū indignantē, atque iratam propterea, quòd Gręci Achillis arma Vlyſsi potius, quàm ſibi adiudicaſſent, optat vt, ſi fieri poſsit, ne in illo certamine ſuperior Aiace fuerit, quia talis vir ꝓpter eā victoriā exceſſerit e vita, q & forma corpo-

ris, & rebus geſtis (inquit Vlyſſes) ceteris Græcis omnibus antecellebat, vno Achille excepto. ſic Vlyſſes, cuius grauiſsimum teſtimonium eſſe debet. *Αἴαντ', ὃς πέρι μὲν εἶδος, πέρι δ' ἔργα τέτυκτο Τῶν ἄλλων Δαναῶν μετ' ἀμύμονα Πηλεΐωνα*. Idem Vlyſſes eadem de Aiace prædicat apud Sophocl. his verbis. *Ἀλλ' αὐτὸν ἔμπας ὄντ' ἐγὼ τοιόνδ' ἐμοὶ Οὔκουν ἀτιμάσαιμ' ἄν, ὥστε μὴ λέγειν Ἕν' ἄνδρ' ἰδεῖν ἄριστον Ἀργείων, ὅσοι Τροίαν ἀφικόμεσθα πλὴν Ἀχιλλέως*. Eodem pertinet illud Pindari. Νεμ. εἰδ. ζ. de Aiace, *ὃν κράτιστον Ἀχιλλέος ἄτερ, μάχᾳ ξανθῷ Μενελάῳ δάμαρτα κομίσαι θοαῖς ἐν ναυσὶ πόρευσαν εὐθυπνόου ζεφύροιο πομπαὶ πρὸς Ἴλου πόλιν*.

toties ſeruatis clarus Ach.] Cùm alibi, tùm in defenſione nauium maximè virtus Aiacis apparuit, atque enituit: qui ceteris ferè Græcis omnibus metu perterritis, atq; in fugam verſis, ſolus Hectoris, & Troianorum impetum tardauit, ac repreſſit. quod narratur ab Hom. ιλ. ο. Preterea apud Sophoclem in ea, quam dixi, tragœdia, pręclara Aiacis à Teucro exponuntur facinora his verſibus. *Οὐ μνημονεύεις οὐκέτ' οὐδὲν ἡνίκα Ἑρκέων ποθ' ὑμᾶς οὗτος ἐγκεκλεισμένους Ἤδη τὸ μηδὲν ὄντας ἐν τροπῇ δορὸς Ἐρρύσατ' ἐλθὼν μοῦνος: ἀμφὶ μὲν νεῶν Ἄκροισιν ἤδη ναυτικοῖς ἑδωλίοις Πυρὸς φλέγοντος, εἰς δὲ ναυτικὰ σκάφη Πηδῶντος ἄρδην Ἕκτορος, τάφρων ὕπερ; Τίς ταῦτ' ἀπεῖρξεν; οὐχ ὅδ' ἦν ὁ δρῶν τάδ', ὃν οὐδαμοῦ φῂς οὐδὲ συμβῆναι ποδί*; quorum hæc ferè ſententia eſt. oblitus'ne es illius tẽporis, cum vos intra munitiones, & vallum incluſos, profligatos iam, & in extremum diſcrimen adductos, acie verſa ſolus hic liberauit, ac ſeruauit, tranſtris quidem nauium iam incendio conflagrantibus, irrumpente autem in naues, foſſis ſuperatis, Hectore? quis hęc propulſauit? non ne hic erat, qui has res geſſit, quem ais ne pedem quidem vſquam contuliſſe?

Gaudeat vt populus Priami, Pria.] expreſſum ex Homer. ἰλιάδ. α. *Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες, Ἄλλοι τε Τρῶες μέγα κεν κεχαροίατο θυμῷ*. tale eſt & Virgilianum illud ſub perſona Sinonis. *Iamdudum ſumite pœnas. Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atridæ*. Iterum Hom. ιλ. β. *Οὕτω δὴ οἶκόνδε φίλην ἐς πατρίδα γαῖαν Ἀργεῖοι φεύξονται ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης: Καδ δέ κεν εὐχωλὴν Πριάμῳ, καὶ Τρωσὶ λίποιεν Ἀργείην Ἑλένην*, &c. quę exempla eò maximè valent, quòd omnes, qui modò prudenter ſentiunt, ac ſapiunt, operam dare ſolent, ne quid admittant, quod & inimicis voluptatem afferat, & amicis acerbum ſit, atque iniucundum. quod vtrunque ſibi eueniſſe lamentatur Theognis. *Οἴμοι ἐγὼ δειλός, καὶ δὴ κατάχαρμα μὲν ἐχθροῖς· Τοῖς δὲ φίλοισι πόνος, δειλὰ παθών, γενόμην*. Et Ariſtoteles rhetor. 1. *καὶ ὅλως ὃ οἱ ἐχθροὶ βούλονται, ἢ ἐφ' ᾧ χαίρουσι, τοὐναντίον τούτου ὠφέλιμον φαίνεται· διὸ εὖ εἴρηται. ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος*, id eſt, Et omnino contrarium eius, quod inimici volunt, aut quo lætantur, vtile videtur. Quapropter pulchrè illud ab Homero dictum eſt. Gaudeat haud dubie Priamus. Et Demoſthen. in orat. περὶ παραπρεσβ. oraculum quoddam profert, quod monet nihil eſſe committendum, quamobrem gaudeant inimici. *φησὶ δ' ἡ μαντεία δεῖν, ὅπως μὴ χαίρωσιν οἱ ἐχθροί, ποιεῖν*. eodem pertinet illud Heſiod. ἐργ. καὶ ἡμ. *Πάντα μάλ' ἀμφὶς ἰδών, μὴ γείτοσι χάρματα γήμῃς*.

Mille ouium] hæc dicuntur hic ab Agamemnone. eadem loquitur Menelaus apud Soph. quem locum ſuprà produxi: & item Vlyſſes his verbis, *Ἐφθαρμένας γὰρ ἀρτίως εὑρίσκομεν Λείας ἁπάσας, καὶ κατηναρισμένας Ἐκ χειρὸς αὐτοῖς ποιμνίων ἐπιστάταις*.

inſanus] Cùm in iudicio illo, & diſceptatione armorum Achillis nemo præter Vlyſſem cum Aiace cõtenderet, ceterique ei omnes cederent, Aiacẽ è iudicio diſceſſiſſe ab Vlyſſe victũ, armaque Vlyſſi adiudicata fuiſſe, atq; ex ea ini

quitate

quitate Aiacem incredibili animi dolore affectũ in furorem incidiſſe cum multi auctores litteris, & memoriæ prodiderint, tùm ea de re pulcherrima extat ea, quam ſæpe iam commemoraui, Sophoclis tragœdia, quę inſcribitur *Αἴας μαστιγοφόρος*. Pindarus quoque Nem. *ὠδ. η.* oſtendens, quanta vis ſit callidæ, & artificioſę orationis, dicit Græcos eloquentia Vlyſſis perſuaſos, non æquitate, aut veritate rei adductos, Vlyſſem Aiaci prætuliſſe. *Ἐχθρὰ δ' ἄρα πάρφασις ἦν καὶ πάλαι, αἱμύλων μύθων ὁμόφοιτος δολοφραδὴς κακοποιὸν ὄνειδος· ἃ τὸ μὲν λαμπρὸν βιᾶται, τῶν δ' ἀφάντων κῦδος ἀντείνει σαθρόν.*

inclytum Vlyſſem] in eadem tragœdia Aiax Palladi, quid fecerit, roganti, reſpondet ſe Vlyſſem domi habere vinctum eo conſilio, vt eum domus interioris columnæ aſtrictum, flagellis ad necem cædat.

Et Menelaum vna mecum] eo ipſo in loco Aiax percunctanti Palladi non ſolùm fatetur, verum etiam, vt glorioſum quiddam prædicat, ſe ſanguine Græcorum ferrum tinxiſſe: in eis autem Agamemnonem, ac Menelaum interfeciſſe. *Ἀθη. ἦ καὶ πρὸς Ἀτρείδαισιν ᾔχμασας χέρα; Αι. ὥστ' οὔποτ' Αἴανθ' οἵδ' ἀτιμάσουσιν ἔτι. Ἀθη. Τεθνᾶσιν ἄνδρες, ὡς τὸ σὸν ξυνῆκ' ἐγώ.*

Tu cum pro vitula] Cum Græci Aulide detinerentur aduerſa tempeſtate, neque vlla eis nauigandi facultas daretur, Agamemnon partim Chalcantis reſponſo adductus, partim ambitione impulſus filiam ſuam Iphigeniam ſimulatione nuptiarum domo arceſſitam Dianę immolare inſtituit, quam Diana ad Tauros vſq; ductam, cerua in eius locum ſubſtituta eripuit. Agamemnon apud Euripidem in ea tragœdia, quæ Iphig. in Aulide inſcribitur, ſic de hoc Calchantis reſponſo, ſuoq; conſilio loquitur. *Ἡ θροισμένου δὲ, καὶ ξυνεστῶτος στρατοῦ Ἥμεσθ' ἀπλοίᾳ χρώμενοι κατ' Αὐλίδα. Κάλχας δ' ὁ μάντις ἀπορίᾳ κεχρημένοις Ἀνεῖλεν Ἰφιγένειαν, ἣν ἔσπειρ' ἐγὼ, Ἀρτέμιδι θῦσαι τῇ τόδ' οἰκούσῃ πέδον. Καὶ πλοῦν τ' ἔσεσθαι, καὶ κατασκαφὰς φρυγῶν Θύσασι, μὴ θύσασι δ' οὐκ εἶναι τάδε.* Apud Sophoclem autem in ea tragœdia, quæ Electra inſcribitur, Clytemneſtra ab Electra accuſata, quòd virum ſuum interfecerit, ſic reſpondet, atque hac ſui facti defenſione vtitur: quia ille filiam ſuam ſolus Græcorum mactandam præbere non dubitarit. verba Sophoclis ſunt hæc. *Ὡς ἐξ ἐμοῦ τέθνηκεν, ἐξ ἐμοῦ, καλῶς Ἔξοιδα, τῶνδ' ἄρνησις οὐκ ἔνεστί μοι. Ἡ γὰρ δίκη νιν εἷλεν, οὐκ ἐγὼ μόνη. Ἧι χρῆν σ' ἀρήγειν, εἰ φρονοῦσ' ἐτύγχανες. Ἐπεὶ πατὴρ οὗτος σὸς, ὃν θρηνεῖς ἀεὶ, Τὴν σὴν ὅμαιμον μοῦνος Ἑλλήνων ἔτλη Θῦσαι θεοῖσιν.* At Pindarus, quaſi res in dubium veniat, quęrit vtrum'ne dolor ex Iphigeniæ filiæ ſuſceptus Clytemneſtram, vt virum interficeret, impulerit, an nocturnæ adulteri blanditiæ: his verbis. *πότερόν νιν ἄρ' Ἰφιγένει' ἐπ' Εὐρίπῳ σφαχθεῖσα τῆλε πάτρας ἔκνισε βαρυπάλαμον ὄρσαι χόλον, ἢ ἑτέρῳ λέχει δαμαλιζομέναν ἔννυχοι πάραγον κοῖται;* Lucretius lib. 1. Iphigeniæ mactandæ cauſam in religionem confert, his verſibus. *Aulide quo pacto Triuiai uirginis aram Iphianaſſai turparunt ſanguine fœdè Ductores Danaum delecti prima uirorum.* Sequuntur illa deinceps aliquot verſibus interpoſitis, *Nec miſeræ prodeſſe in tali tempore quibat, Quòd patrio princeps donarat nomine regem. Nam ſublata uirum manibus, tremebundaq; ad aras Deducta eſt, non ut ſolenni more ſacrorum Perfecto, poſſet claro comitari Hymenæo: Sed caſta inceſtè nubendi tempore in ipſo Hoſtia concideret mactatu mœſta parentis, Exitus ut claſſi felix, fauſtusq; daretur. Tantum religio potuit ſuadere malorum.* M. Tull. item ſtultam Agamemnonis religionem reprehendit lib. 3. off. his verbis. *quid Agamemnon? cum deuouiſſet Dianæ, quod in ſuo regno pulcherrimum natum eſſet illo anno, immolauit Iphigeniam, qua nihil erat eo quidem anno natum pulchrius. promiſſum potius non faciendum, quàm tam tetrum facinus admittendum fuit.*

mola

mola ſalſa] farre cum ſale. Feſt. *Mola uocatur etiam far toſtum, & ſale ſparſum, quod eo molito, hoſtiæ aſperguntur.*

Rectum animi] τὸ ὀρθὸν, id eſt, τὴν ὀρθότητα. rectitudinem diceremus, ſi eſſet vſitatum. *rectum animi* eſt ſanitas, & conſtantia. ſup. ſat. 1. lib. 1. rectum vſurpauit nullo alio adiuncto. *Sunt certi denique fines, Quos ultra, citraq; nequit conſiſtere rectum.*

quorſum?] inquit Agamemnon.

inſanus] quem inſanum dicis fuiſſe. verba ſunt Teucri.

Verùm ego, vt hærenteis] hunc locum paulo antè ex Euripide, & Lucretio illuſtrauimus. eodem pertinent, & illa ex eadem tragœdia, quæ reſpondet Agamemnon filiæ mortem deprecanti. Ὁρᾶθ' ὅσον ϛράτευμα ναύφρακτον τόδε· Χαλκέων ὅπλων ἄνακτες Ἑλλήνων ὅσοι· Οἷς νόσοι οὐκ ἔϛ' Ἰλίου πύργους ἔπι, Εἰ μὴ σε θύσω, μάντις ὡς Κάλχας λέγει. ſed quod diximus ſuprà Euripidem, & Euſtathium ſecuti, Iphigeniam à Diana fuiſſe liberatam, ac ſublatam, non immolatam, Pauſanias quoque in Arcad. narrat ab Arcadibus idem vulgo dictari. præterea teſtatur Heſiodus Iphigeniam non eſſe mortuam: ſed Dianæ beneficio, ac munere inferorum eſſe Deam, quam Hecaten appellamus.

prudens] ſciens, iudicio ac voluntate: vel prudenter.

Qui ſpecies alias veris, &c.] ex ijs duobus, quæ Agamemnoni Teucer obiecerat. videlicet eum, & diuos placaſſe ſuo, id eſt, filiæ ſuæ ſanguine, & furioſum in eo fuiſſe: prius illud faſſus eſt Agamemnon: hoc poſterius negauit, ſe furioſum propterea fuiſſe. Nunc igitur probare conatur, quod ille negauerat, hoc modo. Sed mihi prius admonendus eſt lector, hunc locum in omnibus libris, quos quidem viderim, tum excuſis, tum calamo exaratis eſſe corruptum: à me autem vnius litteræ adiectione reſtitutum. Cum enim antea ita legeretur. *Qui ſpecies alias ueri*, &c. ego ſic emendaui *Qui ſpecies alias ueris*, meam coniecturam doctis omnibus approbantibus, & quod caput eſt, ipſa veritate, ac ſententia hanc ſcripturam poſtulante. ſpecies autem aliæ veris, ſeu aliæ à veris (vtroque enim modo loquuntur Latini, vt mox dicemus) ſunt ſpecies à veris differentes, ſpecies falſæ: quibus nobis occurrentibus decepti falſa, & praua pro rectis, & veris ſequimur, expetimus, probamus. ſic M. Tull. off. 3. de Regulo. *Is cum Romam ueniſſet, utilitatis ſpeciem uidebat: ſed eam, ut res declarabat, falſam iudicauit.* ibidem. *apud ſuperiores, utilitatis ſpecies falſa ab honeſtatis auctoritate ſuperata eſt.* eadem ratione falſa viſa Idem M. Tull. nominat in Lucullo, quę cum habeant quandam veri ſimilitudinem, nos inducunt, vt falſa pro veris habeamus. Iam vero hoc genus loquendi *aliud uero*, aut *aliud à uero*, Latinis eſt vſitatum. vt docuimus in annotationibus noſtris in lib. 1. Ariſtot. de morib. ad Nicom. ex quibus licet (opinor) nobis exempla in hunc locum transferre. M. Brut. epiſt. ad M. Tull. lib. 11. *Nos ab initio ſpectaſſe otium, nec quicquam aliud à libertate communi quæſiſſe, exitus declarat.* *aliud à libertate*, id eſt, diuerſum, diſcrepans, & differens à libertate. Tibull. lib. 3. eleg. 4. *Hoc tibi coniungium promittit Delius ipſe, Felix: hoc alium deſine uelle uirum.* hoc alium, id eſt, alium ab hoc, alium quàm hunc. ſic enim & emendat, & explicat M. Muretus mihi aſſentiens. Atque ita loquuntur Græci. Plato in Menone. ἄλλο ἐπιϛήμης. aliud à ſcientia. Ariſtot. rhetor. 2. τὸ γὰρ δεινὸν ἕτερον τοῦ ἐλεινοῦ. & de morib. ad Nicom. lib. 10. ὁ φίλος ἕτερος ὢν τοῦ κόλακος. Idem lib. 5. ἡ γὰρ τὸ δίκαιον οὐ σπουδαῖον, ἢ τὸ ἐπιεικὲς οὐκ, εἰ δίκαιον ἄλλο, ἢ εἰ ἄμφω σπουδαῖα, ταυτόν ἐϛι. Iterum Plato in Parmenide. ὥστε οὐδ' ἂν οὕτως εἴη ὅ, περ ἐϛίν, ἕν, ἀλλ' ἕτερον ἑνός. & in eodem dialogo iterum, ac ſæpius. Idem in Sophiſta. πονηρία ἕτερον ἀρετῆς. & Horat. epiſt. ad Quinctium li. 1. *Neue putes alium ſapiente, bonoque beatum.* idem ad Auguſt. lib. 2.

Edicto,

Ed Eto, uetuit, ne quis ſe, præter Apellem, Pingeret, aut alius Lyſippo duceret æra. Ita igitur probat Agamemnonem furioſum eſſe. *Qui ſpecies alias veris*, id eſt, vt diximus, à veris differentes, ſeu non veras, & præterea ſceleris tumultu permiſtas, id eſt, cum ſcelere coniunctas capiet, commotus habendus eſt, & furioſus: at tu ſecutus es ſpeciem religionis falſam, & cum ſcelere cōiunctam tum cum filiam tuam Dijs immolare inſtituiſti, quaſi eos eius ſanguine placaturus, & tuæ claſſi ſecundum exitum, fauſtamque, nauigationem ab illis impetraturus: furioſus igitur fuiſti. Porphyrio quidem quanuis aliquantum ſit corruptus hoc loco, vt & multis alijs locis, meam coniecturam, meamque interpretationem adiuuat, & confirmat. ſic enim ille. *Qui concipit animo ſpecies falſas, & uera non uidet, is demens eſt.* Poſtremò in cod. Torneſ. quanuis hic locus ſit itidem corruptus, tamen his verbis explicatus eſt: *Species ueritati contrarias.*

Aiax, immeritos dum occ.] licet legere hunc verſum ſine interrogatione, vt ſit conceſſio, hoc modo, demus Aiacem deſipere intereà dum agnos immeritos occidit: tu cum ſcelus admittis, id eſt, cum filiæ ſanguine manus tuas cruentas ob titulos inanes, ſanæ mentis es? & videtur argumentum eſſe à minori, hoc modo: ſi Aiax inſanus habetur eò quòd agnos iugulauerit, quanto tu inſanior, qui filiam tuam mactauiſti ambitione adductus? licet & interrogando pronunciare.

ſcelus admittis] filiam occidis. ſcelus enim cędem ſemper aliquam, aut impietatem continet, vt alibi admonuimus. patriam prodere, parentes violare: Deos contemnere: hominem qui non læſit, & ciuem occidere, ſcelus eſt.

Stas animo?] idem valet, quod illud ſuperius. *Rectum animi ſeruas?* es ne compos mentis? minimè verò.

& purum eſt vitio] expers vitij. mendoſè nonnulli coniungunt nomen vitio cum voce tumidum.

cum tumidum eſt cor?] tale eſt illud M. Tullij Tuſcul. libr. 3. *Itaque non inſcitè Heracleotes Dionyſius ad ea diſputat, quæ apud Homerū queritur Achilles, hoc (ut opinor) modo. Corq; meum penitus turgeſcit triſtibus iris, Cum decore, atque omni me orbatum laude recordor. Num manus affecta rectè eſt, cum in tumore eſt? aut num aliquod membrum tumidum, ac turgidum non vitioſè ſe habet?* ſic igitur inflatus, & tumens animus in vitio eſt. Sunt autem verſus illi Homeri, quos M. Tullius Latinos fecit, *ἰλ. ι.* Ἀλλά μοι οἰδάνεται κραδίη χόλῳ, ὁππότ' ἐκείνου Μνήσομαι, ὅς μ' ἀσύφηλον ἐν Ἀργείοισιν ἔρεξε.

Si quis lectica] aliud argumentum à minori.

Pupam, aut pupillam] ſic habent nonnulli codices calamo exarati, quos ego ſecutus ſum. nam vulgata quidem ſcriptura *Rufam, aut puſillam*, quæ reperitur etiam in nonnullis veteribus cod. mendoſa eſt, cum prima ſyllaba nominis *puſillam* ſit breuis. circumfertur & hæc *Rufam, & Ruſillam*, quam non improbo, pupus autem idem quod puer: ex quo pupulus & pupillus. Catull. ad Caton. *Deprendi modò pupulum puellæ Truſantem.*

interdicto huic omne adimat ius. Pr.] prætor ei interdicat ſuorum bonorum adminiſtratione, tāquam furioſo, & det curatorem bonis. ſed quid opus eſt prætoris interdicto, cum lex ipſa interdicat, vt mox dicemus?

& ad ſanos abeat tut. pr.] tutelam poſuit pro curatione. nam propriè tutorem appellant iuriſconſulti, qui datur pupillis: curatorem, qui puberibus, vſque ad annum 25. Datur etiam prodigis, & furioſis curator: ſed non ita, vt puberibus, quemadmodum ex pandectarum libris intelligere licet. vetabant autem XII. tabulæ furioſum dominum eſſe rerum ſuarum. earumque curatio ad illius gentiles, & propinquos pertinebat. Cornificius li. 1. ad Herēn. *ſi furioſus eſt,*

agnatorum, gentiliumque in eo, pecuniaque eius poteſtas. eſto. Columella lib. I. cap. 3. ſcribit Catonem dicere ſolitum, eum, qui agrum coleret nec ſalubri cælo, nec fertilem, velut commotæ mentis ad agnatos, ac gentiles eſſe deducendum. ſic & Varro libr. I. de re ruſtica. *Qui ſalubrem locum negligit, mente captus eſt, atque ad agnatos, & gentiles deducendus.* Iuſtinianus Inſtitutionum iuris ciuilis libr. I. tit. de curat. *furioſi quoque, & prodigi, licet maiores uigintiquinque annis ſint, tamen in curatione ſunt agnatorum ex lege duodecim tabularum.* quòd ſi deſint propinqui, dantur curatores à prętore, vt ſuprà epiſt. I. lib. I. *Nec medici credis, nec curatoris egere A pratore dati.*

Quid? ſi quis natam] ſic legendum eſt, & ita habent libri calamo exarati, non, vt vulgati, *Quòd ſi quis,*

muta] ἀλόγω, vt idem ſaty. III. lib. I. *Mutum & turpe pecus,* homines ſignificans ante inuentum ſermonis vſum.

Integer eſt animi?] vt ſuprà ead. ſat. *Integer eſt mentis,* &c.

qui ſceleratus:] qui ſceleratus erit, idem & furioſus erit.

quem cepit vitr. fa.] qui fama populari ducitur, quæ fragilis, & leuis eſt, hic & furore concitatus eſt. Bellona Martis furor, ſacerdotibus ſuis, & ſuorum ſacrorum cultoribus bonam mentem adimebat, ita vt diſtrictis gladijs cruenti circumcurſarent. Feſtus. *Bellona dicebatur dea bellorum, ante cuius templum erat columella, quæ bellica uocabatur: ſupra quam, haſtam iaciebant, cum bellum indicebatur.* ſignificat, Agamemnonem populari fama adductum & bellum Troianis intuliſſe, & filiam ſuam mactauiſſe, ideoque furioſum eſſe.

Nunc age] nunc docet luxurioſos quoque, & aſotos inſanire.

Vincit enim ſtultos rat.] ſic loquitur ſaty. III. lib. I. *Nec uincet ratio, tantundem ut peccet, idemque,* &c.

Hic] Nomentanus, aut quiuis alius ei ſimilis.

Edicit, piſcator vti, po.] edicere eſt palàm, & clarè, & veluti pro imperio dicere. Terent. Eunucho. *miles, nunc adeò edico tibi Ne uim facias ullam in illam.* Virg. Aen. 3. *ſocijs tunc, arma capeſſant, Edico.* Itaque dicuntur edicere prætores, & conſules, cum proponendum in publico, vel publicè prædicandum, ac proclamandum curant quid ſint obſeruaturi, vel quid fieri velint, vel aliud ſimile. hic igitur luxurioſus nepos ſimulatque ampliſſimi patrimonij heres factus eſt, atque hereditatem adijt, edicit vt piſcatores, aucupes, vnguentarij, coqui, cupediarij, & id genus deliciarum, ac libidinum miniſtri, ſibi præſto ſint, domumque veniant.

Tuſci turba impia vici] homines qui emunt, vt pluris reuendant, id eſt, παλιγκάπηλοι. Plaut. in Curculione *In Tuſco uico ibi ſunt homines, qui ipſi ſeſe uenditant.* turbam Tuſci vici impiam, id eſt, periuram, ſceleratam, Deorum contemptrices, nominat, propterea quòd hoc genus hominum nihil proficiat, niſi ſtrenuè mentiatur, & peieret. alij lenones malunt ſignificari, qui omnium maximè ſunt periuri, atque impij. iam vnde appellatus ſit vicus Tuſcus, docet T. Liuius lib. 2. & Varro lib. 4. de ling. Lat.

Cum ſcurris] ſcurræ ſunt βωμολόχοι, paraſiti, qui riſum mouent diuitibus pabuli cauſa.

fartor.] à farciendo fartores appellati, qui farcimina conficiunt.

cum velabro] velabrum locus Romæ, à vehendo dictus, quòd cùm paludibus mons Auentinus à reliquis eſſet diſcluſus, eò ex vrbe, quadrãte ſoluto per paludes illas aduehebantur.

macellum] macellum dictum à Macello quodam, qui exercebat in vrbe latrocinia: quo damnato Cenſores, Aemilius, & Fuluius, ſtatuerunt, vt in do-

mo eius obſonia venderentur.

æquus] placidus, facilis, aſſentiens huic lenoni, æquiſſimo animo orationem lenonis audiens. eſt enim hæc vis huius nominis interdum, vt ſæpe anteà admonuimus.

In niue Lucana] alloquitur venatorem. *dormis ſub dio, αἰθριοκοιτεῖς.* ſuprà Od. I. lib. I. *manet ſub Ioue frigido Venator.*

tu piſces] hęc oratio habetur ad piſcatorem.

hiberno ex æquore] ex mari piſces euerris tempore hiberno. hieme piſcaris, quo tempore difficilior, laborioſior, periculoſior deniq; eſt piſcatio. Scriptura, quam in quattuor codic. manuſcriptis, vno Vatic. Rain. cardin. Iann. Torneſ. reperi, *hiberno ex æquore uerris*, ita mihi, & omnibus viris doctis, quibuſcum cõmunicaui, probata eſt, vt temperare mihi non potuerim, quin ita excudendum curarim: quanquam vulgatam *uellis* non damno. à verbo verrendi autem euerriculum eſſe nominatum, retis genus, quod, quicquid piſcium nactum fuerit, euertit, docet Nonius: citatque locum illum Cicer. ex orat. de ſignis. *Quod unquam, iudices, huiuſcemodi euerriculum illa in prouincia fuit?*

decies] decies centena ſeſtertium nummum millia.

tibi triplex] triplum: & ita fortaſſe legendum. lenonem alloquitur.

media de nocte] ſupra epiſt. ad Mæcenatem II. lib. I. *media de nocte cabullum Arripit.*

filius Aeſopi] Clodius Aeſopus, Clodij Aeſopi tragœdi filius luxurioſus nepos. Aeſopum patrem hiſtrionem filio ſuo ducenties ſeſtertium reliquiſſe conſtat. Dignus planè fuit pater filio, ſiquidem illius patina ſexcentis ſeſtertijs fuit ęſtimata, filius autem margaritas deuorauit.

ſolidum] integrum, non comminutum, vno hauſtu.

bacam] vnionem, margaritam. ſup. Od. VIII. epod. *Nec ſis marita, quæ rotundioribus Onuſta bacis ambules.* Tradit Suetonius C. Cæſarem Caligulam ſimiliter portentoſiſſima ciborum genera eſſe commentum, vt pretioſiſſimas margaritas aceto liquefactas ſorberet.

Nequitia, & nug. prauor. & am. ge.] nequitia, & ingenij leuitate, & ſtudio rerum malarum ſimillimum. vide annot. ad illum locum, *ad cetera penè gemelli.* epiſt. ad Fuſcum Ariſt. lib. I. malè enim Porphyrio, ſi modo eius oratio eſt, putat *gemellum* poſitum eſſe pro *gemellorum*. nequam homines dicuntur libidinoſi, luxurioſi, lurcones, & voluptatibus liquefacti homines, ad nullam rem vtiles, vt alibi diximus.

Luſcinias] hic fit *συναίρεσις* duarum vocalium *i* & *a*, vt alibi docuimus. hoc idem factitaſſe Aeſopum hiſtrionem tradit Plin. lib. X. his verbis, *In patina poſuit aues cantu aliquo, aut humano ſermone uocales ſex nummis ſingulas coemtas, nulla alia inductus ſuauitate, niſi ut in his imitationem hominis manderet.*

impenſo co.] impenſo pretio coemtas: magno comparatas.

Quorſum abeant ſani?] id eſt, non'ne ſit abſurdum, ſi iudicentur, aut cenſeantur ſani?

creta, an carbone notandi?] laudandi ne ſunt, an vituperandi? in tribus cod. antiquis ſcriptum reperi, *Quorſum abeant ſani ut creta, an carbone notati?* vt fortaſſe ita legendum ſit, *Quorſum abeant? creta, ut ſani, an carbone notandi?* verùm iudicet lector potius.

Aedificare caſas] hęc ſolent à pueris factitari. Tibull. lib. 2. elegia I. *Turbaq; uernarum ſaturi bona ſigna coloni Ludet, & ex uirgis extruet arte caſas.* Conatur autem oſtendere puerilius eſſe amare viro barbato, quam hos ludos pueriles ludere.

ploſtel-

ploſtello] ploſtellum, puſillum plauſtrum: ſic ſup. dixit *ploſtra ducenta.*

amentia verſet] id eſt, is dicendus ſit amens, vel non dubium fuerit, quin eum amentia agitet. duo cod. calamo exarati habent *amentia uexat.* quæ ſcriptura non eſt reijcienda: neque admodum refert vtro modo legas, quod ad ſententiam attinet.

Si puerilius his ratio eſſe euinc.] admonitum lectorem velim libros omnes vulgatos eſſe corruptos, in quibus hęc ſcriptura inueterauit: *Sic puerilius,* cùm legendum ſit, *Si puerilius his ratio eſſe euincet am.* vt habent quottuor cod. antiqui, vnus Vatic. Iann. Faer. Tornaeſ. Hoc igitur ſentit Horatius, ſi doceo, ac peruinco rationibus & argumentis firmiſſimis puerilius & ſtultius eſſe homini barbato amare, quàm ædificare caſas, & ſimilia: nec quicquam intereſſe, vtrùm talem nunc ludum ludas, qualem olim ludebas, cum puer eſſes trium annorum, an meretrices amore captus plores: quæro ex te, ſis ne facturus, quod olim fecit Polemo, qui, cùm anteà molliſſimè, ac diſſolutiſſimè viueret, aſſidueque in cõuiuijs, & luſtris verſaretur: poſteaquàm à Xenocrate philoſopho Academico reprehenſus, & obiurgatus eſt, omiſſo priore illo viuendi genere, dicitur ſeſe totum ad ſapientię ſtudium contuliſſe?

trimus] puer trium annorum. coniungendum eſt autem nomen *trimus* cum aduerbio *prius,* hoc modo, vtrum ne in puluere tale nunc opus ludas, quale prius ludebas, cum trimus eras. itaque tollenda eſt diſtinctionis nota, quam habent vulgati codices poſt vocem *trimus,* & poſt nomen *puluere* locanda

Polemo] hanc rem ſic Laertius, καί ποτε συνθέμενος τοῖς νέοις ἐστεφανωμένος, καὶ μεθύων εἰς τὴν Ξενοκράτους ἦλθε σχολήν. ὁ δὲ οὐδὲν διατραπεὶς συνεῖρε τὸν λόγον ὁμοίως. ἦν δὲ περὶ σωφροσύνης. ἀκούων δὲ τὸ μειράκιον κατ᾽ ὀλίγον ἐθηράθη, καὶ οὕτως ἐγένετο φιλόπονος, ὡς ὑπερβάλλειν τοὺς ἄλλους, καὶ αὐτὸν διαδέξασθαι τὴν σχολήν. id eſt, *Et aliquando re cum iuuenibus conſtituta, coronatus, & ebrius in Xenocratis ſcholam uenit. Ille autem oculis immotis, ſimiliter orationem connectebat. erat q; ſermo de temperantia. Adoleſcens autem audiens, paulatim captus eſt: & uſque adeò fuit induſtrius, ſtudioq; ac labori deditus, ut ceteros ſuperarit, & magiſtro in ſchola ſucceſſerit.*

inſignia morbi] deliciarum, & amoris indicia, ornamenta amatoria.

faſciolas] quibus coronæ præligabantur. M. Tull. lib. 2. ad Attic. *& Eplcratem ſuſpicor (ut ſcribis) laſciuum fuiſſe. etenim mihi caliga eius, ut faſciæ cretatæ, non placebant.* Idem in orat. de Aruſpic. reſponſ. *P. Clodius à crocota: à mitra, à muliebribus soleis, purpureisq; faſciolis, à ſtrophio, à pſalterio, à flagitio, à ſtupro eſt factus repente popularis.* Gręci vocant tænias. Ita apud Platonem in ſympoſio interuenit Alcibiades ebrius, coronatus, & faſcijs redimitus. verba Platonis hęc ſunt, καὶ ἐπιστῆναι ἐπὶ τὰς θύρας ἐστεφανωμένον αὐτὸν κιττοῦ τινι στεφάνῳ δασεῖ, καὶ ἴων, καὶ ταινίας ἔχοντα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς πάνυ πολλάς, &c. & Architas apud Stobęum declarat, faſciarum vſum ad mollitiem pertinere. διὰ τοῦτο οὐδαμῶς καλὸν οὔτε ἐσθῆσι πολλαῖς κατασκέπειν τὸ σῶμα, οὔτε ταινίαις κατειλεῖν.

cubital] ſic legendum, non cubitale. quamuis enim vtrunque ſit Latinum, tamen cubitale non patitur carminis lex. nam prima nominis *focalia* ſyllaba producitur, cum à faucibus ſint appellata. eſt autem cubital à cubito nominatum. erat enim puluinus, cui innitebantur inter cœnandũ. focalia autem ſolita erant adhiberi ab imbecillis ad arcendum frigus à collo, & faucibus. eiſdem vtebantur mulieres, molleſq; , & voluptarij homines, paulũ à mulieribus differentes.

coronas] quibus vtebantur in conuiuijs, & compotationibus, vt alibi oſtendimus. Plaut. in Menæchm. *Non ego te modo hic ante ædes cum corona florea uidi aſtare?*

magiſtri] Xenocratis. M.Tull. de finib.lib.5. *Hic Xenocrates,hic eius auditor Polemo.*

Porrigis irato p.] confert iterum amatorem cum puero.

agit vbi ſecum,eat,an non] totus hic locus ex Eunucho Terent. ferè ad verbum expreſſus eſt,vbi ſic Phædria, *Quid igitur faciam? non eam,ne nunc quidem Cum arceſſor ultrò? an potius ita me comparem,non perpeti meretricum contumelias? Excluſit, reuocat. redeam? non ſi me obſecret.* imitatus eſt & Perſius ſaty.v. *Nunc ſerus & uiolens: at ſi uocet,haud mora,dicat. Quidnam igitur faciam? nec nunc cum arceſſor,& ultro Supplicat,accedam?* in verſu Horatij legendum *non ſi obſecret*: deleto *me*,quod tamen ſubintelligendum eſt. *agit* porrò reſtitui auctoritate trium cod. antiq.adductus,vnius Vaticani,Rain.Card.Torneſ. *agit ſecum* autem,id eſt, loquitur ſecum. nam qui loquitur,agit,vt ſuprà diximus.

ò here,quæ res Nec modum h.] ſic Terent. *Here,quæ res In ſe neque conſilium,neque modum Habet ullum,eam conſilio regere non potes,*&c.

ſibi nihilo plus explicet] Terent. *nihilo plus agas, quàm ſi des operam ut cum ratione inſanias.*

Picenis] ſaty. proxima, *Picenis cedunt pomis Tiburtia ſucco.*

Gaudes,ſi cameram] quaſi ea res ſignificet omnia tibi læta,& ſecunda in amore euentura.

Quid? cum balba] hypallage eſt. erat enim recta locutio, Quid? cum balbis verbis annoſum palatum feris,& verberas,id eſt, cum grandis natu iuuenum more puellam blandè appellas,qui ſanior es eò,qui caſas ædificat? *feris* autem reperi ſcriptum in tribus cod. vet. vno Vatic. Iann. Torn.

adde cruorem Stultitiæ] accedat (inquit) ad ſtultitiam amatoris, ſcelus, cædes, cruor,vt ſæpè fieri ſolet, nempe cum miſcetur cum amore odium. Tum ſcilicet malum ingraueſcit: tum fit inſanabile, ac mortiferum amoris vulnus.

atque ignem gladio ſcrutare] idem dicit,ſed obſcurius,& Pythagoreorum more. amor ignis eſt. ſi quis ad amoris inſaniam ſcelus addat, dici poterit ignem gladio ſcrutari.

modò (inquam) Hellade perc.] Marius quidam Helladem impotenter amabat: à qua cùm ſe ſperni,& contemni putaret, eam interfecit. quo facto incredibili mærore,& ægritudine affectus, atque afflictus,ſeſe è ſublimi præcipitem demiſit. en tibi cruor cum ſtultitia coniunctus.Marij igitur exemplo oſtendit plerunque homines ab amore ad cædem, & ſcelus progredi.

Cerritus fuit,an] id eſt, fuit ne furioſus & inſanus, an ſanum eum eſſe iudicabis, & tamen ſceleratum fuiſſe dices? perinde ac ſi dicat: quo pacto poteſt eſſe ſanus,& ſceleratus? an hoc dices, Marium non fuiſſe inſanum,ſed ſceleratum, diſtinguens ſceleratum ab inſano, & ſuo quanque rem nomine volens appellare? quod quidem ineptum, & abſurdum eſt. nam ſatis probatum eſt, eum ſanum non eſſe dicendum,qui ſit ſceleratus,& cæde pollutus, καὶ μιαιφόνος; *Cerritus* dictum quaſi Cereritus, id eſt, à Cerere percuſſus, νυμφόληπτος. Itaque duæ ſyllabæ breues, *ce* & *re* in vnam longam coierunt. Plautus Amphit. *quæſo,quin tu iſtanc iubes Pro Cerrita circumferri?* Idem in Pœnulo, *Ne tu opinere, haud quiſquam hodie noſtrum curret per uias: Neque nos populus pro Cerritis inſectabit lapidibus.* Idem in Rudente, *Elleboroſus ſum.* G. *at ego Cerritus; hunc non mittam tamen.* Non. Marcel. Cerritos,& laruatos dici maleſanos,& aut Cereris ira,aut laruarum incurſatione vexatos ait. Sed ne quis miretur me *Cerritus* excudendum curaſſe,liquidò confirmo ſic eſſe ſcriptum in omnibus libris antiquis.

Libertinus erat,qui] nunc ad ſuperſtitioſos veniamus: vel,vt quidam volunt,

ſunt, ad eos, qui ſupra modum mortem extimeſcunt.

circum compita] in quibus erant Lares ab Auguſto poſiti. Immò uerò ante Auguſti tempora Compitalia ſunt appellati dies feſti Laribus attributi.

ſiccus] ne quis dicat eum uino madidum, & ebrium fuiſſe.

Lautis manè ſenex manibus] oraturi manus lauabant. prætereà Heſiodus uetat illotis manibus Ioui manè libare. *μηδέποτ' ἐξ ἠοῦς Διὶ λείβειν αἴθοπα οἶνον Χερσὶν ἀνίπτοισι, μηδ' ἄλλοις ἀθανάτοισι. Οὐ γὰρ τοίγε κλύουσιν, ἀποπτύουσι δέ τ' ἀράς.*

& vnum Quiddam m. ad.] ad illa ſuperiora hoc addebat, quod ſequitur. addebat ad facta, hęc uerba, quibus Deos orabat, ut ſolus à morte uindicaretur. quid poteſt autem mortalis à Dijs petere maius, quàm immortalitatem?

vnum me ſurpite morti] me unum ab inferis & Orco uindicate. me unum immortalitate donate. *ſurpite* autem dictum pro *ſurripite*. id eſt, ſubducite, eripite.

Dijs etenim facile eſt] ex his intelligimus hunc libertinum ſuperſtitioſum fuiſſe. ſed nō uidetur mihi omittendum, aut diſſimulandū, quod quidam uir doctus mihi dixit aliquādo in ſermone. hunc libertinū non eò poni ab Horatio, ut nobis ſuperſtitioſi exemplum ſuppeditet: ſed potius ut hominis nimiùm mortem extimeſcentis. mouebatur autem uerbis illis, *unum me ſurpite morti*. Iam ne hoc quidem dubiū eſt, quin mortem ſupra modum horrere, uitioſum & uituperabile ſit. ego nihil pronuncio, & ſuum cuique liberū iudicium relinquo.

ſanus vtriſque Aur. a o. m.] ſanus toto corpore quidem ille, ſed mente non item.

mentem, niſi litigioſus, Excip d.] id eſt, mentem autem dominus in uendendo, exciperet, niſi litigare uellet. uel niſi lites amaret. Vt hic locus autem planius intelligatur, ſciendum eſt uenditorem mancipij, qui in vendendo, ſerui uitia, quæ ſcire debuit, &, quæ non ſunt in promtu, tacuit, præſtare edicto ædilium: uidelicet, ſi non ſit ſanus ſiue corpore, ſiue animo, ſi fugitiuus, ſi fur. qua de re uide annot. ad illum locum, *In ſcalis latuit metuens pend. hab.* epiſt. 11. lib. 2. ſed quęret aliquis. qui poterat hic à domino uenire, aut omnino dominū habuiſſe, cum eſſet libertinus, ut hic dicitur? nam libertini nunquam ſeruierant ſeruitutem, quippe qui eſſent liberti filij. (loquor autem ex eorum ſententia, qui uolunt inter libertos, & libertinos diſcrimen fuiſſe.) Puto reſponderi poſſe, aut libertinum pro liberto hic eſſe poſitum, aut Horatium, ſiue potius Damaſippum non dicere, hunc libertinum aliquando fuiſſe à domino uenditum: ſed hoc tantùm, ſi hic libertinus, ſeruus eſſet, & à domino ſuo uenderetur, dominum fuiſſe in uendendo, mentem excepturum, id eſt, hoc ſerui uitium emtori dicturum ac pronunciaturum, uidelicet non eſſe ſanę mentis: niſi ab emtore redhibitoriæ actionis periculum ſibi impendere uellet. Itaque ſignificat Damaſippus ſuperſtitioſos non eſſe ſanos animo: quod uerum eſt. De ſuperſtitione, quam *δεισιδαιμονίαν*, id eſt, timorem deorum, appellant Græci, ſcripſit libellum utiliſſimum Plutarchus.

hoc quoque vulgus] nempe ſuperſtitioſos, ut omnes ferè intelligunt. uel, ut quidam, mortem nimiùm extimeſcenteis.

fæcunda in gente Meneni] credibile eſt hunc Menenium fuiſſe ætate Horatij quendam mente captum omnibus notum. Iam Stoici ſuperſtitioſos in ſtultorum, & inſanorum numero habent: quorum magna turba eſt.

Iupiter ingenteis] alterum exemplum ſuperſtitionis.

Frigida] aptiſſimum epithetum. nam hæc febris ab atra bili oritur, quæ frigida eſt.

illo

illo Manè die,quo] id eſt die Iouis.Iupiter enim non alio die,quàm ſuo, ieiunium indicit.Eſt autem loquendi genus poeticum:pro eo,quod eſt,illo die quo Conſules, aut alij magiſtratus ieiunium in honorem Iouis indicunt.T.Liuius lib.xxxvi.*Eorum prodigiorũ cauſa libros Sibyllinos ex s c.decemuiri cum adiſſent renunciarunt ieiunium inſtituendum Cereri eſſe; & id quinto quoque anno ſeruandum.*

caſus,medicus ve leu.] id eſt,ſiue caſus aliquis,ſiue medicus hunc puerum morbo leuarit,ac liberarit.in cod.Iann.Torneſ.& uno Vatic.legitur *caſus, medicusq́ue*.non probo.

ex præcipiti] ex periculoſo & ancipiti morbo. quamuis Cornelius Celſus ſcribat,quartanam neminem iugulare.

mater delira nec.] mater ſtulta puerum exiſtimans Iouis beneficio conualuiſſe,atque iccircò ſe uoti relligione obſtrictam eſſe:ut ſe uoto exoluat, ac liberet,eum in Tiberi nudum ſtatuet,ac necabit.

Quo ne malo mentem conc.] quo malo commota,& concitata mente? reſpondet *timore deorum*. uim nominis Græci expreſſit, *δεισιδαιμονίας*. nam quam ſuperſtitionem appellant Latini, eam *δεισιδαιμονίαν* nominant Græci. quam illi pietatem,eam hi *εὐσέβειαν*.ſed nos Galli pietatem, *δεισιδαιμονίαν* id eſt, timorem numinis diuini appellamus, Iudæos fortaſſe ſecuti. Iam illud, *concuſſa mentem*, helleniſmus eſt, qualia ſunt illa *ſuſpenſi loculos, crineis religata*. Virg. Aen.1.*Os, humerosq́ue deo ſimilis*, & ſexcenta alia. nonnulli hæc uerba, *Quo ne malo*, ita explicant, *Quonam malo*. alij putant illud *ne* abundare, & à ueteribus ornatus cauſa nominib. adiici ſolitum eſſe, ut ſaty.x.lib.1. *O ſeri ſtudiorum,qui ne putetis Difficile,& mirum*, &c.alij ſeruire negationi, ut hic & inf.ead.ſaty.*Quanta ne?*

Hæc mihi Stertinius ſapient. oct.] ſeptem duntaxat numerantur totius Gręciæ ſapientes nobiliores, & clariores. Horatius ſub perſona Damaſippi, Stertinium irridens,quaſi magnam,ob ſapientiam, laudem meruerit, octauum ei in ſapientibus locum tribuit.

Dixerit inſanum qui me, tot.aud.] uetus dictum, & Terentianum in Andr.*Si mihi pergit ea,quæ uolt,dicere, ea quæ non uolt,audiet*. Sed ſuperior Terentio Sophocles,hanc ſententiam ſic expreſſerat in Aiace. *Ἐγὼ γὰρ ἀνδρὶ συγγνώμην ἔχω Κλύοντι φλαῦρα, συμβαλεῖν ἔπη κακά.* Homerus autem omnium antiquiſſimus ſic, *ἰλ.υ.* *Ὁπποῖόν κ' εἴπῃσθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσαις*. & Heſiod. *Εἰ δὲ κακόν τ' εἴποις,τάχα κ' αὐτὸς μεῖζον ἀκούσαις.*

atque Reſpicere ignoto,&c.] id eſt,audiet ſua peccata:uel diſcet ſua peccata, quę in poſteriore mantica condi ſolent, reſpicere. Aeſopus dicebat duas unumquenque noſtrum manticas ferre, alteram à tergo,alteram à fronte: atq; in ea quidem, quæ ante nos eſt, aliena peccata reponere: in poſteriore, noſtra. Hęc ſic leguntur Græcè apud Stobęum. *Αἴσωπος ἔφη δύο πήρας ἕκαστον ἡμῶν φέρειν,τὴν μὲν ἔμπροσθεν, τὴν δ' ὄπισθεν τὸν· καὶ εἰς μὲν τὴν ἔμπροσθεν ἀποτιθέναι τὰ τῶν ἄλλων ἁμαρτήματα· εἰς δὲ τὴν ὄπισθεν τὰ ἑαυτοῦ. διὸ οὐδὲ καθορῶμεν αὐτά*.Catul.ad Varũ,*Sed non uidemus,mãticæ quod in tergo eſt.*

Stoice poſt damnum ſic] Stoice (inquit Horatius) ſic tibi poſt damnum quæſtuoſa eueniat mercatura. *ſic* eſt benè precantis, ut annotauimus ſup. ad Od.111.lib.1.

Quid? caput abſc.] quid(inquit Damaſippus) exiſtimas ne te continuò ſanum eſſe,ſi tibi uideris ſanus? Agaue,quæ Pentheum filium diſcerpſit, eique caput pręcidit, ſibi ne tum furioſa uidebatur? minimè uerò. ſic tu tibi uideris ſanus,cum ſis tamen inſanus,ac furioſus.

Nati infelicis] Penthei,quem diripuerunt, ac dilacerarunt mulieres Thebanę

banę bacchantes (in quibus erat & Agaue mater) propterea quòd ille ex arbore, uel (ut alij uolunt) ex edito ſaxo, eas ſacrificantes proſpectare auſus erat. Quod autem ait hic Horatius matrem Agauen caput eius abſciſſum tuliſſe, id cõfirmat Theoc. εἰδ. λγ. quod inſcribitur Λῆναι, ἢ βάκχαι. *Μάτηρ μὲν κεφαλὰν μυκήσατο παιδὸς ἑλοῖσα, Ὅσσον περ τοκάδος τελέθει μύκημα λεαίνης. Ἰνὼ δ' ἔρρηξεν σὺν ὠμοπλάτᾳ μέγαν ὦμον Λὰξ ἐπὶ γαστέρα βᾶσα, καὶ Αὐτονόας ῥυθμὸς φυτός, Αἱ δ' ἄλλαι τὰ περισσὰ κρέα νωμέοντο γυναῖκες, Ἐς Θήβας δ' ἀφίκοντο πεφυρμέναι αἵματι πᾶσαι, Ἐξ ὄρεος πένθημα, καὶ οὐ Πενθῆα φέροισαι.* cetera petat lector ex ipſo Theocr. atque adeò totum eidyllion legat. quod ſi faciet, non mediocrem uoluptatem ex lectione capiet. ſed tamen ſuperiores illos Gręcos uerſus totidem Latinis interpretabor. *Correpto nati capite ingentem edit Agaue Rugitum, grauidæ quantus ſolet eſſe leænæ. Ino autem magni oſſa humeri candentia fregit, Calcibus in uentrem inſultans, quam deinde ſecuta eſt Autonoa, eſt aliæ matres depaſcere carnis Relliquias, Thebaſque ire omnes ore cruento, Ex illo luctum, non Penthea monte ferentes.*

Aedificas] ædificas ſumtuoſè, inſolenter, magnificè.

longos imitaris] allegoria eſt: diuites, & opulentos, & potentes uiros imitaris, cum ſis tenuis, & obſcuro loco natus. Erat autem Horatius parua quidem corporis ſtatura, ſed non ita humili tamen, ut ad bipedalem magnitudinem non perueniret, quod hic dicit. per breuitatem igitur ſtaturæ, tenuitatem, & anguſtias rei familiaris ſignificat, ſi conferantur cum opibus Mæcenatis & aliorum principum ciuitatis.

Turbonis] gladiatoris: quem aiunt breui ſtatura corporis fuiſſe, eundemque animoſum, & pugnacem.

Spiritum] φρόνημα. ſpiritus numero multitudinis dicere ſolet M. Tull.

uerum eſt] ęquum eſt, par eſt, rectum eſt. ut epiſt. ad Mæcen. 11. lib. 1. *Metiri ſe quenque ſuo modulo, ac pede uerum eſt.* ſic ſuprà ead. ſaty. *Dy te Damaſippe, Deæque Verum ob conſilium donent tonſore.* M. Tull. orat. pro Muræna, *negat uerum eſſe allici beneuolentiam cibo.* Idem ad Att. lib. 2. *Quid uerius, quam in iudicium uenire, qui ob rem iudicandã pecuniam acceperit?* T. Liuius lib. XXXII. *Ceterum & ſociorum audiri poſtulata uerum eſſe.* Virg. lib. XII. Aen. *me uerius unum Pro uobis fœdus luere, & decernere ferro.* Ter. Andr. *Id'ne uerum eſt? immo id genus hominum eſt peſſimum.* horum igitur uerborum hæc ſententia eſt, an ſi Mæcenas ædificat, te quoque ędificare, & cum eo certare par eſt, qui tanto ei diſſimilis, & tanto eo inferior es, ſi cum eo certes?

Abſentis ranæ pullis] ranæ exemplo, quæ ſeſe inflando urtuli magnitudinem imitari, atque aſſequi conabatur, deterret nos, ne potentiorum, ac ſuperiorum cultum, & ſplendorem ęmulemur.

denarrat] *de* auget uim uerbi. ut ſup. *deſanis, delitigat.* & apud Terent. *deamare, deuerberare.*

cognatos] συγγενεῖς, fratres: quod tamen uidetur ἄκυρον.

Quanta ne?] rogabat tanta ne eſſet, quanta ipſa eſſet. quidam legunt *Tanta ne*, quæ ſcriptura longè expeditior eſſet. eam tamen nullis in libris reperi. alij *Quanta ne* dictum uolunt, pro *quantanam*, ut & ſuprà, *Quo ne malo mentem concuſſa?* id eſt, quonam malo, quemadmodum illi explicãt. alij *ne* abundare, aut ornatus cauſa poſitum dicunt. quod probabilius eſt.

ſic] δεικτικῶς, ut Od. XI. lib. 2. *uel hac Pinu iacentes ſic temerè?*

Maior dimidio] reſpondet pullus.

num tanto?] ſubaudi, maior eſt? ait mater.

non, ſi te ruperis] non, ſi diſrumparis. διαῤῥαγῆναι dicunt Græci. De-

mosth.-

moſth. orat. περὶ στεφάνου. ἐπειδὴ τοίνυν ἐκ τῆς Εὐβοίας ὁ Φίλιππος ἐξηλάθη τοῖς μὲν ὅπλοις ὑφ᾽ ὑμῶν, τῇ δὲ πολιτείᾳ καὶ τοῖς ψηφίσμασι, κἂν διαῤῥαγῶσί τινες τούτων, ὑπ᾽ ἐμοῦ. Virg. in Melibœo. *inuidia rumpantur ut ilia Codro.* Propius autem ad hunc locum accedit exemplum illud ex epiſtol. ad Mæcen. 3. libr. 1. *Rupit Hiarbitam Timagenis æmula lingua.* Sed Martialis lib. 10. hanc eandem de boue & rana fabulam ad ſtultam cuiuſdam Otacilij imitationem ita ut Horatius, facetiſſimè accommodauit hoc epigrammate. *Ad lapidem Torquatus habet Prætoria quartum: Ad quartum breue rus emit Otacilius. Torquatus nitidas uario de marmore thermas Extruxit: cucumam fecit Otacilius. Diſpoſuit daphnona ſuo Torquatus in agro: Caſtaneas centum ſeuit Otacilius. Conſul Torquatus: uici fuit ille magiſter: Nec minor in tanto uiſus honore ſibi. Grandis ut exiguam bos ranam ruperat olim: Sic (puto) Torquatus rumpet Otacilium.*

oleum adde camino] oleum camino addere, eſt malum alio malo cumulare, atque augere: aut malo ſatis graui per ſe, materiam, ac pabulum præbere. ſignificat itaque Damaſippus Horatium ſuapte natura inſanire: & ad eius naturalem inſaniam poemata accedere, tanquam pabula, quibus illa amplificetur, & maior fiat.

Quæ ſi quis ſanus fecit, ſ. ſ.] ſi quis unquam ſanus fecit uerſus, tu quoque ſanus facis uerſus: ſed nemo ſanus fecit unquam uerſus: nemo enim poeta ſanus: Ergo, &c. alij ſic. demus aliquem ſanum poetam reperiri: non continuò tu quoque ſanus es, cum uerſus facis. non continuò ſequitur, ſi quis ſanus aliquando uerſus fecit, te quoque ſanum uerſus facere. & hoc ſenſu hæc legenda ſunt interrogando. ſed non eſt reticendum in tribus libris manuſcriptis ita legi. *Quæ ſi quis ſanus facit, & ſanus facies tu.*

Non dico horrend. rab.] prætermitto iracundiam tuam, cum rabie comparandam. ſic M. Tull. lib. Tuſcul. 4. *definitione fortitudinis aperta, quis eſt, qui aut bellatori, aut imperatori, aut oratori quærat aliquid, neque eos exiſtimet ſine rabie quicquam fortiter facere poſſe?* ibidem. *atque hi collocuti inter ſe, priuſquam manum conſererent, leniter & quiete, nihil, ne in ipſa quidem pugna iracundè, rabioſe ue fecerunt.*

iam deſine] uerba Horatij ſua uitia à Damaſippo inuitè audientis, hoc modo. Deſine Damaſippe in me tot maledicta congerere, aut tot mea uitia enumerare.

cultum Maiorem cenſu] continuans orationem Damaſippus omitto (inquit) cultum maiorem cenſu. ſignificat autem his uerbis, Horatium ſumtuoſius & uiuere, & ueſtiri, quàm cenſus eius ferat. Non dubium eſt autem, quin Horat. dum ſibi parum parcit, aliorum uitia urbanè notet, atque inſectetur. huc pertinet illud epiſt. XVIII. lib. 1. *Gloria quem ſupra uires, & ueſtit, & unguit.*

teneas Damaſippe tuis te.] id eſt, tuis te uitijs contineto: aliena autem ne tangito. ſatis multa habes uitia: noli eſſe in alienis exquirendis, & aperiendis curioſus habes domi, quod agas.

Mille puellarum] Hæc quoque ſunt Damaſippi Horatio libidinem, & inſanos amores obijcientis. nam repetendum eſt ἀπὸ κοινοῦ. non dico.

O maior tandem parcas inſane.] tertio Horatius iubet Damaſippum finem facere ſui obiurgandi, ac reprehendendi, hoc modo. ô Damaſippe deſine tandem tu, qui me inſanior es, mihi minus inſano maledicere: parcius me obiurgato, cum tu ſis me uitioſior, ſtultior, atque inſanior.

SATYRA. 4.

VNDE, & quo Catius? non eſt mihi tempus, auenti
Ponere ſigna nouis præceptis: qualia vincunt
Pythagoran, Anytique reum, doctumq; Platona.
Peccatum fateor: cum te ſic tempore lęuo
Interpellarim: ſed des veniam bonus, oro.
Quòd ſi interciderit tibi nunc aliquid, repetes mox:
Siue eſt naturæ hoc, ſiue artis, mirus vtroque.
Quin id erat curę: quo pacto cuncta tenerem:
Vt pote res tenueis, tenui ſermone peractas.
Ede hominis nomen: ſimul & Romanus, an hoſpes.
Ipſa memor præcepta canam: celabitur auctor:
Longa quibus facies ouis erit, illa memento,
Vt ſucci melioris, & vt magis alba rotundis,
Ponere: nanque marem cohibent calloſa vitellum.
Cole ſuburbano, qui ſiccis creuit in agris,
Dulcior. irriguo nihil eſt elutius horto.
Si ueſpertinus ſubitò te oppreſſerit hoſpes:
Ne gallina malùm reſponſet dura palato,
Doctus eris viuam miſto merſare Falerno.
Hoc teneram faciet. pratenſibus optima fungis
Natura eſt: alijs male creditur. ille ſalubreis
Aeſtates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, ante grauem quę legerit arbore ſolem.
Aufidius forti miſcebat mella Falerno,
Mendoſè: quoniam vacuis committere uenis
Nil, niſi lene, decet. leni præcordia mulſo
Prolueris melius. ſi dura morabitur aluus:
Mitulus, & viles pellent obſtantia conchæ,
Et lapathi breuis herba, ſed albo non ſine Coo.
Lubrica naſcentes implent conchylia lunæ.
Sed non omne mare eſt generoſæ fertile teſtæ.
Murice Baiano melior Lucrina Peloris.
Oſtrea Circeis, Miſeno oriuntur echini.
Pectinibus patulis iactat ſe molle Tarentum.
Nec ſibi cœnarum quiſquam temere arroget artem,
Non prius exacta tenui ratione ſaporum.
Nec ſatis eſt cara piſceis auertere menſa,
Ignarum quibus eſt ius aptius, & quibus aſſis
Languidus in cubitum iam ſe conuiua reponet.

Vmber, & iligna nutritus glande, rotundas
Curuat aper lanceis carnem vitantis inertem.
Nam Laurens malus eſt, vluis, & arundine pinguis.
Vinea ſummittit capreas non ſemper edulcis.
Fæcundi leporis ſapiens ſectabitur armos.
Piſcibus, atque auibus, quæ natura, & foret ætas:
Ante meum nulli patuit quæſita palatum.
Sunt, quorum ingenium noua tantùm cruſtula promit.
Nequaquam ſatis in re vna conſumere curam:
Vt ſi quis ſolum hoc, mala ne ſint vina, laboret,
Quali perfundat piſceis ſecurus oliuo.
Maſſica ſi cælo ſupponas vina ſereno:
Nocturna, ſi quid craſſi eſt, tenuabitur aura:
Et decedet odor neruis inimicus: at illa
Integrum perdunt lino vitiata ſaporem.
Surrentina vafer qui miſcet fæce Falerna
Vina, columbino limum bene colligit ouo:
Quatinus ima petit, voluens aliena vitellus.
Toſtis marcentem ſquillis recreabis, & Afra
Potorem cochlea. nam lactuca innatat acri
Poſt vinum ſtomacho: perna magis, ac magis hillis
Flagitat in morſus refici: quin omnia malit,
Quęcunque immundis feruent allata popinis.
Eſt operæ pretium duplicis pernoſcere iuris
Naturam. ſimplex è dulci conſtat oliuo:
Quod pingui miſcere mero, muriaq́ue decebit:
Non alia, quàm, qua Byzantia putruit orca.
Hoc vbi confuſum ſectis inferbuit herbis:
Corycioq́ue croco ſparſum ſtetit: inſuper addes,
Preſſa Venafranæ quod baca remiſit oliuæ.
Picenis cedunt pomis Tiburtia ſucco:
Nam facie præſtant, Venucula conuenit ollis.
Rectius Albanam fumo duraueris vuam.
Hanc ego cum malis, ego fæcem primus, & alec,
Primus & inueni, piper album cum ſale nigro
Incretum, puris circumpoſuiſſe catillis.
Immane eſt vitium, dare millia terna macello:
Anguſtoq́ue vagos piſces vrgere catino.
Magna mouent ſtomacho faſtidia, ſeu puer vnctis
Tractauit calicem manibus, dum furta ligurrit:

Sine

Siue grauis veteri crateræ limus adhæſit.
Vilibus in ſcopis, in mappis, in ſcobe quantus
Conſiſtit ſumtus? neglectis, flagitium ingens.
Ten' lapides varios lutulenta radere palma:
Et Tyrias dare circum illota toralia veſteis,
Oblitum, quanto curam, ſumtumq́ue minorem
Hæc habeant, tanto reprendi iuſtius illis,
Quæ, niſi diuitibus, nequeunt contingere menſis?
Docte Cati per amicitiam, diuosq́ue rogatus
Ducere me auditum, perges quocunque, memento.
Nam quanuis referas memori mihi pectore cuncta:
Non tamen interpres tantundem iuueris. adde
Vultum, habitumq́ue hominis: quem tu vidiſſe beatus
Non magni pendis, quia contigit: at mihi cura
Non mediocris ineſt, fonteis vt adire remotos,
Atque haurire queam vitę præcepta beatæ.

COMMENTARII.

Vnde, & quò] ſic orditur Phędrum Plato. φίλε Φαῖδρε ποῖ δὴ, καὶ πόθεν;

Catius] Catius philoſophus Epicureus Inſuber. de quo M. Tull. epiſtol. ad Caſsium lib. 15. *Nam, ne te fugiat, Catius Inſuber Epicureus, qui nuper eſt mortuus, quæ ille Gargettius, etiam ante Democritus εἴδωλα, hic ſpectra nominat.* Idem eodem libro, eundem Catium, & Amafanium *malos uerborum interpretes* appellat. hunc inducit Horatius apud ſe quærentem, & cogitantem quibus nominibus vtatur in interpretandis, & Latinè exprimendis Epicureis quibuſdam pręceptis, quæ ad artem culinariam, conuiuij apparatum, obſonia, condimenta, & ſimilia pertinent. Itaque interroganti Horatio vnde veniat, quò eat, reſpondet, ſe eſſe occupatiſſimum in appellandis, & exprimendis iis, quæ dixi, pręceptis.

non eſt mihi tempus.] non eſt mihi tempus vacuum: non ſum vacuus, dum cupio litteris mandare noua quædam, præcepta Pythagoreis, Socraticis, Platonicis potiora.

-auenti Ponere ſigna] cupienti imponere nomina nouis præceptis, nunquam à quoquam traditis. *ſigna* interpretor nomina, & vocabula rerum. nomina enim ſunt rerum notę, & σημεῖα, id eſt, ſigna, vt docet Ariſtoteles. Icciręò ea appellat indicia epiſt. de arte poet. *ſi forte neceſſe eſt Indicijs monſtrare recentibus abdita rerum.* eodem pertinet illud in ead. epiſt. *licuit, ſemperq; licebit Signatum præſente nota producere*, ſeu (vt alij legunt) *procudere nomen*. Vir quidam doctiſſimus, idemque amplo ſacerdotio præditus dicebat per ſigna ſignificari imagines, quę adhibebantur ab ijs, qui artificialem memoriam colebant. quam ſententiam quanuis non improbem (nam ut litteris, ita & imaginibus memoria adiuuatur, & cōſeruatur: pręterea utræque ad res ſignificandas cōparatæ ſunt, quemadmodum & uocabula) tamen ſignorum appellatione mihi magis placet uoces, & nomina, quàm imagines hoc loco intelligi, maximè cum conſtet hunc

Catium nominibus, & uocabulis Latinis diſciplinam Epicuream explicuiſſe, ut ſuprà ex M. Tullio oſtendimus.

qualia vincunt Pyth. Anyt.] id eſt, quæ talia ſunt, ut Pythagoræ, Socratis, Platonis diſciplinam uincant: uel ſimpliciter, cuiuſmodi præcepta uincunt, &c. in cod. Lann. ſcriptum erat *uincant*.

tempore læuo] tempore inopportuno: intempeſtiuè. cuius contrar. *dextro tempore*. ſaty. 1. huius lib.

interciderit] è memoria effluxerit.

repetes mox.] uel memoria repetes, uel ſimpliciter retractabis, & recoles.

Siue eſt naturæ hoc, ſiue art. m. v.] qui, ſiue memoria natura conſtet, ſiue arte, utroque mirum in modum excellis: uel ita: qui, ſiue hæc res, in qua tu occupatus es, ſit naturæ, ſiue doctrinę, in utraque pręſtas.

Quin id erat curæ] immo (inquit Catius) hoc ipſum agebam, quemadmodum omnia memoriæ mandarem.

res tenueis] res ſubtiles, tenuiterque limatas.

Longa quibus facies ouis] Primùm, quid hac de re tradiderint probati ſcriptores, proponam: deinde ſententiam Horatij (ſi id conſequi potero) explicabo. Ariſtoteles igitur ita ſcribit lib. ſexto de hiſt. animal. ἔστι δὲ τὰ μὲν μακρὰ, καὶ ὀξέα τῶν ὠῶν, θήλεα. τὰ δὲ στρογγύλα, καὶ περιφέρειαν ἔχοντα κατὰ τὸ ὀξὺ, ἄῤῥενα, id eſt, ea quidem oua, quę longa ſunt, & acuta, fęminam excludunt: quæ autem rotunda, & obtuſa ab ea parte, quæ acuta ſolet eſſe, marem. Plinius autem lib. 10. cap. LII. plane pugnantia tradit his uerbis. *fœminam edunt, quæ rotundiora gignuntur: reliqua marem*. Columella libr. 9. cap. v. cum Plinio congruit his uerbis. *Cum uolet quis quamplurimos mares excludi, longiſſima quæque, & acutiſſima oua ſubijciet, & rurſus cum fœminam, quàm rotundiſſima*. Veniamus nunc ad Horat. qui mihi non uidetur à Plinio, & Columella diſcrepare. hoc enim dicit mea quidem ſententia, oua, quibus longa eſt figura, ſeu forma, meliore ſunt ſucco, & candidiora, quàm rotunda. ea igitur memento apponere potius, quàm rotunda. nam hæc, quę dico, longa, cum ſint ueluti callo obducta, id eſt, dura, marem uitellum continent. at ea, quæ marem uitellum continent, ijs meliora, & ſalubriora ſunt, quę fœmineum.

Cole ſuburbano, qui ſicc. cr.] ordo uerborum, & ſententia hæc eſt: caulis, ſeu colis, qui creuit in agris ſiccis, id eſt, minimè irrigatis, dulcior eſt ſuburbano, ut pote qui creuit in hortis irriguis. quid ita? quia hortus ſuburbanus, qui crebrò irrigari ſolet, multum deperdit de naturali ſoli bonitate. in quibuſd. libris antiq. legitur *Cole*. quos ſecuti ſumus.

Si veſpertinus ſubitò] id eſt, ſi ueſperi te imparatum occupauerit: ſi improuiſò aduenerit hoſpes, &c. *ueſpertinus* dictum pro ueſperi. nomen pro aduerbio, ut ſuprà Od. XVI. epod. *Nec ueſpertinus circumgemit urſus ouile*. & Virg de lupo. Georg. 3. *nocturnus obambulat*.

Ne gallina malum] ne gallina dura malè reſponſet palato, id eſt, aduerſetur, & ob duritiem ingrata ſit palato. tralatio eſt in uerbo *reſponſandi*. reſponſant enim, qui ferociter & aſperè alteri compellenti reſpondent.

miſto] aqua diluto. quidam legunt *mulſo*. quam ſcripturam non probo.

alijs malè creditur] id eſt, alij non ſunt tuti. alijs non eſt tutum ueſci. tralatio eſt in uerbo *creditur*.

qui nigris prandia moris Finiet.] non dicit Catius, eum ſalubres æſtates traducturum. qui, poſteaquam ſe obſonio expleuerit, prandium moris claudet, ac terminabit: (mea quidem ſententia) ſed, qui nihil præter mora nigra, &

matura

matura manè ex arbore decerpta, in prandio comedet. Nam perſpicuè Galenus docet mora eſſe principiò apponenda.

ante grauem ſolem] antè quàm ſolis ardor ingraueſcat: quod eſt manè.

forti] auſtero. erat enim vinum Falernum auſterius, vt ſcribit Athen. *Itaque* illam auſteritatem veteres melle lenire, & mitigare ſolebant. verùm tamen non ita poterat ea auſteritas minui, neque temperari, vt vini Falerni potus in primis poculis ſalubris eſſet, vt quidem aic Catius: Vel dic epithetum *auſterum* eò additum eſſe, quòd erat, & alterum Falerni genus dulce, vt idem Athen. tradit.

miſcebar] eóque ita temperato vtebatur in primis poculis.

lene] quod contrarium eſt auſtero: cuiuſmodi eſt vnũ genus Falerni, quantumuis melle temperetur.

Prolueris] ſuprà ſaty.v. lib.1. *Multa prolutus uappa nauta, atque uiator.*

Mitulus] Apud Athen. lib. 3. ſi locus eſt emendatus, hoc nomen ita ſcribitur *μύτλος*. verba Athenæi ſunt hæc. *τὴν τελλίναν λεγομένην ἴσως δηλοῖ, ἣν Ρωμαῖοι μύτλον ὀνομάζουσι*, id eſt, fortaſſe tellinam, quæ nominatur, ſignificat, quam Romani mutlum appellant. ego autem locum eſſe mendoſum arbitror, legendumque apud Athenæum adiecto *ἰῶτα μύτιλοι* vel potius tranſlatis litteris *μίτυλος*. nam vtrunque reperitur in libris calamo ſcriptis, & *mutilus*, & *mitulus*; quorum vtrum ſit verum, non eſt faciſe, mihi quidem, pronunciare. apud Martialem lib. 5. ita ſcribitur hoc nomen, mytulus: quod idem, eſt, ac ſi *mutulus* ſcriptum ſit. nam y, & v. idem valent. Verſus Martialis ſunt hi. *Oſtrea tu ſumis ſtagno ſaturata Lucrino: Sumitur inciſo mytulus ore mihi.* Sed ego hanc ſcripturam vitioſam eſſe puto. Quidam mitulos arbitrantur eoſdem eſſe, atque muſculos: quos Græci *μύας* appellant: de quibus Ariſtoteles lib. 4. de hiſtor. animal. & Athen. lib. 3. quos videtur ſatis refellere Athen. nam perſpicuè *τελλίνας ἀπὸ τῶν μυῶν*, id eſt, mitulos à muſculis diſtinguit his verbis *τῶν τελλινῶν λεπτότεραι μὲν εἰσὶν αἱ βασιλικαὶ, διαχωρητικαί τε, καὶ κοῦφαι. ἔτι δὲ καὶ τρόφιμοι· αἱ δὲ ποτάμιαι γλυκύτεραι· οἱ δὲ μύες μέτως εἰσὶ τρόφιμοι, διαχωρητικοὶ, οὐρητικοί*, &c. id eſt, mitulorũ tenuiores ſunt quidem regij, & aluum mouent, & leues ſunt, tum præterea valde alunt: fluuiales autẽ ſunt dulciores: at muſculi mediocriter alunt, mediocriterq; aluũ, & vrinam mouent. ex his igitur verbis Athenæi perſpicuũ eſt inter mitulos, & muſculos aliquid intereſſe.

conchæ] concharum nomen generale eſt, & quidem Græcum. *κόγχαι* autem videntur eſſe appellatæ *παρὰ τὸ κεχηνέναι*, quod eſt, hiare.

Et lapathi breuis herba] lapathum rumicem vocant Latini: quem laudat Lucillius apud M. Tull. lib 2. de finibus non quòd eius ſuauitas in ciborum delicijs locum habeat, quod quidam exiſtimauit: ſed quod frugalitatem, & parſimoniam in victu luxuria præſtabiliorem eſſe ducat. ſic Heſiodus maluam laudat, & aſphodelum, herbas parabiles, plebeias, & viles, ſignificans idem, quod Lucillius, tenuem, ac modicum victum ſumtuoſis, & opiparis diuitum cœnis eſſe anteponendum.

generoſæ teſtæ] conchyliorum generoſorum: quæ ſunt *ὀστρακόδερμα*, id eſt, vt ſcriptores Latini recentiores appellant, teſtacea.

peloris] peloris oſtreí genus chama maius, vt ait Euſtathius. *διὸ πελωρὶς λέγεται διὰ τὸ μέγεθος*. iccirco (inquit) peloris propter magnitudinem appellatur. cum quo congruens Athen. libr. 3. ita ſcribit. *πελωρίδας ὠνομάσθησαν παρὰ τὸ πελώριον. μείζων γάρ ἐστι χήμης καὶ παρηλλαγμένη ἡ πελωρίς.* Varro libr. 4. de lingua Latina. *in conchilijs aliqua ex Græcis, ut peloris, oſtrea, echinus.*

echi-

echini] de Echinis ſic Athen. lib. 3. Echinos autem tum terrenos, tum marinos, aduerſus eos, à quibus captantur, eſſe munitiſſimos, atque vndiq; ſeptos, ſpinas ſuas, tanquam vallum, opponentes, teſtatur Ion Chius his verbis. At in terra quidem leonis artes laudo, ſed magis echini, quamuis miſeras. qui cum aliorum valentiorum in ſe impetum ſenſit, conuoluto ſpinoſo vndique corpore, rotundus iacet aduerſus morſus, & tactus omnium animantium tutiſſimus. verba Græca retulimus ad Od. IIII. epod. Echinorum autem marinorum cum plura genera ſint, ſcribit Ariſtoteles vnum genus eſſe, quod in cibum apponi poſſit, ac debeat, illud videlicet, in quo inſint ea, quæ oua magna nominantur. verba Ariſt. ſunt hæc lib. 4. *ζώων ἱςορ. ἓν ἐχίνων γένος ἐσθιόμενον. τούτῳ δ' ἐςὶν ἐν ᾧ τὰ καλούμενα ᾠὰ μεγάλα γίνεται, καὶ ἐδώδιμα.*

Pectinibus patulis] Pectines piſces etiam *κτένας* appellãt Græci. Athen. lib. 3. *τῶν κτενῶν ἁπαλώτεροι μέν εἰσιν οἱ λευκοί. ἄβρωμοι γὰρ καὶ εὐκοίλιοι· τῶν δὲ μελάνων, καὶ πυῤῥῶν οἱ μείζονες + εὔςομοι· κοινῶς δὲ πάντες εὐςόμαχοι, εὔπεπτοι, εὐκοίλιοι λαμβανόμενοι μετὰ κυμίνου, καὶ πεπέρεως*, id eſt, Pectinum ij quidem ſunt teneriores, qui albi ſunt. ſalſuginem enim non olent. ex nigris autem & rufis, qui ſunt maiores + . guſtatu ſunt gratiores. Communiter verò ſtomacho ſunt accommodati, faciles ad concoquendum, aluo vtiles, ſi ſumantur cum cumino, & pipere.

patulis] cur pectines patulos dicat, ex Ariſtot. lib. 4. intelligere licet, vbi ſic ſcribit. *τῶν δὲ διθύρων τὰ μέν ἐςιν ἀνάπτυγα, οἷον οἱ κτένες, καὶ οἱ μύες*, &c. id eſt, eorum, quę duabus teſtis continentur, alia ſunt patula, vt pectines, & muſculi, &c.

quiſquam] in cod. Rain. Card. & 1. Vat. *quiſque*; ex quo fecimus *quiſquam*, perſpicuè rectum.

exacta] exquiſita, explorata. Virg. Aen. 2. *ſocijsq; exacta referre.* idem lib. 4. *tempus ſecum ipſe, modumq; Exigit.*

menſa] menſa, vbi exponuntur venales, vt vult Acron. non eſt ſatis (inquit Catius) piſces è macello magna impenſa coemere, niſi ſcias, quibus piſcibus quod ius cõueniat, & qui piſces aſſi, qui elixi, ſint meliores. Ego putauerim per menſam caram, menſam diuitum ſignificari. vt ſit hic ſenſus, non eſt ſatis eos piſces emere, qui diuitibus ſolis apponi ſolent, & piſces diuitibus deſtinatos præripere pretio perſoluto, & ita ab eorum menſis auerſos in tuam transferre.

& quibus aſſis Lang. in cubit. ſeſe con.] id eſt, & qui piſces aſſati ita ſint conuiuis ſuaues, & grati futuri, vt illi etiam cibo, vinoque conferti, ac ſaturi, &, pœnè dicam nauſeantes, in eum tamen corporis ſitum ſeſe deintegro componant: quo ſitu eſſe ſolent conuiuę tantiſper dum cibum capiunt. qua de re tametſi ſup. Od. XXVII. libr. 1. nonnihil dixerimus, ad illum locum, *Et cubito remanete preſſo*, tamen, vt hunc locum explicemus, pauca quædam prætereà nobis dicenda ſunt. Hoc igitur in primis ſciendum eſt inter prandendum, & cœnandum, non ſediſſe veteres illos Romanos, ſed accubuiſſe. Accumbebant autem ſingulis in lectis terni, aut quaterni hoc modo (nam eadem opera huius verbi vis aperietur) ſuperiore parte corporis modicè inflexa, capite leuiter erecto, tergoque aliquantum ſubleuato, nempe ceruicalibus, aut puluillis ſubiectis: reliqua parte corporis in lectos reclinata, & iacente, in cubito altero nitebantur. atque vtranque manum quidem ad epularum & poculorum vſum adhibebant ſed maximè dexteram. fingamus igitur tres lectos eſſe diſcubitorios, & in ſingulis, quaternos conuiuas diſcumbere, & menſam rotundam mediam inter tres lectos eſſe collocatam: ita fient duodecim conuiuæ, ex vna menſa communi cibum capientes. iam ſingulorum lectorum conuiuæ, quos quaternos eſſe

poſui-

poſuimus, hoc modo diſcumbebant, vt eius, qui ſummus accumberet, pedes ponè ſecundum porrigerẽtur, & ſecundi ponè tertium, & ita deinceps: rurſus eius, qui ſecundus accumberet, occiput ad vmbilicum, aut pectus primi obuerſum eſſet: & ſic deinceps ceteri accubabant. Quandiu igitur veſcebantur, & potabant, eo corporis ſitu manebant. vbi verò cibum capere vel deſierant, vel intermiſerant, tum dorſi ſpinam, quæ antea erat inflexa, & ad epulandum compoſita, reponebant, & caput in ceruical reclinabant. nonnunquam etiam ſedentium iſtar erigebant. Itaque ſuprà Oda illa XXVII. lib. I. quam paulo antè commemorauimus, vnus è conuiuis ſodales ſuos Lapitharum, ac Centaurorum in morem tumultuantes, atque inter ſe decertare parantes, corpore iam ad pugnam compoſito, & expedito, hortatur vt cubito preſſo remaneant, hoc eſt, vt ſe eo corporis ſitu contineant, quo eſſe, & bibere poſſent, non quo dimicare. Hęc igitur verba, *& quibus aſſis Lang. in cub.* &c. ſic explico, (dicendum eſt enim ſæpius) & qui piſces aſſi futuri ſint conuiuis gratiores, quàm ſi eſſent elixi, eoſque quamuis iam cibo languidos, de integro ad epulandum inuitaturi. Quòd autem hic à Catio præcipitur de piſcibus quibuſdam aſſandis, Athenæus item libr. 3. ſcribit piſces quoſdam eſſe, quos aſſari conueniat potius, quàm elixari.

Vmber, & iligna nut. gl.] aprum ex Vmbria, & glande iligna nutritum laudat: Laurentem improbat. hoc igitur dicit, qui carne pingui non delectatur, ſeu qui abhorret à carne pingui, ſuas patinas implẽdas curat fruſtis apri in Vmbria capti, & iligna glande paſti.

Curuat] implet, onerat: verbo curuandi pondus exprimere voluit. in quibuſdam codicibus vulgatis impreſſum eſt, *Curuet*. cod. duo Vatic. & Iann. Faer. Torn. habent *Curuat*. ſed parum refert.

Nam Laurens] in agro Laurenti captus, & in locis illis paluſtribus natus, ac nutritus. Laurentum Latij eſt oppidum, Oſtiæ vicinum.

vluis] herbis maiuſculis, quæ in paludibus naſcuntur. Virg. Georg. 3. *Nec meſcas ſalicum frondes, vluamque paluſtrem, Sed frumenta manu carpes ſata.* Idem Aen. 2. *Limoſoque lacu per noctem obſcurus in ulua Delitui.*

Vinea ſummittit capreas] locus, in quo inſunt vites, ſuppeditat capreas non ſemper ad edendum vtiles. neque verò dubitandum eſt, quin capreæ animalia ſint intelligenda hoc loco. Virg. Georg. 2. de vite, *Texendæ ſæpes etiam, & pecus omne tenendum eſt; Præcipuè dum frons tenera, imprudenſque laborum, Cui ſuper indignas hiemes, ſolemque potentem, Silueſtres uri aſſiduè, capreæq; ſequaces Illudunt, paſcuntur oues, auidaq; iuuencæ.* Quod autem dicit capreas à vineis ſummitti, id eſt, ſuppeditari, aut præberi, non eſt intelligendum eas ibi naſci, ſed è ſiluis vicinis pabuli cauſa progreſſas, in vineis capi. alij capreolos ſignificari putãt, qui ſunt vitium concinni intorti.

ſapiens] cui palatus ſapit fortaſſe magis, quàm cor. cuiuſmodi homines in conſuetudinem victus recipere nolebat M. Cato, qui Conſorius dictus eſt, quod refert Plutarchus in eius vita his verbis, Τῶν δὲ φιληδόνων τινὰ βυλόμενον αὐτῷ συνεῖναι, παραιτούμενος ἔφη μὴ δύνασθαι ζῆν μετ᾽ ἀνθρώπου τῆς χαρδίας τλῶ ὑπερῴαν εὐαισθητοτέραν ἔχοντος. id eſt, *voluptarium quendam, qui cum eo viuere volebat, recuſans Cato, dixit ſe cum eo viuere non poſſe, cui palatus magis, quàm cor ſapiat.* quanquam M. Tull. lib. 1 de finibus, negat ſequi, *ut, cui cor ſapiat, ei non palatus*. ſignificat autem leporis armos reliquis partibus eſſe palato gratiores, & ſuauiores. Iam quamobrem leporem fæcundum appellet, ex Ariſtotelis, & Varronis, & Plinij lectione intelligere licet. Plinius ſic lib 9 cap. LV. *Lepus omnium præda naſcens, ſolus præter daſypodem, ſuperfætat, aliud educans, aliud in uteropilis veſtitum,*

ſiſum,aliud implume,aliud inchoatum gerens pariter.

Piſcibus,atque auibus] ait ſe ita ſubtili eſſe palato,vt piſcium,atque auium naturam, & ætatem ſolo guſtatu cognitam habere poſſit: quod neminem è veteribus,quanuis ei rei operam nauarit,conſequi potuiſſe.

nulli patuit q.] à nullo cognita fuit,quanuis quæſierit.

cruſtula] placentas,& cetera pemmata ex farina, melle,oleo, lacte,ſeu caſeo confecta. vtitur ſaty.1. libr.1. *dant cruſtula blandi Doctores, elementa uelint ut diſcere prima.*

Quali perſ. p. ſecurus ol.] non admodum ſollicitus,ſeu non curans,quo oleo piſces condiat.

Maſſica ſi cælo] idem ferè tradit Athen. libr.1. his verbis, οἰνοποιητέον δὲ αὐτοὺς (τὸν ἀλβανὸν, καὶ τὸν φαλέρνον, καὶ τὸν ἀδριανὸν) πρὸ τινὸς χρόνου, καὶ εἰς ἀναπεπταμένον τόπον θετέον, εἰς τὸ διαπνεῦσαι τὸ πολὺ τῆς δυνάμεος,id eſt,facienda autem ſunt ea vina (videlicet Albanum,Falernum,Adrianum) ante certum quoddam tempus,& in aperto loco,id eſt,ſub dio ponenda,vt vis eorum multa expirando minuatur. videtur tamen aliud hoc loco à Catio dici,nempe ſi quid inſit craſſi in vino Maſſico, aura nocturna extenuari,& odorem neruis aduerſarium decedere.

at illa Integrum perd.] at illa,videlicet Maſſica, colo lineo extenuata,ſaporem amittunt naturalem. exiſtimabant autem veteres colo, ſeu ſacco lineo, vina craſſiora extenuari. quod declarat verſus ille Martialis lib. XII. *Turbida ſollicito tranſmittere Cæcuba ſacco.* Lucret. lib.2. *Et quanuis ſubitò per colum uina uidemus Perfluere: at contra tardum cunctatur oliuum.*

Surrentina] vina Surrentina fuiſſe admodum laudata,declarant hi verſus Martial. lib.14. *Surrentina bibis? nec murrhina picta, nec aurum Sume, dabunt calices hæc tibi uina ſuos.* totius autem huius loci hæc ſententia eſt, Qui Surrentina vina cum Falerna fæce miſcet,vitello columbino in eadum coniecto fæcem collectam,atque in vnum conductam, ab eo,quod liquidius eſt, ſecernit, quoniam vitellus ſuapte natura in fundum decidens, quicquid eſt à liquido vino alienum,vnà ſecum trahit.

Quatinus] quoniam, vt ſaty.3. li. lib.1. *Quatinus excidi penitus uitium iræ, Cetera item nequeunt ſtultis hærentia.* Lucret. lib.3. *Quatinus eſt unum inter ſe,coniunctaque res eſt.* annotatum alio loco.

marcentem] languentem,cibo,& potione confertum.

ſquillis] καρίδας nominant Græci quarum Ariſtoteles lib.4.de hiſtor. ani. plura genera eſſe tradit, & refert in numerum μαλακοστράκων, id eſt, eorum piſcium,qui cruſta teguntur, quos Gaza cruſtatos appellat. Paruas ſquillas ſcribit Athen. libr.3. reperiri in conchis patulis pinnarum cuſtodes, vt & paruos cancros. & M. Tull. lib. 2. de nat. deor. *Pinna uerò (ſic enim Græcè dicitur) duabus grandibus patula conchis cum parua ſquilla, quaſi ſocietatem coit comparandi cibi.* Idem eadem ferè lib. 3. de finib. Hunc admirabilem duarum piſcium conſenſum,atque has operas mutuas pulchrè deſcribit Oppian. lib. 2. ἁλιευτ. Ὄστρακον αὖ βυθίαις μὲν ἔχει πλάκας, ἐν δέ οἱ ἰχθὺς Πίννη ναιετάει κεκλημένος, ἡ μὲν ἄναλκις, Οὔτέ τι μητίσασθαι ἐπίσταται, οὔτέ τι ῥέξαι. Ἀλλ' ἄρα οἱ ξυνόν τε δόμον, ξυνὴν τε καλύπτραν Καρκίνος ἐνναίει, φέρβει δέ μιν, ἠδὲ φυλάσσει. Τῷ καὶ πιννοφύλαξ κικλίσκεται,&c.

recreabis] ad edendum ac potandum innouabis, ac redintegrabis.

cochlea] cochlearum genera omnia vno nomine appellat Ariſtoteles lib.4. hiſtor. anim. στρομβώδη,id eſt, vt Gaza vertit, turbinata.

nam lactuca innatat] occupatio eſt.poterat enim quiſpiam dicere,lactucam

eam ad eandem rem valere. hoc autem per occupationem refellit.

perna magis,& mag. hill.] hoc dicit, conuiua languens & nauſeans, in morſus reficiendus eſt,id eſt,ad epulas de integro excitandus perna,& hillis,id eſt,tenuiſſimis inteſtinis fartis, potius,quàm lactuca. hilla ab hilo,id eſt,à minimo dicta,inquit Varro lib.4. de ling. Lat. Feſtus autem hillam deminutiuè dictam eſſe ab hira,quod eſt inteſtinum ieiunum. *in morſus* autem duæ ſunt voces,non vna,vt quidam volunt,qui legunt *immorſus* pro eo,quod eſt,impranſus: quod nomen non reperitur in tota lingua Latina. *in morſus* igitur idem valet, quod ad morſus: appellant autem Græci hanc(vt ita dicam)in morſus refectionem,atque inſtaurationem, *ἀνασόμωσιν*, id eſt, relaxationem. Athen. lib. 4. *ἐχρῶντο γὰρ οἱ παλαιοὶ καὶ τοῖς εἰς ἀνασόμωσιν βρώμασιν, ὥσπερ ταῖς ἀλμάσιν ἐλαίαις, ἃς κολυμβάδας καλοῦσιν*, id eſt,vtebantur enim veteres etiam cibis ad irritandam ac redintegrandam edendi cupiditatem accommodatis, vt oleis ſale conditis,quas natatrices,ſeu vrinatrices appellant. Idem paulo pòſt, *Εἴσθιον δὲ καὶ τέττιγας, καὶ κερκώπας ἀνασομώσεως χάριν*. Idem paulo pòſt ex Nicandro probat ad eundem vſum rapas aceto,& ſinapi maceratas adhiberi ſolitas. Nam *ἀνασομοῦν* idem ferè valet,quod aperire,& laxare. Diphilus apud eundem Athen.eodem libro, *τῶν πρεσβυτέρων γὰρ ταῦτα τῶν ἡδυσμάτων Ἀνασομοῖ τάχιστα τ' αἰσθητήρια Τό, τε νυκαρῶδες καὶ κατημβλυμμένον Ἐσκέδασε, κἀποίησεν ἡδέως φαγεῖν*. id eſt,vetera enim hęc condimenta laxant celerrimè eas partes,in quibus ineſt vis ſentiendi languorem,& quicquid eſt obtuſum in appętitione, diſcutiunt,edendiq́; cupiditatem,ac iucunditatem redintegrant. Euripides in Cyclôpe, *εὐφρίας φάρυγγος, ὦ Κύκλωψ, ἀνασόμου τὸ χεῖλος, ὥς ἕτοιμά σοι ἑφθὰ καὶ ὀπτὰ*,&c.

quin omnia malit, Quæc. imm.] immò (inquit) ne mireris, me dixiſſe ſuperiora illa adhibenda eſſe ad excitandam edendi cupiditatem, tanquam ſaturis conuiuis gratiora,& optatiora, hoc dico amplius,illis placitura magis, quæcunque coquuntur in popinis,quæ ſolent eſſe immundæ, quàm eſcas optimas, ac lautiſſimas.

allata] allata è popinis. quidam libri typis excuſi habent *illata*, qua ex ſcriptura ſuſpicatus ſum aliquando legendum *illota*. omnes autem veteres *allata*, quos ſequor.

duplicis iuris] duo proponit iuris genera: vnum ſimplex, quod ex ſolo oleo conſtat: alterum duplex, quod ex oleo, vino, muria, herbis conciſis, croco.

Quod pingui] his,quæ deinceps ſequuntur, iuris duplicis naturam deſcribit.

Non alia, quàm, quà Byzantia] non qualibet muria, ſed ea, quæ facta ſit ex orca Byzantia. Quidam autem mendosè legunt *qua*. nam neceſſariò *quà* legendum eſt: & ita habent codices calamo ſcripti. *Byzantia orca* porrò ſunt numeri ſingul. recti caſus, hoc modo: non alia muria ius illud miſcere,id eſt,temperare decebit,quàm ea,quà,orca Byzantia,exempli cauſa, thynnus Byzantius putruit,hoc eſt,liquefactus eſt. laudabatur enim muria ex thynno Byzantio liquefacto: ſed longè erat laudatiſſima ex ſcombris,quæ proprio nomine garum appellabatur. *Orca* (inquit Plin. lib.9. cap.VI.) *infeſta balenis bellua: & cuius imago nulla repræſentatione exprimi poſſit alia, quàm carnis immenſæ dentibus truculentæ.*

Corycio] Cilicio. Corycus Ciliciæ,ſeu Pamphiliæ mons eſt: à quo Corycæi ſpeculatores,& exploratores appellati.

ſparſum ſtetit] *ſparſum* iunxit cum caſu ſexto,vt ſatyra vlt.huius lib. *Membra*

bra gruis ſparſi ſale multo. & Od. xx. lib. 3. *Sparſum odoratis humerum capillis.* ſic & verbum *ſpargo* Od. vi. lib. 2. *Debita ſparges lacryma fauillam Vatis amici.*

inſuper addes. Preſſa Venafr.] id eſt, addes præterea oleum Venafranū, oleum ex baca Venafrana expreſſum. Præſtitiſſe ceteris oleum Venafranum declarat hoc diſtichon Martialis. *Hoc tibi Campani ſudauit baca Venafri: Vnguen tum quoties ſumis, & iſtud oles.* Horat. ſat. viii. huius lib. *His mixtum ius eſt, oleo, quod prima Venafri Preſſit cella.* & ſup Od. vi. lib. 2. laudans agrum Tarentinū, *ubi non Hymetto Mella decedunt, uiridiq; certat Baca Venafro.*

Venucula] vua Venucula melius in ollis conſeruatur, quàm ſi ex ea fiat vua paſſa.

Rectius Albanam fumo dur.] vua Albana melius ſeruatur, & diutius permanet, ſi fumo duretur, & fiat vua paſſa. vide Plin. lib. xiiii. cap. 2.

Hanc ego] vuam Albanam. ordo verborum hic eſt, Ego primus inueni, circumpoſuiſſe puris catillis vuam Albanam, cum malis: fæcem, & alec, piper album cum ſale nigro incretum.

alec] genus eſt liquaminis ex piſcium inteſtinis ſale colliquefactis, & tabe factis. fiebat etiam alec ex muriæ fæce. Nonius Marcell. in voce *alec* citat hunc dimidiatum verſum, *ego fæcem primus, & alec.* infrà ſaty. viii. *ſiſer, alec, fæcula, cæ.* quanquam Priſcianus hunc verſum producens, ait eſſe genus piſcis.

incretum] incerniculo purgatum. eſt autem incerniculum cribri genus, ab incernendo nominatum.

circumpoſuiſſe] id eſt, ſingulis conuiuis appoſuiſſe, vt ſinguli conuiuæ ſingulos haberent catillos ſibi appoſitos: vel circum catillos poſuiſſe, vt alij malunt.

Immane, & uitium, &c.] reprehendit eos, qui in obſonijs quidem coemendis magnum faciunt ſumtum: in ſuppellectili autem comparanda, in patinis, lancibus, catinis, cantharis, & ſimilibus cōquirendis, neque vllam curam adhibent, neque inſumere quicquam volunt. magnum (inquit) vitium eſt, tria millia ſeſtertium inſumere in piſcibus emendis: piſces autem illos, grandes, & caros anguſtis patinis coercere. par eſt enim, ſi grandes ſint piſces, grandes quoque patinas eſſe. Nonnulli arbitrantur hic ſumtum duntaxat reprehendi, hoc modo, Indignum eſt facinus, ſumtus ingentes facere in coemendis piſcibus, vt in anguſtis patinis apponantur, & edantur, qui ſuapte natura liberè vagari ſolent. ego priorem explicationem huic antepono.

Magna mouent ſtom. faſt.] nunc præcepta dat, quæ ad munditiam, nitorem, elegantiamq; pertinent. magnam (inquit) nauſeam mouent hæc ſiue puer poculum, aut calicem tractauerit manibus vnctis, dum carnium fruſta ſuffuratur, & ligurrit: ſiue crater limo ſit oblitus. danda igitur opera eſt, vt pueri ac miniſtri ſint mundi, loti, politi, culti, à ſordibus, omniq; deformitate vacui, ad omnem munditiem & hilaritatem ſpecioſam aſſuefacti, atque eruditi.

ligurrit] ſic omnes cod. manuſcripti. qua de re ſuprà. ad ſaty iii. lib. 1.

veteri crat.] & tanto pretioſiori. nam pocula antiqui artificij laudabantur. vt priore ſaty. *Quo vafer ille pedes lauiſſet Siſyphus ære.* & ſaty. iii. lib. 1 *catillum Euandri manibus tritum.* in alijs cod. *cratere*, in alijs *cratem*. vtrunque eſt vſitatum.

Vilibus in ſcopis, in mapp.] danda eſt opera, vt pauimentum ſit mundum: vt conuiuatori mapparum mundarum copia ſuppetat, quæ diſtribuantur conuiuis ad manus vnctas tergendas: vt patinæ, & cetera vaſa ſcobe defricatæ ſint, ac ſplendeant. quantulus enim ſumtus ineſt in ſcopis, mappis, ſcobe? certè minimus. talem munditiem, qualem hic deſiderat Catius, ſe ſtudioſè adhibiturum in ea cœna, ad quam Torquatū inuitat, pollicetur Horatius epiſt. 5. lib. 1.

Hæc

Hæc ego procurare & idoneus imperor, & non Inuitus, ne turpe toral, ne ſordida mappa Corruget nareis: ne non & cantharus, & lanx Oſtendat ſibi te.

Ten' lapides varios lutul. r. p.] præciſa locutio eſt, vt illa Od. VIII. epod. *Rogare longo putidam te ſæculo*, &c. ſubintelligendum eſt enim verbum aliquod, *oportet? uerum eſt? par eſt?* aut aliud ſimile. Sed antè quàm huius loci ſententiam explicemus, videndum eſt, quid ſignificet per varios lapides, quid per palmam. Ego arbitror per varios lapides, ſignificari pauimenta marmorea verſicoloria. erant enim quædam marmora varij coloris, vt ex Plinio intelligere licet: palmam autem ſcopam ex palma accipio. Martialis lib. 14. *In pretio ſcopas teſtatur palma fuiſſe.* Itaque hæc erit horum verborum ſententia, Te ne vſqueadeò munditiam negligere, vt triclinium marmore pauimentatum, palma lutulenta verri patiaris? pauimenta autem ſolita eſſe fieri marmorea ex M. Tullio, & ex M. Catone cognoſcere licet. M. Tull. lib. 2. de leg. *Equidem qui nunc primum huc uenerim, ſatiari non queo, magnificasq; uillas, & pauimenta marmorea, & laqueata tecta contemno.* Idem paradox. vlt. *illi autem tecta in uillis, & ſola marmorea facienti, fructus ad ſumtum exiguus eſt.* Cato in ea orat. quam habuit ne quis conſul bis fieret. *dicere poſſum quibus uillæ atque ædes ædificatæ, atque expolitæ maximo opere, citro atque ebore, atque pauimentis Pœnicis ſtent.* pauimenta autem Pœnica, marmore Numidico conſtrata intelligenda ſunt, vt docet Feſtus. & Horat. ſuprà Od. 14. lib. 2. *& mero Tinget pauimentum ſuperbum Pontificum potiore cœnis.* ſuperbum nos Porphyrionem ſecuti, marmoreum explicauimus. Lucillius, *Quam lepidè lexes compoſtæ? ut teſſerulæ omnes Iudu pauimento, atque emblemate uermiculato?* ſic enim emendaui hos verſus.

Et Tyrias dare circum ill. tor.] id eſt, & circum toros dare, id eſt, circumdare toris illota toralia, videlicet veſtes ſtragulas purpureas illotas? & ita toralia, & veſtes Tyriæ vnum erunt. plerique per Tyrias veſtes, ſignificari putãt conuiuarum veſtes, hoc ſenſu, & te ne oportet committere, vt conuiuæ veſtes ſuas Tyrias toralibus illotis, atque immundis inquinent? ſed errant. nam primùm verba Horatij non recipiunt hanc ſententiam. quod cum ſit perſpicuum, non eſt, quòd eos pluribus verbis refellam. Deinde veteres non ſolebant cœnare purpurati, ſed albati potius, vt alibi docuimus. Omnino purpureas veſtes inter cœnandum, & dum accumberent, non habebant. Contrà autem lecti, in quibus diſcumbebant, & in quibus dormiebant, ſtragulis veſtibus textilibus, aut purpureis inſternebantur. M. Tull. lib. v. Tuſcul. *collocari iuſſit hominem in aureo lecto, ſtrato pulcherrimo textili ſtragulo, magnificis operibus picto.* Catull. de Pel. & Thet. nupt. *Hæc ueſtis priſcis hominum uariata figuris, Heroum mira uirtutes indicat arte.* ibidem, *Purpurea'ue tuum conſternens ueſte cubile.* T. Liuius lib. XXXIIII. annalium, *Et, cum tibi uiro liceat purpura, in ueſte ſtragula, uti, matremfamilias tuam purpureum amiculum habere non ſines?* Lucret. lib. 2. *Nec calidæ citius decedunt corpore febres, Textilibus ſi in picturis, oſtroq; rubenti Iacteris, quàm ſi plebeia in ueſte cubandum.* Virg. Aen. 1. *Arte laboratæ ueſtes, oſtroq; ſuperbo.* ibidem, *ſtratoq; ſuper diſcumbitur oſtro.* Horat. ſaty. VI. infra, *ponit uterque In locuplete domo ueſtigia, rubro ubi cocco Tincta ſuper lectos canderet ueſtis eburnos.* quo loco perſpicuè veſtem intelligit eam, quæ lecti inſternerentur: vt & ibidem, *Ergo ubi purpurea porrectum in ueſte locauit Agreſtem.* & Plautus in Bacchid. lectos ſtratos appellat. *Animaduertite, Mneſiloche, & tu Piſtoclere: iam facite In biclinio cum amica ſua uterque accubitum eat: Ita negocium eſt: atque ibi in lectis ſtratis potetis cito.* Putabam hæc etiam ita intelligi poſſe, vt toralia, & Tyriæ veſtes duo ſint: nempe vt tori primum toralibus inſternerentur, deinde toralia illa purpureis veſtibus, ſeu ſtragulis operirentur ornatus gratia. nam verba hanc quoque ſententiam ferre

poſſe mihi videntur, hoc modo, Te ne decet Tyrias veſtes toralibus illotis circumponere,& circundare? vt ſit hic ordo verborum, dare Tyrias veſtes circum ill. tor. pro eo, quod eſt circundare, & circunijcere Tyrias veſtes toralibus illotis.

Oblitum] participium *oblitum* coniungendum eſt cum prouocabulo *te*. te ne illa facere oblitum, quanto minorem curam, ſumtumque munditia deſiderat, tanto iuſtius reprehendendum, ſi negligatur: magisque adeò, quàm ſi non adhibeatur magnificus ille, & ſumtuoſus apparatus, quem nulli, prçterquam diuites, adhibere poſſunt?

Non tamen interpres tantund. in.] id eſt, non tamen renunciando,& referendo, quæ ab illo audiuiſti, tantum mihi profueris, quantum magiſter ipſe loquens. notum prouerbium *ζώσης φωνῆς μείζω ἐνέργειαν εἶναι*. & illud Aeſchinis de Demoſthene, *τί δ' ἂν εἰ τοῦ θηρίου ἠκηκόειτε*. id eſt, quid ſi beſtiam audiuiſſetis?

Non magni pendis] id eſt, non magni facis. tractum ab antiquorum conſuetudine, qui ante vſum ſignatæ pecuniæ, æs & argentum pendebant.

fontes vt adire remotos] vt deſinam riuulos conſectari, & ab ipſis fontibus hauriam. eſt autem totus hic ſermo vrbanitatis & diſſimulationis plenus.

SATYRA 4.

HOC quoque, Tireſia, præter narrata, petenti
Reſponde: quibus amiſſas reparare queam res
Artibus, atque modis. quid rides? iam ne doloſo
Non ſatis eſt Ithacam reuehi: patrioſque Penates
Aſpicere? o nulli quicquam mentite, vides, vt
Nudus, inopſque domum redeam te vate: neque illic,
Aut apotheca procis intacta eſt, aut pecus. atqui
Et genus, & virtus, niſi cum re, vilior alga eſt.
Quando pauperiem miſſis ambagibus horres:
Accipe, qua ratione queas diteſcere. turdus,
Siue aliud priuum dabitur tibi: deuolet illuc,
Res vbi magna nitet domino ſene: dulcia poma,
Et quoſcunque feret cultus tibi fundus honores,
Ante Larem guſtet venerabilior Lare diues.
Qui quamuis periurus erit, ſine gente, cruentus
Sanguine fraterno, fugitiuus: ne tamen illi
Tu comes exterior, ſi poſtulet, ire recuſes.
Vt ne tegam ſpurco Damæ latus? haud ita Troiæ
Me geſſi certans ſemper melioribus. ergo
Pauper eris. fortem hoc animum tolerare iubebo.
Et quondam maiora tuli. tu protinus, vnde
Diuitias, ærisque ruam, dic augur, aceruos.
Dixi equidem: & dico: captes aſtutus vbique

Teſta-

Teſtamenta ſenum: neu, ſi vaſer unus, & alter
Inſidiatorem præroſo fugerit hamo:
Aut ſpem deponas, aut artem illuſus omittas.
Magna, minorue foro ſi res certabitur olim:
Viuet vter locuples ſine natis, improbus vltrò
Qui meliorem audax vocet in ius: illius eſto
Defenſor. fama ciuem, cauſaque priorem
Sperne, domi ſi natus erit, fœcunda ue coniux.
Quincte puta, aut Publi (gaudent prænominé molles
Auriculæ) tibi me tua virtus fecit amicum.
Ius anceps noui: cauſas defendere poßum.
Eripiet quiuis oculos citius mihi, quàm te
Contemtum caſſa nuce pauperet. hæc mea cura eſt,
Ne quid tu perdas: neu ſis iocus. ire domum, atque
Pelliculam curare iube. ſis cognitor ipſe.
Perſta, atque obdura: ſeu rubra canicula findet
Infanteis ſtatuas: ſeu pingi tentus omaſo
Furius hibernas cana niue conſpuet Alpeis.
Non ne vides, aliquis cubito ſtantem propè tangens
Inquiet, vt patiens, vt amicis aptus, vt acer?
Plures annabunt thunni: & cetaria creſcent.
Si cui preterea ualidus male filius in re
Præclara ſublatus aletur: ne manifeſtum
Cælibis obſequium nudet te: leniter in ſpem
Arrepe officioſus: ut & ſcribare ſecundus
Heres: & ſi quis caſus puerum egerit Orco,
In vacuum venias. perrarò hac alea fallit.
Qui teſtamentum tradet tibi cunque legendum:
Abnuere, & tabulas à te remouere memento,
Sic tamen, ut limis rapias, quid prima ſecundo
Cera uelit uerſu. ſolus, multisne coheres,
Veloci percurre oculo. plerunque recoctus
Scriba ex quinqueuiro coruum deludet hiantem:
Captatorque dabit riſus Naſica Corano:
Num furis: an prudens ludis me, obſcura canendo?
O Laertiade, quicquid dicam, aut erit, aut non.
Diuinare etenim magnus mihi donat Apollo.
Quid tamen iſta uelit ſibi fabula, ſi licet, ede.
Tempore quo iuuenis Parthis horrendus ab alto
Demiſſum genus Aenea, tellure, mariq́ue

Magnus

Magnus erit: forti nubet procera Corano
Filia Naſicæ metuentis reddere ſoldum.
Tum gener hoc faciet: tabulas ſocero dabit: atque
Vt legat, orabit. multùm Naſica negatas
Accipiet tandem: & tacitus leget. inuenietque
Nil ſibi legatum, præter plorare, ſuisq;.
Illud ad hæc iubeo: mulier ſi forte doloſa,
Libertusue ſenem delirum temperet: illis
Accedas ſocius: laudes: lauderis vt abſens.
Adiuuat hoc quoque: ſed uincit longè prius, ipſum
Expugnare caput. ſcribet mala carmina uecors?
Laudato. ſcortator erit? caue te roget: ultro
Penelopam facilis potiori trade. putasne?
Perduci poterit, tam frugi, tamque pudica,
Quam nequiere proci recto depellere curſu?
Venit enim magnum donandi parca iuuentus:
Nec tantùm Veneris, quantùm ſtudioſa culinæ.
Sic tibi Penelope frugi eſt. quæ ſi ſemel vno
De ſene guſtarit, tecum partita lucellum:
Vt canis, à corio nunquam abſterrebitur vncto.
Me ſene, quod dicam, factum eſt. anus improba Thebis
Ex teſtamento ſic eſt elata: cadauer
Vnctum oleo largo nudis humeris tulit heres
Scilicet elabi ſi poſſet mortua: credo,
Quòd nimium inſtiterat viuenti. cautus adito:
Neu deſis operæ: neue immoderatus abundes.
Difficilem, & moroſum offendet garrulus. vltro
Non etiam ſileas. Dauus ſis comicus: atque
Stes capite obſtipo, multùm ſimilis metuenti.
Obſequio graſſare: mone, ſi increbruit aura,
Cautus vti velet carum caput: extrahe turba
Oppoſitis humeris. aurem ſubſtringe loquaci:
Importunus amat laudari? donec ohe, iam
Ad cælum manibus ſublatis, dixerit, urge: &
Creſcentem tumidis infla ſermonibus utrem.
Cum te ſeruitio longo, curaque leuarit:
Et certum uigilans, quartæ ſit partis Vlyſſes
Audieris, heres. ergo nunc Dama ſodalis
Nuſquam eſt? unde mihi tam fortem, tamq; fidelem?
Sparge ſubinde: & ſi paulum potes, illacrymare. eſt

Gaudia

Gaudia prodentem uultum celare. ſepulcrum
Commiſſum arbitrio,ſine ſordibus extrue. funus
Egregiè factum laudet uicinia. ſi quis
Forte coheredum ſenior male tuſſiet: huic tu
Dic,ex parte tua,ſeu fundi,ſiue domus ſit
Emtor, gaudentem nummo te addicere. ſed me
Imperioſa trahit Proſerpina:uiue,ualeq;.

C O M M E N T A R I I.

Hac ſatyra deſcribit ſub Vlyſſis perſona inſidiatores, & captatores hereditatis: quorum magna quidem iam erat turba ætate Horatij, ſed longe maior poſteà extitit, dominâtibus Romæ impotentiſſimis, ſceleratiſſimis, flagitioſiſſimis, impuriſſimis tyrannis. Ad hanc rem pertinent illa, quę ſunt epiſtol. I. lib. I. *Fructis & pomis uiduas uenentur auaras, Excipiantque ſenes, quos in uiuaria mittant.* facit autem Tireſiam Vlyſſi conſulenti apud inferos quibus rationibus, atque artibus damna prȩterita ſarcire, & diteſcere poſſit, reſpondentem, nullam eſſe rei faciendæ uiam breuiorem, atque expeditiorem, quàm ſenes diuites uel orbos, uel quibus liberi ſint parum firma ualetudine, omni ſtudio, atque officio proſequi, aucupari, captare.

Hoc quoque Tireſia.] proinde quaſi multa alia inter ſe locuti ſint, & quaſi non ſit hoc ſermonis principium, à media quodammodo narratione orditur: quo in genere frequentes ſunt comici. Terent. Andr. *Quid igitur ſibi uult pater? cur ſimulat?* & ibid. *Ita pol quidem res eſt, ut dixit, Lesbia.* ibid. *Mitte orare, &c.* Sciendum eſt autem Horatium alludere ad ea quæ finxit Homerus de Vlyſſis ad inferos deſcenſu, quæ ſunt ὀδυσσ.κ. ubi Circe Vlyſsis omnibus precibus obſecranti, ut ſibi in patriam redeundi poteſtatem faciat, uiamque oſtendat, reſpondet, illi per ſe quidem reuerti licere: ſed non antè id fieri poſſe, quàm ad inferos deſcenderit, Tireſiamque uatem conſuluerit: quem ait nunquam labi, nunquam errare: cui ſoli Proſerpinam etiam mortuo prudentiam, ſapientiamque dediſſe: ceteros uerò umbras eſſe, atque huc & illuc uagari, ac uolitare. Homeri uerba ſunt hæc. *Ἀλλ' ἄλλω χρὴ πρῶτον ὁδὸν τελέσαι καὶ ἱκέσθαι Εἰς Ἀΐδαο δόμους, καὶ ἐπαινῆς Περσεφονείης, Ψυχῇ χρησομένους Θηβαίου Τειρεσίαο Μάντιος ἀλαοῦ, τοῦ τε φρένες ἔμπεδοί εἰσι· Τῷ καὶ τεθνεῶτι νόον πόρε Περσεφόνεια Οἴῳ πεπνῦσθαι. τοὶ δὲ σκιαὶ ἀΐσσουσιν.* cum quibus congruunt illa Pindarica. *ὠδ. ἕκτῃ Ἰσθμ. Τειρεσίαο πυκιναῖς βουλαῖς.*

amiſſas reparare queam res] iacturas præteritas ſarcire poſſim. omnium autem damnorum, quæ fecit Vlyſſes, grauiſſimum fuit illud, quod ei accidit ob ſolis boues ab eius ſocijs uiolatos, ac mactatos. Nam propter huius facinoris culpam, ſocios omnes ſuos amiſit, ipſe uix nudus ligno uno nauis nixus ad Calypſonem peruenit: quæ narrantur ὀδυσσ.μ. & nos attigimus annot. ad epiſt. v. lib. I.

doloſo] noti quidem ſunt Vlyſſis doli uel pueris, & diximus ſup. quiddam hac de re ad Od. vi. lib. I. ſed non me pigebit tamen locos duos ex Homero proponere lectori, quibus ingenium Vlyſſis tale fuiſſe declaratur. Neſtor ὀδ.γ. ipſius Vlyſſis filio Telemacho Vlyſſem fallaciarum, atque aſtutiarum omnium uarietate, & multitudine Græcis omnibus antecelluiſſe dicit, his uerbis. *Ἔνθ' οὔτις ποτὲ μῆτιν ὁμοιωθήμεναι ἄντην Ἤθελ', ἐπεὶ μάλα πολλὸν ἐνίκα δῖος ὀδυσσεὺς*

ὀδυσσεὺς Παντοίοισι δόλοισι, πατὴρ τεός. & Pallas ὀδυσσ. ρ. poſita paſtoris, cuius ſimilitudinem & ornatum ſibi ſumſerat, perſona, aſtutiſsimum, & callidiſsimum omnium futurum eſſe ait, qui vllo aſtutiarum genere Vlyſſem ſuperare queat, etiam ſi Deus ei obuiam fiat. Κερδαλέος κ' εἴη, καὶ ἐπίκλοπος, ὅς σε παρέλθοι Ἐν πάντεσσι δόλοισι, καὶ εἰ θεὸς ἀντιάσειε, Σχέτλιε, ποικιλομῆτα, δόλων ἆτ', οὐκ ἄρ' ἔμελλες Οὐδ' ἐν σῇ περ ἐὼν γαίῃ λήξειν ἀπατάων, Μύθων τε κλοπίων, οἵ τοι πεδόθεν φίλοι εἰσίν.

Non ſatis eſt Ithacam reu.] & tamen Ithacam vt videret, patriam ſuam, vir ille ſapientiſsimus immortalitatem ſcribitur repudiaſſe, ait M. Tull. lib. 2. de legib. & Homer. ὀδυσσ. α. αὐτὰρ ὀδυσσεὺς Ἱέμενος καὶ καπνὸν ἀποθρώσκοντα νοῆσαι Ἧς γαίης θανέειν ἱμείρεται.

o nulli quicquam ment.] ſic Sophocl. in Oedip. tyranno de Tireſia. Τὸν θεῖον ἤδη μάντιν ὧδ' ἄγουσιν, ᾧ Τἀληθὲς ἐμπέφυκεν ἀνθρώπων μόνῳ, id eſt, huc iam diuinum vatem adducunt, cui homini ſoli, verum eſt inſitum.

apotheca] ἀποθήκη locus vbi quippiam conditur, vt vinum, arma, fruges. *apotheca vinaria*, frequentes voces apud Plinium, & Columellam. M. Tull. Philip. 2. *apotheca tota nequiſſimis hominibus condonabantur.*

aut pecus] primo libro ὀδυσσ. queritur Pallas procos Penelopæ, oues, & boues Vlyſsis mactare. οἵ τοι αἰεὶ Μῆλ' ἀδινὰ σφάζουσι, καὶ εἰλίποδας, ἕλικας βοῦς. & eodem libro Telemachus, οἱ δέ φθινύθουσιν ἔδοντες Οἶκον ἐμόν, τάχα δή με διαρραίσουσι καὶ αὐτόν. in quibuſdam libris ſcriptum eſſe *penus*, quidam, qui habetur doctus, mihi dicebat Romæ, & ita legendum vero vultu contendebat

alga] ſup. Od. XVII. lib. 3. *& alga littus inutili Demiſſa tempeſtas ab Euro Sternet*. Virg. Melibœo *Horrid or ruſco, proiecta vilior alga*.

Siue aliud priuum] priuatum, proprium. vt epiſt. I. lib. I. *quem ducit priua triremis*. Siue, hoc loco non geminatur, vt nec Od. I. lib. I. *Cantamus vacui, ſiue quod urimur Non præter ſolitum leues*. ſiue turdus (inquit) ſiue quid aliud propriũ tibi ſuppetet, mittatur illico ad diuitem ſenem.

deuolet] deferatur, illuc, idque quam primùm, & celerrimè. verbo accommodatiſsimo ad nomen, *turdus*, quod antecedit, vſus eſt.

nitet] nitor domus ſignificat copiam, & diuitias. vt nitor corporis victum mundum, lautum, & elegantem.

honores] optimos quoſque fructus, atque adeò primos, quibus ſignifices te optimè de eo exiſtimare, beneque ei cupere.

venerabilior Lare] quem prius & potius venerari debes, quàm Larem, ſi quidem quàm primùm diteſcere velis. Lares & Penates, dij, qui à quoque domi colebantur. vide annot. ad epiſt. 7. lib. I.

ſine gente] vt pote libertus, aut libertinus. gentiles ſunt, qui inter ſe eodem nomine ſunt, qui ab ingenuis oriundi ſunt, quorum maiores nulli ſeruitutem ſeruierunt, vt definit Scæuola. Inter gentem autem, & familiam, tantundem intereſt, quantum inter genus & ſtirpem. Nam quemadmodum latius patet gens, quàm familia: ita & genus plus continet, quam ſtirps. denique familiæ multæ poſſunt eſſe vnius gentis, vt in genere Valeria erant Maximi, Meſſallæ, Leuini, Flacci: in Cornelia Scipiones, Cinnæ, Lentuli, Sullæ. Itaque ſi de hereditate aliqua controuerſia ſit, propiores, ac priores ſunt agnati, quoniam eiuſdem familiæ ſunt, quàm gentiles, qui duntaxat eiuſdem ſunt gentis. qua de re quod inter Marcellos, & Claudios patricios, litigatum eſſe ſcriptum reliquit M. T. lib. I. de oratore ad Qu. Frat. cùm Marcelli ab liberti filio, ſtirpe: Claudij patricij, eiuſdem hominis hereditatem gente ad ſe rediiſſe dicerent

non

non dubito, quin ea hereditas à centumuiris fuerit Marcellis adiudicata. ius enim ſtirpis,& familiæ, iure generis, & gentilitatis potius, atque interius eſt. gentem igitur eorum fuiſſe, qui eiuſdem nominis eſſent, quorumque maiores ſeruitutem non ſeruierant:familiam autem eorum,qui eiuſdem nominis eſſent & cognominis,inter omnes conuenit. Itaque ſine gente erant liberti,libertini, libertinorum filij,tametſi hi,quos ultimo loco poſui,eſſent ingenui.

cruent.Sang.frat.] fratricida.Virg.lib.1.Aen. *primo quæ prodita ſomno Tydides multa uaſtabat cæde cruentus.*

fugitiuus] id eſt,ſeruus.nam ſeruum, fugitiuum appellabant per contumeliam,ab affectu.Terent.Eunuch.*fugitiue prodi,malè conciliate.*Interdum etiam liberum ab effectu, atque euentu,ut idem Heautont. *quamobrem me rogas ? homini fugitiuo dabo?*nam ibi de Clinia loquitur: Omnino fugitiui propriè ſerui appellantur. ex quo in edicto ædilium curulium titulus eſt ſeruorum fugitiuorum. *Si quis fugitiuus,erro'ue ſit, noxa'ue ſolutus non ſit.*

exterior] inferior.ut cum eo ambules, & iter facias minus honorato loco. ut ei claudas,& tegas nudum latus.quod declarat proximus uerſus.

Vt ne tegam] ſic cod.11.Vatic.Iannoct. Faer. Torneſ.cuius lectionis elegantiam quidam nõ intelligentes ſuppoſuerant *Vtne tegam.* Nam ſic loquuntur boni ſcriptores:in his Liui.li.4.*Illi ne ut impune primò diſcordias ſerẽtes* comitẽt *finitima bella? deinde,*&c. Horat.Od.xvi.epod.reſponſ.Canid.*Inultus ut tu riſeris Cotytiã Vulgata,ſacrum liberi Cupidinis?*

Damę] ſeruili genere nato.ſup.ſaty.vi.lib.1.*Tu ne Syri,Damæ,Dionyſi filius, audes Deÿcere è Saxo ciueis?*

cẽrtans ſemper melioribus] ut cum Aiace. participium *certans* cum dandi caſu coniunxit,ut ſolet ſimilia.

fortem hoc animum toler.iub.] mihi, meoque animo imperabo, ut præter meam conſuetudinem, meamque dignitatem Damam, & infimum quemque hominem cõlam rei faciendę,& diteſcendi cauſa. Alludit autem ad illud Homericum,quod dici[illegible]ſſes ἐδυσσ.υ. Τέτλαθι μοι κραδίη,καὶ κύντερον ἄλλο ποτ' ἔτλης.

ruam] eruam,effodiam, comparem. tralatio eſt.

Inſidiatorem] te captatorem hereditatis:inſidiatorem bonorum.

præroſo fug.hamo] translatum à piſcibus,qui plerunque hamo unà cum eſca uorato,uel certè eſca circumroſa,effugiunt manus piſcatoris. huc pertinet diſtichum illud Martialis de captatore lib.6.*Munera magna quidem miſit,ſed miſit in hamo;Et piſcatorem piſcis amare poteſt?*

Magna,minorve] id eſt,ſiue de magna,ſiue de parua re olim diſceptabitur, litigabitur,iudicio contendetur.eius,qui ſit audax;improbus,& ſceleratus, cauſam,& patrocinium ſuſcipito,ſi modo ſit locuples,& ſine liberis:alterum autem,qui ſit uir bonus,deſerito,ſi liberos habebit.uerbum *certabitur* hoc loco perſonale eſt (ut appellant) παθητικόν. ſic Liuius libr.35. *Tribuni plebis multam M.Poſthumio dixerunt.cuius certandæ cum dies aduenisſet,*&c.

olim] poſthac.ut epiſt.ad Iul.Florum lib.2. *Ne, ſi forte ſuas repetitum uenerit olim Grex auium plumas,* &c.[illegible].x.lib.2. *non,ſi malè nunc,et olim Sic erit.*epiſt. ad Fuſc.Ariſtium. *ut calceus olim Si pede maior erit,ſubuertet. ſi minor,uret.* Virgil. Aeneid.1.*Hunc tu olim cælo ſpolijs orientis onuſtum Accipies ſecura.*

Vltro] qui non laceſſitus,non lęſus,nulla iniuria,nulloque damno affectus uirum ſe multo meliorem in ius uocet:quod eſt improbi hominis.

Quincte,puta,& Publi] inſtituit, & docet captatorem Tireſias qua ſe oratione ad aures,& amicitiam diuitis ſit inſinuaturus.Nemini autem inauditũ

eſt, Romanos illos ueteres ingenuos tribus appellationibus eſſe nominatos, hæ huiuſceque prænomen, id eſt, nomen commune: nomen, quod erat familiæ: cognomen, quod erat gentile nomen. Prænomina erant exempli cauſa Caius. Cn. Dec. Hoſtus. L. M'. id eſt, Manius. M. Num. Poſth. Proc. P. Qu. Seruius, Sextus, Sp. Tib. Titus, &c quanquam nonnulla ex his longo poſt tempore pro cognominibus cœpta ſunt vſurpari. ſed de his Car. Sigonius, & Onofr. Panuinus viri doctiſſimi ſunt conſulendi.

molles] quæ delectantur aſſentatione: libertate orationis offenduntur.

ius anceps] M. Tull. *ius uarium* in oratione pro Cecina: pro Murena *ius controuerſum* nominat.

Eripiet quiuis oculos cit.] prouerbialiter dixit. nam etiam ita loquimur. tu mihi carior es his oculis. Catull. ad Quinct. *Eripere ei noli, multo quod carius illi Eſt oculis, ſeu quid carius eſt oculis.* idem ad C. Licin. Caluum. *Ni te plus oculis meis amarem Iucundiſſime Calue, munere iſto Odiſſem te odio Vatiniano.* Iccircò Phædronius ille apud Plaut. in Curculione, amicæ ſuæ oſtium *oculiſſimum* appellat, id eſt, cariſſimum.

Caſſa nuce] inani. caſſum idem ualet, quod inane, & uacuum: ex quo, *lumine caſſi* appellantur mortui. Virg. Aen. 2. *nunc caſſum lumine lugens.* Lucret. lib. 4. *Nam nihil eſſe poteſt aliud, niſi lumine caſſus Aer id, quod nos umbram perhibere ſuemus.* idem lib. 5. *Nec poſſit eſt cerni, quia caſſum lumine fertur.* ibid. *corpus, quod caſſum lumine ſemper.* Idem lib. 3. *Sollicitamque geris caſſa formidine mentem* Iterum lib. 4. *Illa tibi eſt igitur uerborum copia caſſa.* Pacuuius. de teſtudine. *Terrigenam, herbigradam, domiportam, ſanguine caſſam.* M. Tull. lib. 5. Tuſc. *ut omne, quod honeſtum nos, & laudabile eſſe dicimus, id illi caſſum quiddam, & inanis uocis ſono decoratum eſſe dicant.* Plaut. Aulul. *uirginem habeo grandem, dote caſſam, atque inlocabilem.* Idem Pſeud. *Te amatorem inuentum eſſe inanem, quaſi caſſam nucem.* Idem in Ruden. *Caſſam glandem.*

pauperet] utitur hoc uerbo & Plautus. Mil. glorioſo. *merx, Quæ improba eſt, pro mercis uitio dominum pretio pauperat.* Idem in Pſeud. *nam boni uiri Me pauperant, improbi alunt: augent rem meam mali.*

neu ſis iocus] id eſt, ne'ue ſis cuiquam ludibrio. ne'ue te quiſquam habeat pro delectamento. ſic loquitur Catull in quandã. *Iocum me putas eſſe mœcha turpis.*

ire domum, atque, &c.] ſuperiora illa intelligenda ſunt eſſe dicta à Tireſia, quaſi orationem captatori præſcribente, qua hic ſibi diuitis beneuolentiam conciliet: & captatoris orationem imitante: Nunc autem loquitur Tireſias, ex ſua perſona.

Pelliculam curare] cibo & potione ſe explere: inuitare ſe liberaliter, & lautè: molliter & delicatè uiuere. ſup. epiſt. II. lib. I. *In cute curanda plus æquo operata iuuentus.* & epiſt. ad Alb. Tibull. *Me pinguem & nitidum benè curata cute uiſes.*

ſis cognitor ipſe] Cognitor eſt is, qui iura alterius habet cognita, eaque alios docet, quos ſcire illius intereſt. M. Tull. pro Qu. Roſc. *in hanc rem me cognitorem dediſti.* Idem pro Cecin. de Aebutio. *cognitoris uiduarum, defenſoris nimium litigioſi.*

ſeu rubra canicula, &c.] ſiue æſtas erit, & anni tempus ardore ſolis immoderato æſtuoſum, ſiue bruma, & cęlum perfrigidum. rubram Caniculam nominat, quia calida, & ignita rubent. poſt Caniculæ autem ortum uehementiſſimi ſunt temporis calores. ſuprà Ode XIII. lib. I. *Te flagrantis atrox hora Caniculæ Neſcit tangere.* & Od. XVII. eiuſd. lib. *Hic in reducta ualle Caniculæ Vitabis æſtus.*

ſeu pingui tentus omaſo] Furium Bibaculum poetam urbanè, ſatyriceq; inſectatur, & irridet: qui, cum brumæ tempus deſcriberet, hoc uerſu fuerat uſus.

Iuſpiter

Iupiter hibernas cana niue conſpuit Alpes. Huius tamen Furij uerſus aliquot profert Macrob. lib. 6. Saturn. cap. 1. non malos: quos Virgil. mutuatus ſit. ut 6. annal. *Quod genus hoc hominum Saturno ſancte create?* & 1. *Interea Oceani linquens Aurora cubile.* & x. *Rumoreſque ſerunt varios, & multa requirunt.* ibid. *Confirmat dictis ſimul atque exſuſcitat acreis Ad bellandum animos, reficitque ad prælia mentes.* Iam omaſum bubulum in delicijs menſarum olim numeratum eſt. Plinius lib. 8. cap. XLVI. *damnatus eſt à populo Rom. die dicta, qui concubino procaci rure omaſum ediſſe ſe neganti, occiderit bouem, actusque in exilium, tanquam colono ſuo interempto.* ſignificat Horatius hunc Furium hominem fuiſſe obeſum, & pinguem.

Nonne vides, aliquis] dicet aliquis de te, uel diuitem illum, uel alium ſibi proximum cubito tangens, non uides, quam ſit patiens, & laborioſus Vlyſſes? quàm officioſus, & utilis, & opportunus amicis? quàm acer, id eſt, quã acriter in eo, quod ſuſcepit, perſeuerans? uel quàm fortis, ac diligens? *Non'ne uides* autem principium uerſus, à Lucretio terque, quaterque iteratum.

Plures annabunt thunni] allegoria eſt. per thynnos ſenes diuites ſine liberis ſignificat. captatorem autem cum piſcatore comparat. Thunnum Athenæus lib. ſeptimo ſcribit appellatum eſſe ἀπὸ τῦ θύειν τι, καὶ ὁρμᾶν, id eſt, impetum facere, irruere: hunc piſcem enim admodum concitatum & celerem eſſe, propterea, quòd certo anni tempore ſtimulum, ſeu œſtrum quoddam habeat in capite, à quo cõcitetur, atque impellatur: quod item ſcribit Ariſtoteles his uerbis. οἱ δὲ θύννοι, καὶ οἱ ξιφίαι οἰστρῶσι περὶ Κυνὸς ἐπιτολήν. ἔχουσι γὰρ ἀμφότεροι οἶστρον ὅμοιον μὲν σκορπίῳ, μέγεθος δὲ, ἡλίκον δραχμῆς. τῦτο δὲ ποιῦ αὐτὺς ἐξάλλεσθαι, ὐκ ἔλαττον τῦ δελφῖνος, καὶ τοῖς πλοίοις πολλάκις ἐμπίπτυσι. Iidem auctores tradunt thynnis oculi ſiniſtri aciem obtuſiorem eſſe.

cetaria] vel vaſa, in quibus grandiores piſces ſale conditi ſeruantur: vel ſtagna, in quibus viui aluntur,

validus male] parum firmus, infirma valetudine.

ſublatus aletur] tolli dicuntur pueri, qui, cum in lucẽ editi ſunt, ſtudioſe, & magna cura dantur alendi, vt adoleſcant, & ad ętatis florem, ac pubertatẽ perueniant. nam parentibus licebat liberos nuper natos vel exponere, ac necare, vel tollere, id eſt, alendo ad pubertatem, & adultã ætatem perducere. Ter. in Andr. *nam, quod peperiſſet, iuſſit tolli,* & Heaut. *memniſti me eſſe grauidam, & mihi te magnopere interminatum ſi puellam parerem, nolle tolli?* Chr. *ſcio quid feceris. ſuſtuliſti.* ibid. *ſed hic erat anus Corinthia haud impura. ei dedi exponendam.* ibidem. *Nam iam primum, ſi imperium meum exequi noluiſſes, interemtam oportuit.* Idem Adelph. *Tu illos duos pro re olim tollebas tua, Quod ſatis putabas tua bona ambobus fore.* Notum illud Ciceronis dictum ambiguum in Octauianum. *ornandum, & tollendum adoleſcentem.* quod, ipſum Octauianum Cæſarem, eſſe queſtum ſcribit D. Brutus ad Cicer. epiſtol. lib. 9. & refert Paterculus libro poſter. & Sueton. in Auguſto. libr. 9. Aen. *Non ita me genitor bellis aſſuetus Opheltes Argolicum terrorem inter, Troiæq; labores Sublatum erudijt.*

in re pręclara] in re familiari lauta, & ampla.

ne manifeſtum Cælibis obſequium nud.] id eſt, ne cultus ſenis cælibis tam apertus, ac manifeſtus declaret, te eſſe captatorem hereditatis. nudet te, id eſt, prodat te: conſilium tuum aperiat, ac patefaciat.

len. in ſpem Arr.] ſenſim ad ſpem hereditatis accede: officijs tuis paulatim aſſequere, vt iam ſperare audeas fore, vt ſecundus heres ſcribaris. ſic dixit Horat. *arrepere in ſpem,* vt M. Tull. in Frumentar. *arrepere ad amicitiam. quibus rebus non ſenſim, atque moderatè ad iſtius amicitiam arrepſeras, ſed breui tempore totum hominem poſſederas.*

ſecundus Heres] ſecundi heredes dicebantur à veteribus iuriſconſultis, qui ſubſtituebantur primis heredibus, ita fortaſſe dicti quia in ſecunda cera ſcribebantur, id eſt, ſecunda parte ceræ: vel in ſecundis tabulis.

egerit Orco] de medio ſuſtulerit, è numero viuorum expulerit.

In vacuum venias] in vacuum, mortuo filio primo herede, locum, ſubeas.

Abnuere, & tabulas] id eſt, memento id recuſare, & tabulas abs te reiicere, ita tamen, ut raptim, & limis, hoc eſt obliquis oculis inſpicias, quid prima cera, id eſt, prima tabula teſtamenti, in qua ſcribuntur primi heredes, cótineat, ut ſcias, utrùm ſolus ſit heres inſtitutus, an tibi dati ſint coheredes. Sciendum eſt autem in prima cera ſcribi ſolitos primos heredes, in ſecunda ſecundos, & ita deinceps.

quid prima ſecundo] in primo verſu, teſtatoris nomen, in ſecundo, heredis, aut heredum ſcribebatur. neque uerò iis aſſentior, qui *ſecundo verſu* interpretantur ſecundo gradu. nam, qui ſecundo gradu erant inſtituti, ſecundi heredes dicebantur, quos etiam ſubſtitutos appellant. preterea hic unus eſt gradus duntaxat, non plures. Iam uerò in tabulis ceratis ſcribere cóſueuiſſe antiquos, conſtat itaque ſic loquebantur, *prima cera, media cera, ultima cera.* quo genere loquendi ſignificabant primam, mediam, ultimam partem, ſeu tabulam teſtamenti. Sueton. in C. Iulio, *ſed nouiſſimo teſtamento treis inſtituit heredes ſororum nepotes, C. Octauium ex dodrante, & L. Pinarium, & Q. Pedium ex quadrante: reliquos in ima cera.* Idemque de aliis tabulis ſentiendum. M. Tull. Verr. 3. *deinde in codicis extrema cera nomen infimum in flagitioſa litura fecit.* Plaut. Curcul. *Dum ſcribo, expleui totas ceras quattuor.* Idem Aſinar. *Aut, quòd illa dicat peregrè allatam epiſtolam; Ne epiſtola quidem ulla ſit in ædibus: Nec cerata adeò tabula.* Et paucis uerſibus pòſt. *Ne ulla ſit cera, ubi facere poſſit litteras.* Idem Bacchid. *cedò tu ceram, ac linum actutum. age obliga, obſigna citò.* Idem ibidem, *Cera quidem haud parcit, neque ſtilo: ſed quicquid eſt, perlegere eſt certum.*

plerunque recoctus Scriba] Coranum ſignificat, qui ex ſcriba quinqueuiratum adeptus, mox ex quinqueuiro, ſcriba iterum factus erat. Ita dicuntur aũt quinqueuiri, ut duumuiri, triũuiri, decéuiri. & ſimiles. Recoctũ igitur ſcribam appellat, uel quòd ex quinqueuiro refectus erat ſcriba, quòd munus ante quinqueuiratum geſſerat: uel quia hic Coranus, quamuis aliquantùm eſſet ætate prouecta, ita firmus erat tamen, & ualidus, ut recoctus eſſe uideretur. Nota autem eſt omnibus de Aeſone à Medea recocto fabula. itemque de Pelia. Plaut. in Pſeud. *Quia ſorbitione faciam ego te hodie mea, Item ut Medea Peliam concoxit ſenem: Quem medicamento, et ſuis uenenis dicitur Feciſſe ex ſene adoleſcentulum.* M. Tull. in Catone maiore, *qui quidem me proficiſcentem haud ſanè quis facile retraxerit, ne'ue tanquam Peliam, recoxerit.* Ita Catullus Suffecium quendam, ſenem recoctum dicit, quaſi iterum iuuenẽ factum. Alij recoctum uafrum, & callidum interpretantur: quod ſi probabimus, tranſlationem ineſſe intelligemus. ſententia autem huius loci hæc eſt: Sæpe accidet, ut ſenex aliquis diues, & aſtutus a captatore inſidijs appetitus, eius ſpem fallat, ut Coranus Naſicam deluſit. ſimile exemplum commemorat Cornelius Tacitus libr. 13. Annalium de Pomponio Siluano repetundarum accuſato &: abſoluto loquens. *ualuitq; pecunioſa orbitate et ſenecta: quam ultra eorum uitam produxit, quorum ambitu euaſerat.*

coruum deludet hiantem] captatorem inhiantem, & inſidiantem hereditati deludet, ac fruſtrabitur.

Num furis, an] Vlyſſes non ſatis intelligens, quid ſibi uelit Tireſias, quærit, utrùm furat, ut ſolent uates, an prudens, & ſciens eum ludificet. Plato in

Timæo ſcribit,neminem mentis compotem vaticinium diuinum ac verum attingere: ſed aut in ſomnis prudentiæ facultate impedita, aut morbo affectum, aut diuino aliquo afflatu concitatum. Verba Platonis ſunt hæc *οὐδεὶς γὰρ ἔννους ἐφάπτεται μαντικῆς ἐνθέου, καὶ ἀληθοῦς, ἀλλ' ἢ καθ' ὕπνον τὴν τῆς φρονήσεως πεδηθεὶς δύναμιν, ἢ διὰ νόσον, ἤ τιν' ἐνθουσιασμὸν, παραλλάξας.*

quicquid dicam, aut] videtur diuinatores,& vaticinia irridere,atque adeò ipſum Apollinem.

Diuinare etenim] ridiculum erat,quod iamiam dixerat. magis ridicula eſt ratio: quaſi verò magnæ diuinationis ſit,id dicere,quod ſit vel futurum,vel non futurum.nonnulli tamen ſuperiorem verſum ſic explicant,*quicquid dicam*,id eſt,quicquid dicam futurum,id eueniet: quicquid non futurum,non eueniet:vt nullus inſit in his verbis iocus,nullaq; irriſio: à quibus diſſentio.

Tempore,quo iuuenis Parthis] Auguſtum ſignificat,quo imperium obtinente Parthi ſigna, quæ Craſſus, & Antonius amiſerant, vltro Romam remiſerunt. epiſt. ad Auguſt. lib. 2. *Et formidatam Parthis,te principe,Romam.* his verſibus autem tempus notat.

forti nubet procera Cor.] Naſica ſocer captabat Corani generi teſtamentum. Coranus gener à Naſica ſocero captabatur,doliſq; petebatur. Iā verò propterea quòd Vlyſſes multis ſæculis ætatem Auguſti anteceſſit:cū Vlyſſe autem Tireſias apud inferos verba facit,icircò inducitur Tireſias hæc narrans nō tanquā præſentia (cū tempora repugnent) ſed tanquā multis poſt annis euentura.

metuentis reddere ſoldum] id eſt, non libenter reddentis, à reddendo abhorrentis. *metuentis* enim idem valet,quod *φυλαττομένου*, id eſt, cauentis,fugientis,vt ſæpe iam admonuimus. ſignificat hunc Naſicam fuiſſe fraudatorem, & inficiatorem lentum, neque bona fide, neque ad diem æs alienum diſſoluere conſueuiſſe. *ſoldum* accipio ſolidum æs alienum, ſiue dotem deberet, ſiue quid aliud. ſic loquitur M. Tull. pro C. Rabirio Poſth. *ita bona veneant, vt ſolidum ſuum cuique ſoluatur:*

gener] Coronus: cui Naſicæ filia nuptura eſt.

ſocero] Naſicæ Corani captatori, & inſidiatori bonorum.

multum negatas] quas multum & ſæpe negauerit ſe inſpicere velle.

præter plorare] id eſt,præter ploratum,& fletum. propterea quòd ſpe ſua deciderit. *οἰμώζειν* iubent eum Græci,cui malum & damnum precantur. annot. ſup. ſaty. vlt. lib. 1. *Demetri, teque Tigelli Diſcipularum inter iubeo plorare cathedras.* vide & quæ annotauimus ad illum locum. *O multa fleturum caput.* Od. v. epod.

temperet] regat. Nam hoc proximo modo locutus eſt Od. xxiiii. lib. 3. *Nec dotata regit virum Vxor.* altero Od. iii. eius lib. *qui mare temperat.*

Adiuuat] *συμβάλλεται, συνεργεῖ,* confert,conducit.

ſed vinc. longè pr. ip. Exp.] ſed longè præſtat,ſenem ipſum capere. tralatio ab expugnatione oppidorum. ſic ſaty. ix. lib. 1. *velis tantummodo: quæ tua virtus, Expugnabis.*

vecors] excors,ſtultus: quaſi mali cordis,inquit Feſtus.

vltrò] noli expectare dum rogeris,ſed vltrò,id eſt,non rogatus, vxorem ei tuam trade,vt potiori.

Perduci p. r.] poterit'ne perpelli ad hoc flagitium Penelope tam frugi, & tam pudica? perſuaderi'ne ei poterit,vt adulteretur, mulieri tam tēperanti, & pudicę? à verbo perducēdi,perductores ſunt appellati, qui mulieres nobiles vel promiſſis inductas,vel vi,& minis coactas ad potentiores viros perducūt. Cic. 1. lib. accuſ. *lenonum, aleatorum, perductorum nulla mentio fiat.* quanquam docti quidā *productores* illo loco legendū cenſent, vt Latinū Græco reſpondeat. *προαγωγεῖς.*

tam frugi,tamque pudica.] pudicitiam Penelopæ omnes ferè ſcriptores prædicant, Homerum ſecuti: qui eam paſſim hac pudicitiæ laude afficit, pudiciſſimamque deſcribit, vſque adeò, vt neque ex eius oratione, neque ex factis vel tenuiſſima impudicitiæ ſuſpicio in eam iure conſtitui, aut commoueri poſſit. Occurrit mihi locus ille ὀδ.σ. in quo Eurynomam anum hortantem, vt loto corpore, facieque vnguento, ſeu oleo perfricta in conſpectum filij prodeat, & cum eo loquatur, malè accipit verbis: aitq; formam ſuam, poſteaquàm Vlyſſes ad bellum Troianum profectus ſit, defloruiſſe, atque exaruiſſe: itaque ſibi talem munditiam eſſe negligendam. quæ verba locuta, ancillas euocari iubet, vt ſibi præſtò ſint. nam ſe ſolam in cœtum virorum prodire nolle. ſic Hom. τὸν δ' αὖτε προσέειπε περίφρων Πηνελόπεια· Εὐρυνόμη, μὴ ταῦτα παραύδα κηδομένη περ, Χρῶτ' ἀπονίπτεσθαι, καὶ ἐπιχρίεσθαι ἐλαίῳ. & eodem libro Eurymacho vni è procis formam ipſius laudanti, atque affirmanti, ſi ab omnibus Argiuis, & Græcis ſpectata eſſet, multo plures in eius ædibus procos epulaturos: reſpondet formam ſuam defluxiſſe poſt initium belli Troiani. quòd ſi Vlyſſes domi ſit, maiorem ſuam gloriam futuram ex viri præſentia, quàm ex forma. Sed Pauſanias Arcad. narrat ſua ætate poeſin quandam Θεσπρωτίδα inſcriptam extitiſſe in qua ſcriptum eſſet, Penelopam Vlyſſi ex Troia reuerſo filium peperiſſe nomine Ptoliporthum. addit & illud, Mantinenſes vulgò dicere Penelopam ab Vlyſſe domo eiectam, & ſibi ſuas res habere iuſſam, quòd viros à ſe quæſitos, & arceſſitos domum intromiſiſſet: atque illam quidem primò Lacedæmonem ſe contuliſſe: deinde relicta Lacedæmone Mantineam profectam eſſe, ibiq; diem ſuum obijſſe.

Q uam nequiere proci, &c.] quam proci corrumpere, & labefactare nõ potuerunt: quam ad adulterium impellere nequiuerunt.

Venit enim magnum don. par.] id eſt, proci Penelopæ non admodum effusè, nec largè donabant: parcè & illiberaliter donabant. ſunt autem verba Tireſiæ. de largitione procorum vnus mihi duntaxat locus ſuccurrit, qui eſt ὀδ.σ. eo loco mittit quiſq; ſuum ad Penelopam munuſculum per puerum: Antinous veſtem muliebrem elegantiſſimam duodecim fibulis aureis nexam: Eurymachus monile aureum, electro intertextum, affabrè factum, ac perpolitum. Eurydamas duo aurium ornamenta pulcherrima, ſummoq; artificio elaborata: Piſander torquem, & alij aliud. Verba Homeri ſunt hæc, Δῶρα δ' ἄρ οἰσέμεναι προέσαν κήρυκα ἕκαςος· Ἀντινόῳ μὲν ἔνεικε μέγαν περικαλλέα πέπλον Ποικίλον, ἐν δ' ἄρ ἔσαν περόναι δυοκαίδεκα, πᾶσαι Χρύσειαι, κληῖσιν εὐγνάμπτοις ἀραρυῖαι· Ὅρμον δ' Εὐρυμάχῳ πολυδαίδαλον αὐτίκ' ἔνεικε Χρύσεον ἠλέκτροισιν ἐερμένον, ἠέλιον ὥς. Ἕρματα δ' Εὐρυδάμαντι δύο θεράποντες ἔνεικαν Τρίγληνα, μορόεντα. χάρις δ' ἐπελάμπετο πολλή, &c.

Nec tantum Ven. quant. ſtud.] multis locis commemorantur ab Homero procorum prandia, cœnæ, compotationes, epulæ, exempli cauſa ὀδ.β. ſic queritur de procorum conuiuijs Telemachus in concione, Οἱ δ' εἰς ἡμέτερον πωλεύμενοι ἤματα πάντα Βοῦς ἱερεύοντες, καὶ ὄϊς, καὶ πίονας αἶγας Εἰλαπινάζουσιν, πίνουσί τε αἴθοπα οἶνον Μαψιδίως. & ὀδ.υ Pallas Vlyſſi eandem procorum in ædibus alienis intemperantiam, inſolentiam, ac luxuriam narrat ipſi Vlyſſi, Ἀνδρῶν μνηςήρων, οἵτοι βίοτον κατέδουσι.

Sic tibi Penelope frugi eſt] id eſt, quia proci pauca munera largiuntur, & quia ſtudioſiores ſunt poculorũ, & obſoniorum, quàm rerum Venerearum, iccircò tibi Penelope caſta & pudica eſt, alioqui ceterarũ mulierum ſimilis futura.

quę, ſi ſemel vno] ſi ſemel munera ab vno ſene acceperit, lucro tecum communicato: ſi ſemel experta ſit, quantus inſit fructus in conſuetudine ſenis

diuitis,

diuitis, nunquam poterit ab hoc quæſtu demoueri. *de ſene guſtarit* autem videtur è Græco imitatum, *τοῦ γέροντος γεύσηται.* ſignificat mulieres ferè omneis quantumuis caſtæ, ac pudicæ habeantur, muneribus capi, & labefactari ſolere.

Vt canis, a corio nunq.] prouerbium eſt, quod in eos conuenit, qui poſteaquàm rem aliquam iucundam, & optabilem guſtarunt, ab ea egrè auelli, aut deterreri poſſunt. ſic autem efferunt Greci. *χαλεπὸν μαθοῦσα κύων σκυτοτραγεῖν.* id eſt, periculoſa res eſt canis, quę corium rodere didicerit. Theocritus paulò aliter *εἰδ.ι. χαλεπὸν χορίων κύνα γεῦσαι.* id eſt, periculoſum eſt, canem de inteſtinis guſtauiſſe.

ex teſtamento] iuſſu, aut voluntate ipſius. teſtatrix ipſa ſic ſe voluerat efferri.

elata] elata è domo ad rogum. Terent. And. *Effertur, imus.*

Scilic. el. &c.] ſi fortè anus illa mortua ex humeris heredis elabi poſſet.

credo Quòd nimium inſtit.] credo (inquit Tireſias) idcirco anum illam voluiſſe ſe ita efferri ab herede, quia is fuerat ſupra modum in ipſam officioſus: quia odioſé, & moleſtè viuam coluerat: nimio officio illam proſecutus fuerat. Monet igitur hoc exemplo Vlyſſem Tireſias, vt in officio ſenibus, aut vetulis pręſtando, operaque danda, modum ſeruet, videatque ne ſedulitate peccet, ne ve, dum officio, & ſtudio, ſenis, aut anus diuitis gratiam aucupatur, offendat, atque abalienet. credibile eſt autem verbis teſtamenti hoc fuiſſe expreſſum, ne captor ille ab vno inſtitutus heres, & iuſſus corpus eius oleo perfuſum nudis humeris ad rogum ferre, heres eſſet, ſi corpus excideret: aut ſub ea conditione inſtitutum eſſe, ſi teſtatrices corpus oleo multo perfuſum nudis humeris portaret.

Ne deſis operæ, ne've] caueto ne officio tuo deſis, ne ve ſupra modum ſis officioſus, id eſt, ne ſuperes modum in opera tua præſtanda, atque obtrudenda. Nam, (vt ait alibi) *ſedulitas, ſtultè quem diligit, vrget.*

oſt. garrulus vltro Non] ſi illam diſtinctionem, & lectionem probamus, *garrulus vltrò*, hæc ſententia eſt: qui vltrò garrit, id eſt, qui non prouocatus, aut interrogatus loquitur. idque ſupra modum, offendet. ſin, vt hic ſcriptum eſt, *vltrò* pertinebit ad ea, quæ ſequuntur. In cod. Iann. & Torneſij ſcriptum reperi *vltrà.* quam ſcripturam ſi quis probabit, interpretabimur vltrà quàm ſatis eſt, vltrà modum. Nam ineſt etiam hæc in hoc loco difficultas, quod in alijs cod. interpunctionis nota poſt nomen *garrulus* in alijs poſt vocem *vltrò*, ſiue *vltrà*, locatur. iudicet igitur lector.

Dauus ſis comicus] talis eſto, qualis inducitur Dauus in comœdijs, ſeruiliter, & timidè cum domino loquens, eique non niſi ad rogata reſpondens.

capite obſtipo] incuruato, atque inflexo. M. Tull. in Arato, *Obſtipum caput, & tereti ceruice reflexum, Obtutum in caudam maioris figere dicas.* Lucret. libr. 4. *Denique ut in fabrica, ſi praua eſt regula prima, Normaque ſi fallax rectis regionibus exit: Et libella aliqua ſi ex parte claudicat hilum: Omnia mendoſè fieri, atque obſtipa neceſſum eſt, Praua, cubantia, prona, ſupina, atque abſona tecta.* quem Lucretij locum producens Feſtus, legit *obſtita*, in voce *obſtitum.* ſed putò Feſtum eo loco eſſe mendoſum, & legendum *obſtipum*, & *obſtipa.* Sueton. de Tiberio, *Incedebat ceruice rigida, & obſtipa, adducto ferè vultu.*

Obſequio graſſare] *graſſari*, vt Nonius Marcellus docet ex Nęuio & Afranio, idem ferè valet, quod ambulare, & iter facere. Feſtus autem ait antiquos *graſſari poſuiſſe pro adulari: præterea graſſari latrones dici vias obſidentes. gradi ſiquidem ambulare eſt. unde tractum graſſari videlicet ab impetu gradiendi.* quod item ex Salluſtio probari poteſt, proœmio belli Iugurth. *Sed dux, atque imperator vitæ mortalium,*

tam frugi,tamque pudica.] pudicitiam Penelopæ omnes ferè ſcriptores prædicant, Homerum ſecuti; qui eam paſſim hac pudicitiæ laude afficit, pudiciſſimamque deſcribit, vſque adeò, vt neque ex eius oratione, neque ex factis vel tenuiſſima impudicitiæ ſuſpicio in eam iure conſtitui, aut commoueri poſſit. Occurrit mihi locus ille ὀδ.σ. in quo Eurynomam anum hortantem, vt loto corpore, facieque vnguento, ſeu oleo perfricta in conſpectum filij prodeat, & cum eo loquatur, malè accipit verbis: aitq; formam ſuam, poſteaquàm Vlyſſes ad bellum Troianum profectus ſit, defloruiſſe, atque exaruiſſe: itaque ſibi talem munditiam eſſe negligendam. quæ verba locuta, ancillas euocari iubet, vt ſibi præſtò ſint. nam ſe ſolam in cœtum virorum prodire nolle. ſic Hom. τὸν δ' αὖτε προσέειπε περίφρων Πηνελόπεια· Εὐρυνόμη, μὴ ταῦτα παραύδα κηδομένη περ, Χρῶτ' ἀπονίπτεσθαι, καὶ ἐπιχρίεσθαι ἐλαίῳ. & eodem libro Eurymacho vni è procis formam ipſius laudanti, atque affirmanti, ſi ab omnibus Argiuis, & Græcis ſpectata eſſet, multo plures in eius ędibus procos epulaturos: reſpondet formam ſuam defluxiſſe poſt initium belli Troiani. quòd ſi Vlyſſes domi ſit, maiorem ſuam gloriam futuram ex viri præſentia, quàm ex forma. Sed Pauſanias Arcad. narrat ſua ætate poeſin quandam Θεσπρωτίδα inſcriptam extitiſſe in qua ſcriptum eſſet, Penelopam Vlyſſi ex Troia reuerſo filium peperiſſe nomine Ptoliporthum. addit & illud, Mantinenſes vulgò dicere Penelopam ab Vlyſſe domo eiectam, & ſibi ſuas res habere iuſſam, quòd viros à ſe quæſitos, & arceſſitos domum intromiſiſſet: atque illam quidem primò Lacedæmonem ſe contuliſſe: deinde relicta Lacedæmone Mantineam profectam eſſe, ibiq; diem ſuum obijſſe.

Quam nequiere proci, &c.] quam proci corrumpere, & labefactare nō potuerunt: quam ad adulterium impellere nequiuerunt.

Venit enim magnum don. par.] id eſt, proci Penelopæ non admodum effuſè, nec largè donabant: parcè & illiberaliter donabant. ſunt autem verba Tireſiæ. de largitione procorum vnus mihi duntaxat locus ſuccurrit, qui eſt ὀδ.σ. eo loco mittit quiſq; ſuum ad Penelopam munuſculum per puerum: Antinous veſtem muliebrem elegantiſſimam duodecim fibulis aureis nexam: Eurymachus monile aureum, electro intertextum, affabrè factum, ac perpolitum. Eurydamas duo aurium ornamenta pulcherrima, ſummoq; artificio elaborata: Piſander torquem, & alij aliud. Verba Homeri ſunt hęc, Δῶρα δ' ἄρ' οἰσέμεναι πρόεσαν κήρυκα ἕκαστος· Ἀντινόῳ μὲν ἔνεικε μέγαν περικαλλέα πέπλον Ποικίλον, ἐν δ' ἄρ' ἔσαν περόναι δυοκαίδεκα, πᾶσαι Χρύσειαι, κληῖσιν εὐγνάμπτοις ἀραρυῖαι· Ὅρμον δ' Εὐρυμάχῳ πολυδαίδαλον αὐτίκ' ἔνεικε Χρύσεον ἠλέκτροισιν ἐερμένον, ἠέλιον ὥς. Ἕρματα δ' Εὐρυδάμαντι δύο θεράποντες ἔνεικαν Τρίγληνα, μορόεντα. χάρις δ' ἐπελάμπετο πολλή, &c.

Nec tantum Ven. quant. ſtud.] multis locis commemorantur ab Homero procorum prandia, cęnæ, compotationes, epulæ, exempli cauſa ὀδ.β. ſic queritur de procorum conuiuijs Telemachus in concione, Οἱ δ' εἰς ἡμέτερον πωλεύμενοι ἤματα πάντα Βοῦς ἱερεύοντες, καὶ ὄϊς, καὶ πίονας αἶγας Εἰλαπινάζουσιν, πίνουσί τε αἴθοπα οἶνον Μαψιδίως. & ὀδ.ν. Pallas Vlyſſi eandem procorum in ædibus alienis intemperantiam, inſolentiam, ac luxuriam narrat ipſi Vlyſſi, Ἀνδρῶν μνηστήρων, οἵτοι βίοτον κατέδουσι.

Sic tibi Penelope frugi eſt] id eſt, quia proci pauca munera largiuntur, & quia ſtudioſiores ſunt poculorũ, & obſoniorum, quàm rerum Venerearum, iccirco tibi Penelope caſta & pudica eſt, alioqui ceterarũ mulierum ſimilis futura.

quę, ſi ſemel vno] ſi ſemel munera ab vno ſene acceperit, lucro tecum communicato: ſi ſemel experta ſit, quantus inſit fructus in conſuetudine ſenis

diuitis,

diuitis,nunquam poterit ab hoc quæſtu demoueri. *de ſene guſtarit* autem videtur è Græco imitatum, *τοῦ γέροντος γεύσηται.* ſignificat mulieres ferè omneis quantumuis caſtæ,ac pudicæ habeantur,muneribus capi, & labefactari ſolere.

Vt canis, a corio nunq.] prouerbium eſt, quod in eos conuenit,qui poſteaquàm rem aliquam iucundam , & optabilem guſtarunt , ab ea egrè auelli, aut deterreri poſſunt . ſic autem efferunt Greci. *χαλεπὸν μαθοῦσα κύων σκυτοτραγεῖν.* id eſt, periculoſa res eſt canis, quę corium rodere didicerit. Theocritus paulò aliter *εἰδ.ι. χαλεπὸν χορίων κύνα γεῦσαι.* id eſt , periculoſum eſt, canem de inteſtinis guſtauiſſe.

ex teſtamento] iuſſu,aut voluntate ipſius. teſtatrix ipſa ſic ſe voluerat efferri.

elata] elata è domo ad rogum. Terent. And. *Effertur, imus.*

Scilic. el. &c.] ſi fortè anus illa mortua ex humeris heredis elabi poſſet.

credo Quòd nimium inſtit.] credo (inquit Tireſias) iccirco anum illam voluiſſe ſe ita efferri ab herede,quia is fuerat ſupra modum in ipſam officioſus : quia odioſè,& moleſtè viuam coluerat : nimio officio illam proſecutus fuerat . Monet igitur hoc exemplo Vlyſſem Tireſias , vt in officio ſenibus , aut vetulis prẹſtando,operaque danda,modum ſeruet,videatque ne ſedulitate peccet,ne ve,dum officio,& ſtudio, ſenis, aut anus diuitis gratiam aucupatur , offendat, atque abalienet. credibile eſt autem verbis teſtamenti hoc fuiſſe expreſſum , ne captor ille ab vno inſtitutus heres , & iuſſus corpus eius oleo perfuſum nudis humeris ad rogum ferre , heres eſſet, ſi corpus excideret : aut ſub ea conditione inſtitutum eſſe , ſi teſtatricis corpus oleo multo perfuſum nudis humeris portaret.

Ne deſis operæ,ne've] caueto ne officio tuo deſis, ne ve ſupra modum ſis officioſus,id eſt. ne ſuperes modum in opera tua præſtanda,atque obtrudenda. Nam,(vt ait alibi) *ſedulitas, ſtultè quem diligit, urget.*

off. garrulus vltro Non] ſi illam diſtinctionem,& lectionem probamus, *garrulus ultrò*,hæc ſententia eſt : qui vltrò garrit, id eſt,qui non prouocatus,aut interrogatus loquitur . idque ſupra modum, offendet. ſin, vt hic ſcriptum eſt, *ultrò* pertinebit ad ea,quæ ſequuntur. In cod. Iann. & Torneſij ſcriptum reperi *ultrà.* quam ſcripturam ſi quis probabit,interpretabimur vltrà quàm ſatis eſt, vltrà modum. Nam ineſt etiam hæc in hoc loco difficultas,quod in alijs cod. interpunctionis nota poſt nomen *garrulus* in alijs poſt vocem *ultrò*, ſiue *ultrà*,locatur. iudicet igitur lector.

Dauus ſis comicus] talis eſto,qualis inducitur Dauus in comœdijs,ſeruiliter,& timidè cum domino loquens,eique non niſi ad rogata reſpondens.

capite obſtipo] incuruato , atque inflexo. M. Tull. in Arato , *Obſtipum caput, & tereti ceruice reflexum, Obtutum in caudam maioris figere dicas.* Lucret. libr.4. *Denique ut in fabrica, ſi praua eſt regula prima, Normaque ſi fallax rectis regionibus exit : Et libella aliqua ſi ex parte claudicat hilum : Omnia mendoſè fieri, atque obſtipa neceſſum eſt, Praua, cubantia, prona, ſupina, atque abſona tecta.* quem Lucretij locum producens Feſtus,legit *obſtita*, in voce *obſtitum.* ſed putò Feſtum eo loco eſſe mendoſum,& legendum *obſtipum*,& *obſtipa.* Sueton. de Tiberio, *Incedebat ceruice rigida, & obſtipa, adducto ferè uultu.*

Obſequio graſſare] *graſſari*,vt Nonius Marcellus docet ex Neuio & Afranio, idem ferè valet, quod ambulare , & iter facere. Feſtus autem ait antiquos *graſſari poſuiſſe pro adulari : præterea graſſari latrones dici uias obſidentes. gradi ſiquidem ambulare eſt . unde tractum graſſari uidelicet ab impetu gradiendi.* quod item ex Salluſtio probari poteſt, procœmio belli Iugurth. *Sed dux, atque imperator uitæ mortalium,*

alium animus eſt: qui ubi ad gloriam uirtutis uia graſſatur, abunde pollent, potensq́; , et clarus eſt, neque fortuna eget. & ita Liuius lib. x. *conſilio graſſandum, ſi nihil uires im narent, ratur.* Idem lib. x Lv. *Etiam apud nos fuiſſe audiui, qui aſſentando multitudini graſſarentur.* Itaque hæc verba *graſſare obſequio*, hanc ſententiam videntur continere, Obſequio, opera, officio aditum tibi ad diuitem patefacito: nulla alia ratione, aut via diuitem capta, quàm obſequendo: inſidiare diuiti obſequio. nam graſſari valet interdum inſidioſè, & doloſè ambulare. vnde graſſatores ſunt nominati, qui vias obſident, vt repentè viatores inermes, neque ſatis inſtructos, ac paratos adoriantur, vt paulò antè ex Feſto oſtendimus.

ſi increbruit aura] hęret etiam nunc in nonnullis libris impreſſis hæc mendoſa ſcriptura *increbuit*: vſque adeò difficile eſt inueterata vitia extirpare. libri autem calamo exarati alij habent *increbruit*, vt & nos curauimus excudendum: alij *increpuit*, quæ ſcriptura corrupta eſt. ſi increbruit aura, id eſt, ſi ventus factus eſt acrior, ac vehementior. ſic loquitur & M. Tull. libr. 7. epiſt. ad Trebat. *uentus increbreſcit. cura ut ualeas.*

Cautus] valetudini conſulens, ſibi cauens ab iniuria cæli.

carum caput] φίλην κεφαλήν.

extrahe tur. Oppoſ. hum.] nequis eum in turba iactet, aut impellat.

aurem ſubſtringe loquaci] ſi tibi res eſt cum loquaci ſene, aures tuas, ſi fieri poteſt, comprime, vel obtura, vt ne eius loquacitate offendaris: ſed potius, vt eum, quandiu ei videatur, loquentem perferre, ac perpeti poſſis. ſic mihi videtur hic locus eſſe explicandus, non, vt Acro, & Porphyr. *aurem admoue, & intende.* Iam qui aures ſuas obturant, facilius quemuis clamorem, ſonitum, ſtrepitum, fragorem excipiunt, ac perferunt, neque vllo pacto commouentur, quemadmodum Satyrus ille Clazomenius apud Ariſtot. problem. τμημ. γ. quòd eſſet ad maledicendum pronitus ac propenſus, cum ſibi in iudicio cauſa dicenda eſſet, ne ad maledicendum aduerſario, ſi eum audiret, impelleretur, ac potius vt de re ipſa diceret, aures ſibi obturauit. Ita dicimus clauſis oculis periculum adire, id eſt, ſine vllo metu, ac dubitatione, propterea quòd, qui clauſis oculis, vt Andabatę illi, ſeu Antibatę potius, ſeſe periculo offerunt, aut laborem aliquem ſuſcipiunt, facilius vtroque defunguntur, quàm ſi periculi, aut laboris magnitudinem oculis cernant: & ægri, qui ſunt teneriores, pharmaca ſolent clauſis oculis deuorare Sic apud Platon. in Gorgia, Socrates probat, vnum quenque, qui aliqua in re peccarit, vltrò ad iudicem ire, atque ad pœnam à lege conſtitutam ſubeundam occurrere, & quodammodo clauſis oculis, & fortiter ſeſe vrendum ac ſecandum medico præbere oportere. verba Platonis hæc ſunt, παρέχειν μύσαντα καὶ ἀνδρείως ὥσπερ τέμνειν καὶ καίειν ἰατρῷ. vt igitur ad Horatium reuertar, ſic hunc locum explico, aurem, videlicet tuam, ſubſtringe loquaci ſeni, id eſt, aure tua ſubſtricta & compreſſa, ſine ſenem iſtum loquacem, quandiu volet, verba fundere: aures tuas ei præbe totum diem, ſi ei libebit, longis, & odioſis narrationibus tundendas, ac verberandas.

Importunus amat laudari?] ſi in eo eſt importunus, quòd cupit laudari: ſi aſſiduè vult laudari, &c. Importunus is eſt, (vt alibi annotauimus) qui nunquam conquieſcit, neque alijs conquieſcendi poteſtatem facit. ſi igitur tali ingenio eſt, vt ſuis laudibus ſupra modum delectetur, tandiu eius laudes perſequere, donec, manibus ad celum ſublatis, dixerit ſatis eſſe.

manibus ſublatis] geſtus lætantis, & Dijs immortalibus gratias agentis, vt Diony. Halyc lib. 3. de patre Horatiorũ tergeminorum. ὁ δὲ πατήρ, ὡς ἔμαθε τὴν διάνοιαν αὐτῶν, περιχαρὴς γενόμενος, καὶ τὰς χεῖρας ἀνασχὼν εἰς τὸν οὐρανὸν, πολλὰς ἔφη χάριτας εἰδέναι τοῖς θεοῖς, ὅτι παῖδας ἔδωκαν αὐτῷ γενέσθαι

ἐθαι καλοὺς, καὶ ἀγαθούς. eſt etiam orantis geſtus, vt docuimus ad Od. xxiii. lib. 3. itemque ad epiſt. ad Loll. 2. lib. 1. admonebimus.

& Creſcentem tumidis infla.] ingenium hominis inanis, qui ſupra modum cupit laudari, quique aſſentatione nimis delectatur, expreſſit. Itaque eiuſmodi quidem ingenium cum vtre comparauit: aſſentatoris autem orationem ad huiuſmodi homines inflandos valere declarauit.

Cum te ſeruitio longo, &c.] cum moribundus iam in lecto decubuerit, teque heredem inſtituerit ex quadrante.

Et certum vigilans] & tu certò vigilans, non ſomnians audieris, &c. ſolent enim plerunque, qui quippiam magnopere exoptant, id in ſomnis cernere. Virg. in Pharm. *Credimus? an qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt?* & piſcator ille pauperculus apud Theocritum εἰδ. κα. ſomniat procerum quendam, & grandem piſcem ad hamum decurriſſe. quemadmodum (inquit) in ſomnis canis omnis prędam vaticinatur. ſic Theocritus. *καθεζόμενος δὲ δόνευν ἰχθύας, ἐκ καλάμων δὲ πλάνον κατέσειον ἐδωδάν. Καί τις τῶν τρεφερῶν ὠρέξατο. καὶ γὰρ ἐν ὕπνοις Πᾶσα κύων ἄγραν μαντεύεται, ἰχθύα κἠγών.* *certum vigilans* igitur valet id, quod dicunt Græci vno verbo, *ὕπαρ.* cuius contrarium eſt *κατ᾽ ὄναρ.* Plato lib. 2. de Republ. in extrem. *οὔτ᾽ ἄλλους ἐξαπατᾷ ὁ θεὸς οὔτε κατὰ φαντασίας, οὔτε κατὰ λόγους, οὔτε κατὰ σημείων πομπὰς οὔθ᾽ ὕπαρ, οὔτ᾽ ὄναρ.*

quartę ſit partis, &c.] ordo verborum eſt. cum tu certò vigilans audieris hæc verba. quartæ partis heres ſit Vlyſſes. ſic ſuprà locutus eſt Ode xxv. libr. 1. *audis minus & minus iam, Me tuo longas pereunte noctes Lydia dormis?*

ergo nunc Dama ſod.] ſic dices voce flebili, & queribunda. ita ne eſt? ergo ſodalis meus, quicum mihi erat menſa, victusque communis, mihi eripitur?

vnde mihi tam fortem, tamq;] ordo eſt, ſparge ſubinde, id eſt, deinde ſubiunge iterans hæc verba, vnde mihi tam fortem, ac fidelem amicum parabo? ſolemus autem oratione præciſa vti in comminationibus, conqueſtionibus, obiurgationibus, & ſimilibus animi motibus, vt infrà ſaty. vii. *unde mihi lapidem? unde ſagittas?* Terent. in Eunuch. *Ego'ne illam? quæ illum? quæ me? quæ non? ſine modò: mori me malim.*

eſt Gaudia prodentem] eſt, vt Græci ἐστὶν, ἔξεστιν, id eſt, licet animi lætitiam fronte tegere: nihil vetat, quo minus quis vultum lętitiæ indicem, diſſimulatione & fictis lacrymis celare poſſit. notus verſiculus ille ex mimo Publ. *Heredis fletus ſub perſona riſus eſt.*

arbitrio] tuo. interdum teſtatores, quæ poſt mortem ſuam fieri volunt, ea permittunt arbitrio vel heredis, vel legatarij: quæ verba eandem vim habent, ac ſi arbitrio boni viri res eſſet commiſſa.

ſine ſordibus] magnificè, ſplendidè, non ſordidè.

malè tuſſiet] tuſſi graui, & periculoſa laborabit, quam βηχὰ nominãt Grę ci. *malè* hoc loco valet grauiter, valdè.

huic tu Dic ex parte tua, &c.] id eſt, huic coheredi dic, ſi fundum, aut domum, quæ tibi ex teſtamento obuenerit, abs te emere velit, te ei libentiſſimè venditurum, minimoq; pretio addicturum, atque adeò, ſi videatur, donaturum. *nummo,* id eſt, pretio viliſſimo.

Proſerpina] Proſerpina mortis, & vitę arbitra eſt, vt ſuprà diximus ad Od. xxviii. lib. 1. imperiumq; in primis habet in mortuos, quod & Homerus oſtendit ὀδυσσ. λ. *Ἦ τί μοι εἴδωλον τόδ᾽ ἀγαυὴ Περσεφόνεια Ὤτρυν᾽, ὄφρ᾽ ἔτι μᾶλλον ὀδυρόμενος στεναχίζω;* Tibull. lib. 3. *At mihi Perſephone nigram denunciat horam. Immerito iuueni parce nocere Dea.* Virg. Aen. 4. *Nondum illi flauum Proſerpina vertice crinem Abſtulerat, Stygioq; caput damnauerat Orco.*

SATYRA 6.

HOC erat in votis: modus agri non ita magnus,
Hortus vbi, & tecto vicinus iugis aquæ fons,
Et paulum ſilue ſuper his foret. auctius, atque
Dij melius fecere. bene eſt. nihil amplius oro
Maia nate: niſi, vt propria hæc mihi munera faxis:
Si ueque maiorem feci ratione mala rem:
Nec ſum facturus vitio, culpa ve minorem.
Si veneror ſtultus nihil horum: o ſi angulus ille
Proximus accedat: qui nunc denormat agellum:
O ſi vrnam argenti fors quà mihi monſtret: vt illi,
Theſauro inuento qui mercenarius agrum
Illum ipſum mercatus arauit diues amico
Hercule: ſi, quod adeſt, gratum iuuat: hac prece te oro
Pingue pecus domino facias, & cetera, præter
Ingenium: vtque ſoles, cuſtos mihi maximus adſis.
Ergo vbi me in monteis, & in arcem ex vrbe remoui:
Quid prius illuſtrem ſatyris, Muſaque pedeſtri?
Nec mala me ambitio perdit, nec plumbeus Auſter,
Autumnusque grauis, Libitinæ queſtus acerbę.
Matutine pater, ſeu Iane libentius audis,
Vnde homines operum primos, vitęque labores
Inſtituunt (ſic dijs placitum) tu carminis eſto
Principium. Roma ſponſorem me rapis: eia,
Ne prior officio quiſquam reſpondeat, vrge:
Siue Aquilo radit terras: ſeu bruma niualem
Interiore diem gyro trahit: ire neceſſe eſt.
Poſt modò, quod mi obſit clarè, certumque locuto,
Luctandum in turba, facienda iniuria tardis.
Quid vis inſane? & quas res agis? improbus vrget
Iratis precibus. tu pulſes omne, quod obſtat,
Ad Mæcenatem memori ſi mente recurras.
Hoc iuuat: & melli eſt: non mentiar. at ſimul atras
Ventum eſt Eſquilias: aliena negocia centum
Per caput, & circa ſaliunt latus. ante ſecundam
Roſcius orabat, ſibi adeſſes ad puteal cras.
De re communi ſcribæ magna, atque noua te
Orabant hodie meminiſſes Quincte reuerti.
Imprimat his, cura, Mæcenas ſigna tabellis.

Dixeris, experiar? ſi vis, potes, addit: & inſtat.
Septimus octauo propior iam fugerit annus,
Ex quo Męcenas me cœpit habere ſuorum
In numero: duntaxat ad hoc, quem tollere rheda
Vellet iter faciens: & cui concredere nugas
Hoc genus. hora quota eſt? Thrax eſt Gallina Syro par?
Matutina parum cautos iam frigora mordent:
Et, quę rimoſa bene deponuntur in aure.
Per totum hoc tempus ſubiectior in diem, & horam
Inuidiæ: noſter ludos ſpectauerat vnà:
Luſerat in campo, fortunę filius, omnes.
Frigidus à roſtris manat per compita rumor?
Quicunque obuius eſt, me conſulit: o bone (nam te
Scire, deos quoniam propius contingis, oportet)
Num quid de Dacis audiſti? nil equidem. vt tu
Semper eris deriſor. at omneis dij exagitent me:
Si quicquam. quid? militibus promiſſa, Triquetra,
Prædia Cæſar, an eſt Itala tellure daturus?
Iurantem me ſcire nihil, mirantur, vt vnum
Scilicet egregij mortalem, altiq́ue ſilenti.
Perditur hęc inter miſero lux, non ſine votis.
O rus, quando ego te aſpiciam? quandoq́ue licebit
Nunc veterum libris, nunc ſomno, & inertibus horis
Ducere ſollicitę iucunda obliuia vitę?
O, quando faba Pythagorę cognata, ſimulq́ue
Vncta ſatis pingui ponentur oluſcula lardo?
O noctes, cœnęq́ue deum: quibus ipſe, meiq́ue
Ante Larem proprium veſcor: vernasq́ue procaces
Paſco libatis dapibus. prout cuique libido eſt,
Siccat inæqualeis calices conuiua, ſolutus
Legibus inſanis: ſeu quis capit acria fortis
Pocula: ſeu modicis vueſcit lætius. ergo
Sermo oritur non de villis, domibusve alienis:
Nec male, nec ne Lepos ſaltet: ſed, quod magis ad nos
Pertinet, & neſcire malum eſt, agitamus: vtrumne
Diuitijs homines, an ſint virtute beati:
Quid ve ad amicitias, vſus, rectumne trahat nos:
Et quæ ſit natura boni: ſummumq́ue quid eius.
Ceruius hæc inter vicinus garrit anileis
Ex re fabellas: nam ſiquis laudat Arelli

Sollicitas ignarus opes, ſic incipit. olim
Ruſticus vrbanum murem mus paupere fertur
Accepiſſe cauo, veterem vetus hoſpes amicum,
Aſper, & attentus quæſitis: vt tamen arctum
Solueret hoſpitijs animum: quid multa? neque illi
Sepoſiti ciceris, nec longæ inuidit auenæ:
Aridum & ore ferens acinum, ſemeſaque lardi
Fruſta dedit, cupiens varia faſtidia cœnæ
Vincere, tangentis male ſingula dente ſuperbo:
Cùm pater ipſe domus palea porrectus in horna
Eſſet ador, loliumque, dapis meliora relinquens.
Tandem vrbanus ad hunc, qui te iuuat, inquit, amice,
Prærupti memoris patientem viuere dorſo?
Vin' tu homines, vrbemque feris præponere ſiluis?
Carpe viam (mihi crede) comes: terreſtria quando
Mortaleis animas viuunt ſortita: neque vlla eſt
Aut magno, aut paruo lethi fuga. quo, bone, circâ,
Dum licet, in rebus iucundis viue beatus:
Viue memor, quàm ſis æui breuis. hæc vbi dicta
Agreſtem pepulere: domo leuis exilit. inde
Ambo propoſitum peragunt iter, vrbis auentes
Mœnia nocturni ſubrepere. iamque tenebat
Nox medium cæli ſpatium: cum ponit vterque
In locuplete domo veſtigia: rubro vbi cocco
Tincta ſuper lectos canderet veſtis eburnos:
Multaque de magna ſupereſſent fercula cœna:
Quæ procul extructis inerant heſterna caniſtris.
Ergo, vbi purpurea porrectum in veſte locauit
Agreſtem: veluti ſuccinctus curſitat hoſpes:
Continuatque dapes: nec non vernaliter ipſis
Fungitur officijs, prælambens omne, quod affert.
Ille cubans gaudet mutata ſorte: boniſque
Rebus agit lætum conuiuam, cum ſubitò ingens
Valuarum ſtrepitus lectis excuſſit vtrunque.
Currere per totum pauidi conclaue: magiſque
Exanimes trepidare, ſimul domus alta Moloſſis
Perſonuit canibus. tum ruſticus, haud mihi vita
Eſt opus hac, ait: & valeat. me ſilua, cauuſque
Tutus ab inſidijs tenui ſolabitur eruo.

COM-

COMMENTARII.

Hoc erat in votis] hoc erat in optatis:hoc optabam.

modus agri] agrum optabam breuibus, & paucis decempedis menſum: agrum non admodum latum. modus in agro ſignificat longitudinem ac latitudinem deſcriptam,ac dimenſam. extat titulus in pandectis iuris ciuilis. *Si menſor falſum modum dixerit.* M.Tull.in orat. pro Flacco. *uoluiſti magnum agri modum cenſeri.* Cælius l.8.epiſt.*de ſignis,& tabulis,de agri modo,de are alieno acerr me agere.*

iugis aquæ fons.] fons aquæ perennis. ſic M.Tull. dixit aquam de iugi puteo hauſtam.

ſuper his.] ἐπὶ τούτοις,ad hæc,uel præter hęc.

auctius] amplius,benignius,cumulatius.

Maia nate] Mercuri. Mercurium appellat, quia creditur amplificationem rei familiaris,& lucra adiuuare, & fortunare.uide annot.ad ſaty.3. huius libri.

propria] fixa,ſtabilia,perpetua.uide annot. ad illum locum *Si proprium eſt, quod quis libra,*&c.epiſt.11.lib.2.

ſi neque maiorem,&c.] ſic precatur Horatius. Si neque rem meam auxi per cuiuſquam iniuriam,aut per dedecus,ac turpitudinem,neque ſum imminuturus nequitia, & luxuria:ſi non opto ijs,quæ habeo,plura, aut maiora, neque agrum uicinum concupiſco, neque theſaurum inuenire aueo: ſi denique ijs, quæ mihi ſuppetunt, contentus uiuo; te oro, ut, &c. ſolebant autem preces cum conditione concipi à ueteribus. ſic Thetis apud Homer. lib α. Iliad: *Ζεῦ πάτερ, εἴποτε δή σε μετ᾽ ἀθανάτοισιν ὄνησα Ἢ ἔπει, ἢ ἔργῳ, τό δέ μοι κρήηνον ἐέλδωρ.* ſic Horat.Od.xviii.lib 3. *Faune Nympharum fugientium amator Per meos fines,& apr.* &c. *Si tener pleno,* &c.

ratione mala] turpitudine aliqua,iniuria,vt lenocinio,impudicitia,cęde, & ſimilib. Pindarus εἰδ.ι. Νεμ. ait diuitias honeſtis rationibus, et cum Diis volentibus partas, ſtabiliores eſſe.ſic Pind. *σὺν θεῷ γάρ τοι φυτευθεὶς ὄλβος ἀνθρώποισι παρμονώτερον.*

Si veneror ſtultus nihil horum] id eſt, ſi huiuſmodi uota, quæ ſtatim ſequuntur non facio:ſi talia non opto. ſuprà ad illũ locum *Et uenerata Ceres,*&c. ſatyr.11. huius libri, oſtendimus uenerari interdum idem ualere, quod precari, & uota facere.precari autem Græci εὔχεσθαι dicunt: quod non ſolùm à dijs aliquid precibus expetere ſignificat, αἰτεῖν τοὺς θεοὺς, ut loquitur Plato in Eutyphrone: ſed etiam optare. itaque, quæ Latini optata, Gręci εὐχὰς quoque nominant,ut ſciunt Gręcè docti.ſic igitur hunc locum explicandum cenſeo ſi nihil horum opto,ſeu ſi quis malit,ſi nihil horum à Dijs precor, non ut Eraſmus,qui legendum putat,*uenor.ueneror ſtultus* autem,ſic dictum,ut illa,*parce malignus* Od.xxviii.lib.1. *& non te negliget horridus* Od.xxi.lib.3.et ſimilia, quæ collegimus ad Od.viii.lib.3.Exiſtimabant autem ueteres illi,diuitias, & cetera bona fortunę à dijs immortalibus donari,& ab iiſdem incommoda,damna, & egeſtatem hominibus importari, quod & Theognis approbat. *Οὐδείς κύρν᾽ ἄτης καὶ κέρδεος αἴτιος αὐτὸς, Ἀλλὰ θεοὶ τούτων δώτορες ἀμφοτέρων.* itaque quemadmodum bona à Dijs uotis,ominibusque expetebant,ita mala & aduerſam fortunam deprecabantur.

O ſi angulus ille,&c.] talia ſunt auarorum vota, atque optata. *o ſi* optantis, & precantis eſt. Virg.Aen.lib.8. *o, mihi præteritos referat ſi Iupiter annos.* & *ſi.* ut Aen.vi. *& ſic forte precatur, Si nunc ſe nobis ille aureus arbore ramus Oſtendat nemore in tanto.* ut apud Græcos.εἰ.εἰ γένοιτο.utinã accidat.vtinã mihi contingat.

& ita

& ita Eurip. Oreſte. *Εἰ γὰρ γένοιτο, φωκέων δ' ἐλθοι πόλιν*. Et c. Idem Virgil. lib. 5. *nec uincere certo* (*Quanquam o.*)

Denormat agellum.] Denormat legunt Porphyr. & Acro, & ita reperi ſcriptum in omnibus ferè codicibus calamo exaratis, eamque ſcripturam, præſertim a uiris doctis comprobatam ſecutus ſum. denormare autem idem ualet, quod denormem, & inæqualem, & normę expertem efficere. huc pertinet, quod ſcribit Ariſtot. lib. 1. de arte dicendi. ea quę nobis deſunt, etiam ſi parua ſint, no bis eſſe bona, & optabilia, *καὶ ὧν ἐλλείπουσιν οἴονται, καὶ ἂν μικρὰ ᾖ, αἱρετά*.

ſors] fortuna. ut ſup. annot. ad ſaty. 1 lib. 1.

qua] aliqua uia, aliqua ratione, aut aliqua parte potius.

amico Hercule.] æquo, & propitio Hercule. Perſius *dextro Hercule*. beneficio Herculis diues factus. nam & Hercules eorum rem familiarem fortunare, atque augere credebatur, qui bonorum ſuorum decimas ad eum detuliſſent.

ſi, quod adeſt, gratum iuuat.] id eſt, ſi, quod mihi ſuppetit, gratum, & iucundum eſt: ſi eo, quod adeſt, delector & contentus ſum. nomen *gratum* coniungendum eſt cum uerbo *iuuat*, hoc modo, *gratum iuuat*, id eſt, cum ſit gratum, iuuat. *κεχαρισμένον, ἢ ἀγαπητὸν ὂν τέρπει*. gratum eſt enim id, in quo acquieſcimus, quo contenti ſumus.

hac prece te oro.] ſic loquitur epiſtol. ad Vinn. Aſell. lib. 1. *oratus multa prece niterę porrò*

præter Ingen.] nam ingenium pingue, id eſt, hebes, neque laudabile, neque optabile eſt.

vtq; ſoles] nam poetæ omnes ſub Mercurij tutela ſunt. quos ſup. Od. XVII. lib 2. *uiros Mercuriales* appellat.

& in arcem] in locum editum, qui mihi arcis loco eſſe poſsit.

pedeſtri.] Muſam pedeſtrem, uerſus, quibus utitur in ſatyris, & in pleriſque epiſtolis appellat, quia ſolutæ orationi ſunt ſimillimi. ſuprà epiſt. ad Auguſt. in extrem. *nec ſermones ego mallem Repentes per humum, quàm res componere geſtas*. & Ode XII. libr. 2. hiſtorias pedeſtres appellat, quæ ſunt oratione ſoluta conſcriptæ. *tuq; pedeſtribus Dices hiſtorijs prælia Cæſaris, Mæcenas, melius*.

mala me ambitio] *mala* epithetum eſt perpetuum; uel diſtinguit ambitionem honeſtam, & laudabilem, à turpi & uituperanda. uide Ariſtot. libr. 4. de moribus ad Nicomach. ubi de ambitione diſputat, quam *φιλοτιμίαν* nominant Græci.

Nec plumbeus Auſter.] inſalubris, peſtilens, quo corpora ingraueſcunt. M. Tull. per tranſlationem ſermonis plumbeos appellat, tardos & hebetes. lib. 1. Tuſcul. *niſi planè plumbei ſumus in philoſophicis*. uel refer ad colorem oris & corporis, quæ efficiuntur pallida Auſtri flatu. ſuprà Ode XIIII. lib. 2. *Fruſtra per autumnos nocentem Corporibus metuemus Auſtrum*. Ariſtot. probl. lib. 2. *τμημ. κε.* quærit cur Auſter ſit *δυσώδης*, id eſt, fœtidi, & tetri odoris: & reſpõdet fortaſſe eò fieri, quòd humida, & calida corpora efficiat. hæc enim maximè putreſcunt. ſignificat autem Horatius ſe continentia, & frugalitate conſequi, ut à tempore anni minus ſalubri, non offendatur ſua ualetudo. Nam & Socratem ferunt ita continentem in uictu, cultuque fuiſſe, ut ſæpe Athenis orta peſtilentia, multiſque ui morbi abſumtis, ſolus intactus, & integer à peſte fuerit.

Libitinæ quæſtus acerbæ] quia Auſtro flante complures in morbum incidunt, atque intereunt. Libitina Dea funerum, à qua dicti Libitinarij, qui in funeribus procurandis ſunt occupati. Plaut. ſenes decrepitos *libitinarios* appellat in Bacchid. *Blandulæ, facetæ, pulchræ. incuruos, libitinarios, ueterrumos ſenes illorum trahebant patres*. Ode XXX. lib. 3. *magnaq; pars mei Vitabit Libitinam*. Dionyſ. Halicarn.

Halicarn. lib.4. ſcribit Venerem neſcio quam à Romanis appellatam eſſe Libitinam.

audis] appellaris, vt epiſt. ad Męcenatem 11.lib.1. *rexq; paterq; Audiſti coram.*

Matutine] à Iano dici, & anni principium ducitur. de quo vide Macrob. lib. 1. Saturn. Incipit hic narrare ſuas totius diei actiones à tempore matutino, ad veſperam.

Vnde] à quo, vt ſup. ſatyr. III. *unde ego mira Deſcripſi docilis præcepta hæc.* ibid. *Vnde uxor media ſurgat de nocte uocata.*

ſponſorem] ſponſorem iuriſconſulti recentiores Paullus, Vlpianus, & ceteri fideiuſſorem appellant. infra epiſt. 11. lib. 2 *Hic ſponſum uocat.*

rapis] verbum *rapis* ſignificat neceſsitatem, non illam quidem vi impoſitam: ſed ab officio natam, quæ plurimum valet apud viros bonos. rapis igitur, id eſt, cogis me ex officij ratione. ſpondere autem pro altero, graue onus eſſe, declarat prouerbium Gręcum ἐγγύα· παρὰ δ' ἄτα, id eſt, ſponde: at propinquum eſt damnum.

eia, Ne prior officio] horum verborum hæc mihi videtur eſſe ſententia. eia (inquit Horatius) Matutine vrge, atque impelle me acriter ad hoc officium ſpondendi alicui amico præſtandum, ne quis me officioſior exiſtat, atque hanc mihi laudẽ præripiat. nonnulli libri habent, *urges*: camq; ſcripturam ego magnopere probo: cuius hęc erit ſententia: tu Matutine me ſic hortando vrges. eia Horati noli committere, vt quiſquam officio ſatisfaciat prior, quàm tu. poteſt & ſic explicari, ſeruata vulgata, & communi ſcriptura, vt intelligamus Horatiũ ſeipſum hortari, eia: vrge, quod agis, vrge officium tuũ, ne quis teſit officioſior.

Siue Aquilo radit terras.] ſiue flat Aquilo, &c. ſed cur terras dicit ab Aquilone radi, cum hic ventus à ſuperiore parte ſpiret, vt docet Aulus Gell. lib. 3. cap. xxx? fortaſſe reſponderi poteſt, radendi verbo uſum eſſe Horatium non quòd ſignificet per extremas maris, aut terræ partes hunc uentum ſpirare, ſed ut eius uim exprimat. ſic de Euro dixit Od. xvi. epod. *ut neque largis Aquoſus Eurus arua radat imbribus.*

ſeu bruma niualem Interiore] id eſt, ſiue dies totius anni ſunt frigidiſſimi, ac breuiſſimi, niuibus denique infeſtiſſimi, &c. Interiore gyro, id eſt, breuiore circulo: nam compluribus ab vno communi puncto medio deſcriptis circulis, interiores, ſunt breuiores, ſeu minores: neque tamen hoc ita accipiendum eſt; quaſi dicamus ſolis circulum hieme, quàm vere, aut æſtate eſſe breuiorem: (quouis enim tempore anni æqualis eſt) ſed quòd minor ſit ſupra finientem noſtrum hieme, quàm ceteris anni partibus, ſemicirculus: quo fit vt dies ſint contractiores, noctesque longiores. Itaque hæc verba *interiore gyro diem trahit*, hanc vim habent, dies efficit contractiores, ac breuiores.

Poſt modò, quod mi obſit, &c] poſtea mihi id locuto, quod mihi damnum afferat; ita clarè, & apertè, vt inficiari non poſſim, luctandum eſt in turba. Sed quid ſe locutum eſſe ſentit Horatius, quod ſibi obeſſe poſſit? vel intellige vniuersè, & generatim de quouis ſermone, cuius hæc natura eſt, vt, maximè ſi multus ſit, & cum multis, non poſſit non nocere ei, qui ſit locutus: vel ad ſponſionem refer, quæ, vt paulo antè diximus, ſponſori plerunque damnoſa eſt. alij referunt ad defenſionem clientis, quaſi Horatius alicuius cauſam defenderit in iudicio, & defendendo clientem, aduerſarium læſerit: alij ad conuicia, quæ fieri ſolent in turba, dum alij tardius, alij celerius eunt: quarum explicationum poſteriores duas non probo: duarum autem priorum mihi placet magis ea, quæ ad ſponſionem refertur.

Luctandum in turba]. id eſt, laborandum, & contendendum eſt in turba. facienda

ſacienda iniuria tardis] dum propero, non poſſum effugere, quin faciam iniuriam ijs, qui antecedunt, tardius euntibus; fit enim, ut eos impellam & pulſem, quod illi moleſtè ferentes, mihi conuiciantur & maledicunt his uerbis, *quid uis inſane*, &c.

Quid vis inſane? & quas] uerba ſunt (ut dixi) eius, qui ab Horatio properante impulſus, excandeſcit, per imitationem quandam expreſſa.

improbus vrget] improbè, & ſine intermiſſione me inſectatur uerbis contumelioſis, & precibus iratis, id eſt, execrationibus & diris precationibus: *ἀρα̃ις* ut ſup. Od. v. epod. *miſis Thyeſteas preces*.

tu pulſes omne, quod obſtat, Ad Mæcen.] hæc uerba. *tu pulſes omne, quod obſtat*, coniunctè legenda ſunt, cum uerſu proximo. *Ad Mæcenatem memori*, &c. & hoc modo, mea quidē ſententia explicanda. tu autem Horati (nam ſe ipſum affatur) non dubitaueris quicquid obſtat eunti, pulſare, cum tibi fuerit ad Mæcenatem reuertendum.

Hoc iuuat, & melli eſt: non m.] uerè loquar, ingenuè fatebor, quod uerū eſt, hoc mihi magnę uoluptati eſt, iactari in turba, & pulſare, & pulſari, & male audire, cum ad Mæcenatem redeo, aut recurro.

melli eſt] eſt mihi inſtar mellis: eſt mihi dulciſſimum, ac iucundiſſimum, ad Mæcenatem reuerti, uel cum ad Mæcenatem reuertor, pulſari.

atras] cur atras? an propterea quòd erat commune plebis ſepulcretum? at iſtuc fuerat olim. nunc autem in Eſquilijs erant horti Męcenatis. itaque ſalubres appellat ſatyra. v i i i. lib. i. an propter ſexcentas occupationes, & curas quibus diſtringebatur, & obruebatur, cum eò uenerat? nam & alibi curās, atras nominauit.

Per caput, & circa ſal.] negocia quamplurima me omni ex parte adoriuntur, & circumueniunt.

ante ſecundam] alia *μίμησις*, per quam eius orationem imitatur, que me ad ſe miſerat Roſcius oratum, ut ſibi adeſſet Horatius in ſua cauſa aduocatus.

ſibi adeſſes] tu Horati ſibi eſſes aduocatus. M. Tull. frumentat. *Tota Metelli cohors hominum non ingratorum aderat Apronio*. aduocati autem ab actoribus, & patronis multum differebant. nam hi oratione reum defendebant, & cauſam agebant: illi muti ac taciti, & præſentia ſua duntaxat, aut, ſi forte, teſtimonio cauſam rei ſubleuabant. M. Tull. in Cluentiana. *Quis enim unquam non modo in patroni, ſed in laudatoris, aut aduocati loco uiderat?* aduocati illi apud Plautum in Pœnulo, teſtium munere funguntur.

ad Puteal.] Puteal locus erat puteali opertus, in quo erat tribunal Prætoris. uel (quod magis probo) ædificium aliquod, in quo ius dicebat prætor, à Scribonio Libone ędificatum, à puteo qui ibi erat, appellatum. epiſtol. ad Męcen. i i i. libr. i. *forum, putealq; Libonis Mandabo* ſiccis. Puteal enim propriè eſt tectum, quo puteus operitur. transfertur etiam ad alia. M. Tull. libro i. de diuina. *cotem autem illam, & nouaculam defoſſam in comitio, ſupraque impoſitum puteal accepimus*. Dionyſ. Halicarn. libr. 4. in extremo. *καλεῖται δὲ φρέαρ ὁ τόπος ὑπὸ τῶν Ρωμαίων*. Cum eſſem Romę, Clem. Teucninus noſtrās, id eſt, Gallus uir humaniſs. & antiquitatis Rom. ſtudioſiſſ. ac ſcientiſsimus, ſexcentos mihi nūmos æreos, totidemque argenteos, & aliquot aureos oſtendit, alios florente Repub. Romana, alios Repub. ab imperatoribus, ac tyrannis occupata, atque oppreſſa cuſos: in his duos, quos hic exprimendos curaui, ut ex horum exemplorum inſpectione, quid ſit puteal, & quamobrem puteal Libonis dixerit Horatius, lector intelligere queat.

Erat autem tribunal Libonis in foro Romano arcui Fabiano proximum, non longè à templo Iani.

De re communi] alia *μίμησις*. Alius (inquit Horatius) à ſcribis miſſus nunciat mihi ſcribas orare, vt reuertar, propterea quòd res magna, & noua, quæ ad rem communem pertineat, acciderit. *de re communi* igitur, id eſt, ob rem communem. Putant autem nonnulli Horatium in numero ſcribarum fuiſſe, quorum munus erat, acta publica litteris mandare, & litteras publicas perſcribere; iccirco videri commune hoc loco poſitum eſſe *καταχρηστικῶς* pro publico, vt Ode xv. libr. 2. *priuatus illis cenſus erat breuis: Commune magnum.* vt apud Græcos *τὸ κοινόν*. ego malim commune hoc loco proprie accipi, vt intelligamus rem communem ſcribarum. neque vero aſſentior iis, qui *nouatæ* legunt vno nomine. nam *nouata. tæ* neque vſitatum eſt in tota lingua Latina, neque poteſt eſſe, cum huiuſmodi nomina in *ta*, maſculina, primæ declinationis Græca ſint vt poeta, alipta, athleta, citharista, dynaſta, ſophiſta, & ſimilia. At nouata à Græco deduci non poteſt, ſed à verbo nouandi ortum haberet, quod analogia reſpuit.

Dixeris, experiar] id eſt, ſi ego ei reſpondero, me experturum, poſſim'ne à Mæcenate impetrare, addit me poſſe, & vrget.

Septimus octauo propior] parum abeſt, quin ſeptimus annus præterierit, poſteaquàm cœpi eſſe in numero familiarium & amicorum Mæcenatis, octauus propemodum annus agitur, ex quo, &c.

duntaxat ad hoc] ſignificat ſe non eò arceſſitum eſſe à Mæcenate, atque in amicitiam receptum, vt ei eſſet vſui in rebus magnis ac ſerijs: ſed, vt cum eo nugaretur, ac iocaretur. ſic Ariſtot. lib. 8. de moribus ad Nicomach. ait opulentos & potẽtes viros diſtinctis, ac diuiſis amicis vti ſolere. alios enim eſſe, qui & dicantur, & ſint vtiles: alios ſuaueis & iucundos, videlicet comes, & vrbanos.

tollere rheda] recipere in rhedam. ſic loquitur T. Liuius lib. xxii. *cape hunc equum, dum & tibi uirium aliquid ſupereſt, & comes ego te tollere poſſim.* vide quæ annotata ſunt ad illum locum, *Tollite, non ludo, crudeles, tollite claudum*, epiſtol. ad Scæuam lib. 1.

concredere] committere, *πιστεύειν*, vt annotatum ad Od. v. lib. 3.

nugas] res non admodum magni ponderis, neque reconditas: res leues, videlicet huius generis, hora, q. &c.

Thrax eſt Gallina] Gallina nomen eſt proprium gladiatoris. Thrax autem quorundam gladiatorum commune. vt epiſtol. ad Loll. 11. libr. 1. *ad imum Thrax erit.* Thraces autem dicti ſunt gladiatores (inquit Sext. Pomp.) à ſimilitudine parmularum Threiciarum. Thrax cum Myrmillone comparabatur: quod declarat locus M. Tullij Philipp. vi. de L. Antonio loquentis. *Tantum'ne ſibi ſumpſit, quia Milaſis Myrmillo Thracem iugulauit familiarem ſuum?* & Auſonij verſiculus, *Quis Myrmilloni componitur? æquimanus Thrax.*

Et, quæ rimoſa benè dep.] & ea, quę poſſunt impunè, & ſine periculo homini rimarum pleno, & hac & illac perfluenti (vt ait Terentius) committi: id eſt, quæ non ſunt admodum recondita, quę licet proponere in publico, & diuulgare. Georgius Torodes vir bonus, & doctus, quem nuper Lugduni mors immatura nobis eripuit, horum verborum hanc ſententiam eſſe putabat à priore differentem. Et cetera mihi ſolet committere Mæcenas, quorum licet obliuiſci, quæ non eſt neceſſe memoria tenere, quæ licet è memoria dilabantur, nihil ſit periculi aut mali futurum: ea quæ mihi narrat, aut quæ mecum loquitur Mæcenas, non deſiderant attentum admodum, nec memorem auditorem: ſed ea licet & negligenter audire, & audita è memoria deponere. de qua explicatione iudicet lector.

Per totum hoc tempus ſubiect.] per totum hoc ſeptennium inuidiæ fui magis ac magis opportunus: ad inuidiam expoſitus. inuidia laboraui.

in diem & horam,] debuerat dicere in dies, aut in horas: ſed hęc duo, *in diem*, & *in horam*, pro alterutro, vel *in dies*, vel *in horas*, poſita eſſe intelligenda ſunt. aliud eſt enim *in diem*, aliud *in dies*, vt ſciunt Latinè docti.

noſter ludos ſpect. vnà, Luſ.] nonnulli ſic explicant hunc locum. ſi fortè Męcenas noſter vnà mecum ludos ſpectauerat: ſi vnà in campo luſerat, dicebant ſtatim omnes, En Horatius omnium mortalium eſt fortunatiſſimus. Ego autem puto eſſe μίμησιν, id eſt, imitationem ſermonis inuidorum, ac maleuolorum, hoc modo, noſter Horatius vnà cum Mæcenate ludos ſpectauerat, vnà in campo luſerat: ô hominem fortunatum. Atque ita videtur explicare Porph.

omnes] omnes maleuoli hæc dicunt.

fortunæ filius] homo fortunatiſſimus (inquiunt illi.)

Frigidus à roſtris] id eſt, ſi quis rumor, aut nuncius triſtior à roſtris profectus increbreſcit per compita, ſtatim vt quiſque mihi ſit obuius, ecquid de Dacis, & ceteris populi Ro. hoſtibus audierim, rogat: nam (inquiunt) veriſimile eſt te ſcire, quandoquidem Mæcenati familiaris & amicus es intimus.

me conſulit] ex me quærit, me rogat, num aliquid de Dacis audierim, vt ſatyr. III. ſuprà, *Ergo conſulere, & mox reſpondere licebit? Conſule.*

Deos] Mæcenatem, Agrippam, Auguſtum.

nil equidem] reſpondet Horatius fortaſſe εἰρωνευόμενος.

vt tu Semper eris] vt, *vis*, id eſt, quàm ſemper eris deriſor. verba ſunt illius percunctatoris.

at omnes Dij exag.] at omnes Dij (inquit Horatius) me perdant, ſi quicquam comperti habeo. mendosè habent nonnulli libri *deriſor ad omnes.* ſæpe autem ita loquuntur boni auctores, *Dij omnes*, vt Terent. Heautont. *At te omnes equidem Dij, Deæque, quantum eſt, Syre, cum iſtoc inuento, cumque incepto perduint.* Virg. lib. 6. Aen. *Dijque, Deæq; omnes.*

quid? militibus, &c.] ordo & ſententia verborum hæc eſt, Quid? (inquit percunctator ille) vtrùm prædia militibus promiſſa daturus eſt Cęſar ex Sicilia, an ex Italia? Siciliam dictam eſſe Triquetram à tribus promontorijs, Pachino, Lilybæo, Peloro, notum eſt. Lucret. lib. I. de Empedocle, *Inſula quem Triquetris terrarum geſſit in oris.* τριγωνίαν eadem ratione appellant Gręci, ſeu potius τριγωνίαν, nempe à tribus promontorijs. Lycophron τρίδειρον, quaſi triiugorum, ſeu collorum: Pindarus τριγλώχινα, id eſt, trium angulorum.

altique ſilenti] ſic Virg. Aen. X. *quid me alta ſilentia cogis Rumpere*

non ſine votis] non ſine optatis, οὐκ ἄνευ εὐχῶν, non ſine precibus.

O rus, quando ego te aſp.] hæc ſunt optata Horatij, vt liceat ruri ætatem agere, ibiq; nunc legere, nunc dormire, & ceſſare, & nihil agere

Ducere

Ducere ſollicitę iucunda obliuia] Porphyrio ad hunc locum notat, *ducere obl.uitæ, id eſt, potare.* quod non eſt ita intelligendum, quaſi ille intelligat Horatium è vini potu malorum præteritorum, & præſentium obliuionem quęrere, vt ſuprà Od. VII. lib. 2. *obliuioſo leuia Maſſico Ciboria exple*: ſed omnia huius vitæ mala, omneſq; curas, & moleſtias obliuiſci velle: quemadmodum dixit Virg. Aen. 6. *Lethei ad fluminis undam Securos latices, et longa obliuia potant.* Sic igitur hic locus explicandus eſt, & quidem facilius. Quando mihi licebit ruri traducentem tempus ętatis, nunc lectione librorum veterum, nunc ſomno, & ocio, obliuiſci huius vitæ ſollicitudines, ac moleſtias? vult enim curarum, & ſollicitudinum memoriam oblitterari, atque obrui poſſe tribus rebus: veterum libris, ſomno, ocio, ſeu ceſſatione. vel duabus, ſi quis fortè ſomnum, & inertes horas pro vno accipere malit. Nam ordo verborum hic eſt, quando licebit ruri ſollicitæ vitę obliuia ducere nunc libris, nunc ſomno, & inertibus horis? Eſſet autem ineptiſſimum ita loqui, Quando licebit rure meo potantem curas meas obliuiſci nunc libris, nunc ſomno, &c? *ducere obliuia* porrò ſic dictum (opinor) vt apud Virgil. Aen. 4. *ducere ſomnos.* Nam *ducere ſomnos* videtur illis eſſe ſimile *ducere nectaris ſuccos* Od. III. lib. 3. & *ducere Liberum* Od. XII. lib. 4. & *Innocentis pocula Lesbij Duces*, Od XVII. libr. 1. & *ducere ſpiritum, ducere animam* apud Cic. pro Sex. Roſc. Amer. Ita *ducere obliuia uitæ ſollicitæ*, &c. idem quodammodo valebit, quod potare, ſeu haurire obliuia curarum, nunc veterum libris, nunc ſomno, &c.

faba Pythagoræ cognata] Horatius facetè cognatam Pythagoræ fabam dicit, quaſi Pythagoras exiſtimarit fabam animal eſſe, vel certè in fabis mortuorum animas ineſſe: atque iccircò ab hoc cibo abſtinuerit, veritus, ne in fabam aliquam animus paternus immigraſſet. varię tamen cauſę afferuntur, cur Pythagoras voluerit à fabis abſtineri: quas refert Laertius ex Ariſtotele his verbis, *φησὶ δ' Ἀριστοτέλης ἐν τῷ περὶ τῶν κυάμων, παραγγέλλειν αὐτὸν ἀπέχεσθαι τῶν κυάμων, ἤτοι ὅτι αἰδοίοις εἰσὶν ὅμοιοι, ἢ ὅτι ᾅδου πύλαις· ἀγόνον γάρ· ἢ ὅτι φθείρει, ἢ ὅτι τῇ τοῦ ὅλου φύσει ὅμοιον, ἢ ὅτι ὀλιγαρχικόν. κληροῦνται γοῦν αὐταῖς*, &c. id eſt: ait autem Ariſtoteles in lib. de fabis, Pythagoram iubere à fabis abſtinere, aut quòd partibus virilibus inhoneſtis ſimiles ſunt, aut quòd Orci portis. ſterile enim quiddam eſt faba. aut quòd corrumpit, aut quòd naturæ vniuerſi ſimilis eſt, aut quòd ad paucorum principatum pertinet. fabis enim ſortiuntur magiſtratus. Feſtus ait fabam nec tangere, nec nominare Diali Flamini licere, quòd ea putetur ad mortuos pertinere. *Nam et Lemuralibus iacitur laruis* (inquit) *et parentalibus ſacrificijs adhibetur, et in flore eius, luctus litteræ apparere uidentur.* M. Tull. lib. 1. de diuinatione aliam cauſam affert his verbis, *Ex quo etiam Pythagoricis interdictum putatur, ne faba veſcerentur, quòd habet inflationem magnam is cibus, tranquillitati mentis quærentis uera contrariam.* fabam igitur Pythagoræ cognatam appellat, quòd ille ſe ab ea abſtinuerit, quaſi ſibi cum ea cognatio aliqua eſſet.

O noctes, cœnæq; Deûm] cur noctes cum cœnis coniunxit? an quòd cœnæ veterum plerunque noctu agitabantur, totamque noctem producebantur, vt ſuprà annotauimus? nunc autem cœnas ruſticas, tenueis ſcilicet, & minimè ſumtuoſas, & noctes placidas ac tranquillas, cœnis illis nocturnis opiparis anteponit? an hoc ſignificat, cœnas ſuas ruſticas, breueis eſſe, & modicas, atque ex eo ſe noctes ducere quietas, ac tranquillas, ſomnoſq; capere placidiſſimos, neque à cibo immoderato, nimiaq; potione interruptos?

procaces] proteruos, audaculos. Procari, poſcere eſt (inquit Feſtus) vnde procaces meretrices ab aſſiduè poſcendo. ſup. Od. 1. libr. 2. Muſam, procacem

 appellauit,

appellauit,& Catull. Feſceninam locutionem, procacem.

libatis dapibus] ex quibus ego delibaui, quantum vellem, aut quantum ſatis eſſet ad tuendam valetudinem.

prout cuiq; lib.] hęc pertinent ad verſum proximè ſequentem, non ad ſuperiorem.

Siccat inæquales calices] bibit quiſque quantum libet, ſiue multum, ſiue parum. nemo cogitur à bibendi magiſtro calices æquales exhaurire, ſed ſuo quiſque arbitratu bibit. nemo neceſſe habet ex magiſtri præſcripto bibere. Solebat autem magiſter ille, quem alio nomine regem appellabant, conuiuis omnibus æquales calices ebibendos dare, & bibendi leges ferre, quas inſanas proximo verſu vocat.

ſolutus legibus inſanis] hac de re vide, quæ annotata ſunt ad illum locum, *Olim ludus erat cupa potare magiſtra*, ſat. 11. huius lib.

ſeu quis capit, &c.] ſiue quis liberaliorem potum ferre poteſt, ſiue modico magis delectatur. per *acria pocula* ſignificat vel grandia, & immoderata, & nimia, & ad quæ ferenda, acri & robuſto potore ſit opus: (nam infrà ſat. VIII. *acres potores* appellat eos, qui multum & ſtrenuè bibunt) vel parum diluta, atque adeò mera. ego tamen priorem explicationem malo.

vueſcit] ſic reperi ſcriptum in cod. vno Vatic. & Iann. alij habent *humeſcit*. illud alterum magis mihi probatur. Nam & vuidos dixit Od. v. libr. 4. potos, & madidos. *dicimus integro Sicci manè die: dicimus vuidi, Cum ſol Oceano ſubeſt.*

Lepos] ſaltator quidam hoc nomine.

vtrum'ne Diuitijs homines] ſi quis in hac quæſtione diſceptatore, ac iudice Zenone vtatur, non dubium eſt, quin ille iudicaturus ſit in virtute vitam beatam eſſe poſitam: ſin ad vulgum referat, alij in voluptate, alij in bona valetudine, alij in diuitijs locatam eſſe dixerint. ſed profectò, cum diuitiæ ſint ad vſum corporis comparatæ, corpus animi cauſa natum, & ita animi bona, primũ locum: corporis, ſecundum: diuitię tertium obtineant, iniquum, atque abſurdum ſit in bonis deterrimis, ac tertijs vitam beatam collocare. his conſentanea ſcripta ſunt à Platone lib. 9. de legibus.

vſus, rectum'ne] aut quid nos ad amicitias trahat, vtilitas'ne, an rectum, atque honeſtum. Negat M. Tullius amicitiam ab vtilitate naſci. Ariſtoteles tot amicitiæ genera conſtituit, quot ſunt amabilia. quicquid enim amabile ſit, id eſſe vel honeſtum, vel vtile, vel iucundum. ita tres amicitias eſſe: aliam, cui ſolum honeſtum ſit propoſitum: aliam, cui vtile: aliam, cui iucundum. Ait tamen idem eam amicitiam, quæ honeſti cauſa conſtituta eſt, cùm multis alijs rebus reliquas duas ſuperet, tùm hoc maxime præſtare, quòd eadem & honeſta, & vtilis, & iucunda eſt. Pindarus videtur amicitiam vtilitate ponderare, atque æſtimare. nam hoc vno nomine amicitiam commendat, quòd multæ ac variæ ſint amicorum vtilitates, atque opportunitates. verba eius ſunt hęc, Νεμ. εἰδ. η. Χρεῖαι δὲ παντοῖαι φίλων ἀνδρῶν. Homerus ὀδ. θ. in extremo ait amicũ ſuauem, & prudentem fratre non eſſe deteriorem, ἐπεὶ οὐ μέν τι κασιγνήτοιο χερείων γίνεται, ὅς κεν ἑταῖρος ἐὼν πεπνυμένα εἰδῇ. Horatius amicum iucundum rebus omnibus anteponit. ſuprà ſatyr. v. lib. 1. *Nil ego contulerim iucundo ſanus amico.*

Et quæ ſit natura boni] bonum definit Ariſt. lib. 1. de morib. ad Nicomachum, quod omnia deſiderant, ſeu appetũt. ἀγαθὸν οὗ πάντα ἐφίεται. Idẽ lib. 1. ῥητορικ. huic definitioni addit alias deſcriptiones. M. Tull. lib. 2. de finibus, *bonum ipſum etiam quid eſſet, fortaſſe, ſi opus fuiſſet, definiſſet: aut quod eſſet natura appetendum, aut quod prodeſſet.* Idem lib. 5. *Bonum appello, quicquid ſecundum naturam eſt.*

ſum-

ſummumque quid eius] de ſummo bono diſputat Ariſtot. lib. I. de morib. ad Nicomach. & M. Tull. in libris de finibus.

ex re] ſic vulgus interpretatur ex re: id eſt, non alienas à propoſito ſermone. Ego autem *ex re* interpretor, ex vſu, vtileis.

olim] quondam. *Olim* (inquit Ael. Donatus ad illum locum Terent. Andria, *Atticus quidam olim*, &c.) *fabulæ principium*. & citat hunc locum Horat. Sic epiſt. ad Mecen. II. lib. I. *Olim, quod uulpes ægroto cauta leoni Reſpondit, referam.*

cauo] epiſtol. ad Mecen. II. lib. I. *Macra cauum repetes arctum, quem macra ſubiſti.*

Aſper] durus, laborioſus.

arctum] ad rem attentum, parcum, reſtrictum, anguſtum.

Solueret] laxaret. ita tamen parcus, & ad rem attentus, vt in hoſpitibus accipiendis largum ſe, ac liberalem præberet.

neque illi Sepoſiti ciceris] libri omnes calamo exarati quos quidem viderim, & emendatiores excuſi ſic habent, non *ſepoſitis*, vt nonnulli corrupti. Eſt autem hoc genus loquendi planè Græcum. Sic enim loquuntur Græci φθονῶ σοι τῆς εὐτυχίας, id eſt, inuideo tibi ſecundæ fortunę, pro quo Latini dicerent, inuideo tibi ſecundam fortunam. Plutarchus in Cæſare, ὦ Κάτων, φθονῶ σοι τοῦ θανάτου. καὶ γὰρ ἐμοί σὺ τῆς σαυτοῦ σωτηρίας ἐφθόνησας. Plato in Hipparcho, οὐκ οἰόμενος δεῖν οὐδενὶ σοφίας φθονεῖν. præterea *illi* repoſuimus ex eorundem librorum auctoritate. iungunt etiam interdum hoc uerbum cum infinitiuo. Eurip. Med. τί δ' ἐστιν ὦ γεραιὲ; μὴ φθόνει φράσαι. Horatius Latinorū more locutus eſt epiſt. ad Villicum ſuum lib. I. *inuidet uſum Lignorum et pecoris tibi calo argutus, et horti.* ſic Virg. Aen. 4. *Aſcanio'ne pater Romanas inuidet arces?* Idem lib. 8. *Sed mihi tarda gelu, ſæclisq; affecta* [al. *effœta*] *ſenectus Inuidet imperium.* & Catull. nupt. Pel. *Sic nimis inſultans, extremo tempore ſæua Fors etiam noſtris inuidet queſtibus aures.* M. Tull. Tuſcul. 3. *cum planè inficimur opinionum prauitate, à naturaque ipſa deſciſcimus, ut nobis optimam naturam inuidiſſe uideantur, qui nihil melius homini, nihil magis expetendum, nihil præſtantius honoribus, imperijs, populari gloria iudicauerunt.* propterea autem quod, qui rem aliquam inuident, eam, ſi habeant in ſua poteſtate, illi nullo pacto impertire uelint, icciro & inuidere uſurpant Latini, pro denegare, & non largiri, quod ſine tuo incommodo dare poſſis: & contra, non inuidere, pro largiri. horum igitur uerborum hæc ſententia eſt, magnam illi ciceris & auenę copiam appoſuit. cicer, quod ſepoſitum habebat, & longam auenam ei appoſuit liberaliter, & prolixè.

ſemeſa] ſemieſa. ſat. III. lib. I. *Semeſos piſces, tepidumq; ligurrierit ius.*

cupiens varia faſtid. cœna] cupiens muris urbani dente ſuperbo ſingula ligurrientis, & languidè deguſtantis faſtidia epularum uarietate diſcutere.

tangentis malè] non libenter guſtantis, ſed languidè, & faſtidioſè:

Cum pater ipſe domus] mus ruſticus. ſat. VIII. *ut a ebat cœnæ pater.*

porrectus] ſtratus, ut ſup. ſat. III. huius lib. *Si quis ad ingentem frumenti ſemper aceruum Porrectus uigilet.* & hac eadem ſat. *purpurea porrectum in ueſte locaris.*

horna] huius anni, ut Od. II. epod. *Et horna dulci uina promens dolio.* & Od. XXIII. lib. 3. *Si thure placaris, & horna Fruge Lares, auidaq; porca.*

ador] farris genus, ab edendo dictum, ſeu potius ab adurendo. adurebatur enim, & torrebatur, ut commodiùs moleretur, ac ſubigeretur.

Vin tu] ſic habent duo cod. Vat. & Rain. Card. Iann. quos ſecutus ſum.

Carpe viam] ſic Virg. Georg. 3. *Iniuſto ſub faſce uiam cum carpit.* uide annot. ad Od. XI. lib. I. de uerbo carpendi.

terreſtria quando Mortaleis] id eſt, quandoquidem animalia terreſtria

mortaleis

mortaleis animos habent. anima dicta eſt à nomine Græco *ἄνεμος*, id eſt, uentus. putabant enim nonnulli ueteres animum nihil aliud eſſe, quam uentum. Cum homines autem terreſtria ſint animalia, uidetur Horatius hominum quoque animos, mortales eſſe arbitrari: quę ſententia non modo à religione Chriſtiana eſt aliena, uerùm etiam à Platone improbata ac reiecta. Pauſanias Meſſenicis ſcribit primos omnium Chaldæos, & Magos, dixiſſe animum hominis eſſe immortalem, iiſque cum alios Gręcos complures, tum Platonem maximè Ariſtonis filium, aſſenſum eſſe. Plato quidem in Phędro, & Phędone plurimis argumentis ita eſſe probare conatur. ſed neque illa ita firma ſunt, ut refelli non poſſint, & non minus ad ceterarum animantium, quam ad hominum animos, uideatur pertinere. Chriſtiani igitur hominis eſt, cum hæc quæſtio à Philoſophis diſputetur in utranque partem, ſacrarum literarum auctoritatem, nudamq; ueritatem amplecti rationes humanas ad eam confirmandam non deſiderare.

neque vlla eſt Aut magno] ſic ſup. Od. IIII. lib. I. *Pallida mors æquo pulſat pede pauperum tabernas, Regumque turreis*. uide annot. ad Od. XXVIII. eiuſdem libri.

Dum licet in rebus iuc. v. b.] creber eſt in hac ſententia Horatius. uide exempla, quę collegimus ad illum locum *Donec uirenti canities abeſt Moroſa, nunc & campus, et areæ*, &c. Od. IX. lib. I.

pepulere] impulerunt, ut uitæ genus, & locum commutaret,

nocturni] *νύχιοι*, noctu, ut annot. ſuprà ad illum locum, *Nec ueſpertinus circumgemit urſus ouile*. Od. XVI. epod.

ſuprepere] quaſi rependo ſubire.

cocco] coccum Galatię rubens granum, aut circa Emeritam Luſitaniæ, in maxima laude eſt, inquit Plin. lib. 9. cap. XLI.

canderet veſtis] ſtragula veſtis ſplenderet, ruberet. *canderet ueſtis* dixit, ut dicimus *Ferrum candens*, & M. Tull. Off. 2. *candente carbone*, & Horat. epiſtol. XV. *lamna candente*.

extructis] exaggeratis, cumulatis, refertis, completis. ſuprà Od. III. lib. 2. *et extructis in altum Diuitijs potietur heres*. Virg Georg. I. *Ter pater extructos diſiecit fulmine montes*. Lucret. libr. 6. *Fulmina gignier è craſſis, alteque putandum eſt Nubibus extructis*. Plautus Menęch. *Cerealeis cœnas dat, ita menſas extruit, Tantas ſtruices concinnat patinarias*. M. Tull. in Catone, *caret epulis, extructiſque menſis, et frequentibus poculis*. Idem pro Sextio, *tantos corporum aceruos extructos*. Idem lib 2. epiſtol. ad Att. *et hercule magnum aceruum Dicæarchi mihi ante pedes extruxeram*. Id. Tuſc. 5. *menſæ conquiſitiſſimis epulis extruebantur*.

Ergo, vbi purpur.] in ſtragula veſte purpurea, qua lectus erat ſtratus,

veluti ſuccinctus curſ. h.] mus urbanus, quaſi altè præcinctus, & ad miniſtrandum expeditus circumcurſat. ſup. ſaty. VIII. lib. I. *Vidi egomet nigra ſuccinctam uadere palla Canidiam* & ſat. vlt. huius lib. *His ubi ſublatis, puer altè cinctus acernam Gauſape purpureo menſam perterſit*, &c.

Continuatque dapes] uno, & perpetuo ordine dapes apponit. nouas aſſiduè dapes apponit. dapes dapibus accumulat.

nec non vernaliter ipſis Fung.] id eſt, atque adeò uernarum in morem, ipſe miniſteria, & munera neceſſaria obit. *uernaliter* (inquit Nonius Marcellus) *ualet adulatoriè, à uernis*. de ſcriptura autem huius loci, ſi, quid ſentiam, quęris: uulgata quidem, quæ eſt, *uernaliter ipſis Fungitur officijs*, omnium librorum ueterum auctoritate cõfirmatur: ſed, ſi mihi liceat, ego libẽter legam, *uernaliter ipſe Fung*, &c. quę uox exprimeret, ac declararet ſtudiũ, & ſedulitatẽ muris urbani: qui non per alios, ſed ipſe per ſe hoſpiti uernaliter inſeruiret, ac miniſtraret.

præſambens] prægustans.an,ut hoſpitem ad liberaliter epulandum inuitet,ac prouocet? an, ut omnem ueneni ſuſpicionem remoueat? quod eſt ridiculum dictu in animantibus rationis expertibus. ſed ſi quis apologorum & fabularum naturam, legemque conſideret, in quibus animantes ratione carentes inducuntur noſtro more loquentes, & pleraque agentes, minus abſurdum uidebitur.

magisque Exan.] id eſt, multoque magis trepidare, & pauere cœperunt ſimulatque canum latratu domus perſonuit. Non eſt perpetuò uerum, quod notat Aelius Don. in Andr. Terent. *exanimem* dici *mortuum*, *exanimatum*, *perturbatum*. Nam proculdubio hoc loco *exanimes* interpretari aliter non poſſumus, quam metu perturbati.

& valeat] ſic legendum, non, ut uulgò, *ualeas*. nam ſic habent ferè omnes libri manuſcr. ualere autem iubere ſolemus ea, quæ ſpernimus, & reiicimus, quæ nolumus denique. uide, quæ notaui ad illum locum, *ualeat res ludicra ſi me*, &c. epiſtol. ad Auguſt.

cauusque] latebra mea, locus excauatus, foſſa, cauerna. epiſtol. ad Mæcen. 11. lib. 1. rimam cumeræ, cauum nominat. *Macra cauum repetes arctum, quem macra ſubiſti.*

ſolabitur] ſic Virg. Georg. 1. *Concuſſaque famem in ſiluis ſolabere quercu. Eruum, hordei genus, quod Græci ὄροβον appellant.* Feſtus.

SATYRA 7.

IAND VDVM *auſculto: & cupiens tibi dicere ſeruus*
Pauca, reformido. Dauus ne? ita, Dauus, amicum
Mancipium domino, & frugi, quod ſit ſatis: hoc eſt,
Vt uitale putes. age, libertate Decembri,
(Quando ita maiores uoluerunt) utere: narra.
Pars hominum uitijs gaudet conſtanter: & urget
Propoſitum: pars multa natat, modo recta capeſſens,
Interdum prauis obnoxia. ſæpe notatus
Cum tribus annellis, modo læua Priſcus inani
Vixit inæqualis: clauum ut mutaret in horas:
Aedibus ex magnis ſubitò ſe conderet, unde
Mundior exiret uix libertinus honeſtè.
Iam mœchus Romæ, iam mallet doctus Athenis
Viuere: Vertumnis, quotquot ſunt, natus iniquis.
Scurra Volanerius, poſtquam illi iuſta chiragra
Contudit articulos: qui pro ſe tolleret, atque
Mitteret in pyrgum talos, mercede diurna
Conductum pauit. quanto conſtantior idem
In uitijs, tanto leuius miſer, ac prior ille:
Qui iam contento, iam laxo fune laborat.
Non dices hodie, quorſum hæc tam putida tendant

Furcifer?

Furcifer? ad te, inquam. quo pacto peſſime? laudas
Fortunam, & mores antiquæ plebis: & idem,
Si quis ad illa deus ſubitò te agat, uſque recuſes:
Aut quia non ſentis, quod clamas, rectius eſſe:
Aut quia non firmus rectum defendis: & hæres,
Nequicquam cœno cupiens euellere plantam.
Romę rus optas: abſentem ruſticus urbem
Tollis ad aſtra leuis. ſi nuſquam es fortè uocatus
Ad cœnam, laudas ſecurum olus: ac, uelut uſquam
Vinctus eas, ita te felicem dicis, amasq́ue,
Quòd nuſquam tibi ſit potandum. iuſſerit ad ſe
Mæcenas ſerum ſub lumina prima uenire
Conuiuam? nemon' oleum feret ocyus? ecquis
Audit? cum magno blateras clamore: fugisq́ue.
Miluius, & ſcurrę tibi non referenda precati
Diſcedunt. etenim fateor, me dixerit ille
Duci ventre leuem, naſum nidore ſupinor
Imbecillus, iners, ſim quiduis, adde popino,
Tu cum ſis quod ego, & fortaſſis nequior, ultro
Inſectere uelut melior? verbisq́ue decoris
Obuoluas vitium? quid ſi me ſtultior ipſe
Quingentis empto drachmis deprenderis? aufer
Me vultu terrere: manum ſtomachumq́ue teneto:
Dum quæ Criſpini docuit me ianitor, edo,
Te coniux aliena capit: meretricula Dauum.
Peccat vter noſtrum cruce dignius? acris ubi me
Natura incendit, ſub clara nuda lucerna
Quæcunque excepit turgentis verbera caudæ
Clunibus, aut agitauit equum laſciua ſupinum,
Dimittit neque famoſum, neque ſollicitum, ne
Ditior, aut formæ melioris meiat eodem.
Tu cum proiectis inſignibus, annulo equeſtri,
Romanoq́ue habitu, prodis ex iudice Dama
Turpis, odoratum caput obſcurante lacerna:
Non es quod ſimulas? metuens induceris, atque
Altercante libidinibus tremis oſſa pauore.
Quid refert uri virgis? ferroq́ue necari?
Auctoratus eas? an turpi clauſus in arca,
Quò te dimiſit peccati conſcia herilis
Contractum, genibus tangas caput? eſt ne maritæ

Matronæ peccantis in ambos iuſta poteſtas?
In corruptorem vel iuſtior? illo tamen ſe
Non habitu, mutat ue loco: peccatue ſupernè,
Cum te formidet mulier: neque credat amanti.
Ibis ſub furcam prudens: dominoq́ue furenti,
Committes rem omnem, & vitam, & cum corpore famam.
Euaſti? credo, metues, doctusq́ue cauebis.
Quæres, quando iterum paueas: iterumq́ue perire
Poſſis. o toties ſeruus. quæ bellua, ruptis
Cum ſemel effugit, reddet ſe praua catenis?
Non ſum mœchus, ais. neque ego hercule fur, vbi vaſa
Prætereo ſapiens argentea. tolle periclum,
Iam uaga proſiliet frenis natura remotis.
Tu ne mihi dominus, rerum imperijs, hominumq́ue
Tot, tantisq́ue minor? quem ter uindicta, quaterq́ue
Impoſita haud vnquam miſera formidine priuet?
Adde ſuprà dictis, quod non leuius ualeat. nam
Siue uicarius eſt, qui ſeruo paret: vti mos
Veſter ait: ſeu conſeruus: tibi quid ſum ego? nempe
Tu, mihi qui imperitas, alijs ſeruis miſer: atque
Duceris, vt neruis alienis mobile lignum.
Quisnam igitur liber? ſapiens. ſibi qui imperioſus:
Quem neque pauperies, neq; mors, neque vincula terrent.
Reſponſare cupidinibus, contemnere honores
Fortis, & in ſeipſo totus teres, atque rotundus:
Externi ne quid valeat per læue morari.
In quem manca ruit ſemper fortuna. potes ne
Ex his, vt proprium quid noſcere? quinque talenta
Poſcit te mulier: vexat: foribusq́ue repulſum
Perfundit gelida. rurſus vocat. eripe turpi
Colla iugo. liber: liber ſum, dic age. non quis.
Vrget enim dominus mentem non lenis: & acreis
Subiectat laſſo ſtimulos: verſatq́ue negantem.
Vel cùm Pauſiaca torpes inſane tabella:
Qui peccas minus, atque ego? cum Fului, Rutubæq;,
Aut Placideiani, contento poplite, miror
Prælia rubrica picta, aut carbone: velut ſi
Re vera pugnent, feriant, vitentq́ue mouentes
Arma viri: nequam, & ceſſator Dauus: at ipſe
Subtilis ueterum iudex, & callidus audis.

Nil ego,ſi ducor libo fumante:tibi ingens
Virtus,atque animus cœnis reſponſat opimis.
Obſequium uentris mihi pernicioſius eſt.cur?
Tergo plector enim.qui tu impunitior,illa,
Quæ paruo ſumi nequeunt,cum obſonia captas?
Nempe inamareſcunt epulæ ſine fine petitæ:
Illuſique pedes uitioſum ferre recuſant
Corpus.an hic peccat,ſub noctem qui puer uuam
Furtiua mutat ſtrigili?qui prædia uendit,
Nil ſeruile gulæ parens habet?adde,qnod idem
Non horam tecum eſſe potes:non ocia rectè
Pônere:teque ipſum uitas fugitiuus,& erro,
Iam uino quærens,iam ſomno fallere curam,
Fruſtra:nam comes atra premit,ſequiturque fugacem.
Vnde mihi lapidem?quorſum eſt opus?unde ſagittas?
Aut inſanit homo:aut uerſus facit.ocyus hinc te
Ni rapis:accedes opera agro nona Sabino.

COMMENTARII.

ita,Dauus.] ita eſt,ego Dauus cupio te paucis conuenire.uel,ita, inquam, Dauus.ſic enim loquuntur Latini cum liquidius quippiam affirmare uolunt.M. Tull.Verr.de ſignis.*qui tamen*(de Catone loquitur)*cum conſul fuiſſet, condemnatus eſt.ita,C.Cato duorum hominum clariſſimorum nepos,L.Paulli,& M.Catonis,et P.Africani ſororis filius.*& Philip.XIIII.*tot legionibus cæſis,tanta multitudine interfecta,hoſtium dico,ita,inquam,hoſtium:quamuis hoc iſti hoſtes domeſtici nolint,clariſſimis ducibus, ſupplicationum honorem tribuemus, imperatorum nomen adimemus?* Idem frumentar. *an me ad M.Antonij æſtimationem frumenti,exactionemque pecuniæ reuocaturus es?,Ita (inquit)ad M.Antonij.*nonnunquam omittitur uox ita.ut Priap. *licet indignere,feramq; propter olus,dicas,hoc ego? propter olus.*

frugi] M.Tull.lib.3.Tuſcul.frugi homines *χρησίμους* à Græcis ait appellari: latius autem eſſe nomen frugi,quàm *χρησίμους*.nam ceteras propemodum uirtutes nomine frugalitatis contineri: eamque à fruge eſſe appellatam, qua nihil melius è terra oritur, cui cõtrarium uitium nequitiam dici. & nequam hominem, id eſt, nihili, frugi homini contrarium. nequam autem dictum eſſe ab eo, quod nec quicquam, id eſt, nihil, eſt in tali homine. Idem in oratione pro Deiotaro. *frugi hominem dici non multum habet laudis in Rege: fortem, iuſtum, ſeuerum, grauem magnanimum, largum, beneficum, liberalem, hæ ſunt regiæ laudes: illa priuata eſt. ego tamen frugalitatem, id eſt, modeſtiam, et temperantiam, uirtutem eſſe maximam iudico.* Porrò ita ſolent laudari maximè ſerui. Plaut. Caſina. *Pol, bonæ frugi hominem te iampridem eſſe arbitror.* Terent. Heautont. *de fallacia dicis? eſt. inueni nuper quandam.* Chr. *frugi es.* Idem Adelph. *factum eſt,quod iuſſi,Demea.D.frugi homo es.*

quod ſit ſatis,hoc eſt Vt vit.p.] id eſt,tanta frugalitate præditus,quanta in ſeruo poſtuletur,id eſt,ita frugi,ut in uita retinendum,ac ſeruandũ, minimeque

meque occidendum eſſe putes. Conſtat autem, dominis in ſeruos fuiſſe olim uitæ, necisque poteſtatem. ſeruum frugi igitur dominus non temere occideret: inutilem autem, & nequam, non mirum ſi occideret. uel ita: frugi, quantum ſatis eſt ad bonam ualetudinem, & ad ſalutem. nam ut edaces, & intemperantes homines corrumpunt ualetudinem, nec diu uiuunt: ſic & qui nimis tenui, & præparco uictu utuntur. uel ita, mediocriter, & intra modum frugi: non immoderatè, neque ſuprà modum: ut ſpes ſit me diu uicturum. Nam contrà opinio eſt hæc omnium animis inſita, eos qui frugalitate, aut alia aliqua uirtute præſtant, non diu in terris ætatem agere, tanquam Dijs immortalibus omnem præſtantiam, ut pote à ſe profectam, ſuo iure repetentibus. Omnino locus eſt, mihi quidem, perobſcurus. Sed non diſſimulabo quibuſdam uideri ita legendum. *frugi, quoad ſit ſatis*, hoc ſenſu, uſque eò frugi, quoad ſit ſatis. Nam, quoad, unius ſyllabę eſt etiam apud Lucretium.

libertate Decembri] quæ datur ſeruis, Saturnalibus. agitabantur autem Saturnalia XIIII. Kal Ianuarias, ut ſcribit Macrob. lib. I. c. X. eo die domini ſeruos ſuos côuiuijs liberalibus, & opiparis accipiebant, ipſi muneribus ſeruilibus fungebantur: ſeruis impune, quicquid libèret, loqui licebat, ut & ſcribit Idem Macrob. lib. I. & Athenęus lib. 14 his uerbis. *ταῖς τῶν κρονίων ἡμέραις ἔθος ἐςὶ Ῥωμαίων παισὶν ἑςιᾶν τοὺς οἰκέτας, αὐτοὺς τὰς τῶν οἰκετῶν ἀναδεχομένους λειτουργίας.* quo loco idem Athenæus multarum nationum dies feſtos ſimiles commemorat. Catull. ad C. Licinium Caluum, Saturnalia, optimum dierum appellat, propterea (opinor) quòd aurei illius ſæculi, quod Saturno regnante fuiſſe dicitur, imaginem referebat, memoriamque repræſentabat: quo nondum erat auditum nomen ſeruitutis. ſed de his uide plura apud Macrobium, & apud Lucianum *ἐν τοῖς πρὸς κρόνον*. ubi primo dial. ſic Saturnus *καὶ διὰ τοῦτο ἁπανταχοῦ κρότος, καὶ ᾠδὴ, καὶ παιδιὰ, καὶ ἰσοτιμία πᾶσι καὶ δούλοις, καὶ ἐλευθέροις. οὐδεὶς γὰρ ἐπ' ἐμοῦ δοῦλος ἦν.* id eſt, *Atque iccirco ubique allauſus, et cantus, et ludus, et honoris æqualitas omnibus tum ſeruis, tum liberis. Neque enim me regnante ſeruus erat.*

constanter] *καταχρηστικῶς*, pro pertinaciter: vel dicendum *conſtanter* eſſe poſitum pro æquabiliter, & conuenienter uitæ ſuperiori. ut quinto abhinc uerſu, inęqualem uſurpabit pro eo, qui ſibi non conſtat. M. Tull. Tuſc. V. de Epicuro. *quam ſibi conſtanter, conuenienterq; dicat non laborat.*

& vrget Propoſitum] proſequitur id, quod ſibi ab initio propoſuit. perſtat in conſilio ſuſcepto.

natat] modò ad uitia propenſa eſt, modò ad uirtutes incumbit. tralatio ducta eſt à natatoribus. tales deſcribit incontinentes Ariſtot. lib. 7. de moribus ad Nicom. ut mox dicemus.

inæqualis] ſibi non conſtans. ſuprà ſaty. III. lib. I. *Nil æquale homini fuit illi*. ibid *nil fuit unquam Sic impar ſibi*. inæqualis igitur, in uictu, & cultu, & conſilijs omnib.

clauum] ſiue anguſtum, ſiue latum. nam erat & latus clauus, & anguſtus, ut dixi ſuprà ad illum locum ſatyræ VI. libr. I. *& latum demiſit pectore clauum.*

ſe conderet, unde, &c.] ſubintellige, in eum locum, ſeu in eam domum, *unde*, id eſt, ex qua, &c.

Mundior] lautior, elegantior. non egentiſsimus, neque abiectiſsimus.

doctus Ath.] Vatic. cod. unus & Torn. *doctor*.

Vertumnis, quotquot ſunt, nat. iniq.] Vertumnum ei iratum eſſe dicebant ueteres, uel eum irato Vertumno natum, qui mobili eſſet ingenio, qui ſecum pugnaret, qui ſententiam mutaret in horas. uide plura de Vertumno ad epiſt. vltim. lib. I.

Volanerius] hic erat in uitijs pertinax, & perſeuerans.

iuſta chiragra] iuſtam chiragram dixit magnam, & grauem, & ſuis (ut ita dicam) numeris omnibus abſolutam: quemadmodum dicimus *iuſtum exercitum iuſtum poema, iuſtum iter, iuſtam uictoriam*: non (ut alij) debitam, aut, quę meritò ei accidiſſet.

articulos] chiragram, & podagram morbum ariculorum nominant Latini, quia utraque in articulis inſidet. M. Tull. lib. 1. epiſt. ad Att. *Terentia magnos articulorum dolores habet*. Itaque ἀρθρῖτιδα appellant Græci.

tolleret] ex alueo ſumeret, & in pyrgum demitteret.

pyrgum.] pyrgus non eſt tabula luſoria, ſeu alueus, ut quidam putant. ſed uaſculum in turriculæ figuram conformatum, ex quo tali in alueum conijciebantur. ne ſi manu iacerentur, fraus a luſoribus admitteretur. Itaque turriculam appellat Martialis Latino nomine, quod Gręco πύργος ferè æqualiter reſpondet. *Quæris cōpoſitos manus improba mittere talos: Si per me miſit, nil niſi uota facit.*

quanto conſtantior idem In vit.] quanto obfirmatior in uitijs, tanto minus miſer, quàm prior ille, qui modò ita contendit funem, ut periculum ſit, ne rumpatur: modò nimis laxat. id eſt, qui modò uirtutem ſtudioſiſsimè colit, modò in omni uitiorum genere aſsiduè uolùtatur.

Non dices hodie] Quandiu (inquit Horat.) me tam longo ſermone obtundes, non dicens ad quem pertineat? aut de quo loquare?

tam putida] tam odioſa, moleſta, inepta, abſurda, inſolentia, φορτικά. Cicer. orat perf. *Cum Demoſthenes Athenis exagitetur, ut putidus*, id eſt, nimis exquiſitè, & elaboratè loquens: inuſitatis & odioſis uerbis utens.

antiq. pleb. &c.] fortunam (inquit Dauus) & mores antiquorum, laudas. mores antiqui, & homines antiqui, & antiquum officium, ſemper in laude ponuntur à ſcriptoribus Latinis. Plaut. in Trin. *meo modo, & moribus uiuito antiquis*. Terent. Andr. *O optime hoſpes, pol, Crito antiquum obtines*. Idem Adelph. *Ne illiuſmodi iam nobis magna ciuium penuria eſt: homo antiqua uirtute, ac fide*. M. Tull. pro Sex. Roſcio Amer. *Homines antiqui, qui ex ſua natura ceteros fingerent*. Idem pro Quinctio. *Quid tum? tu aliquem patronum inuenies hominem antiqui officij, qui ſplendorem noſtrum, & gratiam negligat?* Iterum pro Roſcio Amer. *in qua muliere ueſtigia antiqui officij remanent*. Idem ad Attic. lib. 9. *uideo quam ſim antiquorum hominum*. T. Liuius lib. 43. *ceterum et mihi uetuſtas res ſcribenti neſcio quo pacto antiquus fit animus*, &c.

Aut, quia non ſ. q. clam. r. e. Aut q.] id eſt, aut quia non idem ſentis, quod loqueris, pugnatque cum ſententia, tua oratio: aut quia facile ab eo, quod rectum eſſe ſtatuiſti, deſciſcis, neque in ſententia permanes. animaduerte hoc loco deſcribi ab Horatio duo malorum genera: vnum eorum, qui de induſtria flagitioſe, turpiter, & uitioſe uiuunt: alterum eorum, qui flagitium quidem, & turpitudinem, & uitium oderunt & natura, & conſilio: ſed animi perturbatione impulſi ab honeſtate, & recto conſilio deſciſcunt, uitiumq; perſequuntur. ſic diſtinguit Ariſtoteles lib. 7. de moribus ad Nicom. ἀκόλαστον, id eſt, intemperantem ab incontinente, quem ἀκρατῆ nominant Greci: ille enim ſibi perſuaſit, turpiter, & libidinoſe eſſe uiuendum: itaque inſanabilis eſt: hic contrà frugalitatem quidem, & temperantiam libidini & flagitio anteponendam eſſe putat: ſed in ſententia non manet, quoniam in eo ſuperat rationem cupiditas. ſic Euripides in Hippolyto, ait pleroſque benè ſentire, & quæ recta ſint, noſſe: ſed non facere, alios inertia, alios propterea, quòd aliam quãdam uoluptatẽ honeſto anteponant. ſed præſtat Euripidis uerba aſcribere. ἴσι γὰρ τόγ' εὖ φρονεῖν Πολλοῖσιν· ἀλλὰ τῇδ' ἀθρητέον τάδε. Τὰ χρής' ἐπιστάμεσθα

ἐπιστάμεσθα καὶ γιγνώσκομεν, Οὐκ ἐκπονοῦμεν δέ, οἱ μὲν ἀργίας ὑπὸ, Οἱ δ᾽ ἡδονὴν προθέντες ἀντὶ τοῦ καλοῦ Ἄλλην τιν᾽. Eodem pertinent illa Plutarchi lib. πῶς δεῖ τὸν νέον τῶν ποιημ. θηριῶδες μὲν οὖν, καὶ ἄλογον, καὶ οἰκτρὸν, εἰδότα τὸ βέλτιον, ὑπὸ τοῦ χείρονος ἐξ ἀκρασίας, καὶ μαλακίας ἄγεσθαι, id eſt, immò vero ferinum, & à ratione alienum, & miſerabile eſt, ſcientem id, quod melius eſt, ab eo, quod deterius eſt, propter incontinentiam, & mollitiem trahi.

Romæ rus optas] ſic inf. epiſt. ad Celſum lib. I. *Romæ Tibur amem uentoſus, Tibure Romam.*

ruſticus] rure, quod eſt loci ad perſonam tranſtulit: vt ſup. ſaty. VI. libr. I. in extr. *domeſticus ocior*, id eſt, domi.

ac, velut vſque vinctus eas] & quaſi, quò vocaris, eò conſtrictus, & vi coactus, & inuitus eas, ita lætaris, quòd à nemine ſis vocatus.

ſerum] ſerò: vt ſæpe aliàs. ſic epiſt. ad Auguſt. *Serus enim Græcis admouit acumina chartis.*

ſub numina prima] paulo ante veſperam: paulo ante ſolis occaſum, quod erat tempus cœnæ. epiſt. ad Torqu. libr. I. *Supremo te ſole domi Torquate manebo.* ſic loquitur epiſt. II. lib. 2. *Lento Samnites ad lumina prima duello.*

nemon' oleum feret. oc.] μίμησις verborum Horatij, cum ad Mæcenatem ire properat, ab eo vocatus. laudabantur autem & vngebantur cœnaturi. iccirco poſcit oleum, quo perunctus, cœnatum eat apud Mæcenatem.

ecquis audit?] numquis eſt, qui audiat? nemo ne audit? errant, qui putant *ecquis* idem valere, quod *quis*.

blateras] blaterare eſt ſtultè, & cupidè loqui, inquit Feſtus Pompeius. Cæcil. in Hymnide *deſine blaterare.* Afranius. *Ten' blaterare, & obloqui?* Plaut. Aular. *ubi tu es, quæ deblaterasti iam uicinis omnibus Me meæ filiæ daturum dotem?*

fugiſque] cod. Iann. & vnus Vat. *furisque.* non probo. *fugis* autem interpretor, ad cœnam properas.

Miluius, & ſcurræ] qui erant apud te cœnaturi.

tibi non refer. pr.] tibi multa mala precati: quæ tibi referre vel nolo, vel non debeo, vel non audeo.

etenim me dixerit ille] id eſt, etenim dicere poſſit aliquis me ventre duci, id eſt, ventri indulgere, & ſeruire. Daui etiam nunc ſunt verba, non Horatij. vox *ille*, autem idem ferè valet hoc loco, quod apud Græcos ὁ δεῖνα, id eſt, quidam, neſcio quis vno Demoſthenis, & altero Cicer. exemplo contenti erimus: Demoſth. πρὸς Λεπτίνην. σὺ δὲ ποιεῖς, ὃ λέγεις κακῶς τοὺς τετελευτηκότας, τῶν εὐεργετῶν τὸν δεῖνι μεμφόμενον, καὶ τὸν δεῖνα ἀνάξιον εἶναι φάσκων, ὧν οὐδὲν οὐκείνοις προσῆκεν. Cic. pro Roſc. Amer. *quæſiſſe num ille, aut ille defenſurus eſſet.*

naſum nidore ſupinor] id eſt, naſus mihi nidore ſupinatur: hoc eſt, excitatur, attollitur. Virg. Georg. II. *Antè ſupinatas Aquiloni oſtendere glebas.* in nonnullis libris legitur *ſupino.* cod. Don. autem & Vat. 3. Torn. Faern. habent *ſupinor*, vt vulgati: quæ ſcriptura recta eſt.

adde popino] ſim etiam popino. popinones à popina ſunt appellati: qui popinas conſectantur. ſed non reticebo, ſcriptum eſſe in duobus Vatic. Iannoſt. Faern. Torneſ. *ſi quidnis, non ſim quidnis.* ego tamen hanc ſecutus ſum, vt ſit hæc ſententia. ego nidore ciborum moueor, (inquit Dauus) fateor: naſus mihi excitatur nidoribus, vt imbecillo, & infirmo. iners ſum, & ignauus, & quicquid aliud voles: adde, ſi tibi videbitur, me eſſe popinonem, &c. ſic loquitur epiſt. VI. lib. I. *frater, pater adde.*

verbis que decoris obuol. vit.] verbis ſpecioſis vitium tuum tagas? auſer

aufer Me vultu terrere] cum Horatius liberiore ſerui oratione offendebetur, terrorem ei vultu denunciabat,eiq́; minabatur: qua re animaduerſa orat Dauus ne ſtomachetur,ne ſibi terrorem intentet, & vt manus contineat. *aufer me terrere*, id eſt,ne me terreto: noli me terrere.

Te coniux aliena] ex contentione,& comparatione oſtendit Dauus dominum ſuum ſe eſſe deteriorem,& grauius peccare.

crucè dignius?] grauius? vtrius peccatum cruce dignius eſt?

acris Natura] id eſt, naturalis cupiditas,vehemens. *φυσικὴ ἐπιθυμία ἰσχυρά*.

ſub clara lucerna] Mart. lib. x1. *Ludere teſte lucerna.*

excepit] excipere, præter illam,quam ſuprà notauimus, ſignificationem, valet etiam idem ferè,quod *recipere*,& id,quod extrinſecus venit,aut obiectum eſt, capere. vt *uerba loquentis excipere. excipere ſanguinem patera,excipere tela, excipere pericula.*

turgentis] tumentis. ſuprà ſaty. 11. lib. 1. *tument tibi cum inguina*. fortaſſe verbo Latino *turgere* reſpondet Græcum *ὀργᾷν*, quo ſæpe vtitur Ariſtoteles pro verbo *ἐπιθυμεῖν*, & *ἐφίεσθαι*, cuiuſcunque rei ſit cupiditas. vt problem. *τμημ. δ. διὰ τί οὐ δεῖ μὴ ὀργῶντα, οὔτε ἀφροδισιάζειν, οὔτε ἐμεῖν, οὔτε πτάρνυσθαι, οὔτε φῦσαν ἀφιέναι*; id eſt,quamobrem non oportet eum, qui minimè turgeat, neque Veneri operam dare,neque vomere,neque ſternutare, neque flatum emittere? caudam autem ſalacem intellige, vt ſaty. 11. lib. 1. *teſteis, caudamq́; ſalacem Demeteret ferrum.*

Clunibus aut agitauit] aut me ſuccumbentem agitauit, tanquam equo inſidens. genus eſt Veneris. Mart. lib. 11. *Hectoreo quoties ſederas uxor equo.* Ouid. de arte amandi lib. 3. *Parua uehatur equo: quòd erat longiſſima nunquam Thebais Hectoreo nupta reſedit equo.*

Dimittit, &c.] me miſſum facit incolumi fama.

meiat eòdem] cum eadem rem habeat. Catull. *Qui ipſe ſui patris minxerit in gremium*. Horat. ſuprà ſaty. 11. lib. 1. *Hunc perminxerunt calones.* Perſius. *Patritiæ immeiat uulua.*

Tu, cum proiect. inſignib.] tu,cum poſita equitis Ro. aut iudicis perſona: proiectis ornamentis equeſtribus,ſumis cultum,ac veſtitum ſeruilem: non is es,cuius habitum,& ſimilitudinem geris? Non ſunt autem hæc ita accipienda,quaſi Horatius ſignificet ſe equitem eſſe Romanũ: ſed eò dicuntur tantùm, vt intelligamus pleroſque dominos ſeruis ſuis eſſe deteriores, & nequiores, vt pote,qui turpiſſimis cupiditatibus,& libidinibus ſeruientes multa ſe indigna, ſuæq́; perſonę indecòra perpetiantur,ac perferant.

odoratum] odore aliquo imbutum. vt Od. x1. lib. 2. *& roſa Canos odorati capillos.*

induceris] intromitteris in ædeis mulieris.

Altercante libid.] hinc te impellit libido ad flagitium: illinc reuocat pœnæ metus. Ita pugnat metus cum cupiditate,& libidine.

Quid refert vri virgis] poterat dicere Horatius,aliter plecti liberos,aliter ſeruos. demus ita eſſe. (inquit Dauus) at horribilius eſt ferro necari, quo ſupplicio afficiuntur liberi,quàm virgis cædi,quæ pœna eſt ſeruorum: vel ſignificat,quòd ad turpitudinem,& infamiam attinet, nihil inter hanc & illam pœnã intereſſe. in nonnullis codicibus ſcriptum reperi, *ferro'ne necari*? in alijs *ferro'ne*.

Auctoratus] obnoxius,obligatus, nempe mercede accepta. auctorati dicuntur milites poſteaquàm iurarũt in verba imperatoris. exauctorati, vbi militiæ ſacramento ſunt liberati. ſed màgis propriè (niſi fallor) dicuntur auctorati

gladia-

gladiatores, qui mercedem acceperunt, vt depugnent in ludo. C. Aſinius Pollio lib. 10. epiſt. *ob Fadium quendam militem Pompeianum, quia, cum depreſſus in ludum bis gratis depugnaſſet, auctorari ſeſe nolebat, & ad populum confugerat, primum Gallos equites immiſit,* &c. *Merces ipſa* (inquit M. Tull. Off. 1.) *in mercenarijs auctoramentum eſt ſeruitutis.* quid igitur refert (inquit) vtrùm tanquã mercenarius quidam ſiue gladiator, ſiue quis alius cõductus, eas quoquò velit is, qui te auctorauit, & conduxit, an clauſus in arca ita contracto ſis corpore, vt genibus caput tangas?

Quo te demiſit] in quam te ancilla contractum demiſit, fortè propter ſubitum domini ſui aduentum.

conſcia] ancilla, vt ſuprà ſaty. 11. lib. 1. *miſeram ſe conſcia clamet.*

genibus tang. cap.] participium *contractum* non eſt coniungendum cum nomine *caput*, quod ſequitur, ſed cum prouocabulo *te*, quod antecedit, hoc modo: & quidem altius repetamus, totumque hunc locum explanemus. quid refert (inquit) quòd ad miſeriam & turpitudinem attinet, vtrùm quis virgis cædatur, vt ſeruus, an ferro interficiatur in adulterio deprehenſus? rurſum, quid refert, vtrùm quis eat vſpiã mercede obligatus, an in arca incluſus ab ancilla conſcia corpore contracto, genibus tangat caput? proinde quaſi dicat. vtrobique manifeſta, & miſera ineſt ſeruitus: ſed miſerior in homine libero, qui libidinis cauſa, tanto in periculo, tantaque in miſeria verſatur. liber Rain. Card. & Iann. aliquantum ab alijs diſcrepant. ſic enim in illis ſcriptum eſt, *Contractum, ut genibus tangas caput.* quam ſcripturam non ſum ſecutus, quòd exiſtimem particulam *ut* adiectam eſſe ab aliquo, qui non videret verbum *tangas* pendere à ſuperioribus illis *an turpi clauſus,* &c.

illa tamen ſe Non hab. m.] huius loci hæc mihi videtur eſſe ſententia, tu cùm libidinem tuam explere vis, in alienas ædeis non ſine periculo ingrederis, veſtitum mutas, ne à quoquam cognoſcaris: illa autem nulla conditione adduci poteſt, vt domum tuam veniat, neque vt habitum, cultumque matronæ mutet, cum te metuat, neque tibi credat.

peccat've ſupernè] id eſt, ſi eam velis tibi morem gerere, & obſequi à ſuperiore parte: ſi iubeas eam tibi incubare, aut inſidere ſubiacenti, nulla conditione eſt factura: ita ſui iuris eſt, ita libera, & contumax.

ſub furcam] vt ſeruus. Donat. in Andr. *Furciferi dicebantur ſerui, qui ob leue delictum cogebantur à dominis, ignominiæ magis, quàm ſupplicij cauſa, circa uicinos furcam in collo ferre, ſubligatis ad eam manibus,* &c.

prudens] ſciens, vt ſat. 111. huius libr. *Cum prudens ſcelus ob titulos admittis inaneis, Stas animo?*

dominoq; furenti] vel marito, vel amori, & libidini.

credo, metues] ſcilicet tu metues, tuoque malo, & periculo doctus, cauebis. proinde quaſi dicat, non metues, immò verò cogitabis, quo tempore te iterum in periculum conijcias.

quæ bellua, &c.] oſtendit amantes, & libidinoſos belluis eſſe incautiores, & inconſideratiores, cum hæ ferè nunquam, poſteaquàm è laqueis effugerunt, iterum capiantur: illi autem vitato periculo iterum, atque iterum in idem genus fraudis incurrant. notum eſt prouerbium, & refertur a Plutarcho, ἀλώπηξ διαφυγοῦσα πάγας, αὖθις οὐχ ἁλίσκεται, id eſt, vulpes quæ tendiculas, aut laqueos effugit, iterum non capitur.

reddet] ſiue legas *reddit*, ſiue *reddet*, nihil refert. & vtraque ſcriptura codicum manuſcriptorum auctoritate nititur.

Non ſum mœchus, ais] ſi dices te non eſſe mœchum, licebit mihi quoque dicere, me non eſſe furem. nam quemadmodum ego me à furtis abſtineo,

neque

neque vaſa argentea tango metu pœnę: ſic tu propter periculum ab vxoribus alienis te abſtines, non conſilio, aut ratione.

ſapiens] mihi ſapiens, vt ſaty. 1. lib. 1. *Non uſquam prorepit, & illis utitur antè Quæſitis ſapiens*. vel dic ſapiens. id eſt, cautus, conſideratus, conſultus, Eurip. Μισῶ σοφιςὴν, ὅςις οὐχ αὐτῷ σοφός.

tolle periclum] ſi nullum ſit periculum, tum natura ad vitium procliuis, & præceps, ſeſe ad quoduis facinus audendum effrenata profundet. ſignificat Horatius aut nullos, aut paucisſimos eſſe, qui iudicio ac voluntate à flagitio, & maleficio temperent. qua de re plura ad epiſt. ad Quinct. lib. 1.

Tu'ne mihi dominus rerum imp. &c.] cum tot tibi res, atque homines imperent, videlicet pecunia, libido, gloria, metus, viri potentiores, & locupletiores, tu'ne te mihi dominum eſſe dicis?

quem ter vindicta] vindicta dicebatur ea virga, qua Prætor ſeruum liberabat. natum autem nomen eſt vel à ſeruo illo Vindicio, qui coniuratione adoleſcentum aduerſus populi Ro. libertatem, patefecit: vel à vindicando, proptereà, quòd vindicta ſeruus à Prætore in priſtinam, & naturalem libertatem vindicabatur, vt docet Theophilus libr. 1. Inſtitutionum iuris ciu. ſignificat porrò, duriorem, ac turpiorem eſſe libidinum, & cupiditatum ſeruitutem, quàm legitimam, & iuriſgentium.

nam, Siue vicarius eſt] ſeruorum alij erant ordinarij, alij vicarij. vicarius erat is, qui in alterius erat peculio, &, pœnè dicam, ſerui ſeruus. ordinarius, qui ſeruum habebat in peculio ſuo. Quamuis autem vicarius, eſſet. ordinarij κτῆμα, id eſt, poſſeſſio, ordinarioque pareret, erat tamen eius conſeruus proptereà, quòd ordinarij dominus, & vicarij dominus, & communis vtriuſque dominus: id eſt, vtrunque habebat in ſua poteſtate. Nam cum ſeruus omnis ſit in alterius poteſtate: & vicarius, ſeruus ſit: is autem, qui in alterius poteſtate eſt, alterum in ſua habere non poſſit, efficitur, vt vicarius, eiuſdem domini, cuius & ordinarius, ſeruus ſit.

atque Duceris, vt neru. alienis m.] lignum neruis alienis mobile omnes ferè accipiunt turbinem, qui ſcutica torqueri, & impelli ſolet à pueris. quam ſententiam poſſem Tibulli tabulis confirmare lib. 1. eleg. v. *Namq; agor, ut per plana citus ſola uerbere turbo, Quem celer aſſueta uerſat ab arte puer*. ſed mihi magis placet, quod M. Antonius Muretus prior quidem annotauit, & protulit, ego autem iampridem in aduerſarijs meis habueram per mobile lignum, &c. hoc loco ſignificari ab Horatio id, quod appellant Græci νευρόσπαςον. erant autem νευρόσπαςα, parua quædam animalium ſimulacra, quorum vel ſingula, vel vniuerſa membra certis neruis, aut fidiculis in hanc, vel illam partem cum quadam venuſtate, & conuenientia mouebantur. Qui huiuſmodi ſimulacra vulgò oſtentabant, νευροσπάςαι dicebantur, vt intelligere licet ex Ariſtotele in lib. de mundo ad Alexandrum, ſi modò eſt Ariſtotelis. cuius hæc verba ſunt, καὶ οἱ νευροσπάςαι μίαν μήρινθον ἐπισπασάμενοι ποιοῦσι καὶ αὐχένα κινεῖσθαι, καὶ χεῖρα τοῦ ζώου, καὶ ὦμον, καὶ ὀφθαλμὸν, ἔςι δ᾽ ὅτε πάντα τὰ μέρη, μετά τινος εὐρυθμίας. id eſt. neuroſpaſtæ vna fidicula tracta faciunt, vt ceruix, & manus, & humerus, & oculus animalis: interdum autem & omnes corporis partes cum quadam venuſtate, & moderatione moueantur.

Quiſnam igitur liber? &c.] hæc dicuntur ex ſententia Stoicorum.

ſibi qui imper.] qui ſibi, ſuiſq; appetitionibus & affectibus imperat.

reſponſare] obſiſtere, vt epiſt. ad Mæcen. 1. lib. 1. *fortunæ reſponſare*. & ſaty. prox. *cauis reſponſat opimis*. *fortis reſponſare*, id eſt fortis ad reſpondendum, ſeu in reſponſando, vt alibi, & ſæpius admonuimus.

& in

& in ſeipſo totus teres, atque] id eſt, totus ex ſe aptus, ſui ſimilis, æquabilis, perfectus, perpolitus, nihil habens aſperum, nihil inæquale, nihil lacinioſum. ductum à forma conglobata, in qua nihil externi hærere poteſt, propterea quòd vndique læuis & polita eſt. M. Tull. in orat. perf. aures Atticorum teretes nominat, propterea quòd nihil ferre poſſunt inſolens, nihil putidum, nihil inelegans, nihil inuenuſtum. & in lib. de optimo gen. oratorum, ita loquitur, *qui teretes aureis habent, intelligensq; iudicium.* apud eundem in oratore perf. *rotundum* valet idem quod cultum, politũ, perfectũ. ſic enim ille, *Thucydides præfractior, nec ſatis, ut ita dicam, rotundus.* & in Bruto, *uerborum copia, et quaſi rotunda cõſtructio.* idẽ de natura deorum, *figura rotunda, nihil habens inciſum angulis, nihil eminens, nihil lacinioſum:* ſeu, vt alij legũt lauinoſũ. ſic Plato in Phædro, ἐκείνῃ μόνον ἐπαινεθῆναι δεῖ λόγον, ὅτι σαφῆ καὶ στρογγύλα καὶ ἀκριβῶς ἕκαστα τῶν ὀνομάτων ἀποτετόρνευται. & Ariſt. lib. 2. Rhetoric. προστιθέντα τὸ διότι στρογγυλώτατα.

Externi ne quid valeat] ne quid externum eum commoueat: vt is omnia externa contemnat, neque concupiſcat, neque pertimeſcat, cum ſit animo ab omni perturbatione & concitatione, vacuo, ac libero. talis deſcribitur vir bonus à Virgilio. ſi modò Virgilij ſunt verſus illi, *Securus, mundi inſtar habens, teres atque rotundus, Externi ne quid ualeat per læue morari.*

morari] hærere, reſidere. abſolutè poſitum eſt.

manca] debilis, fracta, ſine viribus. in quem nihil valet fortuna. ſic M. Tull. in epiſt. ad Pætum lib. 9. de fortuna, *Quam exiſtimo leuem & imbecillam, ab animo firmo & graui, tanquam fluctum a ſaxo, frangi oportere.*

Vrget enim dom. m.] dominus ſæuus, & immitis te premit, videlicet cupiditas, ſeu libido, vt paulò antè, *dominoq; furenti Committes rem omnem.*

& acreis Subiectat] translatum ab equis, quos curſu iam defeſſos, equites interdum calcaribus fodere ſolent, & velint, nolint, vt currant, ſubigere.

Vel cum Pauſiaca] alium domini ſui morbum commemorat, nempe immoderatum tabularum pictarum ſtudium, quòd item reprehendit M. Tull. parad. ὅτι οἱ σοφοὶ ἐλεύθεροι, his verbis, *Aëtionis tabula te ſtupidum detinet, aut ſignum aliquod Polycleti. omitto unde ſuſtuleris, & quomodo habeas: intuentem te, admirantem, clamores tollentem cum uideo, ſeruum te eſſe ineptiarum omnium iudico,* &c. Verr. de ſignis, *Venio nunc ad iſtius, quemadmodum ipſe appellat, ſtudium, ut amici eius, morbum, & inſaniam.* fuit autem Pauſias pictor inſignis, de quo Plin. lib. 21. cap. 2. & Varro de re ruſtica, lib. 3.

cum Fului, Rut.] de Fuluio, & Rutuba equidem nihil me legiſſe fateor: ſed Placidianum, ſeu Pacidianum (nam ſic reperio ſcriptum in codicibus Ciceronianis excuſis) conſtat fuiſſe gladiatorem, & eum quidem præſtantiſſimum, ex Lucillij verſibus, quos profert Nonius Marcellus in declaratione verbi *compono.* verſus ſunt hi, *Samnis ſpurcus homo uita illa dignu' locoq; Cum Placidiano componitur? optimu' longè Poſt homines natos gladiator qui fuit unus.* eundem commemorat M. Tull. libr. 3. epiſt. ad Qu. frat. his verbis, *non putaſſet ſibi Pompeius de illius ſalute, ſed de ſua dignitate mecum eſſe certamen: in urbem introiuiſſet: ad inimicitias res ueniſſet. cum Aeſernino Samnite Placideianus comparatus uiderer.* & de optimo gen. orat. *A me autem (ut cum maximis minima conferam) gladiatorum par nobiliſſimum inducitur. Aeſchines, tanquam Aeſerninus (ut ait Lucillius) non ſpurcus homo, ſed doctus & acer Cum Placideiano componitur, optimu' longè Poſt homines natos,* &c. *nihil enim illo oratore arbitror cogitari poſſe diuinius.* & Tuſcul. lib. 4 *An uerò uir fortis, niſi ſtomachari cœperit, non poteſt fortis eſſe? gladiatorum id quidem eſt. quanquam in eis ipſis uidemus ſæpe conſtantiam, colloquuntur, congrediuntur, aliquid poſtulant, ut magis placati, quàm irati eſſe uideantur. ſed in illo genere ſit Placideianus aliquis*

hoc animo, ut narras Lucillius, Occidam illum equidem, & vincam, si id quæritis, inquit, &c. De Placideiano igitur nemini dubium eſt, quin fuerit gladiator: De Fulvio autem & Rutuba, de quibus nihil extat, quod ſciam, nihil affirmare poſſum: hoc tantum licet ſuſpicari, eos quoque fuiſſe gladiatores, propterea quòd cum Placideiano gladiatore numerentur. huius loci autem hæc ſententia eſt. cum admiraris tabulam aliquam à Pauſia pictam, quid eſt cur minus peccare exiſtimandus ſis, quam ego, cum gladiatorum prælia in pariete minio, aut rubrica, aut carbone depicta erecto corpore contemplor?

contento poplite] quidam hæc ad Dauum referunt, ita ſtudioſè & cupidè ſpectantem, vt poplites contendat: alij ad gladiatorum imagines contentis poplitibus pugnantium. Acron vtranque ſententiam complectitur, & proponit. Ego malo referri ad gladiatores pictos, vel ad Placideianum tantùm. Nam certè ita ſolent pugnare gladiatores, nempe altero poplite contento. atque hanc ſententiam confirmat id quod ſequitur, *velut ſi Re vera pugnent*, &c. ſi quis tamen alteram malet, non pugnabo.

nequam] paulò antè diximus hominem nequam, homini frugi eſſe contrarium.

Subtilis] ἀκριβὴς, ſubtilis, & limati iudicij. translatio eſt à filo, ſeu tela ſubtiliter texta, epiſt. ad Auguſt. lib. 2. *Iudicium ſubtile uidendis artibus.*

audis] diceris, vt *rexque paterque Audiſti coram*, epiſt. ad Mæcen. 11. lib. 1.

Nil ego, ſi ducor libo f.] ſi libi nidore, ſeu vapore ducor, homo nihili ſum, vel, hominem nihili me dicis eſſe. Græci hominem nullius pretij, contemtiſſimum, nullius bonæ frugi, ignobilem, οὐδὲν nominant. τοῦτ᾽ ἔστιν, οὐτιδανὸν, πρὸς οὐδὲν χρήσιμον, εὐτελῆ, δυστυχῆ. quid ſit libum, dicemus ad illum locum, *Vtque ſacerdotis fugitiuus liba recuſo*. epiſt. ad Fuſcum libr. 1. in libro Don. ſcriptum eſt. *Nil ſum ego.*

tibi ingens Virtus] Solent hæc legi enunciando, & ſine interrogationis nota, hoc ſenſu, Tu autem tanta virtute, ac temperantia præditus es ſcilicet, vt cœnas lautiores, & ſumtuoſiores contemnere queas. ironia eſt. ſentit enim planè contrarium eius, quod dicit, nempe herum ſuum tam imbecillum eſſe, & propè nullius virtutis, vt cœnis opiparis facillimè capiatur, & vincatur. Iam verò *cœnis reſponſare opimis*, eadem ratione, & ſignificatione dictum, qua *reſponſare fortunæ*, epiſt. 1. libr. 1. & *reſponſare cupidinibus*, ſuprà hac ead. ſaty. pro non cedere, non obſequi, ſed contemnere potius. ſignificat autem, non eam in illo ineſſe virtutem, & continentiam, & fortitudinem, & conſtantiam, vt cœnas opiparas contemnere queat. Quòd ſi quis malet hæc legi interrogando, & ſine ironia, hoc modo, Quantumuis virtus tibi magna ſit, potes ne ea fretus cœnas apparatas, & opiparas contemnere? non improbabo.

Obſequium ventris, &c.] huius loci hæc ſententia eſt, dices me maiore meo malo ventri obſequi, quàm te, quia, ſiquando eſcas aliquas lautiores ligurriero, ſcapulæ meæ operiuntur loris: at tu eùm cara, & ſumtuoſa obſonia conſectaris, num impunè ferre ſoles? minimè verò. nam talem victum conſequitur cruditas, & infirma corporis valetudo. longè igitur grauius plecteris, quàm ego, qui vapulo.

cur?] cur grauius plector, cum ventri morem geſſero, quàm tu? quaſi dicat, non eſt ita.

Nempe inamareſcunt] non eſt ita (inquit Dauus) id eſt, non eſt tibi minus impunita iſta victus intemperantia, ac luxuria, quàm mihi mea edacitas: non minoris tibi conſtant cara iſta obſonia, cœnæque ſumtuoſæ, quàm mihi mea auiditas, propterea quòd nimia ciborū copia tibi ægrè concoquitur à ventriculo.

triculo, ita naſcitur cruditas: ex qua totius corporis conſtitutio perturbatur. his ſimilia ſunt illa ſaty. 11. huius lib. *Putet aper, rhombusq́; recens, mala copia quando Aegrum ſollicitat ſtomachum.* ibid. *at ſimul aſſis Miſcueris elixa, ſimul conchilia turdis, Dulcia ſe in bilem uertent,* &c.

Illusiq; ped. vir. ferr. &c.] propterea quòd ventriculus cruditate laborās, ſuo munere probè fungi non poteſt. quò fit vt corpus non alatur, debilitentur pedes, & reliquæ corporis partes.

an hic peccat, &c.] argumentum eſt à minore, Demus puerum ſeruum, qui furtiua ſtrigili vuam emit, peccare: quanto grauius peccat is, qui prędia ſua vendit, eorumq́; pretium in coemenda obſonia, & in cęnas ſumtuoſas apparandas inſumit, ac profundit? nauclerus quidam apud Menandrum (vt refert Athenæus lib. 4.) vota facit, vt qui agros, & prędia vēdunt, & bona ſua comedunt, ſemper nauigent, nunquam terram tangant, vt ita ſentiant, quaſi bono accepto non pepercerint. ſic Menander, Ὦ φιλτάτη γῆ μῆτερ, ὡς σεμνὸν σφόδρ' εἶ Τοῖς νοῦν ἔχουσι κτῆμα, πολλοῦ τ' ἄξιον. Ὡς δῆτ' ἐχρῆν, εἴτις πατρῴαν παραλαβὼν Γῆν καταφάγοι, πλεῖν τουτονὶ διὰ τέλους, Καὶ μὴ δ' ἐπιβαίνειν γῆς, ἵν' οὕτως ᾔσθετο Οἷον παραλαβὼν ἀγαθὸν οὐκ ἐφείσατο.

Nil ſeru. gul. p. h.] nil ſeruile habet, cùm gulæ paret, ac ſeruit? quaſi dicat, plurimum.

adde, quòd idem] ſic Ariſtoteles de improbis ac vitioſis hominibus lib. nono de morib. ad Nicom. *Et uitioſi homines quærunt quibuſcum totos dies traducant: ſe ipſos autem fugiunt. multa enim grauia & horrenda recordantur. & cum ſoli ſunt, talia expectant altera. cum alijs autem obliuiſcuntur: &, cùm ſit nihil in eis amabile, nullo erga ſe amoris affectu commouentur.* verba Græca ſunt hæc, ζητοῦσί τε οἱ μοχθηροὶ μεθ' ὧν συνημερεύσουσιν· ἑαυτοὺς δὲ φεύγουσιν. ἀναμιμνήσκονται γὰρ πολλῶν καὶ δυσχερῶν· καὶ τοιαῦθ' ἕτερα ἐλπίζουσι καθ' ἑαυτοὺς ὄντες· μεθ' ἑτέρων δ' ὄντες ἐπιλανθάνονται· οὐδὲν δὲ φιλητὸν ἔχοντες, οὐθὲν φιλικὸν πάσχουσι πρὸς ἑαυτούς.

non ocia recte Ponere] nulla in re ſeria, atque honeſta ocium tuum ponere potes.

teq; ipſum vitas fug. &c] tu te ipſum fugis, vt ſerui improbi ſolent à domino fugere, & huc, & illuc errare. ſeruos errones diſtinguunt Iuriſconſulti à fugitiuis, quòd hi ita fugiunt à dominis, vt non habeant in animo ad eos vnquā reuerti: errones eo conſilio fugiunt, vt aliquando reuertātur. ſed hoc loco Horatius hanc diſtinctionem non ſeruat: vtiturq́; his nominibus trāslatè, hoc modo: tu te ipſum, vt fugitiuus, & erro, vitas: ſeruorum erronum, & fugitiuorū inſtar, qui domum reliquerunt, te ipſum fugis. ſecutus ſum autem ſcripturam librorum manuſcriptorum Donati, Faerni, 2. Vaticanorum, Torneſij. nam excuſi omnes, quos quidem viderim, habent *fugitiuus ut erro.* quam ſcripturam ſi quis probabit, ſic explicabo, Te ipſum vitas, vt erro fugitiuus, id eſt, vt ſeruus erro, qui fugit à domino: vel te ipſum vitas, fugiens à te, vt erro: vel teipſum vitas, vt ſeruus fugitiuus errabundus. quod ſi placebit, idem ferè valebit hoc loco fugitiuus, quod fugax, aut fugere ſolitus, quemadmodum Terent. in Heautont. *argentum fugitiuum*: & Varro lib. 1. de ling. Lat. *obliuionem fugitiuam* appellat. ego tamen priorem ſcripturam magis probo.

fallere] leuare, lenire, βουκολεῖν. vt Virg. Aen. 4. *ſi fallere poſſis amorem.*

nam comes atra pr. ſeq. f.] ſic Od. xvi. lib. 2. *quid terras alio calentes Sole mutamus? patriæ quis exul Se quoque fugit?* & epiſt. ad Villic. lib. 1. *Stultus uterq; locum immeritum cauſatur iniquè: In culpa eſt animus, qui ſe non effugit unquàm.*

Vnde mihi lapidem?] loquitur Horat. ſerui oratione nimis libera offen-

ſus. ſignificat autem ſua vitia neminem libenter audire. ſubint. ſumam?

aut verſus facit] ſignificat, verſuum faciendorum ſtudium, inſaniæ eſſe proximum, atque ad inſaniam propemodum hominem adigere. vt ſuprà ſaty. 111. huius lib. *Adde poemata nunc, hoc eſt, oleum adde camino, Quæ ſi quis ſanus facit, ſanus facit, & tu.*

accedes opera agro] mittam te in agrum Sabinum, vt nonus accedas ad ſeruos octo operarios, qui in opere ruſtico faciendo verſantur. ſic Plaut. Moſtell. *Cis hercle paucas tempeſtates, Tranio Augebis ruri numero genus ferratile.*

SATYRA 8.

VT Naſidieni iuuit te cœna beati?
Nam mihi quærenti conuiuam, dictus here illic
De medio potare die. ſic, vt mihi nunquàm
In vita fuerit melius. da, ſi graue non eſt,
Quę prima iratum ventrem placauerit eſca.
In primis Lucanus aper, leni fuit Auſtro
Captus, vt aiebat cœnæ pater. acria circùm
Rapula, lactuce, radices, qualia laſſum
Peruellunt ſtomachum, ſiſer, alec, fæcula Coa.
His vbi ſublatis, puer altè cinctus, acernam
Gauſape purpureo menſam perterſit: & alter
Sublegit, quodcunque iaceret inutile, quodque
Poſſet cœnanteis offendere: vt Attica virgo
Cum ſacris Cereris, procedit fuſcus Hydaſpes
Cæcuba vina ferens, Alcon Chium maris expers.
Hic herus, Albanum Mæcenas, ſiue Falernum
Te magis appoſitis delectat: habemus vtrunque.
Diuitias miſeras. ſed queis cœnantibus vnà
Fundani, pulchrè fuerit tibi, noſſe laboro.
Summus ego, & prope me Viſcus Turinus, & infrà,
Si memini, Varius. cum Seruilio Balatrone
Vibidius: quos Mæcenas adduxerat vmbras:
Nomentanus erat ſuper ipſum, Porcius infrà,
Ridiculus totas ſimul abſorbere placentas.
Nomentanus ad hoc, qui, ſi quid fortè lateret,
Indice monſtraret digito. nam cetera turba,
Nos, inquam, cœnamus aueis, conchylia, piſceis,
Longè diſſimilem noto celantia ſuccum:
Vt vel continuo patuit, cum paſſeris, atque
Inguſtata mihi porrexerat ilia rhombi.
Poſt hęc me docuit melimela rubere minorem

Ad lunam delecta. quid hoc interſit: ab ipſo
Audieris melius. tum Vibidius Balatroni.
Nos, niſi damnoſè bibimus, moriemur inulti.
Et calices poſcit maiores. vertere pallor
Tum parochi faciem nil ſic metuentis, vt acreis
Potores: vel, quòd maledicunt liberius: vel,
Feruida quòd ſubtile exſurdant vina palatum.
Inuertunt Aliphanis vinaria tota
Vibidius, Balatroque, ſecutis omnibus imis:
Conuiuæ lecti nihilum nocuere lagenis.
Affertur ſquillas inter muræna natanteis
In patina, porrecta. ſub hoc herus, hæc grauida, inquit,
Capta eſt, deterior poſt partum carne futura.
His mixtum ius eſt oleo, quod prima Venafri
Preſſit *cælla, garo de ſuccis piſcis* Iberi,
Vino quinquenni, verùm citra mare nato,
Dum coquitur: cocto Chium ſic conuenit, vt non
Hoc magis vllum aliud: pipere albo, non ſine aceto,
Quod Methymnæam vitio mutauerat vuam,
Erucas virideis, inulis ego primus amaris
Monſtraui incoquere, illutos Curtillus *echinos,*
Vt melius muria, quam teſta marina remittit.
Intereà ſuſpenſa graueis aulæa ruinas
In patinam fecere, trahentia pulueris atri,
Quantum non Aquilo *Campanis excitat agris:*
Nos maius veriti, poſtquàm nihil eſſe pericli
Senſimus, erigimur. Rufus poſito capite, vt ſi
Filius immaturus obiſſet, flere. quis eſſet
Finis: ni ſapiens ſic Nomentanus *amicum*
Tolleret? *heu Fortuna, quis eſt crudelior in nos*
Te deus? vt ſemper gaudes illudere rebus
Humanis? Varius mappa compeſcere riſum
Vix *poterat. Balatro ſuſpendens omnia naſo,*
Hæc eſt conditio viuendi, aiebat: eoque
Reſponſura tuo nunquam eſt par fama labori.
Te ne, vt ego accipiar lautè, torquerier omni
Sollicitudine *diſtrictum? ne panis aduſtus,*
Ne malè conditum ius apponatur? vt omnes
Præcincti *rectè pueri, comtique miniſtrent?*
Adde hos pretere a caſus; aulæa ruent ſi,
Vt

Vt modò: ſi patinam pede lapſus frangat agaſo.
Sed conuiuatoris, uti ducis, ingenium res
Aduerſæ nudare ſolent: celare ſecundæ.
Naſidienus ad hęc: tibi dij, quæcunque preceris,
Commoda dent: ita uir bonus es, conuiuaque comis.
Et ſoleas poſcit. tum in lecto quoque uideres
Stridere ſecreta diuiſos aure ſuſurros.
Nullos his mallem ludos ſpectaſſe: ſed illa
Redde age, quæ deinceps riſiſti. Vibidius dum
Quęrit de pueris, num ſit quoque fracta lagena:
Quòd ſibi poſcenti non dentur pocula: dumque
Ridetur fictis rerum Balatrone ſecundo:
Naſidiene redis mutatæ frontis, ut arte
Emendaturus fortunam. deinde ſecuti
Mazonomo pueri magno diſcerpta ferentes
Membra gruis ſparſi ſale multo, non ſine farre:
Pinguibus & ficis paſtum iecur anſeris albi,
Et leporum auulſos, vt multo ſuauius, armos,
Quàm ſi cum lumbis quis edit. tum pectore adusto
Vidimus & merulas poni, & ſine clune palumbes:
Suaueis res, ſi non cauſas narraret earum, &
Naturas dominus: quem nós ſic fugimus ulti,
Vt nihil omnino guſtaremus: uelut illis
Canidia afflaſſet peior ſerpentibus Afris.

COMMENTARII.

Vt Naſidiéni inuit.] in nomine *Naſidieni* tertia, & quarta ſyllaba contrahuntur in vnam, videlicet i, & e, quod ſæpe aliàs fieri ſolere ſuprà oſtendimus. ſecunda autem eiuſdem nominis ſyllaba hic producitur, eum infrà corripiatur ibi. *Naſidienus ad hæc*, & *Naſidiene redis*. ego incidi in quendam librum manuſcriptum Romæ in quo ſic legitur. *Naſidieni, qui inuit te cœna beati?* ſed & Priſcìanus lib.17. priorem, ac receptam ſcripturam agnoſcit, & ceteri omnes libri ueteres comprobant.

beati] ὀλβίῳ, diuitis, copioſi. vt Od. VII. lib. 3. *Thyna merce beatum*. & epiſtol. ad Loll. II. lib. I. *beatus enim iam Cum pulchris tunicis*, &c.

dictus here illic] dictus es mihi heri illic apud Naſidienũ meridie potare. *here* pro *heri* notat Priſc. lib. 15. & hunc locum profert. quanquam in aliquot lib. ueteribus ſcriptum eſt *heri*.

da] dic. vt Virgilius in Tityro. *Sed tamen, iſte Deus qui ſit, da Tityre nobis.*

Quæ prima irat. ventr. plac.] ſuprà ſatyr. II. *cum ſale panis Latrantem ſtomachum benè leniet*. Vlyſſes apud Alcinoum ait ventre nihil eſſe impudentius, qui etiam in luctu, ac mærore ſui meminiſſe iubeat. ſic Homer. ὀδ. η. Ἀλλ' ἐμὲ μὲν

δορπῆσαι

δορπῆσαι ἐάσατε κηδόμενόν περ. Οὐ γάρ τι στυγερῇ ἐπὶ γαστέρι κύντερον ἄλλο Ἔπλετο, ἥτ' ἐκέλευσεν ἕο μνήσασθαι ἀνάγκῃ, Καὶ μάλα τειρόμενον.

Auſtro] Auſtro leniter flante carnes efficiuntur teneriores. *Νότος γὰρ σήπει*, ait Ariſtoteles quodam loco.

Cœnæ pater.] cœnæ pater, conuiuator, parochus in hac ſatyra idem valent.

qualia laſſum Peruellunt ſt.] cuiuſmodi res ſtomachum languentem, ac nauſeantem laceſſunt, ac prouocant. adhibebantur enim illa *ἀνασομώσεως χάριν*, vt ſuprà oſtendimus ex Athenęo, comment. ſatyr. 4.

ſiſer] genus eſt paſtinacę, *quæ mulſo in cibis temperata, etiam in gratiam uertitur*, inquit Plin. lib. 19.

alec] genus liquaminis eſſe diximus ſup. ſatyr. 4.

fęcula Coa] ex vino Coo. genus condimenti.

altè cinctus] *ἔζωνος*, expeditus ad miniſtrandum. ſup. ſatyr. VI. *ueluti ſuccinctus curſitat hoſpes.*

acernam] ex acere arbore factam. acernas menſas etiam fuiſſe in pretio, quanuis citreis inferiores, declarat diſtichum illud Martialis. *Non ſum criſpa quidem, nec ſiluæ filia Mauræ: Sed norunt lautas et mea ligna dapes.*

Gauſape purpureo] Priſc. lib. 7. eo capite, vbi docet in ſextis caſibus nominum neutrorum tertiæ declinationis in e. reperiri e. et i. hunc verſum profert. ſic et Lucill. *Purpureo terſit tunc latas gauſape menſas.* Varro. *Clauditur Oceano, Lybico mare, flumine Nilo.* Lucret. lib. I. *E mare primum homines, è terra poſſet oriri Squammigerum genus, et uolucres:* ex quo Plauti iocus in Mil. glor. *Maris cauſa hercle, ego hoc utor oculo minus. Nam ſi à mare abſtinuiſſem, tanquam hoc uterer.* nam hunc Plauti verſum ſic emendauit Muret. lib. 3. Var. lect.

vt Attica virgo Cum ſacr. Cr.] Hydaſpem puerum formoſum cum virgine Attica Canephora comparat ſacra Cereris in caniſtro quodam, aut ciſta ferebãt virgines capitibus impoſita, manibus ſublatis, à ſacerdote accepta diebus feſtis Cereris, Mineruæ, et quibuſdam alijs. Eas virgines Ericthonio regnante fuiſſe inſtitutas, refert Suidas, à Philochoro traditum eſſe. Habebat autem ſuas et Pallas Canephoras: de quibus ſic Pauſanias in Attic. *ἃ δέ μοι θαυμάσαι μάλιστα παρέσχεν, ἔστι μὲν οὐκ ἐς ἅπαντας γνώριμα, γράψω δ' οἷα συμβαίνει. Παρθένοι δύο τοῦ ναοῦ τῆς Πολιάδος οἰκοῦσιν οὐ πόρρω. καλοῦσι δ' Ἀθηναῖοι σφᾶς κανηφόρους. Αὗται χρόνον μὲν τινα δίαιταν ἔχουσι παρὰ τῇ θεῷ. παραγενομένης δὲ τῆς ἑορτῆς δρῶσιν ἐν νυκτὶ τοιάδε, ἀναθεῖσαι σφίσιν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς, ἃ ἡ τῆς Ἀθηνᾶς ἱέρεια δίδωσι φέρειν, οὔτε ἡ διδοῦσα, ὁποῖόν τι δίδωσιν, εἰδυῖα, οὔτε ταῖς φερούσαις ἐπισταμέναις*, id eſt. *quæ autem me maxima admiratione affecerunt, cum minimè ſint omnibus nota, ſcribam cuiuſmodi ſint. Duæ virgines à templo Palladis non longè habitant: eas autem Canephoras appellant Athenienſes. Hæ aliquantum temporis apud Deam commorantur. ubi uerò dies feſtus aduenit, faciunt noctu ſacra, ſuis capitibus imponentes, quæ Mineruæ ſacerdos dat eis ferenda, cum neque ea, quæ dat, quid det, ſciat: neque eæ, quæ ferunt, quid ferendum accipiant, ſciant.* De iiſdem ſic M. Tull. Verr. de ſignis. *Erant præterea duo ſigna non maxima: uerum eximia uenuſtate, uirginali habitu, atque ueſtitu, quæ manibus ſublatis ſacra quædam more Athenienſium uirginum repoſita in capitibus ſuſtinebant. Canephoræ ipſæ uocabantur.* habebat & Diana ſuas. Theocr. εἰδ. β. *Ἦνθ' ἁ τῶ Εὐβούλοιο κανηφόρος ἄμμιν Ἀναξὼ Ἄλσος ἐς Ἀρτέμιδος.* aſcribitque ad hunc locum interpres, virgines nupturas placandæ Dianæ cauſâ, ne eam offenderent, atque in ſeſe irritarent, quòd virginitatem ſuam eſſent amiſſuræ *κανηφορεῖν*, id eſt, ſacra quædam in caniſtris condita, & occultiſſima ferre ſolitas eſſe.

Cæcuba vina] vinum Cæcubum laudabant Romani illi veteres. ſup. Od. xx. lib. 1. *Cæcubum, et prælo domitam Caleno Tu bibes uuam.*

Alcon] alter puer vinum Chium ferens prodit in medium.

Chium] in nomine Chium, i, producitur, cum Chius primitiuum ſit breue: docet Priſc. lib. 2.

maris expers] aquæ marinæ expers. οὐ τεθαλασσωμένον. Athen. lib. 1. ſcribit, veteres conſueuiſſe aquam marinam in vina infundere, fortaſſe vt eſſent ſalubriora. Nam huiuſmodi vina nullas cruditates gignunt, ventrem ſoluunt, ſtomachum aliquantùm mordent, atque incitant, flatus non ingenerant, ad cibum concoquendum adiuuant. verba Athen. ſunt hæc. οἱ δ' ἐπιμελέστερον τεθαλαττωμένοι οἶνοι ἀκραιπάλοι τε εἰσι, καὶ κοιλίαν λύουσιν, ἐπιδάκνουσί τε τὸν στόμαχον, ἐμφυσήσεις τε οὐκ ἐνεργάζονται, καὶ συγκατεργάζονται τὴν τροφήν. Itaque fugam illam Bacchi ad mare, nonnulli ſic interpretantur, vt per eam ſignificari putent hanc conficiendi vini rationem, & aquæ marinæ infuſionem. nam vinum aqua marina infuſa ſuauius effici: vnde Plauti iocus Rudente. *Quaſi vinis Græcis Neptunus nobis ſuffudit mare.*

herus] dominus cœnæ. Naſidienus.

Albanum] de vino Albano ſic Athen. lib. 1. γίνεται καὶ περὶ τὴν Καμπανίαν κύμην ὁ καλούμενος Ἀλβανὸς, πότιμος, κοῦφος ἀπὸ ἐτῶν πέντε. id eſt, naſcitur autem, & in agro Cumano, qui eſt in Campania, vinum Albanum quod appellatur, ad potionis vſum accommodatum, & leue ab annis quinque.

Diuitias miſeras] Alij putant orationem eſſe hominis ſuam copiam extenuantis hoc modo: habemus (inquit Naſidienus) vtrunque, videlicet Albanum, & Falernum, ſi tibi magis placent, quàm, quæ tibi miniſtrantur: atque ita hæc verba *Diuitias miſeras*, dicendum erit cohærere cum ſuperioribus verbis *habemus utrunque*: alij *Diuitias miſeras* exiſtimant eſſe verba Horatij, & ita, à ſuperiore verſu ſeparanda, hoc modo. o Diuitias miſeras Naſidieni: o hominem miſerè diuitem. Muretus hanc ſententiã probat; mihi illa probabilior videtur.

ſed queis cœnantibus vnà] id eſt, ſed quibus alijs conuiuis vnà cœnantibus libenter, & iucundè cœnaris, liberaliterque acceptus ſis, ſcire peruelim.

pulchrè fuerit tibi] benè fuerit tibi, iucundè vixeris. vide ſup. annot. ad ſaty. II. huius lib. *benè erat non piſcibus urbe petitis.*

quos Mæcenas addux. vmbr.] vmbræ appellantur, vt dicemus ad epiſtol. ad Torq. libr. 1. conuiuæ non vocati illi quidem à conuiuatore, verum tamen eum, qui vocatus eſt, ſecuti. ſed quæri poteſt quos dicat Fundanius vmbras fuiſſe Mæcenatis, Balatronem'ne & Vibidium, an Nomentanum, & Porcium? ſi Balatronem & Vibidium, prouocabulum *quos* referetur ad ea, quæ antecedunt; ſi Nomentanum & Porcium, hic erit ordo verborum, & Nomentanus erat ſupra ipſum Mæcenatem: Porcius infrà, quos quidem Mæcenas ſecum adduxerat non inuitatos à Naſidieno, & ita Aldus Manutius. Puto autem hic treis lectos fuiſſe. in vno Fundanium, Viſcum Turinum, Varium: in altero Balatronem, Vibidium, Naſidienum conuiuatorem; in tertio, Nomentanum, Mæcenatem, Porcium diſcubuiſſe. media inter lectos erat menſa. Conſtat autem Caſſium Nomentanum fuiſſe luxurioſum, & perditum nepotem: de quo ſup. ſatyr. VIII. lib. 1. & alibi.

ſuper ipſum] ſic habent libri veteres, non ſuprà, quod malim tamen. & ita loquitur M. Tull. epiſt. ad Papirium Petum lib. 9. *et quidem ſupra me Atticus, infra Verrius familiares tui.* omnino ego ſuſpicor ab Horatio ſcriptum eſſe ſupra, vel certè ſuper', id eſt, ſupera, ſeu ſupra. docent tamen nobiles grammatici, veteres vſurpaſſe *ſuper* & *ſupera*. pro *ſupra*.

Ridiculus totas] Potius in eo ridiculus, quòd totas uno hauſtu placentas deuorabat. libri aliquot ueteres: in his Vat. unus, & Torn. habent *abſorbere*. quam ſcripturam probo. ut *obligurrire* apud Terent.

Nomentanus ad hoc] Nomentanus ad hoc fuerat à Naſidieno uocatus, uel à Mæcenate ductus, ut ſi quid eſſet obſonij lautioris, quod alijs obſcurum, atque incognitum eſſet, digito indicaret. erat enim hic Nomentanus inſignis obſoniorum artifex, ludex, & helluo.

nam cetera turba] nam nos harum deliciarum rudes, & imperiti, comedimus aues, conchilia, &c.

Longè diſſimilem noto] quæ omnia ſuccum continebant nobis incognitum, longeque ei ſucco diſſimilem, qui uulgo eſt notus.

paſſeris] piſcis plani: qui à rhombo, hoc tantum differt, quòd rhombo ſitus corporis dexter reſupinatus eſt: paſſeri læuus. Plin. lib. 9.

porrexerat] ſic reperi ſcriptum in tribus Vat. & Iann.

melimela] μελίμηλα, mala mellei ſaporis.

damnosè] plurimum. nam damno conuiuatoris ſupra modum bibunt conuiuæ.

moriemur inulti] locus: quaſi ita dicat. par eſt nos Naſidieno, qui nos inuitauit, hanc gratiam referre, ut plurimum bibamus: uel dic iocum in eo conſiſtere, quòd oratio eorum, qui in ancipiti, & aduerſo prælio, quamplurimis hoſtibus interfectis, mori decreuerunt, ad certamen poculorum transfertur. Virg. Aen 11. *nunquam omnes hodie moriemur inulti.*

Et calices poſcit] ſic efferunt Græci αἰτεῖ μείζους ſubaudi κύλικας uide an not. ad Od. 1 x. epod. *poſcit* autem habet cod. unus Vatic. Rain. Card. Torn. quos ſecutus ſum.

vertere pallor] tum cœpit Naſidienus pallere.

parochi] conuiuatoris, qui cœnam præbebat. alias parochum appellant παρὰ τὸ παρέχειν, eum, qui ſalem, acetum, oleum, ligna, & ſimilia præbet legatis aut magiſtratibus, ut diximus ſup. ad ſaty. 1111. lib. 1. ex quo parochia. M. Tull. epiſt. ad Att. lib. 13 epiſt. 1. *Omnino eum Sextius noſter parochijs publicis occupauit, quod quidem facilè patior. Veruntamen, quòd mihi magno beneficio meo magna cum fratribus illius neceſſitudo eſt, inuito eum per litteras, ut apud me diuerſetur.*

acreis] qui largiter, & ſupra modum bibunt, ut ſat. 2. huius lib. *acria pocula.*

exſurdant] hebetant, obtundunt. tralatio eſt ab aurium ſenſu ad guſtatum palato enim iudicantur ſapores.

Inuertunt Aliſanis] id eſt, uini cados inuertentes, totos exhauriunt poculis Aliſanis. M. Tull. orat. pro Plancio. *totus ille tractus celeberrimus Venafranus, Aliſanus.* iam illud inuertunt uinaria, dictum, ut uertere cados. Od. xxix. lib. 3. *Non antè uerſo lene merum cado.* Vertebantur enim cadi, & ſimilia uaſa uinaria, cum uinum ex ijs promebatur.

imis] qui accumbebant in imis lectis, ſeu in infimis lectorum partibus, ut epiſt. ad Loll. 2. lib. 1. *imi Deriſor lecti.*

Conuiuæ lecti] conuiuæ honoratiores, qui ſummi accumbebant.

ſquillas] ſupra ſaty. 4. *Tofl.r marcentem ſquillis recreabis, &c. Potorem.*

natantes] in iure, quod iamiam deſcribet.

porrecta] muræna procera in patina expoſita. participium *porrecta* declarat murænæ magnitudinem, ac proceritatem. ſic ſup. ſat. 11. huius lib. *Porrectum magno magnum ſpectare catino Vellem ait Hargyjs gula, &c.*

hæc grauida (inquit)] ſi uerum eſt, quod de muræna traditum eſt, eam cũ ſerpente commiſceri, cibus eſt non tam ſuauis, quàm periculoſus. Oppianus

quidem lib. 1. *ἁλιευτ.* hanc uulgatam de muræna opinionem non prætermiſit. ſic enim ſcribit. *Ἀμφὶ δὲ μυραίνης φάτις ἔρχεται ἐκ δίδυμος, Ὡς μὲν ὄφις γαμέει τε, καὶ ἐξ ἁλὸς ἔρχεται αὐτὴ Πρόφρων ἱμείρουσα παρ' ἱμείροντι γάμοιο*, &c.

ſub hoc] cum allata eſſet muræna, atque appoſita. *ſub hoc*, id eſt, hoc ipſo tempore: uel circiter hoc tempus.

deterior carne] deteriore carne futura, ſi poſt partum capta eſſet.

His miſtum ius eſt] ius ex his, quæ ſequuntur, temperatum eſt: ex his conſtat, nempe ex oleo Venafrano, garo optimo, uino quinquenni Italico, & Chio, pipere albo, aceto Methymnæo.

oleo, quod prima Ven. p.] oleo totius Venafrani tractus præſtantiſſimo uel eo oleo, quod primum expreſſum eſt. oleum Venafranum in primis laudabatur: ut ſup. ſaty. 4. *inſuper addes, Preſſa, Venefranæ quod baca remiſit oliuæ*.

piſcis Iberi] id eſt, ſcombri. Laudatiſſimum fuiſſe garum, quòd ex ſcombris maceratis, ac liquefactis eſſet confectum, ſuprà notauimus: quod item teſtatur Strabo lib. tertio. cuius uerba refert Athenæus lib. 3. *δειπνοσοφ. Στράβων δ' ἐν τρίτῳ γεωγραφικῶν πρὸς ταῖς Ἡρακλέους φησὶ νήσοις κατὰ Καρχηδόνα τὴν καινὴν, πόλιν εἶναι Σεξιτανίαν, ἐξ ἧς καὶ τὰ ταρίχη ἐπωνύμως λέγεσθαι, καὶ ἄλλην σκομβροαγρίαν ἀπὸ τῶν ἁλισκομένων σκόμβρων· ἐξ ὧν τὸ ἄριστον σκευάζεσθαι γάρον*, id eſt, *Strabo autē lib. 3. Geograph. ait ad Herculis inſulas circa Carthaginē nouam, urbem eſſe Sexitaniam: ex qua ſalſamenta quadam quaſi gentili nomine appellari, et aliam ſcombrorum prædam, à ſcombris, qui eo loco capiantur: ex quibus optimum garum.*

citra mare nato] Italico. ſignificat uinum Italicum quinquenne adhibitum eſſe in hoc iure coquēdo: ſed eidem iam cocto uinum Chium eſſe infuſum. Verùm ſi legamus *coctæ*, hic erit ſenſus: in muræna coquenda uinum Italicum adhibitum eſſe, ſed ei iam coctæ, uinum Chium.

Dum coquitur] ius: uel muræna, ſi legamus *coctæ*.

cocto] iuri cocto uinum Chium eſt aptiſſimum, ſed quidam libri calamo exarati habent *coctæ*, uidelicet murænæ.

ac. Quod Methym.] aceto, ex uino Lesbio corrupto.

Erucas uirideis inulis ego pr.] Ego hunc locum in omnibus libris deprauatum, duarum litterarum dūtaxat, in duabus uocibus, immutatione emēdaui: & cū anteà legeretur, *inulas ego Primus amaras*, ego *inulis ego primus amaris*, reſtitui coniecturam meam compluribus uiris doctiſſ. approbantibus: quorum uerborum, atque adeò, cuius totius loci hic ordo, hæcq; ſententia eſt. Ego primus: omnium monſtraui, hoc eſt, docui incoquere inulis amaris erucas uirideis, ut melius, quod Græci dicunt, *ὡς ἄμεινόν τι*, id eſt, tanquam melius quiddam ea muria, quam teſta marina, nempe echinus, remittit. Curtillus autem monſtrauit incoquere illotos echinos inulis. hęc igitur uerba *illotos*, ſeu *illutos Curtillus echinos*, includenda ſunt interpoſitionis nota. Iam hoc loquendi genus, *erucas inulis incoquere*, cùm ſit alijs Latinis uſitatum, tùm Horatio. Virg. Geor. 4. *Huius odorato, radices incoque Baccho*. Hor. Od. 3. epod. *Num uiperinus his cruor Incoctus herbis me feſellit?* Quod autem ad hoc attinet, *ut melius*, tale eſt illud, quod eſt in hac eadem ſaty. *Et leporum auulſos, ut multo ſuauius armos*, id eſt, ut rem multo ſuauiorem: uel, ut multo ſuauius quiddam. Echinum piſcem porrò diximus eſſe ex genere teſtaceorum, ad illum locum, *Horret capillis, ut marinus aſperis Echinus*, Od. v. epod. ſed non diſſimulabo, me in duobus Vatic. cod. & in Iann. ſcriptum reperiſſe, *Erucas uirideis, inulaſq; ego prim. am.* &c. quam ſcripturam ideò non ſequor, quia fit mihi uериſimile copulationem *que* ab aliquo ſemidocto ſcripturæ iam corruptæ fuiſſe additam.

In patinam] in eam patinam, in qua inerat murena illa porrecta.

pulueris

pulueris atri, Quantum] tantum, ſubintellige. ut ſaty. III. huius libr. *Frumenti, quantum metit Africa.*

maius ueriti] fortaſſe totius domus ruinam.

Rufus] Naſidienus conuiuator, cœnæ pater.

poſito capite] demiſſo capite, & ita mæſtus. κατεβαλὼν τὴν ὄψιν, ἢ τὴν κεφαλήν.

immaturus] ętate ad mortem immatura.

flere] flebat: uel flere cœpit.

ſapiens] uel ſapiens in ea diſciplina, quæ ad obſoniorũ apparatũ, & uentris, gutturisq; uoluptatem pertinet: uel *ſapiens*, cui palatus ſapiebat: uel quod ſapiẽtis eſſe uelit, hilariter & iucundè uiuere, ut Od. XI. lib. I. *ſapias: uina liques*, &c.

Tolleret] in ſpem meliorem erigeret, excitaret, ſolaretur.

vt ſemper &c.] quam, ὡς. ſic ſup. ſaty. 6. *ut tu Semper eris deriſor?*

ſuſpendens omnia naſo] omnia deridens. ſuprà ſaty. VI. lib. I. *naſo ſuſpendis adunco Ignotos.*

Hæc eſt conditio viu.] ſermo diſſimulationis, & urbanitatis plenus.

tuo] alloquitur Naſidienum conuiuatorem.

Te'ne, vt ego] te ne æquum eſt ſollicitari, & laborare ut lautè accipiar? ne panis, &c. ſic Phorm. ille apud Ter. Phorm. *Te'ne aſymbolum uenire unctum, atque lautum è balneis, Ocioſum ab animo: cùm ille & cura, et ſumtu abſumitur, Dum tibi fit, quod placeat? ille ringitur, ut tu rideas, Prior bibas, prior decumbas? cœna dubia apponitur?*

torquerier] cruciari, angi. vt epiſtol. ad Loll. lib. 2. *Ludentis ſpeciem dabit, et torquebitur.*

ſi patinam pede l. f.] ſi quis puer, ſeu miniſter non minus ineptus, aut abſurdus, quàm agaſo aliquis, offenſo pede patinam frangat.

Sed conuiuatoris, &c.] id eſt, quemadmodum imperatoris ingenium in rebus aduerſis perſpicitur, & elucet, in ſecundis obſcurum eſt: ſic & conuiuatoris prudentiam declarat caſus aliquis aduerſus, qui in conuiuio interuenerit. Cæſar tamen lib. 7. de bello Gall. *res aduerſas imperatorum auctoritatem minuere* ſcribit.

quæc. preceris] quæcunque optes: ὅσα εὔχοιο. Dij faxint, ut omnia tibi ex ſententia ſuccedant. *omnia optata tibi à Dijs contingant.*

comis] urbanus, εὐτράπελος, facetus.

Et ſoleas poſc.] ex hoc loco intelligere, & colligere licet, conuiuas ſoleas ponere ſolitos eſſe antequàm accumberent.

in lecto quoque] ex hoc loco perſpicuum eſt, non omnes conuiuas in uno lecto accubuiſſe, ſed plures lectos fuiſſe. *uideres* autem uidetur poſitum pro *audires*. audiuntur enim ſuſurri, non uidentur.

ſtridere] à uerbo *ſtrido*. licebat (inquit) uidere ſeu audire conuiuas in ſingulis lectis conſuſurrantes. Secreta autem aure diuiſos ſuſurros dicit, quia non communiter inter ſe conſuſurrabant, ſed ſeparatim terni in ſingulis lectis: neque collatis omnium capitibus, ſed pro numero lectorum ſeparatis

Nullos his mall. l. f.] Horatius loquitur. his id eſt, quam hos.

Redde] renuncia, refer. tralatio eſt. nam reddere is propriè dicitur, cui datum eſt, uel qui eripuit, aut abſtulit.

num ſit quoque fracta lag.] num, quemadmodum aulęa corruerint, ita etiam lagenæ fractæ ſint.

ridetur] dum ridetur à conuiuis. dum rident conuiuę.

fictis rerum] ob res confictas. rebus confictis. ſimilia ſunt illa *abdita rerum, amara curarum, opaca domorum*, &c. quæ notauimus ad Od. XII. lib. 4.

ff 2 Balatrone

Balatrone ſecundo] id eſt, Balatrone approbante: ex ſententia Balatronis: fauente, & applaudente, ſeu adiuuante Balatrone. ſic ſuprà *rumore ſecundo.* lege annot. ad epiſt ad Fuſcum Ariſt. lib. 1. [M. Tull. ad Q. Fratr. libr. 2. *Vatinium arbitratu noſtro concidimus, Dijs, hominibusq; applaudentibus.*

Naſidiene redis mut. fr.] ἀποστροφὴ ad Naſidienum. ſed hoc ſentit: Naſidienus mutatæ frontis redit, id eſt, Naſidienus hilarior & lætior redit.

Mazonomo.] genus eſt lancis prægrande.

ſparſi] aſperſi, conſperſi. vt ſatyr. 4. huius lib. *Coryciq; croco ſparſum ſtetit:*

Pinguibus & ficis paſt. iec. anſ.] iecur ſaginatum, & auctum pinguibus ficis. Athen. lib 9. ſcribit tanto in pretio fuiſſe veteribus anſeris iecur, vt eſſent apud eos χηνοβοσκοὶ, id eſt, anſerum paſtores, qui anſeres ita alerent, vt eorũ iecur mirificè augeretur: quod item tradit Plinius. Ego in Italia idem vidi factitari. ſed quo modo, aut qua arte id fieret, non quæſiui.

Et l. a. vt multo ſuaũ.] tanquam ſuauius quiddam. ſic ſat. 4. huius lib. *Fecundi leporis ſapiens ſectabitur armos.* cod. Torneſ. *Et leporis uulſos.*

edit] in duob. cod. Vat. Iann. Torn. legitur, *edit*, ab edim is. it, vt ſup. Od. 3. ep. *Edit cicutis allium nocentius.* ſic & Plaut. in Pœnulo. *Eſt domi, quod edimus.*

Suaueis res] appoſitio eſt, vt Gramm. appellant. *merulas & palumbes, ſuaueis res.* merulæ illæ, & palumbes ſine clune (inquit) ſuaues res eſſent, niſi dominus ineptè, & loquaciter de earum naturis & cauſis diſſereret. Fortaſſe conuiuatorum quorundam ineptias, inſcitiam, & ſtultitiam notat, qui ſingulorum rerum, quæ apponuntur, naturas & cauſas nimis ſubtiliter, & odioſè commemorant. Ita fit interdum, vt, dum vel ingenium ſuum intempeſtiuè, atque ineptè oſtentant, vel imprudentes aliquid de cibis appoſitis proferunt, quod parum placeat: conuiuas ab edendo abſterreant. huc fortaſſe pertinet, quod ſcribit Plutarch. libr. 7. ſympoſ. καὶ περὶ οἴνων διαφορᾶς, καὶ μύρων ἐρωτᾶν καὶ διαπυνθάνεσθαι, φορτικὸν κομιδῆ, καὶ νεόπλουτον, id eſt, *et de uinorum, unguentorumq; differentia rogitare, & quærere, pingue, et ineptum, et hominis nuper diuitis facti proprium eſt.* Acron. neſcio quid de vermibus comminiſcitur. quod commentum ſi cui probatur magis, non equidem inuideo.

Canidia] Canidiam Veneficam, quam, vt apparet, odio Vatiniano perſequebatur, etiam hic inſectatur, mordet, & lacerat non mimico, aut ſatyrico, hoc eſt vrbano, ſed planè hoſtili, & Theonino dente.

EPISTO-

EPISTOLARVM
LIBER PRIMVS.

AD MAECENATEM 1.

PRIMA dicte mihi, ſumma dicendè camœna,
Spectatum ſatis, & donatum iam rude, quęris
Męcenas iterum antiquo me includere ludo.
Non eadem eſt ætas, non mens. Veianius, armis
Herculis ad poſtem fixis, latet abditus agro:
Ne populum extrema toties exoret arena.
Eſt, mihi purgatam crebrò qui perſonet aurem:
Solue ſeneſcentem maturè ſanus equum, ne
Peccet ad extremum ridendus, & ilia ducat.
Nunc itaque & uerſus, & cetera ludicra pono.
Quid uerum, atque decens, curo, & rogo: & omnis in hoc ſum.
Ac, ne fortè roges, quo me duce, quo Lare tuter:
Nullius addictus iurare in uerba magiſtri,
Quò me cunque rapit tempeſtas, deferor hoſpes.
Nunc agilis fio, & merſor ciuilibus undis
Virtutis ueræ cuſtos, rigiduſq; ſatelles:
Nunc in Ariſtippi furtim præcepta relabor,
Et mihi res, non me rebus ſubiungere conor.
Vt nox longa, quibus mentitur amica, dieſq;
Longa uidetur opus debentibus: ut piger annus
Pupillis, quos dura premit cuſtodia matrum:
Sic mihi tarda fluunt, ingrataq; tempora, quæ ſpem,
Conſiliumq; morantur agendi nauiter id, quod
Aequè pauperibus prodeſt, locupletibus æquè:

Aequè

Aequè neglectum pueris, ſenibusque nocebit.
Reſtat, ut his ego me ipſe regam, ſolerque elementis.
Non poſſis oculo, quantum contendere Lynceus:
Non tamen iccirco contemnas lippus inungi:
Nec, quia deſperes inuicti membra Glyconis,
Nodoſa corpus nolis prohibere chiragra.
Eſt quadam prodire tenus, ſi non datur ultrà.
Feruet auaritia, miſeroque Cupidine pectus?
Sunt verba, & uoces, quibus hunc lenire dolorem
Poſſis, & magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? ſunt certa piacula, quæ te
Ter purè lecto poterunt recreare libello.
Inuidus, iracundus, iners, uinoſus, amator,
Nemo adeò ferus eſt, ut non miteſcere poſſit,
Si modò culturæ patientem commodet aurem.
Virtus eſt uitium fugere: & ſapientia prima,
Stultitia caruiſſe. uides, quę maxima credis
Eſſe mala, exiguum cenſum, turpemque repulſam,
Quanto deuites animi, capitisque labore.
Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per ſaxa, per igneis.
Ne cures ea, quæ ſtultè miraris, & optas:
Diſcere, & audire, & meliori credere non uis?
Quis circum pagos, & circum compita pugnax,
Magna coronari contemnat Olympia, cui ſpes,
Cui ſit conditio dulcis ſine puluere palmæ?
Vilius argentum eſt auro, uirtutibus aurum.
O ciues, ciues: quærenda pecunia primùm eſt,
Virtus poſt nummos. hæc Ianus ſummus ab imo
Prodocet: hec recinunt iuuenes dictata, ſeneſque
Læuo ſuſpenſi loculos, tabulamque lacerto.
Si quadringentis ſex ſeptem millia deſunt,
Eſt animus tibi, ſunt mores, & lingua, fideſque:
Plebs eris. at pueri ludentes, rex eris, aiunt,
Si rectè facies. hic murus aeneus eſto,
Nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa.
Roſcia, dic ſodes, melior lex, an puerorum eſt
Nænia, quæ regnum rectè facientibus offert,
Et maribus Curijs, & decantata Camillis?
Iſne tibi melius ſuadet, qui, ut rem facias, rem

Si poſsis rectè: ſi non, quocunque modo rem:
Vt propius ſpectes lacrymoſa poemata Puppi:
An, qui fortunę te reſponſare ſuperbæ
Liberum, & erectum præſens hortatur. & optat?
Quòd ſi me populus Romanus fortè roget, cur
Non, ut porticibus, ſic iudicijs fruar iiſdem,
Nec ſequar, aut fugiam, quæ diligit ipſe, uel odit:
Olim, quod uulpes ęgroto cauta leoni
Reſpondit, referam: quia me ueſtigia terrent
Omnia te aduerſum ſpectantia, nulla retrorſum.
Bellua multorum es capitum. nam quid ſequar? aut quem?
Pars hominum geſtit conducere publica: ſunt, qui
Fruſtis, & pomis uiduas uenentur auaras,
Excipiantque ſenes, quos in uiuaria mittant.
Multis occulto creſcit res fęnore. uerum
Eſto alijs alios rebus, ſtudijsque teneri:
Iidem eadem poſſunt'ne horam durare probantes?
Nullus in orbe ſinus Baijs prælucet amœnis,
Si dixit diues: lacus, & mare ſentit amorem
Feſtinantis heri. cui ſi uitioſa libido
Fecerit auſpicium: cras ferramenta Theanum
Tolletis fabri. lectus Genialis in aula eſt?
Nil ait eſſe prius, melius nil cælibe uita.
Si non eſt: iurat bene ſolis eſſe maritis.
Quo teneam uultus mutantem Protea nodo?
Quid pauper? ride. mutat cœnacula, lectos,
Balnea, tonſores: conducto nauigio ęque
Nauſeat, ac locuples, quem ducit priua triremis.
Si curtatus inęquali tonſore capillos
Occurri: rides. ſi forte ſubucula pexæ
Trita ſubeſt tunicæ: uel ſi toga diſsidet impar:
Rides. quid, mea cum pugnat ſententia ſecum?
Quod petijt, ſpernit: repetit, quod nuper omiſit:
Aeſtuat, & uitæ diſconuenit ordine toto:
Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis.
Inſanire putas ſolennia me: neque rides:
Nec medici credis, nec curatoris egere
A pretore dati: rerum tutela mearum
Cum ſis, & praue ſectum ſtomacheris ad unguem
De te pendentis, te reſpicientis amici.

Ad ſummam, ſapiens vno minor eſt Ioue, diues,
Liber, honoratus, pulcher, rex denique regum:
Præcipuè ſanus, niſi cum pituita moleſta eſt.

COMMENTARII.

In hac epiſtola plurima elucent & verborum, & ſententiarum lumina: elegantiſſimæ inſunt in ea tranſlationes, & allegoriæ, aliæque verborum immutationes, & ſententiarum formæ. Res quidem ipſe è media philoſophia petitæ, atque è liquidiſſimis Academiæ fontibus hauſtæ ſunt, vt facilè appareat Horatium iam natu grandem, iocis, & nugis relictis, ad ſtudium ſeuerius, & ſene dignius tranſire meditari. Perpetua autem eſt in hoc principio tralatio: quam ſic explico, Męcenas, quem ego primis meis verſibus prædicaui, laudaui, atque ornaui: quemque meis vltimis ſcriptis laudare, & ad immortalitatem conſecrare inſtitui, debeo quidem certè: tu me ad priſtinum illud ſcriptionis genus, nempe ad verſus lyricos, & (ſi ſatyræ in ſcriptis ludicris numerandæ ſunt, vt quidam volunt) ad ſatyras reuocare, & perpellere conaris, me (inquam) ex meis ſcriptis, quæ ad hominum manus peruenerunt, ſatis à populo cognitum. verùm hęc ætas aliam vitam, alios mores, aliud ſtudium denique poſtulat. verſus lyricos feci partim iuuenis, partim ætate virili, ac media: ſatyras ſcripſi ludibundus: quibus comiter, & vrbanè hominum mores reprehendi. neque mihi ſcribendi vel voluptatem turpem, vel laborem recuſandum eſſe duxi. Nunc autem ætate iam ad ſenectutem præcipitata, periculum eſſe puto, ne, ſi me iterum ad verſus ſcribendos, & ceteras res ludicras conferam, & ita me populi iudicio deintegro committam, meam canitiem populo deridendam propinem.

Prima dicte mihi, ſumma, &c.] ſic Hom. ἐπὶ τοῦ βασιλέως, Ἐν σοὶ μὲν λήξω, σέο δ' ἄρξομαι. & Theocr. ἐγκωμ. πτολεμ. Ἀνδρῶν δ' αὖ Πτολεμαῖος ἐνὶ πρώτοισι λεγέσθω, Καὶ πύματος, καὶ μέσσος· ὁ γὰρ προφερέστατος ἀνδρῶν. & Theognis. Ὦ ἄνα Λητοῦς υἱὲ, Διὸς τέκος, οὔποτε σεῖο Λήσομαι ἀρχόμενος, οὐδ' ἀποπαυόμενος. Ex hoc loco argumentantur quidam epiſtolas poſtremo loco ab Horatio eſſe ſcriptas, & poſtremo loco eſſe locandas.

ſumma] ſuprema, vltima, vt Od. xxvIII. lib. 3. *Summo carmine, quæ Gnidon, Fulgenteſque tenet Cycladas.*

Spectatum ſatis] ſatis perſpectum, & cognitum, δοκιμασθέντα. nota ſunt illa loquendi genera apud M. Tull. *ſpectata virtus, ſpectata fides, ſpectata nobilitas*, quæ tranſlata ſunt ab hiſtrionibus, & gladiatoribus. Terent. in Andr. *enimuerò ſpectatum ſatis putabam, & magnum exemplum continentiæ*. pertinet etiam interdum ad nummos. Plaut. in Perſa. *Non hercle quoi nunc hoc dem ſpectandum, ſcio.*

& donatum iam rude] liberati gladiatores rude donabantur. M. Tull. Philipp. 2. *Tam bonus gladiator rudem tam citò accepiſti?*

quæris Męcenas iter. ant.] tranſlatio ſumta à gladiatoribus. ſignificat autem per ludum antiquum, verſus lyricos, atque amatorios, & fortaſſe etiam ſatyras, & omne genus verſuum. Iam hoc genus loquendi *quæris includere*, Horatio vſitatum, vt annotauimus ad Od. xv. lib. 1.

Veianius] gladiatoris nomen.

Herculis ad poſtem fixis] Herculi conſecratis, & ad eius ædem ſuſpēſis.

latet abditus agro] delitēſcit in agro, arte armorum ludicra omiſſa.

Ne

Ne populum extrema toties] id eſt, ne toties populo ſupplicet, vt eum libertatem exoret. ſed poteſt'ne. ſæpius exorari, ſeu obtineri libertas? eueniebat interdum, vt boni gladiatores, tametſi à populo libertatem obtinuiſſent, tamen propter excellentiam, in ludum iterum, atque iterum reuocarentur, atque adeò retraherentur. Iam locus, in quo gladiatores decertabant, arena appellabatur. *extrema* autem dixit, quia ab extrema parte arenæ gladiatores à populo libertatem petere ſolebant.

purgatam] ſic Plautus Mil. glor. *Perpurgatis ambo damus tibi operam auribus.* contrà epiſt. prox. *Auriculas cithara collecta ſorde dolentes.*

purg. perſ. aurem] id eſt, qui me moneat non auerſum à monitis. *perſonet aurem* aurem idem valet, quod per aurem ſonet. quale eſt illud Od. VII. libr. 2. *quis udo Deproperare apio coronas, Curat'ne myrto?* pro eo quod eſt, de vdo apio properare coronas curat, aut myrto. cuius generis aliquot exempla ad illum locum collegimus. alioqui *perſonare* verbum eſt abſolutum & compoſitum: quod cum ſexto caſu iungi ſolet, vt Od. XVII. lib. I. *dulci Tyndari fiſtula Valles, & uſticæ cubantis Leuia perſonuere ſaxa.* & M. Tull. in Piſonem, *cum collegæ tui domus cantu, & cymbalis perſonaret.* vide plura ad Od. illam XVII. lib. I.

Solue ſeneſcentem] huc pertinent verſus Ennij, *Sicut fortis equus, ſpatio qui fortè ſupremo Vicit Olympia, nunc ſenio confectus quieſcit.*

ilia ducat] ægrè ſpiritum ducat, ſpiritus difficultate laboret, ilia trahat, vt loquitur Plin. lib. 26.

verſus, & cætera ludicra] omnes ferè per verſus, & ludrica, carmina lyrica ſignificari putant. Non deſunt tamen, iique docti, qui etiam ſatyras in numero ſcriptorum ludicrorum habent, multoque adeò magis, quàm Odarum libros. ſic enim diſputant illi, Satyrarum locutio ſermo merus eſt, nihilque ex ſatyris Horatius, præterquam riſum legentium, quærit. Præterea duobus locis ſatis apertè declarat, ſatyras ſcriptionis genus eſſe ludicrum: vno, qui eſt ſaty. X. libr. I. *hæc ego ludo, Quæ nec in æde ſonent,* &c. altero, qui eſt ſaty. V. eiuſd. *ubi quid datur oci, Illudo chartis.* ego iudicium meum non interponam. hoc tantùm dicam, in ſatyris multum quidem ineſſe vrbanitatis, & comitatis, & ioci: ſed Horatium tamen, dum ridere, & iocari, & ludere videtur, plerunque in eis res ſerias agere. hic autem ſatis planè (vt mihi quidem videtur) quid ſentiat, verbis exprimere, atque eloqui, nempe ſe verſuum faciendorum finem facere, iocos omnes, amores, conuiuia, nugas, res omneis ludicras denique omittere, ſeſeque totum ad Philoſophiam, tanquam vitæ ſuperioris emendatricem, & omnium virtutum, vitæque adeò beatæ effectricem, conferre in animo habere: quibus conſentaneum eſt illud in epiſto. II. libr. 2. in extrem. *Nimirum ſapere eſt abiectis utile nugis: Et tempeſtiuum pueris concedere ludum, Ac non uerba ſequi fidibus modulanda Latinis, Sed ueræ numeroſq; modoſq; ediſcere uitæ.* Idem eadem epiſ. duabus antè pagellis, ait annos, & ætatem ingraueſcentem ſibi eripuiſſe iocos omneis, *Venerem, conuiuia, ludum. Tendunt* præterea (inquit) *extorquere poemata.*

omnis in hoc ſum] totus in hoc ſum. ſic ſaty. IX. libr. I. *Neſcio quid meditans nugarum, totus in illis.*

Condo, & comp. quæ m. &c.] non dicit ſe ea ſcribere, quæ mox in lucem edere, & diuulgare poſſit, ſed ea cōgerere, & recondere in animo, quæ mox ad vſum ſuum, & ad rectè, ſapienter, & virtuti conuenienter viuendi facultatem ſumere, & depromere queat. allegoria eſt ducta ab eo, qui in penu, ſeu in apotheca recondit res ad victum neceſſarias, quas ſuo tempore depromat, & quibus, cum opus ſit, vtatur. vt epiſt. II. huius lib. *ualeat poſſeſſor oportet, Si comportatis rebus bene cogitat uti.* his adde exemplum formicæ, quod eſt ſaty. I. lib. I.

Quo Lare] qua familia: ſeu quo familiæ duce. erant enim plures Philoſophorum familiæ, vt familia Platonis, & Academicorum, familia Ariſtotelis, & Peripateticorum, Zenonis, & Stoicorum, &c.

Nullius addictus] videtur ſignificare ſe eſſe Academicum, quorum eſt nulli rei aſſentiri. qua de re M. Tull. lib. de finibus. Sed quòd ait ſe nullius in verba magiſtri iuraſſe, idem ferè dicit M. Tull. alijs verbis, in prooem. libr. 4. Tuſcul. *nos institutum tenebimus, nullisque unius diſciplinæ legibus aſtricti, quid ſit in quaque re maximè probabile, maximè requiremus.* Idem in prooe. lib. 2. notans, ac deſcribens eos philoſophos, qui vni diſciplinæ ſeſe dediderunt, eodem verbo vtitur, quo Horat. *nosque ipſos redargui, refelliq; patiamur. quod ij ferunt iniquo animo, qui certis quibuſdam, deſtinatisq; ſententijs quaſi addicti, & conſecrati ſunt, eaq; neceſſitate constricti, ut etiam, quæ non probare ſoleant, ea cogantur conſtantiæ cauſa defendere.* In voce *addictus* quidam ſubintelligunt *ſum*, ſed minus rectè. nam pertinet ad verbum *deferor*, quod ſequitur. Addicti autem propriè dicebantur debitores, qui, cum damnati iudicatum ſoluere non poſſent, nexi, creditoribus in ſeruitutem addicebantur.

iurare in verba] ſuprà Od. xv. epod. *Sed iuremus in hac.* & Od. xv. *In uerba iurabas mea.*

Quò me cunque rapit, &c.] tralatio perpetua eſt à nauigantibus ducta.

agilis] quaſi ad agendum promtus, & expeditus, πρακτικός. vt epiſto. ad Loll. 2. hoc libro, *agilem, nauumq; remiſſi.* & epiſt. ad Iul. Flor. eod. lib. *Quæ circumuolitas agilis thyma.*

& merſor ciuilibus vndis] idem dicit. ſignificat enim ſe interdum Stoicorum, aut Peripateticorum diſciplinam colere, ac probare, qui ſapientem à reip. adminiſtratione non auocant, vt mox ex M. Tullio oſtendemus: interdum Cyrenaicis & Epicureis aſſentiri, qui ſapientem ad remp. acceſſurum negant. M. Tull. in orat. pro Sext. de Epicuro. *Sapientem omnia ſua cauſa facere, Remp. capeſſere hominem benè ſanum non oportere.* *merſor* autem ſcriptum reperi in trib. Vat. & Iann. & ſanè magis conuenit *undis* hoc verbum, quàm *uerſor.* ſic ferè Catull. ad Manlium, *Accipe, queis merſer fortunæ fluctibus ipſe.*

Virtutis veræ cuſtos] quales ſunt Stoici, qui ſummum bonum, & vitam beatam in virtute ponunt: aiuntque etiam ſapientem ad Remp. adminiſtrandam acceſſurum. M. Tullius libr. 3. de finib. ſub Catonis perſona, *Cum autem ad tuendos, conſeruandosq; homines hominem natum eſſe uideamus: conſentaneum eſt huic naturæ, ut ſapiens uelit gerere, & adminiſtrare remp.*

ſubiungere] ſic habent tres libr. Vatic. & item Iann. Facr. Torneſ. Rain. Card. quam ſcripturam probo, vt germanam, & veram, reiecta altera, vt ſuppoſititia: quamuis & verbum *ſummittere* ſciam huic ſententiæ conuenire.

Nunc in Ariſtippi] à quo Cyrenaica diſciplina manauit. M. Tullius Off. 3. *Atqui ab Ariſtippo Cyrenaici, atque Anniceri nominati omne bonum in uoluptate poſuerunt,* &c. de quo plura dicemus ad epiſt. ad Scæuam, hoc lib.

amica] ἑταίρα, vt epiſt. ad Vallam libr. 1. *Quod me Lucanæ iuuenem commendet amica.*

opus debentibus] ijs, qui conducti ſunt, vt opus faciant.

agendi nauiter id, quod, &c.] philoſophandi. nam ſapientiæ ſtudium æquè pauperibus, ac diuitibus prodeſt, eiuſdemque neglectio æquè pueris, ac ſenibus nocet.

Reſtat, vt his ego me, &c.] cum impeditus duris temporibus, & potentiorum, ac principum amicitia non poſſim operam omnem in ſtudium ſapientiæ

tiæ conſerre, reſtat vt his primordijs, & elementis philoſophiæ me contentum eſſe oporteat.

Non poſsis oculo] à ſimili. Et ſi aliquis (inquit) tantùm oculorum acie valere non poſſit, quantum Lynceus, non tamen oculorum morbum negligere debet.

Lynceus] de Lynceo notiſſima fabula eſt, eum vſque adeò ceteris oculorum acie præſtitiſſe, vt, quæ apud inferos agerentur, videret. ſed plura de eo diximus ad ſaty. II. lib. I.

Nec, quia deſperes inuicti, &c.] Glyconem athletam fuiſſe veriſimilius eſt, quàm gladiatorem.

Nodoſa] quæ veluti nodis quibuſdam vſum manuum, & articulorum impedit.

Eſt quadam prodire tenus] licet vſque ad certum aliquem finem progredi, ſi non licet ſuperare, aut tranſgredi. in tribus codicib. Vatic. & Torn. ſcriptum eſt *Eſt quodam*, ex qua ſcriptura feci *Eſt quadam*, quæ ſine dubio vera eſt:

verba & voces] id eſt, carmina, & cantiones, &, (vt Græci vocant) ἐπῳδαί: ſed ſignificat ἀλληγορικῶς ſermones philoſophicos. M. Tull. ἐπῳδὰς quas appellant Græci, cantiones videtur nominare in lib. de claris orator. *Cum ego pro Titinia Cotta perorauiſſem: ille* [Curio] *contra me pro Seruio Naeuio diceret, ſubitò totam cauſam oblitus eſt, idq; ueneficijs & cantionibus Titiniæ factum eſſe dicebat.* Horatius voces, & carmina appellat, vt & Virg. Pharmaceutria. *Carmina uel cælo poſſunt deducere lunam.* Tibullus cantus libro I. eleg. VIII. *Cantus uicinis fruges traducit ab agris: Cantus & iratæ detinet anguis iter.* ſic nutrix illa apud Euripidem in Hippolyto, Phædram amore Hippolyti captam, & ex eo amore grauiter laborantem conſolans dicit, voces eſſe nonnullas, & quædam carmina, quibus illa ægritudinem ſuam leuare poſſit, his verbis, Εἰσὶν δ' ἐπῳδαὶ, καὶ λόγοι θελκτήριοι· φανήσεταί τι τῆσδε φάρμακον νόσου. veteres autem tantam vim in huiuſmodi carminibus, ſeu cantionibus ineſſe putabant, vt eas etiam morbis, & vulneribus mederi exiſtimarent. Itaque Homerus ὀδ. τ. ſanguinem ex eo vulnere, quod Vlyſſis femori aper inflixerat, manantem, facit, ἐπῳδῇ, id eſt, carmine, ſeu cantione, & quibuſdam vocibus cohiberi, his verbis, Ὠτειλὴν δ' Ὀδυσῆος ἀμύμονος ἀντιθέοιο Δῆσαν ἐπισταμένως, ἐπαοιδῇ δ' αἷμα κελαινὸν Ἔσχεθον. Et Pindarus εἰδ. γ. πυθ. cum expoſuiſſet, Aeſculapium Chironi in diſciplinam eſſe traditum, vt ab eo medendi ſcientiam diſceret, atque ad Aeſculapium poſtea conuenire & concurrere ſolitos, qui aut morbis affecti, aut vlceroſi, aut ſaucij eſſent, ſubiungit ad extremum, eam fuiſſe in Aeſculapio artis præſtantiam, vt quotquot ad ſe venirent ægri, aut debiles, aut vulnerati, omneis malis ac laboribus leuatos abs ſe dimitteret, alios carminibus curans, alios potionibus, alios pharmacis, & medicamentis foris admotis, alios adhibita ſectione. verba Pindari ſunt hæc. τοὺς μὲν μαλακαῖς ἐπαοιδαῖς ἀμφέπων, τοὺς δὲ προσανέα πίνοντας, ἢ γυίοις περιάπτων πάντοθεν φάρμακα, τοὺς δὲ τομαῖς ἔστασεν ὀρθούς. Idem εἰδ. η. Νεμ. ἐπαοιδαῖς δ' ἀνὴρ ὀδύναν καί τις καμάτων θῆκεν. Habuit, & Medea ſuas ἐπῳδὰς, de quibus Pauſan. in Corinth. Plato quoque in Euthydemo eorum artem, qui orationes componunt, cum arte excantatorum comparat, quia, quemadmodum hæc viperas, phalangia, ſcorpios, & huiuſmodi animalia peſtifera, & morbos lenit, ac permulcet: ita illa iudicum, concionis, & multitudinis animos delinire ſolet. verba Platonis ſunt hæc. ἡ μὲν γὰρ τῶν ἐπῳδῶν, ἐχέων τε, καὶ φαλαγγίων, καὶ σκορπίων, καὶ τῶν ἄλλων θηρίων τε καὶ νόσων κήλησίς ἐστιν· ἡ δὲ δικαστῶν τε, καὶ ἐκκλησιαστῶν, καὶ τῶν ἄλλων παραμυθία τυγχάνει οὖσα.

Laudis amore tumes?] *φιλοτιμεῖς*; ambitioſus es? ambitione laboras? piacula] *καθάρματα*. ſup. lib. 1. Od. XXVIII. *Teq; piacula nulla reſoluent.* ter] *τρίς*. numerus eſt perfectus, vt annotauimus ad Od. 1. lib. 1. amator] *ἐραστής*. *amator* (inquit Donat.) *corporis eſt, amicus animi.*

Nemo adeo ferus eſt] nemo adeo vitioſus eſt, quin virtutem conſequi: nemo adeo immanis & ferus, quin exuere feritatem, & humanitate expoliri poſſit. Eſt autem vſus duabus translationibus, quæ mutuò non reſpondent, *ferus*, & *miteſcere*, cum feri manſueſcant potius, ſeu cicurentur: acerba miteſcant: pręterea in voce *cultura* alia translatio ineſt: qua & M. Tull. vſus eſt Tuſc. II. *cultura porrò animi philoſophia eſt.* Theognis autem longè aliter ſentit, nempe animi morbos nulla medicina ſanabiles eſſe. quòd ſi Deus (inquit) hanc medicis vim, ac facultatem dediſſet, vt vitium tollere, & malam mentem ſanare poſſent, magnam mercedem ferant.

Virtus eſt vitium fug.] Quinctil. lib. 9. cap. 3. vbi diſputat de figuris verborum, ita hunc locum explicat. *Interim etiam dubitari poteſt, cui ſimile uitio ſit ſchema: ut in hoc. Virtus eſt uitium fugere. Aut enim partes orationis mutat ex illo. Virtus eſt fuga uitiorum: aut cauſa ex illo, uirtutis eſt uitium fugere.*

turpemq; repulſam] cur turpem? quia turpe eſt petijſſe magiſtratum, & non obtinuiſſe. ſed M. Tull. in orat. de Aruſp. reſponſ. eos repulſos eſſe dicit, non qui aliquando honorem vitio ciuitatis, non ſuo, non ſunt aſſecuti: *nam id quidem* (inquit) *multis ſæpe optimis, atque honeſtiſſimis uiris accidit: Repulſi ſunt ij, quos ad omnia progredientes, quos munera contra leges gladiatoria parantes, quos apertiſſimè largientes non ſolum alieni, ſed etiam ſui, uicini, tribules, urbani, ruſtici repulerunt.* Hæc igitur duntaxat repulſa, Ciceronis ſententia turpis eſt.

Impiger extre. curr. mer.] nauigas ad Indos. nam currere, & curſum, ad nauigationem pertinere: & currum pro naui vſurpari ſuprà oſtendimus. mercatores autem à mercibus & mercando ſunt appellati, quòd merces aliunde petant, ſiue ementes, ſiue permutantes, quas in patriã ſuam deportent, vt eas pluris diſtrahant. cui rei multum diſſimilis eſt negociatorum ratio. negociantur enim vel arando, vel paſcendo, vel pecunijs occupandis, & exercendis, vel vectigalibus conducendis.

Per mare pauperiem fugiens, &c.] Theognidem videtur expreſſiſſe. *Χρὴ γὰρ ὁμῶς ἐπὶ γῆν τε, καὶ εὐρέα νῶτα θαλάσσης Δίζεσθαι χαλεπῆς κύρνε, λύσιν πενίης.* Idem alibi non ſolùm per mare currendum cenſet, vt paupertatem fugiamus, verùm etiam in mare deſiliendun, & ex altis, ac præruptis ſaxis præcipitandum, his verbis. *Ἣν δὴ χρὴ φεύγοντα καὶ ἐς μεγακήτεα πόντον Ῥιπτεῖν, καὶ πετρῶν, κύρνε, κατ' ἠλιβάτων.*

per ignes] per ignem, ſeu per ignes ire dicuntur, qui quippiam magno cum ſui capitis periculo moliuntur. Ariſtoph. in Lyſiſtrata *κἄν με χρὴ διὰ τοῦ πυρὸς, Θέλω βαδίζειν.*

Ne cures ea, quæ, &c.] hæc eſt huius loci ſententia. vt rem familiarem augeas, paupertatemque fugias, terras omnes, & maria omnia peragras: vt non cures autē, & vt contemnas ea, quę ſtultè admiraris, & concupiſcis, quales ſunt diuitiæ, honores, opes, potentia: diſcendi laborem perferre non vis nec prudentiori, ſapientorique credere? *ne* hoc loco valet vt non, ne quis putet prohibendi vim habere.

Magna coronari contemnat] Quis in paruis, & vulgatis certaminibus ætatem ſuam conſumere, viresque contercre velit: certamina autem nobiliſſima, qualia ſunt Olympica, contemnat, præſertim cui vincendi ſpes proponatur, conditioque feratur non magno admodum labore ſuſcepto? profectò nemo,

Ita

Ita ſtultum eſt pecuniarum,& inaniſſimarnm rerum gratia totam vitam in moleſtiſsimis curis,ac laboribns traducere: animorum autem ſanandorũ,& ſapientiæ parãdæ cauſa diſcendi laborem perferre nolle. M. T. in orat. pro Flacco ait iocans,& Græcos irridens, Olympicorum certaminum victoriam Græcis maiorem,& glorioſiorem fuiſſe, quàm Romanis triumphum. Et Plato in Olympionicarum vitam pro beatiſsima poſuit. lib. 5. de rep. vbi enumeratis iis commodis, quibus fruentur:& incommodis, quibus liberabuntur ciues ii, quibus inter ipſos bona fuerint communia, ſubiicit: ab his igitur malis omnibus erunt liberi, vitamq́; viuent Olympionicarum vita beatiorem . verba Platonis ſunt hæc, *ζήσουσί τε τοῦ μακαριστοῦ βίου, ὃν οἱ ὀλυμπιονῖκαι ζῶσι, μακαριώτερον.* *coronari Olympia* autem, genus eſt loquendi Græcum, pro coronari Olympiorum nomine.

ſine puluere] ſine labore, Græci *ἀκονιτὶ* dicũt. Pauſan. *ἠλιακ. β. τότε μὲν δὴ τοῦ παγκρατίου τὴν νίκην ἀνὴρ ἐκ Μαντινέας Δραμεὺς ὄνομα πρῶτος, ὧν ἴσμεν, ἀκονιτὶ λαβεῖν λέγεται.* & Lucianus in dialogo quodam *ἀκονιτὶ κρατήσομεν.*

Virtus poſt nummos] huc pertinet illud Phocylidis, quod refert Plato lib. 3. de rep. his verbis. *φωκυλίδου γάρ, ἦν δ' ἐγώ, οὐκ ἀκούεις πῶς φησι δεῖν, ὅταν τῳ ἤδη βίος ᾖ, ἀρετὴν ἀσκεῖν;* id eſt, Phocylidem (inquam) non audis, quemadmodum dicat, cum alicui ſuppetunt viuendi facultates, tum virtutem colere, atque exercere oportere?

Ianus ſummus ab imo] via quædam à Iani templo Romæ Ianus fuit appellata, in qua trapezitæ, & fæneratores habitabant. M. Tull. offic. lib. 2. in extremo. *ſed toto hoc de genere, de quærenda, de collocanda pecunia, etiam de utenda, commodius à quibuſdam optimis uiris ad medium Ianum ſedentibus, quàm ab ullis philoſophis ulla in ſchola diſputatur.* & Phil. VI. *Ianus medius in Antonij clientela eſt? quis unquam in illo Iano inuentus eſt, qui L. Antonio mille nummum expenſum ferret?* erat autem templum Iani in foro Romano.

Prodocet] ſic eſt legendum . & ita ſcriptum reperi in trib. cod. Vatic. & Rain. Card. Iann. Faer. Torn. *prodocere* autem eſt foris,& palàm,& publicè docere. *pro* enim, vt alibi admonuimus, ſæpe idem valet in compoſitione, quod foris, ſeu foras, et palàm.

dictata] tralatio eſt à magiſtrorum dictatis. epiſt. ad Loll II. huius lib. *Sic iterat uoces, & uerba cadentia tollit, Vt puerum credas ſæuo dictata magiſtro Reddere.* M. Tull. de finib. 4. *quæ quidem res efficit, ne neceſſe ſit iiſdem de rebus ſemper quaſi dictata decantare.* Idem ad Qu: Fratr. lib. 3. *præſertim cum illam orationem nemo lecturus ſit: meam in illum pueri omnes tanquam dictata, perdiſcant.*

Læuo ſuſpenſi loculos] hic verſus repetitur ſatyr. VI. lib. I.

Si quadring. ſex ſept. mill. deſ.] id eſt, ſi quadringentis millibus ſeſtertium, qui cenſus erat equeſtris, ſex, aut ſeptem millia deſunt, non eris eques: at plebs eris, id eſt, de plebe, ſeu plebeius: beatè autem viuere licet, etiam ſi quis non ſit eques. Iam *ſex ſeptem* dictum pro ſex, aut ſeptem . ſic M. Tull. ad Att. lib. 10. ep. cuius principium eſt. *Et ſi res ipſa monebat*, &c. *quippe qui florentiſſimus, ac nouus* VI. VII. *diebus ipſi illi egenti, ac perditæ multitudini in odium acerbiſſ. uenerit.*

hic murus aeneus eſto] id eſt, in hac vna re totius vitę tuæ præſidium ſit poſitum, vt nullius flagitij tibi conſcius ſis,& ab omni culpa vaces. hęc ſit tua arx, tuumq́; propugnaculum, nullius turpitudinis tibi eſſe conſcium.

Roſcia dic ſodes &] de lege Roſcia ſup. diximus ad Od. 4. epod.

an puerorum eſt] ſic habent duo lib. Vatic. & Faern. & Torn. in alijs lib. deeſt verbum eſt.

Nænia] cantilena puerilis: carmen leue. ſup. ad Od. I. lib. 2. aliàs Nęnia carmen, quod in funere cãtabatur ad tibiam laudandi gratia. vide Feſtum. videtur

autem

autem reſpexiſſe (& ita M. Ant. Muretus putabat) ad locum illum Platonis, qui eſt in Theæteto, his verbis. *ὁ μὲν ἁμαρτών, καὶ ὃς ἂν ἀεὶ ἁμαρτάνῃ, καθεδεῖται, ὥσπερ φασὶν οἱ παῖδες σφαιρίζοντες, ὃς δ' ἂν περιγένηται ἀναμάρτητος, βασιλεύσει ἡμῶν, καὶ ἐπιτάξει ὅ, τι ἂν βούληται*, id eſt, qui peccauit, & qui ſemper peccauerit, ſedebit aſinus, vt aiunt pueri, pila ludentes: qui verò nō peccando ſuperior fuerit, rex erit noſter, & quicquid volet, imperabit.

Et maribus Curijs, & decantanta] à priſcis illis Romanis maſcula virtute præditis, non mollibus, neque effęminatis decantata.

Is ne tibi melius ſuadet.] puta Roſcius Otho Roſcię legis auctor.

qui, vt rem facias] qui ſuadet, vt rem facias, ſi poſſis rem rectè facere.

Vt propius ſpectes lacry poe.] vt ſis eques Rom. & ſpectes ludos, & fabulas in quattuordecim ordinibus.

lacrymoſa poemata.] tragœdias Puppij. de Puppio tragico nihil me legere memini.

reſponſare] repugnare, obſiſtere, non ſuccumbere. ſic dixit, *Reſponſare cupidinibus* ſatyr. VI. lib. 2.

præſens hortatur] qui præſens hortatur alterum, magis cōmouet, quàm, qui abſens per nuncium, aut per litteras, Sic Vlyſſes apud Hom. *ὀδυσσ. μ.* vnūquenque ſociorum hortatur aſtans, & præſens, vt remis enixè impulſis Scyllā, & Charybdin vitent. *Αὐτὰρ ἐγὼ διὰ νηὸς ἰὼν ὤτρυνον ἑταίρους Μειλιχίοις ἐπέεσσι παρασταδὸν ἄνδρα ἕκαστον.* & *ἰλιάδ. μ. Δὴ τότε Πουλυδάμας θρασὺν Ἕκτορα εἶπε παραστάς.* Præterea maiorem vim habent, & plus valent, qui præſentes ſunt. ex quo præſentes Diuos dicimus. vide ann. ad Od. XXXV. lib. I. ſic etiam loquitur M. Tull. lib. 3. accuſat. *neque, cum præſens oraret, ut quamplurimum ſereret*, &c. ibidem. *niſi litteras miſiſſem. non eſt ſatis. niſi præſens confirmaſſem.*

optat] quidam lib. ſcripti. *orat.*

Olim, quod Vulpes ægroto cauta] Notiſsimus eſt hic Aeſopi apologus. commemorat eum Plato in Alcibiade primo, ſeu de natura humana, eo loco, ubi oſtendit, Lacedæmonem omnium Græcarum urbium auri, argentiq; eſſe pleniſſimam, atque opulentiſſimam propterea, quòd iam diu cùm ex omni Græcia, tùm interdum etiam ex Barbaria aurum eò ingrediatur, atque influat: effluat nūquam: quin planè (inquit) vt fabulatur Aeſopus vulpem leoni dixiſſe: nummorum ingredientium quidem veſtigia omnia ad Lacedęmonem verſa apparent: egredientium autem nulla extant. uerba Platonis ſunt hæc, *Ἀλλ' ἀτεχνῶς κατὰ τὸν Αἰσώπου μῦθον, ὃν ἡ ἀλώπηξ πρὸς τὸν λέοντα εἶπε, καὶ τοῦ εἰς Λακεδαίμονα νομίσματος εἰσιόντος μὲν τὰ ἐκεῖσε τετραμμένα, ἴχνη δῆλα· ἐξιόντος δ' οὐδαμῇ ἄν τις ἴδοι.* cum his Horatianis conſentanei ſunt illi Lucilij verſus; qui extant apud Nonium. *Quid ſibi uult, quare fit ut introuerſus, ut ad te Spectent, atque ferant ueſtigia ſe omnia prorſus?*

multorum capitum] *θηρίον πολυκέφαλον.*

conducere publica] ex quo dicti ſunt publicani, qui vectigalia populi Rom. conducebant, vt, quo plus exigerent, quàm conduxiſſent, eò plus lucri facerent. conducunt etiam publica, qui opus aliquod publicum faciendum, qui exercitum alendum, ac veſtiendum ſuſcipiunt: cuius poſterioris exemplum pulcherrimum extat apud T. Liuium lib. 23. ad finem.

ſunt, qui Fruſtis, & pomis, &c.] captatores; quod genus hominum deſcribit ſatyr. V. lib. 2. & M. Tull. paradox. *ὅτι οἱ σοφοὶ ἐλεύθεροι*, &c. his verbis: *hereditatis ſpes quid indignitatis in ſeruiendo non ſuſcipit? quem nutum locupletis orbi ſenis non obſeruat? loquitur ad uoluntatem, quicquid denunciatum ſit, facit, aſſentitur, aſſidet, miratur. quid horum eſt liberi?*

Exci-

Excipiantque ſenes] aptiſſimum uerbum ad exprimendam captatorum calliditatem, ac ſollertiam in ambiendis, & colendis ſenibus orbis. dicimus enim excipere, & exceptare piſces. M. Tull. eod. parad. *& uideas aliquem ſummis populi beneficijs uſum, barbatulos mullulos exceptantem de piſcina, & pertrectantem, & muranarum copia glorantem.* uel dicendum potius excipere, eſſe hic inſidioſè adoriendo capere, ut excipere aprum uenabulo, & excipere è prælio fugientes. uide annot. ad Od. XII. lib. 3.

Viuaria] uiuaria, ſepta quædam loca, in quibus feræ uiuæ paſcuntur. leporaria appellat Varro, ut refert Gell. lib. 2. cap. XX.

Verùm, Eſto alij alios, &c.] uerùm (inquit) cum tot ſint hominum capita, & tam uaria ingenia, concedendum eſt, ut alij alijs ſtudijs dediti ſint. Quid autem minus ferendum, quam unum, eundemque hominem nunc hoc, nunc illud probare? neque in una ſententia perpetuò manere? neque unum conſilium diutius amplecti? Plato in Gorgia Socratem ita facit loquentem. καὶ τοί γ᾽ ἔγωγε οἶμαι ὦ βέλτιστε, καὶ τὴν λύραν μοι κρεῖττον εἶναι ἀνάρμοστόν τε καὶ διαφωνεῖν, καὶ χορὸν, ᾧ χορηγοίην, καὶ πλείστους ἀνθρώπους μὴ ὁμολογεῖν μοι, ἀλλ᾽ ἐναντία λέγειν μᾶλλον, ἢ ἕνα ὄντα ἐμὲ ἐμαυτῷ ἀσύμφωνον εἶναι, καὶ ἐναντία λέγειν, id eſt, *Atqui equidē arbitror multo præſtare lyram mihi diſconuenire & diſcordē eſſe, & chorū, cui ego præpoſitus ſim, & complures homines mihi non aſſentiri, ſed potius aduerſari ſua ratione, quàm me, qui unus ſim, à me ipſo diſcrepare, mecumq́; pugnātia loqui.*

Poſſunt ne] ſecutus ſum hic unum cod. Vatic. & Rain. Card. nam ceteri non habent particulam interrogantem *ne*.

Prælucet] amœnior eſt: præſtat. *Sic praniteat* dixit Od. XXXIII. lib. I. pro eo, quod eſt, formoſior ſit, ſeu uideatur: *cur tibi iunior Læſa praniteat fide.*

lacus, & mare ſentit amorem] quia diues ſtatim eò materiam, cæmenta, ferramenta, & cetera comportari iubet, ut ibi ædificet.

cui ſi vitioſa libido F. auſp.] propterea, quòd olim nihil ſuſcipiebat populus Rom. inauſpicatò, alioqui minus ſecundos rerum ſuſceptarum exitus, cōtemtioni religionis aſcribebat, fit ut auſpicium pro rei gerendæ ratione, & principio ſumatur. hoc igitur ſignificat Horat. ſi diuiti initium huius conſilij à uitioſa libidine natum ſit: ſi uitioſa libido, tanquam auis cantu, aut uolatu, auſpiciū ratū fecerit, id eſt, diuitem impulerit, ut ædificet, ſtatim mutato conſilio fabros iubet ferramenta, ceteraq́; ad ædificandum neceſſaria Theanum tranſportare.

Lectus Genialis in aula eſt?] maritus eſt? uxor eſt domi? *lectus Genialis* (inquit Feſtus) *qui nuptijs ſternitur, ex quo etiam appellatur.* M. Tull. in Cluentiana. *lectum illum Genialem, quem biennio antè filiæ ſuæ nubenti ſtrauerat, in eadem domo ſibi ornari, et ſterni iubet.* Virg. Aen. VI. *lucent Genialibus altis Aurea fulcra toris.*

Nil ait eſſe prius, melius nil, &c.] quantum mali afferat mulier, & quæ ſint matrimonij incommoda, quæ rurſum commoda. & quæ ex uita cælibe naſcantur incommoda, pulchrè explicat Heſiod. in Theog.

iurat benè ſolis] id eſt, iurat eos ſolos, qui uxorem duxerunt, beatos eſſe. notauimus alibi hoc genus loquendi, bene eſſe alicui.

Protea] ad notiſsimam de Proteo fabulam pertinent ea, quę ſunt ſaty. 3. lib. 2. *Effugiet tamen hæc ſceleratus uincula Proteus, Cum rapies in ius malis ridentem alienis: Fiet aper, modò auis, modò ſaxum, et cum uolet, arbor.* eius auctor eſt Homerus ὀδυσσ. Δ. ἀλλ᾽ ἤτοι πρώτιστα λέων γένετ᾽ ἠϋγένειος. αὐτὰρ ἔπειτα δράκων, καὶ πάρδαλις, ἠδὲ μέγας σῦς, γίγνετο δ᾽ ὑγρὸν ὕδωρ, καὶ δένδρεον ὑψιπέτηλον: quam Virg. expreſſit his uerſibus Georg. 4. *Fiet enim ſubitò ſus horridus, atraque tigris, Squammoſusque draco, et fulua ceruice leæna, Aut acrem flammæ ſonitum dabit, atque ita uinclis Excidet, aut in aquas tenueis dilapſus abibit.*

ęquè Nauſeat] æquè faſtidioſus eſt: æquè faſtidio afficitur.

priua] ſua, propria. priuos, priuasque antiqui dicebant pro ſingulis, ut ſcribit Feſtus. Lucr. lib. 4. *In multas igitur uoces uox una repente Diffugit, in priuas quoniã ſe diuidit aureis.* Hor. ſaty. v. lib. 2. *turdus, Siue aliud priuum dabitur tibi: deuoles illuc, Res ubi magna nitet domino ſene.* Iterum Lucr. lib. 5. *Aera nunc igitur dicam, qui corpore toto Innumerabiliter priuas mutatur in horas.* T. Liuius. lib. annalium 30. *ſenatusconſultum in hæc uerba factũ eſt, ut priuos lapides ſilices, priuasq; uerbenas ſecũ ferrēt.*

Si curtatus] curtatus capillos, helleniſmus eſt, quale eſt *odorati capillos*, & alia ſexcenta. reclamantibus ferè omnibus libris manu ſcriptis, qui habent *curatus*, ego uulgatam ſcripturam tenui.

inæquali tonſore] ex efficiente effectum intellige. capilli igitur ab inæquali tonſore decurtati, intelligendi ſunt inæqualiter decurtati: quemadmodum infrà epiſt. ad Mæcen. 3. huius lib. per textorem exiguę togæ, exiguam togam ſignificat Hor. *Exiguaq; toga ſimulet textore Catonem.*

ſi forte ſubucula pexæ Trita] ſi ſubucula mea trita eſt, tunica autem comta, elegans, munda, atque ita ueſtitus incedo, rides, quaſi hoc cultus genus ineptum ſit, & indecorum propter inæqualitatem, & diſcrepantiam. pexum oppoſuit trito. pexæ ueſtes lanoſæ, uilloſæque ſint oportet: & à pectendo, uel à pectine ſunt appellatę: à quibus pexati, qui pexis ueſtibus amicti ſunt. Mart. *Pexatus pulchrè.*

Aeſtuat] commouetur, & agitatur animi perturbatione, & inconſtantia. tralatio ducta eſt à maris ęſtibus nunc accedentibus, nunc recedẽtibus. ſic M. Tull. accuſ. lib. 2. de iuredicundo. *æſtuare illi, qui dederant pecuniam.* ibid. *Itaque æſtuabat dubitatione: uerſabat ſe in utranque partem non ſolum mente, uerum etiam corpore.*

diſconuenit] diſsidet, diſcrepat. ut *diſconducit* apud Plaut. in Trinummo.

Inſanire putas ſollennia me] id eſt, putas inſaniam mihi eſſe ſollennem & uſitatam: idcirco neque miraris, neque rides. dictum *ſollennia* pro ſollenniter. uel putas me communi omnium hominum more inſanire. alij legendum putant *ſollennia mi*, pro *mihi*. hoc ſenſu. putas mihi rem eſſe ſollenem, & uſitatam mutare in horas ſententiam, & inſanire. uocabuli autem ſollenne hæc ſignificatio eſt, quam oſtendimus. ſic epiſt. ad Loll. 2. hoc. lib. *Romanis ſollenne uiris opus, utile famæ, Vitaq; & membris.* ſic Tib. lib. 2. *Illa leuis ſtipulæ ſollennis potus aceruos Accendet, flammas tranſilietq; ſacras.* Cic. ad Att. lib. 7. *tantum illud noſtrum ſollenne ſeruemus, ut ne quem iſtuc euntem ſine litteris dimittamus.* Iterum Horat. epiſt. 1. lib. 2. *Romæ dulce diu fuit, & ſollenne, recluſa Manè domo, uigilare.*

Nec medici] qui me ſanet. qui elleboro purget.

A Pretore dati] Pręcoris erat furioſis: & mente captis curatores dare, ſi deeſſent agnati & gentiles. nam, ut ſcribit M. Tull. Tuſc. 3. *qui ita ſit affectus, eum dominum eſſe rerum ſuarum uetant* XII. *tabulæ.* uide Caium iuriſcõſ. in inſtitution. iuris ciuilis.

tutela] tutor, defenſor. aliter dixit Od. VI. lib. 4. *Deliæ tutela deæ*, &c.

& praue ſect. ſtom.] ob rem leuem: ob rem nihili iraſcaris.

Ad ſummam, ſap. vno min. eſt Io.] hac de re diximus ſaty. 3. lib. 1. ad illum locum *ſi diues, qui ſapiens eſt.*

Pręcipue ſanus] nomen *ſanus* ad corpus propriè pertinet. transfertur autem etiam ad animum. ad corpus retulit Hor. epiſt. ad Mæcen. 2. huius lib. *Si me uiuere uis ſanum, recteq; ualentem.* Et certè mihi uidetur hoc loco ita poſuiſſe, ut utroque modo intelligi uellet, & pro eo, qui corpore ualet, & pro eo, qui ſanę mentis eſt. nam nomen pituita, quod ſtatim ſequitur, quamuis morbum corporis propriè ſignificet, per tralationem tamen etiam ad animi morbum pertinet, inanemque

nemque quandam laudis,& gloriæ cupiditatem ſignificat, ut κόρυζα apud Græcos. Lucianus in dialogo Μενίππου καὶ Αἰακοῦ. ἀλλὰ κενοδοξία, καὶ τῦφος, καὶ πολλὴ κόρυζα. fortaſſe autem Stoicos irridet, qui affirment ſapientem non ſolùm diuitem,&c. ſed etiam ſanum ſemper futurum: cum id neque in ſapientis, neque in cuiuſquam ſit poteſtate poſitum: in nomine, pituita autem cum prima ſyllaba longa ſit, dubium non eſt quin duæ uocales ſequentes u,& i. contrahantur,& coeant in unam ſyllabam κατὰ συναίρεσιν. qua de re alibi diximus.

AD LOLLIVM. I.

TROIANI belli ſcriptorem, maxime Lolli,
Dum tu declamas Romæ, Prœneſte relegi:
Qui, quid ſit pulchrum, quid turpe: quid utile, quid non:
Plenius, ac melius Chryſippo, & Crantore dicit.
Cur ita crediderim, niſi quid te detinet, audi.
Fabula, qua Paridis propter narratur amorem,
Græcia barbariæ lento colliſa duello,
Stultorum regum, & populorum continet æſtus.
Antenor cenſet belli præcidere cauſam.
Quid Paris? ut ſaluus regnet, uiuatque beatus:
Cogi poſſe negat. Neſtor componere liteis
Inter Peliden feſtinat, & inter Atriden.
Hunc amor, ira quidem communiter urit utrumque.
Quicquid delirant reges, plectuntur Achiui.
Seditione, dolis, ſcelere, atque libidine, & ira
Iliacos intra muros peccatur, & extra.
Rurſus quid uirtus, & quid ſapientia poſſit,
Vtile propoſuit nobis exemplar Vlyſſem:
Qui domitor Troiæ, multorum prouidus urbeis,
Et mores hominum inſpexit: latumque per æquor,
Dum ſibi, dum ſocijs reditum parat, aſpera multa
Pertulit, aduerſis rerum immerſabilis undis.
Sirenum uoces, & Circæ pocula noſti:
Quæ ſi cum ſocijs ſtultus, cupidusque bibiſſet:
Sub domina meretrice fuiſſet turpis, & excors:
Vixiſſet canis immundus, uel amica luto ſus.
Nos numerus ſumus, & fruges conſumere nati,
Sponſi Penepolæ, nebulones, Alcinoique
In cute curanda plus æquo operata iuuentus:
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, &
Ad ſtrepitum citharæ ceſſatum ducere curam.

Vt iugulent homines,ſurgunt de nocte latrones:
Vt teipſum ſerues,non expergiſceris? atqui,
Si noles ſanus,curres hydropicus.& ni
Poſces ante diem librum cum lumine:ſi non
Intendes animum ſtudijs,& rebus honeſtis:
Inuidia,uel amore uigil torquebere.nam cur,
Quæ lędunt oculos feſtinas demere? ſi quid
Eſt animum,differs curandi tempus in annum?
Dimidium facti,qui cœpit habet.ſapere aude:
Incipe.uiuendi rectè qui prorogat horam,
Ruſticus expectat dum defluat amnis:at ille
Labitur,& labetur in omne uolubilis æuum.
Quæritur argentum,puerisque beata creandis
Vxor,& incultæ pacantur uomere ſiluæ.
Quod ſatis eſt,cui contingit,nihil amplius optet.
Non domus,& fundus,non æris aceruus,& auri
Aegroto domini deduxit corpore febres,
Non animo curas.ualeat poſſeſſor oportet,
Si comportatis rebus benè cogitat uti.
Qui cupit,aut metuit,iuuat illum ſic domus,aut res,
Vt lippum pictæ tabulę,fomenta podagram,
Auriculas citharæ collecta ſorde dolentes.
Sincerum eſt niſi uas,quodcunque infundis,aceſcit.
Sperne uoluptates,nocet emta dolore uoluptas.
Semper auarus eget.certum uoto pete finem.
Inuidus alterius rebus macreſcit opimis.
Inuidia Siculi non inuenere tyranni
Maius tormentum.qui non moderabitur irę,
Infectum uolet eſſe,dolor quod ſuaſerit,& mens,
Dum pœnas odio per uim feſtinat inulto.
Ira furor breuis eſt.animum rege: qui,niſi paret,
Imperat,hunc frenis,hunc tu compeſce catena.
Fingit equum tenera docilem ceruice magiſter,
Ire uiam, quam monſtrat eques. uenaticus, ex quo
Tempore ceruinam pellem latrauit in aula,
Militat in ſiluis catulus.nunc adhibe puro
Pectore uerba puer,nunc te melioribus offer.
Quo ſemel eſt imbuta recens,ſeruabit odorem
Teſta diu:quòd ſi ceſſas,aut ſtrenuus anteis:
Nec tardum opperior,nec præcedentibus inſto.

COM-

COMMENTARII.

Troiani belli ſcriptorem] Iliadem Homeri relegi.

pulchrum] honeſtum, *καλόν*. ſic apud M.Tull. pulchritudo factorum.

Plenius] vberius:copioſius.lib.1.Vatic.habet *Planius*.

Chryſippo] qui fulcire putatur porticum Stoicorum, vt ſcribit M.Tull. lib.2.Academ. hic ſeptingentos libros, & plures edidit. Ita autem claruit in dialecticis, vt plerique exiſtimarint, ſi apud Deos locus eſſet Dialecticę, non aliam Dialecticam futuram, quàm Chryſippeam. extat & de eo hic ſenarius apud Laertium, Εἰ μὴ γὰρ ἦν Χρύσιππος, οὐκ ἂν ἦν στοά.

Crantore] Academico, de quo M. Tull. Tuſcul.3. his verbis, *Nec abſurde Crantor ille, qui in noſtra Academia uel in primis fuit nobilis. Minimè* (inquit) *aſſentior iis, qui iſtam neſcio quam indolentiam magnopere laudant: quæ non poteſt ulla eſſe, nec debet. Ne ægrotus ſim* (inquit) *ſed ſi fuerim, ſenſus adſit, ſiue ſecetur quid, ſiue auellatur à corpore. nam iſthuc nihil dolere, non ſine magna mercede contingit, immanitatis in animo, ſtuporis in corpore.* verba Crantoris Græca reperiuntur apud Plutarchum, ἐν τῷ παρὰ μ. πρὸς Ἀπολλών. μὴ γὰρ νοσοῖμεν (φησὶν) ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Κράντωρ. νοσήσασι δὲ παρείη τις αἴσθησις εἴτ᾽ οὖν τέμνοιτό τι τῶν ἡμετέρων, εἴτ᾽ ἀποσπῷτο. τὸ γὰρ ἀνώδυνον τοῦτο οὐκ ἄνευ μεγάλων ἐγγίνεται μισθῶν τῷ ἀνθρώπῳ. τεθηριῶσθαι γὰρ εἰκὸς ἐκεῖ μὲν σῶμα τοιοῦτον, ἐνταῦθα δὲ ψυχήν. Idem Tullius lib.v.de Finibus, *tamen audebo te ab hac Academia noua ad ueterem illam uocare: in qua, ut dicere Antiochum audiebas, non ij ſoli numerantur, qui Academici uocantur, Speuſippus, Xenocrates, Polemo, Crantor*, &c.

detinet] Vatic.vnus *deſtinet*, vt fortaſſe legendum ſit *diſtinet*.

colliſa] conflictata, contrita.

Duello] bello. *Duellum* (inquit Feſtus) *bellum: uidelicet, quòd duabus partibus de uictoria contendentibus dimicatur.*

æſtus] animorum motus, perturbationes in quibuſdam lib. ſcriptis legitur *æſtum*. ſed parum refert.

Antenor cenſet] ſic Antenor. ἰλ. η. Κέκλυτέ μευ Τρῶες, καὶ Δάρδανοι, ἠδ᾽ ἐπίκουροι, Ὄφρ᾽ εἴπω, τά με θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι κελεύει· Δεῦτ᾽, ἄγετ᾽, Ἀργείην Ἑλένην, καὶ κτήμαθ᾽ ἅμ᾽ αὐτῇ Δώομεν Ἀτρείδῃσιν ἄγειν, &c.

belli præcidere cauſam] reddere Helenam Græcis cum iis rebus, quas ſecum auexerat, vt declarant ſuperiores Homeri verſus.

Quid Paris?] apud eundem ſic reſpondet Atenori Paris, Ἀντῆνορ· σὺ μὲν οὐκ ἔτ᾽ ἐμοὶ φίλα ταῦτ᾽ ἀγορεύεις, &c.

Neſtor componere lites] ἰλ. α. Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος, Πριάμοιό τε παῖδες, Ἄλλοι τε Τρῶες μέγα κεν κεχαροίατο θυμῷ Εἰ σφῶιν τάδε πάντα πυθοίατο μαρναμένοιιν, &c.

plectuntur] eius luũt pœnas. ſup.Od.xxviii.lib.1. *Venuſinæ Plectantur ſiluæ.*

Vtile propoſuit n.exemp.] in Odyſſea. *Exemplar Vlyß.* id eſt, Vlyſſem, quem ſibi quiſque proponere debeat ad imitandum. & attende eum non dicere *exemplum*. Sic Alcidamas Odyſſeam, καλὸν ἀνθρωπίνου βίου κάτοπτρον appellabat, nomine tranſlato, ſed longiùs petito, vt notat Ariſtot. lib.3. Rhetor. id eſt, pulchrum humanę vitæ ſpeculum.

domitor Troiæ] id eſt, poſteaquàm Troiam domuit, ac ſubegit. Homer. ὀδ. α. ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν πτολίεθρον ἔπερσε.

Dum ſibi, dum ſociis reditum parat] Hom. ibid. Ἀρνύμενος ἥν τε ψυχὴν, καὶ νόστον ἑταίρων

aduerſis rerum immerſabilis] qui nunquam ſuccubuit rebus aduerſis. immerſabilis, ἀβάπτιστος Pindarus πυθ. β.

Sirenum voces, &c.] Sirenes alij Acheloi, & Steropę, alij eiuſdem Acheloi & Terpſichoræ vnius nouem Muſarum, filias eſſe tradiderunt. quam opinionem ſequitur Apollon. lib. 4. Argon. Eurip. autem in Helena, Terræ filias facit, ὦ, ὦ πτεροφόροι νεανίδες, Παρθένοι χθονὸς κόραι Σειρῆνες. Illæ, cum integram, & inuiolatam virginitatem ſeruare conſtituiſſent, in odium Veneris acerbiſſimum venerunt. Itaque alas nactæ, in oram littoris Etruſci euolarunt, inſulamque Anthenuſam incoluerunt. earum nomina ſunt Aglaophonia, Thelxiepea, Piſinoa, Ligea. Hæ (vt ait Homer. ὀδ. μ.) eos, qui ad illa loca nauigarent, aureisq; faciles, & vacuas eis pręberent, ita ſuo cantu demulcebant, ac retinebant, vt nunquam poſteà de reditu in patriam cogitarent, ibiq; conſeneſcerent, & mortem obirent. Vlyſſes autem ne quid ſibi tale accideret, cum à Circe præmonitus eſſet, ſocijs aures cera obturauit, ſibi pedes & manus vinciendos curauit, vetuitque ſe ſolui, ſi fortè earum cantu delectatus, ad eas nauigare vellet. ſic Homer. Σειρῆνας μὲν πρῶτον ἀφίξεαι, αἵ ῥά τε πάντας Ανθρώπους θέλγουσιν ὅ, τις σφέας εἰσαφίκηται, Ος τις ἀϊδρίῃ πελάσῃ, καὶ φθόγγον ἀκούσῃ Σειρήνων. τῷ δ' οὔτι γυνὴ καὶ νήπια τέκνα Οἴκαδε νοστήσαντι παρίσταται, οὐδὲ γάνυνται. Αλλά τε Σειρῆνες λιγυρῇ θέλγουσιν ἀοιδῇ Ημεναι ἐν λειμῶνι. fuit autem talis (vt ſcribit Homer. eodem libro) Sirenum cantus, quo Vlyſſem allicere conatæ ſunt. Δεῦρ' ἄγ' ἰὼν πολύαιν' ὀδυσεῦ μέγα κῦδος Αχαιῶν, Νῆα κατάστησον, ἵνα νωϊτέρην ὄπ' ἀκούσῃ. Οὐ γάρ πω τις τῇδε παρήλασε νηὶ μελαίνῃ, Πρίν γ' ἡμέων μελίγηρυν ἀπὸ στομάτων ὄπ' ἀκοῦσαι. Αλλ' ὅ γε τερψάμενος νεῖται καὶ πλείονα εἰδώς. Ιδμεν γάρ τοι πάνθ', ὅσ' ἐνὶ τροίῃ εὐρείῃ Αργεῖοι, τρῶές τε θεῶν ἰότητι μόγησαν. Ιδμεν δ' ὅσσα γένηται ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ. Quos uerſus uertit M. Tull. lib. 5. de Finibus, ubi docet nihil aliud à Sirenibus hoc cantu promitti, quam cognitionem rerum, ac ſcientiam. uide, quæ ſcripſimus ad illum locum, *uitanda eſt improba Siren Deſidia.* ſatyr. 11 1. lib. 2. Pauſanias Atticis, poematum, & orationum illecebram Sirenem appellari ſolere ſcribit his verbis, εἰώθασι δὲ καὶ νῦν ἔτι ποιημάτων καὶ λόγων τὸ ἐπαγωγὸν Σειρῆνι εἰκάζειν, apud Apollon. lib. 4. Argon. Orpheus citharæ cantu Sirenum vocem auertit, ne ab Argonautis audiatur.

Circæ Pocula] Circe Solis, & Perſæ filia, Aetę Colchorum regis, Medeę patris, ſoror. alij Aetæ & Hecatæ filiam, Medeæ ſororem eſſe volunt, vt refert interpr. Apollonij in Argonaut. de ea ſic Hom. ὀδ. κ. Κίρκη ἐϋπλόκαμος δεινὴ θεὸς, αὐδήεσσα, Αὐτοκασιγνήτη ὀλοόφρονος Αἰήταο· Αμφω δ' ἐκγεγάτην φαεσιμβρότου ἠελίοιο. Hęc ſocios aliquot Vlyſsis, qui ea loca, in quibus commorabatur, exploratum miſsi fuerant, virga illa ſua percuſſos, epotoque pharmaco, ſtatim in ſues vertit, pręter Eutylochum, qui, ceteris eius domum ingreſsis, ſuſpicatus dolum ſubeſſe, extra fores remanſerat. auctor Hom. libro, quem ſuprà commemoraui, his verbis, Αὐτὰρ ἐπεὶ δῶκέν τε, καὶ ἔκπιον, αὐτίκ' ἔπειτα Ράβδῳ πεπληγυῖα κατὰ συφεοῖσιν ἐέργνυ. Οἱ δὲ συῶν μὲν ἔχον κεφαλὰς, φωνήν τε, δέμας τε, Καὶ τρίχας. αὐτὰρ νοῦς ἦν ἔμπεδος, ὡς τὸ πάρος περ. M. Tull. in Diuinatione contra Cæcilium, alludens ad hanc de Circe fabulam, ita loquitur, *Eſt adhuc id, quod uos omnes admirari uideo, non Verres, ſed Q. Mucius; quid enim facere potuit elegantius ad hominum exiſtimationem? æquius ad leuandam mulieris calamitatem? uehementius ad Quæſtoris libidinem coercendam? ſummè hæc omnia mihi uidentur laudanda: ſed repente è ueſtigio ex homine tanquam aliquo Circæo poculo factus eſt Verres: redit ad ſe, atque ad mores ſuos.* Xenophon ἀπομνημ. α. hanc de Circe fabulam iocans transfert ad edacitatem, & cibi, potusque immoderationem.

eos enim, qui intemperantius edant, & bibant, ſues ab illecebris epularum fieri: Vlyſſem autem tùm ſua ſponte, tùm Mercurij præceptis ac monitis temperantem effectum cauiſſe, ne ſe ſupra modum cibo expleret. *Circæ* autem excudendum curaui, ſecutus tres cod. Vatic. & Iannoſt. Faer. Torneſ.

Quę ſi cum ſocijs ſtultus &] Hom. ὀδ. κ. Mercurium inducit iuuenis ornatu, & ſpecie Vlyſsi ad Circen eunti, ſociosque ſuos in ſues verſos repetituro ea præcipiẽtem, quibus eos reſtitutos in priſtinam formam, recuperare poſſit: ſimulq; remedium præbentem aduerſus Circæ veneficia.

ſtultus, cupidusque bibiſſet] ſi in eo ſe ſtultum, cupidumque prębuiſſet, ut pharmaca Circæ biberet, &c. Atqui bibit Vlyſſes, vt eſt apud Hom. ſed ea in eum nihil valuerunt, vtpote ſalutari illo Mercurij pharmaco prę munitum.

turpis, & excors] amens. Hom. ibid. *κακὸν, καὶ ἀνήνορα θείη*, id eſt, malum, & nihil viri habentem. cor enim pro mente ſæpe vſurpatur. vt cum dicimus quempiam cor non habere. Lucret. lib. 5. *Ingenio qui præſtabant: & corde vigebant.* vſus eſt hoc nomine etiam ſatyr. III. lib. 2. *Tu'ne inſanus eris, ſi acceperis, an magis excors*, &c.

amica luto ſus] Homerus ibid. *σύας* appellat *χαμαιευνάδας*, id eſt, humi cubantes.

Nos numerus ſumus] ſumus turba ſine nomine, ſine virtute, ac dignitate. nam apud ſcriptores multitudo, numero, non pondere, aut dignitate æſtimatur. vt infrà epiſt. de arte p. *numero plures, virtute, et honore minores.* Hom. vocat. *πληθὺν*, ut *ἰλ. α. ὡς φάσαν ἡ πληθύς*. Carent igitur illi quidẽ omni dignitate, atque auctoritate, qui numerum explent duntaxat: ſed longè ſunt ij deterrimi, ac poſtremi homines, qui nullo numero ſunt, ſeu qui ne numeri quidem locum obtinent, quod de Megarenſibus olim ab Apolline reſponſum eſt, *Ὑμεῖς δ' ὦ Μεγαρεῖς οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι, Οὔτε δυωδέκατοι, οὔτ' ἐν λόγῳ οὔτ' ἐν ἀριθμῷ.* Sic Aeſchines ille apud Theoc. *εἰδ. ιδ.* queritur ſe apud Cyniſcam puellam nullo numero eſſe, his verbis, *Ἄμμες δ' οὔτε λόγω τινὸς ἄξιοι, οὔτ' ἐν λόγῳ οὔτ' ἀριθμητοὶ, Δύστηνοι Μεγαρῆες ἀτιμοτάτᾳ ἐνὶ μοίρᾳ.* Euripid. in quadam tragœdia, quę non extat, *Δειλοὶ γὰρ ἄνδρες οὐκ ἔχουσιν ἐν μάχῃ Ἀριθμὸν, ἀλλ' ἄπεισι, κἂν παρῶσ' ὅμως.*

Sponſi Penelopæ] Penelopæ reperi ſcriptum in quinque codicibus manu ſcriptis, 3. Vatic. Iann. Torneſ. non Penelopes. ſponſorum appellatione procos ſignificat, quos Homerus *μνηστῆρας* nominat. Procorum autem viuendi genus fuiſſe inertiſſimum, deſidioſiſſimum, molliſſimum, diſſolutiſſimum, declarat Homerus multis *ὀδυσσ.* libris. exempli cauſa, lib. primo, *Αὐτὰρ ἐπεὶ πόσιος, καὶ ἐδητύος ἐξ ἔρον ἕντο Μνηστῆρες, τοῖσιν μὲν ἐνὶ φρεσὶν ἄλλα μεμήλειν Μολπή τ', ὀρχηστύς τε· τὰ γάρ τ' ἀναθήματα δαιτός. Κῆρυξ δ' ἐν χερσὶν κίθαριν περικαλλέα θῆκε Φημίῳ, ὅς ῥ' ἤειδε παρὰ μνηστῆρσιν ἀνάγκῃ.* ibidem, *Οἱ δ' εἰς ὀρχηστύν τε, καὶ ἱμερόεσσαν ἀοιδὴν Τρεψάμενοι τέρποντο, μένον δ' ἐπὶ ἕσπερον ἐλθεῖν.* & lib. *β.* ſenibus illis Ithacenſibus conuocatis, *Οἱ δ' εἰς ἡμέτερον πωλεύμενοι ἤματα πάντα Βοῦς ἱερεύοντες, καὶ ὄϊς, καὶ πίονας αἶγας Εἰλαπινάζουσι, πίνουσί τε αἴθοπα οἶνον.* Athen. lib 4 procorum cœnas, & prandia cum Phæacum conuiuiis comparans, tales illorum eſſe compotationes ait, quales probabile eſt eſſe luxurioſorum, vinolentorum, amatorum: Phæacum autem conuiuia eſſe illa quidem delicata, & voluptaria, verumtamen grauiora, & temperatiora.

Alcinoique, &c.] Alcinous rex Phęacũ apud Hom. *ὀδ. θ.* dicit ſibi, ac populo ſuo conuiuia, citharam, choreas, cultum corporis varium, ac ſępe mutatũ, calida balnea, Venerem placere, his verbis, *Αἰεὶ δ' ἡμῖν δαίς τε φίλη, κίθαρίς τε*

ῥῖς τε, χοροί τε, Εἵματα τ᾽ ἐξημοιβὰ, λοετρά τε θερμὰ, καὶ εὐναί. *Alcinoi* autẽ patrij caſus eſt, numeri ſingularis, cohæretque cum nomine *iuuenus*, quod proximo verſu ſequitur. quædam exemplaria habent *Antinoique*: quæ lectio ſi placebit, erit numeri multitudinis, recti caſus, id eſt, Antinoi ſimiles. fuit autem Antinous vnus è procis Penelopæ, ferox, & arrogans, & contumelioſus.

plus ęq. oper.] plus ęquo occupata: quæ plus ęquo laboris ſumſit. operari eſt opus facere, operam in re aliqua ponere. ſic Lucret. lib. 4. *Et quibus in rebus conſuerunt eſſe operati.* interdum & pro ſacrificandi verbo vſurpatur, quemadmodum & facere, & *ῥέζειν* apud Græcos. Virg. Georg. 1. *latis operatus in herbis.* Tibull. lib. 2. *Tunc operata deo pubes diſcumbet in herba.*

& Ad ſtrepitum citharę ceſſatum] quidam *ceſſantum* legendum putant, non *ceſſatum*, vt habent vulgati, & manuſcripti codices: & interpretantur ocioſorum, & feriatorum hominum curas traducere: quod eſt, nihil agere, nihil curare, rebus ludicris, ac voluptarijs operam dare, ſaltare, cantare, &c. quam ſcripturam nullo in codice vetere reperi. Ego alteram, & receptam, veram eſſe puto. Porrò autem *ceſſatum ducere*, valet, *κοιμίζειν*, ſopire. ſic enim loquuntur Græci, *κοιμίζειν τὰς λύπας, ἢ τὰς φροντίδας.* id eſt, ſopire dolores, aut curas.

Si noles ſanus, curr. hydrop.] *noles* ſcriptum reperi in tribus codicibus manuſcriptis, 1. Vatic. & Iann. Torneſ. eamque putaui rectam & germanam ſcripturam. ſi te non ſeruabis intereà dum ſanus es, (inquit) cogèris te ſeruare, tibique conſulere, cum factus eris hydropicus. mendoſè (opinor) habent quidam libri *cures*, niſi addas *te*, & legas *nolis*. veruntamen iudicet lector.

nam cur, Quæ lædunt oculos. &c.] cur leuia mala, leueisque morbos depellere properas: morborum autem animi, qui ſunt longè grauiſſimi, curationem in annum differs?

ſi quid Eſt animum] ſi quid animum exeſt, abſumit, tabefacit, &c. ſic & verbo *ἔδω*, ſeu *ἔδομαι* vtuntur Græci. Hom. *ἰλ. ω. τέκνον ἐμὸν, τέο μέχρις ὀδυρόμενος καὶ ἀχεύων Σὴν ἔδεαι κραδίην;*

Dimidium facti, qui cœpit, &c.] Heſiod. *Ἀρχὴ δέ τοι ἥμισυ παντός.* Plato lib. de rep. ſecundo, *οὐκοῦν οἶσθα ὅτι ἀρχὴ παντὸς ἔργου μέγιστον, ἄλλως τε καὶ νέῳ, καὶ ἁπαλῷ ὁτῳοῦν;* id eſt, ſcis'ne igitur principium cuiuſque operis maximum quiddã eſſe, pręſertim & iuueni, & cuiuis, qui tener ſit, & flexibilis?

Ruſticus expectat, dum defluat] nomen *ruſticus* cum verbo *expectat* coniungendum mihi eſſe videtur, hoc ſenſu, *Ruſticus expectat*, id eſt, ruſtico ſimilis eſt, qui expectet: uel eò ruſticus eſt, quòd expectet: ruſticè expectat: ruſticum ſe in eò eſſe oſtendit, qui expectet, dum defluat amnis, &c. quod genus annotauimus ſuprà ad Od. VIII. lib. 3.

volubilis] ſic ſuprà Od. 1. lib. 4. *Te per aquas, dure, uolubileis*: repete uerbum *ſequor ἀπὸ κοινοῦ.*

beata] benè dotata. diues, & pecunioſa. ſic ſæpè Horat.

& incultæ pac. vom. ſiluæ] ſic Virg. Georg. 2. *Aut unde iratus ſiluam deuexit arator, Et nemora euertit multos ignaua per annos, Antiquaſque domos auium cum ſtirpibus imis Eruit: illæ altũ nidis petiere relictis, At rudis enituit impulſo uomere cãpus.*

Non domus, aut fundus, &c.] eandem ſententiam propemodum expreſſit ſuprà Od. 1. lib. 3. *Quòd ſi dolentem nec Phrygius lapis, Nec purpurarum ſidere clarior Delinit uſus*, &c. & Lucret. lib. 2. *Nec calidæ citius decedunt corpore febres, Textilibus ſi in picturis, oſtroq; rubenti Iacteris, quàm ſi plebeia in ueſte cubandum eſt. Quapropter quoniam nil noſtro in corpore gazæ Proficiunt, neque nobilitas, neque gloria regni, Quod ſupereſt, animo quoque nil prodeſſe putandum eſt.*

Qui cupit, aut met. &c.] Qui cupiditate (inquit) aut metu, aut ceteris animi morbis affectus eſt, is nihilo maiorem ex fortunę bonis, & poſſeſſione diuitiarum, fructum percipit, quàm lippus ex tabulis pictis, &c. in libr. Iann. & Torn. ſcriptum eſt, *ſic domus, & res.*

Sincerum eſt niſi vas quodcunque] ſic Lucret. lib. 6. in princip. de Epicuro, *Intellexit ibi uitium uas efficere ipſum, Omniaq; illius uitio corrumpier intus, Quæ collata foris, & commoda cunque uenirent, Partim quod fluxum, pertuſumq; eſſe uidebat, Vt nulla poſſet ratione explerier unquàm: Partim, quod tetro quaſi conſpurcare ſapore Omnia cernebat, quæcunque receperat, intus,* &c.

Semper auarus eget] ſemper auaro aliquid deeſt. nunquam enim expletur diuitiarum ſitis. quin etiam ijs, quæ habet, eget. Nihil refert utrum auarus habeat, an non habeat, cum ei deſint ea, quæ habet: id eſt, cum ijs rebus, quas vel ſuo labore peperit, vel beneficio fortunæ nactus eſt, vti frui non audeat. ſed hac de re plura dicemus ad illum locum obſcuriſſimum, & nondum à quoquam explicatum, qui eſt epiſt. 11. lib. 2. *ſed, quod non deſit, habentem,* &c.

certum voto pete finem] cum ſit immenſa, & infinita in hominibus auaris pecuniæ cupiditas, certum (inquit) diuitiarum finem expete: id eſt, cupiditatem, & ſtudium pecuniæ defini, ac termina: vel certam aliquam ac definitam pecuniæ ſummam opta & expete, quam vbi conſecutus fueris, plura quęrere deſine, boniſque partis fruere, & viue. ſic ſatyr. 1. lib. 1. *Denique ſit finis quærendi, cumq; habeas plus, Pauperiem metuas minus.* non eſt autem intelligendus hoc loco Horatius ſignificare diuitias nobis tanquam finem propoſitas eſſe oportere: ſed earum modum eſſe quendam conſtituendum, quo contenti eſſe debeamus.

Inuidus alterius rebus] ſic Lucret. lib. 3. *Macerat inuidia ante oculos illum eſſe potentem, Illum aſpectari, claro qui incedit honore: Ipſi ſe in tenebris uolui, cœnoq; queruntur.*

Inuidia Siculi non inuenere] Pindarus εἰδ. μ. πυθ. φθονεροὶ δ' ἀμύνονται ἄτα. & Plato lib. nono de legibus, inuidiam ait eſſe contubernalem grauem, ac moleſtam maximè quidem ac primo loco ei, qui inuideat, ſecundo loco viris optimis, & clariſſimis ciuitatis. Appellat autem Horatius hoc loco inuidiam eam, quam M. Tull. ambigui nominis fugiendi cauſa, *inuidentiam* nominat lib. Tuſcul. 3. & 4.

qui non moderabitur iræ] id eſt, qui iræ moderationem non adhibebit, & veluti frenum iniiciet. hæc enim vis eſt huius verbi cum dandi caſu coniuncti, vt M. Tull. Partit. *nam audiorum aures moderantur oratori prudenti, & prouido; &, quod reſpuunt, immutandum eſt.*

Infectum uolet eſſe, dolor quod, &c.] id eſt, nolet id eſſe à ſe admiſſum, vel optabit ne id ſit à ſe admiſſum, quod dolore, & ira impulſus fecerit: pœnitebit eum facti. epiſt. de arte poet. *Commiſiſſe cauet, quod mox mutare laboret.* ſed cur dolorem & mentem concurrentes facit in ira, & in pœnis expetendis? De dolore, docet Ariſtoteles multis locis iram cum dolore eſſe coniunctam: & tum dolore hominem iratum leuari, cum iniuriam acceptam retulerit. de mente, idem docet lib. 7. de morib. ad Nicomach. eū, qui iratus ſit, à ratione quodammodo perſuaderi, & induci, vt pœnas ab eo, qui iniuſtè læſerit, expetat. Vel eò reſpexit, quòd ex veteribus alij iracundiam definierunt feruorem mentis. alij cupiditatem puniendi doloris.

Dum pœnas odio, &c.] verbum *feſtinat* coniunxit cum quarto caſu, vt Virg. Aen. 4. *Feſtinare fugam, tortoſq; incidere funes,* idem de verbo *maturare* ſentiendum Aen. 1. *Maturate fugam.* Horat. epiſt. prox. ſeq. *Hoc opus, hoc ſtudium*

properemus, & ampli. & Od.VII.lib.2. *Deproperare apio coronas.*

Ira ſuror breuis eſt] ſic Themiſtius in oratione de amicitia, ἐγὼ δ᾽ οἶμαι (inquit) τὴν ὀργὴν μανίαν ὀλιγοχρόνιον εἶναι. quæ notat M. Anton. Muretus M. Tull. Tuſcul. 4. *An eſt quicquam ſimilius inſaniæ, quam ira? quam benè Ennius initium dixit inſaniæ.* Et Apollonius dicebat Τῆς ἐξυθυμίας τὸ ἄνθος eſſe μανίαν, id eſt, iracundię florem eſſe inſaniam. uide annot. ad Od. XVI. libri primi.

animum rege] τὸν θυμὸν, ut Homer. ἰλ. β. Θυμὸς δ᾽ ὁ μέγας ἐστὶ διοτρεφέων βασιλήων. Cęcilius, *Nunc enim demum mihi animus ardet, nunc meum cor cumulatur ira.* Nam & apud Latinos animus interdum accipitur pro quauis libidine à ratione auerſa. ut Plaut. in Trinummo, *ſi animus hominem perculit, actum eſt, ſi animo ſeruiunt, non ſibi. ſi ipſe animum perculit: dum uiuit, uictor uictorum cluet.*

Fingit] format, inſtituit, docet, ut lib. de arte poet. *quamuis & uoce paterna Fingeris ad rectum.*

magiſter] ἱπποδάμνος, qui domat equos.

venaticus] utitur hoc nomine Plautus in Mil. glorioſo, *ſi ita non repperio, ibo odorans, quaſi uenaticus uſque, donec perſecutus uolpem fuero.* M. Tull. Verr. de ſignis *quò poſtquam uenerant, mirandum in modum canes uenaticos diceres: ita odorabantur omnia, & peruestigabant, ut, ubi quicquid eſſet, aliqua ratione inuenirent.*

Militat] ſerio feras inſequitur catulus, id eſt, canis, ut ſup. Od. I. lib. I. *Seu uiſa eſt catulis cerua fidelibus.*

nunc adbibe] uitioſa eſt eorum codicum ſcriptura, qui habent *adhibe* eſt enim legendum *adbibe*. quo uerbo & Terent. utitur in Heautont. *Vbi mihi adbibit plus paulo, ſua quæ narrat facinora?*

Nec tardum operior, nec pręc.] nec eos expecto, qui ſunt ignauiores, nec eos urgeo, qui antecedunt: id eſt, non excito, neque impello, cum ſua ſponte: ſatis properent, meaque cohortatione nõegeant. Vel, quod mihi magis placet, non conor eos anteuertere. ut ſat. I. lib. I. *Inſtat equis auriga ſuos uincentibus.* falluntur autem qui *inſto* interpretantur *impedio.*

AD IVLIVM FLORVM.

IVLI Flore quibus terrarum militet oris
Claudius Auguſti priuignus, ſcire laboro.
Thraca ne vos, Hebruſque niuali compede vinctus,
An freta vicinas inter currentia turreis,
An pingues Aſiæ campi, colleſque morantur?
Quid ſtudioſa cohors operum ſtruit? hęc quoque curo.
Quis ſibi res geſtas Auguſti ſcribere ſumit?
Bella quis, & paces longum diffundit in æuum?
Quid Titius, Romana *breui venturus in ora?*
Pindarici fontis qui non expalluit hauſtus,
Faſtidire lacus, & riuos auſus apertos:
Vt valet? vt meminit noſtri? fidibuſne Latinis
Thebanos aptare modos ſtudet auſpice Muſa?
An tragica deſæuit, & ampullatur in arte?
Quid mihi Celſus agit? monitus, multumque monendus

Priuatas

Priuatas ut quærat opes, & tangere uitet
Scripta, palatinus quæcunque recepit Apollo:
Ne, ſi forte ſuas repetitum uenerit olim
Grex auium plumas: moueat cornicula riſum
Furtiuis nudata coloribus. ipſe quid audes?
Quæ circumuolitas agilis thyma? non tibi paruum
Ingenium eſt: non incultum, nec turpiter hirtum.
Seu linguam cauſis acuis, ſeu ciuica iura
Reſpondere paras, ſeu condis amabile carmen:
Prima feres ederæ uictricis præmia. quòd ſi
Frigida curarum fomenta relinquere poſſes:
Quò te cæleſtis ſapientia duceret, ires.
Hoc opus, hoc ſtudium parui properemus, & ampli:
Si patriæ uolumus, ſi nobis uiuere cari.
Debes hoc etiam reſcribere, ſi tibi curæ,
Quantæ conueniat Munatius: an male ſarta
Gratia nequicquam coit, & reſcinditur? at uos
Seu calidus ſanguis, ſeu rerum inſcitia uexat,
Indomita ceruice feros: ubicunque locorum
Viuitis, indigni fraternum rumpere fœdus,
Paſcitur in ueſtrum reditum uotiua iuuenca.

COMMENTARII.

Claudius Auguſti priuignus] Tib. Claudius Nero Cæſar, cuius matrem Liuiam Druſillam vxorem duxerat Octauianus Auguſtus Scribonia dimiſſa. Sueton. in Aug.

Thraca] Θρῄκη. vt epiſt. ad Quinctium. *ut nec Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus.* vide annot. ad Od. XVI. lib. 2.

niuali compede vinctus] ſic loquitur. Virg. Geor. IIII. *Et cũ triſtis hiems etiam tunc frigore ſaxa Rumperet, et glacie curſus frenaret aquarum.*

An freta vicin. inter curr. turr.] turreis, nempe Seſtum & Abydum. vicinas inter curr. turr. pro inter vicinas turres currentia, more vſitatiſſimo dixit, vt annotauimus ſuprà ad Od. VII. lib. 2. tale eſt illud *Interfuſa nitentes Vites æquora* Cycladas.

morantur] detinent. vt ſup. annot. ad Od. VII. lib. 2.

ſcribere ſumit?] ſumit vt ſcribat, vel ſcribendas ſuſcipit?

longum diffundit in æuum?] prodit memoriæ? mandat litteris?

venturus in ora?] qui honorifico omnium ciuium Rom. ſermone celebrabitur? alias *uenire in ora*, ad vitiũ, ac vituperationẽ pertinet. vt apud Catull. ad Rauidum. *An'ne ut peruenias in ora uulgi?* ſic Liuius lib. 2. *timorem iniecit, ne in ora hominum pro ludibrio abires*, in laude ponit & Propertius ad Mæcen. *Crede mihi, magnos æquabunt iſta Camillos Iudicia, & uenies tu quoque in ora uirum.* his ſimilia ſunt illa M. Tull. Tuſcul. I. *Harmodius in ore & Ariſtogiton.* & Ennianum.

ii illud.

illud. *Nemo me lacrymis decoret, nec funera fletu Faxit: cur? Volito viuus per ora virum.* Et Virg. Aen. XII. *Ille quidem ad ſuperos, quorum ſe deuouet aris, Succedet fama, viuusq; per ora feretur.* Idem Virg. Georg. 3. *tentanda via eſt, qua me quoque poſſim Tollere humo, victorq; virum volitare per ora.* Iterum M. Tull. Philipp. X. de Bruto. *erat enim in deſiderio ciuitatis, in ore, in ſermone omnium.* T. Liuius lib. 9. *Poſthumius in ore erat: eum laudibus ad cælum ferebant.* contrà ad probrum pertinet illud Verr. 3. de Verre. *Iſtius nequitiam tum in ore vulgi, et in communibus prouerbijs verſatam eſſe.*

Pindarici fontis qui non, &c.] qui non dubitauit Pindarum proponere ſibi imitandum. non expalluit, non extimuit. vt Od. XXVII. lib. 3. *mediasq; fraudes Palluit audax.* allegoria eſt & in hoc, & in proximo verſu.

fidibus'ne Latinis Theb. &c.] id eſt, ſtudet'ne ad exemplum Pindari verſus Latinos Lyricos ſcribere poetica facultate fretus?

Thebanos] id eſt, Pindaricos. Od. II. lib. 4. *Multa Dircæum leuat aura cycnum.*

deſæuit] deſæuire, eſt valde ſæuire. de enim in compoſitione interdum auget. *vt deſæuire, deamare, deuitare, deperire, delitigare,* &c. Iam ſæuire, eſt χαλεπαίνειν, vt & ſæpe admonuimus, & docent exempla probatorum ſcriptorum. ſolent autem pleraq; omnia in tragœdijs eſſe ſæua, dura, difficilia, atrocia, immitia, iracunda horribilia, δεινά, χαλεπά. icciro hoc verbum ad tragœdiarum ſcriptorem accommodauit. vide ſuprà annot. ad Od. XXXIII. lib. 1.

ampullatur] turget, inflatus, atque elatus eſt. Quas λικύθους Græci, eas ampullas appellant Latini. Quemadmodum igitur illi λικύθους vſurpant pro orationis ornamentis, ijsque omnibus dicendi figuris, quibus altior, grandior, amplior denique fit oratio: ita & ampullas Latini. Horat. in lib. de arte poet. *Projicit ampullas & ſeſquipedalia verba.* M. Tull. ad Attic. lib. 1. *Quid multa? totum hunc locum, quem in Ariſtocratia ego varie in meis orationibus, quarum tu Ariſtarchus es, ſoleo pingere, de flamma, de ferro (noſti illas λικύθους) valde grauiter pertexuit.* ab ampulla autem verbum *ampullari* deductum eſt, quod eſt ampullis verborum vti.

Priuatas] ſuas & proprias, non alienas, & publicas.

Scripta] quæ ſunt iam publica, quia in lucem edita, & vulgata.

Palatinus Apollo.] bibliotheca, Græca, & Latina templo Apollinis, quod Auguſtus extruxerat, & conſecrarat, adiuncta, vt ſup. diximus ad Od. XXXI. lib. 1. *Quid dedicatum poſcit Apollinem Vates,* &c.

olim] poſthac. vt ſaty. V. lib. 2. *Magna minor'ne foro ſi res certabitur olim.* & Od. X. lib. 2. *non ſi male nunc, & olim Sic erit.*

Grex auium plumas] quatuor ſenarijs hunc Aeſopi apologum complexus eſt Gabrias. Ἀλλοτρίοις πτεροῖσιν ἠμφιεσμένος Ἤυχει κολοιὸς ὀρνέων ὑπερφέρειν. Πρῶτον δὲ δῶρον ἡ χελιδὼν ἥρπακει. Μεθ' ἣν ἅπαντες· εἶτα γυμνὸς εὑρέθη, id eſt, *Plumis alienis olim amictus gracchulus Præſtare ſe iactabat alijs volucribus. Sed prima hirundo, quod dederat, illi abſtulit: Quam omnes ſecutæ: ſicq; nudus reſtitit.*

moueat cornicula riſum] Celſus alienorum ſcriptorum fur, & compilator, ſit omnibus ridiculus.

Quæ circum volitas agilis thyma?] id eſt, circum quæ thyma volitas? vt annot. ad Od. VII. lib. 2.

hirtum] hirſutum, id eſt, rude & impolitum verbum *eſt*, quod erat ſuo loco depulſum, repoſui poſt nomen *Ingenium*, ſecutus cod. Iannoct. Faer. & duos Vatic.

feres] accipies, auferes, vt ſuprà Od. VIII. libr. 4. *neque tu peſſima munerum Ferres:* & ſæpe alibi.

cura-

curarum fomenta] vt ſuprà *amoris fomenta.* Od. xi. epod. & Lucre. *amoris pabula.* fomenta curarum, ſunt ambitio, pecuniæ cupiditas, & ſimilia.

Hoc opus, hoc ſtudium parui prop.] properandi verbum cum accuſandi caſu coniunxit, vt ſup. *properare coronas.* vide Od. vii. lib. 2. hoc opus autem, nempe curarum fomenta, & cogitationes anxias ex animo eijcere: & ſapientiæ ſtudium colere, atque amplecti.

nobis viuere cari] id eſt, iucunde & hilariter viuere. nam qui mæſtus eſt, ſibi ipſe odio eſt: qualis ille Terentianus Menedemus ſeipſum crucians. non diſſimile eſt illud epiſt. ad Loll. ii. hoc lib. *Quid minuat curas, quid te tibi reddat amicum,* id eſt, tibi carum, lætum, hilarum.

ſi tibi curæ, &c.] ſi poſitum Græcorum more pro *an*, vt epiſt. ad Mæcen. ii. hoc lib. *Inſpice ſi poſſum donata reponere lætus.* & epiſt. 1. lib. 2. ad Auguſt. *Tentauit quoque, rem ſi dignè uertere poſſet.* & epiſt. ad Numicium. *chlamydes Lucullus (ut aiunt) Si poſſent centum ſcenæ præbere, rogatus.* & Tibull. lib. 3. eleg. 1. *Illa mihi referat, ſi noſtri mutua curæ eſt, An minor, an toto pectore deciderim.* T. Liuius lib. 33. *percunctatus ſi conſilium non utile ſolum, ſed etiam ſalutare, admittere auribus poſſet,* &c. nec ijs aſſentior, qui hunc locum quaſi mendoſum corrigunt hoc modo, *Quàm, te conueniat.* nam *conuenire* cum accuſandi caſu, quid ſit, ſciunt omnes: at quis ita loquitur Latinè de duobus, inter quos nata ſit offenſio, aut ſimultas: hic illum non conuenit? diceremus potius, huic cum illo non conuenit. Præterea cum dicat illum debere ſibi reſcribere, ſuperuacanea eſt hæc conditio, *ſi tibi curæ.* Quamobrem hunc locum ſic explico longe ſimplicius, &, niſi fallor, etiam verius: debes reſcribere vtrùm frater tuus Munatius tantæ tibi ſit curæ, quantæ fratrem fratri eſſe conueniat, nec'ne. Neque verò reticebo, me in tribus libris calamo exaratis ita ſcriptum reperiſſe, *ſit tibi curæ.* quæ quidem ſcriptura mihi non diſplicebit, ſi ſubintelligetur *ne.*

Indomita ceruice feros] videtur translatio ſumta à bobus indomitis, & durarum ceruicum: σκληραύχενας vocant Græci.

indigni rumpere] indigni, qui rumpatis. ſic loquuntur Græci ἀνάξιοι ὄντες λύειν. Admonendus autem eſt adoleſcens, ſententiam vſque ad verſum vltimum pendere hoc modo, ſiue vos feruor ſanguinis, ſiue imperitia rerum agitat, vbicunque locorum viuitis vos, quos non decet fraternam neceſſitudinem diſſoluere, paſcitur in veſtrum, &c. ab ijs enim diſſentio, qui ad nomen *indigni*, ſubintelligunt *eſtis.*

fraternum fœdus.] quod longè firmius, ac ſanctius eſſe debet, quàm amicorum neceſſitudo: & vetat Heſiodus tantidem amicum, quanti fratrem facere. Μηδὲ κασιγνήτῳ ἶσον ποιεῖσθαι ἑταῖρον.

AD ALBIVM TIBVLLVM.

ALBI, noſtrorum ſermonum candide iudex,
Quid nunc te dicam facere in regione Pedana?
Scribere, quod Caſſi Parmenſis opuſcula vincat?
An tacitum ſiluas inter reptare ſalubreis,
Curantem quicquid dignum ſapiente, bonoque eſt?
Non tu corpus eras ſine pectore. dij tibi formam:
Dij tibi diuitias dederant, artemque fruendi.
Quid voueat dulci nutricula maius alumno?

Quàm ut ſapere, & fari poſſit, quæ ſentiat, utq;
Gratia, fama, ualetudo contingat abunde,
Et mundus uictus non deficiente crumena?
Inter ſpem, curamq;, timores inter, & iras
Omnem crede diem tibi diluxiſſe ſupremum.
Grata ſuperuenit, quæ non ſperabitur, hora.
Me pinguem, & nitidum bene curata cute uiſe:
Cum ridere uoles Epicuri de grege porcum.

C O M M E N T A R I I.

Albi,&c.] Albium Tibullum deſignat elegorum ſcriptorem: in quo præcipua eſt elegantia Latini ſermonis, nulla propemodum admiſta figura loquendi peregrina, aut transſmarina.

candide iudex] qui de ſermonibus noſtris ſinceré,& ſine maleuolentia iudicas. ſermonum appellatione autem ſatyras, & epiſtolas ſignificari putamus. nam contrà odæ carmina appellantur.

Caſsi Parmenſis] de quo ſaty. x. lib. 1.

ſiluas interreptare ſalubres] reptare inter ſiluas ſalubres, ut ſuprà annot. ad Od. VII. lib. 2.

reptare] remiſſius, ac lentius ambulare. Vtitur hoc verbo Lucret. lib. 2. ſed ad pecudes refert. *Nam ſæpe in colli tondentes pabula læta Lanigeræ reptant pecudes.*

ſapiente,bonoq;] plerunque hęc duo coniuncta reperiuntur. vt epiſto. ad Mæcen. 2. *Vir bonus, & ſapiens dignis ait eſſe paratum.* & epiſt. ad Quinctium. *Vir bonus, & ſapiens audebis dicere, Pentheu Rector Thebarum,* &c. & in eadé. *Ne ue putes alium ſapiente, bonoq; beatum.* epiſt. de arte poet. *Vir bonus & prudens uerſus reprendet inertes.* & M. Tull. off. 3. oſtendit hęc inter ſe ſeparari non oportere. *Hæc igitur eſt illa pernicies, quòd alios bonos, alios ſapientes exiſtimant.*

corpus ſine pectore] excors: ἄφρων. Nam pectus cogitationis, & mentis ſedem eſſe vulgò putant, ex quo ductum *expectorare.*

voueat] optet, precetur, εὔχοιτο. ex quo vota pro optatis. ſuprà in reſponſ. Canidiæ epod. *Si tardiora fata te uotis manent.* & ſaty. VI. libr. 2. *Hoc erat in uotis.*

Quàm vt ſap. & fari poſſ. quæ ſent. vt'que] Quid alumno maius nutrix optare poſſit, quàm vt primùm ſapiat, & prudenter ſentiat, deinde ſuas cogitationes eloqui, & exprimere queat? ſic Pindarus Olymp. εἰδ. ε. ὑγίεντα δ' εἴ τις ὄλβον ἄρδει ἐξαρκέων κτεάτεσσι, καὶ εὐλογίαν προστιθεὶς, μὴ ματεύσῃ θεὸς γενέσθαι, id eſt, ſi quis cum integra valetudine facultates, & eloquentiam habeat coniunctam, non eſt, quòd deus eſſe velit. cùm legeretur autem anteà in omnibus libris excuſis, *& cui*, ego ab vno codice manu ſcripto adiutus, in quo ſcriptum erat, *ut cui* repoſui *neq;*. niſi forte quis malit. *neq; huic*

Gratia] vt gratia valeat apud principes, & potentes viros.

Et mundus victus] neque ſordidus, neque nimis amplus, & opiparus. ſaty. II. lib. 2. *Mundus erit, qui non offendet ſordibus, atque In neutram partem cultus miſer.* ex quo munditia. Plautus in Pœnulo. *mulieres ſunt admodum inſulſæ, atque inuenuſtæ, ſine munditia et ſumtu.* M. Tull. de finib. lib. 3. *mundos, elegantes, optimis cocis, piſtoribus, piſcatu, aucupio, uenatione, his omnibus exquiſitis uitantes cruditatem.*

Idem ad Q. Fratrem.lib.2. *Domum tuam in Carinis mundi habitatores Lamiæ condu xerunt.* translatè dixit Hor.epiſt.ad Aug. *et graue uirus Munditiæ pepulere.*

Omnem crede diem, &c.] exiſtima quotidie te moriturum. hoc ſi animo eris, quicquid tibi temporis ad vitam accedet, id tibi deputabis eſſe in lucro hæc enim ſententia ſignificatur per ſubſequentem verſum, *Grata ſuperueniet*, &c. cuius rei exemplum capere licet ex ceteris rebus ſecundis. finge aliquem ſperare,& expectare ampliſſimam hereditatem, eique id, quod ſperauit, tandem euenire: longè minor eſt huius voluptas,quàm ſi non ſperanti veniſſet. Ita longè maior eſt eius hominis vitæ iucunditas, qui in diem viuit: qui diem craſtinum ad ſe pertinere non exiſtimat:qui diei præſentis vſura contentus eſt, ſi ad diem craſtinum vitam produxerit,quàm eius,qui vitæ ſpem in multos annos profert, ac producit. Gratiſſima enim erit eius diei vita, ad quem quis ſe peruenturum eſſe non ſperabat. Sic igitur viue, vt hodie moriturus. quantuncunque tibi dierum ad vitam præteritam accedet, id erit tibi multo iucundiſſimum. præclare igitur Anacr. Τὸ σήμερον μέλει μοι. Τὸ δ᾽ αὔριον τίς οἶδεν: id eſt,*Hodierna curo tantum. Cui craſtina hora nota eſt?* ſic Horat. ſup. Od. VII. lib.4. *Quis ſcit, an adyciant hodiernæ tempora ſummæ Craſtina Dij ſuperi?*

ſupremum] vltimum. vt epiſt. proxima. *Supremo te ſole domi Torquate manebo.* & ſaty.1. lib.1. *ad uſque Supremum tempus, ne ſe penuria uictus Deficeret, metuebat.* & Od. XIII. lib.1. *Quos irrupta tenet copula, nec malus Diuulſus querimonijs Suprema citius ſoluet amor die.* Od. XVII. lib.2. *ſupremum Carpere iter comites parati.* & epiſt. ad Auguſt. *Comperit inuidiam ſupremo fine domari.* & epiſtol. 2.lib. 2. *Nunc prece,nunc pretio,nunc ui,nunc ſorte ſuprema Permutet dominos.*

nitidum] corpore nitido,& ſolido: carne læui,& polita, non horrida, neq; ſquallida.

Epicuri de grege porcũm] hominem in voluptate abdominis, & gutturis ſummum bonum ponentem. eadem ratione dixit illud M.Tullius in L. Piſonem. *Confer nunc Epicure noſter ex hara producte,non ex ſchola,confer, ſi audes, abſentiam tuam cum mea.* Quanuis enim Epicurus videretur interdum in quadam animi voluptate ſummum bonum conſtituere, hanc de eo opinionem tamen ipſius refellit oratio.eius enim hæc verba ſunt,quæ retulit Athen. lib.2. οὐ γὰρ ἔγωγε δύναμαι νοῆσαι τ᾽ ἀγαθὸν, ἀφαιρῶν μὲν τὰς διὰ τῶν χειλῶν ἡδονὰς, ἀφαιρῶν δὲ τὰς διὰ τῶν ἀφροδισίων, ἀφαιρῶν δὲ τὰς δι᾽ ἀκροαμάτων, ἀφαιρῶν δὲ καὶ τὰς διὰ μορφῆς κατ᾽ ὄψιν ἡδείας κινήσεις. quæ ſic interpretatur M.Tullius lib. 2. de finibus. *non enim intelligo quid ſit, aut ubi ſit ſummum bonum præter illud, quod cibo, aut potione, et aurium delectatione, & obſcœna uoluptate capiatur.*

AD TORQVATVM.

SI *potes archaicis conuiua recumbere lectis,*
Nec modica cœnare times olus omne patella:
Supremo te ſole domi Torquate manebo.
Vina bibes iterum Tauro *diffuſa,paluſtreis*
Inter Minturnas,Sinueſſanumque *Petrinum.*
Sin melius quid habes,arceſſe,uel imperium fer.
Iandudum ſplendet focus,& tibi munda ſupellex.
Mitte leueis ſpes,& certamina diuitiarum,

Et

Et Moſchi cauſam. cras nato Cæſare feſtus
Dat ueniam, ſomnumque dies. impunè licebit
Aeſtiuam ſermone benigno tendere noctem.
Quò mihi fortunas, ſi non conceditur uti?
Parcus ob heredis curam, nimiumque ſeuerus
Aſsidet inſano. potare, & ſpargere flores
Incipiam: patiarque uel inconſultus haberi.
Quid non ebrietas deſignat? operta recludit:
Spes iubet eſſe ratas: in prælia trudit inermem.
Sollicitis animis onus eximit: addocet arteis.
Facundi calices quem non fecere diſertum?
Contracta quem non in paupertate ſolutum?
Hæc ego procurare & idoneus imperor, & non
Inuitus: ne turpe toral, ne ſordida mappa
Corruget nareis: ne non & cantharus, & lanx
Oſtendat tibi te: ne fidos inter amicos
Sit, qui dicta foras eliminet: vt coeat par,
Iungaturque pari: Brutum tibi, Septimiumque,
Et niſi cœna prior, potiorque puella Sabinum
Detinet, aſſumam. locus eſt & pluribus vmbris:
Sed nimis arcta premunt olidę conuiuia capræ.
Tu, quotus eſſe velis, reſcribe: & rebus omiſsis,
Atria ſeruantem, poſtico falle clientem.

COMMENTARII.

Si potes archaicis] hæc eſt vera, & germana ſcriptura. ſunt autem Græco nomine archaici lecti Latino antiqui, id eſt, antiquo modo, & more fabricati. vtitur hoc nomine Dionyſ. Halicarn. βιβ. β. ἀρχαιολ. Ῥωμ. *ἐγὼ γοῦν ἐθεασάμην ἐν ἱεραῖς οἰκίαις δεῖπνα προκείμενα θεοῖς ἐν τραπέζαις ξυλίναις ἀρχαϊκαῖς.* quomodo autem menſæ archaicę, eodem modo, & lecti archaici ſunt appellati: ſuntque intelligendi lecti imperitè, & parum eleganter facti.

recumbere] accumbere. vide, quæ ſuprà notaui ad Od. XXVII. libr. I.

times] fugis, abhorres, φυλάττῃ. vt alibi docuimus.

Supremo ſole] ſub veſperam. hora diei XI. aut duodecima.

manebo] expectabo, vt ſuprà diximus ad Od. XXVIII. lib. I.

iterum Tauro diff.] diffuſa iterum COS. T. Statilio Tauro. ſic notabatur ætas, & bonitas vini, conſulum (inquam) nominibus, vt notauimus ad Od. 3. lib. 2. ibi. *Interiore nota Falerni.* vnde nota Opimiana, & Aniciana apud M. Tull. libr. de claris orat. fuit autem T. Statilius Taurus iterum conſul anno ab vrbe condita DCCXXVIII. Cæſaris Auguſti collega. conſul primùm fuerat anno ab V. C. DCCXVII. ſubinſtitutus in locum L. Caninij Galli, qui abdicauerat ſe magiſtratu: collega autem M. Vipſanij Agrippæ.

diffuſa] è torculari, vel lacu; vel dolio in amphoras fuſa. Solebant enim vete-

veteres è dolijs vinum in cados, teſtas, & ſimilia vaſa diffundere in multos annos. vtitur eodem verbo ſaty. 11. libr. 2. ſed paulo aliter. *Et niſi mutatum parcit diffundere uinum.* vtitur & M. Tull. lib. 2. de finib. *quibus uinum diffuſum è pleno ſit œnophoro*: niſi quis & apud M. Tull. putet legendum *defuſum*, & apud Hor. *defundere*. Quid ſit autem vinum diffundere, à Iuriſc. intelligere licet. Proc. de tritico, vino, & oleo legatis. *Illud uerum eſſe puto, cui uinum cum uaſis legatum erit, ei amphoras & cados, in quibus uina diffuſa ſeruamus, legata eſſe. Vinũ enim in amphoras & cados hac mente diffundimus, ut in his ſit donec uſus cauſa cõprobetur, et ſcilicet cũ his amphoris, & cadis id uendimus. In dolia autem autem alia mente conijcimus, ſcilicet ut ex his poſtea uel in amphoras, & cados diffundamus, uel ſine ipſis dolijs.* Idem. *Qui uinum Surrentinum in urnalibus habebat diffuſum, is tibi uinum legauerat in amphoris. Omne illud quoque uinum, quod in urnalibus fuiſſet, legatum eſſe Labeo, et Trebatius reſponderunt.* Pomponius. *uino legato ea demum uaſa ſequuntur, in quæ uina ita diffuſa ſunt, ut non ad perpetuum uſum reſeruentur, ueluti amphoræ & cadi.* Iterum Proculus. *Cui uinum heres dare damnatus eſt: quod in amphoris & cadis diffuſum eſt, dari debet, etiam ſi uaſorum mentio facta non eſt.* Africanus in titulo de legatis & fideicomm. 3. *Nam et ſi uina diffudiſſet habiturus uſui ipſe & heres eius, tamen in penu omne exiſtimari.* in amphoris autem & cadis, & ſimilibus vinum in multos annos ſeruari ſolitum eſſe à veteribus illis, non in dolijs; declarat etiam locus ille M. Tull. in Bruto. *ut ſi quis Falerno uino delectetur, ſed eo nec ita nouo, ut proximis conſulibus natum uelit, nec rurſus ita uetere, ut Opimium, aut Anicium conſulem quærat: Atqui eæ notæ ſunt optimæ, credo: ſed nimia uetuſtas nec habet eam, quam quærimus ſuauitatem, nec eſt iam ſanè tolerabilis. Num igitur qui hoc ſentiat, ſi is potare uelit, de dolio ſibi hauriendum putet? minime: ſed quandam ſequatur ætatem*, &c.

Inter Minturnas] ſignificat vinum hoc non eſſe admodum magni pretij, neque admodum generoſum, vt pote in paludibus natum. Minturnæ oppidum Liri fluuio, & Sinueſſæ oppido propinquum, in Campaniæ finibus.

arceſſe, vel imperium fer.] vel arceſſe vinum, quod habes, melius meo, id eſt, iube tecum afferri ad me: vel patere tibi meum miniſtrari, id eſt, vtere eo vino, quod tibi apponam. verbo arceſſendi ſic vtitur M. Tull. libr. 16. epiſt. ad Att. epiſt. cuius initiũ eſt, *Nonis accepi*, &c. *Ego autem et eius librum arceſsiui, & ad Athenodorum Caluum ſcripſi, ut ad me τὰ κεφάλαια mitteret.* & epiſto. ad M. Fab. Gallum libr. 7. *ſed tamen, ſi iſta mihi ſunt habenda, certiorem uelim me facias, ubi ſint, quando arceſſantur, quo genere uectura.* arceſſendi verbum Priſcianus docet lib. 1. ab arcio deflexum eſſe *arcio* autem dici pro *accio*. Quòd autem verbo *accerſere*, pro *arceſſere* vulgus vtitur, errat. nam vitioſa ſcriptura eſt, & vbicunque *accerſere* ſcriptum eſt, *arceſſere*, reſtituendum. Denique hoc loco omnia antiqua exemplaria habent *arceſſe*.

certamina diuitiarum] id eſt, nimium ſtudium, nimiamque contentionem in diuitijs comparandis.

Et Moſchi cauſam] clientis tui, cuius tu patronus es: cuius cauſam recepiſti.

cras nato Cæſare feſtus] dies natalis Cæſaris.

ſermone benigno] ſermone multo, & liberali, & largo. vt ſuprà ad Od. xvii. lib. 1. annotauimus. *tendere* autem poſitum pro extendere, id eſt, producere, extrahere.

Quò mihi fortunas ſi non conc.] ita legendum eſſe indicauit Muretus, & vt ita legatur, conſuetudo Latini ſermonis, & ratio poſtulant. ſubaudiendum enim verbum expetam, vel optem, & ſimilia. omiſſum autem eſt à librarijs s. nominis *fortunas*, propter s. vocis ſequentis. vt in multis alijs ſimilibus

accidit

accidit. P.Victorius porrò aliter legit: à quo diſſentio.

Parcus ob heredis curam] ſic ſuprà Od.VII. lib. 4. *Cuncta manus auidas,* &c. & ſaty.vlt. lib.1. *nec metuam, quid de me iudicet heres.*

ſeuerus] rebus ſerijs nimis deditus,triſtis.

Aſsidet inſano] proximus eſt inſano,id eſt,ſimilis.

patiarque vel inconſultus haberi] Græcorum more locutus eſt, vt ſuprà Od. II. lib. 1. *patiens uocari Cæſaris ultor.* nam Latinè diceremus, patiarque me vel inconſultum haberi.

Quid non ebrietas deſignat?] innouat, efficit? tralatio eſt,vt Terent. adelph. *modo quid deſignauit?* nam deſignare eſt inuſitatum, & nouum quiddam efficere.

operta recludit, &c.] huc pertinent ea, quæ collegimus ad Oden XVIII. libr. 1. ibi, *Arcaniq; fides prodiga perlucidior uitro.* & ſaty. 4. libr.1. ibi, *Condita cum uerax aperit præcordia Liber.* Sic & Homer. ἰλ. ξ. ait hominem etiam valdè prudentem ac ſapientem à vino impelli, vt & cantet, & molliter rideat, & ſaltet, & nonnulla loquatur, quæ taceri præſtitiſſet. Homeri verba ſunt hęc, *οἶνος γὰρ ἀνώγει ἠλεός, ὅς τ' ἐφέηκε πολύφρονά περ μάλ', ἀεῖσαι, Καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι, καί τ' ὀρχήσασθαι ἀνῆκεν. Καί τι ἔπος προέηκεν, ὅπερ τ' ἄρρητον ἄμεινον.*

Spes iubet eſſe ratas] ſic ſup. Od. XXI. lib.3. *Tu ſpem reducis mentibus anxijs.* Ariſt. ἠθικ. Νικομ. γ. *εὐέλπιδες γὰρ γίνονται οἱ μεθυσκόμενοι.* Idem problem. de atra bile, *ὅτι πάντας ὁ οἶνος εὐέλπιδας ποιεῖ.*

Hæc ego procur. & idon. imp.] id eſt, hęc ſunt meę partes: hęc procurare iubeor, ego, qui ad hanc procurationē idoneus ſum, & non inuitus ad hanc procurationem vocor.

ne turpe toral] illotum, immundum. aliàs ad animum refertur, vt Od.V. lib.3. *Turpis maritus.* toral autem, ſeu torale, veſtis ſtragula, quæ toro imponitur, vt ſaty.IIII. libr.2. *Et Tyrias dare circum illota toralia ueſtes.*

Corruget nares] offendat. ſolent enim qui odore aliquo offenduntur, nares contrahere. *corrugare nares* autem, quamuis hic de re, quæ offendit nares, dicatur: ad perſonam quoque tamen, quę odore aliquo offenditur, referri poteſt. ſic ſuprà *frontem explicare* dixit, de ijs rebus, quę hilaritatem afferunt Od. XXIX. lib.3. *Mundæque paruo ſub Lare pauperum Cænæ ſine aulæis, & oſtro Sollicitam explicuere frontem.*

Oſtendat tibi te] ſplendeat inſtar ſpeculi, tibique intuenti tui reddat imaginem: quod fit aere repercuſſo, atque in oculos regeſto. De ſpeculis vide Lucret. lib.4. & Plin. lib.33. & Platon. in Timæo.

foras eliminet] foras efferat, diuulget. Ennius vſus eſt hoc verbo, ſignificatione abſoluta, *Quid ſic extra ædes exanimata eliminas?* elegans eſt epigramma lib.2. epigramm. Græc. quod declarat, quàm ſit horribile ac fugiendum id hominum genus, quod, quę dicuntur liberius in conuiuio libero, perfidiſſimè enunciat, ac diuulgat. *Οὔ μοι πληϊάδων φοβερὰ δύσις, οὐδὲ θαλάσσης. Ορνύμενον στυφελῷ κῦμα περὶ σκοπέλῳ, Οὐδ' ὅταν ἀστράπτῃ μέγας οὐρανός, ὡς κακὸν ἄνδρα ταρβῶ, καὶ μύθων μνήμονας ὑδροπότας.*

vt coeat par, iungaturque pari] hęc quoque pendent ab illis ſuperioribus *Hæc ego procurare,* &c. neque ſunt coniungenda cum ijs, quæ ſequuntur, *Brutum ſibi, Septimiumque,* &c. ſignificat enim Horatius boni conuiuatoris eſſe operam dare, vt conuiuæ ſint pares, aut certè non admodum diſpares. Coire pro eo, quod eſt coniungi, & congregari, vſurpauit etiā in principio libri de arte poet. *Sed non vt placidis coeant immitia.*

Bru-

Brutum tibi, Septimiumque, &c.] hęc ab ijs, quæ antecedunt, ſeparanda ſunt interpunctionis nota. neque uerò aſſentior ijs, qui legi uolunt *Brutam tibi, Septimiamque*, quaſi ſignificet Horat. ſe puellas aliquas in conuiuio adhibiturum. Nam primùm Bruta, & Septimia nomina ſunt ingenuarum fœminarum. At neque ingenuę in conuiuijs intererant, niſi cum uiris ſuis, neque ſcorta nominibus ingenuarum mulierum appellabantur, niſi fortè eſſent libertæ: ſed, ut ferè erant ſeruæ, ſic & nominibus ſeruilibus & plerunque peregrinis afficiebantur. Deinde uerſus qui ſequitur, *Et niſi cœna prior*, &c. uincit legendum eſſe *Brutum, Septimium, Sabinum*. aſſumam (inquit) tibi Brutum, Septimium, Sabinum, niſi hic Sabinus à conuiuio lautiore, & à formoſiore puella retinebitur. Quòd ſi quis mihi dicat in hac cœna etiam puellas inter fuiſſe, fateor id quidem: ſed nego eas hic nominari.

locus eſt & pluribus vmbris] vmbræ dicuntur conuiuæ, qui ad conuiuium eunt à conuiuatore quidem non uocati, ſed à uocatis ducti, illos uidelicet ſequentes, ut umbra corpus. uide Plutarchum συμποσ. ζητημ. lib. 7. Horat. ſaty. VIII. lib. 2. *quos Mæcenas adduxerat umbras*.

Sed nimis arcta premunt olidæ con.] caper, aut capra, fœtor ſub ala, ut ſuprà diximus ad Od. XII. epod. ubi hircum nominat. licet (inquit) plures te cum comites adducas: ſed hoc eſt metuendum, ne è multitudine conuiuarum arctè ſedentium exiſtat alarum odor grauis, & teter.

quotus eſſe velis] quot uelis uocari,

Atria ſeruantem] in atrio domus te expectantem.

poſtico falle] oſtio poſteriore, ψευδοθύρῳ, id eſt, falſa porta, ut Græci nominant. anticum, & poſticum opponuntur inter ſe.

falle] late, λάνθανε. lege annot. ad Od. X lib. I.

clientem] Moſchum, uel quemuis alium. patronus & cliens ex ijs ſunt, quæ ad aliquid referuntur. Quemadmodum autē patroni erat, clientem in iudicio, ſiue priuato, ſiue publico, defendere, eius curā habere, ut liberorum: ita clientis officium erat, patronum, tanquam parentem quendam colere, eum, aut eius filios ab hoſtibus captos redimere, eius filiabus collocandis dotem præbere, ſi patronus eſſet tenui, & anguſta re familiari. erantque clientes plebeij ordinis: patroni ſenatorij: quod initio à Romulo fuerat inſtitutum, ut inter patres & plebem concordia conſeruaretur. ex eo natum, ut inferiores homines uiros claros, & ſplendidos, patronos uocarent, ut epiſt. VII. lib. I. *pol me miſerum patrone uocares, Si uelles (inquit) uerum mihi dicere nomen*. & eadem epiſt. Mena ille cliens appellatur. eadem ratione orator, qui alterius caput & fortunas defendit, patronus, & qui defenditur, cliens dici ſolet, ut hoc loco, & Vatinius epiſtol. ad Cic. lib. 5. *ſi tuam conſuetudinem in patrocinijs tuendis ſeruas. P. Vatinius cliens ad te uenit, qui pro ſe cauſam dicier uult*.

AD NVMICIVM.

NIL admirari, propè res eſt una Numici,
Solaque, quæ poſſit facere, & ſeruare beatum,
Hunc ſolem, & ſtellas: & decedentia certis
Tempora momentis ſunt, qui formidine nulla
Imbuti ſpectent. quid cenſes munera terræ?
Quid maris extremos Arabas ditantis, & Indos?

Ludicra quid, plauſus, & amici dona Quiritis?
Quo ſpectanda modo, quo ſenſu credis, & ore?
Qui timet his aduerſa, ferè miratur eodem,
Quo cupiens, pacto. pauor eſt vtrobique moleſtus:
Improuiſa ſimul ſpecies exterret vtrunque.
Gaudeat, an doleat: cupiat, metuat ne: quid ad rem,
Si, quicquid vidit melius, peius ve ſua ſpe,
Defixis oculis, animóque, & corpore torpet?
Inſani ſapiens nomen ferat, æquus iniqui,
Vltrà, quàm ſatis eſt, virtutem ſi petat ipſam.
I nunc, argentum, & marmor vetus, æráque, & arteis
Suſpice: cum gemmis Tyrios mirare colores:
Gaude, quòd ſpectant oculi te mille loquentem:
Nauus manè forum, & veſpertinus pete tectum:
Ne plus frumenti dotalibus emetat agris
Mucius, indignum, quòd ſit peioribus ortus,
Hic tibi ſit potius, quàm tu mirabilis illi.
Quicquid ſub terra eſt, in apricum proferet ætas:
Defodiet, condetque nitentia. cum benè notum
Porticus Agrippæ, & via te conſpexerit Appi:
Ire tamen reſtat, Numa quò deuenit, & Ancus.
Si latus, aut renes morbo tentantur acuto:
Quære fugam morbi. vis rectè viuere? quis non?
Si virtus hoc vna poteſt dare: fortis omiſſis
Hoc age delicijs. virtutem verba putas, vt
Lucum ligna? caue ne portus occupet alter:
Ne Cybiratica, ne Bythina negocia perdas.
Mille talenta rotundentur: totidem altera: porrò &
Tertia ſuccedant, & quæ pars quadret aceruum.
Scilicet vxorem cum dote, fidemque, & amicos,
Et genus, & formam regina pecunia donat:
Ac benè nummatum decorat Suadela, Venuſque.
Mancipijs locuples eget æris Cappadocum rex.
Ne fueris hic tu. chlamydes Lucullus, vt aiunt,
Si poſſet centum ſcenæ præbere, rogatus,
Qui poſſum tot? ait: tamen & quæram: & quot habebo
Mittam. pòſt paulò ſcribit, ſibi millia quinque
Eſſe domi chlamydum: partem, vel tolleret omneis.
Exilis domus eſt, vbi non & multa ſuperſunt:
Et dominum fallunt, & proſunt furibus. ergo

Si res ſola poteſt facere, & ſeruare beatum:
Hoc primus repetas opus:hoc poſtremus omittas.
Si fortunatum ſpecies,& gratia præſtat:
Mercemur ſeruum,qui dictet nomina:læuum
Qui fodiat latus: & cogat trans pondera dextram
Porrigere.hic multum in Fabia valet:ille Velina:
Cuilibet hic faſceis dabit: eripietque curule
Cui volet,importunus ebur.frater,pater adde:
Vt cuique eſt ætas, ita quenque facetus adopta.
Si benè qui cœnat,benè viuit: lucet: eamus,
Quò ducit gula:piſcemur:venemur:vt olim
Gargilius,qui manè plagas,venabula,ſeruos,
Differtum tranſire forum,populumque iubebat:
Vnus ut è multis populo ſpectante referret
Emtum mulus aprum.crudi,tumidique lauemur,
Quid deceat, quid non obliti,Cerite cera
Digni,remigum vitioſum Ithacenſis Vlyſſei:
Cui potior patria fuit interdicta voluptas.
Si,Mimnermus uti cenſet,ſine amore,iocisque
Nil eſt iucundum:viuas in amore, iocisque:
Viue:vale.ſi quid nouiſti rectius iſtis:
Candidus imperti:ſi non,his utere mecum.

COMMENTARII.

Nil admirari propè res eſt,&c.]videtur hæc magnopere pugnare cũ ijs, quæ ſunt apud Platonem ἐν Θεαιτήτῳ,his verbis,μάλα γὰρ φιλοσόφου τοῦτο τὸ πάθος τὸ θαυμάζειν. οὐ γὰρ ἄλλη ἀρχὴ φιλοσοφίας,ἢ αὕτη.id eſt,maximè enim ui detur eſſe philoſophi hic affectus,nempe admirari. Nõ enim aliud philoſophiæ principium eſt,quã ad ipſum.& ita Ariſt. lib. I. τῶν μετὰ τὰ φυσ. ſed Horatius hoc loco uult cupiditatem, & metum, lætitiam & dolorem ex earum rerum, quas cupimus,& metuimus,propter quas dolemus,lætitiaque afficimur,admira tione naſci.denique ſi diuitias,& honores,& uoluptates,ſi paupertatem, morbum,exilium,mortem contemneremus,ac pro nihilo putaremus,ab omni cupi ditate,metu,ceteriſque animi morbis ſoluti,ac uacui eſſemus.

ſeruare beatum] ſic locutus eſt ſaty. I. lib. I. *retinere uelis,ſeruareque amicos*

Quid maris] munera,ἀπὸ κοινοῦ.

amici dona Quiritis] Mecenatis,& potentioris amici.alij,honores,qui deferuntur à populo Romano,intelligunt.

Quo ſpectanda modo,&c.] utrum cum aliqua cupiditate,nec'ne? uel utrùm cum aliqua admiratione,ex qua cupiditas oritur,nec'ne?

Qui timet his aduer.&c] ut,qui cupit,admiratur: ita & qui metuit: ſed non prorſus eodem modo.Nam qui cupit,ita admiratur,ut id quod admiratur, expetendum eſſe exiſtimet: qui metuit uerò, ut fugiendum eſſe: ille admiratur bona fortunæ,& res ſecundas,easque expetit: hic fugit contrarias. mirari

vſurpauit ſuprà in te, quę videtur bona. Od.ix.lib 4. *Non ſola comtos arſit adul-teri Crineis,& aurum veſtibus illitum Mirata, regaleisq; cultus*, &c.& Virg.in Sileno *Tum canit Heſperidum miratam mala puellam.*

pauor] τὸ θάμβος.

vtrobique] non potui ſex librorum manuſcriptorum, trium Vatic. Faer. Iann.Torn.qui ita habent, conſenſum negligere: tametſi vulgata *utrique* ſit tolerabilis. *utrobique* autem interpretor in cupiendo,& metuendo.

Gaudeat,an doleat:cupiat,metuat'ne] hæ ſunt quattuor animi perturbationes,quę ceteras omnes eiuſdem generis continent.qua de re vide M.Tullium Tuſcul.lib.4.quo loco ſcribit Stoicos docere duas naſci ex duobus opinatis bonis,nempe lętitiam,& libidinē,vt lætitia ſit præſentium bonorum,libido futurorum: duas ex duobus malis opinatis, metum, & ægritudinem, metum quidem futuris, ægritudinem verò præſentibus. legendum autem eſt apud Horatium *cupiat, metuat'ne*, non vt vulgò legitur, *metuat'ue*.

Defixis oculis] τοὺς ὀφθαλμοὺς πεπηγὼς, vel ἀτενὲς ὁρῶν,quo acerrima,attentiſſimaque ſignificatur cogitatio,vt alibi dicemus.

Inſani ſapiens nomen ferat, &c.] Sic M.Tull.Tuſcul. lib.4. *Itaque primum in ipſa cupiditate, cum id ſolum agitur, ut ea tollatur, non eſt quærendum bonum illud, nec'ne ſit, quod libidinem moueat: ſed libido ipſa tollenda eſt: ut ſiue, quod honeſtum eſt,id ſit ſummum bonum,ſiue voluptas,ſiue horum utrunque coniunctum,ſiue illa tria genera bonorum,tamen etiam ſi uirtutis ipſius uehementior appetitus ſit,eadem ſit omnibus ad deterrendum adhibenda oratio.*

I nunc,argentum,&c.] conceſſio eſt, diſſimulationis, & irriſionis plena, qua vtuntur Latini,cum vel à re quapiam deterrent,vel aliquid improbant,vel fieri non poſſe ſignificant, vt Catull.in Memmium, quanuis omiſerit verbum i, *Pete nobileis amicos.* Virg.Aen.7. *I nunc, ingratis offer te irriſe periclis: Tyrrhenas i, ſterne acies,tege pace Latinos.* & Horat.epiſt.ad Iul.Flor.lib.2. *I nunc,& verſus tecum meditare canoros.* Propert. lib.3. *I nunc, tolle animos, & tecum finge triumphos.* Ouid.lib.2.de arte amandi, *I nunc, claude fores cuſtos odioſe puellæ, Et centum duris poſtibus adde feras.* ibid. *Paruit imperio dominæ Tyrinthius heros: I nunc,& dubita ferre, quod ipſe tulit.*

æraq;] ſtatuas æreas, vel vaſa ærea antiqui artificij.

Gaude,quòd ſpectant oculi] conueniunt hæc in homines eloquentiæ laude claros,qui corona,& frequentia delectantur:immò verò,qui ſi à corona relicti ſint,non queant dicere, vt reſpondet Brutus apud M. Tull.in Bruto.

& veſpertinus] id eſt,veſperi,vt docuimus ſuprà ad Od.xvi.epod.ſic ſat. vi.lib.1. *Fallacem Circum,veſpertinusq; pererro Sæpe forum.*

dotalibus emetat agris] id eſt, è dotalibus agris metat, vt annotatum eſt ſuprà ad Od.vii.libr.2. dotales agros intellige, quos in dotem accepit ab vxore.

indignum,quòd ſit,&c.] hæc dicuntur ex eius ſenſu,& ſententia, qui ſtudium omne ſuum in augenda re familiari ponit,& collocat,quaſi in pecunia,& copijs ſita ſit beata vita. ſuntque vultuosè pronuncianda,hoc modo, Indignum eſt Mucium,hominem inferiore loco natum, quàm tu es, te ditiorem eſſe. in tribus Vatic.Faer.Torn.ſcriptum eſt, *Mutus,ut indignum.*

Hic tibi ſit potius] hic verſus aut legendus cum interrogatione,hoc modo,tu ne patieris, vt tibi huius diuitię ſint mirabiles potius,quàm illi tuæ? vel intelligendus eſt pendere ab illis, qui antecedunt, *Nauus manè forum*, &c. &, *Ne plus frumenti*, &c.vt ſit hęc ſententia: rei faciendę operam naua, ne Mucius plus frumenti metat ex agris dotalibus, quàm tu, & ne tibi ſit mirabilis potius

ob

ob diuitias · quàm tu illi. & ita ſubintelligemus *ne*, vel repetemus ἀπὸ κοινοῦ. Quòd ſi legamus *Hic tibi ſi potius*, vt habent quædam vulgata exemplaria, pendebit à ſuperiore verſu, hoc modo, Indignum fuerit, quia Mucius natus ſit obſcuriore loco, quàm tu, ſi tibi ſit potius mirabilis, quàm illi tu. & ita ſubintelligendum erit *ſis*. iudicet lector.

Quicquid ſub terra eſt, in apricum] ſic Sophocles in Aiace, Ἅπανθ' ὁ μακρὸς κἀναρίθμητος χρόνος φύει τ' ἄδηλα, καὶ φανέντα κρύπτεται. Quicquid hodie occultum, & obſcurum eſt, tempore prodibit in lucem, & in promtu erit: quæ nunc ſunt in promtu, & quæ ſunt omnium oculis expoſita, ea de medio tollet vetuſtas, & tenebris obſcurabit ſempiternis.

Ire tamen reſtat, Numa quò] moriendum eſt. ſic Lucret. lib. 3. *Lumina ſis oculis etiam bonus Ancu' reliquit*. lege annot. ad Od. XXVIII. lib. I.

Si latus, aut renes] ſi laboras morbo lateris, quem Græci πλευρῖτιδα nominant, aut renum dolore, quem νεφρῖτιν, &c.

Si virtus hoc vna poteſt dare] ſic reperi ſcriptum in libris manu ſcriptis, & ita ſcriptum eſſe in codice Bernard. Lauredani, teſtantur viri docti, quā ſcripturam comprobant & nonnulli libri typis excuſi. *hoc* autem, intellige, rectè viuere. Itaque hic verſus non eſt ita à ſuperiore ſeparandus, quaſi nouæ ſententiæ principium ſit: ſed cum eo ita coniungendus, quaſi pendeat ſententia.

Hoc age] huic vni rei ſtude, in hac vna cogitatione, curaque verſare: in hoc vno tuus animus ſit occupatus. ſic epiſt. ad Loll. II. huius libri, *Hoc age, ne mutata retrorſum te ferat aura*.

virtut. ver. put. vt Luc. ligna?] hic ſcribenda eſt interrogationis nota, vt ſit hic ſenſus Horatij, ſi virtutem verba putas, neque eam quicquam ad beatam vitam valere exiſtimas: totum ſtudium, totamque operam tuam ad quæſtum, & pecuniam congerendam confer. Dion. lib. 47. narrat, Brutum clade accepta in illo vltimo cum Octauiano, & M. Antonio, prælio dixiſſe, ὦ τλῆμον ἀρετὴ λόγος ἄρ' ἦσθα· ἐγὼ δέ σε ὡς ἔργον ἤσκουν· σὺ δ' ἐδούλευες τύχῃ, id eſt, ò miſera virtus, eras igitur fabula, ſeu verba: At ego te, vt rem, colebam, & exercebam: tu autem fortunæ ſeruiebas.

Ne Cybiratica, ne Bithy. neg.] à negocio, & negociando, negociatores ſunt appellati, quales ſunt publicani, aratores, pecuarij. mercatores autem longè ab his differunt, vt ſuprà oſtendimus.

rotundentur] rotundandi verbo vtitur & M. Tull. in Timæo, *cumque ſimilem vniuerſitatis naturæ mundum efficere vellet, ad volubilitatem rotundauit*. videtur autem ab Horatio pro eo, quod eſt, aceruum, aut ſummam complere, poſitum eſſe.

torid. altera] id eſt, mille. ſic Virg. Palæm. *erat altera miſſam*.

Terria ſuccedant] tertia mille poſteà accedant.

& quæ pars quadret] & pars, quæ aceruum in quadrum redigat: nempe quarta mille, quæ quattuor millia efficiant. *quadrare* enim per tralationem quādam perficere eſt. M. Tull. orat. perf. *delectationis aucupium, & quadrandæ orationis induſtria*. nonnunquam abſolutum eſt, vt Virg. Georg. 2. *Arboribus poſitis ſecto via limite quadret*.

Scilicet vxorem cum dote, &c.] ſic ſatyr. III. lib. 2. *Virtus, fama, decus, diuina, humanaque pulchris Diuitijs parent, quas*, &c. Heſiodus paucioribus verbis, quantum momenti habeat, quantumque valeat pecunia, ſatis declarat hoc verſu, Χρήματα γὰρ ψυχὴ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσι, id eſt, pecunia enim mortalibus anima eſt.

ſuadela] eloquentia, dicendi facultas. Priſc. deducit à verbo ſuadeo, vt à

candeo candela, lib 4. cum à nomine *ſuada* oriri uideatur, quod nomen ab Ennio uidetur factum ad exemplum Græci nominis πειθώ, id enim ſignificare uidetur M. Tull. in Bruto, his uerbis, πειθώ. *quam uocant Græci, cuius effector eſt orator, hanc ſuadam appellauit Ennius.* hanc eandem hominum reginam appellat Euripides in Hecuba, quęrens quamobrem homines ceteras quidem diſciplinas magno ſtudio perdiſcant: in eloquentia autem non aſſiduè elaborent, neq; eius magiſtris magnam mercedem perſoluant, ut poſſint alteri perſuadere, quæ uelint, ab eoque obtinere. verba Eurip. ſunt hæc, τί δῆτα θνητοὶ τἄλλα μὲν μαθήματα Μοχθοῦμεν, ὡς χρὴ πάντα, καὶ μαστεύομεν; Πειθὼ δὲ τὴν τύραννον ἀνθρώποις μόνην Οὐδέν τι μᾶλλον ἐς τέλος σπουδάζομεν, Μισθοὺς διδόντες μανθάνειν, ἵν᾽ ἦ ποτε Πείθειν, ἅ τις βούλοιτο, τυγχάνειν θ᾽ ἅμα: Themiſtocles apud Herodot. lib. 8. Πειθὼ καὶ Ἀνάγκην, id eſt, ſuadelam, & neceſſitatem magnos deos eſſe dicit, ijſq; fretos Athenienſes ab Andrijs pecuniam depoſcere.

Manc. locuples eget, &c.] hunc uerſum ſic explico, rex Cappadocum Mancipijs locuples, id eſt, multorum ſeruorum dominus, & mancipijs abundans, eget ęre. Cappadoces enim barbari, ſeruique ſunt uel natura, uel lege, ſeruiuntque ſuo regi, ut ſerui domino. Prętereà è Cappadocia ſerui uenales Romam adducebantur. M. Tull. in orat. quam habuit ad ſenatum, poſt redit. *Cum hoc homine, an cum ſtipite Aethiope, ſi in foro conſtituiſſes, nihil crederes intereſſe. ſine ſenſu, ſine ſapore, elinguem, tardum, inhumanum, neglectum, Cappadocem modò abreptum de grege uenalium diceres.* quidam ſic interpretantur, Locuples, id eſt, is qui pecunia abundat, ſeu pecunioſus, eget mancipijs: Rex Cappadocum, id eſt, qui cõplures ſeruos habet, pecunia eget. à quibus diſſẽtio. ſignificat enim Horatius ſeruorum multitudinem, ceterarumq; rerum copiam, ſine pecunia mancam, ac debilem haberi. *locupletes*, (inquit Feſtus) *multorum loculorum domini.*

Ne fueris hic tu] ne talis fueris, qualis Cappadocum rex, aut mango aliquis mancipijs abundans, pecunia egens, ſi ſummum bonum poſitum eſſe putas in diuitijs, & pecuniæ magnitudine: ſed eſto potius talis, qualis Lucullus, qui non ſolum nulla re egebat: ſed etiam multo plura poſsidebat, quam ſe poſsidere putaret prouocabulum *hic* refertur ad id, quod antecedit, non ad id, quod ſequitur, ut epiſt. ad Vallam, *Nimirum hic ego ſum.* & ſat. I I. lib. I. *Huic ſi mutonis uerbis*, &c. & ſaty. I I I I. eiuſd. lib. *Hic ſibi comis, & urbanus*, &c.

chlamydes Lucullus, &c.] Plutarchus hanc hiſtoriam in Lucullo extremo narrat, atque etiam Horatium Flaccum nominat, his uerbis, στρατηγοῦ δέ ποτε φιλοτιμουμένου περὶ θέας, καὶ χορῷ τινὶ κόσμον αἰτουμένου πορφυρᾶς χλαμύδας, ἀπεκρίνατο σκεψάμενος ἂν ἔχῃ, δώσειν. εἶτα μεθ᾽ ἡμέραν ἠρώτησεν αὐτὸν, ὁπόσων δέοιτο. τοῦ δὲ ἑκατὸν ἀρκέσειν φήσαντος, ἐκέλευσε λαβεῖν δὶς τοσαύτας. εἰς ὃ καὶ φλάκκος ὁ ποιητὴς ἐπιπεφώνηκεν, ὡς οὐ νομίζει πλοῦτον, οὗ μὴ τὰ παρορώμενα, καὶ λανθάνοντα πλείονα τῶν φαινομένων ἐστίν, id eſt, *Cum prætor quidam Romæ qui ludos magnificentiſſimos facere, & ſpectaculum apparatiſſimum populo præbere cogitabat, petiuiſſet ab eo ad ornatum chori chlamydes aliquot purpureas; reſpondiſſe uiſurum, haberet, necne: & ſi haberet, daturum. poſtridie quæſiuit ab illo, quot chlamydibus ei opus eſſet: cum ille reſpondiſſet, centum ſatis ſibi futuras, Lucullus iuſſit eum bis tantum ſumere. Ad quod acclamans Flaccus poeta, dixit, illas non uideri eſſe diuitias. ubi ea, quæ negliguntur, & quæ ignorantur, plura non ſunt ijs, quæ ſunt in promtu, quæque apparent.*

prębere] πορίζειν, ſuppeditare.

millia quinque] diſcrepat ab Horatio Plutarchus, qui Lucullum ducentas chlamydes duntaxat domi reperiſſe ſcribit: hoc eſt duplo plures, quam ab ipſo eſſent petitæ. Sed licet reſpondere Plutarchũ, ut hiſtoricum, primã hiſtoriæ legem

legem ſeruaſſe: quę eſt, ne quid falſi dicat. Horatium autem, ut poetam, rei quidem ueritatem eò uſque ſecutum, quoad inſtituto eius opus fuerit: rem ipſam autem pro ſuo iure ornaſſe, & auxiſſe uerbis.

& quod habebo] ſic habent cod. Iann. Faer. & duo Vatic. non (ut quidam uulgati) *quod habebo.*

tolleret] ſumeret ut. ſaty. 4. lib. 1 *erat, quod tollere uelles.*

Exilis domus eſt] acclamatio eſt: & ita Plutarchus.

vbi non & multa ſuperſunt] narrat Plutarchus Scopam Theſſalum copioſum hominem, & opulentum, cum ab eo poſceret quidam, quæ ei ſupereſſent, quæque ſuperuacanea uiderentur, ita reſpondiſſe: at his ſuperuacuis, & quæ ſuperant, fortunati, & beati ſumus.

fallunt] latent, à domino ignorantur.

& proſunt furibus] Plautus in Aulul. *Nam hic apud nos nihil eſt aliud queſti furibus: Ita maniis ſunt oppletæ, atque araneis.* & Tibull. li. 4. *Et domino ſatis, et nimium furique, lupoque.*

Hoc primus repetas opus, hoc poſtr.] hoc eſt, quod paulo antè dixit. *Nauus manè forum, et ueſpertinus pete tectum.*

Si fortunarum ſpecies, & gratia] ſi ſpecies, id eſt, decus externum, & forenſe: cultus & ornatus corporis ex honoribus, & magiſtratibus quæſitus, &c: M. Tull. in Piſon. *Magnum nomen eſt, magna ſpecies, magna dignitas, magna maieſtas conſulis.* ibid. *in quibus ſi moderatio illa, quæ in noſtris ſolet eſſe conſulibus, non fuit: at fuit pompa, fuit ſpecies, fuit inceſſus ſaltem Seplaſia dignus.* Idem epiſt. ad Lentul. lib. 1. *qui ſplendorem, et ſpeciem huius uitæ intuentur ſollicitudinem autem, et laborem perſpicere non poſſunt. et gratia præſt.* id eſt, ſi populi & potentium uirorum fauor beatum præſtant, ſi ambitioſus es: ſi in honore ſummum bonum poſitum eſſe exiſtimas, &c.

Mercemur ſeruum] ſeruum nomenclatorem. habebãt Romani illi ueteres magiſtratum petituri ſeruos nomenclatores, à quibus docebãtur, ac monebantur quo quiſq; ciuis, qui in ſuffragijs aliquid ualeret, nomine appellaretur, ut candidati à ſeruo nomenclatore admoniti unumquenque nominatim ſalutare poſſent: quod declarant uerba illa M. Tull. in orat. pro Murena: quibus Catonem alloquitur. *Quid, quod habes nomenclatorem? in eo quidem fallis, ac decipis. nam ſi nomine appellari abs te ciues tuos honeſtum eſt, turpe eſt eos notiores eſſe ſeruo tuo, quam tibi. ſi, etiam ſi noris, tamen per monitorem appellandi ſunt; cur ante appellas, quam inſuſurrauit? aut quid, cum admoneris, tamen, quaſi tu noris, ita ſalutas? quid, poſteaquam es deſignatus, multo ſalutas negligentius?* ita autem legẽdum eſt apud M. Tullium, non, ut habent codices uulgati: quæ emendatio, mea eſt. Sed quæret aliquis, quamobrem ambitioſi homines, & candidati nominatim ciues ſuos appellare uellent, atque ad eam rem nomenclatores adhiberent. dicam. Cum ſtuderent illi ciuiũ beneuolentiã ſibi conciliare, primum erat cauere, ne eorum uoluntates à ſe alienarent, ne'ue eorum animos offenderent: Secundum omnia experiri, quibus hominum beneuolentiam allicitur, & comparatur. At obliuio nominum, iram ijs commouet, quorum nomina obliti ſumus. Videmur enim de ijs parum laborare, quos ita negligimus. ut ne eorum quidem nomina memoria teneamus: quod docuit Ariſtoteles. libr. 2. rhetoric. Contrà ſalutare homines nominatim, ſignificat noſtrum in eos ſtudium, curam, & diligentiam. Itaque non eſt mirum, ſi candidati, & honoris cupidi, tales ſalutationes adhibebant, ut unum quiddam ad hominum beneuolentiam colligendam accommodatiſſimum, atque utiliſſimum. Id uidit Homerus, apud quẽ ἰλ. κ. Agamemnon fratri Menelao præcipit, ut ſuo quęque

Græcorum,

Græcorum,nomine appellet:ipſos honorificè ſalutet, de ſe modicè & ſummiſsè loquatur & ſentiat his uerſib. *Φθέγγεο, δ' ᾗ κεν ἴῃσθα, καὶ ἐγρήγορθαι ἄνωχθι, Πατρόθεν ἐν γενεῆς ὀνυμάζων ἄνδρα ἕκαστον Παντας κυδαίνων, μηδὲ μεγαλίζεο θυμῷ.* Et Themiſtocles ille Athenieñſis(vt refert.M.Tull.in Catõe maiore) omnium ſuorum ciuiũ nomina perceperat.uiuebat enim ille in ciuitate libera: in qua populus plurimum,atq; adeò omnia poterat. Nam & à populo illo petebantur honores, & populus honores ſuo arbitratu mandabat. Sic igitur & Romę, ubi ferè ẽ populi ſuffragijs tota comitiorum ratio pendebat, non temere candidati operam dabant,ut a nomenclatoribus moniti ciucis gratioſos nominatim ſalutarent.

qui dictet nomina] qui moneat quo quisque ciuis nomine appelletur:qui nomina ciuium inſuſurret,ut eos nominatim ſalutemus, rogemusque ut nobis petentibus ſtudeant,ac ſuffragentur ad honorem obtinendum.

læuum Qui fodiat latus] ita legendum eſſe dudum iudicaueram, non *ſæuum*. in qua quidẽ ſententia eo libentius perſeuero, quod uideo & in aliquot cod.antiquis ita legi,& doctiſſ.uiris idem uideri.hęc uerba autem, *qui læuum fodiat latus*, hoc ſignificant: qui aſtans domino à parte minus honorata, læuo ipſius latere foſſo,id eſt, extrema manu pulſo, admoneat, ut illum & illum ſalutet, & prenſet. fodere latus autem conſueuiſſe eos, qui admonere uellent, declarat illud Terent.in Hecyra.Lach.*Dic iuſſiſſe te*.Phidipp. *Noli fodere:iuſſi*.Virg. armos fodere dixit de equite, equo calcaria admouente.li.6.Aen. *Seu ſpumantis equi foderet calcaribus armos.*

& cogat trans pondera, &c.] cogat herum trans ſaxa magni ponderis dextram porrigere ad aliquem ciuem apud tribules ſuos gratioſum, in uia ſaxis impedita laborantem, ſubleuandum.ſic Propertius lib.3.ſaxa Pyramidum & ſumtuoſorum ſepulcrorum,*pondera* appellat.*Aut illis flamma,aut imber ſubducet honores,Annorum aut ictu pondera uicta ruent*.Officioſum autem eſt in anguſtijs & turba,manus alteri ſubijcere,& laborantem manibus ſubleuare. Tibull.li.1. eleg.v.*Pauper in anguſto fidus comes agmine turbæ, Subijcietq; manus, efficietq; uiam.* Quòd ſi quis malet ita accipere hæc uerba, *dextram porrigere*,ut pertineat ad geſtum prenſantis candidati,& gratioſo alicui in uia ſupplicantis,ac blandientis, non magnopere repugnabo ſolebant enim candidati ſingulorum manus eorum quibus ſupplicabant,apprehendere:immò uerò ex ſingulis tribubus gratioſiſſimos quoſque ſibi adiungere,eosque etiam in campum ſecum producere, ut ab ijs uniuerſo populo magis commendarentur,cum ille ſuo nomine quodammodo peteret.Et ita fortaſſe intelligenda ſunt ea uerba,quę ſtatim ſequuntur.*Hic multum in Fab.ualet,ille Velina.*

hic mult.in Fab.val.ille Vel.] uerba ſunt nomenclatoris hortantis dominum, ut gratioſis apud ſuas tribus hominibus, blandiatur, eosque ſalutet comiter. hic (inquit) multum ualet gratia, & auctoritate in tribu Fabia,ille in Velina. quare da operam, ut eum tibi adiungas, & concilies, ſi magiſtratum, quem petis, obtinere uis. Velina autem tribus fortaſſe à lacu Velino dicta eſt:Fabia à Fabijs.

Cuilibet hic,&c.] etiam hæc ſunt nomenclatoris uerba. hic tantùm ualet in ſua tribu,ut,cui ſuffragatus fuerit,is ſit conſulatum adepturus:eique cui uoluerit,ſellam curulem,id eſt, ædilitatem maiorem erepturus.

importunus] in eo quod ſibi propoſuerit,obfirmatus,& perſeuerans, neque quieſcens ipſe,neque alios quieſcere ſinens.ut ſup.ann.ad Od.xvi.lib.3.ſic ſaty.v.lib.2. *Importunus amat laudari?*

ebur curule.] ſellam curulem eburneam,id eſt, ædilitatem maiorem, &c.

frater,

frater, pater adde] gratioſos in ſuffragijs pro ſua cuiuſque ætate fratres, patres appellato,& quàm blandiſſimè queas, ſalutato.

facetus] vrbanus, comis,blandus,id eſt,facetè & comiter.

adopta] tibi adiunge. *adoptare* propriè valet eligere, vt alibi admonuimus.

Si,bene qui cœnat,bene viuit &] ſi in epulis, & cœnis ſumtuoſis beata vita poſita eſt, ſtatim vt diluxit, obſonia lautiſſima, & cariſſima conquiramus.

vt olim Gargilius] quaſi aliud agens Gargilium quendam notat, qui ſtulta quadam,& inani gloriæ cupiditate ductus id venando cepiſſe videri volebat, quod pretio comparacat. Itaque etiam in epiſtolis Horatius,ſatyricè, id eſt,comiter, & vrbanè hominum mores vellicat.

Differtum tranſire forum] frequentiſſimum forum. ſic ſaty.v. lib.I. *inde forum Appi Differtum nautis*,&c.

Emtum] non à ſe venante captum,ſed pretio ſoluto paratum.

tumidiq;] cibo,& potione onerati,& conferti.

Quid deceat,quid non, obliti] quid honeſtum ſit,quid turpe: quid decorum,quid indecorum,obliti.

Cerite cera] tali tabula, qualis erat ea, qua Cerites, ignomina affecti fuerunt: cum videlicet eis ſuffragiorum ius non dedit populus Rom. vt ceteris municipibus. Gellius libr. 16. cap. 13. *Primos municipes ſine ſuffragij iure Cerites eſſe factos,accepimus,conceſſumq; illis,ut ciuitatis Romanæ honorem quidem caperent, ſed negocijs tamen,atque honoribus uacarent,pro ſacris bello Gallico receptis,cuſtoditiſq; hinc tabula Cerites appellatæ uerſa uice in quas referri iubebant,quos nota cauſa ſuffragijs priuabant*. Hæc ille. Referebantur autem in tabulas Ceritum à Cenſoribus plebeij ignominia notati, ærarijque fiebant: quod eò valebat, vt nullam aliam ad rem ciues eſſent, quàm vt pro ſuo capite tributi nomine æra penderent,vt ait Aſcon.

remigium vitioſum Ithacenſis] remiges & ſocij Vlyſſis,homines intemperantes, & voluptarij, qui malunt ſuis cupiditatibus, & libidinibus obſequi, quàm in patriam reuerti. Præmonuerat Vlyſſem Tireſias, cum veniſſet ille ad inferos,vt diligenter caueret,ſi ſaluus in patriam redire vellet,nè in Sicilia boues ſolis attingeret,vt eſt ὀδυσσ.λ. Ὁππότε δὴ πρῶτον πελάσῃς εὐεργέα νῆα Θρινακίῃ νήσῳ προφυγὼν ἰοειδέα πόντον, Βοσκομένας δ᾽ εὕρητε βόας τε καὶ ἴφια μῆλα Ἠελίου, ὃς πάντ᾽ ἐφορᾷ, καὶ πάντ᾽ ἐπακούει, Τὰς εἰ μέν κ᾽ ἀσινέας ἐάᾳς, νόστου τε μέδηαι, Καί κεν ἔτ᾽ εἰς Ἰθάκην Κακά περ πάσχοντες ἵκοισθε. Εἰ δέ κε σίνηαι, τότε τοι τεκμαίρομ᾽ ὄλεθρον· cuius monitionis memor Vlyſſes, ὀδυσσ.μ. ſocios orat, vt, præſertim cum rebus omnibus abundent ad victum neceſſarijs, ab armentis,& gregibus Solis abſtineant manus. verba Vlyſſis apud Hom. ſunt hæc Ὦ φίλοι· ἐν γὰρ νηῒ θοῇ βρῶσίς τε, πόσις τε Ἔστιν, τῶν δὲ βοῶν ἀπεχώμεθα, μή τι πάθωμεν. Δεινοῦ γὰρ θεοῦ αἵδε βόες, καὶ ἴφια μῆλα, Ἠελίου. Illi autem tandem cùm cibarijs deficientibus,vinoque conſumto,tùm ab Eurylocho impulſi,quæ ex bobus Solis erant præſtantiſſimæ, eas Vlyſſe dormiente abegerunt, & mactauerunt: quo facto Sol vehementer offenſus,queſtus eſt apud deos immortales facinoris illius atrocitatem: minatus eſt denique ſe cælo relicto ad inferos deſcenſurum,lumenq; ſuum à Dijs,& hominibus ad Plutonẽ,& manes tranſlaturum, ſi tam inſignem in ſe iniuriam, atque impietatem inultam relinquerent. qua re audita,Iupiter pollicetur ei ſe naues Vlyſſis fulmine cõſumturum.

Cui potior patria fuit interdicta] id eſt, qui Vlyſſis remiges, & ſocij maluerunt propoſito naufragij periculo boues ſolis violare, quàm in patriam

incolumes reuerti. ſic apud Hom. loquitur Eurylochus. ὀδυσσ. μ. Εἰ δὲ χολωσάμενός τι βοῶν ὀρθοκραιράων Νῆ' ἐθέλῃ ὀλέσαι, ἐπὶ δ' ἕσπωνται θεοὶ ἄλλοι, Βούλομ' ἅπαξ πρὸς κῦμα χανὼν ἀπὸ θυμὸν ὀλέσσαι, Ἢ δηθὰ στρεύγεσθαι ἐὼν ἐν νήσῳ ἐρήμῃ: id eſt, Quòd ſi Sol iratus propter boues nauem noſtram obruere fluctibus voluerit, eumque alij Dij ſecuti fuerint, ſemel mori malo fluctu demerſus, quàm diu in deſerta inſula morans languere, ac tabeſcere.

Si, Mimnermus vti cenſet] Mimnermus legendum: non, vt in nonnullis codicib. Mimermnus. Μίμνερμος enim ſemper apud Athenæum ſcribitur & lib. 14. & 15. & 16. Eius tota ferè poeſis fuit amatoria. cuius extant hi verſus apud Plutarch. περὶ ἠθικ. ἀρετῆς, Τίς δὲ χάρις, τί τὸ τερπνὸν, ἄνευ χρυσῆς Ἀφροδίτης. Τεθναίην, ὅτε μοι μηκέτι ταῦτα μέλει, id eſt, quis lepos, quid iucundum eſt ſine aurea Venere? Moriar tum, cum hæc deſinent mihi eſſe curæ. Propertius lib. 1. *Plus in amore ualet Mimnermi uerſus Homero: Carmina manſuetus lenia quærit amor.* Horat. infr. epiſt. ad Iul. Flor. lib. 2. ſignificat eum Callimacho fuiſſe à veteribus antepoſitum. *Diſcedo Alcæus puncto illius: ille meo, quis? Quis niſi Callimachus? ſi plus apposcere uiſus, Fit Mimnermus, & optiuo cognomine creſcit.* ſi igitur (inquit Horat.) Mimnermi ſententiam ſecutus vitam beatam & iucundam in amore, & iocis eſſe locatam exiſtimas, totam ætatem in amore, & iocis exige.

AD MAECENATEM. 2.

QVINQVE dies tibi pollicitus me rure futurum,
Sextilem totum mendax deſideror. atqui,
Si me viuere vis ſanum, recteque valentem:
Quam mihi das ægro, dabis ægrotare timenti,
Mæcenas, veniam: dum ficus prima, calorque
Deſignatorem decorat lictoribus atris:
Dum pueris omnis pater, & matercula pallet:
Officioſaque ſedulitas, & opella forenſis
Adducit febreis: & teſtamenta reſignat.
Quòd ſi bruma niueis Albanis illinet agris:
Ad mare deſcendet vates tuus: & ſibi parcet:
Contractusque leget. te dulcis amice reuiſet
Cum Zephyris, ſi concedes & hirundine prima.
Non, quo more pyris veſci Calaber iubet hoſpes,
Tu me feciſti locupletem. veſcere ſodes.
Iam ſatis eſt. at tu quantumuis tolle benignè:
Non inuiſa feres pueri munuſcula paruis.
Tam teneor dono, quam ſi dimittar onuſtus:
Vt libet: hæc porcis hodie comedenda relinques.
Prodigus & ſtultus donat, quæ ſpernit, & odit.
Hæc ſeges ingratos tulit, & feret omnibus annis.
Vir bonus, & ſapiens dignis ait eſſe paratum:
Nec tamen ignorat, quid diſtent æra lupinis.

Dignum

Dignum præſtabo me etiam pro laude merentis:
Quòd ſi me noles uſquam diſcedere: reddes
Forte latus, nigros anguſta fronte capillos:
Reddes dulce loqui: reddes ridere decorum, &
Inter uina fugam Cynaræ mærere proteruæ.
Fortè per anguſtam tenuis uulpecula rimam
Repſerat in cumeram frumenti: paſtaq; rurſus
Ire foras pleno tendebat corpore fruſtrà.
Cui muſtela procul, ſi uis, ait, effugere iſtinc:
Macra cauum repetes arctum, quem macra ſubiſti.
Hac ego ſi compellor imagine, cuncta reſigno:
Nec ſomnum plebis laudo ſatur altilium: nec
Ocia diuitijs Arabum liberrima muto.
Sæpe uerecundum laudaſti: rexque, paterque
Audiſti coràm, nec uerbo parcius abſens:
Inſpice, ſi poſſim donata reponere lætus.
Haud male Telemachus proles patientis Vlyſsei:
Non eſt aptus equis Ithacæ locus: ut neque planis
Porrectus ſpatijs: nec multæ prodigus herbæ:
Atride, magis apta tibi tua dona relinquam.
Paruum parua decent: mihi iam non regia Roma,
Sed vacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.
Strenuus, & fortis, cauſiſque Philippus agendis
Clarus, ab officijs octauam circiter horam
Dum redit: atque foro nimium diſtare Carinas
Iam grandis natu queritur: conſpexit, vt aiunt,
Adraſum quendam vacua tonſoris in vmbra,
Cultello proprios purgantem leniter vngueis:
Demetri (puer hic non læuè iuſſa Philippi
Accipiebat) abi. quære, & refer, vnde domo, quis,
Cuius fortunæ, quo ſit patre, quo ve patrono.
It: redit: & narrat, Vulteium nomine Menam,
Præconem, tenui cenſu, ſine crimine notum,
Et properare loco, & ceſſare, & quærere, & vti,
Gaudentem paruiſque ſodalibus, & Lare certo,
Et ludis, & poſt deciſa negocia, campo.
Scitari libet ex ipſo, quæcunque refers. dic
Ad cœnam veniat. non ſanè credere Mena:
Mirari ſecum tacitus. quid multa? benignè
Reſpondet: negat ille mihi? negat improbus, & te

Negligit, aut horret. Vulteium manè Philippus
Vilia uendentem tunicato ſcruta popello.
Occupat: & ſaluere iubet prior. ille Philippo
Excuſare laborem, & mercenaria uincla,
Quòd non manè domum ueniſſet: denique, quòd non
Prouiſiſſet eum. ſic ignouiſſe putato
Me tibi, ſi cœnas hodie mecum. ut libet. ergo
Poſt nonam uenies. nunc i: rem ſtrenuus auge.
Vt uentum ad cœnam eſt: dicenda, tacenda locutus,
Tandem dormitum dimittitur. hic ubi ſæpe
Occultum uiſus decurrere piſcis ad hamum:
Manè cliens, etiam certus conuiua: iubetur
Rura ſuburbana indictis comes ire Latinis.
Impoſitus mannis, aruum, cælumq; Sabinum
Non ceſſat laudare. uidet, ridetq; Philippus:
Et ſibi dum requiem, dum riſus undique quærit,
Dum ſeptem donat ſeſtertia: mutua ſeptem
Promittit: perſuadet uti mercetur agellum.
Mercatur. ne te longis ambagibus ultrà,
Quàm ſatis eſt, morer, ex nitido fit ruſticus: atque
Sulcos, & uineta crepat mera: præparat ulmos:
Immoritur ſtudiis: & amore ſeneſcit habendi.
Verùm ubi oues furto, morbo periere capellæ,
Spem mentita ſeges: bos eſt enectus arando:
Offenſus damnis, media de nocte caballum
Arripit: iratusq; Philippi tendit ad ædeis.
Quem ſimul aſpexit ſcabrum, intonſumq; Philippus.
Durus, ait, Vultei nimis, attentusque uideris
Eſſe mihi. pol me miſerum patrone uocares:
Si uelles, inquit, uerum mihi dicere nomen.
Quod te per genium dextramque, deosque Penateis,
Obſecro, & obteſtor, uitæ me redde priori.
Qui ſimul aſpexit, quantùm dimiſſa petitis
Præſtent: mature redeat: repetatque relicta.
Metiri ſe quenque ſuo modulo, ac pede, uerum eſt.

COMMENTARII.

deſideror] abſum. deſideramus enim, quæ abſunt.
Si me uiu. v. ſ.] in duobus cod. Vat. ſcriptum eſt. *Si me uiuere uis, recteq; uidere ualentem.*

ſanum] perſpicuè hæc vox hoc loco ad corporis ſanitatem refertur, vt ſuprà diximus. & ita Plautus in Trucul. *ægrotare malim, quàm eſſe tua ſalute ſanior.* & infra epiſt. ad Quinct. *Non, ſi te populus ſanum, recteq; ualentem Dictitet,* &c. Propert. lib. 3. *Nam quocunq; die ſanum ſe ſata remittent, Pendebit collo Galla pudica tuo.*

dum ficus prima, calorq; Deſignatorem, &c.] totis his quattuor, qui deinceps ſequuntur, verſibus anni tempus deſcribit graue corporibus, difficile, periculoſum, & ad morbum præceps, ac lubricum. huius loci igitur hæc ſententia eſt: tantiſper dum multis hominibus propter anni tempus immoderato calore feruidum morientibus, deſignatores, qui funera, ludosq; funebres procurant, lictoribus atratis ſtipati incedunt, quod fit plurimum menſe ſextili, & ſeptembri, id eſt, incunte autumno: vt ſat. 6. lib. 2. *Autumnusq; grauis Libitinæ quæſtus acerbæ.* Quoniam autem menſe ſextili ficus primùm matureſcunt, & ex arboribus ſuis decerpuntur, icircò ficum primam dixit, vt per ficum primam, & calorem, tempus anni ſignificari intelligamus.

lictoribus atris] miniſtris libitinarijs atratis.

Dum pueris omnis pater] ſatis declarat hic verſiculus deſcribi ab Horatio tempus anni morbis opportunum, &(vt Plautino verbo vtar) planè Acheronticum.

pallet] timet liberis ſuis, pueris, ne tali anni tempore in morbum incidant, & moriantur.

Officioſaq; ſedulitas, &c.] & dum ij, qui nimiùm diligentes ſunt in officio retinendo, ac præſtando, & qui ſtudioſius in foro verſantur, operam dantes ſuis clientibus, in febrem incidunt, & mortem cum vita commutant.

opella] nomen ὑποκοριστικὸν, id eſt, diminutum ab opera.

teſtamenta reſignat] per teſtamentorum reſignationem, mortem ſignificat. nam mortuo teſtatore, teſtamentum reſignatur, id eſt, aperitur.

Quòd ſi bruma niues, &c.] id eſt, cum bruma aduenerit. Nam particula *ſi*, hoc loco tempus ſignificat, non conditionem, vt apud Virg. lib. 5. Aeneid. *Præterà ſi nona diem mortalibus almum Aurora extulerit, radijsq; retexerit orbem,* &c. Terent. Phorm. *Non, ſi rediſſet pater, ei ueniam daret?* quod annotat Don. ad illum locum. & Catull. ad C. Licinium Caluum, *Nam, ſi luxerit, ad librariorum Curram ſcrinia, Cæſios, Aquinos,* &c. & ita fortè locus ille explicādus eſt Od. xxvii. lib. 3. *Rumpat & ſerpens iter inſtitutum, Si per obliquum ſimilis ſagittæ Terruit mannos.* & ſaty. iii. lib. 2. *Si uacuum tepido cepiſſet uillula tecto.* M. Tull. Verr. 4. in princip. *putabam tum denique recte iudicari poſſe, ſi non modò reus improbus adduceretur, ſed etiam diligens, & firmus accuſator ad iudicium ueniret.* & Verr. 6. *Verum hæc tum queremur, ſi quid de uobis per eum ordinem agetur,* &c.

Albanis] Latinis, Romæ propinquis, à monte Albano, qui eſt in Latio.

illinet agris] hoc verbo aliter vtitur ſaty. v. lib. 1. *Hic oculis ego nigra meis collyria lippus Illinere.*

Ad mare] fortè ad ſinum Tarentinum.

deſcendet] accommodato, & proprio verbo vſus eſt. oræ enim maritimæ ſunt alijs inferiores, vt pote ad quas fluuij decurrant.

ſibi parcet] ſuæ valetudini conſulet, ac ſeruiet. remiſſius viuet.

& hirundine prima] vere ineunte. Ariſtoph. in equitib. Σκέψασθαι παῖδες, οὐχ ὁρᾶθ᾽, ὥρα, νέα χελιδών.

Non, quo more pyris veſci] non ea mihi munera dediſti, quæ parui faceres

at tu, quantum vis tolle benignè] verba ſunt Calabri hoſpitis. Tolle (inquit) pyra largiter, ac liberaliter. quidam putant *benignè* reſponſionem eſſe alte rius,

rius, quem Calaber pyris vult onerare, hoc modo, *benignè*, id eſt, hui, liberaliter mecum agis: verùm habeo tibi gratiam: tua liberalitate non vtor. quos non refello quidem, veruntamen placet mihi magis prior explicatio. ſuprà autem admonuimus benignus, & benignè idem valere, quod liberalis, ſeu largus: & liberaliter, ſeu largè.

Prodigus, & ſtultus] Prodigus (inquit) ea donat, quæ contemnit, ac pro nihilo putat: alioqui non profunderet, neque daret indignis. At vir bonus, & liberalis, quamuis pecuniam non admodum magni æſtimet, (vt ait Ariſtoteles) ſcit tamen quid interſit inter æs, & lupinum, id eſt, inter ea, quæ cara ſunt, magnique pretij, & ea, quæ vilia ſunt, nulliuſque pretij. Atque hic cum ita ſit animatus, ampla, & pretioſiora munera dignis reſeruat. Ariſtoteles lib. 4. de moribus ad Nichomachum, ſcribit hominem liberalem ſuos fructus, ſuamque rem familiarem non neglecturum, vt poſſit de ſuo, viris bonis opitulari, & res neceſſarias ſuppeditare. Quemadmodum autem hic Horatius ait prodigum ea donare, quæ parui æſtimat: ſic & Plautus in Truculento, amarorem bona ſua pro ſtercore habere dicit.

Hæc ſeges] id eſt, hi deprauati hominum huius ætatis mores, & hæc inepta, ſtultaque liberalitas, &c. ſententia totius huius loci mihi hæc videtur eſſe; multi exoriuntur prodigi, & ſtulti, qui ſua profundũt, & largiuntur indignis: qui denique bona ſua pro ſtercore habent (vt loquitur Plautus): ita fit, vt multi quoque reperiantur homines ingrati, & immemores beneficij. Vir bonus autem, & verè liberalis: &, qui cum delectu, ac ſapientia de rebus, & hominibus iudicat, qualis tu es, ſua bona plurimi æſtimat: & ex eis benignè facit viris bonis: & quibus plurimum debetur, in eos beneficij confert plurimum: &, quemadmodum tu me iudicio, & delectu locupletauiſti, atque ornaſti: ita me gratum erga te præſtabo. vel hoc modo explica, & facilius. Prodigi & ſtulti homines, ſua bona profundunt, nullum delectum in donando adhibent, viros bonos mendicare, & eſurire ſinunt, improbos, facinoroſos, impuros homines collupletant: hæc cauſa eſt, quamobrem tam multi exoriantur ingrati: neque enim mirum eſt, ſi lenones, alcatores, impudici, beneficij accepti ſiunt immemores. mirum eſſet, ſi boni viri, beneficijs affecti à potentiore aliquo, ſeſe ingratos in eum præberent. nam neq; vir bonus, ingratus, neque ingratus, vir bonus eſſe poteſt. hunc igitur verſum, *Hæc ſeges ingratos*, &c. ſic interpretabere, Peruerſa, & præpoſtera largitio, cauſa eſt, quamobrem tot ingrati homines reperiantur. atque hanc poſteriorem explicationem, à priore non admodum differentem, magis probabant Paullus Manutius, & Muretus.

Dignum præſtabo me etiam] hic verſus opponitur illi ſuperiori. *Hæc ſeges ingratos tulit*, &c.

Quòd ſi me noles vſquam] vide quàm cautè, & quàm modeſtè, & quàm liberè tamen pro ſe dicat Horatius. Primo loco Mæcenatis erga ſe beneficia commemorat, & verbis amplificat: deinde gratum ſe in eum, & beneficiorum memorem futurum pollicetur: hęc ſunt modeſtiæ, & pudoris: poſtremò liberè ſimul, & vrbanè, quæ à ſe Męcenas acceperit, id eſt, quæ ipſe habuerit tum, cum ſe ad eius amicitiam contulit, exponit, nempe corporis vires, & firmitatem, formam, iuuentam, ætatem aptam ad ſuauitatem, blanditiamque ſermonis, ad riſus, ad amores, quæ omnia (inquit Horatius) ſi me, vt mancipium quoddã vinctum, & conſtrictum apud te retinere voles, neque vſquam animi cauſa diſcedere ſines, mihi redde: redde meliores annos, quos tecum conſumſi.

nigros anguſta fronte capillos] iuuentam. in ſenectute enim & frons caluitio dilatatur, & capillus canitie albeſcit.

Inter

Inter vina fugam,&c.] id eſt,vno verbo,reddes ætatem ad leuitates amatorias aptam. Nam ſi quem decet puellæ, aut mulieris alicuius impudicæ diſceſſum,& fugam inter vina,iniquo animo ferre,& mærere : decet iuuenem,nõ virum : & multo minus ſenem.

cumeram frumenti] vas vimineum, in quo frumentum à ruſticis, & plebeijs hominibus condebatur,ſaty. I. libr. I. *Cur sua plus laudes cumeris granaria noſtris ?*

quem mac. ſubiſti] quem tum ingreſſa es,cum macra,& gracilis eſſes . cauus,quiuis locus excauatus.ſaty.VI. lib.2. *me ſilua,cauisque Tutus ab inſidijs tenui ſolabitur eruo.*

Hac ego ſi compellor imagine] non recuſo,exemplo vulpis ſaturæ,omnia tibi reddere,ſi me nuſquam abs te diſcedere velis,& ſi iubeas me etiam valetudinis incommodo ſemper apud te hærere.

reſigno] reſtituo,vt ſup.Od. XXIX. lib.3. de fortuna, *Laudo manentem : ſi celereis quatit Pennas,reſigno,quæ dedit.*

Nec ſomnum plebis laudo ſatur,&c.] nec animi tranquillitatem, & ſecuram (vt Virg. appellat) quietem plebeiorum hominum, ideò laudo, quòd epularum exquiſitarum,& lautarũ ceperit me ſatietas,& quòd lautus ſim iam, & copioſus,aliter ſenſurus,ſi egerem,& ſi amicitias principum expertus non eſſem ; immò verò,etſi non eſſem huiuſmodi dapibus,& cęnis expletus,animi ſecuritatem,& ſomnum quietum,ac facilem nihilominus optabilem,atque expetendum putarem : nec libertatem ocioſam cum ampliſſimis diuitijs commutare vellem.

altilium] animalium,quæ eo conſilio aluntur,vt ſaginentur, & ſaginata edantur.epularum exquiſitarum,& ſumtuoſarum.

Arabum] ſup.Od. XXVIII. lib.I. *Icci,beatis nunc Arabum inuides Gazis.*

Sæpe verecundum laudaſti] ſæpe pudorem meum laudaſti, ex quo me minimè cupidum,& paucis contentum eſſe cognouiſti:

rexque, paterque Audiſti coram] audiſti rex,id eſt, appellatus & ſalutatus es rex. ſic enim & Græci,& Latini loquuntur. Theocr. εἰδ. ιϛ. quod inſcribitur Χάριτες. Ὄφρα κε κ' εἰν Ἀΐδαο κεκρυμμένος ἐσθλὸς ἀκούσῃς. & Sophocles in Oedipode Colon. Ἀλλ' οὐ γὰρ οὔτ' ἐν τοῖσδ' ἀκούομαι κακὸς Γάμοισιν, οὔθ' οὓς αἰὲν ἐμφέρεις σύ μοι Φόνους πατρῴους ἐξονειδίζων πικρῶς. Demoſthenes περὶ στεφ. ἀντὶ γὰρ φίλων καὶ ξένων, ἃ τότε ὠνομάζοντο, ἡνίκα ἐδωροδόκουν, νῦν κόλακες καὶ θεοῖς ἐχθροὶ, καὶ τ' ἄλλα, ἃ προσήκει, πάντ' ἀκούουσιν. Iterum Hor.epi.ad Quinctiũ hoc lib. *Tu rectè uiuis, ſi curas eſſe, quod audis.* & ſat.VII. lib.2. *Subtilis ueterum index,& callidus audis.* ex quo illa nata ſunt apud M.Tull.& ceteros bonos ſcriptores vſitatiſſima, *benè, et malè audire* . rex autem hoc loco ſuperiorem amicum ſignificat,qui alit inferiorem,& tenuiorem,vt ſup.annotaui ad Od. XXXVI. lib.I.

nec verbo parcius abſens] appellatus es à me rex,& coram,& nihilominus abſens.

Inſpice ſi poſſum] id eſt,cum animo tuo conſidera,vtrùm libenter,ac iucundè ea,quæ mihi donaſti,tibi ſim redditurus,nec'ne.

Haud malè Telem. prol. pati.] non malè Telemachus Vlyſſis filius Menelao reſpondit,equos ei pollicenti.

patientis] expreſſit epitheta Homeri. ſic enim paſſim nominatur in Odyſſ. ταλασίφρων, πολύτλας. & ab alijs πολυτλήμων.

Non eſt aptus equis] locus eſt ὀδ. δ. vbi ſic Telemachus, Ἐν δ' Ἰθάκῃ οὔτ' ἂρ δρόμοι εὐρέες, οὔτε τι λειμών· Αἰγίβοτος, καὶ μᾶλλον ἐπήρατος ἱπποβότοιο

τοιο Οὐ γάρ τις νήσων ἱππήλατος, οὐδ' εὐλείμων, Αἵ θ' ἁλὶ κεκλίαται· Ἰθάκη δέ τε καὶ πέρι πασέων. ſic Ariſtoteles lib. 1. de arte dicendi, *τὰ ἁρμόττοντα*, id eſt, quæ nobis accommodata ſunt, bona eſſe dicit. contraria ergo mala.

porrectus ſpatijs] loca porrecta à Iulio Cæſare dicuntur lib. 2. de bello Gallico, neque montibus interſepta, neque ſiluis impedita. ſic enim loquitur ille, *Cum ſe illi identidem in ſiluas ad ſuos reciperent, ac rurſus è ſilua in noſtros impetum facerent, neque noſtri longius, quàm, quem ad finem porrecta, atque aperta loca pertinebant*, &c.

prodigus herbæ] vt ſuprà *Arcanique fides prodiga*. Od. XVIII. lib. 1.

Regia Roma] vt epiſt. ad Bullatium, *Crœſi Regia Sardis*.

imbelle Tarentum] ocioſum, quietum, à bello vacuum, & voluptarium. quod declarat M. Tull. ad Trebatium, *Indicauit mihi Panſa meus Epicureum te eſſe factum. O caſtra præclara. quid feciſſes, ſi te Tarentum, & non Samarobrinam miſiſſem?* Tum Athenæus lib. 4. ſic ſcribit de Tarentinis, λέγουσι καὶ τοῦτόν τινα λόγον οἱ Ταραντῖνοι, τοὺς μὲν ἄλλους ἀνθρώπους διὰ τὸ φιλοπονεῖν, καὶ περὶ τὰς ἐργασίας διατρίβειν, παρασκευάζεσθαι ζῆν· αὐτοὺς δὲ διὰ τὰς συνουσίας, καὶ τὰς ἡδονὰς, οὐ μέλλειν, ἀλλ' ἤδη βιῶναι.

Philippus] *L. Philippus eloquentia, grauitate, florentiſſimus ciuitatis*, vt ait Cic. orat. pro Quinctio. de eodem ſic in Bruto, *Duobus igitur ſummis, Craſſo, & Antonio, L. Philippus proximus accedebat*, &c.

horam] diei. dies enim in duodecim horas inæquales diuidebatur. ſat. v. lib. 1 *quarta uix demum exponimur hora*.

Carinas] hac in vrbis regione Philippi domus erat. ibidem & Pompeij Magni. notus iocus Sex. Pompeij in M. Antonium, qui domum Pompeij occuparat. quem referunt cùm alij, tùm Plutarch. in Anton. & Paterculus. Paterculi verba ſunt hæc, *haud abſurdè Sex Pompeius, cum in naui Cæſarem, & Antonium cœna exciperet, dixit, in Carinis ſuis ſe cœnam dare*.

tonſoris in vmbra] in officina, in pergula, in vmbraculo.

Demetri] inquit Philippus Demetrij dominus.

non læuè] non ſtultè, οὐ σκαιῶς. Virg. in Tityro, *ſi mens non læua fuiſſet*. Catull. in Cæſarem, *an hæc ſiniſtra liberalitas, Parum expatrauit?* Horat. in epiſt. ad Piſon. *ò ego læuus Qui purgo bilem ſub uerni temporis horam*. & læuum tempus pro inopportuno, ſaty. IIII. lib. 2. *cum te ſic tempore læuo Interpellarim*.

abi, quære, & refer] mira breuitas, vt tertio abhinc verſu, *It, redit, & narrat*.

vnde domo, quis?] ſic loquitur. Virg. Aen. 7. *Qui genus? unde domo? pacem'ne huc fertis, an arma?* Propert. libr. 2. *Qualis, & unde genus: qui ſint mihi, Tulle, Penates*.

Cuius fortunæ] diues, an pauper. M. Tull. epiſto. ad Q. Valerium Q. F. lib. 13. *Grauiſſimum autem eſt, cum ſuperior factus ſit ordine, inferiorem eſſe fortuna*.

Præconem] præconis munus erat in comitijs tribus citare: qui magiſtratus eſſent creati, renunciare: leges, quæ ſuadebantur, pronunciare: in iudicijs, iudices, teſtes, reos citare: in auctionibus, rerum pretia declarare.

tenui cenſu] tenui re familiari, tenui fortuna. cenſus eſt, quantum quis ex omnibus ſuis bonis auctione facta venditis, reficere poteſt.

& ceſſare] & feriari interdum: non ſemper eſſe occupatum in re quærenda, & negocio gerendo, σχολάζειν.

& quærere, & vti] quærit auarus, ſed non vtitur. vt ſaty. III. libr. 2. *Qui nummos, aurumque recondit neſcius uti Compoſitis, metuensq; uelut contingere ſacrum*. & epiſt. de arte poet. *Quærit, inuentis miſer abſtinet, ac timet uti*. hic Mena autem quærebat, & vtebatur.

Gaudentem paruiſque ſodalibus] in quibuſdam codicibus diſtinctionis nota ponitur poſt particip. *Gaudentem*. ea autem tollenda eſt.

& Lare certo] domicilio certo, ac ſtabili, non uita uaga.

& poſt deciſa negocia] & negocijs ſuis tranſactis, & confectis.

campo] Martio in quo complura ludorum genera edebantur. Horat. epiſt. de arte poet. *Ludere qui neſcit, campeſtribus abſtinet armis*. homines ocioſos, & feriatos in campo Martio frequentes eſſe conſueuiſſe, declarat M. Tullius in oratione pro P. Quinctio, *Vixit enim ſemper inculte, atque horride, natura triſti, ac recondita fuit. non ad ſolarium, non in conuiuijs uerſatus eſt*.

Scitari libet ex ipſo] non eſt mihi ſatis ex te audire: uolo ex ipſo Mena quęrere. uerba Philippi.

benignè reſpondet] id eſt, liberaliter reſpōdet, ut loquitur Cæſar lib. 4. de bello Gall. *quibus pacem, atque amicitiam petentibus, liberaliter reſpondet*. Salluſt. de bello Iugurth. *Ad ea Iugurtha, tametſi regem ficta locutum intelligebat, tamen pro tempore benignè reſpondet*. Terent. Phorm. *benignè dicit*. M. Tull. ad Attic. lib. VIII. epi. ad Pom. *cum pacis conditiones ad te afferri, atque ad ea honorifice, et largè reſponderi uiderem*. Idem ad Q. frat. lib. I. *Pompeius perbenignè mihi reſpondit*. Muretus putat etiam hoc loco, aduerbium *benignè*, ſeorſum legendum. à quo diſſentio.

negat ille mihi?] Verba Philippi. Ita'ne eſt? negat ille mihi ſe uenturum?

negat impr.] reſpondet Demetrius. negat improbè, & pertinaciter. in eo ſe improbum prębet, quòd negat: & uel tuam uoluntatem non curat, uel te refugit, ac reformidat.

tunicato] qui tunicis, non togis, propter egeſtatem, utebatur.

ſcruta] uetera, & fracta ferramenta, pannos ueteres, uaſa dimidiata, & ſimilia. Lucillius apud Gell. lib. 3. *Quid ni? et ſcruta quidem ut uendat ſcrutarius laudat, Perfractam ſtrigilem, ſoleam improbus dimidiatam*.

Occupat] appellat eum improuiſo, opprimit imparatū, & nec opinantem.

mercenaria uincula] occupationes mercenarias, & præconias. erat enim præcō: & mercede conductus, interdum merces uenaleis prædicabat.

Prouiſiſſet] mendoſè in nonnullis libris legitur *prauidiſſet*, cum ſit legendum *prouiſiſſet*. quo uerbo utitur Terent. Andria, *Prouiſo quid agat Pamphilus*. idem Adelph. *Hera, ego hinc prouiſam, quam mox uirginem arceſſant. prouiſo* autem duo ſignificat, (inquit Don.) procedo, & cum proceſſi, uideo. Plaut. in Sticho, *more hic fit, atque eſt ita, mea ſententia, ſi quem hominem expectant, eum ſolent prouiſere*.

Poſt nonam] tribus horis ante ſolis occaſum.

dicenda, tacenda] *ῥητὰ, καὶ ἄῤῥητα*. ut fit in libero conuiuio.

ſępè Occultum] ad hamum ſæpè occultatum, quo Mena, tanquam piſcis, caperetur.

uiſus] ſubaud. eſt, ut ſæpe aliàs. *decurrere* autem, eſt è loco ſuperiore currere. quanquam piſcatores aiunt, piſces ad hamum uenire aduerſo flumine.

indictis] ferijs Latinis, quæ à Conſule indicebantur, ſeu imperabantur. harum feriarum (ut ſcribit Dionyſ. lib. 4.) participes erant urbes Italię quadraginta ſeptem. quibus diebus taurus cōmuniter ab omnibus immolabatur, eiuſque tauri ſingulę ciuitates partem ratam capiebant. fiebat porrò hoc ſacrificiū in monte Albano Ioui Latiali. Quoniam autem Latij principatum populus Romanus obtinebat, iccircò taurum illum mactabant ſacerdotes, & pontifices Romani. Appellantur à Macrobio lib. I. Saturn. cap. XVI. hæ feriæ etiam conceptiuæ, quia à magiſtratu uidelicet conſule, in dies certos concipiebantur.

Impoſitus mannis] uectus equis puſillis, ſeu ſublatus in equos puſillos.

ſic loquitur Virg. Georg. 3. *Frena Pelethronij Lapithæ, gyroſque dedere, Impoſiti dorſo, atque equitem docuere ſub armis Inſultare ſolo*, &c. & Cæſar lib. 1. de bello Gall. *omnibus equis Gallis equitibus detractis, in eo, legionarios milites legionis decimæ impone re*. de mannis ſuprà ad Od. XXIII. lib. 3.

Dum ſeptem donat ſeſtertia] id eſt, ſeptem millia ſeſtertiûm nummûm, quæ cẽtum & ſeptuaginta quinque aureos noſtros efficiunt. Sed quoniam quidam viri docti ſcripſerunt, ſeſtertia, & ſeſtertios idem valere, minuenda eſt hæc opinio, & hic error eripiendus eſt hominibus, Budæus denique noſter, quem illi reprehenderunt, defendendus. primùm autem conſtituendum eſt, quid ſit ſeſtertius. Valet igitur idem ſeſtertius, quod nummus, & ſeſtertius nummus: id eſt, duo aſſes, & ſemis. ſeu duæ libræ, & dimidia. nam as libram ualebat. iccircò ita notabatur ſeſtertius ab antiquis, LLS. dictus autem ſeſtertius, *quaſi ſemiſtertius* (inquit Varro libr. 5. de ling. Lat.) *dupondius enim, & ſemis, antiquus ſeſtertius eſt*. Eſtque quarta pars denarij. Nam denarius quattuor ſeſtertios continet. quod ſi ſeſtertius ad rationem monetæ noſtræ Gallicæ redigatur, quinquaginta circiter ſeſtertij aureum hodiernum ſcutatum conſtituent: denarius autem erit ferè duodecima pars noſtri aurei. Atque hæc de ſeſtertio, & denario perſpicua eſſe poterunt exemplis. M. Tull. frumentar. *Quid ergo à me tibi nummorum dari poteſt, cum ſenatus tibi quaternos nummos dederit? quid poſcat, attendite. et uos quæſo ſimul iudices, æquitatem prætoris attendite. Quaternos LLS, quos mihi ſenatus decreuit, & ex ærario dedit, ego habebo, & in ciſtam transferam ex fiſco. Quid poſtea? quid? pro ſingulis modijs, quos tibi impero, mihi octonos LLS dato. qua ratione? quid quæris rationem? non tantam rationem res habet, quantam utilitatem, atque prædam. Dic (inquit ille) planius. Senatus te noluit mihi nummos dare, me tibi frumentum metiri: tu eos numos, quos mihi ſenatus dare noluit, ipſe habebis? à me, cui ſingulos denarios dari oportuit, binos auferes?* &c. Ex hoc loco intelligi poteſt, quattuor ſeſtertios uni denario pares eſſe, ſi conferas illa uerba, *pro ſingulis modijs, quos tibi impero, tu mihi octonos* LLS *dato*, cum his, *à me cui ſingulos denarios dari oportuit, binos auferes?* Denique ſeſtertius ferè duos aſſes cũ dimidio ualebat. aſſem aũt conſtat tertiam partem ſolidi Gallici, ſeu ſolidum Venetum ualuiſſe. Suetonius ſcribit C. Iuliũ populo Rom. hortos circa Tiberim publicè, & uiritim trecenos ſeſtertios legauiſſe. quæ ſumma æſtimatione æqualis ferè eſt ſex aureis Gallicis ſcutatis hodiernis. at ſi ciuibus Rom. ſingulis trecena ſeſtertia legata eſſent, ſena circiter millia aureorum ſcutatorum noſtratium eis legata fuiſſe intelligerentur: quam ſummam neque populo Romano uiritim legatam eſſe, neque ſi legata fuiſſet, ex bonis C. Iulij Cæſaris redigi potuiſſe, credibile eſt. Seſtertium igitur dicimus mille ſeſtertios nummos ualuiſſe. id planum fiet exemplis, quorum id primum ſit, quod nobis hic locus ſuppeditat. Quænam fuiſſet hęc Philippi in Menam liberalitas, ſi ſeptem ſeſtertios nummos, id eſt, uix octodecim ſolidos, ſeu marketos Venetos, aut ſex Gallicos ei donaſſet, totidemque mutuos dediſſet? Idem Horat. epiſtol. ad Iul. Florum, lib. 2. epiſt. de quodam Luculli milite, qui caſtellum Mithridatis munitiſſimum ceperat, *Clarus ob id factum, donis ornatur honeſtis, Accipit & bis dena ſuper ſeſtertia nummum*. non ne ridicula fuiſſet Luculli in militem illũ ſiue Valerianus fuerit, ſiue quis alius munificentia, ſi uiginti ſeſtertios, id eſt, XX. Carolinos noſtros, ei donatos intelligeremus? quod ſi quis quærat quid ſibi uelit uox *nummum*, dico bis dena ſeſtertia nummûm poſitum eſſe, pro eo, quod eſt, bis dena, ſeu XX. millia ſeſtertiûm nummûm. atque ita locutus eſt M. Tull. Verr. de iure dicundo, *Redeunt illi Rhegio Syracuſas; queri cum multis, ita ut fit, incipiunt, ſeſe* LLS LXXX. *nummum fruſtrà dediſſe*. id eſt, octoginta millia ſeſtertiûm nummûm.

Idem

Idem Hora.ſaty.III.lib.I. *decies centena dediſſes Huic paruo paucis contento: quinque diebus Nil erat in loculis.* decies centena ſeſtertia, ſeu decies centena ſeſtertiûm millia, noſtra ratione ualent circiter XXV. aureorum hodiernorum millia. Oſtendamus etiam ex M. Tullio ſeſtertium ualere mille ſeſtertios. Verr. de iure dicundo, *Dicebant quantum cuique eius iuſſu nummorum eſſet datum: gemebant Syracuſani: ſed tamen patiebantur: repente recitatur uno nomine* LLS CCL. *millia iuſſu prætoris data.* ſequitur mox alijs uerbis eadem ſnîa. *numerantur illa* LLS *ducenta quinquaginta Syracuſanis. ea quemadmodu ad iſtum poſteà per pſeudothyrum reuertantur, tabulis uobis & teſtibus iudices planum faciam.* Idem epiſtola. libr. 5. ad Rufum, *Reliquum eſt de ſeſtertium centum millibus, de quibus memini mihi à te Myrina litteras eſſe allatas, non mei errati; ſed tui, in quo peccatum uidebatur eſſe, ſi modo erat, fratris tui, et Tullij.* eadem epiſtola mox eandem ſummam iterat alijs verbis. *Quod ſi mihi expenſa iſta ſeſtertia centum tuliſſes, tamen, quæ tua eſt ſi annus quique in me amor, nolles à me hoc tempore æſtimationem accipere.* En, quæ ſuprà ſeſtertiûm centum millia dixit, hic ſeſtertia centum appellat. Idem Paradox. ult. de Craſſo, *capit ille ex ſuis prædijs ſexcenta ſeſtertia, ego centena ex meis.* nonne exploderetur, ſi quis diceret Craſſum ex ſuorum prædiorum fructibus ſexcentos ſeſtertios duntaxat, M. Tull. ex ſuis centum refeciſſe? Idem ad Attic. lib. II. *de Terentia autem (mitto cetera, quæ ſunt innumerabilia) quid ad hoc addi poteſt? ſcripſeras, ut* LLS XII. *permutaret: tantum eſſe reliquum de argento. miſit illa* CCIↃↃ. *(id eſt, decem* millia) *mihi, et aſcripſit tantum eſſe reliquum. Cum hoc tam paruum de paruo detraxerit, perſpicis quid in maxima re fecerit?* Queritur his uerbis M. Tull. de Terentia, quòd, cùm ab ea expectaret XII. millia ſeſtertiûm, decem millia duntaxat miſerit, & de tam parua ſumma, uidelicet, duodecim millibus ſeſtertiûm, duo millia detraxerit, id eſt, ex trecentis aureis noſtris, quinquaginta. quis erit tam excors, qui hoc loco ſeſtertia duodecim idē eſſe dicat, quod ſeſtertios duodecim, cū ex ſeſtertijs nummis XII. nullo modo duo ſeſtertiûm millia detrahi poſſint? Accedant ſuperioribus exemplis alia ex Catullo, Salluſtio, Martiali. Catullus igitur ad Furium. *Fure, cui neque ſeruus eſt, neque arca, Nec cimex, &c. Hæc tu commoda tam beata, Furi, Noli ſpernere, nec putare parui, Et ſeſtertia, quæ ſoles precari Centum, deſine, nam ſat es beatus,* Non eſt profectò ueriſimile hunc Furium à Dijs immortalibus centū ſeſtertios, id eſt, uix duos aureos hodiernos optare in animū unquàm induxiſſe. Quid? in eo epigrammate, quod ſcripſit idem poeta ad Silonem lenonem, *Aut ſodes, mihi redde decem ſeſtertia Silo,* &c. decem ſeſtertia, decem ſeſtertios nummos interpretabimur? ut dicamus Catullum uix quintam partem aurei noſtri huic lenoni dediſſe ea lege, ut puellam ab eo acciperet, deinde ab illo deluſum, tantillam pecuniam reppopoſciſſe? Salluſtius de coniurat. Catil. ſcribit, ſi quis quid indicaſſet de coniuratione, quæ contra Remp. facta erat, præmium ſeruo libertatem, & ſeſtertia centum: libero, impunitatem eius rei, & ſeſtertiorum ducenta millia Senatum decreuiſſe. quid minus credibile, quàm ſeſtertios centum, pecuniam uiliſſimam, cum libertate, re omnium cariſſima, ſenatum coniunxiſſe? Martialis (ut eſt in epigrammate quodam lib. 6.) ſex ſeſtertia à Pæto petiuerat: ille non negauerat quidem, ſed longo poſt tempore tradiderat: Martialis in eum ſic ſcribit, *Sex ſeſtertia ſi ſtatim dediſſes, Cum dixit mihi, ſume, tolle, dono: Deberem tibi, Pæte, pro ducentis. At nunc cum dederis, diu moratus, Poſt ſeptem, puto, uel nouem Kalendas, Vis dicam tibi ueriora ueris? Sex ſeſtertia, Pæte, perdidiſti.* non ſit profectò audiendus qui dicat, Martialem ſex ſeſtertios à Pæto unquàm petiuiſſe, uix nonam aurei noſtri partem: aut, cum eam pecuniolam accepiſſet, tanti eam feciſſe, ut Pæto ſcriberet, eam iccircò illi periſſe quòd ſerò liberalis fuiſſet.

ex nitido fit ruſticus] ex vrbano fit ruſticus. Vrbani enim homines magnam partem cultiores, comtiores, mundiores, ac nitidiores ruſticis ſolent eſſe. ruſtici contrà horridi, ſcabri, inculti, ſtrigoſi, & illoti.

Sulcos & vineta crepat mera] nihil aliud loquitur, nihilque aliud habet in ore, quàm ſulcos, & vineta. M. Tull ad Attic. lib. 9. *Dolabella ſuis litteris Idibus Martij datis merum bellum loquitur*. vide quæ notaui ad Od. XVIII. lib. 2. de verbo *crepandi*.

vlmos] quibus maritantur vites, alioqui viduis. vide ſuprà annotationem ad illum locum *Altas maritat populos*. Od. II. epod.

ſeneſcit] maceratur, tabeſcit, conficitur. Cicero pro Sextio. *otii, & tranquillitate Reip. conſeneſcebat*. ita ſenium pro re odioſiſsima, tædijque pleniſsima vſurpatur. Cæcilius. *Tibi ego Antipho has fero. Senium eſt, cum audio*. Plautus in Sticho. *Hæ res uitæ me ſoror ſaturant: hæ mihi dimidiæ, et ſenio ſunt*. Hor. epiſt. ad Loll. 2. *inhumanæ ſenium depone camœnæ*.

Verùm, vbi ou. ſur. mor. per. cap.] non diſsimile eſt exemplum illud apud Xenophontem Κύρε παιδ. lib. 8. vbi Pheraulas, qui ex paupere diues à Cyro factus erat, deſiderio tandem priſtinæ tranquillitatis, & quietis affectus, & curarum, ac moleſtiarum, quas ſibi diuitias importaſſe querebatur, multitudine oſtenſus, omnium bonorum ſuorum poſſeſsionem in Sacam transfert, hoc ſibi tantùm excipiens, vt ab eo, tanquàm hoſpes, atque etiam parcius, minusque eleganter, ac ſumtuosè, quàm hoſpes alatur. Inter cetera autem diuitiarum incommoda, hoc quoque commemorat, quòd neceſſe ſit homini diuiti ſępe ab aliquo aut afferri oues aliquot à lupo iugulatas, vel bouem è prærupto, & præcipiti loco delapſum: aut nunciari iumenta in morbum incidiſſe. verba Xenophontis, quæ ad hunc locum pertinent, ſunt hæc. ἥκει δέ τις ἢ τῶν προβάτων λελυκωμένα φέρων, ἢ τῶν βοῶν κατακεκρημνισμένας, ἢ νόσον φάσκων ἐμπεπτωκέναι τοῖς κτήνεσιν. ὥστε μοι δοκῶ, ἔφη ὁ Φεραύλας, νῦν διὰ τὸ πολλὰ ἔχειν, πλείω λυπεῖσθαι, ἢ πρόσθεν διὰ τὸ ὀλίγα.

Spem mentita ſeges] id eſt, minus reddidit, quàm ſperauerat agricola, ſpem feſellit. vt ſuprà Od. I. lib. 3. *Fundusque mendax arbore nunc aquas Culpante, nunc torrentia agros Sidera*.

bos eſt enectus] Priſc. lib. 9. docens necatum ferro, nectum verò alia vi peremtum intelligi, hunc locum producit. ſic Liuius *fame, frigore, illuuie, ſquallore enecti*. M. Tull. Tuſc. I. *ſiti enectus Tantalus*.

media de nocte] ſic loquitur ſupra ep. I. *ſurgunt de nocte latrones*. & ſat. III. lib. 2. *Vnde uxor media currat de nocte uocata*. & ſat. vlt. eiuſd. lib. *de medio potare die*. & epiſt. XIIII. quæ eſt ad Villic. *Quem bibulum liquidi media de luce Falerni*, &c.

ſimul] ſimulatque, vt ſæpe alibi.

ſcabrum] horridum, ſquallidum, impexum: qui antea erat nitidus, pexus, mundus.

intonſum] capillus intonſus, preterquam in pueris, mæroris, & luctus, & vitæ triſtioris erat argumentum. Suet. in Aug. *Adeò namque conſternatum ferunt, ut per continuos menſes, barba, capilloque ſummiſſo, caput interdum foribus illideret*. vide quæ notaui ad illum locum. ſat. 3. lib. 2. *ſapientem paſcere barbam*. Sed Ariſtoteles rhet I. ſcribit pulchrum eſſe Lacedæmone, comam alere, ac producere. libertatis enim ſignum eſſe, quia non ſit facile ei, qui ſit capillatus, quicquam illiberale, aut mercenarium facere. ἐν Λακεδαίμονι κομᾶν καλόν. ἐλευθερίας γὰρ σημεῖον. οὐ γάρ ἐστι κομῶντα ῥᾴδιον οὐδὲν ποιεῖν ἔργον θητικόν.

Durus] durus dicitur hoc loco nimis in negotio gerendo occupatus, nullum à labore vacuum tempus intermittens, ab omnibus voluptatibus: & animi

oblecta-

oblectationibus abſtinens, homo ferreus, & pœne dicam, inhumanus, doloris ſenſu carens. ſic epiſt. ad Quinctium hoc eod. lib. *ſine paſcas durus, aret que.*

Vultei] Vultei diſſyllabum eſt. notat Priſc. lib. 7. & producit hunc verſum.

Quod te] id eſt, propter quod te obſecro, vt me reddas vitæ priori. ſic Virg. lib. 6. Aen. *Quod te per cæli iucundum lumen, & auras, Per genitorem oro, per ſpem ſurgentis Iuli, Eripe me his inuicte malis.*

deosque Penates] libro de natura Deorum II. *Penates à penu dicti ſunt. eſt enim omne, quo veſcuntur homines, penu: aut ab eo, quod penitus inſident.* Habebat autem ſuos quiſque deos Penates domi ſuæ. Idem pro domo ſua. *Quid eſt ſanctius, quid omni religione munitius, quàm domus uniuſcuiuſque ciuium? hic aræ ſunt, hic foci, hic Dij penates, hic ſacra, religiones, ceremoniæ continentur,* &c. iidem Lares familiares dicebantur. Hor. ſat. v. lib. 2. *dulcia poma, Et quoſcunque feret cultus tibi fundus honores, Ante Larem guſtet venerabilior Lare diues.* Iterum M. Tull. in orat. pro P. Quinctio. quos appellauerat paulo antè deos Penates, eoſdem paulo pòſt Lares familiares dicit his verbis. *At hic quidem iam de fundo expulſus, iam à ſuis Dijs Penatibus eiectus eſſet.* idem infra. *illud dico, dominum expulſum eſſe de prædio, domino à familia ſua manus allatas eſſe ante ſuos Lares familiares.*

mature redeat] ait Philippus.

Met. ſe qu. ſuo mod. ac pede ver. eſt] par eſt. vt ſatyr. 3. libr. 2. *An, quodcunque facit Mæcenas, te quoque verum eſt, Tanto diſſimilem & tanto certare minorem?* monet autem prouerbium, vt id vitæ genus vnuſquiſque ſequatur, quod ſibi aptum ſit.

AD CELSVM ALBINOVANVM

CELSO gaudere, & bene rem gerere Albinouano
Muſa rogata refer, comiti, ſcribæque Neronis.
Si quæret, quid agam: dic multa, & pulchra minantem,
Viuere, nec rectè, nec ſuauiter: haud, quia grando
Contuderit viteis: oleamque momorderit æſtus:
Nec, quia longinquis armentum ægrotet in agris:
Sed, quia mente minus validus, quàm corpore toto,
Nil audire velim: nil diſcere, quod leuet ægrum:
Fidis offendar medicis: iraſcar amicis:
Cur me funeſto properent arcere veterno:
Quæ nocuere ſequar: fugiam, quæ profore credam:
Romæ Tibur amem ventoſus: Tibure Romam.
Poſt hæc, vt valeat: quo pacto rem gerat, & ſe:
Vt placeat iuueni percontare, atque cohorti.
Si dicet rectè: primùm gaudere: ſubinde
Præceptum auriculis hoc inſtillare memento:
Vt tu fortunam, ſic nos te Celſe feremus.

COMMENTARII.

Celſo gaudere & benè rem gerere, &c.] Græcorum more locutus eſt,

χαίρειν

κέλομαι χαίρειν, καὶ εὖ πράττειν,&c. ordo eſt, ô muſa à me rogata refer, id eſt, renuncia ſalutẽ Celſo, qui me prior ſaluere iuſſit. Plato aũt in Charmide improbat hanc Græcorũ ſalutationẽ, *χαῖρε*, id eſt, gaude, aitq; multo præſtare ita ſalutare, *σωφρόνει*, quod idẽ ualere dicit, atq; *γνῶθι σεαυτόν*, id eſt, noſce teipſum.

comiti, ſcribæque] notandum, inferiorem amicum, comitem nominari. ſcribam autem cum accipio, qui ſcribendis litteris ab amico potentiore præpoſitus eſt.

minantem] præ me ferentem, promittentem, iactantem. ſic loquitur ſaty. III. li. 2. *Atqui uultus eras pulchra, & præclara minantis.* id eſt, de te promittentis. atque eadem eſt interdũ uerbi *ἀπειλεῖν* apud Græcos ſignificatio. Hom. ὀδυσσ. θ. *Ἦ μὲν ἀπειλήσας βητάρμονας εἶναι ἀρίστους*. iungit item hoc verbũ cum accuſandi caſu Od. XXVIII. lib. I. *Sic, quodcunq; minabitur Eurus Fluctibus Heſperijs*, &c.

momorderit] affecerit, læſerit. alibi ad frigus tranſtulit, vt ſatyr. VI. lib. 2. *Matutina minus cautos iam frigora mordent.*

ægrotet in agris] ſic eſt ſcriptum in duob. cod. Vatic. & Iann. Faern. Torn. Rain Card.

mente minus validus] animo æger potius, quàm corpore. Hippocr. aphoriſ. *γνώμῃ νοσεῖν*.

Cur me funeſto, &c.] hęc ita ſunt accipienda, quaſi pronuncientur ab Horatio offenſo, atque irato: vel *cur* hoc loco valet, propterea quòd, cuius rei exempla ſunt rariora. M. Tull. ad Attic. lib. 3. *Quod me accuſas, cur hunc meum caſum tam grauiter feram, debes ignoſcere.* frequentiora ſunt illa: M. Tull. ad Cęlium. *Quid ergo accidit, cur conſilium mutarem? non'ne omnia potius, cur in amicitia permanerem?* & Verr. 4. *tamen digna cauſa eſſet, cur inimicitias hominis improbiſſimi ſuſciperem.* & pro Sextio. *male dicito Sabino homini Reatino, cur tam temerè exclamarit occiſum.* T. Liuius lib. 41. *Fecerit aliquid Philippus, cur aduerſus eum armatum, et bellum gerentem hoc decerneremus*: dixit autem *me arcere Veterno* pro eo, quod eſt à me veternum arcere, per hypallagen: vt epiſt. de arte poet. *claſſes Aquilonibus arcet.*

veterno] lethargo. vnde, qui veternoſi à Latinis, lethargici à Gręcis appellantur, qui veterno laborant. Horat. ſat. II. lib. 2. *Vt lethargicus hic, cum fit pugil.* vtitur hoc nomine Cic. epiſt. ad Cælium lib. 3. *erat in eadem epiſtola ueternus ciuitatis.* & Cęl. ad Cic. 8. *niſi ego cum tabernarijs, & aquarijs pugnarem, ueternus ciuitatem occupaſſet* Vir. Geor. I. *Nec torpere graui paſſus ſua regna ueterno.* funeſtũ appellat hoc loco Horatius: ſtolidũ Catul. in carmine ad Coloniam. *Si pote ſtolidum repente Excitare ueternum.* Eſt autem propriè veternus morbus, quo quis ſomni neceſsitate (vt ita dicam) adamantina vrgetur, omnium propemodum rerum oblitus.

Quę nocuere, ſequar; fugiam, &c.] ea ſequar, quæ ſcio eſſe damnoſa, fugiam autem, quę mihi vtilia futura exploratum habeo. quod eſt incõtinentis, ſeu impotentis, id eſt, eius, quem Ariſtoteles *ἀκρατῆ* nominat. dictus autem ex eo eſt, quòd in illo partem animi meliorem, videlicet rationem, vincat deterior, nempe cupiditas, & libido. vide Ariſtot. lib. 7. de moribus ad Nicom.

Romæ Tibur amem ventoſus] mobilis ſim, & inconſtans. ſimile illud eſt ſatyr. VII. lib. 2. *Romæ rus optas, abſentem ruſticus urbem Tollis ad aſtra leuis.* infrà epiſt. ad Mæcen. III. *plebem, uentoſam* nominat. Sic apud Eurip. Hippoly. coron. nutrix ait Phędram offendi preſentibus, amare, quę abſunt, his verbis *Οὐδέ σ' ἀρέσκει τὸ παρὸν, τὸ δ' ἀπὸν φίλτερον ἡγῇ.*

& ſe] gerat: Cic. ad Marium lib. II. epiſtol. *Quonam modo me gererem aduerſus Cæſarem, uſus tuo conſilio ſum.*

iuueni] Tiberio Claudio Neroni.

ſubinde

ſubinde] deinde, vt ſat.v.lib.2. *Sparge ſubinde.*

inſtillare] tralatio eſt à rebus liquidis, quę inſtillantur. vt ſatyr.II.lib.2. *Cuius odorem olei nequeas perferre, Caulibus inſtillas.*

Vt tu fortunam.] ſuprà Od.xxvII.lib.3. *bene ferre magnam Diſce fortunam.* quaſi dicat: ſi ſecundam fortunam inſolenter, & immoderatè feres, inſolentiam tuam non feremus.

AD CLAVDIVM NERONEM.

SEPTIMIVS, Claudi, nimirum intelligit unus,
Quanti me facias. nam, cum rogat, & prece cogit
Scilicet, ut tibi ſe laudare, & tradere coner,
Dignum mente, domoque legentis honeſta Neronis:
Munere cum fungi propioris cenſet amici,
Quid poſſim uidet: ac nouit me ualdius ipſo:
Multa quidem dixi, cur excuſatus abirem:
Sed timui, mea ne finxiſſe minora putarer,
Diſſimulator opis propriæ: mihi commodus uni.
Sic ego maioris fugiens opprobria culpæ,
Frontis ad urbanæ deſcendi præmia. quòd ſi
Depoſitum laudas ob amici iuſſa pudorem:
Scribe tui gregis hunc: & fortem crede, bonumque.

COMMENTARII.

nam, cum rogat] ſecutus ſum hoc loco & teſtimonium P.Vict. qui lib. Var.lect.xx. teſtatur ita ſcriptum eſſe in antiq.cod. & meam ipſius conſcientiā, qui hanc ſcripturā offendi expreſſam in tribus cod.Vatic. & Iann.Faer.Torneſ. neque vero quenquam commouere debet alterum, *cum*, quod ſequitur quarto abhinc verſu. eſt enim locutio ἀσύνδετος, hoc modo, cum rogat, cum cenſet me propioris, id eſt, interioris, ſeu intimi amici munere fungi, *Quid poſſim uidet*, &c.

& prece cogit Scilicet] legenda ſunt hęc continenti, & non intermiſſo ſpiritu. ſignificat autem, amicorum, & virorum bonorum preces vim cogendi quandam obtinere apud nos: hoc modo, cum rogat, & ſcilicet rogando cogit, &c. *quid poſſim uidet.*

laudare, & tradere] id eſt, commendare, vt cum in fidem, & amicitiam tuā recipias. ſic loquitur epiſt.ad Loll.2. hoc lib. *Fallimur et quondam non dignum tradimus.* & ſat.Ix.lib.I. *haberes Magnum adiutorem, poſſet qui ferre ſecundas: Hunc hominem uelles ſi tradere.* & ita M.Tull.epiſt. ad Cęſ.lib.7. *totum denique hominem tibi trado de manu (ut aiunt) in manum tuam iſtam, et uictoria, et fide praſtantem.* & ad Trebat.cod.lib. *ſic ei te commendaui, et tradidi, ut grauiſſimè, diligentiſſimeque potui.* Sall. coniur.Catil.ex epiſt.Catilinę *Nunc Oreſtillam tibi cōmendo, ſuaq; fidei trado.*

Munere cum fungi propioris] nemo enim quenquam opulento alicui, & potenti viro commendat, niſi qui apud eum gratia valeat, ſitque ei pœnè intimus.

nouit me valdius ipſo] proinde ac ſi diceret. non arbitror me tantum apud te valere, vt quenquam tibi commendare, & tradere conari debeam: ſed ille

ille tamen me rogat,ut id faciam,ſibique ita perſuaſit,me abs te impetraturum *ualdius* autem ualet idem,quod magis,ut in epiſtol.ad Piſones *Valdius oblectant populum dimiſſa per aurem*,&c.

Multa quidem dixi,cur] multas quidem cauſas attuli, quibus hoc commendandi munus mihi ab eo impoſitum deprecarer.

Sed timui,mea ne,&c.] id eſt,ſed timui,ne ei uires meas, meamque apud te gratiam nimis extenuare, & diſſimulare uiderer. talis deſcribitur *εἴρων* ab Ariſtotele lib.4.de morib.ad Nicomach. his uerbis. *ὁ δ' εἴρων δοκεῖ ἀρνεῖσθαι τὰ ὑπάρχοντα, ἢ ἐλάττω ποιεῖν*, id eſt, diſſimulator autem ea negare uidetur, quæ in ſe inſunt,aut minora fingere.ſed hoc intereſt,quod *εἴρων* laudatur: diſſimulator opis propriæ,uituperabilis eſt,ſi ſuam opem diſſimulat,ne alteri proſit.ſic ſaty.x.lib.1.*Defendente uicem modò rhetoris,atque poetæ, Interdum urbani parcentis uiribus atque Extenuantis eas conſultò*.

maioris culpę] diſſimulationis, & animi in officio tribuendo reſtricti, ac maligni.

Frontis ad vrb.deſc.præm.] ad impudentiam.urbani enim perfrictioris oris eſſe ſolent, quàm ruſtici: atque hanc impudentiam, quam frontis urbanæ præmium dicit,proximo uerſiculo *depoſitum pudorem* nominat.

Scribe tui gregis hunc] hunc aſcribe in amicorum tuorum numerum.

AD FVSCVM ARISTIVM.

VRBIS amatorem Fuſcum ſaluere iubemus
Ruris amatores:hac in re ſcilicet una
Multum diſſimiles,ad cetera pœnè gemelli:
Fraternis animis:quicquid negat alter,& alter:
Annuimus pariter,ueteli,notique columbi.
Tu nidum ſeruas:ego laudo ruris amœni
Riuos,& muſco circumlita ſaxa,nemuſque.
Quid quæris?uiuo,& regno:ſimul iſta reliqui,
Quę uos ad cælum effertis rumore ſecundo.
Vtque ſacerdotis fugitiuus; liba recuſo:
Pane egeo iam mellitis potiore placentis.
Viuere naturæ ſi conuenienter oportet:
Ponendæque domo quærenda eſt area primùm:
Nouiſti ne locum potiorem rure beato?
Eſt ubi plus tepeant hiemes?ubi gratior aura
Leniat & rabiem Canis,& momenta Leonis,
Cum ſemel accepit ſolem furibundus acutum?
Eſt ubi diuellat ſomnos minus inuida cura?
Deterius Libycis olet,aut nitet herba lapillis?
Purior in uicis aqua tendit rumpere plumbum,
Quam,quæ per pronum trepidat cum murmure riuum?
Nempe inter uarias nutritur ſilua columnas:

Laudatur

Laudaturq́; domus, longos quæ proſpicit agros:
Naturam expelles furca: tamen uſque recurret:
Et mala perrumpet furtim faſtidia uictrix:
Non, qui Sidonio contendere callidus oſtro
Neſcit Aquinatem potantia uellera fucum,
Certius accipiet damnum, propius'ue medullis:
Quàm, qui non poterit uero diſtinguere falſum
Quem res plus nimio delectauere ſecundæ:
Mutatæ quatient. ſiquid mirabere, pones
Inuitus. fuge magna: licet ſub paupere tecto
Reges, & regum uita præcurrere amicos.
Ceruus equum pugna melior communibus herbis
Pellebat: donec minor in certamine longo
Implorauit opes hominis: frenumq́; recepit.
Sed poſtquàm uictor uiolens diſceſſit ab hoſte.
Non equitem dorſo, non frenum depulit ore:
Sic, qui pauperiem ueritus, potiore metallis
Libertate caret, dominum uehet improbus: atque
Seruiet æternum, quia paruo neſciat uti.
Cui non conueniet ſua res, ut calceus olim,
Si pede maior erit, ſubuertet: ſi minor, uret.
Lætus ſorte tua uiues ſapienter Ariſti:
Nec me dimittes incaſtigatum, ubi plura
Cogere, quàm ſatis eſt, ac non ceſſare uidebor:
Imperat, aut ſeruit collecta pecunia cuique,
Tortum digna ſequi potius, quàm ducere funem.
Hæc tibi dictabam poſt fanum putre Vacunæ,
Excepto, quòd non ſimul eſſes, cetera lætus.

COMMENTARII.

ad cetera pœnè gemelli] id eſt, pares maximè & ſimiles. ductum à geminorum ſimilitudine ad diſtinguendum, atque internoſcendum perdifficili: & ita loquuntur boni ſcriptores. M. Tull. partit. *memoria, quæ eſt gemina litteraturæ quodammodo, & in diſſimili genere perſimilis.* ſic enim in eo loco legendum, non vt voluit Budæus noſter, alioqui optimarum artium, & bonarum litterarum laude clariſſimus, germana. Idem pro Roſc. comœdo. *ſimillima, & maxime gemina ſocietas hereditatis eſt.* Idem Verr. v. ex epiſtola Timarchidis. *Volo mihi fraterculo tuo credas.* ad ea verba ſic Cicero. *conſorti quidem in lucris, atque furtis: gemino, & ſimillimo nequitia, improbitate, audacia.* Idem in Piſon. *Illud verò geminum conſilij Catilinæ & Lentuli.* Catull. in Mamurram, & Cæſarem. *Morboſi pariter, gemelli utrique: Vno in lectulo eruditul i ambo.* Pacuuius. *par fortitudo gemina conſi tenetur,*

Horat.ſaty.III. lib.2. *Quinti progenies Arri,par nobile fratrum,Nequitia & nugis, prauorum & amore gemellum.* breuiter,quod Græci ἀδελφὸν nominant pro ſimillimo,Latini geminum dicunt,non germanum,vt etiam hodie quidam docti viri putant,Budæum ſecuti.

veteuli,notique columbi] tanquam vetuli, & noti columbi, quorum mutuus amor notus eſt.

nidum] domicilium vrbanum.ductum ab auibus.vt annotauimus ſuprà ad Od.IIII. lib.3.

muſco circumlita] lanugine illa viridi obducta,muſcoſa. Virg. in Melib. *Muſcoſi fontes,& ſomno mollior herba.* Catull. *Riuus muſcoſo proſilit è lapide.*

Quid quæris?] ſic loquuntur ſcriptores, cum paucis rem expedire volunt. M. Tull. epiſto. ad Cornific. *Quid quæris? magna ſpes eſt in eo.* Idem ad Attic. libr.2. *Quid quæris? conturbaui Græcam nationem.* ibidem. *Quid quæris? præter quercum Dodonæam,nihil deſideramus.*idem ad Qu Fratr. libr.1. *quid quæris? nihil feſtiniut.*

viuo & regno] beatiſſimè viuo: quouis rege beatiorem vitam viuo. verè enim regnat,qui nulli cupiditati ſeruit,& qui re ſua,quantumuis anguſta contentus eſt. Tum *licet ſub paupere tecto Reges,& regum uita præcurrere amicos.* & *urbis uni regnum,& diadema tutum deferi, Quiſquis ingenteis oculo irretorto Spectat aceruos:* Præterea *ſapiens uno minor eſt Ioue,Diues,honoratus, pulcher, Rex denique regum.* Et *pueri ludentes Rex eris,aiunt,Si rectè facies,& rectius occupat Nomen beati,qui Deorum Muneribus ſapienter uti, Duramq; callet pauperiem pati,Peiusq; letho flagitium timet.* Et paſtor ille Virgilianus patrios fineis, *Pauperis & tuguri congeſtum ceſpite culmen,* ſua *regna* nominat. Poſtremò,vt regnat,& Rex eſt quiſque domi ſuæ,ita ſeruus eſt,& ſeruitutem duriſſimam ſeruit, qui diuitum, & potentium iſtorum amicitiam colit,qui in purpuratorum, & principum, & regnum marmoreis, atque auratis ædibus ætatem agit,& conſeneſcit.

ſimul] ſimulac. millies diximus: & millies vſurpatum eſt ab Horatio.

ad cælũ effertis] maximo opere laudatis.vt ſup. *educit in aſtra.*Od.II.lib.4.

rumore ſecundo] id eſt,ex opinione,& conſenſu vulgi. approbante populo. Virg. Aen. VIII. *Ergo iter inceptum celerant rumore ſecundo.* quanquam hunc locum aliter explicat Seruius. M. Tull. Tuſcul. lib.2. *multitudini ſuſpecta,& inuiſa philoſophia eſt,ut uel, ſi quis uniuerſam uelit uituperare,ſecundo id populo facere poſſit,uel,*&c. idem contra Rull. *ſecunda concione.* Idem lib.2. ad Qu. Fratr. *eum,tanquam reum accuſaui multis, & ſecundis admurmurationibus cunctis Senatus.* Caſſius epiſt. ad M. Tullium cuius princ. *Non me hercule.* lib.15. *Panſam noſtrum ſecunda uoluntate hominum paludatum ex urbe exiſſe gaudeo,*&c. ſic Liuius dixit lib.6. *ſecundis auribus.* & lib.27. *ſecunda fama.*

fugitiuus] ſeruus,qui conſilium cepit fugiendi,& nunquam ad dominum reuertendi. herifugam appellat Catull. in Galliambo de Atti.

liba] placentas ex farina, & melle confectas; conſtant autem placentæ ferè ex farina,& melle,vt ſubindicat interpres Theocriti ad eius verſum illum εἰδ. ιδ. Ὅσσα τ' ἀπὸ γλυκερῶ μέλιτος,τά τ' ἐν ὑγρῷ ἐλαίῳ. Athenæus autem lib.3. ſignificat libum ex lacte,& ſumine,& melle componi,his verbis, ἑξῆς δ' ἐπεισενέχθη πλακοῦς ἐκ γάλακτος,ἠτρίων τε,καὶ μέλιτος, ὃν ῥωμαῖοι λίβον καλοῦσι. Denique Horatius ipſe ſatis declarat proximo verſiculo libum eſſe placentam mellitam. Varro libr 4. de ling. Latina, libum eò appellatum eſſe ſcribit, quòd libaretur priuſquàm eſſet coctum.

Pane egeo] δέομαι ἄρτου. deſidero panem, vt de arte poet. *Si plauſoris eges aulæa manentis.*

Viue-

Viuere naturæ ſi conuenienter] Hæc eſt veterum Academicorum ſententia, quam probant & Peripatetici. dicebant enim finem bonorum eſſe ſecundum naturam viuere, id eſt, virtute adhibita, frui primis à natura datis: quod Stoici poſteà dixerunt viuere naturæ conuenienter. vide M. Tull. lib. 2. & 4. de Finib. Idem Tuſcul. 5. *Stoicorum quidem facilis concluſio eſt, qui, cum finem bonorum eſſe ſenſerint, congruenter naturæ, conuenienterq; uiuere*, &c. Idem de Finib. 3. *relinquitur, ut ſummum bonum ſit uiuere ſcientiam adhibentem earum rerum, quæ natura eueniant, ſeligentem, quæ ſecundum naturam: & ſi quæ etiam contra naturam ſunt, reijcientem, id eſt, conuenienter, congruenterq; naturæ uiuere.*

Ponendæq; domo] & ſi ponendæ domo, id eſt, ad domum ædificandam, primùm quærendum ſolum eſt, &c. Heſiod. Οἶκον μὲν πρώτιϛα, &c.

beato] opulento, omni rerum copia affluente.

plus tepeant] minus ſint frigidæ.

rabiem Canis] immoderatum calorem. vide ad Od. XIII. lib. 3. *Te flagrantis atrox hora caniculæ Neſcit tangere.*

& momenta Leonis] circiter Idus Quinctileis. ſuprà Od. XXIX. libr. 3. *iam Procyon furit, Et ſtella ueſani Leonis Sole dies referente ſiccos.*

Eſt vbi diuellat] ſic quidem vulgati: ſed *depellat* ſcriptum eſt in duob. cod. Vatic. & Rain. Card. Iann. Faer. Torn. quos ſecutus eſſem, niſi mihi videretur recepta ſcriptura probabilis. Nam ſic ferè Virg. locutus eſt Georgic. 3. *nec ſomnos abrumpit cura ſalubreis.* Horat. autem vt hic, Od. XI. libr. 2. *Pellente laſciuos amores Canitie, facilemque ſomnum.* Omnino *depellat* magis probo, quàm *diuellat*. veruntamen iudicet lector eruditus.

inuida cura] quæ hominibus omnem animi tranquillitatem, & oblectationem, ſomnum denique liberum ac ſolutum videtur inuidere. Eſt autem hæc cura vitioſa, & ab ægro animo profecta. alia eſt laudabilis, quæ induſtriam acuit, ſollertiamque excitat, qualis eſt hominum ſtrenuorum, nauorum, ac fortium, ſine qua nihil præclarum, nihil cum officio coniunctum geri poteſt.

Libycis lapillis] marmoribus Numidicis, ex quibus fiunt pauimenta.

Purior in vicis aqua tendit, &c.] id eſt, purior'ne ea eſt aqua, quæ in vicis vrbis, è tubis plumbeis erumpit, quam, quæ ſine tubulis per decliuem riuum trepidè manat? vicus ex domibus conſtat (inquit Varro) vicus ciprius, vicus Africus, vicus ſceleratus, &c. vici Romæ fuiſſe dicuntur quadraginta Horat. ſaty. IX. lib. I. *cum quidlibet ille Garriret, uicos, urbem laudaret.* epiſtola ad libr. *Hoc quoq; te manet, ut pueros elementa docentem Occupet extremis in uicis balba ſenectus.* & ad Auguſtum, *Deferar in uicum uendentem thus, & odores.* & ſaty. III. lib. 2. *Tuſci turba impia uici.*

tendit rumpere plumbum] tanta celeritate, & copia fertur, vt tubulos plumbeos ruptura videatur.

Nempe inter varias, &c.] ea (inquit) quæ natura ſponte ſua præbet, & procreat, ijs, quæ ab arte proficiſcuntur, eſſe potiora argumento eſt, quod inter columnas marmoreas, & ædificia ſumtuoſa, inſtituuntur à diuitibus horti multis, & proceris arboribus conſiti, & laudatur domus, quæ habeat longos, & latos agros adiunctos, & continentes. vel dic hoc modo, Nempe vt planè perſpicias optabilius, ac ſuauius eſſe ruri, quàm in vrbibus viuere: diuites iſti, & potentes in ſuis ædificijs magnificis, & inter columnas marmoreas, hortos, &, pœnè dicam, ſiluas habere volunt. ita cogit eos ipſa natura fateri, vitam ruſticam vrbanæ eſſe anteponendam. varias autem columnas intellige verſicolores, vel ex marmore verſicolori: quidam legunt *Parias*, quemadmodum & ibi, *Ten' lapides varios lutulenta radere palma?* ſat. IIII. lib. 2. nonnulli cenſent legendum *Parios.*

nn 2 Natu-

Naturam expelles furca] verſus ſunt vulgatiſſimi. ſignificant autem vim tantam eſſe naturæ, vt quanuis faſtidioſus hominum animus, moroſa ſatietas, nouarum deniq; rerum cupiditas vim illi quodammodo afferant, multaq; ſuperuacanea ab arte facta conquirant, atque arceſſant, nulla tamen alia in re tandem, quàm in pulchritudine, copiaq; naturali acquieſcant. *expelles* autem habent cod. Iann. Faer. duo Vatic. Torneſ. quos ſecuti ſum.

Non, qui Sidonio, &c.] id eſt, is, in quo non ineſt ea calliditas, aut ſollertia, vt ſciat, eas lanas, quæ ſucco Aquinati infectæ ſunt, cum purpura Tyria, ſeu Sidonia certare, hoc eſt, ad eam ita propè accedere, vt difficile ſit internoſcere: non maiore damno afficietur, neque certiore, quàm, qui non poterit ſecernere verum à falſo.

fucum] colorem, vt Od v. lib. 3. *nec amiſſos colores Lana refert medicata fuco.*

Quem res plus nimio, &c.] id eſt, qui rebus ſecundis nimium inſolens fuit, conuerſa, & mutata fortuna magnopere commouebitur. eiuſdem eſt enim indolis, & ingenij, nimia alacritate, & lætitia efferri in rebus ſecundis, & contrahi, conſternariq; contrarijs.

ſi quid mirab. pon. Inuit.] id eſt, ſi quid magni facies, vel ſi quid erit tibi egregiè carum, amittes inuitus.

regum amicos] gratioſos homines apud reges.

præcurrere] anteire. tralatio eſt, vt ſaty. 11. lib. 1. *adeò ſermonis amari, Siſennas, Barros ut equis præcurreret albis.*

Ceruus equum pugna melior, &c.] Ariſtoteles ῥητορικ β. eo in loco, in quo de exemplis & apologis loquitur, hanc fabulam aſcribit Steſichoro, his verbis, Στησίχορος μὲν γὰρ ἑλομένων στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν ἱμεραίων Φάλαριν, καὶ μελλόντων φυλακὴν διδόναι τοῦ σώματος, τἆλλα διαλεχθεὶς εἶπεν αὐτοῖς λόγον, ὡς ἵππος κατεῖχε λειμῶνα μόνος. ἐλθόντος δ' ἐλάφου καὶ διαφθείραντος τὴν νομὴν, βουλόμενος τιμωρήσασθαι τὸν ἔλαφον, ἠρώτα τὸν ἄνθρωπον, εἰ δύναιτο μετ' αὐτοῦ κολάσαι τὸν ἔλαφον. ὁ δέ φησιν, ἐὰν λάβῃ χαλινὸν, καὶ αὐτὸς ἀναβῇ ἐπ' αὐτὸν, ἔχων ἀκόντια· συνομολογήσαντος δὲ, καὶ ἀναβάντος, ἀντὶ τοῦ τιμωρήσασθαι, αὐτὸς ἐδούλευσεν ἤδη τῷ ἀνθρώπῳ, &c. id eſt, *Steſichorus, cum Himeræi Phalarim ducem exercitus, ſummo cum imperio creaſſent, præſidiumq;, & cuſtodiam corporis daturi viderentur: alia quadam locutus, hunc poſtea ſermonem habuit. Olim equus pratum obtinebat ſolus. Cum autem eò ueniſſet ceruus, & eius paſcua corrupiſſet, equus ceruum ulciſci uolens, ex homine quæſiuit, poſſet'ne cum eo ceruum coercere. Homo reſpondit, poſſe, ſi modo ille frenum recipiat, & ipſe in eum aſcendat, iaculis inſtructus. Cum aſſenſus eſſet equus, et aſcendiſſet homo, pro eo ut ceruum ulciſceretur, ipſe iam homini ſeruijt. melior pugna* autem, id eſt, ſuperior, κρείττων, vt alibi docuimus.

minor] ἥττων, id eſt, inferior, imbecillior, minus potens.

victor violens diſceſsit] ſi coniunctè legas, *victor diſceſſit*, idem valebit, quod, diſceſſit ſuperior, vt loquitur M. Tullius: ſin hoc modo, *diſceſſit ab hoſte*, ſententia erit aperta. quod magis probo. *violens* autem, id eſt, violentus.

improbus] id eſt, aſsiduè, perpetuò, vt Virg. Georg 1. *labor omnia uincit Improbus, et duris urgens in rebus egeſtas.* Horat. ſaty. vi. lib. 2. *Improbus urget Iratis precibus.* vel dic *improbus*, id eſt, cupidus, & ideò miſer.

non conueniet] vel amplior erit, vel anguſtior, quàm ſatis eſt.

vt calceus olim Si pede] tale eſt illud Epicteti μέτρον κτήσεως τὸ σῶμα ἑκάστῳ, ὡς ὁ πούς ὑποδήματος. ἐὰν μὲν οὖν ἐπὶ τούτου στῇς, ἕξεις τὸ μέτρον, καὶ τὴν ἐπιβάθραν. ἐὰν δ' ὑπερβῇς, ἀφῆκας, ὡς κατὰ κρημνοῦ σεαυτόν. οὕτω

γινο-

γίνεσθαι κατάχρυσον ὑπόδημα, εἶτα πορφυροῦν, εἶτα κεντητόν. ὑπερβέβηκε τὸν χρείαν τοῦ ποδός. τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῆς κτήσεως· ἐὰν ὑπερβῇ σῶμα, ὅρος οὐδεὶς ἐστι· id eſt, *modulus poſſeſſionis unicuique corpus eſt, quemadmodum pes calcei. Si igitur in hoc conſiſtas, habes modulum, & ſcalam: ſin ultra modum prodeas, teipſum præcipitem agis. Ita fit auratus calceus, deinde purpureus, deinde punctis diſtinctus. nam pedis uſum ſuperauit. idem & de poſſeſſione ſentiendum. Si extra corporis modum prodeas, infinita eſt.*

olim] ποτὲ, aliquando, vel tunc. vt Plaut. in Milite glor. *Curate, ut ſplendor meo ſit clypeo clarior, Quam ſolis radij eſſe olim, cum ſudum eſt, ſolent.* Idem Trinummo, *Primum omnium olim terra cum proſcinditur, in quinto quoque ſulco moriuntur boves.* Horat. ſat. 1. lib. 1. *ut pueris olim dant cruſtula blandi Doctores* Lucret. lib. 6. *Vt calidis candens ferrum è fornacibus olim Stridit, ubi in gelidum properè demerſimus imbrem.* Virg. Aen. 3. *Sed tamen ijdem olim curru ſuccedere ſueti Quadrupedes.*

Lætus ſorte tua, &c.] ſors ab Horatio plerunque vſurpatur pro eo, quod cuique vel caſu aliquo, & beneficio fortunæ, vel natura, vel ratione obtigit. cuiuſmodi ſunt facultates, nobilitas, potentia, res ſecundæ, denique quæuis facultas, & conditio viuendi: idq; per tralationem quandam, vt Od. XVI. lib. 3. *Puræ rivus aquæ, ſilvaque iugerum paucorum, &c. Fulgentem imperio fertilis Africæ Fallit ſorte beatior*, Od. XI. lib. 4. *Telephum, quem tu petis, occupauit Non tuæ ſortis iuvenem puella.* Od XIIII. epod. *quòd ſi non pulchrior ignis Accendit obſeſſam Ilion, Gaude ſorte tua.* Od. XXIIII. libr. 3. *Defunctumque laboribus Aequali recreas ſorte vicarius.* epiſt. ad villic. hoc lib. *Cui placet alterius, ſua nimirum eſt odio ſors.* & ſaty. 1. lib. 1. *Qui fit Mæcenas, ut nemo, quam ſibi ſortem, Seu ratio dederit, ſeu ſors obiecerit, illa Contentus vivat.* ? Virg. Aen. 6. *Multa putans, ſortemque animo miſeratus iniquam.* eod. lib. *Invalidus vires ultra, ſortemque ſenectæ.* Idem Aen. 5. *Hectorei ſocij, Troiæ quos ſorte ſuprema Delegi comites.* Lucret. lib. 4. Inde *Venus varia producit ſorte figuras, Maiorumque refert vultus, vocesque, comasq;* ſors autem longè aliud eſt, vt annotauimus ad ſaty. 1. lib. 1.

Tortum digna ſequi potius, &c.] id eſt, quæ tamen debet potius trahi, quàm trahere: hoc eſt, ſeruire potius, quàm imperare. videtur tralatio, aut allegoria ducta ab ijs, qui reſtim ductant, vel à machinationibus potius. Iam nomen *tortus* funis eſt ephitetum etiam alijs ſcriptoribus vſitatũ, vt Virg. 4. Aen. *tortos incidere funes.* Catull. in carm. de nupt. Pelei, *Candidaq; intorti ſuſtollant vela rudentes.*

dictabam] puero meo dictabam, vt ab eo excepta, & ſcripta ad te mitterem. ſic M. Tull. ad Qu. fr. lib. 2. *Non occupatione, qua eram ſanè impeditus: ſed parvula lippitudine adductus ſum, ut dictarem hanc epiſtolam.* & alibi ad eund. *hæc inter cœnam dum dictarem Tyroni.* vide ſup. epiſt. 1. *hæc recinunt iuvenes dictata, ſenesq;*.

poſt fanum putre Vacunæ] pone fanum Vacunæ Deæ, vetuſtate conſumtum.

Excepto, quòd non ſimul eſſes &] id eſt, moleſtè ferens, quod vnà mecum non eſſes. ceteroqui lætus. vel ſic, eo excepto, quòd mecum non eſſes, ceteris rebus lætus. *cetera* dictum Græcorum more, τἆλλα, id eſt, κατὰ τ' ἄλλα. & ita ſuprà locutus eſt Od. 11. lib. 4. *Quà notam duxit, niveus videri: Cetera fulvus.* ſic Virg. Georg. 3. *Cetera, nec faturæ habilis, nec fortis aratris.* T. Liuius lib. 22. Annalium, *Hæc eſt pugna Canenſi clade nobilitata, par cetera Allienſi.*

AD BVLLATIVM.

QVID tibi uiſa Chios, Bullati, notaq́; Lesbos?
Quid concinna Samos: quid Crœſi regia Sardis?
Smyrna quid, & Colophon? maiora, minora'ne famâ?
Cuncta'ne præ campo, & Tiberino flumine ſordent?
An uenit in uotum Attalicis ex urbibus una?
An Lebedum laudas odio maris, atque uiarum?
Scis, Lebedus quàm ſit Gabijs deſertior, atque
Fidenis uicus: tamen illic uiuere uellem:
Oblitusq́; meorum, obliuiſcendus & illis
Neptunum procul è terra ſpectare furentem.
Sed neque, qui Capua Romam petit imbre, lutoq́;
Aſperſus, volet in caupona viuere: nec, qui
Frigus collegit, furnos, & balnea laudat,
Vt fortunatam plenè præſtantia uitam.
Nec, ſi te ualidus iactauerit Auſter in alto:
Iccircò nauem trans Aegæum mare vendas.
Incolumi Rhodos, & Mitylene pulchra facit, quod
Penula ſolſtitio, campeſtre niualibus auris,
Per brumam Tiberis, ſextili menſe caminus.
Dum licet, ac uultum ſeruat fortuna benignum:
Romæ laudetur Samos, & Chios, & Rhodos abſens.
Tu, quancunque Deus tibi fortunauerit horam,
Grata ſume manu: nec dulcia differ in annum:
Vt, quocunque loco fueris, uixiſſe libenter
Te dicas. nam, ſi ratio, & prudentia curas,
Non locus effuſi latè maris arbiter aufert:
Cælum, non animum mutant, qui trans mare currunt.
Strenua nos exercet inertia: nauibus, atque
Quadrigis petimus benè viuere. quod petis, hic eſt:
Eſt Vlubris, animus ſi te non deficit æquus.

COMMENTARII.

Samos] Homerus παιπαλόεσσαν nominat ἰδ.δ. Id eſt, editam, aut aſperam.

Crœſi regia Sardis] in qua Crœſus rex Lydiæ commorabatur, & confidebat, vt in vrbe totius Lydiæ principe, & reliquarum omnium munitiſſima: quæ à Cyro expugnata, & capta eſt decimoquarto poſt oppugnationem die, vt narrat Herod. Clio. Sic Virg. lib. 7. Aen. de domo Pici, *Tectum auguſtum, ingens,*

cen-

centum ſublime columnis Vrbe fuit ſumma Laurentis regia Pici. Idem lib. 8. de Caci ſpecu, *At ſpecus, & Caci detecta apparuit ingens Regia*. ſic Horat. epiſt. ad Mæcen. 11. *mihi iam non regia Roma, Sed uacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.*

campo] Martio. epiſt. ad Mæcen. 11. *& poſt deciſa negocia, campo.*

ſordent?] nihili ſunt? tibi vilia ſunt? vt epiſt. ad Loll. 11. *pretium ætas al tera ſordet.* Virg. in Alex. *quoniam ſordent tibi munera noſtra.*

An venit in votum Attalicis] id eſt, an vna aliqua ex vrbibus Aſiaticis, quæ ſub imperio Attali fuerunt, tibi optabilis eſt?

An Lebedum laudas odio maris, &c.] an iccircò Lebedum laudas Ioniæ oppidum deſertum, atque infrequens, quòd te longæ nauigationis, longiq; itineris pigeat?

Scis, Lebedus quàm ſit, &c.] vrbanorum, & pudentium hominum more primò eius conſilium, factumq; approbat, qui Roma abſit, quouis loco contentus: oſtendens ſe etiam Lebedi æquo animo, libenterq; ætatem acturum, quamuis vicus ſit deſertiſſimus, etiam ea lege, vt & ſuorum obliuiſcatur, & è ſuorum memoria effluat: veruntamen (inquit) quemadmodum, qui Capua Romam venit, ſi fortè via lutulenta, imbribusq; corrupta iter fecerit, non iccircò in diuerſorio totam ætatem commorabitur: ſed vbi veſtes ſuas imbre, lutoq; madidas exſiccauerit, atque aliquot horas quieuerit, iter inſtitutum repetet: ſic tu itineris longinquitate, aut difficultate deterreri non debes, quominus in vrbem redeas, tuosq; reuiſas, &c. Gabij oppidum fuit in via Præneſtina, citra Præneſte, Roma diſtans circiter centum ſtadia. Fidenæ quoque non admodum Roma aberant, quippe quæ eſſent in agro Ro. ſitæ.

vellem] non nollem. aliàs velle, optare eſt.

Neptunum procul è terra, &c.] ſic Lucret. lib. 2. *Suaue mari magno turbantibus æquora uentis, E terra magnum alterius ſpectare laborem.* & Menander in Thraſyleonte, Ὡς ἡδὺ τὴν θάλατταν ἀπὸ γῆς ὁρᾶν, Ὦ μῆτερ ἐστι, μὴ πλέοντα μηδαμοῦ. id eſt, *Quàm dulce, mater, improbum è terra mare, Nullas in oras nauigantem cernere eſt?* & Oppianus lib. 1. ἁλιευτ. ἀλλὰ θάλασσα Χαῖρέ μοι ἐκ γαίης, ἕκαθεν δέ μοι ἤπιος εἴης. & M. Tull. ad Att. lib. 2. *nunc uerò cum cogar exire de naui, non abiectis, ſed ereptis gubernaculis, cupio iſtorum naufragia ex terra intueri: cupio, ut ait tuus amicus Sophocles,* καὶ ὑπὸ στέγῃ, Πυκνᾶς ἀκοῦσαι ψεκάδος εὑδούσῃ φρενί. Xenocrates autem in Ἀξιόχῳ ſic loquitur, ὡς ἐξ ἀπόπτου θεώμενος, id eſt, tanquàm è ſpecula proſpiciens.

Sed neque, qui Cap. Rom. pet. &c.] ſed quemadmodum qui Capua Romam venit brumali tempore, ſi aſſiduo imbre madidus, lutoq; conſperſus in cauponam aliquam diuerterit, non tamen in ea perpetuò viuere volet: neque, qui frigus contraxit, focum, & balnea ita laudat, quaſi in eis poſita ſit vita beata: ſic neque tu, quòd aliquando incommodè nauigaris, atque aduerſa tempeſtate vſus ſis, propterea loca iſta transmarina patriæ anteferre debes.

vendas] vendere debeas: aut venditurus ſis.

Aegæum mare] Aegæum mare dictum vel ἀπὸ τῶν αἰγῶν, quæ eſt inſula iuxta Eubœam, vel quòd in eo mari ſcopuli ſic vocantur à ſimilitudine caprarum. & ita Varro lib. 6 de ling. Lat. vide annot. ad illum locum, *in patenti Prenſus Aegæo.* Od. XVI. lib. 2.

Incolumi Rhodos, & Mytil. &c.] Poterat ita reſpondere Bullatius, ſe Rhodi, & Mytilenis, & in alijs nobilibus vrbibus, beatius, quàm in patria victu rum ſi. cui orationi ſtatim occurrit Horatius hoc modo, Si quis animo valet, æquè ſuperuacanea eſt ei peregrinatio, vt *penulæ ſolſtitio, campeſtre niualibus auris,* &c. Penulæ autem ad imbrem arcendum comparatæ ſunt: campeſtria ad tegendas

eas

eas corporis partes, quæ deformem eſſent aſpectum habituræ, in certaminibus gymnicis,& campo Martio. ea enim nemo adhibebat ad propulſandum frigus. Decurſio item Tiberina æſtiuo tempore fiebat. camini denique, & foci nullus eſt menſe ſextili,aut certè modicus vſus.

Incolumi] ſano, & valenti: animo ſcilicet.

campeſtre] campeſtre,ſubligaculum,quo vtebantur ij, qui in campo Martio certabant.

caminus] caminus, & focus non eo tantùm differunt, quòd alterum Græcum eſt, alterum Latinum: ſed quòd caminus fornacem ſignificat: focus vas, aut locum, vbi ignis excitari ex materia ſolet. talibus autem fumi ſpiraculis non eſſe veteres vſos, qualia hodie ſunt nobis in vſu è tectorum faſtigijs prolata,figura vel quadrata,vel rotunda,conſtat inter doctiores. voce *caminus* vtitur & M. Tull. epiſt. ad Treb. lib.7. *valde metuo ne frigeas in hibernis. quamobrem camino luculento utendum cenſeo.*

Dum licet, & vult. ſeruat,&c.] declarat id, quod proximis ſuperioribus verſibus dixerat, *Incolumi Rhodos*, &c. Dum licet (inquit) & dum tu incolumis es,dumq́; tibi per fortunę liberalitatem licet,Romę laudato Samũ,& Chium,& Rhodum,id eſt,ne te Roma commoueto,neque peregrinator. ſic loquitur Virg. Georg.2. *laudato ingentia rura, Exiguum colito.* ſic Heſiodus ἔργ. καὶ ἡμερ. Νῆ' ὀλίγην αἰνεῖν, μεγάλῃ δ' ἐνὶ φόρτια θέσθαι.

nec dulcia differ in annum] ſic ſup.Od.VIII. lib.3. *Dona præſentis cape lætus horæ.* vide annotata ad illum locum, *Lætus in præſens animus, quod ultra eſt, Oderit curare,* Od. XVI. lib.2.

Non loc. eff. latè mar. arb.] id eſt, non locus mari propinquus.

Cælum, non animum mutant. &c. ſic Aeſchines in Cteſiph. τόπον, οὐ τρόπον μετέβαλε. & M. Tull. pro Quinctio. *fit magna mutatio loci, non ingenij.*]

Strenua nos exercet inertia] ſimilia ſunt illa, *ſæuitia facilis, inſaniens ſapientia,* quæ notauimus ad Od. XXXIIII. lib 1.

nauibus, atque Quadri peti. benè uiuere] id eſt, nos maria, & terras peragramus, vt benè, beateque viuamus, quaſi in locis externis, atque à patria remotiſſimis tranquillius,beatiusque victuri, quàm domi: ſed vehementer erramus. non enim ex loco, ſed ex animo noſtro: non foris, ſed intrinſecus benè viuendi rationem petere debemus.

hic eſt] domi,in patria,non in externis locis.

Eſt vlubris] quouis in loco,quantumuis obſcuro,& ignobili. Vlubras commemorat M. Tull. epiſt. quadam ad Trebat. lib.7. *Nam Vlubris honoris mei cauſa uim maximam ranunculorum ſe commoſſe conſtabat.*

animus ſi te non def. æq.] id eſt,ſi animus eſt tibi nulla cupiditate,nullaque ægritudine concitatus,aut perturbatus,animus tranquillus, ac ſedatus. εὐθυμίαν Græci nominant. epiſto. ad Loll.2. hoc libr. *Det uitam, det opes, æquum mi animum ipſe parabo.* ſic Plaut. in Aulular. *Pol ſi eſt animus æquus tibi, ſatis habes qui benè uitam colas.* vide ſuprà ad Oden III. libr 2. *Aequam memento rebus in arduis,*&c.

AD ICCIVM.

FRVCTIBVS *Agrippæ Siculis, quos colligis, Icci,*
Si rectè frueris: non eſt, vt copia maior
Ab Ioue donari poſſit tibi. tolle querelas.

Pauper

Pauper enim non eſt,cui rerum ſuppetit uſus.
Si uentri benè,ſi lateri eſt,pedibusque tuis:nil
Diuitiæ poterunt regales addere maius.
Si fortè in medio poſitorum abſtemius herbis
Viuis,& urtica:ſic uiues protinus,ut te
Confeſtim liquidus fortunæ riuus inauret:
Vel quia naturam mutare pecunia neſcit:
Vel quia cuncta putas una uirtute minora.
Miramur,ſi Democriti pecus edit agellos,
Cultaque,dum peregre eſt animus ſine corpore uelox:
Cum tu inter ſcabiem tantam,& contagia lucri
Nil paruum ſapias:& adhuc ſublimia cures?
Quæ mare compeſcant cauſę:quid temperet annum:
Stellę ſponte ſua,iuſſę ne uagentur,& errent:
Quid premat obſcurum Lunę,quid proferat orbem:
Quid uelit,& poſſit rerum concordia diſcors?
Empedocles,an Stertinium deliret acumen?
Verùm ſeu piſces,ſeu porrum,& cepe trucidas:
Vtere Pompeio Groſpho:*&,ſi quid petet,ultrò*
Defer.nil Groſphus,*niſi uerum,orabit,& ęquum.*
Vilis amicorum eſt annona,bonis ubi quid deeſt.
Ne tamen ignores quo ſit Romana loco res:
Cantaber Agrippæ:Claudi uirtute Neronis
Armenius cecidit.ius,imperiumque Phraates
Cæſaris accepit genibus minor.aurea fruges
Italiæ pleno defudit copia cornu.

COMMENTARII.

non eſt,vt cop.ma. Ab Ioue don.poſt.tibi] id eſt,nulla ratione fieri poteſt, ut copia maior,&c.& ita loquũtur Gręci. οὐκ ἔστιν ὅπως, quod ſuprà admonuimus ad Od.1.lib.3. *Eſt, ut uiro uir latius ordinet Arbuſta ſulcis.* quod loquendi genus crebrò uſurpat Lucr.exempli cauſa lib.2. *quare non eſt,ut credere poſſis Eſſe infinitis diſtãtia ſemina formis.* eod.lib. *Quin etiã.quanto in parteis res quæque minutas Diſtrahitur magis,hoc magis eſt, ut cernere poſſis Euaneſcere paulatim, ſtinguiq; colorem.* & lib.3. *quòd ſi linquuntur; & inſunt, Haud erit,ut meritò immortalis poſſit haberi.* & lib.4. *Hic odor ipſe igitur,nareis quicunq; laceſſit,Eſt alio ut poſſit permitti longius alter.*

Si ventri benè, ſi lateri eſt, &c.] fortaſſe hęc ſunt ex Theognide expreſſa: cuius extant hi uerſus Ἶσόν τοι πλουτοῦσιν, ὅτῳ πολὺς ἄργυρός ἐστι, Καὶ χρυσὸς, καὶ γῆς πυροφόρου πεδία, Ἵπποι θ', ἡμίονοί τε, καὶ ᾧ τὰ δέοντα πάρεστι, Γαστρί τε, καὶ πλευραῖς, καὶ ποσὶν ἁβρὰ παθεῖν. ſed credibilibus eſt Horatium Metrodori, aut etiam Epicuri ſententiam reſpexiſſe: quam pluribus locis exponit M. Tull.ac de Epicuro quidem, res in promtu eſt. De Metrodoro autem ita ſcribit off.3. *Nam ſi modò utilitas, ſed uita omnis beata,corporis firma conſtitutione*

(ut à Metrodoro ſcriptum eſt) continetur, certè hæc utilitas, & quidem ſumma (ſic enim cenſeut) cum honeſtate pugnabit. Idem lib. 2. Tuſcul. *Metrodorus quidem eum perfectè putat beatum, cui corpus benè conſtitutum ſit, & exploratum ita ſemper fore.* Idem Tuſc. lib. 5. *Tu verò Metrodore, qui omne bonũ in uiſceribus, medullisq; cõdideris, et definieris, ſummum bonũ firma corporis affectione, exploratáq; ſpe contineri: fortunæ aditus intercluſiſti? quo modo? iſto enim bono iā expoliari potes* verba Metrodori ſunt hęc, τέλος ἀγαθῶν τὸ σαρκὸς εὐσταθὲς κατάστημα, καὶ τὸ περὶ τούτου πιστὸν ἔλπισμα. Athenæus lib. 15. ex eius epiſtola ad Timocratem hæc citat. ὦ φυσιολόγε Τιμόκρατες, περὶ γαστέρα ὁ κατὰ φύσιν βαδίζων λόγος ἅπασαν ἔχει σπουδὴν, id eſt, ô, qui de natura diſputare ſoles, Timocrates, ea, quæ naturam ducem ſequitur ratio, omnem operam, omneque ſtudium in ventrem confert. Plutarchus autem in lib. ὅτι οὐδὲ ζῆν ἐστὶν ἡδέως κατ' ἐπίκουρον, ita diſputat aduerſus Metrodorum. κατάστημα μὲν γὰρ εὐσταθὲς σαρκὸς γίνεται πολλάκις· ἔλπισμα δὲ πιστὸν ὑπὲρ σαρκὸς, καὶ βέβαιον, οὐκ ἔστιν ἐν ψυχῇ νοῦν ἐχούσῃ γενέσθαι. ἀλλ' ὥσπερ ἐν θαλάσσῃ κατ' αἰσχύλον, Ὠδῖνα τίκτει νὺξ κυβερνήτῃ σοφῷ, Καὶ ἐν γαλήνῃ· οὕτω ψυχὴν ἐν σώματι εὐσταθοῦντι, καὶ ταῖς περὶ σώματος ἐλπίσι τἀγαθὸν θεμένην, οὐκ ἔστιν ἄφοβον, καὶ ἀκύμονα διεξαγαγεῖν. οὐ γὰρ ἔξωθεν μόνον, ὥσπερ ἡ θάλασσα, χειμῶνας ἴσχει καὶ καταιγισμοὺς τὸ σῶμα. πλείονας δὲ ταραχὰς ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ μείζονας ἀναδίδωσι. εὐδίαν δὲ χειμερινὴν μᾶλλον ἄν τις, ἢ σαρκὸς ἀβλάβειαν ἐλπίσειεν αὐτῷ παραμένειν βεβαίως, &c. id eſt, *ſtabilis enim & firma carnis affectio, ſeu (ut ita dicam) conſtitutio ſæpe contingit: ſpes autem de ea, explorata, & certa in animo mentis compote et ſano, non poteſt exiſtere: ſed quemadmodum ex ſententia Aeſchyli Etiã mari tranquillo nox curã grauẽ, Acrẽq; gubernatori ſapienti parit: Ita fieri non poteſt, ut animus, qui in corpore bene affecto, beneq; conſtituto, eiusq; affectionis ſpe ſummum bonum collocat, timoris et perturbationis expers permaneat. Nõ enim extrinſecus duntaxat, ut mare, fluctibus, et procellis agitatur, et conturbatur, ſed multo plures, ac maiores ex ſeipſo motus gignit.* Metrodori ſententiam videtur propemodum expreſſiſſe Lucr. lib. 2. in princip. *non'ne uidetis, Nil aliud ſibi naturam latrare, niſi ut, cui Corpore ſeiunctus dolor abſit: mente fruatur Iucundo ſenſu cura ſemotu', metuq;.*

Si forte in medio poſit. abſtem.] *abſtemius poſitorum*, Horatianum. abſtemius autem propriè is dicitur, qui à vino abſtinet: ſed hic latiorem quandam vim habet: ſignificat enim eum, qui quibuslibet bonis ante ſe poſitis ſua voluntate non vtitur.

ſic viues protinus, vt te, &c.] putabam hunc locum ſic explicari poſſe. tam parco & tenui victu, cultuque aſsiduè, ſeu deinceps vteris, vt ſtatim ditiſſimus fias. Sed fortaſſe rectius hoc modo: & probat Muretus. æquè parco, & tenui victu deinceps, ſeu poſteà, ſeu aſſiduè, & ſine intermiſſione vtere, atque anteà conſueuiſti, quanuis ſtatim locupletiſſimus fias. protinus, ſeu potius protenus (vt quidam malunt) idem ferè valet, quod porrò tenus, continuè, deinceps. pro quo veteres protinam, & protinis dixerunt, vt ſcribit Varro lib. 6. de ling. Lat. & Non. Marcell. & ita Virg. videtur vſurpaſſe lib. 7. Aen. *Mos erat Heſperio in Latio, quem protinus urbes Albanæ coluere ſacrum.* & 3. *Diſſiluiſſe ferunt, cum protinus utraque Tellus una foret.* & Georg. IIII. *Protinus aerij mellis cæleſtia dona Exequar.* & M. Tull. libr. 1. de diuinat. *cum reſpondiſſe vaſtitatem eſſe Italiæ, præcepiſſeq;, ut pergeret protinus: quid retrò, atque à tergo fieret, ne laboraret.* & Cæſ. lib. 2. de bell. Gall. *Hoſtes protinus ex eo loco ad flumen Axonam contenderunt.* Idem lib. 2. de bello ciuili. *ac nonnulli protinus eodem curſu in oppidum contenderunt.* Sic & Hor. alibi, vt Od. III. lib. 3. *Noſtriſque ductum ſeditionibus Bellum reſedit: protinus et graueis Iras, et inuiſum nepotem, Troica, &c. Marti redonabo.* epiſt. XVIII. huius lib.

Protinus

Protinus ut moneam, ſi quid monitoris eges tu, &c. & ſatyr. v. lib. 2. *tu protinus, unde Diuitias, ærisq; ruam, dic augur, aceruos.*

inauret] locupletet, ditet. M. Tull. ad Trebat. *moriar niſi (quæ tua gloria eſt) puto te malle à Cæſare conſuli, quàm inaurari.*

Vel, quia naturam, &c.] duas rationes ſubiicit: priorem ſeriò, & ex animi ſui ſententia: alteram εἰρωνευόμενος, id eſt, diſſimulatione quadam vtens, & iocans, hoc modo: tu (inquit) ita tenuiter & reſtrictè ſumtum facies, vt propediem ingenti pecunia ſis abundaturus, vel quia hominis auari ingenium pecuniæ acceſſione nihilo fiat liberalius: vel, quia tanti virtutem facias, vt minimo apparatu contentus ſis, neque putes quicquam ad vitam beatam victus elegantiam, munditiamque habere momenti: & ita verſus poſterior erit ἐπιθεράπευσις prioris: Quòd ſi quis poſteriorem explicationem ſequetur, hæc erit ſententia. reliquo tempore ætatis viues parcè, & ſordidè, quamuis totus inaureris: vel quia hominis auari ingenium à pecunia non mutatur: vel quia, &c. vt ſup.

Miram. ſi Democ. pec. edit.] miramur, ſi pecus edit agellos Democriti, &c. id eſt, miramur'ne, ſi Democritus propter philoſophiæ ſtudium, rem familiarem neglexit, cum tu vno tempore, & in lucri ſtudio, & in rebus philoſophicis occupatus ſis? longè enim facilius eſt in vno elaborare, neglecto altero, quàm ſimul in vtroque. De Democrito ſic M. Tull. de finib. v. *dicitur oculis ſe priuaſſe: certè, ut quàm minimè animus à cogitationibus abduceretur. patrimonium neglexit: agros deſeruit incultos, quid quærens aliud niſi beatam uitam?* De eodem Athen. lib. 4. καὶ Δημόκριτον δ' ἐτίμησαν Ἀβδηρῖται δημοσίᾳ κρίνοντες ὡς κατεφθαρκότα τὰ πατρῷα, ὃς, ἐπεὶ ἀναγνοὺς αὐτοῖς τὸν μέγαν διάκοσμον, καὶ τὰ περὶ τῶν ἐν ᾅδου, εἶπεν εἰς ταῦτα ἀνηλωκέναι, ἀφείθη, id eſt, & Democritum verò multarunt Abderitæ publicè in ius vocatum, quòd patrimonium ſuum conſumſiſſet: qui recitato ſuo illo libro, quem μέγαν διάκοσμον inſcripſerat, & altero de rebus inferorum, dixit ſe rem familiarem in hæc inſumſiſſe, & ita abſolutus eſt. agros autem à pecudibus depaſtos & incultos Græci μηλοβότους, & ἀργοὺς appellant.

Dum peregrè eſt animus, &c.] id eſt, dum peregrinatur animus. Plato in Theæteto ſolum philoſophi corpus ait ἐν τῇ πόλει κεῖσθαι, καὶ ἐπιδημεῖν, id eſt, in urbe aut ciuitate habitare: animũ aũt peregrinari. Idē in Phædro ſcribit non immeritò philoſophi mentem ſolam alis eſſe præditam. illis enim ſemper affixa eius memoria eſt quàm maxime fieri poteſt, in quibus Deus occupatus, diuinus eſt, uerba Platonis ſunt hæc, διὸ δὴ δικαίως μόνη πτεροῦται ἡ τοῦ φιλοσόφου διάνοια. πρὸς γὰρ ἐκείνοις ἀεί ἐστι μνήμῃ κατὰ δύναμιν, πρὸς οἷσπερ ὁ θεὸς ὢν, θεῖός ἐστι.

Cum tu inter ſcabiem tantam, &c.] pecuniæ & lucri ſtudium duobus lectiſsimis, & aptiſsimè rem ſignificantibus nominibus appellauit: ſcabiem quidem, quia, quemadmodum ſcabies corpus aſsiduè mordet, & urit, perpetuaque ſcabendi cupiditate afficit, ita lucri ſtudium animum perenni plura habendi cupiditate incendit: contagium autem, quia ſerpit hoc animi malum, & funditur in dies latius, atque ad alios etiam dimanat.

ſublimia] μετέωρα: ardua quædam.

Quę mare comp. cauſ. &c.] Hæc Virg. Georg. II. ſcire cupit. *Me uerò primum dulces ante omnia Muſæ, Quarum ſacra fero ingenti perculſus amore, Accipiant, cælique uias, et ſidera monſtrent, Defectus ſolis uarios, Lunæque labores, Vnde tremor terris, qua ui maria alta tumeſcant.*

Quid premat] quę res, aut quæ cauſa condat lunam.

concordia diſcors] quæ apparet cùm in quattuor elementis, tùm ceteris in rebus contrarijs illis quidem inter ſe, & pugnantibus, ſed tamē proportione

quadam conſentientibus. de quo conſenſu præclarè Oppianus lib 1. ἁλιευ. Οἷς σὺν φιλότητι διακρίνας ἐσκέδασας Αἰθέρα τ' αἰγλήεντα, καὶ ἠέρα καὶ χυτὸν ὕδωρ, Καὶ χθόνα παμμήτειραν, ἀπ' ἀλλήλων δὲ ἕκαστα· Πάντα δ' ἐν ἀλλήλοισιν ἐμφροσύνης ὑπὸ δεσμῷ Ἀῤῥήκτῳ συνέδησας, ἀναγκαίῃ δ' ἐπέρεισας Ἀστυφελεῖ πάγκοινον ὑπὸ ζυγόν· οὔτε γὰρ αἰθὴρ Ἠέρος, οὔτ' ἀὴρ ἄτερ ὕδατοι, οὐδὲ μὲν ὕδωρ Γαίης νόσφι τέτυκται. ἐν ἀλλήλοις δὲ φύονται. Πάντα δ' ὁδὸν μίαν εἶσι, μίαν τ' ἀνελίσσετ' ἀμοιβὴν, &c.

Empedocles] qui ignem, aera, aquam, terram principia rerum ſtatuebat. quibus addebat amicitiam, qua illa contrahantur: & litem, qua diſsipentur. Eum reprehendit Ariſtoteles cùm in primo, & 6. lib. de principijs, tùm maximè primo τῶν μετὰ τὰ φυσικά, his verb s· εἰ γάρ τις ἀκολουθοίη, καὶ λαμβάνοι πρὸς τὴν διάνοιαν, καὶ μὴ πρὸς, ἃ ψελλίζεται λέγων Ἐμπεδοκλῆς, εὑρήσει τὴν μὲν φιλίαν εἶναι τῶν ἀγαθῶν· τὸ δὲ νεῖκος τῶν κακῶν. ὥστ' εἴτις φαίη οὗτος, τρόπον τινὰ, καὶ λέγειν, καὶ πρῶτον λέγειν τὸ κακὸν, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἀρχὰς Ἐμπεδοκλέα, τάχ' ἂν λέγοι καλῶς, εἴπερ τὸ τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων αἴτιον, αὐτὸ τὸ ἀγαθόν ἐστι, καὶ τῶν κακῶν τὸ κακόν, id eſt, *ſi quis enim rationem ſequatur, et comprehendat, atque ad cogitationem, non ad ea, quæ balbutit Empedocles, aſpectum referas, reperiet, amicitiam quidem eſſe bonorum: litem autem malorum. Quapropter ſi quis dicat, Empedoclem quoq; quodam modo ita dicere, et primum malum, primumq; bonum principia dicere, fortaſſe rectè dicat, ſi quidem cauſa bonorum omnium eſt ipſum bonum, et malorum omnium ipſum malum.* Empedoclis verſus ad hanc rem pertinentes, qui producuntur à Simplicio, hi ſunt Ἄλλοτε μὲν φιλότητι συνερχόμεν' εἰς ἓν ἅπαντα, Ἄλλοτε δ' αὖ δίχα πάντα φορούμενα νείκεος ἔχθει. quorum hęc ſententia eſt. *Interdum oĩa ab amicitia in unum contrahuntur: interdum autem ſingula à lite diſtrahuntur.* Iterum Ariſt. eod. lib. 1. τῶν μετὰ τὰ φυσ. de eod. πολλαχοῦ γοῦν αὐτῷ ἡ μὲν φιλία διακρίνει. τὸ δὲ νεῖκος συγκρίνει, &c. Atq; hanc Empedoclis opinionem attingit his verbis M. Tull. in Lælio. *Agrigentinum quidem doctum quendam uirum carminibus Græcis uaticinatum ferunt, quæ in rerum natura, totoq; mundo conſtarent, quæque mouerentur, ea contrahere amicitiam, diſſipare diſcordiam.* hunc philoſophum pluribus verſibus laudat Lucretius lib. 1. quos, quia & pulcherrimi ſunt, & huic loco mihi videntur conuenire, non me pigebit aſcribere. *Quorum Acragantinus cum primis Empedocles eſt, Inſula quem Triquetris terrarum geſſit in oris, Quam fluitans circum magnis amfractibus æquor Ionium glaucis aſpergit litus ab undis, Italiæ terrarum oras a finibus eius.* ſequitur deinceps paucis verſibus interpoſitis, *Quæ cum magna modis multis miranda uidetur Gentibus humanis regio, uiſendaq; fertur Rebus opima bonis, multa munita uirum ui: Nil tamen hoc habuiſſe uiro præclarius in ſe, Nec ſanctum magis, & mirum, carumq; uidetur. Carmina quin etiam diuini pectoris eius Vociferantur, et exponunt præclara reperta, Vt uix humana uideatur ſtirpe creatus.*

an Stertinium del. acum.] Stertinium, ſeu Stertinij acumen, id eſt, Stertinius, vt annotauimus ſuprà ad Od. v. lib. 3. de Stertinio ſaty. 111. lib. 2. *Si quid Stertinius ueri crepat.* in trib. cod. Vatic. & Iann. Torneſ. Ratn. Card. ſcriptum eſt, *Stertinium acumen.* vt non dubitem, quin hęc ſit vera, & incorrupta lectio. ſic locutus eſt. ſup. Od. x11. lib. 4. *Sulpicijs accubat horreis.*

Verum ſeu piſc. ſeu porr. & cepe] id eſt, ſiue ſumtuoſe, & opipare: ſiue tenuiter, & parcè, frugaliterque viuis, &c. piſces enim poſuit pro obſonio cariſſimo: porrum & cepe pro cibo viliſsimo. nam terra nata ferè omnia tenuiorum hominum, & plebis ſunt epulæ. M. Tull. epiſtola ad Gallum lib. 7. *Nam, dum uolunt iſti lauti terra nata, quæ lege excepta ſunt, in honorem adducere, fungos, heluellas, herbas omnes ita condiunt, ut nihil poſſit eſſe ſuauius. in eas cum incidiſſem in cœna augurali apud Lentulum, tanta me διάῤῥοια arripuit, ut hodie primum uidear cœpiſſe conſiſtere.*

ſiſtere. Ita ego, qui me oſtreis et murænis facile abſtinebam, à beta et malua deceptus ſum. ex quibus verbis intelligere licet, legę ſumtuaria à C. Cæſare lata, piſcibus, & ceteris obſonijs modum eſſe conſtitutum, ne in eis comparandis, & apponẽdis ſumtus fieret nimius: terra nata autem eadem lege fuiſſe excepta. Hom. quidem ἰλ. λ. facit Hecamedam Neſtoris ancillam bello captam, nihil aliud ipſi Neſtori, & Machaoni aponentem præter cepe, mel, & farinam, ſeu panem. his verbis, Ἡ σφωϊν πρῶτον μὲν ἐπιπροΐηλε τράπεζαν Καλὴν, κυανόπεζαν, εὔξοον· αὐτὰρ ἐπ' αὐτῇ Χάλκειον κάνεον, ἐπὶ δὲ κρόμυον ποτῷ ὄψον, Ἠδὲ μέλι χλωρὸν, πὰρ δ' ἀλφίτου ἱεροῦ ἀκτήν. Sed hęc erat illorum temporum frugalitas.

ſeu porrum, et cepe trucidas] id eſt, ſeu nihil tibi apponitur animatum, nihilq; aliud occidis in cœnam, niſi porrum & cepe: quæ ſine dubio cum ſint inanimata, occidi non dicuntur, niſi impropriè, aut *εἰρωνικῶς*, quomodo mihi videtur Horatius hoc loco poſuiſſe, ſignificans eum tenuiter viuere, nihilq; omnino trucidare, qui porro, & cepa veſcatur. Nam cœnam ſine ſanguine veteres appellabant, tenuem, & ſine magno admodum apparatu, ſine piſcibus, & reliquis obſonijs. verbo igitur communi vſus eſt ad res diſsimiles, piſces, porrum, cepe. ſic locutus eſt quodam loco Lucillius. *fragmenta interfici panis.*

vltro Defer.] vltrò, id eſt, non rogatus: vt ſatyr. v. lib. 2. *caue te roget, vltro Penelopen potiore trade.*

Vilis amicor. eſt ann. bon. vbi, &c.] hunc locum ſic explico: paruo conſtant amici, cum viris bonis aliquid deeſt. nam vox *bonis*, cum verbo deeſt eſt coniungenda. Atque huius rei è vita communi ſumamus exemplum. finge aliquem eſſe virum bonum, eundemque non admodum copioſum, neque rebus ad victum, cultumque neceſſarijs inſtructum. continuò hic talis ab homine locuplete, & copioſo, beneficio deuinciendus, & quodammodo emendus eſt, vt eius amicitiam ſibi comparet, & promereatur. nam quantumuis ſeſe in eum prębuerit liberalem, & munificum, & benignum opulentus ille, talem amicum tamen, vt pote rem omnium cariſsimam, haud carè videbitur emiſſe. ſic loquitur Plautus in Mil. glorioſo. *Si hoc parauiſſent, homines eſſent minus multi mali, et minus audacter ſcleſta facerent facta, & poſtea, Qui homines probi eſſent, eſſet his annona uilior.*

Cantaber Agrippę] ἀπὸ κοινοῦ, *uirtute.* ſuprà Od. v11. lib. 3. *Cantaber ſera domitus catena.* & Od. x1111. lib. 4. *Te Cantaber non antè domabilis, Medusque, et Indus, te, profugus Scythes Miratur.*

Ius, imperiumque Phraates Cæſaris, &c.] Phraates Rex Parthorum, & Perſarum: de quo ſic Strabo lib. 6. ὥστ' οὐ μόνον τὰ τρόπαια ἔπεμψαν εἰς Ῥώμην, ἃ κατὰ Ῥωμαίων ἀνέστησάν ποτε, ἀλλὰ καὶ παῖδας ἐπίστευσε Φραάτης τῷ σεβαστῷ Καίσαρι, id eſt, itaque non ſolum tropęa Romam miſerunt Parthi, quę aduerſus Romanos quondam erexerant, verùm etiam liberos ſuos Cæſari Auguſto credidit Phraates.

genibus minor] ſupplex. eſt enim ſupplicantis & genua ſua inflectere, & eius, cui ſupplicat, genua tangere. Eurip. in Hippol. Καὶ σῶν γε γονάτων οὐ μεθήσομαί ποτε.

defudit] ſic habent tres cod. Vatic. & item Iann. Torn. quam ſcripturam probo reiecta altera, vt deprauata, & mendoſa. *defudit* autem poſitum pro *fudit de*, κατ' ἀναστροφήν. *circumgemit, emetiris, perſonas*, & ſimilia.

aurea copia] aurea, id eſt, optabiliſsima, & ſummopere expetenda, τιμιωτάτη, εὐδαιμονικωτάτη, id eſt, maximi pretij, & ad beatam vitam magnopere pertinens. ſuprà beatam dixit in carm. ſeculari ad Deos. *apparetq; beata pleno Copia cornu.* & mediocritatem auream Od. x. lib. 2.

AD

AD VINNIVM ASELLAM

VT proficiſcentem docui te ſæpe, diuque,
Auguſto reddes ſignata uolumina Vinni:
Si ualidus, ſi lætus erit, ſi denique poſcet:
Ne ſtudio noſtri pecces: odiumq́ue libellis
Sedulus importes opera uehemente miniſter.
Si te forte meę grauis uret ſarcina chartę:
Abijcito potius, quàm, quò perferre iuberis,
Clitellas ferus impingas: Aſineq́ue paternum
Cognomen, uertas in riſum: & fabula fias
Viribus uteris per cliuos, flumina, lamas.
Victor propoſiti ſimulac perueneris illuc:
Sic poſitum ſeruabis onus: ne forte ſub ala
Faſciculum portes librorum, ut ruſticus agnum:
Vt uinoſa glomos furtiuę Pyrrhia lanę:
Vt cum pileolo ſoleas conuiua tribulis.
Ne uulgò narres te ſudauiſſe ferendo
Carmina: quę poſſint oculos, aureisq́ue morari
Cęſaris. oratus multa prece nitere porrò.
Vade, uale, caue ne titubes: mandataq́ue frangas

COMMENTARII.

Si validus] ſi firmus erit: ſi ualebit. contrà malè ualidum poſuit pro infirmo ſaty.v.lib.2. *Si cui præterea ualidus male filius*, &c.

ſtudio noſtri] nimio in nos ſtudio: dum ſtudes nobis gratum facere.

odiumq́ue libellis Sedulus] id eſt ne immoderato tuo erga nos officio, & ſedulitate noſtros libellos odioſos, & inuiſos Auguſto reddas. ſedulum appellãt Latini, qui diligentiam adhibet in re aliqua interdum nimiam, aut minus opportunam, minusq́ue utilem: ſed tamen bona fide, & ſine dolo. quod quidem exemplis perſpicere licet. Terent. in Andr. *parum ſucceſſit, quod ago: at facio ſedulò.* Idem Adelph. *Ego iſtos uobis uſque à pueris curaui ambos ſedulo.* Idem Hecyra: *ergo propterea te ſedulo Et moneo, & hortor, ne cuiuſquam miſereat.* Idem Heaut. *pro ſe quiſque ſedulo Faciebat, quo illam mihi Lenirent miſeriam.* Ibid. *Neſcio alias. me ſcio quidem feciſſe ſedulo, ut ex illius commodo meum compararem commodum.* M. Tull. pro Arch. poeta de Sylla. *Qui ſedulitatem mali poetæ duxerit aliquo tamen præmio dignam: huius ingenium, & uirtutem in ſcribendo, & copiam non expetiſſet?* Idem in Rullum in ſenatu. *finem feci offerendi mei, ne forte mea ſedulitas aut inſidioſa, aut impudens uideretur.* Hor. epiſt. ad Aug. lib. 2. *Sedulitas autem, ſtultè quem diligit, urget.* & ſuprà epiſt. ad Męce. 11. *Officioſaq́ue ſedulitas, & opella forenſis Adducit febres.* Idem ſat. v. lib. 1. *ubi ſedulus hoſpes Pænè arſit macros dum turdos uerſat in igne.*

Si te forte meæ grauis] ſi tu meorum librorum onus ægrè ſuſtinere poteris, abijcito potius in itinere, quàm in eo loco, quò te perferre iuſſi, defatigatus

ac

ac defeſſus oneri ſuccumbas. *clitellas impingas* autem dixit tralatione ducta ab aſinis onere oppreſſis, alludens ad eius cognomen *Aſellam*, ſeu *Aſinam*; quod quidam malunt.

ferus impingas] tanquam aſinus onere oppreſſus clitellas in terram impingas. Priſcian. lib. 18. ait *impingas* poſitum eſſe pro *impingito* hoc modo, abijcito potius, quàm clitellas impingito.

& fabula fias] ſermonis anſam hominibus pr ebeas: in ora hominum pro ludibrio uenias: ſup. Od. x1. epod. *Fabula quanta fui?*

Viribus vteris per cliuos, &c.] omnibus tuis uiribus contendes per cliuos, flumina, lacunas iter faciés, ut, quò uis, peruenias, libroſque perferas. utêris autem, futurum indicatiui, pro futuro imperatiui utitor, poſitum eſt, ut ibidem docet Priſc. idem de illo, *reddes*, quod eſt in ſecundo uerſu, ſentiendum. idem enim ualet, quod *reddito*.

Victor propoſiti] id eſt, uictis, atque expugnatis difficultatibus omnibus: uel compos propoſiti: ſic enim Græci ἐγκρατὴς τοῦ σκόπου, τῆς ἐπιθυμίας.

Sic poſitum ſeruabis onus.] *ſic* accipe δεικτικῶς. libros hoc modo, uel certo quodam loco conditos ſeruabis, quoad Auguſto poſcenti reddas: neque oſtentabis, aut palam habebis.

ne forte ſub ala, &c.] hoc eo dico, ne forte ſub ala, & in oculis omnium libros meos feras. tria proponit exempla perridicula, quibus Vinnium monet, ut libros occultè ferat, aut domi ſeruet potius, donec reddendi maturum tempus aduenerit.

glomos] ſic legendum, & ita habent omnes ferè libri calamo exarati. Glomus autem & glomer (nam utrunque uſu receptum eſt pro eadem re) globus eſt lin ę, & fili. Lucr. in nomine glomere producit primam ſyllabam lib. 1. *Nam ſi tantundem eſt in lanæ glomere, quantum Corporum in plumbo eſt*, &c. glomerare tamē uerbum in eadem ſyllaba ſemper corripitur.

oratus multa prece] ſic loquitur & Cæſar lib 9. de bello Gall. *flentes omnibus precibus orabant*. & M. Tull. epiſt. ad Att. lib. 9 epiſtol. ad Cęſarem. *Quamobrem à te peto, uel potius precibus omnibus oro, et obteſtor, ut in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi.*

ne titubes] ne offendas, ne pecces. tralatio eſt.

AD VILLICVM SVVM.

VILLICE ſiluarum, & mihi me reddentis agelli
Quem tu faſtidis, habitatum quinque focis, &
Quinque bonos ſolitum Bariam dimittere patres:
Certemus, ſpinas animo ne ego fortius, an tu
Euellas agro: & melior ſit Horatius, an res.
Me quamuis Lamiæ pietas, & cura moretur
Fratrem mærentis, rapto de fratre dolentis
Inſolabiliter: tamen iſtuc mens, animuſque
Fert: & amat ſpatijs obſtantia rumpere clauſtra.
Rure ego uiuentem, tu dicis in urbe beatum.
Cui placet alterius, ſua nimirum eſt odio ſors.
Stultus uterque locum immeritum cauſatur iniquè.

In

Digitized by Google

In culpa eſt animus: qui ſe non effugit unquam.
Tu mediaſtinus tacita prece rura petebas:
Nunc urbem, & ludos, & balnea uillicus optas.
Me conſtare mihi ſcis: & diſcedere triſtem,
Quandocunque trahunt inuiſa negocia Romam.
Non eadem miramur: eò diſconuenit inter
Meque, & te. nam, quæ deſerta, & inhoſpita teſqua
Credis, amœna uocat, mecum qui ſentit: & odit,
Quę tu pulchra putas. fornix tibi, & uncta popina
Incutiunt urbis deſiderium, uideo: & quòd
Angulus iſte feret piper, & tus ocyus uua:
Nec uicina ſubeſt, uinum prębere taberna
Quæ poſſit tibi: nec meretrix tibicina, cuius
Ad ſtrepitum ſalias terrę grauis. & tamen urges
Iampridem non tacta ligonibus arua: bouemque
Deiunctum curas, & ſtrictis frondibus exples.
Addit opus pigro riuus, ſi decidit imber,
Multa mole docendus aprico parcere prato.
Nunc age. quid noſtrum concentum diuidat, audi.
Quem tenuer decuere togæ, nitidique capilli:
Quem ſcis immunem Cynarę placuiſſe rapaci:
Quem bibulum liquidi media de luce Falerni:
Cœna breuis iuuat, & prope riuum ſomnus in herba.
Nec luſiſſe pudet: ſed non incidere ludum.
Non iſtic obliquo oculo mea commoda quiſquam
Limat: non odio obſcuro, morſuque uenenat.
Rident uicini, glebas, & ſaxa mouentem.
Cum ſeruis urbana diaria rodere mauis,
Horum tu in numerum uoto ruis. inuidet uſum
Lignorum, & pecoris tibi calo argutus, & horti:
Optat ephippia bos piger: optat arare caballus.
Quam ſcit uterque, libens, cenſebo, exerceat artem.

COMMENTARII.

mihi me reddentis agelli] id eſt, cuius amœnitate, & ſalubritate me officijs, negocijsque urbanis defatigatum, reficio, ac recreo. ſic Catullus carm. ad Fundum, à cœna lla Sextiana ſe uſque eò grauedine frigida, & frequenti tuſsi quaſſatum eſſe dicit, donec in ſinum fundi ſui Tiburtis confugerit, ibique ſe ocymo, & urtica recurauerit.

quinque focis] quinque familijs ſeparatis, ac diſtinctis.

& Quinque bonos ſolitũ, &c.] intellige, ex hoc agro Horatiano, in quo quinque foci eſſent, quinque homines grandes natu in oppidum Sabinorum

Bariam conuenire ſolitos,tanquam ſenatores, qui conſultarent, & ſententiam dicerent de re Sabinorum communi,& publica. nonnulli arbitrantur eò euocari ſolitos eſſe, vt ibi gererent magiſtratum. De Baria autem nihil habeo dicere, præterquàm quòd aiunt omnes fuiſſe oppidum in Sabinis frequentiſs. olim, ac celeberrimum. hoc etiam lectori teſtificabor, in omnibus ferè libris manuſcriptis & Vaticanis, & alijs, legi *Variam* non *Bariam*. Varia autem, cui Appula cognomen eſt, longè admodum diſtat à Sabinis.

ſpinas] eleganter ſpinas ad agrum,animumque retulit: ſed agri ſpinæ,propriè dicuntur: animi ſpinæ,pro curis,& angoribus,translatè. Catullus curas, *ſpinoſas* appellauit in carmine de nuptijs Pelei, & Thetidis. *Spinoſas Erycina ſerens in pectore curas*. & Horat. epiſt. 11. lib. 2. *Quid te exempta iuuat ſpinis de pluribus una?*

rapto] ſibi à Parcis erepto, id eſt, mortuo. Catull. ad Manl. *ò miſero frater ademte mihi*.

Inſolabiliter] ita acerbè,vt nullus conſolationi locus ſit relictus.

mens animusq;] video hæc ſæpe coniunctè poni à ſcriptoribus. Terent. Andria, *mala mens, malus animus*. Lucr. lib. 3. *Primum animum dico, mentem quam ſæpe uocamus*. Idem ita vtrunque coniunxit, vt alterum in patrio caſu efferret, hoc modo, *mens animi*. vt lib. 4. *Nec ratione alia, cum ſomnus membra profundit, Mens animi uigilat, niſi quod ſimulacra laceſſunt Hæc eadem noſtros animos*. Idem lib. 5. *Tenuis enim natura Deum, longeq; remota Senſibus à noſtris animi uix mente uidetur*. Idem lib. VI. *Perturbata animi mens in mærore, metuq;*. Catull. ad Ortalum, *Nec potis eſt dulceis Muſarum expromere fœtus Mens animi*. Plautus in Ciſtell. *Nullam mentem animi habeo: ubi ſum, ibi non ſum: ubi non ſum, ibi eſt animus*. Ariſtoteles autem huiuſmodi ἀναλογίαν, id eſt, comparationem, ſeu proportionem proponit, tùm in lib. 1. de morib. ad Nicomach. tùm topicorum primo, ὡς ἐν σώματι ὄψις, οὕτω νοῦς ἐν ψυχῇ, id eſt, vt in corpore aſpectus, ſic mens in animo.

& amat ſpat. obſt. rump.] id eſt,& cupit impedimenta omnia,moraſque præcidere: & quodammodo è carceribus euolare.

clauſtra] repagula, carceres. ſaty. VI. lib. 2. *tu pulſes omne, quod obſtat, Ad Mæcenatem memori ſi mente recurras*.

Stultus vterque loc. immer. cauſ.] culpam confert in locum, cum ea in ipſo hæreat, vt ſtatim ſubijcit. *In culpa eſt animus*. &c. Qui ex animo laborat, id eſt, cuius animus non eſt ab omni perturbatione liber, ac ſolutus, is, cum perpetuo excrucietur, & æſtuet, exiſtimat ſe loco commutando curam, & moleſtiam ex animo depulſurum: ſed magnopere fallitur. nam morbi cauſa, & principium ægritudinis ineſt in animo, non in loco. vide ſuprà annot. ad illum locum Od. XV. lib. 2. *patriæ quis exul Se quoque fugit?*

Tu mediaſtinus] ſic hanc vocem ſcripturam reperi in omnibus codic. antiq. non, vt in vulgatis, *mediaſtynus*. Eſt autem vox mera Latina ex duobus nominibus Latinis compoſita, *medio* & *ſtando*, non à Græco ἄστυ vt nonnulli vaticinantur. Ac mediaſtini ſerui omnium propemodum ſunt laborioſiſſimi, quippe qui ad omnia ferè miniſteria parati, & tanquam in medio poſiti eſſe debeant. Cato, *ille imperator: tu illi, ac cęteris mediaſtinus*.

tacita prece rura petebas] rura tacitus expetebas,& exoptabas.

conſtare mihi] in ſententia manere: ſemper commorationem,& vitam ruſticam vrbanæ anteponere.

diſconuenit inter Meque, & te] eo inter nos diſſidemus, ac diſcrepamus. *diſconuenit*, id eſt, non conuenit. nam imperſonale eſt hoc loco, vt loquuntur Grammatici. ſuprà epiſto. 1. perſonale eſt. *Aeſtuat, & uitæ diſconuenit ordine toto*.

inhoſpita] *ἄξενα*. Virg. Aen. 5. *tot inhoſpita ſaxa.*

teſqua] agreſtia, difficilia, inculta, horrida, deſerta loca. Attius in Philoctete, *Quis tu es mortalis, qui in deſerta, & teſqua te apportes loca?* ex Varron. & Feſto: apud quos tamen non eodem modo ſcribitur hoc nomen: ſed apud alterum *teſqua*, apud alterum *teſca*. libri ſcripti plerique habent *teſqua*.

mecum qui ſentit] is, qui amat ſolitudinem, ſiluas, locaque ab arbitris remota.

pulch. putas] ſic habent cod. duo Vatic. Iann. Faer. Rain. Card. Torn.

fornix] proſtibulum, gancum. ſat. II. lib. I. *cum exires fornice.*

vncta popina] in qua coquuntur omnis generis obſonia. vnde popino, popinonis.

Incutiunt vrbis deſiderium] inijciunt tibi vrbis cupiditatem, vel afficiunt te vrbis deſiderio. & eſt tralatio, vt dicimus *incutere timorem, dolorem*. Idem Hora. epiſt. ad Loll. 2. hoc lib. *ne mox Incutiant aliena tibi peccata pudorem. incutere amorem* Lucret. lib. I. *Et ſimul incuſſit ſuauem mi in pectus amorem Muſarum. incutere tremorem* idem lib. 6. *Et fera vis venti per crebra foramina terræ Diſpertitur, ut horror, & incutit inde tremorem. morbos* idem ibidem, *Multa cibos, quæ ſint vitalia, multaq; morbos Incutere, & mortem, quæ poſſint accelerare.* Horatius *incutere bellum* ſaty. I. libr. 2. *ſeu quòd Lucania bellum Incuteret violenta.* idem ibid. *incutere negocium. ne fortè negoci Incutiat tibi quid ſanctarum inſcitia legum.* M. Tull. libr. 2. de orat. ad Q. frat. *Item timor incutitur, aut ex ipſorum periculis, aut ex communibus.* T. Liuius libr. 2. *poſtem iam tenenti Conſuli fœdum inter precationem Deum nuncium incutiunt, mortuum eius filium eſſe.*

& quòd Angulus iſte] id eſt, & hoc alterum tibi vrbis deſiderium commouet, quòd ager iſte, cui colendo te præpoſui, neque vuam effert, neque cauponam propinquam habet, nec tibicinam, cuius ad cantum ſaltes. angulum latinè per tralationem ponimus, pro longinquo, remoto, abdito, infrequenti loco. vt ſuprà. Od. VI. lib. 2. *Ille terrarum mihi præter omnes Angulus ridet.* M. Tull. in Catil. 2 *nemo non modò Romæ, ſed nec ullo in angulo totius Italiæ oppreſſus ære alieno fuit, quem non ad hoc incredibile ſceleris fœdus aſciuerit*. angulum à Græco nomine *ἀγκύλον* dictum eſſe veriſimilius eſt, quàm ab aduerbio *ἐγγύς*.

feret pip. & th. ocy. v.] id eſt, nunquam feret vuam, cum thus, & piper in Arabia naſcantur.

præbere] *πορίζειν*, ſuppeditare, vt Virg. Georg. I. *Arbuta ſufficere, & fluuios præbere ſalubres.* lege annotation. ad Od. XIII. lib. 3.

cuius Ad ſtrepitum] ad ſtrepitum tibicinæ tibia canentis, id eſt, ad ſtrepitum tibiæ, qua canit tibicina. ſup. epiſto. II. *Ad ſtrepitum citharæ ceſſatum ducere curam.*

ſalias] ſaltes non admodum ſcienter, neque numeroſè. ſaliunt enim verius, quàm ſaltant ruſtici. idem de arte poet. *ſaliet, tundet pede terram.*

terræ grauis] tu grauis terræ. hoc dixit ad exprimendam villici ſaltantis vel inſcitiam, vel contentionem, cuius grauitatem, & pondus terra ſentire videatur. vt ſuprà Od. XVIII. libr. v. *Gaudet inuiſam pepuliſſe foſſor Ter pede terram.* annot. ad Od. IIII. lib. I.

& tamen vrges iampridem, &c.] hæc ſunt referenda ad ea, quæ ſunt ſuprà. *nam, quæ deſerta, & inhoſpita teſqua.* vel ad principium epiſtolæ, *Quem tu faſtidis habitatum*, &c. hoc modo, quamuis agrum meum faſtidias, vel quamuis locum iſtum ſterilem, deſertum, & incultum eſſe dicas, tu tamen arua, quæ iampridem non fuerunt culta, aut foſſa, ſtudioſè, & aſſiduè fodis, ſubigis, & colis.

bouem

bouem deiunctum] bouem ſeiunctum,ac ſeparatum ab altero . quod ſit veſperi. ideoq; *βουλυτὸν* nominant Græci tempus veſpertinum. annotat. ſuprà ad Od.vi. libr. 3. *deiunctum* autem excudendum curaui, duos libros manu ſcriptos ſecutus.

& ſtrictis] id eſt,ſtringendo ſuccisis.ſic Virg. in Mœride,*hic,ubi denſas Agricolæ ſtringunt frondeis*. Idem Georg.2. *tunc ſtringe comas,tunc brachia tonde*. Idem primo,*Sed tamen & quernas glandes tunc ſtringere tempus*. eodem libro, *cum flauis meſſorem induceret aruis Agricola,& fragili iam ſtringeret hordea culmo*.

exples] ſaturas,paſcis.Virg.Georg.2. *hic piſcibus atram Improbus ingluuiem, ranisq; loquacibus explet*. Idem lib.3. Aen. *Nam ſimul expletus dapibus*,&c.

Addit opus] negocium tibi exhibet præter ea,quæ quotidiana ſunt, & vſitata : non ſinit te ceſſare : te exercet.

Multa mole docendus] multis molibus oppoſitis,in aliam partem auertendus,ne prato noceat. verbum *docendi* attribuit rei inanimæ,cum animata ſola doceantur. ſic in epiſt. ad Piſones *Seu curſum mutauit iniquum frugibus amnis Doctus iter melius*.

quid noſtrum concentum diuidat] quid cauſæ ſit,quamobrem diſſentiamus,alioqui maximè concordes . concentum,prò conſenſione , & concordia poſuit translatè.

Quem tenues] me,quem tennes,&c. ſequitur infrà verbum *iuuat*.

nitidiq; capilli] *λιπαροὶ*,vnguento delibuti. vt ſuprà Od.vii. lib.2. *nitenteis Malobathro Syrio capillos*.

immunem] gratis, ſine muneribus , vt ſup. Od. xii. libr.4. *non ego te meis Immunem meditor tingere poculis*.

Cynaræ] amicæ,de qua ſuprà Od. xiiii. lib.3.*ſed Cynaræ breues Annos fata dederunt*.

rapaci] qualia ſunt ſcorta.Catull. ad Thallum puerum impudicum,*Idemq; Thalle turbida rapacior procella*.

bibulum] bibacem , vt infrà ad Loll.2. *Potores bibuli media de nocte Falerni*. ita per tralationem bibulam arenam dixit Lucret. libr.2. *Littoris incurui bibulam lauit æquor arenam*.

media de luce] ſaty.viii. lib.2. *dictus here illic De medio potare die*. atq; hoc tempore diem frangere dicebantur homines inertes , voluptarij , luxurioſi , in cute curanda occupati; conuiuiaque ad multam noctem nonnunquam producebant. ego igirur (inquit) qui cœnis à meridie vſque ad multam noctem productis olim delectabar,nunc breuibus delector magis.

Nec luſiſſe pudet,&c.] neque verò me pudet olim cœnis longis, ac ſumtuoſis, delicijsque , ac voluptatibus ſeruiſſe, atque indulſiſſe, cum ætas ferret, ſed non conſtituere modum huiuſmodi vitæ , intemperatæ, & libidinoſæ. nam hic dies aliam vitam affert, alios mores poſtulat. *ludere* interdum valet, amori operam dare. vt epiſt.ii. lib.2, *Luſiſti ſatis,ediſti ſatis,atque bibiſti*. & Od.xiii. lib.4. *Ludisq;, & bibis impudens*. Liuius Andron. *Affatim edi,bibi,luſi*.

Non iſtic obliquo oculo, &c.] Querat aliquis ab Horatio. cur igitur, Horati,vitam ruſticam non colis? cur non es agricola ? nihil vetat,(inquit) quo minus agriculturæ ſtudium ſequar , & ruri habitem . nemo enim rure meis commodis obſtat , aut inuidet. ſed hoc vnum me ab illa vita reuocat , quòd vicini , me vt agriculturæ imperitum , & nunquam in eo ſtudio verſatum , fodientem , arantem , ceteraque opera ruſtica facientem , irriderent . ſignificat igitur ſe ſtudio agriculturæ,& vitæ ruſticæ teneri, cum ad eam ſit ineptus.*iſtic*, id eſt, ruri.

limat] limare puto eſſe à lima ductum, non à limis oculis, vt nonnulli volunt, vt ſit deterere, attenuare, imminuere. Itaque ſic mihi videtur hic locus eſſe explicandus. Nemo iſtic obliquo, id eſt, inuido, aut maleuolo oculo mea commoda atterit, aut minuit. putabant enim veteres aſpectum inimicum, atque infectum alteri nocere. ſic Virg. in Palæmone, *Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos*. βασκαίνειν appellant Græci. & βάσκανον τὸν ὀφθαλμοῖς καίνοντα καὶ φθείροντα τὸ ὑπ' αὐτοῦ ὁραθέν. id eſt, qui oculis interficit, & corrumpit, quod ab ipſo cernitur, vt ſcribit Theocr. interpres. quo modo autem fiat faſcinatio, vel quamobrem faſcinentur pueri maximè, declarat Alex. Aphrod. probl. LIII. lib. 2. & Plutarch. lib. 5. συμποσιακ. περὶ τῶν καταβασκαίνειν λεγομένων diſputat. Eſt & limare interdum copulare, vt ait Nonius Marcellus: quod ad hunc locum non quadrat. vtitur Plautus in Pœnulo. *at uide ſis. cum illa nunquam limaui caput*. poſtremò limare ſignificat etiam limo conſpurcare. Plaut. ibidem, *M. curram igitur aliquò ad piſcinam, aut lacum, limum petam.* A G. *quid eo opus ſit?* *M. ego dicam: ut tibi & illi limem caput.*

venenat] corrumpit. translatio eſt. vtitur & Lucret. lib. 6. *Vt ſpatium cœli quadam de parte venenet.*

Cum ſeruis vrbana diar.] tu contrà ruſticus in vrbe viuere mauis. diarium victus eſt diurnus. Cic. ad Attic. libr. 8. *eo modo autem ambulat Cæſar, & ijs diarijs militum celeritatem incitat, ut timeam, ne citius, quàm opus ſit, ad Brundiſium acceſſerit.*

Horum tu in numerũm] in numerum ſeruorum vrbanorum.

calo] qui lignum domi non habet: qui it lignatum foras. Calones (inquit Feſtus) militum ſerui, dicti quia ligneas clauas gerebant, quas Græci κᾶλα vocant.

argutus] aſtutus, ſollers, callidus, vafer.

Optat ephipp. bos pig. opt. ar.] prouerbium conuenit in eos, qui muneris functionem, & conditionem ſibi accommodatam, faſtidiunt: alienam. & ad quam inepti ſunt, expetunt. M. Tull. ad Att. lib. v. *Clitellæ boui ſunt impoſitæ. plane non eſt noſtrum onus. ſed feremus. modò, ſi me amas, ſim annuus.* Cum his congruit illud Pindari, quod refert Plutarc. ἐν τῷ περὶ εὐθυμίας. ὑφ' ἅρμασιν ἵπποι, ἐν δ' ἀρότρῳ βοῦς· παρὰ ναῦν δ' ἰθύνει τάχιστα δελφίς· κάπρῳ δὲ βουλεύοντα φόνον κύνα δεῖ τλάθυμον ἐξευρεῖν. id eſt, equus currui aptus eſt, bos aratro: Delphinus præter nauem celerrimè, & concitatiſſimè rapitur: ei autem qui apro necem meditatur, canis reperiendus eſt generoſus, & laborioſus, qui aprum adoriri audeat. Ephippium porrò equi tergo imponitur, vt in eo inſidens commodius vehatur eques. *at ipſa boum terga* (vt ſcribit M. Tull. lib. de nat. Deorum ſecundo) *declarant non eſſe ſe ad onus accipiendum figurata: ceruices autem natæ ad iugum: tum uires humerorum & latitudines ad aratra extrahenda.*

Quam ſcit vterque libens] prouerbium eſt vulgatiſſimum: *quam quiſque didicit, eam artem exerceat*. Ariſtophanes in Veſpis. Ἔρδοι τις, ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην. apud Athen. libr. 8. in illo Stratonici hominis ſalſiſſimi reſponſo ad harmonicum illum, qui anteà hortorum cuſtos fuerat, cum eo de harmonijs diſputantem, ſcriptum eſt, ᾄδοι τις, non ἔρδοι τις, leui immutatione facta, propter eius, in quem dicebatur, perſonam. vtitur & M. Tull. epiſto. ad Attic. eod. libro, quem proximè citaui, *O rem minimè aptam meis moribus, o illum uerum* ἔρδοι τις.

AD

AD C. NVMMONIVM VALAM.

QVAE ſit biems Veliæ, quod cælum Vala Salerni:
Quorum hominum regio, & qualis via:(nam mihi Baias
Muſa ſuperuacuas Antonius: & tamen illis
Me facit inuiſum, gelida cum perluor vnda
Per medium frigus. ſanè myrteta relinqui,
Dictaq; ceſſantem neruis elidere morbum
Sulfura contemni, uicus gemit, inuidus ægris,
Qui caput, & ſtomachum ſupponere fontibus audent
Cluſinis: Gabiosq; petunt, & frigida rura.
Mutandus locus eſt: & diuerſoria nota
Præteragendus equus: quò tendis? non mihi Cumas
Eſt iter, aut Baias. Læua ſtomachoſus habena
Dicet eques. ſed equi frenato eſt auris in ore.)
Maior utrum populum frumenti copia paſcat:
Collectos'ne bibant imbreis, puteos'ne perenneis
Dulcis aquæ: nam uina nihil moror illius oræ
Rure meo poſſum quiduis perferre, patiq;:
Ad mare cum ueni, generoſum, & lene requiro:
Quod curas abigat, quod cum ſpe diuite manet
In uenas, animumq; meum: quod uerba miniſtret:
Quod me Lucanæ iuuenem comendet amicæ.
Tractus uter plures lepores, uter educet apros.
Vtra magis piſceis, & echinos æquora celent:
Pinguis ut inde domum poſſim, Phæaxq; reuerti:
Scribere te nobis, tibi nos accredere par eſt.
Mænius, vt rebus maternis, atque paternis
Fortiter abſumtis, vrbanus cœpit haberi,
Scurra vagus, non qui certum præſepe teneret:
Impranſus non qui ciuem dignoſceret hoſte:
Quælibet in quenuis opprobria fingere ſæuus,
Pernicies, & tempeſtas, barathumq; macelli,
Quicquid quæſierat, ventri donabat auaro.
Hic, vbi nequitiæ fautoribus, & timidis nil
Aut paulum abſtulerat, patinas cœnabat omaſi
Vilis, & agnini, tribus vrſis quod ſatis eſſet.
Scilicet vt ventres lamna candente nepotum
Diceret vrendos correctus. Mænius idem
Quicquid erat nactus prædæ maioris, vbi omne

Verterat in fumum,& cinerem : non hercule miror,
Aiebat, ſi qui comedunt bona,cum ſit obeſo
Nil melius turdo : nil vulua pulchrius ampla.
Nimirum hic ego ſum: nam tuta,& paruula laudo,
Cum res deficiunt: ſatis inter uilia fortis.
Verùm, ubi quid melius contingit, & unctius, idem
Vos ſapere, & ſolos aio benè uiuere, quorum
Conſpicitur nitidis fundata pecunia uillis.

COMMENTARII.

Fuluius Vrſinus,homo & humaniſſimus, & Græcarum litterarum cognitione præſtantiſſimus,admonuit me Romæ hunc Valam dictum eſſe C. Numonium Valam,ſimulq; mihi oſtendit domi ſuæ argenteum nummum hac inſcriptione, C. NVMMONIVS VAALA gemino AA. ſimilemque, & planè geminum domi ſuæ mihi oſtendit Clemens Teueninus,quem ſuprà commemoraui. ego tamen *Valam* excudendum curaui,vnico A. in ceteris,nummi illius inſcriptionem ſecutus ſum.

Quæ ſit hiems Veliæ,quod,&c.] hæc referēda ſunt ad verſum,qui eſt infra, *Scribere te nobis*,&c. ea autem,quæ ſtatim ſequuntur, *nam mihi Baias Muſa*, &c. vſque ad verſum, *Maior utrum populum*,&c. includenda ſunt interpoſitionis nota. Horatius ab Antonio Muſa clariſſimo,ac præſtantiſſimo medico edoctus, Baias,Campaniæ oppidum amœniſſimum , ad cuius aquas, & ceteras delicias concurrebāt homines voluptarij,ad eaſdemq; ægri, quòd eſſent ſaluberrimæ , confugiebant,edoctus igitur,Baias minimè ſibi eſſe neceſſarias, nec ad valetudinem vtiles,cogitat Veliam,& Salernum proficiſci,ibiq; hiemare . Iccircò petit à Vala,vt ſcribat ad ſe,quæ ſit illis in locis hiems,quod cælum,&c.

nam mihi Baias,&c.] nam ſi quæras,cur Veliæ,& Salerni hiemare cogitem,& non Baijs, Antonius Muſa ait aquas calidas Baiarum mihi eſſe ſuperuacuas : id eſt,ad voluptatem gignendam duntaxat valere : ad bonam valetudinem autem inutiles eſſe.

& tamen illis Me facit] &, tametſi de Antonij Muſæ ſententia Baiarum aquas contemnam, ac relinquam, mihi tamen Baiæ quodammodo ſunt iratæ. & me oderunt, quòd frigidis aquis vtar per medium frigus . Sueton. in Auguſto, ſcribit Auguſtum, quia calida fomenta nōn proderant,frigidis curari coactum eſſe.

Qui caput, & ſtomachum ſupp.] hæc vix intelligi poſſunt,niſi ab ijs, qui experti ſunt,tametſi Horatius non obſcurè rem ipſam elocutus eſt. ſed memini ego,cum vir clariſs. Franciſcus Turnonius Card. ad aquas Lucenſes de medicorum conſilio veniſſet duos ab hinc annos,videre me in ijs locis ægros complures,ex quibus alij de aquis illis bibebant,alij lauabantur, alij parteis corporis affectas,vt caput,ventriculum,renes ſtillicidijs ſupponebant,è quibus aqua in eas parteis demanabat. Eos horam vnam,eodem,quo cœperant,ſitu manere neceſſe erat. dies quindecim,aut viginti id factitabant . fontes Cluſini autem ſunt in Etruria,à Cluſio Etruriæ oppido nominati.

myrteta] loca myrtis conſita,quæ ſunt Baijs. liber Iannocti *murteta*, quod idem valet . à murto Murtia Venus.

neruis

neruis elidere] elidere, id eſt, depellere è neruis. ceſſantem autem morbum intellige, vel longum, & aduerſus remedia contumacem, & difficilem curatu: vel ab effectu, quia tardet, & ceſſare cogat.

Sulf. cont. vicus gemit] Baiæ moleſtè ferunt, ſulfura, id eſt, aquas ſulfuratas, quæ dicuntur valere ad morbum articulorum leuandum, contemni, ac pro nihilo putari.

Mutandus locus eſt] alius locus mihi petendus eſt, quàm Baianus: vel alia via mihi iter faciendum eſt.

diuerſoria nota] diuerſoria Baiana, (ſeu potius, quę ſunt in via, quæ Baias ducit, vel mihi, vel ipſi equo nota.

præteragendus] equus eſt agendus, id eſt, ducendus præter diuerſoria nota.

quo tendis?] verba Horatij, aut cuiuſuis alius equitis nota, & ſolita diuerſoria præterire volentis, aut certè ſe velle ſimulantis, equumq́ue ſponte ſua eò ſe conferentem, ac tendentem reuocantis.

ſed equi frenato eſt, &c.] ſed equus equitis voluntati obtemperat, non quòd eius vocem audiat, aut intelligat, ſed quòd freno doceatur quorſum iter facere debeat. equus enim non aure, ſed ore, in quo ineſt frenum, quò ſit eundum, ſentit. fruſtrà igitur eques vocem adhibet, fruſtraque ſtomachatur, cum freno ſolo quouis equum impellere queat. & fortaſſe obſcurè ſignificat, equitem, quanuis ſciat ſibi frigidis aquis lauari expedire, calidas tamen perſequi, & voluptatem vtilitati, bonæque valetudini anteferre: quod ſi quis probet, intelligere nos oportebit, hunc equitem, quamuis verbo neget ſe Baias proficiſci in animo habere, re tamen, id eſt, conſilio, & freno viam Baianam equo præmonſtrare.

Maior vtrum populum] Velienſes, an Salernates. & repete eum, quem dixi, verſum, *Scribere te nobis*, &c.

Dulcis aquæ] ſic ſcriptum reperi in duobus codicib. manuſcriptis, vno Vatic. & Iann. atque hanc puto rectam, ac germanam ſcripturam: non *Iugis*, vt eſt in vulgatis. & alijs calamo exaratis. nam cum perennes puteos dixerit, ſuperuacaneum ſit addere *Iugis aquæ*. quandoquidem *iugis*, & *perennis* Idem valent. neque verò eſt, quòd quiſquam mihi dicat, aquam ἄχυμον, id eſt, ſaporis expertem eſſe oportere, vt ſcribit Ariſtot. lib. περὶ αἰσθήσ. καὶ αἰσθητοῦ non igitur dulcem. primum enim dulcem aquam appellant Latini, & γλυκὺ ὕδωρ Græci, quæ non eſt ſalſa, à marina ſcilicet diſtinguentes. vt M. Tull. Verr. de ſignis. *In hac inſula extrema eſt fons aquæ dulcis, cui nomen Arethuſa eſt, incredibili magnitudine, pleniſſimus piſcium.* idem de natura Deorum lib. 3. *Ali autem ſolem, lunam, reliqua aſtra aquis alia dulcibus, alia marinis*, &c. Hirtius de bello Alexandr. *Nam puteis foſsis aquam dulcem reperiri poſſe affirmabat: omnia enim littora naturaliter aquæ dulcis uenas habere.* Lucret. lib. 6. *Quod genus indu mari ſpirat fons dulcis aquai: Qui ſcatit, & ſalſas circum ſe dimouet undas.* Virg. Aen. 1. *Intus aquæ dulces, uiuoq; ſedilia ſaxo.* Galen. βιβ. θεραπ. μεθ. ια. οἶνος ὑδατώδης πινόμενος ἁπάσας κινεῖ τὰς ἐκκρίσεις, καὶ λουτρὸν εὔκρατον ἐκ γλυκέος ὕδατος. εἰ δὲ καὶ μὴ προσκέοιτο τὸ κατὰ τὴν λέξιν τὸ γλυκὺ, προσυπακούειν χρή, id eſt, *uinum, ſi bibatur multa aqua dilutum, & balneum temperatum ex aqua dulci, omnes excretiones, quas appellant, ciet.* Deinde dulcis aqua non eſt ſemper accipienda, quæ ſit reuera dulcis, & amaræ contraria: ſed, quæ guſtatu ſit iucunda, quemadmodum ex Hippocrate cognoſcere licet lib. περὶ ἀέρ. ὑδάτ. τόπ. ὄμβρια ὕδατα κουφότατα, καὶ γλυκύτατα, καὶ λαμπρότατα, καὶ λεπτότατα. i. *aquæ pluuiæ leniſsima ſunt, & dulciſsima, & clariſsima, & tenuiſsima.* Poſtremò Aldus Pius vir doctiſs. qui olim

Venetijs

Venetijs Græcarum litterarum naufragij reliquias collegit, nobisque tradidit: quique Paullum Manutium hominem eloquentiſſimum ſuę probitatis, atque humanitatis effigiem nobis reliquit, iam pridem teſtatus eſt, ita ſcriptum eſſe in antiquo exemplari, quod habebat domi ſuæ: & præter eam rationem, quam initio de eius ſententia propoſui, exemplum profert è Virgilio. Daphn. *Dulcis aquæ ſaliente ſitim reſtinguere riuo.*

nam vina nihil moror] vina, quæ illic naſcuntur, non magni facio: non deſidero. ſic Plaut. in Trucul. *ſatis eſt mihi tua ſalutis: nihil moror, non ſalueo.* Virg. Aen. v. *nec dona moror.*

Rure meo poſſum, &c.] huius loci hæc ſententia eſt. Cum ruri ſum, & in villa mea, tenuiſſimo apparatu cōtentus ſum, & quouis cibo, ac potione æquo animo vtor: ſed, ad mare cum veni, exempli cauſa, in Campaniam, aut Lucaniam, vinum generoſum, & lene, victumque mundiorem, atque elegantiorem ſequor, ac deſidero. Itaque verſus proximus *Ad mare cum ueni, non eſt*, (vt fit vulgo) ab hoc diuellendus, ſed cum eo coniungendus.

manet] diffundatur, dimanet, didatur in corpus, & animum. ſed quomodo vinum in animum manare poteſt? re vera non poteſt. ſed ex contagione corporis vini potu concalefacti excitantur animorum motus.

miniſtret] ſuppeditet: præbeat. ſed ſi vina illius orę nihil moratur Horatius, qui poteſt in illis locis vinum generoſum requirere? pugnant enim nihil morari, & requirere. Intellige meliora vina ex alijs locis eò ſupportari, quemadmodum fieri ſolet.

echinos] de echinis ſup. notauimus quędam ad Od. v. epod. & alibi.

Phæaxque] corpore benè curato, & nitida cute, quales erant Phæaces homines voluptarij, conuiuijs, citharis, choreis, & ceteris delicijs, ac luxuriæ dediti. vide Hom. ὀδυσσ. θ. & ſup. ann. ad epiſt. II.

accredere] vtitur hoc verbo, & Lucr. lib. 3. *facile hoc accredere poſſis, Semina ſæpe in eodem, ut nunc ſunt, ordine poſta.* & Plautus.

Mænius, vt rebus, &c.] quidam hæc, quę ſequuntur, à ſuperiore epiſtola ſeparant: ſed minus rectè. vna eſt enim epiſtola vſque ad eam, quæ eſt ad Quinctium. cohęrent autem hæc cum verſiculo illo *Pinguis ut inde domum poſſim*, &c. Ac proponit exemplum luxurioſi cuiuſdam hominis, nomine Męnij: cui ſe in eo ſimilem eſſe dicit, quòd quemadmodum ille, cum habebat, vnde ſumtum faceret, ſumtuoſiſſimè, & luxurioſiſſimè epulabatur: cum res deerat, parſimoniam victus, & frugalitatem colebat: ita ipſe, cum deſunt facultates, victu tenui, & modico contentus eſt: cum abundat autem, & cum aliquid amplius, & lautius nactus eſt, diuitum fortunas ait ſe laudare, & in pecunia, & fundorum fructibus bene, beateque viuendi facultatem collocare. Porro huius Mænij nobilitata eſt multorum ſcriptorum litteris luxuria: ab eoque Mæniana dicta eſſe putantur. M. Tull. Acad. II. *Vt enim ij, qui niſi ſub nube ſolem non ferunt, item ille* (Antiochus) *cum æſtuaret, ueterum, ut Mænianorum, ſic Academicorum umbram ſecutus eſt.* Sext. Pompeius. *Mæniana ædificia à Mænio ſunt appellata. Is enim primus ultra columnas extendit tigna, quod ampliarentur ſuperiora.* Hinc Columna Mænia, ſeu Mæniana, ad quam Triumuiri capitales de eorum maleficijs, qui ciues Romani non erant, cognoſcebant: quam ſolam Mænius ampliſſimo patrimonio conſumto, & domo vendita exceperat, vnde ſpectaret gladiatores. M. Tullius columnam nominat ſimpliciter in Cluentiana. *Manlium plerique noratis. non ille honorem à pueritia, non ſtudia uirtutis, non ullam exiſtimationis bonæ fructum unquam cogitarat: ſed ex petulanti, atque improbo ſcurra, in diſcordijs ciuitatis ad eam columnam, ad quam multorū ſæpe conuicijs perductus erat, tum ſuffragijs populi peruenerat.*

Idem

Idem prooem. act.1.Verr. Mænianam columnam dicit: *nobis autem tanta inopia reorum eſt, ut mihi cauſam præripere conemini potius, quàm aliquos à Columna Maniana neſtri ordinis reos reperiatis?* Alij Mænianam columnam, & Mæniana ædificia à C. Mænio. P. F. qui cenſor fuit cum L. Papirio Craſſo ann. ccccxxxv. cui propterea quòd de Antiatibus, alijſque priſcis Latinis triumphauit, columna data eſt, dicta eſſe volunt. qua de re lege Plin. lib. 34. vtrùm autem Menius ſine diphthongo, an Mænius cum diphthongo ſcribendum ſit, videtint docti. in marmoribus quidem antiquis Mænius cum diphtongo æ. inciſum ſępe lègi.

Fortiter] ſtrenuè, impigrè, non timidè, neque ignauè.

vrbanus] εὐτράπελος, vt riſu mouendo ſibi ad diuitum menſis aditum compararet:

Scurra] βωμολόχος alienarum menſarum inſidiator: qui riſum mouebat diuitibus paſtus cauſa. ſatyr. vii. lib. 2. *Scurra Volanerius.*

non qui certum præſepe teneret] declarat vocem, quæ antecedit *vagus*, non enim domi ſuæ cibum capiebat, ſed menſas alienas ſectabatur: neque ſemper eaſdem, ſed alias, atque alias: & eſt tralatio ab equis, per quam ſignificat hòmines gutturis vitio, & abdomini deditos, beſtiarum eſſe ſimiles.

Impranſus non qui ciuem, &c.] id eſt, qui ſiccus, & impranſus ita ferus erat, & inhumanus, vt ciuem ab hoſte non diſtingueret, ſed cuiuis petulantiſſimè malediceret: atque hæc tam libera, atque impunita petulantia, ac maledicentia facilem ei ad diuitum menſas aditum patefaciebat. extat epigramma Græcum lib. 2. hac ſententia, nos veſperi, cum bibimus, homines eſſe: manè autem, dum ſicci ſumus, feras inter nos eſſe. Ἄνθρωποι δείλης, ὅτε πίνομεν· ἢν δὲ γένηται ὄρθρος, ἐπ' ἀλλήλους θῆρες ἐγειρόμεθα.

fingere ſæuus] ſęuus in confingendis in quemuis criminibus, & congerendis maledictis.

barathrumq; macelli] id eſt, qui quæcunque è macello obſonia petuntur, deuoraret, & in ventrem, tanquam in barathrum quoddam coniiceret, atque abderet. fuit autem Bararhrum locus in terram altiſſimè depreſſus Athenis, in quem præcipites detrudebantur malefici, & ſcelerati. Commemorat Pauſanias in Arcad. barathra quædam ad Phœneum vrbem, quæ χειροποίητα appellat, id eſt, manufacta, eo conſilio ab Hercule inſtituta, vt aquam ex propinquis mōtibus defluentem, agroſque Phœnenſium obruentem exciperent. Barathrum (inquit Sex. Pompeius Feſtus) appellant Græci locum præcipitem, vnde emergi non poſſit, dictum ab eo quod eſt βαθύς.

Quicquid quęſierat] quicquid lucri fecerat, quicquid labore, aut opera ſua pepererat.

Hic vbi nequitię fautoribus] diuitibus, qui plerunque nequiſſimis hominibus veluti lenonibus, ſcurris, aleatoribus, ganeonibus fauent, ac benignè faciunt potius, quàm viris bonis.

timidis; ſic reperi ſcriptum in duobus cod. Vatic. & Iann. Faer. Torneſ. non, vt alij librorum arrogantiſſimi corruptores, repoſuerunt, *tumidis*, ac teſtatur quoque P. Victorius, quem ſemper honoris cauſa nominatum volo, ita ſcriptū eſſe in vno, atque altero codice antiquo, idemque hunc locum hoc modo explicat, intelligere oportere ſcurras eoſdem fuiſſe, & ſycophantas: quos diuites, propterea quod ſibi ab eis metuerent, ſtudioſè, & crebrò ad cœnam vocabant, & liberaliter, prolixeque accipiebant.

patinas cœnabat omaſi Vilis, &c.] tanta erat huius ſcurræ edacitas, vt cum epulæ lautiores, carioreſq; eum deficerent, maximam ſibi viliſſimorum, & plebeiorum ciborum copiam apponendam curaret. agninum omaſum dixit,

ut diſtinguere à bubulo, quod erat ueteribus in menſarum delicijs, Plin. lib. 8. cap. 45. Hor. ſaty. v. lib. 2. *Seu pingui tentus omaſo Furius hibernas cana niue conſpuet alpes.* *Patinas omaſi cœnare* dixit, ut epiſt. ad Scæuam. *Si pranderet olus.* & epiſt. 11. li. 2. *Emtum cœnas olus.* & ſaty. ultima lib. 2. *Nos (inquam) cœnamus aues.*

tribus vrſis quod ſatis eſſet] edacitatem hominis declarat loquendi genere hyperbolico.

Scilicet vt ventres] ita ſcilicet, ut nepotum luxuriem ſupplicio acerrimo coercendam eſſe diceret, inopia & egeſtate correctus, id eſt, ut Græci dicunt, *σωφρονισθεὶς*, uel potius corrector, ut mox dicemus.

lamna candente] lamina ardente. genus cruciatus fuiſſe apparet uel ex illis uerbis Ciceronis lib. 5. accuſ. *quid, cum ignes, candenteſq; laminæ, ceteriq; cruciatus admouebantur?* quanquam eo loco Cicer. quidam libri habent, *ardenteſq;* quam ſcripturam non probo.

correctus] hunc locum in omnibus libris uulgatis & manuſcriptis deprauatum eſſe puto, & emendandum, *corrector*, ut ſit ironia, hoc modo. ubi nihil abſtulerat à diuitibus, & profuſis hominibus, & nihil habebat opipari, quod eſſet, nepotes & luxurioſos dicebat eſſe caſtigandos, & grauibus ſupplicijs afficiendos. ut corrector quidam, & magiſter morum. ſic Terent. Adelph. *ſi illud quod eſt maximè opus, iactu non cadit, illud, quod cecidit forte, id arte ut corrigas.* Dem. *Corrector nempe tua arte*, &c.

Verterat fumum et cinerem] confecerat, conſumſerat.

ſi qui comedunt bona] omnes codices manuſcripti, quos quidem uiderim, hanc ſcripturam tuentur, ac retinent, omnes uiri docti probant. nonnulli tamen indoctiſsimi homines corrupta uera ſcriptura, comedunt benè, ſuppoſuerant. Eſt autem uſitatiſsimum loquendi genus bonis ſcriptoribus *bona comeſſe*. M. Tull. pro Flacco. *Quid attinuit hanc urbem relinquere, libertate tam præclara carere? adire periculum nauigandi? quaſi bona comeſſe Romæ non liceret.* id. ep. ad Pap. Pætum. lib. 9. *ſed cura, ſi me amas, ut ualeas. ne ego te iacente bona tua comedim.* ſic enim legit Non. Marcellus. Catull. in Cæſ. *Vt iſta ueſtra diffututa mentula Ducenties comeſſet, aut trecenties?* Iterum M. Tull. in Sextiana. *utrum ego tibi patrimonium eripui Gelli, an tu comediſti?* Græci dicunt *καταφαγεῖν τὴν οὐσίαν*, & *κατέδειν τὰ πατρῷα*. Itaque comedum, & comedonem, bona ſua cõſumentem ueteres dixerunt, ut ait Feſtus.

cum ſit obeſo Nil melius turdo] turdum & uuluam exempli cauſa poſuit, ut eſcas & gratiſsimas, & lautiſsimas. de turdo dicere nihil eſt neceſſe. uuluam ſuillam autem apud Athenæum laudat Archeſtratus *ὀψοδαίδαλος*, ideſt obſoniorum optimus artifex, eamq; ue *μητρᾶν ὑὸς* nominat. *Γαστέρα καὶ μήτραν ἑψημένην ὑὸς ἔν τε κυμίνῳ, Ἔν τ' ὄξει δριμεῖ.*

Nimirum hic ego ſum] nimirum (inquit Horatius) huic Mænio ſimillimus ſum. admonuimus alibi prouocabulum *hic* apud hunc poetam, referri ſemper ad id, quod antecedit.

ſatis inter vilia fortis] ſatis fortiter, ſatis forti animo, ſatis patienter uilibus cibis famem explens.

vnctius] delicatius, ſumtuoſius, apparatius. ſic Catullus per uncta patrimonia, ampla & opima ſignificat, in Cæſarem. *Quid hunc (malum) fouetis? aut quid hic poteſt, Niſi uncta deuorare patrimonia?* Horat in epiſt. de arte poet. *Si uerò eſt, unctum recte qui ponere poſſit.* unctum interdum unguento delibutum. ut epiſt. ad Scæuam hoc lib. *accedes ſiccus ad unctum.* tranſlatè dixit M. Tullius in Bruto. *Iam enim erat unctior quædam, ſplendidiorque loquendi conſuetudo.*

bene viuere] benè uiuere hoc loco ualet, beatè uiuere, non, ut apud M. Tull.

Tull. lib. 2. de finib. *Hos ego aſotos benè quidem uiuere, at beatè nunquam dixerim*: Idē tamen eod lib. paulo poſt illum locum, oſtendit ex Lucillij ſententia nunquam benè cœnaſſe Gallonum, hominem luxurioſum, quia *quod benè* (inquit) *id rectè, frugaliter, honeſtè. ille porrò malè, prauè, nequiter, turpiter cœnabat*. Plato item in Critone uult hoc ſolidum, ac fixum eſſe· τὸ εὖ ζῆν, καὶ καλῶς καὶ δικαίως ζῆν, ταυτὸν εἶναι, id eſt, benè uiuere idem eſſe, atq; honeſte & iuſtè uiuere.

quorum Conſpicitur nitid. fund.] id eſt, quorum pecunia ab incerto aliquo quæſtu non pendet, ſed in prædiorum, ac fundorum fructibus poſita eſt.

AD QVINCTIVM.

Ne perconteris, fundus meus, optime Quinćti,
Aruo paſcat herum: an bacis opulentet oliuæ:
Pomis ne, & pratis: an amicta uitibus ulmo:
Scribetur tibi forma loquaciter, & ſitus agri.
Continui montes, niſi diſſocientur opaca
Valle: ſed ut ueniens dextrum latus aſpiciat ſol:
Læuum diſcedens curru fugiente uaporet.
Temperiem laudes. quid, ſi rubicunda benignè
Corna ueprес, & pruna ferant? ſi quercus, & ilex,
Multa fruge pecus, multa dominum iuuet umbra?
Dicas adductum propius frondere Tarentum,
Fons etiam riuo dare nomen idoneus, ut nec
Frigidior Thracam, nec purior ambiat Hebrus:
Infirmo capiti fluit utilis, utilis aluo:
Hę latebræ dulces, etiam (ſi credis) amœnæ
Incolumem tibi me præſtant Septembribus horis.
Tu rectè uiuis, ſi curas eſſe, quod audis.
Iactamus iam pridem omnis te Roma beatum.
Sed uereor ne cui de te plus, quàm tibi, credas:
Ne ue putes alium ſapiente, bonoq́ue beatum:
Neu, ſi te populus ſanum, rectéque ualentem
Dictitet, occultam febrem ſub tempus edendi
Diſſimules, donec manibus tremor incidat unctis.
Stultorum incurata pudor malus ulcera celat.
Si quis bella tibi terra pugnata, mariq́ue
Dicat: & his uerbis uacuas permulceat aureis:
Te ne magis ſaluum populus uelit, an populum tu:
Seruet in ambiguo, qui conſulit, & tibi, & urbi,
Iupiter: Auguſti laudes agnoſcere poſſis.
Cum pateris ſapiens, emendatusq́ue uocari:

Reſpondes ne tuo, dic ſodes, nomine? nempe
Vir bonus, & prudens dici delector ego, ac tu.
Qui dedit hoc hodie, cras, ſi uolet, auferet: ut ſi
Detulerit faſceis indigno, detrahet idem.
Pone: meum eſt, inquit: pono: triſtisque recedo.
Idem ſi clamet furem, neget eſſe pudicum:
Contendat laqueo collum preſſiſſe paternum:
Mordear opprobrijs falſis, muteḿque colores?
Falſus honor iuuat, & mendax infamia terret
Quem, niſi mendoſum, & mendacem? uir bonus eſt quis?
Qui conſulta patrum, qui leges, iuraq́ue ſeruat:
Quo multę, magnęque ſecantur iudice lites:
Quo reſponſore, & quo cauſę teſte tenentur:
Sed uidet hunc omnis domus, & uicinia tota
Introrſum turpem, ſpecioſum pelle decora.
Nec furtum feci, nec fugi, ſi mihi dicat
Seruus: habes pretium: loris non ureris, aio.
Non hominem occidi. non paſces in cruce coruos.
Sum bonus, & frugi. renuit, negat atque Sabellus.
Cautus enim metuit foueam lupus: accipiterq́ue
Suſpectos laqueos: & opertum miluius hamum.
Oderunt peccare boni uirtutis amore.
Tu nihil admittes in te formidine pœnæ,
Sit ſpes fallendi: miſcebis ſacra profanis.
Nam de mille fabę modijs, cum ſurripis unum:
Eſt damnum leuius mihi, non facinus tamen: eſto.
Vir bonus, omne forum quem ſpectat, & omne tribunal:
Quandocunque deos uel porco, uel boue placat:
Iane pater, clarè: clarè cum dixit, Apollo:
Labra mouet metuens audiri: pulchra Lauerna
Da mihi fallere: da iuſtum, ſanctumq́ue uideri:
Noctem peccatis, & fraudibus obijce nubem.
Qui melior ſeruo, qui liberior ſit auarus,
In triuijs fixum cum ſe demittit ob aſſem:
Non uideo. nam, qui cupiet, metuet quoque: porrò,
Qui metuens uiuit, liber mihi non erit unquam.
Perdidit arma: locum uirtutis deſeruit, qui
Semper in augenda feſtinat, & obruitur re.
Vendere cum poſſis captiuum, occidere noli.
Seruiet utiliter, ſine paſcat durus, aretq́ue:

Nauiget:ac medijs hiemet mercator in undis:
Annonæ proſit:portet frumenta,penuſque.
Vir bonus,& ſapiens audebit dicere, Pentheu
Rector Thebarum,quid me perferre,patique
Indignum coges?adimam bona.nempe pecus,rem,
Lectos,argentum.tollas licet.in manicis,&
Compedibus ſæuo te ſub cuſtode tenebo.
Ipſe deus,ſimulatque uolam,me ſoluet.opinor,
Hoc ſentit,moriar.mors ultima linea rerum eſt.

COMMENTARI.

opulentet] ditet,locupletet.opulenti(inquit Feſtus) dicuntur rebus terreſtribus copioſi.

an amicta uitibus vlmo.] quam uitium maritam nominat Catull. uide annotad illa. uerba. *Altas maritat populos*.Od.11.epod.

Continui montes, niſi diſſoc.] cõtinui ſunt montes, coniuncti & continentes,niſi quod uallis eſt intericcta,qua ſeparantur.ſed quid opus fuit hac exceptione, cùm ſine ualle mons ne intelligi quidem poſſit? continui quidem hi montes ſua quiſque ualle alius ab alio diſtinguebantur, ſed erat hęc uallis, in qua ſitus erat fundus Horatianus,ceteris maior,explicatior, longior, ac latior, per quam montes illi alioqui continui,diſparabantur.

ſed vt veniens, &c.] ſed ita eſt hæc uallis opaca, ut eam ſol & exoriens aſpiciat,& occidens uaporet.dextrum igitur fundi latus ſpectabat ſolem orientem:ſiniſtrum,occidentem.

curru fugiente] de curru ſolis,uide quę notaui ſupra ad Od. VI.libr.3.ibi *abeunte curru.*

uaporet] tepeſaciat,caleſaciat.uapor enim calorem ſignificat.ut Lucr.li.1 *Diſſiliuntque fero feruentia ſaxa uapore.* ibid. *Aeſtifer ignis uti lumen iacit, atque uaporem.* & libr.2. *At uapor is,quem ſol mittit, lumenque ſerenum, Non per inane meat uacuum.* & libr.5. *Multa uidemus enim caleſtibus incita flammis Fulgere, cum cæli donauit plaga uapores.* Idem Lucretius uaporandi uerbum, facit abſolutum.lib.6. *Inuidia quoniam, ceu fulmine ſumma uaporant Plerunque, et quæ ſunt alijs magis edita cunque.* uide ann.ad Od.111.epod.

Temperiem laudes] cæli & loci temperiem merito laudaueris.

quid,ſi rubicunda,benignè,&c.] ſententia huius loci hæc eſt,quid dicas, ſi & frutices corna ferant, & quercus, cetereque id genus arbores, partim glandem affatim pecori ſuppeditent, partim umbram domino præbeant? tum profectò dicere.poſsis, fundum meum amœnitate, & fertilitate cum Tarento comparari poſſe,atque adeò Tarentum ipſum in fundum meum tranſlatum eſſe in duobus cod.Vat.& Iann.Faer.Torn.ſcriptum eſt *Quod ſi*,&c. ſine interrogationis nota.

benignè] largè,copioſè,ut alibi diximus.

Multa fruge] glande.ſed cur glandem frugem appellauit,cum glans,& fruges quodammodo uideantur inter ſe opponi?ſic enim M. Tullius in perf. oratore. *Quæ eſt autem in hominibus tanta peruerſitas,ut inuentis frugibus glande uescantur?* Idem Verr.VI. *nam et natas eſſe has in locis deas, et fruges in ea terra primum repertas arbitrantur.*

Tarentum

Tarentum] vrbem & amœnam,& admodum pacatam. quam ſæpe laudat Horat.vt Od.VI.lib.2. *Dulce pellitis ouibus Galeſi Flumen, et regnata petam Laconi Rura Phalantho.* & epiſt. ad Mæcen.II.lib.2 *mihi iam non regia Roma, Sed uacuum Tibur placet, aut imbelle Tarentum.*

Fons etiam riuo dare nomen idoneus] fons tam ſalubris, purus, gelidus,& vber,vt dignus ſit,cuius riuus ab eo nominetur. Digentiam ſignificat,de quo epiſt.ad Lollium II.

Thracam] Θρῄκην, vt ſuprà ad Iul. Florum, *Thraca'ne uos, Ebrusq; niuali compede uinctus,*&c.

ſeptembribus horis] eo anni tempore. vt epiſtola de arte poet. *ſub uerni temporis horam.*

quod audis] quod diceris,vt ſuprà, *rexq; paterq; Audiſti coram*, epiſtol. ad Mæcen.II.

Sed vereor, ne cui de te plus, quàm, &c.] id eſt, vereor ne te aliorum ſermone de te, magis, quàm tua conſcientia metiaris, ita vt ſi illi te virum bonum,aut beatum prædicent,tu illis credas, etiam ſi aliter eſſe ſcias: ſin contrà te improbum,& miſerum dicant, eorum verbis commouearis. huic loco ſimilis eſt locus ille Ariſtotelis lib.1. de morib. ad Nicom. ἔτι δ' ἐοίκασι τὴν τιμὴν διώκειν ἵνα πιστεύωσιν ἑαυτοὺς εἶναι. quem ſic vertimus, *Prætereà uerò eo uidentur honorem perſequi, ut ſeipſos bonos eſſe credant.* Atque hanc Ariſtotelis ſententiam ſuo loco explanauimus. ſic & M.Tull.de Finib. libr.1.in Epicúreos, *Ita quod certiſſimum eſt, pro uera, certaq; iuſtitia ſimulationem nobis iuſtitiæ traditis, præcipitisque quodammodo, ut noſtram ſtabilem conſcientiam contemnamus, aliorum errantem opinionem aucupemur.* Preclara igitur laus illa Amphiarai apud Aeſchyl. Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει, Βαθεῖαν αὔλακα διὰ φρενὸς καρπούμενος. Ἀφ' ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα.

alium ſapiente,&c.] id eſt,alium à ſapiente: inſipientem, ſapienti diſſimilem,vt epiſt.1.lib.2. *Edicto uetuit, ne quis ſe præter Apellem Pingeret, aut alius Lyſippo duceret æra,* &c.vide quæ notata ſunt ad illum locum ſatyr.III.lib.2. *Qui ſpecies alias ueris,* &c.

ſub tempus] paulo ante tempus,vel circiter tempus.

pudor malus] pudor vitioſus: δυσωπίαν Græci uocant: de quo ſcribit Plutarchus libellum utiliſſimum. ſaty.III.lib.2. *pudor (inquit) te malus urget, Inſanos qui inter uereare inſanus haberi.* ob hunc uitioſum pudorem, dij immortales,quàm multa peccamus? quàm multa uirtutis officia prætermittimus, dum populi ſermonem reformidamus,ſi ab eo uita,factiſque diſſentiamus? de quo uenuſtiſſimè,ut omnia,ſcripſit.Io.Caſa Florentinus antiſtes eccleſię Beneuentanę,uir cumprimis eruditus:qui non ita dudum Romæ eſt mortuus, his uerbis, *Debueram dudum ciuem ſecuiſſe decorum: Hoc eſt, argentum, comites, et ſtragula, cœnas, Luſusq;, et Muſas miſſas feciſſe loquaces, Intrepidus nuper corruptæ mentis, et acer Corrector: ſed enim prauus populi pudor obſtat. Hunc propter pauidi phaleris amicimur ineptis. Nec ſicci madidam audemus ueris benè potum Conuiuam uulgus, collo demiſſe coronam,* &c.

bella tibi pugnata] id eſt,bella abs te geſta,ſeu prelia commiſſa. pugnare pugnam etiam M.Tull.dixit,ut annotauimus ſup.ad.Od.VI.lib 2.ibi. *et regnata petam Laconi Rura Phalantho.*

vacuas] inanes,ſtultas,aſſentationi patentes,ut ſuprà Od.XVIII.lib.1. *uacuum uerticem* dixit.

Te'ne magis ſaluum,&c.] hæc oratio neque ad Quinctium aptè conuenit, neque omnino ad quenquam alium,quàm ad Auguſtum. eſtque uériſimile

uerſum

uerſum eſſe alicuius poetę illius temporis, Auguſto aſſentantis. Si quis igitur (inquit) tecum ita loquatur, Vtrùm tu cupidior ſis popul ſalutis, an tuę populus, dub um eſt, atque incertum. faxitque Deus, ne huius rei periculum fiat, id eſt, ut quàm diutiſsimè uiuas, ne te mortuo, ex deſiderio tui, populique mærore intelligatur quàm ſis carus populo: ſi quis igitur huiuſmodi orationem tecum habeat, facilè intelligere poſsis, tales laudes ad te non quadrare, ſed ad Auguſtum: itaque continuò eas reſpueris.

Seruet in ambiguo] ita legendum, non *Seruat*, ut habent quidam libri corrupti. eſt enim precantis oratio.

Aug. laud. agnoſc. poſſ.] hęc ſunt legenda enunciando, & ſine interrogationis nota.

Cum pateris ſapiens, &c.] Latinorum more dixiſſet, cum pateris te ſapientem, emendatumque uocari. nunc autem Græcorum exemplo locutus eſt, ut annot. ſup. ad Od. II. lib. I. *patiens uocari Cæſaris ultor*.

Reſpondes ne tuo, dic ſod. nom.] cum te aliquis ſapientem, atquę ab omni uitio integrum appellat, tibi ne hæc nomina conuenire exiſtimas? ita ne reſpondes, quaſi nominatim ſis appellatus?

nempe Vir bonus, &c.] reſpondet ipſe Horatius per conceſsionem quandam. nempe, nemo eſt, qui non delectetur uiri boni, & ſapientis appellatione: ſed, cum hæc appellatio, atque laudatio pendeat ab arbitrio, & libidine populi: atque idem poſsit cras eam adimere, qui hodie dedit: non eſt, cur ea tantopere delectemur. oſtendit famam popularem, incertiſsimum & leuiſsimum quiddam eſſe, neque viri boni exiſtimationem ex opinione vulgi, ſed ex virtute, & recta conſcientia pendêre.

vt ſi Detulerit faſces] vt ſi populus Rom. detulerit conſulatum indigno, idem adimet. honor enim (vt ſcribit Ariſt. lib. I. de moribus ad Nico.) videtur in iis eſſe, qui honorem deferunt non in eo, qui honorem conſequitur, id eſt, in illorum poteſtate ſitus eſſe, non in huius. *δοκεῖ γὰρ ἐν τοῖς τιμῶσι μᾶλλον εἶναι, ἢ ἐν τῷ τιμωμένῳ ἡ τιμή*

faſces] honorem, puta præturam, vel conſulatum, &c. vt ſup. Od. XVI. lib. 2. *conſularis lictor* pro conſulatu ponitur. et ſat. VI. lib. I. *onuſtos Faſcibus, et ſellis nolim mihi ſumere*.

pone] depone magiſtrum, (inquit populus, qui eum mandauit.)

Idem ſi clamet, &c.] ſignificat, neque noſtram bonam exiſtimationem ex oratione, aut iudicio vulgi pendêre, neque eam pertimeſcendam eſſe infamiam, quæ ex leuitate, aut maleuolentia populi, non ex culpa noſtra nata ſit. Quemadmodum igitur (inquit) ſi quis me virum fortem, ſapientem, iuſtum, temperantem eſſe dicat: ſi ab his virtutibus longè abſim non debeam falſam illam de me prędicationem, falſumq; teſtimonium agnoſcere, neque probare: ſic ſi quis me furem, paricidam, impudicum eſſe criminetur, cauſa non ſit, quare hoc maledicto commouear.

pudicum] pudicus eſt, qui alienam libidinem non eſt perpeſſus, qui muliebria non eſt paſſus. impudicus contrà, qui alienę libidini obtemperauit, & gratificatus eſt, ſiue mas ſit, ſiue fæmina. notum eſt maledictum illud in neſcio quem, *auerſus, et aduerſus impudicus es.* quo arguebatur ille, *τῷ πρωκτῷ, καὶ τῷ στόματι*. id eſt, & parte poſtica, & ea, quæ totius corporis digniſsima eſt; alterius libidinem pertuliſſe. eſſe autem hanc *pudici*, & *impudici* apud Latinos ſcriptores ſignificationem, teſtimonio mihi erũt Plaut. Catull. M. Tull. Plautus in Amphitr. *ego tibi iſtam hodie, ſcelefte, comprimam linguam. A. haud potes. benè, pudicęq; cuſtoditur*. ineſt autem ambiguum illis verbis, *comprimam linguam*,

ut

vt comprimere linguam alterius, ſit vel eius loquacitatem comprimere, vel in os eius meiere. Idem Trinummo, *nam pudicum neminem eſſe oportet, qui abs terra, ad cælum peruenerit.* Idem Captiuis, *Nam is mecum à puero puer benè, pudiceque educatus eſt uſque ad adoleſcentiam.* Catull. ad Aurelium. *ueniam peto pudentem, Vt, ſi quicquam animo tuo cupiſti, Quod caſtum expeteres, & integellum, Conſerues puerum mihi pudicè.* ad eundem, *Quare deſine, dum licet pudico, Ne finem facias, ſed irrumatus.* in Cæſarem, *Quis hoc poteſt uidere, quis poteſt pati, Niſi impudicus, et uorax, & aleo?* Ibid. *Cinæde Romule, hac uidebis, & feres? Es impudicus, & uorax. & aleo.* Ibid. *Aut facere ingenua eſt, aut non promiſſe pudicæ, Aufilena, fuit.* M. Tull. pro C. Rabirio, *Nam quid ego ad id longam orationem comparem, quod eſt in eadem multæ irrogatione perſcriptum, hunc nec ſuæ, nec alienæ pudicitiæ pepercisse?* Idem pro Milone, *Pudicitiam cum eriperet militi Tribunus militaris in exercitu C. Marij, propinquus eius imperatoris, interfectus ab eo eſt, cui uim afferebat.* Idem pro Cælio, *parcat iuuentus pudicitiæ ſuæ, ne ſpoliet alienam.* Horat. ſatyr. v. lib 1. *quid multa? pudicum, Qui primus uirtutis honos, ſeruauit ab omni Non ſolum facto, uerum opprobrio quoque turpi.* Mart. lib. 10. *Nec triſtis torus, attamen pudicus.* & in Priapeijs, *Prædictum tibi, ne negare poſſis: Si fur ueneris, impudicus ibis.*

Mordear opprobrijs falſis?] mordear'ne his falſis criminationibus, & maledictis? morderi maledicto eſt offendi, commoueri, pungi. ſic Terent. loquitur in Eunuch. *Tu par pari referto, quod eam mordeat.* Idem Adelph. *Principiò ſi id te mordet, ſumtum filij quem faciunt,* &c. & M. Tull. ad Att. libr. x1. *Quod rogas, ut in bonam partem accipiam, ſi qua ſint in tuis litteris, quæ me mordeant, ego uerò in optimam.* Græci dicunt *δάκνεσθαι*, quod tantundem valet Xenoph. Oeconomico, *καὶ μὰ Δί' ἔφη ὁ Ἰσχόμαχος, καὶ δηχθεῖσάν γε αὐτὴν οἶδα, καὶ ἐρυθριάσασαν σφόδρα, εἴ τι τῶν εἰσενεχθέντων αἰτήσαντος ἐμοῦ, οὐκ εἶχέ μοι δοῦναι.* Ariſtoph. in Nubibus, *Ἀλλ' οὐ δύναμαι δείλαιος εὕδειν δακνόμενος ὑπὸ τῆς δαπάνης.* dicunt & *κνίζεσθαι*, vt Theocritus *οἱ δ' ἐπόροις, εἰδ. ι. Κἠγὼ μὲν κνίσδω, Μόρσων, τινά, καὶ σὺ δὲ λεύσσεις.* vſitatum eſt Latinis & verbum *pungendi* ferè pro eodem, vt Cic. ad Treb. lib 7. *moleſtè ferebam anteà te inuitum iſtic eſſe: pungit me rurſus, quòd ſcribis te eſſe iſtic libenter.* Idem ad Cæl. lib. 2. *extrema pagella pupugit me tuo chirographo:*

mutemque colores?] expalleſcam? minime ſcilicet.

Falſus honor iuuat, &c.] quemadmodum, qui falſo honore delectatur, leuis eſt, vanus, & mendax: ita & qui falſa infamia commouetur, & exterretur. Plutarchus in proœmio Agidis & Gleomenis eleganter, & grauiter oſtendit infamiæ metum. Tib. & C. Gracchos ſummo loco natos, & optimè educatos, & rectiſſimo ſibi fine propoſito, ad remp. adminiſtrandam ingreſſos, perculiſſe ac perdidiſſe. *Γράκχους ἀπώλεσεν ἀδοξίας φόβος*, inquit ille.

vir bonus eſt quis?] quis eſt vir bonus opinione vulgi? nam verſus duo, qui ſubſequuntur, *Sed uidet hunc omnis,* &c. declarant hunc talem non eſſe reuera virum bonum.

conſulta patrum] ſenatuſconſulta. nam ſenatores patres appellabantur.

ſecantur] tranſiguuntur, dirimuntur.

Quo reſp. & q. c. r. ten.] id eſt, quo iuriſconſulto conſilium dante, & quo teſte, cauſę obtinentur.

Sed videt hunc omnis, &c.] ſignificat multos haberi viros bonos, caſtos, integros, incorruptos, religioſos, qui ſi explorentur, penituſque inſpiciantur, ac ſpectentur, reperiantur improbi, corrupti, ſcelerati, periuri, perfidi.

Introrſum turpem, ſpecioſum] ſic diſputat Glauco apud Platon. lib. 2. de rep. atq; ita colligit, *Quandoquidem exiſtimatio, & opinio uim affert ueritati*

et penes,

& penes eam eſt uita beata principatus, omnino ſtudium noſtrum eò conferendum eſt, ut ui ri boni, & iuſti uideamur; ueſtibula, & umbracula quadam, & ſpecies, & adumbrata uirtutis deſcriptio, nobis eſt comparanda, & circundanda. uulpes autem Archilochi uaria, atque aſtuta, poſt illa inuolucra, et poneillius generis umbracula, attrahenda. verba Platonis ſunt hęc, ἐκοῦν ἐπειδὴ τὸ δοκεῖν, ὡς δηλοῦσί μοι οἱ σοφοὶ, καὶ τὴν ἀλήθειαν βιᾶται, καὶ κύριον ἐστὶν εὐδαιμονίας, ἐπὶ τοῦτο δὴ τρεπτέον ὅλως. πρόθυρα μὲν καὶ σχῆμα κύκλῳ περὶ ἐμαυτὸν, σκιαγραφίαν ἀρετῆς περιγραπτέον, τὸν δὲ τοῦ σοφωτάτου Ἀρχιλόχου ἀλώπεκα ἑλκτέον ἐξόπισθεν κερδαλέαν, καὶ ποικίλην.

Nec furtum feci, nec fugi] oſtendit magnam partem hominum ſeſe à maleficio, ac peccato abſtinere metu legum, & pœnæ. boni autem viri appellationem ei ſoli conuenire, qui ſua ſponte, & virtutis ſtudio, non metu coactus, rectè faciat. idque declarat ſimilitudine ſeruorum, qui plerunque in officio continentur verberibus, & plagis.

vreris] cæderis. vrit enim verberum dolor. ſic ſup. Od. IIII. epod. *Ibericis peruſte funibus latus.*

non paſces in cruce] non tolleris in crucem, alio've ſupplicio afficieris.

Sum bon. & fr.] quia hominem non occidi: aut quia non ſum furatus.

renuit, neg. atque Sabell.] ego Horatius Sabellus renuo ac nego, te ideò bonum eſſe dicendum, quòd hominem non occideris, aut furatus non ſis. nam pœnæ metu abſtinuiſti à maleficio, non amore recti. Sabellus autem idem valet, quod Venuſinus: quia pulſis Sabellis, in loca vacua coloni Venuſini deducti ſunt à Romanis. ſaty. I. lib. 2. *Nam Venuſinus arat finem ſub utrunque colonus; Miſſus ad hoc, pulſis, uetus eſt ut fama, Sabellis,* &c.

metuit] vitat, φυλάττεται. annotat. ad Od. II. lib. 2.

opertum] occultum, vt ſup. epiſto. II. ad Mæcen. *hic ubi ſæpe Occultum uiſus decurrere piſcis ad hamum.*

Tu nihil admittes in te] tu autem à peccato abſtinebis metu pœnæ. non igitur reuera bonus es.

Sit ſpes fallendi] ſi ſperes fore clàm maleficium, aut peccatum tuum: ſi ſperes fore vt lateas, &c. *fallere* hoc loco valet λανθάνειν, id eſt, latêre, vt annotauimus ad Oden x. lib. I. Plato lib. ſecundo de rep. ſimilia quædam de vulgari hominum iuſtitia diſputat oſtendens, eam parùm admodum ab iniuſtitia diſcrepare his verbis, ὡς δὲ καὶ οἱ ἐπιτηδεύοντες τὸ δίκαιον, ἀδυναμίᾳ τοῦ ἀδικεῖν, ἄκοντες αὐτὸ ἐπιτηδεύουσι, μάλιστα ἂν αἰσθοίμεθα, εἰ τοιόνδε ποιήσαιμεν, τῇ διανοίᾳ δόντες ἐξουσίαν ἑκατέρῳ ποιεῖν ὅτι ἂν βούληται τῷ τε δικαίῳ, καὶ τῷ ἀδίκῳ, εἶτ' ἐπακολουθήσαιμεν θεώμενοι ποῖ ἡ ἐπιθυμία ἑκάτερον ἄξει. ἐπαυτοφώρῳ οὖν λάβοιμεν ἂν τὸν δίκαιον τῷ ἀδίκῳ εἰς ταυτὸν ἰόντα διὰ τὴν πλεονεξίαν, ὃ πᾶσα φύσις διώκειν πέφυκεν, ὡς ἀγαθὸν, νόμῳ δὲ καὶ βίᾳ παράγεται ἐπὶ τὴν τοῦ ἴσου τιμήν. *i. eos ait etiam, qui iuſtitiam colere ſe profitētur, proptereà, quòd iniuriam facere non poſſint, inuitos eam colere, facile intelligere poſſimus, ſi tale quiddam faciamus, primum ut cogitatione noſtra utriq; , tum iuſto, tum iniuſto quidlibet agendi poteſtatem permittamus: deinde eos conſequamur, ſpectantes quó'nam utrunq; cupiditas impellat. Manifeſtò igitur deprehendamus, iuſtum eodem, quò iniuſtum ire, propter immoderatas, et præcipuas opes, quas omnis natura, tanquam bonum, perſequi ſolet: ſed lege, & ui ad æqualitatis, ſeu ad æquitatis cultum, ſtudiumq; reuocatur.* hactenus Plato. eodē loco deinceps affert fabulam illā Gygis omnibus notiſſimam, quā & M. Tull. poſuit in tertio lib. de Off. cuius quidem exempli hæc vis eſt, vt oſtendat, diuitiarum, potentiæ, dominationis, libidinis cauſa, nihil iniuſtè eſſe faciendum, etiam ſi Dij, hominibusq; ſemper ignotum ſit futurum. Idem M. Tull. lib. I. de legibus,

Quod ſi pœna (inquit) *ſi metus ſupplicij, non ipſa turpitudo deterret ab iniurioſa, facinoroſaq; uita, nemo eſt iniuſtus: & incauti potius habendi ſunt, quàm improbi. Tum autem, qui non ipſo honeſto mouemur, ut boni uiri ſimus, ſed utilitate aliqua, atque fructu, callidi ſumus, non boni. Nam quid faciet is homo in tenebris, qui nihil timet, niſi teſtem, uel iudicem? quid in deſerto loco, nactus, quem multo auro ſpoliare poſſit, imbecillum, atque ſolum?* ad eandem ſententiam pertinent, quæ ſcribit lib. ſecundo de Finibus, his verbis, *Iam ſi modeſtia, ſi pudicitia, ſi uno uerbo, temperantia, pœnæ, aut infamiæ metu coercebuntur, non ſanctitate ſua ſe tuebuntur, quod adulterium, quod ſtuprum nõ ſe proripiet, ac proijciet aut occultatione propoſita, aut impunitate, ac licentia?*

miſcebis ſacra profanis] id eſt, ſacra, & profana libidine, & cupiditate tua exęquabis: ſacrorum, & profanorum, delectum, atque diſcrimen vtilitate tolles.

Eſt damn. leuius: ſed non facin. tam eſto:] ſic reperi hunc verſum productum ab antiquo, & nobili ſcriptore. & certè conſuetudo Latini ſermonis poſtulat, vt ita loquamur, *leue damnum, leue facinus*, non *lene*.

eſto] conceſſio eſt, vt ſat. I. lib. 2. *eſto, ſi quis mala.* & ſaty. II. lib. 2. *hac magis illa, Imparibus formis deceptum te patet: eſto. Vnde datum ſentis*, &c. & ſaty. 3. eiuſdem, *Integer eſt mentis Damaſippi creditor? eſto.* ſat. VI. lib. I. *Nanque eſto: populus Leuino mallet honorem, Quàm Decio mandare nouo.* epiſt. I. lib. I. *uerum Eſto alijs alios rebus, ſtudijsq; teneri.* & epiſt. proxima, intrà, *Sedit, qui timuit, ne non ſuccederet: eſto.* ſic M. Tull. Diuinat. in Verr. *Eſto: ipſe nihil eſt, nihil poteſt. at uenit paratus cum ſubſcriptoribus exercitatis, & diſertis.* Idem Verr. 4. *Verum eſto: alio loco de aratorum animo, & iniurijs uidero*; Verr. V. *Verum eſto; reperietur aliquis fortis, & experiens arator.* Idem de Finib. 2. *Eſto; fecerit, ſi ita uis, Torquatus propter ſuas utilitates.* Lucret. lib. 2. *Sed tamen eſto iam poſſe hac æterna manere.* ſic & Plato Cùm multis in locis, tùm in Sophiſta: & ceteri Græci ἔϛω. vtuntur & voce εἶεν, pro eodem. Eurip. Medea, Εἶεν· καὶ δὴ τεθνᾶσι· τίς με δέξεται πόλις:

Vir bonus] opinione vulgi.

Deos vel porco] vt Tellurem, epiſt. ad Aug. *Tellurem porco, Siluanum lacte piabant.* & Genium, vt Od. XVII. lib. 3. in extr. *cras Genium mero Curabis, & porco bimeſtri*, &c.

Iane pater, clarè: clarè, &c.] poſteaquàm (inquit Horatius) hæc pronunciauit clarè, o *Iane pater*, vel ſi Apollinem precetur, o *Apollo*, reliqua, quæ petit à Dijs, ſummiſſa voce, & lingua cõpreſſa, perſequitur, ne à quoquam exaudiatur.

Labra mouet, metuens audiri] labra mouet tantùm: vocem autem non attollit, nolens audiri. hunc locum æmulatus eſt Perſius ſat. II. *Haud cuiuis promtum eſt, murmurq;, humilesq; ſuſurros Tollere de templis, et aperto uiuere uoto.* volebant autem Pythagorei, clara voce dijs immortalibus ſupplicari: eiusq; rei rationem affert Clemens Alexandr. ϛρωμ. δ. non quòd (inquit) exiſtimarent, eos à Deo non exaudiri, qui ſummiſsè loquerentur, ſed quòd preces iuſtas eſſe volebant: quales certè neminem pudeat multis audientibus, & conſcijs nuncupare. Clementis verba ſunt hæc, τί τοίνυν οἱ Πυθαγόρειοι βουλόμενοι μετὰ φωνῆς εὔχεσθαι κελεύουσι; ἐμοὶ δοκεῖ, οὐχ ὅτι τὸ θεῖον ᾤοντο μὴ δύνασθαι τῶν ἡσυχῆ φθεγγομένων ἐπαΐειν, ἀλλ' ὅτι δικαίας ἐβούλοντο εἶναι τὰς εὐχάς, ἃς οὐκ ἄν τις αἰδεσθείη ποιεῖσθαι πολλῶν συνειδότων. hæc notauit P. Victorius Flor.

Lauerna] hanc furum, & eorum, qui ſua conſilia, factaq; occultari volunt, deam eſſe dicunt. à qua lauerniones, fures, antiqui dixerũt (inquit Feſtus) quia ſub eius tutela eſſent.

fallere] id eſt, latere. da vt latêre poſſim: da vt mea iniuſtè facta, ſint ignota, atque occulta.

Quo melior,&c.] id eſt,qua re melior: quaſi dicat,nihilo melior.ſed *Qui melior ſeruo, qui liberior*,&c. habent tres cod. Vatic. & Iann. Faer. Torn.

nam, qui cupiet, metuet quoq;] eiuſdem enim eſt ingenij cupere, quod non habeas bonum,& metuere,quod habere nolis,malum.

locum virtutis deſeruit] ἔλιπε τὴν τάξιν, locum non tenuit. eſt autem translatio ducta à re militari.ſic Demoſth.in orat. περὶ στεφάνου,trāslatè dixit, ſe ſolum duris reip. temporibus beneuolentiæ erga populum Ath. ordinem nō deſeruiſſe,μόνος τῶν πολιτευομένων τὴν τῆς εὐνοίας τάξιν ἐν τοῖς δεινοῖς οὐκ ἔλιπον. λειποτάκτας appellāt Græci,loci,ſeu ordinis deſertores. & λειποταξίαν, crimen eius,qui locum non tenuit in acie,& λειποτακτεῖν,locum,ſeu ordinem ſuum relinquere,ac deſerere: quod eſt flagitioſiſſimum in re militari.

feſtinat] ſemper ſtudet augendæ rei; ſemper occupatus eſt in amplificanda re familiari.

& obruitur re] & obruitur pecunia,tanquam fluctu.

Vendere cum poſsis captiuum, &c.] hominem auatum, & nimio lucri ſtudio deditum, cum ſeruo comparat hoc modo, Quemadmodum (inquit) captiuum occidere non ſolemus,ſed ſeruamus,vt nobis vſui ſit: ſic hominem auarum,nihil à captiuo differentem,vt pote qui ſe pecuniæ tradiderit conſtringendum,neque à ſuo ſtudio abducere, neque occidere debemus, ſed ei permittere, vt paſcat, aret, nauiget,& ceteris ſeruilibus muneribus per omnem vitam fungatur. Plato quidem, lib. ſecundo de rep. mercatores διακόνους πόλεως,id eſt, ſeruos ciuitatis, appellat.

occidere noli] id eſt, ſerua. ſerui enim à ſeruando dicti ſunt.

ſine paſcat] ſine vt paſcat oues,boues,capras,&c.

durus] laborioſus, laboris perferens, labori non ſuccumbens.

Annonæ proſit] annonam efficiat viliorem,tritico,vino, ceteriſq; rebus aliunde ſupportandis.

penuſq;] hoc penus,oris dicimus,& hæc penus,us. M. Tull. lib. de nat. deorum.2. *Penates, ſiue à penu ducto nomine, (eſt enim omne, quo veſcuntur homines, penus) ſiue ab eo, quod penitus inſideant.*

Vir bonus, & ſapiens] nunc de eo, qui reuera ſit vir bonus, & ſapiens, loquitur.

audebit dicere] nullo metu deterritus dicet.

Pentheu Rector Thebarum] hæc, quæ deinceps ſequuntur, ab Euripide paulum immutata mutuatus eſt Horatius. conatus eſt autem his verſibus hic poeta viri boni, vereque ſapientis libertatem, animique magnitudinem,& conſtantiam ante oculos proponere: quibus ille virtutibus ſeptus,ac munitus, omnes res humanas vna virtute inferiores eſſe ducit: paupertatem, morbum, exilium,vincula,cruciatum corporis,mortem denique contemnit,ſummum bonum in honeſto,& virtute locat,turpitudinem,& vitium,ſummum malum eſſe exiſtimat. verſus Euripidis ſunt hi in Bacchis,Διον. Εἴφ᾽ ὅ,τι παθεῖν δεῖ. τί με τὸ δεινὸν ἐργάσῃ; Πενθ. Πρῶτον μὲν ἁβρὸν βόστρυχον τεμῶ σέθεν. Διον. Ἱερὸς ὁ πλόκαμος. τῷ θεῷ δ᾽ αὐτὸν τρέφω. Πενθ. Ἔπειτα θύρσον τόνδε παράδος ἐκ χεροῖν. Διον. Αὐτός μ᾽ ἀφαιροῦ. τὸν δὲ Διονύσου φορῶ. Πεν. Εἱρκταῖσί τ᾽ ἔνδον σῶμα σὸν φυλάξομεν. Διον. Λύσει μ᾽ ὁ δαίμων αὐτὸς, ὅταν ἐγὼ θέλω. qui fuerant iam antè à Mureto ad hunc locum annotati. animaduertat autem ſtudioſus vtriuſque linguæ adoleſcens, primum Euripidis verſum ſic eſſe ab Horatio redditum, *quid me perferre,patiq́ue Indignum coges?* Secundo autem Euripidis verſu prætermiſſo, in quo minatur Pentheus Baccho, ſe ei comtos capillos ſecturum,& tertio,quo Bacchus reſpondet, eos Deo conſecratos eſſe: quarto verſui

Græco reſpondere hæc Latina aliquantum à Græcis diſſidentia, *adimam bona.* illa autem, quæ deinceps ſequuntur, *nempe pecus, rem, Lectos, argentum*, ab Horatio eſſe de ſuo addita: Græcis illis Αὐτὸς μ' ἀφαιρεῖ, paria propemodum eſſe hæc Latina, *tollas licet.* reliquam Greci verſus partem à Latino poeta eſſe pretermiſſam. ſextum verſum ab Horatio ſic eſſe redditum, *in manicis, & Compedibus ſæuo,* &c. ſeptimum ſic, *Ipſe deus, ſimulatque uolam, me ſoluet.*

nempe pecus, rem, &c.] hæc intelligenda ſunt à ſapiente reſponderi, hoc modo, tu minaris te mihi bona ademturum. quæ bona? nempe bona fortunæ, quæ ego bona non appello.

opinor, hoc ſentit] opinor (inquit Horatius) hoc ſentit vir bonus, & ſapiens: hocque ſignificat his verbis, *ipſe deus me ſoluet*, ſe moriturum. Gulielmus Sirlettus dicebat ſibi videri Euripidis ſententiam ab Horatio non eſſe intellectam: nam verbis illis, λύσει μ' ὁ δαίμων αὐτὸς, id eſt, ſoluet me deus ipſe, non ſignificat Bacchus apud Euripidem (inquit ille) ſe moriturum, ſed ſe vinculis, & carcere liberatum iri. ſed reſpondere licet Horatium tum ſuperiores Euripidis verſus, tum poſtremum aptiſſimè in rem ſuam vertiſſe, atque ad ſententiam ſuam feliciſſimè accommodaſſe. Nam cum corpus animi ſit tanquam carcer, vt plerique philoſophi dixerunt, & mortuos dicamus corporis vinculis eſſe ſolutos: quéadmodum, qui carcere, & vinculis liberati ſunt, rectè ſolutos dicimus; ita quos deus vitam cum morte commutare voluerit, cum moriendo omnibus miſerijs humanis defunguntur, non ineptè ſolui dici poſſunt.

mors vltima linea rerum eſt] vltima linea, id eſt, πέρας, finis, ſeu extremum, vt M. Tull. ad Toranium, *cum omnium rerum mors ſit extremum.* & Demoſth. περὶ στεφάνου. πέρας μὲν γάρ ἐστιν ἅπασιν ἀνθρώποις τοῦ βίου θάνατος. & Ariſt. libr. 3. de morib. ad Nicom. hanc rationem affert, quare mors ſit omnium rerum res horribiliſſima, quia eſt extremum, nihilque reliquum eſt mortuo, neque quod bonum, neque quod malum ſit. videtur autem in his verbis *ultima linea*, tralatio eſſe ducta à figuris mathematicis, quæ lineis terminantur, vel à pictura. ſciendum eſt autem veteribus illis, tum philoſophis, tum pleriſque alijs nihil minus, quàm philoſophis, mortem non fuiſſe habitam in malis, immò illos ad eam, tanquam ad certiſſimum miſeriarum ſuarum portum, confugere eſſe ſolitos. referti ſunt libri M. Tullij hac ſententia, nihil mali eſſe in morte; in qua ſi reſideat ſenſus, immortalitas illa potius, quàm mors ducenda ſit: ſin ſit amiſſus, nulla videri miſeria debeat, quæ non ſentiatur. Veruntamen Pythagoras vetabat imperatoris, id eſt, dei iniuſſu, de vitæ præſidio decedere. & Plutarchus in libro ὅτι οὐδὲ ζῆν ἐστὶν ἡδέως κατ' Ἐπίκ. grauiſſimè contra eos diſputat, qui in rebus aduerſis mortem ſibi conſciſcere licere putant. & Ariſtoteles lib. 4. de morib. ad Nicom. negat eſſe magnanimi in rebus aduerſis ſibi manus afferre. idem ait libr. 5. eum, qui ſe ſua manu exanimet, iniuriam facere, ſi non ſibi, certè ciuitati.

AD SCAEVAM.

QVAMVIS, Scæua, ſatis per te tibi conſulis: & ſcis,
Quo tandem pacto deceat maioribus vti:
Diſce docendus adhuc, quæ cenſet amiculus: vt ſi
Cæcus iter monſtrare uelit: tamen aſpice ſi quid,
Et nos, quod cures proprium feciſſe, loquamur.

Si te

Si te grata quies: & primam ſomnus in horam
Delectat: ſi te puluis, ſtrepitusq́; rotarum,
Si lædit caupona: Ferentinum ire iubebo.
Nam neque diuitibus contingunt gaudia ſolis:
Nec uixit malè, qui natus, moriensq́; fefellit.
Si prodeſſe tuis, pauloq́; benignius ipſum
Te tractare uoles: accedes ſiccus ad unctum.
Si pranderet olus patienter: regibus uti
Nollet Ariſtippus. ſi ſciret regibus uti:
Faſtidiret olus, qui me notat. utrius horum
Verba probes, & facta, doce: uel iunior, audi,
Cur ſit Ariſtippi potior ſententia. nanque
Mordacem Cynicum ſic eludebat, (ut aiunt)
Scurror ego ipſe mihi: populo tu. rectius hoc, &
Splendidius multo eſt, equus ut me portet: alat rex,
Officium facio. tu poſcis uilia rerum
Dante minor: quamuis fers te nullius egentem.
Omnis Ariſtippum decuit color, & ſtatus, & res:
Tentantem maiora, ferè præſentibus æquum.
Contrà, quem duplici panno patientia velat:
Mirabor, vitæ via ſi conuerſa decebit.
Alter purpureum non expectabit amictum:
Quidlibet indutus celeberrima per loca vadet:
Perſonamq́ue feret non inconcinnus vtranque:
Alter Mileti textam cane peius, & angue
Vitabit chlamydem: morietur frigore, ſi non
Rettuleris pannum. refer: & ſine viuat ineptus.
Res gerere, & captos oſtendere ciuibus hoſtes:
Attingit ſolium Iouis*: & cęleſtia tentat.*
Principibus placuiſſe viris, non vltima laus eſt.
Non cuiuis homini contingit adire Corinthum.
Sedit, qui timuit, ne non ſuccederet: eſto.
Quid? qui peruenit, fecit ne viriliter? atqui
Hic eſt, aut nuſquam, quod querimus. hic onus horret.
Vt paruis animis, & paruo corpore maius:
Hic ſubit: & perfert. aut virtus nomen inane eſt:
Aut decus, & pretium rectè petit experiens vir.
Coram rege ſuo de paupertate tacentes
Plus poſcente ferent. diſtat, ſumas ne pudenter:
An rapias. atqui rerum caput hoc erat, hic fons.

Indotata

Indotata mihi ſoror eſt, paupercula mater,
Et fundus nec uendibilis, nec paſcere firmis,
Qui dicit: clamat, uiƈtum date. ſuccinit alter:
Et mihi diuiduo findetur munere quadra.
Sed tacitus paſci ſi poſſet coruus: haberet
Plus dapis, & rixæ multo minus, inuidiæq;.
Brundiſium comes, aut Surrentum duƈtus amœnum,
Qui queritur ſalebras, & acerbum frigus, & imbreis:
Aut ciſtam effraƈtam, aut ſubduƈta uiatica plorat:
Nota refert meretricis acumina, ſæpe catellam,
Sæpe periſcelidem raptam ſibi flentis: uti mox
Nulla fides damnis, uerisq; doloribus aſſit.
Nec ſemel irriſus triuijs attollere curat
Fraƈto crure planum: licet ille plurima manet
Lacryma: per ſanƈtum iuratus dicat Oſirim:
Credite: non ludo: crudeles tollite claudum,
Quære peregrinum, uicinia rauca reclamat.

COMMENTARII.

per te] ſine alterius præcepto, aut conſilio.

maioribus vti] id eſt, aduerſus maiores ſe gerere: quo paƈto maiores & potentiores traƈtandi ſint. etiam ſaty. 1. lib. 2. potentiores amicos, maiores vocat. *maiorum ne quis amicus Frigore te feriat.*

vti] ſic loquuntur Græci *χρῆσθαι*. Epicharmus. *γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται*, id eſt, ſcito quo paƈto ſe aduerſus alium geſſerit. Xenoph. *ἀπομνημ. α. ἀλλὰ Κρίτων τε Σωκράτους ἦν ὁμιλητὴς, καὶ Χαιρεφῶν, καὶ Χαιρεκράτης*, &c. *οὐχ ἵνα δημηγορικοὶ, ἢ δικανικοὶ γένοιντο, ἀλλ' ἵνα καλοί τε, κ'ἀγαθοὶ γενόμενοι καὶ οἴκῳ, καὶ οἰκέταις, καὶ οἰκείοις, καὶ φίλοις, καὶ πόλει, καὶ πολίταις δύναιντο καλῶς χρῆσθαι.*

vt ſi Cæcus iter monſtrare velit] hoc dicit *εἰρωνευόμενος* quod eſt Horatio vſitatum nam neque ducem viæ cæcum quiſquam adhibet impunè, neque ſtulti conſilium ſequitur. notum illud *τυφλὸς ὁδηγός*.

ſi quid] id eſt, an aliquid: vt Græci *εἴτι*. vt alibi admonuimus.

proprium feciſſe] in rem tuam vertere, tibi aſciſcere, vendicare.

primam ſomnus in horam] ſomnus vſque ad ſolis ortum. ſi te deleƈtat (inquit) vita quieta, tranquilla, ab omni ſtrepitu vrbano remota.

ſi te puluis, ſtrepitusq; rotarum, &c.] quæ ſunt in vrbe Roma propter crebra, quæ in ea ſunt, vehicula.

Ferentinum] oppidum Hernicorum infrequens.

Nec vix. ma. qui na. mor. fef.] Græcè locutus eſt Latino ſermone. ſic enim illi loquerentur. *ὃς ἔλαθε γενόμενός τε καὶ θανών*: qui natus & mortuus latuit, id eſt, quem neque natum, neque mortuum eſſe quiſquam mortalium ſciuit. ſic enim loquitur M. Tull. epiſt. ad Pap. Pætum lib. 9. cuius princ. *Duabus tuis, &c. quos ego non modo Reges appellatos, ſed omnino natos neſciebam.* Reſpexit autem

...um illud Epicuri λάθε βιώσας: quod improbat,& refellit Plutarchus in libello, εἰ καλῶς εἴρηται τὸ λάθε βιώσας. eodem pertinet Horatianum illud in epiſt. ad Loll. 2. inf. *fallentis ſemita uitæ.* ſic Eurip. Iphig. in Aulide ζηλῶ δ' ἀνδρῶν, ὃς ἀκίνδυνον βίον Ἐξεπέρασ' ἀγνὼς, ἀκλεής· τοὺς δ' ἐν τιμαῖς Ἧσσον ζηλῶ. quorum verſuum hæc ferè ſententia eſt. fortunatum autem eum iudico, qui ignotus, inhonoratus, inglorius curſum vitæ confecit: eos verò qui honores adepti ſunt, minus fortunatos puto. Sententia contraria in Medea. Εἴη δ' ἔμοι γε μήτε χρυσὸς ἐν δόμοις, Μήτ' Ὀρφέως τι κάλλιον ὑμνῆσαι μέλος Εἰ μὴ 'πίσημος ἡ τύχη γένοιτό μοι, id eſt, *Verum neque auro mi domus refulgeat, Neque Orpheo cantare dulcius ſciam, Niſi honore, gloriaq; magnus claream.*

benignius] liberalius, largius, lautius. vt alibi docuimus. huic loco ſimilis eſt ille ſaty. 11. lib. 2. *& tractari mollius ætas Imbecilla uolet.*

accedes ſiccus ad vnctum] tu pauper, & tenuis te ad amicitiam copioſi & diuitis applicabis vnctum, id eſt, vnguento delibutum, & ita diuitem. Ter. in Phorm. *Te'ne aſymbolum uenire unctum, atque lautum è balneis,* &c.

Si pranderet olus patienter, &c.] Diogenes Laertius hoc Diogenis in Ariſtippum dictum, & Ariſtippi reſponſum ſic refert in Ariſtippo, & Diogene. παριόντα ποτὲ αὐτὸν λάχανα πλύνων Διογένης ἔσκωψε, καί φησιν· εἰ ταῦτα ἔμαθες προσφέρεσθαι, οὐκ ἂν τυράννων αὐλὰς ἐθεράπευες. ὁ δὲ καὶ σὺ εἶπεν, εἴπερ ᾔδεις ἀνθρώποις ὁμιλεῖν, οὐκ ἂν λάχανα ἔπλυνες, id eſt, *prætereuntem quondam eum olera lauans Diogenes cauillatus eſt, his uerbis: ſi hæc in cibum adhibere didiciſſes, tyrannorum aulas non coleres: ille autem, at tu (inquit) ſi hominum conſuetudine & congreſſu uti ſcires, olera non lauares.* fuit porrò Ariſtippus Socratis diſcipulus, & ab eo fluxit Cyreniaca diſciplina. vixit enim molliter, ſumtuosè, voluptariè, omni vnguẽtorum, veſtium, mulierum luxuria conquiſita, viam beatam in vna voluptate locans, eaque pręſente, ſimiliter, atque asòti, neque memoriam præteritarum voluptatum, neque ſpem futurarũ quicquam exiſtimans ad ſe pertinere. M. Tull. lib. 3. de orat. ad Qu. Fratr. *tum ab Ariſtippo, quem illæ magis voluptariæ diſputationes delectarant, Cyrenaica philoſophia manauit.*

Faſtidiret] aſpernaretur, reſpueret. epiſt. ad Iul. Flor. hoc lib. *Faſtidire lacus, & riuos auſus apertos.*

qui me notat] Diogenes, qui mihi turpem notam inurit.

Mordacem Cynicum] Laertius in Cynici vita ſcribit, eum interrogatum, quid faciat, quamobrem canis nominetur, reſpondiſſe, ſe ijs, qui largiãtur, adulari: non largientes allatrare: improbos mordere. ſic ille: τοὺς μὲν διδόντας σαίνων· τοὺς δὲ μὴ διδόντας ὑλακτῶν, τοὺς δὲ πονηροὺς δάκνων.

eludebat] riſu & ioco refellebat.

Scurror ego ipſe mihi] riſum moueo diuitibus, vt mihi proſim, & iucundè viuam: tu ſcurrando ludum, & voluptatem populo præbes, nihilque tibi ex ea re quæritur.

equus vt me portet, alat Rex] prouerbium eſt Græcum ἵππος με φέρει, βασιλεὺς τρέφει. regem autem appellant Latini etiam eum, qui paraſitos, atq; etiam viros honeſtos alit. Terent. in Phorm. *immo enim nemo ſatis pro merito gratiam regi refert. Te'ne aſymbolum uenire unctum, atque lautum è balneis, ocioſum ab animo: cum ille & cura & ſumtu abſumitur, dum tibi fit, quod placeat?* &c.

tu poſcis vilia rerum] hunc locum reſtitui ſecutus auctoritatem trium librorum Vatic. & Iann. Torn. Rain. Card. dictum eſt autem *uilia rerum, ut uana rerum, amara curarum, angusta uiarum.* & ſimilia, quę notauimus ad Od. XII. lib. 4.

quamuis fers te null.] id eſt, quamuis ita te iactes, atq; oſtentes, quaſi nulla re egere videaris.

color]

color] vel veſtitus, vel vitæ genus. ſic Laert. *ἦν δὲ ἱκανὸς ἁρμόσασθαι καὶ τόπῳ, καὶ χρόνῳ, καὶ προσώπῳ, καὶ πᾶσαν περίστασιν ἁρμονίως ὑποκρίνασθαι,* i. *po erat ante Ariſtippus ſe & ad locum, et ad tempus, et ad perſonam accõmodare, atq; omnẽ uitæ ſtatũ conuenienter, apteq; ſimulare.* ſat. 1. li. 2. *Quiſquis erit, ſcribam, uitæ color.*

Tentant. maiora, ferè præſent. æquum] id eſt, quærentem quidem maiora, ſeu meliora: præſentibus autem ferè contentum: præſentia æquo animo ferentem. ſic Iſocr. ad Dem. *στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω.*

Contra, quem duplici panno, &c.] Diogenem Cynicum, qui patienter panno duplici veſtitur, ac velatur. duplicem pannum *διπλοΐδα* interpretantur nonnulli.

vitæ via] vitæ inſtitutum, vitæ genus, &, vt loquitur ipſe, *uitæ color.*

Alter] Ariſtippus non *expectabit*, dum habeat amictum purpureum, ſed qualibet veſte amictus per medium forum ambulabit. Itaque refert Diog. Laert. ei dixiſſe Platonem, vel, (vt alij) Stratonem, *σοὶ μόνῳ δέδοται καὶ χλαμύδα φορεῖν, καὶ ῥάκος.* lib. Iannoct. habet *euitabit.*

vtranq;] nunc cultu ornatiore, nunc ſordido, humilique veſtitu vtetur. *perſonam ferre* etiam Liuius dixit lib. 3. *Ille finis Appio alienæ perſonæ ferendæ fuit: ſuo iam inde uiuere ingenio cœpit.*

Alter] Diogenes Mileſiam veſtem reijciet ex optima lana. Virg. Geor. 3. *quamuis Mileſia magno Vellera mutentur.* Eſt autem Miletus vrbs Aſiæ, in qua optimæ lanæ naſcebantur & tingebantur.

cane peius, & angue Vitabit] Plaut. Mercat. *nempe uxor ruri eſt tua, quam dudum dixeras Te odiſſe aquè, atque angues.*

Res gerere, & capt. oſtend. &c.] Qui in rep. gerenda verſantur, & qui res magnas, & laudabiles gerunt ſiue domi, ſiue belli, diuinis propemodum honoribus afficiuntur, & proximè ad Deos accedunt. ſic Pindarus *ᾠδ. α. ἰσθμ.* ait ex certaminibus, aut re militari laudem, & gloriam maximam comparari: ex ceteris autem ſtudijs, atque artibus eam duntaxat quẽque mercedem ferre, quæ ad ventrẽ explendum, famemq; propulſandam valeat. Pindari verba ſunt hæc. *μισθὸς γὰρ ἄλλοις ἐφ' ἔργμασιν ἀνθρώποις γλυκὺς, μυλοβότᾳ τ', ἀρότᾳ τ', ὀρνιλόχῳ τε, καὶ ὃν πόντος τρέφει. Γαστρὶ δὲ πᾶς τις ἀμύνων λιμὸν αἰανῆ τέταται. ὃς δ' ἀμφ' ἀέθλοις, ἢ πολεμίζων ἄρηται κῦδος ἁβρὸν, εὐαγορηθεὶς, κέρδος ὕψιστον δέχεται, πολιτᾶν καὶ ξένων γλώσσας ἄωτον.* hoc igitur ſignificat Horatius. res gerere bellicas, aut vrbanas propemodum ad deorum immortalium laudes aſcenſum parat, eſtque hoc omnium rerum humanarum primum, & præcipuum quiddam: ſecundum eſt à principibus, & clariſſimis in rep. ciuibus diligi, atque in eorum amicis numerari.

Non cuiuis homini contingit, &c.] ſic Græci efferunt *Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς κόρινθόν ἐσθ' ὁ πλοῦς.* huic prouerbio locus eſt, cum ſignificare volumus, eſſe difficile, & operoſum ad rem aliquam peruenire valde optabilem, & expetendam. natum eſt autem (vt vult Strabo) à Corinthiorum delicijs, illecebris, ac luxuria. vide, quæ notat ſcholiaſtes Ariſtophanis in Pluto de ſcortis Corinthijs: & quæ Aulus Gell. lib. 1. cap. VIII. de Laide meretrice, & Demoſthene rhetore: & quæ Euſtath. ad lib. 2. *Ἰλιάδ.*

Sedit, qui timuit, ne non ſucc.] qui timuit, ne ex potentioris amicitia nullum fructum perciperet, quieuit, neque periculum facere voluit.

Quid? qui peruenit, fecit'ne] id eſt, quid? qui, quod voluit, conſecutus eſt, fecit'ne fortiter, an non?

atqui Hic eſt, aut nuſquam, &c.] atqui, aut in hoc, aut nuſquam poſitum eſt id, de quo quæritur.

hic

hic onus horret] qui ad principum amicitiam aſpirare non audet, non putat ſe tanto oneri parem eſſe, vereturque ne opprimatur, id eſt, veretur, ne non ſuccedat conatus.

Hic ſubit] alter ſubit hoc onus, & ad extremum perſeuerat.

aut virtus nomen inane eſt] id eſt, aut dicendum eſt, virtutem eſſe mera verba, & inania philoſophorum Stoicorum commenta, & ſomnia, & ita nihil ad vitam beatam pertinere. aut, ſi quid in ea ponderis ineſt ad vitam beatam, conſentaneum eſt, virum bonum, & experientem, honorem & vtilitatem tanquam ſuæ virtutis prçmia, expetiturum.

decus] honorem, ornamentum, non vt alij τὸ καλὸν, id eſt, ipſum honeſtum. ſup. Od. 1. lib. 1. *O & præſidium, & dulce decus meum.*

experiens] id eſt, prudens, & vſu peritus. ſic vtitur eadem voce M. Tull.

rege ſuo] amico potentiore. vt ſup ad Mæcenat. 11. *Rexq; paterq; Audiſti coram.* Inſtituit amicum inferiorẽ, eiq; præcepta dat, quo pacto ſeſe aduerſus potentiorem gerere debeat: oſtendens, modeſtiam, pudorem, patientiam tenuiori amico fructuoſiorẽ eſſe, quàm impudentiam, feſtinationem, procacitatem in petendo: cuiuſmodi quædã repræhendit M. Tull. in Trebatio lib. 7. *Nam primorum menſium litteris tuis uehementer commouebar, quòd mihi interdum (pace tua dixerim) leuis in urbis, urbanitatisq; deſiderio, interdum piger, interdum timidus in labore militari, ſæpe autem (quod à te alieniſſimum eſt) ſubimpudens uidebare. tanquam enim ſyngraphã ad imperatorem, non epiſtolam attuliſſes, ſic pecunia ablata domum redire properabas, &c.*

An rapias] an impudenter petendo extorqueas.

atqui rerum caput] id eſt, hæc erat totius rei pars maxima, & præcipua, hçc origo, nempe rem ſuam bene gerere, locupletari, & ditari.

Indotata mihi ſoror eſt, &c.] ſunt quidam alij, qui aperte quidem non flagitant, ſed ſuam tenuitatem, inopiamq; crebrò coram rege ſuo commemorant, idq; clara voce, & eiuſdem ſortis, & contubernij hominibus audientibus. in eo (inquit) bis peccant, primùm, quòd tenuitatem ſuam diuiti, aut potenti amico exponere, poſcere eſt: deinde quòd dum collegam teſtem adhibent in regis ſui erga ſe liberalitatẽ, & munificentia, munus auferunt non integrum, ſed delibatum, & cum altero communicatum. Vtilius igitur erat nullo teſte, aut conſcio beneficium à potentiore amico accipere, vt omittam quòd ſibi ex eo inuidiam conflant, vt docet exemplo corui.

nec paſcere firmus] οὐχ ἱκανὸς τρέφειν, non ita fructuoſus, vt ſumtus ad uictum neceſſarios ſuppeditare poſsit. *paſcere firmus*, genus loquendi Grçcum.

clamat, victum date] qui ſuperiora illa dicit, clamare videtur, *uictum date*, etiam ſi hoc non dicat. quod genus loquendi vſurpatur interdum etiam in rebus inanimis. M. Tull. Verr. 4. *Litteræ ſunt in medio, quæ ſe corruptas, atque interliſas eſſe clamant.* Demoſt. orat. περὶ παραπρεσβ. ταῦτα δὲ οὐχὶ βοᾷ καὶ λέγει ὅτι χρήματα εἴληφεν Αἰσχίνης; & Catul. ad Flauium. *Nam te non uiduas iacere noctes Ne quicquam tacitum cubile clamat.*

ſuccinit alter] alter (inquit Horatius) huius collega, ſeu (vt ita dicam) conſeruus, audiens illum coram rege ſuo querentem, ipſe quoque ſe egentem eſſe ſucclamat, oratque diuitem, vt munus, quod vni illi daturus erat, duobus diuidat, ſibi videlicet, & illi. *ſuccinit* autem valet, ſub illius prioris orationem, vocemq; queribundam, hçc loquitur, quæ deinceps ſequuntur.

Et mihi diuiduo findatur] id eſt, mihi quoque portio, quam huic daturus eras ſolidam, atque integram, fit cum eo communis, vel inter nos communicetur. quadra eſt vel quarta pars cuiuſlibet rei, exẽpli cauſa, circuli. vel figura quadrata. per quadram panis hoc loco ſignificatur quarta pars panis, ſeu fruſtũ

panis,quod datur mendico. hoc igitur dicit,findatur pars, quam ei deſtinatas *munere diuiduo*, id eſt,munere diuiſo: vel,quod diuiſionem recipit. in libro Donati ſcriptum eſt *quadrans*, non *quadra*.

& rixæ multo minus, inuidæq́;] minus cum eo ceteræ rixarentur aues, id eſt,minus contenderent: minusque ei inuiderent.

Brundiſium comes, &c.] aliud exponit inferioris amici peccatum, quo is cum ſuperiore amico vnà iter faciens, queritur vel difficultatem itineris, viæque aſperitatem,vel frigoris acrimoniam, vel pluuiam, vel iacturam,quam fecit in itinere,vel quiduis aliud.

Surrentum] oppidum in Campania: Brundiſium autem in Calabria eſt.

& ſubducta viatica] id eſt,aut plorat ſibi furtim eſſe ablata viatica.

Nota refert meretricis acumina] imitatur illius meretricis aſtutias, & calliditates, quæ confingebat nunc ſibi catellam eſſe ereptam, nunc periſcelidem, id eſt, cruris ornamentum. ſimile exemplum eſt apud Plautum in Truc. *aut petit aurum, quòd conſciſſa pallula eſt, aut empta ancilla, aut aliquod vaſum argenteum, Aut vaſum aneum aliquod, aut armariola Græca, aut aliquid ſemper, quod pereat, debet amans ſcorto ſuo.* & Ouid. lib. 1. de arte. *Quid, cum mendaci damno mæſtiſſima plorat? Elapſusq́; caua fingitur aure lapis?*

catellam] paruulam catenam. T. Liuius lib. 39. *Quinctius alter prætor ſuos equites catellis, ac fibulis donauit.*

vti mox Nulla fides damnis] ita ſæpe mentiens inferior amicus, hoc aſſequitur, vt, cùm vera dicat, ei non credatur.

Nec ſemel irriſus triuiis] nec is, qui ſemel irriſus fuit ab eo, qui in triuio ſibi crus fractum eſſe, cum fletu, & lacrymis mentiebatur, orans, vt ſe quaſi claudum attolleret, fidem ei iterum habet.

planum] planus vox eſt Græca: qua & M. Tull. vtitur in Cluentiana. ſignificat autem fallacem, & qui in fraudem alterum inducit. ſic Cic. de Staleno iudice. *hic ille planus improbiſſimus, quæſtu iudiciario paſtus, contrahit frontem.* Theoc. ἐν ἁλιεῦσι δέλεαρ, id eſt, eſcam, qua ineſcantur piſces, πλάνον appellat. idem ἔρωτι δραπέτ. δῶρα πλάνα. Athen. lib. 14. duos nobiles planos commemorat Cephiſidorum, & Pantaleontem: ac de poſteriore hæc à Chryſippo lib. 5. περὶ τοῦ καλοῦ καὶ ἡδονῆς ſcripta eſſe tradit. ὁ δὲ πλάνος Πανταλέων τελευτᾷν μέλλων ἑκάτερον τῶν υἱῶν κατ' ἰδίαν ἐξηπάτησεν, φήσας μόνῳ αὐτῷ λέγειν, ὅπου κατορωρύχοι τὸ χρυσίον· ὥστε μάτην ὕστερον κοινῇ σκάπτοντας αἰσθέσθαι ἐξηπατημένους, id eſt, *Planus autem Pantaleon, cum iam iam eſſet moriturus vtrunque filium ſeorſum decepit, cum vni diceret ſe ei ſoli aperire, vbi aurum condidiſſet, ac defodiſſet: ita vt illi ambo poſtea vna fodientes, ſe a patre deceptos eſſe ſenſerint.*

Licet illi plurima] licet planus ille vbertim lacrymetur: licet per Oſirim Aegyptiorum Deum iuret. Herodotus in Euter. Oſirim ſcribit eundem eſſe, atque Dionyſum. Idemq́; ſentit Tibull. lib. 1. eleg. 7. *Primus aratra manu ſollerti fecit Oſiris*, &c. De Oſiride multa Plutarchus in lib. de Iſide & Oſiride.

tollite] attollite, erigite, vt epiſt. ad Piſonem. *non ſit, qui tollere curet.* vel tollite equo, aut vehiculo. vt ſatyr. vi. lib. 2. *quem tollere rheda Vellet iter faciens.* quod minus placet: quamuis ita loquatur M. Tull. ad Qu. Fr. lib. 2. *ſed mea factum eſt inuiſa verecundia, vt te proficiſcens non tollerem.* Idem off. 3. *optauit, vt in currum patris tolleretur.* T. Liuius lib. 23 ann. *ſaucios vehiculis tolli, portariq́; iubet.*

Quære peregrinum, vicinia] id eſt, vicini quàm maxima voce poſſunt, reclamant illi plano, cuius fallacias habent cognitas: quære peregrinum aliquem, nempe qui te non nerit, vt ei os ſublinas: nam nos quidem, qui te nouimus, inducere amplius non potes.

AD LOLLIVM. 2.

SI bene te noui, metues liberrime Lolli
Scurrantis ſpeciem præbere, profeſſus amicum,
Vt matrona meretrici diſpar erit, atque
Diſcolor infido ſcurræ diſtabit amicus.
Eſt huic diuerſum uitio uitium, & propè maius,
Aſperitas agreſtis, & inconcinna, grauisque:
Quę ſe commendat tonſa cute, dentibus atris,
Dum uult libertas mera dici, ueraque uirtus.
Virtus eſt medium uitiorum, & utrinque reductum.
Alter in obſequium plus ęquo pronus, & imi
Deriſor lecti, ſic nutum diuitis horret:
Sic iterat uoces, & uerba cadentia tollit,
Vt puerum ſęuo credas dictata magiſtro
Reddere: uel parteis mimum tractare ſecundas.
Alter rixatur de lana ſæpe caprina.
Propugnat nugis, armatus: ſcilicet ut non
Sit mihi prima fides: &, uerè quod placet, ut non
Acriter elatrem: pretium ętas altera ſordet.
Ambigitur quid enim? Caſtor ſciat, an Docilis plus.
Brundiſium Numici melius uia ducat, an Appi.
Quem damnoſa Venus, quem pręcepes alea nudat:
Gloria quem ſupra uireis & ueſtit, & ungit
Quem tenet argenti ſitis importuna, famesque:
Quem paupertatis pudor, & fuga. diues amicus
Sæpe decem uitijs inſtructior odit, & horret.
Aut, ſi non odit, regit: ac, ueluti pia mater,
Plus, quàm ſe, ſapere, & uirtutibus eſſe priorem
Vult: & ait propè uera: mihi contendere noli,
Stultitiam patiuntur opes. tibi paruula res eſt,
Arcta decet ſanum comitem toga. deſine mecum
Certare. Eutrapelus, cuicunque nocere uolebat,
Veſtimenta dabat pretioſa. beatus enim iam
Cum pulchris tunicis ſumet noua conſilia, & ſpes:
Dormiet in lucem: ſcorto poſtponet honeſtum
Officium: nummos alienos paſcet: ad imum
Thrax erit: aut olitoris aget mercede caballum:
Arcanum neque tu ſcrutaberis ullius vnquam:

Commiſſumq́ue teges & uino tortus,& ira.
Nec tua laudabis ſtudia,aut aliena reprendes:
Nec,cum uenari uolet ille,poemata panges:
Gratia ſic fratrum geminorum Amphionis,atque
Zethi diſſiluit:donec ſuſpecta ſeuero
Conticuit lyra.fraternis ceſſiſſe putatur
Moribus Amphion.tu cede potentis amici
Lenibus imperijs:quotiesq́ue educet in agros
Aetolis onerata plagis iumenta,canesq́ue,
Surge:& inhumanæ ſenium depone camœnæ:
Cœnes ut pariter pulmenta laboribus emta:
Romanis ſollenne uiris opus,utile famæ,
Vitæq́ue,& membris:præſertim cum ualeas,&
Vel curſu ſuperare canem,uel uiribus aprum
Poſſis.adde,uirilia quod ſpecioſius arma
Non eſt,qui tractet.ſcis quo clamore coronæ
Prælia ſuſtineas campeſtria:denique ſæuam
Militiam puer,& Cantabrica bella tuliſti
Sub duce,qui templis Parthorum ſigna refixit:
Et nunc,ſi quid abeſt,Italis adiudicat armis.
Ac,ne te retrahas,& inexcuſabilis abſis:
(Quamuis nil extra numerum feciſſe,modumq́ue
Curas)interdum nugaris rure paterno.
Partitur lintres exercitus:Actia pugna
Te duce per pueros hoſtili more refertur.
Aduerſarius eſt frater.lacus,Adria:donec
Alterutrum uelox uictoria fronde coronet.
Conſentire ſuis ſtudijs qui crediderit te,
Fautor utroque tuum laudabit pollice ludum.
Protinus ut moneam(ſi quid monitoris eges tu:)
Quid de quoque uiro,& cui dicas,ſæpe uideto.
Percontatorem fugito:nam garrulus idem eſt:
Nec retinent patulæ commiſſa fideliter aures.
Et ſemel emiſſum uolat irreuocabile uerbum.
Non ancilla tuum iecur ulceret ulla,puer ue
Intra marmoreum uenerandi limen amici:
Ne dominus pueri pulchri,caræ ue puellæ
Munere te paruo beet:aut incommodus angat.
Qualem commendes,etiam,atque etiam aſpice:ne mox
Incutiant aliena tibi peccata pudorem.

Fallimur: & quondam non dignum tradimus: ergo
Quem ſua culpa premet, deceptus omitte tueri:
Vt penitus notum ſi tentent crimina, ſerues,
Tuteriſque tuo fidentem præſidio: qui,
Dente Theonino cum circumroditur: ecquid
Ad te poſt paulò uentura pericula ſentis?
Nam tua res agitur, paries cum proximus ardet:
Et neglecta ſolent incendia ſumere uires.
Dulcis inexpertis cultura potentis amici.
Expertus metuit. tu, dum tua nauis in alto eſt:
Hoc age: ne mutata retrorſum te ferat aura.
Oderunt hilarem triſtes, triſtemq́ue iocoſi:
Sedatum celeres, agilem, nauumq́ue remiſſi:
Potores bibuli media de nocte Falerni
Oderunt porrecta negantem pocula: quanuis
Nocturnos iures te formidare uapores,
Deme ſupercilio nubem. plerunque modeſtus
Occupat obſcuri ſpeciem, taciturnus acerbi.
Inter cuncta leges, & percunctabere doctos:
Qua ratione queas traducere leniter æuum:
Ne te ſemper inops agitet, uexetq́ue cupido.
Ne pauor, & rerum mediocriter utilium ſpes.
Virtutem doctrina paret, natura ne donet:
Quid minuat curas, quid te tibi reddat amicum:
Quid purè tranquillet: honos, an dulce lucellum,
An ſecretum iter, & fallentis ſemita uitę.
Me quoties reficit gelidus Digentia riuus.
Quem Mandela bibit, rugoſus frigore pagus:
Quid ſentire putas? quid credis amice precari?
Sit mihi, quod nunc eſt, etiam minus: & mihi uiuam,
Quod ſupereſt æui ſi quid ſupereſſe uolunt dij:
Sit bona librorum, & prouiſæ frugis in annum
Copia: neu fluitem dubiæ ſpe pendulus horæ.
Hæc ſatis eſt orare Iouem, qui donat, & aufert,
Det uitam, det opes: æquum mi animum ipſe parabo.

COMMENTARII.

Scurrantis ſpeciem præbere] ſpeciem præ te ferre hominis pabuli cauſa aſſentantis. ſic loquitur Brutus ad Ciceron. in epiſtolis ad Brutum, in ea cuius initium eſt, *Particulam litterarum. qui potes intueri, quæ geſſeris, ſimul & iſta*

uel

vel probare, vel ita demiſſe, ac facile pati, ut probantis ſpeciem præbeas? quanquam uulgò legitur *habeas?* & Iul. Cæſar. libr. 3. de bello Gallico, *ſpeciem, atque opinionem pugnantium præberent.* & T. Liuius lib. 3. Annalium, *Romam prima luce uenientes procul ſpeciem hoſtium præbuere.* ſcurra eſt, vt ſup. diximus, qui pabuli cauſa potentiori alicui aſſentatur, & riſum mouet. βωμολόχον, & παράσιτον uocant Græci. neque uerò multùm intereſt inter ſcurram, & aſſentatorem, quem illi κόλακα nominant: aut, ſi quid intereſt, Horatius tamen hoc loco ſcurram pro aſſentatore accipit. Quemadmodum autem hic poeta ſcurram, id eſt, aſſentatorem, ab amico diſtinguit, ac ſeparat, ita M. Tull. ſcurram ab oratore faceto, & urbano lib. 2. de oratore ad Q. fratr. his uerbis, *Temporis igitur ratio, & ipſius dicacitatis moderatio, & temperantia, & raritas dictorum diſtinguit oratorem a ſcurra.*

Eſt huic diuerſum uitio] ſic Ariſt. lib 2. de morib. ad Nicomach φίλον id eſt, amicum, medium conſtituit inter eum, qui omnia loquitur ad uoluntatem, nunquamque alterius orationem improbat, aut refellit: & eum, qui in omni ſermone & greſſu acerbum, atque inſuauem ſe præbet, quem δύσεριν & δύσκολον nominat. *& prope* autem repoſui, ſecutus libros ueteres.

inconcinna] inuenuſta, illepida, inſuauis, à ſocietate, & conuictu hominum aliena.

Quæ ſe commendat tonſa cute] quę ex corporis horrore, aſperitate, ſquallore, illuuie, immunditia, laudem aucupatur. quia, quæ tondentur, hirſuta, & piloſa eſſe neceſſe eſt, icircò per tonſam cutem, totius corporis horridam quandam, & hirſutam aſperitatem ſignificat. M. Anto. Muretus dicebat icircò per tonſam cutem immunditiam, & ſquallorem ſignificari, quia eo tempore Romani neque barbam, neque capillum tondebant, pręter immundos, & ſordidos homines, quod puto eſſe falſum. nam contrarium eſt uerum, ut perſpicuum eſt, cùm ex multis alijs locis, tùm ex his uerſibus Horat. epiſt. ad Piſon. *Nanciſcetur enim pretium, nomenque poetæ, Si tribus Anticyris caput inſanabile nunquam Tonſori Licino commiſerit:* & ijs, qui ſunt ſaty. III. lib. 2. *dij te, Damaſippe, deæque Verum ob conſilium donent tonſore.*

& vtrinque reductum] ab utroque extremo remotum.

Alter in obſequium plus æquo] alter ille, ſiue aſſentator, ſiue ſcurra, plus æquo officioſus, ita ut facile appareat, arceſſitam, & de induſtria quæſitam & ſimulatam eſſe blanditiam.

imi lecti] in quo ipſe accumbit eſt enim imus lectus uel infima pars lecti, uel lectus infimus, minuſque honorificus, in quo uidelicet diſcumbunt inferiores amici. quod declarat locus Sueton. in Auguſto. *Neque cœnauit unquam, niſi in imo lecto aſſiderent.* Plautus in Sticho, *ſcis tu me dudum eſſe imi ſubſellij uirum.* ibid. *Ergo oratores populi ſummates uiri, ſummi accumbent, ego infimatis infimus.* imi igitur lecti deriſorem ſic accipio, qui ſe, & eiuſdem loci, ordiniſque homines derideat. ſolent enim aſſentatores, & ſcurræ de ſe, quàm maximè fieri poteſt, detrahere, ſuaq; omnia extenuare, ſeipſos denique deridere: diuiti autem parcere: ei omnia tribuere: eum ſuſpicere, & admirari. ſat. VIII. lib. 2. *Inuertunt Aliſanis uinaria tota Vibidius, Balatroque ſecutis omnibus imi.* imus autem ualet idem ferrè, quod infimus, aut extremus. lege annot. ad epi. 2. lib. 2. *talos à uertice pulcher ad imos.*

uoces] diuitis uoces iterat, quaſi admirans.

uerba cadentia tollit] uerba diuitis excipit. ſaty. III. lib. 1. *Cum flueret lutulentus, erat, quod tollere uelles:*

dictata m. Reddere] propriè dixit *dictata reddere.* ſic M. Tull. de nat. deorum lib. 1 *Iſta enim à uobis, quaſi dictata, redduntur.* aliud *reddere uoces.* Horat. epiſt. ad Piſones, *Reddere qui uoces iam ſcit puer.*

uel

uel partes mimum tractare] duabus aptiſsimis ſimilitudinibus aſſentatoris ingenium,& mores expreſsit. Quemadmodum(inquit)puer, magiſtri docentis, ac prælegentis uocem ſubſequitur, & excipit: quæ ab eo dictata ſunt, colligit,repetit,ac pronunciat:ſic aſſentator orationem potentioris amici blandiſsimè excipit,atque iterat,ut eum quàm maximè admirari,probareq; uideatur. altera ſimilitudo ducta eſt ab hiſtrionibus & actoribus comœdiarum ſciendum eſt autem,hiſtriones alios fuiſſe primarum partium, alios ſecundarum,& ſic deinceps,uſque ad eum numerum perſonarum,quæ intercedebant in comœdia. Eum igitur,qui primas partes agebat,ceteris omnibus uoce, & geſtu præſtare oportebat, adeò ut ſi forte is, cui ſecundę partes obtigerant, poſſet aliquanto clarius,quam ipſe primarum,dicere,minus contenderet, quàm poſſet: ne ſeſe principi ill exæquaret, aut ne etiam eum ſuperaret. Quod declarat M.Tull. in diuinatione in Verrem, his uerbis, *ut in actoribus Græcis fieri uidemus,ſæpe illum, qui eſt ſecundarum partium, cum poſſit aliquanto clarius dicere, quam ipſe primarum, multum ſummittere, ut ille princeps quàm maximè excellat: ſic faciet Allienus*, &c. talis igitur eſt aſſentator,aut ſcurra,qualis actor ſecundarum,aut tertiarum partium, in eo,quòd vires, & facultatem ſuam quàm maximè extenuat, atque eluat. Nam ſi ſit ei, exempli cauſa, ſermo aliquis cum diuite indoctiſſimo,& infantiſsimo inſtitutus,cum ſit ipſe diſertus,eruditus, & eloquēs is ſuam eloquentiam, quàm maximè poterit, extenuabit, & occultabit,atque vltrò heſitabit, ac balbutiet, vt diues ille quàm diſertiſsimus, ac facundiſsimus eſſe videatur.

mimum] hiſtrionem.aliàs mimus fabula eſt paulo obſcenior,ac licentior, quàm comœdia,quales erant Laberij mimi, *ἀπὸ τοῦ μιμεῖσθαι* appellata:quia ea imitatur & ſermones obſcenos,& facta indecora, ac turpia.

Alter] agreſtis ille,& inconcinnus.

de lana caprina] de re nihili. notum prouerbium eſt.

Propugnat nugis] propugnat pro nugis: id eſt, nugas defendit, armatus proinde ac ſi pro aris,ac focis pugnandum ſit. caue ita coniungas, *armatus nugis* quod vulgò faciunt. neque eſt, quòd quiſquam hoc loquendi genus improbet, *propugnare nugis*. nam apud veteres in verbis compoſitis non ſolebat propoſitio repeti,vt *ad gere iuſiurandum*, & *adigere arbitrum* dicebant, non ad arbitrium. & ita M.Tull.3.de Offic. *arbitrum illũ adegit,quicquid ſibi ea de re facere oporteret ex fide bona*. & in Topic. *aqua pluuiæ arcendæ adigere arbitrum non poſſis*. & pro Roſcio Com. *Quæ cum ita ſint: cur non arbitrum pro ſocio adegeris Roſcium, quæro*. id eſt,ad arbitrum adegeris. Virgil. Aen.9. *Quis deus Italiam,qua uos dementia adegit?* Horat.de arte poet. *neu quid medios intercinat actus*. ita propugnare nugis valet pugnare pro nugis.vel,ſi quis malit, propugnare pro nugis.

ſcil.ut non Sit in.pri.fid.& uerè,&c.] totius huius loci hęc ſententia eſt, Scilicet,ait agreſtis ille,(eſt enim *μίμησις*) ſi quis mihi alteram ętatem,id eſt, vel adoleſcentiam,vel alteram vitam, ſeu longiorem, quàm natura, & fata ferant,mercedis,& pretij loco,promittat,vt ne liberè dicam,acriterq; defendam, & obtineam,quod mihi reuera placet: ego reiiciam,ac reſpuam. vſitatius diceremus,nolim merere alteram ætatem,vt non liceat mihi,quod verè placet, defendere, & vt non mihi in primis fides habeatur. ſic enim loquitur Plautus in Menæchmis, *Neque hodie,ut te perdam, meream deum diuitias mihi*. Idem Moſtell. *quid me eſt,quamobrem mentiar?* id eſt, quid eſt, quod tanti faciam, vt eo accepto mentiri velim? ſic & M.Tullius orat. de ſignis, *Quid arbitramini Rheginos, qui iam ciues Ro.ſunt,mereri uelle,ut ab iis marmorea Venus illa auferatur?* Idem lib.2. de Finib. *quid merearis igitur, ut te dicas in eo magiſtratu omnia uoluptatis faciundum eſſet*

Iterum

Iterum Plautus Bacchid. *quadringentis Philippis filius me, & Chryſalus circunduxerunt: quem quidem ego ut non excruciem, alterum tantum auri non meream.* Tibullus autem propius acceſsit ad hoc genus Horatianum, elegia ix. lib. i. *Tum mihi iurabis nullo te diuitis auri Pondere, non gemmis uendere uelle fidem: Non, tibi ſi pretium Campania terra daretur: Non tibi ſi Bacchi cura, Falernus ager.* Iam quòd Horatius alteram ętatem poſuit, pro grandi, & amplo pretio, videtur in eo Homerum eſſe imitatus, apud quem *ἰλ. ι.* Phœnix negat Achilli ſe vlla conditione paſſurum, vt ab eo diſtrahatur, non, ſi deus ipſe ſibi promittat ſenectute abſterſa, atque ablata, adoleſcentiam, & pubertatem. Sic Homer. *Ὡς ἂν ἔπειτ' ἀπὸ σεῖο, φίλον τέκος, ὐκ ἐθέλοιμι λείπεσθ', ὐδ' εἴ κέν μοι ὑποσταίη θεὸς αὐτὸς Γῆρας ἀποξύσας, θήσειν νέον ἡβώοντα.* fortaſſe verò hęc ſunt referenda ad illam de Phaone fabulam, qui, cum Venerem ex Chio traiecſſet, hanc mercedem operæ, officijq; tulit, quòd ex rngoſo, arido, imbecillo ſene, nitidus, & firmus iuuenis effectus eſt. Iolaus item, cum apud inferos, & iam mortuus cognouiſſet, Euryſteum ab Athenienſibus Heraclidas ad ſupplicium depoſcere, optauit à Dijs inferis, vt ſibi liceret reuiuiſcere, tantiſper dum illum interficeret. quo impetrato, Euryſteoq; interfecto, ad inferos bis mortuus reuerſus eſt. alij dicunt non mortuum reuixiſſe, ſed ætate iam confecta & victa, iterum pubuiſſe, deinde Euryſteo interfecto, iterum ſenem factum eſſe. huc quoque aſcribere licęt notiſsimam de Pelia fabulam, quem promiſerat Medea ſe è ſene, iuuenem puberem, ac florentem effecturam. de quo vide ad ſatyr. v. lib. 2. Prętereà Pherecydes, & Simonides ſcripſiſſe dicuntur Iaſonem à Medea recoctum, iunioremque, quàm erat anteà, eſſe factum. Idemq; de Aeſone eius patre Græcus quidam poeta ſcribit, his verbis, *Αὐτίκα δ' Αἴσονα θῆκε φίλον κόρον ἡβώοντα Γῆρας ἀποξύσασ' εἰδυίῃσι πραπίδεσσι, Φάρμακα πολλ' ἕψουσ' ἐπὶ χρυσείοισι λέβησι.* qui verſus extant in argumento Medeæ Eurip.

ſordet] nihili fit à me, nihili penditur. Virg. Alex. *Et faciet, quoniam ſordent tibi munera noſtra.*

Ambigitur quid enim?] qua enim de re controuerſia eſt? nempe de nugis, de rebus minimi ponderis.

Caſtor ſciat, an Docilis plus] Caſtor & Docilis par gladiatorum.

Num. mel. v. &c.] Numicia via, an Appia. De via Numicia (ſic enim legitur in vulgatis cod.) nihil comperi. neque hanc viam Publius Victor, qui ſcripſit de regionibus, & locis vrbis Romæ, vſquam commemorat, cum ceteras vias enumeret. in codice quidem Torneſiano ſine vlla litura, ſcriptum eſt *Minuci*, non *Numici*. de Minucia via autem meminit M. Tull. lib. ix. epiſtol. cuius principium eſt, *Natali die tuo*, &c. *cohorteſq; ſex, quæ Albæ fuiſſent, ad Curtium Minucia tranſiiſſe*, &c. vt mihi fiat veriſimile legendum hic eſſe *Minuci uia.* niſi cui fortè ſecunda ſyllaba nominis *Minuci* videbitur eſſe longa. quod ratio poſtulat. ſed fortaſſe aut iidem erant Minucij, qui Minicij: aut dici poteſt, hanc viam, *Miniciam* eſſe nominaiam à Minicio, & legendum apud Cicer. *Minicia uia.* nam apud Pub. Victorem quidem ſuſpicor in nomine *Cimmia*, litteras eſſe præpoſtero, confuſoque ordine locatas, & pro *Ciminia* totidem litteris legendum eſſe *Minicia*. veruntamen iudicet lector.

damnoſa Venus] infra epiſt. ad Aug. lib. 2. *damnoſa libido.*

præceps alea] epithetum aptiſſimum ad aleæ iactum.

nudat] pauperat, vt loquitur Plautus, & item noſter Horat.

Gloria quem ſup. vires, &c.] eum, qui oſtentationis, & glorię cauſa, veſtitu vtitur ſumtuoſiore, vngétoq; largiore, aut cariore, quàm facultates ferãt.

importuna] quæ deſiderantem conquieſcere non ſinit, quęque, à portu

tu quodammodo prohibet. vt ſuprà Od. xvi. libr. 3. *Importuna tamen pauperies abeſt.*

pauperatis pudor] parſimoniæ. vel paupertatis pudorem ait eſſe peſſimum M. Porcius Cato apud Liuium lib. 34. annalium.

diues amicus] ordo verborum hic eſt, diues amicus ſæpe multis partibus vitioſior inferiore amico, quamuis hic talis ſit, qualem eum deſcripſit, nempe Veneri deditus, aleator, oſtentator, & glorioſus, pecuniæ cupidiſſimus, &c. eum tamen odit, ab eoque abhorret, ac refugit, aut, ſi non odit, &c.

mihi contendere noli, &c.] hæc loquitur potentior amicus. ſignificat autem Horatius, diuites exiſtimare ſibi aut omnia licere, aut certè plura, quàm tenuibus. Itaque Ariſtoteles ſcribit Rhetor. 2. *ὅτι ἀνόητον ὁ πλοῦτός ἐστι*, id eſt, ſtultas eſſe diuitias. & Iſocrates Areopagitico, *σύντεταχται, καὶ συνακολουθεῖ τοῖς πλουσίοις, καὶ ταῖς δυναστείαις ἄνοια, καὶ μετὰ ταύτης ἀκολασία.* & Plautus in Sticho, *Secundas fortunas decent ſuperbiæ.* Iã totũ hunc locum, ſecutus veteres libros & Vaticanos, & alios, reſtitui, cum anteà legeretur, *meæ contendere noli Stult.p.o.* Eſt autẽ Horatianũ, *mihi contendere*, pro eo, quod eſt, *mecum contendere.*

Arcta decet ſanum comitem toga] vtebantur laxioribus, & amplioribus togis diuites, quàm tenues homines, vt ſuprà Od. IIII. epod. *Vides ne ſacram metiente te uiam, Cum bis ter ulnarum toga, Vt ora uertat huc, & huc euntium Liberrima indignatio?*

Eutrapelus cuicunque] ſtulto diuiti, & improbo, orationem affingit ſapientem, & verã, vt tanto apertius demonſtret, diuitias homini, præſertim prauo, & inſipienti, nocere potius, quàm prodeſſe. ſed illud præterea, & quidem præcipuè docet, non eadem licere inferiori amico, quæ ſuperiori. Arbitror autem hic deſignari Volumnium illum Eutrapelum, ad quem extant epiſto. M. Tull. lib. 7. duæ poſtremæ: quem commemorat & epiſtola quadam ad Papir. Pętum, lib. 9. & Philippica XIII. qui fuit Antonij intimus.

beatus enim iam] diues factus, benè nummatus: vel qui ſua opinione ſit beatus.

ſumet noua conſilia] ſuſcipiet per ſe, & nemine conſulto, noua conſilia: aliud eſt capere conſilium.

Dormiet in lucem] dormire in lucem eſt inertiũ hominum, aut certè ocioſorum, ſecurorum, & ſolutorum, vt ſuprà epiſt. ad Scæuam, *Si te grata quies, & primam ſomnus in horam Delectat.* & ſaty. VI. lib. I. *Deinde eo dormitum non ſollicitus, mihi quòd cras Surgendum ſit manè.*

nummos alienos paſcet] pecuniam alienam accipiet grandi fęnore. nam ita fit, vt nummi alieni paſcantur, & creſcant, pecuniaque pecuniam pariat, ex quo *τόκος* à Gręcis eſt appellatus.

ad imum] ad extremum, tandem.

Thrax erit] gladiator erit. M. Tull. oratione de prouincijs cõſul. *Cuius iter in prouinciam fuit eiuſmodi, ut rex Ariobarzanes conſulem ueſtrum ad cædem faciendam, tanquam aliquem Thracem, conduceret.* Hor. ſat. VI. lib. 2. *Thrax eſt Gallina Syro par.*

Commiſſumq; teges] ſic ſaty. IIII. lib. I. *commiſſa tacere. Qui nequit, hic niger eſt.* ſaty. III. eiuſd. *quid faciam, ſi furtum fecerit, aut ſi Prodiderit commiſſa fide?* & commiſſa ſimpliciter intelliguntur arcana, & conſilia alterius fidei commiſſa, vt hic, & inf. ead. epiſt. *Nec retinent patulæ commiſſa fideliter aures.* & in epiſto. de arte poet. *Ille tegat commiſſa.* Iſocrates appellat *λόγων παρακαταθήκας*, ad Demonicum, his verbis, *μᾶλλον τήρει τὰς τῶν λόγων, ἢ τὰς τῶν χρημάτων παρακαταθήκας.* M. Tull. Tuſcul. 2. *an colo iuſtitia poterit ab homine propter uim doloris enuntiare commiſſa, prodente conſcios?*

tt &vino

&vino tortus, & ira] torquentur enim homines quodammodo vino, & ira, id eſt poti, & irati arcana ſibi commiſſa interdum enunciant. tùm hominum ingenia vino explorantur. Od. xxi. lib. 3. *Tu lene tormentum ingenio admoues Plerunque duro.* & de arte poet. *Reges dicuntur multis urgere culullis, Et torquere mero, quem perſpexiſſe laborant, An ſit amicitia dignus.* hoc ergo dicit: neque potus, neque iratus occulta tuæ fidei credita, aperies.

Nec, cum venari volet ille, &c.] inferior amicus totum ſe ad nutum, & voluntatem potentioris inflectere, & torquere debet. Itaque danda ei opera eſt, vt illius ſtudia omnia amare, ac probare videatur. nam quemadmodum morum, & animorum, ita & ſtudiorum ſimilitudo amicitiam conglutinat: diſſimilitudo, inimicitias concitat: idque declarat exemplo geminorum fratrum Amphionis, & Zethi.

Gratia ſic fratrum, &c.] Zethus, & Amphion gemini fratres, ingenio, & inſtituta ratione uitæ, & ſtudio, multùm inter ſe diſſimiles fuiſſe dicuntur. hic enim fuit Philoſophus, idemque muſicus: ille paſtor à Muſis, & philoſophia alieniſſimus: hic comis, ſuauis, commodus: ille agreſtis, ſeuerus, inſuauis, & inhumanus. qua ex diſſimilitudine factum eſt, vt amicitia, caritasque illa fraterna facilè inter eos diſſolueretur. Zethum à Muſica admodum alienum fuiſſe declarat Stratonici hominis facetiſſimi iocus in Muſicum quendam Zethum nomine, vt ſcribit Athen. libr. 7. *ζήθου δέ τοῦ κιθαριστοῦ διεξιόντος περὶ μουσικῆς, μόνῳ σοι, ἔφη, οὐ προσήκει περὶ μουσικῆς λαλεῖν, ὅσγε τὸ ἀμουσότατον τῶν ὀνομάτων εἵλου, εἰ σεαυτὸν ἀντ' ἀμφίονος ζῆθον καλεῖς*, id eſt, cum Zethus cithariſta de muſica diſſereret, tibi ſoli (inquit) minimè omnium conuenit de muſica verba facere, qui quidem nomen tibi aſciueris à muſis alieniſſimum, ſi teipſum pro Amphione Zethum nominas. Ex Platone quoque facile intelligere licet magna ſæpe fuiſſe inter fratres illos iurgia. ſic enim ille in Gorgia ex Euripidis tragœdia quadam, quæ non extat. *κινδυνεύω οὖν πεπονθέναι νῦν, ὅπερ ὁ ζῆθος πρὸς τὸν Ἀμφίονα Εὐριπίδου, ὧνπερ ἐμνήσθην. καὶ γὰρ ἐμοὶ ἄττα τοιαῦτα ἐπέρχεται πρός σε λέγειν, οἷάπερ ἐκεῖνος πρὸς τὸν ἀδελφὸν, ὅτι ἀμελεῖς ὦ Σώκρατες, ὧν δεῖ σε ἐπιμελεῖσθαι*, id eſt, *Vereor ne eodem animo ſim affectus, quo Zethus in Amphionem Euripidis. nam mihi quoque talia quadam ueniunt in mentem, quæ tibi dicam, cuiuſmodi fertur ille fratri dixiſſe, quia negligis ea, o Socrates, quæ te curare oportet maxime*. Eundem Zethum à philoſophia abhorruiſſe ex M. Tullio intelligere licet lib. 2. de orat. *quos tu cũ haberes auctores, Antoni, miror cur philoſophiæ, ſicut Zethus ille Pacunianus, propè bellũ indixeris.* Accedat his Proper. li 3. de Antiopa. *Et durum Zethum, & lacrymis Amphiona mollem Experta eſt ſtabulis mater abacta ſuis.*

lyra] Amphionis muſici, & citharœdi clariſſimi.

ſenium] id eſt, odium, inſuauitatem ſenilem: vel quia ſenilia fere omnia moleſta, & iniucunda ſunt: itaque ſenectus mala ætas appellabatur à veteribus: vel quia moleſtię ſenectutem ante tempus accelerant. vide quæ annot. ſup. ad epiſt. 7. ibi *& amore ſeneſcit habendi*. M. Tull pro Milone. *maret equeſter ordo, tota ciuitas confecta ſenio eſt.* Plaut. in Trucul. *malè quod mulier incepit, niſi efficere perpetrat, id illi morbo, id illi ſenio eſt.* vide & Nonium Marc.

pulmenta] pulmentaria ex lumbis leporinis confecta. dicta ſunt autem à pulte pulmenta, & pulmentaria.

Romanis ſollenne viris opus] Venari eſt opus ſollenne, id eſt, ſtatum, & vſitatum Romanis.

ſpecioſius] venuſtius, *εὐσχημονέστερον*, decentius, aptius.

quo clamore coronæ] quo aſſenſu, qua approbatione circunſtantis multitudinis, quo applauſu, qua acclamatione.

ſuſti-

ſuſtineas] ineas,perferas,ſubeas.

Præl. camp.] certamina ludicra, quæ committuntur in campo Martio. in lib. de arte poet. *Ludere qui neſcit,campeſtribus abſtinet armis.*

ſæuam] χαλεπὴν,aſperam,laborioſam,difficilem.

Cantabrica bella] ſup. Od. VIII. lib. 3. *Seruit Hiſpanæ uetus hoſtis oræ Cantaber ſera domitus catena.*

Sub duce] Auguſto. vt ſup. Od. xv. lib. 4. *Et ſigna noſtro reſtituit Ioui Derepta Parthorum ſuperbis Poſtibus.*

refixit] quinque libri veteres,& manuſcripti ſic habent *ſigna refigit Nunc: & ſi quid,&c.*

adiudicat armis] acquirit populo Rom. idque exercitu populi Rom.

Ac,ne te retrahas,&c.] id eſt,atque,vt ne te nimis longè abducas ab exercitationibus tuis, & certaminibus campi Martij, & ne ita abſis ab vrbe, vt probabilem abſentiæ excuſationem afferre non poſſis, interdum quædam belli ſimulacra exerces in agro paterno: interdum ludis rure,quanuis nil niſi ſapienter,& prudenter facias.

Quanuis nil extra numerum f. m. q. Curas] hæc ſunt includenda interpoſitionis nota. eſt enim ἐπιθεράπευσις verbi *nugaris. extra numerum* autem valet ineptè,inſipienter,inconſideratè,temerè,tralatione ducta à ſaltatoribus, quorum motus, & ſaltatio certis legibus, ac numeris conſtabat. ex quo moueri dicuntur in numerum,qui numeroſè, aptè,& compoſitè mouentur. Lucr. lib. 4. *Quid porrò, in numerum procedere cum ſimulacra Cernimus in ſomnis,& mollia membra mouere Mollia mobiliter?* &c. & lib. 2. *in numerumque exultant ſanguine læti.* Iterum lib. 4. *Quod ſupereſt,non eſt mirum ſimulacra moueri,Brachiaq; in numerum iactare,et cetera membra.* Virgil. Georg. 4. de Cyclop. *Illi inter ſeſe magna ui brachia tollunt In numerum,uerſantq; tenaci forcipe ferrum.* Idem in Sileno. *Tum uerò in numerum Faunosq; ,ferasq; uideres Ludere.* cuius contrarium eſt extra numerum. Lucr. li. 5. *Atque extra numerum procedere membra mouentes Duriter, et duro terram pede pellere matrem.* M. Tull. parad. ὅτι ἴσα τὰ ἁμαρτ. *hiſtrio ſi paulo ſe mouit extra numerum,aut ſi uerſus pronunciatus eſt ſyllaba una breuior,aut longior,exibilatur,et exploditur.* ſimiliter *extra modum* valet ſine modo,non ſeruato modo. Cicer. de orat. ad Qu. Fratr. *uox extrà modum abſona.* numerus autem ad ῥυθμὸν,ſeu metrum refertur, modus ad cantum. vt epiſt. de arte poet. *Acceſſit numeriſq; modiſq; licentia maior.* & in modum valet modulatè,non,numeroſè,ſeu εὐρύθμως quanuis ita Muretus explicet apud Catull. in carmine in nupt. Iuliæ & Manlij.

Partitur lintres] id eſt, diuidit nauiculas inter ſe, vt duæ ſint aduerſariæ claſſes, vna, quæ ſimilitudinem claſſis Cæſarianę præbeat, altera, quæ Antonianæ. fuit autem hæc pugna naualis ſerio commiſſa ad Actium promontorium Epiri.

refertur] ſimulatur,repræſentatur.

velox victoria] tradunt Plutarchus,Florus, alij, victoriam illam Actiacam fuiſſe celerrimam.

lacus] lacus qui eſt in fundo paterno. *lacus* (inquit Varro) *lacuna magna,ubi aqua contineri poteſt.*

qui crediderit] Auguſtus,potentior amicus.

vtroque pollice] vtroque pollice compreſſo. nam premere pollicem geſtus erat fauentis. Plin. lib. 27. cap. 11. vel ſequamur Porphyri. qui vtroque pollice vult dictum eſſe συνεκδοχικῶς pro, vtraque manu.

Protinus vt moneam, &c.] Protinus continuitatem ſignificat, inquit Varro. hoc igitur dicit. Continuato ſermone, vt te moneam, videto & quid,&

de quo,& cum quo loquare. Si legemus *Protenus*, facilior erit lectio. nam *protenus* valet porrotenus,deinceps, conſequenter.

ſi quid mon. eg. tu] hæc ſunt includenda interpoſitionis nota.

commiſſa] arcana & occulta fidei commiſſa,vt ſuprà.

patulæ aures] percontatoris videlicet,qui ea ab alijs ſciſcitatur,& exquirit,quæ ad alios continuò perferat,& renunciet.

Volat] Iccircò Homerus verba ferè ſemper pennigera, aut (vt ita dicam) pennata, ſeu alata nominat. Nam paſſim apud eum occurrit hoc. ἔπεα πτερόεντα προσηύδα.

Non ancilla tuum iecur vlceret,&c.] id eſt, vide,ne vllius puellę, puerí've amore capiaris in ædibus potentioris amici. ſup. ad Od. 1. lib. 4. admonuimus, iecur ſedem libidinis eſſe.

Ne dominus puc. pulch. caræ've, &c.] ne tibi eueniat alterum è duobus malis, vel vt impetres, quod amas, tibiq; illud ipſum magni beneficij loco muneretur, vel repulſam feras, & ita potentiorem amicum illiberalem ſe erga te præbuiſſe queraris.

Qualem commendes,&c.] vtiliſsimum præceptum,diligentiſſimeque retinendum. cui non diſsimile eſt illud Theognidis, Μήποτ' ἐπαινήσῃς, πρὶν ἂν εἰδῇς ἄνδρα σαφηνῶς, Ὀργὴν, καὶ ῥυθμὸν, καὶ τρόπον ὅστις ἂν ᾖ.

ne mox Incutiant aliena, &c.] verbum *incutiendi* grauiorem quendam perturbationis ictum animo illatum ſignificat per tralationem ſermonis: nam incutere propriè eſt quatiendo, & commouendo inferre. vt *incutere plagam*. ex quo *incutere dolorem, timorem, tremorem, deſiderium, amorē*. vt ſuprà diximus in epiſt. ad Villicum.

& quondam] nonnunquam,aliquando.

tradimus] commendamus alteri, vt ſuprà epiſt. ad Claud. Ner. *ut tibi ſe laudare, & tradere coner.*

ergo, Quem ſua culpa premet,&c.] ergo ſi acciderit, vt is, qui fuerat abs te commendatus tanquam vir bonus,& integer, cum eum talem eſſe putares,ſua culpa in periculum adduceatur,tum tu tua ſpe falſus, deſine eum tueri.

Vt penitus notum,&c.] ratio eſt ſuperioris verſus. deſine (inquit) illum, qui tuam ſpem feſellit, tueri, vt amicum hominem tibi perſpectum, & cognitum falſis criminibus circunuentum,atque oppreſſum, omni ſtudio,& acerrima contentione ſubleues, tegas,ac defendas.

qui, Dente Theonino,&c.] qui, cum maledictis configitur, cum maledico dente carpitur, non intelligis communem eſſe metum, commune periculum? non vides tibi idem periculum imminere? non vides, periculum,quod in illum intenditur, ad te paulo pòſt eſſe perventurum? Hunc Theonem tradunt poetam petulantiſsimum,ac maledicentiſsimum fuiſſe. aptiſsimè autem dentem cum verbo rodendi coniunxit. nam & *dentata charta* à M. Tull. dicitur, maledica,atque aculeata: & rodere pro eo,quod eſt obſcurè,& diſsimulanter maledictis inſectari. vt pro Corn. Balbo. *more hominum inuident: in conuiuijs rodunt.* & Hor. ſaty. IIII. lib. I. *abſentem qui rodit amicum.* & ſaty. VI. *Quem rodunt omnes libertino patre natum.*

Nam tua res agitur,] in periculo verſatur. ſic dicimus agitur caput, fama,exiſtimatio,fides,officium,fortunæ meæ. nunquam autem agitur de capite, &c. nam agere de aliqua re eſt,verba facere:ſermonem,aut conſilium habere. vt M. Tull. epiſt. ad M. Cælium lib. 5. *Non potuit accuratius agi, neq; prudentius, quàm actum eſt à te cum Curione de ſupplicatione.* In Lælio autem locus ille corruptus eſt, *& ſi qua fortuna acciderit, ut minus iuſta amicorum voluntates ſint adiuuandæ, in quibus*

dorum aut de capite agatur, aut fama,&c. legendumq́; eſt, vt ſcriptum reperi in cod. antiq. *aut caput agatur*. & ita Aul. Gell. lib. 1. cap. 3. Tum in oratione pro Quinctio, vbi legitur *ſi prædijs tuis ageretur*, legendum ita, vt emendauit Budęus, *ſi de fundi tuus ageretur*. cum hoc loco cōgruit illud Liuianum li. 7. *quanquam pugnauimus uerbo pro Sidicinis, re pro nobis, cum uideremus finitimum populum nefario latrocinio Samnitium peti, et, ubi conflagraſſent Sidicini, ad nos traiecturum illud incendium eſſe.*

Et neglecta ſolent incendia, &c.] ſic Pind. εἰδ. γ. Pyth. πολλὰν τ' ἐν ὄρει πῦρ ἐξ ἑνὸς σπέρματος ἐνθορὸν ἀΐστωσεν ὕλαν. Et Euripid. quodam loco. μικροῦ δ' ἐκ λαμπτῆρος Ἰδαῖον σέλας πρήσειεν ἄν τις.

Dulcis inexpertis cultura] non diſſimile eſt hoc prouerbium Græcorum, γλυκὺς πόλεμος ἀπείροις. culturam autem pro cultu poſuit.

Expertus] ὁ διὰ πείρας ἰών. qui periculum fecit.

dum tua nauis in alto eſt] id eſt, dum in curſu es. tralatio eſt.

Hoc age] in hanc curam incumbe. *hoc agere* loquendi genus Latinis vſitatum eſt, quod valet negocium ſuſceptum accuratè adminiſtrare: attentum eſſe in re aliqua, aut in ſermone, qui habetur: totum ſuum ſtudium, & cogitationem in vna re ponere. Terent. in Andr. *hoccine agis, an non?* D. *ego uerò iſtuc*. ibid. *ipſum adeo præſto uideo cum Dauo. hoc agam*. in Eunucho. Chr. *alias res agis*. P. *iſtuc ego quidem*. ſic Xenophon. Ἑλληνικ. δ. οὐδὲ γὰρ ἐκράτουν αὐτῶν αἱ τοῦ σώματος ἡδοναί· ἀλλ' ἀεὶ πρὸς ᾧ εἴη ἔργῳ, τοῦτ' ἔπραττε. Horat. ſaty. 3. libr. 2. *ne uinas igitur uigila: hoc age*. Plautus Mil. glorioſ. *hanc age rem. res ſubitaria eſt*. Plutarch. in Coriolano ſcribit, cum magiſtratus, aut pontifices ſacrificabant, præconem magna voce clamare ſolitum eſſe, *hoc age*. quibus verbis iubebat animum ad ſacra attendere, nullumque omnino opus alienum interponere. verba Plutarchi ſunt hæc. ὅταν γὰρ ἄρχοντες, ἢ ἱερεῖς πράττωσί τι τῶν θείων, ὁ κῆρυξ πρόεισι, μεγάλῃ φωνῇ βοῶν, ὃκ ἄγε. σημαίνει δὲ ἡ φωνή, τοῦτο πρᾶττε, προσέχειν κελεύουσα τοῖς ἱεροῖς, καὶ μηδὲν ἔργον ἐμβάλλειν μεταξύ, id eſt, *cum enim magiſtratus, aut ſacerdotes aliquam rem diuinam faciunt, prodit præco magna uoce clamans, hoc age. ſignificat autem uox, τοῦτο πρᾶττε. iubens attendere ad ſacra, & nullum opus intermiſcere.*

agilem, natiuumque] hominem ad agendum promtum, ac paratum. ad res agendas aptum, δραστήριον, πρακτικόν, vt ſuprà epiſt. 1. *Nunc agilis fio.*

remiſſi] ignaui, deſides, ἀνειμένοι, inertes.

Potores bibuli] *bibuli* cohæret cum nomine *potores*: eſtque numeri multitudinis.

Deme ſupercilio nubem] aufer è vultu triſtitiam, atque immoderatam ſeueritatem, quæ contracto, ac ſublato ſupercilio ſignificatur: quod Gręci τὸ τῶν ὀφρύων νέφος, id eſt, ſuperciliorum nubem, appellant. & ita Eurip. in Hippol. coron. ex quo ὀφρυόεντες à Græcis appellantur ſeueri, triſtes, ſuperbi, & πρόσωπον συνωφρυωμένον Eurip. in Alceſtid. & αἴρειν τὰς ὀφρῦς, id eſt, tollere ſupercilia, prouerbij locum obtinet tùm apud Gręcos, tùm apud Latinos, pro eo quod eſt, vultu triſtitiam quandam præ ſe ferre. Diphilus comicus apud Athen. libr. 2. Τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα, συμπεσεῖς γελᾶν, Τόν τ' ἀσθενῆ τολμῶν τι, τὸν δειλόν, θρασύν. & ita Catull. Ad Ianuam mulieris impud. *Præterea addebat quendam, quem dicere nolo Nomine, ne tollat rubra ſupercilia*, id eſt, ne ſublato ſupercilio ſignificet ſe mihi iratum eſſe, ne grauiter, & iniquo animo ferat συννεφὴς etiā appellatur à Græcis is, qui ſupercilij nube, id eſt, contractione, triſtitiam quādam præ ſe fert. ex quo verbum συννεφόω, & συννεφοῦν ὄμματα apud Eurip. in Electra. & Sophocles in Antigone diſertè νεφέλην ὀφρύων nominat, aſpectum mæſtum, ac triſtem. ſic Sophocl. νεφέλη δ' ὀφρύων ὕπερ αἱματόεν ῥέθος αἰσχύνει τέγγουσ' εὐῶπα παρειάν. ſic Cicero in orat. in Piſon. ὑπερβολικῶς. quidē illud

ſed tamen vrbanè, ac facetè, Piſonem interrogatum quid ſentiret de ſuo conſulatu, ait reſpondiſſe *altero ad frontem ſublato, altero ad mentum depreſſo ſupercilio, crudelitatem ſibi non placere*, ſignificans, ac deſcribens eius ineptam, atq; importunam ſeueritatem, quam in eadem oratione *frontis nubeculam* appellat. Idem de eodem in orat. pro Sextio. *Tanta erat grauitas in oculo: tanta frontis contractio, ut illo ſupercilio, tanquam Atlante cælum, reſp. niti uideretur.* Demoſthenes in orat. περὶ παραπρ. ἀνασπᾷν τὰς ὀφρῦς videtur accipere pro eo quod eſt, plus æquo ſibi arrogare, & gerere ſe inſolenter. ſic ille τότε μὲν μέτριον παρεῖχεν ἑαυτὸν ἐπειδὴ δὲ μέγιστα εἴργασται κακὰ, τὰς ὀφρῦς ἀνέσπακε. & συνάγειν τὰς ὀφρῦς, apud Ariſtoph. in Pluto, triſtitiam & mæſtitiam ſignificat. Quemadmodum autem ſublatum, & contractum ſupercilium triſtitiam, & ſeueritatem, ſignificat, ſic remiſſum & laxum, hilaritatem. Pindarus εἰδ. θ. Πυθ. ἀγανὰ χλιαρὸν γελάσαις ὀφρύι. & Eurip. Iphigen. in Aulide remittere ſupercilium. Μέθες νῦν ὀφρύν, ὄμμα, τ' ἔκτεινον φίλον. Idem in Cyclope. Silenus. Ὡς ἐκπιεῖν ἂν κύλικα βουλοίμην μίαν, Πάντων κυκλώπων ἀντιδοὺς βοσκήματα, Ῥίψαι τ' ἐς ἅλμην λευκάδος πέτρας ἄπο, Ἅπαξ μεθυσθεὶς, καταβαλών τε τὰς ὀφρῦς. ὡς, ὅς γε πίνων μὴ γέγηθε, μαίνεται. Hom ἰλ. ο. de Iunone. ἡ δ' ἐγέλασσε Χείλεσιν, οὐδὲ μέτωπον ἐπ' ὀφρύσι κυανέῃσιν Ἰάνθη. Prætereà ſupercilio tum innuimus, tum annuimus. innuimus, vt Hom. ὀδυσσ. π. Ἠ δ' ἄρ' ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε, νόησε δὲ δῖος ὀδυσσεύς. & ὀδ. φ. Ἦ, καὶ ἐπ' ὀφρύσι νεῦσεν, ὁ δ' ἀμφέθετο ξίφος ὀξύ. annuendi exemplum eſt apud eundem. Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε κρονίων. Libet autem mihi hoc loco colligere alia effectuum animi indicia, quæ ducuntur ex partibus corporis, ſiue illæ ſua ſponte, & nobis inuitis moueantur, atque immutentur, vt cum metu palleſcimus, horremus, obmuteſcimus: ſiue noſtra voluntate, vt cum in dolore frontem ferimus, aut femur. Vt igitur à capite ordiamur, *caput percutere* mærorem ſignificat. Hom. ἰλ. χ. Ὤιμωξεν δ' ὁ γέρων, κεφαλὴν δ' ὅγε κόψατο χερσί. ob eandem cauſam *capillus uellitur*. ὀδ. κ. Ἑζόμενοι δὲ κατ' αὖθι γόων, τίλλοντό τε χαίτας. ſic Attius de Agam. *ſcindens dolore identidem intonſam comam*. eodem pertinet, caput puluere conſpergere. ὀδυσσ. ω. de Laert. Ἀμφοτέρῃσι δὲ χερσὶν ἑλὼν κόνιν αἰθαλόεσσαν Χεύατο κακκεφαλῆς πολιῆς ἀδινὸν στεναχίζων. ἰλ. σ. de Achille. Ἀμφοτέρῃσι δὲ χερσὶν ἑλὼν κόνιν αἰθαλόεσσαν Χεύατο κακκεφαλῆς, χαρίεν δ' ᾔσχυνε πρόσωπον. ibid. φίλῃσι δὲ χερσὶ κόμην ᾔσχυνε δαΐζων. ſic Catullus carm. de nupt. Pelei, & Thet. *Canitiem terra, atque infuſo puluere fœdans*. *Capitis motus* geſtus minantis. ſic Neptunus Vlyſſem ſecundo curſu nauigantem, patriæq; iam appropinquantem proſpiciens, ὀδυσσ. ε. ὁ δ' ἐχώσατο κηρόθι μᾶλλον· Κινήσας δὲ κάρη προτὶ ὃν μυθήσατο θυμόν· Ὢ πόποι, &c. & Vlyſſes ab Antinoo pulſatus, ὀδ. ρ. Ἀλλ' ἀκέων κίνησε κάρη κακὰ βυσσοδομεύων. Horat. ſaty. v. lib. I. *caput & mouet*. Virg. lib. x. Aen. *Tum quaſſans caput hæc effudit pectore dicta*. Innuimus cum alteri nutu ſignificamus, vt aliquid fiat, vt ὀδ. π. Νεύσω μέν τοι ἐγὼ κεφαλῇ, σὺ δ' ἔπειτα νοήσας, &c. & Εἰ δ' ἄγε τοι κεφαλῇ ἐπινεύσομαι. Teren. Adelph. *ne mora ſit, ſi innuerim, quin pugnus continuò in mala hæreat*. M. Tull. pro Quinctio. *non modò enim pollicitus erat in Gallia, ſed Romæ quotidie, ſimulatq; ſibi hic innuiſſet, numeraturum ſe eſſe dicebat*. vbi corruptè, & mendosè legitur in lib. vulgatis, annuiſſet. annuere enim eſt eius, qui ſe aſſentiri alteri, & quippiam approbare ſignificat. *Exporrigere frontem*, animi remiſſionem, atque hilaritatem ſignificat. Terent. Adelph. *mitte iam iſtæc: da te hodie mihi: Exporrige frontem* Plaut. Caſina. *primum ego te porrectiore fronte uolo mecum loqui*. *Explicare frontem* idem valet. ſed ab Horat. ponitur pro eo, quod eſt hilaritatis, & lętitiæ cauſam præbere. Od. xxix. lib. 3. *Mundaq; paruo ſub Lare pauperum Cœnæ ſine aulæis & oſtro Sollicitam explicuere frontem*,

idem

idem ſaty. 11. lib. 2. *Ac venerata Ceres, ut culmo ſurgeret alto Explicuit vino contractæ ſeria frontis.* contrà *frontem contrahere.* M. Tull. in Cluentiana. *Hic ille planus improbiſsimus quæſtu iudiciario paſtus contrahit frontem.* Et *conſulcare frontem*, quo vtitur Plaut. in Prol. Bacch. Item *caperare frons* dicitur ei, cui frons contrahitur. Plaut. in Epid. *quid illuc eſt, quòd illi caperat frons ſeueritudine? Frontem ferire* geſtus hominis quippiam ægrè ferentis, & indignantis. Cic. ad Att. lib. 1. *puto te in hoc aut riſiſſe, aut ingemuiſſe, ut frontem ferias.* Idem in Bruto *nulla perturbatio animi, nulla corporis: frons non percuſſa, non femur.* Dionyſ. Halicarn. libr. 10. ἀρχαιολογ. ῥωμ. παίοντες τὰ μέτωπα, καὶ κατηφεῖς τὰς ὄψεις ποιήσαντες. *Frontem, uel os perfricuiſſe* dicimus eum, quem ſignificare volumus nihil pudere. Cic. Tuſc. 3. *quam tu idem, cum os perfricuiſti, ſoles dicere?* ex quo hominem ferrei, & duri oris dicere ſolemus, id eſt, impudentem. Idem pro Quinct. *homini pro amicitia familiarius dixi, mihi uideri ore duriſſimo eſſe, qui præſente eo geſtum agere conaretur.* Idem de orat. libr. 2 *quoniam ſoleo ſæpe mirari eorum impudentiam, qui agunt in ſcena geſtum præſente Roſcio.* Idem in Piſonem. *ſi os tuum ferreum ſenatus conuicio uerberari noluiſti.* Catull. in quandam. *Quòd ſi non aliud pote eſt, ruborem Ferreo canis exprimamus ore.* Ter. in Eunuch. *os durum.* Iterum M. Tul. lib. acc. 4. *noſtis os hominis, noſtis audaciam. Oculorum nictus*, & crebra agitatio, admonẽtis geſtus. Hom. ὀδ. σ. Οὐκ ἀΐεις, ὅτι δή μοι ἐπιλλίζουσιν ἅπαντες, id eſt, oculis innuunt. Idem ἰλ. ι. Τοῖσι δὲ πόλλ' ἐπέτελλε γέρων ἱππότα Νέστωρ Δενδίλλων ἐς ἕκαστον, &c. id eſt, νεύων ὀφθαλμοῖς. Hor. ſaty IX. lib. 1. *Diſtorquens oculos, ut me eriperet. Oculi nimis arguti* (vt ſcribit M. Tull. lib. 1. de legib.) *quemadmodum animo affecti ſimus, loquuntur. Ardor oculorum* iram ſignificat. M. Tull. libr. 5. accuſ. *ipſe inflammatus ſcelere, & furore in forum uenit. ardebant oculi: toto ex ore crudelitas eminebat.* & libr. 4. de Theomnaſto quodam. *Nam cum ſpumas ageret in ore, arderent oculi, uoce maxima uim me ſibi afferre clamaret.* Hom. ἰλ. α. de Achille. μένεος δὲ μέγα φρένες ἀμφὶ μέλαιναι Πίμπλαντ', ὄσσε δέ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι εἴκτην. Oculos etiam aiunt eſſe pudoris ſedem. ex quo Socrates in Phædro, ἐγκαλυψάμενος, id eſt, operta facie de amore diſputat. Præterea ſcribit Ariſtot. ῥητορ. β. prouerbium eſſe, ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται, καὶ τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς, &c. huc pertinet reſponſum illud Sapphonis: quæ, cum ei Alcæus dixiſſet, ſe aliquid ei dicere velle, ſed pudore prohiberi, Αἰτ' εἶχες ἐσθλῶν ἵμερον, ἢ καλῶν, Καὶ μηδὲν εἰπεῖν γλῶσσ' ἐκύκα κακόν, Αἰδὼς μέν κ' οὐκ εἶχέν σε τ' ὄμματα, Τ', ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῶ δικαίω, id eſt, *ſi te rerum bonarum, aut honeſtarum deſiderium teneret, neque lingua quicquam turpe proloqui conaretur: non tibi pudor oculos obſideret, ſed de re iuſta uerba faceres. Oculi defixi* ſignificant attentiſſimam in re aliqua cogitationem: idque vel ſine vlla animi moleſtia, vt ἰλ. γ. de Vlyſſe. Στάσκεν· ὑπαὶ δὲ ἴδεσκε κατὰ χθονὸς ὄμματα πήξας. Theocr. εἰδ. β. Καί μ' ἐσιδὼν ἄστοργος ἐπὶ χθονὸς ὄμματα πήξας Ἕζετ' ἐπὶ κλιντῆρος. & Apoll. ἀργοναυτ. libr. 3. Ἡ, καὶ ἐπ' εὔδεος αἶψε ποδῶν πάρος ὄμματ' ἔπηξαν, Ἄνδιχα πορφύρουσαι ἐνὶ φρεσί: vel cum aliqua moleſtia, vt apud Eurip. Med. οὔτ' ὄμμ' ἐπαίρουσ', οὔτ' ἀπαλλάσσουσα γῆς πρόσωπον. Interdum admirationem quandam, & ſtuporem ſignificant. vt Virg. Aen. 1. *Dum ſtupet, obtutúque hæret defixus in uno.* Idem libr. 7. *Talibus Ilionei dictis defixa Latinus Obtutu tenet ora.* Hor. epiſt. ad Numicium *Defixis oculis, animoq; & corpore torpet.* T. Liuius lib. 21. *utraque ſimul obiecta res oculis, animis immobiles parumper eos defixit.* Idem lib. 5. *Gallos quoque uelut obſtupefactos miraculum uicti rei tam repentinæ tenuit, & ipſi pauore defixi primum ſteterunt, uelut ignari, quid accidiſſet: deinde*, &c. Interdum animum in aliqua re obfirmatum, & perſeuerãtem: vt, cum Hom. ὀδυσσ. τ. oculos Vlyſſis cum cornibus, aut ferro comparat, qui Penelopa virum

ſuum

ſuum præſentem quidem, ſed nondum agnitum deflente, ac multis cum lacrymis deſiderante, ne tantillum quidem ingemuerit, aut illacrymarit. Ὀφθαλμοὶ δ' ὡσεὶ κέρα ἕστασαν, ἠὲ σίδηροι Ἀτρέμας ἐν βλεφάροισι, δόλῳ δ' ὅγε δάκρυα κεῦθε. Horat. Od. v. lib. 3. *& uirilem Toruus humi poſuiſſe uultum*. Lacrymas tum gaudium, tum dolor, & luctus exprimit. gaudium, vt ὀδυσσ. π. Ὣς ἄρα φωνήσας υἱὸν κύσε, κὰδ δὲ παρειῶν Δάκρυον ἧκε χαμᾶζε. & ὀδυσσ. ψ. Penelopa Vlyſſem agnoſcens. Δακρύσασα δ' ἔπειτ' ἰθὺς δράμεν, ἀμφὶ δὲ χεῖρας Δειρῇ βάλλ' ὀδυσῆι. ibid. Vlyſſes. Ὣς φάτο· τῷ δ' ἔτι μᾶλλον ὑφ' ἵμερον ὦρσε γόοιο. Κλαῖε δ' ἔχων ἄλοχον θυμαρέα κέδν' εἰδυῖαν. Terent. Heautont. *ubi dicimus rediſſe te, & roga e uti uenires ad te, mulier telam deſerit continuò, & la rymis oppleo os totum ſibi, ut facile ſcires deſiderio id fieri tui*. Idem Adelph. Dem. *oh, lacrumo gaudio*. Virg. lib. 6. Aen. *alacris palmas utraſq; tetendit, Effuſaq; genis lacrymæ*. Liuius lib. 5. ann. *Certatim patribus, plebiq; manare gaudio lacrymæ*. tales fortaſſe ſunt nouarum nuptarum lacrymæ, aut certe fictę. Catull. in carmin. nupt. *At lubet innuptis ficto te carpere queſtu*. Idem de coma Berenices. *Eſt'ne nouis nuptis odio Venus? an'ne parentum Fruſtrantur falſis gaudia lacrymulis?* exemplum lacrymarum ab ægritudine, aut dolore corporis expreſſarum extat apud Hom. ἰλ. β. vbi de Therſite loquitur ab Vlyſſe percuſſo. ὁ δ' ἰδνώθη, θαλερὸν δέ οἱ ἔκπεσε δάκρυ. & ὀδυσσ. δ. Οὐδ' ἄρα Νέστορος υἱὸς ἀδακρύτω ἔχεν ὄσσε· Μνήσατο γὰρ κατὰ θυμὸν ἀμύμονος Ἀντιλόχοιο. Τόν ῥ' Ἠοῦς ἔκτεινε φαεινῆς ἀγλαὸς υἱός. Terent. Heaut. *lacrymas excuſſit mihi*. Cæſ. lib. 1. de bell. Gall. *Diuitiacus multis cum lacrymis Cæſarem complexus obſecrare cœpit ne quid grauius in fratrem ſtatueret*. Menelaus apud Eurip. in Helena, ait dici, eſſe viri generoſi lacrymas in rebus aduerſis fundere. Καί τοι λέγουσιν, ὡς πρὸς ἀνδρὸς εὐγενοῦς Ἐν ξυμφοραῖσι δάκρυ' ἀπ' ὀφθαλμῶν βαλεῖν. *Sudor oborius* ſine fatigatione, aut labore corporis, animi ægritudinem, aut moleſtiam ſignificat. Homer. ὀδυσσ. υ. Ἴδιον, ὡς ἐνόησα· δεδάκρυνται δέ μοι ὄσσε. Apollon. lib. α. ἀργοναυτ. Ὣς φάτο· τῷ δ' ἀΐοντι κατὰ κροτάφων ἅλις ἱδρὼς Κήκιεν. Hor. ſat. ix. lib. 1. *cum ſudor ad imos Manaret talos*. M. Tull. epiſt. ad Appium Pulch. lib. 3. *Vides ſudare me, iandudum laborantem, quomodo ea tuear, quæ mihi tuenda ſunt, & te non offendam*. Idem lib. 3. acc. ex epiſtola Timarch. *fac ſciant improbitatem aratorum, ipſi ſudabunt, ſi Dij uolent*. Pallor non naturalis, & repetinus ſignificat aliquam animi perturbationem, & maxime metum. Sappho. χλωροτέρα δὲ ποίας. Hom. ὀδ. χ. Ὣς φάτο· τοὺς δ' ἄρα πάντας ὑπὸ χλωρὸν δέος εἷλεν. ὀδ. φ. Μνηστῆρσιν δ' ἄρ' ἄχος γένετο μέγα, πᾶσι δ' ἄρα χρὼς Ἐτράπετο. Cicer. libr. 1. acc. *Iſti color immutatus eſt: uultus, oratio, mens denique excidit*. Idem in Cluentiana. *timor eius, perturbatio, ſuſpenſus, incertusq; uultus, crebra coloris mutatio, quæ erant antea ſuſpicioſa, hæc aperta, ac manifeſta faciebant*. Hom. ἰλ. ν. Ἔνθ' ὅ τε δειλὸς ἀνὴρ, ὅς τ' ἄλκιμος, ἐξεφαάνθη. Τοῦ μὲν γάρ τε κακοῦ τρέπεται χρὼς ἄλλυδις ἄλλῃ, &c. Hor. ep. 1. huius lib. *Nil conſcire ſibi, nulla palleſcere culpa*. Idem epiſt. 111. eiuſd. *Pindarici fontis, qui non expalluit hauſtus*, id eſt, qui non extimuit. *Capilli arrecti* etiam metum ſignificant. ἰλ. ω. Ὀρθαὶ δὲ τρίχες ἔσταν ἐνὶ γναμπτοῖσι μέλεσσι. Virg. Aen. 11. & 111. *Obſtupui, ſteteruntq; comæ, & uox faucibus hæſit*. Plato in Ione. ὀρθαὶ αἱ τρίχες ἵστανται ὑπὸ τοῦ φόβου. *Manum ad os apponere* ſignificat aliquid dici, quod is, qui dicat, ab alijs exaudiri nolit. Cęl. ad Cic. lib. 8. *At Domitius, cum manus ad os appoſuit*. *Cordis latratus* ſignificat iram efferueſcentem. ὀδ. υ. de Vlyſſe iamiam interitum procis meditante. κραδίη δέ οἱ ἔνδον ὑλάκτει. Nam cor iræ ſedes eſt, vt alibi annotauimus. *Femoris percuſſio*, index doloris. Hom. ἰλ. π. αὐτὰρ Ἀχιλλεὺς Μηρὼ πληξάμενος Πατροκλῆα προσέειπεν. & ὀδυσσ. ν. ᾤμωξεν δ' ἄρ' ἔπειτα, καὶ ὣ πεπλήγετο μηρὼ Χερσὶ καταπρηνέσσι. & ἰλ. μ. Δή ῥα τότ' ᾤμωξέν τε, καὶ ὣ πεπλήγετο μηρὼ

Αἴσιος

κλίνων ὑπτιάζει. Plaut. in Milite glor. *digitis rationem computat, feriens femur dextetum.* Idem in Trucul. *hoc vide, dentibus frendit; icit femur.* Huc etiam aſcribere illud M. Tull in Bruto, quod ſupra produximus, *frons non percuſſa, non femur:* Idem Tuſc. III. *muliebres lacerationes genarum, pectoris, feminum, capitis percuſſio.* *Inflare buccas,* quod Græci dicunt τὰς γνάθους φυσᾶν eſt iraſcentis. Hor. ſatyr. I. lib. I. *Quid cauſæ eſt, meritò quin illis Iupiter ambas Iratus buccas inflet?* videtur eſſe & inſoleſcentis, vt apud Demoſth. γνάθους φυσῶν. *Mordere labra,* minantis. Hom. ὀδυσσ. α. & υ. οἱ δ' ἄρα πάντες ὀδὰξ ἐν χείλεσι φύντες. idem ſignificat interdum *caput mouere,* vt ſupra diximus. *Ridere labris* ſignificat riſum ſimulatum, vt. ἰλ. ο. ἡ δ' ἐγέλασσε χείλεσι. Tale eſt illud de Vlyſſe. ὀδυσσ. υ. μείδησε δὲ θυμῷ Σαρδόνιον μάλα τοῖον. & ὀδυσσ. σ. de Penelopa. Ἀχρεῖον δ' ἐγέλασσεν, ἔπος τ' ἔφατο. Dentium erepitu, & ſtridore metus arguitur. Hom. ἰλ. ν. πάταγος δέ τε γίνετ' ὀδόντων. M. Tull Tuſcul. IIII. *ex quo fit, ut terrorem pallor, et tremor, et dentium crepitus conſequatur. Manus tollere* geſtus vel admirantium, vel lætantium, vel precantium. M. Tull. in Lucullo. *Hortenſius autem vehementer admirans, quod quidem perpetuò Lucullo loquente fecerat, ut etiam manus ſæpe tolleret,* &c. Idem epiſtol. ad Cæſ. lib. 7. *ſuſtulimus manus egoet Balbus: tanta fuit opportunitas, ut illud neſcioquid, non fortuitum, ſed diuinum uideretur.* Catull. de quodam, & Caluo. *Admirans ait hæc, manuſque tollens, Dij magni, ſalaputium diſertum.* T. Liuius lib. 24. *Ad quam uocem cum clamor ingenti alacritate ſublatus eſſet, ac nunc complexi inter ſe, gratulanteſque, nunc manus ad cælum tollentes, bona omnia populo Rom. Gracchoque ipſi precarentur,* &c. Hor. ſat. v. lib. 2. *Importunus amat laudari, donec, ohe, iam, Ad cælum manibus ſublatis, dixerit.* Hom. ὀδυσσ. σ. Χεῖρας ἀνασχόμενοι γέλῳ ἔκθανον. *Pectoris percuſſio* ſeipſum reprimentis geſtus eſt. Hom. ὀδυσσ. υ. Στῆθος δὲ πλήξας κραδίην ἠνίπαπε μύθῳ. eſt & dolentis, ægreque aliquid ferentis Hom. ἰλ. σ. de ancillis Achillis, audito de nece Patrocli nuncio, exanimatis, ἐκ δὲ θύραζε Ἔδραμον ἀμφ' Ἀχιλῆα δαΐφρονα, χερσὶ δὲ πᾶσαι Στήθεα πεπλήγοντο. Plaut. in Mil. glor. *cogitans pectus digitis pulsat, cor credo euocaturus foras. Soluta genua* metū, & perturbationē animi ſignificant. ὀδυσσ. δ. Ὣς φάτο, τῆς δ' αὐτοῦ λύτο γούνατα, καὶ φίλον ἦτορ. Δὴν δέ μιν ἀμφασίη ἐπέων λάβε, τὼ δέ οἱ ὄσσε Δακρυόφι πλῆσθεν, θαλερὴ δέ οἱ ἔσχετο φωνή. in hoc exē plo multa cōcurrunt externati animi indicia, genua ſoluta, linguæ ſtupor, & ſilentiū, oculi lacrymis oppleti, vox interclusa. & ὀδυσσ. ω. Ὣς φάτο, τοῦ δ' αὐτοῦ λύτο γούνατα, καὶ φίλον ἦτορ, Σήματ' ἀναγνόντος, τά οἱ ἔμπεδα πέφραδ' Ὀδυσσεύς. omitto quòd ſcriptores per genuum firmitatem, aut viriditatē, ætatem integrā, & corporis vires ſignificāt, vt annot. ad Od. XIII. epod. Supplices tāgebāt eorū genua, quibus ſupplicabāt. ὀδυσσ. ν. vbi Vlyſſes Palladi paſtoris ſimilitudinem præ ſe ferenti ſupplicat. σοὶ γὰρ ἔγωγε Εὔχομαι, ὥστε θεῷ, καί σευ φίλα γούναθ' ἱκάνω. & ἰλ. α. de Thetide, Καί ῥα πάροιθ' αὐτοῖο καθέζετο, καὶ λάβε γούνων Σκαιῇ, δεξιτερῇ δ' ἄρ' ὑπ' ἀνθερεῶνος ἑλοῦσα. ὀδυσσ. δ. Τοὔνεκα νῦν τὰ σὰ γούναθ' ἱκάνομαι, αἴκ' ἐθέλησθα. & ἰλ. ω. ἀγχὶ δ' ἄρα στὰς Χερσὶν Ἀχιλλῆος λάβε γούνατα, καὶ κύσε χεῖρας. T. Liuius lib. 45. *Summittentemq; ſe ad pedes ſuſtulit, nec attingere genua paſſus.* ex quo γουνάζεσθαι, quod idem ferè valet, quod ſupplicare. ibid. Καὶ τότε δὴ παρὰ θῖνα θαλάσσης εὐρυπόροιο Ἤια πολλὰ θεοῖς γουνούμενος. oſculabantur autem etiam veteres os, & manus, & ſuperiores inferiorum, & inferiores ſuperiorum, tum in ſalutationibus, tum in gratulationibus. ὀδυσσ. ω. Vlyſſes Laertem patrem oſculatur, Κύσσε δέ μιν περιφὺς ἐπιάλμενος. ibid. Vlyſſes Dolij ſerui dexteram oſculatur. Ὣς ἄρ' ἔφη, Δολίος δ' ἰθὺς κίε χεῖρε πετάσσας Ἀμφοτέρας· Ὀδυσεὺς δὲ λαβὼν κύσε χεῖρ' ἐπὶ καρπῷ. Plutarch. in Caton. Vtic. ὑποτιθέντων τὰ ἱμάτια τοῖς ποσὶν, ᾗ βαδίζοι, καὶ κα-

uu ταφιλούντων

καταφιλοῦντες τὰς χεῖρας. Corn. Tacitus de Nerone, *ad genua ipſius aduolui, ac dexteram oſculis fatigare*. Vlyſſes Telemachum filium oſculatur, ὀδυσσ. π. Ὡς ἄρα φωνήσας υἱὸν κύσε. Eumenaeus & Dolius Vlyſſis ſerui, caput & humeros domini oſculantur: & item Vlyſſes illorum, ὀδυσσ. φ. καὶ κύνεον ἀγαπαζόμενοι κεφαλήν τε, καὶ ὤμους. Ὡς δ' αὔτως ὀδυσσεὺς κεφαλὰς, καὶ χεῖρας ἔκυσσε. Etiam manus tangebant. Patercul. *ſalutationis noua quadam exultatio, & manum contingendi cupiditas*. Virg. Aen. lib. 7: *Pars mihi pacis erit, dextram tetigiſſe tyranni*. Pedibus terram percutere, vim doloris ſignificat. ὀδυσσ. σ. de Iro, σὺν δ' ἤλασ' ὀδόντας λακτίζων ποσὶ γαῖαν. Idem ferè pedem ſupplodere, niſi fortè geſtus eſt indignantis, & grauiter ferentis. Cic. Bruto, *nulla pedum ſupploſio*. Idem lib. 1. de orat. ad Q. frat. *Quid multa? pedem nemo illo in iudicio ſupploſit*. Trahere pedibus, indignis modis accipere, & contumelioſè tractare. Homer. ἰλ. α. Ῥῖψε ποδὸς τεταγὼν ἀπὸ βηλοῦ θεσπεσίοιο. & ὀδυσσ. σ. Ἕλκε δὲ ἐκ προθύροιο λαβὼν ποδὸς, ὄφρ' ἵκετ' αὐλὴν, Αἰθούσης τε θύρας. & ὀδυσσ. π. Vlyſſes Telemachum monet, ne, etiam ſi ſe proci pedibus trahant; eius rei pœnas repetat, eo ue facto cõmoueatur, ſed potius tacitus ferat. Εἰ δέ μ' ἀτιμήσουσι δόμον κάτα, σὸν δὲ φίλον κῆρ Τετλάτω ἐν στήθεσσι κακῶς πάσχοντος ἐμεῖο, Ἤν περ καὶ διὰ δῶμα ποδῶν ἕλκωσι θύραζε. & ὀδ. σ. Εἶκε γέρον προθύρου μὴ δὴ τάχα καὶ ποδὸς ἕλκῃ ſic Virg. de Caco lib. 8. Aen. *pedibusq; informe cadauer Protrahitur*. Cic. ad Att. lib. 4. *fratrem meum, & te ſi habebo, per me iſta pedibus trahantur, nobis ἐμφιλοσοφῆσαι poſſum*. Idem ad Volumn. lib. 7. epiſtol. *Nam de iudicijs quod quereris, multo laboro minus; trahantur per me pedibus omnes rei*. T. Liuius lib. 34. *hanc uocem Dionyſius ſolebat uſurpare, non equo inſidentem, ſed pedibus tractum tyrannum debere relinquere tyrannidem*. *Tremor corporis* metum, & ignauiam ſignificat. ὀδυσσ. σ. de Iro cum Vlyſſe certamen ineunte. σάρκες δὲ περιτρομέοντο μέλεσσιν. ibid. de eod. Τῷ δ' ἔτι μᾶλλον ὑπὸ τρόμος ἤλυθε γυῖα. Horat. Ode XXIII. lib. 1. *Et corde, & genibus tremit*. Hom. ἰλ. ν. Ἔνθ' ὅ γε δειλὸς ἀνὴρ, &c. vt ſuprà pag 336. verſu 37. ſed hæc fuerit, (vt ait Thucyd.) ἐκβολὴ λόγου. nunc ad penſum noſtrum reuertamur.

Occupat obſcuri ſpeciem] obtinet, & præ ſe fert ſpeciem hominis ſuam ſententiam, ſuaque cõſilia nimium occultantis, hominis tecti, quem κρυψίνουν appellant Græci.

trad. lenit. æu.] placidè, quietè, tranquillè ætatem agere.

inops cup.] cupiditas, quę nunquam expletur: quæ ſemper deſiderat, ſemper eget.

mediocriter vtilium] qualia ſunt bona fortunæ. quæ (vt ait Terent. Heautont.) *perinde ſunt, ut illius animus, qui ea poſſidet: Qui uti ſcit, ei bona, illi, qui non utitur rectè, mala.*

Virtut. doctr. paret, natura'ne donet] quæſtio eſt à veteribus ſæpe, & multùm agitata, vtrùm virtus ſit διδακτὸν, id eſt, doctrina conſtet, nec'ne. Plato in Menone. ἀλλ' ἔγωγε ἐκεῖνο ἂν ἥδιστα, ὅπερ ἠρόμην τὸ πρῶτον, καὶ σκεψαίμην, καὶ ἀκούσαιμι, πότερον ὡς διδακτῷ ὄντι αὐτῷ δεῖ ἐπιχειρεῖν, ἢ ὡς φύσει, ἢ ὥς τινί ποτε τρόπῳ παραγιγνομένης τοῖς ἀνθρώποις τῆς ἀρετῆς. vbi videtur ad extremum probare, eam neque à natura inſeri, neque doctrina quæri, ſed diuinitus hominibus euenire: idemque diſputat in Protagora. Xenophon verò contrà ἀπομνημ. α. videtur ſentire, virtutem vſu & exercitatione comparari. Iſocrates in oratione κατὰ σοφιστῶν diſertè negat iuſtitiam, ceteraſque virtutes doctrina contineri, his verbis, καὶ μηδεὶς οἰέσθω με λέγειν, ὡς ἔστι δικαιοσύνη διδακτόν. ὅλως μὲν γὰρ οὐδεμίαν ἡγοῦμαι τέχνην τοιαύτην εἶναι, ἥτις τοῖς κακῶς πεφυκόσι πρὸς ἀρετὴν, σωφροσύνην ἢ δικαιοσύνην ἂν ἐμποιήσειεν.

φύειν. & Theognis ait, procreare hominem, & alere, longè facilius eſſe, quàm prudentiam, & bonos mores inſerere: neque quenquam adhuc rationem excogitare potuiſſe, qua ratione eum, qui ſit imprudens, atque improbus, prudẽtem, & probum efficere queat: denique morbos omnes animi inſanabiles eſſe. Theognidis verſus ſunt hi, *Φῦσαι, καὶ θρέψαι ῥᾷον βροτὸν, ἢ φρένας ἐσθλὰς ἐνθέμεν, οὐδείς πω τοῦτό γ' ἐπεφράσατο, Ὅππως σώφρον' ἔθηκε τὸν ἄφρονα, καὶ κακὸν ἐσθλόν. Εἰ δ' Ἀσκληπιάδαις τοῦτό γ' ἔδωκε θεὸς, Ἰᾶσθαι κακότητα, καὶ ἀτηρὰς φρένας ἀνδρῶν, Πολλοὺς ἂν μισθοὺς, καὶ μεγάλους ἔφερον.* M. Tull. in epiſt. quadam ad Att. lib. x. videtur ſentire, virtutem doctrina, & ratione parari, his verbis, quanquam locus eſt aliquantum corruptus. *Quòd ſi adhuc nullum eſt, eſſe tamen poteſt, aut ἀρετὴ non eſt, διδακτὸν, quod mihi perſuaderi non poteſt.* Idem in Partit. orator. hanc quæſtionem trimembrem facit, cum ab Horatio fiat bimẽbris. ſic enim M. Tull. *quónam pacto uirtus pariatur, naturáne, an ratione, an uſu.* Idem pro Archia poeta ait *ſæpius ad laudem, atque uirtutem, naturam ſine doctrina, quam ſine natura ualuiſſe doctrinam.* Ariſtoteles in lib. de moribus ad Nicom. vult virtutes eas, quæ ad mores pertinẽt, à doctrina, & vſu pficì, à natura inchoatas. Pindarus naturam, & id, quod natura valet, arti, ac doctrinæ; virtutibusq́; doctrinæ partis ſemper anteponit. non lõgè abiero, Olymp. carm. nono, Τὸ δὲ φυᾷ (inquit) *κράτιστον ἅπαν. πολλοὶ δὲ διδακταῖς ἀνθρώπων ἀρεταῖς κλέος ὤρουσαν ἑλέσθαι.* Idem vndecimo ait, id, quod natura nobis eſt inſitum, nihilo facilius commutari poſſe, quàm leonis, aut vulpis ingenium mutari ſolet. ſic Pind. *τὸ γὰρ ἐμφυὲς, οὔτ' αἴθων ἀλώπηξ, οὔτ' ἐρίβρομοι λέοντες διαλλάξαντο ἦθος.* Idem Nem. tertio carm. demonſtrat, eum, qui arte, ac doctrina ſola nitatur, in vtranque partem vacillare, ac titubare: eum verò, qui naturæ bono fretus ſit, rectéq́; ſentiat natura, certo ſemper in loco conſiſtere. *συγγενεῖ δέ τις εὐδοξίᾳ μέγα βρίθει. ὃς δὲ διδάκτ' ἔχει, ψεφηνὸς ἀνὴρ, ἄλλοτε ἄλλα πνέων οὔποτ' ἀτρεκεῖ κατέβα ποδί· μυρίαν δ' ἀρεταν ἀτελεῖ νόῳ γεύεται.*

quid te tibi reddat amicum] ſibi amicum eum intellige, non, qui ſit φίλαυτος (eſt enim hoc nomen odioſum, & in uitio locum habet, niſi ita accipias, ut eleganter explicat Ariſtoteles lib. nono de moribus ad Nicom. pro eo, qui optimam ſui partem, id eſt, mentem colit) ſed qui ſuauiter, & iucundè uiuat, qui ſibi faciat benè, qui denique non imitetur ſenem illum Terentianum ſeipſum excruciantem: qualis eſt auarus, utpote qui bonis quæſitis uti frui non audeat, ſed ijs parcat, tanquam ſacris. ſic ſatyra. 11. lib. 1. *hic uix credere poſſis, Quàm ſibi non ſit amicus.*

tranquillet] tranquillum efficiat. quo verbo vtitur M. Tull. libr. 1. de Finibus, *qua* [iuſtitia] *non modò nunquam nocet cuiquam, ſed contrà ſemper alii aliquid tum ui ſua, atque natura, quod tranquillet animos, tum ſpe nihil earum rerum defuturum, quas natura deprauata deſideret*, &c. idem Topic. *perorationis effectus hic debet eſſe, ut aut perturbentur animi, aut tranquillentur.* Corn. Nepos in vita Attici, *Tranquillitatis autem rebus Ro. remigrauit Romam*, &c. Plautus Captiuis, *Ille demum antiquis eſt adoleſcens moribus, Qui nunquam uultum tranquillauit gratijs.*

honos, an dulce lucellum] imperia, & magiſtratus, an amplificatio rei familiaris, negociatio, mercatura. de honore, & honoris ſtudio audi Xenophõtem in Hierone, *καὶ γάρ μοι δοκεῖ, ὦ Ἱέρων, τούτῳ διαφέρειν ἄνθρωπος τῶν ἄλλων ζῴων τῷ τιμῆς ὀρέγεσθαι. ἐν σιτίοις τε, καὶ ποτοῖς, καὶ ὕπνοις, καὶ ἀφροδισίοις πάντα ὁμοίως ἥδεσθαι ἔοικε τὰ ζῷα· ἡ δὲ φιλοτιμία οὔτ' ἐν τοῖς ἀλόγοις ζῴοις ἐμφύεται, οὔτ' ἐν ἅπασιν ἀνθρώποις. Οἷς δ' ἂν ἐμφυῇ τιμῆς τε, καὶ ἐπαίνου ἔρως· οὗτοι εἰσὶν ἤδη οἱ πλεῖστον τῶν βοσκημάτων διαφέροντες, ἄνδρες δὲ, καὶ οὐκέτι ἄνθρωποι μόνον νομιζόμενοι. ὥστε ἐμοὶ μὲν εἰκότως δοκεῖτε ταυθὰ πάντα*

ὑπομένειν, ἃ φέρετε ἐν τυραννίδι, ἐπείπερ τιμᾶσθε διαφερόντως τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. καὶ γὰρ οὐδεμία ἀνθρωπίνη ἡδονὴ τοῦ θείου ἐγγυτέρω δοκεῖ εἶναι, ἢ ἡ περὶ τὰς τιμὰς εὐφροσύνη. id eſt, *Nam mihi uidetur homo, o Hiero, reliquis animantibus eo præſtare, quod honorem expetit. quandoquidem cibo, & potione, & ſomno, & rebus Venereis omnes animantes uidemur æquè delectari. Honoris autem cupiditas neque in animalibus rationis expertibus innaſcitur, neque in omnibus hominibus. In quibus uerò honoris, & laudis amor fuerit innatus, hi iam plurimum à pecudibus differunt, uiriq́ue, & non iam homines habendi ſunt. Quare hæc omnia, quæ in tyrannide ſuſtinetis, ac toleratis, meritò mihi perferre uidemini. Etenim nulla uoluptas humana ad mentem diuinam propius accedit, quàm ea, quæ in honore uerſatur, iucunditas.* de lucro multa quidem dici poſſunt, quamobrem probabile ſit, dulce ab Horatio dictum eſſe. ſed hominis ſit ocio lectorum abutentis longum eſſe in re aperta. hoc tantum dicam, lucrum à Græcis κέρδος appellatum, quaſi κέαρ ἧδον, id eſt, cor delectans. notum illud, *lucri bonus odor ex re qualibet.* Grauiter autem & præclarè Aegio ille, apud Plaut. Capr. *Non ego lucrum omne eſſe utile homini exiſtimo. Scio ego: multos iam lucrum lutulentos homines reddidit. Eſt etiam ubi profectò damnum præſtet facere, quàm lucrum.* nefarium illud Τὸ μὲν δικαίου τὴν δόκησιν ἄρνυσο· Τὰ δ' ἔργα τοῦ πανοῦργου δρῶντες, ἔνθα κερδανεῖς, id eſt, *uiri quidem iuſti opinionem comparato; facta autem hominis omnia facinoroſi, ubi quæſtum facies.* cui conſentaneum illud Sophoclis, Τὸ κέρδος ἡδὺ, κἂν ἀπὸ ψευδῶν ἴῃ, id eſt, *dulce lucrum eſt, etiam ſi ex mendacio proficiſcatur.* lucellum igitur fortaſſis appellauit dulce, quia lucro omnes ferè capiuntur, vt teſtatur idem his verbis, Ὡς οὐδὲν ἀτεχνῶς ὑγιὲς ἔστιν οὐδενός· Ἀλλ' εἰσὶ τοῦ κέρδους ἅπαντες ἥττονες.

fallentis ſemita vitæ] vita ab aulis principum, à forenſi ſtrepitu, ab aura populari remota: vitæ degendæ ratio obſcura. vita fallens, idem quod vita latens, obſcura, incognita, ignorata. notum illud λάθε βιώσας. ſup. annot. ad epiſt. ad Sequam.

ſentire] cogitare, ſeu iudicare potius, vel exiſtimare.

precari] εὔχεσθαι, optare. ſic Catull. ad Furium. *Et ſeſtertia, quæ ſoles precari Centum, deſine, nam ſat es beatus.* Nam εὐχαὶ apud Græcos & preces, & optata ſignificant. & εὐχῆς ἄξια res, quæ optari potius, quàm ſperari poſſunt. & εὐχῆς ὅμοια, apud Platonem.

vt mihi viuam] non potentioribus. id eſt, vt meo modo, meoque arbitratu viuam, non potentiorum.

prouiſę frugis in annum] prouiſæ in annum, non in multos annos. dixit enim ſuprà Od. xi. lib. 1. *Et ſpatio breui Spem longam reſeces.* ſic autem loquitur Cæſ. libr. 1. de bell. ciuili, *Multum erat frumentum prouiſum, & conuectum ſuperioribus temporibus.* & Horat. de arte poet. *Verbaque prouiſam rem non inuita ſequentur.*

neu fluitem dubiæ ſpe pendulus horæ] id eſt, ne ue pendeam à bonis incertis, ac ſperatis, ſed potius fruar præſentibus, ac paratis: vel ne ue pendeam à futuris, ſed potius præſenti vitæ iucunditate fruar, ac potiar.

qui donat, & aufert] Græci poetæ Deos appellant δωτῆρας ἐάων.

æquum anim.] animum ęquabilem, moderatum, & pręſentibus contentum, animi ęquitatem. vide annotata ad Od. iii. lib. 2. quibus adde aliud exemplum ex M. Tull. pro M. Marcello, *hic tu modum tuæ uitæ non ſalute Reip. ſed æquitate animi definies?*

AD

AD C. CILNIVM MAECENATEM. 3.

PRISCO ſi credis, Mecenas docte, Cratino:
Nulla placere diu, nec uiuere carmina poſſunt,
Quæ ſcribuntur aquæ potoribus: ut malè ſanos,
Adſcripſit Liber Satyris, Fauiſque poetas.
Vina ferè dulces olerunt manè camœnæ:
Laudibus arguitur uini uinoſus Homerus.
Ennius ipſe pater nunquam, niſi potus, ad arma
Proſiluit dicenda: forum, putealque Libonis
Mandabo ſiccis: adimam cantare ſeueris.
Hoc ſimul edixit, non ceſſauere poetæ
Nocturno certare mero: putere diurnò.
Quid? ſi quis uultu toruo ferus, & pede nudo,
Exiguæque togæ ſimulet textore Catonem:
Virtutem ne repræſentet, moreſque Catonis?
Rupit Hyarbitam Timagenis æmula lingua:
Dum ſtudet urbanus, tenditque diſertus haberi.
Decipit exemplar uitijs imitabile. quòd ſi
Pallerem caſu, biberent exangue cuminum.
O imitatores ſeruum pecus, ut mihi ſæpe
Bilem, ſæpe iocum ueſtri mouere tumultus.
Libera per uacuum poſui ueſtigia princeps:
Non aliena meo preſſi pede. qui ſibi fidet
Dux, reget examen. Parios ego primus Iambos
Oſtendi Latio, numeros, animoſque ſecutus
Archilochi, non res, & agentia uerba Lycamben.
Ac ne me folijs ideo breuioribus ornes.
Quod timui mutare modos, & carminis artem:
Temperat Archilochi Muſam pede maſcula Sappho:
Temperat Alcæus: ſed rebus, & ordine diſpar
Nec ſocerum quærit, quem uerſibus oblinat atris:
Nec ſponſæ laqueum famoſo carmine nectit.
Hunc ego non alio dictum prius ore, Latinus
Vulgaui fidicen. iuuat immemorata ferentem
Ingenuis oculiſque legi, manibuſque teneri.
Scire uelis, mea cur ingratus opuſcula lector
Laudet, ametque domi: premat extra limen iniquus:
Non ego uentoſæ plebis ſuffragia uenor

e. 2 impenſis

Impenſis cænarum,& tritę munere ueſtis.
Non ego nobilium ſcriptorum auditor,& ultro,
Grammaticas ambire tribus, & pulpita dignor.
Hinc illæ lacrymæ. ſpiſſis indigna theatris
Scripta pudet recitare,& nugis addere pondus,
Si dixit:rides,ait:& Iouis auribus iſta
Seruas:fidis enim manare poetica mella
Te ſolum, tibi pulcher. ad hęc ego naribus uti
Formido:&,luctantis acuto ne ſecer ungui,
Diſplicet iſte locus,clamo:& diludia poſco.
Ludus enim genuit trepidum certamen,& iram:
Ira truces inimicitias,& funebre bellum.

COMMENTARII.

Cratino] poetæ comico,de quo ſaty.IIII.lib.I.*Eupolis,atque Cratinus,Ariſtophanesque poetæ*,&c.

aquæ potoribus] *ὑδροπόταις*,qui ſe uino abſtinent, *ὕδωρ πίνουσι.*

vt malè ſanos] tanquàm inſanos,aut parum ſanos.

Aſcripſit liber Satyris, &c.] retulit in numerum Satyrorum, & Faunorum poetas uinoſos, ut diuinos, & furioſos. *aſcripſit* autem habent duo cod. Vatic.Iann.Faer.Torn.quos ſecutus ſum.

Laudibus arguitur vini,&c.] id eſt,crebrę apud Homerum uini laudes, eum fuiſſe uinoſum indicant.*arguitur uinoſus*,id eſt,declaratur fuiſſe uinoſus. uinum laudat Homerus ſub perſona Hecubę.*ἰλ.ζ. Ἀνδρὶ δὲ κεκμηῶτι μένος μέγα οἶνος ἀέξει.*mox ſub Hectoris perſona uituperat. *Μὴ μοὶ οἶνον ἄειρε μελίφρονα πότνια μῆτερ,Μή μ' ἀπογυιώσῃς,μένεος δ', ἀλκῆς τε λάθωμαι.* quanquam reſponderi poteſt ab Hectore uinum uituperari non ſimpliciter,ſed eo tempore, cum hoſtis à mœnibus arcendus eſt. Poeta quidem ipſe quandocunque aliena perſona poſita,ex ſua loquitur,uinum ſemper laudat,nunc *εὐήνορα*,nunc *μελίφρονα*,nunc *μετονχία*,nunc *αἴθοπα* nominans.

Ennius ipſe pater] cur pater?an quia primus poeta Latinus?ut Lucr.lib.I.*Ennius ut noſter cecinit, qui primus amœno Detulit ex Helicone perenni fronde coronam Per gentes Italas.*an propter antiquitatem, & ita commune omnium poetarum ueterum nomen eſt?

forum,putealque Libonis,&c.] ſiccis hominibus ſuadebo,ut ſeſe ad cauſas agendas conferant:ut in foro,tribunalibusque uerſentur.

puteal Libonis]locum,ubi ius dicebat prætor in foro Romano. uide annotata ad illũ locũ ſat.VI.li.2. *ante ſecundam Roſcius orabat ſibi adeſſes ad puteal cras*

mandabo] frequentandum dabo, committam. ſignificat iocans homines ſiccos,ad poeticam ineptos eſſe: ad res forenſes, iudiciaque prætoria aptiores. *mandabo forum* autem ſic dictum,ut *mandare parteis*,in lib.de arte poet.*ne forte ſeniles Mandentur iuueni partes*.ibid.*malè ſi mandata loqueris.*

Hoc ſimul edixit] ſimul ut hoc edixit Cratinus.*edicere* eſt clarè, & ſuo iure,& non ſine auctoritate dicere.ſic ſaty.III.lib.2. *Hic ſimul accepit patrimoni mille talenta,Edicit piſcator uti,pomarius,auceps.*&c.Idem epiſt.ad Aug.lib.2.*Edicto uetuit,ne quis ſe præter Apellem Pingeret.*

non ceſſau.poetæ] ſtultum in hominibus imitandi ſtudium notat, qui præſtantium uirorum uitia, non uirtutes imitantur: ut, qui ſeſe optimos poetas futuros arbitrantur, ſi, quia Homerum, & Ennium uinoſos fuiſſe traditum eſt, uinolenti ſe ad ſcribendum conferant, aut ſi, quia poëtas animi quodam impetu concitatos eſſe oportere aiunt nonnulli Piloſophi, icircò quàm maximè furorem, inſaniâque ſimulent. qua de re dicemus in epiſt. de arte poet. ad illum locum, *Ingenium miſera qui fortunatius arte Credit, & excludit ſanos Helicone poetas Democritus, bona pars non ungues ponere curat, Non barbam: ſecreta petit loca, balnea uitat,* &c. M. Tull. in perfecto oratore, *Ego autem* (inquit) *illos ipſos laudo, idque meritò quorum ſe iſti imitatores eſſe dicunt: etſi in eis aliquid deſidero: hos uerò minimè, qui nihil illorum, niſi uitium ſequuntur cum à bonis abſint longiſſimè.*

et pede nudo] Plutarchus in Catone Vticenſi. *πολλάκις δὲ ἀνυπόδητος, καὶ ἀχίτων εἰς τὸ δημόσιον προῄει μετ' ἄριστον*, id eſt, ſæpe autem ſine calceis, & ſine tunica in publicum prodibat à prandio.

Exiguæque togæ textore] id eſt, exigua toga, ut ſit *μετωνυμία*. quemadmodum ſuprà epiſt. 1. per capillos ab inæquali tonſore decurtatos, capillos inæqualiter tonſos ſignificat. quidam uiri docti affirmant, ſcriptum eſſe in quodam cod. antiquo *teſquore*. ego eam ſcripturam nuſqnam reperi.

Catonem] Vticenſem, ut apparet ex Plutarcho.

repræſentet] repræſentare propriè locum habet in pecunia in diem debita die præſenti ſoluenda. & diem promiſsi repræſentare, eſt promiſſum, antè quàm dies aduenerit, uel certè cum aduenerit, exoluere. ex quo *repræſentandi* verbo utimur pro eo, quod eſt, rem, quæ abeſt, præſentem conſtituere, ut M. Tull. pro Sextio, *erat eo tempore Senatus in æde concordiæ, quod ipſum templum repræſentabat memoriam conſulatus mei*. Cæſar lib. 1. de bell. Gall. *Itaque ſe, quod in longiorem diem collaturus fuiſſet, repræſentaturum eſſe.*

Rupit Hyarbit. &c.] id eſt, dum Hyarbita Timagenis eloquentiā conatur imitari, dirupit ſeſe, ſcilicet nimium contendendo, & clamando. ſic M. Tull. epiſtola. ad Marium libr. 7. *His ego tamen diebus, ludis ſcenicis, ne forte uidear tibi non modò beatus, ſed nec liber omnino fuiſſe, dirupi penè me in iudicio Galli Caninij familiaris tui*, ex quo *dirupti* appellantur. ordo uerborum eſt, lingua Hyarbitæ, æmula Timagenis, rupit Hyarbitam. conuen t autem interdum hoc uerbum in ſtultos, & indoctos imitatores, cum ſignificare uolumus, eos nunquam eorum, quos inepte imitantur, præſtantiam eſſecuturos: ut hic, & ſaty. 111. lib. 2. ad extremum, *cum magis, atque Se magis inflares, non ſi te ruperis* (inquit) *Par eris*. uide quæ ad eum locum annotaui.

tenditque] & dum contendit, ut ſup. Od xxix. lib. 1. *Socraticam & domum Mutare loricis Iberis Pollicitus meliora tendis.*

Decipit exemplar, &c.] id eſt. exemplar, in quo aliqua inſunt uitia cum uirtutibus coniuncta, imitatorem plerunque inducit, ut uirtutibus omiſsis, uitia imitetur.

biberent exangue cuminum] pallorem meum imitari ſtudentes. exangue appellat, quia pallidum reddit, id eſt, ueluti exanguem. Dioſcor. lib. 3. de cumino, *τρέπει δὲ καὶ χρῶτα ἐπὶ τὸ ὠχρότερον πινόμενόν τε, καὶ συγχριόμενον*, id eſt, *cuminum immutat colorem, pallidioremque efficit, ſiue bibatur, ſiue illinatur* *κυμινοπρίστην* uocant Græci, id eſt, *cumini ſectorem*, hominem illiberalem, ac præparcum, *ὑπερβολικῶς*, quòd, cum granum cumini ſit minutiſſimum, inſignem parſimoniam præ ſe ferat, ac declaret is, qui rem tantillam integram impendere, aut dare nolit, ſed diuidat. Theocr. *εἰδ. ι.* quod inſcribitur *ἐργατίναι*, *Κἄλλιον ὦ 'πιμελητὰ φιλάργυρε τὼς φακὸς ἕψειν Μὴ 'πιτάμῃς τὰν χεῖρα κατατρίων τὸ κύμινον.*

κύμινον. vbi interpres *εἰώθαμεν τὺς ἄγαν φειδωλὺς, κυμινοπρίςας καλεῖν*. vtitur hoc nomine Ariſtoteles lib.4.de moribus ad Nicom.

O imitatores ſeruum pecus,&c. non improbat Horatius imitationem, neque ſimpliciter reprehendit imitatores. Nam M.Tullius Demoſthenem, & Iſocratem imitatus eſt: Virgilius Homerum, Theocritum, Heſiodum: ipſe Horatius Alcæum, Pindarum, Sapphonem, Archilocum, Simonidem, Steſichorum Anacreontem, ceteros. ſed eos imitatores inſectatur, atque exagitat, qui nimis ſeruiunt imitationi, nec quicquam audent ab eo, quem ſibi propoſuerunt imitandum, diſcedere, &, quod deterrimum eſt, uitioſiſſima quæque æmulantur. duo ſunt igitur peccata ſtultorum imitatorum, quæ his duobus nominibus, *ſeruum pecus*, ut opinor, ſignificantur: unum, quòd nimis religioſè, &, pœnè dicam, ſeruiliter imitantur: alterum, quòd ita tardi ſunt, & hebetes, & peruerſi, ut eorum, quorum ſimiles eſſe, aut haberi uolunt, uitia pro uirtutibus imitentur; in quo pecudum ſimiles eſſe, id eſt, communi ſenſu, & iudicio carere uidentur. quos item notat M.Tull.libr.2.de orat. his uerbis, *Tum accedat exercitatio, qua illum, quem anteà delegerit, imitando effingat, atque ita exprimat, non ut multos imitatores ſæpe cognoui, qui aut ea, quæ facilia ſunt, aut etiam illa, quæ inſignia ac pœnè uitioſa, conſectantur imitando.*

Vt] quàm. ſic ſuprà Od.xxv.lib.3. *ut mihi deuio Ripas, & uacuum nemus Mirari libet?*

iocum] riſum. ſat.v.lib.2. *Ne quid tu perdas, neu ſis iocus.*

tumultus] ueſtri timores exanimes, veſtræ conturbationes, & trepidationes. tumultus enim eſt timor multus, ut ait M.Tull.Philipp.VIII. *quid enim eſt aliud tumultus, niſi perturbatio tanta, ut maior timor oriatur? unde etiam nomen ductum eſt tumultus.*

Libera per vacuum,&c.] uacuum dicitur, quod à nemine occupatum eſt, libera autem ueſtigia reſpondent illi, *ſeruum pecus*. gloriatur igitur Horatius, ſe ueſtigia in uacuo poſuiſſe, & quidem libera. ſic Propert.libr.3. *Primus ego ingredior puro de fonte ſacerdos Itala per Graios Orgia ferre choros.* ſic item Lucret.lib.4. *Auia Pieridum peragro loca nullius antè Trita ſolo, iuuat integros accedere fontes, Atque haurire, iuuatque nouos decerpere flores, Inſignemque meo capiti petere inde coronam, Vnde prius nulli uelarunt tempora Muſæ.*

princeps] primus. ut ſæpe aliàs.

reget examen] tralatio ab apibus. qui ſuæ uirtuti (inquit) ſuoque ingenio confidet, non dubitabit alijs præeſſe: audebit ſe aliorum ducem profiteri. *fidet, reget* in tempore futuro excudendum curaui quattuor cod. ueteribus fretus.

Parios ego primus iambos,&c.] en, cur ſe paulo antè dixerit principem id eſt, primum ueſtigia in uacuo poſuiſſe. non enim negauerit Horatius ſe Græcos imitatum eſſe: ſed ſuo iure gloriari poteſt, ſe primum è Latinis uerſus lyricos ſcripſiſſe, quamuis eorum Græci fuerint inuentores. ſic Ode ultima libr.3. *dicar ex humili potens Princeps Aeolium carmen ad Itales Deduxiſſe modos.*

Parios] Archilochios. Archilochus enim Parius fuit.

numeros] *ῥυθμὸν* uel metrum. tranſlatè dixit epiſt.11.lib.2. *Sed ueræ numeroſque modoſq; ediſcere uitæ.*

animoſque] uim, & acrimoniam: ſpiritus.

non res, & agentia] id eſt, non materiem, & uerba ijs ſimilia, quæ Lycamben ad laqueum adegerunt.

Ac ne me folijs] id eſt, ac ne mihi iccircò minorem laudem tribuas, quòd numeros Archilochi, & legem carminis immutare non ſum auſus, ego iambos Archilochi, quãuis nulla ex parte a me immutatos, carmine Sapphico tamen,

& Al-

& Alcaico temperaui. nonnulli aiunt, Sapphonem quoque, & Alcæum ſcripſiſſe iambicos verſus, ſed Archilochi verſibus moderatiores.

maſcula] vel ingenio virili, animoq; maſculo: vel quòd ita puellas amaret, vt ſolent viri, quòdq; cum eis tanquam mas, rem haberet.

Temp. Arch. Muſ. pede maſcula Sappho, &c.] id eſt, Sapphica carmina, quę ſcripſi ad exemplum Sapphonis, & Alcaica, quæ ad Alcæi, temperant Archilochi iambos nimis acres, & contumelioſos.

ſed reb. & ord. diſp. Nec ſoc. q.] ordo eſt. ſed Archilochus apud me rebus, & ordine diſſimilis Archilocho illi, qui ſocerum ad ſuſpendium adegit, nõ quærit ſocerum, &c.

Nec ſocerum quærit, &c.] de Archilocho ſup. ad Od. VI. epod. Pindarus εἰδ. β. πυθ. Archilocho ſuam maledicentiam nocuiſſe oſtendit his verbis. *ἐμὲ δὲ χρεὼν φεύγειν δάκος ἀδινὸν, κακαγοριᾶν. εἶδον γὰρ ἑκὰς ἐὼν τὰ πόλλ' ἐν ἀμαχανίᾳ ψογερὸν Ἀρχίλοχον*. Interpunctio vitioſa hunc locum obſcurabat: quam ego ſuſtuli, & nomen *diſpar* ad Archilochum refero, vt ſit hæc ſententia. Archilochus, quem ego meis verſibus exprimo, diſſimilis illi Archilocho, cuius verſus acerbiſſimi, & atrociſſimi ſunt, neque ſocerum quęrit, &c.

oblinat] dedecoret, infamem reddat, ignominia afficiat.

Hunc] Archilochum: non, vt alij, Alcęum.

non alio] non ab alio Latino Latinè expreſſum.

fidicen] ego poeta Lyricus Latinus. vt Od. III. libr. 4 *Quòd monſtror digito prætereuntium Romanæ fidicen Lyræ. Latinus* autem habent omnes cod. ant.

iuuat immem. fer.] iuuat me, dum immemorata profero, legi oculis ingenuorum, & manibus teneri. cum in vulgatis omnibus legeretur *ingenijs* ego auctoritatem duorum libr. Vat. & Iann. Faer. Torn. ſecutus *ingenuis*. excudendum curaui.

premat extra limen] foris autem vituperet, vel diſſimulet ſe eorum lectione delectari.

iniquus] inimicus, infenſus, maleuolus.

Non ego vent. plebis, &c.] Solebant indocti poetæ, & ijdem locupletes cœnis ſumtuoſis, muneribus, fideiuſſionibus, promiſſis imperitæ multitudinis aſſenſum, atque approbationem emere, vt Horat. & hic, & in epiſt. ad Piſones oſtendit his verbis. *Si verò eſt, unctum qui rectè ponere poſſit, Et ſpondere leui pro paupere*, &c.

ventoſæ] mobilis. T. Liuius lib. 42. *quoſdam uentoſum ingenium præcipites ad omnia nouanda agebat*. ſup. epiſto. ad Celſum. *Romæ Tibur amem uentoſus, Tibure Romam.*

impenſis cœnarum] cœnis ſumtuoſis, & opiparis.

& tritæ munere veſtis] ſic Perſ. ſaty. 1. *ſcis comitem horridulum trita donare lacerna.* tritam veſtem intellige, non nouam.

nobilium ſcriptorum auditor] criticus, qui audio ſcripta nobilium poetarum.

& vltor] & qui eis viciſſim mea recito. ſic enim eos vlciſcor: vel qui caſtigo, & corrigo. vtraque explicatio probabilis eſt.

Grammaticas ambire tribus] prenſare Grammaticos, vt mihi ſuffragentur, ſeu potius, vt meos libros ſuis diſcipulis ediſcendos proponant.

Hinc illæ lacrymæ] prouerbium notiſſimum ex Andria Terent. vtitur M. Tull. in orat. pro Cælio. *hinc illæ lacrymæ nimirum, & hæc cauſa eſt horum omnium ſcelerum, atque criminum.*

ſpiſsis indigna theatris, &c.] ſi dixi (inquit) ſcripta mea videri mihi fre

quen ti hominum conuentu,& corona nō eſſe digna,ideoq; me pudore ingenuo, ne ea recitem,nugasq; magni æſtimem,deterreri,rides Horati,ait aliquis.

nugis addere pondus] nugas venditare,& oſtentare. in lib.de arte poet. *nugæq; canoræ.*

rides.] *εἰρωνεύῃ.* diſſimulatione vteris.

Iouis] Auguſti. iſta vni Auguſto vis recitare: tua ſcripta vis ab vno Auguſto legi,atque audiri.

fidis enim manare] confidis te verſus edere quouis melle dulciores. *manare mella,* genus loquendi rariuſculum: vſitatius illud de arte poet. *Omne ſuper uacuum pleno de pectore manat.* ſimile huic illud. ibid. *ſtillabis Ex oculis rorem.*

tibi pulcher] tuo iudicio bonus poeta: vel te vnum delectare, tibique vni placere ſtudens,de alijs non laborans.

ad hæc] ad ea,quæ mihi ab illo dicta ſunt.

naribus vti formido] ego non audeo inflexis naribus ea,quę ille mecum loquitur,irridere. *narium inflexio* irridentium geſtus eſt. vt ſat.III. lib.I. *minus aptus acutis Naribus horum hominum.* ſaty.VI. eiuſd. *naſo ſuſpendis adunco Ignotos.* & ſaty.VIII. lib.2. *Balatro ſuſpendens omnia naſo.* Perſ. *nimis uncis Naribus indulges.* *μυκτηρίζειν* dicunt Græci.

& luctantis acuto, &c.] & ne ille,qui mecum pugnat, me vnguibus laceret,clamo,locum iſtum mihi diſplicere,videlicet theatrum.

& diludia poſco] Porphirio ſcribit id temporis ſpatium,quod tribui ſolebat gladiatoribus ad certaminis intermiſſionem,vt intra dies quinque pugnarent, diludia appellari.

trepidum] in quò trepidant ij,qui certamen ineunt. eiuſdem generis eſt illud *Pallida mors,* & ſimilia.

Ira truces, &c.] vt ſuprà Od. XVI. lib. I. *Iræ Thyeſten exitio graui Strauere, & altis urbibus ultimæ Stetere cauſæ, cur perirent Funditus,* &c.

AD LIBRVM SVVM.

VERTVMNVM, Ianumque, liber ſpectare videris:
Scilicet vt proſtes Soſiorum pumice mundus.
Odiſti claueis, & grata ſigilla pudico:
Paucis oſtendi gemis: & communia laudas,
Non ita nutritus. fuge, quò diſcedere geſtis.
Non erit emiſſo reditus tibi. quid miſer egi?
Quid volui? dices: vbi quis te læſerit. & ſcis
In breue te cogi, cum plenus languet amator
Quòd ſi non odio peccantis deſipit augur:
Carus eris Romæ, donec te deſerat ætas.
Contrectatus vbi manibus ſordeſcere vulgi
Cœperis: aut tineas paſces taciturnus inerteis:
Aut fugies Vticam: aut vinctus mitteris Ilerdam.
Ridebit monitor non exauditus: vt ille,
Qui malè parentem in rupeis protruſit aſellum
Iratus. quis enim inuitum ſeruare laboret?

Hoc

Hoc quoque te manet, vt pueros elementa docentem
Occupet extremis in vicis balba ſenectus.
Cum tibi ſol tepidus plures admouerit aures:
Me libertino natum patre, & in tenui re
Maiores pennas nido extendiſſe loqueris:
Vt, quantum generi demas, virtutibus addas.
Me primis vrbis belli placuiſſe, domiq́ue:
Corporis exigui, præcanum, ſolibus aptum,
Iraſci celerem, tamen vt placabilis eſſem.
Fortè meum ſi quis te percontabitur æuum:
Me quater vndenos ſciat impleuiſſe decembreis,
Collegam Lepidum quo duxit Lollius anno.

COMMENTARII.

Vertumnum] Deũ, qui præeſt rebus cõtrahendis, ac permutandis, vel ab amne verſo dictũ, vel ab eo, quòd anni vertentis poma percipiat. de quo Proper. li. 4. *Quid mirare meas toto in uno corpore formas? Accipe Vertumni ſigna paterna Dei. Tuſcus ego, Tuſcis orior: nec pænitet inter Prælia Volſcinos deſeruiſſe focos: Nec me turba iuuat, nec templo lætor eburno. Romanum ſatis eſt poſſe uidere forum.* cetera lege apud Propert. Propterea autem, quòd hic Deus ad omnes figuras, ac formas opportunus erat, credebatur etiam mentes hominum immutare, ac variè afficere. itaque mobili ingenio, & inconſtantes homines *iratis Vertumnis natos* dicebant. vt Horat. ſaty. VII. lib. 2. *Vertumnis, quotquot ſunt, natus iniquis.*

Ianumq́,] Iani templum, cui proximæ erant librariorum columnæ.

proſtes] venalis exponaris. à quo verbo *proſtibulum.* & mulier *proſtibula.*

Soſiorum pumice mundus] id eſt, librariorum pumice expolitus. Soſij librarij ſcriptores fuerunt, de quibus & lib de arte poet. *Hic meret æra liber Soſiis.* ſolebant enim & veteres illi libros pellibus tegere, & pelles pumice expolire, atque exæquare. Catull. ad Varum. *chartæ regiæ, noui libri, Noui umbilici, lora rubra, membrana Derecta, plumbo, & pumice omnia æquata.* idem in primo carm. ad Cor. Nepotem. *Cui dono lepidum, nouum libellum Arida modò pumice expolitum?* Tibull. lib. 3. eleg. I. *Lutea ſed niueum inuoluat membrana libellum, Pumex & canas tondeat arte comas.*

Odiſti claues, & grata, &c.] cupis prodire in publicum: non vis domi contineri: odiſti cuſtodiam.

gemis] ægre fers: lamentaris.

geſtis] cupis. in epiſt. de arte. *geſtis paribus colludere.*

emiſſo] edito. ibid. *Et ſemel emiſſum uolat irreuocabile uerbum.*

Non ita nutritus] non ita educatus, id eſt, non eo conſilio à me conſcriptus, vt in manus hominum peruenires. eſt enim perpetua allegoria.

diſcedere] lib. vnus Vat. & Torn. habent *deſcendere.*

& ſcis In breue te cogi, cum, &c.] ſcis te complicari, & contrahi, cum lector paulo antè tui cupidus, legendo defeſſus eſt: vel ſcis, te non totum legi, ſcis multa à languido lectore præteriri, vt alij volunt. ego tamen priorem explicationem puto eſſe probabiliorem. T. Liuius lib. 39. loquens de commẽtario quo-

dam, quem à Philippo patre acceperat Demetrius, *Erāt autem* (inquit) *de rebus ſingulis in breue coacta cauſa.*

Quòd ſi non odio, &c.] id eſt, Quòd ſi non odio tui, qui me inuito, & repugnante exire cupis, vaticinor, ac deſipio, tantiſper placebis Romę, dum nouus eris noua enim vulgò placere ſolent: vetera non item. licet autem hæc referre ad verſus ipſos, ſeu potius ad chartas, & membranas, quæ poſteaquàm legentium manibus tractatæ, ſordes contraxerunt, negliguntur, & vel à tineis, & blaptis exeduntur, vel ſalſamentarijs, & pharmacopolis ad ſuas merces inuoluendas, & integendas vſui ſunt, vel ex eis fiunt opiſtographa epiſtolarum.

donec te deſerat ætas] quo ad conſenueris. *ætas*, id eſt, iuuenta.

Aut fugies Vticam] aut exulabis, & ex Italico ſolo pelleris. translatio ab animatis, & ratione vtentibus ad rem inanimatam.

aut vinctus mitteris Ilerdam] ſolebant veteres, epiſtolas in tabulis, ſeu chartis conſcribere, easque alia charta, quæ plerunque erat intus exarata, operire: deinde lino obligare: poſtremò obſignare. eæ autem chartæ, quibus litteræ integebantur, appellabantur opiſtographa, quia à tergo inſcriptæ declarabant ad quem mitterentur. Significat igitur homines ex libro ſuo integumenta litterarum facturos. ſciendum eſt autem libros veterum vna tantum ex parte fuiſſe exaratos: iccircoque volumina dicebantur, quia in vnum conuoluebantur. itáque ex eis opiſtographa facere licebat, quod non item ex noſtris licet.

Ridebit monitor non exaud.] ego, qui te toties fruſtrà præmonuerim, vt ne in publicum prodires, ridebo. vtitur hoc nomine ſuprà epiſt. ad Loll. II. *Protinus ut moneā, ſi quid monitoris eges tu.* & de arte poet. *monitoribus aſper.*

Qui malè parentem] non parentem. prouerbij ſimilitudinem gerit. conuenit autem in eum, qui neque per ſe ſapit, neque alteri benè conſulenti, beneque præcipienti obtemperat. notum eſt illud Heſiodi. *οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει φρασσάμενος, τά τ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ᾖσιν ἀμείνω*, &c. quod citat Ariſt. lib. I. de morib. ad Nicom. T. Liuius vſurpat lib. 32. vt aliàs annotauimus. *protrufit* autem excudendum curaui duorum libr. Vatic. Rain. Card. Iann. Faer. Torn. auctoritatem ſecutus.

quis enim inuitum ſeruare laboret?] nam *Inuitum qui ſeruat, idem facit occidenti.* de arte poet. Terent. tamen Heaut. *Atque hunc difficilem, inuitum ſeruaret ſenem.*

Te manet] tibi impendet, tibi euenturum eſt. vt Od. XXVIII. lib. I.

Cum tibi ſol tepidus, &c.] id eſt, cum hora diei tertia, aut quarta, quo tempore ſolis calor inualeſcit, plures habueris auditores. Lucr. libr. 4. *ut omne Humanum genus eſt auidum nimis auricularum.*

Me libertino natum patre, &] dices me patre libertino natum eſſe. vt ſaty. VI. lib. I. *Nunc ad me redeo libertino patre natum.*

& in tenui re Maiores pennas, &c.] id eſt, dices me in anguſta, & modica re familiari natum, virtute tamen & ingenij præſtantia tenuitatem, & humilitatem generis mei illuſtraſſe, atque extuliſſe. tractum ab auiū pullis, qui paulatim plumis naſcentibus nidos ſuos ſuperant.

Me primis vrbis, &c.] ſic ſaty. I. libr. 2. *tamen me Cum magnis uixiſſe inuita fatebitur uſque Inuidia.*

belli, domique] aduerbia ſunt. ſic epiſt. ad Auguſt. in extr. *belli ſpectata, domiq; Virtus.* M. Tull. in Bruto. *omiſſis illis diuinis conſilijs, quibus ſæpe conſtituta eſt Imperatorum ſapientia ſalus ciuitatis aut belli, aut domi.*

Corporis exigui] ſaty. III. libr. 2. *ab imo Ad ſummum totus moduli, bipedalis.*

præca-

præcanum] canum ante tempus. ſolet autem præmatura canities accidere, & iracundis natura, & calamitoſis, diuturnoque animi mærore affectis, quod confirmat Pind. εἰδ. δ. φύονται δὲ καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ θαμὰ καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον.

ſolibus aptum] locis apricis gaudentem.

Iraſci celerem] ὀξύθυμον, ὠκύχολον, ὀργίλον, irritabilem, iracundum. iraſci celerem autem Græcum loquendi genus.

tamen vt placabilis eſſem] & facile placantur, & cito deſinunt iraſci homines iracundi, quod quidem eſt in eis optimum, vt ſcribit Ariſt. lib. 4. de mor. ad Nicom παύονται δὲ ταχέως, ὃ καὶ βέλτιστον ἔχουσι. & M. Tullius ait lib. 1. epiſt. ad Att. *irritabiles animos eſſe optimorum ſæpe virorum, & eoſdem placabiles, & eſſe hanc agilitatem, mollitiemq; naturæ plerunque bonitati.* Idem epiſt. ad Qu. Fratr. libr. 1. paulo aliter. *Si implacabiles* (inquit) *ſunt iracundiæ, ſumma eſt acerbitas: ſin autem exorabiles, ſumma leuitas: quæ tamen (ut in malis) acerbitati anteponenda eſt.* Hom. ἰλ. ν. ἀλλ' ἀκεώμεθα θᾶσσον, ἀκεσταὶ δέ τε φρένες ἐσθλῶν. Eurip. Medea. Γυνὴ γὰρ ὀξύθυμος, ὡς δ' αὔτως ἀνὴρ, Ῥᾴων φυλάσσειν, ἢ σιωπηλὸς σοφός, quibus verſibus ſignificat viros, & mulieres iracundos facilius caueri poſſe, quàm tectos, atque obſcuros.

Collegam Lepidum quo duxit, &c.] id eſt, anno ab vrbe condita IↃCCXXXIII. cum igitur natus ſit Horatius L. Manlio Torquato, & L. Aurelio Cotta coss. vt ſuprà cognouimus Od. XIII. epod. *Tu vina Torquato moue consule preſſa meo*: hi autem conſules fuerint ann. ab vrbe condita IↃCXXCVII. relinquitur, vt Horat. Qu. Aemilio Lepido, M. Lollio Conſulibus, annos quadraginta quattuor expleuerit.

duxit] coniunctum habuit. neque huius verbi vis ad ſortes eſt referenda, vt vult Porphyrio. non enim ſortibus, ſed ſuffragijs fiebant COSS.

EPISTOLARVM
LIBER SECVNDVS.

AD AVGVSTVM.

CVM tot ſuſtineas,& tanta negocia ſolus:
Res Italas armis tuteris: moribus ornes:
Legibus emendes: in publica commoda peccem,
Si longo ſermone morer tua tempora Cæſar.
Romulus,& Liber pater,& cum Caſtore Pollux,
Poſt ingentia facta, deorum in templa recepti,
Dum terras, hominumque colunt genus: aſpera bella
Componunt: agros aſſignant: oppida condunt,
Plorauere ſuis non reſpondere fauorem
Speratum meritis. diram qui contudit hydram:
Notaque fatali portenta labore ſubegit:
Comperit inuidiam ſupremo fine domari.
Vrit enim fulgore ſuo,qui prægrauat arteis
Infra ſe poſitas: extinctus amabitur idem.
Præſenti tibi maturos largimur honores:
Iurandasque tuum per nomen ponimus aras,
Nil oriturum aliàs,nil ortum tale fatentes.
Sed tuus hic populus ſapiens,& iuſtus,in vno,
Te noſtris ducibus, te Graijs anteferendo,
Cetera nequaquam ſimili ratione, modoque
Aeſtimat: & niſi, quæ terris ſemota,ſuiſque
Temporibus defuncta videt: faſtidit, & odit:
Sic fautor veterum,vt tabulas peccare vetanteis,
Quas bis quinque viri ſanxerunt,fœdera regum
Vel Gabijs,vel cum rigidis æquata Sabinis,

Pontificum libros, annoſa volumina vatum,
Dictitet Albano Muſas in monte locutas.
Si, quia Græcorum ſunt antiquiſſima quæque
Scripta, vel optima: Romani penſentur eadem
Scriptores trutina: non eſt quòd multa loquamur:
Nil intra eſt oleam, nil extrà eſt in nuce duri.
Venimus ad ſummum fortunæ. pingimus, atque
Pſallimus, & luctamur Achiuis doctius vnctis.
Si meliora dies, vt vina, poemata reddit:
Scire velim, pretium chartis quotus arroget annus.
Scriptor ab hinc annos centum qui decidit, inter
Perfectos, vete reſque referri debet, an inter
Viles, atque nouos? excludat iurgia finis.
Eſt vetus, atque probus, centum qui perficit annos.
Quid? qui deperijt minor vno menſe, vel anno:
Inter quos referendus erit? veteres ne poetas?
An, quos & præſens, & poſtera reſpuet ætas?
Iſte quidem veteres inter ponetur honeſtè:
Qui vel menſe breui, vel toto eſt iunior anno.
Vtor permiſſo, caudæque pilos vt equinæ
Paulatim vello: & demo vnum: demo etiam vnum:
Dum cadat eluſus ratione ruentis aceruí,
Qui redit ad faſtos, & virtutem æſtimat annis:
Miraturque nihil, niſi quod Libitina ſacrauit.
Ennius, & ſapiens, & fortis, & alter Homerus,
Vt critici dicunt, leuiter curare videtur,
Quò promiſſa cadant, & ſomnia Pythagorea.
Neuius in manibus non eſt: & mentibus hæret
Pæne recens: adeò ſanctum eſt vetus omne poema.
Ambigitur quoties vter vtro ſit prior: aufert
Pacuuius docti famam ſenis: Attius alti:
Dicitur Afrani toga conueniſſe Menandro:
Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi:
Vincere Cæcilius grauitate: Terentius arte.
Hos ediſcit: & hos arcto ſtipata theatro
Spectat Roma potens: habet hos, numeratque poetas
Ad noſtrum tempus Liui ſcriptoris ab æuo.
Interdum vulgus rectum videt: eſt vbi peccat.
Si veteres ita miratur, laudatque poetas,
Vt nihil anteferat, nihil illis comparet: errat.

Si quædam nimis antiquè, ſi pleraq; durè
Dicere credit eos, ignauè multa fatetur:
Et ſapit: & mecum facit: & Ioue iudicat æquo
Non equidem inſector: delendaq; carmina Liui
Eſſe reor: memini quæ plagoſum mihi paruo
Orbilium dictare: ſed emendata uideri,
Pulchraq; , & exactis minimùm diſtantia, miror.
Inter quæ uerbum emicuit ſi fortè decorum, &
Si uerſus paulo concinnior unus, & alter:
Iniuſtè totum ducit, uenditq; poema.
Indignor quicquam reprehendi, non quia craßè
Compoſitum, illepidéue putetur: ſed quia nuper;
Nec ueniam antiquis, ſed honorem, & præmia poſci.
Rectè, nec'ne crocum, floresq; perambulet Attæ
Fabula, ſi dubitem: clament periiſſe pudorem
Cuncti pœnè patres, ea cum reprehendere coner,
Quæ grauis Aeſopus, quæ doctus Roſcius egit:
Vel quia nil rectum, niſi, quod placuit ſibi, ducunt:
Vel quia turpe putant parere minoribus: &, quæ
Imberbes didicere, ſenes perdenda fateri.
Iam, Saliare Numæ carmen qui laudat, & illud,
Quod mecum ignorat, ſolus uult ſcire uideri:
Ingeniis non ille fauet, plaudiq; ſepultis:
Noſtra ſed impugnat: nos, noſtraque liuidus odit.
Quòd ſi tam Græcis nouitas inuiſa fuiſſet:
Quàm nobis: quid nunc eſſet uetus? aut quid haberet,
Quod legeret, tereretque uiritim publicus uſus?
Vt primùm poſitis nugari Græcia bellis
Cœpit, & in uitium fortuna labier æqua:
Nunc athletarum ſtudiis, nunc arſit equorum:
Marmoris, aut eboris fabros, aut æris amauit:
Suſpendit picta uultum, mentemque tabella:
Nunc tibicinibus, nunc eſt gauiſa tragœdis:
Sub nutrice, puella uelut ſi luderet infans:
Quod cupidè petiit, maturè plena reliquit.
Quid placet, aut odio eſt, quod non mutabile credas?
Hoc paces habuere bonæ, uentique ſecundi.
Romæ dulce diu fuit, & ſollenne recluſa
Manè domo uigilare, clienti promere iura,
Cautos nominibus certis expendere nummos,

Malo-

Maiores audire,minori dicere,per quæ
Creſcere res poſſet,minui damnoſa libido:
Mutaui mentem populus leuis: & calet uno
Scribendi ſtudio.pueri,patresq́ue ſeueri
Fronde comas uincti cænant,& carmina dictant.
Ipſe ego,qui nullos me affirmo ſcribere uerſus:
Inuenior Parthis mendacior:& prius orto
Sole,uigil calamum,& chartas,& ſcrinia poſco.
Nauem agere ignarus nauis timet.abrotonum ęgro
Non audet,niſi qui didicit,dare.quod medicorum eſt,
Promittunt medici.tractant fabrilia fabri.
Scribimus indocti,doctiq́ue poemata paſſim.
Hic error tamen,& leuis hęc inſania quantas
Virtutes habeat,ſic collige.uatis auarus
Non temere eſt animus:uerſus amat:hoc ſtudet unum:
Detrimenta,fugas ſeruorum, incendia ridet:
Non fraudem ſocio,puero ue incogitat ullam
Pupillo:uiuit ſiliquis:& pane ſecundo:
Militię quanquam piger,& malus:utilis urbi.
Si das hoc,paruis quoque rebus magna iuuari:
Os tenerum pueri,balbumque poeta figurat:
Torquet,ab obſcenis iam nunc ſermonibus aurem:
Mox etiam pectus præceptis format amicis,
Aſperitatis,& inuidiæ corrector,& iræ.
Rectè facta refert:orientia tempora notis
Inſtruit exemplis:inopem ſolatur,& ęgrum.
Caſtis cum pueris ignara puella mariti
Diſceret unde preces,uatem ni muſa dediſſet?
Poſcit opem chorus,& præſentia numina ſentit:
Cęleſtes implorat aquas docta prece blandus:
Auertit morbos:metuenda pericula pellit:
Impetrat & pacem,& locupletem frugibus annum,
Carmine dij ſuperi placantur,carmine Manes.
Agricolæ priſci,fortes,paruoq́ue beati,
Condita poſt frumenta leuantes tempore feſto
Corpus, & ipſum animum ſpe finis dura ferentem,
Cum ſocijs operum,& pueris,& coniuge fida
Tellurem porco,Siluanum lacte piabant,
Floribus,& uino Genium memorem breuis æui:
Feſcenina per hunc inuenta licentia morem.

Verſibus alternis opprobria ruſtica fudit.
Libertasque recurrentes accepta per annos
Luſit amabiliter, donec iam ſæuus apertam
In rabiem uerti cœpit iocus, & per honeſtas
Ire minax impunè domos. doluere cruento
Dente laceſſiti. fuit intactis quoque cura
Conditione ſuper communi. quin etiam lex,
Pœnaque lata, malo quæ nollet carmine quenquam
Deſcribi. uertere modum formidine fuſtis
Ad benedicendum, delectandumque redacti.
Græcia capta ferum uictorem cepit: & artes
Intulit agreſti Latio. ſic horridus ille
Defluxit numerus Saturnius, & graue uirus
Munditiæ pepulere. ſed in longum tamen æuum
Manſerunt, hodieque manent ueſtigia ruris.
Serus enim Græcis admouit acumina chartis:
Et poſt Punica bella quietus, quærere cœpit,
Quid Sophocles, & Theſpis, & Aeſchylus utile ferrent.
Tentauit quoque, rem ſi dignè uertere poſſet:
Et placuit ſibi natura ſublimis, & acer.
Nam ſpirat tragicum ſatis: & feliciter audet:
Sed turpem putat in ſcriptis, metuitque lituram.
Creditur, ex medio quia res arceſſit, habere
Sudoris minimùm: ſed habet comœdia tanto
Plus oneris, quanto ueniæ minus. aſpice, Plautus
Quo pacto partes tutetur amantis ephebi:
Vt patris attenti, lenonis ut inſidioſi:
Quantus ſit Dorſennus edacibus in paraſitis:
Quàm non aſtricto percurrat pulpita ſocco.
Geſtit enim nummum in loculos dimittere, poſt hoc
Securus cadat, an recto ſtet fabula talo.
Quem tulit ad ſcenam uentoſo gloria curru,
Exanimat lentus ſpectator: ſedulus inſtat.
Sic leue: ſic paruum eſt, animum quod laudis auarum
Subruit, aut reficit. ualeat res ludicra, ſi me
Palma negata, macrum: donata reducit opimum.
Sæpe etiam audacem fugat hoc, terretque poetam,
Quòd numero plures: uirtute, & honore minores,
Indocti, ſtolidique, & depugnare parati,
Si diſcordet eques: media inter carmina poſcunt

Aut urſum, aut pugiles his nam plebecula gaudet.
Verùm equitis quoque iam migrauit ab aure uoluptas
Omnis ad incertos oculos, & gaudia uana.
Quattuor, aut plures aulæa premuntur in horas,
Dum fugiunt equitum turmæ, peditumq́ue caterua.
Mox trahitur manibus regum fortuna retortis.
Eſſeda feſtinant, pilenta, petorrita, naues:
Captiuum portatur ebur, captiua Corinthus.
Si foret in terris, rideret Democritus, ſeu
Diuerſum confuſa genus panthera camelo,
Siue elephas albus uulgi conuerteret ora:
Spectaret populum ludis attentius ipſis,
Vt ſibi præbentem mimo ſpectacula plura.
Scriptores autem narrare putaret aſello
Fabellam ſurdo. nam quę peruincere uoces
Eualuere ſonum, referunt quem noſtra theatra?
Garganum mugire putes nemus, aut mare Tuſcum:
Tanto cum ſtrepitu ludi ſpectantur, & artes,
Diuitiæq́ue peregrinæ: quibus oblitus actor
Cum ſtetit in ſcena, concurrit dextera læuæ.
Dixit adhuc aliquid? nil ſanè. quid placet ergo?
Lana Tarentino uiolas imitata ueneno.
Ac ne fortè putes, me, quæ facere ipſe recuſem,
Cum rectè tractent alij, laudare malignè:
Ille per extentum funem mihi poſſe uidetur
Ire poeta, meum qui pectus inaniter angit,
Irritat, mulcet, falſis terroribus implet,
Vt magus: & modò me Thebis, modò ponit Athenis.
Verùm age, & his, qui ſe lectori credere malunt,
Quàm ſpectatoris faſtidia ferre ſuperbi:
Curam redde breuem: ſi munus Apolline dignum
Vis complere libris, & uatibus addere calcar:
Vt ſtudio maiore petant Helicona uirentem.
Multa quidem nobis facimus mala ſæpe poetæ:
(Vt uineta egomet cædam mea) cum tibi librum
Sollicito damus, aut feſſo: cum lædimur, unum
Si quis amicorum eſt auſus reprendere uerſum:
Cum loca iam recitata reuoluimus irreuocati:
Cum lamentamur, non apparere labores
Noſtros, & tenui deducta poemata filo:

Cum ſperamus cò rem uenturam, ut, ſimulatque
Carmina reſcieris nos fingere, commodus ultro
Arceſſas, & egere uetes, & ſcribere cogas.
Sed tamen eſt operæpretium cognoſcere, quales
Aedituos habeat belli ſpectata, domiq́ue
Virtus, indigno non committenda poetę.
Gratus Alexandro regi Magno fuit ille
Cherilus, incultis qui uerſibus, & malè natis
Rettulit acceptos, regale nomiſma, philippos.
Sed ueluti tractata notam, labemq́ue remittunt
Atramenta, ferè ſcriptores carmine fœdo
Splendida facta linunt. idem rex ille, poema
Qui tam ridiculum, tam carè prodigus emit:
Edicto uetuit, ne quis ſe præter Apellem,
Pingeret: aut alius Lyſippo duceret ęra
Fortis Alexandri uultum ſimulantia. quod ſi
Iudicium ſubtile uidendis artibus illud
Ad libros, & ad hęc Muſarum dona uocares
Bæotum in craſſo iurares aere natum.
At neque dedecorant tua de ſe iudicia, atque
Munera, quæ multa dantis cum laude tulerunt
Dilecti tibi Virgilius, Variusq́ue poetę:
Nec magis expreſſi uultus per ahenea ſigna,
Quàm per uatis opus mores, animiq́ue uirorum
Clarorum apparent. nec ſermones ego mallem
Repentes per humum, quàm res componere geſtas:
Terrarumq́ue ſitus, & flumina dicere, & arces
Montibus impoſitas, & barbara regna, tuiſq́ue
Auſpicijs totum confecta duella per orbem,
Clauſtraq́ue cuſtodem pacis cohibentia Ianum,
Et formidatam Parthis, te principe, Romam:
Si, quantum cuperem, poſſem quoque: ſed neque paruum
Carmen maieſtas recipit tua: nec meus audet
Rem tentare pudor, quam uires ferre recuſent.
Sedulitas autem, ſtultè quem diligit, urget:
Præcipuè cum ſe numeris commendat, & arte.
Diſcit enim citius, meminitq́ue libentius illud,
Quod quis deridet, quàm, quod probat, & ueneratur.
Nil moror officium, quod me grauat: ac neque ficto
In peius uultu proponi cereus uſquam

Nec prauè factis decorari verſibus opto,
Ne rubeam pingui donatus munere: & vnà
Cum ſcriptore meo capſa porrectus aperta,
Deferar in uicum vendentem tus, & odores
Et piper, & quicquid chartis amicitur ineptis.

COMMENTARII.

ſuſtineas] ſuſtinere negocium, dictum, vt *ſuſtinere onus*. Salluſt. coniur. Catil. *forte tibuli attendere, quæ res maximè tanta negocia ſuſtinuiſſet.*

Romulus, & Liber pater] Auguſtum cum Libero, Caſtore, & Polluce, Hercule, Romulo comparat, oſtenditq́, melius actum eſſe cum Auguſto, quàm cum illis, propterea quod illi poſt mortem denique diuinos honores ab hominibus ſint conſecuti, cùm eis viuis de humano genere optimè meritis non ſatis magnam gratiam retuliſſent: Auguſtus autem viuus, videnſque diuinis honoribus à populo Ro. afficiatur: qua in re cùm populi Rom. ſapientiam, ac iuſtitiam magnopere prober, tùm negat eum ceteris in rebus eandem iudicanti prudentiam adhibere, quippe qui vetera nouis omnibus anteponat, nihilque magni ad modum æſtimet, niſi auctoritatem, & dignitatem quandam ætate compararit.

Poſt ingentia facta] poſt res fortiſsimè, & præclariſsimè geſtas.

Dum terr. hominumque col. gen.] dum viuunt, & verſantur cum hominibus.

plorauere] queſti ſunt, ingemuerunt, ᾤμωξαν.

non reſpond. fau. &c.] id eſt, eum fauorem, quem, à populo ſperabant non eſſe ſuis in eum meritis parem.

diram qui contudit hydram] Hercules, vt ſup. Od. IIII. lib. 4. *Non hydra ſecto corpore firmior Vinci dolentem creuit in Herculem.*

Compeſcit inuidiam ſupremo, &c.] nam eius, qui inuidia laborat, interitu, extinguitur inuidia, vt Od. XXIIII. lib. 3. *Virtutem incolumem odimus, Sublatam ex oculis quærimus inuidi.* Propert. lib. 3. eleg. I. *Omnia poſt obitum fingit maiora uetuſtas, Maius ab exequijs nomen in ora uenit.* Sic Demoſth. περὶ ςεφάνυ, Τίς γὰρ ὐκ οἶδε τῶν πάντων, ὅτι τοῖς μὲν ζῶσι πᾶσιν ὕπεςί τις ἢ πλείων, ἢ ἐλάττων φθόνος· τὺς τεθνεῶτας δὲ ὐδὲ τῶν ἐχθρῶν ὐδεὶς ἔτι μισεῖ; id eſt, *quis enim neſcit eos omnes, qui uiuunt, inuidia plus, aut minus laborare: mortuos autem ne inimicorum quidem cuiquam odio eſſe?*

Vrit enim fulgore ſuo, qui, & cet.] id eſt, qui virtute, aut arte aliqua ceteris omnibus, qui eandem artem, ac virtutem colunt, antecellit, illis acerbum dolorem commouet, ſibi odium & inuidiam conflat. ignauis enim, inertibus, miſeris inuidet nemo: ſed viris fortibus, ſtrenuis, induſtriis, ac fortunatis. vt ſatyr. III. lib. 2. *Inuidiam placare paras uirtute relicta.* nimio autem ſplendore oculos prꝑſtingui, annotatum eſt ad Od. II. lib. 2.

qui prægrauat artes] qui artifices ſe inferiores ſua præſtantia quodammodo onerat, atque opprimit.

extinctus] id eſt, mortuus. nam, vt lux pro vita, ſic nox, & tenebrę pro morte vſurpantur à ſcriptoribus. Eurip. Hippol. cor. ὐ γὰρ οἶδ᾽ ἀντεωſμένας πύλας Ἄδε, φάος δὲ λοίσθιον βλέπων τόδε. M. Tull. Tuſcul. 2. *tamen obiiciebatur interdum animo metus quidam, et dolor, cogitanti, fore aliquando finem huius lucis.* Horat. Od. XXVIII. libr. I. *ſed omnes una manet nox.* iam extinctus compoſitum eſt ab ex, & *ſtinguo*, quo verbo vtitur Lucret. lib. 2. *ſtinguiq; colorem.* ab eodem ſunt hæc,

diſtinguo,

diſtinguo, reſtinguo, præſtinguo, quod poſtremum in omnibus libris impreſſis corruptum eſt. Nam, vbicſq; legitur *perſtringere,* ſeu *præſtringere oculos,* ſeu *aciē oculorum* apud M. Tull. & cæteros legendum *præſtinguere.* vt hoc dictā ἐν παρόδῳ.

amabitur idem] Nam (vt inquit Plautus Captiuis.) *Tum denique omnes noſtra intelligimus bona, Quom, quæ in poteſtate habuimus, ea amiſimus.*

Præſenti tibi] ſic ſuprà Od. v. lib. 3. *præſens Diuus habebitur Auguſtus, adiectis Britannis Imperio, grauibusque Perſis.*

maturos] non expectata morte delatos: tempeſtiuos. Plato lib. 7. de rep. ſcribit non eſſe tutum viuos carminibus, laudationibus, encomijs afficere, his verbis. τὰς γε μὴν ἔτι ζῶντας ἐγκωμίοις τε, καὶ ὕμνοις τιμᾶν οὐκ ἀσφαλὲς πρὶν ἂν ἅπαντά τις τὸν βίον διαδραμὼν τέλος ἐπιστήσεται καλόν.

Iurandas] quibus delatum erat iuſiurandum, ij ad aram iurabant. M. Tull. pro Flacco. *ergo is, qui, ſi aram tenens iuraret, crederet nemo: per epiſtolam, quod volet, iniuratus probabit?*

Sed tuus hic populus] populus Rom. (inquit) in eo eſt prudens exiſtimator, & æquus rerum æſtimator, quod te diuinis honoribus afficit, & quód ſuperioribus omnibus ducibus tùm Græcis, tùm Latinis anteponit: in cæteris non perinde rectè ſentire reperitur.

terris ſemota] ſublata eſt hominum conſpectu, &, pœnè dicam, mortua, id eſt, quorum auctores multis ante ſæculis mortui ſint.

ſuisque Temporibus defuncta] idem dicit: hoc eſt, quæ peruetera facta ſint.

Sic fautor vete. vt tab. &c.] id eſt, qui ita fauet ueteribus, & antiquitati, ut leges XII. tabularum, quas decemuiri conſcripſerunt, Solonis leges imitati, & fœdera Regum Romanorum cum Gabijs, aut Sabinis icta, & ius Pontificium & Vatum prędicta, dictitet à Muſarum ore fluxiſſe. ſic M. Tull. primo libr de legibus eos irridet, imperitosque, ac tardos eſſe exiſtimat, qui cum Egeria Numam eſſe collocatum, & ab aquila Tarquinio apicem impoſitum putent.

fœdera regum Vel Gabijs] fœdera cum Gabijs icta ſunt à Tarquinio ſuperbo: de quibus ſic Dionyſius Halicarn. Ῥωμαϊκ. ἀρχαιολ. δ. τούτων ἐστὶ τῶν ὁρκίων μνημεῖον ἐν Ῥώμῃ κείμενον ἐν ἱερῷ Διὸς πιστίου, ὃν Ῥωμαῖοι σάγκτον καλοῦσιν, ἀσπὶς ξυλίνη βύρσῃ βοείᾳ περίτονος τοῦ σφαγιασθέντος ἐπὶ τῶν ὁρκίων τότε βοός, γράμμασιν ἀρχαϊκοῖς ἐπιγεγραμμένη τὰς γενομένας αὐτοῖς ὁμολογίας, id eſt, *horum fœderum monumentum Romæ extat in templo Iouis Fidij: quem Romani ſanctum appellant, ſcutum ligneum pelle bubula intectum eius bouis, qui tum in fœdere faciendo fuit immolatus, litteris antiquis inſcriptas conditiones, & pactiones continens.*

Si, quia Græcorum ſunt antiquiſſima, &c.] id eſt, ſi quia ſcripta Grecorum antiquiſſima quæque, ſunt etiam optima, iccirco Romani ſcriptores, quo antiquiores erunt, eo meliores habebuntur, maxima erit noſtri iudicij peruerſitas. nam eadem ratione reperiemur Græcis meliores.

eadem Penſ. trut.] eadem ratione, & æquitate æſtimentur.

Nil intra eſt oleam, nil, &c.] prouerbium conuenit in eos, qui aut, quæ perſpicuè uera ſunt, negāt: aut, quę perſpicuè falſa, aiūt. quid enim certius, quid apertius eſt, quā & intra oleam, os eſſe, & extra nucē, putamen, ac duritiem?

Venimus ad ſummum, &c.] reperientur enim pictores, cantores, palæſtritæ in Italia, quàm in Græcia, meliores: quod eſt falſum.

Vnctis] ungebantur enim palæſtritæ, ut alibi diximus. Ariſtoteles lib. 8. de republica, quattuor artes enumerat, quas in Grecia diſcere ſolebant. γραμματικήν, γυμναστικήν, μουσικήν, γραφικήν. hoc eſt, grammaticam, artem corporum exercendorum, muſicam, picturam.

Si meliora dies] ſi poemata, ut uina, fiunt uetuſtate meliora: ſcire uelim (inquit) quoto anno, aut etiam quoto die poema ſit uetus habendum.

Vt vina] uinum uetus etiam Pindarus laudat: ſed negat ita laudari carmen oportere. nam recentiſſimum quodque ait eſſe laudabile Olymp. carm. nono, *αἴνει δὲ παλαιὸν μὲν οἶνον, ἄνθεα δ' ὕμνων νεωτέρων.*

arroget] acquirat, uel pro ſuo iure uendicet.

qui decidit] qui mortuus eſt, qui deperijt.

viles] contemtos, parui pretij. nam & paulo antè nomine *pretij* uſus eſt, & ſuprà uerbo *Aeſtimat*.

Quid? qui deperijt, &c.] dicis (inquit) eum eſſe ueterem habendum, qui centum compleuit annos: quid ſi deſit menſis, uel annus unus? inter quos referendus erit? ueteres ne, an nouos, & malos?

Vtor permiſſo] utor eo, quod mihi das (inquit Horatius) cum etiam habendum in ueteribus, qui centum ab hinc annos exceſſerit è uita, uno menſe, uel uno anno minus.

caudæq; pilos vt equinæ] de hac cauda equina ſic Plutarch. in Sertorio. *ἵππους εἰσήγαγε δύο τὸν μὲν ἀσθενῆ τελέως, καὶ πρεσβύτερον ἤδη, τὸν δ' ἕτερον εὐμεγέθη μὲν αὐτὸν, καὶ ἰσχυρὸν, θαυμαστὴν δὲ πυκνότητι, καὶ κάλλει τριχῶν οὐρὰν ἔχοντα. παρειστήκει δὲ τῷ μὲν ἀσθενεῖ, μέγας ἀνὴρ, καὶ ῥωμαλέος· τῷ δ' ἑτέρῳ μικρὸς ἕτερος, καὶ τὴν ὄψιν εὐκαταφρόνητος. σημείου δὲ δοθέντος αὐτοῖς, ὁ μὲν ἰσχυρὸς ἀμφοτέραις ταῖς χερσὶ τοῦ ἵππου ἀσθενοῦς τὴν κέρκον, ὡς ἀπορρήξων, εἷλκε βίᾳ πρὸς αὑτόν· ὁ δὲ ἀσθενὴς τοῦ ἰσχυροῦ κατὰ μίαν τῶν τριχῶν ἐξέτιλλεν. ἐπεὶ δὲ ὁ μὲν οὐκ ὀλίγα πράγματα μάτην ἑαυτῷ, καὶ πολὺν γέλωτα τοῖς θεωμένοις παρασχὼν ἀπεῖπεν. ὁ δ' ἀσθενὴς ἀκαρεῖ, καὶ σὺν οὐδενὶ πόνῳ, ψιλὴν τριχῶν ἀπέδειξεν τὴν οὐρὰν, ἀναστὰς ὁ Σερτώριος, ὁρᾶτε, εἶπεν, ἄνδρες σύμμαχοι τὴν ἐπιμονὴν ἀνυσιμωτέραν τῆς βίας οὖσαν, καὶ πολλὰ τῶν ἀθρόως ἀλήπτων, ἐνδιδόντα τῷ κατὰ μικρόν:* id eſt, *equos introduxit duos, alterum quidem planè infirmum, & iam ueterem. alterum autem cum procerum ipſum, & robuſtum tum caudam mira pilorum crebritate, & pulchritudine habentem. Aſtabat autem equo quidem infirmo uir magnus, & ualidus: alteri uerò equo alter homo paruus, & aſpectu ipſo contemnendus. ſigno autem eis dato robuſtus quidem ille utraque manu caudam equi infirmi, tanquam perrupturus, totis uiribus ad ſe trahebat: homo infirmus uerò ex equi robuſti cauda pilos ſingillatim euellebat. Poſteaquam autem ille non mediocri labore fruſtra ſuſcepto multoque riſu ſpectatoribus excitato defatigatus fuit: infirmus uerò, breui tempore, & ſine ullo labore caudam à pilis uacuam, nudam que reddit: ſurrexit Sertorius, & uidetis (inquit) o ſocij, perſeuerantiam uiribus efficaciorem eſſe, & multa, quæ ſemel, & uno impetu capi non poſſunt, paullatim uinci, & capi poſſe.*

& demo vnum, demo etiam vnum] utitur hoc genere argumentationis M. Tull. Frumentaria. *Deinde Iudices uidetis, quàm infinitam ſitis hominibus licentiam pecuniarum eripiendarum daturi. Si, ternos denarios qui coegit, erit abſolutus: quaternos, denos denique, aut uicenos, coget alius: quæ erit reprehenſio? in quo primum iniuriæ gradu reſiſteret incipiet ſeueritas iudicis? quotus erit iſte denarius, qui non ſit deferendus? et in quo primum æſtimationis iniquitas, atque improbitas reprehendetur?*

Dum cadat eluſus ratione, &c.] id eſt, dum is, qui poematum bonitatem uetuſtate, & annis metitur, unà cum ſuo aceruo paulatim collapſo, ipſe quoque concidat. *σωρίτην*, id eſt, aceruale m, argumentationem, quæ interrogatione conſtat, appellãt Stoici, cũ aliquid minutatim, & gradatim additur ei, quod ab aduerſario cõceſſũ eſt, vel detrahitur. de quo M. T. Acad. lib. 2. *Soritas hos uocant, qui aceruum efficiunt uno addito grano: uitioſum ſanè & captioſum genus.* ibi. *tuno paucis additis uenit ad ſoritas, lubricum ſanè, et periculoſum locum: quod tu modo*

dicebas

dicebas eſſe uitioſum interrogandi genus. Idem diuinat. lib. 2. *aut quemadmodum ſoriti reſiſtas? quem ſi neceſſe ſit, Latino uerbo licet acerualem appelare.*

ad faſtos] id eſt, ad annos in faſtis enim conſulum ſingulorum annorum, ceterorumque maiorum magiſtratuum nomina perſcribebantur. Tùm appellatione conſulum anni notabantur.

niſi, quod Libitina ſacrauit] niſi, quod ſepultum, & mortuum eſt. de Libitina diximus ſup. ad Od. xxx. lib. 3. *multaq; pars mei Vitabit Libitinam.*

vt critici dicunt] critici ſunt, qui de ſcriptoribus, & ſcriptis iudicant, παρὰ τὸ κρίνειν, quod valet iudicare. è quibus erat Mecius Tarpa.

leuiter curare videtur, &c.] id eſt, ita negligenter ſcribit, vt videatur oblitus eſſe, quid de ſe promiſerit, ac ſomniarit. dicebat autem ſe ſomniaſſe ex Pythagorę ſententia, animam Homeri in corpus ſuum immigraſſe: ex quo ſe optimum poetam extitiſſe, verſusq; Homericis ſimiles conſcribere. Lucretius autem ait lib. 1. non Homeri animam in Ennij corpus domicilium ſuum tranſtuliſſe, ſed ſpeciem quandam ex Acheronte in ſomnis Ennio occurriſſe, his verbis, *Et ſi praeterea tamen eſſe Acheruſia templa Ennius aeternis exponit uerſibus edens, Quò neque permanent animae, neque corpora noſtra, Sed quaedam ſimulacra modis pallentia miris, Vnde ſibi exortam ſemper florentis Homeri Cõmemorat ſpeciem, lacrymas effundere ſalſas Cœpiſſe, & rerum naturam expandere dictis.* De ſe porrò gloriosè prædicabat Ennius, verſus veterum reprehendens. *Quos* (inquit) *olim Fauni, uateſq; canebant, Cum neque Muſarum ſcopulos quiſquam ſuperarat, Nec dicti ſtudioſus erat Ante hunc. At ipſe de ſe* (inquit) M. Tull. in Bruto. *nec mentitur in gloriando.*

Næuius in manibus non eſt] Næuij ſcripta non teruntur manibus hominum. nam cum memoria tenent, neque egent adiumento litterarum. hæret in omnium animis perinde, ac ſi ſit recens. *adeo ſanctum eſt*, &c. fuit autem Ennio Næuius antiquior, vt declarant hæc verba M. Tull. in Bruto, quibus Ennium affatur. *Nec uerò tibi aliter uideri debet, qui à Næuio uel ſumpſiſti multa, ſi fateris: uel ſi negas, ſurripuiſti.* A Næuio ſunt illa, quæ M. Tull. producit ep. ad L. Luceium. lib. 5. *Placet enim Hector ille mihi Næuianus, qui non tantum laudari ſe lætatur, ſed addit etiam, a laudato uiro.*

aufert Pac. docti fam. ſen.] id eſt, Pacuuius conſequitur, & obtinet laudẽ, atq; exiſtimationẽ docti: exiſtimatur ab omnibus doctus. M. Tull. lib. 3. de orat. *Atque id primum in poetis cerni licet, quam ſint inter ſeſe Ennius, Pacuuius, Attius diſſimiles.* idem citat hæc ex Pacuuio, lib. 5. de finibus. *Quin etiam feræ* (inquit Pacuuius) *quibus abeſt ad præcauendũ intelligendi aſtutia, ſibi iniecto terrore mortis horreſcũt.* Idẽ lib. 1. de orat. ad Qu. Fr. *nec quiſquam eſt eorum, qui, ſi iam ſit ediſcendum ſibi aliquid, non Teucrũ Pacuuij malit, quàm Manlianas uenalium uendendorum leges ediſcere.*

Attius alti] Attius dicebatur plus habere magnitudinis, & grandiloquentiæ, vt ita dicam: Pacuuius plus doctrinæ. erat autem Attius multis annis Pacuuio minor. M. Tull. in Bruto. *Attius iiſdem Aedilibus ait ſe, & Pacuuium docuiſſe fabulam, cum ille octoginta, ipſe triginta annos natus eſſet.* idem M. Tull. in oratione pro P. Sextio multos Attij verſus profert, eumq; diſertiſſimum poetam appellat.

Afrani toga] Afranius togatas ſcripſit comœdias. eadem autem ratione appellantur à toga togatæ, qua à pallio palliatæ. de Afranio M. Tull. in Bruto. *C. Titium, cuius orationes tantum argutiarum, tantum exemplorum, tantum urbanitatis habent, ut pæne Attico ſtilo ſcriptæ eſſe uideantur, ſtudebat imitari L. Afranius poeta, homo perargutus, in fabulis quidem etiam diſertus.*

Siculi Epicharmi] Epicharmum poetam comicum Siculum ſæpe commemorat M. Tull. eiusq; verſus ſępe vſurpat, vt lib. 1. ad Att. *ut crebrò mihi uafer ille Siculus inſuſurret Epicharmus cantilenam illam ſuam*, νῆφε, καὶ μέμνασο ἀπιστεῖν· ἄρθρα

ἄρθρα ταῦθα τῶν φρενῶν. quæ verba ſic reddit Latinè Q. Fr. de petit. conſulatus ad Marcum. *Quamobrem Ἐπιχάρμειον illud teneto, neruos, atque artus eſſe ſapientiæ, non temerè credere.* & epiſt. ad Q. Fr. lib. 3. *γνῶθι πῶς ἄλλῳ κέχρηται,* id eſt, fac ſcias, quo pacto ſe aduerſus alium geſſerit. & Tuſc. 1. *ſed tu mihi uideris Epicharmi non inſulſi hominis, ut Siculi, ſententiam, ſequi. Quam? non enim noui. Dicam ſi potero Latinè, &c. Emori nolo: ſed me eſſe mortuum nihili æſtimo.*

Cæcilius] hunc ſcribit M. Tull. lib. 7. ad Att. malum eſſe auctorem Latinitatis. idem alibi, *Nam illorum* (Scipionis & Lælij) *æquales Cæcilium, & Pacuuium malè locutos uidemus.* fuit autem hic natione Gallus

Liui ſcriptoris ab æuo] Liuius Andronicus poeta à M. Liuio Salinatore, cuius filias erudierat, fuit libertate donatus, vt ſcribit Euſeb. in chron. primus hic C. Clodio Cæci filio, & M. Tuditano coss. fabulam docuit anno ipſo antequam natus eſt Ennius, poſt Romam cond. anno CCCCX. vt ſcribit M. Tull. Tuſc. lib. 1. & in Bruto. Idem ibidem ait Liuianas fabulas non ſatis eſſe dignas, quę iterum legantur. De hoc Liuio vide T. Liuium lib. 7. annal. ad princ.

Interdum vulgus rectum videt] rectè iudicat, & prudenter ſentit. rectum, peccato oppoſuit, quod eſt prauum.

nim. antiquè] *ἀρχαϊκῶς,* id eſt, impolitè, illepidè. ſic ſup. epiſt. ad Torqu. lectos archaicos dixit.

credit] ſic habent 3. lib. Vat. & Iann. Faer. Torn. & quidem ipſa veritas ita legendum eſſe clamat.

ignauè multa fatetur] tollenda eſt diſtinctionis nota poſt nomen *multa,* vt ſit hæc ſententia. Si eos credit quædam dicere nimis antiquè, ſi pleraque durè: ſi fatetur eoſdem multa ignauè, id eſt, oſcitanter, & minimè accuratè dicere, ſapit: & mecum ſentit.

& Ioue iudicat æquo] id eſt, verè iudicat. Iupiter enim æquus, id eſt, propitius eſt ijs, qui verè iudicant: & iratus ijs, qui ſecus: vel dic hoc modo, quia Dijs probantibus, & fauentibus omnia rectè fiunt: iratus, ſecus.

quæ] Liuij carmina.

plagoſum] qui plagas multas, & graues diſcipulis ſuis infligere ſolebat.

Orbilium] magiſtrum, ſeu doctorem meum, de quo Sueton. de claris Grammaticis. floruit ętate Ciceronis.

& exactis minimum diſtantia] id eſt, perfectis, & perpolitis proxima. exigere dicimus ad perpendiculum, vt Verr. 3. de anteactis. *Tu Verres hic quod moliare, nihil habes: niſi forte uis ad perpendiculum columnas exigere.* Cælius Cic. lib. 8. epiſto. *Nec ſi ad illam ſummam ſeueritatem legitimum ius exegeris,* &c. & T. Liuius libr. 30. annalium. *Nolite ad neſtras leges, atque inſtituta exigere ea, quæ Lacedæmone fiunt.* & exigere ad vnguem dicebantur marmorarij, cum marmorum commiſſuras vngue explorabant. ex quo exacta dicuntur à Latinis, quę ſunt probata, perfecta, accurata, ſummo ſtudio, ſummoque artificio elaborata: & rurſus *ad unguem factum,* perfectum, & perpolitum. vt ſaty. v. lib. 1. *ad unguem factus homo.* & lib. de arte poet. *carmen non caſtigauit ad unguem.* Virg. Georg. II. *Nec ſecius omnis ad unguem Arboribus poſitis ſecto uia limite quadret.* ἀπόνυχον nominant Græci, quod Latini *ad unguem factum.*

emicuit] excelluit.

ducit] producit, oſtentat.

Nec veniam antiquis, &c.] id eſt, & indignor non veniam erratorum ſuorum antiquis dari quam ſi impetrarent, benè ſecum actum meritò putarent: ſed præmium peti, vt ſcriptoribus optimis, ac perfectiſſimis. ſic M. Tull. in orat. perfecto veteres inſectatur, his verbis. *Ergo Ennio licuit uetera contemnenti dicere*

Verſibus, quos olim Fauni, vateiq; canebant: mihi de antiquis eodem modo non licebit, præ ſertim cum dicturus non ſim Ante hunc, ut ille, nec quæ ſequuntur, Nos auſi reſerare, &c. idem ibid. *non eſt eis ſatis non contemni, laudari etiam uolunt.*

Recte, nec'ne crocum, &c.] id eſt, ſi dubitarem, vtrùm iure, & meritò Attæ fabulæ in theatro recitentur, atque à populo ſpectentur, nec'ne, ſenes omnes clamarent me impudentem eſſe, &c. hæc verba *perambules crocum & flores*, hoc ſignificant, agatur ab hiſtrionibus in ſcena ambulantibus, quæ croco, & floribus, & alijs odoribus conſpergi ſolebat. quod declarat & verſus ille Lucret. lib.2. *Et cum ſcena croco Cilici perfuſa recens eſt.* & Ouid. lib.1. de arte. *Nec fuerant liquido pulpita rubra croco.* fuit autẽ Atta poeta Togatarum. de quo M.Tull. in Sextiana. *Nihil ſanè Attæ iuuabant. anagnoſtæ, libelli etiam pro uino ſæpe oppignerabantur:* vt quidem legendum cenſet P.Victorius: ſed Manutius hoc modo. *Nihil ſanè te iuuabant anagnoſtæ.*

Aeſopus] tragœdiarũ actor: de quo M.Tull. in Sextiana, & lib.1. de orat. ad Q. Fr. & Plin. lib.10. & 35. & iterum M.Tull. epiſt. ad Q. Frat. lib. 1. *Præterea Aeſopi tragœdi noſtri familiaris Licius ſeruus aufugit.*

doctus Roſcius] de Roſcio hæc M.Tull. in Quinctiana. *Etenim cum artifex eiuſmodi ſit, ut ſolus dignus uideatur eſſe, qui in ſcena ſpectetur, tum uir eiuſmodi eſt, ut ſolus dignus uideatur, qui eò non accedat.* extat & oratio pro eo ipſo, vbi hæc de eodem M.Tull. *Roſcius ſocium fraudauit? poteſt hoc homini huic hærere peccatum? qui medius fidius (audacter dico) plus fidei, quam artis: plus ueritatis, quàm diſciplinæ poſſidet in ſe? quem populus Rom. meliorem uirum, quàm hiſtrionem eſſe arbitratur: qui ita digniſſimus eſt ſcena propter artificium, ut digniſſimus ſit curia propter abſtinentiam.* & de orat. ad Qu. Fratr. lib.1. *Itaque ut ad hanc ſimilitudinem huius hiſtrionis, oratoriam laudem dirigamus, uidetis'ne quàm nihil ab eo, niſi perfectè, nihil niſi cum ſumma uenuſtate fiat: niſi ita, ut deceat, & uti omnes moueat ac delectet? Itaque hoc iandiu eſt conſecutus, ut in quo quiſque artificio excelleret, is ſuo genere Roſcius diceretur.* & lib.1. de diuinat. *Quid amores, ac deliciæ tuæ Roſcius? num aut ipſe, aut pro eo Lanuuium totum mentiebatur? qui cum eſſet in cunabulis, educareturq; in Selonio, qui eſt campus agri Lanuuini, noctu lumine appoſito experrecta nutrix animaduertit puerum dormientem circumplicatum ſerpentis amplexu: quo aſpectu exterrita clamorem ſuſtulit. pater autem Roſcij ad aruſpices retulit: qui reſponderunt nihil illo puero clarius, nihil nobilius fore.* & orat. pro Arch. poeta. *Quis animo tam agreſti, ac duro fuit, ut Roſcij morte nuper non commoueretur? qui cum ſenex eſſet mortuus, tamen propter excellentem artem, ac uenuſtatem, uidebatur omnino mori non debuiſſe.*

Saliare] quod à Salijs Martis ſacerdotibus ſaliendo canebatur, à Numa Põpilio inſtitutum, & factum, vt indicat M. Tull. lib.3. de oratore. & Varro lib.6. de ling. Latina. Dionyſ. Halicarn. lib.2 de Salijs. ὑπὸ δὲ Ῥωμαίων ἀπὸ τῆς συντόνου κινήσεως ὠνομασμένοι. τὸ γὰρ ἐξάλλεσθαι, καὶ πηδᾶν σαλῖρε ὑπ' αὐτῶν λέγεται. ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς αἰτίας, καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ὀρχηστὰς, ἐπεὶ κἀν τούτοις πολὺ τὸ χόρευμα, καὶ σκίρτημα ἔνεστι, παραγαγόντες ἀπὸ τῶν σαλίων τοὔνομα, σαλιτῶρας καλοῦσι. κινοῦνται γὰρ πρὸς αὐλὸν ἐν ῥυθμῷ τὰς ἐνοπλίους κινήσεις τοτὲ μὲν ὁμοῦ, τοτὲ δὲ παραλλὰξ, καὶ πατρίους τινὰς ὕμνους ᾄδουσιν ἅμα ταῖς χορείαις.

& illud, Quod mec.] Varro eo, quem modo dixi libro multis verbis oſtendit, carmina Saliaria, quamuis à C. Aelio fuerint interpretata tamen multis etiam locis eſſe obſcura.

Ingeniis non ille fauet, &c.] id eſt, non fauet eorũ ingenijs, qui iam mortui ſunt, neque eò facit, quòd veteribus faueat, ſed quòd nobis aduerſari, noſtraque ſcripta oppugnare ſtudeat, & nobis inuideat.

Quòd

Quòd ſi tam Græcis,&c.] ſi apud Græcos tanto odio fuiſſent noui ſcriptores,quanto ſunt apud Romanos, nullos nunc veteres haberent, quos publicè lectitarent.

viritim] liber Card. Rain. habet Quiritim. ceteri omnes cōſentiunt cum vulgatis. Omnlno hæc recepta recta eſt.

Vt primum poſitis nugari] oſtendit ex ocio,& fortuna ſecunda nata eſſe in Græcia variarum artium ſtudia.

nugari] rebus ludicris,& leuibus artibus operam dare.

fortuna æqua] fortuna ſecunda, propitia,amica.

Suſpendit picta vultum] tabulas pictas attentiſſimè ſpectauit.

Nunc tibicinibus,nunc eſt] id eſt, nunc comœdijs delectata eſt , nunc tragœdijs. in comœdiis enim adhibebantur tibicines. lib. de arte poe. *Tibia non, ut nunc, ori-chalco uincta, tubaq; Aemula,* &c. & ibid. *Sic priſca motumq;, & luxuriam addidit arti Tibicen, traxitq; uagus per pulpita ueſtem*: ſimpliciter tibicinibus ſignificantur ij, qui tibia canunt.

plena] ſatiata. nam,vt ſcribit M. Tull. lib. 3. de orat. ad Qu. Fr. *omnibus in rebus, uoluptatibus maximis faſtidium finitimum eſt.*

Quid placet, aut odio eſt,&c.] nihil perpetuò placet, nihil ſemper diſplicet.

Hoc paces habuere bonæ,ventiq;] ex pace igitur,& rebus ſecundis nata eſt hęc in Græcia artium varietas,ſtudiorum mutatio,& inconſtantia.

Romæ dulce diu fuit] Nunc docet,poeticæ ſtudium non multis antè ſæculis Romæ coli cœptum eſſe,Romanosq; illos veteres in ſtudijs & grauioribus & vtilioribus,quàm in ſcribendo,fuiſſe occupatos.

ſollenne] vſitatum. vt annot. ſup. ad epiſt. 1. lib. 1.

recluſa] aperta. vt epiſt. ad Torq. *& operta recludit.*

manè] vt ſaty. 1. lib. 1. *Sub galli cantum conſultor ubi oſtia pulſat.*

clienti promere iura] reſpondere ius,ſeu de iure. M. Tull. lib. 1. de legib. oſtendit patrij moris fuiſſe conſultoribus reſpondere,his verbis, *ego uerò ætatis uacationi potius confid. bam, cum præſertim non recuſarem, quo minus more patrio ſedens in ſolio conſulentibus reſponderem.* Idem lib. 1. de orat. ad Q. Fratr. multis verbis oſtendit. *domum iuriſconſulti totius oraculum eſſe ciuitatis, neque ullum honeſtius eſſe ſenectuti celebrandæ, atque ornandæ perfugium, quàm iuris interpretationem*: deinde ſubiicit hæc ſub perſona Craſſi. *Equidem mihi hoc ſubſidium iam inde ab adoleſcentia comparaui, non ſolum ad cauſarum uſum forenſem, ſed etiam ad decus, atque ornamentum ſenectutis, ut, cum me uires (quod ferè iam tempus aduentat) deficere cœpiſſent, ita ab ſolitudine domum meam uindicarem.* Idem lib. 3. *M. uerò Manilium tranſuerſo foro ambulare ſolitum, quod erat inſigne eum, qui id faceret, facere ciuibus omnibus conſilij ſui copiam. ad quos olim ſic adibatur, non ſolum, ut de iure ciuili ad eos referretur, uerum etiam de filia collocanda, de fundo emendo, de agro colendo, de omni denique officio,* &c. Erat porrò inſcriptum in iuriſconſultorum foribus, *licet conſulere*, quod docet & M. Tull. in orat. pro Murena his verbis. *Itaque non modò beneficij collocandi ſpem, ſed etiam illud, quod aliquando fuit, licet conſulere, iam perdidiſtis.*

Cautos nomi. certis expend.] id eſt,pecuniam collocare apud debitores locupletes nominibus factis,& in codice argentarij perſcriptis. Cum hoc loco viderem veteres membranas inter ſe diſcrepare (aliæ enim conſentientes cum libris vulgatis habent, *certis nominibus*: aliæ diſſentientes, *rectis nominibus*) diu, multumq; dubitaui,vtras potiſſimùm ſequerer. mouebat me Porph. qui videtur legiſſe *rectis nominibus*, & , quanquam hoc loco corruptus eſt, ita interpretari, *idoneis, ac legitimis nominibus.* mouebat altera ex parte locus Ciceronis in

Quinctiana his verbis, *moritur P. Quinctius, qui tibi, ut ais, certis nominibus grandem pecuniam debebat.* accedebat Feſtus in voce *nuncupata.* *Nuncupata* (inquit) *pecunia eſt* (*ut ait Cincius in lib. ſecundo de officio iuriſconſulti*) *nominata, certa, proprijs nominibus pronunciata.* Tandem re quæſita, cum à veteribus iuriſconſultis nullam rectorum nominum fieri mentionem comperiſſem, tutius eſſe exiſtimaui ſcripturam receptam, & vulgatam retinere: rem integram ſeruare: arbitrio lectoris, vtram lectionem malit, permittere.

expendere] expenſos ferre, occupare, ne ſint ſteriles, & vt perpetuos ſumtus ſuppeditare poſſint. certum eſt nomen cum debitor eſt ſoluendo, & cum ei per ſyngrapham creditum eſt: certius autem ſi pignore accepto, & cum ſatiſdatione. nam verbum cauendi hoc quoque ſignificat. vt cauere ſibi prædibus, & prędijs. cauere ſibi per ſponſorem, cauere ſibi pignoribus: quod eſt ita pecuniam credere, vt prædes accipias, vt ſponſorem, vt pignora. quòd ſi quis malet legi *rectis nominibus*, rectum nomen interpretabimur legitimum.

Maiores audire] maioribus obtemperare: maiorum, & prudentium conſilium ſequi.

minori dicere] minori conſilium dare, quo & rem ſuam familiarem honeſtis rationibus augere, & cupiditatem immoderatam comprimere, ac refrenare poſſit.

damnoſa libido] vt ſuprà epiſt. ad Loll. 11. *Quem damnoſa Venus, quem præceps alea nudat.*

Mutauit mentem] mutauit conſilium illud priſtinum, & priorem illam vitæ conſuetudinem: omne autem ſtudium ſuum ad ſcribendum contulit.

Fronde comas vincti] *comas vincti* helleniſmus eſt. Græci autem in his generibus ſubaudiunt *κατὰ* Latinè diceremus *vinctis comis.* Iam verò *fronde*, id eſt, edera, vt ſuprà epiſt. ad Iul. Florum. *ſeu condis amabile carmen, Prima feres ederæ victricis præmia.*

dictant] dictant ſeruis ſcribendi peritis. vt ſuprà epiſt. ad Fuſcum Ariſt. *Hæc tibi dictabam poſt fanum putre Vacunæ.*

Ipſe ego, qui nullos, &c.] ne ſibi quidem parcit Horatius, & ſe quoque in ijs numerat, qui non ſatis exploratis ſuis viribus, & fortaſſe ad eam rem inepti natura, immoderata tamen ſcribendorum verſuum cupiditate tenentur.

Inuenior Parthis mendacior] in eo ſunt Parthi mendaces, quòd fugientes, & tergo verſo ſimulent ſe pugnare nolle, cum tamen fugiendo maximè pugnent, vt diximus ſuprà ad illum locum, *Et verſis animoſum equis Parthum dicere,* Od. XIX. lib. I. ad quæ accedant hi Ouid. verſus lib. I. de arte. *Telaq; Parthorum, Romanaq; pectora dicam: Telaq; ab auerſo quæ iacit hoſtis equo.* Alij Parthos omnium mortalium eſſe mendaciſſimos dicunt. ei rei argumento eſſe, quòd apud eos mendacium acerrimis pœnis vindicatur, vt narrat Herodotus lib. I. Et quidem ita Muretus hunc locum explicabat, à quo diſſentio. quemadmodum igitur illi ſunt fallaces, ac mendaces, ſic & ego: qui, cum affirmē me nullos verſus ſcribere, ante lucem tamen lumen, calamum, chartam poſcam.

Nauem agere, &c.] ceteras (inquit) artes nemo ſe ſcire profitetur, nemo que exercet, niſi qui eas habet cognitas. nemo nauim gubernare conatur, niſi gubernator: nemo ægro medicamentum adhibet, qui non ſit medicus: at ſcribunt poemata ſine diſcrimine tū docti, tū indocti. In eos qui aliud agunt, quàm, quòd didicerunt, conuenit verſus Euripidis, *τέκτων γὰρ ὢν ἔπραττες οὐ ξυλουργικά*: id eſt, cum faber eſſes, agebas, quæ non ſunt fabri lignarij.

abrotonum] herbam amaram. Lucret. lib. 4. *Præterea quæcunque ſuo de corpore odorem Expirat acrem, panaces, abſynthia tetra, Abrotoniq; graues, & triſtia centaurea.*

rea. Abrotonum autem excudendum curaui, veterum librorum Hora. & Plinianorum, & Græcorum auctoritate fretus.

Hic error] error animi. infrà epiſt. prox. *Et demtus per uim mentis gratiſsimus error.* errorem appellat immoderatum ſcribendorum verſuum ſtudium cum amore ſui coniunctum, qualis eſt Suffeni illius apud Catull. & illius non nominati epiſt. de arte poet. *Hic dum ſublimes uerſus ructatur, & errat.*

Non temerè] non ſine magna aliqua cauſa. epiſt. ad Loll. proxima. *non temerè à me Quiuis ferret idem.*

hoc ſtudet vnum] ſic loquitur M. Tull. Phil. ſexta, *unum ſentitis omnes, unum ſtudetis, M. Antonij conatum auertere a rep.*

incogitat] machinatur, molitur. verbum Græcum expreſſit ἐπινοεῖ, ſeu ἐπιβουλεύει. ſed ne quis miretur hanc ſcripturam, vt nouam, *puero'ue incogitat,* ego eam ſine vlla litura reperi in omnibus libris manuſcriptis. neque dubitãdum eſt, quin ſit vera, & recta.

ſiliquis] ſiliqua fructus eſt arboris, quam κεράτιον Græci vocant. de quo Plin. lib. 15. cap. XXIIII. idem lib. XXIII. cap. VIII. ſcribit ſiliquas recentes ſtomacho eſſe inutiles.

ſecundo] id eſt, ſecundario: qui magnam partem ex furfure conſtat, & non ita multo polline.

malus] κακός, inutilis, nullius bonę frugi, nequam, ἀχρεῖος.

figurat] conformat, fingit, vt rectè, & emendatè loquatur.

Torquet] detorquet, auocat.

præceptis] documentis, ὑποθήκαις. in epiſto. ad Piſon. *Et uitæ monſtrata uia eſt.*

format] inſtituit. tranſlatio eſt, vt ſaty. III. lib. I. *ſic me formabat puerum dictis.* vide annot. ad Od X. lib. I.

Aſperitatis] ſęuitiæ, χαλεπότητος. ſuprà epiſt. ad Loll. *Aſperitas agreſtis.*

Rectè facta refert] narrat, & mandat litteris, quæ ex virtute facta ſunt.

Orientia temp. notis Inſtruit exemplis] id eſt, exẽpla petit ab antiquitate, quę vel ſequantur, vel fugiant præſentis, & hodiernæ ætatis homines.

ignara mariti] innupta, nondum virum experta, ἄγαμος, ἀνυμέναιος. contrà ſup. Od. XIIII. lib. 3. *uos ò pueri, & puellæ Iam uirum expertæ.*

pręſentia numina ſentit] præſentes deos, id eſt, præſens deorum auxilium experitur.

docta prece blandus] id eſt, carmine aliquo à docto poeta conſcripto diis immortalibus blandiens, & ſupplicans.

Auertit morbos] carminibus morbos impendentes propulſat.

locupletem frugibus] abundantem. ſic dixit epiſt. VI. lib. I. *Mancipijs locuples.*

Agricolæ priſci, &c.] Ariſt. lib. VIII. de moribus ad Nicom. oſtendit antiqua ſacrificia, & conuiuia hilariora, fuiſſe inſtituta maximè collectis iam, & conditis frugibus. his verbis, αἱ γὰρ ἀρχαῖαι θυσίαι, καὶ σύνοδοι φαίνονται γίνεσθαι μετὰ τὰς τῶν καρπῶν συγκομιδὰς, οἷον ἀπαρχαί. μάλιστα γὰρ ἐν τούτοις ἐσχόλαζον τοῖς καιροῖς. tale eſt illud Virg. Georg. I. *Frigoribus parto agricolæ plerunque fruuntur, Mutuaq; inter ſe læti conuiuia curant. Inuitat genialis hiems, curaſq; reſoluit: Ceu, preſſæ cum iam portum tetigere carinæ, Puppibus & læti nautæ impoſuere coronas.* Cereri item primitias dabant, eamq; venerantes epulabantur, & conuiuia agitabant inter ſe. quod declarat locus Theocriti in θαλυσ. ἦ γὰρ ἑταῖροι Ἀνέρες εὐπέπλῳ Δαμάτερι δαῖτα τελεῦντι Ὄλβω ἀπαρχόμενοι μάλα γὰρ σφίσι πίονι μέτρῳ Ἁ δαίμων εὔκριθον ἀνεπλήρωσεν ἀλωάν.

beati

beati] ſuo contenti.

piabant] placabant. ex quo piaculum, ſacrificium, quo dij offenſi placantur. & peccatum, quod tale ſacrificium deſiderat.

memorem] ſic habent omnes libri ſcripti. quam ſcripturam ſi probamus, memorem intelligemus, qui obliuiſci non ſinat. quidam legunt *memores*, nullo libro auctore.

Feſcenina per hunc, &c.] id eſt, Feſcenini verſus, qui maxima verborum licentia conſtabant, inuenti per hunc morem, &c. habebant autem locum tùm in ſponſos, tùm in quoslibet alios. Catull. in carmine, quod ſcriptum eſt in nupt. Iuliæ, *Nec diu taceat procax Feſcenina locutio.* T. Liuius Feſceninum verſum commemorat lib. 7. annal.

Luſit, amabiliter] iocata eſt ſine petulantia, & ſine cuiuſquam offenſione.

Libertasq; &c.] & libertas quotannis vſurpata: anniuerſaria.

recurrentes annos] περιπλομένους dicit Homerus.

donec iam ſæuus, &c.] hinc nata eſt vetus comœdia, quæ ne honeſtis quidem familijs pepercit. κωμῳδεῖν enim eſt σκώπτειν, iocandoque maledicere.

doluere cruento Dente laceſsiti] qui fuerant maledictis appetiti, & contumelia affecti, grauiter tulerunt.

fuit intactis quoque cura] non ſolùm, qui læſi fuerunt, iniquo animo tulerunt illam maledicendi licentiam: verùm etiam ij, quos non attigerat, periculo communi proſpexerunt. ſimile eſt illud ſat. 1. lib. 2. *Dum ſibi quiſque caueat, quanquam eſt intactus.*

quin etiam lex, Pœnaq; lata] lex lata eſt, & pœna lege conſtituta in eos, qui quenquam maledico carmine deſcriberent. ſic in epiſto. de arte poet. *ſed in vitium libertas excidit, & vim Dignam lege regi. lex eſt accepta, chorusque Turpiter obticuit, ſublato iure nocendi.* legem XII. tabularum ſignificat: de qua ſaty. 1. libr. 2. *Si mala condiderit in quem quis carmina, ius eſt, Iudiciumq;.*

formidine fuſtis] metu fuſtuarij.

Ad benedicendum] benedicere hoc loco contrarium eſt verbo *maledicendi*. Terent. prologo Phorm. *benèdictis ſi certaſſet, audiſſet benè.*

Græcia capta ferum victorem cepit] hunc locum non ſatis rectè explicant ij, qui in hunc poetam commentarios ediderunt. eſt tamen eius ſententia non obſcura, & ab ipſo Horatio alijs verbis declarata. Græcia (inquit) à Romanis capta, & bello ſubacta, cepit viciſſim victores ipſos. quomodo cepit? id eſt, artes, & diſciplinæ Græcorum, Romanis placuerunt: à Romanis expetitæ, & cultæ ſunt: Romanos delectarunt. Ineſt autem ambiguum non inelegans in verbo *cepit*. capit enim, & is, qui vincit, & is, qui delectat. M. Tull. epiſto. ad Lucceium Q. fil. libr. 5. *Genus enim ſcriptorum tuorum, et ſi erat à me vehementer expectatum, tamen vicit opinionem meam, meq; ita vel cepit, vel incendit,* &c. & off. 3. *ob eam, credo, cauſam, quòd inſit in his aliquid probi, quod capiat ignaros.* tale eſt illud T. Liuij libr. XXXIIII. *& iam in Græciam, Aſiamque tranſcendimus, omnibus libidinum illecebris repletas: & regias etiam attrectamus gazas: eo plus horreo, ne illæ magis res nos ceperint, quam nos illas. Infecta, mihi credite, ſigna ab Syracuſis illata ſunt huic urbi, &c.*

ferum] indoctum, nondum litteris, & humanitate expolitum. ἡ παιδεία γὰρ ἡμέρους ποιεῖ.

& artes intulit] Romani bellum Græciæ intulerunt: Græcia artes Italiæ intulit. Romani Græciam bello ceperunt. Græcia Italiam artibus cepit. poſtea-

ſtea quam enim Romani Græcorum imperium euerterunt, totamq; Græciam in prouinciam redegerunt, tum demum artes, & diſciplinas Græcorum adamarunt.

agreſti] nullis litteris, nulliſq; diſciplinis polito: fero: inculto.

ſic horridus ille, &c.] id eſt, hoc modo numerus ille poeticus, inconditus, & impolitus, qui ætate Saturni viguerat, ac floruerat, id eſt, antiquiſſimus, obſoleuit, & in vſu eſſe deſijt.

& graue virus Mund. pep.] id eſt, inquinatam loquendi rationem: inelegantem, atque inuenuſtum faciendorum verſuum modum, nitor, & elegantia Græcarum artium expulerunt.

ruris] ſermonis inconcinni, inuenuſti, illepidi, inornati: ruſticitatis. Catull. in Annales Voluſ. *Pleni ruris, & infacetiarum* [ſeu *inficetiarum*] *Annales Voluſi cacata charta*. Idem ad Virrum, *Idem infaceto eſt infacetior* [ſeu *inficeto eſt inficetior*] *rure*. Plaut. in Trucul. *rus merum hic quidem eſt pudendum*.

Serus enim] id eſt, ſerò enim ſtudium, animumque ſuum contulit ad ſcripta Græcorum. ſerus, pro ſerò, frequens apud poetas. Virg. Georg. 3. *Nocte natat cæca ſerus freta*. ſic ſuprà Od. XII. libr. 1. *Serus in cælum redeas*. & ſatyra VII. libr. 2. *iuſſerit ad ſe Mæcenas ſerum ſub lumina prima venire?* eiuſdem generis ſunt illa, Virg. *nocturnus obambulat*. Horat. ſaty. IIII. lib. 2. *Si veſpertinus ſubitò te oppreſſerit hoſpes*.

admouit acumina] ingenij ſui vim contulit ad lectionem librorum Græcorum.

quietus] bellis compoſitis, pace potiens.

Quid Sophocles, quid Theſpis, & Aeſch.] hi fuerunt poetæ tragici, ex quibus Theſpis totus perijt. de eo meminit in epiſto. de arte poet. *Ignotum tragicæ genus inueniſſe camœnæ Dicitur, et plauſtris vexiſſe poemata Theſpis*, &c. Aeſchyli tragœdiæ aliquot extant, ne illæ quidem admodum integræ, niſi quibus in locis à Franciſco Porto, & Errico Stephano ſunt emendatæ.

Tentauit quoque, rem, &c.] periculum etiam fecit, poſſet'ne Græca in Latinum ſermonem conuenienter, & aptè vertere. *ſi* pro *an*, vt ſæpe alias.

Et placuit ſibi, &c.] id eſt, placuit ſibi Romanus ſcriptor in eo, quòd eſſet natura ſublimis: vel ſic: Romanus ſua ſcripta de Græcis verſa, ſeu ad exemplum Græcorum compoſita adamauit, ac probauit, cum eſſet ſublimis, ac vehemens natura: & ita ad tragœdias ſcribendas natura factus.

ſpirat tragicum] id eſt, ſpiritus habet tragicos. eſt autem genus loquendi Græcũ πνεῖ τραγικόν, vt Ἄρη πνέων, id eſt, Martem ſpirans, & πῦρ πνέων, ignem ſpirans. & Theocrit. ἐν διοσκόρ. φόνον ἀλλήλοισι πνέοντες. Virg. Georg. 2. *tauri ſpirantes naribus ignem*. & apud Eurip. μέγα πνέειν. ſic enim in Bacchis, κἂν πνέων ἔλθῃ μέγα. Proper. lib. 1. *mollem ſpirare quietem*.

Sed turpem putat in ſcriptis, &c.] id eſt, ſed turpe eſſe putat ſua ſcripta emendare, & deletis verſibus non ſatis cultis, aut vocabulis non ſatis lectis, atque ornatis, alios verſus cultiores, aliaque vocabula ſignificantiora, ac lectiora ſubſtituere. *metuit lituram* dictum pro eo, quod eſt, abhorret à litura, non poteſt ferre, vt ſua ſcripta lituris notentur. ſic in epiſt. de arte poet. *Nec virtute foret, claris ve potentius armis, Quàm lingua Latium, ſi non offenderet vnum Quemque poetarum limæ labor, & mora*, &c. *metuit*, φυλάττεται. odit, vt annotauimus ſuprà ad Od. 11. libr. 2. ſed non reticebo, in codice Torneſ. & in vno Vat. ſcriptum eſſe, *Sed turpem putat inſcitè, metuitq; lituram*. de qua ſcriptura iudicet lector.

ex medio quia res arceſſit] hunc locum corruptum in omnibus veteribus exemplaribus, quibus vſus eram Romæ, ego partim coniectura ductus, par-

tim

tim à codice Torneſiano, quem Lugduni nactus ſum, adiutus reſtitui. quæ quidem mea reſtitutio ita non ſolùm probabilis, verùm etiam recta, & aperta eſt, vt putem, eam improbaturum neminem. nam quis vnquam Latinorum ita locutus eſt, *res acceſsit de medio*, pro, *res petita, aut ſumta eſt de medio*? dico igitur nomen *res* eſſe numeri multitudinis, quarti caſus. *arceſſere* autem *res è medio* ita dixit, vt dicere ſolemus, *arceſſere a capite*. M. Tull. Top. *Cum autem à genere ducitur argumentum, non erit neceſſe id uſque a capite arceſſere. ſæpè etiam citrà licet*, &c. Iam verò notiſſimum eſt, argumenta comœdiarum eſſe humilia, & plebeia, & familiaria: tragœdiarum autem ſublimia, grandia, regia, heroica. itaque harum perſonę ſunt inſignes, illuſtres, amplæ, publicæ: illarum humiles, populares, obſcuræ, priuatæ. Hoc igitur dicit Horatius. Quia comædia res, id eſt, argumentum, & materiam è medio arceſſit, ſeu, è medio ſumit, non ex longinquo aliquo, aut grandi, aut Heroico vitæ genere, iccirco creditur eſſe minimum operoſa, minimumque laborioſa: ſed non eſt ita, &c. corruptus in eodem verbo locus eſt in epiſtola Aſinij Pollionis ad M. Tull. cuius principium *Balbus Quæſtor*, libr. x. epiſt. *Treis legiones firmas habeo. quarum unam uigeſimam octauam cum ad ſe initio belli acceſsiſſet Antonius hac pollicitatione*, &c. legendum enim *acceſsiſſet*.

aſpice, Plautus Quo pacto] Hic locus non vno modo explicatur. alij enim putant Plautum reprehendi ab Horatio, hoc modo, vide, quàm negligens ſit Plautus in ſeruando cuiuſque perſonæ decoro, & in tuendis ſenum, amatorum, lenonum, &c. partibus: vide quàm parùm ſit accuratus. atque ita, *quo pacto* interpretantur, quàm malè, quàm non accuratè. Sic Plautum carpit in libr. de arte poet. *At noſtri proaui Plautinos & numeros, & Laudauere ſales, nimium patienter utrunque, Ne dicam ſtultè mirati*. alij Plautum ab Horatio laudari putant hoc modo, Aſpice quàm accuratè Plautus ſingularum perſonarum parteis tueatur, &c. quorum vtri rectius ſentiant, pronunciare mihi omnino difficile eſt. Arbitror tamen probabilius eſſe Plautum ab Horatio non reprehendi in eo, in quo maximè poetæ virtus, & præſtantia conſiſtit. Nam ſi neque ſales Plauti, neque numeri ſunt laudandi, vt ſentit Horatius: neque Plautus curat ſuæ cuiuſque perſonę decorum, tueri, ac ſeruare, cuius etiam peccati aiunt iſti Plautum ab Horatio inſimulari, quid eſt, cur vllus Plauto inter poetas comicos relinquatur locus?

Quantus ſit Dorſenn.] huius verſus explicatio pendet à ſuperiorum explicatione. Qui exiſtimant Plautum ab Horatio reprehendi, aiunt Dorſennum nomen fuiſſe cuiuſdam paraſiti in aliqua Plautina comœdia, quæ non extat: qui autem aliter ſentiunt, dicunt hunc Dorſennum poetam fuiſſe comicum, aut Atellanarum ſcriptorem: quod ſi verum eſt, ſic erit hic verſus intelligendus, vt dicat Horat. hunc ſcriptorem nimium ſtudium poſuiſſe in deſcribendis paraſitis: in reliquis perſonis fuiſſe negligentem. in duob. Vatic. & Torneſ. ſcriptum eſt *Doſſennus*.

Quàm non aſtricto percurrat pulp.] quàm laxo, ac diſſoluto ſocco fabulā peragat, id eſt, quàm negligenter, ac diſſolutè fabulas ſcribat. ſoccus enim comœdiæ eſt, cothurnus tragœdiæ.

Geſtit enim numm.] id eſt, ſtudet rem facere duntaxat, loculoſque nummis implere: ſed quis? Plautus ſcilicet: vel, vt alij, Dorſennus Atellanarum ſcriptor.

poſt hoc Securus cad. an rect. ſtet, &c.] parùm ſollicitus poſthoc vtrùm exibi etur, atque explodatur comœdia, an probetur, attentiſque animis audiatur, ac ſpectetur. *recto talo* dixit per tralationem, quia qui ſtant, recto ſunt talo. ſic Callim. εἰς Ἄρτεμιν, τὴν δ' οὔ τις ἐπὶ σφυρὸν ὀρθὸν ἀνέστη, id eſt, nihil horum ſtat.

ſtat præterea in ludo talario, dicunt talum rectum aſſiſtere, & cadere rectum. M.Tull. de Finibus lib. 3. *ſi hoc fingamus eſſe quaſi finem, et ultimum ita iacere talum, ut rectè aſſiſtat: qui talus ita erit iactus, ut cadat rectus, præpoſitum quiddam habebit ad finem.* Iam dicebant *ſtare fabulam*, quæ attentè audiretur, & quę placeret: *cadere, & excidere hiſtriones*, qui explodebantur, qui'ue exigebantur. Græci ἐκπίπτειν quoque dicunt, vt alibi annotauimus. Terent. in prologo Hecyræ, *In his, quas primum Cæcili didici nouas, Partim ſum earum exactus, partim uix ſteti.* & in prologo Phorm. *Quid ſi intelligeret, cum ſtetit olim noua, Actoris opera magis ſtetiſſe, quam ſua,* &c. ibid. *Cum per tumultum noſter grex motus loco eſt.* & in prol. Heaut. *date poteſtatem, mihi ſtatariam agere ut liceat per ſilentium*: id eſt, vt ſtare liceat. nam *ſtatariam agere* translatè poſuit.

Quem tulit ad ſcenam, &c.] id eſt, qui laudis, & gloriæ ſtudio adductus, ad ſcribendas fabulas ſe contulit, ſpectatorum attentione, atque alacritate excitatur, & extollitur: languore, & ſomno animum deſpondet.

Exanimat] ὑπερβολικῶς dictum, pro eo, quod eſt, valdè contriſtat, mærore affligit.

lentus] id eſt, languidus, faſtidioſus. in arte poet. *male ſi mandata loqueris, Aut dormitabo, aut ridebo.*

ſedulus] alacer, ſtudioſus, & ad audiendum promtus, ac paratus, qui non dormitat.

laudis auarum] cupidum, vt in epiſtol. de arte poe. *præter laudem, nullius auaris.*

Subruit] percellit, ſubuertit, mærore afficit, atque affligit, &, vt ſuprà locutus eſt, exanimat.

reficit] recreat, excitat, erigit.

valeat] vox eſt contemnentis, vt ſatyr. VI. *haud mihi uita Eſt opus hac, ait: & ualeat.* ſic enim legendum, non *ualeas*. Terent. in Heaut. *ualeant, qui inter nos diſſidium uolunt.* M.Tull. ad Att. lib. 4. *ſed ualeant recta, uera, honeſta conſilia.* & ita loquuntur Græci Theocritus χάριτ. ἢ ἱέρ. χαιρέτω ὅστις τοῖος. Ariſtoteles μετὰ τὰ φυσικά χαιρέτωσαν ἰδέαι. & M. Tull. ad Att. *At ille tibi* πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ *dicens, pergit Brundiſium.* Plato in Theæteto, ἐατέον τάγε τῶν ἄλλων δοξάσματα χαίρειν. Eurip. Hippoly. coron. τὰς δ' ὑπὲρ κάρα. φοιτῶντας ὄρνις, πόλλ' ἐγὼ χαίρειν λέγω.

res ludicra] comica & tragica.

Sæpe etiam audacem, &c.] id eſt, ſępè hoc poetam quantumuis audacem, à ſtudio ſcribendi deterret, quòd vulgus, & multitudo imperita in medijs fabulis, vrſum poſcit, aut pugiles, aut gladiatores, aut funambulum, & cetera.

& depugnare parati, Si diſc.] & ita pertinaces, vt ſi equites ab iis diſſentiant, parati ſint armis decertare.

his nam plebecula gaudet] talem calamitatem interueniſſe, cum ageretur Hecyra, dicit prologus Terentianus his verbis, *Hecyram ad uos refero, quam mihi per ſilentium Nunquam agere licitum eſt, ita eam oppreſſit calamitas. Eam calamitatem ueſtra intelligentia Sedabit, ſi erit adiutrix noſtræ induſtriæ. Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria, Funambuli eodem acceſſit expectatio, Comitum conuentus, ſtrepitus, clamor mulierum Fecere, ut ante tempus exirem foras. Vetere, in noua cœpi uti conſuetudine, In experiundo ut eſſem: refero denuò; Primo actu placeo: cum intereà rumor uenit Datum iri gladiatores. populus conuolat. Tumultuantur, clamant, pugnant de loco. Ego intereà meum non potui tutari locum.* non celabo lectorem, in cod. Torneſiano, & in vno Vatic. legi, *his nam plebecula plaudit*, vt quiſpiā dicere

poſſit,ſcriptum eſſe ab Horatio *plebecula plaudit*. ego iudicium meum in hac re non interpono.

Verum equitis quoque,&c.] Sed iam non ſolum uulgus (inquit) humileſque,atque indocti homines, uerùm etiam equites,[& honeſti uiri ab aurium uoluptate ,[quam erant ex ingenio', artificioque poetæ percepturi, toti ſeſe ad oculorum oblectationem contulerunt.

ad incertos oculos] incertos appellat oculos,quia ſæpe fallunt , ut apparet in infracto remo ſub aqua', in colũbæ collo, in duabus ex lucerna flammis, cum oculum torſeris. quod tamen negat Epicurus oculorum eſſe mendacium, ſed opinionum. Lucret. lib. 4. *Quæ uiolare fidem quaſi ſenſibus omnia quærunt Nequicquam,quoniam pars horum maxima fallit Propter opinatus animi,quos addimus ipſi,Pro uiſis ut ſint,quæ non ſunt ſenſibu' uiſa.*

Quattuor,aut plũres aulæa,&c.] aulęis obtendebatur,ac prætexebatur ſcena, ut obſtarent populo, dum fabularum actus commutarentur, ut epiſtola de arte poet. *Tu quid ego,& populus mecum deſideret, audi: Si plauſoris eges aulæa manentis, & uſque Seſſuri, donec cantor, uos plaudite, dicat.* Aulæa igitur(inquit)remouentur è ſcena,contrahuntur, & complicãtur in quattuor horas,aut plures,dum pugnæ ſimulacrum aliquod editur,dumque fuga equitum,ac predi tum repræſentatur,dum uincti reges per triumphum ducuntur. admonendus eſt autem lector minus exercitatus in litteris, corruptè ſcriptum eſſe in quibuſdã codicibus *haud plures*,cum legendum ſit *aut plures*.

Dum fugiunt,&c.] dum imago fugientium hoſtium ſubiicitur oculis ſpectatorum. alij per equites,equeſtris ordinis homines,& per pedites,plebem ſignificari uolunt: à quibus diſſentio, maloq; fugam hoſtium ſimulatam intelligi,tùm propter uerbum *fugiunt*,tùm propter alterum illud,quod ſequitur,*peditum*. niſi quis referat ad equitum,peditumq; centurias,in quas diuiſus erat populus Romanus. ſic epiſt. de arte poet. *Romani tollent equites,peditesque cachinnum.*

Mox trah. manib. reg. for.] id eſt,mox reges opulenti,ac potentes, manibus à tergo reuinctis,per triumphum ducuntur.

Eſſeda] feſtinant] eſſeda uehicula ſunt Gallica. Cic. ad Treb. *eſſedum aliquod ſuadeo rapias,et ad nos quam primum recurras.* Virgil. Georg. 2. *Belgica uel mollì melius feret eſſeda collo.* utebantur eò & Britanni. Cæſar libr. 4. de bello Gall. *At barbari conſilio Romanorum cognito,præmiſſo equitatu,et eſſedarijs(quo plerũque genere in prælijs uti conſueuerunt) reliquis copijs ſubſecuti. noſtros nauibus egredi prohibebant.* ibi. *reliquos incertis ordinibus perturbauerant: ſimul equitatu,atque eſſedis circũdederant.*

pilenta] pilentum, uehiculum,quo matronæ uehebantur. Feſtus. utitur. T. Liuius lib. 5. Annalium.

petorrita] petorritum, nomen, & uehiculum Gallicum. ſcribitur autem duob. *rr*. in omnibus libris antiquis.

Captiuum ebur] uel ſigna ex ebore,uel elephanti.

captiua Corinthus] id eſt,ſimulacrum Corinthi,quam L. Mummius cepit,ac deleuit. portabantur enim oppidorum captorem ſimulacra in triumphis. M. Tull. in Piſonem. *uertes te ad alteram ſcholam: diſſeres de triumpho. Quid tandem habet iſte currus? quid uincti ante currum duces? quid ſimulacra oppidorum?* Tibul. libr. 2. *Vt Meſſallinum celebrem, cum præmia belli Ante ſuos currus oppida uicta feret.* T. Liuius lib. XXXVII. *Tulit in triumpho ſigna militaria* CCXXXIIII. *oppidorum ſimulacra* CXXXIIII.

rideret Democritus] homo ad ridendas vulgi ineptias, & curas inanes maximè propenſus. quem commemorat & M. Tullius de riſu uerba facturus libr. 2. de orat. ad Q. frat. *Atque illud primum, quid ſit ipſe riſus, quo pacto concitetur,*

ubi

ubi ſit, quomodo exiſtat, atque ita repentè erumpat, ut eum cupientes tenere nequeamus, et quo modo ſimul latera, os, uultum, oculos occupet, uideris Democritus. ſignificat autem Horatius, inſulſo, & inepto more, nimium apparatum adhiberi in fabulis, proptereà quòd in eo ſpectando populus occupatus, minus attentum, minusque alacrem ſe præbeat histrionibus aud torem. eundem morem oſtendit M. Tull. ſua iam ætate increbuiſſe, eumque ualdè uidetur improbare epiſtola ad Marium, lib. 7. his uerbis. *Noſti reliquos ludos. qui ne id quidem leporis habuerunt, quod ſolent mediocres ludi. Apparatus enim ſpectatio tollebat omnem hilaritatem. quo quidem apparatu non dubito, quin animo æquiſſimo carueris. quid enim delectationis habent ſexcenti muli in Clytemneſtra? aut in equo Troiano craterarum tria millia. aut armatura uaria peditatus, et equitatus, ut in aliqua pugna? quæ popularem admirationem habuerunt, delectationem tibi nullam attuliſſent.*

ſeu Diuerſ. conſ. gen. &c.] id eſt, ſiue animalis genus ex camelo, & panthera concretum ſpectaret populus, ſiue elephantum album. pantheram confuſam camelo camelopardalim appellant. Varro lib. 4. de ling. Lat. *ut Alexandria camelopardalis nuper adducta, quòd erat figura, ut camelus: maculis, ut panthera.*

mimo] hiſtrione, ut epiſt. ad Loll. ſup. li. 1. *aut partis mimum tractare ſecundas.*

Scriptores] poetas. nam appellatione ſcriptoris omnes, qui quiduis ſcripſerunt, intelliguntur.

aſello Fabellam ſurdo] poetas exiſtimaret inanem operam ſumere, quia populus non attendit. prouerb. *ſurdo narrare fabulam.* hoc eſt, cum eo loqui, qui non audiat, qui non attendat, qui ſermonem negligat, aut reſpuat. Terent. in Heautontim. *næ ille haud ſcit, quam mihi nunc ſurdo narret fabulam.* Virg. in Gallo, *Non canimus ſurdis, reſpondent omnia ſiluæ.* Lucret. lib. 5. *Nec ratione docere ulla, ſuadereque ſurdis. Quid ſit opus facto.* ſed obſeruatione dignum eſt, Horatium duo prouerbia iunxiſſe. de uno diximus. eſt & alterum, *aſino fabulam narrare* quod à Græcis ſic effertur, ὄνῳ τις ἔλεγε μῦθον· ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει. id eſt, *aſino quidam fabulam narrabat: ille autem aureis mouebat.*

Nam quæ peruincere voces, &c.] id eſt, quis hiſtrio tantum uoce contendat, ut populi ſtrepitum, & clamorem ſuperare poſſit? ſic in epiſtola de arte poet. de iambo, *et populares Vincentem ſtrepitus.*

Garganum mugire putes, &c.] populi ſtrepitum cum ſonitu, & quaſi mugitu, quem ſiluę Gargani montis edunt, uentis agitatæ, & cum murmure maris concitati, comparat. Eſt autem mons Garganus in Apulia. ſup. Od. 9. lib. 2. *aut Aquilonibus Querceta Gargani laborant.*

quibus oblitus actor, &c.] ſignificat hoc tam exquiſito apparatu non ornari actorem, neque commendari, ſed commaculari. hoc enim ualet uerbum oblini. non enim dixit, *quibus ornatus actor*, ſed *quibus oblitus.*

concurrit dextera læuæ] plauſus à populo datur, non propter actoris orationem, quippe qui nihil dum dixerit, ſed propter eius ueſtitum, atque ornatum ſuperuacaneum, & nimis elegantem, & luxurioſum.

Lana Tarentino, &c.] quid igitur placet ſpectatoribus? ueſtitus ianthinus, id eſt, uiolacei coloris.

quæ facere ipſe recuſem] quia comœdias ſcribere nolim.

malignè] parcè, exiguè. hæc enim uis eſt huius uocis. Catull. de Variſcorto. *Non (inquam) mihi tam fuit malignè*, &c. id eſt, anguſtè. non ita fuit mihi res anguſta nam & Seruius ſcribit malignum idem eſſe, quod anguſtum, ad illum locum Virg. libr. 6. *Quale per incertam Lunam ſub luce maligna.* Plutus Bacch. *Iuſtus, iniuſtus: malignus, largus: commodus, incommodus.* Virg. Georg. 2. *Difficiles primum terræ, colleſque maligni*, id eſt, ſteriles. Horat. ſat. 5. li. 1. *Differtum nautis, cauponibus atque*

malignis. T. Liuius lib. 34. annal. *Sed in purpura, quæ teritur, abſumitur, iniuſtam quidem, ſed aliquam tamen cauſam tenacitatis uideo: in auro uerò, in quo præter manus pretium, nihil interrimenti fit, quæ malignitas eſt?* Idem lib. 39. *& malignè omnia præbentibus ſuis, meretriculæ munificentia ſuſtinebatur.*

Ille per extentum funem, &c.] id eſt, uidetur mihi rem omnium factu difficillimam præſtare poſſe.

meum qui pectus inaniter] id eſt, qui meum animum commouere, & inani metu perterrere: qui me ira concitare, uel contrà ad lenitatem inflectere, ceteriſque animi motibus afficere poteſt.

Irritat] ὀργίζει ad iram impellit. epiſt. ad Piſon. *iuuat, aut impellit ad iram.* uerbum irritandi qui ſcribendum eſſe uno r arbitrantur quaſi ab ira deducatur, falluntur. lege annotata ad Od. XXVIII. lib. 3.

mulcet] delectat, &, ut illo locò epiſt. ad Piſon. *iuuat.*

Vt magus] vult Horatius, poetam uim habere permouendorum animorum, & quaſi faſcinandorum oculorum, inſtar magorum, qui carminibus, & uenenis, & arte magica portenta faciunt: M. Tull. de nat. Deor. lib. 1. *Cum his coniungere licet portenta magorum, Aegyptiorumque in eodem genere dementiam.* Hor. ſup. Od. XXVII. li. 1. *Quæ ſaga, quis te ſoluere Theſſalis Magus uenenis, quis poterit Deus?* Erãt autem magi ſapientes Perſarum. M. Tull. de diuin. lib. 1. *Cyro magos dixiſſe (quod genus ſapientum, & doctorum habebatur in Perſis) ex triplici appetitione ſolis, XXX. annos Cyrum regnaturum eſſe, portendi.* magicas artes commemorat Virg. Aen. 4. *Teſtor cara Deos, & te germana, tuumque Dulce caput, magicas inuitam accingier artes.* artis magicæ uanitatem compluribus locis exagitat Plinius.

& modo me Thebis, &c.] uſque adcò aptè, & commodatè res geſtas deſcribit, ut, qui audiunt, in ijs locis, ubi geſtæ ſunt, intereſſe, & præſtò eſſe uideantur: ut ſup. Od. 1. libr. 2. *Audire magnos iam uideor duces, Non indecoro puluere ſordidos.* & ibid. *Iam nunc minaci murmure cornuum Perſtringis aureis, iam litui ſtrepunt.* idem in epiſtol. de arte poet. *Non ſatis eſt pulchra eſſe poemata, dulcia ſunto, Et quocunque uolent, animum auditoris agunto.* ſic Ariſt. περὶ ποιητικῆς. δεῖ δὲ τοὺς μύθους συνιςάναι, καὶ τῇ λέξει συναπεργάζεσθαι ὅτι μάλιςα πρὸ ὀμμάτων τιθέμενον. οὕτω γὰρ ἐναργέςατα ὁρῶν, ὥσπερ παρ' αὐτοῖς γιγνόμενος τοῖς πραττομένοις, εὑρίσκοι τὸ πρέπον, καὶ ἥκιςα ἂν λανθάνοι αὐτὸν τὰ ὑπεναντία. id eſt, *oportet autem fabulas componere, & conficere etiam uerbis, quam maximè oculis res ſubijcientem. Sic enim perſpicuè cernens, tanquam interſit in rebus ipſis agendis, reperiet decorum, minimeque eum latebunt ea, quæ aliquantum repugnant.*

Verum age, & ijs, qui] Verùm age (inquit) Auguſte, etiam eos poetas, qui ſcribere nolunt: neque ſpectatorum faſtidium, ac ſuperbiam ferre poſſunt, ſed ſeſe lectori committere malunt, cura libera, aut certè eorum curam minue. Nam, quãuis ſit eis res cum lectore, non cum ſpectatore, non tamen iccircò ſine magno ſui nominis, ſuæq; exiſtimationis periculo ſcribunt. Præterea uaria ſunt hominum iudicia: neque idem ſcribendi genus probant omnes. Excitandi igitur tibi ſunt poetarum animi, magniſque præmijs inuitandi, ut uel neglectis, uel ſuperatis tot difficultatibus, ſeſe totos ad ſcribendum conferant: Quidam ſic hunc locum explicant. diligentius attende, & conſidera, qui poetę probandi ſunt, qui non: nonnihil cogitationis, & curæ confer in hanc rem, ut attendas, & iudices, qui poetæ tanto nomine digni ſint, qui contra indigni: quam quidem explicationem uidetur ſequi Porphyr. ego autem non probo. nam hoc *reddere curam breuem* tale eſt, quale illud apud T. Liuium. lib. 27. *breuem illi lætitiam, qua exultet, facturum.*

ſi munus Apoll. dign. Vis compl. lib.] ſi bibliothecam, quam ędificandam

dam curaſti in aditu templi, quod abs te conſecratum eſt Apollini, uis libris complere. ſup. epiſt. ad Iulium Flor. 1. *& tangere uitet Scripta, Palatinus quæcunque recepit Apollo.*

& vatibus add. calc. Vt ſtud. m.] id eſt, & ſi uis poetas excitare, ut maiore ſtudio in artem poeticam incumbant.

Helicona virentem] Bœotiæ montem, Muſis conſecratum: in quo Heſiodus, poeta factus eſt in lib. de arte poet. *& excludit ſanos Helicone poetas.* lege annot. ad Od. xii. lib. 1. ibi. *Aut in umbroſis Heliconis oris.*

Vt vineta egomet cædam mea] hæc ſunt includenda interpoſitionis nota: id eſt, ut meipſum omnium primum reprehendam. ut mihi ipſe detraham omnium primo. ductum fortaſſe ab ijs, qui cum cenſuiſſent uineta omnia, ſuccidenda, propter mala, & incômoda, quæ à uino in homines proficiſcuntur, a ſuis uinetis cædendi initium facere uoluerunt. uel ſimpliciter ab ijs, qui ſua ipſi lædunt, minuunt, & oppugnant.

Cum tibi librum Soll. dam.] primum, & uſitatum poetarum peccatum libros ſuos principibus: & claris uiris intempeſtiuè obtrudere, uerbi gratia, occupatis, & maiore aliqua cogitatione, & cura ſuſpenſis: quod in ſua re uetat Hor. ſup. epiſt. ad Vinnium Aſell. *Auguſto reddes ſignata uolumina Vinni, Si ualidus ſi lætus erit, ſi denique poſcet*

cum lædimur, vnum Si quis, &c.] alterum peccatum, cum offendimur, & moleſtè ferimus, ſi quis amicorum noſtrorum unum aliquem è uerſibus noſtris audeat improbare.

Cum loca iam recit. reu. irr.] tertium, cum ea, quæ iam recitauimus, repetimus non reuocari ab eo, qui audit, neque lectionem repetere iuſſi; quia ſcilicet ea nobis venuſta ſtultè videantur.

Cum lamentamur, &c.] quartum, cum querimur, noſtra ſcripta ab hominibus non cognoſci, atque ita, præmia eis merita non perſolui.

& tenui ped. poem. f.] id eſt, poemata ſummo ſtudio, acerrimoque ingenio elaborata. *tenui* igitur, id eſt, ſubtili. tralatio enim eſt à lino, ſeu lana, quæ carpitur, & digitis trahitur, ac deducitur, licet reclament quidam. Adiuuat me Catullus, & quidem pulcherrimis uerſibus (ut ſolet cetera) hanc lanę ducendę rationem deſcribens. *Dextera tum leuiter deducens fila ſupinis Formabat digitis: tum prono pollice torquens Libratum teretis uerſabat turbine fuſum. Atque ita decerpens æquabat ſemper opus dens*, &c. Idem eod. carm. *Currite ducentes ſubtemina, currite fuſi.* Adiuuat & Varro lib. 6. de ling. Lat. his uerbis. *In Menæchmis Plauti; Inter ancillas ſedere iubeas: lanam carpere, Idem eſt hoc uerbum*, &c. *Carpere a carendo, quod eam tum purgant, ac deducunt, ut careat ſpurcitia. ex quo tum carminari dicitur lana, cum caret eo, quod eſt nequam.* Poſtremo mecum facit & Macrob. lib. 6. qui ad hunc locum Virg. in Sileno, *deductum dicere carmen.* notat, *Deductum pro tenui, & ſubtili eleganter poſitum eſt. ſic autem et Afran. in Virgine. uerbis pauculis reſpondit, triſtis, uoce deducta. malleque ſe non quieuiſſe dixit. Item apud Cornific. Deducta mihi uoce garrienti.* Pomponius in Atellana. *Vocem deducas oportet, ut mulieris uideantur uerba.* ſic Hor. ſaty. 1. lib. 2. *ſimilesq; meorum Mille die uerſus deduci poſſe.*

Cum ſperamus eo rem venturam, &c.] quintum, cum tantum nobis arrogamus, tantique noſtra ſcripta facimus, ut ſperemus, te ſtatim ut audieris, nos uerſus ſcribere, ultro iuſſurum, ut ad te accedamus, atque ab egeſtate nos uindicaturum. *Arceſſas* autem legendum, non *Accerſas.* & ita habent omnes cod. manuſcripti.

commodus] de hac uoce uide annot. ad Od. viii. lib. 4.

Sed tamen eſt operæpretium cogn.] id eſt, opera in hoc benè collocatur,

tur, vt cognoſcam us,quales cuſtodes,ac tutores habeat virtus. ęditui ſunt templi cuſtodes. hoc loco ponitur hoc nomen tranſlatè pro iis, qui virtutem clarorum virorum ſuis ſcriptis ab obliuione hominum,iniuriaque temporis vindicandam ſuſcipiunt,quales ſunt poetę.

quales Aedituos] id eſt, quales ſcriptores: quales ſui nominis præcones, ac prædicatores habeat.

Cherilus] malus poeta.de quo in lib.de arte poet. *Sic mihi, qui multum ceſſat,fit Cherilus ille,Quem bis,terque bonum cum riſu miror.* ſignificat Hor.ſæpe malos poetas à regibus, & clariſſimis viris bonos haberi, magniſque præmijs ornari.ſimile quiddam ſcribit M.Tull.in orat.pro Archia poeta,de Syllæ in quendam ignobilem, & indoctum poetam liberalitate, his verbis, *Syllam nos in concione uidimus, cum ei libellum malus poeta de populo ſubieciſſet, quod epigramma in eum feciſſet tantummodò alternis uerſibus longiuſculis,ſtatim ex ijs rebus,quas tunc uendebat, iubere ei præmium tribui ſub ea conditione, ne quid poſteà ſcriberet.*

male natis]non dixit malè factis, ſed malè natis,vt oſtendat,inuita (vt dicitur) Minerua,id eſt, repugnante natura eſſe factos. Nam (vt ſcribit M.Tull.) *ſic à ſummis hominibus, eruditiſſimisq; accepimus, ceterarum rerum ſtudia et doctrina,et præceptis,et arte conſtare: poetam natura ipſa ualere, et mentis uiribus excitari.* qua de re alibi plura. Nomen Cherilus apud Ariſtot.in exempl. Aldinis ſcribitur per diphth. ει. ſic enim Topic. η. Εἰσὶ δὲ σαφηνείας παραδείγματα οἰστέον. παραδείγματα δὲ οἰκεῖα, ἐξ ὧν ἴσμεν. οἷα Ὅμηρος· μὴ οἷα Χοίριλος, id eſt, *ad claritatem porrò exempla ſunt afferenda. exempla autem propria, et ad rem accommodata, ex iis, quæ ſcimus, ducta: qualia Homerus, non qualia Cherilus.* huius Cherili vulgatiſſimus extat verſiculus ille Πέτραν κοιλαίνει ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχείη, id eſt, (vt Lucr. interpretatur lib. 1.) *Stillicidi caſus lapidem cauat*, vel (vt idem lib. 4.extr.) *Non'ne uides etiam guttas in ſaxa cadenteis Humoris, longo in ſpatio pertundere ſaxa?*

Rettulit acceptos] referre acceptum alicui, eſt fateri, ſe ab eo accepiſſe: idque in codicem accepti referre: denique eſt quaſi debitorem ſe profiteri. ſignificat etiam interdum fateri, ſibi pecuniam à ſe creditam, à debitore eſſe ſolutam. M.Tull.pro Cecinna. *ſe habere ait argentarij tabulas,in quibus ſibi expenſa pecunia lata ſit,acceptaque relata.* per tranſlationem autem dicimus, *acceptum referre* alicui bonum,pro eo,quod eſt,ingenuè fateri,ac prædicare, ſibi illius opera, ac beneficio id boni eueniſſe.vt M.Tull. ad Attic.lib. 1. *ornatiſſimeque de meo conſulatu locutus eſt,ut ita diceret,ſe,quòd eſſet ſenator,quòd ciuis, quòd liber, quòd uiueret, mihi acceptum referre.* & referre illi malum acceptum, eſt illum mali auctorem, & cauſam prædicare, vel mali cauſam in eum conferre. vt idem M.Tull. Philipp. 11. *omnia denique, quæ uidimus (quid autem mali non uidimus?) ſi rectè ratiocinabimur, uni accepta referemus Antonio.* eadem autem ratione dicimus *refero acceptum huic,uel illi rei*, qua ratione, *refere acceptum perſonæ*, vt idem pro Deiotaro. *uerum omnem tranquillitatem, & quietem ſenectutis acceptam refert clementiæ tuæ.* idem Philipp. 11. *ego enim amplius* LLS *ducenties acceptum hereditatibus retuli.* Atque ita hoc loco loquitur Hor. verſibus incultis rettulit acceptos Philippos, id eſt,gloriatus eſt,vel gloriari ei licuit,ſe ab Alexandro Philippos, quod erat regale nomiſma, opera,vel beneficio verſuum ſuorum abſtuliſſe. *uerſibus incultis* enim dandi caſus eſt, non ſeptimi,vt alij exiſtimant.

Philippos] genus erat nummi aurei à Philippo Macedonum Rege ſic appellatum. Plautus Bacchid. *me miſit miles ad eam Cleomachus uel ut ducentos philippos reddat aureos, uel ut hinc in Elatiam hodie eat ſecum ſimul.* ibid. *Da mihi ducentos nummos philippos,te obſecro.*

nomiſma

nomiſma] νόμισμα. nomen Græcum eſt, ἀπὸ τοῦ νόμου, id eſt, à lege dictum·lege enim valet nummus.

tractata] contrectata manibus.vt epiſt.ad librum ſuum. *Contrectatus ubi manibus ſordeſcere uulgi Cœperis.*

remittunt] reddunt,vt epiſt. de arte poet. *poſcentique grauem perſæpe remittit acutum.*

Splendida facta linunt] res præclarè geſtas, & laudabiles inquinant, & contaminant. ſic Plautus Moſtell. *una opera ebur atramento candefacere poſtules.* huic loco non admodum diſſimilis ille eſt Od.vi.lib.i. *Laudes egregij Cæſaris, et tuas Culpa deterere ingeni.*

poema tam ridiculum] Cherili mali poetæ.

tam carè] tam caro pretio. Itaque quidam hic *tam caro* legendum putant: aiuntq́; ita olim Latinos eſſe locutos.

Edicto vetuit,ne quis ſe, præter Ap.] hac de re ſic M.Tull. in epiſt.ad L. Luceium Qu. Filium. lib.v. *Neque enim Alexander ille gratiæ cauſa ab Apelle potiſſimum pingi, et à Lyſippo fingi uolebat: ſed quòd illorum artem cum ipſis, tum etiam ſibi gloriæ fore putabat,* &c. Et Plutarch. in Alexandro. τὴν μὲν οὖν ἰδέαν τοῦ σώματος οἱ Λυσίππειοι μάλιστα τῶν ἀνδριάντων ἐμφαίνουσιν. ὑφ' οὗ μόνου καὶ αὐτὸς ἠξίου πλάττεσθαι, id eſt, *corporis ſpeciem ſtatuæ à Lyſippo fictæ omnium ſtatuarum optimè exprimunt, atque oſtendunt: à quo uno etiam ipſe Alexander ſe effingi uolebat.* Idem ſic de vtroque lib. περὶ τῆς Ἀλεξάνδ. τύχης. Ἦν δὲ καὶ Ἀπέλλης ὁ ζωγράφος, καὶ Λύσιππος ὁ πλάστης κατ' Ἀλέξανδρον· ὧν ὁ μὲν ἔγραψε τὸν κεραυνοφόρον οὕτως ἐναργῶς, καὶ κεκραμένως, ὥστε λέγειν, ὅτι δυοῖν Ἀλεξάνδροιν ὁ μὲν Φιλίππου γέγονεν ἀνίκητος, ὁ δὲ Ἀπέλλου ἀμίμητος. id eſt, *Erat autem et Apelles pictor, et Lyſippus ſtatuarum fictor ætate Alexandri; quorum alter pinxit Alexandrum* κεραυνοφόρον, id eſt, *fulmen ferentem, ita expreſſè, atque (ut ita dicam) euidenter, et temperatè, ut diceret, duorum Alexandrorum eum, qui natus eſſet ex Philippo, eſſe inuictum: eum autem, qui ab Apelle fictus, non imitabilem.* ibid. paulo poſt de Lyſippo. Διὸ καὶ μόνον Ἀλέξανδρος ἐκέλευε Λύσιππον εἰκόνας αὐτοῦ δημιουργεῖν. Μόνος γὰρ οὗτος, ὡς ἔοικε, κατεμήνυε τῷ χαλκῷ τὸ ἦθος αὐτοῦ, καὶ συνεξέφερε τῇ μορφῇ τὴν ἀρετήν, &c. id eſt, *Quapropter et Lyſippum ſolum iubebat Alexander ſui imagines fabricari. hic enim ſolus, (ut apparet) mores ipſius ære indicabat, et unà cum forma uirtutem exprimebat.* Ageſilaus autem, vt loco ſuprà producto ſcribit M.Tull. *neque pictam, neque fictam ſui imaginem paſſus eſt eſſe.* ſed hoc mox ſuo loco dicemus.

alius Lyſippo] id eſt, alius à Lyſippo, vel quàm Lyſippus, vt ſup. epiſt. ad Quinct. *Ne ue putes alium ſapiente, bonoq́; beatum.*

duceret æra Fortis Alex.] id eſt, ſtatuas ęreas efficeret, quibus Alexandri facies, & figura corporis exprimeretur. *æs ducere,* valet ἐλαύνειν, id eſt, malleis extendere: ex quo ductile. Verùm cum ex ęre, aut ex vllo alio metallo ducto ſtatuæ fingi non poſsint, ſed ex fuſo potius fiant, videtur hic locus non carere difficultate. mihi quidem ſemper fuit ſuſpectus. adde quòd conſtat, Lyſippũ æs fudiſſe, & ex ære fuſo ſigna feciſſe. Quid igitur dicendum? è duobus alterum: vel translationem eſſe ab iis, qui malleis tundunt, ad eos, qui fundunt: vel legendum *funderet æra.* vt loquitur ſatyr. III. lib. 2. *Quid ſculptum infabrè, quid fuſum durius eſſet.* Quoniam autem inter has ſcripturas *funderet,* & *duceret,* nimium intereſt, ita vt non ſit veriſimile, librarios illos, qui manu libros deſcribebant, ſimilitudine vocum, aut litterarum peccaſſe, afferam verbum totidem litteris, quæ ſi tranſponantur, erit alteri idem, nempe *cuderet.* Si coniecturæ igitur locus eſt, putauerim ab Horatio ſcriptum eſſe *cuderet æra,* tranſpoſitiſque

poſteà

poſteà litteris ex recta ſcriptura *cuderet*, factam eſſe hanc vulgatam, *duceret.* Illam autem hac eſſe meliorem, Virgilij auctoritate, & teſtimonio probabo, qui ita loquitur Aen.VI. *Excudent alij ſpirantia mollius æra.*

quòd ſi Iudicium, ſubtile videndis, &c.] id eſt, quod ſi iudicium Alexandri acerrimum in cognoſcenda, ac perſpicienda artis pingendi, & fingendi præſtantia, ad verſus, & poeticam transferres, liquidò iurare poſſes, cum pinguem eſſe, tardum, atque hebetem. Sed ex iis, quæ ſcribit Aelianus Variæ hiſt. lib.2. apparet neque Alexãdrum ſatis acri iudicio in pictura fuiſſe, neque Apellem eius iudicio multum tribuiſſe. Nam, cum Alexander (vt tradit ille) ſui quandam imaginem vidiſſet ab Appelle pictam, neque eam merita laude affeciſſet: equus eius autem ad equum in ea tabula pictum adhinniiſſet, tanquam ad equum verum, fertur Appelles dixiſſe, at, ô Alexander, videtur equus tuus eſſe in arte pingendi te multo intelligentior.

Bœorum in craſſo, &c.] M.Tull. lib. de fato oſtendens quantum inter locorum naturas interſit, ita ſcribit. *Inter locorum naturas quantum interſit, uidemus: alios eſſe ſalubres, alios peſtilentes. in alijs eſſe pituitoſos, et quaſi redundantes. in alijs exiccatos, atque aridos: multa ſunt alia, quæ inter locum, & locum plurimum differunt: Athenis tenue cælum: ex quo acutiores etiam putantur Attici: Craſſum Thebis, itaque pingues Thebani, & ualentes,* &c. Quo ex loco intelligere licet Bœotios, qui craſſo cælo vterentur (Thebæ enim in Bœotia fuerunt) pingues, craſſos, atque hebetes fuiſſe. Pindarus quidem Olymp. ῳδ. ϛ. prouerbium vetus maledicti loco in Bœotios fatetur eſſe iactatum, *ſuem Bœotiam*, iubetq; Aeneam quendam chori magiſtrum ſocios cohortari, dent operam, vt intelligant auditores, ac ſpectatores, hoc prouerbium in Bœotios non cõuenire, neque ſe ſues eſſe, ſed Muſarum alumnos. Pindari verba ſunt hæc. πρῶτον μὲν ἥραν παρθενίαν κελαδῆσαι, γνῶναί τ' ἔπειτ' ἀρχαῖον ὄνειδος ἀλαθέσι λόγοις, εἰ φεύγομεν Βοιωτίαν ὗν, &c. Bœotum autem accipio in accuſandi caſu, vt referatur ad Alexandrum, hoc modo: iurares Alexandrum eſſe Bœotium in aere craſſo natum, non vt alij, Bœotûm, pro Bœotorum. Nam Bœotum dixit vt Græci Βοιωτόν.

At neque dedecor. tua de ſe iud. atque, &c.] non dedecorant tua de ſe iudicia, quia quales eos eſſe iudicaſti, tales eos eſſe conſuetudo vitæ, & dies, & eorum ſcripta comprobarunt: neque iidem munera, quæ abs te acceperunt, dedecorant, quia apud dignos ſunt collocata.

multa dantis cum laude] multa tua cum laude.

tulerunt] acceperunt, conſecuti ſunt, vt ſup. Od.VIII. lib.4. *neque tu peſſima munerum ferres.*

Variusque] de quo ſuprà Od.VI. lib.1. *Scriberis Vario.* & ſaty. vltim. lib.1. *Plotius, & Varius.*

Nec magis expreſsi vultus, &c.] ſic M.Tull. in orat. pro Archia poe. *An cum ſtatuas, & imagines non animorum ſimulacra, ſed corporum ſtudioſè multi ſummi homines reliquerint: conſiliorum relinquere, ac uirtutum noſtrarum effigiem non multo malle debemus, ſummis ingenijs expreſſam, & politam?* & Horat. ſup. Od.VIII. lib.4. *Non inciſa notis marmora publicis, Per quæ ſpiritus, et uita redit bonis Poſt mortem ducibus,* &c. *Eius, qui domita nomen ab Africa Lucratus redijt, clarius indicant Laudes, quàm Calabræ Pierides.* Iccircò Ageſilaus ille (ut ſcribit Xenophon in eius vita) ne qua ſui corporis imago extaret, magnopere cauit: animi autem monumenta conſtituere nunquam deſinebat. ſic Xenoph. καὶ τοῦ μὲν σώματος εἰκόνα στήσασθαι ἀπέσχετο, πολλῶν αὐτῷ τοῦτο δωρεῖσθαι θελόντων· τῆς δὲ ψυχῆς οὐδέποτε ἐπαύετο μνημεῖα διαπονούμενος. quod retulit M.Tull. in ep. ad L. Luccei Qu. Filiũ, his uerbis, *Neq; minus enim eſt Spartiates Ageſilaus ille perhibẽdus, qui*

neque pictam, neque fictam imaginem ſui paſſus eſt eſſe, quàm, qui in eo genere laborarunt. Vnus enim Xenophontis libellus in eo Rege laudando facile omnes omnium imagines, ſtatuaſque ſuperauit. Idem fuiſſe M. Catonis Cenſorij de ſtatuis iudicium narrat Plutarch. his verbis. Καί τοι πρότερον αὐτὸς κατεγέλα τῶν ἀγαπώντων τὰ τοιαῦτα, καὶ λανθάνειν αὐτοὺς ἔλεγεν ἐπὶ χαλκέων, καὶ ζωγράφων ἔργοις μέγα φρονοῦντας· αὑτοῦ δὲ καλλίστας εἰκόνας ἐν ταῖς ψυχαῖς περιφέρειν τοὺς πολίτας. πρὸς δὲ τοὺς θαυμάζοντας, ὅτι πολλῶν ἀδόξων ἀνδριάντας ἐχόντων, ἐκεῖνος οὐκ ἔχει, μᾶλλον γάρ, ἔφη, βούλομαι ζητεῖσθαι διὰ τί μου ἀνδριὰς οὐ κεῖται, ἢ διὰ τί κεῖται, id eſt, *Atqui prius ipſe deridebat eos, qui huiuſmodi rerum (nempe ſtatuarum) cupiditate afficiuntur: & dicebat eos ignorare ſe operibus, fabrorum, & pictorum gloriari: ſui autem pulcherrimas imagines ciues ſuos in animis ferre. ijs autem, qui mirabantur, illum, cum plerique ignobiles, atque inglorij ſtatuas haberent, nullam habere, dicebat ſe malle quæri quamobrem nulla ſibi ſtatua eſſet poſita, quàm cur eſſet poſita.*

Repentes per humum] id eſt, humiles, & veluti humi repentes, & orationi ſolutæ ſimillimos, quales ſunt epiſtol. & ſatyræ. Pindarus appellat λόγους χαμαιπετεῖς. alij per humiles ſermones putant humilia, & plebeia argumenta ſignificari, vt epiſtolarum, ac ſatyrarum: quibuſcum non pugnabo. nam propemodum mecum faciunt.

confecta duella] bella debellata, id eſt, tranſacta, ac finita.

Clauſtraq; cuſtodem, &c.] portas Iani clauſas: quod pacis tempore tantùm fiebat. ſic ſup. Od. xv. libr. 4. *& vacuum duellis Ianum Quirini clauſit.*

Et formidatam Parthis te p. R.] nam Parthi ſigna Craſſis ademta, ad Cæſarem Auguſtum vltrò remiſerunt Od. quam modò commemoraui *tua Cæſar ætas Fruges, & agris retulit vberes, Et ſigna noſtro reſtituit Ioui Derepta Parthorum ſuperbis Poſtibus.*

Si, quantum cuperem. poſſem quoque] id eſt, ſi voluntati par eſſet ingenium, & facultas. ſic ſaty. 1. lib. 2. *cupidum pater optime vires Deficiunt: neq; enim quiuis horrentia pilis Agmina, nec fracta pereuntes cuſpide Gallos, Aut labentis equo deſcribat vulnera Parthi.*

recuſent] id eſt, non poſſint. ſic in epiſt. de arte poet. *quid ferre recuſent, Quid valeant humeri.*

Sedulitas autem, ſtultè quem d. v.] id eſt, qui ſtulta ſedulitate, ſtudioque inepto, atque intempeſtiuo officium, operamque ſuam alicui pollicentur, atque obtrudunt, moleſti ei ſunt potius, quàm grati: vel hoc modo, qui ſtultè, & ineptè quantumuis ſedulò alterum diligunt, moleſtiam ei exhibent potius, quam placent: ſed ij maximè, qui ſuos verſus, ſuumque artificium venditant. meritò igitur malè precatur Phædra nutrici apud Eurip. in Hippol. his verbis, ὄλοιο καὶ σὺ, χ' ὅστις ἄκοντας φίλους Πρόθυμός ἐστι μὴ καλῶς εὐεργετεῖν, id eſt, *Dij te perdant, & quiſquis de amicis inuitis ſtudet non honeſtè bene mereri.*

Diſcit enim citius, meminitq; l. ill. &c.] ſententia hæc latiſſimè patet. ſed ſi quis eam ad poetas accommodare, & contrahere velit, ſic poterit explicari. finge aliquem poetam eſſe multis nominibus laudabilem, ac præſtantem, in quo quamplurimæ virtutes inſint poeticæ: qui denique poema ſcribat magna ex parte politum, ac perfectum: ſed ſint in eodem nonnulla reprehendenda, aut ridenda: eueniet, vt homines notent, & meminerint magis, quæ reprehenſione, aut riſu digna videantur, quàm quæ admirati ſint, ac probarint.

Nil moror off.] nihili facio, contemno, ac pro nihilo puto, vt ſup. epiſt. ad Valam. *nam vina nihil moror illius oræ.* hæc eò pertinent, vt oſtendat indoctorum poemata non admodum eſſe claris, & laudatis viris expetenda, quippe quæ dedecori ſint potius, quàm ornamento.

ac neque ficto in peius vultu,&c] id eſt, quemadmodum nolim imaginem mei ex ære,aut cera fingi,atque in publico proponi,quæ me ore deformiore referat,quàm ſim natura : ſic neque ab indocto poeta laudari velim.

rubeam] erubeam,pudore afficiar, *ἐρυθριῶμαι*.

porrectus] proiectus,ſeu extentus, quaſi cadauer. vt Od.x. epod. extr.

aperta] ex eo,quòd capſa ſit aperta,vult intelligi,chartas,quæ in ea inſunt, contemtiſſimas eſſe.

in vicum,&c.] in quo ex inutilibus,atque ineptis chartis fiunt turis, piperis,& ſimilium rerum inuolucra. tale eſt illud Catulli. *Et laxas ſcombris ſæpe dabit tunicas.* & Perſius. *nec ſcombros metuentia carmina, nec tus.* ſolitos autem eſſe etiam Græcos,mala carmina turi deſtinare,ex Athenæo perſpicuum eſſe poteſt, qui narrat lib.9. *δειπνοσ.* Anaxandridem comicum ita moroſum , atque amarum in ſenectute fuiſſe , vt comœdias omnes ſuas , quæ populo non placuiſſent, quamuis alioqui eſſent elegantes,& politæ,turi mandarit.

AD IVLIVM FLORVM.

FLORE, *bono,claroque fidelis amice Neroni,*
Si quis forte velit puerum tibi vendere natum
Tibure, vel Gabijs *: & tecum ſic agat : hic &*
Candidus,& talos à vertice pulcher ad imos :
Fiet, eritque tuus nummorum millibus octo,
Verna miniſterijs ad nutus aptus heriles,
Litterulis Græcis imbutus,idoneus arti
Cuilibet : argilla quiduis imitaberis vda.
Quinetiam canet indoctum,ſed dulce bibenti.
Multa fidem promiſſa leuant,vbi plenius æquo
Laudat, venales qui vult extrudere merces.
Res vrget me nulla : meo ſum pauper in ære.
Nemo hoc mangonum faceret tibi. non temere à me
Quiuis ferret idem. ſemel hic ceſſauit : &,vt fit,
In ſcalis latuit metuens pendentis habenæ.
Des nummos : excepta nihil te ſi fuga lædat.
Ille ferat pretium,pœnæ ſecurus,opinor.
Prudens emiſti vitioſum : dicta tibi lex.
Inſequeris tamen hunc : & lite moraris iniqua.
Dixi me pigrum proficiſcenti tibi : dixi
Talibus officijs propè mancum : ne mea ſæuus
Iurgares ad te quòd epiſtola nulla rediret.
Quid tum profeci : mecum facientia iura
Si tamen attentas? quereris ſuper hoc etiam,quòd
Expectata tibi non mittam carmina mendax.
Luculli miles collecta viatica multis

Aerum-

Ærumnis, laſſus, dum noctu ſtertit, ad aſſem
Perdiderat: poſt hoc uehemens lupus: & ſibi, & hoſti
Iratus pariter, ieiunis dentibus acer.
Præſidium regale loco deiecit, ut aiunt,
Summè munito, & multarum diuite rerum
Clarus ob id factum, donis ornatur honeſtis:
Accipit & bis dena ſuper, ſeſtertia nummum.
Forte ſub hoc tempus caſtellum euertere prætor
Neſcio quod cupiens, hortari cœpit eundem
Verbis, quæ timido quoque poſſent addere mentem.
I bone, quò virtus tua te vocat: i pede fauſto,
Grandia laturus meritorum præmia. quid ſtas?
Poſt hæc ille catus, quantumuis ruſticus, ibit,
Ibit eò, quò vis, qui zonam perdidit, inquit.
Romę nutriri mihi contigit: atque doceri,
Iratus Graijs quantùm nocuiſſet Achilles.
Adiecere bonæ paulo plus artis Athenæ:
Scilicet vt poſſem curuo dignoſcere rectum:
Atque inter ſiluas Academi quærere verum.
Dura ſed emouere loco me tempora grato:
Ciuiliſque rudem belli tulit ęſtus in arma,
Cęſaris Auguſti non reſponſura lacertis.
Vnde ſimul primùm me dimiſere Philippi,
Deciſis humilem pennis, inopemq́ue paterni
Et Laris, & fundi: paupertas impulit audax,
Vt verſus facerem. ſed, quod non deſit, habentem,
Quę poterunt vnquam ſatis expurgare ſicyiæ,
Ni melius dormire putem, quàm ſcribere verſus?
Singula de nobis anni prædantur euntes:
Eripuere iocos, Venerem, conuiuia, ludum:
Tendunt extorquere poemata. quid faciam vis?
Denique non omnes eadem mirantur, amantq́ue:
Carmine tu gaudes: hic delectatur iambis.
Ille Bioneis ſermonibus, & ſale nigro.
Tres mihi conuiuę propè diſſentire uidentur
Poſcentes uario multum diuerſa palato.
Quid dem? quid non dem? renuis tu, quod iubet alter.
Quod petis, id ſanè eſt inuiſum, acidumq́ue duobus.
Præter cetera, me Romę ne poemata cenſes
Scribere poſſe, inter tot curas, totq́ue labores?

Hic ſponſum vocat: hic auditum ſcripta, relictis
Omnibus officijs: cubat hic in colle Quirini:
Hic extremo in Auentino: viſendus vterque.
Interualla vides humanè commoda. verùm
Puræ ſunt plateæ, nihil vt meditantibus obſtet.
Feſtinat calidus mulis, gerulisque redemtor.
Torquet nunc lapidem, nunc ingens machina tignum
Triſtia robuſtis luctantur funera plauſtris:
Hac rabioſa fugit canis: hac lutulenta ruit ſus.
I nunc, & verſus tecum meditare canoros.
Scriptorum chorus omnis amat nemus: & fugit vrbes
Ritè cliens Bacchi ſomno gaudentis, & vmbra.
Tu me inter ſtrepitus nocturnos, atque diurnos
Vis canere, & contracta ſequi veſtigia vatum?
Ingenium, ſibi quod uacuas deſumſit Athenas:
Et ſtudijs annos ſeptem dedit, inſenuitq;
Liberis, & curis: ſtatua taciturnius exit
Plerunque. & riſu populum quatit. hic ego rerum
Fluctibus in medijs & tempeſtatibus urbis
Verba lyræ motura ſonum connectere digner?
Frater erat Romæ *conſulti rhetor: vt alter*
Alterius ſermone meros audiret honores:
Gracchus vt hic illi foret: huic vt Mucius *ille.*
Qui minus argutos vexat furor iſte poetas?
Carmina compono: hic elegos: mirabile viſu,
Cælatumque nouem Muſis *opus. aſpice primùm,*
Quanto cum faſtu, quanto molimine circum-
Spectemus vacuam Romanis *vatibus ædem.*
Mox etiam, ſi fortè vacas, ſequere, & procul audi,
Quid ferat: & quare ſibi nectat vterque coronam.
Cædimur: & totidem plagis conſumimus hoſtem,
Lento Samnites ad lumina prima duello.
Diſcedo Alcæus puncto illius: ille meo quis?
Quis, niſi Callimachus*? ſi plus appoſcere viſus:*
Fit Mimnermus*, & optiuo cognomine creſcit.*
Multa fero, vt placem genus irritabile vatum,
Cum ſcribo, & ſupplex populi ſuffragia capto.
Idem finitis ſtudijs, & mente recepta,
Obturem patulas impune legentibus aures.
Ridentur, mala qui componunt carmina: verùm

Gaudent ſcribentes,& ſe venerantur,& vltro,
Si taceas, laudant,quicquid ſcripſere,beati.
At,qui legitimum cupiet fecîſſe poema,
Cum tabulis animum cenſoris ſumet honeſti:
Audebit,quęcunque parum ſplendoris habebunt.
Et ſine pondere erunt,& honore indigna ferentur,
Verba mouere loco,quamuis inuita recedant:
Et uerſentur adhuc intra penetralia Veſtæ.
Obſcurata diu populo,bonus eruet: atque
Proferet in lucem ſpecioſa uocabula rerum:
Quæ priſcis memorata Catonibus,atque Cethegis,
Nunc ſitus informis premit,& deſerta uetuſtas.
Aſciſcet noua,quę genitor produxerit uſus
Vehemens,& liquidus, puroq́ue ſimillimus amni:
Fundet opes: Latiumq́ue beabit diuite lingua.
Luxuriantia compeſcet: nimis aſpera ſano
Leuabit cultu: uirtute carentia tollet:
Ludentis ſpeciem dabit,& torquebitur: ut,qui
Nunc ſatyrum,nunc agreſtem Cyclopa mouetur.
Prætulerim ſcriptor delirus, inersq́ue uideri,
Dum mea delectent mala me,uel denique fallant,
Quàm ſapere,& ringi. fuit haud ignobilis: Argis,
Qui ſe credebat miros audire tragœdos,
In uacuo lætus ſeſſor, plauſorq́ue theatro:
Cetera qui uitæ ſeruaret munia recto
More,bonus ſanè uicinus,amabilis hoſpes,
Comis in uxorem, poſſet qui ignoſcere ſeruis:
Et ſigno læſo non inſanire lagenæ:
Poſſet qui rupem,& puteum uitare patentem.
Hic,ubi cognatorum opibus,curisq́ue refectus,
Expulit elleboro morbum,bilemq́ue meraco,
Et redit ad ſeſe: pol me occidiſtis amici,
Non ſeruaſtis,ait: cui ſic extorta uoluptas:
Et demtus per uim mentis gratiſſimus error.
Nimirum ſapere eſt abiectis utile nugis.
Et tempeſtiuum pueris concedere ludum:
Ac non uerba ſequi fidibus modulanda Latinis:
Sed uerę numerosq́ue,modosq́ue ediſcere uitę.
Quocircà mecum loquor hæc,tacitusq́ue recordor:
Si tibi nulla ſitim finiret copia lymphæ:

Narrares medicis: quòd, quanto plura paraſti,
Tanto plura cupis, nulli ne faterier audes?
Si vulnus tibi, monſtrata radice, vel herba
Non fieret leuius: fugeres radice, vel herba
Proficiente nihil curarier. audieras, cui
Rem dÿ donarent, illi decedere prauam
Stultitiam: &, cum ſis nihilo ſapientior, ex quo
Plenior es: tamen vteris monitoribus ÿsdem?
At, ſi diuitiæ prudentem reddere poſſent:
Si cupidum, timidumque minus te: nempe ruberes,
Viueret in terris te ſi quis auarior vno.
Si proprium eſt, quod quis libra mercatus, & ære eſt:
Quædam (ſi credis conſultis) mancipat vſus:
Qui te paſcit ager, tuus eſt: & villicus Orbi,
Cum ſegetes occat, tibi mox frumenta daturus,
Te dominum ſentit. dat nummos, accipis vuam,
Pullos, oua, cadum temeti: nempe modo iſto
Paulatim mercaris agrum, fortaſſe trecentis,
Aut etiam ſuprà, nummorum millibus emtum.
Quid refert, viuas numerato nuper, an olim?
Emtor Aricini quondam, Veientis & arui,
Emtum cœnat olus, quanuis aliter putat: emtis
Sub noctem gelidam lignis calefactat aenum.
Sed vocat vſque ſuum, qua populus aſſita certis
Limitibus vicina refugit iurgia: tanquam
Sit proprium quicquam, puncto quod mobilis hora,
Nunc prece, nunc pretio, nunc vi, nunc ſorte ſuprema,
Permutet dominos: & cedat in altera iura.
Sic quia perpetuus nulli datur vſus, & heres
Heredem alterius, velut vnda ſuperuenit vndam:
Quid vici proſunt? aut horrea? quidve Calabris
Saltibus adiecti Lucani: ſi metit Orcus
Grandia cum paruis, non exorabilis auro?
Gemmas, marmor, ebur, Tyrrhena ſigilla, tabellas,
Argentum, veſtes Getulo murice tinctas
Sunt, qui non habeant: eſt qui non curet habere.
Cur alter fratrum ceſſare, & ludere, & ungui
Præferat Herodis palmetis pinguibus: alter
Diues, & importunus, ad umbram lucis ab ortu,
Silueſtrem flammis, & ferro mitiget agrum:

Scit

Scit Genius, natale comes qui temperat aſtrum:
Naturæ deus humanæ mortalis in unum
Quodque caput, uultu mutabilis, albus, & ater.
Vtar: & ex modico, quantum res poſcet, aceruo
Tollam: nec metuam, quod de me iudicet heres,
Quòd non plura datis inuenerit. & tamen idem
Scire uolam, quantùm ſimplex, hilariſq; nepoti
Diſcrepet: & quantùm diſcordet parcus auaro.
Diſtat enim ſpargas tua prodigus: an neque ſumtum
Inuitus facias, neque plura parare labores:
Ac potius, puer ut feſtis quinquatribus, olim
Exiguo, gratoq; fruaris tempore raptim.
Pauperies immunda domus procul abſit. ego, utrùm
Naue ferar magna, an parua, ferar unus, & idem.
Non agimur tumidis uelis Aquilone ſecundo:
Non tamen aduerſis ætatem ducimus Auſtris.
Viribus, ingenio, ſpecie, uirtute, loco, re,
Extremi primorum, extremis uſque priores.
Non es auarus: abi. quid? cetera iam ſimul iſto
Cum uitio fugere? caret tibi pectus inani
Ambitione? caret mortis formidine, & ira?
Somnia, terrores magicos, miracula, ſagas,
Nocturnos lemures, portentaq; Theſſala rides?
Natales gratè numeras? ignoſcis amicis?
Lenior, & melior fis accedente ſenecta?
Quid te exemta iuuat ſpinis de pluribus una?
Viuere ſi rectè neſcis, decede peritis.
Luſiſti ſatis: ediſti ſatis, atque bibiſti:
Tempus abire tibi eſt: ne potum largius æquo
Rideat, & pulſet laſciua decentius ætas.

C O M M E N T A R I I.

Neroni] Tib. Claudio Neroni, Druſi fratri, Liuiæ Druſillæ filio: qui ſucceſſit Auguſto.

tecum ſic agat] tecum ſic loquatur. nam qui loquitur. agit.

hic & Candidus, &c.] verba ſunt venditoris, vſque ad illum verſum, *Ille ferat pretium.*

imos] extremos, vt lib. de arte poet. *ſeruetur ad imum, Qualis ab incœpto proceſſerit.* ibid. *Primo ne medium, medio ne diſcrepet imum.* & epiſt. 1. lib. 1. *hac Ianus ſummus ab imo Prodocet.*

Litterulis Græcis imbutus] grammaticam enim, & ſimiles artes, docebant-

bātur pueri venales, vt carius venderentur, & vt dominis eſſent vtiliores. Nam quód Ariſtoteles lib 8. de rep. tradit grammaticam, muſicam, picturam, gymnaſticam ſolitos eſſe diſcere in Græcia pueros, nihil ad hunc locum pertinet, & ſuo loco ſuprà annotauimus.

argilla quiduis imitaberis vda] ſic reperi ſcriptũ in vno duntaxat cod. Vatic. & in Torneſ. ſed ita ſine dubio legendum eſt. hoc enim ſignificat, ętatem puerilem, & teneram ad quanlibet artem flecti, ac torqueri poſſe, quemadmódum ex argilla molli, & vda quæuis figura conformari, ac fingi poteſt. Vulgata autem lectio, *quiduis imitabitur*, planè mendoſa eſt: quam ita interpretantur, vt dicat mango, hunc puerum ad artem fingendi aptum eſſe natura. quæ ſententia mihi videtur & inepta, & abſurda. Nam cum paulo antè dixerit, cum primùm eſſe Græcis litteris imbutum, deinde ad quamlibet artem idoneum: & mox dicturus ſit, eundem indoctè quidem, ſed accommodatè ad delectationem domini accumbentis canere, quorſum pertinet hanc laudem interponere, cum quidlibet ex luto ſimulare, atque exprimere poſſe? Nunc autem hæc, quam probamus, ſcriptura rationem continet eius, quod antecedit, hoc modo. idoneus eſt arti cuilibet, quippe qui ſit puer, ingenioque molli, & cereo. nam ex argilla, & ſimili materia molli, tenera, & flexibili, quiduis fingi poteſt, &c. ætas enim puerilis vdæ argillæ ſimilis eſt.

canet indoctum] id eſt, canet indoctè: vel ſubaudiendum *quiddam*, vt ſit, canet indoctum quiddam. *ᾄσει ἀπαίδευτόν τι.*

Multa fidem promiſſa leuant, &c.] qui nimis multa de ſuis mercibus promittit, eaſque immoderatè laudat, nomine vanitatis, & mendacij ſuſpectus eſſe ſolet emtori, minuſque ei creditur ab emtore: emtor venditori illi nimis effusè ſuas merces laudanti, minorem fidem habet.

qui vult extrudere] id eſt, qui emtorem quærit, in quem merces ſuas à ſe transferat. mendosè habent quidam libri, etiam manuſcripti, *excludere*.

Res vrget me nulla] nullum me æs alienum, nulla egeſtas, nulla vendendi neceſſitas premit.

meo ſum pauper in ære] id eſt, quamuis pauper ſim, nullo tamen ęre alieno premor. nihil cuiquam debeo. ſic loquitur ferè M. Tull. Verr. de ſignis, *video hominem non modò in ære alieno nullo, ſed in ſuis nummis multis eſſe, ac ſemper fuiſſe.* Idem pro Roſc. comœdo, *Egebat? immo locuples erat. debebat? immo in ſuis nummis verſabatur.*

mangonum] mangones ſunt propriè, qui homines vendunt, à manu, & agendo nominati.

ferret] conſequeretur, obtineret: vt ſæpè alias.

hic] puer, de quo ſuprà locutus eſt.

In ſcalis lat. met. pend. hab.] P. Victorius admonet hunc eſſe horum verborum ordinem, hic puer latuit metuens habenæ in ſcalis pendentis. habenæ enim, id eſt, lora, quibus ſerui cædebantur, in ſcalis pendebant. ſciendum eſt autem, ſeruos fugitiuos, &, qui delitescere ſolerant, & morboſos, & furaces, vitioſos denique, ab aliquo venditos, redhiberi iure ciuili, vel damnum prȩſtari ædilitio edicto. M. Tull. Off. 3. *qui enim ſcire debuit de ſanitate, de fuga, de furtis, præſtat edicto ædilium.* idem ibidem, *in mancipio uendendo dicendáne uitia? non ea, quæ niſi dixeris, redhibeatur mancipium iure ciuili, ſed hæc, mendacem eſſe, aleatorem, furacē, ebrioſum, alteri, nempe Antipatro, ô iterum uidentur, Diogeni non uidentur.* verba ędilitij edicti hæc ſunt, vt refert Paullus iuriſconſ. *Aiunt ædiles, Qui mancipia vendunt, certiores faciunto emtorem, quid morbi, uitijue cuique ſit: quis fugitiuus, erróue ſit: eaque omnia, cum ea mancipia uenibunt, palam, ac rectè pronunciato. quod ſi mancipium aduerſus*

ſus

ſus ea ueniſſet, ſiue aduerſus, quam dictum, promiſſum ue fuit, cum ueniret, fuerit: quod eius præſtari oportere dicetur emtori, omnibusque, ad quos ea res pertinet, iudicium dabimus, ut id mancipium redhibeatur.

Des nummos] eme, & pretium ſolue, uidelicet octo nũmorum millia: excepta nihil te ſi fuga lædat] ſi non offendaris ſerui fuga, quam ego tibi aperui, ac pronunciaui, & ideò præſtare nolo, ſi fortè te domino ſugerit, Excepta igitur, id eſt, quam ego excepi, ne eam præſtem, ſi fortè fugerit. hunc ſeruum enim affirmaui tibi omni uitio, & morbo carere, preterquam quod ſemel fugit.

Ille ferat pretium] mango ille pretium accipiat.

pœnæ ſecurus] id eſt, non metuens, ne ſibi ſit pæna præſtanda ex ędilium edicto, etiam ſi ſeruus aufugerit. ſic loquitur Virg. libr. 1. Aen. *ſecurus amorum Germanæ.*

Prudens emiſti vitioſum] ſciens emiſti ſeruum, quem fugiſſe tibi dixit, Verba ſunt Horatij ad emtorem, per quem, Florum ſignificat, ac deſcribit. ſe autem cum ſeruo uitioſo ea lege uendito eòmdarat.

dicta tibi Lex] id eſt, ea lege tibi ſeruus uenditus eſt, eo pacto, ea conditione. lex uenditionis, id eſt, pactum & conditio uenditionis. uerbum *eſt*, abeſt à duob. cod. Vatic. Ranun. Card. Torneſ. & uerisimile eſt fuiſſe à librarijs adiectum.

Inſequeris] me perſequeris iudicio mecum litigas.

Dixi me pigrum] nunc totum illum ſuperiorem ſermonem, ad ſe, & ad Florum accommodat.

pigrum] pigrum in ſcribendo: ceſſatorem.

mancum] inutilem, atque ineptum ad talia officia, ſcribendi uidelicet. eſt autem tralatio ab ijs, qui manibus carent. ſic Ariſtot. libr. 1. de morib. ad Nicom. πεπηρωμένους πρὸς ἀρετὴν appellat, homines ad uirtutem prorſus ineptos, atque inutiles

ne mea ſæuus, &c.] ne tu ſæuus mecum iurgares, id eſt, ne me acriter obiurgares, quod nihil tibi ſcriberem. ſecutus ſum hoc loco duos codic. Vatic. & Ran Card. Iann. Torneſ. in quibus ſcriptum eſt *nulla redires*, non, ut in uulgatis, *nulla ueniret. redires* autem, id eſt, remitteretur. dicitur enim remittere litteras, qui reſpondet alterius litteris. uulgata porrò, quamuis uideatur probabilis, non placet tamen. quid erat enim, cur Lollius de Horatio quereretur, quod non mitteret ad ſe litteras, ſi nullas ipſe ad eum miſerat? nunc autem cum prior ſcripſeſerit, & Horatius nihil reſcripſerit, meritò eum accuſat.

ſæuus] aſper, iratus. χαλεπός, ut ſup. ad Od. XXXIII. lib. I. annot. eſt.

mecum ſacientia] quæ me adiuuant, quę meę defenſioni ſuffragantur.

attentas] oppugnas, labefactare conaris.

ſuper hoc] de hoc. ſic Virg. Aen. 1. *Multa ſuper Priamo rogitans.* Hor. Od. VIIII. lib. 3. *Mitte ciuileis ſuper urbe curas.*

mendax] in eo mendax, quod non mittam carmina, quę tu expectas, ut à me promiſſa.

Luculli miles, &c.] nunc ſe cum quodam Luculli milite comparat ſignificans, ſe paupertate, atque in opia rei familiaris coactum uerſus olim facere cœpiſſe, nempe uictis Bruto & Caſſio: nunc autem mediocres facultates conſecutum, uideri ſibi parum ſanum futurum, niſi ſatius eſſe putet dormire, quam uerſus ſcribere.

collecta] paulatim parta, comparata.

ad aſſem] uſq; ad aſſem, id eſt, ita ut uix ei as unus reſtiterit. ſeſtertius duos

aſſes,& ſemiſſem:as quattuor denariolos Gallicos,ſeu vnum marketum Venetum valet,vt alibi diximus.

vehemens lupus] id eſt,acer aduerſarius. metaphora eſt.

Præſidium regale] Mithridatis milites aliquot in præſidio collocatos loco depulit, eoq; loco potitus eſt. ſic loquitur M.Tull.Phil.v111. *Non eſt hoſtis,cuius præſidium Claterna deiecit Hirtius.* Et Hirtius. *Deieci præſidium Claterna potitus ſum.*& T.Liu.li.34.*& præſidium Hiſpanorum,quod in Caſtello erat,ui deiectum.* & Cæſar lib.3. de bello ciuili. *& nectu militibus expoſitis, præſidium equitum deiecit.* eſt etiam interdum præſidium locus ipſe,vbi præſidiarij milites collocati ſunt: vt apud Lucr.lib.5. *Condere cæperunt urbeis,arcemq; locare Præſidium Reges ipſi ſibi,per fugiúmq;.*& apud M.T.Tuſc.111.*nec,qui propter metū præſidiū reliquit,quod eſt ignauiæ.*

bis dena ſeſtertia] viginti millia ſeſtertiûm nummûm.vide annot.ad epiſt. ſext.lib.1. de ſeſtertio.

ſuper]: præterea. præter illa dona:vel ſi manis,hoc modo : accipit bis dena ſeſtertia,& amplius.

ſub hoc tempus] paulo pôſt hoc tempus, breui pôſt tempore.

addere mentem] addere animum.eum exacuere,& excitare.

laturus] conſecuturus, accepturus,vt ſæpe aliàs.

ille catus] prudens,ſollers, acutus: vt ſup.Od.x.lib.1. *Qui feros cultus hominum recentum Voce formaſti catus.*

qui zonam perdidit] prouerbium conuenit in hominem pecuniæ inanem,& exhauſtum:natumque eſt à veteri militum conſuetudine, qui nummos in zona portabant. Gracchus apud Gellium. *Cum Roma profectus ſum,zonas plenas argenti e xtuli : eas ex prouincia manes retuli.* quod item his verbis Plutarchus in Gracchis. μόνος δὲ τῶν ϛρατευσαμένων πλήρες τὸ βαλλάντιον εἰσενηνοχὼς, κενὸν ἐξενηνοχέναι.

mult.diuite rer.] multis rebus referto. ſic & Od.v111.lib.4. nomen *diues* cum patrio caſu iunxit. *diuite me ſcilicet artium, Quas aut Parrhaſius protulit, aut Scopas.* cum ſexto,ſaty.11.lib.1. *Diues agris,diues poſitis in fænore nummis.*

donis orn.hon.] donis ornatur, quę honorifica ſint potius, quam vtilia, aut fructuoſa:quales ſunt coronę murales,obſidionales,vallares,ciuicæ, etiam ſi argenteę,aut aureæ ſint.

atque doceri,Iratus Graijs qu.] id eſt, Iliadem Homeri Romę didici.

Adiecere bonæ paulo pl.ar.] Athenis paulo plus mihi acceſſit doctrinæ. Illic enim philoſophiæ operam dedi,quę docet verum à falſo, honeſtumq; à turpi diſtinguere.

Scilicet vt poſſem] hæc quidam ad geometriæ ſtudium referunt,quæ curuarum,& rectarum linearum doctrinam continet:ego translatè curum propra uo accipio,& totum hunc locum ad philoſophiæ ſtudium referendum puto. Veriſimilius eſt enim Horatium geometriam,& mathematicas artes Romæ didiciſſe,vt pote artes pueriles, & ſine quibus ad philoſophiā accedere nō oportet.

Atque inter ſiluas Academi] ſcripſit M.Tull.Academic.lib.1.Academicos philoſophos,qui erant cum Ariſtotele, Peripateticos eſſe dictos, quia diſputabant inambulantes in Lycio : eos autem,qui Platonis inſtituto in Academia,quod eſt alterum gymnaſium,cœtus erat,& ſermones habere ſoliti,ex loci vocabulo nomen habuiſſe. Academicorum eſt de omni quæſtione propoſita diſputare in vtranque partem,nulli rei aſſentiri,& cohibere aſſenſum,quod illi appellant ἐπέχειν. fuit autem & vetus Academia : cuius princeps Plato (nam inter veteres Academicos, & Peripateticos nihil ferè intereſt) & noua : cuius auctor Arceſilas. vide M.Tull. libros Acad.

Dura

Dùra ſed èmouere] dura tempora, difficilia, turbulenta, bella ciuilia me Athenis extruſerunt, atque expulerunt. *mouere* autem habent duo Vat. cod. Iann. Torn. quæ ſcriptura recta eſt.

æſtus] motus ciuilis. tralatio eſt à mari. eſt enim æſtus, maris feruor, & incrementum. vide ſup. annot. ad Od. VII. lib. 2. *fretis æſtuoſis.*

Cæſaris Augusti non reſp. lac.] motus ciuilis me abſtulit ad parteis Brutinas, & Caſſianas, quę viribus, & copijs Auguſti non erant futuræ pares.

ſimul] ſtatim vt: ſimul atque.

Philippi] vrbs in Thracia à Philippo condita, apud quam C. Octauianus Cęſar, & M. Antonius aduerſus Brutum, & Caſſium pugnauerunt, ſup. Od VII. lib. 2. *Tecum Philippos, et celerem fugam Senſi relicta non benè parmula.* & Od. IIII. lib. 3. *Non me Philippis uerſa acies retro, Deuota non extinxit arbor.*

Decisis humilem pennis] bonis amiſſis demiſſum, triſtem, atque abiectũ. *deciſis pennis* tralatio eſt ab auibus. ſic M. Tull. ad Attic. lib. 4. *Qui mihi pennas inciderunt, nolunt eaſdem renaſci.*

Paupertas impulit audax] audacem paupertatem appellauit aptiſsimo, & veriſsimo epitheto. nulla enim res eſt, quæ magis impellat homines ad facinus, iniuriamque alteri inferendam, quàm paupertas. Itaque, quo modo nõ facile reperitur in diuite, & potente temperantia: ſic haud temere in homine egente, aut paupere iuſtitiam reperire poſsis. Non male igitur Plato lib. 8. de rep. perſpicuum eſt (inquit) qua in ciuitate mendicos videris, in ea ciuitate fures, erumenarum ſectores, ſacrilegos, & omnium huiuſmodi malorum opifices latitare. verba Platonis ſunt hæc. Δῆλον ἄρα ἦν δ' ἐγὼ ἐν πόλει, οὗ ἂν ἴδῃς πτωχοὺς, ὅτι εἰσί που ἐν τούτῳ τόπῳ ἀποκεκρυμμένοι κλέπταί τε, καὶ βαλαντιοτόμοι, καὶ ἱερόσυλοι, καὶ πάντων τῶν τοιούτων κακῶν δημιουργοί. Et apud eundem lib. 1. ſenex ille Cephalus, eò ſibi magnas opes profuiſſe dicit, quòd cum hominem ſenem ferè pœnarum earum, quæ hominibus iniuſtis apud inferos dicuntur impendêre, cogitatio, metusq; maximè terrere ſoleat, ſępe cum animo ſuo de inferis cogitantem, & dubitantem vtrũm illa, quę olim, vt fabuloſa irridebat, vera ſint, nec'ne ipſe nunquam quenquam egeſtate coactus, iniuſtè lęſerit, neminé feſellerit, nec fraudarit, omnia denique, quę debuerit tùm dijs immortalibus, tùm hominibus perſoluerit rei familiaris copijs fretus: ita fieri, vt dulciſsima ſpe futurorum erectus, conſcientiaq; iuſtè, et innocenter actæ vitę ſuſtentatus tranquillam ſenectutem traducat. Theognis item fatetur, ſeſe, velit, nolit, multa flagitioſa, ac turpia à paupertate doceri, ſi modó de ſe loquitur, ac non de quouis, qui hoc onere prematur, his verbis, Ἆ δειλὴ πενίη, τί ἐμοῖσι καθημένη ὤμοις Σῶμα καταισχύνεις, καὶ νόον ἡμέτερον; Αἰσχρὰ δέ μ' οὐκ ἐθέλοντα βίῃ, καὶ πολλὰ διδάσκεις, Ἐσθλὰ παρ' ἀνθρώπων, καὶ καλ' ἐπιστάμενον. Verùm quemadmodum negari non poteſt, paupertatem improbos, & ignauos homines natura, ad facinus, ac maleficium ſtimulare: quod & Heſiodus confirmat his verſibus, ἔργ. καὶ ἡμ. Πολλὰ δ' ἀεργὸς ἀνὴρ κενεὴν ἐπὶ ἐλπίδα μίμνων, Χρηΐζων βιότοιο κακὰ προσελέξατο θυμῷ. ſic dubium non eſt, quin eadem bonorum virorum animos exſuſcitet, induſtriam acuat, artes eliciat. atque excitet. nota ſunt illa Theoc. ἐν ἁλιεῦσι εἰδ. κα. Ἁ πενία, Διόφαντε, μόνα τὰς τέχνας ἐγείρει· Αὕτα τῶ μόχθοιο διδάσκαλος. οὐδὲ γὰρ εὕδειν Ἀνδράσιν ἐργατίναισι κακαὶ παρέχοντι μέριμναι. Itaque hoc loco Horatius ſe à paupertate impulſum eſſe ait, ut uerſibus ſcribendis operam daret.

ſed, quod non deſ. haben. Quæ poter. &c.] hunc locũ à nemine uideo ſatis explicatum. dicitur ergo is habere, quod deſit, quis ſuis bonis ita abſtinet, ac parcit, ut ei deeſſe uideantur: et, qui non explet cupiditates naturaleis, ac

neceſſarias: contrà; habere, quod non deſit, is, qui non inuitus, quique liberaliter, & iucundè vtitur iis, quæ habeat, cum opus ſit, & cum res poſtulet: qui non defodit ea, quæ quæſierit. Vulgo enim dici ſolet, auaris tam id, quod habent, deeſſe, quàm, quod non habent, propterea ſcilicet, quod iis, quæ habent, non audent vti. ad hunc locum pertinent illa. Od. 16. lib. 3. *Magnas inter opes inops.* & Od. XVII. epod. *Egens benignæ Tantalus ſemper dapis.* & epiſt. 11. lib. 1. *Semper auarus eget.* & ſatyr. III. lib. 2. *Pauper Opimius argenti poſiti intus, & auri.* Præterea proponatur mihi aliquis quantumuis diues, & copioſus: ſi is ſumtus faciat ſuis fructibus maiores, huic etiam res ſuæ deerunt. luxurioſo enim, & profuſo homini, quantumuis locupleti, deſunt omnia. quod elegantiſſimo carmine declarat Catullus in quendam, quem Mentulam nominat. *Firmano ſaltu non falsò Mentula diues Fertur, qui tot res in ſe habet egregias: Aucupium omne genus, piſces, prata, arua, feraſque. Nequicquam fructus fructibus exuperat. Quare concedo, ſit diues, dum omnia deſint. Saltum laudemus, dum tamen ipſe egeat.* Quòd ſi cui hæc huius loci explanatio non probetur, afferam alteram, non admodum tamen diſſimilem: vt intelligamus, nos habere, quod non deſit, vbi certum, & annuum vectigal habemus, quod ex fructibus fundi, aut villæ alicuius ad nos quotannis redeat, quemadmodum Horatius fundi ſui Sabini fructibus ſumtus ad victum, cultumque neceſſarios ſufferebat. Itaque, quod non deſit, ſic interpretabimur, quod ad me quotannis redeat, & quod perpetuo ſuppeditet mihi ſumtus neceſſarios: ſed hęc explicatio ad priorem reuoluitur. Nam ſi, qui fructus habeat annuos, id eſt, è fundo aliquo fertili, & fideli quotannis naſcenteis, is vel eis non vtetur liberaliter, & libenter: vel ſumtus faciet fructibus illis maiores: egebit. Itaque non habebit, quod non deſit. Recipienda igitur prior explicatio eſt, vt intelligamus vno verbo eum habere, quod non deſit, qui ſumtus faciat moderatos, & fructibus, aut vectigalibus ſuis æquales. Itaque ſi dixiſſet hoc modo Horatius: nũc autem cum abundem rebus ad victum, cultumque neceſſarijs, non eſſem ſanus, ſi verſus ſcriberem; dubitare poſſet aliquis, vtrum quòd Horatius copijs rei familiaris auctus ſit, iccirco copioſior, & locupletior, beatior denique ſit habendus, nec ne, cum pleruſque videamus euenire, vt ditiſsimus, & copioſiſsimus aliquis, vel idem ſit illiberaliſsimus, parciſsimus, ac, pœne dicam, egentiſsimus: vel omnia ſua profundat, ac perdat. Huic igitur dubitationi ſtatim occurrens, cum habeam (inquit) ea bona, non quę tangere, aut minuere verear, ſed quibus libenter vtar; neque rurſus, quæ ſumtibus immoderatis exhauriam; ſed quibus neceſſarias, aut etiam naturales cupiditates expleam: quæ me cucurbitulæ ſatis expurgare poſſent, niſi dormire, quàm verſus ſcribere, mallem? Od. 1. epod. ſic loquitur de ſe. *haud parauerò Quod aut auarus ut Chremes, terra premam: Diſcinctus aut perdam ut nepos.*

2 **Quæ poter. vnq. ſat. expurg. ſicuę]** ſcio in omnibus libris excuſis legi *cicutæ;* Acronemque, & ceteros cicutam accipere pro elleboro. quod ita abſurdum eſt, vt mirer, & illis venire vnquam in mentem potuiſſe, & à tot viris doctis, qui Acronem vſque ad hæc tempora ſecuti ſunt, approbatum eſſe. Nam primùm cicuta, quam Græci *κώνειον* vocant, immoderato frigore enecat. vt ſat. 1. lib. 2. *Sed mala tollet anum uitiato melle cicuta.* elleborus autem atram bilem exhaurit; Deinde cicuta non adhibetur a medicis ad purgandum, neque vim habet vllam purgandi: elleborus & habet vim purgandi maximam, & quotidie ad hunc vſum ſolet adhiberi. Quare neque hæc ſcriptura vllo modo ferenda eſt, neque hoc nomen huic loco conuenire poteſt, meo quidem iudicio. Quid igitur dicendum? alterum, opinor, è duobus, vel cicutas hoc loco ſignificare cucurbitulas, quæ corporibus admouentur ad vitioſum ſanguinem eliciendum: quod

mihi

mihi veriſimile non ſit, cum à nemine Latino hæc uox ad hanc rem ſignificandam ſit vſurpata; vel legendnm *ſicua*, ſiue *ſicyla*: quę vox Græca eſt, Galeno, & cæteris medicis Græcis admodum vſitata: quas Latini cucurbitulas, ſeu cucurbitas appellant. Cornel. Celſus libr. 3. capit. XXVII. *ſed ieiuno, cum benè iam concoxerit, cucurbitulæ quoque ſæpe dolenti parti admouendæ ſunt*. de voce autem σικύα extant exempla apud Plutarch. Galen. Hippocr. Plutarch. περὶ πολυπραγ. ὥσπερ αἱ σικύαι τὸ χείριστον ἐκ τῆς σαρκὸς ἕλκουσιν, οὕτω τὰ τῶν πολυπραγμόνων ὦτα τοὺς φαυλοτάτους λόγους ἐπισπᾶται, id eſt, *quemadmodum cucurbitæ peſſimum quicque ex carne, ſeu ex corpore ducunt; ita curioſorum aures peſſimos quoſque ſermones attrahunt*. Galenus libro de cucurb. σικύα δύναται τὴν ὕλην κενῶσαι, ὀδύνην λῦσαι, φλεγμονὴν μειῶσαι, ἐμπνευμάτωσιν διαφορῆσαι, ὀρέξεις ἀνακτήσασθαι, &c. id eſt, *cucurbita poteſt materiam exinanire, dolorem ſedare, inflammationem minuere, inflationem digerere, appetitiones recuperare*, &c. idem ibid. πρὸς τοὐκτὸς ἐπισπάσασθαι. Hippocr. de antiqu. medicina. δύναται ἡ σικύα ἀπὸ τῆς σαρκὸς ἕλκειν, καὶ ἐπισπᾶσθαι. id eſt, *cucurbita uim habet eliciendi, & extrahendi ex carne*. Solet autem Horatius non ſolùm Græcis loquendi generibus vti, qualia ſunt, *uentis debes ludibrium*, *patiens uocari Cæſaris ultor*, *deſine mollium querelarum*, *decipitur laborum*, *Celſo gaudere*, &c. ſed etiam nominibus Græcis, qualia ſunt hęc, *dyota*, *amyſtis*, *balanus*, *cichoreum*, *acinaces*, (quanquam hoc eſt Perſicum potius) *apotheca*, *cardiacus*, *lethargicus*, *lethargus*, *colyrium*, *melos*, *epos*, *elleborus*, *onyx*, *pyga*, *pyrgus*, *ſymphonia*, *periſcelis*, *lachanum*, *archaici lecti*, *nomiſma*, & pleraque alia. Quo ſit, vt facilius adducar ad credendnm, eum hic quoque Græco nomine σικύας vſum eſſe, quod ſignificat cucurbitam, ſeu cucurbitulam. Hæc igitur erit huius loci ſententia. quibus cucurbitis ſatis expurgari potero? quæ cucurbitæ ſanguinem vitioſum ex vniuerſo meo corpore exhaurire poterunt, niſi melius eſſe putem dormire, quàm verſus ſcribere? eſt autem tralatio perpetua à corpore non ſano, & corrupto, ad animi (vt ita dicam) inſanitatem, qua ſignificat, ſe parum ſanę mentis meritò viſum iri, ſi nunc verſus ſcribat potius, quàm dormiat.

prædantur] quaſi prædando carpunt, ſeu rapiunt potius,

Tendunt] contendunt, conantur; vt ſępe aliàs.

extorquere] tribus verbis lectiſsimis idem pœnè ſignificantibus vſus eſt *prædari*, *eripere*, *extorquere*. ſignificat tamen hoc poſtremo, ſe poemata adhuc retinere, neque ea facile ſibi adimi poſſe, quanuis ætas cetera abſtulerit.

quid faciam vis?] quid vis faciam? quid mihi faciendum cenſes?

Denique non omnes eadem m.] ſententia eſt tritiſsima, quàm & Pindarus expreſsit εἰδ. ι. πυθ. καὶ γὰρ ἑτέροισιν ἑτέρων ἔρως ἔκνιξε φρένας, id eſt, nanque alij alijs rebus delectantur. Virg. in Alex. *trahit ſua quenque uoluptas*.

Carmine] heroico, quod epos appellat ſatyr. X. lib. I. *forte epos acer, Vt nemo Varius ducit*. ex quo epici poetę nominantur, qualis Homerus, Antimachus, Apollonius, Ennius, Virgilius. & infra eadē epiſt. *Carmina compono, hic elegos*. aliàs pro quouis carmine, vt Od. XIIII. epod. *Inceptos olim promiſſum carmen iambos*.

Bioneis ſermonibus] comœdijs, comicis verſibus, à Bione Ariſtophanis patre.

& ſale nigro] & ſalibus amaris, ac mordacibus, quales ſunt veteris comœdię. ſatyr. X. lib. I. de Lucillio, *at idem quòd ſale multo Vrbem defricuit, charta laudatur eadem*.

Tres mihi conuiuæ, &c.] pulcherrima ſimilitudine à conuiuis ducta, qui palato & guſtandi ſenſu plurimum ſæpe inter ſe diſſidere ſolent, iudicij hominum de poetis diſsimilitudinem, ac uarietatem oſtendit

acidum

acidum] acidum ab acore, aut à uerbo aceſco ductum eſt.

Præter cetera me] *πρὸς τοῖς ἄλλοις*. alia ratio, propter quam ſcribendis uerſibus modum cõſtituere debeat, nempe occupationes, & curæ rerum alienarum. hunc uerſum autem, qui turbato ordine uerborum anteà inconcinnè ita legebatur, *Præter cetera Romæ me ne*, &c. ego & ueterum libr. auctoritatem ſecutus, & à Gabriele Faerno admonitus in ſuam priſtinam concinnitatem reſtitui. *Præter cetera me Romæ ne*, &c;

ſponſum] fideiuſſum: ut ſaty. III. lib. 2. *Prodideris commiſſa fide, ſponſum ue negaris*: & ſponſor, fideiuſſor. ſaty. VI. lib. 2. *Romæ ſponſorem me rapis*. & epiſtol. de arte poet. *Et ſpondere leui pro pauper*. eſt autem ſpondere, iubere ſua fide alteri pecuniam credere.

hic auditum ſcripta] criticus enim erat Horatius. epiſtol. de arte poet. *ſi quid tamen olim Scripſeris, in Meci deſcendat iudicis aureis, Et patris, & noſtras.*

cubat hic in colle Quirini] amplificatio à locorum diſtantia. nam inter collem Quirinalem, & Auentinum intercedunt forum Rom. templum Iouis Feretrij, Capitolium, Palatiũ. Quirinalis aũt dictus à Curetibus, uel à Quirion.

extremo in Auentino] in extrema parte montis Auentini. Auentinum collem alij ab auibus: alij ab rege Auentino Albano, quod ibi ſit ſepultus: alij ab aduentu hominum: Varro ab aduectu, quia olim paludibus ab reliquis erat diſcluſus, dictum putat. Iam quod addit *extremo*, id non temerè. Auentinus enim omnium collium eſt longiſſimus: à ceteris ſeparatus; duobus uerticibus ſurſum erectus.

Interual. vid. hum. comm.] uides interualla humano more commoda, hoc eſt non admodum commoda, ut ſunt res humanæ, quę ferè ſunt incommodę potius, quam commodæ.

verùm Puræ ſunt] ſic habent tres cod. Vatic. & Ianno. Torneſ. & uulgati Aldini, quam ſcripturam quidam corruperant, & *plures* ſuppoſuerant. ſic igitur hunc locum explico. Verùm dicet aliquis Romę uias eſſe puras, id eſt, non impeditas, ſed patentes, & latè explicatas, & uacuas: per quas iter facere meo commodo poſſim, ita ut nihil impedimento ſit, aut obſtet, quo minus meditari, & condere uerſus queam. ſic utitur hoc nomine T. Liuius libr. 24. *poſtero die ſignis collatis dimicaturum puro, ac patenti campo: ubi ſine ullo inſidiarum metu uera uirtute geri res poſſet.*

Feſtinat calidus, &c.] reſpondet ſuperiori illi obiectioni, negatque ait eſſe.

calidus] auidus: uel laborioſus, & in perferendo labore pertinax: uel ſtudio incenſus. ex quo nata ſunt hęc loquendi genera *res calet, & calefacere aliquem*. M. Tull. ad Att. lib. 4. *itaque iudicia calent*. & Verr. III. de anteact. *poſteaquam ſatis calere res Rubrio uiſa eſt*. Idem pro Plancio. *illud uerò crimen de nummis, quos in circo Flaminio deprehenſos dixiſti, caluit re recenti*. Idem ad Qu. Fratr. lib. 3. *eodem die Gabinium ad populum luculentè calefecerat Memmius, ſic ut Calidio uerbum facere pro eo non licuerit*. Sueton. in Auguſto. *forumque aleatorium calfecimus*. Cæl. ad. Cicer. lib. 8. epiſt. *Si Parthi uos calfaciunt, nos hic frigore frigeſcimus*. Idem ad eundem. *nem frigere: iam calet.*

redemtor] qui opus faciendum conduxit. Od. I. lib. 3. *huc frequens Cæmenta demittit redemtor Cum famulis operum ſolutis.*

Torquet] torquendo attollit, uel ad eum locum, quo opus eſt, admouet. Nã machinis & ſaxa ad murorum ſtructurã, & tigna ad tectorum, faſtigiorumq; contignationem attolluntur. Lucret. libr. 4. *Quippe etenim uentus ſubtili corpore tenuis Trudit agens magnam magno molimine nauim: Et manus una regit quantouis*

impete

impete euntem, Atque gubernaculum contorquet quodlibet unum: Multaque per trochleas, & tympana pondere magno Commouet, atque leui ſuſtollit machina niſu. M. Tull. Verr. III. *omnes illæ columnæ, quas dealbatas uidetis, machina appoſita, nulla impenſa, deiectæ, eiſdemque lapidibus repoſitæ ſunt.*

Triſtia robuſtis, &c.] id eſt, in plateis exiſtunt præterea aliæ turbæ, clamores, & anguſtiæ propter concurſum funerum, & plauſtrorum, cum hac funus procedit, illac plauſtra, & uehicula trahuntur. ſimile illud eſt ſaty. VI. lib. I. *at hic ſi plauſtra ducenta, Concurrantque foro tria funera, &c.*

luctantur] tralatio eſt, ut Od. I. lib. I. *Luctantem Icareis fluctibus Africum, &c.* proprie illud epiſt. ad Aug. *Pſallimus, & luctamur Achiuis doctius unctis.*

rabioſa canis] hoc animal omnium ferè eſt rabie infeſtiſſimum. Itaque rabiem aiunt morbum eſſe caninum. Virg. Georg lib. 3. *Hinc canibus blandis rabies uenit.* idem Aen. VII. *Hic ſubitam canibus rabiem Cocytia uirgo Obijcit, & noto nares contingit odore.*

lutulenta] ſup. epiſt. II. lib. I. uel *amica luto ſus.* Idem de Lucillio ſaty. 4. li. I. utitur eodem nomine *Cum flueret lutulentus, erat, quod tollere uelles.*

I nunc] ironia eſt, ut ſup. epiſt. ad Numicium lib. I. *I nunc, argentum, & marmor uetus, æraque, et artes Suſpice.* ſignificat enim his uerbis ſe planè aliud ſentire, quam quod loquitur: proinde ac ſi ita diceret. fieri omnino non poteſt, ut in tanta turba, tantoque ſtrepitu quiſquam uerſus meditari poſſit.

Scriptorum chorus omnis, &c.] poetæ ſolitudinem, & loca ab arbitris remota, ac libera quærunt. urbes, & celebritatem fugiunt. ſic epiſt. de arte poet. *ſecreta petit loca, balnea uitat.*

contracta] non admodum ſatis uijs impreſſa, in anguſtijs poſita, anguſta, obſcura, quæ uix apparent, quæ difficile eſt perſequi.

Ingenium, ſibi quod uacuas, &c.] huius loci hæc ſententia eſt: ſi, qui Athenis in urbe tranquilliſsima, & quietiſsima ſeptem annos in ſtudio litterarum, & philoſophiæ uerſati ſunt, ſeniumque propemodum ex aſsidua lectione, & cura contraxerunt, ita plerunque hebetes, atque infantes euadunt, ut populo riſum moueant: qui fieri poteſt, ut ego in urbe negocioſiſsima, tot occupationibus, & curis diſtrictus uerſus lyricos ſcribam?

inſenuitque Libris, & curis] ſic epiſt. ad Mæcen. II. lib. I. *Immoritur ſtudijs, et amore ſeneſcit habendi. Inſenuit libris* autem, id eſt, ex librorum lectione ſenium contraxit.

ſtatua taciturnius exit] ſignificat ἐν παρόδῳ immoderato, & intempeſtiuo ſtudio ingenium obtundi potius, quam acui.

riſu populum quatit] omnibus riſum excitat maximum. riſum σύσσειστον uocant Græci, qui ita multus erumpit, ut totum corpus concutiat.

digner?] dignum eſſe putem connectere uerba ſonum lyræ motura, id eſt, carmina ad lyram canenda?

conſulti] iuriſconſulti. lib. de arte poet. *conſultus iuris, et actor Cauſarum mediocris.* Od. XXXIIII. lib. I. *Inſanientis dum ſapientiæ Conſultus erro.*

Gracchus ut hic illi foret, &c.] id eſt, ut iuriſconſultus fratrem ſuum oratorem, Gracchum appellaret; orator iuriſconſultũ, Mucium Scæuulam ſalutaret. De Mucio ſic M. Tull. de claris orat. *Mucius autem augur, quod pro ſe opus erat, ipſe dicebat, ut de pecunijs repetundis contra T. Albucium. is oratorum in numero non fuit: iuris ciuilis intelligentia, atque omni prudentiæ genere præſtitit.* ibidem de Tiber. Graccho. *Vtinam in Tiber. Graccho, Caioque Carbone talis mens ad Rempub. benè gerendam fuiſſet, quale ingenium ad benè dicendum fuit. profectò nemo his uiris gloria præſtitiſſet.* Hi igitur fratres (ut innuit Horat.) mutuò teſtimonium dabant.

Carmina

Carmina compono] ἔτι loquitur autem Horatius non de ſe: ſed de ſtultis,& nimium ſua mirantibus poetis,ſub ſua tamen perſona,ut minore inuidia alios reprehendat,cum ne ſibi quidem parcere uideatur.ut epiſt.ad Aug. *Multa quidem nobis facimus mala ſæpe poetæ.*

Cælatumque nouem Muſis opus] ὑπερβολικῶς, & εἰρωνικῶς dictũm: quaſi à nouem Muſis excultum,atque elaboratum.

quanto molimine] quanto apparatu,quàm operosè.moliuntur enim, qui quippiam magno labore conantur:ut lib.de arte poet. *Oppida cœperunt moliri.* & Od.1.lib.3. *Cur inuidendis poſtibus,& nouo Sublime ritu moliar atrium?* ſententia huius loci hæc eſt.'Primum hoc uide,quam ſuperbè, quanto cum apparatu circunſpiciamus bibliothecam ab Auguſto propter ędem Apollinis extructã,nobis uidelicet aſſentantes,& ita perſuaſum habentes, niſi noſtri libri in eam deferantur,á poetis Latinis uacuam futuram.

ædem] ædem Apollinis,& bibliothecam ei adiunctam,Muſis conſecratam ab Auguſto,in qua recitabantur noua poemata Latina,ut ſaty.x.lib.1. *hæc ego ludo, Quæ nec in æde ſonent certantia iudice Tarpa.*

vacas] ita legendum, & ita ſcriptum eſt in cod. Iann.Faerni,omnibus Vatic:& Torn. *ſi fortè uacas* autem ualet:ſi fortè uacuus es,ſi nihil habes,quod agas.

& procul audi,Quid ferat,&c.] & audi è loco longinquo,quid hi poetæ,qui ſua poemata in bibliotheca Apollinis,& æde Muſarum recitari,& locari uolunt,noui proferant:& quamobrem coronam ſibi lauream depoſcant. *procul* dixit,quia Lollius longè ab eo aberat.

Cædimur, & totidem plagis, &c.] id eſt, aures noſtras præbemus ſcriptis alienis audiẽdis:nos uiciſſim alienas aures noſtris poematis recitandis obtundimus,atque enecamus.ducta eſt ſimilitudo a Samnitibus,id eſt,gladiatoribus ſic appellatis à Samnitibus illis,qui diu ancipiti Marte cum Romanis bella geſſerunt,ut teſtatur T.Liu.ſub finem lib.9. *Et Romani quidem ad honorem Deum inſignibus armis hoſtium uſi ſunt:Campani ab ſuperbia & odio Samnitium,gladiatores, quod ſpectaculum inter epulas erat,eo ornatu armarunt, Samnitiumque nomine appellarunt.* Quemadmodum igitur gladiatores, cum interdum totum diem digladiati fuerint, diſcedunt ad extremum incolumes, atque integri: ſic cum ego illius ſcripta audierim,& laudarim, uel leuiter,& dicis cauſa reprehenderim:& ille uiciſſim mea. recitatione uſque ad ueſperam producta,atque extracta,diſcedimus uterque,alter alterius iudicio,ac ſuffragio, magni, ac pręſtantes poetæ declarati. Samnites autem gladiatorum genus fuiſſe, etiam ex M. Tull.intelligere licet,lib.Tuſcul.2. *Quis mediocris gladiator ingemuit? qui uultum mutauit unquam? quis non modo ſtetit, uerum etiam decubuit turpiter? quis, cum decubuiſſet, ferrum recipere iuſſus,collum contraxit? tantum exercitatio, meditatio, conſuetudo ualet. Ergo hoc poterit Samnis ſpurcus homo,uita illa dign',locoque?* &c.& de orat. libr.1. *Atque eiuſmodi illa proluſio debet eſſe, non ut Samnitum, qui uibrant haſtas ante pugnam, quibus in pugnando nihil utuntur, ſed ut ipſis ſententijs, quibus proluſerunt,uel pugnare poſſint.* & 3.ex Lucillio, *Quãuis ipſe Samnis in ludo,ac rudibus cauſſa is aſper.*

ſub lumina prima] ad ueſperam', ut ſatyr.vi. libr.2. *iuſſerit ad ſe Mæcenas ſeruum ſub lumina prima uenire.* lumina igitur hoc loco intellige, lucernarum ut & Od.vi.lib.3. *Cui donet impermiſſa raptim Gaudia luminibus remotis.* ſic Lucret. lib.5 *Quin etiam nocturna tibi,terreſtria quæ ſunt,Lumina pendentes lychini,*&c.Idem lib.6.numero ſingulari, *Nocturnumue recens extinctum lumen.* ſic & Horat.epiſtola.lib.1. *ſi non Poſces ante diem librum cum lumine.*

Diſcedo Alcæus puncto, &c.] ita diſcedimus, ut ego illius ſuffragio

per

par Alcæo: ille meo, cum Callimacho conferendus eſſe dicatur: quòd ſi Callimachi nomine contentus non eſt, fit Mimnermus, id eſt, appellatur, & ſalutatur à me Mimnermus. de Mimnermo vide ſuprà annot. ad epiſtol. VI. lib. I.

optiuo] quod ipſe optauerit, atque elegerit.

creſcit] fit maior, ornatior, & clarior.

Multa fero, vt placem, &c.] Cum ſcribo (inquit Horat.) & cum verſus meos neceſſe habeo recitare, populique beneuolētiam, ac ſuffragium aucupari, multas moleſtias exorbeo, multasq; poetarum ineptias deuoro, ne eos irritem, atque offendam: idem, cum ad me redij, cumque inſanire, hoc eſt, verſus ſcribere deſij, liberum eſt mihi meas aureis poetis ſua ſcripta recitantibus obturare.

irritabile] iracundum, ἐξύθυμον, quod facilè ad iram impellitur.

mente recepta] cum reſipui, cum ad ſanitatem reuerſus ſum.

obturem] ſine interrogationis nota legendum. obturem igitur, hoc eſt, obturare auſim, liceat mihi obturare impunè.

ſe venerantur] ſe ipſi ita magni faciunt, vt ſibi diuini poetæ videantur.

vltrò] non expectantes dum ab alijs laudentur.

quicquid ſcripſere, beati] id eſt, ſuis omnibus ſcriptis, qualiacunque ſint, ſibi ſatisfacientes, ſibique placentes, ςέρϛοντες, vt cum ita loquimur, *ſorte ſua beatus*. & epiſt. ad Loll. 18. lib. I. *beatus enim iam Cum pulchris tunicis ſumet noua conſilia, & ſpes*. Catull. de Suffeno. *neque idem unquam Aeque eſt beatus, ac poema cum ſcribit*. & epiſt. ad Auguſt. *Agricolæ priſci fortes, paruoq; beati*.

animum cenſoris ſumet honeſti] id eſt, ipſe ſeſe in ſua ſcripta cenſorem præbebit, ſuaque eſſe obliuiſcetur: ſua ſcripta notabit tanquam cenſor.

quæcunque par. ſplend. habeb. &c.] verba humilia, ſeu ſordida, atque inquinata.

ſine pond.] id eſt, leuia. epiſt. de arte poet. *Fabula nullius Veneris, ſine pondere, & arte*.

quanuis inuita rec.] id eſt, quamuis ei ita placeant, & cara ſint, vt ea ęgrè, grauatéque ſuo loco moueat.

Et verſ. adh. intra pen. V.] id eſt, & quanuis ſint adhuc domi, penitus abdita, neque dum in lucem prolata, neque diuulgata. Solent enim nobis mirum in modum noſtra, & domeſtica placere: malumusque aliena reprehendere, & corrigere, quàm domi noſtræ nata. In templo Veſtæ, quam ἑςίαν nominant Græci, ſeruabatur ignis ęternus Romę. Iam, cum Veſta præſit focis, &, cum ſuum quæque domus focum habeat, ſequitur, vt ſuam quiſque domi ſuæ Veſtam habeat, id eſt, Larem. notum Græcorum prouerbium eſt, ἀφ' ἑςίας ἄρχεσθαι, id eſt, à Veſta, ſeu à Lare incipere: quòd ſignificat à ſe, & à ſuis initium facere. Vtitur & Plato in Euthyphrone, his verbis, ἀτεχνῶς γάρ μοι δοκεῖ ἀφ' ἑςίας ἄρχεσθαι κακουργεῖν τὴν πόλιν, ἐπιχειρῶν ἀδικεῖν σε. id eſt, *planè uidetur mihi a Veſta, ſeu à Lare lædenda ciuitatis initium capere, qui tibi iniuriam facere conatur*.

Obſcurata diu populo] id eſt, priſca, antiqua, & iccircò inuſitata, atque ab vſu quotidiani ſermonis iandiu intermiſſa, *quæ* (vt ait M. Tull. lib. 3. de orat. ad Q. fr.) *poetarum licentiæ ſunt liberiora, quàm noſtra*.

bonus eruet] *bonus*, id eſt, benignus, & liberalis: benignitate ductus. eſt enim benigni, ac liberalis hominis, quæ ſunt ignota, ac penitus abdita, in lucem proferre, & cum omnibus communicare.

Proferet] ſic de arte poet. *& noua rerum Nomina protulerit*.

eruet] ę tenebris, & ſitu.

Aſciſcet] id eſt, noua verba cudet, & finget. in epiſto. de arte poet. *ſi fortè*

neceſſe eſt Indicijs monſtrare recentibus abdita rerum: Fingere cinctutis non exaudita Cethegis Continget, &c.

quæ genitor produx.] quæ genuerit vſus, *Quem penes arbitrium eſt & ius, & norma loquendi.*

vehemens] anapęſtum poſuit pro ſpondeo, aut dactylo. ſic Virg. Geor. 1. *Fluuiorum rex Eridanus.* & Lucret. lib. 2. *Nam tibi uehementer noua res molitur ad aures Accidere.* & Hom. ἰλ. ι. Βορέης καὶ ζέφυρος, τώ τε Θρῄκηθεν ἄητον. & ἰλ. ψ Στὰς ἀπάνευθε πυρῆς δοιοῖς ἠρᾶτ' ἀνέμοισι Βορέῃ καὶ ζεφύρῳ. vehementem vſum dixit, quia magnopere valet ad auctoritatem verbis, & ſermoni comparandam. epiſt. ad Piſon. *Quem penes*, &c. vt ſuprà.

beabit] ditabit, augebit: ex quo beati dicuntur diuites.

Luxuriantia compeſcet] quæ redundant, amputabit, limabit, circumcidet, cocrcebit. idem de arte poet. *ambitioſa recidet Ornamenta.*

ſano Lætu cultu] ita poliet, & læuia reddet, quæ ſunt nimis aſpera, vt tamen hic cultus, ea've perpolitio non detrahat eis neruos, & ſanitatem. nam, vt idem ait epiſt. ad Piſon. princip. *ſectantem læuia nerui Deficiunt.* Eſt autem tralatio perpetua à corpore animato, ad carmen, ſeu poema.

Ludentis ſpeciem dabit, &c.] ſpeciem (inquit Horat.) præ ſe feret hominis parum laborioſè ſcribentis, ita vt, qui legat, ſperet ſe eodem modo ſcripturum: veruntamen & ille multum in ſcribendo ſtudij, atque operæ ponet, & quiſquis ęmulabitur, cum experiri cœperit, inanem operam ſumet. Non admodum ab his diſcrepant illa, quæ ſunt in epiſt. de arte poet. *Ex noto fictum carmen ſequar, ut ſibi quiuis Speret idem, ſudet multum, fruſtraq; laboret.* ſic propemodum M. Tullius ſcribit de eo oratore, quem ſummiſſum appellat. *ſummiſſus eſt, & humilis, conſuetudinem imitans, ab indiſertis re plus, quàm opinione differens. Itaque, eum qui audiunt, quamuis ipſi infantes ſint, tamen illo modo confidunt ſe poſſe dicere. Nam ſubtilitas imitabilis quidem illa uidetur eſſe exiſtimanti: ſed nihil eſt experienti minus.* ſic Iſocr. in Panath. ἡγοῦμαι τοῖς ἤδη πολιὰς ἔχουσιν ἁρμόττειν οὐκ ἐκεῖνον τὸν τρόπον λέγειν, ἀλλ', ὃν ἅπαντες μὲν ἂν ἐλπίσειαν, ἢ βουληθεῖεν, οὐδεὶς δ' ἂν δυνηθείη ῥᾳδίως, πλὴν τῶν πονεῖν ἐθελόντων, καὶ σφόδρα προσεχόντων τὸν νοῦν. id eſt, *exiſtimo ijs, qui iam caneſcere cœperunt, conuenire non illo modo dicere, ſed ita, ut omnes quidem ſperauerint, aut uoluerint, nemo autem facilè poſſit, præter eos, qui laborem ſuſcipere uolunt, quiq; uehementer animum ad eam rem attendunt.*

& torquebitur] id eſt, & quamuis ludere, & iocari, & alias res agere videatur, multam diligentiam tamen in ſcribendo adhibebit, multumque laboris inſumet.

Nunc ſatyrum, nunc agreſtem Cycl. m.] ſaltare ſatyrum, ſaltare Cyclopa dicimus Latinè. ſic ſaty. v. lib. 1. *Paſtorem ſaltaret uti Cyclopa rogabat.* Saltantem Cyclopa inducit Euripides, ſeu Ariſtius, quem ceteri ſunt imitati. Theocr. θαλυσίοις. Ἆρά γε πᾳ τῆνον τὸν ποιμένα τὸν ποτ' Ἀνάπῳ, Τὸν κράτερον Πολύφημον, ὃς ὤρεσι λᾶας ἔβαλλε, Τοῖον νέκταρ ἔπεισε κατ' αὔλια ποσσὶ χορεῦσαι;

prętulerim ſcriptor delirus, &c.] dicuntur hæc ex perſona poetarum ſibi plus æquo tribuentium, ſuaq; ſcripta ſupra modum amantium, ac laudantium, qualis eſt ille apud Catull. Suffenus. Prætulerim igitur (inquit Horat.) id eſt, malim eſſe poeta ineptus, & indoctus, modò mihi mea ſcripta placeant, quàm, cum ſim optimus, ac præſtantiſſimus, de meis ſcriptis moroſè, ac faſtidioſè iudicare, eaq; planè improbare.

fallant] lateant, ignota ſint, quod annotauimuss ſuprà.

ringi] ringi dicuntur canes, cum irritati rictum diducunt, quaſi latraturi aut

ant morſuri. transfertur ad eos,qui taciti ſtomachantur,& qui vultu hilaritatem ſimulant,cum animo,& intimis ſenſibus angantur,ſibiq; ipſi magnopere diſpliceant. M.Tull. epiſt. ad Att. lib.4.*& ij ſubringentur, qui uillam me moleſtè ferunt habere,quæ Catuli fuerat.* Terent. Phorm. *Ille ringitur, tu rideas.*

ſuit haud ignobilis Argis,Qui ſe cr.] immò hic fuit Abydi, vt tradit Ariſtoteles in commentario de rebus admirabilibus: cuius hæc verba ſunt, *Λέγεται δέ τινα ἐν Ἀβύδῳ παρακόψαντα τῇ διανοίᾳ, καὶ εἰς τὸ θέατρον ἐρχόμενον ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας θεωρεῖν, ὡς ὑποκρινομένων τινῶν, καὶ ἐπισημαίνεσθαι. καὶ ὡς κατέστη παρακοπῆς, ἔφησεν ἐκεῖνον αὐτῷ χρόνον ἥδιστα βεβιῶσθαι.* id eſt, *aiunt quendam Abydi mente captum fuiſſe,& in theatrum euntem multis dies ſpectare, tanquam aliqui in eo actores eſſent,& applaudere ſolitum eſſe: qui poſteaquam reſipuit,dixit,totum illud tempus,quo mentis non erat ſuæ,iucundiſſimè traductum eſſe.* Lucianus autem in libello, *πῶς δεῖ ἱστορίαν συγγράφειν*, Abderitis huiuſmodi ferè morbum quondam accidiſſe ſcribit.& Athenæus lib.12.narrat Thraſylaũ quendam Axoneum ab atra bili ita fuiſſe affectum,vt exiſtimaret,naues omnes,quę in Pyræeum appellerentur,ſuas eſſe: quandiuq;eo morbo laborarit, iucundiſſimè vixiſſe: poſteaquam autem opera medici ſanus factus fuerit, dixiſſe nunquam ſibi in tota vita melius fuiſſe,quàm cum inſanus eſſet.

bonus ſanè vicinus] notum illud Heſiodi *Πῆμα κακὸν γείτων, ὅσσον γ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ*, Idem poeta vicinos ait ad opportunitates, & vtilitates noſtras propinquis eſſe paratiores. *Γείτονες ἄζωνοι ἔκιον, ζώσαντο δὲ πηοί.* Pindarus item *Νεμ. εἰδ. ζ.* docet maximam vtilitatem afferre vicinum, ſi ſit idem & amicus,his verbis, *εἰ δὲ γεύεται ἀνδρὸς ἀνήρ, τί φαῖμέν κε γείτον' ἔμμεν νόῳ φιλήσαντ' ἀτενεῖ γείτονι: χάρμα πάντων ἐπάξιον.* contrà, ſi ſit idem inimicus, & malus. Plautus in Mercat: *Nunc ego uerum illud uerbum eſſe experior uetus, Aliquid mali eſſe propter uicinum malum.*

poſſet qui ignoſcere ſeruis] id eſt,qui non eſſet nimium ſæuus in ſeruos: qualis ille eſt, quem deſcribit ſaty. III. libr. I. *Si quis eum ſeruum, patinam qui tollere iuſſus, Semeſos piſces, tepidumq; ligurrierit ius, In cruce ſuffigat: Labeone inſanior inter Sanos dicatur.*

Et ſigno læſo non inſanire] id eſt, & qui furenter non iraſceretur, cum lagenam à ſe obſignatam, comperiſſet à ſeruis eſſe reſignatam. ſolebant autem veteres, lagenas plenas obſignare, ne à ſeruis furtim exhaurirentur. At mater Ciceronum (vt ſcribit Q. Frater ad Tironem) *etiam inanes obſignabat, ne dicerentur inanes aliquæ fuiſſe,quæ furtim eſſent exſiccatæ.*

inſanire] vſque ad inſaniam iraſci Terent. Adelph. *dic mihi,non clamas? non inſanis?*

refectus] recreatus, recuratus.

bilèmq;] atram videlicet, ex qua, cum redundat, naſcitur inſania. ad purgandam autem atram bilem adhibetur elleborus, quem veratrum nominant Latini, vt ſaty. III. lib.2. *Danda eſt ellebori multo pars maxima auaris.*

Et demtus per uim mentis g. e.] ſic Sophocl. in Aiace, *Ἐν τῷ φρονεῖν γὰρ μηδὲν ἥδιστος βίος. Τὸ μὴ φρονεῖν γὰρ κάρτ' ἀνώδυνον κακόν·* ita autem coniuncta inter ſe, & finitima ſunt nimia alacritas,& mentis error, vt ille neſcio quis apud Trabeam (vt ſcribit M. Tullius) voluptatem animi nimiam, ſummum errorem eſſe arbitretur. mentis errorem dixit M.Tull.epiſt. ad Attic. lib.3. *Nam quòd ſcribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici.* &c.

Nimir. ſaper eſt abiect.&c.] concludit nunc totum hunc locum: & colligit, totam poeticam, totamque in verſibus ſcribendis operam poſitam: numeros denique, & cantus lyricos, nugas eſſe, atque iccircò pueris eſſe relinquen-

das: ſibi verò ætate iam prouecta, numeros vitæ benè inſtituendæ eſſe ediſcendos, memoriæque mandandos. ſic Diogenes Cynicus muſicos mirabatur operam dare, vt chordas in lyra concordes haberent, mores autem in animo vt ſint concordes, & compoſiti, non laborare. Laertius Græcè melius. καὶ μὴν καὶ τοὺς μουσικοὺς, τὰς μὲν ἐν τῇ λύρᾳ χορδὰς ἁρμόττεσθαι ἐθαύμαζεν, ἀνάρμοστα δ' ἔχειν τῆς ψυχῆς τὰ ἤθη.

Si tibi nulla ſitim, &c.] duabus ſimilitudinibus docet nimium pecuniæ ſtudium eò eſſe fugiendum, quia aucta pecunia, nõ minuatur eius cupiditas, ſed propagetur potius, & amplificetur. harum autem ſimilitudinum ambarum auctor eſt Ariſtippus, extantq; apud Plutarchum in libello περὶ φιλοπλουτίας, his verbis, Ἀρίστιππος γὰρ εἰώθει λέγειν, ὅτι πολλὰ μέν τις ἐσθίων, πολλὰ δὲ πίνων, πληρούμενος δὲ μηδέποτε, πρὸς τοὺς ἰατροὺς βαδίζει, καὶ πυνθάνεται τί τὸ πάθος, καὶ τίς ἡ διάθεσις, καὶ πῶς ἂν ἀπαλλαγείη· εἰ δέ τις ἔχων πέντε κλίνας, δέκα ζητεῖ. καὶ κεκτημένος δύο τραπέζας, ἑτέρας συνωνεῖται τοσαύτας, καὶ χωρίων πολλῶν παρόντων, καὶ ἀργυρίου, οὐ γίνεται μεστὸς, ἀλλὰ ἐπ' ἄλλα συντέταται, καὶ ἀγρυπνεῖ, καὶ ἀπλήρωτός ἐστι πάντων, οὗτος οὐκ οἴεται δεῖσθαι τοῦ θεραπεύσοντος, καὶ δείξοντος ὑφ' ἧς αἰτίας τοῦτο πέπονθεν, id eſt, *Dicere ſolebat Ariſtippus, eum, qui, cum multum comedat, multumq; bibat, nunquam expleatur tamen, medicos adire, & quis morbus ſit, quiſq; affectus corporis, & quonam pacto eo leuari, ac liberari poſſit, conſulere: Si quis autem qui lectos quinque habet, decem quærat: &, qui menſas decem poſſidet, totidem alteras compararet, & cui multum agri, multumq; argenti ſuppetit, non ſatietur, ſed ad alia plura contendat, & noctes inſomnes traducat, & nullis bonis expleatur: hic non putat ſe medico egere, à quo curetur, & à quo doceatur, unde hic morbus natus ſit.*

quòd, quanto plura paraſti] ſic ſup. Od. XVI. lib. 3. *Creſcentem ſequitur cura pecuniam, Maiorumq; fames.*

monitoribus iiſdem?] nihil muto. non tamen celabo lectorem, in cod. Rain. Card. & Torneſ. legi, *rationibus iiſdem?*

At ſi diuitiæ prudentem r. p.] ſi in diuitijs (inquit) hæc vis ineſſet, vt, qui eas adeptus ſit, prudentior, melior, ſapientior, ab omnibus denique animi perturbationibus ſolutior, ac liberior eſſet, nempe in pecuniæ quærendæ ſtudio omnibus eſſet elaborandum.

nempe ruberes, Viueret] id eſt, turpe tibi eſſe putares, quenquam viuere te auariorem.

Si proprium eſt, &c.] horum verſuum hæc ſententia eſt, Si proprium eſt id, quod quis emit à domino adhibitis iis, quæ iuris ciuilis ratio poſtulat: & ſi, quod longa poſſeſſione vſucepimus, noſtrum eſt: certè is ager, cuius fructibus quotidie vitam toleras, quanuis eum agrum non ſemel, neque vno tempore, ſed ſingillatim emas, tuus eſt: & contrà, qui quadraginta ab hinc annos agrũ emit, ea olera, id vinum, id triticum, id oleum, & cetera, quę ex hoc agro percepit, quibusque alitur, emit, eaque emta ſunt, non propria.

quod quis libra mercatus, & ęre eſt] olim in rebus emendis, ac vendendis intercedebant emtor, venditor, libripens, qui æs pendebat. appendebatur enim pretium, non numerabatur. qua ex forma natum eſt genus illud teſtamenti veteribus vſitatum, quod fiebat per æs, & libram, & per venditionem adumbratam, ac ſimulatam. qua de re vide Inſtitutiones iuris ciuilis lib. 2. tit. *de teſtamentis ordinandis*. ſecutus ſum autem hoc loco 2. cod. Vatic. & Rain. Card. Iann. Torn. nam vulgati habent, *mercatur et ære.*

mancipat] ita propria efficit, quaſi ſint manu capta: ex quo *uſucapere* dicimur, quod vſu noſtrum fecimus: & *uſucapta* à iuriſconſultis appellantur, vſu

quæ-

quæſita. hinc *uſucapionis* nomen.

Occat] M. Tull. in Catone, quid ſit occatio, declarat his verbis, *Terra cum gremio mollito, ac ſubacto, ſemen ſparſum excepit, primum id occæcatum cohibet, ex quo occatio, quæ hoc efficit, nominata eſt.* Feſtus, *Occare, & occatorem Verrius putat dictum ab occædendo, quòd cædat grandeis glebas terræ. cum Cicero uenuſtiſſimè dicat, ab occæcando fruges ſatas, eſſe appellatum.*

trecentis nummorum millibus] ſex coronatorum noſtratium millibus: vel, vt alij, ſeptingentis millibus, & quingentis.

quamuis aliter putat] putat enim, ſe ſuis fructibus ali, non emtis. Nam quamuis, quæ emimus, noſtra ſint, ſic tamen diſtinguere ſolemus, hi fructus mei ſunt, illi ſunt emti: & Horat. Od. 11. epod. dapes inemtas appellat, quæ domi noſtræ, & in noſtro fundo natæ ſunt, non aliunde petitæ.

Sed vocat vſque ſuum] id eſt, ſed id ſuum appellat, quod vſque eò pertinet, ac patet, quà populus, aut quælibet alia arbor applantata, certis limitibus agrum vicini diſtinxit à ſuo, ipſumque omni ſollicitudine, ac periculo litium liberauit.

Tanquam ſit proprium] refellit hoc Horatius à definitione, hoc modo, Proprium eſt id, quod nunquam nobis eripi poteſt, & quod perpetuò retinere licet. ſed fundi, & poſſeſſiones puncto temporis à nobis abalienantur: non igitur poſſunt eæ res verè propriæ cuiuſquam dici. Proprium autem, idem valere plerunque, quod perpetuum, aut certè diuturnum, ex probatis linguæ Latinæ auctoribus intelligere licet. Terent. Andr. *ego uitam Deorum propterea ſempiternam eſſe arbitror, Quod uoluptates eorum propriæ ſunt.* ibidem ſuprà, *Nihil ne eſſe proprium cuiquam?* idem in Phorm. *abduxi mulierem: curaui propria ea, Phædria ut poteretur: nam emiſſa eſt manu.* Plaut. Moſtell. *ſi tibi acceptum eſt, illum fore unicum tibi ſempiternum, Atque illum amatorem tibi proprium futurum in uita: ſoli gerundum cenſeo morem.* Idem Mercat. *ſatin' eſt, ut quicquid agere occepi, Proprium nequis mihi euenire, quod cupio? ita mihi mala res aliqua obiicitur, bonumque meum conſilium opprimit.* M. Tull. pro Roſc. Amer. *tria prædia uel nobiliſſima Capitoni propria traduntur.* Idem poſt reditum in ſenatu, *quod uere dixeras, ſi illud de duobus conſulibus, quod antè in repub. non fuerat, perenne, ac proprium manere potuiſſet.* Virg in Melibœo, *ſi proprium hoc fuerit, læui de marmore tota Puniceo ſtabis ſuras euincta cothurno.* Attius Armor. iudicio, *Nam non facile, ſine deum opera, propria humana ſunt bona.* Lucil. lib. XVII. ſaty. *Cetera contemnit, & in uſura omnia ponit Non magna: proprium uerò nil neminem habere.* Virgil. lib. 6. Aen. *propria hæc ſi dona fuiſſent.* Horat. ſaty. 2. libr. 2. *Nunc ager Vmbreni ſub nomine, nuper Ofelli dictus, erit nulli proprius.* Idem ſaty. VI. lib. 2. *nihil amplius opto, Maia nate, niſi ut propria hæc mihi munera faxis.* & Od. 11. lib. 2. *regnum, et diadema tutum Deferens uni, propriamque laurum.* quicquam autem, non *cuiquam* legendum eſt: & ita ſcriptum eſt in omnibus ferè lib. manuſcriptis.

puncto quod mobilis horæ] non dixit puncto temporis, ſed puncto horæ: vt ſummam temporis breuitatem ſignificet. ſic Lucret. dixit punctum diei, lib. 4. *hæc puncto cernuntur lapſa diei Per totum cæli ſpatium diffundere ſeſe.*

Nunc prece, nunc pretio, &c.] quattuor alienationum genera hoc loco enumerat. Prece autem mutari dominium intellige, non ſi quis precario poſſideat. ea enim poſſeſſio dominium non transfert: ſed ſi quis aliquid ab altero precibus impetrarit. quod genus donatio appellatur: quanquam, quod precibus emtum eſt, cariſſimè conſtare dici ſolet. alterum genus eſt emtio. ſequitur deinceps vis, quæ quamuis à iure plurimum abſit, neque dominium in eum, qui vim adhibuerit, ab eo, cui vis illata ſit, transferat, tantiſper dum leges

valent : tamen,cum ab aliquo potentiore oppreſſa libertas eſt,neque æquo iure
inter ciues viuitur,difficile eſt poſſeſſiones iniuſtas legibus,& iure coercere,ve-
roſq; dominos vi ſpoliatos,ac deiectos in integrum reſtituere. Iam verò ſi ea
vis ab hoſte ſit illata non dubium eſt,quin,quemadmodum capita libera,quę in
hoſtium poteſtatem venerint,libertatem amittunt : ita & res à prioribus domi-
nis bello ſubactis,ac ſuperatis,ad victores transferantur. quartum genus eſt vl-
tima voluntas,per quam dominium heredi,aut legatario quæritur. ad hunc lo
cum pertinent ea,quę ſunt ſaty.2. lib.2. *Nam propriæ telluris herum natura neque
illum,Nec me,nec quenquam ſtatuit : nos expulit ille : Illum aut nequities,aut vafri inſci
tia iuris : Poſtremo expellet certè viuacior heres.* extat epigramma in lib. epigr. Græ-
corum,quod hanc dominiorum commutationem, rerumq; poſſeſſarum mobili-
tatem,ac volubilitatem elegantiſſimè exprimit : quod ſi aſcripſero,nihil fortaſ
ſe videbor à meo munere alienum feciſſe. Ἀγρὸς Ἀχαιμενίδου γενόμην ποτέ,
νῦν δὲ Μενίππου,Καὶ πάλιν ἐξ ἑτέρου βήσομαι εἰς ἕτερον. Καὶ γὰρ ἐκεῖνος
ἔχειν μέ ποτ' ᾤετο,καὶ πάλιν οὗτος Οἴεται,εἰμὶ δ' ὅλως οὐδενὸς, ἀλλὰ τύχης.
quos ſic verti, *Fundus Achæmenidæ fueram olim, nuncq; Menippi : Ex aliæq; aliumm
transferar in dominum. Hic proprium me eſſe putat. quondam ille putabat. Sed ſum for-
tunæ denique,non hominum.* Ad hunc locum pertinet,quod eſt in orat. pro Cornel.
Balbo, *prædiorum nullam eſſe gentem : emtionibus ea ſolere ſæpe ad alienos homines,ſæ-
pe ad infimos,non legibus, tanquam tutelas, peruenire*. ſic Eurip. Phœniſſ. Οὔτοι τὰ
χρήματ' ἴδια κέκτηνται βροτοί. Τὰ τῶν θεῶν δ' ἔχοντες, ἐπιμελούμεθα.
Ὅταν δὲ χρῄζωσ', αὐτὰ ἀφαιροῦνται πάλιν. Ὁ δ' ὄλβος, οὐ βέβαιον, ἀλλ' ἐ-
φήμερος.

& heres Heredem alt. vel. vnda ſ. v.] id eſt, & hæres alterius heredi
ſuccedit, vt vnda vndæ. heres heredem alterius ſtatim excipit, vt fluctus flu-
ctum.

non exorabilis auro] ſic ſuprà Od. XVIII. lib. 2. *nec ſatelles Orci Callidum
Promethea Reuexit auro captus.* & Od. III. eiuſd. lib. *Victima nil miſerantis Orci.*
Orcum ab antiquis Vrgum eſſe appellatū, quòd is Deus nos maximè vrgeat,
dicebat Verrius,vt refert Feſtus.

Tyrrhena ſigilla] parua ſigna ex Etruria.

Getulo murice] Pomp. Mela, *Nigritarum,Getulorumq; paſſim vagantium ne-
ne littora quidem infæcunda ſunt purpura,& murice efficaciſſimis ad tingendum : et vbi-
que,quæ tinxere,clariſſima.*

Cur alter fratrum,&c.] Primùm indicat,ita diſſimilia eſſe hominum in-
genia,vt ex duobus geminis fratribus alter ſit ignauus iners,fumiuoſus,& volu-
ptarius : alter ad rem attentus, parcus. induſtrius,& in labore perferendo aſſi-
duus, ac pertinax : deinde huius varietatis cauſam Genio aſſignat. ſic autem
verbo *ceſſandi* vſus eſt epiſto. ad Męcen. II. libr. 1. *Et properare loco, & ceſſare,&
quærere,& uti.*

vngui] ita reperi ſcriptum in ſex cod. antiquis. vtebantur enim hoc verbo
veteres. Lucret. lib. 4. *poſtesq; ſuperbos Vngunt amaracino.* Cic. ad Att. 9. *Nam ut ti
bi ambulandum,unguendum : ſic mihi dormiendum.*

palmetis pinguibus] palmetum locus palmis conſitus, quemadmodum
myrtetum,myrtis : quercetum, quercubus. ſalictum, ſalicibus,&c. fuit autem
hic Herodes rex Syriæ, vbi magna palmarum copia eſt. ſententia huius loci
hæc eſt : ſcit Genius quid ſit,quamobrem alter ex fratribus malit ceſſare,id eſt,
nihil agere, & feriari, animo obſequi, & vnguentis nitere, quàm omnia Syriæ
palmeta poſſidere.

alter Diues] Herodes ceſſatoris illius,& luxurioſi frater.

im-

importunus] qui nunquam conquieſcit: qui nullum intermittit tempus, quin rei augendæ ſtudeat: in ſuo negocio gerendo pertinax.

Siluestrem flammis,& ferro m. ag] agrum incultum, ac ſterilem, fruticibus,& arboribus partim ſuccisis,partim incenſis, fertilem reddat. Virg quoque ignes ad agrorum culturam pertinere docet Georg. I. *Sæpe etiam ſteriles incendere profuit agros, Atque leuem ſtipulam crepitantibus urere flammis.*

& ferro] ſecuri,quia ſuccidantur arbores, ſeu potius vomere, quo ager ſubigatur,atque aretur.

mitiget.] domet,mitem efficiat,qui erat ferus, & ſilueſtris.

Genius] Feſtus Pompeius ſcribit *Genium appellatum eſſe Deum, qui vim rerum genendarum, ſeu gignendarum obtineret*: (ſic enim cenſeo legendum apud Feſt.) Aufuſtius item (vt ille refert) ait *Genium deorum eſſe filium, hominum parentem, nempe ex quo homines gignuntur*. Pindarus Olympiad. ὠδ. ιγ. videtur eum δαίμονα γενέθλιον appellare, quem Latini Genium nominant: qui quidem Socratis,ac Platonis ſententia ſimul cum homine naſcitur, atque occidit. Iam verò quis tam in litteris hoſpes eſt, vt de Socratis dæmonio non audierit: quod eum ad agendum impelleret nunquam: ab eo autem,quod agere cogitabat, ſæpe reuocaret? Poſtremò Menander ait ſuum cuique naſcenti Genium agnaſci,eundemque homini vſque ad extremum ſpiritum apparere,ac præſto eſſe.

natale comes q.t.a.] qui comes nobis adiunctus aſtrum,quod nos naſcentes aſpicit,regit ac moderatur.

mortalis, in vnum Quodque caput] qui vnoquoque noſtrum mortuo, moritur.

vultu mutabilis] varius, ac multiplex. videtur innuere, tantam in ſingulorum hominum moribus,& fortuna varietatem, ac mobilitatem ab ipſius Genij mutabilitate gigni. Plato quidem hominem vocat ζῶον εὐμετάβολον. vel hoc tantum dicit,ſuum cuique eſſe Genium alijs diſſimilem.

albus, & ater] bonus,& malus. benignus, ac malignus: commodus, & incommodus. Catull. in Cæſ. *Nec ſcire utrum ſis albus, an ater homo.*

vtar, & ex m.] ſemper vſum bonorum partorum commendat Horat. nimiam autem parſimoniam reprehendit,exagitat,ac deteſtatur. ſaty. II. lib. 2. *Si quis emat citharas, emtas comportet in unum Nec ſtudio citharæ, nec Muſæ deditus ulli*, &c. adde verſus aliquot, qui deinceps ſequuntur.

tollam] ſumam,vt ſaty. I. lib. I. *ac ſuaue eſt ex magno tollere aceruo*: & item ſæpe alibi.

quid de me iud. her.] epiſto. ad Torq. libr. I. *Parcus ob heredis curam, nimiumque ſeuerus Aſſidet inſano.*

Quòd non plura d. inu.] id eſt, quòd rem acceptam non auxerim: vel, vt alij, quòd plura non ſit conſecutus heres ex hereditate, quàm in me viuum contulerit,dum me muneribus captat: à quibus diſſentio: malimque intelligere data,ea quę dedit Mæcenas.

& tamen idem Scire volam, &c.] & tamen ego idem, qui parſimoniam nimiam tantopere inſector, & vſum ſuadeo, quęram quid interſit inter eum, qui hilariter, & iucundè viuat, & eum, qui ſua bona diſſipet, ac profundat: quid item interſit inter parcum, & auarum. ſic ſaty. II. libr. 2. *Sordidus à tenui victu diſtabit Ofello iudice; nam fruſtrà uitium uitaueris illud, Si te alio prauum detorſeris.*

Diſtat enim,&c.] id eſt,intereſt vtrùm tua perdas, ac profundas luxurioſorum,ac nepotum in morem,an libenter ſumtum facias, neque te quęrendi ſtudio excrucies,ſed potius,dum licet, iucundè viuas.

Ac

Ac potius, puer, &c.] pendent hæc è ſuperioribus. ſignificat autem Horatius à ſimili, quemadmodum pueri diebus feſtis toto eo tempore, quod eis datur ad animorum remiſſionem, & oblectationem, raptim fruuntur, ſcientes diebus profeſtis ſibi ad penſum priſtinum, vſitatumq; ſtudium, ac laborem eſſe reuertendum: ita & homines debere, dum per ætatem licet, & dum vita ſuppetit, quæ breuiſſimis terminis continetur, animi trãquillitati, & hilaritati operam dare. ſic ſuprà Od. IX. lib. I. *Donec uirenti canities abeſt Moroſa.*

feſtis Quinquatribus] Quinquatrus dies erant quinque feſti Mineruæ. Appellabantur autem Quinquatrus, non Quinquatria. M. Tull. M. Cælio. lib. 2. epiſ. *ſollicitus equidem eram de rebus urbanis: ita tumultuoſæ conciones, ita moleſtæ Quinquatrus afferebantur.*

olim] interdum, ποτὶ, vt ſæpe aliàs.

Exiguo, gratoq; fr.] ſic Lucr. lib. 3. *breuis eſt hic fructus homullis: Iam fuerit, neque poſt unquam reuocare licebit.*

raptim] ſic ſuprà Od. XIII. lib. epod. *rapiamus amici Occaſionem de die.*

Pauperies imm. dom.] alij ſic interpretantur: pauperies domus, immunda, id eſt, paupertas domus inelegans, ac ſordida longè abſit à me: vt *domus* ſit patrij caſus: alij legunt ἀσυνδέτως, *pauperies, immunda domus*, vt domus ſit recti caſus: alij legunt *domu:* quod poſtremum non probo.

ego vtrùm Naue ferar, &c.] id eſt, ſiue magna, ſiue parua naue ferar, &c. Nam hoc loco *utrum, & an* non interrogant: quod eſt admodum rarum, ac nouum, niſi quis hoc modo malit hunc verſum explicare, *ego utrum Naue ferar magna, an parua* (ſubintellige, nihil refert) *ferar unus, & idem.*

Non agimur tumidis velis Aq. ſ. &c.] ἀλληγορία eſt: cuius hæc eſt ſententia: non ſumus admodum fortunati, nec opulenti: non tamen valde inopes, aut pauperes, aut miſeri ſumus.

ſpecie] σχήματι, id eſt, perſona, & decore quodam externo, vt epiſt. ad Numic. lib. I. *Si fortunatum ſpecies, & gratia præſtat.* M. Tull. lib. I. epiſ. ad Q. Frat. *tamen ſpecies ipſa tam gratioſi liberti, aut ſerui, dignitatem habere nullam poteſt*, vide, quæ annotauimus ad illum locum, *Si fortunatum ſpecies*, &c.

loco, re] gradu, & pecunia, ſeu copijs rei familiaris.

Non es auarus] innuit, eum, qui beatè viuere cupiat, ab omni animi perturbatione vacuum, ac liberum eſſe oportere: neque ſatis eſſe, ſi vno vitio careat: ſed ei operam dandam eſſe, ſi ſanus viuere velit, vt omnes animi morbos radicitus euellat.

quid? cetera iam ſimul] ſic habẽt libri omnes veteres, longè (opinor) concinnius, & venuſtius, quàm vulgati *num ſimul iſto*, &c.

ſagas] ſagę mulieres à ſagiendo, quod eſt acutè ſentire, ſunt appellatę, inquit M. Tull. vt annotauimus ſup. ad Od. XXVII. lib. I. *Quæ ſaga, quis te ſoluere Theſſalis Magus uenenis, quis poterit Deus?*

nocturnos Lemures] nocturnas animarum ſpecies falſas.

portentaq; Theſſala] τέρατα, θαύματα, miracula rerũ, quę edunt Theſſali carminibus, & venenis.

Natales gratè numeras?] id eſt, tui generis auctores, & incunabula tua libenter commemoras? multos enim ſuorum parentum, & ſui generis pudet, ac pœnitet. alij per natales, annos, & ætatem duntaxat ſignificari volunt. Iam quia annorum multitudo propinquitatem mortis denunciat, plerique pudet de annis ſuis confiteri. *nataleis* aut ſubintellige *dies.*

ſpinis de pluribus] per ſpinas, ægritudines, angores, vitia denique animorum ſignificantur, vt ſup. epiſt. ad Villicum lib. I. *Certemus ſpinas animo'ne ego fortius,*

ulti, an tu Euellas agro.

decede p.] decede de loco, & de uia, ſeu de ſtatione uitæ: da locum melioribus. ſup. Od. vi. lib. 2. *ubi non Hymetto Mella decedunt* ſuccedere, & decedere inter ſe opponuntur. dicimus enim, decedere de prouincia, de uita.

Tempus abire tibi eſt, ne p. l.] ſic Lucret. lib. 3. *Nunc aliena tua tamen ætate omnia mitte, Aequo animoque, agedum, iam alijs concede: neceſſe eſt.* Sed pauci ſunt, qui tanquam conuiuæ ſaturi decedant de uita, ut ait ſaty. 1. lib. 1. in extrem. at qui nihil eſt tam ſecundum naturam, quàm homini ſeni, emori.

Luſiſti ſatis] ſatis diu operam rebus amatorijs dediſti. hæc enim uis eſt huius uerbi interdum, ut ſupra diximus ad illum locum, *Nec luſiſſe pudet, ſed non inciaere ludum.*

laſciua decentius ętas] adoleſcentia, uel iuuenta, quam magis decet delicias facere, & uoluptatibus indulgere.

AD PISONES DE ARTE POETICA.

Scio, uiros huiuſce ætatis doctiſſimos & ſcripſiſſe, & edidiſſe in hunc librum commentarios: quæ res me ſanè deterrere debebat, ne quid meorum ſcriptorum huc admiſcerem. Verùm, cùm initiò totum hunc poetam explicare conſtituiſſem, atque in eam curam aliquot iam annos incubuiſſem, cuius mei conſilij participes eſſent, & conſcij homines mihi amiciſſimi, ijdemque eruditiſſimi: non exiſtimaui, mihi hanc laboris á me ſuſcepti partem, etiam ſi ab alijs eſſet occupata, prætermittere, aut deprecari licere, ueritus ne nonnulli, ſi huius nominis ſolutionem alijs delegarem, neque totum hoc æs alienum egomet meis nummis diſſoluerem: hoc quicquid eſt, acerbius á me exigerent mecumque ſummo iure experirentur, & ex ſyngrapha agerent. Veruntamen eam moderationem in hac mei penſi parte perſoluenda adhibere inſtitui, ut uno tempore, & ijs ſatisfacerem, qui integram á me huius æris alieni diſſolutionem flagitarent, & eos non offenderem, qui hoc reliquum á locupletioribus exigere mallent: ſtatuique mihi ingenuos, & candidos opifices imitandos eſſe, qui, poſteaquam ad partem aliquam operis á ſe conducti, ac ſuſcepti difficilem peruenerunt, quam intelligant, neque ſa ſatis cumulatè abſoluere poſſe, & alios ornatius, ac politius, quàm ſe, perfecturos eſſe, ad operis locatorē ultro accedunt: denunciant, atque ingenuè fatentur ſe in hac operis parte minus ei ſatisfacere poſſe: docent alios eſſe præſtantiores artifices, non ſolum omnibus notos, uerùm etiam nobiles, & claros, qui eam ſummo artificio elaborare, politiſſimaque arte perficere poſſint: demonſtrant, eorum copiam eſſe paratam, atque in medio poſitam: ſuadent, ut iiſdem conditionibus, eademque mercede, & impenſa, illorum opera utatur potius, quàm ſua. Horum igitur exēplo humaniſſimos, optimosque lectores, quibus me totum hoc penſum Horatianum debere non nego, ore, atq; obſecro, ut me hanc de arte poetica ad Piſones epiſtol. ſtrinctim attingere ſinant: hortor, ut integram, plenam, uberem, ac perpolitam eius explanationem á Franciſco Luiſino, Iacobo Griſolio, Achille Statio Luſitano, quem Romæ cognoui, aliiſq; doctiſſimis uiris petā: ab illorum fontibus ſe quantūuis magnam ſitim expleturos eſſe cōfidant. meos riuulos uel prætereāt, uel ita leuiter deguſtent, ut intelligant, eos non ſitientibus faucibus proluendis, ſed primoribus labris modicè duntaxat irrigandis eſſe cōparatos. De inſcriptione autē huius libri: ſeu epiſtolæ ad Piſon. de arte poe. paucis tibi lector, ſententiam quorundam doctorum noſtrę ætatis uirorum, & meam ape-

riam. Illi igitur eam inter epiſtolas referendam, & ita inſcribendam cenſent, *ad Piſones*. nihil prætereà: à quibus diſſentire difficile eſt. Nam, quin ad Piſones ſcripta ſit, quemadmodum aliæ ad Mæcenatem, aliæ ad Iulium Florum: una, ad Auguſtum: aliæ, ad alios, negari id quidem non poteſt. Neque eſt, quod quenquam uel longitudo, uel argumentum moueat. De longitudine facilis reſponſio eſt. Epiſtola ad Auguſtum, epiſtola ad Iulium Florum libr. 2. longæ ſunt. Platonis, & M. Tull. epiſtolę quædam ſunt longiſſimę, quæ tamen non iccircò epiſtolarum nomen amittunt. De argumento, ſuo quæque epiſtola conſtat argumento: neque debent eſſe inanes epiſtolæ. Exempli cauſa, in prima epiſtola h. i. hortatur ad ſtudium philoſophiæ, eius utilitatem demonſtrat, uulgi opinionem ſequi uetat. in ſecunda, arrepta ex Homero occaſione, philoſophiam quoque commendat: errare homines, qui multo maiorem corporis, & rerum externarū curam habeant, quam animi: fruſtra enim quæri cetera bona, eorumq; poſſeſſionem inutilem eſſe, niſi animus ſit omni perturbatione, & motu à ratione auerſo, tanquam morbo, uacuus, & purgatus. Eam, quæ eſt ad Numicium, licet ita inſcribere *De finibus bonorum*: epiſtola ad Fuſcum Ariſtium ita inſcribi poteſt *De comparatione uitæ ruſticæ, et tranquillæ cum uita urbana, et turbulenta*. epiſtola ad Auguſtum tota eſt de ueteribus, & nouis poetis. In ſecunda lib. 2. ad Iul. Florum primum exponit, quamobrem olim ſeſe ad uerſus ſcribendos cōtulerit. deinde ad extremum concludit ſatius eſſe omiſſo ſtudio poetico, & relictis uerſibus, ac nugis rectè uiuendi diſciplinam colere, & perſequi. Poſſem eodem modo ſingulas epiſtolas percurrere, & quodnam ſit cuiuſq; argumentum indicare, niſi uererer, ne alieno loco hæc uidear inculcare. Sic igitur Horatius in hac ad Piſones epiſtola, cùm de omni poeſeos genere diſputat, tùm maxime de comœdia, & tragœdia utiliſſima præcepta dat, non ut philoſophus, ſed, ut poeta. Hæc me ratio adduxit, ut putem cum multis doctis, primùm hanc eſſe epiſtolam, deinde ſimpliciter ita eſſe inſcribendam *epiſtola ad Piſones*. Quòd ſi quis uolet, hęc addi, *de arte poetica*, non reclamabo, modo idem facere licere in omnibus epiſtolis, fateatur. Ego interea tamen receptam conſuetudinem, uulgique opinionem in eo ſecutus ſum, quod hunc titulum *de arte poetica* retinui: in altero, quod epiſtolam appellaui, doctorum ſententiam probaui.

HVMANO capiti ceruicem pictor equinam
Iungere ſi uelit, & uarias inducere plumas,
Vndique collatis membris, ut turpiter atrum
Deſinat in piſcem mulier formoſa supernè:
Spectatum admiſſi riſum teneatis amici?
Credite Piſones iſti tabulæ fore librum
Perſimilem, cuius, uelut ægri ſomnia, uanæ
Fingentur ſpecies, ut nec pes, nec caput uni
Reddatur formæ. pictoribus, atque poetis
Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas.
Scimus, & hanc ueniam petimuſque, damuſque uiciſſim.
Sed non, ut placidis coeant immitia: non, ut
Serpentes auibus geminentur, tigribus agni.
Inceptis grauibus plerunque, & magna profeſſis

Purpureus,

Purpureus,latè qui ſplendeat,vnus,& alter
Aſſuitur pannus,cum lucus,& ara Dianę,
Et properantis aquę per amœnos ambitus agros,
Aut flumen Rhenum,aut pluuius deſcribitur arcus.
Sed nunc non erat his locus, & fortaſſe cupreſſum
Scis ſimulare. quid hoc,ſi fractis enatat expes
Nauibus,ære dato qui pingitur? amphora cœpit
Inſtitui:currente rota cur urceus exit?
Denique ſit,quod uis,ſimplex duntaxat,& unum.
Maxima pars vatum, pater, & iuuenes patre digni,
Decipimur ſpecie recti.breuis eſſe laboro?
Obſcurus fio.ſectantem leuia,nerui
Deficiunt,animiq́ue:profeſſus grandia, turget:
Serpit humi tutus nimium,timidusq́ue procellæ,
Qui uariare cupit rem prodigialiter unam:
Delphinum ſiluis appingit, fluctibus aprum.
In uitium ducit culpæ fuga,ſi caret arte.
Aemilium circa ludum faber imus & ungueis
Exprimet,& molleis imitabitur ære capillos:
Infelix operis ſumma:quia ponere totum
Neſciet.hunc ego me,ſi quid componere curem,
Non magis eſſe uelim, quam prauo uiuere naſo,
Spectandum nigris oculis, nigroq́; capillo.
Sumite materiam ueſtris,qui ſcribitis,æquam
Viribus:& verſate diu,quid ferre recuſent,
Quid ualeant humeri.cui lecta potenter erit res,
Nec facundia deſeret hunc,nec lucidus ordo.
Ordinis hæc virtus erit,& Venus, aut ego fallor,
Vt iam nunc dicat iam nunc debentia dici:
Pleraque differat,& præſens in tempus omittat.
Hoc amet, hoc ſpernat promiſſi carminis auctor.
In verbis etiam tenuis,cautusq́ue ſerendis,
Dixeris egregie,notum ſi callida verbum
Reddiderit iunctura nouum.ſi forte neceſſe eſt
Indicijs monſtrare recentibus abdita rerum:
Fingere cinctutis non exaudita Cethegis
Continget:dabiturq́ue licentia ſumta pudenter.
Et noua,fictaq́ue nuper habebunt uerba fidem:ſi
Grǽco fonte cadent, parcè detorta. quid autem
Cæcilio, Plautoq́ue dabit Romanus, ademtum

 Virgilio,

Virgilio, Varioquè? ego cur acquirere pauca,
Si poſſum, inuideor? cum lingua Catonis, & Enni
Sermonem patrium ditauerit, & noua rerum
Nomina protulerit? licuit, ſemperque licebit,
Signatum præſente nota producere nomen.
Vt ſiluæ folijs pronos mutantur in annos:
Prima cadunt: ita verborum vetus interit ætas:
Et iuuenum ritu florent modò nata, vigentque.
Debemur morti nos, noſtraque: ſiue receptus
Terra Neptunus, claſſeis Aquilonibus arcet,
Regis opus: ſterilis ue diu palus, aptaque remis
Vicinas vrbeis alit, & graue ſentit aratrum:
Seu curſum mutauit iniquum frugibus amnis,
Doctus iter melius: mortalia facta peribunt:
Nedum ſermonum ſtet honos, & gratia uiuax.
Multa renaſcentur, quæ iam cecidere: cadentque,
Quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet vſus:
Quem penes arbitrium eſt, & ius, & norma loquendi.
Res geſtæ, regumque, ducumque, & triſtia bella
Quo ſcribi poſſent numero, monſtrauit Homerus:
Verſibus impariter iunctis querimonia primùm,
Pòſt etiam incluſa eſt voti ſententia compos.
Quis tamen exiguos elegos emiſerit auctor:
Grammatici certant: & adhuc ſub iudice lis eſt.
Archilochum proprio rabies armauit iambo.
Hunc ſocci cepere pedem, grandesque cothurni,
Alternis aptum ſermonibus, & populareis
Vincentem ſtrepitus, & natum rebus agendis.
Muſa dedit fidibus diuos, puerosque deorum,
Et pugilem uictorem, & equum certamine primum,
Et iuuenum curas, & libera uina referre.
Deſcriptas ſeruare vices, operumque colores
Cur ego, ſi nequeo, ignoroque, poeta ſalutor?
Cur neſcire pudens pravè, quàm diſcere malo?
Verſibus exponi tragicis res comica non vult:
Indignatur item priuatis, ac propè ſocco
Dignis carminibus narrari cœna Thyeſtæ.
Singula quæque locum, teneant ſortita decenter:
Interdum tamen & uocem comœdia tollit:
Iratusque Chremes tumido delitigat ore,

Et tragicus plerunque dolet ſermone pedeſtri.
Telephus, & Peleus, cum pauper, & exul vterque,
Proijcit ampullas, & ſeſquipedalia verba,
Si curat cor ſpectantis tetigiſſe querela.
Non ſatis eſt pulchra eſſe poemata: dulcia ſunto:
Et quocunque volent, animum auditoris agunto.
Vt ridentibus arrident: ita flentibus aſſunt
Humani vultus. ſi uis me flere: dolendum eſt
Primùm ipſi tibi: tunc tua me infortunia lædent,
Telephe, vel Peleu. malè ſi mandata loqueris,
Aut dormitabo, aut ridebo. triſtia mæſtum
Vultum uerba decent: iratum, plena minarum:
Ludentem, laſciua: ſeuerum, ſeria dictu,
Format enim naturæ prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum: iuuat, aut impellit ad iram:
Aut ad humum mœrore graui deducit, & angit:
Pòſt effert animi motus interprete lingua.
Si dicentis erunt fortunis abſona dicta:
Romani tollent equites, peditesque cachinnum.
Intererit multum Dauis ne loquatur, Eros *ne:*
Maturus ne ſenex, an adhuc florente iuuenta
Feruidus, an matrona potens, an ſedula nutrix,
Mercator ne vagus, cultor ne virentis agelli:
Colchus, an Aſſyrius, Thebis nutritus, an Argis.
Aut famam ſequere: aut ſibi conuenientia finge
Scriptor. honoratum ſi forte reponis Achillem:
Impiger, iracundus, inexorabilis, acer,
Iura neget ſibi nata: nihil non arroget armis:
Sit Medea ferox, inuictaque: flebilis Ino:
Perfidus Ixion: Io vaga: triſtis Oreſtes,
Si quid inexpertum ſcenæ committis, & audes
Perſonam formare nouam: ſeruetur ad imum,
Qualis ab incœpto proceſſerit: & ſibi conſtet.
Difficile eſt propriè communia dicere: tuque
Rectius Iliacum carmen deducis in actus:
Quàm ſi proferres ignota, indictaque primus.
Publica materies priuati iuris erit, ſi
Nec circa vilem, patulumque moraberis orbem:
Nec verbum verbo curabis reddere fidus
Interpres: nec deſilies imitator in arctum:

Vnde

Vnde pedem proferre pudor uetet, aut operis lex:
Nec ſic incipies, vt ſcriptor cyclicus olim,
Fortunam Priami cantabo, & nobile bellum.
Quid dignum tanto feret hic promiſſor hiatu?
Parturient montes: naſcetur ridiculus mus.
Quanto rectius hic, qui nil molitur ineptè?
Dic mihi Muſa uirum, captæ poſt tempora Troiæ,
Qui mores hominum multorum uidit, & urbeis.
Non fumum ex fulgore, ſed ex fumo dare lucem
Cogitat, ut ſpecioſa dehinc miracula promat,
Antiphatem, Scyllamque, & cum Cyclope Charybdin.
Nec reditum Diomedis ab interitu Meleagri,
Nec gemino bellum Troianum orditur ab ouo.
Semper ad euentum feſtinat: & in medias res
Non ſecus, ac notas, auditorem rapit: & quæ
Deſperat tractata niteſcere poſſe, relinquit.
Atque ita mentitur: ſic ueris falſa remiſcet,
Primo ne medium, medio ne diſcrepet imum.
Tu quid ego, & populus mecum deſideret, audi.
Si plauſoris eges aulæa manentis, & uſque
Seſſuri, donec cantor, uos plaudite, dicat:
Aetatis cuiuſque notandi ſunt tibi mores:
Mobilibuſque decor naturis dandus, & annis.
Reddere qui uoces iam ſcit puer: & pede certo
Signat humum, geſtit paribus colludere: & iram
Colligit, ac ponit temerè: & mutatur in horas.
Imberbis iuuenis tandem cuſtode remoto,
Gaudet equis, canibuſque, & aprici gramine campi,
Cereus in uitium flecti, monitoribus aſper,
Vtilium tardus prouiſor, prodigus æris,
Sublimis, cupiduſque, & amata relinquere pernix.
Conuerſis ſtudijs, ætas, animuſque uirilis
Quærit opes, & amicitias: inſeruit honori:
Commiſiſſe cauet, quod mox mutare laboret.
Multa ſenem circumueniunt incommoda: uel quòd
Quærit, & inuentis miſer abſtinet, ac timet uti:
Vel quòd res omneis timidè, gelideque miniſtrat,
Dilator, ſpe longus, iners, auiduſque futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero: cenſor, caſtigatorque minorum.

Multa

Multa ferunt anni venientes commoda ſecum:
Multa recedentes adimunt: ne fortè ſeniles
Mandentur iuueni partes, pueroque viriles:
Semper in adiunctis, æuoque morabimur aptis.
Aut agitur res in ſcenis, aut acta refertur:
Segnius irritant animos demiſſa per aurem,
Quàm, quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus: &, quæ
Ipſe ſibi tradit ſpectator. non tamen intus
Digna geri, promes in ſcenam: multaque tolles
Ex oculis, quæ mox narret facundia præſens.
Nec pueros coram populo Medea trucidet:
Aut humana palàm coquat exta nefarius Atreus:
Aut in auem Progne vertatur: Cadmus in anguem.
Quodcunque oſtendis mihi ſic, incredulus odi.
Ne ue minor, neu ſit quinto productior actu
Fabula: quę poſci uult: & ſpectata reponi.
Nec deus interſit, niſi dignus uindice nodus
Inciderit: nec quarta loqui perſona laboret.
Actoris partes chorus, officiumque virile
Defendat: neu quid medios intercinat actus,
Quod non propoſito conducat, & hæreat aptè.
Ille bonis faueatque, & conſilietur amicis:
Et regat iratos: & amet peccare timenteis.
Ille dapes laudet menſę breuis: ille ſalubrem
Iuſtitiam, legesque, & apertis ocia portis.
Ille tegat commiſſa: deosque precetur, & oret,
Vt redeat miſeris, abeat fortuna ſuperbis.
Tibia non, vt nunc, orichalco iuncta, tubęque
Aemula: ſed tenuis, ſimplexque foramine pauco
Aſpirare, & adeſſe choris erat vtilis, atque
Nondum ſpiſſa nimis complere ſedilia flatu.
Quò ſanè populus numerabilis, vtpote paruus,
Et frugi, caſtusque, verecundusque coibat.
Poſtquam cœpit agros extendere uictor, & urbem
Latior amplecti murus: uinoque diurno
Placari Genius feſtis impune diebus:
Acceſſit numeriſque, modiſque licentia maior.
Indoctus quid enim ſaperet, liberque laborum,
Ruſticus urbano confuſus, turpis honeſto?
Sic priſcę motumque, & luxuriam addidit arti

Tibicen:traxitq́ue vagus per pulpitá veſtem.
Sic etiam fidibus voces creuere ſeueris:
Et tulit eloquium inſolitum facundia præceps:
Vtiliumq́ue ſagax rerum,& diuina futuri
Sortilegis non diſcrepuit ſententia Delphis.
Carmine qui tragico vilem certauit ob hircum,
Mox etiam agreſteis ſatyros nudauit, & aſper
Incolumi grauitate iocum tentauit,eò,quòd
Illecebris erat, & grata nouitate morandus
Spectator,functusq́ue ſacris,& potus, & exlex.
Verùm ita riſores,ita commendare dicaces
Conueniet ſatyros:ita vertere ſeria ludo:
Ne,quicunque deus,quicunque adhibebitur heros,
Regali conſpectus in auro nuper, & oſtro,
Migret in obſcuras humili ſermone tabernas:
Aut,dum vitat humum, nubeis,& inania captet.
Effutire leueis indigna tragœdia verſus:
Vt feſtis matrona moueri iuſſa diebus,
Intererit ſatyris paulùm pudibunda proteruis.
Non ego inornata, & dominantia nomina ſolùm,
Verbaq́ue,Piſones,ſatyrorum ſcriptor amabo:
Nec ſic enitar tragico differre colori,
Vt nihil interſit Dauus ne loquatur, & audax
Pythias, emuncto lucrata Simone talentum:
An cuſtos,famulusq́ue dei Silenus alumni.
Ex noto fictum carmen ſequar,vt ſibi quiuis,
Speret idem:ſudet multum,fruſtraq́; laboret
Auſus idem: tantum ſeries,iuncturaq́ue pollet:
Tantùm de medio ſumtis accedit honoris.
Siluis deducti caueant,me iudice,Fauni,
Ne,velut innati triuijs, ac pœnè forenſes,
Aut nimium teneris iuuenentur verſibus vnquam
Aut immunda crepent, ignominioſaq́ue dicta.
Offenduntur enim,quibus eſt equus,& pater,& res:
Nec ſi quid fricti ciceris probat, & nucis emtor,
Aequis accipiunt animis,donant ue corona.
Syllaba longa breui ſubiecta,vocatur Iambus,
Pes citus: vnde etiam trimetris accreſcere iuſſit
Nomen Iambeis,cum ſenos redderet ictus:
Primus ad extremum ſimilis ſibi:non ita pridem,

Tardior

Tardior ut paulo, grauiorq́; ueniret ad aureis,
Spondeos ſtabileis in iura paterna recepit
Commodus, & patiens: non ut de ſede ſecunda
Cederet, aut quarta ſocialiter. hic & in Atti
Nobilibus trimetris apparet rarus, & Enni.
In ſcenam miſſos magno cum pondere uerſus,
Aut operæ celeris nimium, curaq́; carentis,
Aut ignoratę premit atris crimine turpi.
Non quiuis uidet immodulata poemata iudex:
Et data Romanis uenia eſt indigna poetis.
Iccirco'ne uager, ſcribamq́; licenter: an omneis
Viſuros peccata putem mea tutus, & extra
Spem uenię cautus? uitaui denique culpam:
Non laudem merui. uos exemplaria Græca
Nocturna uerſate manu, uerſate diurna.
At ueſtri proaui Plautinos *& numeros, &*
Laudauere ſales, nimium patienter utrunque,
Ne dicam ſtultè, mirati: ſi modò ego, & uos
Scimus inurbanum lepido ſeponere dicto.
Legitimumq́; ſonum digitis callemus, & aure.
Ignotum tragicæ genus inueniſſe camœnę
Dicitur, & plauſtris uexiſſe poemata Theſpis:
Quę canerent, agerentq́ue peruncti fecibus ora.
Poſt hunc perſonæ, pallęq́ue repertor honeſtę
Aeſchylus & modicis inſtrauit pulpita tignis:
Et docuit magnumq́ue loqui, nitidiq́ue cothurno,
Succeſſit vetus his comœdia, non ſine multa
Laude: ſed in vitium libertas excidit, & vim
Dignam lege regi. lex eſt accepta, chorusq́ue
Turpiter obticuit, ſublato iure nocendi.
Nil intentatum noſtri liquere poetę:
Nec minimùm meruere decus, veſtigia Græca
Auſi deſerere, & celebrare domeſtica facta:
Vel, qui prætextas, vel qui docuere togatas.
Nec virtute foret, claris've potentius armis,
Quàm lingua, Latium, *ſi non offenderet vnum–*
Quenque poetarum limę labor, & mora. vos o
Pompilius ſanguis, carmen reprehendite, quod non
Multa dies, & multa litura coercuit: atque
Præſectum, decies non caſtigauit, ad vnguem.

Ingenium miſera quia fortunatius arte
Credit, & excludit ſanos Helicone poetas
Democritus: bona pars non vngueis ponere curat,
Non barbam: ſecreta petit loca: balnea vitat.
Nanciſcetur enim pretium, nomenq́ue poetæ:
Si tribus Anticyris caput inſanabile nunquam
Tonſori Licino *commiſerit. O ego læuus,*
Qui purgo bilem ſub verni temporis horam.
Non alius faceret meliora poemata. verùm
Nil tanti eſt. ergo fungar vice cotis, acutum
Reddere quæ ferrum valet, exors ipſa ſecandi.
Munus, & officium, nil ſcribens ipſe, docebo:
Vnde parentur opes: quid alat, formetq́ue poetam:
Quid deceat, quid non: quo virtus, quò ferat error.
Scribendi rectè, ſapere eſt & principium, & fons.
Rem tibi Socraticæ poterunt oſtendere chartæ:
Verbaq́ue prouiſam rem non inuita ſequentur.
Qui didicit, patriæ quid debeat, & quid amicis:
Quo ſit amore parens, quo frater amandus, & hoſpes:
Quod ſit conſcripti, quod iudicis officium: quæ
Partes in bellum miſſi ducis: ille profectò
Reddere perſonę ſcit conuenientia cuique.
Reſpicere exemplar vitæ, morumq́ue iubebo
Doctum imitatorem: & veras hinc ducere voces.
Interdum ſpecioſa locis, morataq́ue rectè
Fabula, nullius Veneris, ſine pondere, & arte,
Valdius oblectat populum, meliusq́ue moratur,
Quàm verſus inopes rerum, nugæq́ue canoræ.
Graijs ingenium, Graijs dedit ore rotundo
Muſa loqui, præter laudem, nullius auaris.
Romani pueri longis rationibus aſſem
Diſcunt in parteis centum diducere. dicat
Filius Albini, ſi de quincunce remota eſt
Vncia: quid ſuperat? poteras dixiſſe triens: heus,
Rem poteris ſeruare tuam. redit vncia: quid fit?
Semis. at hæc animos ærugo, & cura peculi,
Cum ſemel imbuerit: ſperamus carmina fingi
Poſſe linenda cedro, & læui ſeruanda cupreſſo?
Aut prodeſſe volunt, aut delectare poetæ:
Aut ſimul & iucunda, & idonea dicere vitæ.

Quic-

Quicquid præcipies, eſto breuis: vt citò dicta
Percipiant animi dociles, teneantque fideles.
Omne ſuperuacuum pleno de pectore manat.
Ficta voluptatis cauſa, ſint proxima veris.
Nec quodcunque volet, poſcat ſibi fabula credi:
Neu pranſę Lamię viuum puerum extrahat aluò:
Centuriæ ſeniorum agitant expertia frugis:
Celſi prætereunt auſtera poemata Rhamnes.
Omne tulit punctum, qui miſcuit vtile dulci,
Lectorem delectando, pariterque monendo.
Hic meret æra liber Soſijs: hic & mare tranſit,
Et longum noto ſcriptori prorogat æuum.
Sunt delicta tamen, quibus ignouiſſe velimus.
Nã neq; chorda ſonum reddit, quem vult manus, et mens
Poſcentique grauem perſæpe remittit acutum:
Nec ſemper feriet, quodcunque minabitur, arcus.
Verum, ubi plura nitent in carmine: non ego paucis
Offendar maculis: quas aut incuria fudit:
Aut humana parùm cauit natura. quid ergo?
Vt ſcriptor ſi peccat idem librarius vſque,
Quamuis eſt monitus, venia caret: & citharœdus
Ridetur, chorda qui ſemper oberrat eadem:
Sic mihi, qui multum ceſſat, fit Cherilus ille,
Quem bis, terque bonum, cum riſu miror: & idem
Indignor, quandoque bonus dormitat Homerus.
Verùm opere in longo fas eſt obrepere ſomnum.
Vt pictura, poeſis, erit, quæ ſi propius ſtes,
Te capiat magis: & quædam, ſi longius abſtes.
Hæc amat obſcurum: volet hæc ſub luce videri:
Iudicis argutum quę non formidat acumen.
Hæc placuit ſemel: hæc decies repetita placebit.
O maior iuuenum, quamuis & voce paterna
Fingeris ad rectum, & per te ſapis: hoc tibi dictum
Tolle memor: certis medium, & tolerabile rebus
Rectè concedi. conſultus iuris, & actor
Cauſarum mediocris abeſt virtute diſerti
Meſſallæ: neſcit, quantum Caſcellius Aulus:
Sed tamen in pretio eſt. mediocribus eſſe poetis
Non di, non homines, non conceſſęre columnę.
Vt gratas inter menſas ſymphonia diſcors,

Et craſſum vnguentum, & Sardo cum melle papaüer,
Offendunt: poterat duci quia cœna ſine iſtis:
Sic animis natum, inuentumq́; poema iuuandis,
Si paulum ſummo diſceſsit: uergit ad imum.
Ludere qui neſcit, campeſtribus abſtinet armis
Indoctusq́; pilæ, diſci'ue, trochi ue quieſcit:
Ne ſpiſſæ riſum tollant impune coronæ.
Qui neſcit, uerſus tamen audet fingere: quid ni?
Liber, & ingenuus, præſertim cenſus equeſtrem
Summam nummorum, uitioq́; remotus ab omni.
Tu nihil inuita dices, facies ue Minerua:
Id tibi iudicium eſt: ea mens. ſi quid tamen olim
Scripſeris, in Meci *deſcendat iudicis aureis,*
Et patris, & noſtras: nonumq́, prematur in annum.
Membranis intus poſitis delere licebit,
Quod non edideris. neſcit vox miſſa reuerti.
Silueſtreis homines ſacer, interpresq́; deorum
Cædibus, & uictu fœdo deterruit Orpheus,
Dictus ob hoc lenire tigreis, rapidosq́ue leones.
Dictus & Amphion Thebanæ conditor arcis
Saxa mouere ſono teſtudinis, & prece blanda
Ducere, quò vellet. fuit hæc ſapientia quondam:
Publica priuatis ſecernere, ſacra profanis:
Concubitu prohibere vago: dare iura maritis:
Oppida moliri: leges incidere ligno.
Sic honor, & nomen diuinis vatibus, atque
Carminibus venit. poſt hos inſignis Homerus,
Tyrtæusq́; mares animos in Martia bella
Verſibus exacuit. dictæ per carmina ſortes:
Et vitæ monſtrata via eſt: & gratia regum
Pierijs tentata modis: ludusq́; repertus,
Et longorum operum finis: ne forte pudori
Sit tibi Muſa lyræ ſollers, & cantor Apollo.
Natura fieret laudabile carmen, an arte,
Quæſitum eſt: ego nec ſtudium ſine diuite vena,
Nec rude quid proſit video ingenium: alterius ſic
Altera poſcit opem res, & coniurat amicè.
Qui ſtudet optatam curſu contingere metam,
Multa tulit, fecitq́; puer: ſudauit, & alſit:
Abſtinuit Venere, & vino. qui Pythia cantat

Tibicen, didicit prius extimuitque magiſtrum.
Nunc ſatis eſt dixiſſe, ego mira poemata pango.
Occupet extremum ſcabies. mihi turpe relinqui eſt:
Et, quod non didici, ſanè neſcire fateri.
Vt præco, ad merceis turbam qui cogit emendas,
Aſſentatores iubet ad lucrum ire poeta
Diues agris, diues poſitis in fænore nummis.
Si verò eſt, vnctum qui rectè ponere poſſit.
Et ſpondere leui pro paupere: & eripere atris
Litibus implicitum: mirabor, ſi ſciet inter-
Noſcere mendacem, verumque beatus amicum.
Tu ſeu donaris, ſeu quid donare voles cui:
Nolito ad verſus tibi factos ducere plenum
Lætitiæ. clamabit enim pulchrè, benè, rectè:
Palleſcet ſuper his: etiam ſtillabit amicis
Ex oculis rorem: ſaliet: tundet pede terram.
Vt, qui conducti plorant in funere, dicunt,
Et faciunt propè plura dolentibus ex animo: ſic
Deriſor vero plus laudatore mouetur.
Reges dicuntur multis vrgere culullis,
Et torquere mero, quem perſpexiſſe laborant,
An ſit amicitia dignus. ſi carmina condes:
Nunquam te fallant animi ſub vulpe latentes.
Quinctilio ſi quid recitares, corrige, ſodes,
Hoc, aiebat, & hoc. melius te poſſe negares,
Bis, terque expertum fruſtra: delere iubebat:
Et male tornatos incudi reddere uerſus,
Si defendere delictum, quàm uertere, malles:
Nullum ultrà uerbum, aut operam inſumebat in
Quin ſine riuali teque, & tua ſolus amares.
Vir bonus, & prudens verſus reprehendet inerteis:
Culpabit duros: incomtis allinet atrum
Tranſuerſo calamo ſignum: ambitioſa recidet
Ornamenta: parum claris lucem dare coget:
Arguet ambiguè dictum. mutanda notabit:
Fiet Ariſtarchus: nec dicet, cur ego amicum
Offendam in nugis? hæ nugæ ſeria ducent
In mala deriſum ſemel, exceptumque ſiniſtrè.
Vt, mala quem ſcabies, aut morbus regius vrget,
Aut fanaticus error, & iracunda Diana:

Veſa-

Veſanum tetigiſſe timent, fugiuntque poetam,
Qui ſapiunt: agitant pueri, incautique ſequuntur.
Hic, dum ſublimeis verſus ructatur, & errat:
Si veluti merulis intentus decidit auceps
In puteum, foueam ve: licet, ſuccurrite, longum
Clamet, io, ciues: non ſit, qui tollere curet.
Si quis curet opem ferre, & demittere funem:
Qui ſcis, an prudens huc ſe deiecerit? atque
Seruari nolit? dicam, Siculique poetę
Narrabo interitum. deus immortalis haberi
Dum cupit Empedocles: ardentem frigidus Aetnam
Inſiluit. ſit ius, liceatque perire poetis:
Inuitum qui ſeruat, idem facit occidenti.
Nec ſemel hoc fecit: nec, ſi retractus erit, iam
Fiet homo, & ponet famoſæ mortis amorem.
Nec ſatis apparet, cur verſus factitet: vtrùm
Minxerit in patrios cineres: an triſte bidental
Mouerit inceſtus. certè fuerit: ac velut vrſus.
Obiectos caueæ valuit ſi frangere clatros,
Indoctum, doctumque fugat recitator acerbus:
Quem verò arripuit, tenet, occiditque legendo,
Non miſſura cutem, niſi plena cruoris hirudo.

COMMENTARII.

Humano capiti ceruicem] poema quod non conſtat ex conuenientibus, aptis, proprijs, accommodatis partibus: ſed diſconuenientibus, alienis, diſparis formæ: æquè ridiculum eſt, vt hoc monſtrum, quod hic ab Horatio deſcribitur. ſit igitur opus, quod inſtituis, vnum quoddam corpus, ſimplex, vnius formę, ſibi conſtans, & conueniens, & ſui ſimile: non multiplex, non diſpar, non inæquale, non diſconueniens. hoc præceptum pertinet ad argumentum operis, quod *μῦθον* appellat Ariſtot.

Vndique collatis membris] omnium animalium membris collatis, & corrogatis ad hoc monſtrum conſtituendum.

ſuperne] à ſuperiore parte. ſaty. VII. lib. 2. *peccat'ue ſupernè*. & Od. XX. lib. 2. *& album mutor in alitem Supernè.*

vt nec pes, nec caput vni R.] id eſt, vt nullum membrum ad vnam aliquam totius corporis formam referri poſſit.

Pictoribus, atque poetis] opponet aliquis, idem licere poetis, quod pictoribus.

æqua] æqualis. Plato tamen lib. 4. de rep. negat poetis eſſe permittendum, vt dicant, quicquid ſibi videatur, his verbis: *οὐ δεῖ ἐπιτρέπειν τοῖς ποιηταῖς λέγειν ὅ,τι φίλον.*

Scimus] reſpondet Horatius.

coeant]

coeant] coniungantur. epiſt. ad Torq. *ut coeat par, Iungaturq; pari.*

Inceptis grauibus, &c.] docet, ea, quæ adhiberi ſolent ornandi cauſa, nihil ad id, quod agitur, pertinentia, vt longas degreſſiones à propoſito, & deſcriptiones ineptas, & quæ Græci vocant *ἐπεισόδια* à re admodum aliena, eſſe fugienda.

flumen Rhenum] ſic locutus eſt ſup. Od. IIII. lib. 4. *Metaurum flumen.*

cupreſſum Scis ſimulare] dices, te cupreſſum bellè admodum ſcire penicillo exprimere: quid tum, ſi tibi naufragium pingendum locatum eſt? quid cupreſſui cum naufragio? prouerbium in eos conuenit, qui id, quod vnum ſciunt, fortaſſe non valdè magnum, quouis loco ineptè, atque intempeſtiuè inculcant, ab illo imperito pictore natum, qui à naufrago conductus, vt in tabula naufragium eius depingeret, quærebat ab eo, num cupreſſum appingi vellet.

ſi fract. enat. exp. Nauib. &c.] id eſt, ſi is à quo mercedem accepiſti, vt abs te pingeretur, naufragus eſt?

expes] ſine ſpe, naufragio videlicet facto omnium fortunarum ſuarum. Attius Medea. *exul inter hoſteis, expes, deſertus, uagus.*

amphora cœpit Inſtitui] vſitatius eſt bonis ſcriptoribus ita loqui *Amphora cœpta eſt inſtitui.* vtitur tamen & M. Tull. hoc genere lib. 14. epiſt. ad Terent. *ſi qua nos, aut ſi quæ rapinæ fieri cœperint*: & iterum Horat. epiſt. ad Valam lib. I. *urbanus cœpit haberi.* amphora vas grande, & amplum, quod capit ſextarios octo. vrceus verò longè minor, longeq; alia forma. rotam autem intellige figularem. Plaut. in Epidico. *Verſutior es, quàm rota figularis.* Tib. lib. 2. eleg. III. *At tibi lætа trahant Samiæ conuiuia teſta, Fictaq; Cumana lubrica terra rota.* Horat. ſup. Od. X. lib. 3. *Ne currente retro funis eat rota.*

Denique ſit, quod vis, ſimplex, &c.] Denique opus, ſeu poema, quod inſtituis, non ſit multiplex, neque ex partibus diſſimilium formatum compoſitum: ſed ſimplex, & vnum corpus. non admodum diſſimile eſt, quod ſcribit Ariſt. in libello *περὶ ποιητ.* *ἀνάγκη ἄρα τὸν καλῶς ἔχοντα μῦθον, ἁπλοῦν εἶναι μᾶλλον, ἢ διπλοῦν.*

Max. pars vatum, &c.] hęc non eò pertinent, vt aliquid propriè de breuitate præcipiat, vt quidam exiſtimant, neque vt *περὶ λέξεως*, aut de verborum delectu, vt alij volunt: ſed vniuersè docet, ſcriptorem acerrimi, ac limatiſſimi iudicij eſſe oportere, vt recta à prauis diſcernere queat, ne vitia in ſcribẽdo pro virtutibus ſequatur. obſcurę enim ſunt, & tenues veri, & falſi notæ, vt non niſi oculatiſſimi eas internoſcere poſſint.

ſpecie recti] falſa, id eſt, quæ imitatur rectum, cum à recto abſit plurimùm.

breuis eſſe laboro, Obſcurus fio] ſine dubio breuitatem orationis in re, & ſententia longa adhibere, obſcuritatem parit. videndum eſt igitur, vt orationis magnitudo ſententiæ ſubiectę ſit æqualis, id eſt, vt tantùm ſit verborum, quantum neceſſe eſt, quemadmodum ſcribit M. Tull. lib. de orat. ad Qu. Fratr. II. quod præſtare difficile eſt. Verùm enim verò, vt ait Pindarus Pyth. εἰδ. θ. *magna uirtutes, longam orationem deſiderant. ei autem, qui de re magna, & longa pauca uerba facere uelit, ſapiens auditor optandus, & quærendus eſt, ſed orationis opportunitas,* id eſt, ea oratio, quæ & breuis ſit, cum breuitate opus eſt, & longa, cũ res, & tempus verborum multitudinem deſiderant, *promdent omnium rerum, præcipuam laudem meretur.* verba Pindari ſunt hæc, quibus tota de breuitate orationis quæſtio terminari, ac tranſigi poteſt. *Ἀρεταὶ δ' ἀεὶ μεγάλαι πολύμυθοι· βαιὰ δ' ἐν μακροῖσι ποικίλλειν, ἀκοὰ σοφοῖς· ὁ δὲ καιρὸς ὁμοίως παντὸς ἔχει κορυφάν.*

ſectantem læuia nerui Deficiunt] id eſt, qui nimis politum, concinnum, cultum,

virtus] ἀρετὴ, præſtantia, vt M. Tull. *narrationis uirtus.* Ariſt. *λέξεως ἀρε-τή.* ſed hæc alibi notauimus.

Venus] venuſtas, lepos. infrà eod. lib. *Fabula nullius Veneris.*

Vt iam nunc dicat iam nunc] ideſt, hæc erit ordinis vis, & pulchritudo (niſi ego fallor) vt ea, quę nunc dici debent, iam nunc dicat: in hoc conſiſtit ordinis vis, & pulchritudo, vt, &c.

& præſens in tempus omittat] id eſt, vt quidam explicant, vſque eò omittat, donec dicendi tempus adſit: ſuo loco & tempori ſeruet. Ego *præſens in tempus* poſitum puto pro in pręſenti tempore, vt ſit, differat in futurum tempus, & in præſentia omittat: atque ita locutus eſt M. Tull. epiſt. ad Brutum. *ut et in præſens ſceleratos ciues timore ab impugnanda patria deterrerem, et in poſterum documentum ſtatuerem, ne quis talem amentiam uellet imitari.* & orat. 1. in Catil. *quanta tempeſtas inuidiæ nobis, ſi minus in præſens tempus recenti memoria ſcelerum tuorum, at in poſteritatem impendeat.* T. Liuius lib 2. *nec in præſens modo, ſed in uenientem etiam annum*, &c. & ipſe Horat. Od. XVI. lib. 3. *Lætus in præſens animus, quod ultra eſt, Oderit curare.*

Hoc amet, hoc ſpernat] aliud probet, aliud improbet, ac reiiciat. eſt enim boni poetæ iudicare, quid ſit dicendum, quid non: quid ſit priore loco, quid poſteriore collocandum.

In verbis] monet vt verba, parcè admodum, & timidè nouet, aut fabricetur.

cautus] prudens, religioſus, εὐλαβής.

tenuis] parcus, reſtrictus, anguſtus.

ſerendis] faciendis, nouandis. translatio eſt ab arboribus. ita ſtatim verba cum folijs comparat.

Dixeris egregiè, notum ſi, &c.] egregia erit tua elocutio, ſi ſcita, & artificioſa verborum adiunctio, ſeu compoſitio verbum alioqui nouum, & nuper factum, reddiderit notum, inſigne ac luculentum: qualia ſunt veliuolum, ſaxifragum, & ſimilia. hæc eſt huius loci ſententia, quicquid alij ſomnient de verbis translatis: quam tamen teſtimonio, & auctoritate M. Tull. confirmabimus. Ille igitur lib. 3. de oratore, ſcribit *tria eſſe in uerbo ſimplici, quæ orator afferat ad illuſtrandam, atque exornandam orationem: aut inuſitatum uerbũ, aut nouatum, aut translatum. Nouari autem uerba, quæ ab eo, qui dicit, ipſo gignuntur, ac fiunt uel coniungendis uerbis, uel ſine coniunctione: coniungendis uerbis nouamus, ut hæc. Tum pauor ſapientiã mihi omnem ex animo expectoras. An non uis huius me uerſutiloquas malitias? uidetis* (inquit) *uerſutiloquas, et expectorat, ex coniunctione facta eſſe uerba, non nata.* ex hoc loco appâret, coniuncta, ſeu iuncta verba à M. Tullio nominari, quæ vulgò compoſita appellamus. Idem in oratore perf. *Ego autem etiam ſi quorundam grandis et ornata uox eſt poetarum, tamen in ea cum licentiam ſtatuo maiorem eſſe, quàm in nobis, faciendorum, iungendorumque uerborum, tum etiam hominum uoluptati uocibus magis, quàm rebus ſeruiunt.* Idem ibid. *Quid? in uerbis iunctis, quàm ſcitè inſipientem, non inſapientem? iniquum, non inæquum? tricipitem, non tricapitem? conciſum, non concaſum?* perſpicuè his locis verba iũcta dixit, quæ grammatici cõpoſita nominant. Ibid. *Itaque translata, aut facta aut iuncta uerba facile ſunt cognita.* tranſlata quæ ſint, notum eſt: facta autem verba ſunt, quæ ſine coniunctione ſunt nouata ab eo, qui dicit: iuncta, quæ nouata ſunt ex coniunctione, & ut loquitur Horatius, ex iunctura. Idem Topicis. *Scæuola autem P. filius poſtliminium iunctum putat eſſe uerbum, ut ſit in eo et poſt, et limen.* Idem partit. ait nouari uerba cum alijs modis, tum adiunctione uerborum. Priſc. lib. 18. hunc uerſum & ita explicat. hoc tantum.

Indicijs monſtrare recentibus] id eſt, nouis vocabulis. nam vocabula ſunt indicia, ſeu notæ rerum *σύμβολα*, & *σημεῖα* appellat Ariſtoteles: & uerba eò comparata ſunt, ut cogitationes, & affectus noſtros indicent, ac ſignificent. apertè Horatius hic loquitur de uerbis nouatis, non de translatis

abdita rerum] id eſt, res abditas, & occultas. *abdita rerum* autem ſic dictũ, vt ſatyr. I I. *Corruptus uanis rerum*: & ſat. v I I I. eiuſd. lib. *videtur fictis rerum*. vide, quæ notauimus ſup. ad Od. x I I. lib. 4. *amaraque Curarum eluere efficax*.

cinctutis] cinctis, militaribus, armatis. cingebantur enim in militiam ituri. ex quo cingulum militare, & cingi pro eo, quod eſt ad militiam, & ad pugnam ornari. Plaut. in Amphit. *Cingitur; certè expedit ſe*. & accingi. Lucret. lib. 4. *& ſi tibi uera uidetur, Dede manus: aut ſi falſa eſt, accingere contra*. quæ vis ineſt etiam in verbo Græco *ζώννυσθαι*. Hom. *ἐδύσετο ζώννυνταί γε νέοι, καὶ ἐπιτύνονται ἄεθλα*. & Iliad. ψ. *ζωσαμένω δ' ἄρα τώγε βάτην ἐς μέσσον ἀγῶνα*. Ter. Phorm. *ad te ſumma ſolum Phormio rerum redit. tu te hoc intriſti. tibi omne eſt exedendum. accingere*. Virg. Aen. I I. de Priamo. *& inutile ferrum Cingitur*. ibid. *quæ mens tam dira miſerrime coniux Impulit his cingi telis?*

non exaudita Cethegis] id eſt, inaudita veteribus.

Continget] *ἐνδέξεται*: fieri poterit, vt: non reiicietur, ſeu non improbabitur.

licentia ſumta pudenter] licentia verecunda. pudenter *αἰδημόνως*. cum pudore: verecundè.

fictaque nuper] non ita pridem facta, & nouata.

habebunt fidem] id eſt, obtinebunt fidem, atque auctoritatem: & ita etiã M. Tull. loquitur epiſt. ad A. Cecinnam lib. 6. *Quare, quando ut augures, & aſtrologi ſolent, ego quoque augur publicus ex meis ſuperioribus prædictis conſtitui apud te auctoritatem augurij, & diuinationis meæ, debet habere fidem noſtra prædictio*. Idem Acad. quæſt. lib. 2. *quaſi uerò non ſpecie viſa iudicentur, quæ fidem nullam habebunt, ſublata ueri, & falſi nota*. idem Pro Flacco. *ſed fuerint incorruptæ litteræ domi; nunc uerò quam habere auctoritatem, aut quam fidem poſſunt?* alioqui fidem habere dicimur ei, cui credimus, vt idem Acad. *num uidetur minorem habere viſis, quàm uigilantes fidem?*

ſi Græco fonte cadent p. d.] id eſt, ſi erunt è Græca lingua in vſum Latini ſermonis deflexa: qualia ſunt *ephippium, acratophorum* apud M. Tull. lib. 3. de Finibus. & ibidem *proegmena*, & *apoproegmena*. & hæc vulgatiſſima, *grammatica, poetica, rhetorica, dialectica, muſica, triclinium, aer, æther*. iterum apud M. Tull. *panchreſtum medicamentum, peripetaſmata, hemicyclus, pſeudothyrum, ſympathia, ſymphonia, atomi, apotheca, epitaphium, epitoma, ſophiſma, ſorites, ephemeris, theſis, toreuma*, &c. apud Horat. ea, quę ſuprà commemoraui *dyota, amyſtis, balanus*, &c. vel intellige ea, quæ ad exemplum Grecorum in lingua Latina nouata ſunt, vt *medietas*, quemadmodum illi *μεσότητα* dicunt: *intermundia*, vt illi *μετακόσμια*: *qualitas*, quæ ab illis *ποιότης* nominatur: *rectè facta*, quę *κατορθώματα*: *producta*, ſeu *prepoſita*, quæ *προηγμένα*, *reiecta*, quæ *ἀποπροηγμένα*: *viſio*, quæ *φαντασία*: *notio*, quæ *ἔννοια*: *indifferens*, quod *ἀδιάφορον*: *ſuada*, quæ *πειθώ*: *centimanus*, qui *ἑκατόγχειρ*: *tyrannicida*, qui *τυραννοκτόνος*: *triceps*, qui *τρικέφαλος*: *tauriformis*, qui *ταυρόμορφος*, & alia ſexcenta. nouantur enim verba aut ſimilitudine, aut imitatione, aut inflexione, aut adiunctione verborum, inquit M. Tull. Partit.

parcè detorta] id eſt, parcè deflexa, ſeu deriuata, ſeu deducta à Græca lingua.

Cęcilio] Statio Cæcilio, poetę comico, de quo ſuprà.

Varioq;]

Varioque] ſic legendum, non *Vare*, vt Od. vi. libr. 1. *optimus olim Virgilius, poſt hunc Varius dixere quid eſſem.* & ſat. x. li. 1. *Forte epos acer, Vt nemo, Varius ducit.*

inuideor] παθητικὸν à verbo inuideo rariuſculum eſt: in vſu tamen ſunt *inuiſus*, & *inuidendus*. ſuprà Od. x. lib. 2. *caret inuidenda Sobrius aula.* & Od. 1. lib. 3. *Cur inuidendis poſtibus, & nouo Sublime ritu moliar atrium?* Idem ſatyr. iii. lib. 2. *& haret Inuiſis foribus.* verbum inuidendi certè cum quarto caſu coniungi ſolet, vt apud M. Tull. Tuſcul. 3. *ut nobis optimam naturam inuidiſſe uideantur, qui nihil melius homini populari gloria iudicauerunt.* vide annot. ad ſatyr. vi. libr. 2. hæc igitur verba, *cur inuideor acquirere*, valent, cur vetor acquirere? ſic Græci φθονοῦμαι, & φθονῶ. Eurip. Med. μὴ φθόνει φράσαι, id eſt, ne inuide dicere. ibid. Καὶ νῦν τὸ μὲν σὸν οὐ φθονῶ καλῶς ἔχειν, id eſt, non inuideo res tuas benè habere.

cum lingua Catonis, & En.] nam tantundem nobis licere debet noſtra ætate, quantum Ennio, & Catoni licuit ſua.

Signatum præſente nota prod.] libri vulgati habent *producere*, quibuſcum conſentiunt aliquot antiqui, id eſt, proferre in lucem, ſeu protrahere in medium (vt loquitur Lucretius.) *nomen* autem *præſente nota ſignatum*, hoc eſt, quod vſus præſens comprobat; nomen, quod cum eorum hominum, qui tunc ſunt, cum producitur, loquendi cõſuetudine conſentit. ego tamen *producere* malim, vt habent libri duo calamo exarati, vt tralatio ſit à nummis.

Vt ſiluæ folijs] oſtendit à ſimili, etiam verborum ſuam eſſe ætatem. iccircò vtẽdum eſſe verbis præſentibus, & noua verba cudere licere. videtur autem hanc ſimilitudinem ab Homero ſumſiſſe ἰλ. ζ. qua foliorum ortum, ac naturã, cum hominum ętate comparat. Οἵηπερ φύλλων γενεὴ, τοίη δὲ καὶ ἀνδρῶν. idem φ. εἰ δὴ σοί γε βροτῶν ἕνεκα πτολεμίζω Δειλῶν, οἳ φύλλοισιν ἐοικότες ἄλλοτε μέν τε Ζαφλεγέες τελέθουσιν ἀρούρης καρπὸν ἔδοντες. Ἄλλοτε δ' αὖ φθινύθουσιν ἀκήριοι. & Mimnermus, Ἡμεῖς δ' οἷά τε φύλλα φύει πολυάνθεμος ὥρη Ἔαρος, ὅτ' αἶψ' αὐγῇ αὔξεται ἠελίου, ex Stobæo. Cum his Horatianis congruunt, & concinunt illi Lucretiani verſus libr. 1. *Sic uoluenda ætas commutat tempora rerum. Quod fuit in pretio, fit nullo denique honore: Porrò aliud ſuccedit, & è contemtibus exit; Inque dies magis appetitur, floretq; repertum Laudibus, et miro eſt mortales inter honore.* Idem lib. 3. extr. *Cedit enim à rerum nouitate extruſa uetuſtas.* M. Tull. Philipp. xii. in extr. *Nihil enim ſemper floret, ætas ſuccedit ætati.*

pronos] celeriter labentes.

Debemur morti nos] ſic Ode iii. lib. 2. *Omnes eodem cogimur, omnium Verſatur urna.*

ſiue receptus Terra Nept.] id eſt, ſiue portus Iulius, immiſſo in Lucrinum, & Auernum lacum mari refectus, nauibus tutam ſtationem præbeat; (quod ab Auguſto effectum eſt:) ſiue Pontina palus ſiccata, uomere ſubigatur nunc, & frugibus uicinas urbes alat (: quod à Iulio Cæſare fuerat cogitatum:) ſiue Tiberis à priore ſuo alueo in aliam partem auerſus deſierit agris, & urbi nocere.

claſſes Aquilonibus arcet] id eſt, Aquilones à claſſibus arcet. hypallage claſſibus tutus, ac munitus portus eſt.

aptaque remis] nauigabilis.

Vicinas vrbes alit] ſiccata, & fertilis reddita, uicinis urbibus alimenta præbet: quod Iul. Cæſar efficere conſtituerat. M. Tull. Philipp. 5. *Ille paludes ſiccare uoluit.* perfecit poſteà Cethegus neſcio quis.

iniquum frugibus] inimicum, et infeſtum frugibus propter crebras eluuiones.

Doctus iter melius] tranſlatio eſt;ut epiſt.ad Villicum ſup.lib.1. *Multa mole docendus aprico parcere campo.*

Nedum ſermonum ſtet honos] nimis pingues ſunt ij, qui hic cenſent addendam negationem, & legendum, *nedum haud ſermonum.* nam hæc uox ſuapte ui, ac natura negat, ut apud M.Tull.lib.epiſt.IX.ad Pap.Pætum, in ultima libri epiſt. *Me uerò nihil iſtorum, ne iuuenem quidem mouit unquam, nedum ſenem.* Idem ad Tiron lib.XVI. *uix in ipſis tectis, & oppidis frigus infirma ualetudine uitatur: nedum in mari, & uia ſit facile abeſſe ab iniuria temporis.* T.Liuius libr.6. *& agrè inermem tantam multitudinem, nedum armatam ſuſtinere poſſe.* Eſt autem argumentum á minori hoc modo, Si, quę diuturniora uidebantur eſſe debere, neque á uetuſtate facilè conſumi poſſe, ea tamen extinguit uetuſtas: quanto magis uerba? poteſt & eſſe á maiori.hoc modo, opera regum non ſunt ſempiterna: quanto minus uerba?

gratia] χάρις lepos, uenuſtas.uel gratiam accipe, ut ſit tranſlatum ab hominum gratia.

Quem penes] in cuius poteſtate eſt.M.Tull.in Orat. perf. *uſum loquendi populo conceſſi, ſcientiam mihi reſeruaui. ius* autem legendum ex auctoritate omnium ueterum cod.non *uis.*

Res geſtæ,&c.] res geſtæ deſcribuntur uerſibus heroicis: quod genus epos appellant: ex quo poetæ epici nominantur, vt ſuprà diximus ad epiſt. II.lib.2.

Quo ſcrib.p.numero] id eſt, quo metro, quo carminis genere, quibus pedibus, ut hac epiſtola.inf. *At ueſtri proaui Plautinos et numeros, et Laudauere ſales.*

Homerus] á quo Mæonium carmen dicitur. ſuprà Od.VI.libr.I. *Mæonij carminis alite.*

Verſibus impariter iunctis] elegis, ut tertio ab hinc uerſu appellat.

querimonia primùm] Ode XXXIII.libr.1. *Albi ne doleas plus nimio memor Immitis Glyceræ, neu miſerabileis Decantes elegos, quod tibi iunior Læſa præniteat fide.*

voti ſententia compos] res lętæ, optatę, & ſecundę: nam, quæ nobis ex animi ſententia eueniunt, læta ſunt, ac iucunda.

Archilochum proprio] Archilochus carminis Iambici inuentor, & princeps, ſcripſit in Lycamben ſocerum, & eius filiam ut ſuprà Od.VI.epod.C.Vell. Patercu. *neque quenquam alium, cuius operis primus auctor fuerit, in eo perfectiſſimum, præter Homerum, et Archilochum reperiemus.*

ſocci] comœdię.infrà, *propè ſocco Dignis carminibus.*

grandeſque cothurni] tragœdiæ.ſup.Od.1.lib.2. *grande munus Cecropio repetes cothurno.* & infrà. *Et docuit magnumque loqui, nitíque cothurno.*

Alternis aptum ſermonibus] dialogis, & ſermonibus mutuis. ſic Ariſt. περὶ ποιητικῆς. μάλιστα γὰρ λεκτικὸν τῶν μέτρων τὸ ἰαμβεῖόν ἐστι. σημεῖον δὲ τούτου· πλεῖστα γὰρ ἰαμβεῖα λέγομεν ἐν τῇ διαλέκτῳ πρὸς ἀλλήλους.

& popul. Vinc.ſtr.] quia ſpectatores uociferari, & ſtrepere deſinunt uerſibus iambicis delectati.

natum rebus agendis] id eſt, fabulis, quæ appellantur δράματα uel quia iambus uim habet excitandi ad actionem. Ariſt. πρακτικὸν appellat.

fidibus] uerſibus lyricis.

equum certamine primum] qui curſu uicit. ut dixit *pugilem uictorem:* ita *equum primum.*

& iuuenum curas] amores, comiſſationes, conuiuia, iocos.

Deſcriptas ſeruare vices,&c.] qui ſuas cuiuſque poematis parteis, & munera ab ipſa natura attributa ſeruare neſcit, &, qui ad operum formas, quæ ſunt

uariæ,

uarię,& multiplices, uerſus accommodare pro cuiuſque dignitate, ac natura non poteſt, indignus eſt nomine poetæ. poteſt & illud *uices* intelligi de cuiuſque perſonæ officio,& munere, & decoro: cuius rei exemplum ſubijcitur ibi, *Telephus,& Peleus*,&c.

operumque colores] operum ſpecies,& formas,& uarietates.

pudens prauè] pudor eius eſt uitioſus, ac reprehendendus; quem diſcere pudet potius, quàm neſcire.

cœna Thyeſtæ] argumentum tragicum, de quo alibi.

Singula,&c.] ſuus cuique carmini locus detur: ſuo quæque materia carmine,& proprio tractetur.

non vult] non debet, οὐ βούλεται.

Interdum tamen & vocem,&c.] ut ſat. IIII. lib. I. *at pater ardens Sæuit, quod meretrice nepos inſanus amica Filius*,&c. quem locum cum hoc cõferre non erit inutile.

delitigat] acriter litigat, ut ſuprà *deſæuit*, pro ualdè ſæuit, epiſtola ad Iul. Florum I. libr. I. & ſat. III. lib. 2. *denarrat*.

ſermone pedeſtri] humili,& comico, πεζῷ λόγῳ.

Telephus, & Peleus, cum p]. ſubaudiendum uerbum *eſt*,& legendum *cum non cur.* probat autem exemplo perſonarum tragicarum Telephi & Pelei, nonnunquam in Tragœdijs ſermonem comicum, & humilem adhiberi. eſt autem hęc horum uerborum ſententia, Telephus & Peleus, quo tempore uterque in exilio, atque in egeſtate uerſatur, uerborum ampullas,& uerba productiora, ac longiora, quam quibus uulgus utitur, omittit, ac remouet, ſi uult ſpectatoribus miſericordiam uoce, & lacrymis commouere. P. Victorius hunc locum aliter explicat Variar. lectionum lib. XIV. ſed ualde ab eo diſſentio, neque mihi ullo pacto probari poteſt illa explicatio, *proijcere ampullas*, magna loqui. quid enim aliud eſt proijcere, quàm procul à ſe reiicere, amittere, ac repellere? quod Greci προΐεσθαι dicunt. Catull. de nupt. Pelei, *Ipſe ſuum Theſeus pro caris corpus Athenis Proijcere optauit potius*, &c. Idem ad Camerium, *Fructus proijcies amoris omnes*. Virgil. Aen. VI. *qui ſibi lethum Inſontes peperere manu, lucemque peroſi Proiecere animas*. M. Tull. pro C. Rab. *neque ego, cui omnium ciuium libertas chariſſima fuiſſet, meam proiecissem*, Lucret. lib. 5. *Tum porrò puer, ut ſæuis proiectus ab undis Nauita, nudus humi iacet*. Horat. ſatyr. III. libr. 2. *qui ſeruos proijcere aurum In media iuſſit Lybia*. & ſatyr. VII. libr. 2. *Tu cum proiectis inſignibus*. &c. De Telepho autem pauca quędam ſuprà leuiter attigi Od. XVII. epod. ſed, quod ad hunc locum attinet, Telephi mendicitatem nobilitarunt tragœdiæ. Timocles in iambicis, ὢν γὰρ μὲν πένης Πτωχότερον αὐτοῦ καθαμαθὼν τὸν Τήλεφον Γεγονότα, τὴν πενίαν ῥᾷον φέρει. Ariſtoph. νεφέλ. σὺ δὲ γ' εὖ πράττεις. Καί τοι πρότερον γ' ἐπτώχευες Τήλεφος εἶναι Μυσὸς φάσκων. de eodem uide, quæ protulimus ex Pindaro,& eius interprete Od. VII. lib. I. ad illum locum, *Narrat penè datum Pelea Tartaro*. quibus liber nunc addere ex eodem poetá, quæ extant πυθ. γ. στρ. γ. ubi ille oſtendens, nullam eſſe ſtabilem felicitatem in rebus humanis, ait ne Peleá quidem,& Cadmum, quorum res fuerant aliquãdo admodum ſecundæ, curſum uitæ perpetuum ſine offenſione, & calamitate conficere potuiſſe. nam, cum Cadmus Harmoniã, Peleus Thetida uxores duxiſſent,& utriuſq; nuptijs etiam Dij immortales interfuiſſent, illum trium filiarum, Semelę, Agauæ, Inônis miſerabiles caſus ita grauiter perculerunt, atque afflixerunt, ut in anguem uerſus ſit: hic amiſſo filio Achille, in Coinſula uitam inopem, & miſeram traduxit, mortemq; cum ſummo animi dolore, & cruciatu oppetijt. Verba Pindari nõ aſcribam petat, qui uolet, ex ipſo fonte.

tetigiſſe

tetigiſſe] affeciſſe, commouiſſe. Cic. ad Att. lib. 2. *minæ, quæ mihi proponuntur modice me tangunt.*

dulcia ſunto] aliud eſt pulchrum, aliud dulce. licet hoc ex ſimilitudine formæ muliebris intelligere. ſunt enim quædam mulieres formoſę illæ quidem, ſed inſuaues, & iniucundę, ſine lepôre, & illecebra: aliæ minus formoſę, ſed ſuauitate, & lepôre, atque illecebra commendatæ.

agunto] impellunto, aut ducunto. epiſt. ad Auguſtum, *Ille per extentum funem mihi poſſe uidetur Ire poeta*, &c.

ſi vis me flere] ſic M Tull. de Orat. ad Qu. frat. lib. 2. *neque fieri poteſt, ut doleat is, qui audit, ut oderit, ut inuideat, ut pertimeſcat aliquid, ut ad fletum, miſericordiamque deducatur, niſi omnes ij motus, quos orator adhibere uolet iudici, in ipſo oratore impreſſi eſſe, atque inuſti uidebuntur*, &c. quæ deinceps ſequuntur. nam ad hunc locum ualdè pertinent. ſic Ariſtot. lib. 3. de arte dicend. *σὺνομοιοπαθεῖ ἀεὶ ὁ ἀκούων τῷ παθητικῶς λέγοντι*. id eſt, ſimiliter ſemper afficitur is, qui audit, atque is, qui affectus commouet dicendo.

tunc tua me infort. læd. Tel. vel P.] hic eſt locanda interpūctionis nota, hoc modo, Tunc, id eſt, cum ipſe primus dolebis, ô Telephe, uel Peleu, tua infortunia mihi lacrymas excutient; tunc me moleſtia afficient. ſequitur deinceps, *malè ſi m. l.*

malè ſi mandata loq.] ſin autem parteis tibi à fortuna datas ages indecenter, & ineptè: ſi & uerbis utêris à perſona, quam ſuſtines, atque à fortuna tua alienis, & uultu hilari procedes in ſcenam, cum ſis calamitoſus, exul, mendicus: tunc aut me tibi minus attentum præbebo, aut te irridebo. oratio igitur & actio debent perſonæ, & fortunę congruere, & conuenire. quidam exiſtimant, hunc eſſe ordinem uerborum, ſi loquêris, malè mandata: id eſt, ſi ea loquêris, quę ſunt à tua fortuna aliena, tui auctoris culpa. qui eam orationem tibi attribuerit: aut dormitabo, aut ridebo: à quibus diſſentio.

Format enim natura] ſic Homer. *ὀδ. σ.* Οὐδὲν *ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο* Πάντων, *ὅσσά τε γαῖαν ἔπι πνείει τε, καὶ ἕρπει*. Οὐ *μὲν γὰρ ποτέ φησι κακὸν πείσεσθαι ὀπίσω*, Ὄφρ' *ἀρετὴν παρέχωσι θεοὶ, καὶ γούνατ' ὀρώρῃ*. Ἀλλ' *ὅτε δὴ καὶ λυγρὰ θεοὶ μάκαρες τελέσωσι*. *Καὶ τὰ φέρει ἀεκαζόμενος τετληότι θυμῷ*. *Τοῖος γὰρ νόος ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων*, Οἷον *ἐπ' ἦμαρ ἄγησι πατὴρ ἀνδρῶν τε, θεῶν τε*. & Terent. in Hecyra, *omnibus nobis, ut res dant ſeſe, ita magni, atque humiles ſumus*. hoc igitur ſignificat Horatius, nos aptos eſſe natura ad omnem fortunarum habitum: id eſt, ad omnem fortunę uarietatem uultu, & fronte, atque adeò animo declarandam, & exprimendam, ut, ſi fortuna ſit ſecunda, lęti, atque hilares ſimus: ſin aduerſa, fracti, humilès, ac demiſſi. ſequitur deinde oratio, quæ tales animorum motus, atque habitus interpretetur.

Aut ad humum deducit] pluribus uerbis dixit, quod uno dicere licet, *affligit*.

Si dicentis erunt] hic uerſus P. Victorij ſententiā in explicandis uerbis illis, *Proycit ampullas*, &c. refellit. ſi loquentis oratio (inquit Horatius) erit ab eius fortuna aliena, ridebunt equites, & reliqui ſpectatores. Itaque, ſi Telephus, & Peleus regno pulſi, & exules, ampullas loquētur, id eſt, uerbis utentur elatioribus, quam tales perſonas deceat, non modo miſericordiam auditoribus non commouebunt, uerùm etiam riſum mouebunt.

Intererit multum Dauus'ne] uarijs modis mutatus, & corruptus eſt hic uerſus. nam cum in omnibus ferè libris manuſcriptis legatur uel *an Eros*, uel *Heros'ne*, alij repoſuerunt. *Dauus, an Heros*: alij *diues, an Irus*: alij *Dauus, herus ne*,

alij

alij *Diuus, an Heros*. quarum lectionum nullam probo, & eas omnes puto eſſe corruptas. Nam primùm Dauus, & Heros perſonæ ſunt ita diſsimiles, ac diſpares, ut ea res admonitione non egeat. quis enim ita hebes, & tardus eſt, ut neſciat intereſſe, utrùm Dauum loquentem faciat, an Agamemnonē? Præterea Dauus proprium ſerui nomen eſt, quamuis à natione impoſitum: at heros nomen omnium Heroum commune. Deinde lectio *diues, an Irus* non placet eadem ratione: quia Irus proprium nomen ſit mendici illius Homerici, diues omnium diuitum commune. idemque de lectione *Dauus ne, herus ne* ſentiendum, ut omittam quòd ſuperuacaneum etiam fuit Horatio, nos de domini, & ſerui loquentis differentia admonere. Reſtat quarta, *Diuus ne loquatur, an Heros*, quam audio quibuſdam uiris doctis omnium optimam uideri. Sed ne hæc quidem mihi probatur. Nam Diui in comœdijs quidem nunquam introducuntur loquentes: in tragœdijs autem rarò admodum, tum ſcilicet, cum dignus aliquis uindice nodus inciderit, ut ait Horatius in hac epiſtola, idque ad explicandas, & expediendas turbas ortas in tragœdia, quę humano conſilio non uidebantur expediri poſſe. Quod ſi aliquando Diuus aliquis intercedit nulla turba exorta, ut Pallas apud Sophocl. in Aiace: id ſit propter aliam neceſſariam cauſam, quemadmodum in ea, quam dixi, Sophoclis tragœdia. Iccirco enim Pallas prologi partes agit, quia abſurdum erat futurum, Aiacem, ſuum ipſius facinus proloqui, ac proferre: neque quiſquam alius erat, qui ſciret, eum mente captum pecudes iugulaſſe: quippe qui & noctu, & occultè rem illam perfeciſſet. Præterea cum ſit neceſſe Deos humano more loqui: alioquin à nobis ne intelligantur quidem: nullus autem excogitari poſſit hominum ſermo grandior, aut grauior, aut elatior, quam heroicus: non uideo, quid ſit, quamobrem Horatius, aut quiſquam alius dicat intereſſe, utrùm deus loquatur, an Heros. tolerabilius erat, ſi dixiſſet intereſſe, utrùm loquatur Apollo, an Menelaus: Venus, an Helena. ſed quid fruſtrà lectorem moror; cum agatur hic de perſonis comicis? ego igitur hunc uerſum ita legendum eſſe dico, *Intererit multum Dauus ne loquatur, Eros ne*: ut ſignificet intereſſe utrùm loquatur ſeruus callidus, uerſutus, fallax, improbus, & nequam, an ſimplex, apertus, ueritatis amicus, fidelis, & frugi. Perſpicuum eſt enim Horatium hoc loco docere, quemadmodū differt ſeruus à ſeruo, ætas ab ætate, fęmina nobilis & potens, à plebeia, & humili, genus & inſtitutum uitę ab alio, natio à natione, locus à loco: ita inter orationes intereſſe oportere. Eſſet autem abſurdum, atque ineptum, cum his uerſibus loquatur de perſonis comicis, infrà autem deinceps de tragicis ab illo uerſu, *Scriptor honoratum ſi fortè*, &c. inculcare hic alieno loco deos, & heroas. De Erote porrò, uideor mihi legendo obſeruaſſe, ſeruos eos, qui hoc nomine appellantur, magna ex parte eſſe benè moratos, fideles, & caros, utilesque dominis. Meminerunt omnes, ſeruum illum Ciceronis Erotem, eſſe à domino libertate donatum quod cauſam, quam dicturus erat Cicero, cum ad eam nondum ſatis paratus eſſet, in poſterum diem dilatam nunciaſſet: Dauos uerò ſubdolos, mendaces, fallaces, dominoque ſuſpectos. Iam uerò non eſt id omittendum, quod ad meę coniecturę rationem confirmandam uehementer pertinet. Cum abhinc duodecim circiter annos eſſem Toloſę, incidi in quoddam exemplar pandectarum iuris ciuilis, manu exaratum. in eo animaduerti nomen ſerui *Eros* paſsim ſcriptum cum aſpiratione *Heros*. ex ea ſcriptura, ab illo iam tempore orta mihi ſuſpicio eſt, in exemplaribus Horatianis manu ſcriptis antiquiſsimis, & non ita corruptis, ſic hunc uerſum, in quo uerſamur, ſcriptū fuiſſe, *Intererit multū Dauus ne loquatur, Heros ne*. ſecutos eſſe poſteà quoſdam homines

ſemidoctos,

ſemidoctos, qui, cum reperiſſent hoc nomen ſcriptum cum aſpirationis nota, eoque nomine eum ſignificari putarent, qui inter diuinam, & humanam naturam interiectus eſt: ſcirent autem priorem eius ſyllabam eſſe longam, atque idcircò numerum, ac menſuram conſtare non poſſe, verſum commutare auſi ſunt, & in locum prioris ſcripturæ *Herosne: an Heros* ſubſtituerint. atque hanc primam fuiſſe puto huius loci maculam, ac labem. ex hac ſtirpe (vt ſolent amplificari, ac dilatari mala) cetera huius verſus errata, mendaque nata ſunt, dum ſuum quiſque iudicium ſecutus, ſuoque ingenio confiſus, deletis germanæ ſcripturę veſtigijs, nouam lectionem confingit, & comminiſcitur. meam coniecturam adiuuant & codices nonnulli Horatiani, in quibus ineſt hæc ſcriptura, *Heros ne.*

florente iuuenta] ἀκμαζούσης ἡλικίας. quod alio loco docuimus.

Feruidus] M. Tull. in Catone maiore. *epulabar igitur cum ſodalibus omninò modicè: ſed erat quidam feruor ætatis, qua progrediente omnia fiunt etiam in dies mitiora.*

ſibi conuenientia] ſibi conſtantia, & in quibus extrema conueniant cum primis, vtraque cum medijs.

Scriptor] hic eſt apponenda interpunctionis nota.

Impiger, iracundus, inexorabilis, &c.] quia talē deſcribit Homerus. atque iracundiam quidem ex primo iliados perſpicere licet. ingenio autem inexorabili eum fuiſſe, declarat liber nonus, vbi ab Aiace σχέτλιος, & νηλὴς appellatur. & eodem libro cum Phœnix longa oratione eum ad lenitatem deducere ſtuduiſſet, Meleagri exemplum adhibuiſſet, munera commemoraſſet, quæ ſe Gręci vltrò promittebant daturos, ſi ſe exorari ſineret, cetera denique collegiſſet, quę ad animum iratum placandum, ac mitigandum valere debuerant: his omnibus ne tantillum quidem commotus eſt, vt Græcis laborantibus ſuccurreret, auxiliumque ferret. Magna ſanè vis eſt ad miſericordiam commouendam in iis verſibus, quibus exponit Phœnix, illum ſibi à Peleo puerum eſſe traditum, & commendatum, abs ſeſe magno ſtudio, magnaque cura educatum ea ſpe ducto, fore, vt, cum ipſe liberos ex ſe non ſuſcepiſſet, eſſet ille ſibi filij loco. Iam verò alij, qui deinceps ſequuntur, vel ſaxum flectere poterant, quos non me pigebit aſcribere, vt inſignis Achillis acerbitas, & inexorabilis animus magis appareat, qui de ſententia à tali viro, talique oratione non potuerit demoueri. hęc igitur Phœnix, Ἀλλ' Ἀχιλεῦ, δάμασον θυμὸν μέγαν. οὐδέ τί σε χρὴ Νηλεὶς ἦτορ ἔχειν· στρεπτοὶ δέ τε, καὶ θεοὶ αὐτοί, Τῶνπερ καὶ μείζων ἀρετὴ, τιμή τε, βίη τε. Καὶ μὲν τοὺς θυέεσσι, καὶ εὐχωλῇς ἀγανῇσι, Λοιβῇ τε, κνίσσῃ τε παρατρωπῶσ' ἄνθρωποι Λισσόμενοι, ὅτε κέν τις ὑπερβήῃ, καὶ ἁμάρτῃ. reliquos verſus petat, qui volet, ex Homero. Patroclus item ἰλ. π. ait, patrem ei nō eſſe Pelea, neque matrem Thetidem, ſed eum è mari, ſaxiſque præruptis eſſe natum. ſic Patroclus, Νηλεὲς οὐκ ἄρα σοί γε πατὴρ ἦν ἱππότα Πηλεὺς, Οὐδὲ Θέτις μήτηρ, γλαυκὴ δέ σε τίκτε θάλασσα, Πέτραι τ' ἠλίβατοι. Poſtremò Apollo in ea oratione, qua ſuadet ceteris Dijs vt Hectoris corpus parentibus permittant, vt honore ſepulturæ ab eis afficiatur, potius, quàm Achilli gratificentur, ait Achillem neque animo eſſe ad æquitatem propenſo, neque flexibili voluntate, ſed immanitate, & feritate quadam leonina præditum, omnemque humanitatem, ac miſericordiam exuiſſe. ſic Apollo, Ἀλλ' ὀλοῷ Ἀχιλῆϊ θεοὶ βούλεσθ' ἐπαρήγειν, Ὧι οὔτ' ἂρ φρένες εἰσὶν ἐναίσιμοι, οὔτε νόημα Γναμπτὸν ἐνὶ στήθεσσι. λέων δ' ὥς, ἄγρια οἶδεν, &c. impigrum autem, fortem, & ſtrenuum accipio, ἀγαθὸν, ἀνδρεῖον. talem enim facit Homerus, quod & Ariſtot. teſtatur in lib. περὶ ποιητ.

acer] *ſit*, ſubintelligendum.

Iura neget ſibi nata] ἰλ.α. Ἀλλοισιν δὴ ταῦτ' ἐπιτέλλεο, μὴ γὰρ ἔμοιγε Σήμαιν'· οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι σοὶ πείσεσθαι οἴω.

nihil non arroget armis] ἰλ.χ. & φ. & alibi.

ferox] animoſa, vehemens, clara. ἐζαμενὴ vocat Pindarus εἰδ.δ.πυθ. licet autem hoc ex Medea Euripidis cognoſcere. Sed longè diuerſa ab ijs, quę poetæ tragici, & ceteri ſcriptores de Medeæ ferocitate, acrimonia, & impotentia, de fratre Abſyrto obtruncato, de filijs eius ſua manu necatis, litteris prodiderunt, longè (inquam) alia, ac noua de ea narrat Pauſanias in Corinthiacis, nempe eam Iaſoni nuptam, Corinthiq; reginam, filios, qui ſibi quotannis naſcerentur, in templo Iunonis occultare eſſe ſolitam, immortales eos futuros ſperantem: verùm cum hæc ſpes eam feſelliſſet, & cum ſe erraſſe tandem cognouiſſet, eodemq; tempore ab Iaſone deprehenſa eſſet: illum ei multum oranti ignoſcere noluiſſe, & ita Iolcum, ea relicta, nauigaſſe: Medeam autem regno Corinthi Siſypho commendato, ac tradito, illum ſecutam eſſe. Sed quòd ad hunc locum pertinet, vide Eurip. Medeam.

inuictaq;] Eurip. in Medea, Δεινὴ γάρ. οὔτοι ῥᾳδίως γε συμβαλὼν Ἐχθράν τις αὐτῇ καλλίνικον ἄσεται. ibidem ſic Medea loquitur, Ἕρπ' εἰς τὸ δεινόν· νῦν ἀγὼν εὐψυχίας, id eſt, *aggredere ad rem terroris plenam. nunc certatur de animi magnitudine, & præſtantia.*

flebilis Ino] Athamantis, & Inonis duo filij, Learchus, & Melicerta fuiſſe dicuntur. Ac Learchum quidem Athamas furore præceps interfecit, & in lebetem aquæ feruentis plenum coniecit: mater autem Ino ipſa quoque amentia & furore affecta, vel (vt alij volunt) metu perterrita cum Melicerta aufugit, & in mare deſilijt: quæ poſteà Dea facta, & Leuchotea dicta eſt, eiuſq; filius Melicerta, Palæmon appellatus. vide Homerum ὀδυσσ.ε. & interpretes ad illum locum, Τὸν δ' εἶδεν Κάδμου θυγάτηρ καλλίσφυρος Ἰνὼ Λευκοθέη. & Pindari interpr. ὀλυμπ. εἰδ.β. ibi, λέγοντι δ' ἐν καὶ θαλάσσᾳ Μετὰ κόραισι Νηρῆος Ἁλίαις βίοτον ἄφθιτον Ἰνοῖ τετάχθαι τὸν ὅλον ἀμφὶ χρόνον· & Euripidem in Medea, vbi chorus ait, Inonem duobus filijs necem attuliſſe.

Perfidus Ixion] cur Ixion dicatur perfidus, cùm ex alijs ſcriptoribus, tùm ex Pindari interprete πυθ. εἰδ.β. cognoſcere licet: cuius hęc verba ſunt, à nobis ſic Latinè reddita. Ixion ſiue Antionis, ſiue Piſionis, ſiue Martis, ſiue Phlegyæ filius (nam diſſentiunt inter ſe auctores) Diam Deionei filiam duxit vxorem. Erat autem in more poſitum apud veteres, ſponſarum patribus munera quædam dare, vt & Homerus indicat, Πρῶθ' ἑκατὸν βοῦς δῶκεν, ἔπειτα δὲ χίλι' ὑπέστη Αἶγας ὁμοῦ καὶ ὄϊς. Deioneus igitur Ixioné, vt mos erat, filiæ ſuæ virum munera poſcebat. Ixion verò cum ab illo crebrò appellaretur, atque adeò vrgeretur, foſſam faciendam curauit, eamque materia, quæ ignem facile, & ſubitò concipere poſſet, impleuit. quo facto, ſocerum quaſi ad epulas opiparas, & ſumtuoſas inuitauit. Ille autem inſidiarum, & fraudis ignarus, cum ad eum locum, vbi foſſa ſuberat, acceſsiſſet: in eam iam inflammatam incidit, & ita flammis conſumtus eſt. Iam verò cum Ixionem tanto ſcelere contaminatum nemo expiare vellet, cumq; eum omnes deteſtarentur, & contagionem aſpectus fugerent, cum ipſi Dij denique illum aſpernarentur, ab illoq; abhorrerent, ſolus Iupiter eius miſertus, maculam ex illo ſcelere conceptam deleuit, cum vltro in cælum ſuſtulit, ſibi contubernalem fecit. At Ixion neque prioris beneficij, neque poſterioris memor, ecce tibi nouum animo concipit facinus, nouumq; flagitium aggreditur, & Iunonis amore incenſus rē cum ea habere meditatur. Iupiter aūt hoc cognito nubē, vt Iunoni ſimilis eſſet, ſpecie quadā falſa

hhh con-

conformauit: qua viſa exarſit ille, & corpus cum ea commiſcuit: ex qua immanem quendam, & monſtroſum virum procreauit, nomine Centaurum. Iupiter porrò manus, & pedes Ixionis rotæ arctiſſimis vinculis aſtrinxit: quam in perpetuum volubilem effecit, eique rotæ Ixion alligatus clamat, benemeritis gratiam eſſe referendam.

Io vaga] ideò vaga, quia Argo, à Mercurio, interfecto, cui fuerat, poſteaquàm à Ioue in vaccam verſa eſt, à Iunone cuſtodienda tradita, uſque eò vagata eſt, donec in Aegyptum peruenit, œſtro à Iunone immiſſo, qui aſſiduè eam inſectaretur.

triſtis Oreſtes] nihil notius, nihil clarius Oreſtis furore. de quo vide Euripidis nobiliſſimam tragœdiam. Plato in Cratylo ſcribit Oreſtem nomine ipſo τὸ θηριῶδες τῆς φύσεως, καὶ τὸ ἄγριον, καὶ τὸ ὀρεινὸν, id eſt, feritatem immanitatem, & montanam quandam naturam, declarare. vide annot. ad ſaty. III. libr. 2.

Si quid inexpertum ſc. com.] ſi quam tragœdiam ſcribere cogitas, in qua perſonæ ſint nouæ, neque dum ab vllo poeta tractatæ, vide, vt tales ſint vſque ad extremum, quales ſtatim ab initio abs te productæ ſunt. inexpertum, valet non expertum ἀπαθητικῶς, non tractatum, non ſpectatum. nam & M. Tull. *expertam* virtutem dixit patiendi ſignificatione, orat. pro Corn. Balbo, his verbis, *cuius igitur audita virtus dubitationi locum non daret, huius præſens, experta, atque perſpecta, obtrectatorum voce lædetur?*

Diff. eſt propr. comm. dic.] communia hoc loco appellat Horatius argumenta fabularum, à nullo adhuc tractata: & ita, quæ cuiuis expoſita ſunt, & in medio quodammodo poſita, quaſi vacua, & à nemine occupata. talia igitur argumenta difficile eſt abs te nunc primum occupata, & ſuſcepta ita tractare, vt propriè tua iure dici poſſint.

Iliacum carmen] quod commune non eſt, ſed Homeri proprium: eſt tamen publicum, vt mox dicemus.

deducis in actus] in ſcenam producis, in tragœdiam confers. ex Iliade perſonas tragicas ſumis, & tragœdiam componis. Plato libr. 10. de Rep. Homerum τραγῳδίας ἡγεμόνα, καὶ διδάσκαλον, id eſt, tragœdiæ ducem, & magiſtrum nominat.

Publica mat. priu.] antequàm hunc locum explicemus, quid interſit inter publicum, & commune, videndum. falluntur enim, qui hæc nihil inter ſe differre exiſtimant. Publicum igitur dictum eſt, quaſi populicum. ita publicum eſt, quod eſt totius populi, vt cãpus Martius, publicus eſt populi Rom. ager Campanus lege agraria lata, publicatus eſt: Regnum Cypri lege Clodia populi Romani publicum factum eſt: prætor, conſul, & ceteri magiſtratus, & Reges ſunt publicæ perſonæ. nam totius populi perſonam ſuſtinent. publico opponitur priuatum, vt cum dicimus, *ius publicum, ius priuatum: publica perſona, priuata perſona: iudicium publicum, iudicium priuatum: Rex, priuatus.* Horat. ſaty. III. lib. I *Priuatusq; magis viuam te Rege beatus.* & infrà. *Fuit hæc ſapientia quondam Publica priuatis ſecernere.* Cicero pro Murena *Odit populus Rom. priuatam luxuriam: publicam magnificentiam diligit.* Idem in Rull. ad pop. *Si eſt priuatus ager Recentoricus quid eum excipis? ſin autem publicus, quæ eſt iſta æquitas?* Commune duobus modis accipitur: vno modo commune appellamus, quod eſt duorum, aut plurium, *vt paries communis, communis domus, ager communis, epiſtola communis*: atque harum rerum communium cauſa competit actio communi diuidundo: à quarum ſimilitudine dicimus *Martem communem, mortem communem, vitam communem.* & ita illud M. Tullij pro Roſc. Amer. *quid tam commune, quam ſpiritus viuis, terra mortuis, mare fluctuanti-*

Nuantibus, littus eiectis? Altero modo communia dicimus, quæ à nemine ſunt occupata, neque poſſeſſa, & poſſunt fieri occupantis, vt *aqua profluens, aer, littus maris, lapilli & gemmæ in littore maris, theatrum*: quarum rerum cauſa non datur actio communi diuidundo apud iuriſconſ. Opponitur autem cõmune proprio, vt Cic. pro Sylla. *Tempus agendi fuit mihi magis proprium, quàm ceteris: doloris verò & periculi fuit illa cauſa communis.* idem epiſt. ad Dol. lib 9. *Quod me amas, id tibi commune eſt cum multis: quòd tu ipſe tam amandus es, tamq; dulcis, tamq; in omni genere iucundus, id eſt proprie tuum.* Accipienda porrò hoc loco communia, quæ à nemine ſunt occupata, id eſt, quæ nondum ſunt à quoquam tractata, vt diximus. His igitur expoſitis, hunc locum ſic explicamus. publica materies eſt exempli cauſa, Ilias Homeri. eſt enim opus publicum, & totius populi factum, quamuis ab Homero inuentum, ſcriptum, & editum. Hęc igitur materia tui iuris, tuiq; mancipi fieri poterit, ſi non hærebis in circulo omnibus patente, & contemto, id eſt, ſi tuum auctorem, quem tibi propoſuiſti ad imitandum, non ſequeris ita religioſè vt nihil addas de tuo, nihil inuenias, nihil immutes: trita quædam, & vulgata, & omnibus expoſita, & facilia, & ἐγκύκλια perſequaris. *Non circa* autem ſcriptum offendi in omnibus libris manuſcriptis.

Nec verbum verbo, &c.] id eſt, & ſi non ſtudebis verbum è verbo exprimere, vt religioſus, & fidus interpres: ſi nõ te præbebis ita ſedulum, ac fidelem interpretem, vt ne paululum quidem à tuo auctore diſcedere audeas. monet igitur hoc loco Horatius, ne eos, quos nobis propoſuimus imitandos, aut è quibus argumentum ſcribẽdi petimus, ita ſequamur, vt interpretes, ſed potius vt è fontibus eorum, iudicio, arbitrioq; noſtro, quantum, quoq; modo videbitur, hauriamus. hoc enim ſe conſilio vſum eſſe ſcribit M. Tull. & quidẽ iis ipſis verbis, quæ modo vſurpaui, in Stoicis imitandis, & in quæſtione de officiis. quod item ſe feciſſe ſcribit in orationibus inter ſe contrarijs Aeſchinis, Demoſthenisque conuertendis. *nec conuerti* (inquit) *ut interpres, ſed ut orator, ſententijs iiſdem, & earum formis, tanquam figuris, uerbis ad noſtram conſuetudinem aptis: in quibus non uerbum pro uerbo neceſſe habui reddere, ſed genus omnium uerborum, uimq; ſeruaui. non enim ea me annumerare lectori putaui oportere, ſed tanquam appendere.* hoc autem præceptum ad elocutionem referendum eſt.

nec deſilies imit. in arct.] id eſt, & ſi te non conijcies in eas anguſtias, videlicet nimium longè ab eo, quem tibi propoſuiſti ad imitandum diſcedendo, vnde te explicare honeſtè non poſſis: vnde egredi vel turpe ſit futurum, vel operis natura, ac ratio non ferat. nam hæc cuiuſcunque operis lex eſt, ne quid inchoatum reliquatur.

proferre] recta eſt ſcriptura. eſt enim proferre extrà, & foras ferre, vt alibi annotauimus.

ſcriptor cyclicus] poeta circumforaneus, circulator, qui ſolebat ſuum carmen in corona recitare. nonnulli Antimachum ſignificari putat: de quo M. Tull. in Bruto. *Nec enim poſſet idem Demoſthenes dicere, quod dixiſſe Antimachum Clarium poetam ferunt: qui, cum conuocatis auditoribus legeret eis magnum illud, quod nouiſtis, uolumen ſuum, & eum legentem omnes, præter Platonem, reliquiſſent, legam (inquit) nihilominus: Plato enim mihi unus inſtar eſt omnium.* nonnulli, & ij quidem docti, poetam quendam alium, qui ſcripſit κυκλικά, ſæpe ab interpretibus Græcis commemoratum, ſignificari volunt, in quibus eſt M. A. Muretus. de hoc poemate Philoponus in librum primum ἀναλυτικ. (vt vulgò citant) ἔςι δὲ καὶ ἄλλο τι κύκλος ἰδίως ὀνομαζόμενον· ὃ ποίημα τινὲς μὲν εἰς ὁ νέρους, τινὲς δὲ εἰς ὅμηρον ἀναφέρουσιν, &c.

Fortunam Priami] Antimachum non ſignificari ab Horatio ex eo maxi-

me intelligere licet, quòd Antimachus bellum Thebanum ſcripſit: quod multis annis ante Troianum geſtum eſt: hic autem, quem reprehendit Horat. bellum Troianum: vt omittam, quòd principium poematis Antimachi hoc fuiſſe teſtantur Græci interpretes, Εννέπετε χρονίδαο διὸς μεγάλοιο θύγατρες. cuius verſus longè alia ſententia eſt, quàm huius, quem hoc loco de Græco expreſſum profert Horat.

Parturient montes, naſcetur, &c.] prouerbium in glorioſos oſtentatores, & eos, qui magna de ſe expectatione concitata, nihil ea dignum ad extremum afferunt. Athenæus libr. 14. ſcribit, Tacham Regem Aegyptiorum, cum Ageſilaum Lacedæmoniorum Regem, breuis ſtaturæ hominem, qui iccircò venerat, vt cum eo belli ſocietatem iniret, eique auxilium ferret, hoc intempeſtiuo ioco laceſſiſſet, ὤδινεν ὄρος· ζεὺς δ' ἐφοβεῖτο· τὸ δ' ἔτεκεν μῦν, id eſt, parturiebat mons: at Iupiter metuebat, ille autem murem peperit, regno ſuo eſſe ſpoliatum, priuatumque eſſe factum, alienato à ſe Ageſilao, ſocietateq; diremta.

Dic mihi Muſa virum] principium Odyſſ. Ἄνδρα μοι ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, &c.

Antiphaten] Antiphates Rex Læſtrygonum, à quibus Vlyſſes, eiusque ſocij ad vnum diſcerpi eſſent, niſi funibus anchorarum præciſis quamprimùm è portu ſoluiſſent, ſeſeque in altum recepiſſent: quo ex periculo tamen non omnes naues ſeruatæ ſunt, ſed aliquot cum vectoribus perierunt. narrantur hæc ab Vlyſſe ὀδ. κ. Δὴ τό τ' ἐγὼν ἑτάρους προΐειν πεύθεσθαι ἰόντας, &c.

Scyllamq;] Scylla (vt ſcribit interpres Hom. ὀδυσσ. μ.) Phorcynis, & Hecatæ filia: cuius latera catulis latrantibus ſuccincta fuiſſe dicuntur. reuera Scylla vortex aquarum fuit, cui ſaxa volubilia, vagaque ſuberant alij rupem, ſeu ſcopulum eſſe dicunt. Homerus autem libro Odyſſ. ſuprà commemorato, eam deſcribens, ait vocem mittere voci catuli nuper admodum nati ſimillimam: ipſam monſtrum eſſe ingens, & immane, & vel Deo immortali formidoloſum, pedes habere duodecim omnes ad inceſſum ineptos: ſi quò autem ire velit, eò pennis volare, non pedibus ambulare: ſex ei colla eſſe longa, & in vnoquoque eorum caput ineſſe horribili aſpectu, in ore triplicem dentium ordinem crebrorum, & cruentorum: cetera ex Homero pete: cuius hi ſunt verſus. Ἔνθα δ' ἐνὶ σκύλλη ναίει δεινὸν λελακχῦα, Τῆς ἤτοι φωνὴ μὲν ὅση σκύλακος νεογιλλῆς Γίνεται, αὐτὴ δ' αὖτε πέλωρ κακόν, οὐδέ κέ τίς μιν Γηθήσειεν ἰδών, οὐδ' εἰ θεὸς ἀντιάσειεν, &c. M. Tull. orat. de Aruſp. reſponſis. *Quam Scyllam tam eminentibus canibus, tamq; ieiunis poetæ fingendo exprimere potuerunt, quàm quibus iſtum videtis Gellijs, Clodijs, Titijs roſtra ipſa mandentem?* Idem Verr. de ſupplicijs. *Hoc infeſtior nautis Verres, quàm Scylla, quòd multo ſe pluribus, & maioribus canibus ſuccinxerat.* De Scylla lege Apollonium lib. 4. Argon. & interpretem.

cum Cyclope] ὀδυσσ. ι. Polyphemi, & Cyclopum fabula narratur. Homer. Ἔνθα δ' ἀνὴρ ἐνίαυε πελώριος, ὅς ῥά τε μῆλα Οἶος ποιμαίνεσκεν ἀπόπροθεν, οὐδὲ μετ' ἄλλους Πωλεῖτ', ἀλλ' ἀπάνευθεν ἐὼν ἀθεμίστια ᾔδη. Καὶ γὰρ θαῦμ' ἐτέτυκτο πελώριον, οὐδὲ ἐῴκει Ἀνδρί γε σιτοφάγῳ, &c.

Nec reditum Diomedis ab interitu] id eſt, nec reditũ Diomedis à bello Troiano, aut aliam narrationem, nimis longè repetit. Antimachum obſcurè reprehendit, qui poema ſuum de Diomedis caſibus conſcriptum ab interitu Meleagri patrui orſus eſt. Meleager Tydei frater fuit Oenei filius: qui, cum aprum Calydonium interfeciſſet, eiusq; pellem, & caput, Atalantæ amicæ ſuæ donauiſſet, Theſtiadæ eius auũculi vtrunque illi ademerunt, & Meleagro inſidias compararunt. Qua re cognita ille eos interfecit. Althæa Meleagri mater ob fratrum ſuorum cædem filio irata, eum execrata eſt, eiq; interitum exoptauit.

Cum

Cum Calydon poſtea à Curetibus oppugnaretur, neque iam Calydonij impetum hoſtium ſuſtineret, Maleager neque patris, neque matris iam placatæ rogatu opem ferre patriæ voluit. flexus tandem, & victus Cleopatræ vxoris precibus hoſtes à mœnibus Calydonis propulſauit, ac profligauit, periculoq́; patriam liberauit. Althæa autem odio in filium priſtino renouato, facem ei à Parcis donatam, qua eius vita definiebatur, inflammauit, & conſumſit. quo facto ille interijt. vide Homer. & Euſtat. ἰλιάδ. ι.

Nec gemino] Iupiter Ledæ amore captus, ſub cycni ſpecie rem cum ea habuit. ex hoc concubitu Leda ouum peperit, idque in capſam quandam condidit, ex quo poſtea Pollux, & Helena nati ſunt. Caſtor autem, & Clytemneſtra ex altero, quod illa à Tyndaro compreſſa ediderat, extiterunt. Quanuis igitur Helenæ raptus Græcis belli Troiani cauſam præbuerit, non tamen Homerus ab ouo illo, ex quo excluſa Helena eſt, id eſt, non tam ex alto rem repetit, neque vſque à capite arceſſit, ſed ab ira Achillis egregium illud, & immortale poema orditur.

& in medias res, &c.] in medias res ita rapit auditorem, vt is earum principium non deſideret.

mentitur] veriſimiliter. nã docuit alios Homerus ita falſa dicere, & mentiri, quemadmodum oportet, inquit Ariſtot. lib. de poet.

quæ Deſperat, tractata] id eſt, quæ videt nullum orationis nitorem, neque ornatum capere, ſi à ſe tractentur, ea prętermittit.

Si plauſ. eges aul. manentis] id eſt, ſi ſpectatorem cupis tibi contingere, qui tantiſper ſpectet, donec aulęa (quibus obtenditur, ornaturq́ue ſcena) remoueantur: qui non diſcedat è cauea antequàm aulęa ſublata ſint. plauſorem appellat ſpectatorem plauſu fauentem. vide ſup. in epiſt. ad Aug. lib. 2. ad illum locum *Quattuor, aut plures aulæa premuntur in horas.*

& vſque Seſſuri] ab hoc verbo *Seſſorem* nominauit ſpectatorem epiſto. ad Iul. Flor. *In uacuo lætus ſeſſor, plauſorq́; theatro*: & ſedilia, ſedes, vnde ſpectabant hoc libro infrà. *Nondum ſpiſſa nimis complere ſedilia flatu.*

donec cantor, vos plaudite, dicat] id eſt, donec peracta ſit fabula. M. Tullius poſuit translatè in Catone. *neque enim hiſtrioni, ut placeat, peragenda eſt fabula: modò in quocunque fuerit actu, probetur: neque ſapienti, uſque ad plaudite, uiuendum: breue enim tempus ætatis ſatis eſt longum ad bene, honeſteq́; uiuendum.*

decor] id eſt, τὸ πρέπον, decorum.

Mobilibus] non leuibus, aut inconſtantibus, vt quidam putat, ſed quæ variatis ætatibus immutantur.

Reddere qui voces] puer, qui ſcit iam ad interrogata, & ad ea, quæ audiuit, reſpondere. ſic loquitur Virg. Aeneid. 1. *cur dextræ iungere dextram Non datur, ac ueras audire, & reddere uoces?* & Catull. de Thet. & Pelei nupt. *Nec miſſas audire queunt, nec reddere uoces.*

iram Colligit, ac ponit temere] temerè iraſcitur, & temerè placatur. Ter. in Hecyra. *Pueri inter ſeſe quàm pro leuibus noxis iras gerunt? Quapropter? quia enim, qui eos gubernat, animus, infirmum gerunt.*

cuſtode remoto] magiſtro. idem ſaty. IIII. lib. I. *Dum cuſtodis eges.* & ſat. VI. *Ipſe mihi cuſtos incorruptiſſimus omneis Circum doctores aderat.* & infrà *An cuſtos, famulusq́ue dei Silenus alumni.*

Cereus in vitium flecti] cereus flecti, ex eorum genere eſt, quæ annotauimus ſuprà ad Od. VIII. lib. 4. ſignificat autem hoc loco mollem, & flexibilem. Itaq́; *cereus in uitium flecti*, id eſt, flexibilis ad vitium. nihil enim mollius cera: nihil, quod facilius ſequatur, quocunque ducas: nihil, quod magis arbitrio noſtro

ſin-

ſingatur. Itaque Plato lib.9.de Repub.cum apud eum Socrates, Glauconem, feram quandam animo depingere iuſſiſſe, variam, & multorum, ac diſſimilium capitum, ex quibus alia cicuribus beſtijs, alia feris conueniant, ita reſpondet Glauco, *δεινοῦ πλάστου τὸ ἔργον· ὅμως δὲ ἐπειδὴ εὐπλαστότερον κηροῦ, καὶ τῶν τοιούτων, ὁ λόγος, πεπλάσθω*, id eſt, *miri cuiuſdam, & ſollertis artificis opus: Veruntamen quoniam oratio facilius, quàm cera, & cetera id genus, in quaslibet formas fingi, & flecti poteſt, eſto tibi ficta.* quem Platonis locum videtur M. Tull. lib. 3. de oratore expreſſiſſe, his verbis, *Nihil eſt enim tam tenerum, neque tam flexibile, neque quod tam facile ſequatur, quocunque ducas, quàm oratio.* Idem eod. lib. *ſed verba nos cum iacentia ſuſtulimus, ſicut molliſſimam ceram ad noſtrum arbitrium formamus, & fingimus.*

Vtilium tardus prouiſor] ſic Ariſt. ῥητορ β. *φιλοχρήματοι δὲ ἥκιστα, διὰ τὸ μήπω ἐνδείας πεπειρᾶσθαι*, id eſt, *minimum pecuniæ amantes, aut cupidi ſunt iuuenes, propterea quod nondum egeſtatis incommodum experti ſunt.*

Sublimis] elatus, & ferox. ſic Ariſtot. ibidem. *καὶ φιλότιμοι μέν εἰσι, μᾶλλον δὲ φιλόνικοι. ὑπεροχῆς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἡ νεότης. ἡ δὲ νίκη ὑπεροχή τις*, id eſt, *& ambitioſi quidem ſunt, ſed magis vincendi cupidi. præſtantiam enim, excellentiamq́; expetit ætas florens: at victoria, excellentia quædam eſt.*

& amara relinquere pernix] ſic Ariſt. eodem lib. *εὐμετάβολοι δὲ, καὶ ἁψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας. καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται*, id eſt, mutabiles autem ſunt, & in cupiditatibus ſatietate, ac faſtidio citò afficiuntur, & cùm vehementer cõcupiſcunt, tùm celeriter concupiſcere deſinunt.

Conuerſis ſtudijs] cum ætate conuertuntur ſtudia, & naturę. idcircò mobiles naturas ſuprà appellauit, vt dixi.

ætas virilis] quæ media, & conſtans appellatur.

inſeruit honori] ſtudet ambitioni: in ſtudio honorum occupatus eſt. *φιλοτιμεῖται πρὸς ἄλλους*. Ariſt.

quod mox mutare laboret] cuius mox eum pœniteat. Teren. Andr. *Haud muto factum.*

vel quòd Quærit, & inuentis, &c.] magnum hoc in primis, & graue ſenectutis incommodum, & ad quærendum omni ſtudio incumbere, & ab vtendo abhorrere.

inuentis] quæſitis, partis. Ter. Heaut. *inueniendus eſt Aliquis, labore inuenta meo cui dem bona.*

ac timet vti] ſic Ariſt. ibid. *ἀνελεύθεροι. ἓν γάρ τι τῶν ἀναγκαίων ἡ οὐσία. ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἴσασιν ὡς χαλεπὸν τὸ κτήσασθαι, καὶ ῥᾴδιον τὸ ἀποβαλεῖν*, id eſt, *auari ſunt ſenes, atque illiberales. facultates enim in rebus ad victum, cultumq́; neceſſarijs numerantur: ſimulq́; vſu didicerunt, quàm difficile ſit inuenire, quàm facile rurſus amittere.*

Vel quòd res omnes timidè g.] Ariſt. ibid. *κατεψυγμένοι γάρ εἰσιν. οἱ δὲ νέοι θερμοί. ὥστε προωδοποίηκε τὸ γῆρας τῇ δειλίᾳ. καὶ γὰρ ὁ φόβος κατάψυξίς τίς ἐστι*, id eſt, *frigent enim ſenes: iuuenes autem calent. itaque ad timiditatem ſenectus, quodammodo viam munit. Nam & metus ipſe refrigeratio quædam eſt.*

miniſtrat] adminiſtrat, gerit.

ſpe longus] longinqua ſperans, exempli cauſa, conſilia capiens, quæ in longum tempus conferantur, cum breue admodum ei vitæ ſpatium ſit reliquum. nemo enim tam ſenex eſt, vt ſe annum non putet poſſe viuere. ita ſuprà *ſpem longam* dixit, ad Sextium Od. IIII. lib. I. *Vitæ ſumma breuis ſpem nos vetat inchoare longam.* & ad Leuconoen, Od. XI. eiuſd. *ſpatio breui Spem longam reſeces.* Ariſt. tamen ibid. ita de ſenib. *ζῶσι τῇ μνήμῃ μᾶλλον, ἢ τῇ ἐλπίδι*, id eſt, viuunt memoria potius, quam ſpe.

iners]

iners] ſegnis,& ad agendũ ineptus ætatis vitio. Ariſt. lib. 2 πρακτικοὶ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ κατὰ τὸ κέρδος.

auidusque futuri] Ariſtot. ibid. καὶ φιλόζωοι, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ, διὰ τὸ τοῦ ἀπόντος εἶναι ἐπιθυμίαν· καὶ, οὗ δὲ ἐνδεεῖς, τούτου μάλιστα ἐπιθυμοῦσι, id eſt, & vitę ſunt cupidi, idque maximè decurſo propemodum vitæ curriculo, propterea quòd eius rei, quæ abeſt, cupiditas eſt. Itaque, quo egēt, id maximè concupiſcunt.

Difficilis] δύσκολος, moroſus. M. Tull. in Catone· *at ſunt moroſi, et iracundi, & difficiles ſenes.*

querulus] μεμψίμοιρος. Ariſtoteles ſenes ὀδυρτικοὺς appellat, quod idem valet.

laudator temporis acti Se puero] Ariſtot. ibid. διατελοῦσι γὰρ τὰ γενόμενα λέγοντες. ἀναμιμνησκόμενοι γὰρ ἥδονται, id eſt, *res præteritas nunquam narrare intermittunt. lætantur enim, cum eas memoria repetunt*

Multa ferunt anni venientes, &c.] *anni venientes* appellantur ab Horatio, vſque ab incunabulis ad corroboratam, & mediam ætatem: *recedentes* autem vſque à media ętate ad rogum. commoda porrò accipio, florem ętatis, velocitatem, vires corporis, pulchritudinem, hilaritatem, ſenſus integros, ac vegetos: quæ omnia adimit hominibus ſenectus, atque in eorum locum reponit rugas, & canitiem, pedum tarditatem, infirmitatem, ac debilitatem, deformitatem, triſtitiam, cæcitatem, ſurditatem, obliuionem, ſtuporem, & cetera mala. quod item elegantiſſimè exponit Xenocr. in Axiocho, his verbis, εἶτα λαθὸν ὑπεισῆλθε τὸ γῆρας εἰς ὃ πᾶν συῤῥεῖ τὸ τῆς φύσεως ἐπίκηρον, καὶ δυσαλθές. κἂν μή τις θᾶττον, ὡς χρέος, ἀποδιδῷ τὸ ζῆν, ὡς ὀβολοστάτις ἡ φύσις ἐπιστᾶσα ἐνεχυράζει τοῦ μὲν ὄψιν, τοῦ δ' ἀκοήν, πολλάκις δὲ ἄμφω· κἂν ἐπιμείνῃ τις, παρέλυσεν, ἐλωβήσατο, παρήρθρωσεν, id eſt, deinde furtim ſubit ſenectus, in quam, quicquid habet natura Acherunticum, debile, ſanatu difficile, ac deſperatum, confluit. Quòd niſi quis ſat citò vitam, vt æs alienum, reddat, inſtans, vt fœneratrix, natura pigneratur ab hoc videndi ſenſum, ab illo auditum, ſæpe numero vtrunque. Quòd ſi quis diutius manſerit in vita, eneruat, mutilat, membra luxat, ac debilitat. ſic Diphilus apud Stobæum Ἅπαντα τ' ἐργαζόμενος ἀσθενέστερα Πολλὲς τεχνίτης ἐστὶν ὁ χρόνος ὦ ξένε· Χαίρει μεταπλάττων πάντας ἐπὶ τὰ χείρονα.

adiunctis] appoſitis, & accommodatis ætati.

Aut agitur res in ſcenis, aut] quędam ſunt agenda in ſcenis: eſtque id, quod dicit Ariſt. διὰ τῆς ὄψεως, id eſt, rebus in conſpectu poſitis: quædam propterea quòd ſint nimis atrocia, aut horribilia, aut viſu fœda, aut incredibilia, non ſunt coram agenda, ſed ea ſatis eſt ab hiſtrione, quaſi intus acta ſint, renunciari: & hoc modo miſericordiam commouent, aut terrorem animis inferunt ἐκ συστάσεως τῶν πραγμάτων.

Segnius irritant animos] minus afficiunt animos, quæ ſunt audita, quàm, quæ ſunt viſa, aut ſpectata. Lucianus in Herodoto ex Herod. vt proximè planum fiet, τὰ δι' ὀμμάτων φαινόμενα, πιστότερα εἶναι τῶν ὤτων δοκεῖ.

fidelibus] oculos iccircò fideles appellat, quia quæ cernuntur magis valent ad fidem faciendam, quàm quæ audiuntur, vt ſcribit Herodotus in Clione. ὦτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισιν ἐόντα ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν, id eſt, aures enim hominibus minus ſunt fideles, quàm oculi. *Incertos* alia ratione appellauit epiſto. 1. libr. 2.

non promes in ſcenam] non produces in ſcenam: non conſtitues ante oculos ſpectatorum.

quæ mox narret fac. p.] quæ mox referat perſona aliqua in ſcenam producta. preſens, id eſt, extra, & coram ſpectatoribus. nomen *præſens* oppoſuit illi aduerbio *intus*.

Nec pueros coram, &c.] de Medea ſuprà diximus.

Aut humana palam] de Atreo, & Thyeſta, & ſuprà diximus nonnulla ad Oden XVI. lib. I. & res ita nota eſt, vt, qui hæc inculcare velit, lectorum opera, & otio abuti velle videatur. Iam hæc *promi in ſcenam, extrà, coram, palam, à præſente narrari*, idem valent: quibus reſpondent è contrario, *intus narrari*, *tolli ex oculis*.

Progne] de Progne ſup. ad Od. XII. libr. 4.

Cadmus in anguem] vide, quæ ſup. de Peleo, & Cadmo coniunctè, leuiter attigimus.

incredulus odi] quia ἀπίθανα, ἄλογα, μοχθηρὰ, ἀδύνατα, id eſt, non probabilia, ratione carentia, improba, & nefaria, & quæ fieri nullo modo poſſunt. lege Ariſt. περὶ ποιητ.

Ne've minor quinto, neu ſit p.] Non eſt dubium, quin actus, partes fabulę fuerint: quot actus in fabula fuerint, incertum atque obſcurum. actum autem ab actu diſtinguere, id verò non parum difficile eſt, ſi Donato credimus: neque deſunt viri docti, qui, quamuis perſpicuè aliter ſentiat Horatius, quattuor actibus tantum conſtare fabulam poſſe dicant, modò hi quattuor actus iuſtam fabulæ magnitudinem expleant. ego video à M. Tull. & ceteris bonis ſcriptoribus tertium, quartum, & extremum fabulæ actum commemorari: quintum non reperi. idem ſcribens ad Qu. Fratrem libr. I. tertium actum, extremum facere videtur his verbis. *Illud te ad extremum oro, & hortor, ut tanquam poetæ boni, & actores induſtrij ſolent, ſic tu in extrema parte, & concluſione muneris, ac negocij tui diligentiſſimus ſis, ut hic tertius annus, tanquam tertius actus, perfectiſſimus, atque ornatiſſimus fuiſſe uideatur.* Ego Horatio, & Donato aſſentior, vt putem tragœdiam, & comœdiam quinque actibus conſtare debere.

reponi] iterum doceri, vt ſaty. X. libr. I. *Nec redeant iterum, atque iterum ſpectanda theatris.*

Nec deus interſit, &c.] Ariſto. lib. περὶ ποιητ. ſcribit vtendum eſſe machina, ſeu machinatione: id eſt, deum eſſe adhibendum à machina, ad ea, quę ſunt extra fabulam, expedienda: quæ vel anteà facta ſunt, neque hominem ſcire fas eſt, vel poſteà futura ſunt, & prædictionem, ac nunciationem deſiderant. Omnium enim rerum videndarum facultatem Dijs attribuimus. verba Ariſto. ſunt hæc, φανερὸν οὖν ὅτι καὶ τὰς λύσεις τῶν μύθων ἐξ αὐτοῦ δεῖ τοῦ μύθου συμβαίνειν, καὶ μὴ, ὥσπερ ἐν τῇ Μηδείᾳ, ἀπὸ μηχανῆς, καὶ ἐν τῇ Ἰλιάδι τὰ περὶ ἀπόπλουν· ἀλλὰ μηχανῇ χρηστέον ἐπὶ τὰ ἔξω τοῦ δράματος, ἢ ὅσα πρὸ τοῦ γέγονεν, ἃ οὐχ οἷόν τε ἄνθρωπον εἰδέναι, ἢ ὅσα ὕστερον, ἃ δεῖται προαγορεύσεως, καὶ ἀγγελίας. ἅπαντα γὰρ ἀποδίδομεν τοῖς θεοῖς ὁρᾷν. Cum Ariſt. conſentit hoc loco Horatius, qui vetat Deum ex machina adhibere, niſi nodus difficilis, & Deo dignus inciderit, id eſt, niſi talis difficultas extiterit, vt ſine machina exitus fabulæ non poſſit explicari. Extant multa apud probatos auctores huius moris exempla, ac teſtimonia. Plato in Cratylo, εἰ μὴ ἄρα δὴ, ὥσπερ οἱ τραγῳδοποιοὶ, ἐπειδάν τι ἀπορῶσιν, ἐπὶ τὰς μηχανὰς ἀποφεύγουσι, θεοὺς αἴροντες, καὶ ἡμεῖς οὕτως εἰπόντες ἀπαλλαγῶμεν, ὅτι τὰ πρῶτα ὀνόματα οἱ θεοὶ ἔθεσαν, καὶ διὰ ταῦτα ὀρθῶς ἔχει. id eſt, *niſi utique, quemadmodum tragœdiarum ſcriptores, poſteaquam nodus aliquis inciderit, ad machinas confugiunt, deos attollentes, nos quoque, ubi dixerimus deos primùm nomina rebus impoſuiſſe, atque idcircò ita rectè ſe habere, quaſi noſtro munere defuncti, diſcedamus.* M. Tull. lib. I. de nat. Deorum, *Quod quia*

quem-

quemadmodum natura efficere ſine aliqua mente poſſit, non uidetis, ut tragici poetæ, cum explicare argumenti exitum non poteſtis, confugitis ad Deum. Ariſtoteles. 1. τοῦ μετὰ τὰ φυσικά, Ἀναξαγόρας τε γὰρ μηχανῇ χρῆται τῷ νῷ πρὸς τὴν κοσμοποιίαν. ὅταν γὰρ ἀπορήσῃ διὰ τίνα αἰτίαν ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ, τότε ἕλκει αὐτὸν· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις πάντα μᾶλλον αἰτιᾶται τῶν γιγνομένων, ἢ νοῦν. id eſt, *Anaxagoras enim ueluti machina quadam, mente utitur ad mundi fabricam. Cum enim hæſitat quam ob cauſam neceſſario ſit, tunc eam aduocat: in ceteris, cuiuis rei potius, quàm menti, cauſam earum rerum quæ oriuntur, aſcribit.*

vindice dignus] vindex propriè dicebatur, qui debitorem nexu obligatum, & iamiam à creditore ducendum, vel numerando, vel pro eo ſpondendo liberabat.

nec quarta loqui perſona laboret] nec plures perſonas vno, eodemque tempore in ſcenam prodeant locuturæ, quàm tres. quòd ſi quando quarta intercedat: vel tacita audiat, vel ſecum, non cũ alijs loquatur, vel cum vna duntaxat ſermonem conferat. huius præcepti exempla videre licet apud Terentium: vt in Andria actu tertio, Myſis, Simo, Dauus, Lesbia, Glycerium quinque perſonæ eodem tempore in ſcenam producuntur: ſed Myſis cum Lesbia duntaxat ſermonem habet: Glycerium autem domi ſuæ eſt, non foris. ibidem actu IIII. quattuor perſonæ, Myſis, Pamphilus, Charinus, Dauus, vno tempore in ſcena ſpectantur, ſed Myſis aliunde interuenit, & cum Charino non loquitur. Apud Plautum autem & quattuor, & quinque perſonæ communiter inter ſe loquentes introducuntur, quod item fit in Tragœdijs. At Horatius præcepta dat ſuæ ætatis hominibus, non veteribus, quorum ſcripta fortaſſe nondum ei vſquequaque perfecta videbantur. Quidam hunc locum ad numerum hiſtrionum referri volunt, dicuntque hoc ab Horatio ſignificari, non plures in comœdia, aut tragœdia hiſtriones, quàm tres eſſe oportere, quorum quiſque plures perſonas ſuſtineat. Nititur autẽ verbis Ariſtotelis in libello περὶ ποιητικῆς, vbi ſcribit, Sophoclem, cum duo ante eum duntaxat hiſtriones in tragœdia intercederent, tres adhibuiſſe: Aeſchylum verò eo ſuperiorem, primum omnium multitudinem hiſtrionum ex vno ad duos deduxiſſe. verba Ariſtotelis ſunt hæc. καὶ τό, τε τῶν ὑποκριτῶν πλῆθος ἐξ ἑνὸς εἰς δύο πρῶτος Αἰσχύλος ἤγαγε, καὶ τὰ τοῦ χόρου ἠλάττωσε, καὶ τὸν λόγον πρωταγωνιστὴν παρεσκεύασε. τρεῖς δὲ, καὶ σκηνογραφίαν Σοφοκλῆς. ἔτι δὲ τὸ μέγεθος, &c. Idem libr. 3. ῥητορ. ait hiſtrionum actionem (quam ὑπόκρισιν Græci nominant) in tragœdiam, & rapſodiam ſerò admodum introductam eſſe, quia poetę ipſi tragœdias initiò recitabant. verùm ego ab illis magnopere diſſentio, neque puto hoc ſentire Horatium.

Actoris partes chorus] docet quamobrem adhibeatur chorus, (quæ pars eſt fabulæ κατὰ τὸ ποσόν) & quibus in rebus eum operam ſumere, quid loqui, & canere oporteat. perſonæ porrò, ex quibus conſtabat chorus, & cantabant, & loquebantur: quanquam, quod ad locutionem pertinet, vna perſona fortaſſe pro omnibus loquebatur, reliquis aſtantibus, & ſilentibus, ſiue viri eſſent, ſiue mulieres, maximè ſi cum altero, qui non eſſet è choro, ſermo haberetur. Si vulgatam igitur ſcripturã probabimus, *Auctoris parteis*, quę reperitur in cod. Iann. & Faern. hæc erit eius ſententia, Chorus agat partes, & fungatur munere auctoris, id eſt, ſuaſoris, & monitoris. nemo enim quicquam alteri ſuadet, aut præcipit, niſi, qui auctoritate valet. ex quo natum eſt hoc loquendi genus, *tibi auctor ſum, ut illud facias*: & hoc, *te auctore feci. defendere parteis* autem poſitum eſt pro eo, quod eſt, agere, & ſuſtinere, & tutari partes, id eſt, fungi munere, vt ſaty. x. libr. 1. *Et ſermone opus eſt modo triſtis, ſæpe iocoſo, Defendente uicem modo rhetoris, at-*

que poëta. Sed doctiſſimi viri, quibus aſſentior, legunt *Actoris*. & ita ſcriptum eſt in tribus libris Vat. & in Torneſ. cuius ſcripturæ mihi videtur hæc eſſe ſententia, Chorus tuetur, & agat parteis actoris, id eſt, chorus habeatur vnius actoris loco, vnius munere fungatur, & officium virile obeat, id eſt, vnius perſonæ locum obtineat. dicimus enim Latinè *pars uirilis*, & *pro mea parte uirili*. eſt autem pars virilis, pars vniuſcuiuſque. M. Tull. pro Sext. Roſc. *Hæc qui pro uirili parte defendunt, optimates ſunt.* Idem in Verr. orat. de ſignis, *Eſt aliqua mea pars uirilis, quòd eius ciuitatis ſum, quam ille amplam, illuſtrem, claramque reddidit.* Idem frument. *qui præſertim plus etiam, quàm pars uirilis poſtulat, pro uoluntate populi Rom. oneris, ac muneris ſuſcipere debeam.* T. Liuius libr. 6. *illius gloria pars uirilis apud omnes milites ſit, qui ſimul uicerint*. atque hanc explicationem adiuuat, & confirmat id, quod ſequitur, *officiumque uirile*. neque eſt, quòd quiſquam mihi dicat, chorum etiam mulierum cœtum interdum fuiſſe: ergo officium virile ad chorum, qui ex mulieribus conſtet, pertinere non poſſe. reſpondeo enim vel virile officium dici ſpectata voce, *chorus*, quæ eſt maſcula, & virilis: vel propterea quòd maſculinum genus concipere, & complecti ſolet fœmininum. Poſtremò ſic hunc locum eſſe legendum, atque explicandum intelligere licet ex his paucis Ariſto. verbis lib. de arte poetica. καὶ τὸν χορὸν δὲ ἕνα δεῖ ὑπολαβεῖν τῶν ὑποκριτῶν. id eſt, *chorum autem accipere, ſeu exiſtimare oportet tanquam unum actorem.*

ne quid medios intercinat actus] ne quid inter medios actus canat. intercinat, pro canat inter, qualia ſunt illa, *ſiluas interreptare ſalubreis: circumgemit urſus ouile: tanto emetiris aceruo*: & ſexcenta alia, quæ collegi ad Od. VII. lib. 2. canere igitur choro inter actum, & actum licebit: inter medios actus, ſeu in medijs actibus, non licebit. loqui autem quouis loco cum alia perſona licebit.

conſilietur amicis] hæc eſt ſcriptura quattuor librorum manuſcriptorum, & omnium ferè vulgatorum: à qua diſcedere nefas mihi eſſe putaui. conſiliari autem verbum eſt à conſilio deductum, quo vſus eſt ſuprà Oda III. lib. 3. *Gratum elocuta conſiliantibus Iunone diuis*. quod quidem loco idem videtur valere, quod conſultare: hic autem, ſi recta, & emendata ſcriptura eſt, idem erit, quod conſilium dare, quod alibi non memini me legere in hanc ſignificationem. quinque libri manuſcripti, ijque fideliſſimi habent, *& conſilietur amicè*: quę ſcriptura non eſt reijcienda, meo quidem iudicio. placet autem mihi mirum in modum, quòd à duobus codicibus abeſt copulatio *que* poſt verbum *ſaneat*.

Ille dapes. laudet menſ. br.] laudat parſimoniam, frugalitatem, continentiam in victu.

ſalubrem] vtilem, ſalutarem. translatio eſt. nam ſalubre de ijs rebus dicitur, quæ ad corporis valetudinem ſunt vtiles. epiſt. ad Alb. Tib. *An tacitum ſiluas inter reptare ſalubreis?* & ſatyra VII. libr. 1. *Flebiaſque ſalubreis Appellat comites.* & ſaty. IIII. libr. 2. *ille ſalubreis Aeſtates peraget, qui nigris prandia moris Finiet*, &c. tranſlatè etiam M. Tull. ad Att. lib. 8. *ut non ſolum glorioſis conſilijs utamur ſed etiam paulo ſalubrioribus.*

& apertis ocia portis] pacem. aperiuntur enim vrbium portæ pacis tempore; vel ſublato hoſtium metu. Od. V lib. 3. *uidi ego ciuium Retorta tergo brachia libero, Portaſque non clauſas.*

commiſſa] arcana fidei commiſſa, vt ſuprà epiſt. ad Loll. libr. 1. *Prodiderit commiſſa fide.*

redeat miſeris, abeat ſ.] vt fortuna eos, quibus aduerſata eſt, quoſque deſeruit: placata reuiſat, & complectatur: inſolentes, ac ſuperbos deſerat. vide annota-

notationem ad Od. xxix. lib. 3. vbi diximus, per fortunam præſentem, & manentem, ſignificari ſecundam; per abeuntem, aduerſam.

Tibia] tibiæ adhibentur ad cantum chori adiuuandum. pertinet autem hic locus ad *μελοποιΐαν*.

Oricalcho iuncta] ita reperi ſcriptum in tribus cod. Vatic. & Card. Rainut. & Torneſ. quæ ſcriptura eò fortaſſe probari poteſt, quia cum tibiam veterum tenuem, ac ſimplicem fuiſſe dicat, nouam autem duobus contrarijs nominibus ſignificare velit eſſe illi diſsimilem; *tubæ æmula*, tenui opponitur: *orichalco iuncta*, ſimplici: quòd ſi *vincta* legamus, non æquè contrarium contrario reſpondeat.

foramine pauco Aſpirare] ad eam rem erat vtilis, vt paucis, id eſt, quattuor foraminibus ſonitum redderet, & choros adiuuaret, & theatra ſonitu compleret. *vtilis aſpirare, adeſſe, complere*, genus loquendi Græcum eſt, vt ſæpe admonuimus. in quibuſdam libris ſcriptum reperi *foramine paruo*.

Nondum ſpiſſa nimis] non admodum frequentia: non nimis celebria, aut referta. epiſt. ad Mæc. 3. libr. 1. *ſpiſſis indignæ theatris* & inf. *ſpiſſæ cateruæ*.

ſedilia] in quibus ſedebant ſpectatores, nondum theatro ædificato.

Quò] in quem locum, in quæ ſedilia: non (vt alij) quo ſtatu.

ſane populus numerabilis] explicatio eſt verborum illorum, *Nondum ſpiſſa nimis*. *numerabilis* autem idem valet, quod paucus. & ita loquuntur Græci Theocr. *εἰδ. ιε*. quod inſcribitur *χάριτες. φιλωνμένον ἀγγέλλοντας Τέχνοις, εἰδ' ἀλέγχοντιν, ἀριθμητοὺς ἀπὸ πολλῶν.*

coibat] conueniebat, congregabatur.

vinoq; diurno Placari Genius] ſic ſuprà epiſt. ad Auguſt. *Siluanum lacte piabant: Floribus, & vino Genium memorem breuis æui.*

numeris] pedibus, vel rythmis. numeroſum eſt enim id in omnibus ſonis, atque vocibus, quod habet quaſdam impreſſiones, & quod metiri poſſumus interuallis æqualibus.

modisq;] cantui, *ἁρμονίᾳ*, vel, vt quidam, *μέλει*. videtur tamen *μέλος* latius patere. Plato lib. 3. de rep. *τὸ μέλος ἐκ τριῶν ἐστι συγκείμενον, λόγου τε, καὶ ἁρμονίας, καὶ ῥυθμοῦ.*

Indoctus quid enim, &c.] horum verborum hæc ſententia eſt. Nam autē quàm populus Rom. vicinis populis deuictis, ſuos fines latius protuliſſet, vrbiſque mœnia amplificaſſet, quid ſaperent, aut quid iudicij haberent de tragœdiarum, & comœdiarum artificio, ac bonitate ruſtici homines, & indocti cũ vrbanis confuſi: ignobiles, & infames cum viris clariſſimis, & honeſtiſſimis?

liberq; laborum] laboribus defunctus, laboribus ſolutus. ſic ſup. dixit Od. xvii. lib. 3. *cum famulis operum ſolutis*.

motumq;] vel quia mouebatur, & ſaltabat tibicen, vel quia geſtum agebat.

& luxuriam add.] hoc dicit vel propterea quòd aucta ſint foramina, vel propter ipſius artificis ornatum nimis elegantem, ac ſumtuoſum; & propter orichalcum tibiæ additum. affert exemplum Lucianus in libr. *πρὸς ἀπαίδευτον πολλὰ βιβλ. ὠνούμ.* valde ad hunc locum accommodatum, de citharœdo quodam Tarentino, cui Eueno nomen erat, his verbis. *ἧκεν οὖν εἰς Δελφοὺς τά τ' ἄλλα λαμπρὸς, καὶ δὴ καὶ ἐσθῆτα χρυσόπαστον ποιησάμενος, καὶ στέφανον δάφνης χρυσοῦ κάλλιστον ὡς ἀντὶ καρποῦ τῆς δάφνης σμαράγδους εἶναι ἰσομεγέθεις τῷ καρπῷ· τὴν μὲν κιθάραν αὐτὴν ὑπερφυές τι χρῆμα εἰς κάλλος καὶ πολυτέλειαν*, &c. nam ſatis eſt mihi locum indicaſſe.

traxitq; uag.] per verbum *traxit* ſignificat, cum veſte vſum eſſe longa, & ad-

tatos demiſſa, quam σύρμα nominant Græci. vagum autem dixit, innuens non vno in loco conſtitiſſe, ſed huc, & illuc ſe circumtuliſſe, ac circumegiſſe.

per pulpita] per ſcenam. inf. *& modicis inſtrauit pulpita tignis.*

Sic etiam fidibus voces] quemadmodum (inquit) tibicen tibias ſibi parauit ampliores, easq; inflauit vehementius, ita et citharis ſoni acceſſerunt molliores. fortaſſe ſignificat, citharæ chordas additas eſſe. non enim vnus ſemper chordarum citharæ fuit numerus. ſed cum initiò quattuor tantùm fuiſſent, Mercurius treis addidiſſe dicitur. Strabo, & alij nonnulli Terpandrum Methymnæum lyra ſeptem chordarum primum vſum eſſe tradunt. Itaque & Timotheum apud Lacedæmonios accuſatum eſſe memoriæ proditum eſt, quòd pluribus, quàm opus eſſet, chordis vteretur, & quòd antiquam muſicam corrumperet. Ille autem cum iamiam quidam chordas ſuperuacuas præcidere pararet, fertur ſigillum Apollinis illis oſtendiſſe in eorum vrbis quodam loco poſitum lyram manu tenens, quæ totidem chordis conſtaret, & ita dimiſſus, atque abſolutus eſſe. Plutarchus item ſcribit in apophthegm. Emerepen in Phrynidis cantoris organo, quod nouem fidibus conſtabat, duas incidiſſe, his verbis increpantem, μὴ κακούργει τὴν μουσικήν: id eſt, *ne corrumpe, aut ne adultera muſicam.*

Et tulit eloquium inſolitum fac.] & facundia celeriter fluens: vel ut alij volunt, breui tempore comparata, genus eloquentiæ protulit inauditum, atque inuſitatum.

Vtiliumq; ſagax rerum, &c.] id eſt, extiterunt quidam homines, quorum prudens, & rerum futurarum prouida oratio parum ab oraculo Apollinis diſtiti t: vel hoc modo: cœperunt quidam homines non minus εὐστόχως, neque minus acutè, neque minus verè res futuras prædicere, quàm Apollo Delphicus: vel ſic, quorundam virorum ſententiæ Apollinis oraculo non diſſimiles fuerũt. Eurip. Μάντις δ' ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς. M. Tull. lib. 2. de finib. *meſt in animo coniectura conſequentium non multum à diuinatione differens.*

Carmine qui tragico vilem, &c.] Eos ſequitur hic Horatius, qui tragœdiam eò eſſe appellatam exiſtimãt, quòd tragœdiarum ſcriptoribus hircus præmij loco daretur. τράγος enim Græcorum lingua hircum valet. idem infrà videtur innuere, tragœdiæ appellationem inde eſſe natam, quòd primi illi tragœdiarum auctores, è plauſtris tragœdias agerent ore fece perunćto. ſic Horat. infrà. *Ignotum Tragicæ genus inueniſſe camœnæ Dicitur, & plauſtris vexiſſe poemata Theſpis.* Atheneus autem lib. ſecundo, de comędiæ & tragędiæ inuentione ſic ſcribit. Ἀπὸ μέθης καὶ ἡ τῆς κωμῳδίας, καὶ ἡ τῆς τραγῳδίας εὕρεσις. ἐν ἰκαρίῳ δὲ τῆς Ἀττικῆς εὑρέθη, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τῆς τρύγης καιρὸν ἀφ' οὗ καὶ τρυγῳδία τὸ πρῶτον ἐκλήθη. quæ verba ſignificant, tragędiam vindemiæ tempore inuentam eſſe. τρύγη enim vindemia eſt Gręcis. ad hunc locum pertinent illa Virgiliana Georg. II. *Non aliam ob cauſam Baccho caper omnibus aris Cęditur, & veteres ineunt proſcenia ludi, Præmiaq; ingentes pagos, & compita circum Theſidæ poſuere.* At Ariſtot. περὶ ποιητ. ſcribit eſſe ortam ab ijs, qui Dithyrambum exercebant.

agreſtes ſatyros nudauit] Satyricę fabulę à Gręcis inuentę, ab Atellanis, quę ſunt Latinorum, parum admodum diſcrepant. nam quemadmodum in illis Satyri nudi, Fauni, Sileni inducuntur, verbis, & motibus obſcenis riſum mouentes: ita & in Atellanis perſonæ turpes intercedunt, quę dictis liberioribus, & geſtibus improbis, ac proteruis auditorum curas, & ſeueritatem mitigent, ac relaxent. *ſatyros nudauit*, id eſt, ſatyros nudos introduxit inter actus tragœdiarum, vel ſtatim poſt tragœdias recitatas, & peractas. de Satyris vide annot. ad Od. XIX. lib. 2.

moran-

morandus] detinendus, delectandus, vt infrà. *Valdius oblectat populum, meliusq; moratur.*

Incolumi grauitate] ſalua grauitate tragœdię.

exlex.] ſolutus legibus.

adhibebitur] in ſatyrica. Deus verbi gratia, Faunus, Silenus, Bacchus. heros, vt Agamemnon, Neſtor, Achilles.

nuper] paulo antè: nempe in tragœdia.

Migret in obſcuras humili ſ.] ita humili, & abiecto ſermone vtatur, vt tabernariorum, & opificum orationem imitari videatur. Notum eſt autem, & vulgatum, togatas tabernarias à tabernis eſſe nominatas, quæ comœdijs, quaſi ex altera parte reſpondent.

Aut, dum vitat humum, &c.] id eſt, aut dum nimium ſe attollit, dumque nimis elato, & grandi oratione vtitur, in aere verſari videatur. inania, pro eo ſpatio, quod intercedit inter cælum, & terras poſuit ex Democriti, & Epicuri ſententia, vt Virg. in Sileno. *Nanque canebat uti magnum per inane coacta Semina, terrarumq;, animæq;, mariſq; fuiſſent. Et liquidi ſimul ignis.* Lucret. libr. 1. *Nec tamen undique corporea ſtipata tenentur Omnia natura: nanque eſt in rebus inane* Idem ibid. *Omnis, ut eſt igitur per ſe natura, duabus Conſtitit in rebus. nam corpora ſunt, & inane, Hæc in quo ſita ſunt, & qua diuerſa mouentur.* ibid. *Nam diſpulſa ſuo de cœtu materiai Copia ferretur magnum per inane ſoluta.*

Effutire leues indigna t. u.] tragœdia indigna eſt, in qua verſus leues, & ſine pondere effundantur. *indigna effutire* dictum, vt ſuprà epiſt. ad Iul. Flor. *indigni fraternum rumpere fœdus.*

moueri] ſaltari, moueri numeroſè, moueri in numerum. ſuprà epiſt. ad Florum lib. 2. *Nunc ſatyrum, nunc agreſtem Cyclopa mouetur.*

Intererit] differet aliquantulum à ſatyris. Verbo *intereſt*, pro *differt*, vtitur, & M. Tullius Acad. lib. 2. *qui illa uiſa, e quibus omnia decreta ſunt nata, negant quicquam a falſis intereſſe.* & epiſt. lib. 5. ad Att. *ſed planè gaudeo, quoniam τὸ νεμεσᾶν intereſt τοῦ φθονεῖν.*

Non ego inornata, & dom.] id eſt, non eſt ſatis in ſatyricis fabulis nullum verborum ornatum adhiberi, nullum nomen translatum poni, omniaque propriè, & ſimpliciter dici: ſed alia ſunt pręſtanda. *dominantia nomina* accipe τὰ κύρια, id eſt, propria, quibus res quantumuis licet ſint obſcenę, propriè appellantur, & ſignificantur, qualia ſunt *mentula*, *cunnus*, actionis Venereę verbum, & alia ſimilia, quę me pudor enumerare vetat. nam mentulę nomen in membro illo corporis virilis ſignificando, dominatur: cetera, quibus interdum vtuntur poetę pudore adducti, *neruus, penis, trabs, ficula, columna, cauda ſalax, pyramis, palus*, ſunt translata. ſolebant autem ſatyri illi in ſatyricis fabulis ſuo quanque rem, & actionem nomine, verboque appellare: neque eius rei, quam ſignificare vellent, turpitudinem, verborum tralatione, aut circuitiore tegere: exempli cauſa, cum eam operam, quæ datur liberis procreandis innuebant, non alienis eam operam, ſed ſuis, & proprijs appellabant: quod quidem eò magis erat illis ignoſcendum, quòd extiterunt nonnulli philoſophi: ſed qui philoſophi? ij, qui in virtute ſummum bonum, & beatitudinem locant, voluptatis inimici, omnium vitiorum correctores, & caſtigatores, Stoici, in quam ſtatuerint ſuo quanque rem nomine appellare licere. Itaque ex illorum ſchola manauit hoc σοφὸς ἂν εὐθυῤῥήμων ἔσῃ, vt teſtatur M. Tull. epiſto. quadam ad Papirium Pętum.

Nec ſic enitar tragico diſt.] id eſt, nec ſic ſtudebo à grauitate, & granditate verborum, quibus vtuntur tragici poetę, atque à tragica magniloquentia

tia differre,vt nihil interſit vtrùm loquatur Dauus,& ceteræ perſonæ comicæ, & ſeruiles,an Silenus Bacchi ſeruus. *differre colori*, pro eo,quod eſt differre à colore,Horatianum. lege annot. ad Od.11. lib.2.

Dauus'ne loquatur, & audax] ita reperi ſcriptum in duobus codicibus manuſcriptis non,*an audax*: & vt ita ſcribatur, ratio poſtulat. non enim ſignificat intereſſe vtrùm Dauus loquatur,an Pythias,ſed vtrum ſerui comici, quales ſunt Dauus ſeruus,& Pythias ancilla,an Silenus.

Pythias] ancilla apud Lucillium,ſeu aliquem veterem comicum.

Silenus] perſona Satyrica.

Ex noto fictum] è re nota effictum, atque expreſſum, non è re aliqua recondita,atque abſtruſa.

vt ſibi quiuis Speret idem, &c.] in epiſtola ad Florum libr. 2. ſuprà ad illum locum, *Ludentis ſpeciem dabit*, &c. diximus nonnulla, quæ ab hoc non ſunt aliena.

ſudet multùm] multùm laboris ſumat.

Auſus idem] expertus idem,conatus idem.

de medio ſumtis] non è longinquo arceſſitis,ſed è medio ſumtis.

Iunctura] compoſitio,ſtructura.

Siluis deducti] ſiluestres Fauni in ſcenam producti : perſonæ ſatyricæ.

velut innati triuijs] velut nati in locis celeberrimis,& pœne dicam,in medio foro.

teneris] delicatis,mollibus,cultis,venuſtis,concinnis,comtis.

iuuenentur] verbum Græcũ fortaſſe exprimere voluit *νεανιεύεσθαι*. quod valet,rem aliquam præclaram quidem illam,& laudabilem gerere, ſed maiore animo,quàm conſilio : quod iuuenes ſolent. Vetat igitur Horatius,ne in fabulis ſatyricis Fauni nimium politis,& cultis verſibus iuueniliter exultent,ne've verba nimis obſcena, & flagitioſa loquantur.

crepent] loquantur,vt docuimus ad Oden XVIII. lib. 1,

quibus eſt equus,& pater,& res] equites,& ingenui,& locupletes.

Nec,ſi quid fricti,&c.] nec,ſi quid probat aliquis de plebe,pauper,& egens, qui veſcitur cicere, & nucibus, &c. per emtorem ciceris fricti, plebeios, & vulgares homines ſignificat. ſic enim legendum eſt,non *fracti*, vt quidam corruperunt. emebat autem frictum cicer plebecula , vt eo intereà dum agebantur fabulæ,& quouis alio tempore ſolaretur,ac leuaret famem. Plaut. Bacch. *Tam frictum ego illum reddam, quam frictum eſt cicer*. & item alibi.

Aequis accipiunt animis] patienter audiunt, & probant. aſſume è ſuperioribus negationem, nec.

Pes citus] Od. XI. lib.1. *& in celeres iambos Miſit furentem*.

vnde etiam trimetris accr. n.] id eſt,iambus ex eo,quòd ita citus eſt, iuſſit iambeos verſus ſenarios, trimetros quoque nominari. Saty. X. lib. 1. *Pollio Regum Facta canit pede ter percuſſo*.

Primus ad extremum ſimilis ſibi] qualis ille iambicus ſenarius apud Eurip.in Phœniſſis *Ἐγὼ γὰρ οὔποτ' εἰς τόδ' εἶμι συμφορᾶς*. & ille Hippol. *Μεθεῖσ' ἐπ' ἄλλον εἶμι βελτίω λόγον*. qui toti ex iambis conſtant.

in iura paterna] in ſua iura recepit,vt ſpondeis locus eſſet in verſibus iambicis.

Commodus.] facilis,ſeſe accommodans,vt Od. VIII. lib.4. *Donarem pateras,grataque commodus*,&c.

non vt de ſede ſecunda Cederet, a. q.] iambus (inquit) recepit ſpondeos in iura paterna,ſed non vt è ſecunda,aut quarta ſede depulſus illis ſe facile pateretur:

retur: quales ſunt trimetri Horatiani epod. *Quando repoſtum Cæcubum ad feſtas dapes.* & *Peſti nihil me ſicut antea iuuat*,&c.

hic & in Atti, &c.] quemadmodum & in Terentianis,& in Plautinis. mirum eſt enim quantam ſibi poetę Latini in trimetris, & tetrametris licentiam permiſerint,ſat habentes,ſi in vltima ſede iambum ponant. in ceteris locis anapæſtum,ſpondeum, dactylum, tribrachum promiſcuè adhibentes.

Nobilibus] Petr. Victorius annot. in Cic. epiſt. 11. lib. 5. mauult hoc loco legi Mobilibus,propterea quòd Ariſtoteles περὶ ποιητικῆς ſcribit *τὸ ἰαμβικὸν, καὶ τετράμετρον, κινητικά.* Atqui nomen *κινητικά* non ſignificat mobilia, ſed vim mouendi habentia. Adiuuaret P. Victoriũ Ariſtoteles,ſi dixiſſet *κινητά*,id eſt,mobilia. *κινητικὰ* autem,& mobilia multum inter ſe diſcrepant. prętereà cum in trimetris Attij,& Ennij dicat Horatius raros iambos adhiberi,ſtabiles potius, quàm mobiles erant appellandi. pace igitur dixerim P. Victorij, ego vulgatam,& receptam ſcripturam cenſeo diligenter nobis eſſe retinendam, præſertim ab omnibus veterib. libr. comprobatam. cur autem nobiles dixerit Attij,& Ennij trimetros dicerem,niſi rem eſſe ſua ſponte notiſſimã,atque apertiſſimam putarem. ſic ſuprà Panętij libros *nobiles* dixit Od. xxix. libr. 1.

In ſcenam miſſos, &c] trium verſuum deinceps ſequentium hęc ſententia eſt. Verſus iambicos in ſcenam productos, nimis tardos ſpondeorum interuentu, iambus raro adhibitus indicat,atque arguit, poetam vel nimium celeriter,& parum accuratè ſcripſiſſe,vel artem ignorare.

magno cum pondere] multis, & pluribus quàm par ſit, ſpondeis tardatos.

Premit] *ἀπὸ κοινοῦ* iambus. Verſus igitur iambici trimetri tardiores,id eſt, qui in ſecunda & quarta ſede iambos non habent,reprehenduntur vel tanquam celeriter,& negligenter ſcripti, vel tanquam ab indocto, & inſcio facti.

Non quiuis videt immod. poet.] duo ſunt, propter quę poetę negligenter ſcribant,& verſus iambeos faciãt nimis tardos,& diſſolutos: primum,quòd confidunt non omnes ſua errata cognituros: alterum quia etiam ſi virtutes, & errata poetarum nemo non facile ſit cogniturus,ſperant tamen fore,vt ſibi ignoſcatur. ſed non iccircò (inquit Horat.) negligenter,& mendosè,& licenter ſcribere debemus: immò potius nihil peccare in ſcribendo,& exiſtimare omnes errata noſtra,ſi qua ſint in ſcriptis noſtris,animaduerſuros: & ita demum tuti erimus: nequa ſperarem,nos impune peccaturos:& ita cauti erimus,cum ipſi ſpem omnem veniæ nobis præciderimus.

Et data Rom.] & data eſt venia poetis Romanis, qui trimetris, & tetrametris raros iambos interpoſuerunt, multaque alia peccarunt: ſed immeritò data.

indigna] qua indigni ſunt: quam non meruerunt.

Iccirco'ne vager.] id eſt,iccirco'ne ſcribendi licentia abutar,quia non quiuis ita acutus,eſt,& perſpicax,vt errata animaduertat? iccirco'ne ſine arte,& minus accuratè ſcribere debeo? M. Tull. in oratore perf. loquens de ſummiſſo genere dicendi, *Sunt enim quidam, ut ſcis, oratorij numeri, de quibus mox dicemus, obſeruandi ratione quadam, ſed alio in genere: in hoc omnino relinquendi: ſolutum quiddam ſit, nec uagum tamen, ut ingredi liberè, non ut licenter uideatur errare.*

an omnes] id eſt, an potius putare debeo, omnes mea peccata perſpecturos? (hoc opponitur illi: *Non quiuis uidet immodulata poemata index.*) quòd ſi faciam,tutus ero: & cautus ero omni ſpe veniæ mihi ademta, ac præciſa. hęc autem, *extra ſpem uen.* reſpondent illis *Et data Romanis*, &c. Qui ſperat vel ſua peccata occulta,& incognita futura,vel ſe eorum veniam impetraturum, audacius

pec-

peccat: contrà, qui neutrum ſperat, cauet ſibi, ne quid peccet. at qui non peccat, ita demum tutus & cautus eſt. mendoſè in omnibus libris, legebatur *intra ſpem ueniæ cautus.* quæ ſcriptura mirè torſit eos omnes, qui in hanc epiſtolam, commentarios ſcripſerunt. ego autem coniectura ductus, & ab ipſius veritatis voce admonitus, locum corruptum emendaui.

Vitaui denique culpam] denique (inquit) non ſatis eſt non peccare, vt laudem, & præmium mereamur: ſed oportet rectè facere. tria enim ſunt, peccare, non peccare, rectè facere. qui peccat, pœnam meretur: qui non peccat, neq; pœnam, neque præmium meretur: qui rectè facit, is ſolus præmio dignus eſt. huic loco ſimile eſt illud Plautinum in Trinummo. *Si quid amicum erga benè feci, aut conſului fideliter, Non uideor meruiſſe laudem, culpa caruiſſe arbitror.*

At veſtri proaui] ita reperi ſcriptum in omnibus libris calamo exaratis, & in aliquot impreſſis, & ita legendum eſſe probat P. Victorius hoc argumento, quòd Horatius proauos liberos, aut ingenuos habere non potuerit, quippe qui ex patre libertino natus eſſet.

nimium patienter vtrunque] nimium patienter, ac, penè dicam, ſtultè vtrunque mirati ſunt in Plauto, numeros, & ſales: quia neque eius verſus ſatis numeroſè ſcripti ſunt, & ſales nonnulli ſunt ſcurriles, alij leues, & frigidi, alij obſceni.

Si modò ego, & vos Scim. inurb.] hoc ad ſales pertinet: ſignificat autem, ſales Plautinos inurbanos, & illepidos eſſe. ſic quidam putant ſuprà epiſt. ad Auguſtum, Plautum reprehendi. *Aſpice, Plautus Quo pacto parteis tutetur amantis ephebi*, &c.

Legitimùmq; ſonum digitis c.] hoc ad verſus referendum, quos non ſatis accuratè factos, neque ſuis ac legitimis numeris aſtrictos, ſed diſſolutos eſſe iudicat.

digitis.] ſolemus enim digitis verſuum ſyllabas, & numeros metiri: quanquam, qui ſunt in hoc genere exercitati, digitos adhibere ad cognitionem, iudiciumque huius rei neceſſe non habent, cum aures doctæ, & tritæ hoc facile per ſe præſtare poſſint. Nam *ut Seruius ille Papirij Pæti frater facile dicere poterat, hic uerſus Plauti non eſt, hic eſt, quod tritas haberet aures notandis generibus poetarum* (inquit M. Tullius epiſtol. quadam ad Papirium Pætum) ita & aures callidæ ſtatim ſentiunt ſine opera digitorum, quis verſus ſuis numeris conſtet, quis non. Itaque idem M. Tull. mali poetæ eſſe putat verſuum peccata digitis dimetiri: ſignificans, hominem exercitatum ea ſolis auribus explorare poſſe.

Theſpis] Theſpin alij primum tragœdiæ inuentorem fuiſſe narrant, quod probat hic Horatius, alij ab Epigene ſecundum, alij decimum ſextum tragicum numerant: vide Suidam.

plauſtris vexiſſe] antequam ſcena eſſet inuenta, Theſpis in plauſtris tragœdias docebat, idemque agebat. quod teſtatur Ariſtoteles lib. 3. de arte dicendi ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τὰς τραγῳδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον. & Plutarchus in vita Solonis his verbis ἐθεάσατο τὸν Θέσπιν αὐτὸν ὑποκρινόμενον, ὥσπερ ἔθος ἦν τοῖς παλαιοῖς. confirmat ipſe Horatius verſu proximo.

Quæ canerent, agerentq;] canebant igitur, & agebant ipſi poetæ ſua poemata nullis alijs adhibitis hiſtrionibus, ſeu actoribus. Item, quòd ait eos fæce perunctos egiſſe, ex eo tragœdiæ nomen impoſitum eſſe pleriq; tradiderunt: quanquam alij ab hirco ductum eſſe malunt. quod videtur probare Horatius illo verſu ſuprà *Carmine qui tragico uilem certauit ob hircum*, &c.

peruncti fæcibus ora.] ex quo τρυγοδαίμονας appellat poetas Ariſtophanes Νεφελ. quoniam (inquam) fæce peruncti, ne agnoſcerentur, ſua poemata

è plau-

è plauſtris canebant. vnde prouerbium *è plauſtro loqui*, quod eſt impudenter maledicere. hoc autem faciebant poetæ comici.

Poſt hunc] Ariſtoteles in lib. περὶ ποιητικῆς, (quem locum ſuprà attigimus) ſcribit Aeſchylum hiſtriones duos inſtituiſſe, cum anteà vnus eſſet duntaxat: chori perſonarum numerum minuiſſe: actorem primarum partium introduxiſſe. Idem ibidem paulo poſt negat ſciri, quis perſonas, aut prologos, aut multitudinem actorum, & quæ ſunt huius generis, inuenerit. quæ videntur inter ſe pugnare: verba Ariſtotelis ſunt hæc τίς δὲ πρόσωπα ἀπέδωκεν, ἢ προλόγους, ἢ πλήθη ὑποκριτῶν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἠγνόηται. ſed fortaſſe πρόσωπα nominat Ariſtoteles, quæ alio nomine προσωπεῖα dicuntur: quas hic Horatius perſonas appellat: id eſt, vultus fictos, & ſimulatos: quibus vera hiſtrionum facies tegitur: quibus qui putant non eſſe vſos veteres, falluntur. Demoſth. περὶ παραπρεσβ. παρεστηκότος τοῦ κατάρατου Κυρεβίωνος, ὃς ἐν ταῖς πομπαῖς ἄνευ τοῦ προσωπείου κωμάζει.

& modicis inſtrauit pulp.] pulpitum pars eſt ſcenę. itaque per pulpitum totam ſcenam ſignificari puto. ſcenam (inquit) modicam deſcripſit.

Succeſſit vetus his com.] ſignificat etiam veterem comœdiam tragędia eſſe poſteriorem. De vetere comœdia loquitur etiam ſatyra x. libr. I. *Illis, ſcripta quibus comœdia priſca viris eſt*, & ſaty. IIII. eiuſd. *Eupolis, atque Cratinus, Ariſtophanesq; poetæ, Atque alij, quorum comœdia priſca virorum eſt.*

ſed in vitium] dicendi libertas modum ſuperauit, & extra fines ſuos egreſſa in maledicentiam non ferendam erupit. ſic epiſt. ad Auguſt. *donec iam ſæuus apertam In rabiem verti cœpit iocus, & per honeſtas Ire domos impune minax: doluere cruento Dente laceſſiti*, &c.

lex eſt accepta] tale eſt illud loco ſuprà commemorato. *quin etiam lex, Pœnaq; lata, malo quæ nollet carmine quenquam Deſcribi.*

Prætextas] in quibus inducuntur perſonæ Romanę publicæ, nobiles, graues, honoratæ, conſulares, prætorię, & ſimiles.

docuere] ſic loquuntur Græci, quos poſtea ſecuti ſunt Latini: M. Tull. in Bruto. *Atque hic Liuius, qui primus fabulam C. Clodio, & M. Tuditano Coſ. docuit.* Idem in Catone maiore *Vidi etiam ſenem Liuium, qui cum ſeptem annis antè, quàm ego natus ſum, fabulam docuiſſet*, &c.

togatas] tabernarias, in quibus humiles, & plebeię, & priuatę perſonę ciuium Romanorum, inducuntur: & ita cum comœdijs comparantur eiſque altera ex parte reſpondent. per togatas, tabernarias ſignificat, cum tamen prætextę equè, vt tabernarię, ſint togatę, quia in vtriſque perſonę ciuium Romanorum intercedunt.

ſi non offenderet] id eſt, niſi vnuſquiſque poetarum ſua ſcripta grauatè limaret, eorumque editionem in aliud tempus differret. ſic epiſt. ad Auguſt. *Sed turpem putat in ſcriptis, metuitq; lituram.*

& mora.] ſic infrà. *nonumq; prematur in annum.*

Pompilius ſanguis] vos Piſones, qui à Numa Pompilio originē ducitus. Fuluius Vrſinus vir tùm in Latinis, tùm in Gręcis litteris admodum exercitatus, cum eſſem Romæ, nummum argenteum mihi oſtendit: cuius in antica parte Numæ nomen erat expreſſum: in poſtica, Cn. Piſonis pro quęſtore, & nomen, & caput quod ideò notandum duxi, vt quaſi oculis cernat lector quamobrem Piſones Pompilius ſanguis à Flacco dicantur.

atque Præſect. decies non caſtig.] id eſt, non perfectiſſimè, accuratiſſimeque poliuit. à marmorarijs opificibus ducta tralatio eſt, vt ſup. annotauimus epiſt. ad Aug. *Præſectum* autem legendum, non perfectum, & ita ſcriptum ſe

reperiſſe in libro quodam manu ſcripto Venetijs aſſeuerauit mihi Muretus: quam ſcripturam vnus liber Vaticanus poſtea comprobauit. præſecare vngues autem propriè dicimus. ex quo *præſegmina*. Plaut. Aulul. *Quin ipſe pridem tonſor vngues dempſerat: Collegit omnia, & abſtulit præſegmina.*

Ingenium miſera quia fort.] deridet eos, qui, quòd poetas natura, non arte valere, furoréq; quodam excitari putet Democritus, idcirco immunditia, illuuie, ſquallore, feritatem quandam, & inhumanitatem præ ſe ferunt, ſolitudinem ſequuntur, celebritatem fugiunt. Idem, quod Horatius, de Democrito ſcribit M. Tullius lib. 1. de diuinatione his verbis. *negat enim ſine furore Democritus quenquam poetam magnum eſſe poſſe.* & lib. 2. de orat. ad Q. Frat. *Sæpe audiui, poetam bonum neminem (id quod à Democrito & Platone in ſcriptis relictum eſſe dicunt) ſine inflammatione animorum exiſtere poſſe, & ſine quodam afflatu quaſi furoris.* Plato in Ione *πάντες οἵ τε τῶν ἐπῶν ποιηταὶ οἱ ἀγαθοὶ, οὐκ ἐκ τέχνης, ἀλλ' ἔνθεοι ὄντες, καὶ κατεχόμενοι πάντα ταῦτα τὰ καλὰ λέγουσι ποιήματα, καὶ οἱ μελοποιοὶ οἱ ἀγαθοὶ ὡσαύτως, ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες, οὐκ ἔμφρονες ὄντες τὰ καλὰ μέλη ταῦτα ποιοῦσιν, ἀλλ' ἐπειδὰν ἐμβῶσιν εἰς τὴν ἁρμονίαν, καὶ εἰς τὸν ῥυθμὸν, βακχεύουσι.* Idem in Phędro Socratem ſic facit loquentem. *ὃς δ' ἂν ἄνευ μανίας μουσῶν ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται,* &c. nam hunc locum produximus ſuprà Od. IIII. lib. 3. ibi, *an me ludit amabilis inſania?* id eſt, *qui autem ſine Muſarum furore ad fores poeticas acceſſerit perſuaſum habens fore, ut arte idoneus poeta euadat, & ipſe imperfectus erit, & eius poeſis ſani hominis, ab inſanis, & furioſis ſtatim obſcurabitur.* Idem lib. 4. de legibus ait poetam in Muſæ tripode ſedentem mentis compotem non eſſe. Atque hanc quæſtionem vtrùm poeta natura, an arte valeat, mox expediet Horatius. Pindarus autem naturam doctrinæ ſemper anteponit, & naturam ſine doctrina præſertim in poeta plurimum, atque adeò omnia poſſe dicit, his verbis. *σοφὸς ὁ πολλὰ εἰδὼς φυᾷ· μαθόντες δὲ λάβροι παγγλωσσίᾳ κόρακες ὥς, γαρύετον Διὸς πρὸς ὄρνιχα θεῖον,* id eſt, *ſapiens eſt is, qui multa ſcit natura: qui didicerunt autem, tanquam corui linguæ volubilitate, & inani ſtrepitu cum Iouis aui voce contendunt.*

& excl. ſanos Helicone] id eſt, ſanos negat, bonos poetas eſſe poſſe.

balnea vitat.] non lauat. immundus illuuie eſt. alij ad celebritatem loci referunt. à quibus diſſentio.

pretium] *γέρας*. epiſt. ad Scæuam lib. 1. *aut virtus nomen inane eſt, Aut decus, & pretium rectè petit experiens vir.*

Si tribus Anticyris, &c] ſi caput nulla quantumuis multa ellebori copia ſanabile, nunquam tondendum curauerit, vt capillo ſuprà modum producto, truculentiore ſit aſpectu, inſanięq; ſpeciem prę ſe ferat. in Anticyra inſula naſcitur elleborus. ſaty. III. lib. 2. *Neſcio an Anticyram ratio illis deſtinet omnem.*

O ego læuus] ſtultus, *σκαιός*. diximus ſup. ad Mæcen. II.

Qui purgo bilem] ſecutus ſum eam ſcripturam, quę reperitur in quibuſdam codicib. manu ſcriptis: quamq; Romulus Amaſęus confirmauit mihi aliquandò ſe reperiſſe, cum diceret, alteram *Qui purgor bilem*, ſibi videri corruptam. Et certè neque Græcum, neque Latinum eſt hoc loquendi genus. Nam ita quidem loquuntur Gręci *καθαίρομαι τὸ σῶμα, τὴν κεφαλὴν, τὴν ψυχὴν,* id eſt, purgor corpus, caput, animum: ſed *καθαίρομαι τὴν νόσον, ἢ τὴν χολὴν* non dicunt, ſed potius *καθαίρομαι τῆς νόσου, ἢ τῆς χολῆς*, id eſt, purgor morbi, aut bilis: quo modo & Horat. ſuprà locutus eſt ſaty. III. lib. 2. *Es morbi miror purgatum te illius.* vſitatius tamen dicimus Latinè *purgor morbo, vitio, atra bile,* & ſimil. Itaque putaui aliquando hoc loco legendum, *Qui purger bili, ſeu bilis,* &c. eamq; ſcripturam repoſuiſſem, niſi temeritatis, aut arrogantię crimen reformidaſ-

midaſſem, ſi ſine librorum veterum auctoritate lectionem vulgatam immutaſſem. quam tamen meam coniecturam velim conſideret lector. Nunc huius lectionis, quam ſecutus ſum, rationem, non eſt, quòd pluribus verbis explicem ſic enim Græci loquuntur *καθαίρειν χολὴν*, vt Paull. Aegineta lib. 7. *σκαμμωνία παραπλησίως ἐλλεβόρῳ καθαίρει, καὶ μᾶλλον τὴν ξανθὴν χολήν*. Galen. libello *τίνας δεῖ καθαίρειν. οὕτω δὲ καὶ γυναῖκα τινὰ*, &c. *ἰασάμην ἰσχυρῶς κενώσας διὰ φαρμάκου καθαίροντος μέλαιναν χολήν*. id eſt, *ſic autem &c. mulierem quandam, &c. ſanaui, cum eam acriter exinaniſſem pharmaco atram bilem purgante.*

Nil tanti eſt] id eſt, nihil tanti æſtimo, vt eius obtinendi ſtudio, & cupiditate incenſus, inſanire velim, nedum tanti poemata faciam. ſic loquuntur boni ſcriptores. M. Tull. lib. 3. epiſtol. ad Attic. *Quare, mihi crede, φιλοσοφῶμεν. iuratus tibi poſſum dicere, nihil eſſe tanti.* Idem offic. 2 *eſt ergo ulla res tanti, aut commodum ullum tam expetendum, ut uiri boni & ſplendorem, & nomen amittas?* Idem pro Q. Roſc. comœdo. *ſed tamen cur ipſe* H-S I Ↄ Ↄ Ↄ *tam uehementer concupieris, quæro: nam tibi M. Perperna, C. Piſo certè tanti non fuiſſent, ut ſocium fraudaretis.* Tibull. lib. 2. eleg. III. *Haud impune licet formoſas triſtibus agris Abdere. non tanti ſunt tua muſta pater.* huius contrarium eſt illud æquè vſitatum, *eſt tanti.* id eſt, tanti facio, non minoris æſtimo. M. Tull. de ſignis, *Tum iſte ab equite R. ſplendido & gratioſo, Cn. Calidio, cuius filium ſciebat ſenatorem populi R. & iudicem eſſe, equuleos argenteos nobiles, qui Q. Maximi fuerunt, aufert. Imprudens hunc incidi: emit enim, non abſtulit. nollem dixiſſe, iactabit ſe, & in his equitabit equuleis. emi, pecuniam ſolui. credo etiam tabulæ proferentur. eſt tanti: cedò tabulas.* cuius loci hæc ſententia eſt: dixi Verrem equuleos illos argenteos à C. Calidio abſtuliſſe. negat Verres, aitq; ſe emiſſe, pecuniam ſoluiſſe, tabulas prolaturum. *eſt tanti*, id eſt, tanti facio, crimen hoc abs te diſſolui, & dilui: quam ſi facerem in te maximi valere, dummodo tabulas proferas. tam multa enim, & grauia me ex tuis tabulis, ſi proferantur, crimina aduerſus te tracturum eſſe confido, vt facilè patiar, hoc crimen abs te dilui, & vt mihi ſit optabile huius criminis Calidiani facere iacturam. & I. Catilinaria. *ſed eſt tanti; dummodo iſta tua priuata ſit calamitas, et à reip. periculis ſeiungatur.* quem locum ex vetuſtis codicibus emendauit M. Ant. Muretus, cum vulgo legeretur *ſed non eſt mihi tanti*, eumq; eruditiſſimè explicauit.

ergo fungar vice cotis] ego igitur locum cotis obtinebo: ego cotis munus obibo, quæ ferrum acuere poteſt, cum vim ſecandi ipſa non habeat. hoc idem de ſe dicere ſolebat Iſocrates: & aliquando interrogatus cur cum alios artem dicendi doceret, ipſe taceret, reſpondit, *καὶ αἱ ἀκόναι αὐταὶ μὲν τεμεῖν οὐ δύνανται, τὸν δὲ σίδηρον ὀξέα, καὶ τμητικὸν ποιοῦσι.* id eſt, etiam cotes ipſæ quidem ſecare non poſſunt: ſed ferrum acutum, & ad ſecandum aptum efficiunt.

opes] opes poeticę, id eſt, res, & facultas poetica.

formet] erudiat, expoliat, informet. lege annot. ad Od. x lib. I. ad illum locum, *Voce formaſti.*

error] errorem videtur hic pro errato, ſeu peccato vſurpare, quod *ἁμάρτημα* nominant Græci, cùm erroris nomine tamen longè aliud ſignificetur. error enim imprudentis, & ignorantis eſt ferè, aut certè falſa opinione ducti, ſine culpa: erratum autem & ſcientis eſt, & culpa non caret. exemplis hoc fiet clarius. Cic. pro Murena. *non patiar te in tanto errore uerſari.* Idem lib. 2. de orat. *natura enim noſter nos delectat error.* Idem pro Cęcinna, *Nunquam honeſto, ac probabili nomine bono uiro iudici error obijci ſolet.* Idem epiſtola ad Seru. Sulpicium lib. 4. *certè ſimilis in utroque noſtrum, cum optimè ſentiremus, error fuit.* Idem ad Q. Metellum Q. F. lib. 5. epiſt. *Hoc in ſermone, cum a me exponeretur, quæ mea expectatio*

fuiſſet orationis tuæ, quantoq; in errore uerſatus eſſem, uiſa eſt oratio mea non iniucunda, &c. Horat. epiſt. ad Iul. Florum lib. 2. *Et demtus per uim mentis gratiſſimus error.* Ego igitur exiſtimauerim hoc loco errorem, non erratum, ſed diſceſſum quendam, & declinationem à virtute, & officio ſignificare, quæ ex imprudentia, aut incuria nata ſit. quo modo ſi accipiamus, ſeruabitur huius vocis ſignificatio vſitata.

Socraticę chartæ] per chartas Socraticas non ſignificat libros à Socratę ſcriptos, cum ille nihil ſcripſerit, ſed à Platone, Aeſchine, Xenophonte, & ceteris eius auditoribus, ac diſcipulis, & qui ab eis orti ſunt.

Verbaq; prouiſam rem] quidam libri vulgati habent *præuiſam* mendosè. veteres quidam omnes *prouiſam*. Sic locutus eſt epiſt. ad Loll. 2. *Sit bona librorum, & prouiſæ frugis in annum Copia.* Quòd autem ad huius loci ſententiam attinet, ſimilia ſunt ea, quæ ſcribit Cicero lib. 3. de orat. his verbis, *Rerum enim copia uerborum copiam gignit: &, ſi eſt honeſtas in rebus ipſis, exiſtit ex rerum natura quidam ſplendor in uerbis.*

exemplar vitæ, morumq;] veram, & perfectam ſpeciem vitæ humanæ, morumque intueri, quam imitando exprimere, & ſimulare conetur.

imitatorem] poetam, *μιμητήν* nihil enim aliud eſt poeſis, quàm *μίμησις*, id eſt, imitatio: quod Plato, & Ariſtot. tradiderunt, vt mox dicemus. Atque eo maximè admirabilis eſt Homerus, quòd nihil eſt in huius vitæ conſuetudine, moribusque communibus poſitum, quod non aptiſſimè, ac pœnè dicam, diuinę expreſſerit.

Interdum ſpecioſa locis] id eſt, interdum fabula, quæ aſperſa, & ornata eſt ſententijs è philoſophia petitis, & locis communibus, & quæ habet ἦθος, (ſic enim loquitur Ariſtot. lib. περὶ ποιητ.) id eſt, quæ ſcitè mores exprimit (mores autem perſonarum benè exprimit, quę conſilium, & voluntatē cuiuſque aperit, ac declarat) talis igitur fabula magis delectat populum, etiam ſi non ſit admodū venuſta, nec polita, nec grauis, nec artificioſa, quàm politiſſimi, & cultiſſimi verſus nulla ſententia ſubiecta, neque perſonarū decoro ſeruato, neque hominum moribus expreſſis. *locis* autem legendum potius, quàm *iocis*, hanc ſcripturam confirmātibus vetuſtis codicibus omnibus, Porphyrioneque, & Acrone comprobantibus. Quid ſint porrò loci cōmunes, ex M. Tullio intelligere licet, cuius hæc ſunt verba in Bruto. *ſcriptasq; fuiſſe, & paratas a Protagora rerum illuſtrium diſputationes, quæ nunc communes appellantur loci.* Idem in orat. perf. *Nec uerò dialecticis modò ſit inſtructus. ſed habeat omneis Philoſophiæ notos, & tractatos locos. Nihil enim de religione, nihil de morte, nihil de pietate, nihil de caritate patriæ, nihil de bonis rebus, aut malis, nihil de uirtutibus, aut uitijs, nihil de officio,* &c. *ſine ea, quam dixi, ſcientia grauiter, amplè, copioſè dici, & explicari poteſt.* Idem ibid. *Quàm enim indecorum eſt, de ſtillicidijs cum apud unum iudicem dicas, ampliſſimis uerbis, & locis uti communibus. de maieſtate uerò populi Ro. ſummiſſè, & ſubtiliter?* Iam quòd Ariſtoteles in lib. περὶ ποιητ. eam fabulæ partem, quam ἦθος, id eſt, mores appellat, ait minus valere ad delectandum, quàm περιπετείας, & ἀναγνωρίσεις, non pugnant illa cum his, neque ad hoc inſtitutum pertinent.

nullius Ven.] nullius venuſtatis, nulliusque elegantiæ. ſup. *Ordinis hæc uirtus erit, & Venus.*

ſine pondere] verborum.

Quàm verſ. inop. rer.] id eſt, quàm verſus inanes, & ſententiarum expertes, etiam ſi ſint cultiſſimi, & politiſſimi. Vir quidā doctus exiſtimabat hunc verſum ita legendum, *Quàm uerſus inopes morum, nugæq; canoræ.* id eſt, quàm verſus lepidiſſimi, & cultiſſimi nullis locis communibus illuſtrati, & inanes.

nugæq; canoræ] verſus leues,quantumuis modulati,& numeroſi.

ore rotundo] id eſt,rotundè,preſsè,enucleatè,eleganter,ſuauiter: non putidè,non ineptè,non obſcurè,non hiulcè,non aſperè.vide annot.ad illum locum ſaty.VII. lib.2. *totus teres,atque rotundus.*

Romani pueri] Romanos cum Græcis conferens ait,hos nulli rei ſtudere, præterquàm laudi; illos autem omne ſtudium ſuum ſtatim à puerili ætate in quæſtu,& re augenda collocare: quod cum ita ſit,non eſſe mirum, ſi poetæ præſtantes non euadant.

aſſem Diſcunt in partes diducere] de aſſe,& eius partibus lege Varr. lib.4. de ling.Lat. & Budæum noſtrum.

heus] ita legendum,non heu,neque hem, neque oe,vt habent mendoſi codices.

ærugo] æruginem appellat per translationem,immodicum pecuniæ, & lucri ſtudium,propterea quòd eo,tanquam ærugine quadam, ingenia præclara, & ad res maiores nata,corrumpuntur,ac deprauantur. at ſaty.IIII. lib.1.per æruginem,inſidioſam quandam, & ſimulatione officij inuolutam maleuolentiam ſignificat. *hic* (inquit) *nigræ ſuccus lolliginis,hæc eſt Aerugo mera*: quoniam videlicet talis animi affectio non aliter,quàm ærugo,amicitiæ vitium,peſtis, ac venenum eſt. Victruuius lib.7. cap.XII.& lib.8.cap.III. docet quomodo fiat ærugo.

linenda cedro] digna,quæ ſeruētur diutiſſimè incorrupta: digna,quæ nunquam conſumat vetuſtas,& quæ perpetuò viuant. nam,quę ſucco, aut oleo cedrino linuntur, non putreſcunt. lege Plin. lib. XVI. cap. XXXIX. & Dioſcor. lib.1. cap. LXXXIX. vbi ille dicit eam vim in cedro ineſſe,vt corpora mortua conſeruet,viua corrumpat: atque iccircò *τὴν νεκρῶν ζωὴν*,id eſt, mortuorum vitam appellari.

leui cupreſſo] inuolucro expolito,aut capſa ex cupreſſo. de qua eadem ferè dicuntur, quę de cedro. vide annotata ad Od. XIIII. lib.2.

Aut prodeſſe volunt] poemata (inquit) alia vtilia ſunt duntaxat, alia iucunda: alia & vtilia,& iucunda.

Quicquid præcipies] hoc pertinet ad ea poemata, quæ proſunt tantùm.

breuis] ita tamen,vt tantum ſit verborum,quantum ſit neceſſe: vt ſup. *breuis eſſe laboro,Obſcurus fio.*

percipiant a. d. r. q. fid.] aptè verba ſuis nominibus iunxit. dociles ſe præbeant in percipiendo: fideles in tenendo. aduerbium *citò* autem,coniungendum cum verbo *percipiant,* non cum voce *dicta.*

Omne ſuperuacuum] translatum à vaſe pleno: ex quo, quicquid ſuperat,effluere ſolet.

Ficta voluptatis c. ſ. p.] hoc ad eos, qui delectare ſtudent tantùm. ſic Ariſtoteles lib. *περὶ ποιητικῆς*, poetam ſequi probabilia,quæ nec eſſe,nec fieri poſſint,ait oportere potius,quàm improbabilia,quę fieri poſſint. verba Ariſt. ſunt hæc, *πρός τε γὰρ τὴν ποίησιν αἱρετώτερον πιθανὸν ἀδύνατον, ἢ ἀπίθανον δυνατόν.*

Neu pranſæ Lamiæ] ne've fingat poeta ex aluo Lamię,quæ puerum deuorarit,eundem puerum viuum extrahi. Præter ea,quæ vulgò traduntur,& narrantur de Lamijs,Ariſtot. lib.7. de morib. ad Nicom. ſcribit mulierem quandam fuiſſe in Ponto,quæ mulierum grauidarum aluos aperiret, & perſecaret, puerosq; inde tractos deuoraret. Sed de Lamia vide Diodor. Sicul. lib. 20. & Ariſtophanis interpretem in Veſp.

Centurię ſeniorum] ætate grandes, & ſenes poemata inutilia, & ad ſo-

lam

lam voluptatem comparata,aſpernantur, ac reſpuunt. alludit autem ad centurias,in quas ſingulæ tribus erant diuiſæ.

Celſi Rhamnes] equites contrà,vel iuuenes feroces,atque elati non admodum attentè,nec libenter poemata audiunt, quæ nulla voluptate ſunt temperata: *celſi*,id eſt,iuuenes excelſo animo,quod non diſplicet. T. Liuius lib. VII. *ſignum poſcunt ingenti clamore,celſiq;, & ſic haud dubia feroces in prælium uadunt.* malo tamen per celſos, equites intelligi. Nam & Feſtus celſum ex Græco κέλης, equitem dictum eſſe putat. Rhamnes alij à Romulo appellatos: alij Rhamnes, & Luceres vocabula eſſe Tuſca volunt,vt refert Varro libr.4. de lingua Lat.

Omne tulit, &c.] hic verſus cum tribus reliquis deinceps ſequentibus, pendet è ſuperioribus, hoc modo: Omnibus igitur omnium ſuffragijs præſtantiſſimus poeta iudicandus eſt,qui vtilitatem cum voluptate coniunxit. pertinent autem hæc ad illud membrum tertium, *Aut ſimul, & iucunda, & idon. dic. u.*

Hic meret æra l.] hic liber pretium meretur. hic multos reperit emtores,hic librarios locupletat.

Soſiis] librarijs. ſuprà epiſtol. ad librum, *Scilicet ut proſtes Soſiorum pumice mundus.*

remittit] reddit,vt priore verſu: & epiſto. ad Auguſt. *Sed ueluti tractata notam,labemq; remittunt Atramenta.* ſaty. vlt. lib.2. *Vt melius muria,quam teſta marina remittit.*

Nec ſemper feriet] nec ſemper ſignum ſibi propoſitum, quod intuetur,& quò oculum dirigit,ſagittarius attingit.

quodcunque minabitur] ſubintelligendum *ferire.*

Verùm vbi plura] id eſt, verùm vbi plures virtutes, pluraque ornamenta inſunt in poemate,quàm maculæ,& errata,quę vel imprudenti,& aliud agenti vel humanitus exciderint, ignoſcere debemus.

Vt ſcriptor ſi p.i.l.] hæc duo coniungenda ſunt, *ſcriptor librarius*, id eſt, is qui libros deſcribit manu, hoc modo: ſi librarius idem perpetuò peccat, id eſt, ſi in idem erratum perpetuo incurrit, etiam ſi fuerit monitus, indignus eſt, cui ignoſcatur: ſic & poeta, &c. *idem peccat* vſitatè, & propriè dictum. M. Tull. de nat. deor. libr.1. *Atque etiam Xenophon paucioribus uerbis eadem ferè peccat.* & pro Murena. *non multa peccas.* eadem ratione dixit Catullus. *Nimirum idem omnes fallimur.* & Horat. ſaty. III. lib. I. *Nec uincet ratio tantundem ut peccet, idemque, Qui teneros caules,*&c.

fit Cherilus ille] poeta malus, de quo ſup. epiſt. ad Aug. *Gratus Alexandro magno regi fuit ille Cherilus.*

Quem bis, terq; bonum c. r. m.] id eſt, qui ſi duobus, aut tribus locis rectè,& emendatè, & laudabiliter ſcribat, mirari ſoleo; ita eſt malus ſcriptor, & ita vſitatum ei eſt mendosè, & ineptè ſcribere. huic igitur Cherilo ſimiles ſunt ij poetæ,in quorum ſcriptis plura ſunt mendoſa, quàm recta.

& idem Ind. quand. bon.] id eſt, & ego idem indignè fero, quandocunque præſtantiſſimus omnium poetarum Homerus incuria quadam labitur, & peccat,quod eſt in eo admodum rarum. ſcio hunc verſum aliter ab alijs explicari,ſed vehementer errant. nam verbum *indignor* non eſt referendum ad ſuperiora,quod illi faciunt, ſed cum ijs, quæ ſequuntur coniungendum, vt alibi admonui,& multo antè docuit P. Victorius. *quandoq.* autem idè valet,quod *quandocunque*,vt ſuprà Od.1. lib.4. *quandocunque potentior Largis muneribus riſerit æmuli.*

Verùm opere in] cod. vnus Vatic. Faern. Tornæſ. habent. *Verum operi longo.*

Vt pi-

Vt pictura, poëſis.] Plato libr. 10. de rep. poetas pictoribus ait eſſe ſimiles, docetque vtroſque in animantibus, & rebus inanimis imitandis, atque exprimendis eſſe occupatos. idem ſcribit pluribus verbis Ariſtoteles in lib. περὶ ποιητικῆς. adde illa Plutarch. lib. πῶς δεῖ τὸν νέον, &c. ἀκούειν. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπιστήσωμεν αὐτὸν ἅμα τῷ προσάγειν τοῖς ποιήμασιν ὑπογράφοντες τὴν ποιητικὴν, ὅτι μιμητικὴ τέχνη, καὶ δύναμίς ἐστιν ἀντίστροφος τῇ ζωγραφίᾳ, καὶ μὴ μόνον ἐκεῖνο τὸ θρυλλούμενον ἀκηκοὼς ἔστω, ζωγραφίαν μὲν εἶναι φθεγγομένην τὴν ποίησιν· ποίησιν δὲ σιγῶσαν τὴν ζωγραφίαν, &c. id eſt, *Præterea admoneamus eum eo ipſo temporis punćto, quo ad poemata audienda admonemus, deſcriptione quadam facta, poeticam altera ex parte picturæ reſpondere; neque illud ſolum omnium ſermone vſurpatum audiuerit, picturam eſſe poeſim loquentem: poeſim autem tacitam picturam: ſed*, &c. M. Tull. Tuſc. v. *Traditum eſt etiam Homerum cæcum fuiſſe: at eius picturam, non poeſim videmus.*

erit, quæ ſi propius ſtes, Te c. m. & q. ſ. l. a.] ſic eſt diſtinguendus hic locus *Vt pictura poeſis. erit, quæ, ſi propius ſtes*, &c. id eſt, alia reperietur (inquit) pictura, quæ primis, ac rudibus lineamentis tantùm conſtat: pictura adumbrata, non expreſſa: quam Græci σκιαγραφίαν appellant. hæc procul ſpectata, laudari poteſt: alia, quæ ſuis coloribus expreſſa, & exquiſitis, accuratiſque pigmentis illuſtrata eſt. hæc propius ſpectari debet. idem de poeſi ſentiendum. alia eſt enim, quæ quaſdam vmbras, & receſſus habet tantùm, neque admodum illuſtribus coloribus veſtita eſt: alia eſt accurata, & exquiſito artificio elaborata. Videntur mihi ad hunc locum pertinere ea, quæ ſcribit Ariſtoteles libr. 3. de arte dicendi, vbi docet dictionem (quam ille λέξιν nominat, id eſt, dicendi rationem) aliam eſſe ſcriptioni accommodatam, & tanquam pictam: aliam concertatoriam, & forenſem, & geſtu actoris egentem. paulo pòſt ſcribit ille, concionale dicendi genus adumbratæ picturæ ſimile eſſe, proptereà quòd, quanto maior ſit multitudo, tanto longius ſpectari videtur orationis figura. Quapropter ſubtilitas, & limata (vt ita dicam) tenuitas, ſuperuacanea eſt, & deterior videtur in vtroque. Iudicium autem ſubtiliorem dictionem deſiderat, multoque magis, ſi apud vnum iudicem cauſa agatur. ineſt enim minimum in actione, & geſtu. Nam facilius ſpectari poteſt id, quod rei proprium eſt. omne autem alienum, & contentionis ſtudium abeſt. verba Ariſtotelis ſunt hæc. ἡ μὲν οὖν δημηγορικὴ λέξις, καὶ παντελῶς ἔοικε τῇ σκιαγραφίᾳ. ὅσῳ γὰρ ἂν πλείων ᾖ ὁ ὄχλος, πορρώτερον ἡ θέα. διὸ τὰ ἀκριβῆ περίεργα καὶ χείρω φαίνεται ἐν ἀμφοτέροις. ἡ δὲ δίκη, ἀκριβεστέρον. ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ ἐνὶ κριτῇ. ἐλάχιστον γάρ ἐστιν ἐν ὑποκρίσει. εὐσύνοπτον γὰρ μᾶλλον τὸ οἰκεῖον τοῦ πράγματος, καὶ τὸ ἀλλότριον καὶ ὁ ἀγὼν ἄπεστι.

Hæc amat obſ. volet hęc ſub.] alia picturæ diſſimilitudo. amat porrò ea pictura locum obſcurum, quæ deterior eſt: altera autem, quę in luce ſpectari non recuſat, longè ſcilicet melior eſt.

repetita] iterum, atque iterum, & ſæpius ſpectata.

Fingeris] conformaris, inſtitueris, vt ſup. epiſto. 11. libr. 1. *Fingit equum.* & Od. vi. lib. 3. *fingitur artibus.*

Tolle] ſume, vt epiſt. vi. lib. 1. *partem, vel tolleret omnes.*

certis medium, & tolerab.] id eſt, certas res eſſe in quibus medium locum obtinere conceditur, & in quibuſdam rebus mediocritatem eſſe laudabilem, & ferri poſſe. ſed mediocritatem in poeta neque eſſe laudabilem, neq; condonari ſolere: quod ſimile eſt, ac ſi diceret, poetam vel excellere, vel ab eo ſtudio deſiſtere, nomenque poetæ æquo animo amittere oportere. Videtur aliter ſentire M. Tull. in orat. perfecto his verbis: *Nam in poetis non Homero ſoli locus eſt (vt*

de

de Græcis loquar) aut Archilocho, aut Sophocli, aut Pindaro, ſed horum uel ſecundis, uel etiam infra ſecundos.

tolerabile] id eſt, (vt ita dicam) tolerabilitatem.

conſultus iuris, & actor Cauſ. m. a.] redde ſuum cuique, hoc modo: iuriſconſultus aliquis neſcit, quãtum Aulus Caſcelius: actor cauſarum quiſpiam abeſt ab eloquentia Meſſallę Coruini: vterque tamen in pretio eſt, etiamſi non ſit ſummus.

columnæ] ad quas proſtant libri, vt ſaty. IIII. lib. I. *Nulla taberna meos habeat, neque pila libellos. neſcit* autem legendum, vt habent o. l. v.

Vt gratas inter menſas, &c.] probat id, quod modò dixit, tribus ſimilibus. Nam hi verſus cohærent cum ſuperioribus. Quo modo (inquit) ſi quis in conuiuio ſymphoniam aliquam incõditam, immodulatam, ineptam, diſcordem adhibeat: ſi vnguentum ingrati odoris, nulliusq́, pretij: ſi papauer cum amaro, & deterrimo melle: offendat conuiuas, quia his poterant carere, neque hæc magnopere requirebant. ſic poema, cum ſit ad delectationem comparatum maximè, ſecundo loco ad vtilitatem, ſi paulùm modò abſit à perfecto, deterrimum eſt.

ſymphonia diſcors] *συμφωνία, ὁμολογία τις*, (inquit Plato,) *ὁμολογίαν δὲ ἐκ διαφερομένων, ἕως ἂν διαφέρωνται, ἀδύνατον εἶναι*, id eſt, ſymphonia, ſeu concentus, conſenſus eſt quidam. vt ſit autem conſenſus, ex rebus diſcordibus, quandiu diſcordant, fieri non poteſt.

Si paulum ſummo diſceſſit] duo Vat. & Torn. habent *deceſſit*.

duci] traduci: vel produci, extrahi.

Ludere q. n.] ludendi verbo hæc omnia ſubijciuntur, luctari, haſtam iacere, currere, ſalire, & ſimilia, quę exercebantur in campo Martio. In cęteris artibus (inquit) & certaminibus nemo ſe ſcire profitetur, quod ignorat, ne ſit ridiculus: in poetica volunt omnes videri aliquid eſſe.

diſci've] de diſco vide annot. ad Od. VIII. lib I.

trochi've] ſup Od. XXIIII. lib. 3. trochum, Græcum nominat. quem putant nonnulli *βέμβικα* vocari à Græcis: ſed non ita eſt. *βέμβιξ* enim turbo appellatur à Latinis. trochus Græca vox eſt, quę rotam Latino nomine valet: qua ſe exercebant pueri in Græcia.

Ne ſpiſſæ r. t. i. c.] ne ſpectatores frequentes, qui circùm ſtant, irrideant ludendi imperitum, idque impune.

tollant riſum] cachinnentur. vt ſuprà *Romani tollent equites, peditesq́; cachinnum.*

Qui neſcit, verſ. t. a. ſ.] ſimile eſt illud epiſto. ad Auguſt. *Nauem agere ignarus nauis timet. abrotonum ægro Non audet, niſi qui didicit, dare, quod medicorum eſt Promittunt medici, tractant fabrilia fabri: Scribimus indocti, doctiq́; poemata paſſim.*

cenſus equeſtrem S.] cenſus participium vocis, & ſignificationis patientis. cenſus igitur ſummam equeſtrem intelligendus, qui dum cenſetur, repertus eſt habere in bonis quadrigenta millia æris, qui cenſus erat equeſtris, vt ſciunt omnes. eodem participio vtitur & M. Tull. pro Arch. poeta. *cenſus tantummodò indicat eum, qui ſit cenſus, ita ſe iam tum geſſiſſe pro ciue*: & Verr. III. *ſanxit in poſterum, qui poſt eos Cenſores cenſus eſſet, ne quis heredem uirginem, ne'ue mulierem faceret.* Aiunt Laberium mimographum his verbis deſcribi, ac notari.

Tu nihil inuita dices f.] Minerua artibus omnibus præeſſe exiſtimatur, vt ſuprà annot. ad Od. XIII. lib. 3. *inuita Minerua* prouerbium eſt: quod explicat M. Tull. off. lib. I. his verbis. *ex quo magis emergit, quale ſit decorum illud, ideo*

quia

quia nihil decet inuita (vt aiunt) Minerua, id eſt, aduerſante, et repugnante natura. ſed huius loci hæc ſententia eſt. Non dubito equidem, quin tu nihil ſis dicturus, aut facturus inuita Minerua; id eſt, ego te quidem ſcio omnia aptè, decorè, venuſtè, doctè, ſapienter dicturum, ac facturum. noui enim iudicium tuum, noui mentem, & prudentiam tuam. verùm tamen, ſi quid olim ſcripſeris, caue iudicio tuo tantopere confidas, vt Mecij, & patris tui, & meam ſententiam non exquiras, aut nobis de tuis ſcriptis iudicandi poteſtatem non permittas. legendum autem *facies'ue;* & ita lib. manuſcripti.

Meci] Sp. Mecij Tarpæ critici: de quo ſatyr. x. lib. I. *Quæ nec in æde ſonent certantia iudice Tarpa.* & M. Tull. epiſt. ad Marium lib. 7. *Nobis autem erant perpetienda, quæ Sp. Mecius probauiſſet.*

nonumque prematur] ſupprimatur, domi contineatur nouem annos: ne foras emanet, neue exeat ante nonum annum. ſic Catullus de Smyrna Cinnæ. *Smyrna mei Cinnæ nonam poſt denique meſſem, Quàm cœpta eſt, nonamque edita poſt hiemem.*

edideris] emiſeris: vt epiſt. ad Libr. lib. I. *Non erit emiſſo reditus tibi.*

Syluestres homines] nondum humanitate politos, neque cultos: feros.

Cædibus] mutuis, vt ſaty. III. lib. I. *Quos Venerem incertam rapientes more ferarum Viribus editior cædebat, vt in grege taurus.*

victu fœdo] victu, & cultu ferino, atque inhumano: de quo pulchrè Luc. lib. 5. *Multaque per cælum ſolis voluentia luſtra Vulgiuago vitam tractabant more ferarum.*

Orpheus] de quo ſupra Od. XII. libr. I. Quòd autem Horatius hoc loco humaniorem vitæ cultum, iuris deſcriptionem, legum inuentionem, domiciliorum coniunctiones, quas vrbes appellamus, poetis & muſicis aſcribit, non pugnat cum iis, quæ diſputantur à M. Tull. in orat. pro Sextio. vbi hæc tanta, ac tam præclara munera prudentibus, ac ſapientibus viris accepta referri tam oportere. Erant enim iidem & ſapientes, & poetæ, ſeu muſici. in Ode autem x lib. I. Mercurium ait primos illos, & recentes homines oratione, & palæſtra expoliuiſſe.

rapidosque] rabidos habent duo cod. Vat. & Iann. & Torn. ſic ſup. leonem inſanum dixit Ode XVI. libr. I. *et Inſani leonis Vim ſtomacho appoſuiſſe noſtro.*

Dictus & Amphion] Zethus & Amphion, Iouis & Antiopę filij fuiſſe, dicuntur: ſed Pauſanias Corinth. profert tres verſus cuiuſdam Agidis, qui ſignificant Antiopam à Ioue, & ab Epopeo, grauidam eſſe factam. verſus ſunt hi, *Ἀντιόπη δ' ἔτεκε Ζῆθον κ' Ἀμφίονα δῖον Ἀσωποῦ κούρη ποταμοῦ βαθυδινήεντος Ζηνί τε κυσαμένη, καὶ Ἐπωπεῖ ποιμένι λαῶν.* Cum Thebani vrbem incolere ſine mœnibus, ac propugnaculis non auderent, propterea quòd à Phlegyis finitimis populis ſæpe, & acriter oppugnabantur, atque ideò vrbem relinquere in animo haberent, Zethus & Amphion eis, vt manerent, ſuaſerunt, vrbemque turribus, & mœnibus firmiſſimis, & foſſis altiſſimis cinxerunt. hinc nata fabula eſt, Amphionem, qui præſtantiſſimus eſſet muſicus, citharę cantu ſaxa ita permulſiſſe, vt illa ſua ſponte, & ſine fabrorum opera ad vrbis munitioné, & murorum ſtructuram conuenirent. Homerus ὀδ. λ. Zethum, & Amphioné murorum, & propugnaculorũ Thebanorum auctores, & ſtructores fuiſſe narrat ſimpliciter: hãc de Amphione fabulã non addit. verba Homeri ſunt hæc eo, quem dixi, libro ſub Vlyſſis perſona. Τὴν δὲ μετ' Ἀντιόπην ἴδον Ἀσωποῖο θύγατρα, Ἣ δὴ καὶ Διὸς εὔχετ' ἐν ἀγκοίνῃσιν ἰαῦσαι. Καί ῥ' ἔτεκεν δύο παῖδ' Ἀμφίονά τε, Ζῆθόν τε, Οἳ πρῶτοι Θήβης ἕδος ἔκτισαν ἑπταπύλοιο, Πύργωσάν τ',

ἐνεὶ ὠ σὺν ἀτύρδωτον γ' ἐδύναντο Ναίειν εὐρύχορον Θήβην κρατεροί περ ἐόντε.
Euripides eam fabulam tangit in Phœniſſ. φόρμιγγί τε τείχεα Θήβας τᾶς Ἀμφιονίας τε λύρας ὕπο, πύργοι ἀνέσα, Διδύμων ποταμῶν πόρον ἀμφὶ μέσον Δίρκας χλοεροτρόφον. Philoſtratus in Imaginibus hanc fabuloſam, & mirabilem arcis Thebanæ ſtructuram his verbis depingit. τὰ δὲ τῶν λίθων πῶς ἔχει; πάντες ἐπὶ τὴν ᾠδὴν συνθέουσι, καὶ ἀκούουσι, καὶ γίνονται τεῖχος, καὶ τὸ μὲν ἐξῳκοδόμηται, τὸ δ' ἀναβαίνει, τὸ δ' ἄρτι κατέλαβε. φιλότιμοι, καὶ ἡδεῖς λίθοι, καὶ θητεύοντες τῇ μουσικῇ. τὸ δὲ τεῖχος ἑπτάπυλον, ὅσοι τῆς λύρας οἱ τόνοι, id eſt, ſaxorum autem ratio cuiuſmodi eſt? concurrunt ad cantum omnia, & eum audiunt, & fiunt mœnia: atque eorum pars alia ædificata eſt, alia in altum ſenſim attollitur, alia ſuo loco modò poſita eſt: certantq; inter ſe lapides laudis ſtudio, & ſe erga muſicam faciles, ac ſuaues præbent, eique operam dant mercenariam. mœnia porrò ſeptem portis conſtant, nempe totidem, quot in lyra chordæ ſunt intentæ. vide Od. x i. lib. 3. *Mouit Amphion lapides canendo*. Propert. lib. 3. *Saxa Cithæronis Thebas agitata per artem Sponte ſua ad muri membra coiſſe ferunt.*

fuit hęc ſapientia quondam] erant igitur iidem & muſici, & ſapientes, & eloquentes. vide Lucret. libr. 5. de primis hominibus, eorumque victu, & cultu.

dare iura maritis] quidam ſic hunc locum explicant, dare iura maritis, id eſt, multa largiri, & condonare viris, & fæminis, qui matrimonio conglutinentur, quæ non obtineant cælibes: ego ſic: dare leges maritis, quibus cogantur matrimonij caſtitatem inuiolatam ſeruare. videtur enim hæc vis eſſe horum verborum apud probatos ſcriptores Virgil. de Didone lib. 1. Aen. *Iura dabat, legesque viris.* Idem. 3. *Iura, domosque dabam.* Idem lib. 5. *Indicitque forum, & patribus dat iura vocatis.* T. Liuius libr. 30. *Roma, an Carthago iura gentibus daret, ante craſtinam noctem ſcituros.* Horat. Od. I I I. lib. 3. *triumphatisque poſſit Roma ferox dare iura Medis.*

maritis] tùm viris, tùm fæminis. nam fęminam maritam, vt virum maritum dicimus. ſuprà Od. v I I I. epod. *Nec ſis marita, quæ rotundioribus Onuſta baccis ambulet.*

ligno] ligneis tabulis. nondum enim æreas habebant. ſolebant autem leges in tabulis æreis inciſas populo cognoſcendas in foro proponere: ex quo *figere, & refigere leges.*

Tyrtęusq; mares animos] his conſentanea ſunt, quę Athenæus libr. 14. de Tyrtæo ſcribit his verbis, πολεμικοὶ δ' εἰσὶν οἱ Λάκωνες· ὧν καὶ υἱοὶ τὰ ἐμβατήρια μέλη ἀναλαμβάνουσιν, ἅπερ καὶ ἐνόπλια καλεῖται. καὶ αὐτοὶ δ' οἱ Λάκωνες τὰ Τυρταίου ποιήματα ἀπομνημονεύοντες ἔνρυθμον κίνησιν ποιοῦνται. φιλόχορος δὲ φησὶ κρατήσαντας Λακεδαιμονίους Μεσσηνίων διὰ τὴν Τυρταίου στρατηγίαν ἐν ταῖς στρατείαις ἔθος ποιήσασθαι, ὅτ' ἂν δειπνοποιήσωνται, καὶ παιανίσωσιν, ᾄδειν καθ' ἕνα τὰ Τυρταίου· κρίνειν δὲ τὸν πολέμαρχον, καὶ ἆθλον διδόναι τῷ νικῶντι κρέας, id eſt, *bellicoſi autem ſunt Lacones: quorum etiam filij modos ad inceſſum numeroſum accommodatos, qui et armati nominantur, uſurpare, ſtudioſeq; retinere conſueuerunt. Atque ipſi Lacones Tyrtæi poemata commemorantes, numeroſe mouentur. Philochorus autem ait Lacedamonios Meſſenijs Tyrtæo militiæ duce deuictis, hoc inſtituiſſe, atque hanc conſuetudinem induxiſſe in militijs, ut cum cœnati eſſent, et victoriæ carmen cecíniſſent, Tyrtæi carmina ſinguli cantarent: iudicaret autem imperator, et victori carnem præmij loco daret.* Plato libr. 1. de Rep. verſus aliquot Tyrtęi profert aliquantum immutatos, & decurtatos, qui hanc ſententiam continent: Neque meminiſſe velim, neque vllam eius rationem

ducere,

ducere, etiam ſi omnium mortalium ſit abundantiſſimus, & ditiſſimus, omniaque ei bona, quę homini contingere poſſunt, ſuppetant, qui non virtute bellica ſit præſtantiſſimus. verba Platonis ſunt hæc. *προστησώμεθα γοῦν τύρταιον τὸν φύσει μὲν Ἀθηναῖον, τῶν δὲ πολίτην γενόμενον, ὃς δὴ μάλιστα ἀνθρώπων περὶ ταῦτ' ἐσπούδακεν εἰπών, ὅτι οὔτ' ἂν μνησαίμην, οὔτ' ἐν λόγῳ ἄνδρα τιθείμην, Οὔτ' εἴτις πλουσιώτατος ἀνθρώπων εἴη, φησιν, οὔτ' εἰ πολλὰ ἀγαθὰ κεκτημένος (εἰπὼν σχεδὸν ἅπαντα) ὃς μὴ περὶ τὸν πόλεμον ἄριστος γίγνοιτ' ἀεί. ταῦτα γὰρ ἀκήκοάς που καὶ σὺ τὰ ποιήματα*, id eſt, producamus igitur Tyrtæum, Athenienſem quidem natura, à Lacedæmonijs autem ciuitate donatum, qui omnium mortalium plurimùm ſtudij in his poſuit, &c. quæ ſequuntur. nam ea interpretati ſumus: quę ſunt Tyrtęi. Strabo lib. 6. Iuſtinus tertio, & Pauſanias in Meſſenicis, quædam alia de Tyrtæo tradiderunt, quę longum eſſet referre. Plutarchus autem eum ſermonem, vbi diſputat vtra animalia ſint prudentiora: terreſtria, an aquatilia, ſic orditur. *τὸν Τυρταῖον ὁ Λεωνίδας ἐρωτηθεὶς ποῖόν τινα νομίζοι, ἀγαθὸν ποιητὴν, ἔφη, νέων ψυχὰς καλλύνειν, ὡς τοῖς νέοις διὰ τῶν ἐπῶν ὁρμὴν ἐμποιοῦντα μετὰ θυμοῦ, καὶ φιλοτιμίας ἐν ταῖς μάχαις ἀφειδοῦντας αὐτῶν*, id eſt, *Leonidas interrogatus qualem poetam exiſtimaret Tyrtæum: reſpondit utilem eſſe ad iuuenum animos efficiendos pulchriores, tanquam impetum quendam in eorum animis ingenerantem, ut animo præſtantes, et ſtudio gloriæ elati in prælijs mortem fortiter oppetant.*

exacuit] excitauit. Cic. de orat. ad Qu. Frat. *ad nos exacuendos accommodaui orationem meam.*

dictæ per carmina ſortes] edita oracula: data reſponſa ab Apolline. Virg. Æn. 4. *Italiam Lyciæ iuſſere capeſſere ſortes.*

Pier. tent. modis] id eſt, etiam homines experti ſunt, ac tentarunt, poſſent'ne regum gratiam, ac beneuolentiam colligere verſibus, & cantibus. *tentare gratiam regum* pro eo, quod eſt, aſpirare, & aggredi ad gratiam regum promerendam, mirè, & planè Horatianè dictum. Vſitatius dicunt Latini *tentare fortunam, tentare rem*, vt idem ſup. epiſt. ad Aug. lib. 2. *nec meus audet Rem tentare pudor, quam uires ferre recuſent.*

Iudusque repertus] remiſſio, & oblectatio animorum, comœdię, tragœdię, mimi. epiſt. ad Auguſt. *ualeat res ludicra, ſi me Palma negata macrum, donata reducit opimum.*

Muſa lyræ ſollers] ſollers coniunctum cum patrio caſu, notandum, vt nouum, & Horatianum idem iunxit cum infinitiuo Od. VIII. lib. 4. *Sollers nunc hominem ponere, nunc Deum.* ſic ſuprà Od VI. lib. I. *Imbellisq; Lyræ Muſa potens.* dictũ autem Muſa Lyræ ſollers, pro Muſa Lyrica, vel Lyricorum modorum perita.

Natura fieret laud. car.] hac de re ſatis multis verbis diximus ad illum locum *Ingenium miſera quia fort.* &c.

ſine diuite vena] ſine naturæ bonitate, quam *εὐφυΐαν* Græci appellant. tralatio ducta à venis metallicis.

rude] non expolitum doctrina. alia tralatio.

coniurat amicè] congruit, & conſpirat altera cum altera.

Qui ſtudet optatam c. cont. m.] totius huius loci hæc ſententia eſt. curſores, & tibicines omne ſtudium ſuum in eam artem, in qua præſtare volunt, conferunt: ſummos labores perferunt: bellum indicunt voluptatibus omnibus: continentiſſimè, ac temperantiſſimè viuunt. At Romani homines nullo ſtudio adhibito, nullaq; opera inſumta pręſtantes ſe poetas eſſe arbitrantur, idq; ſe ſcire profitentur, quod nunquam didicerunt.

puer, cum puer eſſet; παῖς ὤν, vt epiſt. ad Lol. 11. lib. 2. *denique ſaeuam Militiam puer, et Cantabrica bella tuliſti.* & ſatyr. 11. lib. 2. *puer hunc ego paruus Ofellum Integris opibus noui non latius uſum, Quam nunc acciſis.*

qui Pythia cantat, Tibicen] tibicen, qui adhibetur ad canendas laudes Apollinis ludis Appollinaribus, didicit, & magiſtrum extimuit. Pythiorum certamen ob draconem ab Apolline interfectum, inſtitutum eſt, Pythiaque vel à loco, & vrbe, cui Pythoni, ſeu Πυθοῖ nomen erat, ſunt appellata, vel ex eo, quòd, qui ad oraculum Apollinis proficiſcebantur, ἐπυνθάνοντο. id eſt, quærebant, vel quòd draco interfectus, ibi putruerit. nam πύθεσθαι valet σήπεσθαι, vt alibi diximus.

Occupet extremum ſcabies] natum eſſe dicunt ex luſu quodam puerorum, in quo ſe mutuò ad currendum cohortantes, ei ſcabiem exoptant, qui tardiſſimè omnium cucurrerit, quique vltimus ad calcem peruenerit.

Vt præco ad merces] diuitem poetam cum præcone comparat, merces commendante, & turbam ad emendum inuitante. Nam, vt ille voce, & præconio emtores: ſic poeta locuples diuitijs ſuis mutis, ac tacitis aſſentatores vocat.

cogit] congregat, conuocat, allicit, atque adeò inuitos trahit.

Diues agris, diues p.] hic verſus repetitur ſatyr. 11. lib. 1.

Si verò eſt, vnctum] modò dixerat aſſentatores vltro, & non vocatos ad poetarum diuitum carmina laudanda concurrere, & conuolare ſolere. nunc dicit eoſdem conuiuijs, & beneficijs prouocatos, aut beneficiorum ſpe adductos, multo cupidius poemata vel indoctiſſima laudatum iuros. tales igitur, iudices non ſunt integri, neque incorrupti, neque, vt Græce dicam, ἀδέκαστοι.

vnctum qui rectè] ſi verò eſt, qui conuiuium lautum, ac ſumtuoſum adornare, cœnamque opiparam dare poſſit, &c. mirum erit, ſi blandum, ac falſum amicum à vero ſecernere, atque internoſcere queat. *unctum* videlicet obſonium, vt Catull. *uncta patrimonia*, id eſt, lauta, opipara.

leui] qui quouis impellitur emolumenti ſpe.

beatus] vel diues, vel, qui reuera beatus eſſet, ſi blandum amicum à vero internoſcere poſſet. ſed illud malo.

tibi] abs te: vt locis innumerabilibus: notauimusque alibi.

plenum Lætitiæ] lætitia affectum ob munera abs te accepta, vel ob ſpem vtilitatis. ſignificat, eos, qui à poeta emolumētum aliquod vel ſperant, vel iam conſecuti ſunt, non eſſe illius poematum iudices incorruptos, neque vnquam caſtè, integreque iudicaturos. Nobis ergo ij ſunt adhibendi noſtrorum ſcriptorum auditores, ac cenſores, qui liberè, & ἀδωροδοκήτως, hoc eſt nullis promiſſis, nulla ſpe, nullis beneficijs obſtricti, quod ſentiunt, pronuncient.

pulchrè, benè, rectè] voces fictæ approbantium aſſentatorum. M. Tull. libr. 3. de orat. *Quare bene, et præclare quamuis ſæpe nobis dicatur: bellè, et feſtiuè, nimium ſæpe nolo.*

ſuper his] ἐπὶ τούτοις. ad hęc.

ſtillabit amicis Ex oculis r.] illacrymabit, gaudere ſe ſimulans. ſtillare cum accuſandi caſu: vt illud epiſtol. ad Mæcen. 111. libr. 1 *fidis enim manare poetica mella.*

tundet pede terram] præ lętitia ſaltabit. non eſt autem ſupploſio pedis intelligenda, cum ſit geſtus indignantis, & dolentis.

Vt, qui conducti pl.] vt præficę mulieres, quæ mercede conducuntur, vt mortuos lugeant, & collaudent. Plaut. in Truculento. *ſine uirtute argutum*

ciuem

Etiam mihi hæc dicam pro præfica, Quæ alios collaudat, eapſe ſe uerò non pote. Lucilius. *Mercede quæ conductæ flent alieno in funere præficæ, Multo et capillos ſcindunt, & clamant magis* Neuius. *Hæc quidem mehercule præfica eſt, quæ ſic mortuum collaudat.*

multis vrgere culullis] animorum enim, & ingeniorum lene tormentum eſt vinum, eoque variè hominum naturę, quam vnius tectæ, ac reconditæ, explorantur, atque aperiuntur: qua de re vide, quæ annotauimus ad illum locum. *Tu lene tormentum ingenio admoues Plerunque duro*. qui eſt Od. xxi. lib. 3. ſunt autem cululli pateræ, ſeu calices. Od. xxxi lib. 1. *diues et aureis Mercator exiccet culullis Vina Syra reparata merce.* in quibuſd. lib antiq. ſcriptum eſt *urguere*.

fallant] lateant. nunquam tibi ſint ignoti, vt ſuprà annot. Od. x. lib. 1.

animi ſub vulpe latentes] animi fallaces, doloſi, duplices, tecti, inſidioſi.

Quinctilio] Quinctilio Varo hic erat auditor, & iudex ſcriptorum alienorum liber, & incorruptus. ad quem ſcripta eſt Od. xviii. lib. 1.

corrige, ſodes] aiebat Varus, corrige hoc, & hoc.

malè tornatos] non ſatis teretes, neque (vt ita dicam) rotundos. tralatio à torno. *κακῶς τετορνευμένα ἔπη.*

incudi reddere] recudere, id eſt, emendare. alia tralatio à priore differens, & tamen continens.

inſumebat] ſic habent duo cod. Vatic. Faern. Iannoct. Torn. quæ ſcriptura mihi viſa eſt concinnior.

Quin ſine riuali, &c.] amatores amant ſine riuali, qui deformem aliquam amant. neminem enim habent æmulum, neminem riualem. transfertur ad eos, qui ea magni faciunt, aut magnopere expetunt, quæ nemo alius magni admodum eſtimet. vtitur M. Tullius in epiſt. quadam ad Qu. Fratr libr. 3. *Heruus auctior fore uidetur o Dij, quam ineptus, quàm ſe ipſe amans ſine riuali?*

inertes] arte carentes, vel non ſatis accuratè factos, ſine arte: vt ſuprà *ſine pondere, et arte.*

attinet atrum Tranſ. cal. ſ.] tranſuerſo calamo notabit, ac delebit. quod ὀβελίζειν dicunt Græci M. Tull epiſt ad Dolabellam lib. 9. *Profert alter (ut opinor) duobus uerſiculis expenſum Niciæ: alter Ariſtarchus hos ὀβελίζει.*

ambitioſa recidet Orn.] amputabit, & circuncidet nimis florida. ſic ſup. epiſt. ad Aug. *luxuriantia compeſcet.*

Fiet Ariſtarchus] id eſt, caſtigator, & iudex ſeuerus alienorum ſcriptorum. Fuit autem Ariſtarchus Grammaticus clariſſimus, qui ad aliquot Homeri verſus, quos non probabat, notam appoſuit, iudicans eos non eſſe τοῦ ποιητοῦ, ſed παρεμβεβλημένους. M. Tull. ad Attic. libr. 1. *Quid multa? totum hunc locum, quem in Ariſtocratia ego uariè meis orationibus, quarum tu Ariſtarchus es, ſoleo pingere, de flamma, de ferro, &c. ualde grauiter pertexuit.* Idem in orat. in L. Piſonem, *Veruntamen, quoniam non Ariſtarchum te, ſed Phalarim grammaticum habemus, qui non notam apponas ad malum uerſum, ſed poetam armis perſequare: ſcire cupio, quid tandem iſto in uerſu reprehendas.* Idem ad App. libr. 3. epiſtol. *ut enim Ariſtarchus Homeri uerſum eſſe negat, quem non probat: ſic tu (libet enim mihi iocari) quod diſertum non erit, ne putaris meum.*

hæ nugæ ſ.] verba ſunt Horatij. quorum hæc ſententia eſt. quas nugas eſſe ducis, hæ poetam ſemel ab aſſentatore deriſum, ab eoque malè acceptum, ac deceptum, in mala ſeria deducent, aut præcipitem agent. quoniam aſſentatorum oratione vana inductus, optimum ſe poetam eſſe ſibi perſuadebit, & ita magno, turpique in errore verſabitur.

mala quem ſcabies] mala,epithetum perpetuum,omnis enim ſcabies mala eſt,quamuis alia ſit alia deterior.

morbus regius] quo qui affectus eſt, arquatus appellatur. Lucret. lib.4. *Lurida prætereà fiunt,quæcunque tuentur Arquati, quia luroris de corpore eorum Semina multa fluunt ſimulacris obuia rerum.*

fanaticus error] ex quo fanatici appellantur,eò quòd in fanis maximè furant capita iactantes, oculos diſtorquentes, ſingulas denique corporis partes, atque interdum totum corpus præter conſuetudinem mouentes. vide Vlpian. titulo de ædil.edicto.

& iracunda Diana] quę lymphatos efficit, ex quo σεληνόληπτοι dicuntur.ſignificat obſcurè,& diſſimulanter Horatius, falli eos, qui furore quodam, & afflatu diuino poetam excitari,non ſtudio, & doctrina cum ingenio coniuncta fieri exiſtimant.

ſublimes verſus] vel μετεώρως, & neque cælum, neque terram tangentes, ſublatos,à communi ſenſu abhorrenteis:vt ſuprà eod.lib. *Aut dum uitas humum, nubes,& inania captet*: vel ſublimes intellige,ex alto,& intimo animi receſſu depromtos,vt Od.xv.lib.1. *ſublimi anhelitu.* & Virg.Aen.1. *alta mente repoſtum.*

ructatur] impetu, non ratione effudit: furore quodam mentis concitatus iactat,& euomit.

errat]& animo,& corpore.ex quo error mentis:epiſtol.2.lib.2. *mentis gratiſſimus error.*

licet ſuccurrite longum] id eſt,licet clamet,iò,ciues ſuccurrite,ſuccurrite,eumq; clamorem longè producat, nemo erit,qui curet attollere,uocem *longum* quidam coniunctè legunt cum verbo *ſuccurrite*, id eſt, *ualde & multum productum*, vt ſit nomen,quod mihi non diſplicet.alij coniungunt hęc duo, *longum clamet*: quibuſcum facit Cariſius lib.2.& ita *longum* erit pro *longè* poſitum.

tollere] attollere epiſt. ad Scæuam lib.1. *crudeles tollite claudum.*

prudens] ſciens,de induſtria,ut epiſt.11.lib.2. *Prudens emiſi uitioſum.*

Siculiq; poetæ] Empedoclis Agrigentini: de quo uide, quę annotauimus ſup.ad epiſt.ad Iccium.

Deus immort.hab.Dum cup.Emp.] extat hoc in hanc de Empedoclis morte opinionem Laertij epigramma lib.3.epig.quod ad hunc locum mihi uidetur pertinere, *Καὶ σύ ποτ' ἐμπεδόκλεις διερῇ φλογὶ σῶμα καθήρας, Πῦρ ἀπὸ κρητήρων ἔκπιες ἀθανάτων. Οὐκ ἐρέω δ', ὅτι σαυτὸν ἑκὼν βάλες ἐς ῥόον Αἴτνης, Ἀλλὰ λαθεῖν ἐθέλων ἔμπεσες οὐκ ἐθέλων.* Huius autem mortis genus memorię prodidiſſe Hippobotum ſcribit id. Laert. his uerbis, *Ἱππόβοτος δέ φησιν ἐξαναστάντα αὐτὸν ὡδευκέναι ὡς ἐπὶ τὴν αἴτνην. εἶτα παραγενόμενον, ἐπὶ τοὺς κρατῆρας τοῦ πυρὸς ἐναλέσθαι, καὶ ἀφανισθῆναι, βουλόμενον τὴν περὶ αὐτοῦ φήμην βεβαιῶσαι, ὅτι ἐγεγόνει θεός· ὕστερον δὲ γνωσθῆναι ἀναῤῥιπισθείσης αὐτοῦ μιᾶς τῶν κρηπίδων. χαλκᾶς γὰρ εἴθιστο ὑποδεῖσθαι* id eſt, *Hippobotus autem ait illum quondam ſe domo in montem Aetnam contuliſſe: deinde,cum eò perueniſſet,in crateras illos deſiliſſe. atque ex oculis hominum ſublatum eſſe,uolentem hanc de ſe famam confirmare, ſe deum eſſe factum: poſterius autem rem patefactam eſſe, cum una ex eius crepidis à flamma in altum ſubleuata, & euecta eſſet. æreis enim crepidis uti ſolebat.* ſed hanc opinionem refellens Timęus ait, Empedoclem in Peloponneſo de uita deceſſiſſe. commemorantur & aliæ de huius uiri morte à Laertio opiniones, quas referre longum eſſet.

frigidus] atra bile affectus, μελαγχολῶν.

Inuitum qui ſer.] ſup.epiſt.ad lib. *quis enim inuitum ſeruare laboret?*

idem

idem ſacit occidenti] Græcum loquendi genus τ' αὐτὸ ποιεῖ τῷ κτείνοντι. ſic Lucret.lib.2.de primis corporibus, *Qui poterunt igitur rerum primordia dici, Et lethi uitare uias, animalia cum ſint, Atque animal.bu' ſint mortalibus una, eademque?* id eſt, ταὐτὰ τοῖς ζώοις. Idem lib.3. *quorum unus Homerus Sceptra potitus eadem alijs ſopitu' quiete eſt.* Idem lib.4. *Nempe eadem facio, & ſcimus facere omnia turpi.*

nec ſi,&c.Fiet ho.] huc admouenda negatio eſt, vt fit, *Nec fiet homo*, id eſt, *nec ſanus erit, nec ponet*, &c. inſanus enim, homo non eſt.& ita intelligendus locus ille Ciceronis epiſt.ad Q.frat.libr.2. *ſed cum ueneris, uirum te putabo, ſi Salluſtij Empedoclea legeris: hominem non putabo*. id eſt, patientem, & fortem te putabo, ſi legeris: ſed parum intelligentem, & parum ſanum, & propemodum inhumanum.

Nec ſatis apparet, cur verſus ſ.] id eſt, nec ſatis apparet utrius facinoris admiſſi cauſa tam grauiter ſibi deos habeat iratos. non ſatis perſpicuum eſt, utrius ſceleris pœnam luat, dum uerſus factitat, ſepulchri ne uiolati, an ſublati, & loco moti bidentalis. ſignificat autem cum poetas omnes inſanos eſſe, & miſeros: tum eos maximè, qui uerſibus incultis, & malis faciendis. ſibi placeant, ut bonis.

vtrûm Minxerit in p.c.] in ſepulchrum patrium. locus omnis illato in eum mortuo ab eo, cui ius erat inferre, religioſus efficitur. at neque in loco ſacro, neque in religioſo cuiquam meiere fas erat, ſed multo habebatur ſceleratiſſimum, filium in patrium ſepulcrum immeiere: eumque, qui id feciſſet, exiſtimabant furiarum tędis ardentibus, ut patricidas, perterreri, atque agitari.

bidental] locum, in quem fulmen decidit, qui cæſis bidentibus, & ara extructa expiabatur. Bidental (inquit Feſtus) *dicebant templum quoddam, quod in eo bidentibus hoſtijs ſacrificaretur.*

clatros] clatros legendum, non clauſtros: Plaut.in Mil.glorioſo, *Nam certè neque ſolarium apud nos eſt, neque hortus ullus, neque feneſtra, niſi clatrata.*

tenet, occiditque legendo] tale eſt illud ſaty.111.lib.1 *amaras Porrecto ingulo hiſtorias, captiuus ut, audit.*

Non miſſura cutem, niſi pl.] poetam ineptum, & ſibi nimium placentem ſuoſque uerſus odioſè recitantem, cum hirudine comparat. Nam, quemadmodum illa tandiu hæret corpori affixa, donec ſanguine completa exciderit: ita & moleſtus recitator auditorem non dimittit, donec ipſe & recitando defeſſus, & ſuorum uerſuum laudibus ſatiatus ſit. ſic Theocritus in Pharmaceutr. amorem cum hirudine confert, quia uidelicet amor inſtar hirudinis corpora uigilijs, & curis maceret, ſanguinem exugat. Αἰ, αἰ ἔρως ἀνιηρὲ, τί μευ μέλαν ἐκ χροὸς αἷμα Ἐμφὺς, ὡς λιμνᾶτις ἅπαν ἐκ βδέλλα πέπωκας; Plaut.Epid. *Iam ego me uortam in hirudinem, atque horum exugebo ſanguinem, ſenati qui columen cluent.* Oppianus lib.2.ubi loquitur de delphini, & amiarum pugna, ſimilitudine utitur ab hirudinibus ducta. Ὡς δ', ὅταν ἰητὴρ πολυμήχανος ἕλκος ἀφύσσων Οἰδαλέον, τῷ πολλὸν ἀνάρσιον ἔνδοθεν αἷμα Ἐννέμεται, δυερὰς δὲ γονὰς κυανόχροα λίμνης Ἑρπετὰ τειρομένοιο κατὰ χροὸς ἐστήριξε Δαίνυσθαι μέλαν αἷμα, τὰ δ' αὐτίκα γυρωθέντα Κυρτοῦνται, καὶ λύθρον ἐφέλκεται, οὐδ' ἀνίησιν, Εἰσόκεν αἱμοβαρῆ ζωρὸν ποτὸν αὖ ἐρύσαντα Ἐκ χροὸς αὐτοκύλιστα πέσῃ μεθύουσιν, ὁμοίως ἀμίαις, &c.

FINIS.

INDEX RERVM, ET VERBORVM obſeruatione digniorum, quæ his commentarijs continentur: cuius numerus primus paginam, ſecundus verſum indicat.

Ab ouo uſque ad mala 32. 16
abdita rerum 448. 5
abnormis 119. 25
abrotonus, ſeu abrotonum 364. 49
abſtemius 290. 31
Academia uetus & noua 386. 48
Academici 386. 46
Academici nulli rei aſſentiebantur 334. 35
acceptum referre 374. 28
accipere hoſpitio 60. 10
acclino, & acclinatus 119. 47
accumbere 174. 41
acclinis 119. 43
acerna 223. 16
Achilles qualis ab Homero deſcribatur 454. 18
acipenſer 123. 30
actus partes fabulæ 462. 16
ἀδελφὸν *pro ſimillimo* 282. 2
addicti 134. 14
adoptare 265. 4
ador 205. 45
δωροδοκῆται 482. 38
ad Veſta, ad Opis & ſimil. 95. 40
adulteri deprehenſi 21. 19
ad unguem factus 361. 41
aduocati 200. 30
ædiles legumina ſpargebant 155. 26
agnus 102. 2
Ægeum mare 287. 42
ærugo 53 49. et 475. 13
Aeſchilus duos hiſtriones instituit 471. 3
Aeſopus Tragœdus 162. 21. & 362. 14
Aeſopi apologus de uulpe 238. 33
Aeſon a Medea recoctus 188. 34
æs a quibus primus conflatus 144. 8
æſtus 387. 4
æs ducere 375. 39
αἰτεῖν μείζους 225. 28
affligere 12. 26. & 127. 24 & 128. 11
Afranius 360. 43
Agamemnon interfectus 13. 33
Agamemnon filiam immolat 158. 18
Agaue filium diſcerpſit 166. 47
ἀγέλαστος *Craſſus* 102. 39
agere de 332. 46
agere pro loqui 332. 46
Ageſilaus cauit ne qua ſui extaret imago 376. 45
Agricola priſci 365. 40
Aiax omnium Græcorum, Achille excepto, præſtantiſſimus 157. 1
Aiax ab Vliſſe uictus in iudicio armorum Achillis 157. 50
Aiax ad inſaniam adactus 158. 1
ἀκόλαστος 212. 42
ἀκρατής 212. 43
ἀκονιτὶ *ſine certamine* 232. 12
ἀκρατής 228. 40
ἀκριβής 218. 18
Albanum uinum 224. 18
albati ueteres conuiuia inibant 124. 43
alec 223. 12. & 178. 16
Alcinous 285. 88
Alexander uetuit, ne a quoquam alio pingeretur aut fingeretur, quàm ab Apelle & Lyſippo 375. 14
Alexander non ſatis acri iudicio in pictura 376. 8
Alexander ab Apelle reprehenſus 376. 8
Alfenus Cremonenſis 43. 25
alienationum genera quattuor 397. 44
aliud uero, & aliud a uero 159. 36
ἀλώπηξ διαφυγοῦσα πάγας *&c.* 215. 45
Althæa Meleagri mater 458. 49
amator 236. 4
ambo pro ambos 155. 7
Ambubaiæ 18. 33
amica mater 146. 26
ἀμηχανία 125. 10
amicitia utrum ab utilitate naſcatur, an ab honeſto 204. 31
amicitia & lis princip. ex ſentent. Empedoclis 292. 9
amicus ſibi: charus ſibi, quid ſignificet 339. 28
amor tetrus 20. 40
amor cæcus 35. 35

amor ignis eſt 164. 27
amor cum hirundine comparatur 485. 35
Amphiarai laus 310. 24
Amphion et Zethus 479.33.et 330. 13
amphora 415. 20
ampulla et ampullari 250. 22
ampullas proycere 451. 23
ἀνασόμωσις 177. 10
ἀνασόμιν 177. 17
ἄνεμος 206. 1
angulum pro longinquo 298. 26
anima 62.30.et 206. 1
animi æquitas 340. 35
animi indicia 324. 22
animi rectum 159. 3
animi perturbationes quattuor 260. 8
animarum immortalitas 206. 7
animus peregrinatur 291. 30
animus mensq; 297. 15
anni principium 199. 14
anni uenientes 461. 15
anni recedentes 461. 16
annuere 334. 44
annus Iudæorum 98. 18
anſeris iecur 228. 10
antestari 98. 49
Anticyra 145. 18
Antimachus bellum Thebanū ſcripſit 458. 1
Antimachus reprehenſus 458. 44
Antinous unus ex procis 246. 5
Antiphates 458. 17
anticum et poſticum 157. 23
Anxur 61. 20
Apelles 375. 31
ἀφ᾽ ἑσίας ἄρχεσθαι 393. 36
apotheca 184. 15
ἀποθήκη 184. 15
appellare 36. 51
aqua uiliſſima 66. 29
aqua dulcis 303. 34
aquam unctam præbere 126. 1
aquila oculatiſſima 33. 39
Aquilo 199. 23
Aquinates lana 284. 8
ἀραιὰς 200. 8
arceſſo 255. 30
arceſſere res è medio 368. 8
Archaica menſa 254. 36
Archilochus parius 344. 42
Archilochus Iambaſ carminis auctor 345.&
1450. 35
arguitur uinoſus 342. 28
Ariſtides 142. 15
Ariſtippus à quo Cyrenaica diſciplina 319. 17
ἄριστον 81. 10
arrepere in ſpem et ſimil. 187. 48
as 153.28.et 386. 1
ἄρθριτις 212. 8
aſſentator 326. 40
aſinus 12.50.et 13. 2
aſinus Cumanus 73. 42
aſino fabulam narrare 371. 26
aſpergo 52. 38
aſſuefacio 54. 17
aſſuerit pro aſſuefecerit 130. 16
Atabulus 65. 5
Atta poeta togatarum 362. 10
Athamantis & Inonis filij 455. 21
atra bilis 152. 26
Atreus et Thyestes 462. 5
Attius 360. 39
auaritia, ſeu immodica parſimonia 14. 1
auaro tam deeſt quod habet, quàm quod non habet 388. 3
auari ſtudium 14. 35
auarus ſemper eget 247. 10
auctorati milites 214. 48
auditu minus afficitur animus, quam uiſu 461. 42
Auentinus collis 390. 17
aulæa 370. 13
aura pro animo 128. 17
aurem ſubſtringere 192. 19
aures teretes 217. 7
auriculas demittere 94. 35
aurora candida 98. 42
Auſter cur δυσώδης 198. 40
Auſtri 123. 3
ἀξία λόγου 141. 9

B

Bacchi fuga 224. 18
Bacchus aperit conſilia 53. 13
Balatrones 18. 30
barathrum 154.19.et 305. 29
barba philoſophica 145. 13
batillus 62. 10
Bellona 161. 17

βλιμβιξ 478. 31
bene uiuere 306. 50
bene eſt & ſimil. 13. 39
Beneuentum 64. 39
benignè reſpondet 262. 12
benignus 141. I. et 393. 46
bidental 485. 23
βιχὰ 193. 39
bilis ſplendida 152. 16
bilis atra 395. 39
bitumen 152. 19
βίξ 95. 30
blaterare 213. 24
Bœotij pingues 376. 19
βούλαι τον 299. 2
βωμολόχος 50. I. et 161. 43 et 305. 12
bona conſuetudine 306. 25
bona fama 129. 8
bonorum finis 283. 3
bonum 204. 46
breuitas cur deſideranda 102. 10
breuitas obſcuritatem parit 415. 38
Brundiſium 322. 10
Brutia et Septimia 256. 4

C

Cadmus 451. 45
Cæſaris horti. 94. 32
calcei ſenatorij 74. 7
calefacere aliquem 390. 37
calidus 390. 36
Calo 300. 23
calores uehementiſſimi, quando 186. 46
camelopardalis 371. 15
caminus et forus 228. 8
Campani impuri 64. 2
candens ferrum et ſimil. 206. 26
candidus 62. 35
Canephora 223. 30
Canicula 84. 28
Canicula rubra 186. 45
canis rabioſus 391. 11
canis quæ corium rodere didicit 191. 4
Canities præmatura quibus ſolet accidere. 349. 1
cantiones ἐπῳδαὶ 89. 12
cantiones et carmina 235. 16
Canuſium 66. 34
Canuſini bilingues 103. 18
Caper, fætor ſub ala 257 16
capere 366. 38
Capilli erecti 336. 41
capilli nigri 416. 41
capillus intonſus mœroris argumentum: 276. 41
Cappadoces 262. 16
capitis motus 334. 34
capitea 175. 32
captatores 238. 46
caput mouere 63. 38
caput ſcabere 106. 11
caput puluere conſpergere 334. 29
carina 272. 23
carior oculis 186. 12
carmina maturi deſtinantur 378. 11
carpere iter 67. 5
Caſſius Numentanus 154. 30
Caſtor et Pollux 13. 31
Caſtor, Pollux, Helena etc. 459. 10
caſſum 186. 17
Catius Epicureus 171. 27
Catonis Cenſorij de ſtatuis iudicium 377. 3
caudam trahere 146. 14
caudæ equinæ pilos uellere 359. 16
cauere ſibi prædibus 364. 11
Cæcilius 361. 7
cedrus 475. 23
Cœna ſine ſanguine 293. 14
cenſus equeſtris 237. 38
cenſus 272. 43. et 478. 43
cera prima et ſimil. 188. 17
cerebroſus 60. 50
Ceres 131. 32
Cereri primitias dabant 365. 47
cereus flecti 459. 47
Cerites 265. 19
cerritus 164. 39
certans cum dandicalu 185. 24
Cerui et equi apologus 284. 24
ceſſatum ducere 246. 17
cetera 285. 43
χαίρειν ſalutatio Græca 278. 3
Chœrilus 374. 7
chiragra 212 2. 6
Chium uinum 202. 47
chordarum citharæ non ſemper unus numerus 466. 6
Chriſippus 243. 7

† 2 eborne

chorus habetur unius acteris loco 463. 44. & 464. 3
chorus cantabat & loquebatur 463. 40
chorus inter medios actus canere non debet 464. 21
chorus quouis loco & tempore loqui poteſt 464. 25
cibus marinus 127. 3
cicadam ala comprehendere 112. 25
ciceris fructi emtor 468. 31
cicuta 388. 42
cerata tabula 147. 38
cinctuti 448. 8
cingulum militare 448. 9
clatrus 485. 26
Claudius Nero. 249. 32
Cliens & Patronus 257. 25
Cluſini fontes 302. 47
Clytemneſtra 13. 33
coactores 77. 49
coccum 206. 24
Coæ ueſtes, ſeu Ceæ 25. 39
Cælum non animum mutant &c. 288. 25
cæna dubia 127. 10
cænaturi lauabantur & ungebantur 213. 20
cæna Platonica 127. 14
cænæ ueterum noctu fiebant 203. 42
cognitor 186. 40
cognomen 186. 2
color 320. 1
color uitæ 113. 14
colyrium 61. 24
comas uncti 364. 24
Comædia 368. 11
comædia non eſt poema 50. 39
comædia uetus 471. 18, & 47. 46
comædia inuentio 466. 36
comica oratio 10 32
comis 103. 47 et 104. 3
comiſſatio, ſeu comaſſatio 104. 4
commune 201. 17
commune & publicum 456. 33
compilare 12. 10
compitalia 165. 3
componere gladiatores 84. 17
comprimere linguam 312. 1
Comus hilaritatis Deus 104. 2
concedere 57. 14
concesſio irriſionis plena 260. 23
concha 173. 33
concordia diſcors 291. 49
condoleo 12. 21
commiſſa id eſt arcana 329. 44
conſiliari 464. 27
conſtanter 211. 29
conſularis lictor pro conſulatu 311. 31
conſuetudo mala 34. 21
continentia in uictu 126. 41
conuiuator balneum calfaciebat 52. 45
conuiuatoris boni munus 256. 47
cor iræ ſedes 336. 47
cor pro mente 245. 13
cornu bilibre 124. 34
corrugare nares 256. 29
Corycus 177. 48
cothurnus pro tragœdia 450. 36
Crantor 243. 12
Craterus 153. 47
Cratinus 47. 39
craſſa Minerua 119. 30
χρήματα 140. 46
χρηματιςής 154. 42
cribus 360. 8
Criſpinus 15. 4
Crœſus 286. 47
cruſtula 8. 27. et 176. 6
cruſtati piſces 176. 37
cubital 163. 44
cucurbita 389. 4
cudere as 375. 39
cululli 483. 8
cultus 125. 30
cumera 271. 5
cuminum exangue 143. 42
cunque pro quandocunque 95. 34
cuncta patrimonia 482. 28
cupiditates neceſſaria 11. 47
cupiditatum modus 26. 21
cupreſſus 415. 7
cura inuida 283. 25
curare pelliculam 186. 37
curator 160. 46
currus pro naui 236. 26
curſus pro nauigatione 236. 25
Cybeles ſacerdotes euirati 27. 13
cyclicus ſcriptor 457. 39
Cyclops 458. 39
Cyrce 244. 33
Cyrenaica diſciplina à quo 234. 39

Dama-

D

Damaſippus 140. 36
dare iura manibus 480. 19
Dauus ſeruus ſubdolus, mendax 453. 42
de incompoſitione auges 167. 39
Decius Mures 73. 29
decurrere 273. 40
deeſſe ſibi 56. 31
defendere partes 463. 48
deſino 416. 4
defodere in terram et ſub terra 9. 32
defundere uinum 124. 19
δεῖπνον 81. 11
δεισιδαιμονία 165. 41. et 166. 15
Δημήτηρ 131. 32
demiſſus 36. 28
demittere auriculas 94. 35
Democritus 370. 48. et 292. 15
denarius 274. 14
dentium ſtrepitus et ſtridor 337. 12
denormare 198. 5
Deos non curare res humanas 67. 37
depygis. 25. 5
deriſor 326. 39
deſauire 250. 10
deſignare 256. 20
dextro Hercule 198. 11
dextrum tempus 110. 38
diarium 300. 18
διαῤῥαγῶναι 167. 50
dicere in aurem 94. 5
dictare 148. 3
dictata reddere 326. 48
didonis 126. 16
diei principium 99. 4
diem atrum ueteres quem appellabant 98. 36
diem frangere 299. 32
dies hiberni cur breuiores 199. 31
dies in horas duodecim diuidebatur 272. 21.
diffindo 115. 7
diffundere 254. 50
digitis ſyllabas metimur 470. 27
dignum ſermone 141. 3
Dijs iratis 141. 24
Dijs rerum uidendarum facultas attribuitur 462. 35
dilatus 106. 5
Diogenes Cynicus 319. 33
Diomedis et Glauci permutatio 83. 50
diſcincta ueſtis etc. 28. 15
diſcinctus 114. 31
diſconueniens 297. 48
Diui praſentes 238. 29
Diui in comadijs non introducuntur 453. 13
diuiſſe pro diuiſiſſe et ſimil. 154. 25
diuitiarum uſus 150. 2
diuitias, omnibus rebus anteponi 149. 20
diuitia miſera 224. 25
diuitia ſtulta 329. 11
docere de re inanimata 299. 14
dolo as 61. 5
Dormire in lucem 329. 32
δόρποι 81. 12
Doſſennus 368. 34
δύσπνοια 310. 33
diacones 33. 48
δράματα 450. 43
dubij caſus et ſimil. 130. 12
ducere epos, lineam, et ſimil. 104. 15
duellum 243. 27
duplex 36. 9
duro as 54. 49
durus 276. 49
δύσερις 326. 15
δύσκολος 326. 25

E

ebrij cur, cum unum cernunt, multa uident 111. 10
echinus 79. 38. et 174. 1
edicere 161. 27. et 382. 47
ἐγκύκλια 457. 16
elidere 303. 1
elleborus 388. 44
elleborus ubi naſcitur 472. 37
elocutio egregia 447. 26
Empedocles 484. 29. et 292. 8
emuncta naris 48. 13
ephippium 300. 36
Epicharmus 360. 48
epici poeta 389. 39
Epicurus 253. 29
ἐπεισόδια 415. 4
epiſtola de arte poetica 401. 18
epiſtola, quid differant a ſatyris 6. 1

ἐπῳδαί

ἐσφάδαι 235. 16
epopeia tragœdiæ oppoſita 104. 28
epos 389. 39
equeſtrii cenſus 237. 38
equina cauda 359. 16
equi & cerui apologus 284. 22
equi pulchri deſcriptio 23.43.& 24. 26
equus me portas ait R x.319. 40
erepſemus & ſimilia 65. 7
Eros ſeruus fidelis, canis 453. 37
error & erratum differunt 473. 42
Eruum 207. 19
eſſeda 370. 30
eſurienti inanis eſt cupiditas 26. 30
ἐτία 393. 33
Etio 239.10.et 314. 16
æſtuare 240. 21
Etruſci unde orti 72. 14
Euander 39. 1
εὐδοξία 129. 8
εὔχας 157. 34
εὔχαι, εὐχέσθαι 340. 29
εὔχεσθαι 197. 33
euerriculum 162. 14
eunuchi ἐξυφάνοι 91. 9
Eupolis 47. 36
εὐφυΐα 481. 40
εὐθυμία 288. 40
εὐσέβεια 166. 16
e animis 207. 9
exacta 361. 39
excipere idem quod recipere 214. 11
excipere & exceptare piſces 239. 3
exercitationis genera quinque 120. 15
exigere ad perpendiculum 361. 34
ἐξονειρωγμός 65. 29
exponi e naui 61. 7
exporrigere frontem & ſimilia 334. 45
ex re 205. 3
extinctus 357. 49
extra numerum 331. 18
extructus 206. 29

F

f & ſ parum differunt 6. 24
fabulam narrat ſurdo 378. 20
faber cum ſis 364. 47
Falernum uinum 120. 44

Falernum uinum auſterius 173. 4
fallere 313. 29
fama bona 129. 8
familia & gens 184. 40
famoſus 47. 48
fanatici 484. 6
fartor 161. 45
faſciola 163. 32
Fauſta Syllæ filia 22. 29
felices mortui 95. 7
femoris percuſſio 336. 47
feriæ Latinæ a quo indicebantur 273. 17
Feronia 61. 11
ferox 455. 5
feſceſcini uerſus 366. 6
feſtino cum quarto caſu 247. 48
ficus 87. 13
ficulnum auxilium 87. 15
ficulnus homo 87. 13
fide pro fidei 39. 5
fidem habere 448. 23
Fidenæ 287. 22
figere leges 480. 33
flagrare rumore malo 55. 30
fluminis in morem uerba facere 84. 34
focalia 163. 45
focus et caminus 288. 8
fœmina marita 480. 28
fœneratores ubi habitabãt 143.44.et 237. 21
fœnum habet in cornu 49. 35
foris et forem 27. 50
formicæ exemplo rem facere 9. 1
fors 6. 19
forſit 74. 48
frigidus, id eſt moribundus 113. 46
frons ſeria 131. 35
frontem ferire 335. 5
frontis nubecula 334. 4
frugi homines 210. 35
fugitiuus 219.42.et 282. 39
fugitiuus ſeruus 185. 9
Fundi urbs 61. 36
furciferi ſerui 215. 32
furioſi curatio ad agnatos pertinet 160. 50
furioſus non eſt dominus rerum ſuarum lege xij tabularum 160. 49
furioſi curatio ad agnatos pertinet 160. 50
furioſus non eſt dominus rerum ſuarum lege xij.tabularum 161. 7

Gabium

G

Gabium 287. 21
Gallonius præco 123. 24
Garganus mons 371. 34
Gargilius 265. 9
garum ex ſcombris 226. 13
gemelli 281. 40
geminus pro ſimillimo 281. 45
Genius 399. 10
gens et familia 184. 40
gentiles 184. 38
Genua infiectere 293. 41
genua tangebant ſupplice 337. 36
genuum uiriditas 337. 35
glans frugis nomine appellata 309. 46
Glauci et Diomedis permutatio 83. 50
Glaucus Lycius 83. 39
glomus et glomer 295. 24
γλαυκῶπις 303. 34
Glyco Athleta 235. 9
græcari 120. 17
Græcia artes Italiæ intulit 366. 49
graſſari 191. 46
graſſatores 192. 7
gratum 198. 17
guttus 80. 5
Gygis fabula 313. 47

H

hac urget lupus, hac canis 125. 10
Harpia 122. 34
Hecate 90. 12
Hecate Iphigenia 159. 17
Hector et Achilles inimici implacabiles 67. 19
Helicon 273. 6
here pro heri 222. 45
heredes ſecundi 188. 1
heredis fletus riſus eſt 193. 34
heri fuga 182. 40
heroicus verſus 104. 43
Heroes in caſtris cibum ter ſumebant in die 81. 9
Heſiodus in Helicone poeta factus eſt 373 6
Hiarbita 343. 26
hilla 177. 4
hinc illæ lachrimæ 345. 47
hirnus 20. 25
hirudo 485. 31
hiſtoriæ pedeſtres 168. 30
hoc age 152. 46. et 333. 14
hoc monumentum heredes non ſequitur 88. 16
Homerus uini laudibus arguitur 342. 25
honor unde dictus 78. 29
honoris cupiditas in ſolis hominibus 339. 43
Horatius quo tempore natus ſit 349. 20
hornus 205. 43
hoſtibus mala precantur 27. 7
Hybridæ 82. 31
Hypſæa mulier cæca 24. 49

I

iacio 52. 5
iambei uerſus 469. 28
Iambus 468. 39. 50
Iani templum 237. 26
Ianus uia 143. 45. et 237. 20
idem peccat 476. 31
Idas et Lynceus 24. 36
idem facit occidenti et ſimil. 485. 1
iecur ſedes bilis 97. 47
iecur libidinis ſedes 332. 12
ignes ad agrorum culturam pertinent 399. 5
ignis æternus 393. 34
ille id eſt alius, ſeu quidam 213. 34
imbellis 272. 11
imitatio ſtulta 344. 12
imitatores ſtulti 344. 12
imus 383. 47
imus lectus 326. 24
importunus 192. 42
impranſus 119. 50
improbus 284. 45
impudicus 311. 42
inane 467. 13
incerniculum 178. 20
incerti oculi 370. 7
incogito 365. 11

inc:n-

incontinens 212. 43
incudi reddere 483. 18
incutere bellum 112. 2
incutere timorem et ſimilia 332. 22
ineptus 35. 48
indignus 129. 36
in diem et in dies 202. 15
inexpertum 456. 17
inflare buccas 337. 5
ingenuus 72. 44
in morſus reficere 177. 6
in numerum 331. 21
Ino 455. 21
inſania genera 146.4. 18
inſanire errorem 147. 16
inſueſco 54. 7
integer mentis et ſimil. 94. 19
intemperans 212. 43
intereſt, pro differt 467. 26
interpellare 80. 45
interpres fidus 457. 18
inteſtabilis 155. 11
inuideo cum patrio caſu 205. 21
inuideo pro denego 205. 32
inuideor paſſiuum 449. 3
Inuidia 247. 28
inuidia ubi ſ cum habeat 74. 45
inuidia locum ubi habeat 142. 7
inuidia miſeratione melior 142. 17
inuidia ſæuit in præſtantes 357. 29
inuidus 247. 26
inuita Minerua 374.16. et 478. 48
io 456. 6
io Bacche 32. 31
Iphigeniam non eſſe mortuam 158. 21. et
159. 14
ira furor breuis 246. 2
iracundi homines facile placantur 349. 8
ire per ignes. 236. 38
irrito 372. 11
ισπορωρία 76. 20
ἴςασθαι χαλχῶν 155. 42
ita 210. 25
Iudæi 57. 7
Iudæorum ſacrificia 67. 32
Iudæorum menſes et annus 98.72. 18
iudices ſelecti 55. 21
iuncta uerba, ideſt compoſita 447. 43
iura ab utilitate nata, non a natura 40. 26
iurare in uerba 234. 16
iuris genera duo 177. 33
ius culinarium 226. 7
Iuſtitia Iouis filia 41. 24
Ixion 455. 31
ὕπαρ 193. 17
ὕπνος νήδυμος 110. 5

K

Kalendæ debitoribus triſtes 38. 48
καλλίπυγος 25. 11
κανηφορεῖν 223. 49
καρδία 144. 37
καρίδες 176. 35
καταπέρδειν ἀντακοπέρδειν 98. 22
κέλης 476. 7
κερδὸς κέαρ ἔδον 340. 13
κινητικά 469. 9
κοιμίζειν τὰς λύπας 246. 16
Κτένες piſces 174. 12
Κυκλικά 457. 45
Κῶμος hilaritatis Deus 104. 2
Κωμῳδεῖν 104. 7

L

Laberius mimus 102. 2
labore nobis omnia uenduntur 97. 25
lacero 115. 31
lachanum 79. 16
Lachryma 336. 15
lacus 50.11. et 331. 42
lanus et lanè 272. 30
lagois 121. 21
lamina candens 306. 10
lapathus 173. 35
Lares dij 184.36. & 277. 11
laſanum 78. 39
λάθε βιώσας 340. 26
laticlauij et anguſticlauij 74. 25
latro as 115. 31
latus nudus 36. 38
latus clauus 74. 10
latus clauus et anguſtus 211. 41
Lauerna 314. 45
lauerniones 314. 47
Laurentum 175. 27
Learchus et Melicerta 455. 37

lecti

lecti & quot in ſingulis lectis diſcumbebant 52..26.& 174. 47
lectus genialis 239. 34
lectus imus 326. 24
Leda 459. 8
legentem appellare 37. 13
λήκυθοι 250. 23
Lemures 400. 41
λήθαργος 144. 44
leonis & uulpis diſſimilitudo 155. 47
lethargici 144.46.& 278. 29
Leucothea 455. 25
lex ſumtuaria 293. 2
lex uenditionis 385. 18
liba 282. 40
liberalis 270. 8
liberi nuper nati aut exponebantur, aut necabantur, aut &c. 187. 30
Libitina Dea 198. 47
Libonis puteal 200. 36
libri proſtabant ad columnas 51. 33
liceo es 73. 6
licet conſulere 363. 40
lictor conſularis pro conſulatu 311. 31
ligurrio 38. 13
limare 300. 1
linea quid 104. 41
lippi 82. 33
Liuius Andronicus 361. 10
loci communes 474. 32
locuples 262. 21
locus illato in eũ mortuo fit religioſus 485. 19
lolliginis ſuccus pro oratione inuidiæ plena 53. 43
lolligo 53. 45
lucellum. 340. 21
Lucillius ſatyrarum inuentor 5.5.& 48.] 1
lucri ſtudium 291. 39
lucrum 340. 1
ludere 478. 24
luna rubens 90. 42
lupus piſcis 122. 12
luſtra 76. 34
luſtrari 76. 47
lux pro uita 357. 45
lymphati 484. 10
Lyncei fabula 235. 6
Lynceus & Idas 24. 36
lyricos uerſus inter Latinos qui primus omnium ſcripſerit 4. 47
Lyſippus 375. 12

M

macellum 161. 49
Mæcenatis cognomen Cilnius 6. 15
Mæcenatis horti 200. 21
Maniana luxuria 304. 39
Manius 13. 40
Mæonium carmen 450. 24
magus 272. 14
μακαρῖται 95. 7
mala hoſtibus precari ſolemus 25. 7
μαλακόστρακα 176. 36
male 34. 11
malignus 60. 24
maligne, malignus 371. 45
malus 113.3.& 115. 31
Mamurra 62. 13
manare mella. 346. 9
mandabo forum 342. 45
mandare honorem & ſimil. 73. 33
manes 89.26.et 90. 1
mangones 384. 35
mantica dua ab Aeſopo poſitæ 166. 35
mancus 385. 25
manus lauabant oraturi 165. 7
manum ad os apponere 336. 43
manus tollere 337. 14
manus tangere 338. 6
maritis iura dare 480. 28
Marſya 80. 13
matronarum ueſtitus 20. 28
Medea 455. 7
mediaſtinus 297. 38
μελάμπυγος 52. 24
Meleager 458. 46
Melicerta & Learchus 455 21
Melimela 225. 28
Memno et Hemathio Tithoni et Auroræ filij 103. 34
mens animusque 297. 15
menſæ acerna 223. 16
menſa piſcibus extructæ lautiores 131. 2
menſes Iudæorum 98. 7
mercator 236. 26
Mercurius præ mercaturis 144. 18
Mercurius lucra adiuuat 197. 15
Mercurius primus homines expetiuit 479. 29
meretrices procaces 203. 49
metuere pro cauere, fugere 189. 25

Miletus 320. 20
militare cingulum 448. 9
milites diſcincti 28. 16
milites auctorati 214. 48
mille alia 78. 49
mille pedes in fronte 88. 10
Mimnermus 266. 7 minus 327. 23
minor id eſt inferior, animus potens 284. 39
Minturnæ 255. 26
minxit in patrios cineres 485. 18
miſer 125. 27 miſulus 173. 14
μυες 173. 25
moderor cum dandi caſu 247. 36
modi 465. 29 modus in agro 197. 7
moleſti 89. 9 mola 159. 1
moliri 392. 7
monimenta 88.20.& 89. 3
morbi cauſa 297. 31
morbus animi 74. 44
morbus regius 484. 3
mordere labra 357. 7
morderi 312. 18
mores antiqui in laude ponuntur 212. 25
Mors ultima linea rerum 316. 22
μυκτηρίζειν 346. 18
Mucius Scæuula 391. 45
mulieres impudicæ ſua mala celant 23. 37
mulieres ueneficæ 90. 4
mulieres labefactantur muneribus 191. 3
mulieris cum equo comparatio 23. 42
mullus trilibris 122. 22
mundus 125.17.et 252. 46
Muræna 62. 25
muria ex thynno & ſcombrir 177. 42
Muſa pedeſtris 198. 27 muſculus 173. 31

N

Nænia 237. 49 Næuius 13. 40
nare ſine cortice 55. 14
nares corrugare 266. 29
narium inflexio 346. 15
naſus nimium longus in puellas 5. 15
Naſſa familia Romana cognomen 80. 24
natura ſine doctrina in poeta 472. 25
natura uis 284. 2
naufragi tabulã Neptuno conſecrabãt 64. 17
ne 130. 9 νεανιεύεσθαι 468. 23
necatus ferro 276. 32 nedum 450. 3
negotiatores 261. 31 negociatorũ rõ 236. 29
νεφέλη ὀρρύων 333. 48
nequam homo 132.6.& 210. 39
Neuius Ennio antiquior 360. 26
νευρόσπαστα 216. 35
niger 52.23.& 98. 36
nigra cauda 52. 16
nigri oculi 416. 41
nigri capilli 416. 41
nil intra eſt oleam etc. 358. 42
nil tanti eſt 473. 9
nitor domus 184. 31
nomen 186. 2
nomen pro eo quod nobis debetur: & pro eo quod alijs debemus 19. 44
nomen pro aduerbio 172. 39
nomen certum 364. 9
Nomentanus 13. 43 nomina facere 19. 46
nomina rerum notæ 171. 40
nomina quomodo rebus impoſita 39. 30
nomina mala fugiebant Romani 64. 41
nomina in ta maſculina, Græca ſunt 201. 20
nomina dominantia 467. 33
nominibus præſentibus utendum 449. 21
nomiſma 375. 1
Non cuiuis homini contingit 320. 38
Nox pro morte 357. 45
numerabilis 465. 20
numeroſum 465. 26
numerus pro multitudine, ſine uirtute & laude 245. 19
Numicia uia 328. 32
nuncupata pecunia 364. 2
νυμφόληπτος 164. 40

O

ὀβελίζειν 483. 30
oblimare 22. 25 oblinio 371. 37
obſcenum 63. 31
obſtipum caput 191. 38
occatio 397. 2 Octauius poeta 106. 34
oculi pudoris ſedes 33. 28
oculi deſixi 335. 37
oculi incerti 370. 7
oculi nigri 416. 41
oculi fideles 461. 44
oculorum nictus 335. 38
odorari 48. 17 ὀδεῖν 218. 28
οὐκ ἔστιν ὅπως 289. 33
οἰκονομίζειν 106.47.& 189. 35
oleum camino addere 168. 13
oleum cedrinum 475. 24

oleum

oleum Venafranum 226.10.& 178. 4
olim 205.5.& 77.47.et 286. 8
Olympica victoria 237. 4
omiſſum 187. 5 ὄνος ὕβρεις 13. 2
onuſtus 78. 23 operarij 286. 7
operæ pretium 21. 8 operum vacuus 130. 35
Opiſtographa 348. 16
oppedere 98. 21 oppida 40. 13
ὀρύοντες 333. 37
ὀρχοῦν τεχεῖς 333. 36 optata 197. 34
Opias ephippia bos etc. 300. 27
ὀχιμαθεις 102. 41
orationis magnitudo 415. 39
Orbilius 361. 31 Orcus 398. 29
ordinarius ſeruus 216. 20
ordinis deſertores 315. 9
Oreſtes 151.19.et 456. 10
ὀργᾶν 114. 16
ὀρθὸν 159. 3 os perfricare 336. 14
o ſi precantis 197. 47
Oſci 63. 29
oſculari os, ſeu manus 337. 45
ὀστρακόδερμα 173. 43
oſtrea 121. 14 Oſiris 322. 29
ὄτυς 202. 33
oua longa 172. 20

P

pacis tempore aperiuntur portæ 464. 44
Pacuuius 360. 31
Paleſtritæ ungebantur 358. 47
palla 25. 31 pallor 336. 31
palmetum 398. 44
par gladiatorum 84. 10
paries ceratus 141. 17
parochus 53.8.et 62.40.et 225. 27
Parthi ſigna Craſſo adempta ad Auguſtum ultrò remiſerunt 189.16.et 377. 22
parthi mendaces 364. 33
pars virilis 464. 5
parturient montes etc. 458. 7 paſſer 225. 12
paſtilli 20. 22 patera 80. 6
patronus et cliens 257. 5
pauimenta marmorea 179. 7 pauo 121. 33
pauonis pennæ et ala 121. 32
paupertas non eſt vitium 149. 7
paupertas fugienda 236. 34
paupertas audax 387. 16
paupertas animos exſuſcitat, et artes elicit 387. 42
paupertas multa flagitioſa docet 387. 38
paupero as 186. 28
Pauſias pictor 217. 34
peccata utrum ſint paria necne 38. 3
Pectines piſces 174. 12
pectoris percuſſio 337. 24
pectus cogitationis ſedes 252. 32
pecunia nuncupata 364. 2
Pedatij impudicitia 91. 1
pedem ſupplodere 338. 9
pedibus terram percutere 338. 7
πεῖθω 262. 3
Peleus et Telephus 441.18. 45
peloris 173. 45
penates dij 184. 36
penates 277. 7
Penelope tela 140. 48
Penelopæ pudicitia 190. 1
Penelope domo ab Vliſſe eiecta 190. 19
Penelopæ ſponſi 245. 32 penula 287. 50
Pentheus 166.47.et 315.38 penus 315 28
percello 128. 11 perductores 189. 47
periculo defuncti malorum ſuorum aliquod monumentum Dijs conſecrabant 64. 13
Peripatetici 386. 43 periuro as 150. 49
perſona una in choro loquebatur 463 41
perſonæ quot debeant uno tempore in ſcenam prodire 463. 12
pertinax 89. 10 peruidere 33. 26
peſſi 35. 43
Petillius Capitolinus 53. 26
petorrita 78. 35. petorritum 370. 38
pexæ veſtes 240. 18
Phaonis fabula 328. 12
Phæaces homines 304. 24
Pheraulus 276. 16
φιλομήτωρ 146. 26
Philippi nummi 374. 47
Philippus urbs 387. 9
Philoſophi barba et capillo longiore utebantur 145. 13
Philoſophorum familiæ plures 234. 1
φιλοτιμία 198. 34
Phraates 293. 35
φθονῶ σοι τῆς εὐτυχίας 205. 16
φθονῶ 449. 10 φθόνημα 449. 10
pictura adumbrata 477. 16
picturæ adumbratæ ſimile concionale dicendi genus 477. 26
πικρὸς 82. 46

pilentum 370. 36 pinna piſcis 176. 40
pituita 127. 5 placentæ 282. 41
Placideianus gladiator 218. 2
planus 322. 26
Plautus reprehenſus 368. 18
Plautus ab Horatio reprehenditur 470. 20
plebs uentoſa 278. 45
πλευρῖτις 95. 24 pleuritis 261. 13
ploſtellum 163. 1 plumbei 198. 37
plus uidit 148. 42 pocula acriâ 204. 15
poeſis imitatio 474. 18
poeta natura ualet 50.24.et 374.18.et 472.4
poeta ſequi debet probabilia 475. 5
poetarum peccata 373. 15
poetæ Muſas inuocant de rebus magnis acturi 63. 8
poetæ pictoribus ſimiles 214.45.et 477. 1
poetæ non ſunt offendendi 112. 16
poetæ et muſici à feritate ad humanitatem homines traduxerunt 479. 25
pœna deprehenſorum in adulterio 21. 19
pœnitet 78. 7 Polemo 163.14. 22
Polidorus a Polymneſtore interfectus 146.34
Polycratis annulus 144. 10
Polymneſtor interfecit Polidorum 146. 34
popina 298. 10 popinones 213. 43
porcum immolabant inſani 154. 10
porrecta loca 272. 4 porrigo 150. 37
poſſeſſionis modulus 284. 48
prandia Romana 81. 3
præbeo 52. 49 precari 197. 35
precari mala ſolemus hoſtibus 27. 7
præcipio is 119. 24
præconis munus 272. 40
premere pollicem 331. 44
prænomen 186. 2
præſens in tempus pro in præſenti tempore 447. 8
præſentes Diui 298. 29
præſidium 386. 4
præſtringere oculos 358. 2
præſumere 128. 42
prætexta 62. 3
prætexta 471. 27
Prætoris erat furioſis curatores dare 240.37
præuertor 34. 36
Priapus duobus telis fures terrebat 87. 42
prima cura et ſimil. 188. 17
primarum partium et ſecundarum 327. 9
priuatum 456. 39
priuus et priuum 240. 2
pro, in compoſitione 9.13 et 237. 29
precari 203. 49
proci Penelopæ 190.24.et inde et 245. 34
prodigis datur curator 160. 47
prodigus 270. 6 prodocere 237. 28
proferre 457. 37
profuſio, ſeu luxuria 13. 50
proiicere ampullas 451. 23
p.omus 120. 50 properare 251. 3
peoprium 397.18.& 457. 4
propugnare nugis 327. 36
Proſerpina mortis et uitæ arbitra 193. 45
Proſtibulum 347. 30
protinus 331. 49
Prothei fabula 239. 43
Proteus 147. 74
prouiſo 273. 31 ptiſana 153. 6
ptiſanarium 153. 10 πτισάνη 153. 6
publica matenes 457. 10
publicani 238. 41
publicum et commune 456. 33
pudicus 77.42 et 311. 41
pudor malus 310. 33
pueri alliciendi ad diſciplinas 8. 29
pugnare pugnam 310. 44
pungi 312. 29 pulmenta 330. 44
pulpitum 471. 15 pupus 160. 39
purgare cum patrio caſu 144. 30
purgare bilem 472. 41
purgor corpus bilis, ſeu bili 472. 44
puteal Libonis 200.36.et 342. 40
pyrgus 212. 10
Pythagoras à fabis cur abſtinuerit 203. 26
Pythagoræ præceptum 56. 26
Pythagoricum ſymbolum 52. 15
Pythicrum certamen 482. 5

Q

quadrans 43. 48
quadrare 261. 50
quæ tua uirtus et ſimil. 97. 10
quam quis artem didicit, 300. 40
quandoque pro quandocunque 476. 47
quatinus 10.30.et 38.8.et 176. 31
quattuor alienationum genera 397. 44
quattuor animi perturbationes 260. 8
quid enim? 7. 10
quid multa? 77. 31 quid ni? 151. 14
quid queris? 288. 11

Quinctilius Varus 483. 13
Quinquatrus 400. 8
quinqueuiri 188. 30
quo ſitu cœnarent antiqui 174. 41

R

rabies 391. 12
rabies ideſt ingens iracundia 168. 25
ἐξεφανίδωσις 21. 27
rapere acrius eſt quàm ducere 99. 9
rapio 199. 11 *recoctus* 188. 39
recto talo 368. 49
rectum animi 159. 3
redemtor 390. 45
referre acceptum 374. 28
refigere leges 480. 33
regius morbus 484. 3
repotia 124. 41
repræſentare 343. 26
reſpondere ius, ſeu de iure 363. 28
reſponſare 172. 43
reſponſare pro non cedere 218. 33
rex amicus potentior 271. 38
Rhœcus Samius 144. 8
rhombus 123. 50
ridere labris 337. 9
riugi 394. 50 *riſus opportunus* 102. 17
rodere 332. 40
Roſcia lex 237. 46
Roſcius 362. 16
rotundare 261. 34
Rubi 67. 3
rubra Canicula 186. 45
rude donabantur gladiatores 232. 42
rudis 105. 43 *Rupilius* 82. 18
Rutuba gladiator 217. 38

S

ſ & f. parum differunt 6. 24
Sabbata 98. 4
Sabellus idem quod *Venuſinus* 313. 19
ſagæ mulieres 400. 38
Salij, & ſaliare 362. 35
ſaliunt ruſtici 298. 39
ſaltare ſatyrum 394. 37
ſalubre 464. 38
Samnites *gladiatores* 392. 35
ſanus 126. 32 *ſanus* 240. 45
ſanus animi & ſimil. 94. 19
ſapiens 0.16. & 216. 5
ſapiens cui palatus ſapit 175.40. & 227. 10
ſapientiæ ſtudium 234. 46
ſapientis officium 130. 23
Saturnalia 211.14. & 141. 12
Saturno regnante non erant ſerui 211. 22
ſatyra ueteris comœdiæ locum occupauit 6. 5
ſatyras Græci non ſcripſerunt 6. 5
ſatyræ lex 109. 35
ſatyra cur epiſtolis præpoſita 5. 11
ſatyra quid differat ab epiſtolis 6. 1
ſatyra in numero ſcriptorũ ludicrorũ 233. 23
ſatyrica fabula 466. 43
ſcabies 291. 39
ſcalpere terram 144. 4
Scarus 121. 17
Scelus 190. 20 *ſchola ſtoica* 145. 49
ſcribarum munus 201. 15
ſcribere 147. 41 *ſcriptor* 371. 18
ſcriptor cyclicus 457. 39
ſcruta 273. 24
ſcurra 50.3. et 305.12. et 326. 3
Scylla 458. 22
ſecundi heredes 188. 1
ſedulum 294. 34
ſelecti iudices 55. 21
σεληνέληπτοι 484. 10
ſeminis eruptio nocturna 65. 28
σημεῖα 171. 41
ſenatorij calcei 74. 7
ſenectus mala ætas 330. 3
ſenes auari 460. 34
ſenes uiuunt memoria 460. 49
ſenes uitæ cupidiſſimi 460. 46
ſenium pro re odioſiſſima 276. 11
ſepulcra alia familiaria, alia hæreditaria 88. 42
ſermonis nomen non propriè ſatyram ſignificat 5. 35
ſerui 211. 1
ſerui inhumabantur in Eſquilijs 87. 50
ſerui fugitiui 219. 32
ſerui morboſi aut uitioſi uenditi ab eo, qui non pronunciarit uitium, aut morbum, redhibentur. 384. 41
ſerui errones 219. 32
ſerus, pro ſero 367. 16
ſeſſor 459. 27
ſeſtertium à ſeſtertio nummo differe 274. 12
ſeſtertius numus 274. 14
ſeſtertius quõ notabatur 153.30. et 274. 12

ſeſter-

ſeſtertius duos aſſes ualet & ſemiſſem 386. 1
ſi, pro an 251. 11
ſibilis qui excipiebantur 10. 35
ſi particula tempus ſignificans 269. 28
ſic 166. 43
Sicilia *Triquetra* 102. 42
ſigna uocabula rerum 171. 41
σικύα 389. 6
ſiliqua 365. 15
ſimplex 36. 6
ſimulacra in triumphis 370. 41
ſimulare cupreſſum 415. 7
ſingultim loqui 76. 18
Sinueſſa 62. 28
Sirenes 244. 3
Sirenum *cantus* 142. 40
ſiſer 223. 10
ſiue non geminatum 184. 26
σκιαγραφία 477. 17
Socrates *nunquam a peſte fuit* 198. 45
ſoccus pro comœdia 450. 35
ſoles candidi 98. 39
ſollennia pro ſollenniter 240. 27
ſollers cum patris caſu 481. 34
ſoluta genua 337. 29
ſomnia noſtra ut ſint munda & tranquilla quid faciendum 66. 1
ſomnia ſibi fingere 193. 9
ſomnum cur dulciſſimum 109. 49
ſomnus animi 65. 47
ſordidus uictus 124. 8
ſors 6.19 & 75.9 & 285. 14
Soſij librarij 347. 31
σωφίτης 359. 46
ſpecies 400. 27
ſpecies alia a ueris 159. 28
ſpectata uirtus & ſimilia 232. 37
ſpina animi 297 8
ſpirat Tragicum 367. 36
ſpondere 390. 10
ſpondere uitis graue 199. 13
ſponſæ patribus munera dabant 455. 35
ſquilla 176. 35
ſtatua ærea 155. 42
ſtatua ex quo fiebant 144. 13
Stertinij *acumen* 292. 42
ſtilum uertere 106. 14
Stoici *ſummum bonum in uirtute ponunt* 234. 31
ſtola 25. 27
ſtrabo 35. 41
στρομβώδη 176. 49
ſtultitiæ genera 146.4. 18
ſuadela 261. 50
ſubſtituti 188. 15
ſubtilis 218. 18
ſuccinctus 89. 16
ſudor 94. 12
ſudor ſine corporis fatigatione 336. 25
ſumtus quomodo ferri debeant 14. 11
ſuper 6.7. *et* 224. 46
ſupera idem quod ſupra 63. 5
ſuperat pro ſupereſt 129. 31
ſuperciliorum nubes 333. 30
ſuperſtitio 165.46. & 166. 15
ſupremum 253. 18
ſurdo fabulam narras 371. 20
ſurpite pro ſurripite 165. 13
Surrentinum *uinum* 176. 24
ſuſtinere onus 357. 10
ſyllabas digitis metimur 470. 27
σύμβολα 448. 2
Symbolum *Pythagoricum* 52. 15
ſymphonia 478. 18
σύννεφος 333. 48
συννεφοῦν ὄμματα 333. 47

T

tabula Ceritum 265. 19
tabulæ ceratæ apud antiquos 188. 16
Tachas de Ageſilao 458. 9
tacitum appellare 37. 13
talus 368. 49
Tantalus 10. 45
Tarentum 310. 1
Tarentum imbelle 272 11
Tarquinius *ſuperbus fœdus cum Gabijs init* 358. 29
telam retexere 140. 47
Telephus & *Peleus* 451.18. 35
τελλὶν 173. 26
tempeſtas pro tempore 67. 8
tendere pro extendere 255. 45
tentare gratiam regum 481. 26
tentari morbo 12. 24
tentigo 26. 47
tenuis 374. 29
tenuis uictus 124. 9
tenui apparatu contenti ſunt labore exerciti & exercitati 120. 8
ter 236. 3
teſqua 298. 2
teſtacea 173. 44
Theodorus Samius 144. 8
Theon maledicus 332. 38
Theſpis 470. 36
Theſpis Tragicus 367. 25
Thraces gladiatores 201. 46

Thrax

Thrax et Myrmillo 201. 47
thumnus 187. 16
Tibicines adhibebantur in Comedijs 363. 12
tibiæ adhibentur ad chori cantum adiuuandum 465. 3
Tireſias nunquam labitur 183. 32
togatæ 471. 33
tollere pro ſumere 48. 27
tollere rheda 201. 37
tolli qui dicantur pueri 187. 28
toral 256. 26
tortus funit 285. 32
tragœdia unde dicta 466. 30
tragicæ perſonæ 104. 27
tranquillare 339. 36
tranſuerſo calamo notare 483. 29
trapezitæ ubi habitabant 237. 21
tremor corporis 338. 24
trochus 478. 30
tria quæ poſſunt uitia minuere 55. 44
tria in uerbo ſimplici, quibus orator ornat orationem 470. 7
tribunal Libonis 201. 10
trimetri 104. 24 trimus 163. 18
τρινακία 202. 44
Triquetra Sicilia 202. 42
τρὶς 236. 3
trulla 152. 35 τρύγη 466. 40
τρυγοδαίμονες poetæ 470. 49
tua res agitur, paries cum proximus ardes 332. 42
tumultus 344. 23 turbo 216. 30
turgere 214. 16
tuſſis 95. 27 tutor 160. 44
Tyndaridæ 13. 31
Tyrannorum uoluptates 128. 28
Tyriæ ueſtes 179. 25
Tyrrheni ſeu Etruſci unde orti 72. 14
Tyrteus 480. 36

V

uadari 95. 44 uades 7. 48
ualeat 369. 26
Valerius Leuinus Poplicola 72. 49
uana rerum etc. 125. 26
uapor 309. 30 uappa 14. 22
uaſa Campana 80. 9
ue in compoſitione 27. 48
uecors 189. 44 uegrande 28. 3
uelabrum 161. 49
uenditor mancipij, uitia pronunciari debet 165. 26
ueneficæ mulieres 90. 4
uenerari idem quod precari 197. 24
Veneris modus ſimpliciſſimus 27. 39
ueneror 131. 15
uenire in ora 249. 46
uentre nihil impudentius 222. 49
uepallidus 27. 47
uerba in fabulis 372. 29
uerba pennigera 332. 7
uerba Græca in uſum Latini ſermonis deflexa 448. 32
uerba coniuncta, ſeu compoſita 447. 26
uerbis præſentibus utendum 449. 21
uereor ut, et uereor ne etc. 42. 7
uernaliter 206. 45
Vertumnus 211. 47. et 347. 20
uerum id eſt æquum 167. 26
ueſpertinus. id eſt ueſperi 172. 39. et 260. 36
ueſpertinum tempus 299. 2
Veſta 393. 34
ueſtes Tyriæ 179. 25
ueſtes pexæ 240. 18
ueſtes ſtragulæ textiles 179. 33
ueteres non cœnabant purpurati 179. 31
ueteres Rom. non ſediſſe inter cœnandum, ſed accubuiſſe 174. 41
ueternoſi 278. 29
ueternus morbus 278. 35
uiatores de uia uindemiatoribus conuiciabantur 85. 27
uicarius ſeruus 216. 20
uicinus bonus 395. 19
uicut 283. 32
uicus Tuſcus 161. 41
uictus et cultus 125. 31
uidere pro audire 227. 37
uilia rerum et ſimilia 319. 47
uindex 463. 9
uindicta 216. 13
uini bonitas 254. 43
uino ingenium iudicatur 53. 17
uino torquentur homines 330. 11
uinum nouum Dijs libatur a Romanis 124. 20
uinum diffundere 255. 5
uinum Italicum 226. 20
uinum operta recludit 256. 12
uinum recens 359. 4
uinum lene ingeniorum tormentum 483. 4

amor ignis eſt 164. 27
amor cum hirundine comparatur 485. 35
Amphiarai laus 310. 24
Amphion et Zethus 479.33.et 330. 13
amphora 415. 20
ampulla et ampullari 250. 22
ampullas proycere 451. 23
ἀνασόμασις 177. 10
ἀνασόμην 177. 17
ἄνεμος 206. 1
angulum pro longinquo 298. 26
anima 62.30.et 206. 1
animi æquitas 340. 35
animi indicia 324. 22
animi rectum 159. 3
animi perturbationes quattuor 260. 8
animarum immortalitas 206. 7
animus peregrinatur 291. 30
animus menſq; 297. 15
anni principium 199. 14
anni uenientes 461. 15
anni recedentes 461. 16
annuere 334. 44
annus Iudæorum 98. 18
anſeris iecur 228. 10
antestari 98. 49
Anticyra 145. 18
Antimachus bellum Thebanū ſcripſit 458. 1
Antimachus reprehenſus 458. 44
Antinous unus ex procis 246. 5
Antiphates 458. 17
anticum et poſticum 257. 23
Anxur 61. 20
Apelles 375. 31
ἀφ' ἑςίας ἄρχεσθαι 393. 36
apotheca 184. 15
ἀποθήκη 184. 15
appellare 36. 51
aqua ulsiſſima 66. 29
aqua dulcis 303. 34
aquam unctam prabere 126. 1
aquila oculatiſſima 33. 39
Aquilo 199. 23
Aquinates lanæ 284. 8
ἀραῖς 200. 8
arceſſo 255. 30
arceſſere res è medio 368. 8
Archaica menſa 254. 36
Archilochus parius 344. 42
Archilochus Iambi carminis auctor 345.&
1450. 35
arguitur uinoſus 342. 28
Ariſtides 142. 15
Ariſtippus a quo Cyrenaica diſciplina 319. 17
ἄριςον 81. 10
arrepere in ſpem et ſimil. 187. 48
at 153.28.et 386. 1
ἀρθρῖτις 212. 8
aſſentator 326. 40
aſinus 12.50.et 13. 2
aſinus Cumanus 73. 42
aſino fabulam narrare 371. 26
aſpergo 52. 38
aſſuefacio 54. 17
aſſuerit pro aſſuefecerit 130. 16
Atabulus 65. 5
Atta poeta togatarum 362. 10
Athamantis & Inonis filij 455. 21
atra bilis 152. 26
Atreus et Thyeſtes 462. 5
Atius 360. 39
auaritia, ſeu immodica parſimonia 14. 1
auaro tam deeſt quod habet, quàm quod non habet 388. 3
auari studium 14. 35
auarus ſemper eget 247. 10
auctorati milites 214. 48
auditu minus afficitur animus, quam uiſu 461. 42
Auentinus collis 390. 17
aulæa 370. 13
aura pro animo 128. 17
aurem ſubſtringere 192. 19
aures teretes 217. 7
auriculas demittere 94. 35
aurora candida 96. 42
Auſter cur δυσάδης 198. 40
Auſtri 123. 3
ἄξια λέγω 141. 9

B

Bacchi fuga 224. 18
Bacchus aperit conſilia 53. 13
Balatrones 18. 30
barathrum 154.19.et 305. 29
barba philoſophica 145. 13
batillus 62. 10
Bellona 161. 17

βλιμβιξ 478. 31
bene uiuere 306: 50
bene eſt & ſimil. 13[illegible] 39
Beneuentum 64. 39
benignè reſpondes 262. 12
benignus 141. 1. et 393. 45
bidental 485. 23
βιχà 193. 39
bilis ſplendida 152. 16
bilis atra 395. 39
bitumen 152. 19
βιξ 95. 30
bis e[illegible]are 213. 24
Bœoty pingues 376. 19
βουλευτον 299. 2
βωμολόχος 50. 1. et 162. 43 et 305. 12
bona c[illegible]meſſe 306. 25
bona fama 129. 8
bonorum finis 283. 3
bonum 204. 46
breuitas [illegible] deſideranda 102. 10
breuitas obſcuritatem parit 415. 38
Brundiſium 322. 10
Bruta et Septimia 256. 4

C

Cadmus 451. 45
Cæſaris horti. 94. 32
calcei ſenatory 74. 7
calefacere aliquem 390. 37
calidus 390. 36
Calo 300. 23
calores uehementiſſimi, quando 186. 46
camelopardalis 371. 15
caminus et forus 228. 8
Campani impuri 64. 2
candens ferrum et ſimil. 206. 26
candidus 62. 35
Canephoræ 223. 30
Canicula 84. 28
Canicula rubra 186. 45
canis rabioſus 391. 11
canis quæ corium rodere didicit 191. 4
Canities præmatura quibus ſoles accidere. 349. 1
cantiones ἐπῳδαὶ 89. 12
cantiones et carmina 235. 16
Canuſium 66. 34
Canuſini bilingues 103. 18
Caper, fœtor ſub ala 257 16
capere 366. 38
Capilli erecti 336. 41
capilli nigri 4[illegible]6. 41
capillus intonſus mœroris argumentum: 276. 41
Cappadoces 262. 16
capitis motus 334. 34
caprea 175. 32
captatores 238. 46
caput mouere 63. 38
caput ſcabere 106. 11
caput puluere conſpergere 334. 29
carina 272. 23
carior oculis 186. 12
carmina ma[illegible]turi deſtinantur 378. 11
carpere iter 67. 5
Caſſius Nomentanus 154. 30
Caſtor et Pollux 13. 31
Caſtor, Pollux, Helena etc. 459. 10
caſſum 186. 17
Catius Epicureus 171. 27
Catonis Cenſorij de ſtatuis iudicium 377. 3
caudam trahere 146. 14
caudæ equinæ pilos uellere 359. 16
cauere ſibi prædibus 364. 11
Cæcilius 361. 7
cedrus 475. 23
Cæna ſine ſanguine 293. 14
cenſus equeſtris 237. 38
cenſus 272. 43. et 478. 43
cera prima et ſimil. 188. 17
cerebroſus 60. 50
Ceres 131. 32
Cereri primitias dabant 365. 47
cereus flecti 459. 47
Cerites 265. 19
cerritus 164. 39
certans cum dandi ta[illegible]u 185. 24
Cerui et equi apologus 284. 24
ceſſatum ducere 246. 17
cetera 285. 43
χαιρειν ſalutatio Græca 278. 3
Chœrilus 374. 7
chiragra 212 2. 6
Chium uinum 202. 47
chordarum citharæ non ſemper unus numerus 466. 6
Chriſippus 243. 7

† 2 aborns

chorus habetur unius actoris loco 463. 44. & 464. 3
chorus cantabat & loquebatur 463. 40
chorus inter medios actus canere non debet 464. 21
chorus quouis loco & tempore loqui poteſt 464. 25
cibus uarius 127. 3
cicadam ala comprehendere 112. 25
ciceris fructi emtor 468. 31
cicuta 388. 42
cicuta tabula 147. 38
cincti 448. 8
cingulum militare 448. 9
clatrus 485. 26
Claudius Nero. 249. 32
Cliens & Patronus 257. 25
Cluſini fontes 302. 47
Clytemneſtra 13. 33
coactores 77. 49
coccum 206. 24
Coæ veſtes, ſeu Ceæ 25. 39
Cælum non animum mutant &c. 288. 25
cœna dubia 127. 10
cœnaturi lauabantur & ungebantur 213. 20
cœna Platonica 127. 14
cœnæ ueterum noctu fiebant 203. 42
cognitor 186. 40
cognomen 186. 2
color 320. 1
color uitæ 113. 14
colyrium 61. 24
comas uincti 364. 24
Comœdia 368. 11
comœdia non eſt poema 50. 39
comœdia uetus 471. 18, & 47. 46
comœdiæ inuentio 466. 36
comica oratio 10. 32
comis 103 47 et 104. 3
comiſſatio, ſeu comaſſatio 104. 4
commune 201. 17
commune & publicum 456. 33
compilare 12. 10
compitalia 165. 3
componere gladiatores 84. 17
comprimere linguam 312. 1
Comas hilaritas Deus 104. 2
concedere 57. 14
conceſſio irriſionis plena 260. 23
concha 173. 33
concordia diſcors 291. 49
condoleo 12. 21
commiſſa id eſt arcana 329. 44
conſiliari 464. 27
conſtanter 211. 29
conſularis lictor pro conſulatu 311. 31
conſuetudo mala 34. 21
continentia in uictu 126. 41
conuiuator balneum calfaciebat 52. 45
conuiuatoris boni munus 256. 47
cor iræ ſedes 336. 47
cor pro mente 245. 13
cornu bilibre 124. 34
corrugare nares 256. 29
Corycus 177. 48
cothurnus pro tragœdia 450. 36
Crantor 243. 12
Craterus 153. 47
Cratinus 47. 39
craſſa Minerua 129. 30
χρήματα 140. 46
χρηματιστὴς 154. 42
crimen 360. 8
Criſpinus 15. 4
Crœſus 286. 47
cruſtula 8. 27. et 176. 6
cruſtati piſces 176. 37
cubital 163. 44
cucurbita 389. 4
condere as 375. 39
cululli 483. 8
culini 125. 30
cumera 271. 5
cuminum exangue 243. 42
cunque pro quandocunque 95. 34
cuncta patrimonia 482. 28
cupiditates neceſſariæ 11. 47
cupiditatum modus 26. 21
cupreſſus 415. 7
cura inuida 283. 25
curare pelliculam 186. 37
curator 160. 46
currus pro naui 236. 26
curſus pro nauigatione 236. 25
Cybeles ſacerdotes euirati 27. 13
cyclicus ſcriptor 457. 39
Cyclops 458. 39
Cyrce 243. 33
Cyrenaica diſciplina à quo 234. 39

Dama-

D

Damaſippus 140. 36
dare iura maiiis 480. 19
Dauus ſeruus ſubdolus, mendax 453. 42
de ſucompoſitione auget 167. 39
Decius Mures 73. 29
decurrere 273. 40
deeſſe ſibi 56. 31
defendere partes 463. 48
deſitio 416. 4
defodere in terram et ſub terra 9. 32
defundere uinum 124. 19
δείπνον 81. 11
δεισιδαιμονία 165.41. et 166. 15
Δημήτηρ 131. 32
demiſſus 36. 28
demittere auriculas 94. 35
Democritus 370.48. et 291. 15
denarius 274. 14
denſium ſtrepitus et ſtridor 337. 12
denormare 198. 5
Deos non curare res humanas 67. 37
depygis. 25. 5
deriſor 326. 39
deſaeuire 250. 10
deſignare 256. 20
dextro Hercule 198. 11
dextrum tempus 110. 38
diarium 300. 18
διαῤῥαγῶνας 167. 50
ducere in aurem 94. 5
dictare 148. 3
dicitata reddere 326. 48
didonis 126. 16
diei principium 99. 4
diem atrum ueteres quem appellabant 98. 36
diem frangere 299. 32
dies hiberni cur breuiores 199. 31
dies in horas duodecim diuidebatur 272. 21.
diſſindo 115. 7
diffundere 254. 50
digitis ſyllabas metimur 470. 27
dignum ſermone 141. 3
Dijs iratis 141. 24
Dijs rerum uidendarum facultas attribuitur 462. 35
dilatus 106. 5
Diogenes Cynicus 319. 38
Diomedis et Glauci permutatio 83. 50
diſcincta ueſtis etc. 28. 15
diſcinctus 114. 31
diſconueniens 297. 48
Diui praeſentes 238. 29
Diui in comoedijs non introducuntur 453. 13
diuiſſe pro diuiſiſſe et ſimil. 154. 25
diuitiarum uſus 150. 2
diuitias, omnibus rebus anteponi 149. 20
diuitiae miſera 224. 25
diuitiae ſtultae 329. 11
docere de re inanimata 299. 14
doleat 61. 5
Dormire in lucem 329. 32
δόρποι 81. 12
Dioſennus 368. 34
δυσωπία 310. 33
diacones 33. 48
δράματα 450. 43
dubij caſus et ſimil. 130. 12
ducere epos, lineam, et ſimil. 104. 15
duellum 243. 27
duplex 36. 9
dura as 54. 49
durus 276. 49
δύσερις 326. 15
δύσκολος 326. 15

E

ebrij cur, cum unum cernunt, multa uident 111. 10
echinus 79.38. et 174. 1
edicere 161 27. et 382. 47
ἐγκύκλια 457. 16
elidere 303. 1
elleborus 388. 44
elleborus ubi naſcitur 472. 37
elocutio egregia 447 26
Empedocles 484.29. et 292. 8
emuncta naris 48. 13
ephippium 300. 36
Epicharmus 360. 48
epici poetae 389. 39
Epicurus 253. 29
ἐπεισόδια 415. 4
epiſtola de arte poetica 401. 18
epiſtola, quid differant a ſatyris 6. 1

ἐπῳδάς

ἐπᾴδειν 235. 16
epopeia tragœdiæ oppoſita 104. 28
epos 389. 39
equeſtrii cenſus 237. 38
equina cauda 359. 16
equi & cerui apologus 284. 22
equi pulchri deſcriptio 23.43.& 24. 26
equus me portat au R x.319. 40
erepſemus & ſimilia 65. 7
Eros ſeruus fidelis, canis 453. 37
error & erratum differunt 473. 42
Eruum 207. 19
eſſeda 370. 30
eſurienti inanis eſt cupiditas 26. 30
ε?ρία 393. 33
E?o 239.10.et 314. 16
æſtuare 240. 21
Etruſci unde orti 72. 14
Euander 39. 1
εὐδοξία 129. 8
εὐχάς 157. 34
εὔχαι, εὐχέσθαι 340. 29
εὔχεσθαι 197. 33
euerriculum 162. 14
eunuchi ἐξυφαίνει 91. 9
Eupolis 47. 36
εὐφυΐα 481. 40
εὐθυμία 288. 40
εὐσέβεια 166. 16
e animis 207. 9
exacta 361. 39
excipere idem quod recipere 214. 11
excipere & exceptare piſces 239. 3
exercitationis genera quinque 120. 15
exigere ad perpendiculum 361. 34
ἐξοντισμός 65. 29
exponi è naui 61. 7
exporrigere frontem & ſimilia 334. 45
ex re 205. 3
extinctus 357. 49
extra numerum 331. 18
extructus 206. 29

F

f & ſ parum differunt 6. 24
fabulam narrat ſurdo 371. 20
faber cum ſis 364. 47
Falernum uinum 120. 44
Falernum uinum auſterius 273. 4
fallere 313. 29
fama bona 129. 8
familia & gens 184. 40
famoſus 47. 48
fanatici 484. 6
fautor 161. 45
faſciola 163. 32
Fauſta Sylla filia 22. 29
felices mortui 95. 7
femoris percuſſio 336. 47
feriæ Latinæ a quo indicebantur 273. 17
Feronia 61. 11
ferox 455. 5
feſceſcini uerſus 366. 6
feſtino cum quarto caſu 247. 48
ficus 87. 13
ficulnum auxilium 87. 15
ficulnus homo 87. 13
fide pro fidei 39. 5
fidem habere 448. 23
Fidena 287. 22
figere leges 480. 33
flagrare rumore malo 55. 30
fluminis in morem uerba facere 84. 34
focalia 163. 45
focus et caminus 288. 8
fœmina marita 480. 28
fœneratores ubi habitabāt 143.44.et 237. 21
fœnum habet in cornu 49. 35
foris et forem 27. 50
formicæ exemplo rem facere 9. 1
fors 6. 39
forſit 74. 48
frigidus, id eſt moribundus 113. 46
frons ſeria 131. 35
frontem ferire 335. 5
frontis nubecula 334. 4
frugi homines 210. 35
fugitiuus 219.42.et 282. 39
fugitiuus ſeruus 185. 9
Fundi urbs 61. 36
furciferi ſerui 215. 32
furioſi curatio ad agnatos pertinet 160. 50
furioſus non eſt dominus rerum ſuarum lege xij tabularum 160. 49
furioſi curatio ad agnatos pertinet 160. 50
furioſus non eſt dominus rerum ſuarum lege xij. tabularum 161. 7

G

Gabium 287. 21
Gallonius praco 123. 24
Garganus mons 371. 34
Gargilius 265. 9
garum ex ſcombris 226. 13
gemelli 281. 40
geminus pro ſimillimo 281. 45
Genius 399. 10
gens et familia 184. 40
gentiles 184. 38
Genua inflectere 293. 41
genua tangebant ſupplice 337. 36
genuum uiriditas 337. 35
glans frugis nomine appellata 309. 46
Glauci et Diomedis permutatio 83. 50
Glaucus Lycius 83. 39
glomus et glomer 295. 24
γλυκὺ ὕδωρ 303. 34
Glyco Athleta 235. 9
græcari 120. 17
Græcia artes Italiæ intulit 366. 49
graſſari 191. 46
graſſatores 192. 7
gratum 198. 17
guttus 80. 5
Gygis fabula 313. 47

H

hac urget lupus, hac canis 125. 10
Harpia 122. 34
Hecate 90. 12
Hecate Iphigenia 159. 17
Hector et Achilles inimici implacabiles 67. 19
Helicon 273. 6
here pro heri 222. 45
heredes ſecundi 188. 1
heredis fletus riſus eſt 193. 34
heri fuga 82. 40
heroicus uerſus 104. 43
Heroes in caſtris cibum ter ſumebant in die 81. 9
Heſiodus in Helicone poeta factus eſt 373 6
Hiarbita 343. 26
hilla 177. 4
hinc illa lachrimæ 345. 47
hirus 20. 25
hirudo 485. 31
hiſtoriæ pedeſtres 168. 30
hoc age 152. 46. et 333. 14
hoc monumentum heredes non ſequitur 88. 16
Homerus uini laudibus arguitur 342. 25
honor unde dictus 78. 29
honoris cupiditas in ſolis hominibus 339. 43
Horatius quo tempore natus ſit 349. 20
hornus 205. 43
hoſtibus mala precamur 27. 7
Hybrida 82. 31
Hypſæa mulier cæca 24. 49

I

iacio 52. 5
iambei uerſus 469. 28
iambus 468. 39. 50
Iani templum 237. 26
Ianus uia 143. 45. et 237. 20
idem peccat 476. 31
Idas et Lynceus 24. 36
idem facit occidenti et ſimil. 485. 1
iecur ſedes bilis 97. 47
iecur libidinis ſedes 332. 12
ignes ad agrorum culturam pertinent 399. 5
ignis æternus 393. 34
ille id eſt alius, ſeu quidam 213. 34
imbellis 272. 11
imitatio ſtulta 344. 12
imitatores ſtulti 344. 12
imus 383. 47
imus lectus 326. 24
importunus 192. 42
impranſus 119. 50
improbus 284. 45
impudicus 311. 42
inane 467. 13
incerniculum 178. 20
incerti oculi 370. 7
incogito 365. 11

inc:n-

incontinens 212. 43
incudi reddere 483. 18
incutere bellum 112. 2
incutere timorem et ſimilia 332. 21
ineptus 35. 48
indignus 129. 36
in diem et in dies 202. 15
inexpertum 456. 17
inflare buccas 337. 5
ingenuus 72. 44
in morſus reficere 177. 6
in numerum 331. 21
Ino 455. 21
inſania genera 146.4. 18
inſanire errorem 147. 16
inſueſco 54. 7
integer mentis et ſimil. 94. 19
intemperans 212. 43
intereſt, pro differt 467. 26
interpellare 80. 45
interpres fidus 457. 18
inteſtabilis 155. 11
inuideo cum patrio caſu 205. 21
inuideo pro denego 205. 32
inuideor paſſiuum 449. 3
Inuidia 247. 28
inuidia ubi l cum habeat 74. 45
inuidia locum ubi habeat 142. 7
inuidia miſerati ne melior 142. 17
inuidia ſæuit in præſtantes 357. 29
inuidus 247. 26
inuita Minerua 374.16. et 478. 48
io 456. 6
io Bacche 32. 31
Iphigeniam non eſſe mortuam 158. 21. et 159. 14
ira furor breuis 246. 2
iracundi homines facile placantur. 349. 8
ire per ignes. 236. 38
irrito 372. 11
ἰσηγορία 76. 20
ἵστασθαι χαλκοῦν 155. 42
ita 210. 25
Iudæi 57. 7
Iudæorum ſacrificia 67. 32
Iudæorum menſes et annus 98.7. 18
iudices ſelecti 55. 21
iuncta uerba, ideſt compoſita 447. 43
iura ab utilitate nata, non a natura 40. 26
iurare in uerba 234. 16
iuris genera duo 177. 33
ius culinarium 226. 7
Iuſtitia Iouis filia 41. 24
Ixion 455. 31
ὕπαρ 193. 17
ὕπνος νήδυμος 110. 5

K

Kalendæ debitoribus triſtes 38. 40
καλλίπυγος 25. 11
κανηφορεῖν 223. 49
καρδία 144. 37
καρίδες 176. 35
καταπέρδειν ἀνταποπέρδειν 98. 22
κέλης 476. 7
κέρδος κέαρ ἔδον 340. 13
κινητικά 469. 9
κοινίζειν τὰς λύπας 246. 16
Κτένες piſces 174. 12
Κυκλικά 457. 45
Κῶμος hilaritatis Deus 104. 2
Κωμῳδεῖν 104. 7

L

Laberius mimus 102. 2
labore nobis omnia uenduntur 97. 25
lacero 115. 31
lachanum 79. 16
Lachrima 336. 15
lacus 50.11. et 331. 42
læuus et læuè 272. 30
lagois 121. 21
lamina candens 306. 10
lapathus 173. 35
Lares dij 184.36. & 277. 11
laſerum 78. 39
λάθε βιώσας 340. 26
laticlauij et anguſticlauij 74. 25
latro as 115. 31
latus nudus 36. 38
latus clauus 74. 10
latus clauus et anguſtus 211. 41
Lauerna 314. 45
lauerniones 314. 47
Laurentum 175. 27
Learchus et Melicerta 455. 37

lecti & quot in ſingulis lectis diſcumbebant 52..26.& 174. 47
lectus genialis 239. 34
lectus imus 326. 24
Leda 459. 8
legentem appellare 37. 13
ληκυθοι 250. 23
Lemures 400. 41
λήθαργος 144. 44
leonis & uulpis diſſimilitudo 155. 47
lethargici 144.46.& 278. 29
Leucothea 455. 25
lex ſumtuaria 293. 2
lex uenditionis 385. 18
liba 282. 40
liberalis 270. 8
liberi nuper nati aut exponebantur, aut necabantur, aut &c. 187. 30
Libitina Dea 198. 47
Libonis puteal 200. 36
libri proſtabant ad columnas 51. 33
liceo es 73. 6
licet conſulere 363. 40
lictor conſularis pro conſulatu 311. 31
ligurrio 38. 13
limare 300. 1
linea quid 104. 41
lippi 82. 33
Liuius Andronicus 361. 10
loci communes 474. 32
locuples 262. 21
locus illato in eũ mortuo fit religioſus 485. 19
lolliginis ſuccus pro oratione inuidiæ plena 53. 43
lolligo 53. 45
lucellum. 340. 21
Lucillius ſatyrarum inuentor 5.5.& 48.] 1
lucri ſtudium 291. 39
lucrum 340. 1
ludere 478. 24
luna rubens 90. 42
lupus piſcis 122. 12
luſtra 76. 34
luſtrari 76. 47
lux pro uita 357. 45
lymphati 484. 10
Lyncei fabula 235. 6
Lynceus & Idas 24. 36
lyricos uerſus inter Latinos qui primus omnium ſcripſerit 4. 47
Lyſippus 375. 11

M

macellum 161. 49
Mæcenatis cognomen Cilnius 6. 15
Mæcenatis horti 200. 21
Mæniana luxuria 304. 39
Mænius 13. 40
Mæonium carmen 450. 24
magus 272. 14
μακαρίτας 95. 9
mala hoſtibus precari ſolemus 25. 7
μαλακίσρακα 176. 36
male 34. 11
malignus 60. 24
maligne, malignus 371. 45
malus 113.3.& 115. 31
Mamurra 62. 13
manare mella. 346. 9
mandabo forum 342. 45
mandare honorem & ſimil. 73. 33
manes 89.26.et 90. 1
mangones 384. 35
manticæ duæ ab Aeſopo poſitæ 166. 35
mancus 385. 25
manus lauabant oraturi 165. 9
manum ad os apponere 336. 43
manus tollere 337. 14
manus tangere 338. 6
maritis iura dare 480. 28
Marſya 80. 13
matronarum ueſtitus 20. 28
Medea 455. 7
mediaſtinus 297. 38
μελάμπυγος 52. 24
Meleager 458. 46
Melicerta & Learchus 455 21
Melimela 225. 28
Memno et Hemathio Tithoni et Auroræ filij 103. 34
mens animusque 297. 15
menſa acerna 223. 16
menſa piſcibus extructæ lautiores 131. 2
menſes Iudæorum 98. 7
mercator 236. 26
Mercurius præe mercaturis 144. 18
Mercurius lucra adiuuat 197. 15
Mercurius primus homines expetiuit 479. 29
meretrices procaces 203. 49
metuere pro cauere, fugere 189. 25

Milletus 320. 20
militare cingulum 448. 9
milites diſcincti 28. 16
milites auctorati 214. 48
mille alia 78. 49
mille pedes in fronte 88. 10
Mimnermus 266. 7 minus 327. 23
minor id eſt inferior, animus potens 284. 39
Minturnæ 255. 26
minxit in patrios cineres 485. 18
miſer 125. 27 mitulus 173. 14
μύες 173. 25
moderor cum dandi caſu 247. 36
modi 465. 29 modus in agro 197. 7
moleſti 89. 9 mola 159. 1
moliri 392. 7
monimenta 88.20.& 89. 3
morbi cauſa 297. 31
morbus animi 74. 44
morbus regius 484. 3
mordere labra 337. 7
morderi 312. 18
mores antiqui in laude ponuntur 212. 25
Mors ultima linea rerum 316. 22
μυκτηρίζειν 346. 18
Mucius Scæuola 391. 45
mulieres impudicæ ſua mala celant 23. 37
mulieres uenefica 90. 4
mulieres labefactantur muneribus 191. 3
mulieris cum equo comparatio 23. 42
mullus trilibris 122. 22
mundus 125.17.et 252. 46
Murana 62. 25
muria ex thynno & ſcombris 177. 42
Muſa pedeſtris 198. 27 muſculus 173. 31

N

Nænia 237. 49 Næuius 13. 40
nare ſine cortice 55. 14
nares corrugare 266. 29
narium inflexio 346. 15
naſus nimium longus in puellas 5. 15
Naſta familia Romana cognomen 80. 24
natura ſine doctrina in poeta 472. 25
natura uis 284. 2
naufragi tabulã Neptuno conſecrabãt 64. 17
ne 130. 9 νεανιεύεσθαι 468. 23
necatus ferro 276. 32 nedum 450. 3
negotiatores 261. 31 negotiatorũ rẽ 236. 29
νεφέλη ὀρφνῶν 333. 48
nequam homo 132.16.& 210. 39
Neuius Ennio antiquior 360. 26
νευρόσπαστα 216. 35
niger 52.23.& 98. 36
nigra cauda 52. 16
nigri oculi 416. 41
nigri capilli 416. 41
nil intra eſt oleam etc. 358. 42
nil tanti eſt 473. 9
nitor domus 184. 31
nomen 186. 2
nomen pro eo quod nobis debetur: & pro eo quod alijs debemus 19. 44
nomen pro aduerbio 172. 39
nomen certum 364. 9
Nomentanus 13. 43 nomina facere 19. 46
nomina rerum notæ 171. 40
nomina quomodo rebus impoſita 39. 30
nomina mala fugiebant Romani 64. 41
nomina in ta maſculina, Græca ſunt 201. 20
nomina dominantia 467. 33
nominibus præſentibus utendum 449. 21
nomiſma 375. 1
Non cuiuis homini contingit 320. 38
Nox pro morte 357. 45
numerabilis 465. 20
numeroſum 465. 26
numerus pro multitudine, ſine uirtute & laude 245. 19
Numicia uia 328. 32
nuncupata pecunia 364. 2
νυμφόληπτος 164. 40

O

ὀβελίζειν 483. 30
oblimare 22. 25 oblinio 371. 37
obſcœnum 63. 31
obſtipum caput 191. 38
occaſio 397. 2 Octauius poeta 106. 34
oculi pudoris ſedes 33. 28
oculi defixi 335. 37
oculi incerti 370. 7
oculi nigri 416. 41
oculi fideles 461. 44
oculorum nictus 335. 18
odorari 48. 17 ὀδεῖν 218. 28
οὐκ ἔστιν ὅπως 289. 33
οἰμώζειν 106.47.& 189. 35
oleum camino addere 168. 13
oleum cedrinum 475. 24

oleum Venafranum 226.10.& 178. 4
olim 205.5.& 77.47.et 286. 8
Olympica uictoria 237. 4
omaſum 187. 5 ὄνος ὕβρις 13. 2
onuſtus 78. 23 operarij 286. 7
operæ pretium 21. 8 operum uacuus 130. 35
Opiſtographa 348. 16
oppedere 98. 21 oppida 40. 13
ὀρρωδοῦντες 333. 37
ὀρρωδεῖν ταῦρος 333. 36 optata 197. 34
Optat ephippia bos etc. 300. 27
ὄχημα θεῖς 102. 41
orationis magnitudo 415. 39
Orbilius 361. 31 Orcus 398. 29
ordinarius ſeruus 216. 20
ordinis deſertores 315. 9
Oreſtes 151.19.et 456. 10
ὀργᾶν 114. 16
ὀρθῶν 159. 3 os perfricare 336. 14
o ſi precantis 197. 47
Oſci 63. 29
oſculari os, ſeu manus 337. 45
ὀστρακόδερμα 173. 43
oſtrea 121. 14 Oſiris 322. 29
ὦτα 202. 33
oua longa 172. 20

P

pacis tempore aperiuntur portæ 464. 44
Pacuuius 360. 31
Palæſtritæ ungebantur 358. 47
palla 25. 31 pallor 336. 31
palmetum 398. 44
par gladiatorum 84. 10
paries ceratus 141. 17
parochus 53.8.et 62.40.et 225. 27
Parthi ſigna Craſſo adempta ad Auguſtum ultrò remiſerunt 189.16.et 377. 22
parthi mendaces 364. 33
pars uirilis 464. 5
parturient montes etc. 458. 7 paſſer 225. 12
paſtilli 20. 22 patera 80. 6
patronus et cliens 257. 5
pauimenta marmorea 179. 7 pauo 121. 33
pauonis pennæ et ala 121. 32
paupertas non eſt uitium 149. 7
paupertas fugienda 236. 34
paupertas audax 387. 16
paupertas animos exſuſcitat, et artes elicit 387. 42
paupertas multa flagitioſa docet 387. 38
paupero as 186. 28
Pauſias pictor 217. 34
peccata utrum ſint paria necne 38. 3
Pectines piſces 174. 12
pectoris percuſſio 337. 24
pectus cogitationis ſedes 252. 32
pecunia nuncupata 364. 2
Pedatij impudicitia 91. 1
pedem ſupplodere 338. 9
pedibus terram percutere 338. 7
πειθώ 262. 3
Peleus et Telephus 441.18. 45
peloris 173. 45
penates dij 184. 36
penates 277. 7
Penelope tela 140. 48
Penelopæ pudicitia 190. 1
Penelope domo ab Vliſſe eiecta 190. 19
Penelopæ ſponſi 245. 32 pennula 287. 50
Pentheus 166.47.et 315.38 penus 315 28
percello 128. 11 perductores 189. 47
periculo defunctis malorum ſuorum aliquod monumentum Dijs conſecrabant 64. 13
Peripatetici 386. 43 periuro as 150. 49
perſona una in choro loquebatur 463 41
perſonæ quot debeant uno tempore in ſcenam prodire 463. 12
pertinax 89. 10 pernidere 33. 26
peti 35. 43
Petillius Capitolinus 53. 26
petorrita 78. 35 petorritum 370. 38
pexæ ueſtes 240. 18
Phaonis fabula 328. 12
Phæaces homines 304. 24
Pheraulus 276. 16
φιλομήτωρ 146. 26
Philippi nummi 374. 47
Philippus urbs 387. 9
Philoſophi barba et capillo longiore utebantur 145. 13
Philoſophorum familiæ plures 234. 1
φιλοτιμία 198. 34
Phraates 293. 35
φθονῶ σοι τῆς εὐτυχίας 205. 16
φθονῶ 449. 10 φθόνημα 449. 10
pictura adumbrata 477. 16
picturæ adumbratæ ſimile concionale dicendi genus 477. 26
πικρὸς 82. 46

pilentum 370. 36 pinna piſcis 176. 40
pituita 127. 5 placentæ 282. 41
Placideianus gladiator 218. 2
planus 322. 26
Plautus reprehenſus 368. 18
Plautus ab Horatio reprehenditur 470. 20
plebs uentoſa 278. 45
πλευρῖτις 95. 24 pleuritis 261. 13
ploſtellum 163. 1 plumbei 198. 37
plus uidit 148. 42 pocula acriâ 204. 15
poeſis imitatio 474. 18
poeta natura ualet 50.24.et 374.18.et 472.4
poeta ſequi debet probabilia 475. 5
poetarum peccata 373. 15
poetæ Muſas inuocant de rebus magnis acturi 63. 8
poetæ pictoribus ſimiles 214.45.et 477. 1
poetæ non ſunt offendendi 112. 16
poetæ et muſici à feritate ad humanitatem homines traduxerunt 479. 25
pœna deprehenſorum in adulterio 21. 19
pœnitet 78. 7 Polemo 163. 14. 22
Polidorus a Polymneſtore interfectus 146.34
Polycratis annulus 144. 10
Polymneſtor interfecit Polidorum 146. 34
popina 298. 10 popinones 213. 43
porcum immolabant inſani 154. 10
porrecta loca 272. 4 porrigo 150. 37
poſſeſſionis modulus 284. 48
prædia Romana 81. 3
præbeo 52. 49 precari 197. 35
precari mala ſolemus hoſtibus 27. 7
præcipio is 119. 24
præconis munus 272. 40
premere pollicem 331. 44
prænomen 186. 2
præſens in tempus pro in præſenti tempore 447. 8
præſentes Diui 298. 29
præſidium 386. 4
præſtringere oculos 358. 2
præſumere 128. 42
prætextn 62. 3
prætextæ 471. 27
Prætoris erat furioſis curatores dare 240. 37
præuertor 34. 36
Priapus duobus telis fures terrebat 87. 42
prima cura et ſimil. 188. 17
primarum partium et ſecundarum 327. 9
priuatum 456. 39
priuus et priuum 240. 2
pro, in compoſitione 9.13 et 237. 29.
precari 203. 49
proci Penelopæ 190.24.et inde et 245. 34
prodigis datur curator 160. 47
prodigus 270. 6 prodocere 237. 28
proferre 457. 37
profuſio, ſeu luxuria 13. 50
proiicere ampullas 451. 23
p.omus 120. 50 properare 251. 3
peoprium 397.18.& 457. 4
propugnare nugis 327. 36
Proſerpina mortis et uitæ arbitra 193. 45
Proſtibulum 347. 30
protinus 331. 49
Prothei fabula 239. 43
Proteus 147. 74
prouiſo 273. 31 ptiſana 153. 6
ptiſanarium 153. 10 πτισάνη 153. 6
publica matenes 457. 10
publicani 238. 41
publicum et commune 456. 33
pudicus 77.42 et 311. 41
pudor malus 310. 33
pueri alliciendi ad diſciplinas 8. 29
pugnare pugnam 310. 44
pungi 312. 29 pulmenta 330. 44
pulpitum 471. 15 pupus 160. 39
purgare cum patrio caſu 144. 30
purgare bilem 472. 41
purgor corpus bilis, ſeu bili 472. 44
puteal Libonis 200.36.et 342. 40
pyrgus 212. 10
Pythagoras a fabis cur abſtinuerit 203. 26
Pythagoræ præceptum 56. 26
Pythagoricum ſymbolum 52. 15
Pythicrum certamen 482. 5

Q

quadrans 43. 48
quadrare 261. 80
quæ tua uirtus et ſimil. 97. 10
quam quis artem didicit, 300. 40
quandoque pro quandocunque 476. 47
quatinus 10.30.et 38.8.et 176. 31
quattuor alienationum genera 397. 44
quattuor animi perturbationes 260. 8
quid enim? 7. 10
quid nulla? 77. 31 quid ni? 151. 14
quid queris? 288. 11

Quin-

Quinctilius Varus 483. 13
Quinquatrus 400. 8
quinqueuiri 188. 30
quo ſitu cænarent antiqui 174. 41

R

rabies 391. 12
rabies ideſt ingens iracundia 168. 25
ῥαφανίδωσις 21. 27
rapere acrius eſt quàm ducere 99. 9
rapio 199. 11 *recoctus* 188. 39
recto talo 368. 49
rectum animi 159. 3
redemtor 390. 45
referre acceptum 374. 28
refigere leges 480. 33
regius morbus 484. 3
repotia 124. 41
repræſentare 343. 26
reſpondere ius, ſeu de iure 363. 28
reſponſare 172. 43
reſponſare pro non cedere 218. 33
rex amicus potentior 271. 38
Rhœcus Samius 144. 8
rhombus 123. 50
ridere labris 337. 9
ringi 394. 50 *riſus opportunus* 102. 17
rodere 332. 40
Roſcia lex 237. 46
Roſcius 362. 16
rotundare 261. 34
Rubi 67. 3
rubra Canicula 186. 45
rude donabantur gladiatores 232. 42
rudis 105. 43 *Rupilius* 82. 18
Rutuba gladiator 217. 38

S

ſ & f. parum differunt 6. 24
Sabbata 98. 4
Sabellus *idem quod Venuſinus* 313. 19
ſagæ mulieres 400. 38
Salij, & ſaliare 362. 35
ſaliunt ruſtici 298. 39
ſaltare ſatyrum 394. 37
ſalubre 464. 38
Samnites gladiatores 392. 35
ſanus 126. 32 *ſanus* 240. 45
ſanus animi & ſimil. 94. 19
ſapiens 0.16. & 216. 5

ſapiens cui palatus ſapit 175.40. & 227. 10
ſapientiæ ſtudium 234. 46
ſapientis officium 130. 23
Saturnalia 211.14. & 141. 12
Saturno *regnante non erant ſerui* 211. 22
ſatyra ueteris comædiæ locum occupauit 6. 5
ſatyras Græci non ſcripſerunt 6. 5
ſatyræ lex 109. 35
ſatyra cur epiſtolis præpoſita 5. 11
ſatyra quid differat ab epiſtolis 6. 1
ſatyra in numero ſcriptorũ ludicrorũ 233. 23
ſatyrica fabula 466. 43
ſcabies 291. 39
ſcalpere terram 144. 4
Scarus 121. 17
Scelus 190. 20 *ſchola ſtoica* 145. 49
ſcribarum munus 201. 15
ſcribere 147. 41 *ſcriptor* 371. 18
ſcriptor cyclicus 457. 39
ſcruta 273. 24
ſcurra 50.3. et 305.12. et 326. 3
Scylla 458. 22
ſecundi heredes 188. 1
ſedulum 294. 34
ſelecti iudices 55. 21
σελυνέληπτος 484. 10
ſeminis eruptio nocturna 65. 28
σημεῖα 171. 41
ſenatorij calcei 74. 7
ſenectus mala ætas 330.] 3
ſenes auari 460. 34
ſenes uiuunt memoria 460. 49
ſenes uitæ cupidiſſimi 460. 46
ſenium pro re odioſiſſima 276. 11
ſepulcra alia familiaria, alia hereditaria 88. 42
ſermonis nomen non propriè ſatyram ſignificat 5. 35
ſerui 211. 1
ſerui inhumabantur in Eſquilijs 87. 50
ſerui fugitiui 219. 32
ſerui morboſi aut uitioſi uenditi ab eo, qui non pronunciaris uitium, aut morbum, redhibentur. 384. 41
ſerui errones 219. 32
ſerus, pro ſero 367. 16
ſeſſor 459. 27
ſeſtertium à ſeſtertio nummo differe 274. 12
ſeſtertius numus 274. 14
ſeſtertius quõ notabatur 153.30. et 274. 12

ſeſter-

ſeſtertius duos aſſes ualet & ſemiſſem 386. 1
ſi pro an 251. 11
ſibilis qui excipiebantur 10. 35
ſi particula tempus ſignificans 269. 28
ſic 166. 43
Sicilia Triquetra 102. 42
ſigna uocabula rerum 171. 41
σικύα 389. 6 *ſiliqua* 365. 15
ſimplex 36. 6
ſimulacra in triumphis 370. 41
ſimulare cupreſſum 415. 7
ſingultim loqui 76. 18
Sinueſſa 62. 28 *Sirenes* 244. 3
Sirenum cantus 142. 40
ſiſer 223. 10
ſine non geminatum 184. 26
σκιαγραφία 477. 17
Socrates integer a peſte fuit 198. 45
ſoccus pro comœdia 450. 35
ſoles candidi 98. 39
ſollennia pro ſollenniter 240. 27
ſolers cum patrio caſu 481. 34
ſoluta genua 337. 29
ſomnia noſtra ut ſint munda & tranquilla quid faciendum 66. 1
ſomnia ſibi fingere 193. 9
ſomnum cur dulciſſimum 109. 49
ſomnus animi 65. 47
ſordidus uictus 124. 8
ſors 6.19 & 75.9. & 285. 14
Soſij librarij 347. 31
σωφίτης 359. 46 *ſpecies* 400. 27
ſpecies alia a ueris 159. 28
ſpectata uirtus & ſimilia 232. 37
ſpina animi 297 8
ſpirat Tragicum 367. 36
ſpondere 390. 10
ſpondere uultus graue 199. 13
ſponſæ patribus munera dabant 455. 35
ſquilla 176. 35
ſtatua ærea 155. 42
ſtatua ex quo fiebant 144. 13
Stertinij acumen 292. 42
ſtilum uertere 106. 14
Stoici ſummũ bonum in uirtute ponũt 234. 31
ſtola 25. 27 *ſtrabo* 35. 41
στρομβώδη 176. 49
ſtultitiæ genera 146.4. 18
ſuadela 261. 50
ſubſtituti 188. 15
ſubtilis 218. 18
ſuccinctus 89. 16
ſudor 94. 12
ſudor ſine corporis fatigatione 336. 25
ſumtus quomodo fieri debeant 14. 11
ſuper 6.7.et 224. 46
ſupera idem quod ſupra 63. 5
ſuperat pro ſupereſt 129. 31
ſuperciliorum nubes 333. 36
ſuperſtitio 165.46.& 166. 15
ſupremum 253. 18
ſurdo fabulam narrat 371. 20
ſurpite pro ſurripite 165. 13
Surrentinum uinum 176. 24
ſuſtinere onus 357. 10
ſyllabas digitis metimur 470. 27
σύμβολα 448. 2
Symbolum Pythagoricum 52. 15
ſymphonia 478. 18
σύννεφης 333. 48
συννεφοῦν ὄμματα 331. 47

T

tabula Ceritum 265. 19
tabulæ ceratæ apud antiquos 188. 16
Tachas de Ageſilao 458. 9
tacitum appellare 37. 13
talus 368. 49 *Tantalus* 10. 45
Tarentum 310. 1
Tarentum imbelle 272 11
Tarquinius ſuperbus fœdus cum Gabijs init 358. 29
telam retexere 140. 47
Telephus & Peleus 451.18. 35
τέλλιν 173. 26
tempeſtas pro tempore 67. 8
tendere pro extendere 255. 45
tentare gratiam regum 481. 26
tentari morbo 12. 24
tentigo 26. 47 *tenuis* 374. 29
tenuis uictus 124. 9
tenui apparatu contenti ſunt labore exerciti & exercitati 120. 8
ter 236. 3 *teſqua* 298. 2
teſtacea 173. 44
Theodorus Samius 144. 8
Theon maledicus 332. 38
Theſpis 470. 36
Theſpis Tragicus 367. 25
Thraces gladiatores 201. 46

Thrax

Thrax et Myrmillo 201. 47
thumnus 187. 16
Tibicines adhibebantur in Comedijs 363. 12
tibiæ adhibentur ad chori cantum adiuuandum 465. 3
Tireſias nunquam labitur 183. 32
togatæ 471. 33
tollere pro ſumere 48. 27
tollere rhéda 201. 37
tolli qui dicantur pueri 187. 28
toral 256. 26
tortus funis 285. 32
tragœdia unde dicta 466. 30
tragica perſona 104. 27
tranquillare 339. 36
tranſuerſo calamo notare 483. 29
trapezitæ ubi habitabant 237. 21
tremor corporis 338. 24
trochus 478. 30
tria quæ poſſunt uitia minuere 55. 44
tria in uerbo ſimplici, quibus orator ornat orationem 470. 7
tribunal Libonis 201. 10
trimetri 104. 24 trimus 163. 18
τρινάξια 202. 44
Triquetra Sicilia 202. 42
τρὶς 236. 3
trulla 152. 35 τρύγη 166. 40
τρυγῳδαίμονες poetæ 470. 49
tua res agitur, paries cum proximus ardet 332. 42
tumultus 344. 23 turbo 216. 30
turgere 214. 16
tuſſis 95. 27 tutor 160. 44
Tyndaridæ 13. 31
Tyrannorum uoluptates 128. 28
Tyriæ ueſtes 179. 25
Tyrrheni ſeu Etruſci unde orti 72. 14
Tyrteus 480. 36

V

uadari 95. 44 uades 7. 48
ualeat 369. 26
Valerius Leuinus Poplicola 72. 49
uana rerum etc. 121. 26
uapor 309. 30 uappa 14. 22
uaſa Campana 80. 9
ue in compoſitione 27. 48
uecors 189. 44 uegrande 28. 3
uelabrum 161. 49
uenditor mancipij, uitia pronunciari debet 165. 26
uenificæ mulieres 90. 4
uenerari idem quod precari 197. 24
Veneris modus ſimpliciſſimus 27. 39
ueneror 131. 15
uenire in ora 249. 46
uentre nihil impudentius 222. 49
uepallidus 27. 47
uerba in fabulis 372. 29
uerba pennigera 332. 7
uerba Græca in uſum Latini ſermonis deflexa 448. 32
uerba coniuncta, ſeu compoſita 447. 26
uerbis præſentibus utendum 449. 21
uereor ut, et uereor ne etc. 42. 7
uernaliter 206. 45
Vertumnus 211. 47. et 347. 20
uerum id eſt æquum 167. 26
ueſpertinus. id eſt ueſperi 172. 39. et 260. 36
ueſpertinum tempus 299. 2
Veſta 393. 34
ueſtes Tyriæ 179. 25
ueſtes pexæ 240. 18
ueſtes ſtragulæ textiles 179. 33
ueteres non cœnabant purpurati 179. 31
ueteres Rom. non ſediſſe inter cœnandum, ſed accubuiſſe 174. 41
ueternoſi 278. 29
ueternus morbus 278. 35
uiatores de uia uindemiatoribus conuiciabantur 85. 27
uicarius ſeruus 216. 20
uicinus bonus 395. 19
uicus 283. 32
uicus Tuſcus 161. 41
uictus et cultus 125. 31
uidere pro audire 227. 37
uilia rerum et ſimilia 319. 47
uindex 463. 9
uindicta 216. 13
uini bonitas 254. 43
uino ingenium indicatur 53. 17
uino torquentur homines 330. 11
uinum nouum Dijs libatur a Romanis 124. 20
uinum diffundere 255. 5
uinum Italicum 226. 20
uinum operta recludit 256. 12
uinum recens 359. 4
uinum lene ingeniorum tormentum 483. 4

uinum

Vinum in multos annos ſeruabatur 255. 18
uinum aqua marina infuſa ſuauius effici. 224. 7
Vir bonus 217. 17
uirilis pars 464. 5
utri mariti 480. 28
uirtus utrum doctrina conſtet, nec ne 338. 40
uita fallens 340. 25
uitalis 113. 26
uitam uiuere 282. 16
uitæ color 113. 14
uitia inter ſe pugnantia 13. 50
uitio ſuo qui laboras 23. 21
uinaria 239. 8
Vliſſes deſcenſurus ad inferos etc. 89. 31
Vliſſes Sirenum cantus uitauit 143. 2
Vliſſes Aiacem uicit in iudicio armorum Achillis 157. 50
Vliſſis iactura maior 83. 40
Vliſſis doli 183. 45
Vliſſes immortalitatem repudiauit ut patriam ſuam uideret 184. 8
Vliſſes aures cera obturauit 244. 13
Vliſſis ſocy intemperantes 265. 29
ulmus 276. 8
ulmus uitium marita 309. 17
ultrò 112. 4
ulua 175. 28
Vlubræ 288. 55
umbra Conuiuæ 256. 12
unctus 306. 47
unus multorum 98. 30
uocabula 448. 2
uoluptates honeſtæ et turpes 142. 50
uota, pro optatis 252. 34
uotiuæ tabulæ 111. 40
urbani homines 276. 1
urbani impudentiores, q; ruſtici 280. 17
urbanus 50. 2
urna adhibebatur ad ſortitionem 112. 36
uſucapere 396. 50
uſuræ idibus exigebantur 77. 9
ut 202. 33
uilis aſpirare: genus loquendi 465. 13
utrum et an ſine interrogatione 400. 21
uua Albana 178. 11
uulpis et leonis diſſimilitudo 155. 47

Z

Zetus et Amphion 330. 13
Zeno 39. 18
Zeno Citiæus 146. 1
Zethus et Amphion 479. 33
Zonam perdidit prouerb. 386. 21
ζώννυσθαι 448. 21
ζώσης φωνῆς μεῖζω ἐνέργ. etc. 180. 12

FINIS.

M. Tab: VI, nº. 16